Bundel van de Politieke Avond van 3 juli 2019

Agenda bijlagen

Getekende besluitenlijst PA 3 juli 2019

Getekende besluitenlijst PA 3 juli 2019 (besloten) (Op 11 sept 2019 heeft de gemeenteraad de geheimhouding op de besluitenlijst v/d besloten vergadering van 3 juli opgeheven)

Agenda Politieke Avond 3 juli 2019

Stemmingen PA 3 juli 2019

Verslag verkenners situatie in de gemeenteraad van Arnhem

Bijlage I bundel reacties fracties

bilage II gespreksverslagen verkenners

1	13.30 uur - 14.30 uur: Rondvraag en mededelingen
2	Besluitvormende vergadering
2.1	Opening en mededelingen
2.2	Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling
2.3	De vergadering zal in beslotenheid worden voortgezet
2.3.a	Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem

Op 11 september 2019 heeft de gemeenteraad de geheimhouding op het onderwerp "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" van de besloten vergadering van 3 juli opgeheven.

Getekend raadsbesluit (openbaar)

Raadsvoorstel "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" (openbaar)

Verworpen motie "Betaalbare ticketprijzen" (19M104) van de fractie SP

Raadsvoorstel "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" (besloten)

Getekend raadsbesluit "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" (besloten)

2.3.b	Voorbereidingsbesluit Spijkerkwartier e.o. (op 5 juli 2019 in de Staatscourant gepubliceerd)

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Voorbereidingsbesluit Spijkerkwartier e.o."

Bijlage - Analoge verbeelding gebied voorbereidingsbesluit met kenmerk NL.IMRO

2.4	Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019"

Besluitenlijst PA 19 juni 2019

Besluitenlijst PA 26 juni 2019

2.5	Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 3 juli 2019"

Lijst van Ingekomen stukken (8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019)

3	Hamerstukken
3.1	Vaststellen subsidiebeschikkingen fractieondersteuning 2017 en 2018 fractie Arnhemse Ouderenpartij

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Vaststellen subsidiebeschikkingen fractieondersteuning 2017 en 2018 fractie Arnhemse Ouderenpartij"

4	Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen
4.1	Vaststellen Jaarstukken 2018 (inclusief nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

De Financiële Jaarrapportage Projecten 2018 ligt ter inzage op de griffie.

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Jaarstukken 2018 (inclusief nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen amendement "Geen nieuw beleid in Jaarstukken" (19A30) van de fracties D66, SP, VVD, ChristenUnie, PVV en Arnhem Centraal

Raadsvoorstel "Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)"

Bijlage 1 - Jaarstukken 2018

Bijlage 2 - Accountantsverslag 2018 Deloitte

Bijlage 3 - Begrotingswijziging Financiële Jaarrapportage Projecten 2018

Bijlage 4 - Jaarstukken 2018 in één oogopslag

Raadsbrief "Turap-1 2019", d.d. 23-04-2019

Bijlage - Turap-1 2019

Inrichtingsplan Jongerenperspectieffonds (JPF) Arnhem d.d. 14-01-2019

Bundel technische vragen & antwoorden Jaarstukken 2018

Bundel technische vragen & antwoorden Turap-1 2019

Behandelresultaat 8 mei 2019, meningsvormende (1) behandeling

Behandelresultaat 22 mei 2019, 2e meningsvormende (1) behandeling

Behandelresultaat 29 mei 2019, 3e meningsvormende (1) behandeling

Memo "Toezegging risico's Zorgdomein", d.d. 22-05-2019

Memo "Uitwerking toezegging taakstelling armoedebudget", d.d. 20-05-2019

Memo "Toezegging 473 Jaarstukken 2018 - risicoprognoses 2018 sociaal domein", d.d. 13-06-2019

Memo van wethouder Van Dellen "Afdoen Toezeggingen"

4.2 Vaststellen Programmaplan Doorbraak Naar Werk

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Programmaplan Doorbraak Naar Werk" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen amendement "Financieel kader Programmaplan DnW" (19A52) van de fracties van D66 en CDA

Aangenomen amendement "Goed werkvoorstel mag wat kosten" (19A42) van de fractie PvdA

Ingetrokken amendement "Ambitie ook realistisch begroten 1" (19A41) van de fracties van D66 en CDA

Aangenomen motie "Flexibele formatie binnen W&I" (19M93) van VVD en D66

Aangenomen motie "Werk moet lonen" (19M94) van de fracties PvdA en GroenLinks

Raadsvoorstel "Programmaplan Doorbraak Naar Werk"

Bijlage 1 - Programmaplan Doorbraak Naar Werk

Bijlage 2 - Organisatieplan Werk & Inkomen

Bijlage 3a - Implementatieplan Werk & Inkomen

Bijlage 3b - Verslag bijeenkomst 11 oktober 2018

Bijlage 3c - Verslag tweedaagse 12 en 13 december 2018

Bijlage 3d - Verslag bijeenkomst 10 januari 2019

Bijlage 3e - Hartenkreten groepsgesprekken okt-nov 2018

Bijlage 4 - Startfoto Werk & Inkomen

Bijlage 5 - Begrotingswijziging Werkinvesteringsfonds

Agenderingsverzoek "Doorbraak naar werk" van de fracties D66 en SP

Bijlage a - Raadsbrief "Ambitie Doorbraak naar Werk" 01 maart 2019

Bijlage b - Eindrapportage AEF haalbaarheid ambitie

Bijlage c - Notitie uitvoeringsstructuur Doorbraak naar Werk

Bijlage d - Beantwoording college Art.44-vragen "Grieken aan het bed van Arnhemse ouderen", d.d. 23-04-2019

Bijlage e - Beantwoording college Art.44-vragen "In- en uitstroom bijstand", d.d. 19-02-2019

Bijlage f - Relevante passages Doorbraak naar Werk uit geamendeerde MJPB 2019

Bijlage g - Relevante passages Werk en Inkomen uit jaarstukken 2018

Gevraagd advies Programmaplan "Doorbraak naar werk", d.d. 17-06-2019

Behandelresultaat 12 juni 2019, meningsvormende (1) behandeling

Onderbouwing kosten organisatieontwikkeling W&I

4.3 Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023", t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Bundel amendementen en moties inzake "Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023"

Aangenomen amendement "Perspectiefnota ter kennisneming" (19A40) van de fractie SP, CDA en Arnhem Centraal

Verworpen motie "Focus Internationale Profilering" (19M86) van de fractie DENK Verenigd Arnhem

Verworpen motie "Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten" (19M90) van de fractie SP

Verworpen motie "Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg" (19M91) van de fractie SP

Verworpen motie "Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten" (19M92) van fractie SP

Verworpen motie "Een noodventiel voor de zorg" (19M74) van de fractie SP

Verworpen motie "Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg" (19M75) van de fractie SP

Verworpen motie "Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater" (19M96) van de fractie Arnhem Centraal

Aangenomen motie "Zorgmaatregelen" (19M98) van de fracties van GroenLinks en PvdA

Verworpen motie "8,7 miljoen om wel goed te doen" (19M101) van de fractie CDA

Ingetrokken motie motie "Financiering rentelasten nieuwbouw Dierenasiel Arnhem en omstreken" (19M65) van de fractie Partij voor de Dieren

Aangenomen motie "Integrale visie op jeugd in Arnhem: de Arnhemse aanpak" (19M102) van de fractie van Arnhem Centraal

Aangenomen motie "Betere dienstverlening aan ondernemers" (19M87) van de fractie DENK Verenigd Arnhem

Ingetrokken motie "Sportkaart Arnhem betaalbaar en vrij sporten voor iedereen" (19M103) van de fractie Arnhem Centraal

Verworpen motie motie "Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden" (19M63) van de fractie ChristenUnie

Verworpen motie "Realistisch begroten Lauwersgracht" (19M99) van de fractie van de SP

Aangenomen motie "Een gezonde leefstijl is de basis" (19M62) van de fractie VVD

Aangenomen motie "En in de praktijk....?" (19M89) van de fractie VVD

Aangenomen motie motie "Houd verordening Financieel beleid en beheer in stand" (19M97) van de fracties van de VVD en D66

Schriftelijke reactie Sociale Wijkteams "30 juni 2019 Noodzaak extra budget - Reactie Sociale Wijkteams op Ongevraagd Advies Adviesraden dd 21-06-19"

Raadsvoorstel "Perspectiefnota 2020-2023"

Bijlage - Perspectiefnota 2020- 2023

Bundel technische vragen & antwoorden "Perspectiefnota 2020-2023"

Vragenlijst wijken - gemeente Arnhem (Bijlage bij bundel technische vragen en antwoorden)

Behandelresultaat 5 juni 2019, informatieve behandeling

Ingezonden stuk d.d. 8 april van de Adviesraden Sociaal Domein

Ingezonden stuk d.d. 4 juni "Opmerkingen Apcg bij PPN"

Inschatting Woningbouwplanning Gemeente Arnhem d.d. 18-02-2019 (Bijlage bij bundel technische vragen en antwoorden)

Notitie: Voorstel betreffende planning, proces en behandeling Perspectiefnota 2020-2023 d.d. 16-05-2019

Raadsbrief "Proces Perspectiefnota ambtelijk gewijzigd", d.d. 16-04-2019

Rapport "Staat van de stad" d.d. 29-01-2019

Raadsbrief "Ontwikkelingen in het zorgdomein", d.d. 11-12-2018

Turap 1-2019

Meicirculaire 2019

Inspraakreactie - Wijkteams Arnhem d.d. 05-06-2019

Brief van Stichting Scoren Doe Je Samen inzake "Maakt Futsal Chabbab een transfer naar Arnhem?", d.d. 31-05-2019

FC Social Work - Transfer naar Arnhem d.d. 16-01-2019

Schriftelijke inspreekreactie dhr. R. Beijerman d.d. 18-06-2019

Schriftelijke inspraakreactie Wijkteams Arnhem d.d. 12-06-2019

Behandelresultaat 12 juni 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Adviesraden Sociaal Domein "Ongevraagd advies op de perspectiefnota 2018-2021", d.d. 21-06-2019

Bijlage 1 - Gevraagd advies over “Het ontwikkelen van een integrale aanpak voor kwaliteit, toezicht en handhaving gericht op de Jeugdwet en Wmo 2015.”

Bijlage 2 - Maak werk van maatwerk

Memo "Toezegging wethouder van der Zee", d.d. 21-06-2019

Memo "Toezegging wethouder de Vroome"

Raadsbrief "Financiële consequenties Arnhemse Standaard toegankelijkheid", d.d. 02-07-2019

Memo toezegging wethouder Paping "Effecten maatregelen Perspectiefnota op solvabiliteit", d.d. 02-07-2019

4.4 Vaststellen Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Raadsvoorstel "Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"

Bijlage 1 - Raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"

Bijlage 2 - Aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem

4.5 Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten" t.b.v. de besluitvormende behandeling d.d. 03-07-2019

Aangenomen amendement "Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergegeven" (19A51) van de fracties PvdA, D66, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren en GroenLinks

Raadsvoorstel "Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten"

Bijlage - Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Brief auditcommissie d.d. 14-06-2019 "Doorontwikkeling van de cyclusdocumenten" t.b.v. behandeling van het plan van aanpak

4.6 Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Nb. Nadat het amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47) werd aangenomen, is het amendement "30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten" (19A53) niet meer in stemming gebracht.

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022 " t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Verworpen amendement "Zorg voor de bestaande huizen" van de fractie SP (19A45)

Aangenomen amendement "Eenpersoonshuishoudens nu en in de toekomst" (19A46) van de fracties Arnhem Centraal en D66

Aangenomen amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47) van de fracties D66, VVD en SP

Aangenomen motie "Groene tuinen voor nieuwe huurders" (19M76) van de fractie Partij voor de Dieren

amendement "30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten" (19A53) van de fractie GroenLinks

Technische vragen Menno Loos - VVD - d.d. 05-06-2019

Beantwoording technische vragen - Wethouder Ronald Paping - d.d. 25-06-2019

Raadsvoorstel "Volkshuisvestelijk kader 2019-2022"

Bijlage - Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

De Arnhemse Woonprincipes 2025

Inspraakbijdrage van mw. T. Bosvelt

Raadsbrief "Woonbehoefte-onderzoek 2019 Woonwagenbewoners Arnhem", d.d. 21-05-2019

Bijlage - Woonbehoefteonderzoek woonwagenbewoners Arnhem

Behandelresultaat 29 mei 2019, meningsvormende (1) behandeling

Memo wethouder Paping m.b.t. toezeggingen Volkshuisvestelijk kader

Behandelresultaat 19 juni 2019, 2e meningsvormende (1) behandeling

4.7 Vaststellen Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: De Schuldenval" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) van de fracties VVD, D66, GroenLinks, PvdA en ChristenUnie

Aangenomen motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78) van de fracties D66 en CDA

Raadsvoorstel "De Schuldenval"

Biijlage 1 - 'De Schuldenval' - bestuurlijke nota

Bijlage 2 - 'Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem'- rapport van bevindingen

Bijlage 3 - 'Rekenkamer Arnhem trekt indringende conclusies uit het onderzoek naar schulddienstverlening' - persbericht

Behandelresultaat 29 mei 2019, informatieve behandeling

4.8 Evaluatie Visie op Transformatie

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Evaluatie Visie op Transformatie" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen motie "Transformeren met heldere kaders" (19M57) van de fracties D66, ChristenUnie en Partij voor de Dieren

Raadsvoorstel "Evaluatie Visie op Transformatie"

Bijlage - Infographic 'Transformaties actualisatie 2015 tm 2018'

Visie op Transformatie (definitieve versie 2015)

4.9 Vaststellen Toekomstbeeld stedelijk OV en HOV actieplan

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Toekomstbeeld stedelijk ov en HOV actieplan" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Raadsvoorstel "Vaststellen toekomstbeeld stedelijk ov en HOV actieplan"

Bijlage 1 - Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer

Bijlage 1A - investeringsopgave Arnhem

Bijlage 1B - gewenst stedelijk HOV Arnhem, doorkijk 2030

Bijlage 2 Samenwerken aan hoogwaardig OV (HOV Actieplan)

Bijlage 3 - Brief Regio Arnhem Nijmegen aan Statenfracties huidige exploitatiebudget OV naar verwachting ontoereikend voor ambities HOV ActieplanToekomstbeeld

Behandelresultaat 22 mei 2019, meningsvormende (1) behandeling

4.10 Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen motie "Taxivergunning en busbaanontheffing in één" (19M79) van de fractie GroenLinks

Aangenomen motie "Keurmerk goed regelen" (19M80) van de fractie D66

Aangenomen motie "Ook de APV doet mee" (19M81) van de fractie D66

Verworpen motie "Stationaire motoren" (19m82) van de fractie D66

Ingetrokken motie "De weg op met kwalitatieve handhaving" (19M95) van de fractie CDA

Verworpen motie "Coördinator Taxistandplaats" (19M88) van de fractie ChristenUnie

Brief van Horeca Nederland & Ondernemers Vereniging Korenmarkt "Taxi's in Arnhem", d.d. 18-06-2019

Raadsvoorstel "Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019"

Bijlage 2 - De motie Arnhemse Taxiverordening (16 M106) van SP, Arnhem Centraal en Arnhemse Ouderen Partij (26 september 2016)

Bijlage 3a - Concept Reglement Taxikeurmerk SKTA

Bijlage 3b - Concept statuten SKTA

Bijlage 4a - Concept Jaarplan

Bijlage 4b - Begroting SKTA

Bijlage 5 - Schema Taximarkt

Bijlage 6 - Brief hr. Rasulli (AB taxi) en 50 andere medeondertekenaars

Behandelresultaat 12 juni 2019, informatieve behandeling

Insprekersbijdrage informatieve behandeling (rondetafelgesprek) 12 juni 2019

Behandelresultaat 19 juni 2019, meningsvormende (1) behandeling

4.11 Vaststellen Vrijstellingsregeling voor medisch afval

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vrijstellingsregeling voor medisch afval" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Verworpen amendement "Eerlijk betalen voor afval" (19A48) van de fracties SP en Arnhem Centraal

Raadsvoorstel "Vrijstellingsregeling voor medisch afval"

Schriftelijke reactie Apcg inzake "Vrijstellingsregeling voor medisch afval"

Technische vragen VVD plus beantwoording mbt medisch afval

Beantwoording technische vragen GroenLinks 3 juli 2019

4.12 Vaststellen Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Verworpen amendement "Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten" (19A29) van de fractie SP

Raadsvoorstel "Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park lingezegen"

Bijlage 1 - Jaarrekening 2018 park Lingezegen

Bijlage 2 - Begroting 2020 Park Lingezegen

Bijlage 3 - Raadsinformatiebrief grondtransacties januari 2019

Bijlage 4 - Zienswijzebrief

Raadsbrief "Informatiebrief over realisatie, grondtransacties en de toekomst van Park Lingezegen", d.d. 15-01-2019

Bijlage 1 - De informatiebrief raden

Bijlage 2 - De bijbehorende kaart van Park Lingezegen

Bijlage 3 - Voortgangsrapportage Park Lingezegen 2018

Begeleidende mail "Concept Jaarrekening 2018 en Begroting 2020 Park Lingezegen", d.d. 20-03-2019

Park Lingezegen - Jaarstukken 2018

Park Lingezegen - Concept-begroting 2020

Art. 44-vragen inzake "Raadsbesluit niet uitgevoerd: zienswijze Park Lingezegen", d.d. 23-05-2019

Beantwoording Art.44-vragen inzake "Raadsbesluit niet uitgevoerd: zienswijze Park Lingezegen", d.d. 11-06-2019

4.13 Vaststellen ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Vaststellen ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 03-07-2019

Aangenomen amendement "Zienswijze" (19A49) van de fractie D66

Raadsvoorstel "ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018"

Bijlage 1 - Begroting ODRA 2020

Bijlage 2 - Jaarstukken ODRA 2018

Bijlage 3 - Brief aan DB ODRA

Behandelresultaat 19 juni 2019, meningsvormende (1) behandeling

4.14 Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp- Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie" t.b.v. de besluitvormende behandeling d.d. 03-07-2019

Aangenomen amendement "Risico's snel aanpakken" (19A50) van de fractie D66

Verworpen motie "Cloud tenzij" beleid (19M83) van de fractie DENK-Verenigd Arnhem

Aangenomen motie "Repareren ICT" (19M100) van de fractie D66

Raadsvoorstel "Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp- Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie"

Bijlage 1 - Zienswijze

Bijlage 2 - Aanbiedingsbrief Ontwerp MJPB 2020-2023 De Connectie

Bijlage 3 - Ontwerp MJPB 2020-2023 De Connectie

Bijlage 4 - 1e Bestuursrapportage 2019 De Connectie

5 Moties vreemd aan de agenda

5.1 Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)

Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) van de fracties D66, GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, DENK Verenigd Arnhem, SP, VVD en CDA

5.2 Motie vreemd aan de agenda "Een ambitieus en innovatie plan voor bos in Arnhem" (19M20)

Ingetrokken motie vreemd aan de agenda "Een ambitieus en innovatie plan voor bos in Arnhem" (19M20) van de fracties Partij voor de Dieren en DENK Verenigd Arnhem

5.3 Motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27)

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27) van de fractie SP

5.4 Motie vreemd aan de agenda "Correct inschrijven" (19M29)

Ingetrokken motie vreemd aan de agenda "Correct inschrijven" (19M29) van de fracties Arnhemse Ouderen Partij, SP en ChristenUnie

5.5 Motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46)

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46) van de fractie SP en Arnhemse Ouderen Partij

5.6 Motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47)

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij

5.7 Motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp" (19M54)

Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtzaken huishoudelijke hulp" (19M54) van de fractie SP

5.8 Motie vreemd aan de agenda "12 punten voor het Songfestival naar Arnhem" (19M51)

Ingetrokken motie vreemd aan de agenda "12 punten voor het Songfestival naar Arnhem" (19M51) van de fractie DENK Verenigd Arnhem

5.9 Motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52)

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52) van de fractie Arnhemse Ouderen Partij en D66

5.10 Motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53)

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53) van de fracties Arnhemse Ouderen Partij, GroenLinks, Partij voor de Dieren en D66

5.11 Motie vreemd aan de agenda "Onwenselijkheid ontwikkelingen Spijkerkwartier" (19M84)

Ingetrokken motie vreemd aan de agenda "Onwenselijkheid ontwikkelingen Spijkerkwartier" (19M84) van de fracties CDA, VVD, ChristenUnie en SP

5.12 Motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85)

Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85) van de fractie SP

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 3 juli 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Bal (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Çetintaş (SP), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: mevrouw Van Nunen (PvdA) (vanaf 22.30 uur), de heer Becker (ChristenUnie) (vanaf 0.30 uur), de heer Dijk (D66) (vanaf 01.00 uur)

Begintijd vergadering : 14.30 uur
Eindtijd vergadering : 01:40 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

1. Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem	De motie "Betaalbare ticketprijzen" (19M104) is met 5 stemmen voor en 34 stemmen tegen verworpen. Het voorstel is met 32 stemmen voor en 7 stemmen tegen aangenomen.
2.4 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
2.5 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3. Vaststellen subsidiebeschikkingen fractieondersteuning 2017 en 2018 fractie Arnhemse Ouderenpartij	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.1 Vaststellen Jaarstukken 2018 (inclusief nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)	Het amendement "Geen nieuw beleid in Jaarstukken" (19A30) van de fracties D66, SP, VVD, ChristenUnie, PVV en Arnhem Centraal is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.2 Vaststellen Programmaplan Doorbraak Naar Werk	Het amendement "Financieel kader Programmaplan DnW" (19A52) van de fracties van D66 en CDA is met 34 stemmen voor en 5 stemmen tegen aangenomen. Het amendement "Goed werkvoorstel mag wat kosten" (19A42) van de fractie PvdA is met 26 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen. De motie "Flexibele formatie binnen W&I" (19M93) van VVD en D66 is met 22 stemmen voor en 17 stemmen tegen aangenomen. De motie "Werk moet lonen" (19M94) van de fracties PvdA en GroenLinks is met 26 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met 34 stemmen voor en 5 stemmen tegen aangenomen.
3.3 Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023	Het amendement "Perspectiefnota ter kennisneming" (19A40) van de fractie SP, CDA en Arnhem Centraal is met 35 stemmen voor en 4 stemmen tegen aangenomen. De motie "Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten" (19M90) van de fractie SP is met 4 stemmen voor en 35 stemmen tegen verworpen. De motie "Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg" (19M91) van de fractie SP is met 5 stemmen voor en 34 stemmen tegen verworpen. De motie "Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten (19M92) van

	fractie SP is met 19 stemmen voor en 20 stemmen tegen verworpen. De motie "Een noodventiel voor de zorg" (19M74) van de fractie SP is met 5 stemmen voor en 34 stemmen tegen verworpen. De motie "Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg" (19M75) van de fractie SP is met 4 stemmen voor en 35 stemmen tegen verworpen. De motie "Realistisch begroten Lauwersgracht" (19M99) van de fractie SP is met 6 stemmen voor en 33 stemmen tegen verworpen. De motie "Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater" (19M96) van de fractie Arnhem Centraal is met 8 stemmen voor en 31 stemmen tegen verworpen. De motie "Integrale visie op jeugd in Arnhem: de Arnhemse aanpak" (19M102) van de fractie van Arnhem Centraal is met 37 stemmen voor en 2 stemmen tegen aangenomen. De motie "Focus Internationale Profilering" (19M86) van de fractie DENK Verenigd Arnhem is met 8 stemmen voor en 31 stemmen tegen verworpen. De motie "Betere dienstverlening aan ondernemers" (19M87) van de fractie DENK Verenigd Arnhem is met 26 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen. De motie "8,7 miljoen om wel goed te doen" (19M101) van de fractie CDA is met 4 stemmen voor en 35 stemmen tegen verworpen. De motie "Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden" (19M63) van de fractie ChristenUnie is met 13 stemmen voor en 26 stemmen tegen verworpen. De motie "Een gezonde leefstijl is de basis" (19M62) van de fractie VVD is met algemene stemmen aangenomen. De motie "En in de praktijk....?" (19M89) van de fractie VVD is met 28 stemmen voor en 11 stemmen tegen aangenomen. De motie "Houd verordening Financieel beleid en beheer in stand" (19M97) van de fracties van de VVD en D66 is met 22 stemmen voor en 17 stemmen tegen aangenomen. De motie "Zorgmaatregelen" (19M98) van de fracties van GroenLinks en PvdA is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met 36 stemmen voor en 3 stemmen tegen aangenomen.
3.4 Vaststellen Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.5 Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten	Het amendement "Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergegeven" (19A51) van de fracties PvdA, D66, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren en GroenLinks is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.6 Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022	Het amendement "Zorg voor de bestaande huizen" van de fractie SP (19A45) is met 6 stemmen voor en 33 stemmen tegen verworpen. Het amendement "Eenpersoonshuishoudens nu en in de toekomst" (19A46) van de fracties Arnhem Centraal en D66 is met 31 stemmen voor en 8 stemmen tegen aangenomen. Het amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47) van de fracties D66, VVD en SP is met 21 stemmen voor en 18 stemmen tegen aangenomen. De motie "Groene tuinen voor nieuwe huurders" (19M76) van de fractie Partij voor de Dieren is met 23 stemmen voor en 16 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met 34 stemmen voor en 5 stemmen tegen aangenomen.
3.7 Vaststellen Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"	De motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) van de fracties VVD, D66, GroenLinks, PvdA en ChristenUnie is met algemene stemmen aangenomen.

	De motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78) van de fracties D66 en CDA is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.8 Evaluatie Visie op Transformatie	De motie "Transformeren met heldere kaders" (19M57) van de fracties D66, ChristenUnie en Partij voor de Dieren is met 25 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.9 Vaststellen Toekomstbeeld stedelijk OV en HOV actieplan	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.10 Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019	De motie "Taxivergunning en busbaanontheffing in één" (19M79) van de fractie GroenLinks is met 23 stemmen voor en 15 stemmen tegen aangenomen. De motie "Keurmerk goed regelen" (19M80) van de fractie D66 is met 23 stemmen voor en 15 stemmen tegen aangenomen. De motie "Ook de APV doet mee" (19M81) van de fractie D66 is met 23 stemmen voor en 15 stemmen tegen aangenomen. De motie "Stationaire motoren" (19m82) van de fractie D66 is met 15 stemmen voor en 23 stemmen tegen verworpen. De motie "Coördinator Taxistandplaats" (19M88) van de fractie ChristenUnie is met 15 stemmen voor en 23 stemmen tegen verworpen. Het voorstel is met 27 stemmen voor en 11 stemmen tegen aangenomen.
3.11 Vaststellen Vrijstellingsregeling voor medisch afval	Het amendement "Eerlijk betalen voor afval" (19A48) van de fracties SP en Arnhem Centraal is met 18 stemmen voor en 19 stemmen tegen verworpen. Het voorstel is met 28 stemmen voor en 9 stemmen tegen aangenomen.
3.12 Vaststellen Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen	Het amendement "Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten" (19A29) van de fractie SP is met 12 stemmen voor en 24 stemmen tegen verworpen. Het voorstel is met 32 stemmen voor en 4 stemmen tegen aangenomen.
3.13 Vaststellen ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018	Het amendement "Zienswijze" (19A49) van de fractie D66 is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.14 Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie	Het amendement "Risico's snel aanpakken" (19A50) van de fractie D66 is met algemene stemmen aangenomen. De motie "Cloud tenzij" beleid (19M83) van de fractie DENK-Verenigd Arnhem is met 15 stemmen voor en 21 stemmen tegen verworpen. De motie "Repareren ICT" (19M100) van de fractie D66 is met 29 stemmen voor en 7 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
4.1 Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)	De motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) van de fracties D66, GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, DENK Verenigd Arnhem, SP, VVD en CDA is met algemene stemmen aangenomen.
4.3 Motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27)	De motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27) van de fractie SP is met 10 stemmen voor en 26 stemmen tegen verworpen.
4.5 Motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46)	De motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46) van de fractie SP en Arnhemse Ouderen Partij is met 8 stemmen voor en 28 stemmen tegen verworpen.
4.6 Motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47)	De motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47) van de fracties SP en Arnhemse Ouderen Partij is 4 stemmen voor en 32 stemmen tegen verworpen.

4.7 Motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp" (19M54)	De motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtzaken huishoudelijke hulp" (19M54) van de fractie SP is met 28 stemmen voor en 8 stemmen tegen aangenomen.
4.9 Motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52)	De motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52) van de fractie Arnhemse Ouderen Partij en D66 is met 7 stemmen voor en 29 stemmen tegen verworpen.
4.10 Motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53)	De motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53) van de fracties Arnhemse Ouderen Partij, GroenLinks, Partij voor de Dieren en D66 is met 14 stemmen voor en 22 stemmen tegen verworpen.
4.12 Motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85)	De motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85) van de fractie SP is met 20 stemmen voor en 16 stemmen tegen aangenomen.

De raadsgriffier,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

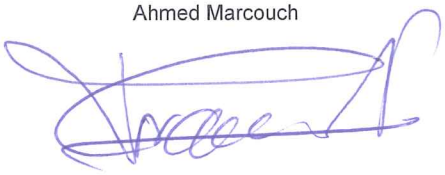

GEHEIM

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE BESLOTEN VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 3 juli 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Bal (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Çetintaş (SP), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: de heer Bal (DENK Verenigd Arnhem) (vanaf 17.00 uur)

Begintijd vergadering : 16.00 uur
Eindtijd vergadering : 17.30 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

1. Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem	Het voorstel is met 32 stemmen voor en 7 stemmen tegen aangenomen
2. Voorbereidingsbesluit Spijkerkwartier e.o	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

De raadsgriffier,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Zaaknummer: 383138

Agenda Politieke Avond

3 jul 2019

1. **13.30 uur - 14.30 uur: Rondvraag en mededelingen**
2. **Besluitvormende vergadering**

2.1 Opening en mededelingen
2.2 Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling
2.3 De vergadering zal in beslotenheid worden voortgezet
2.4 Vaststellen v/d concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019
2.5 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad

3. **Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen**

3.1 Vaststellen Jaarstukken 2018 (inclusief nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)
3.2 Vaststellen Programmaplan Doorbraak Naar Werk
3.3 Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023
3.4 Vaststellen Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018
3.5 Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten
3.6 Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022
3.7 Vaststellen Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"
3.8 Evaluatie Visie op Transformatie
3.9 Vaststellen Toekomstbeeld stedelijk OV en HOV actieplan
3.10 Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019
3.11 Vaststellen Vrijstellingsregeling voor medisch afval
3.12 Vaststellen Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen
3.13 Vaststellen ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018
3.14 Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp- Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie

4. **Moties vreemd aan de agenda**

4.1 Motie "Meer schulden voorkomen" (19M19)
4.2 Motie "Een ambitieus en innovatie plan voor bos in Arnhem" (19M20)
4.3 Motie "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27)
4.4 Motie "Correct inschrijven" (19M29)
4.5 Motie "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46)
4.6 Motie "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47)
4.7 Motie "Voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp" (19M54)
4.8 Motie "12 punten voor het Songfestival naar Arnhem" (19M51)
4.9 Motie "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52)
4.10 Motie "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53)
4.11 Motie "Onwenselijkheid ontwikkelingen Spijkerkwartier" (19M84)
4.12 Motie "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85)

Voor 32

Tegen 7

Raadsvoorstel "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" (openbaar)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 5

Tegen 34

Motie "Betaalbare ticketprijzen" (19M104)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 38

Tegen 0

Amendement "Geen nieuw beleid in Jaarstukken" (19A30)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	1	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor	**39**	*Raadsvoorstel "Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)"*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 34

Tegen 5

Amendement “Financieel kader Programmaplan DnW" (19A52)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 26

Tegen 13

Amendement "Goed werkvoorstel mag wat kosten" (19A42)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 22

Tegen 17

Motie "Flexibele formatie binnen W&I" (19M93)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 26

Tegen 13

Motie "Werk moet lonen" (19M94)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 34 *Raadsvoorstel "Programmaplan Doorbraak Naar Werk"*

Tegen 5

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 35

Tegen 4

Amendement “Perspectiefnota ter kennisneming” (19A40)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**4**
Tegen	**35**

Motie "Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten" (19M90)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor	**5**
Tegen	**34**

Motie "Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg" (19M91)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 19

Tegen 20

Motie "Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten (19M92)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 5

Tegen 34

Motie "Een noodventiel voor de zorg" (19M74)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	1	1
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 4

Tegen 35

Motie "Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg" (19M75)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 6

Tegen 33

Motie "Realistisch begroten Lauwersgracht" (19M99)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 8

Tegen 31

Motie "Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater" (19M96)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 37

Tegen 2

Motie “Arnhem centraal integrale visie op jeugd” (19M102

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 8

Tegen 31

Motie "Focus Internationale Profilering" (19M86)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 26

Tegen 13

Motie "Betere dienstverlening aan ondernemers" (19M87)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 4

Tegen 35

Motie "8,7 miljoen om wel goed te doen" (19M101)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**13**
Tegen	**26**

Motie "Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden" (19M63)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 39 *Motie "Een gezonde leefstijl is de basis" (19M62)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 28

Tegen 11

Motie "En in de praktijk....?" (19M89)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 22

Tegen 17

Motie "Houd financiële verordening in stand" (19M97)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 39 *Motie "Zorgmaatregelen" (19M98)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 36 *Raadsvoorstel "Perspectiefnota 2020-2023"*

Tegen 3

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**39**	*Amendement "Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergeven" (19A51)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor	**39**
Tegen	**0**

Raadsvoorstel "Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten"

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 6

Tegen 33

Amendement "Zorg voor de bestaande huizen" (19A45)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**31**
Tegen	**8**

Amendement "Eenpersoonshuishoudens nu en in de toekomst" (19A46)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 21

Tegen 18

Amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 23

Tegen 16

Motie "Groene tuinen voor nieuwe huurders" (19M76)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 34

Tegen 5

Raadsvoorstel "Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 39

Tegen 0

Motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**39**	*Motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Voor 39 *Raadsvoorstel "De Schuldenval"*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor 25

Tegen 13

Motie "Transformeren met heldere kaders" (19M57)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 38 *Raadsvoorstel "Evaluatie Visie op Transformatie"*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 23

Tegen 15

Motie "Taxivergunning en busbaanontheffing in één" (19M79)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 23

Tegen 15

Motie "Keurmerk goed regelen" (19M80)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 23

Tegen 15

Motie "Ook de APV doet mee" (19M81)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 15

Tegen 23

Motie "Stationaire motoren" (19m82)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 15

Tegen 23

Motie "Coördinator Taxistandplaats" (19M88)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 27

Tegen 11

Raadsvoorstel "Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019"

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Voor 18

Tegen 19

Amendement "Eerlijk betalen voor afval" (19A48)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 37

Voor 28 *Raadsvoorstel "Vrijstellingsregeling voor medisch afval"*

Tegen 9

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 37

Voor	**12**
Tegen	**24**

Amendement "Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten" (19A29)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor	**32**	*Raadsvoorstel "Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park lingezegen"*
Tegen	**4**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor 36

Tegen 0

Amendement "Zienswijze" (19A49)

GROENLINKS 7 0
- Coenders
- Prinsen
- Navis
- Dolsma
- Gemici
- Simonis
- van der Loo

Arnhemse Ouderen Partij 1 0
- Wiggers

ChristenUnie 1 0
- Becker
- Nede

VVD Arnhem 6 0
- Combée
- Pape
- Kalthoff
- van Es
- Maref
- Loos

CDA Arnhem 2 0
- van Burgsteden
- van Dillen

DENK / Verenigd Arnhem 2 0
- Usta
- Bal

D66 4 0
- Andeweg
- Loor
- Dijk
- Venhoek
- van Ommen

Arnhem Centraal 3 0
- van der Laak
- Manders
- Kraaijenbrink

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem 2 0
- de Groot
- Hegge

PvdA 3 0
- Greving
- van Nunen
- Bouma
- de Vries

SP 3 0
- Elfrink
- Çetintaş
- Dobbe

Partij voor de Vrijheid 2 0
- Verheij
- Sanders

Totaal 36

Voor 36 *Raadsvoorstel "ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018"*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor 36 *Amendement "Risico's snel aanpakken" (19A50)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor 15 *Motie "Cloud tenzij" beleid (19M83)*

Tegen 21

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor 29

Tegen 7

Motie “Repareren ICT” (19M100)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor	**36**
Tegen	**0**

Raadsvoorstel "Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie"

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor 36 *Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor 10

Tegen 26

Motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Voor	**8**
Tegen	**28**

Motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor	**4**
Tegen	**32**

Motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor	**28**
Tegen	**8**

Motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp" (19M54)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor	**7**
Tegen	**29**

Motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Voor	**14**	*Motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53)*
Tegen	**22**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal **36**

Voor	**20**
Tegen	**16**

Motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Update verkenners situatie in de gemeenteraad van Arnhem

15 juli 2019

Ongeveer een jaar na de installatie van het college in de gemeente Arnhem is door twee van de vier coalitiepartijen de samenwerking in de coalitie opgezegd. De coalitie bestond uit: GroenLinks, VVD, D66 en PvdA. Op vrijdag 21 juni hebben GroenLinks en de PvdA aangegeven geen basis meer te zien om met de twee andere coalitiepartijen (VVD en D66) de samenwerking in het college te continueren. Het college is overigens aangebleven en de wethouders hebben hun werkzaamheden voortgezet.

Tijdens het raadsdebat van woensdag 26 juni over de ontstane situatie is middels aanname van een motie besloten dat er twee verkenners moesten worden aangesteld om een advies te formuleren omtrent de politiek-bestuurlijke impasse. Besloten is dat de twee verkenners zowel van GroenLinks- en VVD- huize zouden moeten zijn. Ondergetekenden zijn door de fracties van GroenLinks en de VVD benaderd en hebben deze opdracht aanvaard.

Hierbij doen de verkenners verslag van de eerste stappen om de impasse te doorbreken. Hieronder worden de tot nu toe doorlopen processtappen toegelicht, wordt informatie aan de raadsfracties ter beschikking gesteld en het vervolg geschetst.

Proces

Om een beeld te kunnen vormen van de achtergronden en omstandigheden van het ontstaan van de politiek-bestuurlijke impasse hebben de verkenners informatie verzameld en verschillende gesprekken gevoerd. Hieronder treft u een overzicht van de gesprekken aan alsmede een verwijzing naar eventuele bijgevoegde documenten.

- Er heeft een gesprek plaatsgevonden met burgemeester Marcouch.
- Er heeft een gesprek plaatsgevonden met Mark Coenders (fractievoorzitter GroenLinks) en Leendert Combée (fractievoorzitter VVD) voor een nadere duiding van de opdracht.
- Er hebben gesprekken plaatsgevonden met delegaties van alle in de Arnhemse gemeenteraad vertegenwoordigde fracties. Ter voorbereiding op deze algemene ronde is alle fracties verzocht schriftelijk te reflecteren op op basis van een drietal vragen (zie bijlage I).
- Van de laatstgenoemde gesprekken is een schriftelijk verslag opgesteld dat voor publicatie aan de desbetreffende fractie ter correctie/accordering is voorgelegd (zie bijlage II).
- De wethouders van het college zijn telefonisch gesproken.
- Er heeft een gesprek plaatsgevonden tussen de vier fractieleiders van de voormalige coalitie. Namens de PvdA nam de vice-fractievoorzitter deel wegens vakantie van de fractievoorzitter.

Tussenstand
Na de gesprekken is het de verkenners duidelijk geworden dat de ontstane situatie geen eenvoudig te ontwarren knoop is. Verschillende factoren hebben aan de totstandkoming en escalatie bijgedragen. Die complexiteit en het gegeven dat de vakantieperiode reeds is gestart maken dat vervolgstappen op zeer korte termijn niet opportuun en kansrijk zijn.

Als verkenners kunnen wij niet anders dan de verdere uitvoering van onze opdracht over de zomervakantie heen tillen. Vanaf 19 augustus zullen wij onze werkzaamheden weer hervatten en u nader informeren over het vervolg.

Rutger Groot Wassink/ Jan Markink

Bundel schriftelijke reacties van de fracties uit de raad van de gemeente Arnhem

(behorend bij het verslag van de informateurs Markink en Groot Wassink)

Arnhem, 15 juli 2019

1. GroenLinks
2. VVD
3. D66
4. PvdA
5. SP
6. Arnhem Centraal
7. Partij voor de Dieren
8. CDA
9. DENK/Verenigd Arnhem
10. PVV
11. ChristenUnie
12. Arnhemse Ouderen Partij

GroenLinks

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

Op 21 maart 2018 hebben Arnhemmers gekozen in wat voor een stad zij willen leven. Zij hebben gekozen om het eerlijker, groener en samen te doen. Wij waren – en zijn – zeer verheugd over de verkiezingsuitslag van vorig jaar. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Vorig jaar sloten we een coalitieakkoord met VVD, D66 en PvdA. Aan deze samenwerking kwam 21 juni jl. een eind. Hier lagen meningsverschillen over het oplossen van de gestegen uitgaven in de zorg en de knellende financiële kaders van het coalitieakkoord aan ten grondslag. Wat GroenLinks betreft is de (financiële) situatie van de gemeente sinds het sluiten van het coalitieakkoord dermate veranderd – door de enorm gestegen uitgaven in de zorg – dat we met elkaar moeten kijken naar de houdbaarheid van deze kaders. Hier kwamen we met elkaar niet uit. Met de keuze van het opzeggen van de samenwerking hebben we de verantwoordelijkheid genomen om goede besluiten voor de stad te kunnen (blijven) nemen.

Daarnaast bleek de gewenste coalitiesamenwerking lastig, met name met D66. Helaas is het ook met de VVD in deze samenstelling niet mogelijk gebleken tot goede samenwerking te komen, wat nodig is voor een stevige coalitie. Het is betreurenswaardig dat we als coalitie vaak niet samen konden spreken over de nodige oplossingen voor de tekorten in de zorg. Wanneer we daar wel samen over spraken, mocht het niet over de inhoud gaan. En als het eindelijk over de inhoud mocht gaan, werd daar keihard op terugonderhandeld. Wat ons betreft ben je een coalitie omdat je samenwerkt in het belang van de stad. Helaas is dat niet voldoende gelukt.

We zien dat de discussie over deze situatie ook gaat over de bestuurscultuur. Een cultuur die we allemaal laten bestaan, actief of passief. Een cultuur die in de vorige periode uitgebreid besproken is in en rond de gemeenteraad, mede naar aanleiding van het rapport van Frissen en anderen. Er heerst te vaak een cultuur van tegenstellingen, van het elkaar aanvallen in plaats van met de blik naar buiten kijken wat nodig is voor de stad. Te vaak is er sprake van het frustreren van processen, in plaats van samenwerken.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

Tijdens het duidingsdebat van 27 juni jl. hebben we uitgebreid toegelicht hoe we tot de beslissing van 21 juni jl. gekomen zijn. In datzelfde debat, dat volgde op de breuk, is duidelijk geworden dat de gemeenteraad vindt dat GroenLinks en VVD het voortouw moeten nemen om te komen tot een stabiele coalitie. Wat blijft staan is dat een groot deel van de gemeenteraad de noodzaak van verandering van de bestuurscultuur nodig acht en een stabiel stadsbestuur wenst.

Wat GroenLinks betreft adviseren de verkenners ons na hun verkenning over de meest stabiele coalitie voor de stad. Een coalitie die samenwerkt op basis van een politiek van de stad, in plaats van een politiek die vooral met zichzelf bezig is. Op basis van een politiek van praten, in plaats van schreeuwen. Op basis van een politiek van empathie. Van elkaar dingen gunnen. Van werken voor Arnhemmers in plaats van om anderen onderuit te halen. Zo'n coalitie moet gezamenlijke verantwoordelijkheid voelen, het college in staat stellen haar rol te kunnen vervullen en in vertrouwen samenwerken. Een stabiele coalitie is nodig om de bestuurscultuur te verbeteren en om goede besluiten te kunnen nemen in het belang van de stad.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Gezien de verkiezingsuitslag en het resultaat van het duidingsdebat na de coalitiebreuk, voelen wij de verantwoordelijkheid om het initiatief te nemen bij het formeren van- en het plaatsnemen in een nieuwe coalitie en stadsbestuur. Bij het bepalen van mogelijke coalities laten wij ons leiden door onze idealen en ambities voor onze stad. Gezien de ambities van GroenLinks en de uitdagingen die wij zien in onze stad, zet GroenLinks daarbij in op een progressieve, sociale en duurzame coalitie. Daarbij willen wij tevens rekening houden met de noodzaak verbetering aan te brengen in de Arnhemse politiek-bestuurlijke cultuur en een breuk te maken met de bestuurscultuur uit de vorige periode.

De gemeenteraad heeft het initiatief voor de verkenning van een nieuwe coalitie ook mede bij de VVD gelegd. Op basis daarvan en op basis van de verkiezingsuitslag lijkt de VVD – ondanks grote inhoudelijke verschillen met GroenLinks – een logische partner. Daarbij is het belangrijk dat er sprake is van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor goede coalitiesamenwerking. Er zijn ook alternatieven mogelijk met GroenLinks zonder VVD.

Wij hebben ambities om stappen te zetten met het verduurzamen van onze stad, het waarborgen van goede zorg, te investeren in ons groen en armoede aan te pakken. Onze ideale coalitiepartners delen deze ambities en willen hieraan bijdragen. Met de PvdA hebben we de laatste jaren op een goede manier kunnen samenwerken aan deze ambities. Verschillende partijen hebben laten zien constructief te willen samenwerken en te willen werken aan een verbetering van de bestuurscultuur. Dit zijn ChristenUnie, Partij voor de Dieren, DENK/Verenigd Arnhem en Arnhem Centraal.

Helaas is constructieve coalitiesamenwerking – die nodig is voor een stevige coalitie – met D66 niet voldoende mogelijk gebleken in het afgelopen jaar. We zien wel de meest stabiele kansen voor een coalitie met een kern van GroenLinks, VVD en PvdA. Dit kan aangevuld worden met twee van de eerdergenoemde constructieve partijen. Het is mogelijk om te werken met een minderheidscoalitie. Voor GroenLinks zal een minderheidscoalitie bij voorkeur bestaan uit GroenLinks, VVD, PvdA. Daarbij vinden wij het essentieel dat (een akkoord van) een minderheidscoalitie voldoende draagvlak heeft in de gemeenteraad door middel van gedoogsteun van (de genoemde) andere partijen.

VVD

1 Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

De VVD is teleurgesteld. De teleurstelling heeft niet direct betrekking op de vrees of je wel/niet in de coalitie blijft of dat er eventueel hele goede wethouders moeten vertrekken. De ontstane situatie is teleurstellend voor de stad, voor de Arnhemmers.
Want de stad moet bestuurd worden en dan is weglopen -wat de VVD betreft- zeker niet de beste oplossing.

In het coalitieakkoord hebben we mooie evenwichtige afspraken gemaakt over oa werk, cultuur, duurzaamheid, bereikbaarheid en financiële stabiliteit.
Daarnaast, is het grote tekort op de zorg een uitdaging die we met elkaar moeten oplossen.
De VVD vindt goede zorg voor Arnhemmers heel erg belangrijk. En wanneer die kosten explosief groeien kan je enerzijds (een deel van) je reserves aanspreken -en wij zijn daartoe bereid- en anderzijds zal je moeten bijsturen om ook op de langere termijn de zorgkosten te kunnen blijven betalen. Wanneer je nu niet kiest voor een verantwoord financieel beleid schuif je de rekening door naar de generaties na ons en zadel je hen op met een nog veel groter probleem.

We hebben met de fracties van GroenLinks, PvdA, D66 en VVD een paar weken geleden een dag op Papendal gezeten omdat de perspectiefnota op een paar punten schuurt met het coalitieakkoord.
Wij wisten dat het een lastige klus was voor het college en wisten ook dat ze met een nota zouden komen die op sommige punten schuurt met het coalitieakkoord. Dat moet in principe ook kunnen. Het College heeft daar een eigen verantwoordelijkheid. Voor de VVD zou dit gaan over het afromen van de afspraak over de solvabiliteit, over onze reserves. Voor ons acceptabel als dat in verhouding is met het totaal van maatregelen en belangrijk: als de financiële verordening die we een half jaar geleden unaniem hebben aangenomen in tact zou blijven.
Het college heeft zich genoodzaakt gevoeld iets verder te gaan en wij vervolgens om dat weer een beetje recht te trekken (met een motie op 3 juli).

2 Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

De VVD-fractie wil in eerste instantie alle energie richten op een duurzame lijmpoging.

We staan dan namelijk in het besturen van de stad het kortst stil.
Verder is een nieuw coalitieakoord om de vier jaar voor de partners in de stad al ingewikkeld genoeg. Die frequentie moeten we liever niet opvoeren!

3 Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Bij een lijmpoging zijn we ook als VVD-fractie uiteraard nadrukkelijk aan zet.
Zowel ten aanzien van inhoud als ten aanzien van ‘de relatie’ is de VVD-fractie bereid om openingen te bieden cq. afspraken te maken.

D66

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

De bestuurbaarheid van de stad is in het geding en de vraag is nu: wat is nou ons gezamenlijke belang?
Wat ons betreft valt het probleem van nu uiteen in twee componenten:
Inhoud en stijl.
Op inhoud; er is een voorstel uit het college gekomen dat niet aan onze eigen financiële spelregels voldoet. Dit baart de fractie van D66 zorgen. Wij hechten aan financiële degelijkheid en wij willen financiële tegenvallers kunnen opvangen.
En dan over de Stijl, er zijn inderdaad gevoeligheden over en weer.
En natuurlijk, niemand is zonder zonde.
D66 koos het afgelopen jaar nadrukkelijker dan voorheen de stijl van het dualisme:
1. Het college komt met voorstellen en de raad, coalitie en oppositie, weegt deze af en
2. Alle politieke besluiten vinden in openbaarheid en transparantie plaats.
Misschien schoten we daarin wat door.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

Hoe nu verder? Hoe handelen we nu in het belang van alle inwoners van Arnhem?
De onderlinge relatie mag niet tot gevolg hebben dat de stad onbestuurbaar wordt.
Het coalitieakkoord dat we vorig jaar met elkaar sloten, is nog steeds een mooie balans tussen een sociaal Arnhem aan de ene kant en het beperken van de lasten aan de andere kant. Daar staan we nog volledig achter.
We zijn op dit moment nog niet overtuigd dat de financiële problemen zodanig zijn dat het akkoord opengebroken zou moeten worden. Als dat wel zo is, zal iedere coalitiepartij water bij de wijn moeten doen.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Waar het gaat om de onderlinge samenwerking is D66 bereid naar zichzelf te kijken en ook te veranderen als die behoefte er is. We gaan daarover graag in gesprek met GroenLinks en PvdA, als zij besluiten daarvoor open te staan. En uiteraard zijn we ook bereid met andere fracties in deze raad te spreken als die behoefte bestaat.

Wij zien graag een raad ontstaan die in gezamenlijkheid op een positief kritische manier naar het college kijkt en bovenal de stad bestuurt vanuit het algemeen belang.

PVDA

1. Hoe duidt u de ontstane politieke-bestuurlijke situatie

De PvdA heeft samen met GroenLinks de stap gezet om de samenwerking met D66 en de VVD op te zeggen. Voor de PvdA had dit allereerst een inhoudelijke reden:
In mei 2018 sloot de PvdA samen met GroenLinks, VVD en D66 een coalitieakkoord dat is opgesteld met de kennis en informatie van dat moment. Een akkoord met daarin voor de PvdA belangrijke afspraken over werk, armoede, inclusie, ontmoeten in de wijken, veilige wijken en sociale woningbouw.

Afspraken maken in een coalitie betekent ook compromissen sluiten. Voor de PvdA betekende dat ook instemmen met het bevriezen van de OZB, het maken van afspraken over de solvabiliteit en grote investeringen in cultuurgebouwen. Al bij de begroting voor 2019 - 2023 werd duidelijk dat de zorgkosten waren gestegen doordat er meer mensen een beroep doen op de zorg. De kosten liepen op tot 18 miljoen euro wat betekent dat er moeilijke keuzes gemaakt moesten worden om dat tekort op te lossen.

In de maanden na het bekend worden van de tekorten is gebleken dat GroenLinks, VVD, D66 en de PvdA niet tot elkaar konden komen op dit belangrijke onderwerp. Met name knellende financiële afspraken zaten een oplossing voor de zorg in de weg. Het college is met voorstellen gekomen, die afspraken raken van alle coalitiepartijen en voor de PvdA in die zin in balans waren met het vinden van oplossingen in de zorg en de overige wensen van de coalitie. De VVD en D66 wilden hier substantiële wijzigingen in aanbrengen, wijzigingen die in de ogen van de PvdA een verslechtering voor de stad zouden zijn. Dit is ook de voornaamste reden voor de PvdA om de samenwerking met de VVD en D66 op te zeggen.

Naast inhoudelijke redenen is de PvdA van mening dat ook de samenwerking moeizaam was. Om samen te werken moet je trots zijn op wat je samen doet en elkaar wat gunnen. Continu de grenzen opzoeken van andermans afspraken en stoïcijns vasthouden aan eigen afspraken draagt niet bij aan een goede samenwerking. En als er problemen zijn hier samen uitkomen. In de afgelopen maanden is gebleken dat dit niet lukt. Niet onderling, maar ook niet in de raad.

2. Wat is volgens de PvdA de uitweg uit deze impasse

Het is van belang dat een nieuwe coalitie goed kan samenwerken, onderling maar ook met andere fracties. Goede verhoudingen komen de stad ten goede terwijl we een scherp inhoudelijk debat met elkaar ook niet uit de weg hoeven gaan. In de huidige coalitie heeft de PvdA een inhoudelijk meningsverschil met de VVD en D66. Wat betreft samenwerking loopt het vooral stroef met D66. Bij de verkenningen vorig jaar heeft de PvdA ook al aangegeven dat D66 een belangrijke stempel heeft gedrukt op de slechte bestuurscultuur en aangegeven dat zij zich daarvan bewust dienen te zijn. Na een jaar blijkt dit bewustzijn wat de PvdA betreft onvoldoende tot zijn recht te zijn gekomen.

De PvdA heeft de stap om de samenwerking op te zeggen niet zomaar genomen.
De slechte bestuurscultuur vraagt om een verandering. Wat dat betreft is een samenwerking met de VVD wat de PvdA betreft mogelijk, gezien de goede samenwerking in het verleden maar ook in het afgelopen jaar. Met D66 ligt dit minder voor de hand omdat zij nadrukkelijk een stempel drukken op de bestuurscultuur. Met GroenLinks heeft de PvdA de vorige perioden, maar ook deze periode uitstekend kunnen samenwerken. Inhoudelijk gezien hebben we nog wel een behoorlijke hobbel te nemen met de VVD gezien het verschil van inzicht in welke financiële ruimte er is voor het oplossen van tekorten.

De PvdA vindt het van belang dat er stabiel bestuur komt om de uitdagingen waar de gemeente voor staat aan te gaan. Het lijkt ons goed dat GroenLinks, als grootste partij, op basis van het advies van de verkenners gesprekken organiseert om te komen tot een duurzame oplossing voor een stabiel bestuur.

3. Welke rol ziet de PvdA voor zichzelf

De PvdA neemt net zoals bij de vorige formatie graag de verantwoordelijkheid. Hierbij is wel duidelijk dat wij het graag anders zien en willen wij zelf ook een bijdrage leveren aan het verbeteren aan de bestuurscultuur. Wat betreft toekomstige coalities is de PvdA meer dan vorig jaar bereid om na te denken over een minderheidscoalitie. Wat betreft samenwerkingspartners ziet de PvdA zoals eerder genoemd mogelijkheden met GL en de VVD, maar ook ziet de PvdA in de ChristenUnie een partij met wie wij uitstekend kunnen samenwerken en waar veel inhoudelijke raakvlakken zijn. Ook met andere partijen zoals Arnhem Centraal, Denk Verenigd Arnhem en Partij voor de Dieren ziet de PvdA kansen. Dit zijn allemaal partijen die het veranderen van de bestuurscultuur in Arnhem belangrijk vinden. Met deze partijen zijn verschillende varianten mogelijk, zowel een minderheidscoalitie als een meerderheid.

De PvdA is blij dat GroenLinks en de VVD samen verkenners hebben gevonden die bereid zijn te kijken naar een oplossing. Een oplossing die wat ons betreft recht moet doen aan de aard van het probleem. Inhoudelijk gezien zijn de speerpunten van de PvdA niet veranderd. Goed werk, prettig wonen, armoedebestrijding, gelijke kansen en de betrokkenheid van inwoners bij plannen van de gemeente zijn voor de PvdA belangrijk. Vanzelfsprekend willen we een goede oplossing voor de oplopende tekorten in de zorg waarbij kwalitatief goede en toegankelijke zorg voor de PvdA het uitgangspunt is. Wij hopen dat deze situatie gaat leiden tot een stabiel constructief bestuur, waarbij de raad scherp op inhoud, maar op basis van respect, goede samenwerking en met plezier haar werk doet.

SP

SP FRACTIE IN DE GEMEENTERAAD VAN
ARNHEM

Respons

op het verzoek van de
verkenners Markink & Groot
Wassink

Elfrink, Dobbe,
Cetintas 4-7-2019

Beschouwing op de politieke en bestuurlijke situatie in de gemeente Arnhem en enkele suggesties voor de toekomst

Aan: de verkenners Markink (VVD) en Groot Wassink (GroenLinks)

Betreft: aanbiedingsbrief

Onderwerp: respons SP fractie gemeenteraad van Arnhem (nav verzoek 2019-07-03)

Arnhem, 4 juli 2019

Geachte heren Markink en Groot Wassink,

Hartelijk dank voor uw uitnodiging die wij gisterenavond ontvingen om vandaag met een schriftelijke respons te komen op de vragen die u vanuit uw verkenningsopdracht aan de raadsfracties heeft gesteld. U moet ons vergeven dat wij gisterenavond en afgelopen nacht onze aandacht bij de raadsvergadering hebben gehouden en pas hedenmorgen de pen hebben kunnen oppakken.

In antwoord op uw verzoek treft u onze beschouwing op de politieke en bestuurlijke situatie aan. Uit deze beschouwing vloeien enkele suggesties voort.

Wij zijn van harte bereid om zaken verder toe te lichten en kijken uit naar het gesprek van hedenavond.

Hoogachtend,

G. Elfrink S. Dobbe A. Cetintas

Fractie SP in de gemeenteraad van Arnhem

Vrijdag 23 maart 2018. De officiele uitslag is zojuist bekend gemaakt. De VVD wint een zetel extra ten opzichte van de voorlopige uitslag. Dit gaat ten koste van D66. De VVD viert het goede nieuws dezelfde middag nog met GroenLinks.

Beschouwing van de bestuurlijke en politieke situatie

Verkiezingen 2018: GroenLinks grootste partij in een versnipperde raad

GroenLinks kwam na de verkiezingen van maart 2018 met 7 zetels als grootste fractie uit de bus. Daarbij dient te worden opgemerkt dat de grootste partij nog nooit zo klein was en het politieke landschap met de aanwezigheid van 12 raadsfracties zeer versnipperd te noemen is. GroenLinks kreeg van de raad de gelegenheid om te gaan formeren.

GroenLinks blokkeert verkenning linkse samenwerking. Kiest direct voor VVD

Waar GroenLinks in andere steden opteerde voor een linkse samenwerking (o.a. Amsterdam, Nijmegen, Utrecht, Leiden) werd in Arnhem die aangeboden mogelijkheid (zie respons SP aan informateur van der Lee) door GroenLinks niet verkend. Dit ondanks het feit dat de meest rechtste partij in die variant (D66) die optie niet afwees. GroenLinks had haar zinnen gezet op samenwerking met de programmatisch verwijderde VVD.

Analyse van het akkoord

De winnaars GL (+3) en VVD (+2) en de verliezers PvdA (-1) D66 (-3) kwamen tot een akkoord. Wat na een analyse van dit akkoord opviel waren de afspraken op financiële hoofdlijnen.

Financieel overschot: coalitie soupeert

Het financieel beeld op dat moment was redelijk gunstig: de reserves waren voldoende gevuld en gaven ruimte voor uitnamen voor nieuw beleid en er was sprake van een jaarlijks overschot op de staande begroting oplopend naar 10 miljoen euro in 2022.

Verdeling van het overschot

De vier verdeelde dit gehele bedrag (minus €25.000) Over de vier jaarschijven gezien (2019 t/m 2022) waren de belangrijkste posten daarbij:

Onderwerp:	Bedrag x mln €	
Cultuur	35	omgerekend
Solvabiliteitsfonds	25	
Lastenverlichting	10	omgerekend
Klimaatfonds	10	

Opheffen SP Sociaal Noodfonds

Wat ook opviel is dat er geen enkele toevoeging aan het sociaal noodfonds werd gedaan. Het is tijdens de onderhandelingen ook geen moment overwogen. Opmerkelijk gezien het feit dat het Noodfonds in de afgelopen jaren een uitermate belangrijke rol had gespeeld in het effectief voorkomen van het (moeten) nemen van pijnlijke maatregelen in de zorg. De volgende grafiek maakt dat duidelijk:

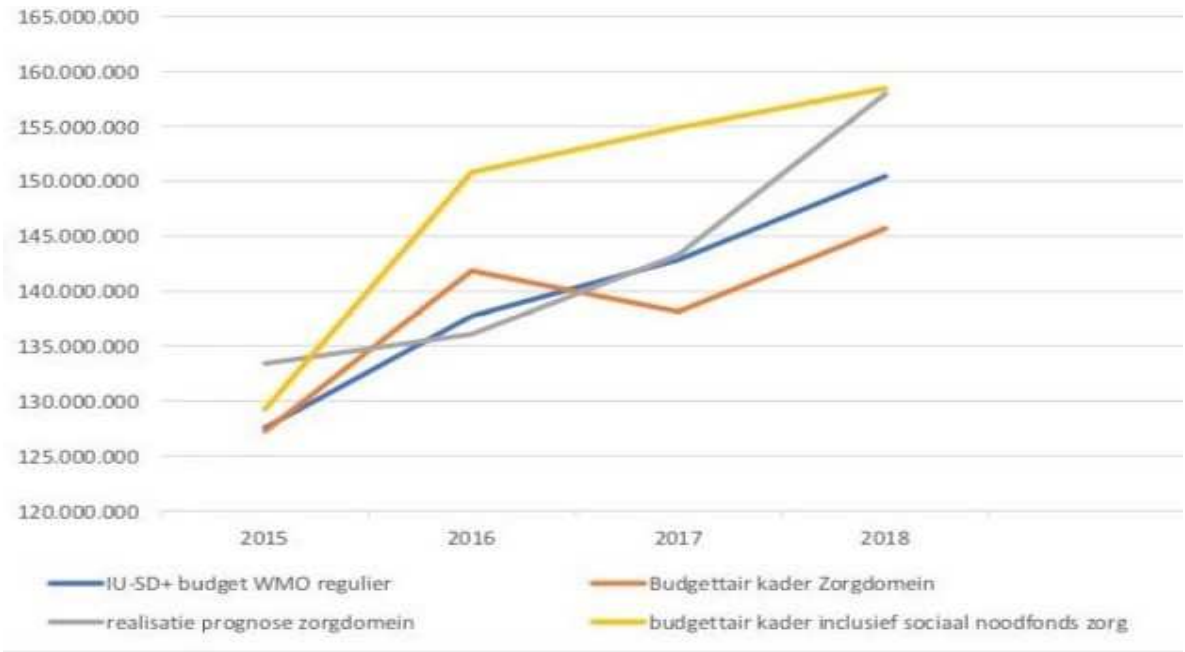

VVD en D66 beschermen domeinen.

Er werd door de vier partijen ook in zijn algemeenheid geen buffer aangelegd. Bij

tegenvallers zou er (uitgaande van het akkoord) dus onmiddellijk omgebogen/ bezuinigd moeten gaan worden. In het akkoord waren (impliciet) vakkundig een aantal domeinen tegen dit soort maatregelen afgeschermd:

- Cultuurdomein (afgeschermd voor bezuinigingen –D66)
- Lastendomein (alle lastenschuiven dichtgelast –met name VVD)
- Financiële domein (afspraken weerstandsvermogen én solvabiliteit[1] -)

Geen bescherming voor de zorg

De maatregelen uit het coalitieakkoord 2014-2018 die het zorgdomein beschermden werden in het nieuwe akkoord **niet** overgenomen. Er kwamen ook geen andere maatregelen voor in de plaats. Met name afspraak **Z4** had een preventieve werking. CDA en D66 hadden dankzij deze afspraak een prikkel om het sociaal noodfonds aangevuld te houden. Dit is ook zo gebeurd. Bij uitputting lag namelijk onmiddellijk verdergaande lastenverhoging op de loer.

Besparingen in het sociaal domein

Het sociaal domein (inclusief het zorgdomein) was expliciet aangemerkt als een domein waarop 'besparingen' konden en moesten worden gevonden. Opmerkelijk genoeg is tijdens de onderhandelingen door D66 aangeboden dat het sociaal domein mocht doorgroeien naar 70% van de totale begroting. Als GroenLinks en PvdA dit hadden geaccepteerd hadden de huidige tekorten daarbinnen opgevangen kunnen worden. In plaats daarvan kwam de PvdA met de tekst die in het akkoord is opgenomen:

> De sociale opgave waar Arnhem voor staat, zien we terug in het financiële beeld van de gemeente, waarbij er in verhouding veel middelen worden uitgegeven aan het sociaal domein ten opzichte van de andere domeinen. We willen het budget voor het sociaal domein niet ongecontroleerd laten groeien. De komende tijd moet helder worden hoe de middelen gerichter kunnen worden ingezet in het sociale domein en of er door vernieuwend beleid op termijn besparingen kunnen worden gerealiseerd. Uitgangspunt is om de verschillende domeinen in balans te houden.
>
> **Afspraak 1.3: We gaan onderzoek doen naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor Jeugdzorg en WMO blijven ontschot.**

Mooi-weer-akkoord.

In feite was er vanuit linkse optiek sprake van een 'mooi weer' akkoord. Bij zonneschijn was er nog niets aan de hand. Maar bij het eerste de beste buitje zou al het water 'de linkse tent' in lopen. Uit de raadsbehandeling van de presentatie van het akkoord blijkt dat GroenLinks

[1] De afspraken over solvabiliteit komen voor in geen enkel verkiezingsprogramma maar werden in de onderhandelingen ingebracht door het rechtse blok

en PvdA zich op geen enkele wijze bewust zijn geweest van de werking van het akkoord wat zij hadden gesloten.

Waarschuwingen SP zijn bewaarheid geworden

De SP fractie heeft al bij de presentatie van het akkoord gewaarschuwd welke werking dit akkoord zou hebben op het moment dat er tegenvallers op zouden treden. De SP betreurt het dat haar voorspellingen zijn uitgekomen. Wij betreuren het dat GroenLinks de SP destijds niet bij de onderhandelingen heeft willen betrekken. Met de SP aan tafel was dit niet gebeurd.

Het gonst door gemeentelijk Nederland: Zorgkosten gaan stijgen.

Waar in verschillende gemeenten coalities rekening hadden gehouden met stijgende zorgkosten, was dat in Arnhem dus absoluut niet het geval. In de zomer van 2018 werd echter in heel het land duidelijk dat er voor gemeenten geen ontkomen aan was. Ook in Arnhem doken de signalen over structurele kostenstijgingen op. Met name de tweede tussenrapportage van 2018 bevatte hele duidelijke aanwijzingen daarvoor.

Turap-2 Struisvogelpolitiek - College ontkent structurele kostenstijgingen.

In de tweede tussenrapportage (september 2018) werd duidelijk dat ook Arnhem met jaarlijkse kostenstijgingen te maken zou gaan krijgen. De posten die met overschrijdingen in verband werden gebracht waren namelijk structureel van aard. Het college weigerde echter van structurele tekorten te spreken en nam daarop ook geen tegenmaatregelen.

MJPB 2019-2022 op weg naar een falende begroting

Het college van B&W presenteerde bij de begroting een overschot ten opzichte van de coalitievorming. Het werd voornamelijk ingezet om het wegenonderhoud van extra middelen te voorzien. De discussie over de begroting werd gedomineerd door de prognose over het zorgdomein. Of beter gezegd: het ontbreken van die prognose. Terwijl overal in het land gemeenten bezig waren om linksom of rechtsom de zorgkosten in goede banen te leiden, deed het college van B&W van Arnhem niets. De risicoparagraaf van de begroting sprak op pagina 151 over een structureel tekort van 6,4 miljoen. Het college sprak van een krakkemikkige zin en hield vol niet te weten hoe hoog de kostenstijging was en stelde daarom voor géén voorzieningen te treffen.

Tegenbegroting SP Andere Keuzes Keihard nodig

De SP drong aan op helderheid. Die kwam niet en de SP presenteerde in antwoord daarop een financieel doorgerekende tegenbegroting waarin over 4 jaarschijven gezien 24 miljoen extra voor de zorg werd uitgetrokken.

College raakt de regie kwijt

Drie weken na het vaststellen van de begroting kwam de aap uit de mouw. Wat iedereen eigenlijk al lang wist werd eindelijk toegeven. Arnhem had bij het samenstellen van de begroting de (jeugd)zorg enorm tekort gedaan. Een structureel gapend gat van 12á13 mln was het gevolg. Overigens viel opnieuw op hoe matig onderbouwd de getallen waren. Het college beloofde in maart met een voorstel naar de raad te komen om de stukgeslagen begroting te repareren. De raad heeft dit nooit ontvangen. Het college had daarbij nog niet eens het fatsoen om een excuusbriefje te sturen. Een interpellatiedebat was het gevolg. Het college raakte de regie steeds verder kwijt.

Bestuurlijk brevet van onvermogen

Pas vorige week woensdag werd duidelijk wat de achtergrond van die absurde gang van zaken was. Het college was van mening dat het de begroting niet kon repareren zonder het coalitieakkoord te schenden. Het gaf zichzelf daarbij een bestuurlijke brevet van onvermogen af. De waarheid was natuurlijk dat zij te nemen maatregelen niet voor haar politieke rekening wilde nemen. Maar de vraag is daarbij natuurlijk wel waarom zij zich op 30 mei 2018 tot wethouder hebben laten benoemen. Het akkoord lag er toen immers al. Het wordt nog schrijnender als men bedenkt dat het slechts om een éénmalig bedrag van een paar miljoen gaat. Vraag het een willekeurig college van een middelgrote stad in Nederland: men komt daar altijd uit.

Allesoverheersende achterkamertjespolitiek

Hoe dan ook: de bestuurlijke impasse was natuurlijk iets wat op dat moment direct aan de raad gemeld had moeten worden. Dit gebeurde niet. In plaats daarvan blijken de wethouders de coalitiefracties het collegeoverleg in te hebben getrokken. De bewering dat daarbij alleen over het punt uit het akkoord gesproken is, is even ongeloofwaardig als onaannemelijk. Immers waarom zouden partijen zo'n punt opgeven als zij niet eerst doordrongen zouden zijn van de ernst en de noodzaak die voortkomt uit het totale financiële beeld en mogelijke alternatieven.

Het buitenspel zetten van de raad als norm

Het overleggen in de achterkamertjes had zo veelvuldig en intensief plaatsgehad dat de heer Combee (fractievoorzitter VVD) er zich ongemakkelijk bij had gevoeld. Dat lag anders voor de heer Coenders, de fractievoorzitter van GroenLinks heeft meermaals aangegeven dat hij van mening is dat een dergelijke werkwijze er nou eenmaal bij hoort en dat het ook iets is wat hij van zijn coalitiepartners verwacht. Dat D66 voor enkele van de vele geheime overleggen had bedankt, nam hij hen zeer kwalijk. Het bleek tijdens de raadsvergadering (in afwijking van de persverklaring) ook de reden voor GroenLinks uit de coalitie weg te lopen.

Suggestie voor de coalitie: lijmen en sociale balans herstellen

Emoties na de breuk. Stap er overheen

Na de breuk is met name GroenLinks zich te buiten gegaan aan het gooien met modder in de richting van andere partijen. Dat begon al met het persbericht, maar werd gedurende de week opgevolgd door steeds wisselende verklaringen over de coalitiebreuk. Op een gegeven moment kreeg zelfs het CDA er van langs. Het heeft op de SP de indruk gewekt dat voor GroenLinks op dat moment kennelijk de zaak niet meer volgens plan verliep. Het is niet fraai, ook niet voor het beeld naar buiten toe, maar alle partijen kunnen daar in de visie van de SP gewoon overheen stappen en elkaar de hand reiken. Dat is echt niet moeilijk. Het gaat tenslotte om de stad.

De kern van het probleem is ook op te lossen

De kern van het probleem is in de eerste plaats gelegen in het coalitieakkoord. Het is een hoogst ongelukkig akkoord voor de twee linkse partijen. De SP heeft altijd gewaarschuwd voor dit akkoord. De SP heeft voortdurend gehamerd op alternatieve maatregelen en heeft deze ook gepresenteerd. Het akkoord moet kan en moet worden aangepast en meer in balans worden gebracht met de samenstelling van de coalitie. Het zou daarbij helpen als GroenLinks en PvdA erkennen dat zij bij de onderhandelingen onvoldoende hebben opgelet. Het zou ook helpen als VVD en D66 erkennen dat zij iets te gretig gebruik hebben gemaakt van de ruimte die hen geboden werd. Zo sluit je vrede.

Breng het akkoord sociaal weer in balans

Voor het in balans brengen van het akkoord adviseren wij aanzienlijke verminderingen van de bezuinigingen op de zorg en correctie op het vergroten van de tweedeling op de lastendruk. Alle vier partijen kunnen daarvoor water in de wijn doen. Daarnaast zien wij ook nog diverse mogelijkheden die het oorspronkelijke akkoord niet raken. Het mag duidelijk zijn dat de steun van de SP voor het akkoord groter zal worden als er meer in onze richting opgeschoven gaat worden.

Alternatief: linkse samenwerking

Een alternatief is om over links te gaan en als linkse partijen samen te werken. Wij verwijzen hiervoor naar de respons die wij in april 2018 aan de heer van der Lee hebben aangeboden. Wij betreuren het tot op de dag van vandaag dat GroenLinks gesprekken hierover nooit heeft aangedurfd.

Ten aanzien van het College

Of de huidige wethouders nog kunnen blijven functioneren in een gelijmde coalitieconstellatie is in de eerste plaats aan henzelf en de schragende fracties. Voor de SP is het belangrijk dat zij de raad weten te overtuigen dat hun opstelling gaat veranderen;

Informatievoorziening

Het gebrek aan informatie vanuit het college en de manier waarop informatieve en politieke vragen worden beantwoord lokt onnodig veel debatten en (vervolg)vragen uit. Dit moet echt anders. De raad heeft recht op inlichtingen. Zonder informatie kan de raad haar werk niet doen.

Geen achterkamertjespolitiek

Het is funest voor het draagvlak en het vertrouwen als het college raadsleden van de coalitie het college-overleg in trekt. Dat raadsleden van de coalitie kennis krijgen aangereikt waarover de rest van de raad (nog) niet beschikt. Of dat het college met raadsleden van de coalitie gemene zaak maakt over voorstellen die nog naar de raad moeten worden gebracht.

ARNHEM CENTRAAL

1. Duiding ontstane politiek-bestuurlijke situatie (inhoud, relatie, proces, eigen rol)

Er is voor het stadsbestuur een zeer onwenselijke situatie ontstaan, waarbij de 4 grote partijen in 2 kampen tegenover elkaar zijn komen te staan. Elk blok heeft 11 raadsleden. Bij navraag onzerzijds bleek de relatie de hoofdoorzaak voor de breuk te zijn, waarbij mn GL niet meer door een deur kon met D66. Daarvoor zien wij oorzaken in de vorige raadperiode, waarbij de coalitie van SP,D66 en CDA zich spanningsvol verhield tov GL, PvdA en VVD (en anderen). Onze fractie voorzag door die oude spanningsvelden het risico dat D66 een 'andere' positie zou gaan innemen binnen deze coalitie. Ook de relatie tussen Arnhem Centraal en de vorige coalitie was niet prettig, in tegenstelling tot de relatie tot GL, VVD en PvdA. Wij waren bereid deel te nemen in de coalitie.
De start van deze coalitie leek aanvankelijk goed te gaan. Toch leken kritische SP en D66 steeds meer een blok te vormen tegen de nieuwe coalitie, incluis de eigen D66 wethouder. Arnhem Centraal verbaasde zich geregeld over de soms fel over komende houding van D66 als coalitiepartij. Arnhem Centraal heeft zich steeds constructief opgesteld en betreurt de averij van deze coalitie. Wij gaan ervan uit dat eerst getracht gaat worden de breuk weer te lijmen.

2. De uitweg uit de impasse

Van de VVD hebben wij begrepen open te staan voor een lijmpoging. Dit geldt ook voor D66. Daarentegen lijkt de grootste Arnhemse partij GL tot nu toe weinig te voelen voor een vervolg in de samenwerking met D66. Van de PvdA is het ons niet duidelijk. Voortzetting van de huidige coalitie heeft onze eerste voorkeur.
Het is mogelijk om met een minderheidscoalitie van GL, VVD en PvdA (17 zetels) te regeren. Wij hebben daar geen bezwaar tegen.
Een moderne insteek zou een regenboogcoalitie kunnen zijn, die op zich niet vreemd zou zijn in deze versplinterde politieke situatie. Hier zou met gedoogconstructies gewerkt kunnen worden. Een regenboogakkoord zou vorm gegeven kunnen worden met alle partijen die deel willen nemen en (naar onze voorkeur) met de stad gezamenlijk. Een uitermate open en democratische oplossing, die onze tweede voorkeur heeft.
Uiteraard is het ook mogelijk om GL, VVD en PvdA aan te vullen met een of twee kleinere partijen. Het lijkt moeilijker, gezien de historie, om D66 in een nieuwe coalitie te passen gezien de lastige relatie met GL als grootste partij. Ook heeft in de vorige periode de CU zich aangesloten bij de vorige coalitie, toen GL hier(ook toen) mee gebroken had. Dat is CU toen niet goed bekomen door slecht onderhandelen vooraf en vrijwel nul resultaat te hebben kunnen behalen. CU is dan ook weer opgestapt, net als GL. We vragen ons af welke bestuurlijke stabiliteit diverse partijen nu te bieden hebben en hoe dit bereikt kan worden.

3. De rol van Arnhem Centraal

Onze fractie ervaart dat de huidige cultuur in deze raad zich als steeds meer aanvallend en onaangenaam heeft ontwikkeld. Wethouders zijn per definitie 'kop van Jut'. Een strijdcultuur, waardoor deelname aan de coalitie niet onverdeeld aangenaam hoeft te zijn. Dit betekent voor een kleinere partij, indien deze aan een coalitie gaat deelnemen, dat deze er verstandig aan doet heldere voorwaarden en eisen te stellen en niet met een paar mineure punten binnen gaat komen, ook daar de risico's in deze bestuurlijke atmosfeer aanzienlijk zijn.
Bij een voldoende portefeuille en voldoende onderlinge collegiale samenhang en ondersteuning, zou de toevoeging van 1 of 2 kleinere partijen mogelijk en succesvol kunnen zijn. Ook zou de raad er goed aan doen bewust en stevig te gaan werken aan een verbetering van de cultuur, dit om het besturen niet bijkans onmogelijk te maken, zoals in de afgelopen maanden.

Partij voor de Dieren

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie(bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

Hoe partijen, raadsleden en collegeleden onderling met elkaar omgaan is niet altijd goed. Het rapport Frissen legde een aantal pijnpunten bloot, en deze zijn zeker niet allemaal opgelost. Aan de andere kant ervaren wij college in de onderlinge omgang en naar de raad toe wel verfrissend respectvol en positief.
De problemen op dit vlak spelen zich af tussen enkele fractievoorzitters en daarmee de opstelling van hun partij jegens college en andere fracties.
De relatie tussen de fracties van met name D66 en GroenLinks is niet erg hartelijk. SP gooit graag waar het kan olie op het vuur, met succes...

Inhoudelijke onenigheid is een heel ander punt. Al bij de formatie vorig jaar heeft de PvdD aangegeven dat de partijen VVD en GroenLinks inhoudelijk op grote thema's zo ver van elkaar af staan er geen akkoord met een duidelijke visie uit voort kan komen.
En zo ging het ook. Alle partijen kregen een thema cadeau, een wethouder op voorspelbare posities en dienden de rest te slikken. Das bleek ook bij de eerste behandeling. Er werd binnen coalitie naar elkaar gewezen als men geconfronteerd werd met maatregelen die lijnrecht tegenover eigen standpunten staan. Geen gezamenlijke verantwoordelijkheid kunnen nemen voor een akkoord dat uit los zand is opgetrokken, zonder duidelijke richting of achterliggende visie. Loos compromisme, waarbij partijen op allerlei fronten de middenweg zoeken, inhoudelijk pijnpunten openlaten en tot overmaat van ramp wel alles financieel dichtgetimmerd is.
Gevolg is dat er door coalitiepartijen met regelmaat zwaar oppositie gevoerd wordt. Leuk voor het dualisme, maar natuurlijk slecht voor de sfeer. Nu zich (voorspelde) problemen voordoen in het sociaal domein, is er meteen een breuk.

Simpelweg de vier grootste partijen bij elkaar zetten voor een meerderheid en dan maar zien wat er overblijft nadat de wolken zijn opgetrokken was geen goede zet en dat vinden wij nog steeds.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

Op inhoud, het is volgens de Partij voor de Dieren onverstandig om te lijmen. Ieder nieuw probleem zal de partijen uit elkaar drijven, daarvoor zijn de inhoudelijke principiële verschillen te groot.
Op relationeel gebied is er misschien ook niet veel te bereiken, of er moeten raadsleden zijn die vrijwillig opstappen of het fractievoorzitterschap overdragen.

Nieuwe onderhandelingen, met het huidige coalitieakkoord en de perspectiefnota als uitgangspunt lijkt het snelst en gemakkelijkst. Zoek partijen die zich willen verbinden en maak een brede regenboogcoalitie waarbij iedere partij het recht heeft op belangrijke principiële punten vast te houden aan eigen programma. De bedoeling is om op die manier beleid te vormen waar op alle onderwerpen een meerderheid van de raad achter staat. Daarbij is vooral de richting van de keuzes belangrijk, financieel moet er voldoende ruimte gelaten worden voor tegenvallers of nieuw beleid.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Onze rol is beperkt. Wij zien de oplossing niet in een lijmproces waarbij de compromissen weer gaan zegevieren zodat er net weer niets verandert.
Wij staan voor een grote systeemverandering, waarbij gezocht wordt naar de meest duurzame en sociale oplossingen en creatief naar maatschappelijke problemen en oplossingen wordt gekeken. Wij begrijpen dat veel van die veranderingen in den Haag moeten worden geïnitieerd, maar in Arnhem willen we graag vooruitlopen, buiten de comfortzone van de bestaande politieke banen treden en ruimte maken voor experimenten en alternatieve beleidsrichtingen op allerlei cruciale onderwerpen, zoals (woning)bouw, zorg, bereikbaarheid, energietransitie, werk en inkomen, schuldenproblematiek, milieu en gezondheid.

In een brede coalitie met donkergroene uitstraling zouden wij ons kunnen vinden. Tot nu toe heeft de PvdD zich altijd behoorlijk constructief opgesteld, daarin komt niet zomaar verandering. Wij zijn dus beschikbaar als serieuze gesprekspartner voor een nieuw te vormen regenboogcoalitie, waarbij het leveren van een wethouder wat ons betreft niet nodig is.

CDA

1. **Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?**

   De CDA fractie was en is niet amused over de ontstane politiek situatie in Arnhem. En schamen ons daar dan ook voor. Nog geen 13 maanden geleden feliciteerde wij de coalitie dragende partijen namens het CDA met het bereikte akkoord. Een akkoord dat werd verdedigd door de coalitie dragende fractievoorzitters (van dat moment). Voor ieder wat wils, zoveel was wel duidelijk. Opvallend was de verantwoording op dat moment, nu een jaar geleden. Er werd verrassend vaak verwezen naar een andere partij bij gevraagde toelichting op gemaakte afspraken. Geen collectief bij aanvang en dat is de afgelopen maanden niet anders geworden. Hebben ook het beeld, werd bij het debat van 26 juni jl. ook wel duidelijk, geen enkele inspanning is gedaan op relatie.

2. **Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?**

   Afmaken waar je aan begonnen bent.

   Dus investeren in elkaar, de relatie.

   Bewustwording en gedragen op dragen van verantwoordelijkheid als coalitiedragende partijen. Dit vraagt leiderschap en samenwerken vraagt om compromissen, verplaats je in een ander om tot een compromis te komen.

3. **Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?**

   CDA heeft bij aanvang bestuursperiode betoogd dat het coalitieakkoord voor het CDA in grote lijnen goed uit ziet, besluiten die ons passen zullen we steunen en zijn constructief en meedenkend daar waar we menen dat het beter besluit is voor een sterker Arnhem.

   Dit kan mogelijk als kritisch ervaren worden. Wij zijn kritisch wanneer we onzorgvuldige besluiten voorgelegd krijgen. De onervarenheid van het college speelt daarbij een rol.

DENK/ VERENIGD ARNHEM

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

Al een ruime tijd was het duidelijk merkbaar dat er iets gaande was tussen de coalitiepartijen. Het debat die de D66-fractie in de Arnhemse raad voerde voelde niet altijd natuurlijk aan en het overtrof met enige regelmaat de grens van de kritische en controlerende houding die een raadsfractie hoort te hebben en gleed in een rap-tempo naar een felle oppositionele positie. Een breuk zat er aan te komen en dit was volgens onze fractie een kwestie van tijd. Uiteindelijk is die breuk ontstaan. De grote inhoudelijke verschillen tussen twee politieke blokken van gelijke grootte (links en rechts) is een te grote uitdaging gebleken binnen de geldende context van de Arnhemse raad. Ons inziens is de vroege val het gevolg van het inbouwen van de partijen uit beide kampen uit het eerdere sterk gepolariseerde bestuursperiode. Ondanks het rapport van Frissen heeft D66 een kans gekregen om mee te besturen. Deze kans is onnodig verspeelt door de getoonde houding die een vertrouwensbreuk heeft opgeleverd. De ijver van partijen om hierdoor krachtiger de eigen agenda na te jagen heeft de coalitie op springen gebracht en het vertrouwen onderling geschaad.
Er is te weinig oog, respect en begrip geweest voor elkaars gevoeligheden. Duidelijk een erfenis van de eerdere bestuursperiode. De verbeterpunten die in het rapport van Frissen werden genoemd zijn genegeerd door D66. De VVD had hier een veel grotere bemiddelende rol in moeten oppakken maar ogenschijnlijk lijkt te hebben gekozen om de situatie te gebruiken voor het doordrukken van de eigen agenda.

We hebben bij de coalitievorming aan het begin van de bestuursperiode aangegeven een goed alternatief te kunnen zijn, teneinde deze instabiliteit in de coalitie te voorkomen. Hier is echter geen gehoor aan gegeven. DENK Verenigd Arnhem heeft ten aller tijde constructief bijgedragen aan het debat en heeft waar het kon geprobeerd zoveel mogelijk te sturen. Geen oppositie gevoerd om oppositie te voeren. Altijd kijkend naar de inhoud van voorstellen en nooit beoordelend op politieke kleur. Soms waren dat voorstellen van de progressieve kant, soms van de liberalen en soms conservatieven.

Er zijn goede verhoudingen met leden van het College van B&W waar met regelmaat, door leden van onze fractie, constructieve inhoudelijke gesprekken en overleggen mee gevoerd worden. De relatie met de Arnhemse raadsfracties verlopen ook goed. Op fractievoorzittersniveau worden periodieke gesprekken gevoerd maar ook onze fractieleden onderhouden een duurzame relatie met diverse raadsleden en fractievolgers van diverse fracties en voeren inhoudelijke overleggen. Zelfs met fracties waar wij het programma-inhoudelijk nooit over eens zouden zijn er gezonde collegiale verhoudingen.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

Dat D66 wordt vervangen door twee of meer kleinere partijen die samen een dusdanig politiek spectrum hebben die dicht in de buurt komt van D66. Dit met als doel zo soepel mogelijk D66 te vervangen.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Als stad staan wij voor grote financiële en moeilijke maatschappelijke opgaven aan de ene kant en aan spannende maar ook complexe uitdagingen aan de andere kant. Derhalve mag de bestuurbaarheid van onze gemeente niet in het geding komen.
Onze fractie is in dit proces, als betrouwbare partner met eigenstandige keuzes, bereid haar verantwoordelijkheid te nemen en stelt zich opbouwend op om zo een bijdrage te kunnen leveren aan de totstandkoming van een akkoord. Wij zijn ons ervan bewust dat in moeilijke tijden niet het partijbelang voorop gesteld dient te worden, maar de stad.

Een nieuw te vormen coalitie zal dan niet een al te smalle coalitie met een nipte meerderheid moeten zijn of een minderheidscoalitie, maar een (brede) coalitie die de kracht heeft om het evenwicht te

bewaken, als we het dan in klassieke termen moeten uitdrukken, evenwicht tussen links (progressief) en rechts (liberaal, conservatief). De uitdaging is om een soepel werkende coalitie te vormen waarin de politieke verschillen te overbruggen zijn en er effectief wordt samengewerkt. De verhoudingen onderling, de stemming en de manier waarop men met elkaar omgaat zijn bepalend voor succesvol samenwerken.

DENK Verenigd Arnhem is bereid verantwoordelijkheid te nemen bij de vorming van een nieuwe coalitie met GroenLinks, PvdA, VVD, DENK Verenigd Arnhem als solide basis samen met ofwel AC of CU of CDA of PvdD.

Als geen ander partij in de raad is DENK Verenigd Arnhem in staat aantoonbaar goed samen te werken. Immers DENK Verenigd Arnhem is een fractie dat voortvloeit uit de samenwerking van twee verschillende partijen. Ook in de meest moeilijke en gepolariseerde situaties in de vorige raadsperiode bleef onze fractie luisteren en de bestuurbaarheid van de stad voorop stellen.

PVV

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

De PVV-fractie betreurt het ten zeerste dat de samenwerking ogenschijnlijk is stukgelopen op de onderlinge verstandhouding tussen de coalitiefracties en niet op basis van inhoudelijke verschillen van inzicht. De coalitie stond politiek vaak lijnrecht tegenover de standpunten van onze fractie en normaal gesproken zouden wij zeggen dat geen nieuw beleid beter zou zijn dan nieuw beleid van deze coalitie. Maar in dit specifieke geval is de uitdaging voor het zorgdomein in Arnhem zo groot dat zelfs wij deze instabiliteit niet verwelkomen. Wij maken ons grote zorgen dat als er op korte termijn geen knopen doorgehakt gaan worden de kwaliteit van de zorg en de financiële robuustheid van de gemeente door de ondergrens zakken.
De PVV fractie stelt zich kritisch op richting met name het college, maar probeert altijd te spelen op de inhoud en niet op de man. Op het moment dat wij de hand in eigen boezem kunnen steken zullen wij dat zeker niet nalaten. Wij menen echter dat wij ons zowel voor als achter de schermen zeer benaderbaar en correct opstellen. Er zijn de afgelopen raadsperiode tussen ons en andere raadsleden en/of ambtenaren geen voorvallen geweest die een verstoorde bestuurscultuur onderschrijven. Wij kunnen met iedereen goed door één deur.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?
Wij geloven niet in een lijmpoging tussen Groenlinks en PvdA enerzijds en D66 anderzijds. Tijdens de behandeling van de coalitiebreuk in de raadszaal hebben Groenlinks en de PvdA resoluut te kennen gegeven daarvoor onvoldoende open te staan. Wij menen dat de meest voor de hand liggende oplossing is in de combinatie Groenlinks, Pvda, VVD een meerderheid te zoeken door samen te werken met andere fracties anders dan D66.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

Wij onderkennen dat de PVV fractie veel overtuigingen heeft die door een groot deel van de andere fracties in de raad niet gedeeld worden. Een simpel inlegvelletje c.q. addendum op het bestaande coalitieakkoord zal niet afdoende zijn om de samenwerking aan te kunnen gaan. Als wij in een coalitie de samenwerking aan zullen gaan dan zal er een heel nieuw coalitieakkoord moeten komen. Een coalitieakkoord waarin al onze speerpunten in meer of mindere mate terug zullen komen. De-islamiseren, betere zorg, meer middelen naar veiligheid en lastenverlichting. Waarmee wij de financiering zullen zoeken in het schrappen in cultuur, klimaatmaatregelen en het faciliteren van de migratiepolitiek van het kabinet en de Europese Unie.
Wij verwachten enige terughoudendheid van de grotere fracties om de samenwerking met ons te zoeken en wij zullen ons afwachtend opstellen, maar wij zijn zeker tot samenwerking bereid. Wij doen mee in Arnhem om ook bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen. Een eventuele samenwerkingsvorm waarin wij gedoogsteun geven achten wij niet wenselijk. Wij doen volmondig mee in een coalitie of wij voeren volmondig oppositie.

CHRISTENUNIE

1. Hoe duidt u de ontstane politiek-bestuurlijke situatie (bijvoorbeeld op inhoud, relaties en proces)? En wat is uw rol hierin?

Zoals wij het kunnen beoordelen lijkt de breuk met name te zijn ontstaan op de thema's relatie en proces en wat minder op de inhoud. En daar ligt wat ons betreft ook een eventuele oplossing en kans.

Wij hopen dan ook van harte dat de huidige vier partijen proberen er op inhoud uit te komen, waarbij relatie en proces steeds transparant en duidelijk worden meegenomen in het uitvoeren van de inhoudelijke plannen.

Kernbegrippen zijn wat ons betreft dan ook : Empathie, vertrouwen, stimuleren van de 'gun' factor en tijd nemen voor het onderzoek in elkaars overtuigingen en principes.

De ChristenUnie heeft de onderlinge samenwerking tussen de coalitiepartijen nooit onder druk gezet.

2. Wat is volgens u de uitweg uit deze impasse?

Een lijmpoging lijkt ons weinig zinvol. Voor het lijmen heb je immers alle scherven nodig. GroenLinks en de PvdA hebben aangegeven hier niet voor open te staan.

De ChristenUnie wil toch weer een lans breken voor een minderheidscoalitie. Naar onze mening was daar de facto echter al sprake van in de afgelopen maanden. Een minderheidscoalitie noopt de coalitiepartijen om wisselende akkoorden te sluiten en laat ruimte aan oppositiepartijen om punten uit hun verkiezingsprogramma te verwezenlijken.
Dit doet wat ons betreft ook recht aan het rapport 'Frissen' , waarbij o.a. aangegeven werd dat alle partijen een deel van de samenleving vertegenwoordigen en dus ook gehoord dienen te worden. De gehele raad vertegenwoordigd de politiek in Arnhem en is daar dus collectief verantwoordelijk voor.

3. Welke rol ziet u voor uzelf of uw partij weggelegd?

De ChristenUnie is van mening dat ons bescheidenheid past gezien de verkiezingsuitslag. Wij hebben ons constructief opgesteld. Wij zijn van plan om onze houding en positie te handhaven.
Indien er een dringend beroep op de CU wordt gedaan dan zullen wij dit op zijn ' merites' willen beoordelen. Waarbij het uitgangspunt hierbij voor ons zal zijn een stabiel bestuur en positieve politieke cultuur - incl een hoge 'gunfactor' -, voor de stad Arnhem.

Uiteraard zijn wij graag bereid om onze antwoorden toe te lichten.

Arnhemse Ouderen Partij

Fractievoorzitter Nico Wiggers van de Arnhemse Ouderen Partij is door de informateurs ontvangen. De informateurs inventariseren welke opties er zijn voor het college, nu twee van de in het college van burgemeester en wethouders zittende partijen de samenwerking met de twee andere coalitie-dragende fracties hebben gestopt.

Volgens de Arnhemse Ouderen Partij dient het programma van de gemeenteraad aan te sluiten bij de verkiezingsuitslag. Het betekent dat het bijgestelde programma niet met zich meebrengt dat alleen de visie van vier de fractie/partijen tot uitdrukking worden gebracht, maar dat alle 12 fracties één of meer wenspunten terugvinden in het programma. Daarmee is niet langer een coalitieakkoord de basis, maar het **raadsprogramma.**

De zittende wethouders vanuit de nu vier coalitie-dragende partijen krijgen **onder voorwaarden het vertrouwen** van de Arnhemse Ouderen Partij.
De Arnhemse Ouderen Partij vindt dat de onderscheiden collegeleden zich beter moeten voorbereiden en eerlijk moet melden als zij het even niet écht weten.
De raad informeren is meer dan het voorlezen van een tekst opgesteld door een ambtenaar van achter zijn bureau, die de werkelijke casus vaak onvoldoende blijkt te kennen. En het college als geheel dient de raad beter en sneller (vroeger) te informeren. De huidige passieve informatielevering aan de raad legt een te grote druk op de agenda van de raad.
De Arnhemse Ouderen Partij vindt dat de samenstelling van het huidige college dient te worden voortgezet, onder de voorwaarde zoals hiervoor geschetst (programma, beter en sneller).
Door de omschakeling te maken van coalitieakkoord naar raadsprogramma, moeten partijen elkaar “iets” gunnen – afhankelijk van verkiezingsuitslagen, i.c. de grootte van de fractie – en is het college van alle fracties en van alle inwoners, zoals ook in het duale stelsel bedoeld.
Zo zou de Arnhemse Ouderen Partij zien dat er een gemeentelijke onafhankelijke ombudsman komt.

Kritische benadering en scherpe discussies in de raad leiden tot duidelijkheid en glans.

Bundel verslagen van de gesprekken tussen de verkenners en vertegenwoordigers van de fracties uit de raad van de gemeente Arnhem

(behorend bij het verslag van de verkenners Markink en Groot Wassink)

Arnhem, 15 juli 2019

Gesprekken op 4 juli

1. GroenLinks
2. VVD
3. D66
4. PvdA
5. SP
6. Arnhem Centraal

Gesprekken op 5 juli

7. Partij voor de Dieren
8. CDA
9. DENK/Verenigd Arnhem
10. PVV
11. ChristenUnie
12. Arnhemse Ouderen Partij

GroenLinks

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens GroenLinks: de heren Coenders en Prinsen

De heer Markink licht toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is er op gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Groot Wassink vraagt hoe GroenLinks de situatie duidt.
De heer Coenders geeft aan dat de directe aanleiding voor de breuk het conflict was dat ontstaan is rond de Perspectiefnota. Gedurende een langere periode was het niet mogelijk om te praten over het aanpassen van de het coalitieakkoord. Uiteindelijk is door GroenLinks de conclusie getrokken dat de Perspectiefnota een ultiem compromis was tussen de financiële realiteit met betrekking tot de ontwikkeling van de zorgkosten, de noden van de Arnhemmers en de kaders en doelstellingen van het coalitieakkoord. Voor GroenLinks was er geen ruimte meer om hier nog van af te wijken in de zin dat er ingestemd zou kunnen worden met voorstellen die de nota nog minder sociaal zouden maken.
De heer Coenders merkt op dat er een voorgeschiedenis was waarin de samenwerking al moeilijk was. Voorbeeld daarvan was toen VVD en D66 bij de begroting kwamen met een eigen voorstel dat een gat in de begroting zou betekenen. Het werd wel aangekondigd maar er ging geen overeenstemming aan vooraf met de andere coalitiepartners.
Het gevoel bestaat bij GroenLinks dat er gaten in de begroting werden geslagen door voorstellen van andere coalitiepartijen.
Voortdurend ontbrak de gezamenlijke verantwoordelijkheid. De coalitie moet meer zijn dan alleen de 35 gemaakte afspraken. Zonder dat je alles moet afschermen vraagt een coalitie wel dat je een eenheid vormt en er onderling vertrouwen is.
De heer Groot Wassink vraagt naar de 'offers' die GroenLinks en ook de ander fractie moesten brengen in de Perspectiefnota.
De offers voor GroenLinks zaten vooral in de zorg, en daarnaast - zij het in mindere mate - in de klimaatmaatregelen. Voor VVD en D66 was het verminderen van de solvabiliteit het offer. Voor PvdA gold ook de zorg als groot offer, en in mindere mate de maatregel inzake 'Vroeg er op Af".
De heer Coenders merkt voorts op dat ook gisteravond, tijdens de raadsvergadering, VVD en D66 een motie op het punt van de solvabiliteit hebben ingediend, die het college opnieuw in een moeilijke situatie brengt en een gat in de begroting slaat. Dit terwijl GroenLinks zich uitdrukkelijk terughoudend opstelde gezien de actuele situatie, ontbreekt bij VVD en D66 het gevoel voor verantwoordelijkheid om het zoeken naar een oplossing uit de impasse op dit moment niet te belasten.

De heer Markink vraagt hoe het verder moet.
De heer Coenders hecht aan een toekomstige coalitie die een team kan en wil vormen zonder dat daarbij de individuele fracties kleur verliezen. Daarvoor is het van cruciaal belang dat er een positieve stap gezet wordt in het verbeteren van de bestuurscultuur. Nu mogen we de ogen daar niet meer voor sluiten.
De heer Markink vraagt wat er dan nodig is om de bestuurscultuur te veranderen. Gaat dat meer om mensen of om inhoud?
De heer Coenders merkt op dat aanleiding voor de breuk van inhoudelijke aard was. Maar de onderliggende oorzaak is het onvermogen om over de grenzen van je eigen partij te kijken en het algemeen belang te laten prevaleren. GroenLinks realiseert zich dat compromissen nodig zijn en handelt daar ook naar, in het belang van de stad.
GroenLinks heeft geprobeerd de gezamenlijkheid te creëren, maar vond geen weerklank.

De heer Groot Wassink vraagt naar wat GroenLinks heeft gedaan om de coalitie in stand te houden.
De heer Coenders licht toe dat zij na de verkiezingen vorig jaar nadrukkelijk heeft beoogd geen harde knip te maken met de fracties die de vorige coalitie vormden. Als de fractie dat had gedaan, dan had zijn op dezelfde manier gewerkt als voorheen. De fractie wilde een brug slaan. En daarom lag het voor

de hand - ook om programmatische redenen - om te proberen samen te werken met D66. Dat was eigenlijk al een soort van lijmpoging, die een jaar heeft voortgeduurd. Helaas is het niet gelukt om op deze wijze een stabiel stadsbestuur te vormen. En bovendien dat het ook niet met de VVD gelukt is in deze samenstelling, waarmee in de vorige periode nog makkelijk kon worden samengewerkt. Het is nu één jaar geprobeerd, maar het is gewoon niet gelukt. Nu is het aan de verkenners. Als zij vinden dat de samenwerking tussen deze vier fracties opnieuw gezocht moet worden, dan zal de fractie van GroenLinks zich daartoe moeten verhouden, maar het lijkt haar zeer onwaarschijnlijk.
De heer Markink vraagt om de term zeer onwaarschijnlijk nog wat toe te lichten.
De heer Coenders merkt op dat, ondanks enige toenaderingen de afgelopen weken, het verloop van de raadsvergadering gisteravond duidelijk heeft gemaakt dat de specifieke samenwerking tussen VVD en D66 voortduurt en dat dit niet gaat zorgen voor een stabiele coalitie. Het gevoel bij de fractie is dat er in de coalitie tegenover de fracties van GroenLinks met 7 zetels en de PvdA met vier zetels één fractie D66/VVD staat met 11 zetels.
De heer Groot Wassink vraagt of er omstandigheden zijn op basis waarvan een vruchtbare samenwerking wel mogelijk is tussen deze vier partijen.
De heer Coenders vindt dat denkbaar, maar dat vergt radicale veranderingen. Niet alleen op inhoud, maar ook op relatie en proces. De heer Coenders acht dat op dit moment niet denkbaar.

De heer Markink vraag welke andere opties GroenLinks ziet.
De heer Coenders ziet een stabiele kern van GroenLinks, PvdA en VVD. Deze combinatie is kansrijk. Maar de voorkeur gaat wel uit naar een meerderheidscoalitie. Dat is belangrijk voor stabiliteit. Draagvlak is van groot belang.
Er zijn partijen waar goed mee samengewerkt kan worden. Dat is de afgelopen jaren gebleken. Het betreft de ChristenUnie, Partij voor de Dieren, DENK/Verenigd Arnhem en Arnhem Centraal.
De stabiliteit van een coalitie neemt niet af met het toenemen van het aantal fracties, maar is vooral afhankelijk van de mate waarin de samenwerkende fracties in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor het bestuur van de stad willen dragen.

De heer Markink vraagt of er personele belemmeringen in de richting van het college zijn.
De heer Coenders merkt op dat dit niet het geval is, ook niet naar de wethouder van D66.

De heer Groot Wassink vraagt of er, welke situatie dan ook ontstaat, in het coalitieakkoord zaken moeten worden aangepast.
De heer Coenders merkt op dat de situatie in het afgelopen jaar zodanig is gewijzigd, de tekorten in de zorg zodanig zijn opgelopen, dat de knellende financiële kaders uit het akkoord bespreekbaar gemaakt moeten worden.

De heer Markink vraagt op welke wijze de cultuur verandert kan worden, hoe stelt de fractie zich dat voor.
De heer Coenders denkt dat we het als politiek zelf moeten doen. Hij zag dat het college vorig jaar het goede voorbeeld gaf, door goed samen te werken en dit ook uit te stralen. Die beweging die nodig is die kunnen we met z'n allen zelf maken. Dan voelen ook fracties die geen deel uitmaken van de coalitie zich gehoord en gezien en ervaren dat het mogelijk is voor hen om dingen te bereiken. Ook het relatief beperkte coalitieakkoord, met weinig afspraken, droeg die belofte in zich.
Over sommige zaken, als die wrijving opleveren, dan moet je daar ook met elkaar over kunnen praten.

De heer Groot Wassink merkt op dat GroenLinks heel duidelijk naar een fractie wijst waarmee constructief samenwerken niet mogelijk is. Waar zit dat dan precies in, is zijn vraag. Waarom zit dat zo

expliciet bij D66, terwijl, hoewel de samenwerking met de VVD ook niet goed is, de VVD niet wordt genoemd.
De heer Prinsen antwoordt dat D66 zich opstelt als oppositiepartij. En natuurlijk mag je kritisch zijn op je eigen college, maar het neemt de vorm aan van kruisverhoren.
De heer Groot Wassink vraagt of dat fractie breed is binnen de fractie van D66.
De heer Prinsen merkt op dat het niet helemaal fractie breed is. Op thema's is er samenwerking mogelijk, soms ook niet. En soms wordt de fractie verrast doordat er zonder voorafgaand signaal onverwacht voor of tegen een motie wordt gestemd. En dat gebeurt af en toe wel fractie breed.
De heer Coenders voegt er aan toe dat hier door de leiding van de fractie op lijkt te worden gestuurd.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

VVD

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens VVD: de heer L. Combée en mevrouw S. Pape.

De heren Markink en Groot Wassink lichten toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is er op gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Groot Wassink vraagt waar wat betreft de VVD de kern ligt van het probleem dat aanleiding heeft gegeven voor de breuk.
De heer Combée wijst op inhoud als eerste issue en op relatie als tweede issue; op het moment dat je op inhoud van mening verschilt, hoe los je het dan op. De timing van de VVD was om het inhoudelijke probleem na vaststelling van de begroting op te lossen, ook door te kijken naar het coalitieakkoord. Deze timing was er vooral op gericht om het college in de gelegenheid te stellen het probleem op te lossen.

De heer Groot Wassink merkt op dat het college de oplossing toch al in de Perspectiefnota had opgenomen.
De heer Combée bevestigt dat, het college ging daarmee buiten de afspraken van het coalitieakkoord. Dat wist de VVD-fractie. Als collectief is het college echter verder gegaan dan de VVD-fractie had verwacht.
De heer Groot Wassink vraagt of naar het gevoel van de VVD iedereen had ingeleverd binnen het voorstel van het college.
De heer Combée antwoordt ontkennend. De VVD en D66 hebben het meest moeten prijsgeven in het voorstel van het college (solvabiliteit). Daartegenover staan beperkte offers van GroenLinks en PvdA. Dat is onvoldoende evenwichtig.

De heer Markink vraagt of de VVD verrast werd door de stap van GroenLinks en PvdA.
De heer Combée was inderdaad verrast. De VVD meende dat er nog maanden tijd was om dit probleem op te lossen en men was al bezig met het zoeken van openingen. En die openingen zijn tijdens de besprekingen van de Perspectiefnota ook geboden. Tijdens de gesprekken op Papendal zijn door VVD en D66 oplossingen aangedragen. Iedere keer werd het voorstel als minder beoordeeld dan het voorstel dat het college had neergelegd. Maar het voorstel van het college schond de coalitieafspraken.

De heer Groot Wassink vraagt of er maatschappelijke omstandigheden denkbaar zijn die noodzaken tot het in gezamenlijkheid aanpassen van het akkoord.

De heer Combée bevestigt. Als (één of twee) partijen dat vinden, dan moet je daarover kunnen praten. Een akkoord is niet meer in beton gegoten op het moment dat alle coalitiepartijen bereid zijn andere/aanvullende afspraken te maken.

De heer Groot Wassink vraagt naar de relaties. Is dat nader te duiden.

Mevrouw Pape antwoordt dat GroenLinks en VVD elkaar heel goed konden vinden. Met name in de periode direct na de verkiezingen was dit het geval. Later kan het zo geweest zijn dat anderen de werking van VVD en D66 als blokvorming hebben ervaren.

De heer Groot Wasssink vraagt hoe die persoonlijke verhoudingen de gezamenlijkheid belemmeren?
Mevrouw Pape geeft aan de er weinig ruimte is om elkaar te horen en rekening te houden met- en zich te verplaatsten in- het belang dat gevoeld wordt door partijen bij hun standpunten.
De heer Combée merkt aanvullend op dat het bijzondere is dat de VVD tot aan en ook nog na de verkiezingen veel meer contact en samenwerking had met PvdA en GroenLinks dan met D66.

De heer Groot Wassink vraagt of het klopt dat de moeizame relaties zich dan meer toespitsten op de relatie GroenLinks - D66 dan op de relatie GroenLinks - VVD. En of de huidige breuk de relatie tussen GroenLinks en VVD beschadigd heeft. Hoe is de relatie nu.

Mevrouw Pape merkt op dat de relatie wel enigszins beschadigd is nu GroenLinks de VVD heeft overvallen met de breuk. Er is vooraf geen waarschuwing geweest of een laatste gesprek aangegaan waarin GroenLinks en PvdA hun problemen op tafel hadden kunnen leggen.
De heer Combée geeft aan dat ook het college van niets wist. De heer Combée heeft zijn wethouders moeten informeren.

De heer Combée licht voorts toe dat het laten breken van een coalitie op basis van moeizame persoonlijke relaties nooit zou mogen voorkomen in een stad als Arnhem. Zo onverantwoordelijk mag niet met het besturen van een grote stad worden omgegaan.
Een goede bestuurscultuur kenmerkt zich meer door het vinden van oplossingen, ondanks persoonlijke verschillen, dan door het uitsluiten van elkaar.

De heer Groot Wassink vraagt wat de VVD heeft gedaan om te lijmen.

De heer Combée heeft de heer Coenders op zondag (twee dagen na het opzeggen van de samenwerking door GoenLinks en PvdA) gebeld met de vraag of hij bereid zou zijn het gesprek (om te lijmen) aan te gaan. Dat wilde hij vooralsnog niet.

De heer Markink vraagt naar de rol van de PvdA.
De heer Combée antwoordt dat de PvdA verheugd was over de verkiezingsuitslag die haar in staat stelde om ondanks het kleine verlies tot de coalitie toe te treden. De PvdA stemt veel af met GroenLinks en werken goed met ze samen.

De heer Markink en Groot Wassink menen te horen dat het verwijt naar de PvdA veel minder is dan in de richting van GroenLinks
De heer Combée bevestigt dat.

De heer Markink vraagt hoe het verder moet.
De heer Combée vindt dat er allereerst geprobeerd moet worden te lijmen. Hij zou het fijn vinden als alle partijen die verantwoordelijkheid voelen.
De heer Markink vraagt of dat ook betekent dat er aanpassingen op het akkoord mogelijk zijn.
De heer Combée bevestigt dat. De VVD heeft dat al aangegeven en dat zou nu ook bij de begroting gaan gebeuren.
De heer Markink vraagt op welke inhoudelijke punten de herijking dient plaats te vinden.

De heer Combée wil dat de VVD serieus genomen wordt op de punten die de VVD belangrijk vindt. Dat is nu niet vanzelfsprekend.
Bij een herijking moeten partijen zelf mogen aangeven welke eigen punten zij inbrengen in dat proces. De ander mag dat niet voor hen bepalen. Dat is voor de VVD een belangrijk uitgangspunt.
Op voorhand dient vast te staan en uitgesproken worden dat offers in gezamenlijkheid gebracht moeten worden.

De heer Groot Wassink vraagt of de indiening van de financiële motie gisteravond behulpzaam was aan het proces van lijmen.
Mevrouw Pape merkt op dat deze motie van groot belang was voor de VVD om een grens aan te geven.

De heer Groot Wassink vraagt of er ten aanzien van collegeleden een belemmering bestaat.
De heer Combée zal dat niet van andere partijen zeggen. Wat hij wel bespeurt is dat de wethouder Financiën een minder regisserende rol speelt dan voorheen.

Wat ingewikkeld is, is welke informatie wel of niet gedeeld kan worden met sec de coalitiefracties.

De heer Markink vraagt bij wie het initiatief moet liggen om dit op te lossen. Bij het college of bij de voorzitters van de coalitiefracties.

De heer Combée meent dat het college hier primair een voorstel moet doen aan de gehele raad. Zolang het opgelost kan worden zonder dat het coalitieakkoord geraakt wordt is dat zo. De opvattingen daarover liepen uiteen. En daarom duurde het zo lang. Voor de VVD was er voldoende ruimte om het op te lossen buiten het akkoord om. Het was niet nodig om direct aan lastenverzwaring te denken of de regels voor de solvabiliteit te zeer te versoepelen.

De heer Groot Wassink vraagt of de fractievoorzitters te lang hebben gewacht om gezamenlijk naar een oplossing te zoeken voor de knelpunten.
Mevrouw Pape geeft aan dat dit niet goed mogelijk was omdat lange tijd de informatie ontbrak en er tegelijkertijd ook een opvatting was dat men die informatie als fractie niet wilde hebben, als ook niet alle fracties over de informatie zouden kunnen beschikken.

De heer Markink vraagt of dit betekent dat in alle gevallen het college met een voorstel voor een oplossing moet komen en dat de fracties daar niet bij betrokken worden.
De heer Combée geeft aan dat dit in het verleden (sprekend uit ervaring over de periode dat de VVD ook in de coalitie zat) uitstekend werkte.

De heer Groot Wassink vraagt waarom je als coalitiepartners dan wacht op het voorstel van het college terwijl je kunt verwachten dat het college maatregelen zal voorstellen die moeilijk liggen, ook bij de coalitiepartners. Ligt het dan niet voor de hand om in gezamenlijkheid een oplossing te zoeken. En als je dat niet doet, ben je dan eigenlijk niet te laat om nog oplossingen te vinden.

Voor de heer Combée is maatgevend of de voorstellen inbreuk maken op het coalitieakkoord. Zolang dat niet het geval is of hoeft te zijn, kan het college voorstellen doen. Als de raad vervolgens alle informatie heeft is het ook op dat moment mogelijk om in coalitieverband oplossingen aan te dragen.

De heer Groot Wassink merkt op dat het college er in slaagde om met een voorstel te komen.

De heer Combéé vond de wijze waarop niet gelukkig. Het was voor hem een voorbeeld van de houding die hij ook bespeurde in het overleg op Papendal. Twee partijen die niet wilden en twee partijen die bereid waren oplossingen aan te dragen.

De heer Groot Wassink vraagt of de VVD nog andere opties ziet als haar voorkeur van continuering van de coalitie niet mogelijk is.

De VVD heeft een zeer sterke voorkeur voor het voortgaan met deze coalitie; wel op een wijze die 3 jaar houdbaar is.
Bij iedere andere coalitie is het -vooral ook voor de partners in de stad- van belang als een nieuw akkoord het huidige akkoord zo dicht mogelijk benadert.

De heer Markink vraagt of er over andere leden van het college nog opmerkingen zijn.

De heer Combée merkt op dat wanneer je abstraheert van ‘de relatie’, de huidige combinatie nog steeds de meest aangewezen combinatie is en niet voor niets de uitkomst van de (in)formatie door de heer Van der Lee. Het is niet gelukt om dat stabiel te houden. Om dat wel te doen is het nodig dat er in de relationele sfeer bruggen worden geslagen.

De heer Combée merkt op dat in het verkeer tussen college en coalitiepartners best wel verbetering mogelijk is.

De heer Markink en Groot Wassink suggereren dat door (werk)afspraken te maken over de frequentie van overleg met elkaar en over wat er in de overleggen wel en ook niet aan de orde hoeft te komen, men elkaar niet hoeft te verrassen.

De heer Combée meent dat hier met alle partijen afspraken over te maken zijn.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

D66

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens D66: mevrouw Andeweg en de heer Loor.

De heren Markink en Groot Wassink lichten toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is erop gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Markink vraagt hoe D66 de situatie duidt.

Mevrouw Andeweg geeft aan de situatie die is ontstaan niet goed is voor de stad.
Op vrijdag 21 juni kregen we een telefoontje van GroenLinks dat de samenwerking met VVD en D66 opgezegd was. Wij voelden ons hierdoor overvallen omdat wij voor ons gevoel nog in gesprek waren.

Zij geeft aan dat iedereen, en ook zeker D66, een aandeel heeft gehad in het ontstaan van de situatie. Dingen zijn misschien niet of niet tijdig uitgesproken of besproken. Daardoor was er sprake van een minder constructieve samenwerking.
D66 zag niet aankomen dat GroenLinks en PvdA de samenwerking daadwerkelijk zouden opzeggen. D66 was nog in gesprek, althans zo voelde zij dat. Weliswaar geen gemakkelijk gesprek, maar de overtuiging van mevrouw Andeweg en dhr. Loor was dat als dit probleem opgelost zou worden, de weg open zou liggen voor nog drie jaar samenwerking. Het schuurt wel vaker binnen coalities.
De laatste dag van overleg op Papendal kenmerkte zich door een valse start, namelijk toen GroenLinks vroeg wanneer D66 eruit zou stappen. Dit naar aanleiding van debat over de Perspectiefnota, specifiek de afspraak over de sociale woningbouw waarmee D66 niet kon instemmen. Overigens hebben we die dag verder afgerond en zijn de verschillende fracties rond 17:00 vertrokken van Papendal en stond er een vervolggesprek gepland voor de opvolgende woensdag.

De heer Groot Wassink vraagt of dit specifieke punt eerder tussen de vier fracties was besproken.
De heer Loor geeft aan dat dit het geval was, het vraagstuk speelde ook al eerder in andere dossiers.

De heer Markink vraagt of er nog een andere aanleiding bestond om die vraag over het uitstappen te stellen.
Mevrouw Andeweg geeft aan dat je een conflict aan zag komen over de financiële spelregels die afgelopen september door de raad vastgesteld waren en die met het voorstel van het college geschonden werden en het voorstel vanuit het college voor de Perspectiefnota die het coalitieakkoord schond. D66 wilde toen niet op voorhand instemmen met keuzes, mede gezien de signalen die zij van drie wethouders ontvingen. D66 vond het ook van belang dat de gemeenteraad zo snel mogelijk in kennis gebracht zou worden van de (totale) financiële situatie van de gemeente zodat we als raad in positie zouden worden gebracht om hier een opvatting over te hebben. Op deze manier kan/kon elke fractie een eigen afweging maken op basis van de nieuwe financiële informatie, zoals de jaarrekening, de meicirculaire en de bijstelling van het BUIG-budget en deze hierbij betrekken.

VVD en D66 waren bezig met een verbetervoorstel (amendement) om ervoor te zorgen dat we bij calamiteiten niet meteen in de financiële problemen zouden komen als gemeente. (Dus om de financiële kaders overeind te houden). Voor D66 is het belangrijk dat we bij financiële tegenvallers een buffer hebben. Nog voordat we die konden bespreken met GroenLinks en PvdA is de samenwerking opgezegd.
Uiteindelijk heeft de motie “Houd financiële verordening in stand” waarbij de raad uitspreekt dat zij de financiële spelregels intact wil houden ter versterking van de vermogenspositie en ter vergroting van de financiële robuustheid van de begroting” op 3 juli jl. een meerderheid gehaald in de gemeenteraad.

De heer Groot Wassink vraagt naar de relationele aspecten.

Mevrouw Andeweg licht toe dat haar fractie deze periode voor een meer dualistische toon gekozen heeft. Dit begon met het maken van minder afspraken in het akkoord.

De heer Markink vraagt naar het waarom van de keuze voor een meer dualistische toon.

Het was een antwoord op de kritiek in de vorige periode dat de raad niet goed in positie was. Daarom is een jaar geleden tijdens de onderhandelingen al ingezet op minder afspraken, op een grotere rol van de raad, ondermeer door te zoeken naar wisselende meerderheden.
Dualisme vereist wel dat een collegestandpunt eerst openbaar is.

De heer Groot Wassink vraagt of deze opstelling invloed heeft gehad op de gezamenlijkheid binnen de coalitie.

Mevrouw Andeweg geeft aan dat dit goed mogelijk is. Zij heeft zich misschien te terughoudend opgesteld, nadat in de eerste weken van de coalitievorming aangegeven werd dat deze periode dingen anders moesten. Zij heeft toen ook niet aangegeven dat het goed zou kunnen zijn om werkafspraken te maken. Dit ook om dhr. Coenders, als fractievoorzitter van de grootste partij, de ruimte te geven dit anders (en op zijn manier) in te richten.

De heer Markink vraagt of de heer Coenders gezien moet worden als de formele én informele leider van de coalitie.

Mevrouw Andeweg merkt op dat GroenLinks vaak denkt in termen van coalitie versus oppositie. En dat er volgens hem in de coalitie veel samen gedaan moet worden.

Voor D66 bestaat een coalitie doordat partijen in een akkoord een (beperkt) aantal afspraken hebben gemaakt. Idealiter wordt er zo min mogelijk afgesproken en zo veel mogelijk openbaar in de raad behandeld met wisselende meerderheden. D66 heeft niet voor niets bij de laatste onderhandelingen wederom voorgesteld zo min mogelijk inhoudelijke afspraken te maken.
We zien nu in de praktijk twee dingen gebeuren:

1) Een verwachting dat coalitiepartijen ook steun geven aan het college zonder dat daar afspraken over zijn gemaakt en
2) Dat wel gemaakte afspraken, die juist voor de ander waardevol zijn, al binnen het jaar weer ter discussie worden gesteld.

Wij houden van duidelijkheid en vertrouwen hierin naar elkaar: dit zijn de afspraken en daar houden we ons aan en het overige is dus niet afgesproken en daar hebben partijen vrijheid.

De heer Markink vraagt hoe D66 de rol van het college ziet in deze specifieke situatie.

Mevrouw Andeweg geeft aan dat de fractievoorzitters leidend zouden moeten zijn. Maar wel op basis van alle informatie. Maar dan ook weer niet nadat iedereen de informatie heeft gekregen. Anders gaan de fractievoorzitters op de stoel van het college zitten.

In plaats van dat er gezocht werd naar een oplossing, verhardde de situatie zich. Waarbij het overleg steeds moeizamer verliep.
Wat daarbij een rol speelde was dat het probleem als groot werd gekwalificeerd maar de informatie om dat te staven uitbleef. Terwijl er ook signalen uit het college kwamen dat er geen groot probleem aan de orde was. Uiteindelijk ging de discussie nog maar over een relatief klein bedrag op de totale begroting.

De heer Markink vraagt hoe D66 het vervolg ziet.

Mevrouw Andeweg is voorstander van voortzetting van deze coalitie. Dan zullen er wel dingen moeten veranderen. Bijvoorbeeld dat de heer Coenders en zij meer met elkaar in overleg gaan. Zij realiseert zich dat de positie van voorzitter van de grootste fractie niet eenvoudig is. Het zou goed zijn een aantal afspraken te maken over de samenwerking en over de relatie.
Voorts ziet zij dat haar fractie wellicht te ver is doorgeschoten in de uitvoering van het dualisme.

De heer Groot Wassink vraagt of het vooral een kwestie is tussen GroenLinks en D66.

Mevrouw Andeweg heeft dat gelezen, maar het is nooit zo direct gezegd. Wat haar betreft is er geen blokkade voor herstel. Zij herkent de moeilijke positie van de heer Coenders en de eenzaamheid die

daar soms bij hoort. Als het de relatie helpt, dan is zij bereid om meer en vaker af te stemmen. Het zou goed zijn al zij met zowel de heer Coenders als mevrouw Bouwkamp een op een gesprekken zou voeren.

Over de relatie met de heer Paping merkt mevrouw Andeweg op dat zij hem ten tijde van de vorige begroting met welwillendheid is tegemoet getreden, op basis van wederzijds begrip voor elkaars positie en met de insteek er samen uit te komen qua inhoud, dat is toen helaas niet gelukt. In de toekomst zou onze fractie wel graag op deze wijze samenwerken.

De heer Groot Wassink vraagt naar de relatie met wethouder Bouwkamp.

De heer Loor vertelt dat raadsleden van D66 soms door wethouder Bouwkamp op scherpe wijze worden aangesproken na de raadsvergadering, als de wethouder het oneens is met de inbreng of het stemgedrag van de D66-fractie.

De heer Markink vraagt naar het gevoel over de overige leden van het college.

Er liggen hier geen belemmeringen, aldus mevrouw Andeweg en de heer Loor.

De heer Markink vraagt wat er, naast het elkaar niet te verrassen, nog meer nodig is, om te lijmen.

Mevrouw Andeweg vindt het belangrijk dat er een intrinsieke wens is om het gezamenlijke belang voorop te stellen. Dat je tijd neemt om het vertrouwen te herstellen, op basis van wederzijds begrip.

De Markink vraagt of, als hiervoor nodig is dat D66 iets van haar duale karakter inlevert, D66 bereid is dat te doen.

Mevrouw Andeweg onderschrijft dat. We hebben het college benaderd alsof het er al vier jaar zat. Wat dat betreft moeten we de hand in eigen boezem steken en eerder het gesprek aangaan. Haar ervaring is echter ook geweest dat de fractie zich enige malen niet gehoord voelde en dat dat de werkwijze beïnvloed heeft.

De heer Groot Wassink vraagt of D66 er begrip voor heeft dat het handelen van D66 ervaren is als oppositie tegen het college.

Mevrouw Andeweg begrijpt dat. De vraag is of andere partijen het vertrouwen in ons hebben, dat wij dat anders kunnen doen. Tegelijkertijd is het van belang dat de gemeenteraad op tijd en volledig de informatie krijgt van het college van B&W. Zodat we niet door te late informatievoorziening of toezeggingen die niet, of te laat, worden gedaan als raadsfracties in de gemeenteraad ons werk minder goed kunnen doen.

De heer Markink vraagt wat er in de ogen van D66 gebeurt als er niet gelijmd kan worden.

Mevrouw Andeweg vreest dan een lastige situatie voor de stad. Ieder alternatief is in onze ogen minder stabiel. Daar is niemand bij gebaat.

Inhoudelijk en ook relationeel zijn de verschillen overbrugbaar, naar de mening van D66.

De heer Markink vraagt of er gelijmd kan worden zonder dat er wijzigingen in akkoord worden aangebracht.

Mevrouw Andeweg benadrukt het belang voor D66 van de financiële deugdelijkheid. Maar voor het overige is er ruimte voor aanpassing van de afspraken.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

PvdA

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens PvdA: de heer Greving en mevrouw Van Nunen

De heren Markink en Groot Wassink lichten toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is er op gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Groot Wassink vraagt naar hoe het tot deze breuk gekomen is.

De heer Greving kijkt een jaar terug en constateert dat er toen een akkoord tot stand is gekomen waarover de PvdA verheugd was. Het bevatte punten die voor de PvdA zeer belangrijk waren. Van begin af aan had deze combinatie van partijen ook haar voorkeur. Zorgen waren er wel over D66, gezien haar rol in het rapport over de bestuurscultuur.

De heer Markink vraagt of er ten tijde van de coalitievorming gesproken is over de bestuurscultuur.

Mevrouw Van Nunen licht toe dat er niet direct over gesproken is. Achtergrond was dat D66 zich nooit heeft willen herkennen in het rapport. De gevoeligheid was erg groot.

De heer Groot Wassink vraagt waar precies de zorg over D66 in zat.

Vanaf het begin van de onderhandelingen was er geen sprake van een warme relatie. Er moest heel hard gewerkt worden om er uit te komen. Iedereen realiseerde zich dat de relatie fragiel was.
De heer Greving vult aan dat de PvdA er aan hechtte om in het kader van de bestuurscultuur opening te houden naar de partijen die samen het vorige college vormden. Zou je dat niet doen, dan zou je impliciet de slechte bestuurscultuur bevestigen.
Voorts waren er natuurlijk ook programmatische overeenkomsten die maakten dat D66 een goede partner in de coalitie zou kunnen zijn.

In de samenwerking ontstonden er problemen tijdens de eerste begrotingsbehandeling, aldus de heer Greving. D66 ging er toen hard in op een onderdeel van het financiële beheer, ze hielden sterk vast aan de regels die daarover afgesproken waren in de financiële verordening, terwijl het college daar wat voorzichtiger wilde opereren. Op dat moment ontstonden de eerste scheurtjes in de samenwerking.

De heer Greving vervolgt dat in december de raadsbrief over de grote tekorten in de zorg verscheen. Toen kwamen enerzijds PvdA en GroenLinks en anderzijds VVD en D66 meer tegenover elkaar te staan. De PvdA heeft toen aangegeven dat er op dat moment de bereidheid zou moeten bestaan om voor een oplossing ook binnen de kaders van het coalitieakkoord te zoeken.

De heer Markink vraag of die bereidheid er was.

De heer Greving antwoordt dat de VVD hierin zeer terughoudend was, D66 wilde er zelfs niet over praten. Daar gaf ze twee redenen voor: ten eerste was het college in staat om oplossingen te zoeken die niet aan het akkoord raakten en ten tweede wilde D66 niet in de achterkamertjes praten. De heer Greving was het daar niet mee eens; op het moment dat de problemen zo groot zijn, dan moet je als coalitiepartners bij het college aangeven welke ruimte het college kan benutten binnen de afspraken gemaakt tussen de coalitiepartners om het probleem op te lossen.

De heer Groot Wassink vraagt of toen de gezamenlijkheid onder druk kwam te staan.

De heer Greving bevestigt dat. Er zijn toen diverse gesprekken in verschillende samenstellingen geweest waarin het langzaam duidelijk werd aan de PvdA dat het mis zou gaan. Dat was al voor het overleg op Papendal.

Uiteindelijk leek er voor het college toch ruimte te ontstaan voor het doen van een voorstel in de Perspectiefnota. In het voorstel van het college bracht iedereen offers.

De heer Groot Wassink vraagt of het geschil in de coalitie meer ligt tussen GroenLinks en D66, dan tussen de PvdA en D66.

De heer Greving geeft aan dat de PvdA altijd wel iets meer een rol tussen de partijen heeft gespeeld, alhoewel dat meer was tussen GroenLinks en VVD dan tussen GroenLinks, VVD en D66.

Al snel na het verschijnen van de Perspectiefnota bleek dat VVD en D66 niet met de financiële paragraaf ervan konden instemmen. Omdat deze in strijd was met zowel akkoord als financiële verordening. De PvdA meende echter dat hier geredeneerd vanuit het coalitieakkoord, een goed compromis lag.

Mevrouw Van Nunen licht toe dat zij steeds meer merkte dat er anderzijds steeds weer getornd werd aan de gemaakte afspraken uit het akkoord, die voor de PvdA belangrijk waren. Er werd meer en meer, terug onderhandeld op de geest van de afspraken uit het akkoord.

De heer Markink vraagt hoe de PvdA het vervolg ziet.

De heer Greving geeft aan dat Arnhem behoefte heeft aan een stabiel bestuur. De kern daarvan kan worden gevormd door VVD, GroenLinks en PvdA. Hoewel recentelijk moeizamer, is de samenwerking met de VVD nog steeds een optie, hoewel het inhoudelijke probleem over het oplossen van de tekorten in de zorg wel opgelost dienen te worden.
Het lijmen met D66 is zeer ingewikkeld.

De heer Groot Wassink vraagt of er omstandigheden denkbaar zijn waaronder het mogelijk is om met D66 verder te gaan.

De heer Greving antwoordt dat D66 waar het gaat om de bestuurscultuur een gevoelige positie inneemt. De samenwerking met D66 is ingewikkeld, hoewel er inhoudelijk, uiteraard los van de huidige discussies over het coalitieakkoord, overeenkomsten zijn.
Mevrouw Van Nunen vult aan dat D66 niet investeert in de andere coalitiepartners, althans niet in de PvdA. In de raad kijkt iedereen verbaasd naar het optreden van D66 als coalitiepartner, maar zelf lijken ze niet te begrijpen wat er aan de hand is. Het wordt gebracht onder de noemer dat men iets dualer is geworden, maar het heeft de vorm gekregen van oppositie tegen het eigen college/coalitie.

De heer Markink vraagt naar het alternatief dat de PvdA voor ogen heeft.

De heer Greving geeft aan dat de ChristenUnie altijd een betrouwbare partner is geweest en ook inhoudelijk raakvlakken heeft met de PvdA. Hetzelfde geldt ook voor Arnhem Centraal en de Partij voor de Dieren DENK/Verenigd Arnhem heeft op het lokale Arnhemse niveau laten zien in staat te zijn goed samen te werken.

De heer Groot Wassink vraagt of er ten aanzien van de leden van het college iets moet gebeuren.

De heer Greving merkt op dat het college zich veel makkelijker blijkt te vinden dan de voorzitters van de coalitiefracties.
Naar het gevoel van de heer Greving was het college trots en tevreden over het besluit dat genomen was over de Perspectiefnota.

Mevrouw Van Nunen merkt op dat het college wel meer regie mag nemen. Ze geven te veel ruimte aan politieke opponenten om de politiek/bestuurlijke agenda te bepalen. Daar speelt de raad zelf natuurlijk ook een rol in, maar het college zou meer, actiever en sensitiever kunnen anticiperen op gevoelige onderwerpen met goede raadsvoorstellen en informatievoorziening.

De heer Markink vraagt wie er nu primair het voortouw moet nemen in het oplossen van zo'n probleem als de grote tekorten in de zorg.

Mevrouw Van Nunen geeft aan dat het college primair daar het initiatief moet nemen.

De heer Groot Wassink vraagt wanneer het moment aanbreekt dat de fractievoorzitters zich er in zouden moeten mengen.

De heer Greving licht toe dat de heer Coenders al binnen twee uur nadat de decemberbrief verscheen heeft aangegeven dat de leiders van de coalitie bij elkaar zouden moeten komen, omdat toen al duidelijk was dat dit een groot probleem zou vormen. Als coalitie moet je vrij snel bij elkaar komen als een dergelijke situatie aan de orde is, omdat een dergelijke situatie ook gevolgen kan hebben voor de afspraken binnen de coalitie.

De heer Groot Wassink vraag of in retrospectief de fractievoorzitters anders hadden moeten handelen.

De heer Greving wil kritisch kijken naar de rol van alle vier de fractievoorzitters. Het is vanaf het begin niet gelukt om met z'n vieren op te trekken. Wel met z'n drieën, hoewel het duidelijk was dat de VVD er anders in zat.
De heer Greving vraagt zich af of het moment van de breuk niet al eerder had moeten plaatsvinden; Er hebben heel veel gesprekken plaatsgevonden, veelal zonder resultaat, misschien hebben we het te lang laten doorsudderen..

De heer Markink vraagt of de PvdA de heer Coenders, als leider van de grootste coalitiefractie, voldoende ondersteund heeft.

De heer Greving antwoordt dat de heer Coenders en hij altijd goed hebben samengewerkt. Daarbij moet worden opgemerkt dat de inhoudelijke opvattingen ook dicht bij elkaar liggen. De relatie tussen de heer Coenders en hem is uitstekend en dat stelt beiden ook in staat om kritisch op elkaar te zijn zonder dat de relatie geschaad wordt.
Mevrouw van Nunen vult aan dat de heer Greving ook bij de heer Coenders aan de bel trok als hij dacht dat de coalitiepartijen samen zouden moeten komen.

De heer Markink vraagt of de PvdA nog iets wil meegeven.

Mevrouw Van Nunen benadrukt dat het enorm zou helpen als men over de schaduw van het rapport Frissen zou kunnen stappen. Initiatieven om de bestuurscultuur te verbeteren stuiten nog steeds op weerstand en komen daardoor niet van de grond. Een verbetering hierin is voorwaardelijk voor het goed functioneren van de raad én zijn leden.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

SP

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens SP: de heer Elfrink en mevrouw Dobbe

De heren Markink en Groot Wassink lichten toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is er op gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Groot Wassink vraagt hoe, in de ogen van de SP, deze situatie is ontstaan.

De heer Elfrink antwoordt dat het probleem in de basis inhoudelijk van aard is. Aan de basis ligt een onevenwichtig coalitieakkoord. Nu er tegenvallers zijn, wordt dat een ieder duidelijk. VVD en D66 zijn er uitstekend in geslaagd om in het akkoord hun domeinen af te schermen. GroenLinks en PvdA hebben onvoldoende rekening gehouden met wat er zou gebeuren zodra er tegenvallers zouden ontstaan. En deze onevenwichtigheid heeft tot de huidige situatie geleid.

Daarbij is de oppositie van de SP een factor geweest. De SP heeft van begin af aan de werking van het akkoord benoemd en heeft gedaan wat van de SP verwacht mag worden: voortdurende inzet op herstel van de sociale balans. Daarmee heeft de SP belangrijke resultaten geboekt. Het college heeft alsnog voorgesteld het Sociaal Noodfonds met 12 miljoen aan te vullen en het solvabiliteitsfonds is opengebroken. Twee punten waar de SP hard op heeft gehamerd.

De heer Groot Wassink vraagt of de bestuurscultuur hierin dan geen rol speelt.

De heer Elfrink geeft zijn visie op de Arnhemse bestuurscultuur. Arnhem kent twee stromingen die soms botsen. Enerzijds de noordelijke, calvinistische stroming versus anderzijds de katholieke, zuidelijke stroming. Dat uit zich in de harde confrontaties op inhoud in het open debat tegenover de gemoedelijke benaderingen waarbij het tonen van inhoudelijke verschillen moet wijken voor een ogenschijnlijk goede sfeer.

De heer Markink vraagt of de SP de breuk als een overwinning beschouwd.

De heer Elfrink meent dat het tegendeel het geval is. De SP heeft geprobeerd aan te geven dat het akkoord niet goed was. Het gaat niet om de coalitie maar om de inhoud van het akkoord. Dat dient aangepast te worden. De SP heeft het naar de zin in de oppositie omdat ze daarin veel kan bereiken.

De heer Groot Wassink vraagt welke coalitie voor de hand ligt als er niet gelijmd kan worden.

De heer Elfrink antwoordt dat dan een coalitie over links voor de hand ligt. De SP heeft dat vorig jaar al aangegeven bij informateur Van der Lee, maar GroenLinks wilde deze variant toen niet verkennen en koos voor de VVD. De SP is onder voorwaarden nog steeds bereid steun te verlenen aan een linkse variant. D66, PvdA, GroenLinks en de Partij voor de Dieren en ChristenUnie zouden daar met de SP deel van uit kunnen maken. De SP zal nog steeds geen wethouderspost claimen. Maar, primair zou er gelijmd moeten worden.

De heer Markink vraag of het lijmen met zich mee moet brengen dat het akkoord aangepast wordt.

De heer Elfrink licht toe dat het op de inhoud mis is gegaan na het ontstaan van de tegenvallers. In het akkoord is hiermee geen rekening gehouden en door de niet aflatende oppositie van de SP is dit nog duidelijker geworden. Een partij als GroenLinks heeft dan de neiging om dit in de achterkamertjes op te lossen. Daar tegenover staat D66 dat van mening is dat het in de raad bevochten moet worden. Die botsing tussen twee stijlen is aan de hand. Maar uiteindelijk is dit bijzaak, het begint met de inhoud van een onevenwichtig akkoord dat niet in balans is met de verhoudingen binnen de coalitie.

De heer Groot Wassink vraagt waarom ondanks de voorkeur voor een linkse coalitie toch herstellen van de breuk als eerste optie wordt gezien.

De heer Elfrink licht toe dat weglopen geen optie is. Als je samen aan iets begint, dan maak je het samen af. Afspraak is afspraak. De SP is nooit weggelopen. Daar komt bij dat gezien de actuele financiële situatie dit wel het slechtste moment is om een bestuurlijke crisis te veroorzaken.

De heer Markink vraagt wat er moet gebeuren om een lijmpoging te laten slagen.

De heer Elfrink antwoordt dat er eerlijk moet worden toegegeven dat GroenLinks en PvdA niet goed hebben onderhandeld. De VVD en D66 moeten op hun beurt toegeven aan zij daar te veel van hebben geprofiteerd. En dan ontstaat er ruimte om elkaar weer te naderen.
De actuele aanleiding voor de breuk is voornamelijk te danken aan het college dat een Perspectiefnota heeft neergelegd die strijdig is met het coalitieakkoord en de door de raad vastgestelde financiële spelregels, zonder te zekeren dat dit in goede aarde zou vallen. Daarmee heeft het college de lont in het kruitvat gestoken. Het college had een Perspectiefnota kunnen presenteren die beide zaken respecteerde. Dan had de coalitiefracties gelegenheid gegeven dat in onderling overleg bij te stellen. Het college heeft zichzelf een bestuurlijk brevet van onvermogen gegeven door te stellen dat het daar niet toe in staat was.

De heer Markink vraagt hoe de SP aankijkt tegen het college. Beschikt het college nog over het kwalitatieve vermogen om het bestuur van de stad door een dergelijke moeilijke situatie te loodsen.

De heer Elfrink geeft aan dat het niet makkelijk is om wethouder te zijn. Daar moet je ook open over zijn. Dit college loopt niet over van visie. Voorts is het belangrijk het verhaal op orde te hebben in het debat en je op het debat als het ware te verheugen. Er naar uit te kijken je verhaal te houden. Dat gebeurt niet, het college duikt en de raad accepteert dat –terecht- niet. Het college moet de raad meer en beter informeren, niet direct in paniek raken van een moeilijke vraag.

De heer Markink vraagt of de SP nog gouden tips heeft in deze situatie.

De heer Elfrink adviseert een indringend gesprek te voeren met de heer Coenders. Er rust een verantwoordelijke taak op zijn schouders. De heer Coenders heeft zekere talenten maar door zijn gebrek aan ervaring gedraagt hij zich niet handig, is te veel bezig met het verleden en met de vorm. Hij moet accepteren dat hij coalitieleider is en zich daar ook naar gedragen. Een coalitieleider moet een beetje boven de eigen fractie uitstijgen. Nu is het beeld dat hij de zevende wethouder is. Daarmee bindt je een raad en een coalitie niet.

Klaarblijkelijk is zijn plan B niet geslaagd omdat een meerderheid daarvoor niet gezekerd kon worden. De breuk met de VVD is tot stand gekomen omdat de VVD niet wilde meewerken aan het opzij zetten van D66. Toen moest de VVD er ook aan geloven.
En vervolgens heeft Groenlinks de hand opnieuw uitgestoken naar de VVD. En dan komt het weer terug op de inhoudelijke verschillen, met name op de financiële paragraaf.

De heer Markink vraagt of de heer Coenders binnen de coalitie voldoende steun ondervond.

De heer Elfrink geeft aan dat dit niet het geval is. Door direct na de verkiezingen 'op de troon' te gaan zitten heeft GroenLinks veroorzaakt dat de partners achterover zijn gaan leunen. En is een situatie ontstaan waarin het overgelaten werd aan GroenLinks om de zaak bij elkaar te houden.

De heer Markink vraagt of er nog andere opmerkingen er zijn.

De heer Elfrink merkt op dat naarmate het beleid socialer zal worden, de mildheid en vriendelijkheid van zijn fractie zal toenemen.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

PS: opvallend is dat er in het geheel niet over de PvdA gesproken is. Dat is geen toeval. De vraag is wel of de appendix-matige rol die zij innemen de samenhang in de coalitie als geheel bevorderd.

ARNHEM CENTRAAL

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens Arnhem Centraal: de heer Van der Laak en mevrouw Manders.

De heren Markink en Groot Wassink lichten toe dat de schriftelijke reacties van de fracties openbaar gemaakt zullen worden en dat er van dit gesprek een verslag op hoofdlijnen zal worden opgesteld dat tevens openbaar zal worden. Dit verslag zal voorafgaand aan openbaarmaking aan de fractie ter instemming worden voorgelegd. Het streven is er op gericht om ten tijde van de tussenrapportage van de informateurs ook de schriftelijke reacties en de verslagen openbaar te maken.

De heer Groot Wassink vraagt hoe de fractie van Arnhem Centraal de huidige situatie duidt.

De heer Van der Laak antwoordt dat wij ons kunnen voorstellen dat de deelname van D66 aan de coalitie spanningen heeft veroorzaakt. Onder andere het gegeven dat D66 zich niet herkende in het rapport Frissen zal de eerste start niet gemakkelijker gemaakt hebben. De verhoudingen leken toen al onder druk te staan.

De heer Markink vraagt of de fractie het culturele aspect als de belangrijkste oorzaak van de breuk ziet.

De heer Van der Laak licht toe dat dit nog steeds een grote rol speelt. Want inhoudelijk lijken de verschillen redelijk overbrugbaar. De heer Combée heeft tijdens de raadsvergadering over de coalitiebreuk naar aanleiding van verduidelijkende vragen van Arnhem Centraal aangegeven dat de onderlinge relatie de grootste rol speelt.

De heer Groot Wassink vraagt hoe het naar de inhoud opgelost kan worden.

De heer Van der Laak geeft aan dat het moeilijk zou zijn geweest, maar dat het mogelijk zou moeten zijn.
Mevrouw Manders voegt daar aan toe dat ze er tijdens de onderhandeling ook uit zijn gekomen, dan zou dat nu ook moeten kunnen. De heer Van der Laak wijst erop dat de gezamenlijkheid vanaf het begin een lastige kwestie leek. Hij refereert aan besprekingen in de raad van het akkoord waarin door onderhandelaars op onderwerpen naar elkaar werd verwezen en men geen collectieve verantwoordelijkheid leek te willen nemen.

De heer Markink vraagt of Arnhem Centraal de breuk zag aankomen.

De heer Van der Laak bevestigt dat. Aanvankelijk leek alles goed te gaan, maar al bij de eerste begroting ontstonden er scheurtjes in de samenwerking. D66 nam een geheel eigenstandige positie in, vaak in samenwerking met haar voormalige coalitiepartners SP en CDA. De sfeer leek te verslechteren door het oplopen van de tekorten in de zorg.
Mevrouw Manders geeft aan dat er bij haar toch ook enige verbazing was. Zij had verwacht dat de problemen opgelost hadden kunnen worden.
De heer Van der Laak had signalen gekregen dat de behandeling van de Perspectiefnota mogelijk tot een breuk zou kunnen leiden. De heer Groot Wassink vraagt waar de kern van de tegenstelling in zit. Is dat de polariteit tussen GroenLinks en D66?

Mevrouw Manders licht toe dat zij D66 en de SP vaak hebben zien opereren als twee sterk verbonden fracties. Het CDA schuift daarbij vaak aan. Het is de oude coalitie die elkaar lijkt te ondersteunen.. Ook schijnt daarin de relatie tussen de fractievoorzitters van D66 en SP mee te spelen.

De heer Groot Wassink vraagt naar de verhouding raad - college.

De heer Van der Laak heeft vanaf het begin gezien dat met name de wethouders van GroenLinks en PvdA het vaak moeilijk kregen, maar dat ook in het algemeen wethouders stevig werden aangepakt.

Mevrouw Manders geeft aan dat deze vechtcultuur zich in de vorige periode ook al voordeed. Nu zie je het in andere samentelling opnieuw, weliswaar op een andere manier. Wrokgevoelens lijken daarin een rol te spelen.

De heer Markink vraagt of dit op te lossen is.

Mevrouw Manders geeft aan dat sommige personen het niet belangrijk lijken te vinden om de onderlinge relaties te verbeteren.

De heer Markink vraagt hoe dit zich verhoudt tot de opvatting van Arnhem Centraal dat de eerste voorkeur uitgaat naar voortzetting van de huidige coalitie.

De heer Van der Laak merkt op dat lijmen de snelste weg is om uit de crisis te komen. Dat is in het belang van de stad, want het gaat hier om de vier grootste partijen.

De heer Markink vraagt of Arnhem Centraal er in gelooft dat een lijmpoging zal slagen.

De heer Van der Laak aarzelt daarover. Als GroenLinks aangeeft dat zij daar niet voor voelt, dan lijkt lijmen niet mogelijk te zijn.

De heer Markink vraagt wat er dan moet gebeuren volgens Arnhem Centraal.

De heer Van der Laak geeft aan dat er dan nieuwe keuzes gemaakt moeten worden.
Mevrouw Manders geeft aan te vermoeden dat de kleine partijen terughoudend zullen zijn om deel te nemen aan een coalitie. Zij refereert aan de positie van de ChristenUnie in de vorige periode. Het is daarnaast niet niks om binnen zo'n harde bestuurscultuur collegeverantwoordelijkheid te willen dragen met een groot afbreukrisico.

De heer Groot Wassink vraagt of Arnhem Centraal eventueel bereid is toe te treden tot de coalitie.

De heer Van der Laak antwoordt dat dit eventueel onder voorwaarden mogelijk zou kunnen zijn, maar dat er veel belemmeringen en bedenkingen zijn.

De heer Markink vraagt welke inhoudelijke punten belangrijk zijn voor Arnhem Centraal.

Mevrouw Manders noemt burgerparticipatie, meer culturele basisvoorzieningen in de wijken, bestrijding van eenzaamheid, moderne democratie, meer voorzieningen in Arnhem Zuid, verbetering van de relatie tussen gemeenteraad en college en het aanpakken van de verlamming in besluitvorming door een overmatig gebruik van raadsinstrumenten.
De burgemeester dient daarin ook een rol te spelen.

De heer Groot Wassink vraagt wie er naast de burgemeester binnen de raad een rol dient te spelen.

Mevrouw Manders wijst op de vice voorzitter, de heer Becker,

De heer Groot Wassink vraagt of de voorzitters van de coalitiefracties daar een rol in spelen.

Mevrouw Manders ziet onvoldoende dat de fractievoorzitters in actie komen om de situatie te verbeteren. Het zelfreinigend vermogen van de raad is tot op heden kennelijk beperkt.

De heer Van der Laak merkt op dat onvrede in de raad wordt versterkt doordat de informatieverstrekking van het college aan de raad vaak niet naar tevredenheid is. Dit leidt tot een stortvloed van het gebruik van raadsinstrumenten, gevolgd door legio debatten die niets opleveren en die alleen de verhoudingen maar scherper onder druk zetten.

De heer Markink vraagt of de fractie Arnhem Centraal nog tips heeft voor de verkenners.

Mevrouw Manders geeft aan dat er teveel een cultuur van leven en laten leven bestaat in de raad. De raad is zwak ontwikkeld op het elkaar aanspreken. Er is geen veiligheid, geen steun en geen vervolg. Pogingen om tot verbetering te komen hebben weinig effect tot nu toe.

De heer Van der Laak meent dat de rol van de voorzitter van de raad steviger zou moeten zijn. Mevrouw Manders beaamt dat het van de burgemeester gevraagde profiel om zich sterk te verbinden met de raad op dit punt niet uit de verf komt.

De heer Markink sluit het gesprek af. De verkenners proberen volgende week met een rapportage te komen dat een perspectief voor het vervolg bevat.

Partij voor de Dieren

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens de Partij voor de Dieren: de heer L. de Groot

De heer Markink zegt dat de heren Groot Wassink en Markink door de raad gevraagd zijn om te zoeken naar oplossingen voor de breuk. In dat kader voeren zij gesprekken met alle fracties over de oorzaken van deze breuk en over de te nemen stappen om hieruit te komen.
Er wordt een verslag gemaakt. Na een eventuele bijstelling door de gesprekspartner zullen het verslag en de brief ook openbaar gemaakt worden.
In een brief heeft de heer De Groot zijn mening gegeven en naar aanleiding van die brief volgt nu een gesprek. Desgewenst kan de brief nog aangepast worden.
De heer De Groot was niet echt verrast door de breuk, al was zijn eerste reactie dat wel. Hij zegt dat bij de formatie door de informateur heel snel gezocht is naar de mogelijkheden van de 4 grootste partijen. Op zich was dat een knappe prestatie, omdat alle partijen toch een en ander hadden te overwinnen. Er is niet echt gewerkt naar een visie, maar het werd een beetje los zand, waarbij ieder zijn eigen te respecteren punten mocht inbrengen en die ook kreeg.
De heer Markink zegt dat dit de inhoud betreft. Hij leest in de brief ook dat personen die ook in het rapport Frissen figureerden nog steeds een aanzienlijke invloed in de raad hebben.
De heer De Groot beaamt dit. Het rapport Frissen heeft aangegeven dat bepaalde personen een grote negatieve invloed hebben. Veel zaken worden dan niet meer zo zeer inhoudelijk, maar hebben te maken met wrijvingen uit het verleden. Het is het verhaal van olie op het vuur. Sommigen proberen de pijnpunten bij anderen te vinden en lokken zo felle reacties uit. Daardoor lopen veel debatten uiteindelijk meer in een persoonlijke dan in een inhoudelijke richting.
De heer Groot Wassink vraagt nader aan te duiden waar het in de relationele sfeer vooral misging.
De heer De Groot zegt dat het college onderling wel een positieve insteek heeft en ook persoonlijk begrip heeft voor elkaar. Zij vallen elkaar ook niet af. Het zit meer in de raad. Hij noemt vooral D66 die als coalitiepartij tekeer gaat tegen wethouders met termen als ‘niet ter zake kundig’ of ‘een waardeloos afgeleverd rapport’ en ‘had u niet beter onderzoek kunnen doen’. Mevrouw Andeweg heeft daar in de raad ook achteraf haar excuses voor aangeboden en toegegeven dat haar bewoordingen af en toe wel fel waren.
De heer Groot Wassink vraagt of het klopt dat er een knik zit in de verhouding tussen sommige raadsfracties en het college en tussen sommige raadsfracties onderling.
De heer De Groot vervolgt dat er toch wel pijn zit bij enkele deelnemende fracties over tegemoetkomingen die tijdens de formatie gedaan zijn, waar men het eigenlijk niet mee eens is. Als dan afgeweken wordt van de coalitieafspraken, dan is het begrijpelijk dat partijen gaan steigeren, vooral omdat het al zo’n gammel akkoord is. Gammel, omdat er geen echte visie op beleidsniveau ligt. Er was geen ruimte voor een uitspraak dat een lastenverhoging niet onmogelijk was. De hele financiële ruimte was dichtgeplakt.
De heer Groot Wassink citeert uit de brief van de PvdD: “geen gezamenlijke verantwoordelijkheid kunnen nemen voor een akkoord dat uit los zand is opgetrokken, zonder duidelijke richting of achterliggende visie. Loos compromisme, waarbij partijen op allerlei fronten de middenweg zoeken, inhoudelijke pijnpunten openlaten en tot overmaat van ramp alles financieel dichttimmeren”.
De heer Markink vraagt hoe het nu verder moet.
De heer De Groot acht lijmen onverstandig. Soms kun je een band plakken, maar als de band poreus is, dan weet je dat het onder druk staat. De basis is gewoon niet keihard. Dat blijft zo bij ieder probleem dat zich voordoet.
De heer Markink zegt dat het vooral in de toonhoogte en de bejegening zit en dat het inhoudelijk geschil wel meevalt, gezien de totale begroting van Arnhem. Zou het met het aanslaan van een andere toon toch niet mogelijk zijn?
De heer De Groot zegt dat een compromis wel mogelijk is, maar bij een volgend conflict kan het weer misgaan, omdat de onderliggende problematiek niet opgelost is.
De heer Groot Wassink vraagt wat de alternatieven zijn. Ziet hij een plek voor de PvdD in het college?
De heer De Groot ziet graag een brede coalitie met een donkergroene kleur en wil graag meepraten over het beleid, maar een wethouder is voor hem geen optie. De PvdD is steeds positief geweest:

meer dan de helft van de moties en amendementen van de PvdD is aangenomen en voegt dus echt wel iets toe.
De heer Markink vraagt of een andere coalitie verder zou kunnen gaan met het huidige coalitieakkoord. Hoort D66 bij zo'n coalitie?
De heer De Groot zegt dat D66 inhoudelijk dichterbij ligt, maar dat de opstelling van de VVD constructiever is. D66 ligt minder voor de hand door de persoonlijke conflicten die die fractie oproept.

De heer Markink kijkt naar het college. Wat is zijn beeld van het college?
De heer De Groot vindt het een jong team met beperkte ervaring. Soms mogen ze iets harder en standvastiger zijn. Qua personen, qua intentie en qua bereidwilligheid tot samenwerking is dit een goed team.
De heer Groot Wassink vraagt wie zich het meest verantwoordelijk zou moeten voelen binnen de raad om de impasse te doorbreken.
De heer De Groot denkt dat mevrouw Andeweg en de heren Coenders, Elfrink en Greving eens een week in een kamer bijeen zouden moeten zitten. Overigens is dit zijn voorstel niet. Hij denkt dat dit onmogelijk is. De heer Elfrink heeft een ander doel en is verhard. Hij is sfeermaker in negatieve zin. Vaak wordt de tandem Andeweg-Elfrink genoemd. Het is een rare situatie dat via mevrouw Andeweg regelmatig de kritiek van de SP doorklinkt.
De heer Markink vraagt of de PvdD nog belangrijke zaken aan te vullen heeft.
De heer De Groot is voor een raadsakkoord in plaats van voor een coalitierakkoord. Daarin dienen vooral lange termijndoelen te staan. Hij heeft eerder aangegeven voor een regenboogcoalitie te zijn. Er is een versnippering van partijen. Daarbij zou hij wel De PVV willen uitsluiten, omdat deze zichzelf buiten de boot prijst.
Met het huidige beleid is best verder te gaan, waarbij iedere partij kan aangeven op welke punten deze geen steun zal geven aan het akkoord. Er kunnen dan afspraken gemaakt worden over gedoogsteun op onderdelen. Bij bijvoorbeeld het bouwbeleid zal de PvdD geen steun geven.
De heer Markink dankt voor het gesprek. Hij verwacht eind volgende week met een eerste rapportage of advies te kunnen komen. De heer De Groot krijgt in de loop van de volgende week het verslag ter goedkeuring toegestuurd.
De heer Groot Wassink vult aan dat daarna een pad wordt neergelegd voor het vervolg.

CDA

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens het CDA: de dames I. van Burgsteden en K. van Dillen

De heer Groot Wassink leidt het gesprek in. Er wordt een verslag gemaakt. Na een eventuele bijstelling door de gesprekspartner zullen het verslag en de brief ook openbaar gemaakt worden. Hij vraagt hoe het CDA de situatie waarin de Arnhemse politiek in het algemeen of misschien de Arnhemse coalitie in het bijzonder zich bevindt.
Mevrouw Van Burgsteden zegt dat het CDA dat al bericht heeft via het vragenformulier. Het CDA is beslist niet gelukkig met de situatie. Dit is niet goed voor de reputatie van Arnhem. In de vorige periode was sprake van een wellicht te nadrukkelijk leiderschap, maar in deze periode is het leiderschap van de hele coalitie onvoldoende. De grootste partij, GroenLinks, moet verantwoordelijkheid tonen als coalitieleider door nadrukkelijk haar rol te pakken en samen met de partners het spoor uit te zetten. Zij ziet weinig samenhang en weinig onderling vertrouwen. Dat begon eigenlijk al met de verantwoording van het coalitieakkoord.
De heer Groot Wassink wijst op de opmerking in het vragenformulier, dat een coalitiepartij aangeeft dat een punt niet van haar is. Hoe heeft zich dat verder ontwikkeld?
Mevrouw Van Dillen zegt dat deze opmerking een jaar later weer terugkwam.
De heer Markink vraagt of anderen pogen iets te doen aan dat leiderschap.
Mevrouw Van Burgsteden vindt dat ook het CDA er niets aan heeft dat het niet lekker loopt. Zij denkt dat vooral de fractievoorzitters van VVD en D66 meer de weg moeten wijzen. Zij zegt dat de coalitiepartijen geen gezamenlijke verantwoordelijkheid tonen en daarbij zit D66 fors op achterstand. D66 was coalitieleider in de vorige periode en zegt nu dat GroenLinks die taak heeft. GroenLinks ademt uit dat het noodgedwongen met D66 moet werken. Die sfeer is er vanaf het begin en wordt ook zo ervaren door D66. Omdat D66 goede dingen had uitonderhandeld, kozen ze wel voor de coalitie.
De heer Groot Wassink kijkt ook naar de PvdA. Als iemand een gat laat vallen, kan een ander die kans grijpen.
Mevrouw Van Burgsteden wijst erop dat de PvdA de kleinste coalitiepartij is, maar zij heeft in de vorige periode ervaren dat het CDA als kleinste coalitiefractie een mooie positie kon innemen. Zij zegt dat er sprake is van onbewuste onbekwaamheid en los zand. Ook het college is niet in staat te helpen. Daar zit dezelfde onbewuste onbekwaamheid. Men is zich er amper van bewust dat het over relaties gaat.
De heer Markink begrijpt dat de problematiek op een ander vlak dan de inhoud zit. Aan een relatie moet je bouwen en af en toe moet je water bij de wijn doen.
De heer Groot Wassink zegt dat het niet lukt, als je elkaar niets gunt. Kan deze coalitie verder?
Mevrouw Van Burgsteden zegt dat er geen andere oplossing is.
De heer Markink vraagt of dat met dezelfde mensen kan.
Mevrouw Van Burgsteden vindt dit ingewikkeld. Het zijn gekozen vertegenwoordigers.
De heer Groot Wassink merkt op dat er een rapport ligt. Kunnen, gezien het verleden, deze mensen eruit komen?
Mevrouw Van Dillen zegt dat er steun van buiten moet komen om over deze drempel te komen.
Mevrouw Van Burgsteden ziet gemeentesecretaris, burgemeester en griffier, die driehoek, niet als trekkers in dit geval. Men blijft brandjes blussen en is onvoldoende visionair bezig met de toekomst van de stad.
De heer Markink hoorde eerder zeggen dat de fracties eruit moeten komen. Het probleem zit niet in het college, maar in de fracties. Interessant is de opmerking dat de fracties er niet alleen uit komen.
Mevrouw Van Burgsteden zegt dat de fracties hulp nodig hebben om te voelen waar het probleem zit. Daarna kunnen ze het goed zelf.
De heer Markink zegt dat deze schok ook als die hulp kan werken. Voor grote veranderingen heb je eerst bijna een oorlog nodig.
De heer Groot Wassink wil even terug naar de rol van het college.
Mevrouw Van Burgsteden weet dat er een duaal stelsel is, maar het college moet uitvoeren wat er in de coalitie afgesproken is. Als het college merkt dat de handen nog niet op elkaar komen voor afgesproken beleid, dan moet dit het voortouw nemen in het vinden van een aanpak die wel steun krijgt. Dat gebeurt niet. Men blijft in probleempjes hangen en probeert overal brandjes te blussen.
De heer Markink merkt op dat dit een wisselwerking kan zijn. Hij krijgt het gevoel dat de fracties soms, als zij er niet uitkomen, het college vragen om tot een oplossing te komen. Hij kreeg de indruk dat dit bijvoorbeeld met de perspectiefnota zo gebeurde.

Mevrouw Van Burgsteden denkt dat het anders lag. Het college kwam er niet uit en toen heeft het college aan de coalitie gevraagd om te helpen met keuzes maken.
De heer Markink is benieuwd hoe het CDA dat in de vorige periode deed.

Mevrouw Van Burgsteden geeft aan dat toen het college met een voorstel kwam. Alleen als er iets tegen de randen van het akkoord aan schuurde, dan werd het naar de fracties terugverwezen.
De heer Groot Wassink constateert dat het CDA iedere andere constructie dan lijmen niet ziet zitten.
De heer Markink vraagt waar je moet beginnen met lijmen.
Mevrouw Van Burgsteden zegt dat de 4 fractieleiders, zonder de secondanten, elkaar de nieren moeten proeven en hun verbindend vermogen moeten ontdekken. Soms versterkt een secondant de positie van de fractieleider, soms zal de secondant meer verbindend werken, soms zal de secondant afbreuk doen aan de noodzakelijke leiderspositie van de fractievoorzitter.
De heer Markink zegt dat de fractieleider van de grootste partij af en toe optreedt als verdediger van coalitiegenoten bij vervelende aanvallen op persoon of partij.
Mevrouw Van Burgsteden ziet dat dit gebeurt door de fractievoorzitter van GroenLinks, maar steeds op stijl en ordezaken en nooit op inhoud. Dat geeft irritatie. Hij treedt dan op als hoeder van de bestuurders en niet van de inhoud,.
Mevrouw Van Dillen vult aan dat dit zich verder beperkt tot de eigen bestuurders en niet geldt voor het hele college.
De heer Groot Wassink vindt dat je in de coalitie zou kunnen afspreken dat een coalitiegenoot jouw wensen verdedigt en dat jij de wethouder(s) van de coalitiegenoot verdedigt.
Mevrouw Van Burgsteden constateert dat dit niet de Arnhemse gewoonte is, ook vroeger niet. Toch zou zo'n handelwijze het gevoel van los zand kunnen verminderen.
De heer Markink zegt dat er in de vorige periode een enorme clash is geweest, die leidde tot het rapport Frissen, dat overigens niet door alle partijen onderschreven is. In de raad zitten ook nu mensen die toen een rol hebben gespeeld. Steekt dat nu weer de kop op?
Mevrouw Van Dillen vindt dat het rapport Frissen soms ook onterecht op tafel komt. Het merendeel van de raadsleden staat er nu anders in, maar soms steekt de oude bestuurscultuur de kop op.
Mevrouw Van Burgsteden, als het noodzakelijk is hierover te spreken, merkt op dat de heer Elfrink zijn rol kan pakken en dat doet hij nu ook als oppositieleider. Als locoburgemeester is hij een waardige loco, als wethouder staat hij voor hetgeen hij moet doen en in de oppositie vervult hij met verve de oppositierol. Dat is knap.
De heer Markink zegt dat er geluiden zijn dat D66 iemand buiten de fractie heeft die bijna bommetjes loslaat op de nieuwe wethouder Financiën. Wordt dat herkend?
Mevrouw Van Burgsteden herkent dat dat het kan, merkt op dat Van Dijk dat ook deed bij de ChristenUnie.
De heer Groot Wassink vraagt welke dingen het CDA nog mee wil geven. Zijn er gouden tips?
Mevrouw Van Burgsteden zegt dat het meeste wel gezegd is. Er is de afgelopen tijd weinig gegund. Bij stress, mochten wij meebewegen en inventief zijn. Bovendien zou zij naar haar gevoel te veel geassocieerd worden met de vorige periode. Als dan-vragen zijn nu ook niet aan de orde.
De heer Markink zegt dat het CDA de informateurs wel enkele tips heeft gegeven, bijvoorbeeld over de fractievoorzitters, het leiderschap en het wijzen op de meerdere lagen in dit conflict.
De heer Groot Wassink rond af met aan te geven dat er eind volgende week een eerste tussenstand zal liggen met een advies wat er moet gebeuren. Hij dankt voor de inbreng.

DENK/Verenigd Arnhem

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens DENK/Verenigd Arnhem: de heren Y. Usta en K. Bal

De heer Groot Wassink leidt in en zegt dat de informateurs de brief van DENK/Verenigd Arnhem gelezen hebben. Er wordt een verslag gemaakt dat eerst ter goedkeuring voorgelegd. Uiteindelijk worden brief en verslag openbaar gemaakt.
De heer Markink vraagt hoe de heren de politieke situatie duiden en welke oorzaken zij hiervoor zien.
De heer Usta vindt het allereerst jammer voor de stad dat deze bestuurscrisis is ontstaan. Het is een unieke oplossing dat het college blijft zitten en door kan gaan met het werk.
De heer Markink zegt dat dit een keer ophoudt.
De heer Usta is uitgegaan van ‘nieuwe ronde, nieuwe kansen’ en dacht dat er na de verkiezingen lessen getrokken zouden worden uit het rapport Frissen. In eerste instantie leek het goed dat D66, dat in het rapport genoemd werd, toch meegenomen werd in de coalitie. Toch bleken er elementen uit die oude bestuurscultuur mee te komen.
De heer Groot Wassink vraagt of dit ook kwam doordat D66 in de coalitie participeerde.
De heer Usta ging ervan uit dat in de nieuwe periode wel gas teruggenomen zou worden, maar al gauw was aan te voelen dat er iets aan de hand was, met name bij D66.
DENK/Verenigd Arnhem werkt constructief samen met het college en collega-fracties en was niet blij met het gebeuren. Zijn fractie had nooit als doel de coalitie te laten vallen. Met deze coalitie kon hij goed werken, maar nu denkt hij dat het helen van de breuk onmogelijk is.
De heer Bal zegt dat D66 leek zich ongevoelig te tonen voor de moeilijke positie van GroenLinks. Ook in de ‘Frissen-periode’ was er sprake van ontbreken van wederzijdse empathie.
De heer Usta denkt dat er nu een andere constructie moet komen.
De heer Bal had van de VVD een meer bemiddelende rol verwacht. Hij heeft begrip voor GroenLinks dat die fractie, na eerdere pogingen en hoe het eraan toe ging in de raad, er nu geen vertrouwen meer in heeft.
De heer Usta zegt dat in de brief ook aangeven is welke partijen DENK/Verenigd Arnhem in de coalitie zou willen. Gedacht wordt aan het vervangen van D66 door 2 kleinere partijen.
De basis vormen GroenLinks en VVD, aangevuld door de PvdA. Van die andere kleinere partijen sluit de PVV zichzelf uit en ook de SP wordt door veel fracties uitgesloten. DENK/verenigd Arnhem staat in het midden. De partij heeft een lokale identiteit en een samenwerkingsverband met het landelijke DENK.
De heer Groot Wassink vraagt of de perspectiefnota een basis kan vormen of dat een grondige verbouwing nodig is.
De heer Usta zegt dat DENK/Verenigd Arnhem voorgesteld heeft om de perspectiefnota nu niet te behandelen en die over te laten aan de nieuwe coalitie. Nu is de nota toch richtinggevend, maar alles blijft onderhandelbaar. De tekorten zijn te overzien, al zullen oplossingen pijn doen. Er zal een balans gevonden moeten worden tussen enerzijds de zorgopgaven en anderzijds der solvabiliteit.
De heer Groot Wassink vraagt of het mogelijk is om het oude coalitieakkoord als basis te zien.
De heer Bal zegt dat het een uitgangspunt is en vervolgens moet er gekeken worden hoe er een eerlijke, goede, verdeling van de lasten en opgaven kan komen.
De heer Markink constateert dat DENK/Verenigd zichzelf al bij het motorblok van de coalitie ziet. Daarnaast zijn er nog CDA, ChristenUnie, Arnhem Centraal en PvdD. Zijn er nog voorkeuren?
De heer Usta zegt dat de PvdD lijkt zichzelf uit te sluiten. Zijn fractie sluit alleen de PVV uit. Met Arnhem Centraal, CDA en ChristenUnie is goed samengewerkt. GroenLinks, PvdA en VVD vinden dat DENK/Verenigd Arnhem goed samenwerkt. De heer Coenders vindt dat DENK/verenigd Arnhem een progressieve fractie is, waarmee goed is samen te werken. De heren Combée en Van Dellen waarderen hun economische invalshoek voor wat betreft de stad, de interregionale samenwerking en een aantal projecten. De contacten op fractievoorzittersniveau zijn heel positief en dat geldt ook voor de PvdA.
De heer Bal zegt dat zijn partij een uiting is van liefde voor Arnhem en deze moet niet weggezet worden als vreemdelingenpartij.
De heer Groot Wassink vraagt of er nog opmerkingen zijn ten aanzien van het college.
De heer Usta geeft aan dat de relatie met b en w goed is. In de nieuwe constellatie zou het kunnen zijn dat er 7 wethouders komen om 2 partijen een zetel te kunnen geven.

Wethouder Paping heeft wel veel kritiek gekregen, maar het is onduidelijk hoe inhoudelijk die kritiek van D66 is. Met de wethouders en de burgemeester is hij in het algemeen tevreden.
De heer Groot Wassink vraagt naar de gouden tip.

De heer Usta adviseert om ‘out of the box’ te denken. Hij wil niet zeggen: wees niet bevoordeeld. Dat is iedereen. Hij zou graag zien dat DENK/Verenigd Arnhem een kans kreeg in het college, gezien de positieve opstelling en voldoende inhoudelijke overeenkomsten. Hij wijst ook op de bestuurservaring in de achterban.
De heer Groot Wassink dankt voor de inbreng en zegt dat er eind volgende week een eerste tussenstand zal liggen met een advies wat er moet gebeuren. Op dit moment wordt nog de balans opgemaakt.

PVV

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens de PVV: de heer C. Verheij

De heer Groot Wassink leidt het gesprek in. Er wordt een verslag gemaakt en dat gaat tevoren ter goedkeuring naar de heer Verheij toe. Hij dankt voor de schriftelijke reactie en vraagt vervolgens wat de kern is van het conflict.
De heer Verheij denkt dat er een erfenis ligt uit de vorige periode. Het rapport Frissen uitte kritiek op de coalitiefracties, omdat deze te weinig dualistisch waren. D66 heeft zich dat aangetrokken en voerde het dualisme en de transparantie ver door. Die houding ligt wel aan de basis van het conflict. Het is meer de vorm dan de inhoud geweest die een basis vormde voor de problemen.
De duidelijke winstpunten in de onderhandelingen van VVD en D66 gaven ook wrijving. Dat gaf een disbalans met GroenLinks en de PvdA. Er werd ook naar elkaar verwezen. Als er een vraag over een bepaald onderwerp kwam, dan verwees die wethouder naar een collega, omdat het onderwerp niet zijn inbreng in het akkoord was.
De heer Markink vraagt of nu nog te zien is in het college dat men geen verantwoordelijkheid wil nemen voor punten van anderen.
De heer Verheij zegt dat de wethouders wel meer naar elkaar toegegroeid en dat zij tot samenwerking zijn gekomen. De een leunt wel meer dan de ander op ambtelijke ondersteuning, maar het is wel te zeggen dat zij met één mond spreken.
De heer Groot Wassink vraagt hoe de samenwerking is tussen raad en college.
De heer Verheij zegt dat die samenwerking eigenlijk niet past in een dualistisch systeem. Het is niet de bedoeling dat wethouders aanschuiven bij fractieberaden.
De heer Groot Wassink vraagt waarom dat niet kan. Moeten de coalitiefracties los van het college opereren?
De heer Verheij zegt dat ook de coalitie het college moet controleren, evenals de oppositie.
De heer Markink vraagt wat er nu moet gebeuren. Een lijmpoging ligt niet voor de hand, staat in de brief. Zelfs als het zou lukken, dan is het inherente probleem niet weg.
De heer Verheij bevestigt dit. Als de wil bij GroenLinks en PvdA niet aanwezig is, is het geen optie. D66 heeft schoorvoetend toegegeven dat de toon niet altijd gelukkig was, maar dat was voor GroenLinks geen reden om er anders over te gaan denken.
Voor de nieuwe coalitie denkt hij vooral aan Arnhem Centraal, CDA en de ChristenUnie.
De heer Markink wil weten of de PVV ook zou willen deelnemen aan het college.
De heer Verheij zou graag deelnemen, maar heeft de vorige periode gemerkt dat de PVV vaak lijnrecht tegenover de andere fracties staat. Op de inhoud is een akkoord met de coalitiepartijen zonder D66 heel ver weg, maar de PVV wil altijd praten en is bereid bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen.
De heer Markink hoort hem DENK/ Verenigd Arnhem niet noemen.
De heer Verheij denkt dat deelname van die partij niet goed zou zijn voor de stad.
De heer Markink vraagt naar de aard van de coalitie. Moet dat een meerderheidscoalitie zijn of kan het ook een minderheidscoalitie zijn?
De heer Verheij denkt niet dat de problemen van Arnhem vragen om experimenten. Met een meerderheidscoalitie kan sneller geacteerd worden op de uitdagingen ten aanzien van de zorg, de financiën en de veiligheid. Arnhem is een van de onveiligste steden van Nederland.
De heer Markink vraagt of er bij een nieuwe coalitie ook onderhandelingen dienen plaats te vinden die als basis het huidige coalitieakkoord hebben. Wat adviseert de PVV?
De heer Verheij zou dan adviseren op het coalitieakkoord door de papierversnipperaar te halen en naar het partijprogramma van de PVV te kijken, maar dat is niet erg realistisch. Als er nieuwe partijen bij komen, dan zal het coalitieakkoord opengebroken moeten worden, omdat er nu weinig ruimte in zit om andere dingen te doen, doordat het akkoord geheel gevuld is met uitgaven.
De heer Groot Wassink vult aan dat er in het akkoord volgens de heer Verheij ook een disbalans zat, die aangepakt moet worden.
De heer Verheij geeft aan dat, als er nieuwe partijen bij komen, er een nieuw evenwicht gevonden moet worden.
De heer Markink is benieuwd of de PVV een gouden tip heeft, die tot de oplossing zou leiden.

De heer Verheij denkt dat gesproken moet worden over de omgangsvormen en dat er een gedragslijn zal moeten komen om dit soort conflicten in de toekomst te voorkomen.
De heer Groot Wassink dankt de heer Verheij voor de bijdrage en zegt dat er eind volgende week een eerste schets zal liggen met een advies wat er moet gebeuren.

.

ChristenUnie

Gespreksdeelnemers: de heren J. Markink en R. Groot Wassink (verkenners)
Namens de ChristenUnie: mevrouw N. Nede en de heren D. Becker en A. Zijlstra

De heer Groot Wassink leidt het gesprek in. Hij dankt voor de schriftelijke reactie, die te zijner tijd openbaar gemaakt zal worden, evenals dit verslag. De fractie krijgt het verslag ter goedkeuring voorgelegd.
Hij vraagt wat de kern van het conflict is.
De informateurs geven aan dat de ChristenUnie die zaken uit het verslag mag schrappen.
De heer Becker zegt dat het rapport Frissen over de Arnhemse bestuurscultuur veel macht toedichtte aan het college en pleitte voor een sterkere positie van de raad en een minder sterke positie voor bepaalde wethouders. De presentatie van het rapport Frissen lag geheel in lijn met de cultuur die het rapport juist aan de kaak wilde stellen: hard, direct, op de persoon. Met dit gegeven was de nieuwe coalitie wel een moeilijke toekomst beschoren. In feite was de nieuwe coalitie, waartoe schoorvoetend besloten werd, een minderheidscoalitie, omdat D66 zich als oppositie gedroeg, in samenwerking met CDA en SP. Raadsvergaderingen werden bijzonder moeizaam en binnen het college werd het moeilijk om iets door het college heen te krijgen. Persoonlijke verhoudingen speelden duidelijk een rol en compliceerden de situatie.
De informateurs geven aan dat de situatie aan hen bekend is en een grote impact heeft.
De heer Zijlstra wijst erop dat de ‘gunfactor’ nauwelijks aanwezig was. Dat werkt zeker op de langere termijn niet. Er dient vertrouwen en een stukje empathie te zijn.
De heer Markink vraagt of dit ook te maken heeft met het leiderschap in de coalitie.
De heer Becker merkt op dat dat het voor de hand lag als het leiderschap bij de heer Coenders lag, maar dat is niet zo. Hij zegt dat er nog een tweestrijd is tussen de nog jonge heer Coenders en de ervaren leider mevrouw Andeweg. Senioriteit is hier heel belangrijk. De heer Combée en mevrouw Andeweg zouden rust moeten brengen in de coalitie.
De heer Groot Wassink vraagt of er naast de relationele factor ook inhoudelijke tegenstellingen een rol spelen in de escalatie.
De heer Becker las het coalitieakkoord. Daarin hebben VVD en D66 veel meer binnengehaald. Dat torst de coalitie met zich mee. Toen VVD en D66 enkele weken geleden ook nog een amendement indienden, werd de boel verder op scherp gezet. Overigens zit het college er nog. Dat is een creatieve vorm.
De heer Groot Wassink vraagt wat er nu moet gebeuren.
De heer Becker adviseert een minderheidscoalitie. Om tot een meerderheid zonder D66 te komen zou er anders een lappendeken aan kleine partijen moeten toetreden tot het college.
De heer Markink vraagt of dan het coalitieakkoord omgevormd moet worden tot een soort raadsakkoord.
De heer Becker denkt dat een raadsakkoord veel macht geeft aan de raad en dit zou de positie van het college sterk kunnen uithollen.
De heer Markink constateert dat het rapport Frissen in ieder gesprek op tafel komt. Hoe is het mogelijk dat dit rapport na anderhalf jaar nog speelt? Dat betekent dat het rapport niet verwerkt is.
De heer Zijlstra zegt dat het rapport verinnerlijkt zou moeten zijn. Alle fracties dragen er verantwoordelijkheid voor dat die cultuur en daarmee het bestuurlijk imago van Arnhem nog niet veranderd is. Misschien zou een regenboogcoalitie helpen om met elkaar aan de slag te gaan, al wil hij niet direct pleiten voor deze vorm.
De heer Groot Wassink vraagt of een minderheidscoalitie niet zou betekenen dat de handschoenen helemaal uitgaan, als er bestuurlijk niets gebeurt.
De heer Becker zegt dit wel meer rust zou brengen in het college.
Hardop denkend zou onder dat minderheidscollege een akkoord kunnen liggen van alle fracties gezamenlijk.
De heer Groot Wassink begrijpt dat het dan gaat om bestuurlijke hygiëne, om samenwerkingsafspraken. Zelfs als er zo’n akkoord gesloten wordt, dan nog gaat het om personen die verantwoordelijkheid moeten nemen. Schat de ChristenUnie in dat de meerderheid van de Arnhemse fractievoorzitters daartoe in staat is?

De heer Becker meent van niet. In het presidium valt het hem op dat weinig fractievoorzitters het opbrengen om steeds tegenstand te bieden aan de heer Elfrink of mevrouw Andeweg, bijvoorbeeld als de griffier weer wordt aangevallen, die overigens door de burgemeester verdedigd zou moeten worden, als er weer iets gebeurt dat problemen veroorzaakt. Hij is zelf vicevoorzitter van de raad en hij ziet zichzelf als redelijk streng, maar hij merkt zelf ook dat hij af en toe behoefte heeft aan meer steun van anderen.

De heer Groot Wassink constateert dat er nog steeds een gif in de raad zit dat uitwaaiert.
De heer Becker vindt het zelfreinigend vermogen van deze raad klein.
De heer Markink vraagt of er, naast een minderheidscollege en een afspraak hoe je met elkaar omgaat, nog andere opties zijn. Is de optie aanwezig dat ChristenUnie en nog een andere partij toetreden tot een meerderheidscollege?
De heer Becker wil zo'n optie op zijn merites beoordelen. Hij zegt dat meerdere coalitiepartijen gevraagd hebben of er interesse is bij de ChristenUnie om mee te denken of mee te doen. Als er echt een beroep op de ChristenUnie gedaan wordt, dan gaat de fractie dit overwegen. In Arnhem is deelname aan coalitie en college al een tijd geen pretje.
De heer Groot Wassink vraagt of er ruimte zou zijn voor de ChristenUnie in zo'n coalitie.
De heer Zijlstra geeft aan dat de ChristenUnie op basis van het verleden wel voorzichtig is. In het collegeteam heeft hij een redelijk vertrouwen.
Hij zegt dat besturen met 5 partijen wel lastig is. Hoe houd je elkaar dan vast?
De informateurs vragen naar de gouden tip.
De heer Zijlstra zou het mooi vinden dat alle partijen een verantwoordelijkheidsgevoel voor elkaar hadden en dat raadsleden elkaar echt aanspraken op de omgangswijze. Nu leunt iedereen achterover in zijn eigen positie.
De heer Becker vindt dat de heer Coenders in het presidium steeds zijn best gedaan heeft om mensen op hun verantwoordelijkheid te wijzen.
De heer Groot Wassink dankt de ChristenUnie voor de bijdrage en zegt dat er eind volgende week een eerste schets zal liggen met een advies wat er moet gebeuren.

Arnhemse Ouderen Partij

Gespreksdeelnemers: de heern J. Markink (verkenner)
Namens de Arnhemse Ouderen Partij: de heer N. Wiggers

De heer Markink leidt het gesprek in. Er wordt een verslag gemaakt en dat wordt openbaar, nadat de heer Wiggers akkoord gegaan is met de inhoud.
De heer Wiggers zegt dat hij ook iets op papier heeft gezet. (*Hij reikt de tekst uit na het gesprek)*
Hij zegt dat het college bestaat uit prettige mensen, maar dat zij hun rol niet kennen, omdat het college sommige dossiers te lichtvaardig benadert. De soms “agressieve” vraagstelling van een coalitiepartij, D66, wat het collegelid op zich afroep door de wijze en inhoud van beantwoording, werkt fnuikend voor de coalitie.
De wensen van 4 partijen zijn meegenomen, maar niet die van de 8 andere fracties.
Hij pleit ook in het kader van het dualisme voor een raadsprogramma, waarin iedere fractie een inbreng kan hebben. Zo wenst de AOP een ombudsman, omdat veel mensen gedoe hebben met ambtenaren. De bestuurders verschuilen zich, omdat zij soms afhankelijk zijn van die ambtenaren.
Raadsvragen beantwoorden is meer dan het voorlezen van een tekst, opgesteld door een ambtenaar vanachter zijn bureau zonder dat deze de casus écht doorgerond.
De heer Markink vraagt of het probleem op raads- of op collegeniveau zit, omdat GroenLinks en Partij van de Arbeid het vertrouwen hebben opgezegd in VVD en D66.
De heer Wiggers acht dit verweven.
De heer Markink vindt het bijzonder dat het college mag blijven zitten.
De heer Wiggers zegt dat het irritatie opwekt bij D66 of SP als bij voorbeeld wethouder Paping geen antwoord geeft op vragen en er maar wat omheen praat. Gevolg is dat de heer Coenders soms optreedt als extra wethouder om het college te beschermen. De heer Elfrink loopt met de frustratie dat hij geen wethouder meer is, terwijl hij heel veel dossierkennis heeft en zich terdege voorbereidt in tegenstelling tot wat sommige collegeleden laten zien. Hij zet soms een wethouder klem.
De heer Markink vraagt naar de verhoudingen tussen de fracties.
De heer Wiggers meent dat de persoonlijke verhoudingen wel goed zijn. De raad moet steeds het college om informatie vragen en krijgt weinig spontane informatie. In voorgaande periode toe Wiggers ook in de raad zat werd de raad netjes bediend. Er wordt geen gebruik gemaakt van het vertrouwelijk voorbereiden van lastige dossiers met alle fractieleiders om zo gedoe te vermijden.
Partijen en fractieleiders zetten dikwijls onvodoende hun ego opzij. De raad dient ook te aanvaarden dat, als een wethouder zijn zaakjes niet op orde heeft, een zakelijkere toon logisch is.
De heer Markink vraagt of het college goed functioneert. Is het een sterk team?
De heer Wiggers meent van niet. De dossierkennis is vooral bij de heer Paping en bij mevrouw Louwers onvoldoende. Het sterkst zijn mevrouw Bouwkamp en de heer Jan van Dellen.
De heer Markink vraagt wat er moet gebeuren.
De heer Wiggers zegt dat er een gesprek van de informateurs met de 4 fractievoorzitters moet komen, waarbij men elkaar in de ogen kijkt. De mooiste uitkomst zou zijn dat er een raadsprogramma komt, waarin alle partijen een inbreng geven. Er moet een college van de stad komen, waarbij alle partijen belang hebben. Dat kan wellicht een oplossing bieden voor het zorgdomein en voor de financiën. De aanbesteding in de zorg moet beter geregeld worden, zodat de kraan niet wijd open staat. Veel problemen in de zorg hebben ook te maken met het ontbreken van professionaliteit bij de ambtenaren en de eigengereidheid van bestuurders. De ambtenaar moet de bestuurder aangeven welke keuzes, met welke voor- en nadelen, er zijn.
De heer Markink vraagt wat de rol van de burgemeester is als voorzitter van raad en college.
De heer Wiggers zegt dat hij zitting had in de klankbordgroep over het functioneren van de burgemeester. Deze krijgt niet anders dan lof voor zijn houding en opstelling. Zijn rol naar raad en college kan spreker moeilijk duiden. Hij zou met zijn kwaliteiten in gesprek moeten met de 4 fractieleiders om te kijken hoe de kar het beste getrokken kan worden en hij zou de wethouders wat meer moeten coachen. Hij heeft grote kwaliteiten.
Desgevraagd geeft hij aan dat het gaan van een coalitieprogramma naar een raadsprogramma wellicht een gouden tip zou kunnen zijn. Hij denkt dat het in het belang van de stad is om het college te laten zitten, omdat alle leden boter op het hoofd hebben. De wethouders zouden met meer

coaching in staat moeten zijn hun werk te doen. Ieder zou elkaar wat moeten gunnen. Ook zouden zij strenger moeten zijn voor de ambtenaren.
De heer Markink dankt voor de inbreng en zegt dat er eind volgende week een eerste schets zal liggen met een advies wat er moet gebeuren.

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 374543

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster SBR nummer: 374543;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet en artikel 4:23, derde lid van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.

De griffier, De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 374543

Onderwerp: Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem

Voorstel

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.

Inleiding

Door het fantastische succes van Duncan Laurence is Nederland in 2020 het gastland voor het Eurovisie Songfestival. De publieke omroepen NPO/NOS/AVROTROS zullen het songfestival daadwerkelijk organiseren. Zij vragen aan Nederlandse steden om zich kandidaat te stellen om gaststad/-regio voor het songfestival te zijn. Hiervoor worden steden gevraagd om uiterlijk 10 juli een bidbook in te dienen. Arnhem en de provincie Gelderland beraden zich serieus op een rol als gaststad en -regio voor dit internationale evenement.

Het college heeft op basis van artikel 25 van de Gemeentewet geheimhouding opgelegd op het financiële deel van dit raadsvoorstel. Geheimhouding is noodzakelijk, omdat het onze concurrentiepositie ten opzicht van andere steden ernstig benadeelt als we openbaar maken wat onze bijdrage wordt.

Beoogd effect

Het Eurovisie Songfestival is een high impact-evenement van grote sociale en economische betekenis voor de stad en de regio, dat niet onderschat kan en mag worden:

- het verbindt ons politiek en maatschappelijk op thema's en doelstellingen in de regio, de stad en als mensen;
- de directe en indirecte economische spin off van het evenement voor bedrijven en inwoners op korte en lange termijn (omzet en werkgelegenheid);
- de unieke kans om de stad en de regio Europees te presenteren als aantrekkelijk gebied om je te vestigen, er te investeren, te wonen en te verblijven en
- het versterkt de trots van de stad en de regio op de eigen leefomgeving.

Argumenten

1.1 Arnhem heeft de beste locatie van Nederland.

Harde voorwaarde van de AVROTROS/NPO/NOS is dat er voldoende capaciteit is, dat er voldoende faciliteiten zijn of ruimte om die faciliteiten te creëren en dat de locatie voldoet aan alle technische en

GEMEENTE Arnhem

veiligheidseisen. Voor uw informatie: vanwege de gevraagde hoogte van de locatie, 18 meter, zijn alleen Gelredome, Ahoy en de Brabanthallen geschikt. Daarnaast beschikt Gelredome over veruit de grootste capaciteit van alle Nederlandse locaties. Wat het voor AVROTROS/NPO/NOS aantrekkelijk maakt om voor Arnhem te kiezen: de opbrengst van de kaartverkoop zal in Arnhem veel hoger zijn dan in andere steden.

2.1 De unieke en strategische ligging van Arnhem.

Perfect bereikbaar vanuit de belangrijkste steden in Nederland en de internationale luchthavens. Per openbaar vervoer (per spoor met rechtstreekse en hoogfrequente verbindingen), tussen diverse snelwegen (A12, A50) en in de nabijheid van diverse vliegvelden (Eindhoven, Weeze, Düsseldorf, Schiphol, Rotterdam The Hague).

3.1 De ervaring die Arnhem heeft om grote, internationale evenementen te verwelkomen.

Denk aan de Giro d'Italia in 2016 en het internationale fietscongres Velo-city in 2017, maar ook de succesvolle Symphonica in Rosso concertreeksen die in het Arnhemse Gelredome plaatsvonden. Een plek bovendien waar veel internationale artiesten hebben opgetreden zoals Prince, Justin Bieber en The Rolling Stones, die voor grote aantallen bezoekers uit Nederland én internationaal uit bijvoorbeeld Duitsland hebben gezorgd. Die ervaring heeft er mede toe bijgedragen dat Arnhem speelstad is van het WK volleybal voor vrouwen in 2022. De finale en voorrondes worden in het Gelredome gespeeld.

4.1 Regionale samenwerking.

Arnhem staat niet alleen in de ambitie om het songfestival volgend jaar naar de stad te halen. De provincie Gelderland benoemt het Songfestival als mogelijk icoon voor regionale samenwerking. Naast 18 gemeenten en de provincie Gelderland steunen ook onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven rond Arnhem de komst van het evenement. Er is belangstelling vanuit het onderwijs in de vorm van opdrachten voor studenten en de inzet van studenten als vrijwilligers. Er liggen kansen voor versterkingen van de samenwerking op het gebied van toerisme: hotelovernachtingen, cultureel programma, excursies, etc.

5.1 Economische impact.

Ervaringen uit andere steden leert dat er een aanzienlijke economische impact is te verwachten. Oslo (2010) geeft aan dat de PR-waarde voor de stad €100 miljoen bedraagt, dat toerisme en hotelovernachtingen enorm gestegen zijn en dat het toerisme vanuit Duitsland met 30% verhoogd is sinds het Eurovisie Songfestival.
In Malmö (2013) is berekend dat het Songfestival €19 miljoen heeft opgeleverd voor de toerismesector en €132 miljoen PR-waarde.
Stockholm (2016) leverde een geschatte PR-waarde van €145 miljoen en €32 miljoen extra inkomsten in de stad.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Beschikbaarheid Gelredome

De grootste uitdaging is op dit moment de beschikbaarheid van Gelredome: het gebouw moet voor de organisatie van het songfestival 8 weken volledig beschikbaar zijn en dat botst met de thuiswedstrijden van Vitesse. Op dit moment wordt onderzocht of het speelveld buiten het stadion kan worden voorzien van een tijdelijke tribune, zodat Vitesse thuis kan spelen, terwijl de opbouw en de repetities van het Songfestival door kunnen gaan.

2.1 Onvoldoende financiële bijdrage aan AVROTROS/NPO/NOS

In het programma van eisen wordt de gaststad gevraagd of zij bereid is een extra financiële bijdrage te leveren of programma onderdelen op zich te nemen. Het is de vraag of wij als gezamenlijke overheden (provincie Gelderland en Arnhem) voldoende bieden ten opzichte van andere steden.

Financiën

Dit onderdeel wordt in het geheime deel van de raadsvergadering besproken.

Uitvoering

Na akkoord door de Raad en na bevestiging van de bijdrage door de provincie Gelderland wordt op 10 juli het bidbook ingediend bij AVROTROS/NPO/NOS.

Communicatie

Het indienen van het bidbook en daarmee de kandidaatstelling van Arnhem zal gepaard gaan met de inzet van marketingcommunicatiemiddelen.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- nvt

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- nvt

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 374543

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster SBR nummer: 374543;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet en artikel 4:23, derde lid van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Raadsvoorstel Songfestival
Motie van	Elfrink
Titel	Motie betaalbare ticketprijzen
Nummer Zaaknummer	19M104 374543

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

overwegende dat hoge ticketprijzen op de loer liggen,

het voor Arnhemmers betaalbaar moet blijven,

draagt het college op dat aan het bidbook wordt toegevoegd, dat indien het songfestival in Arnhem wordt georganiseerd, de prijzen van het grootste deel van de tickets voor de finale de €20 niet mag overschrijden.

En gaat over tot de orde van de dag.

Elfrink - SP

VERWORPEN

Voor 5

Tegen 34

Motie "Betaalbare ticketprijzen" (19M104)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 374543

Onderwerp: Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem

Voorstel

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.
2. In te stemmen met een financiële bijdrage van maximaal €500.000.

Inleiding

Door het fantastische succes van Duncan Laurence is Nederland in 2020 het gastland voor het Eurovisie Songfestival. De publieke omroepen NPO/NOS/AVROTROS zullen het songfestival daadwerkelijk organiseren. Zij vragen aan Nederlandse steden om zich kandidaat te stellen om gaststad/-regio voor het songfestival te zijn. Hiervoor worden steden gevraagd om uiterlijk 10 juli een bidbook in te dienen. Arnhem en de provincie Gelderland beraden zich serieus op een rol als gaststad en -regio voor dit internationale evenement.

Het college heeft op basis van artikel 25 van de Gemeentewet geheimhouding opgelegd op dit raadsvoorstel. Geheimhouding is noodzakelijk, omdat het onze concurrentiepositie ten opzicht van andere steden ernstig benadeelt als we openbaar maken wat onze bijdrage wordt. Daarnaast staan in dit voorstel argumenten benoemd waarom Arnhem denkt te winnen. Die mogen niet bij onze concurrenten bekend worden.

Beoogd effect

Het Eurovisie Songfestival is een high impact-evenement van grote sociale en economische betekenis voor de stad en de regio, dat niet onderschat kan en mag worden:

- het verbindt ons politiek en maatschappelijk op thema's en doelstellingen in de regio, de stad en als mensen;
- de directe en indirecte economische spin off van het evenement voor bedrijven en inwoners op korte en lange termijn (omzet en werkgelegenheid);
- de unieke kans om de stad en de regio Europees te presenteren als aantrekkelijk gebied om je te vestigen, er te investeren, te wonen en te verblijven en
- het versterkt de trots van de stad en de regio op de eigen leefomgeving.

Argumenten

1.1 Arnhem heeft de beste locatie van Nederland.

GEMEENTE Arnhem

Harde voorwaarde van de AVROTROS/NPO/NOS is dat er voldoende capaciteit is, dat er voldoende faciliteiten zijn of ruimte om die faciliteiten te creëren en dat de locatie voldoet aan alle technische en veiligheidseisen. Voor uw informatie: vanwege de gevraagde hoogte van de locatie, 18 meter, zijn alleen Gelredome, Ahoy en de Brabanthallen geschikt. Daarnaast beschikt Gelredome over veruit de grootste capaciteit van alle Nederlandse locaties. Wat het voor AVROTROS/NPO/NOS aantrekkelijk maakt om voor Arnhem te kiezen: de opbrengst van de kaartverkoop zal in Arnhem veel hoger zijn dan in andere steden.

2.1 De unieke en strategische ligging van Arnhem.

Perfect bereikbaar vanuit de belangrijkste steden in Nederland en de internationale luchthavens. Per openbaar vervoer (per spoor met rechtstreekse en hoogfrequente verbindingen), tussen diverse snelwegen (A12, A50) en in de nabijheid van diverse vliegvelden (Eindhoven, Weeze, Düsseldorf, Schiphol, Rotterdam The Hague).

3.1 De ervaring die Arnhem heeft om grote, internationale evenementen te verwelkomen.

Denk aan de Giro d'Italia in 2016 en het internationale fietscongres Velo-city in 2017, maar ook de succesvolle Symphonica in Rosso concertreeksen die in het Arnhemse Gelredome plaatsvonden. Een plek bovendien waar veel internationale artiesten hebben opgetreden zoals Prince, Justin Bieber en The Rolling Stones, die voor grote aantallen bezoekers uit Nederland én internationaal uit bijvoorbeeld Duitsland hebben gezorgd. Die ervaring heeft er mede toe bijgedragen dat Arnhem speelstad is van het WK volleybal voor vrouwen in 2022. De finale en voorrondes worden in het Gelredome gespeeld.

4.1 Regionale samenwerking.

Arnhem staat niet alleen in de ambitie om het songfestival volgend jaar naar de stad te halen. De provincie Gelderland benoemt het Songfestival als mogelijk icoon voor regionale samenwerking. Naast 18 gemeenten en de provincie Gelderland steunen ook onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven rond Arnhem de komst van het evenement. Er is belangstelling vanuit het onderwijs in de vorm van opdrachten voor studenten en de inzet van studenten als vrijwilligers. Er liggen kansen voor versterkingen van de samenwerking op het gebied van toerisme: hotelovernachtingen, cultureel programma, excursies, etc.

5.1 Economische impact.

Ervaringen uit andere steden leert dat er een aanzienlijke economische impact is te verwachten. Oslo (2010) geeft aan dat de PR-waarde voor de stad €100 miljoen bedraagt, dat toerisme en hotelovernachtingen enorm gestegen zijn en dat het toerisme vanuit Duitsland met 30% verhoogd is sinds het Eurovisie Songfestival.
In Malmö (2013) is berekend dat het Songfestival €19 miljoen heeft opgeleverd voor de toerismesector en €132 miljoen PR-waarde.
Stockholm (2016) leverde een geschatte PR-waarde van €145 miljoen en €32 miljoen extra inkomsten in de stad.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Beschikbaarheid Gelredome

De grootste uitdaging is op dit moment de beschikbaarheid van Gelredome: het gebouw moet voor de organisatie van het songfestival 8 weken volledig beschikbaar zijn en dat botst met de thuiswedstrijden van Vitesse. Op dit moment wordt onderzocht of het speelveld buiten het stadion kan worden voorzien van een tijdelijke tribune, zodat Vitesse thuis kan spelen, terwijl de opbouw en de repetities van het Songfestival door kunnen gaan.

2.1 Onvoldoende financiële bijdrage aan AVROTROS/NPO/NOS

In het programma van eisen wordt de gaststad gevraagd of zij bereid is een extra financiële bijdrage te leveren of programma onderdelen op zich te nemen. Het is de vraag of wij als gezamenlijke overheden (provincie Gelderland en Arnhem) voldoende bieden ten opzichte van andere steden.

Financiën

Het College wil maximaal €500.000 bijdragen aan het Songfestival. De provincie heeft aangegeven dat zij een bedrag van €3 mio tot €4 mio denkt te gaan bijdragen. Wanneer de provincie besluit een substantieel lagere of geen financiële bijdrage te verlenen, zal de gemeente Arnhem geen bid indienen.

Als we uitgaan van een provinciale bijdrage van €3,5 mio en bijdrage van de gemeente van €500.000 hebben we een gezamenlijk budget van €4 mio. Hiervan zullen in ieder geval de door AVROTROS/NPO/NOS verplichte onderdelen (projectorganisatie, lokale veiligheid en hospitality bijeenkomsten) worden bekostigd. De uiteindelijke uitgaven zullen voor de gemeente Arnhem niet boven de €500.000 uitkomen.

Voor de gemeentelijke bijdrage van maximaal €500.000 is dekking gevonden binnen onze bestaande middelen. €250.000 bestaat uit het vrijkomende budget vanwege het feit dat World Living Statues dit jaar voor het laatst is. De andere €250.000 wordt gedekt uit surplus toeristenbelasting. Mocht de opbrengst toeristenbelasting 2019 tegenvallen, dan wordt ook het surplus van 2020 hiervoor ingezet.

Uitvoering

Na akkoord door de Raad en na bevestiging van de bijdrage door de provincie Gelderland wordt op 10 juli het bidbook ingediend bij AVROTROS/NPO/NOS.

Communicatie

Het indienen van het bidbook en daarmee de kandidaatstelling van Arnhem zal gepaard gaan met de inzet van marketingcommunicatiemiddelen.

Bijlagen

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Stukken voor gemeenteraad

– nvt

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

– nvt

Gemeente Arnhem

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Besluit van

Zaaknummer 374543

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster SBR nummer: 374543;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet en artikel 4:23, derde lid van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.
2. In te stemmen met een financiële bijdrage van maximaal €500.000.
3. De door het college van burgemeester en wethouders op basis van artikel 25, tweede lid van Gemeentewet en gelet op artikel 10, tweede lid onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur opgelegde geheimhouding ten aanzien van het raadsvoorstel en het raadsbesluit te bekrachtigen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

GEHEIM

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 374543

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster SBR nummer: 374543;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet en artikel 4:23, derde lid van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

1. Het college te mandateren de kandidaatstelling te formaliseren, binnen de financiële kaders.
2. In te stemmen met een financiële bijdrage van maximaal €500.000.
3. De door het college van burgemeester en wethouders op basis van artikel 25, tweede lid van Gemeentewet en gelet op artikel 10, tweede lid onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur opgelegde geheimhouding ten aanzien van het raadsvoorstel en het raadsbesluit te bekrachtigen.

De griffier, De voorzitter,

Voor 29

Tegen 10

Raadsvoorstel "Eurovisie Songfestival 2020 in Arnhem" (geheim)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 379415

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 379415;

gelet op artikel 3.7 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro);

besluit:

1. Een voorbereidingsbesluit voor het gebied Spijkerkwartier e.o. vast te stellen, overeenkomstig de geometrisch bepaalde planobjecten als vervat in NL.IMRO.0202.VBB964-0301.gml met bijbehorende bestanden, alsmede de daarvan afgeleide analoge verbeelding met kenmerk NL.IMRO.0202.VBB964-0301;
2. Hierbij te bepalen dat het verboden is om het ten tijde van de inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit feitelijk bestaande en legaal aanwezige gebruik van de in het voorbereidingsbesluit begrepen gronden en/of bouwwerken te wijzigen ten behoeve van woningomzetting;
3. Te bepalen dat voor de werking van dit voorbereidingsbesluit wordt verstaan onder:
   - woningomzetting:
     het transformeren van een woning naar wooneenheden voor kamergewijze bewoning. Hieronder wordt tevens verstaan het toevoegen van wooneenheden aan bestaande gevallen van woningomzetting;
   - een woning:
     een complex van ruimten, uitsluitend bedoeld voor de huisvesting van één afzonderlijk huishouden. Kenmerkend voor de woning is de aanwezigheid van eigen voorzieningen, waaronder minimaal een toiletruimte, badruimte en een keuken met kooktoestel;
   - een wooneenheid voor kamergewijze bewoning:
     een onzelfstandig gedeelte van een gebouw bedoeld voor kamergewijze bewoning voor de huisvesting van één huishouden. Kenmerkend voor de wooneenheid is het gezamenlijk gebruik (met andere wooneenheden) van een toiletruimte, badruimte en/of een keuken. Een wooneenheid kan uit meerdere ruimten bestaan;
   - een huishouden:
     één of meer personen die op hetzelfde adres wonen waarbij, indien er sprake is van meerdere personen, continuïteit bestaat in de samenstelling en er onderlinge verbondenheid is tussen de bewoners; Bewoners van wooneenheden (voor kamerverhuur) gezamenlijk worden hieronder niet begrepen;

4. Te bepalen dat het college van burgemeester en wethouders bij omgevingsvergunning van het onder 2 gestelde verbod kan afwijken mits de voorgenomen wijziging van het gebruik niet strijdig is met het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan;
5. Te bepalen dat dit voorbereidingsbesluit in werking treedt op de dag van bekendmaking;
6. De door het college van burgemeester en wethouders op basis van artikel 25, tweede lid van Gemeentewet en gelet op artikel 10, tweede lid onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur opgelegde geheimhouding ten aanzien van het raadsvoorstel, het raadsbesluit en alle bijbehorende en onderliggende stukken te bekrachtigen en te besluiten als datum van de beëindiging van de geheimhouding de dag van bekendmaking van het voorbereidingsbesluit aan te houden.

De griffier, De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 379415

Onderwerp: Voorbereidingsbesluit Spijkerkwartier e.o.

Voorstel

1. Een voorbereidingsbesluit voor het gebied Spijkerkwartier e.o. vast te stellen, overeenkomstig de geometrisch bepaalde planobjecten als vervat in NL.IMRO.0202.VBB964-0301.gml met bijbehorende bestanden, alsmede de daarvan afgeleide analoge verbeelding met kenmerk NL.IMRO.0202.VBB964-0301;
2. Hierbij te bepalen dat het verboden is om het ten tijde van de inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit feitelijk bestaande en legaal aanwezige gebruik van de in het voorbereidingsbesluit begrepen gronden en/of bouwwerken te wijzigen ten behoeve van woningomzetting;
3. Te bepalen dat voor de werking van dit voorbereidingsbesluit wordt verstaan onder:
   - woningomzetting:
     het transformeren van een woning naar wooneenheden voor kamergewijze bewoning. Hieronder wordt tevens verstaan het toevoegen van wooneenheden aan bestaande gevallen van woningomzetting;
   - een woning:
     een complex van ruimten, uitsluitend bedoeld voor de huisvesting van één afzonderlijk huishouden. Kenmerkend voor de woning is de aanwezigheid van eigen voorzieningen, waaronder minimaal een toiletruimte, badruimte en een keuken met kooktoestel;
   - een wooneenheid voor kamergewijze bewoning:
     een onzelfstandig gedeelte van een gebouw bedoeld voor kamergewijze bewoning voor de huisvesting van één huishouden. Kenmerkend voor de wooneenheid is het gezamenlijk gebruik (met andere wooneenheden) van een toiletruimte, badruimte en/of een keuken. Een wooneenheid kan uit meerdere ruimten bestaan;
   - een huishouden:
     één of meer personen die op hetzelfde adres wonen waarbij, indien er sprake is van meerdere personen, continuïteit bestaat in de samenstelling en er onderlinge verbondenheid is tussen de bewoners; Bewoners van wooneenheden (voor kamerverhuur) gezamenlijk worden hieronder niet begrepen;
4. Te bepalen dat het college van burgemeester en wethouders bij omgevingsvergunning van het onder 2 gestelde verbod kan afwijken mits de voorgenomen wijziging van het gebruik niet strijdig is met het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan;
5. Te bepalen dat dit voorbereidingsbesluit in werking treedt op de dag van bekendmaking;
6. De door het college van burgemeester en wethouders op basis van artikel 25, tweede lid van Gemeentewet en gelet op artikel 10, tweede lid onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur opgelegde geheimhouding ten aanzien van het raadsvoorstel, het raadsbesluit en alle bijbehorende en onderliggende stukken te bekrachtigen en te besluiten als datum van de beëindiging van de geheimhouding de dag van bekendmaking van het voorbereidingsbesluit aan te houden.

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Inleiding

In 2018 is de beleidsevaluatie "Woningen Splitsen, Lasten Delen: Een beleidsevaluatie op het gebied van splitsing en verkamering in Arnhem" (15-1-2019) uitgevoerd. Uit deze evaluatie blijkt dat het huidige beleid niet goed functioneert en dat we de negatieve effecten van woningsplitsing en kamerverhuur onvoldoende kunnen tegengaan. Gedurende de evaluatie zijn de wensen en aandachtspunten van verschillende externe en interne belanghebbenden opgehaald.
In de beleidsevaluatie wordt aangegeven dat uit gesprekken met bewoners, wijkagenten en de teams leefomgeving is gebleken dat de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de wijk sterk achteruit gaat. Uit de evaluatie blijkt dat het Spijkerkwartier de wijk is met veruit de meeste kamerverhuurbedrijven. Ongeveer 40% van alle kamerverhuurbedrijven bevindt zich in deze wijk. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er uit deze wijk de hardste roep om aanscherping van het beleid komt. Deze situatie heeft er al toe geleid dat in het Spijkerkwartier vanuit de bewoners een project is gestart om de negatieve effecten van kamerverhuur te verminderen.
Daarnaast hebben we ook de afgelopen periode actief informatie en standpunten opgehaald bij uw raad. Momenteel ontbreken er gemeentelijke instrumenten om op te treden tegen het verkameren van panden in het Spijkerkwartier. Hierdoor komt het voor dat de aanvragen voor omgevingsvergunning om panden om te bouwen tot kamerverhuurpanden moeten worden verleend, terwijl deze vanuit een goed woon- en leefklimaat van de wijk onwenselijk zijn.

Op dit moment wordt een facetbestemmingsplan voorbereid voor het gehele grondgebied van de gemeente Arnhem om woningsplitsing en verkamering tegen te gaan. Splitsing en kamerverhuur worden in dit plan verboden tenzij wordt voldaan aan de voorwaarden om een vergunning te verlenen.

Beoogd effect

Bescherming van het plangebied tegen ongewenste kamerverhuur

Argumenten

1.1 Een voorbereidingsbesluit voorkomt ongewenste omzettingen van panden naar kamerverhuur in het Spijkerkwartier

Een voorbereidingsbesluit voorziet in een aanhoudingsplicht voor bouw- en aanlegactiviteiten. Dit betekent dat omgevingsvergunningen voor het bouwen die passen binnen het van kracht zijnde bestemmingsplan gedurende de looptijd van het voorbereidingsbesluit niet mogen worden verleend.
In het voorbereidingsbesluit is tevens een regeling opgenomen die de bestaande gebruiksmogelijkheden bevriest. Op deze wijze kan het verkameren van panden waarvoor geen omgevingsvergunning voor het bouwen nodig is, in het Spijkerkwartier gedurende de looptijd van het voorbereidingsbesluit worden tegengehouden.

6.1 Geheimhouding is noodzakelijk om ongewenste ontwikkelingen tussen de start van de procedure en publicatie van het voorbereidingsbesluit te voorkomen

GEMEENTE Arnhem

Om te voorkomen dat er vóór het tijdstip van inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit (bouw)plannen in het plangebied worden ingediend, die niet wenselijk zijn in verband met het in voorbereiding zijnde 'Facetplan woningsplitsing en verkamering' is het noodzakelijk om de procedure onder geheimhouding af te wikkelen. De Gemeentewet biedt hiervoor de mogelijkheden.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De beschermende werking van het voorbereidingsbesluit vervalt indien niet binnen één jaar na de vaststelling van het voorbereidingsbesluit een ontwerpbestemmingsplan ter inzage wordt gelegd

Het voorbereidingsbesluit vervalt op grond van artikel 3.7 lid 5 Wro indien niet binnen één jaar na datum van inwerkingtreding van dit voorbereidingsbesluit een ontwerp van een bestemmingsplan ter inzage is gelegd. Dit besluit vervalt eveneens op het tijdstip waarop het bestemmingsplan ter voorbereiding waarvan dit besluit is genomen in werking treedt.

1.2 Gebruikers mogen uitsluitend het feitelijk bestaande en legaal aanwezige gebruik voortzetten

De consequentie van het voorbereidingsbesluit is dat alleen het feitelijk bestaande en legaal aanwezige gebruik mag worden voortgezet. Wel voorziet het voorbereidingsbesluit in een (reguliere) afwijkingsprocedure voor gebruikswijzigingen die geen betrekking hebben op woningomzetting en in het geldende bestemmingsplan passen.
Aanvragen voor omgevingsvergunning voor het bouwen die vóór de datum van inwerkingtreding van dit voorbereidingsbesluit zijn ingediend en passen binnen het nu geldende bestemmingsplan zullen gewoon in behandeling genomen moeten worden.

1.3 Planschade

Het onderhavige voorbereidingsbesluit loopt vooruit op het bovengenoemde facetbestemmingsplan.
Dit facetbestemmingsplan zal de in het huidige bestemmingsplan geldende bouw- en gebruiksmogelijkheden van eigenaren beperken. Dit kan na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan leiden tot planschadeclaims van eigenaren en andere rechthebbenden. Voorzienbaarheid zorgt ervoor dat planschadeclaims minder snel zullen worden gehonoreerd. Om voorzienbaarheid te creëren wordt een beleidsvoornemen over de voorgenomen beperking van verkamering en splitsing gepubliceerd. Echter, indien onderhavig voorbereidingsbesluit wordt genomen kan een eigenaar niet worden verweten dat hij niet tijdig concrete pogingen heeft ondernomen om de in het geldende bestemmingsplan bestaande bouwmogelijkheden te benutten. Dan is er ook geen sprake meer van voorzienbaarheid. Dit betekent dat er meer kans is dat een eventuele planschadeclaim moet worden gehonoreerd.

Financiën

De kosten voor het voorbereidingsbesluit bestaan uit capaciteitskosten van de eigen medewerkers. Hiervoor zijn budgetten beschikbaar in de bestaande begroting.

Uitvoering

Zoals bepaald in het raadsbesluit treedt het voorbereidingsbesluit in werking op de dag van bekendmaking. Publicatie van het voorbereidingsbesluit in onder andere de Staatscourant vindt zo spoedig mogelijk na vaststelling plaats.

Communicatie

Na vaststelling door de raad zal het voorbereidingsbesluit worden gepubliceerd in de Staatscourant en het elektronisch gemeenteblad en ter inzage worden gelegd (Stadskantoor).
Vanwege de aard en het doel van een voorbereidingsbesluit en de bij het voorbereidingsbesluit betrokken belangen van de gemeente is verdere communicatie vóór besluitvorming niet mogelijk; de raadsbehandeling en -besluitvorming zal in beslotenheid plaatsvinden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Analoge verbeelding gebied voorbereidingsbesluit met kenmerk NL.IMRO.0202.VBB964-0301

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- n.v.t.

RAADSVOORSTEL

GEHEIM

Besluit van	
Zaaknummer	379415

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 379415;

gelet op artikel 3.7 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro);

besluit:

1. Een voorbereidingsbesluit voor het gebied Spijkerkwartier e.o. vast te stellen, overeenkomstig de geometrisch bepaalde planobjecten als vervat in NL.IMRO.0202.VBB964-0301.gml met bijbehorende bestanden, alsmede de daarvan afgeleide analoge verbeelding met kenmerk NL.IMRO.0202.VBB964-0301;
2. Hierbij te bepalen dat het verboden is om het ten tijde van de inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit feitelijk bestaande en legaal aanwezige gebruik van de in het voorbereidingsbesluit begrepen gronden en/of bouwwerken te wijzigen ten behoeve van woningomzetting;
3. Te bepalen dat voor de werking van dit voorbereidingsbesluit wordt verstaan onder:
   - woningomzetting:
     het transformeren van een woning naar wooneenheden voor kamergewijze bewoning. Hieronder wordt tevens verstaan het toevoegen van wooneenheden aan bestaande gevallen van woningomzetting;
   - een woning:
     een complex van ruimten, uitsluitend bedoeld voor de huisvesting van één afzonderlijk huishouden. Kenmerkend voor de woning is de aanwezigheid van eigen voorzieningen, waaronder minimaal een toiletruimte, badruimte en een keuken met kooktoestel;
   - een wooneenheid voor kamergewijze bewoning:
     een onzelfstandig gedeelte van een gebouw bedoeld voor kamergewijze bewoning voor de huisvesting van één huishouden. Kenmerkend voor de wooneenheid is het gezamenlijk gebruik (met andere wooneenheden) van een toiletruimte, badruimte en/of een keuken. Een wooneenheid kan uit meerdere ruimten bestaan;
   - een huishouden:
     één of meer personen die op hetzelfde adres wonen waarbij, indien er sprake is van meerdere personen, continuïteit bestaat in de samenstelling en er onderlinge verbondenheid is tussen de bewoners; Bewoners van wooneenheden (voor kamerverhuur) gezamenlijk worden hieronder niet begrepen;

Arnhem GEMEENTE

GEHEIM

4. Te bepalen dat het college van burgemeester en wethouders bij omgevingsvergunning van het onder 2 gestelde verbod kan afwijken mits de voorgenomen wijziging van het gebruik niet strijdig is met het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan;
5. Te bepalen dat dit voorbereidingsbesluit in werking treedt op de dag van bekendmaking;
6. De door het college van burgemeester en wethouders op basis van artikel 25, tweede lid van Gemeentewet en gelet op artikel 10, tweede lid onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur opgelegde geheimhouding ten aanzien van het raadsvoorstel, het raadsbesluit en alle bijbehorende en onderliggende stukken te bekrachtigen en te besluiten als datum van de beëindiging van de geheimhouding de dag van bekendmaking van het voorbereidingsbesluit aan te houden.

De griffier, De voorzitter,

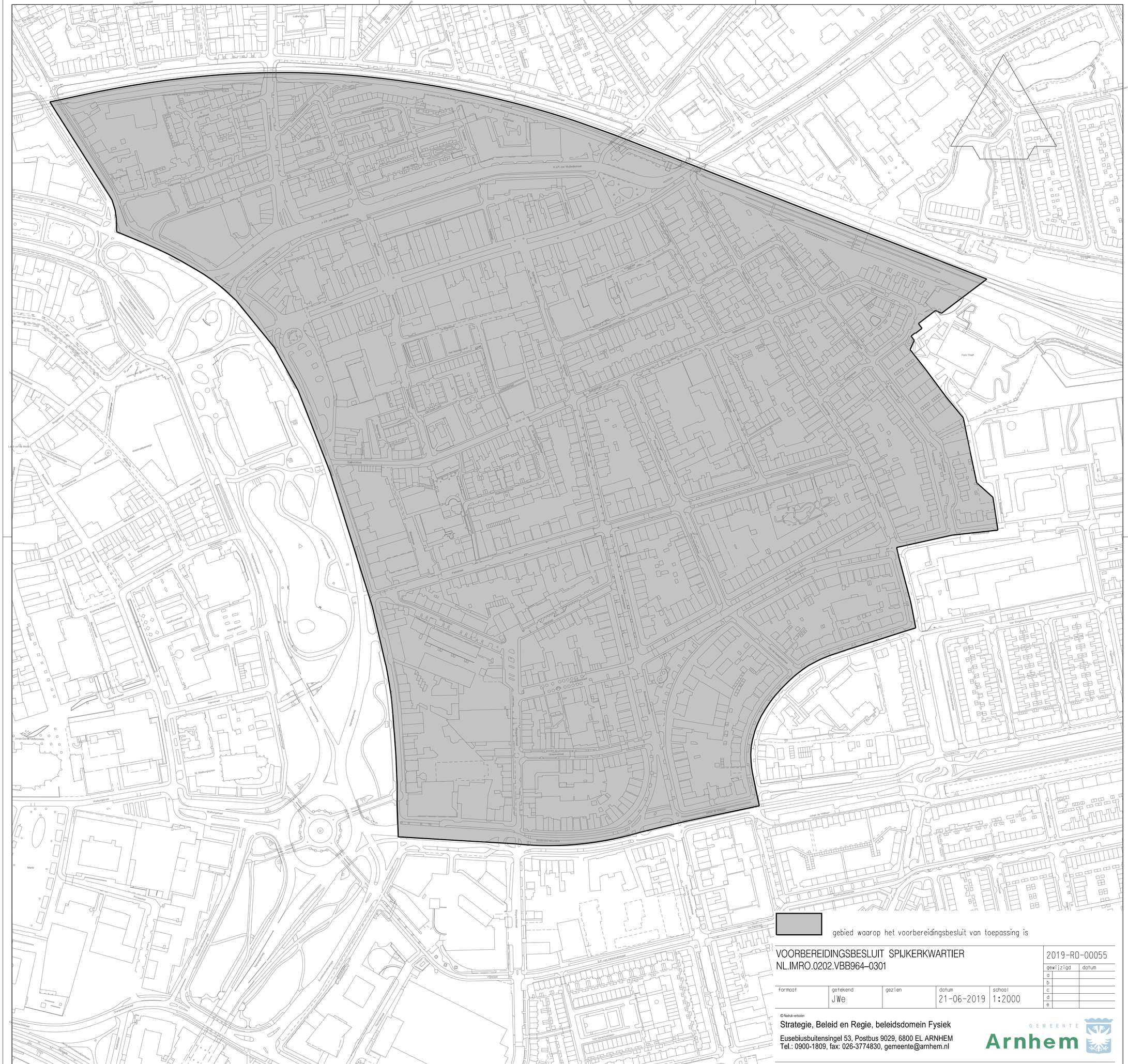

VOORBEREIDINGSBESLUIT SPIJKERKWARTIER
NL.IMRO.0202.VBB964-0301

2019-RO-00055

gewijzigd	datum
a	
b	
c	
d	
e	

formaat	getekend	gezien	datum	schaal
	JWe		21-06-2019	1:2000

© Nadruk verboden

Strategie, Beleid en Regie, beleidsdomein Fysiek

Eusebiusbuitensingel 53, Postbus 9029, 6800 EL ARNHEM
Tel.: 0900-1809, fax: 026-3774830, gemeente@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	**3 juli 2019**
Zaaknummer	378759

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 13 juni 2019, Griffie nummer: 378759

besluit:

De concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **378759**

ONDERWERP: Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019

Voorstel

De Agendacommissie stelt u voor de concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019 vast te stellen.

Bijlage

- concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 19 juni 2019
- concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 26 juni 2019

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	**3 juli 2019**
Zaaknummer	378759

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 13 juni 2019, Griffie nummer: 378759

besluit:

De concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 19 juni 2019 & 26 juni 2019 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 19 juni 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Bal (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Çetintaş (SP), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), mevrouw van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Navis (GroenLinks), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), de heer Sanders (PVV), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: de heer Dijk (D66), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), mevrouw Van Nunen (PvdA), de heer Prinsen (GroenLinks)

Begintijd vergadering : 20.30 uur
Eindtijd vergadering : 00:15 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

6.2 Stemmen over het interpellatieverzoek "De beoogde bouw van de nieuwe biomassacentrale op IPKW tegen het licht van de recente uitspraak van de Raad van State over de PAS" van de leden Hegge en Elfrink	Het verzoek is met algemene stemmen toegelaten.
6.6 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 5 juni 2019	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
6.7 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
7a Interpellatie van de leden Hegge en Elfrink over "De beoogde bouw van de nieuwe biomassacentrale op IPKW tegen het licht van de recente uitspraak van de Raad van State over de PAS"	De motie "Stop biomassacentrale Kleefse Waard" (19M61) van de fracties Partij voor de Dieren,SP, PVV en Arnhemse Ouderen Partij is met 13 stemmen voor en 22 stemmen tegen verworpen.
8.2 Vaststellen Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Ontwerpbegroting 2020 Gelders Archief	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

De raadsgriffier,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Zaaknummer: 375087

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 26 juni 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Aydemir (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Çetintaş (SP), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Navis (GroenLinks), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: -

Begintijd vergadering : 16.00 uur
Eindtijd vergadering : 20:30 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

1. Extra raadsvergadering in verband met het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GroenLinks en PvdA met VVD en D66

De motie "Motie van wantrouwen" (19M73) van de fractie SP is met 5 stemmen voor en 34 stemmen tegen verworpen.

De motie "Lijm" (19M70) van de fractie SP is met 19 stemmen voor en 20 stemmen tegen verworpen.

De motie "Verkenners" (19M71) van de fractie VVD is met 20 stemmen voor en 19 stemmen tegen aangenomen.

De motie "Tijdelijke stop op vermijdbare uitgaven nieuw beleid" (19M66) van de fractie SP is met 11 stemmen voor en 28 stemmen tegen verworpen.

De motie "Stoppen met de behandeling en besluitvorming van de perspectiefnota" (19M68) van de fractie Arnhem Centraal is met 13 stemmen voor en 26 stemmen tegen verworpen.

De motie "Duurzaam en Groene basis voor de toekomst van het Arnhems bestuur" (19M69) van de fractie Partij voor de Dieren is met 14 stemmen voor en 25 stemmen tegen verworpen.

De raadsgriffier,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Zaaknummer: 380541

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	3 juli 2019
Zaaknummer	378759

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie, d.d. 13 juni 2019, zaaknummer: 378759

besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **378759**

ONDERWERP: Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 3 juli 2019

Voorstel

De Agendacommissie stelt u voor de "Lijst van Ingekomen Stukken" van 8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019 vast te stellen.

Als raadslid kunt u de ingekomen stukken inzien via het Bestuurlijk Informatiesysteem (iBabs).

Bijlage

- Lijst van Ingekomen stukken (8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019)

Gemeente Arnhem

Besluit van	3 juli 2019
Zaaknummer	378759

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie, d.d. 13 juni 2019, zaaknummer: 378759

besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Lijst van Ingekomen stukken (8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019)				
Datum	**Afzender**	**Zaaknummer**	**Titel**	**Advies**
11-06-2019	VNG		CAO Nieuwsbrief	Voor kennisgeving aannemen
13-06-2019	VNG			
13-06-2019	VNG		Ledenbrief - Implementatie abonnementstarief Wmo	Voor kennisgeving aannemen
13-06-2019	GroenLinks	344097	Verantwoording fractiekostenvergoeding 2018	Voor kennisgeving aannemen
13-06-2019	VNG		Ledenbrief - Aanpassing voorbeeldregeling melden vermoeden misstand	Voor kennisgeving aannemen
18-06-2019	Horeca Nederland & Ondernemers Vereniging Korenmarkt		Taxi's in Arnhem	Betrekken bij de behandeling op de Politieke Avond
18-06-2019	MBDM		Muziek bij de Molen Festival @ Coehoornpark 21 juli a.s.	Voor kennisgeving aannemen
18-06-2019	Vereniging Normaal Arnhems Peil		Brandbrief van overkoepelende woonbotenorganisatie (NAP) aan de Burgemeester en Wethouders en Nationale Ombudsman t.a.v. de woonboten Nieuwehaven - woonbotendossier-zaaknr-ombudsman-2019-00843	Voor kennisgeving aannemen
18-06-2019	Dhr. J.G.Vollenbroek - Mobilisation for the environment		Veolia Industriediensten B.V. Kleefsewaard te Arnhem/Verzoek tot intrekking van de natuurvergunning/Verzoek tot actualisatie van omgevingsvergunning	Betrekken bij de behandeling op de Politieke Avond

Lijst van Ingekomen stukken (8 juni 2019 tot en met 27 juni 2019)				
Datum	**Afzender**	**Zaaknummer**	**Titel**	**Advies**
18-06-2019	VNG		Ledenbrief 19/047 - Wijziging Model Algemene subsidieverordening 2013	Voor kennisgeving aannemen
20-06-2018	Mevr. J. Spitters	378352	Kindertekeningen als bezwaarschrift	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad
20-06-2018	Dhr. P. Arends	378321	Invoering betaald parkeren Heijenoord	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad
21-06-2019	VNG		Nieuwsbrief juni 2019	Voor kennisgeving aannemen
25-06-2019	VNG		Aangepaste modelverordening kwaliteit VTH Omgevingsrecht	Voor kennisgeving aannemen
27-06-2019	VNG		Ledenbrief - Nadere uitwerking Akkoord Reparatie FLO-overgangsrecht voor brandweerpersoneel	Voor kennisgeving aannemen
27-06-2019	Kees Kleinendorst		Bezwaarbrief aan B & W inzake verleende vergunning herinrichting terrein Jacobiberg-Elfenbosch	Voor kennisgeving aannemen
27-06-2019	Euregio Rijn-Waal		Verslag Euregioraadsvergadering d.d. 06-06-2019	Voor kennisgeving aannemen
27-06-2019	W. Löwenhardt	380554	Leegloop Musiskwartier	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	3 juli 2019
Zaaknummer	384720

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van het Presidium van 3 juli 2019, Cluster Griffie nummer: 378759;

gelet op artikel 5 van de Verordening op de ambtelijke bijstand, de fractieondersteuning en de geldelijke voorzieningen voor raads- en commissieleden 2005

besluit:

1. De subsidiebeschikkingen 2017 en 2018 ten behoeve van de fractie van de Arnhemse Ouderenpartij vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer

Onderwerp: Definitieve vaststelling fractieondersteuning 2017 en 2018 fractie Arnhemse Ouderenpartij

Voorstel

1. Het vaststellen van de subisidiebeschikkingen door de gemeenteraad als bestuursorgaan dat de fractieondersteuning verleend aan de fracties.

Inleiding

Op grond van artikel 5 van de verordening op de ambtelijke bijstand, de fractieondersteuning en de geldelijke voorzieningen voor raads- en commissieleden 2005 ontvangen fracties jaarlijks een financiële bijdrage als tegemoetkoming in de kosten voor het functioneren van de fractie. Deze financiële bijdrage wordt verleend bij wijze van voorschot.

Beoogd effect

Het vaststellen van de beschikkingen door de gemeenteraad als bestuursorgaan dat de fractieondersteuning verleend aan de fracties.

Argumenten

1.1 Uit het verantwoordingsverslagen 2017 en 2018 blijkt dat de fractie van de Arnhemse Ouderenpartij minder heeft uitgegeven aan kosten verband houdend met het werk van de raadsfractie dan er bij wijze van voorschot is toegekend.

Kanttekeningen en risico's

1.1 n.v.t.

Financiën

GEMEENTE Arnhem

In het kader van de ondersteuning van de fracties is aan de fractie van de Arnhemse Ouderen Partij over de jaren 2017 en 2018 in totaal een voorschot van € 25.910,- betaald (2017: € 14.128,-, 2018: €11.782,).

Uit de door de fractie overgelegde verantwoording blijkt dat de uitgaven die gerangschikt kunnen worden onder fractiekosten voor 2017 € 8.635,09 en voor 2018 € 1.753,37 bedragen.

Hieruit vloeien een tweetal definitieve subsidiebeschikkingen voort.

Voor het jaar 2017 bedraagt het definitieve bedrag voor fractieondersteuning € 8.635,09.
Voor het jaar 2018 bedraagt het definitieve bedrag voor fractieondersteuning € 1.753,37.

Uitvoering

De beschikkingen dienen te worden vastgesteld door de gemeenteraad als bestuursorgaan dat de fractieondersteuning verleend aan de fracties.

Communicatie

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

–

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

–

RAADSVOORSTEL

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 3 juli 2019, Cluster Griffie nummer: ;

gelet op artikel 5 van de Verordening op de ambtelijke bijstand, de fractieondersteuning en de geldelijke voorzieningen voor raads- en commissieleden 2005

besluit:

1. De subsidiebeschikkingen 2017 en 2018 ten behoeve van de fractie van de Arnhemse Ouderenpartij vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 359083

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 april 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 359083;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

gezien het amendement "Geen nieuw beleid in Jaarstukken" (19A30);

besluit:

1. de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2018 vast te stellen met dien verstande dat de raad slechts kennisneemt van al het in de jaarstukken aangekondigde nieuwe beleid
2. de resultaatbestemming volgend uit de toepassing van reeds genomen raadsbesluiten vast te stellen
3. kennis te nemen van het bij de jaarrekening behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte
4. kennis te nemen van de geheime Bijlage FJP 2018, waarbij geheimhouding wordt opgelegd op grond van artikel 25, tweede lid en 86, tweede lid van de Gemeentewet over de Bijlage FJP 2018
5. de bijgevoegde meerjarenbegrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2018 vast te stellen
6. de jaarstukken in één oogopslag aanbieden
7. de jaarstukken in een animatie aanbieden
8. De naam van de BR Revolverend Fonds (schulden) om te zetten in de BR Jongerenperspectieffonds Arnhem
9. kennis te nemen van de rechtmatigheid van de aangetrokken leningen

De griffier, De voorzitter,

Vaststellen Jaarstukken 2018 (inclusief nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

Zaaknummer:	359083
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers; van der Laak (AC), Greving (PvdA), Combée (VVD), van Burgsteden (CDA), Verheij (PVV) en Cetintats (SP).
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem, D66, GroenLinks, AOP, CU en de Partij voor de Dieren waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Amendement
De raadskamer heeft een concept amendement besproken, dat was aangekondigd door de fractie van D66 met als mede indieners de fracties van SP en VVD. De fracties van de CU, PVV en AC hebben aangegeven mede indiener te willen worden. De fractie van het CDA steunt het amendement.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp kan worden doorgeleid naar de besluitvorming.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

S. van Ommen

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Jaarstukken 2018 (incl.nota Financiële Jaarrraportrage Projecten 2018)
Amendement van het lid	Sabine Andeweg (D66) Gerrie Elfrink (SP) Leendert Combée (VVD) Daniël Becker (CU) Coen Verheij (PVV) Guus van der Laak (AC)
Titel Amendement	Geen nieuw beleid in jaarstukken
Nummer Zaaknummer	19A30 359083

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Het eerste ditcum ontwerp besluit te wijzigen in:

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2018 vast te stellen met dien verstande dat de raad slechts kennisneemt van al het in de jaarstukken aangekondigde nieuwe beleid;

Toelichting

Op diverse plaatsen in de jaarstukken 2018 wordt nieuw beleid aangekondigd. Ondermeer wordt vooruitgelopen op nieuw Participatiebeleid (Doorbraak naar Werk) en nieuw beleid op het terrein van Wonen en Bouwen. De raad hecht er aan dat niet door middel van het vaststellen van het jaarverslag over nieuw beleid wordt besloten en wacht daartoe de voorstellen van het college van burgemeester en wethouders af.

AANGENOMEN

Voor 38

Tegen 0

Amendement "Geen nieuw beleid in Jaarstukken" (19A30)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	1	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 359083

Onderwerp: Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

Voorstel

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2018 vast te stellen.
2. De resultaatbestemming volgend uit de toepassing van reeds genomen raadsbesluiten vast te stellen.
3. Kennis te nemen van het bij de jaarrekening behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte.
4. Kennis te nemen van de bij het jaarverslag behorende geheime Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2018 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties.
5. De bijgevoegde meerjarenbegrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2018 vast te stellen.
6. Kennis te nemen van de presentatie van de jaarstukken in één oogopslag.
7. Kennis te nemen van de presentatie van de jaarstukken in een animatie.
8. De naam van de BR Revolverend Fonds (schulden) om te zetten in de BR Jongerenperspectieffonds Arnhem.
9. Kennis te nemen van de rechtmatigheid van de aangetrokken leningen.

Inleiding

Jaarstukken 2018:
Volgens de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV), is het college verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de jaarrekening, zijnde de jaarstukken.
Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven. Daarnaast moeten de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

De Verordening Financieel Beleid en Beheer van de gemeente Arnhem verplicht het college om ieder jaar voor 1 mei de opgestelde jaarstukken, het jaarverslag en de jaarrekening, aan te bieden aan de raad. De Gemeentewet verplicht de gemeente om ieder jaar voor 15 juli het door de gemeenteraad vastgestelde jaarstukken inclusief de jaarrekening aan te bieden aan de provincie Gelderland.

Verantwoordelijkheid accountant:
De controleverordening vormt de basis waarop de accountant de controle over de boekjaren uitvoert. In de verordening wordt de reikwijdte van de controle, de geldende normstellingen en de te hanteren

goedkeurings- en rapporteringtolerantie vermeld. De bij de controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten.
Accountantsverslag en controleverklaring Deloitte:
In het accountantsverslag doet Deloitte verslag van de uitkomsten van de controle. Daarbij gaan zij nader in op de scope en reikwijdte van de accountantscontrole en geven zij een nadere toelichting op de getrouw- en rechtmatigheid van de jaarrekening. Het accountantsverslag is integraal onderdeel van de rapportage aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) inzake de SiSa-verantwoording.

FJP 2018:
Als bijlage bij het jaarverslag verschijnt ieder jaar de geheime Nota Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP). De FJP bevat het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten (‘herzieningen’ genoemd), de toekomstige winstverwachting, de getroffen voorzieningen (= te verwachten verliezen), de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen.

De paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag is openbaar. De bijlagen van de FJP met financiële projectinformatie bevat geheime informatie. Daarom wordt voorgesteld om kennis te nemen van de geheime bijlage FJP 2018 onder geheimhouding.

Beoogd effect

Jaarstukken 2018:
Decharge verlenen aan het college van burgemeester en wethouders voor het gevoerde beleid en beheer door middel van de vaststelling door de raad van de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2018.

FJP 2018:
Inzicht verschaffen in de ontwikkeling van de grondexploitaties en de investeringsprojecten. Daarnaast is het doel om de herzieningen zo snel mogelijk te verwerken in de begroting, zodat in de projecten gewerkt wordt met een actueel (financieel) kader.

Argumenten

1.1 Jaarstukken 2018

Volgens de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV), is het college verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de jaarrekening.

Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat:
- de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven;
- de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

De Verordening Financieel Beleid en Beheer van de gemeente Arnhem verplicht het college om ieder jaar voor 1 mei de opgestelde jaarstukken aan te bieden aan de raad.
De Gemeentewet verplicht de gemeente om ieder jaar op uiterlijk 15 juli het door de gemeenteraad vastgestelde jaarstukken aan te bieden aan de provincie Gelderland.

1.2 Resultaatbestemming

In de afgelopen jaren zijn over diverse mutaties van reserves reeds raadsbesluiten genomen. In de jaarrekening is in de paragraaf 'Eigen vermogen' per reserve aangegeven wanneer het raadsbesluit is genomen. In het jaarverslag is per programma onder de mutaties reserves nogmaals opgenomen wanneer de onderliggende raadsbesluiten zijn genomen of zijn aangekondigd (bij raadsbrief).

In 2018 is ten opzichte van de definitieve begroting een nadelig totaal van saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 1,9 miljoen. Vervolgens is € 1,0 miljoen aan mutaties via de reserves onttrokken. Uiteindelijk resteert een nadelig gerealiseerd resultaat van € 0,9 miljoen. Hiervan wordt voorgesteld dit in 2018 te verrekenen met de Algemene Reserve (AR). De totstandkoming van dit resultaat staat inhoudelijk toegelicht in paragraaf 'Toelichting overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar' van de jaarrekening.

1.3 Accountantsverslag Deloitte

De accountant heeft geen controleverschillen ten aanzien van getrouw- en rechtmatigheid geconstateerd, met uitzondering van een onzekerheid in het sociale domein, namelijk in de Persoonsgebonden budgetten (PGB) en de zorg in natura. De PGB bestedingen van de gemeente zijn verplicht belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking verstrekt bij de verantwoordingen over 2018.
Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2018, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 5,5 miljoen.

In 2018 zijn aanvullende werkzaamheden uitgevoerd om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB). Deze maatregelen hebben echter niet in alle gevallen geleid tot voldoende en geschikte informatie om de juistheid en rechtmatigheid vast te stellen.
Deze onzekerheden vallen ruim binnen de tolerantie en hebben daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2018.

De punten over de interne organisatie die de accountant constateert hebben we zelf ook opgemerkt. We gaan met een actieplan aan de slag met de bevindingen van de accountant, maar er zullen ook zaken zijn die pas met de invoering van het nieuwe financiële systeem vanaf 2020 worden opgelost.

Voor een nadere toelichting op de bevindingen van de accountant wordt verwezen naar het accountantsverslag.

1.4 FJP: bijlage, geheimhouding en begrotingswijziging

Het algemene, publieke overzicht van de grondexploitaties is terug te vinden in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag. Deze FJP 2018 is een verdieping daarop met gedetailleerde projectinformatie en risicobeschrijvingen. Wij raden u aan eerst de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag te lezen en pas daarna deze bijlagen. In verband met de geheimhouding van de bijlagen FJP 2018 wordt geheimhouding opgelegd op grond van artikel 25, tweede lid en 86, tweede lid van de Gemeentewet.
Op basis van de in het jaarverslag vastgestelde boekwaarden en de marktontwikkelingen zijn de individuele projectbegrotingen geactualiseerd. Hiervoor is bij het raadsvoorstel een voorstel tot begrotingswijziging opgenomen. U wordt gevraagd in te stemmen met deze begrotingswijziging.

1.6 Jaarstukken in één oogopslag

Door de raad is bij de behandeling van de jaarstukken 2017 gevraagd om een versimpelde weergave bij de volgende P&C-documenten op te stellen.
Bij de MJPB 2019-2022 is deze voor de eerste keer opgesteld. Bij deze jaarstukken is de infographic uitgebreid met informatie over de beleidsthema's. De infographic zal zowel op de homepage van de website financiën.arnhem.nl als in het boekwerk Jaarstukken 2018 te zien zijn.

1.7 Animatie

In het kader van de doorontwikkeling van de P&C-cyclus is voorgesteld om naast de infographic ook een animatie te maken. Als pilot is deze voor de jaarstukken 2018 opgesteld. In 2 minuten wordt uitgelegd wat de jaarstukken zijn en wat we gedaan en bereikt hebben met als doelgroep de inwoners van Arnhem. De animatie zal op de homepage van de website financiën.arnhem.nl te zien zijn en verspreid worden op social media.

1.8 Tenaamstelling BR Revolverend Fonds (schuld)

Voorgesteld wordt de naam van de BR Revolverend Fonds (schulden) om te zetten in de BR Jongerenperspectieffonds Arnhem. Deze benaming is tot stand gekomen, omdat de naam het doel beter afdekt.

Rechtmatigheid aangetrokken leningen

1.9 Het college heeft de rechtmatigheid van de aangetrokken leningen vastgesteld.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Jaarstukken 2018

Voor de financiële risico's en onzekerheden wordt verwezen naar de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in het jaarverslag.

Bij het vaststellen van de geautoriseerde stand voor de jaarschijf 2018 van de MJPB 2018-2021 (raadsbesluit van 30 januari 2019) is een interne technische verschuiving tussen enkele taakvelden niet als mutatie verwerkt. Deze mutatie heeft beperkte gevolgen voor de totale lasten van de programma's R2, R5 en R7. De totale geautoriseerde stand 2018 wordt door deze verschuiving niet geraakt. In de jaarstukken 2018 is de verschuiving binnen de programma's R2, R5 en R7 hersteld.

1.4 FJP 2018

De bijlagen FJP 2018 geven inzicht in de projectrisico's. Dit jaar kunnen de reserves verder aangevuld worden. Op deze manier is het grondbedrijf weer beter in staat om eventuele financiële tegenvallers in de toekomst zelf op te vangen, voordat een beroep gedaan wordt op de algemene reserve. De resultaten van de projecten blijven aan grote risico's onderhevig. De gemeente heeft daarom buffers nodig om risico's op te kunnen vangen. Voor de uitvoering van de projecten met alle bijkomende risico's is het weerstandsvermogen opnieuw bepaald. Dit is opgenomen in het jaarverslag en de FJP 2018.

Financiën

Jaarstukken 2018:
Alles wat is gerealiseerd in 2018 is opgenomen in het jaarverslag (de afwijkingen per programma) en in de jaarrekening.

Begrotingswijzigingen FJP 2018:
De (grondexploitatie)projecten worden gefinancierd uit de te verkopen gronden, subsidies en andere bijdragen (van derden). Het jaarresultaat van de grondexploitatie en de investeringsprojecten wordt behandeld in het jaarverslag 2018, waaronder de daaruit voortkomende financiële consequenties (zoals bijvoorbeeld het aanpassen van financiële voorzieningen). Het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten heeft daarnaast ook budgetneutrale consequenties die in de begroting moeten worden aangepast. Het gaat hier om een verschuiving van planningen door de jaren heen. Bijgaande begrotingswijziging wordt via deze nota ter goedkeuring voorgelegd.
De sturing op de projecten door de raad vindt plaats op de in de nota Zicht op Gegronde Keuzes (herijking Grondbeleid 2013) afgesproken momenten in de controlcyclus.

Exploitatiebegroting (x € 1.000)	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
8. FJP 2018				
Baten	4.232	-1.971	905	3.215
Lasten	3.904	-3.054	1.617	3.122
Dotatie/ onttrekking (-) reserves	43	1.083	-711	96

Uitvoering

De accountant geeft een toelichting aan de auditcommissie over het accountantsverslag en de controleverklaring, behorende bij de jaarrekening.

Communicatie

Er wordt geen separaat persbericht gemaakt voor de jaarstukken.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel en concept-raadsbesluit
- Jaarstukken 2018
- Accountantsverslag 2018 Deloitte
- Financiële Jaarrapportage Projecten 2018 (geheim)
- Begrotingswijziging Financiële Jaarrapportage Projecten 2018
- Jaarstukken in één oogopslag
- Animatie (te zien op financien.arnhem.nl)

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 359083

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 april 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 359083;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2018 vast te stellen
2. de resultaatbestemming volgend uit de toepassing van reeds genomen raadsbesluiten vast te stellen
3. kennis te nemen van het bij de jaarrekening behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte
4. kennis te nemen van de geheime Bijlage FJP 2018, waarbij geheimhouding wordt opgelegd op grond van artikel 25, tweede lid en 86, tweede lid van de Gemeentewet over de Bijlage FJP 2018
5. de bijgevoegde meerjarenbegrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2018 vast te stellen
6. de jaarstukken in één oogopslag aanbieden
7. de jaarstukken in een animatie aanbieden
8. De naam van de BR Revolverend Fonds (schulden) om te zetten in de BR Jongerenperspectieffonds Arnhem
9. kennis te nemen van de rechtmatigheid van de aangetrokken leningen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Jaarstukken 2018

Jaarstukken 2018

Gemeente Arnhem

Jaarstukken 2018

Inhoudsopgave

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID 7
Leeswijzer 8
Hoofdlijnen van beleid 11

DEEL 2 JAARVERSLAG 14
Veranderopgaven 15
V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen 16
V02 Circulair Arnhem 18
V03 Doorbraak naar werk 21
V04 Zorg dichterbij 24
V05 Inclusief Arnhem 26
Wijken 28
Wijken algemeen 29
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 35
Noordwest 39
Noordoost 43
Presikhaaf 46
Malburgen 49
Schuytgraaf, Elderveld 53
De Laar, Elden 56
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 59
Stad 62
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening 63
R1 Veiligheid 67
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat 72
R3 Economie 78
R4 Educatie 84
R5 Cultuur, recreatie en sport 90
R6 Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning 97
R7 Gezondheid en Milieu 109
R8 Wonen en Ruimte 116
R9 Financiën en bedrijfsvoering 123
Paragrafen 129
Lokale heffingen 130
Weerstandsvermogen en risicobeheersing 133
Onderhoud kapitaalgoederen 147
Financiering 158
Bedrijfsvoering 162
Verbonden partijen 166

Grondbeleid 184
Investeringen 194
Subsidies 196
Integriteit 199

DEEL 3 JAARREKENING 202
Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting 203
Balans en de toelichting 213
Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld 242
Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel) 245
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 247

BIJLAGEN 248
Gemeenteraad 249
Portefeuilleverdeling 251
Overzicht investeringen 253
Overzicht subsidies 261
Afkortingenlijst 271
Begrippenlijst 274

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID

Deel 1 bestaat uit:

1. Leeswijzer
2. Hoofdlijnen van beleid

Leeswijzer

Inleiding

De jaarstukken zijn een onderdeel uit de P&C-cyclus. In de Meerjarenprogrammabegroting wordt het gemeentelijk beleid op hoofdlijnen toegelicht. In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2018 zijn behaald. De jaarstukken bestaan uit twee delen: het jaarverslag en de jaarrekening.

Jaarverslag

In het jaarverslag staat de beleidsinhoudelijke verantwoording centraal. Deze verantwoording wordt gegeven aan de hand van de 3W-vragen:

- wat wilden we bereiken?
- wat hebben we gedaan?
- wat heeft het gekost?

Jaarrekening

De jaarrekening is financieel van aard. Hierin wordt verantwoording afgelegd over de financiën van de gemeente.

In deze leeswijzer wordt aangegeven hoe de indeling van de jaarstukken eruit ziet.

Opbouw van de jaarstukken

In de inhoudsopgave staat vermeld uit welke hoofdstukken de jaarstukken bestaan. In het kort worden deze hoofdstukken hier toegelicht.

Jaarstukken op hoofdlijnen

De jaarstukken starten met een infographic, waarin wordt ingegaan op de belangrijkste inhoudelijke en financiële ontwikkelingen in 2018.

Deel 1 - hoofdlijnen van beleid

In het eerste hoofdstuk staan de belangrijkste opgaven en het beleidsinhoudelijke en financiële resultaat in 2018 benoemd.

Deel 2 - jaarverslag

Het jaarverslag is opgebouwd uit vijf onderdelen:

Vijf veranderopgaven (V)

In de vastgestelde Perspectiefnota 2018-2021 is gekozen voor het doorontwikkelen en actualiseren van de op dat moment in gang gezette vier veranderopgaven. Tijdens de raadsbehandeling van de Perspectiefnota is via het amendement 'De kracht van diversiteit in de MJPB'(17A17) een nieuwe veranderopgave toegevoegd. De vijf opgaven zijn:

1. Vitale economie Arnhem - Nijmegen
2. Circulair Arnhem
3. Doorbraak naar werk
4. Zorg dichterbij
5. Inclusief Arnhem

Acht wijkprogramma's (W)

Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld.

De afzonderlijke wijken die vallen onder de acht wijkprogramma's zijn niet in het boekwerk van de jaarstukken 2018 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op financien.arnhem.nl.

Tien stedelijke programma's (R)

In de stedelijke programma's zijn de doelen, inspanningen, beleidskaders, de taken en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen. Denk daarbij aan onderhoud van wijken, wegen en straten, cultuur en

sport of onderwijshuisvesting. Binnen de programma's wordt gewerkt aan de reguliere doelen uit de beleidsplannen, en wordt tegelijk ingezet op de doelen vanuit de veranderopgaven.

De taakvelden die vallen onder de stedelijke programma's zijn niet in het boekwerk van de jaarstukken 2018 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op financien.arnhem.nl.

Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. De budgetten van de veranderopgaven bevinden zich ook binnen deze programma's.

Tien paragrafen

De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De volgende verplichte paragrafen vanuit het BBV zijn opgenomen:

1. Lokale heffingen - In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners.
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing - Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. In deze paragraaf zijn ook financiële kengetallen opgenomen, zoals het weerstandsvermogen, de solvabiliteit en de schuldquote.
3. Onderhoud kapitaalgoederen - In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (zoals wegen, riolering, gebouwen) gewaarborgd is.
4. Financiering - Hier wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente is omgegaan.
5. Bedrijfsvoering - In de paragraaf wordt gerapporteerd over de voortgang van interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie.
6. Verbonden partijen - De gemeente werkt samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft bij een partij, is dit een zogenoemde verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen toegelicht.
7. Grondbeleid - De gemeente speelt een rol in het kopen en verkopen van gronden. Hier wordt verder ingegaan op het gevoerde grondbeleid.

Op verzoek van uw raad zijn drie niet verplichte paragrafen in de jaarstukken opgenomen:

8. Investeringen - In deze paragraaf wordt over de realisatie van de investeringen gerapporteerd.
9. Subsidies - De gemeente verstrekt subsidies aan instellingen die een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen. In deze paragraaf wordt aangegeven welke instellingen subsidie hebben ontvangen inclusief de subsidiebedragen.
10. Integriteit - In deze paragraaf wordt aangegeven op welke wijze invulling is gegeven aan het Arnhemse integriteitsbeleid.

Deel 3 - Jaarrekening

Het tweede deel van de jaarstukken bestaat uit de financiële jaarrekening. Dit hoofdstuk biedt, conform de vereisten vanuit het BBV, diverse financiële overzichten:

- Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting;
- Balans en de toelichting op de balans;
- Overzicht baten en lasten per taakveld 2018;
- Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa-verantwoording);
- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

Bijlagen

De volgende bijlagen zijn bij de jaarstukken gevoegd:

- Overzicht gemeenteraad per 31 december 2018;
- Portefeuilleverdeling College van burgemeester en wethouders;
- Overzicht investeringen;
- Overzicht subsidies;
- Afkortingenlijst;
- Begrippenlijst.

Arnhemse doelenboom

In de MJPB 2018-2021 is de Arnhemse doelenboom opgenomen. In de bovengenoemde veranderopgaven, stedelijke programma's en wijkprogramma's zijn de doelen benoemd. In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de doelen en prestaties. Bij de doelen wordt aangegeven of deze op koers (groen bolletje), gedeeltelijk op koers (oranje bolletje) of niet op koers lopen (rood bolletje).

De doelenboom is als volgt opgebouwd:

Elke veranderopgave kent een aantal strategische beleidsdoelen. Deze strategische beleidsdoelen worden in de MJPB meer concreet vertaald in:

- Prestatiedoelen in de stedelijke programma's;
- Prestatiedoelen in de wijkprogramma's.

Vervolgens zijn de prestatiedoelen in de reguliere programma's vertaald naar concrete prestaties en/of indicatoren per taakveld.

De prestatiedoelen in de wijkprogramma's zijn verder uitgewerkt in de speerpunten van de wijken.

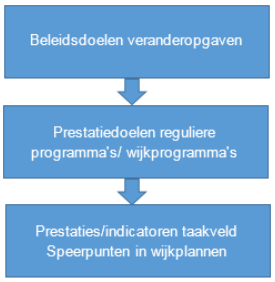

Interactieve website jaarstukken

De jaarstukken zijn digitaal beschikbaar op: financien.arnhem.nl

Hoofdlijnen van beleid

Opgaven

Op 21 maart 2018 hebben de gemeenteraadsverkiezingen plaatsgevonden. Op 23 mei bereikten de fracties van GroenLinks, VVD, D66 en PvdA een akkoord en hebben gezamenlijk het Coalitieakkoord 2018-2022 afgesloten. De koers is onder vier richtinggevende uitspraken samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid, overheid, onderwijs en ondernemers, zorg en welzijn, armoede en schulden, inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig, wonen, groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: Levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties, gemeentefinanciën en belastingen.

2018 stond dan ook in het teken van de start om uitvoering te geven aan de ambities en afspraken uit dit coalitieakkoord, met behulp van inspanningen uit vormgegeven veranderopgaven, programma’s en wijkprogramma's en gebouwd op de Arnhemse hoofddoelen.

Veranderopgaven

De gemeente Arnhem heeft in de MJPB 2018-2021 vijf veranderopgaven opgenomen:

1. Vitale economie Arnhem- Nijmegen - Een aantrekkelijke stad nodigt mensen uit om er te wonen, te werken en te recreëren. Daar is een gezonde economie voor nodig. Dat is niet iets dat Arnhem alleen kan doen, daarvoor is samenwerking binnen de regio Arnhem-Nijmegen nodig.
2. Circulair Arnhem - De inzet is niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, maar uitsluitend van duurzame energiebronnen. Dat is de noodzakelijke inzet van de energietransitie. Die energietransitie vindt heel lokaal plaats, bij iedere inwoner. Voor Arnhem is dit daarmee een belangrijk thema.
3. Doorbraak naar werk - Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Hoe langer dat duurt, hoe kleiner de kans op nieuw werk. We willen niemand structureel uitsluiten en zoveel mogelijk inwoners aan werk helpen. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak op de arbeidsmarkt en op individueel niveau.
4. Zorg dichterbij - Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. Er wordt geluisterd naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen moet de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie.
5. Inclusief Arnhem - Een beperking, je geaardheid of je afkomst mag niet uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan.

Wijkprogramma's

Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk.

Arnhemse hoofddoelen

In de Perspectiefnota 2017-2020 zijn publieke waarden genoemd. Deze vormen de basis voor de Arnhemse doelenboom. De Arnhemse hoofddoelen van beleid worden in het volgende overzicht nader toegelicht.

Arnhem gewilde stad

HD1 Dynamische (centrum)stad aan de rivier

Inzetten op een dynamisch centrum in en voor de regio. Een centrum dat aantrekkelijk is voor inwoners van de stad en bezoekers uit de wijde omtrek.

HD2 Bedrijvige stad regionaal en internationaal

Willen het economisch potentieel vergroten door vernieuwing en doorontwikkeling van bedrijvigheid, het verbeteren van de kennisinfrastructuur en door het creëren van werkgelegenheid op alle niveaus in regionaal en (inter-)nationaal perspectief.

HD3 Cultuur- en sportstad met landelijke uitstraling

Werken aan een landelijke uitstraling met het accent op de unieke historie, de mix van stedelijkheid in het groen en aan de rivier en de toppers op het gebied van sport, culturele evenementen en leisure.

HD4 Duurzame stad

Koersen op duurzaam wonen in de stad waar inwoners en bedrijven gericht zijn op energietransitie in een groen-blauwe omgeving.

HD5 Besturen met kennis uit de stad

Willen de bestuurlijke effectiviteit versterken door gebeurtenissen en incidenten in de stad aan te grijpen om het lerend vermogen van de stad te vergroten.

Arnhem gezonde stad

HD6 Wonen in leefbare wijken

Bevorderen van wonen en leven in een prettige, duurzame omgeving in gedifferentieerde en levensloopbestendige wijken die schoon, heel en veilig zijn. Wonen in wijken waar de inwoners zich ook eigenaar voelen van de publieke ruimte.

HD7 Zelfredzame inwoners met zorg elkaar

Willen Arnhemmers stimuleren om mee te doen in de samenleving, met oog en zorg voor elkaar. Kwetsbare inwoners behouden keuzevrijheid in wie hen waarmee helpt en altijd zorgen voor een zorgzaam vangnet voor wie het niet zelfstandig redt.

HD8 Krachtige sociale verbanden in de wijk

Stimuleren van krachtige sociale verbanden door meer uitwisseling van kennis en verbinding tussen inwoners met een diverse achtergrond.

Realisatie

Wat hebben we gedaan in 2018

Er is gewerkt aan 'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad' en daarin zijn de eerste stappen vanuit het nieuwe coalitieakkoord gezet.

De aantrekkingskracht en het voorzieningenniveau in de binnenstad is versterkt. Arnhem wil tot de culturele eredivisie behoren. De transformatie van de binnenstad is nog in volle gang; de korenbeurs wordt getransformeerd, Musis is afgerond en de verkeersafwikkeling bij de blauwe golven is verbeterd. Eind 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met het hervatten van de vernieuwing van het Museum. Ook hebben veel sportevenementen in Arnhem plaatsgevonden (zoals Boels Ladies Tour, Rush Hour, marathon op natuurijs, WK zitvolleybal en WK Inline skates. Bedrijvigheid stimuleren wordt onder andere gedaan door de introductie van 'Van bedrijven Weten'. In 2018 is gestart met de uitwerking hiervan.

In 2018 is gestart met het uitvoeren van de visie 'De Arnhemse Binnenstad binnen bereik'. De walstroom in de haven is in gebruik genomen waardoor geen generatoren meer nodig zijn om schepen van stroom te voorzien. Hierdoor is het vervoer over het water schoner geworden en daarmee ook aantrekkelijker. Het doortrekken van de A15 is weer uitgesteld waardoor de druk op de wegen rond Arnhem groot blijft. Er is verder gewerkt aan het netwerk van snelfietspaden waardoor bereikbaarheid van binnenstad, werklocaties en andere plekken van de stad, per fiets steeds aantrekkelijker wordt.

Er is volop ingezet in het op gang brengen van de energietransitie. Arnhemse bedrijvigheid is daarbij belangrijk. Vanuit Hotspot Energy is daarom verder gewerkt aan de clustering van kennis en kunde van energiegerelateerde bedrijven. De energietransitie vergt aanpassing op individueel niveau. Om dat te stimuleren is voor huurders materiaal ontwikkeld om hen te helpen hun gedrag aan te passen en besparingen te realiseren. Het aantal geregistreerde zonnepanelen in Arnhem is in 2018 fors gestegen.

Vanuit 'Doorbraak naar werk' is de doorontwikkelagenda van de regionale en lokale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet ontwikkeld. Er is gestart met de proeftuinen 'MaatWerkt', 'Schepen te Boeckopflat' en 'Geitenkamp' waarin werd geëxperimenteerd met gebiedsgerichte werkwijzen.

Via “Zorg Dichterbij” wordt getracht meer Arnhemmers zorg en ondersteuning op maat te laten ontvangen, waarbij de zorg zo licht en dichtbij mogelijk wordt aangeboden. De Sociale wijkteams hebben steeds meer Arnhemmers in beeld. In 2018 is ingezet op het voorkomen van armoede en schulden door bijvoorbeeld “Vroeg Eropaf” en vroegsignalering, waarbij in een vroeg stadium betalingsproblemen gesignaleerd worden en mede daardoor problematische schulden voorkomen kunnen worden.

In 2018 is een uitgewerkt programma Inclusie opgesteld. Om de stedelijke cohesie te versterken is een stedelijke bijeenkomst Samen in Arnhem georganiseerd, die goed werd bezocht. De gemeente Arnhem is Koplopergemeente bij de implementatie van het VN Verdrag Handicap en heeft zich aangesloten bij het Charter Diversiteit.

Financieel resultaat

Algemeen
In 2018 is een aantal taakvelden verhangen. Dit als gevolg van de realisatie 2017 waaruit bleek dat nog niet alle producten geheel goed waren toebedeeld naar taakvelden.

In tegenstelling voorgaand jaar is voor de wijkprogramma's een financiële totaalverantwoording opgenomen. Dit omdat blijkt dat een groot aantal afwijkingen voor alle wijkprogramma's geldt. Dit is terug te vinden in het hoofdstuk Wijken algemeen.

Resultaat 2018
In het resultaat van 2018 is een onttrekking aan de algemene reserve van € 1,0 miljoen ten opzichte van de begroting gerealiseerd. De afwijkingen worden toegelicht in de betreffende programma's.

Resultaat t.o.v. Turap
De prognose van het resultaat van de Turap bedroeg € 20 miljoen. Hiervan is reeds € 19 miljoen verwerkt in de begroting en derhalve niet meer als afwijking te zien. Na de begrotingswijziging werd een prognose van het resultaat verwacht van € 1,4 miljoen (niet gespecificeerd naar AR/BR). Dit is geresulteerd in een negatief resultaat van € 1,9 miljoen.
De voornaamste afwijking hierin zit in de afwijking op zorg (€ -8,1 miljoen). Andere opvallende posten zijn de afwijking op resultaat grondexploitaties van € 4,2 miljoen door aangepaste inschatting van risico's en € -3,1 miljoen nadeel op de uitkering van het gemeentefonds dat nog niet bekend was ten tijde van Turap 2. Ook De Connectie leidt tot afwijking die niet was voorzien in turap 2 van € -1,4 miljoen. Voordelen zitten verdeeld over de programma's in kleinere posten. Er is een aantal posten specifiek te benoemen. Naast € 2,0 voordeel op het treasury resultaat is in totaal € 3,0 miljoen voordeel op de BUIG uitkering en voorziening gerealiseerd. Ook is de post onvoorzien onvermijdbaar ad € 1,0 miljoen niet benut.

EMU-saldo
Het gerealiseerde UMU-saldo over 2018 bedraagt negatief € 9,9 miljoen. Afgezet tegen het begrote EMU-saldo negatief € 57,8 miljoen geeft dit een voordeel van € 47,9 miljoen. Deze afwijking wordt vooral verklaard door de ontwikkeling in de investeringen in 2018.

In de MJPB 2018-2021 is voor de berekening van het EMU-saldo uitgegaan van investeringen tot een bedrag van € 75,6 miljoen, terwijl in werkelijkheid een bedrag van € 29,9 miljoen is gerealiseerd. Een verschil van € 45,7 miljoen. De toelichting hierop is terug te vinden in de paragraaf Investeringen.

DEEL 2 JAARVERSLAG

Het jaarverslag bestaat uit vier onderdelen:

1. Veranderopgaven (V);
2. Wijkprogramma's (W);
3. Stedelijke programma's (R);
4. Paragrafen.

Veranderopgaven

De volgende veranderopgaven (V) zijn opgenomen in de MJPB 2018-2021:

V1 Vitale economie Arnhem en Nijmegen

V2 Circulair Arnhem

V3 Doorbraak naar werk

V4 Zorg dichterbij

V5 Inclusief Arnhem

De veranderopgaven staan niet los van elkaar en kennen een onderlinge samenhang.
In de veranderopgaven is aangegeven welke belangrijke vernieuwingen de gemeente in de stad en in de wijken in de komende jaren wil realiseren.

V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen

Arnhem positioneert zich samen met Nijmegen als bruisende binnensteden aan de rivier met oog voor de complementariteit van de beide binnensteden en het specifieke DNA van Arnhem en Nijmegen.
Samen met Nijmegen vindt een verkenning naar de culturele versterking in de regio plaats. Het versterken van de Arnhemse Hotspot Energy is nodig om stevige stappen te kunnen maken, naast regionaal ook internationaal.
Slimme duurzaamheid is cruciaal voor de duurzame economische versterking van de regio.

Wat wilden we bereiken

Bruisende Binnensteden aan de rivier

Samen met Nijmegen, en met oog voor de complementariteit van beide binnensteden, is gewerkt aan de transformatie van de binnenstad en de beweging van 'place to buy' naar 'place to meet'. Eigen kwaliteit en samen sterker door samenwerking, ook met de regio, staat daarin voorop.

Arnhem speelt in de Culturele Eredivisie

De economische en maatschappelijke impact van kunst en cultuur is groot voor een vitale en krachtige stad en regio. In 2018 is verder geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultuuraanbod, het creatieve klimaat in de stad en de positionering van Arnhem als cultuurstad. Met de afspraken in het coalitieakkoord over onder andere Museum Arnhem en het Stadstheater/ Lauwersgracht Alliantie wordt hier verder invulling aan gegeven. In regionaal verband is door Arnhem en Nijmegen, samen met de provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken (CNA en CNN) gewerkt aan een gezamenlijke cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen.

Health en Energy versterken

Het versterken van de Arnhemse Hotspot Energy is vol in ontwikkeling. In 2018 is ingezet op versterken van de samenwerking met partners en scherp krijgen van concrete projecten en bijbehorende investeringen.

Slimme duurzaamheid

Slimme duurzaamheid is een breed begrip. Hieronder vallen duurzame mobiliteit, energietransitie en circulaire economie. Dit zijn ook thema's binnen het NEMIA-programma. In 2018 is richting gegeven aan de invulling van Circulaire Economie door het benoemen van een wethouder met de portefeuille Circulaire economie en participatie in sub-icoongroep Circulaire economie vanuit de investeringsagenda.

Mobiliteit/infrastructuur

De bereikbaarheid van Arnhem is een veelvuldig terugkerend thema, zowel voor de binnenstad als werklocaties als stadsbreed. Het is voor Arnhem belangrijk dit thema te blijven agenderen in de regio, bij provincie en rijk om de bereikbaarheid van de stad op de langere termijn te behouden.

Doelen veranderopgave

Onderscheidend Arnhem in het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen

De samenwerking Arnhem-Nijmegen is verder versterkt. Zo wordt nauw samengewerkt door de investeringsagenda. Ook wordt goed samengewerkt in andere regionale samenwerkingen zoals The Economic Board en Regionaal Programma Werklocaties.

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier

Arnhem heeft ingezet op een dynamische centrum, ook voor de regio. Arnhem heeft, samen met Nijmegen, gewerkt aan een bruisende binnenstad aan de rivier. Hierbij is gezocht naar complementariteit en samen sterker worden. Samen met Nijmegen heeft bijvoorbeeld een verkenning plaatsgevonden naar de culturele versterking (025).

Samenwerkend Arnhem

Er wordt steeds meer publiek/publiek-privaat samengewerkt. Dit gebeurt onder andere op vraagstukken rondom duurzaamheid maar ook onderwijs en arbeidsmarkt.
Ook binnen de Hotspot Energy wordt samengewerkt met diverse partners uit het bedrijfsleven, onderwijs en semi-overheid.

Wat hebben we gedaan

Bruisende Binnenstad aan de rivier

Arnhem heeft ingezet op een dynamische centrum, ook voor de regio. Arnhem heeft, samen met Nijmegen en vanuit de Investeringsagenda, gewerkt aan een bruisende binnenstad aan de rivier. Hierbij is gezocht naar complementariteit en samen sterker worden. Ook wordt samen gewerkt aan de transformatie van 'place to buy' naar 'place to meet' van beide binnensteden en heeft bijvoorbeeld een verkenning plaatsgevonden naar de culturele versterking (025). Daarnaast is gewerkt aan de stedelijke ontwikkeling van het centrum en de

bereikbaarheid van de binnenstad van Arnhem. Zie concrete voorbeelden in R2 Verkeer en Vervoer, R3 Economie, R5 Cultuur, Recreatie en Sport en R8 Wonen en Ruimte.

Health en energy versterken

Om opstartende energiebedrijven te stimuleren heeft de gemeente Arnhem bijgedragen aan het incubatorprogramma Generation E en heeft de gemeente in samenwerking met het bedrijfsleven een Energy Scale up challenge gefinancierd. Dit past binnen de aanpak om nieuwe energiegerelateerde bedrijven naar Arnhem te trekken met daarin de focus op waterstof, ict/ smartgrids en energieopslag. Daarnaast is gestart met de aanpak om van Industriepark Kleefswaard, Arnhems Buiten en de campussen HAN/ Van HAL Larenstein aantrekkelijke kennis- en werklocaties te maken op het gebied van energie. Om de verschillende projecten binnen Hotspot Energy aan te jagen en verdere samenwerking te stimuleren is een externe coördinator vanuit Stichting Kiemt aangesteld.

Slimme Duurzaamheid

In 2018 is richting gegeven aan invulling van het thema Circulaire Economie in Arnhem. Arnhem richt zich vanaf 2018 op Circulaire economie binnen eigen inkoopvraagstukken. Daarnaast wordt zoveel mogelijk gekeken hoe circulaire economie vorm kan krijgen in de bouw of renovatie van eigen vastgoed en worden ondernemers in de stad zoveel mogelijk gefaciliteerd om hun bedrijfsprocessen en/ of producten circulair te maken.

Mobiliteit en infrastructuur

In 2018 is gestart met het uitvoeren van de visie 'De Arnhemse Binnenstad binnen bereik'. In 2018 is de walstroom in de haven in gebruik genomen waardoor geen generatoren meer nodig zijn om schepen van stroom te voorzien. Hierdoor is het vervoer over het water schoner geworden en daarmee ook aantrekkelijker.
Het doortrekken van de A15 is helaas weer uitgesteld waardoor de druk op de wegen rond Arnhem groot blijft.
Er is verder gewerkt aan het netwerk van snelfietspaden waardoor bereikbaarheid van binnenstad, werklocaties en andere plekken van de stad, per fiets steeds aantrekkelijker wordt.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

Voor de stand van zaken amendementen MJPB 2018-2021 wordt verwezen naar R3 Economie

V02 Circulair Arnhem

Arnhem streeft binnen ecologische randvoorwaarden naar efficiënt en maatschappelijk verantwoord omgaan met producten, materialen, hulpbronnen en het sluiten van kringlopen, zodat ook toekomstige generaties toegang tot materiële welvaart behouden. Dat betekent ook: werken aan nieuwe innovatieve vormen van (lokale en regionale) duurzame voedselvoorziening gericht op gezonder leven.

Wat wilden we bereiken

De opgave is om stappen te zetten op weg naar een circulaire economie met als definitie: "Binnen ecologische randvoorwaarden efficiënt en maatschappelijk verantwoord omgaan met producten, materialen, hulpbronnen en het sluiten van kringlopen, zodat ook toekomstige generaties toegang tot materiële welvaart behouden." Dat betekent overigens ook: werken aan nieuwe innovatieve vormen van (lokale en regionale) duurzame voedselvoorziening gericht op gezonder leven. Een duurzame ontwikkeling van Arnhem wordt krachtig door de inzet van bewoners en ondernemers die concrete stappen zetten en de kringlopen gaan sluiten. De teams Leefomgeving gaan hier het gesprek over aan in de wijken en werken dit uit in de wijkbegrotingen.· Deze ambitie wordt vormgegeven op stedelijk en regionaal niveau. Slim investeren in circulariteit heeft namelijk economisch en ecologisch profijt. Energiebesparing gaat hand in hand met de verduurzaming van de energievoorziening in de regio Arnhem-Nijmegen: dé regio voor decentrale energieopwekking door bedrijven en burgers met een energienet dat bewijst dat het in de praktijk werkt. Niet in een proeftuintje maar met de ambitie om een gebied van 800.000 inwoners te voorzien van stabiele en duurzame energie.

Een circulaire samenleving is een samenleving gebaseerd op hernieuwbare grondstoffen en energie. In de afgelopen jaren is het programma Energie made in Arnhem succesvol geweest in het op gang brengen van de energietransitie. De circulaire samenleving gaat echter nog verder. ·De periode tot en met het eerste kwartaal 2018 wordt als eerste fase gebruikt om een beeld te vormen van waar de gemeente staat in circulair Arnhem. Wat gebeurt er al, waar zit de energie in de samenleving op wijkniveau waar op kan worden aangesloten en waar zitten aanknopingspunten op stedelijk en regionaal niveau? Hoe kan de volgende stap naar een circulair Arnhem worden gezet en met welke scenario's kan daarnaar toe worden gewerkt? Wat kan de gemeente doen om bewoners en bedrijven in de stad te steunen in hun worsteling met het vormgeven van circulariteit? Wat is daarvan de impact op de stad en de gemeente als het gaat om inhoudelijk ambitie, planning en fasering, capaciteit en financiën? Vanaf medio 2018 wordt de ambitie en de weg daarnaar toe samen met de stad bepaald en door de gemeenteraad bekrachtigd voor wat betreft de gemeentelijke inspanningen in de wijk, op stedelijk niveau en voor de gehele gemeente.

In het coalitieakkoord 2018-2022 ligt de focus op ambities voor een duurzaam en klimaatbestendig Arnhem, het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed en circulaire inkoop door de gemeente zelf. Voor de energietransitie in de wijken en klimaatadaptatie is een Klimaatfonds van € 10 miljoen beschikbaar gesteld. De ambities voor circulaire economie worden nog geformuleerd.

Doelen veranderopgave

Komen tot een visie Circulair Arnhem 2018

Op 27 februari 2018 is de visie Circulair Arnhem aan de gemeenteraad gestuurd.

Wat hebben we gedaan

New energy made in Arnhem (NEMiA)

De doelen NEMiA worden in een aparte rapportage gemonitord, zoals afgesproken bij de vaststelling van het programmaplan in september 2015. De meest recente rapportage is in juli 2017 aan de raad aangeboden. De volgende rapportage wordt verwacht in het tweede kwartaal van 2019. Hieronder staan de activiteiten en resultaten uit 2018.

Energie- en milieutechnologie

Het versterken van het Arnhemse energiecluster in het kader van Hotspot Energy Arnhem was in 2018 volop in ontwikkeling. Er is een plan van aanpak geschreven om nieuwe energiegerelateerde bedrijven naar Arnhem te trekken met daarin de focus op waterstof, ict/ smartgrids en energieopslag. Om opstartende energiebedrijven te stimuleren is bijgedragen aan het incubatorprogramma Generation E en is in samenwerking met het bedrijfsleven een Energy Scale up challenge gefinancierd. Daarnaast is gestart met de aanpak om van Industriepark

Kleefswaard, Arnhems Buiten en de campussen HAN/Van HAL Larenstein aantrekkelijke kennis-en werklocaties te maken op het gebied van energie, zie ook R3 Economie.

Besparen en opwekken

- Voor energiebesparing bij bedrijven is een plan van aanpak gemaakt. De ODRA heeft 100 controles bij MKB-bedrijven uitgevoerd op energiebesparing. Met VNO-NCW, de grote bedrijfskoepels in Arnhem (OKA, StAB, PBA, VECA, HORA, KHN, IJ2, Greenbusinessclub GeldersePoort), het Energieloket Midden Gelderland en de ODRA wordt een gezamenlijke Arnhemse aanpak voor verduurzaming bij bedrijven uitgewerkt. Collectieven van bedrijven kunnen (gesubsidieerde) energiescans laten uitvoeren. Belangrijk onderdeel is ook gezamenlijke communicatie voor het vergroten van de bewustwording bij ondernemers.
- De Green Deal zorginstellingen is door 8 zorginstellingen ondertekend. Zij hebben hoge ambities op het verduurzamen van hun vastgoed en bedrijfsvoering.
- Duurzaam bouwen, duurzaam renoveren en energiebesparing zijn focuspunten in de prestatieafspraken met de woningcorporaties, deze afspraken gaan verder dan het landelijke doel gemiddeld label B in 2020, zie ook R8 Wonen en ruimte.
- Vanuit het amendement 'verduurzamen sociale huurwoningen II - huis-aan-huis bewustwordingscampagne' zijn, samen met de huurdersbelangenverenigingen en corporaties, materialen ontwikkeld die huurders helpen hun gedrag aan te passen en worden acties gericht op besparing bij huurders uitgevoerd.
- Met een collectieve inkoopactie van Energieloket ELMG en de gemeente zijn bij 745 particuliere woningeigenaren isolatie- en opwekmaatregelen gerealiseerd, met een investeringsvolume van ruim € 2,8 miljoen en CO2 besparing van ruim 1000 ton per jaar. Een tweede actie is gestart.
- Er zijn 273 duurzaamheidsleningen verstrekt voor isolatie, warmtepompen en zonnepanelen, voor een totaalbedrag van ruim € 1.800.000, zie ook R7 Gezondheid en Milieu.
- Het aantal geregistreerde zonnepanelen op Arnhemse daken is in 2018 met 4430 gestegen naar 53.700.
- Het aantal woningequivalenten op het warmtenet is met 947 gestegen naar 10.488.
- Het bestemmingsplan Koningspleij noord waarin vier windturbines en een zonneveld van 8,5 ha zijn opgenomen, ligt sinds maart 2018 bij de Raad van State wachtend op een uitspraak. Voorbereidingen voor de realisatie zijn in volle gang. Rijn en IJssel Energiecoöperatie heeft ruim 525 geïnteresseerden voor participatie in drie van de vier windturbines. De Omgevingsraad van het windpark heeft aan de ontwikkelaars adviezen meegegeven voor de turbinekeuze en het turbineontwerp.

Voorbeeldige gemeente

- Certificering van de Arnhemse bedrijfsvoering voor CO2 prestatieladder trede 3 is voorbereid.
- Op gemeentelijk vastgoed (stadhuis, de Grote Koppel en de Korenmaat) zijn in 2018 1.135 zonnepanelen geïnstalleerd. Verder is op vier sportlocaties (Vredenburg, Elderveld, De Grote Koppel, Schuytgraaf) de verlichting vervangen door LED.
- De Green Deal Grond-, weg- en waterbouw is voorbereid.

Schone mobiliteit en luchtkwaliteit

- De milieuzone is per 1-1-2019 uitgebreid met personenauto's.
- Vanuit het EU project Clean Mobile Energy is walstroom bij de Nieuwe Haven gerealiseerd.
- De Luchtagenda is voorbereid en is begin 2019 vastgesteld.
- Een concessie voor de laadinfrastructuur in Gelderland en Overijssel is uitgegeven.
- Twee Trolley 2.0 bussen zijn getest en worden begin 2019 in de dienstregeling ingezet.

Energietransitie in de wijken

Naar aanleiding van de ambities in coalitieakkoord zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- In het kader van het Gelders Energieakkoord programma wijken van de toekomst hebben provincie en gemeente vier Arnhemse wijken die bezig zijn met de energietransitie financieel ondersteund. Het betreft Spijkerkwartier, Lombok/Heijenoord (Arnhem-West), Alteveer-Cranevelt en Hoogkamp.
- Daarnaast spelen initiatieven in de wijken Immerloo, Elderveld en Vredenburg/Kronenburg, waar samen met corporaties, waterschap en netbeheerder transitietrajecten zijn gestart.
- Er is een Aanjaagfonds van € 250.000 (vanuit Europese subsidie Climate Active Neighbourhoods) opengesteld voor het ondersteunen van wijkinitiatieven. In 2018 is het aantal wijkinitiatieven gestegen van vier naar twintig.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

Voor de stand van zaken amendementen MJPB 2018-2021 wordt verwezen naar R3 Economie, R5 Cultuur, recreatie en sport, R7 Gezondheid en milieu, R8 Wonen en ruimte

V03 Doorbraak naar werk

Iedereen heeft een talent. Iedereen heeft dromen in het leven. Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Naarmate mensen langer niet meer deelnemen aan het arbeidsproces worden de kansen op werk steeds kleiner. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak want is er veel werk, de economie trekt aan, er is vraag naar meer onderhoud, toezicht, zorg, etc. In deze veranderopgave wordt gezocht naar uitbreiding van de mogelijkheden om talenten en dromen van mensen, die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, te koppelen aan de vraag naar werk.

Wat wilden we bereiken

Arnhem wil dat zoveel mogelijk inwoners volwaardig mee kunnen doen. Het liefst via reguliere banen waarbij tenminste het minimumloon wordt betaald. Als dat nog niet mogelijk is, worden andere vormen van maatschappelijke participatie ingezet.
De afgelopen periode is vooral geïnvesteerd in het neerzetten van een nieuwe (regionale) samenwerkings- en uitvoeringsstructuur voor de per 1-1-2015 ingevoerde Participatiewet. Een terugblik op de afgelopen jaren en de contouren schetsen waarbinnen momenteel gewerkt wordt, geeft de volgende kernboodschap:

- Het was een ingewikkelde opgave om invulling te geven aan de uitvoering van de Participatiewet: meer verantwoordelijkheden, minder budgetten in economisch lastige tijden.
- Er is stevig ingezet op de samenwerking met (i) werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten in het bestuurlijke Werkbedrijf voor de arbeidsmarktregio Midden Gelderland en (ii) vertegenwoordigers en kenners van de doelgroep zelf in de Adviesraad Werk & Inkomen.
- Op basis van die samenwerking is ingezet op een professionele werkgeversbenadering waarmee werkgevers in onze arbeidsmarktregio zich ondersteund en ontzorgd voelen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werkgelegenheid inclusiever te organiseren.
- Er zijn algemene en doelgroepspecifieke instroombeperkende maatregelen geïntensiveerd, waarmee geprobeerd wordt te voorkomen dat Arnhemmers in de bijstand raken danwel stimuleren dat zij daar zo snel mogelijk uit geraken.
- Er is krachtig ingezet op arbeidsontwikkeling waarbij een uitkering als investering in participatie wordt gezien en mensen met een uitkering geen klanten met een beperking, maar kandidaat-werknemers met talenten zijn.
- Vastgesteld is dat Arnhem landelijk gezien nog steeds hoog scoort als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand; dat daar nog steeds een grote uitdaging ligt; maar ook dat het is gelukt om de komst van nieuwe doelgroepen in economisch moeilijke tijden met aanzienlijk minder budget op te vangen en de ontwikkeling van het aantal mensen in de bijstand beheersbaar te houden.
- Een duurzame uitvoeringsstructuur om meer Arnhemmers aan passend werk te helpen staat goed in de steigers. Deze uitgangspositie, in combinatie met de huidige gunstige economische ontwikkelingen, biedt prima perspectieven voor 'doorbraken naar werk'.

In 2018 was het doel invulling geven aan die 'doorbraken naar werk':

- Doorbraken naar werk, waarmee de hoge gemiddelde bijstandsdichtheid verlaagd worden.
- Doorbraken naar werk, waarbij de integrale leefsituatie van mensen en hun kracht en talenten centraal staan in de aanpak en ondersteuning die met onze samenwerkings- en uitvoeringspartners geboden is en wordt doorontwikkeld.
- Doorbraken naar werk, waarbij steeds meer werkgevers in onze arbeidsmarktregio bereid en in staat zijn om invulling te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt.
- Doorbraken naar werk, waarbij minder vanuit budgetten gedacht en gehandeld wordt en meer vanuit maatschappelijke waarde en sociale impact.
- Doorbraken naar werk, waarbij de grenzen worden opgezocht van wet- en regelgeving maar ook kritisch zijn op onze eigen kaders en regels.

Doelen veranderopgave
Versterken samenwerking instroom naar werk
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Voorkomen uitkeringsafhankelijkheid
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Perspectief om voor eigen inkomen te zorgen
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Maatwerk bieden om werkfit te worden
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.

Wat hebben we gedaan

2018 stond, in het licht van de gemeenteraadsverkiezingen en het aantreden van nieuwe bestuurders, vooral in het teken van het voorbereiden van de doorontwikkelagenda van de (in de vorige bestuursperiode) neergezette regionale en lokale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Dit tegen de achtergrond van gunstige economische ontwikkelingen, een gekantelde arbeidsmarkt, een bewerkelijker uitkeringsbestand, nieuwe bestuurlijke ambities en andere bestuurlijke accenten.

Om te voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning zijn de 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak en de preventieve aanpakken rondom kwetsbare doelgroepen (zoals leerlingen VSO/ Pro, studenten MBO1-2 en nieuwkomers) gecontinueerd.

Om Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning te activeren naar werk werden in 2018 de proeftuinen 'MaatWerkt', 'Schepen te Boeckopflat' en 'Geitenkamp' uitgevoerd. In deze proeftuinen werd geëxperimenteerd met nieuwe, gebiedsgerichte werkwijzen waarbij (i) inwoners actief worden benaderd en meer op maat vanuit hun integrale leefsituatie worden ondersteund bij het zetten van stappen naar werk en waarbij (ii) cluster Werk & Inkomen in samenwerking met de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams re-integratie- en inkomensinstrumenten inzet. De opgedane leerervaringen vormen mede de basis voor de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen.

Om Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning van de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk te helpen is in 2018 ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet en de samenwerking in de in-, door- en uitstroomketen.

- Het Cluster Werk & Inkomen voerde in samenwerking de genoemde proeftuinen uit en startte eind 2018 met de voorbereiding van de noodzakelijke herijking van focus, inzet en werkwijze van het cluster.
- Centrum voor Activerend Werk (CAW) zag in 2018 de vraag naar en het aanbod van activerend werk groeien. Eind 2018 werd activerend werk met de aanbieders en partners geëvalueerd en werd een doorontwikkelagenda opgesteld.
- In 2017 werd de overdracht van de bedrijfsactiviteiten van de voormalige sociale werkvoorziening Presikhaaf Bedrijven naar het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor voorbereid. Scalabor, waarvan de gemeente Arnhem 100% aandeelhouder is, is per 1-1-2018 operationeel. In 2018 heeft Scalabor passend werk en arbeidsontwikkeling georganiseerd voor de circa 1.400 Arnhemse SW-medewerkers en is gestart met het aanbieden van arbeidsontwikkeldiensten voor de Arnhemse doelgroep van de Participatiewet. In de proeftuin 'Arbeidsontwikkeling' hebben Scalabor en cluster Werk & Inkomen gezocht naar een goede ketensamenwerking. De leerervaringen hiervan zijn benut om de diensten, werkwijzen, werkprocessen en samenwerkingsafspraken voor 2019 te verbeteren en aan te scherpen.
- Het Werkgeversservicepunt (WSP) heeft zich in 2018 verder geprofessionaliseerd. In het licht van de gekantelde arbeidsmarkt is gezocht naar een betere balans in de uitvoering tussen enerzijds de personeelsvraag van werkgevers en anderzijds de talenten van de kandidaatwerknemers uit het uitkeringsbestand van de opdrachtgevende gemeenten. Samen met de regiogemeenten heeft het WSP invulling gegeven aan (fase 1 van) het project 'Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse' (APK). Doel van dit project is de prestaties van de samenwerking van uitvoeringspartners binnen de in-, door- en uitstroomketen te meten en te verbeteren.

Om de haalbaarheid en realiseerbaarheid van de lokale doelen en ambities van het programma Doorbraak Naar Werk te vergroten werden in 2018 op regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming gezocht en gevonden met de belangen en agenda's van onze partners in het bestuurlijke Werkbedrijf (werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten). Belangrijke gespreksthema's waren de inclusieve arbeidsmarkt, het stimuleren van sociaal ondernemerschap en de ketensamenwerking. Daarnaast werd in 2018 op lokaal niveau het begin gemaakt om meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de inspanningen van (i) de afzonderlijke gemeentelijke programma's Inclusie, Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk en (ii) de teams Leefomgeving. In 2018 heeft het cluster Werk & Inkomen de stedelijke opgave om meer Arnhemmers aan het werk te helpen (en dus meer Arnhemmers een minder groot beroep te laten doen op inkomensondersteuning) gesynchroniseerd met gebiedsgerichte uitdagingen (en kansen) van de wijken.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

Voor de stand van zaken amendementen MJPB 2018-2021 wordt verwezen naar R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

V04 Zorg dichterbij

Zorg dichterbij wil niet alleen het aanbod op het gebied van zorg en ondersteuning voor inwoners van Arnhem in de eigen woon- en leefomgeving dichterbij brengen, maar wil dit ook gemakkelijker bereikbaar maken. Dit door uitbreiding van de algemene voorzieningen in de wijk en een passend aanbod van specialistische voorzieningen.

Wat wilden we bereiken

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Daarbij staan drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij; daarbij hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam. Verwacht wordt dat het verkleinen van de armoede en schuldenproblematiek uiteindelijk zal leiden tot een vermindering van de behoefte aan zorg.

Doelen veranderopgave

Minder afhankelijkheid van specialistische ondersteuning door versterking van de basisvoorzieningen

De teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams werken gezamenlijk aan het verschuiven van individuele gespecialiseerde zorg door specialistische aanbieders naar algemene basisvoorzieningen in de wijk, dichtbij huis. Met een daarvoor bestemd transformatiebudget kan een extra impuls worden gegeven aan het ontwikkelen van een vernieuwend aanbod.

Passende inzet van zorg en ondersteuning, waardoor de effectiviteit vergroot wordt

De Sociale wijkteams hebben een cruciale rol in de toegangsbeoordeling tot passende zorg. Voor de jeugdzorg verloopt deze beoordeling echter nog voor een belangrijk deel via huisartsen en gecertificeerde instellingen. Om beter te kunnen beoordelen welke zorg voor het kind passend is, moeten de Sociale wijkteams meer gaan samenwerken met huisartsen, jeugdartsen, kinderartsen en aanbieders.

Vermindering van schuldenproblematiek door vroege signalering en inzet van passende ondersteuning

Door vroegsignalering worden in een vroeg stadium betalingsproblemen gesignaleerd en mede daardoor problematische schulden voorkomen. Alle bezochte inwoners krijgen informatie waar ze terecht kunnen met vragen over financiën. Vroeg Eropaf bereikt alle wijken in de stad. Het aantal aangesloten crediteuren (als signaleerder betalingsachterstanden) is uitgebreid.
De bezochte inwoners ontvangen passende vormen van hulp dan wel ondersteuning. Dit voorkomt grotere financiële en maatschappelijke problemen op de langere termijn.

Doen wat nodig is prevaleert boven bestaande financieringsschotten, wet- en regelgeving en partijen

Gezien de oplopende kosten voor de jeugdzorg en de Wmo is het een uitdaging om de juiste hulp en zorg te kunnen blijven bieden. Zorg op maat, niet teveel, niet te weinig maar precies goed en passend bij dat wat inwoners nodig hebben is het streven. Daarbij wordt ook gekeken welke inzet mogelijk is vanuit het eigen netwerk, vanuit de algemene voorzieningen en vanuit andere wetgeving zoals de Wet Langdurige Zorg (WLZ) en de ZorgVerzekeringsWet (ZVW). Daar waar mogelijk wordt gezocht naar financiering vanuit meerdere domeinen en wetten.

Langer veiliger, zelfstandiger en gelukkiger kunnen blijven wonen in de wijk

Een groter aantal kwetsbare Arnhemmers woont langer zelfstandig thuis. Er wordt minder beroep gedaan op intramurale zorgvoorzieningen. Sociale wijkteams hebben hierin als verwijzer een belangrijke rol. Over het aantal woningen dat beschikbaar is voor de uitstroom vanuit intramurale zorginstellingen zijn afspraken gemaakt met de woningcorporaties. Om de uitstroom vanuit intramuraal beschermd wonen te stimuleren is er aandacht geweest voor presentatie en communicatie van de afspraken aan alle zorgaanbieders. Met ingang van mei 2018 zijn nieuwe producten Beschermd wonen geïntroduceerd waarbij 24-uurs oproepbaarheid in de wijk mogelijk is geworden. In opdracht van de gemeente heeft Zorgbelang Inclusief samen met ervaringsdeskundigen een folder ontwikkeld om inwoners te begeleiden bij de praktische kant van de stap van beschermd wonen naar zelfstandig wonen in de wijk. Voor een aantal doelgroepen is het echter nog steeds moeilijk een geschikte woning te vinden, zoals personen met een belast woonverleden die in de opvang verblijven.

Wat betreft levensloopgeschikte woningen zijn in 2018 corporaties, huurdersbelangenorganisaties en gemeente gestart met het samen formuleren van een definitie voor een levensloopgeschikte woning en het beoordelen of er voldoende van zijn. In het voorjaar van 2019 wordt dit afgerond. Ook worden diverse knelpunten rond woningaanpassingen besproken om te komen tot oplossingen, bijvoorbeeld hoe reeds aangepaste woningen kunnen worden behouden voor de doelgroep. Daarvoor vindt een inventarisatie plaats van welke woningen zijn aangepast.

Wat hebben we gedaan

Algemeen

- Steeds meer inwoners komen in beeld bij de Sociale wijkteams. In de afgelopen jaren is het aandeel Arnhemse inwoners dat in beeld is bij de sociale wijkteams opgelopen naar 19%. De cliënttevredenheid over de wijkcoaches is hoog blijkt uit het laatste Inwonerstevredenheidsonderzoek (7,3). Er is een daling van de gemiddelde zorgkosten per inwoner. Daarentegen ontvangen meer mensen lichtere vormen van ambulante zorg en stijgen daardoor de kosten.

- Dat inwoners vroeg in beeld komen, past in de Arnhemse aanpak om sterk in te zetten op vroegsignalering en preventie. Het leidt echter ook tot het sneller en meer inzetten van met name lichte zorg en ondersteuning. Tegelijkertijd daalt het volume van de 'zware' specialistische (verblijf)zorg niet. Het aantal plekken voor beschermd wonen en jeugdzorg met verblijf neemt nauwelijks af.
- Steeds meer aanbieders gaan zorg en ondersteuning bieden. Vanuit dit toenemende aanbod komen inwoners ook in beeld en leidt dit tot een stijgende vraag. Het huidige regionale inkoopmodel in het sociaal domein kent een open inschrijving en lage toetredingsdrempels voor aanbieders.

Daarnaast is er een aantal maatschappelijke factoren dat de vraag naar voorzieningen, zowel voor de Wmo als jeugd, beïnvloedt. Deze factoren lijken structureel van aard, waardoor wordt verwacht dat de stijging van de zorguitgaven een structureel karakter zal hebben. De onderstaande factoren spelen hierbij een rol.

Specifiek Wmo
- Inwoners wonen langer zelfstandig thuis. Vanuit de gemeente Arnhem en vanuit het Rijk wordt dit ook gestimuleerd. Het Rijk heeft de drempel om vanuit de Wmo door te stromen naar de Wet Langdurige Zorg verhoogd door bijvoorbeeld de verzorgingshuizen feitelijk af te schaffen. Daarnaast worden vanuit de GGZ-instellingen cliënten gestimuleerd om weer zelfstandig te wonen met daarbij de nodige begeleiding vanuit de Wmo (beschermd wonen).
- Toenemende vergrijzing. Zo is het aandeel van 75-plussers met 7,8% gestegen ten opzichte van 2013 en zal dit aandeel verder stijgen in de komende decennia.

Specifiek Jeugdzorg
- De tekorten van de jeugdzorg worden onder andere veroorzaakt doordat er steeds sneller zicht wordt gekregen op de problematiek. Zo krijgen de Sociale wijkteams problemen sneller in beeld en wordt er vaker zorg en ondersteuning ingezet.
- De verwachtingen van ouders en hun omgeving ten aanzien van kinderen liggen steeds hoger. Indien niet aan dit hoge verwachtingspatroon kan worden voldaan wordt er eerder professionele jeugdhulp gevraagd ter ondersteuning.
- Toenemende prestatiedruk en keuzestress, zowel op school, op de arbeidsmarkt als vanuit sociale media.
- Zijwaartse druk vanuit het onderwijs, waarbij de jeugdhulp geacht wordt problemen binnen het onderwijs te compenseren.
- Het toenemend aantal complexe scheidingen, waar ouders jarenlang in een onderlinge strijd verwikkeld zijn met de negatieve gevolgen hiervan voor de kinderen.

Armoede en schulden
In 2018 is ingezet op het voorkomen van armoede en schulden. Mede door extra in te zetten op vroegsignalering van betalingsachterstanden via Vroeg Eropaf en de wijkplannen in het kader van Kansrijk opgroeien voor een duurzame perspectiefverbetering voor kinderen in armoede.
Armoede in Arnhem is absoluut gezien iets toegenomen, relatief is het onveranderd. Dit is ook terug te zien in het beroep dat is gedaan op de inkomensondersteunende voorzieningen.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021
Voor de stand van zaken amendementen MJPB 2018-2021 wordt verwezen naar R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning.

V05 Inclusief Arnhem

Alle Arnhemmers doen volop mee in de Arnhemse samenleving ongeacht achtergrond, beperkingen of seksuele voorkeur. Met inwoners, organisaties en instellingen wordt samengewerkt in een programma om dit te realiseren.

Wat wilden we bereiken

In 2018 was de ambitie om tot een uitgewerkt programma te komen voor de veranderopgave. In deze uitwerking ging het om een concretisering van de doelen van het programma in dialoog met de Arnhemmers zelf. De aanpak was om niet zozeer vanuit de gemeente zelf maar vanuit initiatieven in de wijken en de stad als geheel de thema's te benoemen die bijdragen aan de doelstelling dat meer Arnhemmers ongeacht hun achtergrond, beperkingen en/of seksuele voorkeur mee kunnen doen.

Doelen veranderopgave

Een integrale Inclusie-agenda Arnhem 2018-2021

Binnen het veranderprogramma Inclusief Arnhem wordt niet toe gewerkt naar een integrale Inclusie-agenda, maar zijn binnen alle relevante afdelingen/programma's én met de stad speerpunten benoemd waarop stappen gezet worden richting een inclusief Arnhem. Deze speerpunten zijn:

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse Standaard voor toegankelijkheid als koplopergemeente.
2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie.
3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan.
4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem.
5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (Sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren.
6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit.
7. Bestrijding discriminatie.
8. Het bevorderen van diversiteit onder het personeel van de gemeente Arnhem.
9. Zichtbaar maken van kracht van Inclusie Arnhem en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving.

In 2018 is hard gewerkt aan deze speerpunten en dit zal in 2019 een vervolg krijgen.

Versterken van sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie

Vanuit meerdere speerpunten binnen het programma Inclusief Arnhem wordt ingezet op het versterken van de sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie.

Om de sociale cohesie te versterken is een stedelijke bijeenkomst Samen in Arnhem georganiseerd. Op deze drukbezochte avond zijn mensen en maatschappelijke organisaties met verschillende achtergronden met elkaar in verbinding gebracht en zijn Inclusie-initiatieven zichtbaar gemaakt. Om het sociale netwerk meer zichtbaar te maken en te versterken zullen vervolgacties volgen. Daarnaast wordt er samengewerkt met de teams Leefomgeving om hun speerpunten rondom Inclusie te versterken. Daarnaast is ook een bijeenkomst georganiseerd rondom het thema uitsluiting door armoede en zijn hoog opgeleide migrantenjongeren gekoppeld aan werkgevers om hun netwerk te vergroten en zo de kans op werk te versterken.

Om uitsluiting en intolerantie te bestrijden is in 2018 samen met het Meldpunt discriminatie en Pesten (MDP) ingezet op een effectieve gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (met het Horecadeurpanel) en bij werkgevers en de uitzendbranche in Arnhem.
Daarnaast heeft de gemeente in de week van Respect en rondom de Coming Out dag in samenwerking met verschillende netwerkpartners meerdere activiteiten rondom het thema uitsluiting georganiseerd en gefaciliteerd. De gemeente heeft opnieuw de intentieverklaring getekend om als regenbooggemeente aandacht te vragen voor de LHBTI-gemeenschap (Lesbiennes, Homo's, Biseksuelen, Transgenders en Interseksen). In dit kader zijn in 2018 een tweetal verkenningen opgestart naar de leefsituatie van de LHBTI-gemeenschap.
De gemeente Arnhem is ook koplopergemeente op het gebied van toegankelijkheid en implementeert het VN-verdrag handicap. In 2018 is aan de raad een voorstel gedaan om te komen tot een Arnhemse Standaard Toegankelijkheid. Dit voorstel wordt begin 2019 besproken in de raad.

Versterken van diversiteit in de gemeentelijke organisatie

Eén van de speerpunten binnen het veranderprogramma Inclusief Arnhem richt zich op het versterken van diversiteit binnen de gemeentelijke organisatie. Hierbij wordt niet alleen op een meer divers personeelsbestand gericht, maar ook op bewustwording bij het huidige personeelsbestand om diversiteit als kracht te zien waarmee de verbinding naar de multi-diverse stad geborgd en versterkt wordt.

In 2018 heeft de gemeente daarom het Charter Diversiteit ondertekend. Hieruit is een plan van aanpak voortgevloeid voor meer aandacht aan diversiteit en inclusie binnen de gemeentelijke organisatie. Belangrijk onderdeel hiervan was de All Inclusive week. In deze week werden voor alle collega's veel verschillende activiteiten georganiseerd (film, theater, workshops, lezingen, besprekingen in managementoverleggen enzovoorts) om het bewustzijn te vergroten en de dialoog hierover op gang te brengen. Ook werden bewustwordingssessies georganiseerd met mensen met een fysieke beperking. De gemeente heeft daarnaast meegewerkt aan een onderzoek van de universiteit Tilburg. De conclusies en verbeterpunten die voortvloeien uit dit onderzoek worden in 2019 uitgewerkt. De gemeente heeft daarnaast het verdrag van Dordrecht onderschreven waarin aandacht is voor de positie van transgenders op de werkvloer. In 2019 wordt langs twee lijnen verder op diversiteit ingezet. Bewustwording en vernieuwing van arbeidsmarktcommunicatie en concrete acties op basis van de resultaten van het onderzoek van de Universiteit van Tilburg Dit onderzoek biedt handvatten voor verruiming van mogelijkheden voor het diverser maken van de organisatie.

Wat hebben we gedaan

Om tot een nadere uitwerking van het programma te komen zijn een aantal netwerkbijeenkomsten georganiseerd als vervolg op de stedelijke bijeenkomst op 13 december 2017 in Het Maarten Van Rossum College. Ook is een bijeenkomst met de adviesraden over Inclusief Arnhem georganiseerd. Dit alles heeft geleid tot de formulering van speerpunten die opgenomen zijn in de raadsbrief van 6 februari 2018.

Op basis van deze brief is concreet gewerkt aan de speerpunten, waarbij onder andere de gemeente Arnhem, Koplopergemeente bij de implementatie van het VN Verdrag Handicap, opnieuw verklaard heeft zich in te zetten als Regenbooggemeente, en zich heeft aangesloten bij het Charter Diversiteit.

Om het programma verder te ontwikkelen met de stad is op 29 november een brede stedelijke conferentie Samen in Arnhem georganiseerd waar zo'n 300 Arnhemmers een bijdrage hebben geleverd aan Inclusief Arnhem. Het doel om met de stad aan de hand van duidelijke speerpunten het programma Inclusief Arnhem invulling te geven is hierdoor gerealiseerd en kan de volgende jaren weer verder worden ontwikkeld.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A28 Verdrag rechten van de mens Inclusie

Eén van de speerpunten betreft de fysieke toegankelijkheid voor mensen in een anders werkend lichaam. Zo wordt een Arnhemse norm voor toegankelijkheid ontwikkeld voor gemeentelijke gebouwen en de direct aangrenzende openbare ruimte. Het amendement is in 2018 afgehandeld en krijgt een vervolg in 2019.

Wijken

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o., Sint Marten en Sonsbeekkwartier

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen

Wijken algemeen

Sinds 2017 zijn in het kader van 'Van Wijken Weten' acht wijkprogramma's ingesteld. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk. In de wijkprogramma's zijn de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen. In de acht wijkprogramma's wordt verantwoording gegeven over de doelen die specifiek voor de wijk zijn opgenomen. In dit hoofdstuk wordt verantwoording afgelegd op de financiële afwijkingen die voor alle acht wijken gelden.

Portefeuillehouder

Martien Louwers

Wat wilden we bereiken

De uitdagingen voor de gemeente Arnhem is om met een groeiend takenpakket tot effectieve uitvoering en efficiënte besteding van middelen te komen. Veranderde opvattingen over burgerkracht en burgerparticipatie leiden tot een andere verhouding en verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en burger. Inzicht en kracht van burgers worden maatgevend voor gemeentelijk handelen. Het is geweldig als bewoners en organisaties zelf het initiatief nemen.

De overheid moet loslaten en vertrouwen geven aan de burgers. Dit vraagt om een forse cultuuromslag op de eerste plaats bij de gemeente, maar ook bij burgers, bedrijven en instellingen.

Frontlijnsturing op wijkgerelateerde budgetten maakt een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk. In de Arnhemse wijken (georganiseerd naar acht gebieden) worden medewerkers van de gemeente verbonden aan de gebieden om samen met burgers en bedrijven vorm te geven aan de uitvoering van het beleid in de betreffende wijken. De teams Leefomgeving zijn bevoegd tot het fiatteren van uitgaven op hun domein. Hiermee geven zij richting aan grote delen van de gemeentelijke begroting.

Sociale wijkteams

In de wijken wordt de toewijzing van zorg en ondersteuning uitgevoerd door de Sociale wijkteams (Stichting Wijkteams Arnhem). De kerntaak van de Sociale wijkteams is om zorg en ondersteuning te bieden dicht bij de inwoners. Hierbij is de ambitie te komen tot een Arnhemse samenleving waarin iedereen meedoet, meetelt en omziet naar elkaar. Een ieder vanuit zijn eigen kracht en vermogen. De Sociale wijkteams bieden daarin de ondersteuning zodat inwoners zelf, samen met mensen uit hun netwerk en de voorzieningen in de wijk waar ze wonen, verder kunnen. De wijkteams staan dichtbij inwoners, werken duidelijk en transparant, zorgen dat de zorg samenhangend georganiseerd zijn. Wijkcoaches werken kostenbewust.

Wat hebben we gedaan

Aanpak 2018 teams Leefomgeving

- De opgaven die inwoners zien in hun directe woon- en leefomgeving zijn in beeld gebracht. Deze opgaven zijn vertaald in opdrachten die door de 'kernorganisatie' zijn uitgevoerd.
- De teams Leefomgeving zijn gevraagd bijzondere aandacht te besteden aan ontmoeten en burgerparticipatie.
- Er is een organisatie neergezet die in onderlinge verbinding, vraaggericht en op maat kan werken aan de kwaliteit van de woon-, en leefomgeving in de wijken.
- De teams Leefomgeving hebben verbinding gelegd met professionals in de wijk, zoals scholen, om perspectief te bieden aan jeugd.
- Er is samengewerkt tussen de Sociale wijkteams en de teams Leefomgeving om de afschaling van specialistische naar algemene voorzieningen mogelijk te maken.
- Er is een bijdrage geleverd aan de stedelijke opgaven op wijkniveau.

Kansrijk opgroeien (17A39)

In 2018 is Kansrijk Opgroeien van start gegaan. Daarbij is een begin gemaakt in een aantal gebieden waaronder Noord-Oost, Noord-West, De Laar, CSA (Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek) en Malburgen. Hier is een integrale aanpak voor bestrijding kinderarmoede op wijkniveau ontwikkeld samen met partners (onder andere scholen, Rijnstad, Sociaal wijkteam, Stichting Leergeld, consultatiebureau, kinderopvang).

Openbare ruimte

In de begroting 2018 is een aanzienlijk deel van het budget voor het onderhoud van de openbare ruimte toegekend aan de wijken (ruim 15 miljoen euro). Dit maakt onderdeel uit van de wijkbegrotingen.

De budgetten zijn ingezet voor het reguliere dagelijks en groot onderhoud in de wijken. Hierbij valt te denken aan: handhaving en vergunningverlening, onderhouden van wegen en kunstwerken, het inzamelen van afval en het reinigen van de openbare ruimte, het onderhouden van groen, bomen en speelvoorzieningen, het onderhouden van watergangen en het zorgen voor een werkende openbare verlichting.

Daarnaast zijn er budgetten ingezet voor het grootschalig onderhoud van de openbare ruimte in de Spijkerbuurt, rondom het winkelcentrum Presikhaaf, afronding van het groot onderhoud in Sonsbeek-Noord en Graaf Otto, herinrichting van de Merwedestraat en is een start gemaakt met groot onderhoud in Schaarsbergen (Bakenberg). In samenloop met de grootschalige rioolvervanging zijn enkele wegen in Geitenkamp aangepakt.
De bestedingen op het gebied van afval en stadsreiniging in de wijken liggen in 2018 iets boven begroting en voor BGB, openbare verlichting, wegen en groen iets onder begroting. Dit is het gevolg van vertraagde uitvoering van enkele groot onderhoud projecten. Via de bestemmingsreserves blijven deze middelen beschikbaar om de vertraagde werkzaamheden alsnog uit te voeren.

Sociale wijkteams

De Sociale wijkteams hebben in 2018 zorg en ondersteuning dichtbij de inwoners geleverd. De wijkcoaches hebben:

- kortdurende ondersteuning geboden en individuele inwoners geholpen hun netwerk en de basisvoorzieningen te benutten;
- de inwoners begeleidt met het opstellen van het eigen (gezins)plan;
- specialistische zorg ingezet;
- een netwerk in de wijk onderhouden, partners geactiveerd en verbonden met oog op passende buurtinitiatieven;
- de gemeente en wijkteams Leefomgeving geadviseerd over passende inkoop van algemene en specialistische voorzieningen;
- de regionale opdracht toegang “Beschermd Wonen/Thuis” uitgevoerd.

Toelichting financiële afwijkingen die voor alle acht wijkprogramma's gelden

Taakveld	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten					
Armoederegelingen	-804	N	Het aantal huishoudens in armoede is gestegen, de regelingen zijn toegankelijker gemaakt en doelgroepen worden actiever benaderd vanuit gemeente, waardoor meer inwoners gebruik maken van de (openeinde)regelingen. Het totale resultaat op Armoederegelingen is een nadeel van €813.000. Dit bestaat uit een positief resultaat op het stedelijk programma R6 van €145.000, een nadeel op de wijkprogramma's van €1.104.000 en een voordeel op de baten in de wijkprogramma's van €146.000. Van het nadeel is €300.000 incidenteel en €513.000 is structureel.	S	AR
Armoederegelingen	-300	N	De stelpost voor indexatie van het Armoedebeleid van €300.000 is in 2018 niet opgelost. Dit leidt tot een incidenteel nadeel voor 2018. Met ingang van 2019 is de stelpost structureel gedekt door extra middelen voor Armoede uit het Coalitieakkoord.	I	AR
Schulddienstverlening	500	V	Er zijn minder inwoners vanuit de Sociale wijkteams doorverwezen naar de financiële partners voor Schulddienstverlening.	I	AR
Subsidie aan sportbedrijf	-1.187	N	In 2018 zijn de sporthallen en gymzalen toegewezen aan de diverse wijkprogramma's op basis van hun functie. Daarmee is inzichtelijk welke kosten gerealiseerd zijn ten behoeve van sportobjecten per wijk. Het bijbehorende budget is niet verdeeld naar de betreffende wijkprogramma's. Vandaar dat een nadeel ontstaat van ruim € 1 miljoen. Tegenover dit nadeel staat een voordeel op het stedelijk programma R5, het resultaat over de programma's heen is nihil.	I	AR
Onderwijsachterstandenbeleid	810	V	Dit betreft een voordeel als gevolg van onderbesteding op de onderwijsachterstandenbeleid (OAB) budgetten binnen de wijkprogramma's. Voor een deel bestaat dit uit dekking voor de loonkosten die geboekt zijn op het stedelijk programma R09. Het overige voordeel is deels ter dekking van subsidieafrekeningen voorgaande jaren die op het stedelijk programma zijn geboekt. Het resterende voordeel betreft een onderbesteding op de wijkprogramma's.	I	AR
Voortijdig schoolverlaten en laaggeletterheid	710	V	Binnen het beleidsveld educatie zijn de "niet bestede middelen laaggeletterdheid en voortijdig schoolverlaten" over 2018 op het stedelijke programma geboekt, terwijl deze onderdelen op de wijkprogramma's zijn begroot. Dit heeft geleid tot een nadeel op het stedelijk programma en een voordeel op de wijkprogramma's.	I	AR
Passende kinderopvang	567	V	Vanwege de vertraagde opstart van enkele pilot-projecten binnen passende kinderopvang is hier een onderbesteding ontstaan.	I	AR
Voor- en vroegschools onderwijs	-416	N	Dit nadeel is ontstaan vanwege boekingen binnen de wijkprogramma's op het gebied van Ontwikkelrecht, terwijl het budget op het stedelijk programma staat. Het nadeel wordt gecompenseerd door een voordeel op het stedelijk programma R04.	I	AR
Gebruikersexploitatie MFC's	-426	N	Het totale saldo op de gebruikers- en bedrijfsexploitatie van de multifunctionele centra (MFC) is € 4.000 nadelig. Er staat een nadeel op de wijkprogramma's voor in totaal € 386.000 en op de stedelijke programma's staat een voordeel van € 382.000.	I	BR

Transformatiefonds	868	V	In de loop van 2018 is erop gestuurd om zo min mogelijk uit te geven, omdat de tekorten op het sociaal domein duidelijk werden. Daarnaast was onvoldoende helder welke voorliggende voorzieningen specifiek zouden kunnen bijdragen aan de afschaling van zorg.	I	BR
Subtotaal Afwijkingen m.b.t. budgetten Teams Leefomgeving			Hierboven zijn de verschillen toegelicht waarnaar op de wijkprogramma's verwezen is. Per wijkprogramma betreft dit: W1: € 592 V W2: € -20 N W3: € -219 N W4: € 197 V W5: € 551 V W6: € -1.150 N W7: € 231 V W8: € 140 V Totaal: € 322 V		
Beschermd Wonen	-1.017	N	Zie ook het stedelijk programma R6. Het nadeel op beschermd wonen wordt grotendeels veroorzaakt door een verschuiving van de persoonsgebonden budgetten naar de Zorg In Natura. Een wezenlijke toename van deze vorm van zorg is niet geconstateerd. Het tekort op Beschermd wonen 2018 wordt onttrokken aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Activerend Werk	-859	N	De inzet op activerend werk is in 2018 sterk gestegen. Een deel van de inzet is te herleiden naar de doelgroep statushouders. Hier wordt een compensatie voor ontvangen (zie baten op het stedelijk programma R6). Daarnaast is er een verdere verschuiving van de inzet op dagbesteding naar trajecten activerend werk. Het nadeel op activerend werk 2018 wordt onttrokken aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
WMO Zorg in Natura	-8.740	N	Er is een nadeel gerealiseerd op het WMO Zorg in Natura. Er is vooral sprake van een forse stijging in de inzet van begeleiding. Verder wordt dit nadeel gedeeltelijk veroorzaakt door een verschuiving van persoonsgebonden budgetten naar zorg in natura en kan worden gecompenseerd door een voordeel op de WMO PGB's. Het nadeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
WMO PGB	6.368	V	Het voordeel op de persoonsgebonden budgetten (PGB) onder de WMO wordt voornamelijk veroorzaakt doordat een verschuiving heeft plaatsgevonden naar de Zorg in Natura (zowel beschermd wonen als WMO begeleiding).	S	BR
Jeugdzorg Zorg In Natura en PGB	-8.502	N	Er is een nadeel gerealiseerd op het Jeugdzorg Zorg in Natura. Er is vooral sprake van een forse stijging in de inzet van begeleiding en Jeugd en Opvoedhulp. Verder wordt dit nadeel voor een klein deel veroorzaakt door een verschuiving van persoonsgebonden budgetten naar zorg in natura en kan worden gecompenseerd door een voordeel op de PGB's. Het nadeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Jeugdbescherming	155	V	Jeugdbescherming is een specifieke categorie binnen de jeugdzorg en omvat de kosten van de gecertificeerde instellingen voor jeugdbescherming, alsook het meldpunt Veilig Thuis. Ten opzichte van het totale beschikbare budget jeugdbescherming is sprake van een verhoudingsgewijs gering voordeel. Het voordeel wordt toegevoegd aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR

Doelgroepenvervoer	-633	N	Dit nadeel is als eerste ontstaan door incidentele afrekeningen over de jaren 2016, 2017 en 2018. Daarnaast zijn de vervoerskosten gestegen door met name een substantiële stijging van het WMO-vervoer en leerlingenvervoer. Tot slot komt de provinciale subsidie, die de BVO DRAN ontvangt en verrekent met de kosten, lager uit dan begroot door herverdeling op basis van het aandeel van Arnhem in de regionale WMO-vervoerskosten. Hier staat een voordeel van 128.000 op het stedelijk programma R6 tegenover, dit compenseert de nadelen op de wijken voor een deel.	S	BR
Wonen, rollen, vervoer	-640	N	Dit nadeel betreft incidentele kosten uit 2017. Dit zijn nagekomen kosten die niet zijn opgenomen in de lumpsum contracten 2018 voor rolstoelen en scootmobiels.	I	BR
Huishoudelijke hulp	-1.662	N	Dit nadeel is gerealiseerd op de huishoudelijke hulp. Door de stijging van het aantal inwoners die huishoudelijke hulp ontvangen, de verhoging van de tarieven en de afbouw van het Rijksbudget is een structureel nadeel ontstaan. Op het stedelijk programma R6 is een voordeel (€70.000). Dit compenseert voor een deel dit nadeel. Het nadeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Budgettaire verschuiving stedelijk-wijkprogramma's	1.865	V	Er heeft onterecht een verschuiving van budgetten plaatsgevonden tussen stedelijke en wijkprogramma's, waardoor op het stedelijke programma een nadeel is ontstaan. Dit nadeel valt volledig weg tegen voordelen op de wijken.	I	BR
Overige lasten Sociaal Domein	710	V	Dit voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de budgetten mantelzorg (mantelzorgcomplimenten en projectgelden), en de subsidiebudgetten Cliëntondersteuning en Inloopvoorzieningen GGZ niet volledig zijn uitgenut. Het voordeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Overige beleidsuren	221	V	Er zijn uren begroot, waarop geen realisatie heeft plaatsgevonden.	I	AR
Sociaal Domein subsidies	302	V	Dit voordeel compenseert de kleine verschillen in subsidies, die verantwoord zijn op het stedelijk programma R6. Per saldo is het resultaat nihil.	I	BR
WMO PGB	-250	N	Het voordeel op de persoonsgebonden budgetten onder de WMO wordt voornamelijk veroorzaakt doordat een verschuiving heeft plaatsgevonden naar de Zorg in Natura (zowel beschermd wonen als WMO begeleiding).	I	BR
Doelgroepenvervoer	-362	N	Dit nadeel is als eerste ontstaan door incidentele afrekeningen over de jaren 2016, 2017 en 2018. Daarnaast zijn de vervoerskosten gestegen door met name een substantiële stijging van het WMO-vervoer en leerlingenvervoer. Tot slot komt de provinciale subsidie, die de BVO DRAN ontvangt en verrekent met de kosten, lager uit dan begroot door herverdeling op basis van het aandeel van Arnhem in de regionale WMO-vervoerskosten. Hier staat een voordeel van 128.000 op het stedelijk programma R6 tegenover, dit compenseert de nadelen op de wijken voor een deel.	I	BR
WMO Zorg in Natura	-355	N	Er is een nadeel gerealiseerd op het WMO Zorg in Natura. Er is vooral sprake van een forse stijging in de inzet van begeleiding. Verder wordt dit nadeel gedeeltelijk veroorzaakt door een verschuiving van persoonsgebonden budgetten naar zorg in natura en kan worden gecompenseerd door een voordeel op de WMO PGB's. Het nadeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	I	BR

Baten					
Gebruikersexploitatie MFC's	40	V	Het totale saldo op de gebruikers- en bedrijfsexploitatie van de multifunctionele centra (MFC) is € 4.000 nadelig. Nagenoeg neutraal dus. Gedeeltelijk staat een nadeel op de wijkprogramma's voor in totaal € 386.000 en op het stedelijke programma staat daar een voordeel tegenover van € 382.000. Per MFC en dus ook per wijk kunnen de afwijkingen substantieel zijn. Dit komt enerzijds omdat de ramingen voor de gebruikers- en bedrijfsexploitatie niet meer actueel zijn. Voor de MFC's Klarendal en Omnibus staan nog geheel geen ramingen in de begroting. Anderzijds ontstaan verschillen omdat de kosten niet gelijk oplopen met de bedragen die bij gebruikers als voorschotten in rekening worden gebracht. De voorschotten zijn gebaseerd op gemiddelden en kunnen dus afwijken van de werkelijke kosten.		
Eigen bijdragen WMO	952	V	Door beleidsaanpassingen van het Rijk werd verwacht dat de eigen bijdragen in 2018 zouden dalen. De begroting is hierop aangepast. De eigen bijdragen zijn echter vrijwel gelijk gebleven aan de inkomsten in 2017. Hierdoor is een voordeel ontstaan.	S	BR
Armoederegelingen	146	V	Het totale resultaat op Armoederegelingen is een nadeel van €813.000. Dit bestaat uit een positief resultaat op het stedelijk programma R.06 van €145.000, een nadeel op de wijkprogramma's van €1.104.000 en een voordeel op de baten in de wijkprogramma's van €146.000. Van het nadeel is €300.000 incidenteel en €513.000 is structureel.	S	AR
Subtotaal Afwijkingen m.b.t. budgetten Teams Leefomgeving			Hierboven zijn de verschillen toegelicht waarnaar op de wijkprogramma's verwezen is. Per wijkprogramma betreft dit: W1: € 141 V W2: € 145 V W3: € 10 V W4: € 18 V W5: € 46 V W6: € 514 V W7: € 129 V W8: € 135 V Totaal: € 1.138 V		

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma CSA bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Cathelijne Bouwkamp

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verbeteren leefbaarheid in omgeving opvangvoorzieningen	**V05**

De leefbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving staan in een aantal buurten en straten (met name het Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek) onder druk. Verschillende factoren beïnvloeden deze leefbaarheidsbeleving. Een bepalende factor is de aanwezigheid van verschillende maatschappelijke opvangvoorzieningen. Het beoogd resultaat is:

- versterken van het formele en informele netwerk;
- meer ogen en oren op straat (inclusieve samenleving) en iedereen is welkom;
- verhogen van de belevingskwaliteit en balans in dynamiek;
- de opvang ontwikkelt zich de komende jaren tot een kortdurende en tijdelijke plek met een maatwerktraject voor iedere bezoeker;
- versterken van de samenredzaamheid in de leefomgeving door inzet van een ervaringsdeskundige.

De monitorgroep die is opgericht in de omgeving van de opvangvoorziening heeft zich doorontwikkeld en richt zich op de totale aspect van een leefbaarheid in de Spoorhoek. Er is geïnvesteerd in het versterken van het formele en informele netwerk. Het Sociale wijkteam is er actief bij betrokken. In 2018 is begonnen met het opstellen van een plan van aanpak voor het uitbreiden van de buurtcirkel dat gericht is op verschillende maatschappelijke thema's zoals ontmoeten en verwardheid. De Straatcoaches in het Spijkerkwartier zorgen voor meer oren en ogen op straat en zijn een spil in de wijk en een aanspreekpunt voor bewoners, psychisch kwetsbare mensen onder andere de dak- en thuislozen groep en welzijnsorganisaties. Ze staan in contact met de politie, handhavers en hulpverleners en werken nauw samen.

Preventieve aanpak kwetsbare jongeren en jongvolwassenen **V03; V04**

In de wijken van CSA komt het onderwerp kwetsbare jongeren en jongvolwassenen vaak terug. Deze problematiek is voor het Centrum en het Spijkerkwartier toe te kennen aan het grote aandeel jongvolwassenen die op zichzelf wonen. In het Arnhemse Broek zijn bijvoorbeeld veel jongeren inwonend bij ouders en in het Spijkerkwartier en het Centrum wonen veel studenten en jongvolwassenen in woonvoorzieningen.
Kenmerkend voor deze groepen is de schuldenproblematiek en het perspectief op werk en toekomst.
Het beoogd resultaat is:

- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk;
- nadere verkenning van aard en omvang om wijk/buurtspecifieke interventies in te zetten;
- interventies richten op positief perspectief op wonen, werken en leven.

Er is ingezet op Vroeg Erop af bij schulden. Door samenwerking met de partners in de verschillende wijken, worden signalen sneller opgepakt. In het Arnhemse Broek is de doorgaande schoollijn ontwikkeld om de mogelijkheden en kansen van kinderen die opgroeien in armoede te versterken. Er is ingezet op het project het Fort in het kader van Kansrijk Opgroeien. Er is meer ingezet op wijkniveau om interventies in te zetten.

Ontmoeten in de wijk versterken **V04; V05**

Behouden en versterken van ontmoetingsplekken die laagdrempelig zijn om de sociale samenhang en betrokkenheid in en met de wijk te vergroten. Voorop staat dat meer ontmoetingsplekken niet garant staan voor meer ontmoeting. De huidige plekken in de wijk voor ontmoeting worden ondersteund en blijven bestaan en worden waar nodig geadopteerd door de wijk. Het beoogd resultaat is:

- meer buurt community's ontstaan en zijn zichtbaarder in de wijk;
- versterken en het verbinden van kwaliteiten en waarden in de wijk;
- onzichtbaar wordt zichtbaar (alles wordt zichtbaar alleen verbinding is nodig);
- versterken van bestaande wijkinitiatieven;
- op basis van behoefte ontwikkelen van ontmoetingsplekken in de wijk;
- samen met bewoners de onderlinge zelfredzaamheid vergroten.

Op veel plekken zijn bewoners actief in hun woongebied. Diverse ideeën en bewonersinitiatieven zijn door het team Leefomgeving, daar waar nodig en gewenst, ondersteund en gefaciliteerd. Het team Leefomgeving heeft verbinding gelegd tussen verschillende initiatieven waardoor duurzame samenwerking is ontstaan. De initiatieven zijn complementair aan elkaar. Op diverse plekken in de wijk zijn nieuwe initiatieven ontstaan.

Verbeteren leefklimaat / duurzaamheid **V01; V02; V03; V05**

De circulaire wijkeconomie houdt in dat de sociale en economische waarden in de wijk ten goede komen aan de wijk in een cyclisch proces en daarmee duurzaam zijn. In de wijk Spijkerkwartier is op dit gebied een belangrijke ontwikkeling gaande, waarbij zij vooruit lopen op andere wijken in Arnhem. Onder andere het buurtgroenbedrijf dat naast financiële opbrengsten onderzoekt wat de maatschappelijke waarde is voor een wijk, door activering van mensen. Zo zijn er in de wijk tal van initiatieven die een bijdrage leveren aan de wijkeconomie en duurzaamheidsambitie van de wijk. Hierbij wordt aangesloten op de veranderopgave Circulair Arnhem. Het beoogd resultaat is:

- wijkeconomie om duurzaamheid en participatie in de wijk te bevorderen.
- bevordering groen in versteende wijken om te komen tot gezonde wijken en sociale cohesie;
- circulaire wijkeconomie mogelijk maken door flexibele regelgeving en inzet van middelen.

Er is ingezet op leefbaarheid en duurzaamheid. In het Centrum is groenfase 2 afgerond, een samenwerking tussen bewoners, ondernemers en het team Leefomgeving. Op diverse plekken in het Arnhemse Broek is ingezet op vergroening. In het Spijkerkwartier is ingezet op verdere doorontwikkeling van de circulaire wijkeconomie.

Wat hebben we gedaan

Verbeteren van de leefbaarheid in de omgeving van de opvangvoorziening

De monitorgroep bestaande uit bewoners, ondernemers, politie, handhandhaving en de welzijnsorganisatie is verbreed. Door de komst van de straatcoaches is de overlast rondom de opvangvoorziening tot het minimale opgelost. Daarom is de scope van de groep verbreed naar de Spoorhoek in het geheel waarbij ook de Steenstraat wordt meegenomen. Door de nauwe samenwerking met de politie, handhaving, welzijnsorganisaties en de Sociale wijkteams zijn de straatcoaches een vangnet voor de doelgroep en aanspreekpunt voor bewoners, ondernemers en organisaties. Zij zijn extra ogen en oren op straat voor de politie en handhavers en zij worden daarmee ontlast.

Preventieve aanpak kwetsbare jongeren en jongvolwassene

In 2018 heeft het team Leefomgeving ingezet op een preventieve aanpak van kwetsbare jongeren en jongvolwassenen. In het Arnhemse broek is sterk geïnvesteerd op een preventieve aanpak in het kader van Kansrijk Opgroeien. Er zijn meerdere pilots gestart in 2018. Te denken valt aan doorgaande schoollijn Hugo de Grootschool, Paulusschool en project het Fort.
Ook Stichting RAAK is een baken voor de risicogroep dak- en thuisloze jongeren en ondersteunt de jongeren in de eerste stappen richting een perspectief op de toekomst.

Ontmoeten in de wijk versterken

In 2018 zijn er meerdere initiatieven ondersteund gericht op ontmoeten. Deze initiatieven zijn naast ontmoeten ook gericht op participeren. Voorbeelden hiervan zijn: Stadsrestaurant, Golden Oldies Shop, Broek Omhoog en de blauwe wijkeconomie. Daarnaast heeft Vrijstaat Thialf ondersteuning gekregen om verder te kunnen ontwikkelen als veilige ontmoetingsplek voor Arnhemmers tussen de 0 en 99 jaar.

Verbeteren leefbaarheid en duurzaamheid

In 2018 is er sterk ingezet op vergroening. In het centrum is groenfase 2 ondersteund. In het Arnhemse Broek is geïnvesteerd in een wandelpad waar bewoners een eigen wandelclub hebben opgezet. Het team Leefomgeving heeft dit ondersteund om de sociale cohesie te bevorderen. Er is geïnvesteerd in de Blokhut om het achterstallig onderhoud te verminderen en activiteiten te bevorderen. Op de Lage Kade zijn drempels aangebracht en bloembakken geplaatst als maatregel tegen de overlast van straatracen en leefbaarheid van de aldaar wonende bewoners te bevorderen.

In de Coehoornstraat zijn onnodige inrichtingselementen verwijderd. Met het weghalen van paaltjes en een hoge stoeprand in de weg is de wijk gebruiksvriendelijker geworden voor fietsers en voetgangers.
Het team Leefomgeving heeft verschillende initiatieven met elkaar in contact gebracht om gezamenlijk te komen tot een krachtige wijk. In het Spijkerkwartier is ingezet op het buurtgroenbedrijf en de ondersteuning van Spijkerpeil wat moet leiden naar meer bewonersparticipatie.

Er wordt gewerkt aan de implementatie van het parkeerplan, waarbij de parkeeropbrengsten ten goede komen aan duurzame verkeersbeperkende maatregelen. In 2019 worden de eerste resultaten verwacht.

Woonoverlast

In het Spijkerkwartier is een projectleider gestart met de aanpak van de verkamering. In opdracht van en samen met bewoners en met het team Leefomgeving is er een plan gemaakt met korte en lange termijn acties om verkamering en overlast tegen te gaan. Deze projectleider werkt samen met het stadsbrede project wonen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-32.448	-35.662	-33.124	-32.848	276
Baten	9.363	10.061	9.020	9.462	442
Saldo lasten en baten	**-23.085**	**-25.602**	**-24.103**	**-23.386**	**718**
Gerealiseerd resultaat	**-23.085**	**-25.602**	**-24.103**	**-23.386**	**718**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**276**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	554	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Diverse afwijkingen binnen de ondergemandateerde budgetten	-84	N	Resultaat op de overige ondergemandateerde budgetten	I	AR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-204	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**442**	**V**			
Programmering Groot Onderhoud Openbare Ruimte	182	V	Programmering Groot Onderhoud Openbare Ruimte	I	BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	66	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	157	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Noordwest

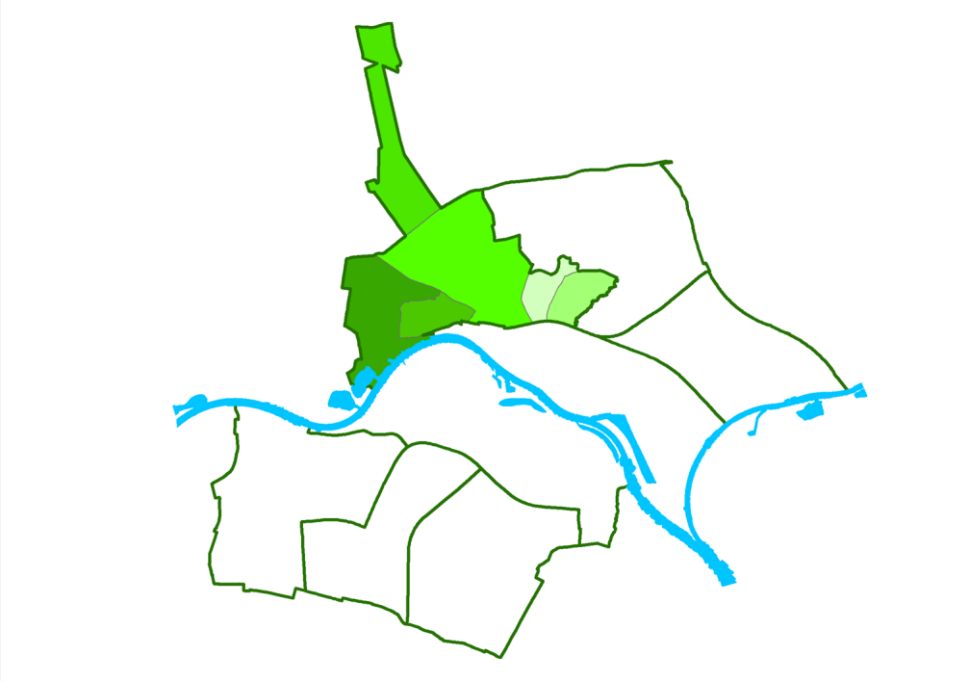

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk / Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/Sonsbeek kwartier, Heijenoord en Lombok, Klingelbeek. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Hans de Vroome

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Participatie in de wijk bevorderen	**V03; V04; V05**

Inwoners activeren naar betaald of onbetaald werk en/of deelname aan de samenleving. Het beoogd resultaat is:

- meedoen: iedereen die kan levert een maatschappelijke bijdrage op zijn of haar manier;
- vergroten van het zelf organiserend vermogen van bewoners;
- integreren: voor elke inwonersgroep is er ruimte om naast elkaar en met elkaar te leven;
- ontmoeten: het in stand houden en verbeteren van huidige ontmoetingsplekken en het faciliteren van de totstandkoming van eventuele nieuwe plekken.

Gedurende 2018 is uitvoering gegeven aan de proeftuin 'Maatwerkt' in de wijk Klarendal om bewoners naar betaald en onbetaald werk te leiden. Deze proeftuin is succesvol verlopen.
Er wordt in de wijken ingezet om ontmoetingsplekken in stand te houden. In Sint Marten is het buurthuis de Nieuwe Hommel een bron van zorg.

Duurzame wijk stimuleren	**V02**

Energiebeperking, waterafvoer verbeteren, vergroenen, schone wijk. Het beoogd resultaat is:

- aansluiten bij bewegingen in de wijk tot vergroenen en duurzaam opwekken en omgaan met energie;
- schone wijk: extra inzet op het schoonhouden van de wijk;
- waterafvoer: verminderen wateroverlast.

In de wijken zijn acties ondernomen om de duurzame wijk te stimuleren. Waar mogelijk is dit uitgevoerd in samenwerking met de wijk. In de wijk Sint Marten is het wijkspeerpunt niet uitgevoerd, onder andere door het gebrek aan wijkinitiatieven in verband met vertraging van Diftar.

Ketenaanpak sociaal domein bevorderen	V03; V04

Een geïntegreerde aanpak in de keten (thuis, school, buitenschoolse activiteiten) ontwikkelen die zich onder andere richt op het wegnemen en voorkomen van achterstanden bij kinderen. Het beoogd resultaat is:

- kinderen doen mee;
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

In 2018 is Kansrijk Opgroeien van start gegaan. Hier is een integrale aanpak voor bestrijding kinderarmoede op wijkniveau ontwikkeld samen met partners (onder andere Kunstrijk, Rijnstad, Sociaal wijkteam, Sportbedrijf consultatiebureau, kinderopvang).

Wijkeconomie versterken

Initiatieven van ondernemingen in de wijk stimuleren, die ondersteunend zijn aan het realiseren van de gebiedsdoelen en het levensvatbaar houden van de wijk. Heb beoogd resultaat is:

- versterken van het ondernemersnetwerk en betrokkenheid samen met de wijk.

Acties lopen op het gebied van krachten bundelen en bevorderen van het ondernemingsklimaat.

Openbare ruimte/verkeer met wijkregie

Het creëren van een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in samenspraak met de inwoners.
Het beoogd resultaat is:

- verhogen inbreng en verruimen beslissingsbevoegdheid van inwoners bij de inrichting van de bebouwde omgeving (bouwplannen) en de openbare ruimte (herinrichting).

Er wordt gewerkt aan een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in de wijken. Voorbeelden hiervan zijn de inbreng van de ideeën en wensen van bewoners in het traject renovatie Apeldoornseweg en het parkeerplan St. Marten Sonsbeek.

Wat hebben we gedaan

Participatie in de wijk bevorderen

In Klarendal is gedurende 2018 is uitvoering gegeven aan de proeftuin 'MaatWerkt' door samenwerking Werk & Inkomen en de Sociale wijkteams op locatie in de Klarendalse Molen in de wijk Klarendal/Sint Marten. De pilot heeft geresulteerd in een structurele aanpak in de wijk. Er is een wijkgerichte gebiedsagenda samen met Werk & Inkomen en het Sociale wijkteam ontwikkeld. Dit wordt voortgezet in 2019.
Er zijn tal van uiteenlopende initiatieven en activiteiten op maat ondersteund, soms tijdelijk met behulp van de participatiemedewerker of opbouwwerker. Daarnaast worden diverse locaties anders dan het Multifunctioneelcentrum (MFC) en De Klarendalse Molen ondersteund, zoals de Wasplaats, De Mix en De Leuke Linde. Deze acties liggen op koers.

Het beheer van buurthuis de Nieuwe Hommel in Sint Marten is een bron van zorg, omdat een financieel gezonde exploitatie van de Nieuwe Hommel op gespannen voet staat met de maatschappelijke functie die het pand heeft. In 2018 zijn hierover diverse gesprekken gevoerd en is bekeken welke mogelijke scenario's voorliggen. Eind 2018 ontstond een nieuwe situatie omdat Rijnstad, de eigenaar van het pand, voornemens is om een deel van het eigen personeel in dit pand te vestigen. De consequenties hiervan zijn op dit moment nog niet duidelijk. Vanuit team Leefomgeving is het standpunt dat de buurthuisfunctie centraal moet blijven staan.

Er is een actieve projectgroep die alle mogelijkheden onderzoekt en aanpakt om samen met de wijkbewoners een mooi wijkcentrum van de grond te krijgen in de Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, in de Bakermat. Er zijn onderzoeken en een enquête uitgevoerd, er zijn interviews gehouden en publicaties gedaan om de behoefte te peilen. Er wordt samengewerkt met het aangrenzende Woonzorgcomplex "Het Arenheem" met prachtige voorzieningen, wijkverenigingen zijn betrokken evenals het Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA). Het voormalige kerkgebouw van de Diaconessenkerk komt eind 2019 ter beschikking om als behuizing te dienen voor een laagdrempelig wijk- ontmoetingscentrum. Er is een mooie mix van doelgroepen van oud tot jong benoemd waarvoor de voorziening, inclusief een sociaal VVV, ontwikkeld wordt; eenzame ouderen; dagbesteding ouderen; jonge en oudere vrijwilligers; mensen met een behoefte naar middelen (bijvoorbeeld scootmobielpool).

Duurzame wijk stimuleren

In Schaarsbergen was het doel om in 2018 een plan te maken voor het uit te voeren groot onderhoud inclusief een oplossing voor de grote wateroverlast in Schaarsbergen. Dat plan is samen met de wijk opgesteld. Het plan bestaat uit vier bouwstenen, waarvan er twee (bouwstenen 1 en 2) zijn opgenomen in de MJPB 2019-2022. Deze twee bouwstenen worden in de periode tot mei 2020 gerealiseerd. Voor de bouwstenen 3 en 4 zoekt de gemeente nog dekking. Over dat proces en de planning worden begin 2019 afspraken gemaakt met de wijk.
In zowel Heijenoord/Lombok, Klingelbeek als in Sint Marten Sonsbeek zijn bewonersinitiatieven ondersteund.

Ketenaanpak sociaal domein bevorderen

Om de jeugd perspectief te bieden in Klarendal/ Sint Marten, is er samen met partners in de wijk uitvoering gegeven aan de pilot Kansrijk Opgroeien. Een maatwerkprogramma is ingezet op de doorlopende ontwikkeling van het kind en gezin in Klarendal/Sint Marten. Tevens is er geïnvesteerd in een betere samenwerking van de betrokken professionals.

Openbare ruimte/ verkeer met wijkregie

De wijkverenigingen in de Burgemeesterswijk /Hoogkamp hebben een hele duidelijke kijk op de kwaliteit en functionaliteiten van de openbare ruimte. De Burgemeesterswijk heeft een eigen wijkplan geformuleerd met te beschermen ruimtelijke kwaliteiten. In diverse projecten denkt het team Leefomgeving mee met de plannen van de bewoner en zijn bereid op een verantwoorde manier van regels en een reguliere beheer aanpak af te wijken. Voorbeelden zijn: verwijderde drempels v Lawick v Pabststraat, oversteek AH 30 km-zone, Witsenveld/speelterrein Panoramaschool, groenplan Burgemeesterswijk (opdracht door wijkvereniging aan Studenten Larenstein), planvorming fietsparkeren voortuinen. In Sint Marten/Sonsbeek heeft afgelopen jaar een proces gelopen om samen met de wijk een keuze te maken voor maatregelen om de parkeerproblematiek aan te pakken en te verminderen. In Klarendal is uitvoering gegeven aan een parkeerprobleemonderzoek aan de Sonsbeeksingel. Voor de reconstructie van de Apeldoornseweg heeft ook een uitgebreid proces met burgerparticipatie gelopen. Op de Noordelijke parallelweg zijn klinkers vervangen door asfalt om het verkeerslawaai te verminderen.

In Schaarsbergen is voor het vergroten van de verkeersveiligheid een gezamenlijk plan gemaakt voor verbeteren van de veiligheid van het fietspad dat uitkomt op de Bakenbergseweg. Dat plan wordt begin 2019 uitgevoerd. Er zijn gesprekken gevoerd voor het verbeteren van de veiligheid van de Kemperbergerweg (de Ventweg). Het is zeer waarschijnlijk mogelijk om dat te combineren met het in 2019 geplande groot onderhoud voor de Ventweg. Begin 2019 maakt de gemeente samen met de omwonenden en Siza de plannen daarvoor. Door de herontwikkeling van Sylva's Bos en de aansluiting van de toekomstige woonwijk op de Kemperbergerweg is de wens van het afwaarderen van de Kemperbergerweg van 80 km naar 60 km per uur kunnen realiseren. De uitvoering vindt plaats in 2019.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-31.298	-28.985	-27.439	-30.315	-2.876
Baten	3.488	2.325	2.183	2.334	150
Saldo lasten en baten	**-27.810**	**-26.659**	**-25.255**	**-27.981**	**-2.726**
Gerealiseerd resultaat	**-27.810**	**-26.659**	**-25.255**	**-27.981**	**-2.726**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-2.876**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	19	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-2.763	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**151**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	60	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	47	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Noordoost

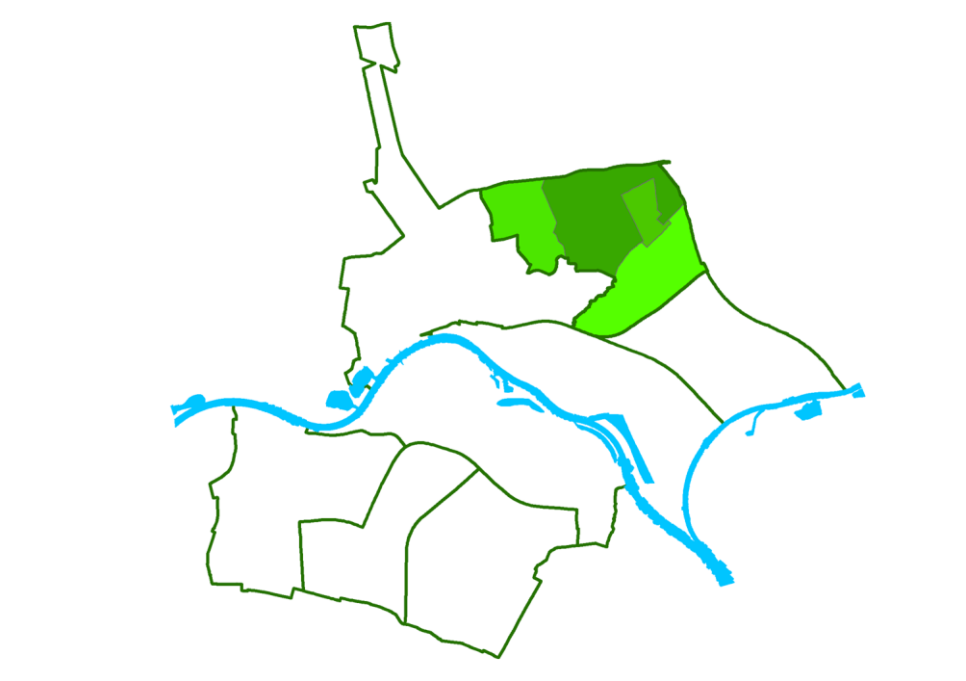

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Jan van Dellen

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verkeer en parkeren optimaliseren	
Over verkeer- en parkeeroverlast blijf je in gesprek. Van belang is dat er samenhang wordt georganiseerd en de beleving van de burger mee wordt genomen. Het beoogd resultaat is: • Verkeersbeheerplan opstellen.	
Het verkeersonderzoek in Alteveer/Cranevelt is afgerond. Analyse en uitvoering is opgepakt met bewoners en interne organisatie. Het verkeersbeheerplan zelf wordt in het eerste kwartaal 2019 geschreven.	
Versterken Geitenkamp - Plattenburg	**V03; V04; V05**
Door schuldenproblematiek en/of werkloosheid zijn mensen perspectiefloos. Er wordt al jaren geïnvesteerd in hulpverlening, activiteiten etc. zonder duidelijke verbeteringen. Dit leidt tot lage zelfredzaamheid, consumerend gedrag, eenzaamheid, taalproblematiek, problemen met de opvoeding en fraude. Het beoogd resultaat is: • integrale buurtaanpak waarbij bewoners actief participeren in het maatschappelijk leven.	
In samenwerking met het cluster Werk en Inkomen zijn diverse acties uitgevoerd. Deze zijn in de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan' weergegeven.	
Effectieve inzet organisaties op cliëntniveau	**V04**
Er zijn veel (gesubsidieerde) organisaties werkzaam in de wijk, die met dezelfde cliënt bezig zijn en die niet altijd van elkaars inzet weten. Het is van belang overlap van dienstverlening te inventariseren om te komen tot efficiënte inzet (doen wat nodig is op thema's die spelen, outputgericht en op preventie). Het beoogd resultaat is: • de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk; • verkenning in 2018 om te komen tot een wijkgerichte inkoop in 2019.	
In afstemming met andere teams Leefomgeving en de kernorganisatie is een overzicht van de totale subsidiestroom in kaart gebracht. Beoogd doel is om te komen tot een meer doelmatige inzet van de subsidies. In 2018 is deze verbeterslag voor de grootste subsidiepartners ingezet. Er is nu meer afstemming vooraf over de opdracht, de beoogde inzet en er zijn kwartaalgesprekken gevoerd om de voortgang te volgen.	

Wat hebben we gedaan

Versterken Geitenkamp-Plattenburg

Op drie gebieden is ingezet:

a. Aanpak werkloosheid - In samenwerking met het cluster Werk en Inkomen zijn diverse acties uitgevoerd:

- Pilot Geitenkamps Project (extra inwoners met Participatiewetuitkering (PW uitkering) zijn begeleid naar werk).
- Start gebiedsteam Werk en Inkomen in de wijk, de medewerkers zijn in de wijk gaan werken.
- Route op weg naar Werk in de wijken Geitenkamp en Plattenburg georganiseerd voor inwoners met een uitkering.
- Extra activerend werkplekken in de Geitenkamp gecreëerd.

b. Ontmoeting:

- Faciliteren ontmoeting/buurtmoestuin Vlindertuin in Geitenkamp.
- Samen met de Wageningen University & Research (WUR) onderzoekt de gemeente, vanaf 2018, vier jaar lang wat de effecten van de activiteiten van wijkondernemingen (Stichting Stevig en Koffiekaffee De Beijer) op de gezondheid van de inwoners en leefbaarheid van de wijk.
- Project gestart met bewoners en Rozet in Plattenburg met programma Age Friendly Cultural City. Door zelf cultuur te maken geven mensen vorm en betekenis aan een omgeving die voortdurend verandert.

c. Kansrijk opgroeien:

Er is een netwerk ingericht bestaande uit basisschool de Witte Vlinder, peuterspeelzalen met VVE (voor- en vroegschoolse educatie), Rijnstad, het consultatiebureau, het Sportbedrijf en de Stichting Leergeld, het Sociale wijkteam en het team Leefomgeving. Deze partijen werken samen op het vergroten van kansen voor de kinderen die in het gebied wonen en die in armoede opgroeien op de onderdelen onderwijs, vrije tijd en gezin.
Concrete acties in 2018:

- vergroten ouderbetrokkenheid bij de Witte Vlinder;
- start maatjes project (blikverruiming bij kwetsbare kinderen);
- extra inzet bij basisschool de Witte Vlinder op brede talentontwikkeling binnen het pedagogische programma vreedzame wijk. Een belangrijk onderdeel is om op de school met extra inzet op drama, muziek en sportlessen tijdens de schooluren brede talentontwikkeling te koppelen aan basisvaardigheden.

Overig

Verder is het volgende gerealiseerd in de wijk Noordoost:

- de Monnikensteeg is fietsvriendelijker gemaakt;
- zijn voorbereidingen getroffen voor verkeersremmende maatregelen op de Bosweg;
- zijn verschillende speelplekken opgeknapt;
- is een start gemaakt met veilige oversteekplaatsen op de Bronbeeklaan;
- is een aanpassing gerealiseerd om wateroverlast bij hoosbuien te voorkomen bij het Larikshof;
- zijn extra uren opbouw- en participatiewerk ingezet.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-23.846	-24.448	-23.183	-24.218	-1.035
Baten	2.818	2.391	2.034	2.130	96
Saldo lasten en baten	**-21.028**	**-22.057**	**-21.150**	**-22.088**	**-938**
Gerealiseerd resultaat	**-21.028**	**-22.057**	**-21.150**	**-22.088**	**-938**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-1.035**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	-231	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Groot onderhoud openbare ruimte	145	V	Het geplande onderhoud aan de fietspaden in Noordoost is wel uitgevoerd in 2018, maar is ten laste gebracht van het investeringsbudget voor fietspaden. Hierdoor is er een onderbesteding op het geraamde wijkbudget.	I	BR
Groot onderhoud openbare ruimte	84	V	Groot onderhoud openbare ruimte	I	BR
Onderhoud openbare ruimte	36	V	Overig Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	I	AR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-942	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**96**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	-109	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	174	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Martien Louwers

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontmoeten in de wijk bevorderen	**V05**

Het beoogd resultaat is:

- bestaande ontmoetingsplekken behouden, verbeteren en investeren in programmering;
- nieuwe ontmoetingsplek in Presikhaaf 3 creëren.

Op verschillende ontmoetingsplekken in Presikhaaf is geïnvesteerd in het behouden en verbeteren van de programmering. Dit is met name gebeurd door de verschillende wijkpartijen actief (zowel op proces als met financiële middelen) te ondersteunen met als doel hen te stimuleren om maximaal op eigen kracht invulling te geven aan de verschillende ontmoetingsplekken.
Verder is Buurthuis De Overkant opnieuw geopend in Presikhaaf 3.

Grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte beperken

Team Leefomgeving wil bereiken dat bewoners zich prettig en veilig voelen op straat. Ze weten dat grensoverschrijdend gedrag wordt aangepakt. De bedoeling is dat op termijn bewoners elkaar weer gaan aanspreken; goed voorbeeld doet goed volgen.
Het beoogd resultaat is:

- zichtbare en daarmee ook preventieve aanwezigheid van vaste handhavers in de wijk;
- minder (zwerf)afval in de openbare ruimte;
- verdere verbetering van de samenwerking tussen alle professionals in de openbare ruimte;
- partners in de wijk werken samen vanuit dezelfde visie in een OGO-aanpak (Overlast- en Grensoverschrijdend gedrag in de Openbare ruimte).

Er is een proces gestart om de basisvoorwaarden met betrokken partijen en instanties vorm te geven. Dit is een complex proces waarvoor een aantal verschillende partners en perspectieven moet worden samengebracht. Ook vergt het committent van veel partijen. Er wordt verwacht dat in 2019 dit proces verder vorm wordt gegeven.

Nederlandse taalvaardigheid bevorderen	V03; V05

Meedoen in de samenleving begint bij de taal spreken. Het doel is dat alle bewoners voor wie Nederlands niet hun eerste taal is, het Nederlands voldoende beheersen om te kunnen participeren op hun eigen niveau. Het beoogd resultaat is:

- het Totaal plan bereikt 40 cursisten die een traject doorlopen;
- minimaal 30% van deze cursisten die eerder niet participeerden, stromen door naar (vrijwilligers)werk.

Gecombineerd bereiken de formele taallessen en het non-formele taalaanbod 90 wijkbewoners. Door de formele taallessen krijgen de deelnemers meer sociale contacten buiten de deur, leren beter en durven meer Nederlands te praten. Er is een groep die taalles krijgt met daaraan gekoppeld een taalstage van minimaal 4 uur per week. Alle cursisten die taalstage lopen, zetten stappen op de participatieladder wat betreft het uitvoeren van onbetaald werk en het uitvoeren van structurele taken die economische waarde hebben. Deelnemers aan de non-formele taallessen (van beginners tot gevorderden niveau) zetten stappen op de participatieladder wat betreft verkleinen sociaal isolement en deelnemen aan georganiseerde activiteiten.

Ontwikkelen gebiedsvisie Winkelcentrum Presikhaaf in samenhang met Gezondheidscentrum de Bethaan en het MFC

Deze drie locaties hebben een belangrijke functie in de wijk: educatie, gezondheidszorg, horeca en detailhandel komen hier samen. Vrijwel alle bewoners komen hier regelmatig. De huidige inrichting nodigt niet uit tot verblijven en maakt het lastig om van de ene naar de andere locatie te komen. Het beoogd resultaat is:

- een samenhangende gebiedsvisie om dit meer als een verblijfsgebied in te richten, te ontwikkelen met bewoners en ondernemers;
- zoeken naar middelen en mogelijkheden om de gebiedsvisie in de komende jaren te realiseren.

In verband met de dynamiek rondom de ontsluiting aan de Lange Wal is de focus verschoven naar de verkeersveiligheid op de Lange Wal. Er wordt een analyse gemaakt van de bestaande situatie en mogelijke verbeterscenario's. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in een stadsbrede prioritering van verbeteringen van wijkontsluitingswegen. Afhankelijk van de uitkomsten van deze prioritering zal duidelijk worden of er voldoende middelen beschikbaar zijn voor eventuele aanpassingen in het gebied. Indien deze gevonden worden, is dit ook het moment om een bewonersproces te starten.

Wat hebben we gedaan

Ontmoeten

Buurthuis de Overkant

In 2018 is voormalig buurthuis De Overkant in de buurt Presikhaaf 3 aangekocht door de afdeling Vastgoed in opdracht van het team Leefomgeving. Er is een dynamisch buurtproces gestart waarbij zowel buurtbewoners als kleinere wijkorganisaties samen vormgeven aan de inhoudelijke invulling van het buurthuis. Hierbij wordt toegewerkt naar een maximale autonomie en verantwoordelijkheid van buurtbewoners en buurtpartijen. Ook de buitenruimte wordt samen met buurtpartijen en maatschappelijke partners ontwikkeld.

Buurthuis de Oosthof

Het team Leefomgeving heeft zich maximaal ingezet om de overname van het buurthuis door Volkshuisvesting (VHV) te ondersteunen. Daarnaast is het team Leefomgeving in gesprek met de beheerstichting om hen te faciliteren hier zelf op duurzame wijze invulling te geven voor de buurt.

Daarnaast is het team Leefomgeving actief in gesprek met verschillende buurtorganisaties om ook in andere buurten activiteiten om ontmoeten te bevorderen te ondersteunen.

Spelen

Samen met studenten van het HAN Sparkcentre en vele buurtbewoners is er gewerkt aan het opstellen van een toekomstbestendige en vraaggerichte visie op spelen in Presikhaaf. Hierbij is niet alleen aandacht besteed aan fysieke speelplekken maar is ook gekeken naar de relatie met de activiteitenprogrammering van de diverse partners in de wijk en de rol die speelplekken spelen op het gebied van ontmoeten.

Kansen voor Kinderen

Het team Leefomgeving heeft in 2018 ingezet op het ontwikkelen van een netwerk van ouders, wijkorganisaties, uitvoerende wijkprofessionals en de scholen om toe te werken naar een integraal en vraaggericht aanbod voor alle kinderen tot 12 jaar in de wijk, ook die niet in Presikhaaf naar school gaan. Hierbij zijn het benutten van talenten van kinderen, het verhogen van ouderbetrokkenheid en het promoten van een gezonde leefstijl belangrijke speerpunten.

Aanpassingen openbare ruimte

Op meerdere plekken in Presikhaaf heeft het team Leefomgeving op verzoek van en in samenwerking met bewoners kleine aanpassingen gedaan in de openbare ruimte. Zo zijn er fietsbeugels geplaatst, voetpaden verbreed, speelplekken verbeterd en is met bewoners een groenstrook heringericht en de bijbehorende speelplek aangepast.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		**Rekening**	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-22.873	-25.087	-23.888	-23.829	59
Baten	2.699	2.754	2.512	2.655	143
Saldo lasten en baten	**-20.174**	**-22.332**	**-21.376**	**-21.174**	**202**
Gerealiseerd resultaat	**-20.174**	**-22.332**	**-21.376**	**-21.174**	**202**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**59**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	172	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Gevelmuur MFC Presikhaaf	-255	N	Als gevolg van bouwfouten in de muren zijn herstelwerkzaamheden noodzakelijk. Dit is vorig jaar ook gemeld maar de aanpassingen zijn doorgeschoven naar dit jaar en lopen nog verder door naar 2019. Daarom is de afwijking lager dan het in de Turap 2 gemelde nadeel van € 450.000. Het gebouw is vijf jaar gelden opgeleverd, maar verhaal op de aannemer is niet meer mogelijk omdat deze failliet is gegaan. Het nadeel komt ten laste van de BR Vastgoed.	I	BR
Speerpuntenbudget Teams Leefomgeving	210	V	Binnen het budget voor uitvoering van speerpunten van het team leefomgeving is in 2018 geld overgebleven. Een aantal projecten is wel doorgegaan, maar op andere plaatsen in de administratie verantwoord. Een andere oorzaak is dat projecten niet zijn doorgegaan door gewijzigde omstandigheden die tot nieuwe inzichten hebben geleid, of doordat de voorbereiding meer tijd kost.	I	AR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-357	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**143**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	-65	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	184	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Malburgen

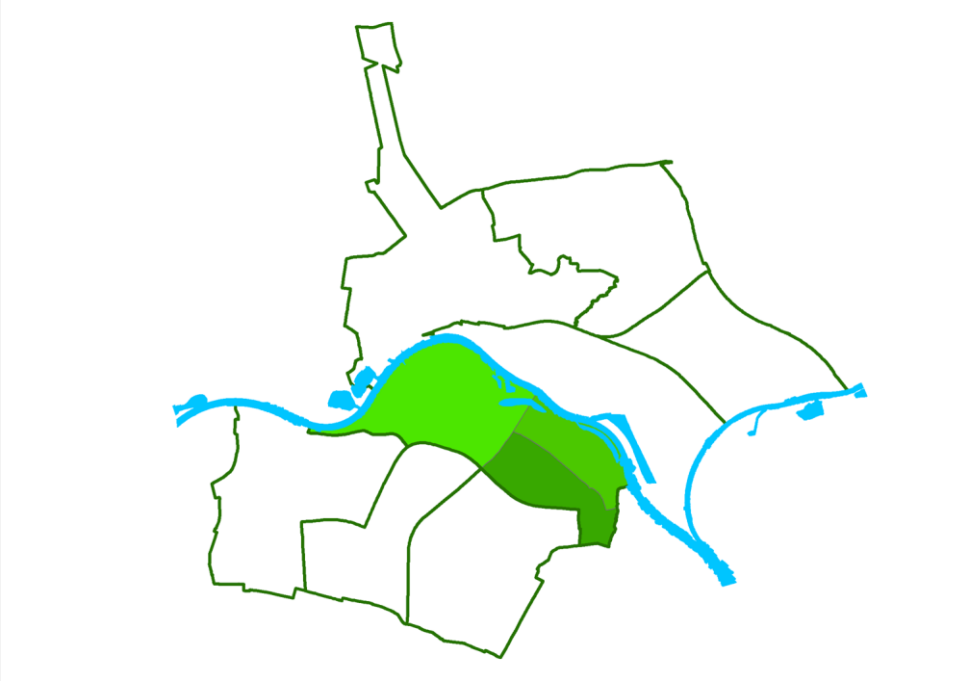

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost (Noord), Malburgen Oost (Zuid), waaronder het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Ronald Paping

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontmoetingsplek in Immerloo met een aantoonbare sociaal maatschappelijke meerwaarde.	**V04; V05**

In de wijk Malburgen Oost/Zuid, met name Immerloo is een grote diversiteit aan nationaliteiten. De bewoners geven aan behoefte te hebben aan een laagdrempelige ontmoetingsplek in de wijk. Tevens bestaat er grote behoefte om op een eenvoudige manier met professionals in contact te komen over o.a. opvoedings- en financiële vraagstukken. Het beoogd resultaat is:

- Sociaal maatschappelijke meerwaarde aantonen van Buurthuis Prisma als de ontmoetingsplek van de wijk Immerloo.

In het kader van de professionalisering Sociaal Huis Prisma is in 2018 een traject gestart (Appreciative Inquiry, waarderend onderzoeken) samen met gebruikers (van diverse culturen en achtergronden) en wijkbewoners over de toekomstige invulling/functie van het Huis en beheer. Dit sloot echter niet aan bij de verwachtingen van de gebruikers en wijkbewoners. Wel zijn de afgelopen periode alle gevoeligheden en onduidelijkheden duidelijk(er) geworden en is beter zicht verkregen op de noodzakelijke aanpak om Sociaal Huis Prisma een buurthuis voor de wijk te laten worden. Medio 2018 is gestart met een nieuw traject met betrekking tot beheer- en gebruik van het buurthuis, dit loopt door in 2019.

Vergroten gevoel van sociale en fysieke veiligheid	**V04**

In de wijken Malburgen Oost/Zuid en Malburgen West voelen inwoners zich onveilig vanwege bepaalde groepen mensen die rondhangen en overlast veroorzaken. Daarnaast is op sommige plekken de fysieke inrichting niet goed afgestemd op het gebruik en dit werkt onveilige situaties in de hand. Het beoogd resultaat is:

- Inwoners voelen zich veilig op straat, ook in de avonduren.

In de wijk zijn acties ondernomen op het gebied van Keurmerk Veilig Ondernemen, het winkelcentrum, parkeren, overlast jeugd en de openbare ruimte. Deze zijn in de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan' opgenomen.

Meer respect en begrip voor elkaar	V05

In Malburgen dreigen bepaalde groepen zich te vervreemden, zichzelf uit te sluiten van de samenleving en de wijk. Er is door professionals vaak een gebrek aan contact en het onderhouden van contact met deze groepen. Een verscherping van de tegenstellingen tussen verschillende culturen dreigt. Het beoogd resultaat is:

- Verschillende culturen hebben meer respect en begrip voor onderlinge verschillen.

In Sociaal Huis Prisma is 2018 een traject gestart (Appreciative Inquiry, waarderend onderzoeken) samen met gebruikers (van diverse culturen en achtergronden) en wijkbewoners over de toekomstige invulling/functie en beheer. Dit sloot echter niet aan bij de verwachtingen van de gebruikers en wijkbewoners. Daarom is halverwege het jaar gestart met een nieuw traject met betrekking tot beheer- en gebruik van het buurthuis, dit loopt door in 2019.

In 2018 zijn nieuwe organisaties die met jongeren werken gecontracteerd voor zowel meiden (dit was er nog niet) en jongens die beter aansluiten bij de leefwereld van bepaalde doelgroepen.

De samenwerking tussen organisaties die met jongeren is werken is verbeterd; ieder vanuit zijn eigen rol en expertise.

Inzicht en beheer in de eigen, financiële situatie	V03; V04

Vanuit de aanpak 'vroegsignalering schulden' die zich richt op het inwoners met een betalingsachterstand bij een van de aangesloten organisaties. Naast deze aanpak, is het belangrijk om te onderzoeken hoe in de toekomst een betalingsachterstand kan worden voorkomen. Het beoogd resultaat is:

- Inwoners zijn in staat om inzicht in hun financiële situatie te krijgen, deze op orde te brengen en te houden.

Het project Vroegsignalering schulden is succesvol uitgevoerd en vraagt om vervolg in 2019. Rijnstad heeft het project Coaches Financieel Sterk ingevoerd (vrijwilligers met gedegen kennis van administratie- en financiën ondersteunen inwoners op gebied van administratie en budget). Het Sociale wijkteam geeft aan dat hier goede resultaten mee geboekt worden. Achter-de-voordeurprojecten signaleren inwoners met financiële problemen.

Meer inwoners op basisniveau Nederlandse taal	V03; V05

Malburgen kent relatief veel inwoners die laaggeletterd zijn en of de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Het beoogd resultaat is:

- Inzicht in het taalniveau van de inwoners;
- wat nodig is om de belemmeringen op te heffen.

Het Taalplan Malburgen is opgesteld. Het actieplan zal in 2019 uitgevoerd worden. In december 2018 is een stedelijk taalcoördinator aangesteld en in Malburgen is (voor een beperkter aantal uren) ook een wijkcoördinator taal aangesteld.

Wat hebben we gedaan

Vergroten van gevoel van sociale en fysieke veiligheid

In 2018 is in samenwerking met een aantal ondernemers van de Drieslag, CCV (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid), brandweer, politie, gemeente, Wijkbeheergroep Malburgen Oost-Zuid en team Leefomgeving Malburgen gestart met het traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Dit om de fysieke en sociale veiligheid op het winkelcentrum te vergroten en meer verbinding tot stand te brengen tussen de ondernemers. Een aantal stappen van het traject zijn in 2018 doorlopen (schouw, enquêtes, maatregelenmatrix) en verschillende ondernemers zijn aangesloten bij de dit traject. Het opstarten van het KVO heeft meer tijd gekost dan vooraf ingeschat, met name is flink geïnvesteerd om ondernemers te betrekken bij het KVO. Veel van hen zijn zeer sceptisch of hebben alleen oog voor hun eigen winkel.
Een grote rol was weggelegd voor de voorzitter, een 'kartrekker' die er vol voor wilt gaan. Er zijn veel ondernemers geënthousiasmeerd om deel te nemen aan het KVO.
De voorzitter vertrekt en daarmee is er (nog) geen opvolger/'trekker'. De vraag is of er een ondernemer is, die dit stokje wilt overnemen. Veel ondernemers staan er alleen voor en hebben geen tijd en ruimte om 'trekker' van traject KVO te zijn.

Vanuit de bewoners wordt al jaren aangegeven dat zij zich zorgen maken over de verloedering, verpaupering en veiligheid van het winkelcentrum. Het winkelcentrum is en blijft een zorgkindje, maar is ook een belangrijke voorziening voor inwoners van Malburgen. Er zijn ook steeds meer signalen van overlast van de bovenwoningen, veel mensen ingeschreven op één adres, maar ook fysieke veiligheid, door achterstallig onderhouden vallen ramen uit het kozijn. Tot nu toe heeft zich nog geen ernstig incident voorgedaan, maar dat kan in de toekomst veranderen. Hierover is contact gelegd met de ODRA en wijkagent en gaat in 2019 opgepakt worden.

Verder is het volgende opgepakt:

- Samen met politie en handhaving parkeerplan rondom de Drieslag opgesteld en uitgevoerd.
- Met betrekking tot verkeer is in 2018 een Verkeersschouw in Malburgen-West gehouden. De knelpunten zijn geanalyseerd en gemotiveerd door de afdeling Verkeer. Kleine aanpassingen kunnen in 2019 uitgevoerd worden, voor andere zaken moet eerst naar budget gezocht worden.
- Samenwerking met professionals die werken met overlastgevende jeugd zijn verder vormgegeven.

- In 2018 is een pilot Toolkids uitgevoerd om kwetsbare kinderen weerbaarder en sociaal vaardiger te maken.
- In het kader van achter de voordeurprojecten is hulp en ondersteuning laagdrempeliger aangeboden aan een bepaalde groep kwetsbare bewoners. Ook nieuwe bewoners van de flats in Immerloo worden door een outreachend maatschappelijk werker bezocht.
- Tuinklusdag Oost- Noord (Venkelstraat e.o.), tegen verloedering en afval (grofvuil) op straat, is in 2018 uitgebreid met de Dragonstraat e.o. Dit project heeft ook een sociale component (ontmoeting, hulp aan elkaar).
- Vanuit de Openbare ruimte is de fietsaansluiting Malburgse Bandijk / John Frostbrug verbeterd en zijn kleine aanvullingen op herontwikkelingsprojecten van Volkshuisvesting gedaan.

Kansrijk Opgroeien Malburgen

In Malburgen zijn verschillende projecten in het schooljaar 2018/2019 opgezet:

Jeugdwijkraad/debatgroepen
De jeugd leert debatteren; een aantal jongeren gaan de jeugdwijkraad vormen (rolmodellen in de wijk). Het resultaat is een jeugdwijkagenda; jongeren voeren (met ondersteuning) projecten uit.

Plan Kinderwerk Immerloo
Het doel is zorgen dat kinderen naschoolse vaardigheden en kwaliteiten kunnen ontwikkelen die ze de kans biedt op een betere leefwereld. Hierbij wordt ook ingezet op een pedagogische ondersteuning van ouders en de verbinding die gemaakt kan worden met andere inwoners, het product Bewonersondersteuning, het aansluitende Tiener- & Jongerenwerk. Gedurende de voorgestelde periode worden samen met partners in het gebied stappen gezet naar een Kansrijkere toekomst voor kinderen en ouders in Immerloo.

Vervolg Zomerprogramma "Jouw Opstelling voor Succes"
Dit is een programma met sport waarin tieners en jongeren trainen en begeleid en ondersteund worden om het maximale uit hun kunnen te halen.

Ouderkindworkshops
Er zijn ouderkindworkshops opgezet om ouderbetrokkenheid te vergroten.

Kennis van de wereld
In het reguliere lesprogramma wordt aan kinderen nieuwe kennis aangereikt waarmee ze ook ervaringen op kunnen doen. Het is bekend dat wanneer kinderen iets leren en ze er ook daadwerkelijk mee in aanraking komen, zaken beter beklijven. Theorie en praktijk worden gekoppeld en ervaringen worden uitgebreid. Ervaringen waar ze van thuis uit niet snel mee in aanraking zullen komen en die ze niet snel zullen vergeten. Praktisch gezien betekent dit, dat met groepen educatieve excursies worden gedaan die aansluiten bij thema’s die in het reguliere lesprogramma worden aangeboden.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-35.561	-36.902	-34.262	-36.009	-1.746
Baten	4.644	4.754	4.310	4.435	125
Saldo lasten en baten	**-30.917**	**-32.148**	**-29.952**	**-31.573**	**-1.622**
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-32.148**	**-29.952**	**-31.573**	**-1.622**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-1.746**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	576	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-2.218	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**125**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	-19	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen		
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	92	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Schuytgraaf, Elderveld

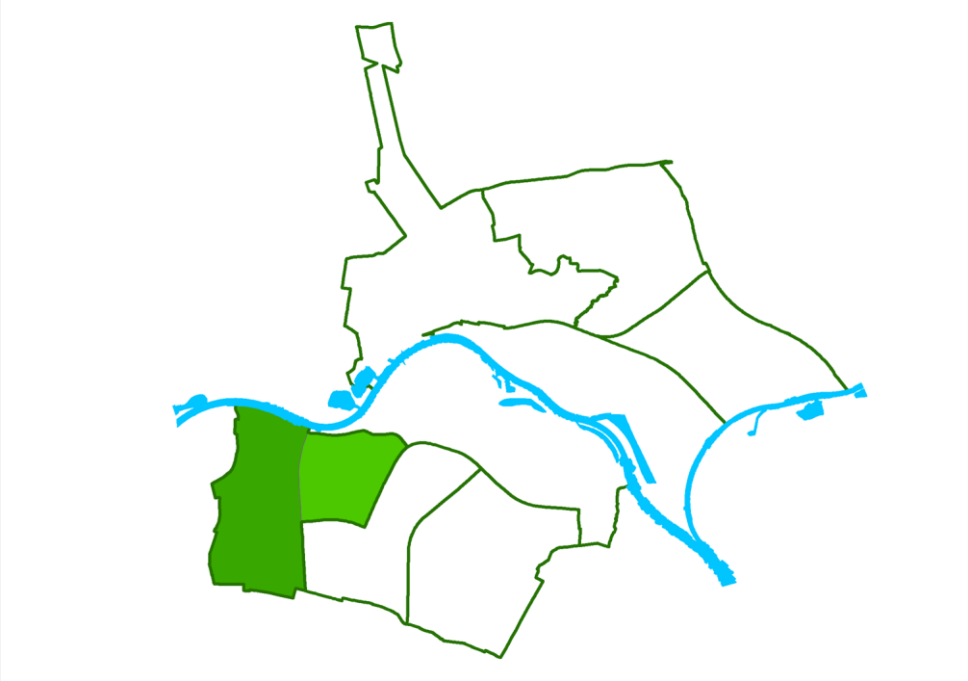

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Ronald Paping

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Multifunctionele ontmoetingsfuncties	**V04**
Ter bevordering van de sociale cohesie zijn ontmoetingsfuncties van belang in het gebied. (Vrijwilligers)organisaties in de wijk Schuytgraaf hebben behoefte aan multifunctionele, betaalbare plekken voor diverse doeleinden en doelgroepen. In de wijk Elderveld worden bestaande partijen die moeite hebben om goed samen te werken, tijdelijk extra ondersteund. Het beoogd resultaat is: • versterking van de sociale cohesie; • bewoners, instanties en organisaties weten elkaar beter te vinden. Er hebben verschillende acties plaatsgevonden om ontmoeting te stimuleren. Zie voor een verdere toelichting de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan'.	
Veilige en prettige openbare ruimte	
Op een aantal plekken wordt de verkeersveiligheid als slecht ervaren. In overleg met bewoners en samenwerkingspartners worden - wanneer nodig - verkeerskundige aanpassingen ingezet (oversteek singels/ hoofdwegen, winkelcentra en scholen). Tevens aandacht voor openbare ruimte Station Zuid: in samenwerking met bewoners en partners wordt een projectaanpak geïnitieerd om de leefbaarheid te verbeteren. Het beoogd resultaat is: • Verbeteren verkeersveiligheid. Op een aantal plekken is de verkeersveiligheid verbeterd. Zie voor een verdere toelichting de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan'.	
Minder problematische schulden en echtscheidingen	**V03**
Bij het sociale wijkteam en sociale partners zijn veel nadelige gevolgen van vechtscheidingen en schulden bekend. Bijkomend aandachtspunt hierbij zijn de jeugdigen die hierdoor in de problemen komen. Samen met de partners wordt gewerkt aan het voorkomen van vechtscheidingen en schulden. Het beoogd resultaat is: • problemen rondom echtscheidingen en schulden worden vroegtijdig gesignaleerd; • minder problematische echtscheidingen; • (preventieve) voorzieningen voor schuldenproblematiek zijn beter gekoppeld aan de doelgroep. Aansluiting bij het project Vroegsignalering. Aan het doel wordt gewerkt door de opstart van het project Kansrijk Opgroeien. Zie voor een verdere toelichting de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan'.	

Ouderen wonen prettig in hun buurt	V04

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet hierop georganiseerd. Dit speerpunt geldt met name voor de wijk Elderveld. Het beoogd resultaat is:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- dagbesteding vindt meer plaats in directe leefomgeving.

In samenwerking met Stichting Welzijn Ouderen Arnhem is gewerkt aan de aanpak van eenzaamheid bij ouderen. Zie voor een verdere toelichting de volgende paragraaf 'wat hebben we gedaan'.

Wat hebben we gedaan

Multifunctionele ontmoetingsfuncties

Het traject om een MOP/JOP voor jongeren voor de Schuytgraaf en Elderveld te realiseren is in gang gezet. Daarnaast is een traject ingezet om ontmoeten voor jongeren in binnenlocaties te realiseren. Het wijkcentrum Elderveld is een werklocatie geworden voor professionele partners (Rozet, Rijnstad, Sociale wijkteams, raadslieden, team Leefomgeving, politie) en wordt door opbouwwerk verder doorontwikkeld voor bewoners(inbreng). Uiteindelijk moet dit een algemene voorziening voor de wijk worden.

In zowel Schuytgraaf als Elderveld zijn partijen die ontmoeten bevorderen/ondersteunen in beeld gebracht en wordt samenwerking gestimuleerd.

In Schuytgraaf heeft het team Leefomgeving in de Buitenplaats van SIZA gezorgd dat door het aanbieden van betaalbare maaltijden bewoners elkaar kunnen ontmoeten.

Er is samenwerking en gezamenlijk gebruik voor de te realiseren kapschuur. Deze kan gebruikt worden voor het aanbieden van natuuronderwijs door scholen, opslag en samenkomst van vrijwilligers.

De Huiskamer van Schuytgraaf wordt ondersteund voor sociaal-/maatschappelijke doeleinden. Ondersteuning in het proces voor de totstandkoming van het multi-functionele sportveld is geboden.
Voor senioren wordt de ontmoeting door Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) in de Gaanderij Elderveld ondersteund.

Veilige en prettige openbare ruimte

De Marasingel is voor met name schoolgaande jeugd en bezoekers van het winkelcentrum op verzoek van de bewoners voorzien van een verkeersinstallatie. Met het projectteam Schuytgraaf wordt nauw samengewerkt aan verbetervoorstellen in de openbare ruimte. Met name het zelf organiserend vermogen van bewoners wordt gestimuleerd.

In Elderveld hebben bewoners een eigen speelplek ingericht. De herinrichting van de waterspeeltuin in Elderveld is een sprekend voorbeeld van samenwerking tussen bewoners en de gemeente. De doorsteek in Winkelcentrum Elderveld is veiliger geworden. Ook is de problematiek rondom parkeren na uitbreiding van een supermarkt op het winkelcentrum samen met bewoners opgepakt. Een werkgroep verkeer is in Elderveld opgericht.

Minder problematische schulden en echtscheidingen

Door middel van de opstart van het project Kansrijk Opgroeien in vooralsnog Schuytgraaf worden kinderen met problematiek die ten grondslag liggen aan problematische thuissituaties in beeld gebracht. Samenwerkingspartners als het Sociale wijkteam, de basisscholen, jongerenwerk, peuterspeelzalen en consultatiebureau zijn hierbij aangehaakt. Er is voorzien in een behoefte om voor kinderen die extra aandacht nodig hebben een kinderwerker aan te stellen. Kansrijk opgroeien en het project 3O's in de Schuytgraaf zijn nauw met elkaar verweven.

Ouderen wonen prettig in hun buurt

In samenwerking met Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) is gewerkt aan de inrichting van een voorliggende/algemene voorziening voor licht dementerende ouderen. Door de cultuurmakelaar worden ouderen geactiveerd mee te werken aan het opzetten van een virtuele tour door de wijk.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-23.883	-22.151	-21.122	-25.545	-4.424
Baten	3.595	2.790	2.626	3.397	771
Saldo lasten en baten	**-20.288**	**-19.361**	**-18.495**	**-22.147**	**-3.653**
Gerealiseerd resultaat	**-20.288**	**-19.361**	**-18.495**	**-22.147**	**-3.653**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-4.424**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	-1.182	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	S/I	AR/ BR
Wijkresultaat TLO (536)	149	V	Onderbenutting eigen financiële ruimte	I	AR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-3.404	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**771**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	395	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	206	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

De Laar, Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Roeland van der Zee

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewonersparticipatie bevorderen	**V05**
Het doel is om de betrokkenheid van bewoners te versterken door nieuwe vormen van bewonersparticipatie uit te proberen (experimenten). Dit is belangrijk voor het gebied om goede beslissingen te nemen over de aandachtspunten. Het beoogd resultaat is: • verdergaande samenwerking met bewoners.	
Er wordt op veel fronten samengewerkt. In Elden is de denktank Elden actief. In de Laar zijn steeds meer groepen actief geworden, zoals denktank de Laar Schoon, bewonersplatform en incidentele groepen op diverse projecten (verkeer, speeltuinen, AED).	
Bewoners doen mee	**V03; V05**
Geconstateerd dat een relatief grote groep bewoners in de Laar een bijstandsuitkering ontvangen. Er zijn ook meer gezinnen met een laag inkomen dan gemiddeld in Arnhem. Meedoen in de nabije omgeving is een stimulans voor mensen om zich te ontwikkelen. Het beoogd resultaat is: • meer bewoners doen mee in de maatschappij.	
De partners in de wijk werken samen om bewoners waar nodig te activeren. De werkcoach van Werk & Inkomen trekt samen op met de wijkcoach van het Sociale wijkteam op. Ze zoeken bewoners met een vraag op het gebied van (arbeids-) participatie actief op. Het inloopspreekuur voor participatie in boerderij de Kroon loopt goed. Er zijn resultaten geboekt wat betreft de toeleiding naar werk.	
Prettige openbare ruimte	
Ontmoetingsplekken, groen, spelen, afval, verlichting, veilige wegen etc. zijn belangrijke items in het gebied. Bewonersprojecten in dit kader worden ondersteund. Het beoogd resultaat is: • bewoners voelen zich prettig in hun leefomgeving.	
Op diverse plekken in de wijk zijn bewoners actief voor hun eigen woongebied. Wanneer bewoners ideeën hebben richten ze zelf groepen op en het team Leefomgeving ondersteunt deze als dit gewenst is. Op een aantal plekken is de verkeersveiligheid, verlichting en speelvoorziening verbeterd. De groenaannemer sluit ook meer aan bij de initiatieven van bewoners. Denktank de Laar Schoon heeft een plan gereed. De uitvoering hiervan zal in 2019 starten. In Elden is in de dorpsvisie specifiek aandacht voor historisch perspectief en groengordel.	

Zorg voor elkaar, eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen	V04; V05

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet georganiseerd. Het beoogd resultaat is:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- dagbesteding vindt meer plaats in directe leefomgeving;
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

Partners in de wijk hebben de benodigde inzet georganiseerd op eenzaamheid en dagbesteding. Er is een laagdrempelige algemene voorziening voor ouderen gerealiseerd in Elden. In de Laar is onder andere ingezet op buurtcirkels.

Wat hebben we gedaan

Bewonersparticipatie bevorderen

In 2018 heeft het team Leefomgeving sterk ingezet om de bewonersparticipatie te bevorderen door bij initiatieven de bewoners op nieuwe manieren te betrekken of eigen verantwoordelijkheid te geven. Bij iedere wens of uitdaging in de wijk zijn bewoners betrokken die mee konden denken of eigen oplossingen konden aandragen. Voorbeelden zijn: Enquête voetpad Kroonse Wal, tijdelijke verkeerswerkgroep Brabantweg en diverse speeltuininitiatieven. In Elden is de denktank ondersteund en was samenwerking op projecten in de openbare ruimte.

Bewoners doen mee

Team Leefomgeving, Sociaal wijkteam en afdeling Werk & Inkomen werken samen om meer bewoners mee te laten doen. Voor bewoners in het gebied is een inloopspreekuur waar bewoners (onder andere op uitnodiging) hun behoefte voor wat betreft (arbeids-)participatie kunnen bespreken. Dit levert goede verbindingen op en mensen worden daadwerkelijk naar werk geleid. Als blijkt dat er eerst iets anders nodig is, wordt dat door de bewoner opgepakt.

Openbare ruimte

Er is veel aandacht besteed aan de openbare ruimte. Dit heeft vorm gekregen door het ondersteunen van bewonersgroepen. Er zijn diverse projecten in de openbare ruimte samen met bewoners gerealiseerd. Voorbeelden zijn: voetpad Kroonse Wal, verbeteren veiligheid oversteekplaatsen Brabantweg en oversteek Randweg bij boerderij de Kroon. In Elden is de situatie rondom basisscholen verbeterd en is groot onderhoud verricht aan de Molenweg.

Zorg voor elkaar

Bewoners in Elden hebben samen met de Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) het project 'Elden voor elkaar' opgezet. Een laagdrempelige dagvoorziening in het dorpshuis waar ouderen onder begeleiding hun vaardigheden langer kunnen behouden. Sociaal wijkteam en team Leefomgeving hebben hierbij ondersteund. Ambities zoals dementievriendelijk dorp worden in het project meegenomen en zullen in 2019 verder vorm krijgen. In de Laar wordt vorm gegeven aan het project Buurtkring. Mensen worden aan elkaar gekoppeld om elkaar te kunnen ondersteunen, zodat ze prettig in hun eigen omgeving kunnen (blijven) wonen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-16.302	-18.055	-16.619	-17.408	-788
Baten	1.916	1.812	1.650	1.980	330
Saldo lasten en baten	**-14.387**	**-16.244**	**-14.969**	**-15.428**	**-458**
Gerealiseerd resultaat	**-14.387**	**-16.244**	**-14.969**	**-15.428**	**-458**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-788**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	213	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Resterend Wijkresultaat TLO (537)	-32	N	Resultaat eigen financiële ruimte	I	AR
Diverse afwijkingen binnen de ondergemandateerde budgetten	144	V	Resultaat op de overige ondergemandateerde budgetten	I	AR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-1.013	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Onderhoud panden	-68	N	Meer (storings)onderhoud op diverse panden	I	BR
Baten	**330**	**V**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	10	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Verhuuropbrengsten	55	V	Brabantweg 115		
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	201	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR

Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

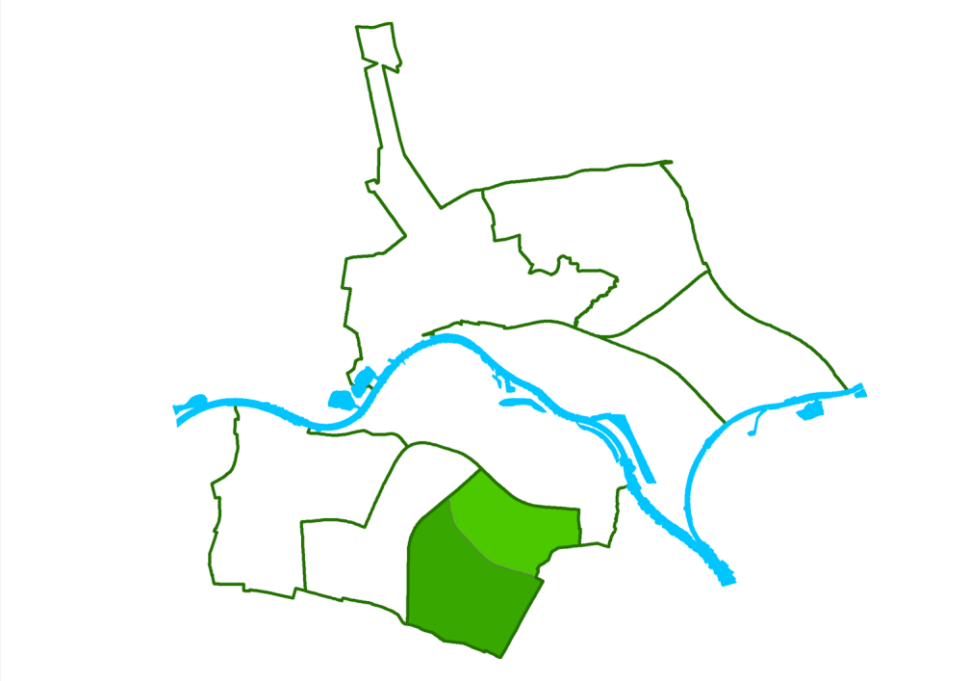

In het wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Martien Louwers

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewegen en ontmoeten in de wijk	**V03; V05**

Meer, veilige en goed bereikbare ontmoetingsplekken dragen bij aan ontmoeting en beweging. In het gebied RKV is dit overal een thema ondanks dat er accentverschillen zijn. Het beoogd resultaat is:

- verhoging welzijn en sociale cohesie;
- bewegen op de kaart zetten, voor alle doelgroepen.

In het gebied is meer gelegenheid tot bewegen gerealiseerd. De gelegenheden worden goed gebruikt en voorzien daarmee in een behoefte.
Daarnaast zijn er meerdere projecten opgestart op gebied van bewegen en ontmoeten. Deze zullen in 2019 een vervolg krijgen en naar verwachting gerealiseerd worden.

Voorkomen hitteplekken	**V02**

De wijken Kronenburg en Vredenburg worden genoemd als één van de hitteplekken in de stad Arnhem.
Van belang is om initiatieven met betrekking tot vergroening en verduurzaming (Arnhem CAN) te ondersteunen door deelname aan projecten en het organiseren van informatie bijeenkomsten voor wijkbewoners, ook in de wijk Rijkerswoerd. Op deze manier kan samen met bewoners de gevolgen visueel worden gemaakt.
Het beoogd resultaat is:

- meer bekendheid in de wijken geven aan de subsidiemogelijkheden vanuit het Europese project Climate Active Neighbourhoods' (afgekort CAN);
- ondersteunen van wijkinitiatieven voor vergroening en duurzaamheid.

Om hitteplekken tegen te gaan is er meer aandacht gegeven aan hitteproblematiek en duurzaamheid. Dit heeft geresulteerd in vergroening van het gebied en meer informatieverstrekking naar bewoners rondom duurzaamheid.

Innovatieve participatie	V03; V04; V05

Aan de hand van de signalen van professionals uit de wijk realiseren van vernieuwende pilots ten behoeve van werkgelegenheid en participatie. Het beoogd resultaat is:

- activering;
- armoede bestrijding;
- gezondheid;
- sociaal netwerk verbeteren;
- minder overlast.

In samenwerking met partijen in het gebied is ingezet om de kansen voor werk in het gebied te vergroten. Dit is op verschillende manieren aangevlogen onder andere ook in samenwerking met Werk & Inkomen en het Sociale wijkteam.

Doorbraak naar werk: stimuleren vrijwilligerswerk	V03

Het huidige beleid draagt niet altijd bij aan toestroom van vrijwilligers stadsbreed en in de wijk.
Verkenning is nodig om het vrijwilligerswerk te stimuleren en aantrekkelijk te maken, ook voor inwoners met een uitkering. Het beoogd resultaat is:

- Verhoging aantal vrijwilligers;
- Betere matching van vraag en aanbod.

Vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd op diverse manieren, de effecten hiervan moeten nog duidelijk worden. De organisaties waar vrijwilligers zich aan verbonden hebben, worden door ons ondersteund. Er is verbinding gelegd tussen bewoners en vrijwilligers in het gebied.

Wat hebben we gedaan

Bewegen en ontmoeten in de wijk

In 2018 is ingezet op het creëren van beweegmogelijkheden en ontmoetingsplekken in de wijk. Hierbij hebben de bewoners van het gebied ruimte gekregen om mee te praten. Dit heeft geresulteerd in de realisatie van een playground voor Rijkerswoerd, de Buitenfitness in Vredenburg en vergaande plannen voor twee speeltuintjes in Kronenburg. Ontmoeten in Kronenburg is projectmatig opgepakt. Sportcentrum Rijkerswoerd wordt naast bewegen steeds beter gebruikt voor bijvoorbeeld ontmoeting, de Iftar en creatieve ochtenden. Het team Leefomgeving ondersteunt Cultuurgroep Rijkerswoerd. Deze groep versterkt ontmoeting in de wijk. Het vrijwilligersinitiatief 'Koffieuurtje Kronenburg' is opgezet en wordt draaiende gehouden door vrijwilligers. Het Sociaal wijkteam zet het koffieuurtje in als voorliggende voorziening.

Voorkomen hitteplekken

Om hitteplekken tegen te gaan, wordt meer bekendheid gegeven aan hitteproblematiek en duurzaamheid. Lijn 2030 het informatiebusje is in het leven geroepen, de Passerelle is vergroend, project vergroenen Kronenburg is gestart en er zijn informatiebijeenkomsten geweest in Vredenburg in samenwerking met Climate Active Neighbourhoods. Stadslandbouw wordt ondersteund en er is een wijkinitiatief voor het vergroenen van daken in Kronenburg en de Mahatma Gandhistraat.

Innovatieve participatie

Om overlast te voorkomen worden bewonersgroepen in verschillende wooncomplexen ondersteund. Daarnaast worden vrijwilligersprojecten ondersteund die deelname en onderweg naar werk stimuleren.
Er is een inloopspreekuur Werk en Inkomen in Kronenburg in samenwerking met UWV en Sociaal wijkteam. Het team Leefomgeving is in gesprek met Rijnstad over het doen van een voorzieningencheck in een specifiek gebied. Het is niet gelukt deze in 2018 uit te rollen.

Doorbraak naar Werk: stimuleren vrijwilligerswerk

Het team Leefomgeving heeft vrijwilligers steeds beter in beeld en stimuleert hun inzet, hiervoor worden de opbouwwerkers ingezet. Er wordt geprobeerd zo goed mogelijk om onze vrijwilligers persoonlijke aandacht te geven, bijvoorbeeld door een nieuwjaarsborrel en persoonlijke attentie.
Het project automaatje is in samenwerking met de Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) dit jaar opgezet en gestart. Dit project maakt het mogelijk voor bewoners met een vervoersvraag om laagdrempelig vervoer op maat te regelen.

Openbare Ruimte

De Fridjof Nansenstraat is verbreed om het kapot rijden van de bermen te voorkomen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Totaal**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-25.497	-27.550	-25.845	-26.835	-990
Baten	2.069	1.927	2.103	2.217	114
Saldo lasten en baten	**-23.427**	**-25.623**	**-23.742**	**-24.618**	**-876**
Gerealiseerd resultaat	**-23.427**	**-25.623**	**-23.742**	**-24.618**	**-876**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-990**	**N**			
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	131	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Wijkresultaat TLO (538)	94	V	Resultaat eigen financiële ruimte	I	AR
Diverse afwijkingen binnen de ondergemandateerde budgetten	-60	N	Resultaat op de overige ondergemandateerde budgetten	I	AR
onderhoud panden	-54	N	Slochterenweg 59	I	BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-1.082	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Baten	**114**	**V**			
Benzineverkooppunt	49	V		I	BR
Onderhoud panden	32	V	Slochterenweg 29	I	BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Leefomgeving	16	V	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Afwijkingen m.b.t. budgetten Sociale Wijkteams	-56	N	Saldo van diverse afwijkingen. Zie toelichting bij wijken algemeen	I/S	AR/ BR
Diverse baten	73	V			

Stad

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 **Algemeen bestuur en publieke dienstverlening**

R1 **Veiligheid**

R2 **Verkeer, vervoer en waterstaat**

R3 **Economie**

R4 **Educatie**

R5 **Cultuur, recreatie en sport**

R6 **Participatie en maatschappelijke ondersteuning**

R7 **Gezondheid en milieu**

R8 **Wonen en ruimte**

R9 **Financiën en bedrijfsvoering**

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

Arnhem wil een faciliterende netwerkgemeente zijn die openstaat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken. De raad en het college zijn gericht op een transparant, democratisch bestuur met de focus op de nieuwe koers voor meer wijksturing. Daarnaast werkt Arnhem samen in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband. Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij klantcontacten ligt de focus op een klantvriendelijke benadering.

Wat wilden we bereiken

Bestuur

Arnhem heeft zich voorbereid op een nieuwe bestuursperiode waarin de stad onder leiding van een nieuwe gemeenteraad en een nieuw college van burgemeester en wethouders de uitdagingen waarvoor de stad staat oppakt.

Griffie

De nieuwe gemeenteraad en zijn raadsleden optimaal ondersteunen in de eerste fase van de nieuwe zittingsperiode.

Publieke dienstverlening

Arnhem blijft zich actief inzetten voor verbetering van de dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers. Informatie is online beschikbaar en waar wettelijk mogelijk kunnen producten digitaal worden aangevraagd.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestuurlijk stelsel afstemmen op wijksturing	
Eén wethouder heeft de portefeuille Wijksturing en Wijkzaken. De 24 wijken zijn ingedeeld in 8 gebieden. Elk gebied heeft een verantwoordelijk wethouder.	
Verdere digitalisering publieke dienstverlening	
Het gebruik van het digitale kanaal is gestagneerd, enerzijds door aanhoudende ICT-problemen en anderzijds door een gebrek aan voortgang bij de leverancier met de doorontwikkeling van de software voor burgerzaken. Wel zijn bij Burgerzaken de voorbereidingen getroffen voor digitalisering van het archief van de burgerlijke stand. Bovendien was Arnhem in 2018 de eerste pilotgemeente waar inwoners de mogelijkheid kregen om digitaal hun rijbewijs te verlengen. Klantenservice heeft met succes een nieuw kanaal geïntroduceerd (whatsapp), wat door inwoners zeer wordt gewaardeerd.	
Positionering van Arnhem in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	**V01**

VNG, G40
De fysieke, sociale en economische pijlers van de G40 zijn ook voor deze bestuursperiode weer bemenst met Arnhemse wethouders. Als lid respectievelijk partner van VNG en G40 nam Arnhem zowel bestuurlijk als ambtelijk deel aan diverse overleggen, themagroepen en lobbytrajecten die vanuit deze netwerken werden gevoerd. Dit resulteerde in november 2018 nog in de medeondertekening door Arnhem van drie moties op het gebied van het sociaal domein die werden aangenomen tijdens de recente Buitengewone Algemene Ledenvergadering van de VNG.

Regionale samenwerking
Op de schaal van de regio Arnhem- Nijmegen werkte Arnhem via de portefeuillehoudersoverleggen (PFO's) door aan verdere agendavorming en vraagstukken op gebied van economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. De PFO's werkten onder meer aan:

- een Regionaal Programma Werklocaties dat meer balans moet brengen in het regionale aanbod van bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor detailhandel;
- een regionale Bereikbaarheidsagenda Mobiliteit;
- (sub)regionale woonagenda's, die de woningverdeling en -planning regelen;
- de Regionale Energie Strategie (RES) met regionale projecten op het gebied van energietransitie;
- een Europese aanbesteding voor de gezamenlijke inkoop van energie.

Belangrijke mijlpaal voor de regio in 2018 was de lancering van de Gezonde-groei-ambitie, gepresenteerd via het gelijknamige magazine. Gezonde groei staat voor het behouden en versterken van de unieke combinatie van economische kracht en kwaliteit van leven in de regio Arnhem-Nijmegen: inzetten op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie.

Bureau Brussel werkte ook in 2018 door aan de profilering van onze regio in Brussel en tegelijkertijd aan het aangaan van partnerschappen met andere regio's en gezamenlijk binnenhalen van Europese subsidies. In 2018 resulteerde dit onder meer in meer bekendheid van de regio in Europa. Dit gebeurde door events, zoals in het kader van European Green Capital en de European Week of Regions and Cities, waar 700 Brusselse stakeholders de virtual reality experience van onze regio hebben gezien. Ook kende 2018 een werkbezoek van Europarlementariërs aan de regio, gesprekken met Eurocommissarissen Timmermans, Vella, Sefcovic en Canete. Concreet leveren deze activiteiten nieuwe Europese projecten, kennis en subsidies op. Vanuit de regio zijn er in 2018 tien nieuwe voorstellen ingediend in Europa, waarvan er ondertussen vijf zijn goedgekeurd.
Via een bestuursakkoord en de regionale investeringsagenda werkt Arnhem samen met Nijmegen, Provincie en andere partners aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de regio.

Euregio
In Euregioverband werkte Arnhem in 2018 door aan de grensoverschrijdende samenwerking en projecten in het Euregiogebied. Het 100.000+ stedennetwerk is in 2018 verder tot ontwikkeling gekomen. De ambtelijke uitwisseling neemt gestaag toe. Er is een verkenning uitgevoerd naar snelfietsroutes in en rond de grote steden in de Euregio. Verder is de start gemaakt met uitwisseling en samenwerking op het terrein van duurzaamheid. De burgemeester van deze steden hebben dit in september 2018 met elkaar afgesproken.

Inclusief handelen bij publieke dienstverlening **V05**

Inclusief handelen is een continu aandachtspunt binnen publieke dienstverlening.

Toegankelijk bestuur

Na de gemeenteraadsverkiezingen is een coalitieakkoord gesloten tussen GroenLinks, VVD, D66 en PvdA en zijn 6 nieuwe wethouders benoemd in het college. Het college hecht veel waarde aan de samenwerking met inwoners, raad en organisaties. Hierbij is het uitgangspunt om vroegtijdig met de raad, inwoners en verschillende partijen in gesprek te gaan.

Toegankelijke publieke dienstverlening

Voor minder digitaal vaardige inwoners wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd (bijvoorbeeld via digivaardig-trainingen in de bibliotheek) of worden alternatieve kanalen geboden. In samenwerking met Zorgbelang en enkele taalambassadeurs werkt Burgerzaken aan een laagdrempeliger dienstverlening voor laaggeletterden. Klantenservice heeft voorbereidingen getroffen om bellen met de gemeente goedkoper te maken, en met de introductie van whatsapp tevens een nieuw communicatiekanaal opengesteld.

Wat hebben we gedaan

Bestuur

Nadat op 21 maart de verkiezingen voor de gemeenteraad plaatsvonden, nam de grootste fractie het initiatief om te komen tot een nieuw coalitieakkoord en een nieuw college van burgemeester en wethouders. Onder leiding van Tweede Kamerlid Tom van der Lee volgde er een fase van informatie en formatie. Onderdeel van de coalitieonderhandeling vormde de stadsdag op 21 april en alle inwoners van Arnhem de gelegenheid werd geboden invloed uit te oefenen op de koers voor de stad.
Op 23 mei bereikten de onderhandelaars van de fracties van GroenLinks, VVD, D66 en PvdA een akkoord. Hierna werd op 30 mei een nieuw college geïnstalleerd.

Griffie

In de aanloop naar de verkiezingen vonden er diverse verkiezingsdebatten plaats in het stadhuis. Laat in de avond van 21 maart kon de burgemeester de voorlopige uitslag van de verkiezingen bekend maken op een zeer druk bezocht uitslagenavond in de hal van het stadhuis. Op 27 maart werd afscheid genomen van de scheidende raadsleden in een buitengewone vergadering van de gemeenteraad. Op 29 maart werden de nieuwe raadsleden geïnstalleerd.
Een uitgebreid introductieprogramma begeleidde de komst van de nieuwe gemeenteraad. In meerdere bijeenkomsten maakten de raadsleden kennis met elkaar, met ondernemers, burgers en instellingen in de stad, met de ambtelijke organisatie en met de vele facetten van het raadswerk.
Tegelijkertijd ondersteunde de griffie (in)formateur Van der Lee gedurende een intensief proces van coalitieonderhandelingen.

Publieke dienstverlening

De digitalisering van Burgerzaken is gestagneerd, door ICT-problemen bij de gemeente en een gebrek aan voortgang in de doorontwikkeling van de software bij de leverancier. Wel heeft Arnhem als eerste pilotgemeente in 2018 de inwoners de mogelijkheid gegeven om digitaal hun rijbewijs te verlengen. Ook heeft de Klantenservice met succes een nieuw kanaal geïntroduceerd (whatsapp), wat door inwoners zeer wordt gewaardeerd. De gemeente blijft zich inspannen voor modernisering van de dienstverlening.

De op 21 maart 2018 te houden gemeenteraadsverkiezingen zijn georganiseerd. Hierbij is aandacht besteed aan een zo optimaal mogelijke bereikbaarheid en toegankelijkheid van de stembureaus.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A31 Het raadbudget 2018
De structurele taakstelling op het raadbudget van € 21.000 is geschrapt. De voor 2018 begrote uitgaven voor de gemeenteraadsverkiezingen (€ 85.000) zijn ten laste gebracht van de algemene middelen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Euregio RijnWaal

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Immigratie- en naturalisatiedienst (IND);
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA).

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-11.482	-11.692	-12.815	-12.169	646
Baten	5.051	3.684	4.024	4.344	320
Saldo lasten en baten	**-6.431**	**-8.007**	**-8.791**	**-7.825**	**966**
Toevoegingen aan reserves	-16	0	-157	-239	-82
Onttrekkingen aan reserves	28	21	21	21	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**12**	**21**	**-136**	**-218**	**-82**
Gerealiseerd resultaat	**-6.419**	**-7.986**	**-8.927**	**-8.043**	**884**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**646**	**V**			
Bestuursondersteuning	433	V	Lagere personeelskosten, wachtgeld en pensioenkosten (voormalig) college	I	AR
Baten	**320**	**V**			
Legesinkomsten burgerzaken	251	V	Meeropbrengst leges burgerzaken is toe te schrijven aan het aantal verstrekte paspoorten en rijbewijzen.	I	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. Er zijn geen verplichte indicatoren voor dit programma. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Gemeenteraadsverkiezingen 2018;
- Nieuw Coalitieakkoord 2018-2021;
- Onderzoek naar de bestuurscultuur.

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2014-2018;
- Addendum op het Coalitieakkoord (november 2015);
- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Koersnota Van wijken weten (2016);
- Perspectiefnota 2017-2020;
- nota Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Martien Louwers
Jan van Dellen

R1 Veiligheid

Leven in een veilige omgeving is voor iedereen belangrijk. Gemeentelijk veiligheidsbeleid is een belangrijke schakel in de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met de diverse partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale veiligheid en aan een positievere veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Wat wilden we bereiken

Openbare orde en veiligheid

In samenwerking met de veiligheid- en zorgpartners werken aan de basisveiligheid in uitgaansgebieden, in winkelgebieden, in wijken en achter de voordeur. Er wordt geïnvesteerd in een professioneel netwerk van veiligheid- en zorgpartijen. Radicalisering wordt tegengegaan en mensenhandel en maatschappij ondermijnende activiteiten worden bestreden. Er is aandacht voor lokale plekken van overlast door individuen of groepen.

Crisisbeheersing en brandweer

De kleine kans op ongevallen met grote gevolgen voor burgers in een wijde omtrek beperken door voorbereid te zijn op rampen en crisissituaties. Het verbeteren van de brandveiligheid door naast het uitrukken voor branden ook aandacht te hebben voor brandpreventie.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	**V05**
Arnhem heeft ingezet op het voorkomen dat inwoners, ondernemers en bezoekers in Arnhem bewust worden buitengesloten. Uitsluiting is een voedingsbodem voor vijandigheid, bedreiging en soms excessief geweld. Het onderwerp discriminatie is als speerpunt in de kadernota Veiligheid 2018-2022 opgenomen. In de lokale driehoek is besproken de aangiftebereidheid te bevorderen door het vergemakkelijken van het doen van aangifte en het prioriteit geven aan de vervolging.	
Bijdrage aan integrale Inclusie-agenda Arnhem 2018-2021;	**V05**
Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'bestrijden van uitsluiting en intolerantie'.	
Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering	
Het Uitvoeringsplan radicalisering 2018 is vertaald naar concrete acties. Er zijn preventie-activiteiten uitgevoerd en gestart. Er heeft casusoverleg en casusbegeleiding plaatsgevonden binnen het Veiligheidshuis regio Arnhem. Er is met lokale, regionale en landelijke diensten zoals de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) contact geweest over de lokale aanpak en over individuele casussen. De aanpak wordt in 2019 voortgezet en vindt er, op verzoek van de gemeenteraad, een onderzoek plaats naar de effecten van lokale aanpak.	
Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel	
In 2017 is het uitvoeringsplan mensenhandel 2017-2020 vastgesteld. In 2018 is ingezet op preventie zoals voorlichting en deskundigheidsbevordering en het verbeteren van de signalering van mogelijke uitbuiting. De ketensamenwerking is bevorderd door deelname van de ketenregisseur aan de casustafel mensenhandel in het RIEC (Regionale Informatie en Expertise Centre). Lokale signalen van mogelijk uitbuiting zijn besproken in het veiligheidshuis en indien nodig, doorgezet voor verdere behandeling naar politie, openbaar ministerie. Zorgcoördinatie is ingezet voor het organiseren en bieden van noodzakelijke zorg en hulp. In overwegende mate betrof het zaken van seksuele uitbuiting.	
Aanpassing/herijking Arnhems prostitutiebeleid	
In tegenstelling tot de verwachting is de Wrp (Wet regulering prostitutie en misstanden in de seksbranche) nog niet vastgesteld maar aangehouden in de Eerste Kamer. In het regeerakkoord is de afspraak gemaakt om het oorspronkelijke wetsvoorstel aan te scherpen met de intentie om in 2019 een aangepast wetsvoorstel aan de Kamer aan te bieden. Arnhem heeft ook in 2018 deelgenomen aan het Landelijk Overleg Prostitutie. Op de vergunde seksinrichtingen is toezicht gehouden. Er is gecontroleerd en gehandhaafd op illegale prostitutie.	
Veilig in stad en wijken	
In nauwe samenwerking met Politie en het Openbaar Ministerie (OM), is ingezet op verschillende thema's en onderwerpen op het gebied van openbare orde en veiligheid. In Arnhem is het aantal woninginbraken ten opzichte van 2017 wederom met meer dan 30% gedaald. Uit de Leefbaarheid en veiligheidsmonitor 2017 blijkt echter dat meer inwoners zich onveilig voelen en dat er grote verschillen zijn per wijk. Er is in samenwerking met justitiële partners is een ondermijningsbeeld opgesteld. Dit heeft geleid tot sluiting van een aantal horecazaken. Veiligheid participeert in het project ter verbetering van het Korenkwartier. De uitvoering van het lokale coffeeshopbeleid uit 2017 heeft geleid tot stringentere handhaving en zelfs sluiting. Arnhem heeft zich ook gemeld als mogelijke deelnemer aan het landelijke experiment gesloten coffeeshopketen. Met vergunningen is gezorgd voor een goed en veilig verloop van de demonstraties en de vele evenementen in de stad. De lokale aanpak van radicalisering is in 2018 stevig doorgezet. De evaluatie in 2019 van de lokale aanpak moet bijdragen aan een verbetering. Het Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017-2020 is in 2018 vertaald in concrete acties die betrekking hadden op: Ketensamenwerking, verbetering signalering en zorg slachtoffers.	

De samenwerking op de domeinen zorg, welzijn én veiligheid is verbeterd waaronder de aanpak op personen met verward gedrag. Aan de veiligheidsvraagstukken in de wijken is bijgedragen door onder andere integrale handhaving op panden, inzet op overlast van (jeugd)groepen en overige vormen van woonoverlast. De aanpak van woonoverlast heeft een impuls gekregen door de burgemeester de mogelijkheid te geven een gedragsaanwijzing op te leggen. Hiervoor is de Algemene Plaatselijke Verordening (Apv) aangepast en zijn er beleidsregels opgesteld.
In het Veiligheidshuis zijn, in overleg met de straf- en zorgpartners, persoonsgerichte aanpakken afgesproken om criminaliteit en overlast van individuen te stoppen.
Er is periodiek afstemmingsoverleg met de teams Leefomgeving over de veiligheidsproblematiek in de wijk.

Crisisbeheersing kreeg aandacht in de veiligheidsregio Gelderland Midden. Er is een risicoanalyse, een rampenbestrijdingsplan en er is geoefend.
In 2018 is de nieuwe kadernota veiligheid 2018-2022 'Arnhem; Veilige Stad', met daarin de veiligheidsthema's die de komende jaren de aandacht vragen, aan de gemeenteraad aangeboden.

Basisveiligheid op orde

Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Veilig in stad en wijken'.

Bestrijding van radicalisering

Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering'.

Bestrijding van mensenhandel

Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel'.

Wat hebben we gedaan

Aandacht voor crisisbeheersing en brandweer

Ter bescherming tegen calamiteiten, rampen en crises is er in de Veiligheidsregio Gelderland Midden, met als deelnemers de gemeenten, politie, brandweer en de hulpdiensten geoefend en zijn de draaiboeken voor rampenbestrijding op orde. Voor de Bevolkingszorg waaronder opvang en registratie is er een piketregeling. Aangetroffen explosieven uit de Tweede Wereldoorlog zijn geruimd. Naast het daadwerkelijk uitrukken bij branden heeft de brandweer met voorlichtingsactiviteiten de aandacht voor en de bewustwording met betrekking tot brandveiligheid bij de burger vergroot.

Basisveiligheid op orde in de stad

In nauwe samenwerking met Politie en het Openbaar Ministerie (OM) is ingezet op verschillende thema's en onderwerpen op het gebied van openbare orde en veiligheid. Overeenkomstig het landelijke beeld daalt ook de omvang van de criminaliteit in Arnhem. Zo is in Arnhem het aantal woninginbraken ten opzichte van 2017 wederom met meer dan 30% gedaald.
Veiligheid is onderdeel van het project ter verbetering van het Korenkwartier. De uitvoering van het lokale coffeeshopbeleid uit 2017 heeft geleid tot handhaving en zelfs sluiting. Arnhem heeft zich ook gemeld als mogelijke deelnemer aan het landelijke experiment gesloten coffeeshopketen. Met het afgegeven van vergunningen is toegezien op een goed en veilig verloop van de demonstraties en de vele evenementen in de stad. De aanpak op personen met verward gedrag is door gezamenlijke inspanning van zorg, welzijn én veiligheidspartners verbeterd. Voor de behandeling van concrete individuele complexe casussen zijn in het veiligheidshuis persoonsgerichte aanpakken opgesteld.

Tegengaan radicalisering in Arnhem

Het Uitvoeringsplan radicalisering 2018 is vertaald naar concrete acties. Er zijn preventie-activiteiten uitgevoerd en gestart. Er heeft regulier casusoverleg en casusbegeleiding plaatsgevonden binnen het Veiligheidshuis regio Arnhem. Er is met lokale, regionale en landelijke diensten zoals de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) contact en overleg geweest over de lokale aanpak en over individuele casussen. De tijdige landelijke interventie in onder andere Arnhem en op Arnhemse terreurverdachten heeft aangetoond dat waakzaamheid en het voortzetten van de aanpak nodig is. De aanpak wordt in 2019 voortgezet en vindt er, op verzoek van de gemeenteraad, een onderzoek plaats naar de effecten van lokale aanpak.

Bestrijden mensenhandel en maatschappij ondermijnende activiteiten

In 2018 zijn diverse acties georganiseerd in het kader van het uitvoeringsplan mensenhandel 2017-2020. Er zijn voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor professionals om handelingsverlegenheid weg te nemen. Lokale signalen over mogelijke mensenhandel zijn besproken in het Veiligheidshuis en indien nodig doorgezet naar politie, openbaar ministerie. De ketensamenwerking is bevorderd door deelname in het RIEC (Regionale Informatie en Expertise Centre) aan de casustafel mensenhandel door de ketenregisseur mensenhandel. Het

organiseren van de noodzakelijke zorg en hulp voor de slachtoffers is geboden door de Zorgcoördinator Mensenhandel.
Met justitiële partners is het in 2017 opgestelde ondermijningsbeeld geactualiseerd. De aandacht voor ondermijning heeft geleid tot sluiting van een aantal horecazaken.

Actualiseren Arnhems prostitutiebeleid (Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche)

Het wetsvoorstel 'Wet regulering prostitutie en misstanden in de seksbranche' is nog niet vastgesteld maar aangehouden in de Eerste Kamer. In het regeerakkoord is de afspraak gemaakt om het oorspronkelijke wetsvoorstel aan te scherpen met de intentie om in 2019 een aangepast wetsvoorstel aan de Kamer aan te bieden. Arnhem heeft ook in 2018 deelgenomen aan het Landelijk Overleg Prostitutie. Op de vergunde seksinrichtingen is toezicht gehouden. Er is gecontroleerd en gehandhaafd op illegale prostitutie.

Opstellen integraal veiligheidsbeleid 2018 en verder

De nieuwe kadernota veiligheid 2018-2022 'Arnhem; Veilige Stad', met daarin de veiligheidsthema's die de komende jaren de aandacht vragen, is in november 2018 aan de gemeenteraad aangeboden. De besluitvorming zal in 2019 plaatsvinden.

Rapportage Monitor Leefbaarheid en veiligheid 2017

De tweejaarlijkse Monitor Leefbaarheid en veiligheid 2017 is in mei 2018 ter informatie naar de Raad gestuurd.

Aandacht voor lokale plekken van overlast en verloedering veroorzaakt door individuen of groepen

Aan de veiligheidsvraagstukken in de wijken is bijgedragen door integrale handhaving op panden, inzet op overlast van (jeugd)groepen en overige vormen van woonoverlast. De aanpak van woonoverlast heeft een impuls gekregen door de burgemeester de mogelijkheid te geven een gedragsaanwijzing op te leggen. Hiervoor is de Algemene Plaatselijke Verordening (Apv) aangepast en zijn er beleidsregels opgesteld. In het Veiligheidshuis zijn, in overleg met de straf- en zorgpartners, persoonsgerichte aanpakken afgesproken om criminaliteit en overlast van individuen te stoppen. Er is periodiek afstemmingsoverleg met de teams Leefomgeving over de veiligheidsproblematiek in de wijk.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Veiligheid- en zorgpartijen in de veiligheidsketen.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-14.505	-13.628	-14.544	-14.092	452
Baten	2.035	1.513	1.774	1.995	221
Saldo lasten en baten	**-12.469**	**-12.115**	**-12.770**	**-12.097**	**673**
Toevoegingen aan reserves	-173	0	-195	-224	-29
Onttrekkingen aan reserves	178	321	305	305	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**5**	**321**	**110**	**81**	**-29**
Gerealiseerd resultaat	**-12.464**	**-11.794**	**-12.660**	**-12.016**	**644**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**452**	**V**			
Bedrijfsvoeringslasten Veiligheidshuis	175	V	Tegenover dit budget voor bedrijfsvoering staan de lasten met betrekking tot Veiligheidshuis (ICT, werkplekken, secretariaat) die op R9 Financiën en Bedrijfsvoering verantwoord zijn. Per saldo resteert een nihil resultaat.	I	AR
Radicalisering en mensenhandel	160	V	Budgetten ten behoeve van de lokale aanpak van radicalisering en de aanpak van mensenhandel en uitbuiting worden gedeeltelijk ingezet voor maatregelen in 2019 (via BR Taakmutaties Overloop).	I	BR
Baten	**221**	**V**			
Afrekening 2017 VGGM brandweer	107	V	De afrekening 2017 van VGGM leidt tot een incidentele uitkering aan de gemeente Arnhem van € 549.000. Dit bestaat voor € 107.000 voordeel op de brandweer en € 442.000 voordeel op de GGD (R7 Gezondheid en milieu).	I	AR
Nazorg ex-gedetineerden	61	V	De afrekening 2017 Nazorg ex-gedetineerden heeft een incidenteel voordeel opgeleverd.		

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Winkeldiefstal	2017	4,6	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	CBS - Diefstallen
Diefstal uit woning	2017	3,5	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.	CBS - Diefstallen
Geweldsmisdrijven	2017	8	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling).	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Vernieling en beschadiging	2017	6,6	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Verwijzingen Halt	2017	123	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	Bureau Halt
Jongeren met delict voor rechter	2015	2,18	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Integraal Veiligheidsbeleid; Kadernota Veiligheid 2018-2022; "Arnhem; Veilige Stad";
- Onderzoeksresultaat Leefbaarheid & Veiligheid in de wijken;
- aanpassing APV voor aanpak Woonoverlast.

Actuele beleidskaders

- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2016-2019;
- Kadernota Veiligheid 2012-2016;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2016;
- Tussennotitie radicalisering Arnhem (2015);
- Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Arnhem is een goed bereikbare, toegankelijke, aantrekkelijke en vitale stad en wil dat blijven. Om sociaal en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer.

Wat wilden we bereiken

Verkeer en vervoer

Er wordt gewerkt aan een optimale bereikbaarheid binnenstad, stad en regio:

- In de binnenstad wordt naast de grote inspanningen in de zuidelijke binnenstad inzet gepleegd op de vier Rode Lopers en de Groene Loper (Park Sonsbeekloper); de belangrijkste corridors die de middeleeuwse binnenstad verbinden met de schil eromheen en de belangrijkste entreeplekken vanuit het openbaar vervoer en het parkeren (fietsen en auto's). In 2018 werkt Arnhem de verbetermaatregelen uit het plan 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' met de binnenstadspartners verder uit.
- Arnhem houdt de veiligheid en afwikkelkwaliteit van haar hoofdwegen (fiets en auto) op orde, evenals het voorzieningenniveau van het openbaar vervoer.
- Arnhem is actief partner in het opstellen van de regionale bereikbaarheidsaanpak voor de regio Arnhem Nijmegen.
- Ook wordt ingezet op slimme mobiliteitsmaatregelen in de sfeer van Mobility as a Service waaronder introductie een free floating deelautosysteem.

Daarnaast zet Arnhem in op een goede verkeersinfrastructuur voor inwoners, bedrijven en bezoekers en een betere bereikbaarheid met de fiets.

Parkeren

Arnhem zet zich in op een optimale bereikbaarheid van de binnenstad, uitbreiden van digitale mogelijkheden bij parkeren, verbetering van de uitstraling van parkeergarages, uitbreiding betaald parkeren of andere oplossingen om parkeerproblematiek in de wijken aan te pakken. De parkeermaatregelen als genoemd in de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' worden uitgewerkt.

Openbaar vervoer

Het streven is een kwalitatief hoogwaardige infrastructuur van het openbaar vervoer inclusief de uitbreiding van het netwerk en dienstregeling.

Aantrekkelijke, toegankelijke stad

De openbare ruimte wordt sober en doelmatig onderhouden, met als doel deze schoon, heel en veilig te houden, waarbij kapitaalvernietiging wordt voorkomen en een veilige openbare ruimte voorop staat. Op enkele locaties in de stad ligt het ambitieniveau hoger: in het Centrum, in het vernieuwde stationsgebied en rondom de wijkwinkelcentra.

Water

Arnhem zet in op verhogen van de aantrekkelijkheid van Arnhem als aanlegplaats. Dit gaat om zowel bezoekende cruiseschepen als vrachtschepen.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Betere bereikbaarheid (binnen)stad	
De bereikbaarheid van de (binnen)stad wordt verbeterd door meer in te zetten op duurzame vervoersmiddelen, de doorstroming van verkeer op hoofdwegen te verbeteren, het fietsgebruik te laten stijgen door aanleg van aantrekkelijke doorgaande snelfietsroutes en het openbaar vervoer in de stad aantrekkelijker te maken. Met het opstellen van een Uitvoeringsagenda is uitwerking gegeven aan de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'. Er zijn tien verschillende projecten ten aanzien van parkeren en bereikbaarheid binnenstad gestart, op basis van de projecten uit de nota en vastgestelde raadsmoties. In 2019 volgt hierover besluitvorming. Er wordt ingezet om congestie op hoofdwegen tegen te gaan. Hierin wordt samengewerkt op regionaal niveau, zoals door gedragsbeïnvloeding mobiliteit. In regionale samenwerking wordt gewerkt aan verbetering van de bereikbaarheid van regio en stad onder de noemer Regionale Bereikbaarheidsaanpak.	

Verbeteren parkeervoorzieningen voor fiets, auto en verminderen parkeeroverlast

Voorstellen voor het verbeteren van parkeervoorzieningen voor fiets en auto zijn onderdeel van de Uitvoeringsagenda 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

Aantrekkelijke aanlegplaats aan de Rijn;

De openbare ruimte wordt onderhouden op het afgesproken onderhoudsniveau. Met de aangepaste havenverordening van eind 2017 is door gebruik van walstroom geen overlast meer van generatoren.

Duurzame OV infrastructuur

De gemeente Arnhem is met de Provincie bezig om op Lijn 9 Trolley 2.0 toe te gaan passen.

Veilige openbare ruimte op afgesproken onderhoudsniveau

Het lukt grotendeels om de openbare ruimte op het afgesproken kwaliteitsniveau te onderhouden. Dit geldt niet voor het onderhoud van de wegen. Hier zijn extra middelen nodig om oplopende kosten in de toekomst te voorkomen. Hier is in de MJPB 2019-2022 deels rekening mee gehouden.

Bevorderen schoon rijden (bijvoorbeeld milieuzone)

Milieuzone vrachtverkeer is vanaf 1-1-2019 uitgebreid met een milieuzone personenwagens diesel (Euro 3 en viezer mogen niet meer in zone).

Beïnvloeding minder rijden en reizen (buiten spitsuren)

Dit is onderdeel van de Regionale Bereikbaarheidsaanpak, zoals onder meer het programma Slim en Schoon Onderweg.

Stimuleren slimme en duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar) **V02**

Duurzaam OV: Er wordt samen met de provincie en regio gewerkt aan een HOV-Actieplan waarin duurzaamheid een onderdeel is. Daarnaast zijn we met de provincie in gesprek over verdere uitrol van Trolley 2.0 en het volledig zero-emissie maken van al het OV in de regio. Fiets: er wordt gewerkt aan een Accentnota Fiets waarin de fietsambitie van Arnhem wordt bepaald, waaronder de inzet op snelfietsroutes en fietsparkeren binnenstad.

Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar) **V01**

Onder meer onderdeel van de Uitvoeringsagenda 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij) **V01**

Onderdeel van de Uitvoeringsagenda 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

Meer beleving en verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit (Gastvrij, kwaliteit en leefomgeving) **V01**

De openbare ruimte wordt onderhouden op het afgesproken onderhoudsniveau. Onder meer onderdeel van de Uitvoeringsagenda 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

Verminderen van hitteplekken / verbeteren stadsklimaat **V02**

In 2018 zijn verschillende buurtinitiatieven ondersteund gericht op het verbeteren van het stedelijk klimaat, bekende zijn Binnenstad Groen fase 2 en Van Muijlwijkstraat. De laatste wordt met bewoners en ondernemers integraal doorontwikkeld.
Bij projecten wordt steeds meer rekening gehouden met een klimaatbestendige openbare ruimte.

Beperken gevolgen van extreme wateroverlast **V02**

Bij projecten wordt steeds meer rekening gehouden met een klimaatbestendige openbare ruimte, waaronder het verminderen van wateroverlast.

Arnhem is met alle vervoersmiddelen een goed bereikbare en toegankelijke stad

Naast de bereikbaarheid van de binnenstad wordt gewerkt aan het actualiseren van het mobiliteitsbeleid op stedelijk niveau. Op basis daarvan worden nieuwe plannen en maatregelen voorbereid.

Goede parkeervoorzieningen voor bezoekers en bewoners en weinig parkeeroverlast

Kwaliteit parkeervoorzieningen is onderdeel Uitvoeringsagenda binnenstad, door middel van gereguleerd parkeren kan parkeeroverlast voorkomen worden.

Beheer openbare ruimte is sober en doelmatig met een hogere ambitie voor centrumgebieden (het Centrum, wijkwinkelcentra en Arnhem

Om een aantrekkelijke, toegankelijke stad te blijven, is het van groot belang dat de openbare ruimte op orde is: veilige wegen, fietspaden, trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Dit draagt tevens bij aan de toegankelijkheid voor ouderen en andere kwetsbare groepen. Bij aanpak van de openbare ruimte in de wijken wordt samengewerkt met de teams Leefomgeving. Daarnaast worden er gezamenlijke schouwen met bewoners gehouden om knelpunten te signaleren.

De Arnhemse ambities zijn:

- de openbare ruimte sober en doelmatig te onderhouden, met als doel deze schoon, heel en veilig te houden, waarbij kapitaalvernietiging wordt voorkomen en een veilige openbare ruimte voorop staat. Op enkele locaties in de stad ligt het ambitieniveau hoger: in het Centrum, in het vernieuwde stationsgebied en rondom de wijkwinkelcentra. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt verder ingegaan op de kwaliteitsnormen;
- bij het programmeren van het groot onderhoud van de openbare ruimte wordt nadrukkelijk de afstemming met de teams Leefomgeving gezocht en wordt naar de samenhang met de geplande rioolvervanging gekeken;
- in de binnenstad wordt nadrukkelijk ingezet op het verbeteren van de kwaliteit en beleving van de openbare ruimte. Naast de grote inspanningen in de zuidelijke binnenstad wordt inzet gepleegd op de vier Rode Lopers, de belangrijkste corridors die de middeleeuwse binnenstad verbinden met de schil eromheen en de belangrijkste entreeplekken vanuit het openbaar vervoer en het parkeren (fietsen en auto's).

Wat hebben we gedaan

Verkeer en vervoer

De reconstructie van het Roermondsplein is afgerond. Daarmee is de centrumring een logische doorlopende route geworden voor het verkeer en is de bereikbaarheid van de binnenstad verbeterd. Het Roermondsplein is nu een duidelijk en herkenbaar onderdeel van de centrumring.
De snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen zijn in uitvoering. Twee trajectdelen zijn gerealiseerd: de Klingelbeekseweg (Arnhem-Wageningen) en Amerstraat (Arnhem-Dieren).
In 2018 is gestart met de realisatie van intelligente verkeerslichten (I-VRI) voor verbetering van de doorstroming op het stedelijk hoofdnet.

Op basis van de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik' is in 2018 een Uitvoeringsagenda opgesteld. Er zijn tien verschillende projecten opgenomen en uitgewerkt ten aanzien van parkeren en bereikbaarheid binnenstad, op basis van de projecten uit de nota en vastgestelde raadsmoties. Projecten zijn onder meer monitoring parkeren, 'Kwaliteit parkeren in stappen omhoog' (parkeergarages) en 'Meer aandacht voor Transferia'.

Samenwerking op gebied van regionale mobiliteit
Vanuit de regionale samenwerking (GO regio Arnhem Nijmegen) neemt Arnhem actief deel aan de verbetering van de regionale bereikbaarheid onder de noemer Regionale Bereikbaarheidsaanpak.

- Arnhem is secretaris van het Portefeuillehouderoverleg (PFO) Mobiliteit.
- Arnhem is trekker van de regionale Samenwerkingsagenda Fiets, de nieuwe regionale fietsambitie.
- Samen met partners zoals Economic Board en regionaal bedrijfsleven inzet op verbetering van de internationale ICE treinverbinding naar Frankfurt.
- Samenwerking regio en provincie Gelderland bij het opstellen van een nieuw een regionaal Actieplan Hoogwaardige OV corridors (HOV-bus).
- Als onderdeel van het regionale bereikbaarheidsprogramma Slim en Schoon Onderweg wordt gewerkt aan de visie op bereikbaarheid voor de periode 2019-2022.
- In 2018 is vanuit Slim en Schoon uitvoering gegeven aan de bezoekersaanpak binnenstad zoals een onderzoek naar de kansen en mogelijkheden van Park&Ride Gelredome, een nieuw stedelijk transferium bij IPKW en een campagne ter stimulering van de Park&Ride Gelredome.

Parkeren

- Het toevoegen van functionaliteiten aan het digitale parkeerloket, waaronder afgifte van zakelijke parkeervergunningen voor parkeergarages is uitgevoerd.
- Door uitvoering van schilderwerk is de uitstraling van parkeergarage Rozet verbeterd.
- Werkzaamheden aan parkeergarages Musis en Arnhem Centraal zijn in voorbereiding.
- Het parkeerplan voor Spijkerkwartier is uitgevoerd, de invoering van gereguleerd parkeren in Sint Marten/ Sonsbeekkwartier gaat niet door.
- Nieuwe plannen op het gebied van parkeren en parkeergarages zijn onderdeel van de Uitvoeringsagenda 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

Openbaar vervoer

- Trolley 2.0 is verder ontwikkeld. Er zijn twee trolleybussen omgebouwd naar Trolley 2.0.
- Er zijn twee laadpunten Smart Trolley Grid geopend in Schuytgraaf en Oosterbeek.
- In opdracht van provincie en samen met Nijmegen is een visie geschreven over het OV-stadsnet.
- In samenwerking met de provincie Gelderland is een HOV-Actieplan opgesteld voor het ontwikkelen van tien HOV-corridors.
- Voor de Rijnlijn is een vervoerplan opgesteld en in 2019 zal provincie een besluit hierover nemen.
- Vanuit de regio en Arnhem is een reactie gegeven op de Nota van Inlichtingen voor de nieuwe OV-concessie.
- Er zijn diverse kleine aanpassingen geweest op de OV-infrastructuur en andere verkeersmaatregelen.

Aantrekkelijke, toegankelijke stad

Bij het onderhoud aan de openbare ruimte (zoals veilige wegen, fietspaden en trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting, groen en riolen) met als doel deze schoon, heel en veilig te houden wordt samen met de teams Leefomgeving steeds meer invulling gegeven aan wijksturing.

In verschillende wijken is groot onderhoud afgerond. In de Spijkerbuurt loopt dit door in 2019. De voorbereiding van de herinrichting van de Apeldoornseweg is afgerond. Dit is gebeurd in nauwe samenwerking met omwonenden en andere belanghebbenden. De uitvoering zal in 2019 plaatsvinden.

Water

Baggeren

Het baggeren van de Defensiehaven is voorbereid voor de uitvoering in 2019. De komende jaren moeten baggerwerkzaamheden worden uitgevoerd bij Onderlangs, Rosandepolder, Boterdijk en de Praets. De werkzaamheden bij Onderlangs zijn daarbij het meest urgent. De recente problemen als gevolg van de lage waterstand afgelopen zomer hebben deze noodzaak nog eens onderstreept. Voor de overige baggerprojecten bij Rosandepolder, Boterdijk en de Praets worden onderzoeken uitgevoerd om omvang en scope van de werkzaamheden meer gedetailleerd vast te kunnen stellen.

Wateroverlast

Bij alle projecten in de openbare ruimte worden, daar waar mogelijk en financieel haalbaar, maatregelen genomen om de wateroverlast ter plekke te verminderen. In samenwerking met het Platform Arnhem Klimaatbestendig wordt gekeken naar mogelijke aansluiting bij activiteiten op aangrenzende particuliere terreinen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Han Automotive;
- Euregio RijnWaal;
- Provincie Gelderland;
- Hermes (vervoerder);
- diverse Arnhemse bedrijven.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-23.523	-21.778	-23.516	-22.301	1.215
Baten	11.394	8.772	10.587	11.051	464
Saldo lasten en baten	**-12.129**	**-13.005**	**-12.929**	**-11.250**	**1.680**
Toevoegingen aan reserves	-7.950	-4.275	-6.646	-6.992	-345
Onttrekkingen aan reserves	7.612	6.379	9.184	7.394	-1.790
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-338**	**2.104**	**2.538**	**403**	**-2.135**
Gerealiseerd resultaat	**-12.467**	**-10.901**	**-10.392**	**-10.847**	**-455**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Lasten	**1.215**	**V**		**I/S**	**AR/BR**
Bijdrage Buitengewoon Beter aan Gele Rijders Plein	500	V	Door fasering in het project Gele Rijders Plein heeft een begrote bijdrage uit de BR Buitengewoon Beter nog niet in 2018 plaatsgevonden.	I	BR
Schilderwerk en aanpassen entree parkeergarage Rozet	-160	N	Vanwege de nieuwbouwontwikkeling in het project Bartok is een andere ingang heropend in de parkeergarage Rozet. Daardoor was het noodzakelijk om achterstallig onderhoud aan het trappenhuis en de entree uit te voeren. De kosten bedragen € 50.000. Daarnaast is schilderwerk aan de buitenzijde uitgevoerd. Hiertoe was in 2017 opdracht gegeven, maar is abusievelijk geen bedrag in de begroting 2018 opgenomen. In totaal is in 2018 een nadeel gerealiseerd van € 160.000. Het nadeel wordt gedekt uit de BR Bereikbaarheid.	I	BR
OVT station - onderbesteding OZB en afrekening beheer door NS	483	V	Er is een voordeel gerealiseerd van € 330.000 op de te betalen OZB. Dit levert dit jaar een (incidenteel) voordeel op omdat onvoldoende duidelijk is wat de totale beheerskosten zijn voor het beheer van de Openbaar Vervoer Terminal (OVT). Naar alle waarschijnlijkheid gaan de beheerskosten die door NS beheer in rekening worden gebracht nog toenemen. Daarnaast ontvingen we een positieve afrekening ad. € 153.000 over 2016 en 2017 voor het beheer van de OVT door NS beheer. Het totale voordeel wordt toegevoegd aan de BR Vastgoed.	I	BR
Parkeergarage Arnhem Centraal	345	V	Door uitstel van onderhoud aan de vloeren van de parkeergarage Arnhem Centraal ontstaat een voordeel in 2018. Dit voordeel wordt verrekend met de BR Vastgoed (lagere onttrekking dan begroot).	I	BR
Groot onderhoud wegen	-184	N	Het budget voor groot onderhoud aan wegen was in 2018 nog niet voldoende om de werkelijke kosten voor het wegenonderhoud te dekken. Vanaf de MJPB 2019-2022 is het budget voor wegenonderhoud structureel opgehoogd.	I	BR
Overige kleine verschillen	262	V	Overige kleine verschillen	I	AR
Baten	**464**	**V**			
Bijdrage provincie Gelderland N224	108	V	In 2018 is een bijdrage ontvangen van de provincie Gelderland voor de werkzaamheden aan het kruispunt Amsterdamseweg-Schelmseweg (N224) van circa € 100.000. De lasten die tegenover deze ontvangsten staan, maken onderdeel uit van de verantwoorde exploitatielasten.	I	BR
Schadeverhaal openbare ruimte	104	V	Schades veroorzaakt door derden aan de openbare ruimte kunnen soms verhaald worden. Het bedrag dat per jaar wordt ontvangen varieert en is niet begroot. De werkelijke ontvangsten leiden tot een voordeel in de jaarrekening 2018.	i	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. Er zijn geen verplichte indicatoren voor dit programma. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- De raadsbehandeling van de nota "De Arnhemse binnenstad binnen bereik" in het najaar van 2017 heeft voor een groot deel het handelen in 2018 ter verbetering van de bereikbaarheid van en het parkeren in de binnenstad bepaald;
- Uitwerking openbaar-vervoermaatregelen (waaronder tariefacties);
- Uitwerking fietsmaatregelen;
- Verbetermaatregelen parkeerproduct, digitalisering;
- Uitwerking van diverse wijkparkeerplannen (voortkomend uit de wijkactieplannen);
- Herinrichtingsvoorstellen voor hoofdwegen (Apeldoornseweg);
- Uitwerking maatregelen uit Beter Benutten-Vervolg.

Actuele beleidskaders

- Structuurvisie Infrastructuur en Milieu, Ministerie van I&M, 2012;
- Omgevingsvisie provincie Gelderland, 2014;
- Invulling Basismobiliteit 2016-2018, visie en kaders voor samenwerking, provincie Gelderland, 2012;
- Rijksprogramma Beter Benutten-vervolg 2015-2018, 2014;
- Verordening parkeren en parkeerbelasting 2017;
- Uitwerkingsbesluit parkeren 2018;
- Private Parkeertarieven 2017;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad" (juli 2017).

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee

R3 Economie

De groei van de Arnhemse economie komt weer op gang. Een aantrekkelijke dienstverlening aan ondernemers en een vitale centrumstad zijn daarbij van groot belang, net als investeren in sterke en kansrijke economische sectoren. De focus van Arnhem ligt op de transformatie van de binnenstad tot een aantrekkelijk compact centrum met diverse voorzieningen. Nieuwe, bestaande en lokale initiatieven waar de gemeente, ondernemers en onderwijs samenwerken zorgen voor nieuwe innovatiekracht, groeikansen en werkgelegenheid. Het programma Economie levert daarmee belangrijke bijdrage aan de opgave Vitale Economie.

Wat wilden we bereiken

Structuurversterking van de economie

In het coalitieakkoord wordt gesproken over 'Van Bedrijven Weten'. Arnhem streeft naar optimale dienstverlening voor ondernemers en een vestigingsklimaat waar starters en start-ups zich graag vestigen.
Structuurversterking ontstaat ook door een stevige samenwerking in de regio waar aandacht is en blijft voor de Arnhemse kwaliteiten. Voor Arnhem ligt de focus op Energy. Belangrijk is dat hier ook de onderwijsinstellingen met hun kennis betrokken zijn omdat aanwas van studenten en starters op de arbeidsmarkt cruciaal is voor de structuurversterking van de stad.

Aantrekkelijk vestigingsklimaat

Voor een goed vestigingsklimaat is het belangrijk dat er voldoende en aantrekkelijke werklocaties zijn. Hierover zijn samen met provincie en regio-gemeenten afspraken gemaakt om vraag en aanbod van locaties zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen.
Maar het voorzieningenniveau in de stad bepaald ook de mate van aantrekkelijke vestigingsstad.
De focus van Arnhem heeft in 2018 gelegen op de transformatie van de binnenstad tot een aantrekkelijk compact centrum met diverse voorzieningen. Een bruisende Binnenstad draagt bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. En de binnenstad is zelf ook een werklocatie van betekenis.

Professionele marketing

In 2018 is verder gewerkt aan een gedragen en professionele marketing van de stad en de regio. Er ligt een ondernemingsplan voor citymarketing, dat in 2019 verder wordt uitgewerkt met de partners in de stad. Met de ondersteuning van een aantal grote festivals en evenementen met (inter)nationale uitstraling is de profilering en zichtbaarheid van de stad vergoot. Het gaat bijvoorbeeld om Bridge to liberation, Fashion en Design Festival en Innovate. De Slag om Arnhem en herdenken zitten in het hart van de stad en vertellen verhalen vanuit alle verschillende perspectieven om zo ook het stokje over te geven aan nieuwe generaties.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Kennis- en innovatieagenda (Economic Board Arnhem-Nijmegen)	**V01**
Er is een goede samenwerking vanuit Arnhem met the Economic Board Arnhem Nijmegen. Hierin werken onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en overheden aan vraagstukken rond kennis en innovatiekansen in de regio.	
Resultaat actieve acquisitie (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen	**V01**
Het acquisitieteam van de gemeente Arnhem is volop in gesprek (samen met partners in de stad) met potentiële bedrijven voor zowel de binnenstad als de bedrijventerreinen. Inmiddels wordt gemerkt dat steeds minder werklocaties beschikbaar zijn.	
Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke, compacte stad	**V01**
De transformatie van de binnenstad is nog steeds in volle gang bezig. Voorbeelden hiervan zijn: Transformatie Korenkwartier, projecten Zuidelijke Binnenstad (Paradijs, Bartok, Trans), corridor naar de Rijnkade, transformatie kantoren naar woningen. vergroening binnenstad, de Markt, parkeren op de Markt met Winter Arnhem en verbinding met de schil rondom de binnenstad. Er is een groei van het aantal bezoekers per week (2017 348.000).	
Sfeervolle en goed lopende markten	
Deze doelstelling is niet meer actueel door de verzelfstandiging van de markten.	
Succesvolle evenementen met (inter)nationale uitstraling die Arnhem op de kaart zetten	
Internationale evenementen als State of Fashion, WK Inline skaten en WK zitvolleybal hebben Arnhem in 2018 op de kaart gezet. Maar ook andere evenementen als het Fashion en Design Festival en World Streetpainting zorgden voor goede promotie van de stad.	

Uitwerking uitnodigingsagenda MIRT	**V01**
De investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (voormalig MIRT) is in uitvoering en door middel van (regionale & lokale) projecten aan te melden en uit te voeren wordt de agenda geladen en daarmee neemt het investeringsniveau toe. Belangrijke thema's zijn: Slimme duurzaamheid, Bruisende binnensteden aan de rivier en ruimte voor werk, kennis en innovatie in Health en Energy.	
Circulaire economie	**V02**
Binnen de regio wordt samengewerkt op dit thema. Mede door deze samenwerking heeft de regio Arnhem-Nijmegen in 2018 ook de BT-Award voor beste circulaire regio gewonnen. Ook is een regionaal project gestart, met een bijdrage vanuit de investeringsagenda waarin de HAN (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) en WUR (Wageningen University & Research) onderzoek doen naar afval en reststromen op bedrijventerreinen.	
Meer arbeidsaanbod voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering	**V03**
Bij werkgevers in de regio ontstaat steeds grotere krapte en daarmee bereidheid arbeidsplaatsen geschikt te maken. Het Werkgevers Servicepunt (WSP) ondersteunt werkgevers hierbij.	
Bijdrage aan de Inclusie-agenda Arnhem 2018-2021 op het terrein van (wijk)economie	**V05**
Vanuit het programma Inclusief Arnhem is verbinding gelegd met het programma Doorbraak naar Werk. In dit programma worden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, geholpen om vanuit hun eigen perspectief stappen te zetten.	
Uitwerking evenementenvisie Arnhem	
De subsidieregeling voor evenementen is opnieuw vorm gegeven, waarin een combinatie is gemaakt met de culturele subsidieregelingen. In 2018 zijn de eerste subsidierondes geweest.	
Aantrekkelijke markten in stad en wijk	
Deze doelstelling is niet meer actueel door de verzelfstandiging van de markten.	

Wat hebben we gedaan

Structuurversterking van de economie

In 2018 is door de nieuwe coalitie het begrip 'Van Bedrijven Weten' geïntroduceerd. In de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. In 2018 is gestart met de uitwerking van Van Bedrijven Weten.

De lokale en regionale economie worden optimaal gestimuleerd en gefaciliteerd. Dit is onder andere opgepakt vanuit de rol die de gemeente zelf kan vervullen in het eigen inkoopproces. De gemeente wil dat inkoop meer lokaal, duurzaam en sociaal wordt, waar mogelijk. In 2018 zijn gesprekken met ondernemers gevoerd om input op deze thema's te vergaren.

Vanuit de Hotspot Energy is verder gewerkt aan clustering van kennis en kunde van energiegerelateerde bedrijven, instellingen en aansluitend onderwijs op dit gebied. Via ons acquisitiebeleid zijn nieuwe bedrijven in Arnhem gehuisvest, maar zijn ook Arnhemse bedrijven behouden voor de stad.
Met de regio wordt gewerkt aan gemeenschappelijke doelen als bruisende binnensteden, Circulaire economie en campusontwikkeling.

Uiteraard wordt op economisch gebied intensief samengewerkt in de regio, met Nijmegen, met regio Food Valley en met onze buren in NordrheinWestfalen. Ook de samenwerking met en tussen regionale onderwijsinstellingen als HAN, ArtEZ, Van Hall Larenstein, Radboud Universiteit en Wageningen University & Research is belangrijk voor structuurversterking van de economie.

Aantrekkelijk vestigingsklimaat

Het regionale plan Werklocaties is vastgesteld door de provincie. De vervolgstappen in het proces, instellen voorzienbaarheid en voorbereiden ruimtelijke inpassing, zijn ingezet. Deze afspraken moeten leiden tot een betere verhouding in kwaliteit van aanbod van bedrijfskavels.
Een aantrekkelijk vestigingsklimaat betekent ook voldoende woningaanbod voor studenten en expats. Dit aanbod is in 2018 verder versterkt.
Samen met de ondernemers in de stad wordt gewerkt aan ontwikkeling en uitvoer van initiatieven die bij ondernemers leven. Belangrijk is dat de vraag van ondernemers voorop staat.
Met grote bedrijfskoepels in de stad is gestart met het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak rond energiemaatregelen en energietransitie. Naar verwachting zal dit in 2019 uitgerold kunnen gaan worden.
Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen is in 2018 gestart met een initiatief tot vergroenen van de entrees van de open bedrijventerreinen in Arnhem. Deze entrees zijn gesitueerd op gemeentegrond maar voor de ondernemers belangrijke punten die een eerste indruk achterlaten van 'hun' bedrijventerrein. In 2019 wordt dit initiatief uitgevoerd.

Versteviging aantrekkingskracht voorzieningenniveau binnenstad en Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke compacte stad

Er wordt continu ingezet om de aantrekkingskracht en het voorzieningenniveau in de binnenstad te versterken. De transformatie van de binnenstad is nog steeds in volle gang. Voorbeelden hiervan zijn: Transformatie Korenkwartier (aankoop van twee panden met voorkeursrecht, ontwikkeling van de Korenbeurs en de inzet van een matchmaker en een gebiedsconciërge), appartementen Bartok, de verschillende projecten in de Zuidelijke Binnenstad (de kavels aan de Rodenburgstraat, de tender aan de Nieuwstraat, Trans, corridor Nieuwstraat naar de Rijnkade), het terugbrengen van de Sint Jansbeek in de binnenstad en de verkeersafwikkeling bij de Blauwe Golven. Filmtheater Focus is afgerond, de Eusebiuskerk nadert voltooiing en heeft nieuwe verlichting en de toren is grotendeels uit de steigers, en de ver- en nieuwbouw van concertgebouw Musis is afgerond. Het Gele Rijdersplein krijgt toekomstperspectief door de transformatie naar tegelijk een plek met ruimte voor reuring (westzijde) en een luwteplek met ruimte voor wonen, werken en verblijven (oostzijde). Ook is gestart met de plannen voor de vergroening van het plein.

De binnenstad wordt naast een plek om te winkelen steeds meer een plek om te ontmoeten, te wonen en te werken. In 2018 is verder gewerkt aan de transformatie van kantoren naar woningen, de vergroening van de binnenstad, en zijn de stepping stones en verbindingen met de schil rondom de binnenstad versterkt (bijvoorbeeld de Rijnkade). In de aanloopgebieden van de stad is een transformatie naar een aantrekkelijke mix van diverse maatschappelijke, culturele en creatieve functies. Er wordt samenwerking gezocht in de Lauwersgrachtalliantie, er is duurzame versterking van het georganiseerd vermogen in de stad (Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Citymarketing), de beeldbepalende (culturele) evenementen (Bridge to Liberation, Fashion en Design festival, Innovate) zijn verstevigd, Musis is heropend, Rozet is door ontwikkeld en er zijn plannen voor het Museum Arnhem gemaakt. Met PBA is gewerkt aan het vergroten van het ondernemerschap en het gastvrijheidsniveau in de binnenstad (de 7-straatjes dienen daarbij als mooi voorbeeld). Daarnaast heeft een aantal vernieuwende horecaconcepten (Grand cru-beleid uit de Horecavisie) zich gevestigd in de binnenstad van Arnhem. In 2018 is de warenmarkt verzelfstandigd in een stichting die zich voorbereid op een mogelijke verplaatsing naar het gebied rondom de Eusebius, waardoor de warenmarkt en de binnenstad steviger verbonden kunnen worden. Zo zijn cultuur en evenementen dragers van de binnenstad als place to meet en wordt deze transformatie samen met de stakeholders gerealiseerd. Er is sprake van een groei van het aantal bezoekers per week (2017 348.000).

Bereikbaarheid is een belangrijke voorwaarde voor een economisch vitale en aantrekkelijke binnenstad. Via het programma Binnenstad Binnen Bereik, dat in 2018 is uitgewerkt in een concreet uitvoeringsprogramma, wordt de binnenstad toegankelijker en gastvrij voor bezoekers. Zo is de Markt op 16 december 2018 opengesteld voor parkeren tijdens Winter Arnhem.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A26 Circulaire economie

In het nieuwe coalitieakkoord aangegeven dat de gemeente in wil zetten op meer lokaal, sociaal en duurzaam inkopen. Hierin komt ook het aspect werkgelegenheid aan de orde. Daarnaast werkt de gemeente samen met de Provincie en de regio, inclusief The Economic Board op het gebied van Circulaire Economie waarbij de regio de focus legt op:

- inkoop bij Grond Weg en Waterbouw zo circulair mogelijk;
- bouw en urban mining;
- bedrijfsafval;
- bedrijven stimuleren en faciliteren om hun product en/of bedrijfsproces zo circulair mogelijk te maken.

In al deze accenten speelt werkgelegenheid een belangrijke rol.

17A49 Extra middelen voor accountmanagement

In 2018 is door de nieuwe coalitie het begrip 'Van Bedrijven Weten' geïntroduceerd. In de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. In 2018 is gestart met het bepalen van de richting van 'Van Bedrijven Weten'. De middelen zijn nog niet uitgegeven in 2018 en zijn doorgeschoven naar 2019 om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van 'Van Bedrijven Weten'.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Facility Point
Euregio RijnWaal
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Ondernemers(verenigingen);
- Vastgoedeigenaren;
- Bemiddelende en belangenorganisaties;
- Winkeliersverenigingen;
- Brancheverenigingen;
- Onderwijs- en kennisinstellingen;
- Intergemeentelijk overleg Werklocaties;
- Regionaal Portefeuillehoudersoverleg;
- Economic Board.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-5.981	-5.213	-6.240	-6.541	-301
Baten	909	492	444	887	442
Saldo lasten en baten	**-5.073**	**-4.721**	**-5.796**	**-5.654**	**142**
Toevoegingen aan reserves	-332	0	0	-462	-462
Onttrekkingen aan reserves	181	173	613	593	-20
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-151**	**173**	**613**	**131**	**-482**
Gerealiseerd resultaat	**-5.224**	**-4.548**	**-5.182**	**-5.523**	**-340**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-301**	**N**			
Vitale economie	-137	N	In 2018 is binnen het programma Vitale Economie vooral ingezet op planvorming voor de komende jaren, ambities vormgeven en programmalijnen neerzetten. Dit heeft financieel geleid tot meer kosten op eigen uren beleidscapaciteit (nadeel € 359.000) en minder uitgaven op de programmabudgetten (voordeel € 222.000).	I	AR
Baten	**442**	**V**			
Economie algemeen	256	V	In 2018 zijn extra baten ontvangen, waarvoor in de komende jaren (met name 2019) extra kosten zullen optreden. Deze baten worden aan de BR SEF en de BR Evenementen toegevoegd om ze de komende jaren, conform plannen, uit te geven. Het gaat met name om baten in het kader van Regionaal Programma Werklocaties (€ 58.000), Vergroenen bedrijventerreinen (€ 50.000), Bijdrage evenementenbudget (€ 65.000).	I	BR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Demografische druk	2018	58,3	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%).	CBS - Bevolkingsstatistiek
Banen	2017	949,3	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	LISA
Vestigingen	2017	137,7	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	LISA
Functiemenging	2017	58,1	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen (%).	LISA

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Regionaal Programma Werklocaties;
- Voortgang relatiebeheer, ondernemersdienstverlening en acquisitiebeleid;
- Verruiming winkeltijden;
- WK BMX 2021 en WK Volleybal Vrouwen 2022;
- 2 update regionale investeringsagenda Arnhem-Nijmegen; https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/ec16a63e-2895-4667-b26f-e1bf1063a407/932c2338-b917-4ff0-96b5-9fad1d1427e9/1c6c6c95-17f8-4544-bac3-2fb2d8eb23a1/; https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/ec16a63e-2895-4667-b26f-e1bf1063a407/932c2338-b917-4ff0-96b5-9fad1d1427e9/f83e3bf7-44c5-497e-ae40-0c56d79e9e59/;
- Voortzetting samenwerkingsverband Arnhem Studiestad;
- 75 jaar Slag om Arnhem.

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem (2016);
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (2016);
- Evenementenbeleid (2015);
- Visie op transformatie (2015);
- Detailhandelsvisie (2016);
- Horecavisie (2016);
- Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/ Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020 (2016);
- New Energy made in Arnhem (2015);
- Visie 'Arnhemse Binnenstad' (2015);
- Standplaatsenbeleid (2016).

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R4 Educatie

Het principe van wijksturing is ook voor het programma Educatie leidend. De geformuleerde ambities bieden houvast aan de teams Leefomgeving bij invulling van het educatieve aanbod in de wijken, afgestemd op de behoeften van wijkbewoners. Arnhem heeft het ontwikkelrecht voor peuters vanaf 2 jaar gerealiseerd en streeft naar passend onderwijs zo dicht mogelijk bij huis. Ingezet wordt op het bestrijden van taalachterstanden en voortijdige schooluitval. Dit in nauwe samenwerking met wijkteams, scholen en andere wijkvoorzieningen. Een bovenwettelijk onderwijsaanbod wordt samen met onderwijspartners ingevuld: schoolzwemmen en natuureducatie. Volwasseneneducatie richt zich samen met de regiogemeenten in belangrijke mate op het tegengaan van laaggeletterdheid.

Wat wilden we bereiken

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

- Ervoor zorgen dat de schoolloopbaan van kinderen en jongeren in de stad soepel en zonder grote breukmomenten - in een doorgaande leerlijn - verloopt.
- Met het ontwikkelrecht voor peuters de voorschoolse ontwikkeling van peuters intensief ondersteunen.
- Problemen in de ontwikkeling van jonge kinderen vroegtijdig signaleren en zo licht mogelijk passende jeugdhulp inzetten (passende kinderopvang).
- Samenwerking van peuterspeelzalen en basisscholen met andere wijkgebonden voorzieningen voor (jonge) kinderen.
- Een kwalitatief goed en zoveel mogelijk thuisnabij aanbod van onderwijs, in onderwijsgebouwen van goede kwaliteit en met passende zorg en ondersteuning voor de kinderen die dat nodig hebben.
- Onderwijsachterstanden bij kinderen tegengaan door activiteiten die helpen taal- en ontwikkelingsachterstanden bij (jonge) kinderen te voorkomen en te bestrijden.
- De algemene en specialistische zorg voor kinderen en jongeren waarvoor de gemeente verantwoordelijk is, is afgestemd op de zorg die vanuit het onderwijs aan leerlingen wordt geboden.
- Voorkomen en bestrijden van voortijdige schooluitval in samenwerking met Sociale wijkteams en scholen, zodat jongeren een startkwalificatie behalen en goed voorbereid kunnen instromen op de arbeidsmarkt.

Volwasseneneducatie

De lokale aanpak van laaggeletterdheid en leesbevordering wordt doorontwikkeld om het aantal laaggeletterden in Arnhem te verminderen. Arnhem is daarbij aangesloten op het landelijke actieplan 'Tel mee met Taal'. Bij de lokale aanpak wordt aansluiting gezocht met het sociale domein (wijkteams) voorschoolse instellingen en scholen. Hierbij wordt ook geëxperimenteerd met informele educatie (inzet van vrijwilligers) in de wijken.

Natuur- en milieueducatie, educatie over duurzaamheid, klimaatadaptatie, voedsel, gezondheid

Stichting Natuurcentrum Arnhem ondersteunt de ontwikkeling van de duurzame samenleving door informatie, lessen en cursussen op het gebied van natuur- en milieueducatie, duurzaamheid, klimaatadaptatie, voedsel en gezondheid.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bevorderen inzet op flexibele arrangementen in combinatie met werken en leren voor zowel jeugdigen als volwassenen	**V03**
In samenwerking met scholen en ketenpartners worden arrangementen ingericht.	
Overeenkomst met schoolbesturen over overdracht onderwijshuisvesting	
Het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO) is in uitvoering.	
Capaciteit gymlokalen primair inzetten voor bewegingsonderwijs	
Dit wordt uitgevoerd conform de opdracht aan het sportbedrijf.	
Geschikte gymlokalen voor breder gebruik	
Gymlokalen worden naast onderwijs ingezet voor sport.	
Voorschools aanbod op maat voor alle peuters	
Op alle gesubsidieerde voorschoolse locaties zijn alle peuters (dus ook met taalachterstand en/ of specifieke ondersteuningsbehoefte/ jeugdhulp) welkom. Het aanbod sluit aan op de behoefte van peuters.	
Bestrijden onderwijsachterstanden, schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten	**V03; V04**
Met programma's voor- en vroegschoolse educatie, het stimuleren van ouderbetrokkenheid, centrale opvang van nieuwkomers, schakelklassen en activiteiten als Zomerschool, Weekendschool wordt hier actief op ingezet. Zowel in de uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC), Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) als lokaal Voortijdig schoolverlaten-beleid (VSV) wordt hieraan gewerkt.	

Verhogen deelname volwassenen aan taalbevorderende activiteiten	**V03**
Het aanbod van educatietrajecten voor volwassenen is uitgebreid.	
Versterken aansluiting onderwijs en zorg.	**V04**
Er wordt ingezet op het verkleinen van 'het grijze gebied' tussen onderwijs en jeugdhulp.	
Bijdrage aan de Inclusie-agenda 2018-2021	**V05**
Inclusief handelen is een aandachtspunt binnen educatie.	
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	**V05**
Door actief in te zetten op het vergroten van onderwijskansen van kinderen en het realiseren van passende kinderopvang wordt hieraan gewerkt.	
Voldoende duurzame, gezonde en efficiënte schoolgebouwen, verspreid over de stad	
Dit is onderdeel van Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs en Voortgezet speciaal onderwijs (IHP PO en Vso).	
Voldoende en kwalitatief goede gymlokalen voor bewegingsonderwijs	
Er is een analyse uitgevoerd. Hieruit blijkt dat voldoende gymlokalen beschikbaar zijn.	
Alle peuters nemen deel aan voorschoolse educatie	
Het bereik van VVE- peuters is 97% in het derde kwartaal 2018.	
Alle jongeren tot 23 jaar behalen een startkwalificatie	
Het streven is zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie te laten behalen. Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) en Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) werken continu aan het bevorderen van deze doelstelling.	
Laaggeletterdheid doelgericht tegengaan	
Gemeente Arnhem heeft samen met, en als partner in het kernteam laaggeletterdheid Arnhem, een plan gemaakt om gezamenlijk en gericht laaggeletterdheid in Arnhem tegen te gaan. Uitvoering is gestart in 2018 en loopt door tot 2020.	

Wat hebben we gedaan

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Het voorschools aanbod - op grond van de subsidieregeling Voorschools Aanbod - is breed in de stad beschikbaar. Daarmee wordt bijgedragen aan opvang en educatie van (jonge) peuters.
Op 46 voorschoolse locaties in de stad is het Ontwikkelrecht ingevoerd en daarmee kunnen alle 2-jarigen in de stad gebruik maken van een voorschools aanbod van minimaal 12 uur. Dit draagt bij aan vroegtijdig signaleren van taal/ontwikkelingsachterstanden.
Vanaf 1 november 2018 is hier ook Passende Kinderopvang ingevoerd. Vanuit de inclusie gedachte is ieder kind welkom op de reguliere opvang en de jeugdhulp komt daar naar het kind toe, in plaats van andersom.

Activiteiten ter bestrijding van onderwijsachterstanden zijn in 2018 voortgezet: schakelklassen en opvang van nieuwkomers, Zomer- en Weekendschool en verlengde schooldagactiviteiten. Er is duidelijkheid gekomen over het perspectief voor de rijksbijdrage Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) vanaf 2019.

Een aantal lopende activiteiten in het kader van het lokaal en regionale Voortijdig Schoolverlaten-programma is voortgezet in 2018. Enkele nieuwe initiatieven zijn in gang gezet en lopen door in 2019. Aanvullend op het behalen van een startkwalificatie is ingezet op een sluitende overgang van school naar werk voor jongeren in een kwetsbare positie.

Met betrekking tot de aansluiting van onderwijs en jeugdhulp is onderzocht welke knelpunten er zijn. Een aantal dilemma's is benoemd in samenwerking met het onderwijsveld en Sociale wijkteams.
De Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken (GRO) is opgeheven. Het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) is structureel ondergebracht bij de MGR (Modulaire gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland).

Volwasseneneducatie

Voor de uitvoering van de Wet Educatie Beroepsonderwijs is in samenwerking met de gemeenten in de arbeidsmarktregio voorzien in een aanbod aan educatievoorzieningen. Hiervoor is subsidie verstrekt aan zowel formele als non-formele aanbieders van volwasseneneducatie.
Op lokaal niveau is samengewerkt met, en als partner in, het kernteam laaggeletterdheid Arnhem. Gezamenlijk is een plan ontwikkeld om laaggeletterdheid tegen te gaan, waarbij de nadruk ligt op het bereiken en ondersteunen van inwoners met Nederlands als moedertaal. Er zijn vier actielijnen uitgezet, die aansluiten bij het landelijk actieprogramma Taal voor het leven: bekendheid en bewustwording; signalering en toeleiding; aanbod; monitoring.

Via de partners in het kernteam (Rijnstad, Stichting PAS, Rozet Arnhem, Rijn IJssel, Stichting Lezen en Schrijven, teams Leefomgeving) is samenwerking gezocht met organisaties in het onderwijs en het sociale domein.

Natuur- en milieueducatie, educatie over duurzaamheid, klimaatadaptatie, voedsel, gezondheid

Er is met Stichting Natuurcentrum Arnhem een opdracht inclusief prestatie-indicatoren overeen gekomen voor de periode 2017 -2020 en hebben daarvoor een subsidie beschikbaar gesteld. Daarmee ontwikkelt Natuurcentrum Arnhem een aanbod aan alle basisscholen en andere geïnteresseerde Arnhemmers van lessen en cursussen op het gebied van natuur- en milieueducatie, duurzaamheid, klimaatadaptatie, voedsel en gezondheid. Natuurcentrum Arnhem exploiteert daarmee ook duurzaam (SKAL-gecertificeerd) twee educatieve voor iedereen toegankelijke stadsboerderijen, ondersteunt stadsbreed buurt- en wijkinitiatieven rondom natuur en (sociale) duurzaamheid en biedt beschermde werk- en stageplekken voor vrijwilligers, studenten en mensen in een sociaal-economisch kwetsbare positie.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A35g Effectieve aanpak laaggeletterden

De raad is op 28 augustus 2018 per brief geïnformeerd over de uitvoering van het amendement.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Sociale wijkteams;
- RBL/RMC (onderdeel van MGR);
- Onderwijsinstellingen;
- Stichting PAS;
- De Samenwerkingsverbanden po en vo;
- Rozet Arnhem;
- Rijnstad;
- Rijn IJssel;
- Natuurcentrum Arnhem.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-23.783	-19.165	-18.160	-18.747	-587
Baten	5.452	4.531	2.287	3.409	1.122
Saldo lasten en baten	**-18.331**	**-14.634**	**-15.873**	**-15.338**	**535**
Toevoegingen aan reserves	-8.640	-6.255	-15.850	-17.379	-1.529
Onttrekkingen aan reserves	3.746	7.286	8.252	9.024	772
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-4.894**	**1.031**	**-7.598**	**-8.355**	**-757**
Gerealiseerd resultaat	**-23.225**	**-13.603**	**-23.471**	**-23.693**	**168**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-587**	**N**			
Voortijdigschoolverlaten en Laaggeletterdheid	-710	N	Binnen het beleidsveld educatie zijn de Niet bestede middelen van Laaggeletterdheid en Voortijdig schoolverlaten over 2018 op het stedelijk programma geboekt terwijl deze onderdelen binnen de wijkprogramma's zijn begroot. Dit heeft geleid tot een nadeel op het stedelijk programma en een voordeel op de wijkprogramma's.	I	AR
Onderwijsachterstanden-beleid	-400	N	Door hogere uitgaven en subsidieafrekeningen uit voorgaande jaren is een nadeel ontstaan. Dit nadeel wordt deels gecompenseerd door een opname uit gereserveerde Rijksmiddelen en deels uit de financiële ruimte binnen de wijkprogramma's.	I	AR
Volwasseneneducatie	-178	N	Het nadeel op Volwasseneducatie wordt gecompenseerd door een opname uit gereserveerde Rijksmiddelen.	I	AR
Voor- en vroegschools onderwijs	687	V	Vanwege budgetoverheveling uit 2017 en vanwege minder gebruik van Ontwikkelrecht (onder andere door het aantrekken van de economie) is er een voordeel ontstaan op dit budget. Dit voordeel compenseert het nadeel dat op dit onderwerp op de wijken is ontstaan als gevolg van het boeken van kosten op de wijkprogramma's terwijl de begroting op het stedelijk programma staat.	I	AR
Inzet beleidsuren	-319	N	Er zijn meer beleidsuren ingezet op Educatie dan begroot.	I	AR
Onderwijshuisvesting, kapitaallasten	1.000	V	Dit budget is dit jaar niet besteed. Dit is begroot ter dekking van toekomstige kapitaallasten onderwijshuisvesting en wordt daarom verrekend met de BR Onderwijshuisvesting kapitaallasten.	S	BR
Onderwijshuisvesting, onderhoud en exploitatie	-220	N	Nadeel op exploitatiekosten Multifunctionele centra (MFC's) en andere onderwijshuisvesting. Wordt gecompenseerd door hogere baten.	I	BR

Baten	**1.122**	**V**			
Rijksmiddelen Educatie	336	V	Het voordeel is ontstaan als gevolg van opnames van gereserveerde Rijksmiddelen ter compensatie van hogere lasten op het Onderwijsachterstandenbeleid en op Volwasseneneducatie en uit overige baten.	I	AR
Subsidieafrekeningen Educatie	167	V	Dit voordeel is ontstaan als gevolg van afrekeningen (terugbetalingen) van verleende subsidies uit voorgaande jaren.	I	AR
Onderwijshuisvesting, doorbelaste kosten	404	V	Voordeel op doorbelaste kosten van schoolgebouwen en Multifunctionele centra (MFC's). Hier staan ook hogere kosten tegenover.	I	BR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	2016	2,5	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat (%). De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2017" staat voor schooljaar "2017/2018".	Ingrado
Absoluut verzuim	2017	0,51	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2017" staat voor schooljaar "2016/2017".	Ingrado
Relatief verzuim	2017	27,45	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2017" staat voor schooljaar "2016/2017".	Ingrado

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Jaarlijks uitvoeringsplan Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs;
- Nieuw gemeentelijk plan Onderwijsachterstanden (2018-2021);
- Vervolg Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre;
- Vervolg Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015-2017 (volwasseneneducatie).

Actuele beleidskaders

- Visie op het jonge kind in Arnhem, de praktijk (2013);
- Nota Integrale Kindcentra (2016);
- Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015-2017.

Portefeuillehouders

Naam
Roeland van der Zee
Hans de Vroome

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen, sportfaciliteiten en recreatief groen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken, buurtgroen en dierenwelzijn. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken.

Wat wilden we bereiken

Sport

In 2018 waren de pijlers van het sportbeleid: stimuleren van een gezonde leefstijl, stimuleren van sporten in de wijken, sportevenementen en bedrijfssport. Daarnaast was inzet beoogd op energiebesparende maatregelen van accommodaties.

Cultuur

In 2018 is verder geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultuuraanbod, het creatieve klimaat in de stad en de positionering van Arnhem als cultuurstad. Kunst en cultuur zijn, naast de eigen intrinsieke waarde, zowel een waardevermeerderaar als ook kapitaal voor een vitale, krachtige stad en regio. Met de afspraken in het coalitieakkoord over onder andere Museum Arnhem en het Stadstheater/ Lauwersgracht Alliantie wordt hier verder invulling aan gegeven. In regionaal verband is door Arnhem en Nijmegen, samen met de provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken (CNA en CNN) gewerkt aan een gezamenlijke cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen. Dit is op 1 november 2018 ingediend bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Onderdeel hiervan vormt een aantal proeftuinen waaraan in 2019 en 2020 wordt gewerkt in de aanloop naar de nieuwe landelijke cultuurperiode.

Erfgoed

Het Arnhems Erfgoedbeleid richt zich op behoud en versterking van cultuurhistorische waarden en helpt hiermee bij te dragen aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren.

Groen

Arnhem heeft veel waardevol groen. Groen levert een bijdrage aan de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad en zorgt voor een relatief goed stadsklimaat. Het beleid is erop gericht dat de ontwikkeling en het behoud van vitaal groen samengaan met stedelijke herstructurering, nieuwbouw en gebruik.

Spelen

Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen. Het beleid is gericht op behoud van 10% (groene) veilige gebruiksruimte en, waar mogelijk, grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten voor alle leeftijden in wijken.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ver- en nieuwbouw van concertgebouw Musis	
De opening van het vernieuwde Musis heeft in januari 2018 plaatsgevonden door koningin Maxima. Er is ingezet op een brede muziekprogrammering onder andere in samenwerking met Luxor Live. Er is sprake van stijgende bezoekersaantallen.	
Ontwikkeling Lauwersgracht Alliantie i.r.t. toekomst Stadstheater	
Na de afspraken in het coalitieakkoord is door de drie partners uit de Lauwersgrachtalliantie - Musis & Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans - intensief gewerkt aan een verdiepingsslag in het onderzoek naar de wenselijkheid en haalbaarheid van verdergaande samenwerking en samenwonen. Dit wordt begin 2019 voorgelegd aan college en raad (inclusief vervolgstappen).	
Nieuwbouw Focus Filmtheater op Kerkplein in 2018	
De opening van de nieuwbouw van Focus Filmtheater heeft in juni 2018 plaatsgevonden. De nieuwe huisvesting met uitbreiding van zalen heeft geleid tot meer bezoekers dan verwacht en levert een belangrijke impuls aan dit deel van de binnenstad.	
Doorontwikkeling Rozet	
Met de stichting Rozet is met ingang van 1 januari 2018 één subsidierelatie, gebaseerd op het strategisch plan 2018-2020 'Rozet: springplank van de stad'. In 2019 vindt onder andere evaluatie van de strategie en organisatieontwerp plaats, evenals onderzoek naar toekomstige juridische structuur.	
Groot mode-evenement in 2018	
In de zomer van 2018 heeft de eerste editie van State of Fashion plaatsgevonden. Dit is inhoudelijk goed ontvangen, heeft circa 25.000 bezoekers getrokken en met een klein positief resultaat afgerond.	

Behouden en versterken van aanwezige cultuurhistorische waarden

Onderdeel van het reguliere werk. Voor versterking van cultuurhistorische waarden is bijvoorbeeld input gegeven op het Masterplan Stadsblokken-Meinerswijk fase 2 en de visie Slijpbeek/de Hes en is een herbestemmingsonderzoek voor fort Westervoort uitgevoerd. Dit onderzoek gaat naast herbestemming ook uit van een scenario voor versterking van de aanwezige waarden.

Gezonde leefstijl met sport stimuleren

De inzet van leefstijlcoaches is uitgebreid. In 2018 is gestart om de aanpak vanuit sport en publieke gezondheid rond het stimuleren van een gezonde leefstijl gezamenlijk op te pakken.

Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren

De quick wins en de mogelijkheden voor sporten in de openbare ruimte zijn in kaart gebracht door het Mulierinstituut. Aan de hand van dit onderzoek wordt op het moment een inventarisatie gemaakt van waar het meest behoefte is aan aanpassing in de openbare ruimte en waar deze het meeste effect sorteren.
Daarnaast zijn er in 2018 meerdere voorzieningen gerealiseerd, waaronder de buitenfitness in Vredenburg. Bankjes, fitnesstoestellen en verlichting zijn in een groene setting aangelegd bij de Vredenburcht waardoor ook veel ouderen van De Petersborg gebruik kunnen maken van de nieuwe voorziening. Om een ruim aanbod aan sport- en beweegarrangementen in de stadsparken en openbare ruimte te realiseren is in 2018 in samenwerking met de wijken, sportverenigingen en sportaanbieders een voorzichtig begin gemaakt met het realiseren van enkele pilots.

Sportevenementen en bedrijfssport bevorderen **V01**

2018 was een druk jaar wat betreft sportevenementen, met onder andere de Boels Ladies Tour, Rush Hour, een Marathon op natuurijs, het WK Zitvolleybal en het WK Inline Skate. Al deze evenementen werden geflankeerd door side events en sportstimuleringsactiviteiten. Daarnaast is op lokaal niveau de Subsidieregeling sport ter stimulering van evenementen volledig benut. Er is een start gemaakt met bevordering van bedrijfssport, gekoppeld aan de European Company Games Arnhem 2021. Hierbij wordt het (Arnhems) bedrijfsleven actief betrokken. De werksportkaart is geïntroduceerd door het sportbedrijf om de bedrijfssport te stimuleren.

Uitbreiding uiterwaardenpark Meinerswijk

Het ontwerpbestemmingsplan wordt in het eerste kwartaal 2019 ter inzage gelegd.

Herbestemming kamp Koningsweg

Het bestemmingsplan is vastgesteld.

Bevordering en verbetering dierenwelzijn

De uitvoeringsagenda is geactualiseerd en geëvalueerd.

Groene hoofdstructuur versterken

De projecten groenfonds 2018 zijn voor een groot deel uitgevoerd, waaronder:

- Versterken laanstructuur Hommelseweg/ Thomas a Kempislaan;
- Groene entree Veluwe ter hoogte van de Waterbergseweg;
- Vergroenen winkelcentrum Presikhaaf;
- Vergroenen Musis hoek Velperplein;
- Versterken biodiversiteit: Het project van Arnhem Zoemt loopt.

Medio 2019 wordt een nieuw beleidsplan bomen (bomenplan) opgesteld.

Verminderen van hitteplekken en stimuleren van stadslandbouw

Met de subsidieregeling voor initiatieven ter vermindering van hitteplekken wordt een beperkte bijdrage geleverd aan het verminderen van de opwarming van de stad.
In alle gemeentelijke openbare ruimte projecten worden zo mogelijk klimaatadaptieve maatregelen genomen. Particulieren worden gestimuleerd tot het nemen van klimaatadaptieve maatregelen. In alle ruimtelijke projecten worden eisen danwel aanbevelingen tot het nemen van klimaatadaptatieve maatregelen opgenomen.
Om onze inzet meer te focussen wordt gewerkt aan een actieprogramma.

Uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie **V01**

Eind december 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met het hervatten van de vernieuwing van het museum op de huidige locatie en het investeringskrediet te verhogen met €7.500.000 (coalitieakkoord).

Verkenning en ontwikkeling culturele versterking tussen Arnhem en Nijmegen. **V01**

Voor 1 november 2018 is een cultureelprofiel 025 Arnhem Nijmegen opgeleverd aan ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Dit is gezamenlijk opgesteld door beide cultuurnetwerken (CNA en CNN), de gemeenten Arnhem en Nijmegen en provincie Gelderland. Onderdeel hiervan vormt een aantal proeftuinen waaraan in 2019 en 2020 wordt gewerkt in aanloop naar de nieuwe landelijke cultuurperiode 2021-2024.

Zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed **V01**

Cultuurhistorische advisering met betrekking tot behoud en het beleefbaar maken van cultuurhistorie in Stadsblokken-Meinerswijk fase 2 loopt nog steeds; onlangs is op de laatste versie van het masterplan gereageerd. Met betrekking tot behoud en beleefbaarheid wordt ook geadviseerd in projecten zoals de Visie Slijpbeek en De Hes. In een winkelpand in de binnenstad is een historisch plafond gerestaureerd en zichtbaar gemaakt en ook bij de restauratie van het Mozaïek-college zijn bouwkundige waarden met het oog op beleefbaarheid teruggebracht.

Versterken van het groen-blauwe netwerk **V02**

Zie voor de toelichting bovengenoemd doel 'Groene hoofdstructuur versterken'.

Klimaatadaptieve stad **V02**

De inspanningen die geleverd worden dragen bij met het nationale doel 'klimaatbestendige stad in 2050'. Om onze inzet meer focus te geven, wordt gewerkt aan een actieprogramma.

Bevordering stadslandbouw/regionale voedselvoorziening. **V02**

In 2018 zijn verschillende buurt- en schoolinitiatieven ondersteund in de uitwerking van hun plannen. De inventarisatie van de verduurzaming van onze landbouwgronden is eveneens gestart in overleg met gebruikers en belangenbehartigers.

Iedereen sport mee **V05**

2018 was het jaar van het aangepast sporten. In Arnhem heeft onder andere het WK zitvolleybal plaatsgevonden. Daarnaast is het gebruik van de Gelrepas uitgebreid. Ook is er volop gebruik gemaakt van de Subsidieregeling Aangepast sporten.

Behoud bossen en parken

Groot onderhoud van parken en bossen is volgens planning uitgevoerd. Het uitvoeringsprogramma voor de bestrijding van invasieve exoten wordt volgens planning uitgevoerd.

Verduurzaming sportaccommodaties **V02**

In het kader van verduurzaming worden de nodige stappen gezet. Bij het planmatig onderhoud zijn bij vijf locaties de verlichtingsarmaturen vervangen door Led-verlichting, op vier locaties zijn zonnepanelen aangebracht en de aansturing van verlichting en temperatuur worden beter gestuurd. Naast deze acties wordt er veel nadrukkelijker gestuurd op basis van gebruik door gebouwbeheersystemen (GBS) waarmee temperatuur, licht ingesteld kunnen worden op de verhuur. Ook huurders/sportverenigingen en sportbedrijf zijn bezig met verduurzaming van hun sportaccommodaties door toepassing van Led-veldverlichting en zonnepanelen.

Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland

Er is ingezet op duurzame versterking van het culturele klimaat, samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie, versteviging van de beeldbepalende culturele evenementen, doorontwikkeling van Rozet, uitbreiding van Museum Arnhem en de samenwerking in 025-verband.

Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed

Zo is in 2018 de wederopbouw in de binnenstad tussen de singels aangewezen als gemeentelijk monument, evenals een deel van het Romeinse castellum in Meinerswijk.
Dagelijks wordt geadviseerd op behoud, bescherming en omgang met monumenten en archeologisch erfgoed. Met betrekking tot dat laatste zijn meerdere archeologische projecten uitgevoerd, waaronder opgravingen te huis Klingelbeek en het Coberco-terrein. Er zijn meerdere gebieden geïnventariseerd op mogelijke aanwezigheid van cultuurhistorische waarden, zoals de omgeving van de Westervoortsedijk waar de komende jaren ruimtelijke opgaven liggen. Er is input geleverd voor de herbestemming van het Rembrandttheater en met de Eusebiuskerk wordt nauw samengewerkt in relatie tot de herbestemming. Dit zijn enkele voorbeelden. Ook is input geleverd voor omgang met cultuurhistorie in ruimtelijke instrumenten zoals het bestemmingsplan.

Alle Arnhemmers kunnen bewegen en sporten

Gelrepas aanbod is voldoende en naar aanleiding van het nieuwe collegeakkoord verruimd.

Moderne en 'gezonde' sportverenigingen en sportaanbieders

Om te komen tot maatschappelijke vitale sportverenigingen heeft het sportbedrijf verenigingsondersteuning 2.0 ontwikkeld. Dit is een meer integrale benadering waarbij de verschillende disciplines binnen het sportbedrijf samenwerken in de advisering aan de sportverenigingen.

Wat betreft de voetbalverenigingen is er een aantal verenigingen die niet vitaal zijn en leden verliezen. Dit is verder opgepakt in het kader van de Arnhemse voetbalaanpak, met tot nu toe wisselend succes.

Voldoende en goede binnen- en buitensportaccommodaties voor diverse doelgroepen

Er zijn voldoende binnen- en buitensportaccommodaties, in 2018 in de nieuwbouw van een sporthal aan de Bethanienstraat gestart om in de toenemende behoefte voor bewegingsonderwijs te voorzien.

Arnhemse openbare ruimte nodigt uit tot bewegen en sporten

Zie voor de toelichting bovengenoemd doel 'Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren'.

Groen in Arnhem behouden en bevorderen

Zie voor de toelichting bovengenoemd doel 'Groene hoofdstructuur versterken'.

Dierenwelzijn bevorderen

De Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn is in oktober 2016 vastgesteld in de raad. De agenda bevat actiepunten gericht op het onder de aandacht brengen en verbeteren van het dierenwelzijn in Arnhem. De uitvoeringsagenda is een dynamische agenda en wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd, mede op basis van ontwikkelingen en vragen in de stad.

Behoud van 10% groene, veilige speelruimte

Zie de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen voor de uitgevoerde onderhoudswerkzaamheden.

Wat hebben we gedaan

Sport

2018 was het jaar van sportevenementen, inzet op aangepast sporten en is een start gemaakt met het bevorderen van bedrijfssport. Tevens is inzichtelijk gemaakt wat nodig is om sporten in de openbare ruimte te stimuleren.

Cultuur
Naast de activiteiten benoemd bij de hierboven genoemde prestatiedoelen, is er met partners in de stad en regio gewerkt aan de volgende onderwerpen die zorgen voor duurzame versterking van het culturele klimaat: zo hebben beide provincies positief besloten over het toekomstplan van Het Gelders Orkest en het Orkest van het Oosten om per 1 september 2019 één symfonische voorziening te vormen en daarvoor ook extra middelen beschikbaar te stellen. De samenwerking tussen Jacobiberg en Luxor Live krijgt concreet gestalte, maar partijen hebben meer tijd nodig om PopPlatformArnhem verder te ontwikkelen inclusief de poppodiumfunctie van Willlemeen. Een kwaliteitsimpuls voor de lokale media is een belangrijk (raads)onderwerp.

Erfgoed
Cultuurhistorisch erfgoed is beschermd waar kwetsbaarheid dit noodzakelijk maakte. Een omvangrijk project was de aanwijzing van monumenten uit de wederopbouwperiode in de binnenstad. Dit was noodzakelijk vanuit de cultuurhistorische waarde van de objecten, maar ook omdat ruimtelijke dynamiek ervoor zorgde dat steeds meer van dit erfgoed verloren ging. Behalve de wederopbouw is ook de gemeentelijke monumentenprocedure voor het Romeinse fort in Meinerswijk gestart met het oog op de UNESCO werelderfgoednominatie. Naast deze concrete voorbeelden van aanwijzing is behoud ook gerealiseerd via reguliere plantoetsing, vergunningverlening, cultuurhistorische paragrafen in bestemmingsplannen en meerdere archeologische onderzoeken. Met betrekking tot dat laatste geldt de grote opgraving van Huis Klingelbeek als voorbeeld, uitgevoerd door gemeentelijke archeologen. De acht deelnemende gemeenten in het samenwerkingsverband regio-archeologie zijn geadviseerd met betrekking tot archeologische vraagstukken. Algemeen geldt dat door de aantrekkende economie het aantal te behandelen omgevingsvergunningen met erfgoedcomponent flink is toegenomen en het grootste deel van het werk heeft bepaald.
Het beleefbaar maken van cultuurhistorie is vooral opgepakt binnen specifieke projecten. Denk hierbij aan Stadsblokken-Meinerswijk fase 2 met een rijk industrieel verleden en de Visie Slijpbeek waarin de Slijpbeek als cultuurhistorisch element wordt benoemd en benut. Via ondersteuning van de Open Monumentendag, de Dag van de Arnhemse Geschiedenis en Stichting Monuscript (boeken over Arnhemse monumenten), lezingen, presentaties, de ArcheoHotspot en meerdere archeologische rapporten is publieksbereik gerealiseerd. Met betrekking tot publiciteit en kennisdeling is ook samengewerkt met Rozet.

Groen en spelen
Het Groenfonds helpt het groene karakter van de stad versterken. Het fonds wordt ingezet om de doelen uit de Groenvisie 2017 - 2035 te behalen. Het Groenfonds wordt onder meer ingezet voor het herstel van landschapswaarden, het verbinden van de stedelijke hoofdgroenstructuur, voor meer biodiversiteit, voor meer groen om in te bewegen en te recreëren, voor het verminderen van hitteplekken, voor het verminderen van wateroverlast en voor de vervanging van stadslanen. De uitvoeringsagenda groenvisie 2019 is vastgesteld, waarin ook de besteding van het Groenfonds is vastgelegd.
Vergroenen, het stimuleren van stadslandbouw en participatie blijven speerpunten in samenwerking met bewoners, scholen, ondernemers in en om de stad. Voor het ondersteunen van (wijk)initiatieven gericht op het verminderen van hitteplekken en stadslandbouw is een subsidieregeling beschikbaar. In het natuurnetwerk is doorontwikkeling van het uiterwaardenpark Meinerswijk een belangrijk speerpunt. In 2018 is gewerkt aan de uitwerking van het bestemmingsplan wat begin 2019 ter inzage ligt.

In 2018 is veel aandacht uitgegaan naar het behoud van bomen. Besloten is om een nieuw beleidsplan voor bomen (bomenplan) op te stellen samen met de stad waarin ook de evaluatie van de afschaffing van de kapvergunning wordt meegenomen.

De gerealiseerde projecten op het gebied van groen en spelen staan bij de prestaties en in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021
17A52 Rookvrije zones speeltuinen en sportparken
Het amendement wordt tot uitvoering gebracht. Er wordt ingezet op bewustwording bij verenigingen en er wordt overgegaan tot het invoeren van rookvrije zones op gemeentelijke sportparken. Binnensportaccommodaties en binnenbaden zijn al rookvrij. Speeltuinen worden rookvrij gemaakt.

17A43 Duurzaamheid 3. Groenfonds
Er is structureel € 50.000 gereserveerd voor het Groenfonds.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Sportbedrijf Arnhem
Lingezegen

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde partijen; rijk, provincie Gelderland, Oost-Nederland, gemeente Nijmegen;
- Gecontracteerde partijen;
- Papendal.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-65.348	-46.985	-49.111	-49.641	-531
Baten	24.715	8.669	8.421	9.633	1.213
Saldo lasten en baten	**-40.633**	**-38.316**	**-40.690**	**-40.008**	**682**
Toevoegingen aan reserves	-4.597	-2.136	-3.906	-4.343	-437
Onttrekkingen aan reserves	2.931	369	1.812	2.177	365
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-1.666**	**-1.767**	**-2.094**	**-2.166**	**-72**
Gerealiseerd resultaat	**-42.299**	**-40.083**	**-42.784**	**-42.175**	**609**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-531**	**N**			
Subsidie Sportbedrijf	1.025	V	In 2018 zijn de sporthallen en gymzalen toegewezen aan de diverse wijken. Daarmee is inzichtelijk welke kosten gerealiseerd zijn ten behoeve van sportobjecten per wijk. Het bijbehorende budget is niet verdeeld naar de betreffende wijken. Tegenover dit voordeel staan nadelen in de wijkprogramma's, het resultaat is nihil.	I	AR
Onderhoud sport- en cultuuraccommodaties	-559	N	Er is noodzakelijk extra onderhoud verricht aan diverse sport- en cultuuraccommodaties. De kosten daarvan zijn gedekt uit de BR Vastgoed en doorbelast aan de gebruikers (zie baten). Het resultaat is nihil.	I	BR
Cultuursubsidie MSA	-267	N	Een verschil in het te verlenen subsidiebedrag aan MSA zorgt voor een nadeel bij de lasten, hier staat een voordeel bij de baten tegenover. Het resultaat is nihil.	I	AR
Warmte koude opslag Museum	-220	N	De ondergrondse warmte koude opslag (WKO) bij het museum is in onbalans geraakt (geen juiste verhouding in aan- en afvoer van warm en koud water). De provincie heeft de gemeente verplicht om dit te herstellen. Daartoe is een extra installatie aangebracht. Ook na de renovatie zal van dit WKO systeem gebruik worden gemaakt. Het herstel leidt tot een eenmalig nadeel van € 220.000. Het nadeel wordt gedekt uit de BR Vastgoed.	I	BR
Inzet beleidsuren	-493	N	Er is meer beleidscapaciteit ingezet dan begroot.	I	AR
Baten	**1.213**	**V**			
Cultuursubsidie MSA	319	V	Een verschil in het te verlenen subsidiebedrag aan MSA zorgt voor een voordeel bij de baten, hier staat een nadeel bij de lasten tegenover. Het resultaat is nihil. Daarnaast is een vordering op de aannemer m.b.t. extra energielasten 2018 MSA opgenomen. Verwachting is dat deze vordering in 2019 geïnd kan worden.	I	AR
Doorbelasting onderhoud sport- en cultuuraccommodaties	415	V	Er is noodzakelijk extra onderhoud verricht aan diverse sport- en cultuuraccommodaties. De kosten daarvan (zie lasten) zijn verrekend met de BR Vastgoed en doorbelast aan de gebruikers. Het resultaat is nihil.	I	BR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Niet-sporters	2016	47,2	Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- De uitvoeringsagenda groenvisie 2019 is vastgesteld waarin de besteding van het Groenfonds is vastgelegd;
- Het ontwerpbestemmingsplan Meinerswijk is uitgewerkt en wordt in het 1e kwartaal 2019 ter inzage gelegd;
- De uitvoeringsagenda Dierenwelzijn is geëvalueerd en geactualiseerd;
- Besloten is om een nieuw bomenplan op te stellen samen met de stad waarin ook de evaluatie van de afschaffing van de kapvergunning wordt meegenomen.

Actuele beleidskaders

Cultuur

- Kadernota 'STROOM – cultuurbeleid Arnhem', 2012;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- Evenementenvisie (2015).

Sport

- DE SPORTVISIE (2011);
- Gelders Sportakkoord (2016).

Erfgoed

- Erfgoedagenda 2017-2019 (uitvoeringsprogramma via raadsbrief najaar 2017);
- Erfgoedwet (die per 1 juli 2016 de Monumentenwet vervangt en alle erfgoedwetten bundelt);
- Beleidskader provincie Gelderland: 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020: beleef het mee!'.

Openbaar groen en recreatie

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenplan Arnhem;
- Groenvisie 2017-2035;
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020 (vastgesteld door de Raad, 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (Raad, 2013).

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R6 Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van alle inwoners aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze is in 2018 verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en meer financiële zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (Vroeg-Eropaf- benadering) en waar nodig waar mogelijk met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt steeds meer in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat wilden we bereiken

Samenkracht en burgerparticipatie

Voor integratie en vluchtelingen was de doelstelling om sociale cohesie te verbeteren door bruggen te slaan tussen alle bevolkingsgroepen en stromingen in Arnhem met als doel dat alle inwoners van Arnhem meedoen. Begrippen als onderling respect en vertrouwen krijgen hierbij specifieke aandacht. Specifiek voor vluchtelingen en statushouders lag de focus op, integratie, huisvesting en sobere opvang en perspectief voor uitgeprocedeerde asielzoekers (waaronder de noodopvang en Bed, Bad, Brood, BBB).

Zorg dichterbij

De veranderopgave Zorg dichterbij heeft de doelstelling dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht en dichtbij mogelijk wordt aangeboden (doen wat nodig is). Dit draagt ook bij aan de tweede doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen.

De focus lag in 2018 op het intensiveren van preventie en vroegsignalering. Mogelijke problemen van mensen moeten sneller in beeld komen om onnodige inzet van specialistische zorg te voorkomen. Daarnaast lag de focus op het ontwikkelen van meer algemene voorzieningen in de wijk en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg. De transformatie van het sociaal domein was gericht om per gebied tot een passend zorgaanbod te komen (preventie, algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen Wmo, Wet maatschappelijke ondersteuning, en specialistische jeugdhulp).

Participatie

Arnhem wil dat zoveel mogelijk inwoners volwaardig mee kunnen doen, het liefst via reguliere banen waarbij tenminste het minimumloon wordt verdiend. Als dat niet mogelijk is, worden andere vormen van maatschappelijke participatie ingezet. In 2018 werd hiervoor Activerend werk verder doorontwikkeld en ingezet. Scalabor is neergezet als arbeidsontwikkelbedrijf, zodat mensen weer kunnen participeren en waar mogelijk kunnen uitstromen uit de uitkering. Vanuit de veranderopgave Doorbraak naar Werk wordt gewerkt aan minder mensen langdurig afhankelijk laten zijn van een uitkering.

Om de arbeidsparticipatie te vergroten ontwikkelden de wijkteams en het cluster Werk en Inkomen een nieuwe wijk- en gezinsgerichte aanpak voor mensen in de bijstand.
Om te komen tot een integrale aanpak hebben de wijkteams eveneens toegang tot de instrumenten voor arbeidstoeleiding gekregen.

In 2018 werd €0,5 miljoen in proeftuinen geïnvesteerd. Hiervoor zijn proeftuinen met wijkcoaches in vier wijken ingericht. De wijkgerichte werkwijze is in 2018 verder geïmplementeerd, waarbij inspanningen vanuit de participatiewet, Wmo en jeugdwet worden gebundeld.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Activerend werk voor inwoners met grote afstand tot de arbeidsmarkt om zich te ontwikkelen tot betaald werk met ondersteuning of vrijwilligerswerk	**V03**
Gegevens om te staven dat Activerend Werk leidt tot ontwikkeling naar betaald werk (met ondersteuning) of vrijwilligers werk worden ontwikkeld. Wel wordt uit de praktijk gehoord dat inwoners stappen zetten op de participatieladder en dat men via Activerend Werk uitstroomt naar betaald werk of vrijwilligerswerk.	
Inkomensondersteunende voorzieningen voor rechthebbende minima	
Het aantal huishoudens in armoede is toegenomen. Daardoor is meer gebruik gemaakt van diverse voorzieningen en het totaalbudget is overschreden. De invloed op de in- en uitstroom beschermingsbewind is en blijft minimaal (wetsvoorstel adviesrecht is nog niet ingediend). Wel is de groei van beschermingsbewind wat afgenomen in vergelijking tot voorgaande jaren.	

Arnhemse kinderen uit minimagezinnen doen mee en hebben toekomstperspectief V04

In 2018 is Kansrijk Opgroeien van start gegaan. Daarbij is een begin gemaakt in een aantal gebieden waaronder Noord-Oost, Noord-West, De Laar, CSA en Malburgen. Hier is een integrale aanpak voor bestrijding kinderarmoede op wijkniveau ontwikkeld samen met partners (onder andere scholen, Rijnstad, Sociaal wijkteam, Stichting Leergeld, consultatiebureau, kinderopvang). Ook is het aantal voorzieningen uitgebreid, daar waar het bijdraagt aan de doelen van Kansrijk Opgroeien.

Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam en schuldenvrij V04

De activerende schulddienstverlening wordt uitgevoerd door de Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Het aantal aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep is in 2017 en 2018 achtergebleven bij de verwachting. Het is niet duidelijk waardoor dit wordt veroorzaakt. Mede daarom heeft de rekenkamer in 2018 een onderzoek in gang gezet naar de effectiviteit en organisatie van de schulddienstverlening.

Effectieve zorg en ondersteuning op maat en bij voorkeur in de wijk V04

Er zijn extra voorzieningen ontwikkeld en ingezet om zo vroeg mogelijk de juiste zorg te kunnen bieden. De uitvoering ervan vindt zo veel mogelijk plaats in de eigen wijk.

Draagvlak voor integratie vluchtelingen in de Arnhemse samenleving

In het kader van een inclusieve samenleving zijn bijeenkomsten gehouden. Ook burgerinitiatieven zijn gefaciliteerd, zoals Boost en het Integratiehuis, om draagvlak te creëren voor integratie van vluchtelingen in de Arnhemse samenleving.

Regionale afspraken Beschermd thuis (beschermd wonen en maatschappelijke opvang) in het geval van decentralisatie naar gemeenten

De ingangsdatum van de decentralisatie is naar verwachting 1-1-2021. In 2018 is een procesbegeleider aangesteld die als opdracht heeft gekregen een Regioplan Beschermd Thuis op te leveren met daarin een advies over de regionale samenwerking op deze onderdelen. Onderdeel van dit advies is een bestuurlijke verkenning in alle gemeenten van de Regio Centraal Gelderland. Het Regioplan zal in het eerste kwartaal van 2019 worden opgeleverd.

Bevorderen zelfregie en betrokken netwerk bij aanpak sociale problematiek

Onder de aandacht en wordt uitgevoerd door onze subsidiepartners op welzijn.

Bevorderen sociale cohesie V05

Dit is één van de speerpunten van het Inclusie-programma en is onderdeel van de verschillende programma's. Zie de verantwoording bij de veranderopgave Inclusie.

Sobere opvang van asielzoekers en vluchtelingen

Sobere opvang is gerealiseerd. Noodopvang Arnhem en de Bed Bad Brood regeling, uitgevoerd door het Stoelenproject, bieden opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers.

Zo snel mogelijk uitkeringsgerechtigden bewegen naar betaald werk V03

De aanpak 'Bemiddelen aan de Poort' is ook in 2018 voortgezet. Aan het eind van 2018 is daarnaast een versnellingsteam ingericht om met een intensieve aanpak inwoners te bewegen richting werk. Resultaten hiervan worden in 2019 zichtbaar.

Arnhemmers zijn economisch zelfstandig

Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam en schuldenvrij'.

Arnhemmers met een laag inkomen doen mee

Er wordt goed gebruik gemaakt van de Inkomensondersteunende maatregelen. Daarnaast zijn de vernieuwingen op koers. De pilot dierenartskosten is ontwikkeld en gestart. Kwijtschelding afvalstoffenheffing is gehandhaafd.

Zorg en ondersteuning op maat en in de wijk

Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Effectieve zorg en ondersteuning op maat en bij voorkeur in de wijk'.

Vluchtelingen en statushouders doen mee in de Arnhemse samenleving

Het kernteam zet onverminderd in op een integrale ondersteuning van statushouders in werk, inkomen en huishouden.

Wat hebben we gedaan

Samenkracht en burgerparticipatie

Voor asiel en vluchtelingen is er opvang en heeft het kernteam ingezet op integrale ondersteuning. Deze werkwijze heeft succesvolle elementen en wordt de komende periode doorontwikkeld. Ingezet is op een goedwerkende aanpak voor personen met verward gedrag. Vraagstukken vanuit de wijken op het gebied van samenkracht en burgerparticipatie zijn in samenspraak met de teams Leefomgeving opgepakt.

Voor vrouwenopvang wordt ingezet op ambulantisering: hulp bieden in de thuissituatie en daarmee het voorkomen van opvang. Voor maatschappelijke opvang wordt verder ingezet op het verbeteren van de samenwerking tussen alle ketenpartners in de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGz). Doel is opvang te voorkomen. Als opvang toch noodzakelijk is, dan wordt ingezet op zelfredzaamheid en duurzame door- of uitstroom door het bieden van goede nazorg.

Zorg dichterbij

De huidige transformatie van zorg is ten dele succesvol: Sociale wijkteams hebben steeds meer Arnhemmers in beeld. Zo'n 19 % van de Arnhemse inwoners is in beeld bij het sociaal wijkteam. De cliënttevredenheid over de wijkcoaches is hoog blijkt uit het laatste Inwonerstevredenheidsonderzoek (7,3). Er is een daling van de gemiddelde zorgkosten per inwoner. Daarentegen ontvangen meer mensen lichtere vormen van ambulante zorg en stijgen daardoor de kosten.

Tegelijkertijd daalt het volume van de 'zware' specialistische (verblijf)zorg niet. Het aantal plekken voor beschermd wonen en jeugdzorg met verblijf neemt nauwelijks af. Ook zijn extra preventieve en algemene voorzieningen ontwikkeld, maar is er nog weinig vernieuwing in het totale aanbod. Ook zijn er veel zorgaanbieders (meer dan 600), die nog onvoldoende samenwerken met elkaar om de noodzakelijke en gewenste zorg en ondersteuning te bieden. Zie verder de toelichting bij Veranderopgave Zorg Dichterbij.

Participatie

Door de aantrekkende economie is ook in Arnhem het uitkeringsbestand gedaald, van circa 7.600 naar circa 7.300 Participatiewet-uitkeringen. De daling is 3,3 % in 2018. Toch blijft Arnhem achter ten opzichte van vergelijkbare gemeenten. Het percentage van mensen in de bijstand is 11,5% Arnhem versus 8,2% gemiddeld ten opzichte van de benchmark gemeenten.
De instroom in de Participatiewet is gedaald: van 1.501 uitkeringen eind 2017 naar 1.315 uitkeringen (min 12,5%) eind 2018. Deze cijfers zijn positief: steeds meer mensen weten in deze economische gunstige tijden hun economische zelfstandigheid te behouden.

De doelgroep jongeren is met een hoge in- en uitstroom zeer dynamisch. De instroom van statushouders is erg toegenomen de laatste jaren; binnen de doelgroep jongeren is ruim twintig procent statushouder.
De uitstroom is eind 2017 licht gedaald van 1.565 naar 1.543 eind 2018 (-1,5%).

In 2018 zijn er circa 1.100 re-integratie trajecten afgesloten. Dit heeft in 50% van de trajecten geleid tot betaald werk, studie, uitstroom naar zelfstandig ondernemerschap of uitstroom Bijstand voor zelfstandigen (BBZ).
Er zijn 129 plaatsingen gerealiseerd vanuit de kerngroep doelgroepregister. Dit is ruim hoger dan de taakstelling 2018 (100).

Activerend werk en Scalabor zijn verder doorontwikkeld en operationeel. Per 1 januari 2018 heeft Scalabor de bedrijfsactiviteiten van de Gemeenschappelijke Regeling Presikhaaf Bedrijven overgenomen. De gemeente Arnhem heeft ervoor gekozen om, naast de dienstverlening voor inwoners met een SW indicatie, arbeidsontwikkelingstrajecten in te kopen voor inwoners die onder de Participatiewet vallen. In de eerste helft van het jaar heeft de inkoop en opstart van trajecten bij Scalabor meer tijd ingenomen dan verwacht (zie ook Turap 2). Deze vertraging resulteert in een onderbesteding van € 550.000 op het participatiebudget. De onderbesteding is ingezet ten behoeve van hogere uitgaven op andere re-integratieinstrumenten binnen het participatiebudget (projecten betaald werk, werkervaringsplaatsen, trajectondersteuning, WerkgeversServicepunt).

De ontwikkelingen en resultaten in de veranderopgave Doorbraak naar Werk worden beschreven in V3 Doorbraak naar werk. Daarin staan ook de ontwikkelingen omtrent de wijkgerichte aanpak beschreven.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A38 Geen premieregeling
De (voorgestelde) premieregeling is niet ingevoerd, de (voorgestelde) bestemmingsreserve 'Bijstand naar werk' is niet gevormd en de middelen (€ 500.000) zijn behouden voor BUIG.

17A39 Geld voor kinderen in armoede
De teams Leefomgeving zijn met steun van een projectleider gestart met de wijkgerichte aanpak 'kansrijk opgroeien', in samenwerking met onder meer relevante stichtingen, fondsen en onderwijs. De middelen worden besteed aan het versterken van het huidig aanbod van voorzieningen én aan het ontwikkelen van een wijkspecifiek voorzieningenaanbod.

17A48 Pilot dierenartskosten voor minima
Er is een pilot opgezet om te onderzoeken of een tegemoetkoming mogelijk is voor minima met betrekking tot dierenartskosten. De raad is begin 2019 geïnformeerd over de start van de pilot.

17A29 Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden
In maart 2018 is per raadsbesluit de opdracht gegeven om het fonds in een pilot op basis van casuïstiek vorm te gaan geven en de inrichting ervan uit te werken. Hiervoor is een projectteam samengesteld onder leiding van een projectmanager. Zowel gemeentelijke collega's als externe partners namen hieraan deel.
In juni 2018 is per raadsbrief geïnformeerd over de stappen die in de pilot zijn gezet tot aan de zomerperiode 2018. De pilotfase wordt eind februari 2019 afgerond, waarna het fonds (nu te noemen Jongerenperspectieffonds Arnhem) vanaf maart 2019 definitief van start gaat. Hiervoor is een inrichtingsplan opgesteld, dit is de basis voor de uitvoering door de diverse betrokken partners.

17A50 Schulden voorkomen
Arnhem is aangesloten op Startpunt Geldzaken. Vrijwilligers van Rijnstad, Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) en Humanitas zijn getraind in het gebruik van de geldplannen. Er wordt onderzoek gedaan wat nodig is om mensen met schulden eerder te bereiken en helpen. Met de uitkomst van het onderzoek wordt samen met partners uit de stad een communicatieplan gemaakt en kan het huidige aanbod mogelijk verbeterd of aangepast worden.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

Partners uitvoering Participatie
- UWV;
- Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland;
- Scalabor;
- Centrum Activerend Werk;
- Leerwerkloket;
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem.

Partners uitvoering Wmo en Jeugdzorg
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem;
- Gesubsidieerde welzijnsorganisaties;
- Gecontracteerde zorgaanbieders;
- Zorglokaal.

Partners Asielzoekers en vluchtelingen
- COA (Centraal Opvang orgaan Asielzoekers);
- Vluchtelingenwerk Oost Nederland;
- Platforms 'Arnhem voor Vluchtelingen', 'Welkom in Arnhem', 'Welkom in Elden' en andere vrijwilligers(organisaties).

Partners uitvoering Schulddienstverlening en Armoede (m.n.):
- Stichting Sociale Wijkteams Arnhem;
- Rijnstad;
- PLANgroep;
- Dullertsstichting;
- Stichting Leergeld;
- Jeugdsport- en cultuurfonds;
- Arnhemse Dialoog;
- Partners armoedepact.

Partners uitvoering OGGZ

- Veiligheidshuis;
- Politie;
- Zorgpartijen (O)GGZ en verslavingszorg;
- VGGM.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-232.986	-208.560	-217.473	-220.397	-2.924
Baten	123.218	106.792	110.531	116.893	6.362
Saldo lasten en baten	**-109.768**	**-101.768**	**-106.942**	**-103.503**	**3.438**
Toevoegingen aan reserves	-22.517	-6.180	-8.260	-13.847	-5.587
Onttrekkingen aan reserves	24.481	17.474	14.054	24.485	10.431
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**1.964**	**11.294**	**5.794**	**10.638**	**4.844**
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-101.148**	**-92.865**	**8.282**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-2.924**	**N**			
Armoederegelingen	145	V	Het totale resultaat op Armoederegelingen is een nadeel van € 813.000 (€ 513.000 structureel en € 300.000 incidenteel (incidenteel omdat de negatieve indexatie van het armoedebudget vanaf 2019 ongedaan is gemaakt door een verhoging van het armoedebudget)). Het totale tekort bestaat uit een positief resultaat op R6 van € 145.000, een nadeel op de wijkprogramma's van € 1.104.000 (voornamelijk door openeinderegelingen) en een voordeel op de baten in de wijkprogramma's van € 146.000. Het voordeel op stad is ontstaan doordat minder inwoners voor Budgetondersteuning op Maat zijn gemeld. Ook van de openeinderegeling beschermingsbewind is minder gebruikt gemaakt dan verwacht.	S	AR
Aanloopkosten Scalabor	533	V	In 2018 is een budget van circa € 390.000 beschikbaar gesteld voor aanloopkosten Scalabor met dekking uit de BR Noodfonds. De uiteindelijke aanloopkosten in het jaar 2018 komen uit op circa € 40.000. Hierdoor is sprake van een voordeel van ongeveer € 350.000. Daarnaast heeft Scalabor in 2017 een voorlopige subsidie van € 500.000 ontvangen met dekking uit de BR Noodfonds voor (nog te maken) opstartkosten. Deze kosten vallen ook lager uit, waardoor de definitieve subsidie € 320.000 bedraagt en het voordeel uitkomt op € 180.000. Dit leidt tot een incidenteel voordeel van opgeteld circa € 530.000 dat wordt verrekend met de BR noodfonds.	I	BR
Loonkosten Werk & Inkomen	568	V	In verband met de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen is in 2018 terughoudend omgegaan met het invullen van vacatureruimte. Daarnaast is in 2018 sprake geweest van incidentele dekking vanuit de ESF-subsidie Inclusie. In 2018 heeft dit geresulteerd in een voordeel van circa € 1.000.000 op formatie (saldo op baten en lasten). Het voordeel uit formatie wordt in 2019 ingezet om de kanteling in de werkwijze binnen het Cluster Werk en Inkomen vorm te kunnen geven. Dit bedrag is overgeheveld naar de BR Bedrijfsvoering.	I	BR

BUIG	764	V	Op 1 oktober 2018 heeft het rijk de definitieve BUIG budgetten voor 2018 bekend gemaakt. De budgetten zijn zoals verwacht positief bijgesteld. In Turap 2 was het verwachte tekort ten opzichte van de begroting € 341.000. Het definitieve budget in combinatie met de gerealiseerde uitkeringslasten 2018 en de verwachte vangnetuitkering leiden per saldo tot een tekort van circa € 7,1 miljoen. In de begroting is rekening gehouden met een tekort van € 8,0 miljoen, waardoor een voordeel ontstaat van circa € 900.000 (saldo op baten en lasten).	I	AR
Voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken	1.558		Totale debiteurenpost bedraagt € 17,3 mln. Deze post is niet geheel inbaar, waardoor een voorziening noodzakelijk is. Om deze voorziening te bepalen heeft een steekproef plaatsgevonden op het vorderingenbestand. Uiteindelijk bleek een voorziening van 9,0 mio toereikend waardoor ten opzichte van de vorige positie van € 10,6 mln een voordeel op programma R6 gerealiseerd wordt van 1,6mio		
Bijstandsbesluit zelfstandigen	-246	N	Op de regeling Bijstandsbesluit zelfstandigen (BBZ) ontstaat per saldo een tekort van € 200.000 (saldo op baten en lasten). Dit tekort wordt met name veroorzaakt door de kosten voor periodieke uitkeringen die hoger uitvallen dan de vergoeding vanuit het rijk. Daarnaast zijn de baten kapitaalverstrekking lager uitgevallen dan gestelde normering uit de normbatenregeling vanuit het Rijk. Deze normbatenregeling vervalt per 1-1-2019.	I	AR
Kosten SW medewerkers	459	V	De financiering van de SW medewerkers vanuit het Rijk is in de begroting losgekoppeld van de uitgaven. Uit de realisatie 2018 is een incidenteel voordeel van circa € 460.000 ontstaan als gevolg van een lager aantal SW'ers dan waar in de begroting rekening mee is gehouden. De begroting voor loonkosten SW medewerkers wordt jaarlijks herijkt op basis van de meicirculaire van het gemeentefonds. In deze meicirculaire zijn de aantallen SW medewerkers opgenomen zoals door de SW bedrijven wordt aangeleverd (voor 2019 de MGR-module Werkgeverschap SW).	I	AR
Administratieve afwijking	-1.855	N	Voor zowel de Gelrepas als de ESF-subsidie Inclusie geldt dat de baten en lasten voor regiogemeenten niet zijn begroot. In de realisatie leidt dit daarom op zowel de baten als de lasten tot een afwijking. Per saldo is de afwijking op deze onderdelen € 86.000 (saldo van baten en lasten).	I	AR
Beschermd Wonen	-1.831	N	Het nadeel op beschermd wonen wordt grotendeels veroorzaakt door een verschuiving van de persoonsgebonden budgetten naar de Zorg In Natura. Ook wordt een deel van de kosten vergoed door een bijdrage van de regio (zie baten). Een wezenlijke toename van deze vorm van zorg is niet geconstateerd. Dit tekort op Beschermd wonen 2018 bedraagt 5.144, maar wordt voor 1.774 onttrokken aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR. Het overige tekort komt ten laste van de Algemene reserve (hier komen we onderaan de lasten op terug, na alle voor- en nadelen die nog wel ten laste of ten gunste van de BR Noodfonds gaan).	S	BR
Zorg in Natura, overig	-360	N	Er is een nadeel gerealiseerd op WMO Zorg in Natura. Dit nadeel wordt voornamelijk veroorzaakt doordat over voorgaande jaren nog declaraties worden uitbetaald. Het nadeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	I	BR

WMO PGB	3.754	V	Het stedelijk budget voor persoonsgebonden budgetten (PGB) heeft voornamelijk betrekking op de regiofunctie die Arnhem heeft in het kader van beschermd wonen. Door de afbouw van de PGB's voor beschermd wonen ontstaat op dit budget een voordeel en op de zorg in natura een nadeel. Het overschot op WMO PGB's 2018 wordt toegevoegd aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Jeugdzorg Zorg In Natura en PGB	-1.456	N	Er is een nadeel gerealiseerd op Jeugdzorg Zorg in Natura. Dit nadeel wordt voornamelijk veroorzaakt door nabetaling van declaraties over voorgaande jaren. Het nadeel wordt verrekend met de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	I	BR
Jeugdbescherming	174	V	Jeugdbescherming is een specifieke categorie binnen de jeugdzorg en omvat de kosten van de gecertificeerde instellingen voor jeugdbescherming, alsook het meldpunt Veilig Thuis. Ten opzichte van het totale beschikbare budget jeugdbescherming is sprake van een verhoudingsgewijs gering voordeel op Veilig Thuis. Het voordeel wordt toegevoegd aan de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Doelgroepenvervoer	128	V	Dit voordeel van 128.000 compenseert de nadelen op de wijken voor een deel. Het nadeel op de wijken is als eerste ontstaan door incidentele afrekeningen over de jaren 2016, 2017 en 2018. Daarnaast zijn de vervoerskosten gestegen door met name een substantiële stijging van het WMO-vervoer en leerlingenvervoer. Tot slot komt de provinciale subsidie, die de BVO DRAN ontvangt en verrekent met de kosten, lager uit dan begroot door herverdeling op basis van het aandeel van Arnhem in de regionale WMO-vervoerskosten.	I	BR
Huishoudelijke hulp	70	V	Dit voordeel compenseert voor een deel het nadeel dat is gerealiseerd op huishoudelijk hulp in de wijken. Door de stijging van het aantal inwoners die huishoudelijke hulp ontvangen, de verhoging van de tarieven en de afbouw van het Rijksbudget is een structureel nadeel ontstaan. Dit wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR.	S	BR
Budgettaire verschuiving stedelijk-wijkprogramma's	-1.865	N	Er heeft onterecht een verschuiving van budgetten plaatsgevonden tussen stedelijke en wijkprogramma's, waardoor op het stedelijke programma een nadeel is ontstaan. Dit nadeel valt volledig weg tegen voordelen op de wijken.	I	BR
Sociaal Domein subsidies	-302	N	Dit nadeel wordt veroorzaakt door kleine verschillen in subsidies, het bijbehorende budget staat op de wijken. Per saldo is het resultaat nihil.	I	BR
ICT kosten De Connectie	612	V	De totale kosten van De Connectie zijn ten laste van R9 gebracht en niet verdeeld over de programma's. Hierdoor is een voordeel ontstaan in R6, omdat hier een bedrag voor ICT staat begroot.	I	AR
Resultaat vrouwenopvang	133	V	Arnhem vervult ten behoeve van de regio's Centraal Gelderland en Achterhoek de centrumfunctie Vrouwenopvang. Ten opzichte van het budget dat beschikbaar voor de uitvoering van alle regionale en lokale beleidsafspraken, is sprake van een licht voordeel. Het voordeel wordt toegevoegd aan de BR Beschermd en Weerbaar.	I	BR
Burgerinitiatieven sociaal domein	274	V	Het beschikbare budget ten behoeve van burgerinitiatieven is niet volledig uitgenut. Het voordeel wordt toegevoegd aan BR Burgerinitiatieven.	I	BR

AWBZ MO middelen	1.112	V	Het voordeel is behaald doordat een aantal onderzoeken zijn uitgesteld naar 2019 waar budget voor was gereserveerd in 2018. Conform besluit bij Turap-2 zal € 1,1 miljoen van het voordeel aan de BR Noodfonds worden toegevoegd.	I	BR
Beschermd Wonen	-3.370	N	Na alle beschreven voor- en nadelen op het zorgdomein, niet alleen hierboven maar ook bij de baten hieronder en in de wijkprogramma's is de BR Noodfonds voor het deel Zorgdomein uitgeput. Om die reden komt een deel van het tekort Zorgdomein ten laste van de AR. Gezien de grootte van het bedrag is er om praktische reden voor gekozen om een deel van het reeds hierboven beschreven nadeel op beschermd wonen (daar 1.774 N) hieraan toe te rekenen.	S	AR
Extra inzet project- en interimmanagement voor diverse projecten	-390	N	Er is in 2018 extra inzet PIM geweest ten behoeve van diverse projecten, onder andere ten behoeve van Doorbraak naar werk (Wet banen afspraak, proeftuin Maatwerkt, positionering Bureau zelfstandigen, ontwikkelagenda Doorbraak naar werk). Hier staan baten tegenover, het resultaat is per saldo nihil.	I	AR
Inzet beleidsuren	-1.616	N	Er zijn meer uren besteed dan begroot.		
Baten	**6.362**	**V**			
Loonkosten Werk & Inkomen	487	V	In verband met de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen is in 2018 terughoudend omgegaan met het invullen van vacature ruimte. Daarnaast is 2018 sprake geweest van incidentele dekking vanuit de ESF-subsidie Inclusie. In 2018 heeft dit geresulteerd in een voordeel van circa € 1.000.000 op formatie (saldo op baten en lasten). Het voordeel uit formatie wordt in 2019 ingezet om de kanteling in de werkwijze binnen het Cluster Werk en Inkomen vorm te kunnen geven. Deze middelen zijn toegevoegd aan de BR Bedrijfsvoering.	I	BR
BUIG	166	V	Op 1 oktober 2018 heeft het Rijk de definitieve BUIG budgetten voor 2018 bekend gemaakt. De budgetten zijn zoals verwacht positief bijgesteld. In Turap 2 was het verwachte tekort ten opzichte van de begroting € 341.000. Het definitieve budget in combinatie met de gerealiseerde uitkeringslasten 2018 en de verwachte vangnetuitkering leiden per saldo tot een tekort van circa € 7,1 miljoen. In de begroting is rekening gehouden met een tekort van € 8,0 miljoen, waardoor een voordeel ontstaat van circa € 900.000 (saldo op baten en lasten).	I	AR
Bijstandsbesluit zelfstandigen	46	V	Op de regeling Bijstandsbesluit zelfstandigen (BBZ) ontstaat per saldo een tekort van € 200.000 (saldo op baten en lasten). Dit tekort wordt met name veroorzaakt doordat de kosten voor periodieke uitkeringen hoger uitvallen dan de vergoeding vanuit het Rijk. Daarnaast zijn de baten kapitaalverstrekking lager uitgevallen dan gestelde normering uit de normbatenregeling vanuit het Rijk. Deze normbatenregeling vervalt per 1-1-2019.	I	AR
Administratieve afwijking	1.941	V	Voor zowel de Gelrepas als de ESF-subsidie Inclusie geldt dat de baten en lasten voor regiogemeenten niet zijn begroot. In de realisatie leidt dit daarom op zowel de baten als de lasten een afwijking tot een afwijking. Per saldo is de afwijking op deze onderdelen € 86.000 (saldo op baten en lasten).	I	AR

LVB-bijdrage regio	810	V	Door gemeente Arnhem wordt voorzien in een regionale zorgbehoefte van LVB (licht verstandelijke beperking) cliënten, in een vorm van beschermd wonen. Het budget voor deze cliënten is aan de individuele regiogemeenten verleend. Conform afspraak stellen de meeste regio gemeenten hun budget beschikbaar aan gemeente Arnhem om de kosten van deze cliënten te dekken.	S	BR
Activerend Werk	423	V	Dit betreft een bijdrage aan activerend werk vanuit het budget voor statushouders. Dit voordeel compenseert deels de hogere dan begrote lasten op activerend werk binnen de wijkbudgetten.	I	BR
Eigen bijdragen	270	V	Er zijn over 2017 achteraf nog meer eigen bijdragen van het CAK ontvangen dan waar in de jaarrekening 2017 rekening mee is gehouden. Dit levert een incidenteel voordeel op, dat ten gunste van de BR Noodfonds zal worden gebracht.	I	BR
Terugontvangen subsidies	254	V	Onder andere uit de afwikkeling van projecten vallend onder het innovatiebudget, is een deel van de verstrekte subsidie terugontvangen.	I	BR
Sociaal domein bedrijfsvoeringsbudget	557	V	Het positief resultaat op het bedrijfsvoeringsbudget wordt gedoteerd aan de BR Noodfonds.	S	BR
Asielzoekers: extra inkomsten vanuit COA	429	V	Door het Centaal Orgaan Asielzoekers zijn niet-begrote bijdragen overgemaakt. Dit leidt tot een voordeel waar gedeeltelijk ook hogere lasten tegenover staan.	I	AR
Dekking voor extra inzet project- en interim management diverse projecten	363	V	Er is in 2018 extra inzet PIM geweest ten behoeve van diverse projecten, onder andere ten behoeve van Doorbraak naar werk (Wet banen afspraak, proeftuin Maatwerkt, positionering Bureau zelfstandigen, ontwikkelagenda Doorbraak naar werk), zie lastenkant. Het resultaat van baten en lasten is per saldo nihil.	I	AR
Afwikkeling uitplaatsing schulddienstverlening (BAC)	303	V	In voorgaande jaren (vanaf 2015) is schulddienstverlening (BAC) opgeheven. Dit is aanbesteed en wordt uitgevoerd door Rijnstad en Plangroep en de Sociale wijkteams. De afwikkeling heeft voor een incidenteel voordeel gezorgd.	I	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Netto arbeidsparticipatie	2017	65,4	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.	CBS - Arbeidsdeelname
Bijstandsuitkeringen	2018	80,1	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.	CBS - Participatiewet
Aantal re-integratievoorzieningen	2018	7,2	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	CBS - Participatiewet
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	2018	75	Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
Kinderen in armoede	2015	11,27	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Jeugdwerkloosheid	2015	2,47	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Jongeren met jeugdhulp	2018	10,1	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdreclassering	2018	0,7	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdbescherming	2018	1,1	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

Samenkracht en burgerparticipatie

- De inclusieve Arnhemse samenleving;
- Stimuleringsregeling Burgerkracht Sociaal Domein;
- Ondersteuning en waardering mantelzorgers / respijtzorg.

Inkomensregelingen

- Schulddienstverlening ZZP'ers en ondernemers;
- Revolverend fonds jongvolwassenen met schulden.

Arbeidsparticipatie-instrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Doorontwikkeling Werkgeversservicepunt (Implementatie Bedrijfsplan);
- Transitie Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor.

Maatwerkvoorzieningen Wmo

- Plan van aanpak vervolg Doelgroepenvervoer (voor 2017 e.v.).

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regionaal Plan Beschermd Wonen (2017).

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015-2017 (2015).

Inkomensregelingen

- Kansrijk opgroeien.

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Uitvoeringsplan deel Participatie;
- Raadsinformatiebrief Koers, keuzes en overwegingen Uitvoeringsplan en Bestedingsplan Participatie;
- Raadsvoorstel Advies inzake regionale samenwerking Participatiewet en toekomst Presikhaaf & Bedrijven;
- Bedrijfsplan Werkgeversservicepunt (WSP);
- Businesscase transitie Presikhaaf & Bedrijven;
- Raadsvoorstel en Werkboek Werkbedrijf Arnhem;
- Re-integratieverordening.

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Verordening Jeugdzorg Arnhem 2018.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Martien Louwers
Ronald Paping

R7 Gezondheid en Milieu

Arnhem wil een gezonde en duurzame stad zijn. Vanuit volksgezondheid zet Arnhem zich in op preventie op wijkniveau, het bevorderen van een gezonde leefstijl en een integrale, sluitende aanpak van gezondheidsproblemen. Milieutaken gericht op het verbeteren van afvalscheiding, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Wat wilden we bereiken

Gezondheid

In 2018 waren speerpunten; een gezonde leefstijl, waaronder investeren in de aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen en kansrijke start, met specifieke inzet op vroeg signalering en ondersteuning aan kwetsbare zwangeren in samenwerking met ketenpartners.

Riolering

De uitvoering is gebaseerd op het gemeentelijke rioleringsplan (GRP 5; 2014-2018). De ambitie is beperkt tot realisatie van alleen de technisch noodzakelijke rioolvervangingen; vooral het herstellen en vervangen van slechte riolen.

Afval

Afvalscheiding en hergebruik helpt bij het verminderen van de belasting op het milieu en bespaart kosten en grondstoffen. In 2018 lag de focus op het stadsbreed invoeren van omgekeerd inzamelen en de voorbereiding voor Diftar.

Milieubeheer

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: de ambities voor energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem.
- Bodem en ondergrond: het is een gemeentelijke taak te zorgen voor het in stand houden en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Naast wettelijke taken is er de ambitie om de ondergrond in te zetten bij de klimaatadaptatie en als duurzame bron van energie.
- Externe veiligheid: beheersen van risico's die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving.
- Geluidshinder: programmatische aanpak om geluidshinder onder controle te houden en aanpak van nieuwe situaties om nieuwe geluidgehinderden te voorkomen.
- Handhaving: voorbereiding omgevingswet en goed naleefgedrag van bedrijven (prioriteiten voor verbonden partij ODRA).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Een toekomstbestendige, doelmatige en flexibele JGZ	
De Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) heeft de doorontwikkeling en de efficiencymaatregelen vormgegeven. Hierbij is de aansluiting van jeugdgezondheidszorg bij de vraag en behoefte en bij de transformatiedoelstelling gezocht. Deze doorontwikkeling is samen met regiogemeenten opgepakt en volgens planning verlopen.	
Terugdringen van gezondheidsachterstanden	
Extra aandacht wordt besteed aan de wijken met de grootste gezondheidsachterstanden (Malburgen, Klarendal, St. Marten, Geitenkamp, Presikhaaf, Arnhemse Broek). Op dit moment wordt sterk ingezet op de jeugd (Kansrijke Start, Kansrijk Opgroeien, Rookvrije Generatie).	
Leefomgeving (lucht, bodem, geluid en externe veiligheid) voldoet aan normen	
Bodem Door de actuele loodproblematiek is in 2018 onderzoek verricht in de diffuus belaste wijken. Hierdoor is er een tijdelijke toename van circa 15 locaties. Deze zullen in 2019 worden gesaneerd en/of beheerst. *Externe veiligheid* In 2018 is er geen aanleiding geweest om af te wijken van het externe veiligheidsrisico in woonwijken. *Lucht* Zie Veranderopgave Circulair Arnhem *Geluid* Het aantal ernstig slaapverstoorden en ernstig gehinderden is in 2018 hoger dan in de jaren ervoor. Dit wordt veroorzaakt door het transformeren van kantoorlocaties naar woonlocaties op geluidbelaste plekken en nieuwbouw op belaste plekken in de stad.	

Milieuhandhaving

- ODRA heeft bij 318 bedrijven integrale milieucontroles afgerond.
- Bij zo'n 53% van de controles werden één of meer overtredingen geconstateerd, waardoor een hercontrole noodzakelijk was. Het percentage is ongeveer gelijk aan het voorgaande jaar.
- ODRA heeft 704 klachten en meldingen op het gebied van milieu afgehandeld, een daling ten opzichte van het vorige jaar. De meeste klachten betreffen geluidhinder. In het oog springt de toename van dumping van drugsafval.
- Na actualisatie van vier vergunningen in 2018 resteren nog drie te actualiseren vergunningen van de in totaal 20 vergunningplichtige bedrijven waarvoor Arnhem bevoegd gezag is. Het betreft LPG-tankstations, waarvoor de landelijke regelgeving is veranderd.

Voldoen aan doelen NEMIA **V02**

Niet alle doelen van het programma New energy made in Arnhem liggen op koers. Bijvoorbeeld de besluitvorming van de Raad van State over het bestemmingsplan windturbines en zonneveld Koningspleij noord duurt veel langer dan verwacht, waardoor de realisatie van deze grootschalige opwek vertraging oploopt. En het geambieerde percentage energiebesparing (1,5% per jaar) blijft achter.
De doelen NEMiA worden in een aparte rapportage gemonitord. De meest recente rapportage is in juli 2017 aan de raad aangeboden. De volgende rapportage wordt verwacht in het tweede kwartaal van 2019.

Stimuleren van een gezonde fysieke en sociale omgeving

Samen met de teams Leefomgeving wordt er aandacht besteed aan gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving in de wijken Malburgen, Klarendal, St. Marten, Geitenkamp, Presikhaaf, Arnhemse Broek, Vredenburg/Kronenburg.

Verschuiving van zorg van de tweede naar de eerste en nulde lijn

In 2018 is verder ingezet op terugdringen overgewicht en obesitas bij kinderen door JOGG programma en GO-aanpak. De eerste resultaten zijn positief, er is een positieve trend zichtbaar van de terugloop in overgewichtcijfers.

Bevorderen gezonde leefstijl

Er wordt ingezet op de ketenaanpak van overgewicht/obesitas bij kinderen en de achterliggende problematiek, meer bewegen en gezonder eten en drinken op de basisscholen en in het naschoolse aanbod (voortzetting JOGG-programma). In het voortgezet onderwijs wordt voorlichting gegeven aan jongeren over het gebruik van alcohol, drugs en tabak. Volwassenen in Arnhem komen in aanmerking voor een gratis leefstijltraject op indicatie van de eerstelijnsgezondheidszorg (huisarts, fysiotherapeut of diëtist).

Samenwerking met (eerstelijns) gezondheidszorg om werkfit te worden **V03**

De Sociale wijkteams hebben zorg en aandacht voor leefstijl en gezondheid bij inactieve mensen op de arbeidsmarkt.

Hergebruik afvalstromen **V02**

Afvalscheiding stagneert, in 2018 is meer restafval en minder herbruikbaar afval ingezameld dan verwacht. Oorzaken zijn het hoge afkeurpercentage van (gescheiden ingezameld) PMD (plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drinkpakken) en het toenemen van restafval uit andere bronnen (niet-Arnhems en bedrijfsafval) door het niet meer kunnen afsluiten van de ondergrondse containers.

Om de kwaliteit van het ingezamelde PMD te verbeteren is in Klarendal gestart met een pilot voor een actieve bewustwordingscampagne. Ook is er in 2018 stadsbreed een mailing verstuurd.
In november 2018 is een proef uitgevoerd om tijdens inzameling van de PMD-minicontainers inzicht te krijgen in het aanbied- en scheidingsgedrag van bewoners. De wijken waar de proef plaatsvond zijn Geitenkamp, Klarendal, Malburgen, De Laar en Rijkerswoerd. Afhankelijk van de resultaten van de pilots, worden in 2019 stadsbreed campagnes uitgevoerd.

Bijdrage volksgezondheid aan Inclusie agenda Arnhem 2018-2021 **V05**

In 2018 is een voorstel geschreven om te komen tot een Arnhemse Standaard toegankelijkheid en deze wordt begin 2019 voorgelegd aan de raad. Het programma publieke gezondheid en sport is aangesloten bij het Inclusieteam en er wordt gezocht naar mogelijkheden om vanuit Inclusie het programma te versterken. De samenhang tussen Inclusie en Publieke gezondheid zit zowel in de maatregelen die algemeen van aard zijn (collectieve preventie) als in de maatregelen die specifiek de zelfredzaamheid en participatie van bepaalde doelgroepen stimuleren.

Gescheiden afvalverwerking

Zie voor de toelichting bovengenoemd doel 'Hergebruik afvalstromen'.

Gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte

Zie voor de toelichting bovenstaand doel 'Stimuleren van een gezonde fysieke en sociale omgeving'.

Gezonde Arnhemmers

Zie voor de toelichting bovenstaand doel 'Bevorderen gezonde leefstijl'.

Wat hebben we gedaan

Gezondheid

In 2018 is verder ingezet op preventie op gebied van publieke gezondheid:

- Continuering JOGG-programma en GO-aanpak in de wijken met de grootste gezondheidsachterstand (kansrijk opgroeien);
- Samen met de teams Leefomgeving wordt aandacht besteed aan gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving in de wijken;
- Collectieve interventies gericht op alcohol- en middelengebruik en mentale gezondheid.

Riolering

Vanuit het GRP5 zijn diverse grote rioolvervangingen en of reparaties gerealiseerd. Hierbij is in de wijk Geitenkamp de grootschalige rioolvervanging aangegrepen om ook gevolgen van extreme wateroverlast en sociale problematiek aan te pakken. Dit gebeurt in samenwerking met het Waterschap Rijn en IJssel, woningcorporaties en de wijkbewoners. Ook bij de voorbereiding van de rioolvervanging in Schaarsbergen is nadrukkelijk aandacht voor oplossingen voor extreme wateroverlast. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord.

Ook is er in 2018 gewerkt aan de restauratie van het zogenoemde moerriool. Het moerriool van Arnhem ligt onder onze binnenstad en is de hoofdader van het Arnhemse rioolstelsel. Het voert een zeer groot deel van het afval- en regenwater van Arnhem-Noord af. De renovatie van het riool, 150 jaar oud en anderhalve kilometer lang, gebeurt zonder te graven, op een diepte van soms tien meter onder onze stad. Voor de opknapbeurt worden bijzondere en nieuwe technieken gebruikt. Dit heeft in 2018 de "no-dig award" opgeleverd.

Afval

Met uitzondering van het centrumgebied waren in mei 2018 alle wijken over op omgekeerd inzamelen. De invoering van Diftar is in juli 2018 uitgesteld om beter invulling te kunnen geven aan de door de gemeenteraad gestelde kaders. De keuze voor een nieuwe startdatum is nog niet gemaakt, de voorbereidingen richten zich op invoering in 2020.
In 2018 is de hoeveelheid restafval toegenomen en het aandeel herbruikbare afvalstromen is gedaald. Belangrijke oorzaak is het niet meer kunnen afsluiten van de restafvalcontainers. In 2018 is bij de autoriteit persoonsgegevens het verzoek ingediend om een jaar na oplegging van de last onder dwangsom de containers weer te kunnen afsluiten.

Milieu

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: zie Veranderopgave Circulair Arnhem;
- Door de actuele loodproblematiek is onderzoek verricht in de diffuus belaste wijken. Hierdoor is er een toename van 15 locaties. Deze worden in 2019 gesaneerd en/ of beheerst;
- Geluid: het aantal ernstig slaapverstoorden en ernstig gehinderden is in 2017 hoger dan in de jaren ervoor. Dit wordt veroorzaakt door het transformeren van kantoorlocaties naar woonlocaties op geluidbelaste plekken en nieuwbouw op belaste plekken in de stad.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A30g 3 Miljoen duurzaam inzetten
Er zijn 330 aanvragen gedaan, waarvan:

- 45 afwijzingen;
- 273 aanvragen voorgedragen voor lening, totaal ruim € 1.800.000;
- 12 nog in behandeling.

In totaal zijn ruim 3700 zonnepanelen op daken gelegd en 25 woningen geïsoleerd (dak-, vloer-, spouw- en/of HR++glas) en/of voorzien van warmtepomp.

17A41 Duurzaamheid 1. Prioriteit geven aan duurzaamheid
In de brief van 26 juni 2018 is de raad geïnformeerd over de invulling van dit amendement.

17A34g Schone lucht wordt steeds schoner
De luchtagenda is voorbereid en ligt begin 2019 ter besluitvorming bij de gemeenteraad.

17A32 De overlast te lijf; meer handhavers in de openbare ruimte
Na aanname van het amendement (vijf extra fte handhaving) is direct de werving gestart voor drie handhavers voor 2018. Door de extra inzet kon er naast een goede afhandeling van de meldingen, meer inzet gepleegd worden op projecten. Voorbeelden van onderwerpen met een projectmatige aanpak zijn hondenoverlast, scholenprojecten (parkeeroverlast bij wegbrengen en ophalen van de kinderen) en afval CSA. Ook is er intensief ingezet op de overlast fietsen rondom het centraal station. De vraag hiernaar komt uit de wijken. Eind 2019 worden naar aanleiding van het amendement nog eens aanvullend twee handhavers geworven. Daarmee komt het totaal aantal handhavers in 2020 voor de wijken op 12 fte.
17A54 Verduurzamen sociale huurwoningen 2: huis-aan-huis bewustwordingscampagne
Op 20 november 2018 is de raad geïnformeerd over stand van zaken van uitvoering van dit amendement.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Gecontracteerde partijen;
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Welzijnsorganisaties;
- Eerstelijns-zorgpartners;
- Sociale wijkteams.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-33.982	-30.431	-31.648	-31.408	240
Baten	37.812	35.380	36.076	35.910	-166
Saldo lasten en baten	**3.830**	**4.949**	**4.428**	**4.502**	**74**
Toevoegingen aan reserves	-1.110	-4.247	-15.280	-16.144	-864
Onttrekkingen aan reserves	8.564	4.947	5.547	5.843	296
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**7.454**	**700**	**-9.733**	**-10.301**	**-568**
Gerealiseerd resultaat	**11.284**	**5.649**	**-5.304**	**-5.799**	**-494**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**240**	**V**			
Inwonerbijdrage VGGM, onderdeel volksgezondheid	-118	N	Diverse voor- en nadelen op algemene gezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg.	I	AR
Bezwaarschriften afvalstoffenheffing	-129	N	De meeropbrengst op afvalstoffenheffing (zie baten) is het gevolg van enerzijds een grotere toename van het aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden en anderzijds het gevolg van de afhandelingen van ontheffingen en bezwaarschriften die tot een nieuwe aanslag hebben geleid. Daardoor liggen de kosten van de financiële afwikkeling van bezwaarschriften echter hoger dan begroot. Het saldo van lasten en baten op de afvalstoffenheffing is een voordeel van € 425.000.	I	AR
Meerkosten restafvalverwerking	-150	N	In 2018 zijn er meer kosten op de restafvalverwerking. De hoeveelheid restafval met 6% toegenomen terwijl er een gelijkblijvend of afname was verwacht na het afronden van Omgekeerd Inzamelen in mei 2018. Er is in het afgelopen half jaar, na het openzetten van de ondergrondse containers, geconstateerd dat de hoeveelheid aangeboden restafval sterk is toegenomen. Mogelijk dat een deel van dit afval afkomstig is van bedrijven of niet-Arnhemmers die zonder afvalpas deze containers konden gebruiken.	i	AR
Europese subsidieprojecten EMIA	1.000	V	De Europese projecten hebben een looptijd van meerdere jaren, waardoor de realisatie per jaar kan afwijken van de begroting. Minder gemaakte subsidiabele kosten leidt tot minder ontvangen subsidie (zie ook verschil aan de batenkant). Het saldo wordt verrekend met de BR Klimaat en energie.	I	BR
Uitbreiding milieuzone	348	V	Deze onderbesteding van € 348.000 is ontstaan doordat een deel van de werkzaamheden niet in 2018 maar in 2019 plaatsvinden. Dit voordeel wordt toegevoegd aan de BR Klimaat en energie voor besteding in 2019.	I	BR
Energy Made in Arnhem	348	V	Dit voordeel is ontstaan omdat werkzaamheden niet in 2018 maar in 2019 worden uitgevoerd. Het bestaat onder andere uit de besteding van de amendementsgelden 'Prioriteit geven aan duurzaamheid' (€ 168.000) en de besteding van de amendementsgelden 'Verduurzamen sociale huurwoningen' (€ 51.000). Dit voordeel wordt toegevoegd aan de BR Klimaat en energie (€ 180.000) en de BR Duurzaam Arnhem (€ 168.000).	I	BR

Kosten ODRA	-386	N	De kosten voor de ODRA zijn totaal € 851.000 hoger uitgevallen. Hiervan is € 386.000 verantwoord op R.07 en € 465.000 op R.08. Door een toename van het aantal vergunningaanvragen zijn de kosten voor vergunningverlening, toezicht en advies hoger uitgevallen. Voor de bouwaanvragen resulteert dit ook in hogere legesinkomsten die de hogere kosten van ODRA overschrijden.	S	AR
Project- en interimmanagement	-245	N	Project- en interimmanagement heeft diverse opdrachten uitgevoerd. Deze lasten zijn gedekt door baten.	I	AR
Overige kleine verschillen	-137	N	Overige kleine verschillen	I	AR
Baten	**-166**	**N**			
Afrekening VGGM 2017	442	V	De afrekening 2017 van VGGM leidt tot een incidentele uitkering aan de gemeente Arnhem van € 549.000. Dit bestaat voor € 107.000 voordeel op de brandweer (R1 Veiligheid) en € 442.000 voordeel op de GGD inclusief facilitaire zaken (R7 Gezondheid en milieu).	I	AR
Lagere opbrengst rioolheffing	-191	N	De verordening, en daarmee de opbrengst Rioolheffing 2018, is opgesteld op basis van een inschatting van de WOZ-waarden voor een nieuwe peildatum. De waarde voor niet-woningen is hierbij te hoog ingeschat. De werkelijke WOZ-waarde niet-woningen ligt op een lager niveau en betekent voor 2018 een lagere opbrengst dan begroot.	I	AR
Meeropbrengst afvalstoffenheffing	554	V	De meeropbrengst op afvalstoffenheffing is het gevolg van enerzijds een grotere toename van het aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden en anderzijds het gevolg van de afhandelingen van ontheffingen en bezwaarschriften die tot een nieuwe aanslag hebben geleid. Daarnaast liggen de kosten van de financiële afwikkeling van bezwaarschriften hoger dan begroot. Per saldo resteert een voordeel op de afvalstoffenheffing van € 425.000.	I	AR
Europese subsidieprojecten EMIA	-1.028	N	De Europese projecten hebben een looptijd van meerdere jaren, waardoor de realisatie per jaar kan afwijken van de begroting. Minder gemaakte subsidiabele kosten leidt tot minder ontvangen subsidie (zie ook verschil aan de lastenkant). Het saldo wordt verrekend met de BR Klimaat en energie.	I	BR
Energy Made in Arnhem	107	V	Een project is afgesloten met een voordelig saldo. Dit saldo zal worden toegevoegd aan de BR Klimaat en energie.	I	BR
Verhuur Stadskantoor aan ODRA	-335	N	Een deel van het Stadskantoor wordt aan de ODRA verhuurd. De baten zijn gerealiseerd op R9, maar per abuis staat een deel begroot op R7. Dit leidt tot een voordeel op R7 en een nadeel op R9.	I	AR
Project- en interimmanagement	245	V	Project- en interimmanagement heeft diverse opdrachten uitgevoerd. De lasten worden gedekt door baten.	I	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Fijn huishoudelijk restafval	2017	204	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval (kg per inwoner).	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
Hernieuwbare elektriciteit	2017	1,7	Deel van de energie die afkomstig is uit natuurlijke hulpbronnen die constant worden aangevuld, zoals uit wind, zon, waterkracht en biomassa (%)	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

Volksgezondheid

- Vaststelling lokaal gezondheidsbeleid 2018 e.v. jaren.

Riolering

- Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018 (GRP5) liep eind 2018 af. Met de invoering van de Omgevingswet, verwachting 2021, vervalt de wettelijke verplichting van het hebben van een GRP. Het huidige GRP is verlengd. Klimaatadaptatie binnen de huidige (financiële) kaders van het GRP ingepast.
- Watervisie (gezamenlijk visie van gemeente en beide waterschappen als opvolger van het Waterplan Arnhem 2009-2015).

Afval

- De invoering van Diftar is in juli 2018 uitgesteld. De keuze voor een nieuwe startdatum is nog niet gemaakt, de huidige voorbereidingen richten zich op invoering in 2020.

Actuele beleidskaders

- Verlenging lokaal gezondheidsbeleid (raadsbesluit 29 juni 2015);
- Koersnota Van Wijken Weten (vastgesteld op 17 maart 2016);
- New Energie made in Arnhem (raadsbesluit september 2015);
- het amendement 16A41 Rechte rug (2): Met ambitie de overlast te lijf is in 2017 nader uitgewerkt in de nota Handhaving fysieke ruimte.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Ronald Paping

R8 Wonen en Ruimte

In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken. De nieuwe Omgevingswet wordt voorbereid, de nieuwe werkwijze van de Welstand wordt uitgevoerd en de werkprocessen van de ODRA worden verbeterd. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie.

Wat wilden we bereiken

Ruimtelijke ordening

De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is een stip op de horizon, geen blauwdruk van wat het moet worden. Dat geeft de ruimtelijke ontwikkeling de nodige flexibiliteit om in te kunnen spelen op de eigen Arnhemse kwaliteiten en om ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Flexibiliteit in de uitvoering vraagt wel om robuuste en heldere kaders op hoofdlijnen zoals bestemmingsplannen.

Eigen ontwikkelingen en ontwikkelingen door derden vragen om een duidelijke maar tevens flexibele, projectoverstijgende visie op de stad als geheel. Deze visie wordt opgenomen in de Omgevingsvisie.

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de Omgevingswet. Deze wet zal consequenties hebben voor het fysieke domein. Op het moment van invoering van de wet (planning is 1 januari 2021) moet de basis (van ons beleid) op orde zijn. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan zal de stad betrokken worden. De nieuwe Omgevingswet biedt de kans om onze leefomgeving verder te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. Het DNA van de stad, de energietransitie, de klimaatopgave en het behoud en het versterken van natuur in Arnhem zijn belangrijke pijlers voor de uitwerking van Omgevingswet en -visie in het bijzonder. Daarbij moet blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft. De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt worden (de komende jaren) verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert. Dat geldt onder meer voor de Arnhemse opgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van de dienstverlening.

Grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per situatie en locatie. Ontwikkelingen door andere partijen dan de gemeente worden gestimuleerd en worden door de gemeente begeleid.

Wonen en bouwen

De beleving van Arnhem als aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken en te verblijven wordt beïnvloed door de kwaliteit van zowel het bestaande woningaanbod als de nieuwbouwplannen voor de verschillende (bijzondere) doelgroepen en de woon- en leefomgeving. In de Arnhemse woonprincipes 2025 die in 2015 zijn vastgesteld, wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad in de regio versterken. De komende jaren groeit de stad nog verder, onder andere in de woningenbehoefte naar sociale huurwoningen. Dit daagt Arnhem uit om strak te koersen: wat is nodig om aan de woningbehoefte te voorzien (waarbij de bestuurlijke ambitie minimaal 30% sociale huur in de planontwikkeling is opgenomen) en tegelijkertijd de aantrekkelijkheid van de stad te behouden en welke keuzes horen daarbij.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Het begeleiden van ontwikkelingsplannen van derden (andere grond-pandeigenaren dan de gemeente)	
Er zijn weer tal van plannen van derden in diverse stadia begeleid. Zowel bij het opstellen van gebiedsvisies, het opstellen van ambitienota's als bij de herziening van bestemmingsplannen is begeleiding verzorgd. Daarbij gaat het om tal van projecten, aansprekende namen zijn bijvoorbeeld: Akzo terrein, Stadsblokken Meinerswijk, Arnhem Centraal en Melkfabriek.	
Arnhem vitaal en aantrekkelijk maken als stad om in te wonen, te werken, te ontmoeten en te verblijven	**V01**
Met bijvoorbeeld de ontwikkeling van de Zuidelijke Binnenstad, maar ook het Korenkwartier, Schuytgraaf, Arnhem Centraal, Winkelcentrum Presikhaaf, Buitenplaats Koningsweg zijn ook in 2018 weer stappen gezet in het verder verbeteren van de aantrekkelijkheid en vitaliteit van de stad.	
Huisvesting bieden aan specifieke doelgroepen	**V04**
Voor een aantal doelgroepen is het nog steeds moeilijk een geschikte woning te vinden, zoals personen met een belast woonverleden die in de opvang verblijven.	

Vergroten van de energieprestatie en duurzaamheid van de bestaande sociale voorraad **V02**

Afspraken met corporaties hierover zijn gemaakt. De monitor met de corporaties laat zien dat ze afspraken ook halen.

Doorstroming bevorderen aan de onderkant van de woningmarkt

Door ontwikkelingen aan de bovenkant van de markt wordt doorstroming bevorderd.

Zelf bouwen bevorderen

De vraag naar zelfbouwlocaties is groot. Deze overstijgt momenteel het aanbod vanuit de gemeente. Komend jaar zal er vanuit het programma ruimte voor ontwikkeling gekeken worden of er ingespeeld kan worden op de groeiende vraag naar zelfbouwlocaties.

Kwaliteit verbeteren van de bestaande woningvoorraad

In de prestatieafspraken van 2019 zijn hierover nieuwe afspraken gemaakt.

Inwoners langer zelfstandig laten wonen **V04**

Er is in 2018 een doorstart gemaakt met het procesplan langer zelfstandig wonen. Er is gestart met het opstellen van een Visie wonen, zorg en welzijn samen met partners uit de stad. Daarnaast zijn twee doetafels opgestart, rondom leefbaarheid/woonoverlast en alternatieve woonvormen.
Wat betreft levensloopgeschikte woningen zijn in 2018 corporaties, huurdersbelangenorganisaties en gemeente gestart met het samen formuleren van een definitie voor een levensloopgeschikte woning en het beoordelen of er voldoende van zijn. In het voorjaar van 2019 wordt dit afgerond. Ook worden diverse knelpunten rond woningaanpassingen besproken om te komen tot oplossingen, bijvoorbeeld hoe reeds aangepaste woningen kunnen worden behouden voor de doelgroep. Daarvoor vindt een inventarisatie plaats van welke woningen zijn aangepast.

Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen **V01**

De Arnhemse kwaliteiten op diverse terreinen zijn impliciet in beeld en vormen de basis voor fysiek beheer en ontwikkeling. Op weg naar de Omgevingsvisie zal de beschrijving van deze kwaliteiten expliciet worden gemaakt en worden opgenomen in een integraal "Arnhems DNA" dat in samenspraak met de stad en de raad wordt opgesteld.

Ruimtelijke kwaliteit is op orde

In eigen plannen en in de begeleiding van plannen van derden wordt permanent aandacht besteed aan een goede ruimtelijke kwaliteit voor de stad. Via inbreng van eigen deskundigheid, het team Welstand en Monumenten en Kwaliteitsteams vindt de borging ervan plaats.

Voldoende aanbod voor wonen en werken op de juiste plek

Er zijn netto 1374 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad (cijfers medio maart bekend). Toevoegingen zijn gerealiseerd door nieuwbouwontwikkelingen en transformatie van kantoorpanden. In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'.
Het regionale plan Werklocaties is vastgesteld door de Provincie. De vervolgstappen in het proces, instellen voorzienbaarheid en voorbereiden ruimtelijke aanpassingen, zijn ingezet. Deze afspraken moeten leiden tot een betere verhouding in kwaliteit van aanbod van bedrijfskavels. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat betekent ook voldoende woningaanbod voor studenten en expats. Dit aanbod is in 2018 verder versterkt.

Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten

Nieuwbouw en transformatie opgaven worden gerealiseerd.

Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt

Binnen de ruimtelijke projecten wordt steeds met zorg een goede afweging gemaakt ten aanzien van ruimtegebruik (zoals dichtheid, handhaven bomen). De burgers worden bij de ruimtelijke projecten (zowel de gemeentelijke als projecten van derden) betrokken. De mate waarin kan per project verschillen.
De gemeentelijke gronden worden marktconform verkocht.

Wat hebben we gedaan

Ruimtelijke ordening

De economie en de woningmarkt draaien op volle toeren, vanuit de markt komen veel initiatieven, ongeveer dertig ontwikkelingsplannen van derden zijn met succes begeleid. Aansprekende voorbeelden zijn: Coberco (melkfabriek), RIN-locatie, Buitenplaats Koningsweg, ING Velperweg, de HES Arnhems Buiten, AKZO-locatie en Landgoed Klingelbeek.

Voor Stadsblokken en Meinerswijk is in 2017 het masterplan vastgesteld. In 2018 is het bestemmingsplan opgesteld en als ontwerp vrijgegeven voor de ter inzage legging.

In 2018 zijn 12 bestemmingsplannen door de gemeenteraad vastgesteld. Het gaat voornamelijk om ontwikkelbestemmingsplannen die ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk maken zoals de RIN-locatie, Groot Rijnwijk en Buitenplaats Koningsweg. Hiermee is een bijdrage geleverd aan de verdere ontwikkeling van Arnhem. Het bestemmingsplan voor heel Schuytgraaf is herzien. Hiermee ontstaat weer een eenduidig en helder juridisch-planologisch kader voor Schuytgraaf waarin alle velden zijn meegenomen: een zogenoemd 'veegplan'.

Voor de gebieden in Arnhem waar het waardevolle groen en de bomen niet adequaat waren bestemd is het facetplan 'Groen en bomen' vastgesteld. Door dit bestemmingsplan zijn al het structurele groen en de waardevolle bomenlanen goed beschermd.

Het uitgeven van kavels in Particulier Opdrachtgeverschap heeft een grote vlucht genomen. De in 2018 nog beschikbare kavels (in projecten Schuytgraaf en Rodenburgstraat) zijn op een enkele kavel na uitverkocht; in deze delen van Arnhem overstijgt de vraag het aanbod. Alleen in Gaardenhage zijn nog meerdere kavels beschikbaar.

In 2018 zijn voorbereidingen getroffen voor de implementatie van de Omgevingswet die per 1 januari 2021 in werking treedt. De opgave is ambtelijk verder voorbereid in opmaat naar de implementatiejaren 2019 en 2020. De Omgevingswet heeft een plek gekregen in het coalitieakkoord. De gemeenteraad is met een masterclass Omgevingswet bij de opening van het bestuurlijke jaar bijgepraat. Er is daarvoor ook een reader opgesteld "Omgevingswet, Omgevingsvisie en Gemeenteraad". In december is in de raadskamer een workshop gegeven om de veranderingen door de komst van de Omgevingswet voor het bestuur in het fysieke domein verder te verkennen. Op bescheiden schaal is met individuele inwoners gesproken over participatie bij de implementatie van de Omgevingswet.

Grondbeleid

Over 2018 bedraagt het positief resultaat op de grondexploitaties circa € 140.000. Dit is het saldo op het afsluiten van het project Dreessingel, een tussentijdse winstneming op het project Zuidelijke binnenstad en het bijstellen van de voorzieningen van een aantal projecten als gevolg van de herziening van de grondexploitaties en de algemene kosten van de grondexploitaties. Het resultaat op de grondexploitaties is exclusief het resultaat op erfpacht, strategische posities en voorstudies. In 2018 zijn 18 kavels uitgegeven.

Wonen en bouwen

- De prestatieafspraken met de woningcorporaties zijn grotendeels uitgevoerd en nieuwe/ aanvullende afspraken voor 2019 en verder zijn gemaakt op het gebied van duurzaamheid, huisvesting van bijzondere doelgroepen, woonoverlast, leefbaarheid in de wijken en opstellen van wijkvisies in twee wijken.
- Er zijn netto 1.374 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. Toevoegingen zijn gerealiseerd door nieuwbouwontwikkelingen en transformatie van kantoorpanden.
- In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'. Tegelijkertijd is in de geest van deze ambitie al gehandeld in de programmering van nieuwe opgaven.
- Corporaties stellen jaarlijks 120 woningen aan beschikbaar aan huisvesting van maatschappelijke doelgroepen in het kader van beschermd wonen, hebben grote stappen gemaakt in het behalen van de prestatieafspraak op duurzaamheid (gemiddeld label B in 2020).
- In 2018 is gestart met een woningbehoefteonderzoek onder woonwagenbewoners.
- In 2018 is gestart met de evaluatie van de huisvestingsverordening en het woningsplitingsbeleid.
- In 2018 is gestart met het opstellen van een visie op wonen en zorg en zijn doetafels gestart op de thema's nieuwe woonconcepten en overlast. Dit in samenwerking met partijen en inwoners in de stad.
- De subregionale woonagenda en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zijn vastgesteld door het college. Hierin wordt gezocht naar de meest optimale samenwerking met de andere subregiogemeenten van Arnhem (Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden en Rozendaal). De vraag 'Waar kunnen we elkaar versterken en aanvullen en hoe bereiken we dat' staat centraal.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

17A46 Onderzoek aantrekkelijk Arnhem Zuid

Het resultaat van het onderzoek dat ter uitvoering van het amendement is gedaan, wordt betrokken bij de actualisering van de kaders voor de ontwikkeling van het Olympusgebied (omgeving voormalige Rijnhal). Aanbieding aan de raad heeft begin februari 2019 plaatsgevonden.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners

- Woningcorporaties.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-60.899	-42.017	-52.258	-50.261	1.997
Baten	85.520	38.962	49.608	50.741	1.133
Saldo lasten en baten	**24.621**	**-3.055**	**-2.650**	**480**	**3.129**
Toevoegingen aan reserves	-11.273	-1.472	-4.799	-4.777	22
Onttrekkingen aan reserves	2.858	1.915	278	2.206	1.928
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-8.415**	**443**	**-4.521**	**-2.571**	**1.949**
Gerealiseerd resultaat	**16.206**	**-2.612**	**-7.170**	**-2.091**	**5.078**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**1.997**	**V**			
Verschuiving bouwgronden in exploitatie	-891	N	Fasering bouwgronden in exploitatie (BIE ofwel grondexploitatieprojecten) leiden tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten. Maar omdat het saldo van de lasten en baten 2018 op de lopende projecten naar de balans gaat als onderhandenwerk, is er per saldo geen resultaat in de exploitatie (zie ook baten).	I	AR
Resultaat grondexploitaties	-1.992	N	Het jaarresultaat 2018 op de grondexploitatie is € 1.253.000 voordelig en bestaat uit de volgende onderdelen: a. Tussentijdse winstneming op één project: voordeel € 960.000; b. Nadelige resultaten door toekomstige ontwikkelingen op vastgestelde grondexploitaties: nadeel € 928.000; c. Voordelig saldo op het beheer van strategische posities: voordeel € 308.000; d. Resultaat op afgesloten project: voordeel € 115.000; e. Kosten van voorstudies: nadeel € 167.000; f. Resultaat op erfpachten: voordeel € 973.000; g. Algemene kosten: nadeel € 8.000 Dit resultaat bestaat uit afwijkingen op zowel de lasten (nadeel € 1.992.000) en de baten (voordeel € 3.245.000). Het per saldo positieve resultaat van € 1.253.000 komt ten gunste van de algemene middelen. Hier komt nog een bedrag van € 53.000 bij door een onttrekking uit de BR Voorstudies, als gedeeltelijke dekking voor de kosten van de voorstudies. In totaal ontstaat daarmee een positief saldo van € 1.306.000. Door de voortgang in de uitvoering van de grondexploitatie projecten, neemt het risico op de grondexploitatie af. Als gevolg hiervan valt een bedrag van € 1.992.000 vrij uit de BR Grondexploitatie ten gunste van de AR. Dit voordeel ad € 1.992.000 staat onder de onttrekkingen uit de reserves.	I	AR en BR
Rente strategische posities	523	V	Voordeel op de rente over de boekwaarde van de strategische posities.	I	AR
Verschuiving overige projecten	4.439	V	Fasering overige projecten (zie ook baten). Per saldo ontstaat op dit programma een nadeel op de fasering van de projecten van € 342.000. Daar staat een gelijk voordeel tegenover op enkele andere programma's waar ook een verrekening met de balans van het onderhanden werk plaatsvindt.	I	AR

Kosten ODRA	-465	N	De kosten voor de ODRA zijn totaal € 851.000 hoger uitgevallen. Hiervan is € 386.000 verantwoord op R7 en € 465.000 op R8. Door een toename van het aantal vergunningaanvragen zijn de kosten voor vergunningverlening, toezicht en advies hoger uitgevallen. Voor de bouwaanvragen resulteert dit ook in hogere legesinkomsten die de hogere kosten van ODRA overschrijden.	S	AR
Stimuleringsmaatregelen woningbouw	100	V	De ontvangst van een subsidie en de doorbetaling ervan aan het betreffende project heeft niet plaatsgevonden in 2018. Dit leidt tot een voordeel bij de lasten en bij de baten tot een nadeel.	I	AR
Afwikkeling projecten en vastgoedtransacties	213	V	De afsluiting van enkele kleinere projecten leidt tot een voordeel van € 126.000 en de verkoop van enkele percelen grond tot een voordeel van € 87.000	I	AR
Baten	**1.133**	**V**			
Verschuiving bouwgronden in exploitatie	868	V	Fasering bouwgronden in exploitatie (BIE ofwel grondexploitatieprojecten) leiden tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten. Maar omdat het saldo van de lasten en baten 2018 op de lopende projecten naar de balans gaat als onderhandenwerk, is er per saldo geen resultaat in de exploitatie (zie ook baten).	I	AR
Resultaat grondexploitaties	3.245	V	Zie toelichting onder de lasten bij het onderdeel grondexploitatie.	I	AR
Bouwleges	1.658	V	De opbrengsten uit bouwleges zijn door de toename van het aantal vergunningaanvragen hoger uitgevallen. De bouwactiviteiten zijn toegenomen en daarnaast is landelijke regelgeving aangepast. Sinds medio 2018 mogen weer leges geheven worden voor bouwactiviteiten in gebieden met een bestemmingsplan ouder dan 10 jaar.	I	AR
Verschuiving overige projecten	-4.781	N	Fasering overige projecten (zie ook lasten).	I	AR
Stimuleringsmaatregelen woningbouw	-100	N	De ontvangst van een subsidie en de doorbetaling ervan aan het betreffende project heeft niet plaatsgevonden in 2018. Dit leidt bij de lasten tot een voordeel en bij de baten tot een nadeel.	I	AR
Resultaat overige grondtransacties	235	V	Op een aantal grondtransacties, niet zijnde grondexploitaties (BIE) is een voordeel behaald.	I	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Nieuwbouw woningen	2016	9,1	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.	ABF - Systeem Woningvoorraad

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Voorbereiding implementatie Omgevingswet;
- Monitoring prestatie-afspraken en nieuwe afspraken (ter kennisneming);
- Woningbouwplanning en nieuwe regionale afspraken met de provincie;
- Actualisering Volkshuisvestelijke kader 2016-2018 en Uitvoeringsagenda 2017-2018 van de Arnhemse woonprincipes 2025;
- Uitwerking hoe kan worden ingezet op de thema's als sociale huurwoningen en goedkope koopwoningen, middenhuur en bijzondere woonvormen (waaronder zelfbouw).

Actuele beleidskaders

- Nota Zicht op Gegronde Keuzes;
- Herijking van het grondbeleid uit 2005 (Nota Grond(ig) bezien!) in 2013;
- Arnhemse Woonprincipes 2025;
- Volkshuisvestelijk kader 2016-2018;
- Uitvoeringsagenda 2017-2018;
- Huisvestingsverordening 2016;
- Starterslening.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Ronald Paping
Jan van Dellen

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Wat wilden we bereiken

In de MJPB 2018-2021 zijn in dit programma diverse ambities opgenomen op het gebied van Financiën en Bedrijfsvoering. Hierbij valt te denken aan ambities ten aanzien van de instroom van jongeren/ inzet trainees, het bevorderen van de diversiteit in het personeelsbeleid, de gemeentelijke huisvesting en de ICT.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Instroom van jongeren in personeelsbestand	
Het huidige traineeprogramma loopt van 2017 tot september 2019. Als werkgever wordt ruimte geboden om trainees die dat willen en die geschikt zijn in te laten stromen in onze organisatie. Op het talentprogramma "werken zonder te beperken", zijn in 2018 drie jonge mensen aangenomen. Dit programma loopt de komende jaren door. Met het oog op de noodzaak van instroom van jongeren én meer diversiteit zijn de eerste stappen gezet voor vernieuwing van onze arbeidsmarktcommunicatie. Het budget Instroom jongeren wordt vooral ingezet om het traineeprogramma en het talentprogramma te continueren, dakpanconstructies te bevorderen (jonge mensen worden dan 3 of 6 maanden naast oudere collega die vertrekken ingezet) en de arbeidsmarktcommunicatie te versterken.	
Verlaging huisvestingslasten bij krimpende organisatie	
In de MJPB 2018-2021 is de taakstelling op huisvesting als gevolg van nieuw afgesloten huurcontracten gerealiseerd.	
Meerjarig stabiel niveau van de omslagrente	
De omslagrente kan stabiel gehouden worden door de gemiddeld aan geldverstrekkers te betalen rente slechts beperkt te laten fluctueren. Dat kan gerealiseerd worden door -indien nodig- variatie aan te brengen in de looptijden van nieuwe leningen. De huidige stabiele -lage- rente op de kapitaalmarkt maakt ingrijpen in deze vorm nog niet nodig. Voorzien wordt dat de omslagrente gedurende langere tijd op de huidige 2% kan blijven.	
Diversiteit in personeelsbestand	**V05**
In 2018 heeft de gemeente het Charter Diversiteit ondertekend. Hieruit is een plan van aanpak voortgevloeid voor meer aandacht aan diversiteit en inclusie binnen de gemeentelijke organisatie. Belangrijk onderdeel hiervan was de All Inclusive week. In deze week werden voor alle collega's veel verschillende activiteiten georganiseerd (film, theater, workshops, lezingen, besprekingen in managementoverleggen) om het bewustzijn te vergroten en de dialoog hierover op gang te brengen. Ook werden bewustwordingssessies georganiseerd met mensen met een fysieke beperking. De gemeente heeft daarnaast meegewerkt aan een onderzoek van de universiteit Tilburg. De conclusies en verbeterpunten die voortvloeien uit dit onderzoek worden in 2019 uitgewerkt. De gemeente heeft daarnaast het verdrag van Dordrecht onderschreven waarin aandacht is voor de positie van transgenders op de werkvloer. In 2019 wordt langs twee lijnen verder op diversiteit ingezet. Bewustwording en vernieuwing van arbeidsmarktcommunicatie en concrete acties op basis van de resultaten van het onderzoek van de Universiteit van Tilburg. Dit onderzoek biedt handvatten voor verruiming van mogelijkheden voor het diverser maken van de organisatie.	
Bewustwording diverse samenleving in ambtelijke uitvoeringspraktijk	**V05**
Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Diversiteit in personeelsbestand'.	
Voldoende weerstandsvermogen om gemeentelijke risico's af te dekken	
De weerstandsfactor komt op basis van de realisatie over 2018 uit op 1,5. Dit betekent dat er (meer) dan voldoende weerstandsvermogen is om de gemeentelijke risico's af te dekken. Vooruitkijkend naar 2019, waarbij reeds een aantal onttrekkingen aan de algemene reserve is begroot, lijkt de weerstandsfactor met de huidige inzichten te dalen naar 1,0. Dit is het minimale niveau om dekking te bieden aan gemeentelijke risico's.	
Flexibele huisvesting voor personeel	
Er is eind 2018 bij twee organisatie onderdelen gestart met Het Nieuwe Werken. Deze proef levert inzichten op die kunnen worden gebruikt bij de verdere uitrol in 2019.	
Financieel gezonde gemeente	
De financiële positie is op basis van de jaarrekening 2018 in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende (weerstandsvermogen, grondexploitatie), maar wel onverminderd kwetsbaar aangezien de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Het is de vraag of de positieve ontwikkelingen die de financiële kengetallen bij de jaarrekening laten zien doorgetrokken kunnen worden naar de komende jaren. Dit in het licht van de ontwikkelingen en risico's op bijvoorbeeld het zorgdomein.	
Een goede financieringsfunctie	
De financieringsfunctie rust op twee pijlers: betalingsverkeer, waarvoor goede relaties vereist zijn met de (huis)banken en beschikbaarheid van financiering (geld).	

De relaties met de banken, waarmee de gemeente Arnhem zaken doet, zijn onverminderd goed. Betalingen en ontvangst van geld verloopt soepel en ongestoord. Ook in 2018 is de gemeente in staat gebleken om in samenwerking met geldmakelaars tegen gunstige voorwaarden leningen aan te trekken, wat ertoe heeft geleid dat de gemiddelde rente over aangetrokken leningen verder is gedaald.

Evenwichtige opbouw personeelsbestand

Bij een evenwichtige opbouw als het om leeftijd gaat, is er nog altijd een flinke oververtegenwoordiging van oudere medewerkers. Ook bij een evenwichtige opbouw als het gaat om migratieachtergrond is er nog achterstand in te halen. Zie de toelichting bij bovenstaand doel 'Diversiteit in personeelsbestand'.

Evenwichtige lastendruk voor Arnhemse inwoners en ondernemers

Deze doelstelling heeft alleen betrekking op de MJPB als de nieuwe tarieven en de verhouding tussen inwoners en ondernemers wordt bepaald. In de jaarrekening kan daarop geen afwijking ontstaan.

Betrouwbare en veilige informatievoorziening

Om te komen tot een betrouwbare en veilige informatievoorziening is een aantal trajecten opgestart en (deels) uitgevoerd:

- Het bewustmaken van onze medewerkers met betrekking tot Cybersecurity (de Safe & Sound campagne) heeft een goede start gekregen en geleid tot een licht verhoogd bewustzijn maar vraagt nog een meerjarige inspanning.
- Het op orde krijgen van de infrastructuur met betrekking tot Cybersecurity, naar aanleiding van het Rekenkamer Arnhem onderzoek waarbij zeer grote kwetsbaarheden zijn aangetoond.
- Het implementeren van het ISMS (Information Security Management System), waardoor Cybersecurity een integraal onderdeel wordt van de bedrijfsvoering, is technisch gerealiseerd maar moet nog in de organisatie ingebed worden. Schaarse capaciteit en middelen zijn beperkend in het verder doorvoeren en coördineren van beveiligingsmaatregelen conform de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG).
- Auditing zoals ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) is uitgevoerd waardoor Arnhem aantoonbaar in control is op die onderdelen.
- Er zijn diverse maatregelen genomen om de beschikbaarheid en integriteit van de informatiesystemen (zoals het zaaksysteem) te verbeteren maar ook hier vraagt het om meerjarige inspanningen en investeringen. Schaarse capaciteit en middelen zijn hier beperkend in.

Wat hebben we gedaan

Personeelsopbouw

Zie de realisatie onder prestatiedoel 'Instroom van jongeren in personeelsbestand'.

Indirecte personeelskosten

Voor de toekomstig verwachte WW/BW-uitkeringen (Werkloosheidswet/Bovenwettelijke uitkering) als gevolg van reorganisatie of verzelfstandigingen is een voorziening personele verplichtingen gevormd. Meer informatie is te vinden in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Huisvesting

Het haalbaarheidsonderzoek naar de gemeentelijke huisvesting is in maart 2018 afgerond. Vervolgens zijn de ambities van het college op 4 december gedeeld met de raad. Daarna is het startschot gegeven om een modulair programma van eisen met kostenramingen op te gaan stellen voor de verbouwing. Het streven is om medio 2023 het project af te ronden. Tussentijds moeten nog besluiten door college en raad genomen worden.

ICT

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt informatie gegeven over de ontwikkelingen op het gebied van ICT en Informatie & Automatisering.

Treasury

Op de geldleningen is een klein positief resultaat behaald van € 160.000. Daarnaast was er geen noodzaak om de in de begroting opgenomen buffer voor rentestijgingen aan te spreken. Het resultaat op het product Geldleningen wordt nader toegelicht in de paragraaf Financiering.

Gemeentefonds

In het gemeentefonds hebben de negatieve ontwikkeling van het accres, de ontwikkelingen op de diverse maatstaven van de algemene uitkering in 2018 en de verrekeningen over oudere jaren voor een negatief resultaat gezorgd.

De in 2018 ontvangen decentralisatie- en integratie-uitkeringen zijn of worden veelal verrekend met de reguliere programma's waarop de intensiveringen of extra lasten zich hebben voorgedaan of in de komende jaren gaan voordoen.

Belastingen en heffingen
Een evenwichtige belastingverdeling tussen enerzijds burgers en ondernemers en anderzijds burgers onderling met de mogelijkheid van kwijtschelding heeft plaatsgevonden.

De indexering belastingen was in 2018 1,6% gebaseerd op consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Plan Bureau (CPB). Meer informatie over belastingen en heffingen is te vinden in de paragraaf Lokale Heffingen.

Vennootschapsbelasting (Vpb)
Vanaf 2016 is de gemeente verplicht om over ondernemingsactiviteiten vennootschapsbelasting af te dragen. In het afgelopen jaar is de onderbouwing van de belastingplicht vrijwel geheel afgerond. Afstemming met de belastingdienst gaat in 2019 plaatsvinden, waarna de aangiften van 2016, 2017 en 2018 definitief kunnen worden gedaan. Het project duurt, mede doordat de belastingdienst is gewijzigd van inzicht, langer dan vooraf verwacht.

Met wie werken we samen
Verbonden partijen
NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partners
Niet van toepassing.

In de paragraaf subsidies is een overzicht opgenomen van alle partners binnen dit programma die in 2018 een subsidie hebben ontvangen.

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-102.310	-98.674	-98.043	-107.796	-9.653
Baten	475.452	466.212	480.590	486.388	5.798
Saldo lasten en baten	**373.142**	**367.539**	**382.547**	**378.692**	**-3.856**
Toevoegingen aan reserves	-28.647	-4.430	-28.515	-30.909	-2.394
Onttrekkingen aan reserves	19.034	3.270	42.048	42.806	758
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**-9.613**	**-1.160**	**13.533**	**11.897**	**-1.636**
Gerealiseerd resultaat	**363.529**	**366.379**	**396.080**	**390.589**	**-5.492**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Taakveld	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-9.653**	**N**			
Gemeentefonds	-1.748	N	Reservering diverse decentralisatieuitkeringen uit decembercirculaire	S	AR
Treasury	2.038	V	Buffer rentestijgingen niet aangesproken en resultaat treasury		
Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	1.039	V	Budgetten niet aangesproken		
OZB belasting	-105	N	Een hogere last als gevolg van het afboeken van vorderingen en het verhogen van de voorziening dubieuze debiteuren.	I	AR
Resultaat De Connectie	-2.654	N	Voor het totaalresultaat op De Connectie moet ook rekening worden gehouden met de (niet vermelde) voordelen op R0, R1, R6, R7 en R9. Per saldo resulteert dit in een nadeel van € 1.400k op De Connectie. Dit resultaat wordt veroorzaakt door meerkosten ICT (onder andere extra werkzaamheden als gevolg van uitkomsten rekenkameronderzoek), afrekening definitief resultaat 2017 en de meerjarige doorwerking CAO-afspraken voor De Connectie.	I	AR
Huisvestingskosten Stadskantoor	-1.736	N	Bijdrage huurovereenkomst Stadskantoor van De Connectie. Hier tegenover staat een bate.	I	AR
ODRA	-1.064	N	Dit betreft de dienstverlening die door De Connectie voor de ODRA wordt gedaan. Dit wordt via Arnhem gefactureerd. Er staat een bate tegenover.	I	BR
Vennootschapsbelasting	178	V	Op basis van de voorlopige aangifte 2018 bedraagt de gerealiseerde vennootschapsbelasting € 422k. Bij een definitieve aangifte kan dit bedrag nog veranderen. De afwijking komt dan in het betreffende jaar terecht (2019 of 2020).	I	AR
Dekkingsresultaat op uren	-2.427	N	Door middel van doorbelasting van uren worden loonkosten toegerekend aan de juiste programma's. Per saldo leidt dit nog tot een tekort van € 900k op R9. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door daling in rendabele capaciteit, hetgeen een tekort oplevert in doorbelasting van overhead en loonkosten op de projecten. De overschrijding op de lasten wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een voordeel in de baten.	I	AR
Sportbedrijf	-529	N	Dit betreft doorbelaste ICT kosten van De Connectie. Deze zijn opgenomen in de doorbelasting als gevolg van de DVO naar het Sportbedrijf, zie de baten.	I	BR

Loonkosten indirecte medewerkers	-2.253	N	Deze overschrijding wordt gedeeltelijk gedekt door baten. Er blijft een overschrijding van € 1.207k.	I	AR
Baten	**5.798**	**V**			
Gemeentefonds	-1.315	N	Lagere inkomsten gemeentefonds door lager accres	S	AR
OZB belasting	-227	N	De verordening, en daarmee de opbrengst OZB 2018, is opgesteld op basis van een inschatting van de WOZ-waarden voor een nieuwe peildatum. De waarde voor niet-woningen is hierbij enigszins te hoog ingeschat. De werkelijke WOZ-waarde niet-woningen ligt op een lager niveau en betekent voor 2018 een lagere opbrengst dan begroot.	I	AR
Belastingen Lingewaard	-420	N	Medio 2017 is de samenwerking met de gemeente Lingewaard op het gebied van uitvoering werkzaamheden belastingen beëindigd. De hiermee gepaard gaande ontvlechting in de begroting viel gelijktijdig met de ontvlechting van De Connectie en is abusievelijk niet verwerkt in de begroting. Hierdoor resteert een nadeel van € 420.000.	S	AR
Resultaat op De Connectie	256	V	Zie toelichting bij de lasten.	I	AR
Servicekosten Stadskantoor	682	V	Dit betreft doorbelaste servicekosten technisch beheer aan onderhuurders Stadskantoor die niet begroot zijn.	I	AR
Huisvestingskosten Stadskantoor	1.283	V	Zie toelichting bij de lasten.	I	AR
ODRA	1.490	V	Zie toelichting bij de lasten.	I	BR
Dekkingsresultaat op uren	1.503	V	Door middel van doorbelasting van uren worden loonkosten toegerekend aan de juiste programma's. Per saldo leidt dit nog tot een tekort van € 900k op R9. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door daling in rendabele capaciteit, hetgeen een tekort oplevert in doorbelasting van overhead en loonkosten op de projecten. De overschrijding op de lasten wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een voordeel in de baten.	I	AR
Sportbedrijf	1.055	V	Dit betreft de DVO tussen gemeente Arnhem en het Sportbedrijf.	I	BR
Loonkosten indirecte medewerkers	2.101	V	Deze onderschrijding is ter dekking van de lasten.	I	AR

Indicatoren

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) verplicht dienen te worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren voor dit programma zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.

Indicator	Jaar	Score	Toelichting	Bron
Woonlasten éénpersoonshuishouden	2018	695	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO, Groningen
Woonlasten meerpersoonshuishouden	2018	759	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO, Groningen
WOZ-waarde woningen	2018	187	De gemiddelde WOZ waarde van woningen, x € 1.000.	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
Formatie	2018	5,9	Toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van eigen organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. In fte per 1000 inwoners.	Eigen gegevens gemeente
Bezetting	2018	5,8	Werkelijk aantal fte dat werkzaam is binnen eigen organisatie. In fte per 1000 inwoners.	Eigen gegevens gemeente
Apparaatskosten per inwoner	2018	646	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor het uitvoeren van de organisatorische taken.	Eigen gegevens gemeente
Kosten inhuur externen als % van de loonsom	2018	13	Inzet van uitzendkrachten, zzp'ers of detacheringsovereenkomsten.	Eigen gegevens gemeente
Overhead % van totale lasten	2018	7	Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.	Eigen gegevens gemeente

Raad en Beleid

Raadsonderwerpen in 2018

- Belasting- en legesverordening;
- Evaluatie pilot anoniem solliciteren.

Actuele beleidskaders

- Treasurystatuut;
- Verordening financieel beleid en beheer 2017;
- Financiële spelregels n.a.v. “het Lenteakkoord”;
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- Nota Financieringsbemiddeling;
- Notitie Overhead juli 2016 (BBV);
- Notitie Rente juli 2016 (BBV);
- Meicirculaire 2018.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Ronald Paping
Jan van Dellen

Paragrafen

De paragrafen vormen een ‘dwarsdoorsnede’ van de begroting. Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen wisselt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1 Lokale heffingen

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3 Onderhoud kapitaalgoederen

4 Financiering

5 Bedrijfsvoering

6 Verbonden partijen

7 Grondbeleid

8 Investeringen

9 Subsidies

10 Integriteit

Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

- Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!': in het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2015 zijn doorgevoerd;
- Algemene regel: alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven worden jaarlijks met maximaal de inflatie (CBS consumentenprijsindex) verhoogd. De toegepaste verhoging voor 2018 is 1,6%.

Uitgangspunten tarieven 2018

Evenwichtige lastenverdeling tussen burgers onderling (draagkracht)

De gemeenteraad heeft in het Coalitieakkoord 2014-2018 afspraken gemaakt over de lokale lastenontwikkeling. De tarieven voor de inwoners zijn op meerdere fronten onder de loep genomen. Afspraken op het gebied van de OZB (onroerendezaakbelasting) leiden bijvoorbeeld tot een andere verdeling van lasten voor eigenaren en gebruikers van onroerend goed, waarbij de totale belastingopbrengst voor de gemeente gelijk blijft.
De instrumenten die Arnhem hiervoor inzet zijn:

- de grondslag van de belastingen;
- de OZB en de rioolheffing hebben met de WOZ-waarde een grondslag met een lasten verdelende werking. Zo geldt voor eigenaren van woningen en bedrijfsgebouwen en huurders van bedrijfsgebouwen: ‘hoe hoger de waarde van de woning/ het gebouw, hoe hoger de te betalen belasting’;
- kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

De gebruiker betaalt

Bij de afvalstoffenheffing wordt een relatie gelegd tussen de mate van gebruik en de belasting die iemand betaalt. Daarom werkt de gemeente bij de afvalstoffenheffing met twee tarieven voor particulieren: één voor eenpersoonshuishoudens en één voor meerpersoonshuishoudens.

Belangrijke ontwikkelingen 2018

Afvalstoffenheffing / invoering Diftar

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad besloten om de invoering van Diftar, een gedifferentieerd tarief naar rato van het afvalaanbod, uit te stellen. Er is besloten om meer tijd te nemen voor het invullen van de randvoorwaarden die eerder door de raad waren gesteld en Diftar niet per 1 januari 2019 in te voeren. De vaste afvalstoffenheffing, gedifferentieerd naar één- en meerpersoonshuishoudens, blijft daarmee ook in 2019 gehandhaafd. Een definitief besluit over de termijn waarop Diftar zal worden ingevoerd, wordt genomen bij de vaststelling van de belastingverordening.

Parkeerbelasting

In de raadsvergadering van 18 december 2017 is het Parkeerplan Spijkerkwartier aangenomen. Dit parkeerplan, waarin het betaald parkeren wordt uitgebreid, is op initiatief van de wijk zelf ontwikkeld en opgesteld. De wijziging is op 1 mei 2018 in werking genomen voor de vergunningen en op 1 juli 2018 voor de parkeertarieven.

Havengelden (scheepvaartrechten)

Vanaf 1 augustus 2017 loopt de inning van havengelden via Parkline Aqua. De tarieven voor de verschillende kades zijn apart vastgesteld. Indien een schip in het bezit is van een Green Award Certificaat, worden een korting op het tarief ontvangen.

Marktgelden

Met ingang van 1 april 2018 zijn de weekmarkten verzelfstandigd. Tevens is per die datum de Marktgeldenverordening ingetrokken.

Opbrengsten 2018 van de lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft inzicht in de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en heffingen, afgezet tegen de begroting 2018.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Belastingsoorten				
Onroerend Zaakbelasting	52.855	54.300	54.073	-227
Afvalstoffenheffing	15.484	15.540	16.095	555
Rioolheffing	15.984	16.338	16.203	-135
Subtotaal	**84.323**	**86.178**	**86.371**	**193**
Overige heffingssoorten				
Parkeerbelasting	6.588	7.039	6.871	-168
Leges burgerlijke stand	2.849	2.745	2.882	137
Bouw- en sloopvergunningen (WABO)	3.866	3.251	4.940	1.689
Overige heffingen	1.399	1.268	971	-297
Subtotaal	**14.702**	**14.303**	**15.664**	**1.361**
Totaal	**99.025**	**100.481**	**102.035**	**1.554**

Toelichting

- Onroerend zaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing

Het nadelig resultaat ten aanzien van onroerend zaakbelasting en rioolheffing wordt veroorzaakt doordat de waardeontwikkeling van met name niet-woningen in werkelijkheid minder hard gedaald is dan waarmee bij het vaststellen van de tarieven is gerekend. Dit betekent voor 2018 een lagere opbrengst dan begroot.
De meeropbrengst op afvalstoffenheffing is het gevolg van een grotere toename van het aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden.

- Leges burgerlijke stand

De hogere opbrengst op de leges burgerlijke stand is toe te schrijven aan het aantal verstrekte paspoorten, rijbewijzen en identiteitskaarten. Hiervoor geldt dat een groot deel van de ontvangen leges direct worden afgedragen aan het Rijk.

- Bouw- en Sloopleges WABO

De opbrengsten uit bouwleges zijn door de toename van het aantal vergunningaanvragen hoger uitgevallen. De bouwactiviteiten zijn toegenomen en daarnaast is landelijke regelgeving aangepast. Sinds medio 2018 mogen weer leges geheven worden voor bouwactiviteiten in gebieden met een bestemmingsplan ouder dan 10 jaar.

Kwijtschelding

Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als het zogenoemde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
In 2018 is in totaal € 2,35 miljoen kwijtgescholden.

Bedragen x € 1.000

Overzicht kwijtschelding	Realisatie 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Afvalstoffenheffing en rioolheffing	2.347	2.145	2.355	210
Totaal	**2.347**	**2.145**	**2.355**	**210**

Kostendekkendheid heffingen

Rioolheffing

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkenheid tbv rioolheffing	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.174	14.258
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-	-
Netto kosten taakvelden	*14.174*	*14.258*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	942	942
BTW	1.427	1.469
Totale kosten	**16.543**	**16.669**
Opbrengst rioolheffing	16.338	16.203
Dekkingspercentage	**99%**	**97%**

Afvalstoffenheffing

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkenheid tbv afvalstoffenheffing	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.910	16.353
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-2.074	-1.913
Netto kosten taakvelden	*12.836*	*14.440*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	583	609
BTW	2.123	2.345
Totale kosten	**15.542**	**17.394**
Opbrengst afvalstoffenheffing	15.540	16.095
Dekkingspercentage	**100%**	**93%**

De daling van de kostendekkendheid van afvalstoffenheffing ten opzichte van de begroting wordt veroorzaakt door een stijging van de lasten voor de verwerking van afval en hogere kosten in verband met de verlening van kwijtschelding. Daar staat een hogere opbrengst tegenover. Per saldo daalt de kostendekkendheid naar 93%.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden).
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om tegenvallers (de risico's) op te vangen. De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) en in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting van de paragraaf

Hoe staat Arnhem er financieel voor? Net als wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het noodzakelijk om zicht te hebben in de wijze waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Als iemand bijvoorbeeld een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, dan kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Heeft Arnhem geen of weinig schulden, een goed gevulde 'bankrekening' (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor.
Het weerstandsvermogen geeft daarnaast aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt.
Met behulp van de hiernaast afgebeelde financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een goed beeld worden geschetst van de financiële positie van Arnhem.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen tegenover die schuld staat. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en zijn voorzien van een toelichting.

De financiële kengetallen laten voor Arnhem het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	80%	100%	86%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	71%	90%	76%

2. Solvabiliteitsratio	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	16%	15%	16%

2A. Weerstandsvermogen (factor)	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	2,1	2,0	1,4

3. Kengetal grondexploitatie	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	8%	9%	7%

4. Structurele exploitatieruimte	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	-1%	-2%	-2%

5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	103%	104%	100%

Conclusie

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de financiële positie in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende is, maar waarbij ook een essentieel onderdeel als de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Dit was voor de provincie bij de MJPB 2019-2022 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. Ten opzichte van begroting 2018 verbetert de solvabiliteit op basis van de realisatie over 2018 wel. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De grens ligt namelijk op 20%.

De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) komt op basis van de realisatie lager uit dan in de begroting is verwacht, maar is nog steeds aan de hoge kant. De verlaging komt deels door daadwerkelijk lagere schulden, maar ook deels doordat de gerealiseerde baten hoger uitvallen dan begroot (het zogenaamde 'noemer'-effect).
Het weerstandsvermogen kent bij het jaarverslag daarentegen een positiever beeld, waarbij de weerstandsfactor als gevolg van de het resultaat over 2018 uitkomt op 1,4. Dit ligt lager dan de 2,0 die in de MJPB 2018-2021 was opgenomen, maar is nog steeds voldoende om de risico's te kunnen opvangen.
Het kengetal van de grondexploitatie toont aan dat Arnhem in de minst risicovolle categorie zit (gebaseerd op basis van de lopende verwachte grondexploitaties). Dit komt omdat de gemeente Arnhem in de tijd van de economische crisis grote verliezen heeft moeten nemen en ook genomen heeft. De nieuwe regelgeving in het BBV leidt tot verplichte tussentijdse winstnemingen in de grondexploitatie. Dit ligt niet in de lijn van een behoedzame raming, zoals door Arnhem tot voor kort werd gehanteerd. Dit maakt het noodzakelijk om ook voor het grondbedrijf de aanwezige risico’s nauwlettend te volgen en hierop te sturen.

Het kengetal over de structurele exploitatieruimte is overgenomen van de begroting over 2018. In de jaarrekening wordt namelijk geen nieuwe analyse gemaakt van de verdeling tussen structurele en incidentele lasten en baten. De woonlasten liggen in de realisatie 2018 iets lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat de woonlasten afgezet zijn ten opzichte van de baten en deze vallen in de realisatie hoger uit dan in de begroting (wederom een 'noemer'-effect).

Uitgangspunten van beleid bepaling weerstandsvermogen voor risico's

Het centrale uitgangspunt van het gemeentelijk beleid voor risico's is dat de gemeente voldoende buffers heeft om risico's als die zich voordoen op te vangen. Het doel is daarbij om niet iedere tegenvaller direct van invloed te laten zijn op het lopende beleid, waardoor de reguliere dienstverlening niet in het gedrang komt:

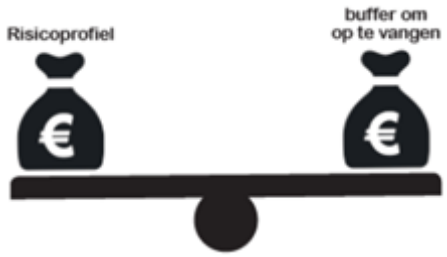

De benodigde weerstandscapaciteit is bepaald door de omvang en impact van de risico’s te bepalen. Het gemeentelijk risicoprofiel voor het jaarverslag 2018 is opnieuw geïnventariseerd.
Onder beschikbare weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om risico’s te kunnen dekken. De hoogte van de beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald door de reserves van de gemeente, de algemene reserve en de bestemmingsreserves grondexploitatie.
De spelregels hiervoor liggen vast in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' en de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11). In deze verordening is in aansluiting op het coalitieakkoord 2018-2022 het volgende vastgelegd: 'Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid.'
Om de robuustheid van de financiële positie goed te beoordelen is het van belang om niet alleen naar het weerstandsvermogen te kijken, maar ook naar ratio's als de solvabiliteit en de netto schuldquote.

Uitkomsten onderzoek spelregels weerstandsvermogen

De beleidsnota dateert uit 2006. Om die reden is dan ook een onderzoek naar de werking van de spelregels weerstandsvermogen. Dit om op basis daarvan besluiten te nemen over een nieuwe geactualiseerde beleidsnota van de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
In het Jaarverslag 2017 en de MJPB 2019-2022 zijn de uitkomsten van dit onderzoek vermeld.
Uit het onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat de het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Tekorten in het grondbedrijf, kortingen op specifieke uitkeringen en het gemeentefonds waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Signaleer met name externe risico's eerder. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen van Rijksbeleid;
- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen;
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering wordt ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarin in de Financiële Jaarrapportage steeds scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Een belangrijke overweging die uit het onderzoek naar voren gekomen is, is dat wanneer tegenvallers/risico's zich daadwerkelijk voordoen bij budgetten met een structureel karakter het niet mogelijk is om deze binnen 1 jaar in de begroting op te vangen. Tijd voor het ontwikkelen van bezuinigingsvoorstellen, tijd voor besluitvorming, frictiekosten zijn hiervan de oorzaak. Voor een meer robuuste berekening van de omvang van het gemeentelijk risicoprofiel zou het dan ook noodzakelijk zijn de risico's bij structurele budgetten twee jaar mee te tellen. Deze gedragslijn hanteren ook veel andere gemeenten.

Een advies uit het onderzoek was ook om paragrafen weerstandsvermogen en stresstest samen te voegen. Zo is het mogelijk de verschillende kengetallen voor de financiële positie beter in onderlinge samenhang te beoordelen. Evenals in de MJPB 2019-2022 zijn de beide paragrafen ook in dit jaarverslag samengevoegd.
Aansluitend op het onderzoek is aangekondigd de Beleidsnota Weerstandsvermogen en risicomanagement te actualiseren. Het onderzoek hiervoor is afgerond. Aansluitend op een themabijeenkomst van het College van B&W over risicomanagement is het voornemen om hierover ook met de auditcommissie te spreken en aansluitend de nieuwe beleidsnota te agenderen in de gemeenteraad.

Grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen berekening voor het risicoprofiel voor de grondexploitaties, tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid en de Financiële Jaarrapportage Projecten 2018.
Uit het onderzoek naar de spelregels voor de berekening van het weerstandsvermogen is gebleken dat tijdens de economische crisis de berekende buffers voor het grondbedrijf niet toereikend was. De verliezen die in het grondbedrijf genomen moesten worden door de stagnatie van de vastgoedmarkt waren groter dan het berekende risicoprofiel en daaraan gekoppeld weerstandsvermogen. Zo werd onder andere de looptijd van grondexploitaties langer dan eerder ingeschat.
De parameters voor de berekening van het weerstandsvermogen zijn parameters die ook op dit moment horen bij de actuele economische situatie. Als de vastgoedmarkt stagneert kunnen bij beperkte buffers ook hier weer tekorten ontstaan. Zeker nu verplicht tussentijdse winsten genomen moeten worden waardoor de mogelijkheden om binnen de grondexploitaties economische tegenvallers op te lossen beperkter aanwezig zijn. Ook wijzigt het risicoprofiel van het grondbedrijf door de behoefte aan meer sociale woningbouw en de noodzaak complexere binnenstedelijke locaties te gaan ontwikkelen waaraan zonder buffers niet kan worden bijgedragen. In de Financiële Jaarrapportage Projecten zijn scenario's opgenomen die zichtbaar maken wat de gevolgen voor het risicoprofiel van het grondbedrijf zouden zijn bij een eventuele nieuwe stagnatie van de vastgoedmarkt.

Breder inzicht door gemeentelijke stresstest

Als aanvulling op de hiervoor genoemde vijf financiële kengetallen kiest Arnhem ervoor om op deze vijf aandachtsvelden nog beter inzicht te krijgen. Hiervoor zijn de vijf kengetallen uitgebreid met een aantal kengetallen die door veel (grote) gemeenten in een gemeentelijke stresstest worden toegepast. Bij elk kengetal wordt door een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende. De kleuren gebruikt bij de verschillende kengetallen (rood, oranje, geel, groen en blauw) komen overeen met de kleuren in het eerste figuur van deze paragraaf en de hierboven opgenomen tabel 'financiële kengetallen'.

1C. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.691	€ 4.426	€ 3.534
b	Schuldevolutie	-2%	8%	-20%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,84%	2,06%	1,73%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	95,70%	94,91%	94,57%

2A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
a	Weerstandsfactor	2,1	2,0	1,4
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

3A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

4A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav structurele exploitatieruimte		rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
a	Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,36%	0,17%
b	Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,00%
c	Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

5A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,05%	0,07%	0,07%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,75%	1,78%	2,02%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0003%	0,0003%

Uit deze aanvullende kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort (groene vakken). Het aandeel nog in te vullen taakstellingen in de begroting is zeer minimaal, terwijl er tevens sprake is van een meerjarig sluitende begroting.
Maar hierbij past een duidelijke kanttekening. De ontwikkelingen in kosten van zorg en ook de voornemens van het Rijk voor de verdeling van de middelen beschermd wonen kunnen grote impact hebben op de financiële positie van onze gemeente. Aanvullende maatregelen te nemen bij de vaststelling van de MJPB 2020–2023 zullen er voor moeten zorgen dat de begroting ook de komende jaren sluitend blijft.
Daarnaast is ook het risicoprofiel van de gemeente minder robuust in vergelijking met sommige andere gemeenten, omdat in Arnhem geen rekening wordt gehouden met het feit dat als risico's zich voordoen op structurele budgetten, het meer dan 1 jaar tijd kost om tegenvallers in de begroting op te vangen.

De toereikendheid van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte blijft ook een aandachtspunt. Dit geldt met name voor het onderhoudsbudget van de wegen en groen. Uit de kengetallen op de woonlasten blijkt dat binnen de OZB in beperkte mate nog ruimte zit op basis van de onbenutte belastingcapaciteit. De leegstand komt in de realisatie iets hoger uit dan begroot en blijft een punt van aandacht.

Op het onderdeel schuldquote komt ook bij deze aanvullende kengetallen een kwetsbaar beeld naar voren. De netto schuld per inwoner blijft onverminderd hoog, maar de schuldevolutie van -20% geeft aan dat de schuld per inwoner in 2018 ten opzichte van de begroting wel flink is afgenomen. Het aandeel van de netto rentelasten op de totale lasten schommelt rond de 2% en dit blijft kwetsbaar volgens de stresstest.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een weerstandsfactor waarbij een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4. De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van het jaarverslag 2018 op een factor van 1,4 uitkomt. Een doorkijk naar Turap-1 2019 op basis van de reeds voorziene effecten op de algemene reserve (bijvoorbeeld de onttrekking van € 10,4 miljoen ter dekking tekort sociaal domein in 2019 conform raadsbrief van 11 december) geeft het inzicht dat de gemeente in 2019 over onvoldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt dan namelijk uit op 0,9. In de Perspectiefnota en de MJPB 2020-2023 zullen op basis van de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen voorstellen worden gedaan voor het op peil brengen hiervan.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2018**	**Doorwerking 2019**
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	33.713	33.713
Beschikbare weerstandscapaciteit	48.606	31.742
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**14.893**	**-1.971**
Verschil (> factor 1,4)	**1.408**	**-15.456**
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9** *)

*) de stand bij Turap-1 2019 geeft de huidige weerstandsfactor aan.

Risicoprofiel

Het risicoprofiel in dit jaarverslag omvat 84 risico's. Er zijn 54 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen. Zeventien risico's hebben een risicoscore van 15 of hoger en/of een invloedpercentage van minimaal 2%.

Belangrijk aandachtspunt bij het risicoprofiel is dat dit zo goed mogelijk per risico wordt ingeschat. Vervolgens wordt door middel van statische berekeningen nagegaan welke mogelijke financiële gevolgen het risicoprofiel voor onze gemeente in totaliteit kan hebben. Dit blijft een belangrijk hulpmiddel, maar zoals eerder al bij de toelichting op de uitkomsten van het onderzoek naar de spelregels weerstandvermogen is aangegeven, hebben dergelijke berekeningen ook beperkingen. Het is geen exacte wetenschap zo is in het verleden gebleken. Bovendien is een belangrijke kanttekening bij de risico's die nu geïnventariseerd zijn, dat de inschatting van de risico's niet plaatsvindt in een statische, als het ware bevroren situatie. De actualiteit leidt weer tot nieuwe- en of gewijzigde risico's. Om die reden wordt de vinger steeds aan de pols gehouden en wordt de raad zowel bij de MJPB als bij het Jaarverslag geïnformeerd over de ontwikkelingen in het gemeentelijk risicoprofiel.
In het risicoprofiel zijn 30 risico's zonder geldgevolg (risicoscore 0) opgenomen. Bij deze risico's, trends en ontwikkelingen is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, of bij deze risico's is de netto risicoscore na beheersmaatregel 0.
In onderstaande risicokaart zijn de risico's weergegeven. Hoe donkerder blauw de kleur, hoe hoger de prioriteit voor de aanpak van het risico.

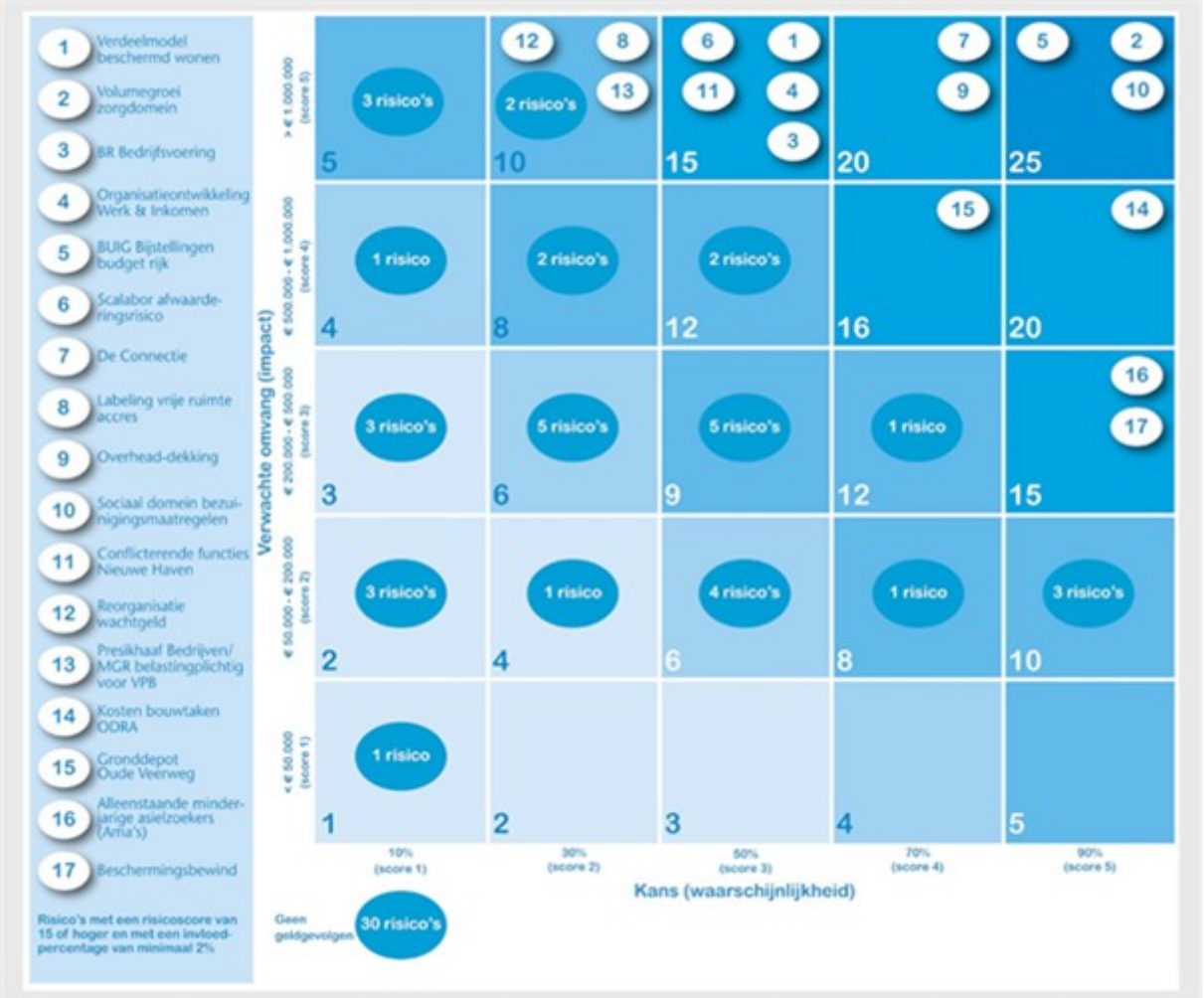

Hieronder worden de belangrijkste 17 risico's gepresenteerd en toegelicht. Er wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- externe risico's;
- risico's fysieke pijler;
- risico's pijler economie en werk;
- overige gemeentelijke risico's;
- risico's grondbedrijf;
- risico's sociale pijler.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Turap-2 2018
Externe risico's						
Verdeelmodel Beschermd Wonen/ Maatschappelijke Opvang/ Begeleiding/ Jeugd						
Er vindt een herziening van de verdeelmodellen sociaal domein plaats. Dit heeft effect voor de verdeling van de gelden over gemeenten op deze domeinen. Voor Beschermd wonen heeft dit het grootste effect omdat de verdeling nog op historische gronden plaatsvindt, gericht op de omvang en spreiding van het aanbod zoals onder de AWBZ is ontstaan, verdeeld over centrumgemeenten. Om de transformatie van de zorg te ondersteunen zullen de middelen niet langer aan de centrumgemeenten, maar aan alle gemeenten op basis van een objectief verdeelmodel verdeeld gaan worden. Het financieel effect van de nieuwe modellen kan nog niet worden vastgesteld. Naar verwachting wordt het verdeelmodel in 2021 ingevoerd. Dit bedrag is een voorlopige inschatting die bijgesteld zal en kan worden op het moment dat hierover meer informatie bekend is.						
	3	5	€ 10.000.000	15	15,0%	Gewijzigd (+)
Labeling vrije ruimte accres						
Als nadere uitwerking van het Regeerakkoord is het Interbestuurlijk Programma (IBP) verschenen. Daarin zijn doelen en resultaten opgenomen die het Rijk in samenwerking met lokale overheden wil realiseren. Het risico bestaat dat de vrije ruimte (het accres gemeentefonds) van gemeenten hier grotendeels voor moet worden ingezet. Dit kan leiden tot knelpunten als de gemeente dit accres ook voor andere doeleinden wil inzetten.						
	2	5	€ 5.000.000	10	3,6%	Ongewijzigd
Risico's fysieke pijler						
Conflicterende functies Nieuwe Haven						
In september 2018 heeft het college, op basis van nieuwe onderzoeksrapporten over de veiligheid in de Nieuwe Haven, geconcludeerd dat de conflicterende gebruiksvormen (industrie, recreatie en wonen) daar een veiligheidsrisico vormen. Er is besloten een aantal korte termijn maatregelen te nemen. Voor de lange termijn wordt een visie opgesteld, waarin verschillende gebruiksscenario's voor de Nieuwe Haven, tegen elkaar zullen worden afgewogen. Als er gekozen wordt voor een scenario waarin bepaalde functies uit oogpunt van veiligheid of ontwikkelmogelijkheden uit de Nieuwe Haven zullen moeten verdwijnen, dan is het waarschijnlijk dat er kosten moeten worden gemaakt.						
	3	5	€ 2.500.000	15	3,0%	Nieuw
Kosten bouwtaken ODRA						
De kosten voor vergunningverlening zijn in de jaarrekening 2018 hoger uitgevallen dan begroot. Oorzaak is een hoger aantal vergunningaanvragen voor met name kleinere bouwvergunningen en bijbehorend bouwtoezicht. Het risico bestaat dat ook in 2019 en verder de begrote kosten onvoldoende zijn om het toegenomen volume aan aanvragen op te vangen.						
	5	4	€ 850.000	20	2,5%	Gewijzigd (+)
Gronddepot Oude Veerweg						
Mogelijk kan de gemeente Arnhem niet voldoen aan een resterende afnameplicht van 80.000 m3 grond uit het gronddepot aan de Oude Veerweg. Gemeente is met de grondbank de verplichting aangegaan 100.000 m3 grond af te nemen voor project Westervoortsedijk Dijktrace. Uiteindelijk is 20.000 m3 binnen het project toegepast. De bestemming van gronddepot vervalt eind 2018 en bebouwing zal plaatsvinden. Afhankelijk van het kunnen vinden van geschikte toepassingsmogelijkheden voor de grond zal er sprake zijn van kosten van afvoer.						
	4	4	€ 600.000	16	1,0%	Ongewijzigd

Risico's pijler economie en werk

Organisatieontwikkeling Werk & Inkomen

De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, de ontwikkeling van Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken, met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams. De uitvoeringsorganisatie staat nog voor een enorme slag, deze is absoluut noodzakelijk om (I) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en (II) de ambities te kunnen realiseren. Slag die gemaakt moet worden:
• De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving
• Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de 'regie' te nemen op participatie
• De inwoner op weg naar werk te volgen en supporten en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat
Dat stelt compleet andere vragen / eisen aan de medewerkers en de wijze van organiseren. Daarom is het noodzakelijk om te investeren in een cultuuromslag, opleiding en coaching van medewerkers, goed werkende ondersteunende systemen, tijdelijke inhuur en mobiliteit van medewerkers die de ontwikkeling niet kunnen / willen volgen. Dat laatste vraagt een zeer proactieve aanpak waar nu al op wordt ingezet, boventalligheid wordt zoveel mogelijk voorkomen. Met eigen en externe expertise is in beeld gebracht wat de benodigde investering zou kunnen zijn. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die wordt vooral bepaald door de frictiekosten. In de begroting wordt voorgesteld om rekening te houden met € 6,1 miljoen aan frictiekosten. Het verschil met ten opzichte van de berekende maximumvariant aan frictiekosten wordt opgenomen als risico (€ 7,5 miljoen).

3	5	€ 7.500.000	15	8,9%	Nieuw

BUIG Bijstellingen budget rijk

Mutaties van het macrobudget hebben grote effecten op de prognose/realisatie van BUIG. In 2018 zat tussen het voorlopig budget en het definitieve budget ruim 5% (positief) verschil. De geprognosticeerde afwijking ten opzichte van de begroting is hierdoor met ongeveer 1,4 miljoen bijgesteld.
Voor 2019 is het de verwachting dat de budgetten mogelijk negatief worden bijgesteld (de realisaties 2018, welke een dalende lijn laat zien, worden namelijk pas verwerkt bij de bijstellingen van het voorlopige budget 2019).
Volgen van de landelijke lijn is ambitieus. Daarnaast wordt in de begroting uitgegaan van de realisatie afgelopen jaar + procentuele ontwikkeling van de landelijke lijn in de uitkeringslast. Het volgen van de landelijke lijn is onderdeel van de ambitie van het college. Deze ambitie is ambitieus. De keuzes bij de organisatieverandering W&I hebben invloed op het behalen van de ambitie. Ook deze ontwikkeling heeft invloed op het saldo BUIG.
Voorgesteld wordt om voor 2019 een risico van 5% budgetbijstelling op te nemen met een kans van 90%. Op basis van de geactualiseerde prognose (realisatiecijfers t/m september) zou het risicobedrag op +/- 2,5 miljoen uitkomen.

5	5	€ 2.500.000	25	7,2%	Nieuw

Scalabor Afwaarderingsrisico

Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken:
• onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten;
• onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek;
• onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeenten. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet;
• onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht;
• overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor. Opletter eind 2020.

3	5	€ 3.500.000	15	4,2%	Ongewijzigd

Presikhaaf Bedrijven/MGR belastingplichtig voor VPB

Het risico bestaat dat Presikhaaf Bedrijven/MGR belastingplichtig zal zijn voor de VPB. Het risico's is klein, maar de omvang van het risicobedrag is groot, € 5 miljoen per jaar. Het aandeel van de gemeente Arnhem daarin is opgenomen als risicobedrag. Nagegaan wordt welke maatregelen mogelijk zijn om te voorkomen dat het risico zich voordoet.

2	5	€ 2.640.000	10	2,5%	Nieuw

Overige gemeentelijke risico's

Bedrijfsvoering

Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten resultaten op De Connectie, frictiekosten als gevolg van afbouw formatie overheadafdelingen en andere incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat de BR op termijn niet voldoende is c.q. wordt gevoed vanuit te verwachten voordelen van De Connectie.

3	5	€ 5.000.000	15	8,9%	Ongewijzigd

De Connectie

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
• overige risico's die samenhangen met de Connectie (maximaal financieel gevolg € 2.000.000,-)
• BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie. (maximaal financieel gevolg €170.000)
• Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd)
• Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd)
• Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd)

4	5	€ 2.200.000	20	3,7%	Gewijzigd (-)

Overhead-dekking

Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.

4	5	€ 2.000.000	20	3,3%	Ongewijzigd

Reorganisatie wachtgeld

Van medewerkers die als gevolg van (kleine) reorganisaties worden ontslagen wordt het bedrag dat verwacht wordt aan ww/bw uitkeringen toegevoegd aan een voorziening personele verplichtingen. Hierbij wordt rekening gehouden met verwachte kans op een andere baan. De opgebouwde rechten van deze medewerkers kunnen hoger zijn. Voor het verschil is een risico opgenomen.

2	5	€ 6.000.000	10	2,5%	Ongewijzigd

Risico's grondexploitatie						
Grondexploitatie						
Grondexploitatieprojecten			€ 2.680.000			
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding			€ 1.600.000			
Totaal			**€ 4.280.000**			
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie			€ 600.000			
Totaal benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie			**€ 4.880.000**			Gewijzigd (-)
Risico's sociale pijler						
Volumegroei zorgdomein 2019						
Op dit moment is het moeilijk een betrouwbare prognose voor de ontwikkeling van de volume-ontwikkeling van het zorgdomein te geven. Het is niet logisch te veronderstellen dat het volume zich exact ontwikkelt zoals in 2018. Maar evenmin is het logisch te veronderstellen dat deze (significant) gaat dalen. Ook zijn de beelden van de verschillende gemeenten in het land verschillend. Vanuit bepaalde steden zijn er hoopgevende beelden en lijkt er daar sprake van een daling van de zorgvraag. Vanuit andere steden zijn de beelden minder positief en wordt rekening gehouden met een verdere stijging van de zorgvraag. Beide ontwikkelingen staan haaks op elkaar. Op dit moment zijn er maatregelen in voorbereiding om de volumegroei te beperken. Wellicht zullen deze, als ze genomen worden, op korte termijn effect sorteren.						
	5	5	€ 4.000.000	25	11,5%	Nieuw
Sociaal domein - Maatregelen						
Er zijn maatregelen in voorbereiding om de oplopende kosten van zorg te beperken en terug te dringen. Deze maatregelen en de implementatie daarvan gaat als vanzelfsprekend gepaard met een bepaalde mate van onzekerheid.						
	5	5	€ 1.500.000	25	3,2%	Nieuw
Alleenstaande minderjarige asielzoekers (Ama's)						
Arnhem heeft een relatief groot aantal alleenstaande minderjarige asielzoekers die hier verblijven. Tot het 18e jaar vallen deze jongeren onder de zorg en verantwoordelijkheid van het landelijke Nidos; daarna niet meer. Om te voorkomen dat deze jongeren hierna in een 'gat' dreigen te vallen, zijn er met jeugdzorgorganisaties afspraken gemaakt over verdere begeleiding naar zelfstandigheid en integratie. Voor een deel van deze groep is een doorstroomvoorziening gecreëerd. Hiermee zijn kosten gemoeid die niet door het rijk worden gedekt en ook niet vallen binnen de wettelijke kaders van de wmo en jeugdzorg en derhalve de hiermee gemoeid zijnde budgetten. Uitgaande van jaarlijks 33 nieuwe Ama's en 16 plekken in de doorstroomvoorziening gaat het hier om maximaal om € 300.000 aan extra kosten.						
	5	3	€ 300.000	15	0,9%	Gewijzigd (+)
Beschermingsbewind						
In de MJPB 2018-2021 zijn de aannames van de businesscase Beschermingsbewind/BooM herijkt op basis van ervaring die is opgedaan, van het aanbestedingstraject BooM en de Arnhemse trend (afnemende toename) van aantal inwoners in beschermingsbewind. De aannames zijn in de MJPB 2019-2022 ongewijzigd gebleven. Bijzondere bijstand voor beschermingsbewind is een openeinderegeling. Het risico blijft bestaan dat de aantallen inwoners in beschermingsbewind voor wie bijzondere bijstand wordt verstrekt, hoger zijn dan verwacht. Voor het maximaal risico is met 10% van het budget Beschermingsbewind/BooM gerekend.						
	5	3	€ 400.000	15	0,6%	Ongewijzigd

De belangrijke stijgers en dalers met een risicoscore van 15 en hoger ten opzichte van de vorige stand bij de Turap-2 2018 zijn:

Externe risico's:
Gewijzigd risico (+):

- Verdeelmodel Beschermd Wonen/ Maatschappelijke Opvang/ Begeleiding/ Jeugd (het financieel gevolg is fors omhoog bijgesteld)

Fysieke Pijler:
Nieuwe risico (+):
- Conflicterende functies Nieuwe Haven

Gewijzigd risico (-):
- Locatie K7' Arnhem Centraal
  (kans is naar beneden bijgesteld)

Economie en Werk:
Vervallen risico (-):
- BUIG eigen risico vangnetregeling
  (dit risico is vervallen i.v.m. een overlap met het nieuwe risico Bijstellingen budget Rijk)

Nieuwe risico's (+):
- BUIG Bijstellingen budget rijk
  (In dit nieuwe risico is het effect van negatieve budgetbijstellingen op de prognose voor Arnhem opgenomen)
- Organisatieontwikkeling Werk & Inkomen

Overige gemeentelijke risico's:
Gewijzigd risico (-):
- De Connectie
  (het financieel gevolg is naar beneden bijgesteld)

Grondexploitatie risico's:
Gewijzigd (-):
De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie. Het risico van de grondexploitatie is op basis van een zekerheidspercentage van 90% ingeschat op € 4,3 miljoen. Dit is een afname van € 1,8 miljoen. ten opzichte van vorig jaar en komt doordat de totale volumes aan investeringen en nog te realiseren opbrengsten verder is afgenomen.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Sociale pijler:
Vervallen risico's (-):
- BR Noodfonds
- Taakstelling Rijnstad
  (op te lossen binnen de ruimte van de vermogensfeer van Rijnstad)

Nieuwe risico's (+):
- Volumegroei zorgdomein
- Sociaal domein - bezuinigingsmaatregelen

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 30 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
Het volgende risico heeft betrekking op het programma Participatie:
- Participatiebudget
  Het participatiebudget staat onder druk. Er is geen ruimte voor extra zaken. De participatiemiddelen zijn onder andere nodig om de ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Het risico is dat niet op het juiste moment geld beschikbaar is om te zetten.
  Daarnaast heeft het rijk de gemeenten verplicht om een faciliteit beschut werk aan te bieden. Arnhem voert deze wet uit, echter er is voor gekozen om hier niet actief op in te zetten (we hebben een alternatief: activerend werk). Het risico is dat Arnhem meer toekenningen beschut werk ontvangt en/of dat de keuze wordt gemaakt om actief in te zetten op beschut werk. Hiervoor is momenteel geen ruimte binnen het participatiebudget.

De volgende risico's hebben betrekking op het Zorgdomein:
- Verblijfscomponent Beschermd wonen bij PGB

Vanaf 2020 zullen wij als gemeente Arnhem PGB beschermd wonen met verblijfscomponent gaan aanbieden. Een aanzuigende werking van aanbieders wordt verwacht met extra risico op fraude. Tevens beïnvloedt dit de ontwikkeling naar scheiden wonen en zorg, ingezet met het plan Beschermd Thuis.

- Tarieven jeugdbescherming
  De tarieven Jeugdbescherming zijn blijkens een onderzoek uitgevoerd door Bureau Berenschot onvoldoende. De tarieven liggen momenteel nog vast, maar worden medio 2020 opnieuw aanbesteed. Dit onderzoek zal mogelijk aanleiding geven de tarieven te herzien, wat leidt tot een mogelijke kostenstijging Jeugdbescherming.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Cultuur:

- Lauwersgrachtalliantie
  Mogelijk extra kosten onderhoud om de Schouwburg langer in de lucht te houden zolang nog niet is gebouwd.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Wonen en Ruimte:

- Risico op hogere onderhoudskosten a.g.v. extreme weersomstandigheden
  Door extreme weersomstandigheden kan schade ontstaan aan de openbare ruimte. Hierbij valt te denken aan schade aan openbaar groen en andere zaken in de openbare ruimte door extreme droogte, schade aan wegen door zware regenval. Het cluster openbare ruimte werkt aan een klimaat adoptatieplan om de verwachte effecten en mogelijke beheersmaatregelen in beeld te brengen. Echter kan niet worden uitgesloten dat schade door extreem weer niet binnen het budget opgevangen kan worden.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's, en is door het toepassen van het simulatiemodel van de mate waarin de verschillende risico's zich kunnen voordoen berekend.
De totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit om de risico's op te kunnen vangen is € 33,7 miljoen. Dit is € 5,7 miljoen hoger dan in de Turap-2 2018. Dit is het gevolg van het actualiseren van het risicoprofiel (er zijn 18 nieuwe risico's meegenomen, 10 risico's zijn vervallen en 18 risico's zijn gewijzigd).
De benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeentebrede risico's is hierdoor gestegen met € 7,5 miljoen.
De benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatierisico's is gedaald met € 1,8 miljoen.
Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het vormen van een reserve of voorziening en het afsluiten van verzekeringen. Naast de afgedekte risico's loopt een gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Voor deze resterende risico is de benodigde weerstandscapaciteit berekend, hierbij is een zekerheidspercentage van 90% gehanteerd.
Een zekerheidspercentage van 90% wil zeggen dat in 90% van alle schattingen in de simulatie van de benodigde weerstandscapaciteit voor het huidige risicoprofiel, de schattingen kleiner of gelijk zijn aan het bedrag van € 33,7 miljoen. 10% van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	Turap 2-2018	Jaarverslag 2018	Doorwerking 2019
	90%	90%	90%
Gemeentebrede risico's	21.356	28.833	28.833
Grondexploitatie projecten	4.436	2.680	2.680
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	1.570	1.600	1.600
Risico's grondexploitatie	6.007	4.280	4.280
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	600	600
Benodigde weerstandscapaciteit	**28.048**	**33.713**	**33.713**

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van de risico's die manifest zijn. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grondexploitatie worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit. De totale omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit bij Turap-1 2019 is € 31,7 miljoen. Dit is € 13,3 miljoen lager dan bij Turap-2

2018. Dit is met name het gevolg van de in de brief van 11 december 2018 aangekondigde forse uitname uit de Algemene reserve ter dekking van het tekort sociaal domein van in totaal € 10,4 miljoen. Deze onttrekkingen zijn verwerkt in de stand bij de Turap-1 2019.

Beschikbare Weerstandscapaciteit	**Turap 2-2018**	**Jaarverslag 2018**	**Doorwerking 2019**
	90%	90%	90%
Algemene reserve per 1-1	58.240	58.240	41.738
+ Toevoegingen	4.381	24.733	6.965
- Onttrekkingen	-40.389	-40.375	-14.468
- Dotatie aan BR Noodfonds door wijziging risicoprofiel			-5.800
- Dekking tekort Zorgdomein			-4.600
Verwacht financieel resultaat	0	0	0
Algemene reserve 31-12	22.232	42.598	23.835
Verwacht resultaat / Resultaat	20.401	-860	0
Algemene Reserve per 31-12 definitief	**42.633**	**41.738**	**23.835**
BR Voorstudies	53	0	0
BR Strategische posities	1.500	1.500	1.500
BR Grondexploitatie	7.360	5.368	5.368
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0	0	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf per 31-12	**8.913**	**6.868**	**6.868**
Strikt onvermijdbaar	767	0	767
Onvoorzien	272	0	272
Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	**1.039**	**0**	**1.039**
Verwachte toevoegingen en onttrekkingen AR komend jaar	-7.503		
Beschikbare weerstandscapaciteit	**45.082**	**48.606**	**31.742**

Totaalbeeld benodigd voor de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Turap-2 2018	JV 2018	Doorwerking 2019	
	90%	90%	90%	
Benodigde weerstandscapaciteit				
Gemeentebrede risico's	21.356	28.833	28.833	
Risico's grondexploitatie	6.007	4.280	4.280	
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	600	600	
Totaal	**28.048**	**33.713**	**33.713**	
Beschikbare weerstandscapaciteit				
Algemene reserve 1-1	58.240	58.240	41.738	
+ Toevoegingen	*4.381*	*24.733*	*6.965*	
- Onttrekkingen	*-40.389*	*-40.375*	*-14.468*	
- Dotatie aan BR Noodfonds door wijziging risicoprofiel			*-5.800*	
- Dekking tekort Zorgdomein			*-4.600*	
Verwacht financieel resultaat	*0*	*0*	*0*	
Algemene reserve 31-12	22.232	42.598	23.835	
Verwacht resultaat / Resultaat	20.401	-860	0	
Algemene Reserve per 31-12 definitief	42.633	41.738	23.835	
Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	1.039	0	1.039	
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	6.868	6.868	
Verwachte toevoegingen en onttrekkingen AR komend jaar	-7.503			
Totaal	**45.082**	**48.606**	**31.742**	
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**17.034**	**14.893**	**-1.971**	
Verschil (> factor 1,4)	**5.814**	**1.408**	**-15.456**	
Weerstandsfactor	**1,6**	**1,4**	**0,9**	*)

*) de stand bij Turap-1 2019 geeft de huidige weerstandsfactor aan.

De verwachte weerstandsfactor bij Turap-1 2019 is ten opzichte van Turap-2 2018 bij een zekerheidspercentage van 90% gedaald van 1,6 bij Turap-2 2018 naar 0,9 bij Turap-1 2019. De gemeente beschikt hiermee over onvoldoende weerstandsvermogen. In de Perspectiefnota en de MJPB 2020-2023 zullen op basis van de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen voorstellen worden gedaan voor het op peil brengen hiervan. Het weerstandsvermogen (benodigd versus beschikbaar) is ten opzichte van Turap-2 2018 gedaald met € 19 miljoen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft inzage in omvang en besteding door per type kapitaalgoederen inzicht te geven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren.

Met ingang van 1 januari 2017 is met wijksturing een nieuwe koers ingeslagen, waarbij inwoners meer invloed hebben op de besteding van de budgetten op wijkniveau. Hiertoe zijn veel budgetten financieel gesplitst in een stedelijk deel (stedelijk beleid) en een wijkdeel (zeggenschap in de wijken). Sinds 2017 vindt jaarlijks afstemming plaats tussen de teams Leefomgeving en de gemeentelijke Kernorganisatie over de manier waarop de openbare ruimte en de kapitaalgoederen in de wijken onderhouden zullen worden in het komende jaar.

Het volgende beeld is waar te nemen:

- Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed en efficiënt mogelijk ingezet.
- Wijksturing heeft (nog) niet geleid tot bijstelling van de onderhoudsinspanning (wat). De wijken zijn betrokken bij de nadere invulling van werkzaamheden (hoe).
- Het lukt grotendeels om de kapitaalgoederen met de beschikbare middelen te onderhouden op het afgesproken ambitieniveau. Dit geldt niet voor het onderhoud aan de wegen. Hier zijn extra middelen nodig om oplopende kosten in de toekomst te voorkomen. Hier is in de MJPB 2019-2022 reeds deels in voorzien. Ook is de ambitie geformuleerd om bij de komende begrotingsbehandeling ruimte in het financiële beeld te zoeken om het budget voor wegenonderhoud structureel op het juiste niveau te brengen.
- De gesignaleerde opgave met betrekking tot de aanpak van invasieve exoten, ter bescherming van het gemeentelijk groen, zal vanaf 2019 worden gerealiseerd. De baggeropgave wordt nog nader in beeld gebracht.
- De invoeringsdatum voor Diftar van 1-1-2019 is uitgesteld om de invoering zorgvuldig voor te bereiden binnen de door de Raad gestelde kaders.

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	winkel centra	wijken	bedrijfs terreinen	bossen/ parken	hoofdinfra	fietspaden
groen	A	A	C	C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	C	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	C	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In bovenstaand overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten met ingang van 2017 op hoofdlijnen weergegeven. Met de wijksturing wordt het mogelijk om op wijkniveau hiervan af te wijken. Meer gedetailleerde informatie per object van onderhoud volgt hieronder.

Mogelijke consequenties Wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte, die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over

de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden. Dit is in 2018 echter niet het geval geweest.

Wegen

Actuele kaders

- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013).

Ambitie

De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:

- niveau A voor fietspaden*;
- niveau B voor hoofdwegen en busbanen*;
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

* Hoofdwegen en (hoofdnetwerk) fietspaden zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040.

Planning

Het beheerplan 2017, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud. Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP).

Resultaat 2018

Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhouds-maatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget zou ertoe leiden dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. In de MJPB 2019-2022 is daarom extra budget gereserveerd voor wegenonderhoud.

Gerealiseerd in 2018:
Hoofdstructuur:

- Het geplande onderhoud is uitgevoerd.
- In samenloop met de herinrichting is onderhoud aan het Roermondsplein uitgevoerd.
- Een aantal grote samenloop projecten (waaronder Apeldoornseweg) is in voorbereiding.

Wijkwegen en fietspaden:

- Er is groot onderhoud uitgevoerd onder andere aan het parkeerterrein rondom winkelcentrum Presikhaaf.
- Diverse fietspaden in Elderveld en Arnhem Noord zijn aangepakt.
- Groot onderhoud in de wijk Spijkerkwartier en groot onderhoud in de Geitenkamp (riool en verhardingen) is op dit moment in uitvoering.

Verkeersinfrastructuur:

- Een groot deel van de snelfietsroutes Arnhem-Wageningen en Arnhem-Dieren zijn aangelegd.
- Verbetering van de fietsstructuur op de Monnikensteeg is gerealiseerd (Beukenlaan tot komgrens). Een tweede deel (Zaslaan tot Roosendaalseweg) volgt nog.
- Er zijn diverse verkeersinfrastructurele investeringsprojecten doorgeschoven naar 2019. Oorzaak ligt in het feit dat er met de Provincie diverse overleggen zijn om een en ander te subsidiëren. Hierdoor heeft de planning vertraging opgelopen.

Openbare Verlichting

Actuele kaders

Nota uitrol Led-verlichting (2015). Bij nieuwe aanleg en groot onderhoud wordt standaard LED-verlichting toegepast.

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), volgens ROVL 2011. Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201. Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50% op de energiekosten. (Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar).

Planning
- De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels is afgestemd op de aangegeven ambitieniveau. Realisatie wordt zo veel mogelijk afgestemd met overige werkzaamheden groot onderhoud in de openbare ruimte.
- De financiering vindt plaats vanuit investeringsbudgetten.
- De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland in de periode 2018 t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad (veranderopgave Vitale economie Arnhem Nijmegen, onderdeel Dynamische centrumstad aan de rivier).

Resultaat 2018
In 2018 zijn werkzaamheden vertraagd door langere doorlooptijden bij de aannemer en lange levertijden op masten en armaturen. Daarnaast zijn projecten uitgesteld om te kunnen profiteren van samenloopvoordelen bij de uitvoering van andere werkzaamheden in de openbare ruimte. Hierdoor zijn er in 2018 minder investeringen gedaan dan begroot.

Verkeersinstallaties
Actuele kaders
'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004); Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI).
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Planning
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget. Hierbij worden vaste afschrijvingstermijnen gehanteerd: verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar; masten en kabels: elke 30 jaar.

Resultaat 2018
In 2018 zijn de volgende verkeerslichten vervangen:
- AH050: Lange Wal - Lange Water
- AH032: Westervoortsedijk - Snelliusweg
- AH029: Westervoortsedijk - van Oldenbarneveldtstraat
- AH048: Velperweg - Oude Velperweg
- AH016: IJssellaan - Marsdiep

Tevens is één nieuw verkeerslicht geplaatst op de Marasingel in Schuytgraaf ter hoogte van de Omnibus.
In 2018 is tijdens de reconstructie van het Roermondsplein een nieuw verkeerslicht geplaatst en een verkeerslicht vervangen.

Civieltechnische kunstwerken
Actuele kaders
Beleidskader Buiten Gewoon Beter en Buitengewoon doorgaan (raadsbesluit 2002)

Ambitie
Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden. Er zijn op dit moment 1.456 civieltechnische kunstwerken (bijvoorbeeld trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten). Door stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe.

Planning

- Begin 2017 is aan de hand van de nieuwe inspecties een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden.
- Op basis van bestaande inspecties staat in ieder geval groot onderhoud aan het viaduct Huissensedijk, de tunnels en keermuren Airborneplein en de Noordelijke aanbrug van de John Frostbrug op de planning.

Resultaat 2018

- Van alle keermuren op het Airborneplein zijn de voegen vervangen en tevens is er een nieuw beplantingsplan ontworpen. Aan de tunnels wordt nog gewerkt.
- Onderhoud aan het viaduct Huissensedijk is uitgesteld naar 2019 omdat meer voorbereidingstijd nodig was.
- De Noordelijke aanbrug van de John Frostbrug wacht op samenloop met onderhoudswerkzaamheden van Rijkswaterstaat aan de brug. Huidige planning is 2024.
- Er is groot onderhoud uitgevoerd aan meerdere keermuren, waaronder ter plaatse van station Presikhaaf.
- Vervanging van 2 fiets- voetgangersbruggen aan de Veerpolderstraat in Malburgen is gerealiseerd.

Riolering

Actuele kaders

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018 en aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie

- Uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn.
- Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.
- In het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat.
- Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel.

Planning

- De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer dan 60 jaar. In Arnhem ligt op dit moment 135 kilometer riool dat ouder is dan 60 jaar.
- In de komende planperiode worden alleen die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen moeten worden.
- In 2017 is gestart met het opstellen van de nota voor de volgende GRP periode; 2019-2023. In de nota zullen ambities voor wat betreft de riolering aan de raad worden voorgelegd. Het aspect klimaatbestendigheid zal daarin een plek gaan krijgen.

Resultaat 2018

In 2018 is een fractie meer geïnvesteerd in herstel of vervanging van het riool en de gemalen dan begroot. Er zijn werkzaamheden uitgevoerd in onder andere de Geitenkamp, Spijkerbuurt, Braamweg/Heselbergerweg, Roermondsplein, Zuidelijke binnenstad, Moerriool, Winkelcentrum Presikhaaf, de voorbereiding van rioolvervanging in de Apeldoornseweg en onderhoud aan gemalen.

Er is in aanloop naar de invoering van de Omgevingswet afgezien van het opstellen van een nieuw GRP. Met de MJPB 2019-2022 (november 2018) is de looptijd van het huidige GRP verlengd en aangevuld met een verruiming van de aanpak van wateroverlast in samenloop met beheeropgaven om de klimaatbestendigheid van de stad te vergroten. Tevens is er een actieplan Klimaatadaptatie in voorbereiding.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Waterplan (gezamenlijk plan van gemeente en beide waterschappen);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (2015);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland.

Ambitie

“Water” omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (boven en ondergronds), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische water gerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de water gerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Planning

- Tot 2020 worden systematisch alle 100 duikers & beekriolen geïnspecteerd die onder de spoor-, snel- en hoofdwegen liggen.
- Door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet.
- Inventarisatie van de baggeropgave voor de komende jaren.
- In 2017 opstellen van een nieuwe gezamenlijke watervisie van gemeente en beide waterschappen (Rijn & IJssel en Rivierenland). De visie geeft ook de koers aan voor de aanpak van de hemelwateropgave in de Keuzenota GRP6.

Resultaat 2018

De systematische inspectie er reparatie van de duikers en beekriolen ligt op koers en is bijna afgerond.

Het baggeren van de Defensiehaven is voorzien in 2019. De komende jaren dienen daarnaast nog baggerwerkzaamheden te worden uitgevoerd bij Onderlangs, Rosandepolder, Boterdijk en de Praets. De werkzaamheden bij Onderlangs zijn daarbij het meest urgent. De recente problemen als gevolg van de lage waterstand afgelopen zomer hebben deze noodzaak nog eens onderstreept. Voor de overige baggerprojecten bij Rosandepolder, Boterdijk en de Praets worden op dit moment onderzoeken uitgevoerd om omvang en scope van de werkzaamheden meer gedetailleerd vast te kunnen stellen. Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken ontstaat ook gedetailleerder inzicht in kosten en benodigde dekking. Deze inzichten zullen bij de voorbereiding van de perspectiefnota 2021 worden betrokken.

Samen met onze waterpartners is de mening dat een watervisie niet meer past de integrale opgaven waarvoor gestaan wordt. Water maakt een essentieel onderdeel uit van de brede klimaatopgave (wateroverlast, -onderlast en -veiligheid). Samen met onze waterpartners is de gedachte dat het beter is om het thema water vanuit die samenhang een plaats te geven in plaats van een monodisciplinaire visie op te stellen. Er is daarom afgezien van het verder uitwerken van een watervisie.

Wijkgroen

Actuele kaders

Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004).

Ambitie

Het Groenplan bevat een samenhangende visie op de ontwikkeling, inrichting en beheer van het groen in en om de stad Arnhem, voor korte (2004 – 2007) en de middellange termijn (2015). Wijkgroenbeheer is gericht op realisatie en instandhouding van de gewenste streefbeelden. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De ambitie is als volgt:

- onderhoudsambitie wijkgroen: technisch beheer (snoeien en dergelijke) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
- onderhoudsambitie groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Planning

- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau.
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd.
- Op de planning staat een nieuwe meerjarige aanbesteding voor het dagelijks onderhoud.
- In 2017 is gestart met het opstellen van de Groenvisie als opvolger van het huidige Groenplan. De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en worden kaders gegeven voor het groen in en om de stad Arnhem.

Resultaat 2018

- Het dagelijks onderhoud is conform planning uitgevoerd.
- Het bestek dagelijks onderhoud is meerjarig aanbesteed.
- Er is groot onderhoud aan de paddenpoelen uitgevoerd.
- Diverse kleinere groenvervangingen zijn uitgevoerd.
- Groenvisie is gereed.
- Plan van aanpak invasieve exotenbestrijding is gereed, uitvoering vanaf 2019.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders

- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).

Ambitie

De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:

- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Planning

- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.

Resultaat 2018

- Alle inspecties zijn conform planning uitgevoerd.
- Het dagelijks onderhoud is conform planning uitgevoerd.
- Versleten speeltoestellen zijn verwijderd. In overleg met de teams Leefomgeving zijn op diverse speelplekken speeltoestellen (bij)geplaatst.
- De aanleg van 1 grote speel- en ontmoetingsruimte in park Elderveld (Spelderveld/Waterspeeltuin) is afgerond. Deze plek is samen met Team Leefomgeving en de buurt opgeknapt en ingericht.

Bomen

Actuele kaders

Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004).

Ambitie

- Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur. Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen.
- Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

De gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht.

Planning

- In de periode tot en met 2019 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee wordt in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn.
- In 2019 zal het project Apeldoornseweg in uitvoering gaan waar ingezet wordt op behoud en versterking van de bomenstructuur.
- Vervanging van bomenlanen in het wijkgroen worden afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.
- In 2017 is gestart met het opstellen van de Groenvisie als opvolger van het huidige Groenplan waarin ook de ambities worden benoemd voor de Arnhemse bomen.

Resultaat 2018

- Wettelijke zorgplicht:
    - Alle wettelijke controles zijn volgens planning uitgevoerd en werkzaamheden die hieruit volgen zijn uitgevoerd of worden begin 2019 uitgevoerd.
    - Iepenziekte is volgens planning bestreden, 28 gemeentelijke iepen zijn gerooid. Eikenprocessierups is volgens planning bestreden.
    - Als gevolg van de kastanjebloedingsziekte zijn 49 Kastanjes gerooid.
- Het dagelijks onderhoud bestaat voornamelijk uit snoeiwerkzaamheden. Dit is volgens planning uitgevoerd.
- Het verwijderen en vervangen van bomen is in veel gevallen "on hold" gezet in afwachting van het nieuwe bomenbeleid.
  De bomen die vanwege veiligheid niet meer gehandhaafd konden blijven, zijn verwijderd. De inventarisatie van de bomenlanen heeft vertraging opgelopen waardoor de periode van inventariseren verlengd wordt. Uitvoering van het project Apeldoornseweg is uitgesteld naar 2019.
- De Groenvisie is gereed.

Parken en bossen

Actuele kaders

- Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Gebiedsvisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (raadsbesluit 2008).

Ambitie

Ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. Onderhoud is tenminste op B-kwaliteitsniveau.

Planning

- In 2018 wordt grootschalig onderhoud gepleegd aan de Barokkelaan en de boomgroepen.
- In 2017 is gestart met het opstellen van de Groenvisie als opvolger van het huidige Groenplan waarin de ambities voor de parken en bossen een plek zullen krijgen.

Resultaat 2018

De opgaven zijn conform planning uitgevoerd. Op de lange termijn is er groot onderhoud nodig aan een aantal boomgroepen en laanstructuren in enkele Arnhemse parken. Dit vraagt dan om extra middelen. De termijn waarop dit gaat spelen is mede afhankelijk van de keuzes die gemaakt gaan worden bij de herziening van het bomenbeleid in 2019.

Sportvelden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

- Integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers.

- Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS).
- Uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Planning
- Het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten.
- Noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2018–2021 voorgedragen in de Meerjarige Investeringsplanning (MIP).

Resultaat 2018
Het onderhoud is uitgevoerd conform planning.
Het onderhoud en de renovaties en vervangingen zijn uitgevoerd conform de Meerjarige Investeringsplanning (MIP) 2018, met uitzondering van de aanleg van een 5e hockeyveld in Arnhem noord, waarvan de voorbereiding nu al langer loopt. De vertraging heeft onder andere te maken met natuuronderzoek.
Uit de jaarlijkse kwaliteitsinspectie van de sportvelden blijkt dat de velden grotendeels voldoen grotendeels aan de afgesproken kwalificatie voldoende / goed.

Installaties zwembaden
Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie
- Nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is voorzien in de periode 2018–2021.
- De benodigde investeringen zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning.

Planning
- Voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan, met dien verstande dat wordt geanticipeerd op de nieuwbouw.
- Tijdige vervanging van installaties in de periode 2017-2020 is voorgedragen voor de Meerjarige Investeringsplanning (MIP).

Resultaat 2018
Het onderhoud in de zwembaden is uitgevoerd conform planning.
De renovaties en vervangingen zijn, met uitzondering van het vervangen van filters, die niet tijdig leverbaar waren, conform de Meerjarige Investeringsplanning (MIP) 2018 uitgevoerd.
De baden voldoen aan de NPR 9200 en er is voor het nog te controleren RVS een plan van aanpak gemaakt.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen
Actuele kaders
- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (maart 2017).

Ambitie
- In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot 60% hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem wil zich conformeren aan de nationale ambitie van 75% in 2020 ('Van Afval Naar Grondstof' (VANG) programma).
- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Planning
- Uitrol omgekeerd inzamelen van 2016 t/m 2018 conform het raadsbesluit van juni 2015; In 2016 is besloten om omgekeerd inzamelen te versnellen.

Jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OndergrondsAfvalTransport (OAT) zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.
- September 2017 raadvoorstel voor de invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval). De raad bepaalt of de kaders zijn uitgevoerd zoals in het amendement van maart 2017 vastgelegd en op basis daarvan de termijn van invoering van Diftar.

Resultaat 2018
- In 2018 is het noodzakelijk onderhoud aan reguliere inzamelmiddelen conform planning uitgevoerd.
- De noodzakelijke investeringen in het OndergrondsAfvalTransport (OAT) zijn voorzien in de exploitatie.
- In juli 2018 is besloten tot uitstel van de invoering van Diftar. De invoeringsdatum voor Diftar van 1-1-2019 is uitgesteld om de invoering zorgvuldig voor te bereiden binnen de door de Raad gestelde kaders. De voor de voorbereiding van Diftar gereserveerde investeringen zijn in 2019 aan de orde.
- Het systeem van Omgekeerd Inzamelen is in mei 2018 in de gehele stad gerealiseerd, met uitzondering van de binnenstad en het buitengebied.

Vastgoed
Actuele kaders
Er is een ambtelijk Vastgoedbeheerplan en er zijn voor alle panden in (permanent) beheer ambtelijke meerjarige onderhoudsplannen. Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), welzijnsvoorzieningen (R6), gemeentelijke huisvesting (R9), bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte (R2).

Ambitie
- De ambitie is, behalve voor stedelijke ontwikkelingsprojecten, over het geheel genomen een NEN2767-conditie score 3 of beter. Dit gebeurt door middel van een vastgelegde meet- en registreermethode. Deze registratie geschiedt door een gecertificeerde inspecteur. Deze stelt van ieder materiaal, elk element en iedere detaillering vast wat de eventuele gebreken zijn, de omvang daarvan en de intensiteit. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Een conditiescore van 3 is naar de maatstaf van de meeste eigenaren en gebruikers voldoende. Afwijkingen van conditiescore 3 zijn mogelijk al naar gelang de functie.
- Het door de gemeente aangekocht vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten worden niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.

Planning
- Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld ongeveer € 1,4 miljoen uitgegeven aan investeringen zoals daken en installaties. Daarnaast wordt er jaarlijks gemiddeld € 3,9 miljoen uitgegeven aan kosten voor onderhoud.
- De totale kosten in verband met het aanhouden van het gemeentelijke vastgoed bedragen in 2018 € 43,5 miljoen. Dat is inclusief het aanhuren van gebouwen (met name het Stadskantoor) voor € 7,8 miljoen. Aan huur wordt jaarlijks een bedrag van € 15,8 miljoen ontvangen.
- Naast de exploitatie wordt in 2018 een bedrag van € 1.287.000 geïnvesteerd. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem is een plan gemaakt. Gemiddeld zal in de komende 10 jaren hiervoor een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken, te beginnen met een bedrag van € 240.000 in 2018.
- Tot en met het jaar 2019 is er een taakstelling voor te verkopen vastgoed van € 1 miljoen per jaar. Voor 2020 en 2021 is een bedrag van € 700.000 opgenomen. Deze taakstelling zal voornamelijk worden ingevuld door de verkoop van overtollig geworden sportgebouwen en schoolgebouwen. Daarnaast is er voor 2020 een taakstellende bezuiniging opgenomen van € 150.000 die met ingang van 2021 wordt omgezet in een structurele taakstelling op het aanhouden van vastgoed van € 50.000.

Resultaat 2018

Exploitatie

In 2018 bedroegen de kosten van het vastgoed over alle programma's heen € 38,3 miljoen, waarvan ruim € 20,2 miljoen aan kapitaallasten en € 18,1 miljoen aan overige kosten. De grootste kostenpost hierbinnen is huur: deze bedroeg ruim € 7,0 miljoen. De (verhuur) inkomsten bedroegen € 18,6 miljoen.

Onderhoud

De onderhoudskosten voor het vastgoed bedroegen in 2018 € 4,4 miljoen (exclusief onderhoudsinvesteringen). De panden met de grootste onderhoudskosten in 2018; Parkeergarage Centraal € 0,4 miljoen, MFC Presikhaven € 0,3 miljoen, Parkeergarage Langstraat € 0,2 miljoen.

Investeringen

In 2018 is er € 0,6 miljoen uitgegeven aan investeringen. De panden met de hoogste investeringen in 2018 zijn De Pas 44 voor € 0,2 miljoen. en Rietgrachtstraat 80 € 0,1 miljoen.

Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

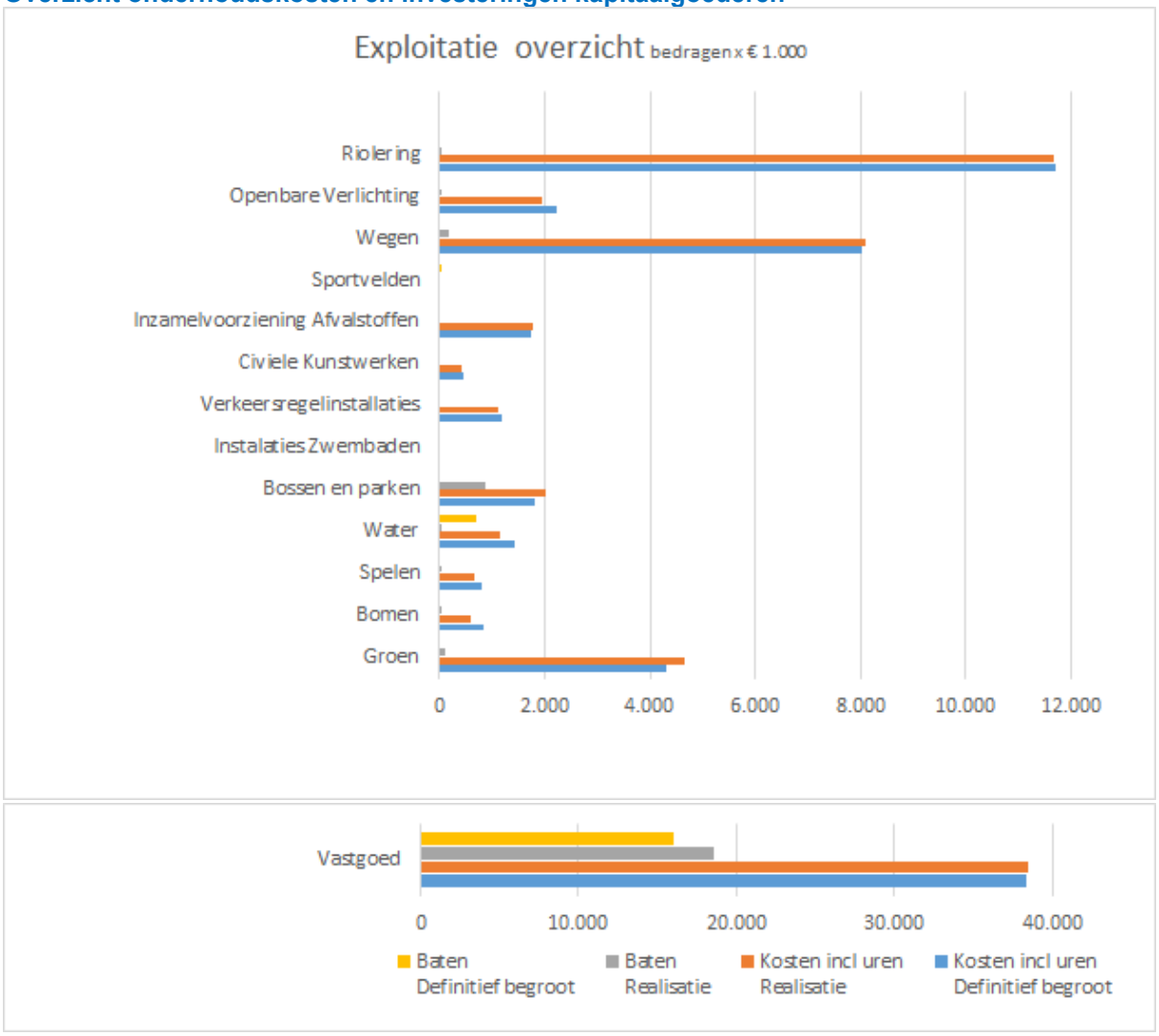

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

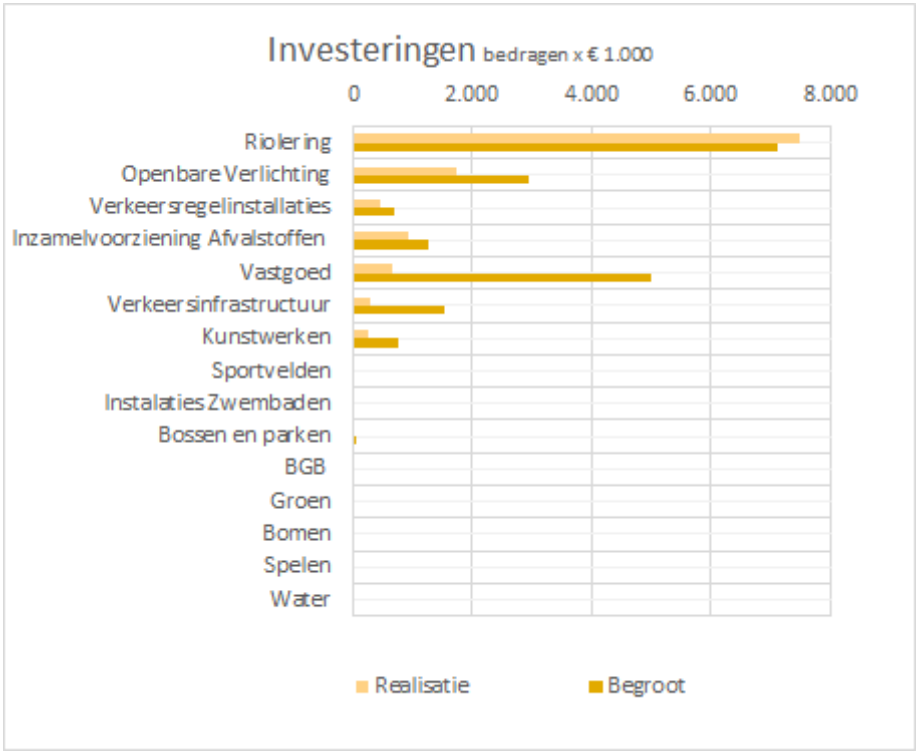
Investeringen bedragen x € 1.000
0
2.000
4.000
6.000
8.000
Riolering
Openbare Verlichting
Verkeersregelinstallaties
Inzamelvoorziening Afvalstoffen
Vastgoed
Verkeersinfrastructuur
Kunstwerken
Sportvelden
Instalaties Zwembaden
Bossen en parken
BGB
Groen
Bomen
Spelen
Water
Realisatie
Begroot

Financiering

In deze paragraaf financiering worden enerzijds het gevoerde beleid in de financieringsfunctie en anderzijds het resultaat daarvan in 2018 toegelicht. De werkzaamheden zijn alle binnen de kaders van het treasurystatuut uitgevoerd.

Financieringsvolume

Jaarlijks, bij de vaststelling van de MJPB, neemt de gemeenteraad een besluit over het financieringsvolume in het begrotingsjaar. Hierin stelt de gemeenteraad het maximale niveau vast waarvoor door het college van burgemeester en wethouders nieuwe langlopende leningen mogen worden aangetrokken.
Voor de langlopende financiering is door de raad voor het jaar 2018 een bovengrens vastgesteld van € 250 miljoen. In 2018 zijn nieuwe vaste leningen aangetrokken voor een bedrag van € 80 miljoen. De vastgestelde bovengrens is dus niet overschreden.
Voor de maximaal aan te trekken kortlopende financiering wordt door de gemeenteraad geen plafond vastgesteld, hiervoor is de kasgeldlimiet (zie hierna) bepalend.

Financiering met vast geld in het jaar 2018

Voor de financiering van de investeringen en projecten wordt, naast aangetrokken leningen, gebruik gemaakt van de interne mogelijkheden om reserves en voorzieningen in te zetten als financieringsmiddel. Het volume van de voor dit doel aangewende reserves en voorzieningen bedroeg per 1 januari 2018 respectievelijk €133.559 miljoen en € 11.757 miljoen:

Bedragen x € 1.000

Reserves en voorzieningen als financieringsbron	Volume	Rente
Voorzieningen: 0%	11.757	0
Reserves:		
- Rente : 0%	116.990	0
- Rente : 2%	16.569	331
Subtotaal reserves	133.559	331
Totaal	**145.316**	**331**

Volumes en mutaties leningenportefeuille 2018

Nadat de eigen middelen (reserves en voorzieningen, zie hierboven) volledig zijn aangewend moet de gemeente voor de financiering van activa op de balans op zoek naar vreemd vermogen, van andere partijen aangetrokken leningen.
In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste volume- en stroomgegevens met betrekking tot de vaste financiering (met daarin de financiering van de sociale woningbouw) en de door de gemeente aan derden verstrekte financiering opgenomen:

Bedragen x € 1.000

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2018	Vermeerdering	Aflossing	Stand 31.12.2018
Leningen Opgenomen / Gelden (O/G)				
Vaste financiering	659.051	80.000	-43.399	695.652
Totaal leningen O/G	**659.051**	**80.000**	**-43.399**	**695.652**
Leningen Uitgaande / Gelden (U/G)				
Vaste leningen uitstaand	63.887	13.744	-9.244	68.387
Lening aan woningcorporatie:				
- Woningstichting Omnia	12			12
Totaal leningen U/G	**63.899**	**13.744**	**-9.244**	**68.399**

Kortlopende financiering

Bij de kortlopende financiering gaat het om het lenen van geld voor een periode van maximaal één jaar.
De gemeente trekt actief kasgeld aan op de geldmarkt, deels via geldmakelaars en deels rechtstreeks bij banken, ten behoeve van de financiering van de dagelijkse activiteiten. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de liquiditeitsprognose, de verwachting van de ontwikkelingen in inkomende en uitgaande kasstromen van de gemeente.
Daarnaast mag de gemeente bij de huisbank BNG -indien nodig- altijd nog rood staan, al is dat als gevolg van eisen van de Europese Centrale Bank wel aanzienlijk duurder dan kasgeldleningen. De aanwezigheid van deze achtervang geeft wel de zekerheid dat de gemeente altijd kan beschikken over voldoende kasgeld en aan de dagelijkse betalingsverplichtingen kan voldoen.

Kasgeldlimiet

De wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor het beheersen van de renterisico's. De kasgeldlimiet is een wettelijke norm (plafond) voor de netto vlottende financiering (kortlopende financiering) van de gemeente. De bovengrens voor op te nemen kortlopende financieringsmiddelen is bij ministeriële regeling voor het jaar 2018 vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar.
Het begrotingstotaal voor 2018 bedroeg bij vaststelling van de MJPB 2018 - 2021 door de gemeenteraad € 717 miljoen. De kasgeldlimiet voor het jaar 2018 bedroeg dus € 60,9 miljoen.
De kasgeldlimiet wordt als gemiddelde per kwartaal berekend. De gemeente Arnhem heeft in 2018 in geen enkel kwartaal de kasgeldlimiet overschreden.

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 zijn gemeenten en andere decentrale overheden verplicht tijdelijk overtollige middelen, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën, het zogenaamde schatkistbankieren. Voor de gemeente Arnhem bedroeg de drempelwaarde in 2018 € 4,18 miljoen.
Inkomende en uitgaande kasstromen hebben een afwijkend ritme, waardoor hoge positieve of negatieve kassaldi kunnen ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke schommelingen hoeft niet de dagelijkse stand van de banksaldi te worden afgezet tegen de drempelwaarde, maar het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Door de gemeente Arnhem is de drempelwaarde voor schatkistbankieren in 2018 in geen van de kwartalen overschreden.

Renterisiconorm

In de wet FIDO is een norm vastgesteld voor de risicobeoordeling van de rente op de langlopende financiering, de zogenaamde renterisiconorm. Deze norm geeft feitelijk aan voor welk deel van het begrotingstotaal de gemeente een zogenaamd renterisico mag lopen. Dit renterisico bestaat eruit dat bij een tussentijdse herziening van de rente of bij de noodzaak om een herfinanciering toe te passen de actuele marktrente kan zijn gestegen waardoor op de begroting hogere lasten moeten worden opgenomen. Voor 2018 was de renterisiconorm vastgesteld op 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting bij aanvang van het jaar.

In 2017 heeft de gemeente op de bestaande leningenportefeuille een bedrag van € 42,3 miljoen afgelost en is door partijen die een lening hebben van de gemeente € 8,3 miljoen afgelost. De gemeente heeft hierdoor per saldo voor een bedrag van € 34 miljoen nieuwe leningen moeten aantrekken (de balans moet wel in evenwicht blijven). Daarnaast is voor een lening van € 28 miljoen de rente herzien. Het gerealiseerde renterisico bedroeg daarmee € 62 miljoen.
De toegestane renterisiconorm was 20% van € 717 miljoen: € 143,4 miljoen. Het werkelijk gelopen renterisico van € 62 miljoen is 8,6 % van € 717 miljoen. De gemeente Arnhem is dus ook met betrekking tot de renterisiconorm ruim onder de wettelijke limiet gebleven.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft het risicomanagement financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
- de financiering van de sociale woningbouw;
- de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen;
- overige risico's.

Deze risico's worden hieronder toegelicht.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van alle investeringen die worden gedaan door de gemeente Arnhem. Deze financiering vindt plaats door middel van eigen en vreemd vermogen. Als eigen financieringsmiddel worden de reserves en voorzieningen ingezet. Aan een beperkt aantal bestemmingsreserves, die dienen ter dekking van kapitaallasten in de begroting, wordt rente vergoed. Vreemd vermogen wordt aangetrokken in de vorm van langlopende leningen. De rentekosten van financiering van gemeentelijke investeringen en projecten worden doorberekend in de vorm van een zogenaamde omslagrente: op basis van langjarige gemiddelden van rentes van aangetrokken geldleningen en andere kosten van de treasuryfunctie werd tot en met het jaar 2017 dit rentepercentage bepaald. De omslagrente bedroeg in 2018 2%. Als gevolg van de aanhoudend lage rentestand op de kapitaalmarkt bestaat de mogelijkheid dat de omslagrente in de komende jaren verder verlaagd moet worden wanneer in verband met aflossing van relatief dure leningen (rente van 4 á 5%) goedkope leningen worden aangetrokken.
Voor het opvangen van rentefluctuaties om de omslagrente constant te houden wordt geen specifieke bestemmingsreserve aangehouden. De huidige regelgeving van het BBV staat dit niet meer toe.
Het risico van rentefluctuaties is opgenomen in het gemeentelijke risicoprofiel, dat wordt gedekt door de weerstandscapaciteit. Daarmee geeft de gemeente aan dat dit risico een normaal bedrijfsvoeringsrisico is, dat geen speciale positie vraagt. Wel wordt vanzelfsprekend van de treasuryfunctie verwacht dat deze door de juiste financieringsbeslissingen te nemen toch een stabiele omslagrente realiseert voor de gemeente.

Financiering van de sociale woningbouw

Op het gebied van de financiering van de sociale woningbouw heeft de gemeente de actieve rol uit het verleden op een haar na volledig afgebouwd. Per 31/12/2018 bedraagt de schuld van corporaties aan de gemeente Arnhem nog maar € 11.000. Vergeleken met de stand van € 248 miljoen per 1/1/2010 mag gesteld worden dat het risico uit hoofde van deze leningen effectief volledig is verdwenen.
Corporaties hebben de leningen in eigen beheer genomen met borging door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarbij de gemeente Arnhem als intermediair tussen de bank en de corporatie is verdwenen, of hebben leningen volledig afgelost. De verhoging van de achtervang jegens het WSW is weliswaar toegenomen, wat op zich ook een risico meebrengt. Maar dit risico is veel kleiner dan wanneer de gemeente zelf borg staat voor de leningen of deze zelf heeft verstrekt.
Wanneer het WSW de achtervang aanspreekt (wat overigens nog nooit is gebeurd) moet de gemeente een renteloze lening ter beschikking stellen. Die lening wordt terugbetaald, zoals normaal is bij leningen. Het risico betreft dus alleen de rente over de lening, die de gemeente natuurlijk wel zelf moet betalen aan de verstrekker van het geld. Voor de hoofdsom zal de gemeente niet worden aangesproken.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen

Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen en derden gaat het om activiteiten die passen binnen het beleid van de gemeente Arnhem. De gemeente heeft hierbij gekozen voor een terughoudend beleid. Slechts in bijzondere gevallen en soms als voortzetting van een bestaande relatie verstrekt de gemeente leningen aan derde partijen.
Het risico is aanwezig dat een instelling niet aan de contractuele verplichting van betaling van rente en/of aflossing kan voldoen. Dit probleem wordt in eerste instantie (“aan de voorkant”) beheerst door financiering te bieden die het best past bij de financiële mogelijkheden van de instelling. Voor het geval er toch problemen mochten ontstaan eist de gemeente garanties en/of waarborgen, bijvoorbeeld het recht van 1e hypotheek of pandrecht. Ook wordt bij leningen aan instellingen/derden een risico-opslag van (als regel) 0,1% op de te betalen rente gehanteerd. De risico’s zelf zijn -net als de risico’s van rentefluctuaties- ondergebracht in het gemeentelijk risicoprofiel.

Overige risico’s

Conform de wettelijke voorschriften en de kaderstelling vanuit het treasurystatuut trekt de gemeente alleen leningen aan in euro’s. Beleggen van middelen is niet aan de orde vanwege de verplichting om overtollige middelen aan te houden in de schatkist van het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Overigens heeft Arnhem geen overtollig kapitaal, ook niet in de Schatkist. Er is binnen de gemeente Arnhem dus geen sprake van valutarisico of koersrisico.

Resultaten van de activiteit treasury

De primaire doelstelling van de treasury is een goede financiering van de gemeentelijke organisatie tegen zo laag mogelijke kosten, waarbij rekening moet worden gehouden met wettelijke voorschriften en beperkingen. Tevens

is het van belang rekening te houden met gevolgen in de toekomst van financieringsbeslissingen. Dit vereist alert reageren op ontwikkelingen in de financiële markten in het kader van een meerjarig financieringsbeleid.

Het resultaat 2018 op de financieringsfunctie is als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000

Progr.	Financiering	Bedrag	V/N
R9	Resultaat vaste en vlottende financiering	1.652	V
R9	Resultaat financiering woningbouw en volkshuisvesting	0	
R9	Dividend BNG	1.256	V
Totaal Resultaat		**2908**	**V**

Afgezet tegen het begrote resultaat in de MJPB voor 2018 van € 2,817 miljoen is sprake van een klein voordelig resultaat van € 91.000. Dit resultaat wordt als volgt verklaard:

Bedragen x € 1.000

Progr.	Financiering	Bedrag	V/N
	Resultaat ten opzichte van de MJPB		
R9	Vaste en vlottende financiering	91	V
R9	Financiering woningbouw en volkshuisvesting	0	V
R9	Dividend BNG	0	V
Totaal Resultaat		**91**	**V**

Het uiteindelijke resultaat in de jaarrekening sluit zo nauw aan bij de begroting omdat in de loop van 2018 de begroting geactualiseerd is naar de laatst bekende ontwikkelingen. Daarna hebben zich geen grote, onverwachte ontwikkelingen of bewegingen meer voorgedaan.

Het uitgekeerde dividend van de BNG heeft betrekking op het jaar 2017. De hoogte ervan is vastgesteld in de algemene vergadering van aandeelhouders in april 2018 en wordt daarom in het jaarverslag 2018 verantwoord. De BNG heeft in 2017 ongeveer hetzelfde resultaat behaald als in 2016. Toch is het dividend fors hoger dan over 2016 (€ 1.256.000 versus € 814.000), wat verklaard wordt door de beslissing een groter deel van de winst uit te keren als dividend. In 2018 is 37,5% uitgekeerd in plaats van 25%, wat in de jaren daarvoor gangbaar was. De bank voldoet aan de Europese eisen met betrekking tot op de balans aanwezige buffers en kan daarom meer winst uitkeren aan de aandeelhouders in plaats van deze toe te voegen aan het eigen vermogen.

De economie en ontwikkelingen in de rente

De economie, zowel in Europa als in Nederland, zit al een aantal jaren in de lift en sinds 2016 begint ook de inflatie aan te trekken. De inflatie schommelt in 2018 rond de 2%, het streefniveau van de ECB.
Bij zo'n economisch beeld hoort een rente, die op een hoger niveau ligt dan de afgelopen jaren. De ECB gaat dan ook in 2019 het opkoopprogramma van (staats-)obligaties afbouwen. De economie wordt sterk genoeg geacht om een hogere rente te kunnen dragen.
De rente voor langlopende leningen is nog steeds erg laag en de verwachting is dat de rente voorlopig ook wel laag zal blijven omdat een forse stijging van de inflatie niet wordt verwacht en omdat er erg veel geld beschikbaar is op de kapitaalmarkt. Met zekerheid zal het moment komen dat de rente sneller naar hogere niveaus zal stijgen, maar dat moment kan niemand voorspellen.
Voor de financieringsfunctie is het zaak om alert te blijven op deze ontwikkelingen. De gemeente (en dus de belastingbetaler) is erbij gebaat activiteiten zo goedkoop mogelijk en toch veilig te kunnen financieren, wat betekent dat de huidige, lage rente lang in de boeken blijft door leningen met lange looptijden af te sluiten. Daarnaast is het zaak om een open oog te houden voor de economische en financiële ontwikkelingen, zodat een stijging van de rente de gemeente niet overvalt.

Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 2016	Realisatie Bezetting 2017	Begroting Formatie 2018	Realisatie Bezetting 2018
Bestuur				
Aantal FTE Raad	39	39	39	41
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7
Personeel				
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.360	1.055	933	914
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.360**	**1.055**	**933**	**914**

Organisatieontwikkelingen

De organisatieontwikkeling is in 2018 verder opgepakt vanuit de uitgangspunten die in 2017 geformuleerd zijn en die samengevat zijn in de term "KERN": Ken je stad, Eigenaarschap, Resultaatgericht, Nabij. Dit gaat vooral over verbeteringen op het niveau van werkwijzen, houding en gedrag. Het is een doorlopend proces dat langere tijd in beslag neemt, maar nu duidelijk voet aan de grond begint te krijgen.

Een ingrijpende organisatieontwikkeling wordt ingezet bij cluster Werk en Inkomen, waar op basis van een concrete opdracht om te komen tot substantiële vermindering van het aantal inwoners dat afhankelijk is van een uitkering. Deze ontwikkeling loopt nog door in het hele jaar 2019.

Wijksturing wordt doorontwikkeld - zowel binnen de teams Leefomgeving (opdrachtgever in het kader van wijksturing) als binnen de rest van de organisatie (opdrachtnemer).

Diversiteit en inclusie

Door het ondertekenen van het Charter diversiteit (januari) is benadrukt dat de gemeente Arnhem een diverse en inclusieve organisatie wil zijn, waar iedereen zich welkom voelt, met of zonder arbeidsbeperking en ongeacht de migratieachtergrond of seksuele voorkeur. Diversiteit en inclusie in onze eigen organisatie is dan ook 1 van de 9 speerpunten van het veranderprogramma "Inclusie" dat begin 2018 van start is gegaan. In oktober is een "All-inclusive week" gehouden met theater, film, lezingen, gesprekken in de MT's, storytelling en workshops. Deze week heeft gezorgd voor goede gesprekken, voor bewustwording en het besef dat "inclusie" begint bij ons zelf Andere activiteiten waren onder andere een onderzoek van de universiteit van Tilburg, evaluatie van de pilot anoniem solliciteren en vorderingen met de banenafspraak.

Instroom jongeren en generatie- en levensfasebewust personeelsbeleid

Naast de voortzetting van het traineeprogramma is het regionale programma "werken zonder te beperken" van start gegaan met 3 trainees in Arnhem. Het aantal stagiaires in 2018 is ongeveer 60. Het aantal werkervaringsplaatsen is 11. Er is een start gemaakt met het versterken van onze arbeidsmarktcommunicatie waarbij aandacht geschonken wordt aan jongeren en kandidaten met een migratieachtergrond. Onder de nieuwe instroom (32 medewerkers) zijn 15 collega's van 35 jaar en jongeren. Dat is het dubbele van het jaar daarvoor. Intern is de doorstroom van medewerkers goed op gang gekomen. Er is hard gewerkt aan het verbeteren van de gesprekscyclus en in het afgelopen jaar zijn 6 dakpanconstructies gerealiseerd (dat wil zeggen dat voor vertrek van een oudere medewerker een jongere medewerker is aangesteld, zodat kennis kon worden overgedragen).

Uit de onderstaande tabel volgt dat het resultaat op de totale personele lasten en baten dat ongeveer op nul uitkomt. In dit resultaat zijn betrokken de afwijkingen op de loonsom, de inhuur, de kosten voor voormalige medewerkers rekening houdend met reeds gevormde voorzieningen, de emolumenten en de opbrengsten voor personeel. De opbrengsten uit personeel worden gerealiseerd op verschillende programma's en vanuit externe partijen.

Bedragen in € 1.000

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Aantal FTE ambtelijke organisatie	***1.055***	***933***	***914***	***20***
Personeelslasten ambtelijke organisatie	76.340	71.415	71.517	-103
af: corr loonsom (inhuur uit vacatureruimte + decl. vac.ruimte)		-2.978	0	-2.978
Stelposten		914	0	914
Overige emolumenten	2.266	1.380	954	427
af: opbrengsten personeel	-2.626	-1.228	-3.506	2.278
Voormalig personeel	1.231	467	1.035	-569
Inhuur: dekking uit vacatureruimte	2.436	2.882	2.339	543
Inhuur: dekking uit overige personele budgetten	12.451	6.151	8.049	-1.898
Dekking uit reserves en voorzieningen		406	-1.122	1.528
Dekking uit andere budgetten dan personeel	-3.277			
Saldo personeelsbudget	**88.821**	**79.003**	**80.389**	**142**

Ontwikkelingen formatie

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2018-2021	**945**	**938**	**934**	**933**	**933**
Bij: trainees	11	8	0	0	0
Bij: (coörd) opdrachtgever De Connectie	2	2	2	2	2
Bij: formatie terug van De Connectie	1	1	1	1	1
Bij: integraal handhavers tlv budget leerbedrijf	2	2	2	2	2
Bij: formatie op orde Openbare ruimte	4	4	4	4	4
Bij: amendement overlast te lijf	3	3	5	5	5
Bij: veiligheidsadviseur	1	1	1	0	0
Bij: formatie uitbreiding tlv BR Bedrijfsvoering	5	5	5	4	4
Bij: tijdelijke formatie kredietadviseur	1	2	1	0	0
Af: formatie reductie agv minder projecten	-7	-9	-9	-9	-9
Af: formatie schuldsanering naar externe partij	-4	-4	-4	-4	-4
Af: formatie naar MGR	-2	-2	-2	-2	-2
Af: formatie RBL naar externe partij	-12	-12	-12	-12	-12
Af: formatiereductie tbv invullen taakstelling	-5	-5	-5	-5	-5
Af: opheffen Sociale Bank Centraal Gelderland	-14	-14	-14	-14	-14
Diverse andere mutaties	3	7	3	-1	-1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2018	**933**	**927**	**912**	**905**	**905**

Vanaf 2018 blijft de formatie op een redelijk constant niveau liggen.

Inhuur externen

Bedragen x € 1.000

Inhuur externen	2015	2016	2017	2018
Begroot	*	*	10.146	9.033
Realisatie	12.662	17.128	14.887	10.388
Afwijking	*0*	*0*	*-4.741*	*-1.355*

** Er wordt pas op inhuur begroot vanaf 2017*

De totale inhuur over 2018 komt op ruim € 10 miljoen. De redenen om over te gaan tot inhuur zijn voornamelijk:

- de wens tot het werken met een flexibele schil (bijvoorbeeld in de openbare ruimte en bij burgerzaken);
- projecten in de stad, waarvoor het specialisme niet in huis is (bijvoorbeeld binnen gebiedsrealisatie);
- vervanging vanwege ziekte en verloop.

Informatie en automatisering

ICT

Voor veel projecten is de bijdrage van ICT De Connectie van groot belang. Omdat de vorming van de nieuwe afdeling ICT van De Connectie veel vraagt, is in 2018 beperkte capaciteit vanuit ICT beschikbaar geweest. Dit zorgt voor vertraging in de nieuwe ontwikkelingen aan de kant van gemeente Arnhem. Voor 2018 is afgerekend met een lumpsum methodiek, de Producten en Diensten Catalogus van De Connectie is nog in ontwikkeling.
In 2018 is in toenemende mate zorg ontstaan over de kwaliteit en stabiliteit van de ICT. Daarom is een onderzoek uitgevoerd naar de hele keten van informatievoorziening (zie ook volgende paragraaf). De komende jaren zullen de nodige investeringen worden gedaan om de basis op orde te krijgen en te houden.

Binnen het nieuwe project Het Nieuwe Werken is een groep gestart met mobiel werken. Om ook de digitale omgeving die hierbij hoort verder in te richten is het noodzakelijk onder andere de veiligheid verder te onderzoeken en eventueel maatregelen te nemen.

Er is onderzoek gedaan naar en een functioneel ontwerp gemaakt voor een datawarehouse waarmee snel en onafhankelijk van bronsystemen informatie kan worden gecorreleerd en gepresenteerd om het beleid te ondersteunen. De vervolgstappen naar de implementatie van een regionale variant zullen in 2019 gestart worden.

IT-audit en informatiebeveiliging en privacy

Vanaf 25 mei 2018 geldt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). In verband hiermee is in 2018 de privacyverklaring op de website herschreven, een register van verwerkingsactiviteiten opgezet en processen ingericht voor de afhandeling van verzoeken op basis van de AVG. De informatie van de Autoriteit Persoonsgegevens en de aandacht voor de AVG in de media hebben geleid tot hernieuwde aandacht voor privacy. De functionaris voor gegevensbescherming (FG) en de privacy officer hebben veel vragen uit de organisatie over de consequenties beantwoord en geadviseerd over het omgaan met persoonsgegevens.

In het afgelopen jaar is een onderzoek uitgevoerd naar de professionaliteit van de informatievoorzieningsketen (inclusief de verankering binnen de Connectie) waaruit bleek dat op een aantal onderwerpen sprake is van een te beperkte werking of achterstand. De nodige verbeteringen op de governance, ICT-dienstverlening (mensen en middelen) en de cultuuraspecten krijgen in de komende jaren hun beslag. In 2018 heeft op initiatief van de Rekenkamer Arnhem een ethische hacker een technisch onderzoek gedaan naar de technische ICT infrastructuur. Daar kwam een groot aantal risico's en aandachtspunten naar voren. Door een actie/ verbeterplan zijn deze aangepakt. Ultimo 2018 zijn meeste punten opgelost.

De bewustwordingscampagne "Safe & Sound" is in 2018 voor een groot deel uitgevoerd. Met behulp van onder andere e-learning en lezingen is de bewustwording rondom de onderkende risico's vergroot en zijn de consequenties daarvan onder de aandacht gebracht. In 2019 en volgende jaren worden deze activiteiten gecontinueerd. Continue aandacht is nodig om te zorgen dat het bewustzijn op het gebied van informatieveiligheid en privacy niet verslapt.

In 2018 is het ENSIA-proces voor de tweede keer gestart. Op basis van de bevindingen uit 2017 zijn in samenwerking met De Connectie systemen en processen aangepast. De cyclus van 2018 strekt zich uit over de periode april 2018 - mei 2019. ENSIA resulteert in een collegeverklaring over de mate waarin het college in control is op het taakveld informatieveiligheid. Deze verklaring wordt geaudit door een externe partij en vervolgens verstuurd naar het ministerie van Binnenlandse zaken. Dit wordt separaat van het jaarverslag verwerkt.

Slimme Stad

Er is aandacht voor Arnhem als “Slimme Stad”. In 3 thema’s wordt een pilot beschreven hoe Arnhem inspeelt op moderne technologische ontwikkelingen om zo de dienstverlening nog verder te verbeteren.
1. Pilot Vitale economie
Binnen het programma Vitale Economie neemt de versterking van de Arnhemse werkgelegenheid een belangrijke positie in. De gemeente wil beter inzicht krijgen in de factoren die daar invloed op hebben om gerichte interventies te kunnen doen.
2. Pilot Obesitas bij kinderen
Deze pilot moet zorgen voor standaardaanpak op basis van data. Arnhem verkent op dit moment samen met GGD, Rijnstate en Zorgverzekeraar Menzis welke bijdrage het gebruik van data met geavanceerde onderzoekstechnieken (datascience) actuele en vernieuwende inzichten kan bieden rekening houdend met privacy, ethische en juridische belemmeringen. Deze pilot richt zich specifiek op voorspellende inzichten, om preventie en vroegsignalering van jongeren met overgewicht/obesitas mogelijk te maken.
3. Pilot GelrePas (GP) in de Blockchain
Blockchain is de grootste IT-revolutie sinds het ontstaan van internet. Het bekendste voorbeeld is de Bitcoin. De Gelrepas lijkt zich bij uitstek te lenen voor de Blockchain, omdat de rechtmatigheidstoets en het gebruik van de GelrePas gepaard gaan met veel administratieve handelingen waarbij vele partijen betrokken zijn.

Auditing en risicomanagement

Binnen de gemeente Arnhem ondersteunt de afdeling Financiën en Control onder andere de processen op het gebied van risicobeheersing, risicomanagement en interne controles. De afspraken hiervoor liggen onder andere vast in het Auditstatuut 2017 en jaarlijks in het intern controleplan. Auditing en risicomanagement worden ingezet om beter 'in control' te komen. Dit gebeurt door het uitvoeren van risicoanalyses, het begeleiden van bijeenkomsten om maatregelen te inventariseren om risico's te beheersen met het uiteindelijke doel om de doelstellingen van de organisatie beter te kunnen bereiken. Dat gebeurt ook door te evalueren (auditen) en te kijken welke leer- en verbeterpunten op te pakken zijn. De opdrachten komen vooral van het management van de ambtelijke organisatie. In een aantal gevallen heeft ook de gemeenteraad direct van de uitkomst van de onderzoeken kennis kunnen nemen (risicoanalyses verzelfstandigingen) of indirect door verwerking van de risico's in de raadsnota's. Door het geven van trainingen wordt het risicobewustzijn in de organisatie vergroot.

De belangrijkste onderzoeksthema's in 2018 waren:

- het gemeentelijk risicoprofiel is doorlopend geactualiseerd en geëvalueerd;
- binnen de organisatie is nagegaan op welke manier gestuurd wordt, dan wel gestuurd kan worden, op de afspraken die in het coalitieakkoord zijn vastgelegd. Voor een aantal onderwerpen is het proces van risicomanagement ook al gestart;
- het risicoprofiel voor Scalabor B.V. is geactualiseerd;
- start risicoanalyse implementatie Omgevingswet;
- start actualisatie risico's Sociaal Domein;
- actualisatie opzet en uitvoering risicogerichte aanpak Verbonden Partijen;
- risicoanalyses met betrekking tot de taken van de gemeente op het gebied van zorg;
- actualisatie van de frauderisico's.

De uitkomsten van het onderzoek 'Spelregels bepaling weerstandsvermogen' zijn vermeld in de MJPB 2019-2022. Dit zijn de bouwstenen voor een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen die in procedure zal worden gebracht.

Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel.

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede eigenaar van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking-)organisatie.

De gemeente is daarnaast ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Ten slotte is op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken.

Ontwikkelingen risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de begroting 2019-2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas.

In onderstaand overzicht wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. Daarnaast wordt per verbonden partij een terugblik gegeven op de belangrijkste ontwikkelingen in 2018.

Relatie met de paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Overzicht Verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit, het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel.

Besloten Vennootschappen

Facility Point		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma (s)	R3 Economie	
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers. Color Business Centers is van 2015 t/m 2018 overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken, maar is nu weer zelfstandig directievoerder.	
Partners	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.	
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder.	
Financieel Belang	De gemeente bezit 37,5% van de aandelen in Facility Point.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	1969
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	2050
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	Facility Point heeft het jaarverslag over 2018 nog niet gepubliceerd. Naar verwachting zullen de ontwikkelingen niet substantieel afwijken van 2017.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	
Toelichting Risico's		

Scalabor B.V.	***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma (s)	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel Belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 01-01-2018 3500
	Per 31-12-2018
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018
	Per 31-12-2018
Financieel resultaat	
Ontwikkelingen	Scalabor B.V. is per 1-1-2018 van start gegaan. 2018 is dus het opstartjaar van deze nieuwe sociale onderneming. De inspanningen zijn met name gericht geweest op een naadloze overdracht van de bedrijfsactiviteiten van het voormalige Presikhaaf Bedrijven, de uitvoering van de dienstverlening voor SW-medewerkers, het neerzetten van de arbeidsontwikkelfunctie voor de doelgroep van de Participatiewet en het in samenwerking met het cluster Werk & Inkomen uitvoeren van die arbeidsontwikkelfunctie. Voor wat betreft de drie ontwikkelsporen te weten (i) van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) van bolwerk naar knooppunt in arbeidsregionaal netwerk en (iii) van hekkensluiter naar middenmoter geldt het volgende: • Zoals aangegeven zijn er stevige ontwikkelstappen gezet met de arbeidsontwikkelfunctie. Bij wijze van proeftuin is invulling gegeven aan de samenwerking met het cluster Werk & Inkomen. De doorstroom van kandidaat werknemers van Werk & Inkomen naar Scalabor verliep aanvankelijk moeizaam, maar is vanaf het laatste kwartaal 2018 sterk verbeterd. • Op het ontwikkelspoor 'van bolwerk naar knooppunt in arbeidsregionaal netwerk' werden in 2018 voorzichtige stappen gezet. Scalabor B.V. manifesteert zich steeds meer als een pro-actieve, lokale en regionale samenwerkingspartner rondom de arbeidsontwikkeling van de doelgroep van de Participatiewet. In 2019 wordt stevig doorgepakt op deze ontwikkeling. • De meerjarige prognose van de bedrijfsresultaten van Scalabor B.V. laten een positieve ontwikkeling zien, maar minder positief dan aanvankelijk verwacht. In de loop van 2018 zijn de meerjarige prognoses dan ook bijgesteld. De financiële consequenties hiervan zijn beheersbaar. Eind 2018 is het risicoprofiel geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Toelichting Risico's

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatiewet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. In 2018 is hier als volgt op ingezet:

- De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhoudersrol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie.
- In 2018 werd het bovenstaande daadwerkelijk in praktijk gebracht. Dit loopt goed. Zo zijn onder andere spelregels overeengekomen over het dividendbeleid en is gezamenlijk verkend om tot een passende monitoring en beïnvloeding te komen van (i) de drie genoemde ontwikkelsporen/ transformaties, (ii) een adequate invulling van de gemeentelijke klantrol en (iii) een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouders, enzovoorts.
- Met het bovenstaande is in 2018 een prima basis gelegd om de risicobeheersing in 2019 verder in te vullen en aan te scherpen.

Sportbedrijf Arnhem		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma (s)	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	Het sportbedrijf voert het sportbeleid uit. Arnhem stimuleert en faciliteert bewegen en sporten en Arnhem benut de kracht van beide, voor een beter welzijn van de stad.	
Partners	Gemeente Arnhem	
Bestuurlijk belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van de BV Sportbedrijf Arnhem. Als aandeelhouder is de gemeente Arnhem lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Het mandaat om als aandeelhouder op te treden is door het college neergelegd bij de concerndirecteur.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft het volledige eigendom.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	450
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	19590
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	Sportbedrijf Arnhem biedt in opdracht van de gemeente een breed scala aan sportactiviteiten en -mogelijkheden aan in de zwembaden, sporthallen en -zalen en op de sportparken en bouwspeelplaatsen. Het Sportbedrijf is ruimte geboden voor ontwikkeling en ondernemerschap. Dit ondernemerschap moet nog groeien, in 2018 zijn daarvan echter wel de eerste tekenen zichtbaar. Sportontwikkeling heeft zich goed gemanifesteerd in de wijken en ten aanzien van "Kansrijk opgroeien". De nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is in 2018 voorbereid en heeft geleid tot een succesvolle aanbesteding, waardoor sportbedrijf Arnhem naar verwachting in 2020 het nieuwe zwembad in gebruik kan nemen. Het ontvlechten van de organisatie en het inrichten van het nieuw opgebouwde sportbedrijf hebben meer tijd gevraagd dan oorspronkelijk was gedacht en ook in 2018 zijn nog enkele correcties doorgevoerd. Aan het inzicht in de exploitatie van binnensport, buitensport, zwembaden en efficiency en effectiviteit van interventies is in 2018 gewerkt, maar het is nog niet volledig uitgewerkt. De transparantie van de financiële informatievoorziening dient toe te nemen. Het zijn van regiegemeente in combinatie met de wijksturing vergt het nodige van de opdrachtgever. Dit zal ook na 2018 nog van invloed zijn op de professionalisering van de relatie opdrachtgever - opdrachtnemer. Gemeente Arnhem en Sportbedrijf Arnhem BV investeren gezamenlijk op basis van gelijkwaardigheid in verdere verzakelijking van de relatie. In 2018 heeft het Rijk bekend gemaakt dat met ingang van 2019 'het gelegenheid geven tot sport' vrijgesteld is van BTW. Dit betekent dat de BTW niet meer aftrekbaar is en dus kostenverhogend werkt. Sportbedrijf Arnhem BV en de gemeente zijn in 2018 druk geweest met de voorbereiding van het uitvoeren van dit besluit. Er zit voor Sportbedrijf Arnhem nog een financiële onzekerheid in. De verwachting is dat begin maart 2019 een publicatie in de Staatscourant hierover zal worden gedaan door het rijk. Echter, tot die tijd is nog niks zeker en bestaat er nog onzekerheid voor Sportbedrijf Arnhem. Eind 2018 is het risicoprofiel geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen.	
Risico profiel		
Risico's	Hoog	
Toelichting Risico's	2018 was het tweede jaar voor het Sportbedrijf als zelfstandige organisatie. Deze stond met name in het teken van verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en het verder op orde brengen van de interne processen, teneinde een goedkeurende controleverklaring van de accountant te verkrijgen. Een belangrijk onderdeel van de beheersstrategie is het verder ontwikkelen van de rapportages, deze zijn in ontwikkeling, maar zijn nog onvoldoende. In 2019 zal dit verder worden doorontwikkeld. Met een jaarlijkse subsidie van € 16 mln. is een goede rapportage noodzakelijk om een goed zicht hierop te hebben. Er wordt naar gestreefd dat het Sportbedrijf financieel robuuster wordt, opdat ze meer flexibiliteit hebben om marktgerichter te kunnen gaan werken. Dit is onderwerp van gesprek met het Sportbedrijf.	

Naamloze Vennootschappen

NV Bank Nederlandse Gemeenten		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Programma (s)	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.	
Partners		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	4953
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	135041
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	De BNG heeft het jaarverslag over 2018 nog niet gepubliceerd. Naar verwachting zullen de ontwikkelingen niet substantieel afwijken van 2017.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	
Toelichting Risico's		

Stichtingen

Dataland		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma (s)	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.	
Partners	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe: bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.	
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.	
Financieel Belang	De Gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	751
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	522
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen		
Risico profiel		
Risico's	Laag	
Toelichting Risico's		

Gemeenschappelijke Regelingen

BVO De Connectie		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.	
Partners	gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden	
Bestuurlijk belang	Opdrachtgever (Concerndirecteur Stef Schuijt), wethouder Jan van Dellen is lid van het bestuur.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem draagt 73 % bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast heeft de gemeente Arnhem in de vorm van een niet uit de balans blijkende vordering een bijdrage verleend voor de transitiekosten. De stand van deze vordering was ultimo 2018 € 2,6 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	464
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	7820
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	De Connectie is inmiddels ruim een jaar operationeel. De start van de Connectie heeft zich gekenmerkt door het samenvoegen van de afdelingen en het inventariseren van de knelpunten en de opgaven. Per afdeling is een roadmap opgesteld en is de transformatie opgave geformuleerd. Deze is geprioriteerd door de Connectie in afstemming met de opdrachtgeversoverleg, waarin de drie gemeenten en de Connectie zijn vertegenwoordigd. De Connectie is een organisatie in op- en uitbouw, de beheersing is dan ook vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. De strategische aspecten komen in het Bestuurdersoverleg aan de orde. Binnen het Opdrachtgeversoverleg, worden de tactisch en operationele aspecten besproken en waar nodig bijgestuurd. In het demand management overleg worden de vraag en aanbod aspecten besproken en afgestemd en binnen het controllersoverleg worden de financiële zaken besproken. In deze verschillende gremia worden alle risico's die gepaard gaan met de transitie van de Connectie besproken en is daarmee ook de beheersstrategie gedefinieerd. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met de Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf. Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. Eind 2018 is het risicoprofiel voor De Connectie geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen. In 2019 wordt daarover in de reguliere p&c-cyclus gerapporteerd. Naast het onderzoek dat de Connectie zelf heeft laat uitvoeren naar de staat van de ICT, is in opdracht van de gemeente Arnhem de totale informatievoorzieningsketen (IV-keten) onderzocht. Beide rapporten geven aanleiding om op meerdere vlakken extra in te zetten op verandering en verbetering.	
Risico profiel		
Risico's	Hoog	
Toelichting Risico's		

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	*Bedragen x € 1000*

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning	
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.	
Partners	Regio Arnhem en regio Nijmegen	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem draagt volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	5300
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat	0	
Ontwikkelingen	Eind 2018 is gestart met een 'knoppenplan'. Om te komen tot kostenbesparingen wordt met dit knoppenplan binnen bestaand beleid het vervoer op een andere wijze georganiseerd en uitgevoerd. Dit heeft met name betrekking op het beleid van iedere afzonderlijke gemeente. Dit plan wordt in 2019 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Eind 2018 is het (regionale) onderzoek naar de toekomst van Avan gestart. In het eerste kwartaal van 2019 wordt daarover besloten en richting gegeven aan de wijze, waarop het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven. Eind 2018 is het risicoprofiel geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen.	
Risico profiel		
Risico's	Hoog	
Toelichting Risico's		

Euregio RijnWaal		*Bedragen x € 1000*
Vestigingsplaats	Kleve	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening, R3 Economie	
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.	
Partners	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel.	
Bestuurlijk belang	In de Euregio Council zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff en Y. Usta	
Financieel Belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie (2018: 28).	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	1460
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	2453
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	In Euregioverband werkte Arnhem in 2018 door aan de grensoverschrijdende samenwerking en projecten in het Euregiogebied. Het 100.000+ stedennetwerk is in 2018 verder tot ontwikkeling gekomen. De ambtelijke uitwisseling neemt gestaag toe. Er is een verkenning uitgevoerd naar snelfietsroutes in en rond de grote steden in de Euregio. Verder is de start gemaakt met uitwisseling en samenwerking op het terrein van duurzaamheid. De burgemeester van deze steden hebben dit in september 2018 met elkaar afgesproken. Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 zijn 3 nieuwe gemeenteraadsleden benoemd in de Euregioraad.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	
Toelichting Risico's		

GO Arnhem Nijmegen City Region *Bedragen x € 1000*

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma (s)	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening, R2 Verkeer vervoer en waterstaat, R3 Economie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning, R8 Wonen en ruimte
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.
Partners	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.
Financieel Belang	De gemeente Arnhem draagt naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. In de begroting 2019 van het GO is deze bijdrage gesteld op €1,88. Voor 2019 wordt uitgegaan van 157.243 inwoners.
Eigen vermogen	Per 01-01-2018 274 Per 31-12-2018
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018 31 Per 31-12-2018
Financieel resultaat	
Ontwikkelingen	Op de schaal van de regio Arnhem- Nijmegen werkte Arnhem via de portefeuillehoudersoverleggen (PFO's) door aan verdere agendavorming en vraagstukken op gebied van economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. De PFO's werkten onder meer aan: • een Regionaal Programma Werklocaties dat meer balans moet brengen in het regionale aanbod van bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor detailhandel; • een regionale Bereikbaarheidsagenda Mobiliteit; • (sub)regionale woonagenda's, die de woningverdeling en -planning regelen; • de Regionale Energie Strategie (RES) met regionale projecten op het gebied van energietransitie; • den Europese aanbesteding voor de gezamenlijke inkoop van energie. Belangrijke mijlpaal voor de regio in 2018 was de lancering van de Gezonde Groei-ambitie, gepresenteerd via het gelijknamige magazine. Gezonde Groei staat voor het behouden en versterken van de unieke combinatie van economische kracht en kwaliteit van leven in de regio Arnhem-Nijmegen: inzetten op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. Bureau Brussel werkte ook in 2018 door aan de profilering van onze regio in Brussel en tegelijkertijd aan het aangaan van partnerschappen met andere regio's en gezamenlijk binnenhalen van Europese subsidies. In 2018 resulteerde dit onder meer in meer bekendheid van de regio in Europa. Dit gebeurde door events, zoals in het kader van European Green Capital en de European Week of Regions and Cities, waar 700 Brusselse stakeholders de virtual reality experience van onze regio hebben gezien. Ook kende 2018 een werkbezoek van Europarlementariërs aan de regio, gesprekken met Eurocommissarissen Timmermans, Vella, Sefcovic en Canete. Concreet leveren deze activiteiten nieuwe Europese projecten, kennis en subsidies op. Vanuit de regio zijn er in 2018 tien nieuwe voorstellen ingediend in Europa, waarvan er ondertussen 5 zijn goedgekeurd. Via bestuursakkoord en regionale investeringsagenda werkt Arnhem samen met Nijmegen, Provincie en andere partners aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de regio.
Risico profiel	
Risico's	Middel
Toelichting Risico's	

Lingezegen		*Bedragen x € 1000*
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Partners	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Algemeen bestuur	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	15947
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	470
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	Sinds de ondertekening van de Bestuursovereenkomst Park Lingezegen (2010) en het bijbehorende Masterplan, is hard gewerkt aan de realisatie van de zogenaamde basisuitrusting, ook wel 'de ruggengraat' van het Park Lingezegen. De realisatie/inrichting van het park zal medio 2019 gereed zijn, daarna treedt de beheerfase in van het park. Op enkele plekken is afgeweken van het oorspronkelijk Masterplan, omdat dat beter of mooier was of omdat de kosten anders te hoog zouden oplopen. Ook ten aanzien van het eigenaarschap van de grond en het beheer ervan zijn sinds de vaststelling van het Beheerplan en beheervisie (2015) belangrijke veranderingen opgetreden. Sinds eind 2017 zijn er bestuurlijke gesprekken gevoerd over het eigenaarschap van gronden, die deel uit maken van de basisuitrusting van Park Lingezegen. De provincie Gelderland, eigenaar van deze gronden (ongeveer 140 ha. snippergroen, grotere eenheden natuur en een evenemententerrein), heeft deze gronden in 2017 voor € 2,7 mln. te koop aangeboden aan de parkorganisatie. Later hebben ook de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard aangegeven de gronden te willen kopen van de provincie. Het afgelopen jaar heeft veelvuldig bestuurlijk overleg tussen de vier betrokken gemeenten (Nijmegen, Overbetuwe, Lingewaard en Arnhem) en de provincie plaatsgevonden. Deze gesprekken waren gericht op het bereiken van overeenstemming over de grondverkoop (met name wie de nieuwe eigenaar wordt) en over de wijze waarop het park in de beheerfase zijn vervolg krijgt. De provincie heeft daarbij aangegeven, dat zij de verkoop van de gronden geregeld wil hebben voor 1-1-2019. Het komen tot overeenstemming over genoemde zaken bleek een lastig en daarmee langdurig proces. Uiteindelijk is eind 2018 een bestuurlijk akkoord bereikt. Belangrijk onderdeel van de gemaakte afspraken is dat de grotere eenheden natuur (vlakgroen) en het evenemententerrein in deelgebied De Park in eigendom bij de parkorganisatie blijven. Dit sluit aan bij de eerdere wensen vanuit Arnhem. Voor Arnhem zijn de ontwikkelingen in dit deelgebied van groot belang, gelet op de zeer nabije ligging van onder andere de wijk Schuytgraaf.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	
Toelichting Risico's		

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland		*Bedragen x € 1000*
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R4 Educatie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning	
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van taken op het terrein van het sociaal domein. In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule "Inkoop van specialistische zorg". Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het zorgdomein (Jeugdzorg en Wmo). In 2018 zijn hieraan twee modules toegevoegd: Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken).	
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten Wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken).	
Financieel Belang	Bijdrage 2018: 3.027	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	0
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	277
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	In 2018 werd de MGR uitgebreid met twee modules: het Werkgeversservicepunt en de module Onderwijszaken. Hoewel de doelstellingen of accenten verschilden stond bij de drie modules doorontwikkeling centraal. Zo stond 'samen sterk staan in de transformatie sociaal domein' bij de inkoop en bij de onderwijsmodule 'uitvoering geven van de Leerplichtwet en de regionale RMC-taak' voorop. Ook werd uitvoering gegeven aan de afspraken die in het kader van de governance structuur zijn vastgelegd. Binnen de MGR-organisatie zelf vonden verschillende personele wisselingen op leidinggevend niveau plaats. Er werd een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin de activiteiten van het samenwerkingsverband worden weergegeven. Daarnaast is in het najaar een uitvoeringsplan voor de periode 2020-2023 ontwikkeld. Voorts is de bedrijfsvoering van de MGR verder gestroomlijnd en werd er gewerkt aan een archiefverordening en besluit informatiebeheer alsmede aan de voorwaarden om te voldoen aan de privacywetgeving. Eind 2018 hebben de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten ingestemd met een wijziging van de gemeenschappelijke regeling. Daardoor kon per 2019 de vierde samenwerkingsmodule, te weten Werkgeverschap Sociale Werkvoorziening, worden toegevoegd. In dat kader werd voor deze module een nieuwe DVO opgesteld. Eind 2018 is het risicoprofiel geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen.	
Risico profiel		
Risico's	Middel	
Toelichting Risico's		

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R7 Gezondheid en Milieu, R8 Wonen en ruimte	
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.	
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.	
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage afhankelijk van afgesproken werkprogramma. Deze is circa € 5 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	771
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	900
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	In 2018 heeft het algemeen bestuur besloten om per 2020 over te gaan op outputfinanciering. In 2018 zijn de voorbereidingen daarvoor gestart. In 2018 heeft ODRA net als 2017 een flinke hoeveelheid bouw gerelateerde producten meer geleverd dan was begroot. Dit komt door de aanhoudende volumestijging in de bouw. Eind 2018 is het risicoprofiel geactualiseerd en is er een beheersstrategie opgesteld die in de begroting 2019 is opgenomen. Inmiddels rapporteert ODRA maandelijks over de geleverde productie in relatie tot het overeengekomen werkprogramma. Dit maakt het mogelijk om zo nodig bij te sturen en relevante ontwikkelingen mee te nemen in de financiële cyclus van de gemeente.	
Risico profiel		
Risico's	Middel	
Toelichting Risico's		

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief		***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma (s)	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.	
Partners	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur	
Financieel Belang	De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling is in 2018 een bedrag van € 1.111	
Eigen vermogen	Per 01-01-2018	200
	Per 31-12-2018	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018	19800
	Per 31-12-2018	
Financieel resultaat		
Ontwikkelingen	De begroting, jaarplannen en -rekening worden door het Gelders Archief jaarlijks voorgelegd aan de deelnemers van de G.R. Eventuele exploitatieverliezen worden binnen de exploitatie van het Gelders Archief opgevangen. In uitzonderlijke gevallen kunnen tegenvallers worden omgeslagen ten laste van de deelnemende gemeenten, echter het merendeel van de inkomsten komt van rijkswege, wat de risico's voor de deelnemende gemeenten verkleint. Daarnaast is er sprake van een eigen organisatie en momenteel een solide financiële basis. De prijscompensatie die door het Rijk wordt toegepast is in de laatste jaren hoger gebleken dan de gemeentelijke compensatie, maar dient door de gemeente overgenomen te worden. Dit heeft geleid tot een verschil tussen de beschikbare middelen en door het college toe te kennen bijdrage van circa € 20.000. Door het Algemeen bestuur is in 2017 aan de begroting van 2018 de verwachting toegevoegd dat de bijdrage van de gemeente Arnhem vanaf het begrotingsjaar 2019 op het begrotingsniveau van 2017 zal komen. Tevens is daar de verwachting uitgesproken dat ook voor de jaren na 2019 de Arnhemse bijdrage aan het Gelders Archief maximaal de hoogte van de bijdrage van 2017 zal zijn. In de begroting 2019 worden deze verwachtingen ingelost: de bijdrage van de gemeente Arnhem is voor 2019 en de jaren erna gesteld op de hoogte van de bijdrage van 2017. Vanaf 2020 is de verwachting, dat er een nieuwe verdeling van de lumpsum komt, waarbij de verdeling op basis van historische kosten wordt losgelaten en overgegaan wordt tot een verdeling op basis van het aantal strekkende meters dat door het GA wordt beheerd voor de partners in de GR. Het voorstel levert een reëlere en eerlijker verdeling van de lumpsum op. Voor Arnhem betekent dit een verlaging van de bijdrage. Voorwaarde is wel dat de Provincie Gelderland vanaf 2020 toetreedt tot de GR.	
Risico profiel		
Risico's	Middel	
Toelichting Risico's		

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden	***Bedragen x € 1000***
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma (s)	R1 Veiligheid, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning, R7 Gezondheid en milieu
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Partners	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	Burgemeester A. Marcouch en wethouder R. van der Zee maken deel uit van het (dagelijks) bestuur.
Financieel Belang	Gemeentelijke bijdrage Brandweer 2018: € 11,0 mln. Gemeentelijke bijdrage Volksgezondheid 2019: € 3,8 mln.
Eigen vermogen	Per 01-01-2018 8239
	Per 31-12-2018
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018 37036
	Per 31-12-2018
Financieel resultaat	
Ontwikkelingen	**Crisisbeheersing en Brandweer** 2018 is qua incidenten een relatief rustig jaar gebleken. Organisatorisch is de periode afgerond waarin de regionale brandweerorganisatie tot een robuuste en toekomstbestendige is neergezet. Dit heeft geleid tot een financieel beheer waarin ook realistischer begroot kan worden en waardoor de mee- en tegenvallers kleiner en beheersbaarder zullen zijn. Naar de toekomst is duidelijk dat met wettelijke wijzigingen op het gebied van onder andere Ruimtelijke Ordening de organisatie-focus meer komt te liggen op een risico-gerichte dan op een regel-gerichte aanpak. Ook in de praktijk zal er doorontwikkeld worden naar focus op preventie. Voorbereidingen voor actualisering van diverse wettelijk voorgeschreven planvormen zijn in 2018 opgepakt en worden in 2019 afgerond; de planvorming zal na raadpleging ter vaststelling aangeboden worden aan het regionaal bestuur. In 2018 heeft ook besluitvorming plaats gehad op de tak Bevolkingszorg (Bouwen Bevolkingszorg), onderdeel van de Crisisbeheersing. In 2019 zal de besluitvorming leiden tot implementatie waardoor in het najaar van 2019 door een Regionale netwerkorganisatie toegewerkt kan worden naar een robuuste en geborgde Bevolkingszorg-organisatie. **Volksgezondheid** Binnen de Jeugdgezondheidszorg is verder gewerkt aan meer efficiëntie en kwaliteitsverbetering binnen de Jeugdgezondheidszorg. Dit heeft geleid tot een structurele besparing op de kosten. In 2018 is de landelijke campagne van de vaccinatie van jongeren tegen meningokokken van start gegaan. Grote groepen jongeren zijn gevaccineerd tegen meningokokken. Ook is geïnvesteerd in het programma Voorzorg. Binnen GGD Gelderland-Midden werken 4 speciaal opgeleide Voorzorgverpleegkundigen die intensieve begeleiding bieden aan kwetsbare (aanstaande) moeders. In 2018 is de overheveling van de financiering van het Rijksvaccinatieprogramma via het gemeentefonds gerealiseerd. Binnen publieke gezondheidszorg is extra ingezet op preventie op het gebied van infectieziektebestrijding (bijvoorbeeld het voorkomen van griepvirussen bij kwetsbare doelgroepen), extra inspanningen zijn verricht voor de (preventieve) zorg voor statushouders, de doorontwikkeling van de onderzoek/informatie/adviesfunctie van VGGM en het verbeteren van de zorg voor personen met verward gedrag (onder andere het meld- en adviespunt Verward Gedrag). Binnen Veilig Thuis is in 2018 onder meer gewerkt aan de verbeterde Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling die op 1 januari 2019 van kracht is gegaan. De verbeterde Meldcode vraagt van Veilig Thuis een andere manier van samenwerken met verschillende beroepsgroepen.
Risico profiel	▲
Risico's	Middel
Toelichting Risico's	

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) *Bedragen x € 1000*

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma (s)	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering - door middel van de gemeentelijke bijdragen - van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).
Financieel Belang	Voor de begroting 2019 is rekening gehouden met het deelnamepercentage voor het jaar 2018. Voor Arnhem is dit afgerond 53%.
Eigen vermogen	Per 01-01-2018 799 Per 31-12-2018 792
Vreemd vermogen	Per 01-01-2018 19091 Per 31-12-2018 8272
Financieel resultaat	4
Ontwikkelingen	Per 1-1-2018 zijn de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven overgegaan naar Scalabor B.V. GR Presikhaaf Bedrijven bleef verantwoordelijk voor: • Het formele werkgeverschap van SW-medewerkers; • De financiering en uitbetaling van de loonlasten van SW-medewerkers; • De van werk-naar-werk-beweging van boventallige medewerkers die niet zijn meegegaan in de overgang naar Scalabor B.V. • En een aantal restverantwoordelijkheden/ -taken die voortvloeien uit nog lopende overeenkomsten en afspraken met derden. In de loop van 2018 is verkend in hoeverre het mogelijk was om bovenstaande verantwoordelijkheden en taken van de GR Presikhaaf Bedrijven over te hevelen aan de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR). Op basis van de verkenning is besloten om een en ander, omwille van de zorgvuldigheid, gefaseerd over te dragen en per 1-1-2019 (a) en (b) als de Module Werkgeverschap SW onder te brengen in de MGR. Andere verantwoordelijkheden en taken volgen (mogelijk) later.
Risico profiel	
Risico's	Middel
Toelichting Risico's	Het risico van de GR Presikhaaf Bedrijven is afgeschaald van 'hoog' naar 'middel' omdat de bedrijfsactiviteiten werden overgeheveld naar Scalabor B.V. Het grootste financiële risico binnen GR Presikhaaf Bedrijven (en vanaf 1-1-2019 de Module Werkgeverschap SW) betreft de vereiste dekking van de loonlasten van SW-medewerkers. Deze laat zich prima voorspellen en is dan ook meerjarig geraamd in de MJPB. Voor het beheersen van dit risico is het cruciaal om (i) evt. wijzigingen in de cao SW en (ii) evt. bijstellingen van de SW-bijdrage van het Rijk in beeld te houden. Dit wordt dan ook gedaan.

Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid houdt rekening met de te bereiken doelen voor de stad, afgezet tegen de (financiële) risico's die dat met zich meebrengt. Maatwerk per locatie wordt geboden.

Algemeen

Het grondbedrijf heeft in het afgelopen jaar een positief resultaat geboekt van circa € 2,3 miljoen. De vastgoedmarkt, en specifiek de woningmarkt, kende in 2018 een uitstekend jaar. Het sentiment op de vastgoedmarkt is positief gestemd en gronduitgiften hebben versneld plaatsgevonden (hoofdzakelijk in Schuytgraaf). Vorig jaar was het resultaat van het grondbedrijf eenmalig aanzienlijk hoger vanwege gewijzigde regelgeving met betrekking tot verplichte tussentijdse winstneming in de grondexploitaties. Dit jaar is het positieve resultaat met name te danken aan de tussentijdse winstneming in het project Zuidelijke Binnenstad en het erfpachtresultaat.

De vraag vanuit de markt naar woningen in zowel het koop- als huursegment is groot. De beweging van de opgaande vastgoedmarkt is enkele jaren geleden ingezet en duurt voort. Ook voor de komende jaren is de verwachting dat de druk op de Arnhemse woningmarkt zal aanhouden. Op de (middel)lange termijn heeft de gemeente nog een gering aantal locaties waar zij een gevarieerd programma kan ontwikkelen. Dit geldt in het bijzonder voor woningbouw, waar Schuytgraaf vanaf 2022 in feite de enige locatie is waar de gemeente actief bouwrijpe grond voor woningen ontwikkelt en verkoopt. Dit afnemende aantal locaties in de toekomst geldt echter ook voor de commerciële markt. Het aanbieden van locaties door de gemeente is niet het doel op zich, maar het biedt de gemeente regie en sturingsmogelijkheden om gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in Arnhem tot realisatie te brengen.

De opgave voor de komende jaren is om de groei in goede banen te leiden en actief op zoek te gaan naar potentiële ontwikkellocaties. Het voeren van een acupuncturele wijze van actieve grondpolitiek (waar zich kansen voordoen) in combinatie met een faciliterende grondpolitiek geeft mogelijkheden om te voorzien in de kwantitatieve en kwalitatieve (woning) behoefte die zich nu en in de toekomst in Arnhem zal ontwikkelen.

Grondbeleid

Het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota Zicht op Gegronde Keuzes. In 2013 heeft de laatste herijking plaatsgevonden. De belangrijkste aanpassing daarbij is dat nu meer wordt uitgegaan van een situationeel grondbeleid terwijl tien jaar geleden het kompas op een actief grondbeleid gericht stond. De keuzes die, zeker in de komende jaren, gemaakt worden, zullen meer afhankelijk gesteld worden van wat in concrete situaties het meest wenselijk is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie wordt maatwerk verricht. Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties.

Gezien de huidige ontwikkelingen op de vastgoedmarkt, de gewijzigde BBV-regelgeving en de aankomende inwerkingtreding van de Omgevingswet (2021) in combinatie met het feit dat de laatste herijking van het grondbeleid alweer dateert uit 2013, zal het beleidsmatige kader voor het grondbeleid in 2019 tegen het licht worden gehouden.

Strategische aankopen

Ondanks dat de focus van het grondbeleid van de gemeente is gewijzigd van 'actief, tenzij' naar 'situationeel' grondbeleid, betekent dit niet dat er geen strategische aankopen meer gedaan mogen worden. Er kunnen zich ruimtelijke kansen voordoen, waarvoor het wenselijk is om voorafgaand aan het vaststellen van een grondexploitatie aankopen te doen. Een belangrijk onderdeel bij strategische aankopen is de afweging van financiële risico's die met de aankoop gemoeid zijn. Door vooraf een budget ter beschikking te stellen, kan snel worden gehandeld.

In de MJPB 2018-2021 is voor de jaarschijf 2019 vastgesteld dat het maximale financiële kader voor strategische aankopen € 10 miljoen is. De totale waarde aan strategisch bezit mag maximaal € 50 miljoen bedragen. Deze bedragen zijn niet gewijzigd ten opzichte van het afgelopen jaar. In 2018 zijn er strategische aankopen gedaan, te weten de panden Varkensstraat 1a, 2 en 45 (Korenkwartier).

Ontwikkelingen vastgoedmarkt

De woningprijzen in Arnhem zijn in 2018 met 10% gestegen ten opzichte van een jaar eerder en bevinden zich op recordhoogte. De verkooptijden en het aantal transacties zijn wederom afgenomen. Dit laat zien dat het beschikbare woningaanbod steeds verder opdroogt en de woningmarkt verder stagneert. De vraag overtreft blijvend het aanbod waardoor sprake is van een krappe woningmarkt.

Hoe lang deze trend zich voortzet is, gezien de landelijke ontwikkelingen op de woningmarkt, de vraag. Van invloed is de hoogte van de rente. Het laatste kwartaal van 2018 is het woningaanbod voor het eerst sinds jaren weer gestegen en het consumentenvertrouwen laat daarnaast een dalende trend zien als gevolg van het hoge prijsniveau. De opgave is om de woningproductie te versnellen. Het is van belang dat in Arnhem de woningvoorraad wordt aangevuld met nieuwe woningbouwprojecten en bestaande woningbouwprojecten versneld worden gerealiseerd. Een uitdaging hierbij zijn de alsmaar stijgende bouwkosten en de (hoofdzakelijk) binnenstedelijke opgave.

Binnenstedelijke ontwikkelingen zijn complexer door de vele belangen als gevolg van de bestaande eigendomssituatie, hogere kosten (verwerving, sloop, sanering, planvorming) en grotere risico's. Het is dan ook noodzakelijk dat de gemeente middelen tot haar beschikking heeft om binnenstedelijke woningbouwprojecten te stimuleren. De financiële omvang van de opgave is vooraf moeilijk in te schatten. De rol van de gemeente, de (financiële) inbreng en het risico dat zij bereid is te nemen, zal per project afgewogen moeten worden.

Op de commerciële vastgoedmarkt is de dynamiek verder toegenomen en zijn er hoge opnamevolumes zichtbaar in de markt voor kantoren, bedrijfsruimten en winkels & horeca. Het investeringsniveau is goed en betreft vooral renovatie, herontwikkeling of uitbreiding van bestaand vastgoed. Nieuwbouw doet zich enkel voor op gerichte locaties, zoals multimodale knooppunten en de binnenstad van Arnhem.

Ontwikkeling grondbedrijf afgelopen jaar en vooruitblik komende jaren

Het grondbedrijf heeft over 2018 een positief resultaat behaald, exclusief de tussentijdse winstneming, van circa € 1,3 miljoen. Daarnaast is afgelopen jaar voor circa € 0,96 miljoen aan tussentijdse winstneming gerealiseerd. De belangrijkste bijdrage komt vanuit het onderdeel erfpachten (verkoop erfpachtspercelen). Het resultaat erfpacht bedraagt € 2,2 miljoen. De totale mutatie voorzieningen bedraagt circa € 0,93 miljoen aan aanvullende voorzieningen op de vastgestelde grondexploitaties. Het positieve resultaat zorgt ervoor dat het grondbedrijf, op basis van de huidige risico inschatting, zelf haar risico's kan dragen. Bij het openen van nieuwe grondexploitaties blijft het belangrijk om de risico's beheersbaar te houden. Dit betekent onder andere dat bij nieuwe investeringen 'cashflowsturing' (kosten en opbrengsten zo dicht mogelijk bij elkaar houden) het devies is en het weerstandsvermogen voldoende toereikend moet zijn voor economisch slechtere tijden.

Gebiedsontwikkeling is steeds vaker binnenstedelijk en is complexer geworden. Dit vraagt steeds meer om (gemeentelijke) financiële bijdragen. Op het ogenblik zijn er geen gemeentelijke middelen beschikbaar om tekorten binnen een gebiedsontwikkeling op te vangen. Om toch ruimtelijke ontwikkeling in de toekomst mogelijk te maken is het raadzaam om te onderzoeken of er middelen kunnen worden gecreëerd.

Uit onderstaande grafieken (cashflow 2018) komt naar voren dat in 2018 meer grondopbrengsten binnen zijn gekomen in het grondbedrijf dan er aan kosten zijn gemaakt. In totaal is er voor circa € 16,5 miljoen aan kosten gemaakt, terwijl er voor circa € 27 miljoen aan opbrengsten binnen zijn gekomen. De boekwaarde volgt ook dit jaar de dalende trend die in de voorgaande jaren is ingezet (NB. de weergegeven boekwaarde betreft de boekwaarde grondexploitaties en de boekwaarde materiële vaste activa).

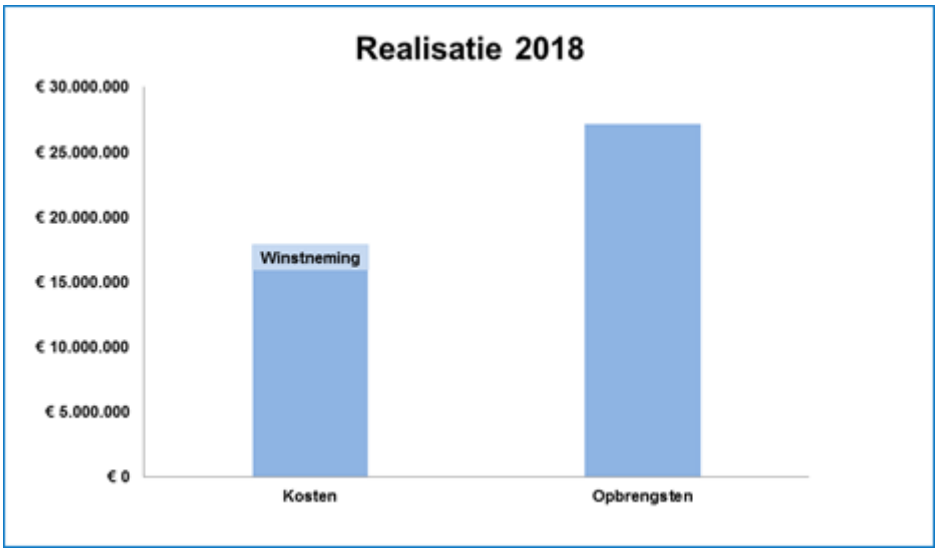

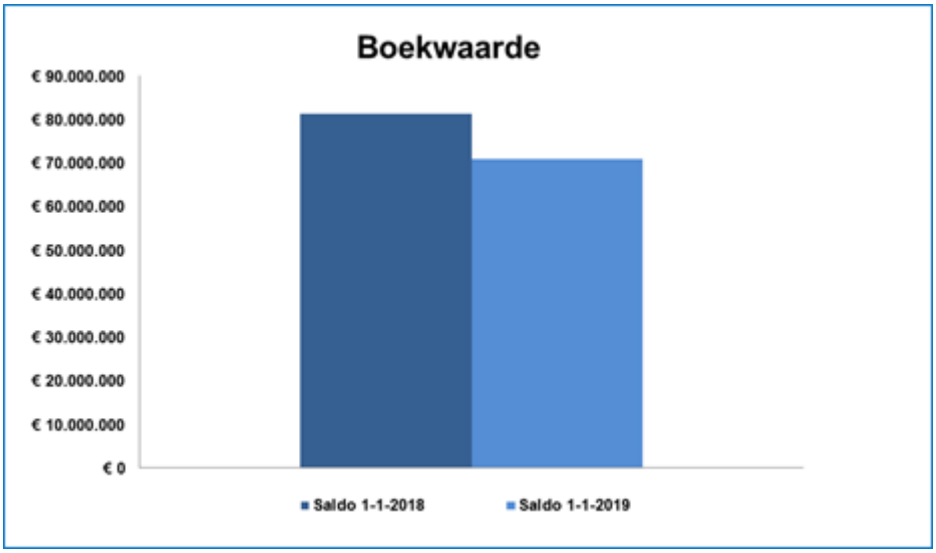

In onderstaande grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 96 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 180 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 114 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 215 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2018 en eventuele mutaties (programma, planning, afboekingen) in grondexploitatieprojecten en investeringsprojecten.

De grondexploitatie

Algemeen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de grondexploitaties op hoofdlijnen doorgenomen. In een vertrouwelijke bijlage (Financiële Jaarrapportage Projecten 2018) wordt per project nader ingegaan op de wijzigingen. Het resultaat van de grondexploitaties komt tot stand door de projecten te actualiseren/herzien op het gebied van kostenramingen, opbrengstenramingen en de fasering.

In de Najaarsrapportage is al aangegeven met welke parameters, die extern getoetst zijn, de herzieningen van de grondexploitaties uitgevoerd worden. De parameters voor de kosten- en opbrengstenstijgingen zijn beperkt gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Voor woningbouw in de vrije sector wordt uitgegaan van een stijging van 3,5% in 2019 en 2,5% in 2020 en 2021. Voor de overige opbrengstcategorieën worden lagere percentages aangehouden, variërend van 1,5% voor winkels en kantoren tot 2% voor bedrijventerreinen. Bij de kostenstijgingen liggen de percentages tot en met 2020 tussen de 2,0% en 3,5%. Vanaf 2021 worden geen verschillen tussen de kosten- en opbrengstenstijging verwacht (beide 2%).

De rente is bij de herzieningen dit jaar niet aangepast ten opzichte van vorig jaar. De gemeente moet namelijk verplicht uitgaan van een gewogen marktrente. Op basis daarvan is in de gemeentebegroting de rekenrente voor het grondbedrijf wederom bepaald op 2%.

Jaarresultaat grondbedrijf 2018

Over 2018 is er een positief resultaat voor het grondbedrijf Arnhem van circa € 2,3 miljoen. Dit wordt als volgt gespecificeerd.

Bedragen x € 1.000

Resultaat grondbedrijf 2018	***Lasten***	***Baten***	***Totaal***
Afgesloten projecten	0	116	116
Winstnemingen projecten	0	960	960
Vastgestelde grondexploitaties	1.405	477	-928
Strategisch bezit (MVA)	477	640	163
Voorstudies	217	0	-217
Overige kosten & opbrengsten	11	3	-9
Erfpachten	875	3.068	2.193
Totaal resultaat Grondbedrijf voor bestemming	**2.984**	**5.263**	**2.279**

De belangrijkste kosten- en opbrengstenposten worden hierna op hoofdlijnen nader toegelicht.

- Afgesloten projecten

In 2018 is één project afgesloten, namelijk de Dreessingel. Het project laat een licht positief resultaat zien, van €116.000.

- Tussentijdse winstneming vastgestelde grondexploitaties

Conform de BBV-spelregels is binnen de vastgestelde grondexploitatie Zuidelijke Binnenstad tussentijds winst genomen. De tussentijdse winstneming bedraagt €0,96 miljoen. Bij de winstneming is nog wel duidelijk rekening gehouden met onder andere de looptijd en het investerings- en opbrengstenvolume in de toekomst van het project. Bij de Zuidelijk Binnenstad is dit beperkt waardoor een groot deel van de totale winst in het project al tussentijds toegevoegd is aan het resultaat van het grondbedrijf.

- Vastgestelde grondexploitaties - voorzieningen

Grondexploitaties waarop een verwacht financieel tekort zit, dienen vooraf te worden afgedekt. Dit wordt aangeduid als het voorzichtigheidsprincipe. Wanneer een grondexploitatie niet sluitend is, wordt voor het voorziene tekort een voorziening getroffen om de tekorten af te dekken.
Ten opzichte van vorig jaar zijn de totale voorzieningen met € 0,93 miljoen toegenomen. De voorziening van het complex CZ Olympus Kwadrant, van €127.000, is volledig vrijgevallen als gevolg van de positieve boekwaarde. Bij toekomstige investeringen in de openbare ruimte van de grondexploitatie is 'cashflowsturing' het uitgangspunt. Binnen de grondexploitatie Spijkerbroek is de voorziening afgenomen met €350.000, door een voordeel op de kosten voor het woonrijp maken. De voorzieningen van de complexen Gaardenhagen en RIJC-West zijn daarentegen toegenomen met € 200.000 respectievelijk €1.200.000. De toename van de voorziening in Gaardenhagen komt omdat de planning van dit project met een jaar is verlengd. De beperkte belangstelling voor dit type kavels in de huidige tijd geeft aanleiding om komend jaar voorstellen te doen om de huidige projectopzet aan te passen. Voor RIJC-West is de voorziening toegenomen. Het ruimtelijke plan uit 2008 is in 2018 heroverwogen op basis van actuele beleidskaders en de huidige marktsituatie. Op basis van een globale massastudie is geconcludeerd dat de maximale opbrengstpotentie lager zal liggen dan eerder is ingeschat, terwijl de investeringen aanzienlijk hoger zijn, maar noodzakelijk zijn om deze grondopbrengst te kunnen realiseren. Dit leidt tot een extra voorziening van ruim €1.200.000.

- Strategisch bezit

De rentelasten en beheerslasten voor het strategisch bezit worden zoveel mogelijk gedekt door het tijdelijke bezit te exploiteren. In 2018 waren de opbrengsten hoger dan de kosten, namelijk €0,64 miljoen om €0,48 miljoen. Daarnaast heeft in 2018 één verkoop plaatsgevonden, waarbij een kleine boekwinst is gerealiseerd. Totaal batig saldo van het strategisch bezit over 2018 is circa €0,16 miljoen.

- Voorstudies en overige kosten grondexploitatie

De totale kostenpost van deze categorieën bedragen circa €217.000.

- Erfpachten

Het netto erfpachtresultaat heeft ook in 2018 duidelijk bijgedragen aan het positieve resultaat van het grondbedrijf. Dit komt vooral door opbrengsten erfpachtcanon en (eenmalige) afkopen. Het resultaat is €2,2 miljoen positief.

Grondexploitatie en Weerstandsvermogen

Grondexploitatie

Hiervoor is beschreven hoe het jaarresultaat grondbedrijf per ultimo 2018 is opgebouwd. Hierin zijn voor alle projecten de laatste (financiële) effecten meegenomen. Echter zegt dit nog niets over de totale omvang van alle investeringen en opbrengsten en de risico’s die daarbij voor de toekomst aanwezig zijn. Deze paragraaf gaat eerst in op de totalen van de grondexploitatie en de effecten daarvan op het weerstandsvermogen voor het grondbedrijf.

Grondexploitaties in voorbereiding / strategisch bezit

Dit zijn locaties waar nog geen (financiële) ontwikkelkaders voor zijn vastgesteld. Per ultimo 2018 bedroeg de totale boekwaarde van het strategisch bezit €16,1 miljoen, ten opzichte van €15,7 miljoen in 2017. Deze stijging is een resultante van de verkoop van de panden Emancipatiebuurt, het afsluiten van het complex Noordpad 47A en de aankoop van de panden Korenkwartier. De boekwaarde bestaat uit de volgende elementen:

Voor een bedrag van circa €4,2 miljoen betreft het bebouwde gronden. Deze panden (inclusief ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien dit lager is, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn aangekocht met het oog op mogelijke toekomstige ontwikkelingen, maar worden in principe verkocht als inzichten daarover veranderen. Zo is in 2018 de laatste woning van de Emancipatiebuurt verkocht aan particulieren en zijn de panden Korenkwartier aangekocht, ten behoeve van de gewenste transformatie van de Varkensstraat.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa €11,9 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld €19,- per m2. In 2018 is het bezit Noordpad 47A overgedragen aan openbare ruimte. Totaal stijgt de boekwaarde, als gevolg van de mutaties in 2018, met circa €430.000 ten opzichte van 2017.

Vastgestelde grondexploitaties

In de onderstaande tabel is het totaal van alle grondexploitaties weergegeven. In 2018 zijn er geen grondexploitaties geopend. Totaal bedraagt de boekwaarde circa €54 miljoen (in 2017 €66 miljoen). Daarnaast moeten er nog voor circa €81 miljoen aan investeringen plaatsvinden (in 2017 €94 miljoen) en voor circa €156 miljoen aan totale opbrengsten (in 2017 €180 miljoen) gerealiseerd worden. De totale winstpotentie, oftewel het ingeschatte eindresultaat van de projecten, per 1-1-2019 bedraagt voor de grondexploitaties nog circa €20 miljoen.

Bedragen x € 1.000.000

Vastgestelde grondexploitaties			
	Boekwaarde	**Nog te realiseren**	**Totaal**
Kosten			
Verwervingen	215	3	218
Civiele kosten	159	50	209
Overige kosten	51	7	58
Plankosten en VTU	125	21	146
Totaal kosten	***551***	***81***	***632***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	326	150	476
Subsidies / bijdragen	157	6	163
Voorziening Grondbedrijf	62	0	62
Totaal opbrengsten	***545***	***156***	***701***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	49	-2	47
Resultaat (op eindwaarde)	**-54**		**23**
Resultaat op cw per 01-01-2019 (winstpotentie)			**19**

Onderstaande grafieken geven het programma aan van woningbouw en niet-woningbouw die opgenomen is in de vastgestelde grondexploitaties.

Voor de korte termijn zijn op verschillende plekken in de stad nog enkele woningbouwontwikkelingen. Voor de langere termijn heeft de gemeente, buiten Schuytgraaf, geen eigen woningbouwontwikkelingen in de pijplijn.

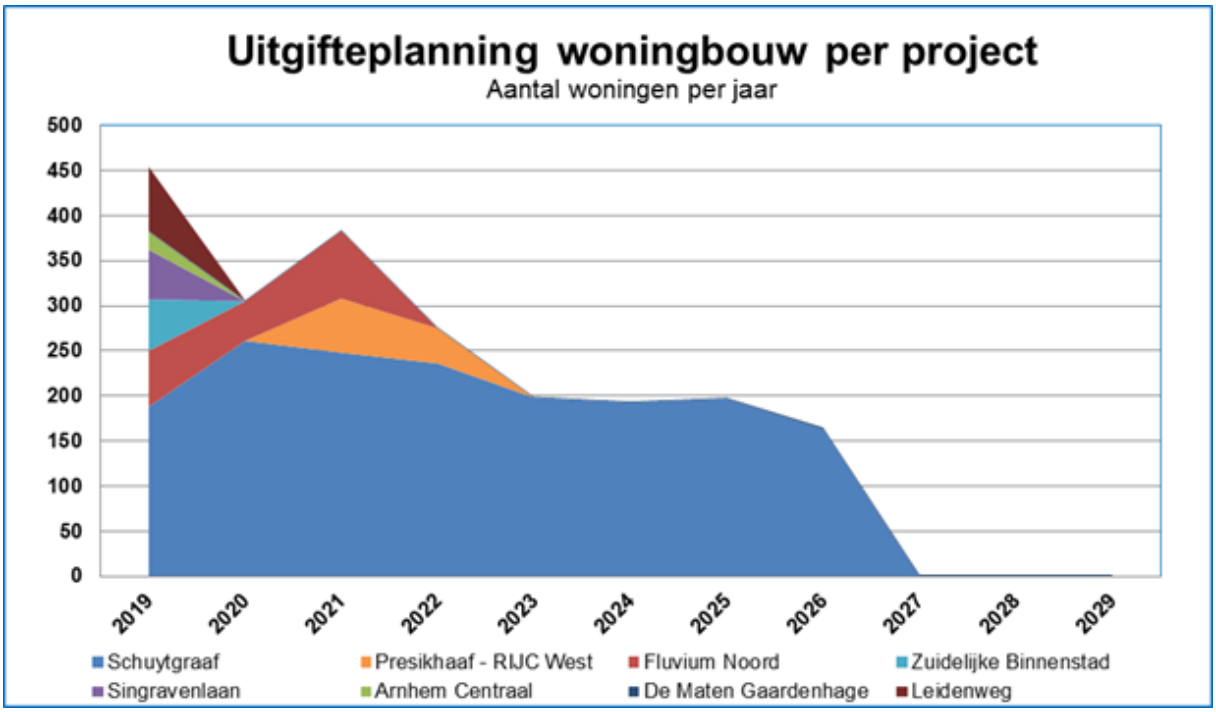

Voor bedrijven, kantoren en ander commercieel programma geldt ook dat na 2023, met uitzondering van uitgifte voor bedrijven op Oude Veerweg, er verder geen gemeentelijke gronden meer beschikbaar zijn in de huidige projecten.

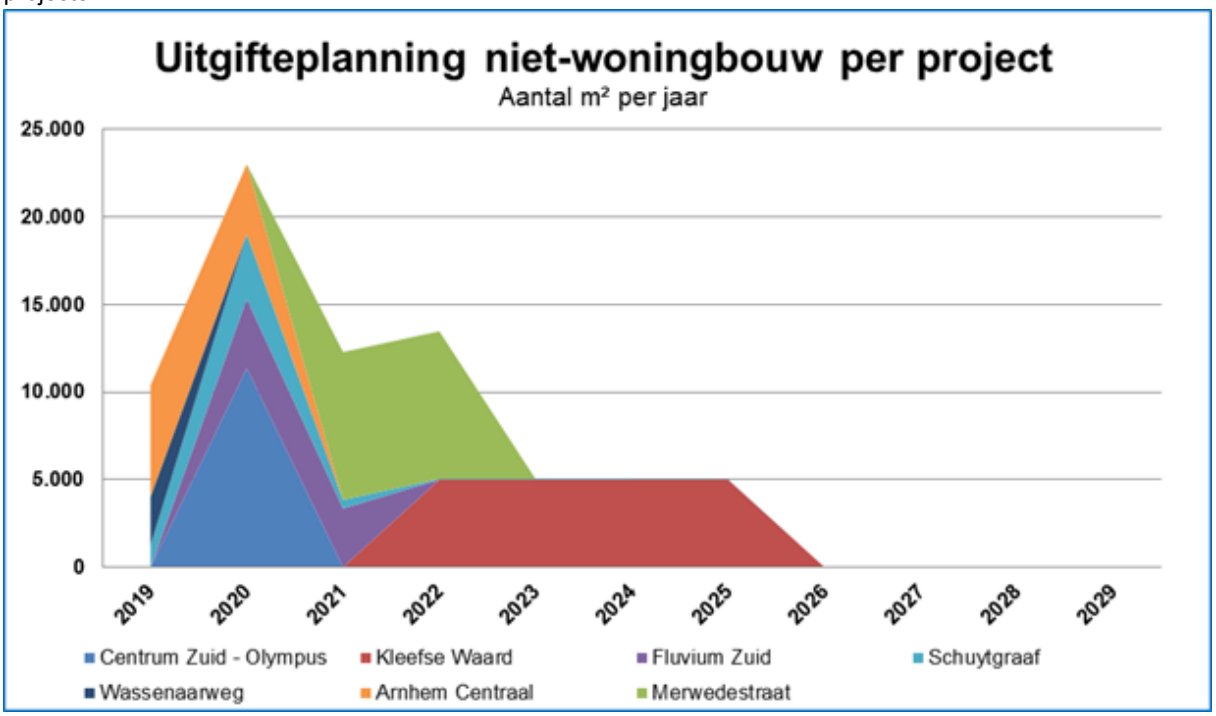

Reserves en begroting

Met het fors positieve resultaat uit het FJP 2017, zijn de bestemmingsreserves aangevuld. Op deze manier is het grondbedrijf weer beter in staat om eventuele financiële tegenvallers in de toekomst eerst zelf op te vangen, voordat een beroep gedaan wordt op de Algemene reserve. Naast de reserves is er ook nog een winstpotentie van circa €20 miljoen in de grondexploitaties. De winstpotentie is stabiel gebleven ten opzichte van vorig jaar (€20 miljoen). Dit betekent dat de totale resultaten het afgelopen jaar hoger zijn geworden. Vooral de hogere grondopbrengsten dragen hieraan bij. De winstpotentie binnen de projecten wordt overigens niet meegenomen in de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze middelen zijn namelijk nog niet vrijgevallen en komen daarmee ook pas in de toekomst tot onze beschikking. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe worden die daarom niet ingezet als dekking voor de weerstandscapaciteit. Wel draagt de winstpotentie bij aan het vermogen om risico's binnen de grondexploitaties zelf op te kunnen vangen.

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf	*Saldo per 31-12-2017*	*Saldo per 31-12-2018*
Bestemmingreserve grondexploitaties	7.360	5.368
Bestemmingreserve voorstudies	53	0
Bestemmingreserve strategische posities	1.500	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**8.913**	**6.868**

In bovenstaande tabel staat aangegeven hoe de verschillende bestemmingsreserves zich over het afgelopen jaar hebben ontwikkeld. De bestemmingsreserve grondexploitaties is bij de voorgaande FJP maximaal gevuld. Hiermee kunnen de berekende risico's dus volledig worden afgedekt binnen het grondbedrijf. De hoogte van de bestemmingsreserve komt voort uit de weerstandscapaciteit die benodigd is voor het grondbedrijf plus een marge van 10%. De jaarlijkse maximale bestemmingsreserve grondexploitaties kan hiermee dus fluctueren, afhankelijk van de risico's binnen het grondbedrijf. Uit de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit volgt, dat ten opzichte van het jaarverslag 2017 de benodigde weerstandscapaciteit in 2018 daalt (zie voor toelichting; Weerstandsvermogen). Als gevolg van de daling van de benodigde weerstandscapaciteit, daalt de maximale hoogte van de bestemmingsreserve grondexploitaties naar circa €5,4 miljoen (in 2017 betrof dit € 7,4 miljoen). Hierdoor valt een bedrag van circa € 2,0 miljoen vrij. De gemaakte kosten ten behoeve van de ontwikkelingen Lorentz en Coehoorn zijn ten laste van de bestemmingsreserve Voorstudies gebracht. Hierdoor bedraagt het saldo van de bestemmingsreserve voorstudies € 0. De bestemmingsreserve Strategische posities is maximaal gevuld, conform het beleid en kent in 2018 geen mutaties. Op basis van de vastgestelde beleidskaders valt dit jaar circa € 2,0 miljoen vrij vanuit de bestemmingsreserves.

In onderstaande tabel is de begroting van het Grondbedrijf voor 2018 weergegeven. Hier werd reeds rekening gehouden met een positief resultaat voor het Grondbedrijf (vooral uit erfpachten).

Bedragen x € 1.000

Grondexploitatie en begroting 2018		
Resultaat afgesloten projecten	0	N
Winstneming van vastgestelde grondexploitaties	0	N
Voorziening van vastgestelde grondexploitaties	0	N
Strategisch bezit (MVA)	-145	N
Voorstudies	-50	N
Algemene kosten grondexploitatie	0	N
Totaal resultaat op grondexploitatieprojecten	*-195*	*N*
Resultaat erfpachten	*1.221*	*V*
Totaal begroot resultaat grondexploitatie	**1.026**	**V**
Totaal werkelijk jaarresultaat Grondbedrijf	**2.279**	**V**
Afwijking werkelijk resultaat t.o.v. begroting	**1.254**	**V**

De afwijking tussen het werkelijke resultaat Grondbedrijf en de begroting, zijnde € 1,3 miljoen en de vrijgevallen € 2,0 miljoen uit de totale bestemmingsreserve wordt, conform het beleid, toegevoegd aan de Algemene reserve.

Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen grondexploitaties en grote projecten

- Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico’s. Risico’s van operationele aard, strategische risico’s maar ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn.
- Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan wat op enig moment als meest waarschijnlijke scenario wordt geacht.

- Op de lopende projecten worden regelmatig analyses uitgevoerd om risico's te identificeren die het bereiken van de projectdoelen in de weg kunnen staan. Om deze risico's te beheersen worden beheersmaatregelen genomen.
- Risico's die optreden kunnen het resultaat van projecten sterk beïnvloeden. De gemeente heeft daarom buffers nodig om risico's op te kunnen vangen.
- Risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen worden binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd. Het resultaat hiervan wordt in onderstaande tabel weergegeven.
- Het gekwantificeerde risico (de benodigde weerstandscapaciteit) wordt meegewogen in de bepaling van het weerstandsvermogen.

Bedragen x € 1.000

Gewenste weerstandscapaciteit grondbedrijf	***FJP2018***	***FJP 2017***
Zekerheidspercentage	*90%*	*90%*
Grondexploitaties	2.680	4.436
Strategisch bezit (MVA)	1.600	1.570
Benodigd weerstandsvermogen grondbedrijf	**4.280**	**6.007**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	600	685
Benodigd weerstandsvermogen	**4.880**	**6.691**

- De benodigde weerstandscapaciteit ultimo 2018 komt uit op €4,9 miljoen bij een zekerheidspercentage van 90%. Hieraan ligt een risicosimulaties van de projecten op onzekerheden rond kosten, opbrengsten en planning ten grondslag.
- Ten opzichte van het jaarverslag 2017 daalt de benodigde weerstandscapaciteit (bij 90%) met €1,8 miljoen. Dit komt doordat de totale volumes aan investeringen en nog te realiseren opbrengsten in totaal met €46,6 miljoen zijn afgenomen.
- Daarnaast is het verwachte resultaat (voor winstneming) van de grondexploitaties verbeterd. Dit komt met name door hogere grondopbrengsten. Hierdoor zijn de mogelijkheden om risico's op te vangen binnen het positieve resultaat van de grondexploitaties toegenomen.
- De gehanteerde parameters ter bepaling van het weerstandsvermogen zijn gelijk aan die van het afgelopen jaar.
- De beschikbare weerstandscapaciteit (€7,4 miljoen) conform het jaarverslag 2017 is hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit per 1-1-2019, zijnde € 4,9 miljoen (plus een marge van 10% is €5,4 miljoen). Het overschot van de beschikbare weerstandscapaciteit kan vrijvallen ten behoeve van de Algemene Reserve. Ook dan is de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf ruim voldoende om het berekend benodigd weerstandsvermogen te kunnen afdekken.

Weerstandsvermogen en scenario's

Om de uitkomsten van de simulatie, het gewenste weerstandsvermogen van €4,8 miljoen (90% zekerheid), betekenis te geven en de noodzaak te onderstrepen van een weerstandsvermogen dat aansluit op het risicoprofiel van de gehele portefeuille schetsen we hieronder enkele extreme scenario's.

In onderstaande tabel zijn de scenario's weergegeven en afgezet tegen het resultaat op netto contante waarde van de vastgestelde grondexploitaties per 1 januari 2019 (ca. €18,5 miljoen).

Bedragen x € 1.000.000

Scenario's grondbedrijf			
Scenario	**Omschrijving**	**Effect op resultaat**	**Resultaat**
FJP 2018	Basis	0,0	18,5
Scenario 1	Drie jaar vertraging	-3,3	15,2
Scenario 2	Grondopbrengsten 10% lager	-15,0	3,5
Scenario 3	Ontwikkeling staken		-54,1

- Scenario 1 geeft het effect weer als de geraamde opbrengsten met een vertraging van drie jaar gerealiseerd worden en de overige uitgangspunten gelijk blijven. Dit houdt in dat er drie jaar extra rentekosten (2,0%/jaar) worden berekend over de huidige boekwaarde.
- Scenario 2 geeft weer wat het effect op het basisresultaat grondexploitatie is van toekomstige grondopbrengsten als die 10% lager liggen dan nu aangenomen.
- Scenario 3 geeft weer welk financieel resultaat er volgt uit het staken van alle ontwikkelingen van de grondexploitatie projecten. Uitgangspunt voor dit scenario is dat de huidige boekwaarde van de grondexploitaties bij het staken van de ontwikkeling als verlies wordt genomen.

Eind 2017 en in de eerste helft van 2018 is een onderzoek gedaan naar de spelregels met betrekking tot het risicoprofiel in relatie tot het weerstandsvermogen. Ook het grondbedrijf was bij dit onderzoek betrokken.
De uitkomsten daarvan zijn toegelicht in de paragrafen Weerstandsvermogen van het Jaarverslag 2017 en de MJPB 2019 - 2022. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. De verliezen die in het grondbedrijf genomen moesten worden door de stagnatie van de vastgoedmarkt waren groter dan het berekende risicoprofiel en daaraan gekoppeld weerstandsvermogen. Zo werd onder andere de looptijd van grondexploitaties langer dan eerder ingeschat.
De parameters voor de berekening van het weerstandsvermogen zijn parameters die ook op dit moment horen bij de actuele economische situatie. In het kader van het gemeente brede financiële beeld worden robuustere scenario's in beeld gebracht. Als de vastgoedmarkt stagneert kunnen bij beperkte buffers ook hier weer tekorten ontstaan. Zeker nu verplicht tussentijdse winsten genomen moeten worden waardoor de mogelijkheden om binnen de grondexploitaties economische tegenvallers op te lossen beperkter aanwezig zijn. Ook wijzigt het risicoprofiel van het grondbedrijf door de behoefte aan meer sociale woningbouw en de noodzaak complexere binnenstedelijke locaties te gaan ontwikkelen waaraan zonder buffers niet kan worden bijgedragen.

Indien robuustere parameters worden gehanteerd voor de berekening van het risico profiel komt er een benodigd weerstandscapaciteit uit van € 13,6 miljoen dit is € 8,7 miljoen extra. Hierbij is rekening gehouden met een rentestijging, vertraging op de gronduitgifte tot 5 jaar en een dalende grondopbrengst, tot 10% lager.

Gezien deze omvang kan het noodzakelijk zijn voor 2019 en volgende jaren tussentijdse winsten niet vrij te laten vallen, maar deze als buffer te reserveren. In de herijking van de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen en nota Grondbeleid zullen hier voorstellen voor worden gedaan.

Investeringen

In de verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting. Investeringen vragen, anders dan reguliere begrotingsposten, meerjarig budgetruimte.

Activering/ onderhanden activa

bedragen x € 1.000

Regulier programma		Begroot 2018	Onderhanden activa	Bestedingen	Activering	Over- / onder-schrijding	Onderhanden activa
		MIP 2018-2022	2017	2018	2018		2018
Nr.	Omschrijving	MJPB '19-'22			Totaal		
		1	2	3	4	5 (=1-4)	6
R1	Veiligheid	0	0	7	0	0	7
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.506	785	5.321	5.727	5.779	379
R3	Economie	50	0	-82	-82	132	0
R4	Educatie	5.397	361	5.263	997	4.400	4.627
R5	Cultuur, recreatie en sport	30.435	8.839	7.984	13.026	17.409	3.797
R6	Participatie en zorg	10	0	2	0	10	2
R7	Gezondheid en milieu	8.491	-102	9.105	8.414	77	589
R8	Wonen en ruimte	0	0	729	729	-729	0
R9	Financiën en bedrijfsvoering	7.671	609	886	1.045	6.626	450
	Totaal	**63.560**	**10.492**	**29.215**	**29.856**	**33.704**	**9.851**

Uit de tabel blijkt dat van de voorgenomen investeringen van € 63,6 miljoen in 2018 47% is geactiveerd, € 29,9 miljoen. De resulterende onderuitputting van € 33,7 miljoen wordt grotendeels verklaard door achterblijven van investeringen in de programma's R2 Verkeer, vervoer en waterstaat (€ 5,8 miljoen), R4 Educatie (€ 4,4 miljoen), R5 Cultuur, recreatie en sport (€ 17,4 miljoen) en R9 Financiën en bedrijfsvoering (€ 6,6 miljoen). Zie de bijlage Investeringen voor een totaaloverzicht.

Van de onderuitputting springt een aantal grote "achterblijvers" in het oog:
1. R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Krediet	€ 11.506.000
Activering	€ 5.727.000
Onderschrijding	€ 5.779.000

Deze onderuitputting wordt vooral verklaard door onderuitputting op een tweetal grote investeringen:

- Van het krediet verkeersinfrastructuur schuift een bedrag van € 1,2 miljoen door naar 2019 en 2020. Het gaat met name om twee projecten welke doorschuiven naar 2019; de herinrichting van de Apeldoornseweg en de bijdrage aan E-bus 2020 Trolley 2.0
- Van de geraamde investering in openbare verlichting van € 2,7 miljoen is € 1,2 miljoen minder besteed. In 2018 zijn werkzaamheden vertraagd door langere doorlooptijden bij de aannemer en lange levertijden op masten en armaturen. Daarnaast zijn projecten uitgesteld om te kunnen profiteren van samenloopvoordelen bij de uitvoering van andere werkzaamheden in de openbare ruimte.

2. R4 Educatie

Krediet	€ 5.397.000
Activering	€ 997.000
Onderschrijding	€ 4.400.000

Hier valt vooral op dat de aankoop van grond voor de nieuwbouw van Het Prisma, een school voor voortgezet speciaal onderwijs aan de Heijenoordseweg, voor een bedrag van € 2,7 miljoen is doorgeschoven naar 2019, waarna in 2020 volgens planning de nieuwbouw van start kan gaan.

3. R5 Cultuur, recreatie en sport

Krediet	€ 30.435.000
Activering	€ 13.026.000
Onderschrijding	€ 17.409.000

Deze onderuitputting wordt vooral verklaard door het niet realiseren van twee grote investeringen:

- De aanbesteding van de verbouwing van Sportcentrum Valkenhuizen heeft in eerste instantie niet geleid tot aanvaarding van de opdracht door een aannemer. De ontvangen inschrijvingen waren te hoog. Na uitgebreid overleg en intensieve onderhandelingen is de opdracht eind december 2018 alsnog gegund aan een aannemer. Vanzelfsprekend is het krediet van € 12,089 miljoen in 2018 nog niet aangesproken.
- De investering van € 2,02 miljoen in een nieuwe trekkenwand in de schouwburg wordt doorgeschoven naar 2019.

4. R9 Financiën en bedrijfsvoering

Krediet	€ 7.671.000
Activering	€ 1.045.000
Onderschrijding	€ 6.626.000

Voor een bedrag van € 5,2 miljoen zijn investeringen in bedrijfsapplicaties niet gerealiseerd en doorgeschoven naar 2019 om een aantal redenen:

- De doorontwikkelingen voor het zaaksysteem is tijdelijk op hold gezet omdat het systeem een tijdlang technisch instabiel was.
- Als gevolg van personele wisselingen was een tijdlang onvoldoende capaciteit beschikbaar om projecten te begeleiden en implementeren.
- Een aantal wettelijke ontwikkelingen is vertraagd, zoals de Omgevingswet en de regeling van diverse digitale aangiften bij burgerzaken.

Onderuitputting kapitaallasten

Als gevolg van het (nog) niet activeren van gepleegde investeringen (onderhanden activa) of nog niet realiseren van investeringen, waarvoor krediet beschikbaar is, zal in 2019 een onderuitputting optreden van de begrote kapitaallasten. Conform besluit van de gemeenteraad terzake zal deze onderuitputting worden toegevoegd aan de Algemene Reserve.
Uitzondering hierop vormt de onderuitputting van kapitaallasten voor investeringen in het onderwijs. Deze worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve "kapitaallasten onderwijs".
De verwerking in begroting 2019 zal plaatsvinden in een verzamelbesluit, dat ter vaststelling aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

Subsidies

Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers en/of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van de -door de gemeenteraad vastgestelde- beleidsdoelen van de gemeente. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de verleende subsidies in 2018.

Inleiding

Het verlenen van subsidies is één van de instrumenten die de gemeente kan inzetten om haar doelstellingen te realiseren. Subsidies kunnen op twee manieren worden verleend:

1. Subsidies op basis van subsidieregelingen

Volgens de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijk voorschrift. Dat kan een rijksregeling, provinciale regelen of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Op basis van de Algemene Subsidieverordening Arnhem 2016 (ASV) zijn in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verdeeld en toegewezen aan betrokken instellingen.

2. Begrotingssubsidies

Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit kan voeren. Voor die gevallen is in de Algemene wet bestuursrecht een uitzondering gemaakt. Wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat én het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is geen nader wettelijk voorschrift nodig. Met name de subsidies aan de 'grote' instellingen worden op deze wijze verstrekt.

Subsidies 2018

In Arnhem wordt het grootste deel van de subsidies verleend op basis van begrotingssubsidies. In 2018 heeft Arnhem in totaal voor €80.076 aan subsidies verstrekt. Zie de bijlage Subsidies voor een totaaloverzicht.
Dit komt ongeveer overeen met het begrote bedrag.
Er zijn drie grote(-re) afwijkingen waarvan de begroting afwijkt van de realisatie. Het gaat om de volgende subsidies/instellingen:

- ESF-subsidie regiogemeenten - de baten (inkomsten vanuit het Rijk) zijn opgenomen op een ander grootboek;
- Stichting Bridge to Liberation (R3)- het budget is als 'werkzaamheden uitbestede taken' in plaats van subsidie op een andere post opgenomen;
- Regeling '1a Publieke evenementen, productie, presentatie 1e ronde' en Regeling 'Programmatische Activiteiten Cultuur' - De uitgaven van deze regeling hebben plaatsgevonden op de regeling Programmatische Activiteiten Cultuur terwijl het budget op de eerst genoemde regeling is opgenomen.

Onderstaande verdeling geeft inzicht in de verdeling van de grondslagen:

Subsidies naar grondslagen	Begroot 2018	Realisatie 2018
Begroting	69.742	70.330
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	7.896	8.376
Totaal	**77.638**	**78.706**

Subsidies worden ingezet om samen met instellingen de doelstellingen van de gemeente te realiseren. In het volgende overzicht is de verdeling van de subsidies over de verschillende programma's vermeld.

Programma	Begroot 2018	Realisatie 2018
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	807
R1 Veiligheid	89	75
R3 Economie	1.779	2.040
R4 Educatie	10.831	11.439
R5 Cultuur, recreatie en sport	39.314	39.237
R6 Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.599	24.856
R7 Gezondheid en Milieu	105	136
R8 Wonen en Ruimte	118	116
Totaal	**77.637**	**78.706**

Uit het overzicht blijkt dat de gemeente de meeste subsidie verstrekt in de programma's R5 en R6. Op deze terreinen worden enkele grote instellingen gefinancierd, die met hun activiteiten invulling geven aan gewenst gemeentelijk beleid. Hieronder staan de instellingen die in 2018 meer dan €1,0 miljoen subsidie ontvingen. Hierbij wordt aangegeven aan welk programma zij een bijdrage leveren.

Progr	Subsidieontvanger	Begroot 2018	Realisatie 2018
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	16.015	16.116
		16.015	**16.116**
R4	Stichting Rozet	0	177
R5	Stichting Rozet	8.508	8.291
R6	Stichting Rozet	32	86
		8.540	**8.554**
R4	Stichting Rijnstad	110	114
R5	Stichting Rijnstad	263	256
R6	Stichting Rijnstad	6.741	6.962
		7.115	**7.332**
R3	Stichting Musis & Stadstheater Arnhem	0	15
R5	Stichting Musis & Stadstheater Arnhem	6.503	6.480
		6.503	**6.495**
R6	Stichting IrisZorg	4.435	4.435
		4.435	**4.435**
R6	Stichting MOVIERA	3.144	3.144
		3.144	**3.144**
R5	Stichting Museum Arnhem	2.802	2.823
		2.802	**2.823**
R4	Stichting Pas	2.590	2.764
		2.590	**2.764**
R6	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem	2.109	2.135
		2.109	**2.135**
R4	Stichting Peutercentra Arnhem	1.856	1.986
R6	Stichting Peutercentra Arnhem	0	13
		1.856	**1.998**
R4	Specialistisch Ambulant Pactum Rijn-Side	258	258
R6	Specialistisch Ambulant Pactum Rijn-Side	1.460	1.464
		1.718	**1.722**
R4	Stichting Natuurcentrum Arnhem	1.701	1.701
		1.701	**1.701**
R4	Kinderopvang SKAR	1.487	1.502
R6	Kinderopvang SKAR	6	0
		1.492	**1.502**
R4	Rijn IJssel ROC	1.081	1.153
		1.081	**1.153**
Totaal		**61.101**	**61.874**

Wijksturing subsidies

Er zijn veel gesubsidieerde organisaties werkzaam in de wijken. Het kan zijn dat deze organisaties voor dezelfde doelgroep werken en de gemeente en/of de organisaties onvoldoende van deze mogelijk overlappende inzet weten. Vanuit de gemeente wordt ingezet om de overlap van dienstverlening in de wijken te inventariseren. In 2018 is voor de subsidieaanvraag 2019 aan de subsidiepartners gevraagd welke inzet zij in welke wijk plegen. Bij de beoordeling van de aanvragen en het toekennen van de subsidies is de verbinding versterkt tussen de kernorganisatie, teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams. Hierdoor zal een betere sturing in de wijk en een meer doelmatige inzet van subsidies mogelijk worden.

Integriteit

Het Arnhemse Integriteitsbeleid gaat uit van gedragscodes voor zowel bestuurders, raads- en commissieleden als voor het ambtelijk apparaat om misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie te voorkomen.

Ambtenaren

Actuele kaders

Ambtenarenwet

In de wet is de verplichting tot het voeren en handhaven van integriteitsbeleid opgenomen. Het college moet een integriteitsbeleid voeren dat is gericht op het bevorderen van goed ambtelijk handelen en dat in ieder geval aandacht besteedt aan het bevorderen van integriteitsbewustzijn en aan het voorkomen van misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie.

Gedragscode voor ambtenaren bij de gemeente Arnhem

In deze gedragscode zijn de voorwaarden voor goed ambtelijk handelen opgenomen.

Arbeidsvoorwaarden gemeente Arnhem

In de arbeidsvoorwaarden is de basis voor de regeling 'Melding vermoeden misstand' (artikel 15:2 “Klokkenluiders”) vastgelegd.

Wet Huis voor Klokkenluiders

Deze wet is ingegaan op 1 juli 2016 en geldt voor werkgevers en werknemers (inclusief externen, vrijwilligers, flexwerkers en stagiairs). De wet regelt de mogelijkheden en bescherming van hen die een misstand met een maatschappelijk belang willen melden.

Terugblik 2018

Ambtseed/belofte

Voor de ceremonie bij het afleggen van de ambtseed/ belofte is gekozen voor een mix van plechtigheid in vorm, serieusheid op de inhoud en luchtigheid in de uitvoering. Binnen de muren van de Schepenzaal van het Duivelshuis, en in aanwezigheid van burgemeester en gemeentesecretaris.
In een ceremonie van twee uur worden medewerkers door een programma geleid.

Naleven van de gedragscode

In het verslagjaar 2018 is sprake geweest van één melding die betrekking had op het vermoeden van een misstand. Er is geen disciplinaire maatregel opgelegd.

Onderzoeksprotocol

Als een serieuze melding van een integriteitsschending wordt gedaan is het van groot belang dit zorgvuldig en via een transparante procedure te onderzoeken. Hiervoor is in 2018 een nieuw onderzoeksprotocol vastgesteld.

Vertrouwenspersoon ambtelijke integriteit/melding misstanden

Medewerkers kunnen -indien gewenst anoniem- integriteitsschendingen of vermoedens daarvan melden. De gemeente hanteert een onderzoeksprotocol dat in werking treedt bij melding of constatering van niet integer gedrag van een medewerker, alsmede een richtlijn aanhouding en inbeslagname. De vertrouwenspersoon Integriteit heeft in 2018 een aantal gesprekken gevoerd naar aanleiding van concrete vragen van een medewerker over integriteit. In deze gevallen bleek het uiteindelijk niet te gaan om een integriteitsschending. Het is echter een goede zaak dat deze vragen en signalen over mogelijke integriteitsschendingen gesteld worden en in vertrouwelijkheid besproken worden. De vertrouwenspersoon heeft ook een voorlichtende rol over integriteit.

Werkgroep Ambtelijke integriteit

Er is een werkgroep 'ambtelijke integriteit' bestaande uit onder andere vertegenwoordigers vanuit P&O, informatiebeveiliging en juridische control. Deze werkgroep beziet incidenten vanuit een brede blik en bespreekt of, en zo ja, welke actie nodig is in een bepaald geval. De werkgroep heeft een adviserende rol naar de gemeentesecretaris.

Bewustwording

In 2017 is gestart met een gemeentebrede campagne ('Safe & Sound') om het 'beveiligingsbewustzijn' van de medewerkers te vergroten. Dit is in 2018 voortgezet. Daarbij worden informatieveiligheid-, privacy- en

integriteitsissues aangesneden. Deze campagne, waaraan ook partners kunnen deelnemen, is van belang om de gedeelde normen en waarden binnen de gemeentelijke organisatie meer kenbaar te maken.

Verder worden ook andere initiatieven ontplooid. Binnen het cluster Werk en Inkomen vond onder andere een grote bijeenkomst over privacy plaats. Sinds 2018 is gestart met een aantal bijeenkomsten over staats- en bestuursrecht, waarbij het thema integriteit ook een rol speelt.

In 2018 heeft een vertegenwoordiging van de werkgroep ambtelijke integriteit elk managementteam van de clusters bezocht. Het doel was bekendheid te geven aan de werkzaamheden van de werkgroep Ambtelijke Integriteit en de bewustwording rond het belang van integriteit verder te vergroten. Verder heeft de werkgroep in de managementteams een brief over dit onderwerp besproken, die aan alle medewerkers is gestuurd namens de gemeentesecretaris. Deze brief heeft als doel verdere bewustwording ten aanzien van dit onderwerp. Aan leidinggevenden is gevraagd dit verder onder de aandacht te brengen toegespitst op de specifieke werksituaties.

Vooruitblik 2019

Noodzaak tot actualisatie
In 2018 is een start gemaakt met het actualiseren van de huidige beleid en regelingen op het gebied van integriteit. Er is onder andere een nieuw onderzoeksprotocol vastgesteld. Het is om een aantal redenen van belang om het huidige beleid en regelingen op het gebied van integriteit tegen het licht te houden en daar waar nodig te actualiseren.

Op 1 januari 2020 treedt de Wnra (Wet normalisering rechtspositie ambtenaren) in werking. Ook de bestaande (lokale) regelingen moeten Wnra-proof worden gemaakt en worden ondergebracht in het personeelshandboek. Aangezien met de Wnra het private arbeidsrecht vanaf 1-1-2020 zal gelden voor het gemeentelijk personeel, moeten onder andere P&O-adviseurs en -juristen worden opgeleid.

Actualisatie van het integriteitsbeleid is daarnaast essentieel, omdat de organisatie meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de ambtenaren is gaan vragen ('eigenaarschap'), om te doen wat nodig is in een specifiek geval, en niet te schuilen achter bureaucratische uitvoeringsregels (geen 'afvinkgedrag' meer, maar van geval tot geval een individuele afweging maken). Werken in een meer regelluwe omgeving vraagt van de ambtenaren een hoge mate van professionaliteit en zelfstandigheid, en de vaardigheid om verantwoording af te kunnen leggen over de keuze die gemaakt is in een bepaald concreet geval.

In 2019 wordt verder gegaan met de actualisatie.

Integriteit: structuur en cultuur bepalen samen het succes
Het gehalte van integriteit in een organisatie wordt bepaald door een samenwerking van maatregelen op structuur- en op cultuurniveau.

Bij structuur ('hard controls') gaat het om wetten, verplichte procedures en protocollen die gedrag van medewerkers sturen om integriteitsschendingen te voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan de inrichting van het financiële systeem ('vier ogen-principe') dat fraude zoveel als mogelijk uitsluit, het afsluiten van kasten met persoonsgevoelige informatie, een overlegvorm waarin tegenspraak georganiseerd is, autorisatie via digitale toegangsrechten, of de begrenzing van bevoegdheden in een mandaatbesluit.
Cultuurmaatregelen ('soft controls') richten zich op de kennis, overtuiging en beleving van de medewerkers. Het moet de gewenste collectieve organisatienormen en -waarden aan elke ambtenaar overbrengen. Hier gaat het in de eerste plaats om het genoemde integriteitsbewustzijn: hoe wordt hier gewerkt en waarom.
Voorbeelden van cultuurmaatregelen zijn de gedragscode, een introductieprogramma met daaraan gekoppeld de ambtseed voor nieuwe ambtenaren, kennisbijeenkomsten, besprekingen in werkoverleggen, intervisie, of een medewerkersonderzoek. Het gaat om bewustwording, communicatie en dialoog.

Bestuurlijk

Bestuurlijke integriteit houdt in dat de verantwoordelijkheid die met de bestuurlijke functie samenhangt wordt aanvaard en dat de bereidheid er is om daarover verantwoording af te leggen. Verantwoording wordt intern afgelegd aan de gemeenteraad, maar ook extern aan organisaties en burgers voor wie bestuurders hun functie vervullen.

Actuele kaders

- Gedragscode integriteit raads- en commissieleden gemeente Arnhem;
- Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Arnhem.

Beide gedragscodes bevatten bepalingen over onder meer belangenverstrengeling, opgave van financiële belangen en nevenfuncties, geheimhouding, geschenken, giften en gunsten.

Terugblik 2018

De leden van het college hadden in totaal 38 nevenfuncties, waarvan 36 ambtshalve. Voor één van de niet-ambtshalve nevenfuncties wordt een vergoeding ontvangen. Er zijn door het college in 2018 geen geschenken, giften of gunsten aangenomen vallend binnen het meldingsbereik van de gedragscode.

In het kader van Integriteit is aan de kandidaat wethouders gevraagd een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) aan te vragen en deze is in alle gevallen verleend.

De Commissaris van de Koning heeft op 29 november 2018 een bezoek gebracht aan de gemeente Arnhem. Hij sprak met het college van burgemeester en wethouders en met de gemeenteraad onder meer over het thema integriteit/ondermijning.

Het Presidium van de gemeenteraad heeft op 19 december besloten om in het jaar 2019 bijzondere aandacht te besteden aan het onderwerp integriteit.

De opgave van nevenfuncties van leden van het college van burgemeester en wethouders, van raadsleden en van fractievolgers is openbaar en te raadplegen op de website van de gemeente Arnhem

DEEL 3 JAARREKENING

Dit onderdeel gaat in op het behaalde resultaat en de financiële positie van de gemeente Arnhem.

De jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting;
2. Balans en de toelichting;
3. Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld;
4. Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel);
5. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

Bedragen x € 1.000.000

Nr.	Omschrijving	Begroot 2018 primitief			Begroot 2018 def.			Rekening 2018		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Reguliere programma's										
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-12	4	-8	-13	4	-9	-12	4	-8
R1	Veiligheid	-14	2	-12	-15	2	-13	-14	2	-12
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-22	9	-13	-24	11	-13	-22	11	-11
R3	Economie	-5	0	-5	-6	0	-6	-7	1	-6
R4	Educatie	-19	5	-15	-18	2	-16	-19	3	-15
R5	Cultuur, recreatie en sport	-47	9	-38	-49	8	-41	-50	10	-40
R6	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	-209	107	-102	-217	111	-107	-220	117	-104
R7	Gezondheid en milieu	-30	35	5	-32	36	4	-31	36	5
R8	Wonen en ruimte	-42	39	-3	-52	50	-3	-50	51	0
Subtotaal reguliere programma's (R0-R8)		**-399**	**209**	**-191**	**-426**	**224**	**-202,0**	**-426**	**235**	**-191**
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:										
R9	Lokale heffingen	-5	56	51	-4	55	51	-2	55	53
R9	Algemene uitkeringen	0	372	372	0	384	384	0	383	383
R9	Dividend	0	0	0	0	1	1	0	1	1
R9	Financieringsfunctie	-2	2	0	-2	2	0	0	2	2
R9	Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R9	**Subtotaal algemene dekkingsmiddelen**	**-7**	**430**	**423**	**-6**	**442**	**436**	**-2**	**441**	**439**
R9	Gerealiseerde kosten overhead	-84	36	-48	-89	39	-50	-101	45	-56
R9	Vennootschapsbelasting	-1	0	-1	-1	0	-1	0	0	0
R9	Overig	-7	0	-6	-2	0	-2	-4	0	-4
Subtotaal Financiën en bedrijfsvoering (R9)		**-99**	**466**	**368**	**-98**	**481**	**383**	**-108**	**486**	**379**
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten		**-498**	**675**	**177**	**-524**	**704**	**180,5**	**-533**	**721**	**188,0**
Toevoeging / onttrekking aan reserves										
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veiligheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-4	6	2	-7	9	3	-7	7	0
R3	Economie	0	0	0	0	1	1	0	1	0
R4	Educatie	-6	7	1	-16	8	-8	-17	9	-8
R5	Cultuur, recreatie en sport	-2	0	-2	-4	2	-2	-4	2	-2
R6	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	-6	17	11	-8	14	6	-14	24	11
R7	Gezondheid en milieu	-4	5	1	-15	6	-10	-16	6	-10
R8	Wonen en ruimte	-1	2	0	-5	0	-5	-5	2	-3
R9	Financien en bedrijfsvoering	-4	3	-1	-29	42	14	-31	43	12
Subtotaal mutaties reserves		**-29**	**42**	**13**	**-83,6**	**82,1**	**-1,5**	**-95**	**95**	**-0,46**

Wijkprogramma's										
W1	Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA)	-36	10	-26	-33	9	-24	-33	9	-23
W2	Noordwest	-29	2	-27	-27	2	-25	-30	2	-28
W3	Noordoost	-24	2	-22	-23	2	-21	-24	2	-22
W4	Presikhaaf	-25	3	-22	-24	3	-21	-24	3	-21
W5	Malburgen	-37	5	-32	-34	4	-30	-36	4	-32
W6	Schuytgraaf/Elderveld	-22	3	-19	-21	3	-18	-26	3	-22
W7	De Laar/Elden	-18	2	-16	-17	2	-15	-17	2	-15
W8	Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg (RKV)	-28	2	-26	-26	2	-24	-27	2	-25
Subtotaal wijkprogramma's		**-219**	**29**	**-190**	**-205**	**26**	**-179,0**	**-217**	**29**	**-188,4**
Gerealiseerd resultaat		**-746**	**746**	**0**	**-813**	**813**	**0**	**-846**	**845**	**-1**

Toelichting overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

In 2018 is een nadelig totaal van saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 1,9 miljoen. Vervolgens is voor een bedrag van € 1,0 miljoen aan de reserves toegevoegd ten opzichte van de begroting. Uiteindelijk resteert een nadelig gerealiseerd resultaat van € 0,9 miljoen dat zal worden verrekend met de Algemene Reserve.

Overzicht van baten en lasten

Bedragen x € 1.000.000

Omschrijving	**2018**	**2017**
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	-0,4	15,6
Begroot totaal saldo van baten en lasten	1,5	0,0
Begrotingsafwijking saldo van baten en lasten	**-1,9**	**15,6**
Gerealiseerde mutaties reserves	-0,5	2,0
Begrote mutaties reserves	-1,5	0,0
Begrotingsafwijking mutaties reserves	**1,0**	**2,0**
Gerealiseerd resultaat	**-0,9**	**17,6**

Specificatie voor- en nadelen

Voor de gedetailleerde toelichting op de onderstaande voor- en nadelen wordt verwezen naar de afzonderlijke programmateksten in het jaarverslag. Bij elk programma staan de financiën vermeld in het onderdeel 'Wat heeft het gekost'.

Bedragen X €1.000.000

Nr.	Omschrijving	Begroot 2018 definitief			Rekening 2018			Begrotingsafwijking 2018		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Reguliere programma's										
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-13	4	-9	-12	4	-8	1	0	1
R1	Veiligheid	-15	2	-13	-14	2	-12	0	0	1
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-24	11	-13	-22	11	-11	1	0	2
R3	Economie	-6	0	-6	-7	1	-6	0	0	0
R4	Educatie	-18	2	-16	-19	3	-16	-1	1	0
R5	Cultuur, recreatie en sport	-49	8	-41	-50	10	-40	-1	1	1
R6	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	-217	111	-107	-220	117	-104	-3	6	3
R7	Gezondheid en milieu	-32	36	4	-31	36	5	0	0	0
R8	Wonen en ruimte	-52	50	-3	-50	51	0	2	1	3
Subtotaal reguliere programma's (R0-R8)		**-426**	**224**	**-202**	**-426**	**235**	**-191**	**0**	**11**	**11**

Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:										
R9	Lokale heffingen	-4	55	51	-2	55	53	2	0	2
R9	Algemene uitkeringen	0	384	384	0	383	383	0	-1	-1
R9	Dividend	0	1	1	0	1	1	0	0	0
R9	Financieringsfunctie	-2	2	0	0	2	2	2	0	2
R9	Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R9		**-6**	**442**	**436**	**-2**	**441**	**439**	**4**	**-1**	**3**
R9	Gerealiseerde kosten overhead	-89	39	-50	-101	45	-56	-12	6	-6
R9	Vennootschapsbelasting	-1	0	-1	0	0	0	1	0	1
R9	Overig	-2	0	-2	-4	0	-4	-2	1	-1
Subtotaal Financiën en bedrijfsvoering (R9)		**-98**	**481**	**383**	**-108**	**486**	**379**	**-10**	**6**	**-4**
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten		**-524**	**704**	**181**	**-533**	**721**	**188**	**-9**	**17**	**7**
Toevoeging / onttrekking aan reserves										
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veiligheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7	9	3	-7	7	0	0	-2	-2
R3	Economie	0	1	1	0	1	0	0	0	0
R4	Educatie	-16	8	-8	-17	9	-8	-2	1	-1
R5	Cultuur, recreatie en sport	-4	2	-2	-4	2	-2	0	0	0
R6	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	-8	14	6	-14	24	11	-6	10	5
R7	Gezondheid en milieu	-15	6	-10	-16	6	-10	-1	0	-1
R8	Wonen en ruimte	-5	0	-5	-5	2	-3	0	2	2
R9	Financien en bedrijfsvoering	-29	42	14	-31	43	12	-2	1	-2
Subtotaal mutaties reserves		**-84**	**82**	**-1**	**-95**	**95**	**0**	**-12**	**13**	**1**
Wijkprogramma's										
W1	Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA)	-33	9	-24	-33	9	-23	0	0	1
W2	Noordwest	-27	2	-25	-30	2	-28	-3	0	-3
W3	Noordoost	-23	2	-21	-24	2	-22	-1	0	-1
W4	Presikhaaf	-24	3	-21	-24	3	-21	0	0	0
W5	Malburgen	-34	4	-30	-36	4	-32	-2	0	-2
W6	Schuytgraaf/Elderveld	-21	3	-18	-26	3	-22	-4	1	-4
W7	De Laar/Elden	-17	2	-15	-17	2	-15	-1	0	0
W8	Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg (RKV)	-26	2	-24	-27	2	-25	-1	0	-1
Subtotaal wijkprogramma's		**-205**	**26**	**-179**	**-217**	**29**	**-188**	**-12**	**2**	**-9**
Gerealiseerd resultaat		**-813**	**813**	**0**	**-846**	**845**	**-1**	**-33**	**32**	**-1**

Progr.	Omschrijving	Afwijking	V/N	I/S	naam reserve	met BR	met de AR
R0	Bestuursondersteuning	433	V	I	AR		433
R1	VGGM resultaat jaarrekening 2017	549	V	I	AR		549
R2	Onderbesteding OZB OVT station	483	V	I	BR Vastgoed	483	
R2	Extra onderhoud Parkeergarage Rozet	-160	N	I	BR Bereikb	-160	
R2	Parkeergarages	345	N	S	BR Bereikb	345	
R2	Buitengewoon Beter Gele Rijders Plein	500	V	I	BR BGB	500	
R4	Passende kinderopvang	567	V	I	AR		567
R4	Educatie	719	V	I	AR		719
R4	Voor- en vroegschools onderwijs	271	V	I	AR		271
R4	Inzet beleidsuren	-319	N	I	AR		-319
R4	Onderwijshuisvesting	1.000	V	I/S	BR	1.000	
R5	Herstel WKO systeem museum	-220	N	I	BR Vastgoed	-220	
R5	Inzet beleidsuren	-493	N	I	AR		-493
R6	Aanloopkosten Scalabor	533	V	I	BR Noodfonds	533	
R6	Loonkosten Werk & Inkomen	1.055	V	I	BR Bedrijfsv	1.055	
R6	Kosten SW medewerkers	459	V	I	AR		459
R6	BUIG	930	V	I	AR		930
R6	AWBZ MO middelen	1.112	V	I	BR Noodfonds	1.112	
R6	Zorgkosten Wmo & jeugd	-14.544	N	I/S	BR Noodfonds / AR	-11.174	-3.370
R6	Inzet beleidsuren	-1.616	N	I	AR		-1.616
R7	Energy Made in Arnhem	427	V	I	BR Klim en En	427	
R7	Uitgestelde werkzaamheden milieuzone	348	V	I	BR Klim en En	348	
R7	Onderhoudskosten ondergrondse containers	-150	N	I	AR		-150
R8	Resultaat grondexploitaties (incl erfpacht)	1.253	V	I	AR / BR Grex		1.253
R8	Opbrengsten bouwleges	1.658	V	I	AR		1.658
R8	Kosten bouwtaken ODRA	-800	N	S	AR		-800
R9	Gemeentefonds: effect gemeentefonds op algemene middelen	-3.063	N	I	AR		-3.063
R9	Belastingen	-98	V	I	AR		-98
R9	Belastingen gemeente Lingewaard	-420	N	S	AR		-420
R9	Vrijval post onvoorzien / onvermijdbaar	1.039	V	I/S	AR		1.039
R9	Treasury resultaat	2.038	V	I	AR		2.038
R9	Ontvlechting De Connectie	-2.065	N	S	AR		-2.065
R9	Dekkingsresultaat uren	-924	N	I	AR		-924
R9	Indirecte loonkosten	-152	N	I	AR		-152
W0	Schulddienstverlening	500	V	I	AR		500
W0 & R6	Armoede	-813	N	S	AR		-813
W0	Inzet beleidsuren	221	V	I	AR		221
W4	Herstel gevel MFC Presikhaven	-255	N	I	BR Vastgoed	-255	
Div.	Overige afwijkingen	7.760	V	I	AR / BR	7.037	2.786
	Prognose saldo van voor- en nadelen toegelicht	**-1.891**	**N**	**I**	**AR / BR**	**1.031**	**-860**

Incidentele baten en lasten

In de begroting 2018 heeft de Provincie de volgende posten als incidenteel aangemerkt.

Bedragen x € 1.000

Progr.	Omschrijving	Begroting 2018
	Incidentele lasten	
R0	Verkiezingen: budget verkiezingsjaar	85
R2	Havens	100
R2	Middelen aan Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem voor de opstart van het kwaliteitskeurmerk.	50
R3	Arnhems aandeel in regionale incidentele kosten	125
R4	MFC's: verhuurbaarheid MFC Geitenkamp verbeteren	50
R4	MFC's: Verkleinen multiruimtes i.s.m. afschaffen locatiemanagers	50
R5	Herbestemming Eusebius	250
R6	Dotatie aan reserve voor Individuele studietoeslag	535
R6	Dotatie aan reserve Noodfonds	1.180
R6	Armoede-agenda: kosten bewindvoering blijven structureel knelpunt	127
R6	Aanloopkosten en overige frictiekosten	6.735
R7	Uitbreiding milieuzone (negatief € 826.000 incidenteel)	406
R8	Dotatie aan reserve grondexploitatie	619
R8	Niet-grondexploitatieprojecten	617
R8	Overhevelen naar beleidsveld van middelen Bodemsanering	137
R8	Frictiekosten bij invulling taakstelling ODRA	34
R8	Exportbelasting	-546
R8	Grondexploitatie	29.749
R9	Dotatie aan reserve Grondexploitatie, correctie FJP 2016	1.397
R9	Reductie contributiemarge	162
R9	Frictiekosten afbouw overhead	3.014
R9	Frictie uit verzelfstandiging MSSA	270
R9	Actualisatie frictiekosten (minder frictiekosten dan in MJPB 2017 begroot)	-3.014
R9	Dotatie aan algemene reserve rampenoefening	5
R9	Dotatie aan algemene reserve ingroei vermogenspositie MJPB 2013-2016	-7
R9	Dotatie aan algemene reserve herstelplan kunstbedrijf	163
R9	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2014	5
R9	Dotatie aan algemene reserve verzelfstandiging MSSA	40
R9	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2016-2019	2.584
R9	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2015	-5
R9	Dotatie aan algemene reserve correctie divers	3
R9	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 2 2017	21
R9	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 3 2017	350
R9	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2017-2020	194
R9	Dotatie aan algemene reserve resultaat MJPB 2018-2021	711
R9	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan reserve Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	247
div	Correctie, kader voor onderwijshuisvesting vrijvallen uit BR onderwijs tgv algemene middelen	-1.494
	Totaal incidentele lasten	**44.949**

Bedragen x € 1.000

Progr.	Omschrijving	Begroting 2018
	Incidentele baten	
R6	Verwachte inzet vanuit reserve noodfonds tbv sociaal domein	5.097
R6	Onttrekken aan reserve Noodfonds tbv Presikhaaf	6.735
R7	Onttrekking reserve Toezicht peuterspeelzalen	25
R7	Onttrekking aan reserve Gemeentelijk rioleringsplan	134
R7	Dekking door inzet reservering budget vergroening elektriciteit en gas 2016-2018	80
R7	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan reserve Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	153
R7	Dekken tekort 2017 en 2018 vanuit rekeningresultaat 2015 of vanuit besparingen die eerder starten	121
R8	Niet-grondexploitatie	219
R8	AC: Onttrekking kosten besturingssysteem bussen aan reserve Beheer en onderhoud openbare ruimte (10 jaar)	75
R8	Grondexploitatie	29.726
R8	Dekking frictiekosten invulling taakstelling ODRA uit vrijval programmakosten Wabo 2016 (reserveren)	34
R9	Bijdrage in gemeentefonds voor individuele studietoeslag	535
R9	Verkoop bezit (vastgoed, 4 jaar incidenteel)	1.000
R9	Onttrekking reseve Taakmutaties gemeentefonds/overloop	555
R9	Onvoorzien	272
R9	Bodensamering, incidentele uitkering in gemeentefonds	137
R9	Dividend BNG	pm
R9	Vorming reserve Frictiekosten ter reductie contributiemarge	162
R9	Dekking uit reserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen af te bouwen overhead	3.014
R9	Dekking uit vorming bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen MSSA	270
R9	Onttrekking aan algemene reserve verzelfstandiging FJP 2014	3
R9	Onttrekking aan algemene reserve verzelfstandiging FJP 2015	-3
R9	Onttrekking aan algemene reserve zomernota 2016-2019	50
R9	Onttrekking aan algemene reserve VGGM	121
R9	Minder onttrekken aan reserve Frictiekosten	-3.014
	Totaal incidentele baten	**45.501**

Bedragen x € 1.000

Progr.	Omschrijving	Begroting 2018
	Totaal incidentele baten	**44.949**
	Totaal incidentele baten	**45.501**
	Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**552**

Onvoorzien/ strikt onvermijdbaar

In de begroting is in Regulier Programma 9 Financiën en Bedrijfsvoering een bedrag opgenomen voor zowel incidentele als structurele onvoorziene lasten. Voor de incidentele onvoorziene lasten (= onvoorzien) wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 272.000. Voor de post voor structurele onvoorziene lasten (= strikt onvermijdbaar) wordt jaarlijks een bedrag van € 767.000 gereserveerd. Er zijn in 2018 geen onvoorziene lasten geweest.

Specificatie onvoorzien / strikt onvermijdbaar

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroot 2018		Rekening	Afwijking
	Geamendeerd	Definitief	2018	
Onvoorzien	272	272	0	272
Strikt onvermijdbaar	767	767	0	767
Totaal	**1.039**	**1.039**	**0**	**1.039**

Begrotingsanalyse

Hieronder volgt een overzicht van alle door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen in 2018 vanaf de vaststelling van de MJPB 2018-2021

Specificatie vastgestelde begrotingswijzigingen

Bedragen x € 1.000 positieve bedragen betreft voordeel, negatieve bedragen betreft nadeel

Begr. wijz.nr.	Raadsvergadering	Onderwerp	Exploitatie 2018			Reserves 2018		Saldo
			Lasten	Baten	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	
	13-11-2017	Ontwerp MJPB 2017-2020	-686.608	686.006	-602	17.101	-17.703	0
	13-11-2017	Raadsbehandeling MJPB 2017-2020	-30.375	17.816	-12.559	11.894	-24.453	0
Geamendeerde MJPB 2018-2020			**-716.983**	**703.822**	**-13.161**	**28.995**	**-42.156**	**0**
18-094	Diverse	Meerjarige effecten besluitvorming na gereedkoming boekwerk MJPB 2017-2020	-6.347	6.346	-1	350	-351	0
18-010	30-05-2018	Verzamelbesluit-1	6.181	-5.846	335	30	305	0
18-020	26-09-2018	Verzamelbesluit-2	861	-1.502	-641	0	-641	0
18-030	19-12-2018	Verzamelbesluit-3	-3.367	2.973	-394	3.123	-3.517	0
18-001	13-11-2017	Belastingverordening 2018 / Diftar	152	-152	0	0	0	0
18-002	18-12-2017	Parkeerplan Spijkerkwartier	-300	300	0	126	-126	0
18-003	29-01-2018	Ontsluiting RIN-Locatie (Sylva's Bos)	0	0	0	0	0	0
18-004	05-03-2018	Verzelfstandiging Markten	299	-299	0	0	0	0
18-011	20-06-2018	FJP 2017	-10.791	10.834	43	-1.293	1.336	0
18-012	20-06-2018	Jaarstukken 2017	269	0	269	14.968	-14.699	0
18-013	03-07-2018	Lokale aanpak Jihadisme	-395	395	0	0	0	0
18-014	12-09-2018	Clean Mobil Energy	-1.716	1.858	142	142	0	0
18-019	26-09-2018	Turap-2 2018	-2.017	11.075	9.058	31.275	-22.217	0
18-022	28-11-2018	Innovatieve aanpak energiebesparing 2018	-51	0	-51	0	-51	0
18-031	19-12-2018	Niet bestede middelen 2018	4.913	980	5.893	5.893	0	0
		Afrondingen	1	0	1	1	0	0
Begroot 2018 Definitief			**-729.291**	**730.784**	**1.493**	**83.610**	**-82.117**	**0**

Begrotingsrechtmatigheid

Het budgetrecht is een recht dat de raad toekomt. Het budgetrecht van de raad houdt in dat het college in principe alleen uitgaven kan doen en verplichtingen kan aangaan na toestemming ofwel autorisatie van de raad. Met de vaststelling van de begroting geeft de raad het college deze toestemming. Begrotingsrechtmatigheid houdt in dat de financiële beheershandelingen bij de gemeente binnen de begroting dienen te passen. Begrotingsoverschrijdingen die niet bij de raad bekend zijn, beschouwt de accountant als onrechtmatig. Derhalve legt het college aan de raad daarom deze overschrijdingen voor. Formeel is het voldoende alleen de overschrijdingen aan de lastenkant te laten vaststellen om deze alsnog als rechtmatig te laten beschouwen. Na instemming van de raad met deze overschrijdingen is formeel geen sprake meer van "overschrijdingen" en geen begrotingsonrechtmatigheid in het kader van de controleverklaring. Hieraan zijn twee voorwaarden verbonden, conform het Besluit controle accountantscontrole decentrale overheid (Bado):

1. het gaat om overschrijdingen waarbij het college bij het doen van de uitgaven, binnen het door de raad uitgezette beleid is gebleven en die nog dienen te worden geautoriseerd;
2. de overschrijdingen worden goed herkenbaar in de jaarrekening opgenomen, passend binnen de aanbevelingen in de Kadernota Begrotingsrechtmatigheid van de Commissie BBV. Daarin worden de overschrijdingen in enkele categorieën ingedeeld, die ondanks de overschrijding gewoon als rechtmatig bestempeld, mits goed toegelicht in de jaarrekening. Dat gaat om:
    1. compensatie door direct gerelateerde opbrengsten;
    2. passend binnen bestaand beleid;
    3. open einde regeling;
    4. overig.

De onderstaande tabel omvat een overzicht van alle afwijkingen in de lasten tussen de definitieve begroting 2018 en de rekening 2018.

Bedragen X € 1.000 bedragen positief zijn voordelig, bedragen negatief zijn nadelig

Nr.	Omschrijving	Lasten begroot 2018 definitief	Lasten rekening 2018	Afwijking	V / N
Reguliere programma's					
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-12.815	-12.169	646	V
R1	Veiligheid	-14.544	-14.092	452	V
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.516	-22.301	1.215	V
R3	Economie	-6.091	-6.541	-450	N
R4	Educatie	-18.160	-18.747	-587	N
R5	Cultuur, recreatie en sport	-49.111	-49.641	-531	N
R6	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	-217.473	-220.397	-2.924	N
R7	Gezondheid en milieu	-31.797	-31.408	389	V
R8	Wonen en ruimte	-52.258	-50.261	1.997	V
R9	Financien en bedrijfsvoering	-98.043	-107.696	-9.653	N
Subtotaal reguliere programma's		**-523.808**	**-533.255**	**-9.447**	**N**

Wijkprogramma's					
W1	Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA)	-33.124	-32.848	276	V
W2	Noordwest	-27.439	-30.315	-2.876	N
W3	Noordoost	-23.183	-24.218	-1.035	N
W4	Presikhaaf	-23.888	-23.829	59	V
W5	Malburgen	-34.262	-36.009	-1.746	N
W6	Schuytgraaf/Elderveld	-21.122	-25.545	-4.424	N
W7	De Laar/Elden	-16.619	-17.408	-788	N
W8	Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg (RKV)	-25.845	-26.835	-990	N
Subtotaal wijkprogramma's		**-205.482**	**-217.007**	**-11.525**	**N**
Totaal programma's		**-729.290**	**-750.261**	**-20.971**	**N**

Hieronder wordt in het kort ingegaan op de aard van de overschrijding. Voor de verdere toelichting wordt verwezen naar het onderdeel 'Financiën per programma' dat in het jaarverslag voor elk programma is opgenomen.

De nadelige afwijkingen per programma worden in de volgende categorieën geplaatst.

1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
- R3: Het nadeel op de lasten wordt binnen dit programma gecompenseerd door ook extra baten op Economie.
- R4: Het nadeel op de lasten wordt binnen dit programma gecompenseerd door ook extra baten vanuit de rijksmiddelen Educatie.
- R5: Het nadeel op de lasten wordt veroorzaakt door extra onderhoud aan sport- en cultuuraccommodatie. Dat extra onderhoud wordt deels doorbelast aan de gebruikers en deels geëgaliseerd door een onttrekking vanuit de BR Vastgoed die daarvoor is bedoeld.
- R7: Het nadeel op de lasten wordt veroorzaakt door extra kosten voor vergunningverlening, toezicht en advies hoger. Hiertegenover staan ook extra legesinkomsten.
- R9: Het nadeel op de lasten van dit programma betreft doorbelaste uren, huisvesting en ICT kosten die ook als bate verantwoord zijn.

2. Passend binnen bestaand beleid
- R6, W2, W3, W5 t/m W8: Het nadeel op de lasten van deze programma's wordt veroorzaakt door posten die in 2018 bij de raad onder de aandacht zijn geweest, namelijk de tekorten op het gedecentraliseerde sociale domein, veroorzaakt door de forse stijging in de inzet van begeleiding. Het grootste deel van de tekorten wordt geëgaliseerd via de BR Noodfonds die daarvoor is bedoeld.
- R9: Het nadeel op de lasten van dit programma betreft een tegenvallende uitkering uit de decembercirculaire en een nadeel op De Connectie als gevolg van de informatieveiligheidsonderzoek en een CAO verhoging.

3. Open einde regeling
NVT

4. Overig
NVT

Wet Normering Topinkomens
- Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Gemeente Arnhem van toepassing zijnde regelgeving;
- Het bezoldigingsmaximum in 2018 is € 189.000 (2017: € 181.000). Het weergegeven individuele WNT-maximum is berekend naar rato van de omvang van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte;

- Voor een functionaris zonder dienstbetrekking geldt een andere regeling. De eerste twaalf kalendermaanden waarin de functie wordt vervuld geldt een separate normering voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking. Na deze twaalf kalendermaanden is de reguliere WNT-normering van toepassing.

In de onderstaande tabel worden de beloningen conform de vereiste indeling toegelicht.

Bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen

Omschrijving	**R. van Wuijtswinkel**	**J.G.M. Kersten**
Functie(s)	Gemeente-secretaris	Griffier
Gegevens 2018		
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	189.000	189.000
Bezoldiging		
Beloning	133.468	100.636
Belastbare onkostenvergoedingen		
Beloningen betaalbaar op termijn	18.555	17.540
Subtotaal	*152.023*	*118.176*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-
Totaal bezoldiging 2018	**152.023**	**118.176**
Gegevens 2017		
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1
Individueel WNT-maximum	181.000	181.000
Bezoldiging		
Beloning	135.259	105.496
Belastbare onkostenvergoedingen		
Beloningen betaalbaar op termijn	17.337	14.564
Totaal bezoldiging	**152.596**	**120.060**

Balans en de toelichting

Balans

Bedragen x € 1.000

Activa	31-12-2018	31-12-2017	Passiva	31-12-2018	31-12-2017
Vaste activa			**Vaste passiva**		
Immateriële vaste activa	**11.193**	**10.107**	**Eigen vermogen**	**150.777**	**151.176**
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	11.193	10.107	Algemene Reserve	42.598	40.623
			Bestemmingsreserves	109.039	92.936
			Gerealiseerd resultaat boekjaar	-860	17.617
Materiële vaste activa	**672.005**	**668.041**	**Voorzieningen**	**10.342**	**11.757**
Investeringen met een economisch nut	444.985	445.507	Voorzieningen ter egalisering van kosten	0	0
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	164.674	161.517	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	10.342	11.757
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	62.347	61.017			
Financiële vaste activa	**88.826**	**88.627**	**Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar**	**699.796**	**663.621**
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	4.741	4.741	Obligo's	856	1.196
Leningen aan woningbouwcorporaties	12	12	Onderhandse leningen van:		
Overige langlopende leningen	70.907	68.064	- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	615.652	579.051
Nog te ontvangen erfpacht canon	11.535	12.051	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken e.d.	80.000	80.000
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	1.631	3.759	Waarborgsommen	212	209
			Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	3.075	3.164
Totaal vaste activa	**772.024**	**766.775**	**Totaal vaste passiva**	**860.915**	**826.554**

Activa	31-12-2018	31-12-2017	Passiva	31-12-2018	31-12-2017
Vlottende activa			**Vlottende passiva**		
Voorraden	**40.796**	**52.362**	**Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**10.073**	**67.769**
Grond- en hulpstoffen	0	0	Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	0	55.000
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	40.471	52.037	Banksaldi (schuld)	257	221
Gereed product en handelsgoederen	326	326	Overige schulden	9.816	12.548
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**102.531**	**128.836**	**Overlopende passiva**	**47.839**	**55.874**
Vorderingen op openbare lichamen	36.037	36.331	Overige vooruitontvangen bedragen	5.252	4.386
Rekening-courantverhouding met het Rijk	20.729	11.025	Verplichtingen	41.601	49.475
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	0	0	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen	986	2.013
Overige vorderingen	45.765	81.481			
Liquide middelen	**1.083**	**758**			
Banksaldi	1.009	617			
Kassaldi	74	140			
Overlopende activa	**2.393**	**1.465**			
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen	2.393	1.465			
Totaal vlottende activa	**146.803**	**183.422**	**Totaal vlottende passiva**	**57.912**	**123.643**
Totaal generaal	**918.827**	**950.196**	**Totaal generaal**	**918.827**	**950.196**

Toelichting balans

2.1 Waarderingsgrondslagen

BBV

Voor gemeenten is de regelgeving voor de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende verlofaanspraken en dergelijke.
Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenprogrammabegroting, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) wordt wel een verplichting opgenomen.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV het volgende: Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Balans

Algemeen
De waardering van de activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Immateriële vaste activa
De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa.

Materiële vaste activa met economisch nut en materiële vaste activa met economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

De waardering is tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht voor zover die de voorlopige kosten van de investering niet overstijgen.

Investeringen kunnen bestaan uit meerdere delen (componenten), waarvoor verschillende afschrijvingstermijnen gelden. In dat geval wordt de zogenoemde componentenmethode gebruikt. Deze houdt in dat verschillende samenstellende delen van het bewuste materieel vast actief afzonderlijk worden geactiveerd en de verschillende delen worden afgeschreven op basis van de bij die componenten horende afschrijvingstermijn.

Slijtende investeringen worden vanaf het eerste boekjaar na het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen in jaren zijn hieronder opgenomen.

Tabel afschrijvingstermijnen

Activasoort	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	
Grond	0
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	
Parkeergarages	50
Permanente gebouwen & Verbouwingen, renovaties en restauraties	40
Semi – permanente gebouwen	20
Installaties, leidingen en voorzieningen	20
Dak en/of dakbedekking	15

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	
Bruggen en viaducten (verkeerstechnische kunstwerken)	75
Verkeersinfrastructuur	30
Verkeersvoorzieningen & Verkeersregelingen	20
Parkeermaatregelen	10
Openbare verlichting: kabels	25
Openbare verlichting: masten & LED-armaturen	15
Openbare verlichting: LED-behuizingen	10
Bouwkundige voorzieningen	20
Kunstgrasvelden – onderlaag	20
Kunstgrasvelden – bovenlaag	10
Sport grasvelden	15
Herinrichting wijken (niet meer in gebruik per 01.01.2011)	20
Lage Kade	60
Rioleringen	40
Beschoeiingen & Voorzieningen in bossen en parken / hekwerk	10
Vervoermiddelen	
Tractoren - landbouwvoertuigen	10
Vrachtauto’s	5
Fietsen en scooters	5
Personenauto’s	5
Machines, apparaten en installaties	
Telecommunicatie voorzieningen & Glasvezelbekabeling	10
Parkeerapparatuur	10
Datacommunicatie voorzieningen & Hard- en software	5
Machines en installaties (niet vast aan/in gebouwen)	10
Gereedschappen	5
Overige materiële vaste activa	
Ondergronds afvaltransportsysteem	30
(ondergrondse) Afvalcontainers	10
Inrichting van gebouwen en inventaris	15
Speelvoorziening	10
Invalidentoiletten	10

Voor de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Onder de materiële vaste activa zijn onderhanden activa (activa in uitvoering) opgenomen. Het betreft vooruitbetaalde termijnen en gemaakte kosten (inkopen en personeelskosten) op investeringen in kapitaalwerken die nog niet zijn opgeleverd. Na gereedmelding worden deze activa ondergebracht in één van de bovengenoemde rubrieken.

Materiële vaste activa in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut
Dit betreft infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken. De spelregels voor de materiële activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn vanaf het begrotingsjaar

2017 gelijk aan die met economisch nut. Voor 2017 was er geen verplichting om alle investeringen in maatschappelijk nut te activeren.

Financiële vaste activa
De post financiële vaste activa omvat zowel deelnemingen in een aantal vennootschappen als langlopende leningen u/g. Het aandelenbezit is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De leningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zonodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

De jaarlijks ontvangen canon bij eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen tegen contante waarde. Het uitgangspunt daarbij is de interne rekenrente bij uitgifte, die gedurende de duur van de overeenkomst ongewijzigd blijft.

Voorraden
De als onderhanden werken opgenomen grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend overeenkomstig de kostensoortenlijst van het Besluit ruimtelijke ordening (zoals grondaankopen en kosten bouw- en woonrijp maken). Daarnaast omvat de vervaardigingsprijs de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen.

Voor winsten uit de grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken geldt vanuit de BBV notitie grondexploitatie de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.
Indien uit de prognoses blijkt, dat de boekwaarde niet kan worden gecompenseerd met verwachte toekomstige opbrengsten, wordt voor het tekort een voorziening getroffen.

De vooruitontvangen bijdragen voor het onderhanden werk worden in mindering gebracht op de vervaardigingskosten.

Gereed product wordt gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verkrijgingsprijs van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De overige grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs.

Uitzettingen en overlopende activa
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves. De algemene reserve is vrij besteedbaar. Bestemmingsreserves zijn reserves die de gemeenteraad voor specifieke doelen heeft ingesteld of die dienen om schommelingen op te vangen in aan derden in rekening te brengen tarieven.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen voor pensioenen wethouders zijn op contante waarde gewaardeerd.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar
Van de langlopende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of langer. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De vooruitontvangen afkoopsommen bij tijdelijk in erfpacht uitgegeven gronden vallen vrij ten gunste van het resultaat naar gelang de looptijd van het erfpachtcontract.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Van de netto-vlottende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of korter. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva
De onder de noemer vlottende passiva gepresenteerde schulden en vooruitontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De ontvangen bijdragen die de voorlopige kosten van investeringen overstijgen, worden gepresenteerd als vooruitontvangen bedragen en als specifieke voorschotten ontvangen van het Rijk of Provincie.

Overig

Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld
In de bijlage bij de jaarrekening is het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld opgenomen. Hierbij wordt de indeling en het verdelingsprincipe gehanteerd conform de begroting. De vergelijkende cijfers van de begroting zijn, waar nodig, qua rubricering voor vergelijkingsdoeleinden tussen de taken aangepast.

Bedragen
Alle bedragen in de jaarrekening zijn X € 1.000, tenzij anders aangegeven.

2.2 Immateriële vaste activa

Verloopstaat immateriële vaste activa

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Inves-teringen	Desinves-teringen	Af-schrijving	Bijdragen van derden	31-12-2018
Bijdrage activa eigendom derden	10.107	1.362	0	-276	0	11.193
Totaal	**10.107**	**1.362**	**0**	**-276**	**0**	**11.193**

De belangrijkste investering in 2018 betreft de investering in de restauratie van de Eusebiuskerk (€ 1,4 miljoen).

2.3 Materiële vaste activa

Specificatie materiële vaste activa

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Investeringen met een economisch nut	444.985	445.507
Investeringen met een economisch nut,waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	164.674	161.517
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	62.347	61.017
Totaal	**672.005**	**668.041**

2.3.1 Investeringen met een economisch nut

Verloopstaat Investeringen met een economisch nut: geen heffing

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop						31-12-2018
		Herubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Gronden en terreinen	77.951	446	1.385	0	0	0	0	79.782
Bedrijfsgebouwen	335.562	8.780	9.731	0	-11.870	-436	0	341.767
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.225	20	526	0	-153	-15	0	2.603
Machines, apparaten en installaties	4.914	434	2.983	0	-1.142	0	0	7.189
Vervoersmiddelen	675	159	28	0	-204	0	0	658
Overige materiële vaste activa	14.310	31	95	0	-1.387	-63	0	12.986
Onderhanden activa	9.870	-9.870	0	0	0	0	0	0
Totaal	**445.507**	**0**	**14.748**	**0**	**-14.756**	**-514**	**0**	**444.985**

De belangrijkste investeringen in 2018 betreffen de investeringen in het nieuwe Filmhuis (€ 4.120.000), in Valkenhuizen (€ 1.406.000) en de renovatie / nieuwbouw in het speciale onderwijs (€ 5.137.000).

2.3.2 Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Verloopstaat investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop						31-12-2018
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Gronden en terreinen	289	0	0	0	0	0	0	289
Bedrijfsgebouwen	145	0	0	0	-8	0	0	137
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	152.681	102	8.082	0	-4.824	0	0	156.041
Overige materiële vaste activa	8.402	-102	929	0	-1.113	91	0	8.207
Onderhanden activa	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	**161.517**	**0**	**9.011**	**0**	**-5.945**	**91**	**0**	**164.674**

De belangrijkste investeringen in 2018 betreffen de investeringen in de gemeentelijke riolering (€ 7.496.000) en in het omgekeerd afval inzamelen (€ 1.000.000).

2.3.3 Investeringen met een maatschappelijk nut

Verloopstaat investeringen met een maatschappelijk nut

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop					31-12-2018
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	
Maatschappelijk nut vóór 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	58.980	0	256	0	-3.118	0	56.118
Overige materiële vaste activa	18	0	0	0	-18	0	0
Onderhanden activa	201	0	423	0	0	-624	0
Subtotaal	**59.199**	**0**	**679**	**0**	**-3.136**	**-624**	**56.118**
Maatschappelijk nut na 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.298	0	4.845	0	-54	0	6.089
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0	0
Onderhanden activa	520	0	369	0	0	-749	140
Totaal	**61.017**	**0**	**5.895**	**0**	**-3.191**	**-1.374**	**62.347**

De belangrijkste investeringen in 2018 betreffen de investeringen in het verkeer (€ 3.077.000), waaronder de infrastructuur Roermondsplein. Daarnaast zijn grote investeringen gedaan in de openbare verlichting (€ 1.254.000).

2.4 Financiële vaste activa

Verloopstaat financiële vaste activa

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop		31-12-2018
		Verhoging	Aflossing	
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	4.741	0	0	4.741
Leningen aan woningbouwcorporaties	12	0	0	12
Overige langlopende leningen	68.064	12.884	-10.040	70.907
Nog te ontvangen erfpacht canon	12.051	0	-516	11.536
Overige uitzettingen > 1 jaar	3.759	1.626	-3.755	1.630
Totaal	**88.627**	**14.510**	**-14.311**	**88.826**

Specificatie kapitaalverstrekkingen deelnemingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Scalabor B.V.	3.500	3.500
Bank Nederlandse Gemeenten	1.241	1.241
B.V. Facility Point Arnhem	0	0
Sportbedrijf Arnhem B.V.	0	0
Totaal	**4.741**	**4.741**

Op de deelneming BV Facility Point is een 100% voorziening in mindering gebracht.

Specificatie leningen woningbouwcorporaties

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Woningstichting Omnia	12	12
Totaal	**12**	**12**

Specificatie overige leningen u/g

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Sportbedrijf Arnhem	11.641	13.055
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn)	10.965	11.663
Stichting MSA	9.004	9.819
Kredietbank Nederland	8.500	0
Stichting DrieGasthuizenGroep	7.328	7.710
Gelderse Hogeschool	6.142	7.294
Kunstbedrijf	2.585	122
Moscowa	2.393	2.535
Stichting Behouden Steden	2.235	2.235
Stichting Oostpool	1.873	1.693
Luxor	693	832
Rozet	633	0
Museum Arnhem	0	706
Focus	520	0
Zwembad Klarenbeek	425	121
Diverse sport- en culturele instellingen	3.450	6.102
Leenbijstand BUIG	5.930	6.942
Voorziening leenbijstand BUIG	-3.410	-2.765
Kredieten SBCG		0
Voorziening kredieten SBCG	0	0
Totaal	**70.908**	**68.064**

Specificatie overige uitzettingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Vangnetuitkering 2018	1.626	3.741
Regelingen werknemers (fiets)	4	17
Waarborgsommen	0	1
Totaal	**1.630**	**3.759**

2.5 Voorraden

Specificatie voorraad

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Grond- en hulpstoffen	0	0
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	40.470	52.036
Gereed product en handelsgoederen	326	326
Totaal	**40.796**	**52.362**

Specificatie onderhanden werk

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Grondexploitatieprojecten	116.290	126.949
Voorzieningen verliezen grondexploitatie	-63.329	-62.401
Overig onderhanden werk	-12.491	-12.512
Totaal	**40.470**	**52.036**

Verloop grondexploitatie

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop			31-12-2018
		Kosten	Bijdragen	Afwaardering duurzame waarde-vermindering	
Grondexploitatieprojecten	126.949	-9.989	-670	0	116.290
Overig onderhanden werk	-12.512	3.376	-3.355	0	-12.491
Totaal	**114.437**	**-6.613**	**-4.025**	**0**	**103.799**

Verklaring saldo grondexploitatie

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop			31-12-2018
		Gemaakte kosten*	Ontvangen subsidies	Bijdragen van derden	
Schuytgraaf	57.340	-11.878	0	0	45.462
Arnhem Centraal	57.395	-1.703	-415	-46	55.231
Koningspley	1.193	363	0	0	1.556
Presikhaaf	7.009	129	0	0	7.138
Merwedestraat	3.220	80	0	-61	3.239
De Maten	6.601	158	0	0	6.759
Hoogstedelaan	-31	331	0	-27	273
Saksen Weimar	-593	55	0	-1	-539
Spijkerbroek	993	222	-19	0	1.196
Centrum Zuid	-583	-243	0	0	-826
Wassenaarweg	-205	-3	0	0	-208
Oostelijk Centrum Gebied	4.740	528	-101	0	5.167
Zuidelijke binnenstad fase 1	-9.894	1.794	0	0	-8.100
Overig	-236	178	0	0	-58
Totaal	**126.949**	**-9.989**	**-535**	**-135**	**116.290**

* De gemaakte kosten bestaan uit het saldo van de kosten en de opbrengsten, exclusief de twee apart genoemde bijdragen (ontvangen subsidies en bijdragen van derden).

Verklaring saldo overig onderhanden werk

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop				31-12-2018
		Herrubr.	Gemaakte kosten*	Ontvangen subsidies	Bijdragen van derden	
Arnhem Centraal	-288	0	648	0	-168	192
Malburgen	-8.242	-12	364	-2	0	-7.892
Zuidelijke binnenstad	-563	0	827	-401	-2	-139
Presikhaaf	-742	0	-18	0	0	-760
Overig	-2.677	12	1.555	-2.619	-163	-3.892
Totaal	**-12.512**	**0**	**3.376**	**-3.022**	**-333**	**-12.491**

* De gemaakte kosten bestaan uit het saldo van de kosten en de opbrengsten, exclusief de twee apart genoemde bijdragen (ontvangen subsidies en bijdragen van derden).

Nadelige resultaten

Jaarlijks worden de resultaten van alle projecten doorgerekend. Indien deze doorrekening tot een nadelig resultaat leidt en er geen andere compenserende maatregelen in het project getroffen kunnen worden, wordt daartoe een voorziening ingesteld of de bestaande voorziening verhoogd.
Verliezen bij afsluiting van projecten, naast reeds getroffen voorzieningen, komen ten laste van het resultaat van het boekjaar.

Omschrijving	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
Kosten			
Verwervingen	215	3	218
Civiele kosten	159	50	209
Overige kosten	51	7	58
Plankosten en VTU	125	21	146
Totaal kosten	***550***	***81***	***631***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	326	150	476
Subsidies / bijdragen	157	6	163
Voorziening Grondbedrijf	62	0	62
Totaal opbrengsten	***545***	***156***	***701***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	49	-2	47
Resultaat (op eindwaarde)	**-54**	**77**	**23**
Resultaat op contante waarde per 01-01-2018			**18**

Specificatie gereed product en handelsgoederen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Bovenleiding materiaal trolley	326	326
Totaal	**326**	**326**

2.6 Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Vorderingen op openbare lichamen	36.037	36.331
Rekening-courantverhouding met het Rijk	20.729	11.025
Rekening courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	0	0
Overige vorderingen	45.765	81.481
Totaal	**102.531**	**128.837**

Specificatie vorderingen op openbare lichamen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
BTW	29.296	33.785
Debiteuren publiekrechtelijk	6.741	2.546
Totaal	**36.037**	**36.331**

Specificatie rekening-courantverhouding met het Rijk

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Rc-verhouding Ministerie van financiën: schatkistbankieren	20.729	11.025
Totaal	**20.729**	**11.025**

Specificatie overige vorderingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Vorderingen m.b.t. lokale heffingen	2.092	2.607
Voorziening oninbaarheid m.b.t. lokale heffingen	-215	-180
Vorderingen m.b.t. sociale zekerheid	11.466	11.554
Voorziening oninbaarheid m.b.t. sociale zekerheid	-5.653	-8.231
Vorderingen op De Connectie	4.433	5.572
Debiteuren privaatrechtelijk	7.402	17.551
Voorziening oninbaarheid m.b.t. debiteuren privaatrechtelijk	-1.006	-878
Vorderingen op Zorglokaal	13.614	9.352
Overige vorderingen	13.633	44.134
Totaal	**45.766**	**81.481**

2.7 Liquide middelen

Specificatie liquide middelen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Banksaldi	1.009	618
Kassaldi:		
Kas Stadsbank	0	92
Kas Burgerzaken	70	1
Overige kas	4	47
Totaal	**1.083**	**758**

De vastgestelde jaarschijf 2018 van de MJPB 2018 - 2021 heeft een lastenniveau van € 717,0 miljoen (2017: € 696,9 miljoen). Op basis daarvan is een drempelwaarde bepaald voor buiten de schatkist aan te houden tegoeden van € 4,2 miljoen (2017: € 4,1 miljoen) gemiddeld per kwartaal.

Gemiddeld saldo banken per kwartaal 2018

Kwartaal	Drempelbedrag 2018	Realisatie 2018	Over- / onderschrijding 2018
1	4.184	2.466	-1.718
2	4.184	2.257	-1.927
3	4.184	1.912	-2.272
4	4.184	1.682	-2.502

In alle kwartalen heeft de gemeente ruim minder tegoeden aangehouden bij banken dan maximaal is toegestaan.

2.8 Overlopende activa

Specificatie overlopende activa

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen (die ten laste van volgende begrotingsjaren komen):		
Vooruitbetaalde faciliterende grondexploitatieplannen	901	907
Overige vooruitbetaalde bedragen	1.488	548
Kruisposten	4	10
Totaal	**2.393**	**1.465**

2.9 Eigen vermogen

Specificatie eigen vermogen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Algemene reserve	42.598	40.623
Bestemmingsreserves	109.039	92.936
Gerealiseerd resultaat boekjaar	-860	17.617
Totaal	**150.777**	**151.176**

In de mutaties van de algemene reserve zijn alle begrote dotaties en onttrekkingen verwerkt. De afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn meegenomen in het gerealiseerd resultaat.

Verloopstaat eigen vermogen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsreserves	Totaal
Saldo 01-01-2017	**43.695**	**91.837**	**135.532**
Gerealiseerde toevoegingen	8.762	58.132	66.894
Gerealiseerde onttrekkingen	11.834	57.033	68.867
Saldo 31-12-2017	**40.623**	**92.936**	**133.559**
Gerealiseerd resultaat voorgaand boekjaar	17.617	0	17.617
Saldo 01-01-2018	**58.240**	**92.936**	**151.176**
Gerealiseerde toevoegingen	24.733	70.600	95.333
Gerealiseerde onttrekkingen	40.375	54.497	94.872
Saldo 31-12-2018	**42.598**	**109.039**	**151.637**
Gerealiseerd resultaat boekjaar	-860	0	-860
Saldo 01-01-2019	**41.739**	**109.039**	**150.778**
Mutaties 2018	-16.502	16.103	-399

2.9.1 Bestemmingsreserves (BR)

Verloopstaat bestemmingsreserves

Bedragen x € 1.000

Prog.	Omschrijving	31-12-2017	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2018
R0	Onderzoek Rekenkamer	252	65	0	317
R0	Raad	12	0	0	12
R0	Fractie-ondersteuning	0	17	0	17
R1	Veilig ondernemen	103	0	103	0
R2	Buitengewoon Beter	3.375	0	456	2.919
R2	Bereikbaarheid	2.364	4.825	4.884	2.305
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	3.873	959	1.258	3.574
R3	Sociaal Economisch Fonds	441	270	213	498
R3	Evenementen	305	112	90	327
R4	Onderwijs	11.930	15.527	7.214	20.243
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	507	11	0	518
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	20	10	0	30
R5	Cultureel Vastgoed	9.347	1.876	0	11.223
R5	Groenfonds	394	153	81	466
R6	Participatie	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	166	92	15	243
R6	Bewonersbudgetten	164	0	164	0
R6	Pakketmaatregelen WMO	23	0	0	23
R6	Beschermd en Weerbaar	3.168	175	0	3.343
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456
R6	Noodfonds	16.406	4.013	16.758	3.661
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	995	51	262	784

R6	Revolverend fonds (schuld)	0	5.000	3.750	1.250
R6	Werk-Investeringsfonds	0	0	0	0
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	261	0	26	235
R7	Huishoudelijk afval	778	0	238	540
R7	GRP-dekking kapitaallasten	134	0	134	0
R7	Klimaat en energie	550	850	187	1.213
R7	Duurzaamheidsleningen	438	0	13	425
R7	Revolverend fonds (duurzaam)	0	3.000	2.262	738
R7	Duurzaam Arnhem	0	11.000	161	10.839
R8	Omgevingslawaai	455	0	8	447
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469
R8	Grondexploitatie	7.360	0	1.992	5.368
R8	Voorstudies	53	0	53	0
R8	Strategische posities	1.500	0	0	1.500
R8	Herstructureringsgebieden	0	0	0	0
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	4.636	0	7.336
R8	Volkshuisvesting	579	75	39	615
R8	Startersleningen	1.651	33	115	1.569
R8	Stimulering woningbouw	444	0	7	437
R8	Vastgoed	602	6.512	3.366	3.748
R8	Bouw- en sloopleges	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	8.808	7.877	6.944	9.741
R9	Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling	102	0	0	102
R9	Bedrijfsvoering	5.646	3.461	3.444	5.663
R9	ICT	235	0	55	180
R9	Kapitaallasten	2.199	0	205	1.994
	Totaal Bestemmingsreserves (BR)	**92.936**	**70.600**	**54.497**	**109.039**

Voor de tekstuele toelichting op de belangrijkste financiële reservemutaties wordt verwezen naar de programmaonderdelen 'Wat heeft het gekost' in het jaarverslag.

Voor de volgende bestemmingsreserve worden onttrekkingen aangewend voor afschrijvingen aan de reserves:
· R2 Bereikbaarheid;
· R4 Onderwijs;
· R5 Cultureel vastgoed;
· R7 GRP-dekking kapitaallasten;
· R9 ICT;
· R9 Kapitaallasten.

Doelstellingen per bestemmingsreserve

BR Onderzoek rekenkamer (R0)
In het jaarbudget van de Rekenkamer is ruimte voor het uitvoeren van ongeveer twee grote onderzoeken per jaar. Echter de rekenkamer is de afgelopen jaren, mede door een actieve gemeenteraad, op ad-hoc basis verzocht aanvullende onderzoeken uit te voeren. Het karakter van dit soort onderzoeken in combinatie met de gewenste korte doorlooptijd noodzaken inhuur van externen. Toevoeging van onderbestedingen op het reguliere onderzoeksbudget en eventueel positief saldo op het product Rekenkamer geven Raad en Rekenkamer iets meer ruimte om snel en adequaat onderzoeken op te pakken, zonder zich eerst over de 'Wie-betaalt- waarvan" vraag te hoeven buigen.

BR Raad (R0)
Ervaringen in den lande wijzen uit dat de kosten voor het uitvoeren van een raadsonderzoek/ enquête een veelvoud bedragen van het budget dat de Griffie jaarlijks hiervoor te besteden heeft van € 15.000. Zodoende wordt dit budget, voor zover het niet wordt aangewend, jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve totdat

het plafond (ingesteld op € 75.000) hiervoor is bereikt. Als er zich dan in enig jaar een raadsonderzoek wordt uitgevoerd, dan kan deze reserve hiervoor aangewend worden.

BR Fractie-ondersteuning (R0)
Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter dekking van de extra kosten die worden veroorzaakt door de afsplitsing van een fractie. Deze extra kosten worden voor 50% betaald uit de bestemmingsreserve en voor 50% uit een korting op de ondersteuning van de af te splitsen fractie en de oorspronkelijke fractie. Hierbij wordt voorkomen dat bij afsplitsingen de financiële gevolgen volledig bij de fracties worden neergelegd.

BR Veilig ondernemen (R1)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld met het aangenomen Amendement Fonds Veilig Ondernemen (raadsbesluit 05-11-2012). Een collectief van ondernemers kan op deze reserve een beroep doen om op basis van cofinanciering de veiligheid van hun winkelstraat of winkelgebied te verbeteren.

BR Buiten Gewoon Beter (R2)
De middelen uit deze bestemmingsreserve zijn ter financiering van de incidentele component van het Buiten Gewoon Beter Programma (€ 19,4 miljoen) voor de periode 2009-2019. Tevens dient de bestemmingsreserve om tempoverschillen in de uitvoering op te kunnen vangen. Het programma bestaat uit een scala aan meerjarige projecten. Bij een jaarovergang blijven de geoormerkte middelen zo beschikbaar voor het programma Buitengewoon Beter.

BR Bereikbaarheid (R2)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld ten behoeve van het verhogen van de bereikbaarheid van de binnenstad, het ontwikkelen van parkeervoorzieningen en het onderhoud van de hoofdwegen die betrekking hebben op de bereikbaarheid van het stadscentrum (Besluit MJPB 2009-2012).

BR Groot onderhoud en vervanging Openbare ruimte (R2)
Op 28 oktober 2013 heeft de Raad besloten een egalisatiereserve in te stellen voor het flexibeler inzetten van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Door minder gebonden te zijn aan vaste en gelabelde budgetten kan beter worden geanticipeerd op de onderhoudsbehoefte in de stad. De flexibiliteit wordt verkregen door de schotten tussen onderwerpen (Riolering, Buitengewoon Beter, Wegen, Groen, Spelen, Bomen, Verkeersregelinstallaties, Civieltechnische Kunstwerken, Openbare Verlichting, Water) en jaren weg te halen. Daarnaast is ultimo 2013 de BR Fietspaden voormalig recreatieschap Veluwe (€ 183.000) binnen deze bestemmingsreserve geïntegreerd. De gemeente Arnhem heeft namelijk van de Recreatiegemeenschap Veluwe 8,9 km fietspad overgenomen (raadsbesluit 27-9-2010). De reserve diende voor het op niveau brengen en gedurende een aantal jaren houden van de betreffende fietspaden.

BR Sociaal Economisch Fonds (R3)
Deze reserve is bestemd voor uitgaven in het kader van het faciliteren van economische stimuleringsprojecten. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

BR Evenementen (R3)
In de begroting is budget beschikbaar gesteld voor bijdragen in evenementen. De uitgaven worden gebruikt voor evenementen waarvan een groot deel al vastligt. Het overige deel is voor bijdragen welke op ad-hoc basis beschikbaar worden gesteld. Verschillen tussen werkelijkheid en budget worden met deze reserve verrekend.

BR Onderwijs (R4)
In het raadsbesluit van 30 september 2013 heeft de raad ingestemd met het doteren van de onderuitputting kapitaallasten onderwijs en overige onderwijshuisvestingsbudgetten aan de BR Onderwijs. De bestemmingsreserve zal ingezet worden ter dekking van de kapitaallasten voor de nieuwbouwprojecten basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs. Met het jaarverslag 2014 is besloten om de bestemmingsreserve kapitaallasten onderwijs te hernoemen naar de bestemmingsreserve onderwijs. Per 1 januari 2015 is de BR Investering brede scholen samengevoegd met de BR Onderwijs. Dit geeft flexibiliteit. Vrijvallende onderwijsmiddelen worden bijvoorbeeld in deze reserve geboekt. Het wordt mogelijk om gelden voor het speciaal onderwijs, die in de betreffende jaarschijf niet nodig zijn voor bovengenoemde projecten, in te zetten voor bijvoorbeeld het primair onderwijs. Onderwijsprojecten worden hierdoor de komende jaren gerealiseerd zonder dat het extra geld kost.

BR Beeldbepalende culturele manifestaties (R5)
Deze reserve dient ter financiering van beeldbepalende culturele evenementen. Dit betreft hoogwaardige modeevenementen en Sonsbeek Internationaal, conform raadsbesluit 29-09-2014.

BR Beeldende en Monumentale kunst (R5)
Op 4 juli 2011 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om maximaal € 93.000 te reserveren voor een projectaanvraag voor een cultureel bruggenbouwer voor de Arnhemse beeldende kunstsector. Ook heeft de raad besloten dit bedrag te dekken uit de bestemmingsreserve voor beeldende kunst en vormgeving. Het bedrag van € 93.000 is over meerdere jaren te besteden. Ook is deze reserve bedoeld voor het dekken van projecten in het kader van de meerjarige 1%-regeling. Daarnaast dient deze reserve ter financiering van de uitvoering van gemeentelijke projecten op het gebied van kunst in openbare ruimte. Dotaties aan deze reserve komen voort uit eventuele onderbesteding op het budget voor monumentale kunsten. Projecten in de openbare ruimte kennen een andere dynamiek dan de gemeentelijke begrotingscyclus. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

BR Cultureel Vastgoed (R5)
Onder de BR Cultureel Vastgoed (voorheen BR Cultuur in Rijnboog) worden 4 projecten verstaan: een filmtheater in de zuidelijke binnenstad: Focus Filmhuis Arnhem (1), uitbreiding van het museum aan de Utrechtseweg: Museum Arnhem (2), onderhoud Schouwburg Arnhem (3) en verbouw en uitbreiding Musis Sacrum (4). Het doel van deze bestemmingsreserve is om deze gebouwen gedurende een periode van 40 jaar te beheren en exploiteren. Om dit te realiseren worden eenmalige bijdragen, opbrengsten vertreklocaties en onderbesteding kapitaallasten gedoteerd aan de reserve. De voeding van de reserve wordt ingezet ter dekking van de exploitatietekorten van de projecten die onderdeel uitmaken van Cultureel Vastgoed.

BR Groenfonds (R5)
Deze reserve is bij raadsbesluit op 28 juni 2004 ingesteld. De reserve wordt ingezet om investeringen mogelijk te maken in gebieden die dringend aan een impuls toe zijn, maar waarvoor geen middelen beschikbaar zijn. Tevens geldt voor particulieren met een perceel > 1.500 M2 een herplantplicht voor bomen, die gekapt worden. Wanneer herplant niet mogelijk of wenselijk is, dient de waarde van de bomen gestort te worden in het Groenfonds. In het groenplan is een groot aantal projecten benoemd, die voor uitvoering in aanmerking komt. Wanneer er subsidies beschikbaar komen moeten er ook eigen middelen beschikbaar zijn (co-financiering).

BR Participatie (R6)
De bestemmingreserve is gevormd om diverse risico’s op te kunnen vangen die samenhangen met de uitvoering van de WWB en het bereiken van de doelstellingen.

De risico’s die afgedekt worden door de reserve zijn:
· in 2015 is nieuwe wetgeving ingevoerd, waarbij de doelgroep die door de gemeente gere-integreerd moet worden, wordt uitgebreid (Wajong en WSW). Met de invoering van de nieuwe wet zijn invoeringskosten gemoeid, die niet uit het Participatiebudget kunnen worden gedekt;
· de door het Rijk verstrekte budgetten voor re-integratie zijn de afgelopen jaren sterk teruggelopen. Tegelijkertijd blijft verhoogde inzet op participatie en re-integratie nodig om de doelstellingen te realiseren. Dit belang wordt versterkt door de recessie;
· niet nominatief te verantwoorden kosten inzake de re-integratie: Bij besteding van het Participatiebudget is een groot knelpunt dat niet direct tot personen te herleiden kosten hieruit niet mogen worden betaald. Deze kosten komen ten laste van de reserve;
· risicobeheersing: Voor de declaratie van het Participatiebudget geldt een foutmarge van 0%. Niet te declareren kosten van re-integratie komen ten laste van de gemeente. Dekking is mogelijk binnen deze reserve. De omvang van het mogelijke risico is moeilijk in te schatten.

BR Maatschappelijke opvang (R6)
Deze reserve wordt vanaf 2012, in het kader van de herstructurering van de MO-OGGZ-VZ ingezet. Een belangrijk deel van de risico's en de knelpunten dat zich in eerdere jaren heeft voorgedaan bij de uitvoering van het masterplan Minder Opvang Beter Leven, is afgedekt door een beroep te doen op de BR Herstructering Oggz, BR Beschermd en weerbaar en BR Pakketmaatregelen Wmo. Een aantal van de risico's en knelpunten kan zich ook in 2018 en volgende jaren nog manifesteren, onder andere in de doorstroomvoorziening, crisisopvang of gezinsopvang.

BR Wijkfondsen (R6)
In uitzondering op reguliere begrotingsuitgangspunten is budgetoverheveling voor de wijkbudgetten naar een volgend jaar toegestaan. Jaarlijks wordt het surplus of tekort op de wijkbudgetten toegevoegd, respectievelijk onttrokken aan de reserve.

BR Bewonersbudgetten (R6)
Medio 2008 heeft de Tweede Kamer bepaald dat er extra middelen moesten komen voor inwoners van krachtwijken en andere wijken in de 31 grote steden. Deze middelen hebben het doel bewoners meer zeggenschap te geven over hun eigen leefomgeving en om bewonersparticipatie een impuls te geven. De middelen zijn noodzakelijk om uitvoering te geven aan dit beleid.

BR Pakketmaatregelen Wmo (R6)
Tot nu toe ontbreken (op lokaal niveau) de middelen om de verdere invoeringsopgaven (transitie / transformatie) van de jeugdzorg en de Wmo te begeleiden. Het betreft hier dan de dekking van de extra kosten zoals projecten, extern advies, pilots en dergelijke. In lijn met eerdere besluitvorming door de raad wordt voorgesteld het (restant)saldo van deze reserve hiervoor aan te wenden en beschikbaar te stellen.

BR Beschermd en Weerbaar (R6)
De bestemmingsreserve betreft regionale middelen (regio Arnhem en Achterhoek) voor de voorbereiding en uitvoering van de wetcode huiselijk geweld en kindermishandeling in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar (wettelijke taak) en voor de voorgenomen activiteiten op het gebied van voorkoming en bestrijding van geweld in de privésfeer, ook in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar. In de Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, die in de tweede helft van 2014 door de 19 gemeenteraden is vastgesteld, is afgesproken dat Arnhem de besteding van de regiomiddelen op hoofdlijnen aan de regiogemeenten voorlegt.
Tussen 2015 en 2018 wordt gefaseerd een nieuw landelijk verdeelmodel voor de Decentralisatie-Uitkering (DU) Vrouwenopvang ingevoerd. Dit houdt voor de regio Arnhem/Achterhoek een afname in van de DU. Arnhem is als centrumgemeente ontvanger van de DU. Arnhem wil de bestemmingsreserve reserveren voor het afdekken van de risico's die de taakstelling in verband met de afname van de DU met zich meebrengt.

BR Herstructurering Oggz (R6)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld per 13-12-2010 en dient ter dekking voor de in het Masterplan Herstructurering MO/OGGZ/VZ nader te specificeren acties en maatregelen voor de realisatie van een structurele bezuiniging op dit beleidsveld vanaf 2012. Deze bestemmingsreserve wordt aangehouden vanwege de opdracht van de raad dat geen gezinnen (met kinderen) op straat komen te staan ook al hebben ze op basis van de bestaande afspraken geen toegang tot de reguliere maatschappelijke opvang en ontbreekt het perspectief op reguliere huisvesting in het kader van de woningwet. Om in incidentele gevallen te kunnen voorzien in maatwerkoplossingen of investering in tijdelijke voorzieningen is de instandhouding en inzet van deze bestemmingsreserve noodzakelijk.

BR Noodfonds (R6)
De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake de toegang tot het noodfonds. Het noodfonds is opgesplitst in twee aparte reserves: een voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonds) en een voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein).
De BR Noodfonds is bedoeld voor het handhaven van het zorgniveau met betrekking tot Jeugd en Wmo. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg(continuïteit) van klanttrajecten. Het is niet bedoeld voor correcties op tarieven of om problemen met betrekking tot de bedrijfsvoering van organisaties op te lossen.
Met het raadsbesluit van 19 juni 2017 (Perspectiefnota 2018-2021) heeft de raad ingestemd met de verbreding van de BR Noodfonds, passend binnen de beweging, waarbij de aanpak gericht op participatie verder wordt geïntegreerd in het brede sociale domein.

BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (R6)
De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake de toegang tot het noodfonds. Het noodfonds is opgesplitst in twee aparte

reserves: één voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonds) en één voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein).
De BR Burgerinitiatieven sociaal domein is bedoeld voor het stimuleren en organiseren van activiteiten door inwoners/en of organisaties die zich richten op het versterken van de zelfredzaamheid van de inwoners van Arnhem.

BR Revolverend fonds (schuld) (R6)
Uit deze Revolverend Fonds reserve wordt voor jongvolwassenen met schulden de oninbaarheid en een deel van de uitvoeringskosten van externe partijen betaald.

BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang (R7)
Deze reserve is nodig om komende jaren de kwaliteit van toezicht en handhaving in de kinderopvang te kunnen continueren en waar nodig ook op een andere wijze te gaan organiseren.

BR Huishoudelijk afval (R7)
Deze reserve is ingesteld om niet begrote prijsontwikkelingen op te kunnen vangen en de kosten van specifieke projecten op het gebied van afvalstoffen af te dekken. Op dit moment loopt het project "omgekeerde afvalinzameling". De eerste jaren veroorzaakt dit project een exploitatietekort van € 700.000. Dit tekort wordt conform raadsbesluit (Rb 30-05-2012) gedekt uit de BR Huishoudelijk afval.

BR GRP Dekking kapitaallasten (R7)
Deze bestemmingsreserve dient ter financiering van de toekomstige kapitaallasten van de rioleringsprogramma's. De GRP projecten worden geactiveerd en afgeschreven. Om de hieruit volgende kapitaallasten, gedurende 40 jaar te dekken valt er jaarlijks een gedeelte van de reserve vrij.

BR Klimaat en Energie (R7)
De bestemmingsreserve dient ter dekking van het bereiken van de doelen van New energy made in Arnhem 2015-2020 en het dekken van fluctuaties in het uitgavenpatroon die voortvloeien uit de veranderopgave Klimaat en Energie.

BR Duurzaamheidsleningen (R7)
De duurzaamheidslening is bedoeld voor maatregelen op gebied van energiebesparing en duurzame opwekking bij particuliere woningen. Uit de bestemmingsreserve worden de jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de duurzaamheidsleningen gedekt.

BR Revolverend fonds (duurzaam) (R7)
Uit deze Revolverend Fonds reserve worden duurzaamheidsleningen verstrekt volgens de al geldende 'Nadere regels duurzaamheidsleningen Arnhem 2016'. De leningen worden ten laste gebracht van de reserve en de aflossingen vloeien weer terug.

BR Duurzaam Arnhem (duurzaam) (R7)
Deze reserve dient voor de inhaalslag om de doelstellingen te halen zoals verwoord in NEmiA.

BR Omgevingslawaai (R7)
De gemeente Arnhem heeft deze middelen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) ontvangen en ze worden ingezet voor maatregelen om het omgevingslawaai terug te dringen, zoals door stil asfalt, investeringen in schermen en andere bronmaatregelen.

BR Risico beheer Arnhem Centraal (R8)
Deze bestemmingsreserve dient voor de beheerkosten van de transferhal, de kosten van het 2e deel van het ondergrondsafvaltransportsysteem, dekking risico's met financiele tegenvallers en andere onverwachte ontwikkelingen binnen het project Arnhem Centraal.

BR Grondexploitatie (R8)
De reserve grondexploitatie is de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze bestemmingsreserve is conform raadsbesluit 30 juni 2014 niet opgeheven, maar zal blijven bestaan om toekomstige schommelingen in de grondexploitatie op te vangen (voor zover er weer sprake is van een positief saldo).

BR Voorstudies (R8)
Deze reserve dient ter financiering van schommelingen bij uitgaven tijdens de initiatieffase van de projecten. De niet bestede budgetten van voorstudies worden ten gunste van deze reserve gebracht. Indien er in een jaar hogere
kosten voor voorstudies worden gemaakt dan het jaarbudget, komt dit ten laste van deze reserve.

BR Strategische posities (R8)
Deze reserve dient ter financiering van de verwachte kosten voor het beheren en onderhouden van een eigendomssituatie in een gebied (vooruitlopend op beslissingen om te gaan ontwikkelen).

BR Herstructureringsgebieden (R8)
Deze reserve dient ter financiering van de bijdrage aan de verhoging van de volkshuisvestelijke kwaliteit in het herstructureringsgebied Malburgen. Deze reserve is gevoed uit de meeropbrengst van het in 1999 afgesloten volkshuisvestingsconvenant.

BR Zuidelijke binnenstad (R8)
Deze reserve dient ter dekking van de boekwaarde van projecten in de zuidelijke binnenstad vanaf 2017 tot en met het einde van het project.

BR Volkshuisvesting (R8)
Deze reserve is het uitvoeringsinstrument van de Nota Wonen. Overeenkomstig besluit van de raad d.d. 30 juni 2014, wordt deze reserve deels ingezet om een redelijke compensatie te bieden voor de gedupeerden van de fraude bij de Woning Onderhoud Stichting (WOS). De reserve wordt jaarlijks gevoed met het renteresultaat dat wordt behaald op de uit te zetten Startersleningen.

BR Startersleningen (R8)
De starterslening is bedoeld voor starters op de woningmarkt. Uit de bestemmingsreserve worden de jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de startersleningen gedekt.

BR Stimulering woningbouw (R8)
De kredietcrisis heeft geleid tot een forse economische recessie, met grote gevolgen voor de vastgoedmarkt. Om de bouwproductie door te laten gaan op het gewenste niveau stimuleringsmaatregelen voorzien. Voor de dekking daarvan is deze reserve gevormd. De bedragen zijn vooral bedoeld voor projecten met prioriteit voor de gemeente alsmede die van groot belang zijn voor de stedelijke ontwikkeling en grootschalige herstructurering.

BR Vastgoed (R8)
Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Bijvoorbeeld bij calamiteiten. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen.
Daarnaast dient de bestemmingsreserve voor egalisatie van de (meerjarige) onderhoudsplannen van het vastgoed in eigendom van de gemeente en opvangen van calamiteiten.
Het maximum van €900.000 is uitsluitend van toepassing op de middelen die zijn bestemd voor het opvangen van onvoorziene tekorten. Het deel van de reserve dat is bestemd voor egalisatie van kosten voor noodzakelijk onderhoud is dan niet aan een maximum gebonden.

BR Bouw en sloopleges (R8)
Egalisatie van exploitatiesaldi Wabo-leges. De opbrengsten zijn afhankelijk van het investeringsklimaat en kunnen sterk fluctueren. Deze bestemmingsreserve is nihil, maar besloten is om niet op te heffen om toekomstige schommelingen op te vangen.

BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop (R9)
Conform de spelregels gemeentefonds wordt bij elke toevoeging van nieuwe middelen (taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen) aan de raad voorgelegd of deze middelen ingezet mogen worden voor een onderliggend beleidsdoel of dat de middelen deel uitmaken van de algemene middelen in het gemeentefonds. In deze bestemmingsreserve worden nieuwe toegevoegde middelen aan het gemeentefonds gereserveerd die gedurende het jaar niet aan de raad voorgelegd kunnen worden. Vooral van de nieuwe

toevoegingen die bekend gemaakt zijn in de septembercirculaire en in de november/decembercirculaire is het niet altijd mogelijk om voor het einde van het jaar een raadsvoorstel met begrotingswijziging aan de raad voor te leggen. In het daarop volgende jaar doen de betreffende beleidsvelden een beroep op deze middelen via een raadsvoorstel en een begrotingswijziging, waarbij voorgesteld wordt de middelen aan de bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds te onttrekken. Middelen die na een jaar nog niet via een raadsvoorstel geclaimd zijn voor uitvoering van een bepaald beleid, vallen vrij ten gunste van de algemene reserve (raadsbesluit 8 februari 2010). In 2010 is het doel van deze bestemmingsreserve uitgebreid ten behoeve van niet bestede budgetten die gereserveerd moeten blijven om bestaand beleid uit te voeren in volgende jaren (raadsbesluit 13 december 2010).

BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling (R9)
Deze bestemmingsreserve dient ter egalisatie van de frictiekosten als gevolg van de reorganisatie in 2012.

BR Bedrijfsvoering (R9)
In de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering kunnen voor- en nadelen op de totale bedrijfsvoering worden verwerkt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan resultaten op de formatie en bezetting, de inhuur en frictiekosten voor afbouw formatie.

BR ICT (R9)
Deze BR dient om de ICT omgeving up-to-date en stabiel te houden.
Er worden twee centrale ambities onderkend:
1. Betrouwbare IT (basis op orde)
Snel, Safe & Simpel IT voorziening. Door werken onder Architectuur wordt gewerkt aan een belangrijke voorwaarde
voor vereenvoudiging en vergroting van de flexibiliteit van de IT, een volwassen IT- organisatie en veilige informatievoorziening door voortvarende maatregelen te nemen. Om deze ambitie te realiseren is gebleken dat een
investeringsimpuls nodig is op de deels verouderde hardware. Een deel van de reserve zal dan gebruikt worden om
toekomstige kapitaallasten van deze investering te dekken met afloop in 2019.
2. Klant centraal (inwoner, ondernemer en medewerker)
Versterking samenwerking, ruimte op innovatie en oriëntatie op klant. Er is een strategie ontwikkeld langs deze ambitie met een focus op een beperkt aantal projecten. Deze worden verdeeld in 4 prioriteitsgroepen. Voor ieder project wordt een business gemaakt. De belangrijkste projecten zijn:
• Zaakgericht werken;
• Ondersteuning van samenwerking;
• Informatieveiligheid;
• Informatievoorziening van regionale samenwerking (regionale belastingsamenwerking, ICT-diensten, digitale dienstverlening aan inwoners/ ondernemers).

BR Kapitaallasten (R9)
Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van diverse kapitaallasten. Het bedrag van de dotatie is gelijk aan het bedrag van de investering. Het bedrag van de onttrekkingen is gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen. Om ook de rentelasten te kunnen dekken wordt de reserve aangemerkt als een rentedragende reserve.

2.10 Voorzieningen

Verloopstaat voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop			31-12-2018
		Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	
Verplichtingen, verliezen en risico's	11.757	1.167	-1.493	-1.089	10.342
Totaal	**11.757**	**1.167**	**-1.493**	**-1.089**	**10.342**

Verloopstaat voorzieningen voor verliezen, verplichtingen en risico's

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop			31-12-2018
		Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	
Pensioen wethouders	5.305	286	-173	0	5.418
Personele risico's	4.341	863	-857	-1.010	3.337
Kunstbedrijf	1.636	9	-353	-78	1.214
Spaarverlof	475	9	-110	-1	373
Totaal	**11.757**	**1.167**	**-1.493**	**-1.089**	**10.342**

Voorziening pensioen wethouders
De gemeente is verantwoordelijk voor de uitbetaling van ouderdoms- en nabestaandenpensioen voor zittende en ex-wethouders op grond van de wet Appa. Deze voorziening dient voor de toekomstige verplichtingen.

Voorziening personele risico's
Deze voorzieningen zijn gevormd ten behoeve van getroffen afvloeiingsregelingen met personeelsleden en reorganisaties.

Voorziening Kunstbedrijf
Deze voorziening is gevormd ten behoeve van uitvoering van het reorganisatieplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem die van toepassing is op de door de gemeente bij de stichting gedetacheerde werknemers.

Voorziening spaarverlof
Dit betreft een voorziening ter dekking van de kosten die samenhangen met de mogelijkheid voor werknemers om verlof te sparen voor nader omschreven doelen. Zodra het opgespaarde verlof wordt opgenomen ontstaat een capaciteitstekort dat opgevangen wordt door de hiertoe gevormde voorziening.

2.11 Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Obligo's aan het Rijk	**856**	**1.196**
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	615.652	579.051
Buitenlandse instellingen	80.000	80.000
Onderhandse leningen	**695.652**	**659.051**
Waarborgsommen	**212**	**209**
Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	**3.075**	**3.164**
Totaal	**699.796**	**663.620**

Specificatie onderhandse leningen binnenlandse banken en overige financiële instellingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop		31-12-2018
		Vermeerderingen	Aflossingen	
BNG	419.192	10.000	-23.269	405.923
Nederlandse Waterschapsbank	66.688	0	-20.027	46.661
Provincie Noord-Brabant	50.000	70.000	0	120.000
Triodos Bank	30.000	0	0	30.000
Provincie Limburg	10.000	0	0	10.000
Overig	3.171	0	-103	3.068
Totaal	**579.051**	**80.000**	**-43.399**	**615.652**

Specificatie onderhandse leningen buitenlandse banken en overige financiële instellingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop		31-12-2018
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Deutsche Bank	80.000	0	0	80.000
Totaal	**80.000**	**0**	**0**	**80.000**

De totale rentelast voor het jaar 2018 met betrekking tot de langlopende leningen bedraagt € 14,4 miljoen (2017: € 15,0 miljoen).

2.12 Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	0	55.000
Rekening courant niet-financiële instellingen	257	221
Schulden aan publiekrechtelijke lichamen	9.376	11.429
Schulden aan derden	440	1.119
Overige schulden	**9.817**	**12.548**
Totaal	**10.074**	**67.769**

Specificatie banksaldi (schuld)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Rekening-courant Voorzieningsfonds	257	187
Rekening-courant Milieu Samenwerking MRA	0	34
Totaal	**257**	**221**

Specificatie overige schulden aan publiekrechterlijke lichamen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Sociale lasten salarissen en uitkeringen	1.600	4.851
Loonheffing uitkeringen	1.737	1.587
Loonheffing salarissen	4.554	1.334
BTW	1.370	2.059
Publiekrechtelijke crediteuren	115	1.333
VPB	0	265
Totaal	**9.376**	**11.429**

Specificatie overige schulden aan derden

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Privaatrechtelijke crediteuren	175	862
Diversen	265	257
Totaal	**440**	**1.119**

2.13 Overlopende passiva

Specificatie overlopende passiva

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Overige vooruitontvangen bedragen	5.252	4.386
Verplichtingen	41.601	49.475
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen:		
Het Rijk	819	1.154
Overige Nederlandse overheidslichamen	167	859
Totaal	**47.839**	**55.874**

Specificatie vooruitontvangen bedragen (die ten bate van volgende begrotingsjaren komen)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Vooruitontvangen faciliterende grondexploitatieplannen	2.260	1.644
Vooruitontvangen onderhanden materiële vaste activa	1.123	1.260
Overige vooruitontvangen bedragen	1.869	1.482
Totaal	**5.252**	**4.386**

Specificatie Verplichtingen (die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume).

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Nog te betalen zorgkosten	15.724	14.588
Rente leningen	9.137	9.399
Nog te betalen aan De Connectie	3.014	1.866
Nog te betalen subsidies	1.607	508
Nog te betalen aan Scalabor B.V./ Presikhaaf bedrijven	169	6.491
Diversen	11.950	16.623
Totaal	**41.601**	**49.475**

Verloopoverzicht specifiek ontvangen voorschotten Rijk en Provincie (voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van: Europese overheidslichamen, Het Rijk & Overige Nederlandse overheidslichamen)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2017	Verloop		31-12-2018
		Ontvangen subsidies	Uitgaven	
Regionaal meldpunt en coördinatie	505	0	0	505
Onderwijsachterstandenbeleid	249	5.575	-5.741	83
OHV Asielzoekers	17	0	0	17
Electronisch Kinddossier	13	0	0	13
Volwasseneneducatie	338	1.434	-1.571	201
Opzetten regiotafels	32	0	-32	0
Van het Rijk ontvangen voorschotbedragen	**1.154**	**7.009**	**-7.344**	**819**
Transitie jeugdzorg	167	0	0	167
GSO-gelden	641	0	-641	0
E-facts	51	0	-51	0
Van overige Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen	**859**	**0**	**-692**	**167**
Totaal	**2.013**	**7.009**	**-8.036**	**986**

2.14 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Specificatie totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen

Bedragen x € 1000

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Toekomstige verplichtingen		
Verplichtingen personeel	3.723	3.677
Verplichtingen huurovereenkomsten	11.373	18.340
Verplichtingen lopende inkoopovereenkomsten en aanbestedingen	17.315	21.086
Subtotaal toekomstige verplichtingen	**32.411**	**43.103**
Garantiestellingen		
Garanties uit geldleningen	1.098.239	1.132.396
Garanties uit borgstellingen	14.223	14.749
Subtotaal garantiestellingen	**1.112.462**	**1.147.145**
Totaal	**1.144.873**	**1.190.248**

Specificatie verplichtingen personeel

Uren x 1.000, Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2018		31-12-2017	
	uren	*€*	*uren*	*€*
Verloftegoeden personeel	85	3.690	87	3.677
Wachtgeldverplichting per maand voormalige wethouders		33		0

Specificatie garantiebedragen uit borgstellingen

Bedragen x € 1.000

Instelling	Garantie afgegeven voor	31-12-2018	31-12-2017
St. Waarborgfonds Sociale Woningbouw	Geldleningen coörporaties	1.085.794	1.119.914
322 begunstigden (2016: 394)	Hypothecaire leningen	10.643	10.643
2 begunstigden (2016: 2)	Hypotheekrecht Schuytgraaf	1.500	1.500
St. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	Geldleningen organisaties en personen	150	187
44 begunstigden (2016: 60)	Woningverbeteringen Malburgen en Presikhaaf	152	152
Totaal		**1.098.239**	**1.132.396**

De gemeente heeft in 2017 besloten tot een maximum van € 10.052.000 garant te staan voor nog af te sluiten leningen van de BNG aan het in 2017 verzelfstandigde Sportbedrijf Arnhem B.V. Van deze garantstelling is geen gebruik gemaakt per 31-12-2018. Sportbedrijf Arnhem B.V. heeft bij de BNG nog geen financiering aangetrokken.

Specificatie waarde resterende contractbedragen huurovereenkomsten

Bedragen x € 1.000

Instelling	Datum raadsbesluit	Oorspronkelijk bedrag	% Borgstelling	31-12-2018	31-12-2017
Sportcentrum Papendal	B&W 20-09-2016	15.000	100	14.000	14.500
VV Eldenia	B&W 17-12-2013	200	50	67	73
Stichting Zwembad Klarenbeek	23-03-2010	180	50	61	65
St.Sportparken de Hoogkamp	B&W 08-11-2011	195	50	45	51
RKVV VDZ	B&W 10-07-2012	190	50	40	50
ABC Taxus	23-05-2006	68	50	10	10
Totaal				**14.223**	**14.749**

Specificatie uitstaande verplichtingen inkoopovereenkomsten

Bedragen x € 1.000

Gehuurd item	Gehuurd van	Startdatum contract	Einddatum contract	31-12-2018	31-12-2017
Eusebiusbuitensingel 53	EusebiusBS (Arnhem)	1-1-2008	31-7-2020	3.813	6.014
Eusebiusbuitensingel 49-51	60E Sachwert Rendite Fonds	1-7-2005	30-6-2020	3.352	5.589
Boulevard Heuvelink 2, Eusebiusveste	HSA BV	1-4-2011	31-3-2021	2.519	3.523
Olympus	St. Quadraam/Olympus College	1-10-2002	31-12-2018	0	1.082
Johnny van Doornplein 8/Velperbinnensingel	IEF Berlage Arnhem BV	15-4-2016	14-4-2026	883	1.005
Eusebiusbuitensingel 49-51, parkeerplaatsen	60E Sachwert Rendite Fonds	1-1-2008	31-7-2020	250	407
Eusebiusbuitensingel 53, parkeerplaatsen	EusebiusBS (Arnhem)	1-1-2008	31-7-2020	183	291
Bovenbeekstraat 21	Vereniging Hendrick de Keyser	1-4-1995	31-3-2025	171	195
Rijnkade 150	Louk Heimans Beheer BV	1-4-2015	31-3-2019	19	99
Batavierenweg 25	BV Exploitatiemaatschappij Gelredome	8-3-2007	onbepaald	50	50
Hazenkamp 66	Brassa B.V.	1-2-2015	31-7-2021	134	47
Croydonplein 388	Stichting Woonzorg Nederland	1-1-2015	31-12-2018	0	24
Kronenburggalerij 3	Wereldhave NV	1-4-2008	31-7-2020	0	9
Spijkerstraat 185A	St. Progr. & Beheer de Nieuwe Lommerd	1-5-2017	30-4-2018	0	2
Zeelandsingel 40		1-1-2017	22-7-2018	0	2
Schuttersbergweg 27	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	1-3-2016	22-7-2018	0	1
Totaal				**11.373**	**18.340**

Specificatie uitstaande verplichtingen inkoopovereenkomsten

Bedragen x € 1.000

Naam	Contract	Startdatum	Einddatum	31-12-2018	31-12-2017
SUEZ Recycling and Recovery Netherlands	Afvalinzameling en -verwerking	diverse	diverse	9.500	9.500
P1 Holding B.V.	Parkeergarages en straatparkeren	jan. 2017	dec. 2020	5.315	7.286
Focus Filmtheater	Nieuwbouw	mei 2017	mrt. 2018	0	2.300
Bestek Straatverlichting	Verlichtingswerken en verlichtingsonderhoud	2018	2019	2.500	2.000
Totaal				**17.315**	**21.086**

Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Specificatie resultaat per taakveld

Stad/wijk Taak	Begroot 2018 definitief			Rekening 2018			Afwijking
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	
	Bedragen X € 1.000 bedragen positief zijn voordelig, bedragen negatief zijn nadelig						
Stad							
T01 Bestuur	-7.061	1.243	-5.818	-6.502	1.232	-5.270	548
T02 Burgerzaken	-5.754	2.781	-2.973	-5.668	3.112	-2.555	418
T03 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.415	0	-1.415	-1.308	696	-612	803
T04 Overhead	-88.773	38.616	-50.157	-102.569	45.336	-57.233	-7.076
T05 Treasury	-2.123	2.993	870	-14	2.922	2.908	2.038
T061 OZB woningen	-4.024	26.393	22.369	-633	25.727	25.094	2.725
T062 OZB niet-woningen	0	28.349	28.349	-1.200	28.342	27.142	-1.207
T064 Belastingen Overig	-5	381	376	-250	502	252	-124
T07 Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	383.858	383.858	0	382.543	382.543	-1.315
T08 Overige baten en lasten	-1.103	0	-1.103	-1.300	321	-980	123
T09 Vennootschapsbelasting (VpB)	-600	0	-600	-422	0	-422	178
T11 Crisisbeheersing en Brandweer	-11.809	1.190	-10.619	-11.769	1.309	-10.460	159
T12 Openbare orde en Veiligheid	-2.735	585	-2.150	-2.324	686	-1.637	513
T21 Verkeer en vervoer	-13.599	829	-12.770	-12.801	1.650	-11.152	1.618
T22 Parkeren	-6.804	6.703	-101	-6.698	6.751	53	154
T24 Economische Havens en waterwegen	-758	474	-284	-880	657	-223	61
T25 Openbaar vervoer	-2.356	2.581	225	-1.922	1.994	72	-153
T31 Economische ontwikkeling	-3.645	0	-3.645	-3.743	186	-3.557	88
T33 Bedrijfsloket en -regelingen	-127	91	-36	-201	143	-58	-22
T34 Arnhem promotie	-2.469	354	-2.115	-2.596	557	-2.039	76
T42 Onderwijshuisvesting	-13.254	583	-12.671	-12.441	992	-11.449	1.222
T43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.906	1.704	-3.202	-6.307	2.417	-3.890	-688
T51 Sportbeleid en activering	-10.696	0	-10.696	-10.023	26	-9.997	699
T52 Sportaccommodaties	-1.506	1.977	471	-1.948	2.288	341	-130
T53 Cultpresent, cultproduct, cultpartic	-15.969	5.009	-10.960	-16.088	5.467	-10.621	339
T54 Musea	-4.206	234	-3.972	-4.475	270	-4.205	-233
T55 Cultureel erfgoed	-1.622	509	-1.113	-1.969	490	-1.480	-367
T56 Media	-8.158	0	-8.158	-8.220	0	-8.220	-62
T57 Openbaar groen en (openlucht) recrea	-6.954	692	-6.262	-6.918	1.092	-5.826	436
T61 Samenkracht en burgerparticipatie	-3.817	60	-3.757	-3.119	627	-2.492	1.265
T62 Wijkteams	-3.100	0	-3.100	-3.181	0	-3.181	-81
T63 Inkomensregelingen	-126.472	109.289	-17.183	-124.849	110.574	-14.276	2.907
T64 Begeleide participatie	-35.779	0	-35.779	-34.922	423	-34.499	1.280
T65 Arbeidsparticipatie	-4.735	869	-3.866	-6.431	2.515	-3.915	-49
T66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-673	-181	-854	-1.439	105	-1.335	-481

	T671 Maatwerkdienstverlening volwassenen	-10.392	-199	-10.591	-7.153	630	-6.523	4.068
	T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	-531	0	-531	-2.615	283	-2.332	-1.801
	T681 Geescaleerde zorg volwassenen	-30.901	694	-30.207	-35.788	1.736	-34.051	-3.844
	T682 Geescaleerde zorg jeugd	-1.073	0	-1.073	-899	0	-899	174
	T71 Volksgezondheid	-5.151	33	-5.118	-5.387	463	-4.923	195
	T72 Riolering	-12.038	16.354	4.316	-12.062	16.225	4.163	-153
	T73 Afval	-7.625	17.472	9.847	-8.098	17.978	9.880	33
	T74 Milieubeheer	-6.786	2.200	-4.586	-5.823	1.208	-4.615	-29
	T75 Begraafplaatsen en crematoria	-48	16	-32	-39	36	-3	29
	T81 Ruimtelijke Ordening	-1.162	0	-1.162	-1.095	43	-1.052	110
	T82 Grondexploit (niet-bedrijventerrein)	-31.408	31.340	-68	-33.659	35.400	1.741	1.809
	T83 Wonen en bouwen	-19.687	18.268	-1.419	-15.506	15.298	-208	1.211
Totaal Stad		**-523.809**	**704.344**	**180.535**	**-533.255**	**721.252**	**187.998**	**7.463**

Stad/wijk	Taak	Begroot 2018 definitief			Rekening 2018			Afwijking
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	
		Bedragen X € 1.000, bedragen positief zijn voordelig, bedragen negatief zijn nadelig						
Wijk								
	T04 Overhead	-52	0	-52	-85	0	-85	-33
	T11 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	-6	6	0	0
	T12 Openbare orde en Veiligheid	-1.761	171	-1.590	-1.581	95	-1.486	104
	T21 Verkeer en vervoer	-10.920	40	-10.880	-10.183	299	-9.884	996
	T22 Parkeren	-2.784	7.202	4.418	-2.641	7.030	4.390	-28
	T31 Economische ontwikkeling	-30	0	-30	-31	0	-31	-1
	T33 Bedrijfsloket en -regelingen	0	0	0	-20	14	-6	-6
	T42 Onderwijshuisvesting	-5.845	3.250	-2.595	-6.255	3.359	-2.896	-301
	T43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-10.044	6.703	-3.341	-8.213	6.735	-1.478	1.863
	T51 Sportbeleid en activering	-6.399	0	-6.399	-7.523	29	-7.493	-1.094
	T52 Sportaccommodaties	-1.487	1.672	185	-1.809	1.900	92	-93
	T53 Cultpresent, cultproduct, cultpartic	-495	0	-495	-487	0	-487	8
	T57 Openbaar groen en (openlucht) recrea	-3.136	0	-3.136	-2.845	146	-2.699	437
	T61 Samenkracht en burgerparticipatie	-10.968	18	-10.950	-10.535	152	-10.383	567
	T62 Wijkteams	-12.142	0	-12.142	-11.964	0	-11.964	178
	T63 Inkomensregelingen	-10.326	300	-10.026	-13.357	703	-12.654	-2.628
	T64 Begeleide participatie	-2.970	0	-2.970	-6.034	0	-6.034	-3.064
	T65 Arbeidsparticipatie	-8.560	0	-8.560	-8.379	80	-8.299	261
	T66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-5.040	40	-5.000	-2.498	0	-2.498	2.502
	T671 Maatwerkdienstverlening volwassenen	-35.360	4.676	-30.684	-39.276	5.467	-33.809	-3.125
	T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	-34.067	0	-34.067	-38.330	105	-38.225	-4.158
	T681 Geescaleerde zorg volwassenen	-32.029	0	-32.029	-32.921	0	-32.921	-892
	T682 Geescaleerde zorg jeugd	-3.957	0	-3.957	-4.600	0	-4.600	-643
	T71 Volksgezondheid	-504	337	-167	-478	287	-192	-25
	T72 Riolering	0	0	0	-1	0	-1	-1
	T73 Afval	-6.075	201	-5.874	-6.290	201	-6.089	-215
	T74 Milieubeheer	-532	1.777	1.245	-667	1.980	1.313	68
	T81 Ruimtelijke Ordening	0	0	0	0	0	0	0
	T83 Wonen en bouwen	0	53	53	0	21	21	-32
Totaal Wijk		**-205.483**	**26.440**	**-179.043**	**-217.007**	**28.610**	**-188.396**	**-9.353**
Totaal		**-729.292**	**730.784**	**1.492**	**-750.261**	**749.863**	**-399**	**-1.891**

Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)

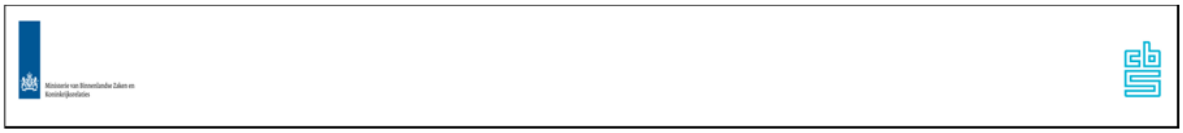

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019									
BZK	C25	**Beleidsregeling subsidies Budget Investeringen Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)** **Beleidsregeling subsidies budget investeringen ruimtelijke kwaliteit (BIRK)** **Provincies en gemeenten**	Besteding (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie *Aard controle R* *Indicatornummer: C25 / 01*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: C25 / 02*	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie . *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: C25 / 03*	Berekende bate boven drempelwaarde ten behoeve van benefit sharing Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: C25 / 04*	Aantal gerealiseerde kwaliteitsdragers afspraak Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: C25 / 05*	Aantal gerealiseerde kwaliteitsdragers realisatie Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: C25 / 06*
			-€ 544.371	Ja	€ 71.311.216	€ 0	3	3
OCW	D10	**Volwasseneducatie** **Contactgemeenten**	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 01*	Besteding (jaar T) van educatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 02*	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 03*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 04*		
			€ 1.783.627	€ 1.582.794	€ 200.833	€ 0		
OCW	D9	**Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)** **Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018** **Gemeenten**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 04*		
			€ 4.142.255	€ 1.190.173	€ 408.437	€ 142.071		
			Hieronder per regel één gemeente (code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D9 / 05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 06*	Hieronder per regel één gemeente (code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D9 / 07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 08*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D9 / 09*	
		1						
IenW	E3	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	IenW/BSK-2018/133210	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	IenW/BSK-2018/133210	€ 0	€ 0	€ 0		Nee
SZW	G2	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2018** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
			€ 107.556.084	€ 2.023.794	€ 5.999.756	€ 37.243	€ 366.386	€ 0

			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 454.225	€ 51.661	€ 9.227	€ 686.809	€ 0	Ja
SZW	G3	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 354.695	€ 221.641	€ 48.175	€ 296.531	€ 97.903	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	H1	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** **Gemeenten**	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Afspraak *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 01*	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Realisatie *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H1 / 03*			
			24	24	€ 646.651			

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

BIJLAGEN

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

Bijlage 1: Gemeenteraad

Bijlage 2: Portefeuilleverdeling

Bijlage 3: Overzicht investeringen

Bijlage 4: Overzicht subsidies

Bijlage 5: Afkortingenlijst

Bijlage 6: Begrippenlijst

Gemeenteraad

Raadsleden 2018-2022

Groenlinks - 7 zetels
M.W.K. Coenders - fractievoorzitter
M.P. Simonis
C. Prinsen
M.J. Navis
M. Dolsma
T. Gemici
J. van der Loo

VVD - 6 zetels
L.J.J.H. Combée - fractievoorzitter
S. Pape-Boot
C.J.M. Kalthoff
B. van Es
R. Maref
M. Loos

D66 - 5 zetels
S.A. Andeweg - fractievoorzitter
M.S. Loor
S.W. Dijk
S. van Ommen
M.P. Venhoek

PvdA - 4 zetels
E.J. Greving - fractievoorzitter
V.L. Bouma
J.L.M. van Nunen
R. de Vries

SP - 3 zetels
G.E. Elfrink - fractievoorzitter
P.G.M. Lunter- Driever
S.E.M. Dobbe

Arnhem Centraal - 3 zetels
A.D.M. van der Laak - fractievoorzitter
L.R. Manders
A.J.W. Kraaijenbrink

Partij voor de Dieren - 2 zetels
L.C.M. de Groot - fractievoorzitter
M.H. Hegge

CDA - 2 zetels
W.P. van Burgsteden - fractievoorzitter
C.K. van Dillen-Koorn

Denk - Verenigd Arnhem - 2 Zetels
Y. Usta - fractievoorzitter (tijdelijke vervanging dhr. Bal)
T. Aydemir (tijdelijk raadslid)

PVV - 2 zetels
C. Verheij - fractievoorzitter
R.H.A. Sanders

ChristenUnie - 2 zetels
D. Becker - fractievoorzitter (vicevoorzitter gemeenteraad)
N.N. Nede

Arnhemse Ouderen Partij - 1 zetel
N.K.J. Wiggers - fractievoorzitter

Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch

- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)

- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)

- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)

- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)

- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)

- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid
- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Overzicht investeringen

Omschrijving investering	Begroot 2018 MIP 2018-2022 MJPB '19-'22	Incl. Begr. wijzi- gingen	Onderhanden activa 2017 Apparaats kosten	Onderhanden activa 2017 Overige Kosten	Onderhanden activa 2017 Totaal	Bestedingen 2018 Apparaats kosten	Bestedingen 2018 Overige Kosten	Bestedingen 2018 Totaal	Activering 2018 Apparaats kosten	Activering 2018 Overige Kosten	Activering 2018 Totaal	Over- / onder- schrijding	Onderhanden activa 2018 Apparaats kosten	Onderhanden activa 2018 Overige Kosten	Onderhanden activa 2018 Totaal
	1		2	3	4 (2+3)	5	6	7 (5+6)	8	9	10 (8+9)	11 (1-10)	12 (2+5-8)	13 (3+6-9)	14 (12+13)
R1 Veiligheid															
Rietgrachtstraat 74	0	0	0	0	0	7	0	7	0	0	0	0	7	0	7
Subtotaal	***0***	0	***0***	***0***	***0***	***7***	***0***	***7***	***0***	***0***	***0***	***0***	***7***	***0***	***7***
TOTAAL R1	**0**	0	**0**	**0**	**0**	**7**	**0**	**7**	**0**	**0**	**0**	**0**	**7**	**0**	**7**
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat															
Vastgoed															
Rietgrachtstraat 80	591	0	0	63	63	0	90	90	0	0	0	591	0	153	153
Molenkom / Kalksteeg	0	0	0	0	0	0	29	29	0	29	29	-29	0	0	0
Dr Joop dÚylsingel 3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Subtotaal	***593***	***0***	***0***	***63***	***63***	***0***	***119***	***119***	***0***	***29***	***29***	***564***	***0***	***153***	***153***
Parkeren															
Straatparkeren															
Digitalisering parkeerproducten	70	0	3	10	13	5	14	19	0	0	0	70	8	24	32
Parkeerautomaten buitenwijken	372	0	0	0	0	0	297	297	0	297	297	75	0	0	0
Parkeerautomaten	134	0	0	0	0	0	36	36	0	36	36	98	0	0	0
Bebording	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	0	0	0
Subtotaal	***600***	***0***	***3***	***10***	***13***	***5***	***347***	***352***	***0***	***333***	***333***	***267***	***8***	***24***	***32***
Garageparkeren															
Bewegwijzering PG Arnhem Centraal	400	0	0	1	1	0	52	52	0	0	0	400	0	53	53
Vervangen garage-apparatuur	360	0	0	0	0	0	277	277	0	277	277	83	0	0	0
CCTV Camera-video Arnhem Centraal	56	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56	0	0	0
Planmatig onderhoud Langstraat	65	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	65	0	0	0
Planmatig onderhoud Willemstunnel	142	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	142	0	0	0
Subtotaal	***1.023***	***0***	***0***	***1***	***1***	***0***	***329***	***329***	***0***	***277***	***277***	***746***	***0***	***53***	***53***
Overig															
Parkeermaatregelen infra	97	0	3	0	3	-3	-11	-14	0	0	0	97	0	-11	-11
1000 fietsplekken binnenstad	0	0	0	0	0	9	136	145	8	136	144	-144	1	0	1
Subtotaal	***97***	***0***	***3***	***0***	***3***	***6***	***125***	***131***	***8***	***136***	***144***	***-47***	***1***	***-11***	***-10***
Verkeer															
Voormalige landbouwwegen	411	0	3	2	5	0	113	113	3	115	118	293	0	0	0
Schelmseweg	156	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	156	0	0	0

Gladheidsbestrijding	196	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	196	0	0	0
Ontsluiting RIN-locatie (Sylva's Bos)	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	80	0	0	0
Verkeersregelinstallaties	680	0	0	-97	-97	32	530	562	32	433	465	215	0	0	0
Verkeersinfrastructuur	1.532	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.532	0	0	0
Planmatig onderhoud	2.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.000	0	0	0
Infrastructuur Roermondsplein	0	0	0	0	0	56	1.945	2.001	56	1.945	2.001	-2.001	0	0	0
Verkeerskrediet - algemeen	214	0	0	0	0	0	110	110	0	110	110	104	0	0	0
Kunstwerken	772	0	0	0	0	20	244	264	20	244	264	508	0	0	0
Doorlaatwerk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Snelfietsroute Arnhem - Wageningen	0	0	118	-24	94	30	14	44	148	-10	138	-138	0	0	0
INV VK SFR Arnhem-Dieren	0	0	29	-7	22	11	26	37	40	19	59	-59	0	0	0
Velperpoort -stationsomgeving	0	0	563	-609	-46	116	-70	46	0	0	0	0	679	-679	0
Fietspad HAN - Larenstein	0	0	120	12	132	7	-139	-132	0	0	0	0	127	-127	0
Monnikensteeg fietspad	0	0	0	0	0	9	-9	0	0	0	0	0	9	-9	0
VK Fiets 2010 Park12 - fietspaden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fietsroutes	0	0	0	0	0	32	0	32	0	0	0	0	32	0	32
Subtotaal	***6.041***	***0***	***833***	***-723***	***110***	***313***	***2.764***	***3.077***	***299***	***2.856***	***3.155***	***2.886***	***847***	***-815***	***32***
Openbaar vervoer															
Halten 2016-2017	0	0	42	-62	-20	1	2	3	42	-60	-18	18	1	0	1
Eindpunt lijn 7 Geitenkamp	0	0	2	2	4	2	-6	-4	4	-4	0	0	0	0	0
Eindpunt lijn 5 Elsweide	0	0	17	6	23	44	15	59	60	21	81	-81	1	0	1
Raapopseweg bushalte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Robuust trolleynetwerk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trolley 2.0 prototype	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	***0***	***0***	***61***	***-54***	***7***	***47***	***11***	***58***	***106***	***-43***	***63***	***-63***	***2***	***0***	***2***
Openbare Verlichting															
Kabels en leidingen	275	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	275	0	0	0
Masten algemeen: OV projecten	2.677	0	74	514	588	97	1.157	1.254	134	1.592	1.726	951	37	79	116
Subtotaal	***2.952***	***0***	***74***	***514***	***588***	***97***	***1.157***	***1.254***	***134***	***1.592***	***1.726***	***1.226***	***37***	***79***	***116***
Oppervlaktewater en Havenbeheer															
Beschermingsconstructie haven	0	200	0	0	0	1	0	1	0	0	0	200	1	0	1
Subtotaal	***0***	**200**	***0***	***0***	***0***	***1***	***0***	***1***	***0***	***0***	***0***	***200***	***1***	***0***	***1***
TOTAAL R2	**11.306**	**200**	**974**	**-189**	**785**	**469**	**4.852**	**5.321**	**547**	**5.180**	**5.727**	**5.779**	**896**	**-517**	**379**
R3 Economie															
Infocentrum Slag om Arnhem															
Infocentrum Slag om Arnhem	24	0	0	0	0	1	-85	-84	1	-85	-84	108	0	0	0
Infocentrum Slag om Arnhem	26	0	0	0	0	0	2	2	0	2	2	24	0	0	0
Subtotaal	***50***	***0***	***0***	***0***	***0***	***1***	***-83***	***-82***	***1***	***-83***	***-82***	***132***	***0***	***0***	***0***

TOTAAL R3	**50**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**-83**	**-82**	**1**	**-83**	**-82**	**132**	**0**	**0**	**0**
R4 Educatie															
Vastgoed															
Graslaan 97 - MFC	73	0	0	0	0	0	13	13	0	0	0	73	0	13	13
Kazerneplein 2 - MFC Klarendal	39	0	0	0	0	0	53	53	0	53	53	-14	0	0	0
Huissensedijk 30	0	0	0	0	0	0	13	13	0	13	13	-13	0	0	0
Blekerstraat 6	0	0	0	0	0	0	21	21	0	21	21	-21	0	0	0
Ruitenberglaan 2 - Natuurcentrum	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0
Subtotaal	***123***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***100***	***100***	***0***	***87***	***87***	***36***	***0***	***13***	***13***
MFC's															
MFC Klarendal	0	0	0	0	0	0	-260	-260	0	-260	-260	260	0	0	0
Subtotaal	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***-260***	***-260***	***0***	***-260***	***-260***	***260***	***0***	***0***	***0***
Onderwijs HuisvestingsProgramma OHP															
Onderwijs HuisvestingsProgramma OHP	1.100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.100	0	0	0
Emily Brontesingel 1A	0	0	0	0	0	0	142	142	0	142	142	-142	0	0	0
Meikers 3	0	0	0	0	0	0	30	30	0	30	30	-30	0	0	0
Bernhardlaan 10	0	0	0	0	0	0	163	163	0	163	163	-163	0	0	0
Mr Kempenaersingel 4A	0	0	0	0	0	0	42	42	0	42	42	-42	0	0	0
Dalweg 40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pallas Atheneplein 2	0	0	0	0	0	0	79	79	0	79	79	-79	0	0	0
Viottastraat 12	0	0	0	0	0	0	123	123	0	123	123	-123	0	0	0
Viottastraat 10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Breezandpad 5 blinkertschool	0	0	0	305	305	0	-305	-305	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	***1.100***	***0***	***0***	***305***	***305***	***0***	***274***	***274***	***0***	***579***	***579***	***521***	***0***	***0***	***0***
Renovatie / nieuwbouw regulier onderwijs															
Gymzaal Fluitekruid - Zwanebloem	0	0	0	0	0	8	15	23	0	0	0	0	8	15	23
Kringloop	0	0	0	0	0	6	-17	-11	6	-17	-11	11	0	0	0
Subtotaal	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***14***	***-2***	***12***	***6***	***-17***	***-11***	***11***	***8***	***15***	***23***
Renovatie / nieuwbouw speciaal onderwijs															
sporthal briant ommezwaai	0	0	3	-7	-4	0	419	419	0	0	0	0	3	412	415
renovatie/nieuwbouw briant	0	0	12	-14	-2	39	808	847	0	0	0	0	51	794	845
renovatie mariendal	0	0	1	33	34	0	1.173	1.173	0	0	0	0	1	1.206	1.207
renovatie/nieuwbouw mariendal sporthal	0	0	4	0	4	2	0	2	0	0	0	0	6	0	6
Wijzer -uitbreiding	0	0	0	0	0	0	77	77	0	0	0	0	0	77	77
Jozefschool - uitbreiding	0	0	0	0	0	0	90	90	0	0	0	0	0	90	90
renovatie dr bosschool	0	0	1	4	5	0	17	17	0	0	0	0	1	21	22
renovatie de stijgbeugel	0	0	0	4	4	0	75	75	0	0	0	0	0	79	79
bp middachtensingel kinderkamp e.o	0	0	6	0	6	51	12	63	0	0	0	0	57	12	69

Bethanienstraat 248-250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ommezwaai	0	0	22	-13	9	11	1.405	1.416	0	0	0	0	33	1.392	1.425
Mariendaal - sportvoorziening	0	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	4	4
Breezandpad 3-5 Klimboom	0	0	0	0	0	7	305	312	0	0	0	0	7	305	312
Breezandpad 3-5 Sloop gebouw	0	0	0	0	0	0	33	33	0	0	0	0	0	33	33
Schuytgraaf - Grond	813	0	0	0	0	0	602	602	0	602	602	211	0	0	0
Schuytgraaf - Uitbreiding	661	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	661	0	0	0
Prisma	2.700	0	0	0	0	7	0	7	0	0	0	2.700	7	0	7
Subtotaal	***4.174***	***0***	***49***	***7***	***56***	***117***	***5.020***	***5.137***	***0***	***602***	***602***	***3.572***	***166***	***4.425***	***4.591***
TOTAAL R4	**5.397**	**0**	**49**	**312**	**361**	**131**	**5.132**	**5.263**	**6**	**991**	**997**	**4.400**	**174**	**4.453**	**4.627**

R5 Cultuur, recreatie en sport															
Vastgoed															
Willemsplein 10 - Luxor	94	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	94	0	4	4
Koningsplein 12 - Schouwburg	2.020	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.020	0	0	0
Verlperbuitensingel 25 Musis	210	0	0	233	233	0	46	46	0	279	279	-69	0	0	0
Urechtseweg 87-89 Museum Moderne Kunst	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Kortestraat 16 - Rijnboog	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Korenmarkt 42 - Korenbeurs - Filmhuis	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0
Julianalaan 17 - Atelierruimte Angerenst	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Zypendaalseweg 28 - Rentmeestersw Watermolen	30	0	0	0	0	0	34	34	0	34	34	-4	0	0	0
Zypendaalseweg 26 - Watermuseum	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	0	0	0
Zypendaalseweg 50	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Zypendaalseweg 22-24 Witte Watermolen	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Zypendaalseweg 48	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Olympus 29	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	33	0	0	0
Brabantweg 115 - Gebouw	27	0	0	0	0	0	-29	-29	0	-29	-29	56	0	0	0
Brabantweg 115 - Complex	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mr de Kempenaersingel 2/2A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Breezandpad 11-17	85	0	0	0	0	0	-25	-25	0	-25	-25	110	0	0	0
De Pas 44	172	0	0	0	0	0	139	139	0	139	139	33	0	0	0
Drielsedijk 15	47	0	0	0	0	0	40	40	0	40	40	7	0	0	0
Marasingel 251	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Eimerssingel-Oost 262b	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Slochterenweg 29 - Complex	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slochterenweg 29 - Gebouw	37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	37	0	0	0
Beukenlaan 23 - Zwembad	240	0	0	0	0	0	17	17	0	0	0	240	0	17	17
Beukenlaan 23 - Horeca	0	0	0	0	0	0	17	17	0	0	0	0	0	17	17
Beukenlaan 9 - 15 Sportcentrum	0	0	0	0	0	0	10	10	0	0	0	0	0	10	10

Beukenlaan 15 Sporthallen	0	0	0	0	0	0	8	8	0	0	0	0	0	8	8
Beukenlaan 23	0	0	0	0	0	7	0	7	0	0	0	0	7	0	7
Boshovenstraat 6	18	0	0	0	0	0	18	18	0	18	18	0	0	0	0
Nic Maesstraat 6B - Gymzaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hooghalensingel 4	27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27	0	0	0
Kermisland 2	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	0	0	0
Neerlandstuinstraat 16	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Urechtseweg 87-89 Museum Moderne Kunst	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0
Breezandpad 11-17	164	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	164	0	0	0
Subtotaal	***3.352***	***0***	***0***	***233***	***233***	***7***	***279***	***286***	***0***	***456***	***456***	***2.896***	***7***	***56***	***63***
Overige															
Voorzieningen in bossen en parken	70	0	5	10	15	-5	-10	-15	0	0	0	70	0	0	0
Subtotaal	***70***	***0***	***5***	***10***	***15***	***-5***	***-10***	***-15***	***0***	***0***	***0***	***70***	***0***	***0***	***0***
Eusebiuskerk															
Eusebiuskerk : Restauratie 2017-2019	1.362	0	0	0	0	0	1.362	1.362	0	1.362	1.362	0	0	0	0
Subtotaal	**1.362**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1.362**	**1.362**	**0**	**1.362**	**1.362**	**0**	**0**	**0**	**0**
Valkenhuizen															
Valkenhuizen	12.008	0	110	403	513	205	677	882	0	0	0	12.008	315	1.080	1.395
parkeervoorzieningen valkenhuizen	624	0	18	2	20	107	417	524	124	419	543	81	1	0	1
Subtotaal	***12.632***	***0***	***128***	***405***	***533***	***312***	***1.094***	***1.406***	***124***	***419***	***543***	***12.089***	***316***	***1.080***	***1.396***
Zwembaden															
Grote Koppel	0	0	0	0	0	0	75	75	0	75	75	-75	0	0	0
Subtotaal	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***75***	***75***	***0***	***75***	***75***	***-75***	***0***	***0***	***0***
Sporthal Middachtensingel															
Tribune	1.040	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.040	0	0	0
Installaties	560	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	560	0	0	0
Subtotaal	***1.600***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***1.600***	***0***	***0***	***0***
Museum															
Vernieuwing en uitbreiding museum	0	0	494	1.084	1.578	227	93	320	0	0	0	0	721	1.177	1.898
Subtotaal	***0***	***0***	***494***	***1.084***	***1.578***	***227***	***93***	***320***	***0***	***0***	***0***	***0***	***721***	***1.177***	***1.898***
Musis Sacrum en Schouwburg															
Renovatie Musis Sacrum	0	0	0	0	0	26	163	189	0	0	0	0	26	163	189
Schouwburg Arnhem	0	0	0	0	0	140	101	241	0	0	0	0	140	101	241
Subtotaal	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***166***	***264***	***430***	***0***	***0***	***0***	***0***	***166***	***264***	***430***
Filmhuis															
Nieuwbouw Filmhuis	11.419	0	432	6.048	6.480	87	4.033	4.120	509	10.081	10.590	829	10	-	10
Subtotaal	***11.419***	***0***	***432***	***6.048***	***6.480***	***87***	***4.033***	***4.120***	***509***	***10.081***	***10.590***	***829***	***10***	***-***	***10***
TOTAAL R5	**30.435**		**1.059**	**7.780**	**8.839**	**794**	**7.190**	**7.984**	**633**	**12.393**	**13.026**	**17.409**	**1.220**	**2.577**	**3.797**

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning															
3 D's															
Kantoorinrichting	10	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	10	0	2	2
Subtotaal	***10***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***2***	***2***	***0***	***0***	***0***	***10***	***0***	***2***	***2***
TOTAAL R6	**10**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**	**2**	**0**	**0**	**0**	**10**	**0**	**2**	**2**
R7 Gezondheid en milieu															
Vastgoed															
Gerard Douweg 4	9	0	0	0	0	0	3	3	0	0	0	9	0	3	3
Eimerssingel - Oost 266	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Kinderkamp 11	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38	0	0	0
Bethanienstraat 242 - De Overkant	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	0	0	0
Subtotaal	***117***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***3***	***3***	***0***	***0***	***0***	***117***	***0***	***3***	***3***
Riolering															
Gemeentelijk Rioleringsplan	7.121	0	0	0	0	1.090	6.992	8.082	1.090	6.406	7.496	-375	0	586	586
Subtotaal	***7.121***	***0***	***0***	***0***	***0***	***1.090***	***6.992***	***8.082***	***1.090***	***6.406***	***7.496***	***-375***	***0***	***586***	***586***
Afval															
Ondergrondse containers	1.253	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.253	0	0	0
Ondergrondse containers	0	0	0	0	0	0	20	20	0	20	20	-20	0	0	0
Omgekeerd afval inzamelen	0	0	0	17	17	4	996	1.000	4	1.013	1.017	-1.017	0	0	0
Omgekeerd afval inzamelen	0	0	0	-119	-119	0	0	0	0	-119	-119	119	0	0	0
Subtotaal	***1.253***	***0***	***0***	***-102***	***-102***	***4***	***1.016***	***1.020***	***4***	***914***	***918***	***335***	***0***	***0***	***0***
TOTAAL R7	**8.491**	**0**	**0**	**-102**	**-102**	**1.094**	**8.011**	**9.105**	**1.094**	**7.320**	**8.414**	**77**	**0**	**589**	**589**
R8 Wonen en ruimte															
Gronden															
Erfpachtgronden	0	0	0	0	0	0	295	295	0	295	295	-295	0	0	0
NIEGG-gronden	0	0	0	0	0	0	434	434	0	434	434	-434	0	0	0
Subtotaal	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***729***	***729***	***0***	***729***	***729***	***-729***	***0***	***0***	***0***
TOTAAL R8	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**729**	**729**	**0**	**729**	**729**	**-729**	**0**	**0**	**0**
R9 Financien en bedrijfsvoering															
Vastgoed															
Julianalaan 5A	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Muntweg 11	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0
Koningstraat 38-39	32	0	0	0	0	0	6	6	0	6	6	26	0	0	0
Snelliusweg 60	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0

Koningstraat 38-39	70	0	0	0	0	0	77	77	0	77	77	-7	0	0	0
Snelliusweg 60	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Subtotaal	***114***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***83***	***83***	***0***	***83***	***83***	***31***	***0***	***0***	***0***
ICT															
Bedrijfsapplicaties	5.040	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.040	0	0	0
ArcGis	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1
MS Office sjablonen	75	0	0	26	26	0	4	4	0	0	0	75	0	30	30
@Arnhem	0	0	0	34	34	0	73	73	0	73	73	-73	0	34	34
inrichting datawarehouse	0	0	0	52	52	0	33	33	0	0	0	0	0	85	85
IT Zaakgericht werken (Eddie)	602	0	56	0	56	0	217	217	13	217	230	372	43	0	43
Key2subsidies	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1
Key2Burgerzaken	*0*	0	0	63	63	0	141	141	0	32	32	-32	0	172	172
Sjablonen W+I	*0*	0	0	50	50	2	19	21	0	0	0	0	2	69	71
Key2Participatie	*0*	0	57	44	101	22	26	48	79	70	149	-149	0	0	0
Sociaal internet	*0*	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	2	0	2
Zoeken en Vinden	*0*	0	0	0	0	0	11	11	0	0	0	0	0	11	11
Subtotaal	***5.717***	***0***	***113***	***269***	***382***	***26***	***526***	***552***	***92***	***392***	***484***	***5.233***	***47***	***403***	***450***
HFZ															
HFZ Machines en installaties	512	0	0	11	11	0	124	124	0	135	135	377	0	0	0
HFZ Starnetkasten	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	5	-5	0	0	0
HFZ Gereedschappen	97	0	0	21	21	0	88	88	0	109	109	-12	0	0	0
HFZ Vervoermiddelen	392	0	0	159	159	0	28	28	0	187	187	205	0	0	0
HFZ Inrichting gebouwen en inventaris	771	0	0	31	31	0	11	11	0	42	42	729	0	0	0
Subtotaal	***1.772***	***0***	***0***	***227***	***227***	***0***	***251***	***251***	***0***	***478***	***478***	***1.294***	***0***	***0***	***0***
Geo-apparatuur															
Geo-apparatuur	68	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	68	0	0	0
Subtotaal	***68***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***	***68***	***0***	***0***	***0***
TOTAAL R9	**7.671**	**0**	**113**	**496**	**609**	**26**	**860**	**886**	**92**	**953**	**1.045**	**6.626**	**47**	**403**	**450**
Totaal	**63.360**	200	**2.195**	**8.297**	**10.492**	**2.522**	**26.693**	**29.215**	**2.373**	**27.483**	**29.856**	**33.704**	**2.344**	**7.507**	**9.851**

Overzicht subsidies

Subsidies met de grondslag begroting

In de MJPB 2018-2021 is een overzicht gegeven met de instellingen en het te subsidiëren bedrag per instelling. Door het vaststelling van deze begroting is de maximale subsidie per vermelde instelling voor 2018 vastgesteld. Hieronder is de besteding per instelling opgenomen.

Progr	Subsidieontvanger	Begroot 2018	Realisatie 2018
R0	GO Arnhem Nijmegen City Region	768	774
R0	St. Die Blide Incomst van Sinterniclaesz	3	3
R0	Stichting Airborne Herdenkingen	7	7
R0	Stichting Jumelage Arnhem	5	5
R0	Stichting Viering Nationale Feest- en Gedenkdagen	18	18
Totaal R0		**801**	**807**
R1	Stichting Halt, team Gelderland	19	19
R1	Stichting Vitesse Betrokken	57	56
R1	Begrotingspost	12	0
Totaal R1		**88**	**75**
R3	Arnhem.Run	0	2
R3	ArtEZ Hogeschool vd Kunsten	0	13
R3	Boekhandel Jansen & Feijter	0	1
R3	City Centrum Arnhem	10	10
R3	Crazy Coasters BV	0	1
R3	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	0	6
R3	JMA Real Estate BV	0	4
R3	Maison the Faux	0	3
R3	Pluspen Teksten	0	1
R3	RBT KAN	315	320
R3	Smartvertizing BV	0	1
R3	St Fashion Festival Arnhem	0	5
R3	St Generation E	15	13
R3	St Platform Binnenstad Arnhem	0	5
R3	St. Airborne Region	0	10
R3	Stichting Airborne Museum	250	235
R3	Stichting Bridge to Liberation	75	355
R3	Stichting De Innovatiefabriek Arnhem	0	50
R3	Stichting Fashion Festival Arnhem	0	50
R3	Stichting Introdans	0	3
R3	Stichting Ondernemersfonds Arnhem	380	380
R3	Stichting Platform Binnenstad Arnhem	50	50
R3	Ver Docks Arnhem	0	3
R3	VNO-NCW regio Arnhem-Nijmegen	0	3
R3	Begrotingspost	25	0
Totaal R3		**1.120**	**1.524**
R4	De Basis	120	150
R4	IVIO-Opleidingen	175	175
R4	Kinderopvang SKAR	0	29
R4	KluppluZ BV	0	93
R4	LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	45	45
R4	Regionaal Opleidingscentrum Graafschap College	44	41
R4	Rijn IJssel ROC	1.081	1.153
R4	Scalabor BV	0	9

R4	Specialistisch Ambulant Pactum Rijn-Side	258	258
R4	St. Academy For Community and Talent	0	60
R4	Stichting Delta v katholiek en protestants-christelijk onderwijs	0	68
R4	Stichting Gym & Turnen Arnhem	79	79
R4	Stichting Natuurcentrum Arnhem	1.701	1.701
R4	Stichting Pas	2.590	2.764
R4	Stichting Peutercentra Arnhem	0	17
R4	Stichting Prago	46	0
R4	Stichting Rijnstad	95	94
R4	Stichting Rozet	0	177
R4	Stichting School's Cool Arnhem	21	21
R4	Stichting Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	53	53
Totaal R4		**6.308**	**6.987**
R5	Archeologische Werkgemeenschap voor NL	0	6
R5	Arnhemsche Federatie van Muziekgezelschappen	5	5
R5	Arnhemse Sport Federatie	0	12
R5	BNG 15/gemeente Arnhem/terugbetaling bet	0	-6
R5	Cultuur Netwerk Nijmegen	12	12
R5	De Nieuwe Oost	78	78
R5	Diversen	26	0
R5	Nog te betalen subsidies 2017	0	-35
R5	Open Monumentendag Arnhem Stichting	0	4
R5	Radboud Universiteit Nijmegen	3	3
R5	Sanja Bunic	0	-1
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	16.015	16.116
R5	St Monuscript	0	6
R5	St Culturele Evenementen Arnhem	-15	7
R5	St. De Regenboog	1	0
R5	Stichting Beheer Wijk- en Sportac Vredenburcht	34	50
R5	Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek-Molenplaats	135	133
R5	Stichting Eusebius	434	434
R5	Stichting Focus Filmtheater	583	563
R5	Stichting Het Gelders Orkest	64	64
R5	Stichting Het Huis van Puck	201	201
R5	Stichting Introdans	111	109
R5	Stichting Jacobiberg	211	209
R5	Stichting KAB Posttheater	188	188
R5	Stichting Luxor Live	368	368
R5	Stichting Museum Arnhem	2.802	2.823
R5	Stichting Musis & Stadstheater Arnhem	6.503	6.480
R5	Stichting Omars Gym	21	21
R5	Stichting Productiehuis Plaatsmaken	153	153
R5	Stichting Rijnstad	263	256
R5	Stichting Rozet	8.508	8.291
R5	Stichting RTV Arnhem	121	121
R5	Stichting SLAK	190	190
R5	Stichting Sonsbeek & State of Fashion	400	389
R5	Stichting Sportcentrum Rijkerswoerd	271	268
R5	Stichting Theater Het Hof	16	15
R5	Stichting Toneelgroep Oostpool	64	64
R5	Stichting Zwembad Klarenbeek	308	308

R5	VVE flat Biljoen 55 t/m 65	0	1
R5	Zygmunt & More	0	8
Totaal R5		**38.074**	**37.914**
R6	Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten	118	116
R6	Arnhems Vrijwilligersgala	10	13
R6	Bewonersvereniging Plattenburg	0	2
R6	Centrum voor Activerend Werk	291	291
R6	De Helling Exp.Werkplaats	85	85
R6	De opgroeiwinkel	11	15
R6	de Opvoedpraktijk Arnhem	0	8
R6	Div. gemeenten	0	128
R6	Diversen	22	10
R6	Diverzo, COC Midden-Gelderland	11	19
R6	Divosa	0	6
R6	Dorpsvereniging Elden	0	5
R6	GGNet Voortgezette Behandeling	18	18
R6	Indigo	116	116
R6	KIES voor de kinderen	0	8
R6	Kledingbank Arnhem e.o.	0	7
R6	Kunstbedrijf Arnhem	32	0
R6	Leger des Heils Gelderland W&G	119	119
R6	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	422	352
R6	MEE Gelderse Poort	279	131
R6	Nederlandse Vereniging voor Autisme	8	8
R6	Presikhaaf Bedrijven	266	54
R6	Pro Persona Arnhem	30	42
R6	Protestant Christelijke Ouderenbond Arnhem	1	0
R6	Recreatieve Vereniging Craneveer	0	3
R6	RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei	239	465
R6	Rijn IJssel	0	1
R6	Rooms Katholieke Parochie St. Eusebius	31	31
R6	Scalabor BV	0	-321
R6	Slachtofferhulp Nederland, Regio Oost	32	31
R6	Specialistisch Ambulant Pactum Rijn-Side	1.460	1.460
R6	Spectrum	0	22
R6	Stichting 2GetThere Arnhem	357	335
R6	Stichting Arnhem voor Vluchtelingen	10	10
R6	Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	54	0
R6	Stichting Catharina	35	35
R6	Stichting De Huurdershuis	44	44
R6	Stichting De Instap	41	40
R6	Stichting De Klup	15	15
R6	Stichting Het Omgangshuis Arnhem	62	62
R6	Stichting Humanitas	48	63
R6	Stichting IrisZorg	4.435	4.435
R6	Stichting Jeugdland	63	63
R6	Stichting Kruispunt	193	193
R6	Stichting Leergeld Arnhem	239	360
R6	Stichting MOVIERA	3.144	3.144
R6	Stichting Next Step	25	0
R6	Stichting Ome Joop's Tour	21	21

R6	Stichting PACT18	0	-100
R6	Stichting Present	0	10
R6	Stichting Rijnstad	6.716	6.916
R6	Stichting Rozet	32	85
R6	Stichting Stoelenproject "De Duif"	213	213
R6	Stichting Veilig Thuis Gelderland Midden	794	683
R6	Stichting Vitale Verbindingen	200	183
R6	Stichting Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	489	489
R6	Stichting Vrijwillige Terminale Zorg Arnhem	2	2
R6	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem	2.051	2.052
R6	Stichting Wijkbelangen Angerenstein	0	2
R6	VMBO 't Venster	30	30
R6	Wijkvereniging De Oostelaar	0	12
R6	Wijkvereniging Elderveld	0	14
R6	Wijkvereniging Klarenbeek e/o	0	1
R6	Wijkvereniging Molenbeke	0	2
R6	Wijkvereniging Rijkerswoerd	0	9
R6	Wijkvereniging Saksen Weimar	0	1
R6	Wijkvereniging Schuytgraaf	0	16
R6	Wijkvereniging Velperweg Noord e/o	0	1
R6	Wijkvereniging Vrehoek	0	8
R6	Youth for Christ Nederland	78	78
R6	Zorgbelang Inclusief	30	10
R6	Begrotingspost	104	0
Totaal R6		**23.126**	**22.782**
R7	Div. gemeenten	0	14
R7	Diversen	0	-93
R7	Groepspraktijk van verloskundigen	1	12
R7	HyGear BV	0	60
R7	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	12	0
R7	Rijn en IJssel Energie Coöperatie	0	32
R7	Stichting Rijnstate Ziekenhuis	15	25
R7	Stichting VanHarte	75	0
R7	Stichting Vitanos	0	73
R7	't Geboortehuys	0	1
R7	Verloskundig centrum PUUR Vroedvrouwen	1	12
Totaal R7		**104**	**136**
R8	Div. woningen	0	22
R8	Generale oost	0	8
R8	Muziektheater De Plaats	0	25
R8	St Platform Binnenstad Arnhem	0	36
R8	St tot behoud Stevenklipper	0	25
R8	Vredelust BV	100	0
R8	Begrotingspost	18	0
Totaal R8		**118**	**116**
Totaal		**69.739**	**70.341**

Subsidies op basis van subsidieregelingen

In 2018 waren er verschillende subsidieregelingen op basis van de ASV. Hieronder is een overzicht opgenomen van deze subsidieregelingen en de instellingen waaraan in 2018 een subsidie is verstrekt.

Subsidieontvanger	Begroot 2018	Realisatie 2018
Begrotingspost	691	0
Besten Productions	0	8
Like2Organize	0	8
Moncherry	0	5
Stichting Debatcentrum Arnhem	0	5
Stichting KunstLAB Arnhem	0	8
Stichting Netwerk Groen Arnhem	0	3
Stichting Ontwerp Platform Arnhem	0	4
1a Publ_evenement_product_presentatie 1ste ronde	**691**	**40**
Begrotingspost	429	0
Forty Licks fanclub	0	1
JMA Real Estate BV	0	1
Smartvertizing BV	0	1
Stichting Bridge to Bridge Arnhem	0	25
Stichting Platform Binnenstad Arnhem	0	10
Stichting World Streetpainting	0	7
1a Publ_evenement_product_presentatie 2de ronde	**429**	**45**
Muziekvereniging Crescendo Elden-Arnhem	0	8
Nikki de Graaf	0	7
Ondernemersvereniging DOCKS	0	10
Stichting Arnhemse Meisjes - New Seeds	0	8
Stichting Jazz in Arnhem	0	5
Stichting MoGo	0	8
Stichting projectruimte circa...dit	0	10
Stichting Theater Gezelschap De Vlieg	0	10
Stichting Verborgen Landschap	0	10
Stichting Wintertuin	0	9
2 Culturele producties_present_festival 1ste ronde	**0**	**83**
Accordeonvereniging Arnhem-Zuid	0	5
Arnhem Sinfonietta	0	4
Arnhems Fanfare Orkest	0	4
Arnhems Homomannenkoor Het Herenakkoord	0	2
Arnhems Interscholair Orkest	0	5
Arnhems Klarinettenkoor	0	4
Arnhems Oratoriumkoor De Vrije Stem	0	2
Arnhems Slavisch Koor	0	2
Arnhems Symphonieorkest Nova	0	4
Arnhems Trompetterkorps	0	5
Begrotingspost	152	0
Brassband Gelderland	0	3
Chr. Gemengde Zangvereniging Arnhem-Zuid	0	2
De Firma Zorgbehang	0	4
Die Gelre Sanghers	0	2

Divertimento	0	2
El ELE Dans en Muziekschool	0	5
Gelders Opera- en Operette Gezelschap	0	4
Het Binnenstadskoor	0	2
Kamerkoor Capella Arnhem	0	4
Kamerkoor Novo Cantare	0	2
Klarendal Jazz Orkest	0	4
Kunst door Oefening en Wilskracht	0	4
Muziekvereniging Crescendo Elden-Arnhem	0	5
Muziekvereniging DWS Arnhem-Zuid	0	4
Muziekvereniging Eendracht	0	5
Muziekvereniging Heijenoord	0	4
On Score	0	2
Philharmonie Gelre	0	4
Politie Kapel Gelderland Midden	0	4
Rijnstad Vocaal Theater	0	2
Show en Majorette peloton Parade Girls	0	5
Showband Mystique Arnhem	0	5
ST Xenophon - Trompetterkorps te paard	0	5
Stichting Arnhem Band van Scouting Nederland	0	4
Stichting Cappella ad Fluvium	0	2
Stichting Flor de Fango	0	4
Stichting Koorschool Arnhem	0	3
Stichting Toon Hermans Huis Arnhem	0	2
Toneelgroep Arnhem	0	3
Toneelvereniging Menander	0	5
Toonkunst Arnhem	0	4
Vereniging Wereldvrouwenkoor	0	2
Vrouwenkoor Klankkleur	0	2
West Arnhemsche Muziekvereniging	0	5
Zangkoor All Friends	0	2
Amateurkunst	**152**	**151**
RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei	0	-46
Arnhems Innovatiebudget	**0**	**-46**
Begrotingspost	523	0
Diversen	62	187
Burgerkracht Sociaal Domein	**585**	**187**
Div.scholen	638	702
Diversen	0	-9
Gem Doesburg	0	34
Lingewaard	0	93
RSD de Liemers	0	215
Sportbedrijf Rheden	0	117
ESF-subsidie regiogemeenten	**638**	**1.153**
Begrotingspost	19	0
Music and Sports BV	0	13
Sportcentrum Papendal	0	15

Stichting AMZAF	0	5
Stichting Arnhemse Stockdagen	0	10
Stichting Carnavalsoptocht Regio Arnhem	0	5
Stichting Dancetour	0	3
Stichting De Eldense Draai	0	5
Stichting de Luie Hond	0	30
Stichting Evenementen Elden	0	3
Stichting Halfvol	0	8
Stichting Historische Schepen Arnhem	0	5
Stichting Hoogte80 Festivals	0	8
Stichting Koningsdag Arnhem	0	10
Stichting Musis & Stadstheater Arnhem	0	15
Stichting Muziek Bij De Buren Arnhem	0	5
Stichting OX	0	20
Stichting Q Symphony	0	5
Stichting Straatleven	0	25
Stichting Team Triathlon Arnhem	0	5
Stichting TEDxArnhem	0	5
Stichting Theaterprojecten	0	37
Stichting Viering Nationale Feest- en Gedenkdagen	0	3
Stichting World Streetpainting	0	15
TIG Sports B.V.	180	180
Evenementen fonds	**199**	**434**
Begrotingspost	166	0
Fonds Cultuur 1e ronde	**166**	**0**
1e Arnhemse Wegen- en Sleepdienst van Amerongen BV	0	2
Alutech Arnhem VOF	0	1
Bedrijfspand Syncera a/d Rijn	0	2
Clearwindt BV	0	2
de heer G.J. Driebergen	0	0
HelMan Vastgoed	0	3
Het Klinket	0	8
K3	0	4
Kokke, AGH eo ALAM	0	1
Mach4Metal	0	2
St. Bewoners Vredenburg	0	13
Stichting Platform Binnenstad Arnhem	0	50
Theo de Rijk Vastgoed	0	12
Hitteplekken en Stadslandbouw	**0**	**99**
Kunstwerk! Culturele voorzieningen in de Liemers	6	6
Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	44	44
Stichting Bibliotheek Veluwezoom	44	44
Stichting Mikado	37	37
Stichting Rijnstad	15	15
Stichting TaalOase	31	31
Stichting Welzijn Lingewaard	38	38
Non-formele educatie regio Midden-Gelderland	**215**	**215**

Cordeo Scholengroep	0	3
De Basisfluvius	238	1
De Onderwijsspecialisten	121	214
SKPCPO Delta	0	70
St Vrijescholen Athena	0	3
St. Primair Onderwijs Fluvius	0	138
Stichting Kentalis Onderwijs	204	0
Onderwijshuisvestingsprogramma	**563**	**429**
St. tgECHO	0	576
Musis Sacrum / Schouwburg Arnhem	0	137
Stichting Kunst op de Koffie	0	25
Programmatische Activiteiten Cultuur	**0**	**738**
BECA 2000	0	2
Begrotingspost	42	0
Budovereniging Bushi Arnhem	0	5
CIKO'66	0	5
ESA	0	1
ESCA-HANDBAL	0	3
ISVA Arnhem en Omstreken	0	5
Korfbalvereniging Oost-Arnhem	0	3
R.S.V.V.	0	1
Rinaldo Visser	3	3
RK Parochie De Wijngaard en Pricken, L	0	1
Sportel	0	2
St Sportpromotie Rhederlaag	0	3
Stichting De Eldense Draai	0	1
Stichting Team Triathlon Arnhem	0	3
Stichting Top Girls Toernooi	0	2
Voetbalvereniging Arnhemia	0	2
Sport	**45**	**38**
B.S. Cosmicus Arnhem	2	2
St Fluvius	43	43
ST Prim Onderw op Islamitische grondslag	0	1
Stichting Delta v katholiek en protestants-christelijk onderwijs	98	98
Stimulering inzet conciërges basisscholen	**143**	**144**
Begrotingspost	61	0
Stichting Wintertuin	0	50
Stroomversneller	**61**	**50**
Indigo	0	41
Stevig Arnhem	10	10
Stichting Welzijn Ouderen Arnhem	58	83
Zorgbelang Inclusief	0	9
Transformatie Sociaal Domein	**68**	**142**
Begrotingspost	31	0

Kinderopvang SKAR	1.492	1.474
Kinderopvang Twins	103	108
Partou BV	77	77
Stichting Peutercentra Arnhem	1.856	1.963
Stichting Peuterspeelzaal Klein Duimpje	47	32
Voorschools Aanbod Gemeente Arnhem	**3.608**	**3.654**
Scouting St. Christoforus-Lichtdraagsters Arnhem	0	3
Stichting Andre de Thaye en Scouting Lincoln groep	0	3
Stichting De Geuzen Arnhem	0	5
Stichting Miguel Pro	0	1
Stichting Scouting Anne de Guigne	0	2
Stichting scouting Schutgraaf	0	4
Stichting ter behartiging van de Aerendheemgroep	0	2
Stichting Zeekadetkorps Willem Ruys	0	1
Vrijwillige Jeugdwerk	**0**	**22**
A.J.E. Aries	0	12
Arnhemsche Federatie van Muziekgezelschappen	0	0
Basisschool De Witte Vlinder	0	16
Basisschool Het Mozaiek	0	10
Begrotingspost	4	0
Bureau Vragenderwijzer	0	15
Burenhulporganisatie Voor elkaar	0	7
De Bewaarschool	0	23
De Johannesschool	13	17
Diversen	-30	86
Kindcentrum De Kempenaer	0	5
Nat. Vereniging de Zonnebloem	0	1
Postduivenvereniging De Luchtbode	0	1
Progressio	0	37
Specialistisch Ambulant Pactum Rijn-Side	0	4
St. Jonge Alleenstaande Moeders	12	0
Stichting Bouwspeelplaats "De Leuke Linde"	156	156
Stichting De Blauwe Tomaat	4	16
Stichting Hoogte80 Festivals	0	2
Stichting Intregratiehuis	8	8
Stichting Jeugdfonds Cultuur Arnhem	0	20
Stichting Jeugdland	0	29
Stichting Kunst op de Bult	0	5
Stichting Motel Spatie	0	20
Stichting Ome Joop's Tour	0	20
Stichting Park Immerloo	0	0
Stichting Peutercentra Arnhem	0	18
Stichting RecaP	15	15
Stichting Rijnstad	26	51
Stichting Rozet	0	1
Stichting Samen is de Stad	25	25
Stichting SeniorenWeb Arnhem	0	3
Stichting SLAK	0	21
Stichting Speelgoedbank Arnhem	0	20

Stichting Sporades	26	34
Stichting Stadscompagnie	24	24
Stichting Vitanos	0	12
Stichting Wijkraad Alteveer/'t Cranevelt	12	12
Stichting Wijkwaswinkel De Wasplaats	40	40
Voetbalvereniging Elsweide	0	2
Wijkvereniging Rijkerswoerd	0	14
Wijkinitiatieven	**334**	**799**
Totaal	**7.897**	**8.377**

Afkortingenlijst

A.
AIVD -Asielzoekerscentra
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
AR – Algemene Reserve
ASV – Algemene Subsidieverordening Arnhem
AWB – Algemene Wet bestuursrecht
AWBZ – Algemene Wet bijzondere ziektekosten
AZC - Asielzoekerscentra

B.
B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BGB – Buiten Gewoon Beter
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
Boom – Budgetondersteuning op Maat
BR – Bestemmingsreserve
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Vennootschap
BVO - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.
CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPI - Consumentenprijsindex
CROW – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimte
CSA – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek
CPB – Centraal Plan Bureau

D.
DB – Dagelijks Bestuur
DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.
ESF - Europees Sociaal Fonds
EV – Eigen Vermogen
EN – Europese Norm
EMU – Economische en Monetaire Unie

F.
FIDO – Financiering Decentrale Overheden
FJP – Financiële Jaarrapportage Projecten
FTE – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.
GGZ - Geestelijke gezondheidszorg
GO – Georganiseerd Overleg
GR – Gemeenschappelijke Regeling
GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan
G40 - Netwerk van 40 (middel)grote steden

H.
HAN - Hogeschool Arnhem Nijmegen
HHT - Huishoudelijkehulp toelage

I.
ICT – Informatie- en communicatietechnologie

IHP - Integraal Huisvestingsplan
IND - Immigratie- en Naturalisatiedienst
I-VRI- Intelligente Verkeersregelinstallatie

J.
JGZ – Jeugdgezondheidszorg
JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht

M.
MBO – Middelbaar beroepsonderwijs
MFC – Multi Functioneel Centrum
MIP – Meerjareninvesteringsplan
MJPB – Meerjarenprogrammabegroting
MDP - Meldpunt discriminatie en pesten

N.
NCTV - Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NEN – Nederlandse Norm
NV – Naamloze Vennootschap

O.
OAB - Onderwijsachterstandenbeleid
OAT – Ondergronds Afval Transport
ODRA – Omgevingsdienst Regio Arnhem
OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OM - Openbaar Ministerie
OR – Openbare Ruimte
OV – Openbaar Vervoer
OZB – Onroerend Zaak Belasting

P.
P&O – Personeel & Organisatie
PBA - Platform Binnenstad Arnhem
PFO - Portefeuillehoudersoverleg
PGB - Persoonsgebondenbudget
PMD - Plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
PO – Primair onderwijs

R.
RBL - Regionaal Bureau Leerlingzaken
RIEC – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
RKV – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
ROC – Regionaal opleidingscentrum

S.
SO – speciaal onderwijs
SW – Sociale Werkvoorziening
SWT - Sociale wijkteams
SWOA – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

U.
UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
VGGM – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden

VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
Vpb - Vennootschapsbelasting
VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO – Voortgezet Onderwijs
VRI – Verkeersregeling installatie
VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs
Vsv – Voortijdig schoolverlaten
VV - Vreemd vermogen
VVE – Voor- en vroegschoolse educatie
VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb – Wet bodembescherming
Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën
WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen
Wgs - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
Wlz - Wet langdurige zorg
Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ – Wet waardering onroerende zaken
Wrp - Wet regulering prostitutie en misstanden in de seksbranche
Wsp - Werkgeversservicepunt
Wsw – Wet sociale werkvoorziening
WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WUR - Wageningen University & Research

Z.
ZVW - Zorgverzekeringswet
Zzp - Zelfstandige zonder personeel

Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Afvalstoffenheffing
Betreft een heffing voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar gebruiker is van een woning (waarvoor een verplichting tot inzamelen geldt). De grondslag voor de heffing is het aantal inwoners (betreft twee categorieën: eenpersoons- of meerpersoonshuishouden). De heffing is een tijdvak-belasting en komt in aanmerking voor de ontheffingsregeling. Bij verhuizing naar een woning binnen of buiten Arnhem wordt ontheffing verleend voor de resterende volle maanden, dat de inwoner verhuisd is. Zodra er nieuwe bewoners ingeschreven worden, ontvangen deze bewoners een aanslag afvalstoffenheffing voor de resterende maanden.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringsfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.
Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er

van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Leges
Leges zijn vergoedingen voor het genot van diensten of producten, die de gemeente levert. Dat zijn bijvoorbeeld paspoorten, uittreksels uit registers, vergunningen e.d. Daarbij geldt dat de totale opbrengst van de leges niet hoger mogen zijn dan de kosten die de gemeente voor het geheel van de legesplichtige diensten of producten maakt. De leges worden in rekening gebracht bij de aanvrager van de dienst of het product. Voor sommige leges geldt een wettelijk maximum tarief (bijvoorbeeld voor paspoorten).

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)
In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Onroerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom hebben van onroerende zaken in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. Het geldende tarief voor eigenaars van woningen of eigenaars en gebruikers van niet-woningen is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van een onroerende zaak.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Parkeerbelasting
Betreft een belasting voor het parkeren van een voertuig op een plaats waar volgens de belastingverordening parkeerbelasting verschuldigd is. De grondslag is de duur van het parkeren. De parkeertijd maal het tarief bepaalt de hoogte van het bedrag. De belasting wordt geheven door in te loggen op een centrale computer via een GSM, het kopen van een parkeerticket of een parkeervergunning.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico in relatie tot weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Risicoscore

Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	X < € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	X = of > € 50.000 en X < € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	X = of > € 200.000 en X < € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	X= of > 500.000 en X < € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	X= of > € 1.000.000

Roerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom van roerende zaken, zoals woonboten in de gemeente Arnhem. De grondslag van de belasting is een percentage van de RZB- waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van de roerende zaak.

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.
Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum	Behandeld door	Ons kenmerk
7 mei 2019	S. Walhout MSc EMA RA 088 288 6535	3114718480/2019.066628/TMO

Onderwerp
Controleverklaring jaarrekening 2018

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u onze controleverklaring d.d. 7 mei 2019 bij de jaarrekening 2018 van uw gemeente.

Wij hebben één exemplaar van de controleverklaring voorzien van een originele handtekening. Dit exemplaar is bestemd voor uw eigen archief. Het tweede exemplaar van de controleverklaring is voorzien van de naam van onze accountantspraktijk en de naam van de accountant, echter zonder persoonlijke handtekening. Wij verzoeken u bij openbaarmaking van de controleverklaring gebruik te maken van het exemplaar van de controleverklaring dat niet is voorzien van een persoonlijke handtekening. Dit conform het advies van de beroepsorganisatie NBA ter vermijding van fraude met handtekeningen van accountants.

Wij bevestigen u ermee akkoord te gaan dat de bijgevoegde controleverklaring zonder persoonlijke handtekening wordt opgenomen in de jaarstukken. Deze jaarstukken dienen te worden uitgebracht overeenkomstig het aan ons voorgelegde definitieve concept (c.q. de laatste drukproef, rekening houdend met de aangegeven wijzigingen), waarvan een gewaarmerkt exemplaar is bijgevoegd. Overigens wijzen wij u erop dat onze hiervoor genoemde toestemming vervalt in de situatie dat de jaarrekening niet ongewijzigd wordt vastgesteld door de gemeenteraad.

Indien u deze jaarstukken inclusief controleverklaring opneemt op internet, dient u te waarborgen dat de jaarstukken inclusief controleverklaring goed zijn afgescheiden van andere informatie op de internetsite. Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarstukken in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat ("u verlaat de beveiligde, door de accountant gecontroleerde jaarrekening").

Overigens wijzen wij erop dat, indien tot het moment van de vergadering van de gemeenteraad omstandigheden blijken die aanpassing van de jaarrekening noodzakelijk maken, een dergelijke aanpassing nog vóór deze vergadering moet worden gemaakt. Uiteraard vervalt in die situatie onze genoemde toestemming.

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, mei 2018' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.
Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Deloitte.

Wij zullen onze bevindingen toelichten in de auditcommissie d.d. 13 mei 2019. Over onze overige bevindingen naar aanleiding van de controle van de jaarrekening verwijzen wij u naar ons accountants-verslag 2018.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. J.J. Zuidema RA

Bijlagen:

- Eén controleverklaring met persoonlijke handtekening
- Eén controleverklaring zonder persoonlijke handtekening
- Gewaarmerkte jaarstukken 2018

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Arnhem

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de gemeente Arnhem te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de gemeente Arnhem op 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV).

- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2018.

- Het overzicht van baten en lasten over 2018.

- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

- De bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het aan de gemeenteraad op 31 januari 2017 ter kennisname gezonden normenkader en het Controleprotocol WNT 2018. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Arnhem zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 8.460.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 BADO en de controleverordening gemeente Arnhem 2016.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 6.768.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen
- Overige gegevens, waaronder de bijlagen

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 213 lid 3 sub d Gemeentewet en geen materiële afwijkingen bevat.

- Alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor de gemeente van toepassing zijnde vereisten in de Gemeentewet en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Deloitte.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het college van burgemeester en wethouders de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het college van burgemeester en wethouders het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Deloitte.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, de controleverordening gemeente Arnhem 2016, het Controleprotocol WNT 2018, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.

- Het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Arnhem, 7 mei 2019

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. J.J. Zuidema RA

Deloitte.

Accountantsverslag 2018

Gemeente Arnhem

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Aan de gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum:
7 mei 2019

Ons kenmerk:
3114718480/2019.066628/TMO

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Arnhem aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen.

De jaarrekening 2018 van de gemeente Arnhem geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2018 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem. Bij deze jaarrekening verstrekken wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid, gedateerd 7 mei 2019.

Wij bespreken onze bevindingen met de Auditcommissie

Wij bespreken deze rapportage graag met de auditcommissie en zullen eventuele vragen die u heeft, beantwoorden. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de portefeuillehouder financiën en de betrokken medewerkers financiën.

Graag danken wij u en uw medewerkers voor de medewerking die wij hebben ervaren tijdens onze controle.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. J.J. Zuidema RA

C.c. College van burgemeester en wethouders

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, mei 2018' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.
Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2018	3
Inleiding	6
De financiële positie van uw gemeente	9
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	12
Interne beheersing	18
Overige aangelegenheden	20
Bijlagen	21

Bestuurlijke samenvatting controle 2018

Conclusies jaarrekeningcontrole 2018

Getrouwheid en rechtmatigheid	• Goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. • Gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 8.460.000 en € 25.380.000.
Financiële positie	• De vermogenspositie ultimo 2018 is ten opzichte van 2017 licht afgenomen. • Het weerstandsvermogen bedraagt € 48,6 miljoen. Dit is hoger dan de door de gemeente onderkende risico's van € 33,7 miljoen. Wij kwalificeren de financiële positie van de gemeente Arnhem op basis hiervan als voldoende. Wel zien wij dat in de toekomst het weerstandsvermogen verder onder druk komt te staan door de oplopende tekorten in het sociaal domein.
Interne beheersing	• Op basis van onze tussentijdse en jaareinde controlewerkzaamheden hebben wij tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen. Het belangrijkste aandachtspunt dat wij aan u meegeven is het volledig opvolgen van de IT-audit bevindingen, omdat dit van belang is om een volgende stap te kunnen zetten in de doorontwikkeling van de kwaliteit van de interne beheersing. Omdat wij niet kunnen steunen op de IT-omgeving en op de geautomatiseerde controles hebben wij aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden (detailcontroles) verricht. • Een tweede belangrijk aandachtspunt is de versterking van de interne beheersing rondom de administratieve verwerking van lasten in het sociaal domein. • Wij hebben voorgaand jaar vastgesteld dat versterking van het proces van totstandkoming van de jaarrekening, inclusief de interne controles daarbij, noodzakelijk is. Hieronder vallen ook afstemmingen van saldi met verbonden partijen (bijvoorbeeld de Connectie). Wij hebben geconcludeerd dat deze versterking nog niet heeft plaatsgevonden. • Wij constateren dat de ambtelijke organisatie veel tijd en energie heeft gestoken in het op orde brengen van de financiële administratie, waarbij er weliswaar 'schoon schip' is gemaakt in de financiële administratie, maar een verdere verbetering van de interne beheersing nog wel nodig is. Daarnaast is het belangrijk om de verbetermaatregelen ook te borgen. We hebben vernomen dat dit inmiddels de aandacht heeft van uw college en projectmatig wordt uitgewerkt.

	• Wij blijven aandacht vragen voor het belang van een verdere doorontwikkeling van hardcontrols (methoden en technieken) en softcontrols (bedrijfscultuur, houding en gedragen) binnen de ambtelijke organisatie. Om een verdere doorontwikkeling van de organisatie te kunnen bewerkstelligen is een investering in capaciteit en kwaliteit op sommige plekken in de ambtelijke organisatie benodigd. • Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn daarom in opzet meer risicovol. Bij onze controle besteden wij extra aandacht aan deze boekingen. Wij constateren hierbij dat uw gemeente veel (onnodige) boekingen maakt met memorialen. Dit betreffen veelal correctieboekingen die noodzakelijk zijn doordat de initiële boekingen vaak niet goed worden uitgevoerd.	
Kwaliteit verslaggeving	• Er is een groot aantal correcties uitgevoerd om een voldoende niveau van de kwaliteit van de verslaglegging te bewerkstelligen. Dat is zowel voor de ambtelijke organisatie als voor ons een intensief en tijdrovend proces geweest. Wij adviseren uw college om goed naar de correcties te kijken en na te gaan of deze nog gevolgen hebben voor de cijfers over 2019. Het niet tijdig onderkennen van onvolkomenheden in de financiële administratie kan leiden tot onjuiste tussentijdse financiële informatie. • Verder kan de kwaliteit van de toelichtingen en analyses ten opzichte van de begroting kan verder toenemen door hieraan een meer inhoudelijke oorzaakanalyse toe te voegen (waardoor is de afwijking ontstaan en waardoor was de afwijking niet eerder te voorzien c.q. rapporteren?).	
Grondexploitatie	• Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten met betrekking tot grondexploitatie ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen aannemelijk zijn en consistent worden gebruikt.	
Sociaal domein	• Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen van € 5,5 miljoen leidt tot een onzekerheid in onze controle. Uw gemeente heeft in 2018 aanvullende werkzaamheden uitgevoerd om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB). Deze maatregelen hebben echter niet in alle gevallen geleid tot voldoende en geschikte informatie om de juistheid en rechtmatigheid vast te stellen. Dit resulteert in onzekerheden in de bestedingen voor zorg in natura ter grootte van eveneens € 13,1 miljoen. De totale onzekerheden van € 18,6 miljoen van de PGB- en ZIN-bestedingen vallen binnen de tolerantie van € 25,4 miljoen en hebben geen invloed op de strekking van de controleverklaring.	

	• Het huidige 'open' stelsel geeft ruimte voor relatiefgroot aantal zorgaanbieders (ca. 400), dit maakt zowel het contractmanagement als de informatievoorziening meer complex en moeilijker te onderhouden en te beheersen. • Een lage drempel en toegankelijk maken van zorg kunnen onbedoeld een aanzuigende werking hebben op zorggebruik waardoor kosten toenemen. • Het gevolgde proces en de totstandkoming van de informatievoorziening sociaal domein kenmerkt zich als reactief in plaats van proactief. Om de informatievoorziening te verbeteren is een taskforce ingesteld die aan de slag gaat om in de hele keten meer inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van de zorgkosten. • Na 2017 is ook in 2018 een toename in de jeugdzorgkosten waarneembaar wat leidt tot een fors tekort. Deze tekorten dekt de gemeente vooralsnog met incidentele middelen, terwijl de last een structureel karakter lijkt aan te nemen. Wij adviseren uw college te analyseren in hoeverre het reëel is te verwachten dat de reeds ingezette alsook nog vorm te geven maatregelen leiden tot de gewenste afname of dat de gemeente structureel middelen dient vrij te maken om de verwachte tekorten te dekken. • Facturen mogen wettelijk nog 5 jaar na worden gestuurd. In het raamcontract is vastgelegd dat na 6 weken door aanbieder moet worden gedeclareerd. Dit wordt niet consequent nagekomen door aanbieder. Wij adviseren het college om hier steviger op te monitoren en na te bellen als de aanbieder zich hier niet aan houdt.	
Procescontrole jaarrekening	• De controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Arnhem is, overeenkomstig de afspraak, op 18 februari 2019 gestart. De voor controle aan ons ter beschikking gestelde concept-jaarrekening voldeed niet volledig aan de daaraan te stellen eisen v.w.b. interne consistentie en getrouwe cijfers. • Ten aanzien van de aangeleverde onderbouwingen van jaarrekeningposten vermelden wij dat net als voorgaand jaar dat deze op een groot aantal onderdelen onvoldoende was. Belangrijke posten welke aanzienlijk meer tijd hebben gekost dan begroot betreffen de voorziening voor uitkeringsvorderingen, materiële vaste activa, uitgaven sociaal domein en diverse onvoldoende onderbouwde balansposten.	
Fraude	• Middels de frauderisicoanalyse geeft het college aan de raad aan welke (fraude)risico's het college accepteert en op welke risico's zij acteert door middel van het inrichten van beheersmaatregelen. Wij hebben vernomen dat er in 2018 gestart is met het actualiseren van de frauderisicoanalyse 2015. Wij adviseren uw college de frauderisicoanalyse jaarlijks te actualiseren en te bespreken in de auditcommissie zodat dit een zichtbaar en vast onderdeel vormt van de interne beheersingsomgeving. • Wij hebben op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden geen aanwijzingen van materiële fraude.	

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken bij de jaarrekening 2018

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2018 van gemeente Arnhem uitgevoerd en wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij deze jaarrekening.

Geen feitelijk niet-gecorrigeerde controleverschillen

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Uw college heeft rechtmatig gehandeld

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2018 als de balansmutaties in 2018 rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht. Er is geen sprake van controleverschillen (feitelijke afwijkingen) ten aanzien van rechtmatigheid.

Dit met uitzondering van de Persoonsgebonden budgetten (PGB) en zorg in natura (ZIN).

Onzekerheden bestedingen in het sociaal domein

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking bij de verantwoordingen 2018 verstrekt.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2018, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 5,5 miljoen.

Uw gemeente heeft in 2018 aanvullende werkzaamheden uitgevoerd om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB). Deze maatregelen hebben echter niet in alle gevallen geleid tot voldoende en geschikte informatie om de juistheid en rechtmatigheid vast te stellen. Dit resulteert in onzekerheden in de bestedingen voor zorg in natura ter grootte van eveneens € 13,1 miljoen.

Deze onzekerheden vallen binnen de tolerantie van € 25,4 miljoen en hebben daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2018.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen treft u in bijlage A1 en A2 van deze rapportage aan.

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2018 te verstrekken. De onzekerheden van € 18,6 miljoen van de PGB- en ZIN-bestedingen vallen binnen de tolerantie van € 25,4 miljoen en hebben geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

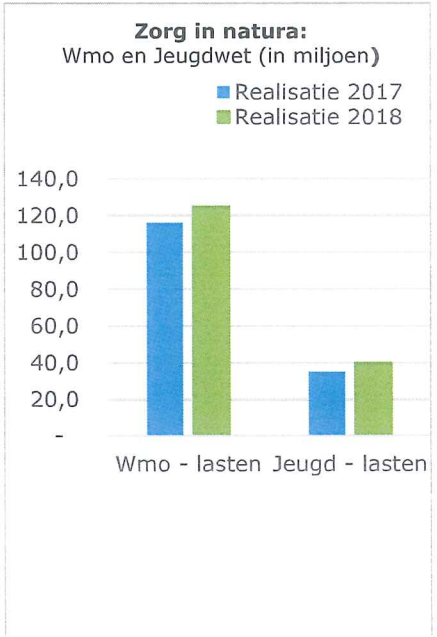

Geen feitelijk niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2018 geconstateerd.

Geen feitelijk niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op de WNT.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 24 augustus 2018 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2018. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Arnhem (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het aan uw raad op 31 januari 2017 door het college ter kennisname aangeboden normenkader

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan 2018. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2018 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Arnhem

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de vennootschap, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming over moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om schattingen te moeten maken van het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn in de jaarrekening 2018 uiteengezet in paragraaf 2.1 waarderingsgrondslagen.

Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben daarnaast gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente Arnhem en voor zover wij weten heeft zicht geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

EU-aanbestedingen

Opdrachten boven een jaarlijks door de Europese Commissie vast te stellen drempelwaarde, moeten Europees worden aanbesteed. In het kader van de jaarrekening-controle is intern een uitgebreide crediteurenanalyse uitgevoerd, waarbij de organisatie op basis van de onderliggende contracten, in voorgaande jaren uitgevoerde controles en bij (interne) juristen ingewonnen adviezen is getoetst of over 2018 de Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn nageleefd. Op basis van onze werkzaamheden - waarbij wij gebruik hebben gemaakt van de interne analyses en daarbij verzamelde documentatie - concluderen wij dat over 2018 rechtmatig is gehandeld.

Voor één opdrachtverstrekking heeft de gemeente gebruik gemaakt van het uitsluitend recht. Dit kan bij eenvoudig besluit van het college van burgemeester en wethouders op grond van de Participatiewet of op grond van een gemeentelijke verordening. Na de verlening van het uitsluitend recht is de gunning van een begunstigingsovereenkomst uitgezonderd van de aanbestedingsplicht. Hierbij moet transparantie achteraf in acht genomen worden, wat betekent dat een aankondiging van de gegunde concessie moet worden gepubliceerd. De publicatie door de gemeente zal nog moeten plaatsvinden.

Vennootschapsbelastingplicht

Vanaf 2016 zijn gemeenten onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). De vermogensbestanddelen die uw gemeente aan de Vpb-plichtige activiteiten toerekent en de fiscale waardering daarvan, hebben uiteraard invloed op de te verantwoorden fiscale winsten en daarmee de Vpb-last over 2016 en toekomstige jaren.

Wij hebben de Vpb in onze accountantscontrole betrokken rekening houdend met de materialiteit van de gemeente als geheel, maar hebben geen afzonderlijk detailonderzoek naar de aanvaardbaarheid van de fiscale openingsbalansen.

Naar aanleiding van onze werkzaamheden concluderen wij dat de verwachting van uw gemeente dat alleen het betaald parkeren 'door de ondernemerspoort' komen voldoende is onderbouwd. De geschatte Vpb-last voor deze activiteiten bedraagt over 2018 € 0,4 miljoen (2017: € 0,6 miljoen).

Voor één opdrachtverstrekking moet de aankondiging van de gegunde concessie nog worden gepubliceerd.

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van ontwikkelingen in het vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2018 ligt afgenomen

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten 2018 bedraagt € 0,4 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 0,5 miljoen aan de reserves toegevoegd, zodat het gerealiseerde resultaat over 2018 per saldo € 0,9 miljoen nadelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000)	**2018**	**2017**	**2016**
Eigen vermogen per 1 januari	**151.176**	**135.532**	**133.473**
Tussentijdse resultaatbestemming	461	-1.973	-12.831
Gerealiseerd resultaat	-860	17.617	14.890
Gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten	**-399**	**15.644**	**2.059**
Eigen vermogen per 31 december	**150.777**	**151.176**	**135.532**

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2018 circa 16,4% van het balanstotaal (2017: circa 15,9% van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaat-bestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming. Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

Exploitatieresultaat (in € 1 miljoen)

Totale baten	749,9	
Totale lasten	-/- 750,3	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		-0,4
Af: stortingen in reserves	-/- 95,3	
Bij: onttrekkingen aan reserves	94,8	
Saldo mutaties reserves		-0,5
Gerealiseerd resultaat		-0,9

De exploitatie over 2018 laat een nadelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 0,4 miljoen zien, ten opzichte van een begroot positief saldo van € 1,5 miljoen. Dit is een nadeel van afgerond € 1,9 miljoen. Hier staat ten opzichte van de begroting een voordeel op de mutaties in reserves tegenover van € 1,0 miljoen. Per saldo is sprake van een nadeel ten opzichte van de begroting van € 0,9 miljoen.

Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, onderdeel "Financiën", zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken 2018

In het hoofdstuk 'Belangrijkste bevindingen uit onze controle' van het accountantsverslag gaan wij nader in op de verschillen tussen begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

Saldo van baten en lasten (in miljoen)

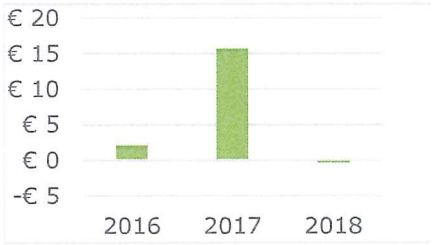

Mutaties in reserves (in miljoen)

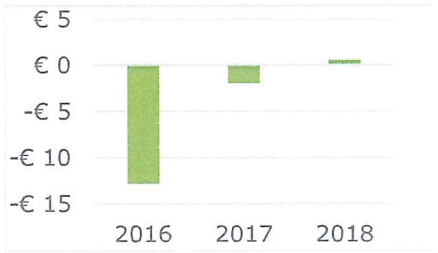

Gerealiseerd resultaat (in miljoen)

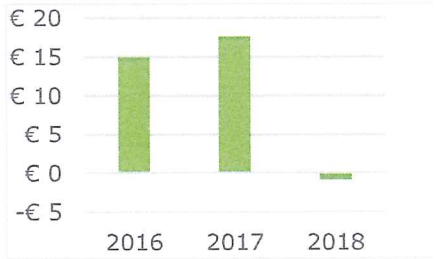

Het weerstandsvermogen is afgenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling verwijzen wij naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarverslag 2018) bedraagt, exclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 48,6 miljoen (2017: 47,7 miljoen). Er is dus sprake van een stijging (ad 1,9%) van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2018 ten opzichte van 2017. *Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole of een beoordelingsopdracht zijn onderworpen.*

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kansinschatting van het voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van een simulatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is bij het vastgestelde zekerheidspercentage van 90%.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 33,7 miljoen (2017: € 22,9 miljoen), inclusief risico's van grondexploitaties van € 4,3 miljoen (2017: € 6,0 miljoen) die inhoudelijk worden toegelicht in de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag 2018. Ten opzichte van 2017 is sprake van een stijging van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 10,8 miljoen, wat vooral wordt veroorzaakt door de verwachte uitkeringslasten als gevolg van de reorganisatie ad € 6,0 miljoen, alsook de risico's vanuit verbonden partijen die mogelijk Vpb-plichtig worden ad € 2,6 miljoen.

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de sterkere stijging van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen per ultimo 2018 nadeliger is (op zekerheidsniveau 90% is deze 1,41 ten opzichte van 2,07 in 2017 en dat deze zich met een 'overschot' van € 14,9 miljoen boven de door u gestelde bandbreedte van 1,0 – 1,3 bevindt. Op basis hiervan constateren wij dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2018 is afgenomen in relatie tot eind 2017 maar nog wel voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarverslag 2018. Hierbij merken wij aanvullend op dat uw gemeente in deze paragraaf op een transparante en toereikende wijze inzicht geeft in het weerstandsvermogen en het systeem van risicobeheersing.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

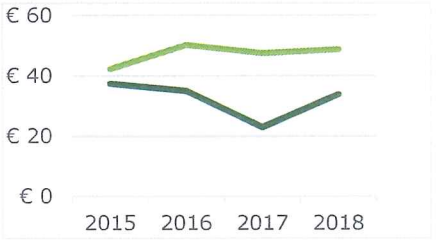

Ratio weerstandscapaciteit

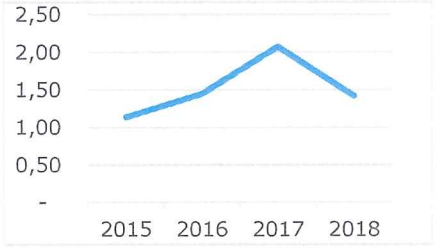

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

Proces jaarrekeningcontrole kan verder worden versterkt

De controle van de jaarrekening van de gemeente Arnhem is op 18 februari 2019 aangevangen. De voor controle aan ons ter beschikking gestelde conceptjaarrekening en het onderliggende controledossier voldeed echter niet volledig aan de daaraan te stellen eisen. Ten aanzien van de aangeleverde onderbouwingen en kwaliteit van de verantwoording in de jaarrekening merken wij op dat deze niet in alle gevallen voldoende was.

Tussentijds heeft er periodiek afstemming plaats gevonden met verantwoordelijke medewerkers, de concerncontroller en de concerndirecteur waarbij tussentijds de bevindingen zijn gedeeld alsmede de prioriteiten zijn gesteld. De stevige inspanningen bij zowel de gemeente als bij Deloitte hebben ertoe geleid dat de jaarrekeningcontrole tijdig afgewikkeld is.

Het is van belang om een verdere doorontwikkeling van hard controls (methoden en technieken) en softcontrols (bedrijfscultuur, houding en gedrag) binnen de organisatie te realiseren. Wij adviseren het college hieraan prioriteit te geven in de komende jaren.

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen over soms moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om schattingen te moeten maken van het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces voor significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben daarnaast gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de relevante financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2018 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2018 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2018 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting, de SiSa-bijlage en het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld).

Wij blijven aandacht vragen voor het belang van een verdere doorontwikkeling van hard controls (methoden en technieken) en softcontrols (bedrijfscultuur, houding en gedrag) binnen de organisatie.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

In het onderdeel 'programmaverantwoording' van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat de gemeente heeft gedaan, wat de gemeente heeft bereikt en wat het de gemeente heeft gekost. De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben voor zover wij dat kunnen beoordelen vastgesteld dat verklaringen van het college in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden. Deze verklaringen dienen te omvatten:
  - de belangrijkste risico's met betrekking tot het beleid van de gemeente;
  - een beschrijving van het ontwerp van de beheersing van interne risico's en interne controlesystemen en een rapportage ten aanzien van de werking van de beheersing van interne risico's en interne controlesystemen tijdens het boekjaar;
  - een beschrijving van eventuele belangrijke wijzigingen en eventuele belangrijke verbeteringen die staan gepland, inclusief een bevestiging dat deze zijn besproken met de gemeenteraad.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- *Planning*: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programmering*: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel, appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijs*: de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan.
  Is afgewogen welke prijzen de gemeente kan hanteren, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) en zijn ook vermeld in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag 2018.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen aannemelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn en of de veronderstellingen aannemelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.

Totaal grondexploitaties
(boekwaarde in miljoen)

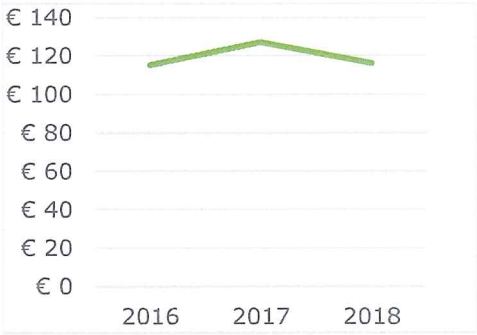

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkelingen en niet strijdig zijn met voornemens en (vastgestelde) plannen van uw raad.

De grondexploitaties zijn voor de jaarrekening 2018 integraal doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Winstname grondexploitatie op basis van de POC-methode

Voor het project Schuytgraaf wordt toekomstig een positief resultaat verwacht op basis van de huidige uitgangspunten. In de jaarrekening 2018 is echter geen winst genomen op het project Schuytgraaf waar deze wel werd verwacht op basis van de tussentijdse rapportages. Dit wordt veroorzaakt doordat in het coalitieakkoord de ambitie is uitgesproken om 30% sociale woningbouw te realiseren waar in het complex Schuytgraaf momenteel gerekend wordt met 28% sociale woningbouw.

Wanneer het programma voor het project Schuytgraaf wordt aangepast naar 30% sociale woningbouw dan zal de eindwaarde van dit project circa € 6 miljoen lager uitvallen, waardoor tussentijdse winstname in 2018 niet reëel is.

De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen (met name voorzieningen) bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen maakt u conform het BBV onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' ('groot onderhoud') en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Vooral de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college.
Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management.

Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom uitvoerige gesprekken met het management, de directie en het college gevoerd over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren. Daarbij zijn ook alternatieven voor de gehanteerde schattingen overwogen. Wij zijn van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking bij de verantwoordingen 2018 verstrekt.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2018, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 5,5 miljoen

Uw gemeente heeft in 2018 aanvullende werkzaamheden uitgevoerd om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB). Deze maatregelen hebben echter niet in alle gevallen geleid tot voldoende en geschikte informatie om de juistheid en rechtmatigheid vast te stellen. Dit resulteert in onzekerheden in de bestedingen voor zorg in natura ter grootte van eveneens € 10,2 miljoen.

Deze onzekerheden vallen binnen de tolerantie van € 25,4 miljoen en hebben daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2018.

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2018, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet borgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV. Hieruit blijkt dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit de hierna opgenomen tabel is op vijf programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren. Begrotingsoverschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2018 (paragraaf 4.2.3) en hierna in de tabel ook door ons vermeld.

Wij adviseren u voor de vaststelling van de getrouwheid (inclusief prestatielevering) en de rechtmatigheid van de PGB-bestedingen 2019 toereikende interne controle op te zetten en uit te voeren om voor de jaarrekening 2019 de onzekerheden zoveel mogelijk weg te nemen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen leiden tot een onzekerheid in onze controle.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel onrechtmatig zijn, hebben geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze materiële overschrijdingen – alsook de andere overschrijdingen – naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in het hoofdstuk Begrotingsrechtmatigheid van de jaarrekening 2018. Hiermee legt uw gemeente op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2018.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel onrechtmatig zijn, hebben – gezien de oorzaak en de toelichting – geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Wij hebben geen ongecorrigeerde fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2018 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zes documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2018. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Begrotingsoverschrijdingen groter dan € 1 miljoen

Programma 6 Participatie en Maatschappelijke ondersteuning *(totaal € 3 miljoen)*	Past binnen het bestaande beleid en wordt grotendeels gecompenseerd door direct gerelateerde hogere opbrengsten ad € 6 miljoen. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
Wijk 2 Noordwest *(totaal € 3 miljoen)*	Het nadeel op de lasten van deze programma's wordt veroorzaakt door posten die in 2018 bij de raad onder de aandacht zijn geweest, namelijk de tekorten op het gedecentraliseerde sociale domein, veroorzaakt door de forse stijging in de inzet van begeleiding en past daarmee binnen het bestaande beleid. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
Wijk 5 Malburgen *(totaal € 2 miljoen)*	Het nadeel op de lasten van deze programma's wordt veroorzaakt door posten die in 2018 bij de raad onder de aandacht zijn geweest, namelijk de tekorten op het gedecentraliseerde sociale domein, veroorzaakt door de forse stijging in de inzet van begeleiding en past daarmee binnen het bestaande beleid. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
Wijk 6 Schuytgraaf *(totaal € 4 miljoen)*	Het nadeel op de lasten van deze programma's wordt veroorzaakt door posten die in 2018 bij de raad onder de aandacht zijn geweest, namelijk de tekorten op het gedecentraliseerde sociale domein, veroorzaakt door de forse stijging in de inzet van begeleiding en past daarmee binnen het bestaande beleid. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*

Wij hebben geen fouten met betrekking tot naleving van De Wet Normering topinkomens (WNT) geconstateerd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2018 niet meer bedragen dan € 189.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2018 hebben wij geen overschrijding van de grens-bedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving.

Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptie-wetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptie regels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de rekeningencommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst.

In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyses, bijvoorbeeld met gebruik van de 'fraudedriehoek', als vast onderdeel van de interne beheersingsomgeving. Uw gemeente heeft dit vormgegeven door opname in de halfjaarlijkse risicomanagement gesprekken. Wij hebben echter niet kunnen vaststellen dat een frauderisicoanalyse (inclusief het corruptierisico) beschikbaar is binnen de gemeente.

Wij adviseren om het fraudebeheersingsproces in te richten en te formaliseren en de uitkomsten hiervan zichtbaar te evalueren en te borgen in het planning en control systeem.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot naleving van de Wet normering bezoldiging top-functionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en de publicatieverplichtingen van de WNT.

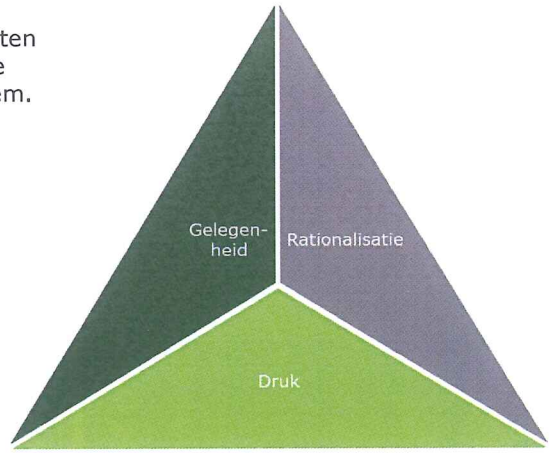

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2018

Managementletter 2018, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2018 een interim-controle uitgevoerd.
Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter 2018 aan het college en de gemeenteraad d.d. 22 november 2018.

In deze managementletter hebben wij u geïnformeerd dat niet alle processen op orde waren. Dit heeft ertoe geleid dat tijdens het proces om te komen tot een getrouwe jaarrekening veel correcties doorgevoerd diende te worden.

Memoriaalboekingen

Uw gemeente heeft maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing getroffen om de betrouwbaarheid van de financiële informatie te waarborgen. Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgangen plaatsvinden. Deze boekingen zijn daarom in opzet meer risicovol.

Bij onze controle besteden wij specifiek en extra aandacht aan deze boekingen. Wij constateren dat uw gemeente veel (onnodige) boekingen maakt met memorialen als gevolg van het initieel niet juist verwerken van transacties.

Wij vragen het college de correcties te analyseren (oorzaakanalyse) en op basis hiervan verbeteringen door te voeren in de primaire registratie van transacties.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

In onze voorgaande rapportages hebben wij u gerapporteerd dat betreffende het financiële systeem Decade de algemene IT-beheersmaatregelen niet adequaat zijn. Hierdoor is voor u als gemeente onzeker of deze systemen werken zoals bedoeld, of functiescheiding is gewaarborgd en of de rapportages uit deze systemen betrouwbaar zijn.

Vanaf juli 2017 heeft de gemeente diverse bedrijfs-processen en onderliggende IT-systemen ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling de Connectie. Gezien de toenemende digitalisering en een continue betrouwbare informatieverwerking en –voorziening is het belangrijk dat met de nodige urgentie de belangrijkste verbeterpunten (o.a. rechtenbeheer) worden geïmplementeerd. Uw gemeente is voornemens dit samen met De Connectie te realiseren.

Overeenkomstig artikel 2:393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek zijn wij verplicht om onze bevindingen te rapporteren met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen aangelegenheden geïdentificeerd die op dit gebied aan u gerapporteerd moeten worden, anders dan de waarnemingen zoals hierboven besproken.

Versterking beheersing sociaal domein noodzakelijk

Over het jaar 2018 bedraagt het tekort op het sociaal domein circa € 15 miljoen. Dit tekort is gedurende het jaar 2018 sterk opgelopen. Het proces rondom beheersing en informatievoorziening moet verder versterkt worden, zodat eventuele tekorten eerder gesignaleerd worden en er tijdig door het college kan worden bijgestuurd. Hiertoe hebben wij onderstaand onze belangrijkste observaties weergegeven:

- Het huidige 'open' stelsel geeft ruimte voor relatiefgroot aantal aanbieders (ca. 400), dit maakt zowel contractmanagement als de onderlinge informatievoorziening meer complex en moeilijker te onderhouden en te beheersen.
- Een lage drempel en toegankelijk maken van zorg kan een aanzuigende werking hebben op zorggebruik waardoor kosten toenemen.
- Het gevolgde proces en de totstandkoming van de informatievoorziening sociaal domein kenmerkt zich als reactief in plaats van proactief. Om de informatie-voorziening te verbeteren is een taskforce ingesteld die aan de slag gaat om in de hele keten meer inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van de zorgkosten.
- Doorontwikkeling effectiviteit van informatievoorziening is noodzakelijk zodat tijdige bijsturing mogelijk is op basis van juiste signalen.
- Facturen mogen wettelijk nog 5 jaar na worden gestuurd. In het raamcontract is vastgelegd dat na 6 weken door aanbieder moet worden gedeclareerd. Dit wordt niet consequent nagekomen door aanbieder. Wij adviseren het college om hier steviger op te monitoren en na te bellen als de aanbieder zich hier niet aan houdt.
- De gemeente kan actiever op contractafspraken sturen en hier consequenties aan verbinden (bijv. korting toepassen als facturen jaren later worden ingediend door aanbieder).
- Er is ruimte voor verbetering door verregaande samenwerking met systeeminstellingen (aanbieders waar je niet zonder kan) als ketenpartners (informatie delen/inzicht in bedrijfsvoering aanbieder/gebruik-maken en delen van data/proactief signaleren/gedeeld eigenaarschap etc.).

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties.

Onze communicatie met management

Bevestigingen van het management

Wij hebben ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

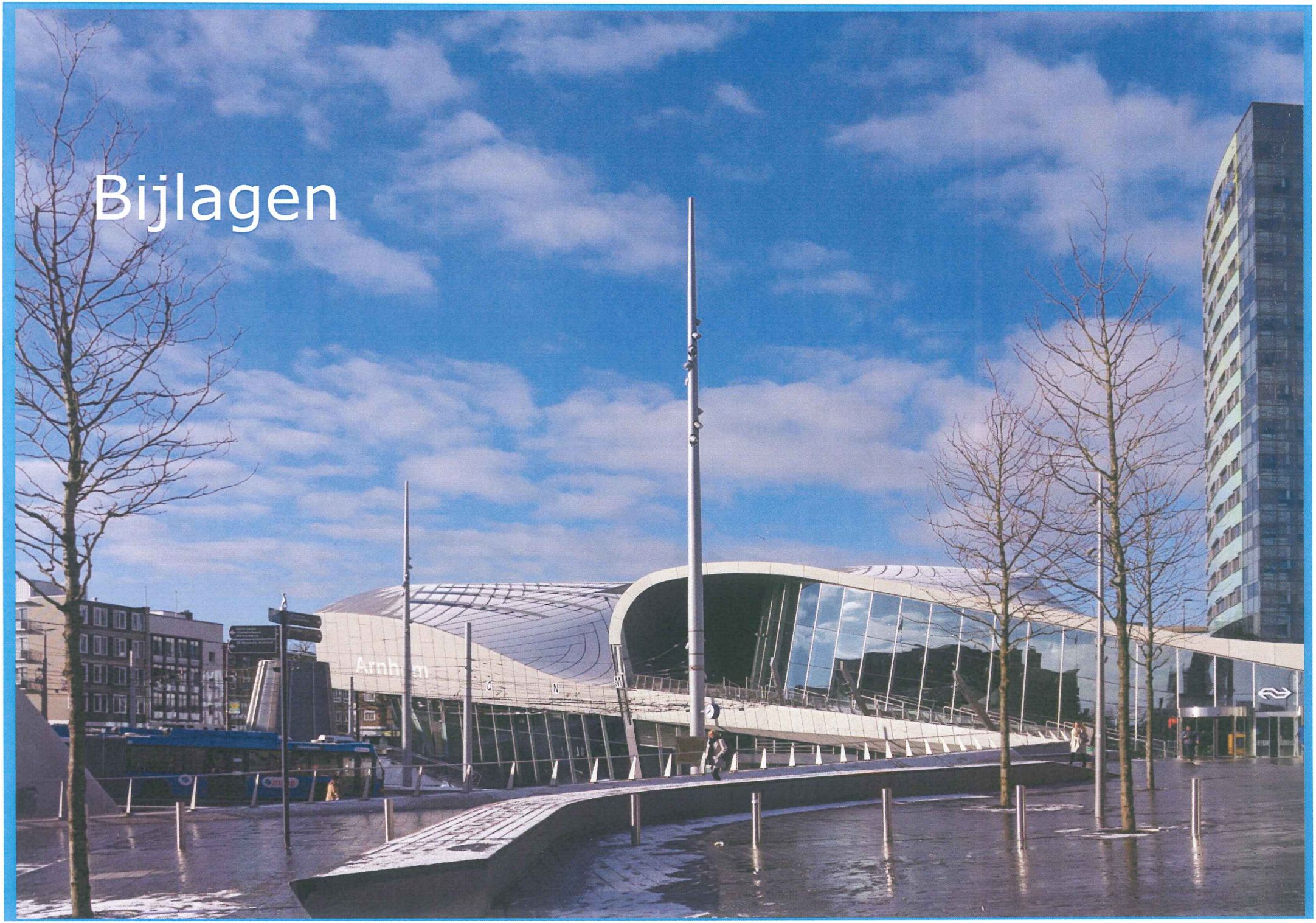

Bijlage A1a – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 6.768.000.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Rechtmatigheidsfout investeringskredieten	N.v.t	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	**N.v.t.**	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en in het normenkader is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A1b – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 6.768.000 en overige onzekerheden die wij relevant vinden om te vermelden.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2018 (SVB)	€ 5.500.000	€ 5.522.000
Onzekerheid bestedingen ZIN 2018	€ 13.100.000	€ 11.300.000
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	**€ 18.600.000**	**€ 16.800.000**
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	**€ 18.600.000**	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en in het normenkader is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 – In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat de belangrijkste geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Opboeking verplichting Connectie	0,5 miljoen	0,5 miljoen
Te hoog opgenomen voorziening bijstandsdebiteuren	1,6 miljoen	1,6 miljoen
Onvolledig opgenomen verplichtingen	2,6 miljoen	2,6 miljoen
Onvolledige kosten sociaal domein	1,8 miljoen	1,8 miljoen
Voorziening dubieuze debiteuren te laag opgenomen	0,8 miljoen	0,8 miljoen
Vangnetregeling onvolledig opgenomen	1,6 miljoen	1,6 miljoen
Diverse reclassificaties	Meerdere miljoenen	Meerdere miljoenen

Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2018

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
C25	Beleidsregeling subsidies Budget Investeringen Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
D10	Volwasseneducatie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB_gemeentedeel 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

Bijlage C – Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Arnhem

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Arnhem in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen. Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente Arnhem te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Arnhem

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage D - Algemene Verordening Gegevensbescherming

Per 24 mei 2016 is de AVG in werking getreden. De AVG is van toepassing op elke organisatie in de Europese Unie (EU) die persoonsgegevens verwerkt. Daarnaast geldt de wetgeving ook voor organisaties die diensten en/of goederen aanbieden aan individuen in de EU, al dan niet om iets. Mocht een organisatie het gedrag van individuen monitoren, voor zover dit gedrag plaatsvindt op het grondgebied van de EU, dan zal de organisatie ook moeten voldoen aan de AVG. De AVG heeft dus een reikwijdte die verder gaat dan slechts de grenzen van de EU. Tot 25 mei 2018 hebben organisaties de tijd gehad om hun processen op de AVG aan te passen. Daarna kan iedere natuurlijke persoon binnen de EU organisaties aanspreken op het niet-nakomen ervan. De wetgeving wil het transparant, het zorgvuldig en het bewust gebruik van persoonsgegevens bevorderen en de huidige wetgeving vernieuwen.

Rechten van individuen

De AVG maakt het voor individuen mogelijk om kosteloos inzicht te krijgen in de persoonsgegevens die een organisatie van dat individu verwerkt. In bepaalde gevallen is het dan mogelijk voor een individu om gegevens te wijzingen, te laten verwijderen, een verzoek in te dienen om verdere verwerking te blokkeren en zelfs om te vragen of de gegevens overgedragen kunnen worden naar een andere partij.

Wat is er gelijk gebleven

Hoewel de AVG veranderingen met zich meebrengt, zijn veel van de reeds bestaande principes gelijk gebleven. Zo mogen gegevens alleen voor een specifiek doeleinde worden verwerkt, moet er een wettelijke basis bestaan voor het gebruik van die gegevens, en mogen zij niet verder verwerkt worden indien dit niet verenigbaar is met het oorspronkelijke doel. Ook is onder de AVG de plicht om datalekken te melden binnen 72 uur blijven bestaan.

Verwerkingsverantwoordelijkheid

Wellicht een van de grootste veranderingen is het beginsel van de verwerkingsverantwoordelijkheid. Organisaties zijn verantwoordelijk voor de naleving van alle bepalingen uit de AVG en moeten kunnen aantonen dat zij hier actief mee bezig zijn. Dit betekent dat de AVG een hoge mate van volwassenheid en documentatie verlangt. Zonder het actief documenteren van genomen maatregelen en de afwegingen die gemaakt zijn om tot die maatregelen te komen, wordt het lastig voor organisaties om aan te tonen dat zij actief bezig zijn geweest met deze wetgeving.

Additionele plichten - Gegevensbescherming door ontwerp en standaardinstellingen

Naast meer rechten voor individuen introduceert de AVG ook aanvullende plichten ten opzichte van de Wet bescherming persoonsgegevens. Zo zullen organisaties een register moeten opstellen waarin zij hun verwerkings-activiteiten opnemen, met daarbij aanvullende informatie, zoals bewaartermijnen en genomen beveiligings-maatregelen.

Daarnaast zullen alle processen ontworpen moeten worden met de bescherming van persoonsgegevens als centraal uitgangspunt, het zogenoemde 'gegevensbescherming door ontwerp' ('privacy by design'). Daarbij zullen deze processen ook nog eens standaard de voor de individu minst indringende instellingen moeten hebben, het zogenoemde 'gegevensbescherming door standaardinstellingen' ('privacy by default').

Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (art. 25 AVG). Al deze maatregelen hebben tot doel het vertrouwen van de individu in de digitale wereld te vergroten.

Risico assessment - Gegevensbescherming effectbeoordeling

Voor iedere nieuwe gegevensverwerking dient de verantwoordelijke gegevensverwerker een impactanalyse uit te voeren indien de verwerking een hoog risico oplevert voor de bescherming van persoonsgegevens van de betrokkene. Deze impactanalyse zal uitgevoerd moeten worden met het individu als uitgangspunt, en moet in ieder geval plaatsvinden indien een organisatie systematisch individuen monitort of op grootschalig niveau gevoelige gegevens verwerkt. Hierbij zal het criterium 'grootschalig' worden ingevuld aan de hand van zowel de hoeveelheid gegevens als de hoeveelheid betrokkenen.

Toezichthoudende autoriteit

Ieder EU-land zal ten minste één toezichthoudende autoriteit aanwijzen die bevoegd is om handhavend op te treden in het geval dat de AVG niet wordt nageleefd. In Nederland is dat de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen: het College Bescherming Persoonsgegevens). Deze autoriteiten hebben daarnaast ook als taak om praktische informatie te verstrekken over de AVG en om leading practices te identificeren en te verspreiden.

Mocht dit nodig zijn, dan hebben de hiertoe geautoriseerde toezichthouders echter ook de bevoegdheid om organisaties boetes op te leggen wanneer blijkt dat zij zich niet aan de AVG gehouden hebben. Deze boetes kunnen oplopen tot maximaal € 20 miljoen of 4% van de wereldwijde omzet van het voorgaande jaar.

E-privacyverordening

Naast de AVG zal er ook een E-privacyverordening komen (die de huidige E-privacyrichtlijn gaat vervangen). Die wetgeving gaat specifiek in op de bescherming van persoonsgegevens bij elektronische communicatie. Deze richtlijn verplicht lidstaten om in het geval van elektronische communicatie, in aanvulling op de AVG, maatregelen te definiëren rondom elektronische communicatiegegevens die als persoonsgegevens kunnen worden aangeduid. Een definitieve versie hiervan is nog niet gepubliceerd en verwacht wordt dat deze wetgeving pas gaat gelden in 2019.

Beveiliging van persoonsgegevens

Naast het zorgvuldig verzamelen van persoonsgegevens moet een organisatie persoonsgegevens ook op een juiste en passende manier organisatorisch en technisch beveiligen. Dit houdt onder andere in dat de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van gegevens geborgd worden. Dat die gegevens niet alleen technisch beveiligd moeten worden maar ook organisatorisch, benadrukt dat het beschermen van gegevens ook offline moet gebeuren.

Functionaris voor de gegevensbescherming

De AVG dwingt af dat sommige organisaties een functionaris ten behoeve van gegevensbescherming dienen aan te stellen. Deze functie dient zich namens de organisatie onder andere bezig te houden met het toepassen en naleven van de AVG en het interne dataprivacybeleid. De verplichting om een functionaris voor de gegevensbescherming aan te stellen, geldt in ieder geval voor overheidsinstellingen.

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its global network of member firms, and their related entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500®companies. Learn how Deloitte's approximately 264,000 people make an impact that matters at www.deloitte.nl.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

Begrotingswijziging Exploitatie

Nr. : 19007
Onderwerp : Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2018
I / S : Incidenteel
Raad d.d. :
Zaaknr. :

bedragen x € 1.000,--

Programma's	2019						2020						2021						2022					
	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves Toevoeg.	Mutatie reserves Onttrekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves Toevoeg.	Mutatie reserves Onttrekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves Toevoeg.	Mutatie reserves Onttrekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves Toevoeg.	Mutatie reserves Onttrekk.	Saldo
Wijkprogramma's																								
Geb 1 CSA																								
Geb 2 Noordwest																								
Geb 3 Noordoost																								
Geb 4 Presikhaaf																								
Geb 5 Malburgen																								
Geb 6 Schuytgraaf/Elderveld																								
Geb 7 De Laar/Elden																								
Geb 8 RKV																								
Stedelijke programma's																								
R0 Alg. bestuur en publ. dienstverl.																								
R1 Veiligheid																								
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat																								
R3 Economie																								
R4 Educatie																								
R5 Cultuur, recreatie en sport																								
R6 Particip. en maatschap. Ondersteun.																								
R7 Gezondheid en milieu																								
R8 Wonen en ruimte	4.232	3.904	**-328**	-327	1		-1.971	-3.054	**-1.083**	-1.083			905	1.617	**711**	711			3.215	3.122	**-93**	-93		
R9 Financiën en bedrijfsvoering																								
	4.232	**3.904**	**-328**	**-327**	**1**		**-1.971**	**-3.054**	**-1.083**	**-1.083**			**905**	**1.617**	**711**	**711**			**3.215**	**3.122**	**-93**	**-93**		
Totaal	4.232	3.904	**-328**	-327	1		-1.971	-3.054	**-1.083**	-1.083			905	1.617	**711**	711			3.215	3.122	**-93**	-93		

Jaarrekening 2018 in één oogopslag

Wat zijn de inkomsten?

Het Rijk	Reserves	Overige inkomsten	Lokale heffingen
€ 498 mln.	€ 95 mln.	€ 150 mln.	€ 102 mln.

Wat zijn de uitgaven?

Stedelijke programma's:

Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	€ 12 mln.
Veiligheid	€ 14 mln.
Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 29 mln.
Economie	€ 7 mln.
Educatie	€ 36 mln.
Cultuur, recreatie en sport	€ 54 mln.
Participatie en maatschappelijke ondersteuning	€ 235 mln.
Gezondheid en milieu	€ 47 mln.
Wonen en ruimte	€ 55 mln.
Financiën en bedrijfsvoering	€ 140 mln.
Totaal	**€ 629 mln.**

Wijken:

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 33 mln.
Noordwest	€ 30 mln.
Noordoost	€ 24 mln.
Presikhaaf	€ 24 mln.
Malburgen	€ 36 mln.
Schuytgraaf/ Elderveld	€ 26 mln.
De Laar/ Elden	€ 17 mln.
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 27 mln.
Totaal	**€ 217 mln.**

Wat hebben we gedaan?

Duurzaamheid - We zetten in op besparen en opwekken van energie en aardgasloos bouwen. Er is een klimaatfonds ingesteld. Op gemeentelijk vastgoed zijn in 2018 1135 zonnepanelen geïnstalleerd.

Bereikbaarheid - De verkeersdoorstroming blauwe golven is verbeterd. Er is verder gewerkt aan het netwerk van snelfietspaden. De Markt is op 16 december opengesteld voor parkeren tijdens Winter Arnhem.

Cultuur - Nieuw Focusfilmtheater en Musis zijn gereed. De Korenbeurs krijgt een nieuwe invulling. Landelijke sportevenementen hebben in de stad plaatsgevonden.

Zorg, armoede en maatschappelijke ondersteuning - Veel geld gaat naar hulpmiddelen en woningaanpassingen voor mensen met een beperking, begeleiding en beschermd wonen als mensen dat nodig hebben en hulp in de huishouding. Ook zetten we in op het voorkomen van schulden en bestrijden van armoede. De inzet is zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij.

Werk - We geven veel geld aan uitkeringen. We zetten in op dat zoveel mogelijk Arnhemmers volwaardig mee doen.

Wilt u meer weten? Kijk op financien.arnhem.nl

Aan de gemeenteraad

Datum : 23 april 2019
Zaaknummer : 353324
Contactpersoon : Natasja Bouwman
Telefoonnummer : 026 3774629

Onderwerp: Turap-1 2019

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de Turap-1 2019.

Inleiding
Als regulier onderdeel van de beleidscyclus 2019 is door de gemeentelijke organisatie een eerste tussenrapportage (Turap-1 2019) opgesteld: een gemeentebrede afwijkingenrapportage. In de Turap-1 2019 informeren wij u over de verwachte majeure afwijkingen over het jaar 2019 en het verwachte resultaat op het einde van het jaar.

Turap-1 2019
De door u vastgestelde jaarschijf 2019 is, met een onttrekking aan de reserves van per saldo € -10,2 miljoen, sluitend. Ten opzichte van de begrote lasten en baten wordt in 2019 een nadelig totaalsaldo van baten en lasten verwacht van € -6,6 miljoen. Na verrekening met de bestemmingsreserves, ontstaat een nadeel voor de algemene reserve van € -7,0 miljoen.

Binnen deze afwijking zijn veel voordelige en nadelige posten in 2019 nog maar beperkt beïnvloedbaar. Voor de structurele knelpunten worden ter oplossing voorstellen voor bijsturing gedaan in de Perspectiefnota (met uitwerking in de MJPB 2020-2023). Deze zullen ook een bijdrage kunnen leveren aan het verzachten van het nadelige effect voor de algemene reserve in 2019.
Voor de verdere achtergronden verwijzen we u naar de Turap-1 2019, die als bijlage is bij deze brief is gevoegd.

Consequenties
Deze Turap-1 2019 bieden wij u ter kennisname aan in het kader van onze actieve informatieplicht. Op basis van de verwachte majeure afwijkingen in de Turap-1 2019 verkrijgt u inzicht in de gebieden waar beleidsmatig en/of financieel indien noodzakelijk voorstellen gedaan kunnen worden om de knelpunten op te lossen in de rest van 2019 en/of komende jaren.

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Communicatie

De Turap-1 2019 wordt openbaar gemaakt via de website van de gemeente Arnhem.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Turap-1 2019

Tussenrapportage 1-2019

Inhoudsopgave

1 - SAMENVATTING 3

Inleiding 3

Beleidsmatige ontwikkelingen 3

Financiële ontwikkelingen 3

2 - TOELICHTING OP DE BELEIDSMATIGE ONTWIKKELINGEN 5

2.1 Voortgang beoogde doelen en prestaties 5

3 - TOELICHTING OP DE FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN 6

3.1 Toelichting op de voordelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR 6

3.2 Toelichting op de nadelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR 8

3.3 Ontwikkeling weerstandsvermogen 12

1 - Samenvatting

Inleiding

In deze tussentijdse rapportage (Turap 1-2019) is rekening gehouden met de ontwikkelingen die zich op basis van het eerste kwartaal aftekenen en leiden tot afwijkingen in de begroting. Daarbij is een splitsing aangebracht in afwijkingen met een incidenteel en een structureel karakter. De meest opvallende afwijking heeft betrekking op het sociaal domein. In de raadsbrief van 11 december 2018 is de raad geïnformeerd over de oplopende kosten in het sociaal domein en het voorgenomen besluit om hiervoor aanvullend € 12,1 miljoen te reserveren. Op basis van de meest recente ontwikkelingen (zie toelichting op R6 hogere uitgaven sociaal domein) is deze reservering niet voldoende. Gedurende het jaar kunnen cijfers mogelijk nog veranderen in relatie tot de ontwikkelingen in de zorg zelf en de rijksbijdragen.
De omvang en het structurele karakter van de overschrijding zijn aanleiding om integraal afgewogen maatregelen te nemen. In de Perspectiefnota 2020-2023 zult u in de brede begroting voorstellen aantreffen in samenhang met andere ontwikkelingen die ons college de komende jaren op ons af ziet komen. Deze zullen deels ook van invloed zijn op de jaarschijf 2019 en hebben daarmee ook een gunstig effect op de verwachte financiële prognose. Daarbij komt dat afwijkingen die in deze rapportage als structureel worden gekwalificeerd, na genomen maatregelen mogelijk een meer incidenteel karakter kunnen krijgen.

De Perspectiefnota ontvangt u voor 1 juni en na besluitvorming worden de maatregelen in de tweede Turap verwerkt. Ons college beklemtoont dus de urgentie om bij de Perspectiefnota met een totaal en gewogen pakket van maatregelen te komen.

Beleidsmatige ontwikkelingen

Op dit moment zijn voor het eerste kwartaal 2019 geen majeure beleidsmatige afwijkingen te melden.

Financiële ontwikkelingen

In onderstaand overzicht is de prognose voor 2019 gegeven en is aangegeven tot welke afwijking dit leidt:

Omschrijving	Vastgestelde MJPB 2019-2022	MJPB incl begrotings-wijzigingen t/m 27-3-2018	Prognose 2019	Afwijking
				Bedragen x € 1.000
Baten	723.645	725.595	738.199	12.604
Lasten	727.593	735.814	755.040	-19.226
Totaal van verwachte saldo van baten en lasten	**-3.948**	**-10.219**	**-16.841**	**-6.622**
Toevoegingen aan reserves	32.279	36.159	36.759	600
Onttrekkingen aan reserves	36.227	46.378	46.628	250
Mutaties BR	**3.948**	**10.219**	**9.869**	**-350**
Resultaat (bestemming via de AR)	**0**	**0**	**-6.972**	**-6.972**

Na de begrotingswijzigingen op 27 maart 2019 sluit de vastgestelde jaarschijf 2019 van de MJPB 2019 - 2022 op nul met een onttrekking aan (bestemmings)reserves van per saldo € 10,2 miljoen.
Ten opzichte van de begrote baten en lasten wordt in deze turap voor 2019 een nadelig saldo van baten en lasten verwacht van € 16,8 miljoen, waarbij er ten opzichte van de begroting dus een nadelige

afwijking van € 6,622 ontstaat. Daarvan wordt € 600.000 extra toegevoegd en € 250.000 extra onttrokken aan de bestemmingsreserves. Per saldo betekent dit een nadelig resultaat dat ten laste van de algemene reserve komt van € 6,972 miljoen. De afwijking op de lasten en baten kan uitgesplitst worden in voor- en nadelen per onderdeel:

*€ 1.000	Afwijking lasten	Afwijking baten	Totaal
Voordelen	7.680	15.820	*23.500*
Nadelen	-26.906	-3.216	*-30.122*
Totaal	***-19.226***	***12.604***	***-6.622***

In de onderstaande tabellen worden de verwachte voor- en nadelen in detail weergegeven.

Programma	Omschrijving	Afwijking	Incidenteel	Structureel
R.06	Prognose BUIG actueel en realistisch	800	800	
R.09	Raming gemeentefonds obv september- en decembercirculaire 2018	1.622	1.622	
R.09/R.06	In meicirculaire te verwachten loon-prijs bijstelling sociaal domein	2.000		2.000
R.06	In te zetten vanuit AR voor dekking tekort 2019 sociaal domein (conform raadsbrief)	10.400	10.400	
R.04	Vrijval VSV lokaal	300	300	
R.04	Temporisering investering onderwijshuisvesting	200	200	
R.08	Opbrengsten bouwleges	600	600	
R.06	Vrijval kapitaallasten Museum Arnhem (tgv BR cultureel vastgoed)	600	600	
div	Vrijval kapitaallasten, agv actualisatie jaarschijf 2018 exclusief ict en sport (MIP 2019)	787	787	
R.09	Vrijval kapitaallasten ICT, als gevolg van actualisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	1.151	1.151	
R.05	Vrijval kapitaallasten sport, als gevolg van actualisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	805	805	
R.09	Herrijking dotatie spelregel aflossen in 20 jaar (obv MIP in MJPB 2020-2023)	483	483	
R.09	Ruimte binnen rentebuffer	786		786
R.09	Dividend BNG	515		515
R.09	Niet geclaimde reservering volumeontwikkeling in de begroting	2.450		2.450
	Voordeel	**23.500**	**17.748**	**5.752**

Programma	Omschrijving	Afwijking	Incidenteel	Structureel
R.06	Hogere uitgaven sociaal domein	-18.688		-18.688
R.06	Niet te realiseren onttrekking BR Noodfonds	-3.760	-3.760	
R.06	Armoede	-709		-709
R.04	School Bethaniënstraat: knelpunt ivm behoud bomen	-500	-500	
R.07	Omgevingswet	-600	-600	
R.08	Kosten bouwtaken ODRA	-600	-600	
wijk	Herstel gevel MFC Presikhaven (tlv BR Vastgoed)	-250	-250	
R.09	Naar Sociaal Domein: verhoging DU Beschermd Wonen	-1.712		-1.712
R.09	Naar beleidsveld: DU Transformatiefonds Jeugd	-955	-955	
R.09	Naar beleidsveld: DU Kinderen in een AZC (in meicirculaire ook vanaf 2020)	-127	-127	
R.09	Naar beleidsveld: middelen rijksvaccinatieprogramma	-286		-286
R.09	Naar beleidsveld: middelen toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	-116		-116
R.09	Naar beleidsveld: middelen toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	-20		-20
R.09	Incidenteel knelpunt 2019 De Connectie	-1.111	-1.111	
R.05	Reeds gekorte subsidie aan sportbedrijf door uitstel oplevering Valkenhuizen	-250	-250	
R.09	Saldo structurele voor- en nadelen in de begroting op programma R9	-438		-438
	Nadeel	**-30.122**	**-8.152**	**-21.970**
	Afwijking in exploitatie (saldo voor- en nadelen)	**-6.622**	**9.596**	**-16.218**
	Afwijking ten laste van AR (na verrekening met bestemmingsreserves)	**-6.972**	**9.246**	**-16.218**

Hieruit blijkt dat er voor € 23,5 miljoen aan voordelen wordt verwacht en voor € 30,1 miljoen aan nadelen. In vergelijking met de begroting ontstaat er een nadeel van € 6,6 miljoen. Omdat een deel daarvan met de bestemmingsreserves wordt verrekend, ontstaat er een nadeel van € 7,0 miljoen voor de

algemene reserve. Opvallend is dat de verwachte voordelen grotendeels incidenteel zijn en de verwachte nadelen overwegend structureel van aard zijn. Dit is aanleiding om in de Perspectiefnota structurele maatregelen voor bijsturing voor te stellen. Zoals in de inleiding aangegeven, zullen deze maatregelen ook deels neerslaan in 2019, waardoor het effect op de algemene reserve gedempt kan worden. De afwijkingen worden in paragraaf 3.1 en 3.2 van deze tussenrapportage nader inhoudelijk toegelicht.

2 - Toelichting op de beleidsmatige ontwikkelingen

2.1 Voortgang beoogde doelen en prestaties

In de MJPB 2019 - 2022 is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen, waarin de samenhang tussen de Arnhemse hoofddoelen, de beleidsdoelen in de veranderopgaven en in de reguliere opgaven in beeld wordt gebracht.
In deze Turap 1-2019 wordt nog niet gerapporteerd over alle doelen, in dit vroege stadium van het jaar is dat nog niet opportuun. In Turap 2-2019 zal uitgebreid worden gerapporteerd over de realisatie van de beoogde doelen, waarbij ook aandacht zal worden geschonken aan doelen waarvan de realisatie juist wel voorspoedig verloopt.
Hierbij zal expliciet aandacht worden geschonken aan de effecten van de in de Perspectiefnota voorgestelde maatregelen op de voortgang van de realisatie van de verschillende doelen.

3 - Toelichting op de financiële ontwikkelingen

3.1 Toelichting op de voordelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR

R.06 Prognose BUIG € 800.000 voordeel

Met het nieuwe voorstel van actueel en realistisch begroten ontstaat voor het jaar 2019 een verwacht voordeel ten opzichte van de begroting van de BUIG van € 800.000.

R.09 Gemeentefonds € 1.622.000 voordeel

Op basis van de september- en decembercirculaires uit 2018 is een nieuwe prognose gemaakt van het gemeentefonds. Het verwachte positieve accres uit het Regeerakkoord leidt tot een positief effect in 2019 van € 2,6 miljoen. Daarbij wordt op basis van de najaarsnota 2018 van het Rijk rekening gehouden met een nadeel in het gemeentefonds vanwege een onderuitputting over 2018 van de rijksuitgaven die wordt doorvertaald naar het gemeentefonds. Voor Arnhem zou dit in 2019 neerkomen op een bedrag van € 1 miljoen nadelig (afrekening 2018 in 2019). Per saldo ontstaat er dus een verwacht voordeel op het gemeentefonds van € 1,6 miljoen.

R.09/R.06 Gemeentefonds loon-prijsbijstelling sociaal domein 2019 € 2.000.000 voordeel

In de meicirculaire 2019 wordt nog één keer loon- en prijsbijstelling toegekend over de (per 2019) vervallen IU Sociaal domein. Op basis van de toegekende loon- en prijsbijstelling 2018 (€ 200 mln.), zou 1% voor Arnhem uitkomen op € 2,0 miljoen vanaf 2019.

R.06 Dekking sociaal domein vanuit AR € 10.400.000 voordeel

In de raadsbrief d.d. 11 december 2018 " Ontwikkelingen in het zorgdomein" zijn incidentele maatregelen voorgesteld ter dekking van het tekort in 2019. Voorgesteld is om een bedrag van respectievelijk € 5,8 miljoen en € 4,6 miljoen vanuit de AR vrij te laten vallen om dit te doteren aan de BR Noodfonds.

R.04 Vrijval VSV lokaal € 300.000 voordeel

Er is sprake van een incidenteel voordeel op middelen VSV lokaal binnen het programma Educatie. Dit voordeel kan gebruikt worden voor het opvangen van nadelen binnen dit programma.

R.04 Temporisering onderwijshuisvesting € 200.000 voordeel

Het is mogelijk om binnen onderwijshuisvesting te temporiseren en hierdoor middelen uit de BR Onderwijshuisvesting te onttrekken.

R.08. Opbrengsten bouwleges (€ 600.000 voordeel) (zie ook onder nadelen)

In de begroting van omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) is voor Arnhem rekening gehouden met zo'n € 600.000 extra kosten voor bouwtaken, als gevolg van de hoogconjunctuur in de bouw. Deze meerkosten voor werkzaamheden van de ODRA zijn niet opgenomen in de Arnhemse begroting. Er staan wel verwachte extra inkomsten aan bouwleges tegenover. De verwachtingen van extra kosten en extra inkomsten worden vooralsnog bevestigd door de resultaten van de eerste maanden van 2019.

R.05 Vrijval kapitaallasten Museum Arnhem € 600.000 voordeel

In coalitieakkoord en MJPB wordt vanaf 2019 € 0,6 miljoen geraamd voor kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem. Inmiddels (19 december 2018) heeft de Raad besloten het investeringskrediet hiervoor met € 7,5 miljoen te verhogen. Verwacht wordt dat de verbouwing van het Museum in 2021 zal worden afgerond. De kapitaallasten komen dan vanaf 2022 ten laste van de begroting. De in 2019 (en 2020 en 2021) geraamde bedragen kunnen vrijvallen in de BR Cultureel vastgoed (op basis van de huidige gedragslijn).

Div. Onderuitputting kapitaallasten € 2.743.000 voordeel

Zoals in jaarverslag 2018 is gemeld zal vanwege achterblijvende investeringen een onderuitputting optreden op de begrote kapitaallasten in 2019. Deze onderuitputting bedraagt € 2.743.000, verdeeld in € 1.151.000 ICT, € 805.000 sport en € 787.000 vanwege overige investeringen. Dit wordt verrekend met de algemene reserve, waarbij voorgesteld wordt dit als dekking voor een tweetal knelpunten op ICT en sport (zie toelichting nadelige afwijkingen) te gebruiken.

R.09 Afschrijven 20 jaar herijking obv actualisatie MIP € 483.000 voordeel

De huidige begrote dotatie aan de bestemmingsreserve is gebaseerd op het vorige MIP en deze is nu geactualiseerd op basis van het geactualiseerde MIP. Dit levert in 2019 een lagere dotatie op en dus een voordeel van € 483.000.

R.09 Ruimte binnen rentebuffer € 786.000 voordeel

In de begroting is een meerjarige stelpost opgenomen voor het kunnen opvangen van bovenmatige stijgingen van de rente (rentebuffer). In de begroting van treasury (rentelasten) wordt reeds rekening gehouden met een stijging van de rente in de loop van de komende jaren tot circa 3,5-4%. Dit lijkt op basis van de huidige inzichten meer dan voldoende om onvoorziene stijgingen in de rente op te kunnen vangen. Voor 2019 is deze buffer dan ook niet nodig.

R.09 Dividend BNG € 515.000 voordeel

De BNG heeft een persbericht uitgedaan over hun resultaat 2018. Het voorstel is om per aandeel van € 2,50 een dividend uit te keren van € 2,85. Voor Arnhem betekent dat een dividend van 496.470 x € 2,85 = € 1.414.939,50. Begroot is € 900.000. Een voordeel van € 514.939,50 (afgerond € 515.000).

R.09 Niet geclaimde reservering volumeontwikkeling € 2.450.000 voordeel

De indexatie van de volume-ontwikkeling is gebaseerd op de groei van het aantal inwoners. Het bedrag dat in deze turap vrijvalt, is het totaal beschikbare bedrag minus een aantal specifieke claims. De nog uit te werken verdeelsystematiek is nog niet (volledig) toegepast. Deze objectieve verdeelsystematiek wordt in de komende periode nog uitgewerkt ten behoeve van de MJPB 2020-2023. Voor het jaar 2019 is, gelet op de kostenstijgingen in het sociaal domein, nog terughoudend omgegaan met het toekennen van claims.

3.2 Toelichting op de nadelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR

R.06 Hogere uitgaven sociaal domein € 18.688.000 nadeel

De prognose van de afwijking sociaal domein (Wmo en Jeugd) wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Het structureel effect vanuit 2018: In de raadsbrief 'ontwikkelingen in het zorgdomein' is gemeld dat er sprake is van een structureel nadeel in 2018 van - € 10,9 miljoen. Naar aanleiding van de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders over 2018 is dit structurele nadeel verder opgelopen en bedraagt - € 13,1 mln. Om op het prijspeil 2019 te komen dient dit bedrag te worden geïndexeerd met 2,9% en daarmee wordt het bedrag 2019 **- € 13,5 miljoen**.
- De prognose van de volumegroei 2019 wordt geprognosticeerd op **- € 3,6 miljoen**. Deze prognose is gebaseerd op de (geïndexeerde) lastengroei 2019 tov 2018 . Zo wordt er bij beschermd wonen een daling voorzien van de lasten van 2,5%. De oorzaak hiervan is de ontwikkeling van beschermd wonen naar beschermd thuis. Waarbij meer inwoners ambulante begeleiding thuis ontvangen en minder inwoners in een beschermd wonen instelling verblijven. Bij de WMO producten wordt een stijging van de lasten geprognosticeerd van; 15% bij 'begeleiding' en 17% bij 'activerend werk'. Voor wat betreft de jeugdzorg constateren we een afvlakking van het totaal aantal Arnhemmers dat een beroep doet op de jeugdzorg in het tweede half jaar. Dit is een positieve ontwikkeling ten opzichte van de stijging van de afgelopen jaren. Deze positieve trend wordt echter niet gezien bij de producten 'begeleiding' en 'behandeling'. Hier zien wij nog steeds een stijging van 15% die niet wordt gecompenseerd door de overige producten.
- De invoering van het abonnementstarief heeft brede gevolgen, deze wordt met name bij het product Hulp bij het Huishouden zichtbaar. Hulp bij het Huishouden laat in 2018 een relatief constante lijn zien. Deze is in lijn met de demografische ontwikkelingen. In 2019 wordt een extra stijging geconstateerd, die is toe te rekenen aan de invoering van het abonnementstarief. Op grond hiervan wordt een stijging voorzien van ca. 20%, met een (geïndexeerd) gevolg van **- € 2,1 miljoen**.
- Bij het doelgroepenvervoer is een stijging van de vraag voorzien die al is meegenomen in de structurele effecten van de lasten 2018. Naast deze stijging van de vraag is er een aantal andere ontwikkelingen zoals de stijging van de niet compensabele BTW (van 6% naar 9%), de afbouw van de provinciale subsidie en het niet kunnen realiseren van de taakstelling Doelgroepenvervoer. Dit resulteert in een aanvullend nadeel doelgroepenvervoer **- € 500.000**.
- Verschillende andere onderdelen tellen op tot een totaal nadeel van **- € 700.000**. Dit bestaat uit Wonen Rollen en Vervoer (nadeel € 400.000), uitbreiding taken SWT (nadeel € 100.000) en overig (€ 200.000).
- In de septembercirculaire 2018 is een structurele verhoging van 2019 van de DU Beschermd wonen opgenomen van **€ 1,7 miljoen**. Deze extra middelen kunnen door het beleidsveld worden ingezet. Voorgenomen is dus het bedrag 2019 in te zetten ter dekking van het tekort 2019.

In de raadsbrief van 11 december 2018 heeft het college een voorgenomen besluit gecommuniceerd om een bedrag van € 12,1 mln aan het noodfonds te doteren ter dekking van het tekort voor 2019. Dit bestaat uit extra middelen decentralisatieuitkering Beschermd Wonen ter hoogte van € 1,7 miljoen en een onttrekking uit de Algemene Reserve ter hoogte van € 10,4 miljoen.

In onderstaand overzicht wordt een compleet beeld gegeven van het effect van de voor- en nadelen ten aanzien van het sociaal domein voor 2019:

Opbouw prognose - € 20.400:	
Doorwerking 2018 inclusief indexatie 2019	- € 13.500
Volumegroei	- € 3.600
Abonnementstarief	- € 2.100
Doelgroepenvervoer	- € 500
Overige nadelen	- € 700
Totaal	***- € 20.400***
Verhoging kader agv DU Beschermd wonen	€ 1.712
Verwacht nadeel sociaal domein	***- € 18.688***
Inzet vanuit AR (zie onder voordelen R6)	€ 10.400
Verwachte loon/prijsbijstelling IU sociaal domein (zie onder voordelen R6)	€ 2.000
Tekort beleidsveld	***€ 6.288***

Mogelijke aanvullende middelen Jeugdzorg en Abonnementstarief
Als compensatie voor de gestegen Jeugdzorg lasten heeft het Rijk aangekondigd dat er vanaf 2020 aanvullende middelen beschikbaar worden gesteld. De hoogte van dit bedrag is nog niet met zekerheid te bepalen. Daarnaast zijn er signalen dat het Rijk een aanvullende compensatie gaat verstrekken voor de groei als gevolg van de introductie van de invoering van het abonnementstarief.

R.06 Niet te realiseren onttrekking aan BR Noodfonds € 3.760.000 nadeel
De in de begroting in 2019 opgenomen onttrekking aan de BR Noodfonds is niet meer mogelijk, omdat deze uitgeput is. Dit leidt tot een incidenteel nadeel van € 3,760 miljoen.

R.06 Armoede € 709.000 nadeel
De regelingen op het gebied van Armoede zijn zoveel mogelijk opnieuw doorgerekend en afgezet tegen de begroting 2019. Er ontstaat een verwacht tekort van € 709.000. De stijging ten opzichte van het structurele tekort van € 500.000 (uit de Jaarrekening 2018) zit vooral in een hogere maandpremie van de Collectieve Aanvullende Ziektekostenverzekering voor Chronisch Zieken en Gehandicapten (CAZ-CZG) en hogere tekort op Bijzondere bijstand.
Op Beschermingsbewind wordt verwacht € 80.000 over te houden als de trend van 2018 doorgetrokken wordt. Dat betekent dat de begrote onttrekking aan de BR Taakmutaties van € 170.000 voor beschermingsbewind in 2019 niet nodig is. Dit bedrag blijft dan beschikbaar voor dekking van de taakstelling op Beschermingsbewind vanaf 2021.

R.04 School Bethaniënstraat knelpunt ivm behoud bomen € 500.000 nadeel
Ten aanzien het onderwijshuisvestingsproject Bethaniënstraat is verzocht om met een alternatief plan te komen waarbij zoveel mogelijk bomen behouden blijven. Dit alternatieve plan is gemaakt, met meerkosten ter grootte van € 500.000 incidenteel.

R.07 Omgevingswet € 600.000 nadeel

De invoering van de omgevingswet is gepland op 1 januari 2021. De afgelopen tijd is gebleken dat er aanvullende investeringen nodig zijn om de implementatie van de Omgevingswet voor te bereiden in lijn met wettelijke vereisten en het gekozen ambitieniveau. De gemeente bereidt zich hier de komende jaren op voor langs vijf lijnen, waarop middelen voor regie, proces, inzet van mensen uit de lijnorganisatie en techniek nodig zijn. Op basis van onze activiteiten in die vijf lijnen zijn de benodigde middelen voor 2019 en 2020 en de jaren daarna geraamd. De raming vraagt, naast inzet van de programma- en lijnorganisatie, aanvullende middelen van € 600.000 in 2019.

R.08. Kosten bouwtaken ODRA (€ 600.000 nadeel) (zie ook onder voordelen)

In de begroting van omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) is voor Arnhem rekening gehouden met zo'n € 600.000 extra kosten voor bouwtaken, als gevolg van de hoogconjunctuur in de bouw. Deze meerkosten voor werkzaamheden van de ODRA zijn niet opgenomen in de Arnhemse begroting. Er staan wel verwachte extra inkomsten aan bouwleges tegenover. De verwachtingen van extra kosten en extra inkomsten worden vooralsnog bevestigd door de resultaten van de eerste maanden van 2019.

Wijk Presikhaaf - Herstel gevel MFC Presikhaven € 250.000 nadeel (BR Vastgoed)

Als gevolg van bouwfouten in de muren zijn herstelwerkzaamheden noodzakelijk. Het herstel is gestart in 2018 en in dat jaar ook gemeld als afwijking in de Turap en jaarrekening. De aanpassingen lopen voor een deel door naar 2019. Dit jaar wordt nog een nadeel verwacht van € 250.000. Het gebouw is vijf jaar geleden opgeleverd en de kosten zijn niet meer verhaalbaar op de aannemer omdat deze failliet is gegaan. Het nadeel komt ten laste van de BR Vastgoed .

R.09 Overhevelen DU's en taakmutaties GF naar beleidsvelden € 3.216.000 nadeel

In de decembercirculaire is een aantal mutaties opgenomen ten aanzien van decentralisatieuitkeringen en taakmutaties. Van de volgende middelen wordt voorgesteld deze vanuit het gemeentefonds over te hevelen naar de betreffende beleidsvelden, omdat daar kosten tegenover staan. Het gaat hierbij om nieuwe taken, uitbreiding van taken of volumeontwikkelingen. Het betreft middelen voor transformatie Jeugdzorg, kinderen in een AZC, uitvoering rijksvaccinatieprogramma, toezicht/handhaving kinderopvang & peuterspeelzalen en volumeontwikkeling beschermd wonen.

R.09 De Connectie € 1.111.000 nadeel

Als gevolg van de problematiek bij De Connectie heeft een aantal geplande ' Arnhermse ICT-investeringen (2018) geen doorgang gevonden. Dat heeft als gevolg dat de kapitaallasten (afschrijving en rente) vrij kunnen vallen in de begroting 2019 (zie bij voordelen). Het voorstel is om deze kapitaallasten in te zetten voor de problematiek bij De Connectie. De vrijval 2019 is in ieder geval voldoende om het incidentele knelpunt in dit jaar ook op te lossen. De verwachting is dat dit ook nog een keer in 2020 kan (en dan pas wordt verwerkt in de begroting). Beschikbare ICT-budgetten worden hiermee ook ingezet voor ICT.

R.05 Valkenhuizen € 250.000 nadeel

De oplevering nieuwbouw zwembad Valkenhuizen was oorspronkelijk gepland eind 2018, vanaf 2019 zou het nieuwe zwembad in gebruik worden genomen. Vanaf 2019 zou het Sportbedrijf Arnhem binnen haar exploitatie van zwembad valkenhuizen € 250.000 kunnen besparen, o.a. door efficiënter werken en minder energieverbruik, waardoor dit bedrag is meegerekend in de projectbegroting. In de gemeentelijke begroting is vanaf 2019 gerekend met de nieuwe kapitaallasten voor het nieuwe zwembad en een bijdrage hiervoor vanuit het Sportbedrijf. Nu is de nieuwbouw vertraagd en wordt het nieuwe zwembad

pas eind 2020 opgeleverd. Dit betekent dat het Sportbedrijf in 2019 en 2020 geen besparing van € 250.000 kan realiseren, waardoor het ook niet gekort kan worden op de aan hen verstrekte subsidie. De eerdere verwerking van deze bijdrage, conform oorspronkelijk verbouwplan, zal dan ook aangepast moeten worden naar de huidige inzichten. Voorgesteld wordt om dit knelpunt in 2019 en 2020 ad € 250.000 te dekken uit de onder uitputting op de kapitaallasten voor de nieuwbouw van Valkenhuizen 2019 en 2020 (zie voordeel vrijval kapitaallasten).

R.09 Saldo voor- en nadelen programma R9 € 438.000 nadeel

Binnen programma R9 is een aantal enkele structurele plussen en minnen ontstaan die per saldo uitkomen op een incidenteel nadeel van € 438.000 (waarvan structureel vanaf 2020 circa € 231.000 resteert). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om correcties van begrotingskaders naar aanleiding van verzelfstandigingen.

3.3 Ontwikkeling weerstandsvermogen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag 2018 is reeds een doorkijk gemaakt van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen en de weerstandsfactor in 2019. Hiervoor is het bij de jaarrekening geactualiseerde risicoprofiel afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, inclusief de reeds voorgenomen mutaties aan de algemene reserve in 2019 (zoals de onttrekking van € 10,4 miljoen voor dekking tekort sociaal domein in 2019). Dit levert het volgende beeld op:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2018**	**Turap-1 2019**
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	33.713	33.713
Beschikbare weerstandscapaciteit	48.612	31.748
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**14.899**	**-1.965**
Verschil (> factor 1,4)	**1.414**	**-15.450**
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**

Hieruit blijkt dat bij een doorkijk naar 2019 op basis van de jaarrekening en de reeds bekende mutaties voor 2019 de weerstandsfactor onder de 1 zakt naar 0,9. Hierin zijn dus nog niet alle effecten van de ontwikkelingen in 2019 op de algemene reserve meegenomen zoals in deze Turap geschetst zijn. Zoals aangegeven worden in de Perspectiefnota voorstellen gedaan voor bijsturing, welke deels ook effect hebben op jaarschijf 2019. Bij de Perspectiefnota wordt ook bekeken welke ontwikkelingen een effect hebben op het risicoprofiel en wordt inzicht gegeven in de meerjarige verwachte ontwikkeling van de weerstandsfactor.

In het algemeen geldt dat als ontwikkelingen leiden tot een hoger risicoprofiel (benodigde weerstandscapaciteit) of tot een daling van de algemene reserve (beschikbare weerstandscapaciteit), de weerstandsfactor onder de 1,0 zou kunnen dalen. In dat geval wordt het noodzakelijk de Algemene Reserve aan te vullen en hiervoor middelen in de begroting op te nemen.

Inrichtingsplan

Jongerenperspectieffonds (JPF)

Arnhem

Datum	14 januari 2019
Versie	3
Opdrachtgever	Ellen Krabbenborg
Projectmanager	Maartje ter Steeg

Project- en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

Versiebeheer

Versie	Datum	Korte beschrijving wijziging
1	09-01-2019	
2	10-01-2019	Opmerkingen opdrachtgever verwerkt
3	14-01-2019	Opmerkingen Staf Armoede Schulddienstverlening verwerkt

Distributielijst

Versie	Datum	Naam	Functie
1	09-01-2019	Ellen Krabbenborg	Programmamanager en Opdrachtgever
2	10-01-2019	Wethouder Louwers en wethouder Paping	Behandeling in Staf Armoede Schulddienstverlening 14-01-19
3	14-01-2019	Gereed voor behandeling college van B&W	

Inhoudsopgave

1. Algemeen ... 3

1.1 Aanleiding ... 3
1.2 Totstandkoming van het fonds ... 3
1.3 Doelstelling ... 3
1.4 Doelgroep ... 4

2. Aanmelding fonds ... 5

2.1 Toeleiding ... 5
2.2 Aanmelding ... 5
2.3 Go/No Go voor het fonds ... 5

3. Schuldregeling ... 7

3.1 Inleiding ... 7
3.2 Herfinanciering ... 7
3.3 Sanering ... 7
3.4 Meerwaarde van het fonds ... 8

4. Begeleiding ... 9

4.1 Inleiding ... 9
4.2 Trajectbegeleiding ... 9
4.3 Financiële begeleiding ... 10

5. Organisatie ... 11

5.1 Uitvoerende partijen ... 11
5.2 Procesbeschrijving ... 11
5.3 Financiën ... 12
5.4 Monitoring ... 12

1. Algemeen

1.1 Aanleiding

Jongeren (van 18 t/m 27 jaar) met schulden worden belemmerd in hun ontwikkeling naar een perspectiefrijke toekomst. Het reguliere aanbod vanuit de schulddienstverlening laat vaak te weinig ruimte om aan het perspectief te werken.

Ter illustratie: Bij een jongere die studeert komt een reguliere schuldregeling niet tot stand, omdat een student niet kan voldoen aan de inspanningsverplichting die hieraan gekoppeld is.
Er moet sprake zijn van een inkomen en dat is er niet. Studiefinanciering wordt niet als inkomen gezien. Een uitkering wel, maar een uitkering biedt de jongere geen perspectief. In dit geval kan de jongere niet aan zijn schulden werken én tegelijk aan zijn of haar perspectief voor de toekomst..

De Arnhemse gemeenteraad heef het initiatief genomen om hiervoor een fonds op te richten. Dit fonds moet ervoor zorgen dat jongeren met schulden (weer) perspectief krijgen op hun toekomst. Van belang is dat er aan een duurzame oplossing wordt gewerkt waarbij de jongere schuldenvrij wordt én aan zijn of haar perspectief kan werken.

1.2 Totstandkoming van het fonds

De gemeenteraad heeft in maart 2018 het college opdracht gegeven om in een pilot op basis van casuïstiek het fonds vorm te geven. De pilot is uitgevoerd in samenwerking met een aantal partners op het gebied van schulddienstverlening, zorg en welzijn. Het resultaat van de pilot is dit inrichtingsplan, waarin beschreven wordt wat het fonds kan bieden en hoe het fonds in de praktijk werkt. Het fonds noemen we het Jongerenperspectieffonds (JPF) Arnhem.

1.3 Doelstelling

De doelstellingen van het fonds zijn:

- De schulden van jongeren terugdringen
- Ervoor zorgen dat jongeren in staat zijn om (zelfstandig of met passende begeleiding) hun financiën te beheren
- Ervoor zorgen dat jongeren kunnen werken aan hun toekomstperspectief

Het fonds is een extra instrument in de keten van schulddienstverlening. Met het fonds als aanvullend instrument willen we ervoor zorgen dat er geen jongeren tussen wal en schip vallen en alle jongeren geholpen kunnen worden bij hun schulden.

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

1.4 Doelgroep

Het JPF richt zich op jongeren met schulden die niet terecht kunnen in een regulier schuldhulptraject. Het gaat om jongeren met problemen op meerdere leefgebieden die ondersteuning nodig hebben om uit de schulden te komen en aan hun problemen te werken. Jongeren komen niet in aanmerking voor een regulier traject als hun inkomen te laag is om tot een minnelijke regeling te komen. We zien dit vooral bij jongeren die studeren of graag willen gaan studeren. Het fonds maakt het mogelijk dat we voor deze jongeren toch een regeling kunnen treffen met schuldeisers.

Een ander verschil met een regulier schulddienstverleningstraject, is dat de reguliere schulddienstverlening zich vooral richt op de financiën. Binnen het JPF richten we ons ook op de ondersteuning op andere leefgebieden om ervoor te zorgen dat de jongere kan werken aan een duurzame oplossing én toekomstperspectief.

De doelgroep voor het fonds kan als volgt worden omschreven:

- Arnhemse inwoners van 18 tot en met 27 jaar
- Met een perspectiefwens voor de toekomst
- Waarbij een of meerdere (problematische) schulden dit toekomstperspectief ernstig verstoren

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

2. Aanmelding fonds

2.1 Toeleiding

Een jongere kan via verschillende wegen bij het fonds terechtkomen. Bijvoorbeeld via school of het jongerennetwerk van de Dullertsstichting. De jongere kan zich ook zelf melden bij het sociale wijkteam. De sociale wijkteams vormen de toegang tot het fonds.

2.2 Aanmelding

De wijkcoach gaat in gesprek met de jongere en brengt in enkele gesprekken de situatie van de jongere in beeld. De wijkcoach bekijkt of het fonds een geschikt instrument kan zijn voor de jongere. Selectiecriteria zijn:

- Leeftijd: minimaal 18 en maximaal 27 jaar (op het moment van aanmelding)
- Woonplaats: jongere woont of heeft een postadres in Arnhem
- Regulier schulddienstverleningstraject is niet mogelijk in verband met perspectiefwens
- Commitment: jongere wil meewerken aan coaching en budgetbeheer
- Schuldensituatie: de jongere heeft schulden die hij/zij niet op eigen kracht op kan lossen

Is dat het geval, dan is voor een aanmelding het volgende nodig:

- Omschrijving van de perspectiefwens
- Budgetplaatje (sluitend op inkomsten en uitgaven, voorzieningencheck gedaan)
- Actueel schuldenoverzicht (niet ouder dan 6 maanden, met overzicht schuldeisers)
- Inzicht in technische belemmeringen

In het budgetplaatje, dat de maandelijkse inkomsten en uitgaven van de jongere bevat, nemen we standaard een aflossing van 50 euro per maand op voor aflossing van de schulden. Dat is de minimale afloscapaciteit. De schuldregeling wordt beschreven in hoofdstuk 3.

Het is de verantwoordelijkheid van de wijkcoach om samen met de jongere de aanmelding compleet te maken.

2.3 Go/No Go voor het fonds

Om te bepalen of het fonds het juiste instrument is voor de jongere, wordt de aanmelding besproken in een casusgroep. Deze casusgroep bestaat uit een vaste vertegenwoordiger van het sociaal wijkteam, een vaste vertegenwoordiger vanuit PLANgroep en de jongerenbegeleider van het fonds. Daarbij wordt gekeken naar:

- Perspectiefwens van de jongere
- Motivatie en gedrag van de jongere
- Financiële situatie van de jongere

Ook wordt gekeken hoe het fonds het beste kan worden ingezet, via herfinanciering of sanering. Daarover meer in hoofdstuk 3.

Als het fonds niet het juiste instrument blijkt te zijn, dan wordt gekeken welke alternatieve ondersteuning kan worden ingezet en vindt een warme overdracht plaats. De jongere wordt dus altijd verder geholpen. Mocht de casusgroep er onderling niet uitkomen of er onduidelijkheid ontstaan, dan kunnen zij een beroep doen op de bestuursadviseur of juridisch adviseur van de gemeente Arnhem.

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

3. Schuldregeling

3.1 Inleiding

Binnen het JPF willen we zo snel mogelijk starten met een schuldregeling. De druk van schulden brengt voor de jongeren veel stress met zich mee, die we graag zo snel mogelijk weg willen nemen. De ervaring leert dat de stress van de schulden het ook moeilijk maken om problemen op andere leefgebieden aan te pakken. Binnen het fonds zijn er twee scenario's mogelijk als het gaat om een schuldregeling: herfinanciering of sanering.

3.2 Herfinanciering

Is er sprake van een relatief lage schuld die een jongere zelf binnen drie jaar kan afbetalen, dan is er de keuze voor herfinanciering. In dat geval betaalt de Kredietbank Nederland (KBNL) in opdracht van de gemeente de schulden af aan de schuldeisers en verstrekt een renteloos herfinancieringskrediet aan de jongere. De jongere betaalt het krediet in maandelijkse termijnen in een periode van 3 jaar (of sneller indien mogelijk) af.

Het grote voordeel voor de jongere is dat de jongere nog maar te maken heeft met één schuldeiser en dat is de gemeente. Dit neemt veel stress van de jongere weg en dat biedt ruimte om te werken aan het perspectief, zoals het starten of het voortzetten van de studie.

3.3 Sanering

Kan de jongere de volledige schuld niet binnen 3 jaar afbetalen, dan wordt een sanering in gang gezet. PLANgroep voert dit in opdracht van de gemeente uit. De schuldeisers ontvangen een saneringsvoorstel. Aan alle schuldeisers wordt een vast percentage aangeboden. In de meeste gevallen is dit 10% van de schuldenlast. Als een schuldeiser aangeeft niet akkoord te gaan met het ingediende voorstel, dan legt de schuldregelaar contact met de schuldeiser. Dan wordt erop ingezet om alsnog tot overeenstemming te komen.

Als er akkoord is bereikt met de schuldeisers, dan betaalt de Kredietbank Nederland in opdracht van de gemeente het voorstel uit aan de schuldeisers. Vervolgens verstrekt de KBNL een renteloos saneringskrediet aan de jongere. De jongere betaalt dit krediet in maandelijkse termijnen in een periode van 3 jaar af (of sneller indien mogelijk).

Aanbod richting schuldeisers

Voor het aanbod richting schuldeisers bij een sanering, hanteren we de volgende percentages:

Percentage saneringsvoorstel

Leeftijdsgroep	Inkomen	Aanbod schuldeisers
Jongeren tot 21 jaar	Tot bijstandsniveau	5% van de schuld
Jongeren 21-27 jaar	Tot bijstandsniveau	10% van de schuld
Jongeren 18-27 jaar	Boven bijstandsniveau	15-20% van de schuld

Met dit aanbod worden alle schuldeisers gelijk behandeld. Dit stemt overeen met de NVVK-normen. Jongeren met studiefinanciering hebben feitelijk geen inkomen. Bij hen gaan we onverminderd uit van 5 of 10% van het schuldenpakket.

Is de afloscapaciteit van de jongere lager dan we volgens deze voorstellen aan de schuldeiser horen te bieden, dan vullen wij vanuit het fonds het ontbrekende deel aan. Dit om ervoor te zorgen dat we richting de schuldeisers een goed aanbod kunnen doen en tegelijkertijd de jongere verder kunnen helpen.

Uitzondering in percentage dat wordt aangeboden
Voor jongeren die beschikken over inkomsten tot bijstandsniveau (een uitkering of salaris) geldt: valt het aanbod aan schuldeisers op basis van bovenstaande percentages lager uit dan wat op grond van de geldende minimale aflosnorm (NVVK) regulier zou kunnen worden geboden, dan stellen we het voorstel bij tot het percentage dat overeenkomt met deze minimale aflosnorm. De percentages worden met treden van 5% aangepast. Daarmee respecteren wij de minimale normen van de NVVK en gaan er in fonds niet onder zitten. Deze situatie kan zich voordoen bij jongeren bij wie de hoogte van het schuldenpakket relatief laag, maar wel problematisch is.

Rekenvoorbeeld:
Alleenstaande vrouw 22 jaar, woont zelfstandig. Ontvangt maximale studiefinanciering. Schuldenlast €10.000. Het voorstel JPF 10% resulteert in een JPF voorstel van € 1.000,00, te verdelen over de eisers. Immers 10% van € 10.000. Iedere eiser krijgt 10% aangeboden.

In een regulier traject zou een voorstel volgen op basis van de minimale aflosnorm. Deze is 5% van de PW uitkering voor alleenstaanden en bedraagt €49,00 per maand. Dit zou omgerekend een netto saneringskrediet opleveren van € 1450,00. Dit betekent dat aan de schuldeisers 14,5% zou worden geboden als de jongere in een regulier traject zou zitten.

Conclusie: het JPF aanbod is lager dan volgens de minimale aflosnorm. Daarom bieden we binnen JPF voor deze jongere 15% i.p.v. 10% aan (15% is de dichtstbijzijnde trede). Alle eisers krijgen dus 15% aangeboden en de aanvulling van 5% wordt uit het JPF betaald.

3.4 Meerwaarde van het fonds

Het Jongerenperspectieffonds biedt op financieel gebied de volgende voordelen voor de jongeren:

- Jongeren met weinig tot geen inkomen kunnen toch een saneringskrediet afsluiten
- De gemeente Arnhem staat garant voor de verstrekte kredieten. In geval van oninbaarheid wordt het fonds aangesproken.
- Het fonds maakt het mogelijk om renteloze kredieten te verstrekken. Uitvoeringskosten met betrekking tot de kredieten worden gefinancierd door het fonds.

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

4. Begeleiding

4.1 Inleiding

De jongere ontvangt begeleiding bij het aflossen van de schulden en bij het werken aan een (financieel) duurzaam toekomstperspectief. Daarbij zijn er twee soorten begeleiding: financiële en trajectbegeleiding. Deze vormen van begeleiding worden in dit hoofdstuk beschreven.

4.2 Trajectbegeleiding

Elke jongere binnen het fonds ontvangt begeleiding van een trajectbegeleider. De wijkcoach zal de trajectbegeleider bij de jongere introduceren. Vaak is er sprake van problemen binnen verschillende leefgebieden. Dit kan bijvoorbeeld zijn op het gebied van huisvesting, scholing, zorg of het sociale netwerk. De trajectbegeleider brengt samen met de jongere de uitdagingen die er zijn in kaart. Samen bekijken ze hoe deze problemen aangepakt kunnen worden zodat er ruimte ontstaat om te werken aan het toekomstperspectief.

4.2.1 Perspectiefplan

Met de jongere wordt een perspectiefplan opgesteld. De jongerenbegeleider introduceert het plan bij de jongere en ondersteunt de jongere bij het schrijven van het perspectiefplan. In dit plan wordt het gewenste perspectief van de jongere uitgewerkt. Er wordt beschreven wat de situatie van de jongere is, waar de jongere graag naar toe wil en wat hier voor nodig is. Daarbij wordt gekeken wat de jongere zelf kan doen en welke rol het netwerk kan spelen. Is inzet nodig van specifieke hulpverleners of professionals, dan vindt hierover afstemming plaats met de wijkcoach. Ook worden praktische afspraken gemaakt en vastgelegd. In alle gevallen is er sprake van maatwerk. Een voorbeeld van een perspectiefplan is te vinden in bijlage 1.

4.2.2 Fases van trajectbegeleiding

Het proces van trajectbegeleiding kent de volgende fases:

1. Kennismakingsfase
De begeleider maakt in een eerste gesprek kennis met de jongere. In deze fase wordt gekeken wat de motivatie en het gedrag van de jongere is. De trajectbegeleider neemt deze eerste indruk mee naar de casusgroep waar bepaald wordt of inzet van het fonds het juiste instrument is voor de jongere. In deze fase wordt definitief bepaald of de jongere een traject binnen het fonds kan gaan volgen.

2. Opstellen perspectiefplan
Als er een GO is voor het fonds, stelt de jongere samen met de trajectbegeleider een perspectiefplan op. Dit plan vormt de basis voor de begeleiding. De schuldregelaar start parallel met het proces van schuldregeling.

3. Begeleidingsfase
In deze fase vindt de individuele begeleiding van de jongere plaats.

4. Afbouw
In deze fase vindt de afbouw van het traject plaats. Samen met de wijkcoach wordt gekeken wat er na afronding van het begeleidingstraject nog aan ondersteuning nodig is.

Het doel is om gedurende de begeleiding de problemen op de verschillende leefgebieden aan te pakken en te komen tot een duurzame oplossing waarin de situatie zo stabiel mogelijk is. De gemiddelde duur van een begeleidingstraject is naar verwachting 18 maanden. De intensiteit van de begeleiding is afhankelijk van de situatie. Ook de duur zal afhankelijk zijn van de situatie van de jongere.

4.2.3 Profiel van de jongerenbegeleider
De jongerenbegeleider onderhoudt nauw contact met de jongere en sluit aan bij de leefwereld van de jongere. Hij/zij heeft kennis van de fases van opgroeien. De begeleider zet in op het opbouwen van vertrouwen en het motiveren van de jongere om tot gedragsverandering te komen. Het doel is de jongere zelfredzaam te maken op meerdere leefgebieden. De trajectbegeleider gaat flexibel om met zijn beschikbaarheid en kan indien nodig ook buiten kantooruren met de jongere afspreken. De begeleiding is altijd op maat en gaat uit van de behoefte van de jongere.

4.3 Financiële begeleiding
Voor alle jongeren die een traject gaan volgen, wordt budgetbeheer opgestart in de vorm van BooM (Budgetondersteuning op Maat). Het doel hiervan is om rust te creëren in de financiële situatie van de jongere. Zo wordt voorkomen dat ze nieuwe schulden maken of betalingsverplichtingen aangaan die ze zich niet kunnen veroorloven. Er zijn verschillende vormen van budgetbeheer mogelijk. Budgetbeheer moet er in ieder geval voor zorgen dat de vaste lasten (waaronder aflossing krediet) van de jongere maandelijks betaald worden.

Om tot een duurzame oplossing te komen, is het van belang ervoor te zorgen dat de jongere financieel zo zelfredzaam mogelijk wordt. Om dit doel te bereiken, zal het onderdeel coaching binnen BooM ingezet worden zodra de jongere hier klaar voor is. In deze coaching leert de jongere op een goede en verantwoorde manier om te gaan met financiën. Is een zwaardere vorm van budgetbeheer in het begin ingezet, dan kan er gedurende het traject ook geschakeld worden naar een lichtere vorm van budgetbeheer. Zo kan de jongere steeds meer zelf verantwoordelijkheid over de financiën gaan dragen.

5. Organisatie

5.1 Uitvoerende partijen

Bij de uitvoering van het fonds, zijn verschillende (externe) partijen betrokken. De gemeente Arnhem heeft de reguliere schulddienstverlening uitbesteed aan enkele organisaties, die ook een rol hebben in het fonds. We lichten de betrokkenheid van de diverse partijen hier kort toe:

Sociale wijkteams
De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de aanmelding van de jongere voor het fonds. De wijkcoach zorgt ervoor dat de basisinformatie op orde is om te kijken of het fonds een geschikt instrument is om in te zetten. Daarnaast blijft de wijkcoach in contact met de jongere gedurende het JPF-traject en onderhoudt contact met de trajectbegeleider en andere betrokken partijen in het fonds.

PLANgroep
PLANgroep voert in opdracht van de gemeente Arnhem de onderhandelingen met de schuldeisers en de daarop volgende schuldregelingen uit. PLANgroep voert ook BooM uit. Binnen het fonds nemen zij deel aan de casusgroep en voeren de voorbereiding voor het herfinancieringskrediet of saneringskrediet uit.

De Kredietbank Nederland (KBNL)
De KBNL verstrekt binnen het fonds in opdracht van de gemeente de kredieten aan de jongeren: de herfinancieringskredieten en de saneringskredieten.

Trajectbegeleiding
Op dit moment is de trajectbegeleiding ondergebracht bij een zelfstandige jeugd- en gezinswerker. Dit is de situatie in het eerste half jaar waarin nader onderzocht wordt welke begeleiding er exact nodig is en bij welke organisatie dit structureel kan worden belegd.

Gemeente Arnhem
De gemeente Arnhem heeft een rol als opdrachtgever van de externe partijen. Daarnaast voert zij een belangrijke rol uit in het kader van de monitoring van de voortgang van het fonds en houdt zij zicht op de uitvoering. De gemeente is aanspreekpunt voor alle partners. De betrokken bestuursadviseur vervult deze rol.

5.2 Procesbeschrijving

Alle uitvoerende partijen hebben met elkaar een uitvoerige procesbeschrijving opgesteld. Hierin staat exact weergegeven welke stappen de jongere in het traject doorloopt, en welke organisatie bij welke stap aan zet is. Ook staat hierin weergegeven op welke momenten er in ieder geval afstemming plaatsvindt tussen de partijen.

5.3 Financiën

Uit het JPF worden drie soorten kosten gefinancierd: oninbaarheid, aanvulling saneringskredieten en uitvoeringskosten.

- *Oninbaarheid*
  Indien jongeren hun krediet niet aflossen en na diverse invorderingsmomenten vanuit KBNL het krediet wordt beëindigd, wordt het restant van het krediet uit het JPF betaald. Als norm voor oninbaarheid hanteren we hier 4%, conform de cijfers van KBNL.

- *Aanvulling saneringskredieten*
  Indien het aanbod naar de schuldeisers (10% van de schuld) hoger is dan de maximale afloscapaciteit van de jongere, betaalt de gemeente het verschil uit het JPF.

- *Uitvoeringskosten*
  De activiteiten van de financiële partners voor het JPF (PLANgroep en KBNL) die specifiek voor de jongeren worden uitgevoerd, worden gedekt uit het JPF. Het betreft hier kosten (€ 824 per traject) voor afsluiten van dit krediet, een aantal afstemmingsoverleggen en een vergoeding als alternatief voor het niet in rekening brengen van rente voor een krediet.

Overige uitvoeringskosten
Activiteiten die ook bij een regulier schulddienstverleningstraject en BooM worden uitgevoerd, worden uit reguliere budgetten voor Schulddienstverlening en BooM gedekt en niet uit JPF.

Begeleidingskosten
De kosten voor de trajectbegeleider worden niet uit JPF betaald, maar uit reguliere budgetten voor ambulante begeleiding.

5.4 Monitoring

Met de uitvoerende partijen zijn in het proces afspraken gemaakt over monitoring. Periodiek brengen zij rapportages uit over hun activiteiten in het fonds. De gemeente Arnhem houdt zicht op de uitvoering in haar rol als opdrachtgever richting de partijen en 'eigenaar' van het fonds.

Bijlage 1 Perspectiefplan

PERSPECTIEFPLAN JPF ARNHEM

1. Situatieschets

- Hoe ziet mijn situatie er nu uit?
- Waar sta ik nu?
- Waar loop ik tegenaan?

2. Perspectiefwens

A. Wat wil ik bereiken?

B. Waarom wil ik dat bereiken?

C. Op welke termijn wil ik dat bereiken?

D. Wat en wie heb ik daarvoor nodig?

E. Welke kwaliteiten kan ik inzetten voor het werken aan mijn perspectief?

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

F. Welke dingen zouden er kunnen gebeuren waardoor het niet zou lukken om aan mijn perspectief te werken?

3. Afspraken

A. Welke afspraken maken we?
(Denk bijvoorbeeld aan: aanpak schulden, inzet begeleiding om aan perspectief te kunnen werken en heel concreet: wie doet wat en wie heeft welke verantwoordelijkheid?)

B. Wat betekenen deze afspraken voor mij?
(Denk bijvoorbeeld aan: ik zet me volledig in voor het volgen en afmaken van mijn studie, ik volg de regels die bij de aanpak van mijn schulden horen, ik hou regelmatig contact met mijn wijkcoach, ik informeer mijn wijkcoach bij wijzigingen in mijn situatie, ik realiseer me dat ik een verbintenis aanga voor een duur van X jaar)

4. Akkoord

Ik, <naam jongere>, ga akkoord met de inhoud van dit plan, verbind me aan de afspraken die we in dit plan gemaakt hebben en zal me er volledig voor inzetten.

Naam jongere:
Handtekening:

Naam jongerenbegeleider:
Handtekening

Naam wijkcoach:
Handtekening wijkcoach:

Project-en Interimmanagement
Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

Fractie:	**GL-1**
Vraag:	Betekent het voordeel op BUIG dat we voor 2018 geen gebruik kunnen maken van het vangnet?
Pagina boek:	
Antwoord:	Arnhem had over 2018 een tekort van 8,1% op BUIG. Voor de vangnetregeling 2018 geldt een drempel van 5% tekort. Arnhem kan daarmee nog steeds een beroep doen op de vangnetregeling.

Fractie:	**GL-2**
Vraag:	Waarom is het doel ‘integrale buurtaanpak waarbij bewoners actief participeren in het maatschappelijk leven’ in Geitenkamp niet geheel behaald?
Pagina boek:	43
Antwoord:	Een integrale aanpak vloeit voort uit de filosofie van wijksturing dat een aanpak optimaal aansluit bij dat wat nodig is in de wijk. Ook in 2018 zijn stappen gezet om steeds beter afgestemd inzet in de wijk te organiseren voor en met bewoners. Een integrale buurtaanpak is niet van het ene op het andere moment gerealiseerd. TLO werkt vanuit de analyse van de noodzaak in de wijk en partners binnen de gemeente en partners die in opdracht of op basis van subsidie leveren inzet in de wijk. Samen werken we het versterken van de integraliteit in combinatie met een optimale betrokkenheid van bewoners. De komst van het gebiedsteam van W&I als actief partner in de wijk (werkplek) en de versterking van de relatie met het SWT en Rijnstad, maar ook de ontwikkelingen rondom de Vlindertuin in combinatie met leerwerkprojecten zijn hier goede voorbeelden van.

Fractie:	**GL-3**
Vraag:	Er zijn ook steeds meer signalen van overlast van de bovenwoningen, veel mensen ingeschreven op één adres, maar ook fysieke veiligheid, door achterstallig onderhouden vallen ramen uit het kozijn. Tot nu toe heeft zich nog geen ernstig incident voorgedaan, maar dat kan in de toekomst veranderen.” In hoeverre is dit nu opgepakt?
Pagina boek:	50
Antwoord:	Het ging om 1 raam, deze is ondertussen vervangen. (De woningen zijn in bezit van diverse particuliere eigenaren, dus geen corporatie bezit). Aangezien het allemaal particulier eigendom is, kan de gemeente pas handelen na een melding van eigenaar/bewoner. Tot nu toe zijn meldingen bij ons en de Odra niet bekend.

Fractie:	**GL-4**
Vraag:	Wat wordt nog meer gedaan aan het tegengaan van hitteplekken in de wijk, zodat het doel meer gehaald wordt? Of zijn met de gedane inspanningen de inspanningen voor het voorkomen van hitteplekken klaar?
Pagina boek:	59
Antwoord:	Kronenburg is op de hittekaart van Arnhem aangegeven als locatie waar hittestress een probleem vormt. Op diverse plekken in de wijk Kronenburg (en aangrenzend in Vredenburg) vonden en vinden vergroeningsprojecten plaats. Hierbij wordt gewerkt aan maatregelen op korte en langere termijn. Een aantal voorbeelden: In Kronenburg loopt op dit moment een project 'vergroening Croydonplein'. Samen met bewoners, collega's en met behulp van subsidie zullen daar in de loop van dit jaar de eerste resultaten van te zien zijn. In Kronenburg/Vredenburg is het project 'Passerelle' (loopbrug van Vredenburg naar Kronenburg) afgerond. Afgezien van vele andere

	aspecten van de brug die zijn aangepakt is de brug ook vergroend. Met Volkshuisvesting zijn we in gesprek over de Schepen te Boeckopflat, daar kan mogelijk verticaal groen worden toegepast. Daarnaast wordt binnenkort een wijkbreed onderzoek afgerond naar verdere mogelijkheden tot vergroening en verkoeling. Hierin worden mogelijkheden benoemd voor de middellange termijn. Op langere termijn (>2 jr) wordt meer structureel naar de wijk gekeken. Hierbij worden o.a. aanpassingen van het winkelcentrum betrokken, optimalisatie van het busstation, verduurzaming van het woningbestand en het profiel van de Burgemeester Matsersingel. Verder heeft de provincie Kronenburg aangewezen als pilotwijk voor hun integrale wijkaanpak. Zij willen samen met de gemeente en andere partijen kijken naar de meerwaarde die zij kunnen bieden in de integrale wijkaanpak.

Fractie:	**GL-5**
Vraag:	Bodem Door de actuele loodproblematiek is in 2018 onderzoek verricht in de diffuus belaste wijken. Hierdoor is er een tijdelijke toename van circa 15 locaties. Deze zullen in 2019 worden gesaneerd en/of beheerst." Is bekend welke locaties worden opgepakt en wanneer?
Pagina boek:	109
Antwoord:	De onderzoeken hebben grotendeels plaatsgevonden in 2018 en deels aanvullend in 2019; 1e kwartaal is vooral besteed aan analyse van de gegevens en het vaststellen van onze beleidskeuzes en juridische mogelijkheden. Verwachting is dat we na de zomer met de eerste locaties in gesprek gaan over de aanpak. De locaties zijn met name gelegen in het Spijkerkwartier en St. Marten. Aanpak kan variëren van daadwerkelijk ontgraven van een gedeelte van de tuin, maar ook uit het in stand houden van aanwezige verhardingen. Moment van aanpak (saneren) zal ook in overleg met de bewoners worden bepaald. In de 2e helft van 2019 zullen we ook een pilot starten waarbij bewoners in de diffuus belaste wijken op vrijwillige basis en tegen een kleine vergoeding een indicatieve meting kunnen laten doen in hun tuin; dit kan leiden tot een nieuw aantal potentiële spoedlocaties. Deze zullen dan verder in 2019 worden aangepakt met onderzoek en zo nodig sanerende maatregelen.

Fractie:	**D66- 1 en 2**
Vraag:	In- en uitstroom bijstand Op 19-2-2019 antwoordde het college op technische vragen dat het de door ons genoemde aspecten mee zal nemen in de monitoring bij de jaarrekening. Van een aantal zaken waren nog geen gegevens voorhanden op 19-2. Een volledige monitoring op de genoemde aspecten mogen wij vanaf de jaarrekening 2019 verwachten. De terugkoppeling in de huidige jaarrekening (p. 99) is zeer summier. -1- Zijn er inmiddels aanvullende gegevens over 2018 bekend, waardoor u de in de brief van 19-2 gegeven informatie kunt aanvullen? -2- Zo ja, kunnen we die ontvangen?
Pagina boek:	99
Antwoord:	Er zijn geen aanvullende gegevens bekend. Zoals aangegeven in de beantwoording van de technische vragen kunnen niet alle vragen met terugwerkende kracht in het gewenste detailniveau worden beantwoord. Voor een deel komt dit doordat de gegevens niet op de door u gewenste detailniveau zijn verzameld. In 2019 wordt de monitoring op de ambitie

	verder vorm gegeven. Bij de jaarrekening 2019 zal deze monitoring worden gedeeld met uw raad.

Fractie:	**D66-3**
Vraag:	Van Wijken Weten In de wijkprogramma's is te zien dat de Teams Leefomgeving hun inzet op specifieke thema's vaak projectmatig organiseren in specifieke projecten per wijk. -3- Op welke wijze worden deze projecten en de bijbehorende resultaten gestructureerd bijgehouden en gedeeld tussen de verschillende teams?
Pagina boek:	
Antwoord:	De teams Leefomgeving hebben aanspreekpunten per thema. Als er projecten zijn die voor de hele stad interessant zijn of om te volgen als pilot, worden deze bij een themagroep belegd waarin ook adviseurs zitten van de kernorganisatie. Zij zorgen dat ervaringen, resultaten en informatie gedeeld worden.

Fractie:	**D66 - 4 en 5**
Vraag:	Cluster W&I in de wijken -4- Wat is de stand van zaken m.b.t. de aangekondigde verschuiving binnen cluster W&I naar wijkgericht werken nabij de inwoners? Hiervan wordt op enkele punten melding gemaakt (p. 23, 44, 56, maar de transitie lijkt minder verstrekkend te zijn dan al in de vorige collegeperiode aan de raad was aangekondigd. -5- Tot welke resultaten heeft de start van deze nieuwe werkwijze tot nu toe geleid?
Pagina boek:	
Antwoord:	Het cluster W&I is volop in ontwikkeling. Recent is het organisatie- en implementatieplan opgesteld en voorgelegd aan de directie en de ondernemingsraad. Op korte termijn ontvangt u het plan Doorbraak naar Werk waarin u verder wordt geïnformeerd hierover. Gekoerst wordt op een effectuering van de organisatieverandering per 1-1-2020. Wij verwachten de nieuwe werkwijze bij gaat dragen aan de realisatie van onze ambitie.

Fractie:	**D66 - 6 en 7**
Vraag:	Passende inzet van zorg en ondersteuning Het jaarverslag meldt een knelpunt bij het optimaal bieden van passende zorg na beoordeling door de sociale wijkteams (p. 24), waardoor meer samenwerking nodig is. -6- Hoe groot is dit probleem? -7- In welk deel van de gevallen zijn sociale wijkteams dan wel anderen die de indicatie stellen op dit moment onvoldoende in staat specialistische jeugdhulp, zoals bijvoorbeeld jeugd-GGZ optimaal te indiceren?
Pagina boek:	24
Antwoord:	Op dit moment is niet te kwantificeren hoe groot dit knelpunt is, zoals benoemd in vraag 6 en 7. We zien wel dat een deel van de andere verwijzers (dus degenen naast het sociaal wijkteam, zoals huisartsen) in de jeugdzorg geheel autonoom deze zorg toewijst. Ervaringen in andere regio's tonen aan dat een intensievere samenwerking tussen sociale wijkteams en andere verwijzers kan leiden tot inzet van beter passende zorg. In Arnhem zijn hierin nog verbeteringen mogelijk. In de Perspectiefnota zullen we hiertoe maatregelen voorstellen.

Fractie:	**D66 -8**

Vraag:	Op pagina 24 van de jaarstukken wordt gemeld dat met de corporaties de inventarisatie wordt afgerond rondom het tekort aan levensloopbestendige of zorggeschikte woningen. Dit probleem is echter veel groter dan alleen de corporatiesector, getuige ook het nieuws van afgelopen week. -8- Welke stappen heeft de gemeente in 2018 gezet om ook buiten de corporatiesector de beschikbaarheid van voldoende levensloopbestendige woningen te stimuleren?
Pagina boek:	24
Antwoord:	Medio 2018 is een werkgroep van verschillende partijen gestart om samen te bepalen wat onder een levensloopbestendige woning wordt verstaan, voor zowel nieuwbouw als bestaande bouw. Uitgangspunt voor nieuwbouw is zoveel mogelijk levensloopbestendig bouwen. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de gewenste omvang van levensloopbestendige woningen. Op basis hiervan maken gemeente en corporaties afspraken over het aantal woningen binnen de bestaande voorraad, dat levensloopbestendig kan worden gemaakt. Het gaat daarbij om nader te bepalen basisvoorzieningen. De werkgroep zal in de eerste helft van 2019 een voorstel doen voor deze afspraken. Bij nieuwbouwontwikkelingen (zowel voor huur als koop) en herbestemming wordt levensloopbestendigheid altijd als aandachtspunt meegegeven; het is als thema opgenomen in de toelichting op bestemmingsplannen. Het levensloopbestendig maken van bestaande koopwoningen is de verantwoordelijkheid van de woningeigenaren zelf. Woningeigenaren kunnen - net als huurders - een beroep doen op de Wmo voor woningaanpassingen zoals een traplift of aangepast toilet, indien nodig (als gevolg van beperkingen). De gemeente werkt in de eerste helft van 2019 een voorstel uit voor een bewustwordingscampagne om senioren te attenderen op het belang van tijdig aanpassen van hun woning en voorlichting te geven over de bouwkundige en financiële mogelijkheden hiervoor. Hierbij zal aansluiting worden gezocht bij de nieuwe regeling voor Toekomstbestendig wonen die het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn) heeft ontwikkeld in samenwerking met de provincie Gelderland; deze regeling is bedoeld voor zowel verduurzaming als het levensloopgeschikt maken van woningen.

Fractie:	**D66 - 9**
Vraag:	Zijwaartse druk op de jeugdhulp Op pagina 25 wordt gesproken van 'zijwaartse druk' van uit het onderwijs op de jeugdhulp. – -9- Welke afspraken zijn in 2018 gemaakt om deze druk te verminderen of te voorkomen?
Pagina boek:	25
Antwoord:	In 2018 zijn hierover geen expliciete afspraken gemaakt. De professionals van de wijkteams (en van het onderwijs) handelen vanuit hun beroepsperspectief. Samen doen wat nodig is, is hierbij in 2018 steeds het credo geweest. Op onderdelen leidt dit tot een stijging van uitgaven. In 2019 gaan we in gesprek met het onderwijs om te komen tot heldere afspraken.

Fractie:	**D66 - 10 en 11**
Vraag:	Verkenningen LHBTI-gemeenschap -10- Wat is de vraagstelling van de verkenningen die op p. 26 worden genoemd -11- Wanneer wordt de raad geïnformeerd over de uitkomsten hiervan?

Pagina boek:	26
Antwoord:	De hoofdvraag van deze verkenning is: Hoe kan de leefsituatie van de Arnhemse LHBTI-gemeenschap verbeterd worden? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een aantal deelvragen opgesteld: Hoe is de leefsituatie van de Arnhemse LHBTI-gemeenschap, en dan vooral op het gebied van acceptatie, veiligheid en zichtbaarheid? Wat gaat wel goed en wat dient verbeterd/versterkt te worden? Hoe is de behoefte aan hulp en ondersteuning? Voor de transgendergemeenschap zijn specifieke interviewvragen ontwikkeld voor verschillende thema's: Levensloop, participatie, transgendergemeenschap, inclusie, veiligheid en acceptatie, belangenorganisaties, psychologische problematiek en ervaring met gemeente en overheid. In september vindt een bijeenkomst plaats waarin de bevindingen gedeeld worden met de deelnemers die hebben meegewerkt aan de verkenningen en overige belangstellenden. De raad zal hierna schriftelijk geïnformeerd worden.

Fractie:	**D66 - 12, 13 en 14**
Vraag:	"Er zijn minder inwoners vanuit de sociale wijkteams doorverwezen naar de partners voor schulddienstverlening (p. 31)." -12- Hoe verhoudt dit zich tot het aantal inwoners met problematische schulden? -13- Zijn er minder mensen met schuldenproblemen of is er enkel minder doorverwezen? -14- En indien er minder is doorverwezen: waarom?
Pagina boek:	31
Antwoord:	12-. Er is geen registratie van het aantal mensen met problematische schulden. Wel zijn er landelijke schattingen beschikbaar en is er informatie over betalingsachterstanden (bijv. via BKR en CAK). Hieruit blijkt dat het aantal mensen met problematische schulden al jaren licht daalt. De afname van het aantal verwijzingen vanuit wijkteams naar Rijnstad en PLANgroep daalt echter sterker dan de landelijke trend. -13-. Combinatie van beide. -14-. Met name het aantal verwijzingen naar Rijnstad blijft achter bij de verwachtingen. Aangezien de Sociale Wijkteams pas sinds oktober 2018 zijn gestart met de registratie van inwoners met financiële problemen hebben we nog niet voldoende inzicht in de redenen hiervoor. In de loop van 2019 verwachten we hier een beter beeld van te krijgen.

Fractie:	**D66 -15**
Vraag:	-15- Is de situatie rondom het station en park Sonsbeek ivm jongeren en drugs- en alcoholproblematiek een aandachtspunt geweest? Zo ja welke acties zijn er ondernomen.
Pagina boek:	35
Antwoord:	In 2018 is dit signaal niet bij de gemeente binnen gekomen. Dit signaal is in 2019 gemeld bij de gemeente. Er wordt nu extra inzet gepleegd door oa wijkagent, straathoekwerker, Jtta, handhaving. Er is een afstemmingsoverleg tussen de verschillende partijen, waarbij gewerkt wordt aan een plan van aanpak.

Fractie:	**D66 - 16, 17 en 18**
Vraag:	"Daarnaast is op sommige plekken de fysieke inrichting niet goed afgestemd op het gebruik, dit werkt onveilige situaties in de hand." -16- Over wat voor een soort "onveilige situaties" hebben we het dan? (Geweldsdelicten, Zedendelicten?)

	-17- Kan het college een overzicht geven van de plekken waar de fysieke inrichting niet goed afgestemd is en daarbij een overzicht wat de kosten zijn om deze plekken veilig te maken? -18- Kan het college een overzicht verstrekken van het aantal en welke incidenten/delicten hebben plaatsgevonden in Malburgen omdat de fysieke inrichting niet goed is afgestemd op het gebruik? Het beoogd resultaat is; Inwoners voelen zich veilig op straat, ook in de avonduren.
Pagina boek:	49
Antwoord:	16- Onoverzichtelijke plekken, meer gevoel van onveiligheid bijv. op Winkelcentrum De Drieslag, maar ook onoverzichtelijke verkeerssituaties. 17-Parkeerplekken waar wordt gedeald en verkeerssituaties in beeld d.m.v. schouw 18- Deze zijn in beeld d.m.v. diverse schouwingen bij verkeerssituaties, maar ook incidentencijfers aangaande de Drieslag.

Fractie:	**D66 - 19 en 20**
Vraag:	Het beoogd resultaat is; Inwoners voelen zich veilig op straat, ook in de avonduren. -19- Welke acties zijn er ondernomen om de veiligheid overdag en in de avond te vergroten -20- Tot welke verbetering heeft dit geleid?
Pagina boek:	49
Antwoord:	19. Meer handhaving en politie ingezet. Het winkelcentrum heeft veel aandacht van de wijkagent. Vanuit TLO ligt er een plan van aanpak om gezamenlijk met ondernemers, huiseigenaren en buurtbewoners te komen tot verbetering van de leefbaarheid. Dit PvA bevindt zich in de opstartfase. 20. Handhaving en politie is beter zichtbaar en dus meer aanwezig. Dit wordt gezien en gewaardeerd door buurtbewoners en bezoekers. Dit wordt duidelijk aangegeven. Enquetes, criminaliteitscijfers etc zijn de afgelopen periode niet geupdate, dus wij moeten afgaan op hetgeen wij horen van bezoekers/bewoners en zij waarderen de toegenomen inzet van handhaving/politie.

Fractie:	**D66 - 21, 22 en 23**
Vraag:	“Er zijn ook steeds meer signalen van overlast van bovenwoningen, veel mensen ingeschreven op één adres, maar ook fysieke veiligheid, door achterstallig onderhoud vallen ramen uit het kozijn. Tot nu toe heeft zich nog geen ernstig incident voorgedaan, maar dat kan in de toekomst veranderen. Hierover is contact gelegd met de ODRA en wijkagent en gaat in 2019 opgepakt worden” -21- Wat verstaat het college onder “veel mensen ingeschreven op één adres”? Welk aantal hanteert u voor de definitie veel? -22- Wat heeft het college tot nu toe gedaan om de fysieke veiligheid van Arnhemmers te waarborgen als er op dit moment ramen uit het kozijn vallen? -23- Hoe moeten we de opmerking “Tot nu toe heeft zich nog geen ernstig incident voorgedaan, maar dat kan in de toekomst veranderen” plaatsen? Is deze onveilige situatie al aangepakt? -24- Om hoeveel panden gaat het waar dit probleem zich voordoet?
Pagina boek:	50
Antwoord:	21. Veel = meerdere volwassenen. Om hoeveel exact het per adres gaat, is niet duidelijk. 22. Het ging om 1 raam, deze is ondertussen vervangen. (De woningen zijn in bezit van diverse particuliere eigenaren, dus geen corporatie bezit) 23. Ongelukkige formulering, zie antwoord vraag 22

	24. Dit is niet geïnventariseerd. Aangezien het allemaal particulier eigendom is, kan de gemeente pas handelen na een melding van eigenaar/bewoner. Tot nu toe zijn meldingen bij ons en de Odra niet bekend.

Fractie:	**D66 - 25 en 26**
Vraag:	"Er is een inloopspreekuur Werk en Inkomen in Kronenburg in samenwerking met UWV en Sociaal Wijkteam. Het team leefomgeving is in gesprek met Rijnstad over het doen van een voorzieningencheck in een specifiek gebied. Het is niet gelukt deze in 2018 uit te rollen" -25- Waarom is het niet gelukt? Graag toelichting hierop. -26- Wat moet er aangepast worden om het wel te laten lukken?
Pagina boek:	60
Antwoord:	Het gaat hier om twee verschillende projecten. Project Schepen te Boeckoppad in Kronenburg: inloopspreekuur ism UWV en SWT. Dit project is afgerond in 2018. Het project waar voorzieningenchecks zouden worden ingezet is het project Rijnlandflat in Vredenburg. 25. De doorlooptijd werd te lang en er is gezocht naar een andere oplossing. 26. Inmiddels is er op dit project (Rijnlandflat) een projectleider ingehuurd en zijn de plannen aangepast. Er is een externe partij ingehuurd om de diverse problematiek, die alle partners zien, te inventariseren.

Fractie:	**D66 - 27**
Vraag:	"In de lokale drie Tot nu toe heeft zich nog geen ernstig incident voorgedaan, maar dat kan in de toekomst veranderen hoek is besproken de aangiftebereidheid te bevorderen door het vergemakkelijken van het doen van aangifte en het prioriteit geven aan de vervolging" -27- Op welke wijze heeft dit plaatsgevonden? Welke inspanningen zijn hiervoor geleverd? Eerder heeft D66 gevraagd een mobiel aangifte mogelijkheid op de Korenmarkt te faciliteren in ieder geval op de vrijdagen en zaterdagen, tot op heden hebben wij hier nog niks op vernomen.
Pagina boek:	67
Antwoord:	In het periodieke overleg van de burgemeester met de politie en OM is gesproken over het belang om op een zorgvuldige manier aandacht te schenken aan discriminatie. Door het serieus omgaan met meldingen, aangiftes zonder drempels op te werpen. Het OM is gevraagd om waar mogelijk hier ook vervolg aan te geven. De aandacht is benadrukt door het onderwerp te prioriteren in de Kadernota veiligheid 2018-2022. Bij de politie heeft dit de aandacht door het instrueren van medewerkers en de aanstelling van een Operationeel Expert Discriminatie. Er is geen mobiele aangiftemogelijkheid op de Korenmarkt. Wel neemt de politie deel aan een gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (Horecadeurpanel Arnhem).

Fractie:	**D66 - R2**
Vraag:	Wegenonderhoud In programma R2 (p. 73) wordt vermeld dat de MJPB 2019-2022 slechts deels rekening houdt met benodigde extra middelen voor wegenonderhoud. Welk deel van door het college verwachte meerkosten is nog niet begroot?

Pagina boek:	73
Antwoord:	In de MJPB 2019-2022 is voorgesteld om de noodzakelijke uitbreiding van het structurele budget voor wegenonderhoud in twee stappen te realiseren. De uitbreiding van het budget voor wegenonderhoud is in deze MJPB beperkt tot een bedrag van 0,465 (2019) oplopend tot € 0,9 miljoen(2022) per jaar. De opgave is groter en vergt een budgetverhoging oplopend tot € 1,4 miljoen per jaar. Het nog niet begrote deel bedraagt dus 0,5 miljoen per jaar.

Fractie:	**D66 - 28**
Vraag:	Markten Het college rapporteert dat sfeervolle en aantrekkelijke markten niet langer een doel zijn (p. 78, 79) omdat de markten verzelfstandigd zijn. De gemeente is wel voor meer doelen afhankelijk van derden om ze te bereiken. -28- Op basis van welke wijziging van de MJPB (welk raadsbesluit) is niet alleen besloten tot verzelfstandiging maar ook dit doel voor een aantrekkelijke stad geschrapt?
Pagina boek:	78
Antwoord:	Door de verzelfstandiging heeft de markt een andere positie gekregen, hetgeen zich vertaalt in de aandacht en verwoording in de doelen en de jaarrekening. Dat wil overigens allerminst zeggen dat er geen aandacht en inzet meer is voor sfeervolle en aantrekkelijke markten en daarmee voor een aantrekkelijke stad.

Fractie:	**D66 - 29 en 30**
Vraag:	Het placemakingproject op het Gele Rijdersplein is vroegtijdig beëindigd. Toch wordt op pagina 80 wel gesproken over het toekomstperspectief voor het plein dat mede op basis van het placemakingproject vorm moest krijgen. -29-Hoe gaat de gemeente het proces richting de toekomst van het plein en de roomdivider vormgeven? -30- En op welke wijze worden gebruikers en omwonenden van het plein hierbij betrokken?
Pagina boek:	80
Antwoord:	29 - Zoals in het interpellatiedebat toegezegd en herhaald tijdens de mondelinge vragen op 17 april jl zullen wij naar verwachting in de loop van mei, of gezien de vakantieperiode begin juni, met onze inzichten naar uw raad komen. Zoals toegezegd zullen we daarbij ook een doorkijk naar het vervolg maken. Een deel van het toekomstperspectief van het plein zoals in het raadsbesluit uit juli 2017 opgenomen, namelijk de vergroening van het plein is inmiddels gerealiseerd. 30 - Bewoners, ondernemers, Platform Binnenstad Arnhem en Arnhem6811 zijn vertegenwoordigd in de klankbordgroep Gele Rijdersplein. De klankbordgroep wordt regelmatig geïnformeerd en geconsulteerd over de uitvoering van het voorgenoemde besluit. Daarnaast vinden indien daar aanleiding toe is, algemenere bewoners- en ondernemersavonden plaats over voorgenomen plannen.

Fractie:	**D66 - 31 en 32**
Vraag:	Beleidsuren Op diverse programma's is sprake van extra beleidsuren die niet begroot zijn (p. 87, 95, 105, 127). In het verleden werden deze uren ook voor een significant deel

	uit andere budgetten dan personeel gedekt (tabel p. 163). Dat is in 2018 niet meer gebeurd. -31- Kunnen wij een totaaloverzicht ontvangen van de begrote en bestede beleidsuren in 2018 (in euro's en in FTE) per programma, en de dekking van niet begrote uren uit reguliere middelen van het programma of als nadeel uit de algemene reserve? 13% van de Arnhemse loonkosten bestaat in 2018 uit externe inhuur (p. 128). -32- Gelieve de hierboven gevraagde uren en euro's tevens uit te splitsen naar eigen inzet en externe inhuur.
Pagina boek:	87, 95,105,127
Antwoord:	31 - Zie onderstaande tabel voor begroot en besteed in totale uren en kosten van de gemeente. Alle overschrijdingen komen als nadeel tlv de algemene reserve, alle voordelen tgv de algemene reserve. Als het wel betrekking had op een specifiek project maar daar niet op is toebedeeld dmv urenschrijven, komen die voordelen ook tgv de algemene reserve. Door de complexe wijze van uren doorberekenen komt dit helaas nog weleens voor. We zijn bezig deze methodiek aan te passen. Er is een overschrijding op de beleidsuren. Kortheidshalve verwijzen we naar de paragraaf bedrijfsvoering waaruit blijkt dat we binnen de kaders van de personeelsbegroting zitten.

Rijlabels	begroting EUR	geboekt EUR	vrije ruimte EUR	begroting aantal uren	geboekt aantal uren
IR1 Veiligheid	**0**	**6.950**	**-6.950**	**0**	**70**
IT11 Crisisbeheersing en Brandweer	0	6.950	-6.950	0	70
IR2 Verkeer, vervoer en waterstaat	**0**	**45.775**	**-45.775**	**0**	**394**
IT21 Verkeer en vervoer	0	44.651	-44.651	0	383
IT22 Parkeren	0	1.124	-1.124	0	11
IR4 Educatie	**0**	**37.649**	**-37.649**	**0**	**382**
IT42 Onderwijshuisvesting	0	37.649	-37.649	0	382
IR5 Cultuur, recreatie en sport	**0**	**31.459**	**-31.459**	**0**	**295**
IT52 Sportaccommodaties	0	6.980	-6.980	0	66
IT53 Cultpresent, cultproduct, cultpartic	0	24.479	-24.479	0	230
IR7 Gezondheid en Milieu	**0**	**1.718**	**-1.718**	**0**	**17**
IT72 Riolering	0	1.718	-1.718	0	17
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	**270.000**	**299.839**	**-29.839**	**2.367**	**2.629**
T01 Bestuur	250.000	299.839	-1.718	2.192	2.629
T02 Burgerzaken	20.000	0	20.000	185	0
R1 Veiligheid	**100.098**	**0**	**100.098**	**927**	**0**
T12 Openbare orde en Veiligheid	100.098	0	100.098	927	0
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	**592.293**	**711.472**	**-119.179**	**5.504**	**6.611**
T21 Verkeer en vervoer	371.813	383.211	-11.398	3.506	3.613
T22 Parkeren	94.000	233.737	-139.737	859	2.135
T25 Openbaar vervoer	126.480	94.524	31.956	1.155	863
R3 Economie	**1.728.088**	**2.087.403**	**-359.315**	**15.803**	**19.089**
T31 Economische ontwikkeling	1.581.688	1.865.164	-283.476	14.503	17.103
T34 Arnhem promotie	146.400	222.239	-75.839	1.308	1.986
R4 Educatie	**758.829**	**905.862**	**-147.033**	**7.029**	**8.392**
T42 Onderwijshuisvesting	458.716	240.675	218.041	4.098	2.150
T43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	300.113	665.187	-365.074	2.816	6.242
R5 Cultuur, recreatie en sport	**2.430.433**	**2.690.827**	**-260.394**	**22.572**	**24.990**
T51 Sportbeleid en activering	271.649	518.256	-246.607	2.416	4.610
T53 Cultpresent, cultproduct, cultpartic	761.437	795.774	-34.337	6.765	7.070
T54 Musea	132.381	434.708	-302.327	1.264	4.151
T55 Cultureel erfgoed	380.649	625.558	-244.909	3.705	6.089
T57 Openbaar groen en (openlucht) recrea	884.317	316.531	567.786	**8.578**	3.070
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	**2.756.267**	**4.149.350**	**-1.393.083**	**25.684**	**38.666**
T61 Samenkracht en burgerparticipatie	530.952	753.862	-222.910	4.881	6.931
T62 Wijkteams	0	74.182	-74.182	0	640
T63 Inkomensregelingen	57.999	270.963	-212.964	529	2.472
T64 Begeleide participatie	72.499	0	72.499	671	0
T65 Arbeidsparticipatie	387.143	599.377	-212.234	3.643	5.640
T66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	128.395	644.307	-515.912	1.208	6.064
T671 Maatwerkdienstverlening volwassenen	70.200	415.495	-345.295	661	3.912
T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	718.488	543.985	174.503	6.640	5.028
T681 Geescaleerde zorg volwassenen	790.591	847.179	-56.588	7.449	7.982
R7 Gezondheid en Milieu	**2.379.899**	**2.491.275**	**-111.376**	**22.346**	**23.391**
T71 Volksgezondheid	361.494	407.430	-45.936	3.300	3.720
T72 Riolering	33.100	0	33.100	306	0
T73 Afval	33.104	0	33.104	307	0
T74 Milieubeheer	1.952.201	2.083.845	-131.644	18.429	19.672
R8 Wonen en Ruimte	**3.152.407**	**2.613.910**	**538.497**	**29.305**	**24.299**
T81 Ruimtelijke Ordening	1.041.076	917.155	123.921	9.865	8.691
T82 Grondexploit (niet-bedrijventerrein)	537.335	225.748	311.588	4.813	2.022
T83 Wonen en bouwen	1.573.996	1.471.007	102.989	14.537	13.586
R9 Financien en bedrijfsvoering	**385.247**	**37.659**	**347.588**	**3.376**	**330**
T04 Overhead	385.247	37.659	347.588	3.376	330
Eindtotaal	**14.553.561**	**16.111.146**	**-1.557.585**	**135.095**	**149.553**

32 -Helaas kunnen wij dat niet nader specificeren, aangezien niet op dat detailniveau geregistreerd wordt.

Fractie:	**D66 - 33**
Vraag:	Waarom is het budget voor onderwijshuisvesting dit jaar niet besteed?
Pagina boek:	87
Antwoord:	Deze middelen waren ook niet bedoeld om in 2018 uit te geven maar dienen ter dekking van toekomstige kapitaallasten voor investeringen in het IHP en speciaal onderwijs.

	Waren helaas administratief onjuist in de begroting opgenomen waardoor het nu lijkt op een onderschrijding. Dit is in toekomstige jaren inmiddels gecorrigeerd. Dit wordt verwerkt in de Perspectiefnota en de MJPB

Fractie:	**D66 -34**
Vraag:	Op pagina 89 worden slechts de cijfers over 2016 en 2017 genoemd, terwijl cijfers over 2018 inmiddels beschikbaar zouden moeten zijn. -34- Kunnen wij alsnog de cijfers over 2018 ontvangen?
Pagina boek:	89
Antwoord:	De gegevens die gebruikt worden komen uit "Waar staat je gemeente". Hierin zijn de gegevens over 2018 nog niet opgenomen. Zodra deze wel opgenomen zijn, zullen wij u hierover informeren.

Fractie:	**D66 - 35**
Vraag:	“Om de arbeidsparticipatie te vergroten ontwikkelden de wijkteams en het cluster Werk en Inkomen een nieuwe wijk- en gezinsgerichte aanpak voor mensen in de bijstand. Om te komen tot een integrale aanpak hebben wijkteams eveneens toegang tot de instrumenten voor arbeidstoeleiding gekregen. “ -35- Welke resultaten zijn hiermee behaald? Svp een overzicht
Pagina boek:	97
Antwoord:	Op verschillende manieren is in afgelopen jaar gewerkt aan het vormgeven van de integrale aanpak. De proeftuinen, meer wijkgericht werken vanuit W en I, inzichtelijk maken van instrumenten voor arbeidstoeleiding voor sociale wijkteams etc. De resultaten die op deze wijze zijn geboekt zijn niet separaat weer te geven ten opzichte van het totaalresultaat.

Fractie:	**D66 - 36, 37 en 38**
Vraag:	In 2018 werd 0,5 miljoen in proeftuinen geïnvesteerd. Hiervoor zijn proeftuinen met wijkcoaches in vier wijken ingericht. De wijkgerichte werkwijze is in 2018 verder geïmplementeerd, waarbij inspanningen vanuit de participatiewet, WMO en jeugdwet worden gebundeld. -36- Hoeveel mensen zijn er uit de bijstand geholpen met dit project? -37- Welke andere voordelen (nieuwe inzichten) zijn er behaald? -38- Wat verwacht het college voor aankomend jaar van deze proeftuin?
Pagina boek:	97
Antwoord:	Er zijn verschillende proeftuinen vormgegeven, vooral gericht op het ontdekken en ontwikkelen van werkwijzen. De proeftuinen hadden dan ook allemaal een ander karakter. Beschrijving van de proeftuinen is in de raadsbrief van 6 maart 2018 met de raad gedeeld. Enkele cijfers behorend bij de proeftuinen (stand per juli 2018):

	  De leervragen waren gericht op: • hoe werkt een goede toegangspoort, wie/waar en hoe je benader je de inwoners? • hoe komen we tot een sluitende aanpak op preventie? • hoe werken we optimaal samen in de keten? (participatierotonde) • hoe werken we vanuit de integraliteit van de leefdomeinen van inwoners en wat is daar voor nodig? De proeftuinen zelf zijn afgerond, de laatste eind december 2018. Op alle leervragen hebben we ervaring opgedaan die nu meegenomen wordt in de doorontwikkeling van Werk en Inkomen.

Fractie:	**D66 - 39**
Vraag:	De activerende schulddienstverlening wordt uitgevoerd door de Sociale Wijkteams, Rijnstad en Plan groep. Het aantal aanmeldingen bij Rijnstad en Plangroep is in 2017 en 2018 achtergebleven bij de verwachting. Het is niet duidelijk waardoor dit wordt veroorzaakt. Mede daarom heeft de rekenkamer in 2018 een onderzoek in gang gezet naar de effectiviteit en organisatie van de schulddienstverlening. -39- Welke acties heeft het college uitgezet toen duidelijk werd dat het aantal aanmeldingen achterbleef?
Pagina boek:	98
Antwoord:	-39- Voordat de rekenkamer aankondigde onderzoek te gaan doen naar de schulddienstverlening in Arnhem, heeft het college in het coalitieakkoord 2018-2022 de afspraak gemaakt om een evaluatie uit te voeren naar het hele traject van schulddienstverlening. Met als doel om de meest passende en effectieve schulddienstverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen. Dankzij het onderzoek van de rekenkamer, hoefde geen separaat onderzoek te worden uitgevoerd. In 2018 zijn gesprekken gevoerd met sociale wijkteams en Rijnstad over het lage aantal aanmeldingen. De sociale wijkteams hebben hierna de volgende acties ondernomen; sterke sturing op aanmeldingen bij Rijnstad door teamleider-bestuurders, extra inzet van aandachtsfunctonarissen met expertise op armoede en schulden, aanvullende training voor alle wijkcoaches en start met registratie van hulp bij financiële problemen.

Fractie:	**D66 -40**
Vraag:	Pagina 98: Voor vrouwenopvang wordt ingezet op ambulantisering: hulp bieden in de thuissituatie en daarmee het voorkomen van opvang. -40- Kan het college de onderbouwing geven waaruit blijkt dat bovengenoemde realistisch en haalbaar is. Zeker gezien de huidige situatie binnen de vrouwenopvang.
Pagina boek:	98

Antwoord:	De afgelopen jaren is de ombuiging van opvangplaatsen naar meer ambulante trajecten realistisch gebleken. Het uitgangspunt hierbij is dat Moviera voldoende capaciteit overhoudt om te voldoen aan de landelijke en wettelijke verplichtingen voor het bieden van opvang. Ter onderbouwing enkele cijfers van de afgelopen jaren:

	2014	2015	2016	2017
Ambulante trajecten	392	420	491	551
Opvang trajecten	151	92	115	80
Crisisopvang/analysefase	246	245	253	169

Fractie:	**D66 -41 en 42**
Vraag:	Als opvang toch noodzakelijk is, dan wordt ingezet op zelfredzaamheid en duurzame doorof uitstroom door het bieden van goede nazorg. -41- Kan het college aangeven wat ze hiervoor gedaan heeft het afgelopen jaar? -42- Zijn vrouwen in de vrouwenopvang specifiek geholpen met de schuldenproblematiek, wetende dat veel vrouwen met hogere schulden uit de opvang komen dan dat ze erin gaan.
Pagina boek:	98
Antwoord:	-41- Tijdens het verblijf in de opvang wordt naast -bijvoorbeeld- behandeling van verslaving of een psychiatrisch ziektebeeld, in kaart gebracht wat de cliënt nodig heeft om duurzaam te kunnen uitstromen. Op basis hiervan wordt samen met de cliënt een persoonlijk plan gemaakt. In de meeste gevallen betreft dit een aantal uren begeleiding door een zorgaanbieder en/of een sociaal wijkteam, zolang als nodig. De soort en mate van begeleiding is afgestemd op de persoonlijke situatie en kan bestaan uit -bijvoorbeeld- hulp bij het voeren van een huishouden, het opbouwen van een sociaal netwerk, budgetbeheer, participatie dmv vrijwilligerswerk etc. -42- Tijdens het verblijf in de opvang wordt samen met de cliënt naar het inkomen gekeken, waarbij ook aandacht voor de aanwezigheid van schulden is. Het regelen van een eigen inkomen voor deze groep is complex constateerde de Nationale Ombudsman in zijn onderzoeksrapport "Vrouwen in de knel" (juni 2017). Het ministerie van VWS en de gemeenten / VNG zijn aan de slag met de uitvoering van de onderzoeksaanbevelingen, die er onder meer op zijn gericht om de (groei van-) schulden tijdens de opvangperiode te voorkomen.

Fractie:	**D66 - 43, 44, 45 en 46**
Vraag:	Pagina 100: Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden Hiervoor is een inrichtingsplan opgesteld, dit is de basis voor de uitvoering door de diverse betrokken partners. -43- Kan het college het inrichtingsplan delen met de raad? -44- Hebben alle betrokken partners dit inrichtingsplan ontvangen van de gemeente? -45- Wanneer is dit inrichtingsplan gemaakt en verspreid? -46- Waarom is het ROC niet genoemd als partner voor de gemeente Arnhem?
Pagina boek:	100

Antwoord:	-43- Het Inrichtingsplan is een plan dat in de loop van 2018 en begin 2019 is opgesteld met de partners die samen het Jongerenperspectieffonds (JPF) uitvoeren. Het betreft afspraken over deze uitvoering. Het plan is in 2019 vastgesteld door gemeente en partners. Omdat het een plan is van zowel gemeente als deelnemende partners hebben we de vraag over delen en openbaar maken van de werkwijze ook aan deze partijen voorgelegd. -44- Alle partners die het JPF uitvoeren (Stichting Wijkteams Arnhem, PLANgroep, KBNL, jongerenbegeleider en gemeente) hebben dit plan ontvangen. -45- Het inrichtingsplan is in de pilotfase gemaakt en de laatste versie is begin 2019 (voor de start van het daadwerkelijke JPF) met de uitvoerend partners vastgesteld en gedeeld. -46- De ROC's hebben net als o.m. Opr€cht, Rijnstad, HAN, Jongerenloket W&I, andere scholen een rol als verwijzer/signaleerder. Zij hebben geen uitvoerende rol in het JPF. Wel zijn zij actief geïnformeerd over deze werkwijze zodat zij naar het JPF gaan verwijzen. Daarnaast zijn wij we in gesprek over hun signalerende en verwijzende rol (om het proces te verbeteren en het aantal aanmeldingen naar het JPF te verhogen).

Fractie:	**D66 - 47**
Vraag:	Loonkosten Werk&Inkomen. “In verband met de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen is in 2018 terughoudend omgegaan met het invullen van vacatureruimte” -47- Kan het college een toelichting en onderbouwing geven op deze mededeling?
Pagina boek:	102
Antwoord:	Arnhem staat voor een forse opgave op het gebied van bijstandsontwikkeling. Om hier invulling aan te geven is in de afgelopen jaren een geheel nieuwe uitvoeringstructuur opgezet met o.a. Scalabor, WSP en Activerend Werk. Zoals u onder ander in de raadsinformatiebrief "Op weg naar Doorbraak naar Werk" (06-03-2018) heeft kunnen lezen wordt ook kritisch gekeken naar onze eigen uitvoeringsstructuur: wat vragen de wijken en het programma Doorbraak naar Werk aan onze uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen? Welke doorontwikkeling van professionals past hierbij? Ervaringen hiervoor zijn onder meer opgedaan in de proeftuinen. Omdat het kritisch kijken naar de uitvoeringsstructuur (aangekondigd in maart 2018) kan leiden tot een andere inrichting van de organisatie is behoudend omgegaan met het invullen van vacatureruimte (onder andere om boventalligheid / frictiekosten te voorkomen). Daar waar nodig is in 2018 inhuur ingezet om de werkzaamheden uit te voeren.

Fractie:	**D66 - 48**
Vraag:	Resultaat vrouwenopvang -48- Voordeel van 133.000 waarom is dit niet besteed aan extra opvangplekken of het tegengaan van schuldenproblematiek in de opvang?
Pagina boek:	104
Antwoord:	Jaarlijks worden (door de 4 centrumgemeenten) subsidieafspraken gemaakt met Moviera over het aantal en soort opvangplaatsen. In ieder individueel traject dat vrouwen krijgen aangeboden is inbegrepen dat gekeken wordt naar het voorkomen en/of oplossen van schuldenproblematiek. In 2018 is geen signaal ontvangen dat er onvoldoende opvangplaatsen zouden zijn. Wel is, in het onderzoeksrapport van de Nationale Ombudsman 'vrouwen in de knel

	(juni 2017)', geconstateerd dat o.a. door complexe regelgeving het voor vrouwen in de opvang moeilijk is om inkomen en het voorkomen van schulden goed te regelen. Het ministerie van VWS en de gemeenten / VNG zijn aan de slag met de uitvoering van de aanbevelingen uit dit rapport, die er onder meer op zijn gericht om de (groei van-) schulden tijdens de opvangperiode te voorkomen.

Fractie:	**D66 - 49 en 50**
Vraag:	Minder dubieuze debiteuren Op pagina 103 wordt melding gemaakt van een verschil in de verwachte niet inbare vorderingen van 1,6 mln. Hierbij is niet vermeld of dit een voordeel of nadeel betreft, en of dit incidenteel/structureel verrekend wordt met de AR/een BR. -49- Klopt het dat het gaat om een incidenteel voordeel van 1,6 mln ten goede van de AR? -50- Zo nee, waarom niet?
Pagina boek:	103
Antwoord:	De genoemde € 1,6 mln. voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken betreft een incidenteel voordeel. Dit voordeel wordt niet toegevoegd aan de AR, maar aan de BR bedrijfsvoering. Omdat er nog onzekerheid bestaat over de juiste hoogte van deze post en dit bedrag in 2019 nog nodig kan zijn om de voorziening op het juiste peil te brengen, is het bedrag toegevoegd aan de BR Bedrijfsvoering.

Fractie:	**D66 - 51**
Vraag:	In tegenstelling tot andere gemeentes (p. 137) en in afwijking van de aanbevelingen uit het onderzoek naar de spelregels van het weerstandsvermogen (p. 135) rekent Arnhem risico's op structurele budgetten niet twee jaar mee in de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit. -51- Waar zou onze weerstandsfactor (31-12-2018) op uitkomen als risico's op structurele budgetten wel twee jaar lang meegeteld zouden worden?
Pagina boek:	137
Antwoord:	Hieronder op de eerste plaats het huidige scenario: Huidig scenario **Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit** **JV 2018** 90% **Benodigde weerstandscapaciteit** Gemeentebrede risico's 28.833 Risico's grondexploitatie 4.280 Grote projecten niet zijnde grondexploitatie 600 **Totaal** **33.713** **Beschikbare weerstandscapaciteit** **Totaal AR, GB, Onvoorzien/onvermijdbaar** **48.606** **Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering** **14.893** **Verschil (> factor 1,4)** **1.408** **Weerstandsfactor** **1,4** Indien de risico's op structurele budgetten twee jaar lang worden meegenomen, ontstaat het volgende beeld:

	Robuuster scenario **van de in totaal 84 risico's zijn de 45 strukturele risico's x factor meegeteld benodigde weerstandscapaciteit + 18,7 mln.** 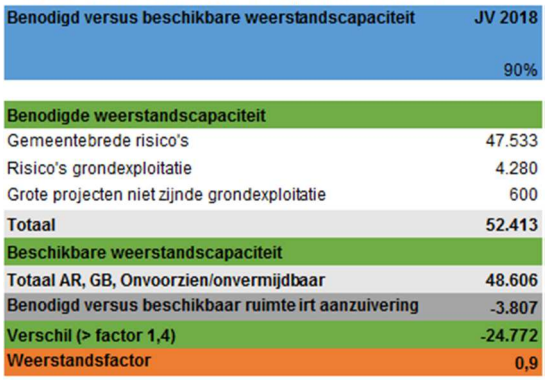 **Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit** **JV 2018** 90% **Benodigde weerstandscapaciteit** Gemeentebrede risico's 47.533 Risico's grondexploitatie 4.280 Grote projecten niet zijnde grondexploitatie 600 **Totaal** **52.413** **Beschikbare weerstandscapaciteit** **Totaal AR, GB, Onvoorzien/onvermijdbaar** **48.606** **Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering** **-3.807** **Verschil (> factor 1,4)** **-24.772** **Weerstandsfactor** **0,9** Het inschatten van de aard, omvang en karakter van de risico's is geen exacte wetenschap. Hier is de inschatting gemaakt dat 45 geïdentificeerde risico's een structureel karakter hebben en derhalve voor 2 jaar zijn meegenomen.

Fractie:	**D66- 52**
Vraag:	Schuytgraaf, Elderveld Minder problematische schulden en echtscheidingen (pagina's 53-54) Voor de aanpak van deze problematiek is in (vooralsnog) de Schuytgraaf het project Kansrijk opgestart. • Zijn de wijken Schuygraaf en Elderveld in 2018 aangesloten op het project Vroegsignalering? • Hoe verzekert het college dat ook kinderen in armoede in Elderveld de nodige ondersteuning van uit het budget Kansrijk Opgroeien krijgen?
Pagina boek:	53-54
Antwoord:	Ja vroegsignalering wordt ook in Schuytgraaf en Elderveld ingezet. Vanuit het sociale wijkteam en de bestuursadviseur wordt aangegeven dat er sprake is van ongeveer 11 matches. Opvallend is dat in Schuygraaf/Elderveld sprake lijkt van vooral schuiven met betalingen. De ene maand de ene rekening, de andere maand de andere, waardoor de indruk gewekt wordt dat mensen het nog enigszins onder controle hebben. Om hier goed zicht op te krijgen wordt 3 maanden terug gekeken. Bij het opstarten van Kansrijk opgroeien is in eerste instantie gekozen voor een start in Schuytgraaf. Een wijk met heel veel jonge kinderen en een wijk waar nog niet op alle vlakken (ontmoeten, sporten, cultuur, peutergym, alleenstaande jonge ouders, kinderwerk etc.) voldoende aangeboden werd. Het betreft hier voornamelijk de doelgroepen 0-4 en 4-12. Hierin zijn grote stappen gezet. Bij het project Kansrijk Opgroeien wordt naast de bestuursadviseurs van de gemeente Arnhem heel nauw samengewerkt met het Sociale Wijkteam Schuytgraaf/Elderveld. Signalen dat er dringend iets nodig is op dit gebied worden vroegtijdig opgepakt en kunnen vooruitlopend op kansrijk opgroeien in Elderveld worden ingezet. Signalering vindt overigens ook plaats vanuit tiener- en jongerenwerk Rijnstad, ambulant jongerenwerk, woningbouw, kinderopvang etc. In Elderveld ligt de focus op de doelgroepen 4-12 en 12+. Nu voor de zomervakantie Kansrijk Opgroeien in Schuytgraaf goed vorm heeft gekregen wordt na de zomervakantie gestart met Kansrijk Opgroeien in Elderveld. Al met al liggen we op koers.

Fractie:	**D66-53**
Vraag:	R8 wonen en ruimte Wat wilden wij bereiken || ruimtelijke ordening (pagina 116) •Mogen wij de zinsnede "minimaal 30% sociale huur in de planontwikkeling" lezen als "minimaal 30% over de projecten in de periode 2018-2022"? Zo nee, waarom niet? •Op welke wijze houdt het college rekening met de diversiteit van wijken bij de “beleidsmaatregel”? •Is het wat het college betreft denkbaar dat in wijken met veel bestaande sociale huur projecten worden gerealiseerd met 100% middeldure huur en betaalbare koop? Zo nee, waarom niet? •Is het wat het college betreft denkbaar dat corporaties op zichzelf staande projecten realiseren met 100% sociale huur? En hoe verhouden dergelijke ontwikkelingen zich dan tot de "minimaal 30% over de projecten"? •Waarom heeft het college geen voorstel aan de raad voorgelegd met kaders voor deze “beleidsmaatregel”?
Pagina boek:	116
Antwoord:	1. Ja, minimaal 30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten waarbij realisatie niet altijd in die vier jaar kan plaatsvinden. 2. Het college is nog bezig met de uitwerking van de beleidsmaatregel, waarbij verschillende overwegingen een rol zullen kunnen spelen.

Fractie:	**PvdA -1**
Vraag:	Kunnen jullie een beeld geven van de daadwerkelijke tekorten in de zorg / jeugdzorg voor 2018 naar de systematiek van de raadsbrief van 11 december 2018? Ik kan nu erg moeilijk de vergelijking maken tussen de raadsbrief en de jaarrekening / jaarverslag.
Pagina boek:	
Antwoord:	In de raadsbrief van 11 december is aangegeven dat er een nadelig resultaat werd verwacht van € 12,3 mln (€ 10,9 mln structureel en € 1,4 mln incidenteel). Het incidentele tekort is nagenoeg gelijk gebleven. De daadwerkelijke afrekeningen die zijn ontvangen van de leveranciers hebben geleid tot een structureel nadeel van € 13,1 mln. Dit is een totaaltelling van de afwijkingen van baten en lasten van programma W0 en R6 voor de onderdelen Sociaal Domein. In onderstaande tabel ziet u de opbouw hiervan. De individuele bedragen zijn opgenomen in de afwijkingenrapportage van de programma's.

Aansluiting afwijkingen jaarverslag 2018 (R6 en W0) op tekort zorgdomein, 7-5-2019

Onderwerp					
Lasten	**R6**	**W0**	**Totaal**	**S**	**I**
Beschermd wonen, ZIN	-1.831	-1.017	**-2.848**	-2.848	
Beschermd wonen, ZIN	-3.370		**-3.370**	-3.370	
ZIN overig	-360	-355	**-715**		-715
WMO, ZIN		-8.740	**-8.740**	-8.740	
WMO PGB	3.754	6.368	**10.122**	10.122	
WMO PGB		-250	**-250**		-250
Jeugd, ZIN en PGB	-1.456		**-1.456**		-1.456
Jeugd, ZIN en PGB		-8.502	**-8.502**	-8.502	
Jeugdbescherming	174	155	**329**	329	
Doelgroepenvervoer		-633	**-633**	-633	
Doelgroepenvervoer	128	-362	**-234**		-234
Huishoudelijke hulp	70	-1.662	**-1.592**	-1.592	
Budgettaire verschuiving	-1.865	1.865	-		-
SD subsidies	-302	302	-		-
Transformatiefonds		868	**868**		868
Activerend werk		-859	**-859**	-859	
Wonen, rollen, vervoer		-640	**-640**		-640
Overige lasten SD		710	**710**	710	
			-		
Subtotaal lasten	-5.058	-12.752	**-17.810**	-15.383	-2.427

Baten	**R6**	**W0**	**Totaal**	**S**	**I**
LVB-bijdrage regio	810		**810**	810	
Activerend werk	423		**423**		423
Eigen bijdrage WMO	270		**270**		270
Eigen bijdrage WMO		952	**952**	952	
Terugontvangen subsidies	254		**254**		254
SD bedrijfsvoeringsbudget	557		**557**	557	
			-		
Subtotaal baten	2.314	952	**3.266**	2.319	947
Totaal	**-2.744**	**-11.800**	**-14.544**	**-13.064**	**-1.480**

Fractie:	**PvdA-3**
Vraag:	Ik zie een andere uitkomst in de Jaarrekening van de BR Noodfonds dan bij de technische vragen in december rondom de raadsbrief ontwikkelingen sociaal domein. Kunnen jullie een staatje over de ontwikkelingen van het sociaal noodfonds geven op basis van de laatste ontwikkelingen?
Pagina boek:	

Antwoord:	Op pagina 227 van de Jaarstukken 2018 staat een staat met het beginsaldo, de toevoegingen, onttrekkingen en het eindsaldo van het BR Noodfonds in 2018. Het eindsaldo is hoger dan bij de beantwoording van de technische vragen in december rondom de Raadsbrief ontwikkelingen in het sociaal domein. Dit heeft twee oorzaken: • Het aandeel sociaal domein werd bij de beantwoording destijds negatief, maar dit vonden wij bij nader inzien onwenselijk gezien de toekomstige begrote onttrekkingen voor het deel Participatie. We hebben daarom bij de jaarrekening een onttrekking uit de algemene reserve gedaan (zie pagina 105 Jaarstukken 2018 de toelichting achter Beschermd Wonen). De werkelijke onttrekking voor Participatie was lager dan begroot

Fractie:	**SP-1**
Vraag:	Het budget voor groot onderhoud aan wegen was in 2018 nog niet voldoende om de werkelijke kosten voor het wegenonderhoud te dekken. Vanaf de MJPB 2019-2022 is het budget voor wegenonderhoud structureel opgehoogd. Het budget is overschreden. 1. Wat is hiervan de exacte reden? Zijn er aan de voorkant meer kosten gemaakt dat het budget toeliet? Of is het werk uiteindelijk duurder gebleken? Graag toelichten. 2. Te ontvangen: een overzicht van het de begrote en gerealiseerde kosten voor het onderhoud aan de verschillende wegen.
Pagina boek:	76
Antwoord:	Zoals ook is aangegeven in de paragraaf kapitaalgoederen (pag. 148) is het budget voor wegenonderhoud ontoereikend. Er is in 2018 optimaal geprogrammeerd om het beschikbare budget zo goed mogelijk in te zetten en het oplopen van achterstanden te beperken. Dit heeft geleid tot een relatief kleine budgetoverschrijding (<10%) die via de bestemmingsreserve BGB kon worden opgevangen. Het gevraagde overzicht is op deze korte termijn niet te leveren.

Fractie:	**SP-2**
Vraag:	Na de afspraken in het coalitieakkoord is door de drie partners uit de Lauwersgrachtalliantie - Musis & Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans - intensief gewerkt aan een verdiepingsslag in het onderzoek naar de wenselijkheid en haalbaarheid van verdergaande samenwerking en samenwonen. Dit wordt begin 2019 voorgelegd aan college en raad (inclusief vervolgstappen). In de raadsbrief van 12 maart staat:... zodat een voorstel over het vervolg aan de gemeenteraad ter besluitvorming kan worden voorgelegd (derde kwartaal 2019)… 1. graag opheldering wat we moeten nu moeten aanhouden, de informatie uit de vorige week aangeboden jaarstukken of de informatie uit de raadsbrief van 12 maart? 2. indien het laatste, waardoor is de vertraging veroorzaakt?
Pagina boek:	90
Antwoord:	Met de verdiepingsslag wordt bedoeld het ambitiedocument 'Een huis voor iedereen' van Thomas van Dalen. Dit document is per brief dd 12/3 aangeboden aan de raad. Ergo: er is geen vertraging opgetreden.

Fractie:	**SP-3**
Vraag:	kamp koningsweg fliegerhorst Deelen - erfgoed Wat is de stand van zaken mbt de Fliegerhorst? Ook graag inzoomen op de hangar.

Pagina boek:	R5
Antwoord:	De hangar uit de Tweede Wereldoorlog ten noorden van Kamp Koningsweg Noord is eigendom van de gemeente Arnhem en is ter overname aangeboden aan de Stichting Verborgen Landschap. De stichting is momenteel plannen voor restauratie en herbestemming in combinatie met het gebruik van de omliggende akker aan het uitwerken. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met de initiatiefnemers om te komen tot een plan waarbij het gebied ontsloten en exploiteerbaar gemaakt kan worden met respect voor de natuur- en cultuurhistorische waarden van het gebied. Het is niet bekend wanneer een doorontwikkeld plan gereed zal zijn.

Fractie:	**SP-4**
Vraag:	Lauwersgracht wethouder Hans de Vroome zei op 7 -11 - 2018 dat het realistisch was om de zaak in 2021 gereed te hebben. Hoe verhoudt die uitspraak toen zich tot de huidige planning? Als deze uitspraak niet meer realistisch moet worden geacht, op welk moment is dat inzicht ontstaan? Onderbouwing?
Pagina boek:	90
Antwoord:	Bij het opstellen van de begroting op basis van het coalitieakkoord, was 2022 het laatste jaar van de horizon 2019 - 2022. Om die reden zijn de kapitaallasten op dat jaar gezet. Hieraan kan geen conclusie worden getrokken t.a.v. planning of haalbaarheid van een project. Dit is een financieel- technische verwerking teneinde de kapitaallasten zo in beeld te houden. Feitelijk toedeling van de kapitaallasten aan een jaarschijf vindt plaats na een definitief investeringsbesluit. Vrijvallende jaarschijven komen dan beschikbaar.

Fractie:	**SP-5**
Vraag:	Inzet beleidsuren -493 N Er is meer beleidscapaciteit ingezet dan begroot. I AR Graag specificeren naar deelonderwerp, medewerkers / fte, intern / externe inhuur.
Pagina boek:	95
Antwoord:	

progran	taak	begroting EUR	geboekt EUR	vrije ruimte EUR	begroting aantal uren	geboekt aantal uren
R5 Cult	T51 Sportbeleid en activering	232.540	518.256	-285.716	2.068	4.610
R5 Cult	T53 Cultpresent, cultproduct, cultpartic	761.437	795.774	-34.337	6.765	7.070
R5 Cult	T54 Musea	132.381	434.708	-302.327	1.264	4.151
R5 Cult	T55 Cultureel erfgoed	380.649	625.558	-244.909	3.705	6.089
R5 Cult	T57 Openbaar groen en (openlucht) recrea	653.973	280.580	373.393	6.373	2.734
	Eindtotaal	2.160.980	2.654.876	**-493.896**	20.175	24.654

We hebben helaas geen splitsing tussen intern en extern, door de wijze van registreren.

Per saldo is er geen nadeel voor de AR, aangezien alle personele kosten worden gedekt in de begroting (zie paragraaf bedrijfsvoering). Er loopt nu een project om de huidige methodiek (budgetneutraal) aan te passen aan een eenvoudige systematiek, waarbij begroting en realisatie beter aansluiten op de realiteit.

Fractie:	**SP-6**
Vraag:	Voor vrouwenopvang wordt ingezet op ambulantisering: hulp bieden in de thuissituatie en daarmee het voorkomen van opvang.

	1. Dit is (een aankondiging van) een bezuiniging? 2. Er is nu al een tekort aan plekken. Alleen de ergste gevallen krijgen opvang. Hoe wordt dit verantwoord? Graag toelichten
Pagina boek:	98
Antwoord:	Dit is niet ingegeven door een bezuiniging maar een inhoudelijk transformatie/ beleidswijziging van de hulp aan slachtoffers huiselijk geweld en kindermishandeling. Over de ombuiging 'minder opvang, meer ambulant' heeft de raad in 2015 een besluit genomen. Hulp en zorg aan slachtoffers in de eigen omgeving, indien dit veilig kan gebeuren, heeft altijd voorkeur boven het gebruik van opvangplaatsen. Wanneer de veiligheid in het geding is moet er natuurlijk altijd gebruik gemaakt kunnen worden van de (beschermde) opvangplaatsen. Hiervoor zijn er naast de reguliere crisis- en vervolgopvangplaatsen altijd noodbedden beschikbaar en geldt voor de vrouwenopvang een landelijke toegankelijkheid van de opvangplaatsen. Ons hebben geen signalen bereikt dat het aantal gesubsidieerde opvangplaatsen bij Moviera onvoldoende is.

Fractie:	**SP-7**
Vraag:	vrouwenopvang waarom is er geld overgebleven terwijl er in 2018 en tekort aan opvangplekken was?
Pagina boek:	104
Antwoord:	Vanuit het budget Vrouwenopvang worden verschillende activiteiten en instrumenten op het brede terrein van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling gefinancierd. Er is geen directe relatie tussen het totale budget Vrouwenopvang en de subsidie aan Moviera voor het aantal opvangplaatsen. In de regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling worden afspraken gemaakt over de inzet en het volume van de verschillende activiteiten. Op het totale budget is in 2018 een deel niet besteed. Het betreft met name het deel dat voor lokale activiteiten wordt ingezet.

Fractie:	**SP-8**
Vraag:	Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden Hiervoor is een inrichtingsplan opgesteld, dit is de basis voor de uitvoering door de diverse betrokken partners Te ontvangen: het inrichtingsplan
Pagina boek:	100
Antwoord:	Het Inrichtingsplan is een plan dat in de loop van 2018 en begin 2019 is opgesteld met de partners die samen het Jongerenperspectieffonds (JPF) uitvoeren. Het betreft afspraken over deze uitvoering. Het plan is in 2019 vastgesteld door gemeente en partners. Omdat het een plan is van zowel gemeente als deelnemende partners hebben we de vraag over delen en openbaar maken van de werkwijze ook aan deze partijen voorgelegd.

Fractie:	**SP-9**
Vraag:	armoederegelingen minder budget ondersteuning op maat en minder beschermingsbewind. 146k V Graag specificeren per categorie, Boom / beschermingsbewind, instroom /doorstroom, inwoners / euro's.
Pagina boek:	102
Antwoord:	Budgetondersteuning op Maat (BooM): zie voor exacte aantallen memo 'Uitwerking toezeggingen agenderingsverzoek armoedebestrijding' d.d. 06-05-2029.

	Beschermingsbewind 2018: Totaal 2524 cliënten (beschermingsbewind, inclusief curatele en mentorschap). Instroom 2018: ten minste 472 Uitstroom 2018: ten minste 335. (wijzigingen worden vaak pas later doorgegeven, dus aantallen zijn indicatie). Uitgaven zijn lager dan begroot, maar beroep op beschermingsbewind groeit nog steeds (zij het minder dan voorgaande jaren). Het voordeel van € 146.000 heeft betrekking op Beschermingsbewind (€ 79.000), BooM (€ 36.000) en kleine voordelen op diverse kleinere regelingen (€ 31.000).

Fractie:	**SP-10**
Vraag:	armoederegelingen nadeel wijkprogramma's 1.104.000 euro Graag specficeren per regeling. 1. Hoe groot is volumestijging? 2. Hoeveel daarvan is te wijten aan toename doelgroep? 3. Hoeveel aan betere bereikbaarheid door werken met wijkteams? Ook graag indien mogelijk toelichten per regeling.
Pagina boek:	102
Antwoord:	Het nadeel op de wijkprogramma's in 2018 bedroeg € 1.104.000, verdeeld over de volgende regelingen:

Regeling	Resultaat 2018	Δ # unieke gebruikers
	in € 1.000	2017- 2018
Bijzondere bijstand	-183	-101
Gelrepas	-245	783
Individuele Inkomenstoeslag	-93	559
Coll aanvullende ziektekostenverzekering	-133	111
Tegemoetkoming Chronisch zieken gehandicapten	81	459
Kwijtschelding	-209	17
Individuele Studietoeslag	-22	5
Stelpost armoedebeleid	-300	0
Totaal	-1.104	

In de laatste kolom staat de volumemutatie van het aantal gebruikers per regeling van 2017 naar 2018.

2. Doelgroepmutatie.
In 2018 is het aantal inwoners in Arnhem in absolute aantallen toegenomen, maar procentueel is het aantal minima niet hoger dan in voorgaande jaren. De stijging van het aantal gebruikers en uitgaven (in relatie tot de begroting) wordt veroorzaakt doordat de regelingen actief onder de aandacht zijn gebracht van inwoners die hier recht op hebben. Dit heeft ertoe geleid dat ook een groter beroep is gedaan op deze regelingen.

3. De wijkteams registreren beperkt hoeveel inwoners worden verwezen naar een regeling. Daardoor is er geen aantoonbare relatie tussen betere bereikbaarheid van de wijkteams en het aantal inwoners dat gebruik maakt van een regeling. Wel is algemeen bekend dat wijkteams door onze inwoners goed worden bereikt waardoor regelingen mogelijk sneller onder de aandacht worden gebracht. Zoals in de vorige vraag is vermeld, worden de regelingen echter ook via andere kanalen bekend gemaakt.

Fractie:	**SP-11**
Vraag:	BR noodfonds

	Hoe gaat de BR Noodfonds zich in de komende jaren ontwikkelen? (zie ook 2019-2022Technische vragen fractie SP Ambtelijke bijstand tbv behandeling MJPB 2019-2022)
Pagina boek:	
Antwoord:	In de beantwoording van de (politieke) vragen bij de MJPB 2019-2022 hebben wij ten aanzien van de BR Noodfonds zijn een aantal mogelijke scenario's uitgewerkt en is aangegeven dat er in de daaropvolgende periode inspanning verricht zou worden op meer duiding. Het uiteindelijke tekort op het sociaal domein in de jaarrekening 2018 en het verwachte (structurele) tekort in 2019 in de Turap 1-2019 hebben een financieel effect op het Noodfonds. In de Turap 1-2019 gaan wij op deze financiële effecten in 2019 in. De financiële effecten voor de jaren 2020 en verder komen waar nodig terug in de Perspectiefnota die wij binnenkort aan u voorleggen.

Fractie:	**SP-12**
Vraag:	BR SP noodfonds Hoe heeft het BR SP noodfonds zich in 2018 en 2019 ontwikkeld? (t/m turap 2019-1)
Pagina boek:	102
Antwoord:	2018 Voor de ontwikkeling in 2018 zie hierboven het antwoord bij vraag PvdA-3 en specifiek pagina 227 van de Jaarstukken 2018. Het saldo per 31 december 2018 van € 3,7 miljoen is met name bestemd voor de toekomstige (begrote) onttrekkingen van het deel Participatie. 2019 Wij stellen voor om in 2019 € 12,1 miljoen extra te doteren aan het BR Noodfonds ter dekking van een groot deel het verwachte nadeel op het sociaal domein in 2019 (zie raadsbrief van 11 december en Turap 1-2019). Daarnaast kan in 2019 een begrote onttrekking uit het BR Noodfonds van € 3,8 miljoen niet gerealiseerd worden (zie pagina 4 en 9 Turap 1-2019).

Fractie:	**SP-13**
Vraag:	In verband met de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen is in 2018 terughoudend omgegaan met het invullen van vacatureruimte. Daarnaast is in 2018 sprake geweest van incidentele dekking vanuit de ESF-subsidie Inclusie. In 2018 heeft dit geresulteerd in een voordeel van circa € 1.000.000 op formatie (saldo op baten en lasten). Het voordeel uit formatie wordt in 2019 ingezet om de kanteling in de werkwijze binnen het Cluster Werk en Inkomen vorm te kunnen geven. Dit bedrag is overgeheveld naar de BR Bedrijfsvoering. Er is sprake van een incidentele ESF subsidie Inclusie en een financieel voordeel door het niet invullen van vacatures. Aangenomen wordt dat de ESF subsidie wordt aangewend voor het doel waarvoor het wordt verstrekt. 1. Klopt dit? 2. Wat is het exacte doel? 3. Waarvoor komt deze subsidie dan nu in de plaats maw wat was de oorspronkelijke dekking? 4. Hoeveel vacatures zijn niet ingevuld/ formatieplekken zijn niet opgevuld en op welke afdelingen? 5. Wat is de oorspronkelijke personele omvang van die afdelingen? 6. Wat zijn de ontwikkelingen mbt het ziekteverzuim bij het cluster per afdeling?
Pagina boek:	102
Antwoord:	1. ja, over deze subsidie dient ook een verantwoording te worden afgelegd waarmee geborgd wordt dat de gestelde doelen worden behaald. Administratief is ervoor gekozen om de werkzaamheden volledig uit te

	voeren vanuit de vaste formatie. De subsidie die Arnhem ontvangt vanuit ESF wordt vervolgens ingezet ten behoeve van dekking inhuur op de reguliere werkzaamheden. Omdat in 2018 terughoudend is omgegaan met het inzetten van personeel is een financieel voordeel ontstaan. 2. In het kader van de ESF subsidie is bij alle deelnemende gemeenten een loket ingericht voor aanvullende begeleiding en ondersteuning van de doelgroep naar werk. Het doel is om de deelnemers zoveel mogelijk te bemiddelen naar werk of terug te leiden naar een (vervolg)opleiding. 3. Zie antwoord op vraag 1. Oorspronkelijke dekking is formatieruimte. 4+5: Het cluster Werk & Inkomen heeft een formatieomvang van circa 238 fte. Over 2018 was sprake van circa 24 fte aan vacatureruimte. Deze vacatureruimte is deels ingevuld met inhuur. 6. De norm voor het ziekteverzuim van het cluster Werk & inkomen was voor 2018 6,1%. Met een realisatie 5,3% zit W&I onder de gestelde norm.

Fractie:	**SP-14**
Vraag:	In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren' 1. Wanneer heeft het college tot deze beleidsmaatregel besloten? 2. Wanneer is de raad hierover geinformeerd? 3. Welke consequenties heeft deze beleidsmaatregel voor de totale woningbouwproductie?4. Is daar onderzoek naar gedaan. 5. Te ontvangen: de beleidsmaatregel en het bijbehorende onderzoek.
Pagina boek:	R8
Antwoord:	1. De Coalitie heeft de ambitie uitgesproken in het coalitieakkoord en het College is bezig deze nu te vertalen in een beleidsmaatregel (zie ook MJPB 2019-2022, blz. 127) 2. De raad wordt hierover na de zomer geïnformeerd. 3. 4. Dat zijn we nu aan het onderzoeken 5. De planning is na de zomer

Fractie:	**SP-15**
Vraag:	In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'. Tegelijkertijd is in de geest van deze ambitie al gehandeld in de programmering van nieuwe opgaven. Te ontvangen: de programmering van alle nieuwe opgaven inclusief de nieuwe opgaven waar het nog niet gehandeld is in de geest van deze ambitie. Graag presenteren per nieuwe opgave
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	De voortgang van de woningbouwplanning is met de raad gedeeld via de raadsbrief van 26 februari 2019, met als onderwerp: Toezegging 373 'Uitwerking Subregionale Woonagenda'

Fractie:	**SP-16**
Vraag:	Wat is het totaal aan sociale huurwoningen waar behoefte aan is in onze stad inclusief vervangingsopgave?
Pagina boek:	116,117,118,119

Antwoord:

Tabel 6: Doelgroepen per scenario, Gemeente Arnhem (2015-2035) Bron: ABF, Socrates 2016

gemeente Arnhem	Jaarlijkse inkomensontwikkeling van 0%				
	2015	2025	2035	2015-2025	20
Totaal huishoudens	75.860	82.640	84.670	6.780	
Doelgroep huurtoeslag (EC)	28.890	30.240	30.720	1.350	
Overige EC-groep (EC)	13.160	14.670	15.250	1.510	
Totaal EC-groep	42.050	44.910	45.970	2.860	
Totaal Middengroep	8.590	9.760	10.280	1.170	
Totaal Hogere Inkomens	25.220	27.960	28.410	2.740	

Fractie:	**SP-17**
Vraag:	Er zijn netto 1.374 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. Toevoegingen zijn gerealiseerd door nieuwbouwontwikkelingen en transformatie van kantoorpanden. Wat zijn de toevoegingen aan de woningvoorraad geweest sinds 2011 , voor het totaal en voor de categorie: sociaal (huur en koop), graag per jaar presenteren. Hetzelfde voor sloop.
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	**woningen - Gemeente**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
voorraad begin periode	68085	69900	70553	71110	71961	72709	73639	74417	75632
toevoeging door nieuwbouw	474	663	450	671	383	665	641	823	
toevoeging overig	1849	452	436	285	679	599	295	551	
onttrekking door sloop	102	260	261	3	255	108	49	122	
onttrekking overig	406	202	112	100	49	241	91	52	
saldo toevoegingen - onttrekkingen	1815	653	513	853	758	915	796	1200	
administratieve correcties	0	0	44	-2	-10	15	-18	15	
voorraad einde periode	69900	70553	71110	71961	72709	73639	74417	75632	

Eenheid: aantal woningen
Bron: BAG, gemeente Arnhem

Fractie:	**SP-17a**
Vraag:	Graag antwoord vraag 17 ook voorzien van de aantallen sociale woningen?
Pagina boek:	
Antwoord:	**Woningen - Gemeente**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
woningvoorraad totaal	68090	69900	70550	71110	71960	72710	73640	74420	75630
woningen koop	28790	29560	30940	30860	31440	31540	31690	31920	
woningen corporatie bezit	25980	26040	26300	26880	27600	27460	26320	26440	
woningen overige verhuur	12060	12220	11680	12180	11860	12380	14570	15120	
woningen onbekend	1250	2070	1630	1200	1070	1330	1070	940	

Eenheid	aantal woningen
Bron	BAG, gemeente Arnhem
	BAG / WOZ gemeente Arnhem

Fractie:	**SP-17b**

Vraag:	Graag het aantal toevoegingen aan de woningvoorraad per jaar over de afgelopen 8 jaar. Zowel totaal aantal toevoegingen sociale huurwoningen als het totaal aantal woningen wat is toegevoegd. Graag ook het aantal per jaar aan de voorraad toegevoegde sociale koopwoningen over de afgelopen acht jaar. Als dat onderscheid niet mogelijk is, graag het aantal per jaar aan de voorraad toegevoegde sociale woningen over de afgelopen acht jaar.
Pagina boek:	
Antwoord:	Het aantal corporatiewoningen is in de vorige technische vraag beantwoord. Van de 'overige huurwoningen' toegevoegd in de stad is de huur niet bekend. Van de koopwoningen is niet bekend welke toevoegingen sociale koop zijn.

Fractie:	**SP-18**
Vraag:	In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'. 1. Wanneer heeft het college tot deze beleidsmaatregel besloten? 2.Wanneer is de raad hierover geinformeerd? 3. Welke consequenties heeft deze beleidsmaatregel voor de totale woningbouwproductie? 4 Is daar onderzoek naar gedaan?5. zo ja, wat waren de uitkomsten? 6. Te ontvangen: de beleidsmaatregel en indien van toepassing het bijbehorende onderzoek.
Pagina boek:	
Antwoord:	Zelfde als SP 14

Fractie:	**SP-19**
Vraag:	In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'. Wat betekent 'minimaal 30% sociale HUURwoningen realiseren' voor de hoeveeldheid sociale KOOPwoningen die in de planontwikkeling gerealiseerd moet worden? Is deze op minimaal 0% gesteld? Zo nee, welk percentage wordt minimaal vereist?
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	Minimaal 30% sociale huurwoningen betekent dat we geen minimaal percentage voor sociale koopwoningen hanteren in de planontwikkeling.

Fractie:	**SP-20**
Vraag:	In 2018 is gestart met het uitwerken van de beleidsmaatregel 'minimaal 30% sociale huurwoningen in de planontwikkeling realiseren'. Sociale huurwoningen hebben al gauw een onrendabele top tussen de 25.000 en 50.000 euro. 1. van welke gemiddelde onredabele top gaat het college uit bij het uitvoeren van deze maatregel? 2. Wat betekent dit voor de grote van de sociale huurwoning? 3. Wat betekent dit voor de huurprijs van de sociale huurwoning? blijft deze in alle gevallen onder de aftoppingsgrens? 4. Wat betekent dit voor de levensloopbestendigheid van de sociale huurwoning? 5. Wat betekent dit voor de aantallen sociale huurwoningen die te realiseren zijn in de planontwikkeling? 6. Wat betekent dit voor de bouw van betaalbare koopwoningen in de planontwikkeling? in absolute en relatieve zin? 7. Wat betekent dit voor de hoeveelheid woningen in het duurste segment die in de planontwikkeling moeten worden gebouwd in absolute en relatieve zin? 8. Wat betekent dit voor de resultaten van het grondbedrijf? 9. Kunt u de antwoorden op bovenstaande vragen gedegen onderbouwen?
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	1. Dit is aan de ontwikkelaar

	2. Dit is aan de ontwikkelaar waarbij natuurlijk minimaal bouwbesluit leidend is. 3. Sociaal is onder de huurtoeslaggrens van 720,42 4. Wij vragen meestal naar levensloopgeschikt of woonkeur. Maar ook dit is aan de ontwikkelaar. 5. Deze vraag wordt in relatie met de opgave voor sociale huurwoningen niet begrepen. 6. Bij de nog vast te stellen beleidsmaatregel gaan we uit van sociale huurwoningen niet van sociale koopwoningen. Per project zal vervolgens de invulling verschillen in de andere 70% 7. De andere 70% zijn in overleg met gemeenten, buurt etc. vrij in te vullen door de ontwikkelaar. 8. Bij de vastgestelde grondexploitaties waar de kaders (en afspraken) reeds vastliggen zijn de percentages sociale woningbouw niet aangepast. Bij projecten waar de kaders nog niet zijn vastgesteld nemen we wel 30% sociale woningbouw op.

Fractie:	**SP-21**
Vraag:	Dit daagt Arnhem uit om strak te koersen: wat is nodig om aan de woningbehoefte te voorzien (waarbij de bestuurlijke ambitie minimaal 30% sociale huur in de planontwikkeling is opgenomen) en tegelijkertijd de aantrekkelijkheid van de stad te behouden en welke keuzes horen daarbij. Is het nu 30% over alle projecten heen? Of 30% per project? Indien dit laatste, hoe verhoudt zich dat dan tot de ambitie voor gedifferentieerde wijken?
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	30% over de te realiseren projecten. Dit betekent dat er gedifferentieerd kan worden en dat er gemiddeld nog altijd 70% in andere segmenten wordt toegevoegd wat de gedifferentieerdheid van de wijken ten goede komt.

Fractie:	**SP-22**
Vraag:	project malburgen wat is de reden voor de vertraging in project nieuwe A?
Pagina boek:	R8
Antwoord:	Project is van Volkshuisvesting

Fractie:	**SP-23**
Vraag:	Wat is de stand van zaken van het sociale woningbouw project Witsenstraat? Hoe verhoudt zich dat tot de oorspronkelijke planning?
Pagina boek:	116,117,118,119
Antwoord:	Wij kunnen het project Witsenstraat niet terug vinden in de jaarstukken.

Fractie:	**SP-24**
Vraag:	belastingen lingewaard Waar is het voordeel van dit nadeel gebleven?
Pagina boek:	127
Antwoord:	De samenwerking met de gemeente Lingewaard op het gebied van uitvoering werkzaamheden belastingen is in 2017 beëindigd. Daarmee zijn ook de inkomsten (bijdrage gemeente Lingewaard voor de uitvoering belastingtaken) komen te vervallen en is het nadeel ontstaan.

Fractie:	**SP-25**
Vraag:	Rijnstad heeft op R6 twee ton meer subsidie ontvangen dan begroot Wat is hiervoor de verklaring?

Pagina boek:	198
Antwoord:	Het budget voor de subsidie Rijnstad is over meerdere onderdelen in de begroting verdeeld. De overschrijdingen worden gedekt uit budgetten elders (o.a. innovatiefonds, kansrijk opgroeien). Dit had gecorrigeerd moeten worden met een begrotingswijziging, maar dat is niet gebeurd. Er is dus geen sprake van overschrijding van het totale budget van Rijnstad, de besteding blijft binnen het totale beschikbare budget

Fractie:	**SP-26**
Vraag:	Rijnstad heeft op R6 twee ton meer subsidie ontvangen dan begroot Wat is hiervoor de verklaring?
Pagina boek:	198
Antwoord:	Het budget voor de subsidie Rijnstad is over meerdere onderdelen in de begroting verdeeld. De overschrijdingen worden gedekt uit budgetten elders (o.a. innovatiefonds, kansrijk opgroeien). Dit had gecorrigeerd moeten worden met een begrotingswijziging, maar dat is niet gebeurd. Er is dus geen sprake van overschrijding van het totale budget van Rijnstad, de besteding blijft binnen het totale beschikbare budget.

Fractie:	**SP-27**
Vraag:	gelders archief Vanaf 2020 is de verwachting, dat er een nieuwe verdeling van de lumpsum komt, waarbij de verdeling op basis van historische kosten wordt losgelaten en overgegaan wordt tot een verdeling op basis van het aantal strekkende meters dat door het GA wordt beheerd voor de partners in de GR. Het voorstel levert een reëlere en eerlijker verdeling van de lumpsum op. Voor Arnhem betekent dit een verlaging van de bijdrage. Voorwaarde is wel dat de Provincie Gelderland vanaf 2020 toetreedt tot de GR. 1. Hoe groot is de verlaging? 2. Hoe staat het met het e-depot?
Pagina boek:	181
Antwoord:	1. De te verwachten besparing 2020 bij Gelders Archief bedraagt circa € 88.000, onder voorwaarde dat de indexaties door worden berekend. De verlaging is afhankelijk van het toetreden van de Provincie Gelderland tot het GeldersArchief vanaf 2020. 2. Het bestuur van het Gelders Archief (GA) heeft de directie van het GA de opdracht gegeven de casus van het aansluiten op het e-Depot te beschrijven voor de verschillende partners in de gemeenschappelijke regeling. Op basis van deze casus zal overleg plaatsvinden met de Connectie over de realisatie van de aansluiting op het e-Depot door de verschillende partners.

Fractie:	**SP-28**
Vraag:	stichting Peuterspeelzalen heeft 1,5ton meer subsidie ontvangen dan begroot Wat is hiervoor de verklaring?
Pagina boek:	198
Antwoord:	De subsidie SPA verloopt per geplaatste peuter. Volgens de huidige opgave van Stichting Peutercentra Arnhem (SPA) zijn er in 2018 meer geplaatste peuters dan wij hadden begroot voor 2018. Bij de afrekening over 2018 zal blijken of SPA over 2018 ook daadwerkelijk 1,5 ton meer ontvangt dan begroot. De stijging bedraagt ongeveer 30 peuters.

Fractie:	**SP-29**
Vraag:	AWBZ MO middelen Het voordeel is behaald doordat een aantal onderzoeken zijn uitgesteld naar 2019 waar budget voor was gereserveerd in 2018. Om welke onderzoeken gaat het en waarom zijn ze uitgesteld?
Pagina boek:	105
Antwoord:	Het gaat om de onderzoeken implementatie tussenvoorziening gezinsopvang, aanpak psychisch kwetsbare personen en onderzoek doorontwikkeling wonen. Voor de implementatie tussenvoorziening gezinsopvang geldt dat deze is uitgesteld ivm overname door andere zorgaanbieder. De aanpak voor psychisch kwetsbare personen is wel gestart maar het volledige begrote bedrag is nog niet nodig gebleken. Het laatste; de onderzoek doorontwikkeling wonen is wel opgestart, maar heeft een langere aanloop en is nog niet in de volledige grootte neergezet zoals financieel was opgenomen.

Fractie:	**SP-30**
Vraag:	eigen bijdragen Er zijn over 2017 achteraf nog meer eigen bijdragen van het CAK ontvangen dan waar in de jaarrekening 2017 rekening mee is gehouden. Dit levert een incidenteel voordeel op, dat ten gunste van de BR Noodfonds zal worden gebracht. 1. Het nadeel op de posten waar de eigen bijdrage verband mee houdt is dus minder groot dan eerder gepresenteerd? 2. Betreft het (ook) eigen bijdragen voor nagekomen declaraties die elders in jaarstukken 2018 ook worden genoemd. Graag specificeren.
Pagina boek:	106
Antwoord:	In het algemeen is het zo dat eigen bijdragen niet geheven worden over een specifieke verstrekte voorziening, maar over het totaal van de in een bepaalde periode geleverde zorgkosten. Het is dus niet mogelijk te specificeren op welke zorgkosten eigen bijdragen betrekking hebben. Dat betekent dat er geen directe relatie ligt tussen de zorgkosten en de te ontvangen eigen bijdragen. Natuurlijk leidden hogere zorgkosten bij de WMO in het algemeen wel tot hogere baten op de eigen bijdrage. Dit in tegenstelling tot de Jeugdzorg, waar geen eigen bijdragen wordt geheven. De nagekomen declaraties voor voorgaande jaren hebben voornamelijk betrekking op Jeugdzorg en daar is dus geen eigen bijdrage van toepassing.

Fractie:	**SP-31**
Vraag:	prognoseverloop 2018 - 2019 Te ontvangen: de verschillende prognoses voor de financiele ontwikkelingen op het sociaal domein die in 2018 t/m april 2019 aan de controller en / of de portefeuillehouder financien zijn aangeboden.
Pagina boek:	
Antwoord:	Buiten de formele P&C momenten zijn er in 2018 geen separate prognoses opgesteld.

	Op 11 januari 2018 is een herijking van het sociaal domein gepubliceerd (bijlage II bij Raadsbrief 381 van 16 januari 2018). Daarnaast zijn prognoses opgesteld bij Turap 1-2018, Turap-2 2018, de Raadsbrief van 11 december 2018 en de Turap 1-2019 . Verder zijn er geen separate prognoses aan de controller of portefeuillehouder aangeboden.

Fractie:	**SP-32**
Vraag:	Dit voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de budgetten mantelzorg (mantelzorgcomplimenten en projectgelden), en de subsidiebudgetten Cliëntondersteuning en Inloopvoorzieningen GGZ niet volledig zijn uitgenut. Het voordeel wordt verrekend binnen de BR Noodfonds, passend binnen het doel van deze BR. Graag specificeren
Pagina boek:	33
Antwoord:	De specificatie van het voordeel is als volgt: Inloopvoorzieningen en cliëntenondersteuning € 234.000 Mantelzorgcompliment en projectgelden € 189.000 Belangenorganisaties € 62.000 Onderuitnutting overige subsidies en kosten € 225.000 € 710.000

Fractie:	**SP-33**
Vraag:	BUIG De laatste BUIG cijfers zijn nog niet verwerkt in de TURAP? Wat betekent dit voor het beeld?
Pagina boek:	
Antwoord:	Recent (24-04-2019) is het nader voorlopig budget voor 2019 bekend gemaakt. De aanpassing van de meerjarige budgetten (2020-2023) volgen pas bij de Voorjaarsnota van het Rijk. Er wordt gerekend aan het effect van het nader voorlopig budget voor 2019. Dit effect wordt zoals gebruikelijk in de eerstvolgende rapportage, in Turap-2, opgenomen. In het risicoprofiel is overigens rekening gehouden met het risico op bijstelling van het BUIG budget (zie pagina 140 van het jaarverslag)

Fractie:	**SP-34**
Vraag:	solvabiliteit Is de solvabiliteit niet een luxe-probleem bij een de weerstandsfactor van 0,9?
Pagina boek:	
Antwoord:	We vinden het belangrijk om de verschillende kengetallen van de financiële positie in onderlinge samenhang te bekijken. Dus zowel de weerstandsfactor (die iets zegt over voldoende vermogen om risico's op te vangen) als de solvabiliteit en de schuldquote. Er zijn ook onderlinge verbanden, aangezien een hogere AR bijdraagt aan een hogere weerstandsfactor en ook aan een betere solvabiliteit.

Fractie:	**SP-35**
Vraag:	Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van het jaarverslag 2018 op een factor van 1,4 uitkomt. Een doorkijk naar Turap-1 2019 op basis van de reeds voorziene effecten op de algemene reserve (bijvoorbeeld de onttrekking van € 10,4 miljoen ter dekking tekort sociaal domein in 2019 conform raadsbrief van 11 december) geeft het inzicht dat de gemeente in 2019 over onvoldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt dan namelijk uit op 0,9

	Is de mjpb 2019-2022 in financieel technisch opzicht een robuuste begroting gebleken als het weerstandsfactor met deze begroting zo drastisch is gedaald? Wat zegt de financiele verordening daar ook al weer over een dergelijk weerstandsfactor?
Pagina boek:	
Antwoord:	Na het vaststellen van de MJPB 2019-2022 zijn we geconfronteerd met de tekorten sociaal domein. Zoals in de raadsbrief van 11 december 2018 is beschreven, wordt in 2019 vanuit de AR hiervoor dekking gevonden. Dit heeft zijn effect op de weerstandsfactor voor 2019. Daaraan gekoppeld is een opgave om tot maatregelen te komen, welke in de Perspectiefnota landen. De verordening zegt het volgende: Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid.

Fractie:	**SP-36**
Vraag:	weerstandfactor 0,9 is een weerstandsfactor van 0,9 niet dermate laag dat er onmiddelijk moet worden aangezuiverd?
Pagina boek:	
Antwoord:	Volgens de financiële verordening moet bij een factor onder de 1 inderdaad de algemene reserve worden aangezuiverd. De genoemde 0,9 betreft echter een eerste doorkijk naar het jaar 2019, waarbij aangegeven is dat alleen rekening is gehouden met de op dat moment voorziene mutaties aan de AR. Zoals uit Turap-1 2019 blijkt, wordt voor 2019 een factor van 0,9 verwacht, waarbij ook daarbij uitgegaan is van de op dat moment verwachte resultaten. Nog geen rekening is daarbij gehouden met de oplossingen voor tekorten, die ook al in het jaar 2019 ingeboekt kunnen worden. Deze zijn opgenomen in de Perspectiefnota en zullen ertoe leiden dat de weerstandsfactor verder omhoog gaat.

Fractie:	**SP-37**
Vraag:	sociale pijler: vervallen risico BR noodfonds graag toelichten
Pagina boek:	143
Antwoord:	Vanwege het gerealiseerde tekort op het sociaal domein in 2018 hebben extra onttrekkingen uit het BR Noodfonds plaatsgevonden en heeft dit risico zich in werkelijkheid voorgedaan, waarna het kan vervallen. Bij de actualisatie van de risico's zijn nieuwe risico's geformuleerd (zie pagina 143).

Fractie:	**SP-38**
Vraag:	taakstelling rijnstad op te lossen binnen vermogenssfeer graag verduidelijking wat precies wordt bedoeld.
Pagina boek:	143
Antwoord:	Het risico is komen te vervallen, omdat er binnen Rijnstad in 2018 ruimte in het eigen vermogen is om de taakstelling in te kunnen vullen.

Fractie:	**SP-39**
Vraag:	investeringen vastgoed

	4,5 mln minder dan begroot. Graag specificeren
Pagina boek:	157
Antwoord:	Van de totale raming van € 4,3 miljoen is € 0,6 miljoen daadwerkelijk gerealiseerd en afgewikkeld. Een bedrag van € 3,3 miljoen wordt doorgeschoven naar 2019 om diverse redenen. Voor € 2,3 miljoen is dat voor begrote investeringen voor panden waarvoor renovatie/nieuwbouwplannen zijn (schouwburg, zwembad Valkenhuizen en museum). Daar worden investeringen uitgesteld in afwachting van besluitvorming (trekkenwand ad. € 2 miljoen) of wordt alleen gebruik gemaakt van het krediet voor hoogst noodzakelijk onderhoud (zwembad ad. € 240.000). Voor het overige zijn werkzaamheden al gestart maar lopen door naar 2019 of wordt het werk pas in 2019 gestart. Verder is van de € 4,3 miljoen raming € 0,4 miljoen geheel niet meer nodig Dit is of omdat werken goedkoper zijn uitgevallen of doordat door nieuwe inzichten de investering geheel niet meer nodig is.

Fractie:	**SP-40**
Vraag:	investeringen verkeersinfra 1,5 mln minder dan begroot. Graag specificeren
Pagina boek:	157
Antwoord:	In de toelichting op de jaarstukken zijn een aantal afwijkingen toegelicht. Zo is op pagina 194 een toelichting gegeven op de onderuitputting van de begroting 2018 voor verkeersinfrastructuur.

Fractie:	**SP-41**
Vraag:	risicokaart Hoe verhoudt deze risicokaart zich tot de risicokaart in de mjpb 2019-2022. Graag verklaring voor de verschillen.
Pagina boek:	
Antwoord:	Op pagina 142 en 143 in het jaarverslag (Paragraaf Weerstandsvermogen) is precies opgesomd welke risico's gewijzigd of vervallen zijn ten opzichte van Turap-2 2018. Deze risicokaart is ook gebruikt voor de MJPB 2019-2022.

Fractie:	**CDA-1**
Vraag:	“aanzienlijk deel” - welk deel wel en welk deel niet?
Pagina boek:	29 OR
Antwoord:	Het budget voor onderhoud aan de openbare ruimte is verdeeld in een wijk-deel (opgesplitst in de 8 wijken) en een stad-deel. Het budget wordt aan de wijken toegerekend voor zover dit betrekking heeft op onderhoud in de wijken. Denk daarbij bijvoorbeeld aan onderhoud aan wijkwegen, onderhoud aan wijkgroen en -bomen en het inzamelen van afval. Voor het onderhoud aan hoofdwegen, riolering, en stadsparken etc. is budget op stadsniveau gereserveerd.

Fractie:	**CDA-2**
Vraag:	waarom zijn de staatjes/overzichtjes “bouw” (wegen, fietspaden, et cetera) uit de jaarstukken gehaald? Om inzicht te krijgen bij bijvoorbeeld de opmerking op pag 73 over onderhoud wegen en de toelichting pag 148 kapitaalgoederen wegen. Een overzicht wat gedaan en achter is gebleven handig, was er eerdere jaren JR opgenomen.
Pagina boek:	
Antwoord:	Omdat de bedoelde informatie in de vastgestelde MJPB 2019-2022 niet meer op de deze manier is weergegeven is er voor gekozen de informatie over dit onderwerp hier op de zelfde wijze te presenteren.

Fractie:	**CDA-3**

Vraag:	Schulddienstverlening - betreft dit de BOOM dienstverlening? Of is er misschien afname van armoede hieruit op te maken of zijn er andere/meerdere dienstverleners waar geen gebruik van gemaakt is?
Pagina boek:	31
Antwoord:	Dit betreft niet BooM maar schulddienstverlening (zie verder ook antwoorden D66 -12, 13, 14- en SP-10-).

Fractie:	**CDA-4**
Vraag:	transformatiefonds - “in de loop van 2018….” Wanneer werd dit voor het eerst merkbaar?
Pagina boek:	32
Antwoord:	De ontwikkeling van een transformatie agenda heeft in 2018 de nodige tijd gekost. Dit heeft ertoe geleid dat een aantal plannen niet meer in 2018 kon worden opgestart en is doorgeschoven naar 2019. Dit werd vanaf het derde kwartaal van 2018 merkbaar. Het overschot op het transformatiebudget is verrekend in het resultaat van het sociaal domein, zoals ieder jaar is gebeurd met sinds 2015. Voor de plannen die in 2019 op de transformatie agenda staan, is opnieuw budget beschikbaar.

Fractie:	**CDA-5**
Vraag:	overige beleidsuren - voor welke onderwerpen is er een onderbesteding van begrote uren geweest en waarom niet?
Pagina boek:	33
Antwoord:	

program	taak	begroting EUR	geboekt EUR	vrije ruimte EUR	begroting aantal uren	geboekt aantal uren
R6 Parti	T61 Samenkracht en burgerparticipatie	293.846	521.101	-227.255	2.641	4.683
R6 Parti	T66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	488.475	536.451	-47.976	4.604	5.056
R6 Parti	T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	602.490	166.881	435.609	5.632	1.560
R6 Parti	T681 Geescaleerde zorg volwassenen	73.990	13.482	60.508	702	128
	Eindtotaal	1.458.801	1.237.915	**220.886**	13.579	11.427

De begroting van de uren wordt onvoldoende specifiek bepaald, waardoor veelal de afwijking veroorzaakt wordt. U kunt kijken naar de voortgang op de doelen. Daar is zichtbaar welke werkzaamheden wel/niet uitgevoerd zijn en welke doelen behaald. De link naar de verantwoorde afwijking op uren is niet 1 op 1 te maken.

Per saldo is er geen nadeel voor de AR, aangezien alle personele kosten worden gedekt in de begroting (zie paragraaf bedrijfsvoering). Er loopt nu een project om de huidige methodiek (budgetneutraal) aan te passen aan een eenvoudige systematiek, waarbij begroting en realisatie beter aansluiten op de realiteit.

Fractie:	**CDA-6**
Vraag:	Pag 33. Doelgroepenvervoer, staat 2x een nadeel op deze pag tbv doelgroepenvervoer met ander bedrag, wel dezelfde toelichting. Klopt dit wel? Idem WMO zorg in Natura pag 32 en 33 genoemde verschillende bedragen eenzelfde toelichting.
Pagina boek:	33
Antwoord:	De eerstgenoemde bedragen van Doelgroepenvervoer en WMO zorg in natura betreffen de structurele afwijkingen en de als tweede genoemde bedragen de incidentele afwijkingen. De tekstuele toelichting had hier mogelijk gesplitst kunnen worden zodat deze meer aansluit bij het structurele resp. incidentele karakter van de afwijking.

Fractie:	**CDA-7**
Vraag:	1.138.000 voordeel wijken pag 34 en pag 38 en 42 weer andere bedragen. Wat is het nu?

Pagina boek:	34, 38
Antwoord:	De tabel op pagina 31 t/m 34 is correct. Per abuis zijn de cijfers in de toelichtingen op de 8 wijkprogramma, waaronder pagina 38 en 42, niet overal correct. Bijvoorbeeld waar op pagina 38 €554 voordelig staat, had dit €592 voordelig moeten zijn (conform pagina 32).

Fractie:	**CDA-8**
Vraag:	Waarom een rood bolletje uitbreiding Museum Arnhem? Is toch een behaald doel uit de doelenboom?
Pagina boek:	91
Antwoord:	Het extra krediet is beschikbaar gesteld, maar de uitbreiding is nog niet gerealiseerd

Fractie:	**CDA-9**
Vraag:	Scalabor boekt voordeel in aanloopkosten, waarom risico hoog aangegeven in verbonden partijen positieve ontwikkeling maar positief dan aanvankelijk verwacht, zie wel een toelichting op pag 140, maar dat zijn toch risico's die gemeente Arnhem kan beïnvloeden zoals genoemd veranderingsproces bij W&I en niet Scalabor?
Pagina boek:	102
Antwoord:	De aanloop- en opstartkosten voor Scalabor zijn in 2018 lager uitgevallen dan verwacht. Deze incidentele kosten hebben te maken met de opstart van Scalabor en de transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor. Het geformuleerde risico bij de verbonden partijen gaat om onze aandeelhouderspositie bij Scalabor. Om een toekomstbestendig arbeidsontwikkelbedrijf te worden zal Scalabor moeten transformeren (zie ook het kader hiervoor door de raad meegegeven). Dit betekent onder andere dat zij verbeteringen moet doorvoeren op het gebied van arbeidsontwikkeling en het zo optimaal mogelijk benutten (en rendabel maken) van SW-werkplekken. Als het gaat om het risico "Scalabor Afwaarderingsrisico" op pagina 140 van het jaarverslag betreft dit dan ook een risico dat zich met name binnen de beïnvloedingssfeer van Scalabor bevindt. Gemeente Arnhem heeft, als een van de afnemers, gedeeltelijk invloed daar waar het gaat om de afnemen van P-wet trajecten (hiervoor formuleerden we destijds wel een risico dat inderdaad verband houdt met het veranderingsproces bij W &I, en het aanbieden van werk (inkoop groen, etc.).

Technische vragen Turap 2019-1

Vragen SP

1. **a. Te ontvangen: plan Bethanienstraat, voor en na het onderzoek, en het onderzoek.**
   b. van welke bomen is besloten ze niet te kappen als gevolg van het onderzoek

   Antwoord:
   Belangrijkste wijzigingen:

- In plaats van 74 bomen worden 17 bomen gekapt: 7 t.b.v. het realiseren van 2 extra in-/ uitritten, 10 bomen op de schoolpleinen voor voldoende bewegingsruimte voor de doelgroep leerlingen
- Binnen de kroonprojectie van de te behouden bomen mogen geen grondroerende werkzaamheden plaatsvinden (in verband met aantasting van de bomen). Dit geeft beperkingen in de mogelijkheden van gebruik van het terrein en het realiseren van voldoende parkeerplaatsen. Er wordt ter plaatse van die kroonprojecties een parkeerconstructie (dek net boven maaiveld) gerealiseerd dat de wortels van de bomen niet aantast.
- Terrein kan niet geheel gesaneerd worden. Rondom de te behouden bomen komt een hek.

1. Huidige situatie Bethanienstraat

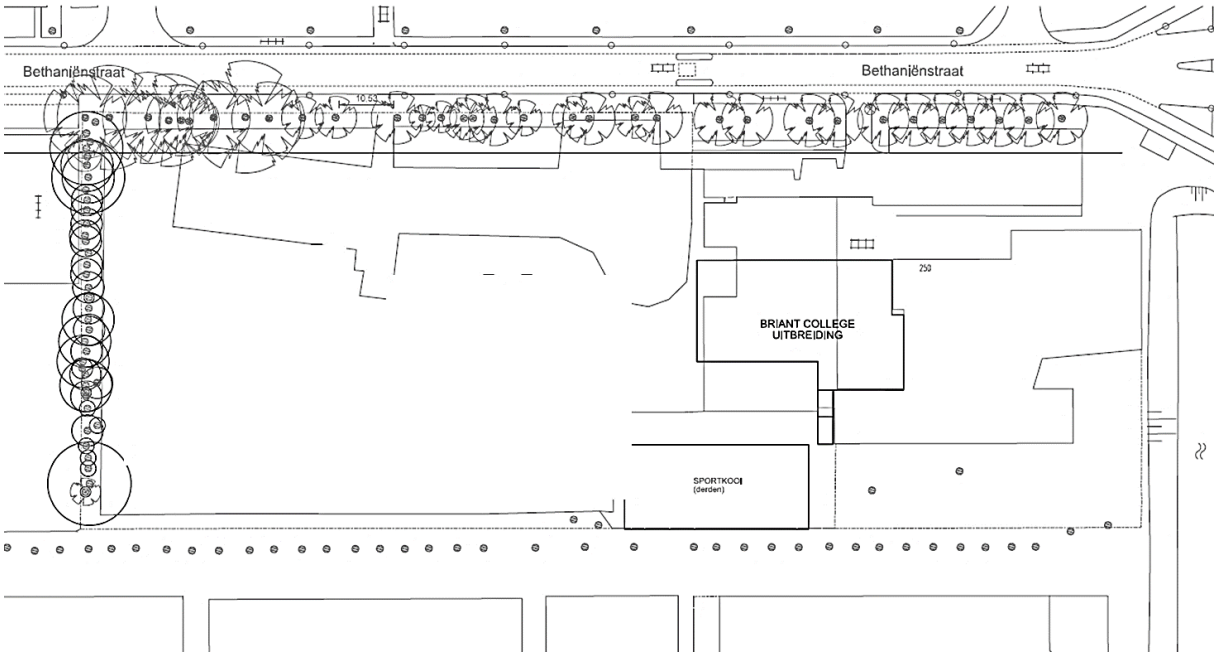

2. Impressie oorspronkelijk inrichtingsplan Bethaniënstraat

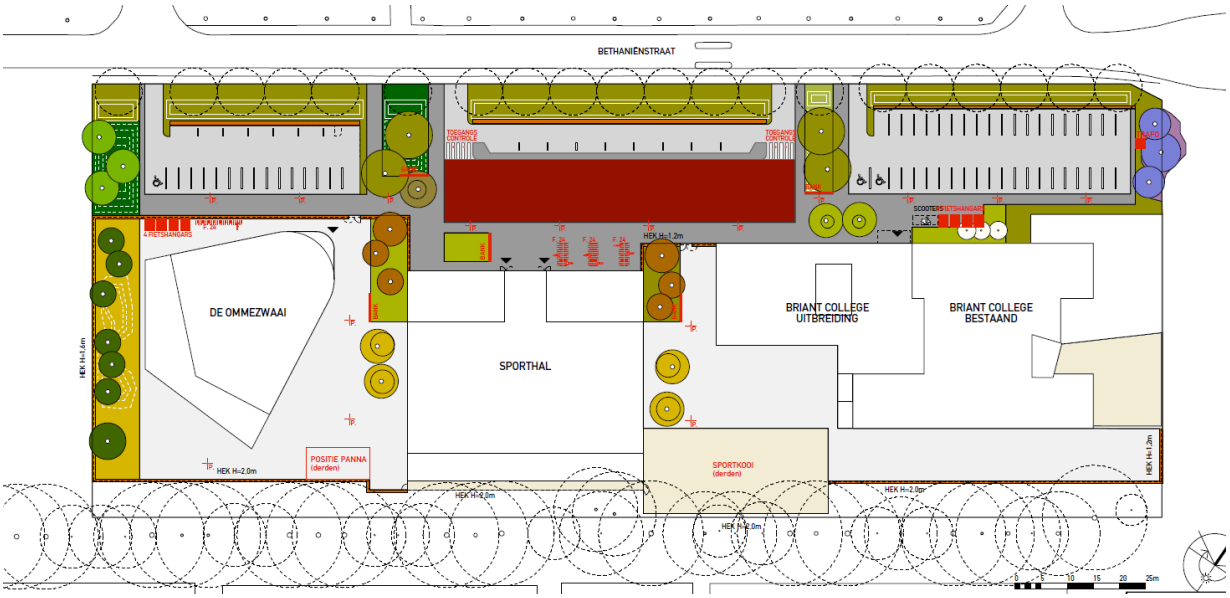

3. Aangepaste inrichtingsplan Bethaniënstraat

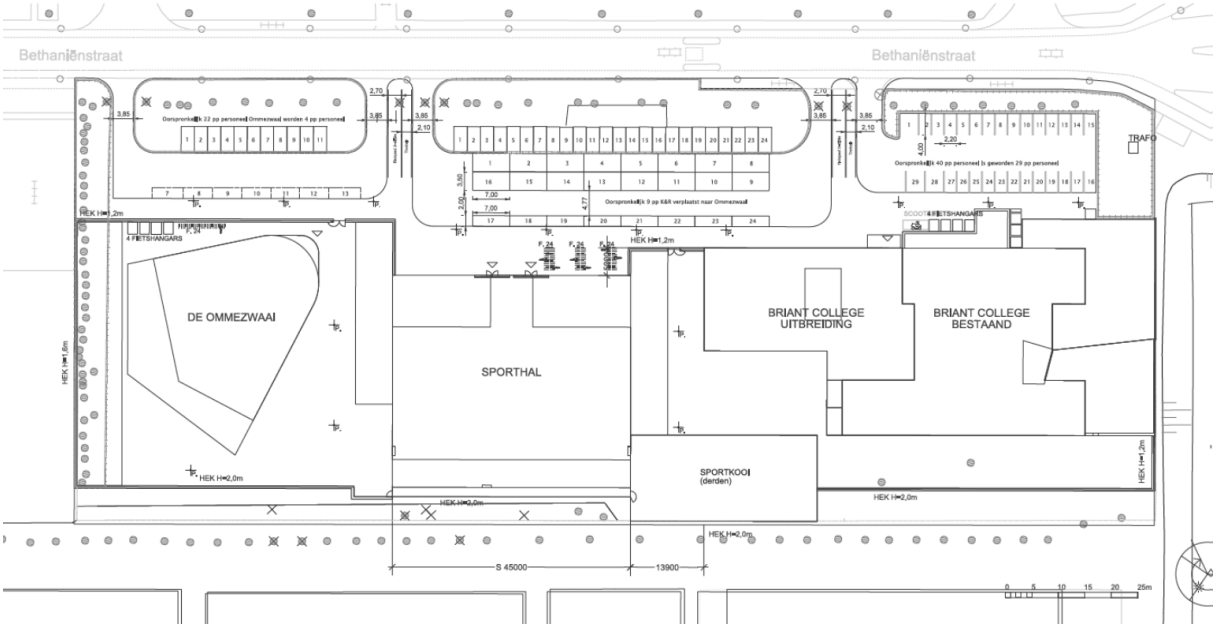

4. Te behouden en te kappen bomen

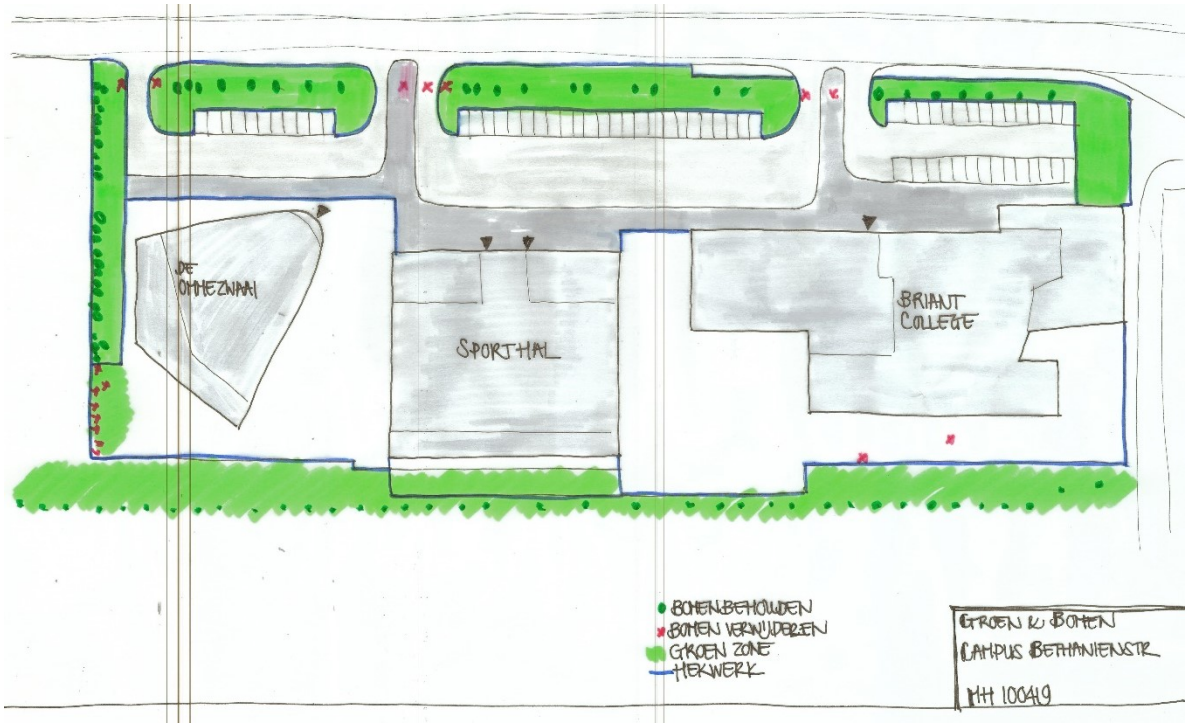

In bovenstaande schets is te zien (in groen) welke bomen behouden blijven aan de voor en westzijde van de locatie, als gevolg van het onderzoek.

2. **Financieel beeld inclusief Weerstandsfactor na nieuwste BUIG cijfers**

Antwoord:

Recent (24-04-2019) is het nader voorlopig budget voor 2019 bekend gemaakt. De aanpassing van de meerjarige budgetten (2020-2023) volgen pas bij de Voorjaarsnota van het Rijk. Er wordt gerekend aan het effect van het nader voorlopig budget voor 2019. Dit effect wordt zoals gebruikelijk in de eerstvolgende rapportage, in Turap-2, opgenomen. In het risicoprofiel is overigens rekening gehouden met het risico op bijstelling van het BUIG budget (zie pagina 140 van het jaarverslag).

3. R.09 Niet geclaimde reservering volumeontwikkeling in de begroting Het bedrag dat in deze turap vrijvalt, is het totaal beschikbare bedrag minus een aantal specifieke claims. Te ontvangen: lijst met 'specifieke' claims die kennelijk zijn/worden toegekend en een lijst met kennelijk afgewezen / niet te honoreren claims.

Antwoord:

De toe te kennen claims zijn de volgende:

- Fysieke domein (claim agv aanbestedingen): € 575.000
worden uitgevoerd): € 284.500
- Participatie (T65 Arbeidsparticipatie): € 47.529
- Bijstand en armoedebestrijding (T63, Inkomensregelingen, en T61 Samenkracht en burgerparticipatie): € 108.524

Er zijn geen claims die niet gehonoreerd/toegekend zijn.

4. ***"Het is mogelijk om binnen onderwijshuisvesting te temporiseren en hierdoor middelen uit de BR Onderwijshuisvesting te onttrekken"*** **ongetwijfeld is dat mogelijk. Maar waarom gebeurt het? Welke specifieke uitgaven zijn getemporiseerd? Welke projecten?**
   Antwoord:
   Temporiseren van het IHP is geen bewuste keuze, maar ontstaat door de weerbarstige praktijk.

5. ***R.05 Vrijval kapitaallasten Museum Arnhem € 600.000 voordeel.*** **Hoe zit het met de kapitaallasten Lauwersgracht die per 2022 in de begroting staan? Lauwersgracht is immers in minder ver gevorderd stadium dan museum of hebben we wat gemist?**
   Antwoord:
   De Turap gaat uitsluitend over het begrotingsjaar 2019 en nog niet over de jaren daarna. Voor 2019 zijn er nog geen kapitaallasten begroot voor Lauwergracht.

6. ***Div. Onderuitputting kapitaallasten € 2.743.000 voordeel.*** **Te ontvangen: lijst met achtergebleven investeringen**
   Antwoord:
   Begrote maar niet geactiveerde investeringen 2018 worden nagenoeg in zijn geheel doorgeschoven naar 2019 en/of volgende jaren. De effecten hiervan voor de kapitaallasten vanaf 2020 zijn/worden meegenomen/verwerkt in de Perspectiefnota 2020-2023 / MJPB 2020-2023.

   Hieronder een overzicht van de investeringen in 2018 en het effect op de begrote kapitaallasten in 2019:

Investeringen 2018					Kapitaallasten			
	Aandachtsveld	Begroot	Geactiveerd	Minder geactiveerd dan begroot	Onderuitputting kapitaallasten 2019	Afspraken / spelregels verrekening met		Effect per saldo
1.	Vastgoed	6.298.000	2.710.000	3.588.000	288.000	-	0	288.000
2.	ICT *1)*	5.717.000	484.000	5.233.000	1.151.000	-	0	1.151.000
3.	Gemeente RioleringsPlan	7.121.000	7.496.000	-375.000	-17.000	BR Groot onderhoud c.a.	-17.000	0
4.	Parkeren	1.721.000	754.000	967.000	105.000	BR Bereikbaarheid	105.000	0
5.	Sport *2)*	14.231.000	618.000	13.613.000	805.000	-	0	805.000
6.	Huisvesting Facilitaire Zaken	1.772.000	479.000	1.293.000	151.000	-	0	151.000
7.	Afval	1.253.000	918.000	335.000	41.000	-	0	41.000
8.	Cultuur	11.419.000	10.589.000	830.000	87.000	BR Cutureel Vastgoed	87.000	0
9.	Onderwijs	5.274.000	1.181.000	4.093.000	130.000	BR Onderwijs	130.000	0
10.	Verkeer	4.242.000	1.234.000	3.008.000	177.000	-	0	177.000
11.	Openbare verlichting	2.952.000	1.726.000	1.226.000	106.000	-	0	106.000
12.	Overige	1.560.000	1.362.000	198.000	24.000	-	0	24.000
		63.560.000	29.551.000	34.009.000	3.048.000		305.000	2.743.000
	Aansluiting JV2018:							
	Erfpachtsgronden		729.000	-729.000				
	Desinvesteringen		-424.000	424.000				
		63.560.000	29.856.000	33.704.000				

Turap-1 2019 pag. 4 en 7	Aandachtsveld	Bedrag
Vrijval kap.lasten, als gevolg van actalisatie jaarschijf 2018 exclusief ict en sport (MIP 2019)	1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11 en 12	787.000
Vrijval kap.lasten ICT, als gevolg van actalisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	2	1.151.000
Vrijval kap.lasten sport, als gevolg van actalisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	5	805.000
		2.743.000

1) Tijdelijk on hold zetten doorontwikkeling zaaksysteem i.v.m. technische instabiliteit; Capaciteitsproblemen waardoor projecten niet konden worden begeleid en geïmplementeerd; Vertraging wettelijke ontwikkelingen (o.a.Omgevingswet en diverse digitale aangiftenburgerzaken)

2) Doorschuiven investering zwembad Valkenhuizen ad 12.008.000 en Sporthal Midachtensingel ad 1.600.000 van 2018 naar 2020

7. ***R.06 Hogere uitgaven sociaal domein € 18.688.000 nadeel*** **Te ontvangen: onderliggende rapportage(s) die voor het onder deze kop gestelde is/zijn gebruikt**
   Wij verwijzen hiervoor naar pagina 8 van de turap.

8. ***R.06 Niet te realiseren onttrekking aan BR Noodfonds € 3.760.000 nadeel*** **Is dit niet het 'accident waiting to happen' waar de SP fractie bij de begrotingsbehandeling al aandacht voor vroeg?**
   Dit is geen technische vraag.

Vragen D66

-1- R.06 Prognose BUIG € 800.000 voordeel. Wordt dit voordeel aangepast nu de nieuwe BUIG-beschikking is ontvangen? Zo ja op welke wijze, svp met toelichting en onderbouwing.
Antwoord:
Recent (24-04-2019) is het nader voorlopig budget voor 2019 bekend gemaakt. De aanpassing van de meerjarige budgetten (2020-2023) volgen pas bij de Voorjaarsnota van het Rijk. Er wordt gerekend aan het effect van het nader voorlopig budget voor 2019. Dit effect wordt zoals gebruikelijk in de eerstvolgende rapportage, in Turap-2, opgenomen. In het risicoprofiel is overigens rekening gehouden met het risico op bijstelling van het BUIG budget (zie pagina 140 van het jaarverslag).

-2- R.04 Waarom is het mogelijk om binnen onderwijshuisvesting te temporiseren? Welke onderbouwing ligt hieraan ten grondslag?
Antwoord:
Het IHP is qua planning behoorlijk ambitieus opgesteld, in de praktijk zien we dat projecten doorgaans wat naar achteren schuiven in de tijd. Temporiseren van het IHP is geen bewuste keuze, maar ontstaat door de weerbarstige praktijk.

Vragen PvdA

2. In de TURAP I 2019 staat een mogelijke dekking voor de tekorten in de zorg. Ik mis hierin de prijs- en volumeontwikkelingen die in de MJPB 2019-2022 (pagina 15) zijn meegenomen? Deze ontwikkelingen zijn bewust meegenomen, omdat ze op dat moment voorzien waren. Ik ga ervan uit dat de volumeontwikkelingen 2019 dus in eerste instantie hieruit gedekt worden?
Antwoord:
De dekking voor prijsontwikkelingen zoals genoemd op pagina 15 van de MJPB is in de MJPB al aan het kader van het zorgdomein toegevoegd. Het nadeel in de Turap is ten opzichte van dit kader. Ten aanzien van de volumeontwikkelingen is gewerkt aan het opzetten van een systematiek voor het toedelen van de reservering voor volume aan de verschillende budgetten in de begroting. Hiermee zal vanaf 2020 gewerkt worden. Voor 2019 is alleen op basis van concrete claims uit de totale reservering voor volume budget toegevoegd aan diverse onderdelen van de begroting, onder andere aan het zorgdomein. Het niet geclaimde deel valt vrij in programma R9 (algemene middelen) en het tekort op het zorgdomein in R6 komt ten laste van de algemene middelen.

4. Zit in het bedrag van de TURAP voor het tekort in de zorg (€ 13,1 mln, pagina 8) ook het niet uitvoeren van de transformatieopgave van circa € 1,0 mln voor 2019?
De transformatieopgave is verwerkt in de begroting. De turapmeldingen zijn ten opzichte van de begroting, derhalve is rekening gehouden met de transformatieopgave.

5. Bij het doelgroepenvervoer is in de TURAP I een tekort opgenomen van € 500k. Dit is inclusief de niet in te vullen taakstelling volgens de tekst op pagina 8. Deze taakstelling is in 2019 € 473k. Daarnaast is het tekort in 2019 volgens de begroting van de BVO DRAN € 400k. Dit wordt veroorzaakt door de andere punten die op pagina 8 van de TURAP genoemd staan (o.a. BTW en afbouw provinciale subsidie). Hoe kan dan het bedrag van in totaal € 500k in de TURAP verklaard worden?
De taakstelling bedraagt vanaf 2019 € 473k, maar bedroeg in 2018 al € 248k. Deze was vorig jaar al niet in te vullen en is daarom in het structurele effect uit 2018 verwerkt. In het aanvullende nadeel

2019 in Turap 1-2019 zit alleen de stijging van de niet in te vullen taakstelling met € 225k (naar € 473k).

Van het tekort van circa € 400k volgens de begroting van de BVO DRAN heeft € 120k de oorsprong in de volumestijging in 2018 (zie tabel Analyse tekort in Raadsvoorstel *"ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2020-2023*…" van 17 april jl.) en deze € 120k zit daarmee ook in het structureel effect uit 2018 (conform de toelichting op pagina 8 van de Turap 1-2019). Van het tekort van € 400k uit de begroting BVO DRAN is daarom alleen het resterende deel (ca. € 270k) meegenomen bij het aanvullende tekort in Turap 1-2019.

Het gemelde aanvullende nadeel op doelgroepenvervoer van afgerond € 500k bij Turap 1-2019 bestaat dus uit de **stijging** van de niet in te vullen taakstelling (€ 225k) en het tekort BVO DRAN (€ 270k) dat niet al in het structurele effect 2018 is meegenomen.

CDA Technische vragen TURAP 1-2019:

- **Doelgroepvervoer nadeel omvat ook de kosten voor duurzaamheidsmaatregelen busjes?**

Antwoord:
Nee, het nadeel omvat niet de kosten voor mogelijke duurzaamheidsmaatregelen busjes. In het Raadsvoorstel 'Uitgangspunten en randvoorwaarden voor de regionale inkoop van het doelgroepenvervoer' van 26 maart jl. bent u over het thema duurzaamheid geïnformeerd.

(Uit het Raadsvoorstel:

De aanbestedingen die nu gaan plaatsvinden hebben mogelijk wel financiële gevolgen, alleen is er nu geen zicht op de hoogte ervan. Daarnaast kan een hoge ambitie op het gebied van duurzaamheid mogelijk een kostenverhogend effect hebben. Op dit moment wordt daar door de werkgroep Duurzaamheid, een samenstelling van ambtenaren uit regio en medewerkers vanuit de Vervoersorganisatie, onderzoek naar gedaan. Er wordt daarbij ook gekeken en contact gelegd met diverse partijen in het land die sinds de start van AVAN betrokken zijn geweest bij aanbestedingen en projecten op het gebied van doelgroepenvervoer en duurzaamheid. Uiterlijk 16 mei 2019 zal het bestuur van de BVO DRAN een besluit nemen over de perceelindeling en de ambitie van duurzaamheid voor AVAN in het kader van de nieuwe aanbesteding.)

- **Is het werkelijk zo dat dit alleen maar om structurele nadelen gaat in sociaal domein? Met zorg worden Arnhemmers toch ook beter? Er zal toch ook sprake zijn van uitstroom uit de zorg?**

Antwoord:

Wij verwachten dat een deel van de volumeontwikkeling structureel doorwerkt. Zoals afgesproken komen we bij de perspectiefnota terug op de verwachtingen voor de komende jaren. Er is uiteraard sprake van uitstroom uit de zorg. Er is echter ook nieuwe instroom. Bij de prognose van volumestijgingen of -dalingen houden wij met beide rekening. Per saldo zien we een stijging van het volume (prognose € 3,6 miljoen).

- **Cumuleren de kosten voor zorgboerderij verder in 2019?**

Antwoord:
Voor een goede beantwoording heeft deze vraag verduidelijking nodig. Algemeen is te stellen dat aanbieders inclusief zorgboerderijen zijn gecontracteerd, waarbij duidelijk is aangegeven, dat er geen afnamegarantie geldt. De vraag van de inwoners is leidend om tot de meest passende zorg uit te komen. Verder zijn de tarieven per product vastgesteld waarbij in ieder geval de begeleidingskosten vergoed worden.

- **Zijn er bomen behouden gebleven, en hoeveel door het onderzoek van 500 K bij de ontwikkeling school Betanienstraat?**

Antwoord:
Er zouden 74 bomen gekapt worden, dat is teruggebracht naar 17, er blijven dus 57 bomen behouden.

- **Wat zijn de kosten voor invoering omgevingswet in steden van vergelijkbare omvang? Wanneer werd duidelijk dat implementatiemiddelen onvoldoende waren?**

Antwoord:

Wat zijn de kosten voor invoering omgevingswet in steden van vergelijkbare omvang?
De VNG heeft met accountantskantoor Deloitte een rekenmodel ontwikkeld om de invoeringskosten voor de omgevingswet te ramen. In dit model zijn ervaringscijfers en cijfers uit benchmarks van andere gemeenten verzameld. Het bedrag van de Turap is getoetst aan dit model en lijkt reëel.

Wanneer werd duidelijk dat implementatiemiddelen onvoldoende waren?
De afgelopen tijd is gebleken dat er aanvullende investeringen nodig zijn om de implementatie van de Omgevingswet voor te bereiden in lijn met wettelijke vereisten en het vastgestelde ambitieniveau. We hebben hier bij de MJPB 2019-2022 melding van gemaakt en komen in de Perspectiefnota met een concrete invulling.

- **Was het nadeel Valkenhuizen inzichtelijk bij de tweede aanbesteding?**

Antwoord:
Het is de verwachting dat het Sportbedrijf een efficiëntere bedrijfsvoering kan realiseren als het nieuwe zwembad Valkenhuizen gereed is. Daarom is een besparing ingeboekt op het Sportbedrijf bij gereedkomen van het zwembad. Deze basparing kan als gevolg van de vertraging in de aanbesteding/nieuwbouw nog niet worden gerealiseerd. Dit was bekend, ook tijdens de onderhandelingen.

- **Is het mogelijk de specs te krijgen van structurele tekorten R.09?**

Antwoord:
Het betreft een aantal nadelen:
- stelposten ten aanzien van personele mutaties, veelal als gevolg van nadelen door ontvlechting formatie naar verzelfstandigde organisaties (delen van formatieplaatsen die achterblijven)
- onmogelijkheid om overhead als gevolg van stopzetten uitvoering Belastingen gemeente Lingewaard geheel af te bouwen

En een aantal voordelen:
- minder budget benodigd voor bekostiging ID-banen (tbv gemeente zelf)
- op rente strategische posities

Per saldo in 2019 een nadeel van circa € 4 ton, structureel vanaf 2020 een nadeel van € 2 ton.

Vragen Groen Links

1. **In hoeverre verwacht het college compensatie van het Rijk voor het abonnementstarief? Zie pagina 8.**

De VNG heeft de minister gevraagd om de (inhoudelijke en financiële) effecten nauwlettend te monitoren en evalueren. De maatregel moet worden aangepast als de uitwerking niet is zoals beoogd, waarbij gemeenten volledig worden gecompenseerd voor de extra uitgaven. De verwachting is dat de eerste editie van de monitor in september of oktober verschijnt Dat zal een kwalitatief beeld opleveren van de ontwikkelingen vanaf januari. In september 2020 verschijnt het kwantitatieve onderzoek over heel 2019.

De minister heeft aangegeven dat er mogelijk extra geld bijkomt, als de regeling uit de pas loopt. Of dat het geval is en hoeveel geld dan beschikbaar komt is nu nog niet te voorspellen.

2. Er is een structurele verhogen van de DU Beschermd Wonen genoemd op pagina 8. In hoeverre staan hier extra kosten en taken tegenover?

De structurele verhoging van de DU Beschermd Wonen betreft de verwachte volumegroei 2019 voor Beschermd Wonen. De kosten en taken die hiermee gepaard gaan zijn hierin meegenomen.

3. Hoe noodzakelijk zijn de extra ICT-investeringen bij de Connectie? Welke problemen worden er verwacht bij uit- of afstel?

De door PWC en Arlande uitgevoerde onderzoeken tonen aan dat het geen optie is om helemaal niet te investeren in de ICT-omgeving en dat investeringen in 2019 noodzakelijk zijn om de continuïteit van dienstverlening en bedrijfsvoering te kunnen leveren. Ook zijn daarvoor de risico's op uitval en veiligheidsincidenten te groot om de opgelopen achterstanden niet op te lossen. We hebben al gezien dat de dienstverlening aan inwoners meerdere dagen stil kan komen te liggen. Daarbij komt dat de afdeling ICT alleen nog maar bezig is om 'brandjes' te blussen en steeds verder achterop gaat lopen.
Daarnaast heeft de gemeente Arnhem ook ambities om te vernieuwen, dat zal met een ondersteunende afdeling die niet voldoende functioneert steeds lastiger worden. We zien vanuit de gemeente nu al dat vernieuwingsprojecten bij de inzet van ICT een bottleneck ervaren. Een afbreukrisico is ook dat draagvlak (voor heel De Connectie) in rap tempo gaat afbrokkelen.

4. Op pagina 11 wordt gemeld dat begrotingskaders naar aanleiding van verzelfstandigingen moeten worden aangepast. Dit gebeurt vaker bij verzelfstandigingen. Is in beeld hoe de begrote kosten van redelijk recente verzelfstandigingen (laatste 5 jaar) zich verhouden tot de daadwerkelijke kosten?

Dit beeld is niet eenvoudig te geven en vraagt om een gedetailleerde analyse. In algemene zin kan worden opgemerkt dat na ontvlechting van de begroting van verzelfstandigde organisaties er nog begrotingsposten achterblijven (positief en negatief), die niet overgedragen of opgelost kunnen worden. Voorbeeld is afbouw van overhead als dit kleine onderdelen zijn op diverse plaatsen in de organisatie, waardoor niet gehele formatieplaatsen kunnen worden afgebouwd.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Meningsvorming 1 8 mei 2019

Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

Zaaknummer:	359083
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de heer G. van der Laak (Arnhem Centraal), de heer L. Combée (VVD), de heer M. Coenders (GroenLinks), de heer E. Greving (PvdA), mevrouw S. Andeweg (D66), de heer N. Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw I. van Burgsteden (CDA), de heer G. Elfrink (SP) en mevrouw M. Hegge (PvdD), de heer C. Verheij (PVV).
De fracties van de CU, PvdD en Verenigd Arnhem/Denk waren niet bij de bespreking aanwezig.

Inspreker:
Dhr. R. Barends van Kennisnetwerk Arnhem-Nijmegen heeft gebruik gemaakt van het inspreekrecht.

Toezeggingen:
1. De wethouder zegt toe n.a.v. de vraag van dhr. Elfrink, betreffende de memo van wethouder Paping over armoede bestrijding (budget versus uitgaven), om de juistheid te checken van het feit dat het budget door de jaren heen is toegenomen met 32 % en dat dit volgens dhr. Elfrink niet overeenkomt met de groei van de landelijke populariteit. Wethouder Paping komt hier in de volgende vergadering op terug.
2. De wethouder zegt toe vóór de zomer met het risicobeleid (risicoprofiel) naar de raad te komen.
3. De wethouder zegt toe schriftelijk terug te komen op welke risico's er in 2018 wel zijn meegenomen en welke er in 2019 niet zijn meegenomen (zie MJPB en Turap 2), zeker ook het risico beschermd wonen.
4. De wethouder zegt toe dat het onderzoek naar woningbouwbehoefte in de regio Arnhem/ Nijmegen vóór de zomer kan worden afgerond.

Conclusie
De voorzitter constateert dat meningsvormende fase (I) niet is afgerond en dat deze wordt voortgezet op een volgend moment, te beginnen met de fractie van de PVV.

De raadsadviseur,

K.M. Vons

De voorzitter,

M. Venhoek

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Meningsvorming 1 (vervolg) 22 mei 2019

Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

Zaaknummer:	359083
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezige raadskamerleden: de heer R. Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer L. Combée (VVD), de heer M. Coenders (GroenLinks), de heer E. Greving (PvdA), mevrouw S. Andeweg (D66), de heer N. Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw K. van Dillen (CDA), de heer G. Elfrink (SP), de heer C. Verheij (PVV), de heer D. Becker en de heer Y. Usta.
De fractie van de PvdD was niet bij de bespreking aanwezig.
Aanwezige collegeleden: Wethouder R. Paping, wethouder J. van Dellen, wethouder M. Louwers, wethouder H. de Vroome en wethouder R. van der Zee

Inspreker:
Het inspreken heeft reeds plaatsgevonden op 8 mei.

Verloop van de behandeling
Op 22 mei heeft voor de tweede keer een meningsvormende behandeling in de raadskamer plaatsgevonden en heeft een gedeelte van de behandeling, betreffende de geheime FJP 2018, in beslotenheid plaatsgevonden. De raadskamer heeft geheimhouding opgelegd op het besprokene, tijdens dit besloten gedeelte van de raadskamervergadering.

Bijgevoegde stukken
Naar aanleiding van de op 8 mei gedane onderstaande toezeggingen zijn er twee memo's bij de stukken bijgevoegd op ibabs; memo "Uitwerking toezegging taakstelling armoedebudget" en memo betreffende de risico's Zorgdomein. Tevens is de bundel met technische vragen en antwoorden betreffende de Jaarstukken en de Turap bij de stukken geplaatst.

- De wethouder zegt toe n.a.v. de vraag van dhr. Elfrink, betreffende de memo van wethouder Paping over armoede bestrijding (budget versus uitgaven), om de juistheid te checken van het feit dat het budget door de jaren heen is toegenomen met 32 % en dat dit volgens dhr. Elfrink niet overeenkomt met de groei van de landelijke populariteit. Wethouder Paping komt hier in de volgende vergadering op terug.
- De wethouder zegt toe schriftelijk terug te komen op welke risico's er in 2018 wel zijn meegenomen en welke er in 2019 niet zijn meegenomen (zie MJPB en Turap 2), zeker ook het risico beschermd wonen.

Conclusie
De voorzitter constateert dat meningsvormende fase (I) voor zowel de Jaarstukken 2018 als de geheime FJP 2018 niet is afgerond en dat deze wordt voortgezet op een volgend moment.

De raadsadviseur,

K.M. Vons

De voorzitter,

M. Venhoek

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Meningsvorming 1 (vervolg) 29 mei 2019

Jaarstukken 2018 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2018)

Zaaknummer:	359083
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezige raadskamerleden: de heer G. van der Laak (Arnhem Centraal), de heer L. Combée (VVD), de heer M. Coenders (GroenLinks), de heer E. Greving (PvdA), mevrouw S. Andeweg (D66), de heer N. Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw I. van Burgsteden (CDA), de heer G. Elfrink (SP), de heer C. Verheij (PVV) en de heer D. Becker (CU)
De fractie van de PvdD en Denk/VA was niet bij de bespreking aanwezig.

Aanwezige collegeleden: Wethouder R. Paping, wethouder J. van Dellen, wethouder M. Louwers, wethouder H. de Vroome, wethouder C. Bouwkamp en wethouder R. van der Zee

Verloop van de behandeling
Op 29 mei heeft voor de derde keer een meningsvormende 1 behandeling in de raadskamer plaatsgevonden.

Toezeggingen
- Wethouder van Dellen zegt toe n.a.v. de vraag van dhr. C. Verheij van de fractie van de PVV, uit te zoeken hoe lang de situatie m.b.t. het gebruik van walstroom in de huidige situatie blijft (dieseluitstoot van cruiseschepen).
- Wethouder Louwers zegt toe n.a.v. de vraag van mevr. S. Andeweg van de fractie van D66, deze week (uiterlijk vrijdag 31 mei) met het JPF inrichtingsplan m.b.t. het jongerenfonds te delen met de raad.
- Wethouder de Vroome zegt toe n.a.v. de vraag van mevr. I. van Burgsteden van de fractie van het CDA, dat het college bereid is met de raad over de toeristenbelasting te praten.
- Wethouder Paping zegt toe n.a.v. de vraag van dhr. Elfrink van de fractie SP m.b.t. het risicomanagement; de risico prognoses op het sociaal domein die zijn uitgevoerd over 2018 en die richting het college zijn gegaan ook aan de raad te verstrekken.
- Wethouder van Dellen zegt toe schriftelijk terug te komen op hoeveel meldingen m.b.t. het klokkenluiden zijn binnen gekomen. Binnen nu en anderhalve week is het onderzoek afgerond en kan het naar de raad. Tevens neemt de wethouder ook de meldingen die zijn gedaan over het niet integer gedrag van medewerkers mee en de politieke vraag omtrent het feit wat de brief (pag. 200) voor extra aandacht (bewustwording) in 2018 gedaan heeft. M.a.w. hoe veilig is het binnen deze gemeente?
- Wethouder van Dellen zegt toe schriftelijk terug te komen op de vragen van de dhr. G. Elfrink van de fractie van de SP over het inzichtelijk krijgen van de in 2018 verstrekte declaraties, reiskosten incl. die van de gemeentesecretaris, de inrichtingskosten van de wethouders kamers en aansluitend op de vragen van dhr. M. Coenders van de fractie van GroenLinks hoe de wachtgelden verdeeld zijn.
- Wethouder Bouwkamp zegt toe de vraag van mevr. S. Andeweg van de fractie van D66 terug te leggen bij portefeuillehouder Marcouch, met de vraag met een schriftelijk antwoord te komen op de volgende vraag: "Hoe kan het dat het signaal, m.b.t. de drugs- en alcoholproblematiek van jongeren in het Sonsbeekpark, niet terug komt in de driehoek als onderwerp. De gemeente tast in het duister (2018) en de politie weet er wel van. Hoe kan dat? "

BEHANDELRESULTAAT

Meningsvorming 1 (vervolg) 29 mei 2019

Moties en amendementen
De fractie van D66 en de fractie van de SP kondigen een amendement aan m.b.t. het schrappen van nieuw beleid uit de Jaarstukken 2018.

Conclusie
De voorzitter constateert dat meningsvormende fase (I) voor zowel de Jaarstukken 2018 als de geheime FJP 2018 is afgerond en dat het raadsvoorstel doorgeleid kan worden naar de meningsvorming 2.

De raadsadviseur,

K.M. Vons

De voorzitter,

M. Venhoek

Zaaknummer: 3348854

Memo

Datum : 22 mei 2019

Aan : Raad

Van : H. Niemeijer & E. Krabbenborg

Betreft : Toezegging risico's zorgdomein

In de raad heeft de Wethouder Financiën toegezegd schriftelijk terug te komen op het risicoprofiel Zorgdomein. Hierbij ook specifiek mbt het risico 'verdeelmodel beschermd wonen'.

In het kader van de MJPB alsmede het jaarverslag worden de risico's periodiek (her)beoordeeld. Daarbij worden de laatste landelijke en lokale ontwikkelingen meegewogen om zo te beoordelen welke risico's, in welke mate dienen mee te wegen in het weerstandsvermogen.

Deze weging leidt tot een permanente cyclus van herbeoordeling en een aanpassing van de risico's en daarmee het gemeentelijke risicoprofiel. De resultaten hiervan worden vastgelegd in de MJPB en/of het jaarverslag. Ook tussentijds wordt - wanneer actueel - de raad geïnformeerd over de risico's van een college- en/of raadsbesluit. Dit middels de raadsinformatiebrief en of het raadsvoorstel.

Risico's Zorgdomein

De onderstaande tabel is een overzicht van de risico's Zorgdomein, inclusief de impact (maximale financiële gevolg) en kans (risicoscore) dat een risico zich voordoet.

Rapportage risico's Zorgdomein

	MJPB 2018-2021		JV 2017		MJPB 2019-2022		Jaarverslag 2018	
Risicogebeurtenis	**Financieel (max)**	**Risico score**	**Financieel (max)**	**Risico score na**	**Financieel (max)**	**Risico score na**	**Financieel (max)**	**Risico score na**
Beschermingsbewind	€400.000,00	15	€400.000,00	15	€400.000,00	15	€400.000,00	15
Verdeelmodel beschermd wonen	€2.000.000,00	15	€2.000.000,00	15	€500.000,00	9	€10.000.000,00	15
Jeugdzorg i.r.t. de verdeel-modellen jeugdzorg en WMO	€0,00	0	€0,00	0				
Vrouwenopvang	€250.000,00	0	€250.000,00	0	€300.000,00	0	€0,00	0
Sociaal Domein tijdige transformatie en innovatie	€0,00	0						
Krapte op de woningmarkt voor kwetsbare doelgroepen			€0,00	0	€250.000,00	0	€225.000,00	0
Asiel en integratie			€0,00	0	€0,00	0		
Uitputting Noodsfonds					€8.000.000,00	20		

	MJPB 2018-2021		JV 2017		MJPB 2019-2022		Jaarverslag 2018	
Risicogebeurtenis	**Financieel (max)**	**Risico score**	**Financieel (max)**	**Risico score na**	**Financieel (max)**	**Risico score na**	**Financieel (max)**	**Risico score na**
Per 1 januari 2020 wordt de De Wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) ingevoerd.					€0,00	0	€0,00	0
Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet					€500.000,00	0	€1.700.000,00	0
Abonnementstarief WMO					€500.000,00	0	€1.100.000,00	0
Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis					€120.000,00	0	€120.000,00	0
Alleenstaande minderjarige asielzoekers (Ama's)					€0,00	0	€300.000,00	15
Volumegroei zorgdomein 2019							€4.000.000,00	25
Sociaal domein - Maatregelen							€1.500.000,00	25
Verblijfscomponent Beschermd wonen bij PGB							€0,00	0
Tarieven jeugdbescherming							€0,00	0

Risico verdeelmodel beschermd wonen

Namens de SP fractie heeft Dhr. Elfrink ons bij brief, ingekomen 17 maart 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018. In de vragen van het raadslid die beantwoord zijn op 23 april, zijn eveneens vragen gesteld en beantwoord met betrekking tot het risico 'verdeelmodel beschermd wonen'.

Het risico beschermd wonen is een risico wat zich feitelijk al sinds 2015 aftekent en de volle aandacht heeft van Arnhem. In 2015 kwam het Rijk met een 'nieuw' verdeelmodel. De uitkomsten van dit verdeelmodel zouden een zeer fors negatief effect hebben op Arnhem. Naar aanleiding van deze signalen is de raad geïnformeerd en heeft Arnhem in samenwerking met andere gemeenten een effectieve lobby opgezet. Mede naar aanleiding hiervan heeft het Rijk besloten het verdeelmodel te herzien en te komen met een nieuw verdeelmodel beschermd wonen. Arnhem is sinds 2015 actief betrokken via verschillende overleggremia zoals; het Directeurenoverleg Sociaal Domein, de Werkgroep GGZ en de landelijke Klankbordgroep Verdeelmodel BWMOBG.

Bij de beoordeling van de risico's tbv de MJPB 19-22 werd geconstateerd dat een valide cijfermatige onderbouwing zeer moeilijk was en dat dit feitelijk ook ontbrak bij de waardering tot op dat moment. Ook bij deze herbeoordeling was het risico nauwelijks te kwantificeren en is besloten het risico te bepalen op grond van de kaders en richtlijnen uit de meicirculaire 2015 en de informele signalen over het ingroeipad. In de meicirculaire heeft het Rijk aangegeven dat het maximale herverdeeleffect niet meer dan € 15 per

inwoner[1] per jaar zou bedragen. Daarbij zou er sprake zijn van een ingroeipad van 5 jaar. Het kwantificeren van beide leidt tot een risicobedrag zoals opgenomen in de MJPB 19-22.

Bij het jaarverslag 2018 is het risicoprofiel wederom herbeoordeeld. Het exacte effect van het nieuwe verdeelmodel is lange tijd onduidelijk geweest en dat is het tot op heden nog steeds, ondanks de publicatie van 15 maart. Op deze datum heeft het Rijk de voorlopige uitkomsten van dit verdeelmodel gepubliceerd, het nadelige effect voor Arnhem komt op basis van de voorlopige uitkomst uit op ca. € 26 mln. Uit de toelichting op de publicatie van het voornoemde resultaat blijkt dat er nog een grote mate van onzekerheid is met betrekking tot dit bedrag. Uit de toelichting blijkt tevens dat de resultaten nog fors zullen wijzigen. Bij de inschatting van het maximale effect van het risico is rekening gehouden, met mogelijke aanpassingen van het model en een ingroeipad, zoals dat ook bij het verdeelmodel BUIG is overeengekomen en wijkt af van de eerdere inschatting. Dit alles heeft geleid tot een opwaardering van het risico.

[1] Meicirculaire 2015

Memo

Datum : 20 mei 2019

Aan : Gemeenteraad

Van : Ronald Paping

Betreft : Uitwerking toezegging taakstelling armoedebudget

Tijdens de politieke avond op 8 mei jl. heeft wethouder Paping een toezegging gedaan over de taakstelling die binnen het armoedebeleid was opgenomen.

Vraag 1

Vraag afkomstig van Dhr. Coenders (raadslid GroenLinks)

Stond er een inhoudelijke verhaal tegenover de taakstelling van € 300.000 op het Armoedebudget of is alleen het bedrag omlaag gegaan zonder dat er een inhoudelijk verhaal was waar dit vandaan moest komen? Hadden we minder mensen in armoede, is het pakket ergens verschraald of is de taakstelling opgelegd en hadden we het tekort kunnen zien aankomen?

Beantwoording

Indexatie armoedebudget

In het coalitieakkoord "Met de stad" (2014-2018) is de volgende afspraak gemaakt:
"Het budget voor armoedebeleid in de begroting wordt bepaald door het begrote budget in het voorgaande jaar te vermeerderen of te verminderen met een procentuele toe- of afname van het aantal huishoudens met een laag inkomen (op basis van landelijke ramingen in het jaarlijkse armoedesignalement van het SCP/CBS). Dit is taakstellend voor de uitvoering en staat innovaties binnen het armoedebeleid niet in de weg".

In de perspectiefnota 2018-2021 is dit uitgangspunt vertaald in een taakstelling van € 300.000:
In het coalitie-akkoord is de afspraak opgenomen om het totale armoedebudget te koppelen aan het landelijke indexcijfer voor lage inkomens. Hiermee beweegt het armoedebudget mee met de omvang van de doelgroep, conform de landelijke trend. Op basis van de gepubliceerde cijfers SCP (raming 2017 "Armoede van Personen"), waarbij de indexering voor het budget armoedebeleid -3,54% is, kan de begroting voor 2018 derhalve naar beneden toe worden bijgesteld met 0,3 mln."

Aan deze taakstelling was geen inhoudelijke opdracht gekoppeld. De omvang van de doelgroep in Arnhem is niet gedaald conform de landelijke ontwikkeling. De taakstelling is daardoor niet ingevuld en leidde in 2018 tot een tekort van € 300.000.

Vraag 2

Vraag afkomstig van Dhr. Elfrink (raadslid SP)

Het budget is in de periode 2014-2018 met 32% toegenomen volgens de memo van de wethouder. Dit correspondeert niet met de groei van de landelijke populatie, terwijl de wethouder zegt dat de taakstelling hier wel verband mee houdt. Kunt u hier nog eens naar kijken?

Beantwoording
Het budget voor het beleidsveld Armoede is in de periode 2014-2018 met ruim 30% toegenomen. Dit is veroorzaakt door een toevoeging van € 4,1 mln. aan het beleidsveld. Deze toevoeging is bedoeld voor de stijgende kosten voor Beschermingsbewind en de toevoeging van het budget "Kansrijk Opgroeien." Daarnaast is de taakstelling nog steeds blijven staan. De stijging van dit budget heeft dus geen enkele relatie met de opgelegde taakstelling uit het coalitieakkoord 2014-2018. De taakstelling is gebaseerd op de landelijke ontwikkeling van het aantal mensen in armoede en is niet gebaseerd op de hoogte van het Arnhemse budget voor armoede.
In het coalitie-akkoord 2018-2021 is het armoedebudget weer op peil gebracht: Er is € 400.000 toegevoegd aan het budget voor armoede: € 300.000 om de taakstelling op te lossen en € 100.000 voor de uitbreiding van de GelrePas naar 130% voor gezinnen.

Memo

Datum : 13 juni 2019
Aan : Raad
Van : R. Paping, wethouder Financiën

Betreft : Toezegging 473 Jaarstukken 2018 - risicoprognoses 2018 sociaal domein

Tijdens de derde meningsvormende behandeling van de Jaarstukken 2018 op 29 mei 2019 heb ik toegezegd de risico prognoses op het sociaal domein, die zijn uitgevoerd over 2018 en die richting het college zijn gegaan, ook aan de raad te verstrekken. Via het memo van 22 mei 2019 (toezegging 457) gaf ik u al inzicht in de risico's op het zorgdomein. In reactie op de vraag van dhr. Elfrink is dit aangevuld tot onderstaand overzicht, waarin de risicoprognose voor het sociaal domein als geheel is opgenomen.

De raad wordt tweemaal per jaar geïnformeerd over de risico's die zich kunnen voordoen: bij de MJPB* en bij het Jaarverslag*. Ter voorbereiding hierop wordt voor alle programma's nagegaan welke risico's zich kunnen voordoen. De kans en het mogelijk financieel nadeel worden ingeschat. Al deze prognoses van risico's worden door middel van een statistische berekening omgezet in een bedrag voor de benodigde weerstandscapaciteit. Tussentijds zijn, behalve deze uitgebreide risicoprognoses ter voorbereiding van MJPB en Jaarverslag, dergelijke risicoprognoses niet voorgelegd aan het college. De risico's met het meeste impact worden ook afzonderlijk vermeld in de paragraaf weerstandsvermogen. Hierbij wil ik opmerken dat de statistische berekeningen vooral een hulpmiddel zijn om een beeld te krijgen van de omvang van het totale gemeentelijke risicoprofiel. Het blijft gaan om inschattingen van kansen en gevolgen van risico's, zonder dat daar zekerheid over bestaat.

Met name risico's uit het programma R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning zijn aangevuld in onderstaand overzicht ten opzichte van het overzicht in genoemde memo van 22 mei jl.

Risico's Sociaal Domein (incl. zorgdomein)

Prognose risicogebeurtenis	MJPB 2018-2021		JV 2017		MJPB 2019-2022		Jaarverslag 2018	
	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score
Beschermingsbewind	€400.000,00	15	€400.000,00	15	€400.000,00	15	€400.000,00	15
Verdeelmodel beschermd wonen	€2.000.000,00	15	€2.000.000,00	15	€500.000,00	9	€10.000.000,00	15
Jeugdzorg i.r.t. de verdeel-modellen jeugdzorg en WMO	€0,00	0	€0,00	0				
Vrouwenopvang	€250.000,00	0	€250.000,00	0	€300.000,00	0	€0,00	0
Sociaal Domein tijdige transformatie en innovatie	€0,00	0						
Armoedeagenda Invoering Diftar	€786.000,00	12	€250.000,00	9				
Buig (niet rechtmatige verstrekkingen)	€1.000.000,00	16	€1.000.000,00	16	€1.000.000,00	16	€1.000.000,00	12
Scalabor (afwaarderingsrisico)	€3.500.000,00	15	€3.500.000,00	15	€3.500.000,00	15	€3.500.000,00	15
BUIG (eigen risico)	€1.000.000,00	12	€650.000,00	16	€1.300.000,00	25		
Scalabor (rendementsverbetering)	€370.000,00	9						
Sociale Bank Centraal Gelderland	€500.000,00	9						

* Jaarrekening 2018: globaal april/mei 2019 opgesteld en verstuurd naar Raad;
MJPB 2019: globaal september/oktober 2018 opgesteld en verstuurd naar Raad.

Risico's Sociaal Domein (incl. zorgdomein) - vervolg

Prognose risicogebeurtenis	MJPB 2018-2021		JV 2017		MJPB 2019-2022		Jaarverslag 2018	
	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score	Financieel (max)	Risico score
Scalabor (Transformatierisico)	€370.000,00	9	€700.000,00	12	€700.000,00	12	€700.000,00	12
Budgetadvies (aantal trajecten)	€150.000,00	4	€150.000,00	2				
Participatie: (bevroren budget)	€0,00	0						
Aansprakelijkheid normering BBZ			€200.000,00	10	€200.000,00	10		
Gemeenschappelijke regeling: Presikhaaf Bedrijven (PHB)			€0,00	0	€0,00	0	€0,00	0
Scalabor Overgang onderneming			€0,00	0	€0,00	0	€0,00	0
Scalabor Rollen en sturing			€0,00	0	€0,00	0	€0,00	0
Participatiewet (aanvullende richtlijnen)			€0,00	0	€0,00	0	€0,00	0
Krapte op de woningmarkt voor kwetsbare doelgroepen			€0,00	0	€250.000,00	0	€225.000,00	0
Asiel en integratie			€0,00	0	€0,00	0		
Uitputting Noodfonds					€8.000.000,00	20		
Wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg					€0,00	0	€0,00	0
Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet					€500.000,00	0	€1.700.000,00	0
Abonnementstarief WMO Eigen bijdrage					€500.000,00	0	€1.100.000,00	0
Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis					€120.000,00	0	€120.000,00	0
Alleenstaande minderjarige asielzoekers					€0,00	0	€300.000,00	15
Taakstelling Rijnstad					€250.000,00	15		
Scalabor: garantstelling lening					€2.400.000,00	5	€2.000.000,00	5
BUIG Bijstellingen budget rijk							€2.500.000,00	25
Organisatieontwikkeling Werk & Inkomen							€7.500.000,00	15
Presikhaaf Bedrijven/MGR belastingplichtig voor VPB							€2.642.500,00	10
Participatiebudget (onder druk)							€0,00	0
Volumegroei zorgdomein 2019							€4.000.000,00	25
Sociaal domein - Maatregelen							€1.500.000,00	25
Verblijfscomponent Beschermd wonen bij PGB							0	0
Tarieven jeugdbescherming							0	0

Memo

Beantwoording Toezeggingen

Beste leden van de raad,

Bij de handeling van de Jaarrekening 2018 zijn door mij enkele toezeggingen gedaan in het kader wachtgelden, de kosten van de kamers van wethouders en de declaraties van B&W en de gemeentesecretaris. Hieronder treft u de vragen en de beantwoording aan.

1. Kan er inzicht worden gegeven in de verdeling van de wachtgelden over 2018 (dhr. Coenders)?

In 2018 is een totaalbedrag van € 268.179 uitgekeerd aan zeven voormalige wethouders (Elfrink, Haga, König, Leisink, Mink, Ritsema en Van Burgsteden). In 2019 betreft het een totaalbedrag van € 241.659, uitgekeerd aan vijf voormalige wethouders (Elfrink, Haga, Leisink, Ritsema en Van Burgsteden).

2. Kan er naast de inrichtingskosten van de kamer van mevrouw Louwers inzicht worden gegeven in de inrichtingskosten van kamers van de andere wethouders?

Er zijn geen inrichtingskosten gemaakt voor de kamers van de wethouders.

3. Kan er inzicht worden gegeven in de declaraties (reis- en verblijfskosten) van B&W en de Gemeentesecretaris?

Het college van B&W ontvangt een wettelijk vastgestelde maandelijkse onkostenvergoeding[1] en derhalve zijn door de collegeleden *geen* kosten gedeclareerd. De gemeente heeft met inachtneming van de richtlijnen uit de Regeling rechtspositie wethouders wel voorzieningen vergoed in het kader van verplichte verhuizing.

De gemeentesecretaris ontvangt geen onkostenvergoeding. De gedeclareerde kosten over het jaar 2018 via MPZ zijn:

a. Representatiekosten	€ 826,08 (lunches / diners)
b. Dienstkilometers	€ 240,59
Totaal	€ 1.066,67

Melding buitenlandse dienstreis 2018

a. Mevrouw van Burgsteden: dienstreis naar Brussel, doel Internationaal Netwerken. Reis ondernomen met auto met chauffeur.
b. De heer Jan van Dellen: dienstreis WK mannen Turijn, doel overhandigen bid WK volleybal vrouwen 2022. Reis- en verblijfkosten (hotel + reis) € 1.000.

[1] Onkostenvergoeding wethouders 2018: € 355,80. Ambtstoelage burgemeester: € 386,74.

c. De heer G. Elfrink: dienstreis naar Brussel (EP). Doel: bijwonen conferentie Liberation Route. Reis- en verblijfskosten: € 105 (reis) en € 104,24 (hotel)
d. Mevrouw Bouwkamp: 27 september t/m 29 september 2018; studiereis Bouwsociëteit naar Turijn. Gemeente Arnhem is lid van de Bouwsociëteit, deelname en kosten reis en verblijf is inbegrepen in het lidmaatschap
e. Mevrouw Bouwkamp: 30 augustus 2019 t/m 31 augustus 2019; Deelname aan de "Second International mayors Summit" in Düsseldorf op 30 en 31 augustus als vervanger van burgemeester. De overnachting wordt betaald door de stad Düsseldorf. Alleen de reiskosten van en naar Düsseldorf zijn voor rekening van de Gemeente Arnhem. Mevrouw Bouwkamp is met de chauffeur naar Düsseldorf gegaan.

De binnenlandse reizen zijn via de NS Business Card in rekening gebracht bij de gemeente. Sommige dienstreizen zijn met een dienstauto ondernomen.

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 358951

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 7 mei 2019, Cluster SBR nummer: 358951

gelet op artikel 160 en 189 van de Gemeentewet;

gezien het amendement "Financieel kader Programmaplan DnW" (19A52);

gezien het amendement "Goed werkvoorstel mag wat kosten" (19A42);

besluit:

1. Kennis te nemen van het programmaplan Doorbraak Naar Werk
2. De kaders voor het Werkinvesteringsfonds vast te stellen
3. € 750.000 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Werkinvesteringsfonds en daartoe bijgaande begrotingswijziging vast te stellen
4. Kennis te nemen van de nodige en gewenste ontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen, het voornemen daarin te investeren en de vervolgstappen
5. In te stemmen met het actueel en realistisch begroten van de baten en lasten op BUIG
6. Kennis te nemen van ons besluit om de moties en toezeggingen 'SW Werknemersperspectief centraal' (15M62), 'Aanpak mismatch op de arbeidsmarkt' (16M55), 'Maak werk van zorg' (18M60), 'Maak werk van duurzaamheid' (18M61) en 'Geef het goede voorbeeld' (18M68) als afgedaan te beschouwen
7. Het financieel kader voor het Programmaplan 'Doorbraak naar Werk' vast te stellen conform de pagina's 22 en 23 (zie bijlage) van de Perspectiefnota 2020-2023, waarbij de dekking voor de jaren 2020 t/m 2022 bij de MJPB 2020-2023 wordt vastgesteld.

De griffier, De voorzitter,

Programmaplan Doorbraak naar Werk

Zaaknummer:	358951
Portefeuillehouder:	Mw. M. Louwers/J. van Dellen

Aan de gemeenteraad, 27 juni 2019

In verband met de extra raadsvergadering n.a.v. het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GL en PvdA met VVD en D66 en de behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 heeft de geplande raadskamerbehandeling (M2) op dit onderwerp geen doorgang gekregen.
Het Db heeft besloten de raadskamerbehandeling onder te brengen in de besluitvormende vergadering van 3 juli 2019. Ingediend zijn een amendement van D66 en CDA, een amendement van de PvdA en een motie van de PvdA.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Programmaplan 'Doorbraak naar Werk'
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel Amendement	Financieel kader Programmaplan DnW
Nummer / zaaknummer	19A52 350951

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Aan het raadsvoorstel het beslispunt toe te voegen:
7. Het financieel kader voor het Programmaplan 'Doorbraak naar Werk' vast te stellen conform de pagina's 22 en 23 (zie bijlage) van de Perspectiefnota 2020-2023, waarbij de dekking voor de jaren 2020 t/m 2022 bij de MJPB 2020-2023 wordt vastgesteld.

Toelichting

Mattijs Loor (D66)
Klaartje van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Bijlage bij 19 A52 / PS / 7

Bijlage

Financiële sturing Werk en inkomen
In een turbulente omgeving met complexe inhoud willen we komende jaren helderheid bieden in onze financiële werkwijze en streven we een hoge mate van uitlegbaarheid na bij afwijkingen en over resultaten. Een belangrijke voorwaarde om na vier jaar te kunnen constateren dat de ambitie ook daadwerkelijk is gerealiseerd. We maken gebruik van de leerervaringen en voorsprong die we hebben opgedaan in de laatste jaren, waarbij we vanaf 2015 geconfronteerd werden met tekorten op BUIG van ongeveer € 12 miljoen. We gaan voor een begin van een trendbreuk in de positionering van onze stad, die Arnhem zowel in maatschappelijk als uiteindelijk ook in financieel opzicht in een andere positie brengt. Kanttekening is dat wij van doen hebben met niet beïnvloedbare aspecten (veelal op rijksniveau) die grote invloed kunnen hebben op onze resultaten. Om aan de slag te gaan, stellen we een samenhangende strategie bestaande uit vijf elementen voor:

a. We gaan de bijstand (BUIG) realistisch en actueel begroten. Deze wijze van begroten heeft tot gevolg dat een voordeel of nadeel op BUIG direct terugvloeit in de algemene middelen.
b. We gaan strak sturen en monitoren op de doelen.
c. We gaan slim investeren, zowel met het participatiebudget als met het Werkinvesteringsfonds. We zullen hiermee steeds bewijslast leveren op basis waarvan nieuwe investeringen richting resultaat kunnen worden gedaan.
d. We moeten investeren in onze eigen uitvoeringsorganisatie: de laatste transformatie in de keten.
   De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, de ontwikkeling van Scalabor, het regionaal werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken, met de teams leefomgeving en de sociale wijkteams. Onze eigen uitvoeringsorganisatie moet een ontwikkeling doormaken om (i) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en (ii) de ambities te kunnen realiseren.

Slagen die we in de ontwikkeling moeten maken:

- De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving. W&I gaat dan ook gebiedsgericht werken en inwoners hebben straks hun eigen aanspreekpunt, die hen kent en waarmee ze regelmatig contact hebben.
- Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de 'regie' nemen op het bevorderen van financiële zelfredzaamheid en werk.
- De inwoner op weg naar werk te ondersteunen, te volgen en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat.
- Methodisch en evidence-based werken, door de hele organisatie heen en liefst ook nog samen met onze uitvoeringspartners.

We hebben, met eigen en externe expertise, in beeld gebracht wat de benodigde investering zou kunnen zijn. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die vooral wordt bepaald door frictiekosten. Wij stellen op dit moment voor aan de onderkant van de bandbreedte (€ 6 tot € 12 miljoen) te gaan zitten, omdat (i) frictiekosten het lastigst te bepalen zijn en (ii) we volop inzetten op mobiliteit en ontwikkeling. Kiezen voor een laag scenario, betekent evenwel een toevoeging aan de risicoparagraaf. De transformatie van het cluster Werk & Inkomen is namelijk rigoureus en hogere frictiekosten zouden zich daardoor voor kunnen doen. Voor circa € 2 miljoen is in de lopende begroting dekking aanwezig. De rest van de investering dekken we uit algemene middelen.

e. We koersen op een andere positie in 2023 als stad, dit vertaalt zich ook financieel.

bijlage bij 19A52/P.2/7k

In onderstaande tabel wordt het verwachte financiële effect van ontwikkelingen en bovenstaande maatregelen op de Arnhemse begroting weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Werk en inkomen					
Prognose BUIG	0,8	0,5	-0,3	-0,5	-0,6
In 2023 maximaal 6% tekort BUIG	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0
Transformatieopgave Werk & Inkomen (opleidings-, frictie- en implementatiekosten)	-2,0	-2,4	-0,6	-0,6	-0,6
Dekking binnen W&I	2,1			0,3	0,3
Vrijval uit BR Noodfonds (participatie)	0,5				
Totaal Ontwikkelingen	*1,4*	*-1,9*	*-0,8*	*-0,8*	*1,1*
Totaal werk en inkomen	**1,4**	**-1,9**	**-0,8**	**-0,8**	**1,1**

Voor 34

Tegen 5

Amendement “Financieel kader Programmaplan DnW" (19A52)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Programmaplan 'Doorbraak naar Werk'
Amendement van het lid	Ria de Vries PvdA
Titel Amendement	Goed werkvoorstel mag wat kosten
Nummer / zaaknummer	19A42 358951

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

In het Programmaplan: Doorbraak naar Werk, bijlage 4 Spelregels en werkwijze Werkinvesteringsfonds, punt 4:

De tekst onder 'Spelregels':
We willen geen aanvragen voor de volledige financiering van een project maar een verzoek of voorstel tot mee investeren in een project of idee waar relevantie voor Arnhem van uit gaat.

Te wijzigen in:
We willen zowel aanvragen voor volledige dan wel gedeeltelijke financiering van een project of idee waar relevantie voor Arnhem vanuit gaat.

En de tekst onder 'Toelichting':
We streven er met de inzet van het Wif naar om samen met partijen tot activiteiten en projecten te komen waar impact vanuit gaat en waar alle betrokken partijen een aandeel en verantwoordelijkheid in nemen

Te wijzigen in:
We streven er met het Wif naar om samen met partijen tot activiteiten en projecten te komen waar impact vanuit gaat en waar betrokken partijen een aandeel (financieel dan wel tijdsinvestering) en verantwoordelijkheid in nemen.

AANGENOMEN

19 A42/P2/7

Toelichting: Er kunnen goede projecten en/of ideeen zijn in de wijken die een impact hebben maar waarvoor gedeeltelijke eigen financiering ontbreekt. Ook dan moet het mogelijk zijn om gebruik te maken van het Werk Investeringsfonds. Een goed idee moet niet stranden omdat de indiener er zelf geen geld voor heeft.

Ria de Vries PvdA

AANGENOMEN 7

Voor 26

Tegen 13

Amendement "Goed werkvoorstel mag wat kosten" (19A42)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Programmaplan 'Doorbraak naar Werk'
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel Amendement	Ambitie ook realistisch begroten 1
Nummer / zaaknummer	19A41 358951

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Beslispunt 5 van het raadsvoorstel:

5. *In te stemmen met het actueel en realistisch begroten van de baten en lasten op BUIG.*

Te wijzigen in:

5. *In te stemmen met het actueel en realistisch begroten van de baten en lasten op BUIG, waarbij ook het toegroeien naar 500 Arnhemmers extra aan het werk in 2022 in deze realistische begroting wordt opgenomen.*

Toelichting:

Het college spreekt de ambitie uit om deze raadsperiode 500 Arnhemmers extra, bovenop het volgen van de landelijke trend, aan het werk te helpen. Zoals helder wordt uit het voorstel, dienen de baten (vanuit het rijk) en de lasten (kosten van uitkeringen) los van elkaar begroot te worden. De baten hebben een grote mate van onvoorspelbaarheid, maar de ontwikkeling van de lasten is het gevolg van onze eigen aanpak en van de economische ontwikkelingen op middellange termijn. Hierop kan dus begroot worden en dat stelt het college ook voor.

Met het programmaplan wordt stevig geïnvesteerd om meer Arnhemmers aan het werk te helpen: 2,5 miljoen vanuit het werkinvesteringfonds en 6,2 miljoen voor transitie naar een nieuwe werkwijze. Dit alles om de gestelde ambities waar te maken. Het is dan consequent om ook – met enige voorzichtigheid – de beoogde resultaten van het plan te begroten. De financiële wijziging die hieruit voortkomt, zal bij de perspectiefnota aan de orde zijn, omdat de financiën van het programmaplan daarin zijn opgenomen en niet in voorliggend voorstel.

INGETROKKEN

19 A41/P.2/K

Financiële doorrekening:

Uitgangspunten, conform het voorstel:

- We gaan uit van een gemiddelde uitkering van € 14.200
- Aanname is op voorhand dat 30% aan het werk gaat met loonkostensubsidie
- We gaan uit van een gemiddelde loonkostensubsidie van € 7.500

De besparing per persoon die extra naar werk wordt geholpen betekent dit een voordeel van € 11.950. (14.200 – 30% x 7.500). Gezien de vangnetregeling is echter maar 50% van dit voordeel voor de gemeente. Op termijn zal Arnhem uit het vangnet raken en het volledige voordeel voor de gemeente zijn. Dat extra voordeel is in dit amendement nog niet meegenomen. De investering in loonkostensubsidie (omvang en aandeel) is een schatting die nu ambtelijk gemaakt wordt. De schatting zal bij de volgende perspectiefnota herijkt moeten worden.

We stellen voor een voorzichtige ingroei te begroten, te weten:
50 personen extra aan het werk medio 2020
250 personen extra aan het werk medio 2021
475 personen extra aan het werk medio 2022
500 personen extra aan het werk vanaf 2023

De voordelen bedragen dan:
298.750 in 2020
1.493.750 in 2021
2.838.125 in 2022
2.987.500 in 2023, waarvan 2.000.000 al in de perspectiefnota is opgenomen.

Mattijs Loor (D66)
Klaartje van Dillen (CDA)

INGETROKKEN K

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Programmaplan doorbraak naar werk
Motie van	Steffenie Pape VVD Arnhem Mattijs Loor D66
Titel motie	Flexibele formatie binnen W&I
Nummer Zaaknummer	**19M93** **358951**

De raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat;

- De instroom van mensen richting een participatiewet-uitkering daalt;
- Met behulp van het "programmaplan doorbraak naar werk" we er vanuit kunnen gaan dat de uitstroom de komende tijd alleen maar groter wordt, maar na een inhaalslag ook weer afneemt;

Overwegende dat;

- Het wenselijk is om de personele inzet binnen W&I in de toekomst af te kunnen bouwen;

Verzoekt het college:

- In de reorganisatie van W&I te zorgen voor de benodigde flexibiliteit in de formatie.

En gaat over tot de orde van de dag

Steffenie Pape VVD Arnhem
Mattijs Loor D66

AANGENOMEN

Voor 22

Tegen 17

Motie "Flexibele formatie binnen W&I" (19M93)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Motie van	Ria de Vries - PvdA Marie José Navis - GroenLinks
Titel motie	Werk moet lonen
Nummer Zaaknummer	19M94 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Mensen met een Participatiewet uitkering recht hebben op toeslagen en voorzieningen van de Gemeente.
- Mensen het recht op die voorzieningen kwijtraken als ze meer geld gaan verdienen.
- Mensen daardoor onder de streep lager uit kunnen komen dan het geval is als ze een Participatiewet uitkering hebben.

Overwegende dat:

- Aan het werk gaan de weg is uit armoede
- Arnhemmers, die vanuit de Participatiewet gaan werken geen last moeten hebben van de armoedeval.
- Voorkomen moet worden dat mensen juist door werk minder te besteden hebben.
- Nu niet duidelijk is op welk moment de armoedeval plaats vindt.

Spreekt uit:

- Dat werk moet lonen

En verzoekt het college:
Te onderzoeken op welk moment Arnhemmers die gaan werken minder te besteden hebben dan met een Participatiewet uitkering, omdat recht op kwijtschelding, toeslagen en voorzieningen steeds minder wordt. Hiermee binnen een half jaar terug te komen naar de raad, met daarbij een voorstel om deze armoedeval te voorkomen.

AANGENOMEN

19 mei 4 (P.2) 17

Toelichting: mensen die steeds minder recht hebben op voorzieningen van de gemeente, kwijtschelding en toeslagen doordat hun inkomen hoger is dan een Participatiewet uitkering, kunnen daardoor in een armoedeval terechtkomen waardoor ze netto onder de streep minder te besteden hebben dan tijdens een Participatiewet uitkering.
en gaat over tot de orde van de dag

Ria de Vries - PvdA
Marie José Navis - GroenLinks

AANGENOMEN 7

Voor 26

Tegen 13

Motie "Werk moet lonen" (19M94)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 358951

Onderwerp: Programmaplan Doorbraak Naar Werk

Voorstel

1. Kennis te nemen van het programmaplan Doorbraak Naar Werk
2. De kaders voor het Werkinvesteringsfonds vast te stellen
3. € 750.000 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Werkinvesteringsfonds en daartoe bijgaande begrotingswijziging vast te stellen
4. Kennis te nemen van de nodige en gewenste ontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen, het voornemen daarin te investeren en de vervolgstappen
5. In te stemmen met het actueel en realistisch begroten van de baten en lasten op BUIG
6. Kennis te nemen van het collegebesluit om de moties en toezeggingen 'SW Werknemersperspectief centraal' (15M62), 'Aanpak mismatch op de arbeidsmarkt' (16M55), 'Maak werk van zorg' (18M60), 'Maak werk van duurzaamheid' (18M61) en 'Geef het goede voorbeeld' (18M68) als afgedaan te beschouwen

Inleiding

Meedoen in een socialer Arnhem, dat is het doel. (Betaald) werk is een belangrijke vorm van meedoen. Op dit punt ligt er een concrete ambitie: het volgen van de landelijke lijn en 500 mensen extra uit te laten stromen uit de bijstand. U bent hierover in de raadsbrief van 1-3-2019 jl. geïnformeerd. In die brief zijn de inzichten over de haalbaarheid en vooral ook betekenis van de ambitie gedeeld. U ontving daarbij ook de externe analyse die is uitgevoerd. In de brief is aangegeven hoe wordt voortgebouwd op de investeringen van afgelopen jaren en welke breedte van inspanningen nu nodig is om aan de ambitie te werken. De belangrijke benodigde verandering en investering in onze eigen uitvoeringsorganisatie is daarbij ook specifiek genoemd. In deze raadsbrief beloofden wij in elk geval snel terug te komen met:

- de uitwerking van de inspanningen;
- het voorstel voor onttrekking aan de bestemmingsreserve Werkinvesteringsfonds en de werking en werkwijze van dit fonds;
- de wijze waarop wij de prognoses BUIG verwerken in onze begroting.

Een belangrijke ontwikkeling is de benodigde en gewenste verandering van onze eigen uitvoeringsorganisatie, het Cluster Werk & Inkomen. U ontvangt daarover meer informatie, ook over de stappen die worden gezet.

Gemeente Arnhem

Beoogd effect

Het vaststellen van de aanpak en het invulling geven aan benodigde randvoorwaarden om te werken aan de ambitie om zoveel mogelijk mensen richting (betaald) werk te helpen en meer Arnhemmers economisch zelfredzamer te laten zijn.

Argumenten

1.1 Gericht – samen met partners – aan de slag op nodige doorbraken om tot ander resultaat te komen

Verder bouwend op de investeringen van de afgelopen jaren, zijn er enkele belangrijke inspanningslijnen te noemen die nodig zijn om gericht te werken aan de opgave om zoveel mogelijk Arnhemmers richting (betaald) werk te helpen en meer mensen economisch zelfredzamer te krijgen. Deze lijnen stelde u eerder vast bij de begroting 2019 en verder en u bent erover geïnformeerd in de brief van eind februari jongstleden. In het Doorbraakplan treft u concreet zicht op de acties die hierbij horen.

a. Wij willen voorkomen dat mensen (langdurig) afhankelijk worden van inkomensondersteuning.
b. Wij werken wijkgericht, kennen onze inwoners en kijken breed wat nodig is.
c. Aan het werk tenzij, stappen zetten naar werk of actief participeren, zo staan we er in!
d. Wij willen een vruchtbare basis van en voor inclusief ondernemers in onze stad.
e. Wij staan samen sterk: met partners uit onderwijs en bedrijfsleven, in de regio, onze ketenpartners, met andere steden en met het rijk.
f. Wij willen beter weten wat werkt en gaan leren monitoren op bredere impact.

Deze acties geven een goed beeld van de verschillende lijnen die ons college in gang heeft gezet.

2.1 Het werkinvesteringsfonds biedt kans voor resultaat en bewijs

De budgetten die beschikbaar zijn om te investeren in Arnhemmers om hen stappen naar werk te helpen zetten is beperkt en zit 'vast', waardoor er weinig ruimte is om extra of andere inspanningen te doen bij het begeleiden van mensen naar werk. Het Werkinvesteringsfonds (Wif) is incidenteel beschikbaar als flexibele inzet naast het participatiebudget. Het Wif stelt in staat te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. Impact staat voorop. Het fonds wordt ingezet om activiteiten en projecten te vinden, te monitoren en om bewijslast te leveren voor wat wel werkt en wat niet. Het Wif wordt ingezet om aan te tonen welke investeringen effectief zijn, met name gericht op uitstroom uit de bijstand. Zo ontstaat een goede basis om eventueel nieuwe investeringen in de ontwikkelingen van Arnhemmers goed onderbouwd te kunnen doen. Bij de investeringen die nu vanuit het Werkinvesteringsfonds worden gedaan, werken we samen met partners in de stad, binnen de gemeente en met onze inwoners. In hoofdstuk 5 van het Doorbraakplan treft u 10 punten voor de werking van het Wif.

3.1 Een stapsgewijze onttrekking geeft extra gelegenheid u te blijven informeren over resultaten

Voorstel is een onttrekking aan de bestemmingsreserve Wif te doen van € 750.000. Hiermee kan worden overgaan tot de uitvoering. Om onze inzet met het Wif voor potentiële aanvragers en partners te illustreren en hen hiervoor te enthousiasmeren, zullen wij concreet een aantal reeds 'opgehaalde' initiatieven en projecten, die in een evenwichtige mix aansluiten op de doelen revolveren (bewezen

aanpakken), innoveren (nieuwe aanpakken) en mee-investeren (publiek-private aanpakken), helpen op te starten.
Jaarlijks wordt aan de raad gevraagd akoord te gaan met een onttrekking uit de bestemmingsreserve en de begrotingswijziging die daarmee samen gaat.
De verantwoording vindt plaats binnen de verantwoording van het programma Doorbraak Naar Werk.
De raad wordt daarnaast geïnformeerd over de stand van zaken van het Wif bij iedere volgende onttrekking uit de bestemmingsreserve.

4.1 Cluster Werk & Inkomen werken vanuit perspectief inwoner: laatste transformatie en noodzakelijk voor resultaat

De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk (CAW), de ontwikkeling van Scalabor, het regionale Werkgeversservicepunt (WSP), het regionale Leer-Werk-Loket (LWL) en de ontwikkeling in de wijken, met de teams leefomgeving (TLO) en de sociale wijkteams (SWT).
Binnen deze getransformeerde uitvoeringsketen stond en staat het Cluster Werk & Inkomen (W&I) voor de uitdaging en opgave om (i) het bereik van de inspanningen op het gebied van werk en inkomen te verbreden (lees: meer inwoners in een schulden-, armoede-, zorg- en/ of uitkeringssituatie laten profiteren van de diverse re-integratie-instrumenten), (ii) effectiever en meer afgestemd (en lerend) samen te werken met SWT en TLO bij de toegang tot en inzet van deze inspanningen en instrumenten en (iii) effectiever en meer verbonden (en lerend) samen te werken met de kernpartners in de keten (CAW, Scalabor, WSP en LWL) en hun werk-, onderwijs-, welzijns- en zorgpartners bij het invullen van uitvoeringsregie op de inzet van deze inspanningen en instrumenten.
De proeftuinen, die de vorige periode zijn ingezet, zijn een eerste verkenning geweest om in samenwerking met o.a. SWT en Scalabor te experimenteren met andere aanpakken en werkwijzen.
Bij het toetsen van de haalbaarheid van onze ambitie (haalbaar maar zeker ambitieus) gaf het betrokken adviesbureau ook handvatten voor succes. Deze waren voor een groot deel gelegen in een goed functionerende keten van uitvoeringsorganisaties. De eigen gemeentelijke uitvoeringsorganisatie moet nog een slag maken, is nu de constatering. Het is absoluut gewenst om deze slag te maken om (i) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten, (ii) de ambities te kunnen realiseren en (iii) recht te doen aan de medewerkers in de organisatie.

<u>Kern van verandering</u>
Sinds het aantreden van het college is hard gewerkt om scherp te krijgen wat precies nodig is. Op welke manier kan de energie en de kracht van de professionals in de uitvoering zo goed mogelijk worden ingezet, passend bij de opgaven. De belangrijkste veranderingen waar de organisatie voor staat passen binnen de omslag van inkomensondersteuning naar versterken van economische zelfredzaamheid. Het gaat dan om:

- De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving. W&I gaat dan ook gebiedsgericht werken en inwoners hebben straks hun eigen aanspreekpunt, die hen kent en waarmee ze regelmatig contact hebben.
- Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de ‘regie’ nemen op het bevorderen van financiële zelfredzaamheid en werk.
- De inwoner op weg naar werk te ondersteunen, te volgen en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat.
- Methodisch en evidence-based werken, door de hele organisatie heen en liefst ook nog samen met onze uitvoeringspartners.

Om u een goed beeld te geven ontvangt u de startfoto (geformuleerd met betrokkenheid van medewerkers), het organisatieplan en het implementatieplan. Constatering is inmiddels dat een reorganisatie onvermijdelijk is.

Impact en uitgangspunten die het college meegeeft
Het college ziet dat de ontwikkeling bij W&I fors en belangrijk is. Voor de opgaven waar wij in onze stad voor staan, maar ook fors en belangrijk voor de medewerkers bij W&I. Wij denken dat door te investeren in het cluster ook recht wordt gedaan aan de bevlogenheid en professionaliteit waarmee velen binnen het cluster aan het werk zijn. In de voorbereiding bekeken we verschillende scenario's voor de omvang van de investering. Grootste verschil zit dan in indicaties van frictiekosten. Omvang van de investering die wij aan u voor gaan leggen bij de perspectiefnota en vervolgens de behandeling van de begroting zal ca. € 6,0 mln zijn. Voor ca. € 2,0 mln is er voorstel voor dekking vanuit W&I voorzien. Het overige deel zal in ons voorstel voor de perspectiefnota worden gedekt.
Het college draagt de organisatie in elk geval op:

- maximaal in te zetten op investeren in de ontwikkeling van medewerkers en minimaal op frictiekosten (waarbij we ons realiseren dat we hier tegenover het risico op zullen moeten nemen dat frictiekosten mogelijk hoger uitvallen);
- als frictie zicht voordoet in te zetten op de beweging van medewerkers 'van werk naar werk';
- maximale afstemming te zoeken met de sociale wijkteams (zowel in het werk als in de mogelijkheden om de taken en verantwoordelijkheden effectief en efficiënt te organiseren).

Vervolgstappen
De plannen, die half april met de medewerkers zijn gedeeld en die tot stand gekomen zijn met betrokkenheid van medewerkers, adviesraad Werk & Inkomen, ketenpartners, teams leefomgeving en sociale wijkteams, liggen op dit moment bij de Ondernemingsraad voor ter advisering.
Verwachting is dat voor de zomer de directie van onze organisatie met medeneming van dit advies een besluit zal nemen. Wens is de implementatie volledig in werking te stellen vanaf 2020.
Vanzelfsprekend zijn alle voorbereidingen onder voorbehoud van beschikbaar stellen van financiering door uw raad. Het voorstel hiervoor treft u in de perspectiefnota en zal dan een plek kunnen krijgen in de begroting 2020-2023. Wij vinden het belangrijk om u zo goed mogelijk te blijven informeren over deze ontwikkeling.

5.1 Wij gaan zowel de baten als lasten van de bijstand (BUIG) zo realistisch en actueel mogelijk begroten

Sinds de invoering van het nieuwe verdeelmodel BUIG (2015) heeft Arnhem te maken met een fors tekort op de verstrekking van bijstandsuitkeringen. Enkele jaren geleden is er reeds voor gekozen (een deel van) het tekort structureel te dekken vanuit de algemene middelen. In de afgelopen jaren is ervaring opgedaan met de verdeelsystematiek van het rijk, de wijze waarop het rijk de baten voor de gemeenten prognosticeren en vaststelt en de effecten daarvan op onze eigen begroting. Daarnaast hebben wij uitgangspunten ontwikkeld voor het prognosticeren van onze uitkeringslasten. Wij stellen voor deze baten en lasten vanaf nu continu actueel en zo realistisch mogelijk in de begroting te verwerken. Daarbij maken we afspraken over de wijze waarop we de ambitie verwerken in de begroting. In het programmaplan staat wat de belangrijkste grondslag is voor de monitoring op de ambitie: uitkeringslast. Wij vinden het erg belangrijk om daar waar het kan zo maximaal mogelijk helderheid te bieden in de werkwijze. Het voorstel ziet er als volgt uit:

- Om het Arnhemse budget te bepalen maken we gebruik van de landelijke budgetontwikkeling van het rijk. Iedere bijstelling van het rijk verwerken we direct in begroting (meerjarig macrobudget en

procentuele ontwikkeling landelijke uitkeringslast, 2 x per jaar). De hoogte van het budget fluctueert en is onzeker, mede afhankelijk van de omvang van het macrobudget dat het rijk aan gemeenten ter beschikking stelt.

- Een deel van de ambitie wordt meteen in de begroting vertaald: het jaarlijks volgen van de landelijk lijn. We passen dit toe op de uitkeringslast. Dit is ambitieus, de afgelopen jaren is het niet gelukt om de landelijke lijn te volgen. Daarnaast is het volgen van de landelijke lijn afhankelijk van vele factoren, zoals:
    - de effectiviteit van de uitvoering van W&I;
    - de samenwerking in de keten (CAW, Scalabor, WSP, LWL, enzovoorts);
    - het volume en de effectiviteit van de inspanningen en middelen die we inzetten om mensen richting werk te begeleiden;
    - de economische omstandigheden in Arnhem
    - een consequente bestuurlijke lijn (landelijk, regionaal, lokaal; politieke tijdshorizon-plus)
    - hoe goed andere gemeenten presteren

  Hier staat tegenover dat een extra inspanning wordt gedaan middels het programma Doorbraak Naar Werk en de transformatie binnen W&I. En tevens blijven we ook realistisch in onze berekeningen: voor de begroting nemen we steeds het jaar ervoor als uitgangspunt.
  Kortom, het uitgangspunt van de berekening van de uitkeringslast is de realisatie van de Arnhemse uitkeringslast van het afgelopen jaar en de procentuele ontwikkeling van de landelijke uitkeringslast in de komende jaren.
- Daarnaast gaan we ervan uit dat wij aan het eind van deze collegeperiode als stad in een andere positie verkeren en onder de eerste drempel van het vangnet blijven.
- Bovenstaande berekening van de uitkeringslast zorgt er ook voor dat als Arnhem in enig jaar beter presteert dan landelijke lijn, hiermee ook wordt doorgerekend. Een voorbeeld: als de ambitie deels wordt gerealiseerd in 2020 (lagere uitkeringslast dan landelijke lijn), dan is dit in het jaar 2021 meteen merkbaar in de begroting omdat met deze lagere uitkeringslast wordt doorgerekend.
- Tot slot: wanneer we merken dat onze inspanningen leiden tot een structureel financieel effect, dan leggen we actief een nieuw voorstel voor de begroting (het inboeken van voordelen) voor. Evaluatie hiervan vindt jaarlijks plaats in voorbereiding op de begroting.
- Deze wijze van begroten heeft tot gevolg dat een voordeel of nadeel op BUIG direct terugvloeit in de algemene middelen.

6.1 Moties en toezeggingen

De afgelopen jaren zijn er in de raad diverse moties rondom de uitvoering van de Participatiewet besproken. Sommige moties zijn aangenomen, anderen zijn ingetrokken op basis van toezeggingen van de portefeuillehouder Werk & Inkomen. Onderstaand volgen enkele moties en toezeggingen waarvoor wij voorstellen om ze, in het licht van het voorliggende programmaplan, af te doen.

Motie 'SW Werknemersperspectief centraal' (15M62)
In deze motie wordt het college van B&W verzocht om, naast een adequate werkgeversdienstverlening, een passende, transparante dienstverlening gericht op de re-integratie en arbeidsontwikkeling van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt neer te zetten. Hierbij wordt o.a. de suggestie gedaan van een (kandidaat)werknemersloket. Bijgaand plan geeft een beeld van de inmiddels neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet (zie Bijlage 2). Het perspectief van de inwoner, de kandidaatwerknemer, is een van de belangrijkste principes om vanuit te handelen. In hoofdstuk 2 en 3 van

het plan ligt hier ook zeker de nadruk op. Wij willen Arnhemmers die langs de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning meer op maat vanuit hun leefsituatie helpen bij het zetten van stappen naar werk. Elke Arnhemmer heeft straks een contactpersoon die in de breedte met de Arnhemmer aan de slag is. In lijn met het advies van de Adviesraad Werk & Inkomen uit 2017 zetten wij hierbij o.a. in op een gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams (zie Hoofdstuk 3). In het licht hiervan hebben wij besloten om de motie als afgedaan te beschouwen.

Motie 'Aanpak mismatch op de arbeidsmarkt' (16M55) en toezeggingen ingetrokken moties 'Maak werk van zorg' (18M60) en 'Maak werk van duurzaamheid' (18M61)
In deze motie en toezeggingen wordt het college van B&W verzocht om (i) met het onderwijs en het bedrijfsleven te verkennen hoe er in de regio werkgelegenheid kan blijven voor laagopgeleiden, hoe de Arnhemse beroepsbevolking maximaal kan worden toegerust op de toekomstige arbeidsmarktvraag en (ii) hoe daar m.n. binnen de sectoren Zorg & Dienstverlening en Energie concreet invulling aan kan worden gegeven. Bijgaand programmaplan Doorbraak Naar Werk geeft een beeld van de vraag- en aanbodontwikkelingen in onze arbeidsmarktregio en de geconstateerde mismatch (zie Bijlage 1). Daarnaast benoemt het onze inzet en acties rondom 'Inclusief werk' en 'Samen sterk' (zie Hoofdstuk 3). Hierbij staan de ontwikkeling en uitwerking van branche-/ sectorgerichte arbeidsontwikkelketens, van stages/ oriëntaties, via leer-werk-plekken naar betaald werk (met of zonder ondersteuning), met onze uitvoeringspartners en onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board nadrukkelijk op de agenda. In het licht hiervan hebben wij besloten om de motie en toezeggingen als afgedaan te beschouwen.

Motie 'Geef het goede voorbeeld' (18M68)
In deze motie wordt het college van B&W verzocht om vanuit het perspectief van de gemeente Arnhem als werkgever maximaal invulling te (blijven) geven aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid om het werk inclusief te organiseren en dus de zogenaamde Banenafspraak. Bijgaand programmaplan benoemt de inzet en acties rondom 'Inclusief werk' (zie Hoofdstuk 3). Binnen dit kader van 'inclusief werkgeverschap' zien wij het nadrukkelijk als onze opgave om de huidige invulling van de Banenafspraak te verduurzamen en uit te bouwen. Maar ook onze rol als bijvoorbeeld stagegever is in dit licht van belang. In het licht hiervan hebben wij besloten om de motie als afgedaan te beschouwen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Grote uitdaging van het programmaplan is de tactische vertaling van strategie naar uitvoering

Wij willen dat professionals in de uitvoering op maat de ondersteuning aan (kandidaat)werknemers en werkgevers over 'wat nodig is' inzetten en monitoren. Dit uiteraard op basis van kennis over 'wat werkt'. Dit is geen gemakkelijke opgave en stelt hoge eisen aan de tactische vertaling van de in het programmaplan opgenomen inspanningen naar de uitvoering. Momenteel wordt verkend hoe we dit aanpakken en invullen (e.e.a. heeft o.a. een relatie met inzetten op lerend samenwerken in de keten, methodisch werken en vakmensschap).

2.1 Met het Wif ondersteunde initiatieven en projecten kunnen niet het beoogde resultaat opleveren

Vanuit het Wif zullen ook vernieuwende initiatieven en projecten worden ondersteund. Deze kunnen ook niet het beoogde resultaat opleveren. Om het risico hierop te beheersen zullen wij de initiatieven

en projecten toetsen aan de spelregels, ze beoordelen op geloofwaardigheid, haalbaarheid en realiseerbaarheid en met de initiatiefnemers vooraf afspraken maken over een adequate monitoring.

3.1 Zie 2.1

4.1 Risico's en beheersmaatregelen ten aanzien van de organisatieontwikkeling van het cluster W&I zijn op hoofdlijnen in beeld

In het organisatie- en implementatieplan voor het cluster W&I zijn op hoofdlijnen de risico's en beheersmaatregelen genoemd. De meer verdiepte risicoanalyse en concretisering van de beheersmaatregelen zullen naar verwachting in de maanden juni en juli worden opgepakt. Op weg naar het investeringsbesluit van de gemeenteraad in oktober/ november (MJPB 2020-2023) zullen wij de raad hierover informeren.

5.1 Zo realistisch en actueel mogelijk begroten van de baten en lasten van de bijstand is de beheersmaatregel

Belangrijke financiële uitdagingen binnen het programma Doorbraak Naar Werk zijn (i) het beheersen van het tekort op de kosten van SW-medewerkers en (ii) het beheersen van het tekort op BUIG.
Het tekort op de kosten van SW-medewerkers is geïsoleerd en meerjarig begroot en gedekt in de MJPB.
Voor wat betreft BUIG kent Arnhem sinds de invoering van het objectief verdeelmodel een groot tekort. Enkele jaren geleden is er al voor gekozen om ook een deel van dit tekort structureel te dekken vanuit de algemene middelen.
In het kader van de ambitie is er een prognose gemaakt waarbij we in de eerste jaren de landelijke lijn gaan volgen en in 2023 beter presteren dan die lijn. De vertaling van deze prognose wordt meegenomen in de perspectiefnota.
Zoals eerder aangegeven is het volgen van de landelijke lijn al ambitieus, beter presteren al helemaal, maar naar verwachting wel haalbaar mits wij (i) doeltreffend en doelmatig inzetten op de inspanningen in het programmaplan, (ii) onze prestaties, kansen en risico's voortdurend monitoren en (iii) conform onze inzet tijdig bijsturen op inspanningen en middelen.

Financiën

Bij de vaststelling van de MJPB 2019-2022 is besloten om, in de vorm van een bestemmingsreserve, een Werkinvesteringsfonds ter hoogte van € 2,5 mln. in te stellen. Om over te kunnen gaan tot de uitvoering, zoals in het 'Doorbraakplan 2018-2023' is beschreven, zal in de begroting de besteding moeten worden geraamd welke wordt onttrokken aan eerder genoemde bestemmingsreserve. Voor 2019 wordt, in eerste instantie, een besteding van € 750.000 verwacht. Middels bijgaande begrotingswijzing wordt deze besteding in de begroting verwerkt. Onderstaande tabel toont een samenvatting van de begrotingswijziging.

Programma	**Exploitatiebegroting**	Begroting	Meerjarenraming		
R6		2019	2020	2021	2022
	Lasten				
	Besteding programmaplan Doorbraak naar Werk	750			
		750	0	0	0
	Baten				
		0	0	0	0
	Mutaties reserves				
	Onttrekking BR Werk InvesteringsFonds	750			
		750	0	0	0
	Totaal Resultaat	0	0	0	0

Uitvoering

Bijgaand programmaplan Doorbraak Naar Werk en het organisatie- en implementatieplan van W&I geven een goed beeld van hoe wij met de diverse inspanningen aan de slag gaan en/ of aan de slag zijn. Met de adviesraad Werk en Inkomen zijn wij op diverse momenten in gesprek geweest, wij hebben de adviesraad daarnaast verzocht ons actief te adviseren op de voorliggende documenten.

In aanvulling op het het plan zoals het er ligt zijn er enkele acties waarover wij de raad de komende periode actief informeren en / of waarover wij een raadsbesluit vragen. Hieronder volgt een overzicht:

1. Vangnetaanvraag BUIG: gemeenten ontvangen op grond van de Participatiewet budget voor bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies. Gemeenten die een tekort hebben kunnen onder voorwaarden in aanmerking komen voor een vangnetuitkering. Binnenkort starten wij de voorbereiding van onze vangnetaanvraag. Wij verwachten deze in juni/ juli ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor te leggen.
2. Regionale Strategische Agenda/ Perspectief Op Werk: eind 2018 heeft de staatssecretaris aangekondigd een breed offensief in te zetten om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen (zie Hoofdstuk 2). In het kader van dit 'breed offensief' zijn gemeenten, werkgevers, werknemers en onderwijs gevraagd om in arbeidsregionaal Werkbedrijf-verband een gezamenlijk Actieplan Perspectief Op Werk op te stellen. Momenteel lopen in onze regio de voorbereidingen voor dit actieplan en de onderliggende (of overkoepelende) regionale strategische agenda. Wij zullen u in de loop van juli actief informeren over de inhoud hiervan.
3. Verkenning Armoede-Schulden-Werk: op het snijvlak van de programma's Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk wordt momenteel verkend in hoeverre onze aanpak op het terrein van

schulden, armoede en werk moet worden herijkt. Wij verwachten in het najaar hierover in gesprek te gaan met de gemeenteraad.

4. Organisatieontwikkeling cluster W&I: wij zullen de gemeenteraad de komende periode actief informeren over de organisatieontwikkeling bij W&I. Daarbij nemen wij ook acties die hieraan verbonden zijn op het terrein van bijvoorbeeld '(Deeltijd) werk lonend en eenvoudig', 'Intensivering inzet Participatiewet-instrumenten' en 'Lerend samenwerken' in mee.
5. Monitoring Doorbraak Naar Werk: het programmaplan bevat een eerste schets van hoe wij onze ambities en prestaties monitoren (zie Bijlage 3). Momenteel werken wij aan een nader verdieping en uitwerking. Na de zomer verwachten wij de gemeenteraad, op basis van een nieuw dashboard, te kunnen informeren over onze prestaties en vervolgacties om de monitoring te verbeteren.

Communicatie

Zie persbericht.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Programmaplan Doorbraak Naar Werk
- Organisatieplan Werk & Inkomen
- Implementatieplan Werk & Inkomen
- Startfoto Werk & Inkomen
- Begrotingswijziging Werkinvesteringsfonds
- Persbericht

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 358951

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 7 mei 2019, Cluster SBR nummer: 358951

gelet op artikel 160 en 189 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Kennis te nemen van het programmaplan Doorbraak Naar Werk
2. De kaders voor het Werkinvesteringsfonds vast te stellen
3. € 750.000 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Werkinvesteringsfonds en daartoe bijgaande begrotingswijziging vast te stellen
4. Kennis te nemen van de nodige en gewenste ontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen, het voornemen daarin te investeren en de vervolgstappen
5. In te stemmen met het actueel en realistisch begroten van de baten en lasten op BUIG
6. Kennis te nemen van ons besluit om de moties en toezeggingen 'SW Werknemersperspectief centraal' (15M62), 'Aanpak mismatch op de arbeidsmarkt' (16M55), 'Maak werk van zorg' (18M60), 'Maak werk van duurzaamheid' (18M61) en 'Geef het goede voorbeeld' (18M68) als afgedaan te beschouwen

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

DOORBRAAK NAAR WERK

DOORBRAAKPLAN 2018 - 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

1. Ambitie en doorbraken 4

1.2 Opgave en ambitie 4

1.3 Haalbaarheid ambitie 5

1.4 Doorbraken 5

2 Visie en context 6

2.2 Onze perspectieven 6

2.3 Actuele context vanuit het Rijk: Breed Offensief 8

3. Hoe gaan we in Arnhem aan de slag 10

3.1 Enthousiasmeren en bewegen, dat allereerst! 10

3.2 We richten onze inspanningen naar de doorbraken 10

A. Investeren in voorkomen 11

B. Dichtbij de Arnhemmer en integraal 12

C. Perspectief bieden, aan het werk tenzij 14

D. Inclusief werk 16

E. Samen sterk 17

4. Middelen 18

4.1 Financiële uitdagingen 18

4.2 Financiële uitdagingen: conclusie 20

5. Werkinvesteringsfonds 21

5.1 Werkinvesteringsfonds voor resultaat en 'bewijslast' 21

6. Monitoring 22

6.1 Monitoring op de ambitie 22

6.2 Monitoring: van input naar impact, link met brede sociale domein 22

Bijlage 1: Kenmerken van ons uitkeringsbestand en de arbeidsmarkt 23

Bijlage 2: Uitvoeringsstructuur Doorbraak naar Werk 28

Bijlage 3: Toelichting op monitoring 33

Bijlage 4: Spelregels en werkwijze Werkinvesteringsfonds 35

Voorwoord

Zoveel mogelijk Arnhemmers aan het werk zodat zij zelf in hun inkomen kunnen voorzien. Dat is mijn ambitie. En werk hebben is meer dan een salaris ontvangen. Het is meedoen, meetellen, gemist worden als je er niet bent. Het geeft zelfvertrouwen en het is prettig om deel uit te maken van een netwerk. En onze wijken, bedrijven en stad worden sterker wanneer er meer mensen aan het werk zijn. En daar is nog wat te winnen!

Onze stad kent al jarenlang een groot aantal mensen in de bijstand. Meer dan je van een stad als Arnhem mag verwachten. Daarom is het zo belangrijk om die trend te doorbreken. We zijn onze collegeperiode begonnen in een economisch gunstig tij. In de afgelopen jaren - sinds de invoering van de decentralisaties - zijn al veel stappen gezet in de uitvoering van de participatiewet. We gaan nu verder doorpakken.

Wij hebben een stevige ambitie. We willen de ‘landelijke lijn’ gaan volgen qua uitstroom uit de bijstand. Iets wat ons tot op heden nog niet is gelukt. Daar bovenop willen we nog een extra tandje bijzetten en gaan we er voor nog eens 500 Arnhemmers extra uit te laten stromen. Ambitieus, maar haalbaar. Zo beoordeelde een adviesbureau onze ambitie. Er is een brede inzet nodig en verbinding met veel andere domeinen zoals economie, armoede, schulden en zorg. Het vraagt ook inzet van bedrijven, professionals in de wijken, onderwijs, mensen in de nabijheid van de Arnhemmers waar het om gaat, onze samenwerkingspartners en de bevlogen collega’s van ons cluster Werk & Inkomen.

Als het ons lukt dan zetten we voor het eerst een trendbreuk in. En dat betekent vooral voor heel veel meer Arnhemmers een baan. We willen duurzaam investeren in mensen zodat ze vaardigheden leren die maakt dat de kansen op de arbeidsmarkt groeien, ook wanneer het economisch minder gaat. Voor de Arnhemmers willen wij een betrouwbare partner zijn. Afspraak is afspraak. We zijn er voor tijdelijke support, een extra duwtje of net wat nodig is om weer aan het werk te raken en volop mee te doen in onze samenleving.

In het afgelopen jaar zijn we al hard aan de slag gegaan. In dit Doorbraakplan zetten we die inzet nog eens op een rij. We sturen het plan zo nodig bij op basis van leerervaringen. We gaan doen wat werkt. We houden u op de hoogte van de inzichten die we opdoen en van de resultaten die we behalen.

Martien Louwers, wethouder Werk & Inkomen

1. Ambitie en doorbraken

Iedereen heeft een talent. Iedereen heeft dromen in het leven. Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Naarmate mensen langer niet meer deelnemen aan het arbeidsproces, worden de kansen op werk steeds kleiner. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet wenselijk en niet houdbaar.

'Hoe Arnhem Stefan en andere mensen van de bank krijgt' *kopte de Gelderlander in januari van dit jaar. "De ontwikkeling is het gevolg van een verandering in de manier waarop de in Arnhem actieve sociale wijkteams hen begeleiden. Het komt er op neer dat niet meer de nadruk ligt op problemen van mensen en wat ze niet kunnen, maar vooral op wat ze wel kunnen en welke ondersteuning ze hierbij nodig hebben. Aan de aanpak werkt een groeiend aantal werkgevers in stad en regio mee."*

In Arnhem hebben we in vergelijking met het landelijk gemiddelde en in vergelijking met andere steden veel mensen in ons uitkeringsbestand. Ondertussen trekt de arbeidsmarkt in onze regio aan (zie bijlage 1 voor een toelichting op beide onderwerpen), maar vertaalt dit zich niet direct tot een grotere uitstroom uit het uitkeringsbestand.

1.2 Opgave en ambitie

Het bovenstaande vraagt om een **doorbraak** want is er veel werk te doen. De economie trekt aan, er is onder andere meer vraag naar meer personeel in de horeca, in de bouw en ICT. Arnhem zoekt naar uitbreiding van de mogelijkheden om talenten van mensen, die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, te koppelen aan de vraag naar werk. En zo een andere levenssituatie te bereiken.

We hebben een opgave, er liggen kansen en die grijpen we aan.

Hoofddoelen:
In 2023

- *Hebben er meer Arnhemmers betaald werk*
- *Zijn er meer Arnhemmers financieel zelfredzamer*
- *Is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt*

Concreet

- *Volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand*
- *En heeft de gemeente Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen.*

Dit betekent voor onze stad

- *het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee in een andere positie*

Het Programma Doorbraak Naar Werk is er op gericht om:

- In te zetten op "doorbraken" om de hoofddoelen te halen.
- Vanuit de visie en doelstellingen samenhang te brengen in de inspanningen.

- Met de focus op werk ook op andere vlakken resultaten te boeken, zoals meer participatie.
- De inspanningen in beleid en uitvoering vanuit deze opgave te verbinden met de opgaven op zorg, economie, onderwijs, inclusie en ook goed te worden in de monitoring van de brede maatschappelijke impact.
- Verder te werken aan de beloften van de decentralisaties en de ontwikkeling die met Van Wijken Weten is ingezet.

Een 35 jarige vrouw uit Syrië vroeg tijdens het intakegesprek van haar man of zij ook in aanmerking kon komen voor Activerend Werk, want zij wilde graag de Nederlandse taal leren. Na overleg met Werk & Inkomen zijn we met haar in gesprek gegaan.
Mevrouw was in Syrië wiskundelerares geweest en haar wens was een werkplek in het onderwijs. Na wat rond vragen en bellen zijn we uitgekomen bij ISK (Internationale Schakel Klas) 't Venster. Mevrouw werd uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek en dit resulteerde in een vrijwilligersplek als assistent van de wiskundelerares. Mevrouw gaat daar 2x per week een ochtend werken. Ze is heel blij met deze werkplek en het bevalt haar heel goed. Ze gaat daarnaast haar diploma vanuit Syrië hier laten waarderen. In de toekomst wil ze graag als wiskundelerares aan het werk.

1.3 Haalbaarheid ambitie

We lieten onze ambitie toetsen door AEF. Hiervan is een uitgebreide rapportage beschikbaar. Hoofdconclusie is dat de ambitie haalbaar is maar niet eenvoudig:

- De wens en urgentie van een ambitie in onze organisatie wordt breed gedeeld: het biedt focus en uitdaging.
- Er gelden nadrukkelijk wel aandachtspunten voor de organisatorische vertaling.
- De door Arnhem geformuleerde ambitie is vergelijkbaar met die van andere (vergelijkbare) gemeenten.
- Kijkend naar aard en omvang van de bijstandspopulatie van Arnhem moeten wel alle zeilen worden bijgezet om de ambitie te halen.

1.4 Doorbraken

Vooropgesteld: de belangrijkste doorbraak zit in het resultaat. Arnhemmers, onze wijken, bedrijven, de stad als geheel, we streven naar een zichtbaar resultaat. Zowel maatschappelijk als financieel.

Om dat resultaat te bereiken is een breed palet aan inspanningen nodig. Soms kenmerken de doorbraken zich door intensievere inzet, soms gaat het om een andere benaderingswijze of een ander of zwaarder accent. We zetten in op:

a. Voorkomen dat mensen (langdurig) afhankelijk worden van inkomensondersteuning
b. 'Dichtbij', 'kennen' en 'integraal' krijgt echt invulling: dit past bij de opgave
c. Aan het werk tenzij, stappen zetten naar werk of actief participeren, zo staan we er in!
d. Een vruchtbare bodem van en voor inclusief werkgeverschap in onze stad
e. Samen sterk: met partners uit onderwijs en bedrijfsleven, in de regio, onze ketenpartners, met andere steden en met het rijk.
f. Beter weten wat werkt en gaan leren monitoren op bredere impact

Het vraagstuk is, evenals alles wat aan wetten en regelgeving eromheen is ontwikkeld, taai en complex. We doen bij al onze interventies een kritische toets op ‘eenvoud en bedoeling’. En bij keuzes in andere domeinen in onze stad kijken we naar kansen of risico’s voor deze opgave.

2 Visie en context

2.1 Slimme inclusieve arbeidsmarkt

We willen - samen met werk-, onderwijs-, en uitvoeringspartners – koersen op een slimme, inclusieve regionale arbeidsmarkt, met een win voor de (sociale) werkgever, een win voor de inwoner (of kandidaat-werknemer) en een win voor de gemeente.
Dat betekent een arbeidsmarkt die:

- inwoners met een tijdelijke of structurele afstand tot de arbeidsmarkt een aanbod van coaching, arbeidsontwikkeling en passend werk biedt die hen verder brengt
- er steeds beter in slaagt om Arnhemmers naadloos van school naar werk te brengen
- er steeds beter in slaagt om mensen van werk naar werk te bewegen
- mensen de vaardigheden geeft om voortdurend mee te kunnen bewegen met de dynamiek van de arbeidsmarkt
- meer inkomenszekerheid biedt
- een veelheid van ontwikkelkansen en – ruimte geeft in de vorm van een leven lang leren
- leidt tot meer sociale samenhang in onze stad en een duurzame sociaal economische ontwikkeling in de regio.
- geen arbeidsdiscriminatie kent.

2.2 Onze perspectieven

Succesfactor is dan dat wij maximaal denken vanuit het belang van twee belangrijke spelers: inwoners (of eigenlijk kandidaat-werknemers) en werkgevers. Onze eigen overheidsrol en de inzet van diverse partners zullen daar zoveel mogelijk op afgestemd worden.

E-fulfilment bij Scalabor, wat is dat nou precies?
We bestellen allemaal wel eens artikelen bij Wehkamp, bol.com of AliExpress. Binnen een paar dagen of soms dezelfde dag al, worden ze dan bij ons thuis bezorgd. Alleen staan we er vaak niet bij stil hoe je bestelling wordt ingepakt en verstuurd. Met een Engels woord noemen we dat e-fulfilment. En dat doen we sinds kort ook bij Scalabor. Onze collega’s Klaas en Cees pakken dagelijks pakketten in voor vijf internetondernemers. Dagelijks komt een busje van Postmasters de pakketten ophalen en zorgt dat ze afgeleverd worden bij de klanten. Voor Scalabor is het nu nog een afdeling van twee medewerkers, maar we willen groeien naar 1.000 pakketten per week met veel meer medewerkers. Zo kunnen meer collega’s hier opgeleid worden voor een baan in de logistiek. Want in onze regio is er erg veel vraag naar opgeleide mensen voor dit soort werk.

Handelen vanuit perspectief inwoner: dat kan sterker

Er kan nog beter aansloten worden bij de Arnhemmers en op wat zij nodig hebben. Dit wordt opgepakt door de ontwikkeling van de gemeentelijke wijkgerichte toegangspoort. Met onze partners zetten wij in op een sluitende aanpak, op het transparanter maken van de talenten van inwoners en op samenwerking met de zorg-, onderwijs- en werkpartners.

Het op deze wijze werken vraagt absoluut meer samenhang met andere onderdelen binnen het sociale domein. Zowel in de uitvoerende organisaties, maar zeker ook bijvoorbeeld bij het neerzetten van sluitende aanpakken rondom kwetsbare doelgroepen zoals jongeren en nieuwkomers.

Praktijkvoorbeeld inloopspreekuur Leerwerkloket
Een man van 53 jaar heeft 25 jaar gewerkt in de grafische sector en heeft nu een bijstandsuitkering. Hij wil een omscholing omdat hij in de grafische sector niet aan het werk komt; heeft koken als hobby. Hij is in september gestart met de BBL opleiding kok niveau 2 (BBL = werken en 1 dag naar school). Via een proefplaatsing (twee maanden werken met behoud van uitkering) heeft hij voor 32 uur werk gevonden bij een restaurant (erkend leerbedrijf). De werkkever betaalt zijn lesgeld en -materiaal.

Uitbouwen werkgeversdienstverlening

De werkgeversdienstverlening wordt uitgebouwd. De gemeente zet in op een brede dienstverlening: een regionaal loket met lokale en subregionale schakelpunten, waarbij samengewerkt wordt met Scalabor, andere re-integratieorganisaties en uitzendbureaus. Uitgangspunt is lokaal, sociaal en duurzaam aanbesteden. Vitaliteit en toekomstbestendigheid van lokale en regionale werkgevers zijn mede drijfveren. Dat is belangrijk bij een beeld van structurele tekorten op de arbeidsmarkt.

Wederkerigheid als uitgangspunt

Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is ‘aan het werk, tenzij’, gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Daarmee is het voor ons vanzelfsprekend dat tegenover het recht op loon of uitkering de verantwoordelijkheid staat jezelf naar vermogen te ontwikkelen of mee te doen. De ondersteuning is niet vrijblijvend. Inwoner en gemeente maken afspraken, leggen dit vast in een plan en spreken er elkaar op aan - met consequenties - wanneer overeengekomen acties uitblijven of onvoldoende worden ingevuld.

De gemeente gaat er van uit dat werkgevers het vanzelfsprekend vinden dat tegenover een passende invulling van hun personeelsvraag de verantwoordelijkheid staat dat zij investeren in hun medewerkers, hun werk en loopbaanperspectieven en dat zij zich inspannen om de talenten van kwetsbare groepen meer te benutten en hen kansen te bieden. Bij de vele werkgevers waar wij dit treffen zullen wij dan ook maximaal inzetten op ondersteuning.

Doorpakken op samenhang in (de decentralisatie van) het brede sociale domein

Een vrouw van 49 heeft een bewogen leven achter de rug. Zij heeft geruime tijd in de prostitutie gezeten. Op het moment van kennismaking zit zij al geruime tijd met een depressie thuis. Sociale contacten zijn minimaal en bijna altijd per telefoon. Na een paar gesprekken om haar en haar wensen te leren kennen is ze begonnen bij Kweekland. Heel voorzichtig, anderhalf uur per week met de handen in de aarde op een van de mooiste plekjes in Arnhem. Inmiddels is haar activiteit omgezet naar stabiel trede 3 om haar eigen ontwikkeling te verstevigen, het fundament sterker te maken. Het mooie is dat ze voorzichtig weer aan het dromen is van een toekomst, uitbreiden van uren en nieuwe taken aangaan, waaronder het hebben van contact met bezoekers en klanten van Kweekland.

De ontwikkeling die met de decentralisaties in 2015 in gang is gezet is nog pril. We bevinden ons nog steeds in de beginperiode van de echte transformatie. De decentralisaties brachten beloften met zich mee. Daar moeten de gemeente op in blijven zitten. Dit betekent onder meer:

- Van tweedeling naar kansengelijkheid
- Van de inwoner als klant naar de inwoner als mede-eigenaar van de oplossing
- Van zorgen voor naar zorgen dat
- Van curatie naar preventie
- Van sturen op input naar sturen op impact
- Van systeemwereld en standaard naar leefwereld en maatwerk

De Teams Leefomgeving, Werk &Inkomen en de sociale wijkteams vervullen hierin een cruciale rol. De samenwerking tussen hen vraagt verdere doorontwikkeling. De gezamenlijke focus op de bovenstaande beloften helpt ons daarbij.

Toets op eenvoud en bedoeling

Er is veel wet- en regelgeving bij de opgave om zoveel mogelijk mensen richting (betaald) werk te ondersteunen. Zowel voor de inwoner, de werkgever als vanuit ons perspectief als (uitvoerende) gemeente is denken en handelen vanuit eenvoud en bedoeling van grote waarde. Wij dagen onszelf dan ook uit om bij alles wat wij doen de toets op eenvoud en bedoeling te hanteren.

Een traject/jobcoach van begeleid werken over Activerend Werk:
"Verbinding tussen gemeente Arnhem, de inwoner en de zorgaanbieder: een passende schakel tussen vraag en aanbod waarop gemeente Arnhem wat mij betreft trots kan zijn!
Voor de inwoners biedt activerend werk duidelijkheid. Mijn vraag wordt door centrum activerend werk meteen opgepakt en samen wordt toegewerkt naar een aanbod op maat. Efficiënt werken dus!"

2.3 Actuele context vanuit het Rijk: Breed Offensief

Eind 2018 heeft de staatssecretaris aangekondigd een breed offensief in te zetten om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen. Onderstaand overzicht geeft een beeld van de voorgenomen maatregelen op dit vlak:

a. Het Rijk wil het gebruik van de voorzieningen en instrumenten die voortkomen uit de Participatiewet voor werkgevers en werkzoekenden eenvoudiger maken. Zo moet o.a. de inzet van loonkostensubsidie eenvoudiger worden, moeten de instrumenten jobcoach en andere aanbodversterkende voorzieningen beter aansluiten bij de behoeften van inwoners/ kandidaatwerknemers en uniformer worden toegepast, wil het Rijk de knelpunten rondom de zogenaamde no-riskpolis/ ziekmelding wegnemen, wordt verkend of de financieringssystematiek rondom loonkostensubsidies moet worden aangepast en wordt ingezet op een vereenvoudiging van de zogenaamde Banenafspraak.
b. Het Rijk wil werken aantrekkelijker maken voor mensen met een beperking. Zo bereidt het ministerie van Sociale Zaken Werkgelegenheid (SZW) een wetswijziging voor die een gedeeltelijke vrijlating van arbeidsinkomsten voor werknemers die in deeltijd met loonkostensubsidie werken, wordt een pakket met maatregelen aangekondigd waarmee (meer) werken vanuit de Wajong loont en waarmee doorgroei uit de uitkering niet wordt belemmerd en wordt het project 'simpel switchen in de participatieketen' opgezet.

c. Het Rijk wil dat werkgevers en werkzoekenden elkaar makkelijker kunnen vinden. Zo wil SZW de matching in de arbeidsmarktregio's een extra impuls geven en de arbeidsmarkt regionale werkgeversdienstverlening structureel versterken (harmoniseren), worden arbeidsmarktregio's via de centrumgemeenten uitgenodigd om actieplannen op te stellen, komt er een extra impuls voor het creëren van baankansen voor jongeren uit het Voortgezet Speciaal Onderwijs/ Praktijkonderwijs en wordt beschut werk gestimuleerd.
d. Het Rijk wil er aan bijdragen dat de doelgroep duurzaam aan het werk is. Zo wordt op dit moment een 'foto' gemaakt van de wijze waarop in de 35 arbeidsmarktregio's de werkgevers- en werknemersdienstverlening voor de doelgroep is georganiseerd, wordt een verkenning uitgevoerd naar de waarde van detacheringsfaciliteiten en wordt het loonkostenvoordeel Banenafspraak en Scholingsbelemmerden uitgebreid.

Veel van de aangekondigde maatregelen gaan ons helpen bij de uitvoering van de Participatiewet. Daar waar gemeenten in G40 en VNG verband blij zijn met de inzet op vereenvoudiging van de vele verschillende regelingen, vragen zij echter ook om ruimte (en diversiteit) voor de regio's en structurele (financiële) ondersteuning van de totale opgave waarvoor zij staan.

3. Hoe gaan we in Arnhem aan de slag

3.1 Enthousiasmeren en bewegen, dat allereerst!

De opgave is van de hele stad. Van bedrijven, partners in onderwijs en maatschappelijke organisaties, van de wijken en zeker ook van de Arnhemmers zelf. De gemeente vindt dan ook de initiatieven belangrijk die enthousiasmeren, Arnhemmers en werkgevers bij elkaar brengen en ervoor zorgen dat vele schouders onze gezamenlijke opgave dragen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het netwerk Inclusief Midden Gelderland (werkgevers die elkaar inspireren op inclusief ondernemen)
- De zeer succesvolle Picknick Arnhemse Talenten (Arnhemse jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en werkgevers worden bij elkaar gebracht)
- De Route op Weg naar Werk (werkgevers, Scalabor, Activerend Werk, Werkgeversservicepunt, sociale wijkteams, Leerwerkloket, UWV die inwoners uitnodigen kennis te maken met de mogelijkheden die er zijn)
- Diverse initiatieven in de Arnhemse wijken, waar partners gezamenlijk voor vraagstukken in de wijk gaan staan, bijvoorbeeld waar leefbaarheid of energietransitie wordt gecombineerd met de inzet op meer mensen actief aan de slag.

Ook zelf zullen wij actief het gesprek op zoeken met partners en zeker ook met Arnhemmers. En met (groepen) werkgevers. Wat beweegt hen? Wat is nodig? Waar liggen kansen?

“Ik wilde dat ik dat veel eerder had gedaan! Ik wil niet meer terug”
Sinds eind vorig jaar werkt een aantal collega’s bij een groot logistiek bedrijf in ’s Heerenberg. Op 12 februari gaf dit bedrijf bij Scalabor een presentatie. Ruim 20 geïnteresseerden maakten kennis met het werk en stelden vragen, onder andere aan de ervaringsdeskundigen Ruud en Ben. Ruud werkte 31 jaar ‘binnen’ en nam vorig jaar de stap naar ‘buiten’. “In het begin was ik heel sceptisch. Bij Scalabor heb ik alles gezien. Ik leefde in een beschermd wereldje, lag in een gespreid bedje. Met angst en beven heb ik de stap genomen. En nu zeg ik: ik wilde dat ik het veel eerder had gedaan! Ik kom niet meer terug.” Ben werkt al een tijd in de logistiek. Omdat hij meer wilde, volgde hij de opleiding tot assistent logistiek medewerker. “Ik wilde weer naar buiten en ik wist dat ik dat kon. Ik heb de inzet en motivatie. Natuurlijk vond ik de eerste dag héél erg spannend en zag ik er ook wel een beetje tegenop. Maar ook ik kom niet meer terug. Ik word er geaccepteerd zoals ik ben, ben alle stress kwijt en ga met plezier naar mijn werk. Ruud: "De werkdruk ligt misschien iets hoger dan bij Scalabor. Maar we zijn de hele dag lekker bezig en de dagen vliegen voorbij.” Geen dag is hetzelfde."

3.2 We richten onze inspanningen naar de doorbraken

Een breed palet aan inspanningen is nodig. We focussen ons op de volgende doorbraken

a. Investeren in voorkomen
b. Dichtbij de Arnhemmer en integraal
c. Perspectief bieden: aan het werk, tenzij
d. Inclusief werk
e. Samen sterk
f. Monitoring (hoofdstuk 6)

A. Investeren in voorkomen

Wij willen voorkomen dat Arnhemmers afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Wij denken dat betaald werk daar het beste middel voor is. Onze acties zijn daarom gericht op het voorkomen van instroom in de bijstand en de inzet op begeleiden naar betaald werk. We richten ons daarbij op de Arnhemmers die nu nog niet bekend zijn bij Werk & Inkomen, maar van wie we weten dat zij zonder preventieve acties zullen instromen in de Participatiewet. Schoolverlaters zonder startkwalificatie, Arnhemmers met een eindigende WW-uitkering en vluchtelingen die een verblijfsstatus krijgen, hebben hierbij onze aandacht.

ACTIES: INVESTEREN IN VOORKOMEN
Arnhemmers die een beroep doen op de participatiewet helpen we bij het zetten van stappen naar werk. Dit past bij onze '**aan het werk, tenzij**' insteek. We baseren ons hierbij op de succeservaringen voor de doelgroep met een relatief korte afstand tot de arbeidsmarkt en hebben deze aanpak eind 2018 verbreed. Niet voor alle inwoners is er overigens binnen enkele maanden perspectief op regulier werk, de schets van het bestand (bijlage 1) geeft dat al aan. Vandaar dat in de aanpak ook verbinding is met vormen van activerend werk (van CAW) en begeleid werk (van Scalabor). Zodat er aansluitend, als nodig, een robuuster arbeidsontwikkeltraject kan worden ingezet. *Partners: Cluster W&I, WSP, Scalabor en CAW*
De **sluitende aanpak voor jongeren in kwetsbare posities** (van school naar werk of school) scherpen we aan. We gaan met onze partners uit onderwijs, bedrijfsleven en de uitvoering op zoek hoe we kunnen zorgen dat jongeren niet uitvallen. Belangrijk daarbij vinden we dat alle partijen zo veel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen. In elk geval: • Gaan we de inzet op de goed werkende leerlingnetwerken VSO/Pro, die zorgen voor een warme overstap van school naar werk, intensiveren • Gebruiken we de ervaringen van het schakelpunt en de leerlingnetwerken om ook voor Entree en MBO-2 een heldere en succesvolle samenwerking neer te zetten • Proberen we jongeren die geen startkwalificatie hebben, niet op school zitten, geen werk hebben en geen uitkering aanvragen in beeld te krijgen. We maken hierbij gebruik van de mogelijkheid om bestanden te koppelen en de kennis vanuit de wijken • Herijken we de aanpak vroeg- en voortijdig schoolverlaten zodat uitval nog verder teruggebracht wordt, is een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren een belangrijk onderwerp bij de Maatschappelijk Educatieve Agenda en zoeken we de aansluiting met de jeugdzorg. • Gaat onze schulddienstverlening goed aansluiten op de begeleiding naar werk of terug naar school zodat schuld geen belemmering vormt • Richten we ons op goede nazorg passend bij deze doelgroep *Partners: Schoolbesturen, jongeren, MEE, sociale wijkteams, UWV, W&I, CAW, WSP en regiogemeenten*
Statushouders en nieuwkomers vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons

uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. We willen voor nieuwkomers onderzoeken hoe we een inhaalslag kunnen maken, zodat meer nieuwkomers werk vinden. We gebruiken de ervaringen uit de afgelopen periode, voor een verbeterde werkwijze.
Partners: W&I, Scalabor, CAW, regiogemeente

Arnhemmers bij wie het einde van de WW in zicht is (**max WW**) benaderen we al voortijdig om in gesprek te gaan over wat nodig is om richting (betaald) werk te gaan.
Partners: UWV, W&I

Andere groepen waarbij we **risico's op instroom** verkleinen door een outreachende aanpak zijn bijvoorbeeld de Arnhemmers in detentie. Nog voor zij vrijkomen, zetten wij een aantal zaken in gang. Met de Sociale Verzekeringsbank zijn we in gesprek over mensen voor wie het einde van de Algemene Nabestaande Wet in zicht is. Zo beoordelen we steeds of een potentiële groep van instroom ook een extra aanpak vraagt.
Partners: W&I

B. Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Wij willen Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom gaan wij actief op hen af en helpen wij hen (op maat) vanuit hun leefsituatie bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte en maatwerkbenadering en aanpak van de opgave in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor.

Een inwoner met een universitaire opleiding op ICT-gebied, slaagde er maar niet in om aan het werk te blijven. Hij zocht de oorzaken steeds buiten zichzelf. Op advies van een jobcoach is een psychodiagnostisch onderzoek afgenomen waarbij kenmerken van autisme zijn geconstateerd. De inwoner is geplaatst bij Rouse2action ICT om onder begeleiding werkervaring op te doen en de benodigde competenties te ontwikkelen om in een reguliere werkomgeving te kunnen functioneren. Tot nu toe is de ervaring van beide kanten erg positief. Meneer doet nieuwe werkervaring op, waarover hij erg enthousiast is. Het perspectief is dat hij na een half jaar klaar is om met een duidelijk profiel weer bij een reguliere werkgever aan de slag te gaan.

ACTIES: DICHTBIJ DE ARNHEMMER EN INTEGRAAL

Samen met de Teams Leefomgeving maakten we **gebiedsagenda's**. De Teams Leefomgeving (TLO's) zijn de ogen en oren in de wijk en weten waar vraagstukken en kansen liggen in de wijken. We organiseren dus in een vaste cyclus het gesprek over de gebiedsagenda's samen met de TLO's. Zo krijgt de stedelijke opgave een accent per wijk (bijvoorbeeld in sommige wijken meer aandacht voor jongeren, op andere plekken ligt er een vraag op specifieke straten of buurten).
Partners: Teams Leefomgeving, W&I, sociale wijkteams

Onze eigen uitvoeringsorganisatie staat voor een enorme slag: wij gaan de **werkwijze bij Werk & Inkomen aanpassen om dichtbij de Arnhemmer te kunnen staan**. De afgelopen

jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams. De ontwikkeling bij Werk &Inkomen is noodzakelijk om als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en de ambities te kunnen realiseren. Het gaat om:

- De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving. Werk &Inkomen gaat dan ook gebiedsgericht werken en inwoners hebben straks hun eigen aanspreekpunt, iemand die hen kent en met wie ze regelmatig contact hebben.
- Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de 'regie' nemen op het bevorderen van financiële zelfredzaamheid en werk.
- De inwoner op weg naar werk te ondersteunen, te volgen en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat.
- Methodisch en evidence-based werken.

De voorbereiding voor de ontwikkeling is in volle gang, de implementatie staat gepland vanaf 2020. De investering die hiervoor nodig is, nemen we mee in de voorbereiding van de begroting 2020-2023. Een vraag ter uitwerking in de komende periode is bovendien wat nodig is aan afspraken om de samenwerking tussen de sociale wijkteams en Werk &Inkomen zo effectief en efficiënt mogelijk te maken.
Partners: W&I, sociale wijkteams (Zorg dichterbij).

Vooruitlopend op ontwikkeling van Werk &Inkomen wordt gewerkt met een tijdelijk **versnellingsteam**, waarin in een klein team in korte tijd intensief met de inwoner wordt samengewerkt om deze zo snel mogelijk naar betaald werk te leiden. De aanpak is vernieuwend en zaken worden in samenhang ontwikkeld zoals versterken van de poortfunctie en gebiedsgericht werken. Daarnaast wordt er gewerkt aan heldere afspraken met samenwerkingspartners (in de keten en met het SWT). Het versnellingsteam werkt met een concrete opdracht in aantallen (ambitieus maar haalbaar) naar toeleiding Scalabor, CAW, WSP en uitstroom naar betaald werk.
Partners: sociale wijkteams, CAW, Scalabor, WSP en W&I

We willen **belemmeringen wegwerken** en gaan dat specifiek doen door te kijken naar de relatie tussen armoede, schulden en werk. Dit betekent dat wij in komende periode onze aanpak op dit terrein gaan herijken. Werk als de 'ultieme' oplossing om uit een situatie van armoede en schulden te komen. Tegelijkertijd vormen schulden en armoede meer en meer de belangrijkste belemmeringen om aan het werk te kunnen gaan. Bij de herijking gaan we in gesprek met partijen in en buiten de stad en te kijken we naar ervaringen van andere steden. We willen samen met partners en inwoners goed begrip krijgen van de opgave, bepalen waar we naartoe willen en welke oplossingen hierbij horen. Ondertussen gaan we ook direct aan de slag met inwoners en gezinnen waar naast een grote zorgvraag ook schulden zijn, een bijstandsuitkering is of een beroep wordt gedaan op andere inkomensvoorzieningen. Dit wordt gestart vanuit het programma Zorg Dichterbij, in afstemming met het programma Doorbraak naar Werk.
Partners: Arnhemmers, partners in de stad, sociale wijkteams, W&I

Soms is de stap van uitkering naar betaald werk een hele grote, zeker als het verschil in "beloning" niet terug te zien is in deze stap. Wij willen dat **werk loont.** Voor de

Arnhemmer met een uitkering en voor de werkgever die een plaats aan deze mensen biedt. We streven er naar dit onder andere te doen door (deeltijd) werk lonend te maken, gerichte inzet van toeslagen en de benodigde hulp en ondersteuning hierbij en door steviger inzetten op loonkostensubsidie. Hierdoor krijgen Arnhemmers de gelegenheid stappen te zetten in een echte werkomgeving.

C. Perspectief bieden, aan het werk tenzij

Benno is sinds augustus 2017 thuisloos en woont tijdelijk in de doorstroomvoorziening van Iriszorg. Hij is in november via Iriszorg in contact gekomen met Annemarie Nijeboer van Activerend Werk. Zij wees Benno een jobcoach toe. Deze had voor Benno binnen een week een betaalde baan voor 24 uur bij Rouse2Action. Benno is inmiddels hoofd hairdesign op de afdeling visagie en hairdesign.

Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet helpen we zo snel mogelijk op weg naar werk: 'aan het werk tenzij'. We bieden diverse mogelijkheden voor inwoners die een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen hebben, voor Arnhemmers die met een vorm van begeleiding kunnen werken en voor hen die rechtstreeks aan het werk kunnen. Zie bijlage 2 voor een schets van de uitvoeringsstructuur.

ACTIES: PERSPECTIEF BIEDEN

Doorontwikkeling van (Centrum voor) Activerend Werk. Na de eerste periode van ontwikkeling van deze compleet nieuwe benadering voor mensen die (nog) een grote afstand hebben te overbruggen tot de arbeidsmarkt zetten we in op de doorontwikkeling. Belangrijk daarbij:

- Verbeteren van de kwaliteit (toewijzing, naleving en toetsing)
- Verbeteren van de verbinding en samenwerking in de participatieketen
- Verbeteren en uitbreiden van het aanbod van activerend werk-plekken
- Verbeteren financiële toekomstbestendigheid en de gemeentelijke bijdrage aan het Centrum voor Activerend Werk gefaseerd af te schalen en het eigenaarschap te beleggen bij de kernpartners

Jaarlijks verwachten wij dat er ca. 1.100 activerend werk-arrangementen worden ingezet. Ongeveer de helft hiervan op basis van een advies van Centrum voor Activerend Werk. Van deze adviezen zal het leeuwendeel gericht zijn op oriëntatie (op werk) of ontwikkeling (van activerend werk naar vormen van begeleid of regulier werk).
Partners: Centrum Activerend Werk, aanbieders, sociale wijkteams, W&I

Scalabor bestaat ruim een jaar. De gemeenteraad heeft bij de start aan Scalabor een aantal transformaties meegegeven. Insteek is dat deze transformaties de **doorontwikkelagenda van Scalabor** bepalen:

- Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf
- Van bolwerk naar netwerk
- Van hekkensluiter naar middenmoter

Vanuit onze verschillende rollen (aandeelhouder, klant) sturen wij/ zijn wij mede factor in de transformaties. Daarbij maken wij maximaal gebruik van Scalabor om Arnhemmers

werkfit te maken, hen en SW-medewerkers in hun arbeidsontwikkeling te ondersteunen, hen en SW-medewerkers in passende werkervaringsplekken en passend werk te voorzien en het georganiseerde passende werk betaalbaar te houden, te borgen en uit te bouwen.
Partners: Scalabor, W&I, Centrum Activerend Werk, WSP

Werkgeversservicepunt Midden Gelderland is de ontschotte, regionale partner voor werkgevers. Het WSP ondersteunt werkgevers in onze arbeidsmarktregio in hun personeelsbehoefte en hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren. Het WSP stimuleert inclusief werkgeverschap door jobcarving- en jobcreatie- adviezen, helpt drempels te verlagen door werkgevers te wijzen op en te adviseren over de mogelijkheden van Participatiewetinstrumenten en organiseert afspraken en momenten waarop kandidaatwerknemers en werkgevers elkaar ontmoeten en tot matches komen. De doorontwikkeling van het WSP richt zich met name op het versterken van de ketensamenwerking met Scalabor en andere partners en (in het licht van de huidige arbeidsmarkt) een evenwichtiger balans tussen de vraag- en aanbodbenadering.
Jaarlijks realiseert het WSP ca. 1.160 plaatsingen.
Partners: Werkgevers(organisaties), Scalabor, UWV, W&I

Leerwerkloket Midden Gelderland is een regionale projectorganisatie van gemeenten, UWV en ROC, die zich manifesteert als een uitvoerend 'Research & Development-platform' binnen onze lokale en regionale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Het ondersteunt het WSP, UWV, Cluster W&I en Scalabor bij het vernieuwen van de werkgevers- en werknemersbenadering en aanpakken en doet dit door vooral ook zelf in de uitvoering inwoners en werkgevers te ondersteunen en adviseren.
De doorontwikkeling van LWL richt zich met name op het daadwerkelijk pakken van de genoemde R&D-functie/ positie.
Partners: Werkgevers(organisaties), Onderwijs, Scalabor, WSP, UWV, W&I

Binnen de arbeidsmarkt Midden Gelderland werken diverse uitvoeringspartners samen om inwoners te ondersteunen bij het overbruggen van hun afstand tot de arbeidsmarkt. Bij het doorlopen van de gehele keten vanuit het perspectief van de werkgever (vanaf vacature, naar het voorstellen van werkzoekenden, de plaatsing en nazorg) of vanuit het perspectief van de inwoner (vanuit uitkering, via arbeidsontwikkeling en werkervaring naar een succesvolle match met een werkgever) zien wij **mogelijkheden voor optimalisatie**. Het project 'Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse' (APK) houdt zich hier helemaal mee bezig. Het project biedt belangrijke input voor de **(lerend) samenwerkende ketenpartners**.
Partners: W&I, UWV, CAW, Scalabor, WSP, LWL

D. Inclusief werk

Wij motiveren werkgevers om hun werk inclusiever te organiseren.

ACTIES: INCLUSIEF WERK
Wij willen graag een vruchtbare bodem van en voor inclusief werkgeverschap in onze stad en regio. Een groep ondernemers die andere ondernemers weet te betrekken en enthousiasmeren. Op dit moment maken we met werkgevers de stand van zaken op. Waar staan we, waar zit de urgentie bij werkgevers in de stad met oog op de (structurele) tekorten op de arbeidsmarkt? Wat hebben partijen nodig om meer inclusief te gaan ondernemen en diversiteit in hun organisatie vorm te geven en welke rol kan de gemeente daarin spelen? We kijken daarbij ook naar andere steden en initiatieven. De initiatieven om een **netwerk Inclusief Midden Gelderland** te ontwikkelen ondersteunen wij zeer. *Partners: bedrijfsleven, VNO-NCW, Stichting Inclusief Midden Gelderland, Inclusief Werkgeven Midden Gelderland, WSP, accountmanagers Economie (Vitale economie)*
Aan **social return** willen wij zo maximaal mogelijk invulling geven. Dit betekent kijken hoe met maatwerk de meest duurzame oplossing mogelijk is. Of dit nu is door werk of werkervaringsplaatsen te bieden, te investeren in opleiding of anderszins. We doen dat vanuit het perspectief 'lokaal, sociaal, duurzaam'. Ook bij de inzet van het klimaatfonds zoeken wij naar mogelijkheden voor social return. We hebben een speciaal team ingericht voor social return. De komende tijd verkennen wij de mogelijkheid om de aanpak meer regionaal op te pakken. Dat betekent nog meer helderheid voor werkgevers en daarmee kans op goed resultaat. Daarnaast helpen we andere partijen in de stad bij het vormgeven van de social return opgave. *Partners: W&I, bedrijfsleven, Scalabor, regiogemeenten, woningcorporaties en andere partners in de stad*
Arnhem wil een inclusief werkgever zijn. De opgave om meer mensen richting betaald werk te krijgen is ook een opgave voor ons als werkgever. • We willen minimaal voldoen aan onze banenafspraak. Dat lukt al in aantallen en we staan nu voor de opgave deze plekken te verduurzamen. • We doen mee met Talenttraject Werken zonder te beperken samen met provincie, gemeente Nijmegen, gemeente Overbetuwe en het Werkbedrijf. • We hebben een actief stagebeleid met daarbij een stagecoördinator, voor alle niveaus van onderwijs en we bieden werkervaringsplaatsen. *Gemeente Arnhem*
Een aantal sectoren in onze stad kent een grote (structurele) vraag naar mensen. Een van die sectoren is de zorg. Onze duurzaamheidsambities bieden ook kansen om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen. Denk aan alle werkgelegenheid rond de energietransitie. Wij **maken werk van zorg en duurzaamheid**. Op dit moment lopen er al diverse initiatieven, bijvoorbeeld in samenwerking tussen Scalabor en zorgpartijen en in samenwerking met corporaties rond de energietransitie. De komende tijd zetten wij in op het bij elkaar brengen van partijen.

Partners: werkgevers in zorg en rond de duurzaamheidsopgave, brancheorganisaties, onderwijs, Scalabor, W&I

E. Samen sterk

"na 45 jaar mijn passie gevonden"
Het begon allemaal zo'n 2,5 jaar geleden. Mijn hele leven had ik nooit echt een doel of een passie gehad en ik ben dan ook veel periodes van mijn leven langdurig werkloos geweest. Een aantal gebeurtenissen zorgden ervoor dat ik geInspireerd werd: ik wilde smid worden!
Thirsa Kroos, adviseur Leren en Werken: In het eerste gesprek gaf Elmo duidelijk te kennen dat hij een doel had, dat op termijn voor hem duurzame gekwalificeerde uitstroom naar de arbeidsmarkt zou opleveren ne hem financieel onafhankelijk zou maken. Mijn ondersteuning was gewenst bij de 'hoe'-vraag; dat Elmo potentie heeft en gemotiveerd is, was vanaf het begin wel helder. Elmo heeft gedurende het onderzoek en door zijn eigen inspanningen laten zien over doorzettingsvermogen te beschikken. Door nauwe samenwerking en overleg met de werkcoach van Elmo, andere betrokkenen van de gemeente Arnhem, Gelders vakmanschap en Werkgever More is de wens van Elmo realiteit geworden.

De opgave waar we voor staan is van meer partijen dan van de gemeente alleen. Samenwerken maakt ons werk beter en de impact die we kunnen bereiken groter. Wij willen de impact van onze doelen en ambities vergroten.

ACTIES SAMEN STERK
Met onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, provincie, onderwijs en regiogemeenten) zoeken en borgen we afstemming en verbinding rondom het (boven)regionale arbeidsmarkt- en het Human Capitalbeleid. We zetten in op een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk. *Partners: Werkbedrijf, Economic Board*
Samen met de regiogemeenten en het Werkbedrijf werken we aan een **Regionaal Strategische Agenda**. Waar gaan we als regio in komende jaren het verschil maken om onze individuele en gezamenlijke opgaven te verwezenlijken? De input van onder meer onze Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) helpt hierbij. Ook bekijken we met partners uit bedrijfsleven en onderwijs heel nadrukkelijk waar de toekomstige vraag in de arbeidsmarkt ligt en welke interventies daarbij passen. De zorg is daar zeer zeker een aandachtssector (waar ook al initiatieven op plaats vinden om gericht te ontwikkelen). Op basis hiervan formuleren we de aanvraag Perspectief op Werk (zie 2.3) richting rijk. *Partners: Regiogemeenten, Werkbedrijf (onderwijs, bedrijfsleven)*
We **versterken in gezamenlijke lobby** naar het Rijk. Onderwerpen hierbij zijn in elk geval het macrobudget en de verdeling daarvan, maar op dit moment ook zeker de interventies die het rijk voorbereidt in het kader van haar Breed Offensief. Waarbij wij alert zijn op de balans tussen voor ons doel zinvolle centrale interventies en benodigde decentrale ruimte. *Partners: Werkbedrijf, G40, VNG*

4. Middelen

4.1 Financiële uitdagingen

Gebundelde uitkering BUIG

Vanuit het rijk wordt jaarlijks een macrobudget ter beschikking gesteld aan alle gemeenten. Dit budget wordt verdeeld op basis van het objectief verdeelmodel. Het rijk beoogt hiermee op basis van een aantal kenmerken (bijv. gezinssituatie, opleiding, afkomst) de kans op een uitkering te voorspellen. Op basis van deze kans op een uitkering wordt het budget verdeeld onder gemeenten. Hiermee is in feite sprake van een concurrentieslag tussen gemeenten (er is 1 pot die wordt verdeeld). De afgelopen jaren was het macrobudget ontoereikend. Hierdoor ontstaat bij veel gemeenten een tekort. Daarnaast kan een tekort of een overschot ontstaan tussen wat het rijk voorspelt (aantal huishoudens, soort huishoudens, prijs per uitkering) en de daadwerkelijke aantallen. Wanneer een gemeente in de praktijk beter presteert dan de voorspelling middels het objectief verdeelmodel, ontstaat er een overschot. En wanneer een gemeente slechter presteert ontstaat er een tekort.

Bij een omvangrijk tekort kan een gemeente, onder voorwaarden, aanspraak maken op een vangnetregeling. Bij deze regeling is sprake van een getrapt eigen risico. De eerste 7,5% ten opzichte van het budget zijn voor de rekening van de gemeente zelf. Vanaf 7,5% tot 12,5% tekort is sprake van 50% vergoeding en vanaf 12,5% is sprake van 100% vergoeding. Deze vergoeding betalen gemeenten overigens zelf uit het macrobudget in twee jaar volgend op het betreffende jaar waarin het tekort is ontstaan.

Arnhem kent sinds de invoering van het objectief verdeelmodel een groot tekort op BUIG. Enkele jaren geleden is er al voor gekozen om ook een deel van het tekort structureel te dekken vanuit de algemene middelen.

In het kader van de ambitie is er een prognose gemaakt waarbij we in de eerste jaren de landelijke lijn gaan volgen en in 2023 beter presteren dan de landelijke lijn.

Prognose Arnhem incl. vangnet (bedragen x € 1 miljoen)	2019	2020	2021	2022	2023
Budget	101,7	106,7	110,0	112,5	114,2
Netto lasten	109,8	115,2	118,9	121,6	123,5
Ambitie max 6% tekort in 2023	-	-	-	-	-2,4
Saldo	-8,1	-8,6	-8,9	-9,1	-6,9
	-7,9%	-8,0%	-8,1%	-8,1%	-6,0%
Vangnetuitkering	0,2	0,3	0,3	0,3	-
Saldo na vangnetuitkering	-7,9	-8,3	-8,6	-8,8	-6,9

Participatiebudget

Het participatiebudget heeft in de afgelopen jaren een forse neerwaartse ontwikkeling doorgemaakt. Dat was een landelijke ontwikkeling. Er moesten daarom keuzes gemaakt worden waar wel en niet in te investeren. In de Arnhemse begroting is er vanaf 2015 voor gekozen minder beschikbaar te stellen dan het rijk raamt. Tegelijkertijd zien we dat dit

budget voor een groot deel 'vast' zit. Op dit moment (en in komende jaren) biedt het ons dus (te) beperkt investeringsruimte en remt het ons bij het begeleiden van mensen naar werk. Overigens zijn de budgetten voor het sociaal domein als ongedeeld budget beschikbaar gesteld. Insteek is dan ook om vooral te kijken welke investeringen nodig zijn.

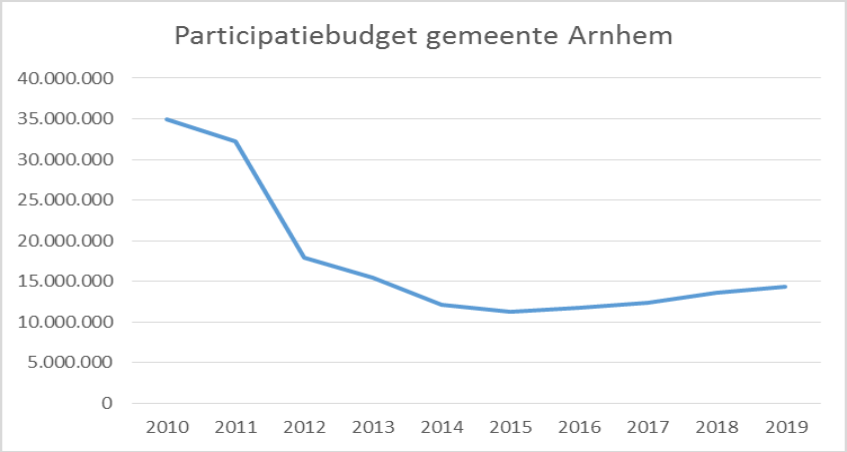

Voor de komende jaren ziet de begroting er als volgt uit, afgezet tegen financiering van het Rijk.

Bedragen x € 1 mln	2019	2020	2021	2022
Financiering Rijk	**14,4**	**14,7**	**14,8**	**15,1**
Begroot participatiebudget	**11,3**	**11,3**	**11,3**	**11,3**
Verschil	**3,0**	**3,4**	**3,5**	**3,8**

Actuele inzet van het Participatiebudget:

Activiteiten (bedragen x € 1 mln)	Bestedingsplan 2019	
ID regeling	€	1,1
Uitvoeringskosten afdeling werk	€	4,3
Uitvoeringskosten schulddienstverlening (Rijnstad)	€	0,6
Trajecten Activerend Werk (CAW)	€	1,0
Trajecten Begeleid Werk (Scalabor)	€	1,5
Trajecten Regulier Werk (WSP)	€	0,6
Beschut Werk	€	0,2
Jobcoaching	€	0,3
Re-integratiediensten	€	0,7
Trajectondersteuning	€	0,3
Subsidies werkervaringsplaatsen	€	0,1
Subsidies vrijwilligerswerk	€	0,2
Update	€	0,2
Inzet door wijken (TLO)	€	0,5
Totaal Participatiebudget	**€**	**11,3**

Werkinvesteringsfonds (WIF)

Het werkinvesteringsfonds (2,5 miljoen) is incidenteel beschikbaar, als flexibele inzet naast het participatiebudget om te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. Innoveren en met partijen mee investeren op basis van effect. Bewijslast leveren voor effectiviteit (ook financieel) en aantonen welke investeringen verder zinvol en nodig zijn. Per jaar moet er in de begroting een onttrekking aan de bestemmingsreserve worden opgenomen. Het voorstel voor deze onttrekking wordt voorgelegd aan de raad.

Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)

Er stromen geen Arnhemmers meer in de WSW. De nieuwe groep mensen die onder de oude regeling aanspraak maakten op de WSW voorziening, krijgen nu in financiële zin een plek in de andere beschikbare middelen. De kosten voor de huidige groep sw-medewerkers lopen nog jarenlang door en zijn niet beïnvloedbaar. De Rijksbijdrage is niet dekkend voor de (overigens wel aflopende) kosten. De meerjarige financiële consequenties van deze rijkskorting zijn gedekt in de MJPB. De financiële uitdaging op dit vlak is dus geïsoleerd. Ter indicatie: voor het jaar 2019 betalen we circa 32 miljoen en ontvangen we van het rijk circa 26 miljoen.

Incidenteel beschikbare middelen

Vanuit het rijk komen met enige regelmaat specifieke, incidentele, budgetten beschikbaar. Soms voor een specifieke doelgroep, soms voor een specifiek doel, soms ter tijdelijke of gedeeltelijke compensatie van andere wegvallende middelen. Zo zijn wij samen met de regio op dit moment bezig met de voorbereiding van een aanvraag ‘Perspectief op Werk’, waarmee naar verwachting 2 keer 1 miljoen naar onze arbeidsmarktregio komt. De besteding van dit soort middelen is regionaal bepaald en kunnen wij inzetten voor regioversterkende zaken. Op dit moment financieren we bijvoorbeeld ook de Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (doorstroom en knelpunten in de keten) vanuit incidentele middelen.

4.2 Financiële uitdagingen: conclusie

- Het macrobudget dat het rijk jaarlijks ter beschikking stelt was de afgelopen jaren ontoereikend om de uitkeringslast te betalen. Hierdoor ontstaat voor de gemeente Arnhem een fors tekort.
- De financieringssystematiek van BUIG gaat uit van een concurrentieslag tussen steden: er is 1 pot die wordt verdeeld over de gemeenten. Doen andere steden het beter, dan moeten wij het nog beter doen.
- In het geval dat andere steden meer investeringsruimte hebben, kan dit lastig zijn voor Arnhem. Arnhem constateert op dit moment bij intensievere inzet al de krapte in het budget om te investeren in ondersteuning naar werk.

Deze financiële uitgangspositie biedt enerzijds noodzaak en anderzijds perspectief om:

- Voor het zo optimaal mogelijk inzetten van het huidige beperkte (investerings)budget

- Inzet te leveren op bewijslast (door te investeren boeken we resultaat). We maken daarvoor gebruik van het Werkinvesteringsfonds.
- Eerst rendement leveren (virtueel, doorwerking in de begroting is door de BUIG-systematiek niet rechtstreeks) en dan meer budget voor opschalen of verbreden.
- Rekening te houden in 2023 met een positief effect in de begroting: lagere uitkeringslasten en we verwachten onder de eerste vangnetdrempel te komen.

5. Werkinvesteringsfonds

5.1 Werkinvesteringsfonds voor resultaat en 'bewijslast'

Het participatiebudget zit "vast" en biedt beperkt investeringsruimte waardoor het ons remt bij het begeleiden van mensen naar werk. Het Werkinvesteringsfonds (Wif) is incidenteel beschikbaar als flexibele inzet naast het participatiebudget. Het Wif stelt ons in staat te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. We zetten het fonds in om deze activiteiten en projecten te vinden, te monitoren en om bewijslast te leveren voor wat wel werkt en wat niet. We zetten het Wif in om aan te tonen welke investeringen effectief zijn, met name gericht op uitstroom uit de bijstand.
We doen dit samen met partners in de stad, binnen de gemeente en met onze inwoners.

"Als je doet wat je deed, krijg je wat je kreeg" (Albert Einstein)

Het doel van het Wif is om op nieuwe en innovatieve manieren maatschappelijke impact te realiseren en daarmee bij te dragen aan de doelen van 'Doorbraak naar werk'.

We streven naar:

1. Impact: maatschappelijk en financieel (bereiken van een trendbreuk)
2. Samen investeren (met partners)
3. Innoveren (leren van nieuwe dingen doen)

Hierbij moet impact altijd aanwezig zijn en daarnaast minimaal (2) samen investeren of (3) innoveren. Samen investeren of innoveren zijn nooit een doel op zich.

Op deze manier zetten we het Wif in als "doorbraakfonds".

Door de raad is akkoord gegaan met het het instellen van het Werkinvesteringsfonds. Hiervoor is € 2,5 mln gereserveerd. Om over te gaan tot de uitvoering wordt jaarlijks aan de raad gevraagd akoord te gaan met een onttrekking uit de bestemmingsreserve en de begrotingswijziging die daarmee samen gaat.

De spelregels voor de inzet van het Wif zijn als bijlage 4 toegevoegd.

6. Monitoring

6.1 Monitoring op de ambitie

We gaan sturen en monitoren op de doelen die we nastreven. Belangrijk om goed te weten waar we staan, en minimaal zo belangrijk om te leren van onze interventies. Wat werkt en wat werkt niet. Welke resultaten, in de zin van beweging in en uitstroom uit ons bestand, bereiken we. Met de adviezen van het extern adviesbureau is de volgende systematiek gekozen (zie bijlage 3 voor uitwerking):

- We fixeren de wijze van monitoren van de ambitie (landelijke lijn + 500 extra op uitkeringslast)
- We herijken jaarlijks de ambitie aan de hand van nieuwe inzichten van het rijk: de nieuwe prognoses en realisatiecijfers zijn immers bepalend voor onze ambitie.
- Daaronder monitoren we de 'beweging': KPI's op programma- en uitvoeringsniveau. De zinvolle indicatoren daarvoor zijn we nu aan het ontwikkelen, die kunnen ook gaan over de beperking van instroom.
- We gaan dan ook jaarlijks het gesprek aan over resultaten en over mogelijk nieuwe interventies of investeringen.

De monitoring is een belangrijke manier om ook de raad en onze partners mee te nemen in de ontwikkelingen.

6.2 Monitoring: van input naar impact, link met brede sociale domein

We willen er steeds meer naar toe dat we niet meer enkel kijken welk budget we beschikbaar hebben en wat we daarmee kunnen doen maar dat we bedenken welk effect we kunnen bewerkstelligen en wat daarbij een passende investering is. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact.

Bijlage 1: Kenmerken van ons uitkeringsbestand en de arbeidsmarkt

Kenmerken van ons uitkeringsbestand

In het uitkeringsbestand zaten begin 2019 ruim 7.300 mensen.

Leeftijd

In de figuur hieronder is te zien hoe de leeftijden van alle bijstandsgerechtigden in Arnhem verdeeld zijn. Zij
zijn verdeeld over groepen van 5 jaar. De gemiddelde leeftijd is 45. De meesten zijn tussen de 45 en 60.

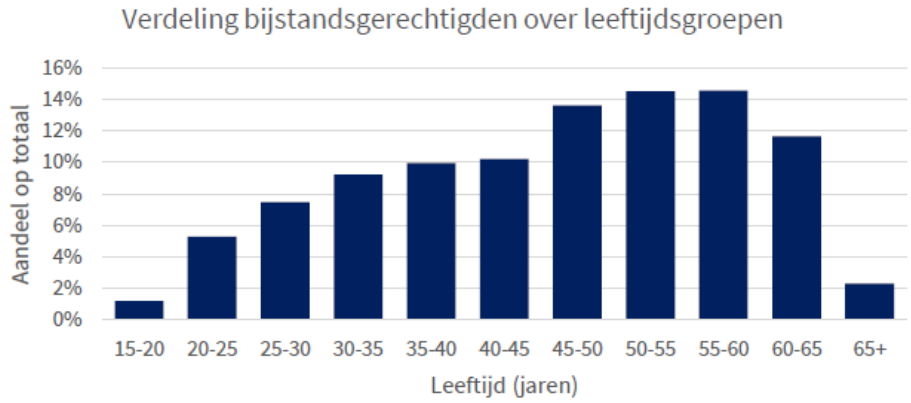

Bijstandsduur

In deze figuur is te zien hoe de duur van de bijstand verdeeld is over alle bijstandsgerechtigden.
De gemiddelde duur is 5 jaar, de helft van de mensen heeft korter dan 3 jaar een uitkering. De meeste mensen zitten dus pas relatief kort in de bijstand: 2/3e zit er 5 jaar of korter in, 17% 10 jaar of
langer.

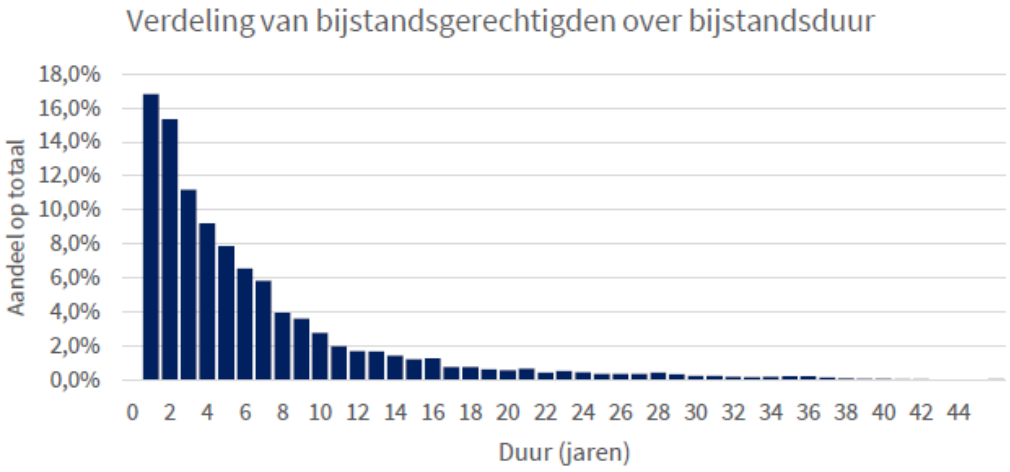

Treden

Elke bijstandsgerechtigde wordt o.a. ingedeeld op basis van wat deze op het moment ‘nodig heeft’. Daarin wordt onderscheid naar 6 verschillende ‘treden’ gemaakt: van trede 0 (‘met rust laten’) t/m trede 5 (regulier werk (in deeltijdverband)). In deze figuur is de verdeling van bijstandsgerechtigden over de treden gemaakt. ‘Trede 0: rust’ betreft vooral het oudere deel van het bestand. Slechts een klein deel heeft (parttime) regulier werk (trede 5) Van een aantal mensen is de trede nog niet bepaald.

Perspectief

Daarnaast wordt bepaald of de persoon in kwestie potentie heeft om (een) trede(n) hoger te komen. In de figuur hieronder is de verdeling hiervan over de treden weergegeven. Hoe hogere trede hoe groter de kans op participatieperspectief. Trede 5 breekt daarmee, maar daar gaat het om een klein aantal mensen, wat snel een vertekend beeld geeft. Voor het hele bestand heeft 50% een participatieperspectief1.
Er is een redelijke grote groep in treden 3 en 4, met participatieperspectief.

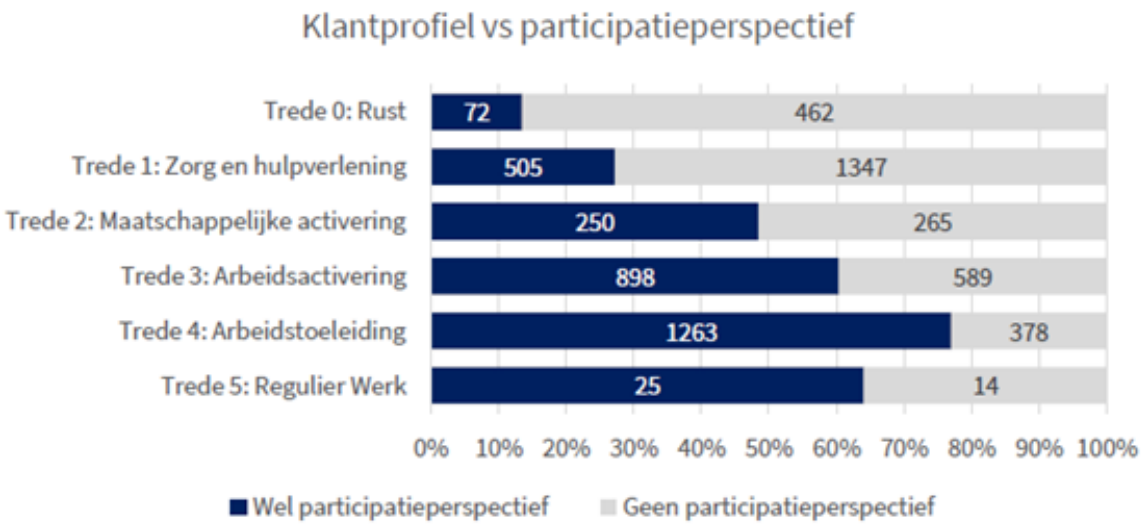

Onderwijsniveau

Op basis van de hoogst genoten opleiding wordt bepaald of iemand een startkwalificatie heeft (mbo 2 of hoger). Dit is in deze figuur te zien. Ook dit is niet van iedereen bekend. Ongeveer 35% van de populatie heeft een startkwalificatie (als we ervan uitgaan dat de groep ‘onbekend’1 gelijk verdeeld is over de andere groepen).

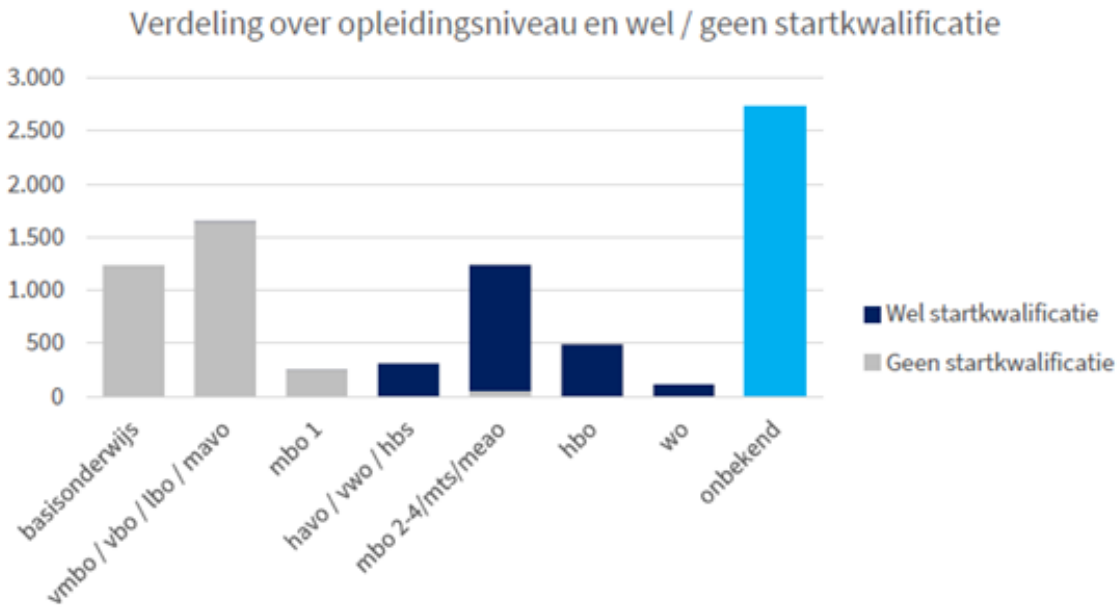

Beknopt: kenmerken van de arbeidsmarkt in onze regio

De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren gekanteld en heeft het zich van een vraagmarkt naar een aanbodmarkt ontwikkeld. De aanhoudende economische groei zorgt in toenemende mate voor personeelstekorten. Steeds meer werkgevers ervaren belemmeringen in hun bedrijfsactiviteiten door het ontbreken van voldoende geschikt personeel. Medio 2018 bewoog de krapte zich richting het niveau van 2008, vlak voor de economische recessie. Toch staan er nu nog veel mensen langs de kant. Veranderingen op de arbeidsmarkt zorgen ervoor dat lang niet alle werkzoekenden één-op-één passen op de aanwezige vacatures.

Afbeelding 1.1 Spanning arbeidsmarkt

35 arbeidsmarktregio's (landkaart) en Midden-Gelderland naar beroepsklassen (tabel), 2e kwartaal 2018

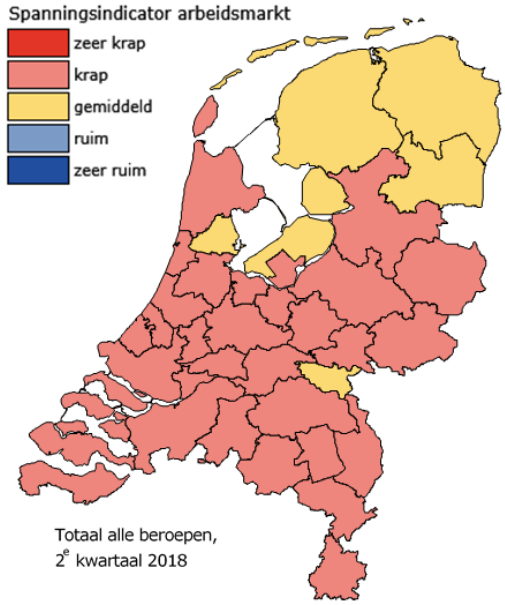

Midden-Gelderland Beroepsklasse	Typering
ICT	zeer krap
Technisch	krap
Transport en logistiek	krap
Openbaar bestuur	krap
Dienstverlenend	krap
Agrarisch	krap
Zorg en welzijn	krap
Commercieel	gemiddeld
Economisch en administratief	gemiddeld
Managers	gemiddeld
Pedagogisch	gemiddeld
Creatief en taalkundig	ruim
Totaal	krap

Bron: UWV, Spanningsindicator

Het aantal vacatures in de eerste helft van 2018 was in Midden Gelderland groter dan in de eerste helft van 2017 (resp. bijna 13.500 versus bijna 12.000), maar het groeitempo op jaarbasis ligt lager. Landelijk was over heel 2018 nog een toename van het aantal vacatures verwacht, waarschijnlijk gevolgd door een stabilisatie of lichte daling in 2019.

Iets verder ingezoomd zien we regionaal ca. 10.000 vacatures met name in de logistiek, horeca, schoonmaak, techniek, ICT, zorg en bouw. Tegelijkertijd zijn er regionaal ca. 17.000 werklozen, waarvan 12.000 inwoners in de bijstand zitten. Lokaal zijn er ca. 7.000 inwoners/ kandidaatwerknemers (WW en bijstand) bemiddelbaar naar passend werk. Invulling van de vacatures vereist dus 'breed kijken' van werkgevers.

Afbeelding 1.2 Moeilijk vervulbare vacatures (selectie)
Midden-Gelderland, 2018

Beroepsgroep	Beroepsgroep
ICT	**Transport en logistiek**
Helpdeskmedewerker en gebruikersondersteuner	Vrachtwagenchauffeur (binnenland)
Beheerder (software en hardware)	Logistiek- en voorraadmedewerker
Programmeur / developer specifieke talen (o.a. java, C#, PHP)	**Horeca**
Architect ICT / systeemontwikkelaar	Gastheer/gastvrouw horeca
Techniek	Restaurantkok
Operator procesindustrie / voedingsindustrie	Schoonmaker
(Bedrijfs)autotechnicus	**Economisch en commercieel**
Assemblagemonteur werktuigbouw	Productieplanner
Projectleider / ontwerper-constructeur werktuigbouw	Inkoper
Elektricien / monteur elektrische bedrijfsinstallaties (o.a. monteur zonnepanelen)	Vertegenwoordiger / accountmanager zakelijke diensten
Monteur industriële machines en installaties	**Financieel**
Loodgieter / installateur gawalo	Accountant (AA, assistent, register)
Monteur elektriciteitsnetten	**Onderwijs**
Medewerker technische dienst (elektrotechnisch)	Docent vo/mbo exacte en taalkundige vakken
Timmerman (burgerlijk, utiliteit, werkplaats, interieur)	**Zorg**
Werkvoorbereider / calculator bouw, installatie	Verzorgende
Uitvoerder bouw en installatie	Verpleegkundige
Agrarisch	Woonbegeleider gehandicaptenzorg
Hovenier / boomverzorger	

Bron: UWV

Signaal is (i) een grote aanhoudende vraag naar nieuwe arbeidskrachten en (ii) een segmentatie tussen flexibele banen en (naar verwachting) duurzame banen op MBO-niveau.

Wij signaleren dat werkgevers concurreren om het aanbod van werknemers. Hiermee worden zij vaker gestimuleerd om flex om te zetten in vast en is er een grotere investeringsbereidheid in de scholing en opleiding van (kandidaat)werknemers.

Bijlage 2: Uitvoeringsstructuur Doorbraak naar Werk

Neergezette uitvoeringsstructuur

Wij zijn er nog niet, maar de afgelopen jaren is er een lokale en regionale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet neergezet, waarop we kunnen doorpakken om de vraag van werkgevers beter te matchen met een aanbod van inwoners/ kandidaatwerknemers, het aangekondigde brede offensief van het Rijk goed te laten landen en de geschetste financiële uitdaging te beantwoorden.

Met de Participatiewet, die per 1-1-2015 van kracht werd, is er één regeling gekomen voor iedereen die arbeidsvermogen heeft en die voorheen een beroep deed op de Wet Werk en Bijstand (WWB), Wet Werk en Arbeidsondersteuning Jonggehandicapten (Wajong) en de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW).
Doel van de Participatiewet is om iedereen met arbeidsvermogen aan het werk te helpen. Bij voorkeur bij reguliere werkgevers. Voor mensen die niet kunnen werken blijft er een sociaal vangnet in de vorm van een uitkering. De Participatiewet moet voorkomen dat mensen onnodig in dit vangnet blijven.

Met de komst van de Participatiewet hebben we afscheid genomen van het oude, centrale op regels gerichte beleid en uitvoering, waarbij:

- de gemeente verantwoordelijk was voor de uitvoering van de WWB, het UWV voor de Wajong, de sociale werkvoorziening voor de WSW en zorginstellingen voor de AWBZ;
- en het gevolg was dat relatief vergelijkbare mensen soms heel anders werden behandeld door de regeling waarin zij vielen, instellingen met hun aanbod en dus hun mensen concurreerden richting werkgevers en werkgevers te maken hadden met een veelvoud van verschillende regelingen.

Wij hebben de beweging ingezet naar een nieuwe, decentrale op mensen gerichte beleid en uitvoering, waarbij:

- de mensen geen klanten met beperkingen zijn, maar kandidaatwerknemers met talenten;
- de werkgevers één aanspreekpunt hebben waarmee zij afspraken kunnen maken om invulling te geven aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- en uitvoeringsorganisaties hun kennis, infrastructuur en netwerken ontschotten, omvormen en inbrengen in de nieuwe uitvoeringsstructuur.

Wij hebben een nieuwe uitvoeringsstructuur van de Participatiewet neergezet. Deze laat zich lezen als een participatierotonde.
Mensen stromen in als kandidaatwerknemer en nemen op basis van hun zelfredzaamheid (trede op participatieladder) en hun arbeidsvermogen (hoogte van de loonwaarde) één van de drie afslagen:

1. Regulier Werk voor degene die in staat is een arbeidsprestatie te leveren en een tijdelijke ondersteuningsbehoefte heeft. Doelen zijn duurzaam aan het werk te komen, de ondersteuning afbouwen en een arbeidsovereenkomst met een reguliere werkgever krijgen.
2. Begeleid Werk voor degene die in staat is tot een zekere mate van arbeidsprestatie en een beperkte (tijdelijke of structurele) begeleidingsbehoefte heeft. Doelen zijn het verbeteren

van de arbeidsprestatie en doorgroeien naar regulier werk en economische zelfstandigheid. Ook hier wordt geopteerd voor een arbeidsovereenkomst met een reguliere werkgever.

3. Activerend Werk voor degene die door zijn/ haar beperking geen of geringe loonvormende arbeidsproductiviteit en een zorgvraag op diverse leefgebied heeft. Doelen zijn dagstructuur en zingeving, het aanleren van werknemersvaardigheden en doorgroeien naar vormen van Begeleid of Regulier Werk (of vrijwilligerswerk als dat het meest passend is). Met de betrokken kandidaatwerknemers wordt een trajectovereenkomst aangegaan.

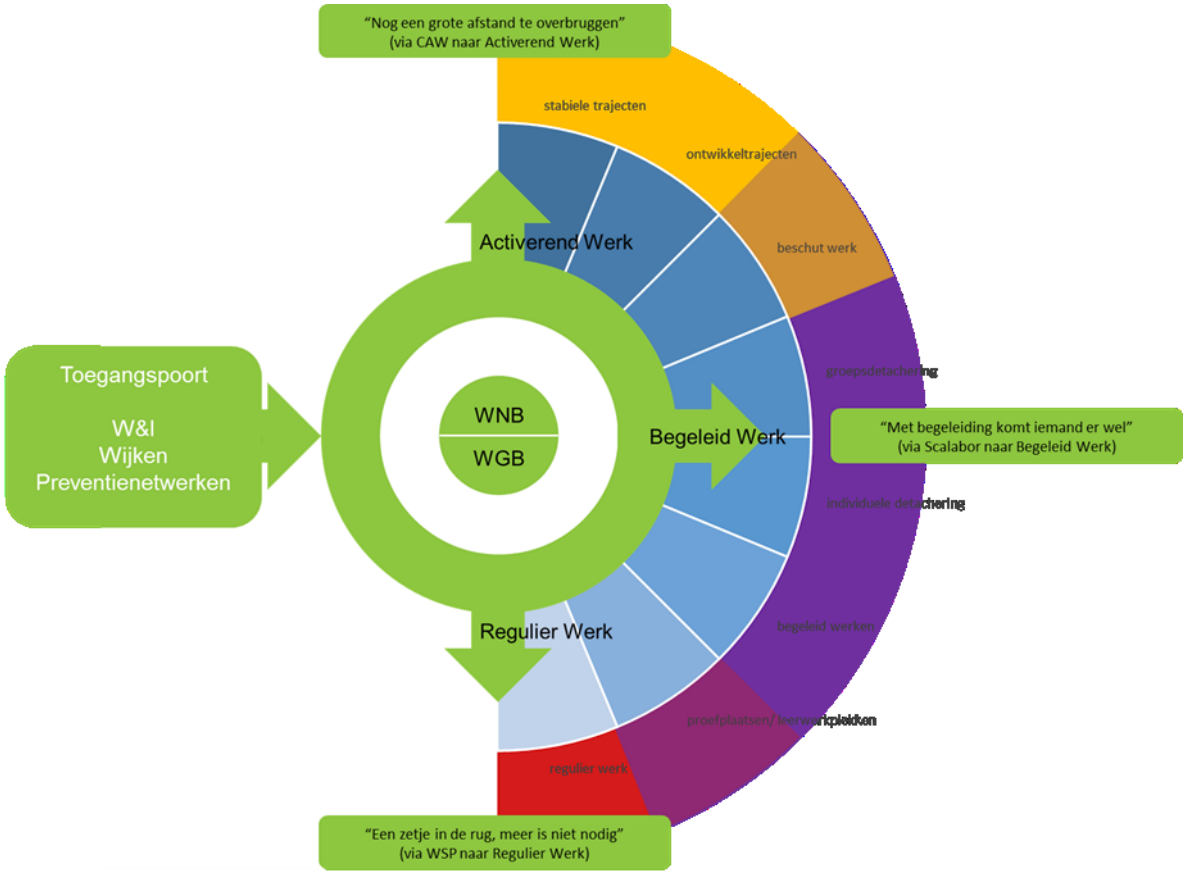

Om de te nemen afslag op de participatierotonde passend te maken worden op maat vraagversterkende arrangementen van de werkgeversbenadering en/ of aanbodversterkende arrangementen van de werknemersbenadering ingezet:

- De werknemersbenadering (WNB) richt zich op de arbeidsontwikkeling van kandidaatwerknemers om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van werk te vergroten (lees: werkfit maken van kandidaatwerknemers).
- De werkgeversbenadering (WGB) richt zich op de ondersteuning van werkgevers bij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werkgelegenheid inclusiever te organiseren en een bijdrage te leveren aan de arbeidsontwikkeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en/ of een verminderd arbeidsvermogen (lees: ontzorgen van werkgevers).

De gemeente neemt de regie op de uitvoering. Bij de gemeente is de controle op (i) kosten en resultaat, (ii) duurzaamheid van de plaatsing, (iii) klanttevredenheid van de werkgever en (iv) de tevredenheid en loonwaardeontwikkeling van de kandidaatwerknemer belegd.

In de arbeidsmarktregio Midden Gelderland is besloten om de werkgeversbenadering regionaal te organiseren en dit te beleggen bij het Werkgeversservicepunt (WSP).
Voor wat betreft de werknemersbenadering geldt dat de (brede) intake bij de gemeente/ Cluster Werk & Inkomen (W&I) ligt. De verdiepende diagnose op het leefdomein participatie en werk en ondersteuningsarrangementen voor individuele kandidaatwerknemers op het terrein van ontwikkeling & voorbereiding, baanbemiddeling en begeleiding & evaluatie worden hoofdzakelijk ingekocht bij twee belangrijke uitvoeringspartners:

- Het Centrum voor Activerend Werk (CAW) is als partner in beeld als een inwoner/ kandidaatwerknemer nog een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen heeft en allereerst op een vorm van activerend werk wordt ingezet.
- Het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor is als partner in beeld als een inwoner/ kandidaatwerknemer een reëel perspectief op betaald werk heeft, maar daarvoor eerst ontwikkelstappen moet zetten en er dus allereerst op een vorm van begeleid werk of regulier werk met ondersteuning wordt ingezet.

Daarbij ligt de focus van gemeente dat kandidaatwerknemers zo snel mogelijk loonwaarde realiseren op de arbeidsmarkt, zodat deze zich vanaf zijn/ haar werkplek bij een werkgever verder kan ontwikkelen.
Het regionale Leer-Werk-Loket (LWL) manifesteert zich als een (uitvoerend) 'Research & Development-platform' binnen deze uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Het ondersteunt het WSP, UWV, Cluster W&I en Scalabor bij het vernieuwen van de werkgevers- en werknemersbenadering en aanpakken en doet dit door vooral ook zelf in de uitvoering inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers te ondersteunen en adviseren.

Belangen en belanghebbenden

Bij het realiseren van de doelen is het van cruciaal rekening te houden met de belangen van de betrokken belanghebbenden. Het gaat er immers om vanuit de belangen, de potentiële en bewezen waarden te stapelen en duurzame 'win-win'-situaties te verkennen, realiseren en borgen.

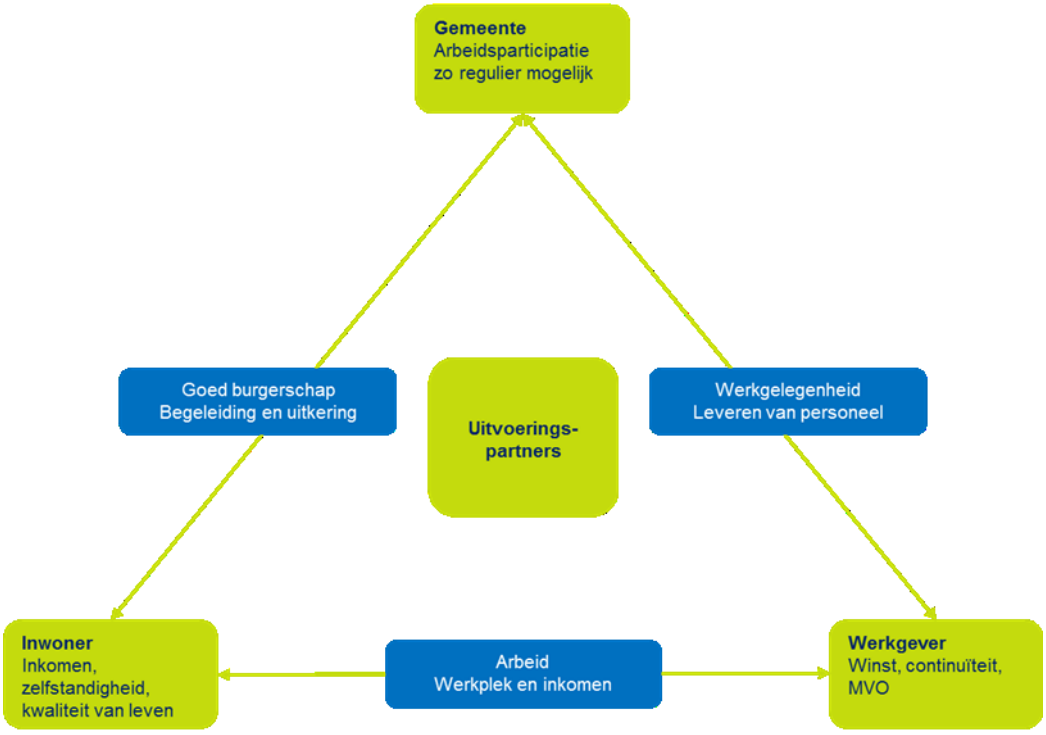

Werkgever

Werkgevers streven naar continuïteit en winst voor hun organisatie. Daarmee zorgen ze voor werkgelegenheid. Ze zoeken waardevolle medewerkers die goed passen in hun bedrijf. De motivatie voor het opnemen van mensen uit de doelgroep van de Participatiewet is bij een groot deel van de werkgevers aanwezig. Een flexibele personeelsvoorziening, waar vanuit zij (bijzondere) talenten voor hun bedrijf kunnen werven en selecteren, is de kern van de waarde die zij daarbij nastreven. Werkgevers zijn bereid om (leer)werkplekken beschikbaar te stellen voor de doelgroep van de Participatiewet als zij ontzorgd worden. Als zij op maat, eenvoudig en zakelijk afspraken kunnen maken over het aanleveren van personeel, personeelsrisico's, begeleiding en expertise.

Inwoner

Mensen uit de doelgroep van de Participatiewet hebben behoefte aan maatwerk. Voor mensen met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt vraagt duurzame arbeidsparticipatie om gericht investeren in hun kansen en begeleiding op de werkplek. Mensen waarvoor de afstand tot de reguliere arbeidsmarkt te groot is, vragen steun bij vrijwilligerswerk of vormen van (arbeidsmatige) dagbesteding in hun wijk of buurt. Dit maatwerk is te organiseren als de normen en waarden binnen het sociaal domein op het terrein van eigen kracht, eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid ook de basis zijn voor de aanpak van arbeidsontwikkeling. Een actieve rol van de betrokkene zelf (en hun netwerk) in het vinden en behouden van een passende werkplek is essentieel.

Gemeente

Uiteraard ziet de gemeente allereerst graag dat bovenstaande maatschappelijke en economische belangen van de inwoner en werkgever worden ingevuld. Daarnaast streeft de gemeente er naar dat zo weinig mogelijk burgers voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van en uitkering; dat mensen met een beperking (en een uitkering) zo regulier mogelijk deelnemen op de arbeidsmarkt en daarvoor een reële loonwaarde krijgen; en dat mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt structuur wordt geboden in de vorm van zinvolle dagactiviteiten zodat de negatieve effecten (en kosten) van het ontbreken van een dergelijke structuur worden geminimaliseerd.

Uitvoeringspartners

Onze belangrijkste uitvoeringspartners van de Participatiewet te weten het Cluster W&I, CAW, Scalabor, WSP en LWL richten zich op het invullen van de belangen van werkgever, inwoner en gemeente:

- De werkgever als klant verwacht geschikte arbeidskrachten die betrouwbaar en productief zijn, zodat hij zijn bedrijfsdoelen kan realiseren. Resultaten die voor werkgevers aantrekkelijk (kunnen) zijn, zijn:
    - taken die aansluiten bij de kwaliteiten van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt effectief kunnen uitbesteden, zodat er meer ruimte ontstaat om het eigen personeel op specifieke, meer hoogwaardige taken in te zetten;
    - van inzet van expertise op het gebied van functiecreatie en begeleiding bij de werkgever tot het overnemen van werkprocessen en werkgeverschap (arbeidsontwikkeling is ook werkplekontwikkeling);

    - zakelijk en flexibel partnerschap van werkgevers in goede en slechte tijden;
    - leerwerktrajecten aanbieden als praktische werving en selectie voor uitvoerend werk (als de kandidaat bevalt, kan de werkgever hem/ haar in dienst nemen).
- De inwoner als klant verwacht een goede begeleiding naar betaald werk dat passend is bij zijn talenten en persoonlijke omstandigheden, zodat hij/ zij zo zelfstandig mogelijk zijn/ haar eigen leven kan leiden. In het kader van arbeidsontwikkeling is de inwoner die deelneemt aan een re-integratietraject een kandidaatwerknemer en moet ook als zodanig worden aangesproken: zorgvuldig, zakelijk en ontwikkelingsgericht. De kandidaatwerknemer levert een prestatie, de werkgever betaalt hiervoor en levert (samen met de uitvoeringspartners) een bijdrage aan de arbeidsontwikkeling zodat hij duurzaam aan de slag kan.
- De gemeente als klant, opdrachtgever en financier verwacht dat er zoveel mogelijk betaalde banen met een zo hoog mogelijke loonwaarde worden gerealiseerd. Voor de gemeente moeten de inspanningen van de uitvoeringspartners leiden tot (i) een zinvolle participatie van inwoners, (ii) een beperking van de financiële schadelast op de uitkeringen en (iii) een beperking van de zorglasten en overlastschade door het bieden van structuur in de vorm van zinvolle dagactiviteiten.

Bijlage 3: Toelichting op monitoring

De ambitie is verwoord in de MJPB 2019-2022 en is tweeledig: het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom bijstand) en 500 Arnhemmers extra uit de bijstand laten stromen in 4 jaar tijd. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk om de ambitie te meten en te monitoren. Hiervoor hebben we een aantal uitgangspunten vastgesteld:

We kijken naar de landelijke uitkeringslast en wat dit betekent voor ons

We berekenen onze uitkeringslast op basis van de procentuele ontwikkeling van de uitkeringslast die in de rijksbegroting is opgenomen. Stel dat de landelijke uitkeringslast met 5% stijgt. Dan willen wij als Arnhem deze landelijke lijn volgen. Dit betekent concreet maximaal een stijging van 5% op de uitkeringslast.
Waarom brengen we deze uitkeringslast in beeld?

- Omdat we invloed hebben op de uitkeringslasten (dit is een combinatie van het aantal uitkeringen x de prijs).
- Omdat alle inspanningen meetellen (denk aan: preventie van de instroom, het stimuleren van deeltijdwerk, het inzetten op arbeidsontwikkeltrajecten, handhaving, etc). Het resultaat bereiken we door een totaal aan inspanningen waarvan de hoofdlijnen verwoord staan in dit programmaplan.
- Omdat een voorspelling van de landelijke lijn mogelijk is. Meerjarencijfers van de uitkeringslast zijn beschikbaar in de begroting van het rijk.

We vertalen ook "de groep van 500" in een uitkeringslast

Naast het volgen van de landelijke lijn willen we meer bereiken: in 4 jaar tijd 500 Arnhemmers extra uit de bijstand. Dit vertalen we eenmalig vooraf in een uitkeringslast voor de totale groep van 500. Hierbij gaan we ervan uit dat een uitkering gemiddeld € 14.200,- kost. Daarnaast gaan we ervan uit dat 30% van deze groep aan het werk kan met behulp van een gemiddelde loonkostensubsidie van € 7.500,- aan de werkgever. De uitkeringslast van de groep minus de loonkostensubsidie geeft de extra besparing weer die we willen realiseren bovenop de landelijke lijn. (nb. bovenstaande operationalisatie van "de groep van 500" naar uitkeringslast passen we toe om onze prestaties te kunnen vergelijken en bij te kunnen sturen op de inspanningen; het gaat dus niet om het financieel inboeken van evt. besparingen).

We willen de ambitie halen in de komende 4 jaren

We willen de ambitie halen in de komende 4 jaren (2019 t/m 2022). Op basis van de rijksbegroting berekenen wij hoe de uitkeringslast eruit ziet eind 2019, 2020, 2021 en 2022. De realisatie van de uitkeringslast in het jaar 2018 gebruiken we als ijkpunt. De extra besparing uit de "groep van 500" nemen we mee in de ambitieberekening.

We herijken de ambitie (ten minste) jaarlijks op basis van nieuwe inzichten van het rijk

Ook andere gemeenten zijn gelijktijdig met ons aan de slag op het gebied van arbeidsparticipatie. Het rijk geeft periodiek een update van de voorspelde landelijke uitkeringslast. Vandaar dat we periodiek (ten minste jaarlijks) op basis van de gegevens van het rijk een nieuwe inschatting maken van de ambitie voor de jaren 2019 t/m 2022. De

ambitie zal fluctueren omdat de voorspelling van de landelijke lijn door het rijk ook aan verandering onderhevig is. De huidige voorspelling van de landelijke lijn door het rijk is afkomstig van oktober 2018.

We vergelijken jaarlijks de realisatie van de uitkeringslast met de ambitie

Achteraf weten we wat de landelijke lijn is geweest en of we deze hebben gehaald. Ten minste jaarlijks bekijken we wat we daadwerkelijk hebben gerealiseerd aan uitkeringslasten. Dit vergelijken we vervolgens met de definitieve ambitie (uitkeringslast landelijke lijn minus uitkeringslast " groep van 500").

Welke beweging maken we?

Vanuit het programma en binnen het uitvoerend cluster Werk & Inkomen maken we een dashboard met Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's). Mogelijke voorbeelden van KPI's: % percentage bijstandsgerechtigden dat in deeltijd werkt, het aantal arbeidsontwikkeltrajecten, het aantal Arnhemmers dat instroomt en uitstroomt.

De KPI's vertellen welke beweging we aan het maken zijn en geven duiding aan de Arnhemse ontwikkeling van de uitkeringslast. Aan de hand van de KPI's kunnen we zien wat goed gaat en wat (nog) niet en aan welke knoppen we kunnen draaien. Op deze manier is het mogelijk om te sturen en extra aandacht te geven waar dat nodig is.

Bijlage 4: Spelregels en werkwijze Werkinvesteringsfonds

Onderwerp	Spelregels	Toelichting
Voorwaarden voor bestedingen	1. Het Wif draagt bij aan de doelen van het programma 'Doorbraak naar werk'. 2. We richten ons op een diversiteit aan projecten. 3. We leggen de bal buiten het gemeentehuis (inwoners, partijen, bedrijven) en zijn helder over de impact die we nastreven 4. We willen geen aanvragen voor de volledige financiering van een project maar een verzoek of voorstel tot mee-investeren in een project of idee waar relevantie voor Arnhem van uit gaat. 5. We zoeken naar betrokken en inclusieve werkgevers. 6. W&I is een belangrijke leverancier van kandidaten. Daarbij letten we op de behapbaarheid voor de uitvoering. Daarnaast kijken we ook naar andere "leveranciers" zoals	1. Het doel van het Wif is om op nieuwe en innovatieve manieren maatschappelijk impact te realiseren en daarmee bij te dragen aan de doelstellingen van het programma 'Doorbraak naar werk'. 2. We streven naar een mix op het gebied van risico/ rendement en grote en kleine projecten om zo maximaal te leren. 3. We staan samen sterk: met partners uit onderwijs en bedrijfsleven, in de regio, onze inwoners en ketenpartners, met andere steden en bij het rijk. 4. We streven er met de inzet van het Wif naar om samen met partijen tot activiteiten en projecten te komen waar impact vanuit gaat en waar alle betrokken partijen een aandeel en verantwoordelijkheid in nemen. 5. We zoeken betrokken en inclusieve werkgevers met oog voor de mensen die je daar plaatst. Maatwerk waar dat kan. 6. De beoordeling van de aanvragen doen we onder andere samen met Werk &Inkomen. Op deze manier borgen we dat de aanvragen aansluiten bij de behoefte van de mensen in de bijstand en dat kandidaten geplaatst kunnen worden. 7. "Als je doet wat je deed, krijg je wat je deed". Het doel van het Wif is om op nieuwe en innovatieve manieren maatschappelijk impact te realiseren. Impact moet altijd aanwezig zijn. Daarnaast minimaal 'samen investeren' of 'innoveren'. Samen investeren of innoveren zijn nooit een doel op zich. 8. We betrekken disciplines die nog niet tot onze vanzelfsprekende partners behoren om wellicht nieuwe relaties aan te gaan.

	bijvoorbeeld het sociaal wijkteam en organisaties/ initiatieven buiten de gemeentelijke context. 7. We richten ons op projecten die niet vanzelfsprekend passen binnen de bestaande structuren maar waar veel potentie van uit gaat: impact. 8. We betrekken waar mogelijk andere disciplines om ons denken te vernieuwen. 9. We maken verbinding met de bestaande organisatie en leren samen. 10. Monitoring wordt altijd gedaan.	9. We maken verbinding met de bestaande organisatie zodat we de inspanningen vanuit diverse programma's kunnen synchroniseren en hier samenhang in aan kunnen brengen. 10. We gaan de inzet van het Wif nadrukkelijk monitoren. We zetten het Wif in om aan te tonen welke investeringen effectief zijn, met name gericht op uitstroom uit de bijstand. Met onze partners en aanvragers maken we hier afspraken over. We zetten het Wif in om te leren.
Onttrekking	Jaarlijks zal aan de raad ten behoeve van een onttrekking uit de bestemmingsreserve Wif een voorstel voor begrotingswijziging worden voorgelegd.	Door de raad is akkoord gegaan met het het instellen van het Werkinvesteringsfonds. Hiervoor is € 2,5 mln gereserveerd. Om over te gaan tot de uitvoering wordt jaarlijks aan de raad gevraagd akoord te gaan met een onttrekking uit de bestemmingsreserve en de begrotingswijziging die daarmee samen gaat.
Bevoegdheid voor het doen van bestedingen	Bij de budgetverantwoordelijke.	De programmamanager. Conform mandaatregeling.
Verantwoording van de bestedingen	- Binnen de verantwoording van het programma 'Doorbraak naar werk'. - Bij iedere volgende onttrekking door de raad uit de bestemmingsreserve.	Verantwoording vindt plaats binnen de verantwoording van het programma 'Doorbraak naar werk'. De raad wordt daarnaast geïnformeerd over de stand van zaken van het Wif bij iedere volgende onttrekking uit de bestemmingsreserve.

W&I weet wat werkt
en
doet wat nodig is.

Organisatieplan

Cluster Werk & Inkomen gemeente Arnhem

15 APRIL 2019

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Hoofdstuk 1: Waarom dit plan?

Hoofdstuk 2: Waarvoor staat Werk & Inkomen?

Hoofdstuk 3: De samenwerking met onze partners

Hoofdstuk 4: Hoe gaan we werken?

Hoofdstuk 5: Wie zijn wij en wat hebben we geleerd?

Hoofdstuk 6: De inrichting van het cluster

Hoofdstuk 7: Financiën

Bijlagen:

- Formatieplan
- Startfoto Werk & Inkomen Arnhem door AEF (separaat)

Vooraf

Onze omgeving is de afgelopen jaren flink veranderd. Er kwamen Sociale wijkteams, Teams leefomgeving en nieuwe ketenpartners als Werkgeversservicepunt, Scalabor en Activerend Werk. Om optimaal te kunnen werken aan ons doel - zoveel mogelijk Arnhemmers naar werk leiden - moeten we als Werk & Inkomen aansluiten op die veranderde omgeving. En dat op zo'n manier doen dat we snel en adequaat kunnen reageren op nieuwe veranderingen, zonder daarbij onze focus te verliezen.

Het afgelopen jaar hebben we met onze medewerkers, met keten- en netwerkpartners, de adviesraad en talloze andere professionals nagedacht over onze toekomst en een visie op onze ideale werkwijze geformuleerd. Een werkwijze die van ons een succesvol, gefocust en toekomstbestendig cluster moet maken. Een cluster dat weet wat werkt en doet wat nodig is. Een cluster waar het prettig werken en mee samenwerken is.

Hoe we willen gaan werken en wat daar voor nodig is, staat in dit organisatieplan. Een plan dat, vanuit de visie, leidt tot een andere organisatie. Niet als doel, maar als randvoorwaarde om nog succesvoller te zijn in onze missie om zoveel mogelijk Arnhemmers die nu aan de kant staan, weer mee te laten doen aan onze samenleving op het gebied van werk. Dat gaan we doen in een organisatie waarin grenzen tussen disciplines verdwijnen en waarin we op een integrale manier de inwoner écht centraal stellen. Wij zijn er van overtuigd dat W&I op deze manier klaar zal zijn voor de toekomst.

Wij willen iedereen die heeft meegewerkt aan onze visie en dit organisatieplan enorm bedanken. Een proces als dit kan alleen maar samen, in een open en constructieve sfeer.

Dit plan is een belangrijke stap op weg naar het cluster Werk & Inkomen dat we willen zijn. Maar er ligt nog een hele weg voor ons. Een spannende weg. Niet in de laatste plaats voor onze medewerkers. Maar die weg blijven we afleggen op de manier zoals we dat hebben gedaan: Samen, met de focus op het belang van onze inwoners.

Het managementteam W&I

Hoofdstuk 1: Waarom dit plan?

Wij zijn het cluster Werk & Inkomen (W&I) van de gemeente Arnhem. Wij zijn een kleine driehonderd betrokken professionals die zich dagelijks inzetten voor inwoners die onvoldoende mee kunnen doen in onze samenleving. Wij geloven dat werk een belangrijke vorm van meedoen is. Wij geven dagelijks uitvoering aan de Participatiewet, de wet Bbz (Bijstand voor zelfstandigen) en het armoedebeleid.

Arnhem in cijfers

Van oudsher kent Arnhem een relatief groot aantal inwoners dat bijstandsgerechtigd is. Voor dit feit is geen eenduidige verklaring voorhanden. Het leidt tot een forse financiële opgave voor de gemeente omdat de inkomsten vanuit het BUIG-budget[1] de noodzakelijke uitgaven niet dekken.

Figuur: Ontwikkeling aantal bijstandsgerechtigden

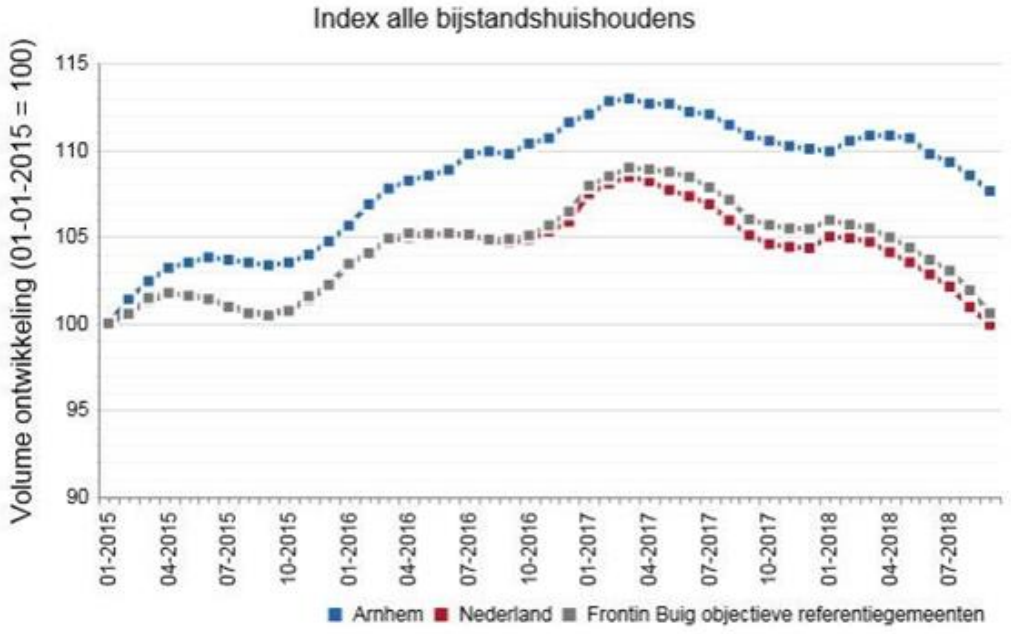

[2]

[1] Gemeenten ontvangen van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie.

[2] De referentiegemeenten (de grijze lijn in de grafiek) zijn: Zaanstad, 's-Hertogenbosch, Nijmegen, Haarlemmermeer, Haarlem, Enschede, Apeldoorn en Amersfoort

De noodzaak tot veranderen

De afgelopen maanden hebben wij onze manier van werken kritisch tegen het licht gehouden. Waarom? Omdat de wereld om ons heen sinds de laatste keer dat wij onze werkwijze herijkten en 'lean' gingen werken (2010), ingrijpend is veranderd. Vanzelfsprekend werken we al die tijd aan de uitstroom naar werk. Door 'lean' te gaan werken kwam de nadruk op efficiëntie van processen te liggen. Bovendien is in het verleden de keuze gemaakt om de energie te richten op de meest kansrijke inwoners met een uitkering (ongeveer 20% van het totale bestand). Dat alles heeft ervoor gezorgd dat een grote groep inwoners uit beeld is geraakt.

We kregen in 2015 te maken met de decentralisaties, de invoering van de Participatiewet en de vorming van de Sociale wijkteams. De inwoner en de samenwerking met onze partners kwamen daarmee centraal te staan. In eerste instantie zijn we vooral druk geweest om de gevolgen van de Participatiewet op te vangen en met succes. Nu is de tijd aangebroken om in de geest van de decentralisaties te gaan handelen en invulling te geven aan de beloftes van nabijheid, integraliteit en werken vanuit de leefwereld van inwoners.

In aansluiting op de decentralisatie op het gebied van werk en inkomen is er een nieuwe uitvoeringsstructuur gebouwd - de participatierotonde - voor mensen die zijn aangewezen op de Participatiewet. Met het Centrum Activerend Werk, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, het Werkgeversservicepunt en de Sociale wijkteams kwamen er nieuwe netwerk- en keten partners en ontstond er een nieuwe rolverdeling. Aan ons de opgave om optimaal invulling te geven aan onze plek, rol en samenwerking in die keten.

Ook de gemeentelijke organisatie waarvan wij deel uitmaken is sterk in verandering. We zijn een regiegemeente geworden waarin het draait om goed opdrachtgever- en opdrachtnemer schap. We baseren ons handelen als gemeente, met 'Van wijken weten' en de komst van Teams leefomgeving, op de vraag uit de stad. En dat alles vertaalden we in vier KERNwaarden: Ken je stad, Eigenaarschap, Resultaatgerichtheid en Nabijheid.

Lange tijd heeft W&I in de vorm van experimenten antwoord gezocht op deze veranderingen; van het multidisciplinaire team, gebiedsgericht werken en doelgroepenbenaderingen tot verschillende andere proeftuinen en 'pilots'. Dat was nodig en leerzaam, maar leidde ook tot een verlies aan richting en duidelijkheid binnen het cluster. Iets waar de medewerkers last van hebben, zo bleek uit een in december 2018 door AEF gehouden onderzoek (Startfoto Werk & Inkomen Arnhem). Kortom, het is hoog tijd om focus aan te brengen en keuzes te maken om te zorgen voor een duurzame werkwijze en een toekomstbestendig cluster.

In dit organisatieplan staat ons antwoord op de sterk veranderde omgeving en de opgaven waar we voor staan. Dit plan schetst het W&I dat wij willen zijn:

Een bevlogen en gefocuste groep professionals die weet wat werkt en doet wat nodig is om nog meer Arnhemmers uit de bijstand te helpen naar een economisch zelfredzaam bestaan.

Hoofdstuk 2: Waarvoor staat Werk & Inkomen?

Onze opgave

Wij wonen, werken en leven met 160.000 mensen in deze stad. Wij hebben met de Participatiewet een verantwoordelijkheid voor zo'n 8000 inwoners. Dat zijn mensen die, door wat voor omstandigheden ook, niet aan het werk zijn, niet economisch zelfredzaam zijn en daardoor vaak niet volledig kunnen deelnemen aan onze samenleving.

Onze verantwoordelijkheid voor die inwoners is een blijvende opgave die - afhankelijk van economisch tij en maatschappelijke en bestuurlijke ontwikkelingen - dynamisch is. Wat wij doen wordt bepaald door onze wettelijke taken, de vraag uit de wijk (zoals die wordt geformuleerd door de Teams leefomgeving) en de ambitie van ons stadsbestuur. Dat laatste is vertaald in programma's waarbij het programma 'Doorbraak naar werk' het meest bepalend is voor onze opgave. Maar er zijn ook belangrijke raakvlakken met de programma's 'Zorg dichterbij', 'Inclusief Arnhem' en met het beleidsterrein educatie.

Het is onze taak om los van de dynamiek om ons heen, blijvend en gericht te sturen op uitstroom van zoveel mogelijk Arnhemmers uit de bijstand. We helpen daarbij zoveel mogelijk mensen naar betaald werk en voorkomen instroom in de bijstand. Daarin hebben wij de verantwoordelijkheid én deskundigheid om de Participatiewet, de Bbz (Bijstand voor zelfstandigen) en het gemeentelijk armoedebeleid uit te voeren met oog voor doelmatigheid en rechtmatigheid.

Missie

Onze missie is om - samen met onze partners in de stad - zoveel mogelijk Arnhemmers die nu aan de kant staan richting betaald werk te helpen en daarmee bij te dragen aan het bestrijden van armoede in onze stad en het dichterbij brengen van een inclusieve samenleving.
Wij weten wat werkt en doen wat nodig is.

Onze visie

- In de uitvoering van onze opgave staat *de inwoner* voor ons *centraal*. We *kennen* ons inwonersbestand.
- We zien een vraag naar inkomensondersteuning als een vraag naar werk, en een uitkering als een investering naar werk. Ons uitgangspunt is:
  aan het werk, tenzij.
- Door *integraal* naar de leefsituatie van de inwoner te kijken weten wij de juiste sturing te geven aan iemands weg naar werk en de passende inkomensondersteuning daarbij. We zijn sturend en maken duidelijke procesafspraken om te komen tot een vervolgstap.
- Sturing op onze opgaven en resultaten heeft een prominente plek in onze werkwijze. Wij weten wat werkt door te *sturen op resultaat* voor de inwoner, maar ook op resultaat voor de stad.

- Wij werken consequent vanuit *de bedoeling*, gaan voor eenvoud en stellen *gezond verstand* boven systemen.
- Wij zijn *stevig aan de voorkant*, vervullen de poortwachtersfunctie om de route naar werk te versnellen, de instroom te verminderen en hebben oog voor rechtmatigheid.
- Wij werken in onze opgave *samen* met netwerk- en ketenpartners en vervullen de *regierol* op participatie en werk.
- Wij werken en kijken *integraal:* dat betekent dat we samenwerken met ketenpartners en dat die ketenpartners ook de uitvoerende partij kunnen zijn.
- Voor een *duurzaam resultaat* lopen wij mee met de inwoner op weg naar werk, hebben intensief contact, sturen bij waar en wanneer nodig en zorgen altijd voor *nazorg*.
- Onze inspanningen en manier van werken zijn *eenduidig en herkenbaar* voor de inwoner.
- We werken *methodisch* en weten wanneer *maatwerk* nodig is.
- Onze werkwijze is gebaseerd op *vertrouwen*, een positieve aanpak en ondersteuning op maat, maar niet vrijblijvend. Misbruik pakken wij aan.
- Om onze rol sterk en toekomstbestendig te vervullen willen wij een *lerende organisatie* zijn. We reflecteren, kijken vooruit en blijven verbeteren.

De actuele bestuurlijke opgave

Meedoen in een socialer Arnhem is een van de speerpunten van het Arnhemse college. En werk is een belangrijke manier van meedoen. Het zorgt voor bestaanszekerheid, geeft eigenwaarde en draagt bij aan een sociaal netwerk. Tegelijkertijd zijn veel Arnhemse bedrijven op zoek naar mensen. Reden waarom ons gemeentebestuur - zeker nu het economisch goed gaat - zo veel mogelijk Arnhemmers aan (betaald) werk wil helpen. Daarmee is de belangrijkste opgave voor W&I om ervoor te zorgen dat:

- Meer Arnhemmers betaald werk hebben.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk zijn van een uitkering.

Arnhem kent landelijk gezien een hoge bijstandsdichtheid. Daardoor kampen we met grote en structurele tekorten op onze uitkeringslasten. Het college wil op beide vlakken een trendbreuk realiseren. Om die trendbreuk te realiseren heeft het college haar ambitie vertaald in de concrete opgave om in 2023 op de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand te zitten en daar bovenop nog eens vijfhonderd Arnhemmers extra te laten uitstromen naar werk.

Daarnaast dragen we bij aan een andere bestuurlijke opgave: Het voorkomen en bestrijden van armoede en schulden en vergroten van de economische zelfredzaamheid van onze inwoners, doelen uit het programma Zorg dichterbij. Indirect dragen we hier aan bij door mensen naar werk te helpen en direct via onze inkomensinstrumenten. Ook hebben wij een belangrijke signaalfunctie als het gaat om armoede en schulden. Omgekeerd is het wegnemen van zorgvragen - schulden komen we in de praktijk het meest tegen - over het algemeen een belangrijke voorwaarde voor iemand om stappen te zetten richting werk.

Hoofdstuk 3: De samenwerking met onze partners

In aansluiting op de decentralisaties is een nieuwe uitvoeringsstructuur - in de vorm van een participatierotonde - gebouwd rondom de uitvoering van de Participatiewet en andere regelgeving. De opgave van uitvoering van de Participatiewet is daarmee niet alleen een opgave van ons cluster W&I, maar een opgave van ons samen met onze netwerk- en ketenpartners.
Om integraal voor de inwoner te kunnen werken in de samenwerking met de keten- en netwerkpartners, is het cruciaal dat er ook (op hetzelfde moment) samen aan die opdracht gewerkt kan worden. Dat vraagt voortdurende afstemming op die opdracht.
Om deze opgave goed te vervullen is het nodig te werken op basis van heldere rollen, verantwoordelijkheden en samenwerkingsafspraken met ons netwerk en de ketenpartners. In onze missie en visie hebben we onze focus verscherpt en verhelderd, ook voor de samenwerking met onze partners: - inwoner centraal, - aan het werk tenzij, - regie op participatie en werk, - integraal werken in aansluiting op de leefwereld van de inwoner. Van daaruit bouwen we in vertrouwen aan verdere samenwerking.

Onze ketenpartners

De ketenpartners zijn voor ons die partijen die deel uitmaken van de participatierotonde (Centrum Activerend Werk, Scalabor en Werkgeversservicepunt). De participatierotonde is de nieuwe uitvoeringsstructuur die sinds de decentralisaties is gebouwd voor mensen die zijn aangewezen op de Participatiewet.
En tot slot: ook als gemeenten werken we samen in de arbeidsregio.

De participatierotonde[3]

In de participatierotonde neemt de gemeente de regie op de uitvoering richting participatie en werk. Onze partners werken vanuit elk hun eigen expertise aan de opgave naar activering of werk.

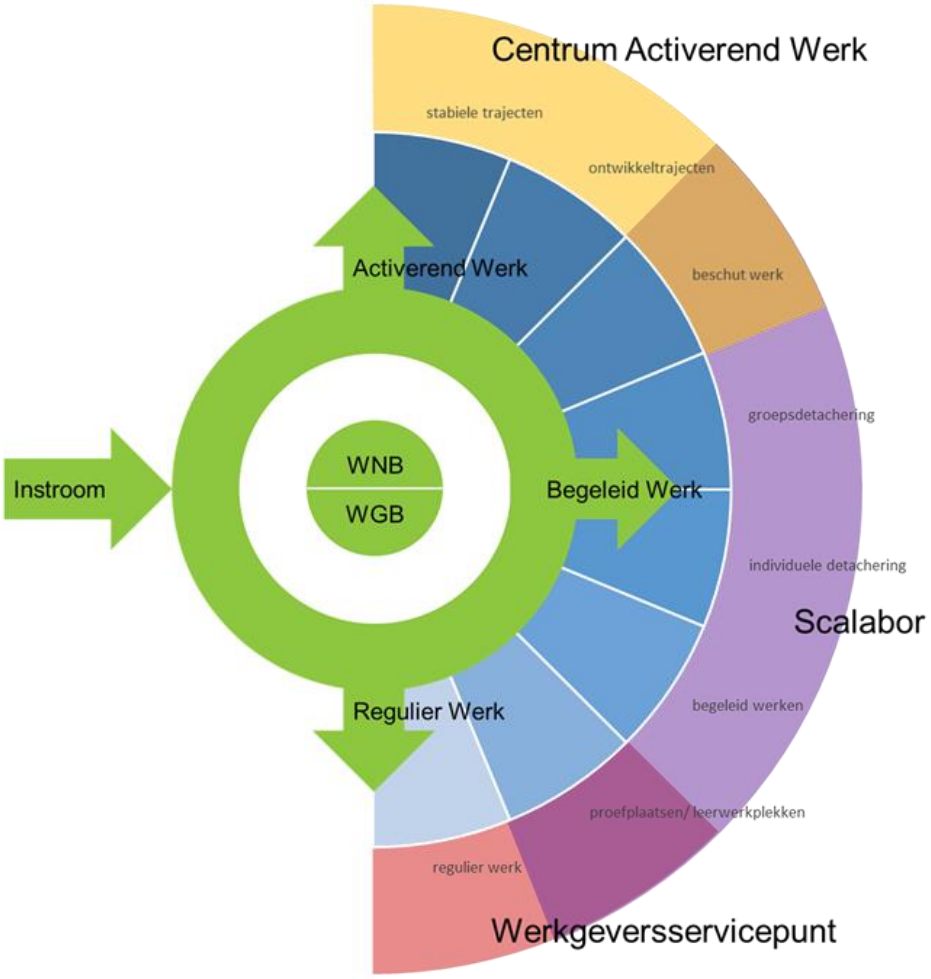

[3] Toelichting participatierotonde:
Arnhemmers stromen in als kandidaatwerknemer en nemen op basis van hun zelfredzaamheid (trede op participatieladder) en hun arbeidsvermogen (trede op werkladder) één van de drie afslagen:

- Regulier Werk voor degene die in staat is een arbeidsprestatie te leveren en een tijdelijke ondersteuningsbehoefte heeft. Doelen zijn duurzaam aan het werk te komen, de ondersteuning afbouwen en een arbeidsovereenkomst met een reguliere werkgever krijgen.
- Begeleid Werk voor degene die in staat is tot een zekere mate van arbeidsprestatie en een beperkte (tijdelijke of structurele) begeleidingsbehoefte heeft. Doelen zijn het verbeteren van de arbeidsprestatie en doorgroeien naar regulier werk en economische zelfstandigheid.
- Activerend Werk voor degene die door zijn of haar beperking geen of geringe loonvormende arbeidsproductiviteit en een zorgvraag op diverse leefgebieden heeft. Doelen zijn dagstructuur, persoonlijke ontwikkeling, meedoen, het aanleren van werknemersvaardigheden en doorgroeien naar vormen van Begeleid of Regulier Werk.

De afkortingen WNB en WGB in de rotonde staan voor respectievelijke Werknemersbenadering en Werkgeversbenadering.

Ons netwerk

In ons netwerk zijn de Teams leefomgeving en de Sociale wijkteams de belangrijke schakel naar de leefwereld van de inwoner en de plek waar de vaak gecombineerde vraag naar werk, inkomen én zorg samenkomt.
Naast netwerkpartner zijn de Teams leefomgeving ook een van onze opdrachtgevers. Ons netwerk wordt verder gevormd door alle mogelijke partijen die betrokken zijn bij de inwoner. Van onderwijs en UWV, vluchtelingenwerk, schuldhulpverlening en welzijnsorganisaties tot werkgevers.
Soms is de samenwerking met onze netwerkpartners gericht op het voorkomen van afhankelijkheid van inkomensondersteuning (denk aan scholieren en studenten). In andere situaties kijken we samen naar de mogelijkheden voor werk en bepalen we wie daar welke rol in kan nemen. Dit doen we altijd integraal en vanuit de leefwereld van de inwoner.

Samen werken aan 'wat werkt en nodig is'

Het eerste contact met het cluster W&I is voor alle inwoners hetzelfde. Welke stappen de inwoner vervolgens af legt (welke afslag op de participatierotonde het meest geschikt is), welke ondersteuning en welke (inkomens) instrumenten daarbij worden ingezet, is afhankelijk van iemands afstand tot de arbeidsmarkt, specifieke belemmeringen en wat de inwoner nodig heeft. Hiervoor zoeken wij
- samen met de keten en het netwerk - naar wat werkt en nodig is voor de inwoner. We kennen en benutten daarin de expertise van onze partners. W&I zorgt voor de toegang tot de participatierotonde. De Sociale wijkteams kunnen dat ook als het gaat om de 'afslag' Centrum Activerend Werk.

W&I verzorgt zelf geen instrumenten of werkprojecten. Dat doen onze ketenpartners: Centrum Activerend Werk, Scalabor en Werkgeversservicepunt. Voor iedere inwoner komt een sluitende aanpak en geldt dat werken loont.

W&I regisseert en coördineert de inspanningen die nodig zijn om het plan van de inwoner te realiseren. We sturen met de partners op resultaat en zoeken altijd naar de volgende stap op de participatieladder richting werk. Afhankelijk van het plan van de inwoner en de accenten daarin (werk/ inkomen/ zorg) bepalen we welke professional de regisseursrol pakt. Overheerst het zorgaspect, dan ligt de regie bij de Sociale wijkteams en vormen we samen een tandem om ook deze inwoners te volgen in mogelijke stappen op de participatieladder.

Samen oplopen met het plan van de inwoner en elkaar daarin versterken, dat is waar we naar toe willen. Dit vraagt kennis over elkaars werk, begrip voor elkaar en heldere afspraken over wie wat doet. Op managementniveau en tussen medewerkers. Het uitgangspunt is dat we altijd samen willen zoeken naar oplossingen om onze inwoners een stap te laten zetten richting werk. In de samenwerking met onze partners willen we werkenderwijs leren met en van elkaar en onze samenwerking zo steeds verder vorm geven.

Hoofdstuk 4: Hoe gaan we werken?

W&I weet wat werkt en doet wat nodig is om onze opgaven waar te maken. We doen dat samen met onze partners in de stad. Onze missie en visie geven richting aan hoe we dat doen. Het perspectief van de inwoner is ons vertrekpunt. Bij alles wat we doen maken we integrale afwegingen op het gebied van werk én inkomen in het belang van de inwoner. Dat doen we in onderling overleg met elkaar binnen W&I en met onze netwerk - en ketenpartners. De manier waarop we ons organiseren moet ondersteunend zijn aan hoe we ons werk het beste kunnen doen en ons in staat stellen om in te spelen op de actualiteit.

Onze focus

Wij hebben als cluster een duidelijke focus: Arnhemmers naar werk helpen. Liefst betaald werk. Een vraag naar inkomensondersteuning zien we als een vraag naar werk, een uitkering als een investering naar werk en iemand in de bijstand als een kandidaat-werknemer of kandidaat-ondernemer. Door deze focus ontstaat er een heldere en eenduidige benadering van onze inwoners. Centraal in ons contact met de inwoner staat de vraag: "Wat ga je doen om aan het werk te komen en welke ondersteuning heb je daarbij nodig?"

De kern van de manier waarop we onze opgave willen realiseren, wordt gevormd door vier speerpunten:

1. Arnhemmers die een beroep doen op inkomensondersteuning *zo snel mogelijk naar werk helpen*. In deze lijn gaan wij werk nadrukkelijk boven inkomen plaatsen en stimuleren wij uitstroom uit de bijstand. Dat vergt een omslag in denken en doen. Bij onszelf en bij de inwoners.
2. *Voorkomen dat Arnhemmers instromen*, werkeloos of afhankelijk van inkomensondersteuning worden. We zijn hierin al tamelijk succesvol met onze inzet op doelgroepen als leerlingen, studenten, nieuwkomers en mensen die aan het eind van hun WW zitten. We gaan deze lijn verder uitbouwen en intensiveren, o.a. door de systematiek van Bemiddelen aan de Poort (BAP) te verbreden.
3. Arnhemmers, die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning, ondersteunen in *activering en participatie* en stappen laten zetten naar werk. De komende tijd willen we ook die Arnhemmers gaan bereiken en activeren die al lang niet meer actief zijn. Daar is een flinke inhaalslag nodig. Actief erop af, kijken naar iemands gehele leefsituatie, samenwerking en maatwerk is hier het credo.
4. Bijdragen aan het *voorkomen van schulden, bestrijden van armoede en vergroten van de economische zelfredzaamheid* van onze inwoners. Hieraan dragen we bij door mensen naar werk te helpen, inkomensinstrumenten in te zetten, helder te communiceren en informeren over naleving van regels en door schuldenproblematiek tijdig te signaleren. In de begeleiding naar een stabiele inkomenssituatie zorgen we dat we het proces van tijdig en goed uitkeren zorgvuldig uitvoeren en geven we aan wat nodig is.

Onze benadering

✓ **De inwoner centraal**

Bij ons staat de inwoner centraal in onze manier van kijken en handelen. Alle inwoners worden door ons op eenzelfde manier benaderd. Of iemand nu werkeloos dreigt te worden, bij ons aanklopt voor een uitkering of al enige tijd in ons bestand zit:

- We gaan met iedere inwoner waar we mee aan de slag gaan in gesprek. We nodigen andere partijen uit als dat meerwaarde heeft of de klant dat wil.
- Gezamenlijk brengen we in kaart wat iemands afstand tot werk is, welke belemmeringen er zijn op het gebied van werk, inkomen of zorg, wat iemand zelf kan doen en hoe wij, of andere partners, daarbij kunnen helpen.
- We laten de werk- en inkomenskant (doelmatigheid en rechtmatigheid) integraal en parallel aan elkaar lopen.
- We maken met de klant een dynamisch persoonlijk plan met wederzijdse afspraken. Het plan is van de klant.
- We hebben korte lijnen met de inwoner
- We zorgen dat er altijd nazorg is.

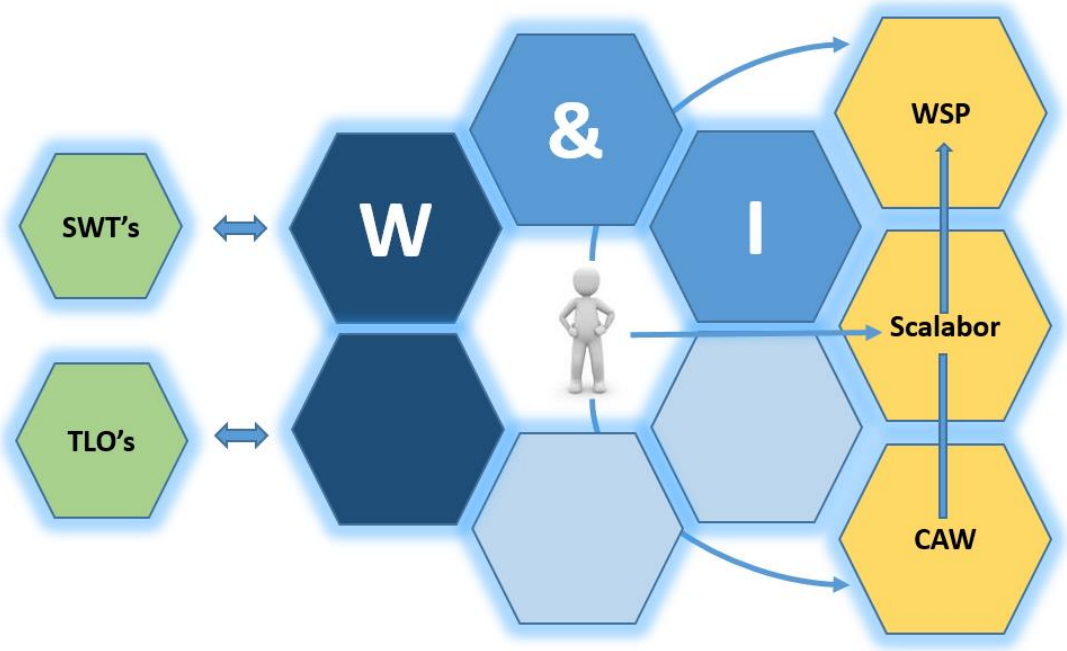

✓ **Regie**

Om in samenhang te werken staat regie centraal in onze werkwijze. We voeren regie op het plan en het traject van de inwoner als het om participatie of werk gaat. Zowel de inwoners, wijzelf, als onze ketenpartners ervaren een integraal proces. Uitgangspunt daarbij is dat we de zelfregie van de inwoner zoveel mogelijk stimuleren.

De regie op het traject van de inwoner ligt bij de regisseur. Dat is een nieuwe functie.
De regisseur:

- Is de contactpersoon voor de inwoner en onze partners;
- Stuurt op werk én inkomen en maakt samen met de inwoner een plan op basis van een stevige diagnose;
- Signaleert de behoefte aan inkomensondersteuning en zet indien nodig een maatregel in;
- Voert intern regie op het traject van de inwoner, stemt af met de collega's in het gebiedsteam en bekijkt samen met de consulenten W&I, de werk en inkomenssituatie van de inwoner;
- Voert regie op de inwonerstrajecten en houdt zo de inwoner en de resultaten van de interventies in beeld;
- Belegt de uitvoering van het plan van de inwoner bij onze ketenpartners en houdt contact met hen;
- Neemt regie als participatie of werk centraal staat. Staat zorg centraal in iemands leefsituatie, dan ligt de regie bij de Sociale wijkteams waar we nauw mee samenwerken;
- Heeft een signalerende functie als het gaat om onrechtmatigheden en fraude en schakelt expertise in van de consulent W&I als dat nodig is.

✓ **Integraal**

In onze aanpak borgen we een integrale aanpak voor onze inwoner. De inwoner ervaart een integraal proces. We werken aan een totaalproces voor de inwoner, wat betekent dat we werk en inkomen integraal bekijken, wegen en afhandelen.

✓ **Sturing aan de poort**

Voorop staat de route naar werk. Wij doen er echter alles aan om te voorkomen dat inwoners afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Dat vraagt stevige sturing bij de toegang. We organiseren onze poortfunctie stevig en zoveel mogelijk in samenhang. We investeren in het verbreden van deze aanpak in onze manier van werken.

✓ **We kennen de inwoner**

Vanuit het arbeidsmarktperspectief kennen we ons bestand. We zijn in staat om passende interventies te formuleren. In ons bestand differentiëren we naar doelgroepen die een bijzonder netwerk en een bijzondere aanpak vragen, als dat effectief is. Zo houden we de inwoner nabij. Regisseurs zijn in staat om alle inwoners te ondersteunen en regie te voeren op het hele proces; van intake tot uitstroom. Daarnaast zijn er specialisten met betrekking tot bepaalde doelgroepen (zelfstandigen, arbeidsgehandicapten, statushouders, dak- en thuislozen, jongeren, mensen in een instelling en mensen met een detentieverleden).

✓ **Nazorg**

W&I levert altijd nazorg zodra iemand werk heeft. We gaan namelijk voor een duurzaam resultaat en willen snel kunnen reageren op problemen. Onze regisseurs zorgen daarvoor. De nazorg richt zich op de inwoner én de werkgever. Waar nodig of handig betrekken we onze partners. Centraal in onze nazorg staat iemands economische zelfredzaamheid

Onze werkwijze

✓ **gebiedsgericht**

Om dicht bij de leefwereld van de inwoner te staan én integraal naar zijn of haar situatie te kijken, gaan we werken met gebiedsteams. Ieder gebiedsteam bestaat uit medewerkers die regie voeren op, en medewerkers die uitvoering geven aan, het werk- én inkomensproces van de inwoner. Door gebiedsgericht te werken zorgen we ervoor dat we samen meer zicht hebben op de inwoner. We denken dat met het werken in een overzichtelijk gebied het beter mogelijk is om als professional verantwoordelijkheid te nemen voor het naar werk begeleiden van de inwoner en zorg te dragen voor een rechtmatig inkomensproces. Tevens sluiten we daarmee aan bij de aanpak die al in de stad wordt toegepast in de wijken.

De inwoner in beeld:

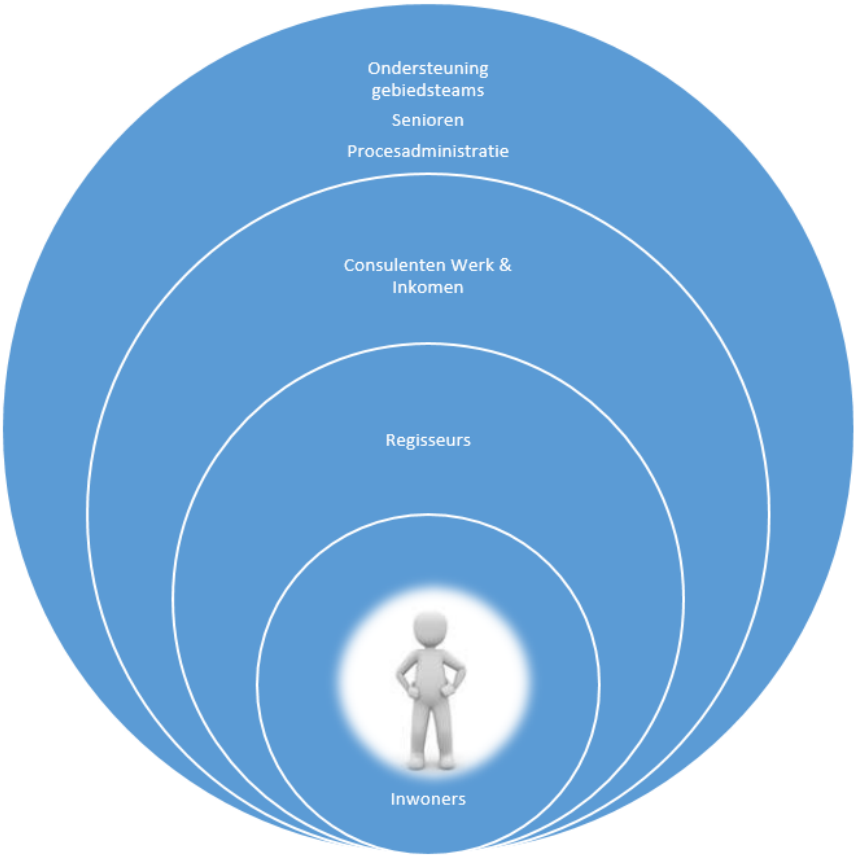

✓ **Integraal en methodisch**

Alle gebiedsteams werken in hoofdlijnen op dezelfde manier. De inwoner staat centraal, we kijken integraal naar iemands situatie. We leveren individueel maatwerk waar dat nodig is om het doel te bereiken, maar steeds moeten de verschillen in individuele aanpak verklaard kunnen worden vanuit de individuele verschillen per situatie. Het is van belang om in onze gebiedsteams voor al onze inwoners één serviceniveau te hanteren. Dat gaan we met elkaar ontwikkelen en geldt voor het gehele proces van werk, aanvraag tot inkomen. Wij geloven dat door ons werk anders te doen - meer samen, in samenhang, volgens uniforme en methodisch erkende werkwijzen - wij meer en betere resultaten voor onze inwoners en de stad kunnen boeken.
Uniformiteit van werkwijze heeft betrekking op zaken als:

- Werkprocessen en kwaliteit.
- Werkverdeling binnen teams.
- Invulling van de rollen van regisseur en consulenten W&I.
- Ondersteunende processen (geen maatwerk per gebiedsteam).
- Overkoepelende taken vanuit staf en bedrijfsvoering (geen maatwerk per gebiedsteam).

Onze borging

✓ **Sturing, monitoring, systemen**

In de nieuwe organisatie is adequate managementinformatie een basisvoorwaarde om te kunnen sturen op onze opgaven en kerntaken. Hiermee wordt focus en richting gegeven op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Onze kerntaken werken we uit naar indicatoren en vormen straks het 'dashboard' voor het cluster, de teams en individuele medewerkers. W&I stelt jaarlijks een plan op en ook de teams maken hun eigen concrete plannen. We ontwikkelen een rapportagecyclus met elkaar die sturing, evaluatie en leren ondersteunt, van harde tot zachte variabelen en 'benchmarks'. Ook werken we aan het passend maken van systemen op de nieuwe organisatie, de integrale werkwijze en de eisen die de AVG[4] stelt

✓ **Leren**

Het werkveld, met daarin de wet- en regelgeving waarmee wij werken, is continu in beweging. Ons werk is een vak dat blijvende aandacht vraagt. Het is in een sterk veranderende context van belang om een lerende organisatie te zijn. Doen wat nodig is vraagt dat we flexibel zijn in benaderingswijzen en kunnen zorgen voor maatwerk. We gaan werken in integrale teams en we zoeken de versterking van ons vakgebied en kennisontwikkeling op binnen en buiten het eigen team. In casusoverleggen en bijvoorbeeld vakgroepen werken we aan verdieping en een gemeenschappelijkheid van denken en handelen

Een lerende organisatie bevordert de scholing en ontwikkeling van alle medewerkers om zichzelf voortdurend aan te passen aan de veranderende omgeving. Dat vereist naast het aanleren van nieuwe vaardigheden ook het afleren van oude gewoontes. Wij willen investeren in:

- Het samen ontdekken en leren wat de juiste aanpak is voor de inwoner (weten wat werkt).
- Een solide opleidingsprogramma dat de gewenste rolontwikkeling ondersteunt.
- Deskundigheidsbevordering gericht op de verschillende onderdelen van het werk- en inkomensproces.
- Het creëren van een aanspreekcultuur.
- Aandacht voor teameffectiviteit en teambuilding.
- Een faciliterende organisatiestructuur.
- Sturingsinformatie om samen van te leren.

✓ **Veiligheid**

We stellen in onze benadering de inwoner centraal en werken gebiedsgericht. Dit doen we om beter aan te sluiten bij de leefwereld van de inwoner en beter te kunnen schakelen met onze partners. Daarin staat voorop dat we altijd werken vanuit een situatie die de veiligheid van onze medewerkers waarborgt. Daarvoor hebben we geldende veiligheidsrichtlijnen en vanzelfsprekend ook de professionele afweging van de medewerker. De basiswerklocatie zijn voorlopig het stadskantoor en het werkplein, waar mogelijk en passend worden afspraken ergens anders

[4] Algemene verordening gegevensbescherming

gemaakt. De ervaringen van medewerkers in de projecten laten zien dat er op verschillende manieren invulling gegeven kan worden in het nabij zijn in de wijk.

✓ **Huisvesting**

De gemeente Arnhem heeft de ambitie om haar huisvesting te optimaliseren door in 2023 een zo groot mogelijk deel van de (ambtelijke) organisatie in het Stadhuis te huisvesten. Daar worden momenteel plannen voor gemaakt. Deze zijn nog niet zo ver gevorderd dat al duidelijk is of W&I in het stadhuis of ergens anders komt te zitten. We zijn op dit traject aangesloten en leveren input als het gaat om onze specifieke huisvestingseisen- en wensen. Uiteraard in het licht van onze nieuwe werkwijze.

Hoofdstuk 5: Wie zijn wij en wat hebben we geleerd?

Belangrijker dan een structuur- of organisatiewijziging is dat we anders met elkaar gaan werken om de grote opgave voor de stad te realiseren. Dit gaat over HOE we werken, samenwerken en samen aan de slag gaan met het werk- en inkomensvraagstuk van de inwoner en daarin samen leren.

Wie wij zijn

De medewerkers van W&I zijn professionals, tonen eigenaarschap, zijn resultaatgericht en vinden open en direct communiceren belangrijk. De KERNwaarden van de gemeente Arnhem geven richting aan hoe wij werken: Ken je stad, Eigenaarschap, Resultaatgericht en Nabij.
We werken vanuit vertrouwen met de inwoners, de ketenpartners en met elkaar. We nemen de regierol op werk en participatie.

Bij W&I geven we ruimte en verantwoordelijkheid en investeren we in medewerkers. Van medewerkers vragen we dat ze hun talenten en competenties, en die van elkaar, kennen en dat iedereen zich blijft ontwikkelen om zo goed mogelijk werk te leveren. Het doel is dat iedere medewerker op de juiste plek zit. Hoe beter het werk past bij iemands talenten en ambitie, hoe groter het werkplezier en hoe beter de prestaties.

We geloven in het vakmanschap van onze medewerkers en willen daarin zoveel mogelijk ruimte bieden. In de teams willen we naar meer zelforganisatie. Flexibiliteit, creativiteit en lef is nodig om 'out of the box' te denken en handelen, om daarmee ook echt te doen wat nodig is voor de inwoner. Dit kan alleen in een team waar samenwerking vanzelfsprekend is, men elkaar aanspreekt op gedrag en een ieder zijn of haar verantwoordelijkheid neemt voor het teamresultaat. Leren, sturen en monitoren zijn daarin van belang voor de gebiedsteams. De aandachtspunten uit de startfoto van AEF geven we daarmee een plek in onze ontwikkeling (aanspreken op gedrag, formele en informele cultuur, vrijheid in functioneren, resultaatgericht werken).

Dit alles vraagt een andere sturing, begeleiding en rolontwikkeling van management en medewerkers. De cultuurverandering op weg naar een lerende en meer zelforganiserende organisatie vraagt een nadere invulling passend bij elk gebiedsteam, alle medewerkers en leidinggevenden.

Wat hebben we geleerd?

We hebben de afgelopen jaren niet stil gezeten als het gaat om beter te worden in het vervullen van onze opgave. Op verschillende manieren hebben we geleerd van nieuwe werkwijzen en zijn we op zoek gegaan naar werkwijzen die ons meer grip geven op ons werk en die bijdragen aan een beter resultaat.

Wat leerden we?:

✓ Procesgericht werken

- Het optimaliseren en op orde brengen van de werkprocessen is vanaf 2010 ingevoerd en binnen de afdelingen uitgewerkt. De processturing heeft ervoor gezorgd dat achterstanden zijn weggewerkt en dat er grip is op de 'workload'. Het werken volgens werkprocessen laat zien dat dit inzicht geeft voor planning en organisatie van de werkstromen en de tijdigheid van afhandeling ondersteunt.
- Er is geen totaalproces voor W&I ontwikkeld, waardoor er onvoldoende aansluiting van afdelingsprocessen en efficiencyverlies is in de overdracht.
- Met de aandacht voor werkvoorraad en werkprocessen is het zicht op het totale inwonersproces uit beeld geraakt.

✓ Multidisciplinair werken

De pilots multidisciplinair team Presikhaaf, project Maatwerkt en het Versnellingsteam laten zien dat het samenbrengen van medewerkers met verschillende disciplines in een team veel kan opleveren.

- Duidelijk is dat de ambities multidisciplinair-, integraal-, wijkgericht werken, net als zelforganisatie om kaders en sturing vragen. Die waren in de projecten onvoldoende duidelijk.
- Positief zijn de ervaringen met het multidisciplinair samenwerken in een team. Na enige tijd weet men elkaar te vinden en elkaars kwaliteiten te benutten. Medewerkers noemen de meerwaarde van een integrale aanpak voor de inwoner: "We vinden samen oplossingen die in de oude situatie niet zomaar gevonden zouden worden."
- En of het nu om samenwerking met collega's gaat of om samenwerking in de wijk, nabij zijn en elkaar regelmatig ontmoeten bevordert de samenwerking.
- Het anders werken vraagt ook om passende werkplekken en faciliteiten.

✓ Verbeterthema's AEF

In 2018 is door AEF onderzoek gedaan naar de opgave en de werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen. Verschillende conclusies en aanbevelingen zijn gedaan voor de vervolgfase van het cluster. AEF doet aanbevelingen die raken aan procesgericht- en resultaatgericht sturen, methodiseren van werken, werken in de keten en cultuur. Een aantal belemmeringen in functioneren van het cluster kunnen hiermee worden opgepakt. Denk aan de grote diversiteit in werken, geringe samenhang van werken binnen het cluster, rolonduidelijkheid, ontbreken van een aanspreekcultuur, zelfstandigheid van professionals, onvoldoende samenwerking in de keten en het ontbreken van sturing op integraliteit en resultaat.

✓ Aan de poort

Aan de voorkant van de toegang tot werk en inkomen zetten we nu verschillende instrumenten in om instroom te voorkomen. De waarden van succesvol gebleken instrumenten willen we borgen. Zo hebben Bemiddelen aan de Poort (BAP), het Jongerenteam en Activerend handhaven er voor gezorgd dat wij onze inwoners in beeld kregen en direct naar werk konden begeleiden. Ook in andere gemeenten (bijvoorbeeld Den Bosch en Den Haag) wordt steeds meer geïnvesteerd in het voorkomen van de instroom. In samenhang kunnen wij deze instrumenten aan de poort nog meer versterken.

✓ Doelgroepen

Er is veel geïnvesteerd in de aanpak van bijzondere doelgroepen. Samen met het netwerk van partners begeleiden we statushouders, inwoners in een gesloten instelling, dak- en thuislozen en het doelgroepenbestand in de route naar werk of een stabiele economische situatie. Zowel medewerkers als partners zijn tevreden over onze benaderingswijze. We gaan, met betrekking tot bepaalde doelgroepen, wel samen met de medewerkers bezien op welke manier we de effectiviteit van de aanpak kunnen vergroten.

✓ Projecten en pilots

We zijn de afgelopen jaren verschillende projecten en pilots gestart. Daar hebben we veel van geleerd. Wat we echter onvoldoende doen, is aan de voorkant heldere afspraken maken over resultaten, het bijbehorende proces en de organisatorische inbedding. Wanneer we een lerende organisatie willen zijn, is het van belang daar meer op te sturen en beter in te worden.
Het gedachtengoed "weten wat werkt" willen we in de hele organisatie borgen. We gaan werken met goede afspraken rondom monitoring en meten wat we moeten weten. Op basis hiervan maken we dan samen met onze opdrachtgevers de afweging waar we aan werken (rendement denken). Daarmee worden we een zelfbewuste uitvoeringsorganisatie.

Hoofdstuk 6: De inrichting van het cluster

De medewerkers van Werk & Inkomen maken het succes van de nieuwe werkwijze en het realiseren van onze opgave. Hiervoor hebben we invulling gegeven aan onze toekomstige werkwijze. De inrichting van het cluster moet daaraan ondersteunend zijn.

De omvang van het cluster en de veelheid aan taken en werkzaamheden maken het nodig om te komen tot een heldere interne organisatie en structuur, die vertaald wordt in het inrichten van afdelingen en teams, elk met hun eigen taken en verantwoordelijkheden.

Uitgangspunten voor de inrichting

De inrichting van het cluster is gebaseerd op de volgende inrichtingsprincipes:

- We stellen de inwoner centraal.
- We werken gebiedsgericht.
- We werken integraal, stellen werk boven inkomen en brengen werk en inkomen in samenhang.
- We voeren regie op het proces van de inwoner en de samenwerking in de keten.
- We werken in teams van vergelijkbare omvang.
- We organiseren een aantal taken centraal.
- We borgen onze manier van werken in sturing, monitoring, cultuur, en 'span of control'[5]

[5] Span of Control of spanwijdte is een term die gehanteerd wordt om het aantal mensen aan te geven dat een manager of ander soort leidinggevende onder zich heeft.

Werken in gebiedsteams

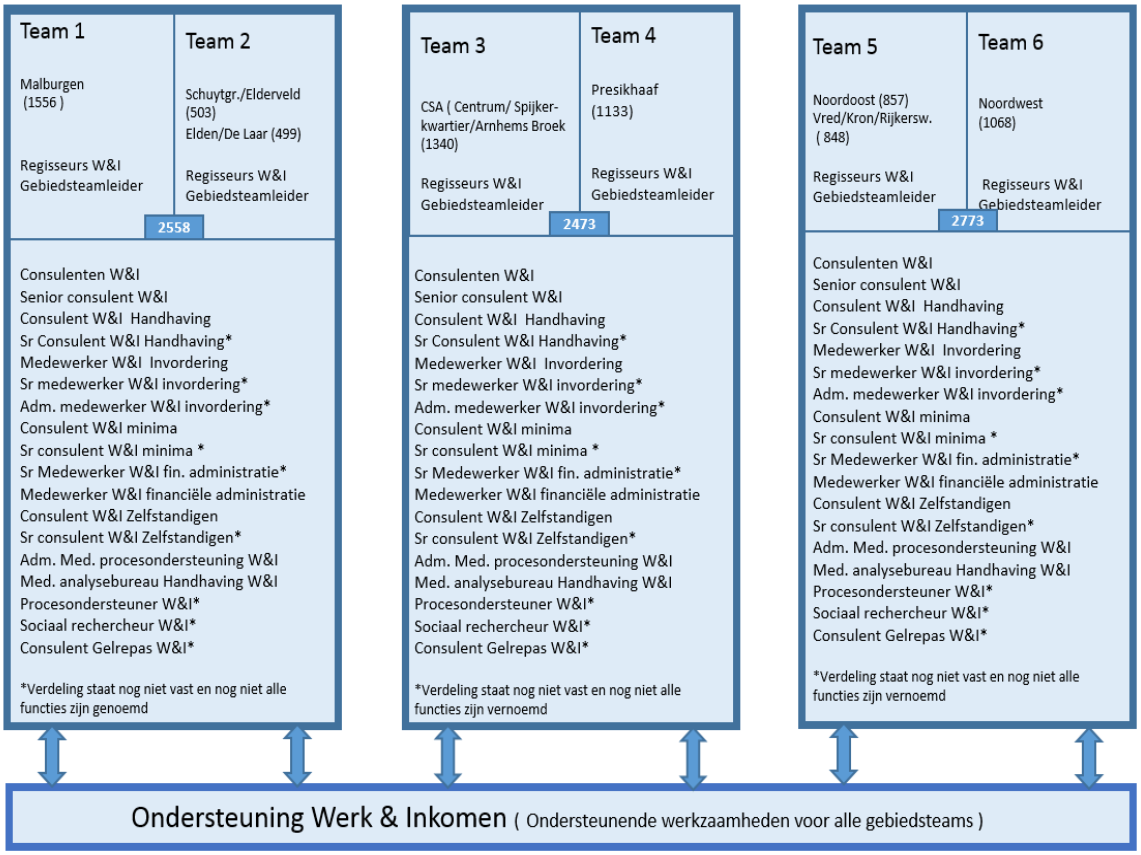

Toelichting

- *De inwoner* is voor elk van ons *in beeld*, of je nu regisseur of consulent bent. Je kan de situatie van de inwoner overzien en van daaruit de interventies of processtappen organiseren.
- Hiervoor werken we met elkaar in een *overzichtelijk team* en onderscheiden we doelgroepspecifieke benaderingen wanneer dat tot een beter resultaat leidt.
- *Integraal* kijken naar de leefwereld van onze inwoners is een van de uitgangspunten van het nieuwe W&I. Dat vraagt om een gecombineerde inzet van *meerdere disciplines* en medewerkers. Daarom kiezen we voor integraal werkende eenheden (gebiedsteams) waarin regie, inkomensproces, administratie, invordering, handhaving en aanvullend inkomen zijn vertegenwoordigd.
- Ook de *stedelijk specialisten* krijgen een plaats in één van de gebiedsteams, maar gezien het bredere karakter van hun specialisme werken zijn voor meerdere teams.
- Vanuit de integraliteit is ieder team *verantwoordelijk* voor de eigen productie en producten.
- Omdat we dichtbij onze inwoners willen staan worden de integraal werkende teams *gebiedsgericht* georganiseerd. Dit betekent dat de inwoner bediend wordt door het team dat voor zijn/haar wijk werkt. We sluiten aan bij de *gebiedsgerichte indeling van de Sociale wijkteams en de Teams leefomgeving***.** Dit vergemakkelijkt de onderlinge samenwerking en bevordert het opdoen van specifieke wijkkennis.
- De regisseur werkt met een '*caseload*' en de overige medewerkers werken *gebiedsgericht aan de afhandeling van werkprocessen*.

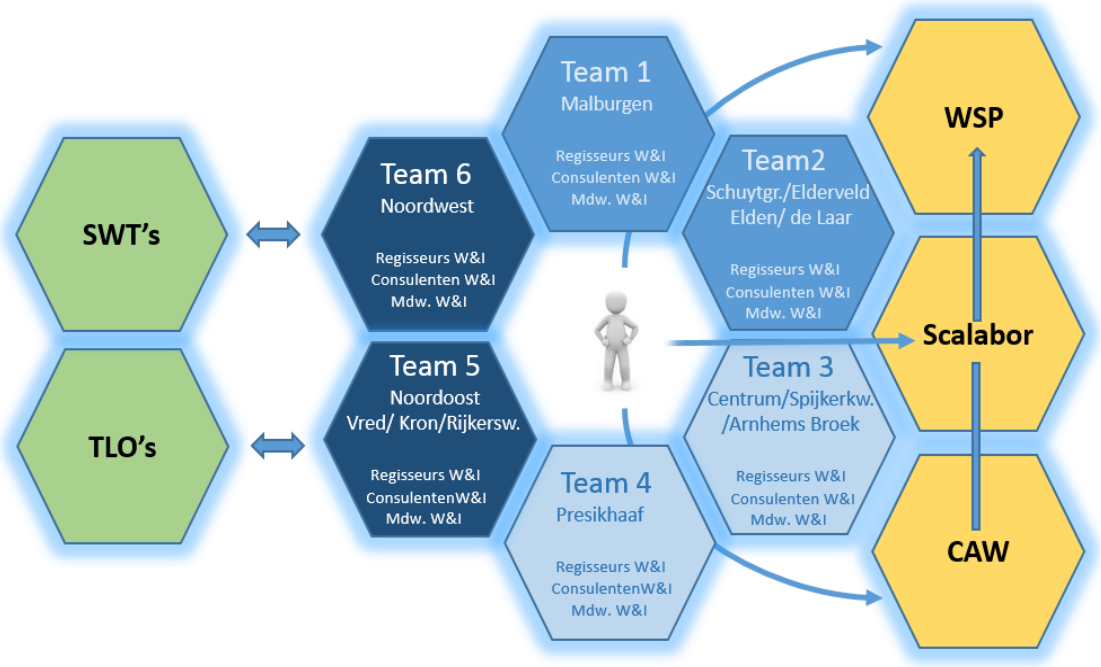

Rollen in het gebiedsteam

In het team werken regisseurs, consulenten en medewerkers nauw samen. Bij de consulenten onderscheiden we consulenten met een breed en consulenten met een bijzonder taakveld. Het team wordt ondersteund door medewerkers procesondersteuning.

De regisseur:

- Is dé contactpersoon voor de inwoners en onze partners;
- Verzorgt de intake op werk én inkomen;
- Regisseert het proces van werk én inkomen op basis van een interventieplan;
- Werkt nauw samen met de collega's van het gebiedsteam om tot een integrale aanpak te komen;
- Werkt samen met partners en regisseert de uitvoering van het interventieplan.

De rol van regisseur is nieuw en zal in de eerste periode begeleiding vragen. Tijdelijk worden daarom zogeheten implementatieadviseurs ingezet om ondersteuning te bieden bij de gewenste veranderingen.

De consulenten werk en inkomen:

- Werken nauw samen met de regisseur.
- Werken generalistisch aan het totale inkomensproces binnen de Participatiewet als het gaat om laag complexe taken van het aanvraagproces, inkomensmutaties en aanvullende inkomensregelingen (PW). *Voor complexe taken wordt een beroep gedaan op de expertise van de betreffende generalistische consulenten.*

- Werken specialistisch op de minimaregelingen, zelfstandig ondernemerschap en handhaving.

In de implementatie fase werken we verder uit wat we verstaan onder laagcomplexe taken.

Medewerkers Werk en Inkomen

De medewerkers Werk en Inkomen zijn specialisten op hun vakgebied en dragen met hun specialistische kennis bij aan het plan van de inwoner. Zij doen dat op de gebieden administratie en invordering.

Senioren werk en inkomen

De inwoner ervaart een integraal en herkenbaar proces ongeacht door welke regisseur of consulent men geholpen is of in welk gebied men woont. We borgen deze kaders en zijn daarom kritisch op onze kwaliteit van werken. Daarin wordt ieder gebiedsteam ondersteunt door senioren. Zij:

- Ontwikkelen heldere en actuele kaders, methoden en werkprocessen, van werk tot inkomen;
- Zorgen voor toetsing, borging en ontwikkeling van kwaliteit en voor deskundigheidsbevordering;
- Staan voor vakmanschap, lossen moeilijke vaktechnische problemen op en zoeken actief naar oplossingen;
- Zorgen voor procesinrichting om uniforme werkwijzen te borgen;
- Zorgen voor verbinding tussen de teams.

Administratieve procesondersteuning:

- Zorgen voor ondersteuning van de consulenten in een uniforme, tijdige en soepele afhandeling van de inkomensprocessen van inwoners (functie en rol blijft ongewijzigd).

Centraal georganiseerde taken

Het uitgangspunt is integraal en gebiedsgericht werken, maar sommige (ondersteunende) taken kunnen het beste centraal worden georganiseerd. Het gaat dan vooral om taken op het gebied van beleidsvorming, facilitering van het management op het gebied van sturing, informatievoorziening en kwaliteitszorg en het faciliteren van een uniforme werkwijze (werkprocessen). Ook een aantal taken die de schakel vormen met programmasturing en externe relaties worden centraal belegd.

Voor functies waar maar weinig formatie voor is, wordt gekeken naar een optimale inzet of bezetting in de gebiedsteams.

Aantal gebiedsteams

We richten ons in naar de huidige wijkindeling in de stad. Voor ons betekent dit dat we ons in 6 gebiedsteams kunnen organiseren tot een werkbaar model. De interne samenwerking organiseren we per twee teams. Op die manier sluiten we aan bij de indeling van de Sociale wijkteams en creëren we in onze interne werkprocessen voldoende 'massa' om kwaliteit te

kunnen leveren en continuïteit te waarborgen. Ieder gebiedsteam krijgt een teamleider. Die stuurt de regisseurs aan en (een deel van) de consulenten, de medewerkers W&I, senioren en ondersteuning. Bij de verdeling van de formatie wordt gekeken naar de 'span of control' van de teamleiders. Uitgangspunt is dat de gebiedsteams voldoende groot en zo gelijk mogelijk qua omvang zijn.

Caseload

Voor de berekening om te komen tot het aantal benodigde regisseurs werk en inkomen zijn we uitgegaan van een 'caseload' van 125 inwoners per regisseur, per volledig fte. Hoe we tot dat aantal zijn gekomen?

Samen met een aantal medewerkers zijn we tot een schatting gekomen van een caseload van 200 inwoners met de treden 0,1 en 2 (niet of nog niet bemiddelbaar) en 50 met de treden 3,4 en 5 (bemiddelbaar). De verschillende treden van onze inwoners zijn in diagnosegesprekken vastgesteld. In de verdeling van ons bestand zien wij ongeveer evenveel inwoners op trede 0,1 en 2 (3800) en trede 3, 4 en 5 (3400).

Daarmee kunnen de inwoners met de verschillende treden evenredig over de caseloads verdeeld worden. Vanuit de input van de medewerkers en de uitkomsten van een door AEF gemaakte berekening is daarmee de caseload vastgesteld op 125 inwoners per fte, waarbij de inwoners met de verschillende treden gelijk over de regisseurs worden verdeeld. Voor doelgroepen kan de caseload veranderen. Dat wordt later uitgewerkt. De uitwerking van de werkproces toebedeling aan gebieden wordt uitgewerkt in het implementatieplan.

Uitgangspunten voor de sturing

Een goede sturing is een andere belangrijke randvoorwaarde voor het succesvol functioneren van ons cluster. We hebben gekeken wat voor sturing er nodig is om de opgave waar te maken, de verbetering te faciliteren en de gebiedsteams aan te sturen. Als gemeentelijke organisatie hebben we een visie op verantwoordelijkheden van medewerkers (KERN) en die visie is uiteraard ook op het management van toepassing. Daarnaast kunnen managers hun integrale verantwoordelijkheid alleen waarmaken als medewerkers - vanuit eigenaarschap - verantwoordelijkheid willen en kunnen dragen, zowel voor hun eigen individuele bijdragen als voor hun bijdrage in samenwerking op teamniveau en daarbuiten.

De sturing van het cluster W&I

We willen met de nieuwe organisatie een omslag maken naar een organisatie waarin de inwoner centraal staat, wij regie voeren op participatie en werk en we gebiedsgericht samenwerken met onze partners. We willen een organisatie creëren waarin ruimte is voor onze professionals. Wij geloven dat onze medewerkers weten wat werkt en doen wat nodig is. Daarbij is het, naast de sturing van ons primair proces, nodig dat we in de veranderende omgeving voldoende aandacht geven aan strategische en tactische sturing. De sturing en structuur die wij met elkaar vormen moet ontwikkeling van de teams en de positionering en ontwikkeling van ons cluster als geheel verstevigen.

Opbouw van het cluster: Afdelingen en teams

De sturing van het cluster geven we als volgt vorm:

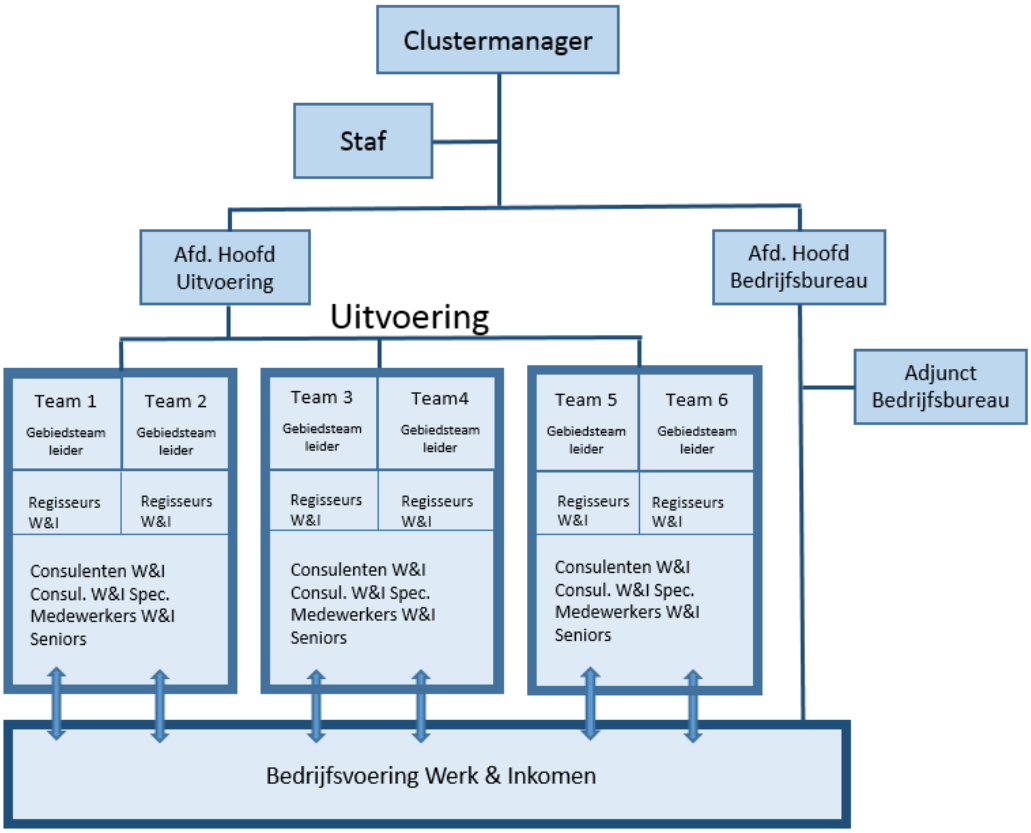

Sturing en Leidinggevende rollen

<u>Clustermanager</u>

De clustermanager is integraal eindverantwoordelijk voor het totale cluster. Daarnaast levert hij/zij een bijdrage in de sturing van de totale organisatie in het gemeentelijk managementteam (DCT). Als HR-manager stuurt de clustermanager de (twee) afdelingshoofden en de (twee) medewerkers van het stafbureau rechtstreeks aan.

<u>Managementteam (MT)</u>

Het Managementteam (MT) is geen zelfstandige organisatorische of hiërarchische eenheid, maar als sturend overlegorgaan van groot belang voor het cluster. Het MT wordt gevormd door de clustermanager en de hoofden van de afdeling uitvoering en de afdeling bedrijfsbureau. De medewerkers van het stafbureau zijn als agenda lid vaste adviseurs van het MT en schuiven in het overleg aan voor de agendapunten waarmee ze directe relatie hebben. Het MT voert regelmatig overleg over de hoofdlijnen van sturing van het cluster, de ontwikkeling van het cluster, de bedrijfsvoering en de externe samenwerkingsrelaties binnen de keten.

Staf

Om de clustermanager, het MT en de individuele afdelingshoofden te adviseren en te ondersteunen op strategisch-tactisch niveau wordt een stafbureau ingericht. Dit is beperkt in omvang en bestaat uit twee medewerkers. De stafadviseurs maken de beleidsmatige vertaling van strategische naar tactische doelen, zijn gesprekspartners voor de beleidsafdelingen (het cluster Strategie, Beleid & Regie; SBR), adviseren over bedrijfsvoering en dan vooral kwaliteitsontwikkeling en monitoring op basis van sturingsinformatie. De stafadviseurs zijn allround-medewerkers met een brede blik. Om de omvang van het stafbureau zo beperkt mogelijk te houden, hanteren we het uitgangspunt dat alleen die taken er worden ondergebracht, die zodanig strategisch-tactisch en/of overkoepelend zijn, dat ze zich direct verhouden tot de sturing van clustermanager, MT en afdelingshoofden en om die reden niet binnen de afdeling bedrijfsbureau ondergebracht worden.

Afdeling Uitvoering; de gebiedsteams

De primaire processen die raken aan de kerntaken: regie op participatie en werk, inkomen, administratie, invordering en handhaving zijn ondergebracht in de afdeling Uitvoering, die onderverdeeld is in zes gebiedsteams (zie hierna). Er zijn enkele redenen om tussen het niveau van clustermanager en gebiedsteam een afdeling Uitvoering in te richten:

- Omvang van het MT: een slagvaardig MT dat de clustermanager adequaat kan ondersteunen op strategisch-tactisch niveau wordt te groot als hier alle teamleiders in vertegenwoordigd zijn.
- Een vloeiend verloop van strategisch via tactisch naar operationeel niveau vraagt om zo'n overgang.

Afdeling bedrijfsbureau

De primaire processen die in de gebiedsteams worden uitgevoerd, vragen om allerlei vormen van ondersteuning in de bedrijfsvoering. Deze taken gaan straks over van de huidige afdeling Ondersteuning Sociaal Domein (OSD) naar de nieuwe afdeling Bedrijfsbureau. Het takenpakket van het huidige OSD en de toekomstige afdeling bedrijfsbureau bestaat voor een deel uit taken die strikt genomen niet rechtstreeks verbonden zijn aan de kerntaak van W&I. Voor nu wordt de keuze gemaakt om ook deze taken integraal mee te nemen naar de nieuwe structuur. Reden hiervoor is dat er een gemeentebreed onderzoek gaat lopen naar de inrichting van de hele financiële kolom, waar (onderdelen van) bedrijfsvoering W&I deel van uitmaakt.

Het afdelingshoofd van het bedrijfsbureau krijgt de opdracht om deze afdeling - na afronding van het gemeentebrede onderzoek dat nu loopt - in zijn geheel tegen het licht te houden en een plan te maken hoe het bedrijfsbureau er uit zou moeten zien, passend bij de gewenste visie en werkwijze.
Vanwege de 'span of control' van het bedrijfsbureau wordt de aansturing hiervan verdeeld tussen een afdelingshoofd en een adjunct afdelingshoofd. [6]

[6] Deze constructie wordt ook toegepast bij de bedrijfsvoeringsafdelingen Informatie, Juridische zaken en Financiën en control.

Welke functies zijn nodig om de taken uit te voeren (functielijst)

Centraal in de visie van W&I staat de regierol op participatie en werk en het integraal werken. Dit heeft geleid tot het invullen van de functie van regisseur en meer integrale functies van de medewerker en consulent werk en inkomen. In deze functies is de gewenste verandering van werken het meest zichtbaar.

Regiefunctie

Bepalend voor de benodigde formatie in deze functie is de omvang van de caseload (= aantal klanten dat bediend kan worden door één full time medewerker). De omvang van de (gemiddelde) caseload voor een full time regisseur is vastgesteld op 125 inwoners. Dit is gebaseerd op een extern advies (van AEF) en inzichten die zijn verworven in gesprekken met medewerkers.

Consulent en medewerker W&I

In de gebiedsteams zal door consulenten en medewerkers integraal gewerkt worden. Dat is een verandering ten opzichte van de huidige werkwijze. Uitgangspunt voor de formatieve bepaling in de gebiedsteams is de huidige situatie.

Senioren en ondersteuning

Voor het borgen en richten van de kwaliteit van ons werk voorziet het plan in de functie van senioren in de gebiedsteams. Omdat verschillende disciplines nu verdeeld zijn over de gebiedsteams, is het belangrijk dat de betreffende medewerkers elkaar op inhoud vinden en dat er kennisdeling plaatsvindt. Ook hierin vervullen de senioren een belangrijke rol.

Management

De formatie in de managementfuncties komt in totaal (ook budgettair) overeen met de huidige situatie. We onderscheiden clustermanagement, afdelingshoofden bedrijfsvoering en uitvoering, gebiedsteamleiders en een adjunct-afdelingshoofd bedrijfsvoering.

Staffuncties

De stafafdeling bestaat uit een beperkt aantal functies die beleidsmatig/inhoudelijk ondersteuning geven aan clustermanager, afdelingshoofden en MT. De formatie wordt vastgesteld op 2 fte.

Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoeringsfuncties komen (nagenoeg allemaal) uit de huidige afdeling Ondersteuning Sociaal Domein (OSD). Deze functies gaan 'as is' over van de huidige naar de nieuwe situatie. Ook de bestaande formatie blijft hierdoor gehandhaafd. Wel zijn er nog taken die minder goed passen bij de 'corebusiness' van het cluster W&I. Bekeken wordt nog of deze taken beter gesitueerd kunnen worden op een andere plek in de organisatie.

Overige rollen

In de gebiedsteams kan op verschillende terreinen behoefte zijn aan specifieke expertise, die vormgegeven kan worden in een rol die op basis van bepaalde ervaring of competenties vervuld kan worden, los van de functie die de betreffende medewerker invult. Het vervullen van een rol wordt vertaald in extra beloning in de vorm van een tijdelijke toelage gedurende de periode waarin de rol vervuld wordt. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat iedereen die deze ambitie heeft, ook gestimuleerd en gefaciliteerd wordt om dit waar te maken.

Als voordelen van deze constructie wordt gezien:

- Stimulans voor medewerkers om hun talent te ontwikkelen en in te zetten.
- Meer leermogelijkheden voor medewerkers.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen teams.
- Meer flexibiliteit op inzet van medewerkers.

Welke formatie is nodig

Voor de invulling van de formatie binnen de nieuwe structuur geldt dat deze budgettair neutraal moet zijn ten opzichte van de huidige situatie. Dit ligt als kader ten grondslag aan het formatieplan. Een volledig overzicht van de benodigde formatie is als bijlage opgenomen.

Hoofdstuk 7: Financiën

Als gevolg van de organisatieverandering Werk & Inkomen zullen eenmalige en structurele kosten worden gemaakt. De eenmalige kosten komen voort uit de overgang van de huidige naar de gewenste situatie. De structurele kosten zijn de jaarlijkse kosten voor formatie die Werk & Inkomen zal maken in de gewenste situatie. Het uitgangspunt voor de organisatieverandering Werk & Inkomen is dat de structurele kosten voor formatie worden gedekt vanuit de bestaande financiële kaders. Voor de incidentele kosten is de verwachting dat deze gedekt kunnen worden uit reeds beschikbare incidentele middelen. Een dekkingsvoorstel voor de incidentele kosten is meegenomen in de perspectiefnota
2020 - 2023.

Structurele kosten

De structurele kosten volgend uit de organisatieverandering vloeien voort uit het nieuwe formatieplaatje voor Werk & Inkomen. Voor de structurele kosten geldt als uitgangspunt dat deze worden gedekt vanuit de huidige financiële kaders. Dit kader is weergeven in tabel 7.1.

Tabel 7.1. Huidig kader

Kader formatie	2020		2021		2022		2023	
(bedragen x € 1 mln)	fte	€	fte	€	fte	€	fte	€
Beschikbaar kader *	236,13	€ 15,0	235,22	€ 15,0	235,00	€ 15,0	235,00	€ 15,0

* Beschikbaar kader is exclusief tijdelijke formatie kredietadviseur (tot 1-9-2020)

Op basis van de nieuwe organisatiestructuur en het daarbij behorende formatieplan (zie bijlage) is een berekening gemaakt van het benodigde kader. Voor de berekening wordt, evenals in de huidige kaders, uitgegaan de loonsom per 1 januari 2019.

Tabel 7.2. Benodigd kader

Kader formatie	2020		2021		2022		2023	
(bedragen x € 1 mln)	fte	€	fte	€	fte	€	fte	€
Kader Nieuwe organisatie	234,05	€ 15,2	233,26	€ 15,2	233,26	€ 15,2	233,26	€ 15,2
Verschil met beschikbaar kader	*-2,07*	*€ 0,2*	*-1,96*	*€ 0,2*	*-1,73*	*€ 0,2*	*-1,73*	*€ 0,2*

In tabel 7.2 is te zien dat het benodigd kader +/- € 200.000 hoger uitkomt dan het beschikbaar kader. Dit bedrag komt overeen met de benodigde loonkosten voor de functie "Strategisch Beleidsadviseur W&I". Vanuit het uitgangspunt dat de organisatieverandering niet mag leiden tot een hoger financieel kader zal deze verhoging nog moeten worden opgelost door op andere functies de formatie te verlagen. Omdat op dit moment nog onduidelijk is op welke functies dit mogelijk is, is gekozen om het bedrag vooralsnog als financiële taakstelling op te nemen in de begroting van Werk & Inkomen. Bij het onderzoek naar de nieuwe afdeling "Bedrijfsbureau" zal worden bekeken hoe deze taakstelling kan worden ingevuld. In tabel 7.2 is daarnaast te zien dat het totaal aantal fte's met ongeveer 2 fte zal afnemen. Deze afname wordt veroorzaakt doordat de verandering in functies leidt tot een gemiddeld hogere inschaling.

Incidentele kosten

Om de slag te kunnen maken naar de nieuwe organisatie zullen incidentele kosten worden gemaakt. Deze kosten bestaan uit:

- Opleiding van medewerkers, om aan hun nieuwe taken te voldoen.
- Frictiekosten die voortkomen uit de overschakeling naar de nieuwe werkwijze, vooral op het personele vlak.
- Implementatie, kosten voor informatievoorziening (systemen) en externe inhuur die nodig zijn voor de verandering naar de nieuwe werkwijze.
- Het wegwerken van het bestaande 'bestand', dat wil zeggen, alle inwoners die nu niet in de actieve caseload zitten, moeten dat op termijn wel komen, waarvoor extra capaciteit nodig is.

De hoogte van de incidentele kosten hangt in grote mate af van het aantal mensen dat na afloop van het plaatsingsproces niet meegaat in de organisatieontwikkeling. Dit levert frictiekosten op in verband met boventalligheid.

We zetten in op het zo optimaal ontwikkelen van medewerkers. Hiervoor hebben we dan ook een bedrag van € 500.000 gereserveerd. Daarnaast speelt dat voor een groot deel van de functies mens volgt werk van toepassing is. Alleen voor de nieuwe functies voor leidinggevenden en voor de regisseurs W&I geldt dat er geen sprake is van mens volgt werk. Omdat we op dit moment nog geen zekerheid hebben over de resterende boventalligheid na de plaatsingsprocedure is de post frictiekosten voor nu op p.m. gezet.

Tabel 7.3 Incidentele kosten

Incidentele kosten (bedragen x € 1 mln)	Bedrag	
a. Opleidingskosten	€	0,5
b. Frictiekosten		p.m.
c. Implementatiekosten	€	1,3
d. Bestaand bestand wegwerken	€	2,2
Totale incidentele kosten	**€**	**4,1**

Afdeling	Functienaam	Normfunctie	Norm schaal HR21	Formatie 2020	Formatie 2021	Formatie 2022	Formatie 2023
Staf	Clustermanager	Strategisch manager II	15	1,00	1,00	1,00	1,00
Staf	Strategisch Beleidsadviseur W&I	Medewerker ontwikkeling I	12	2,00	2,00	2,00	2,00
Staf	Trainee	Medewerker beleidsuitvoering 4	7	9,00	2,25	-	-
Totaal Staf				**12,00**	**5,25**	**3,00**	**3,00**
Gebiedsteam	Afdelingsmanager gebiedsteams	Manager II	13	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Gebiedsteammanager	Tactisch leidinggevende III	11	6,00	6,00	6,00	6,00
Gebiedsteam	Regisseur W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	54,44	54,44	54,44	54,44
Gebiedsteam	Sr consulent W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	3,00	3,00	3,00	3,00
Gebiedsteam	Consulent W&I	Medewerker beleidsuitvoering III	8	42,79	48,75	50,71	50,71
Gebiedsteam	Sr consulent W&I - Minima	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Consulent W&I - Minima	Medewerker beleidsuitvoering III	8	10,35	10,35	10,35	10,35
Gebiedsteam	Consulent W&I - Gelre Pas	Medewerker beleidsuitvoering IV	7	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Sr consulent W&I - Handhaving	Medewerker handhaving I	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Consulent W&I - Handhaving	Medewerker handhaving II	8	11,15	11,15	11,15	11,15
Gebiedsteam	Sociaal rechercheur W&I	medewerker handhaving I	9	2,00	2,00	2,00	2,00
Gebiedsteam	Administratief medewerker procesondersteuning W&I	medewerker administratief en secretarieel III	6	3,00	3,00	3,00	3,00
Gebiedsteam	Sr medewerker W&I - Administratie	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Medewerker W&I - Administratie	medewerker bedrijfsvoering III	7	14,53	14,53	14,53	14,53
Gebiedsteam	Sr medewerker W&I - Invordering	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Medewerker W&I - Invordering	medewerker bedrijfsvoering III	7	9,93	9,93	9,93	9,93
Gebiedsteam	Administratief medewerker W&I - Invordering	Medewerker bedrijfsvoering V	5	0,83	0,83	0,83	0,83
Gebiedsteam	Sr consulent W&I - Zelfstandigen	Medewerker beleidsuitvoering I	10	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Consulent W&I - Zelfstandigen	Medewerker beleidsuitvoering II	9	5,80	5,80	5,80	5,80
Gebiedsteam	Procesondersteuner W&I	Adviseur IV	10	1,00	1,00	1,00	1,00
Gebiedsteam	Medewerker analysebureau handhaving W&I	Medewerker bedrijfsvoering IV	6	4,20	4,20	4,20	4,20
Totaal Gebiedsteam				**176,02**	**181,98**	**183,95**	**183,95**
Bedrijfsbureau	Afdelingsmanager bedrijfsbureau	Manager II	13	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Adjunct afdelingsmanager bedrijfsbureau	Tactisch leidinggevende III	11	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Projectontwikkelaar werk	Medewerker ontwikkeling II	11	0,60	0,60	0,60	0,60
Bedrijfsbureau	Medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Veiligheidscoordinator W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	0,56	0,56	0,56	0,56
Bedrijfsbureau	Coordinator klantprofilering en matching W&I	Medewerker gegevens I	10	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Medewerker gegevensverwerking W&I	Medewerker gegevens IV	7	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Opleider - trainer W&I	Adviseur IV	10	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Accountmanager/relatiebeheer W&I	Adviseur IV	10	2,00	2,00	2,00	2,00
Bedrijfsbureau	Coordinator gelrepas en contracten W&I	Medewerker bedrijfsvoering I	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Medewerker reintegratiesubsidies W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,50	1,50	1,50	1,50
Bedrijfsbureau	Administratief medewerker reintegratiesubsidies W&I	Medewerker bedrijfsvoering III	7	2,00	2,00	2,00	2,00
Bedrijfsbureau	Sr financieel administratief medewerker W&I	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Financieel administratief medewerker W&I	medewerker bedrijfsvoering III	7	3,08	3,08	3,08	3,08
Bedrijfsbureau	Adviseur bedrijfsbureau W&I	Adviseur IV	10	5,88	5,88	5,88	5,88
Bedrijfsbureau	Kwaliteitsmedewerker W&I	Medewerker beleidsuitvoering III	8	8,16	8,16	8,16	8,16
Bedrijfsbureau	Sr medewerker subsidiebureau	Medewerker gegevens I	10	2,00	2,00	2,00	2,00
Bedrijfsbureau	Medewerker subsidiebureau 1	Medewerker gegevens II	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Medewerker subsidiebureau 2	Medewerker gegevens III	8	2,23	2,23	2,23	2,23
Bedrijfsbureau	Indicatie-adviseur	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Contractbeheerder	Medewerker bedrijfsvoering II	8	2,03	2,03	2,03	2,03
Bedrijfsbureau	Sr financieel administratief medewerker zorg	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00	1,00	1,00	1,00
Bedrijfsbureau	Financieel administratief medewerker zorg	medewerker bedrijfsvoering III	7	3,00	3,00	3,00	3,00
Bedrijfsbureau	Administratief medewerker zorg	Medewerker bedrijfsvoering IV	6	2,00	2,00	2,00	2,00
Totaal Bedrijfsbureau				**46,03**	**46,03**	**46,03**	**46,03**
Eindtotaal				**234,05**	**233,26**	**232,98**	**232,98**

W&I weet wat werkt
en
doet wat nodig is.

Implementatieplan

Cluster Werk & Inkomen gemeente Arnhem

15 APRIL 2019

Inhoud

Hoofdstuk 1: De fasering - voorbereiding, planvorming, transitie en transformatie

Hoofdstuk 2: Proces tot nu toe - voorbereiding en planvorming

Hoofdstuk 3: Transitie - het plaatsingsproces

Hoofdstuk 4: Transformatie - hoe verder met het organisatieplan

Hoofdstuk 5: Planning

Bijlagen

- Was/wordt-lijst
- Beslisboom plaatsingsprocedure
- Gepleegde communicatie
- Verdere uitwerking op de werkwijze: nazorg en registratie en contactmomenten
- Verslag bijeenkomst 11 oktober 2018 (separaat)
- Verslag tweedaagse 12 en 13 december 2018 (separaat)
- Verslag bijeenkomst 10 januari 2019 (separaat)
- Hartenkreten (separaat)

Hoofdstuk 1: De fasering- voorbereiding, planvorming, transitie en transformatie

In de het ontwikkeltraject Werk en Inkomen waarin we van de oude naar de nieuwe situatie gaan, onderscheiden we vier fasen: voorbereiding, besluitvorming, transitie en transformatie.

Fase 1: voorbereiding: oriëntatie, ideeën uitwerken, planvorming
Vanaf vorige zomer doorlopen we deze eerste fase. Daar waren, en zijn veel partijen bij betrokken: vanuit het cluster zelf (clustermanager, MT, medewerkers), maar ook van daarbuiten: politiek verantwoordelijken (wethouder), de keten- en netwerkpartners, programmamanager, bestuursadviseurs, externe adviseurs (AEF). In deze fase is ook de Ondernemingsraad betrokken om mee te denken en mee te praten. Het is een heel informeel proces geweest waarin we allemaal vanuit hetzelfde doel en dezelfde betrokkenheid met elkaar tot een gedeeld beeld van het toekomstige cluster W&I gekomen zijn. In Hoofdstuk 2 (Proces tot nu toe) geven we een overzicht van wat er in deze fase allemaal gebeurd is.

Fase 2: uitwerken van de plannen: schrijven van Organisatie - en Implementatieplan
Vanaf februari zijn we als MT van het cluster W&I de ideeën en plannen uit Fase 1 gaan vertalen naar een Organisatie- en Implementatieplan. Het Organisatieplan beschrijft het toekomstige cluster, het Implementatieplan maakt helder hoe we - in stappen - het nieuwe cluster en werkwijze gaan realiseren.

Fase 3: besluitvorming en advisering OR
Het Directieoverleg (DO) neemt het voorgenomen besluit tot wijziging van de organisatie (Organisatie- en Implementatieplan), waarna de medewerkers hierover geïnformeerd worden. Heeft de directie (het DO) zo'n voorgenomen besluit genomen, dan gaan de stukken voor advies naar de Ondernemingsraad (OR). De OR beoordeelt de argumentatie die gegeven wordt voor de voorgestelde veranderingen, de impact op de medewerkers en of de gevolgen voor medewerkers goed opgevangen worden. De OR brengt na overleg met de gemeentesecretaris haar advies uit. Het DO neemt vervolgens, met inachtneming van het advies van de OR, een definitief besluit. We hopen, en gaan ervan uit dat het definitieve besluit voor de zomer genomen wordt.

Fase 4: implementatie: transitie en transformatie
De implementatie behelst het hele proces om daadwerkelijk te komen van de huidige situatie in de gewenste nieuwe situatie, zoals die beschreven is in het Organisatieplan. Binnen de implementatie onderscheiden we de transitie (de eigenlijke reorganisatie) en de transformatie (het op een andere manier gaan werken).

Transitie

Het tweede traject is het inrichten van het cluster op de nieuwe werkwijze.
Zeg maar: de reorganisatie, met als belangrijkste onderdeel het plaatsingsproces. Dat traject gaat van start zodra er een definitief besluit van de directie is. Bij de transitie horen ook andere voorbereidingen die eraan moeten bijdragen dat we op de geplande datum (1 januari 2020) overgaan naar de nieuwe structuur. De transitiefase is in dit implementatieplan het meest concreet uitgewerkt.

Transformatie

Met het opnieuw inrichten van het cluster is onze nieuwe werkwijze nog geen feit. Daar moet nog een heleboel werk voor worden verzet en dat heeft tijd nodig. De tijd tot aan het definitieve DO-besluit gebruiken we om deze fase alvast voor te bereiden, waarbij we natuurlijk niet vooruit kunnen lopen op het advies van de OR en het definitieve DO-besluit. Na het definitieve DO-besluit gaan we inhoudelijk aan de gang met het verder uitwerken en voorbereiden van onze nieuwe werkwijze. Dat doen we in nauwe samenwerking met de medewerkers en andere betrokkenen in een gezamenlijk proces. De nieuwe werkwijze wordt ingevoerd op 1 januari 2020 als ook de transitiefase is afgerond. Zijn we dan het cluster dat we willen zijn? Nee, nog niet. Alles ziet er dan weliswaar qua structuur en inrichting uit zoals het eruit moet zien en we gaan op de nieuwe manier werken, maar daarin moeten we ons natuurlijk verder gaan ontwikkelen en bekwamen. En ook daar nemen we de tijd voor en zullen we in investeren. We blikken eind 2020 samen terug waar we staan. Zodat we overwogen besluiten kunnen nemen voor het vasthouden of bijstellen van de ontwikkelrichting. Daarbij is het niet zo dat we per se naar een bepaalde "eindsituatie" toewerken. Een van de belangrijkste doelen van deze verandering is om flexibel in te kunnen springen op veranderingen om ons heen. Dus zullen we altijd in beweging blijven om het best mogelijke resultaat voor onze inwoners te boeken.

Hoofdstuk 2: Proces tot nu toe - voorbereiding en planvorming

Vanaf het begin van het ontwikkelproces heeft Martine Bekamp samen met het MT uitgedragen dat de ontwikkelopgave waar W&I voor staat (zie het organisatieplan) een opgave is die alleen kan slagen als college, directie, management, medewerkers, programmamanagers en betrokken bestuursadviseurs, (keten)partners en andere betrokkenen hier gezamenlijk in optrekken. Dit was het uitgangspunt voor het traject dat vanaf mei 2018 is ingezet. Er is veel gesproken met alle partijen in verschillende vormen om te komen tot een duurzame werkwijze en een toekomstbestendig cluster.

Hieronder lichten we kort per groep toe waar deze gesprekken zich op gericht hebben. In de bijlage is een chronologisch overzicht van de belangrijkste communicatiemomenten te vinden.

Medewerkers cluster Werk & Inkomen

- In mei en in oktober / november 2018 werden groepsbijeenkomsten gehouden voor alle medewerkers om hen te informeren, maar vooral ook input op te halen. De groepen waren samengesteld over de verschillende afdelingen heen.
- Er werden medewerkersbijeenkomsten georganiseerd (inclusief collegezaalbijeenkomsten) die na de zomer allemaal in het teken van de organisatieontwikkeling stonden.
- In eerste instantie was de nieuwsflits het medium om medewerkers schriftelijk te informeren. Omdat die nieuwsflits ook naar externen gaat hebben we vanaf december 2018 een medewerkersmail in het leven geroepen om alle informatie over de organisatieontwikkeling afzonderlijk te communiceren met de medewerkers.
- MT-leden, de clustermanager en de projectmanagers hebben in afdelingsoverleggen of individueel met medewerkers gesproken over de ontwikkelingen en hun visie daarop.
- Een aantal medewerkers leverde input aan AEF om tot een foto van de huidige situatie te komen. Deze foto is mede de basis geweest voor de nieuwe visie.
- De medewerkers (en coaches) van het Versnellingsteam gaven input vanuit hun praktijk op wat werkt en wat niet werkt. De coaches waren betrokken bij de stuurgroep om mee te denken over de visie (zie onder Management).
- Een aantal medewerkers heeft tijdens r vier dagen meegewerkt en -gedacht over de visie op de werkwijze.

Managementteam Werk & Inkomen (MT)

- Clustermanager en afdelingsmanagers vormden samen met de projectmanagers en communicatieadviseur de stuurgroep.
- De stuurgroep formuleerde de kaders, randvoorwaarden en uitgangspunten voor de visie op de toekomstige werkwijze van W&I. Vervolgens ontwikkelde de stuurgroep die visie op basis van alle input en werkte die verder uit met reflectiegroepen.

- De coaches van het Versnellingsteam zijn hierbij betrokken om te leren uit de praktijk.
- Met medewerkers diepten de afdelingshoofden bepaalde visie onderdelen verder uit. In de stuurgroep zijn hier besluiten over genomen, die zijn verwerkt in het organisatieplan.
- Het organisatieplan werd door de stuurgroep geschreven en daarna aan de directie aangeboden voor besluitvorming.

College en directie

- Door de clustermanager zijn de verantwoordelijk wethouders en de directie geregeld bijgepraat over de ontwikkelingen bij W&I.
- Er werden twee college-themabijeenkomsten aan het onderwerp werk en de ontwikkelingen bij W&I gewijd.

Programmamanagers

- De programmanagers (inclusief de wijken) bepalen (op basis van het coalitieakkoord) de opgave van W&I. Ze waren daarom een belangrijke partner bij de totstandkoming van de visie op de toekomstige werkwijze van W&I. De programmamanagers zijn door de clustermanager regelmatig bijgepraat.
- Bestuursadviseurs vanuit het programma Doorbraak naar Werk en Zorg Dichterbij hadden zitting in het kernteam, net als De clustermanager, een afdelingshoofd en de communicatieadviseur hebben zitting in het kernteam doorbraak naar werk.
- Vanuit het programma Doorbraak naar werk is aan AEF gevraagd om te toetsen of en op welke manier de college-ambitie haalbaar is. AEF heeft hierin onder andere randvoorwaarden benoemd om de ambitie te halen. Die waren mede input voor de visie op de werkwijze.
- Programmamanagers en bestuursadviseurs lezen kritisch mee op de relevante hoofdstukken uit het organisatieplan, zodat programma en uitvoering samen op (kunnen) trekken.

Ondernemingsraad (OR) / Georganiseerd Overleg (GO)

- In eerste instantie heeft de clustermanager W&I de OR geïnformeerd in de formele OR-overlegvergadering. In onderling overleg is besloten dat het cruciaal is om elkaar gedurende het ontwikkelingsproces vaker te informeren. De OR heeft vervolgens drie dossierhouders benoemd, die regelmatig worden bijgepraat.
- Eén van de dossierhouders was onderdeel van het kernteam en heeft verdeeld over vier dagen meegewerkt en -gedacht.
- Vanaf februari is ervoor gekozen om ook het GO te betrekken bij het bijpraten met de OR. Een vertegenwoordiging van het GO sluit aan bij de overlegvergaderingen als W&I op de agenda staat en bij het regelmatig bijpraten van de dossierhouders van de OR.

Ketenpartners

- De nieuwe manier van werken kan alleen samen met de ketenpartners slagen.

- De ketenpartners hebben op de conceptvisie gereflecteerd in een tweedaagse in december 2018 en deden dat later ook op de relevante hoofdstukken van het organisatieplan.
- Het versnellingsteam heeft de samenwerking met de ketenpartners geïntensiveerd. Hierdoor wordt de visie in de praktijk steeds getoetst en kunnen we voortbouwen op ervaringen.

Hoofdstuk 3: Transitie- het plaatsingsproces

Het plaatsingsproces: wat is het en wat is het doel?

In het plaatsingsproces worden medewerkers van het cluster geplaatst in een functie binnen de nieuwe clusterstructuur van afdelingen en teams. In de implementatie van de nieuwe organisatie (transitie) neemt het plaatsingsproces een centrale plaats in. Doordat er een nieuwe clusterstructuur wordt gecreëerd, met nieuwe afdelingen en teams raakt het plaatsingsproces alle medewerkers van het cluster W&I. Wel is de impact voor de individuele medewerker sterk afhankelijk van de vraag of "mens volgt werk" van toepassing is. Verderop gaan we hier meer uitgebreid op in.

Het doel van het plaatsingsproces is de medewerkers van het huidige cluster een geschikte plek te geven in het nieuwe cluster. Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Optimaal inzichtelijke en voor de medewerkers transparante procedure.
- Voldoende waarborgen voor objectiviteit en vertrouwelijkheid.
- Objectieve criteria voor plaatsing.
- Heldere communicatie in alle fasen van het proces.
- Alle plaatselijke kaders zijn onverkort van toepassing.
- Plaatsing gebeurt in twee "tranches": eerst het management (adjunct)-afdelingsmanagers en teamleiders), daarna de overige functies.

Het plaatsingsproces is schematisch weergegeven in de Beslisboom. Hieronder zie je een verkleinde weergave. In de bijlagen is een grotere versie te vinden. Hieronder wordt het plaatsingsproces aan de hand van de Beslisboom toegelicht.

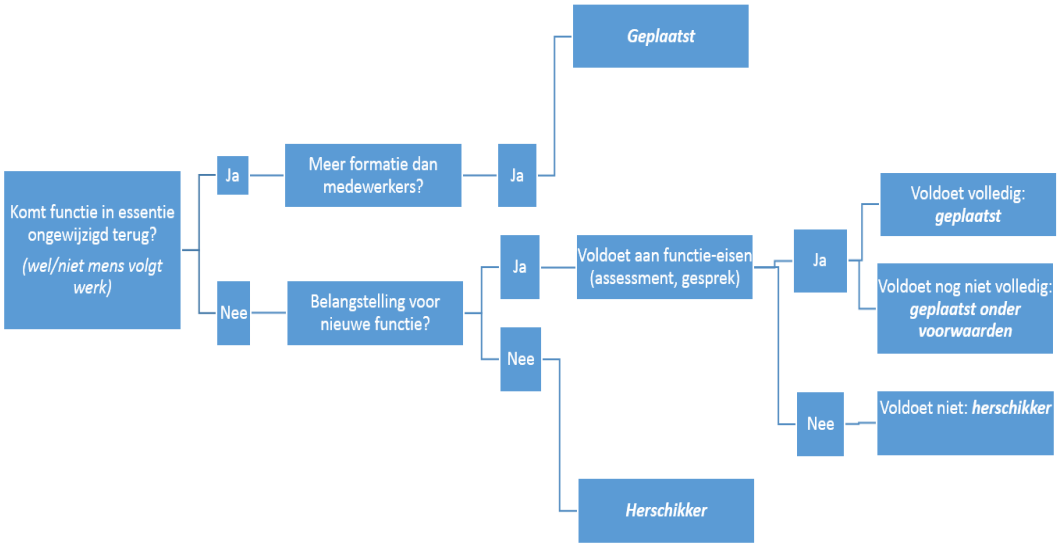

Voorproces: voorgenomen besluit tot reorganisatie, advies, besluit

Voorafgaand aan het punt waar de Beslisboom begint is het proces van besluitvorming van belang. Besluitvorming heeft betrekking op het Organisatie- en Implementatieplan (zie ook de toelichting op deze fase in de Inleiding). Het plaatsingsproces kan beginnen als de besluitvorming is afgerond met een definitief besluit. Op dat moment is duidelijk voor welke medewerkers "in essentie ongewijzigde functie" van toepassing is en voor welke medewerkers niet.

Voor het plaatsingsproces zijn de volgende drie onderdelen van het Organisatie- en Implementatieplan van belang:

- De functielijst en het functieboek - deze maken samen duidelijk welke functies er zijn in de nieuwe situatie (Organisatieplan).
- Het formatieplan - dit is het overzicht van de beschikbare formatie in iedere functie in de nieuwe situatie (Organisatieplan).
- De 'was/wordt-lijst' - deze geeft de vergelijking van oude en nieuwe situatie op functieniveau en maakt duidelijk welke functies in essentie ongewijzigd zijn en welke functies gewijzigd of nieuw zijn (zie de bijlage in dit Implementatieplan).

Doelgroep van het plaatsingsproces

Aan het plaatsingsproces doen mee: alle medewerkers van het cluster W&I met een vaste of tijdelijke aanstelling op de datum van de reorganisatie.

Dit betekent dus:

- De trainees doen wel mee: zij worden volgens het uitgangspunt "mens volgt werk" geplaatst in hun huidige - tijdelijke - functie.
- Medewerkers die op inhuurbasis bij W&I werken doen niet mee aan het plaatsingsproces.
- Medewerkers van wie al bekend is dat ze op de peildatum niet meer in dienst zijn (bijv. omdat hun tijdelijke contract afloopt of ze voor die datum met pensioen gaan) doen niet mee aan het plaatsingsproces.

Uitkomst van het plaatsingsproces

Voor de medewerker mondt het plaatsingsproces uit in één van de volgende besluiten (terug te vinden aan de rechterkant van de Beslisboom):

1. Plaatsing binnen de nieuwe structuur op basis van het uitgangspunt 'mens volgt werk').
2. Plaatsing binnen de nieuwe structuur in een nieuwe functie voor wie aan alle functie-eisen voldoet.
3. Plaatsing binnen de nieuwe structuur onder bepaalde voorwaarden voor wie nog niet aan alle functie-eisen voldoet.
4. Toekenning status van herschikker.

Alle besluiten tot plaatsing worden genomen door het Directieoverleg (DO). Het is een rechtspositioneel besluit waar de wettelijke rechtsbescherming op van toepassing is. Voor alle besluiten geldt dat er eerst een voorgenomen besluit is, waar de medewerker een zienswijze op kan indienen, waarna een definitief besluit genomen wordt.

Ad. 1. Plaatsing in het kader van 'mens volgt werk' betekent dat binnen bestaande formatie en in de in essentie ongewijzigde functie de medewerker van huidige naar nieuwe afdeling/team gaat. Het plaatsingsbesluit heeft dan met name betrekking op de afdeling en/of het team waarin de medewerker geplaatst wordt.

Ad.2. Er ontstaan nieuwe functies, waarvoor niet geldt dat er medewerkers zijn die hier volgens 'mens volgt werk' in geplaatst worden. Voor deze nieuwe functies kunnen medewerkers die in eerste instantie boventallig worden hun belangstelling kenbaar maken. Na een kwalitatieve toets (zie hieronder) worden medewerkers die - naar objectieve maatstaven - aan alle functie-eisen voldoen, in één van deze functies geplaatst.

Ad. 3. Vergelijkbaar met 2, alleen gaat het nu om de medewerker die - naar objectieve maatstaven - (nog) niet aan alle functie-eisen voldoet. maar bij wie wel de (geobjectiveerde) verwachting aanwezig is dat hij of zij daaraan zal gaan voldoen. In dit geval kan er een plaatsingsbesluit worden genomen onder bepaalde voorwaarden. Voorwaarden kunnen (o.a.) zijn: het meedoen aan bepaalde training of opleiding, bepaalde vaardigheden ontwikkelen of ervaring opdoen. De voorwaarden waaronder geplaatst wordt, worden concreet geformuleerd en maken deel uit van het plaatsingsbesluit, zodat ze ook onderwerp kunnen zijn van een bezwaarprocedure. In het eerste jaar na plaatsing komen er twee beoordelingsmomenten (na een half jaar en na een jaar) waarin vastgesteld wordt of de medewerker aan de functie-eisen voldoet. Omdat deze medewerker nog niet aan alle functie-eisen voldoet, is er sprake van plaatsing in de aanloopschaal, dit in aansluiting met ons reguliere beleid.

Ad 4. Een medewerker die niet op één van de hiervoor omschreven manieren geplaatst wordt, wordt herschikker per datum dat de reorganisatie geëffectueerd wordt. Met betrekking tot de datum wijken we hiermee (in positieve zin voor de medewerker) af van het Sociaal Statuut, omdat dat uitgaat van de datum waarop het besluit genomen is - en die datum ligt vóór de datum waarop de reorganisatie geëffectueerd wordt. De status van herschikker is uitgebreid beschreven en geregeld in het Sociaal Statuut en in Hoofstuk 10d van de arbeidsvoorwaardenregeling.

Nadere toelichting op een aantal stappen in het proces
Het plaatsingsproces is schematisch weergegeven in de Beslisboom.
Hieronder wordt deze Beslisboom toegelicht.

1. Komt de huidige functie in essentie ongewijzigd terug in de nieuwe situatie?
Het criterium "in essentie ongewijzigde functie" is terug te vinden in het Sociaal Statuut.

Een functie is "in essentie ongewijzigd" als ongeveer driekwart van de taken behouden blijft. De term "in essentie" geeft al aan dat hier een bepaalde mate van inschatting aan ten grondslag ligt. In geval er twijfel is of er sprake is van een in essentie ongewijzigde functie, wordt er extern advies ingewonnen.[1] Voor het geheel is deze stap al gezet in de voorfase, namelijk bij het vaststellen van de was/wordt-lijst. Per medewerker wordt in het plaatsingsproces deze vraag concreet beantwoord in deze eerste stap aan de hand van de 'was/wordt-lijst'.

2. Functie in essentie ongewijzigd, meer formatie dan medewerkers.
Als de functie in essentie ongewijzigd is en er is voldoende formatie in de functie beschikbaar (meer formatie dan medewerkers) dan wordt de medewerker geplaatst.

3. De huidige functie komt in essentie NIET ongewijzigd terug in de nieuwe situatie
De medewerkers voor wie dat van toepassing is, krijgen als eerste stap in het proces een besluit dat gericht is op het opheffen van de functie en het toekennen van de status van herschikker. Dit is al een besluit op zich, waar de medewerker een zienswijze over kan indienen en dat gevolgd wordt door een definitief besluit. Voor deze groep is vervolgens aan de orde dat zij via een belangstellingsregistratie hun belangstelling voor de beschikbare nieuwe functies kenbaar kunnen maken.

4. Geen belangstelling voor nieuwe functie: herschikker
Medewerkers die aangeven geen belangstelling te hebben voor een nieuwe functie worden herschikker.

5. Voldoet de medewerker aan de functie-eisen of gaat hij of zij er naar verwachting aan voldoen?
Dit is een stap die uitgebreidere toelichting vraagt. Het criterium op basis waarvan een medewerker geplaatst kan worden in een nieuwe functie is dat hij/zij "voldoet aan de functie-eisen of hier aan kan voldoen".

Hoe wordt bepaald of een medewerker voldoet aan de functie-eisen of hier aan kan gaan voldoen? De basis waarop getoetst wordt is de generieke functiebeschrijving zoals die te vinden is in het functieboek en het profiel. Het bepalen van de geschiktheid bestaat uit de volgende elementen:

- Assessment.

Een externe deskundige voert een assessment uit op basis van aantal essentiële elementen uit de functie die goed in een assessment getoetst kunnen worden. Het assessmentrapport bevat bevindingen en advies over het voldoen aan de functie-eisen of wat er voor nodig is om hier aan te gaan voldoen. De medewerker krijgt inzage in het uitgebrachte verslag en heeft

[1] Bureau Leeuwendaal is vast adviseur hiervoor van de gemeente Arnhem.

het recht om van doorsturing naar de PAC *(zie hierna)* af te zien. Niet doorsturen staat gelijk aan aangeven dat de medewerker geen belangstelling heeft voor de functie. De medewerker kiest op dat moment alsnog voor de status van herschikker.

- Intern gesprek met Plaatsingsadviescommissie (PAC)

Er wordt een Plaatsingsadviescommissie gevormd voor de plaatsingsprocedure. De samenstelling van de PAC is afhankelijk van de functie waar het om gaat:

- Voor de afdelingshoofden en de gebiedsteamleiders: de clustermanager W&I en een andere clustermanager.
- Voor de medewerkers stafbureau: de clustermanager W&I één afdelingsmanagers W&I en een manager uit een ander cluster.
- Voor alle andere medewerkers: het (eigen) afdelingshoofd, de gebiedsteamleider en een manager uit een ander cluster.

Een medewerker van de afdeling P&O is toegevoegd aan de PAC als adviseur.

De PAC neemt kennis van de bevindingen uit de assessment. De PAC spreekt de medewerker. Het gesprek wordt afgerond als zowel commissie als de medewerker hebben uitgesproken dat alle relevante informatie uitgewisseld is en de PAC een volledig beeld over de geschiktheid van de medewerker kan vormen. PAC kan voor nadere toelichting contact zoeken met externe deskundige en assessmentpsycholoog. In het geval beide partijen het hier over eens zijn, kan tussen medewerker en PAC overeengekomen worden dat andere - relevante - informatie nog wordt toegevoegd. Voorstellen hiervoor kunnen door de medewerker en door de PAC gedaan worden.

Na het gesprek met de medewerker vormt de PAC op basis van de hier genoemde elementen (assessment, gesprek PAC, overeengekomen andere informatie) een oordeel over het criterium "voldoet aan de functie-eisen". Dit oordeel wordt vervat in een (concept)advies aan het DO over plaatsing. In het geval het oordeel "voldoet nog niet aan de functie-eisen " is, dan wordt door de PAC aangegeven welke stappen gezet moeten worden om tot geschiktheid te komen. Deze stappen moeten in een periode van maximaal één jaar gezet kunnen worden. In deze periode vinden twee beoordelingen plaats.

Het oordeel van de PAC is dus één van de volgende drie:

- Voldoet aan de functie-eisen. De medewerker wordt geplaatst in de functieschaal.
- Voldoet nog niet volledig aan de functie-eisen de medewerker wordt dan onder voorwaarde van het uitvoeren van de omschreven stappen geplaatst in de functie. Gedurende het eerste jaar wordt een aantal keren de voortgang besproken. Halverwege en aan het eind van de periode vinden beoordelingen plaats. De medewerker wordt dan geplaatst in de aanloopschaal.
- Voldoet niet aan de functie-eisen en gaat hier naar verwachting ook niet aan voldoen. De medewerker krijgt dan de status van herschikker.

Het advies van de PAC wordt gedeeld met de medewerker. De medewerker kan vervolgens de PAC verzoeken het oordeel niet te vertalen in een advies aan het DO. Dit staat dan gelijk aan aangeven dat de medewerker geen belangstelling (meer) heeft voor de functie. De medewerker wordt dan herschikker en heeft daarmee aanspraken op de faciliteiten die in het Sociaal Statuut geregeld worden.

Na afronding van het proces: vacatures

Na afronding van het plaatsingsproces zijn mogelijk niet alle beschikbare functies ingevuld. Voor de niet ingevulde functies worden vacatures opengesteld. De volgorde van openstelling van de vacatures is dan als volgt:

- Toets door de regiecommissie of er plaatsingsmogelijkheden zijn voor herschikkers gemeentebreed (dus herschikkers W&I, overige herschikkers en transferkandidaten).
- Openstelling voor alle medewerkers binnen W&I.
- Openstelling voor alle medewerkers binnen de hele organisatie.

Openstelling als vacature vindt eerst plaats voor alle medewerkers binnen W&I en pas daarna gemeentebreed. Hiervoor wordt gekozen om te bevorderen dat ook medewerkers die in het plaatsingsproces op basis van "mens volgt werk" geplaatst met voorrang op medewerkers uit de rest van de organisatie de mogelijkheid krijgen om op beschikbare vacatures te solliciteren. Overigens zal - met als doel gelijkschakeling met kandidaten binnen het plaatsingsproces - in deze vacatureronde nog gebruik worden gemaakt van dezelfde toetsinstrumenten zoals assessment (zie ook hierna). Verder zal in deze procedure de Plaatsingsadviescommissie als selectiecommissie optreden.

Hoofdstuk 4: Transformatie- hoe verder met het organisatieplan?

Tijdens de eerdere fases van het traject is veel input verzameld. Er is meer uitgewerkt dan nu te vinden is in het organisatieplan of dit implementatieplan. We zullen na het aanbieden van het organisatieplan aan de directie ons gaan voorbereiden op de transformatiefase. Inhoudelijk gaan we daar pas mee van start na het advies van de OR en het definitieve DO-besluit. Maar we kunnen het proces wel alvast vormgeven, zodat we meteen na het definitieve DO-besluit van start kunnen gaan. Wanneer dat is hangt af van de voortgang in de besluitvorming.

Hoe gaan we de toekomstige werkwijze van W&I verder uitwerken?
Daar gaan we de komende periode als MT over nadenken. Maar één ding weten we zeker. We willen dit samen doen met alle betrokkenen. De medewerkers voorop. Zij zijn immers de ervaringsdeskundigen.

- Opdrachtgever voor het vervolg is en blijft de clustermanager. Er komt een nieuwe stuurgroep, gevormd door directeur Stef Schuijt, hoofd P&O Arthur Verstegen en Martine Bekamp als clustermanager en Mirjam Molenaar (programmamanager). Zij geven in deze fase sturing aan het proces.
- Het huidige MT adviseert voor de eerste fase (tot aan de plaatsing van de leidinggevenden) deze stuurgroep, daarna neemt het nieuwe MT deze rol over.
- In de eerste fase, het opstellen van een plan van aanpak voor de transformatiefase, doet het MT dit in samenspraak met de adviseurs uit de bedrijfsvoeringsafdelingen: P&O, financiën en control, informatie, communicatie, juridische zaken, elk op hun eigen terrein en in onderlinge afstemming.
- In het plan van aanpak komt onder andere te staan hoe we de betrokkenheid van medewerkers, ketenpartners, bestuursadviseurs en andere 'stakeholders' vorm willen geven in de fase dat we met de transformatie aan de gang gaan.

Wat gaan we uitwerken in de transformatiefase?
In het implementatieplan is voor één onderdeel concreet uitgewerkt hoe dat vormgegeven wordt in de komende maanden, namelijk het plaatsingsproces. Dit is voor medewerkers een ingrijpend proces en vraagt de grootste zorgvuldigheid. Dit proces loopt vanaf het definitieve DO-besluit tot aan 1 januari 2020.
Maar zoals in het organisatieplan aangegeven, met alleen een andere structuur en formele werkwijze, is de verandering er nog niet. Randvoorwaarden moeten op orde zijn, het moet helder zijn hoe we samenwerken, hoe het veranderproces eruit ziet, etc. Dit is de zogenoemde transformatiefase. Ook deze fase start vanaf het definitieve DO-besluit, maar loopt door na 1 januari 2020. We zullen dit opknippen in twee delen: dat wat echt af moet zijn op 1 januari 2020 om van start te kunnen gaan en dat wat doorloopt na 1 januari 2020. Op basis van het organisatieplan moeten in ieder geval onderstaande onderwerpen verder verdiept worden. Maar tijdens het proces kunnen daar nog meer onderwerpen bijkomen.

De onderwerpen die we in ieder geval verder gaan uitwerken:

1. Hoe werken de regisseurs, consulenten en medewerkers W&I samen?
2. Herijken processen en registratie t.b.v. gebiedsteams: samenvoegen processen, uitwerken registratie, contactmoment en informatie (zie bijlage voor de uitgangspunten die met de medewerkers tot stand komen)
3. Welke informatie is er al bekend over de inwoner voordat een eerste gesprek plaatsvindt, wie zorgt daarvoor en hoe?
4. Hoe gaan we om met de (doelgroepen)specialismen van de regisseurs W&I? Hoe werkt dat?
5. Hoe geven we nazorg precies vorm (zie bijlage voor de uitgangspunten die met medewerkers tot stand zijn gekomen)
6. In 2018 is door AEF een onderzoek gedaan naar de opgave en de werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen. Verschillende conclusies en aanbevelingen zijn gedaan voor de vervolgfase van het cluster. AEF doet aanbevelingen die raken aan procesgericht- en resultaatgericht sturen, methodiseren van werken, werken in de keten en cultuur. Een deel van deze conclusies en aanbevelingen hebben geleid tot de nieuwe visie en manier van werken, een deel betreft juist de transformatiefase. Alle punten blijven belangrijk om in de transformatiefase mee te nemen. De belangrijkste ambities die we hieruit kunnen halen zijn: meer eenheid van werkwijze, meer samenhang van werken binnen het cluster, rolduidelijkheid, werken aan een aanspreekcultuur, zelfstandigheid van professionals bevorderen, meer samenwerking in de keten, betere sturing op integraliteit en resultaat.
7. Wat is er nodig om op een andere manier te kunnen gaan werken qua opleiding, ontwikkeling, samenwerking en aansturing? Dit mondt uit in een opleidings- en ontwikkelplan, waarin houding, gedrag en cultuur nadrukkelijk een plek krijgen. Hierin nemen we ook nadrukkelijk de aandachtspunten uit de startfoto van AEF mee die hierop betrekking hebben, te weten aanspreken op gedrag, in- en formele cultuur, vrijheid in functioneren, resultaatgericht werken.
8. Hoe kunnen we de omslag maken en ondertussen de klant optimaal blijven bedienen?
9. Hoe gaat onze huisvesting eruit zien, zowel in de wijken als op onze thuisbasis?
10. Een aantal randvoorwaarden zijn als voorbeeld genoemd in het organisatieplan, zoals de AVG, veiligheid, systemen / informatiemanagement, monitoring. Dit vraagt nog een verdere verdieping: welke randvoorwaarden moeten allemaal geregeld zijn, wanneer en wie gaat daarmee aan de slag?
11. Hoe gaan we de samenwerking in de keten verder vormgeven?

NB: er volgt een gemeentebreed onderzoek naar de bedrijfsvoering op het sociaal domein. De effectiviteit en de positionering van de taken van het bedrijfsbureau zijn onderdeel van dit onderzoek. De conclusies kunnen leiden tot andere keuzes m.b.t. de vormgeving van de taken en de inrichting van het bedrijfsbureau. Hoewel de exacte planning hiervan nu nog niet bekend is, zal dit qua timing parallel lopen aan de transformatiefase.

Hoofdstuk 5: Planning

Alle data zijn indicatief, afhankelijk van het tijdsverloop van de besluitvorming

15 april 2019	Het Directieoverleg neemt op deze datum een voorgenomen besluit	Besluitvorming
Na 16 april	De OR formuleert een advies op het voorgenomen DO-besluit tot verandering van de organisatie. Vervolgens neemt de directie een definitief besluit. We weten niet wanneer dat is, maar hopen met het oog op de beoogde startdatum van 1 januari 2010 dat er voor de zomervakantie een definitief besluit genomen wordt.	Besluitvorming
April - zomer 2019	Terwijl het besluitvormingsproces loopt, stellen we een plan van aanpak op voor de transformatiefase tot 1 januari 2020. Dit doet het huidige MT, met ondersteuning de gemeentelijke bedrijfsvoering specialisten.	Transformatie
Zomer 2019 - 1 januari 2020	Uitvoering geven aan de transitiefase	Transitie
	Uitvoering geven aan het plan van aanpak voor de transformatiefase deel één: dat wat klaar moet zijn voor 1 januari 2020.	Transformatie
Half september 2019	Plaatsing leidinggevenden	Transitie
Begin december 2019	Plaatsing medewerkers	Transitie

Voor 1 januari 2020	Openstelling voor en waar mogelijk invulling eventuele vacatures voor W&I-medewerkers en herschikkers	Transitie
1 januari 2020	De nieuwe organisatie is een feit en we gaan van start met onze nieuwe werkwijze.	Transformatie
Na 1 januari 2020	Uitvoering geven aan het plan van aanpak voor de transformatiefase voor deel twee: we gaan en blijven ons werkenderwijs ontwikkelen en bekwamen in onze nieuwe werkwijze	Transformatie
Eind 2020	Samen bekijken waar we staan en plannen maken voor het vervolg.	Transformatie

Bijlage: Was/wordt-lijst

Afdeling huidig	Functienaam huidig	Normfunctie huidig	Normschaal huidig	Afdeling nieuw	Functienaam nieuw	Normfunctie nieuw	Normschaal nieuw	Bezetting per 31-12-2019
Aanvullend Inkomen	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	consulent Aanvullend Inkomen	medewerker beleidsuitv 3	08	Gebiedsteam	Consulent W&I - Minima	Medewerker beleidsuitvoering III	8	9,64
	consulent Gelre Pas	medewerker beleidsuitv 4	07	Gebiedsteam	Consulent W&I - Gelre Pas	Medewerker beleidsuitvoering IV	7	1,00
	juridisch administratief beslisser	medewerker beleidsuitv 3	08	Gebiedsteam	Consulent W&I - Minima	Medewerker beleidsuitvoering III	8	0,90
	procesondersteuner	adviseur 4	10	Gebiedsteam	Procesondersteuner W&I	Adviseur IV	10	1,00
	sr consulent Aanvullend Inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Gebiedsteam	Sr consulent W&I - Minima	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00
Bureau Zelfstandigen en administratie	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	consulent Zelfstandigen	medewerker beleidsuitv 2	09	Gebiedsteam	Consulent W&I - Zelfstandigen	Medewerker beleidsuitvoering II	9	5,80
	financieel administratief medewerker	medewerker bedrijfsv 3	07	Gebiedsteam	Medewerker W&I - Administratie	Medewerker bedrijfsvoering III	7	9,57
	medewerker gegevensbeheer III	medewerker gegevens 4	07	Bedrijfsbureau	Medewerker gegevensverwerking W&I	Medewerker gegevens IV	7	1,00
	sr financieel administr. medewerker	medewerker bedrijfsv 2	08	Gebiedsteam	Sr medewerker W&I - Administratie	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00
Handhaving W en I	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	Medewerker activerend handhaven	medewerker beleidsuitv 3	08	Herschikker				3,80
	medewerker analysebureau handhaving	medewerker bedrijfsv 4	06	Gebiedsteam	Medewerker analysebureau handhaving W&I	Medewerker bedrijfsvoering IV	6	4,55
	medewerker beleidsuitvoering werk en inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Herschikker				1,00
	medewerker handhaving	medewerker handhaving 2	08	Gebiedsteam	Consulent W&I - Handhaving	Medewerker handhaving II	8	7,60
	Sociaal rechercheur	medewerker handhaving 1	09	Gebiedsteam	Sociaal rechercheur W&I	medewerker handhaving I	9	2,00
	sr consulent werk en inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Gebiedsteam	Sr consulent W&I - Handhaving	Medewerker beleidsuitvoering II	9	0,90
	Veiligheidscoordinator	medewerker beleidsuitv 2	09	Bedrijfsbureau	Veiligheidscoordinator W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	0,56
Inkomen Aanvragen	aanvraagconsulent	medewerker beleidsuitv 3	08	Gebiedsteam	Consulent W&I	Medewerker beleidsuitvoering III	8	18,03
	administratief medewerker procesondersteuning	medewerker adm en secr 3	06	Gebiedsteam	Administratief medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker administratief en secretarieel III	6	1,00
	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	medewerker VTB	medewerker bedrijfsv 3	07	Gebiedsteam	Medewerker W&I - Administratie	Medewerker bedrijfsvoering III	7	1,85
Inkomen Bestanden	administratief medewerker procesondersteuning	medewerker adm en secr 3	06	Gebiedsteam	Administratief medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker administratief en secretarieel III	6	1,25
	consulent inkomen	medewerker beleidsuitv 3	08	Gebiedsteam	Consulent W&I	Medewerker beleidsuitvoering III	8	27,18
	sr consulent werk en inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Gebiedsteam	Sr consulent W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	0,80
Invordering	administratief medewerker	medewerker bedrijfsv 5	05	Gebiedsteam	Administratief medewerker W&I - Invordering	Medewerker bedrijfsvoering V	5	0,80
	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				0,75
	medewerker invordering II	medewerker bedrijfsv 3	07	Gebiedsteam	Medewerker W&I - Invordering	Medewerker bedrijfsvoering III	7	7,63
	medewerker procesondersteuning	medewerker beleidsuitv 2	09	Bedrijfsbureau	Medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00
	mobiliteitskandidaat			Herschikker				1,00
	sr medewerker invordering	medewerker bedrijfsv 2	08	Gebiedsteam	Sr medewerker W&I - Invordering	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00
	Trainee	medewerker beleidsuitv 4	07	Staf	Trainee	Medewerker beleidsuitvoering 4	7	9,80
Ondersteuning Sociaal Domein	accountmanager/relatiebeheer	adviseur 4	10	Bedrijfsbureau	Accountmanager/relatiebeheer W&I	Adviseur IV	10	2,00
	adjunct afdelingshoofd	tactisch leidinggevende 3	11	Bedrijfsbureau	Adjunct afdelingsmanager bedrijfsbureau	Tactisch leidinggevende III	11	0,90
	administratief medewerker B	medewerker bedrijfsv 4	06	Bedrijfsbureau	Administratief medewerker zorg	Medewerker bedrijfsvoering IV	6	0,80
	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	Contractbeheerder	medewerker bedrijfsv 2	08	Bedrijfsbureau	Contractbeheerder	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,90
	coördinator gelrepas en contracten	medewerker bedrijfsv 1	09	Bedrijfsbureau	Coordinator gelrepas en contracten W&I	Medewerker bedrijfsvoering I	9	1,00
	financieel administratief medewerker	medewerker bedrijfsv 3	07	Bedrijfsbureau	Administratief medewerker reintegratiesubsidies W&I	Medewerker bedrijfsvoering III	7	1,75
				Bedrijfsbureau	Financieel administratief medewerker W&I	Medewerker bedrijfsvoering III	7	3,18
				Bedrijfsbureau	Financieel administratief medewerker zorg	Medewerker bedrijfsvoering III	7	2,80
	indicatie-adviseur	medewerker beleidsuitv 2	09	Bedrijfsbureau	Indicatie-adviseur	Medewerker beleidsuitvoering II	9	1,00
	kredietadviseur	medewerker beleidsuitv 3	08	Tijdelijk bij bedrijfsbureau	Kredietadviseur	Medewerker beleidsuitvoering III	8	2,00
	kwaliteitsmedewerker	medewerker beleidsuitv 3	08	Bedrijfsbureau	Kwaliteitsmedewerker W&I	Medewerker beleidsuitvoering III	8	6,90
	medewerker bedrijfsbureau	adviseur 4	10	Bedrijfsbureau	Adviseur bedrijfsbureau W&I	Adviseur IV	10	5,09
	medewerker gegevensbeheer II	medewerker gegevens 3	08	Bedrijfsbureau	Medewerker subsidiebureau 2	Medewerker gegevens III	8	2,97
	medewerker reintegratiesubsidies	medewerker beleidsuitv 2	09	Bedrijfsbureau	Medewerker reintegratiesubsidies W&I	Medewerker beleidsuitvoering II	9	0,75
	opleider - trainer	adviseur 4	10	Bedrijfsbureau	Opleider - trainer W&I	Adviseur IV	10	1,00
	sr financieel administr. medewerker	medewerker bedrijfsv 2	08	Bedrijfsbureau	Sr financieel administratief medewerker W&I	Medewerker bedrijfsvoering II	8	1,00
				Bedrijfsbureau	Sr financieel administratief medewerker zorg	Medewerker bedrijfsvoering II	8	0,90
	sr medewerker gegevensbeheer	medewerker gegevens 1	10	Bedrijfsbureau	Sr medewerker subsidiebureau	Medewerker gegevens I	10	2,00
Staf Werk en Inkomen	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				2,00
Werk 1	Accountmanager Werk begeleiding W&I	medewerker beleidsuitv 2	09	Herschikker				2,70
	administratief medewerker procesondersteuning	medewerker adm en secr 3	06	Gebiedsteam	Administratief medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker administratief en secretarieel III	6	1,89
	afdelingshoofd	manager 3	12	Herschikker				1,00
	Consulent werk	medewerker beleidsuitv 3	08	Herschikker				14,18
	coordinator profilering en matching	medewerker gegevens 1	10	Bedrijfsbureau	Coordinator klantprofilering en matching W&I	Medewerker bedrijfsvoering I	10	1,00
	sr consulent werk en inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Herschikker				1,90
Werk 2	administratief medewerker procesondersteuning	medewerker adm en secr 3	06	Gebiedsteam	Administratief medewerker procesondersteuning W&I	Medewerker administratief en secretarieel III	6	-
	Consulent werk	medewerker beleidsuitv 3	08	Herschikker				20,89
	projectontwikkelaar werk	medewerker ontwikkeling 2	11	Bedrijfsbureau	Projectontwikkelaar werk	Medewerker ontwikkeling II	11	0,60
	sr consulent werk en inkomen	medewerker beleidsuitv 2	09	Herschikker				1,80
Eindtotaal								**214,29**

Bijlage: Beslisboom plaatsingsproces

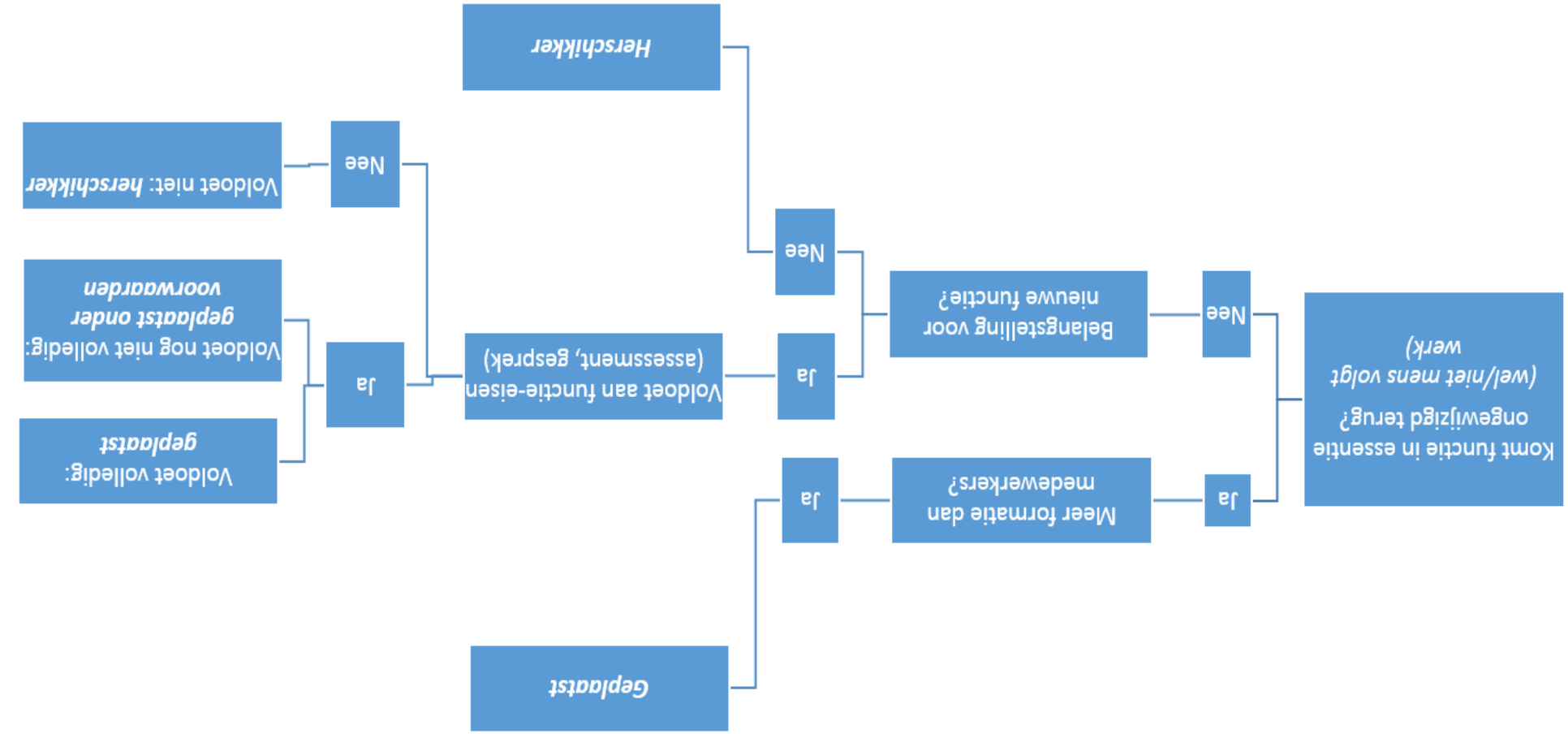

Bijlage: Gepleegde communicatie

15 april 2019
Bijeenkomst waarin alle medewerkers bijgepraat worden over de nieuwe visie en werkwijze van het cluster W&I

2 april 2019
Bijpraten clustermanager, directie en projectmanagers met delegatie OR-leden.

29 maart 2019
Medewerkersmail waarin we informeren dat op 15 april de nieuwe datum wordt voor de presentatie van het organisatieplan.

26 maart 2019
Bijpraten clustermanager en projectmanagers met delegatie OR-leden en GO-leden

21 maart 2019
Medewerkersmail waarin wordt toegelicht dat en waarom de bijeenkomst van 26 maart wordt geannuleerd.

18 maart 2019
- Bijeenkomst met ketenpartners om de concepthoofdstukken 1 tot en met 3 van het organisatieplan (en in het bijzonder hoofdstuk 3: samenwerking in de keten) te bespreken.
- Bijeenkomst met programmamanagers en bestuursadviseurs om de concepthoofdstukken 1 tot en met 3 van het organisatieplan te bespreken.

27 februari 2019
- Medewerkersmail waarin we informeren naar de belangrijkste vragen van medewerkers met het oog op de presentatie van de plannen op 26 maart. Daarnaast hebben afdelingshoofden dit ook nog geïnventariseerd bij hun mensen,

25 februari 2019
Bijpraten clustermanager en projectmanagers met delegatie OR-leden.

12 februari 2019
- Medewerkersmail. Onder andere (impliciet) aandacht naar aanleiding van commotie AEF memo

29 januari 2019
- (PowerPoint)presentatie Martine Bekamp tijdens bezoek college aan Scalabor over stand van zaken ontwikkeling W&I

28 januari 2019
Toelichting Martine Bekamp bij de brede OR-vergadering. De OR had van te voren alle stukken gekregen die ook onder de medewerkers van W&I zijn verspreid. Hierover konden vragen gesteld worden. Ook licht Martine het verdere proces toe en bespreken we samen hoe de rol van de OR in het verdere traject eruit ziet.

17 januari 2019
Bijpraten clustermanager en projectmanagers met delegatie OR-leden.

10 januari 2019:
Medewerkersbijeenkomst over de visie op de toekomstige werkwijze.

13 december - 9 januari 2019
Door MT en medewerkers is gewerkt aan een negental thema's die na de tweedaagse in december verder moesten worden uitgediept.
Voor deze stap konden medewerkers aangeven of ze mee wilden doen, denken en praten. In deze stap was ruimte voor kruisbestuiving (medewerkers van verschillende afdelingen werkten samen aan één thema)

19 december 2018:
- 2e medewerkersmail met o.a. terugblik tweedaagse Stadsvilla Sonsbeek, aankondiging bijeenkomst 10 januari 2019 en samenstelling MT
- Afspraak naar alle W&I medewerkers voor bijeenkomst over de visie op de toekomstige werkwijze op 10 januari

12 en 13 december 2018:
- Tweedaagse rond visie MT op de toekomstige werkwijze
- Een aantal W&I medewerkers heeft als kernteamlid de hele twee dagen meegedaan
- Ook iemand van de OR (Albert Anijs) heeft als kernteamlid de volledige twee dagen meegedaan
- Op dag 2 is er een medewerkersdelegatie ontvangen (ongeveer 30 mensen, minstens 2 per afdeling) als reflectiegroep.
- Daarnaast zijn (keten)partners langs geweest om te reflecteren op de visie.

11 december 2018:
Thijs van den Broek van AEF is in Arnhem aanwezig om vragen te beantwoorden van medewerkers over de foto van AEF.

10 december 2018:
De foto van AEF wordt naar alle W&I medewerkers gemaild met begeleidend schrijven van het MT.

7 december 2018:
Medewerkersmail (overschakeling nieuwsflits naar speciale mail) met daarin alle voorhanden zijnde input gedeeld + informatie over de aanstaande tweedaagse.

6 december 2018
Bijpraten clustermanager en projectmanagers met delegatie OR-leden.

4 december 2018:
Collegezaalbijeenkomst over het programma Zorg dichterbij

- Eigenlijk nog een uitloper van de WAT-fase
- Bijdragen van Ellen Krabbenborg, Sella Meijs, Gerard Fidder en Imka Broekhuijsen
- Verslag verstuurd naar de medewerkers

Oktober / november: groepsbijeenkomsten W&I

- Doel: op basis van de opgave kunnen medewerkers input aanreiken voor de toekomstige werkwijze
- Inhoud gesprekken:
    - Ruimte om terug te blikken op de bijeenkomst van 11 oktober.
    - Medewerkers krijgen de vraag 'waarin word je werk anders op basis van deze opgave t.o.v. de huidige situatie?'.
    - Op basis van de antwoorden op deze vraag in groepjes uiteen om dit nader te verkennen: wat betekent dat dan precies, waarin verschilt het van nu en wat heb je nodig om dat te kunnen doen?
    - Medewerkers krijgen de gelegenheid om ons hartenkreten en potentiële uitglijders mee te geven.
- Medewerkers krijgen de opbrengst van deze groepsbijeenkomsten per mail en krijgen nog de gelegenheid om daarop te reageren (tot en met 26 november 2018). We roepen hiervoor het mailadres weniweetwatwerkt@arnhem.nl in het leven.

15 oktober 2018:
Nieuwsflits W&I met daarin o.a. terugblik op de bijeenkomst van 11 oktober 2018

11 oktober 2018: medewerkersbijeenkomst over opgave W&I

- Doel: afronden van de WAT-fase.
- Bijeenkomst kwam in plaats van een afgeblazen bijeenkomst op 10 juli 2018
- Presentaties door Martine Bekamp, Martien Louwers (collegeakkoord), Mirjam Molenaar (programma Doorbraak naar Werk) en Thijs van den Broek (AEF)
- Verslag verstuurd naar de medewerkers

4 oktober 2018: nieuwsflits W&I
O.a. informatie over versnellingsteam en vooruitblik op bijeenkomst 11 oktober

2 oktober 2018:
Themabijeenkomst College 'werk' waarbij Martine Bekamp een toelichting op de ontwikkelingen van W&I heeft kunnen geven.

25 september 2018:
In de afgelopen maanden zijn met alle programmamanagers gesprekken gevoerd over de opgave voor het cluster W&I: de 'wat'. In het strategisch beraad worden de opbrengsten uit deze gesprekken teruggelegd bij alle betrokken programmamanagers en vraagt Martine Bekamp hoe de opdrachtgever - opdrachtnemer relatie het beste vorm gegeven kan worden. Afgesproken wordt om een opdrachtgeversoverleg in te richten.

10 september 2018:
Informeren OR in de brede OR-vergadering door Martine Bekamp op stand van zaken ontwikkeling visie en proces.

5 september 2018: nieuwsflits W&I
Daarin o.a.: Martine blijft, uitkomsten haalbaarheidsonderzoek AEF en noodzaak versnellingsteam

4 juli 2018:
Toelichting bij afdeling Werk op Doorbraak naar Werk, wijkgericht werken en de opgave van W&I. Door: Martine Bekamp, Mirjam Molenaar, Esther Jaarsma en Roland Kluskens.

Juni 2018:
Twee gesprekken per gebied - onder leiding van Nancy Willems - over de afstemming tussen wijksturing en programmasturing op het gebied van participatie. Deelnemers vanuit Beleid, W&I, Teams Leefomgeving en Sociale Wijkteams.

12 juni 2018:
Nieuwsflits W&I. Met daarin:

- Terugblik op de medewerkersbijeenkomsten
- Uitleg bij opgave voor W&I
- Planning opgave W&I

Als bijlagen is het voor W&I relevante onderdeel uit het coalitieakkoord meegestuurd en de procesplaat Doorbraak naar Werk.

22,23 en 24 mei 2018:
Groepsgesprekken door Martine Bekamp met alle W&I-medewerkers verdeeld over 8 bijeenkomsten. Inhoud gesprekken:

- Kennismaken + toelichten rol / opdracht Martine
- Gevoel krijgen bij de opgave waar W&I voor staat
- Zicht geven op wat er de komende tijd staat te gebeuren

- Ruimte bieden aan vragen en opmerkingen

21 mei 2018:
Toelichting door Martine Bekamp in OR-vergadering over de opgave waar het cluster W&I voor staat en het bijbehorende proces.

Maart 2018:

- Martine Bekamp is aangetreden als clustermanager en heeft snel daarna lunchgesprekken gevoerd met medewerkers.

Bijlage: Verder uitwerking op de werkwijze

Op twee thema's is de visie op de werkwijze al verder uitgewerkt. Hoe ziet nazorg eruit en hoe gaan we om met registratie en contactmomenten. Hieronder een korte samenvatting van beide onderwerpen.

Nazorg:

- Altijd nazorg
- Start met een exitgesprek (indien gewenst en nodig: face tot face, telefonisch of per email)
- Voor iedere inwoner is nazorg anders (maatwerk)
- Duur is maximaal een half jaar, tenzij….
- Ketenpartners worden ingezet waar nodig
- Regie op inzet ketenpartners ligt bij regisseur
- Regisseur is aanspreekpunt voor inwoner (inwoner kan altijd terecht met vragen)
- Vaste contactmomenten op initiatief van regisseur: 1 exitgesprek (face tot face) en 2 belmomenten (na 2 a 3 maanden en einde half jaar). Indien nodig of gewenst hiervan kunnen afwijken.
- Nazorgperiode eindigt met afsluiting en indien nodig vind vanuit regisseur overdracht plaats aan consulten, medewerkers en/of ketenpartners

Registratie en contactmomenten:

Hieronder de uitgangspunten die de basis vormen voor een verdere verdieping:

- De registratie is bedoeld om een voor W&I een compleet informatiebeeld van de inwoner te vormen.
- We leggen vast wat nodig is, met de focus op informatie rondom Werk en Inkomen en conform wet- en regelgeving. We werken daarvoor allemaal op een uniforme wijze in zoveel mogelijk één en hetzelfde systeem. Het liefst ook in een systeem samen met de ketenpartners.
- We registreren contactmomenten, portfolio, trajectplan, afspraken, profiel, agressiebeeld, reden uitstroom, en dit alles met een gezond boeren verstand (daarvoor gelden dan minimale standaardafspraken om monitoring mogelijk te maken).
- De regisseur en inkomensconsulent registreren ieder zelf na elk contactmoment/mutatie.
- Het registratiesysteem is ondersteunend aan het werk van regisseurs en consulenten W&I. Daarnaast registreren we om te voldoen aan de wettelijke of subsidieverplichtingen.
- Het systeem helpt de regisseur en consulenten met een signaalfunctie. Tevens is er plek voor signalen van partners.

De opgave en koers voor W&I

Vandaag

Martine Bekamp

Wat is de opgave waar we (de komende vier jaar) voor staan en welke koers wordt van ons verwacht?

Martien Louwers

- Kennismaking
- De ambitie van het college

Martien Louwers

Ik geloof dat je van een dubbeltje een kwartje kan maken en dat opleiding en werk mensen kunnen emanciperen. Zelf ben ik een alleenstaande werkende moeder. Net als mijn moeder. Mijn oma daarentegen heeft de basisschool nooit afgemaakt. Ze heeft er alles aan gedaan om ervoor te zorgen dat mijn moeder wel kon gaan studeren. En dat is haar gelukt.

Voor de ambitie van het college (meer mensen naar betaald werk en meer mensen minder afhankelijk van een uitkering) ga ik even terug naar de collegeonderhandelingen afgelopen voorjaar. Daar kwamen allerlei onderwerpen ter tafel. Opvallend was dat werkgelegenheid door iedereen werd genoemd. Het is ook het eerste hoofdstuk van ons coalitieakkoord geworden. En dat het belang van het thema werk buiten kijf staat werd gisteravond nog eens onderstreept in de begrotingsraad: er was geen enkele vraag over.

Nu is hét moment om meer Arnhemmers aan betaald werk te helpen. De economie is ‘booming’ en werkgevers kloppen bij ons aan om mensen. Letterlijk, tijdens de collegeonderhandelingen. We hebben daar dan ook 2,5 miljoen euro extra voor uitgetrokken.

We hebben bij onze ambitie concrete getallen genoemd: Naar de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand en daar bovenop nog eens minstens 500 Arnhemmers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt naar werk. Getallen noemen is spannend, want daar kun je als wethouder op afgerekend worden. Toch geloof ik dat de ambitie realistisch is. Pittig maar realistisch.

Als college hebben we ook gezegd dat als we in mensen investeren we dan ook iets van hen terug verwachten. Wederkerigheid dus.

Op papier klinkt het allemaal mooi, maar jullie zijn het die aan de slag gaan met onze ambitie. Ik leer jullie graag beter kennen en wil dat jullie mij beter leren kennen. Ik kom graag af en toe langs en ga binnenkort ook de klantreis maken.

Ik heb er veel zin in om met deze belangrijke ambitie aan de slag te gaan. Hopelijk jullie ook.

De ambitie samengevat

Over vier jaar:

1. Hebben er meer Arnhemmers betaald werk

2. Zijn er meer Arnhemmers minder afhankelijk van een uitkering

3. Is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Zijn er vragen aan de wethouder?

Vragen aan Martien Louwers

Gaat het college iets doen aan het creëren van (laaggeschoolde) werkgelegenheid in Arnhem, want die is er te weinig waardoor het moeilijk is de opgave te realiseren?
Ik vraag me af of er een gebrek aan werkgelegenheid is, want er zijn een heleboel vacatures. We moeten denk ik vooral het gesprek aan om vacatures passend te maken, maar ook om werkgevers te inspireren om passende banen te creëren. En aan jullie is het de taak om de talenten van de Arnhemmers in de bijstand te ontwikkelen. Ook al zijn daar veel stapjes voor nodig. Verder hebben we als college het beleid dat we de rode loper uitrollen voor iedere werkgever die in Arnhem aanklopt. Daar is de wethouder Economische zaken druk mee (jullie zouden ook hem een keer moeten ontmoeten), maar ook onze burgemeester. (**Mirjam Molenaar:** Terugkomend op de vraag of er niet te weinig werk is in Arnhem voor de opgave. Afgelopen jaar waren er 25.000 vacatures in onze regio, waarvan 11.000 op lager niveau. Vacatures zijn dus niet het probleem, wel het bij elkaar brengen van werkgevers en kandidaat-werknemers. **Martine Bekamp**: werkgevers vragen ons om mensen en zeggen geschoold hoeven ze niet te zijn dat doen we zelf wel).

Wat ga je zelf doen om de ambitie waar te maken?
Ik ga alles doen wat jullie nodig hebben. In Den Haag als dat nodig is, bij werkgevers, etcetera.

Als we ideeën hebben over het realiseren van de opgave, wat kunnen we dan doen?
Ideeën, graag. Sterker nog, jullie gaan bedenken hoe je de opgave het beste kunt realiseren. Daar is ook extra geld voor. En als jullie iets goed hebben, dan ga ik daar voor staan. (**Martine Bekamp**: met het invullen van de ‘hoe’ gaan we de komende tijd aan de slag. Dat is de volgende fase)

Ik maak me zorgen om de samenwerking in de keten. Een deel van de populatie wordt nu niet goed bediend. Heeft de politiek daar invloed op?

Ik ben naast wethouder werk en inkomen ook wethouder wijkgericht werk en schuldhulpverlening. Ik kan daarmee de samenhang in de gaten houden. Zo zou ik het bijvoorbeeld mooi vinden om niet eerst iemands schulden op te lossen en daarna pas naar werk te kijken, maar dat meteen mee te nemen. Hetzelfde met zorg.

(**Martine Bekamp**: één van onze denkrichtingen is om meer integraal te werken, zodat inkomen, werk en zorg tegelijkertijd gespreksonderwerp zijn).

Jongeren hebben veel potentie, maar zijn vaak nog niet aan werk toe. Ik hoop niet dat we de jongeren gaan verwaarlozen door de nadruk die er nu op de ambitie ligt om mensen naar werk te helpen.

Zeker niet. Jongeren zijn een speerpunt in het coalitieakkoord. Daar komt bij dat het niet alleen de opgave is om Arnhemmers uit de bijstand te krijgen, maar dat het net zo belangrijk is om te voorkomen dat Arnhemmers in de bijstand raken. En bij dat laatste is het van belang om zeker in jongeren te investeren. Ook daar kan die 2,5 miljoen extra voor ingezet worden.

De ambitie in cijfers

Mirjam Molenaar: programmamanager Doorbraak naar Werk

Over vier jaar:

- Zitten we op de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand
- Hebben we ook nog eens minstens 500 Arnhemmers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gekregen

We hebben de ambitie door AEF laten onderzoeken:

✓ Is het haalbaar?

✓ Wat is er voor nodig?

Mirjam Molenaar

We hebben het binnen de gemeente zo georganiseerd dat de ambities van het college worden vertaald in programma's – in dit geval naar het programma Doorbraak naar Werk - en dat die programma's weer worden vertaald naar de uitvoering. Naar jullie werk dus.

Over de ambitie. We weten dat niet iedereen in de bijstand aan betaald werk toe zal komen. Maar het is wel belangrijk om betaald werk als ambitie te hanteren. Meer mensen, minder afhankelijk van inkomensondersteuning kan ook deeltijdwerk zijn. Belangrijk is dat de vraag naar het best passend werk voor iemand een voortdurend proces is en blijft. Wat is nú het best passend en wat kan dat op termijn zijn.

Met de door het college geformuleerde ambitie zeggen we ook dat we Arnhem duurzaam in een andere positie willen brengen, op een andere – betere – plek in de landelijke lijstjes. Iets dat ook wel moet, want we krijgen structureel minder geld dan we uitgeven.

Voor de zekerheid hebben we AEF gevraagd om de haalbaarheid van onze ambitie nog eens te onderzoeken.

Vragen aan Mirjam Molenaar:

Er zijn zoveel veranderingen, zoveel namen. Het duizelt me. Ik weet niet wie wat doet. Bovendien zien we de beleidsmensen zo weinig, terwijl ze wel over ons werk schrijven en we zoveel ideeën hebben. Dat is een gemiste kans. Er zou veel integraler gewerkt moeten worden tussen beleid en uitvoering.

Als beleid praten we veel met jullie, maar dat kan niet met iedereen. Aan de onbekendheid gaan we wat doen. En schroom omgekeerd ook niet om ons uit te nodigen.

Onderzoek naar de haalbaarheid van de Arnhemse ambitie

Thijs van den Broek, onderzoeker AEF

Andersson Elffers Felix (AEF)

AEF

- Organisatieadviesbureau voor de publieke sector
- Opdrachtgevers: gemeenten, ministeries, politie, openbaar vervoersbedrijven, verzekeraars
- Sociaal domein grootste tak van sport
- Vergelijkbare opdrachten in Breda, Eindhoven en Groningen, Divosa, verschillende ministeries

Thijs van den Broek

- Brede ervaring in heel sociaal domein (Wmo, jeugd, Werk en Inkomen)
- Projectleider haalbaarheidsonderzoek
- Samen met Ingrid Oomes

Thijs van den Broek (AEF)

De vraag die wij ons gesteld hebben is of de potentie er is om de Arnhemse ambitie te halen. Een ambitie moet niet te hoog, maar ook niet te laag zijn. Punt is echter dat je achteraf pas weet of een ambitie gehaald is. Vooraf kun je wel kijken of de ambitie gehaald moet kunnen worden. En het antwoord daarop is ‘ja’. Maar dan moeten wel alle zeilen bijgezet worden en nieuwe wegen bewandeld worden.

De Arnhemse ambitie is niet uitzonderlijk. Met andere woorden; Arnhem maakt zich zeker niet belachelijk met het formuleren van deze ambitie.

De Arnhemse ambitie komt overeen met de groep kansrijken in jullie bestand. Wat niet wil zeggen dat je alleen maar in die groep moet investeren.

Zie het vooral als een ketenvraagstuk en gebruik de ambitie goed. Het is een mooie kans om een samengevoel te creëren.

Haalbaarheid van de ambitie

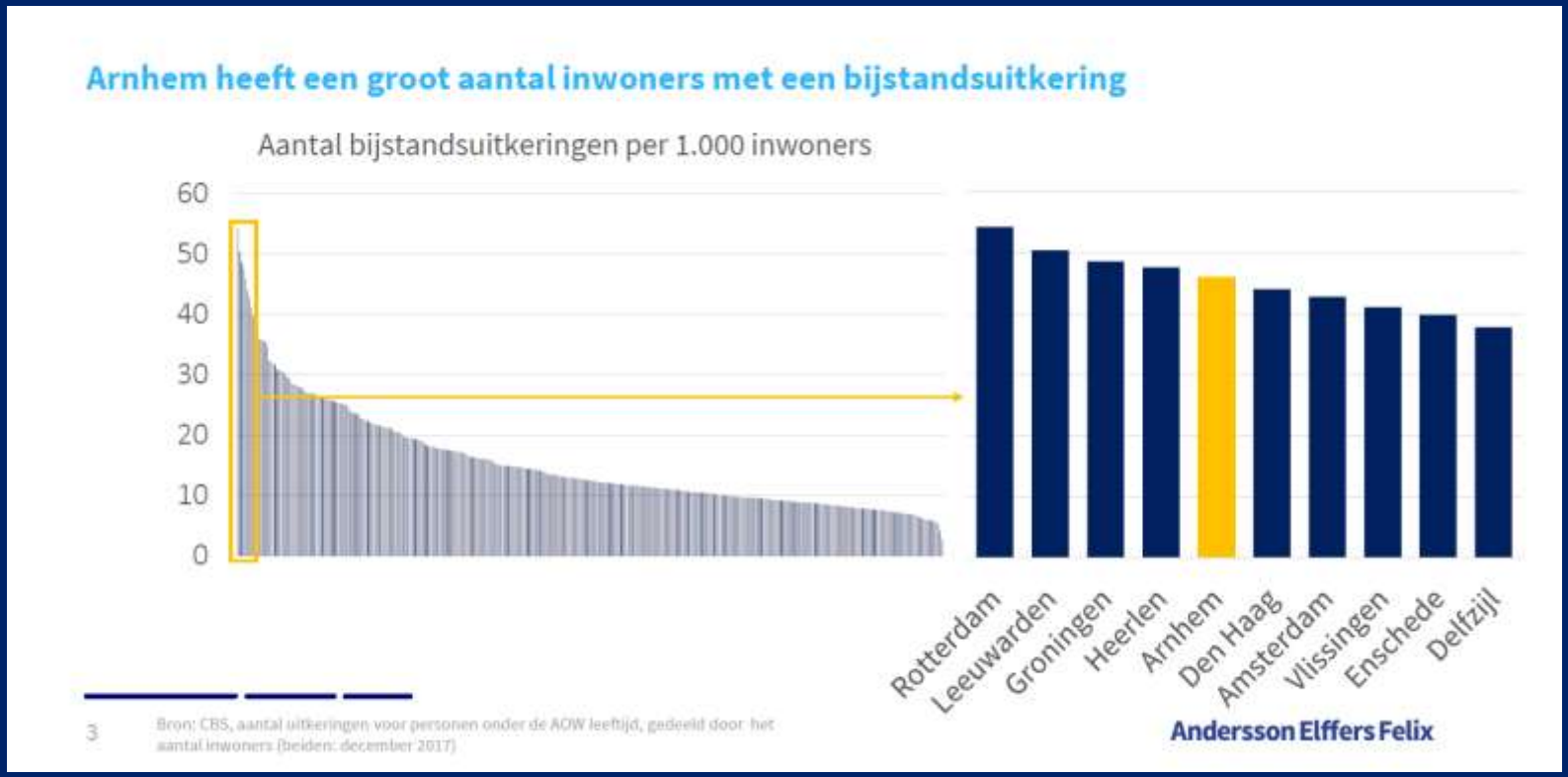

Haalbaarheid

Ambitie & vraag aan AEF

Ambitie

Ambitie om komende vier jaar aantal inwoners in de bijstand terug te dringen:

- volgen van de landelijke trend (± 100)
- Daarbovenop nog eens 500 extra

Vragen aan AEF

1. Is de ambitie haalbaar?
2. Welke haken en ogen zitten er aan formulering?
3. Wat zijn randvoorwaarden om deze te kunnen halen?

Andersson Elffers Felix

Gemeente Arnhem

Haalbaarheid

Vanuit 4 verschillende perspectieven

1. Interviews met medewerkers over draagvlak

2. Historische vergelijking van Arnhem met Nederland

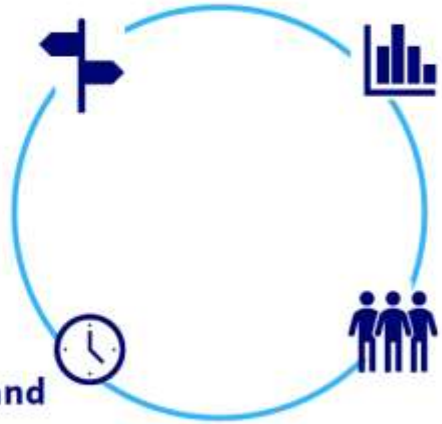

3. Vergelijking met andere gemeenten

4. Analyse van de bijstandspopulatie in Arnhem

Haalbaarheid

2. Historische vergelijking van Arnhem met Nederland

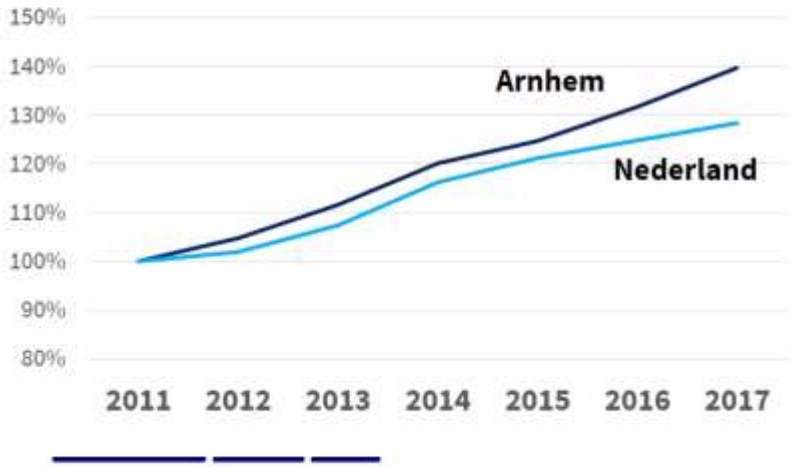

7 Bron: CBS, aantal bijstandsuitkeringen in januari van het betreffende jaar / aantal in januari 2011

Conclusie perspectief 2

De afgelopen jaren is het aantal bijstandsuitkeringen in Arnhem harder gestegen dan het Nederlandse gemiddelde.

N.B. Dit zegt weinig over of de effectiviteit van de Arnhemse werkwijze: externe factoren in het spel.

Andersson Elffers Felix

Haalbaarheid

3. Vergelijking met andere gemeenten

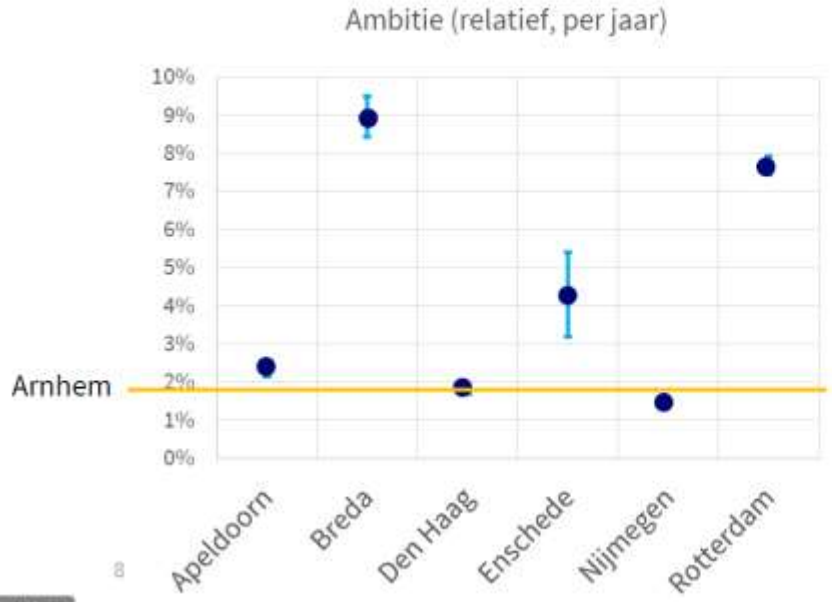

Conclusie perspectief 3

Er zijn vergelijkbare gemeenten die afgelopen jaren een hogere ambitie hadden.

N.B. Dit zegt niks over of de ambitie gehaald is.

8

Andersson Elffers Felix

Haalbaarheid van de ambitie

4. Analyse van de bijstandspopulatie in Arnhem

Benodigde uitstroom vs omvang groepen in populatie

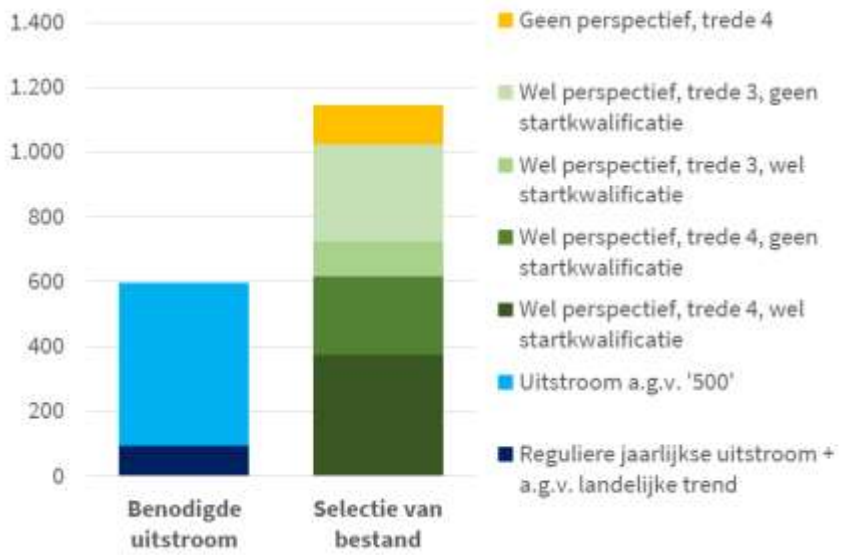

Conclusie perspectief 4

De omvang van de gemeentelijke ambitie is vergelijkbaar met die van een groot deel van de meest kansrijke groepen.

N.B. Dit zegt niet dat je je (alleen) op deze groepen moet richten.

Andersson Elffers Felix

Haalbaarheid van de ambitie

Zijn er vragen aan AEF?

Vragen aan Thijs:

Welke tips heb je om de opgave te realiseren?
Belangrijke randvoorwaarden zijn een goede samenwerking in de keten en een wijkgerichte aanpak.

Heb je gekeken naar de hoeveelheid beschikbare vacatures?
Geïnterviewden zeggen dat de opgave kwantitatief moet kunnen, maar dat het vooral een ‘matchingsvraagstuk’ is.

Martine Bekamp:
We hebben AEF (Thijs) inmiddels een vervolgopdracht gegeven. Namelijk om te kijken naar de vraag hoe we het nu doen. Dat is géén beoordeling van ons werk, maar een manier om onze uitgangssituatie in kaart te brengen. Op basis daarvan kunnen wij aan de slag met de ‘hoe-vraag’. AEF gaat die informatie bij ons ophalen.

Uitgangspunten voor het realiseren van de opgave

Mirjam Molenaar

1. We zetten maximaal in op **voorkomen** (van werkloosheid en inkomensafhankelijkheid)
2. We gaan **naast de Arnhemmer** staan
3. We bieden **perspectief**
4. We zetten in op **inclusief werk**
5. We tonen aan dat **werken loont**
6. **Samen** staan we sterk
7. We gaan **slimmer** sturen en monitoren

Mirjam Molenaar:

Ad 1. We zetten maximaal in op voorkomen (van werkloosheid en inkomensafhankelijkheid)

Jullie doen hier al veel aan. Bijvoorbeeld Bemiddelen aan de poort en de jongerenaanpak. Het gaat nu vooral om de vraag of we over de hele linie het juiste doen én welke groepen we aan zien komen. Mede vanuit het programma Zorg Dichterbij gaan we ook de preventie intensiveren; voorkomen dat mensen in financiële problemen raken.

Ad 2. We gaan naast de Arnhemmer staan

Kijken, denken en werken vanuit de leefwereld en leefomgeving van de Arnhemmer is dé beweging in Arnhem. Dat heeft het nieuwe college weer eens bevestigd. We willen in de volle breedte naast de Arnhemmer gaan staan en kijken wat er op álle leefgebieden nodig is. Integraal dus. Wat vraagt het van W&I, wat van de sociale wijkteams, wat van anderen. Maar we doen dat wel op basis van wederkerigheid. We maken afspraken met elkaar en die komen we na. Van beide kanten. Samengevat:

- We werken zo dicht mogelijk vanuit de leefomgeving van de Arnhemmers
- Vanuit een integrale aanpak
- We gaan er op af, zoeken mensen op en kijken wat nodig is (‘mijn plan, ons plan’: wederkerigheid)
- We nemen belemmeringen weg
- En doen dit in samenwerking met de Teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams

Ad 3. We bieden perspectief

Er is een trits partijen waar we mee samenwerken: Het Werkgevers Service Punt, Scalabor en het Centrum voor Activerend Werk. Dat zijn de partijen die ons helpen bij het bieden aan perspectief aan Arnhemmers in de bijstand.

Ad 4. We zetten in op inclusief werk

Bij het stimuleren van werkgevers om meer kans te bieden aan Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt betrekken we onze wethouder economische zaken Jan van Dellen en we zijn bezig om onze afdeling economische zaken en het Werkgevers Service Punt meer aan elkaar te koppelen.

Ad 5. We tonen aan de werken loont

Dat is een belangrijk en spannend uitgangspunt. Ook politiek. We zijn nu bezig met een voorstel dat deeltijdwerken lonend moet maken. Wat overigens niet hetzelfde is als bijverdienen in de bijstand. Zorgen dat werken loont betekent ook dat we alles inzetten op het voorkomen en bestrijden van armoede en schulden.

Ad 6. Samen staan we sterk

De arbeidsmarkt houdt niet op bij onze gemeentegrenzen. Daarom zoeken we de samenwerking met de regio. En met Den Haag.

Ad 7. We gaan slimmer sturen en monitoren

We moeten veel beter worden in kijken naar wat we teweeg brengen. De vraag wat onze inspanning oplevert moeten we breed gaan zien. Voor het hele sociale domein. En we moeten weer terug naar de bedoeling en eenvoud in plaats van regels en procedures. Waar is het ook al weer om te doen en wat zegt ons gezond verstand?

Wat is belangrijk

- We werken vanuit vertrouwen en wederkerigheid
- We zien een vraag naar inkomensondersteuning als een vraag naar werk, een uitkering als een investering naar werk en Arnhemmers in de bijstand als kandidaat-werknemers
- We werken vanuit de bedoeling, op basis van gezond verstand en gaan voor eenvoud.

Onze boodschap

Aan de Arnhemmers:

- Tegenover het recht op loon of een uitkering staat de verantwoordelijkheid om je naar vermogen te ontwikkelen om naar vermogen te participeren.

Aan werkgevers:

- Tegenover de adequate invulling van je personeelsvraag staat de verantwoordelijkheid om te investeren in je werknemers, bied je kansen aan kwetsbare groepen en span je je in om hun talenten te benutten.

Het W&I van de toekomst:

DOET WAT NODIG IS EN WEET WAT WERKT

- Als het gaat om het voorkomen dat Arnhemmers niet aan werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning
- Als het gaat om het bieden van perspectief op werk en economische zelfstandigheid
- Als het gaat om een mensgerichte benadering van Arnhemmers met een ondersteuningsvraag
- Als het gaat om samenwerking. Met de wijken en wijkteams, met netwerkpartners, met ketenpartners rondom de participatiewet

Zijn er vragen over Mirjam’s verhaal?

Vragen aan Mirjam Molenaar

Het minimabeleid zit niet in het verhaal

Het minimabeleid zit in het spoor dat werken moet lonen. Het gaat over werkende armen. Belangrijk is de vraag wat deze mensen tegenkomen en wat we daaraan kunnen doen. Daar gaan we induiken.

Hoe is het aantal van 500 Arnhemmers extra uit de bijstand tot stand gekomen?

We hadden een aantal scenario's voor dat aantal. Wat we in ieder geval willen is dat het aantal ons als stad in een andere – betere – positie op de landelijke lijstjes brengt en dat het aantal haalbaar is. We hebben liever een ambitie die we halen. Dan hebben we namelijk iets te vieren en kunnen we de ambitie zelfs verhogen. Bij 500 denken we dat dat het geval is.

Privacy is vaak een belemmering voor samenwerking.

Daar gaan we zeker mee aan de slag

Door de jaren heen is het beleid nogal eens veranderd. Nu wordt er weer een andere benadering van inwoners gevraagd. Hoe gaan jullie ons daar bij helpen?

Zoals de wethouder al zei is het aan jullie om aan te geven wat je nodig hebt en dan gaan we zowel bestuurlijk als vanuit beleid daar voor staan. (**Martine Bekamp**: bij het uitwerken van de vraag HOE wij de opgave gaan waarmaken, staan we zeker ook stil bij de vraag wat daar voor nodig is. Dat leggen we vervolgens terug bij onze opdrachtgevers).

Het vervolg

Martine Bekamp

½ oktober - ½ december: visie op onze werkwijze

We formuleren samen (en met hulp van AEF en onze partners) een heldere visie op de vraag hoe W&I het beste kan bijdragen en werken aan haar opgave, binnen de kaders die ons zijn meegegeven.

½ december - eind januari: organisatie- en implementatieplan

Wat betekent de toekomstvisie voor de organisatie van het cluster en hoe gaan we daar naar toe werken?

Denk aan:
- Werkwijze & randvoorwaarden
- Cultuur & formatie
- Structuur & positionering

Martine Bekamp:

Ik hoor wel eens in de wandelgangen dat er van alles bepaald is als het gaat om de toekomst van W&I. Dat is absoluut niet zo. Wat wel vast ligt is de opgave die het college voor ons geformuleerd heeft en een aantal uitgangspunten zoals die door Mirjam Molenaar zijn geformuleerd. Bijvoorbeeld dat we naast de Arnhemmer gaan staan en integraal gaan werken. Maar hoe we dat gaan doen (bijvoorbeeld als generalist of specialist) en wat we daar voor nodig hebben is aan ons. Daar gaan we het over hebben in de periode tot ongeveer half december. Dat doen we deels weer via kringgesprekken, maar ook door ons met een delegatie van jullie (en andere partners) twee dagen terug te trekken op de hei.

Ik vind structuur en organisatie het minst belangrijke onderdeel van de vraag hoe we de Arnhemse ambitie het beste waar kunnen maken. Veel belangrijker is de werkwijze, de cultuur en de houding en het gedrag die daar bij passen. Als we concluderen dat we de ambitie het beste waar kunnen maken binnen de huidige structuur dan is dat prima. Maar als blijkt dat de structuur aangepast moet worden, dan moeten we daar ook niet voor schuwen.

Vraag: Wat betekent dit alles voor het team statushouders. Er is budget geregeld tot het eind van dit jaar, terwijl de gemeente vanaf 2020 verantwoordelijk wordt voor inburgering.. Hoe gaat het verder?

Dat statushouders een belangrijke doelgroep zijn staat buiten kijf. Hoe het verder gaat met het team statushouders is aan onze opdrachtgevers. We zijn daar momenteel over met ze in gesprek. Daar komen we op terug.

Zijn er vragen over het vervolg?

Vragen aan Martine Bekamp:

Een volgende keer willen we er ook graag mensen van de sociale wijkteams bij. We weten niet goed wat die doen en wat de Teams Leefomgeving doen.

Goed idee. Dat is belangrijk. In sommige wijken speelt er namelijk bij 50% van de bijstandspopulatie ook een schuldenprobleem. We gaan zorgen dat er een betere koppeling met de sociale wijkteams komt.

Werk & Inkomen

Doet wat nodig is en weet wat werkt

Terugblik op de tweedaagse over de visie op de toekomstige werkwijze van W&I

De tweedaagse

Het MT ontving half december vertegenwoordigers van onze inwoners, de wijken, werkgevers, partnersorganisaties en ons eigen cluster om te reflecteren op de visie. Dat deden we aan de hand van twee schetsen: wat maakt de inwoner mee en wat gebeurt er achter de schermen.

Doen wat nodig is & weten wat werkt

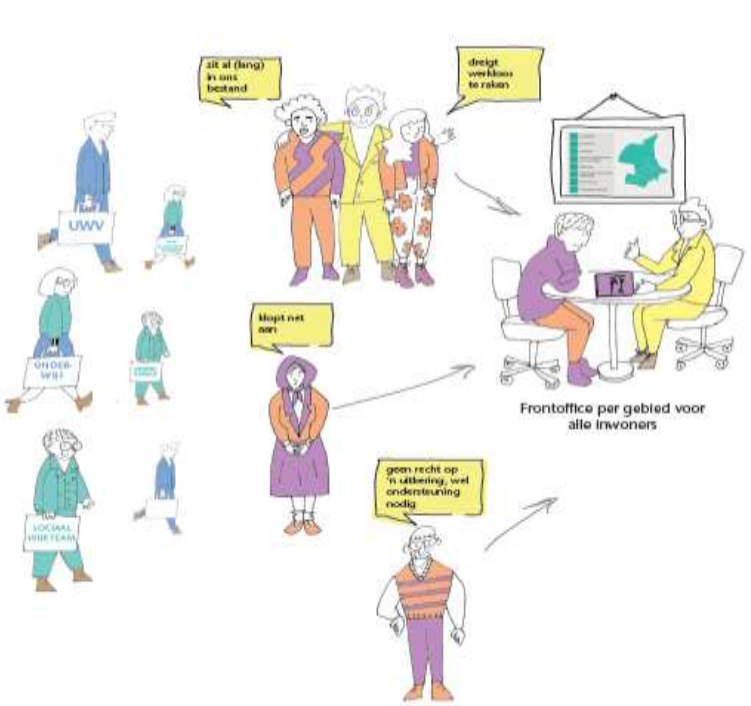

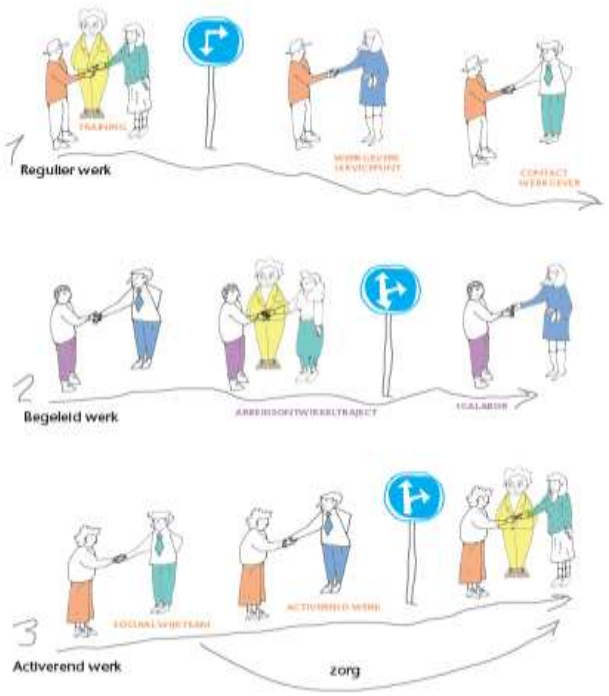

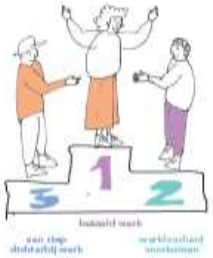

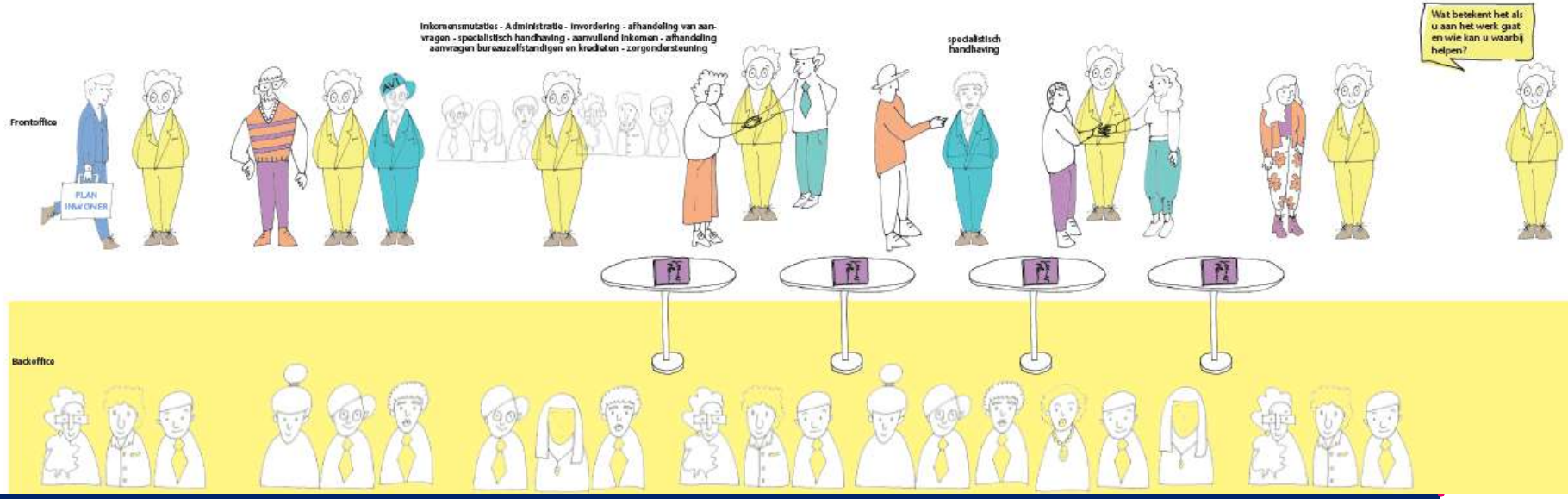

Algemene reactie reflectiegroepen

De bezoekers:

- Waardeerden de uitnodiging en aanpak zeer
- Vonden de visie logisch en werden blij van de elementen de inwoner centraal, 1 plan, regie, integraal werken, samenwerken en nazorg
- Zijn benieuwd naar de concrete uitwerking en praktische vertaling

Reflecties van de bezoekers - 1

Ketenpartners:

- Samenwerken (over de organisaties heen) = elkaar zien
- De keten moet sluitend zijn
- Hanteer eenzelfde focus binnen de hele keten

De wijk:

- Perspectief van de inwoner = leidend. Niet regels en kaders
- Werk als een tandem. De ene keer stuurt de één, dan de ander
- Door elkaar te kennen, kun je beter samenwerken
- Creëer een gevoel van gezamenlijkheid (een gezamenlijke focus)

De inwoner:

- Idealiter is de inwoner regisseur.
- Keten- en procesdenken moet relatiedenken worden.
- Participatie is het uitgangspunt
- Hoe vinden we de inwoner en hoe vindt de inwoner ons?

Reflecties - 2

De werkgever:

- Goede kennis van de inwoner en eerlijke, heldere overdracht
- Samenwerken aan een duurzame plaatsing. Nazorg samen oppakken.
- Wordt de regisseur niet een schaap met vijf poten (caseload)

De medewerkers:

- Goede basis om op verder te bouwen
- Hoe omgaan met bijzondere doelgroepen?
- Uitdiepen regisseursrol
- Hoe invullen / inrichten backoffice?
- Iedereen binnen W&I eenzelfde focus. Wat wordt mijn rol in onze gezamenlijke focus?
- Vraag: wat wel en niet wijkgericht?
- Hoe samenwerken met partners?

Reactie opdrachtgevers

Onze opdrachtgevers (wethouder, directie, programmamanagers, Sociale wijkteams, Teams Leefomgeving) en de bestuurders van onze ketenpartners:

- Hadden complimenten voor de visie en de stip op de horizon die daarmee is gezet
- Zijn blij met de focus en de rode draden
- Adviseren om de visie nu te koppelen aan de opgave en te behalen resultaten
- Roepen op om niet alles tot in detail uit te werken, maar te beginnen en werkenderwijs te leren en verfijnen

De toekomstige werkwijze van Werk & Inkomen

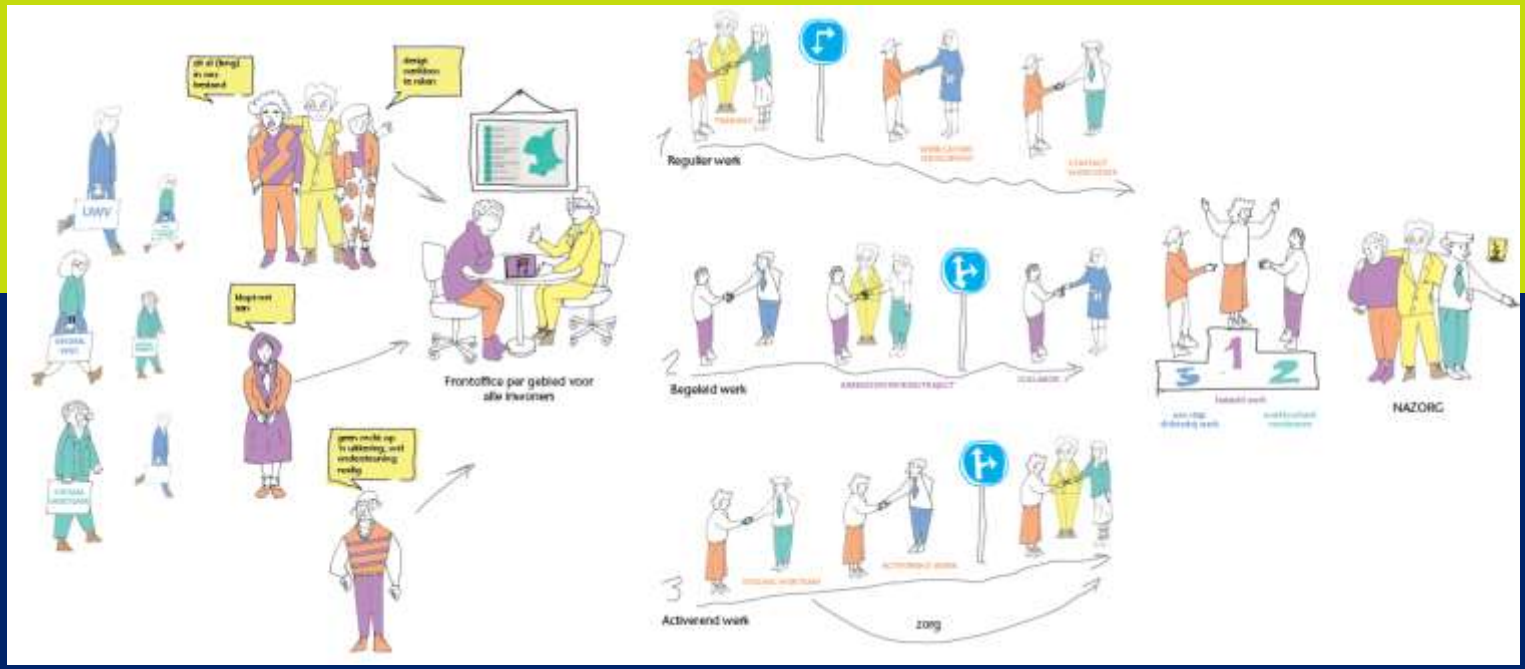

Bijeenkomst 10 januari 2019

Programma

Martine Bekamp

Wat mag je vandaag verwachten?

- Kennismaking met onze nieuwe MT-leden
- Terugblikken op de tweedaagse van december
- Kennismaking met de visie op de toekomstige werkwijze van W&I
- Jullie hulp bij het afronden van die visie
- Een vooruitblik op het vervolg

Nieuwe MT-leden

Jolanda Willems
Inkomen (a.i.)

Jos Hartman
Werk (a.i.)

Nicolette Hagen
Handhaving (a.i.)

Daarmee ziet het MT er momenteel als volgt uit:

- Anouk van Strien — Bureau zelfstandigen en administratie
- Bas van den Berg — Inkomen aanvragen
- Hellen Mouws — Werk
- Jolanda Willems — Inkomen bestanden
- Jos Hartman — Werk
- Kim van Dijk — Invordering
- Maaike Hulshoff — Aanvullend inkomen
- Martine Bekamp — Clustermanager
- Mieke Douwstra — Ondersteuning sociaal domein
- Nicolette Hagen — Handhaving

Terugblik op de tweedaagse

Esther Bruggink & Stefanie Kobus

Half december heeft het MT samen met een kernteam van medewerkers van W&I, beleid, bedrijfsvoering en de OR twee dagen lang met tal van ‘stakeholders’ nagedacht over de toekomstige werkwijze van W&I. Vandaag presenteren we de uitkomst daarvan. Esther Bruggink en Stefanie Kobus waren bij de tweedaagse en blikken kort terug:

Stefanie: *“Ik werk al een tijd bij de gemeente, maar heb nog nooit zo’n proces meegemaakt. Ik zie veel terug van bijvoorbeeld het MDT en de proeftuinen. Dus dat is niet voor niks. Wat me van de tweedaagse het meest is bijgebleven is een opmerking van de adviesraad werk en inkomen. Zij zijn vóór regie voeren op de inwoner, maar waarschuwen voor pappen en nathouden. Dat is een onderwerp, een dilemma, dat ons zelf ook bezighoudt.”*

Esther: *“Ik heb al de nodige reorganisaties meegemaakt, maar nu wordt alle feedback goed meegenomen. De tweedaagse was pittig, maar had de goede energie. De bezoekers konden zich over het algemeen vinden in onze ideeën. Wat me is bijgebleven? De vraag hoe we het makkelijker maken voor de inwoner én voor onszelf.”*

Nota bene: een uitgebreider verslag van de tweedaagse wordt apart beschikbaar gesteld

Waar staan we?

Martine Bekamp

- We zijn het traject begonnen met het uit elkaar trekken van de WAT (wat is de opgave van W&I) en het HOE (hoe gaan we die opgave realiseren).
- De WAT wordt immers vooral door anderen voor ons bepaald (college, programmamanagers, wijken). Over de vraag HOE we die opgave het beste kunnen realiseren gaan we zelf.
- Voor de HOE ligt nu een visie.

Nog even onze opgave in herinnering roepend

Martine Bekamp

Over vier jaar:

1. Hebben er meer Arnhemmers betaald werk
2. Zijn er meer Arnhemmers minder afhankelijk van een uitkering

Concreet is dit in het coalitieakkoord als volgt vertaald:

- Over vier jaar zitten we op de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand
- En hebben we daar bovenop nog eens 500 Arnhemmers extra aan het werk gekregen

We zijn met de verzamelde input gaan nadenken over de ideale werkwijze en hanteerden daarbij de volgende uitgangspunten:

Martine Bekamp

- De inwoner centraal
- Dichtbij de leefwereld van de inwoner
- Integraal kijken naar de inwoner
- Maatwerk
- We zijn onderdeel van een keten
- We nemen een regierol op participatie
- Tijdig en rechtmatig verstrekken van uitkeringen
- Onze opgave moet gehaald worden

Het W&I van de toekomst heeft focus

Hellen Mouws

- De focus van Werk & Inkomen is Arnhemmers naar (betaald) werk helpen.
- We zien een vraag naar inkomensondersteuning als een vraag naar werk, een uitkering als een investering naar werk en iemand in de bijstand als een kandidaat-werknemer.
- Door deze focus ontstaat er een heldere en eenduidige benadering van onze inwoners.
- Centraal in ons contact met de inwoner staat de vraag: *"Hoe kunnen we je naar (betaald) werk helpen? En wat staat er tussen jou en werk in?"*

Het W&I van de toekomst kent één benadering voor alle inwoners

Hellen Mouws

We benaderen alle inwoners op eenzelfde manier. Of iemand nou werkeloos dreigt te worden, bij ons aanklopt voor een uitkering of al enige tijd in ons bestand zit:

- We gaan om tafel zitten (bij voorkeur samen met andere betrokken partijen) voor een persoonlijk gesprek.
- Doel van dat gesprek: in beeld brengen wat iemands afstand tot (betaald) werk is, welke belemmeringen er zijn, wat iemand zelf kan doen en wat wij kunnen doen.
- We laten de werk- en inkomenskant (doelmatigheid en rechtmatigheid) parallel aan elkaar lopen in plaats van na elkaar.
- Eén iemand houdt de betreffende inwoner van begin tot eind in de gaten: houdt de regie over iemands traject (wat niet betekent dat de inwoner alleen met deze persoon contact heeft).
- Met iedere klant maken we een (dynamisch) persoonlijk plan waarin wederzijdse afspraken worden vastgelegd.
- We houden de lijnen met de inwoner kort en hebben intensief contact.

GEMEENTE Arnhem

Het W&I van de toekomst biedt verschillende ‘reizen’

Hellen Mouws

- De start bij W&I is voor alle inwoners hetzelfde, maar welke ‘reis’ de inwoner vervolgens maakt is afhankelijk van diens afstand tot de arbeidsmarkt, specifieke belemmeringen en benodigdheden.
- Tijdens die klantreis wordt samengewerkt met die netwerkpartners die nodig zijn: van onderwijs, UWV, vluchtelingenwerk en uitzendbureaus tot welzijnsorganisaties en wijkteams.
- Concrete stappen naar werk worden altijd via een van de ketenpartners gezet: Activerend Werk, Scalabor en het Werkgevers Service Punt. Natuurlijk kan een inwoner ook zelf stappen ondernemen.
- Voor alle 'reizen' komt een sluitende aanpak. En voor alle reizen geldt dat werk loont.
- W&I levert (samen met andere betrokken partijen) altijd nazorg.

Het W&I van de toekomst werkt met een frontoffice, een backoffice en een staf

Hellen Mouws

- Om dicht bij en op de inwoner te zitten en om regie te kunnen voeren gaat W&I werken met een frontoffice en backoffice.
- We gaan de frontoffice gebiedsgericht inrichten (conform de indeling van de Sociale wijkteams en Teams leefomgeving).
- We zoeken nog uit of en hoe we ook de backoffice wijkgericht organiseren.
- Naast de front- en backoffice komt er een staf ter ondersteuning van het MT.
- Die staf gaat zich ondermeer bezighouden met ondersteunende systemen, monitoring, implementatie van nieuwe wet- en regelgeving en de link met beleid.

W&I van de toekomst

Frontoffice

Hellen Mouws

- De frontoffice is er voor alle inwoners.
- In de frontoffice werken regisseurs. Zij doen de intake op werk én inkomen, maken samen met een inwoner een plan en houden de hele tijd de regie.
- De regisseurs voeren regie op de inwoner, niet op de backoffice.
- De regisseurs schakelen specialisten van de backoffice en netwerk- en ketenpartners in.
- De regisseurs kennen de betreffende inwoners van haver tot gort en zijn gespecialiseerd in gesprekstechnieken.
- De regisseurs kennen het participatielandschap op hun duimpje en werken hier mee samen.

W&I van de toekomst

Backoffice

Hellen Mouws

De backoffice:

- Herbergt onze specialismen en specialisten
- Werkt voor de klantreizen én heeft zelfstandige taken
- Kan ook klantcontacten hebben
- Stelt de inwoner centraal en bekijkt die integraal

Nota bene

We zijn nog niet gelukkig met een aantal termen als:

- Frontoffice en Backoffice
- Regisseur en regie
- Generalisten en specialisten

Mocht je een beter alternatief hebben, laat het ons dan weten via weniweetwatwerkt@arnhem.nl

Tijdens de tweedaagse in december voerden we het gesprek over onze visie aan de hand van twee tekeningen (die eigenlijk onder elkaar gezien moeten worden). De platen zijn nog niet 'af'

Mieke Douwstra

WERK & INKOMEN DOET WAT NODIG IS EN WEET WAT WERKT:
DE KLANTREIS

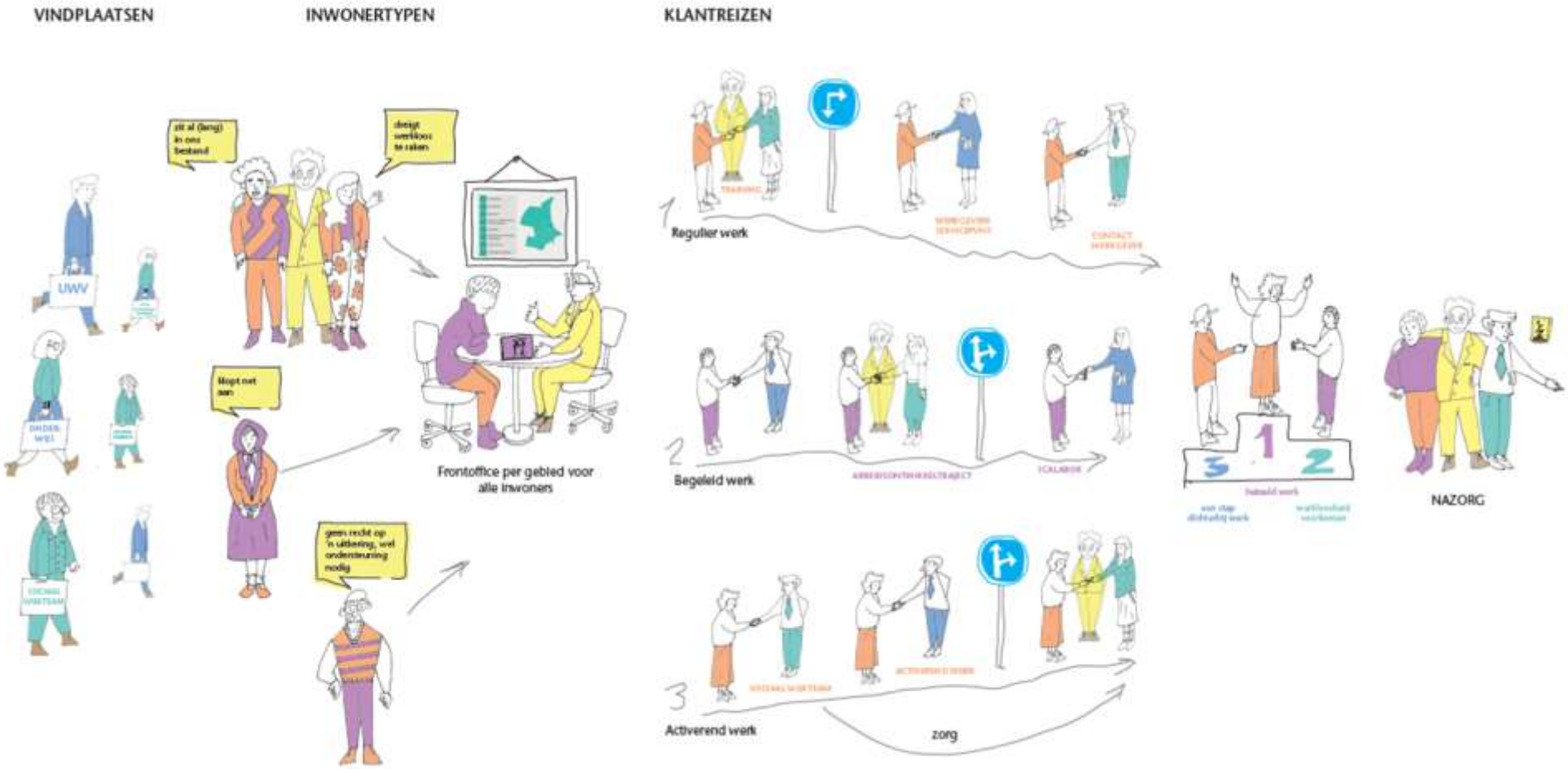

Mieke Douwstra

WERK & INKOMEN DOET WAT NODIG IS EN WEET WAT WERKT:
ACHTER DE SCHERMEN

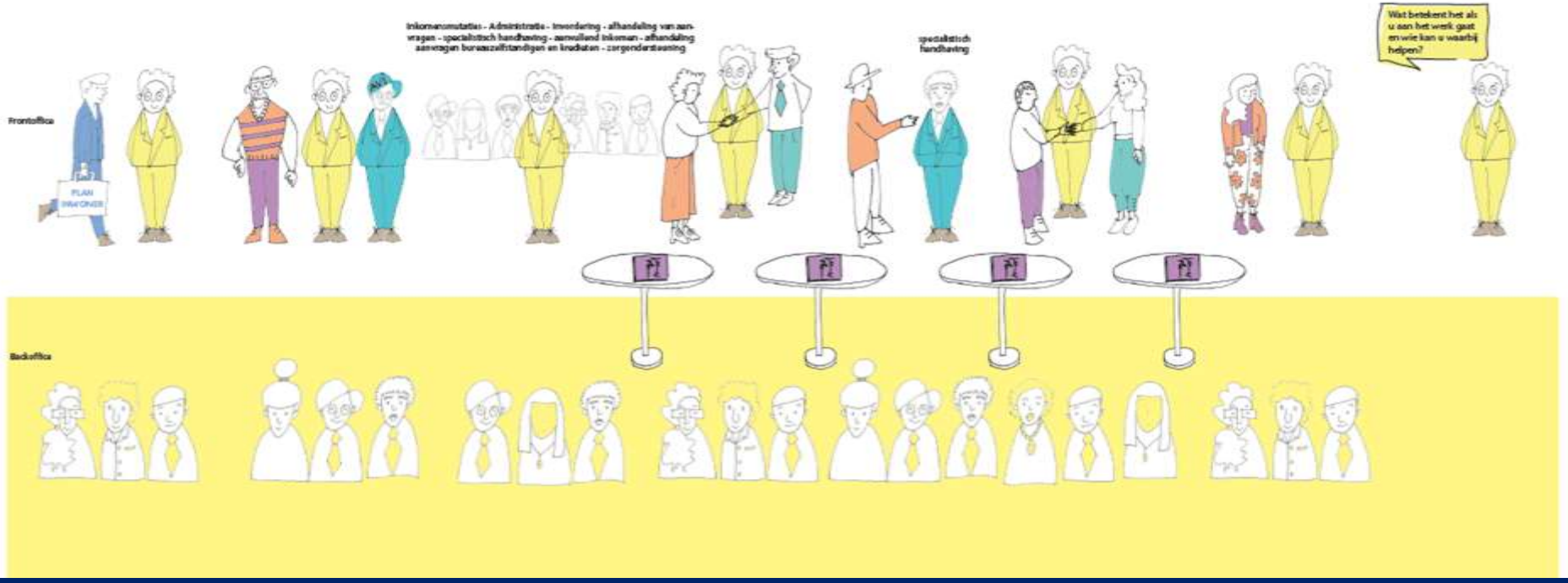

Wat is er zo anders aan deze werkwijze?

Mieke Douwstra

- We plaatsen werk boven inkomen. Iemand met een inkomensvraag zien we als iemand met een vraag naar werk. Dat is nieuw voor ons en voor onze inwoners.

- Met z'n allen (wij van W&I, maar ook andere betrokken partijen) kijken we wat iemand nodig heeft om naar werk te komen en zetten we ons daar integraal voor in. Al onze inspanningen en (inkomens)instrumenten hebben dus als doel iemand naar werk te helpen.

- We houden de reis van de inwoner op weg naar werk continu in de gaten, hebben geregeld contact en sturen waar nodig bij. Daarmee zorgen we er ook voor dat de inwoner niet telkens opnieuw zijn of haar verhaal hoeft te doen.

- We hebben nadrukkelijk aandacht voor nazorg (ook weer met andere betrokken partijen) om te zorgen voor een duurzaam resultaat en snel te kunnen reageren op problemen of terugval.

Een eerste reactie

Wat is je eerste gedachte bij de toekomstige werkwijze? Maximaal 3 antwoorden

Mentimeter

Wat spreekt je aan in de visie op de nieuwe werkwijze? maximaal 3 antwoorden

Mentimeter

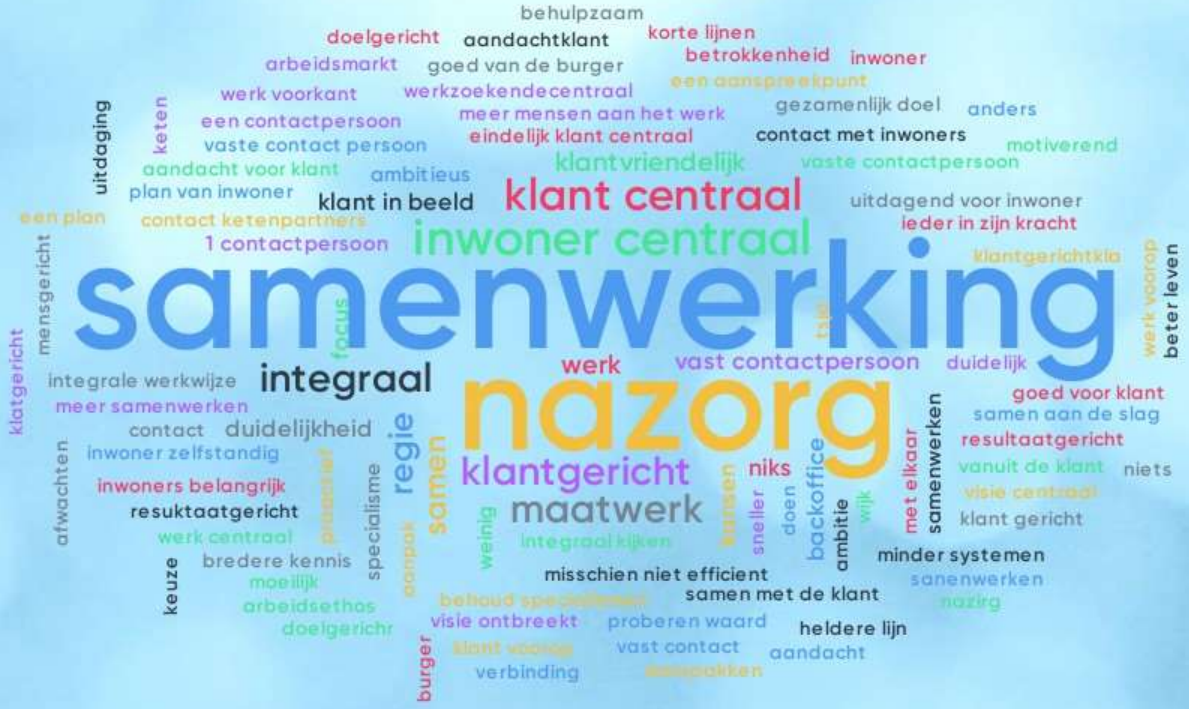

107

Wat zie je als de grootste uitdaging? Opnieuw maximaal 3 antwoorden

Mentimeter

107

En tot slot: wat levert de nieuwe werkwijze onze inwoners op? maximaal 3 antwoorden

Mentimeter

95

Verdiepingsvragen

Martine Bekamp

Is de visie af? Nee nog niet helemaal.
Er liggen nog 9 onderwerpen die nog iets verder uitgewerkt moeten worden.
Daar vragen we jullie hulp bij.

1. Generalisme versus specialisme – Nicolette Hagen
2. Registratie – Jolanda Willems
3. Caseload frontoffice – Mieke Douwstra
4. Het eerste gesprek met de inwoner – Anouk van Strien
5. Overige contactmomenten – Bas van den Berg
6. Nazorg – Kim van Dijk
7. Samenwerken in de keten – Hellen Mouws
8. De backoffice – Maaike Hulshoff
9. Regie & regisseursrol – Jos Hartman

De opbrengst van de groepen die met deze vragen aan de slag gingen, wordt apart beschikbaar gesteld.

Hoe verder?

1. Het MT gaat de komende weken de visie afmaken

2. Meld je desgewenst aan bij één van de afdelingshoofden om mee te helpen met de uitwerking van de verdiepingsvragen.

3. Op 29 januari praten we het college bij

4. Ondertussen gaan we aan de slag met een organisatieplan (wat vraagt onze werkwijze) en een implementatieplan (hoe komen we van A. naar B.)

5. Eind februari moet alles klaar zijn. We weten dan hoe B. er uit ziet en hoe we van A. naar B. gaan

GEMEENTE Arnhem

Hartelijk dank weer voor jullie aandacht en jullie hulp

We houden jullie op de hoogte

Doorpraten over de visie? Graag. Te beginnen binnen je afdeling.

Vragen over de visie? Loop naar je afdelingshoofd of stel ze via weniweetwatwerkt@arnhem.nl

Zit je ergens mee? Spreek ons - het MT - dan aan

♥ HARTENKRETEN ♥

groepsgesprekken toekomst W&I oktober / november 2018

Het traject

- Rust na de implementatie!
- Top, al veel reorganisaties gezien, maar goed dat jullie ons betrekken!
- Goed bezig, ik ben blij met de veranderingen!
- Maak keuzes en sta voor de consequenties
- Continuïteit in leiding
- Zie onze kwaliteiten
- Veiligheid van de medewerkers
- Verander niet om het veranderen, maar alleen waar en wanneer nodig
- We doen het met z'n allen
- Ontwikkeling is er altijd. Je bent er nooit, maar altijd onderweg
- Zorg dat we na de gemaakte keuzes met de neus dezelfde kant op staan. Anders blijft het dweilen met de kraan open.
- Voorkom paniekvoetbal en hapsnapacties
- Stuur!
- Wijk niet af van je opdracht en doel
- Zorgen bij de medewerkers zijn geen weerstand maar betrokkenheid
- Waak voor navelstaren
- Denk vanuit de bedoeling en niet vanuit processen
- Hebben we dit niet al eerder gedaan?
- Houd de verwachtingen realistisch
- Zorg voor een veilige omgeving
- Doen wat nodig is
- Ga niet te snel zodat we de inwoners kwijtraken
- Heb niet alleen aandacht voor de pareltjes, dan houd je het granieten bestand over
- Vergeet niet wat we in huis hebben: sturing op zelfsturing!
- Geef het MDT duidelijkheid
- Boos: Houd op met tegenstrijdige opdrachten
- De professional maakt het verschil, niet de organisatie
- Zorg dat beleid lang genoeg duurt. Liever 'finetunen' dan van werkwijze veranderen
- Systemen zijn geen doel op zich

Jongeren

- Speciale aandacht voor jonge alleenstaande vluchtelingen.
- Zorg voor jongeren met loonwaarde 0-40%
- Genoeg aandacht en tijd voor alle jongeren
- Het jongerenbestand zal blijven groeien zolang er geen sluitend aanpak is

Communicatie

- Denk aan de hoeveelheid informatie. Mijn hoofd loopt over!
- Blijf ons betrekken.
- Goed en duidelijk communiceren & luisteren
- Aandacht voor de medewerkers
- Zorg voor de medewerkers en hun zorgen
- Benoem wat goed gaat (en wat beter kan)
- Neem onduidelijkheid en onrust weg
- De kracht van de boodschap zit 'm in de herhaling
- Maak duidelijk wat je als werkgever van je werknemer verwacht en stuur daar op.

De toekomst

- Niet te spastisch omgaan met AVG
- Korte lijnen
- Arbeid moet lonen
- Meer samenwerking, maar houd het simpel
- Processen loslaten
- Meer aandacht voor inwoners met (potentie) banenafspraak (kans = perspectief)
- Breng het salaris van de consulenten in lijn met de omgeving
- Leg de focus niet alleen op doelmatig, maar ook op rechtmatig
- Behoud expertise
- Pas op bij het rigoureus opleggen van caseloads bij de afdeling Werk.
- Nazorg bij uitstroom klant wordt een lastig verhaal.
- Het versnellingsteam is niet snel genoeg,
- pas op met het rigoureus wegsnijden of overzetten van specialistische teams naar Scalabor (tijdsverlies en kennisverlies)
- Meten is weten, let op dat we straks goede KPI's ontwikkelen
- wetgeving
- Ontschotten
- Doelgroepregisterkandidaten kunnen ook naar werk
- Werken met sturing op zelfsturing
- Maak gebruik van elkaars expertise, zoek elkaar op!
- Teams dichter bij elkaar huisvesten
- Het inkomensproces wordt kwetsbaar door de opdeling in kleinere teams
- Goede nazorg bij uitstroom

Andersson Elffers Felix

Startfoto Werk en Inkomen Arnhem

Eindrapportage

7 december 2018

Inhoudsopgave

1. Aan- en inleiding

2. De organisatie W&I

3. Werkwijze van W&I

4. Bevindingen

5. Conclusies en aanbevelingen

Foto voorkant: Marc van der Stelt/ MS Fotografie/ Hollands Hoogte

1. Aan- en inleiding

Context, aanleiding en vragen

- Van oudsher kent Arnhem een relatief groot aantal inwoners dat bijstandsgerechtigd is. Voor dit feit is geen eenduidige verklaring voorhanden. Dit is voor de inwoners in kwestie een onwenselijke situatie, daarnaast kost het de gemeente veel publieke middelen.

- Om meer inwoners van Arnhem te kunnen laten participeren, heeft de gemeente een ambitie geformuleerd rondom het aantal inwoners in de bijstand. In de komende **vier jaar** moet het aantal Arnhemmers in de bijstand:
  - zich in lijn met de landelijke trend ontwikkelen;
  - daarbovenop met 500 afnemen.

- Voor de zomer deed AEF een toets op de haalbaarheid van deze ambitie. Onze conclusie was dat deze ambitieus is, maar in principe haalbaar moet zijn. Daarvoor is het wel nodig dat de gemeente echt iets anders gaat doen dan nu het geval is. Hiervoor is (samen met betrokkenen) een aantal randvoorwaarden geformuleerd waaraan voldaan moet worden, of waarmee de gemeenten tenminste rekening moet houden, wil zij de ambitie kunnen halen. Deze zijn opgedeeld in randvoorwaarden voor het proces om tot oplossingen te komen enerzijds en randvoorwaarden voor de oplossingen (of breder: de werkwijze van W&I) anderzijds. Zij staan puntsgewijs in bijlage A opgenomen.

- De vervolgvraag is: “Wat moet er dan anders gedaan worden?” En: “Aan welke van die voorwaarden wordt nu niet voldaan?”

- Dit vormde de aanleiding tot deze verdiepende ‘startfoto’. Hierin identificeren we, op basis van inbreng vanuit het cluster Werk en Inkomen en van ketenpartners, wat de grootste uitdagingen zijn in het licht van de ambitie en welke van de eerder geformuleerde randvoorwaarden in de huidige situatie het meest onder druk staan.

1. Aan- en inleiding

Aanpak en verantwoording

Om tot deze rapportage te kunnen komen, hebben we grofweg drie typen activiteiten uitgevoerd:

1. Een cliëntreis
2. Individuele interviews met medewerkers W&I en ketenpartners
3. Groepsgesprekken

We lichten deze hieronder nader toe.

1. Cliëntreis

Om een eerste beeld te krijgen van wat de organisatie doet en hoe zij dit doet, en wat dit voor de inwoners betekent, hebben we een *cliëntreis* gemaakt. Deze bestond uit het doorlopen van de stappen in het proces om tot een uitkering te komen en naar werk begeleid te worden zoals ook een inwoner dat doet. We spraken de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor een bepaalde stap in dit proces. Zij lichtten hun werk toe en wij konden verdiepende vragen stellen. Dit hielp ons in het vervolg om alle input goed te kunnen plaatsen.

2. Interviews met medewerkers en ketenpartners

Om de vraag van de gemeente te kunnen beantwoorden hebben wij zoveel als mogelijk de inbreng van uitvoerende professionals (medewerkers van W&I, ketenpartners) gebruikt. Daarvoor hebben wij een groot aantal interviews gehouden. Onze gesprekspartners staan in Bijlage A vermeld.

We vroegen hen onder andere naar wat hen belemmert om hun werk te doen zoals zij dat nodig achtten en naar wat zij als de grootste opgaves zien om de ambitie van de gemeente te kunnen halen.

3. Groepsgesprekken

Op basis van bevindingen vanuit de individuele gesprekken hebben we met een aantal thema's geselecteerd waarop we met consulenten Werk (voor de 'reguliere' groep) dieper op in wilden gaan. We hebben dit via groepsgesprekken gedaan, zodat zij ook op elkaars antwoorden konden reflecteren. Ook met het MT hebben we de eerste resultaten getoetst in een groepsgesprek.

1. Aan- en inleiding

Aanpak en verantwoording

Gedurende dit onderzoek hebben we een groot aantal medewerkers van Werk en Inkomen en van ketenpartners gesproken. We zijn hen zeer erkentelijk voor de tijd die zij in het gesprek hebben gestoken, maar ook voor hun bereidwilligheid om open met ons hun ervaringen en ideeën te delen. De gesprekken zijn voor ons van onmisbare waarde geweest.

Verantwoording

We gaan hieronder kort in op een paar keuzes in de aanpak die van invloed kunnen zijn geweest op de uitkomsten van deze startfoto.

- De selectie voor de te spreken medewerkers en ketenpartners is gedaan samen met het MT. Medewerkers deelden hun persoonlijke ervaring en visie, zij hebben niet namens hun collega's gesproken. Door het grote aantal gesproken personen denken we dat we een redelijk compleet beeld hebben kunnen vormen.
- In hoofdstuk vier vermelden we onze bevindingen. We spreken over een 'bevinding' wanneer het een inbreng van een gesprekspartner betreft, of een (terugkerende) observatie van onszelf. Niet alles wat tijdens de interviews gezegd is heeft een plaats in deze rapportage gekregen; daarvoor is het simpelweg te veel. De inbreng of observaties die in deze rapportage staan, kwamen meermaals naar voren en/of zijn relevant in het licht van de vraag. Sommige uitspraken die door gesprekspartners gedaan zijn, zouden idealiter nog breder opgehaald moeten worden, maar daarvoor was de doorlooptijd van de startfoto te kort.

1. Aan- en inleiding

Indeling van de rapportage

Naast deze inleiding, kent de rapportage de volgende hoofdstukken:

2. **De organisatie W&I:** wat is de taak van het cluster, hoe is het opgedeeld in afdelingen en wat doen de afdelingen?

3. **Werkwijze W&I:** hoe ziet het werkproces er uit dat primair gericht is op het weer naar werk begeleiden van inwoners? Wat zijn de ‘cliëntstromen’ (kwalitatief en kwantitatief)?

4. **Bevindingen:** welke geluiden en verbeterpunten hebben wij gehoord gedurende de cliëntreis, individuele gesprekken en groepsgesprekken.

5. **Conclusies en advies:** wat zijn de belangrijkste conclusies (opgaven voor Werk en Inkomen) uit de bevindingen in het licht van de ambitie? Welke van de randvoorwaarden die we in het eerste deel geïdentificeerd hebben staan daarmee het meest onder druk? Hoe kan de organisatie deze opgaven aanvliegen?

2. De organisatie W&I

Werk en inkomen

Werk en Inkomen gaat kort gezegd over de toegang tot en het verstrekken van (bijstands)uitkeringen en het toeleiden (terug) naar werk van inwoners met een uitkering of hen daar althans bij te helpen.

Daarin staan de begrippen *rechtmatigheid* en *doelmatigheid* centraal:

- Rechtmatigheid: of een inwoner de uitkering (van deze omvang) terecht ontvangt.
- Doelmatigheid: of een uitkering de maatschappelijk meest voor de hand liggende manier is om in het inkomen van de inwoner te voorzien.

Het cluster Werk en Inkomen is opgedeeld in twee onderdelen: Werk (gericht op werk en activering, grofweg overeenkomend met doelmatigheid) en Inkomen (gericht op inkomensvoorziening en controle daarop, grofweg met rechtmatigheid).

De onderdelen bestaan samen uit 9 afdelingen, waar in totaal 254 fte werkzaam zijn. Op de volgende pagina is het organogram van W&I weergegeven, waarbij de omvang van de grijze vlakken de verhouding van de omvang van beide onderdelen weergeeft.

2. De organisatie W&I

Organogram en omvang afdelingen*

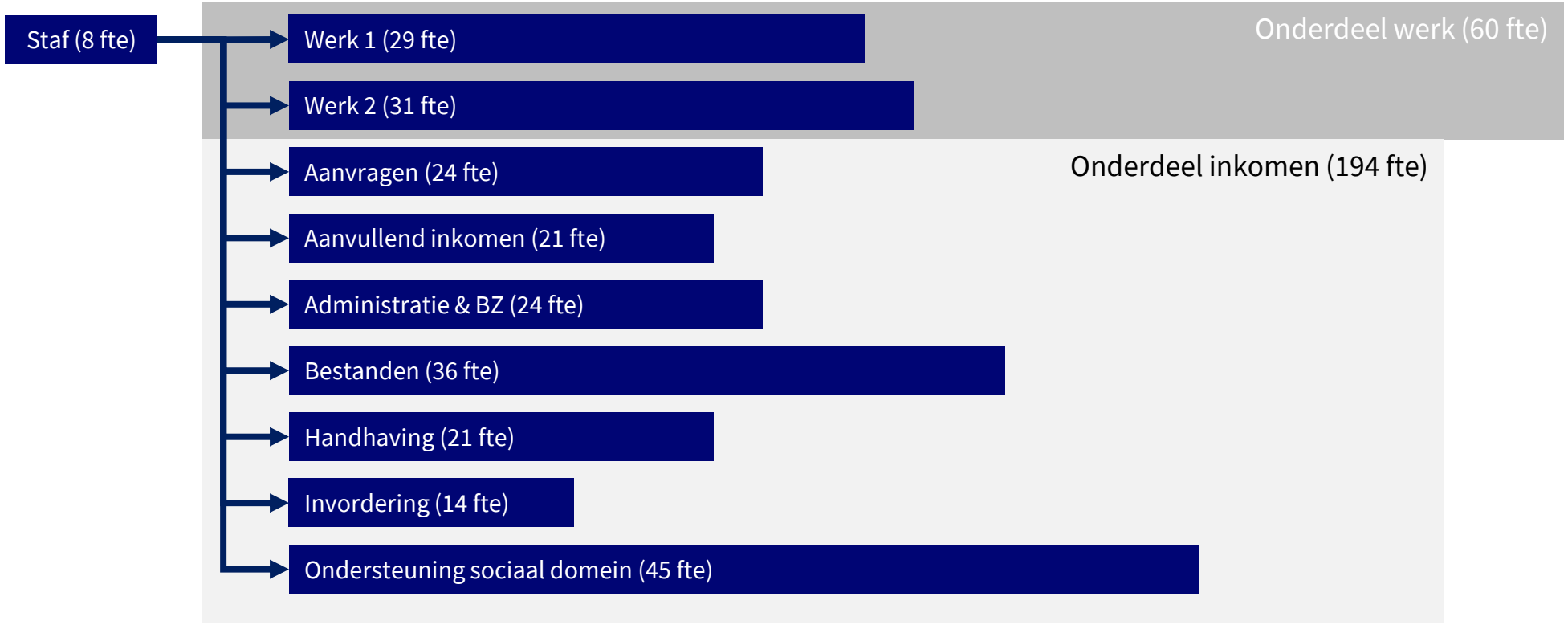

*Bron: gemeente Arnhem. Aantal fte afgerond op hele getallen. De lengte van de blauwe vlakken geven de omvang van de afdelingen weer. De oppervlakte van de grijze vlakken geeft de omvang van de onderdelen Werk en Inkomen in relatie tot elkaar weer.

2. De organisatie W&I

Afdelingen en hun taken

Om een beeld te schetsen van wat de rol van elk van deze afdelingen is, hieronder een beknopte omschrijving van de taken van elk van de afdelingen.

Aanvragen
Voeren van gesprekken met inwoners die een aanvraag doen, hen begeleiden bij het aanleveren van de benodigde stukken en beoordelen of iemand voor bijstand in aanmerking komt.

Werk 1 en 2
Diagnose van afstand tot de arbeidsmarkt en belemmeringen voor werk. Begeleiden en motiveren van inwoners en hen toeleiden naar werk/vacatures.

Aanvullend inkomen (AVI)
Beoordelen en toekennen van aanvragen vanuit inwoners voor regelingen die voorzien in aanvullende bronnen van inkomsten.

Bestanden
Verlenen van wettelijk geregelde financiële hulp, contacten onderhouden met en doen van heronderzoeken bij bijstandsgerechtigden waar geen proactieve actie op plaatsvindt, belemmeringen voor traject richting werk bespreken, zo nodig doorverwijzen.

Administratie en Bureau Zelfstandigen
Afhandelen van alle administratieve processen rondom uitkeren en stopzetten van de bijstand en integrale ondersteuning bij naar werk helpen van ondernemers.

Handhaving
Onderzoek doen naar mogelijk misbruik van de bijstand, voorkomen van en ingrijpen in geval van fraude. Ook: Activerend Handhaven (zie volgend hoofdstuk).

Invordering
Het opeisen van onterecht verstrekte uitkeringen (invordering) en de besluiten opstellen waarop deze gebaseerd kunnen worden (terugvordering). Verhalen van kosten voor de bijstand op derden.

Ondersteuning Sociaal Domein
Procesondersteuning, beleidsondersteuning, verzorgen monitoringsgegevens, inhoudelijke ondersteuning (preventie).

3. Werkwijze van W&I

Werkproces gericht op werk

In deze paragraaf geven we een beknopte beschrijving van het primaire werk van W&I, vanuit het perspectief van het begeleiden naar werk.

a. Na de aanvraag voor een uitkering krijgen inwoners een intakegesprek. Hierin wordt naar hun situatie gevraagd en aangegeven welke informatie nodig is om te kunnen beoordelen of zij recht hebben op een uitkering.

b. Als dat laatste het geval is, krijgt de inwoner in kwestie een login voor Szeebra, het systeem waarin onder andere achtergrond, vaardigheden, wensen en beperkingen van inwoners in de bijstand geregistreerd worden. Zij moeten dit (deels) zelf invullen.

c. De aanvraagconsulent maakt een inschatting: heeft een inwoner een grote kans om snel door te stromen naar een baan? Dan wordt deze direct doorgeleid naar een BAP-consulent (Bemiddelen Aan de Poort). Een klein deel van de inwoners dat een aanvraag doet, was een zelfstandige of wil dat worden. Zij worden direct doorgeleid naar Bureau Zelfstandigen.

d. **BAP-consulenten** kennen een intensievere werkwijze en zijn erop gericht om inwoners met de kortste afstand tot de arbeidsmarkt snel weer naar werk te begeleiden.[1] Dit is hoofdzakelijk direct op vacatures bij werkgevers.

e. Het **Bureau Zelfstandigen** (BZ) biedt integrale ondersteuning voor inwoners die een bedrijf hebben gehad of er één willen opstarten. Zij bieden workshops, vragen om bedrijfsplannen en verstrekken zo nodig startersleningen.

f. De aanvragers die niet voor BAP of BZ in aanmerking komen, krijgen een diagnosegesprek. Het grootste deel van hen gaat eerst naar een **groepsbijeenkomst**. Deze dient ter informatievoorziening (wat er nodig is om een uitkering te krijgen, wat er van je verwacht wordt, waar je je aan moet houden, etc.) en om de mogelijkheden richting werk te bespreken.

1. Wordt daar geen resultaat geboekt, dan krijgt een inwoner alsnog in tweede instantie een diagnosegesprek (zie g. op de volgende pagina).

3. Werkwijze van W&I

Werkproces gericht op werk

g. Hierop volgt een **diagnosegesprek** met een werkconsulent. Dit is aan de hand wat deze in Szeebra ingevuld heeft. Zo nodig wordt dit in het gesprek verder aangevuld. Dit levert een inschatting op van de afstand tot de arbeidsmarkt, in termen van tredes 0 t/m 5. Hieraan gekoppeld is een inschatting of de inwoner wel of niet binnen een jaar naar werk bemiddelbaar is. In Szeebra zijn vervolgens ook vacatures zichtbaar, waarop een inwoner kan solliciteren.

h. Is de inschatting dat een inwoner binnen een jaar bemiddelbaar is naar werk (overeenkomend met tredes 3 (deels), 4 en 5 in Szeebra) dan probeert een werkconsulent deze toe te leiden naar één van **de interne programma's** of te matchen aan een **vacature bij WSP of Scalabor**:

   i. Het werkgeversservicepunt (**WSP**) beheert vacatures bij werkgevers voor 'reguliere' banen en probeert die te matchen met inwoners in de bijstand of WW-uitkering.

   j. Arbeidsontwikkelbedrijf **Scalabor** is voor de inwoners met een iets grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Zij bieden ondersteuning om de stap naar (een begeleide) baan te maken en beheren vacatures waar wat meer begeleiding of jobcarving nodig is.

k. Voor inwoners waarvoor de inschatting is dat zij niet in een jaar naar werk begeleid kunnen worden ('het bestand'), wordt vanuit het onderdeel Werk geen proactieve actie ondernomen. Consulenten benaderen wel geregeld inwoners uit het bestand voor toeleiding naar programma's of ketenpartners[1]. De afdeling Bestanden voert daarnaast eens in de zoveel tijd een heronderzoek uit[2].

l. Deze inwoners kunnen worden toegeleid naar een **wijkteam.** Zij kunnen bijvoorbeeld **Activerend werken** inzetten.

m. Voor inwoners in de bijstand die in principe kunnen werken maar daarbij wat meer structuur (en soms drang) nodig hebben, is er **activerend handhaven.** Zij kunnen inwoners doorverwijzen naar één van hun projecten **Kleefse Waard** of **To Switch**

1. Dat betreft echter nauwelijks inwoners ouder dan 27 jaar.
2. Dat is primair gericht op 'rechtmatigheid', maar voor een deel ook op 'doelmatigheid'.

3. Werkwijze van W&I

Werkproces gericht op werk

Bovenstaande werkwijze staat op de volgende pagina schematisch weergegeven. Daarin zijn de labels weergegeven die hierboven bij de verschillende beschrijvingen staan. Een lijn tussen twee onderdelen betekent dat inwoners met het ene en vervolgens met het andere onderdeel te maken krijgen, in de volgorde van de pijl.

We onderstrepen dat dit schema niet compleet is en slechts ter indicatie dient. De werkelijkheid is immers complexer dan in een dergelijk schema te vangen is. Er zijn dus tal van andere verbindingen, maar deze treden in de praktijk minder vaak op dan die in het schema weergegeven zijn.

We maken twee aanvullende opmerkingen:

1. In dit werkproces komen niet alle afdelingen van W&I (die ook in het vorige hoofdstuk staan) voor. Zij zijn weliswaar essentieel voor de taken van het cluster, maar hebben een secundaire rol als het gaat om het begeleiden naar werk.
2. Bovenstaande beschrijft het primaire proces. Er zijn bij W&I ook alternatieve manieren waarop dit werkproces georganiseerd wordt, in de vorm van *pilots*. W&I kent in elk geval:
    1. Het multidisciplinair team (MDT, in Presikhaaf)
    2. Maat Werkt (in Klarendal)
    3. Het versnellingsteam (centraal)

   Deze zijn niet in het schema op de volgende pagina weergegeven.

3. Werkwijze van W&I

(Vereenvoudigd) processchema inwoners vanuit het perspectief van Werk

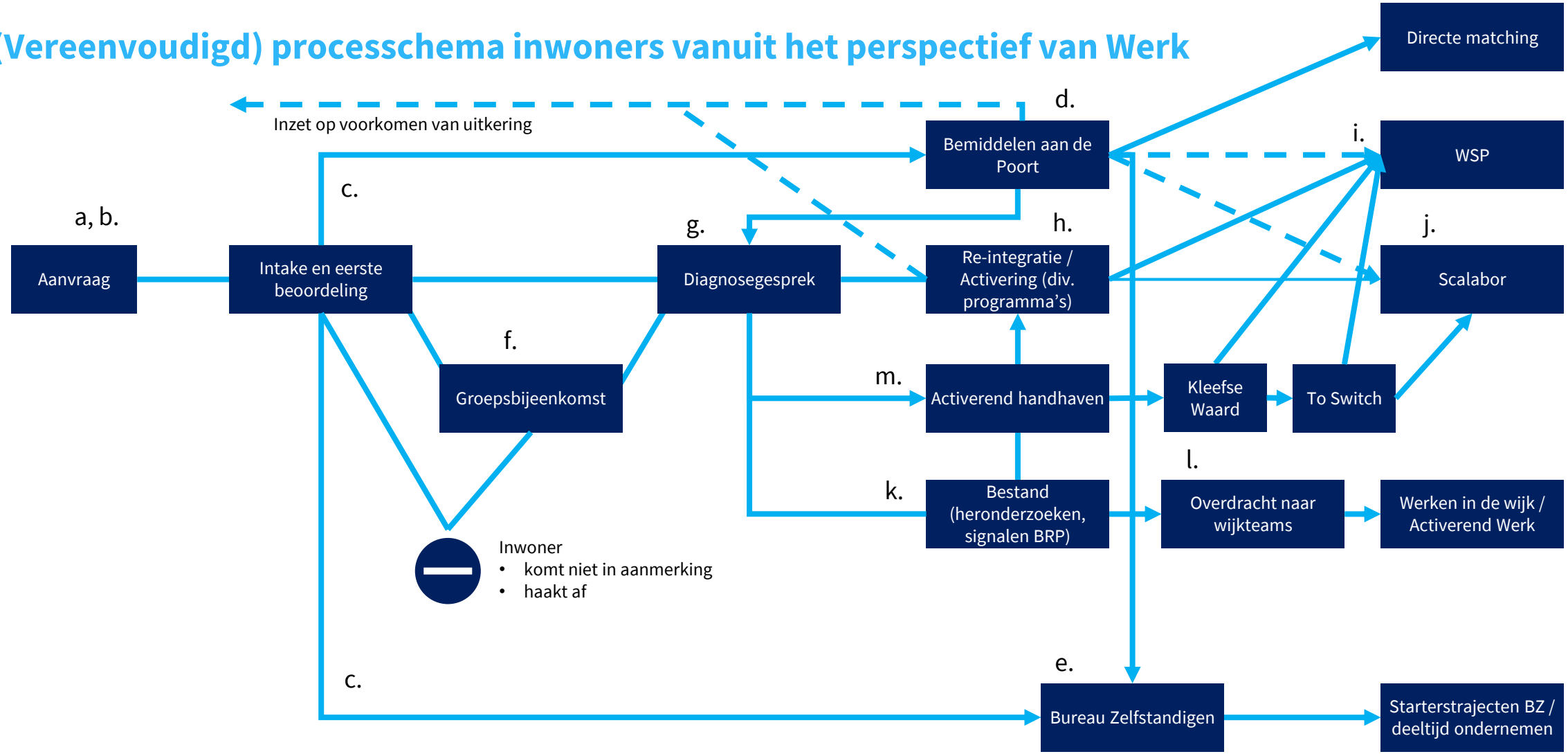

3. Werkwijze van W&I

Werkwijze van werk en inkomen

Op de volgende pagina is hetzelfde schema weergegeven als op de vorige pagina, maar duidt het niet het proces aan, maar de ‘cliëntstromen’ in de organisatie.

- De werkelijkheid is een stuk complexer is dan het procesontwerp: er is een aantal aanvullende cliëntstromen, dat niet is weergegeven in dit schema. Deze zijn voor de overzichtelijkheid weggelaten omdat het om relatief kleine aantallen cliënten gaat.
- De dikte van een pijl is een maat voor aantallen cliënten die van het ene naar het andere onderdeel stromen.
- De aantallen betreffen deels het afgelopen kalenderjaar, deels de afgelopen 12 maanden.
- Grote aantallen zijn afgerond op honderdtallen, ‘±’ betekent ongeveer.
- Donkerblauwe vlakken geven onderdelen van W&I weer, paarse vlakken betreffen ketenpartners
- Een gestreepte lijn duidt op een relatief kleine cliëntstroom.

3. Werkwijze van W&I

(Vereenvoudigd) stroomschema inwoners vanuit het perspectief van Werk

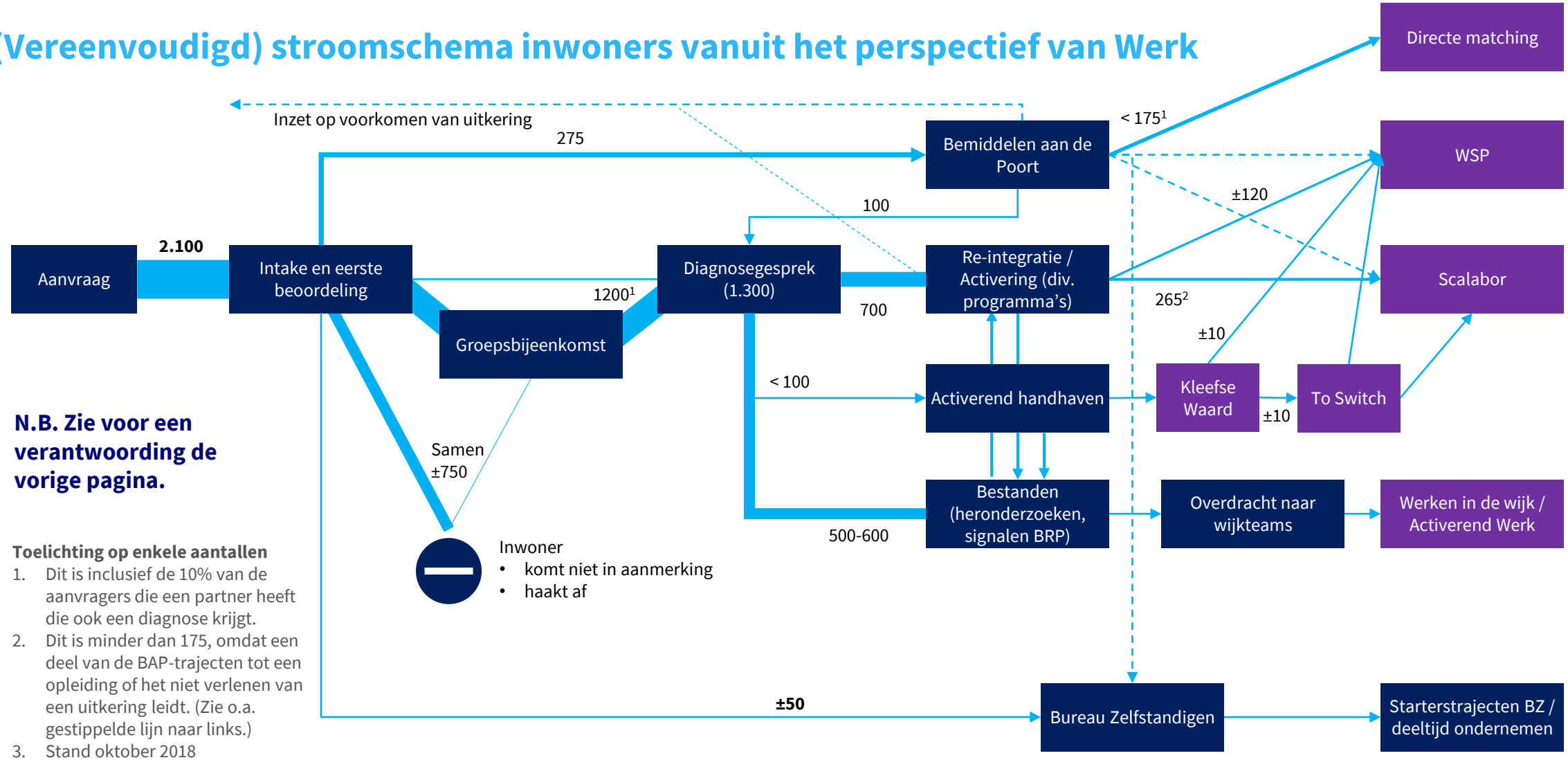

N.B. Zie voor een verantwoording de vorige pagina.

Toelichting op enkele aantallen

1. Dit is inclusief de 10% van de aanvragers die een partner heeft die ook een diagnose krijgt.
2. Dit is minder dan 175, omdat een deel van de BAP-trajecten tot een opleiding of het niet verlenen van een uitkering leidt. (Zie o.a. gestippelde lijn naar links.)
3. Stand oktober 2018

4. Bevindingen

Indeling

De komende pagina’s bevatten de bevindingen vanuit de cliëntreis, individuele gesprekken en de groepsgesprek.

Ze zijn als volgt ingedeeld:

I. Primair proces (Werk)
II. Inrichting organisatie
III. Sturing en monitoring
IV. Werk én inkomen
V. Samenwerking met externen
VI. Competenties, houding en gedrag W&I medewerkers en cultuur
VII. Hoe leert W&I?

4. Bevindingen

I. Primair proces (Werk)

Aansluiting en rolverdeling Werk en ketenpartners

a. De match vanuit werkconsulenten met vacatures is niet bijzonder groot in het licht van het aantal inwoners dat zij zien (zie de verhouding van de betreffende cliëntstromen in het stroomschema). Gemene deler vanuit gesprekspartners is: ‘we kennen de klant niet’.

b. Er is sprake van rolonduidelijkheid bij werkconsulenten. Voorheen waren zij van het toeleiden naar werk, met de komst van Scalabor, WSP en interne programma’s wordt ook door anderen in die rol voorzien en hebben zij meer een regiefunctie gekregen. Wat dat precies inhoudt en waar hun rol ophoudt en die van de ander begint, is echter onduidelijk.

Conclusie 1
Door de aansluiting mét en rolverdeling tússen Werk en ketenpartners komen er onvoldoende matches tot stand.

Gevolgen daarvan in de match naar werk

c. Het aantal sollicitaties vanuit inwoners zelf via Szeebra is 10 tot 20 per week. Er staan ongeveer 9.000 mensen in Szeebra geregistreerd.

d. De werkwijze is voor een groot deel bepaald op basis van procesoptimalisatie (binnen een afdeling). Het gevolg daarvan is dat een inwoner veel verschillende gezichten ziet: aanvraagconsulenten, diagnosestellers, werkconsulenten, inkomensconsulenten van bestanden en (hopelijk) één of meer medewerkers van de ketenpartners. Inwoners doen daarbij vaak hetzelfde verhaal en worden op zeer verschillende manieren bejegend (zorg voor inwoner versus aanspreken op eigen verantwoordelijkheid).[1] Het afschaffen van een vaste caseload wordt verschillend gewaardeerd, onder andere afhankelijk van hoe intensief de contacten met de inwoners zijn.

1. Er zijn een paar uitzonderingen hierop: bureau zelfstandigen en activerend handhaven.

4. Bevindingen

I. Primair proces (Werk)

e. Het onderscheid tussen inwoners op basis van de inschatting of zij wel of niet binnen 12 maanden naar werk bemiddelbaar zijn, was ooit logisch in het licht van een beperkte capaciteit, maar heeft tegelijkertijd grote gevolgen:

- voor de inwoner kan een ‘momentopname’ van grote invloed zijn op je perspectief op werk;
- voor de organisatie wordt het bestand steeds granieter omdat steeds op de meest kansrijke mensen ingezet wordt. Het bestand wordt zo als het ware steeds afgeroomd.

f. De werkwijze van BAP is effectief (een succesratio van ongeveer 75%). De vraag is of deze niet op een te kleine groep van toepassing is. Het is weliswaar een intensieve inzet, maar die inzet betaalt zich in elk geval voor de huidige doelgroep uit.

Conclusie 2
De inschatting van de afstand van een inwoner tot de arbeidsmarkt bij aanvraag en diagnose heeft verstrekkende gevolgen voor het vervolgtraject en de benaderingswijze van inwoners en daarmee voor de effectiviteit van je aanpak.

Overige bevindingen

g. Er is veel vrijheid in de uitvoering en weinig operationele richting. Er bestaat een werkproces, maar dat is op veel plekken niet leidend. Afwegingskaders worden losjes gebruikt.

h. De focus op (procesoptimalisatie binnen) de eigen afdeling, heeft er her en der toe geleid dat mensen elkaar niet (meer) vinden. Sommigen sluiten zich daardoor op in hun eigen werkproces: ‘als ik mijn eigen taak maar goed doe, valt er niks op me aan te merken’.

4. Bevindingen

I. Primair proces (Werk)

i. Een ander gevolg van de focus op het eigen deelproces is het niet willen delen van gegevens. Als reden hiervoor wordt dan de nieuwe AVG genoemd (terwijl gegevens van cliënten organisatiebreed gedeeld mogen worden).

j. De inwoner wordt vrijwel direct losgelaten na het vinden van een baan. Gesprekspartners benoemen dat meer nazorg na uitstroom deze duurzamer zou kunnen maken.

k. Werkconsulenten geven aan veel tijd kwijt te zijn met administratie, overleg en ‘randzaken’. Schattingen van beschikbare tijd voor het ‘primaire proces’ variëren van 35 tot 50 procent.

Conclusie 3
De hoge mate van professionele vrijheid in het primaire (werk) proces brengt een risico van vrijblijvendheid met zich mee. Het maakt voor inwoners uit welke consulent je tegenover je krijgt.

4. Bevindingen

II. Inrichting organisatie

Functie- en taakverdeling

a. Het bleek voor ons lastig om het organogram inzichtelijk te krijgen (kwalitatief en kwantitatief). Ook medewerkers lijken vaak slecht op de hoogte van de lay-out van de organisatie en ‘wie waarvan is’.

b. Er lijkt een ‘tactisch gat’ te zijn tussen programma en uitvoering: de tekentafelwerkelijkheid van beleid, processen en beslisbomen enerzijds en wijze waarop dit wordt uitgevoerd anderzijds komen vaak niet met elkaar overeen. Er lijken meer uitzonderingen dan regels.

c. Professionele relaties zijn vaak persoonlijk in plaats van institutioneel: je schakelt met de mensen die je kent.

d. Er is een diversiteit in de invulling van functies op alle niveaus (medewerker, senior, afdelingshoofd/MT-lid), waarbij het gesprek over het uitlijnen van rollen en verantwoordelijkheden afwezig lijkt. Dat speelt ook ‘horizontaal’: doordat de verantwoordelijkheden (of: het verantwoordelijkheidsgevoel) in opeenvolgende processtappen soms niet op elkaar aansluiten, vallen er gaten. Medewerkers spreken elkaar hier niet vaak op aan. De overdracht van inwoners in het proces is vaker koud dan warm.

e. De organisatie kent een hoge mate van specialisatie die vaak zijn weerslag vindt in een groot aantal rollen/functies. (circa 10 bij werk).

f. Functieomschrijvingen komen veelal niet overeen met daadwerkelijk uitgevoerde activiteiten. Verantwoordelijkheden (op alle niveaus) zijn beperkt vastgelegd.

g. W&I is drie jaar lang niet gecompenseerd op formatie. Dit in combinatie met de vrijheid van mensen om hun eigen taken vorm te geven roept bij respondenten de vraag op hoeveel tijd, capaciteit en prioriteit nog ligt bij het primaire proces van mensen naar werk begeleiden.

4. Bevindingen

II. Inrichting organisatie

Conclusie 4
De grote professionele ruimte voor medewerkers bij W&I heeft tot grote diversiteit in de uitvoering geleid. Dit belemmert een effectief en efficiënt proces: taken worden dubbel óf niet uitgevoerd.

Conclusie 5
Rolonduidelijkheid zorgt voor gebrek aan overzicht over '*wie is waarvan?*'. Bij gebrek aan helderheid en overzicht concentreren medewerkers zich op hun eigen deel van het proces. Dit heeft een negatieve invloed op de dienstverlening aan inwoners: door relatief koude overdracht (van proces naar proces of van afdeling naar afdeling) verliest het aanbod van W&I aan kracht.

Decentralisatie naar de wijken

h. De wijkteams leefomgeving zijn opdrachtgever van W&I. Het budget is gedecentraliseerd, waarbij een deel 'terugvloeit' naar W&I. Er zit een spanningsveld tussen een centrale opdracht / verantwoordelijkheid en een decentraal budget: hoe te sturen op iets waarbij je geen zeggenschap over middelen hebt? En: hoe voorkom je dat je wordt afgerekend op iets waarop je niet kunt sturen? Hoe borg je dat de werknemers van W&I voldoende ingezet worden op hun specialiteit en dat hun professionele input gehoord wordt?

i. Die spanning is zichtbaar in de gebiedsteams, die nu soms opdrachten krijgen vanuit het wijkteam die niet primair tot W&I-taken lijken te behoren (voorbeeld: focus op positief opgroeien) óf waarbij de expertise van W&I juist onvoldoende ingezet wordt door de wijkteams.

4. Bevindingen

II. Inrichting organisatie

j. De aansturing van de gebiedsteams binnen W&I is pluriform: medewerkers geven aan niet goed te weten wie hen hierin stuurt en op welke manier afstemming met de opgaven vanuit de wijkteams (sociale wijkteams en teams leefomgeving) plaatsheeft.

k. De wijkbenadering brengt voor W&I een zwaardere doelgroep met zich mee: de doelgroep die eerder doorverwezen werd naar de sociale wijkteams, komen nu via de wijkbandering terug bij W&I. Dit heeft invloed op de snelheid waarmee inwoners naar werk toegeleid kunnen worden. Medewerkers geven aan dat hier in de ambitie en doelstellingen rekening mee gehouden dient te worden.

l. Er bestaan diverse beelden over het wijkgerichte werken dat is ingezet. Sommigen geven aan dat het kan helpen bij het realiseren van uitstoom naar werk, anderen zien het werken op wijkniveau niet als meerwaarde voor het realiseren van W&I taken.

Conclusie 6
De constructie waarin de teams leefomgeving opdrachtgever zijn van W&I, in combinatie met de diversiteit van de teams en de vrijheid die zij hebben in hun opdracht, is organisatorisch diffuus. Het is onvoldoende helder aan welke tafels de inhoud van de opdracht aan W&I besproken wordt, waar grenzen van de W&I-inzet liggen, of medewerkers optimaal ingezet worden en aan wie precies zij verantwoording afleggen.

Zonder eigen visie hierop (en uitvoering daarvan!) loopt W&I het risico speelbal te worden van de teams leefomgeving. Aangezien de opdrachtverlening per wijk verschilt, is de vraag relevant wanneer W&I het op centraal niveau ‘goed’ doet. De wijkbenadering zonder ‘centraal verantwoordingsverhaal’ is een risico in de politiek-bestuurlijke verantwoording van het W&I-cluster.

4. Bevindingen

II. Inrichting organisatie

Overig

m. Enkele respondenten benoemen de achterblijvende beloning (voor werkconsulenten) ten opzichte van vergelijkbare functies in andere gemeenten en vergelijkbaar werk bij ketenpartners. Vanuit het perspectief van de medewerkers kan vooral dit laatste wrang zijn: zij hebben taken over moeten dragen naar anderen, die daar ook nog eens beter voor betaald worden.

4. Bevindingen

III. Sturing, monitoring en facilitering

Gebruik van het sturingsinstrumentarium

a. Er mist een gedeeld ‘verhaal’ of ‘missie’, een gezamenlijk beeld van ‘hiervan zijn wij’, dat medewerkers motiveert, de eenheid van W&I kan versterken en dat (vertaald in doelstellingen) als aanknopingspunt voor sturing kan dienen.

b. Wat we wel vaak hoorden van gesprekspartners, was de leus ‘rechtmatigheid en doelmatigheid’. Deze vat weliswaar beknopt samen waar W&I zich op richt, maar voorziet momenteel niet in alle bovengenoemde functies: het onderstreept juist het onderscheid tussen werk (doelmatigheid) en inkomen (rechtmatigheid), en motiveert niet direct.

c. Er zijn geen concrete (en up-to-date) opdrachten of taakomschrijvingen van werknemers (althans van werkconsulenten). Er zijn ook slechts beperkt formele normen, bijvoorbeeld voor caseloads.

d. Er is een focus op korte termijn: ‘We kijken naar onze schoenen, niet verder. We kijken hoe we aan het lopen zijn, niet waarheen.’

e. Er is een veelheid aan indicatoren (70), waar —naar het lijkt— niet met intrinsieke nieuwsgierigheid naar gekeken wordt. De inhoud van management rapportages zijn intern nauwelijks voer voor discussie, maar wordt ter kennisgeving aangenomen. De aanwezige monitoringsinformatie wordt niet (optimaal) gebruikt om te sturen.

4. Bevindingen

III. Sturing, monitoring en facilitering

f. De doorvertaling van deze indicatoren naar de verschillende afdelingen is beperkt. De indicatoren zijn niet vertaald naar normen. Het is niet helder waar de afdelingshoofden op sturen. Er zijn ook geen gesprekken over ‘doen we het nou goed of niet?’. Deze onduidelijkheid op lager niveau vertaalt zich naar hoger niveau: het is niet helder waar Werk en Inkomen naartoe wil.

Conclusie 7
De effectiviteit van het cluster kan vergroot worden door meer, explicieter en in zekere mate slimmer te sturen.

Conclusie 8
Aanwezige sturingsinformatie wordt nauwelijks benut om een gedeelde norm te ontwikkelen over wanneer W&I op de juiste weg is en om het gesprek met elkaar aan te gaan over gezamenlijk functioneren (door de bomen het bos niet meer zien).

Overige bevindingen

g. Medewerkers geven aan de ICT-voorzieningen de productiviteit belemmeren: teveel computers die niet werken, te lange wachttijden, niet werkende systemen.

h. Er vindt geen kwaliteitscontrole plaats op de gegevensinvoer in systemen, terwijl er wél keuzes op gebaseerd worden die veel impact hebben op de inwoner.

i. De zwakte van de ICT en systemen en het gebrek aan kwaliteitscontrole op de invoer staan niet in verhouding tot de impact van die systemen op de uitvoering: velen geven aan dat systemen leidend zijn boven gezond verstand.

Conclusie 9
Systemen en hun uitkomsten worden leidend boven de kennis en informatie die voortvloeit uit de (professionele) relatie(s) van de inwoner met de gemeente.

4. Bevindingen

IV. Werk én inkomen

Samenhang cluster

a. Vanwege toename in complexiteit is circa tien jaar geleden de keus gemaakt voor een opsplitsing in taken en bevoegdheden en daarmee in onderdelen Werk en Inkomen. Het werk werd ooit zo breed dat het niet meer mogelijk was om met generalisten te werken. De opdeling tussen werk (doelmatigheid) en inkomen (rechtmatigheid) was een logische keuze. Vandaag de dag is vrijwel iedereen tevreden met deze opsplitsing.

b. Een gevolg van de opsplitsing in W en I is dat er twee afzonderlijke onderdelen zijn gegroeid. Medewerkers voelen zich niet onderdeel van één cluster: zij delen geen opgave, hebben niet het idee aan hetzelfde doel te werken. Het verschil in cultuur is groot: Inkomen vraagt precisie en zorgvuldigheid. Werk een meer pragmatische instelling. Dat leidt gemiddeld ook tot andere type medewerkers, die niet makkelijk met elkaar communiceren.

c. Een deel van de medewerkers hecht veel waarde aan specialisatie. Tegelijkertijd geven mensen aan dat dit negatieve gevolgen heeft voor flexibiliteit van de organisatie en onderlinge samenwerking. De hang naar specialisatie kan voortkomen uit de behoefte om van waarde te zijn voor de organisatie (ergens aan bij te kunnen dragen), aan identiteit of erkenning.

d. Er bestaan verschillende beelden over de onderlinge verhouding en positie van elk onderdeel in het cluster geleid. Extreem geformuleerd:

- Vanuit inkomen: werk is een middel om niet meer een uitkering te hoeven hebben.
- Vanuit werk: inkomen is netjes tijdelijk op de winkel passen totdat je weer aan het werk bent.

4. Bevindingen

IV. Werk én inkomen

e. De aandacht die naar Werk uitgaat (in de ambitie maar ook breder) lijkt geen recht te doen aan de rol van Inkomen in het geheel. Een deel de medewerkers van Inkomen lijkt zich daarbij als ondergeschoven te zien ten opzichte van Werk. Dit speelt (in mindere mate) ook tussen de verschillende afdelingen binnen de beide onderdelen: niet iedereen kan met trots uitleggen wat zijn/haar rol in geheel. De losse onderdelen vormen geen (menselijke) machine.

f. Er wordt veel over elkaar gepraat, weinig met elkaar. Beelden over andere afdelingen en teams worden gevormd op basis van aannames.

g. Er zijn aanzetten om bovenstaande te doorbreken (bijvoorbeeld een consulent Handhaving die ook bij Aanvragen zit, de positionering Activerend Handhaven), maar die zijn 'geformaliseerd' en niet altijd even begrijpelijk. Daarnaast zijn enkele pilots (MDT, Maat Werkt) gericht op afdelingsoverstijgend samenwerken, maar deze hebben missen soms juiste de organisatorische inbedding. Daarbij betekent 'multidisciplinair' in de praktijk bovendien niet altijd dat álle relevante W&I-taken samengebracht zijn (voorbeeld: Het ontbreken van Werk-consulenten in het MDT).

Conclusie 10
De geringe samenhang in het cluster W&I zorgt voor fragmentarisch uitgevoerde interventies.

Afwezigheid van een gedeeld beeld en expliciete benoeming van nut en noodzaak van álle afdelingen op weg naar werk maakt het voor medewerkers ook lastig elkaars werk te erkennen en waarderen.

Een cultuur van praten óver in plaats van mét elkaar versterkt het wij – zij denken, waarbij gebrek aan resultaat vaak aan de ander geweten wordt.

4. Bevindingen

V. Samenwerking met externen

Aansluiting op ketenpartners

a. Er is een groot aantal mensen dat geen baan heeft. Een deel van hen kan en wil werken. Tegelijkertijd geven ketenpartners **WSP en Scalabor** aan dat er veel onvervulde vacatures zijn. Desondanks komt er onvoldoende een match tot stand. Dit knelpunt wordt door veel verschillende gesprekspartners genoemd. Zij noemen mogelijke oorzaken:
   - De gemeente kent ‘de bestanden’ niet: zij kunnen, wanneer daarnaar gevraagd, geen mensen vinden die bij de vacature passen.
   - De consulenten willen de inwoners niet ‘loslaten’.
   - De gemeente denkt teveel in onmogelijkheden (wat de inwoners niet kunnen) in plaats van in kansen (wat zij wel kunnen).
   - Er is onvoldoende vertrouwen in de ketenpartners.
   - Er voldoen te weinig mensen aan de specifieke voorwaarden / vereisten die ketenpartners stellen aan sollicitanten.

b. Externen zien hierdoor niet altijd duidelijk waar W&I naartoe wil (‘Willen ze wel mensen aan werk helpen? Is dat wel hun opdracht?’).

c. Externen ervaren verkokering en gebrek aan ‘ondernemerszin’.

d. Processen worden als stroperig en traag ervaren, terwijl de cliënten en markt dynamisch zijn. Zo zou de organisatie onvoldoende ingericht zijn om snel te kunnen schakelen en flexibel in te spelen op de mogelijkheden.

Conclusie 11
Er zijn veel werkzoekenden én veel onvervulde vacatures. Toch kunnen die niet aan elkaar gematched worden. W&I sluit niet goed aan op wat de ketenpartners nodig hebben (en omgekeerd).

4. Bevindingen

V. Samenwerking met externen

Samenwerking met wijkteams

e. W&I en wijkteams benaderen inwoners heel verschillend. De wijkteams zouden breder kijken naar op welke leefgebieden hun cliënt problemen heeft en hoe deze elkaar kunnen beïnvloeden en de cliënt vervolgens leidend maken in het identificeren van de oplossing hiervoor. W&I zou daarentegen vooral oog hebben voor het gevolg van deze problemen —namelijk: het niet hebben van werk— en minder naar de oorzaken daarvan. Daarnaast zouden zij een te 'paternalistische' (onze woorden) aanpak hanteren. Dit zijn heel verschillende benaderingswijzen met verschillende effecten, terwijl onderscheid in wie tot welke doelgroep hoort, in praktijk niet zo hard is.

f. Soms wordt genoemd dat er verschillende belangen spelen. Bijvoorbeeld: vanuit een rechtmatigheidsperspectief moet een wijkteam soms melden dat één van hun cliënten bijwerkt of niet meer aan de voorwaarden voor een uitkering voldoet, maar kiezen zij ervoor dit niet te melden, redenerend vanuit het welzijn van hun cliënt.

Conclusie 12
W&I is gericht op werk, en kijkt beperkt levensbreed (de achterliggende oorzaken). De wijkteams kijken levensbreed, en zijn onvoldoende gericht op werk. Deze bewust gekozen scheidslijn in beleid en benaderingswijze sluit niet aan bij de leefwereld van inwoners. Daar bestaat deze scheidslijn namelijk niet zo scherp.

Overige bevindingen

g. De samenwerking met wijkteams is aan verbetering onderhevig, maar wordt nog steeds als moeizaam ervaren.

h. Het uitwisselen / uit mogen wisselen van gegevens. De AVG levert een extra beperking in de toch al moeizame communicatie tussen wijkteams en W&I. Daarbij is het volgens sommige gesprekspartners de vraag of dit in alle gevallen de werkelijke reden is van het niet delen van informatie.

4. Bevindingen

VI. Competenties, houding en gedrag W&I-medewerkers

a. We hebben open gesprekken gevoerd, gesprekspartners waren voorbereid. Iedereen die we gesproken hebben, is betrokken en gemotiveerd. Iedereen die we het gevraagd hebben weet te benoemen wat het werk leuk maakt. **Mensen hebben hart voor de zaak en de inwoner**. Er is een wens tot 'goed' werken, maar ook een grote diversiteit in opvattingen over wat dat inhoudt.

Betrokken, geen aanspreekcultuur

b. Vanuit een poging het 'goed' te doen, focust een groot deel van de medewerkers zich op het kleine deel van het proces waarvoor hij/zij zich verantwoordelijk voelt. Twee aandachtspunten hierbij komen herhaaldelijk terug: Ten eerste verschilt dit verantwoordelijkheidsgevoel tussen mensen met gelijke functies, ten tweede is er onvoldoende aandacht voor de overdracht (koude overdracht in plaats van warme overdracht). Dit komt dienstverlening aan inwoners niet ten goede.

c. Medewerkers weten wat de afdeling doet waarmee zij het meest te maken krijgen, maar niet van de andere afdelingen. Onbekend maakt vervolgens onbemind. Er zijn veel aannames over het werk van de anderen.

d. Enkele eigenschappen die medewerkers onvoldoende vertegenwoordigd zien in het cluster: (maatschappelijke) zakelijkheid (te grote betrokkenheid bij de cliënt), de sociale vaardigheden om cliënten een spiegel voor te houden, ondernemerszin/lef, resultaatgerichtheid en verantwoordelijkheidsgevoel voor het grotere geheel ('ik heb het aangegeven, als ze het dan niet doen, is het niet mijn verantwoordelijkheid').

4. Bevindingen

VI. Competenties, houding en gedrag W&I-medewerkers

e. Werkconsulenten lijken weinig productiedruk te kennen. Het zijn veelal dezelfde mensen die –indien gevraagd- extra werk op zich nemen. Veel tijd en energie zit in afstemming, vernieuwing en verandering waardoor er minder tijd en aandacht overblijft voor het primaire proces (de inwoner!).

f. In algemene zin is er weinig zelfkritisch vermogen in de organisatie. Kritische zelfreflectie over de eigen mogelijkheden tot verbeteringen in dienstverlening is zeldzaam. Het zijn veelal de anderen die dingen beter zouden kunnen doen.

g. W&I kent een mondelinge cultuur; er wordt weinig formeel ingeregeld of vastgelegd. Hierdoor gaat veel tijd in het proces zitten, zonder de mogelijkheid terug te verwijzen naar eerder gemaakte afspraken.

h. Er zijn vrij extreme verschillen tussen de houding van medewerkers: een deel is moe van veranderingen, een ander deel duikt vol enthousiasme het zoveelste project in

Conclusie 13
Niet alle vaardigheden die nodig zijn om de ambitie te realiseren zijn in voldoende mate aanwezig. Zaken als resultaatgerichtheid, ondernemerszin en sociale vaardigheden om inwoners een spiegel voor te houden worden gemist.

4. Bevindingen

VII. Hoe leert W&I?

Leren in het primaire proces

a. De situatie van de inwoners wordt gemiddeld steeds complexer. Datzelfde geldt voor de context waarin medewerkers hun werk doen (wetten, beschikbare voorzieningen, etc.). Een lineaire ‘als-dan’-beslisboom werkt steeds minder. In plaats daarvan is vaker nodig dat je samen de grijze gebieden opzoekt en uitpluist, het gesprek voert over slimme oplossingen die aan díe specifieke situatie tegemoet komen, maar ook over professionele dilemma’s die je in je werk tegenkomt. Dat gesprek lijkt niet gevoerd te worden. Er bestaat ook geen (georganiseerde) intervisie.

b. Er vindt, voor zover wij weten, geen uitwisseling tussen afdelingen plaats over werkwijzen, tips en ervaringen op basis waarvan men van elkaar kan leren.

c. W&I kent nauwelijks ingebouwde feedback-loops. Medewerkers worden, ook tijdens formele functioneringsgesprekken, nauwelijks aangesproken op hun functioneren. Er bestaan weinig teamwaarden (‘dit zijn te alle tijden onze richtinggevende principes’) of teamnormen (‘zo doen we het hier’). Bij afwezigheid daarvan kunnen leidinggevenden en medewerkers onderling elkaar niet aapreken op gedrag. Medewerkers zijn niet gewend daarop samen te reflecteren.

d. Ook op operationeel niveau is weinig reflectie of evaluatie. Er wordt nauwelijks tijd genomen om stil te staan bij waarom iets wel of niet gewerkt heeft (bijvoorbeeld een bijeenkomst waar weinig mensen op af komen). Weinig reflectie over wat dit betekent en wat er anders zou kunnen.

4. Bevindingen

VII. Hoe leert W&I?

e. Er is geen cultuur waarin collega's elkaar aanspreken over wat zij doen en waarin dat ook gewaardeerd wordt als mogelijkheid om te leren. Dit is extra opvallend, omdat W&I-medewerkers dit richting inwoners juist wél geacht wordt te doen (inwoners aanspreken op houding en gedrag).

Conclusie 14
Medewerkers spreken elkaar onvoldoende aan op houding en gedrag. De afwezigheid van groepsnormen ('zo doen we dat hier', 'dít is kwaliteit in onze ogen') helpt niet; hierdoor hebben medewerkers en leidinggevenden onvoldoende houvast om het gesprek aan te gaan over eigen en elkaars functioneren.

Conclusie 15
'Functioneren' en 'presteren' zijn binnen W&I individualistisch. Medewerkers trekken naar eigen inzicht een pad zonder dialoog over de meerwaarde van dat pad aan collectieve W&I prestaties.

Pilots als leeromgeving

f. De meerwaarde om zich als organisatie te ontwikkelen en collectief te leren wordt gezien. Er is ruimte voor eigen initiatief. Dit heeft geleid tot een aantal pilots/ proeftuinen, die allemaal interessante en potentieel waardevolle elementen bevatten.

g. De gesprekspartners die in een pilot deelnemen geven aan daar energie en (weer/meer) zin in hun werk van te krijgen: samenwerking met anderen, dicht op client.

h. De pilots/proeftuinen trekken de meest ondernemende en flexibele medewerkers aan, die in zijn voor iets nieuws en in het diepe willen springen. Gesprekspartners signaleren het risico dat competente en waardevolle mensen aan het primaire proces onttrokken worden en de 'achterblijvers' (in kwantitatieve en kwalitatieve zin) te weinig capaciteiten hebben.

4. Bevindingen

VII. Hoe leert W&I?

i. De potentie van de pilots lijkt niet (ten volle) benut te worden:
   - Er lijkt geen plan achter pilots te zitten, in plaats daarvan komen zij organisch tot stand. Dat kan heel logisch zijn om bij motivatie van medewerkers aan te sluiten, maar ontneemt W&I ook kansen om meer systematisch te leren wat werkt en wat niet (we proberen hier X te veranderen, daar juist Y).
   - Er is bij pilots meestal geen georganiseerde start, bijvoorbeeld in de vorm van het meegeven van een opdracht (‘dít gaan we op deze manier onderzoeken en dít verwachten we van je) en het verstrekken van de benodigde middelen om daar aan te kunnen voldoen.
   - Er lijkt weinig uitwisseling tussen projecten/pilots en regulier werk. áls er al geleerd wordt, blijft het beperkt tot de kleine groep die ermee aan de slag is.
   - Er lijken (nog) geen lessen uit pilots getrokken te worden. Zij hebben geen einde (laat staan borging). Er is veel (pionierende) actie, weinig reflectie. In termen van de PDCA-cyclus, komen Do en Check aan de orde, Plan en Act minder.

j. Een deel van de medewerkers die niet aan pilots deelneemt, heeft een negatief beeld van de pilots en (veel) weerstand voor het er zelf ooit aan deelnemen. Zo loop W&I een risico om het cluster langs een tweede scheidslijn te organiseren (pilots versus regulier werkproces).

Conclusie 16
De pilot hebben de potentie om een goede leeromgeving te zijn, maar onder andere door hun organisatorische inbedding en hoe medewerkers ertegenaan kijken, maken zij deze potentie onvoldoende waar.

4. Bevindingen

Werk en Inkomen: een domein van paradoxen

Gedurende onze gesprekken werd duidelijk dat er veel verschillende beelden zijn over hoe je de organisatie het best vorm kunt geven. Bij een aantal van die beelden gaat het over een spanningsveld (of: tegenstelling) tussen twee uitgangspunten voor de organisatiewijze.

Dit zijn fundamentele discussies over welke richting je op wilt als cluster. Na hier langer bij stilgestaan te hebben, lijken al deze spanningsvelden ons paradoxen: *schijnbare* tegenstellingen, die je kunt ontstijgen. We doen hierbij een poging tot deze ontstijging, in de hoop dat het bij kan dragen bij het gesprek binnen W&I:

1. **Integraal versus specialistisch.** Integraliteit is nodig voor effectieve ondersteuning, maar gezien de toenemende complexiteit van de context en inwoners, behoren generalisten tot het verleden.

Met beide premissen zijn we het eens, maar het is niet zo dat integraliteit van een aanpak ook de integraliteit van expertise vraagt: door goede onderlinge samenwerking kunnen specialisten inwoners helpen die op meer dan één levensgebied ondersteuning nodig hebben. Dat vraagt wel dat zij met elkaar de aansluiting kunnen maken (‘T-shaped professionals’ en/of dat iemand de regie heeft over deze samenwerking).

2. **Uniformiteit versus maatwerk.** Moeten inwoners dezelfde benadering of allemaal een eigen op maat gesneden aanpak krijgen?

De inwoners waarmee W&I te maken krijgt worden gemiddeld steeds complexer en daarmee bijna automatisch gezamenlijk ook steeds meer divers. Een *one size fits all*-benadering is daarin weinig effectief; verschillende inwoners hebben ook echt iets verschillends nodig.

4. Bevindingen

Werk en Inkomen: een domein van paradoxen

Waar je echter wel op mag hopen, is dat verschillende consulenten bij de dezelfde inwoner tot een vergelijkbare benadering komen: op dat vlak moet er wel enige uniformiteit zijn. Nu maakt het naar verluid nog teveel uit wie je treft. De inwoner moet leidend zijn voor het maatwerk, niet de consulent.

3. Autonomie inwoner (wortel) versus autoriteit werkconsulent (stok). Een autoritaire aanpak van een werkconsulent (bijvoorbeeld vanuit een kennis- en ervaringsvoorsprong of door te dreigen met maatregelen) verhoudt zich slecht met een benadering waarbij je de inwoners in de lead zet (vergelijkbaar met die van de wijkteams).

Beide benaderingen (wortel en stok) kunnen inderdaad niet tegelijkertijd op dezelfde inwoners worden toegepast; dat geeft tegenstrijdige signalen aan de inwoner in kwestie en is daarmee ineffectief. Het kan wel zo zijn dat verschillende inwoners verschillend benaderd worden, bijvoorbeeld omdat zij verschillende behoeftes hebben en/of verschillend gedrag vertonen. Het is de expertise van de consulent om een goede inschatting te maken van wat wanneer het best werkt.

Tegelijkertijd kan de meest effectieve benadering van dezelfde inwoner ook in de loop van de tijd veranderen: waar eerst de wortel meer op zijn plaats was, vraagt het nu de stok, of andersom. Daarbij lijkt ons dat de wortel als vertrekpunt fungeert, om pas over te schakelen op de stok wanneer die eerste niet werkt.

4. **Vrijheid werkinvulling versus regels**: Vrijheid is nodig om invulling te kunnen geven aan de professionaliteit van de werknemer, maar geeft tegelijkertijd collega's ook de ruimte om de 'lat laag te leggen'.

4. Bevindingen

Werk en Inkomen: een domein van paradoxen

Het is eigen aan vrijheid dat de ruimte die het biedt, op een manier ingevuld kan worden die ongewenst is vanuit degene die de vrijheid schept. In die zin is er niet aan te ontkomen. Het is echter de vraag of de vrijheid die de werknemers de mogelijkheid geeft om invulling aan hun professionaliteit te geven, op het zelfde vlak ligt als de vrijheid die anderen gebruiken om de kantjes ervan af te lopen.

Dit kunnen wij niet beantwoorden voor de personen in kwestie, maar de vrijheid om bijvoorbeeld zelf te kiezen welke benaderingswijze het best past bij een inwoner, blijft intact door streefnorm rondom het aantal inwoners in de caseload (wanneer daar sprake van is).

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Verweven met de bevindingen hebben we in het vorige hoofdstuk al (deel)conclusies geformuleerd.

De conclusies hebben een verschillend gewicht in het licht van de ambitie. Wat zijn volgens ons nu de belangrijkste opgaven om de ambitie te kunnen halen? We lichten er hieronder vier uit, waarbij we de verbinding met de ambitie aangeven.

1. **W&I is een *informele* organisatie**: veel aspecten aan de organisatie zijn niet (formeel) vastgelegd, afspraken worden mondeling gemaakt. Zo is er geen visie of missie van het cluster, bij ons weten geen rolverdeling tussen ketenpartners, taakomschrijvingen voor medewerkers of opdrachten voor pilots. Tot slot zijn er binnen de meeste afdelingen geen normen, die iets zeggen over wanneer een medewerker zijn of haar werk *goed* doet. Voor zover er kwaliteitsstandaarden ('het goed doen') zijn, missen zij soms een duidelijke link met W&I–resultaten ('de juiste dingen doen'). De behoefte aan normen die linken aan cluster-resultaten, wordt breed gedragen onder medewerkers.

   Relatie met de ambitie dit geeft rolonduidelijkheid bij medewerkers wie nu waarvan is en daarmee kansen op dat inwoners niet optimaal ondersteund worden of zelfs tussen wal en schip vallen. Het ontneemt de organisatie ook mogelijkheden tot *sturing* op een effectievere werkwijze en samenwerking en tot slot kan een visie of missie medewerkers motiveren in hun werk.

2. Er worden in het **proces twee keuzes** gemaakt die van cruciale invloed zijn op de inzet die bij iemand wordt gepleegd en (zodoende) op de kansen die hij of zij heeft om naar werk begeleid te worden. Dat zijn:
   - of iemand onder de BAP komt (afgelopen jaar ongeveer[1] 275 vs 1400) en als dat niet het geval is
   - of de inschatting is dat iemand wel of niet binnen een jaar naar werk begeleid kan worden (afgelopen jaar ongeveer 800 vs 600), waarbij die laatste groep voor een deel onder de verantwoordelijkheid van de sociale wijkteams komt.

1. Zie stroomschema op pagina 15.

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Dit is een beleidskeuze die ook ingegeven is door beperkte beschikbare personele capaciteit. Wie —afhankelijk van de beoordeling— vervolgens verantwoordelijk is en wat die verantwoordelijkheid inhoudt, draagt ook bij aan het effect.

Relatie met de ambitie Er komen, door deze keus anders te maken (op basis van wat werkt!), meer inwoners onder de aandacht van BAP / werkconsulenten die een meer intensieve begeleiding krijgen dan anders het geval is en daarvoor een grotere kans op werk hebben.

3. **W&I als lerende organisatie.** De context waarin W&I opereert is sterk aan verandering onderhevig: de arbeidsmarkt en wetgeving zijn continu in beweging en ook de inwoners waar zij mee te maken krijgen veranderen. De mate waarin W&I in deze omgeving succesvol is, hangt af van hoe flexibel zij in kan spelen op deze ontwikkelingen[1]:
   - Welke benaderingswijze helpt bij wie; wat vraagt het om *deze* inwoner te kunnen matchen aan *deze* vacature? Waarom werkt iets wel of niet?
   - Hoe organiseren wij het werkproces het beste? Hoe kunnen we als organisatie schakelen in afwisselende tijden van overvloed (in vacatures) en schaarste?
   - Wat heeft het aanbod van andere organisaties en de werkwijze van anderen mij te bieden?
   - Welk type medewerkers hebben we nodig om aan de opgaven te voldoen en hoe zorgen we ervoor dat we medewerkers helpen zich daarin te ontwikkelen?

Dat vraagt om een lerende organisatie. Die is er echter nauwelijks: in kleine kring wordt hier weliswaar het gesprek over gevoerd, maar dit is geen onderdeel van de cultuur, noch is dit leren geïnstitutionaliseerd. Leren kan op verschillende terreinen meer gestructureerd georganiseerd worden binnen W&I, denk aan de inkadering van pilots, het volgens vaste vormen toepassen van reflectie in teams en het inbouwen van feedbackloops in de organisatie. Een lerende organisatie weet ook in te spelen op wat de externe ontwikkelingen aan nieuwe vaardigheden van medewerkers vragen en stuurt gestructureerd op hun professionele ontwikkeling.

1. De wettelijke context kan hieronder ook een belemmering vormen.

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Relatie met de ambitie optimale plaatsing komt tot stand bij de juiste aanpak toegepast op de juiste inwoner. Ontdekken wat dat is, vraagt onderling leren en organisatorisch borgen van leerervaringen.

4. **Aanspreekcultuur.** Medewerkers hebben een grote vrijheid om hun eigen functie in te vullen, wat tot een grote diversiteit in werkwijzen leidt. Zij vinden daardoor ook van alles over wat hun collega's doen en hoe zij dat doen, maar spreken hen hier nauwelijks op aan. Hierdoor maakt het uit of een inwoner consulent 1 of 2 voor zich krijgt, maar dit heeft ook invloed op motivatie en collegialiteit. Zo worden geen gezamenlijke normen gecreëerd ('zo doen wij dat hier'). Dit geldt ook voor de relatie tussen teamleiders en hun teamleden.

Relatie met de ambitie Aanpak en benaderingswijze bepalen de kansen op succes. Dat vraagt ook dat medewerkers onderling het gesprek voeren over hoe hun aanpak bijdraagt aan dat succes. Het behalen van de ambitie vergt medewerkers die elkaar aanspreken op functioneren en nieuwsgierig zijn naar elkaars werkwijzen. Medewerkers die praten mét in plaats van praten óver.

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Randvoorwaarden onder druk

De randvoorwaarden voor het oplossingenproces en de oplossingen die we voor de zomer hebben geïdentificeerd en besproken, waren deel al toegesneden op de context in Arnhem; voor een deel waren zij gebaseerd op wat we toen in de gesprekken met betrokkenen hoorden.

De gesprekken die we na de zomer gevoerd hebben, versterken dit beeld: los van dat het moeilijk is om met de kennis achteraf nog randvoorwaarden te formuleren, lijken er geen nieuwe bijgekomen.

Met de bovenstaande grootste opgaven in het licht van de ambitie bij de hand, kunnen we nog wel eens naar deze randvoorwaarden (zie bijlage) kijken: welke lijken nu het meest onder druk te staan? Deze staan in de tabel rechts weergegeven, waarbij aangegeven is, met welke van de vier grootste opgaven zij verband houden.

Conclusie:	1	2	3	4
Een lerende en vernieuwende organisatie			X	X
Centrale regie / voldoende ‘holistische’ benadering van de rol van de gemeente	X			
Benut je volledige instrumentarium	X			X
Match de ambitie met kwaliteit en kwantiteit van medewerkers			X	X
Helder beeld van rolverdeling en onderlinge afhankelijkheden	X			
Vraag met aanbod kunnen matchen	X	X	X	X
Overal juiste en congruente prikkels	X			

5. Conclusies en aanbevelingen

Aanbevelingen

Voor elk van de vier grootste opgaven die we in de vorige paragraaf hebben benoemd, doe we hieronder enkele aanbevelingen.

1. Een informele organisatie

Zoals we in de conclusies aangaven, is er een behoefte aan het vastleggen en expliciteren van zaken: visie, taakomschrijvingen, normen, samenwerkingsafspraken met ketenpartners. W&I doet er, voor haar eigen bestwil en dat van haar medewerkers, goed aan dat te doen.

Daarin zit wel een bepaalde volgordelijkheid: eerst op detailniveau dingen vastleggen, kan later bijten met een meer globaal aspect. We hebben dit toegelicht via de figuur hiernaast. Daarbij hebben we onderscheid gemaakt tussen onderdelen die voor heel W&I op beleidsniveau enerzijds en op uitvoeringsniveau anderzijds. Daarnaast maken er een onderscheid tussen drie niveaus ‘richten’, ‘inrichten’ en ‘verrichten’.

De zes elementen die daarmee samenhangen, worden volgens ons het best bepaald in de volgorde de de pijlen markeren. Dus: beginnen met een visie en/of missie en vandaaruit enerzijds formuleren welke resultaten daarbij horen en anderzijds van wat de benodigde rolverdeling tussen

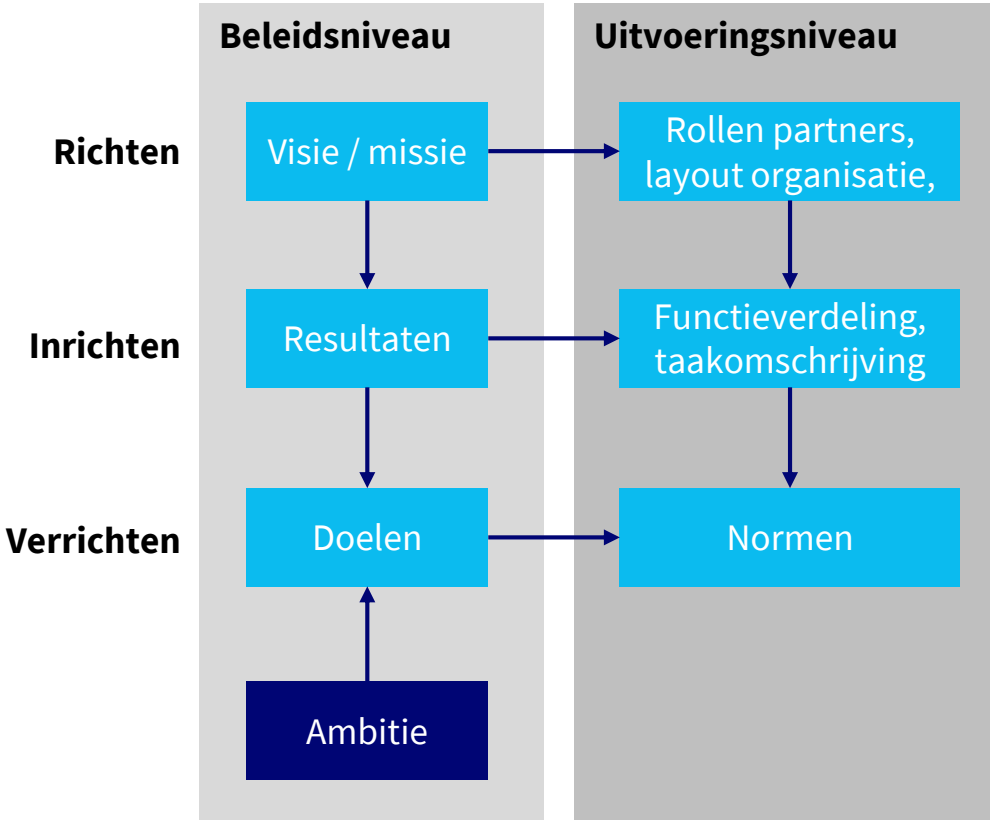

5. Conclusies en aanbevelingen

Aanbevelingen

samenwerkingspartners is en hoe de organisatie die deze missie heeft, er globaal uit moet zien.

Daarbij plaatsen we een aantal kanttekeningen en aanvullende opmerkingen:

- Het doen van deze exercitie betekent niet dat (van)alles moet veranderen aan hoe de organisatie eruit ziet, voor een deel zul je met deze beschrijvingen uitkomen op de huidige situatie. Wel betekent het dat je hieruit kunt concluderen dat er dingen moeten veranderen.

- De ambitie is weliswaar de aanleiding van dit traject en een belangrijk doel om te halen, maar gewaakt moet worden dat deze een *te dominante* rol krijgt in veranderingen.

  Het hebben van werk is immers een onderdeel en vorm van maatschappelijk participeren. Soms dragen kleine stapjes daarin (iemand 'van de bank afkrijgen', naar vrijwilligerswerk begeleiden, etc.) op korte termijn weliswaar niet bij aan het begeleiden naar werk, maar op langere termijn wel. Als je alleen op werk focust in de resultaten die je wilt halen, loop je het risico je alleen te richten op het 'laaghangend fruit' en in een vergelijkbare situatie als nu te belanden (zie conclusie 2). Anders gezegd: je zou de organisatie zo moeten inrichten dat je succesvol bent in mensen (weer) laten participeren (uiteraard bij voorkeur in de vorm van betaald werk), waarbij je *en passant* de ambitie haalt.

- Zorg dat het hele cluster zich herkent in de visie / missie en duidelijk aan kan geven wat zijn of haar rol daarin is. Alleen dan werkt hij (zie ook de paragraaf Werk én Inkomen).
- Benoem in de taakomschrijving ook waar de professionele vrijheid hem in zit.

- Een norm formuleren is één, hem slim gebruiken is iets anders. Wanneer ze te strikt gehanteerd worden, kunnen ze bijdragen aan een 'afrekencultuur', met allerhande ongewenste bijeffecten.

5. Conclusies en aanbevelingen

Aanbevelingen

2. Keuzes in het werkproces

Het gaat ons niet om het niet meer maken van keuzes over welke aanpak geldt voor een inwoner (afhankelijk van diens afstand tot de arbeidsmarkt), wel om hoe je de beste keus maakt en hoe je het vervolg op die keus organiseert.

- De beste keus: bij wie heeft de aanpak van de BAP precies effect; alleen bij de huidige BAP-cliënten of ook breder? Lukt het op dit moment inderdaad niet om inwoners binnen een jaar naar werk te begeleiden, waarvan je dat vooraf inschatte? Welke aanpak werkt (niet) bij wie en waarom? Een effectieve organisatie is een lerende organisatie (zie ook de aanbeveling bij conclusie 3).
- Gevolgen van de keus. Een bepaalde regiefunctie —waarin voor iedereen die een bijstandsuitkering heeft, er iemand met een 'werkblik' verantwoordelijk is om vinger aan de pols te houden— kan voorkomen dat je inwoners die toegeleid worden naar de wijkteams uit het zicht verliest. Ook kan het van waarde zijn om vaker samen op te trekken met de wijkteams bij een bepaalde inwoner. Niet altijd valt iemand in het domein van de één of van de ander: leefgebieden, waaronder participeren, kunnen elkaar positief of negatief beïnvloeden: heeft iemand psychische problemen omdat hij geen werk heeft, of andersom?

Soms is de situatie van een inwoner zo dat gelijktijdige inzet van een werkconsulent en van een sociaal wijkteamlid (ondersteuning op een specifiek leefdomein) tot succes kan leiden.

5. Conclusies en aanbevelingen

Aanbevelingen

3. W&I als lerende organisatie

Als je doet wat je deed, dan krijg je wat je kreeg. Experimenteren en daarvan leren moeten een volwaardig onderdeel zijn van de werkwijze van het cluster en daarmee ook van de werkopvatting van consulenten. Dat heeft zowel een informeel als een formeel karakter.:

- Informeel: nieuwsgierige uitwisseling tussen teamleden over hoe zij het doen en wat daarin goed of minder goed werkt, moet meer plaatsvinden. Van elkaar leren zelfs over teamgrenzen heen zou de eenheid van het cluster daarnaast kunnen bevorderen. Door op elkaars manier naar de wereld kijken kun je daarvan leren en/of effectiever worden.

- Formeel: Het organiseren en begrenzen van de pilots. Niet te veel tegelijk laten lopen, termijn en leerbehoeften vooraf vaststellen en uitwisseling organiseren tussen pilot en regulier werk gedurende de looptijd van de pilot.

Naast het actief vormgeven van leren als organisatie (cluster) is de professionele ontwikkeling van medewerkers belangrijk. Niet alle vaardigheden die nodig zijn om de ambitie te realiseren zijn nu in voldoende mate aanwezig binnen W&I. Zaken als resultaatgerichtheid, ondernemerszin en sociale vaardigheden om inwoners een spiegel voor te houden, worden gemist. Gerichte en gestructureerde ontwikkeling (en het bijhouden van vordering) van de huidige medewerkers en specifiek aangepaste functieprofielen bij werving zijn nodig om de bemensing van W&I aan te laten sluiten bij de ambitie.

4. Gebrek aan aanspreekcultuur

Een belangrijke stap in het creëren van een aanspreekcultuur is het samen vaststellen waarvoor alle afdelingen en de individuele medewerkers aan de lat staan. Dat kan middels ‘harde’ prestatie-indicatoren en ook door teamafspraken over wat er verstaan wordt onder kwaliteit. Ook het opstellen van gedragsregels of spelregels voor de uitvoering kan helpen om mensen houvast te geven en elkaar gericht te bevragen op hun manier van werken.

Bijlage A Randvoorwaarden

Randvoorwaarden voor het proces voor de oplossingen (1)

A. Voor het oplossingenproces

1. Betrek de keten bij het formuleren van oplossingen
2. Voorkom een ‘tactisch gat’
3. (Snelheid versus draagvlak: een slim proces)
4. Redeneer ook vanuit het inwoner- en werkgeversperspectief
5. (Een lerende en vernieuwende organisatie)
6. Een ambitiegerichte en gemotiveerde organisatie
7. Urgentiebesef bij gemeenten en partners
8. (Organiseer (ook ambtelijke) regionale steun)
9. (Een slim oplossingsproces)

B. Voor de oplossingen zelf

1. Richt je op in- én uitstroom
2. Centrale regie / voldoende ‘holistische’ benadering van de rol van de gemeente
3. Van grof naar fijn
4. (Benut je volledige instrumentarium)
5. Decentraliseren is niet loslaten
6. Opdrachtgeverschap sociale wijkteams en teams leefomgeving
7. Match de ambitie met kwaliteit en kwantiteit van medewerkers
8. Helder beeld van rolverdeling en onderlinge afhankelijkheden
9. Vraag met aanbod kunnen matchen
10. (Overal juiste en congruente prikkels)
11. (De inwoner als vertrekpunt)
12. Levensbrede benadering voor inwoners met multiproblematiek
13. (Werk vanuit dezelfde benadering / hetzelfde mensbeeld)

We verwijzen naar de eerdere rapportage voor details over deze randvoorwaarden.

Foto(s) Hollandse Hoogte

Adresgegevens

@AEF_NL

Andersson Elffers

Mail@aef.nl

Maliebaan 16

Postbus 85198

3508 AD Utrecht

(030) 236 30 30

www.aef.nl

Begrotingswijziging Exploitatie

Nr. : 19008
Onderwerp : Programmaplan Doorbraak Naar Werk
I / S : Incidenteel
Raad d.d. :
Zaaknr. : 358951

bedragen x € 1.000,--

Programma's	2019						2020						2021						2022					
	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo
				Toe-voeg.	Ont-trekk.					Toe-voeg.	Ont-trekk.					Toe-voeg.	Ont-trekk.					Toe-voeg.	Ont-trekk.	
Wijkprogramma's																								
Geb 1 CSA																								
Geb 2 Noordwest																								
Geb 3 Noordoost																								
Geb 4 Presikhaaf																								
Geb 5 Malburgen																								
Geb 6 Schuytgraaf/Elderveld																								
Geb 7 De Laar/Elden																								
Geb 8 RKV																								
Stedelijke programma's																								
R0 Alg. bestuur en publ. dienstverl.																								
R1 Veiligheid																								
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat																								
R3 Economie																								
R4 Educatie																								
R5 Cultuur, recreatie en sport																								
R6 Particip. en maatschap. Ondersteun.	750		**-750**		750																			
R7 Gezondheid en milieu																								
R8 Wonen en ruimte																								
R9 Financiën en bedrijfsvoering																								
	750		**-750**		**750**																			
Totaal	750		**-750**		750																			

Aan: de voorzitter van de gemeenteraad

Betreft: Agenderingsverzoek

Onderwerp: ‘Doorbraak naar Werk’

Arnhem, 24 april 2019

Geachte voorzitter,

De fracties van D66 en SP doen hierbij het verzoek om de raadsbrief ‘ambitie Doorbraak naar Werk’ [1] en de gerelateerde documenten Eindrapportage AEF [2] en de notitie ‘uitvoeringstructuur’ [3] te agenderen voor bespreking in de raadskamer conform het reglement van orde artikel 40b.

Wij willen met de portefeuillehouder van gedachten wisselen over;

1. de voorgenomen plannen

2. de manier waarop het college haar plannen verder denkt te brengen.

3. de onrust die is ontstaan onder het personeel als gevolg van aangekondigde veranderingen die in de raadsbrief van 5 maart niet staan vermeld (de raadsbrief spreekt slechts van een "andere wijze van organiseren") en waarover de raad ook nog geen nadere brief of voorstel heeft ontvangen."

M. Loor – D66

G. E. Elfrink - SP

[1] Raadsbrief "Ambitie Doorbraak naar Werk" 01 maart 2019
[2] Eindrapportage AEF haalbaarheid ambitie
[3] Notitie uitvoeringsstructuur Doorbraak naar Werk

Aan de gemeenteraad

Datum	: 26 februari 2019
Zaaknummer	: 333811
Contactpersoon	: Roland Kluskens
Telefoonnummer	: 026 3774663

Onderwerp: ambitie Doorbraak naar Werk

Geachte voorzitter en leden,

"Meedoen in een socialer Arnhem", is een van de speerpunten van ons college. Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Daarom heeft het college de ambitie om meer Arnhemmers richting (betaald) werk te krijgen. Daar wordt hard aan gewerkt. Op veel fronten en door veel betrokkenen. We geven dat vorm in het programma Doorbraak naar Werk. Graag nemen wij u daar komende tijd op onderdelen in mee. In deze brief delen wij graag onze inzichten rond waarde en haalbaarheid van onze ambitie met u.

Doelen en ambitie
Arnhem heeft een bijstandsdichtheid van 11,5 %. Vergelijkbare gemeenten hebben een gemiddelde bijstandsdichtheid van 8,2 %. Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving, het vergroot het sociale netwerk, samenredzaamheid en zelfredzaamheid. Daarom is het cruciaal meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de welvaart, het welzijn en de gezondheid van de mensen in kwestie, goed voor de sociale samenhang in wijken, goed voor de personeelsvraag van werkgevers, en goed voor de duurzame sociaal – economische ontwikkeling van de stad. Bovendien gaat meer mensen richting werk helpen hand in hand met een verandering in de hoeveelheid benodigde zorg.

De groeiende en blijvende vraag naar arbeid biedt de kans - maar maakt het tegelijkertijd ook noodzakelijk - om (1) ieders talent te ontwikkelen, (juist) ook van de mensen die nu niet of te beperkt meedoen en (2) daadwerkelijk invulling te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt waaraan mensen ongeacht hun leeftijd, achtergrond, beperking of geaardheid zoveel mogelijk duurzaam meedoen. De ambitie van het college is om deze kans met lokale en regionale samenwerkings- en uitvoeringspartners te verzilveren. Het college werkt er aan dat in 2022:

- Meer Arnhemmers betaald werk hebben
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk zijn van een uitkering
- Meer passend werk aanwezig is voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Het college kiest ervoor haar ambitie concreet te verwoorden. In 2022:

- Zit Arnhem op de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand
- Heeft Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) ten minste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen

Dit geeft zo specifiek mogelijk richting aan onze inspanningen. Tegelijkertijd staat de ambitie symbool voor het begin van een trendbreuk: maatschappelijk maar ook in onze begroting. Op basis van de huidige prognose kennen we, rekening houdend met het vangnet, een tekort van tussen de 8,1 en 8,9 miljoen op de uitkeringslasten. In de begroting is op dit moment rekening gehouden met een structureel tekort van 8,3 miljoen (gedekt vanuit de algemene middelen). Arnhem kan en wil beter presteren op dit vlak. Wij lieten onze ambitie toetsen door AEF. De rapportage die hierbij hoort treft u in de bijlage aan. Hoofdconclusie is dat onze ambitie haalbaar is maar niet eenvoudig:

- De wens en urgentie van een ambitie wordt breed gedeeld: het biedt focus en uitdaging. Er gelden nadrukkelijk wel aandachtspunten voor de organisatorische vertaling.
- De door Arnhem geformuleerde ambitie is vergelijkbaar met die van andere (vergelijkbare) gemeenten.
- Kijkend naar aard en omvang van de bijstandspopulatie van Arnhem moeten wel alle zeilen worden bijgezet om de ambitie te halen.

Waar staan we?

De arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren gekanteld en heeft het zich van een vraagmarkt naar een aanbodmarkt ontwikkeld. Regionaal zijn er ca. 10.000 vacatures met name in de logistiek, horeca, schoonmaak, techniek, ICT, zorg en bouw. Tegelijkertijd zijn er regionaal ca. 17.000 werklozen, waarvan 12.000 inwoners in de bijstand zitten. In Arnhem zijn er ca. 7.000 inwoners/ kandidaatwerknemers (WW en bijstand) bemiddelbaar naar passend werk. Invulling van de vacatures vereist dus 'breed kijken' van werkgevers. Wij signaleren (1) een grote aanhoudende vraag naar nieuwe arbeidskrachten en (2) een segmentatie tussen flexibele banen en (naar verwachting) duurzame banen op MBO-niveau: de verhouding tussen de uitbreidings- en vervangingsvraag (gevolg van vergrijzing) is 1 staat tot 3; de verhouding tussen ongeschoold en licht geschoold werk is 1 staat tot 5.
Wij signaleren dat werkgevers concurreren om het aanbod van werknemers. Hiermee worden zij vaker gestimuleerd om flex om te zetten in vast en is er een grotere investeringsbereidheid in de scholing en opleiding van (kandidaat)werknemers.

Ontwikkelingen bestand

Op dit moment ontvangen ongeveer 7.840 Arnhemmers een uitkering (waarvan 7.370 p-wet). In de afgelopen jaren hebben we hen steeds beter in beeld gekregen. Dat is echter geen statisch beeld, mensen en situaties veranderen. Enkele kenmerken van het bestand: de gemiddelde leeftijd is 45 jaar, de helft van de mensen is jonger dan 47 jaar. De meeste mensen zijn tussen de 45 en 60 jaar. De gemiddelde uitkeringsduur is 5 jaar. De helft van de mensen heeft korter dan 3 jaar een uitkering. Een derde langer dan 5 jaar. Elke bijstandsgerechtigde wordt ingedeeld op basis van wat hij of zij op een zeker moment aan ondersteuning nodig heeft. Ruim een derde van de groep bevindt zich in de

categorieën 'met arbeidsperspectief'. Ongeveer een derde van de bijstandspopulatie heeft een startkwalificatie. De kennis over ons bestand biedt ons eerste aanknopingspunten om te bedenken wat nodig is in onze inzet.

Vertrekpunt voor de uitvoering
In de afgelopen periode is geïnvesteerd in het neerzetten van een nieuwe (regionale) samenwerkings- en uitvoeringsstructuur de per 2015 ingevoerde Participatiewet. Achtergrondinformatie hierover in de bijlage. Kern daarbij was meer verantwoordelijkheden met minder budgetten in economisch lastige tijden. Er is:

- Ingezet op de samenwerking met werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten en kenners van de doelgroep zelf in de Adviesraad Werk & Inkomen
- Een professionele werkgeversbenadering vormgegeven in het Werkgeversservicepunt
- Ingezet op algemene en doelgroepspecifieke instroombeperkende maatregelen
- Vormgegeven aan de transformatie van een traditionele sociale werkvoorziening naar een breed inzetbaar arbeidsontwikkelbedrijf (Scalabor).
- Gewerkt aan het neerzetten van een brede en vernieuwende voorziening: activerend werk.
- gebouwd aan een sluitende ketenaanpak.

Belangrijke inspanningen voor de komende tijd
Om de ambitie in de komende jaren te realiseren is een breed palet aan inspanningen - doorbraken - nodig. Op een aantal daarvan komen we de komende tijd nog terug bij u.

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. We doen dit op basis van wederkerigheid en onze insteek is 'aan het werk, tenzij'. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en verbreed en wordt de ontwikkeling en inzet van sluitende preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, nieuwkomers/statushouders, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners. We komen daar in komende tijd op terug.
2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Een groot deel van de mensen die nu nog langs de kant staan heeft een grotere afstand en vaak spelen juist vragen op meerdere leefgebieden een rol bij het zetten van stappen. Daarom gaan wij actief op hen af en helpen wij hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie bij het zetten van stappen naar werk. Een integrale benaderingswijze, vanuit de leefwereld van Arnhemmers in intensieve samenwerking met de sociale wijkteams, gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden. Door meer richting te geven aan onze inzet op armoede en schulden is absoluut winst te boeken. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette

uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed functionerende in-, door- en uitstroomketen. In de bijlage treft u hiervan een beknopt overzicht aan. Het gaat om:

- een verrijking en aanscherping van beleids- en uitvoeringsinterventies (o.a. deeltijd werk lonend en eenvoudig maken en steviger inzetten op loonkostensubsidies)
- een herijking van focus, inzet en werkwijze van W&I (zie kader)
- de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum Activerend Werk, Scalabor, Leerwerk Loket en Werkgeversservicepunt, hun samenwerking met W&I, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).

4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten zoals loonkostensubsidie en jobcoaching. Wij willen hierin zelf ook het goed voorbeeld geven.
5. De doeltreffendheid en doelmatigheid van onze inspanningen - naast de rechtmatigheid - binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de MJPB 2019-2022, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen (zie kader).
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten:
    - door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk;
    - en door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie en natuurlijk de Teams Leefomgeving meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Bij de meeste inspanningen bestaat er – zoals bovenstaande ook al schetst - een vrijwel rechtstreekse samenhang met vraagstukken op het gebied van zorg, armoede en schulden. Ook met inburgering en onze inzet op taal zijn de verbindingen sterk. Er is ook veel meerwaarde te bereiken door juist vanuit de integraliteit te werken, de transformatie verder vorm te geven en samen doelgericht te werk te gaan. Het sterker doorzetten op de gebiedsgerichte aanpak gaat hierbij het verschil maken. Daarnaast is absoluut meebepalend voor het langetermijnsucces van de stad de wisselwerking met bijvoorbeeld de woonagenda, onderwijs en de economische versterking (in welke segmenten bijvoorbeeld). Zowel lokaal als in regionaal verband.

Ad 3.

Investeren in onze eigen uitvoeringsorganisatie, de laatste transformatie in de keten

De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het CAW, Scalabor, het regionaal WSP en de ontwikkeling in de wijken met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams. Onze eigen uitvoeringsorganisatie staat nog voor een enorme slag, deze is noodzakelijk om als toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en de ambities te kunnen realiseren. Slag die we moeten maken:

- De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van de leefomgeving
- Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de 'regie' te nemen op participatie
- De inwoner op weg naar werk te volgen en supporten en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat.

Dit stelt andere vragen / eisen aan onze medewerkers en onze wijze van organiseren. Op dit moment wordt hard gewerkt aan een uitwerking hiervan.

Ad 6.

Het werkinvesteringsfonds (WIF)

Het werkinvesteringsfonds (2,5 miljoen) is incidenteel beschikbaar, als flexibele inzet naast het participatiebudget (dat niet toereikend is voor de investeringen waarvoor we staan). Het werkinvesteringsfonds is om te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. Innoveren en met partijen mee investeren op basis van effect. Bewijslast leveren voor effectiviteit (uitstroom) en aantonen welke investeringen verder zinvol en nodig zijn. Een separaat voorstel voor het WIF volgt.

Monitoring van de ambitie

We gaan sturen en monitoren op de doelen die we nastreven. Belangrijk om goed te weten waar we staan, maar minimaal zo belangrijk om te leren van onze interventies. Wat werkt en wat werkt niet. Welke resultaten, in de zin van beweging in ons bestand, bereiken we. Met de adviezen van het extern adviesbureau is de volgende systematiek gekozen:

- We fixeren de wijze van monitoren van de ambitie (landelijke lijn + 500 extra op uitkeringslast.
- We herijken jaarlijks de ambitie aan de hand van nieuwe inzichten van het rijk: de nieuwe prognoses en realisatiecijfers zijn immers bepalend voor onze ambitie.
- We gaan dan ook jaarlijks het gesprek aan over resultaten en over mogelijk nieuwe interventies of investeringen.
- Het monitoren van de ambitie heeft een relatief hoog abstractieniveau. Daaronder richten we dan ook de monitoring van de beweging in: KPI's op programma- en uitvoeringsniveau. De zinvolle sets hiervoor zijn we nu aan het ontwikkelen.

De monitoring is een belangrijke manier om ook de raad en onze partners mee te nemen in de ontwikkelingen.

Tot slot

Bovenstaande inzichten zijn niet compleet. Er wordt hard gewerkt om – samen met vele partners – bovenstaande inspanningslijnen verder uit te werken. Soms vraagt dat nog stappen om te verkennen wat nodig is. Soms zijn we ook gewoon al aan de slag. Zo is in onze eigen uitvoeringsorganisatie een versnellingsteam aan de slag. In dit team wordt de nieuwe werkwijze al toegepast in de praktijk. De ervaring leert dat de persoonlijke, intensieve benadering van de inwoner gericht op werk, zijn vruchten afwerpt. Dit leidt tot veel aanmeldingen voor trajecten bij Scalabor en inmiddels zijn bijna 100 mensen uitgestroomd naar werk. Samen met de Teams Leefomgeving maakten we een agenda per gebied: waar liggen kansen of vraagstukken en hoe gaan we daar samen gericht in aan de slag. We geloven er in dat deze gebiedsgerichte aanpak mede het verschil gaat maken. In regionaal verband bezien we welke stappen we kunnen zetten om onze arbeidsmarktregio te versterken. Maar ook kijken we uit naar de impuls die binnenkort gegeven wordt aan de versterking van het netwerk inclusief ondernemen in onze regio.

We komen binnenkort bij u terug met

- Een voorstel over de onttrekking aan het WIF. We nemen u dan verder mee in de werking en werkwijze hiervan.
- Informatie over de wijze waarop wij de prognoses op BUIG verwerken in onze begroting.
- De vangnetaanvraag BUIG.
- De manier waarop wij invulling kunnen geven aan het meer lonend maken van deeltijdwerk.
- Het totaalpalet van inspanningen waarop wij onze inzet richten de beweging die wij daarmee willen maken (programmaplan).

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)

- Eindrapportage AEF haalbaarheid ambitie
- Notitie uitvoeringsstructuur Doorbraak naar Werk

Andersson Elffers Felix

Haalbaarheid van de ambitie van Arnhem en randvoorwaarden om deze te halen

Definitieve rapportage

24 juli

Inhoudsopgave

Aanleiding, context en vragen

1. Formulering van de ambitie

2. Haalbaarheid van de ambitie

3. Randvoorwaarden

A. Aanpak

Context, aanleiding en vragen

Context en aanleiding

- Arnhem heeft historisch gezien een hoger percentage inwoners dat in de bijstand zit, dan vergelijkbare gemeenten. Dit verschil is niet goed te verklaren. Het is een onwenselijke situatie, zowel voor de gemeente Arnhem, als voor de inwoners in kwestie. Het leidt tot een forse financiële opgave voor de gemeente: de inkomsten vanuit het BUIG-budget dekken de noodzakelijke uitgaven niet.
- In 2015 heeft de gemeente met de decentralisaties een extra verantwoordelijkheid voor kwetsbare inwoners gekregen in dit domein. Het is de gemeente gelukt om de komst van deze nieuwe doelgroepen —in een economisch moeilijke tijd met aanzienlijk minder budget— op te vangen. De ontwikkeling van het aantal mensen in de bijstand is beheersbaar gehouden. De ambitie van Arnhem reikt echter verder, omwille van de inwoners in kwestie zelf, maar ook omdat het verschil tussen inkomsten en uitgaven tot een structureel tekort leidt. De gemeente wil hierin een trendbreuk tot stand brengen en de positieve ontwikkelingen rondom de economie te verzilveren.
- Er is (eerst intern, nu ook bestuurlijk) een ambitie geformuleerd om het aantal inwoners in de bijstand in vier jaar tijd terug te dringen. Deze is tweeledig:
  1. jaarlijks in lijn met de landelijke trend;
  2. daarbovenop nog eens 500 inwoners extra in vier jaar tijd.
- Deze ambitie is niet zonder gevolgen. De gemeente wil inventariseren welke veranderingen er nodig zijn om de ambitie te realiseren. Dit zal veranderingen vragen in de keten die bestaat uit wijkteams, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor en het werkgeverservicepunt (WSP). Daarbij heeft u aangegeven dat u voor vele opties open staat, zoals verandering in rolopvatting van betrokkenen, andere manieren van werken en alternatieve financieringsmodellen.

Context, aanleiding en vragen

Vragen

We behandelen in deze rapportage de volgende vragen:

1. Wat is de beste wijze om de ambitie te formuleren?
2. Is deze ambitie ‘haalbaar’?
3. Wat zijn de randvoorwaarden voor effectieve uitvoering van deze ambitie?

Zij vallen samen met de hoofdstuknummering.

1. Formulering van de ambitie

Vooraf: rollen van een ambitie

- Een ambitie kan verschillende rollen in een organisatie vervullen, kan op verschillende manieren gebruikt worden.
- Er zijn in elk geval de volgende rollen:
  1. **Richting/focus & energie**: een gezamenlijke ambitie (als organisatie en als keten) kan motiverend werken. Het kan medewerkers stimuleren om ergens met zijn alleen de schouders onder te zetten.
  2. **Positionering (intern)**: een bestaande en gedragen ambitie kan als argument of aanknopingspunt dienen om bepaalde middelen vrij te maken.
  3. **Toets (vooraf) voor beleidsmaatregelen en uitvoeringsprocessen**: maatregelen die of beleid dat ontworpen wordt om bij te dragen aan de ambitie kunnen beoordeeld worden aan de hand ervan: de mate waarin zij eraan bijdragen kan een argument voor hun legitimiteit zijn.
  4. **Evaluatie (achteraf) en monitoring (tijdens)**: een ambitie biedt aanknopingspunten om monitoring vorm te geven en een norm om achteraf te bepalen of beleid effectief (en efficiënt) is geweest.
- We zullen op verschillende momenten refereren aan deze rollen.

1. Formulering van de ambitie

a. Te maken keuzes voor formulering over 4 jaar

- Er zijn verschillende keuzes te maken in de manier waarop de ambitie geformuleerd is. We maken hierin onderscheid tussen:
  a. Keuzes voor de ambitie zoals over 4 jaar tijd geformuleerd: pagina's 7 t/m 11;
  b. Keuzes voor de ambitie per jaar: pagina's 12 t/m 14.

- In de gesprekken zijn in elk geval de volgende aspecten aan bod gekomen, waarop een keus gemaakt moet worden als het gaat om een ambitie die over 4 jaar geformuleerd is:
  A. **Aard:** moet de ambitie in aantallen of (ook) financiën geformuleerd worden?
  B. **Reikwijdte**: betreft het aantal de groep ontvangers van bijstand (Participatiewet) of ook ontvangers van bijstandsgerelateerde uitkeringen (IOAW, IOAZ, Bbz)?
  C. **Reikwijdte (2)**: moet het gaan om het terugbrengen van mensen met een voltijdsuitkering of ook deeltijduitkering? Met andere woorden: is het doorstromen van een voltijdsuitkering naar een deeltijduitkering (en –baan) net zo goed na te streven als het vinden van een voltijdbaan? Of: is het vinden van een voltijdbaan door iemand met voorheen een deeltijdbaan even wenselijk als iemand met een voltijdsbaan vindt vanuit een voltijdsuitkering?
  D. **Doelgroepen**: moet de ambitie verder toespitst worden naar specifieke doelgroepen zoals statushouders en jongeren?
  E. **Duurzaamheid**: moet in de ambitie aanvullend ook iets gezegd worden over hoe bestendig het verlaten van de arbeidsmarkt is?

- Op de volgende pagina's reflecteren we vanuit de verschillende rollen van een ambitie op deze keuzes: als we de ambitie op een bepaalde manier willen gebruiken, pleit dat dan voor of tegen een bepaalde keus?

1. Formulering van de ambitie

a. Te maken keuzes voor formulering over 4 jaar

	1. Richting en energie	2. Positionering	3. Toets op maatregelen en beleid	4. Evaluatie en monitoring
A. Aard	Aantallen zijn meer tastbaar en concreet, bovendien meer op de leefwereld gericht (‘we doen het voor de inwoners’).	Hiervoor is ook een vertaalslag naar financiën nodig, dat helpt om de investering tegen de mogelijke baten af te wegen.	Maatregelen hebben altijd als direct doel om de aantallen te reduceren, makkelijker om vanuit te redeneren.	Vanwege de vrij directe relatie tussen aantallen en uitgaven, maakt dit niet veel uit.
B. Reikwijdte	Moeilijk uit te leggen dat je voor de groep bijstandsgerelateerden niets doet. Alternatief is voor beide groepen een ambitie te formuleren, maar dat is verwarrend.	Biedt geen directe aanknopingspunten.	Biedt geen directe aanknopingspunten.	Bijstandsgerelateerden waarschijnlijk moeilijker aan het werk te krijgen. Effect zal zich vooral voordoen bij bijstandsgerechtigden.
C. Reikwijdte (2)	Mét deeltijd is de ambitie makkelijker te behalen, dus meer draagvlak	Focussen op voltijd is vanuit de baten-kant aantrekkelijker.	Deeltijd vraagt weer specifieke maatregelen en vraagt dus meer van de organisatie	Mét deeltijd meer diverse groep, geeft meer kennis over wat werkt en waarom.

1. Formulering van de ambitie

a. Te maken keuzes voor formulering over 4 jaar

	1. Richting en energie	2. Positionering	3. Toets op maatregelen en beleid	4. Evaluatie en monitoring
D. Doelgroepen	Het kan voor medewerkers die zich bezig houden met de betreffende groepen motiverend werken. Voor het algeheel heeft het echter een tegenovergesteld effect.	Redenerend vanuit één ambitie lijkt het makkelijker deze rol te vervullen.	Voor verschillende deelgroepen kunnen verschillende maatregelen/oplossingen nodig zijn.	Biedt geen directe aanknopingspunten.
E. Duurzaamheid	Omdat er veel 'draaideurbijstandsgerechtiden' zijn, kan deze toevoeging de ambitie irreëel maken en daardoor minder motiverend werken.	Duurzame uitstroom kan de *business case* van de ambitie vergroten en daardoor het effect op deze functie vergroten.	Niet direct aanknopingspunten.	Een aanvullend doel op individueel niveau dat de banen duurzaam moeten zijn, maakt de ambitie alleen maar moeilijker om te halen.

1. Formulering van de ambitie

a. Te maken keuzes voor formulering over 4 jaar

Op basis van bovenstaande, adviseren wij de volgende keuzes wat betreft de formulering:

A. **Aard**: formuleer deze in de eerste plaats in termen van aantallen, dat komt aan de meeste rollen van de ambitie tegemoet. Voor in elk geval de tweede van de vier rollen (interne positionering) is een interne (!) vertaling naar financiën nodig.

B. **Reikwijdte**: formuleer de ambitie voor de hele groep (bijstand en bijstandsgerelateerd[1]); dit maakt de ambitie niet alleen makkelijker te behalen, maar ook beter uit te leggen.

C. **Reikwijdte (2):** ga voor voltijd én deeltijd. Aanvullend argument is vanuit de inwoners in kwestie bezien: deeltijd moet een wenselijk perspectief zijn (althans: beter dan geen baan). Het zou een raar signaal afgeven als je deze mensen dan uit je ambitie laat.

D. **Doelgroepen**: maak in de primaire ambitie geen onderscheid naar doelgroepen. Een vertaling hiervan is kan meerwaarde hebben, net zoals een vertaling naar wijken (zie de discussie verderop).

E. **Duurzaamheid**: duurzaamheid is een kenmerk dat geldt voor het individuele niveau. Hoewel het natuurlijk wenselijk is dat inwoners duurzaam uitstromen naar de arbeidsmarkt —en doordachte maatregelen hier ook op inzetten— sluit het om deze reden niet goed aan op een ambitie die op groepsniveau geformuleerd is. Voor de totale omvang van de groep is het immers niet relevant dat de ene persoon weer is ingestroomd, wanneer een ander net is uitgestroomd. Zie ter illustratie de afbeelding op de volgende pagina.

Daarbij onderstrepen we dat een duurzame arbeidsplek wel een doel zou moeten zijn, maar zich niet goed in deze ambitie laat vangen.

1. Hierop is de huidige opzet van de rapportages overigens niet op ingericht: IOAW/IOAZ/BBZ starters en LKS zijn hier momenteel nog geen onderdeel van.

1. Formulering van de ambitie

a. Te maken keuzes voor formulering over 4 jaar

- Op de vorige pagina beargumenteerden we aan dat duurzame arbeidsplekken weliswaar een beleidsdoel moeten zijn, maar dit zich moeilijk onderdeel laat maken van de ambitie, omdat deze laatste op populatieniveau geformuleerd is.
- In de afbeelding rechts illustreren we deze argumentatie aan de hand van een hypothetische situatie met 5 personen die af en aan een baan hebben (blauwe vlakken) en daartussenin in de bijstand zitten (witte tussenruimtes).
- Op elk willekeurig peilmoment (verticale lijnen) hebben vier van de vijf personen een werkplek. Omdat de ambitie op groepsniveau geformuleerd is, is het niet relevant *welke* personen op dat moment aan het werk zijn.
- Dat gezegd hebbende is de verhouding tussen het aantal mensen dat onderdeel is van de maatregelen (hier: 5) en het aantal dat op een peilmoment aan het werk is (hier: 4), gemiddeld gunstiger wanneer de personen langer aan het werk zijn.
- *Anders gezegd: de ambitie wordt makkelijker behaald wanneer de maatregelen tot duurzamere arbeidsplaatsen leiden.*

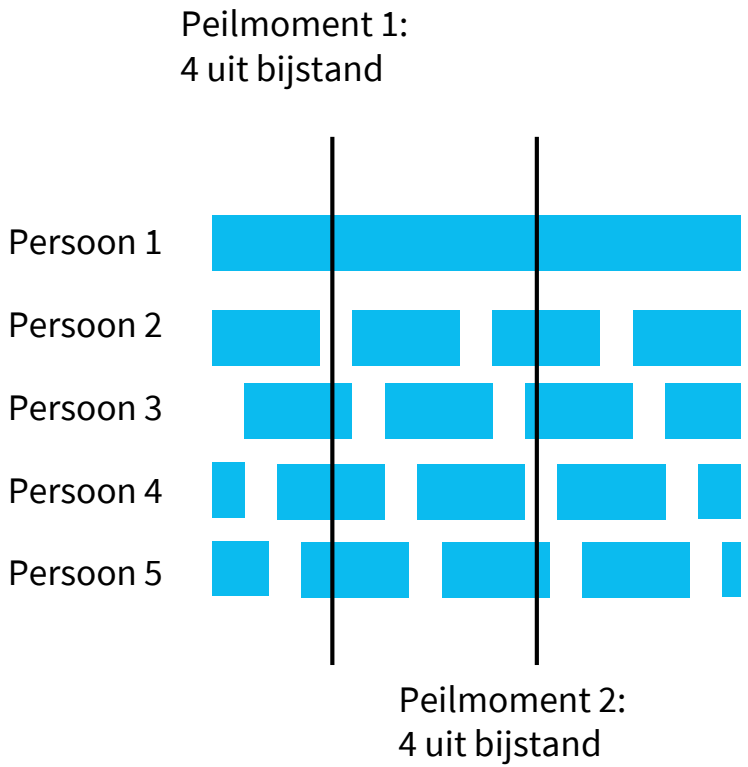

1. Formulering van de ambitie

b. Keuzes voor de ambitie per jaar

- Het ene onderdeel van de tweeledige ambitie is geformuleerd in temen van absolute aantallen (‘500 in vier jaar tijd’). Voor het andere onderdeel (‘de komende vier jaar in lijn met de landelijke trend’) is dat niet het geval: deze moet nog omgerekend worden om concreet genoeg te zijn.
- De vraag is: hoe? Er zijn namelijk verschillende keuzes te maken:
  I. Wordt de ambitie slechts over vier jaar tijd geformuleerd of ook worden vertaald naar ‘deelambities’ per jaar?
  II. Zo ja, hoe moet de 500 verdeeld worden over de vier jaar; in gelijke delen, of anders?
  III. En: moet ‘de landelijke trend’, per jaar worden bijgesteld op basis van de laatste prognoses?
- We gaan hiernaast in op deze vragen.

I. Wel of geen deelambities?

Er zijn twee argumenten die ervoor pleiten om de globale ambitie over vier jaar in kleinere onderdelen te verdelen:

- Vier jaar lijkt lang, maar het kost tijd om beleid te formuleren, te ontwikkelen, in de praktijk te brengen en de vruchten ervan te plukken. In dat licht is vier jaar zo voorbij. Om het maximale eruit te halen, is een gezamenlijk gevoel van urgentie nodig. Omdat vier jaar ver weg lijkt, is het verstandig om deelambities per jaar te formuleren, waarmee gezamenlijk de totale ambitie behaald wordt.
- Niet alle maatregelen pakken uit zoals vooraf ingeschat. De gemeente moet daarom de mogelijkheid hebben om tussentijds te kunnen sturen. Dat gaat het best door tot dusverre behaalde resultaten te vergelijken met de prognoses. Dit is niet mogelijk zonder deelambities.

1. Formulering van de ambitie

b. Keuzes voor de ambitie per jaar

II. Hoe moet de ‘500’ verdeeld worden over vier jaar?

Hiervoor zijn twee meer voor de hand liggende mogelijkheden:

1. Gelijkelijk verdelen: 125 per jaar.
2. In toenemende porties, vanuit de gedachte dat het tijd kost om maatregelen in de praktijk te brengen en de vruchten ervan te plukken.

Het voordeel van de eerste optie, is dat het (de benodigde) urgentie creëert. Van de tweede dat het waarschijnlijk meer in lijn zal zijn met de werkelijkheid: 125 in een jaar gaat erg moeilijk worden wanneer het beleid nog geformuleerd en geïmplementeerd moet worden. Je loopt het risico dat de ambitie over 4 jaar tijd zijn aantrekkingskracht verliest wanneer de deelambitie voor het eerste jaar al niet behaald wordt.

III. Moet ‘de landelijke trend’ jaarlijks worden bijgesteld?

Niets is zo moeilijk te voorspellen als de toekomst. In onderstaande tabel zijn de prognoses vanuit de Macro-economische verkenningen (MEV) over de verschillende jaren weergegeven voor datzelfde jaar en het jaar erop. Ter illustratie: in 2012 voorspelde het CPB dat er een toename van 7,25% zou zijn in 2013. In 2013 werd de toename over het hele jaar geraamd op 12,12%: een fors verschil.

Had Arnhem toen een ambitie gehad, maar niet bijgesteld op basis hiervan (en had deze toename daadwerkelijk plaatsgevonden), dan was 7,25% de norm geweest, waar hij in werkelijkheid veel hoger zou hebben gelegen.

	2013	2014	2015	2016	2017
MEV 2013 (sep ‘12)	7,25%				
MEV 2014 (sep ‘13)	12,12%	10,81%			
MEV 2015 (sep ‘14)		6,35%	2,60%		
MEV 2016 (sep ‘15)			3,09%	2,98%	
MEV 2017 (sep ‘16)				2,50%	1,20%
MEV 2018 (sep ‘17)					0,22%

1. Formulering van de ambitie

b. Keuzes voor de ambitie per jaar

Er kan in vier jaar tijd veel gebeuren, ten voordele en ten nadele. Mocht Arnhem ervoor kiezen om de huidige prognosecijfers te gebruiken en deze niet jaarlijks te herijken, dan moet zij in geval van een tegenvallende conjunctuur veel méér inwoners uit de bijstand helpen dan andere gemeenten, om aan haar globale ambitie te kunnen voldoen. (Het tegenovergestelde is waar bij een meevallende conjunctuur, dus het is ook een kwestie van de mate van risico's die Arnhem wil nemen.)

Dit pleit er wat ons betreft voor om de ambitie jaarlijks te herijken.

In Bijlage B hebben we een rekenvoorbeeld gegeven van hoe de keus voor deelambities per jaar, in combinatie met het herijken per jaar van de landelijke trend en het evenredig verdelen van de 500 over de vier jaar, in de praktijk uit zou kunnen pakken.

Het herijken zou in principe slechts hoeven wanneer

- er een nieuwe voorspelling is voor de groeicijfers (MEV)
- er een definitieve vaststelling van de groei/afname van het vorige jaar is.

(Zie de tabel op pagina 45 in Bijlage B.)

2. Haalbaarheid van de ambitie

We hebben vanuit vier verschillende gezichtspunten naar de haalbaarheid van de ambitie gekeken.

a. Draagvlak
Is de ambitie realistisch omdat deze over draagvlak in de organisatie beschikt?

b. Vergelijkbaarheid
Is de ambitie realistisch, op basis van de verhouding met ambities van andere gemeenten en resultaten als gevolg daarvan?

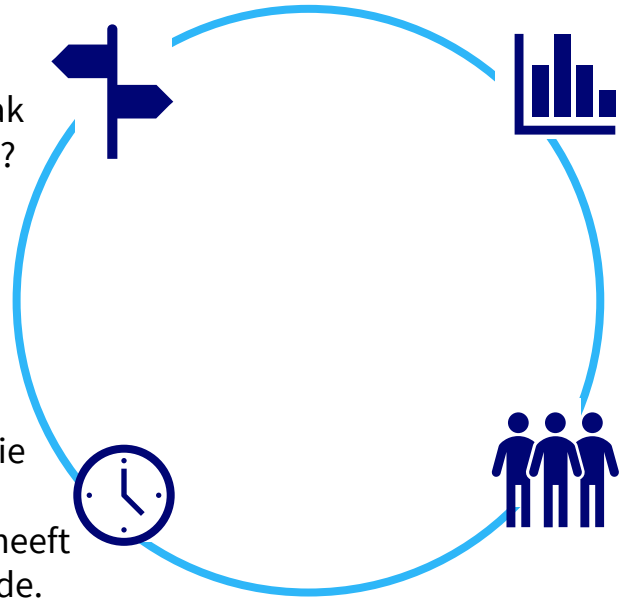

c. De populatie
Is de ambitie realistisch, gezien de samenstelling van de populatie?

d. Historisch perspectief
Is het eerste deel van de ambitie realistisch, gezien hoe Arnhem historisch gezien gepresteerd heeft ten opzichte van het gemiddelde.

2. Haalbaarheid van de ambitie

a. Draagvlak (1/2)

Tijdens de interviews (zie bijlage A voor een lijst met gesproken personen) hebben wij gevraagd naar hoe gesprekspartners naar de ambitie kijken in termen van draagvlak en haalbaarheid. Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen daarvan opgenomen. We splitsen ze op naar de twee onderdelen van de ambitie (landelijke trend en +500).

Daarnaast zijn uit de gesprekken een heel aantal opmerkingen gekomen over het gebruik van de ambitie en wat er nodig is om deze te laten werken. We komen hierop terug op pagina's 27 en 28.

Volgen van de landelijke trend

- Er leven **tegengestelde beelden** over de haalbaarheid van deze component, gelet op de afgelopen periode. Die blijken terug te voeren op de horizon waarop gekeken wordt:
  - Als je vanaf 2011 kijkt doet Arnhem het slechter dan het landelijke gemiddelde en vergelijkbare steden.
  - Vanaf 1998 tot nu doet Arnhem het iets beter dan de landelijke trend (zie hiervoor ook de analyse op pagina 24 en verder).
- Dit onderdeel wordt niet als het meest motiverend gezien: lost van of dit het geval is, lijkt er weinig ambitie uit te spreken.

Reduceren met 500 extra

Tegen haalbaarheid:

- Arnhem heeft een **grote groep mensen** die bovengemiddeld ver van de arbeidsmarkt af staan: mensen met een Wajonguitkering en een relatief groot 'granieten bestand'. Dit laatste zou een gevolg zijn van het prioriteit geven aan de mensen met de kleinste afstand tot de arbeidsmarkt.

2. Haalbaarheid van de ambitie

a. Draagvlak (2/2)

- Er is een aantal **factoren** dat **niet** tot nauwelijks beleidsmatig **beïnvloedbaar** is, maar wel van invloed is op de regionale arbeidsmarkt en dus de kansen op het halen van de ambitie. Denk hierbij aan: de aard van de lokale economie (‘dienstenstad’), de lokale woningmarkt die bepaalde mensen aantrekt of juist niet.
- Over de mate waarin voldoende werk beschikbaar is, verschillen de meningen.

Voor haalbaarheid, pleiten het volgende:

- Er wordt een bepaalde **energie** geconstateerd om hiermee aan de slag te gaan: bij de gesprekspartners zelf (‘hier wil ik wel voor gaan’), maar ook bij de wijkgerichte professionals. Ook is het vermoeden dat bij ketenpartners welwillend tegenover de ambitie staan.
- Daarnaast werd opgemerkt dat, als er doelen worden geformuleerd, deze vaak ook behaald worden door de organisatie, dus waarom geldt dat niet voor deze ambitie? Hieruit spreekt ook een soort van **behoefte** aan een ambitie in de organisatie.
- **Timing** werd aangedragen als argument: als het nu niet lukt, in deze economisch voorspoedige periode, wanneer dan wel?[1]

Tot slot

De meeste gesprekspartners geven aan dat, áls de gemeente de ambitie wil halen zij echt iets nieuws moet gaan doen en boven zichzelf uit moet stijgen: ‘als we doen wat we deden, krijgen we wat we kregen’. Dit wordt ondersteund door de analyse van de populatie.

1. Daarbij merken we op dat een economisch voorspoedige periode ook extra inspanning vraagt om alleen al de landelijke lijn te volgen.

2. Haalbaarheid van de ambitie

b. Vergelijkbaarheid

- Een beeld van de haalbaarheid van de Arnhemse ambitie kan verkregen worden door deze te vergelijken met andere gemeenten. Wanneer die van Arnhem bijvoorbeeld uitzonderlijk hoog is ten opzichte van alle andere ambities, is dit een indicatie dat Arnhem te hoog mikt.
- Hiertoe hebben we een vergelijking gemaakt met een aantal gemeenten: in de eerste instantie gemeenten waaraan Arnhem zich op dit domein graag spiegelt*, in tweede instantie met andere gemeenten uit de G32.
- Uit deze groep zijn **zes andere gemeenten** die een ambitie geformuleerd hebben die vergelijkbaar te maken is met die van Arnhem. Dit zijn Apeldoorn, Breda, Den Haag, Enschede, Nijmegen en Rotterdam. Zie Bijlage B voor een overzicht hiervan.
- Elke ambitie wordt gekenmerkt door het **aantal bijstandsgerechtigden** dat men terug wil dringen en de periode waarin dat men wil doen (‘**looptijd**’). Voor onderlinge vergelijkbaarheid voegen we daaraan toe:
  - het jaar waarin de maatregelen waarmee de ambitie behaald moet worden, starten;
  - De reikwijdte van de doelgroep: of dit alleen de bijstandsgerechtigden vanuit de Participatiewet betreft of ook ‘bijstandsgerelateerde’ uitkeringen (IOAW, IOAZ en BBZ)
- De resultaten van deze vergelijking zijn op de volgende pagina’s weergegeven.
- N.B. Het meeste vergelijkingsmateriaal dateert van recente jaren, omdat er vanuit de periode daarvoor weinig te vinden is. Mogelijk wordt dit veroorzaakt vanwege het bestaan van de participatiewet en een aantrekkende arbeidsmarkt, waardoor er weer ruimte in de arbeidsmarkt is om inwoners aan het werk te helpen.

* Dit zijn Nijmegen, Tilburg, Breda, Enschede, Apeldoorn en Den Bosch.

2. Haalbaarheid van de ambitie

b. Vergelijkbaarheid

- In de afbeelding rechts zijn alle ambities, relatief ten opzichte van het aantal bijstandsgerechtigden in de betreffende gemeente weergegeven. Dit betreft het *totaal aantal van de ambitie*, ongedacht de looptijd waarin deze behaald moet worden.
  - De onzekerheidsmarge bij de meeste gemeenten komt voort uit dat niet altijd expliciet gemaakt is of de ambitie alleen ontvangers van bijstandsuitkeringen betreft (bovenste waarde) of ook van bijstandsgerelateerde uitkeringen (onderste). Alleen voor Nijmegen is bekend dat de ambitie ten opzichte van alle bijstandsontvangers is.
  - De ambitie is gedeeld op het aantal bijstandsontvangers in het jaar waarin deze van start ging.
  - Voor Arnhem bestaat de ambitie uit twee componenten: de 500 en wat op basis van de landelijke voorspellingen[1] verwacht wordt.
- De laagste waarde is Den Haag, met 1,7% – 1,9% op het totaal aan bijstandsontvangers in de gemeente, de hoogste waarde is Rotterdam, met 29,8% - 31,7%.
- Arnhem zit met 6,3% - 7,1% in de middenmoot.

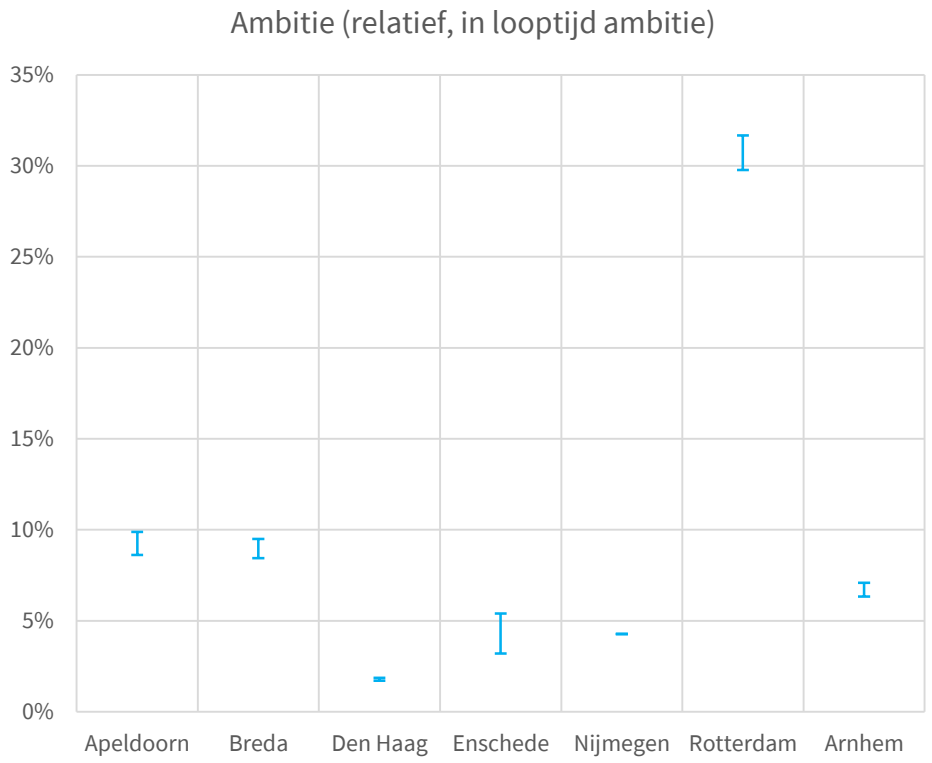

1. Deze tweede component is bepaald o.b.v. de aantallen in Bijlage 15 van de Actualisatie MLT 2018-2021 (verwerking Regeerakkoord) van het CPB (17 oktober 2017): veranderingen van -2,38%, -2,44%, 1,25% en 2,47% in 2018 t/m 2021 combineren tot een afname van 1,2% over de hele periode. Dit percentage is vervolgens vermenigvuldigd met het totaal aantal bijstandsontvangers.

2. Haalbaarheid van de ambitie

b. Vergelijkbaarheid

- De totale ambitie van een gemeente is interessant. Anderzijds kunnen dezelfde ambities in absolute aantallen voor twee verschillende gemeenten overeenkomen, maar wil de ene gemeente deze in een veel kortere periode bereiken dan de ander. Dan is de opgave van deze eerste feitelijk veel groter.
- We vertalen daarom de totale ambitie naar een jaarlijkse. Het resultaat daarvan is hier rechts weergegeven.
- Ditmaal heeft Breda (looptijd 1 jaar) de hoogte waarde met 8,5% - 9,5% van de totale populatie. Nijmegen heeft de laagste waarde met 1,4% per jaar (looptijd 3 jaar). Arnhem zit daar net boven met gemiddeld 1,6%-1,8% per jaar (looptijd 4 jaar).

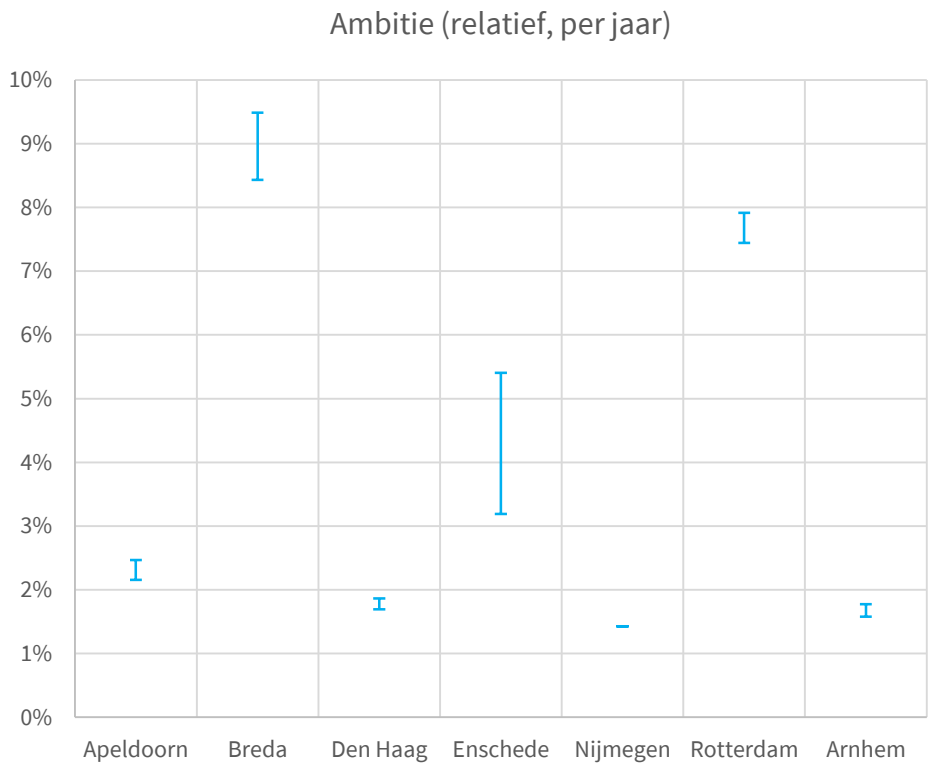

2. Haalbaarheid van de ambitie

b. Vergelijkbaarheid

Tot slot van deze analyse nog twee overwegingen.

1. De insteek was om ook te achterhalen wat er van de ambities terecht is gekomen. Dit is een moeilijke gebleken: doordat de toename van het aantal ambities van gemeenten van recente datum is, kan op dit moment van de meeste gemeenten nog niet vast worden gesteld in welke mate zij behaald zijn.
   - Uitzondering hierop is Rotterdam: die hadden een ambitie van een afname van 12.000 mensen uit de bijstand en hebben deze ruim behaald (13.000) in vier jaar tijd.
2. De omvang van de ambitie (en of deze behaald wordt) is erg afhankelijk van de lokale context. Gemeenten hebben in het verleden in diverse mate prioriteit gegeven aan het doen afnemen van het aantal bijstandsontvangers. Het is evident dat in een gemeente die hierop de afgelopen jaren weinig ingezet heeft, meer mogelijk is dan in een gemeente die al jaar op jaar inwoners naar werk probeert te laten stromen. Dit reflecteert zich ook in de ambities.

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

- Om tot een beeld te komen van haalbaarheid vanuit het perspectief van de Arnhemse populatie van bijstandsgerechtigden, is een analyse gemaakt op basis van het gegevensbestand. Dit is afkomstig uit *Szeebra*, de matchingsmodule van de gemeente. Dit maakt een inschatting van de potentie van bijstandsgerechtigden, op basis van hun kenmerken.
- Het bestand wordt door de consulenten ingevuld, op basis van gesprekken over een (vooraf ingevulde) vragenlijst. Het systeem doet op basis hiervan een voorstel voor de potentie, wat de consulent nog kan veranderen.
- Uit dit systeem is voor de bijstandsgerechtigden een selectie van enkele kenmerken gemaakt, waaronder:
  - Leeftijd van de persoon in kwestie
  - Het moment waarop de bijstand is gestart
  - Hoogst genoten opleiding
  - Of de persoon een startkwalificatie heeft
  - Klantprofiel: wat de persoon nodig heeft
  - Trede op de participatieladder
- Door verschillende doorsnedes van deze gegevens te maken, maken we de omvang van de groep inzichtelijk die de grootste kansen heeft om uit te stromen.
- Dit zetten we af tegen wat er nodig is aan uitstroom om de ambitie te behalen.
- *N.B. Dit bestand bevat:*
  - *zowel de bijstandsuitkeringen als de bijstandsgerelateerde uitkeringen.*
  - *De hoofduitkeringsgerechtigden (HUG); wanneer in een huishouden meer dan één bijstandsgerechtigde is, is de partner hierin niet opgenomen. Dit zijn i.h.a. ook de minder kansrijke inwoners als het gaat om uitstromen naar een baan.*

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

Leeftijd

- In de figuur rechtsboven is te zien hoe de leeftijden van alle bijstandsgerechtigden in Arnhem verdeeld zijn. Zij zijn verdeeld over groepen van 5 jaar.
- De gemiddelde leeftijd is 45. De helft van de mensen is jonger dan 47.
- Hieruit is op te maken dat een relatief klein deel van de bijstandsgerechtigden jong is, de meesten zijn tussen de 45 en 60.

Duur

- In de figuur rechtsonder is te zien hoe de duur van de bijstand verdeeld is over alle bijstandsgerechtigden.
- De gemiddelde duur is 5 jaar, de helft van de mensen heeft korter dan 3 jaar een uitkering.
- De meeste mensen zitten dus pas relatief kort in de bijstand: 2/3e zit er 5 jaar of korter in, 17% 10 jaar of langer.

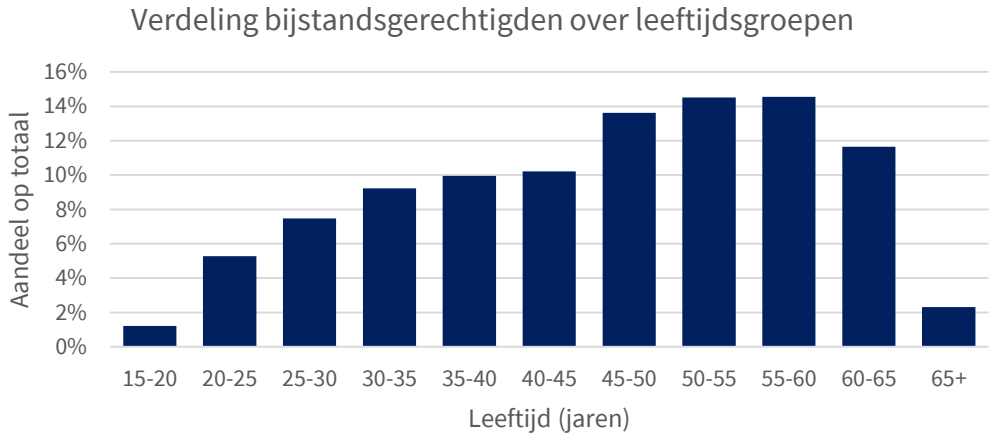

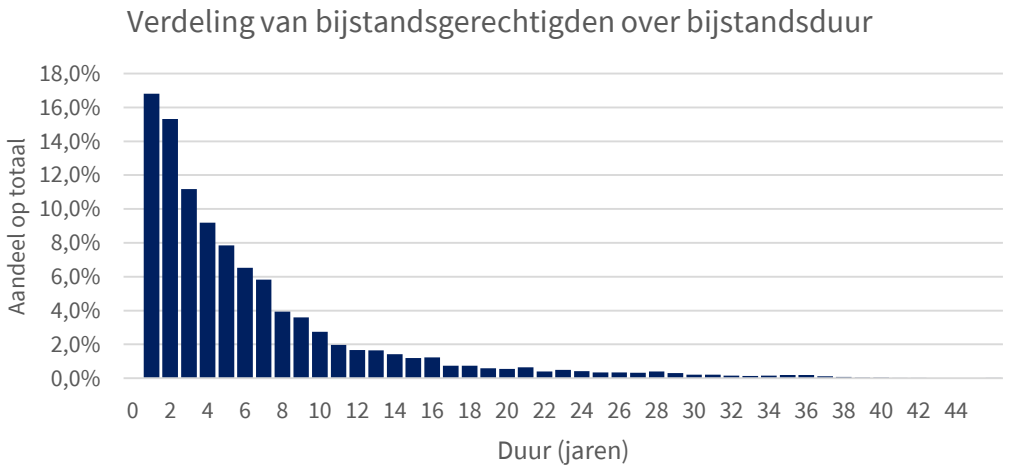

Andersson Elffers Felix

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

Trede en perspectief

- Elke bijstandsgerechtigde wordt o.a. ingedeeld op basis van wat deze op het moment ‘nodig heeft’. Daarin wordt onderscheid naar 6 verschillende ‘treden’ gemaakt: van trede 0 (‘met rust laten’) t/m trede 5 (regulier werk (in deeltijdverband)). In de figuur rechtsboven is de verdeling van bijstandsgerechtigden over de treden gemaakt.
  - ‘Trede 0: rust’ betreft vooral het oudere deel van het bestand.
  - Slechts een klein deel heeft (parttime) regulier werk (trede 5)
  - Van een aantal mensen is de trede nog niet bepaald.
- Daarnaast wordt bepaald of de persoon in kwestie potentie heeft om (een) trede(n) hoger te komen. In de figuur rechtsonder is de verdeling hiervan over de treden weergegeven.
  - Hoe hogere trede hoe groter de kans op participatieperspectief.
  - Trede 5 breekt daarmee, maar daar gaat het om een klein aantal mensen, wat snel een vertekend beeld geeft.
  - Voor het hele bestand heeft 50% een participatieperspectief[1].
- Er is een redelijke grote groep in treden 3 en 4, met participatieperspectief.

Verdeling over treden

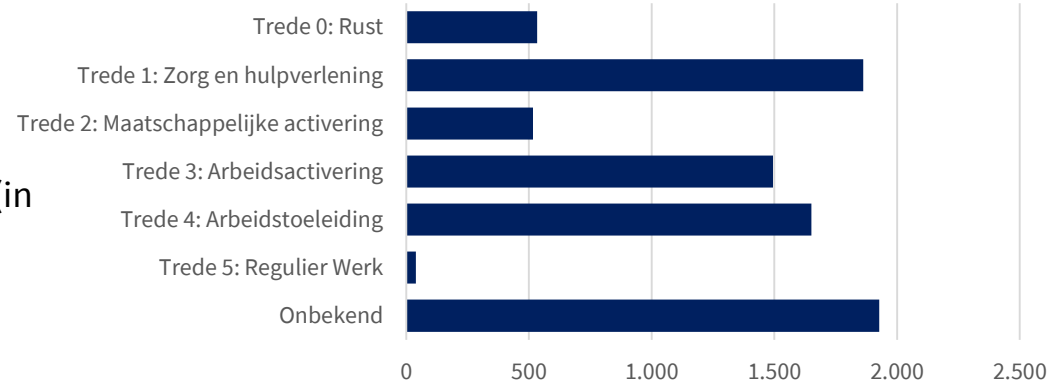

Klantprofiel vs participatieperspectief

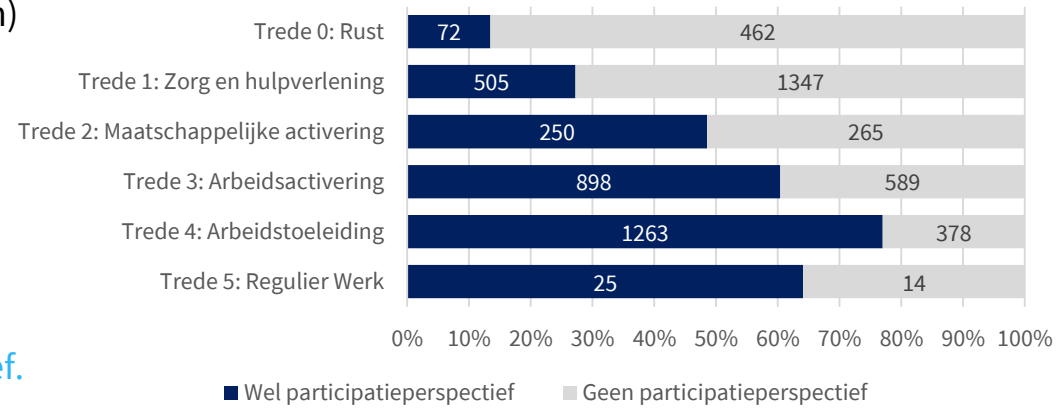

1. Van de groep waarvoor dit bepaald is.

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

Opleidingsniveau en startkwalificatie

- Op basis van de hoogst genoten opleiding wordt bepaald of iemand een startkwalificatie heeft (mbo 2 of hoger). Dit is in de figuur rechtsboven te zien. Ook dit is niet van iedereen bekend.
  - Ongeveer 35% van de populatie heeft een startkwalificatie (als we ervan uitgaan dat de groep ‘onbekend’[1] gelijk verdeeld is over de andere groepen).
- In de figuur rechtsonder is voor de verschillende treden 0 t/m 5 afgezet welk deel wel of geen startkwalificatie heeft:
  - voor treden 0 t/m 3 heeft zo’n 20% tot 30% een startkwalificatie.
  - voor treden 4 en 5 ligt dit boven de 50%.
- Een startkwalificatie is een relevant ingrediënt in het bepalen van op welke trede iemand staat.

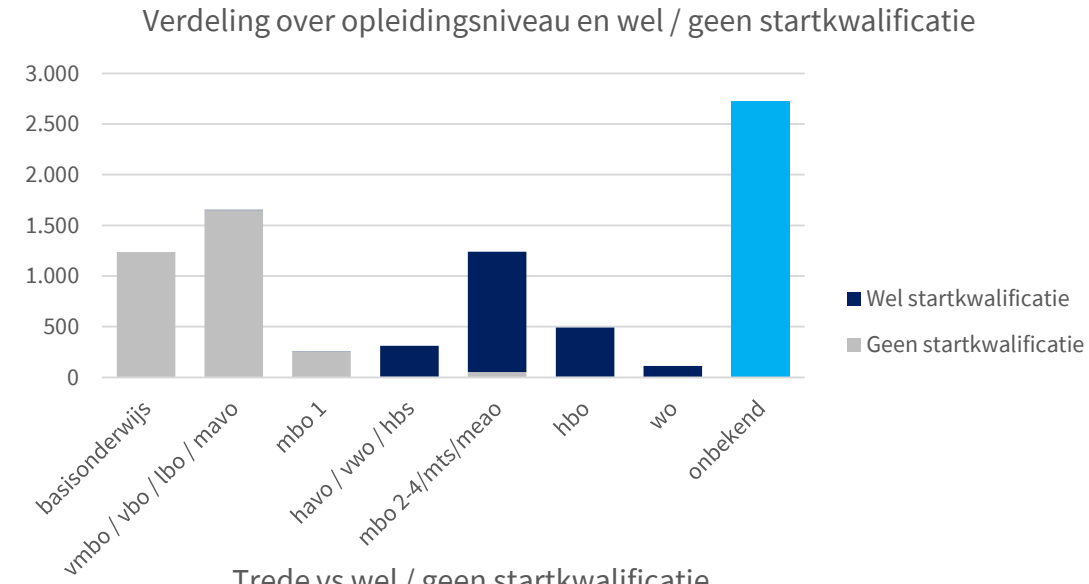

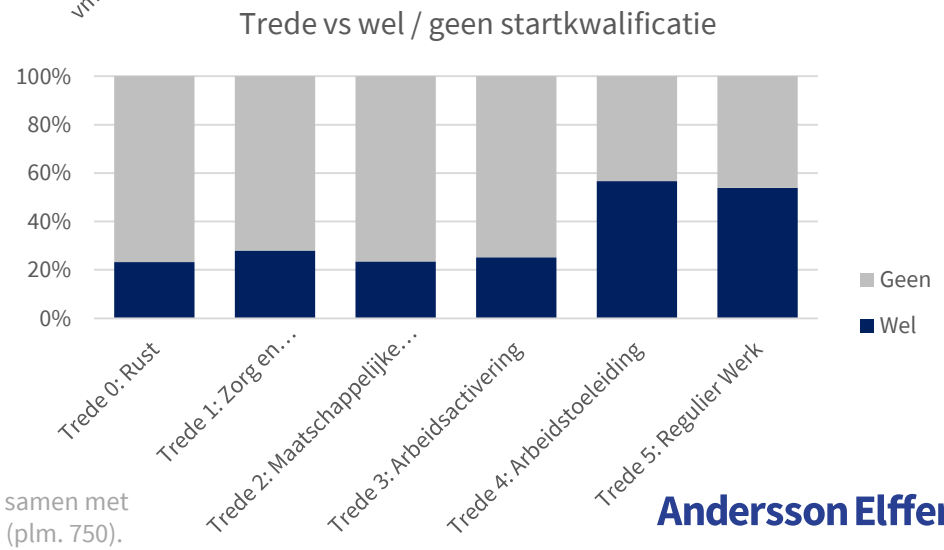

1. Dit is de groep waarvan ook de trede nog niet bekend is in Szeebra (plm. 1900), samen met de groep waarvan bij startkwalificatie ‘onbekend/niet van toepassing’ ingevuld is (plm. 750).

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

Populatie vs ambitie (1/2)

Wat zegt bovenstaande nu over de haalbaarheid van de ambitie?

- Hiertoe vergelijken we de ambitie van Arnhem met de omvang van groepen met de hoogste kans om uit te stromen naar werk: *hoe verhouden deze zich tot elkaar*?
- We onderstrepen dat dit een *back-of-the-envelope* redenering is, die vooral een gevoel geeft van hoe de groepen zich qua omvang tot elkaar verhouden. Het is namelijk lastig om een statische groep (de huidige bijstandspopulatie) te vergelijken met een dynamische groep (die de komende jaren in- en uitstroomt, als dan niet als gevolg van nieuwe werkwijzen): de beoogde uitstroom komt namelijk niet alleen vanuit het huidige bestand, maar ook vanuit wie nieuw instroomt, waarvan de kenmerken bepaald worden door o.a. de conjuncturele dynamiek.
- **Ambitie:** hoe groot is de omvang van de groep die uit moet stromen? Dit bestaat uit twee onderdelen:

1. Het deel als gevolg van het eerste deel van de ambitie (in lijn met de landelijke trend) hebben we als volgt bepaald. Het CPB voorspelt[2] een jaarlijkse groei van -2,38%, -2,44%, 1,25% en 2,47% in 2018 t/m 2021. Dit komt neer op een netto afname van 1,19% in deze periode. Afgezet tegen het aantal bijstandsontvangers[1] in maart 2018 (7.606) gaat het hier om een afname van ongeveer 91 mensen.
2. Het deel als gevolg van het tweede deel van de ambitie betreft simpelweg 500.

Dit is te zien in de linker kolom van de afbeelding op de volgende pagina.

1. Bron: Cognos
2. CPB, Macro-economische verkenningen (september 2017)

2. Haalbaarheid van de ambitie

c. De populatie

Populatie vs ambitie (2/2)

De vraag is: zit het aantal mensen dat netto uit moet stromen om de ambitie te halen, in het huidige bestand?

- We hebben hiertoe de ambitie vergeleken met verschillende deelgroepen vanuit het huidige bestand[1]. Daarbij zijn we begonnen met de meest kansrijke groep om uit te stromen naar de arbeidsmarkt: mensen korter dan 3 jaar in de bijstand, in trede 4, met een perspectief op meer en een startkwalificatie. Zij worden qua kansrijkheid gevolgd door de mensen in trede 4, (< 3jr), met perspectief, maar zonder startkwalificatie, mensen in trede 3 etc. Dit is in de twee rechter balken van de figuur rechts weergegeven.
- We hebben hierbij twee staatjes gemaakt: de middelste betreft het bovengrens, waarin iedereen waarvan de kenmerken nog onbekend zijn, naar rato verdeeld is over de verschillende treden. De meest rechter kolom vormt de ondergrens, waanneer deze groep helemaal in de lage treden en zonder startkwalificatie zou vallen.
- Om tot een groep te komen die qua omvang vergelijkbaar is met de benodigde *extra* uitstroom, moeten daarin in elk geval alle mensen in trede4, mét perspectief en startkwalificatie worden meegenomen, in het pessimistische scenario zelfs ook iedereen zonder startkwalificatie.
- Dat betekent dat er echt een flinke inzet nodig is en alle kansen benut moeten worden, om de ambitie te behalen.

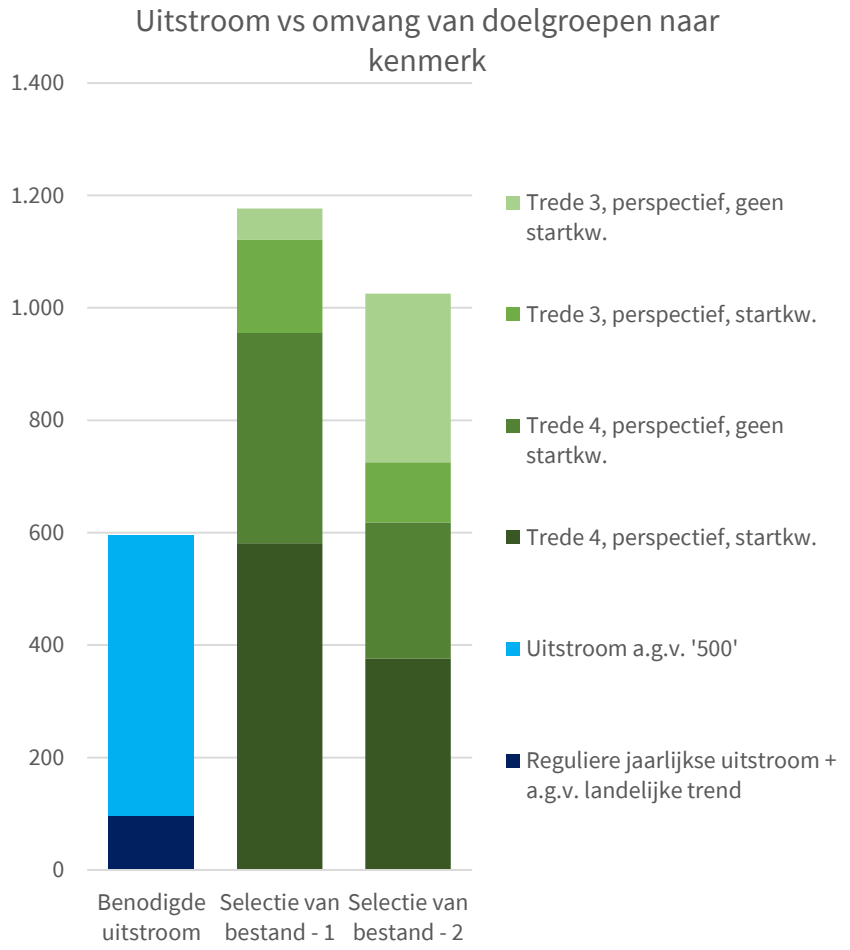

1. N.B. Merk op dat dit het bestand van de HUG's betreft. Dit is weliswaar de meest kansrijke groep, maar het meenemen van alle uitkeringsgerechtigden (dus ook hun partners) zou tot een iets hoger resultaat leiden.

2. Haalbaarheid van de ambitie

d. Historisch perspectief

- De ambities van de gemeente is tweeledig, waarvan het eerste deel **gerelateerd** is **aan de landelijke trend**.
- In het verleden behaalde resultaten geven weliswaar geen garantie voor de toekomst, maar een **historische analyse** zou over de haalbaarheid hiervan.
- Hiernaast is voor de periode 1998 – 2017 het **percentage** inwoners weergegeven dat **bijstandsgerechtigd** was (vanuit de WWB). De lichte lijn geeft Nederland aan, de donkere Arnhem. In de grafiek zijn ook de perioden van economische recessie weergegeven.
- Hieruit is op te maken dat **Arnhem** inderdaad een **relatief hoog** percentage heeft: gemiddeld ongeveer tweemaal zoveel als landelijk.
- Daarnaast is zichtbaar dat de ontwikkeling van Arnhem **grilliger** is dan dit van Nederland en dat er een samenhang is tussen economische **recessies** en een stijging van het aantal bijstandsgerechtigden.
- Voor een betere vergelijking is het echter nodig om naar de relatieve ontwikkeling te kijken.

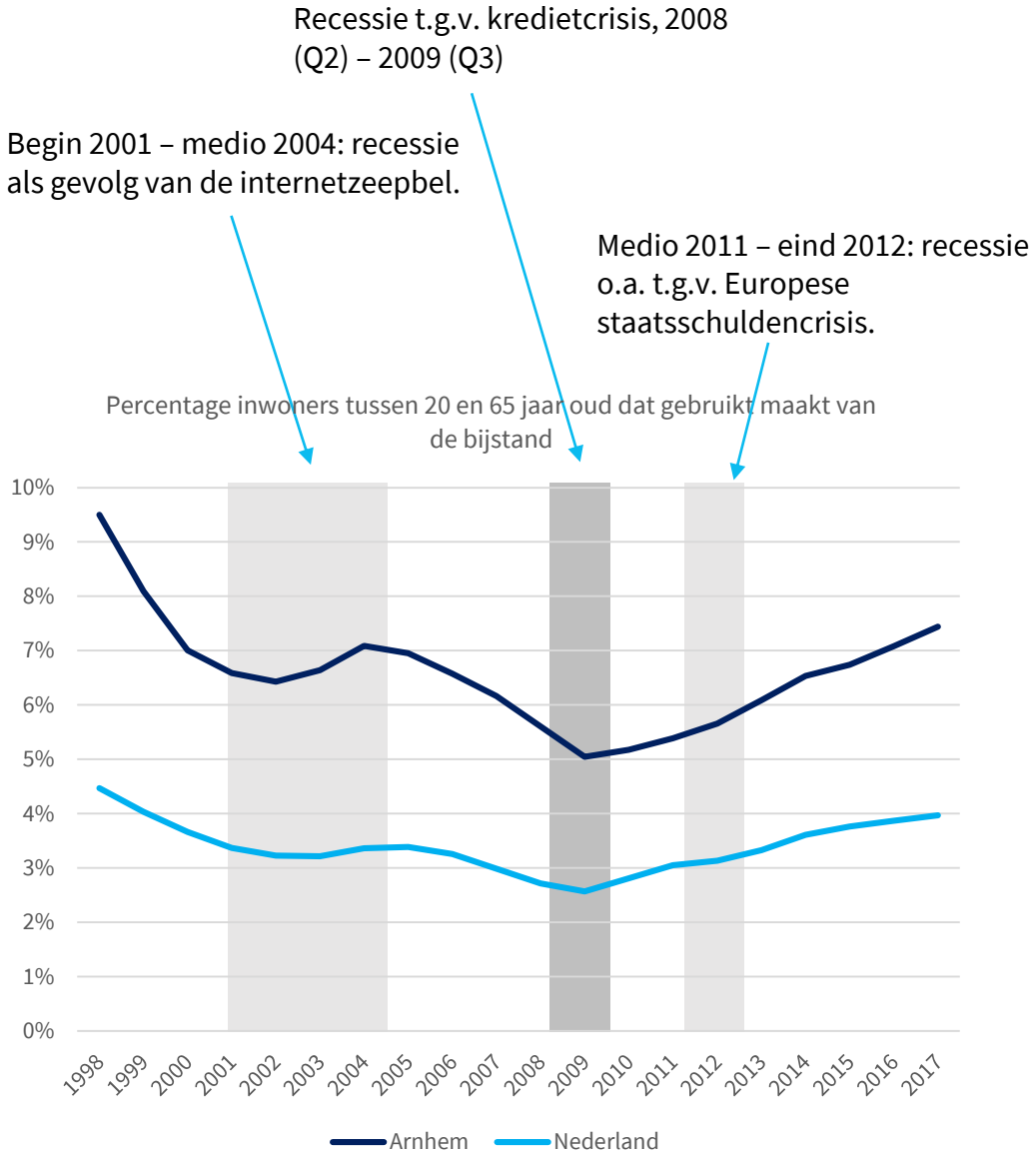

Bron: CBS, Algemene bijstand; uitkeringen op grond van de WWB, 1998-2012, personen jonger dan 65.
Bron: CBS, Bijstandsuitkeringen; uitkeringsgrondslag, regio's (2011-2017)
Bron: CBS, Regionale kerncijfers Nederland (1998 – 2017)

2. Haalbaarheid van de ambitie

d. Historisch perspectief

- In de grafiek hiernaast is de relatieve ontwikkeling van het aantal bijstandsgerechtigden in Arnhem en Nederland weergegeven voor de periode 1998 – 2017. Hierbij is het aantal in 1998 op 100% gezet en de ontwikkeling ten opzichte van die waarde weergegeven.
- Hierin is te zien dat
  - in de periode net na 1998 Arnhem sterker daalt dan het Nederlandse gemiddelde, maar daarna ook sterker stijgt
  - In de periode 2004 – 2009 gaan beiden gelijk op.
  - Vooral in 2009 stijgt Arnhem minder snel dan Nederland
  - Vanaf dat moment gaan beiden weer redelijk gelijk op.
- Op twee momenten na, ontlopen de relatieve ontwikkelingen in Arnhem en Nederland elkaar niet veel.
- In cijfers: in de jaren dat het aantal in Nederland steeg, was het Nederlandse gemiddelde 3,3%, gelijk aan het Arnhemse. In de periode dat het in Nederland daalde, was dat gemiddeld -5,6% tegenover -6,1% voor Arnhem.
- N.B. Voor dezelfde analyse, maar dan voor de periode 2011 – 2017 (2011 = 100%) geeft dit een tegengesteld beeld: dan loopt Arnhem juist achter op het Nederlands gemiddelde (zie Bijlage C).

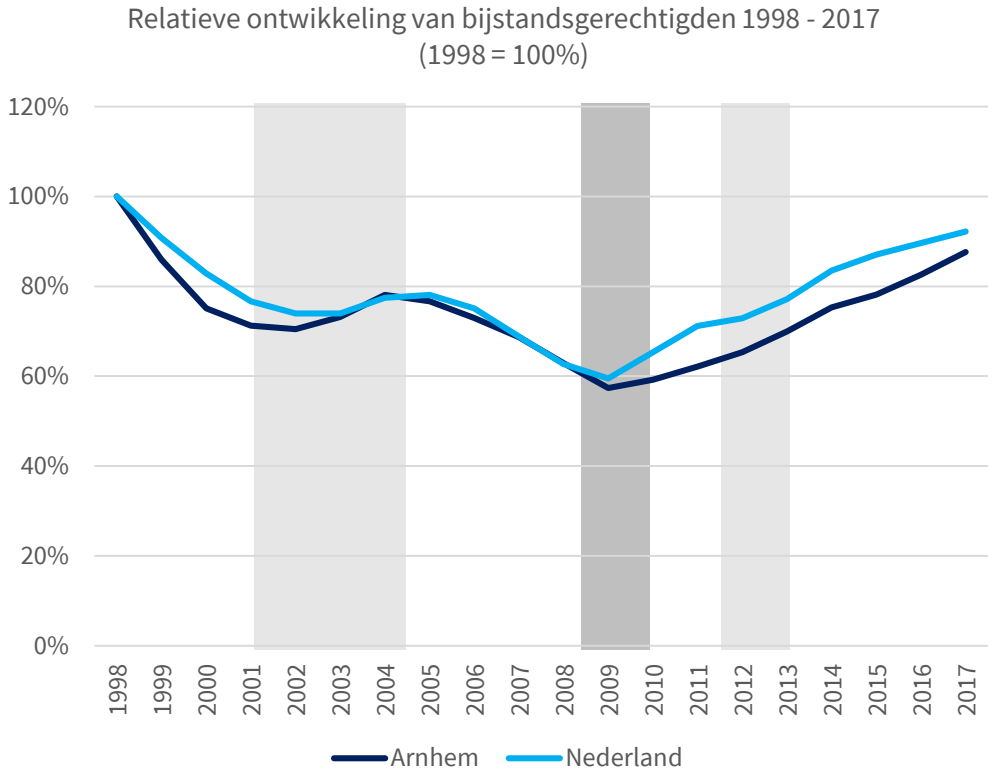

CBS, Algemene bijstand; uitkeringen op grond van de WWB, 1998-2012, personen jonger dan 65
CBS, Bijstandsuitkeringen; uitkeringsgrondslag, regio's (2011-2017)

2. Haalbaarheid van de ambitie

Conclusies over de haalbaarheid

Ten aanzien van de vier verschillende gezichtspunten vanuit waar we naar het begrip haalbaarheid gekeken hebben, trekken we de volgende conclusies:

a. **Draagvlak**: de wens en urgentie voor een ambitie word gedeeld door onze gesprekspartners. Hij wordt vooral als kans gezien en er gaat een motiverende werking van uit. *Wat dat betreft kan hij uiteindelijk wel op draagvlak rekenen.* Er worden echter ook verschillende aandachtspunten benoemd. Dat zit hem in de eerste plaats in de organisatorische vertaling en wat er nodig is om de ambitie te behalen.

b. **Vergelijkbaarheid**: er zijn verschillende vergelijkbare gemeenten die in de afgelopen tijd een dergelijke ambitie geformuleerd hebben. Omgerekend naar het percentage van de bijstandspopulatie wijkt Arnhem niet af in vergelijking met deze gemeenten. In dit opzicht lijkt de ambitie haalbaar. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de haalbaarheid van een ambitie afhankelijk is van de prioriteit die betreffende gemeente in de afgelopen jaren gegeven hebben aan dit domein (en dus of er veel 'in het vat' zit)[1].

c. **Populatie**: als we de uitstroom die nodig is om de ambitie te behalen afzetten tegen de omvang van verschillende deelgroepen in de populatie, is de conclusie dat alle zeilen bijgezet moeten worden en er echt iets (ver)nieuw(end)s nodig is. Ter illustratie: de benodigde extra uitstroom is tenminste net zo groot als *alle* mensen op de trede 4 (< 3 jaar in de bijstand), met perspectief en een startkwalificatie. In het ondergrens-scenario moet ook de eis van een startkwalificatie losgelaten worden om tot een groep van vergelijkbare omvang te komen.

d. **Historisch**: in de periode vanaf 1998 tot nu loopt Arnhem in de pas met de landelijke trend. De conclusie van deze analyse is overigens afhankelijk van het peiljaar dat aangehouden wordt. De landelijke trend volgen de komende vier jaar lijkt daarmee haalbare kaart.

1. In mindere mate zijn ook de werkwijze en resultaten van andere gemeenten in dezelfde arbeidsmarktregio hierop van invloed.

2. Haalbaarheid van de ambitie

Gebruik van de ambitie. Hoe kan dit gaan werken?

Het slechts formuleren van een ambitie is niet genoeg om deze zijn werk te laten doen. Wat vraagt het van de ambitie of organisatie om deze rol goed te kunnen vervullen?

In het vorige hoofdstuk hebben we vier *rollen* van een ambitie geëxpliciteerd. Vanuit elk van deze rollen van een ambitie heeft het begrip 'haalbaarheid' andere aandachtspunten:

1. **Richting & energie**: wanneer de ambitie als *irreëel* wordt gezien door betrokkenen, verliest deze zijn functie: de ambitie wordt niet meer gezien als een bindend verhaal, maar als luchtfietserij. Hiertoe dient de ambitie participatief uitgewerkt te worden, zowel met interne als externe belanghebbenden. Alle betrokkenen (bijv. wijkteams) moeten voldoende aanknopingspunten hebben in de uitvoering. 2018 lijkt een juist momentum voor het opstellen en uitwerken een ambitie: na beleidsluwte sinds 2014 (het einde van het 1.100 banenplan) is er nu intern behoefte aan een gedeelde richting. Het kan hierin helpen om de ambitie onderdeel te maken van iets groters (een visie).

   Ook extern kan van de ambitie gebruik worden gemaakt om de gezamenlijke verantwoordelijkheid te expliciteren binnen de keten en wat eenieders rol hierin is. Een gezamenlijk visie helpt om elkaar in de uitvoering te vinden.

2. **Positionering**: om deze functie te kunnen vervullen, moet de ambitie en effecten van het behalen ervan zichtbaar zijn in de gehele organisatie en politiek bestuurlijk gedragen worden. In het speelveld met ambities rondom bijvoorbeeld gebiedsgericht werken en de huisvesting van statushouders kan een W&I ambitie helpen dit domein steviger intern te positioneren.

2. Haalbaarheid van de ambitie

Gebruik van de ambitie. Hoe kan dit gaan werken?

3. **Toets (vooraf) voor beleidsmaatregelen en uitvoeringspraktijk**: hiervoor is het doel niet snel ‘te ambitieus’.
   - Het gaat er hierbij vooral om dat er een selectiecriterium voor beleids- en uitvoeringsmaatregelen, omdat er hiermee een definitie voor ‘effectiviteit’ is (namelijk: bijdragen aan de ambitie). Alleen wanneer de inschatting is dat alle gezamenlijke maatregelen niet in de buurt komen van de ambitie, verliest deze zijn draagvlak.
   - Een nadere duiding van rollen en verantwoordelijkheden van (keten)partners is wenselijk om de ambitie op de werkvloer tot leven te brengen. Momenteel is er een hoge gepercipieerde rolonduidelijkheid in de uitvoering.
   - Het stroomlijnen van huidige pilots en initiatieven met de geformuleerde ambitie is aan te raden.
   - Huidige werkwijzen dienen in het licht van de ambitie mogelijk herzien te worden. De LEAN werkwijze (sinds 2011) past wellicht niet in alle gevallen bij verwezenlijking van de ambitie, waarbij een maatwerkaanpak en integraliteit nodig is.

4. **Monitoring en evaluatie**: hiervoor moet een ambitie tenminste *redelijkerwijs behaald kunnen worden*. Zo niet, dan is vooraf al bepaald dat alle inzet achteraf als ‘mislukt’ te beschouwen is.
   - Daarbij is behoefte aan voldoende concrete sturingsindicatoren over de voortgang en realisatie. Dit is een verandering ten opzichte van de huidige situatie, waarin niet altijd duidelijk is waar binnen W&I op gestuurd wordt.
   - Er is voldoende politieke ruimte nodig om ambitie tot uitvoer te brengen. Dit vergt een creatieve, wellicht verhalende en kwalitatieve wijze van politieke verantwoording. ‘Scoren met verhalen uit de maatwerkaanpak.’
   - Heb ook oog voor andere effecten dan alleen het vinden van een baan.

3. Randvoorwaarden

Inleiding

- AEF is gevraagd om randvoorwaarden te formuleren voor de oplossingen die bij moeten dragen aan het behalen van de ambitie. We hanteren in dit stuk de generieke term ‘oplossingen’ voor alle mogelijke veranderingen in de uitvoering, beleid of manier van organiseren.
- We interpreteren het begrip ‘randvoorwaarde’ hier breed: van “wat kan je helpen (= tip)” tot “wat is minimaal vereist (= noodzakelijke randvoorwaarde)” om te ambitie te kunnen bereiken? In de werksessie waarin de conceptrapportage is gepresenteerd, is gezamenlijk bepaald in welke categorie de beschreven punten vallen. Dit is weergegeven in de titel.
- We maken in wat volgt onderscheid tussen:
  A. Randvoorwaarden voor het *proces voor* de oplossingen: tot oplossingen komen, ze (kunnen) implementeren, leren en bijsturen, etc.
  B. Randvoorwaarden *voor oplossingen* zelf (deze zijn weer verder onderverdeeld).
- Wat we hierna op hebben genomen, is een combinatie van:
  - randvoorwaarden die voortkomen uit onze ervaringen vanuit en kennis van andere regio’s en we belangrijk genoeg vinden om hier te noemen;
  - randvoorwaarden we specifiek ontlenen aan gesprekken met medewerkers of ketenpartners.

3. Randvoorwaarden

A. Randvoorwaarden voor het proces voor de oplossingen (1)

1. **Betrek de keten bij het formuleren van oplossingen (randvoorwaarde)**
   Dit is bij uitstek een ketenvraagstuk: een deel van de oplossingen moet weliswaar van de gemeente komen, maar voor een groot deel ook van (de verbinding met) de ketenpartners. Op die eerste kan de gemeente direct sturen, op de tweede hoogstens indirect. Voor voldoende effectieve oplossingen is het nodig dat hun perspectief mee wordt genomen, de oplossingen draagvlak bij hen hebben en zij er hun bijdrage aan leveren. Specifiek in de Arnhemse context kan hierin winst behaald worden.
2. **Voorkom een 'tactisch gat' (randvoorwaarde)**
   Idealiter is er een positieve wederzijdse beïnvloeding tussen beleid en uitvoering: beleid stuurt de uitvoering, maar wordt op haar beurt daar ook door ingegeven. Ontbreekt het aan deze onderlinge interactie, dan ontstaat er een 'tactisch gat'; beleid komt in het luchtledige terecht en heeft onvoldoende impact op de uitvoering. Hier lijkt ook in Arnhem sprake van te zijn.

   Betrek de uitvoering (en dan niet noodzakelijk alleen uitvoerende organisatieonderdelen, maar ook feitelijke uitvoerders) van meet af aan bij het formuleren van oplossingen en sta toe dat beleid aangepast wordt op basis van hun inbreng. Maak met elkaar ook expliciet wat de consequenties van nieuw beleid zijn voor de uitvoering.
3. **Snelheid versus draagvlak: een slim proces (tip)**
   Bovenstaande twee randvoorwaarden brengen een dilemma met zich mee; ze vereisen een aardige hoeveelheid betrokkenen. Dat vraagt op korte termijn waarschijnlijk meer tijd om tot oplossingen te komen, terwijl er juist een grote urgentie is. Maar tegelijkertijd zijn deze betrokkenen wel nodig voor effect op de langere termijn, indachtig het spreekwoord "Wil je snel gaan, ga alleen. Wil je ver komen, ga dan samen."

   De 'winst' zit hem vooral in de mate waarin je aan dit dilemma kunt ontsnappen, door het organiseren van een slim en zo vlot mogelijk oplossingsproces met de betrokkenen.

3. Randvoorwaarden

A. Randvoorwaarden voor het proces rondom de oplossingen (3)

4. **Redeneer ook vanuit het inwoner- en werkgeversperspectief (randvoorwaarde)**
   Gemeenten zijn doorgaans gewend om te redeneren vanuit de werkelijkheid van de ‘systeemwereld’: doelen, sturing, beleid, etc. Terwijl voor goede oplossingen het perspectief van de leefwereld van inwoners en werkgevers evenzogoed van waarde kan zijn: wat drijft hen, wat belemmert hen om een baan te zoeken of vinden, wat zou hen werkelijk helpen? Op een niet-protocollaire manier met een aantal van hen spreken, kan verassende inzichten opleveren die inbreng opleveren voor de oplossingen. Iets vergelijkbaars geldt voor het perspectief van werkgevers: wat maakt het voor hen aantrekkelijk om iemand aan te nemen en waar lopen zij daarbij tegenaan?
5. **Een lerende en vernieuwende organisatie (tip)**
   De kans dat alle oplossingen meteen het gewenste effect sorteren is klein: soms zijn er onverwachte neveneffecten die tegenwerken, soms is het effect erg afhankelijk van de precieze manier van werken; een kleine aanpassing in werkwijze kan soms een groot verschil maken. Het maximale eruit halen vraagt om een lerende organisatie die bij onvoldoende succesvolle oplossingen tussentijds bijstuurt op basis van eerste resultaten of ze desnoods stop durft te zetten. Het benoemen van zaken die juist goed gaan en zeker *niet* veranderd moeten worden, hoort daar ook bij. Maar vooral een organisatie die ook weer iets nieuws durft te starten. Dat is vooral een kwestie van de juiste organisatiecultuur en van de relatie met de politiek.

   Belangrijk bij een lerende organisatie is het borgen van verandering. De energie en de lessen die uit pilots, proeftuinen en andere experimenten komen, worden nog onvoldoende geborgd in aangepast beleid of werkprocessen.

3. Randvoorwaarden

A. Randvoorwaarden voor het proces rondom de oplossingen (4)

6. **Een ambitiegerichte en gemotiveerde organisatie (randvoorwaarde)**
   Behalen van de ambitie vraagt energie en een lange adem. De eerste functie van de ambitie die we hiervoor benoemden, is van groot belang en moet optimaal benut worden. Dat vraagt dat medewerkers en organisatieonderdelen weten dat zij bij kunnen dragen aan iets unieks voor de gemeente en wat hun rol daarin precies is. Zij moeten trots (kunnen) zijn op de ambitie die zij mee gaan helpen verwezenlijken. Daarbij helpt het wanneer het verwezenlijken van de ambitie een 'gezicht' heeft; d.w.z. dat bekend en zichtbaar is wie zicht hiermee bezig houdt / houden.
7. **Urgentiebesef bij gemeenten en partners (randvoorwaarde)**
   Om deze ambitie te realiseren, is iedereen nodig. Medewerkers van zowel gemeente als ketenpartners dienen het gevoel van urgentie te voelen dat nodig is om de ambitie te halen. Dat werkt alleen als de ambitie consequent en hoogfrequent wordt herhaald, toegelicht en uitgedragen in alle lagen van de organisatie.
8. **Organiseer (ook ambtelijke) regionale steun (tip)**
   De dynamiek van de arbeidsmarkt is en arbeidsmarktproblematiek is gemeenteoverstijgend. Verschillende van de instrumenten om mensen naar werk te begeleiden (WSP, Scalabor) zijn dan ook in regionaal verband georganiseerd. Hierom moeten gemeenten ook regionaal beleid opstellen. Arnhem neemt daarin vanwege haar omvang noodzakelijkerwijs een centrale rol in, maar hoe die rol ingevuld wordt, is bepalend voor de effectiviteit van de regionale samenwerking. Vooral op ambtelijk niveau is het meenemen van de regiogemeenten in plannen en beleid van groot belang; dit voorkomt dat allerhande details bestuurlijk worden gemaakt.

3. Randvoorwaarden

A. Randvoorwaarden voor het proces rondom de oplossingen (4)

9. Een slim oplossingsproces (tip)

Het is makkelijk om oplossingen te bedenken, maar veel moeilijker om *goede* oplossingen te bedenken, die ook daadwerkelijk bijdragen aan je ambitie. Die laatste vragen om een goed oplossingsproces. Dat zou er bijvoorbeeld als volgt uit kunnen zien:

- *Gedeelde* probleemanalyse maken met elkaar: als je naar de keten kijkt (zie afbeelding rechts voor een schematischt weergave), waar vindt dan meer instroom of minder door-/uitstroom plaats dan zou moeten in het licht van de ambitie? Met andere woorden: waar in de keten zit de bottleneck of nog onbenutte potentie?
- Bedenken van oplossingen: wat zegt de probleemanalyse over het type oplossingen dat je moet nemen? Welke kun je bedenken?
- Uit- en doordenken van oplossingen: wat zijn de oorzaak-gevolgrelaties tussen inzet en ambitie achter de bedachte oplossingen? Wat zijn mogelijk ongewenste neveneffecten?
- Toetsen van oplossingen aan de hand van beoordelingskader (op bijvoorbeeld consistentie, haalbaarheid, effectiviteit, proportionaliteit) en of alle sturingsinstrumenten ingezet worden (zie ook pagina 44) Eventueel kan dit nog aanvullend onderbouwd worden via een (maatschappelijke) businesscase.
- Implementeren van korte- en lange termijn oplossingen.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (1)

We splitsen de randvoorwaarden voor de oplossingen zelf uit naar drie onderdelen, op basis van de drie centrale actoren:

I. Randvoorwaarden voor oplossingen die binnen de gemeente spelen
II. voor oplossingen die op de interactie tussen gemeente en ketenpartners spelen
III. Voor oplossingen die op de interactie tussen gemeente en inwoner spelen

I. Gemeente – gemeente

1. **Richt je op in- én uitstroom (randvoorwaarde)**
   Nog beter dan iemand uit de bijstand helpen, is voorkomen dat hij erin hoeft te komen. In algemene zin is het zo dat door ook in te zetten op oplossingen die de instroom beperken (en niet slecht toelating tot de bijstand rekken), het mes aan twee kanten snijdt.

2. **Centrale regie / voldoende 'holistische' benadering van de rol van de gemeente (randvoorwaarde)**
   De gemeente kent tal van werkprocessen en beleidsbepalingen rondom deze doelgroep, die vaak in verschillende organisatieonderdelen georganiseerd zijn. Voor een deel zijn die processen onafhankelijk van elkaar, maar voor een deel oefenen zij invloed op elkaar uit (bijvoorbeeld: doorstroom van de ene naar de andere afdeling). Domeinoverstijgende programma's helpen hierbij.

   Wanneer er geen centrale regie is, loop je het risico dat werkprocessen opgeknipt raken en *lokaal* weliswaar geoptimaliseerd worden, maar daardoor *globaal* tot suboptimale uitkomsten leiden.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (2)

3. **Van grof naar fijn (randvoorwaarde)**
   Er zullen verschillende oplossingen nodig zijn om de ambitie te kunnen halen. Sommige daarvan zullen omvangrijk zijn en veel impact op de organisatie hebben, anderen betreffen kleinere aanpassingen. Daarin schuilt een bepaalde volgordelijkheid; grote wijzigingen binnen een organisatieonderdeel moeten voorafgaand aan de kleine wijzigingen plaatsvinden.
4. **Benut je volledige instrumentarium (tip)**
   De gemeente beschikt over tal van mogelijkheden om te sturen, direct dan wel indirect via de ketenpartners. Inzet in de volle breedte hiervan is nodig. Voorwaardelijk daar weer voor is een scherp en gedeeld beeld van over welke mogelijke instrumenten de gemeente beschikt en wat hun potentiële impact is. Ter illustratie; het instrument loonkostensubsidie wordt naar verluid bijvoorbeeld nog te weinig ingezet, terwijl het wel grote potentie heeft.
5. **Decentraliseren is niet loslaten (randvoorwaarde)**
   Het decentraliseren van het P-budget naar de teams leefomgeving in het bijzonder is daarbij een grote kans (zij kunnen immers mogelijk beter maatwerk leveren dan in de huidige situatie en beter aansluiten op wat in de wijk aanwezig is), maar heeft ook een risico in zich; dat de teams vrijheid hebben in de inzet van middelen (m.a.w. dat ze niet geoormerkt zijn), vraagt dat de teams een even grote urgentie en belang toedichten als hier wordt gedaan. Ook zij dienen meegenomen te worden in deze ambitie.
6. **Opdrachtgeverschap sociale wijkteams en teams leefomgeving (randvoorwaarde)**
   Deze ambitie vraagt commitment op alle uitvoeringsniveaus, ook (en vooral) op wijkniveau. Het helpt om de verwachtingen en werkwijze van sociale wijkteams en teams leefomgeving in het toeleiden van inwoners naar betaald werk te expliciteren en op te nemen in (financiële) verantwoordingskaders en werkplannen.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (3)

7. Match de ambitie met kwaliteit en kwantiteit van medewerkers (randvoorwaarde)
Om deze ambitie uit te voeren dienen W&I en betrokken ketenpartners te beschikken over voldoende personele bezetting. Naast de noodzakelijke kwantiteit van medewerkers, zijn capaciteit en kwaliteit een aandachtspunt: Een (hele) nieuwe werkwijze vraagt nogal wat van medewerkers. Oplossingen kunnen nog zo goed zijn op de tekentafel, wanneer de medewerkers die ervoor verantwoordelijk zijn, niet voldoende geëquipeerd-zijn om hun nieuwe taken uit te voeren, komt de oplossing niet van de grond. Dit is specifiek voor de gemeente Arnhem een aandachtspunt, waar het medewerkersbestand binnen W&I weinig beweging vertoont.

II. Verhouding gemeente – ketenpartners

8. Helder beeld van rolverdeling en onderlinge afhankelijkheden (randvoorwaarde)
Verschillende partners in de keten hebben elk een eigen rol. Zoals we hiervoor al aangaven, is ieders inzet nodig om de ambitie te behalen. Op basis van ons beeld lijkt er nu weliswaar een impliciete, maar geen expliciete rolverdeling te zijn in Arnhem, laat staan een gedeelde visie. Het is goed wanneer de partners samen optrekken door zich niet alleen allemaal achter de ambitie te scharen, maar ook aan te geven wat zij daarin als hun rol beschouwen en —zeker ook— wat ieder van hen nodig heeft van de ander, om deze rol goed te kunnen vervullen. Op basis hiervan moeten onderlinge afspraken over de uitvoering gemaakt worden, bijvoorbeeld over sturingsinformatie.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (4)

9. **Vraag met aanbod kunnen matchen (randvoorwaarde)**
   Dit is een explicitering van de vorige randvoorwaarde. De grote kunst van de keten is natuurlijk om de vraag vanuit de arbeidsmarkt zo goed mogelijk te verbinden met het aanbod van mensen in de bijstand. Dat is maatwerk, waarbij verschillende organisaties in de keten benodigd zijn. Dit is in het bijzonder een aandachtspunt ion Arnhem. Wanneer zij niet met elkaar afstemmen over wat nodig is, of de één niet kan voorzien in wat de ander nodig heeft, kan alle inzet (zoals trainingen) voor niets zijn.
10. **Overal juiste en congruente prikkels (tip)**
    Wanneer verschillende onderdeel van de keten tegengestelde prikkels kennen (beleidsmatig of informeel), dooft de inzet van deze onderdelen elkaar uit (bijvoorbeeld inkomensterugval van bijstand naar betaald werk). Uitvoeren van bijvoorbeeld een ‘cliëntreis’ kan inzichtelijk maken of hier sprake van is.

III. Verhouding gemeente (en ketenpartners) — inwoner

11. **De inwoner als vertrekpunt (tip)**
    De groep bijstandsontvangers is divers en zo ook hun mogelijke belemmeringen om naar werk door te stromen. Een *one-size-fits-all* aanpak zal daarom maar een klein deel van de groep bereiken. Voor een werkelijk en duurzaam effect is maatwerk nodig: ‘wat belemmert ú om werk te vinden en wat hebt ú nodig om dat alsnog te doen?’. Dat kan soms vragen dat je ook een op maat gesneden oplossing moet bedenken. Dat is een tijdsintensieve aanpak, maar wel eentje die effect sorteert en daarom ‘rendeert’. Randvoorwaardelijk hiervoor is dat je je bestand goed kent.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (5)

12. **Levensbrede benadering voor inwoners met multiproblematiek (randvoorwaarde)**
De doelgroep op onderste treden van het bestand heeft meer nodig dan de inzet van een jobcoach. Ter verfrissing van het granieten bestand is het nodig dat interventies op meer leefgebieden worden ingezet, aansluitend bij de volledige behoeften. Om deze doelgroep ooit weer richting (arbeids)participatie te geleiden is een aanpak nodig vergelijkbaar met die van statushouders, óf de acceptatie dat de huidige inzet voor deze groep nooit zal leiden tot een baan (‘als we doen wat we altijd deden, krijgen we wat we altijd kregen’).
13. **Werk vanuit dezelfde benadering / hetzelfde mensbeeld (randvoorwaarde)**
Hoe kansrijk je iemand inschat, heeft een grote invloed op zijn of haar kansen op een baan. In de eerste plaats omdat dit tot een selectie leidt van met wie wel en met wie niet aan de slag gegaan wordt, in de tweede plaats omdat het bepaalt hoe je iemand benadert. De inschatting van consulenten kan daarmee ook een remmende factor zijn.

Daarbij speelt een kip/ei-vraagstuk: van veel mensen wordt nu ingeschat dat zij geen potentie hebben om één of meer treden te stijgen omdat zij problemen hebben op andere leefgebieden. Maar werken deze problemen het hebben van werk tegen, of versterkt het niet hebben van werk deze problemen juist?

Het vraagt in het algemeen om een ketenbrede werkwijze die gebaseerd is op ‘ja, mits’ in plaats van een ‘nee, tenzij’; (zinvol) werk hebben moet de norm zijn waarvan je gemotiveerd af kunt wijken, in plaats van een mogelijkheid. We moeten hierbij denken aan de term *tough love:* nu hard durven zijn voor om iets te bereiken dat op langere termijn in het belang van de bijstandsgerechtigden zelf is.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (6)

Een centrale vraag die hieruit voortvloeit, is wat de beste strategie is om mensen naar een baan te begeleiden: verleiding, drang of dwang? Met andere woorden: de wortel of de stok?

Er bestaat enige mate van onderzoek hiernaar (zie o.a. de lijst op de volgende pagina). We hebben enkele van de centrale inzichten daaruit proberen te verbinden met de randvoorwaarden uit het stuk.

- De groep bijstandsgerechtigden is divers, zo ook wat betreft hoe inwoners erin staan: van niet willen tot niet (denken te) kunnen. Dat vraagt ook om de mogelijkheid te differentiëren in je benadering.
- Laat je niet als eerste en voornaamste ingeven door wantrouwen. Als je de inwoners als vertrekpunt wilt nemen, moet je ook hun autonomie erkennen.
- Start daarom 'licht' en pas eerst verleiding toe bij inwoners, schakel pas over op een steviger benadering wanneer dat niet helpt (analoog aan het principe van *stepped care* in de zorg).
- Wel consequent zijn en gevolgen/maatregelen (kunnen) verbinden aan niet meewerken. Deze hebben overigens vaak vooral een preventief karakter, maar het bestaan en toepassen ervan is voor sommigen simpelweg nodig.
- Teveel drang / dwang werkt averechts: je ondermijnt hiermee de relatie met de inwoner in kwestie, die juist randvoorwaardelijk is om iemand aan een baan te helpen. Bovendien kan het *self-fulfilling prophecies* in de hand werken. En inwoners die echt niet kunnen, kun je ook niet met drang of dwang tot iets bewegen, dan ben je ze gewoon aan het pesten.
- Het gaat er overigens niet in de eerste plaats om *hoe* je mensen benadert, maar *dat* je ze benadert: aandacht geven vergroot op zichzelf de kans op activering.

3. Randvoorwaarden

B. Randvoorwaarden voor oplossingen zelf (7)

Verder lezen

- Sociale Vraagstukken — De zachte hand in de bijstand (2017) Gaat vooral over mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.
  - Het volledige artikel achter één van de meest relevante stukken hierin is: Vasco Lub — Participatie in de bijstand: wat leert de wetenschap? (2017)
  - Een ander interessant artikel is een vergelijking tussen gemeenten: Monique Kremer e.a. — Werkt de zachte hand in de bijstand?
- Marc Hertogh e.a. — Slimme handhaving (2018). Gaat in het bijzonder over handhaving van uitkeringsfraude.

Bijlage A. Aanpak

Aanpak per onderdeel

Draagvlak en randvoorwaarden

Hiervoor hebben we de volgende personen geïnterviewd:

1. Caroline Baarschers – wijkmanager
2. Helen Mouws - afdelingshoofd 'bestanden'
3. Dennis Janssen - afdelingshoofd handhaving
4. Danielle de Vries - afdelingshoofd Werk
5. Stef Schuijt - concerndirecteur
6. Nancy Willems - van de afdeling werk en procestrekker vraagsturing uit de wijken
7. Roland Kluskens - strategisch bestuursadviseur
8. Ezra Hendriks - interim-manager Werkgeversservicepunt
9. Ivo Korte - Directeur (a.i) Scalabor
10. Edith van den Haspel - senior consulent werk (aanpak statushouders)

Wat betreft de randvoorwaarden hebben we dit aangevuld met inzichten vanuit andere regio's en projecten.

Historisch perspectief

Hiertoe hebben we een analyse uitgevoerd op basis van twee verschillende tabellen van het CBS (zie Statline):

1. Algemene bijstand; uitkeringen op grond van de WWB, 1998-2012
2. Bijstandsuitkeringen; uitkeringsgrondslag, regio's (vanaf 2011 t/m 2017)

Analyse populatie

Hiervoor is een analyse uitgevoerd van een (geanonimiseerde) kopie van Szeebra, de gegevensbron waarin de bijstandsontvangers en hun kenmerken staan. Contactpersoon: Sjaak van Deursen.

Analyse vergelijkbaarheid

Op basis van deskresearch naar gemeenten met vergelijkbare ambities en een bewerking van de gegevens om ze vergelijkbaar te kunnen maken.

Bijlage B. Rekenvoorbeeld van ambitie met deelambities

Rekenvoorbeeld

Hoe ziet dit er in de prakrijk nu uit? We geven op deze en de volgende pagina een rekenvoorbeeld. Daarbij gaan we uit van:

- Dat de 500 in evenredige porties verdeeld is over de 4 jaar (dus 125 per jaar)
- de hypothetische landelijke voorspellingen en feitelijke uitkomsten zoals weergegeven in de tabel hieronder.

Landelijke trend:	2018	2019	2020	2021
In 2018:	-2,4%	-2,4%	1,3%	2,5%
In 2019:	- 2,8%	-2,0%	0,3%	3,0%
In 2020:	-2,8%	-1,5%	0,8%	2,0%
In 2021:	-2,8%	-1,5%	0,3%	2,5%
In 2022:	-2,8%	-1,5%	0,3%	2,7%

Legenda: voorspellingen (MEV). Vaststelling (achteraf, hypothetisch)

Leesvoorbeeld: in 2020 worden voor dat jaar en het jaar erop 0,8% en 2,0% groei voorspeld en bleek dat de landelijke ontwikkelingen over 2018 en 2019 respectievelijk -2,8% en -1,5% waren.

In de tabel op de volgende pagina is weergegeven hoe dit eruit komt te zien.

Bijlage B. Rekenvoorbeeld van ambitie met deelambities

- In de tabel rechts is een rekenvoorbeeld weergegeven voor hoe de ambitie uit kan pakken. Ter illustratie werken we twee jaar uit.
- 2018:
  - We gaan uit van een hypothetische startsituatie van 7.700 bijstands-ontvangers (dit komt ongeveer overeen met het aantal in Arnhem).
  - Voor het eerste deel van de ambitie moet het aantal bijstandsontvangers met 1*125 gereduceerd worden
  - Voor het tweede deel van de ambitie moet dit met -2,4% van 7.700 (zie eerste rij tabel vorige pagina) teruggebracht worden. Dit is samen een reductie van 306.
  - *Stel:* het geboekte resultaat bedraagt een netto afname van 350.
- 2019:
  - De startsituatie is nog 7.350 bijstandsontvangers (de 7.700 – 350).
  - T/m 2019 moet voor het eerste deel van de ambitie 2*125 gehaald worden, voor het tweede deel ((1- 2,8%)*(1- 2,0%)-1)*7.700 = - 365 (tweede rij van tabel op vorige pagina).
  - De totale ambitie t/m 2019 is dus 615.
  - Wanneer in 2019 dan 200 mensen extra aan een baan geholpen kunnen worden, is het cumulatieve effect 550.
- Etc.
- Uiteindelijk blijkt in 2022 (wanneer de landelijke cijfers over 2018 t/m 2021 bekend zijn), dat de ambitie neerkwam op een afname van 606. Het totale bereikte effect was 730: 124 meer dan nodig was.

Ambitie en realisatie	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal[1] 2018	7.700				
Ambitie t/m 2018 - deel 1	-125				
Ambitie t/m 2018 - deel 2	-183				
Totaal ambitie 2018	-308				
Realisatie 2018 / stand 2019	-350	7.350			
Ambitie t/m 2019 - deel 1		-250			
Ambitie t/m 2019 - deel 2	-200	-365			
Totale ambitie t/m 2019		-615			
Realisatie t/m ’19 / stand ‘20		-550	7.150		
Ambitie t/m 2020 - deel 1			-375		
Ambitie t/m 2020 - deel 2		-80	-269		
Totale ambitie t/m 2020			-644		
Realisatie t/m ‘20 / stand ‘21			-630	7.070	
Ambitie t/m 2021 - deel 1				-500	
Ambitie t/m 2021 - deel 2			-100	-121	
Totale ambitie t/m 2021				-621	
Realisatie t/m ‘21 / stand ‘22				-730	6.970
Tot. ambitie t/m 2021 (vooraf)					**-592**
Tot. ambitie t/m 2021 (achteraf)					**-606**
Feitelijke afname 2018 - 2021					**-730**
Netto verschil met ambitie					**124**

1. In Arnhem wordt hierbij gerekend met het gemiddelde over het voorgaande jaar.

Bijlage C. Ontwikkeling bijstandsgerechtigden

Historisch perspectief: addendum

- In paragraaf 2.d presenteerden we een historische vergelijking tussen Arnhem en het Nederlandse gemiddelde voor de ontwikkeling van het aantal bijstandsgerechtigden tussen 1998 en 2017.
- Daarbij merk ten we op dat de conclusie verschillend was voor verschillende peildata.
- In de figuur rechts is de ontwikkeling van 2011 tot 2017 te zien. Vanaf dit peilmoment beschouwd, is de populatie in Arnhem harder gegroeid dan het Nederlandse gemiddelde.

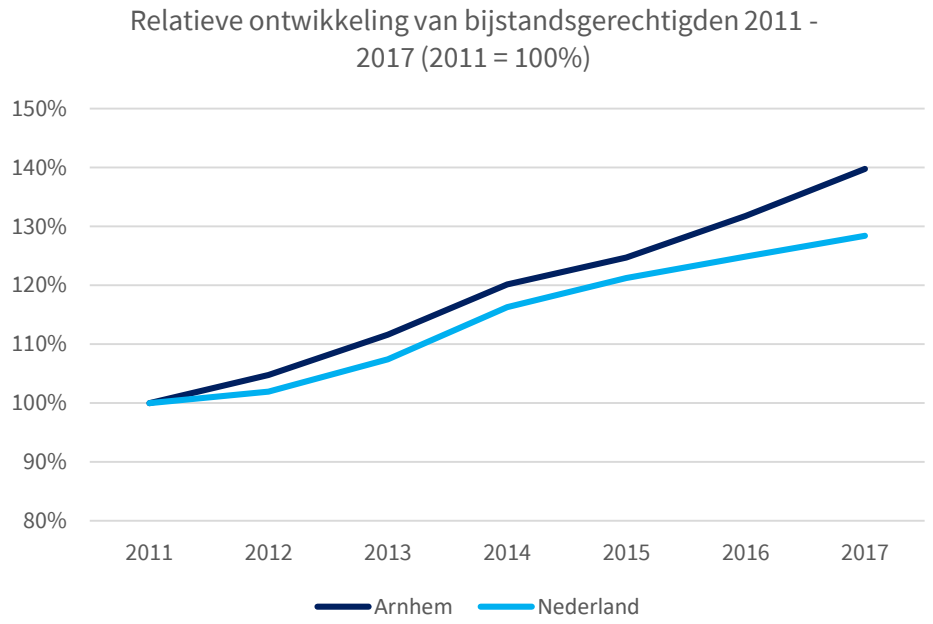

Foto(s) Hollandse Hoogte

Adresgegevens

@AEF_NL

Andersson Elffers

Mail@aef.nl

Maliebaan 16

Postbus 85198

3508 AD Utrecht

(030) 236 30 30

www.aef.nl

BIJLAGE: NOTITIE UITVOERINGSSTRUCTUUR DOORBRAAK NAAR WERK

1.1 Neergezette uitvoeringsstructuur

Wij zijn er nog niet, maar de afgelopen jaren is er een lokale en regionale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet neergezet, waarop we kunnen doorpakken om (i) de vraag van werkgevers beter te matchen met een aanbod van inwoners/ kandidaatwerknemers, (ii) het aangekondigde brede offensief van het Rijk goed te laten landen en (iii) de geschetse financiële uitdaging te beantwoorden.

Met de Participatiewet, die per 1-1-2015 van kracht werd, is er één regeling gekomen voor iedereen die arbeidsvermogen heeft en die voorheen een beroep deed op de Wet Werk en Bijstand (WWB), Wet Werk en Arbeidsondersteuning Jongehandicapten (Wajong) en de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW).
Doel van de Participatiewet is om iedereen met arbeidsvermogen aan het werk te helpen. Bij voorkeur bij reguliere werkgevers. Voor mensen die niet kunnen werken blijft er een sociaal vangnet in de vorm van een uitkering. De Participatiewet moet voorkomen dat mensen onnodig in dit vangnet blijven.

Met de komst van de Participatiewet hebben we afscheid genomen van het oude, centrale op regels gerichte beleid en uitvoering, waarbij:

- de gemeente verantwoordelijk was voor de uitvoering van de WWB, het UWV voor de Wajong, de sociale werkvoorziening voor de WSW en zorginstellingen voor de AWBZ;
- en het gevolg was dat (i) relatief vergelijkbare mensen soms heel anders werden behandeld door de regeling waarin zij vielen, (ii) instellingen met hun aanbod en dus hun mensen concurreerden richting werkgevers en (iii) werkgevers te maken hadden met een veelvoud van verschillende regelingen.

Wij hebben de beweging ingezet naar een nieuwe, decentrale op mensen gerichte beleid en uitvoering, waarbij:

- de mensen geen klanten met beperkingen zijn, maar kandidaatwerknemers met talenten;
- de werkgevers één aanspreekpunt hebben waarmee zij afspraken kunnen maken om invulling te geven aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- en uitvoeringsorganisaties hun kennis, infrastructuur en netwerken ontschotten, omvormen en inbrengen in de nieuwe uitvoeringsstructuur.

Wij hebben een nieuwe uitvoeringsstructuur van de Participatiewet neergezet. Deze laat zich lezen als een participatierotonde.
Mensen stromen in als kandidaatwerknemer en nemen op basis van hun zelfredzaamheid (trede op participatieladder) en hun arbeidsvermogen (hoogte van de loonwaarde) één van de drie afslagen:

1. Regulier Werk voor degene die in staat is een arbeidsprestatie te leveren en een tijdelijke ondersteuningsbehoefte heeft. Doelen zijn duurzaam aan het werk te komen, de ondersteuning afbouwen en een arbeidsovereenkomst met een reguliere werkgever krijgen.
2. Begeleid Werk voor degene die in staat is tot een zekere mate van arbeidsprestatie en een beperkte (tijdelijke of structurele) begeleidingsbehoefte heeft. Doelen zijn het verbeteren van de arbeidsprestatie en doorgroeien naar regulier werk en economische zelfstandigheid. Ook hier wordt geopteerd voor een arbeidsovereenkomst met een reguliere werkgever.

3. Activerend Werk voor degene die door zijn/ haar beperking geen of geringe loonvormende arbeidsproductiviteit en een zorgvraag op diverse leefgebied heeft. Doelen zijn dagstructuur en zingeving, het aanleren van werknemersvaardigheden en doorgroeien naar vormen van Begeleid of Regulier Werk. Met de betrokken kandidaatwerknemers wordt een trajectovereenkomst aangegaan.

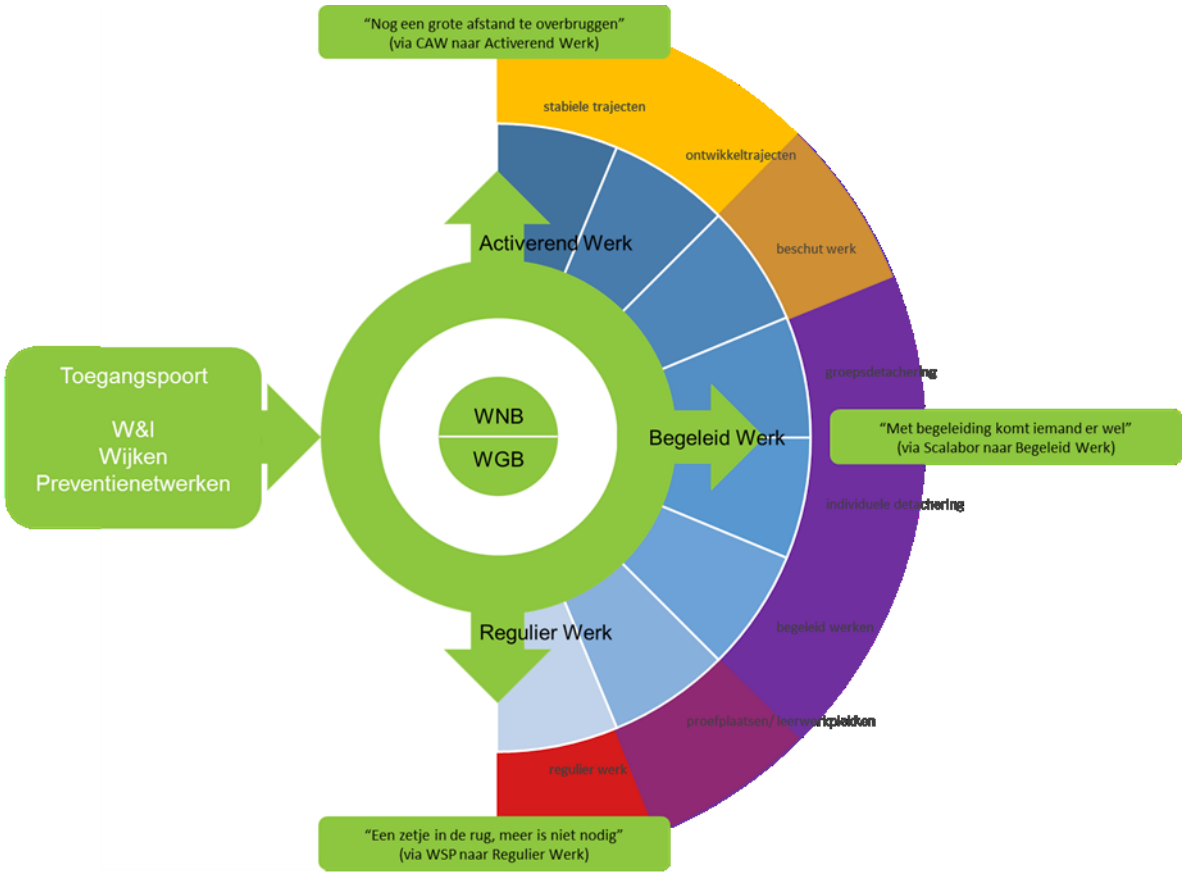

Om de te nemen afslag op de participatierotonde passend te maken worden op maat (i) vraagversterkende arrangementen van de werkgeversbenadering en/ of (ii) aanbodversterkende arrangementen van de werknemersbenadering ingezet:

- De werknemersbenadering (WNB) richt zich op de arbeidsontwikkeling van kandidaatwerknemers om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van werk te vergroten (lees: werkfit maken van kandidaatwerknemers).
- De werkgeversbenadering (WGB) richt zich op de ondersteuning van werkgevers bij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werkgelegenheid inclusiever te organiseren en een bijdrage te leveren aan de arbeidsontwikkeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en/ of een verminderd arbeidsvermogen (lees: ontzorgen van werkgevers).

De gemeente neemt de regie op de uitvoering. Bij de gemeente is de controle op (i) kosten en resultaat, (ii) duurzaamheid van de plaatsing, (iii) klanttevredenheid van de werkgever en (iv) de tevredenheid en loonwaardeontwikkeling van de kandidaatwerknemer belegd.
In de arbeidsmarktregio Midden Gelderland is besloten om de werkgeversbenadering regionaal te organiseren en dit te beleggen bij het Werkgeversservicepunt (WSP).
Voor wat betreft de werknemersbenadering geldt dat de (brede) intake bij de gemeente/ Cluster Werk & Inkomen (W&I) ligt. De verdiepende diagnose op het leefdomein participatie en werk en ondersteuningsarrangementen voor individuele kandidaatwerknemers op het terrein van ontwikkeling & voorbereiding, baanbemiddeling en begeleiding & evaluatie worden hoofdzakelijk ingekocht bij twee belangrijke uitvoeringspartners:

- Het Centrum voor Activerend Werk (CAW) is als partner in beeld als een inwoner/ kandidaatwerknemer nog een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen heeft en allereerst op een vorm van activerend werk wordt ingezet.
- Het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor is als partner in beeld als een inwoner/ kandidaatwerknemer een reëel perspectief op betaald werk heeft, maar daarvoor eerst ontwikkelstappen moet zetten en er dus allereerst op een vorm van begeleid werk of regulier werk met ondersteuning wordt ingezet.

Daarbij ligt de focus van gemeente dat kandidaatwerknemers zo snel mogelijk loonwaarde realiseren op de arbeidsmarkt, zodat deze zich vanaf zijn/ haar werkplek bij een werkgever verder kan ontwikkelen.
Het regionale Leer-Werk-Loket (LWL) manifesteert zich als een (uitvoerend) 'Research & Development-platform' binnen deze uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Het ondersteunt het WSP, UWV, Cluster W&I en Scalabor bij het vernieuwen van de werkgevers- en werknemersbenadering en aanpakken en doet dit door vooral ook zelf in de uitvoering inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers te ondersteunen en adviseren.

1.2 Belangen en belanghebbenden

Bij het realiseren van de doelen is het van cruciaal rekening te houden met de belangen van de betrokken belanghebbenden. Het gaat er immers om vanuit de belangen, de potentiële en bewezen waarden te stapelen en duurzame 'win-win'-situaties te verkennen, realiseren en borgen.

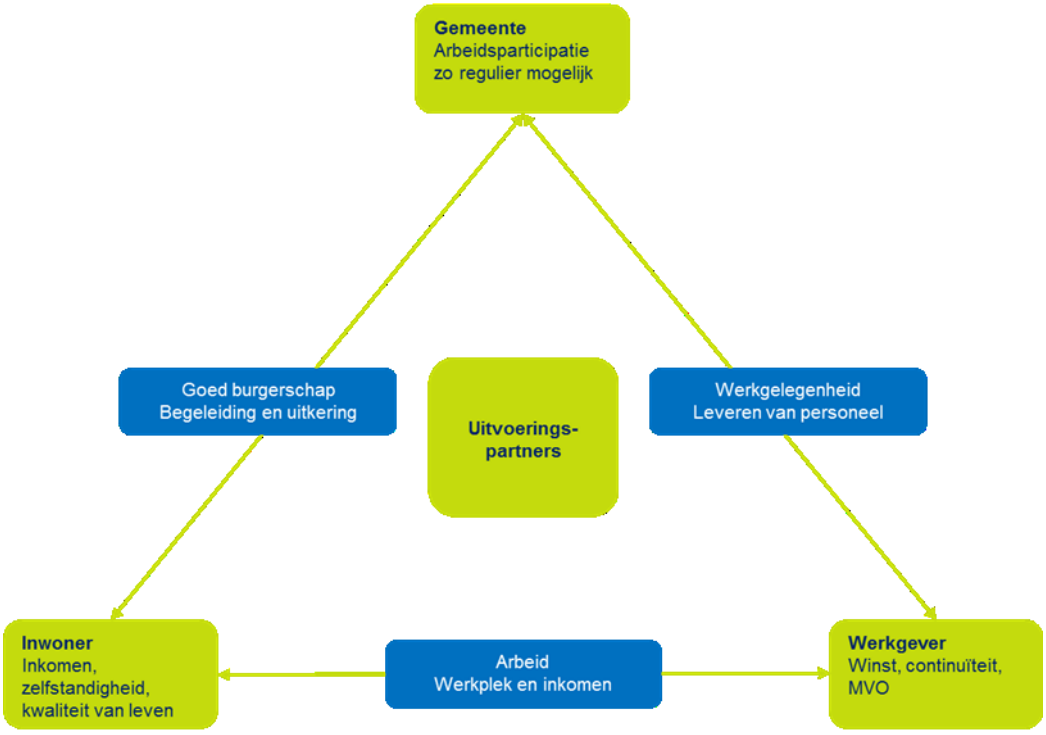

1.2.1 Werkgever

Werkgevers streven naar continuïteit en winst voor hun organisatie. Daarmee zorgen ze voor werkgelegenheid. Ze zoeken waardevolle medewerkers die goed passen in hun bedrijf.
De motivatie voor het opnemen van mensen uit de doelgroep van de Participatiewet is bij een groot deel van de werkgevers aanwezig. Een flexibele personeelsvoorziening, waar vanuit zij (bijzondere) talenten voor hun bedrijf kunnen werven en selecteren, is de kern van de waarde die zij daarbij nastreven. Werkgevers zijn bereid om (leer)werkplekken beschikbaar te stellen voor de doelgroep van de Participatiewet als zij ontzorgd worden. Als zij op maat, eenvoudig en zakelijk afspraken kunnen maken over het aanleveren van personeel, personeelsrisico's, begeleiding en expertise.

1.2.2 Inwoner

Mensen uit de doelgroep van de Participatiewet hebben behoefte aan maatwerk. Voor mensen met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt vraagt duurzame arbeidsparticipatie om gericht investeren in hun kansen en begeleiding op de werkplek. Mensen waarvoor de afstand tot de reguliere arbeidsmarkt te groot is, vragen steun bij vrijwilligerswerk of vormen van (arbeidsmatige) dagbesteding in hun wijk of buurt. Dit maatwerk is te organiseren als de normen en waarden binnen het sociaal domein op het terrein van eigen kracht, eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid ook de basis zijn voor de aanpak van arbeidsontwikkeling. Een actieve rol van de betrokkene zelf (en hun netwerk) in het vinden en behouden van een passende werkplek is essentieel.

1.2.3 Gemeente

Uiteraard ziet de gemeente allereerst graag dat bovenstaande maatschappelijke en economische belangen van de inwoner en werkgever worden ingevuld. Daarnaast streeft de gemeente er naar dat zo weinig mogelijk burgers voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van en uitkering; dat mensen met een beperking (en een uitkering) zo regulier mogelijk deelnemen op de arbeidsmarkt en daarvoor een reële loonwaarde krijgen; en dat mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt structuur wordt geboden in de vorm van zinvolle dagactiviteiten zodat de negatieve effecten (en kosten) van het ontbreken van een dergelijke structuur worden geminimaliseerd.

1.2.4 Uitvoeringspartners

Onze belangrijkste uitvoeringspartners van de Participatiewet te weten het Cluster W&I, CAW, Scalabor, WSP en LWL richten zich op het invullen van de belangen van werkgever, inwoner en gemeente:

- De werkgever als klant verwacht geschikte arbeidskrachten die betrouwbaar en productief zijn, zodat hij zijn bedrijfsdoelen kan realiseren. Resultaten die voor werkgevers aantrekkelijk (kunnen) zijn, zijn:
    - taken die aansluiten bij de kwaliteiten van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt effectief kunnen uitbesteden, zodat er meer ruimte ontstaat om het eigen personeel op specifieke, meer hoogwaardige taken in te zetten;
    - van inzet van expertise op het gebied van functiecreatie en begeleiding bij de werkgever tot het overnemen van werkprocessen en werkgeverschap (arbeidsontwikkeling is ook werkplekontwikkeling);
    - zakelijk en flexibel partnerschap van werkgevers in goede en slechte tijden;
    - leerwerktrajecten aanbieden als praktische werving en selectie voor uitvoerend werk (als de kandidaat bevalt kan de werkgever hem/ haar in dienst nemen).
- De inwoner als klant verwacht een goede begeleiding naar betaald werk dat passend is bij zijn talenten en persoonlijke omstandigheden, zodat hij/ zij zo zelfstandig mogelijk zijn/ haar eigen leven kan leiden. In het kader van arbeidsontwikkeling is de inwoner die deelneemt aan een re-integratietraject een kandidaatwerknemer en moet ook als zodanig worden aangesproken: zorgvuldig, zakelijk en ontwikkelingsgericht. De kandidaatwerknemer levert een prestatie, de werkgever betaalt hiervoor en levert (samen met de uitvoeringspartners) een bijdrage aan de arbeidsontwikkeling zodat hij duurzaam aan de slag kan.
- De gemeente als klant, opdrachtgever en financier verwacht dat er zoveel mogelijk betaalde banen met een zo hoog mogelijke loonwaarde worden gerealiseerd. Voor de gemeente moeten de inspanningen van de uitvoeringspartners leiden tot (i) een zinvolle participatie van inwoners, (ii) een beperking van de financiële schadelast op de uitkeringen en (iii) een beperking van de zorglasten en overlastschade door het bieden van structuur in de vorm van zinvolle dagactiviteiten.

Aan de leden van de raad

Datum : 23 april 2019
Zaaknummer : 352778
Contactpersoon : Francis Wijgerse Freriks
Telefoonnummer : 026 3773360

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo inzake Grieken aan het bed van Arnhemse ouderen

Geachte voorzitter en leden,

De raadsleden Sarah Dobbe, Abdurrahman Cetintas en Gerrie Elfrink van de fractie SP hebben ons bij brief, ingekomen 3 april 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over Grieken aan het bed van Arnhemse ouderen. De brief met vragen is als bijlage toegevoegd aan deze antwoordbrief.

Vraag 1.
Kent u dit bericht? En kent u ook het bericht "In Arnhem krijgen ouderen Griekse verpleegkunde studenten aan hun bed? " uit de Volkskrant van 17 juli 2018?

Wij zijn bekend met de genoemde krantenberichten. Op 4 april 2019 is er nog een bericht geplaatst in de Gelderlander met de titel 'Grieken verdringen geen Nederlanders'.

Vraag 2.
Is het college met de SP van mening dat het inzetten van Griekse verpleegkundigen voor Arnhemse ouderen niet wenselijk is en dat het de voorkeur heeft om Nederlands personeel aan te nemen in verband met de kwaliteit van zorg? Graag toelichten.

De gemeente gaat niet over de inzet van verpleegkundigen, omdat deze zorgtaak onder de verantwoordelijkheid van de Wet langdurige zorg/ Zorgverzekeringswet valt.
De kwaliteit van de verleende zorg is niet gebonden aan de nationaliteit van de zorgverlener. Zowel zorginhoudelijk als op taalniveau worden de Griekse verpleegkundigen beoordeeld en ingezet naar Nederlandse maatstaven. De Griekse medewerkers hebben een Grieks diploma verpleegkunde, maar worden pas ingezet als verpleegkundige op het moment dat ze staatsexamen Nederlands hebben gedaan en een BIG-registratie hebben.

Vraag 3.
Gaat het college in gesprek met Pleyade om dit te stoppen en gaat het college vragen wat Pleyade heeft gedaan om Nederlandse werknemers aan te trekken, inclusief;
- *het investeren in en mogelijk maken van opleidingen,*

- *aanbieden van grotere contracten voor mensen die dat willen,*
- *aanpakken van werkomstandigheden die door personeel als onwenselijk wordt ervaren, zoals flexibele contracten en roosters,*
- *terughalen van eerder - in verband met bezuinigen- ontslagen personeel,*
- *prikkels zoals een beloning voor het personeel bij aantrekken van nieuwe collega's*

Als blijkt dat dit niet gebeurt, gaat het college zich dan inzetten om er voor te zorgen dat dit alsnog gaat gebeuren bij Pleyade? Graag toelichten.

De organisatie heeft het aantal opleidingsplaatsen sinds 2018 fors uitgebreid, waarbij zij extra investeringen hebben gedaan om de leerlingen nog beter te begeleiden en het slagingspercentage te vergroten.
Het leveren van zorg is maatwerk en dat geldt ook voor de teamsamenstelling, de contractomvang en het rooster. Zij bespreken met de medewerkers hun wensen en ambities en houden daar zoveel mogelijk rekening mee. De zorgbehoefte van de cliënten is daarbij leidend (welke ondersteuning op welk moment) en heeft dus een impact op de omvang van contracten en het rooster.
Volgens de organisatie is er geen sprake geweest van gedwongen ontslagen. De organisatie heeft een stimuleringsregeling voor het aandragen van nieuwe collega's.

Vraag 4.
Klopt het dat Pleyade in juli 2018, toen het aan dit avontuur begon maar 14 fte aan personeel zocht op een totaal van 1300 fte en er dus helemaal geen sprake is geweest van een schreeuwend tekort aan personeel bij Pleyade?

Er is landelijk gezien krapte op de arbeidsmarkt, in het bijzonder bij de functies in de zorgverlening (niveau 3,4 en 5). Ook bij Pleyade merken zij dat dit moeilijk vervulbare posities zijn. Het aantrekken van Griekse stagiaires in 2018 is gestart vanuit een langetermijnperspectief en als aanvulling op diverse initiatieven om ook de komende jaren voldoende zorgpersoneel aan hun organisatie te verbinden.

Vraag 5.
Hoeveel Arnhemmers zitten op dit moment in de bijstand of in de WW?
Hoeveel van hen hebben werkervaring of een opleiding in de zorg of zijn om te scholen tot zorgmedewerker?
Wat heeft het college ondernomen om er voor te zorgen dat deze mensen bij Pleyade aan de slag konden gaan?

Op dit moment zitten er 7.819 (waarvan 1.078 met partner) Arnhemmers in de bijstand. Het laatst bekende cijfer van Arnhemmers in de WW is (per 1-3-2019) 2.871.
Uit het diagnosesysteem SZeebra blijkt dat 788 inwoners een loopbaanrichting Zorg hebben. Dit betekent dat ze werkervaring of een opleiding in de zorg hebben of een wens om in de zorg werkzaam te zijn. Hiervan geven 356 inwoners aan geen behoorlijke, zware of ernstige medische beperking te hebben. Van de 356 inwoners hebben 125 inwoners een opleidingsniveau van middelbaar (minimaal mbo-1), hoger of wetenschappelijk onderwijs. Deze groep is echter niet altijd in

het bezit van een diploma (in de zorg). Van de 125 inwoners bestaat overigens het grootste deel uit personen met een mbo-achtergrond. Hoogopgeleiden zijn zeer beperkt omdat deze simpelweg aan het werk zijn. De mogelijkheid tot omscholing van potentiele kandidaten in het uitkeringsbestand van Arnhem tot zorgmedewerkers valt niet direct af te leiden uit onze systemen, maar wordt vastgesteld na gesprek met de persoon.
Zorg en welzijn is in Midden-Gelderland een van de sterkst groeiende sectoren. Daardoor nemen in de zorg personeelstekorten snel toe. Potentiële kandidaten voor Pleyade, in het uitkeringsbestand van Arnhem, hebben een mbo-1/2 achtergrond. Werk & Inkomen is betrokken bij een leerwerktraject van Pleyade, die gericht is tot personen op mbo-1/2 (assistenten in de zorg). Hierbij is het mogelijk om door- of in te stromen naar een BBL-plek op niveau 3 bij Pleyade.
Dit project zal worden overgenomen door Scalabor.

Bij de vacatures waarnaar verwezen wordt in het artikel 'Te weinig personeel in de zorg: Grieken aan bed van Arnhemse ouderen' in de Gelderlander, gaat het om functies op hbo-niveau met een (bijna) afgeronde opleiding Verpleegkunde. Er zijn geen inwoners in ons bestand met een opleiding Verpleegkunde op hbo-niveau (in het bezit van een diploma). Deze zijn namelijk aan het werk. Potentiele kandidaten in ons bestand komen dus vanwege opleidingsniveau, flexibiliteit, de vraag naar directe inzetbaarheid, enz. niet in aanmerking voor deze functies bij Pleyade.

Vraag 6.
Wat is op dit moment de bezoldiging van directie en bestuur van Pleyade inclusief bonussen en toeslagen en zit dit boven of onder de bezoldiging van de burgemeester van Arnhem?

Dit is bij ons niet bekend. De bezoldiging wordt bepaald op basis van landelijke wet- en regelgeving.

Vraag 7.
Bent u bereid de antwoorden te formuleren in de volgorde waarop de vragen gesteld zijn?

Zie bovenstaande volgorde van beantwoording.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen van de SP

Aan de leden van de raad

Datum	: 19 februari 2019
Zaaknummer	: 329727
Contactpersoon	: Ferial Melssen
Telefoonnummer	: 026 3773125

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Mattijs Loor van de fractie D66 heeft ons bij brief, ingekomen 18 december 2018, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met als titel "In- en Uitstroom bijstand". De brief met vragen is als bijlage bij deze brief gevoegd.

We begrijpen uw behoefte aan specifieke informatie over de in- en uitstroom in de afgelopen jaren. Bij de beantwoording van uw vragen gaan wij hier op hoofdlijnen op in. Wij kunnen op dit moment niet al uw vragen met terugwerkende kracht en in het door u gewenste detail beantwoorden. In de toekomst willen we een beter beeld krijgen van de ontwikkelingen in onze stad en de ambitie die wij op het gebied van werk en inkomen hebben. Naast hoeveel mensen er in- en uitstromen in de bijstand gaan we gericht meten welk effect preventieve maatregelen hebben op het verminderen van het beroep op inkomensondersteuning, bijvoorbeeld door ons te richten op jongeren, hoeveel mensen het lukt om stappen naar (betaald) werk te zetten, bijvoorbeeld door (meer) deeltijd te gaan werken. Ook de prestaties van onze ketenpartners gaan we expliciet in beeld brengen. De door u gestelde vragen zijn daarbij relevant en nemen wij mee. Voor nu beantwoorden wij uw vragen als volgt:

1. Hoeveel Arnhemmers zijn in de afgelopen 4 jaar (2015 t/m 2018) per jaar ingestroomd in de bijstand?

De instroom in de Participatiewet (PW) is de afgelopen jaren gedaald: van 1.962 eind 2016 naar 1.501 uitkeringen (min 24%) eind 2017 en naar 1.315 uitkeringen (min 12,5%) eind 2018. Het economisch tij is nu gunstig, maar er wordt ook ingezet op preventie. Onder anderen met de 'Bemiddelen aan de Poort' aanpak. Onder vraag 2 zullen de preventiemaatregelingen verder worden toegelicht.

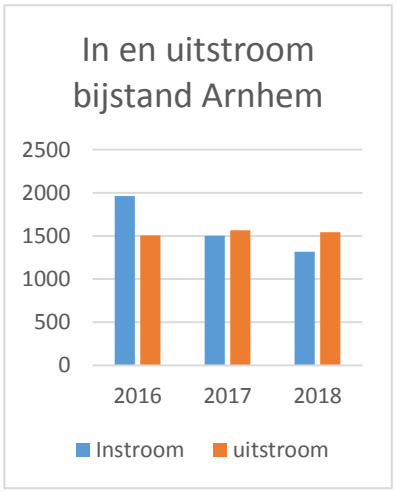

De uitstroom uit de bijstand is de afgelopen jaren toegenomen. De uitstroom uit de PW is gestegen van 1.505 beëindigde uitkeringen eind 2016 naar 1.565 eind 2017 (+4%) en licht gedaald naar 1.543 eind 2018 (-1,5%). In 2017 is het totale aantal bijstandsgerechtigden is voor het eerst in 10 jaar tijd gedaald met 0,2%. Deze daling heeft zich in versterkte mate voortgezet in 2018 met een krimp van 3,3%. Passend bij het beeld van de aantrekkende economie. In vergelijking met benchmarkgemeenten blijft Arnhem achter. U stelt daar niet in het bijzonder vragen over, maar voor onze ambities op het gebied van werkgelegenheid is dit een belangrijk gegeven. Benchmarkgemeenten hebben in het afgelopen jaar een gemiddelde daling van 5% weten te realiseren. Bij onze plannen voor 'Doorbraak naar Werk' stellen we voor hoe we onze ambities willen gaan realiseren. Onze ambitie is om de landelijke trend te volgen qua uitstroom en gedurende een periode van 4 jaar nog 500 extra mensen Arnhemmers uit de bijstand. We hebben de haalbaarheid van deze ambitie laten toetsen door een adviesbureau. Zij concluderen dat onze ambitie ambitieus en haalbaar is. We delen de rapportage van het adviesbureau met u bij het aanbieden van het programmaplan Doorbraak naar Werk.

2. *Hoeveel Arnhemmers zijn in de afgelopen 4 jaar (2015 t/m 2018) per jaar deels dan wel volledig uitgestroomd uit de bijstand?*

We verzoeken u bij beantwoording van bovenstaande vragen de volgende onderverdeling te hanteren:

- *Deels dan wel volledig bijstandsgerechtigd*
- *Deels dan wel volledig uitgestroomd*
- *Wel of niet duurzaam uitgestroomd (arbeidsovereenkomst voor tenminste zes maanden)*
- *Al dan niet uitgestroomd met een andere vorm van inkomensondersteuning dan de bijstand*
- *Uitgestroomd met of zonder hulp van de gemeente, waarbij bij 'met hulp' onderscheid kan worden gemaakt naar welke vorm van hulp is geboden.*

De door u benoemde aspecten zijn relevant en wij vinden het belangrijk om hier in de toekomst meer over te kunnen zeggen. Wij kunnen op dit moment niet voor de afgelopen jaren op de door u gevraagde manier alle gegevens uitsplitsen. Dat komt in sommige gevallen doordat wij de gegevens niet op die manier verzameld hebben.

Deels of volledige in- en uitstroom

Bij vraag 1 hebben wij u inzicht gegeven in de in- en uitstroomgegevens in de afgelopen jaren. Het gaat daar om de volledige uitstroom. Overigens hebben we dat niet gerelateerd aan de omvang van de uitkering. Naast deze uitstroom is er ook een groep mensen die in deeltijd werkt en van ons een aanvullende uitkering ontvangt. Dat zijn op dit moment ongeveer 725 Arnhemmers. Het aandeel van deze groep in de totale populatie lijkt in de afgelopen jaren ongeveer gelijk. Naar de toekomst toe

vinden wij dit relevant om te monitoren: hoeveel mensen lukt het om - soms met extra ondersteuning - (meer uren) deeltijd te gaan werken.

Andere vormen van inkomensondersteuning
Uw vraag is op meerdere manieren op te vatten. Wellicht doelt u op de vormen van inkomensondersteuning die wij aanbieden vanuit ons brede palet van inkomensondersteunende maatregelen die toegankelijk zijn voor alle Arnhemmers met een laag inkomen, zoals de bijzondere bijstand, de CAZ(collectieve aanvullende ziekenkostenverzekering), de Gelrepas en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Ook de ondersteuning via schuldhulpverlening is een vorm van inkomensondersteuning. In de beantwoording van de artikel 44 vragen 'Werkende armen in Arnhem' van de SP (brief 05 februari 2019) zijn wij hier verder op ingegaan.

Daarnaast zien wij naast uitstroom door werk en scholing en door handhaving (onrechtmatig ontvangen van een uitkering) ook dat een deel van de uitkeringen beëindigd wordt doordat in de persoonlijke sfeer een verandering plaatsvindt zoals verhuizing, een relatie, verandering in de inkomenspositie van de partner, overlijden of het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd. Overigens gaat het bij werk dan enkel om algehele uitstroom. Deeltijdwerk (waarbij Arnhemmers in staat zijn om voor een deel zelf in hun inkomen te voorzien) wordt (nog) niet in deze cijfers meegenomen. In de verdeling van reden tot uitstroom zien wij door de jaren heen geen grote fluctuaties.

Uitgestroomd met of zonder hulp van de gemeente, waarbij bij ‘met hulp’ onderscheid kan worden gemaakt naar welke vorm van hulp is geboden.
Naast de ondersteuning richting uitstroom, zetten wij ons in eerste instantie in op het voorkomen van instroom. In de afgelopen jaren heeft onze inzet op 'Bemiddelen aan de Poort' hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. Men wordt dan acht weken lang intensief begeleid en geholpen om een betaalde baan te zoeken. Driekwart van de Arnhemmers die via Bemiddelen aan de Poort werd geholpen heeft geen uitkering (meer) nodig. In preventieve zin zetten we ook in op jongeren (richting werk of scholing), statushouders (via een multidisciplinair team), en leerlingen in VSO/PRO (voortgezet speciaal onderwijs/praktijk onderwijs), Entree / Niveau 2 en oud VSV-ers (voortijdig schoolverlaters) (via Leerlingnetwerken en Schakelpunt Onderwijs - Werk)

Van de mensen die uitstromen, heeft ongeveer 40 procent werk heeft gevonden of is naar school gegaan. De wijze waarop wij onze ondersteuning vormgeven, duiden we met de 'participatierotonde', waarbij regulier werk, begeleid werk, en activerend werk belangrijke 'afslagen' zijn. In het afgelopen jaar (2018) zijn circa 1.100 re-integratietrajecten afgerond. In 50% van de gevallen heeft dit geleid tot uitstroom. Dat kan bijvoorbeeld naar werk en/of studie zijn, maar ook uitstroom naar zelfstandig ondernemerschap of uitstroom BBZ(besluit bijstandverlening zelfstandigen). Wanneer wij dan spreken over 'ondersteuning' hebben we het vooral over re-integratie-ondersteuning. Daarnaast kan natuurlijk ook inzet van schuldhulpverlening of ondersteuning op andere leefgebieden een belangrijke bijdrage leveren.

3. Is het college bereid om vanaf komend jaar bovenstaande gegevens jaarlijks bij de jaarrekening aan de raad te verstrekken?

We zullen de monitoring op onze ambities met uw raad delen bij de jaarrekening. De door u benoemde aspecten zijn daarbij van belang en nemen we mee. Ook het door u benoemde aspect van 'duurzaamheid' proberen wij daarbij een plek te geven. De jaarrekening kan daarvoor een mooi moment zijn, de eerste keer zal dan de jaarrekening over 2019 zijn.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

cc: Raadsleden en fractievolgers

V03 Doorbraak naar werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.

Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de mensen in kwestie, goed voor de werkgevers, goed voor de wijken, goed voor de stad en goed voor de gemeentelijke financiën. Want de tekorten op de gemeentelijke uitkeringsbudgetten zijn fors en Arnhem scoort landelijk gezien nog steeds te hoog als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand.

Wat willen we bereiken

Doorbraken naar werk zijn juist nu heel noodzakelijk. In de eerste plaats om te profiteren van de aantrekkende economie. Nu liggen er kansen om meer mensen aan het werk te helpen en dat kan goed gebruikt worden:

- Arnhem heeft een relatief zwakke sociaal-economische positie en telt relatief veel kwetsbare inwoners.
- In Arnhem staan veel mensen langs de kant en is er een groot onbenut arbeidspotentieel.

Daarnaast dreigen de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland afgeremd te worden:

- In onze arbeidsmarktregio krimpt de potentiële beroepsbevolking.
- In onze arbeidsmarktregio blijft de vraag naar arbeid groeien.

Het is dus wenselijk dat er meer mensen aan het werk gaan:

- om de negatieve effecten van concentratie van werkloosheid en inactiviteit bij specifieke groepen te voorkomen;
- om de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in onze arbeidsmarktregio niet af te remmen;
- om de beschikbaarheid en kwaliteit van onze publieke dienstverlening op peil te houden;
- om de inzet van onze sociale voorzieningen betaalbaar te houden.

Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen:

- de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen;
- ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen.

De ambitie van Arnhem is om kansen te verzilveren. Om meer Arnhemmers die aan de kant staan of dreigen te komen staan te ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van (bij voorkeur betaald) werk duurzaam te vergroten. En om tegelijkertijd ondernemers in onze arbeidsmarktregio te helpen bij het invullen van hun personeelsvraag en hen te ontzorgen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren.

De drie hoofddoelen van Doorbraak Naar Werk zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers richting (betaald) werk
Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning
Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt)

Wat gaan we doen

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd. Hiervoor is een Werkinvesteringsfonds van 2,5 miljoen euro ingesteld.

De gemeente voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Medewerkers van de gemeente en wijkteams hebben ruimte voor maatwerk in de participatiewet in het belang van bijstandsgerechtigden. Uitgangspunt is 'aan het werk tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Er kunnen goede redenen zijn waarom de begeleiding naar werk niet slaagt. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties. Door de maatwerkaanpak kent de gemeente de mensen die worden begeleid en kunnen dergelijke besluiten goed

gefundeerd worden genomen. Ook dit doet de gemeente in vertrouwen, maar vertrouwen heeft ook grenzen. Daar waar nodig en mogelijk maakt de gemeente gebruik van de bestaande mogelijkheden op dit punt. En fraudeurs pakken we aan, in Arnhem willen we geen misbruik van bijstandsgelden. (Amendement Tekstuele puntjes op de i - 18A34)

Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen gemeente en uitvoeringspartners inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers ondersteunen in hun verantwoordelijkheden door middel van een vraaggerichte, pro-actieve werknemers- en werkgeversbenadering:

- Inwoners/ kandidaatwerknemers worden geholpen om (i) hun menselijk kapitaal te versterken (opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (sociaal netwerk), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (verstandelijke, psychische, fysieke belemmeringen en praktische beperkingen), (iv) hun motivatie te vergroten (werken moet ‘lonen’) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
- Werkgevers worden geholpen om (i) de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen en (ii) de motivatie om inclusief te werkgeven te vergroten.

De uitwerking en toelichting op de strategische inspanningen is te vinden in programma R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning'.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van Arnhemmers aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze wordt in 2019 en verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg eropaf benadering) en waar nodig met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat willen we bereiken

Meedoen in Arnhem; samenkracht, burgerparticipatie, integratie en opvang

Arnhem, een stad waarin voor iedereen ruimte is om mee te doen, mee te denken en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Iedereen wordt gelijkwaardig behandeld en heeft gelijke kansen, het moet niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Gerichte burgerparticipatie is ook onderdeel van de teams leefomgeving.
Om problemen te voorkomen wordt ingezet op vroegsignalering, preventie, informele zorg en algemene voorzieningen in de buurt. Dit draagt bij aan een sterke samenleving waarin iedereen zo zelfstandig mogelijk kan leven. Druk op zorg, jeugdhulp en participatie wordt verminderd. Voor mensen die het (tijdelijk) zelf niet redden, wordt een passend vangnet geboden. Doelen zijn:

- Meer mensen kunnen meedoen in de eigen leefomgeving.
- Een passend vangnet voor kwetsbare mensen.

Doorbraak naar Werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Arnhem vindt het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties.

De drie hoofddoelen van Participatie zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd.

Zorg Dichterbij

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Om dit te bereiken staan in de veranderopgave "Zorg Dichterbij" drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is).
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan de transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Meer jeugdigen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers verplaatsen zich zelfstandig zonder specialistische vervoersvoorziening	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor jeugd (18-/18+)	V04
In 2025 woont de (O)GGZ doelgroep beschermd (zelfstandig) thuis	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen in een passen de (fysieke) omgeving	V04
Meer gelijke kansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede	V04
Beter borgen bestaanszekerheid minima	V04
Minder (problematische) schulden bij inwoners en ondernemers	V04
Minder jongeren in financiële problemen	V04
Meer perspectief op werk en een hoger besteedbaar inkomen voor minima (directe link naar Doorbraak naar Werk)	V03; V04
Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.	V04
Een sterkere samenleving door meer deelname en zelfregie Arnhemse inwoners	V04
Beter laten aansluiten van vraag en aanbod van mantelzorgondersteuning	
Verbeteren van het aanpakken van eenzaamheid	
Verbeteren duurzame uitstroom uit de opvang	

Wat gaan we doen

Meedoen in Arnhem

Inspanningen gericht op het realiseren van de ambitie en doelen:

- Preventie, Informele zorg en mantelzorg. Intensiveren van preventie en vroegsignalering om zwaardere problematiek te voorkomen. Speerpunten zijn onder andere eenzaamheid en het verbeteren van de kwaliteit van mantelzorgondersteuning zodat het aanbod beter aansluit op de vraag van de mantelzorger en zorgvrager.
- Voorzieningen. In de wijken waar de behoefte het grootst en de noodzaak het hoogst is worden voorzieningen toegevoegd of verbeterd. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners .
- Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten te verminderen wordt een Shared Service Center opzet.
- Opvang. Er wordt gewerkt aan een aanpak die duurzame uitstroom uit de opvang bevordert. Cruciaal hierin is het bieden van toekomstperspectief op alle leefgebieden, waaronder wonen, taal, werk, participatie, zorg.
- Om het meedoen van specifieke doelgroepen te verbeteren, moet maatwerk worden ontwikkeld en geleverd. Maatwerk op het gebied van taal, netwerk, ondersteuning en werk.
- Specifiek voor vluchtelingen en statushouders wordt de integrale aanpak doorontwikkeld. Zij vinden niet vanzelfsprekend een plek in de samenleving, hiervoor hebben zij op alle gebieden maatwerk ondersteuning nodig. Uitgangspunt hierbij is dat ze zo vroeg als mogelijk op alle leefgebieden worden ondersteund (huisvesting, werk, taal, zorg) om te voorkomen dat deze doelgroep lange tijd aan de kant staat.
- Blijvende inzet op sociale acceptatie van alle Arnhemmers, ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Discriminatie wordt aangepakt.

Doorbraak naar Werk

In lijn met de strategie zoals verwoord in het veranderprogramma Doorbraak Naar Werk (waar ook het waarom en het hoe van ambitie en doelen verwoord staan) wordt ingezet op de realisatie van de volgende subdoelen en strategische inspanningen:

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en wordt de ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, oud nieuwkomers en nieuwe nieuwkomers, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners.

2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom wordt ervoor gekozen om actief op hen af te gaan en hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie te helpen bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden maar ook aanpassingen in de systematiek helpen hierbij.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed funtionerende in-, door- en uitstroomketen. Daarbij gaat het om:
    - een herijking van focus, inzet en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I).
    - de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP) met ook het Leerwerkloket, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).
4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten als loonkostensubsidie/ loondispensatie en jobcoaching.
5. De doeltreffendheid, doelmatigheid, rechtvaardigheid en rechtmatigheid van onze inspanningen binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de voorliggende MJPB, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
8. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de doelen en ambities vergroten door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Daarbij is relevant:
- Het vooraf inboeken van positieve resultaten van inspanningen wordt te risicovol geacht. De beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente zijn beperkt tot de uitgaven (aantal en prijs van uitkeringen). Op de inkomsten die op basis van een complexe en dynamische budgetsystematiek ontvangen worden van het Rijk, heeft de gemeente geen invloed.
- De voorlopige meerjarige prognose van het BUIG-budget laat een groot tekort zien (zie hoofdstuk 2). Hier wordt bij de bepaling van het gemeentebrede risicoprofiel rekening mee gehouden (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Zorg Dichterbij: Wmo/Jeugdwet
Om de doelstelling te bereiken dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) worden de volgende inspanningen geleverd:
- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Ontschotten van zorgsystemen en financieringsstromen (WMO, Jeugdwet. WLZ, ZVW en Participatiewet).
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg ook wordt bereikt (monitoring).

Bovenstaande aanpak draagt ook bij aan de doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen. Aanvullend op bovenstaande aanpak worden de volgende inspanningen geleverd:

Partner(s)

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Voor een overzicht van de overige partijen die bij dit programma betrokken zijn, wordt verwezen naar de bijbehorende taakvelden.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Inkomensregelingen:

- Kansrijk opgroeien: stand van zaken.

WMO:

- Abonnementstarieven eigen bijdrage.

Schulddienstverlening:

- Onderzoek effectiviteit schulddienstverlening door Rekenkamer;
- Uitwerking revolverend fonds jongvolwassenen met schulden;
- Uitwerking amendement schulden voorkomen.

Geëscaleerde zorg volwassenen:

- Stand van zaken met betrekking tot een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag;
- Regioplan Beschermd thuis;
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Koersnota Van Wijken Weten (2016);
- Uitvoeringsplan Transformatie Sociaal Domein (2016);
- Uitvoeringsplan Van Wijken Weten (2016);
- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015 - 2017 (2015).

Wijkteams

- Raadsbrief herpositionering sociale wijkteams Arnhem.

Inkomensregelingen

- Armoedeagenda 2015 - 2018 (2014).;
- nota Doorontwikkeling Armoede en schulddienstverlening (2016).

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Raadsbrief 'Op weg naar Doorbraak Naar Werk' (maart 2018);
- Coalitieakkoord 2018-2022 (mei 2018);
- Programmaplan Doorbraak Naar Werk (november 2018).

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Uitvoeringsplan deel Wmo ;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2015.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Jeugdhulp;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 31-03-2018 € 3,5 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31-03-2018 € 4,5 miljoen
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 1 miljoen
Ontwikkelingen	Eind 2017 is Scalabor B.V. opgericht. In 2018 heeft Scalabor activa, contracten en personeel van Presikhaaf Bedrijven overgenomen. In de komende jaren zet Scalabor zich in voor een drietal transformaties: (i) Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) Van bolwerk naar netwerk, (iii) van hekkensluiter naar middenmoter. De begroting (inclusief plan) 2019 wordt verwacht in november 2018.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Beheersstrategie

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatie wet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. Op hoofdlijnen is deze strategie voor Scalabor als volgt:

De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhouders rol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie; er zijn spelregels overeengekomen over het dividend beleid; enzovoorts.

De risicobeheersing over 2019 staat dan ook vooral in het teken van de doorontwikkeling hiervan. Concreet gaat het om de aanscherping van de gemeentelijke aandeelhouders rol en een passende monitoring en beïnvloeding van de drie gewenste transformaties (van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf; van bolwerk naar knooppunt in arbeids regionaal netwerk; van hekkensluiter naar middenmoter), een goede invulling van de in 2018 nader gedefinieerde gemeentelijke klant rol richting Scalabor, een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouder door Scalabor zoals die in 2018, op basis van een nadere uitwerking en afstemming, is overeengekomen en een periodieke update van de risico's vanuit verschillende invalshoeken (klant, eigenaar, juridisch, financieel, enzovoorts).

Daarnaast wordt vanuit het programma Doorbraak Naar werk actief gestuurd op een optimale ketensamenwerking tussen de belangrijkste uitvoeringspartners van het programma (Cluster Werk & Inkomen (W&I), Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP)). Dit in de eerste plaats om de programmadoelen te realiseren, maar ook om de risico's van het haperen van de arbeidsontwikkelketen (en dus vermindering/ uitval van opdrachten aan Scalabor) te beheersen.

Overzicht van baten en lasten per programma

Nr.	Omschrijving	Lasten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-32.448	-35.662	-33.280	***-33.182***	-33.024	-32.675	-32.651
Geb2	Noordwest	-31.298	-28.985	-28.041	***-28.293***	-28.143	-27.800	-27.678
Geb3	Noordoost	-23.846	-24.448	-23.955	***-24.208***	-24.136	-23.777	-23.718
Geb4	Presikhaaf	-22.873	-25.087	-24.407	***-24.454***	-24.368	-24.047	-24.033
Geb5	Malburgen	-35.561	-36.902	-35.644	***-36.561***	-36.411	-36.042	-36.028
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-23.883	-22.151	-21.759	***-21.920***	-21.841	-21.503	-21.459
Geb7	De Laar / Elden	-16.302	-18.055	-17.062	***-17.461***	-17.411	-17.107	-17.105
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-25.497	-27.550	-26.801	***-27.454***	-27.358	-27.012	-27.005
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-11.482	-11.692	-12.262	***-12.728***	-12.324	-11.910	-11.910
R01	Veiligheid	-14.505	-13.628	-14.459	***-14.727***	-14.625	-14.441	-14.433
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.523	-21.778	-21.993	***-23.227***	-23.710	-23.379	-23.784
R03	Economie	-5.912	-5.064	-5.789	***-5.826***	-5.491	-5.470	-5.467
R04	Educatie	-23.783	-19.165	-18.193	***-17.457***	-18.517	-20.402	-21.139
R05	Cultuur, recreatie en sport	-65.348	-46.985	-48.114	***-51.589***	-51.778	-51.526	-52.680
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-232.986	-208.560	-216.929	***-215.789***	-215.565	-214.099	-214.008
R07	Gezondheid en Milieu	-34.052	-30.580	-29.715	***-30.885***	-31.712	-30.702	-30.563
R08	Wonen en Ruimte	-60.899	-42.017	-53.386	***-38.920***	-40.274	-29.382	-20.163
R09	Financien en bedrijfsvoering	-102.310	-98.674	-96.126	***-102.912***	-104.133	-102.444	-102.537
	Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.593**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Nr.	Omschrijving	Baten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	9.363	10.061	9.262	***9.482***	9.452	9.408	9.376
Geb2	Noordwest	3.488	2.325	2.517	***2.255***	2.263	2.256	2.264
Geb3	Noordoost	2.818	2.391	2.300	***2.067***	2.076	2.073	2.082
Geb4	Presikhaaf	2.699	2.754	2.752	***2.530***	2.545	2.539	2.554
Geb5	Malburgen	4.644	4.754	4.793	***4.511***	4.548	4.573	4.609
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	3.595	2.790	2.893	***2.700***	2.710	2.708	2.717
Geb7	De Laar / Elden	1.916	1.812	1.769	***1.563***	1.573	1.572	1.582
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	2.069	1.927	2.372	***2.100***	2.107	2.097	2.104
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	5.051	3.684	4.024	***3.968***	3.959	3.961	3.965
R01	Veiligheid	2.035	1.513	1.526	***1.518***	1.518	1.518	1.518
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.394	8.772	9.286	***9.184***	9.185	8.650	8.597
R03	Economie	909	492	368	***947***	947	947	947
R04	Educatie	5.452	4.531	3.626	***3.623***	4.285	4.035	3.585
R05	Cultuur, recreatie en sport	24.715	8.669	8.482	***8.482***	8.482	8.366	8.366
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	123.218	106.792	109.798	***110.041***	111.296	112.530	112.530
R07	Gezondheid en Milieu	37.812	35.380	35.447	***35.605***	35.476	35.569	35.574
R08	Wonen en Ruimte	85.520	38.962	50.715	***36.248***	39.016	28.382	17.476
R09	Financien en bedrijfsvoering	475.452	466.212	463.472	***486.823***	489.693	492.221	494.284
	Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Nr.	Omschrijving	*Exploitatieresultaat*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.431	-8.007	-8.238	***-8.760***	-8.364	-7.949	-7.945
R01	Veiligheid	-12.469	-12.115	-12.934	***-13.209***	-13.107	-12.923	-12.915
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.129	-13.005	-12.707	***-14.043***	-14.525	-14.729	-15.188
R03	Economie	-5.003	-4.572	-5.421	***-4.879***	-4.543	-4.523	-4.520
R04	Educatie	-18.331	-14.634	-14.567	***-13.835***	-14.232	-16.367	-17.555
R05	Cultuur, recreatie en sport	-40.633	-38.316	-39.632	***-43.107***	-43.297	-43.160	-44.314
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-109.768	-101.768	-107.131	***-105.747***	-104.269	-101.569	-101.477
R07	Gezondheid en Milieu	3.761	4.800	5.732	***4.720***	3.765	4.868	5.011
R08	Wonen en Ruimte	24.621	-3.055	-2.671	***-2.671***	-1.257	-1.001	-2.688
R09	Financien en bedrijfsvoering	373.142	367.539	367.346	***383.911***	385.560	389.777	391.747
	Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.948**	**310**	**9.686**	**7.768**

Nr.	Omschrijving	*Toevoeging reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-16	0	0	***0***	0	0	0
R01	Veiligheid	-173	0	0	***0***	0	0	0
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.950	-4.275	-5.022	***-5.978***	-5.859	-5.770	-5.729
R03	Economie	-253	0	0	***0***	0	0	0
R04	Educatie	-8.640	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
R05	Cultuur, recreatie en sport	-4.597	-2.136	-2.136	***-1.285***	-342	-386	-408
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-22.517	-6.180	-6.180	***-2.790***	-290	0	0
R07	Gezondheid en Milieu	-1.189	-4.247	-4.247	***-262***	-120	-146	-495
R08	Wonen en Ruimte	-11.273	-1.472	-4.779	***-437***	-1.941	-1.848	-161
R09	Financien en bedrijfsvoering	-11.030	-4.430	-6.527	***-14.649***	-14.045	-16.731	-16.884
	Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Nr.	Omschrijving	Onttrekking reserves						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	28	21	21	***21***	21	21	21
R01	Veiligheid	178	321	200	***200***	300	300	300
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	7.612	6.379	7.043	***6.499***	6.356	5.787	5.760
R03	Economie	161	173	343	***120***	115	100	100
R04	Educatie	3.746	7.286	7.986	***6.376***	6.052	7.062	7.436
R05	Cultuur, recreatie en sport	2.931	369	528	***473***	594	525	525
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.481	17.474	15.052	***5.584***	4.957	1.139	1.139
R07	Gezondheid en Milieu	8.584	4.947	4.977	***-15***	434	81	327
R08	Wonen en Ruimte	2.858	1.915	579	***501***	462	462	462
R09	Financien en bedrijfsvoering	19.034	3.270	18.960	***16.468***	8.568	4.947	4.948
	Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.227**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Nr.	Omschrijving	Rekening	Begroot 2018		Saldo Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	2019	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.419	-7.986	-8.217	***-8.739***	-8.343	-7.928	-7.924
R01	Veiligheid	-12.464	-11.794	-12.734	***-13.009***	-12.807	-12.623	-12.615
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.467	-10.901	-10.686	***-13.522***	-14.028	-14.711	-15.157
R03	Economie	-5.095	-4.399	-5.078	***-4.759***	-4.428	-4.423	-4.420
R04	Educatie	-23.225	-13.603	-20.867	***-14.338***	-13.752	-14.534	-15.226
R05	Cultuur, recreatie en sport	-42.299	-40.083	-41.239	***-43.919***	-43.044	-43.021	-44.198
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-107.804	-90.474	-98.258	***-102.953***	-99.603	-100.430	-100.339
R07	Gezondheid en Milieu	11.156	5.500	6.462	***4.443***	4.079	4.802	4.843
R08	Wonen en Ruimte	16.206	-2.612	-6.870	***-2.607***	-2.737	-2.387	-2.387
R09	Financien en bedrijfsvoering	381.146	366.379	379.779	***385.730***	380.083	377.993	379.811
	Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

V03 Doorbraak naar werk

Iedereen heeft een talent. Iedereen heeft dromen in het leven. Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Naarmate mensen langer niet meer deelnemen aan het arbeidsproces worden de kansen op werk steeds kleiner. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak want is er veel werk, de economie trekt aan, er is vraag naar meer onderhoud, toezicht, zorg, etc. In deze veranderopgave wordt gezocht naar uitbreiding van de mogelijkheden om talenten en dromen van mensen, die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, te koppelen aan de vraag naar werk.

Wat wilden we bereiken

Arnhem wil dat zoveel mogelijk inwoners volwaardig mee kunnen doen. Het liefst via reguliere banen waarbij tenminste het minimumloon wordt betaald. Als dat nog niet mogelijk is, worden andere vormen van maatschappelijke participatie ingezet.
De afgelopen periode is vooral geïnvesteerd in het neerzetten van een nieuwe (regionale) samenwerkings- en uitvoeringsstructuur voor de per 1-1-2015 ingevoerde Participatiewet. Een terugblik op de afgelopen jaren en de contouren schetsen waarbinnen momenteel gewerkt wordt, geeft de volgende kernboodschap:

- Het was een ingewikkelde opgave om invulling te geven aan de uitvoering van de Participatiewet: meer verantwoordelijkheden, minder budgetten in economisch lastige tijden.
- Er is stevig ingezet op de samenwerking met (i) werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten in het bestuurlijke Werkbedrijf voor de arbeidsmarktregio Midden Gelderland en (ii) vertegenwoordigers en kenners van de doelgroep zelf in de Adviesraad Werk & Inkomen.
- Op basis van die samenwerking is ingezet op een professionele werkgeversbenadering waarmee werkgevers in onze arbeidsmarktregio zich ondersteund en ontzorgd voelen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werkgelegenheid inclusiever te organiseren.
- Er zijn algemene en doelgroepspecifieke instroombeperkende maatregelen geïntensiveerd, waarmee geprobeerd wordt te voorkomen dat Arnhemmers in de bijstand raken danwel stimuleren dat zij daar zo snel mogelijk uit geraken.
- Er is krachtig ingezet op arbeidsontwikkeling waarbij een uitkering als investering in participatie wordt gezien en mensen met een uitkering geen klanten met een beperking, maar kandidaat-werknemers met talenten zijn.
- Vastgesteld is dat Arnhem landelijk gezien nog steeds hoog scoort als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand; dat daar nog steeds een grote uitdaging ligt; maar ook dat het is gelukt om de komst van nieuwe doelgroepen in economisch moeilijke tijden met aanzienlijk minder budget op te vangen en de ontwikkeling van het aantal mensen in de bijstand beheersbaar te houden.
- Een duurzame uitvoeringsstructuur om meer Arnhemmers aan passend werk te helpen staat goed in de steigers. Deze uitgangspositie, in combinatie met de huidige gunstige economische ontwikkelingen, biedt prima perspectieven voor 'doorbraken naar werk'.

In 2018 was het doel invulling geven aan die 'doorbraken naar werk':

- Doorbraken naar werk, waarmee de hoge gemiddelde bijstandsdichtheid verlaagd worden.
- Doorbraken naar werk, waarbij de integrale leefsituatie van mensen en hun kracht en talenten centraal staan in de aanpak en ondersteuning die met onze samenwerkings- en uitvoeringspartners geboden is en wordt doorontwikkeld.
- Doorbraken naar werk, waarbij steeds meer werkgevers in onze arbeidsmarktregio bereid en in staat zijn om invulling te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt.
- Doorbraken naar werk, waarbij minder vanuit budgetten gedacht en gehandeld wordt en meer vanuit maatschappelijke waarde en sociale impact.
- Doorbraken naar werk, waarbij de grenzen worden opgezocht van wet- en regelgeving maar ook kritisch zijn op onze eigen kaders en regels.

Doelen veranderopgave
Versterken samenwerking instroom naar werk
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Voorkomen uitkeringsafhankelijkheid
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Perspectief om voor eigen inkomen te zorgen
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.
Maatwerk bieden om werkfit te worden
In een continue lijn wordt hieraan gewerkt.

Wat hebben we gedaan

2018 stond, in het licht van de gemeenteraadsverkiezingen en het aantreden van nieuwe bestuurders, vooral in het teken van het voorbereiden van de doorontwikkelagenda van de (in de vorige bestuursperiode) neergezette regionale en lokale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Dit tegen de achtergrond van gunstige economische ontwikkelingen, een gekantelde arbeidsmarkt, een bewerkelijker uitkeringsbestand, nieuwe bestuurlijke ambities en andere bestuurlijke accenten.

Om te voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning zijn de 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak en de preventieve aanpakken rondom kwetsbare doelgroepen (zoals leerlingen VSO/ Pro, studenten MBO1-2 en nieuwkomers) gecontinueerd.

Om Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning te activeren naar werk werden in 2018 de proeftuinen 'MaatWerkt', 'Schepen te Boeckopflat' en 'Geitenkamp' uitgevoerd. In deze proeftuinen werd geëxperimenteerd met nieuwe, gebiedsgerichte werkwijzen waarbij (i) inwoners actief worden benaderd en meer op maat vanuit hun integrale leefsituatie worden ondersteund bij het zetten van stappen naar werk en waarbij (ii) cluster Werk & Inkomen in samenwerking met de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams re-integratie- en inkomensinstrumenten inzet. De opgedane leerervaringen vormen mede de basis voor de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen.

Om Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning van de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk te helpen is in 2018 ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet en de samenwerking in de in-, door- en uitstroomketen.

- Het Cluster Werk & Inkomen voerde in samenwerking de genoemde proeftuinen uit en startte eind 2018 met de voorbereiding van de noodzakelijke herijking van focus, inzet en werkwijze van het cluster.
- Centrum voor Activerend Werk (CAW) zag in 2018 de vraag naar en het aanbod van activerend werk groeien. Eind 2018 werd activerend werk met de aanbieders en partners geëvalueerd en werd een doorontwikkelagenda opgesteld.
- In 2017 werd de overdracht van de bedrijfsactiviteiten van de voormalige sociale werkvoorziening Presikhaaf Bedrijven naar het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor voorbereid. Scalabor, waarvan de gemeente Arnhem 100% aandeelhouder is, is per 1-1-2018 operationeel. In 2018 heeft Scalabor passend werk en arbeidsontwikkeling georganiseerd voor de circa 1.400 Arnhemse SW-medewerkers en is gestart met het aanbieden van arbeidsontwikkeldiensten voor de Arnhemse doelgroep van de Participatiewet. In de proeftuin 'Arbeidsontwikkeling' hebben Scalabor en cluster Werk & Inkomen gezocht naar een goede ketensamenwerking. De leerervaringen hiervan zijn benut om de diensten, werkwijzen, werkprocessen en samenwerkingsafspraken voor 2019 te verbeteren en aan te scherpen.
- Het Werkgeversservicepunt (WSP) heeft zich in 2018 verder geprofessionaliseerd. In het licht van de gekantelde arbeidsmarkt is gezocht naar een betere balans in de uitvoering tussen enerzijds de personeelsvraag van werkgevers en anderzijds de talenten van de kandidaatwerknemers uit het uitkeringsbestand van de opdrachtgevende gemeenten. Samen met de regiogemeenten heeft het WSP invulling gegeven aan (fase 1 van) het project 'Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse' (APK). Doel van dit project is de prestaties van de samenwerking van uitvoeringspartners binnen de in-, door- en uitstroomketen te meten en te verbeteren.

Om de haalbaarheid en realiseerbaarheid van de lokale doelen en ambities van het programma Doorbraak Naar Werk te vergroten werden in 2018 op regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming gezocht en gevonden met de belangen en agenda's van onze partners in het bestuurlijke Werkbedrijf (werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten). Belangrijke gespreksthema's waren de inclusieve arbeidsmarkt, het stimuleren van sociaal ondernemerschap en de ketensamenwerking. Daarnaast werd in 2018 op lokaal niveau het begin gemaakt om meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de inspanningen van (i) de afzonderlijke gemeentelijke programma's Inclusie, Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk en (ii) de teams Leefomgeving. In 2018 heeft het cluster Werk & Inkomen de stedelijke opgave om meer Arnhemmers aan het werk te helpen (en dus meer Arnhemmers een minder groot beroep te laten doen op inkomensondersteuning) gesynchroniseerd met gebiedsgerichte uitdagingen (en kansen) van de wijken.

Afhandeling Amendementen MJPB 2018-2021

Voor de stand van zaken amendementen MJPB 2018-2021 wordt verwezen naar R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Wat heeft het gekost

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Rekening	
	2017	Geamendeerd	**Definitief**	**2018**	**Afwijking**
Middelen					
Lasten	-232.986	-208.560	-217.473	-220.397	-2.924
Baten	123.218	106.792	110.531	116.893	6.362
Saldo lasten en baten	**-109.768**	**-101.768**	**-106.942**	**-103.503**	**3.438**
Toevoegingen aan reserves	-22.517	-6.180	-8.260	-13.847	-5.587
Onttrekkingen aan reserves	24.481	17.474	14.054	24.485	10.431
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**1.964**	**11.294**	**5.794**	**10.638**	**4.844**
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-101.148**	**-92.865**	**8.282**

In onderstaande tabel worden de grootste afwijkingen tussen begroting 2018 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x € 1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/BR
Lasten	**-2.924**	**N**			
Armoederegelingen	145	V	Het totale resultaat op Armoederegelingen is een nadeel van € 813.000 (€ 513.000 structureel en € 300.000 incidenteel (incidenteel omdat de negatieve indexatie van het armoedebudget vanaf 2019 ongedaan is gemaakt door een verhoging van het armoedebudget)). Het totale tekort bestaat uit een positief resultaat op R6 van € 145.000, een nadeel op de wijkprogramma's van € 1.104.000 (voornamelijk door openeinderegelingen) en een voordeel op de baten in de wijkprogramma's van € 146.000. Het voordeel op stad is ontstaan doordat minder inwoners voor Budgetondersteuning op Maat zijn gemeld. Ook van de openeinderegeling beschermingsbewind is minder gebruikt gemaakt dan verwacht.	S	AR
Aanloopkosten Scalabor	533	V	In 2018 is een budget van circa € 390.000 beschikbaar gesteld voor aanloopkosten Scalabor met dekking uit de BR Noodfonds. De uiteindelijke aanloopkosten in het jaar 2018 komen uit op circa € 40.000. Hierdoor is sprake van een voordeel van ongeveer € 350.000. Daarnaast heeft Scalabor in 2017 een voorlopige subsidie van € 500.000 ontvangen met dekking uit de BR Noodfonds voor (nog te maken) opstartkosten. Deze kosten vallen ook lager uit, waardoor de definitieve subsidie € 320.000 bedraagt en het voordeel uitkomt op € 180.000. Dit leidt tot een incidenteel voordeel van opgeteld circa € 530.000 dat wordt verrekend met de BR noodfonds.	I	BR
Loonkosten Werk & Inkomen	568	V	In verband met de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen is in 2018 terughoudend omgegaan met het invullen van vacatureruimte. Daarnaast is in 2018 sprake geweest van incidentele dekking vanuit de ESF-subsidie Inclusie. In 2018 heeft dit geresulteerd in een voordeel van circa € 1.000.000 op formatie (saldo op baten en lasten). Het voordeel uit formatie wordt in 2019 ingezet om de kanteling in de werkwijze binnen het Cluster Werk en Inkomen vorm te kunnen geven. Dit bedrag is overgeheveld naar de BR Bedrijfsvoering.	I	BR

Risico's pijler economie en werk

Organisatieontwikkeling Werk & Inkomen

De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, de ontwikkeling van Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken, met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams. De uitvoeringsorganisatie staat nog voor een enorme slag, deze is absoluut noodzakelijk om (I) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en (II) de ambities te kunnen realiseren. Slag die gemaakt moet worden:
• De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving
• Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de 'regie' te nemen op participatie
• De inwoner op weg naar werk te volgen en supporten en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat
Dat stelt compleet andere vragen / eisen aan de medewerkers en de wijze van organiseren. Daarom is het noodzakelijk om te investeren in een cultuuromslag, opleiding en coaching van medewerkers, goed werkende ondersteunende systemen, tijdelijke inhuur en mobiliteit van medewerkers die de ontwikkeling niet kunnen / willen volgen. Dat laatste vraagt een zeer proactieve aanpak waar nu al op wordt ingezet, boventalligheid wordt zoveel mogelijk voorkomen. Met eigen en externe expertise is in beeld gebracht wat de benodigde investering zou kunnen zijn. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die wordt vooral bepaald door de frictiekosten. In de begroting wordt voorgesteld om rekening te houden met € 6,1 miljoen aan frictiekosten. Het verschil met ten opzichte van de berekende maximumvariant aan frictiekosten wordt opgenomen als risico (€ 7,5 miljoen).

3	5	€ 7.500.000	15	8,9%	Nieuw

BUIG Bijstellingen budget rijk

Mutaties van het macrobudget hebben grote effecten op de prognose/realisatie van BUIG. In 2018 zat tussen het voorlopig budget en het definitieve budget ruim 5% (positief) verschil. De geprognosticeerde afwijking ten opzichte van de begroting is hierdoor met ongeveer 1,4 miljoen bijgesteld.
Voor 2019 is het de verwachting dat de budgetten mogelijk negatief worden bijgesteld (de realisaties 2018, welke een dalende lijn laat zien, worden namelijk pas verwerkt bij de bijstellingen van het voorlopige budget 2019).
Volgen van de landelijke lijn is ambitieus. Daarnaast wordt in de begroting uitgegaan van de realisatie afgelopen jaar + procentuele ontwikkeling van de landelijke lijn in de uitkeringslast. Het volgen van de landelijke lijn is onderdeel van de ambitie van het college. Deze ambitie is ambitieus. De keuzes bij de organisatieverandering W&I hebben invloed op het behalen van de ambitie. Ook deze ontwikkeling heeft invloed op het saldo BUIG.
Voorgesteld wordt om voor 2019 een risico van 5% budgetbijstelling op te nemen met een kans van 90%. Op basis van de geactualiseerde prognose (realisatiecijfers t/m september) zou het risicobedrag op +/- 2,5 miljoen uitkomen.

5	5	€ 2.500.000	25	7,2%	Nieuw

Scalabor Afwaarderingsrisico

Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken:
• onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten;
• onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek;
• onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeenten. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet;
• onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht;
• overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor. Opletter eind 2020.

3	5	€ 3.500.000	15	4,2%	Ongewijzigd

Presikhaaf Bedrijven/MGR belastingplichtig voor VPB

Het risico bestaat dat Presikhaaf Bedrijven/MGR belastingplichtig zal zijn voor de VPB. Het risico's is klein, maar de omvang van het risicobedrag is groot, € 5 miljoen per jaar. Het aandeel van de gemeente Arnhem daarin is opgenomen als risicobedrag. Nagegaan wordt welke maatregelen mogelijk zijn om te voorkomen dat het risico zich voordoet.

2	5	€ 2.640.000	10	2,5%	Nieuw

Fysieke Pijler:
Nieuwe risico (+):
- Conflicterende functies Nieuwe Haven

Gewijzigd risico (-):
- Locatie K7' Arnhem Centraal
  (kans is naar beneden bijgesteld)

Economie en Werk:
Vervallen risico (-):
- BUIG eigen risico vangnetregeling
  (dit risico is vervallen i.v.m. een overlap met het nieuwe risico Bijstellingen budget Rijk)

Nieuwe risico's (+):
- BUIG Bijstellingen budget rijk
  (In dit nieuwe risico is het effect van negatieve budgetbijstellingen op de prognose voor Arnhem opgenomen)
- Organisatieontwikkeling Werk & Inkomen

Overige gemeentelijke risico's:
Gewijzigd risico (-):
- De Connectie
  (het financieel gevolg is naar beneden bijgesteld)

Grondexploitatie risico's:
Gewijzigd (-):
De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie. Het risico van de grondexploitatie is op basis van een zekerheidspercentage van 90% ingeschat op € 4,3 miljoen. Dit is een afname van € 1,8 miljoen. ten opzichte van vorig jaar en komt doordat de totale volumes aan investeringen en nog te realiseren opbrengsten verder is afgenomen.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Sociale pijler:
Vervallen risico's (-):
- BR Noodfonds
- Taakstelling Rijnstad
  (op te lossen binnen de ruimte van de vermogensfeer van Rijnstad)

Nieuwe risico's (+):
- Volumegroei zorgdomein
- Sociaal domein - bezuinigingsmaatregelen

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 30 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
Het volgende risico heeft betrekking op het programma Participatie:
- Participatiebudget
  Het participatiebudget staat onder druk. Er is geen ruimte voor extra zaken. De participatiemiddelen zijn onder andere nodig om de ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Het risico is dat niet op het juiste moment geld beschikbaar is om te zetten.
  Daarnaast heeft het rijk de gemeenten verplicht om een faciliteit beschut werk aan te bieden. Arnhem voert deze wet uit, echter er is voor gekozen om hier niet actief op in te zetten (we hebben een alternatief: activerend werk). Het risico is dat Arnhem meer toekenningen beschut werk ontvangt en/of dat de keuze wordt gemaakt om actief in te zetten op beschut werk. Hiervoor is momenteel geen ruimte binnen het participatiebudget.

De volgende risico's hebben betrekking op het Zorgdomein:
- Verblijfscomponent Beschermd wonen bij PGB

Inhuur externen

Bedragen x € 1.000

Inhuur externen	2015	2016	2017	2018
Begroot	*	*	10.146	9.033
Realisatie	12.662	17.128	14.887	10.388
Afwijking	*0*	*0*	*-4.741*	*-1.355*

** Er wordt pas op inhuur begroot vanaf 2017*

De totale inhuur over 2018 komt op ruim € 10 miljoen. De redenen om over te gaan tot inhuur zijn voornamelijk:

- de wens tot het werken met een flexibele schil (bijvoorbeeld in de openbare ruimte en bij burgerzaken);
- projecten in de stad, waarvoor het specialisme niet in huis is (bijvoorbeeld binnen gebiedsrealisatie);
- vervanging vanwege ziekte en verloop.

Informatie en automatisering

ICT

Voor veel projecten is de bijdrage van ICT De Connectie van groot belang. Omdat de vorming van de nieuwe afdeling ICT van De Connectie veel vraagt, is in 2018 beperkte capaciteit vanuit ICT beschikbaar geweest. Dit zorgt voor vertraging in de nieuwe ontwikkelingen aan de kant van gemeente Arnhem. Voor 2018 is afgerekend met een lumpsum methodiek, de Producten en Diensten Catalogus van De Connectie is nog in ontwikkeling.
In 2018 is in toenemende mate zorg ontstaan over de kwaliteit en stabiliteit van de ICT. Daarom is een onderzoek uitgevoerd naar de hele keten van informatievoorziening (zie ook volgende paragraaf). De komende jaren zullen de nodige investeringen worden gedaan om de basis op orde te krijgen en te houden.

Binnen het nieuwe project Het Nieuwe Werken is een groep gestart met mobiel werken. Om ook de digitale omgeving die hierbij hoort verder in te richten is het noodzakelijk onder andere de veiligheid verder te onderzoeken en eventueel maatregelen te nemen.

Er is onderzoek gedaan naar en een functioneel ontwerp gemaakt voor een datawarehouse waarmee snel en onafhankelijk van bronsystemen informatie kan worden gecorreleerd en gepresenteerd om het beleid te ondersteunen. De vervolgstappen naar de implementatie van een regionale variant zullen in 2019 gestart worden.

IT-audit en informatiebeveiliging en privacy

Vanaf 25 mei 2018 geldt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). In verband hiermee is in 2018 de privacyverklaring op de website herschreven, een register van verwerkingsactiviteiten opgezet en processen ingericht voor de afhandeling van verzoeken op basis van de AVG. De informatie van de Autoriteit Persoonsgegevens en de aandacht voor de AVG in de media hebben geleid tot hernieuwde aandacht voor privacy. De functionaris voor gegevensbescherming (FG) en de privacy officer hebben veel vragen uit de organisatie over de consequenties beantwoord en geadviseerd over het omgaan met persoonsgegevens.

In het afgelopen jaar is een onderzoek uitgevoerd naar de professionaliteit van de informatievoorzieningsketen (inclusief de verankering binnen de Connectie) waaruit bleek dat op een aantal onderwerpen sprake is van een te beperkte werking of achterstand. De nodige verbeteringen op de governance, ICT-dienstverlening (mensen en middelen) en de cultuuraspecten krijgen in de komende jaren hun beslag. In 2018 heeft op initiatief van de Rekenkamer Arnhem een ethische hacker een technisch onderzoek gedaan naar de technische ICT infrastructuur. Daar kwam een groot aantal risico's en aandachtspunten naar voren. Door een actie/ verbeterplan zijn deze aangepakt. Ultimo 2018 zijn meeste punten opgelost.

De bewustwordingscampagne "Safe & Sound" is in 2018 voor een groot deel uitgevoerd. Met behulp van onder andere e-learning en lezingen is de bewustwording rondom de onderkende risico's vergroot en zijn de consequenties daarvan onder de aandacht gebracht. In 2019 en volgende jaren worden deze activiteiten gecontinueerd. Continue aandacht is nodig om te zorgen dat het bewustzijn op het gebied van informatieveiligheid en privacy niet verslapt.

Progr.	Omschrijving	Afwijking	V/N	I/S	naam reserve	met BR	met de AR
R0	Bestuursondersteuning	433	V	I	AR		433
R1	VGGM resultaat jaarrekening 2017	549	V	I	AR		549
R2	Onderbesteding OZB OVT station	483	V	I	BR Vastgoed	483	
R2	Extra onderhoud Parkeergarage Rozet	-160	N	I	BR Bereikb	-160	
R2	Parkeergarages	345	N	S	BR Bereikb	345	
R2	Buitengewoon Beter Gele Rijders Plein	500	V	I	BR BGB	500	
R4	Passende kinderopvang	567	V	I	AR		567
R4	Educatie	719	V	I	AR		719
R4	Voor- en vroegschools onderwijs	271	V	I	AR		271
R4	Inzet beleidsuren	-319	N	I	AR		-319
R4	Onderwijshuisvesting	1.000	V	I/S	BR	1.000	
R5	Herstel WKO systeem museum	-220	N	I	BR Vastgoed	-220	
R5	Inzet beleidsuren	-493	N	I	AR		-493
R6	Aanloopkosten Scalabor	533	V	I	BR Noodfonds	533	
R6	Loonkosten Werk & Inkomen	1.055	V	I	BR Bedrijfsv	1.055	
R6	Kosten SW medewerkers	459	V	I	AR		459
R6	BUIG	930	V	I	AR		930
R6	AWBZ MO middelen	1.112	V	I	BR Noodfonds	1.112	
R6	Zorgkosten Wmo & jeugd	-14.544	N	I/S	BR Noodfonds / AR	-11.174	-3.370
R6	Inzet beleidsuren	-1.616	N	I	AR		-1.616
R7	Energy Made in Arnhem	427	V	I	BR Klim en En	427	
R7	Uitgestelde werkzaamheden milieuzone	348	V	I	BR Klim en En	348	
R7	Onderhoudskosten ondergrondse containers	-150	N	I	AR		-150
R8	Resultaat grondexploitaties (incl erfpacht)	1.253	V	I	AR / BR Grex		1.253
R8	Opbrengsten bouwleges	1.658	V	I	AR		1.658
R8	Kosten bouwtaken ODRA	-800	N	S	AR		-800
R9	Gemeentefonds: effect gemeentefonds op algemene middelen	-3.063	N	I	AR		-3.063
R9	Belastingen	-98	V	I	AR		-98
R9	Belastingen gemeente Lingewaard	-420	N	S	AR		-420
R9	Vrijval post onvoorzien / onvermijdbaar	1.039	V	I/S	AR		1.039
R9	Treasury resultaat	2.038	V	I	AR		2.038
R9	Ontvlechting De Connectie	-2.065	N	S	AR		-2.065
R9	Dekkingsresultaat uren	-924	N	I	AR		-924
R9	Indirecte loonkosten	-152	N	I	AR		-152
W0	Schulddienstverlening	500	V	I	AR		500
W0 & R6	Armoede	-813	N	S	AR		-813
W0	Inzet beleidsuren	221	V	I	AR		221
W4	Herstel gevel MFC Presikhaven	-255	N	I	BR Vastgoed	-255	
Div.	Overige afwijkingen	7.760	V	I	AR / BR	7.037	2.786
	Prognose saldo van voor- en nadelen toegelicht	**-1.891**	**N**	**I**	**AR / BR**	**1.031**	**-860**

WijzijnAdviesraadArnhem
Werk&Inkomen

Aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem
t.a.v. Wethouder Martien Louwers
i.a.a. Roland Kluskens

datum: 17 juni 2019
betreft: Gevraagd advies Programmaplan “Doorbraak naar werk”.

Geacht College,

Ons is gevraagd om advies te geven over het programmaplan “Doorbraak naar werk”. Met name willen wij advies geven over het te bereiken doel en, vooral, over de manier waarop men dat doel denk te bereiken. In de College nota van 7 mei 2019 (zaaknummer 358951) staat daarover het volgende:
Citaat:
“Meedoen in een socialer Arnhem, dat is het doel. (Betaald) werk is een belangrijke vorm van meedoen. Op dit punt ligt er een concrete ambitie: het volgen van de landelijke lijn en 500 mensen extra uit te laten stromen uit de bijstand”

De geraadpleegde informatie die wij gebruikt hebben om tot ons advies te komen.
Wij hebben de volgende informatie geraadpleegd om tot een zo goed mogelijk advies te komen:
Extern

- De Participatiewet (met name de toelichting algemeen deel);
- “We zijn nog maar net begonnen” (openbare aanvaarding van het ambt bijzonder hoogleraar in de arbeidsdeskundigheid en inclusieve innovatie van Arbeid van Prof.dr. Roland Blonk);
- AKC onderzoek cahier 13B professionalisering arbeidskundig handelen
- “Paradigma’s in het sociaal domein” van de Argumentenfabriek, maart 2018).

Interne stukken gemeente Arnhem

- Organisatie plan Werk & Inkomen;
- Implementatieplan Werk & Inkomen;
- Het raadsvoorstel;
- Start foto Werk en inkomen (7 december 2019);
- Doorbraak naar werk.

De grove analyse, in 1ste aanleg, op hoofdlijnen.
Wat ons als eerste treft is dat er een behoorlijke analyse is gemaakt over het verleden (Startfoto) en er een redelijk goed programmaplan “Doorbraak naar werk” ligt plus twee heldere plannen om de verandering vorm te geven (organisatieplan en implementatieplan).
Wat ons vervolgens opvalt is dat er geen objectieve verklaring is te vinden voor het relatief hoge aantal bijstandsklanten en vooral niet helder en duidelijk teruggegrepen wordt op het belangrijkste doel van de Participatiewet. Het is weliswaar zo dat *“meedoen in een socialer Arnhem”* als doel is geformuleerd (zie Collegenota), maar dat vooral de middelen en kaders voor het bereiken van dit doel komen uit de Participatiewet. De Participatiewet is daarmee, op zijn minst, mede leidend.

WijzijnAdviesraadArnhem
Werk&Inkomen

De Participatiewet

Zoals we hierboven al hebben gemeld is ook het doel van de Participatiewet belangrijk. In de toelichting algemeen deel hoofdstuk 1 staat daarover het volgende" *Participatie, bij voorkeur door werk, zorgt voor sociale, economische en financiële zelfstandigheid*". Bovendien wordt van de werkgevers ook het nodige gevraagd. Zo zou er gestreefd moeten worden "….*naar een inclusieve arbeidsmarkt* (zie toelichting algemeen deel Participatiewet)*. Een arbeidsmarkt (en arbeidsorganisaties) die plaats biedt voor jongeren en ouderen en voor mensen met en zonder beperking*". We zien deze focuspunten niet voldoende terug in alle stukken. Dat knelt te meer als we kijken naar de manier waarop de verandering verankering moet krijgen in de organisatie.

We hebben de bijgevoegde notities kritisch bekeken en hebben daar een aantal opmerkingen bij.

Programma "Doorbraak naar Werk"

Over het algemeen kunnen we ons daarin vinden. Er past wel een opmerking. Daar waar het gaat om "wijkgericht worden" is onze ervaring, na bezoek aan diverse sociale wijkteams (SWT) en teams leefomgeving (TLO), dat er niet of nauwelijks aandrang is om wijkbewoners te helpen in hun route op weg naar de – ***betaalde***- arbeidsmarkt. De kennis, kunde en focus ontbreekt daarvoor. De vraag is of daar de primaire taak ligt van TLO en SWT. Bovendien is de werkelijkheid natuurlijk precies andersom. Werkgevers hebben (b.v. voor werknemers onder MBO 3 niveau) de neiging om binnen een straal van ongeveer 50 km te zoeken naar werknemers en de werknemers hebben dat ook. Daar geldt geen wijkgrens.

Het organisatieplan

Wij kunnen ons vinden in de participatierotonde en de manier waarop, in hoofdlijnen, men denkt te gaan werken.

We hebben enige vraagpunten in het organisatieplan

In het organisatieplan staat weliswaar *"ons uitgangspunt is …. aan het betaald werk tenzij"* (prima!!) maar verderop staat " *door integraal naar iemands leefsituatie te kijken…….sturing naar werk".* Kijken naar de leefsituatie is naar onze mening te breed en zorgt er zeker niet voor dat werkzoekenden de kortste weg naar betaald werk bewandelen. *"Werken vanuit de bedoeling …….. en gezond verstand boven systemen"* Dat is ook een zienswijze waar we kritisch naar kijken. Op beide punten komen we later terug.

Een belangrijke rol krijgt " de regisseur" in de uitvoering. Die is niet alleen regisseur voor de klant en partners maar beoordeelt ook de kwaliteit van geleverde dienst door ketenpartners. Dit is een dermate belangrijk draaipunt in het proces dat we hier ook later terug op komen.

De Startfoto Werk & inkomen

In zijn algemeenheid zijn we geschrokken van de geconstateerde "stand van de boedel". Maar we hebben die schrik opgevat om in *onze adviezen* dat als een aansporing te zien "om er richting aan te geven" (en dat hebben we gecombineerd met de vraagpunten zoals die hierboven staan). Met name onder het kopje "bevindingen" van de startfoto hebben we de inhoud van de conclusies 2, 3 en 4 genomen om te komen tot verbeter voorstellen. De conclusies 2, 3 en 4 waren:

Conclusie 2

De inschatting van de afstand van een inwoner tot de arbeidsmarkt bij aanvraag en diagnose heeft verstrekkende gevolgen voor het vervolgtraject en de benaderingswijze van inwoners en daarmee voor de effectiviteit van je aanpak

Conclusie 3

De hoge mate van professionele vrijheid in het primaire (werk) proces brengt een risico van vrijblijvendheid met zich mee. Het maakt voor inwoners uit welke consulent je tegenover je krijgt.

WijzijnAdviesraadArnhem
Werk&Inkomen

Conclusie 4
De grote professionele ruimte voor medewerkers bij W&I heeft tot grote diversiteit in de uitvoering geleid. Dit belemmert een effectief en efficiënt proces: taken worden dubbel óf niet uitgevoerd.

Constateringen
Onze adviezen hebben als basis de kernpunten van de Participatie wet.
Dit zijn het bereiken van:
- financiële zelfstandigheid
- economische zelfstandigheid
- sociale zelfstandigheid.

Dat staat nu niet altijd helder in alle stukken.
In de Participatiewet zelf (toelichting algemeen deel, onderdeel ”professionele uitvoering”) staat helder wat onder professionele uitvoering wordt verstaan” nl. het ontwikkelen van concrete werkwijzen op basis van bewezen effectieve methodieken. Beschrijving van bewezen methodieken hebben we niet gezien.
Bewezen methodieken voor de start analyse werk/zoekgedrag zijn:
- Zoek houding ten opzichte van werk, sociale druk en ervaren controle (Fishbein en Ajzen), waardoor zoekintentie ontstaat.

Dat is voor het vastleggen van werkcompetenties die herkenbaar en/of bekend zijn voor werkgevers:
- Leervermogen, (meten van) productiviteit, samenwerken, gevoel voor arbeidsverhoudingen, doorzettingsvermogen, nauwkeurigheid, communiceren, zelfstandigheid, stressbestendigheid en afspraken nakomen (onderzoek TNO).

Om conclusie 3 van de startnotitie te ondervangen moet de organisatie zorg dragen voor een hoge interbeoordelaarsbetrouwbaarheid voor het hele begeleidingsproces van werkelozen(b.v. beoordelen verschillende regisseurs dezelfde klant in hoge mate het zelfde?). Zie daarvoor b.v. het onderzoek interbetrouwbaarheid loonwaardemeting AKC/Uva, AKC onderzoekscahier 13B.

Wij zijn ervoor om te komen tot echte professionalisering van de uitvoering (en niet alleen “ werken vanuit de bedoeling, gezond verstand en leefsituatie). Een professioneel goede methodiek dient ondersteuning te bieden.
Zoals al genoemd is, is de beschreven rol van de regisseur belangrijk. Gezien zijn positie zal hier zeker een beroep gedaan worden op het toepassen van bewezen, betrouwbare en valide kennis en kunde systemen. We stellen voor daarbij zeer hoge eisen aan te stellen en deze functionaris meer dan voldoende te scholen.

Tenslotte.
De wijkteams en hun mogelijke taak om mensen uit de wijken te begeleiden naar **betaald** werk heeft, ons inziens, geen toegevoegde waarde. Uit de rondgang bij wijkteams blijkt uit niets dat dat, door henzelf, als "core business" voorop staat in hun dagelijks handelen. De inwoners die werkloos zijn wonen wellicht in hun wijk maar de betaalde banen zijn regio breed te vinden en niet op wijkniveau. Bovendien is toeleiding naar de arbeidsmarkt een vak en zijn er aanzetten om volgens (bewezen) methodes en technieken te gaan werken in de gemeente Arnhem. Het gevaar dreigt dat wijkteams die gewend zijn "zorg" te leveren en de paradigma switch zoals die in de Participatiewet is verwoord (sociale, financiële en economische zelfstandigheid) niet volledig hebben " meegemaakt". De wijziging die in de Participatiewet staat (focus op werk) gaan zij in de praktijk niet zo uitvoeren. Ze hebben daar ook de (methodische) tools niet voor.

WijzijnAdviesraadArnhem
Werk&Inkomen

Bovendien staan ze anders gericht. Daar waar de uitvoering van de WMO en Jeugdwerk zich primair richt op zorg richt te Participatiewet zich primair op werk.(zie "Paradigma in het sociaal domein" Argumenten fabriek maart 2018).
We hebben op 21 september 2017 al een advies uitgebracht hoe dit probleem, in de wijk, aan te pakken. Het voorstel was toen om Werk/Scholings Service teams in te richten in de wijken waar daar vraag naar is. Bemand door medewerkers van W&I. Daarmee blijft de verantwoordelijkheid niet alleen helder liggen bij W&I maar kan W&I nieuw aangeleerde methodes en technieken hanteren "tot aan het grondvlak" voor mensen met een forse afstand tot de arbeidsmarkt. W&I heeft toeleiding naar betaald werk zeker als core business.

Onze adviezen zijn:

- De uitgangspunten van de Participatiewet te weten: financiële-, economische- en sociale zelfstandigheid, dienen als eerste ijkpunten. Hier moet verder uit geredeneerd worden. Dit mag duidelijker zichtbaar opgenomen en herhaald te worden.
- Beschrijving van bewezen methodieken hebben we niet gezien. Ons advies is om deze integraal op te nemen. Professionals moeten hierdoor goed ondersteund worden in hun taak waarmee de uitvoering professioneel en resultaatgericht zal worden.
- De regisseur heeft een dusdanige belangrijke rol dat meer dan voldoende kennis en kunde aanwezig moet zijn. Hierbij denken wij aan: analytisch vermogen, kennis van de genoemde werknemers competenties, psychologische competenties gerelateerd aan werk etc.
- Wijkteams (TLO en SWT) hebben geen toegevoegde waarde in het zoeken naar betaald werk. Het is hun core business niet. De focus van de Participatiewet is een geheel andere dan de van focus van de WMO en de Jeugdwet. Wel is het van belang ons advies van 21 september 2017 (het inrichten van Werk/Scholings Service teams) alsnog te implementeren in de wijken waar dat toegevoegde waarde heeft.
- Eveneens moet meer focus komen op de redenering **vanuit** het perspectief van de werkgever. Dit missen we in onderliggend stuk. Het gaat er om dat de vraag om arbeid van de werkgever leidend moet zijn bij het onderzoek naar de vermogens van de potentiele werknemers die een bijstandsuitkering ontvangen. **Hier ligt naar onze idee de essentie!**

Natuurlijk zijn wij altijd bereid om over ons advies met u in gesprek te gaan.
Alvast dank voor uw reactie op dit advies,

Met vriendelijke groet,

Sylvia Pels, namens de werkgroep werk
Ton Dicker, voorzitter adviesraad Werk & Inkomen

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

INFORMATIEVE EN MENINGSVORMENDE (I) BEHANDELING 12 juni 2019

Programmaplan Door naar Werk
Agenderingsverzoek Doorbraak naar Werk

Zaaknummer:	358951
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: Manders (Arnhem Centraal), Pape (VVD), Becker (ChristenUnie), Navis (GroenLinks), De Vries (PvdA), Van Dillen (CDA), Loor (D66), Elfrink (SP), Hegge (Partij voor de Dieren).

Insprekers
De heer Guido Janssen heeft ingesproken namens FNV lokaal Arnhem;
Mevrouw Angele Welting heeft ingesproken in de hoedanigheid van directeur van het Regionaal Werkgeverservicepunt.

Meningsvorming I
De meningsvormende bespreking is afgerond. De fracties van PvdA, D66 en SP hebben aangekondigd over te willen gaan tot het indienen van amendementen en/of moties.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de informatieve en de meningsvormende (I) behandeling is afgerond en het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase (2).
De vervolgagendering is voorzien op de Politieke Avond van 26 juni a.s.
Concept moties en amendementen dienen uiterlijk op vrijdag 21 juni, 12.00 uur bij de griffie worden ingediend.

De raadsgriffier,

J. Kersten

De voorzitter,

H. van Nunen

Memo

Datum : 19 juni 2019

Aan : Gemeenteraad

Van : Martien Louwers

Betreft : Onderbouwing kosten organisatieontwikkeling W&I

Tijdens de eerste meningsvormende bespreking van het programmaplan Doorbraak naar Werk, werd door enkele partijen gevraagd om een onderbouwing / verduidelijking van de investering van 6,1 miljoen.

De uitvoeringsorganisatie W&I staat nog voor een enorme slag, deze is absoluut noodzakelijk om (i) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en (ii) de ambities te kunnen realiseren. De slag die we moeten maken:

- De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving
- Vanuit werk, inkomen en zorg kijken wat nodig is en de 'regie' nemen op participatie
- De inwoner op weg naar werk volgen en supporten en nazorg bieden voor een duurzaam resultaat

In beeld is gebracht welke investering nodig is om de slag te maken. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die wordt vooral bepaald door de frictiekosten. Voor de hoogte van de frictiekosten is bepalend hoeveel mensen uiteindelijk geen plek in de nieuwe organisatie krijgen. We zetten erop in dat dit aantal beperkt zal zijn. Door opleiding, training en coaching willen we de mensen van wie de functie vervalt faciliteren om zich te ontwikkelen naar de nieuwe functie van regisseur. We verwachten dat van deze mensen een groot deel die slag kan en wil maken. Om die reden zijn we bij het bepalen van de benodigde investering uitgegaan van maximale investering in opleiding en minimale frictiekosten.

Dit memo geeft een nadere onderbouwing van hoe het bedrag van 6,1 mln. is opgebouwd. De incidentele investeringskosten zijn onder te verdelen in 4 categorieën te weten:

A. Opleidingskosten
B. Frictiekosten
C. Implementatiekosten
D. Mensen die langere tijd niet gesproken zijn in caseload opnemen

Totale kosten waar wij vooralsnog van uit gaan bedragen als volgt:

	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
a. Opleidingskosten	€ -	€ 540.000	€ -	€ -	€ -	**€ 540.000**
b. Frictiekosten	€ 1.041.500	€ 1.014.500	€ -	€ -	€ -	**€ 2.056.000**
c. Implementatiekosten	€ 1.000.000	€ 307.000	€ -	€ -	€ -	**€ 1.307.000**
d. Mensen die langere tijd niet gesproken zijn in caseload opnemen	€ -	€ 554.250	€ 554.250	€ 554.250	€ 554.250	**€ 2.217.000**
Totale kosten organisatieontwikkeling	**€ 2.041.500**	**€ 2.415.750**	**€ 554.250**	**€ 554.250**	**€ 554.250**	**€ 6.120.000**

In het vervolg van dit memo wordt nader ingegaan op de verschillende kostencategorieën.

A. Opleidingskosten

De organisatieverandering vraagt een andere manier van denken en werken van de medewerkers. Het integraal kunnen ondersteunen van inwoners vraag daarnaast om bredere kennis van het werk- en inkomensproces. Om de medewerkers deze slag te kunnen laten maken is een inschatting gemaakt van de benodigde opleidingskosten. Voor opleiding wordt uitgegaan van een gemiddeld opleidingstraject van € 3.000. Gezien het feit dat de verandering

een groot deel van de medewerkers raakt, is de inschatting gemaakt dat zo'n 180 medewerkers een opleidingstraject gaan volgen. De verwachte kosten komen daarmee uit op (180 x € 3.000 =) € 540.000. Ingeschat wordt dat deze kosten in 2020 gemaakt zullen worden.

	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
a. Opleidingskosten	€ -	€ 540.000	€ -	€ -	€ -	**€ 540.000**

B. Frictiekosten

De frictiekosten betreffen de kosten die voortkomen uit de overschakeling naar de nieuwe werkwijze, vooral op het personele vlak. We maken hierin onderscheid in de verschillende kostensoorten welke hieronder worden toegelicht.

Boventalligheid

Voor boventalligheid is uitgegaan dat, na de plaatsingsprocedure, 10% (circa 25 medewerkers) boventalligheid zal ontstaan. Op basis van het organisatie- en implementatieplan Werk & Inkomen is het de verwachting dat circa 26% (+/- 56 fte) van de medewerkers boventallig zal worden voordat de plaatsingsprocedure heeft plaatsgevonden. Bij de reorganisatie in 2012 is geconstateerd dat een groot deel van de medewerkers die (voor de plaatsingsprocedure) boventallig werden bij de plaatsingsprocedure direct weer herplaatst konden worden. De ervaring is dat medewerkers in de beginfase van boventalligheid nog goed gemotiveerd zijn om een nieuwe functie te vinden. Daarnaast was bij de reorganisatie in 2012 sprake veel vacatureruimte. Op basis van het organisatie- en implementatieplan Werk & Inkomen is het de verwachting dat er voor de nieuwe functies circa 64 fte vacatureruimte zal zijn en op bestaande functies nog eens 17 fte vacatureruimte. Hiermee is het de verwachting dat een aanzienlijk deel van de medewerkers die boventallig worden (direct na het besluit van het DO), in de plaatsingsprocedure alsnog geplaatst kunnen worden.

Om de verwachte kosten voor boventalligheid te berekenen is, op basis van eerdere ervaringen, een inschatting gemaakt van de gemiddelde duur van boventalligheid. Hierbij wordt rekening gehouden met situaties waarin medewerkers korter dan een half jaar boventallig zijn tot situaties waarbij men langer dan 1,5 jaar boventallig is. De gemiddelde duur van boventalligheid wordt ingeschat op 1,18 jaar. Op basis van de gemiddelde duur in combinatie met de ingeschatte 10% boventalligheid is berekend dat de kosten als gevolg van boventalligheid circa € 1,6 mln. bedragen. Verwacht wordt dat deze kosten zich met name zullen spreiden over de jaren 2019 en 2020.

Re-integratie

Om boventallige medewerkers te begeleiden naar een nieuwe functie is tevens rekening gehouden met kosten voor re-integratie. Ingeschat wordt dat circa 12 medewerkers gebruik zullen maken van een re-integratietraject. Totale kosten worden daarbij ingeschat op € 63.000. Deze kosten zullen naar verwachting in 2020 worden gemaakt.

Extra verzuim

De organisatieverandering zal mogelijk tot extra ziekteverzuim leiden. Ervaring leert dat het gedurende de tijd dat de reorganisatie loopt het verzuim vaak daalt. Dit omdat medewerkers betrokken willen blijven en willen weten wat er met hun positie in de nieuwe organisatie gaat gebeuren. Zodra de nieuwe organisatie staat en medewerkers duidelijkheid krijgen over hun functie is de ervaring dat het verzuim vaak toeneemt. 1% extra verzuim is daarbij een reeel uitgangspunt om rekening mee te houden bij een stijging van het verzuim na een reorganisatie. In de berekening gaan we uit dat in 50% van de gevallen vervanging noodzakelijk is. Op basis van de gemiddelde salariskosten wordt ingeschat dat de kosten circa € 141.000 zullen bedragen verdeeld over de jaren 2019 en 2020.

Assessment

Dit betreft kosten die samenhangen met het vereisen van (ontwikkel)assessments. Inschatting die vooraf is gemaakt is dat voor een groot deel van de medewerkers een (ontwikkel)assessment zou plaatsvinden. We zijn hierbij uitgegaan van zo'n 180 medewerkers met een gemiddelde prijs van € 500 per assessment. Dit komt uit op € 90.000. Zoals in het organisatie- en implementatieplan te lezen geldt voor een groot deel van de medewerkers het mens volgt werk principe en is een assessment geen onderdeel van de plaatsing. Voor degene die boventallig worden geldt dat, indien zij belangstelling hebben voor een nieuwe functie, een assessment onderdeel uitmaakt van de plaatsingsprocedure. Op dit moment wordt voorzien dat circa 56 fte boventallig wordt. Ook voor de medewerkers waarop het mens volgt werk principe van toepassing is en die solliciteren op een van de nieuwe functies zal een assessment onderdeel uitmaken van de procedure. De kosten voor assessments worden verwacht in 2019.

Overig

Voor onvoorziene kosten is een bedrag gereserveerd van € 100.000. Deze kosten zijn verdeeld over de jaren 2019 en 2020

	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
- boventalligheid	€ 831.000	€ 831.000				**€ 1.662.000**
- re-integratie	€ -	€ 63.000				**€ 63.000**
- extra verzuim	€ 70.500	€ 70.500				**€ 141.000**
- assessment	€ 90.000	€ -				**€ 90.000**
- overige	€ 50.000	€ 50.000				**€ 100.000**
b. Frictiekosten	**€ 1.041.500**	**€ 1.014.500**	**€ -**	**€ -**	**€ -**	**€ 2.056.000**

* Voor de frictiekosten geldt dat ook de maximaal verwachte kosten zijn ingeschat. De maximale variant komt uit op +/- € 9,5 mln. Het verschil tussen de maximale variant en de circa € 2 mln. uit bovenstaande tabel is opgenomen in de risicoparagraaf (€ 7,5 mln.).

C. Implementatiekosten

In het kader van de organisatieontwikkeling worden ook kosten verwacht ten behoeve van de implementatie. Deze kosten bestaan uit:

- Communicatie, zowel intern als extern. Dit zijn voornamelijk kosten voor inhuur, voor:
  - onderzoek naar de doelgroepen van W&I en hun klantreizen uitgewerkt in persona's waar de communicatie op gebaseerd kan worden.
  - meer gebruik maken van infographics, animaties en instructiefilms
  - het aanpassen van (online) formulieren
  - het testen van teksten en communicatiemiddelen
  - het (laten) herschrijven van allerlei teksten
- Teambuilding, zowel voor de medewerkers als het MT.
- Inhuur van een procesbegeleider
- Extra faciliteiten voor medewerkers. Denk aan mobiele telefoons en laptops om voor huisbezoeken.
- Informatiesystemen

De kosten voor bovenstaande onderdelen zijn ingeschat door bedrijfsvoeringexperts op basis van verwachte werkzaamheden/investeringen. Onderstaand per onderdeel een uitsplitsing van de kosten:

	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
- communicatie	€ 76.500	€ 23.500				**€ 100.000**
- teambuilding	€ 76.500	€ 23.500				**€ 100.000**
- begeleider	€ 168.300	€ 51.700				**€ 220.000**
- extra faciliteiten	€ 204.300	€ 62.700				**€ 267.000**
- systemen	€ 474.400	€ 145.600				**€ 620.000**
c. Implementatiekosten	**€ 1.000.000**	**€ 307.000**	**€ -**	**€ -**	**€ -**	**€ 1.307.000**

Ingeschat wordt dat het grootste gedeelte van de kosten gemaakt zullen worden in 2019 (77%) het overige gedeelte wordt in 2020 verwacht.

D. Mensen die langere tijd niet gesproken zijn in caseload opnemen

Als laatste onderdeel in een inschatting gemaakt van de kosten die gemaakt zullen worden om alle inwoners, die nu niet in de actieve caseload zitten, in de actieve caseload te krijgen. Op basis van de tijdsbesteding per inwoner wordt ingeschat dat deze kosten op ruim € 2,2 mln. uitkomen. Voor het inhalen van de achterstand in aandacht wordt gerekend dat dit in 4 jaar tijd gaat plaatsvinden. De kosten zijn om die reden verdeeld over de jaren 2020 t/m 2023.

	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
d. Mensen die langere tijd niet gesproken zijn in caseload opnemen	€ -	€ 554.250	€ 554.250	€ 554.250	€ 554.250	**€ 2.217.000**

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 360641

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, nummer 360641,

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

gezien het amendement "Perspectiefnota ter kennisneming" (19A40);

besluit:

1. Kennis te nemen van de voorliggende Perspectiefnota 2020-2023.

De griffier,

De voorzitter,

Vaststellen Perspectiefnota 2020 -2023

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

.

Aan de gemeenteraad, 27 juni 2019

Aanwezigen:
Alle raadsleden en fractievolger dhr. A. Zijllstra (CU) m.u.v. dhr. A. Çetintaş (SP), dhr. S. van Dijk (D66), dhr. M. Venhoek (D66), dhr. G. van der Laak (Arnhem Centraal) en dhr. K. Bal (Denk/ Verenigd Arnhem).

Toezegging
Wethouder Paping zegt toe dat er schriftelijk een antwoord komt naar de raad, dit n.a.v. de technische vraag van de fractie van de VVD betreffende solvabiliteit.
Wethouder Bouwkamp zegt toe na de zomer meer duidelijkheid te hebben over de huisvesting (hetzij verbouwing hetzij nieuwbouw) en daarover de raad te informeren.
Wethouder Louwers zegt toe dat de raad volgende week een raadsbrief krijgt betreffende de Arnhemse Standaard toegankelijkheid.
Wethouder van Dellen herhaalt zijn eerder gedane toezegging betreffende Circulair Arnhem.

De volgende moties zijn aangekondigd:
"Voortzetting tegemoetkoming dierenartskosten voor minima" is teruggenomen door de PvdD.
"Financiering rentelasten nieuwbouw Dierenasiel Arnhem en omstreken (PvdD)
"Een gezonde leefstijl is de basis" (VVD)
"Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden"(CU)

De volgende amendementen zijn aangekondigd:
"En in de praktijk…? " (VVD)
"Eerst een plan voor sociale woningbouw 2" (D66) en mede-indiener (VVD)
"Niet afwijken van financiële spelregels en definitie weerstandsvermogen" (D66) en mede-indiener (VVD)
"2 miljoen om wel goed te doen. -1-" (CDA)
"2,8 miljoen om het wel goed te doen. -2-" (CDA)
"p.m. miljoen incidenteel om het wel goed te doen. -3-" (CDA)
"p.m. miljoen incidenteel om het wel goed te doen. -4-" (CDA)
"Ambitie ook realistisch begroten 2" (D66) en (CDA)
"Perspectiefnota ter kennisneming" is teruggenomen door de CU en opnieuw aangekondigd door de SP.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende II fase is afgerond. Het voorstel wordt met instemming van de raadskamer als debatstuk doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur, De voorzitter,

K. Vons D. Becker

GEMEENTE Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Agendapunt Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van	Gerrie Elfrink (SP) Guus van der Laak (AC) Ine van Burgsteden (CDA)
Titel amendement	Perspectiefnota ter kennisneming
Nummer Zaaknummer	19A40 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Besluit het dictum van besluit:
"De voorliggende perspectiefnota 2020 – 2023 vast te stellen"

Te wijzigen in:
Kennis te nemen van de voorliggende perspectiefnota 2020 - 2023

Toelichting:
- De coalitie tussen GroenLinks, PvdA, D66 en VVD recent is gevallen;
- De perspectiefnota lijnen uitzet voor de komende begroting op basis van het coalitieakkoord tussen bovengenoemde partijen;
- Dit coalitieakkoord door de coalitiebreuk achterhaald is.
- Het coalitieakkoord door de perspectiefnota nog wel invloed heeft op de beleidsruimte van een nog te vormen coalitie.

Gerrie Elfrink (SP)
Guus van der Laak (AC)
Ine van Burgsteden (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Punt 3.3. Perspectiefnota 2020-2023
Amendement van het lid	Lea Manders (Arnhem Centraal)
Titel Amendement	Integrale visie op jeugd in Arnhem: de Arnhemse aanpak
Nummer / zaaknummer	19A43 358951

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:
Toe te voegen op blz 3 bij het onderdeel *jeugdzorg en WMO:*
We willen jongeren eerder helpen door beter hun behoeften te kennen en de samenwerking met partners in de stad te bevorderen, om zo het beroep op jeugdhulp te verminderen. We werken naar een integrale Arnhemse Aanpak toe.

Toelichting

De afgelopen 3 jaar is de vraag naar jeugdzorg toegenomen, zonder dat echt helder is waardoor dit komt.

- De Sociale wijkteams suggereren een meer heldere afbakening tussen wat het onderwijs doet en wat onder de jeugdhulp valt en eenzelfde beweging tussen de WMO en WLZ. Daarnaast is schooluitval vaak een aanwijzer voor dieper liggende problematiek.
- Preventie uiteindelijk doelmatiger is dan hulp achteraf.
- Arnhem geen helder inzicht en visie heeft op de samenhang der dingen.
- Dat een Arnhemse Aanpak belangrijk is om op termijn jeugdhulp preventief te voorkomen.

Lea Manders, Arnhem Centraal

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	3.3. Perspectiefnota 2020-2023
Amendement van het lid	Lea Manders (Arnhem Centraal)
Titel Amendement	Sportkaart Arnhem: betaalbaar en vrij sporten voor iedereen
Nummer / zaaknummer	19A44 358951

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:
Toe te voegen op blz 26 bij het onderdeel *Arnhemmers gezonder en fitter:*
We starten met een experiment van 2 jaar om een sportkaart voor geheel Arnhem in te voeren, waarbij het Sportbedrijf samenwerkt met zoveel mogelijk aanbieders in de stad.

Toelichting

Welzijn, sport en sociale samenhang hangen sterk samen. In Rijkerswoerd en omgeving is een betaalbare sportkaart ingevoerd, waarbij men voor ongeveer E 21 per maand vele sporten bij diverse aanbieders, sportscholen en daarmee samenhangende activiteiten naar keuze voor dat bedrag kan doen. Dit is een succes, ook sociaal.
Jongeren sporten echter steeds minder, doordat er een hang is naar een grotere vrijheid. De invoering van een dergelijke sportkaart (met korting voor Gelrepas houders) kan het aantal van 64% sporters in Arnhem verhogen, door vrijheid en betaalbaar sporten mogelijk te maken.

Arnhem Centraal – Lea Manders

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van het lid	Ine van Burgsteden (CDA)
Titel Amendement	2 miljoen om het wel goed te doen. -1-
Nummer / zaaknummer	19A35 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Te **schrappen** uit de Perspectiefnota:
1. de keuzes met betrekking tot verminderen van de schuldenlast (paragraaf 6.3, kopje 'Verminderen schuldenlast');
2. het voorstel (en de verwerking ervan) om de bestemmingsreserve kapitaallasten mee te tellen bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Te **wijzigen** in de Perspectiefnota:
3. de regel 'Ruimte solvabiliteitsfonds' uit de tabel 'inzet' (paragraaf 6.4) te verminderen met € 2 mln in de jaren 2021, 2022 en 2023;

Toe te **voegen** aan de Perspectiefnota:
4. Bij de begroting € 2 mln structureel van het budget Van Wijken Weten te gebruiken om de financiële consequenties van bovenstaande maatregelen 1 t/m 3 te dekken.

Toelichting
1 en 3. Het verminderen van de schuldenlast door middel van het verlagen van de jaarlijkse toevoegingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten met 2,7 miljoen is niet in overeenstemming met de door de raad bij verordening vastgestelde financiële spelregels (artikel 11 van de verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2018.

2. Het verruimen van de definitie van het weerstandvermogen doet afbreuk aan de recentelijk verhoogde robuustheid van de begroting en is om die reden ongewenst. Daarbij moet bovendien

worden aangetekend dat deze bestemmingsreserve slechts deels als vrij beschikbaar weerstandvermogen kan worden beschouwd.

4. In de perspectiefnota worden bezuinigingen of minder investeringen op uiteenlopende beleidsterreinen voorgesteld. Gezien de financiële uitdagingen waar de gemeente voor staat, is het wenselijk ook te kijken naar de ca. € 87 mln aan budgetten (jaarrekening 2018) waarover de Teams Leefomgeving de regie voeren. Door de omvang van deze taakstelling in 2019 vast te stellen en in hem in 2021 in te laten gaan, hebben de Teams Leefomgeving de mogelijkheid om zelf vast te stellen op welke taken het beste bespaard kan worden.

Constateert dat in de Perspectiefnota 2016 de volgende passage is opgenomen:
"Op basis van een voorzichtige inschatting zal honderd tot- honderdvijftig fte aan ambtenaren extra op wijkniveau aan de slag gaan. Tegelijkertijd zal een budget, naast jeugd en WMO dat al op wijkniveau wordt uitgegeven, met een omvang van ongeveer 100 miljoen euro in de sturing op wijkniveau wordt gebracht. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt vooralsnog aangenomen dat op dit budget 10 procent bespaard kan worden doordat frontlijnsturing een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk maakt".

Constateert dat in de Jaarstukken 2018 de volgende passages zijn opgenomen:
"Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk".

"Er een mogelijkheid is om de filosofie Van Wijken Weten te kunnen laten floreren door budgetten daadwerkelijk ontschot in te zetten in de wijken waardoor efficiëntie in uitvoeringskosten en bereiken van doelen op wijkniveau gerealiseerd kunnen worden". (Pagina 29 t/m 33)

Concludeert op basis van bovenstaande deze maatregel:
- een impuls geeft aan Van Wijken Weten
- voorkomen wordt en gestopt wordt met de schaduworganisatie naast de corporate organisatie
- budget vrijkomt voor vastgestelde financiële spelregels en hanteren definitie weerstandsvermogen.

Financiële gevolgen t.o.v. voorstel:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
1. en 3. Schrappen paragraaf 6.3 en wijzigen regel “ruimte solvabiliteitsfonds”	0	0	-2,0	-2,0	-2,0
2. berekeningswijze weerstandsvermogen	0	0	0	0	0
7. taakstelling budgetten TLO m.i.v. 2021	0	0	2,0	2,0	2,0
Totaal effect amendement	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Ine van Burgsteden (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van het lid	Ine van Burgsteden (CDA)
Titel Amendement	2,8 miljoen om het wel goed te doen. -2-
Nummer / zaaknummer	19A36 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Te **schrappen** uit de Perspectiefnota (pag 33 paragraaf 4.4 Financiën):
1. Een deel van het budget wegenonderhoud wordt niet meer in de exploitatie opgenomen, maar wordt via een jaarlijks investeringskrediet beschikbaar gesteld. Door deze activeringssystematiek ook bij wegenonderhoud toe te passen, komt de gedragslijn meer overeen met de al langer gebruikelijke werkwijze bij andere groot-onderhoudswerkzaamheden, zoals openbare verlichting, riolering en vastgoed. Per saldo ontstaat hierdoor op korte termijn ruimte in de begroting, waardoor onderhoudsmiddelen vrij kunnen vallen in de algemene middelen.

Toe te **voegen** aan de Perspectiefnota:
2. Bij de begroting € 2.8 mln aflopend naar € 2.0 mln 2020 - 2023 van het budget Van Wijken Weten te gebruiken om de financiële consequenties van bovenstaande maatregelen 1 dekken.

Toelichting
1. Het niet meer in de exploitatie opnemen van budget wegenonderhoud slechts tijdelijk ruimte geeft in de begroting, derhalve geen robuuste maatregel is.

2. In de perspectiefnota worden bezuinigingen of minder investeringen op uiteenlopende beleidsterreinen voorgesteld. Gezien de financiële uitdagingen waar de gemeente voor staat, is het wenselijk ook te kijken naar de ca. € 87 mln aan budgetten (jaarrekening 2018) waarover de Teams Leefomgeving de regie voeren. Door de omvang van deze taakstelling in 2019 vast te stellen en in hem in 2021 in te laten gaan, hebben de Teams Leefomgeving de mogelijkheid om zelf vast te stellen op welke taken het beste bespaard kan worden.

Constateert dat in de Perspectiefnota 2016 de volgende passage is opgenomen:
" Op basis van een voorzichtige inschatting zal honderd tot- honderdvijftig fte aan ambtenaren extra op wijkniveau aan de slag gaan. Tegelijkertijd zal een budget, naast jeugd en WMO dat

al op wijkniveau wordt uitgegeven, met een omvang van ongeveer 100 miljoen euro in de sturing op wijkniveau wordt gebracht. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt vooralsnog aangenomen dat op dit budget 10 procent bespaard kan worden doordat frontlijnsturing een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk maakt".

Constateert dat in de Jaarstukken 2018 de volgende passages zijn opgenomen:
"Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk."

"Er een mogelijkheid is om de filosofie Van Wijken Weten te kunnen laten floreren door budgetten daadwerkelijk ontschot in te zetten in de wijken waardoor efficiëntie in uitvoeringskosten en bereiken van doelen op wijkniveau gerealiseerd kunnen worden." (Pagina 29 t/m 33)

Concludeert op basis van bovenstaande deze maatregel:
- een impuls geeft aan Van Wijken Weten
- voorkomen wordt en gestopt wordt met de schaduworganisatie naast de corporate organisatie
- budget vrijkomt voor vastgestelde financiële spelregels en hanteren definitie weerstandsvermogen.

Financiële gevolgen t.o.v. voorstel:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
1. en 3. Schrappen paragraaf 4.4 financiën “kapitaallasten groot onderhoud wegen"	-2.8	-2.6	-2,4	-2,2	-2,0
2. taakstelling budgetten TLO	2.8	2.6	2,4	2,2	2,0
Totaal effect amendement	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Ine van Burgsteden (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van het lid	Ine van Burgsteden (CDA)
Titel Amendement	p.m. miljoen incidenteel om het wel goed te doen. -3-
Nummer / zaaknummer	19A37 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Te **schrappen** uit de Perspectiefnota (pag 43 paragraaf 6.3 Inzet):
1. De meerjarige stelpost kan vrijvallen. In de laatste jaarschijf van elke MJPB is het wel belangrijk om € 1 miljoen beschikbaar houden voor het kunnen opvangen van de effecten van majeure rentestijgingen. Jaarlijks zal beoordeeld worden of de een na laatste jaarschijf van de nieuwe begroting incidenteel vrij kan vallen.

Toe te **voegen** aan de Perspectiefnota:
2. Bij de begroting het budget Van Wijken Weten te gebruiken om de financiële consequenties van bovenstaande maatregelen 1 dekken.

Toelichting
1. De rentevrijval historisch gezien voor incidentele tegenvallers is ingezet. Met deze maatregel een probleem voor ons uit wordt geschoven. Dit geen robuuste maatregel is.

2. In de perspectiefnota worden bezuinigingen of minder investeringen op uiteenlopende beleidsterreinen voorgesteld. Gezien de financiële uitdagingen waar de gemeente voor staat, is het wenselijk ook te kijken naar de ca. € 87 mln aan budgetten (jaarrekening 2018) waarover de Teams Leefomgeving de regie voeren. Door de omvang van deze taakstelling in 2019 vast te stellen en in hem in 2021 in te laten gaan, hebben de Teams Leefomgeving de mogelijkheid om zelf vast te stellen op welke taken het beste bespaard kan worden.

Constateert dat in de Perspectiefnota 2016 de volgende passage is opgenomen:
" Op basis van een voorzichtige inschatting zal honderd tot- honderdvijftig fte aan ambtenaren extra op wijkniveau aan de slag gaan. Tegelijkertijd zal een budget, naast jeugd en WMO dat al op wijkniveau wordt uitgegeven, met een omvang van ongeveer 100 miljoen euro in de

sturing op wijkniveau wordt gebracht. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt vooralsnog aangenomen dat op dit budget 10 procent bespaard kan worden doordat frontlijnsturing een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk maakt."

Constateert dat in de Jaarstukken 2018 de volgende passages zijn opgenomen:
"Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk."

"Er een mogelijkheid is om de filosofie Van Wijken Weten te kunnen laten floreren door budgetten daadwerkelijk ontschot in te zetten in de wijken waardoor efficiëntie in uitvoeringskosten en bereiken van doelen op wijkniveau gerealiseerd kunnen worden." (Pagina 29 t/m 33)

Concludeert op basis van bovenstaande deze maatregel:
- een impuls geeft aan Van Wijken Weten
- voorkomen wordt en gestopt wordt met de schaduworganisatie naast de corporate organisatie
- budget vrijkomt voor vastgestelde financiële spelregels en hanteren definitie weerstandsvermogen.

Financiële gevolgen t.o.v. voorstel:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
1. 'incidenteel jaarlijkse vrijval rente'	-p.m.	-p.m.			
2. taakstelling budgetten TLO	-p.m.	-p.m.			
Totaal effect amendement	**0,0**	**0,0**			

Ine van Burgsteden (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van het lid	Ine van Burgsteden (CDA)
Titel Amendement	p.m. miljoen incidenteel om het wel goed te doen. -4-
Nummer / zaaknummer	19A38 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Te **schrappen** uit de Perspectiefnota:
1. alle genoemde incidentele maatregelen tot € 100.000,00 2019 en 2020

Toe te **voegen** aan de Perspectiefnota:
2. Bij de begroting het budget Van Wijken Weten te gebruiken om de financiële consequenties van bovenstaande maatregelen 1 dekken.

Toelichting
1. De maatregel veel meer onrust oplevert in de stad dan oplevert aan budget.

2. In de perspectiefnota worden bezuinigingen of minder investeringen op uiteenlopende beleidsterreinen voorgesteld. Gezien de financiële uitdagingen waar de gemeente voor staat, is het wenselijk ook te kijken naar de ca. € 87 mln aan budgetten (jaarrekening 2018) waarover de Teams Leefomgeving de regie voeren. Door de omvang van deze taakstelling in 2019 vast te stellen en in hem in 2021 in te laten gaan, hebben de Teams Leefomgeving de mogelijkheid om zelf vast te stellen op welke taken het beste bespaard kan worden.

Constateert dat in de Perspectiefnota 2016 de volgende passage is opgenomen:
" Op basis van een voorzichtige inschatting zal honderd tot- honderdvijftig fte aan ambtenaren extra op wijkniveau aan de slag gaan. Tegelijkertijd zal een budget, naast jeugd en WMO dat al op wijkniveau wordt uitgegeven, met een omvang van ongeveer 100 miljoen euro in de sturing op wijkniveau wordt gebracht. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt vooralsnog aangenomen dat op dit budget 10 procent bespaard kan worden doordat frontlijnsturing een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk maakt."

Constateert dat in de Jaarstukken 2018 de volgende passages zijn opgenomen:
"Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk."

"Er een mogelijkheid is om de filosofie Van Wijken Weten te kunnen laten floreren door budgetten daadwerkelijk ontschot in te zetten in de wijken waardoor efficiëntie in uitvoeringskosten en bereiken van doelen op wijkniveau gerealiseerd kunnen worden." (Pagina 29 t/m 33)

Concludeert op basis van bovenstaande deze maatregel:
- een impuls geeft aan Van Wijken Weten
- voorkomen wordt en gestopt wordt met de schaduworganisatie naast de corporate organisatie
- budget vrijkomt voor vastgestelde financiële spelregels en hanteren definitie weerstandsvermogen.

Financiële gevolgen t.o.v. voorstel:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
1. 'incidentele maatregelen tot ton euro'	-p.m.	-p.m.			
2. taakstelling budgetten TLO	-p.m.	-p.m.			
Totaal effect amendement	**0,0**	**0,0**			

Ine van Burgsteden (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Menno Loos (VVD)
Titel Amendement	Eerst een plan voor sociale woningbouw 2
Nummer / zaaknummer	19A33 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

In paragraaf 4.2 de volgende tekst:

Door een actief ruimtelijk beleid te voeren, kunnen doelen op het terrein van bijvoorbeeld wonen, (collectief) particulier opdrachtgeverschap, energiezuinigheid en voldoende groen versneld gerealiseerd worden. Voor wonen bijvoorbeeld het ontwikkelen van 'wervende woonmilieus', het aanbieden van kavels voor zelfbouw en het realiseren van minimaal 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten. Daarmee kan ruimtelijk beleid worden ingezet om erop te sturen dat in de stad voldoende woningen worden gebouwd voor alle doelgroepen.

Te **vervangen** door:

Door een actief ruimtelijk beleid te voeren, kunnen doelen op het terrein van bijvoorbeeld wonen, (collectief) particulier opdrachtgeverschap, energiezuinigheid en voldoende groen versneld gerealiseerd worden. Voor wonen bijvoorbeeld het ontwikkelen van 'wervende woonmilieus', het aanbieden van kavels voor zelfbouw en het realiseren van sociale woningbouw. Daarmee kan ruimtelijk beleid worden ingezet om erop te sturen dat in de stad voldoende woningen worden gebouwd voor alle doelgroepen.

Toelichting:

Bij de behandeling van het Volkshuisvestelijk kader, de jaarstukken, de Financiële Jaarrapportage Projecten en de Perspectiefnota, en bij eerdere debatten over Wonen, is duidelijk geworden dat de ambities op het gebied van sociale woningbouw gevolgen hebben voor de woningmarkt en woningbouwproductie als geheel en voor de gemeentefinanciën.

Het college heeft aangegeven met een addendum op de Arnhemse Woonprincipes 2015 te komen, waarin wordt vastgelegd op welke wijze de ambities waargemaakt kunnen worden. Voor het nemen van beslissingen hierover is inzicht in de consequenties noodzakelijk. Om die reden is voorgestelde de keuze in de Perspectiefnota, “minimaal 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten”, op dit moment niet te onderbouwen. Met het schrappen van deze keuze uit de Perspectiefnota blijft het raadsbesluit bij de MJPB 2019-2022, “minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten”, van toepassing.
Mattijs Loor (D66) Menno Loos (VVD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van het lid	Sabine Andeweg (D66) Leendert Combée (VVD)
Titel Amendement	Niet afwijken van financiële spelregels en definitie weerstandsvermogen
Nummer / zaaknummer	19A34 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Te **schrappen** uit de Perpectiefnota:
1. de keuzes met betrekking tot verminderen van de schuldenlast (paragraaf 6.3, kopje 'Verminderen schuldenlast');
2. de regel 'Ruimte solvabiliteitsfonds' uit de tabel 'inzet' (paragraaf 6.4);
3. het voorstel (en de verwerking ervan) om de bestemmingsreserve kapitaallasten mee te tellen bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Toe te **voegen** aan de Perspectiefnota:
4. eenmalige uitnames uit de BR Kapitaallasten in 2019 en 2020, groot € 2,7 mln in beide jaren
5. het eenmalig, in 2020, niet indexeren van subsidies, waarbij het zorgdomein, sport en cultuur worden uitgezonderd
6. een taakstelling van € 1 mln structureel (ca. 1,25%), ingaande in 2022 op de totale loonkosten van de gemeente
7. een taakstelling ter grootte van de begrote gemiddelde prijsindexatie 2020 (2,3%) op het totale budget van de Teams Leefomgeving, in te voeren vanaf 2021

Toelichting

1 en 2. Het verminderen van de schuldenlast door middel van het verlagen van de jaarlijkse toevoegingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten met 2,7 miljoen is niet in overeenstemming met de door de raad bij verordening vastgestelde financiële spelregels (artikel 11 van de verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2018.

3. Het verruimen van de definitie van het weerstandvermogen doet afbreuk aan de recentelijk verhoogde robuustheid van de begroting en is om die reden ongewenst. Daarbij moet bovendien worden aangetekend dat deze bestemmingsreserve slechts deels als vrij beschikbaar weerstandvermogen kan worden beschouwd.

4. Gezien de tekorten in de zorg is er een noodzaak om incidenteel en op korte termijn over extra middelen te kunnen beschikken. Hoewel een uitname uit de BR Kapitaallasten niet ideaal is voor het lange termijn financiële perspectief, is met incidentele uitnames dit perspectief wel vele malen beter dan met het structureel afromen zoals in het voorstel. De vastgestelde financiële verordening blijft overeind en de latere jaren wordt gereserveerd om schulden niet onnodig naar de toekomst door te schuiven.

5. Gezien de druk op de gemeentebegroting is het reëel om ook gesubsidieerde partners te laten bijdragen. Dit doen we middels het eenmalig niet indexeren van subsidies. Het zorgdomein wordt ontzien, omdat hiervoor in de perspectiefnota al ambities zijn geformuleerd. Ook sport en cultuur worden ontzien, omdat op deze domeinen in de voorgestelde perspectiefnota al voor respectievelijk € 2,1 mln en € 3,4 mln wordt bezuinigd.

6. Op het totaal van ruim 900 FTE en € 80 mln wordt een taakstelling voorgesteld die vanaf 2022 resultaten zou moeten opleveren. Uitgangspunten bij deze taakstelling zijn het sturen op het totale personeelsbudget, waarbij niet per definitie oningevulde vacatures oningevuld blijven, maar wordt gekeken naar de ruimte binnen de organisatie als geheel. Ook achten we het wenselijk dat binnen de uitvoering van de taakstelling aandacht blijft voor verjonging van het personeelsbestand, en dus ook niet volgens het last in, first out principe wordt gereorganiseerd. Er dient gekeken te worden naar die plekken binnen de gemeente waar daadwerkelijk formatieplaatsen gereduceerd kunnen worden door taken die de afgelopen jaren verminderd zijn. De taakstelling bedraagt ca. 1,25% op het totaal, dus naar schatting 10 tot 15 FTE, en is uitvoerbaar omdat er 2 jaar tijd is voordat resultaten worden ingeboekt.

7. In de perspectiefnota worden bezuinigingen of minder investeringen op uiteenlopende beleidsterreinen voorgesteld. Gezien de financiële uitdagingen waar de gemeente voor staat, is het wenselijk ook te kijken naar de ca. € 87 mln aan budgetten (jaarrekening 2018) waarover de Teams Leefomgeving de regie voeren. Door de omvang van deze taakstelling in 2019 vast te stellen en in hem in 2021 in te laten gaan, hebben de Teams Leefomgeving de mogelijkheid om zelf vast te stellen op welke taken het beste bespaard kan worden.

Financiële gevolgen t.o.v. voorstel:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
1. en 2. Schrappen paragraaf 6.3 en regel “ruimte solvabiliteitsfonds”	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7
3. berekeningswijze weerstandsvermogen	0	0	0	0	0
4. incidentele uitname BR Kapitaallasten	2,7	2,7	0	0	0
5. in 2020 niet indexeren subsidies m.u.v. zorgdomein, sport en cultuur	0	0,1	0,1	0,1	0,1

6. taakstelling loonkosten m.i.v. 2022	0	0	0	1,0	1,0
7. taakstelling budgetten TLO m.i.v. 2021	0	0	2,0	2,0	2,0
Totaal effect amendement	**0,0**	**0,1**	**-0,6**	**0,4**	**0,4**

Sabine Andeweg (D66)
Leendert Combée (VVD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel Amendement	Ambitie ook realistisch begroten 2
Nummer / zaaknummer	19A39 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Toe te **voegen** aan de perspectiefnota, in de tabel op pagina 23:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… : Besparing op uitkeringslasten	0,0	0,7	3,6	6,7	2,3
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… : Kosten loonkostensubsidie	0,0	-0,1	-0,6	-1,1	-0,3
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… : Effect vangnet 50% (werkelijkheid minder in latere jaren)	0,0	-0,3	-1,5	-2,8	-1,0

Toelichting:

Het college spreekt de ambitie uit om deze raadsperiode 500 Arnhemmers extra, bovenop het volgen van de landelijke trend, aan het werk te helpen. Zoals helder wordt uit het voorstel, dienen de baten (vanuit het rijk) en de lasten (kosten van uitkeringen) los van elkaar begroot te worden. De baten hebben een grote mate van onvoorspelbaarheid, maar de ontwikkeling van de lasten is het gevolg van onze eigen aanpak en van de economische ontwikkelingen op middellange termijn. Hierop kan dus begroot worden en dat stelt het college ook voor.

Met het programmaplan wordt stevig geïnvesteerd om meer Arnhemmers aan het werk te helpen: 2,5 miljoen vanuit het werkinvesteringfonds en 6,2 miljoen voor transitie naar een nieuwe werkwijze. Dit alles om de gestelde ambities waar te maken. Het is dan consequent om

ook – met enige voorzichtigheid – de beoogde resultaten van het plan te begroten. De financiële wijziging die hieruit voortkomt, is bij de perspectiefnota aan de orde, omdat de financiën van het programmaplan daarin zijn opgenomen en niet in het raadsvoorstel ‘Doorbraak naar Werk’.

De financiële effecten van het amendement – zie hieronder – leiden tot een voordeel in de perspectiefnota. Tegenover de kosten van de transformatieopgave Werk & Inkomen (opleidings-, frictie- en implementatiekosten) en het werkinvesteringsfonds komen nu ook opbrengsten te staan. E.e.a. wordt verrekend in de tabel op pagina 23, waarin met uitzondering van 2020 een positief resultaat ontstaat.

Financiële doorrekening:

Uitgangspunten, conform het voorstel:

- We gaan uit van een gemiddelde uitkering van € 14.200
- Aanname is op voorhand dat 30% aan het werk gaat met loonkostensubsidie
- We gaan uit van een gemiddelde loonkostensubsidie van € 7.500

De besparing per persoon die extra naar werk wordt geholpen betekent dit een voordeel van € 11.950. (14.200 – 30% x 7.500). Gezien de vangnetregeling is echter maar 50% van dit voordeel voor de gemeente. Op termijn zal Arnhem uit het vangnet raken en het volledige voordeel voor de gemeente zijn. Dat extra voordeel is in dit amendement nog niet meegenomen. De investering in loonkostensubsidie (omvang en aandeel) is een schatting die nu ambtelijk gemaakt wordt. De schatting zal bij de volgende perspectiefnota herijkt moeten worden.

We stellen voor een voorzichtige ingroei te begroten, te weten:
50 personen extra aan het werk medio 2020
250 personen extra aan het werk medio 2021
475 personen extra aan het werk medio 2022
500 personen extra aan het werk vanaf 2023

De voordelen bedragen dan:
298.750 in 2020
1.493.750 in 2021
2.838.125 in 2022
2.987.500 in 2023, waarvan 2.000.000 al in de perspectiefnota is opgenomen.

Financiële gevolgen:

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… : Besparing op uitkeringslasten	0,0	0,7	3,6	6,7	2,3
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… : Kosten loonkostensubsidie	0,0	-0,1	-0,6	-1,1	-0,3
Gevolgen amendement realistisch begroten 19A… :	0,0	-0,3	-1,5	-2,8	-1,0

Effect vangnet 50% (werkelijkheid minder in latere jaren)					
Totaal effect amendement op tabel p. 23	**0,0**	**0,3**	**1,5**	**2,8**	**1,0**
Gewijzigd totaal tabel p. 23 (incl. frictiekosten)	**1,4**	**-1,6**	**0,7**	**2,0**	**2,1**

Mattijs Loor (D66)
Klaartje van Dillen (CDA)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.
Nummer Zaaknummer	19M90 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
De ozb in Arnhem daalt ten opzichte van de inflatie, maar de afvalstoffenheffing stijgt en nog verder zal gaan stijgen, veel Arnhemmers met bescheiden en modale woningen daardoor hun lasten zullen zien stijgen terwijl huiseigenaren van de duurste woningen hun lasten zullen zien dalen ten opzichte van de inflatie,

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting en de belastingverordening,
de afvalstoffenheffing en de rioolheffing volledig te ïncorporeren in het eigenaardeel van de OZB woningen

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg
Nummer Zaaknummer	19M91 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Er structureel 7 ton per jaar wordt uitgetrokken om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken,
-

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting de maatregel ‘jaarlijks budget autobereikbaarheid’ te schrappen en de vrijkomende middelen van 7 ton structureel aan te wenden om de in de perspectiefnota genoemde taakstelling ‘van verblijfszorg jeugd naar ambulante ondersteuning jeugd’ met 7 ton structureel te verminderen.

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	1 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van	Dobbe - Elfrink - Cetintas
Titel	Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten
Nummer Zaaknummer	19M92 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

-Uit onderzoek van Pointer, Reporter Radio en Follow the Money blijkt dat er tientallen miljoenen aan zorggeld gaat naar winsten van zorginstellingen in plaats van naar zorg;
-Dat daarbij minimaal een zorginstelling uit Arnhem is genoemd;
-Dat dit aantal naar verwachting hoger ligt als naar alle winsten wordt gekeken, en niet alleen naar de winsten van meer dan 10%;

Overwegende dat

-Dat als zorggeld niet wordt besteed aan waarvoor het bedoeld is, het risico bestaat dat zorgbehoevende Arnhemmers hier de dupe van worden;

-Er een gat in de zorgbegroting zit en er forse bezuinigingen op de zorg in Arnhem zijn aangekondigd;

-Dat geld voor zorg nu extra hard nodig is gezien de aangekondigde bezuinigingen;

Verzoekt het college om:

-Te onderzoeken hoeveel gemeentelijk zorggeld niet aan zorg wordt besteed, maar naar winsten van zorginstellingen gaat, en de raad hierover te informeren;

-Uit te spreken dat het maken van winsten in de zorg niet wenselijk is;

-Een voorstel te doen aan de raad om hier consequenties aan te verbinden bij het aangaan van nieuwe contracten.

en gaat over tot de orde van de dag.

Dobbe

Elfrink

Cetintas

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Een noodventiel voor de zorg,
Nummer Zaaknummer	19M74 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- zich tekorten (gaan) voordoen op het sociaal domein
- het coalitieakkoord 2014-2018 een noodventiel voor de zorg introduceerde (z4)

Overwegende dat
- goede zorg een kwestie is van beschaving

spreekt uit dat
- het partijen vrij staat bij dreigende uitputting van het noodfonds de voeding ervan in de raad te agenderen… …Slechts in het uiterste geval, zulks ter beoordeling aan de individuele partijen, kan worden voorgesteld de lasten te verhogen om het noodfonds op peil te brengen. Partijen zijn vervolgens vrij daar een standpunt over in te nemen.

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg
Nummer Zaaknummer	[19M75 358951

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
De ozb in Arnhem daalt ten opzichte van de inflatie,
De parkeertarieven zijn bevroren,
Het college kiest voor bezuinigingen op de zorg,

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting en de belastingverordening,
- de ozb woningen te laten stijgen met de inflatie +2% en de afvalstoffenheffing en de rioolheffing volledig te ïncorporeren in het eigenaardeel van de OZB woningen.
- de opbrengst ozb-niet woningen te vergroten met de inflatie + 10% en deze lasten volledig te verschuiven naar het eigenaarsdeel van de ozb niet-woningen
- de parkeertarieven eenmalig te verhogen met 1,5% en voorts met de inflatie te indexeren
- de extra opbrengsten aan te wenden om de bezuinigingen op het zorgdomein te verminderen

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van het lid	Guus van der Laak
Titel Motie	Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater
Nummer / zaaknummer	19M96 360641

De ondergetekende stelt de volgende motie voor:

De oplevering van de herhuisvesting van Stadstheater uit te stellen naar 2024.
De vrij te vallen bedragen (2 x € 1.600.000,-) kunnen worden gebruikt voor de zorg en de wijken.

Toelichting

- De oplevering sowieso al vertraging oploopt, waardoor er al € 1.600.000,- kapitaallasten in 2022 vrijvalt
- Het uitstellen van de oplevering naar 2024 nog een extra reductie van € 1.600.000,- per jaar op de kapitaallasten oplevert.

Arnhem Centraal
Guus van der Laak

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Leo de Groot
Titel motie	Financiering rentelasten nieuwbouw Dierenasiel Arnhem en omstreken
Nummer Zaaknummer	19M65

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- De huisvesting van het Dierenasiel Arnhem en omstreken verouderd is en niet meer voldoet aan de huidige eisen van huisvesting en arbeidsomstandigheden.
- Huisvesting van zwerfdieren uit Arnhem een wettelijke taak is van de gemeente.
- Het asiel jaarlijks een flink budget reserveert voor nieuwbouw en daar al zeer uitgebreide en concrete plannen voor heeft.
- Een deel van de financiering voor nieuwbouw alsnog ontbreekt.

Overwegende dat:

- Huisvesting van zwerfdieren op verantwoorde wijze moet kunnen worden uitgevoerd binnen de wettelijke kaders.
- Verbouwen van het asiel hooguit een tijdelijke oplossing is, en daarmee geen optimale oplossing is voor de huidige huisvestingsproblemen.
- De gemeente tegen aantrekkelijker tarief financiering kan verzorgen dan het asiel op de private markt zou kunnen regelen.
- Omliggende gemeenten ook verantwoordelijkheid dragen voor de opvang van zwerfdieren in de regio.
- De concrete bouwplannen van het asiel al gemaakt zijn en men voornemens is dit najaar al aan te vangen met realisatie van de nieuwbouw.

Verzoekt het college:

- In overeenstemming met overige gemeenten die aangesloten zijn bij dierenasiel Arnhem e.o. een financieringsregeling te treffen voor een rentevrije lening ten behoeve van nieuwbouw.
- Te komen tot afspraken met het asiel voor een jaarlijkse aflossing die past binnen de begroting van het asiel.
- In de MJPB onder de paragraaf ‘Dierenwelzijn’ een jaarlijks budget te reserveren om de Arnhemse bijdrage aan de rentelasten te dekken.

en gaat over tot de orde van de dag

Leo de Groot
Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	De Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Y. Usta (DENK Verenigd Arnhem)
Titel motie	Focus Internationale Profilering
Nummer Zaaknummer	19M86 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- In voorliggend nota wordt aangegeven dat we moeten blijven inzetten op een sterk vestigingsklimaat en het versterken van onze internationale relaties,
- Een van de opgaven van onze strategische visie en agenda is, in samenspraak met onze partners in de Triple Helix, het versterken van de economische ontwikkeling en de kwaliteit van het vestigingsklimaat,
- De Arnhemse Raad de motie: “Arnhemse diversiteit als kracht voor handel en duurzaamheid” heeft aangenomen;

Overwegende dat

- Een brede internationale profilering en focus van groot belang is voor de economische vitaliteit van onze stad en regio,
- Arnhem momenteel alleen pro-actief op Nord-Rhein Westfalen en Wuhan focust,
- Voor het bevorderen van internationale handel en toerisme een cultuur van gastvrijheid essentieel is (great hospitality);

Verzoekt het college

- Onze relaties met Nord-Rhein Westfalen en Wuhan inzake de economische meerwaarde te evalueren en het verslag voor de MJPB aan de raad te doen toekomen,
- De mogelijkheden te onderzoeken tot het verbreden van de Arnhemse scope i.h.k.v. internationale profilering inachtneming van de eerder aangenomen motie: *“Arnhemse diversiteit als kracht voor handel en duurzaamheid”* en het verslag voor de MJPB aan de raad te doen toekomen;

en gaat over tot de orde van de dag Yildirim Usta / DENK Verenigd Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	De Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Y. Usta (DENK Verenigd Arnhem)
Titel motie	Betere dienstverlening aan ondernemers
Nummer Zaaknummer	19M87 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- In voorliggend nota wordt aangegeven dat om de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren en faciliteren er wordt gefocust op het ondernemerschap van het MKB en het verder uitrollen “Van Bedrijven Weten”,
- Bij optimale dienstverlening de vraag van ondernemers en bedrijven centraal staan en dat er wordt gekeken naar mogelijkheden om voor bedrijven drempels weg te nemen,
- Vele ondernemers drempels ervaren bij het aanvragen van een Bbz-uitkering of Bbz-lening of helemaal niet op de hoogte zijn van deze bijstand voor zelfstandigen,
- Het MKB fungeert als katalysator van de economie en het hart vormt van onze stad;

Overwegende dat

- Wij dit economisch hart vitaal dienen te houden, te koesteren en waar nodig te ondersteunen en te faciliteren,

Verzoekt het college

- I.h.k.v. het verder uitrollen “Van Bedrijven Weten” bijzonder aandacht te geven aan de Bbz binnen het ondernemersdesk,
- De communicatie over de mogelijkheden tot het aanvragen van een Bbz-uitkering en/of Bbz-lening en de dienstverlening (aanvraagprocedure) hier omtrent te optimaliseren en toegankelijker te maken,
- De raad voor de MJPB te informeren over de voortgang;

en gaat over tot de orde van de dag Yildirim Usta / DENK Verenigd Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	26 juni 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van	Daniel Becker (ChristenUnie)
Titel motie	Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden
Nummer Zaaknummer	19M63 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Ruim een op de vijf Arnhemse huishoudens leeft van een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum (2016);
- Dat 24% van de Arnhemse huishoudens (enige) moeite heeft met rondkomen;
- Duizenden Arnhemmers te maken hebben met schulden;
- Door het traject ‘Vroeg eropaf’ er tussen maart 2017 en juli 2018 meer dan 1200 Arnhemmers naar voren zijn gekomen met meer meerdere betalingsachterstanden;
- Hiervan ca 700 inwoners nog niet bekend waren bij de hulpverlenende organisaties.

Overwegende dat:

- Op het gebied van armoede en schuldhulpverlening Arnhem al jarenlang landelijk bovengemiddeld slecht scoort in alle overzichten;
- Het daarom een top prioriteit dient te zijn de komende jaren hiervoor alle middelen in te zetten om hier verbetering in te krijgen;
- Het programma ‘Vroeg eropaf’ zeer succesvol blijkt te zijn, als een van de instrumenten om deze problematiek aan te pakken;
- Bezuinigingen op dit terrein zeer risicovol zijn en niet bijdragen tot een structurele verbetering van deze aanpak.

Spreekt uit:
Vast te willen houden aan maximale inzet om de armoede- en schulden problematiek in Arnhem de komende periode terug te dringen:

En verzoekt het college:

- Geen bezuinigingen op het terrein van aanpak Armoede en schulden voor te stellen, zodat staand beleid (zoals ‘Vroeg eropaf”) volledig de ruimte krijgt;

en gaat over tot de orde van de dag

Daniel Becker (ChristenUnie)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	B. van Es (VVD)
Titel motie	Een gezonde leefstijl is de basis
Nummer Zaaknummer	19M62 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

-Op pagina 18 van de perspectiefnota de Sociale wijkteams een meer doelgerichte en (pro)actieve rol krijgen toebedeeld.
-Er in Arnhem veel jongeren met overgewicht zijn.
-De gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) per 1 januari vergoed wordt in het basispakket van de zorgverzekeraar.
-GLI ook zeer geschikt is voor mensen met een verhoogd risico op diabetes of hart- en vaatziekten.

Overwegende dat:

-Er in Arnhem meerdere aanbieders zijn op het gebied van GLI.
-Arnhemmers steeds vaker aankloppen bij de sociale wijkteams.
-GLI vaak preventief werkt en diverse medische en sociale klachten kan voorkomen.
-Er in heel Arnhem een stijgende behoefte is aan GLI’s maar dat mensen lang niet altijd weten hoe ze hiervoor in aanmerking kunnen komen.
-Een deel van de Arnhemmers nog niet bekend is met GLI terwijl dit voor hen wel een passende oplossing kan zijn.

Verzoekt het college:

-Om de gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) via de sociale wijkteams in heel Arnhem proactief in te zetten en aan te bieden.

Onder proactief wordt verstaan dat de mogelijkheid tot GLI actief onder de aandacht wordt gebracht en de doorverwijzing via de huisarts actief wordt begeleid.

-Om samen te werken met alle aanbieders van GLI in Arnhem en niet alleen te kijken naar de mogelijkheden die het Sportbedrijf biedt.

en gaat over tot de orde van de dag

B. van Es (VVD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 -2023
Motie van	Bas van Es (VVD Arnhem)
Titel motie	En in de praktijk…..?
Nummer Zaaknummer	19M89 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

Veel nieuwe wet- en regelgeving wordt bedacht en geschreven vanuit een papieren werkelijkheid waardoor het vaak moeilijk uitvoerbaar blijkt voor het midden- en kleinbedrijf.

Eventuele nadelige economische gevolgen in een (te) laat stadium worden geconstateerd en reparatie voor extra kosten en onduidelijkheid zorgt.

Overwegende dat

Door in een vroeg stadium te toetsen op haalbaarheid er in de praktijk tijdig gestuurd en gecommuniceerd kan worden.

Verzoekt het college

Een MKB- toets in te voeren die het college de mogelijkheid geeft om het midden- en kleinbedrijf in een vroeg stadium, via een panel, mee te laten praten over nieuwe wetten, regels en (tijdelijke) aanpassingen die gevolgen kunnen hebben voor het midden- en kleinbedrijf.

In dit panel geeft een representatieve afvaardiging van het midden- en kleinbedrijf advies of nieuwe wetten, regels of (tijdelijke) aanpassingen werkbaar zijn voor het midden- en kleinbedrijf.

en gaat over tot de orde van de dag

Bas van Es (VVD Arnhem)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Agendapunt Perspectiefnota 2020 - 2023
Amendement van	Gerrie Elfrink (SP) Guus van der Laak (AC) Ine van Burgsteden (CDA)
Titel amendement	Perspectiefnota ter kennisneming
Nummer Zaaknummer	19A40 360641

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Besluit het dictum van besluit:
"De voorliggende perspectiefnota 2020 – 2023 vast te stellen"

Te wijzigen in:
Kennis te nemen van de voorliggende perspectiefnota 2020 - 2023

Toelichting:
- De coalitie tussen GroenLinks, PvdA, D66 en VVD recent is gevallen;
- De perspectiefnota lijnen uitzet voor de komende begroting op basis van het coalitieakkoord tussen bovengenoemde partijen;
- Dit coalitieakkoord door de coalitiebreuk achterhaald is.
- Het coalitieakkoord door de perspectiefnota nog wel invloed heeft op de beleidsruimte van een nog te vormen coalitie.

Gerrie Elfrink (SP)
Guus van der Laak (AC)
Ine van Burgsteden (CDA)

AANGENOMEN

Voor 35

Tegen 4

Amendement “Perspectiefnota ter kennisneming” (19A40)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	De Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Y. Usta (DENK Verenigd Arnhem)
Titel motie	Focus Internationale Profilering
Nummer Zaaknummer	19M86 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- In voorliggend nota wordt aangegeven dat we moeten blijven inzetten op een sterk vestigingsklimaat en het versterken van onze internationale relaties,
- Een van de opgaven van onze strategische visie en agenda is, in samenspraak met onze partners in de Triple Helix, het versterken van de economische ontwikkeling en de kwaliteit van het vestigingsklimaat,
- De Arnhemse Raad de motie: "Arnhemse diversiteit als kracht voor handel en duurzaamheid" heeft aangenomen;

Overwegende dat

- Een brede internationale profilering en focus van groot belang is voor de economische vitaliteit van onze stad en regio,
- Arnhem momenteel alleen pro-actief op Nord-Rhein Westfalen en Wuhan focust,
- Voor het bevorderen van internationale handel en toerisme een cultuur van gastvrijheid essentieel is (great hospitality);

Verzoekt het college

- De mogelijkheden te onderzoeken tot het verbreden van de Arnhemse scope i.h.k.v. internationale profilering inachtneming van de eerder aangenomen motie: *"Arnhemse diversiteit als kracht voor handel en duurzaamheid"* en het verslag voor de MJPB aan de raad te doen toekomen;

en gaat over tot de orde van de dag VERWORPEN

Yildirim Usta / DENK Verenigd Arnhem

Voor 8

Tegen 31

Motie "Focus Internationale Profilering" (19M86)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.
Nummer Zaaknummer	19M90 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
De ozb in Arnhem daalt ten opzichte van de inflatie, maar de afvalstoffenheffing stijgt en nog verder zal gaan stijgen, veel Arnhemmers met bescheiden en modale woningen daardoor hun lasten zullen zien stijgen terwijl huiseigenaren van de duurste woningen hun lasten zullen zien dalen ten opzichte van de inflatie,

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting en de belastingverordening,
de afvalstoffenheffing en de rioolheffing volledig te incorporeren in het eigenaardeel van de OZB woningen

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

VERWORPEN

Voor	**4**
Tegen	**35**

Motie "Sociale belastingpolitiek. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten" (19M90)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg
Nummer Zaaknummer	19M91 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Er structureel 7 ton per jaar wordt uitgetrokken om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken,
-

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting de maatregel 'jaarlijks budget autobereikbaarheid' te schrappen en de vrijkomende middelen van 7 ton structureel aan te wenden om de in de perspectiefnota genoemde taakstelling 'van verblijfszorg jeugd naar ambulante ondersteuning jeugd' met 7 ton structureel te verminderen.

en gaat over tot de orde van de dag

VERWORPEN

Elfrink Cetintas Dobbe

Voor	**5**
Tegen	**34**

Motie "Geen 7 ton per jaar uit geven om mensen met de auto naar de binnenstad te lokken, maar geld voor jeugdzorg" (19M91)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van	Dobbe - Elfrink - Cetintas
Titel	Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten
Nummer Zaaknummer	19M92 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

-Uit onderzoek van Pointer, Reporter Radio en Follow the Money blijkt dat er tientallen miljoenen aan zorggeld gaat naar winsten van zorginstellingen in plaats van naar zorg;
-Dat daarbij minimaal een zorginstelling uit Arnhem is genoemd;
-Dat dit aantal naar verwachting hoger ligt als naar alle winsten wordt gekeken, en niet alleen naar de winsten van meer dan 10%;

Overwegende dat

-Dat als zorggeld niet wordt besteed aan waarvoor het bedoeld is, het risico bestaat dat zorgbehoevende Arnhemmers hier de dupe van worden;

-Er een gat in de zorgbegroting zit en er forse bezuinigingen op de zorg in Arnhem zijn aangekondigd;

-Dat geld voor zorg nu extra hard nodig is gezien de aangekondigde bezuinigingen;

VERWORPEN

Verzoekt het college om:

-Te onderzoeken hoeveel gemeentelijk zorggeld niet aan zorg wordt besteed, maar naar winsten van zorginstellingen gaat, en de raad hierover te informeren;

-Uit te spreken dat het maken van winsten in de zorg niet wenselijk is;

-Een voorstel te doen aan de raad om hier consequenties aan te verbinden bij het aangaan van nieuwe contracten.

Ig mg2/P2/K

en gaat over tot de orde van de dag.

Dobbe

Elfrink

Cetintas

VERWORPEN

Voor 19

Tegen 20

Motie "Geld voor zorg moet naar zorg, niet naar winsten (19M92)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Een noodventiel voor de zorg,
Nummer Zaaknummer	19M74 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- zich tekorten (gaan) voordoen op het sociaal domein
- het coalitieakkoord 2014-2018 een noodventiel voor de zorg introduceerde (z4)

Overwegende dat
- goede zorg een kwestie is van beschaving

spreekt uit dat
- het partijen vrij staat bij dreigende uitputting van het noodfonds de voeding ervan in de raad te agenderen… …Slechts in het uiterste geval, zulks ter beoordeling aan de individuele partijen, kan worden voorgesteld de lasten te verhogen om het noodfonds op peil te brengen. Partijen zijn vervolgens vrij daar een standpunt over in te nemen.

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

VERWORPEN

Voor 5

Tegen 34

Motie "Een noodventiel voor de zorg" (19M74)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	1	1
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Elfrink Dobbe Cetintas
Titel motie	Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg
Nummer Zaaknummer	19M75 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
De ozb in Arnhem daalt ten opzichte van de inflatie,
De parkeertarieven zijn bevroren,
Het college kiest voor bezuinigingen op de zorg,

Overwegende dat
- dit niet te verantwoorden is,

Draagt het college op,
In de komende meerjarenbegroting en de belastingverordening,
- de ozb woningen te laten stijgen met de inflatie +2% en de afvalstoffenheffing en de rioolheffing volledig te ïncorporeren in het eigenaardeel van de OZB woningen.
- de opbrengst ozb-niet woningen te vergroten met de inflatie + 10% en deze lasten volledig te verschuiven naar het eigenaarsdeel van de ozb niet-woningen
- de parkeertarieven eenmalig te verhogen met 1,5% en voorts met de inflatie te indexeren
- de extra opbrengsten aan te wenden om de bezuinigingen op het zorgdomein te verminderen

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink Cetintas Dobbe

VERWORPEN

Voor 4

Tegen 35

Motie "Geen onverantwoorde bezuinigingen op de zorg" (19M75)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van het lid	Guus van der Laak
Titel Motie	Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater
Nummer / zaaknummer	19M96 360641

De ondergetekende stelt de volgende motie voor:

De oplevering van de herhuisvesting van Stadstheater uit te stellen naar 2024.
De vrij te vallen bedragen (2 x € 1.600.000,-) kunnen worden gebruikt voor de zorg en de wijken.

Toelichting

- De oplevering sowieso al vertraging oploopt, waardoor er al € 1.600.000,- kapitaallasten in 2022 vrijvalt
- Het uitstellen van de oplevering naar 2024 nog een extra reductie van € 1.600.000,- per jaar op de kapitaallasten oplevert.

Arnhem Centraal
Guus van der Laak

VERWORPEN

Voor 8

Tegen 31

Motie "Uitstellen investeringen huisvesting Stadstheater" (19M96)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	De Perspectiefnota 2020- 2023
Motie van	Eric Greving en Hanny van Nunen (PvdA) Mark Coenders en Maud Dolsma (GroenLinks)
Titel motie	Zorgmaatregelen
Nummer Zaaknummer	19M98 360641

De raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- In de Perspectiefnota verschillende maatregelen worden genoemd voor het oplossen van de gestegen uitgaven in de zorg.

Overwegende dat:

- De beschikbaarheid en kwaliteit van zorg voor Arnhemmers leidend moet zijn;
- In andere gemeenten, zoals Amsterdam, wordt gewerkt met richtbedragen voor zorgaanbieders in plaats van met een budget/omzetplafond, en hier positieve ervaringen mee zijn;
- De werkdruk van de sociale wijkteams erg hoog is;
- APCG waarschuwt voor een kostenstapeling voor mensen met een beperking.

Verzoekt het college om:

Bij de verdere uitwerking van de maatregelen de volgende punten mee te nemen:

- Kwalitatief en bereikbare zorg voor de Arnhemmers is het uitgangspunt;
- Te onderzoeken of richtbedragen een goed alternatief zijn voor budget- of omzetplafonds, gezien de goede ervaringen hiermee elders;
- Bij de jeugdzorg sturen op een verschuiving van verblijf op terreinvoorzieningen naar passende zorg in de thuissituatie in het belang van het kind, zonder dit te koppelen aan een afname van 50% van terreinvoorzieningen;
- We monitoren wat de extra taken betekenen voor de sociale wijkteams (bijvoorbeeld DRANG) en of de wijkteams voldoende in staat zijn hun regierol uit te voeren, vervolgens wordt bijgestuurd als de werkdruk in de weg staat aan de gewenste veranderingen;

AANGENOMEN

igmg8/P2/ K

- De concrete lijst met hulpmiddelen en woningaanpassingen die onder algemeen gebruik gaan vallen worden aangeboden aan de raad.
En gaat over tot de orde van de dag, Eric Greving en Hanny van Nunen (PvdA) Mark Coenders en Maud Dolsma (GroenLinks)

AANGENOMEN K

Voor 39 *Motie "Zorgmaatregelen" (19M98)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 - 2023
Motie van	Ine van Burgsteden
Titel motie	8,7 miljoen om wel goed te doen
Nummer Zaaknummer	19M101 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- in de Perspectiefnota 2016 de volgende passage is opgenomen:
"Op basis van een voorzichtige inschatting zal honderd tot- honderdvijftig fte aan ambtenaren extra op wijkniveau aan de slag gaan. Tegelijkertijd zal een budget, naast jeugd en WMO dat al op wijkniveau wordt uitgegeven, met een omvang van ongeveer 100 miljoen euro in de sturing op wijkniveau wordt gebracht. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt vooralsnog aangenomen dat op dit budget 10 procent bespaard kan worden doordat frontlijnsturing een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk maakt".

- in de Jaarstukken 2018 de volgende passages zijn opgenomen:
"Sinds 2017 worden acht wijkprogramma's vormgegeven en uitgevoerd: 'Van wijken weten' werd in 2018 onverkort doorgezet. Niet het beleid in het stadhuis, maar het perspectief van de bewoners op sociaal gebied en hun kijk op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de eigen wijk zijn uitgangspunt. Door de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams wordt gewerkt aan de voorwaarden om tot duurzame wijken te komen, zowel wat betreft leefbaarheid als zelfredzaamheid van inwoners. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk".

"Er een mogelijkheid is om de filosofie Van Wijken Weten te kunnen laten floreren door budgetten daadwerkelijk ontschot in te zetten in de wijken waardoor efficiëntie in uitvoeringskosten en bereiken van doelen op wijkniveau gerealiseerd kunnen worden". (Pagina 29 t/m 33)

VERWORPEN

19m101/P2

Overwegende dat
- Een impuls geeft aan Van Wijken Weten
- Voorkomen wordt en gestopt wordt met de schaduworganisatie naast de corporate organisatie
- Budget vrijkomt voor vastgestelde financiële spelregels en hanteren definitie weerstandsvermogen
- Het verminderen van de schuldenlast door middel van het verlagen van de jaarlijkse toevoegingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten met 2,7 miljoen is niet in overeenstemming met de door de raad bij verordening vastgestelde financiële spelregels (artikel 11 van de verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2018.
- Het verruimen van de definitie van het weerstandvermogen afbreuk doet aan de recentelijk verhoogde robuustheid van de begroting en is om die reden ongewenst. Daarbij moet bovendien worden aangetekend dat deze bestemmingsreserve slechts deels als vrij beschikbaar weerstandvermogen kan worden beschouwd.
- Het niet meer in de exploitatie opnemen van budget wegenonderhoud slechts tijdelijk ruimte geeft in de begroting, derhalve geen robuuste maatregel is
- De maatregel om te bezuinigen op incidentele maatregelen veel meer onrust oplevert in de stad dan oplevert aan budget.
- De renteval historisch gezien voor incidentele tegenvallers is ingezet. Met deze maatregel een probleem voor ons uit wordt geschoven. Dit geen robuuste maatregel is.

Verzoekt het college
De begroting zodanig vorm te geven dat:
- De verordening Financieel beleid en beheer gehandhaafd wordt;
- De berekening van de weerstandsfactor niet te wijzigen.
- De activeringssystematiek wegenonderhoud niet toe te passen.
- De rente vrijval beschikbaar te houden en niet af te romen tot 1 miljoen.
- De incidentele maatregelen tot € 100.000,00 in 2019 en 2020 niet door te voeren

en gaat over tot de orde van de dag

Ine van Burgsteden (CDA)

VERWORPEN

Voor 4

Tegen 35

Motie "8,7 miljoen om wel goed te doen" (19M101)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Leo de Groot
Titel motie	Financiering rentelasten nieuwbouw Dierenasiel Arnhem en omstreken
Nummer Zaaknummer	19M65 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- De huisvesting van het Dierenasiel Arnhem en omstreken verouderd is en niet meer voldoet aan de huidige eisen van huisvesting en arbeidsomstandigheden.
- Huisvesting van zwerfdieren uit Arnhem een wettelijke taak is van de gemeente.
- Het asiel jaarlijks een flink budget reserveert voor nieuwbouw en daar al zeer uitgebreide en concrete plannen voor heeft.
- Een deel van de financiering voor nieuwbouw alsnog ontbreekt.

Overwegende dat:

- Huisvesting van zwerfdieren op verantwoorde wijze moet kunnen worden uitgevoerd binnen de wettelijke kaders.
- Verbouwen van het asiel hooguit een tijdelijke oplossing is, en daarmee geen optimale oplossing is voor de huidige huisvestingsproblemen.
- De gemeente tegen aantrekkelijker tarief financiering kan verzorgen dan het asiel op de private markt zou kunnen regelen.
- Omliggende gemeenten ook verantwoordelijkheid dragen voor de opvang van zwerfdieren in de regio.
- De concrete bouwplannen van het asiel al gemaakt zijn en men voornemens is dit najaar al aan te vangen met realisatie van de nieuwbouw.

INGETROKKEN

igm05/P.2/K

Verzoekt het college:

- In overeenstemming met overige gemeenten die aangesloten zijn bij dierenasiel Arnhem e.o. een financieringsregeling te treffen voor een rentevrije lening ten behoeve van nieuwbouw.
- Te komen tot afspraken met het asiel voor een jaarlijkse aflossing die past binnen de begroting van het asiel.
- In de MJPB onder de paragraaf 'Dierenwelzijn' een jaarlijks budget te reserveren om de Arnhemse bijdrage aan de rentelasten te dekken.

en gaat over tot de orde van de dag

Leo de Groot
Partij voor de Dieren

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Lea Manders (Arnhem Centraal)
Titel motie	Integrale visie op jeugd in Arnhem: de Arnhemse aanpak
Nummer Zaaknummer	19M102 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
de afgelopen 3 jaar de vraag naar jeugdzorg is toegenomen, zonder dat echt helder is waardoor dit komt.

Overwegende dat
- De sociale wijkteams een meer heldere afbakening suggereren tussen wat het onderwijs doet en wat onder de jeugdhulp valt en een zelfde beweging tussen de WMO en WLZ. Daarnaast is schooluitval vaak een aanwijzer voor dieper liggende problematiek
- Preventie uiteindelijk doelmatiger is dan hulp achteraf
- Dat een Arnhemse aanpak belangrijk is om op termijn jeugdhulp preventief te voorkomen

Verzoekt het college
Jongeren eerder te helpen door beter hun behoeften te kennen en de samenwerking met partners in de stad te bevorderen, om zo het beroep op jeugdhulp te verminderen. We werken naar een integrale Arnhemse Aanpak toe.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag

Lea Manders (Arnhem Centraal)

AANGENOMEN

Voor 37

Tegen 2

Motie “Arnhem centraal integrale visie op jeugd” (19M102

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	De Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Y. Usta (DENK Verenigd Arnhem)
Titel motie	Betere dienstverlening aan ondernemers
Nummer Zaaknummer	19M87 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- In voorliggend nota wordt aangegeven dat om de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren en faciliteren er wordt gefocust op het ondernemerschap van het MKB en het verder uitrollen "Van Bedrijven Weten",
- Bij optimale dienstverlening de vraag van ondernemers en bedrijven centraal staan en dat er wordt gekeken naar mogelijkheden om voor bedrijven drempels weg te nemen,
- Vele ondernemers drempels ervaren bij het aanvragen van een Bbz-uitkering of Bbz-lening of helemaal niet op de hoogte zijn van deze bijstand voor zelfstandigen,
- Het MKB fungeert als katalysator van de economie en het hart vormt van onze stad;

Overwegende dat

- Wij dit economisch hart vitaal dienen te houden, te koesteren en waar nodig te ondersteunen en te faciliteren,

Verzoekt het college

- I.h.k.v. het verder uitrollen "Van Bedrijven Weten" bijzonder aandacht te geven aan de Bbz binnen het ondernemersdesk,
- De communicatie over de mogelijkheden tot het aanvragen van een Bbz-uitkering en/of Bbz-lening en de dienstverlening (aanvraagprocedure) hier omtrent te optimaliseren en toegankelijker te maken,
- De raad voor de MJPB te informeren over de voortgang;

AANGENOMEN

1gm07/P.2/K

en gaat over tot de orde van de dag Yildirim Usta / DENK Verenigd Arnhem
AANGENOMEN

Voor 26

Tegen 13

Motie "Betere dienstverlening aan ondernemers" (19M87)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

19M103/P.2/K

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Lea Manders (Arnhem Centraal)
Titel motie	Sportkaart Arnhem: betaalbaar en vrij sporten voor iedereen
Nummer Zaaknummer	19M103 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
Welzijn, sport en sociale samenhang sterk samenhangen.

Overwegende dat
- In Rijkerszwoerd en omgeving een betaalbare sportkaart is ingevoerd, waarbij men voor ongeveer E 21 per maand vele sporten bij diverse aanbieders, sportscholen en daarmee samenhangende activiteiten naar keuze voor dat bedrag kan doen. Dit is een succes, ook sociaal.
- Jongeren steeds minder sporten, doordat er een hang is naar een grotere vrijheid. De invoering van een dergelijke sportkaart (met korting voor Gelrepas houders) kan het aantal van 64% sporters in Arnhem verhogen, door vrijheid en betaalbaar sporten mogelijk te maken.

Verzoekt het college
Met een experiment van 2 jaar te starten om een sportkaart voor geheel Arnhem in te voeren, waarbij het Sportbedrijf samenwerkt met zoveel mogelijk aanbieders in de stad.

INGETROKKEN K

en gaat over tot de orde van de dag

Lea Manders (Arnhem Centraal)

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	26 juni 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota
Motie van	Daniel Becker (ChristenUnie)
Titel motie	Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden
Nummer Zaaknummer	19M63 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Ruim een op de vijf Arnhemse huishoudens leeft van een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum (2016);
- Dat 24% van de Arnhemse huishoudens (enige) moeite heeft met rondkomen;
- Duizenden Arnhemmers te maken hebben met schulden;
- Door het traject 'Vroeg eropaf' er tussen maart 2017 en juli 2018 meer dan 1200 Arnhemmers naar voren zijn gekomen met meer meerdere betalingsachterstanden;
- Hiervan ca 700 inwoners nog niet bekend waren bij de hulpverlenende organisaties.

Overwegende dat:

- Op het gebied van armoede en schuldhulpverlening Arnhem al jarenlang landelijk bovengemiddeld slecht scoort in alle overzichten;
- Het daarom een top prioriteit dient te zijn de komende jaren hiervoor alle middelen in te zetten om hier verbetering in te krijgen;
- Het programma 'Vroeg eropaf' zeer succesvol blijkt te zijn, als een van de instrumenten om deze problematiek aan te pakken;
- Bezuinigingen op dit terrein zeer risicovol zijn en niet bijdragen tot een structurele verbetering van deze aanpak.

= VERWORPEN

Igm63/P.2/7

Spreekt uit:
Vast te willen houden aan maximale inzet om de armoede- en schulden problematiek in Arnhem de komende periode terug te dringen:

En verzoekt het college:
- Geen bezuinigingen op het terrein van aanpak Armoede en schulden voor te stellen, zodat staand beleid (zoals 'Vroeg eropaf") volledig de ruimte krijgt;

en gaat over tot de orde van de dag

Daniel Becker (ChristenUnie)

VERWORPEN 7

Voor	**13**
Tegen	**26**

Motie "Geen bezuinigingen op aanpak armoede en schulden" (19M63)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	perspectiefnota
Motie van	Elfrink
Titel motie	Realistisch begroten Lauwersgracht
Nummer Zaaknummer	19M99 360641

De Raad,
gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat,
er in de begroting kapitaallasten van €1,6mln per jaar zijn opgenomen voor de Lauwersgracht,

Overwegende dat,
het hier gaat om een politiek bedrag afkomstig uit coalitieonderhandelingen
ook de provincie in het idee van de Lauwersgracht een bijdrage zal gaan leveren voor de huisvesting van Introdans en Oostpool,
het wenselijk is om in Arnhem een stadstheater in de lucht te houden,
de toestand van het gebouw met zich meebrengt dat enige investeringen in het gebouw onontkoombaar zijn geworden,
zaken nu niet realistisch begroot zijn.

Verzoekt het college bij de begroting de kapitaallasten voor de investering in het Stadstheater (Lauwersgracht) terug te brengen tot €1 miljoen per jaar en het surplus van €6 ton per jaar toe te voegen aan het zorgdomein

en gaat over tot de orde van de dag

Elfrink SP

VERWORPEN

Voor 6

Tegen 33

Motie "Realistisch begroten Lauwersgracht" (19M99)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	B. van Es (VVD)
Titel motie	Een gezonde leefstijl is de basis
Nummer Zaaknummer	19M62 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

-Op pagina 18 van de perspectiefnota de Sociale wijkteams een meer doelgerichte en (pro)actieve rol krijgen toebedeeld.
-Er in Arnhem veel jongeren met overgewicht zijn.
-De gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) per 1 januari vergoed wordt in het basispakket van de zorgverzekeraar.
-GLI ook zeer geschikt is voor mensen met een verhoogd risico op diabetes of hart- en vaatziekten.

Overwegende dat:

-Er in Arnhem meerdere aanbieders zijn op het gebied van GLI.
-Arnhemmers steeds vaker aankloppen bij de sociale wijkteams.
-GLI vaak preventief werkt en diverse medische en sociale klachten kan voorkomen.
-Er in heel Arnhem een stijgende behoefte is aan GLI's maar dat mensen lang niet altijd weten hoe ze hiervoor in aanmerking kunnen komen.
-Een deel van de Arnhemmers nog niet bekend is met GLI terwijl dit voor hen wel een passende oplossing kan zijn.

AANGENOMEN

igmb2/P.2/7

Verzoekt het college:

-Om de gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) via de sociale wijkteams in heel Arnhem proactief in te zetten en aan te bieden.

Onder proactief wordt verstaan dat de mogelijkheid tot GLI actief onder de aandacht wordt gebracht en de doorverwijzing via de huisarts actief wordt begeleid.

-Om samen te werken met alle aanbieders van GLI in Arnhem en niet alleen te kijken naar de mogelijkheden die het Sportbedrijf biedt.

en gaat over tot de orde van de dag

B. van Es (VVD)

AANGENOMEN

Voor 39 *Motie "Een gezonde leefstijl is de basis" (19M62)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Perspectiefnota 2020 -2023
Motie van	Bas van Es (VVD Arnhem)
Titel motie	En in de praktijk…..?
Nummer Zaaknummer	19M89 360641

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

Veel nieuwe wet- en regelgeving wordt bedacht en geschreven vanuit een papieren werkelijkheid waardoor het vaak moeilijk uitvoerbaar blijkt voor het midden- en kleinbedrijf.

Eventuele nadelige economische gevolgen in een (te) laat stadium worden geconstateerd en reparatie voor extra kosten en onduidelijkheid zorgt.

Overwegende dat

Door in een vroeg stadium te toetsen op haalbaarheid er in de praktijk tijdig gestuurd en gecommuniceerd kan worden.

Verzoekt het college

Een MKB- toets in te voeren die het college de mogelijkheid geeft om het midden- en kleinbedrijf in een vroeg stadium, via een panel, mee te laten praten over nieuwe wetten, regels en (tijdelijke) aanpassingen die gevolgen kunnen hebben voor het midden- en kleinbedrijf.

In dit panel geeft een representatieve afvaardiging van het midden- en kleinbedrijf advies of nieuwe wetten, regels of (tijdelijke) aanpassingen werkbaar zijn voor het midden- en kleinbedrijf.

AANGENOMEN

19 m 89/RZ/7

en gaat over tot de orde van de dag

Bas van Es (VVD Arnhem)

AANGENOMEN

Voor 28

Tegen 11

Motie "En in de praktijk....?" (19M89)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Perspectiefnota 2020-2023
Motie van	Leendert Combée VVD Arnhem Sabine Andeweg D66
Titel motie	Houd verordening Financieel beleid en beheer in stand
Nummer Zaaknummer	19M97 360641

De raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat;

- We in 2018 de verordening Financieel beleid en beheer als raad unaniem hebben vastgesteld;
- Het college voorstelt om de berekening van de weerstandsfactor te wijzigen, waardoor deze hoger uitvalt;

Overwegende dat:

- Het voor een financieel gezonde gemeente belangrijk is een buffer te hebben om klappen op te kunnen vangen;
- Deze buffer in gevaar komt wanneer we afwijken van de afspraken die wij gemaakt hebben in de verordening Financieel beleid en beheer;

Verzoekt het college:

- De begroting zodanig vorm te geven dat de verordening Financieel beleid en beheer gehandhaafd wordt;
- De berekening van de weerstandsfactor niet te wijzigen.

En gaat over tot de orde van de dag

Leendert Combée VVD Arnhem
Sabine Andeweg D66

AANGENOMEN

Voor 22

Tegen 17

Motie "Houd financiële verordening in stand" (19M97)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Betreft: Reactie Wijkteams Arnhem op het ongevraagd advies 21-06-2019 van de gezamenlijke Adviesraden
Datum: 30 juni 2019
Aan: College van Burgemeester en Wethouders en Gemeenteraad Arnhem
Van: Bestuur Wijkteams Arnhem

Geacht College, geachte raadsleden,

We hebben kennis genomen van genoemde notitie van de Adviesraden en onderschrijven de door hun uitgebrachte adviezen. Daarbij willen we het volgende expliciet benadrukken en onder uw aandacht brengen:

> In de perspectiefnota wordt aangegeven *'dat de wijkteams extra taken krijgen en dat deze interventies leiden tot extra inzet (p.18). Deze extra inzet moet binnen de huidige formatie worden gedaan'.* Wij willen hierbij nogmaals aangeven dat wij hier grote zorgen over hebben. Op een andere manier gaan werken met extra taken zal consequenties hebben .
> En dat gaat de Arnhemmer merken, zoals hieronder verder uitgewerkt.

Integrale aanpak onder druk
De integrale aanpak en benadering van problematiek bij de inwoner, die ook zo benadrukt wordt door de adviesraden, is van groot belang om de transformatie te laten slagen. De kracht van een integrale aanpak voor de inwoner is dat er sprake is van een samenhangende aanpak. Waarbij aandacht is voor alle problemen van de inwoner, de samenhang daartussen en waarbij de behoeften van de inwoner leidend zijn. Dit betekent voor ons samenwerking met het onderwijs, de huisartsen, zorgaanbieders, Werk en Inkomen; tijd vrijmaken voor pilots met Team Leefomgeving in de wijk; ook de kortdurende begeleiding door de wijkcoaches zelf i.p.v. het verwijzen naar een specialist valt hieronder; net als outreachend werken voor zorgmijders en andere inwoners die geen concrete vraag aan ons hebben maar waar wel zorgen over zijn. Wij hebben vorig jaar al aangegeven aan de gemeente dat wij juist op het gebied van preventie en samenwerking onvoldoende kunnen doen binnen de huidige formatie. Een vraag voor 22 extra fte is in augustus 2018 afgewezen. Wanneer er meer controlerende en monitorende taken naar de wijkteams gaan zal dit verder ten koste gaan van preventie en de samenwerking in de wijken. Met het risico op meer versnippering in de zorg, stapeling van toewijzingen bij de inwoner en te weinig aandacht voor de werkelijke transformatie. De integrale aanpak komt daarmee onder druk te staan.

Versterk de lokale toegangspoort: maak werk van de Sociale Wijkteams
Zoals u waarschijnlijk weet, is de werkdruk onder de wijkcoaches hoog, en de caseload zal ook dit jaar door toenemende vragen van inwoners verder toenemen. Het zal moeilijk zijn veel tijdswinst te halen door anders te werken. Hier komt bij dat de wijkteams moeten krimpen vanaf 2020 als het huidige financiële kader gehanteerd blijft. Er wordt gewerkt aan een nieuwe opdracht voor de Wijkteams Arnhem in lijn met de taken in de PPN. Deze opdracht zal in de loop van dit jaar gereed zijn. Als de plannen zoals beschreven doorgaan, dan kan dat niet met de huidige formatie van de wijkteams zonder verder te schrappen in bovenstaande activiteiten die wezenlijk zijn voor de Integrale Aanpak. Om de taken goed uit te kunnen voeren moet de lokale toegang versterkt worden en moeten hier voldoende middelen voor worden uitgetrokken. Ook de Adviesraden benadrukken in hun notitie dit belang van voldoende middelen zoals tijd, scholing en budget voor de wijkteams.

We vragen het College en de Gemeenteraad dan ook om in het licht van de PPN; de hiermee samenhangende nieuwe opdracht aan de Wijkteams; en bovenstaande opmerkingen met aandacht

naar onze meerjarenbegroting te kijken. Met name vragen we om de begroting in lijn te brengen met het takenpakket; een uitbreiding van taken met borging/versterking van de Integrale Aanpak betekent tevens een uitbreiding van formatie.

Met vriendelijke groet,

Namens het Bestuur Sociale Wijkteams,

Mirjam Otten
Voorzitter bestuur en Teamleider-bestuurder (mirjam.otten@wijkteamsarnhem.nl)

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **360641**

Onderwerp: Perspectiefnota 2020-2023

Voorstel

1. De voorliggende perspectiefnota 2020-2023 vast te stellen.

Inleiding

Voor u ligt de Perspectiefnota 2020-2023. In deze eerste perspectiefnota van ons college leggen wij u uitwerkingen voor, als opmaat voor te maken keuzes voor de MJPB 2020-2023. De inhoud is mede gevoed door bijdragen uit de wijken via de teams leefomgeving en de feiten uit het rapport 'Staat van de Stad'. Deze Perspectiefnota begint in het lopende jaar en kijkt vooruit naar 2020 en verder.

We beginnen deze Perspectiefnota met een beeld uit de wijken en Staat van de Stad. Specifieke ontwikkelingen, vanuit welk perspectief en welke beweging het stadsbestuur werkt en tot welke inzet dit leidt voor de nabije toekomst, zijn uitgewerkt onder de hoofdstukken ‘Meedoen in een socialer Arnhem’, ‘Wonen in een duurzamer Arnhem', ‘Genieten van een nog mooier Arnhem’ en ‘Open en verantwoord besturen'. We sluiten af met een samenvatting van het financieel perspectief.

Beoogd effect

U wordt gevraagd de perspectiefnota 2020-2023 vast te stellen, zodat de uitkomsten van de besluitvorming meegenomen kunnen worden in de ontwerp-MJPB 2020-2023.

Argumenten

1.1 Inhoudelijke ontwikkeling en accenten
In de Perspectiefnota ligt door de ontwikkelingen binnen het zorgdomein automatisch het accent op het Arnhemse antwoord daarop. De uitvoering van onze opgaven is echter over de volle breedte in volle gang en ook ten aanzien van de gemeentelijke organisatie staat de wereld niet stil. Er wordt voortgebouwd op het fundament dat is gelegd in ingerichte programma’s en rondom actuele thema’s. De brede inhoudelijke beweging en ontwikkeling krijgt dus een plek in de Perspectiefnota.

1.2 Intensiveringen
De wereld om ons heen verandert continu en de stad ontwikkelt zich snel. Daarom stellen we in deze Perspectiefnota ook intensiveringen voor.

Arnhem GEMEENTE

Kanttekeningen en risico's

1.1 Perspectiefnota 2020-2023
Het besturen van de stad vraagt om beslissingen, en niet zelden ook moeilijke. Een structureel sluitende begroting is er daar één van. Het is de uitdaging om oplossingen te vinden ter inlossing van de voorliggende uitdagingen en in het belang van de stad. Belangrijke ijkpunten voor ons financieel beleid zijn niet alleen de uitkomsten van het financieel meerjarenbeeld, maar ook de mate van robuustheid van de begroting ten aanzien van weerstandsvermogen, solvabiliteit en schuldquote.

1.2 Gemeentefonds
Er is nog onzekerheid als gevolg van de nog onbekende plannen van het kabinet voor de komende jaren. Deze kunnen een effect kunnen hebben op het gemeentefonds. Via circulaires, te beginnen de komende meicirculaire, houden we dit effect in de gaten. Daarbij hebben we de verwachting dat extra jeugdzorgbudget aan het gemeentefonds wordt toegevoegd.

1.3 Adviesraden
Tijdens het ontwikkelen van de maatregelen om de transformatie in de Wmo en jeugdzorg te versnellen is ook overleg gevoerd met de Adviesraden Sociaal Domein. De Adviesraden hebben op 8 april jl. hierover een ongevraagd advies uitgebracht. De aanbevelingen van de Adviesraden zijn grotendeels verwerkt in de maatregelen zoals geschetst in de perspectiefnota en zullen worden meegenomen bij de verdere implementatie van de voorgestelde maatregelen.

Financiën

Arnhem streeft naar een gezonde financiële positie. In de afgelopen periode is ingezet op een robuuste begroting. Wij concluderen dat de financiële opgave in de Arnhemse MJPB relatief groot is door de financiële ontwikkelingen in het zorgdomein en het ontbreken van voldoende vrije ruimte in de begroting om dit op te vangen. Daarbij blijft het zaak het karakter te duiden van de tekorten binnen het zorgdomein, in termen van incidenteel of structureel. Die uitkomst hangt van veel facetten af.
De veranderde financiële context zet druk op alle ambities. Er moet financieel veel worden “verlegd” om aan de verplichting van een sluitende begroting te kunnen voldoen. En dat is wat wij – via de Perspectiefnota – in kaderstelling proberen te bereiken. Op basis van deze keuzes kan weer een nieuwe begroting worden gemaakt.

Ook verwachtingen ten aanzien van te ontvangen rijksmiddelen maken onderdeel uit van het totale pakket aan keuzes en maatregelen. Het belang om de daadwerkelijke inkomsten scherp te monitoren en af te zetten tegen de verwachtingen die we daarover hebben is duidelijk. Afwijkingen, zowel positief als negatief, tussen verwachtingen en realisatie beïnvloeden direct de inhoudelijke keuzes die we hebben gemaakt.

Uitvoering

De besluitvorming van de raad over de Perspectiefnota 2020-2023 wordt betrokken bij het opstellen van de ontwerp-MJPB 2020-2023, die de raad eind september 2019 wordt aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Perspectiefnota 2020-2023

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 360641

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, nummer 360641,

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De voorliggende Perspectiefnota 2020-2023 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0900-1809
Fax: 026-3774830
E-mail: gemeente@arnhem.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding 2
2 Inbreng Perspectiefnota en opgaven 3
2.1 Staat van de stad 3
2.2 Trends & ontwikkelingen 5
2.3 Wat zeggen de inwoners? 6
2.4 Vooruitzicht en opgaven 8
3 Meedoen in een socialer Arnhem 13
3.1 Specifieke ontwikkelingen 13
3.2 Perspectief 14
3.3 Inzet 15
3.4 Financiën 27
4 Wonen in een duurzamer Arnhem 28
4.1 Specifieke ontwikkelingen 28
4.2 Perspectief 28
4.3 Inzet 29
4.4 Financiën 33
5 Genieten van een nog mooier Arnhem 35
5.1 Specifieke ontwikkelingen 35
5.2 Perspectief 36
5.3 Inzet 36
5.4 Financiën 38
6 Open en verantwoord besturen 40
6.1 Specifieke ontwikkelingen 40
6.2 Perspectief 42
6.3 Inzet 43
6.4 Financiën 44
7 Financiële samenvatting 45
7.1 Totaal generaal 45
7.2 Risico's en weerstandsvermogen, solvabiliteit en schuldquote 45

1 Inleiding

Voor u ligt de Perspectiefnota 2020-2023. In deze eerste Perspectiefnota van dit college leggen wij u onze uitwerkingen voor, als opmaat voor te maken keuzes voor de MJPB 2020-2023. De inhoud is mede gevoed door bijdragen uit de wijken via de teams leefomgeving en de feiten uit het rapport 'Staat van de Stad'.

Bijna een jaar na ons coalitieakkoord zien we dat Arnhem belangrijke ontwikkelingen moet opnemen in haar perspectief en koers. Net als in de rest van Nederland nemen de zorguitgaven in rap tempo toe. Vooral als gevolg van toenemende aantallen inwoners die een beroep doen op meer zorg en ondersteuning. Daarom besteedt deze Perspectiefnota - die begint in het lopende jaar, vooruitkijkt naar voorbij 2020, programma's voortzet en actuele thema's markeert - veel aandacht aan de ontwikkelingen binnen het zorgdomein en aan het Arnhemse antwoord daarop.

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad. Een stad waar we trots op mogen zijn. Arnhem bouwt voort op deze kernwaarden, die betekenis krijgen als iedereen mee kan doen, ongeacht wie je bent of waar je wieg heeft gestaan. Dit doen we door accenten te zetten bij een duurzame, sociale, toegankelijke & bereikbare, cultureel hoogwaardige en economisch sterke stad. De wereld om ons heen verandert continu en de stad ontwikkelt zich snel. Arnhem is nooit af. We borduren voort op het fundament dat is gelegd in ingerichte programma's en rondom actuele thema's.

De beweging die wij zien, biedt ook kansen. Ondanks dat de economische groei langzaam afneemt, trekt de werkgelegenheid aan, worden internationale betrekkingen, zoals met Duitsland, intensiever en blijft onze stad ook aantrekkelijk voor bezoekers en bedrijven. Deze kansen willen we benutten, omdat ze als hefboom kunnen werken voor de opgaven die wij voor ons zien liggen. Daarom stellen we investeringen voor, zodat Arnhem blijft van iedereen: voor de Arnhemmers die er nu wonen en de Arnhemmers die erbij komen door geboorte of verhuizing.

We beginnen deze Perspectiefnota met een beeld uit onze wijken en Staat van de Stad. Specifieke ontwikkelingen, vanuit welk perspectief en welke beweging het stadsbestuur werkt en tot welke inzet dit leidt voor de nabije toekomst, zijn uitgewerkt onder de hoofdstukken 'Meedoen in een socialer Arnhem', 'Wonen in een duurzamer Arnhem', 'Genieten van een nog mooier Arnhem' en 'Open en verantwoord besturen'. We sluiten af met een samenvatting van het financieel perspectief, de financiële situatie zoals die het beste past bij wat wij moeten doen om Arnhem vooruit te helpen: investeren. Want Arnhem blijft een fantastische stad om in te wonen.

2 Inbreng Perspectiefnota en opgaven

2.1 Staat van de stad

In januari 2019 is 'Staat van de Stad 2018' verschenen. Staat van de Stad laat elk jaar een algemeen beeld zien van trends en ontwikkelingen op een aantal belangrijke beleidsterreinen. Dit jaar is gekozen voor de thema's Bevolking, Welzijn & gezondheid, Jeugdzorg & Wmo, Arbeidsmarkt, Participatie, Armoede & Schulden, Wonen & leefomgeving, en Energie & duurzaamheid. In deze paragraaf leest u per thema de belangrijkste punten. Zie ook: Arnhem in Cijfers.

Bevolking

Het aantal inwoners is de afgelopen jaren gegroeid: tot 2013 vooral door natuurlijke aanwas, maar daarna vooral door een positief migratiesaldo. Het aantal inwoners groeit naar 173.000 in 2040. Arnhem vergrijst; het aandeel 65+ is nu 15% en zal in 2040 naar schatting 22% zijn. 1 op de 3 Arnhemmers heeft een migratieachtergrond en er zijn relatief veel alleenstaanden.

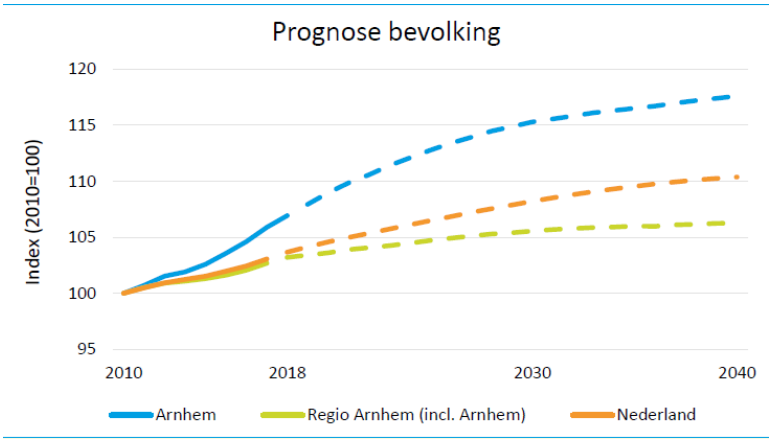

Welzijn en gezondheid

Welzijn en gezondheid van Arnhemmers worden zichtbaar op verschillende terreinen. Belangrijke thema's zijn voortijdig schoolverlaten, sociale binding, sportgedrag, ervaren gezondheid en het sociaal domein. Opvallende ontwikkelingen op het gebied van welzijn en gezondheid zijn:

- 37% van de Arnhemmers voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam, dit percentage is stabiel gebleven.
- Er is een stabiel aandeel sportende Arnhemmers: 64%.
- 78% van de Arnhemmers ervaart een goede lichamelijke gezondheid, maar tussen wijken zijn grote verschillen te zien.
- Gezondheid jeugd en aanpak obesitas zijn speerpunten van beleid.

Jeugdzorg en Wmo

Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg (kinderen tot 18 jaar) en zorg in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Op basis van de cijfers van de afgelopen drie jaar valt op dat een stijgend beroep op Jeugdwet-voorzieningen wordt gedaan, vooral in de categorie 'jeugdhulp zonder verblijf'. Het hoogste percentage toewijzingen 'jeugdhulp zonder verblijf' is te zien in de wijken Elden en De Laar: 14,1% van alle jeugdigen. Een stijging in het aantal personen met een toewijzing Wmo is vooral een gevolg van een toename van de categorie 'ondersteuning thuis'.

Arbeidsmarkt

Verschillende ontwikkelingen geven een beeld van de arbeidsmarkt van de gemeente Arnhem: Werkgelegenheid, samenstelling van de beroepsbevolking, werkloosheid en aantal vacatures. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

- Een stijging van het aantal banen en bedrijven in 2017 ten opzichte van 2016.
- Een verdubbeling van het aantal zzp'ers in 10 jaar tijd.
- Zakelijke en financiële dienstverlening en health (gezondheids- en welzijnszorg) zijn de belangrijkste sectoren wat betreft het aantal banen.
- De beroepsbevolking vergrijst.
- De werkloosheid blijft verder dalen en het aantal vacatures neemt toe.

Participatie en onderwijs

Arnhem heeft historisch gezien een hoger percentage inwoners dat in de bijstand zit dan vergelijkbare gemeenten. Het aantal Participatiewet-uitkeringen, nu ongeveer 7.400, daalt sinds 2017. Er is sprake van veel langdurige bijstand en vergrijzing van het bestand. Een groep van ongeveer 1.200 personen van 55+ tot AOW (16% van het totale bestand) heeft langer dan 5 jaar een uitkering.
In Arnhem loopt het percentage schoolverlaters sneller terug dan in Nederland, maar is nog wel hoger dan gemiddeld. In de regio Arnhem-Nijmegen is het verzuim al 3 jaar stabiel op 1,7%.
Het percentage laaggeletterdheid ligt iets onder landelijk niveau; naar schatting gaat dit om een groep van 7.900 tot 10.300 mensen. Arnhem verzorgt als centrumgemeente de opvang voor dakloze personen uit Regio Centraal Gelderland. Het merendeel van de cliënten meldt zich voor maatschappelijke opvang binnen een maand nadat men dakloos is geworden.

Armoede en schulden

Relatief veel Arnhemmers hebben een laag inkomen. Een risico dat hiermee gepaard gaat, is leven in armoede of het opbouwen van schulden. De cijfers laten het volgende beeld zien:

- Ruim één op de vijf Arnhemse huishoudens leeft van een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum (2016).
- Er zijn grote inkomensverschillen tussen wijken.
- Uit cijfers van de GGD blijkt dat 24% van de Arnhemse huishoudens (enige) moeite heeft met rondkomen.
- Duizenden Arnhemmers hebben te maken met schulden. Door het traject 'Vroeg Eropaf', dat inzet op het bereiken van mensen met beginnende schulden, zijn tussen maart 2017 en juli 2018 meer dan 1.200 Arnhemmers naar voren gekomen die meer dan één betalingsachterstand hadden bij energie- en waterleveranciers, woningbouwcorporaties of de gemeente. Hiervan waren 700 Arnhemmers nog niet bekend bij een hulpverlenende organisatie.

Wonen en leefomgeving

Arnhem is een aantrekkelijke stad om in te wonen, vooral door het cultuuraanbod en het vele groen (10e plaats in top 50 van steden). Arnhem heeft relatief weinig koopwoningen en veel corporatiehuur. Ten opzichte van het aantal Arnhemmers dat aangewezen is op corporatiehuur zijn er relatief weinig corporatiewoningen. De gemiddelde vraagprijs van woningen is lager dan landelijk of regionaal. Ongeveer 70% van de koopwoningen heeft een WOZ-waarde van € 250.000 of lager. Ruim 70% van de sociale huurwoningen zit in het goedkope segment (minder dan < € 593). Arnhemmers zijn over het algemeen tevreden over hun woonomgeving, zij geven als rapportcijfer een 7,3. Wel wordt meer verloedering en toename van sociale overlast ervaren en bestaan tussen de wijken grote verschillen.

Het rapportcijfer veiligheid blijft stabiel (6,6). Dit is vergelijkbaar met andere grote steden, maar ligt iets lager dan het landelijk gemiddelde. Het aantal aangiften van misdrijven laat de afgelopen periode een flinke daling zien. Observaties en andere signalen duiden op een toename van drugscriminaliteit, mensenhandel, wapenhandel, huiselijk geweld, cyberfraude en georganiseerde criminaliteit met ondermijnende gevolgen voor het alledaagse leven.

Energie en duurzaamheid

Steeds meer inwoners hebben dak-, spouw- en vloerisolatie of zijn van plan dat te gaan aanbrengen. Er is een stijgend aantal Arnhemmers dat zegt zonnepanelen te hebben of van plan te zijn deze te installeren. Via een gezamenlijke inkoopactie is meer dan 25.000 m² verduurzaamd (dak-vloer-spouw). Het particulier energieverbruik daalt (gas en elektriciteit) en het grootgebruik van zonnepanelen is gestegen van 34% in 2017 naar 38% in 2018.

2.2 Trends & ontwikkelingen

Klimaat

Als onderdeel van internationale afspraken uit Parijs in 2015 hebben 192 landen, waaronder Nederland, besloten om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden en te streven naar maximaal 1,5 graden. Het landelijke proces van overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijven leverde zeshonderd voorstellen op om uitstoot te verminderen. Een pakket van afspraken, maatregelen en instrumenten is opgenomen in het ‘Ontwerp Klimaatakkoord (OKA).’

Regionale samenwerking

Arnhem kent veel verschillende vormen en schalen van regionale samenwerking. Op terreinen als zorg, jeugd, arbeid, omgevingsdiensten, veiligheid en gezondheid wordt veelal samengewerkt met de gemeenten om ons heen: in de regio Centraal Gelderland, regio Arnhem, of regio Midden-Gelderland. Deze schaal en nabijheid past goed bij de betreffende opgave. In het ruimtelijk-economisch domein wonen, mobiliteit, klimaat/duurzaamheid en economie trekken Arnhem en Nijmegen al bijna 30 jaar samen op in de regio Arnhem-Nijmegen. De opgaven die hier spelen zijn gediend met het perspectief op een groter gebied en een aanpak die de twee kleinere regio's overstijgt. De laatste jaren - na de opheffing van de stadsregio - doen 18 regiogemeenten dit in een lichte samenwerkingsvorm met vier portefeuillehoudersoverleggen. Het bestuur van de regio is onlangs de discussie gestart over ambities en het karakter van de samenwerking. Het regiobestuur wil een sterkere regio worden met een stevige ambitie, met één agenda en één gezicht naar buiten. Dit voorjaar wordt daarom een proces ingezet dat moet leiden tot een versterkte regionale samenwerking vanuit de behoefte aan grotere slagvaardigheid. Ook bij veiligheid is regiobreed werken, zoals bij brand, ziekenvervoer, vermiste personen of opsporing van criminelen, van levensbelang. Als centrumgemeente draagt Arnhem hier veel aan bij.

Belangrijke partners in regionaal verband zijn Nijmegen en de provincie Gelderland. Samen met provincie en Nijmegen werken we sinds de ondertekening van het bestuursakkoord eind 2016 samen in de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen, met een looptijd van tien jaar, gericht op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de regio. Het gaat daarbij om versnelling, duurzame investeringen, versterking complementariteit en partnerschappen. Deze agenda draagt onder andere bij aan versterking van Hotspot Energy Arnhem, innovaties op het gebied van duurzaamheid en op het investeren in een aantrekkelijke binnenstad als belangrijke opgaven voor Arnhem.

Omgevingswet

Deze wet heeft betrekking op het ruimtelijk beleid, de regels en het bijbehorende instrumentarium. Recent is de Invoeringswet Omgevingswet door de Tweede Kamer vastgesteld. De wet wordt van kracht per 1 januari 2021. Alle gemeenten, waterschappen, provincies en omgevingsdiensten bereiden zich voor op de implementatie ervan.

Mobiliteit

Landelijk zien we de mobiliteitsbehoefte nog steeds stijgen en daarmee komt het huidige systeem steeds meer onder druk te staan. Een efficiëntieslag is nodig en mogelijk met technologische ontwikkelingen en innovaties die zich aandienen. Het landelijke mobiliteitsbeleid zet maximaal in op duurzaam met als kernwoorden slim en schoon. Een opgave voor grote steden is om duurzame mobiliteit in regionaal belang te bewerkstelligen door samen op te trekken met regionale partners: provincie, Rijk, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Bewustwording en gedragsverandering is de inzet die alle partijen moeten plegen.

Digitalisering en informatiesamenleving

Het verzamelen en analyseren van (grote) hoeveelheden data is steeds vaker essentieel. Hiermee kunnen bedrijven producten en diensten ontwikkelen die naadloos aansluiten op de behoefte van de consument. Het besef is gemeengoed geworden dat digitalisering bedrijfssectoren, sociale gewoontes en onze kijk op de wereld fundamenteel verandert. Digitalisering schept mogelijkheden om de lokale democratie te versterken, door informatie via de digitale snelweg van het internet beter beschikbaar te maken en burgers door allerlei vormen van (elektronische) participatie meer en beter te betrekken bij besluitvorming. Belangrijk in deze ontwikkelingen is het werken vanuit publieke waarden, waarbij de inwoners (en hun privacy) van onze stad te allen tijde centraal staan.

Steeds meer gemeenten ontdekken dat zij zelf een schat aan gegevens bezitten die ingezet kan worden om haar beleid en haar dienstverlening te verbeteren. Gegevens die tot voor kort waren opgeslagen bij de verschillende onderdelen van de gemeente worden steeds vaker toegankelijk gemaakt voor iedereen binnen en buiten de gemeente. Niet alleen uit bronnen die gemeenten zelf in huis hebben, maar ook uit gegevens afkomstig van samenwerkingspartners. De verwachting is dat door de snelle, technologische ontwikkelingen de omvang en de snelheid waarmee gegevens beschikbaar komen nog verder zal toenemen; gegevens die bedrijven omzetten in informatie om nieuwe producten en diensten te ontwikkelen. De informatiesamenleving is hard op weg realiteit te worden.

Wijken en buurten

Iedere gemeente in Nederland zet in op de kracht van eigen inwoners. Onder noemers als wijkaanpak, wijkgericht werken, wijkontwikkeling en wijksturing wordt getracht de kracht van inwoners aan te boren. Of het nu gaat om voor elkaar te zorgen en elkaar te ondersteunen, de aanleg van een speeltuin, bijeenbrengen van elkaars expertise of aanschaf van een buurtbatterij: de kracht van inwoners is essentieel om als gemeente ambities te bereiken en uitdagingen aan te gaan.

2.3 Wat zeggen de inwoners?

In Arnhem hebben we gekozen voor wijksturing. Door uit te gaan van onze inwoners dwingen we ons te verhouden tot hun leefwereld in hun wijk en dat leidt tot een fundamenteel andere werkwijze voor ons als gemeente. Met 'Van Wijken Weten' stellen we meer inwoners in de gelegenheid om (meer)

invloed uit te oefenen op hun leefomgeving en geven we meer ruimte voor een groter zelf organiserend vermogen van inwoners. Arnhem is de enige gemeente in het land die voor een verregaande vorm van wijksturing heeft gekozen.

De teams leefomgeving hebben een aanjaagfunctie in het ophalen van thema's in de wijk en deze thema's te voorzien van een aanpak samen met inwoners en professionals. Teams leefomgeving vertalen stedelijke thema's naar de wijken. Ze kennen de netwerken in de wijk en weten wat wel en wat niet werkt voor de inwoners.

De teams leefomgeving spreken inwoners direct via het wijkplatform, een specifiek project of een inwonersavond. Signalen komen ook via professionals of bedrijven en instellingen in de wijk binnen bij een team leefomgeving. In de derde week van maart zijn in alle gebieden op centrale plekken in de wijk oploopjes georganiseerd om input van inwoners op te halen als voeding voor de Perspectiefnota. Om zoveel mogelijk inwoners te bereiken is ook het digipanel ingezet. De conclusies van de opgehaalde input worden meegenomen in de aanscherping van wijkspeerpunten.

De oploopjes en het digipanel
In 12 wijken zijn teams leefomgeving fysiek aanwezig geweest op verschillende tijden van de dag en door de hele stad hebben onze panelleden digitaal hun mening kunnen geven. 1787 panelleden (44% respons) hebben deelgenomen aan de vragenlijst.

De inwoners hebben 3 punten verdeeld over de onderwerpen die men het belangrijkste vindt en vervolgens 3 punten over onderwerpen die men niet/minder belangrijk vindt.

Onderwerpen die inwoners op straat het meest belangrijk vinden:
1. Groen
2. Veilige leefomgeving
3. Verkeersveiligheid
4. Onderhoudsniveau van de wijk
5. Overlast in de wijk

Onderwerpen die inwoners op straat niet/minder belangrijk vinden:
1. Wijkdemocratie
2. Sport en cultuur
3. Wonen

Onderwerpen die de inwoners van het digipanel het meest belangrijk vinden:
1. Onderhoudsniveau
2. Veiligheid en leefbaarheid
3. Verkeersveiligheid
4. Groen

Onderwerpen die inwoners van het digipanel niet/minder belangrijk vinden:
1. Sport en Cultuur
2. Wijkdemocratie

De teams leefomgeving zijn in staat inwoners en inwonersnetwerken steeds beter en eerder aan te sluiten op ontwikkelingen in een wijk. Zij hebben hun netwerk opgebouwd en de faciliterende en signalerende rol werkt. Dat zien zij bijvoorbeeld als zij koppelingen maken tussen onderwijs-jeugd-sport-cultuur, armoede-werk-schulden en sport-gezondheid-openbare ruimte.

Daarnaast zien de teams leefomgeving in veel wijken terugkomen:

Ontmoeten
In alle wijken is ontmoeten een thema. Het thema is generiek, maar de redenen die worden genoemd verschillen per wijk. Zo kan het zijn dat er geen fysieke ruimte is, zoals in Alteveer - Cranevelt of dat er wel ontmoetingsplekken zijn die nog meer van betekenis kunnen zijn om inclusie te bevorderen of eenzaamheid tegen te gaan.

Kansrijk opgroeien

Armoede heeft kansenongelijkheid tot gevolg en is van invloed op de ontwikkeling van een kind en de kansen die het krijgt in de toekomst. Uitgangspunt bij Kansrijk opgroeien is dat kinderen uit Arnhem gelijke kansen verdienen. In alle wijken is daarom het project Kansrijk opgroeien gestart. Verschillende organisaties uit onderwijs, welzijn, cultuur en sport werken in het project samen. Het budget is naar rato van kinderen met een Gelrepas verdeeld. In Malburgen is daarom het meeste budget beschikbaar voor het project. Het betrekken van zowel ouder als kind wordt genoemd als belangrijke succesfactor.

Personen met verward gedrag

Meldingen van inwoners die overlast in de wijken ervaren door verwarde personen vallen op. Politiecijfers wijzen op een toename van het aantal meldingen, waarbij personen met verward gedrag zijn betrokken. Op plekken waar beschermd woonvoorzieningen zijn of veel sociale huurwoningen is het aantal meldingen het hoogst. Dit vraagt om goede samenwerking op verschillende niveaus. Teams leefomgeving, sociale wijkteams en de OZO's hebben een belangrijke rol in signalering en preventie van overlast. De gemene deler in de keten van zorg en veiligheid is dat mensen die zorg nodig hebben niet in een politiecel thuishoren.

Arbeidsparticipatie

Participatie en meedoen in de samenleving wordt door inwoners en in onderzoeken genoemd als voorwaarde voor het welzijn van individuen. Of dat nu middels betaald werk is of op basis van bijvoorbeeld vrijwillige inzet in de wijk, participatie levert op velerlei vlak meerwaarde.

2.4 Vooruitzicht en opgaven

De geschetste trends en ontwikkelingen zijn van betekenis om door te bouwen op het in 2018 gesloten coalitieakkoord. Ze spelen een belangrijke rol in de aangescherpte ambities ten aanzien van het verduurzamen van de stad, het ontsluiten van kennis en inzet van Arnhemse bedrijven, het tegengaan van armoede, het leveren van toegankelijke en kwalitatief goede zorg en ondersteuning en meer mensen naar betaald werk krijgen. We hebben op deze ambities al stappen gezet en blijven dat doen. Arnhem gaat op volle kracht vooruit om te werken aan de maatschappelijke opgaven, waarvoor de gemeente zich gesteld ziet. Een duurzame leefomgeving en samenleving betekent bijvoorbeeld dat inwoners in plaats van consument mede-eigenaar zijn van oplossingen en een samenleving, waarin iedereen mee moet kunnen doen, waarin meer vrijheid voor initiatiefnemer en lokaal maatwerk is en waarin de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen op peil is. Dat is het perspectief dat we voor ogen hebben, dat vrijwel alle thema's in deze Perspectiefnota raakt en hand in hand gaat met het doorgaan op de ingeslagen weg om in wijken de kracht van inwoners zelf aan te spreken.

Groen en duurzaam

In Arnhem zijn de eerste stappen in de energietransitie gezet. Er is een begin gemaakt met herijking van activiteiten om op lokaal niveau resultaten te bereiken. Een nieuwe ruggengraat om te komen tot een energie-neutrale stad in 2050 is daarvoor nodig. We nemen als gemeente regie in de warmtetransitie. We benutten de kracht van Arnhemmers, moedigen hen aan om activiteiten te ontplooien en faciliteren die waar dat nodig is. In wijken waar niet spontaan tot actie wordt overgegaan neemt de gemeente het voortouw. Onze opgave is dat in alle wijken tot actie wordt overgegaan. Via het coalitieakkoord 2018-2022 is een klimaatfonds ingesteld met een omvang van € 10 miljoen. Dit geeft kracht om de financiële uitdagingen van de energietransitie op te pakken en mogelijkheden om de inzet te intensiveren en te concretiseren in onze opgave op regionaal-, stedelijk- en wijkniveau.

Met de Omgevingswet gaat er voor de leefomgeving veel veranderen. De implementatie is een uitdaging op zich. Het is voor de gemeente een kans om meer op visieniveau de omgeving te benaderen, een mogelijkheid om te zorgen dat regelgeving een meer algemeen en gebiedsgericht karakter krijgt en dat er meer wordt overgelaten aan initiatieven van burgers en bedrijven. De kansen om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad laten we niet liggen.

De openbare ruimte die de gemeente beheert, vormt de fysieke basis voor het openbare leven. Letterlijk iedereen is afhankelijk van de kwaliteit van onze openbare ruimte, maakt er gebruik van en heeft er een mening over. Klimaatverandering heeft daarbij ook gevolgen voor onze stad. Dat geldt zeker voor onze openbare ruimte, de inrichting en het beheer daarvan. Samen met andere overheden, kennisinstellingen, bedrijven en Arnhemmers kunnen we zorgen dat onze stad beter bestand is tegen de effecten van klimaatverandering, zoals hitte, droogte en wateroverlast. Het klimaatfonds kan ook worden ingezet voor het nemen van klimaatadaptieve maatregelen.

Het groen in onze stad is belangrijk en zal gezien klimaatverandering alleen maar belangrijker worden. Maar het vergroenen van de stad is ook belangrijk om de aantrekkelijkheid en de leefbaarheid van de stad te vergroten. Bomen spelen daarin voor Arnhem een grote rol. Nieuw bomenbeleid is in de maak, waarbij het beter beschermen van bestaande bomen en het bevorderen van de aanplant van nieuwe bomen uitgangspunten zijn.

Levendig en veilig

Het versterken van het grootstedelijke en innovatieve klimaat in de centrumsteden Arnhem en Nijmegen en in de regio, geeft de benodigde impuls aan de instroom en het vasthouden van onze inwoners en bedrijven en in het bijzonder nieuwkomers zoals studenten en kenniswerkers. Juist zij dragen bij aan een levendig woon- en werkklimaat. Verbeteren en behouden van het aantrekkelijke vestigingsklimaat in onze regio betekent dat we moeten blijven werken aan bruisende binnensteden, een rijk aanbod aan voorzieningen, het culturele klimaat, ruimte voor creativiteit en een voldoende grote banenontwikkeling.

Arnhem onderscheidt zich van andere steden door een complete keten en sterk ecosysteem educatie-productie-presentatie in alle kunstvormen. Een belangrijke randvoorwaarde voor doorstroming en vernieuwing van talent, van amateur tot professional. Onze culturele activiteiten vergen allereerst voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad. Daar zetten we op in, maar op deze plek past nog een accent op goede huisvesting voor de collectie van museum Arnhem en onze rijksgezelschappen Oostpool en Introdans in het Stadstheater. Het regionale cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen zal scherper moeten worden om in beeld te blijven voor medefinanciering door het Rijk. Door het indienen van gezamenlijke proeftuinprojecten hebben we daar een start mee gemaakt.

Zonder veiligheid geen levendigheid. Het begint er mee dat wijkbewoners bij toegankelijke wijkagenten melden wat zij waarnemen aan kwekerijen, illegale verhuur, huiselijk geweld of heling. Dat zij professioneel opgenomen aangiften ondervinden die leiden tot aanhoudingen en dat deze ervaring breed verspreid worden. Juist bij drugshandel, mensenhandel, afpersing en andere ondermijnende criminaliteit, is samenwerking nodig tussen bewoners, beroepsgroepen, woningcorporaties, vergunningverleners van de gemeente en de politie. Huiselijk geweld en ander geweld tussen bewoners is ook een vorm van criminaliteit die in bepaalde buurten frequent aan de

orde is. Nauwe samenwerking met zorginstanties blijft daarom noodzakelijk. Alle wijken horen veiligheidscijfers te hebben op een normaal Nederlands niveau.

Ondernemend

De regio Arnhem-Nijmegen is de grootste stedelijke regio van Oost-Nederland, strategisch gelegen tussen Randstad en het Europese achterland. De regio heeft een bijzondere uitstraling door de variatie in wonen en werken, door de diversiteit in steden en dorpen en de menselijke maat. Dit heeft ertoe geleid dat we in het bestuursakkoord 2018-2022 met de Provincie en Nijmegen een strategische visie en agenda ontwikkeld hebben in samenspraak met onze partners in de Triple Helix. Met dit bestuursakkoord hebben we het primaat gelegd bij het verbeteren en behouden van een aantrekkelijk vestigingsklimaat in onze regio, waaronder een voldoende grote banenontwikkeling. Ondanks dat de economische groei langzaam afneemt, neemt de werkloosheid af en is het aantal vacatures toegenomen. We zien in Arnhem dat de zakelijke en financiële dienstverlening en health (gezondheids- en welzijnszorg) de belangrijkste sectoren zijn om het arbeidspotentieel op te richten. Het is de uitdaging en vraagt vernieuwing, omdat we dat doen in de context van een vergrijzende beroepsbevolking.

De bereikbaarheid van veel stedelijke centra staat onder druk en dat is ongunstig voor de (regionale) economie en leefbaarheid. Het inzicht groeit dat ook de regio Arnhem-Nijmegen een opgave heeft op bereikbaarheid en betrouwbaarheid van het wegennetwerk. Arnhem is gestart met het nog scherper formuleren van de bereikbaarheidsambitie. Een evenwichtige inzet van fiets, openbaar vervoer en auto is daarin belangrijk.

Ontwikkelingen laten zien dat we moeten blijven inzetten op een sterk vestigingsklimaat, versterken van onze internationale relaties, verder moeten bouwen op de aanwezige kennisclusters en locaties, duurzame en ruimtelijke groei moeten faciliteren en dat we niet kunnen verslappen in het nastreven van een bereikbare regio.

Verantwoord besturen

Met Van Wijken Weten zijn we steeds beter in staat om inwoners vroegtijdig te betrekken en hun kracht te benutten om het gemeentelijke beleid te maken. Teams leefomgeving hebben hun netwerk opgebouwd en hun faciliterende en signalerende rol werkt. Met inwoners en partijen in de stad gaan we aan de slag met het versterken én vernieuwen van participatie. Dit noemen we burgerparticipatie 2.0. De focus ligt daarbij in het zoeken naar meer creatieve en vernieuwende vormen van participeren. Inwonersinitiatieven worden nu al op weg geholpen door wijkinitiatieven, de Arnhemse uitdaging, ideeënmakelaars en sinds kort ook 'Praktische zaken Arnhem'; een Shared Service Center voor inwoners.

Op 31 december 2019 loopt de driejarige experimenteerperiode van Wijken Weten af. In 2019 bereiden we een evaluatie voor, die begin 2020 wordt uitgevoerd. We maken de balans op, geven aan waar bijgesteld wordt, zodat daarna met nog meer kracht en kwaliteit, samen met onze inwoners de toekomst in wijken wordt vormgegeven.

Verantwoord besturen betekent ook een balans tussen financiële lasten van inwoners en onze eigen financiële huishouding. De uitdaging is om tegelijk de lasten voor inwoners te beperken en de financiële huishouding van de gemeente zo vorm te geven dat deze generatieproof is en risico’s die zich kunnen uiten in financiële tegenvallers kan opvangen.

Inclusief en sociaal

Arnhem is van ons allemaal, maar soms is dat niet zo vanzelfsprekend als het klinkt. Als gemeente spelen wij een belangrijke rol om te zorgen dat iedereen daadwerkelijk mee kan doen. Bijvoorbeeld in het onderwijs, in cultuur, op de arbeidsmarkt en in de zorg. In Arnhem is het uitgangspunt dat inwoners op maat ondersteund kunnen worden. Dat zij, afhankelijk van hun persoonlijke situatie, zorg ontvangen, zodat zoveel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij. Sociale wijkteams zijn spin in het web van toeleiding en werken daarin samen met huisartsen, zorgaanbieders, welzijnsorganisaties en teams leefomgeving. Daarin zijn ze succesvol gebleken. In lijn met landelijke ontwikkelingen heeft dit tot gevolg, dat een toenemend aantal inwoners een beroep doet op zorg en ondersteuning. Dit leidt tot flinke stijging van zorguitgaven en daarmee tot oplopende tekorten. De begrote budgetten voor Wmo en jeugdzorg zijn onvoldoende gebleken om de betaalbaarheid van de ondersteuning en zorg aan te kunnen.

De uitdaging is om kwalitatief goede en toegankelijke zorg en ondersteuning te blijven bieden én te zorgen dat deze betaalbaar is. De noodzaak tot transformatie van zorg en ondersteuning blijft daarmee volledig overeind. Samen met onze sociale wijkteams en de regionale inkoop werken we aan een grotere effectiviteit van beschikbare begrotingsmiddelen. Onze opgave is om toe te voegen wat nodig is, zoals deskundigheid van de Praktijkondersteuner Huisarts voor jeugdzorg, en aan te sluiten wat nog niet aangesloten is, zoals voldoende en geschikte algemene en collectieve voorzieningen in wijken. Het is nodig de veelheid aan aanbieders te beperken tot die aanbieders die kwaliteit leveren en laten zien dat zij de transformatie succesvol maken.

Met de kennis van sociale wijkteams, subsidies die per wijk in beeld zijn gebracht én wat we weten van onze inwoners zelf, gaan teams leefomgeving aan de slag om de collectieve voorzieningen in de wijken meer aan te laten sluiten op behoeften van inwoners in de wijk. We willen daarbij onze partners uitdagen om meer samen te werken aan resultaten die per wijk kunnen verschillen.

Inwoners aan (betaald) werk helpen is goed voor welvaart, welzijn en gezondheid, goed om aan de personeelsvraag van werkgevers in onze arbeidsmarktregio te beantwoorden, goed voor sociale samenhang in wijken en goed voor duurzame sociaaleconomische ontwikkeling van onze stad. Daarom hebben we de ambitie dat Arnhem in 2023 de landelijke trend qua uitstroom bijstand volgt en tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand komen. Om dit te realiseren zetten we in op het voorkomen van nieuwe instroom in de bijstand, helpen we inwoners met de volgende stap op weg naar een betaalde baan, gaan we gebiedsgericht en meer integraal werken en zetten we in op meer inclusief ondernemen.

Het blijft onze opgave om samen met lokale en regionale samenwerkings- en uitvoeringspartners de kansen van de toenemende vraag naar arbeid te verzilveren. Het is nu noodzaak om de talenten van ieder mens te ontwikkelen, ook van de mensen die nu niet of te beperkt meedoen. We gaan daarom samen met Arnhemse werkgevers in de sectoren waar de vraag naar lager geschoold personeel het grootst is afspraken maken over wat er voor nodig is om mensen te ondersteunen naar dat werk. Daarmee geven we daadwerkelijk invulling aan de inclusieve arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt waaraan mensen zoveel mogelijk en duurzaam meedoen, ongeacht hun leeftijd, achtergrond, beperking of geaardheid.

Vanuit armoede- en schuldenbeleid constateren we dat er over 2018 geen daling is van het aantal mensen met een inkomen op of rond het bijstandsniveau en dat er meer gebruik is gemaakt van de middelen en regelingen voor het bestrijden van armoede. Regelingen zijn op zich dus effectief om

armoede te verzachten. We willen armoede en schulden ook op een structurele manier aanpakken door effectievere regelingen, een goed werkend vangnet en in voorkomende gevallen drempels wegnemen om inwoners naar betaald werk te kunnen leiden.

3 Meedoen in een socialer Arnhem

Zorg, werk, inkomen, armoede, schulden, onderwijs, welzijn, sport, maatschappelijke opvang, inclusie

3.1 Specifieke ontwikkelingen

Sinds 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor bijna alle maatschappelijke ondersteuning aan haar inwoners. Vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning, de Jeugdwet en de Participatiewet. De ontwikkelingen in het sociaal domein worden de komende jaren vanuit het Rijk verder doorgezet.
De komende jaren komen er meer taken en verantwoordelijkheden over naar de gemeente:

- In 2020 wordt de Wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg ingevoerd, waarbij verplichte zorg, zo dichtbij mogelijk wordt geboden. De wet maakt het bijvoorbeeld mogelijk om verplichte begeleiding thuis te bieden.
- Vanaf medio 2020 gaat de gemeente weer regie voeren over inburgering. Een aanpak wordt ontwikkeld, waarbij inburgering ingebed wordt in een breder traject van participatie en begeleiding naar werk en die aansluit bij de bredere ontwikkelingen in het sociaal domein.
- Naar verwachting wordt in 2021 een nieuw verdeelmodel voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang en begeleiding ingevoerd.
- Ook wordt de Wet Langdurige Zorg (Wlz) per 1 januari 2021 opengesteld voor ggz-cliënten. Naar verwachting zullen dan vele inwoners de overstap van beschermd wonen naar langdurige zorg maken. En dat heeft invloed op taken en budget van de gemeente.
- Het aantal Arnhemmers dat een beroep doet op de participatiewet is hoog; 11,5% versus 8,2% in vergelijkbare steden. Het aantal huishoudens dat een inkomen heeft tot 120% van het sociaal minimum is toegenomen. Het aantal mensen dat een inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd, waardoor statushouders minder goed Nederlands spreken en het daardoor moeilijker is om bijvoorbeeld een baan te vinden. Om ervoor te zorgen dat werkgevers en werkzoekende elkaar beter kunnen vinden zet het Rijk een breed offensief in. Instrumenten worden vereenvoudigd waarmee het voor werkgevers makkelijker wordt om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan aan te bieden. Bijvoorbeeld door loonkostensubsidie te vereenvoudigen. (Wet)wijzigingen worden doorgevoerd die werken aantrekkelijker maakt voor mensen met een beperking, waardoor werken voor deze doelgroep loont. Bijvoorbeeld een wijziging die een gedeeltelijke vrijstelling van arbeidsinkomsten voor werknemers die in deeltijd en met loonkostensubsidie werken beoogt. Arbeidsmarktregio's worden gestimuleerd om actieplannen op te stellen, om een betere match te realiseren op de arbeidsmarkt.
- Ook ondersteuningstaken op het gebied van onderwijs en werk nemen toe. Om (arbeids)kansen voor kinderen te verbeteren en om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen. Vanaf 2020 krijgen peuters met een onderwijsachterstand meer ondersteuning, voorschoolse educatie wordt uitgebreid naar 16 uur per week. Het Rijk wil een extra impuls geven voor het creëren van baankansen voor jongeren uit het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Tevens wordt ingezet op bestrijding van schooluitval en het terugdringen van laaggeletterdheid.

De afgelopen jaren is intensief ingezet op het invoeren van de decentralisaties. Het is de gemeente gelukt om passende zorg en ondersteuning te bieden aan Arnhemmers. Zorg en ondersteuning is dichtbij mensen georganiseerd. Zo zitten de sociale wijkteams in de wijken en op vindplaatsen zodat ze goed toegankelijk zijn voor Arnhemmers en zodat ze problemen tijdig kunnen signaleren. De teams

leefomgeving zijn ook de ogen en oren van de wijk geworden. Vanuit die blik geven zij ook mede sturing aan de wijze waarop wij aan opgaven voor de stad werken.

Het sociaal domein in Arnhem kent ook de nodige uitdagingen. De vergrijzing neemt toe. Jongeren ervaren steeds meer druk door bijvoorbeeld prestatiedruk en problemen thuis (zoals bijvoorbeeld bij complexe vechtscheidingen). In Arnhem is het aantal peuters met een taalachterstand, jongeren die uitvallen op school en jeugdwerkloosheid relatief hoog. We zien dat jongeren steeds minder sporten en bewegen en overgewicht toeneemt. Politiecijfers wijzen op een toename van het aantal meldingen, waarbij personen met verward gedrag zijn betrokken. Alle ontwikkelingen kennen een plek in de wijk. Belastbaarheid van wijken is daarmee een aandachtspunt.
De bovengenoemde uitdagingen en het feit dat we Arnhemmers steeds beter in beeld krijgen, leiden ertoe dat de vraag naar ondersteuning stijgt. Ondersteuning op het gebied van onderwijs, werk, inkomen, welzijn en zorg is sterk toegenomen. Door de stijgende vraag en de door de Rijksoverheid doorgevoerde kortingen zijn er, voornamelijk binnen de zorg, maar ook op armoede, tekorten ontstaan. Dit naast de flinke uitdaging die we al hebben doordat in onze stad te veel mensen afhankelijk zijn van een uitkering. Voor dit jaar loopt het tekort verder op. Daardoor is het noodzakelijk om voor de komende jaren maatregelen te treffen voor een financieel beheersbaar sociaal domein.

3.2 Perspectief

Arnhem wil sociale stijging en emancipatie van inwoners stimuleren en de sociaaleconomische basis van de stad versterken. Dat is goed voor Arnhemmers, wijken, bedrijven en onze stad als geheel. Om stevig in te zetten op de ontwikkeling naar een inclusieve stad, waarin iedereen, ongeacht leeftijd, achtergrond, beperking of geaardheid meedoet en een netwerk heeft om op terug te vallen. Een stad waarin iedereen kan rondkomen, waarbij toeleiding naar werk voorop staat. Een stad waarin iedereen kan meegroeien, een leven lang kan leren en ontwikkelen. Waarin kinderen veilig en gezond kunnen opgroeien en jongeren en volwassenen met dezelfde talenten dezelfde kansen hebben.

Het realiseren van deze ambitie vereist sterk partnerschap in de stad. Door krachten te bundelen, met bedrijven, onderwijs, sociale-culturele instellingen en ondernemers. Het vereist een meer integrale, mensgerichte en gebiedsgerichte aanpak. We willen stevig doorpakken op de bewegingen die met de decentralisaties in het sociaal domein zijn ingezet:

- Van tweedeling naar kansengelijkheid.
- Van de inwoner als consument naar de inwoner als mede-eigenaar van de oplossing.
- Van compenseren van (inkomens)problemen naar voorkomen van inkomensproblemen.
- Van kortetermijneffecten naar duurzame oplossingen die mensen echt verder helpen in het houden van regie op hun eigen leven.
- Van problematiseren en specialiseren naar normaliseren en zo regulier mogelijk.
- Van opname in verblijfsinstellingen naar zoveel mogelijk passende, ambulante ondersteuning in de eigen woon- en leefomgeving (wijkaanpak).
- Van individueel voorzieningengebruik naar voorliggende (collectieve) voorzieningen.
- Van genezing naar preventie en tijdige ondersteuning (vroegsignalering).
- Van sturen op input naar sturen op impact.
- Van systeemwereld en standaardoplossingen naar leefwereld en maatwerk.

Met deze beweging willen we dat Arnhemmers hun sociaal-economische positie verbeteren en dat ze verantwoordelijkheid terugpakken op hun leven. Ook willen wij dat onze jongeren prettig, gezond en

veilig opgroeien. Daar waar nodig bieden wij effectieve, kwalitatief goede en resultaatgerichte ondersteuning met als uitgangspunten: integraal, dichtbij en op maat. We zorgen voor voldoende aanbod van voorliggende voorzieningen, die ook bijdragen aan het versterken en borgen van collectieve draagkracht en veerkracht van wijken en buurten. Dit betekent dat we ook zorgen voor voldoende (keuze in) geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een zorgvraag, verspreid over de wijken. We hebben namelijk oog voor sociale dynamiek en belastbaarheid die dit kan oproepen in onze wijken. Daarbij hoort dan ook een fysiek en sociaal aantrekkelijke leefomgeving waarin mensen zich thuis kunnen voelen.

3.3 Inzet

De inzet komende jaren is te plaatsen in het genoemde perspectief. We gaan uit van eigen kracht, faciliteren van mogelijkheden en ondersteuning waar nodig. Het tegen gaan van obesitas door te bewegen gecombineerd met preventie op scholen, zorgt dat minder specialistische zorg nodig is. Investeren in werk en economische zelfredzaamheid levert minder beroep in ondersteuning bij armoede en schulden op. Het benutten van eigen netwerk en algemene voorzieningen prevaleert boven verblijfszorg.

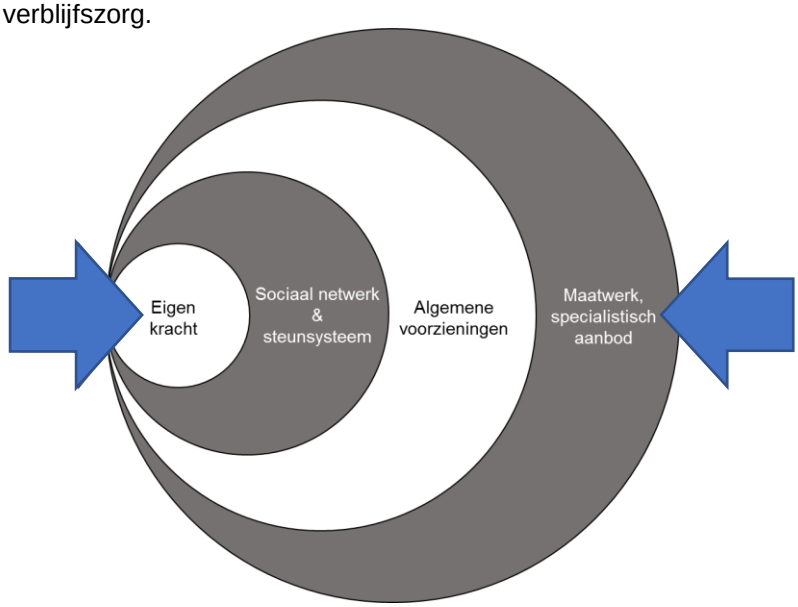

Een versnelling van transformatie binnen het sociaal domein is ook nodig om te komen tot een financieel duurzaam sociaal stelsel. Maatregelen die op korte en lange termijn ingezet worden om dit te realiseren worden onderstaand beschreven.

Transformatie Wmo en jeugdzorg

Verhogen kwaliteitseisen en resultaatsturing (Wmo en jeugdzorg):

- In de contractering verhogen we de kwaliteitseisen aan de voorkant. Naast het leveren van passende en kwalitatief goede zorg moeten aanbieders ook gericht zijn op het leveren van zo licht mogelijke zorg: van verblijfzorg naar ambulant, benutten eigen netwerk inwoner en inzetten algemene voorzieningen. Aanbieders die niet of onvoldoende met deze beweging mee kunnen, worden niet gecontracteerd of krijgen geen zorg toegewezen. Het aantal toegelaten aanbieders, momenteel meer dan 700, neemt door deze eisen naar verwachting af en dat willen wij ook.
- Tijdens de zorgverlening toetsen we scherper op het leveren van passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg. Tevens wordt scherper gekeken of aanbieders het afgesproken resultaat

behalen, binnen de afgesproken tijd. Sociale wijkteams krijgen hierin een signalerende rol. Aanbieders die - mede op basis van deze signalen - niet blijken te voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen krijgen geen zorg meer toegewezen of verliezen hun contract.
- De inkoop van producten gaan we vereenvoudigen en meer richten op het bereiken van gewenste resultaten. Minder producten, heldere productbeschrijvingen, een duidelijke tariefstructuur en prikkels voor aanbieders om passende en zo licht mogelijke zorg te bieden, staan daarin centraal.

Van beschermd wonen naar beschermd thuis en ambulante ondersteuning (Wmo):
- We beperken het aantal aanbieders voor beschermd wonen, zodat zich geen nieuwe aanbieders in Arnhem vestigen. De aanpak "verhogen kwaliteitseisen en resultaatsturing" moet de verdere toestroom van nieuwe aanbieders beschermd wonen voorkomen. Daarbij verkennen we de mogelijkheid om met geselecteerde aanbieders te werken, die samen met sociale wijkteams en gemeente de maatschappelijke opgave willen oppakken.
- We stellen een omzetplafond in per aanbieder die beschermd wonen biedt. De afbouw van intramurale plaatsen gaat logischerwijs gepaard met een opbouw van ambulante begeleiding. Door een omzetplafond per aanbieder in te stellen, kunnen we intramurale afbouw vervangen door ambulante zorg en een perverse prikkel voorkomen. Sociale wijkteams zorgen dat inwoners die verblijfszorg echt nodig hebben, geplaatst worden op de beschikbare plekken. Daarnaast gaan we in gesprek met aanbieders op het moment dat het omzetplafond is bereikt.
- Voor beschermd wonen worden - in samenwerking met de sociale wijkteams - richtlijnen ontwikkeld om scherper af te bakenen wanneer intramurale zorg nodig is en wanneer sprake kan zijn van ambulante begeleiding thuis.
- Sinds mei 2018 zijn we bezig met het scheiden van wonen en zorg. Dit betekent dat zorgaanbieders niet langer woonruimte kunnen aanbieden aan inwoners met een zorgbehoefte en dit verplicht combineren met het inzetten van begeleiding. Deze systematiek leidt namelijk tot een ongewenste afhankelijkheid van de inwoner van deze zorgaanbieder. Ook is er geen prikkel meer om door te stromen naar zelfstandige woonruimte en het afschalen van begeleiding. Aanbieders die werken met een dergelijk "all-in-pakket" worden geweerd of moeten actieve transformatie aantonen door afbouw van het aantal plekken. We zetten bij een volgende aanbesteding nog sterker in op het scheiden van wonen en zorg.

Van verblijfszorg jeugd naar ambulante ondersteuning (jeugdzorg):
- Het aantal jongeren dat verblijft op een terreinvoorziening dringen we de komende jaren terug met minimaal 50%. Dit past bij de gewenste beweging om beter passende ondersteuning in een thuissituatie te leveren. Door net als bij beschermd wonen een omzetplafond/budgetplafond per aanbieder in te stellen, kan de afbouw van residentiële verblijfszorg van een aanbieder niet gepaard gaan met een in verhouding grotere stijging van geleverde ambulante zorg door deze aanbieder. Sociale wijkteams zorgen dat jeugdigen die verblijfszorg echt nodig hebben, geplaatst worden op de beschikbare plekken. Daarnaast gaan we in gesprek met aanbieders op het moment dat het omzetplafond is bereikt.
- Evenals bij beschermd wonen beperken we het aantal verblijfplekken, zodat zich geen nieuwe aanbieders in Arnhem vestigen en hun plekken "vullen" met inwoners uit andere gemeenten of regio's.
- We onderzoeken hoe we kunnen voorkomen dat vastgoed in Arnhem wordt opgekocht met het doel om nieuw aanbod voor jeugdzorg met verblijf aan te bieden.

Aanscherpen en verduidelijken zorgtoewijzing (Wmo en jeugdzorg)
Sociale wijkteams gaan scherper toetsen of de benodigde zorg en ondersteuning vanuit Wmo en jeugdzorg geleverd moet worden of dat zorg onder een ander regime van toepassing is, zoals Wet Langdurige zorg, Zorgverzekeringswet, onderwijs of de inwoner zelf. Door de gemeente worden ondersteunende richtlijnen ontwikkeld. Uitgangspunt is "doen wat nodig en houdbaar/betaalbaar is", waarbij helder wordt gemaakt wat de verantwoordelijkheid van de verschillende partijen is. Sociale wijkteams gaan scherper sturen op de inzet van passende en zo licht mogelijke producten. We zullen hiertoe ondersteunende richtlijnen ontwikkelen. Daarbij maken we gebruik van richtlijnen die ook in andere gemeenten zijn ontwikkeld of die op basis van jurisprudentie tot stand zijn gekomen. Dit moet ook discussies tussen wijkcoaches en zorgaanbieders over de inzet van duurdere producten of declarabele uren voorkomen, omdat argumentatie aan richtlijnen kan worden ontleend. Het gebruik van richtlijnen geeft houvast aan sociale wijkteams. Beargumenteerd afwijken blijft mogelijk, zodat maatwerk gegarandeerd is. We leggen richtlijnen in nadere regels (besluitvorming college) of in verordeningen (besluitvorming raad) vast. Op de volgende domeinen en producten zien we in ieder geval mogelijkheden om tot een verduidelijking te komen:

- Bij ambulante begeleiding Wmo, dagbesteding en Activerend werk kan scherper getoetst worden dat sociale problematiek - zoals eenzaamheid - niet tot inzet van maatwerkvoorzieningen leidt maar dat hiervoor passende, algemene voorzieningen (ontmoetingsfuncties) in de wijk ingezet worden.
- Uitgangspunt is dat dagbesteding zoveel mogelijk afgenomen wordt in de eigen wijk. Dit past ook bij de doelstelling om zorg dichterbij te leveren en zorgt tegelijkertijd voor meer contacten binnen de eigen leefomgeving. Een verdeling van dagbesteding over de stad, zodat vervoersbewegingen ook worden beperkt, levert besparingspotentieel op voor maatwerkvervoer. Er zal voldoende en divers aanbod van dagbesteding in de stad moeten zijn, passend bij de behoefte van inwoners. De invoering vindt geleidelijk plaats.
- Doelgroepenvervoer bestaat uit meerdere soorten vervoer die vanuit de gemeente georganiseerd worden. Voor alle vervoersvormen (Wmo sociaal vervoer, jeugdwetvervoer en leerlingenvervoer) is op dit moment onduidelijkheid over de inzet van vervoer. Er worden daarom richtlijnen ontwikkeld en de backoffice krijgt een toetsende rol. In de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding zal ook kritisch gekeken worden naar de huidige kwaliteits- en uitvoeringscriteria.
- Activerend Werk is een relatief nieuwe ondersteuningsactiviteit, met een gering aantal producten en scherpe tarieven en juist ontstaan vanuit de transformatieopgave. Met samenwerkende organisaties en inwoners is Activerend Werk geëvalueerd. Dit heeft geleid tot een ontwikkelagenda voor de komende jaren, waarin onder andere de nadruk ligt op verbetering van kwaliteit, monitoring, meer samenwerking en doorstroom naar betaald werk. De rol van het Centrum voor Activerend Werk (CAW) is bij deze doorontwikkeling belangrijk, maar kan mogelijk worden afgebouwd als de huidige taken van het CAW zijn afgerond of kunnen verschuiven naar de sociale wijkteams (bijvoorbeeld Oriëntatiefase, kwaliteitsgesprekken en website). Dit betekent dat een deel van de kosten niet verdwijnt maar verschuift.
- Bij hulpmiddelen/woningaanpassingen verduidelijken we opnieuw waar het onderscheid ligt tussen maatwerk en algemeen gebruikelijke voorzieningen. Een aantal hulpmiddelen en woningaanpassingen gaat daarmee onder algemeen gebruikelijke voorzieningen vallen, waardoor de inwoner zelf verantwoordelijk wordt voor de aanschaf en het gebruik van het hulpmiddel of de woningaanpassing. Aangezien de huidige contracten tot en met 2021 lopen is het nu nog te vroeg om het financiële effect te kwantificeren.
- Jeugdzorg en onderwijs. Er worden veel kinderen vanuit onderwijs doorgeleid naar jeugdzorg. Onderwijs heeft de taak om een adequate zorgstructuur te organiseren en de schoolse

ondersteuningsmiddelen ten goede te laten komen aan kinderen die problemen ondervinden bij hun schoolse ontwikkeling. De samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs hebben de opdracht om daarvoor te zorgen en zijn daarmee voor de gemeente de belangrijkste gesprekspartner. Doel is dat zorg binnen het onderwijs ook daadwerkelijk door het onderwijs wordt georganiseerd en gefinancierd. Samen met onderwijs en sociale wijkteams gaan we richtlijnen ontwikkelen voor het inzetten van een maximum aantal uren begeleiding per kind in het (speciaal) onderwijs.

- Hervormen Drang in de jeugdzorg. Drang is een specifiek product van de jeugdbescherming en beoogt Ondertoezichtstellingen (OTS) te voorkomen. Sociale wijkteams zijn kritisch op de effectiviteit van dit product en zien mogelijkheden om drang zelf uit te voeren. Dit voorkomt ook dat naast wijkcoach en de zorgaanbieder een extra begeleider in het gezin een rol krijgt. In overleg met sociale wijkteams en de Beschermingstafel wordt voorgesteld om in stappen naar afbouw van dit product toe te werken.
- Dyslexiezorg: beperken instroom in specialistische dyslexiezorg. In Arnhem zitten meer kinderen in dyslexiezorg dan het landelijk gemiddelde. De drempel om een dyslexiediagnose en een vervolgtraject te krijgen is laag. We willen via duidelijke toegangscriteria en eenduidige selectie, door het hanteren van een dyslexieprotocol, bevorderen dat alleen kinderen die specialistische dyslexiezorg nodig hebben, hiervoor in aanmerking komen. In 2020 willen we dyslexie via een basisvoorziening vormgeven. Via lumpsumfinanciering maken we één of enkele aanbieders verantwoordelijk voor de inzet van dyslexiezorg binnen het beschikbare budget. Met onderwijs gaan we in gesprek om beter zicht te krijgen op doorverwezen aantallen en vervolgens stellen we een plan van aanpak op om het verwijsgedrag te verbeteren.

De sociale wijkteams gaan anders werken

- Sociale wijkteams en aanbieders gaan doelgerichter werken om het beoogde resultaat binnen een bepaalde tijd te bereiken. Passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg staan bij het formuleren van en sturen op resultaten centraal. Dit krijgt ook een plek in de contractering en is hiermee ondersteunend aan de effectiviteit van de zorgtoewijzing. Sociale wijkteams kunnen met behulp van richtlijnen scherper sturen om binnen het uitgerekende “budget per wijk” te blijven. Dit heeft voor een deel betrekking op jeugdzorg, omdat de helft van de toewijzingen via andere verwijzers dan sociale wijkteams verloopt.
- Intensiveren samenwerking met huisartsen: invoeren Praktijkondersteuner Huisartsen.
  De samenwerking met verwijzers/huisartsen gaan we intensiveren. In andere gemeenten is goede ervaring opgedaan met het toevoegen van een Praktijkondersteuner Huisartsen (POH) Jeugd. De POH behandelt of begeleidt zelf bij lichtere problematiek. Dit leidt tot betere kwaliteit van zorg aan jeugdigen in de huisartsenpraktijk, meer normaliseren van de problematiek, minder en gerichter doorverwijzen naar specialistische jeugdzorg en daarmee ook tot besparingen. Waar nodig schakelt de POH het sociaal wijkteam in.
- Aanpassen inzet binnen huidige formatie van sociale wijkteams.
  De interventies leiden op een aantal onderdelen tot extra inzet van wijkcoaches. Zo zal scherper gekeken moeten worden naar de zorgtoewijzing en mogelijke inzet vanuit Zorgverzekeringswet, Wet Langdurige zorg en onderwijs. We zien mogelijkheden om in samenwerking tussen wijkcoaches en huisartsen nauwer aan te sluiten op de POH of wijkcoaches zelf de ondersteuning te laten oppakken. De extra inzet wordt binnen de huidige formatie van het sociaal wijkteam georganiseerd. Daartoe zal de werkwijze van het sociaal wijkteam op bepaalde punten aangepast moeten worden, zodat formatie vrijkomt om de aangepaste inzet op te pakken. In goed overleg met de sociale wijkteams werken we nader uit hoe verandering van werkwijze, scherper toewijzen en de taakverschuiving wordt gerealiseerd.

- Transformatiebudget 2020. We benutten het transformatiebudget 2020, nu nog bedoeld als "aanjaaggeld" voor initiatieven ten behoeve van algemene zorgvoorzieningen in de wijken, om een ingroeiperiode van maatregelen in de zorg mogelijk te maken. Deze tijd is nodig om het besparingspotentieel van de maatregelen te realiseren. Om nieuwe en lopende initiatieven, die gefinancierd worden uit het transformatiebudget, uit te kunnen voeren, verdelen we het transformatiebudget 2019 over de jaren 2019 en 2020.

Overige interventies: verbeteren inzicht en analyse

- Analyse snelle groeiers zorgaanbieders. In Wmo en jeugdzorg maken aanbieders en zorgvormen een zeer snelle productiegroei door. We analyseren samen met sociale wijkteams en de Regio Centraal Gelderland welke aanbieders en zorgvormen dit zijn. Vraag is of de snelle groei veroorzaakt wordt, doordat het aanbod voorziet in de zorgbehoefte van inwoners en sociale wijkteams of dat op een andere wijze vraag naar zorg in beeld gebracht wordt. Hierover gaan we in gesprek met de betreffende aanbieders en zal waar nodig scherper in de contractering en zorgtoewijzing gestuurd worden.
- Doorbraakaanpak bij veelgebruikers. In Wmo en jeugdzorg zijn gezinnen waarin veel zorgaanbieders actief zijn en hoge zorgkosten worden gemaakt. Daarnaast kunnen deze inwoners ook op andere gebieden problemen hebben met hoge kosten als gevolg. Het gaat dan om een beroep op schuldhulpverlening, inkomensondersteuning en bijstandsuitkering. Problematiek gaat vaak over leefdomeinen heen en we streven juist een integrale aanpak na. We analyseren bij welke inwoners en gezinnen er een hoog zorgvolume is met veel betrokken partijen en bekijken samen met sociale wijkteams, teams leefomgeving en werkconsulenten of een effectievere en efficiëntere inzet van zorg en ondersteuning mogelijk is.
- Verbeteren inzicht in algemene voorzieningen. Momenteel wordt er een inventarisatie uitgevoerd om in beeld te brengen welke gemeentelijke voorzieningen er zijn en hoe informatie daarover kan worden ontsloten. Dit geeft de wijkcoaches van het sociaal Wijkteam het noodzakelijke inzicht om beter en gericht naar algemene voorzieningen te verwijzen.
- Vergelijking met anderen. We hebben ons aangemeld bij de VNG voor visitatie. Daarnaast leren we van directe vergelijking met gemeenten in ons directe netwerk.
- Monitoring.
  De structuur van informatievoorziening wordt technisch en organisatorisch verbeterd en nieuwe rapportages worden ontwikkeld om zowel de verantwoording als sturing te kunnen verbeteren. Voor de langere termijn wordt een prognose tool ontwikkeld.

Op basis van de eerste turap in 2019 is de verwachting dat de zorgkosten dit jaar verder zullen stijgen. Om deze kostenstijging het hoofd te bieden is de begroting voor het zorgdomein structureel met € 5 mln. opgehoogd. Ook is rekening gehouden met verwachte extra middelen voor jeugdzorg vanuit het Rijk. De ontwikkeling van zorgkosten vraagt in samenhang met de batenontwikkeling vanuit het Rijk een goede monitoring en mogelijk aanvullende maatregelen gedurende 2019.

In onderstaande tabel wordt, op basis van de informatie waarover we nu beschikken, het verwachte financiële effect van ontwikkelingen en bovenstaande maatregelen op de Arnhemse zorgbegroting weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Wmo en jeugdzorg					
Hogere uitgaven Wmo en jeugdzorg	-22,0	-19,3	-17,5	-17,5	-17,5
Hogere uitgaven doelgroepenvervoer	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,8
In meicirculaire te verwachten extra middelen (loon-prijs bijstelling en budget jeugdzorg	2,0	5,5	5,5	5,5	5,5
Incidentele dekking uit AR	10,4				
Totaal Ontwikkelingen	*-10,0*	*-14,2*	*-12,6*	*-12,7*	*-12,9*
Van Beschermd wonen naar beschermd thuis		2,4	4,0	4,0	4,0
Van verblijfszorg jeugd naar ambulante ondersteuning jeugd		0,7	0,8	0,8	0,8
Ambulante begeleiding Wmo		1,4	1,4	1,4	1,4
Dagbesteding in eigen wijk		0,2	0,2	0,2	0,2
Richtlijnen doelgroepenvervoer		0,3	0,3	0,3	0,3
Hulpmiddelen: naar algemeen gebruikelijke voorzieningen		0,0	0,0	pm	pm
Activerend werk: afbouwen rol CAW		0,0	0,2	0,2	0,2
Toevoegen POH jeugd		0,2	0,2	0,2	0,2
Hervormen Drang in jeugdzorg		0,1	0,1	0,1	0,1
Beperken instroom dyslexiezorg		0,3	0,3	0,3	0,3
Aanpassen inzet sociale wijkteams		0,1	0,1	0,1	0,1
Transformatiebudget		1,8			
Totaal Inzet	*0,0*	*7,5*	*7,5*	*7,5*	*7,5*
Totaal Wmo en jeugdzorg	**-10,0**	**-6,7**	**-5,1**	**-5,3**	**-5,4**

Transformatie werk & inkomen

In onze raadsbrief van 5 maart 2019 schetsten wij onze ambitie binnen het domein Werk & inkomen. In 2022:

- Hebben meer Arnhemmers betaald werk.
- Zijn meer Arnhemmers minder afhankelijk van een uitkering.
- Is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- Volgt Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand.
- Heeft Arnhem, samen met uitvoeringspartners, ten minste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra aan het werk gekregen.

Dit betekent het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee als stad in een andere positie.

Voorkomen

Wij willen voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom handhaven en verbreden wij onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak en intensiveren wij, in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners, ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen. Onder andere leerlingen Voortgezet Speciaal Onderwijs/Praktijkonderwijs, studenten MBO1-2, nieuw- en oudkomers, inwoners die aan het einde van hun WW uitkering zitten.

Dichtbij

Wij willen Arnhemmers die lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom gaan wij actief op hen af en helpen wij hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Soms is de stap van uitkering naar betaald werk een hele grote stap. Wij willen dat werken loont. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden, maar ook de ‘systeemwereld’ van de gemeente en uitvoeringspartners meer in overeenstemming brengen met de ‘leefwereld’ van inwoners en werkgevers helpen hierbij. Deze inzet betekent in elk geval voor ons uitvoerend cluster Werk & Inkomen een noodzakelijke herijking van de focus, inzet en werkwijze. Dit past ook bij de

constateringen die in de afgelopen jaren zijn gedaan: met de invoering van de decentralisaties is de volledige context van het cluster veranderd, zoals de uitvoeringsketen voor participatie en de ontwikkeling van sociale wijkteams. In combinatie met de complexiteit van de opgave vraagt dit juist nu om verandering en investering bij het cluster Werk & Inkomen.

Perspectief bieden

Wij willen Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. We bieden diverse mogelijkheden voor inwoners die een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen hebben, voor Arnhemmers die met een vorm van begeleiding kunnen werken en voor hen die rechtstreeks aan het werk kunnen. Daarbij gaat het naast de bovenstaande transformatie van het Cluster Werk & Inkomen om de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk, Scalabor, Leer-Werk-Loket en Werkgeversservicepunt, hun samenwerking met het Cluster Werk & Inkomen, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners, zoals zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers en uitzendbureaus.

Inclusief werk

Wij willen werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom stimuleren wij sociaal ondernemerschap, zetten wij in op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten (Social Return On Investment), vragen wij onze ketenpartners, met name Scalabor en Werkgeversservicepunt, om gezamenlijk verder te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorzien wij een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten zoals loonkostensubsidie en jobcoaching.
Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen richten wij een werkinvesteringsfonds (WIF) in. Dit fonds van € 2,5 miljoen, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de MJPB 2019-2022, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.

Samen sterk

We werken samen door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners (werkgevers, onderwijs, bonden, UWV) in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook zetten we in op een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk. Bij de meeste inspanningen bestaat een vrijwel directe samenhang met vraagstukken op het gebied van zorg, armoede en schulden. Ook met inburgering en onze inzet op taal zijn de verbindingen sterk. Er is ook veel meerwaarde te bereiken door juist vanuit integraliteit te werken, de transformatie verder vorm te geven en samen doelgericht te werk te gaan. Daarnaast is de wisselwerking met bijvoorbeeld de woonagenda, onderwijs en de economische agenda meebepalend voor het succes van de stad op lange termijn. Zowel lokaal als in regionaal verband.

Slim monitoren en sturen

Wij willen doen wat nodig is. Wij willen instroom voorkomen en uitstroom realiseren, inwoners ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling, inwoners naar vermogen (en loonwaarde) aan werk helpen of inwoners ondersteunen bij activering en participatie en inwoners tijdig en juist ondersteuning bieden bij vragen rondom inkomen, schulden en armoede. Maar wij willen ook weten wat werkt. Wij willen deze kerntaken binnen het domein Werk & Inkomen dan ook beter monitoren en er slimmer op bijsturen en handhaven. Daarom zetten wij in op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, toetsen wij onze inspanningen voortdurend op 'bedoeling' en 'eenvoud' en

investeren wij, parallel aan de transformatie van het cluster Werk & Inkomen en het zorgdomein in handhaving.

Financiële sturing Werk en inkomen

In een turbulente omgeving met complexe inhoud willen we komende jaren helderheid bieden in onze financiële werkwijze en streven we een hoge mate van uitlegbaarheid na bij afwijkingen en over resultaten. Een belangrijke voorwaarde om na vier jaar te kunnen constateren dat de ambitie ook daadwerkelijk is gerealiseerd. We maken gebruik van de leerervaringen en voorsprong die we hebben opgedaan in de laatste jaren, waarbij we vanaf 2015 geconfronteerd werden met tekorten op BUIG van ongeveer € 12 miljoen. We gaan voor een begin van een trendbreuk in de positionering van onze stad, die Arnhem zowel in maatschappelijk als uiteindelijk ook in financieel opzicht in een andere positie brengt. Kanttekening is dat wij van doen hebben met niet beïnvloedbare aspecten (veelal op rijksniveau) die grote invloed kunnen hebben op onze resultaten. Om aan de slag te gaan, stellen we een samenhangende strategie bestaande uit vijf elementen voor:

a. We gaan de bijstand (BUIG) realistisch en actueel begroten. Deze wijze van begroten heeft tot gevolg dat een voordeel of nadeel op BUIG direct terugvloeit in de algemene middelen.
b. We gaan strak sturen en monitoren op de doelen.
c. We gaan slim investeren, zowel met het participatiebudget als met het Werkinvesteringsfonds. We zullen hiermee steeds bewijslast leveren op basis waarvan nieuwe investeringen richting resultaat kunnen worden gedaan.
d. We moeten investeren in onze eigen uitvoeringsorganisatie: de laatste transformatie in de keten. De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, de ontwikkeling van Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken, met de teams leefomgeving en de sociale wijkteams. Onze eigen uitvoeringsorganisatie moet een ontwikkeling doormaken om (i) als volwaardige toekomstbestendige partner te functioneren in de keten en (ii) de ambities te kunnen realiseren. Slagen die we in de ontwikkeling moeten maken:
    - De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving. W&I gaat dan ook gebiedsgericht werken en inwoners hebben straks hun eigen aanspreekpunt, die hen kent en waarmee ze regelmatig contact hebben.
    - Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de ‘regie’ nemen op het bevorderen van financiële zelfredzaamheid en werk.
    - De inwoner op weg naar werk te ondersteunen, te volgen en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat.
    - Methodisch en evidence-based werken, door de hele organisatie heen en liefst ook nog samen met onze uitvoeringspartners.

    We hebben, met eigen en externe expertise, in beeld gebracht wat de benodigde investering zou kunnen zijn. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die vooral wordt bepaald door frictiekosten. Wij stellen op dit moment voor aan de onderkant van de bandbreedte (€ 6 tot € 12 miljoen) te gaan zitten, omdat (i) frictiekosten het lastigst te bepalen zijn en (ii) we volop inzetten op mobiliteit en ontwikkeling. Kiezen voor een laag scenario, betekent evenwel een toevoeging aan de risicoparagraaf. De transformatie van het cluster Werk & Inkomen is namelijk rigoureus en hogere frictiekosten zouden zich daardoor voor kunnen doen. Voor circa € 2 miljoen is in de lopende begroting dekking aanwezig. De rest van de investering dekken we uit algemene middelen.
e. We koersen op een andere positie in 2023 als stad, dit vertaalt zich ook financieel.

In onderstaande tabel wordt het verwachte financiële effect van ontwikkelingen en bovenstaande maatregelen op de Arnhemse begroting weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Werk en inkomen					
Prognose BUIG	0,8	0,5	-0,3	-0,5	-0,6
In 2023 maximaal 6% tekort BUIG	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0
Transformatieopgave Werk & Inkomen (opleidings-, frictie- en implementatiekosten)	-2,0	-2,4	-0,6	-0,6	-0,6
Dekking binnen W&I	2,1			0,3	0,3
Vrijval uit BR Noodfonds (participatie)	0,5				
Totaal Ontwikkelingen	*1,4*	*-1,9*	*-0,8*	*-0,8*	*1,1*
Totaal werk en inkomen	**1,4**	**-1,9**	**-0,8**	**-0,8**	**1,1**

Transformatie aanpak armoede en schulden

Van afhankelijkheid naar versterking eigen kracht

In Arnhem hebben we een uitgebreid vangnet om voor inwoners die in armoede leven de effecten van deze armoede te verminderen. Deze regelingen worden zeer gewaardeerd en goed benut. Desondanks constateren we dat, ondanks deze veelheid aan middelen en regelingen, er nog steeds een toename is van het aantal huishoudens dat op het sociaal minimum leeft.
Daarom willen we het komende jaar gaan onderzoeken hoe we met het armoedebeleid beter kunnen bijdragen aan het versterken van het perspectief van inwoners en het vergroten van hun financiële zelfredzaamheid. Daarvoor kijken we ook nadrukkelijk naar de verbinding met de programma's 'Doorbraak naar werk' en "Zorg Dichterbij". Het streven is om meer inwoners minder afhankelijk te maken van inkomensondersteunende maatregelen en daarbij hun eigen kracht versterken. Het is mogelijk dat dit leidt tot een andere inzet van middelen binnen het armoedebeleid.

Van een geïsoleerde naar een integrale aanpak

Armoede is geen op zichzelf staand verschijnsel. Het gaat vaak gepaard met problemen op veel andere leefgebieden. Inwoners in armoede hebben schulden en doen vaak een groter beroep op zorg. Om tot een totaalaanpak te komen en inwoners een beter perspectief te bieden, moet integraal worden gekeken. Dit doen we al voor kinderen die in armoede opgroeien door de aanpak "Kansrijk opgroeien". Kern van Kansrijk opgroeien is bestaande netwerken in de wijk aan elkaar verbinden en indien nodig vergroten. Omdat deze aanpak werkt willen we het uitbreiden naar volwassenen.

Maatregelen om tot een andere aanpak te komen

In 2018 is een tekort op het budget voor armoede ontstaan van ongeveer € 800.000. Oorzaken liggen in een niet realiseerbare bezuinigingsstelpost van € 300.000 als gevolg van negatieve indexatie van het Armoedebudget en meer gebruik van diverse openeinderegelingen. In het Coalitieakkoord 2018-2021 is met ingang van 2019 € 400.000 toegevoegd aan het Armoedebudget om dit op peil te brengen. Daarvan wordt € 100.000 besteed aan uitbreiding van de Gelrepas. Om het overig tekort op te lossen voegen we met ingang van 2019 structureel € 500.000 toe aan het armoedebudget. Ondertussen werken we aan de transformatie van het armoedebeleid.

Overige maatregelen

- Verkleinen taakstelling beschermingsbewind (MJPB 2018-2021)
  Vanaf 2021 was een structurele taakstelling van € 500.000 opgenomen op (bijzondere bijstand voor) beschermingsbewind. Aangezien de uitgaven voor beschermingsbewind gering beïnvloedbaar zijn, is kiezen voor een taakstelling in de toekomst lastig. Wel zien we in turap-1 een stabilisatie van het kostenniveau van beschermingsbewind op het niveau van 2018. Dit gegeven betrekken we bij onze toekomstige inzet. De begroting wordt zo aangepast dat met

ingang van 2021 jaarlijks een taakstelling van € 300.000 op beschermingsbewind resteert. Op basis van de huidige inzichten -de kosten voor beschermingsbewind stabiliseren op het kostenniveau van 2018- kunnen we deze taakstelling grotendeels binnen het budget voor beschermingsbewind opvangen. De Decentralisatie Uitkering (DU), wordt ingezet om de taakstelling op beschermingsbewind tot en met 2020 te dekken. Het restant van de DU van € 800.000 kan daarom in 2020 vrijvallen.

- Jongerenbegeleider JPF Arnhem
  In 2018 is naar aanleiding van een amendement van de raad voor jongeren het Jongerenperspectieffonds (JPF) ingericht, Vanaf maart 2019 is deze werkwijze structureel opgenomen binnen schulddienstverlening. Voor de uitvoeringskosten van dit fonds is geen apart budget beschikbaar gesteld. Een groot deel van de kosten wordt betaald vanuit de reguliere schulddienstverlening. Dit geldt echter niet voor de inzet van de aangestelde jongerenbegeleider. De kosten bedragen op jaarbasis € 80.000 en worden uit algemene middelen toegevoegd.
- Schulddienstverlening: besparing na aanbesteding
  Het budget voor schulddienstverlening staat apart begroot. Dit aanbod en de bijbehorende dienstverlening dragen direct bij aan en hangen nauw samen met armoedebestrijding. In de loop van 2019 wordt de uitvoering van de schulddienstverlening opnieuw aanbesteed. De verwachting is dat we de procesketen anders inrichten, waardoor het gehele proces efficiënter wordt en we een structurele besparing van € 100.000 kunnen realiseren. Dit bedrag brengen we vanaf 2020 in mindering op het budget voor schulddienstverlening.
- Minder trajecten Schulddienstverlening 2019
  Voor Schulddienstverlening zijn de afgelopen jaren minder trajecten uitgevoerd door de uitvoerende partners dan begroot. Met name door Rijnstad. Voor 2019 hebben we een nieuwe prognose opgesteld en we verwachten een onderbesteding van incidenteel € 225.000. In 2019 wordt hierdoor een éénmalige besparing van € 225.000 behaald op Schulddienstverlening. De uitkomsten van het rapport van de Rekenkamer naar Schulddienstverlening wordt gebruikt om verbeteringen door te voeren. Dit betreft bijvoorbeeld de toegankelijkheid en kwaliteit van de trajecten. Ook willen we inwoners, die op hun weg naar de arbeidsmarkt worden belemmerd door schulden, eerder en beter helpen.
- Schulden voorkomen (vroegsignalering)
  In 2019 hebben we structureel € 250.000 vrijgemaakt voor vroegsignalering van schulden en daarmee het voorkomen van (problematische) schulden. We verwachten door een efficiëntere werkwijze met ingang van 2021 € 200.000 nodig te hebben. Hierdoor besparen we € 50.000.

In de onderstaande tabel wordt het verwachte financiële effect van ontwikkelingen en bovenstaande maatregelen op de Arnhemse begroting weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Armoede en schulden					
Hogere uitgaven Armoede	-0,7	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Niet te realiseren taakstelling beschermingsbewind		0,8	-0,2	-0,2	-0,2
Schulddienstverlening: besparing na aanbesteding	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Schulden voorkomen (vroegsignalering)			0,1	0,1	0,1
JongenbegeleiderJongerenPerspectiefFonds (JPF) Arnhem	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Totaal Inzet	*-0,6*	*0,3*	*-0,7*	*-0,6*	*-0,6*
Totaal armoede en schulden	**-0,6**	**0,3**	**-0,7**	**-0,6**	**-0,6**

Transformatie onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang

Arnhemmers gezonder en fitter

De wijze waarop sport wordt beoefend verandert. De trend is dat veel jongeren, vanaf 12 jaar, geen lid meer willen zijn van een sportvereniging. Er is een hang naar meer vrijheid in het beoefenen van sport, in de mogelijkheid om verbinding te maken met cultuur en om lid te zijn van een grotere community in plaats van één vereniging. 'Urban Sports' voldoet aan deze behoefte en is één van de antwoorden om jongeren in beweging te houden. De komende jaren wordt, oplopend tot € 150.000 per jaar vanaf 2025, geïnvesteerd in Urban Sports en stellen we een visie daarvoor op. Dit is onderdeel van onze bredere inzet om gezondheid te bevorderen. Bedrijven willen we meer betrekken bij sport, waardoor werknemers meer gaan bewegen, bedrijven zich meer inzetten voor sportclubs en iedereen in Arnhem kan genieten van en meedoen aan sportevenementen. We investeren ook eenmalig in een Mountainbiketraject als onderdeel naar de trend van meer bewegen in de openbare ruimte. Naast sporten ligt de focus in gezondheidsbevordering de komende jaren op een rookvrije generatie, het voorkomen en verminderen van overgewicht, een kansrijke start en tegengaan van problematisch alcoholgebruik. Na twee jaar verzelfstandiging van het Sportbedrijf lijkt het erop dat mede door effectievere inzet vanuit het Sportbedrijf en het behalen van voldoende vermogen het subsidieniveau te ruim is. We romen daarom de subsidie af.

Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen

De komende jaren zetten we samen met onderwijsinstellingen en maatschappelijke partners, in op een passend onderwijsaanbod voor iedereen. Dit doen we door gezamenlijk uitvoering te geven aan een Maatschappelijke Educatieve Agenda Arnhem. Speerpunten zijn een leven lang leren, eigentijds en betekenisvol leren, kansengelijkheid, samen leren en samen leven en een dekkend ontwikkelingsaanbod. De aanpak ‘jongeren in een kwetsbare positie’ en aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zoals beschreven onder transformatie van werk en inkomen, zijn een belangrijk onderdeel hiervan.

Met behoud van de geschetste inzet kan het budget onderwijsachterstandenbeleid (OAB) structureel met € 150.000 bijgesteld worden, doordat extra jaarlijkse indexatie van Rijksmiddelen niet nodig is voor de huidige uitvoering van OAB. Het budget OAB kan daarbovenop incidenteel met € 150.000 worden verlaagd door het vertraagd invoeren van de uitbreiding van Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE).

Door het budget voor onderwijshuisvesting te verlagen, besparen we € 45.000 per jaar vanaf 2020.

Arnhemmers kunnen meedoen in hun stad

We investeren in preventie en algemene voorzieningen. Preventieve voorzieningen en laagdrempelige algemene voorzieningen in de wijk moeten leiden tot effectieve en voordelige ondersteuningsvormen. Hiermee willen we realiseren dat Arnhemmers mee kunnen doen in hun eigen stad en het moet ook leiden tot stabiliseren of verlagen van instroom naar specialistische zorg. Deze opgave vraagt op korte termijn een investering in menskracht en in het mogelijk opnieuw inrichten van systemen en levert op de langere termijn een besparing op. We voegen aan deze beweging in 2019 een incidentele besparing op voorzieningen in de wijk toe.

We herijken de ‘welzijnsopdracht’ met onze maatschappelijke partners door:

1. De verschillende behoeften van inwoners in de wijk leidend te laten zijn in hun handelen.
2. Meer focus aan te brengen in te bereiken doelen en te behalen resultaten.
3. Dit te vertalen naar goede opdrachten en heldere afspraken met subsidiepartners.
4. Daarvoor subsidieproces en sturingsinstrumenten opnieuw in te richten.

Een belangrijke randvoorwaarde om adequaat op voorzieningen in te kunnen zetten is betere informatie over de zorgvraag. Met dit inzicht kan ook beter ingezet worden op het voorkomen van zorg. Het ontsluiten van deze informatie is onderdeel van de transformatie-opgave in het zorgdomein.

Nieuwkomers

Arnhem heeft de afgelopen jaren veel vluchtelingen opgenomen. Voor hen werken we aan een goed toekomstperspectief. Nieuwkomers kunnen in Arnhem zo snel als mogelijk een zelfstandig leven opbouwen. Met het terugkrijgen van de regie op inburgering, gaan we werken met een brede intake en een persoonlijk plan. We investeren in een aanpak waarbij de toeleiding naar werk voorop staat, tegelijk de taal wordt geleerd, nieuwkomers zich persoonlijk kunnen ontwikkelen en een sociaal netwerk kunnen opbouwen. In 2019 onderzoeken we hoe het beste vormgegeven kan worden aan deze integrale aanpak. Dit doen we met extra aandacht voor jongvolwassenen (18-/+).
Vanwege de afname van de verhoogde asielinstroom compenseert het Rijk de gemeente niet meer extra voor werk, integratie, onderwijs en zorg van nieuwkomers. Integratie kost tijd en met een onvoldoende effectief inburgeringsstelsel is blijvend inzet nodig om te voorkomen dat statushouders over een aantal jaren de aansluiting hebben gemist in de Arnhemse samenleving. Met het risico van afhankelijkheid van een uitkering en druk op zorgkosten. We investeren € 375.000 euro per jaar, waarbij we inzetten op een verdubbeling van dit bedrag door cofinanciering.

Een passend vangnet

Niemand hoeft op straat te slapen in Arnhem. Dit blijft het uitgangspunt. Op dit moment wordt met de huidige ambitie en wettelijke taken het bedrag op maatschappelijke opvang (MO) en vrouwenopvang (VO) niet volledig benut. Het budget MO kan bijgesteld worden, omdat MO ieder jaar positief afsluit en een reeds in de begroting verwerkte en van het Rijk in 2020 ontvangen verhoging, waar geen extra taken tegenover staat verwerkt is. Het budget voor VO wordt ook niet volledig benut.
Vanuit de landelijke samenwerking met het Rijk denken we mee in een oplossing voor uitgeprocedeerde asielzoekers. We blijven ons inzetten op het bieden van adequate opvang met begeleiding in Arnhem en Arnhem neemt als pilot gemeente deel aan het “actieprogramma dakloze jongeren” om een doorbraak te realiseren in het tegen gaan van dak- en thuisloosheid onder jongeren (18-27 jaar) door het ontwikkelen van een effectievere en integrale werkwijze.

Regeling Burgerkracht

De regeling Burgerkracht stopt aan het einde van 2019. Naar verwachting blijft een klein bedrag in de bestemmingsreserve over en dat valt vrij. Aangezien de regeling goed past bij de beoogde manier van invloed geven aan inwoners, willen we bezien op welke wijze daaraan vanaf 2020 een vervolg gegeven kan worden.

In de onderstaande tabel wordt het verwachte financiële effect van ontwikkelingen en bovenstaande maatregelen op de Arnhemse begroting weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Welzijn, onderwijs, sport, maatschappelijke opvang					
Investering nieuwkomers		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Vrij besteedbaar budget onderwijsachterstandenbeleid		0,2	0,2	0,2	0,2
Verlagen budget onderwijshuisvesting		0,0	0,0	0,0	0,0
Vertraagde invoering VVE	0,2				
Totaal Ontwikkelingen	*0,2*	*-0,2*	*-0,2*	*-0,2*	*-0,2*
Korting subsidie Sportbedrijf		0,2	0,5	0,7	0,7
Urban sports velden		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Mountainbike traject		-0,1			
Afromen lokaal deel budget vrouwenopvang en maatschappelijke opvang		2,0	1,0	1,0	1,0
Inzet BR Burgerkracht	0,1				
Inhoudelijke vernieuwing zorg en welzijn	-0,1	-0,2	0,2	0,5	0,5
Voorzieningen in de wijk	0,3				
Totaal Inzet	*0,3*	*1,9*	*1,6*	*2,1*	*2,1*
Totaal welzijn, onderwijs, sport, maatschappelijke opvang	**0,4**	**1,7**	**1,4**	**1,9**	**1,9**

3.4 Financiën

In de onderstaande tabel wordt het totale financiële effect op de Arnhemse begroting van “Meedoen in een socialer Arnhem” weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Totaal Meedoen in een socialer Arnhem	**-8,8**	**-6,7**	**-5,2**	**-4,8**	**-3,0**

4 Wonen in een duurzamer Arnhem

Klimaat & energie, ruimte, wonen, grondbeleid, openbare ruimte

4.1 Specifieke ontwikkelingen

Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft het Ontwerp Klimaatakkoord (OKA) doorgerekend en concludeert in haar rapport dat de voorstellen in het OKA een afname van de uitstoot van broeikasgassen kunnen bewerkstelligen van 31 – 52 megaton CO2-equivalenten in 2030. Om 49% CO2-reductie te bereiken is 48,7 megaton extra reductie nodig ten opzichte van het huidige beleid. De mogelijke impact van het OKA valt weliswaar binnen de bandbreedte, maar wordt volgens het Planbureau waarschijnlijk niet gehaald. Op 13 maart 2019 kwam het kabinet met een eerste reactie op de doorrekening van het ontwerp-klimaatakkoord. Het bevatte een voornemen tot een aanvullend pakket aan maatregelen en een bevestiging van de uitgangspunten om de klimaatdoelstellingen te halen, te zorgen dat het voor huishoudens haalbaar en betaalbaar is en te zorgen voor een faire verdeling van de lasten tussen mensen en bedrijven. Het rijk verwacht van gemeenten dat de landelijke afspraken worden vertaald in een energiestrategie per regio. Niet alleen het tegengaan van klimaatverandering staat vol in de belangstelling, ook de gevolgen van de klimaatverandering worden de laatste jaren steeds sterker merkbaar. De noodzaak om steden aan te passen aan deze klimaatverandering neemt daarom toe.

De Omgevingswet wil een einde maken aan de stapeling van sectoraal beleid, regels en procedures vanuit de overheid. Het is een bundeling en vereenvoudiging in één wet van alle bestaande wetgeving op het gebied van ruimtelijke ordening, water, milieu, lucht, geluid, bodem, erfgoed, verkeer en natuur, maar ook regelgeving op het gebied van gezondheid, veiligheid en leefomgeving. Onder het nieuwe omgevingsrecht wordt gewerkt met andere kerninstrumenten zoals Omgevingsvisie en Omgevingsplan. Het betrekken van de omgeving bij initiatieven is voor de wetgever een belangrijk uitgangspunt. Een gemeente moet afwegen of er door de initiatiefnemer voldoende aan participatie gedaan is en moet aangeven hoe zij zelf participatie heeft georganiseerd bij het vaststellen van Omgevingsvisie en andere kerninstrumenten.

Sinds het einde van de economische crisis is het verschil tussen de vraag naar en het aanbod van woningen enorm toegenomen. Starters hebben steeds meer problemen om aan een betaalbare woning te komen, in de huursector ontbreekt een volwaardig middensegment, het aanbod van betaalbare woningen is schaars en het aanbod in het goedkope segment van sociale woningbouw is nog onvoldoende om adequaat antwoord te geven op de woningbehoefte die gerelateerd is aan zorg. Het kunnen huisvesten van iedereen, van alleenstaande tot gezin en van student tot oudere, is van vitaal belang voor de woningmarkt.

4.2 Perspectief

Om de klimaatverandering te beperken is het belangrijk dat we de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Dit betekent dat er ook in Arnhem een overgang moet plaatsvinden van fossiele energie naar duurzame energie. De urgentie van de klimaatverandering maakt dat het belangrijk is dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. We herijken de doelen van New energy made in Arnhem, gaan de wijken in voor de energietransitie en gaan met een regionale energietransitie aan de slag. Daarin nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en het op handen zijnde klimaatakkoord

mee. Daarbij is uitgangspunt dat iedere Arnhemmer mee moet kunnen komen met de energietransitie en de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk en duurzaam is. We doen het samen, eerlijk en duurzaam en de Arnhemmer speelt daarbij een belangrijke rol.

Wat betreft bewustwording en aanpak is Arnhem al lang bezig met klimaatadaptatie en waren we de eerste stad (in 2012) met ambities voor hittebeleid (stadsklimaat). Dit betekent dat Arnhem al inzicht heeft in gevolgen van klimaatverandering, extreem weer en daarmee de beoogde doelstellingen en inzet voor de stad. Het reliëf, in combinatie met de aanwezige zandgronden, maakt Arnhem-Noord gevoeliger voor wateroverlast en droogte dan andere steden. Dit geeft de opgave op het gebied van klimaatadaptatie in dit deel van Arnhem een extra dimensie. De wolkbreuk van 28 juli 2014 en de droge en hete zomer van 2018 zijn recente voorbeelden die laten zien dat er aanzienlijke schade kan ontstaan als gevolg van de klimaatverandering. De droogte van 2018 heeft bijvoorbeeld geleid tot grote sterfte onder heesters en bomen. In het voorjaar van 2019 is geïnventariseerd hoe groot de exacte schade is.

De Omgevingswet biedt kansen voor visie en beleid, maatwerk in regels, de inzet van digitale systemen en betere organisatie van werkprocessen. Dit maakt waarom de Omgevingswet bij uitstek een kans is op participatie van inwoners en betere dienstverlening in de leefomgeving van inwoners. Het nieuwe omgevingsrecht, de omgevingsvisie en het omgevingsplan zijn instrumenten om daarin te ondersteunen.

De openbare ruimte vormt de leefwereld van de Arnhemmer en is het visitekaartje van de stad. Schoon, heel en veilig vormen belangrijke randvoorwaarden voor de ontwikkeling van de stad en de leefbaarheid in de wijken en buurten. Investeren in en op peil houden van een goede openbare ruimte is dus van evident belang. Dat doen we in samenspraak met bewoners, organisaties en bedrijven.

Knelpunten op de woningmarkt vragen om nieuwe coalities tussen markt en overheid. Oplossingen komen niet vanzelf tot stand. Een passend antwoord vergt inzet, betrokkenheid en samenwerking van én tussen alle spelers op de woningmarkt. Arnhem kan als gemeentelijke overheid in de samenwerking tussen alle partijen een belangrijke rol spelen. Ons grondbeleid faciliteert ruimtelijk beleid. Door een actief ruimtelijk beleid te voeren, kunnen doelen op het terrein van bijvoorbeeld wonen, (collectief) particulier opdrachtgeverschap, energiezuinigheid en voldoende groen versneld gerealiseerd worden. Voor wonen bijvoorbeeld het ontwikkelen van 'wervende woonmilieus', het aanbieden van kavels voor zelfbouw en het realiseren van minimaal 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten. Daarmee kan ruimtelijk beleid worden ingezet om erop te sturen dat in de stad voldoende woningen worden gebouwd voor alle doelgroepen.

4.3 Inzet

Klimaat & energie

Op regionaal niveau is afgesproken om te komen tot een gezamenlijke strategie en invulling van het landelijke klimaatakkoord. De zogenaamde regionale energiestrategie (RES) wordt samen met provincie Gelderland en de gemeenten in de regio Arnhem - Nijmegen opgesteld en is het bod van de regio om invulling te geven aan het landelijke klimaatakkoord. Zoals in de raadsbrief van 20 november 2018 is genoemd zal het concept-bod door de gezamenlijke gemeenteraden uiterlijk een half jaar na het sluiten van het landelijke klimaatakkoord bekrachtigd moeten worden.

Met het huidige programma New energy made in Arnhem zijn de eerste stappen in de energietransitie gezet. In 2019 wordt het programma herijkt, de internationale en nationale klimaatafspraken worden meegenomen en de Arnhemse ambitie wordt uitgewerkt. Dit vormt een nieuwe ruggengraat van de Arnhemse aanpak 2020-2030 om te komen tot een energie-neutrale stad in 2050.

Een belangrijk onderdeel van de stedelijke opgave is het op termijn niet meer gebruiken van aardgas voor de verwarming van woningen en gebouwen. Dit is de zogenaamde warmtetransitie waar in Arnhem de komende jaren uitvoering aan wordt gegeven op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde "Arnhemse aanpak van de Wijkgerichte energietransitie". Kern van de Arnhemse aanpak is dat we als gemeente regie nemen in deze transitie. De vele initiatieven die Arnhem al rijk is, worden optimaal gefaciliteerd en in wijken die zich niet spontaan zelf organiseren neemt de gemeente het voortouw. Op die manier kan iedereen meedoen, benutten we de kracht van de Arnhemmers zelf en zetten we de innovatiekracht van Arnhemse bedrijven in.

We bereiden Arnhem voor op de consequenties van klimaatverandering. We stellen ons hierbij de volgende doelen:

- We voorkomen effecten van extreem weer voor bewoners, bedrijven en bezoekers: extreme regenval (stortbuien), langdurige hitte, droogte en hoog water.
- We voorkomen ongewenste gezondheidseffecten van langdurige hitte voor kwetsbare groepen in onze stad (denk aan ouderen, chronisch zieken).
- We voorkomen ongewenste effecten van extreem weer op infrastructuur (wegen, dijken), netwerken, groene leefomgeving (parken, bomen) en gebouwen.

De opgave voor een klimaatbestendige stad is nauw gerelateerd aan de energietransitie-opgave. Om die reden worden in bewustwording, communicatie en uitvoering op wijkniveau de beide opgaven zoveel mogelijk samengenomen. We zien ook dat op wijkniveau bewoners vaak beide ambities uitspreken. Daarmee zien we ook kansen om vanuit de vergroening en ontstening in contact te komen met dezelfde bewoners die we hard nodig hebben voor het realiseren van de energiedoelstellingen.

In 2014 is door de gezamenlijke overheden (Rijksoverheid, IPO, UvW en VNG) afgesproken dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Het jaar 2020 is aangewezen als ijkmoment, waarbij organisaties, met de nadruk op overheden, klimaatbestendig moeten handelen. We gaan aan de slag en werken daarbij samen om ook andere partijen bewust te maken van hun verantwoordelijkheden in het klimaatbestendig opereren en dat zij, net als de gemeente, in klimaat-adaptief handelen een voorbeeldrol vervullen. We zien kansen voor samenwerking met gemeenten om ons heen en combinatie met andere vraagstukken zoals armoede en leefbaarheid. Alle ervaring en kennis die we hebben, gebruiken we om in 2019 een visie op klimaatadaptie in Arnhem op te stellen.

In lopende projecten wordt nu al onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor klimaatadaptatie. Waar mogelijk worden extra water en groen toegevoegd voor verkoeling. Het watersysteem wordt zodanig aangepast dat regenwater langer vastgehouden wordt, zodat wateroverlast verminderd wordt en er meer water beschikbaar blijft voor droge perioden.

Implementatie Omgevingswet

We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke

plannen. Bij de implementatie van de Omgevingswet wordt gewerkt op verschillende sporen: visie/beleid, regels/normen, digitale systemen en organisatie van werkprocessen. Het motto van de Omgevingswet is: "ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit".

Arnhem kiest voor een invoeringsstrategie die aantoonbaar voordeel oplevert voor de organisatie en de inwoner. Denk hierbij aan:

- Het verbeteren van dienstverlening aan burgers en bedrijven.
- Het verbeteren en eenvoudig maken van werkprocessen.
- Het meer betrekken van de stad bij besluitvorming.
- Het versterken van het gedachtengoed van Van Wijken Weten, bijvoorbeeld door de mogelijkheid om in het Omgevingsplan beleid per gebied te differentiëren.
- Het realiseren van integrale beleidsdoelen die nu moeilijk door middel van ruimtelijke regelgeving te borgen zijn: duurzaamheid, gezondheid en levensloopbestendigheid.
- Het bieden van meer vrijheid aan initiatiefnemers, met instandhouding van rechtsbescherming en van Arnhemse ruimtelijke kwaliteiten.
- Het bieden van meer lokaal maatwerk voor integrale ruimtelijke opgaven door het benutten van de vergrote bestuurlijke afwegingsruimte die door de Omgevingswet aan de gemeente geboden wordt.

Wonen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. In woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte. Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod. Over de opgave voor sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd.

Een percentage van minimaal 30% sociale huur over de te realiseren projecten is richtinggevend voor ruimtelijke ontwikkeling in de komende jaren. Deze afspraak wordt in een addendum op de Arnhemse Woonvisie uitgewerkt. Dit addendum geeft richting aan de woningbouwprogrammering. Eventuele financiële consequenties van deze afspraak kunnen worden verwerkt in lopende grondexploitaties van de gemeente en de uitgangspunten voor nieuw op te starten gebiedsontwikkelingen.

Openbare ruimte

Een versterking van het aanwezige groen draagt bij aan de gezondheid van de bevolking, de klimaatdoelstellingen van de gemeente en het economisch vestigingsklimaat, maar heeft ook een eigen intrinsieke waarde die van groot belang is. Onder andere is het Groenfonds verruimd. Jaarlijks wordt de uitvoeringsagenda Groenvisie opgesteld, waarbij de besteding van het Groenfonds is opgenomen. Met de uitvoeringsagenda zetten we in op het behoud en versterken van het groen, meer biodiversiteit, natuurinclusief bouwen en het vergroenen van de stad. De uitvoeringsagenda is gerelateerd aan klimaatadaptatie en gezondheid. De uitvoering van de agenda doen we samen met de stad.

Omdat het noodzakelijk is dat het bomenbeleid sterker aansluit op het toegenomen belang van bomen in onze stad, is gestart met het opstellen van een nieuw bomenbeleid. Dat gebeurt in samenspraak

met bewoners en belangenorganisaties. Belangrijke onderdelen van de bomenvisie zijn de evaluatie van de afschaffing van de kapvergunning, hoe om te gaan met oude bomen en het vitaal houden van bomenlanen. In afwachting van de bomenvisie zijn bij nieuwe planvorming de interne richtlijnen voor het rooien en dunnen van bomen aangescherpt. Vanuit groenbeheer worden op dit moment uitsluitend nog bomen gekapt die gevaar opleveren. Als bij projecten groen verdwijnt, wordt dit, conform de gemeentelijke afspraken, gecompenseerd. In veel gevallen met een positieve groenbalans. Deze aanpak heeft vooralsnog geen grote financiële gevolgen. Mogelijk zal een gewijzigd bomenbeheer, waarin oude en zwakke bomen langer in stand worden gehouden, tot hogere onderhoudskosten leiden.

In onze stad leven dieren. Dierenwelzijn is belangrijk en we zien de aandacht daarvoor in de stad toeneemt. De Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn is in oktober 2016 vastgesteld in de raad. De agenda maakt duidelijk dat we als gemeentelijke overheid verantwoordelijk zijn en heeft als doel "het dierenwelzijn in Arnhem verder onder de aandacht te brengen en te verbeteren". In de agenda staan actiepunten om het dierenwelzijn in Arnhem te verbeteren. De acties worden samen met de stad uitgevoerd. De uitvoeringsagenda is een dynamische agenda. Jaarlijks wordt deze geëvalueerd en actualiteiten en vragen uit de stad worden erin verwerkt.

In 2020 moeten de contracten voor zowel de inzameling als de verwerking van restafval opnieuw worden aanbesteed. Deze aanbestedingen worden op dit moment voorbereid. Gezien de huidige marktsituatie is de verwachting dat de kosten voor afvalinzameling en afvalverwerking fors zullen stijgen. Dit wordt mede veroorzaakt door de door de Rijksoverheid opgelegde verbrandingsbelasting. De verwachting is dat het nieuwe contract voor de inzameling van restafval zal leiden tot een kostenstijging van ca 10%. Voor de verwerking van restafval wordt een nog forsere stijging tot mogelijk wel 80% verwacht. De helft hiervan is te wijten aan tariefstijging door marktwerking, de andere helft aan de verbrandingsbelasting. De voorziene kostenstijgingen voor inzameling en verwerking van afval zullen worden gedekt door de afvalstoffenheffing. Genoemde ontwikkeling geeft extra reden om inwoners te stimuleren afval goed te scheiden en de hoeveelheid restafval te verkleinen, zodat toekomstige kostenstijging zoveel mogelijk kan worden beperkt. DIFTAR is daarvoor een goed instrument.

In de MJPB 2019-2022 is aangegeven dat extra middelen voor wegenonderhoud nodig zijn om hoge meerkosten in de toekomst te voorkomen. Hier is in de MJPB 2019-2022 voor een belangrijk deel in voorzien. Gezien de grote noodzaak tot ombuigingen in de MJPB 2020-2023 kiezen we ervoor om nu geen vervolgstap te zetten. Dit betekent dat het wegenonderhoud is geprogrammeerd binnen het huidige financiële kader met daarbij het streven naar het zoveel mogelijk beperken van kapitaalvernietiging.

Arnhemse standaard toegankelijkheid

We passen de Arnhemse standaard voor toegankelijkheid toe. Dat doen we allereerst door bij nieuwe investeringen in vastgoed en openbare ruimte de standaard vooraf te verwerken in vrij te geven budgetten. Waar mogelijk voeren we binnen voorgenomen investeringen op enkele plekken al aanpassingen door, zoals bijvoorbeeld door het Arnhems Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten (APCG) is voorgesteld.

4.4 Financiën

In de begroting is een stelpost van € 330.000 opgenomen voor door ProRail uit te voeren onderhoud en het beheer van de Transferhal van Arnhem Centraal, omdat de kosten hiervan nog onvoldoende in beeld waren. Onderzoek heeft opgeleverd dat het jaarlijkse onderhoud € 180.000 vergt en er dus sprake is van een structurele onderbesteding. Derhalve kan een structureel bedrag van € 150.000 vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.

De uitvoeringskosten van de werkzaamheden ‘ontwikkelingsplan Malburgen’ blijken lager uit te vallen dan verwacht. Een deel van de nog te maken kosten m.b.t. de Nijmeegseweg en het De Monchyplein kan worden toegerekend aan de nog op te starten grondexploitatie Nijmeegseweg. Daarmee kan incidenteel in 2019 € 1 miljoen vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.

Voor het beheer van de strategische posities is een structureel bedrag opgenomen van € 145.000. De laatste jaren zijn de daadwerkelijke kosten lager. We zorgen ervoor dat de aan het tijdelijk beheer verbonden kosten volledig worden gecompenseerd door opbrengsten.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Klimaat & energie, ruimte, wonen, grondbeleid en openbare ruimte					
Onderbesteding op budget onderhoud en beheer OVT Arnhem Centraal	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Voordeel ontwikkelingsplan Malburgen	1,0				
Beheerkosten strategisch bezit kostendekkend maken (uit huuropbrengsten)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal Ontwikkelingen	***1,3***	***0,3***	***0,3***	***0,3***	***0,3***

De afgelopen tijd is gebleken dat er aanvullende investeringen nodig zijn om de implementatie van de Omgevingswet voor te bereiden in lijn met wettelijke vereisten en het vastgestelde ambitieniveau. We maken zoveel als mogelijk gebruik van bestaande formatie en middelen, maar zullen additioneel ook moeten investeren in ICT (digitaal stelsel omgevingswet) en in het realiseren van samenhang tussen beleid, regels en werkprocessen, in samenspraak met ketenpartners zoals provincie, waterschap en ODRA. We hebben hier bij de begroting 2019 al melding van gemaakt. Door nu te investeren in voldoende regiecapaciteit, expertise, procesondersteuning en ICT, voorkomen we dat we achteropraken en over enkele jaren voor grote extra uitgaven komen te staan.

Naast de reguliere inzet vanuit de organisatie vraagt de Omgevingswet om aanvullende investeringen van € 600.000 in 2019 en € 750.000 in 2020. Voor de periode van 4 jaren daarna nog eens € 875.000 (€ 285.000, € 250.000, € 210.000 en € 130.000). Deze bedragen zijn vergeleken met het VNG-model en gemeenten en lijken reëel.

Een deel van het budget wegenonderhoud wordt niet meer in de exploitatie opgenomen, maar wordt via een jaarlijks investeringskrediet beschikbaar gesteld. Door deze activeringssystematiek ook bij wegenonderhoud toe te passen, komt de gedragslijn meer overeen met de al langer gebruikelijke werkwijze bij andere groot-onderhoudswerkzaamheden, zoals openbare verlichting, riolering en vastgoed. Per saldo ontstaat hierdoor op korte termijn ruimte in de begroting, waardoor onderhoudsmiddelen vrij kunnen vallen in de algemene middelen.

Door jaarlijks minder rioolinspecties uit te voeren kan een besparing worden gerealiseerd. Dit leidt niet tot een lagere kwaliteit van het rioolstelsel, maar het verhoogt voor niet-geïnspecteerde delen wel de onvoorspelbaarheid met kans op calamiteiten en verlaagt de mogelijkheden tot interventie.

Wij hebben het knelpunt rondom inzameling en verwerking van plastic, blik en drinkpakken (PBD) nader bekeken en verlagen het knelpunt met € 95.000.

Voor de energietransitie hebben wij in het coalitieakkoord extra middelen uitgetrokken. Zonder dat de doelen worden aangepast verlagen wij het jaarlijkse budget met € 250.000 gedurende deze coalitieperiode.

Door een andere verdeling van de lumpsum financiering van het Gelders Archief verwachten wij een besparing van € 100.000 te kunnen realiseren.

Wij denken dat we door de marktontwikkelingen de komende jaren ieder jaar € 45.000 als winst kunnen nemen in het grondbedrijf van de gemeente Arnhem.

In de Bestemmingsreserve Zuidelijke binnenstad zit een bedrag van € 7,3 miljoen. Een deel van dit bedrag is nog niet bestemd en kan ten gunste van de algemene middelen vrijvallen.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Klimaat & energie, ruimte, wonen, grondbeleid en openbare ruimte					
Implementatie Omgevingswet	-0,6	-0,8	-0,3	-0,3	-0,2
Beheerkosten digitaal stelsel omgevingswet		-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Activeren 50% kosten groot onderhoud wegen	2,8	2,6	2,4	2,2	2,0
Bezuiniging op dagelijks onderhoud riolering		0,1	0,1	0,1	0,1
PBD-afval	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Energietransitie		0,3	0,3	0,3	0,3
Gelders Archief		0,1	0,1	0,1	0,1
Verwachte winstneming Grondbedrijf		0,1	0,1	0,1	0,1
Vrijval nog niet bestemde middelen BR Zuidelijke Binnenstad	3,2				
Totaal Inzet	***5,4***	***2,2***	***2,5***	***2,3***	***2,2***

In de onderstaande tabel wordt het totale financiële effect op de Arnhemse begroting van “Wonen in een duurzamer Arnhem” weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Totaal Wonen in een duurzamer Arnhem	**6,7**	**2,5**	**2,8**	**2,6**	**2,5**

5 Genieten van een nog mooier Arnhem

Vitale economie, bereikbaarheid, cultuur, veiligheid

5.1 Specifieke ontwikkelingen

De economie is de afgelopen jaren en gaat de komende jaren veranderen door robotisering, digitalisering, big data en schaarste grondstoffen. Bedrijven moeten innoveren en duurzaam produceren om concurrerend te blijven. Door internationalisering en veranderende businessmodellen raken economieën steeds meer met elkaar verweven. De economie van de toekomst stopt niet bij de grenzen, maar verlegt de grenzen. De Europese Commissie onderschrijft de noodzaak om zich op economisch gebied te ontwikkelen tot een innovatieve, duurzame en inclusieve economie. Dit leidt tot economische groei, meer werkgelegenheid en moet tweedeling in de samenleving voorkomen. De economie van de toekomst is een innovatieve, circulaire en samenwerkende georiënteerde economie die zorgt voor duurzame groei en werkgelegenheid. Deze uitdaging sluit aan bij de kwaliteiten en ambities van Arnhem. Met de innovatiekracht van onze zorg-, energie-, creatieve sector en onze maakindustrie hebben wij alles in huis om de proeftuin te worden voor de economie van de toekomst en een kweekvijver voor talent. Arnhem wil werken aan een economie waar ieder talent telt. We hebben daarvoor al een hoogwaardige onderwijsstructuur, van VMBO tot Wetenschappelijk onderwijs.

Dit betekent dat we willen werken aan bruisende binnensteden, een rijk aanbod aan voorzieningen, het culturele klimaat, wonen, ruimte voor creativiteit, goede bereikbaarheid en een voldoende grote banenontwikkeling. In het bestuursakkoord 2018-2022 is een gezamenlijke strategische visie en agenda, in samenspraak met onze partners in de Triple Helix, ontwikkeld. In de regio is voor de komende twee decennia een vijftal grote opgaven geformuleerd:

1. Versterking economische ontwikkeling en kwaliteit van het vestigingsklimaat
2. Versterking clusters en kennislocaties
3. Duurzaam faciliteren van ruimtelijke groei
4. Goed bereikbaar blijven
5. Versnelling energietransitie

Deze opgaven zijn richtinggevend voor de meerjarige ontwikkeling van Arnhem.

Landelijk zien we de mobiliteitsbehoefte nog steeds stijgen en het huidige systeem komt meer en meer onder druk te staan. Een efficiëntieslag is nodig en mogelijk met technologische ontwikkelingen en innovaties die zich aandienen binnen mobiliteit. Het landelijke mobiliteitsbeleid zet maximaal in op duurzame mobiliteit met als kernwoorden slim en schoon! Een opgave voor grote steden is om dat in regionaal belang te bewerkstelligen door samen op te trekken met regionale partners (provincie, Rijk, bedrijfsleven, kennisinstellingen) en te investeren in bewustwording en gedragsverandering.

Cultuur draagt bij aan een aantrekkelijk woon-, verblijfs- en vestigingsklimaat in de (binnen)stad en brede regio. Arnhem heeft een landelijke positie als cultuurstad. De stad maakt deel uit van de zogenaamde G9-cultuursteden en is nauw betrokken bij het proces vanuit het ministerie van OCW naar een nieuwe landelijke cultuurperiode 2021-2024. De minister c.q. het kabinet investeren in cultuur en de oproep aan de andere overheden is om dit ook te doen. Niet alleen vanwege de intrinsieke waarde van cultuur maar ook vanwege de maatschappelijke waarde en verbindingen met andere domeinen.

In Oost-Nederland wordt met 78 gemeenten, de politie en het openbaar ministerie een veiligheids-strategie opgesteld voor de periode 2019-2022, gebaseerd op de analyse van de veiligheidssituatie in Oost-Nederland. Belangrijk uitgangspunt is dat de lokale veiligheidsaanpak voorop staat. Daarom wordt de komende jaren intensiever samengewerkt bij onderwerpen die Arnhemmers belangrijk vinden voor hun wijk: de controle op personen die zich verward gedragen en georganiseerde criminaliteit die het alledaagse wijkleven ondermijnt met foute handel, oneerlijke concurrentie en afpersing, maar ook bij zaken zoals cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit.

5.2 Perspectief

We willen Arnhem op de kaart zetten als aantrekkelijke stad voor inwoners, studenten en bezoekers, waar bedrijven zich uitgenodigd voelen, kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren, passend bij de ambities van Arnhem. We zetten in onze koers in op verschillende soorten werkgelegenheid. Mooie werklocaties en clusters nodigen nieuwe bedrijven uit om zich in Arnhem te vestigen, met nieuwe werkgelegenheid tot gevolg. Arnhem als Energy Hotspot versterken zien wij als een belangrijke kans en uitdaging. Met de Bruisende Binnenstad, het vele groen in de stad, de verbinding met de Veluwe en de regio, de geschiedenis (Herdenkingstoerisme), het kunst- en culturele aanbod en de vele evenementen hebben we een aantrekkelijk toeristisch en recreatief aanbod. En dat zijn belangrijke vestigingsfactoren voor inwoners en bedrijven.

Omdat Arnhem als stad vanuit Europa en Nederland in aanzet goed bereikbaar is, is het essentieel dat er van en naar, maar ook binnen de stad optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Het is duidelijk dat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit. Een grote opgave om bereikbaarheid en betrouwbaarheid van het wegennetwerk te verbeteren is het gevolg. Het openbaar vervoersysteem en het fietsnetwerk spelen in toenemende mate een bepalende rol of Arnhem als stad voldoende intern en extern is ontsloten en verbonden met het hoofdwegennet. In samenspraak met de regio Arnhem-Nijmegen en provincie wordt daarom de aanleg van snelfietsroutes door de stad en naar omliggende plaatsen versneld.

Met de totale veiligheidsketen wordt hard gewerkt om de veiligheidscijfers naar het niveau te brengen dat past bij een stad van meer dan 100.000 inwoners. De samenwerking verbreedt zich van de veiligheidsketen naar maatschappelijke partners die bijvoorbeeld preventie realiseren, want een tekort aan veiligheid heeft ingrijpende gevolgen voor een keur aan maatschappelijke thema’s zoals opvoeding, school, opleiding, wonen, werken en samenleven. We investeren in aangifte doen, van cruciaal belang voor de informatiepositie van de veiligheidsketen, zoals wij ook investeren om radicalisering tegen te gaan.

5.3 Inzet

Wij zetten in op een toekomstbestendig vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen. Het MKB is de banenmotor van de Arnhemse economie. Vooral in stuwende sectoren zoals energie, innovatieve en creatieve industrie moet het MKB zorgen voor groei en werkgelegenheid. Deze sectoren hebben een indirect effect op de verzorgende sectoren zoals zorg en dienstverlening. Vakmanschap en ondernemerschap staan hierbij centraal. We willen werk maken van innovatie door bedrijven te ondersteunen in de omslag naar duurzaam produceren, crossovers tussen kennisinstellingen en ondernemers te bevorderen, gaten op de arbeidsmarkt te dichten en de rode

loper uit te leggen voor bedrijven. Om de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren en faciliteren focussen we op het ondernemerschap van het MKB en het verder uitrollen “Van Bedrijven Weten”. Dit doen we door:

- Betere dienstverlening aan ondernemers. Bij optimale dienstverlening staat de vraag van ondernemers en bedrijven centraal, wordt gekeken naar mogelijkheden om voor bedrijven drempels weg te nemen en wordt de verbinding gelegd tussen groei, continuïteit, innovaties op basis van circulair en duurzaamheid. We leggen de verbinding tussen de grote bedrijven en lokale MKB-bedrijven en startups: samen vormen ze één aantrekkelijke lokale economie. Ook in deze verbinding wordt de dienstverlening van de gemeente Arnhem meegenomen om waar mogelijk de bedrijven optimaal te ondersteunen.
- Voldoende aanbod en kwaliteit van werklocaties. Ideeën en plannen vanuit de stad of de gemeente worden verkend en ontplooid om werklocaties in Arnhem toekomstbestendig te maken. Er valt veel te verbeteren op het vlak van klimaatadaptatie, energietransitie en vergroening van bedrijventerreinen.
- Een betere bereikbaarheid van de stad. We geven vorm aan deze ambitie door een integraal mobiliteitsbeleid te voeren. Er wordt onder meer ingezet op: fiets, trein en HOV (hoogwaardig openbaar vervoer) als volwaardig alternatief voor de auto, nieuwe ov-concessie voor het busvervoer, lobby voor internationale treinverbindingen, verbeteren bereikbaarheid en parkeersituatie binnenstad Arnhem (auto en fiets), uitbreiden van digitale mogelijkheden bij parkeren, verlichten van parkeerproblematiek in de wijken, deelauto's, deelfietsen en andere vormen van slimme mobiliteit.

Arnhem een aantrekkelijke stad in en voor de regio

We willen onze stad terugzien in de top 10 van onder andere Hotspot Nederland, Sterkste stedenmerken en de Atlas voor gemeenten. De ambitie is om Arnhem en regio nationaal en internationaal sterker te profileren en nieuwe inwoners, bezoekers, studenten, organisaties en bedrijven te verleiden naar Arnhem te komen.

- Arnhem op de kaart zetten. De Stichting Citymarketing Arnhem gaat de identiteit van de stad beter voor het voetlicht brengen. De Stichting zet een merk neer dat de verschillende kernwaarden van de stad onder de vlag Made in Arnhem verder ontwikkelt en promoot en hierdoor het imago van de stad bij bezoeker, bewoner, bedrijf, student en investeerder positief beïnvloedt.
- De toeristische sector is een belangrijke sector voor de werkgelegenheid en voor bestedingen in de regio Arnhem. Het toeristisch aanbod wordt steeds belangrijker als drager van de Arnhemse identiteit en Arnhem is rijk aan iconen (sport, beleving, genieten, bewonderen, groen en ontspanning). Tegelijk is het aanbod ook van belang voor inwoners en als vestigingsvoorwaarde voor bedrijven.
- Goed binnenstadmanagement. Een goede organisatiegraad in de stad is een voorwaarde voor een bruisende binnenstad. Daarvoor is netwerkvorming en organiserend vermogen noodzakelijk en daardoor wordt samenwerking mogelijk. Die sterke organisatiegraad maakt dat initiatieven van stakeholders snel opgepakt en uitgevoerd kunnen worden in vitale coalities. Dat is een belangrijke voorwaarde om de beweging te kunnen maken van place to buy naar place to meet en de binnenstad te laten bruisen.
- De binnenstad moet ook afgemaakt worden. Korenkwartier, Gele Rijders Plein, Bestuurskwartier en Rijnkade zijn belangrijke projecten daarbinnen.

Wij bouwen aan een Human Capital Agenda

We zetten in op de versterking van de samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen, zodat we samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen kunnen anticiperen op wat de maatschappij 'straks' nodig heeft. Zodat we straks niet met een nog grotere mismatch zitten dan die er nu al is. Dit doen we door in te zetten op:

1. Het ontwikkelen van een Human Capital aanpak op kraptesectoren, zoals de energiesector.
2. Het ontwikkelen van een aantrekkelijk klimaat voor studenten in Arnhem en regio.
3. Het stimuleren van intensieve samenwerking tussen kennisinstellingen onderling en met bedrijven, stad en regio. Zij kunnen door intensievere samenwerking zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen en een betere match van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

We willen Arnhem beter op de kaart zetten als energiestad

Met Hotspot Energy werken we aan een sterk energiecluster in Arnhem en de regio. Door het realiseren van aantrekkelijke kennis-en werklocaties en het stimuleren van energie-gerelateerde innovaties die passen bij de (inter)nationale ambitie, zorgen we voor een goed vestigingsklimaat en nieuwe werkgelegenheid. Samenwerken in het nationale en regionale netwerk, communicatie, bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit, living lab en human capital zijn de thema's waarop we samenwerken met het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en platformorganisaties.

Meedraaien in de top van de Culturele eredivisie

Naast uitvoering van het vastgestelde cultuurbeleid en de huisvestingsafspraken met Museum Arnhem, Stadstheater, Oostpool en Introdans werken we op regionaal niveau, samen met Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken CNA en CCN. Een gezamenlijk cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen is opgesteld als opmaat naar 2021-2024. De proeftuin Jeugdtheater en Dans wordt door de 025 partners ondersteund en de overige proeftuinen worden door de netwerken en instellingen opgepakt. De proeftuin “duurzame mode” is ingediend voor medefinanciering door het Rijk.

Betere veiligheidscijfers

De prioriteiten in de veiligheidsstrategie Oost-Nederland komen in belangrijke mate overeen met onze eigen prioriteiten, die onlangs in de gemeenteraad via de Kadernota Veiligheid (2019-2022) zijn vastgesteld. Een breed gedragen kadernota, waar de verschillende veiligheidsopgaven geformuleerd staan, zoals veilige wijken naar normaal Nederlands niveau omhoogtrekken, door ondermijning (georganiseerde criminaliteit) op alle fronten naar beneden te trekken en ook door teweeg te brengen dat huiselijk geweld *not done* is, evenmin als burenterreur. Hiervoor zijn de beste mensen uit Oost-Nederland nodig, ervaren generalisten en beproefde experts die van elkaar begrijpen wat hun bijdrage is in teams die op het juiste moment op de juiste plaats zijn.

5.4 Financiën

In coalitieakkoord en MJPB wordt vanaf 2022 € 1,6 miljoen geraamd voor kapitaallasten van cultuurinvesteringen. In elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. Dit veronderstelt dat de oplevering in 2021 plaatsvindt, want kapitaallasten drukken op de begroting vanaf het jaar na oplevering. Oplevering in 2021 is echter onwaarschijnlijk. De geraamde € 1,6 miljoen kan daarom vrijvallen in de jaarschijf 2022.

In coalitieakkoord en MJPB wordt vanaf 2019 € 0,6 miljoen geraamd voor kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem. Inmiddels (19 december 2018) heeft de raad besloten het investeringskrediet hiervoor met € 7,5 miljoen te verhogen. Verwacht wordt dat de verbouwing van het Museum in 2021 zal worden afgerond. De kapitaallasten komen dan vanaf 2022 ten laste van de begroting. De in 2019, 2020 en 2021 geraamde kapitaallasten kunnen vrijvallen.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Vitale economie, bereikbaarheid, cultuur en veiligheid					
Vrijvallen jaarschijf 2022 kapitaallasten cultuurinvesteringen				1,6	
Vrijvallen van drie jaarschijven kapitaallasten Museum Arnhem	0,6	0,6	0,6		
Totaal Inzet	***0,6***	***0,6***	***0,6***	***1,6***	***0,0***

In de onderstaande tabel wordt het totale financiële effect op de Arnhemse begroting van “Genieten van een nog mooier Arnhem” weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Totaal Genieten van een nog mooier Arnhem	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**1,6**	**0,0**

6 Open en verantwoord besturen

6.1 Specifieke ontwikkelingen

Regiemodel

De gemeente Arnhem is de afgelopen periode gekanteld van een dienstenmodel naar een regiemodel. Uitvoering geven aan een regiemodel vraagt om een andere manier van samenwerking, zowel intern als extern. De inzet is om dit regiemodel verder te professionaliseren en verder te ontwikkelen. Dit met als doel om vanuit heldere opdrachten in een netwerk van partners effectief tot (beleids-) uitvoering te komen.

Begroting

Een meerjarig sluitende begroting vormt het kader voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie en is faciliterend aan de inhoudelijke lijnen van de gemeente.
De afgelopen periode zijn met de auditcommissie en in de organisatie de eerste stappen gezet in het doorontwikkelen van de Planning & Control-cyclus. In de MJPB 2019-2022 is aangegeven dat zowel bestuurlijk als ambtelijk de ambitie leeft om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. De leesbaarheid en de toegankelijkheid kunnen nog verder worden vergroot. Dat blijkt ook uit het onderzoek van de rekenkamer naar de navolgbaarheid van het coalitieakkoord.
Daarnaast heeft de raad de wens uitgesproken (in de motie 17M75 d.d. 6 november 2017) om de begroting SMART vorm te geven. Afgesproken is om in de volgende begrotingen:

- de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren;
- de koppeling met middelen te verbeteren. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer.

Het voorstel voor de doorontwikkeling wordt voor de zomer aan de raad ter besluitvorming aangeboden.

Gemeentefonds

In de MJPB 2019-2022 is de raming van het gemeentefonds opgenomen, zoals volgt uit de meicirculaire 2018. De bijdrage vanuit het gemeentefonds is op basis van de septembercirculaire en decembercirculaire 2018 in deze Perspectiefnota geactualiseerd. Daarnaast is vanaf het jaar 2020 gerekend met een verhoging van de algemene uitkering op grond van loon- en prijsontwikkelingen (inflatie). Dit gebeurt, omdat er vanaf 2020 ook aan de lastenkant rekening wordt gehouden met prijsontwikkelingen. Voor indexatie is teruggegrepen op de informatie uit de septembercirculaire 2018, omdat bij het vervaardigen van deze Perspectiefnota nog geen rekening kon worden gehouden met de meicirculaire 2019. In de decembercirculaire 2018 is een aantal mutaties opgenomen bij integratie- en decentralisatie-uitkeringen en taakmutaties. In het financiële beeld is rekening gehouden met het overhevelen van de te ontvangen middelen vanuit het gemeentefonds naar de betreffende beleidsvelden.

Overige jaarlijkse bijstellingen

In het coalitieakkoord is ten behoeve van het robuuster maken van de exploitatiebegroting afgesproken om de komende vier jaar bij de Perspectiefnota een budget te reserveren voor prijs- en volumeontwikkelingen. Er wordt, conform de financiële verordening, rekening gehouden met extra lasten als gevolg van prijs- en volumestijgingen om het voorzieningenniveau in Arnhem in stand te kunnen houden. De hoogte van de reservering wordt bepaald door de consumentenprijsindex en de verwachte bevolkingsgroei toe te passen op het totaal van de begrote baten, verminderd met interne

opbrengsten, kapitaallasten en die budgetten die op andere wijze voor prijs- en volumestijgingen gecompenseerd worden, waaronder in elk geval het BUIG-budget. Vóór de MJPB 2020-2023 wordt de systematiek van toedeling van de geraamde middelen voor volume en prijs aan specifieke onderdelen in de begroting nader uitgewerkt en wordt bekeken welke indicatoren maken dat een budget volume- en/of prijsgevoelig is.

In het coalitieakkoord is afgesproken de inkomsten uit OZB niet te laten stijgen, ook niet met een indexatie. Wel zal de autonome groei van het aantal woningen leiden tot een meeropbrengst.

De meerjareninvesteringsplanning 2019-2023 (MIP) met daarin alle voorgenomen investeringen is op basis van de realisatie 2018 geactualiseerd. De niet gerealiseerde investeringen in 2018 zijn in dit beeld voor het overgrote deel doorgeschoven naar 2019 of verder. Binnen deze actualisatie vallen de onderuitputting op de kapitaallasten voor renovatie en uitbreiding van Museum Arnhem als gevolg van de vertraging voor twee jaar vrij ten gunste van de algemene middelen.
De huidige begrote dotatie aan de bestemmingsreserve kapitaallasten in het kader van de spelregel 'afschrijven in 20 jaar' is gebaseerd op het MIP uit de MJPB 2019-2022 en deze is nu geactualiseerd op basis van het geactualiseerde MIP.
Het verwachte dividend van de BNG valt vrij in de algemene middelen en is verwerkt in het meerjarenbeeld.

ICT en De Connectie

Er is in toenemende mate zorg ontstaan over de kwaliteit en stabiliteit van de ICT die sinds 1 juli 2017 bij De Connectie is ondergebracht. Om de primaire processen naar de toekomst goed en veilig uit te kunnen blijven voeren is het van belang dat minimaal de basis van de ICT-omgeving op orde is en blijft. Om objectief te kunnen bepalen of de basis van de ICT-omgeving op orde is, zijn de afgelopen periode twee onderzoeken uitgevoerd. Het antwoord op deze vraag is vanuit beide onderzoeken eensluidend: de basis is niet op orde en behoudens de dagelijkse ongemakken nemen de risico's op significante problemen alleen maar toe. Dit zijn risico's op onder meer uitval, het oplopen van achterstanden in beheer en onderhoud en een afnemende informatieveiligheid. Het is van groot belang om aanvullende investeringen te doen en hiervoor ook middelen vrij te maken en tevens een incidenteel knelpunt bij De Connectie in 2019 op te lossen. In deze Perspectiefnota is een structurele jaarlijkse investering van € 1,5 miljoen vrijgemaakt. Daarnaast wordt voor het aanstellen van een CISO (Chief Information Security Officer) en het uitvoeren van audits en onderzoeken in het kader van informatieveiligheid een bedrag van € 0,2 miljoen vrijgemaakt. Door deze inzet krijgen we onze basis weer op orde en dragen we bij aan een solide basis voor de toekomst.

Op andere diensten van De Connectie kan een bedrag van € 445.000 bespaard worden. Op basis van een benchmark is inzichtelijk gemaakt welke diensten dat zijn.

Informatie

Veiligheid en privacy staan hoog op de agenda van de gemeente, zodat conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid wordt gewerkt. Maatregelen op het gebied van organisatie, gedrag en techniek gaan hand in hand. De gemeente voert 'ethical hacks' uit om zichzelf op de proef te stellen. We verkennen de mogelijkheden om burgers meer regie over hun persoonlijke gegevens te geven, bijvoorbeeld door alleen die gegevens te verstrekken, die echt nodig zijn.

Juridisch

Het specifieke terrein van de burgemeestersbevoegdheden, Openbare Orde en Veiligheid, is juridisch in ontwikkeling en zal - gezien maatschappelijke ontwikkelingen zoals ondermijning - hoge prioriteit en aandacht vragen. De voortgaande transformatie in het Sociaal Domein vergt nieuwe ideeën en instrumenten die op een juridisch houdbare wijze worden ingevoerd.

Personeel en organisatie

De arbeidsmarkt wordt steeds krapper en dat heeft een verschuiving van arbeidsvoorwaarden tot gevolg naar meer flexibiliteit en meer gericht op persoonlijke ontwikkeling. De gemeente Arnhem zal zich tot deze ontwikkeling moeten verhouden.

6.2 Perspectief

Burgerparticipatie

De ambitie is om meer en tijdiger met burgers in gesprek te zijn over de plannen die zij hebben en gemeentelijke plannen. We blijven inzetten op wijksturing conform Van Wijken Weten, gaan meer investeren in onze dienstverlening naar bedrijven door Van Bedrijven Weten en blijven op zoek naar mogelijkheden om inwoners onze besluitvorming te laten beïnvloeden. Door meer aan te sluiten op de ontwikkelingen voor digitale instrumenten, zoals e-participatie, kunnen inwoners en bedrijven op een gemakkelijke manier hun mening geven en kan de gemeente bij het maken van plannen makkelijker rekening houden met de opvattingen van een zo groot mogelijk aantal inwoners en bedrijven.

Informatie

Op het gebied van informatie leiden ontwikkelingen tot nieuwe toepassingen. Data en informatie worden voor de gemeente en de stad robuust, toegankelijk en toepasbaar gemaakt. We willen beter kunnen sturen, automatiseren en op informatie gestoeld beleid maken. Dit betekent dat er gewerkt wordt aan een degelijke architectuur. Data gedreven sturing, Internet of Things en datawarehousing worden verder verkend en waar zinvol wordt er mee geëxperimenteerd, zoals bij het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Het zaakgericht werken, en daarmee dienstverlening aan inwoners, is volop in ontwikkeling. De Common Ground beweging van VNG, die kan zorgen voor een gemeenschappelijke architectuur van gemeenten in Nederland, wordt als mogelijkheid verkend.

Gemeentelijke huisvesting

Begin 2019 is het startschot gegeven om aan de hand van de in het college bepaalde uitgangspunten een modulair programma van eisen (PvE) op te stellen voor de verbouwing van het stadhuis. Het is de bedoeling om medio 2023 het stadhuis te hebben verbouwd en ingericht. De meeste ambtenaren kunnen dan een nieuwe werkplek in het stadhuis vinden. Volgens de berekeningen zijn de huidige huisvestingsbudgetten voldoende om de kapitaallasten van de investeringen op te vangen.

Personeel & organisatie

De gemeente Arnhem wil graag een inclusieve, aantrekkelijke werkgever zijn en daarom zullen we de komende jaren ook doorgaan met ons beleid om hier stappen in te zetten. De komende jaren gaan steeds meer medewerkers met pensioen en daarmee wordt het des te belangrijker om te blijven investeren in traineeprogramma's en doorstroom bevorderend beleid. De gemeente moet zich nadrukkelijk positioneren als werkgever waar je kunt werken aan interessante, maatschappelijke vraagstukken. Dit vraagt om strategische personeelsplanning, duurzame inzetbaarheid van medewerkers en stevige arbeidsmarkcommunicatie.

Duurzame gemeentelijke organisatie

Als wij aan Arnhemmers vragen een steentje bij te dragen aan de klimaatdoelen dan is het belangrijk om als gemeente het goede voorbeeld te geven. We gaan daarom aan de slag met het opstellen van een Klimaatplan voor de gemeentelijke organisatie. Daarvoor stellen we onze CO2-footprint vast met daaraan gekoppeld CO2-reductiedoelen. We hebben als gemeente Arnhem de ambitie om ons als organisatie medio 2019 te laten certificeren voor niveau 3 van de CO2-prestatieladder.

Overhead

Het kostenniveau van de overhead in Arnhem komt ongeveer 7% lager uit dan het niveau bij andere gemeenten. In geld uitgedrukt gaat het om ongeveer € 2,6 miljoen. Opvallend en relevant is dat ongeveer € 2,5 miljoen minder aan ICT wordt uitgegeven dan bij andere gemeenten.

6.3 Inzet

Ruimte binnen programma Financiën en Bedrijfsvoering

Binnen de begroting van Financiën en Bedrijfsvoering is ruimte om bij te dragen aan het oplossen van knelpunten in de begroting en het plegen van intensiveringen. Deze herijking levert per saldo een positief beeld op. De posten die het meest in het oog springen zijn:

1. Treasury: In de begroting is een meerjarige stelpost opgenomen voor het kunnen opvangen van bovenmatige stijgingen van de rente (rentebuffer). In de begroting van treasury (rentelasten) wordt reeds rekening gehouden met een stijging van de rente in de loop van de komende jaren tot circa 3,5-4%. Dit lijkt op basis van de huidige inzichten meer dan voldoende om onvoorziene stijgingen in de rente op te kunnen vangen. De meerjarige stelpost kan vrijvallen. In de laatste jaarschijf van elke MJPB is het wel belangrijk om € 1 miljoen beschikbaar houden voor het kunnen opvangen van de effecten van majeure rentestijgingen. Jaarlijks zal beoordeeld worden of de een na laatste jaarschijf van de nieuwe begroting incidenteel vrij kan vallen.

2. Gereserveerde volumeontwikkeling vanaf 2019: De indexatie van de volumeontwikkeling is gebaseerd op de groei van het aantal inwoners. Het bedrag dat vrijvalt, is het totaal beschikbare bedrag minus een aantal specifieke claims. De objectieve verdeelsystematiek moet nog worden uitgewerkt en is nog niet (volledig) toegepast. Voor de reservering vanuit de MJPB 2019-2022 is (gelet op de kostenstijgingen in het sociaal domein) nog terughoudend omgegaan met het toekennen van claims. Vanaf 2020 wordt een nieuwe indexatie meegenomen (zie onder 'Overige jaarlijkse bijstellingen').

Naast deze grote posten realiseren we op het budget voor instroom jongeren en opleidingen een ombuiging, zonder dat dit verregaande gevolgen heeft en zetten we eenmalige ruimte in, doordat we in 2019 minder budget voor vennootschapsbelasting nodig hebben. Tot slot zijn er mogelijkheden om de grondslag van een aantal leges voor evenementen te verbreden, waardoor een hogere kostendekkendheid mogelijk wordt gemaakt.

Verminderen schuldenlast

Een belangrijk onderwerp is het verminderen van de schuldenlast van de gemeente. Een manier om dat te doen is om te sparen om langlopende schulden niet langer dan 20 jaar op de gemeentelijke begroting te laten drukken. De nieuwe systematiek is vanaf de MJPB 2019-2022 ingevoerd en leidt ertoe dat het eigen vermogen de komende jaren toe zal nemen.

Er is ruimte binnen deze 'solvabiliteitsreeks' om in tijden van krapte een bijdrage te leveren aan knelpunten in de begroting. Voorgesteld wordt om de omvang van de jaarlijkse toevoegingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten met € 2,7 miljoen te verlagen én in samenhang daarmee de reserve kapitaallasten voortaan als onderdeel van het beschikbare weerstandsvermogen te rekenen. De bestemmingsreserve kapitaallasten heeft immers kenmerken van een algemene reserve. Dit betekent dat de solvabiliteit nog steeds jaarlijks wordt versterkt, maar in een gematigder tempo. Daarnaast betekent dit dat de buffers voor het weerstandsvermogen groter worden. In paragraaf 7.2 wordt hierop nader ingegaan.

6.4 Financiën

Ontwikkelingen

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Algemene uitkering uit het gemeentefonds en overige ontwikkelingen					
Raming gemeentefonds obv september- en decembercirculaire 2018	1,8	9,8	8,3	8,6	10,6
Overhevelingen DU's en taakmutaties naar beleidsvelden	-3,4	-3,3	-2,3	-2,3	-2,3
Indexatie tav prijsontwikkelingen 2,3%		-11,4	-11,4	-11,4	-11,4
Indexatie tav volume ontwikkelingen obv 0,9% groei inwoners		-4,4	-4,4	-4,4	-4,4
Meeropbrengst OZB agv autonome volumegroei woningen		0,1	0,1	0,1	0,1
Actualisatie MIP	2,5	1,5	0,9	0,0	-1,2
Herrijking dotatie spelregel aflossen in 20 jaar (obv MIP in MJPB 2020-2023)	0,5	0,2	-0,6	-0,2	1,2
Dividend BNG	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Dekken incidenteel knelpunt 2019 De Connectie en ICT	-1,1				
Hogere lasten ICT en besparingen De Connectie	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Formatiedekking CISO + middelen (afdeling ICT)	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Totaal Ontwikkelingen	***-0,5***	***-8,3***	***-10,3***	***-10,5***	***-8,3***

Inzet

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Inzet financiën en bedrijfsvoering					
Ruimte binnen programma R9 Financiën en Bedrijfsvoering	0,3	3,7	3,7	4,3	3,3
Vrijval reservering volumeontwikkeling uit MJPB 2019-2021	2,5	2,0	2,0	2,0	2,0
Aframen indirecte personele budgetten	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3
Verlagen budget voor te betalen VpB	0,3				
Verhoging leges evenementen, APV		0,1	0,1	0,1	0,1
Ruimte solvabiliteitsreeks	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Totaal Inzet	***5,8***	***8,6***	***8,8***	***9,4***	***8,4***

In de onderstaande tabel wordt het totale financiële effect op de Arnhemse begroting van “Open en verantwoord besturen” weergegeven.

Financieel beeld 2019-2023	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Totaal Open en verantwoord besturen	**5,4**	**0,3**	**-1,5**	**-1,1**	**0,2**

7 Financiële samenvatting

7.1 Totaal generaal

In onderstaand beeld is het totale meerjarige financiële perspectief geschetst, zoals volgt uit de voorgaande hoofdstukken. Er ontstaat een meerjarenbeeld dat in de laatste jaarschijf nagenoeg sluit. Voor het beeld in de MJPB 2020-2023 zal hiervoor een oplossing gevonden moeten worden, rekening houdend met nieuwe actualiteiten uit bijvoorbeeld de meicirculaire 2019.
Het cumulatieve tekort in de jaren 2019 tot en met 2023 ad € 4,4 miljoen kan met de algemene reserve verrekend worden. Het gevolg daarvan voor het weerstandsvermogen en de weerstandsfactor wordt in paragraaf 7.2 toegelicht.

Financieel beeld 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
*Bedragen * € 1 mln, afgerond op € 0,1 mln*					
Meedoen in een socialer Arnhem					
Totaal WMO en Jeugdzorg	-10,0	-6,7	-5,1	-5,3	-5,4
Totaal Werk en Inkomen	1,4	-1,9	-0,8	-0,8	1,1
Totaal Armoede en schulden	-0,6	0,3	-0,7	-0,6	-0,6
Totaal Welzijn, onderwijs, sport, maatschappelijke opvang	0,4	1,7	1,4	1,9	1,9
TOTAAL Meedoen in een socialer Arnhem	**-8,8**	**-6,7**	**-5,2**	**-4,8**	**-3,0**
Wonen in een duurzamer Arnhem					
TOTAAL Wonen in een duurzamer Arnhem	**6,7**	**2,5**	**2,8**	**2,6**	**2,5**
Genieten van een nog mooier Arnhem					
TOTAAL Genieten van een nog mooier Arnhem	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**1,6**	**0,0**
Open en verantwoord besturen					
TOTAAL Open en verantwoord besturen	**5,4**	**0,3**	**-1,5**	**-1,1**	**0,2**
TOTAAL FINANCIEEL PERSPECTIEF 2020-2023	**3,9**	**-3,3**	**-3,2**	**-1,6**	**-0,3**

7.2 Risico's en weerstandsvermogen, solvabiliteit en schuldquote

Risico's en weerstandsvermogen

Belangrijke ijkpunten voor ons financieel beleid zijn niet alleen de uitkomsten van het financieel meerjarenbeeld, maar ook de mate van robuustheid van de begroting uitgedrukt in weerstands-vermogen, solvabiliteit en schuldquote. In de MJPB 2019-2022 en het jaarverslag 2018 worden de kengetallen hiervoor in onderlinge samenhang gepresenteerd. Een belangrijk financieel ijkpunt vormt de mate waarin de gemeente in staat is mogelijke tegenvallers met een negatief financieel effect (risico's) op te vangen. Daarnaast wordt bepaald wat de totale omvang is van de beschikbare weerstandscapaciteit waarmee risico's kunnen worden opgevangen. De beschikbare weerstandscapaciteit is onderdeel van de reserves die medebepalend zijn voor de solvabiliteit van de gemeente. Schematisch ziet de afweging tussen risico's (risicoprofiel) en weerstandscapaciteit (buffer om risico's op te vangen) er als volgt uit:

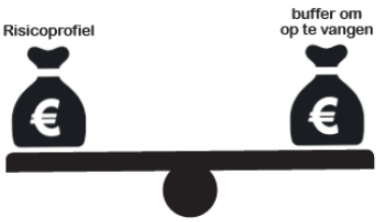

De spelregels voor de wijze waarop de gemeente Arnhem omgaat met risico's en weerstands-vermogen zijn vastgelegd in de Verordening Financieel Beleid en Beheer gemeente Arnhem:

'Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid.'

Daarnaast is besloten ook te werken aan de vermindering van de gemeentelijke schuldenlast en verbetering van de gemeentelijke solvabiliteit. In de MJPB 2019-2022 is de afspraak verwerkt om de financiële vertaling van de lasten van afschrijvingen op gemeentelijke investeringen te beperken tot 20 jaar. Hiervoor worden ingaande 2019 jaarlijks bedragen toegevoegd aan de bestemmingsreserve kapitaallasten.

In deze Perspectiefnota zijn de afspraken over risico's en weerstandscapaciteit en de afspraken over solvabiliteit (20 jaar afschrijven) in onderlinge samenhang bezien.
Voorgesteld wordt om de bestemmingsreserve kapitaallasten die jaarlijks toeneemt, mee te tellen bij de berekening van de beschikbare weerstandscapiciteit. Dit heeft een positief effect op de omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit, terwijl het positieve effect van deze bestemmingsreserve als onderdeel van de gemeentelijke solvabiliteit hetzelfde blijft. De structurele toevoeging van middelen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten betekent namelijk dat er een factor in het stelsel van financiële afspraken is ingebouwd die ervoor zorgt dat het weerstandsvermogen in elk geval hierdoor jaarlijks toeneemt.

Het effect van de maatregelen, aanpassing van het risicoprofiel en verhoging van de beschikbare weerstandscapaciteit (op basis van het meerjarenbeeld) is als volgt:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2018	Turap-1 2019	Turap-2 2019	2020	2021	2022	2023
	90%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
							Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit							
Gemeentebrede risico's	28.833	28.833	28.833	28.833	28.833	28.833	28.833
Risico's grondexploitatie	4.280	4.280	4.280	4.280	4.280	4.280	4.280
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	600	600	600	600	600	600	600
Totaal	**33.713**	**33.713**	**33.713**	**33.713**	**33.713**	**33.713**	**33.713**
Beschikbare weerstandscapaciteit							
Totaal AR + BR kapitaallasten	**48.606**	**31.742**	**40.290**	**40.375**	**44.397**	**49.816**	**56.129**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**14.893**	**-1.971**	**6.577**	**6.662**	**10.684**	**16.103**	**22.416**
Verschil (> factor 1,4)	**1.408**	**-15.456**	**-6.908**	**-6.823**	**-2.801**	**2.618**	**8.931**
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**	**1,2**	**1,2**	**1,3**	**1,5**	**1,7**

Daarmee bevindt de weerstandsfactor zich vanaf 2019 boven de 1,0 is en lijkt vanaf 2022 boven de 1,4 te komen. De doorkijk in Turap-1 2019 was op basis van basis van de verwachte knelpunten, zonder de in deze Perspectiefnota voorgestelde bijsturingsmaatregelen.

Het gemeentelijke risicoprofiel wordt twee keer per jaar bepaald: bij de voorbereiding van het jaarverslag en bij de voorbereiding van de MJPB. Het risicoprofiel, zoals is opgenomen in de tabel in paragraaf 7.2 sluit aan bij de inventarisatie bij het jaarverslag.

Een belangrijke kanttekening bij het meerjarige risicoprofiel is dat deze in werkelijkheid niet meerjarig 'bevroren' is, maar steeds beïnvloed wordt door een zo actueel mogelijke inschatting van het

gemeentelijk risicoprofiel. Actualisatie van het risicoprofiel bij de MJPB 2020-2023 zal er mogelijk toe leiden dat het risicoprofiel omhoog gaat als gevolg van de toegenomen risico's op het sociaal domein en de bijsturingsmaatregelen sociaal domein die vanaf 2020 in de begroting worden opgenomen.

In het verleden is ook gebleken dat de gemeente ook geconfronteerd kan worden met gebeurtenissen die niet met een voorafgaande risico-inschatting meegenomen kunnen worden bij de bepaling van het gemeentelijke risicoprofiel. Een voorbeeld daarvan vormen de verliezen in het grondbedrijf die moesten worden genomen tijdens de recente economische crisis. De verliezen waren vele malen hoger dan voorafgaand was ingeschat. De zogenaamde 'zwarte zwanen'.
De ervaring leert dat het niet mogelijk is om de effecten van dit soort gebeurtenissen goed in te schatten. Wel helpt het om een buffer aan te houden waarmee de mogelijke gevolgen kunnen worden opgevangen. De structurele dotatie aan de bestemmingsreserve kapitaallasten zorgt voor een buffer voor dit soort gebeurtenissen (naast het meerekenen bij de beschikbare weerstandscapaciteit).

Solvabiliteit en schuldquote

De solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) is al een aantal jaren aan de lage kant. Dit was voor de provincie bij de vorige MJPB 2019-2022 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. Ten opzichte van de begroting 2018 verbetert de solvabiliteit op basis van de realisatie over 2018 overigens wel. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) komt op basis van de realisatie 2018 lager uit dan in de begroting is verwacht. Dit geeft een gunstiger beeld. Deels komt dit door lagere schulden, maar ook deels doordat de gerealiseerde baten hoger uitvallen dan begroot (het zogenaamde 'noemer'-effect).

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0900-1809
Fax: 026-3774830
E-mail: gemeente@arnhem.nl

Perspectiefnota 2020-2023

Arnhem GEMEENTE

Perspectiefnota - Masterbestand

Vragen en antwoorden

Inhoud

1. CDA 2
2. D66 11
3. GroenLinks 32
4. PVV 43
5. SP 45
6. VVD 64
7. PvdA 82

1. CDA

Vragen CDA	Antwoorden
Pagina 3: hoogste percentage verwijzingen 'jeugdhulp zonder verblijf' in de wijken Elden en De Laar. Is hiervoor een inhoudelijke verklaring te geven in relatie tot de populatie jeugdigen in deze wijken en/of een combinatie met gezinsproblematiek (echtscheidingen)?	We hebben op dit moment nog geen sluitende verklaring voor het feit dat de wijken Elden en De Laar het hoogst scoren op verwijzingen jeugdhulp zonder verblijf. Dat is nog onderwerp van onderzoek dat we samen met de Sociale Wijkteams uitvoeren.
Pagina 4: gemeld wordt dat er de afgelopen 10 jaar een verdubbeling van het aantal ZZP-ers is geweest. Het CDA vermoed dat hier veel inwoners in zitten die in de crisisjaren zijn ontslagen en uit noodzaak voor zichzelf zijn gestart. Onze vraag is hoe succesvol deze groep ZZP-ers is. Heeft B&W hier enig inzicht in? Zitten er veel ZZP-ers binnen de bijstand en/of de Participatiewet en wordt hierop gericht beleid gevoerd?	Zie antwoord hieronder.
Staat van de stad 2018 bevestigt inderdaad de opmaat naar de vraag van het CDA. In 2007 telde Arnhem 4.417 ZZP-ers. In 2017 waren dat er 9.586. Meer dan een verdubbeling dus. Nederland is koploper binnen de EU met groei van zzp'ers. Deze trend zet zich al meer dan 10-15 jaar door. Waar vroeger de medewerker meer bescherming had vanuit een vast contract, is de medewerker meer op zoek naar flexibiliteit in het aantal werkgevers en projecten. Een zzp contract geeft hier invulling aan. Een andere verklaring voor de groeitrend van het aantal zzp'ers in Nederland is de vergrijzing. Steeds meer ouderen komen niet meer aan een baan en beginnen voor zichzelf. Aan de andere kant is er door de de vergrijzing meer zorg nodig en deze zorg wordt vaak geboden door zzp'ers. Daarnaast zijn er steeds meer jongeren die liever een hippe start-up beginnen in plaats van voor een grote organisatie werken. Maar ook het Nederlandse overheidsbeleid draagt bij aan de groei van het aantal ondernemers. Het is vaak goedkoper voor een bedrijf om een zzp'er in te huren dan een vaste werknemer. Met een zzp'er halen bedrijven zich veel minder fiscale regelingen en verplichtingen op de hals. Tegelijkertijd leveren zzp'ers voor een bedrijf veel flexibiliteit op, omdat ze niet op de loonlijst staan. Kijkend naar cijfers zijn er drie koppelingen te leggen naar informatie over deze groep: • In de W&I jaarrapporten van 2017 en 2018 is o.a. een tabel opgenomen over de reden van instroom in de Participatiewet. Die jaren is de totale instroom ca. 1.300 geweest. Het aantal inwoners waarvoor als reden 'wegvallen/ onvoldoende inkomsten als zelfstandige' geldt waren er ca. 50. Dus minder dan 4% van de instroom. • Een tweede informatiebron is het aantal BBZ-uitkeringen dat wij verstrekken. Dit is een periodieke uitkering voor het dagelijkse levensonderhoud. Het wordt als aanvulling op het bedrijfsinkomen en het overige inkomen verstrekt. Deze uitkering ligt op bijstandsniveau en is renteloos. De periodieke uitkering wordt in eerste instantie als lening aan de ondernemer verstrekt. De afgelopen jaren zijn door bureau zelfstandigen van het cluster W&I ca. 75 ondernemers begeleid. Dit is dus ook een relatief beperkte groep. • Binnen de groep inwoners die wij ondersteunen met een uitkering in het kader van de Participatiewet zijn er ook die zelfstandige inkomsten uit deeltijdondernemen (DTO). Dit zijn er ca. 70.	
Pagina 4: 25% van de Arnhemmers heeft moeite met rondkomen. Kan het CDA vanuit dit schokkend hoge percentage vanuit B&W een integraal actieplan verwachten dat breder is dan het traject 'vroeg erop af'?	Het college verkent op dit moment de mogelijkheden voor een integrale werkwijze (multidisciplinair) waarin de inzet op armoedebestrijding, aanpak van schulden, toeleiding naar werk en zorg met elkaar worden verbonden. Een werkwijze die moet leiden tot een

	doorbraak van de forse en hardnekkige armoedeproblematiek in Arnhem. Het college verwacht eerste kwartaal 2020 een visie & plan te hebben.
Pagina 6: geconstateerd wordt dat gemeenten een schat aan informatie heeft. Ook binnen het Sociaal Domein is dit het geval. In relatie tot de huidige en toekomstige uitgaven binnen het Sociaal Domein de vraag: is er ambtelijk afdoende formatie om per maand rapportages op te maken, analyses te maken en hierop pro-actief te handelen. Kan B&W de gemeenteraad de komende jaren per kwartaal inzicht geven in de ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein en de beoogde transities binnen zowel de Jeugdwet, Wmo als Participatiewet?	Het proces van totstandkoming van een gestandaardiseerde maandrapportage is bijna afgerond. Het vervolg is dat we de totstandkoming van deze maandrapportage de komende periode gaan inbedden in onze organisatie. Daarbij wordt duidelijk of we over afdoende formatie beschikken. Wij zullen de gemeenteraad informeren tijdens de reguliere momenten in de P&C-cyclus. Daarmee combineren we de informatievoorziening met de financiële begroting, tussentijdse prognoses (Turap I en II) en resultaten (Jaarverslag). Voor programmamanagement en portefeuillehouders is nu een nieuwe rapportageset ontwikkeld en wordt er gerapporteerd. De volgende stap is de informatievoorziening naar de raad. Na de zomer willen we u in een technische sessie inzicht geven in de rapportages zoals die beschikbaar zijn en die voor u van belang zijn. Ook willen we dan komen met een standaardset voor de raad die kan worden gebruikt in de toelichting op de producten in de P&C cyclus.
Pagina 13: aantal mensen dat het inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd. Hoe is dit mogelijk en welke actie wordt hierop ondernomen?	In 2017 heeft de Algemene Rekenkamer de Wet Inburgering geëvalueerd na de wetswijziging in 2013. Sinds 2013 zijn inburgeringsplichtigen verplicht zelf een inburgeringscursuste regelen bij één van de vele inburgeringsaanbieders, ze kunnen een lening afsluiten bij het DUO om de inburgeringscursus te kunnen betalen. Inburgeraars moeten binnen drie jaar het inburgeringsexamen halen. Uit het onderzoek van de Rekenkamer blijkt dat de nieuwkomer, die zelf verantwoordelijk is voor zijn inburgeringstraject, in de praktijk nog onvoldoende zelfredzaam is om dit te regelen. Daarnaast mogen gemeenten geen inburgeringstrajecten meer inkopen en is dit overgelaten aan de vrije markt. Door dit stelsel is de kwaliteit van de taaltrajecten achteruit gegaan. Hierdoor is de kans op het slagen van het inburgeringsexamen, maar ook de kans op participatie van nieuwkomers is afgenomen.

	Met de nieuwe wet inburgering, die ingaat vanaf januari 2021, wordt de gemeente weer verantwoordelijk voor de inburgering. Het college is volop bezig met het ontwikkelen van een integrale aanpak, waarbij we weer de regie pakken, voorlopend op de nieuwe inburgeringstaken. Eén van onze speerpunten is het combineren van werken en het leren van de taal.
Pagina 13: aantal jongeren dat minder sport en beweegt stijgt. Net als het overgewicht. Dit gaat op termijn extra zorguitgaven opleveren. Welke actie wordt hierop ingezet om minimaal te stabiliseren zo niet de sportiviteit te laten stijgen en het overgewicht naar beneden te krijgen?	Naast de inzet op 'Urban Sports' dat genoemd wordt op p.25 van de perspectiefnota zetten we ook in op bewegen in de openbare ruimte en meer bewegen op basisscholen. Meer jongeren (en jongvolwassenen) kiezen ervoor in de openbare ruimte te sporten. Er is een sterke wens om in de eigen buurt, in het park, of elders in de openbare ruimte te sporten en te bewegen. Daarnaast zetten we gezamenlijk met het onderwijs in in op het thema vaardig in bewegen, met als uitgangspunt om meer bewegingsuren (tijdens school en naschools) te realiseren. Dit is aanvullend op de reguliere activiteiten van het Sportbedrijf Arnhem om sporten en bewegen te stimuleren. Voor het terugdringen van het overgewicht onder jongeren is sporten en bewegen een belangrijk onderdeel, maar ook onderdelen als gezonde voeding, stimuleren van water drinken, voldoende slaap en de omgeving (zoals de gezinssituatie). Met de JOGG aanpak en de wijkgerichte ketenaanpak GO! wordt op al deze facetten ingezet.
Pagina 20: tabel: daling uitgaven Wmo en Jeugdzorg van 22 miljoen naar 17,5 miljoen. Is dit realistisch of wishfull thinking? Welk deel van deze daling is feitelijk hard te maken?	Op pagina 20 van de perspectiefnota is in de tabel (1e regel) te zien dat er hogere uitgaven WMO en Jeugdzorg worden verwacht ten opzichte van de Arnhemse begroting. Dit tekort loopt af van € 22 miljoen in 2019 naar € 17,5 miljoen vanaf 2021 structureel. De tekorten bestaan uit een aantal gesaldeerde voor- en nadelen:

x 1.000	**2019**	**2021**
Structureel tekort 2018	€ 11.278-	€ 11.278-
Niet te realiseren transformatieopgave	€ 757-	€ 2.430-
Niet meer te onttrekken BR noodfonds	€ 3.760-	€ 307-
Tekort veilig thuis	€ 225-	€ 225-
Middelen DU Beschermd wonen	€ 1.712	€ 1.704
Turap actualisatie prognose zorg	€ 7.740-	
verhoging kader zorgdomein		€ 5.000-
	€ 22.048-	€ 17.536-

In bovenstaande tabel is zichtbaar dat het verschil tussen de € 22 miljoen in 2019 en € 17,5 miljoen in 2021 niet wordt veroorzaakt door een daling van de uitgaven op WMO en Jeugdzorg. Het verschil ontstaat omdat in de begroting rekening werd gehouden met een jaarlijks aflopende onttrekking uit de BR Noodfonds die niet langer mogelijk is. Daarnaast is de (oplopende) transformatieopgave niet realiseerbaar. Tot slot wordt er structureel rekening gehouden met een benodigde kaderverhoging van € 5 miljoen terwijl in de Turap een tekort van € 7,7 miljoen zichtbaar is.	
Pagina 20: doelstelling is dat Arnhem de landelijke trend qua uitstroom in de bijstand volgt. Wat zijn de huidige cijfers en ligt de gemeente al op schema? Zo niet welke aanvullende inzet wordt hiervoor gepleegd?	Het afgelopen jaar hebben we een daling van het aantal participatiewet uitkeringen gerealiseerd. Ondanks de positieve ontwikkeling dat het Arnhems bestand is gedaald constateren we dat Arnhem achterblijft ten opzicht van de landelijk trend (3% uitstroom Arnhem om 5,4% uitstroom landelijk, bron: Divosa benchmark). Over de eerste maanden van 2019 zien we dat Arnhem dichter op de landelijke lijn zit wat betreft de bijstandsontwikkeling (+0,22% Arnhem om -0,01% Landelijk, bron: benchmark Enschede t/m april 2019). Onze stad heeft nog steeds een groot aantal mensen in de bijstand. Meer dan je van een stad als Arnhem mag verwachten. Om op de landelijke lijn te komen wat betreft bijstandsontwikkeling en daarnaast in 4 jaar tijd 500 extra bijstandsgerechtigden naar werk te begeleiden, hebben we nog wel een slag te slaan. Om dat resultaat te bereiken en Arnhem in een andere positie te brengen is een breed palet aan inspanningen nodig. Hoe we dit gaan doen kunt u teruglezen in het programmaplan Doorbraak naar Werk.
Pagina 33: investeringen vanuit het anticiperen op de Omgevingswet. Hoe wordt de raad hier de komende jaren van op de hoogte gehouden? Is er vanuit B&W vertrouwen in relatie tot de huidige arbeidsmarkt en werving van bijvoorbeeld ICT-ers dat de implementatie van de Omgevingswet zonder risico in Arnhem kan worden ingevoerd?	De raad wordt via de reguliere rapportages binnen de P&C cyclus geïnformeerd over de voortgang, waarbij de invoering Omgevingswet specifiek zal worden benoemd. Het risico van krapte op de (ICT-) arbeidsmarkt voor de invoering van de Omgevingswet wordt vooral beheerst door maatregelen die gericht zijn op een goede samenwerking met de Connectie. Door hen vroeg te betrekken en de overeenkomst goed te monitoren is er bij de gemeente en de Connectie tijd om te anticiperen. Hieronder wordt e.e.a. kort toegelicht. De expertise op ICT-gebied voor de invoering van de Omgevingswet wordt vroegtijdig (nu) en in overleg met de Connectie uitgewerkt en ingepland. Daarvoor wordt een maatwerkovereenkomst met hen gesloten. Door deze werkwijze heeft de

	Connectie de gelegenheid om vroeg te anticiperen op de opdracht, en kan zij wanneer dat nodig is, extra capaciteit en/of expertise inhuren of werven, of aanpassingen in de planning voorstellen. Goed accounthouderschap vanuit de gemeente Arnhem blijft nodig om de gesloten overeenkomst te monitoren en indien nodig bij te sturen. Dit is extra van belang omdat niet duidelijk is hoe het DSO-applicatielandschap zich ontwikkelt. De gemeente zal voortdurend met de Connectie in gesprek blijven daarover.
Pagina 34: In het coalitieakkoord is budget voor energietransitie uitgetrokken. In de perspectiefnota wordt het jaarlijkse budget met € 250.000 verlaagd. Dit lijkt nogal tegenstrijdig. Graag een verklaring.	Geen technische vraag.
Pagina 34: de winst vanuit het grondbedrijf wordt op jaarlijks € 45.000 geraamd. Graag een onderbouwing van dit bedrag. Is dit niet bijzonder laag gezien de gronduitgifte en een woningmarkt die booming is?	De winsten/resultaten van het Grondbedrijf zijn inderdaad afhankelijk van marktontwikkelingen. Wij houden die marktontwikkelingen bij en updaten volgens wet- en regelgeving onze grexen als dat gezien deze ontwikkelingen noodzakelijk is. Wij schatten nu in dat wij jaarlijks zeker een bedrag van 45.000 als winst /resultaat kunnen nemen en als structurele bijdrage van het Grondbedrijf aan de algemene middelen kunnen inboeken.
Pagina 34: er valt een bedrag van € 3,2 miljoen vrij ten gunste van de Algemene Reserve. Dit vanuit de bestemmingsreserve Zuidelijke binnenstad. A. Kan de reden van de vrijval worden onderbouwd? B. Zijn er projecten niet uitgevoerd, goedkoper of uitgesteld? C. Kan het CDA de garantie krijgen dat alle beoogde doelstellingen vanuit de bestemmingsreserve worden behaald? Dit zodat we onze binnenstad op een maximale kwaliteit behouden.	In de perspectiefnota staat op blz 34: A. "Een deel van dit bedrag is nog niet bestemd en kan ten gunste van de algemene middelen vrijvallen" B. De bestemmingsreserve was nog niet geheel bestemd in projecten en bekrachtigd door een raadsbesluit. Zie ook vraag D66. C. Geen technische vraag.
Pagina 40: zijn de resultaten vanuit de mei-circulaire al bekend? Kan B&W deze cijfers in de beantwoording van onze vragen verwerken.	De meicirculaire is op 31 mei gepubliceerd. Er wordt op dit moment gerekend en geanalyseerd wat de gevolgen voor het financiële beeld zijn.
Pagina 41: op welke diensten van De Connectie kan worden bespaard? Blijft daarmee de beoogde kwaliteit op orde gezien alle problemen die bij De Connectie spelen? Is deze besparing realistisch?	**Aanvullende maatregelen binnen De Connectie** Inkoop & aanbesteding ICT Facilitaire zaken en Frontoffice Administratie en beheer Belastingen Managementsupport De besparingen hebben vooral betrekking op de niet ingevulde

	vacatureruimte en budgettaire ruimte binnen de begroting van De Connectie. De voorgestelde maatregelen zoals deze zijn terug te vinden in de 1e bestuursrapportage van De Connectie, hebben in de meeste gevallen geen tot weinig impact op de dienstverlening. Daar waar er mogelijk wel impact is, kunnen de effecten in dit stadium moeilijk worden geduid.
Pagina 42: de arbeidsmarkt wordt steeds flexibeler. Lukt het de gemeente om afdoende kwalitatief personeel aan zich te binden? Hoe is de leeftijdsopbouw van Arnhem en zijn we daarmee toekomstproof? Welke gerichte acties worden vanuit HRM ondernomen om kwalitatief geschoold personeel met goede communicatieve vaardigheden en een open houding binnen te halen (en te behouden)?	Tot nu toe lukt het de gemeente nog redelijk goed om afdoende kwalitatief personeel aan zich te binden. De gemeente is vorig jaar gestart met het vernieuwen van de aanpak arbeidsmarktcommunicatie zodat zij op een hedendaagse manier vacatures open stelt, de juiste kanalen gebruikt en ook de potentiële kandidaten kan verleiden om bij de gemeente te komen werken. De leeftijdsopbouw laat te wensen over. De gemiddelde leeftijd ligt rond 49,5 jaar. De gemeente is al langere tijd bezig met het laten instromen van jongere medewerkers, bijvoorbeeld door traineeprogramma's en het openstellen van juniorfuncties. Het tweede gemeentebreed traineeprogramma wordt rond de zomer afgerond. Begin 2020 wordt na verwachting een volgend traineeprogramma gestart. Doel is om zoveel mogelijk van de trainees te behouden voor onze gemeente en dat lukt tot nu toe aardig goed. Ook vanuit de jonge medewerkers wordt gewerkt aan het aantrekkelijker maken van het werk; zo is onlangs een JA "jongeren netwerk Arnhem" opgericht. Met de aanpak van 'onboarding' wordt dit jaar meer aandacht besteed aan het binden en boeien van alle medewerkers. Bij de werving en selectie wordt, naast kennis en ervaring, ook geselecteerd op specifieke - voor de betreffende functie - gewenste competenties. Communicatieve vaardigheden, een open houding, verbindingen kunnen leggen of ondernemende houding krijgen daarbij veel aandacht.
Pagina 42: personeel en organisatie. Kan er een overzicht worden aangeleverd van het huidige ziekteverzuim onder het personeel en de maandelijkse ontwikkeling vanaf januari 2017. Is de huidige situatie vergelijkbaar met andere 100.000+ gemeenten?	• Het voortschrijdend ziekteverzuim over 12 maanden onder personeel is per april 2019 6,7% • De maandelijkse ontwikkelingen vanaf januari 2017 laten zien dat er sprake is van een lichte schommeling van het ziekteverzuim rond de 6%.

	• De huidige situatie in Arnhem is, op basis van de landelijke A+O monitor, vergelijkbaar met andere 100.000+ gemeenten.
Pagina 42: personeel en organisatie. Met hoeveel (oud) medewerkers is een regeling getroffen waardoor men geen dagelijkse prestatie hoeft te leveren voor de inwoners van Arnhem. Dit kan zijn als gevolg van: niet functioneren, verstoorde verhoudingen, eerdere uitstroom in verband met pensioen, etc. Daarbij wil het CDA helder hebben welk bedrag structureel doordrukt in onze begroting en of dit qua percentage vergelijkbaar is met andere 100.000+ gemeenten. Voert het college er actief inzet op om dit bedrag naar beneden te krijgen en wordt er actie op ondernomen om nieuwe instroom in regelingen te voorkomen/te beperken?	Vooraf We onderscheiden twee situaties: 1. Medewerkers waarvan de functie is komen te vervallen/medewerkers die vanwege disfunctioneren ontheven zijn uit hun functie. Deze medewerkers hebben op grond van de Arbeidsvoorwaarden gemeente Arnhem recht op een arbeidsbemiddelingsperiode van twee jaar, waarbij het dienstverband doorloopt. In deze periode wordt de medewerker 20% van zijn aanstelling vrijgesteld van werkzaamheden. Deze tijd moet de medewerker besteden aan het zoeken naar een nieuwe baan. Wordt deze periode afgesloten zonder dat er een nieuwe baan is gevonden (in- of extern), dan volgt ontslag en hebben deze medewerkers recht op een uitkering ten laste van de gemeente. Gedurende die twee jaar arbeidsbemiddeling spant de gemeente (maar ook de medewerker) zich op allerlei manieren in om een nieuwe baan te vinden. Dat kan door het faciliteren van een opleiding, coaching, inzetten van een extern bureau etc. Vanuit de afdeling P&O wordt dit mede ondersteund door een adviseur mobiliteit en een manager reïntegratie. De kosten van deze arbeidsbemiddeling drukken twee jaar op de begroting. Voor wat betreft de uitkeringskosten hangt het af van het arbeidsverleden van de betreffende medewerker. Overigens wordt door de gemeente ook in de uitkeringsperiode nog actief ingezet op het vinden van een baan. Dit is belegd bij de eerder genoemde manager reïntegratie. Terugloop van herschikkers (medewerkers van wie de functie is opgeheven) en transferkandidaten (medewerkers die uit hun functie zijn ontheven) Belangrijk verschil met de periode tot 2018 is dat het aantal herschikkers flink is afgenomen. Begin 2018: 26 herschikkers en 18 transferkandidaten.

	Begin 2019: 22 herschikkers en 10 transferkandidaten. April 2019: 18 herschikkers en 5 transferkandidaten. 2. Medewerkers met wie een beëindigingsovereenkomst is gesloten De gemeente Arnhem kent op dit moment geen algemene vertrekregeling waar medewerkers een beroep op kunnen doen. Als er een beëindigingsovereenkomst wordt gesloten, dan is dat altijd een maatwerkoplossing. Uitgangspunt hierbij is dat er een win-win situatie moet zijn. De redenen om tot dergelijke overeenkomsten te komen zijn divers. Blijvende gezondheidsproblemen waardoor het dagelijks functioneren moeilijk wordt en een ziektetraject dreigt, het niet willen doorlopen van de gehele arbeidsbemiddelingsperiode (situatie 1), of het afwenden van een langdurige uitkeringsverplichting zijn voorbeelden. In alle gevallen geldt dat het aangaan van de beeëndigingsovereenkomst leidt tot kostenbesparing. De kosten van deze overeenkomsten drukken dan ook niet structureel op de begroting. In 2018 zijn in totaal 7 overeenkomsten gesloten. Tot dusver zijn in 2019 geen beëindigingsovereenkomsten gesloten. Er zijn geen gegevens beschikbaar waarbij 100.000 plus gemeenten met elkaar worden vergeleken. Er wordt in het land heel verschillend omgegaan met het toekennen van een herschikkers- of transferstatus en het sluiten van beëindigingsovereenkomsten. Onze indruk - op basis van contacten met 100.000 plus gemeenten - is dat onze aantallen en aanpak op hoofdlijnen vergelijkbaar is.
Pagina 43: er wordt gemeld dat er € 2,5 miljoen minder aan ICT wordt uitgegeven. Het CDA vind dit opvallend gezien alle landelijke investeringen vanuit de AVG, privacy, ontwikkelingen Sociaal Domein en de ICT-situatie bij De Connectie. Graag een verklaring hiervoor vanuit het oogpunt en het belang van onze inwoners (veiligheid gegevens, koppeling systemen, online diensten, etc).	In aanloop naar de vorming van De Connectie (1/7/2017) zijn de deelnemende gemeenten terughoudend om gegaan met het doen van investeringen in de technische infrastructuur. Vervolgens is na de start de focus vooral gericht op het bouwen en inrichten van de organisatie. Veel verouderde componenten zijn inmiddels afgeschreven waardoor in vergelijking met andere gemeenten relatief weinig aan ICT wordt uitgegeven. Daarnaast is

	vanaf 2018 ook nog eens een taakstelling ingeboekt. De onderzoeken van PWC en Arlande zijn helder, er zijn extra middelen nodig om een inhaalslag te maken en de ICT-omgeving weer op het gewenste niveau te brengen.
De vorige bestuursperiode is besloten om een beroep te doen op het Noodfonds Sociaal Domein om Scalabor BV als startende sociale onderneming in een goede uitgangspositie te brengen. Het Noodfonds is leeg. Welke consequenties heeft dit voor Scalabor?	De gemeente Arnhem heeft 100% van de aandelen van het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor BV. In de raad van 18-12-2017 is besloten om de oorspronkelijke dividendreeks van Scalabor BV voor de jaren 2018 t/m 2021 te verlagen. De dekking voor het verlagen van de dividendreeks komt uit het Noodfonds. In dit Noodfonds was immers ruimte omdat de frictiekosten van de transitie Presikhaaf Bedrijven-Scalabor, waarvoor aanvankelijk een beroep werd gedaan op het Noodfonds, lager bleken dan verwacht. Het bedrag voor het verlagen van de dividendreeks zit nog in het noodfonds. In de jaarstukken 2018 is op pagina 227 te zien dat, per 31-12-2018, het noodfonds nog een saldo heeft van circa 3,7 miljoen.

2. D66

Vragen D66	Antwoorden
Pagina 4 Arnhem heeft relatief weinig koopwoningen en veel corporatiehuur 1- Graag het aantal woningen wat door nieuwbouw is toegevoegd aan de woningvoorraad per jaar vanaf 2012.	Zie tabel in onderstaande rij.

Woningen - Gemeente									
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
woningvoorraad totaal	68090	69900	70550	71110	71960	72710	73640	74420	75630
woningen koop	28790	29560	30940	30860	31440	31540	31690	31920	
woningen corporatie bezit	25980	26040	26300	26880	27600	27460	26320	26440	
woningen overige verhuur	12060	12220	11680	12180	11860	12380	14570	15120	
woningen onbekend	1250	2070	1630	1200	1070	1330	1070	940	

Eenheid	aantal woningen
Bron	BAG, gemeente Arnhem
	BAG / WOZ gemeente Arnhem

-2- En daarvan het percentage woningen in de sociale huursector.	Van de 'overige huurwoningen' toegevoegd in de stad is de huur niet bekend. In de raadsvergadering van 22 mei 2019 geeft dhr. Elfrink van de SP aan dat op waarstaatjegemeente.nl ook cijfers staan over de uitsplitsing van de overige verhuurwoningen naar sociaal en niet sociale woningbouw. We hebben deze site geconsulteerd en zien daar het volgende: De Lokale Monitor Wonen laat voor een aantal jaren op rij per regio, per gemeente en soms zelfs per wijk cijfers zien over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen in de sociale huursector in één overzicht. In de lokale Monitor Wonen zitten twee rapportages: de corporatiesector en de particuliere sector. De cijfers in het rapport "particuliere sector" gaan in op de voorraad particuliere huurwoningen, in bovenstaand overzicht 'woningen overige verhuur"

	genoemd. Belangrijk om te melden is dat voor de indicatoren in de particuliere huur gebruik wordt gemaakt van schattingen terwijl de sociale huur is gebaseerd op tellingen. In de onderzoeksdocumentatie van de website vindt u meer informatie over de totstandkoming van de indicatoren. In de Lokale Monitor Wonen: particuliere sector is de volgende schatting is gemaakt voor 2015 en 2016:

	2015 (percentage van de particuliere huursector in Arnhem)	**2016 (percentage van de particuliere huursector in Arnhem)**
Boven liberalisatiegrens	30 %	36,3 %
Onbekend	0,7 %	0,9 %
t/m kwaliteitskortingsgrens	9,1 %	8,2 %
Tussen aftoppingsgrens en liberalisatiegrens	31 %	29,6 %
Tussen kwaliteitskortingsgrens en aftoppingsgrens	29,3 %	24,9 %

Aanpassen inzet binnen huidige formatie sociale wijkteams Op meerdere plekken (waaronder p. 18) wordt aangegeven dat er binnen de huidige formatie van de sociale wijkteams ruimte gevonden moet worden voor nieuwe taken. De werkwijze zal hiervoor aangepast moeten worden. -3- Welke veranderingen in de werkwijze zijn nu al in beeld, waardoor het aannemelijk is dat de ruimte voor nieuwe taken er daadwerkelijk zal zijn?	We zijn hierover met het bestuur van de Stichting Wijkteams Arnhem in gesprek. Samen bezien we hoe we de organisatie zo efficiënt mogelijk kunnen inrichten. Maar ook welke taken/werkzaamheden op een andere manier kunnen worden uitgevoerd. Hierbij valt te denken aan het telefonisch afhandelen van enkelvoudige vragen of het uitvoeren van administratieve handelingen door een administratieve kracht in plaats van een wijkcoach. Ook in het advies van de adviesraad Sociaal Domein zijn tips gegeven over een andere werkwijze. Hier kijken we ook naar.
Pagina 7. In de derde week van maart zijn in alle gebieden op centrale plekken in de wijk oploopjes georganiseerd om input van inwoners op te halen als voeding voor de Perspectiefnota. De afgelopen jaren is er voor de perspectiefnota informatie opgehaald bij verschillende organisaties en instellingen in de stad. Vervolgens was er ruimte voor insprekers voordat de eerste behandeling plaatsvond. -4- Op welke wijze heeft het college de inwoners van Arnhem geattendeerd op de mogelijkheid om mee te denken over de perspectiefnota?	De inwoners van Arnhem zijn via verschillende kanalen geïnformeerd: het digipanel, website, persbericht, facebook. Ook hebben de wijkmanagers in hun contacten inwoners geïnformeerd.
-5- Graag een overzicht per wijk op welke wijze inwoners in de gelegenheid zijn gesteld om mee te doen. Dus maw op welke wijze is hierover gecommuniceerd?	Het idee was juist om mensen te spreken die we anders niet spraken om het beeld van de wijk te verrijken. Hiervoor zijn juist plekken uitgekozen met veel traffic, waar het dus een

	een komen-en-gaan is van mensen zoals een winkelcentrum. Waar het ter sprake kwam is er natuurlijk wel op geattendeerd.
Pagina 7. De oploopjes en het digipanel -6- Graag een overzicht welke vragen er gesteld zijn via het digipanel wat geleid heeft tot deze uitkomsten.	Zie bijlage
Pagina 13. Het aantal mensen dat een inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd, waardoor statushouders minder goed Nederlands spreken en het daardoor moeilijker is om een baan te vinden. D66 vindt het belangrijk dat we statushouders kansen geven om daadwerkelijk onafhankelijk en zelfredzaam te worden. -7- Welke maatregelen (ook in financiële zin) gaat het college nemen om ervoor zorgen dat statushouders beter Nederlands gaan spreken?	Het college is volop bezig met het ontwikkelen van een integrale aanpak, waarbij we weer de regie pakken, vooruitlopend op de nieuwe inburgeringstaken. Eén van onze speerpunten is het combineren van werken en het leren van de taal. Bij voorkeur start dit vanaf dag één, maatschappelijke- en/of arbeidsparticipatie loopt parallel aan het inburgeringstraject. Het leren van de Nederlandse taal werkt namelijk het meest effectief wanneer er een combinatie gemaakt wordt van theorie met praktijk (duale trajecten), daarnaast heeft leren in de praktijk een verbeterde invloed op de psychische en fysieke gezondheid. Om deze integrale werkwijze mogelijk te maken is een investering van € 375.000 euro per jaar in de perspectiefnota opgenomen.
Pagina 15 Transformatie WMO en Jeugdzorg -8- Graag een onderbouwing van het college hoe de tekorten op het sociaal domein zijn berekend.	Het tekort Zorgdomein bestaat uit: • het structurele deel van het nadeel 2018, • de volumegroei (prognose) 2019, • de niet te realiseren transformatie-opgave, • de niet te realiseren taakstelling doel-groepvervoer, • de niet meer te onttrekken begrote bedragen BR Noodfonds • het tekort Veilig Thuis
-9- Op welke wijze zijn deze tot stand gekomen?	In de jaarrekening 2018 en in Turap 1-2019 is een onderbouwing gegeven.
-10- Tevens een onderbouwing in financiële zin naar jeugd, WMO en beschermd wonen	Arnhem werkt met een ontschot budget voor WMO, Jeugdzorg en Beschermd Wonen. Via de, in de perspectiefnota voorgestelde maatregelen, vindt sturing plaats op de diverse producten.

Pagina 15 “In de contractering verhogen we de kwaliteitseisen aan de voorkant” “Aanbieders die niet of onvoldoende met deze beweging mee kunnen worden niet gecontracteerd of krijgen geen zorg toegewezen” -11- Wie gaat beoordelen of aanbieders wel of niet voldoende meegaan met deze beweging?	Deze taak ligt bij de regionale inkooporganisatie, waarbij goede afstemming plaatsvindt met de regiogemeenten, waaronder de gemeente Arnhem. In juni ontvangt u een raadsvoorstel waarin deze werkwijze verder is uitgewerkt.
“Het aantal toegelaten aanbieders, momenteel meer dan 700, neemt door deze eisen naar verwachting af en dat willen wij ook.” -12- Welk aantal vindt het een college een acceptabel aantal aanbieders? -13- Graag een onderverdeling naar specialisatie.	Het college heeft geen streefcijfer bepaald, maar wil wel beter het kaf van het koren scheiden waardoor dus ook het aantal aanbieders zal afnemen. Uitgangspunt is dat alleen aanbieders overblijven die voldoen aan de kwaliteitseisen die bij de contractering worden gesteld. Deze kwaliteitseisen worden aangescherpt. In juni ontvangt u een raadsvoorstel waarin deze kwaliteitseisen zijn uitgewerkt.
Tevens wordt scherper gekeken of aanbieders het afgesproken resultaat behalen binnen de afgesproken tijd. Sociale wijkteams krijgen hierin een signalerende rol. -14- Is dit een taakuitbreiding van de sociale wijkteams? -15- Zo ja hoeveel extra capaciteit zal hiervoor nodig zijn?	Nee, dit is ook onderdeel van de huidige opdracht aan de sociale wijkteams. We gaan er wel vanuit dat deze opdracht nog scherper kan worden uitgevoerd. Zie hiervoor ook antwoord op vraag 3.
-16- Gaat het sociale wijkteam een oordeel vellen over bijvoorbeeld een behandelingstraject van IRIS zorg?	De aanpak is dat het sociaal wijkteam samen met de inwoner scherper aan de voorkant het doel van het traject bepaalt en vervolgens na afloop van het traject samen met aanbieder en inwoner evalueert of dit doel bereikt is en waar bijsturing nodig is.
-17- Gaat het sociale wijkteam bepalen of een gespecialiseerde organisatie zoals bijvoorbeeld IRIS zorg haar behandeling binnen de afgesproken tijd heeft gehaald?	Zie antwoord vraag 16
“Aanbieders die – mede op basis van deze signalen – niet blijken te voldoen aan de getelde kwaliteitseisen krijgen geen zorg meer toegewezen of verliezen hun contract.” -18- Hoe borgt het college dat gespecialiseerde zorg (zoals bijvoorbeeld verslavingszorg) in Arnhem bereikbaar blijft voor een brede doelgroep?	Uitgangspunt blijft dat wij de benodigde zorg blijven inkopen bij verschillende aanbieders. Door de verhoogde kwaliteitseisen en intensievere toetsing verwachten we wel dat dit er minder zullen zijn dan het huidige aantal (zo'n 700 aanbieders).

Pagina 16 “We beperken het aantal aanbieders voor beschermd wonen, zodat zich geen nieuwe aanbieders vestigen”. -19- Betekent dit dat nieuwe aanbieders geen kans meer krijgen om zich in Arnhem te vestigen?	Bij beschermd wonen zien we een beweging dat steeds meer aanbieders zich vestigen in Arnhem en dit toenemende aanbod creeert ook een bepaalde vraag. We stellen nu vast dat er voldoende aanbod van beschermd wonen is, waardoor het niet meer nodig is om nog meer nieuwe aanbieders toe te laten.
-20- Waarom is het effect van het nieuwe verdeelmodel niet ingeboekt in deze perspectiefnota?	Het gaat om een voorlopige publicatie van cijfers. Het effect van het nieuwe verdeelmodel is nog niet te bepalen op dit moment. Er zijn nog teveel onzekerheden rond de systematiek van dit nieuw in te voeren model: • Wet langdurige zorg (Wlz) wordt per 2021 opengesteld voor cliënten met een psychische stoornis. Deze toename van clientenaantallen en uitgaven in de Wlz gaat gepaard met een daling ervan binnen de Wmo 2015. • Er moet nog een toets plaatsvinden op de gevolgen van het onderzoek over in- en uitstroom beschermd wonen (d.w.z. onderzoek of er regionale verschillen zijn v.w.b. toestroom i.v.m. aanwezigheid van instellingen van Jeugdzorg, behandel-GGZ, forensische zorg in de regio); • Er moet nog een toets gedaan worden op juistheid van de aannames die in het geïntegreerde verdeelmodel zijn gedaan betreffende de openstelling van de Wet langdurige zorg; • Er moet nog een verdeelsleutel ontworpen worden voor bekostiging landelijke instellingen met specialistische functie (buiten het objectief verdeelmodel); • Het traject van het ministerie van BZK tot integrale aanpassing van de verdeling van middelen in het gemeentefonds voor het hele sociaal domein (= evaluatie verdeelmodellen sociaal domein gemeentefonds) is nog niet afgerond. • Er is nog geen duidelijkheid over een ingroeipad.

Voor beschermd wonen worden – in samenwerking met de sociale wijkteams – richtlijnen ontwikkeld om scherpe af te bakenen wanneer intramurale zorg nodig is en wanneer sprake kan zijn van ambulante begeleiding thuis. -21- Waarom worden de huisartsen niet betrokken bij het ontwikkelen van deze richtlijnen?	Huisartsen hebben geen rol bij de toewijzing van deze zorg. De sociale wijkteams wijzen deze zorgvorm toe.
Sinds mei 2018 zijn we bezig met het scheiden van wonen en zorg. -22- Welke juridische mogelijkheden/middelen heeft de gemeente hiervoor?	De gemeente bepaalt welke producten zij inkoopt, op basis van de Wmo 2015. In de inkoopkaders is het landelijke uitgangspunt opgenomen van de ambulantisering: 'zorg moet naar de mens, niet de mens naar de zorg'. Zorgaanbieders kunnen zich inschrijven voor nieuwe producten, waarin wonen- en zorg en intensieve ambulante ondersteuning centraal staan.
-23- Op welke wijze gaat de gemeente hiermee om als 1 organisatie met verschillende stichtingen werkt?	De inkoopkaders gelden voor alle zorgaanbieders, ongeacht de wijze waarop ze georganiseerd zijn.
-24- Graag een toelichting op de systematiek.	Bij het scheiden van wonen en zorg staat het uitgangspunt centraal dat de bewoner zijn eigen woonlasten draagt. De overheid draagt de zorgkosten.
Het aantal jongeren dat verblijft op een terreinvoorziening dringen we de komende jaren terug met minimaal 50%. -25- Graag een onderbouwing waaruit blijkt dat dit realistisch en haalbaar is.	Een reductie van 50% op het aantal jongeren op terreinvoorzieningen is een ambitieuze doelstelling. Het College, de Wijkteams Arnhem en betrokken aanbieders zijn er van overtuigd dat er voor jongeren betere oplossingen zijn dan plaatsing op een terreinvoorziening. Aanbieders hebben daarbij aangegeven dat 50% reductie haalbaar is (zie ook vraag 26). Deze doelstelling is ook opgenomen in het regionaal transformatieplan jeugd zoals aangeboden aan de raad in oktober 2018. https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/ec16a63e-2895-4667-b26f-e1bf1063a407/932c2338-b917-4ff0-96b5-9fad1d1427e9/8d655326-67e5-4f53-b34d-ec90e878b665/
Sociale wijkteams zorgen dat jeugdigen die verblijfszorg echt nodig hebben, geplaatst worden op de beschikbare plekken. -26- Welke besparingsmogelijkheden ziet het college hier?	Met Wijkteams en Jeugdbeschermings-organisaties maken we afspraken om bij dreigende uithuisplaatsing en met hulp van specialisten te kijken naar alternatieve oplossingen voor verblijf, bijvoorbeeld door inzet van intensieve ambulante trajecten in de thuissituatie.

	De kosten van ambulante trajecten zijn over het algemeen substantieel lager dan de kosten van verblijf op een terreinvoorziening. Daarbij zal altijd per casus maatwerk nodig zijn; in bepaalde gevallen is plaatsing in verblijf onvermijdelijk (matched care). Met zorgaanbieders maken we afspraken over het optimaal laten uitstromen van jongeren die al in verblijf zitten. Zie voor het concrete bedrag de tabel op blz. 20 van de perspectiefnota.
-27- Hoe kijkt het college aan tegen de rol van huisartsen in Arnhem?	Het college wil graag de samenwerking met huisartsen intensiveren. Bij de gesprekken met huisartsen over de inzet van een POH Jeugd zullen nadere afspraken over de onderlinge samenwerking worden gemaakt.
We onderzoeken hoe we kunnen voorkomen dat vastgoed in Arnhem wordt opgekocht met het doel om nieuw aanbod voor jeugdzorg met verblijf aan te bieden? -28- Welke besparingsmogelijkheden ziet het college hier?	Het College wil voorkomen dat er meer aanbod voor verblijf komt dan noodzakelijk. Dit om te voorkomen dat jongeren onnodig in verblijf terecht komen, uit de eigen regio of van daarbuiten
-29- Wat is het doel van dit onderzoek?	Zie antwoord vraag 28.
Pagina 19 Monitoring “De structuur van informatievoorziening wordt technisch en organisatorisch verbeterd en nieuwe rapportages worden ontwikkeld om zowel de verantwoording als sturing te kunnen verbeteren. Voor de langere termijn wordt een prognose tool ontwikkeld” -30- Op welke termijn is de structuur van de informatievoorziening verbeterd?	Het proces van totstandkoming van een gestandaardiseerde maandrapportage is bijna afgerond. De rapportageset is gereed en in gebruik en wordt naar aanleiding van bevindingen in de praktijk nog bijgesteld. Deze uitgebreide set is bedoeld voor programmamanagement en verantwoordelijk bestuurders van zowel gemeente als van de Stichting Sociale Wijkteams Arnhem.
-31- Wanneer kan de raad de nieuwe rapportages verwachten?	Zoals bij vraag 30 al is aangegeven is ten behoeve van programmamanagement en portefeuillehouders een nieuwe rapportageset ontwikkeld en wordt er gerapporteerd. De volgende stap is de informatievoorziening naar de raad. Na de zomer willen we u in een technische sessie inzicht geven in de rapportages zoals die beschikbaar zijn en die voor u van belang zijn.

	Ook willen we dan komen met een standaardset voor de raad die kan worden gebruikt in de toelichting op de producten in de P&C cyclus.
-32- Wat verstaat het college onder “voor de langere termijn”?	Dit betekent dat dit model verder kijkt dan het lopende jaar. Het model geeft inzicht in de verwachte ontwikkelingen en trends voor de komende 1 tot 2 jaar. Demografische ontwikkeling, inkomensgroei en de maatregelen i.h.k.v. gemeentelijk beleid worden hierin meegenomen.
Pagina 19 Ook is rekening gehouden met verwachte extra middelen voor jeugdzorg vanuit het Rijk -33- Hoe kijkt het college tegen deze zin aan gezien de laatste ontwikkelingen? Graag een toelichting.	Dit is geen technische vraag.
-34- Wat verwacht het college bij de meicirculaire?	De meicirculaire is op 31 mei gepubliceerd. Op dit moment wordt gekeken naar de effecten op het financiële beeld.
Pagina 20 Financieel beeld (tabel) -35- Graag een toelichting waarom de hogere WMO en jeugdzorgkosten dalen, 2019 is kennelijk het piekjaar met een tekort van 22 miljoen, daarna een afname tot 17,5 miljoen (structureel vanaf 2021)	Op pagina 20 van de perspectiefnota is in de tabel (1e regel) te zien dat er hogere uitgaven WMO en Jeugdzorg worden verwacht ten opzichte van de Arnhemse begroting. Dit tekort loopt af van € 22 miljoen in 2019 naar € 17,5 miljoen vanaf 2021 structureel. De tekorten bestaan uit een aantal gesaldeerde voor- en nadelen:

x 1.000	**2019**	**2021**
Structureel tekort 2018	€ 11.278-	€ 11.278-
Niet te realiseren transformatieopgave	€ 757-	€ 2.430-
Niet meer te onttrekken BR noodfonds	€ 3.760-	€ 307-
Tekort veilig thuis	€ 225-	€ 225-
Middelen DU Beschermd wonen	€ 1.712	€ 1.704
Turap actualisatie prognose zorg	€ 7.740-	
verhoging kader zorgdomein		€ 5.000-
	€ 22.048-	€ 17.536-

In bovenstaande tabel is zichtbaar dat het verschil tussen de € 22 miljoen in 2019 en € 17,5 miljoen in 2021 niet wordt veroorzaakt door een daling van de uitgaven op WMO en Jeugdzorg. Het verschil ontstaat omdat in de begroting rekening werd gehouden met een jaarlijks aflopende onttrekking uit de BR Noodfonds die niet langer mogelijk is. Daarnaast is de (oplopende) transformatieopgave niet realiseerbaar. Tot slot wordt er structureel rekening gehouden met een benodigde kaderverhoging van € 5 miljoen terwijl in de Turap een tekort van € 7,7 miljoen zichtbaar is.

Pagina 24 JongerenPerspectiefFonds Op pagina 24 wordt maar liefst 100.000 euro structureel uitgetrokken voor de begeleiding van het jongerenperspectieffonds. -36- Welke beleidswijziging leidt tot deze extra begeleiders die blijkbaar niet binnen het reguliere werkpakket (helpen van mensen met schulden) of de uitvoeringskosten van het fonds vallen?	Het betreft hier een structureel bedrag van €80.000. In het fonds is alleen voorzien in een aanpak van de financiële situatie, de meeste kosten daarvan (BooM, bemiddelen met schuldeisers, schulden regelen, afsluiten herfinancierings- dan wel saneringskrediet) vallen onder de reguliere dienstverlening of de kosten waarin het fonds voorziet. Bij het opzetten van het fonds blijkt dat extra begeleiding nodig is omdat de problematiek bij deze groep jongeren groot is en zeer belemmerend werkt. Hiervoor wordt een jongerenbegeleider ingezet. Deze maatschappelijke begeleiding is randvoorwaardelijk voor het welslagen van het traject. Bij de start van het fonds was hierin niet voorzien.
Pagina 25 Na twee jaar verzelfstandiging lijkt het erop dat mede door de effectievere inzet vanuit het sportbedrijf het subsidieniveau te ruim is. We romen daarom de subsidie af. -37- Wat gaat het sportbedrijf de komende jaren niet meer doen door het afromen van de subsidie van 200k in 2020 oplopend naar 700k in 2023?	Het sportbedrijf heeft de afgelopen jaren haar taken op sport en bewegen uitgevoerd conform opdracht van de gemeente. Het eerste jaar va n verzelfstandiging zijn door het sportbedrijf voorzienignen aangevuld, het daaropvolgende jaar bleef er substantieel geld over. Daardoor kan de subsidie verlaagd worden. Wij verwachten dat dit geen gevolgen heeft voor de primaire taken van het sportbedrijf op sport en bewegen. De komende jaren zullen we dit goed blijven volgen. Daarnaast is er natuurlijk ook ruimte voor het sportbedrijf om hogere inkomsten te genereren uit de markt.
Pagina 27 Voorzieningen in de wijk Op pagina 27 wordt in de tabel 300.000 euro incidenteel vrijgespeeld onder het kopje 'voorzieningen in de wijk', zonder dat dit elders wordt toegelicht. -38- Om welke voorzieningen gaat dit?	Het betreft €250.000,- gekoppeld aan het coalitieakkoord afspraak 3.1 (afgerond 0,3 miljoen)
-39- Hoe is deze verwachte besparing onderbouwd?	Voor 2019 is de keuze gemaakt om deze middelen in te zetten voor het algemene beeld van de begroting. De uitvoering van afspraak 3.1 komt hiermee wat later op gang.

Pagina 28 “Starters hebben steeds meer problemen om aan een betaalbare woning te komen, in de huursector ontbreekt een volwaardig middensegment,”(...)” -40- Graag ontvangen wij een overzicht van de beleidsinspanningen van het college om het tekort aan huurwoningen in het middensegment te realiseren.	Geen technische vraag.
-41- Voor de volledigheid ontvangen wij daarbij ook graag de definitie die het college hanteert voor middensegment.	Geen technische vraag.
Pagina 29 “Ons grondbeleid faciliteert ruimtelijk beleid. Door een actief ruimtelijk beleid te voeren, (...)” -42- Wat bedoelt het college met het voeren van een actief ruimtelijk beleid? “(...) en het realiseren van minimaal 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten.”	Geen technische vraag
-43- Welke risico’s voorziet het college voor het realiseren van voldoende aantallen woningen door te kiezen voor 30% sociale huurwoningen vs. 30% sociale woningbouw?	Geen technische vraag
Pagina 30 “Eventuele financiële consequenties van deze afspraak kunnen worden verwerkt in lopende grondexploitaties van de gemeente en de uitgangspunten voor nieuw op te starten gebiedsontwikkelingen.” -44- Graag ontvangen wij een prognose van de financiële consequenties die hier de komende vier jaar mee gemoeid zijn.	Geen technische vraag.
Pagina 31 Wonen Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. -45- Graag een overzicht van alle (nieuwe) plannen van het college waar zij de komende periode mogelijkheden ziet om aan bovengenoemde vraag te voldoen.	Is lijst zoals in februari jl. met de Raad is gedeeld.

Pagina 33 Wegenonderhoud “Een deel van het budget wegenonderhoud wordt niet meer in de exploitatie opgenomen maar via een jaarlijks investeringskrediet beschikbaar gesteld. Door deze activeringssytematiek……” Het college is voornemens extra geld (!!) te lenen voor het wegenonderhoud. Op korte termijn levert dit de gemeente 2 miljoen per jaar op, op de lange termijn is de gemeente Arnhem veel duurder uit. -46- Klopt het dat de gemeente door deze maatregel 4 miljoen extra rente betaald? Zo nee wat kost het de gemeente dan wel aan extra rentelasten?	Het klopt dat de gemeente rente betaalt over leningen die - mede - worden afgesloten om dit deel van het wegenonderhoud te financieren. Omdat jaarlijks wordt geïnvesteerd in het wegenonderhoud, nemen de rentekosten ieder jaar toe. Bezien over een periode van 10 jaren en bij een jaarlijkse investering van € 2,8 miljoen lopen de jaarlijkse rentekosten op van circa 50.000 in het eerste jaar tot circa 400.000 in het tiende jaar. Totaal is dat over 10 jaren tezamen circa 2,5 miljoen. In deze berekening waarbij wordt gerekend met bedragen over een lange periode van 10 jaren, wordt overigens geen rekening gehouden met de waardeontwikkeling van de euro's. In termen van koopkracht nemen de kosten voor het wegenonderhoud niet toe. De rente die wordt betaald (2%) kan gelijk worden verondersteld aan de inflatie die jaarlijks van toepassing is.
-47- Waarom kiest het college hiervoor?	Wetgeving (het BBV) schrijft voor dat kosten van onderhoudsmaatregelen aan wegen die levensduurverlengend zijn, verplicht op deze wijze in de administratie verwerkt dienen te worden (kosten moeten worden 'geactiveerd' en in jaarlijkse termijnen worden afgeschreven). Ongeveer de helft van het onderhoud heeft dit karakter en komt hiervoor in aanmerking. Tot voor kort was het activeren van dergelijke kosten ook mogelijk, maar niet verplicht. Zoals in de perspectiefnota ook aangegeven is deze wijze van administreren ook bij andere groot onderhouds werkzaamheden al veel langere tijd gebruikelijk.
-48- Met welk bedrag gaat de schuld van de gemeente de komende tien jaar stijgen door deze maatregel?	De schuld neemt na 10 jaar toe met € 21,3 miljoen.
-49- Klopt het dat de gemeente met 20 jr afschrijving en 2% rente rekent?	De gemeente schrijft dergelijke kosten af in 30 jaar tijd. De omslagrente bedraagt inderdaad 2%.
-50- Zo nee met welke percentages en afschrijving rekent het college en wat betekent dit dan in financiële zin?	Door de spelregel dat we in maximaal 20 jaar aflossen, wordt het verschil toegevoegd aan de BR Kapitaallasten. Door deze reservering wordt de rentelast beperkt tot wat deze ook zou zijn geweest indien we in 20 jaar zouden afschrijven. Bij de berekening van de extra rentelasten is dan ook rekening gehouden met 20 jaar en 2%.

Ontwikkelingsplan Malburgen Hier wordt incidenteel 1 mln. bespaard op de bijdrage van de gemeente aan de wijkontwikkeling, zoals met partners (corporaties en bewoners) afgesproken. -51- Is over deze besparing overleg gevoerd met de andere partners in het ontwikkelingsplan? Wat waren hun reacties?	Over de besparing op het ontwikkelingsplan is geen overleg geweest met andere partners omdat er geen wijzigingen zijn in de uitvoering en werken van het ontwikkelingsplan. Deze worden nog steeds uitgevoerd, alleen de kosten vallen lager uit dan begroot. Totaal moeten er nu nog voor ca, € 8,4 miljoen aan kosten worden gemaakt. Deze begroting kan in verband met (aanbestedings)gevoelige informatie niet openbaar worden gemaakt.
-52- Wat was de oorspronkelijke begroting en wat is de meest recente raming? Graag gespecificeerd naast elkaar zetten.	
-53- Welke kosten uit het ontwikkelingsplan wil het college ten laste van de grondexploitatie Nijmeegseweg brengen?	Uit de (nog niet vastgestelde) grondexploitatie van de Nijmeegseweg komt een bijdrage voor het ontwikkelingsplan voor de inrichting van de middenberm en, afhankelijk welke variant er wordt gekozen, een bijdrage voor de verkeerskundige en herinrichting van het Monchyplein.
Beheer strategisch bezit kostendekkend -54- Op welke panden is het beheer tot nu toe niet kostendekkend?	Bij de jaarrekening van 2018 is er ook de geheime bijlage FJP 2018. Daarin staat op pagina 61 een overzicht van de verschillende panden en gronden en de begrote kosten en opbrengsten per object. Voor het totaal wordt uitgegaan van, afgerond, een budgettair neutraal beheersresultaat.
BR Zuidelijke Binnenstad en Jansbeek Het college geeft aan 3,2 mln. te willen onttrekken aan de BR Zuidelijke Binnenstad. Deze BR bevat nu 7,3 mln. maar is ook aangewezen als dekking voor motie 18M29 (Jansbeek ook op Gele Rijdersplein naar boven). -55- Welk deel van de 7,3 mln. is gereserveerd voor welke ontwikkelingen in de Zuidelijke Binnenstad?	Van de 7,3 miljoen is 1,2 miljoen gereserveerd voor het mogelijk maken van ontwikkelingen binnen het bestaande project zuidelijke binnenstad in verband met het eventueel niet binnenhalen van subsidies.
- 56- Zijn er nog beoogde ontwikkelingen binnen het plangebied van de Zuidelijke Binnenstad, vanaf de John Frostbrug tot en met het Roermonds plein en vanaf de Rijnkade tot en met de Broerenstraat/ Kleine Oord/ Oude Oeverstaat, die géén financiële dekking hebben? Zo ja, welke zijn dat?	Beoogde ontwikkelingen hebben pas een financiele dekking als ze een project worden. De motie: Op naar een uitvoeringsplan Blauwe golven! door de raad aangenomen op 17 april 2019 is nog project, want kent nog geen volledige dekking.
- 57- Welk deel van de 7,3 mln. is gereserveerd voor de Jansbeek op het Gele Rijdersplein, in de Bovenbeekstraat en in de Beekstraat? Op welke ramingen is dit bedrag gebaseerd?	Zie raadsbrief https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/ec16a63e-2895-4667-b26f-e1bf1063a407/932c2338-b917-4ff0-96b5-9fad1d1427e9/6c7a18a5-8c19-4200-9436-9b5a58cd9e8f/ en motie https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/6473f328-75f0-4327-b278-0ad4ade6587a/88bfd7a4-8755-4999-a22d-8e459abd9754/50f41641-4b5e-43fa-87c1-4302b8ff1c06/
- 58- De motie vraagt voor het zomerreces van 2018 met een uitgewerkt voorstel naar de raad te	In de raadsbrief is een relatie gelegd met de cofinanciering door provincie en waterschap.

komen. Wanneer kunnen we het voorstel ontvangen?	De provincie heeft deze in de vorige bestuursperiode reeds gereserveerd. Het waterschap heeft net een nieuw bestuur dat zich hierop nog moet orienteren. Dan zal een voorstel naar de raad komen.
Winstneming grondbedrijf -59- Klopt het dat de winstneming van het grondbedrijf (tabel pagina 34) correct afgerond als 0,0 mln. vermeld had moeten zijn?	In de tekst staat een bedrag vermeld van € 45.000,-. Dit moet echter zijn € 50.000,-. In het brondocument wordt ook uitgegaan van € 50.000,- per jaar. In de layout van de perspectiefnota zijn de bedragen afgerond op één cijfer achter de komma van miljoenen. Echter op totaalniveau wordt wel uitgegaan van de zuivere cijfers en daarmee zijn er dus geen verschillen.
-60- Op hoeveel andere plekken zijn bedragen 'voordeliger' afgerond dan rekenkundig verantwoord is?	
-61- Hoe groot is het daaruit in totaal voortkomende verschil? En hoe wordt dit verschil gedekt?	
BR Kapitaallasten 62 - Er wordt voorgesteld de BR Kapitaallasten mee te tellen in het weerstandsvermogen. Hoe zou de weerstandsfactor zich de komende jaren hebben ontwikkeld, als dat niet was gedaan?	Zie tabel hieronder.

zonder toevoeging reeks BR kapitaallasten aan AR

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2018	Turap-1 2019	Turap-2 2019	2020	2021	2022	2023
	90%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**	**1,1**	**0,9**	**1,0**	**1,1**	**1,2**

-63- En wat zijn de verwachte solvabiliteit en schuldquote op basis van voorliggende perspectiefnota?	De solvabiliteit en schuldquote zijn onderdeel van de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze berekenen we bij het opstellen van de MJPB en het Jaarverslag. In de Perspectiefnota wordt geen nieuwe nieuwe prognose van de balans gemaakt en daarmee ook niet van deze financiële indicatoren. In de Perspectiefnota zijn geen maatregelen in de balanssfeer met dermate grote financiële gevolgen, dat ten opzichte van de balanstotalen of begrotingstotalen het eigen vermogen c.q. de schuld majeur wijzigt. Op basis daarvan kan geconcludeerd worden dat de gevolgen voor de solvabiliteit en de schuldquote beperkt blijven tot enkele tienden van procenten.

In het jaarverslag 2018 is de meest actuele berekening opgenomen:

1A. Netto schuldquote	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	80%	100%	86%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	71%	90%	76%
2. Solvabiliteitsratio	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	16%	15%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	2,1	2,0	1,4
3. Kengetal grondexploitatie	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	8%	9%	7%
4. Structurele exploitatieruimte	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	-1%	-2%	-2%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	103%	104%	100%

-63 A: Wat is de verwachte solvabiliteit en schuldquote in de jaren 2019 tot en met 2023 als deze perspectiefnota wordt aangenomen?	Zie antwoord bij vraag 63.
-64-Klopt het dat met het aannemen van deze perspectiefnota de solvabiliteit in de periode 2018-2022 daalt? Graag een overzicht met bedragen en percentages van de ontwikkeling.	Zie antwoord bij vraag 63.
Structureel korten op vrouwenopvang Het college wil een miljoen structureel minder besteden aan vrouwenopvang. -65- Graag een onderbouwing waarom het college dit realistich en haalbaar acht.	Het betreft hier geen structurele vermindering of verlaging van het budget Vrouwenopvang, maar een eenmalige afroming van € 1 miljoen van de Bestemmingsreserve Beschermd en Weerbaar die in de afgelopen jaren is gevormd. Dit leidt niet tot bezuinigingen op de Vrouwenopvang of op andere activiteiten uit het programma Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Het college vindt deze onttrekking aan de reserve "beschermd en weerbaar" verantwoord, mede gelet op de omvang van de reserve.

Pagina 22 We hebben, met eigen en externe expertise, in beeld gebracht wat de benodigde investering zou kunnen zijn. Daaruit komt een bandbreedte naar voren, die vooral wordt bepaald door frictiekosten. Wij stellen op dit moment voor aan de onderkant van de bandbreedte (€ 6 tot € 12 miljoen) te gaan zitten, omdat (i) frictiekosten het lastigst te bepalen zijn en (ii) we volop inzetten op mobiliteit en ontwikkeling. Kiezen voor een laag scenario, betekent evenwel een toevoeging aan de risicoparagraaf. De transformatie van het cluster Werk & Inkomen is namelijk rigoureus en hogere frictiekosten zouden zich daardoor voor kunnen doen. -66- Graag een uitvoerige onderbouwing van het college tussen het verband investering enerzijds en financieel en maatschappelijk rendement anderzijds.	Bij het toetsen van de haalbaarheid van de ambitie die wij formuleerden in het coaltieakkoord gaf het betrokken adviesbureau aan dat deze haalbaar maar ambitieus is. Zij gaf in het onderzoeksrapport ook handvatten voor succes. Deze waren voor een groot deel gelegen in een goed functionerende keten van uitvoeringsorganisaties. De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk (CAW), de ontwikkeling van Scalabor, het regionale Werkgeversservicepunt (WSP), het regionale Leer-Werk-Loket (LWL) en de ontwikkeling in de wijken, met de teams leefomgeving (TLO) en de sociale wijkteams (SWT). De eigen gemeentelijke uitvoeringsorganisatie moet nog een slag maken, is de constatering. Het is absoluut gewenst om deze slag te maken om het bereik van de inspanningen op het gebied van werk en inkomen te verbreden Kern van verandering Sinds het aantreden van het college is hard gewerkt om scherp te krijgen wat precies nodig is. Op welke manier kan de energie en de kracht van de professionals in de uitvoering zo goed mogelijk worden ingezet, passend bij de opgaven. De belangrijkste veranderingen waar de organisatie voor staat passen binnen de omslag van inkomensondersteuning naar versterken van financiële zelfredzaamheid. Het gaat dan om: • De Arnhemmer centraal stellen, vanuit de volledige breedte van zijn leefomgeving. W&I gaat dan ook gebiedsgericht werken en inwoners hebben straks hun eigen aanspreekpunt, die hen kent en waarmee ze regelmatig contact hebben. • Vanuit werk, inkomen en zorg te kijken wat nodig is en de ‘regie’ nemen op het bevorderen van financiële zelfredzaamheid en werk. • De inwoner op weg naar werk te ondersteunen, te volgen en nazorg te bieden voor een duurzaam resultaat. • Methodisch en evidence-based werken, door de hele organisatie heen en liefst ook nog samen met onze uitvoeringspartners.

	Om een goed beeld te geven ontving u bij de nota Doorbraak naar Werk de startfoto (geformuleerd met betrokkenheid van medewerkers), het organisatieplan en het implementatieplan. Insteek van de investering Het college ziet dat de ontwikkeling bij W&I fors en belangrijk is. Voor de opgaven waar wij in onze stad voor staan, maar ook fors en belangrijk voor de medewerkers bij W&I. In de voorbereiding bekeken we verschillende scenario's voor de omvang van de investering. Grootste verschil zit dan in indicaties van frictiekosten. Er is in geen geval sprake van een 'bezuiniging' op de organisatie, functies veranderen / worden complexer en de kwantitatieve omvang blijft vergelijkbaar. Door in het huidige scenario maximaal in te zetten op investeren in medewerkers, is de insteek de frictiekosten tot een minimum te beperken. Rendement Wij hebben de overtuiging dat deze investering een belangrijke bijdrage levert aan onze ambitie om meer mensen richting (betaald) werk te helpen. Wij geloven er in dat dit mensen sterker maakt en dat het een bijdrage levert ook op andere vlakken, zoals het verminderen van de zorgvraag, de inclusieve samenleving en de behoeften van werkgevers en zo meer. De doelen en inspanningen om onze ambitie te realiseren treft u in het programmaplan Doorbraak naar Werk. Ook staat daar, net als in de perspectiefnota, aangegeven hoe wij om willen gaan met de financiele verwerking. Wij gaan er vanuit dat wij in 2023 als stad in een andere positie verkeren en onder de onderste vangnetdrempel uitkomen. Daarnaast willen we jaarlijks realistisch en actueel conform de landelijke lijn gaan begroten. Ook de wijze waarop wij de monitoring gaan inrichten treft u in het programmaplan Doorbraak naar Werk.
Pagina 32 De voorziene kostenstijgingen voor inzameling en Verwerking van afval zullen worden gedekt door de afvalstoffenheffing." -67- Hoe ziet de ontwikkeling van de afvalstoffenheffing er voor de komende jaren uit?	De tarieven 2020 voor de afvalstoffenheffing kunnen op dit moment nog niet worden vastgesteld. Op dit moment loopt de aanbesteding op afvalverwerking nog; daarom kunnen hiervoor nog geen definitieve bedragen genoemd worden. In augustus zal de Raad worden geïnformeerd over de gevolgen van de kostenontwikkelingen en van de invoering van Diftar voor de tarieven van de afvalstoffenheffing. Deze tarieven worden

	uiteindelijk in de verordening afvalstoffenheffing vastgesteld.
-68- Wat zijn de totale baten voor de gemeente, wat zijn de kosten voor de kwijtschelding en wat is het verwachte bedrag van de heffing voor de inwoner?	De totale bate uit de afvalstoffenheffing voor de gemeente bedraagt in 2019 circa €15,8 miljoen. Bij verrekening van de verwachte kostenstijgingen (zoals aangegeven is de hoogte daarvan nog onzeker) in de heffing zal de totale bate stijgen. Gelet op het voorgaande (antwoorden bij vraag 67) kunnen de ontwikkeling van de totale lasten voor de burger, de hoogte van de tarieven en de hoogte van de kwijtschelding op dit moment nog niet worden vastgesteld.
In 2020 moeten de contracten voor zowel de inzameling als de verwerking van restafval opnieuw worden aanbesteed. Deze aanbestedingen worden op dit moment voorbereid. Gezien de huidige marktsituatie is de verwachting dat de kosten voor afvalinzameling en afvalverwerking fors zullen stijgen. Dit wordt mede veroorzaakt door de door de Rijksoverheid opgelegde verbrandingsbelasting. De verwachting is dat het nieuwe contract voor de inzameling van restafval zal leiden tot een kostenstijging van ca 10%. Voor de verwerking van restafval wordt een nog forsere stijging tot mogelijk wel 80% verwacht. De helft hiervan is te wijten aan tariefstijging door marktwerking, de andere helft aan de verbrandingsbelasting. De voorziene kostenstijgingen voor inzameling en verwerking van afval zullen worden gedekt door de afvalstoffenheffing. Genoemde ontwikkeling geeft extra reden om inwoners te stimuleren afval goed te scheiden en de hoeveelheid restafval te verkleinen, zodat toekomstige kostenstijging zoveel mogelijk kan worden beperkt. DIFTAR is daarvoor een goed instrument. -69- Waarom staat de afvalstofheffing niet in het financiële overzicht, want in deze beleidstekst wordt een forse stijging van de heffing aangekondigd. Verwachte stijgingen van 10% en 80% op belangrijke kostenposten binnen de afvalverwerking worden gedekt door (een stijging van) de heffing.	In de perspectiefnota wordt er vanuit gegaan dat de kostenstijging in de afvalstoffenheffing zal worden verrekend. Het heeft daarom geen invloed op het saldo van de begroting en is om die reden niet in de tabel opgenomen.
-70- Graag een financieel overzicht van de heffing en de kosten van de inzameling en verwerking.	Een volledig financieel overzicht van de kosten van inzameling en verwerking voor de begroting 2020 kan gelet op de onzekerheden over de kostenontwikkelingen nu in het kader van de perspectiefnota nog niet worden verstrekt. Bij de uitwerking van één en ander in de MJPB is deze informatie vanzelfsprekend wel beschikbaar.
-71- Klopt het dat deze maatregel voor de gemeente weliswaar financieel neutraal uitpakt maar dat de inwoner van Arnhem een nog onbekende maar mogelijk forse stijging van de heffing tegemoet kan zien?	Zoals ook uit de beantwoording van voorgaande vragen blijkt, klopt dat inderdaad.

-72- Is het college het met ons eens dat de stijging van de afvalstofheffing in euro's moet worden uitgedrukt bij dit beleidsvoornemen zodat de raad daar een goede afweging over kan maken?	De vraag naar de mening van het college is geen technische vraag.
In maart waarschuwde het college de raad middels een raadsbrief dat als gevolg van het nieuwe verdeelmodel WMO de regio Arnhem vanaf 2021 mogelijk 26 miljoen euro minder (!!) zou krijgen. Dat is met name het gevolg van de herverdeling op beschermd wonen. -73- Kan het college een zorgvuldige onderbouwing geven die de samenhang schetst met het nieuwe verdeelmodel?	Op dit moment is de definitieve uitkomst van het objectieve verdeelmodel BW/MO/BG er nog niet. De gepubliceerde cijfers van Cebeon zijn nog uitermate onzeker en vragen om nader landelijk onderzoek, zoals ook beschreven in de raadsbrief van maart (346214). Bij de besparing wordt uitgegaan van de huidige inkomsten (m.a.w. het historische verdeelmodel).
-74- In hoeverre acht het college dit voorstel haalbaar en realistisch?	Bij de volgende begrotingsperiode zal waarschijnlijk meer duidelijk zijn over de financiële gevolgen van het objectieve model voor de Arnhemse begroting. Op zijn vroegst zal dit bij de publicatie van de meicirculaire 2020 zijn. Dan zullen ook begroting en maatregelen daarop worden aangepast.
Pagina 33 Een deel van het budget wegenonderhoud wordt niet meer in de exploitatie opgenomen, maar wordt via een jaarlijks investeringskrediet beschikbaar gesteld. Door deze activeringssystematiek ook bij wegenonderhoud toe te passen, komt de gedragslijn meer overeen met de al langer gebruikelijke werkwijze bij andere groot-onderhoudswerkzaamheden, zoals openbare verlichting, riolering en vastgoed. Per saldo ontstaat hierdoor op korte termijn ruimte in de begroting, waardoor onderhoudsmiddelen vrij kunnen vallen in de algemene middelen. Dit beleidsvoornemen genereert op korte termijn geld, maar verhoogt de schuldpositie van de gemeente uiteindelijk aanzienlijk. -75- Graag een overzicht met hoeveel miljoenen de schuldpositie van Arnhem toeneemt als de raad met deze beleidsmaatregel instemt.	Bij een jaarlijks investeringskrediet van € 2,75 miljoen, en een aflossing in 20 jaren (conform de spelregel), ontstaat de volgende schuldpositie: Ultimo 2019: 2,8 miljoen Ultimo 2020: 5,4 miljoen Ultimo 2021: 7,8 miljoen Ultimo 2022: 10,2 miljoen Ultimo 2023: 12,4 miljoen
-76- Maakt de raad met het aannemen van deze beleidsregel de begroting gevoeliger voor rentestijgingen? Graag een onderbouwing en overzicht geven met verschillende rentepercentages (dus voorbeeldreeks met rentestijgingen tov het huidige niveau).	Het activeren van het groot onderhoud wegen is geen beleidsregel, maar wettelijk voorgeschreven (BBV) daar waar het levenduurverlengend onderhoud betreft. Voorheen was het activeren van dergelijke kosten niet verplicht, maar wel toegestaan. De inschatting van het college is dat op basis deze regelgeving 50% van het wegenonderhoud geactiveerd dient te worden. Het overige groot onderhoud wegenonderhoud is noodzakelijk om sowieso de geplande levensduur te realiseren, en wordt niet geactiveerd. De gevoeligheid voor rentestijgingen neemt toe bij een uitbreiding van investeringskredieten. Bij een stijging van de rente met 1%-punt (bijvoorbeeld van de huidige 2% naar 3%), stijgen de rentelasten met 1% van de onder het antwoord op vraag

	75 genoemde bedragen (afhankelijk van in welk jaar de rentestijging zich voordoet). Het risico wordt echter beperkt doordat de desbetreffende financiering langjarig (tegen een vaste rente) kan worden vastgelegd. De jaarlijkse financieringsbehoefte van de gemeente waarover renterisico wordt gelopen bedraagt circa 149 miljoen per jaar. De toevoeging van het wegenonderhoud aan deze financiering vergroot dit risico dan ook slechts in beperkte mate, namelijk met circa 2% (2,75 / 149 miljoen).
Pagina 43 Binnen de begroting van Financiën en Bedrijfsvoering is ruimte om bij te dragen aan het oplossen van knelpunten in de begroting en het plegen van intensiveringen. Deze herijking levert per saldo een positief beeld op. De posten die het meest in het oog springen zijn: Treasury: In de begroting is een meerjarige stelpost opgenomen voor het kunnen opvangen van bovenmatige stijgingen van de rente (rentebuffer). In de begroting van treasury (rentelasten) wort reeds rekening gehouden met een stijging van de rente in de loop van de komende jaren tot circa 3,54%. Dit lijkt op basis van de huidige inzichten meer dan voldoende om onvoorziene stijgingen in de rente op te kunnen vangen. De meerjarige stelpost kan vrijvallen. In de laatste jaarschijf van elke MJPB is het wel belangrijk om € 1 miljoen beschikbaar houden voor het kunnen opvangen van de effecten van majeure rentestijgingen. Jaarlijks zal beoordeeld worden of de een na laatste jaarschijf van de nieuwe begroting incidenteel vrij kan vallen. -77- Klopt het dat het college hier voorstelt om de buffer om rentestijgingen op te kunnen vangen af te schaffen?	In de begroting is op een tweetal plaatsen een 'buffer' opgenomen voor rentestijgingen. De in de Perspectiefnota genoemde buffer wordt nu ingezet (op € 1 miljoen vanaf 2023 na). Daarnaast is in de begroting van Treasury ook een buffer voor rentestijgingen ingebouwd. In de MJPB rekenen we namelijk met een jaarlijks stijging van plm. 0,5%. Na vijf jaar is dat een stijging van 2,5%.
-78- Waarom wordt het rekenschema dat in de MJPB 2017-2020 (paragraaf 4.5, pagina 180-182) wordt ingevoerd, op basis waarvan de noodzakelijke rentebuffer bepaalt kan worden, kennelijk in deze perspectiefnota alweer afgeschaft? Graag een onderbouwing.	Het rekenschema in de MJPB 2017 - 2020 diende niet om de gewenste hoogte van de rentebuffer te berekenen. Het is een voorgeschreven technische berekening waarmee wordt aangetoond dat de interne omslagrente niet sterker afwijkt van de door de gemeente te betalen gemiddelde rente dan volgens het BBV is toegestaan. Het rekenschema wordt zeer zeker niet afgeschaft. We nemen het niet meer op in de MJPB omdat de verwachting is dat dit schema voor de raad geen bruikbare informatie geeft.

De gemeente Arnhem heeft een schuld van circa 700 miljoen met een gemiddelde rentevaste periode op de leningen van iets meer dan vijf jaar. Rentestijgingen in de gemeente Arnhem hebben dus aanzienlijke effecten door de hoge schuldpositie. -79- Neemt het risico voor de gemeente Arnhem toe? Graag een onderbouwing waarom wel of niet.	Het hebben van schulden, die geherfinancierd moeten worden nadat ze zijn afgelost, brengt altijd het risico met zich mee dat de kosten hoger worden doordat de rente hoger is dan die was op de afgeloste lening. In de huidige markt doet dat risico zich echter nauwelijks voor, omdat de rente al jarenlang (sinds de jaren 80 van de vorige eeuw) alleen maar is gedaald met af en toe een kleine oprisping. Onze verwachting is dat de huidige lage rente nog lang zal blijven gelden. Er is heel veel geld beschikbaar op de kapitaalmarkt en dat betekent een lage prijs.
-80- Graag een berekening wat een rentestijging van één procentpunt in vijf jaar die volledig doorwerkt in de door de gemeente te betalen rente betekent.	Deze berekening is niet te maken zonder duidelijke richtlijn. Er zijn immers veel scenario's denkbaar hoe een rentestijging van één procentpunt in vijf jaar zich kan ontwikkelen. Een rentestijging van één procentpunt in vijf jaar is overigens veel minder dan waarmee rekening wordt gehouden in de MJPB. In de MJPB rekenen we met een jaarlijks stijging van plm. 0,5%. Na vijf jaar is dat een stijging van 2,5%.
Pagina 43 Een belangrijk onderwerp is het verminderen van de schuldenlast van de gemeente. Een manier om dat te doen is om te sparen om langlopende schulden niet langer dan 20 jaar op de gemeentelijke begroting te laten drukken. De nieuwe systematiek is vanaf de MJPB 2019-2022 ingevoerd en leidt ertoe dat het eigen vermogen de komende jaren toe zal nemen. Er is ruimte binnen deze 'solvabiliteitsreeks' om in tijden van krapte een bijdrage te leveren aan knelpunten in de begroting. Voorgesteld wordt om de omvang van de jaarlijkse toevoegingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten met € 2,7 miljoen te verlagen én in samenhang daarmee de reserve kapitaallasten voortaan als onderdeel van het beschikbare weerstandsvermogen te rekenen. De bestemmingsreserve kapitaallasten heeft immers kenmerken van een algemene reserve. Dit betekent dat de solvabiliteit nog steeds jaarlijks wordt versterkt, maar in een gematigder tempo. Daarnaast betekent dit dat de buffers voor het weerstandsvermogen groter worden. In paragraaf 7.2 wordt hierop nader ingegaan -81- Klopt het dat dit voorstel in strijd is met de financiële verordening die de gemeenteraad van Arnhem in september heeft vastgesteld? http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/actueel/arnhem/CVDR613220.html	Ja, dat klopt. Het is een gebruikelijke lijn dat nieuwe voorstellen die door de Raad worden vastgesteld daarna in de verordening worden verwerkt. Dit is ook zo gebeurd met voorstellen uit het coalitieakkoord en de MJPB's uit de afgelopen jaren.
-82- Klopt het dat raad en college in september het beleid ingesteld hebben om schulden maximaal 20 jaar op de begroting te laten drukken?	Raad en college hebben besloten om fictief de gemiddelde afschrijvingstermijn op materiële vaste activa (investeringen) niet langer te laten zijn dan 20 jaar. Voor de werkelijke afschrijvingen gelden de vastgestelde afschrijvingstermijnen. Voor de

	fictieve boekwaarde is de "solvabiliteitsreserve" in het leven geroepen, waarmee de werkelijke boekwaarde gecorrigeerd kan worden. Die fictieve boekwaarde mag niet hoger zijn dan 20 x de afschrijvingen. Over de schulden zelf is geen besluit genomen.

3. GroenLinks

Vragen GroenLinks	Antwoorden
p.4 Schulden Duizenden Arnhemmers hebben te maken met schulden. Welke leeftijd-differentiatie kan gemaakt worden binnen deze cijfers? Om welke hoogte van de schulden gaat het en welk onderscheid kan daarbinnen gemaakt worden op basis van samenstelling van huishoudens en (vast of flexibel) inkomen?	Zie antwoord hieronder:

Naar schatting hebben ca 16.000 huishoudens in Arnhem te maken met schulden (op basis van doorrekening cijfers n.a.v. onderzoek van Panteia, 2015). Exacte cijfers zijn hierover niet bekend. Cijfers van PLANgroep en Rijnstad laten zien dat meer dan 1.000 Arnhemmers een vorm van schulddienstverlening krijgen (1.078 in 2016 en 1.085 in 2017). Daarbovenop hebben nog eens ruim 1.000 Arnhemmers te maken met problematische schulden waarvoor zij onder 'schuldenbewind' zijn gesteld.

Via Vroeg Eropaf worden in veel situaties betalingsachterstanden en beginnende schulden geconstateerd.

Over inwoners die geholpen worden met een schulddienstverleningstraject vanuit de organisaties Rijnstad en PLANgroep zijn specifiekere gegevens bekend.

De leeftijdsindeling van inwoners die via PLANgroep in een schuldregeling zitten ziet er als volgt uit:

Leeftijdscategorie	**%**
< 26	5%
26 -35 jaar	23%
36 - 45 jaar	25%
46 - 55 jaar	27%
56 - 65 jaar	14%
66 en ouder	6%
Totaal	**100%**

Bij Rijnstad gaat het om de volgende verdeling:

Leeftijdscategorie	**%**
< 21	2%
21 - 30 jaar	18%
31 - 40 jaar	26%
41 - 50 jaar	26%
51 - 60 jaar	18%
61 - 70 jaar	6%
71 en ouder	3%
Totaal	**100%**

De verdeling van inwoners die een schuldregeling via PLANgroep hebben naar hoogte van de schuld:

Hoogte schuld	**%**
< € 5.000	5%
€ 5.000 < € 15.000	30%
€ 15.000 < € 50.000	41%
> € 50.000	24%
Totaal	**100%**

Inwoners die binnenkomen bij Rijnstad voor stabilisatie hebben een schuldenlast van gemiddeld € 36.123.
Hier zijn geen cijfers voorhanden over de hoogte van de schuld naar huishoudens.

De samenstelling van huishoudens in een schulddienstverleningstraject is als volgt: 66% is alleenstaand, 12% is alleenstaande ouder, 22% is gehuwd of samenwonend. Inkomen: er zijn geen statistieken of mensen een vast of flexibel inkomen hebben. Wel is bekend dat 72% van de mensen die bij PLANgroep geholpen worden een uitkering heeft, 23% een inkomen uit loon en 5% een overige inkomensbron heeft. 93% heeft een inkomen beneden modaal.	
p.13 Inburgering Het aantal mensen dat een inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd. Welke aantallen zijn hiermee verbonden?	Uit landelijke cijfers blijkt dat het slagingspercentage na 2013 van 78% naar 30% is gedaald. Deze cijfers zijn gebaseerd op het evaluatierapport Inburgering van de Algemene Rekenkamer, januari 2017.
p.13 Instrumenten arbeidsmarkt Instrumenten worden vereenvoudigd waarmee het voor werkgevers makkelijker wordt om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt baan aan te bieden. Welke instrumenten betreft dit?	• Het Rijk wil bijvoorbeeld de inzet van loonkostensubsidies eenvoudiger maken, jobcoach en andere aanbodversterkende voorzieningen beter laten aansluiten bij de behoeften van kandidaatwerknemers, knelpunten rondom no-riskpolis/ ziekmelding wegnemen, vereenvoudiging van de Banenafspraak, de regionale werkgeversdienstverlening versterken en harmoniseren en een meer uniforme toepassing van instrumenten. • Wij willen bijvoorbeeld met de doorontwikkeling van Scalabor en Werkgeversservicepunt de brede werkgeversdienstverlening borgen en versterken. Werkgevers worden (met de inzet van bovenstaande instrumenten) niet alleen ondersteund bij het invullen van de Banenafspraken. Zij kunnen ook werkopdrachten laten uitvoeren door Scalabor, werknemers inlenen via een detacheringsfaciliteit, ondersteund worden bij het invullen van SROI enzovoorts.
p.15 Beweging aanbieders zorg Aanbieders die niet of onvoldoende met deze beweging mee kunnen, worden niet gecontracteerd of krijgen geen zorg toegewezen. Wanneer beweegt een aanbieder 'onvoldoende' mee, hoe wordt dit bepaalt?	Passende en kwalitatief goede zorg staan voorop! Binnen deze mogelijkheden van passende zorg verwachten we van aanbieders dat zij kijken naar de zo licht mogelijke zorgvorm en deze bieden. Hiertoe moeten algemene voorzieningen en het sociale netwerk maximaal benut worden. Ook moet - waar mogelijk en passend - worden ingezet om inwoners ambulant te ondersteunen in plaats van inwoners op te nemen in verblijfszorg. Aanbieders moeten mee met deze beweging.
p.16 Omzetplafond Hoe ziet het omzetplafond eruit? En wat zijn de effecten op de te leveren zorg voor Arnhemmers die dit nodig hebben?	Hoe het omzetplafond er precies uit gaat zien is nog niet bepaald. We werken op dit moment aan scenario's. We proberen tot een scenario te komen waarbij we een onderscheid maken tussen de zorgaanbieders die actief participeren bij de transformatie en aanbieders die dat

	niet doen. Zie ook beantwoording vorige vraag.
p.17 Nadere regels en verordeningen We leggen richtlijnen in nadere regels (besluitvorming college) of in verordeningen (besluitvorming raad) vast. In welk geval wordt er gebruik gemaakt van 'nadere regels' en in welk geval van 'verordeningen'?	De richtlijnen gaan we eerst inhoudelijk ontwikkelen, in samenspraak met de sociale wijkteams. Waar formele vastlegging van de richtlijnen nodig is, zal dit in beginsel zijn beslag kunnen krijgen in door het college vast te stellen regels. Wanneer een richtlijn niet blijkt te passen binnen de kaders van de huidige verordening zal uw raad voorgesteld worden de verordening aan te passen, maar op dit moment is onze inschatting dat de verordening voldoende ruimte biedt voor het uitvoeren van het merendeel van de voorgenomen maatregelen.
p.17 Hulpmiddelen Een aantal hulpmiddelen en woningaanpassingen gaat daarmee onder algemeen gebruikelijke voorzieningen vallen, waardoor de inwoner zelf verantwoordelijk wordt voor de aanschaf en het gebruik van het hulpmiddel of de woningaanpassing. Welke hulpmiddelen en woningaanpassingen gaan onder 'algemeen gebruikelijke voorzieningen' vallen? Wat zijn voor de gebruiker de kosten in de aanschaf en het onderhoud van deze hulpmiddelen en aanpassingen?	Er hoeft geen maatwerkvoorziening verstrekt te worden, als het gaat om diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen of andere maatregelen die naar hun aard algemeen gebruikelijk zijn. Een voorziening kan algemeen gebruikelijk zijn als deze: - niet speciaal bedoeld is voor mensen met een beperking - algemeen verkrijgbaar is en - niet of niet veel duurder is dan vergelijkbare producten. Er is een niet limitatieve lijst van voorzieningen die binnen de gemeente Arnhem als algemeen gebruikelijk worden beschouwd. Voorbeelden van (huidige) voorzieningen zijn beugels, elektrische fietsen, verhoogde toiletpot. Op dit moment wordt onderzocht welke voorzieningen inmiddels voldoen aan bovenstaande beschrijving. Voorgesteld wordt om de lijst uit te breiden met vergelijkbare voorzieningen zoals bijvoorbeeld trapleuningen (extra), antisliptegels en drempels aanpassen/ verwijderen. Aangezien het hier gaat om voorzieningen waarvan de aanschafwaarde en de eventuele onderhoudskosten onderling verschillen en ook nog afhankelijk kunnen zijn van de persoonlijke (woon)situatie, is het niet mogelijk om deze kosten voor de gebruiker vooraf inzichtelijk te maken.

p.18 Zorg in onderwijs Doel is dat zorg binnen het onderwijs ook daadwerkelijk door het onderwijs wordt georganiseerd en gefinancierd. Vanuit welke geldstroom moet dit gefinancierd worden? Moet de zorg binnen het onderwijs gefinancierd worden vanuit de lumpsumpfinanciering?	Het onderwijs heeft zelf ook middelen om goede begeleiding te organiseren. Het onderwijs voert dan de taken uit waarvoor het zelf verantwoordelijk is. Onderwijsondersteuning wordt gefinancierd vanuit de middelen van de scholen en de samenwerkingsverbanden.
p.18 Dyslexiezorg In Arnhem zitten meer kinderen in de dyslexiezorg dan het landelijk gemiddelde. Wat is het percentage dyslexiezorg in Arnhem t.o.v. het landelijk gemiddelde en hoe is de verdeling in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs? Is er de oorzaak hiervan in kaart gebracht? Hoe wordt het dyslexieprotocol vormgegeven en in hoeverre wijkt het af van de huidige regeling?	In Arnhem zitten meer kinderen dan landelijk gemiddeld in een dyslexietraject. Volgens landelijke cijfers zou het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor EED (ernstige enkelvoudige dyslexie) 3,5% a 4% moeten zijn. In Arnhem is dit percentage momenteel hoger (> 6%). Mogelijk worden leesproblemen van kinderen verward met dyslexie. Verondersteld wordt dat in het primair onderwijs problemen worden gesignaleerd en zo nodig behandeld. Op het moment dat een kind naar het voortgezet onderwijs gaat zou de problematiek al aangepakt moeten zijn. Het protocol en de nieuwe werkwijze worden in samenwerking met het onderwijs en de sociale wijkteams uitgewerkt waarbij uitgangspunt is dat kinderen alleen doorverwezen worden naar de jeugdzorg indien er sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie. Op dit moment wordt er niet met een protocol / met richtlijnen gewerkt. Dus dat is nieuw.
p.18 Dyslexiezorg Via lumpsumfinanciering maken we één of enkele aanbieders verantwoordelijk voor de inzet van dyslexiezorg binnen het beschikbare budget. Op basis van welke criteria wordt een aanbieder geselecteerd voor de inzet van dyslexiezorg en hoe hoog is het beschikbare budget? Zijn er ‘good practice casussen’ waarbij de invoering van het dyslexieprotocol voordelen heeft opgeleverd voor dyslectici en het onderwijs? Zo ja, welke voordelen zijn dit?	De criteria moeten nog worden ontwikkeld in samenspraak met onderwijs en sociale wijkteams. Op dit moment wordt meer dan 800.000 euro uitgegeven en dit bedrag is de laatste jaren sterk gestegen. Er zijn voorbeelden elders in het land die mogelijk toepasbaar zijn in Arnhem (o.a. Amersfoort). Voordeel van een nieuwe aanpak is dat de benodigde zorg alleen terecht komt bij kinderen die het nodig hebben. We

	werken daarmee aan een toegankelijk, kwalitatief goed en betaalbaar systeem van dyslexiezorg. Zo kunnen ouders, scholen, schoolbesturen, samenwerkings verbanden en de gemeenten samenwerken in het belang van het kind dat extra ondersteuning nodig heeft.
p.19 Rijksbudget zorg en jeugdzorg Om deze kostenstijging het hoofd te bieden is de begroting van het zorgdomein structureel met 5 miljoen opgehoogd. Worden alle rijksmiddelen die bestemd zijn voor het zorgdomein ook daadwerkelijk voor de zorg gebudgetteerd?	In de brief van 11 december 2018 is gesteld dat het zorgkader gelijk moet worden aan de Integratie Uitkering sociaal domein. Met ingang van 2019 omvat de Integratie Uitkering sociaal domein nog slechts de onderdelen Beschermd Wonen, Participatie en Voogdij18+ en maken de onderdelen WMO en Jeugdzorg onderdeel uit van de Algemene Uitkering. Daarmee is er feitelijk ingaande 2019 geen onderscheid meer te maken in de oorsprong van de middelen.
21 en 22 Handhaving (…) en investeren wij, parallel aan de transformatie van het cluster Werk & Inkomen en het zorgdomein in handhaving. Welke extra handhaving gaat er plaats vinden en welke kosten zijn hiermee gemoeid?	De genoemde investering in handhaving op pagina 21-22 gaat niet over 'extra', maar over 'anders'. Zowel handhaven binnen de Participatiewet als binnen het zorgdomein (WMO en Jeugdwet) zullen zich binnen de huidige context en maatschappelijke ontwikkelingen gaan doorontwikkelen. In onze beantwoording van artikel 44 vragen over de effectiviteit van uitkeringsfraude d.d. september 2018 gaven wij al aan dat in het huidige beleid en uitvoering al veel goed gaat, maar dat er ook verbeterpunten zijn. Zo werd al geïnvesteerd in handhaving aan de poort en groepsgewijze en individuele voorlichting aan Arnhemmers om risico's op onbedoeld frauduleus handelen te verminderen. Parallel aan de voorgenomen organisatieontwikkeling van het Cluster W&I willen wij hierop doorpakken en ondermeer de sensitiviteit van onze front-line-professionals voor risico's op fraude versterken. Tevens willen we de effectiviteit van handhaving vergroten. Dit wordt niet alleen bepaald door hardere of softere maatregelen, maar ook door de mate waarin de handhavingsstijl is afgestemd op de specifieke achtergronden en verwachtingen van de uitkeringsgerechtigde. Bij de handhaving gericht op de WMO en Jeugdwet hebben we in het afgelopen jaar stappen gezet door het instellen van toezichthouders, samenwerking te organiseren binnen de Regio Centraal Gelderland, de VGGM,

	sociale wijkteams en het Informatieknooppunt Zorgfraude. Er is een regionaal kwaliteitskader opgesteld dat voor de zomer wordt aangeboden. Wij gebruiken o.a. de Greenpaper toezicht en handhaving in het sociaal domein 'Dichtbij en daadkrachtig' (VNG, mei 2018) als handvat voor de nadere uitwerking van verbeterslagen.
p.23 Armoede-agenda Vanuit armoede- en schuldbeleid constateren we (…) naar betaald werk te kunnen leiden. In de MJPB 2019-2023 staat dat er in het eerste kwartaal een armoede-agenda gedeeld zou worden met de raad. Wanneer wordt een (integraal) plan met de raad gedeeld?	Een recente analyse van beschikbare informatie en de budgetten i.c.m. het beroep op de diverse voorzieningen heeft geleid tot de conclusie dat alleen een nieuwe armoedeagenda niet leidt tot structurele inkomensverbeteringen van kwetsbare inwoners van onze stad. Het college verkent daarom op dit moment de mogelijkheden voor een integrale werkwijze (multidisciplinair) waarin de inzet op armoedebestrijding, aanpak van schulden, zorg en toeleiding naar werk met elkaar worden verbonden. Een werkwijze die moet leiden tot een doorbraak van de forse en hardnekkige armoedeproblematiek in Arnhem en meer (financiële) zelfredzaamheid van de inwoners. De armoedeagenda wordt hierin geïntegreerd. Het college verwacht eerste kwartaal 2020 een visie & plan te hebben.
p.23 Effectiviteit armoede-regelingen Vanuit armoede- en schuldbeleid constateren we (…) naar betaald werk te kunnen leiden. Wanneer wordt een regeling gezien als effectief? En hoe wordt deze effectiviteit gemeten? Welke criteria staan verbonden met een ‘goed werkend vangnet’?	Met de huidige armoedeaanpak bereiken we veel inwoners die deze vorm van inkomensondersteuning nodig hebben. Daarnaast hebben we als belangrijk doel dat meer Arnhemmers financieel zelfredzamer worden en daarmee een beter toekomstperspectief hebben. Hierbij gaat het ook om kinderen die nu opgroeien in armoede. Daarmee kan een regeling op twee manieren als effectief worden beoordeeld: 1. als deze ondersteunt bij een te laag inkomen om zelfstandig van te kunnen rondkomen dan wel meedoen (vangnet). 2. als deze bijdraagt aan meer (duurzame) financiële zelfredzaamheid van de inwoner (springplank). Deze effectiviteit kunnen we meten aan een afname van het aantal inwoners dat in armoede leeft. Of door een duurzame afname van de behoefte aan de

	inkomensregelingen, doordat inwoners financieel zelfredzamer zijn geworden. NB. Niet voor alle inwoners is meer financiële zelfredzaamheid mogelijk. Om inwoners die het nodig hebben, in hun inkomen te ondersteunen en om inwoners die het financieel moeilijk hebben toch maatschappelijk mee te kunnen laten doen (school, sport, cultuur, recreatie etc.) is een vangnet aanwezig. Dit vangnet werkt goed als de inwoners niet verder in de financiële problemen komen en hun armoedeprobleem afneemt.
p.25 VVE Het budget OAB kan daarbovenop incidenteel met 150.000 euro worden verlaagd door het vertraagd invoeren van de uitbreiding van Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE). Zijn er gevolgen voor het vertraagd invoeren van de uitbreiding van VVE? Zo ja, welke?	Er zijn geen directe gevolgen. 2019 is een overgangsjaar waarbij we de uitbreiding naar 16 uur zoveel als mogelijk proberen te realiseren. De wettelijke verplichting voor uitbreiding naar 16 uur is zeer recent door het Rijk uitgesteld tot augustus 2020. Hiermee verwachten we voldoende tijd te hebben om de uitbreiding naar 16 uur te realiseren.
p.26 Burgerkracht Is er ook budget voor een eventueel vervolg?	Nee, de regeling Burgerkracht eindigt op 31-12-2019.
p.32 Dierenwelzijn Enkele vragen over de pilot Dierenartskosten voor Minima: A. Hoeveel inwoners hebben tot dusver gebruik gemaakt van de regeling?	Van de Pilot Arnhemse minimaregeling dierenartskosten hebben in de periode van 1 januari 2019 tot eind april 2019 128 unieke gelrepashouders gebruik gemaakt. Op dat moment was het beschikbare budget verbruikt en is de regeling gesloten.
B. Welke kosten betreft dit met name; chippen, controle of behandeling (welk soort behandeling)? Welke diersoort betreft de pilot het meeste?	. De meeste kosten zijn gemaakt voor algemene medische zorg (huidaandoeningen, ziekte en operatie), vaccinatie en sterilisatie. Er zijn in totaal 201 consulten geweest. Het betrof met name honden, namelijk 119.
C. Wordt dierenleed door middel deze pilot voorkomen?	Gezien het aandeel gechipte dieren, vaccinaties en sterilisaties in de periode van de pilot mag verwacht worden dat een dergelijke regeling bijdraagt aan het welzijn van huisdieren.
D. Is er voldoende budget om tegemoet te komen aan de vraag van de inwoners met een Gelrepas en hun dieren die de pilot betreffen?	Uitgaande van de huidige opzet en het aantal gebruikers in de pilotperiode zullen naar schatting 400 minimahuishoudens op jaarbasis gebruik willen maken van de regeling. Afhankelijk van de definitieve afspraken met de dierenartsen over de verdeling van de kosten, zouden de kosten voor de gemeente waarschijnlijk max. € 60.000 bedragen. Deze kosten zijn niet in de huidige begroting meegenomen. Overleg met de deelnemende dierenartsen vindt plaats in juni.

p.37 VBW Welke kosten zijn gemoeid met Van Bedrijven Weten? En welke kosten zijn (in voorbereiding hierop) al gemaakt?	Van Bedrijven Weten vereist een gemeentebrede aanpak. Door de nauwe relatie met de herziening van de Omgevingswet, uitvoering geven aan de Visie Dienstverlening gemeente Arnhem en het programma Van Wijken Weten wordt dit onderdeel gemeentebreed opgepakt. In de begroting van 2019 is binnen het programma Vitale economie voor € 185.000 bestemd voor Van Bedrijven Weten. Hierbij ligt in 2019 de focus vooral op het optimalseren van ondernemersdienstverlening: • integrale dienstverlening aan de gevestigde en startende ondernemer: zowel online en offline; • inzetten op community vorming ondernemers en • gerichte acquisitie en accountmanagement. Tot nog toe is € 51.202 uitgegeven.
p.38 Bedrijventerreinen Wat zijn de plannen ten aanzien van de verdere verduurzaming van bedrijventerreinen op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie en vergroening? Wordt er ook actief geïnventariseerd en gestimuleerd op de verplichte investeringen van bedrijven bij 5 jaar terugverdientijd in verduurzamingen?	Momenteel werkt de gemeente samen met de grotere bedrijfskoepels en VNO NCW aan een gezamenlijke Arnhemse aanpak. Deze richt zich in eerste instantie op de individuele ondernemer en de verplichte maatregelen voor midden&groot verbuikers. Ook wil de gemeente klein verbruikers op individueel niveau stimuleren om met maatregelen aan de slag te gaan. Vanuit deze samenwerking wil de gemeente naar de toekomst toe ook onderwerpen oppakken als energietransitie (opwek) en keten-samenwerking. In de praktijk blijkt het werken met collectieven maatregelen op dit thema nog niet tot stand te komen in Arnhem. Daarnaast werkt de gemeente aan toekomstbestendige werklocaties, hieronder vallen ook klimaatadaptatie en vergroening. Per werklocatie wordt met de ondernemers bekeken hoe dit onderwerp gestimuleerd kan worden of zelfs tot actie kan leiden.
p.40 Rijksmiddelen Wat zijn de (eventuele) gevolgen van lagere uitgaven door het Rijk (trap op-trap af)?	Lagere uitgaven bij het Rijk leiden tot lagere uitgaven bij gemeenten. Als globale vuistregel kan aangehouden worden dat het aandeel van Arnhem daarin ongeveer 1 % bedraagt.

p.41 De Connectie Op welke onderdelen en/of van de Connectie wordt de €445.000 bespaard, welke gevolgen heeft dit voor de dienstverlening? Gaan er FTE verloren, zo ja, hoeveel?	**Aanvullende maatregelen binnen De Connectie** Inkoop & aanbesteding ICT Facilitaire zaken en Frontoffice Administratie en beheer Belastingen Managementsupport De besparingen hebben vooral betrekking op de niet ingevulde vacatureruimte en budgettaire ruimte binnen de begroting van De Connectie. De voorgestelde maatregelen zoals deze zijn terug te vinden in de 1e bestuursrapportage van De Connectie, hebben in de meeste gevallen geen tot weinig impact op de dienstverlening. Daar waar er mogelijk wel impact is, kunnen de effecten in dit stadium moeilijk worden geduid.

Beantwoording vraag D66 / Raadsvergadering 29 mei 2019:

Tijdens de Raadsvergadering van woensdag 29 mei jl. heeft D66, bij de behandeling van de jaarstukken, gevraagd naar de effecten van de "integriteitsbrief" die eind 2018 naar leidinggevenden en medewerkers van gemeente Arnhem is verzonden:

- Deze brief is eind 2018 door de afdelingshoofden naar de medewerkers gestuurd. Zij zijn ook de actiehouders voor wat betreft het bespreekbaar maken en houden van het thema binnen de afdeling. Afgesproken is dat na een half jaar de uitkomsten hiervan in kaart worden gebracht. Deze informatie is nog niet beschikbaar en betreft dit lopende jaar 2019, waarover in het volgende jaarverslag wordt gerapporteerd.

- Vooruitlopend daarop is door de werkgroep Ambtelijke Integriteit het totale ambtelijke Integriteitsveld in kaart gebracht, vinden actualiseringen van documenten plaats en is een voorstel gedaan om bewustwording op het gebied van integriteit van "sollicitatie tot uitdiensttreding" meer integraal te borgen.

- Er is tot op heden geen verhoogde meldingsgraad bij de vertrouwenspersonen Integriteit en/of Ongewenste Omgangsvormen waar genomen.

- Integriteitsmeldingen vallen niet onder de verantwoordelijkheid van de vertrouwenspersonen ongewenst gedrag (VPOO) maar kunnen worden besproken met de vertrouwenspersonen integriteit (VPI).

De beantwoording tav de effecten worden in de rij hieronder weergegeven:

Het verschil tussen Vertrouwenspersoon Ongewenste Omgangsvormen (VPOO) en Vertrouwenspersoon Integriteit (VPI):

Bij VPOO:

- betreft het ongewenst gedrag;

- is de klager direct betrokken;

- is de klager onrecht aangedaan (of voelt dat zo).

Bij VPI:

- gaat het om integriteitsschendingen en misstanden;

- is de melder indirect betrokken;

- is de organisatie onrecht aangedaan.

- Cijfers 2018 m.b.t. de meldingen Integriteitsschendingen zijn opgenomen in het, inmiddels besproken, Jaarverslag voor de Raad.
- Cijfers m.b.t. de meldingen ongewenst gedrag maken tot op heden geen onderdeel uit van het Jaarverslag voor de Raad. Deze zijn voor het overkoepelende beeld onderstaand bijgevoegd:

Cijfers 2013-2018 / Vertrouwenspersonen ongewenst gedrag

	Onderwerp	2018 (S)	2018 (M)	2017	2016	2015	2014	2013
1.	Intimidatie/bejegening	1	4	1	10	8	23	13
2.	Seksuele intimidatie	1	0	0	1	0	1	5
3.	Pesten/stalken	3	2	1	6	7	5	9
4.	Werkdruk/werkstress		0	0	3	8	16	14
5.	Werksituatie	10	0	8	18	13	7	4
6.	Persoonlijke problematiek	1	0	1	7	3	3	4
7.	Integriteit		0	0	3	3	5	11
8.	Discriminatie		0	1	1	0	0	0
	Overloop voorgaand jaar		0	0	0	0	1	2
	Totaal	16	6	12	49	42	61	62

Toelichting:

In 2017 hebben een aantal verzelfstandigingen plaatsgevonden. Vanaf de genoemde data zijn derhalve geen vertrouwensmeldingen meer opgenomen in de Arnhems cijfers:

- *1-1-2017 Sportbedrijf Arnhem*

Het Sportbedrijf Arnhem kenmerkt zich van oudsher als een organisatie in een werkomgeving met een verhoogd risico op ongewenst gedrag (o.a. kleedkamers, alleen werken, sportkleding, meer

lichamelijk contact, en meer dan in andere organisatieonderdelen, groepen medewerkers die minder goed zelfstandig kunnen werken, meer aansturing nodig hebben).

- *1-7-2017 De Connectie*

Op 1-7-2017 is de bedrijfsvoering organisatie "De Connectie" van start gegaan.

- *1-1-2018 RBL*

Op 1-1-2018 is het RBL opgegaan in de juridische entiteit Modulaire Gemeenschappelijke Regeling / RBL Alle medewerkers van het voormalig RBL zijn hierin meegegaan.

- *1-1-2018 Sociale bank centraal Gelderland*

Op 1-1-2018 is de Sociale bank centraal Gelderland overgenomen door Kredietbank Nederland. Medewerkers van Gemeente Arnhem zijn boventallig geworden.

Na de verzelfstandigingen zijn er significant minder meldingen door de Vertrouwenspersonen Ongewenste Omgangsvormen ontvangen. De cijfers kunnen op een aantal manieren worden geduid:

- Reorganisaties geven over het algemeen minder meldingen (vaak ook minder ziekmeldingen): er wordt ingezet op baanbehoud ("duiken" tot nieuwe duidelijkheid is ontstaan);
- Een aantal groepen werknemers met een verhoogd risicoprofiel vallen niet meer binnen de meldingsscope van gemeente Arnhem;
- In 2018 zijn VPOO's op een nieuwe manier gaan registreren, waarin een splitsing is gemaakt tussen meldingen en sparringsverzoeken. Dit, om recht te doen aan álle signalen, en waar mogelijk te kunnen de-escaleren voordat er een daadwerkelijke melding ontstaat. (Daarbij is er een dunne scheidslijn tussen de keuze of iets nog sparren is of (toch) een melding).

4. PVV

Vragen PVV	Antwoorden
Pagina 13: “Het aantal mensen dat een inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd, waardoor statushouders minder goed Nederlands spreken en het daardoor moeilijker is om bijvoorbeeld een baan te vinden.” - Hoeveel inwoners van Arnhem hebben hun inburgeringsexamen gehaald? Graag specificeren in aantal per jaar vanaf 2016.	Algemene opmerking vooraf: de huidige Wet Inburgering valt onder verantwoordelijkheid van het Rijk, en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de handhaving van de inburgeringsplicht. Daar vindt dan ook registratie plaats van inburgeringsplicht, examenuitslagen en ontheffingen. De gemeente Arnhem is daardoor afhankelijk van de door DUO beschikbaar gestelde informatie. De laatst beschikbare voortgangscijfers van de gemeente Arnhem zijn die met peildatum 1 mei 2019. Uit de landelijke cijfers blijkt dat de daling in het slagingspercentage een landelijke trend is. Uit cijfers van het DUO blijkt dat er in Arnhem 113 personen uit de instroom van 2016 hebben voldaan aan de inburgeringsplicht. Van de inwoners die in 2017 en 2018 de inburgeringsplicht kregen opgelegd, hebben in ieder geval 20 personen aan de plicht voldaan. Dit geeft nog geen

	volledig beeld omdat het wettelijke inburgeringstermijn van 3 jaar nog loopt. Het aantal behaalde examens van inwoners die in 2018 inburgeringsplichtig werden is zo klein dat DUO daar om privacy redenen geen concreet aantal van noemt.
- Hoeveel inwoners van Arnhem hebben hun inburgeringsexamen niet gehaald? Graag specificeren in aantal per jaar vanaf 2016.	Deze cijfers zijn niet beschikbaar.
- Hoeveel inwoners van Arnhem hebben een inburgeringscursus gevolgd? Graag specificeren in aantal per jaar vanaf 2016.	Deze cijfers zijn niet beschikbaar. Het DUO registreert alleen of personen aan hun inburgeringsplicht hebben voldaan of zijn ontheven van de inburgeringsplicht.
- Hoeveel inwoners van Arnhem die geslaagd zijn voor het inburgeringsexamen komen terecht in de bijstand (Participatiewet)?	Deze cijfers zijn op dit moment niet beschikbaar, maar Divosa organiseert een landelijke benchmark Statushouders waar we bij aan kunnen sluiten. De benchmark biedt inzicht in hoeveel inburgeraars er geslaagd zijn voor het inburgeringsexamen en de economische positie van inburgeraars. In het najaar van 2019 kunnen we hiervan de resultaten zien.
- Hoeveel inwoners van Arnhem die hun inburgeringsexamen niet gehaald hebben komen terecht in de bijstand (Participatiewet)?	Deze cijfers zijn ook niet beschikbaar, wellicht dat de benchmark van Divosa ook inzicht kan bieden in het aantal dat niet geslaagd is.
Pagina 13: “Vanaf 2020 krijgen peuters met een onderwijsachterstand meer ondersteuning, voorschoolse educatie wordt uitgebreid naar 16 uur per week.” - Wat gaat dit de gemeente Arnhem kosten?	De uitvoering van uitbreiding VVE naar 16 uur is reeds verwerkt in de MJPB 2019 - 2022. Hierin is opgenomen dat vanuit gemeentelijke middelen de volgende bedragen zijn toegevoegd voor de uitvoering van het onderwijsachterstandenbeleid, waar VVE onderdeel van is. deze bedragen zijn: €790.000 in 2020, €685.000 in 2021 en €581.000 in 2022. De bijdrage van het Rijk, voor de totale uitvoering van het onderwijsachterstandenbeleid bedraagt €5.784.500 in 2020, €5.889.520 in 2021 en €5.994.000 in 2022. De kosten van de uitbreiding 16 uur bedraagt maximaal € 1.000.000, indien alle peuters worden bereikt.
- Krijgen wij hiervoor een bijdrage van het Rijk? Hoe hoog is deze?	Zie beantwoording vorige vraag.

Pagina 18: “In 2020 willen we dyslexie via een basisvoorziening vormgeven. Via lumpsumfinanciering maken we één of enkele aanbieders verantwoordelijk voor de inzet van dyslexiezorg binnen het beschikbare budget.” - Hoe hoog wordt da budget? Hoeveel geld gaat dat besparen?	Op dit moment geven we meer dan 800.000 euro uit aan dyslexie kosten. De verwachting is op basis van ervaringen in het land dat er 300.000 euro bespaard kan worden op de totale uitgaven.

5. SP

Vragen SP	**Antwoorden**
Lastenontwikkeling voor huishoudens en gemeente als gevolg van stijgende afvalkosten – pagina 32 perspectiefnota	

In 2020 moeten de contracten voor zowel de inzameling als de verwerking van restafval opnieuw worden aanbesteed. Deze aanbestedingen worden op dit moment voorbereid. Gezien de huidige marktsituatie is de verwachting dat de kosten voor afvalinzameling en afvalverwerking fors zullen stijgen. Dit wordt mede veroorzaakt door de door de Rijksoverheid opgelegde verbrandingsbelasting. De verwachting is dat het nieuwe contract voor de inzameling van restafval zal leiden tot een kostenstijging van ca 10%. Voor de verwerking van restafval wordt een nog forsere stijging tot mogelijk wel 80% verwacht. De helft hiervan is te wijten aan tariefstijging door marktwerking, de andere helft aan de verbrandingsbelasting. De voorziene kostenstijgingen voor inzameling en verwerking van afval zullen worden gedekt door de afvalstoffenheffing. Genoemde ontwikkeling geeft extra reden om inwoners te stimuleren afval goed te scheiden en de hoeveelheid restafval te verkleinen, zodat toekomstige kostenstijging zoveel mogelijk kan worden beperkt. DIFTAR is daarvoor een goed instrument. 1. Waarom is bovenstaande niet opgenomen in het financieel overzicht?	Op dit moment loopt de aanbesteding op afvalverwerking nog en kunnen nog geen definitieve bedragen genoemd worden. Overigens wordt er in de perspectiefnota vanuit gegaan dat de kostenstijging in de afvalstoffenheffing zal worden verrekend. Het heeft daarom geen invloed op het saldo van de begroting en is om die reden niet in de tabel opgenomen.
2. Wat zijn de directe en indirecte financiële gevolgen voor de gemeente?	De directe gevolgen bestaan uit een onvermijdelijke kostenstijging. Bij verrekening van deze kosten in de afvalstoffenheffing kan dit van invloed zijn op de hoogte van het benodigde kwijtscheldingsbudget.
3. Kiest u er voor alle gevolgen, ook de indirecte, te verrekenen via de afvalstoffenheffing? (zie ook vraag 6, 10, 11)	Verrekening van deze kosten in de afvalstoffenheffing volgt uit het kostendekkende karakter van deze heffing.
4. Wat zijn de jaarlijkse kosten voor de afvalinzameling waarover 10% stijging wordt verwacht?	De kosten van afvalverwerking (exclusief de verwachte stijging van 80% vanaf 1-1-2020) worden geraamd op €2,2 miljoen (2020), aflopend tot €1,7 miljoen (2022 e.v.). Deze daling zal kunnen worden gerealiseerd doordat de hoeveelheid restafval bij de invoering van Diftar zal afnemen.
5. Wat zijn de jaarlijkse kosten voor de afvalverwerking waarover 80% stijging wordt verwacht?	De kosten van afvalinzameling (exclusief de verwachte stijging van 10% vanaf 1-7-2020) worden geraamd op €5,0 miljoen (2020), aflopend tot €4,6 miljoen (2022 e.v.). Deze daling is ook het gevolg van de verwachte afname van de hoeveelheid restafval: de frequentie van het legen van de

	ondergrondse containers kan worden verminderd.
6. Wat betekent dit voor het benodigde budget kwijtschelding gemeentelijke belastingen?	Zie antwoord op vraag 2. Op korte termijn zult u worden geïnformeerd over de wijze waarop het college voornemens is om de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing bij de invoering van Diftar vorm te geven. De gevolgen van de kostenontwikkelingen en van de invoering van Diftar voor de tarieven van de afvalstoffenheffing zijn nog niet bekend. In de MJPB zal het kwijtscheldingsbudget worden vastgesteld, in de verordening afvalstoffenheffing worden de tarieven vastgesteld.
In te voeren in onderstaande tabel:	
7. Wat betekent dit voor de ontwikkeling van de totale lasten[1] voor de volgende huishoudenstypen[2]: (graag de onderliggende berekening als bijlage meesturen)	Gelet op het voorgaande kan de ontwikkeling van de totale lasten voor de burger, de hoogte van de tarieven en de hoogte van de kwijtschelding op dit moment nog niet worden vastgesteld.
8. met welk % zullen de totale lasten gestegen zijn per 1/1/2022 t.o.v. 1/1/2019	Gelet op het voorgaande kan de ontwikkeling van de totale lasten voor de burger, de hoogte van de tarieven en de hoogte van de kwijtschelding op dit moment nog niet worden vastgesteld.

Huishouden/totale lasten	Per 1/1/18	per 1/1/19	Per 1/1/21[3]	Per 1/1/2022	%	
WOZ waarde 100k						
eenpersoonshuishouden huurder						
meerpersoonshuishouden huurder						
eenpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 150k						
eenpersoonshuishouden huurder						
meerpersoonshuishouden						

[1] Totale som van de gemeentelijke lasten; ozb + riool+ afvalstoffenheffing – eventuele invoering van diftar buitenbeschouwing gelaten.

[2] Huishoudens met kwijtschelding kunnen buiten beschouwing blijven. Zie daarvoor vraag 5.

[3] Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de kostenstijgingen als gevolg van de nieuwe contracten voor afvalinzameling en afvalverwerking zoals genoemd in de p-nota per 1/1/2021 zullen worden doorbelast. Voor de rioolheffing dient de jaarlijkse verhoging van 1,5% uit het coalitieakkoord te worden meegenomen.

huurder						
eenpersoonshuishouden eigenaar-huurder						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 200k						
eenpersoonshuishouden huurder						
meerpersoonshuishouden huurder						
eenpersoonshuishouden eigenaar-huurder						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 250k						
meerpersoonshuishouden huurder						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 350k						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 600k						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						
WOZ waarde 1000k						
meerpersoonshuishouden eigenaar-gebruiker						

In het geval diftar in 2020 wordt ingevoerd en indien de kosten voor inzameling met 10% en de kosten voor verwerking van afvalstoffen met 80% stijgen; 9. wat wordt dan de hoogte van het bedrag van het vast tarief en wat het wordt het tarief per afvalzak? Graag de onderliggende berekening als bijlage meesturen.	Gelet op het voorgaande kan de ontwikkeling van de totale lasten voor de burger, de hoogte van de tarieven en de hoogte van de kwijtschelding op dit moment nog niet worden vastgesteld.
10. wat betekent dat voor de kwijtschelding? Groeit die evenredig mee met de stijging van de tarieven? Zo ja, wat betekent dit voor het benodigde budget voor kwijtscheldingen? Zo nee, welke financiële gevolgen gaat dit hebben voor deze huishoudens? Graag de onderliggende berekening als bijlage meesturen.	Gelet op het voorgaande kan de ontwikkeling van de totale lasten voor de burger, de hoogte van de tarieven en de hoogte van de kwijtschelding op dit moment nog niet worden vastgesteld.
11. Genoemde ontwikkeling geeft extra reden om inwoners te stimuleren afval goed te scheiden en de hoeveelheid restafval te verkleinen, zodat toekomstige kostenstijging zoveel mogelijk kan worden beperkt.[4] Hier wordt ongetwijfeld gewezen op het risico dat inwoners op een andere wijze van hun restafval zullen afkomen dan de beoogde	*Deze tekst uit de perspectiefnota verwijst niet naar het risico van dumping van afval. Bedoeld is dat bij Diftar door betere afvalscheiding de kosten voor de burgers kunnen worden beperkt. Eventuele 'dumping' van afval zal ook door de inzet van handhavers en 'schone*

[4] Perspectiefnota 2020-2023 p.32

methode, bijvoorbeeld door dumping. Dit risico wordt groter als de 'prijs per afvalzak' volgens de genoemde ontwikkeling stijgt. Hoe groot zal dit effect zijn en hoeveel extra gemeentelijke inspanningen moeten worden geleverd om dit effect weer te niet te doen? Wat zijn de financiële gevolgen?	*buurt coaches' zoveel als mogelijk worden voorkomen. Deze ontwikkeling zal worden gemonitord, eventuele meerkosten die hierdoor ontstaan zijn nu nog niet in te schatten.*
Vragen ter voorbereiding op de behandeling van de perspectiefnota 2020-2023 op het gebied van Wonen. SP fractie in de gemeenteraad van Arnhem 20-05-2019 Ons grondbeleid faciliteert ruimtelijk beleid. Door een actief ruimtelijk beleid te voeren, kunnen doelen op het terrein van bijvoorbeeld wonen, (collectief) particulier opdrachtgeverschap, energiezuinigheid en voldoende groen versneld gerealiseerd worden. Voor wonen bijvoorbeeld het ontwikkelen van 'wervende woonmilieus', het aanbieden van kavels voor zelfbouw en het realiseren van minimaal 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten. Daarmee kan ruimtelijk beleid worden ingezet om erop te sturen dat in de stad voldoende woningen worden gebouwd voor alle doelgroepen.	
12. Gaat het grondbeleid aangepast worden? Zo ja, graag toelichten inclusief financiële consequenties. Hoe gaat dit gedekt worden?	Dit is geen technische vraag
13. Betekent dit een toename van het aantal door de corporaties nieuw te bouwen woningen ten opzichte van het staande beleid?	Dit is geen technische vraag
14. Hoe gaan de corporaties dat financieren?	Dit is geen technische vraag
15. Kunt u garanderen dat dit niet leidt tot minder financieringsruimte voor de overige taken en opgaven van de corporaties zoals het verduurzamen van corporatiewoningen?	Dit is geen technische vraag
16. Leidt dit tot een toename van de verkoop van bestaande sociale huurwoningen door corporaties?	Dit is geen technische vraag
17. Zo nee, waarom niet en hoe kunt u dat garanderen?	Dit is geen technische vraag
18. Zo ja, acht u dit wenselijk gezien het feit dat deze gemiddeld een lagere huurprijs hebben dan sociale huurwoningen in de nieuwbouw?	Dit is geen technische vraag
19. Zo ja, wat gaat u doen om de vorming van 'rotte tanden ' te voorkomen?	Dit is geen technische vraag
20. Kunt u ons doen toekomen 'Verkoop en monitoring/effecten van verkoop corporatiewoningen'	Zie bijlage Excel bestand monitoring
21. Wat betekent dit voor de ontwikkeling van de minimale kernvoorraad sociale huurwoningen van de corporaties?	Dit is geen technische vraag
22. Heeft u hierbij ook de gevolgen voor de ontwikkeling van de goedkope (< € 414,02) en betaalbare (< € 635,05) sociale woningbouwvoorraad in ogenschouw genomen?	Dit is geen technische vraag

23. Kunt u ons de monitoring van de goedkope en betaalbare sociale woningbouwvoorraad doen toekomen?	Zie bijlage Excel bestand
24. Kunt u garanderen dat dit niet gaat leiden tot huurstijgingen in de bestaande sociale voorraad? Zo nee, acht u dit wenselijk gezien het feit dat veel mensen die afhankelijk zijn van sociale huur niet of nauwelijks rond kunnen komen?	Dit is geen technische vraag
De afgelopen jaren is er ingezet op betaalbaarheid. Bij nieuwbouw van sociale huurwoningen wordt daarom een huurprijs onder de aftoppingsgrenzen gehanteerd. 25. Blijft dit uitgangspunt?	Betaalbaarheid is altijd een belangrijk uitgangspunt.
Door voortaan minimaal 30% sociale huurwoningen pér project te willen gaan realiseren, wordt de mogelijkheid om te variëren geblokkeerd. Bijvoorbeeld door meer sociale huurwoningen te bouwen in wijken waar nog heel weinig sociale huurwoningen zijn. 26. Waarom wilt u dat blokkeren?	In de perspectiefnota staat minimaal 30% over de te realiseren projecten.

Woningen - Gemeente										
	2009	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2**
woningvoorraad totaal	67018	68096	68090	69900	70550	71110	71960	72710	73640	7
woningen koop	29 021	29533	28790	29560	30940	30860	31440	31540	31690	3
woningen corporatie bezit	28365	27583	25980	26040	26300	26880	27600	27460	26320	2
woningen overige verhuur	9097	10474	12060	12220	11680	12180	11860	12380	14570	1
woningen onbekend	535	506	1250	2070	1630	1200	1070	1330	1070	

Eenheid	aantal woningen
Bron	BAG, gemeente Arnhem

27. Graag het aantal aan de woningvoorraad toegevoegde sociale huurwoningen uitgesplitst in corporatie en niet corporatiebezit per jaar over de afgelopen tien jaar.	In een eerdere beantwoording hebben we u de volgende tabel toegestuurd. U geeft in de raadsvergadering van 22 mei 2019 aan dat op waarstaatjegemeente.nl ook cijfers staan over de uitsplitsing van de overige verhuurwoningen naar sociaal en niet sociale woningbouw. We

	hebben deze site geconsulteerd en zien daar het volgende: De Lokale Monitor Wonen laat voor een aantal jaren op rij per regio, per gemeente en soms zelfs per wijk cijfers zien over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen in de sociale huursector in één overzicht. In de lokale Monitor Wonen zitten twee rapportages: de corporatiesector en de particuliere sector. De cijfers in het rapport "particuliere sector" gaan in op de voorraad particuliere huurwoningen, in bovenstaand overzicht 'woningen overige verhuur" genoemd. Belangrijk om te melden is dat voor de indicatoren in de particuliere huur gebruik wordt gemaakt van schattingen terwijl de sociale huur is gebaseerd op tellingen. In de onderzoeksdocumentatie van de website vindt u meer informatie over de totstandkoming van de indicatoren. In de Lokale Monitor Wonen: particuliere sector is de volgende schatting is gemaakt voor 2015 en 2016:

	2015 (percentage van de particuliere huursector in Arnhem)	**2016 (percentage van de particuliere huursector in Arnhem)**
Boven liberalisatiegrens	30 %	36,3 %
Onbekend	0,7 %	0,9 %
t/m kwaliteitskortingsgrens	9,1 %	8,2 %
Tussen aftoppingsgrens en liberalisatiegrens	31 %	29,6 %
Tussen kwaliteitskortingsgrens en aftoppingsgrens	29,3 %	24,9 %

Het woningbouwbehoefteonderzoek voor de regio Arnhem zoals uitgevoerd door Companen wijst uit dat in de sociale huursector de voorziene nieuwbouwopgave en de beschikbare plancapaciteit goed in evenwicht zijn. 28. Bent u van plan de beschikbare plancapaciteit te wijzigen?	Er is geen aanleiding op dit moment om actief te sturen op de totale plancapaciteit, wel het aandeel sociaal daarin.
29. Zo ja, welk onderzoek ligt daar aan ten grondslag?	Zie vraag 17
30. Zo nee, hoe moeten wij dat rijmen met de uitspraken in de perspectiefnota?	Zie vraag 17
Het onderzoek van Companen wijst ook uit dat de behoefte aan nieuwe sociale huurwoningen voor een groot deel ontstaat uit en wordt bepaald door een vervangingsvraag als gevolg van sloop.	
31. Heeft u in plaats van te kiezen voor extra sloop en extra nieuwbouw van corporatiewoningen overwogen meer energie en middelen te (laten) steken in het renoveren en verduurzamen van de bestaande voorraad	Dit is geen technische vraag

ten einde zo sloop van corporatiewoningen te voorkomen?	
32. Heeft u onderzoek laten doen naar het milieu rendement en het financieel rendement van deze afweging?	Dit is geen technische vraag
33. Heeft u de gevolgen voor de ontwikkeling van de huurprijzen daarbij in ogenschouw genomen?	Dit is geen technische vraag
34. Heeft u de huurders betrokken bij deze afweging?	Dit is geen technische vraag
Aspecten die een rol spelen bij deze invulling zijn de grondprijzen in de breedste zin. Verduurzamen en stijgende bouwkosten worden hierin meegenomen. De gemeente brengt grondprijzengesprek bestuurlijk opnieuw onder de aandacht. In het eerste kwartaal van 2019 ontwikkelen corporaties en gemeente een methodiek over hoe om te gaan met de grondprijzen.	
35. Te ontvangen; de ontwikkelde methodiek. Graag toelichten.	Gesprekken hebben nog niet geleid tot overeenstemming.
Vragen ter voorbereiding op de behandeling van de perspectiefnota 2020-2023 – onderdeel Zorg. – SP fractie – gemeenteraad van Arnhem 2019-05-24 p 13. *Naar verwachting wordt in 2021 een nieuw verdeelmodel voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang en begeleiding ingevoerd.* In de raadsbrief van 19 maart schreef het college over dit verdeelmodel: *Uit de voorlopige cijfers blijkt dat de regio Arnhem straks mogelijk 26 miljoen minder ontvangt voor Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en Begeleiding Wmo.* 36. Waarom is het verdeelmodel niet (expliciet) opgenomen in het financieel overzicht?	Het gaat om een voorlopige publicatie van cijfers. Het effect van het nieuwe verdeelmodel is nog niet te bepalen op dit moment. Er zijn nog teveel onzekerheden op landelijk niveau rond de systematiek van dit nieuw in te voeren model: • Wet langdurige zorg (Wlz) wordt per 2021 opengesteld voor cliënten met een psychische stoornis. Deze toename van cliëntenaantallen en uitgaven in de Wlz gaat gepaard met een daling ervan binnen de Wmo 2015. • Er moet nog een toets plaatsvinden op de gevolgen van het onderzoek over in- en uitstroom beschermd wonen (d.w.z. onderzoek of er regionale verschillen zijn v.w.b. toestroom i.v.m. aanwezigheid van instellingen van Jeugdzorg, behandel-GGZ, forensische zorg in de regio); • Er moet nog een toets gedaan worden op juistheid van de aannames die in het geïntegreerde verdeelmodel zijn gedaan betreffende de openstelling van de Wet langdurige zorg; • Er moet nog een verdeelsleutel ontworpen worden voor bekostiging landelijke instellingen met specialistische functie (buiten het objectief verdeelmodel); • Het traject van het ministerie van BZK tot integrale aanpassing van de verdeling van middelen in het gemeentefonds voor het hele sociaal domein (= evaluatie verdeelmodellen sociaal domein gemeentefonds) is nog niet afgerondEr is nog geen duidelijkheid over een ingroeipad.
37. In het financieel overzicht op pagina 20 staat dat *Van beschermd wonen naar beschermd thuis* vanaf 2021 een besparing van €4 miljoen per jaar moet gaan opleveren. Hoe is dit mogelijk met een tekort van €26	Bij de besparing wordt uitgegaan van de huidige inkomsten (m.a.w. het historische verdeelmodel).

miljoen per jaar aan de batenkant? Graag onderbouwing voor de besparing.	Op dit moment is de definitieve uitkomst van het objectieve verdeelmodel BW/MO/BG er nog niet. De gepubliceerde cijfers van Cebeon zijn nog uitermate onzeker en vragen om nader landelijk onderzoek, zoals ook beschreven in de raadsbrief van maart (346214).
Ook wordt de Wet Langdurige Zorg (Wlz) per 1 januari 2021 opengesteld voor ggz-cliënten. Naar verwachting zullen dan vele inwoners de overstap van beschermd wonen naar langdurige zorg maken. En dat heeft invloed op taken en budget van de gemeente. 38. Welke invloed heeft dit op taken en budget ?	De Wet langdurige zorg (Wlz) wordt toegankelijk gemaakt voor cliënten met een psychische stoornis. Door toevoeging van de grondslag psychische stoornis aan de zorginhoudelijke toegangscriteria kunnen deze cliënten aanspraak maken op Wlz-zorg indien sprake is van een blijvende behoefte aan permanent toezicht of 24 uur per dag zorg in de nabijheid. De aanname is dat het landelijk om ongeveer 30% van de groep gaat die nu onder beschermd wonen, Wmo 2015 valt. Uitgangspunt bij de Wlz-operatie is dat op grond van nacalculatie op basis van het daadwerkelijk aantal mensen dat overgaat, de budgetten tussen Wlz en Wmo worden verrekend. Binnenkort gaat een uitvraag uit naar onze zorgaanbieders van beschermd wonen met de vraag om een inschatting te maken, nu de Wlz-GGz-criteria bekend zijn.
Het is de gemeente gelukt om passende zorg en ondersteuning te bieden aan Arnhemmers. 39. Waar blijkt dat uit?	Uit het Inwonerservaringsonderzoek leiden wij af dat het over het algemeen lukt om passende zorg en ondersteuning te bieden aan Arnhemmers.
40. Als dat zo is, waarom moet dan het hele beleid op de schop?	Maatregelen zijn nodig, omdat de zorguitgaven hoger uitvallen dan er aan budget beschikbaar is.
p 14. *Het sociaal domein in Arnhem kent ook de nodige uitdagingen. De vergrijzing neemt toe.* 41. Neemt de vergrijzing meer toe dan waar de gemeente rekening mee heeft gehouden?	Op pagina 3 van de Perspectiefnota is een prognose van de bevolking opgenomen en op de site 'Arnhem in cijfers' wordt deze verder geduid naar leeftijdsopbouw. Dit is waar rekening mee wordt gehouden.
Door de stijgende vraag en de door de Rijksoverheid doorgevoerde kortingen zijn er, voornamelijk binnen de zorg, maar ook op armoede, tekorten ontstaan. 42. Kunt u de bedoelde kortingen expliciet maken? Kunt u daarnaast ook de extra rijksmiddelen presenteren?	In tegenstelling tot de tekorten in de zorg, zijn de tekorten op armoede niet ontstaan door doorgevoerde kortingen vanuit het Rijk, maar door meer gebruik van armoederegelingen door inwoners. Extra rijksmiddelen die worden ontvangen zijn de middelen voor het bestrijden van kinderarmoede (jaarlijks € 1,1 miljoen).

Van compenseren van (inkomens)problemen naar voorkomen van inkomensproblemen. Hoe wordt er op dit moment gecompenseerd? *43. Met welke compensatie wordt gestopt?* *44. Wat gaat straks voorkomen worden wat de gemeente nu nog laat gebeuren?* *45. Wat gaat de gemeente concreet anders doen?*	We ondersteunen inwoners nu bij inkomensproblemen door middel van inkomensondersteunende maatregelen, zoals bijvoorbeeld een participatiewet-uitkering en armoederegelingen. Met deze compensatie wordt niet gestopt: een inkomensvoorziening als vangnet blijft waar dat nodig is altijd aanwezig. De gemeente streeft ernaar om meer inwoners minder afhankelijk te maken van inkomensondersteunende maatregelen en daarbij hun eigen kracht en financiële zelfredzaamheid te versterken. Wij willen voorkomen dat Arnhemmers afhankelijk worden of blijven van inkomensondersteuning. Wij denken dat betaald werk daar het beste middel voor is. Onze acties zijn daarom gericht op het voorkomen van instroom in de bijstand en de inzet op begeleiden naar betaald werk. Dit is de beweging die we maken. Concreet gaat de gemeente haar werkwijze aanpassen. Van de focus op inkomensvoorziening naar de focus op werk: "aan het werk, tenzij" en inkomensondersteuning ondersteunt de weg naar werk.
Van opname in verblijfsinstellingen naar zoveel mogelijk passende, ambulante ondersteuning in de eigen woon- en leefomgeving (wijkaanpak). Op pagina 15 lezen we: *Dit betekent dat we ook zorgen voor voldoende (keuze in) geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een zorgvraag, verspreid over de wijken. We hebben namelijk oog voor sociale dynamiek en belastbaarheid die dit kan oproepen in onze wijken.* *46. Graag een verklaring voor de tegenspraak*	De ambulantisering van de GGZ gaat gepaard met de uitdaging van voldoende betaalbare en passende woningen. Omdat de mensen binnen de GGZ-instellingen over het algemeen minder financieel draagkrachtig zijn, doen zij bij ambulantisering vaak een beroep op de sociale woningbouw. Binnen het ambulantiseringsbeleid moet dus aandacht zijn voor de sociale dynamiek en belastbaarheid in de wijken. Er zijn verschillende mogelijkheden, waaraan gedacht kan worden, zoals investeren in de sociale woningvoorraad (verhogen van de kwaliteit) of een goede sociale buurtaanpak.
Van individueel voorzieningengebruik naar voorliggende (collectieve) voorzieningen. 47. Wijkteams werken generalistisch, als zij er niet uitkomen of zien dat er meer nodig is dan wordt er verwezen naar specialistisch zorg. Kan de voorliggende voorziening dit wel aan? En is zij specialistisch genoeg om maatwerk te leveren (doen wat nodig is)?	In hoeverre algemene voorzieningen in staat zijn om passende ondersteuning te bieden, waardoor specialistische zorg kan worden vervangen is afhankelijk van de vraag en de situatie van de inwoner. De wijkcoach zal hierin kunnen ondersteunen. Zoals in de Perspectiefnota is geschetst zijn er situaties (zoals sociale problematiek/eenzaamheid) waarbij nu specialistische zorg wordt ingezet, terwijl ook het inzetten van algemene voorzieningen tot een passende oplossing kan leiden.

p 15. *In de contractering verhogen we de kwaliteitseisen aan de voorkant. Naast het leveren van passende en kwalitatief goede zorg moeten aanbieders ook gericht zijn op het leveren van zo licht mogelijke zorg: van verblijfzorg naar ambulant, benutten eigen netwerk inwoner en inzetten algemene voorzieningen.* 48. Hoe wordt 'zo licht mogelijke zorg' gedefinieerd in relatie tot passende zorg of zorg die iemand nodig heeft?	Passende en kwalitatief goede zorg staan voorop. Binnen deze mogelijkheden van passende zorg wordt gekeken naar de zo licht mogelijke zorgvorm.
49. Hoe bepaalt de gemeente de inzet van algemene voorzieningen, gezien jurisprudentie die hierover bestaat, waaronder de eisen die de Centrale Raad van Beroep daaraan stelt in haar uitspraak van 18 mei 2016?	De bestaande algemene voorzieningen voldoen aan deze door de CRvB gestelde kaders, en ook de inzet van nieuwe algemene voorzieningen zal vormgegeven worden binnen deze kaders. De betreffende uitspraak handelt over het doorverwijzen van inwoners naar private schoonmaakondersteuning. Dit is volgens de CRvB geen algemene voorziening in de zin van de Wmo 2015. De CRvB stelt dat de gemeente er wel voor kan kiezen om hulp bij het huishouden aan te bieden in de vorm van een algemene voorziening en dat deze voorziening in dat geval als basisvoorziening voorliggend kan zijn op een eventueel in aanvulling daarop te verstrekken maatwerkvoorziening, indien deze noodzakelijk is voor de zelfredzaamheid van de betrokken cliënt. De CRvB kwalificeert echter een aanbod van diensten in de markt waarbij een cliënt zelf moet contracteren met een zorgaanbieder niet als een 'algemene voorziening' in de zin van de Wmo 2015. Het college moet afspraken maken met zorgaanbieders over voorzieningen voor huishoudelijke hulp, en dit niet aan de cliënten overlaten. Een bijdrage in de kosten voor een algemene voorziening is volgens de uitspraak mogelijk, mits dit in een verordening is bepaald. De vaststelling van de eigen bijdrage mag niet aan het college worden gedelegeerd. Daarnaast blijkt uit de uitspraak dat onderzocht moet worden of de algemene voorziening voor de cliënt ook financieel haalbaar is.
Aanbieders die niet of onvoldoende met deze beweging mee kunnen, worden niet gecontracteerd of krijgen geen zorg toegewezen. 50. Hieronder ligt de aanname dat er aanbieders zijn die op dit moment te zware zorg aanbieden. Hoe wordt die aanname onderbouwd?	We zien op dit moment nauwelijks afname van zware specialistische zorg, terwijl steeds meer inwoners vroegtijdig in beeld komen en daarbij lichte vormen van zorg en ondersteuning krijgen. Het totale zorgvolume neemt daardoor nu sterk toe. De verwachting was dat het beroep op zware specialistische zorg zou dalen. Nu dit onvoldoende gebeurt, gaan wij er

	vanuit dat er aanbieders zijn die nog te zware, specialistische zorg aanbieden. Het is echter ook mogelijk dat deze verschuiving van zwaar naar licht zich nog moet gaan voordoen.

Tijdens de zorgverlening toetsen we scherper op het leveren van passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg. 51. Op basis van welke criteria vindt deze toets plaats?	In regionaal verband is de afgelopen periode gewerkt aan een aangepast kwaliteitskader. Daarbij zijn de kwaliteitseisen verhoogd en beter toetsbaar gemaakt. In juni verwachten we dit kwaliteitskader aan de raad voor te leggen.
Het tegen gaan van obesitas door te bewegen gecombineerd met preventie op scholen, zorgt dat minder specialistische zorg nodig is. 52. Wat is de betekenis van deze zin voor het gemeentelijk beleid?	In de maatschappij en daarmee het gemeentelijk beleid is de laatste jaren steeds meer een verschuiving gaande van sport richting bewegen en gezondheid. We benaderen sportbeleid (naast topsport) steeds meer als het integraal opnemen van bewegen als onderdeel in een gezonde leefstijl. Dat betekent dat we de sportgemeenschap (verenigingsleven) blijven ondersteunen en faciliteren, maar daarnaast ook inzetten op inspanningen als 'gezonde (school)kantines', 'vaardig in bewegen' (meer bewegen op basisscholen), 'urban sports', 'leefstijlcoaching', 'beweegvriendelijke leefomgeving'.
53. Komen hiervoor middelen beschikbaar? Waar komen die vandaan?	De komende jaren wordt, oplopend tot € 150.000 per jaar vanaf 2025, geïnvesteerd in Urban Sports en de sportieve buitenruimte. Daarnaast zijn er middelen van het rijk (combinatiefunctionarissen en de regeling lokale sportakkoorden) die ingezet worden voor deze speerpunten. Deze extra middelen zijn beperkt.
54. Is dit inclusief of exclusief de 700.000 euro die u jaarlijks wilt bezuinigen op sport & bewegen?	Het sportbedrijf heeft de afgelopen jaren haar taken op sport en bewegen uitgevoerd conform opdracht van de gemeente. Het eerste jaar van verzelfstandiging zijn door het sportbedrijf voorzienignen aangevuld, het daaropvolgende jaar bleef er substantieel geld over. Daardoor kan de subsidie verlaagd worden. Wij verwachten dat dit geen gevolgen heeft voor de primaire taken van het sportbedrijf op sport en bewegen.
p16. *We beperken het aantal aanbieders voor beschermd wonen, zodat zich geen nieuwe aanbieders in Arnhem vestigen.* 55. Waarom wilt u verhinderen dat slechte bestaande aanbieders worden vervangen door goede nieuwe?	Op dit moment zijn er op de markt voor beschermd wonen 56 aanbieders actief. We hebben voldoende aanbod, en willen de beste daarvan behouden**.**
prikkels voor aanbieders om passende en zo licht mogelijke zorg te bieden. 56. Wat voor een prikkels?	De prikkel is dat aanbieders die er in slagen om passende en zo licht mogelijke zorg aan te bieden hiervoor beloond worden doordat zij ook meer inwoners toegewezen krijgen. Daarbij houden we rekening met de keuzevrijheid van inwoners. Dit laat onverlet dat aanbieders

	die er goed in slagen om passende en zo licht mogelijke zorg aan te bieden hiervoor wel beloond mogen worden via de zorgtoewijzing. Niet iedere inwoner heeft immers een onderbouwde voorkeur voor een aanbieder.
We stellen een omzetplafond in per aanbieder die beschermd wonen biedt. *57. Hoe hoog is dit omzetplafond? en*	Hoe het omzetplafond er precies uit gaat zien is nog niet bepaald. We werken op dit moment aan scenario's. We proberen tot een scenario te komen waarbij we een onderscheid maken tussen de zorgaanbieders die actief participeren bij de transformatie en die aanbieders die dat niet doen.
58. Op basis waarvan wordt dit vastgesteld?	Zie antwoord 22.
59. Dit betekent dus dat als een aanbieder(s) met een bepaald specialisme (bijvoorbeeld jongeren met autisme) het plafond hebben bereikt een inwoner moet uitwijken naar een aanbieder die dit specialisme niet of in mindere mate heeft?	Sociale wijkteams zorgen dat inwoners die (verblijfs)zorg echt nodig hebben, geplaatst worden. Daarnaast gaan we in gesprek met zorgaanbieders als dit probleem zich voordoet en zorgen voor een passende oplossing, dit in overleg met sociale wijkteams.
60. Als het aantal aanbieders wordt beperkt en alle aanbieders hun omzetplafond hebben bereikt, waar kunnen mensen dan nog terecht?	Zie antwoord 24.
Het aantal jongeren dat verblijft op een terreinvoorziening dringen we de komende jaren terug met minimaal 50%. 61. Op basis waarvan is dit percentage bepaald?	Een reductie van 50% op het aantal jongeren op terreinvoorzieningen is een ambitieuze doelstelling. Het College, de Wijkteams Arnhem en betrokken aanbieders zijn er van overtuigd dat er voor jongeren betere oplossingen zijn dan plaatsing op een terreinvoorziening. Aanbieders hebben daarbij aangegeven dat 50% reductie haalbaar is (zie ook vraag 27). Deze doelstelling is ook opgenomen in het regionaal transformatieplan jeugd zoals aangeboden aan de raad in oktober 2018. https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/list/ec16a63e-2895-4667-b26f-e1bf1063a407/932c2338-b917-4ff0-96b5-9fad1d1427e9/8d655326-67e5-4f53-b34d-ec90e878b665/
62. Hoe gaat tot een selectie worden gekomen?	Ook bij verblijf is sprake van een dynamisch proces met instroom en uitstroom van jongeren. Met Wijkteams en Jeugdbeschermingsorganisaties maken we afspraken om bij dreigende uithuisplaatsing met de hulp van specialisten te kijken naar alternatieve oplossingen voor verblijf, bijvoorbeeld door middel van intensieve ambulante trajecten in de thuissituatie in te zetten. Daarbij zal altijd per casus maatwerk nodig zijn; in bepaalde gevallen is plaatsing in verblijf onvermijdelijk (matched care). Met zorgaanbieders maken we afspraken over het optimaal laten uitstromen van jongeren die al in verblijf zitten.

Evenals bij beschermd wonen beperken we het aantal verblijfplekken… 63. Hoe hoog is dit aantal en op basis waarvan is dit aantal bepaald?	Eind 2018 zaten 49 jongeren uit Arnhem op terreinvoorzieningen. Dit is exclusief jongeren in pleegzorg en gezinshuizen. We maken afspraken over het verminderen van het aantal Arnhemse jongeren op verblijfsplekken. Zie ook vraag 27.

…zodat zich geen nieuwe aanbieders in Arnhem vestigen en hun plekken "vullen" met inwoners uit andere gemeenten of regio's… *64. Op welke wijze kunt u afdwingen dat inwoners uit andere gemeente zich hier gaan vestigen?*	Afdwingen dat inwoners uit andere gemeenten zich hier niet kunnen vestigen is niet mogelijk. Wel gaan we de eisen te aanzien van nieuwe zorgaanbieders zodanig aanscherpen dat het minder eenvoudig wordt om in Arnhem nieuwe verblijfsplekken aan te bieden.
65. Indien u dat niet kunt, hoe voorkomt u dan dat de door u opgelegde beperkingen (aantal aanbieders, aantal verblijfsplaatsen, omzetplafonds) er toe leiden dat er voor inwoners die deze zorg nodig hebben geen plaats meer is?	Sociale wijkteams zorgen dat inwoners uit Arnhems die (verblijfs)zorg echt nodig hebben, geplaatst worden. Wij gaan ervan uit dat voor inwoners uit Arnhem voldoende plekken beschikbaar zullen zijn. Mocht dit toch niet toereikend zijn, dan willen we goede afspraken maken met aanbieders die zich willen verbinden aan het Arnhemse beleid.
66. Wat is de elasticiteit van de omzetplafonds?	Er zijn meerdere vormen van omzetplafonds. Er zijn nog geen definitieve keuzes gemaakt over de vormen die we in gaan zetten. Het is bovendien mogelijk om voor verschillende percelen verschillende vormen van plafonds in te zetten.
Het beperken van het aantal aanbieders in combinatie met het opleggen van omzetplafonds voor iedere aanbieder veronderstelt impliciet de aanwezigheid van een budgetplafond. *67. Hoe hoog zijn de budgetplafonds?*	Hoe het omzetplafondplafond er precies uit gaat zien is nog niet bepaald. We werken op dit moment aan scenario's. We proberen tot een scenario te komen waarbij we een onderscheid maken tussen de zorgaanbieders die actief participeren bij de transformatie en die aanbieders die dat niet doen.
68. *Wat is de elasticiteit van de budgetplafonds?*	Er zijn meerdere vormen van omzetplafonds. Er zijn nog geen definitieve keuzes gemaakt over de vormen die we in gaan zetten. Het is bovendien mogelijk om voor verschillende percelen verschillende vormen van plafonds in te zetten.
p17. *Aanscherpen en verduidelijken zorgtoewijzing (Wmo en jeugdzorg): Uitgangspunt is "doen wat nodig en houdbaar/betaalbaar is"* 69. Welke definitie wordt gehanteerd voor 'houdbaar of betaalbaar'?	Houdbaar en betaalbaar betekent dat de uitgaven in lijn liggen met de beschikbare middelen**.**
70. Op basis waarvan is dit bepaald?	De hoogte van het budget, zoals vastgelegd in de MJPB.
Daarbij maken we gebruik van richtlijnen die ook in andere gemeenten zijn ontwikkeld of die op basis van jurisprudentie tot stand zijn gekomen 71. Welke gemeenten en welke jurisprudentie wordt hier naar verwezen? (Er is op jeugdzorg en WMO nogal wat jurisprudentie en er zijn nogal wat verschillen tussen gemeenten qua richtlijnen.)	Op dit moment oriënteren we ons op richtlijnen die in andere gemeenten worden gehanteerd. Voorbeelden van richtlijnen die passen bij de Arnhemse aanpak, zullen we gaan benutten.
72. Op basis waarvan is deze selectie gemaakt?	Zie antwoord 36

Voor alle vervoersvormen (Wmo sociaal vervoer, jeugdwetvervoer en leerlingenvervoer) is op dit moment onduidelijkheid over de inzet van vervoer. Er worden daarom richtlijnen ontwikkeld. 73. Welke richtlijnen zijn dit?	Op dit moment zijn we bezig om de richtlijnen vorm te geven.
74. Waar zijn deze op gebaseerd?	Deze worden gebaseerd op de ervaringen binnen het huidige vervoer en de gesprekken met wijkcoaches. Daarnaast wordt er ook gekeken naar beleid en richtlijnen van diverse andere gemeenten.
Bij hulpmiddelen/woningaanpassingen verduidelijken we opnieuw waar het onderscheid ligt tussen maatwerk en algemeen gebruikelijke voorzieningen. *75. Hoe definieert de gemeente het onderscheid tussen maatwerk en algemeen gebruikelijke voorzieningen?*	Er hoeft geen maatwerkvoorziening verstrekt te worden, als het gaat om diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen of andere maatregelen die naar hun aard algemeen gebruikelijk zijn. Een voorziening kan algemeen gebruikelijk zijn als deze: • niet speciaal bedoeld is voor mensen met een beperking • algemeen verkrijgbaar is en • niet of niet veel duurder is dan vergelijkbare producten
Samen met onderwijs en sociale wijkteams gaan we richtlijnen ontwikkelen voor het inzetten van een maximum aantal uren begeleiding per kind in het (speciaal) onderwijs. 76. Waar is het op gebaseerd dat er een maximum nodig is?	De sociale wijkteams hebben aangegeven dat het in voorkomende gevallen goed is om te werken met een vaststaand aantal begeleidingsuren.
77. Op basis van welke uitgangspunten zal dit maximum worden vormgegeven?	Uitgangspunten worden samen met het onderwijs en de sociale wijkteams geformuleerd. Doel is om te komen tot gezamenlijke afspraken over wat 'goede zorg' is. We kijken naar welke zorg geleverd kan worden door de school en welk aandeel geleverd wordt vanuit de Jeugdzorg. Bij dyslexie bijvoorbeeld kan dit heel goed worden afgebakend. In andere gemeenten is hiermee ook ervaring opgedaan.
Drang is een specifiek product van de jeugdbescherming en beoogt Ondertoezichtstellingen (OTS) te voorkomen. Sociale wijkteams zijn kritisch op de effectiviteit van dit product en zien mogelijkheden om drang zelf uit te voeren. Dit voorkomt ook dat naast wijkcoach en de zorgaanbieder een extra begeleider in het gezin een rol krijgt. 78. Waarom gaat de wijkcoach zelf er niet uit, aangezien er een specialist aanwezig is in het gezin?	Sociale Wijkteams, aanbieders en jeugdbescherming verkennen momenteel een nieuwe vorm van samenwerking op veiligheid. Daarbij is er niet alleen zorg voor de veiligheid, maar wordt op direct praktische begeleiding in het gezin ingezet. De wijkcoach blijft continu nauw betrokken, ook als dit alternatief voor drang wordt beeindigd.

Sociale wijkteams en aanbieders gaan doelgerichter werken om het beoogde resultaat binnen een bepaalde tijd te bereiken. Passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg staan bij het formuleren van en sturen op resultaten centraal. 79. Dit wekt de suggestie dat dit nu niet zou gebeuren. Waar is dit op gebaseerd?	We suggereren niet dat dit nu nooit gebeurt, maar we gaan er wel vanuit dat het in meer situaties mogelijk is om doelgerichter te gaan werken.
Sociale wijkteams kunnen met behulp van richtlijnen scherper sturen om binnen het uitgerekende "budget per wijk" te blijven. 80. Hoe wordt dit budget bepaald, hoe hoog is dit?	Dit moet nog worden uitgewerkt.
81. Zijn de richtlijnen gericht op budget of op passende, kwalitatief goede zorg?	Het leveren van passende, kwalitatief goede zorg staat voorop, waarbij binnen deze passende zorg gekeken wordt naar zorg die zo licht mogelijk is. Dit moet er toe leiden dat de zorguitgaven houdbaar en betaalbaar blijven.
82. Hoe komen deze richtlijnen tot stand?	De richtlijnen worden ontwikkeld door de gemeente Arnhem in samenspraak met de sociale wijkteams.
In andere gemeenten is goede ervaring opgedaan met het toevoegen van een Praktijkondersteuner Huisartsen (POH) Jeugd. 83. Welke ervaringen zijn dat? Naar welke gemeenten is gekeken en op basis waarvan zijn deze geselecteerd?	Door de inzet van een POH Jeugd wordt veel gerichter gekeken welke zorg passend is. Een huisarts is generalist in verwijzen en verwijst grotendeels naar GGZ door; de POH jeugd kent het zorglandschap veel beter en kan daardoor doorverwijzen naar de juiste (passende) zorg. In de regio zelf hebben enkele gemeenten hiermee ervaring opgedaan (o.a. Wageningen). Dit levert niet alleen doelmatige zorg op, maar voorkomt ook dat het verkeerde etiket op het kind wordt geplakt. Kortom de juiste diagnose, en dus juiste behandeling wordt ingezet waardoor recidive wordt voorkomen. Een POH jeugd doet ook veel meer gerichte ervaring op en heeft tijd om in de samenwerking en afstemming met wijkteams te investeren. Een huisarts zal die rol niet kunnen vervullen. Enkele gemeenten die hiermee ervaring hebben opgedaan zijn Rhenen, Rotterdam en Enschede.
84. Wat wordt bedoeld met 'goede ervaringen'; goede zorg of goedkoop?	"Goede ervaringen" betekent dat er met de inzet van de praktijkondersteuner meer tijd is genomen om de vraag / behoefte van de jongere of het gezin boven tafel te krijgen en vervolgens de best passende zorg daarbij te leveren. In de praktijk blijkt dat minder vaak specialistische jeugdzorg hoeft worden ingezet en dat levert een besparing van de kosten op.

…minder en gerichter doorverwijzen naar specialistische jeugdzorg. 85. Welke aanleiding is er om aan te nemen dat dit (doorverwijzen) nu teveel gebeurt of gerichter zou kunnen?	Zie antwoord vraag 48.
De extra inzet wordt binnen de huidige formatie van het sociaal wijkteam georganiseerd. Daartoe zal de werkwijze van het sociaal wijkteam op bepaalde punten aangepast moeten worden, zodat formatie vrijkomt om de aangepaste inzet op te pakken. Hier ligt een aanname dat dit binnen huidige formatie zou kunnen en dat er blijkbaar taken zijn die nu gebeuren die geschrapt of verschraalt zouden kunnen worden. *86. Welke informatie is er om deze aanname te staven?*	We zijn hierover met het bestuur van de Stichting Wijkteams Arnhem in gesprek. Samen bezien we hoe we de organisatie zo efficiënt mogelijk kunnen inrichten. Maar ook welke taken/werkzaamheden op een andere manier kunnen worden uitgevoerd. Hierbij valt te denken aan het telefonisch afhandelen van enkelvoudige vragen of het uitvoeren van administratieve handelingen door een administratieve kracht in plaats van een wijkcoach.
87. Welke taken worden geschrapt of verschraalt?	Zie antwoord vraag 51.
p20. Financieel overzicht: In de jaren 21 t/m 23 gaat het college de uit van gelijkblijvende zorgkosten. 88. Hoe verhoudt zich dat tot de uitspraak dat zorgkosten zullen blijven stijgen en de ‘uitdagingen’ van de ‘toenemende vergrijzing’? Worden er in die jaren nog aanvullende maatregelen voorzien?	In Turap 1-2019 is een prognose van de lastenstijging 2019 opgenomen en deze is als structureel aangemerkt. Deze lastenstijging is meegenomen in de zorglasten 2021-2023. In de voorliggende Perspectiefnota is er niet voor gekozen de prognose van de lastenontwikkeling 2020 te verwerken. Bij de MJPB 2020-2023 zal op basis van de verdere ontwikkeling over het eerste half jaar 2019, de voorgestelde en door de raad geaccordeerde beleidsinterventies en de demografische ontwikkelingen Arnhem een prognose voor de lasten 2020 worden opgenomen.
Er wordt gerekend met een structureel voordeel van €5,5 miljoen aan de batenkant op basis van de verwachtingen die het college heeft van de meicirculaire. 89. Heeft het college daarbij ook rekening gehouden met een mogelijk bekendmaking van een lager wordende algemene uitkering1 in diezelfde meicirculaire?	De geprognosticeerde voordelen zorgdomein staan los van de ontwikkelingen in de Algemene Uitkering. In de brief van 11 december 2018 is gesteld dat het zorgkader de Integratie Uitkering zorg volgt. Deze middelen zijn zorgspecifiek en dienen te worden toegekend aan het zorgdomein. De meicirculaire is op 31 mei gepubliceerd. Op dit moment wordt gekeken naar de effecten op het financiële beeld.

6. VVD

Vragen VVD	Antwoorden
Pag 4 Participatie Het aantal participatiewet-uitkeringen daalt. 1. Is grootte van de daling conform landelijke trend of wijken we af?	Het afgelopen jaar hebben we een daling van het aantal participatiewet uitkeringen gerealiseerd. Ondanks de positieve ontwikkeling dat het Arnhems bestand is gedaald constateren we dat Arnhem achterblijft ten opzicht van de landelijk trend (3% uitstroom Arnhem om 5,4% uitstroom landelijk, bron: Divosa benchmark). Over de eerste maanden van 2019 zien we dat Arnhem dichter op de landelijke lijn zit wat betreft de bijstandsontwikkeling (+0,22% Arnhem om -0,01% Landelijk, bron: benchmark Enschede t/m april 2019). Onze stad heeft nog steeds een groot aantal mensen in de bijstand. Meer dan je van een stad als Arnhem mag verwachten. Om op de landelijke lijn te komen wat betreft bijstandsontwikkeling en daarnaast in 4 jaar tijd 500 extra bijstandsgerechtigden naar werk te begeleiden, hebben we nog wel een slag te slaan. Om dat resultaat te bereiken en Arnhem in een andere positie te brengen is een breed palet aan inspanningen nodig. Hoe we dit gaan doen kunt u teruglezen in het programmaplan Doorbraak naar Werk.
Pag 10 en pag 37 Er wordt aangegeven dat de bereikbaarheid van de stedelijke centra onder druk staat. In Arnhem scoort eigenlijk alleen de autobereikbaarheid een onvoldoende terwijl de bereikbaarheid per OV, fiets en te voet ruim voldoende tot goed scoort. 2. Moet hier dan niet staan dat de autobereikbaarheid onder druk staat en verbetert moet worden?	Antw: Nee, want we zien dat de algehele bereikbaarheid van Arnhem, inclusief alle economische kerngebieden, onder druk staat. Zo geeft bijvoorbeeld, het voor Arnhem belangrijke, bedrijvenpark IPKW al langer aan dat haar bereikbaarheid met het openbaar vervoer zeer slecht is. Waar in de vraag aan gerefereerd wordt, is de beoordeling van de bezoeker aan de Arnhemse binnenstad. De waardering voor autobereikbaarheid blijft daarbij achter.

	In de Perspectiefnota wordt bedoelt dat de bereikbaarheid van Arnhem, als stedelijke centrum in de regio, onder druk staat. De regio biedt een zeer aantrekkelijke leefomgeving voor de bewoners gecombineerd met economische groei. Door de groei van de bedrijvigheid en het inwoneraantal krijgt de regio echter steeds meer te maken met grootstedelijke opgaven die het hoofd geboden moeten worden. In de regio zijn ruim 40.000 extra woningen nodig tot 2040, onder meer vanwege de toenemende overlap van de regio met de daily urban systems van de Randstad. Dit maakt onze regio tot de sterkst groeiende regio buiten de Randstad.
Pag 11 Inclusief en Sociaal Een toenemend aantal inwoners doet een beroep op zorg en ondersteuning, mede door succesvolle werkwijze van de sociale wijkteams. Dit beeld is in lijn met landelijke ontwikkelingen. Dit leidt tot flinke stijging van de zorgkosten op korte termijn. 3. Hebben we zicht op het effect hiervan op de zorgkosten op lange termijn?	Zowel lokaal als landelijk blijft de heersende opvatting dat het vroegtijdig signaleren van problemen en deze in een vroegtijdig stadium aanpakken, grote problemen op langere termijn voorkomt. Met deze aanpak gaan we dus ook door. Op dit moment zien we echter - zowel lokaal als landelijk - nog niet dat het beroep op zware specialistische zorg daalt. We verwachten wel dat uiteindelijk dit effect zal optreden, maar het is een zaak van lange adem. We blijven dit lokaal monitoren en volgen ook landelijke onderzoeken hierover.
Vooronderstelling kan zijn dat eerder signaleren en oplossen, zorgt voor minder grote problemen op langere termijn. 4. Wordt hier onderzoek naar gedaan, dan wel lokaal, dan wel landelijk?	Zie antwoord vraag 3

Pag 12 Inclusief en Sociaal "…en in voorkomende gevallen drempels wegnemen om inwoners naar betaald werk te kunnen leiden". 5. Welke drempels worden bedoeld en hoe wil het college het doen?	Het hebben van (betaald) werk is een manier om duurzaam uit een situatie van schulden & armoede te komen. Wij ondersteunen inwoners om succesvolle stappen naar werk te zetten door (i) hun menselijk kapitaal te versterken (werkvaardigheid, vakvaardigheid, opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (een sociaal netwerk dat ondersteunt en stimuleert), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (fysieke belemmeringen, schulden en praktische beperkingen (zoals door inzet van vervoer woon-werk, kinderopvang), (iv) hun motivatie te vergroten ((deeltijd)werken moet 'lonen', gerichte inzet van ondersteuning) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
Pag 13 Meedoen in een socialer Arnhem Wlz wordt vanaf 2021 open gesteld voor ggz cliënten. 6. Heeft het college de mensen die dit betreft in beeld?	De Wet langdurige zorg (Wlz) wordt toegankelijk gemaakt voor cliënten met een psychische stoornis. Door toevoeging van de grondslag psychische stoornis aan de zorginhoudelijke toegangscriteria kunnen deze cliënten aanspraak maken op Wlz-zorg indien sprake is van een blijvende behoefte aan permanent toezicht of 24 uur per dag zorg in de nabijheid. De aanname is dat het landelijk om ongeveer 30% van de groep gaat die nu onder beschermd wonen, Wmo 2015 valt. Uitgangspunt bij de Wlz-operatie is dat op grond van nacalculatie op basis van het daadwerkelijk aantal mensen dat overgaat, de budgetten tussen Wlz en Wmo worden verrekend.
7. Over hoeveel mensen gaat het en welk effect op het budget wordt verwacht.	Binnenkort gaat een uitvraag uit naar onze beschermd wonen zorgaanbieders met de vraag om een inschatting te maken, nu de Wlz-GGz-criteria bekend zijn. Als we uitgaan van de landelijke 30%, dan gaat het om ongeveer 300 personen. Zie vraag 6. Wat betreft het effect op het budget is de afspraak

	gemaakt dat er Wmo-tarieven worden uitgenomen, gemiddeld 58.000 euro per klant.
8. Zijn de zorgvragen bekend?	Zie antwoord vraag 7.
Pag 14 Meedoen in een socialer Arnhem Het aantal mensen dat een inburgeringsexamen heeft gehaald is gehalveerd. 9. Wat is de oorzaak van de verandering?	In 2017 heeft de Algemene Rekenkamer de Wet Inburgering geëvalueerd na de wetswijziging in 2013. Sinds 2013 zijn inburgeringsplichtigen verplicht zelf een inburgeringscursus te regelen bij één van de vele inburgeringsaanbieders, ze kunnen een lening afsluiten bij het DUO om de inburgeringscursus te kunnen betalen. Inburgeraars moeten binnen drie jaar het inburgeringsexamen halen. Uit het onderzoek van de Rekenkamer blijkt dat de nieuwkomer, die zelf verantwoordelijk is voor zijn inburgeringstraject, in de praktijk nog onvoldoende zelfredzaam is om dit te regelen. Daarnaast mogen gemeenten geen inburgeringstrajecten meer inkopen en is dit overgelaten aan de vrije markt. Door dit stelsel is de kwaliteit van de taaltrajecten achteruit gegaan. Hierdoor is de kans op het slagen van het inburgeringsexamen, maar ook de kans op participatie van nieuwkomers afgenomen. In een inburgeringsexamen worden nieuwkomers getoetst op hun kennis van de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving.
10. Is dat een verlaging in de instroom of doen mensen het minder goed?	Het slagingspercentage van de inburgering is gedaald, wat betekent dat percentueel minder mensen slagen voor het inburgeringsexamen.
11. Wat is de reden dat mensen niet slagen, is dat de taal of zijn daar andere redenen voor?	Zie beantwoording vraag 9.
12. Wat is de consequentie van niet slagen voor het individu?	Een nieuwkomer die zijn of haar inburgeringsexamen niet binnen het gestelde inburgeringstermijn haalt kan een boete opgelegd krijgen en blijven met een schuld van de gemaakte kosten van een inburgeringstraject. Vergunninghouders die hun inburgeringsexamen behaald hebben wordt de schuld/lening kwijtgescholden.

Pag 13 Inclusief en sociaal en pag 18 Wmo en jeugdzorg Al een paar jaar wordt de verbinding tussen wijkteams en huisartsen een aandachtspunt genoemd. 13. Welke aansluiting is nog gewenst en hoe gaat het college er voor zorgen dat de verbinding en samenwerking nu wel gaat lukken?	Het college wil graag de samenwerking met de huisartsen intensiveren om ervoor te zorgen dat de meest passende zorg in een zo vroeg mogelijk stadium wordt ingezet. Dit willen we realiseren door nu ook een project te starten met de huisartsen over de inzet van de POH jeugd. Over deze inzet zullen concrete samenwerkings-afspraken met de huisartsen worden gemaakt. Daarnaast hebben de wijkcoaches in steeds meer praktijken een (inloop)spreekuur waardoor de onderlinge samenwerking ook wordt versterkt.

Pag 15 'We zien dat jongeren steeds minder sporten en bewegen en overgewicht neemt toe' In het laatste rapport van Trimbos en het SCP staat dat sinds 2009 er zich geen veranderingen hebben voorgedaan in de mate waarin jongeren bewegen. Ook zien we tussen 2013 en 2017 een daling van overgewicht. 14. Wijken de Arnhemse cijfers significant af van de landelijke cijfers?	Overgewicht De GGD Gelderland-Midden heeft zicht op de ontwikkeling van overgewicht onder jeugdigen. Er zijn drie leeftijden waarop gemeten wordt. In Arnhem lijkt de trend voor de leeftijdsgroep 13/14 jarigen dalend, maar deze daling is niet significant. Voor de andere leeftijdsgroepen 5/6 jarigen en 10/11 jarigen is er nog geen dalende trend zichtbaar. Bewegen In Arnhem is een dalende lijn te zien in de hoeveelheid beweging en het lidmaatschap van een sportclub naarmate de leeftijd vordert. Met name is de daling zichtbaar in de leeftijdscategorie 12- 18 jaar. Het aantal inwoners in Arnhem dat voldoet aan de beweegnorm iets onder het landelijk gemiddelde. Het percentage inwoners dat lid is van een sportvereniging zit onder het landelijk gemiddelde. Net als de landelijke trend is er ook in Arnhem een daling te zien in het aantal kinderen dat buiten speelt.
Pag 17 Hulpmiddelen en woningaanpassingen: meer hulpmiddelen en woningaanpassingen gaan onder de algemeen gebruikelijke voorzieningen vallen. 15. Wat is de achterliggende gedachte bij deze maatregel (ook in relatie tot de wens om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen)?	Het huidige hulpmiddelencontract loopt tot en met 2021. Voor woningaanpassingen hebben we geen contract; hiervoor werkt gemeente Arnhem samen met een aantal leveranciers/aannemers.

	Algemeen gebruikelijk Er hoeft geen maatwerkvoorziening verstrekt te worden, als het gaat om diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen of andere maatregelen die naar hun aard algemeen gebruikelijk zijn. Een voorziening kan algemeen gebruikelijk zijn als deze: • niet speciaal bedoeld is voor mensen met een beperking • algemeen verkrijgbaar is en • niet of niet veel duurder is dan vergelijkbare producten Er is een niet limitatieve lijst van voorzieningen die binnen de gemeente Arnhem als algemeen gebruikelijk worden beschouwd. Voorbeelden van (huidige) voorzieningen zijn beugels, elektrische fietsen verhoogde toiletpot. Voorgesteld wordt om de lijst uit te breiden met vergelijkbare voorzieningen zoals trapleuningen (extra), antisliptegels en drempels aanpassen/ verwijderen. Inwoners zijn zelf verantwoordelijk voor deze algemeen gebruikelijke voorzieningen om (langer) thuis te kunnen blijven wonen. Daar waar noodzakelijk blijft het uiteraard mogelijk om een voorziening als maatwerk in te zetten.

Pag 18 Wijkteams en aanbieders gaan doelgerichter werken. 16. Wat wordt daarmee bedoeld?	Bedoeld wordt dat bij de start van een zorgtraject helder is welk resultaat binnen welke periode gehaald moet worden. Sociale wijkteams stellen bij de zorgtoewijzing samen met de inwoner het doel van het zorgtraject vast en de aanbieder die vervolgens de zorg gaat leveren werkt hierop door en is gericht om dit resultaat te halen. Periodiek wordt door sociale wijkteams, inwoner en aanbieder geevalueerd of de doelen worden gehaald en waar eventueel bijsturing nodig is. Overigens worden ook nu bij inwoners zorgplannen opgesteld en doelen nagestreefd, maar we zien wel mogelijkheden om deze aanpak verder te verbeteren. Deze aanpak vergt permanent aandacht, zowel op de korte als de lange termijn.
17. Gericht op korte of langere termijn?	Zie antwoord vraag 16
Pag 18 'Doel is dat zorg binnen het onderwijs ook daadwerkelijk door het onderwijs wordt georganiseerd'. Het onderwijs geeft al jaren aan dat ze de zorgvraag niet aankunnen die op hen afkomt en dat ze hulp nodig hebben. 18. Staat hier dat we de ingeslagen weg, namelijk het samen met zorg en onderwijs te doen, nu weer gaan ombuigen?	Nee, we gaan samen met de sociale wijkteams en het onderwijs op zoek naar goede werkwijzen waarbij de verantwoordelijkheden helder worden ingevuld. We blijven het dus samen doen.

Pag 22 Werk en Inkomen 19. In hoeverre is de zogenaamde “kaartenbak” in beeld? 20. Tot op welk niveau hebben wij van alle mensen in de kaartenbak opleiding, ervaring en kansen op de arbeidsmarkt in beeld?	Het cluster W&I maakt gebruik van het klantsysteem SZeebra. De basisgegevens over de inwoners die wij ondersteunen vanuit de Participatiewet worden hierin verrijkt met aspecten zoals opleidingsniveau, branchegerichte werkervaring, participatieperspectief, indicatieve loonwaarde, eventuele schuldensituatie enzovoorts. Het eerder met de raad gedeelde rapport 'Haalbaarheid van de ambitie van Arnhem en randvoorwaarden om deze te halen' (AEF, juli 2018) en bijlage 1 van het programmaplan Doorbraak Naar Werk d.d. mei 2019 geven hiervan een goed beeld. De informatie uit SZeebra geeft ons een prima basis voor strategische keuzes. Biedt ons houvast bij het inzetten van tactische lijnen en helpt ons (en de betrokken inwoners) bij het maken van een operationele foto van de uitgangssituatie.Tegelijkertijd constateren we dat het systeem op operationeel niveau vooral waarde heeft als het wordt gebruikt als middel in een traject dat met een inwoner wordt ingezet en als er direct gevolg wordt gegeven aan wat wordt gesignaleerd. Omgekeerd is het van belang dat de wijzigingen in de omstandigheden van de inwoner direct worden verwerkt. Echt mensen kennen, in gesprek zijn en blijven en met elkaar aan de slag gaan is de stap die we nu zetten. Wij zien dit als een belangrijk doel dat met de voorgenomen organisatieontwikkeling van het Cluster W&I wordt ingevuld.
Pag 23 armoede Er gaat, naast de 400.000 uit het coalitieakkoord, nu nog 500.000 extra geld naar armoede. 21. Wat is de oorzaak van dit tekort en we zien graag een gedetailleerd overzicht van waar dat geld aan besteed gaat worden.	De € 400.000 extra middelen uit het coalitieakkoord zijn door het college beschikbaar gesteld om het armoedebudget weer op peil te brengen. De taakstelling van € 300.000 (uit de mjpb 2018-2021 als gevolg van een besluit uit het vorige coalitieakkoord) is hiermee opgelost en er is daarnaast €

	100.000 extra voor de uitbreiding van de GelrePas naar 130% voor gezinnen. De € 500.000 extra middelen in de Perspectiefnota 2020-2023 is hetzelfde bedrag dat als structureel tekort in de Jaarrekening 2018 is opgenomen. De oorzaak van het tekort is dat er een groter beroep wordt gedaan op diverse armoederegelingen. In de memo van 6 mei jl, die u hebt ontvangen als reactie op de op 13 maart gedane toezeggingen over overschrijdingen op het armoedebudget, vindt u een eerste overzicht van de regelingen waarop deze overschrijdingen zich voordoen. De extra middelen worden ingezet op de plekken waar overschrijdingen (zijn) ontstaan.
Pag 25 transformatie onderwijs Budget onderwijs huisvesting wordt met 45.000 verlaagd miv 2020. 22. Welk effect heeft dit op het IHP?	Ieder jaar wordt het IHP doorgerekend op basis van de meest actuele informatie. Dat is ook dit jaar weer gebeurd. Deze doorrekening laat zien dat er een bescheiden financiële ruimte in de budgetten van onderwijshuisvesting zit. Het effect is dus beperkt.
Pag 27 Transformatie onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang Op dit moment wordt met de huidige ambitie en wettelijke taken het bedrag op maatschappelijke opvang (MO) en vrouwenopvang (VO) niet volledig benut op 14 mei was in DG te lezen dat de vrouwenopvang in Nederland is nog steeds niet goed geregeld, Vooral de doorstroom stagneert. 23. Hoe gaat dit in Arnhem? https://www.gelderlander.nl/binnenland/ombudsman-problemen-vrouwenopvang-nog-steeds-niet-opgelost~a116ae62/	Als vervolg op het onderzoek " Vrouwen in de knel" (juli 2017) heeft de Nationale Ombudsman een stand van zaken gerapporteerd "Vrouwen uit de knel" (mei 2019). In dit rapport geeft de ombudsman aan dat er langzaam maar zeker beweging komt in de aanpak van de problematiek. Vooral voor de knelpunten bij de instroom in de opvang en het voorkomen van schulden tijdens de opvang zijn veel verbeterafspraken gemaakt door en tussen gemeenten. Ook in Arnhem zijn afspraken gemaakt met W&I om werkprocessen te versnellen.

	De ombudsman signaleert echter dat er nog veel te verbeteren is voor een snellere uitstroom. Volgens de huisvestingswet hebben vrouwen in de opvang urgentie bij het verkrijgen van een huurwoning maar in de praktijk duurt het vaak nog erg lang voordat vrouwen over een woning kunnen beschikken. Ook hier is samenwerking en afspraken tussen gemeenten essentieel. In Gelderland wordt door Moviera op dit moment geinventariseerd welke afspraken gemeenten hebben gemaakt en welke verbeterpunten hierin nog concreet mogelijk zijn. De wethouders van de vier centrumgemeenten verantwoordelijk voor de vrouwenopvang Moviera hebben afgesproken hierop in 2019 actie op uit te zetten. Daarnaast moeten een aantal knelpunten landelijk worden aangepakt. De belastingdienst en Sociale verzekeringsbank werken o.a. aan verbetering van de werkprocessen voor vrouwen in de opvang bij de zorgtoeslag en de kinderopvangtoeslag.
Pag 27 Er wordt een korting op de subsidie van aan het Sportbedrijf aangekondigd, oplopend tot 7 ton in 2023. 24. Hoe wordt deze bezuiniging binnen het sportbedrijf opgevangen?	Het sportbedrijf heeft de afgelopen jaren haar taken op sport en bewegen uitgevoerd conform opdracht van de gemeente. Het eerste jaar va n verzelfstandiging zijn door het sportbedrijf voorzienignen aangevuld, het daaropvolgende jaar bleef er substantieel geld over. Daardoor kan de subsidie verlaagd worden. Wij verwachten dat dit geen gevolgen heeft voor de primaire taken van het sportbedrijf op sport en bewegen. De komende jaren zullen we dit goed blijven volgen. Daarnaast is er natuurlijk ook ruimte voor het sportbedrijf om hogere inkomsten te genereren uit de markt.

Pag 29 Wonen in een duurzamer Arnhem 'Daarbij is uitgangspunt….en de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk en duurzaam is' 25. Klopt het dat deze zin nog niet is aangepast aan de tekst zoals geamendeerd dmv het de amendementen Haalbaar en betaalbaar bij Klimaatfonds en Aanpak wijkgerichte energietransitie, die het, in tegenstelling tot het amendement over de eerlijke verdeling van de lusten en de lasten, wel hebben gehaald.	De tekst moet inderdaad nog in overstemming worden gebracht met het door de raad aangenomen amendement over de eerlijke verdeling van de lusten en de lasten van 10 april 2019
Pag 29 "… 30% sociale huurwoningen bij nieuwe projecten". Dit moet zijn 'over' de projecten zoals bij de begroting ook geamendeerd met het amendement 'puntjes op de i'. 26. Eens?	In de perspectiefnota is opgenomen: een percentage van minimaal 30% sociale huur over de te realiseren projecten is richtinggevend voor de ruimtelijke ontwikkeling in de komende jaren.
Pag 31 Wonen 27. Er wordt een addendum aangekondigd, wanneer komt dit naar de raad?	Dit najaar.
28. Wat is de opbrengstderving (minder inkomsten) bij iedere procent extra sociale woningbouw?	Vraag 28 is een politieke vraag en geen technische.
29. Voor hoeveel nieuwe woningen heeft de gemeente momenteel grond in eigendom? Voor hoeveel nieuwe woningen hebben de coöperaties grond in eigendom? Maw voor welk aandeel (schatting) zijn we afhankelijk van de bouwopgave die projectontwikkelaars bereid zijn te doen?	We hebben geen inzicht voor hoeveel nieuwe woningen de corporaties grond in eigendom hebben. Hoeveel woningen er in de vastgestelde grexen zitten staat in bijgevoegde lijst. Hoeveel woningen er nog kunnen worden toegevoegd op onze eigen gronden waarop nog geen grex is vastgesteld kunnen we niet te zeggen.
Er staat "over de opgave voor sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd". Het college heeft dit tijdens een vergadering met de gemeenteraad aangescherpt door aan te geven dat hier afspraken over gemaakt gaan worden en "dat we continue daar op zullen aanspreken". 30. Wat heeft het college daar voor nodig?	Dit is geen technische vraag
31. Wat zijn hierbij de concrete doelen?	Dit is geen technische vraag
32. Hoe kunnen wij dit als raad monitoren op korte en lange termijn?	Dit is geen technische vraag

Pag 31 Openbare ruimte "… aansluit op het toegenomen belang van bomen in onze stad". 33. Wat bedoelt het college met het toegenomen belang van bomen en waaruit blijkt dit 'toegenomen belang'?	Het toegenomen belang is tweeledig. Enerzijds is er toenemende aandacht voor nieuwe waarden van bomen. Met name het belang van bomen bij het afvangen van fijnstof, het vasthouden van CO2 en het tegengaan van negatieve effecten van klimaatverandering (met name hittestress en wateroverlast) wordt steeds belangrijker. Anderzijds is er ook steeds meer aandacht/zorg onder de bevolking voor de manier hoe wij met onze bomen omgaan. De vele actieve bewoners die meedenken over het nieuwe bomenbeleid bevestigen dit.
Pag 32/33 Er wordt gezegd dat een deel van het wegenonderhoud wordt betaald via een investeringskrediet. 34. Wat zijn de (kapitaal) lasten hiervan?	De kapitaallasten (op basis van een afschrijvingstermijn van 30 jaar en 2% rente) bedragen €145.000 in 2020, oplopend tot €575.000 in 2023. Naast de kapitaallasten wordt rekening gehouden met extra dotaties an de BR Kapitaallasten vanwege de spelregel aflossen in 20 jaar. Die extra dotaties vormen een last van €45.000 in 2020, oplopend tot €180.000 in 2023. Met deze lasten is al rekening gehouden in het financiële beeld in de perspectiefnota.
35. Wat doet dit met de solvabiliteit?	Door kosten te activeren vermindert de solvabiliteit. De spelregel aflossen in 20 jaar mitigeert dat effect. De solvabiliteit per ultimo 2018 bedraagt 16,4%. Door het activeren van 50% van de kosten voor wegenonderhoud, daalt de solvabiliteit per saldo tot 16,2% (ceteris paribus).
36. Zorgt de ombuiging van de middelen voor wegenonderhoud niet voor onnodig hoge meerkosten in de toekomst?	Het activeren van kosten leidt alleen tot hogere rentekosten. Daar staat echter tegenover dat de lasten daarvan pas in latere jaren pas hoeven te worden genomen. In termen van koopkracht nemen de kosten voor het wegenonderhoud daardoor niet toe. De rente die wordt betaald (2%) kan gelijk worden verondersteld aan de

	inflatie die jaarlijks van toepassing is. De theorie rond activeren van kosten is overigens dat in die latere jaren ook het gebruik wordt genoten. Het activeren van levensduur verlengend onderhoud is volgens recent aangepaste boekhoudregels (BBV) verplicht.
Pag 35 Door een andere verdeling van de lumpsum financiering van het Gelders Archief wordt er een besparing van EUR. 100.000,- verwacht. 37. Hoe komt deze besparing tot stand?	Bij de nieuwe verdeling van de lumpsum wordt de verdeling op basis van historische kosten losgelaten en wordt overgegaan op een verdeling op basis van het aantal strekkende meters dat door het Gelders Archief wordt beheerd voor de partners in de Gemeenschappelijke Regeling (GR). Het voorstel levert een reëlere en eerlijker verdeling van de lumpsum op. Voor Arnhem betekent dit een verlaging van de bijdrage. Voorwaarde is wel dat de Provincie Gelderland vanaf 2020 toetreedt tot de GR, waar gezien het proces tot nu toe van uitgegaan kan worden.
Pag 40 Overige jaarlijkse bijstellingen ‘In het coalitieakkoord is ten behoeve van het robuuster maken van de exploitatiebegroting afgesproken om de komende vier jaar bij de Perspectiefnota een budget te reserveren voor prijs- en volumeontwikkelingen’. 38. Klopt het dat deze afspraak alleen robuust is als alle prijs- en volumeontwikkelingen uit dit budget worden gehaald?	De begroting is robuust als er voldoende middelen vrij worden gemaakt om alle prijs- en volumeontwikkelingen op te kunnen vangen, zonder dat dit ten koste gaat van budgetten die nodig zijn voor de continuïteit van de kwaliteit van de te leveren diensten en producten.

Pag 42. Op 20 februari 2019 heeft het college het belang van lokale media onderstreept. In het behandel resultaat staan een 2 tal toezeggingen. https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/meeting/100097075/4b7d575b-89eb-4701-ae68-212c4faeb3e8/media/ 39. Wat is de status daarvan, zijn daar eventuele voorzieningen voor nodig die in de perspectiefnota thuis horen?	De wethouder heeft met RTV Arnhem en de lokale media gesproken en gaat nog bekijken of de media beter gefaciliteerd kunnen worden in de verbouwde stadhuis. Het college zal de raad binnenkort over haar bevindingen informeren via een raadsbrief.
Pag 43 Treasury 40. Welke invloed heeft het vrijvallen van de meerjarige stelpost op de robuustheid van onze begroting?	Als deze stelpost intact was gebleven, dan zou het saldo jaarlijks (achteraf) ten gunste van de AR in het totale resultaat vrijgevallen zijn. Met het inzetten van deze stelpost worden deze middelen al aan de voorkant in de begroting ten gunste van de algemene middelen toegevoegd.
41. Om welk bedrag gaat het precies en wordt dit aan de AR toegevoegd?	Het gaat om: 2019: € 786k 2020: € 3.870k 2021: € 3.973k 2022: € 4.574k 2023: € 3.574k (vanaf deze jaarschijf blijft € 1.000k in de stelpost over)
Pag 44 Verminderen schuldenlast 42. Wat is het solvabiliteitspercentage van 2019 t/m 2022 (als alle maatregelen uit de perspectiefnota worden doorgevoerd inclusief de uitname van 2,7 miljoen per jaar)?	Zie antwoord hieronder.

De solvabiliteit en schuldquote zijn onderdeel van de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze berekenen we bij het opstellen van de MJPB en het Jaarverslag. In de Perspectiefnota wordt geen nieuwe nieuwe prognose van de balans gemaakt en daarmee ook niet van deze financiële indicatoren. In de Perspectiefnota zijn geen maatregelen in de balanssfeer met dermate grote financiële gevolgen, dat ten opzichte van de balanstotalen of begrotingstotalen het eigen vermogen c.q. de schuld majeur wijzigt.
Op basis daarvan kan geconcludeerd worden dat de gevolgen voor de solvabiliteit en de schuldquote beperkt blijven tot enkele tienden van procenten.

In het jaarverslag 2018 is de meest actuele berekening opgenomen:

1A. Netto schuldquote	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	80%	100%	86%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	rek. 2017	begr. 2018	rek. 2018
	71%	90%	76%
2. Solvabiliteitsratio	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	16%	15%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	2,1	2,0	1,4
3. Kengetal grondexploitatie	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	8%	9%	7%
4. Structurele exploitatieruimte	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	-1%	-2%	-2%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**rek. 2017**	**begr. 2018**	**rek. 2018**
	103%	104%	100%

43. In welke 100.000 plus gemeenten wordt de BR kapitaallasten of vergelijkbare post gebuikt bij de bepaling van het weerstandsvermogen/als onderdeel van het beschikbare weerstandsvermogen?	Er is geen 100.000+ gemeente bekend die exact dezelfde rekenregels hanteert als Arnhem. In sommige gemeenten worden ook bestemmingsreserves die niet volledig bestemd zijn, meegeteld in de weerstandscapaciteit (we hebben geen volledige opgave van 100.000+ gemeenten waarbij dit het geval is). Een voorbeeld van een andere gemeenten is de gemeente Apeldoorn, waar de bestemmingsreserve Sociaal Domein wordt meegeteld bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit. De gemeente Groningen heeft daarnaast als uitgangspunt dat (bestemmings-)reserves, voor zover de raad nog geen besluit heeft genomen over de inzet, meegeteld worden bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit. Voor de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit van ons eigen grondbedrijf in Arnhem worden bestemmingsreserves meegeteld, met name de bestemmingsreserve grondexploitaties waarvan is

	afgesproken en vastgelegd dat deze ook dient als buffer.
44. Is de BR kapitaallasten wel een algemene reserve (in de zin dat deze gebruikt kan/mag worden “als onderdeel van het beschikbare weerstandsvermogen”)? De BR kapitaallasten is toch nodig? (kapitaallasten van de gedane investeringen)	De BR kapitaallasten bestaat uit twee onderdelen. Het oorspronkelijke deel is inderdaad bedoeld voor dekking van een aantal kapitaallasten. De vorig jaar gevormde solvabiliteitsreeks hebben we ook toegevoegd aan deze BR. Dit is het deel waarvan we in de Perspectiefnota aangeven dat dit kenmerken heeft van een algemene reserve.
45. Hoeveel stijgt de weerstandsfactor door de BR kapitaallasten mee te tellen? (maw wat is het effect van deze boekhoudkundige constructie)	Zie antwoord hieronder.
De weerstandsfactor stijgt door de BR Kapitaallasten mee te tellen met 0,1 in 2019 tot 0,5 in 2023. **zonder toevoeging reeks BR kapitaallasten aan AR** **met toevoeging reeks BR kapitaallasten aan AR**	
46. Hoeveel miljoen kunnen er extra uit de AR worden gehaald de komende jaren (ieder jaar opnieuw bij ‘afromen’ BR kapitaallasten’ van 2,7 miljoen doordat de weerstandsfactor of boven de 1 of boven de 1,4 uitkomt)?	Het afromen van BR kapitaallasten van 2,7 mln. is verwerkt in de BR kapitaallasten die is meegeteld in het weerstandsvermogen. Er ontstaat ruimte boven de weerstandsfactor van 1,4 van 2,6 mln. in 2022 en 8,9 mln. in 2023.
Pag 45 Vanaf 2020 worden er EUR. 100.000,- meer inkomsten verwacht door verhoging van de leges op evenementen. 47. Hoe ziet deze verhoging eruit en wat is de grondslag van deze stijging?	De leges worden meer kostendekkend door onderstaande maatregelen. - Vergunningplichtige evenementen tussen de 251 en 10.000 bezoekers (artikel 5.7.1 APV), worden onderverdeeld in categorieën en de leges worden hierop aangepast. - Voor de bijschrijving van leidinggevenden op de vergunning als bedoeld in artikel 30a tweede lid Drank- en Horecawet, worden leges

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2018	Turap-1 2019	Turap-2 2019	2020	2021	2022	2023
	90%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**	**1,1**	**0,9**	**1,0**	**1,1**	**1,2**

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2018	Turap-1 2019	Turap-2 2019	2020	2021	2022	2023
	90%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**	**1,2**	**1,2**	**1,3**	**1,5**	**1,7**

	ingevoerd. De werkzaamheden vinden momenteel om niet plaats. Het heffen van leges voor de Ontheffing oneigenlijk gebruik openbare grond (OGOG) op basis van artikel 2.1.5.1 APV vindt tevens plaats bij gebruik tot en met drie dagen. Op dit moment worden op grond van punt 4.4.1.1 van de Legesverordening de leges geheven bij een gebruik vanaf vier of meer dagen. Voorgesteld wordt bovenstaande mutaties op te nemen in de legesverordening 2020.

7. PvdA

Technische vragen	Antwoorden
P17:Welke huisaanpassingen vanuit de WMO worden overgeheveld naar algemene voorzieningen?	Er hoeft geen maatwerkvoorziening verstrekt te worden, als het gaat om diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen of andere maatregelen die naar hun aard algemeen gebruikelijk zijn. Een voorziening kan algemeen gebruikelijk zijn als deze: - niet speciaal bedoeld is voor mensen met een beperking - algemeen verkrijgbaar is en - niet of niet veel duurder is dan vergelijkbare producten. Er is een niet limitatieve lijst van voorzieningen die binnen de gemeente Arnhem als algemeen gebruikelijk worden beschouwd. Voorbeelden van (huidige) voorzieningen zijn beugels, elektrische fietsen, verhoogde toiletpot. Op dit moment wordt onderzocht welke voorzieningen inmiddels voldoen aan bovenstaande beschrijving. Voorgesteld wordt om de lijst uit te breiden met vergelijkbare voorzieningen zoals bijvoorbeeld trapleuningen (extra), antisliptegels en drempels aanpassen/ verwijderen.
P18: sociale wijkteams hebben een budget per wijk. Sinds wanneer is dit en wat zijn de bedragen van de verschillende wijkteams?	Zie antwoord hieronder
Met ingang van de MJPB 2017-2020 kent onze begroting wijkprogramma's en is er dus ook per wijk een budget voor specialistische zorg. Dit budget per programma is zichtbaar in de MJPB. Als voorbeeld hierbij het budget voor de wijk CSA in de MJPB 2019-2022 (pagina 45):	

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.035	-3.990	-2.886	-1.817	-1.815	-1.813	-1.811
Parkeren	-2.490	-2.501	-2.636	-2.978	-2.959	-2.940	-2.920
Arnhem promotie	-1	0	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	-25	-14	-14	-14	-14	-14
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.014	-1.272	-1.228	-1.345	-1.338	-1.338	-1.338
Sportbeleid en activering	-390	-407	-408	-406	-406	-406	-406
Sportaccommodaties	-125	-77	-110	-106	-106	-105	-105
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-81	-82	-82	-82	-82	-82	-82
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-194	-337	-465	-395	-342	-342	-342
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.219	-1.443	-1.428	-1.383	-1.348	-1.348	-1.348
Wijkteams	-1.753	-85	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612
Inkomensregelingen	-1.491	-1.843	-1.560	-1.627	-1.627	-1.627	-1.627
Begeleide participatie	-523	-481	-481	-518	-518	-518	-518
Arbeidsparticipatie	-2.408	-2.439	-1.498	-1.441	-1.441	-1.439	-1.439
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-276	-658	-577	-576	-576	-576	-576
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.737	-5.653	-4.986	-5.231	-5.215	-5.199	-5.199
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.133	-4.644	-3.565	-3.612	-3.602	-3.322	-3.322
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.996	-8.309	-8.309	-8.540	-8.511	-8.483	-8.483
Geëscaleerde zorg jeugd	-539	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-54	-50	-55	-55	-55	-55	-55
Riolering	17	0	0	0	0	0	0
Afval	-755	-679	-679	-742	-741	-740	-739
Milieubeheer	-78	-56	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal	**-32.448**	**-35.662**	**-33.280**	**-33.182**	**-33.024**	**-32.675**	**-32.651**

De gearceerde taakvelden betreffen de budgetten voor specialistische zorg op dit wijkprogramma. NB: naast de budgetten voor specialistische zorg, worden ook enkele andere budgetten op deze taakvelden begroot, zoals voor maatschappelijke opvang en vrouwenopvang.

In de perspectiefnota staat dat het WSP voor de reguliere vacatures is en scalabor voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Terwijl het WSP eerder bedoeld was om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te koppelen aan werkgevers . Wanneer is dit verschoven naar scalabor en waarom?	De aangehaalde tekst staat niet in de perspectiefnota. Er heeft ook zeker geen verschuiving plaatsgevonden. Het regionaal Werkgeversservicepunt is dé regionale, ontschotte ingang voor werkgevers voor koppeling aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen rechtstreeks via het WSP bemiddeld worden richting werk. Ook kan het zijn dat een inwoner (enige mate van) begeleiding nodig heeft. Dan kan ondersteuning via Scalabor plaatsvinden. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden. Scalabor werkt vervolgens intensief samen met het regionaal Werkgeversservicepunt waar het de contacten met werkgevers aangaat.

Er wordt een verschuiving aangekondigd van verblijf naar ambulante hulp thuis . Soms moeten er thuis echter veel uren ingezet worden waardoor ambulant misschien duurder is als verblijf. Hoe gaat men dit dan oplossen? En hoe is de besparing die in de Perspectiefnota is genoemd tot stand gekomen?	Het zijn de uitzonderingen dat ambulante zorg duurder is dan verblijfszorg. Deze uitzonderingen blijven mogelijk, net zoals verblijfszorg mogelijk blijft, als dat nodig is. Over het algemeen leidt de verschuiving van verblijf naar ambulante zorg tot een besparing. De besparing die in de Perspectiefnota is genoemd, is uitgegaan van een lager aantal intramurale plekken en meer ambulante hulp thuis.

In welke wijk woont u zelf?

- ◯ Centrum
- ◯ Spijkerkwartier
- ◯ Arnhemse Broek
- ◯ Presikhaaf-West
- ◯ Presikhaaf-Oost
- ◯ St. Marten/Sonsbeek
- ◯ Klarendal
- ◯ Velperweg e.o.
- ◯ Alteveer/Cranevelt
- ◯ Geitenkamp
- ◯ Monnikenhuizen
- ◯ Burgemeesterswijk/Hoogkamp
- ◯ Schaarsbergen e.o.
- ◯ Heijenoord/Lombok
- ◯ Klingelbeek e.o.
- ◯ Malburgen-West
- ◯ Malburgen-Oost (Noord)
- ◯ Malburgen-Oost (Zuid)
- ◯ Vredenburg/Kronenburg
- ◯ Elden
- ◯ Elderveld
- ◯ De Laar
- ◯ Rijkerswoerd
- ◯ Schuytgraaf
- ◯ Anders, namelijk
- ◯ Weet ik niet

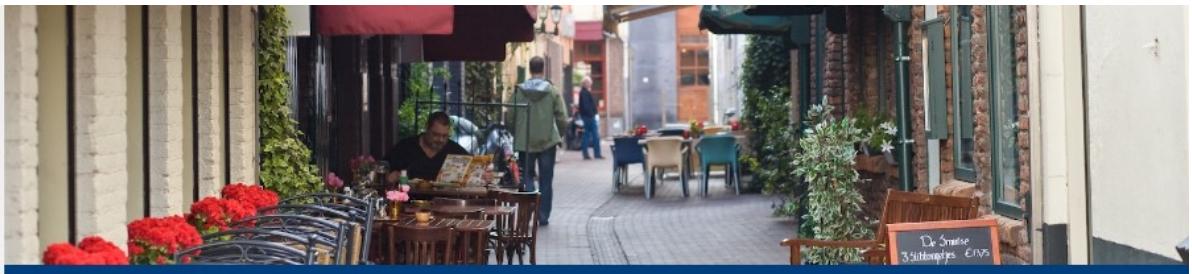

Gemeente Arnhem

Wat vindt u belangrijk in uw wijk?

U heeft 3 punten tot uw beschikking. We vragen u deze 3 punten in te vullen bij de thema's waar volgens u de meeste aandacht naar uit mag gaan.

U mag ze alle 3 invullen bij 1 thema, maar ze ook verdelen over 2 of 3 thema's. In dat laatste geval geeft u drie thema's 1 punt of een thema 2 punten en een ander thema 1 punt.

Onderhoudsniveau	
Voorzieningen	
Duurzaamheid	
Wonen	
Groen	
Verkeersveiligheid en bereikbaarheid	
Overlast	
Veiligheid en leefbaarheid	
Wijkdemocratie	
Zorgen voor elkaar	
Sport en cultuur	
Andere onderwerpen	
Nog te verdelen	3

Gemeente Arnhem

Wat vindt u minder belangrijk in uw wijk?

U heeft 3 punten tot uw beschikking. We vragen u deze 3 punten in te vullen bij de thema's waar volgens u de minste aandacht naar uit mag gaan.

U mag ze alle 3 invullen bij 1 thema, maar ze ook verdelen over 2 of 3 thema's. In dat laatste geval geeft u drie thema's 1 punt of een thema 2 punten en een ander thema 1 punt.

Onderhoudsniveau	
Voorzieningen	
Duurzaamheid	
Wonen	
Groen	
Verkeersveiligheid en bereikbaarheid	
Overlast	
Veiligheid en leefbaarheid	
Wijkdemocratie	
Zorgen voor elkaar	
Sport en cultuur	
Andere onderwerpen	
Nog te verdelen	3

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Informatief 5 juni 2019

Vaststellen Perspectiefnota 2020-2023

Zaaknummer:	360641
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de gehele fractie van Arnhem Centraal, de gehele fractie van de PVV, de gehele fractie van de SP, de gehele fractie van de VVD, de gehele fractie van D66 op Sjoerd Dijk na, de gehele fractie van de CU, de gehele fractie van Partij voor de Dieren, de gehele fractie van CDA, de gehele fractie van GroenLinks, de gehele fractie van de PvdA, de gehele fractie van Denk/VA, de gehele fractie van AOP.

Experts:
Mevrouw Reints, Directeur Onderwijs, Jeugd, Zorg en Diversiteit van de gemeente Amsterdam
De heer Spigt voorzitter Jeugdzorg Nederland
Namens de adviesraad Jeugdhulp, de heer Dopper, namens de adviesraad Werk & Inkomen, de heer van der Hidde en namens de adviesraad Wmo, mevrouw Dullaert.

Insprekers:
De heer Barends van Kennisnetwerk Arnhem-Nijmegen, de heer Beijerman namens het Burgerservicelab en mevrouw Otten namens de Stichting Sociale wijkteams.

Proces:
Op 5 juni is het raadsproces van de perspectiefnota begonnen met een expertmeeting in de vorm van een ronde tafelgesprek. De raad heeft zich laten informeren door drie experts uit de lokale adviesraden en twee onafhankelijke experts wiens expertise zich voornamelijk richt op de achtergrond van en verklaringen voor de ontwikkelingen binnen het sociaal domein. De twee onafhankelijke experts, te weten mevr. Reints, Directeur Onderwijs, Jeugd, Zorg en Diversiteit van de gemeente Amsterdam en dhr. Spigt voorzitter Jeugdzorg Nederland hebben de raad geïnformeerd en hun schriftelijke opvattingen over de perspectiefnota zijn bij de stukken op ibabs geplaatst. Van de drie experts uit de lokale adviesraden Sociaal Domein heeft de raad reeds een ongevraagd advies ontvangen (d.d. 8 april). Een afvaardiging van de adviesraden heeft de raad geïnformeerd. Daarnaast is de raad geïnformeerd door een drietal insprekers.

Conclusie
De voorzitter van de raadskamer heeft geconcludeerd dat er door de fractie van Arnhem Centraal nog behoefte is aan een vervolg informatieve behandeling waarin een financieel expert de raad van informatie kan voorzien. De fractie van Partij voor de Dieren wil graag ook nog andere experts horen. De fracties van CDA, SP en D66 willen niet voor deze wens van deze twee fracties gaan liggen. De rest van de kamer geeft aan dat er door gegaan kan worden naar de meningsvorming.
De voorzitter constateert dat informerende fase (I) niet voor alle fracties is afgerond en dat deze wordt voortgezet op een volgend moment.

De raadsadviseur,

K.M. Vons

De voorzitter,

D. Becker

WijzijnAdviesraadArnhem

College van Burgemeester en Wethouders
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem 8 april 2019

Onderwerp: Ontwikkelingen in het zorgdomein – ongevraagd advies

Geacht college,

Naar aanleiding van de collegebrief d.d. 11 december 2018 (312255) over de financiële ontwikkelingen in het zorgdomein hebben de Adviesraden begin 2019 diverse malen overlegd met betrokken beleidsambtenaren van de gemeente Arnhem. Aanvankelijk waren slechts de Adviesraden Jeugdhulp en Wmo hierbij betrokken maar verderop in het proces is besloten ook de Adviesraad W&I erbij te betrekken omdat de inhoud van de brief d.d. 11 december 2019 en de genoemde oplossingsrichtingen hiertoe aanleiding gaven.
Specifiek willen wij aanbevelen dat in het totaal van maatregelen gekeken dient te worden naar de Visitatiecommissie van de VNG 'Financiële beheersbaarheid sociaal domein'. Wij bevelen aan op de kortst mogelijke termijn gebruik te maken van deze door VNG aangeboden diensten.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de Adviesraden tijdig geïnformeerd zouden worden over de beleidsvoornemens van het College. Zo tijdig dat de Adviesraden een advies zouden kunnen geven dat van invloed zou kunnen zijn op het tot stand komen van de Perspectiefnota. Ter voorbereiding daarvan is in februari een aantal malen een verkennend gesprek gevoerd waar de Adviesraden, voor zover op dat moment mogelijk was, zijn geïnformeerd. Tijdens die verkennende besprekingen hebben de Adviesraden enkele 'bouwstenen' aangeleverd die o.i. mogelijk een bijdrage zouden kunnen leveren aan de discussie over de 'knoppen waaraan gedraaid zou kunnen worden'.

Volledigheidshalve willen wij hier melden dat de Adviesraden van mening zijn dat de hoeveelheid zorg die gevraagd – en aangeboden – zal worden de komende jaren zal toenemen. Ook als onze aanbevelingen zouden worden aangenomen zal dit niet leiden tot een forse daling van de hoeveelheid verleende zorg. Wel zullen – zo zijn wij van mening – de door ons genoemde bouwstenen een bijdrage leveren aan het minder snel stijgen van de kosten in het Sociale Domein.

Aangezien, zo hebben wij begrepen, de discussie rond de Perspectiefnota momenteel in volle omvang in het College wordt gevoerd, hebben wij ervoor gekozen u ongevraagd ons advies m.b.t. het Sociaal Domein te geven. Dit advies bestaat uit een aantal aanbevelingen samengevat in onderstaande hoofdpunten; de meeste hiervan zijn eerder als bouwstenen in het overleg met de beleidsmedewerkers besproken.

Uiteraard zijn wij als Adviesraden te allen tijde bereid een nadere toelichting op deze brief en de genoemde aanbevelingen te geven.

Aanbevelingen / bouwstenen m.b.t. ontwikkelingen in het zorgdomein

Verbetering van processen in contacten wijkteams - burgers en deze processen monitoren
Huidige werkprocessen en taken wijkteams doorlichten en analyseren en daarbij aandacht schenken aan o.a.:

– nadere analyse van taak frontoffice
– verdere vereenvoudiging van administratieve processen
– eerder inzetten van specialist i.p.v. generalist
– wijkcoaches nog meer trainen in leveren van doelmatige zorg - kennis vergroten
– waar mogelijk gesprek door één coach
– waar mogelijk de cliënt op 'spreekuur' laten verschijnen i.p.v. huisbezoek
– optimaliseren van afstemming met eerste lijn hulp (huisarts – wijkverpleegkundige – POH
– echt 'maatwerk' leveren en waar mogelijk in vroeg stadium
– voorkomen dat door tijdsdruk (werkdruk) ten onrechte 'hoge indicaties' worden gegeven
Dus: grip houden op kwaliteit en kosten van de wijkteams

Investeren in preventie

– opbrengsten hiervan in kaart brengen

Invoeren SoNeStra-methode (= Sociale Netwerk Strategieën): in gesprek gaan met hulpverleners
De professionals van de Sociale Wijkteams en de aanbieders nog verder kwalificeren in het gebruik hiervan

NB: Sociaal Wijkteam is 'monopolist'. Mogelijk dus concurrentie toestaan?

Eigen verantwoordelijkheid van burgers aanspreken

– daadwerkelijke ondersteuning bieden voor hulp zoeken in eigen netwerk
(Dus niet alleen maar: "zoekt u hulp in uw netwerk")
– de wijkgemeenschap betrekken bij een collectieve verantwoordelijkheid: bij bijvoorbeeld hulpmiddelen in de wijk of op straatniveau met elkaar delen - ook dagbesteding en opvang overige wijkbewoners (inclusie!)
– Wijkplatforms en Teams Leefomgeving voorstellen laten ontwikkelen die bijdragen aan maatschappelijke opvang in de wijk (preventie, lichte opvang, ontmoetingsplaatsen)
– PGB meer benadrukken als goede oplossing indien passend (niet slechts als 'alternatief')

Vindbaarheid van wijkteams door burgers - in vroeg stadium - vergroten

Algemene Voorzieningen per wijk zichtbaar maken: voor burgers èn Sociaal Wijkteam. (Als dit al gebeurt: status bekender maken)

Benchmark: zowel met andere gemeenten als binnen de gemeente met andere teams.

- Minder administratieve lasten
- Wachtlijsten verminderen (eerdere en mogelijk goedkopere hulp)

Werkzaamheden van Teams Leefomgeving integreren met hulp door Sociale wijkteams

– Kan er meer/beter worden samengewerkt door Team Leefomgeving en Sociaal Wijkteam (positief effect op budgetten)
– Concreet: opzetten van wijkcentra voor o.a. diverse 'producten' van Jeugdhulp/W&I/Wmo (bijv. dagbesteding, begeleiding, mantelzorg, activerend werk)

Aanbesteding op kwaliteit

- bij inkoop prestatienormen en -prikkels aangeven
- Vervolgens zorgen dat alle aanbieders bekend zijn bij leden Sociale Wijkteams

Aandachtspunt: Toekomstige wijzigingen in bestel:

– de Wet langdurige zorg (Wlz) staat vanaf 2021 open voor ggz-cliënten met een blijvende behoefte aan intensieve zorg. Dit zal voor de gemeente Arnhem een 'positief" effect hebben op kosten voor Beschermd wonen Wmo

– Algemene voorzieningen –→ eigen bijdrage vanaf 2010

NB: De VNG adequaat informeren over huidige en toekomstige situatie en op de kortst mogelijke termijn participeren in / aanmelden voor de visitatiecommissie van de VNG die zich richt op de financiële beheersbaarheid in het Sociaal Domein.

Tot slot nodigen wij het College uit met de Adviesraden in gesprek te gaan over de voorstellen die het College in het kader van de Perspectiefnota wil gaan doen. Hoewel hiervoor weinig tijd beschikbaar zal zijn, bieden wij bij dezen aan daartoe bereid te zijn zodat de Adviesraden op die wijze invulling kunnen geven aan de adviesfunctie.

Met vriendelijke groet,

Hanneke Bakx – voorzitter Adviesraad Jeugdhulp
Ton Dicker – voorzitter Adviesraad Werk & Inkomen
Martin Knoop – voorzitter Adviesraad Wmo

Opmerkingen Apcg bij Perspectiefnota 2020 - 2023

VN-verdrag Handicap leidend bij transformatie en bezuinigingen
Het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) vindt dat het VN-verdrag Handicap leidend moet zijn in het beleid voor mensen met een beperking. Of het nu gaat om uitgangspunten voor de visie, richtlijnen, bezuinigingen of maatwerk, het gaat om het resultaat voor de inwoners. Het verdrag gaat over gelijke rechten en moet ook in de Wmo, Participatiewet en Jeugdwet worden geïmplementeerd. Kernbegrippen volgens de handreiking Lokale Inclusie Agenda van de VNG zijn: autonomie, gelijkheid, participatie en solidariteit.

Bezuinigingen
Het Apcg is van mening dat er nu niet bezuinigt moet worden op maatwerkvoorzieningen. Er kan nog veel bespaard worden door efficiënter en effectiever te werken. Inzet moet zijn om het beleid toekomstbestendig en duurzaam maken (transformatie). Inwoners moeten zodanig ondersteund worden dat zij gelijkwaardig kunnen participeren en zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen. *Wat is er nodig voor die persoon om zelfstandig te wonen en leven?*

Kwaliteitseisen in de zorg
Wij vinden de kwaliteitseisen (aan de voorkant) heel belangrijk. Denk wel aan voldoende keuzevrijheid[1] van aanbieders en ook het betrekken van cliënten(raden) bij het opstellen van de kwaliteitseisen en de ontwikkeling/evaluatie van nieuwe producten van de aanbieders.

Preventieve, algemene en collectieve voorzieningen
Denk bij het organiseren van ondersteuning op wijkniveau niet alleen aan ontmoeting en welzijn, maar ook aan hulp en ondersteuning bij de boodschappen, afval wegbrengen en andere zaken (overstijgende burenhulp). *Wat is er nodig aan hulp in de wijk, zodat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen?*

Maatwerk en richtlijnen, doelgerichter werken
Wij staan positief ten aanzien van het opstellen van richtlijnen ter ondersteuning van wijkteams om de juiste voorziening in te zetten. Zo kan ook willekeur meer worden voorkomen. Wel voorkomen dat wordt vervallen in rigide regelgeving, waarbij mensen tussen wal en schip kunnen vallen, of een beroep moeten doen op de hardheidsclausule. Bijvoorbeeld bij vervoer: het moet altijd mogelijk blijven dat inwoners tegen betaalbaar tarief kunnen reizen (artikel 20 VN verdrag Handicap), ook als ze niet in 1 van de regelingen vallen. Dat is immers ook het maatwerk dat we nastreven. Daarnaast kunnen wijkteams het Pgb voor maatwerk en keuzevrijheid meer onder de aandacht brengen. Er is de laatste jaren een afname van de inzet van het Pgb, dat maakt de zorg duurder en minder flexibel. Betrek cliënten bij het opstellen van richtlijnen tbv afbakenen intra/extramuraal beschermd wonen.

Zelfredzaamheid (individueel/collectief)
Meer inzetten op het vergroten van de zelfredzaamheid en het versterken van netwerken (voor zover dit haalbaar is voor de inwoner), individueel of collectief; in de perspectiefnota wordt meer nadruk gelegd op de inzet van het netwerk. Verschillende onderzoeken hebben inmiddels echter aangetoond dat mantelzorgers en het netwerk overbelast raken en juist ondersteund zouden

[1] https://www.gemeente.nu/economie/aanbestedingen/gebrek-aan-historisch-besef-bij-inkoop-sociaal-domein/

moeten worden; zij leveren veel onbetaalde zorg en zijn een noodzakelijk schakel in het langer zelfstandig kunnen wonen[2].

Algemeen gebruikelijke voorzieningen hulpmiddelen/woonaanpassingen
Wij zijn geen voorstander dat (meer) voorzieningen worden aangemerkt als algemeen gebruikelijk. Wat voor de 1 een keuze is (bijvoorbeeld als gemaksdienst of luxeproduct), kan voor de ander noodzaak zijn. Algemeen gebruikelijke voorzieningen die voor de individu wel noodzakelijk zijn, dragen bij aan de stapeling van (verborgen) kosten die mensen met een beperking vaak hebben. Voorzieningen afwijzen en toewijzen moet steeds gebeuren op grond van de individuele situatie (ook als iets algemeen gebruikelijk is). Bijvoorbeeld als een jong persoon een elektrische fiets nodig heeft, vanwege een slechte gezondheid en als andere voorzieningen niet passend zijn. Dit moet als uitgangspunt voor de wijkteams en leveranciers duidelijk zijn.

Dagbesteding en ontmoetingsplekken
Meer inzet op ontmoetingsplekken in de wijk als voorliggend/preventief of aanvullend op, maar niet in plaats van specialistische dagbesteding. Er is een verschil tussen ontmoeting en specialistische dagbesteding. Voor specialistische dagbesteding moet keuzevrijheid binnen Arnhem blijven gelden, dus niet persé wijkgebonden (met het oog op minder vervoersbeweging). Het is van belang of het passend is, zeker als het gaat om respijtzorg (voor ouder/partner).

Doelgroepenvervoer
Niet alle vervoersbewegingen kunnen/moeten worden beperkt tot de wijk. Mensen hebben ook betekenisvolle sociale contacten/netwerk buiten de wijk die ze willen onderhouden, of bijvoorbeeld vrijwilligers/verenigingswerk.

Anders werken
Wordt ook een mogelijke herverdeling van taken generalist/specialist bekeken? Bijvoorbeeld generalist inzet op algemeen, collectief, welzijn, versterken zelfredzaamheid, versterken netwerk en kortdurende ondersteuning. Specialist inzet op maatwerkvoorzieningen. Samen brede intake.

Wonen en toegankelijkheid in de wijk
Bouwen met het oog op meer doorstroming in de wijk, zodat mensen toch in hun eigen wijk kunnen blijven wonen en hun buurtnetwerk kunnen behouden. Verschillende onderzoeken tonen aan hoe belangrijk juist ook die dagelijkse contacten zijn in voorkomen van eenzaamheid. Het is moeilijk als je ouder bent om in een nieuwe wijk een nieuw netwerk op te bouwen. Als mensen gemakkelijker in de eigen wijk kunnen verhuizen, komen er ook weer meer grotere woningen beschikbaar.
Om zelfstandig te kunnen wonen en leven is het ook belangrijk dat je ontmoetingsplaatsen, activiteiten, winkels en OV goed kunt bereiken en kunt gebruiken. Voldoende speelplekken in de wijk, ook voor kinderen met een beperking.

Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST)
In onze inspraak over de AST hebben we al aangegeven dat toegankelijkheid geen gunst is maar een recht. De gemeente moet o.i. de kosten voor het verbeteren van de toegankelijkheid opnemen als post in de begroting. Als suggestie voor de dekking geven wij alvast het structurele bedrag dat niet wordt gebruikt voor onderhoud van de Transferhal van het station (p 33, 150.000).

Met vriendelijke groet,

Dick Cochius, voorzitter Apcg

[2] https://www.groene.nl/artikel/verhuizen-om-wel-hulp-te-krijgen?fbclid=IwAR26Y4tV0lL7Z6XegdLAFD4W4JGOvQGGTjTc2XpGYg9KZhOOMUFTmABeGc8

Inschatting Woningbouwplanning Gemeente Arnhem (op te leveren woning per 1 jan 2019)

stand per 18 feb 2019

Noot: voor de opgenomen plannen (muv zachte plancapaciteit) is reeds een bestemmingsplan vastgesteld of overeenkomst gesloten; plan kan altijd door ontwikkelaar worden heroverwogen

Wijk	Locatie	Totaal Woningaantal	Startjaar	Oplevering laatste woning	Inschatting per jaar 2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028		
	Centrum stedelijk	**1.318**														
centrum	**Zuidelijke Binnenstad**	113	2019	2021	38	38	38	-	-	-	-	-	-	-	2019	2021
centrum	**Arnhem Centraal**	194 [1]	2019	2021	65	65	65	-	-	-	-	-	-	-	2019	2021
centrum	**Kromme Elleboogsteeg**	40	2019	2019	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2017	2019
Sint Marten en Sonsbeek-Zuid	**St. Marten / HKA**	18	2019	2019	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2016	2018
Arnhemse Broek	**Boulevard Heuvelink 48 (voormalig Mozaiek)**	118	2019	2021	39	39	39	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Arnhemse Broek	**Fluvium Midden**	181	2020	2022	-	60	60	60	-	-	-	-	-	-	2019	2022
Arnhemse Broek	**Rijnwijk**	381	2021	2023	-	-	127	127	127	-	-	-	-	-	2019	2023
Arnhemse Broek	**Melkfabriek**	273 [2]	2021	2025	-	-	55	55	55	55	55	-	-	-	2019	2025
	Stedelijk vooroorlogs	**42**														
Klarendal	**Rosendaalseweg**	6	2019	2019	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2016	2017
Velperweg	**AKZO/Velperparc (Bella Vista)**	36	2019	2019	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2018	2019
	Stedelijk naoorlogs compact	**291**														
Presikhaaf 2	**Presikhaaf 2 (Deltakartier)**	149	2019	2020	75	75	-	-	-	-	-	-	-	-	2019	2020
Presikhaaf West	**Singraven laan**	55	2020	2020	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Arnhemse Broek	**Eilandje Urk (Buys-, Kluitstraat, het Broek)**	87	2019	2019	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2018	2019
	Stedelijk naoorlogs grondgebonden	**479**														
Malburgen-Oost	**Malburgen De Hobbit**	6	2022	2022	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	2022	2022
Schuytgraaf	**Schuytgraaf veld 11/13/15**	473	2019	2025	68	68	68	68	68	68	68	-	-	-	0	0
	Groen stedelijk	**3.171**														
Schaarsbergen	**Sylva's bos (voormalige RIN)**	26	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Alteveer en Cranevelt	**Braamweg**	6	2019	2019	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2017	2017
Alteveer en Cranevelt	**Van Ockeghemlaan e.o. (Craneveld)**	14	2019	2019	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2014	2018
Monnikenhuizen	**Saksen Weimar**	28 [3]	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Monnikenhuizen	**Ds. Bechtlaan 1**	11	2019	2019	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Klingelbeek	**Het Dorp**	370	2020	2024	-	74	74	74	74	74	-	-	-	-	2020	2024
Malburgen	**Malburgen (oost/de wheme/ west)**	329	2019	2024	55	55	55	55	55	55	-	-	-	-	2019	2024
Schuytgraaf	**Schuytgraaf**	1.734	2019	2027	193	193	193	193	193	193	193	193	193	-	2019	2027

Malburgen (west)	**Stadsblokken/ Meinerswijk**	430	2022	2025	-	-	-	108	108	108	108	-	-	-	2022	2025
Elden	**Tuin van Elden**	103	2019	2020	52	52	-	-	-	-	-	-	-	-	2019	2020
Elderveld-Zuid	**Leidenweg**	71	2020	2020	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Rijkerswoerd	**Gaardenhage**	15	2020	2028	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2017	2018
Klingelbeek	**Fratershuis/ Klingelbeek**	34	2019	2022	9	9	9	9	-	-	-	-	-	-	2019	2022
															0	0
															0	0
	Landelijk	**29**													0	0
Schaarsbergen	**Kamp Koningsweg-Noord**	29	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
															0	0
															0	0
	Transformatie	**1.008** [4]													0	0
Vredenburg en Kronenburg	**Kroonpark 6, 10**	228	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2019
Vredenburg en Kronenburg	**Kronenburgsingel 545**	-	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
klarendal	**Rosendaalsestraat 64 (Velperweg 19)**	104	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2018
monnikenhuizen	**Rosendaalseweg (Vivare pand)**	13	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2018
centrum	**Janbuitensingel 20**	51	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Jansbuitensingel 23**	8	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Janbuitensingel 24**	40	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Nieuwe Plein 5**	5	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Rijnkade 87**	5	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Weerdjesstraat 10**	-	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
centrum	**Velperweg 22-24**	45	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2020
centrum	**Willemsplein 22-23-24**	23	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Velperweg	**Velperweg 45-49 (Highpark)**	466	2020	2022	-	155	155	155	-	-	-	-	-	-	2020	2022
burgermeesterswijk hoogkamp	**Witsenstraat 2**	20	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2018

Totaal	**6.338**	809	853	783	755	680	553	424	194	194	2

	Zachte plancapaciteit	**902** [5]	0	0
	Zachte plancapaciteit	902	0	0
grex				
deels grex			0	0

[1] AC: uitruil woningen met kantoren mogelijk (K3K7, K7')
[2] Melkfabriek: plan is in ontwikkeling
[3] Saksen Weimar: plan is in herontwikkeling
[4] Sturen op (sociaal segment) nu niet mogelijk. Door aanpassing/intrekking transformatievisie zou dat wel kunnen verwachting is wel dat deel in sociaal segment wordt gerealiseerd (particulier)
[5] Zachte plancapaciteit: nog geen bestemmingsplan vastgesteld of overeenkomst gesloten

2019	2021	3	38
2019	2021	3	65
2019	2019	1	40
2019	2019	1	18
2019	2021	3	39
2020	2022	3	60
2021	2023	3	127
2021	2025	5	55
0	0	0	
0	0	0	
0	0	0	
2019	2019	1	6
2019	2019	1	36
0	0	0	
0	0	0	
0	0	0	
2019	2020	2	75
2020	2020	1	55
2019	2019	1	87
0	0	0	
0	0	0	
0	0	0	
2022	2022	1	6
2019	2025	7	68
0	0	0	
0	0	0	
0	0	0	
0	0	0	-
2019	2019	1	6
2019	2019	1	14
0	0	0	-
2019	2019	1	11
2020	2024	5	74
2019	2024	6	55
2019	2027	9	193

2022	2025	4	108
2019	2020	2	52
2020	2020	1	71
2020	2028	9	2
2019	2022	4	9
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
2020	2022	3	155
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-
0	0	0	-

Notitie

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Perspectiefnota 2020-2023 (PPN)

Datum	:	16 mei 2019
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 377 4087
Betreft	:	Voorstel betreffende planning, proces en behandeling Perspectiefnota 2020-2023 (PPN)

Inleiding en doel notitie
Deze notitie behandelt het proces, de planning en de behandeling van de perspectiefnota in de raad in de maand juni en het begin van maand juli. De Perspectiefnota 2020-2023 kijkt vanuit de visie op de stad door naar de strategische koers en de veranderopgaven voor de komende periode. De Perspectiefnota (PPN) staat in dit opzicht voor het(jaarlijkse) herijkingsmoment van visie en strategie, mede in het licht van het actuele financiële perspectief. Daarbij wordt aangetekend dat de zogenaamde meicirculaire nog niet verschenen is en de eventuele financiële consequenties er van dus nog niet zijn meegenomen in deze PPN).

Proces PPN
Dit proces zal bestaan uit zes fases:
1. Technische vragen
2. Informatieve behandeling
3. Meningsvorming 1
4. Meningsvorming 2 (incl. aanleveren moties en amendementen)
5. Besluitvorming
6. Planning

1. Technische vragen
Vanaf 16 mei zit de ambtelijke organisatie voor de raad klaar om technische vragen te beantwoorden. Hoe eerder de raad zijn vragen kan stelt, hoe eerder hij een antwoord kan verwachten. Technische vragen kunnen vanaf nu en uiterlijk tot en met vrijdag 24 mei ingediend worden. Alle vragen die in deze tijdspanne worden ingediend zullen zo snel mogelijk worden beantwoord en in ieder geval uiterlijk op maandag 3 juni. Op deze wijze ontstaat er een periode van 2,5 weken voorbereiding op de behandeling van de Perspectiefnota die er toe zal leiden dat vóór aanvang van de daadwerkelijke behandeling er geen technische vragen meer openstaan. Een en ander vergt van de raad een stevige inzet om vanaf nu en in de komende week de technische vragen te formuleren. De ambtelijke organisatie zal eveneens een stevige inzet leveren, mede gezien de beperkte beschikbare werktijd in de week van Hemelvaartsdag.
De vragen worden ingediend bij de griffie: griffie@arnhem.nl De griffie (o.l.v. raadsadviseur Katinka Vons) zal de vragen direct doorgeleiden naar de ambtelijke organisatie. De ambtelijke organisatie zal de vragen en antwoorden bundelen en het streven is er op gericht om iedere dag een actuele voortschrijdende bundel te publiceren in Ibabs. Telkens zal dat worden aangekondigd door middel van een notificatie.

2. Informatieve behandeling in de raad
Om als raad tot een goede besluitvorming te komen, is het wenselijk dat de raad zich laat informeren door experts op het terrein van het sociale domein. Daarbij kan worden gedacht aan experts zoals vertegenwoordigers van de lokale adviesraden, maar ook aan onafhankelijke deskundigen die verbonden zijn aan landelijke organisaties Wij stellen u voor om in de informatieve fase een ronde

tafelgesprek met een viertal experts te organiseren. Twee experts uit de lokale adviesraden en twee onafhankelijke experts wiens expertise zich voornamelijk richt op de achtergrond van en verklaringen voor de ontwikkelingen binnnen het sociale domein. De experts zullen worden gevraagd om vooraf hun (eerste) opvattingen over de Perspectiefnota aan het papier toe te vertrouwen. Op die manier kan er een doelmatig ronde tafelgesprek ontstaan waarbij de expertise van de uit te nodigen gasten ten volle tot zijn recht kan worden.
Tussen nu en de dag van uw vergadering (woensdag) zal de griffie een selectie van mogelijk uit te nodigen experts opstellen.

Vanzelfsprekend blijft het hiernaast voor iedere Arnhemmer of anderszins belanghebbende mogelijk de raad over het voorstel van de PPN toe te spreken. Dit is dan in aanvulling op de participatie die al heeft plaatsgevonden tijdens de ontmoetingen met de teams leefomgeving waarvan de weerslag in de PPN is te lezen.

Het voorstel is om de informatieve fase te laten plaatsvinden op de Politieke Avond van 5 juni. Deze Politieke Avond staat in het schema gemarkeerd als besluitvormend. Het advies is om uw eerdere besluit om deze Politieke Avond mogelijk om 16.00 uur te starten definitief te maken.

Globaal zou dan de agenda voor die Politieke Avond er als volgt uit zien:

16.00 uur - 18.00 uur: Informatieve fase PPN (expert meeting en inspreken)
18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
18.45 uur- 19.30 uur: vragenuurtje
19.30 uur- 23.15 uur: besluitvormende raadsvergadering

3. Meningsvorming 1
De meningsvorming 1 zal plenair plaatsvinden op **12 juni**. Om de raadsfracties zo goed mogelijk in staat te stellen om in de periode tussen M1 en M2 hun moties en amendementen op te stellen zal de M1 fase op 12 juni moeten worden afgerond. Dat geeft de fracties voldoende tijd om hun concept amendementen en moties op te stellen en geeft de raad de gelegenheid om op de **19e juni** overige onderwerpen te agenderen.
Dit houdt in dat er op 12 juni ruime tijd moet worden geagendeerd voor de M1. En dat het gebruik van die tijd aan spreektijden voor de fracties wordt gebonden.
Ook deze Politieke Avond zal dan om 16.00 uur moeten starten.

Globaal zou dan de agenda voor die Politieke Avond er als volgt uit zien:

16.00 uur - 18.00 uur: M1 fase PPN (plenair)
18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
18.45 uur- 21.00 uur: vervolg M1 fase PPN
21.00 uur - 23.00 uur: raadskamers/diverse onderwerpen

Wat betreft de spreektijd wordt voorgesteld om iedere fractie gelijke spreektijd van 12 minuten te geven en het college een spreektijd van 60 minuten. In de M1 fase is er geen reden om te differentiëren in spreektijd naar fractiegrootte. Omdat de bedoeling van het vergadermodel met zich mee brengt dat het college vooral in de M1 fase het voorstel verdedigt is de spreektijd van het college wat ruimer.

4. Meningsvorming 2
De Meningsvorming 2 zal plenair plaatsvinden **26 juni**. De inzet van de meningsvorming 2 vormen de door de fracties ingediende (concept) moties en amendementen. In overeenstemming met de bedoeling van het vergadermodel dient er veel tijd te worden gereserveerd voor het overleg tussen

alle fracties over de in te dienen moties en amendementen. Tegelijkertijd kan deze fase niet uitlopen omdat anders het proces van besluitvorming verstoord wordt. Er zal veel tijd moeten worden gereserveerd en ook in deze fase zal de spreektijd gemaximeerd worden.

Wil er sprake kunnen zijn van een vruchtbare discussie over de concept moties en amendementen, dan dienen deze tijdig te worden ingediend. Als deadline wordt voorgesteld om donderdag 20 juni te hanteren. Dat stelt de griffie in staat om nog voor het weekend van 22 juni een bundel te vervaardigen en te publiceren.

Globaal zou dan de agenda voor die Politieke Avond er als volgt uit zien:

16.00 uur - 18.00 uur: M2 fase PPN (plenair)
18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
18.45 uur- 21.30 uur: vervolg M2 fase PPN (plenair)
21.30 uur- 23.00 uur: raadskamers/diverse onderwerpen

Wat betreft de spreektijd wordt voorgesteld om iedere fractie gelijke spreektijd van 15 minuten te geven en het college een spreektijd van 40 minuten. Omdat de bedoeling van het vergadermodel is om in de M2 fase te uitgebreid te zoeken naar overeenstemming over moties en/of amendementen is er geen reden om de spreektijd te differentiëren naar fractiegrootte. De spreektijd van het college kan hier relatief beperkt zijn omdat het in de M2 fase vooral gaat om de discussie tussen de fracties; het college kan in principe volstaan met de preadvisering op de moties en amendementen.

5. Besluitvormende behandeling
De besluitvormende behandeling van de Perspectief nota is op 3 juli. Deze is vanzelfsprekend plenair en de voor een besluitvormende vergadering gebruikelijke spreektijden zullen worden gehanteerd. De definitieve amendementen en moties dienen op maandag voor 1 juli voor 12.00 uur ingediend te zijn.

6. Planning

16 mei - 24 mei	**Technische vragen indienen**
16 mei - 3 juni	**Technische antwoorden ontvangen**
5 juni	**16.00 uur - 18.00 uur: Informatieve fase PPN (expert meeting en inspreken)**
	18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
	18.45 uur- 19.30 uur: vragenuurtje
	19.30 uur- 23.15 uur: besluitvormende raadsvergadering
12 juni	**16.00 uur - 18.00 uur: M1 fase PPN (plenair)**
	18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
	18.45 uur- 21.00 uur: vervolg M1 fase PPN

	21.00 uur - 23.00 uur: raadskamers/diverse onderwerpen
19 juni	**16.00 uur - 18.00 uur: agendering overige onderwerpen**
	18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
	18.45 uur- 19.30 uur: vragenuurtje
	19.30 uur- 23.15 uur: agendering overige onderwerpen / kleine besluitvormende raadsvergadering
26 juni	**16.00 uur - 18.00 uur: M2 fase PPN (plenair)**
	18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
	18.45 uur- 21.30 uur: vervolg M2 fase PPN (plenair)
	21.30 uur- 23.00 uur: raadskamers/diverse onderwerpen
3 juli	**16.00 uur - 17.00 uur: vragenuurtje**
	17.00 uur - 18.00 uur: besluitvormende vergadering
	18.00 uur - 18.45 uur: gezamenlijke maaltijd
	18.45 uur- 23.15 uur: vervolg besluitvormende vergadering

Voorstel aan Agendacommissie:

Instemmen met het in deze notitie geschetste proces voor de besluitvorming over de Perspectiefnota en overige onderwerpen in de periode van 16 mei tot 3 juli.

Aan de gemeenteraad

Datum : 16 april 2019
Zaaknummer : 354024
Contactpersoon : Daphne Ronde-van Tilburg
Telefoonnummer : 026 3774567

Onderwerp: Proces Perspectiefnota 2020-2023

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de laatste stand van zaken rondom het proces om te komen tot de Perspectiefnota 2020-2023.

Op 26 maart hield uw raad een interpellatiedebat over de financiën van de gemeente en daarmee de relatie tot de financiële vraagstukken die wij in het zorgdomein hebben blootgelegd. De portefeuillehouder financiën lichtte tijdens dit debat toe dat een integrale beschouwing van alle maatregelen nodig is om vervolgens de Perspectiefnota 2020-2023 samen te stellen. De meerderheid van uw raad gaf aan een integrale beschouwing te onderschrijven en stemde ermee in om 1 juni 2019 als uiterste aanleverdatum van de Perspectiefnota te hanteren. Dat neemt niet weg dat wij uw wens ter harte nemen om de Perspectiefnota, indien mogelijk, eerder dan 1 juni te ontvangen. Met deze brief informeren wij u graag over de laatste stand van zaken.

Ons college is tijdens het debat van 26 maart heel kort ingegaan op maatregelen in het zorgdomein die de raad kent en nog niet kende. Uw raad uitte de wens dat het college de uiteenzetting op een rij zou zetten. Bij deze doen wij dat voor u.

- *Regionaal transformatieplan jeugd*
  Doel is om passende zorg te bieden, zoveel mogelijk in de thuissituatie en op deze manier onnodig beroep op verblijfszorg te beperken. U bent geïnformeerd via een raadsbrief en uw raad is in het bezit van het transformatieplan.
- *Van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis*
  Over deze beweging waarop wij inzetten, bent u geïnformeerd via een raadsbrief. U bent tevens geïnformeerd over het verdeelmodel beschermd wonen en de stappen die we daarop gaan ondernemen.
- *Aanscherpen kwaliteit door verhogen kwaliteitseisen bij de contractering en intensiveren van toezicht*
  U bent over de voorbereidingen van deze aanscherping geïnformeerd via een raadsbrief met tussenrapportage over kwaliteit en handhaving.

- *Monitoring*
  Wij hebben geconstateerd dat de structuur van informatievoorziening zowel technisch als organisatorisch beter kan en moet. Hier hebben wij actie op gezet. Daarnaast zijn we nieuwe rapportages aan het ontwikkelen om zowel de verantwoording als sturing te kunnen te verbeteren. Voor de langere termijn wordt een prognosemodel ontwikkeld en in gebruik genomen.
- *Contacten met sociale wijkteams*
  Sociale wijkteams hebben bij ons aangegeven dat kaders verduidelijking behoeven om hun werk beter te kunnen doen. Wij hebben daarop de contacten met hen geïntensiveerd, zodat wij op hun vraag in kunnen gaan.

We hopen dat u met deze informatie meer inzicht heeft gekregen in wat u in het kader van de Perspectiefnota 2020-2023 de komende maand kunt verwachten.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

STAAT VAN DE STAD 2018

ONDERZOEK EN STATISTIEK
AFDELING INFORMATIE

DECEMBER 2018

Staat van de stad 2018

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

Inleiding **5**

Thema's **7**
Bevolking 9
Arbeidsmarkt 15
Welzijn en gezondheid 21
Jeugdzorg en WMO 25
Participatie 31
Armoede en schulden 37
Wonen en leefomgeving 41
Energie en duurzaamheid 45

Van wijken weten **49**
1. Centrum 50
2. Spijkerkwartier 51
3. Arnhemse Broek 52
4. Presikhaaf-West 53
5. Presikhaaf-Oost 54
6. Sint Marten/Sonsbeek-Zuid 55
7. Klarendal 56
8. Velperweg e.o. 57
9. Alteveer en Cranevelt 58
10. Geitenkamp 59
11. Monnikenhuizen 60
12. Burgemeesterswijk/Hoogkamp 61
13. Schaarsbergen e.o. 62
14. Heijenoord-Lombok 63
15. Klingelbeek 64
16. Malburgen-West 65
17. Malburgen-Oost (N) 66
18. Malburgen-Oost (Z) 67
19. Vredenburg/Kronenburg 68
20. Elden 69
21. Elderveld 70
22. De Laar 71
23. Rijkerswoerd 72
24. Schuytgraaf 73

Arnhem totaal **74**

Bronnen en begrippen **77**

17
SEPTEMBER
1944

Inleiding

Trends en ontwikkelingen
Staat van de Stad laat elk jaar een algemeen beeld zien van trends en ontwikkelingen op een aantal belangrijke beleidsterreinen. Het is een dynamisch document in die zin dat de gekozen thema's per jaar kunnen wisselen. Dit jaar zijn dat:

- Bevolking
- Arbeidsmarkt
- Welzijn en gezondheid
- Jeugdzorg en WMO
- Participatie
- Armoede en schulden
- Wonen en leefomgeving
- Energie en duurzaamheid

Smart City
Aandacht is er ook voor Arnhem als "Smart City". In 3 thema's wordt een pilot beschreven hoe Arnhem inspeelt op moderne technologische ontwikkelingen om zo de dienstverlening nog verder te verbeteren.

Van wijken weten
In "Van wijken weten" zijn de kerncijfers van de 24 wijken zien. Nieuw is dat op wijkniveau cijfers gepresenteerd worden over WMO en jeugdzorg.

Wilt u meer weten?
Meer cijfers over de gemeente Arnhem en de Arnhemse wijken zijn beschikbaar op arnhem.incijfers.nl

THEMA'S

Bevolking

Bevolking

Samenvatting

- *aantal inwoners afgelopen jaren gegroeid: tot 2013 vooral door natuurlijke aanwas, maar daarna vooral door positief migratiesaldo.*
- *aantal inwoners groeit naar 173.000 in 2040.*
- *Arnhem vergrijst; aandeel 65+ is nu 15% en zal in 2040 naar schatting 22% zijn.*
- *1 op 3 Arnhemmers heeft migratieachtergrond.*
- *relatief veel alleenstaanden.*

Aantal inwoners afgelopen 10 jaar gegroeid naar ruim 157.000

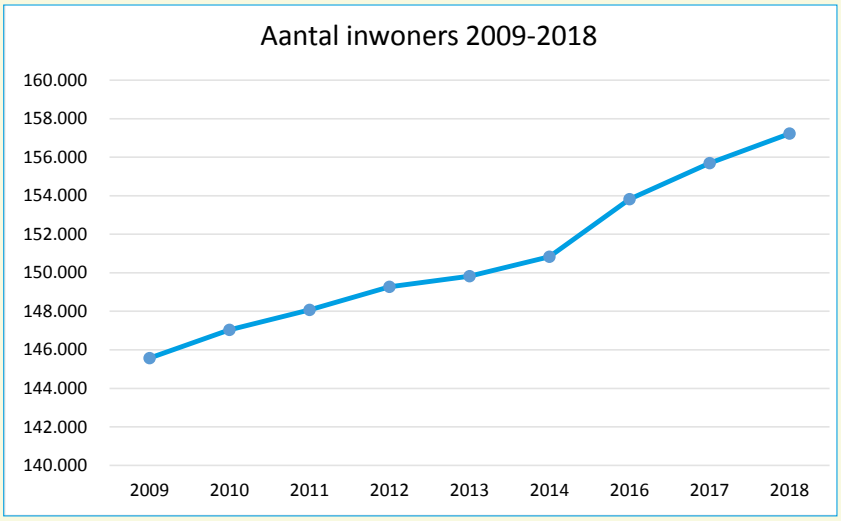

Figuur 1 Bron: gemeente Arnhem

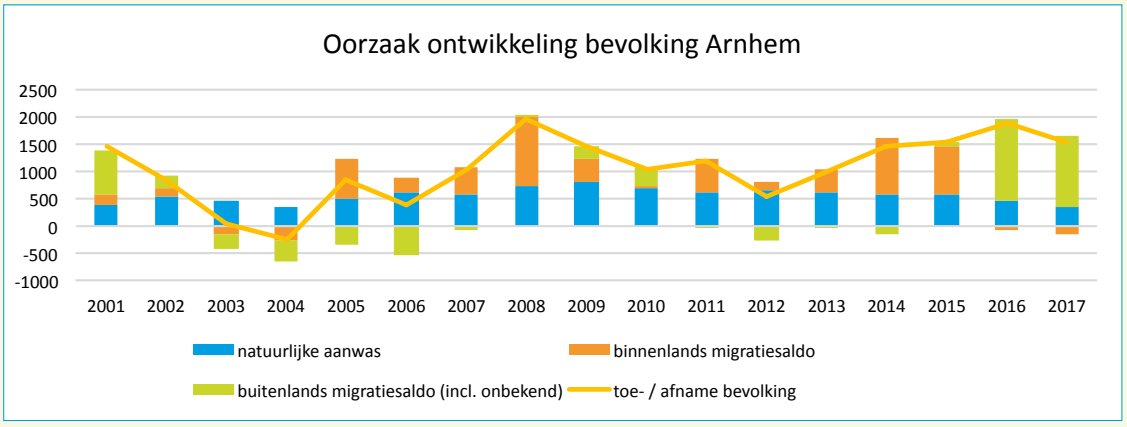

Figuur 2 Bron: gemeente Arnhem

Arnhem telt anno 2018 ruim 157.000 inwoners. Het aantal inwoners van Arnhem groeit gestaag sinds 1997. De laatste 10 jaar nam de Arnhemse bevolking gemiddeld met ruim 1.350 inwoners per jaar toe. Tot 2013 kwam die groei vooral door natuurlijke aanwas: meer geboorte dan sterfte. Sinds 2014 is een positief migratiesaldo (meer vestigers dan vertrekkers) de belangrijkste oorzaak van de bevolkingstoename.

De afgelopen twee jaar vertrokken meer Arnhemmers naar een gemeente elders in Nederland dan andersom. Een toename van het aantal immigranten zorgde echter voor het positief migratiesaldo. Vooral in 2016 was er een duidelijke toename van het aantal vestigers uit het buitenland met een Syrische, Iraakse, Iraanse of Afghaanse migratieachtergrond. In 2017 lopen deze aantallen weer iets terug.

Bevolking

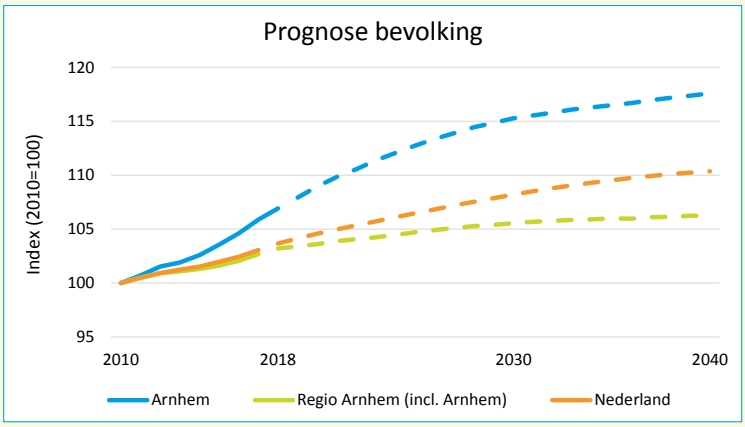

Figuur 3 Bron: gemeente Arnhem

De bevolking van Arnhem zal naar verwachting de komende decennia nog groeien tot rond de 170.000 inwoners in 2030 en 173.000 in 2040. De bevolkingsgroei zal de eerste jaren vooral komen door een positief migratiesaldo. Ook natuurlijke aanwas draagt bij aan de bevolkingsgroei, al neemt deze door dalende geboortecijfers en toenemende sterfte wel af. Net als andere stedelijke gebieden groeit Arnhem sneller dan de omliggende regio en Nederland.

Arnhem heeft typische stedelijke leeftijdsopbouw en Arnhem vergrijst

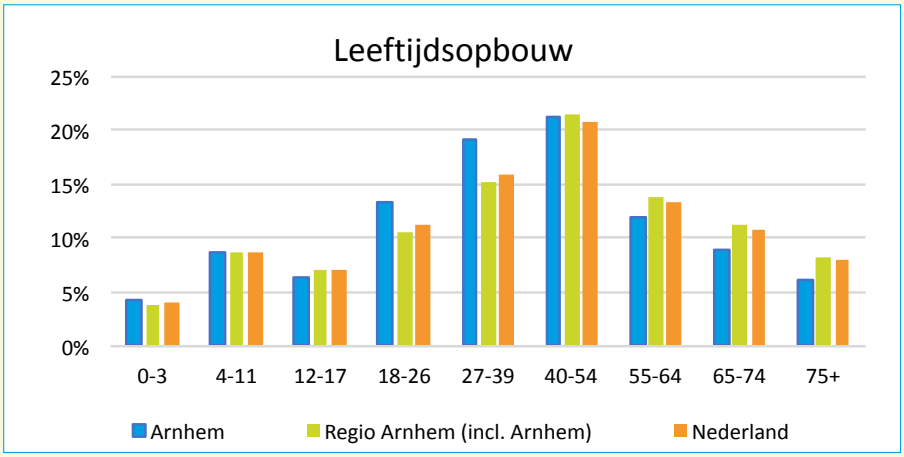

Figuur 4 Bron: gemeente Arnhem

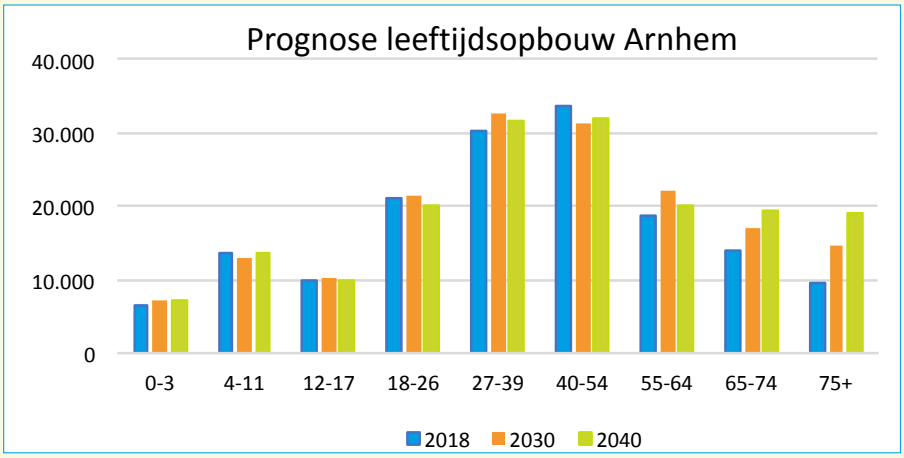

Figuur 5 Bron: gemeente Arnhem/CBS

Arnhem heeft een leeftijdsopbouw die typisch is voor een stad: veel (jonge) volwassenen (18 tot 40 jaar) en relatief weinig 55-plussers. Maar net als in de rest van Nederland vergrijst ook Arnhem.
Naar verwachting stijgt het aandeel 65-plussers in Arnhem van de huidige 15% naar ongeveer 22% in 2040. Landelijk is het aandeel dan ongeveer 27%.

Bevolking

Een op de drie inwoners heeft een migratie-achtergrond

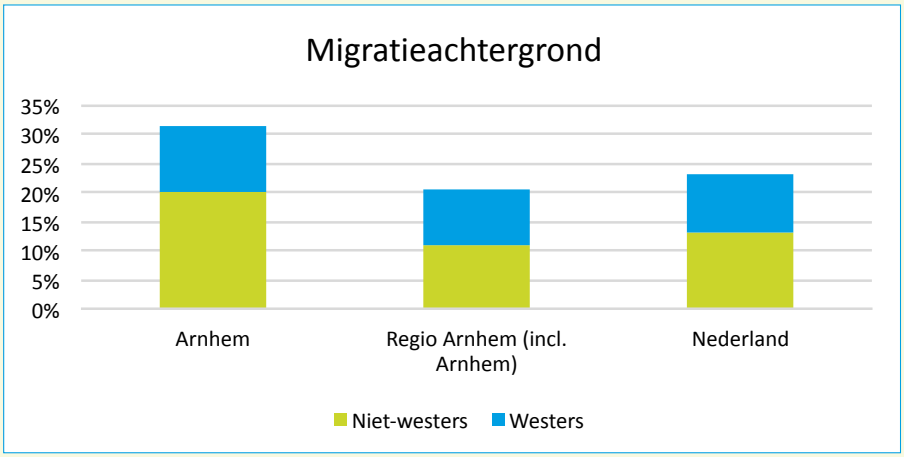

Figuur 6 Bron: gemeente Arnhem

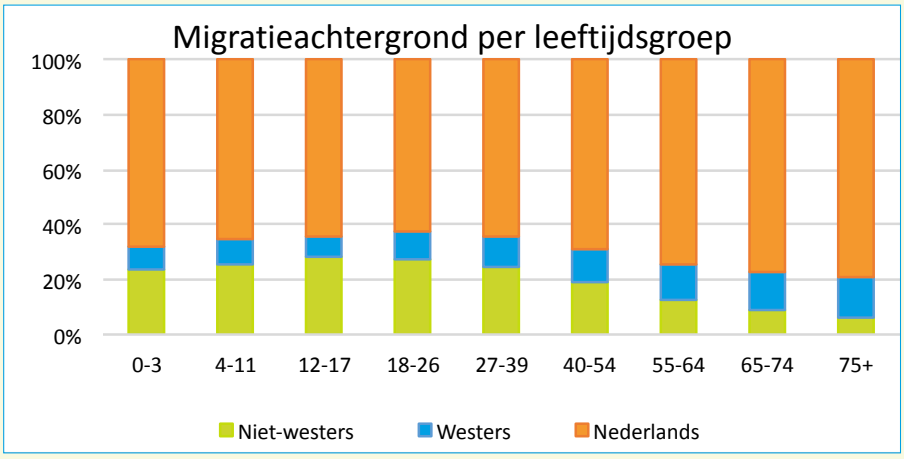

Figuur 7 Bron: gemeente Arnhem

Een op drie Arnhemmers heeft een migratieachtergrond: ze zijn zelf in het buitenland geboren (1e generatie) of een of beide ouders zijn in het buitenland geboren (2e generatie). De grootste buitenlandse herkomstgroepen zijn de Turkse (8.500), Indonesische (5.600), Duitse (4.100), Marokkaanse (3.500), Surinaamse (3.300) en Antilliaanse (2.400) Arnhemmers.

Bevolking

Arnhem heeft veel alleenstaanden en dat aantal zal nog verder toenemen

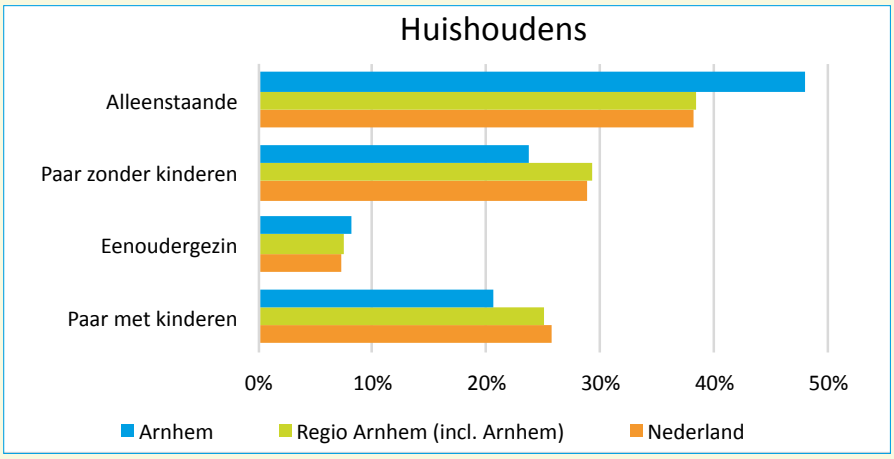

Figuur 8 Bron: gemeente Arnhem

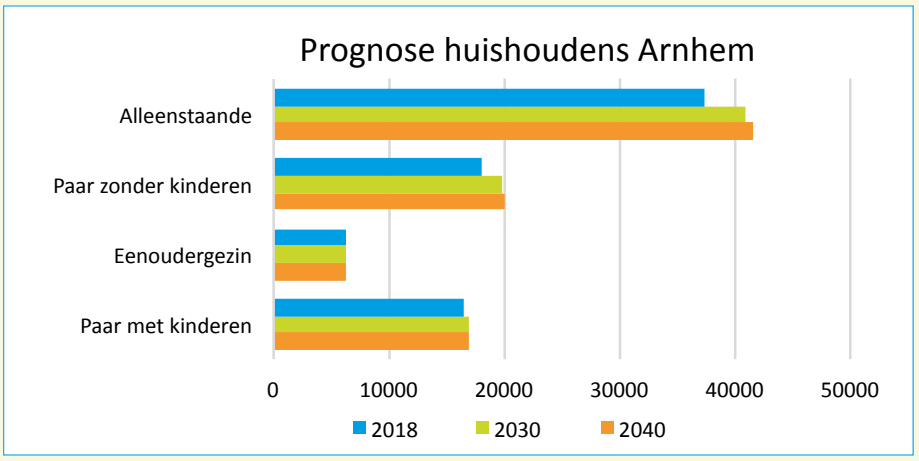

Figuur 9 Bron: gemeente Arnhem

In Arnhem wonen ongeveer 80.000 huishoudens. Bijna de helft (49%) van alle huishoudens bestaat uit één persoon. Dat is hoger dan in de regio of in Nederland als geheel waar ongeveer 38% van de particulier huishoudens uit éénpersoonshuishoudens bestaat.

Het aandeel éénpersoonshuishoudens neemt conform de landelijke trend toe. Met name het aantal oudere alleenstaanden neemt naar verwachting de komende jaren toe.

Arbeidsmarkt

Arbeidsmarkt

Samenvatting

Verschillende ontwikkelingen geven een beeld van de arbeidsmarkt van de gemeente Arnhem: op het gebied van werkgelegenheid, de samenstelling van de beroepsbevolking, de werkloosheid en het aantal vacatures. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

- *een stijging van het aantal banen en bedrijven in 2017 ten opzichte van 2016.*
- *een verdubbeling van het aantal zzp'ers in 10 jaar tijd.*
- *zakelijke en financiële dienstverlening en health (gezondheids- en welzijnszorg) zijn de belangrijkste sectoren wat betreft het aantal banen.*
- *minder internationale bedrijven en banen.*
- *de beroepsbevolking vergrijst.*
- *de werkloosheid blijft verder dalen en het aantal vacatures is toegenomen.*

Werkgelegenheid: meer bedrijven en banen; verdubbeling zzp-ers in 10 jaar

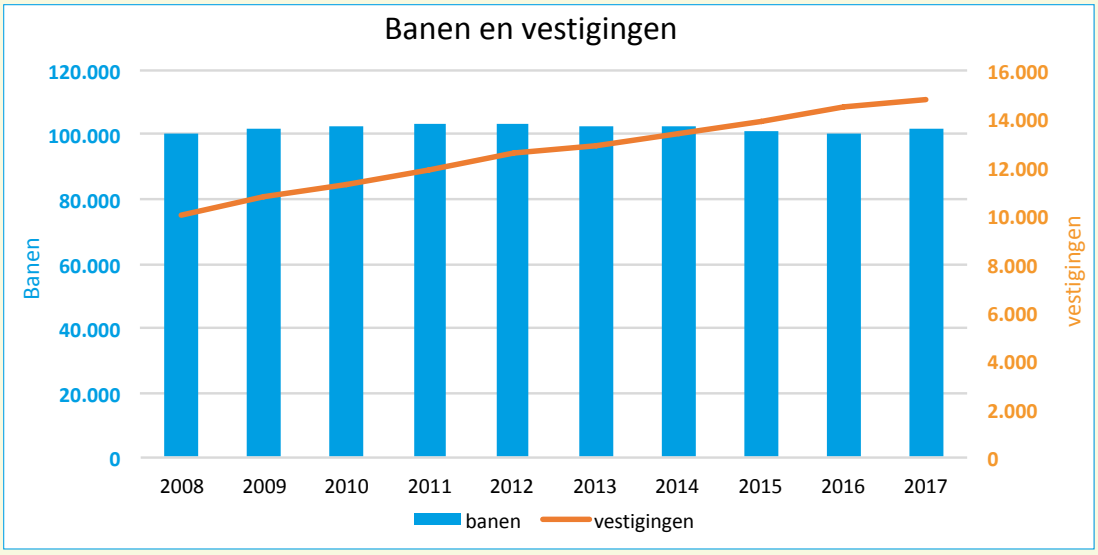

Figuur 10 Bron: PWE/LISA

Op 1 april 2017 waren in Arnhem 14.800 bedrijven gevestigd, die goed zijn voor 102.000 banen. Vergeleken met een jaar eerder steeg het aantal arbeidsplaatsen met 1.750 en het aantal vestigingen met 710. Arnhem-Noord heeft 10.000 bedrijven met 81.400 arbeidsplaatsen en Arnhem-Zuid 4.800 bedrijven met 20.600 arbeidsplaatsen.

Er zijn 50 grote bedrijven (>250 personen) die goed zijn voor 37.000 arbeidsplaatsen (37% van de totale werkgelegenheid). De kleine bedrijven (<10 personen) zorgen voor 22.000 arbeidsplaatsen (21% van de totale werkgelegenheid). Onder die kleine bedrijven vallen ook 9.600 zzp-ers. Het aantal zzp-ers is in 10 jaar verdubbeld.

Het aantal uitzendbanen laat een wisselend beeld zien, maar neemt de laatste jaren toe. Nu het economisch weer wat beter gaat, zien we dat de uitzendbranche floreert. Die veranderingen weerspiegelen de flexibiliteit op de arbeidsmarkt.

Arbeidsmarkt

Zakelijke en financiële dienstverlening en Health grootste sectoren

In het rapport "De Economische Koers Arnhem" uit 2016 staan de aandachtssectoren waar Arnhem sterk in is en/of waar Arnhem zich verder in wil ontwikkelen. Op 1 april 2017 was de omvang van deze sectoren als volgt:

Aandachtssectoren	aantal banen	% van totaal aantal banen	aantal bedrijven (vestigingen)	% van totaal aantal bedrijven
Zakelijke en financiële dienstverlening	24.000	24%	4.400	30%
Health (gezondheids- en welzijnszorg)	18.930	19%	1.960	13%
Energie en energie gerelateerde bedrijven	7.270	7%	500	4%
Recreatie & Toerisme	7.180	7%	1.550	10%
Creatieve industrie	4.500	4%	2.570	17%

Figuur 11 Bron: PWE

Het aantal internationale bedrijven neemt af

Er zijn op dit moment 170 internationale bedrijven gevestigd in Arnhem en die zorgen voor ca 5.000 banen. Het aantal internationale bedrijven in Arnhem laat een dalende trend zien. In 2013 waren er nog 200 (met 7.000 banen). De daling is het sterkst bij bedrijven in de grootteklasse 200-499 werkzame personen.

Beroepsbevolking vergrijst

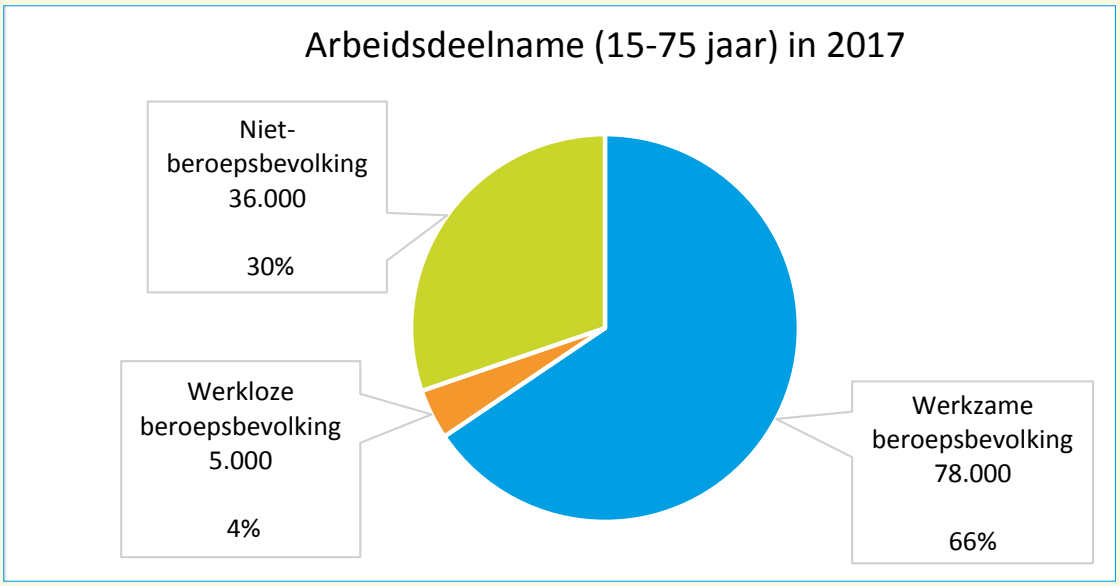

Figuur 12 Bron: CBS

Van de 119.000 Arnhemmers (2017) in de leeftijd van 15-75 jaar behoort 83.000 tot de beroepsbevolking. De netto arbeidsparticipatie is 66%, in Nederland is dat 67%. De beroepsbevolking bestaat uit werkzame beroepsbevolking (personen met betaald werk) en werkloze beroepsbevolking (personen die recent op zoek zijn naar werk en direct aan de slag kunnen). Tot de niet-beroepsbevolking behoren personen zonder werk en die ook niet op zoek zijn naar werk.

Arbeidsmarkt

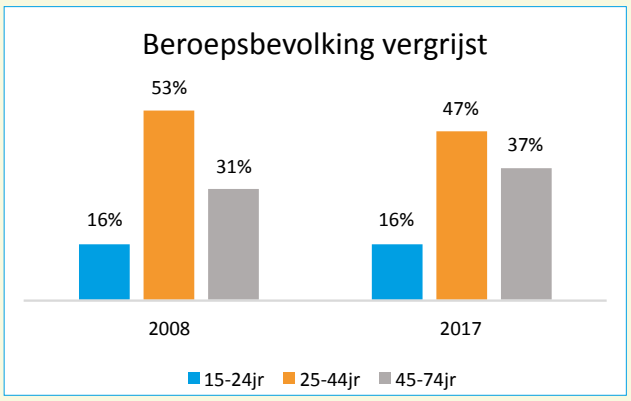

Figuur 13 Bron: CBS

De beroepsbevolking vergrijst. Het aandeel 45-74-jarigen steeg in 10 jaar van 31% naar 37%.

Werkloosheid daalt

Het CBS berekent het werkloosheidspercentage op basis van een gemiddelde over een jaar. Arnhem kende in 2017 een werkloosheid van 6,1% en Nederland 4,9%. De werkloosheid steeg fors tijdens de economische crisis vanaf 2008-2009. Sinds 2015 is weer een dalende trend te zien, zowel in Nederland als in Arnhem. Het CPB (september 2018) verwacht dat de werkloosheid in Nederland in 2018 zal uitkomen op 3,9% en in 2019 verder zal dalen naar 3,5%, het laagste percentage sinds 2001.

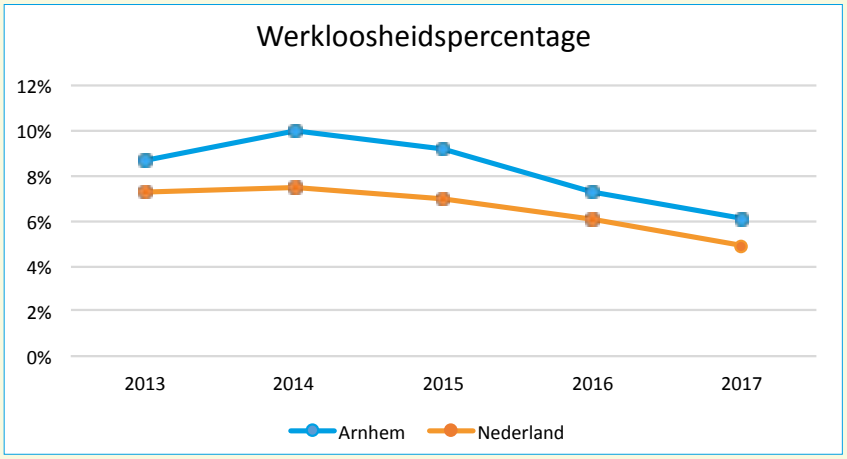

Figuur 14 Bron: CBS

Uit UWV-cijfers blijkt dat het aantal WW-uitkeringen in Arnhem in de periode juni 2017 tot juni 2018 daalde van 3.947 naar 3.082, een daling van 21,9%. Landelijk was de daling 22,6% en in arbeidsmarktregio Midden-Gelderland 24,1%. Zowel in Arnhem als de rest van Nederland ligt de oorzaak vooral in het feit dat minder mensen een beroep doen op de WW, terwijl de uitstroom uit de WW op peil blijft.

Aantal vacatures neemt toe

Eind 2017 waren er in Nederland voor iedere vacature 1,8 werklozen. Volgens het CBS is de krapte op de arbeidsmarkt bijna weer op het niveau van vlak voor de crisis, toen er 1,3 werklozen per vacature waren. Het aantal vacatures neemt toe maar ook de gemiddelde tijd dat vacatures openstaan door het tekort aan geschikte kandidaten.

Het aantal online vacatures is in de regio Arnhem in de afgelopen 5 jaar flink gestegen. Dit geldt voor alle opleidingsniveaus. Het gevraagde opleidingsniveau is in de regio Arnhem hoger dan in de rest van Nederland. In de regio is bijna de helft van de vacatures op HBO- of HBO-/WO-niveau, in de rest van Nederland ca. 35%. Het aandeel vacatures op VMBO-/MBO-niveau is lager dan in de rest van Nederland. In de regio is er relatief veel vraag naar IT en engineering. Opvallend is dat in de regio 75% van de vacatures een vast contract betreft, in de rest van Nederland is dat 65%.

Smart City

Pilot Vitale economie

Binnen het programma Vitale Economie neemt de versterking van de Arnhemse werkgelegenheid een belangrijke positie in. De gemeente wil beter inzicht krijgen in de factoren die daar invloed op hebben om gerichte interventies te kunnen doen. De huidige beschikbare data is vaak statisch en reflecterend waardoor gemeente Arnhem onvoldoende in staat is proactief te handelen. Beleidsmedewerkers zouden bijvoorbeeld willen weten welke bedrijven dreigen te vertrekken uit Arnhem. Tezamen met een onafhankelijk organisatieadviesbureau is een dataset gecreëerd (met o.a. BAG-gegevens en PWE-data) van alle bedrijven met meer dan 4 medewerkers in de regio. Vervolgens is gekeken welke van deze bedrijven de afgelopen jaren vertrokken zijn of zich juist gevestigd hebben in Arnhem. Uit de pilot komt naar voren dat er een verband lijkt te bestaan tussen de grootte van een bedrijf en de kans op een verhuizing. Hoe groter het bedrijf, hoe groter de kans op een verhuizing. Bij bedrijven met een buitenlandse moeder lijkt juist het omgekeerde het geval.

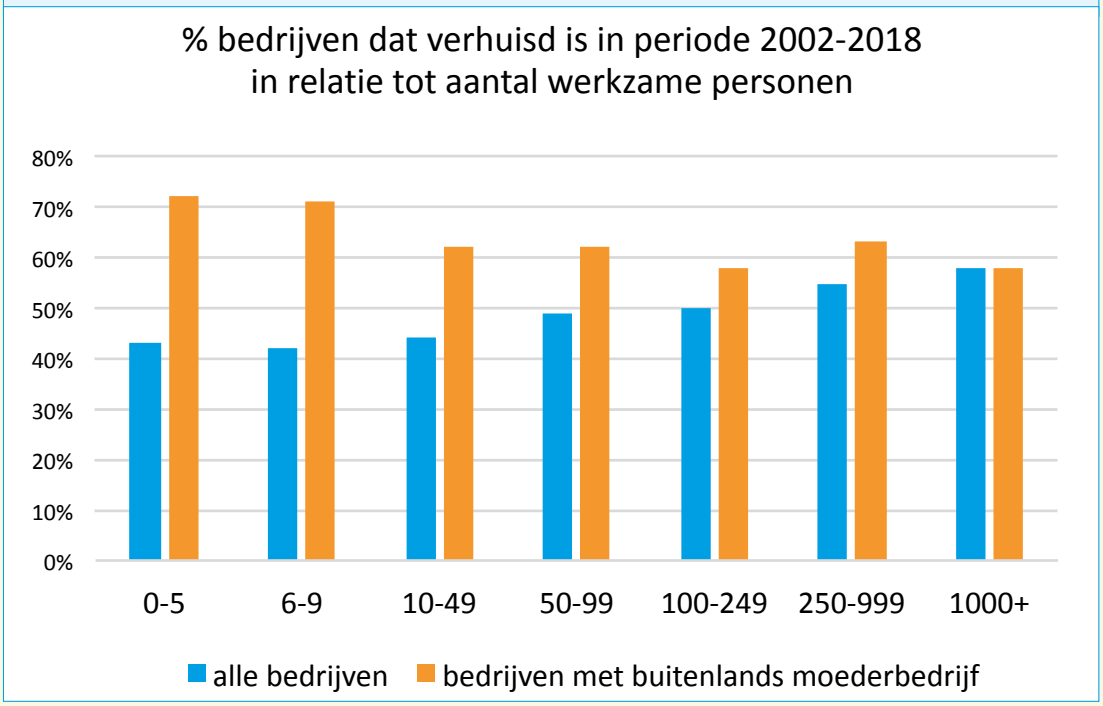

Figuur 15 Bron: gemeente Arnhem/CBS

Welzijn en gezondheid

Welzijn en gezondheid

Samenvatting

Het welzijn en de gezondheid van Arnhemmers wordt zichtbaar op verschillende terreinen. Belangrijke thema's zijn voortijdige schoolverlating, sociale binding, sportgedrag, ervaren gezondheid en het sociaal domein. Opvallende ontwikkelingen op het gebied van welzijn en gezondheid zijn:

- ***37% van de Arnhemmers voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam en dit percentage is stabiel gebleven.***
- ***er is een stabiel aandeel sportende Arnhemmers: 64%.***
- ***78% van de Arnhemmers ervaart een goede lichamelijke gezondheid, maar tussen wijken zijn grote verschillen te zien.***

Het aantal inwoners dat zich eenzaam voelt blijft gelijk

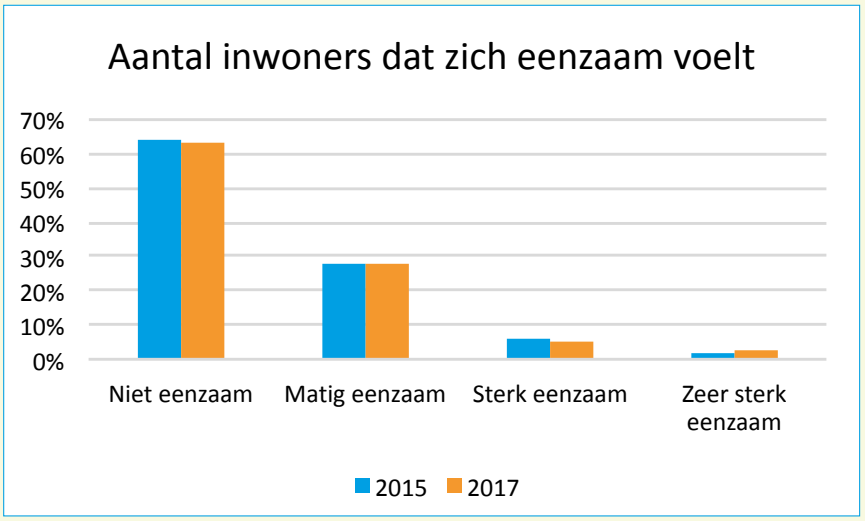

Figuur 16 Bron: Leefbaarheid & Veiligheid 2017 gemeente Arnhem

Het aantal inwoners dat zich eenzaam voelt blijft nagenoeg gelijk ten opzichte van 2 jaar geleden: 37% voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam. In het verlengde hiervan geeft 12% aan ontevreden te zijn over de sociale contacten. Per wijk zijn grote verschillen te zien. In Arnhemse Broek is meer dan de helft matig-sterk eenzaam en in Velperweg e.o. is dat 1 op 4.

Stabiel percentage Arnhemmers dat elkaar helpt en voor elkaar zorgt

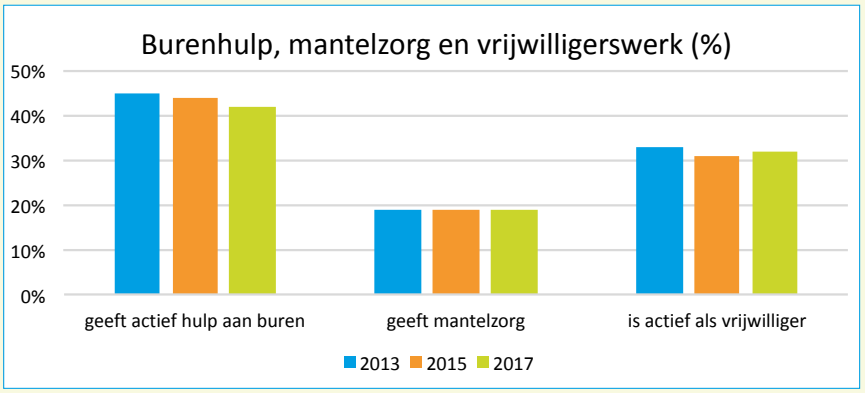

Figuur 17 Bron: Leefbaarheid & Veiligheid 2017 gemeente Arnhem

Meer dan 40% van de Arnhemmers geeft wel eens actief hulp aan zijn buren. Dit percentage lijkt sinds 2013 iets af te nemen, hoewel de verschillen niet groot zijn. Eén op de vijf Arnhemmers geeft mantelzorg en dit is stabiel sinds 2013. Het aandeel vrijwilligers in Arnhem schommelt sinds 2013 rond de 33%.

Welzijn en gezondheid

Aandeel sportende Arnhemmers onveranderd

64% van de Arnhemmers geeft aan te sporten. Dat percentage verandert nauwelijks sinds 2011. De intensiteit van sporten varieert. Wel blijkt dat hoger opgeleiden vaker en intensiever sporten dan lager opgeleiden.

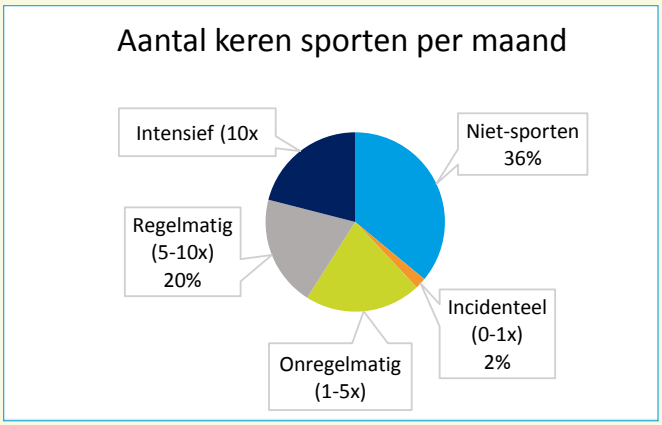

Figuur 18
Bron: Leefbaarheid & Veiligheid 2017 gemeente Arnhem

Uit cijfers van de GGD blijkt dat het percentage kinderen (0-11 jaar) dat lid is van een sportvereniging is gestegen van 65% in 2009 naar 75% in 2017, een vergelijkbaar percentage met de regio Gelderland-Midden.

Levensverwachting neemt toe, grote verschillen gezondheid tussen wijken

We worden steeds ouder. In Nederland is de levensverwachting tussen 2000 en 2016 toegenomen van 78 naar 81,6 jaar. Arnhemmers leven gemiddeld iets korter (79,7 jaar), maar dit is vergelijkbaar met gemeenten die eenzelfde inwonersamenstelling hebben.

Van de Arnhemmers ervaart 78% een goede lichamelijke gezondheid in 2017 (2015: 80%). Per wijk zien we grote verschillen: in Presikhaaf-West voelt 61% zich lichamelijk gezond en in Schaarsbergen e.o. is dat 86%. 87% van de Arnhemmers ervaart een goede psychische gezondheid. In 2013 was dat nog 91%.

Gezondheid jeugd en aanpak obesitas speerpunt van beleid

Arnhem investeert al langere tijd in de aanpak voor vermindering van het aantal kinderen en jongeren met overgewicht/obesitas. Kinderen met overgewicht/obesitas krijgen namelijk vaak op latere leeftijd te maken met ziektes, zoals diabetes, hart- en vaatziekten.
Een voorbeeld van deze aanpak is het programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG). Dit programma is gericht op samenwerking van alle betrokken partijen in een wijk/buurt op het gebied van sport/beweeg- en speelfaciliteiten. Daarnaast richt het zich op meer aandacht voor gezonde voeding en beweging in de wijk.

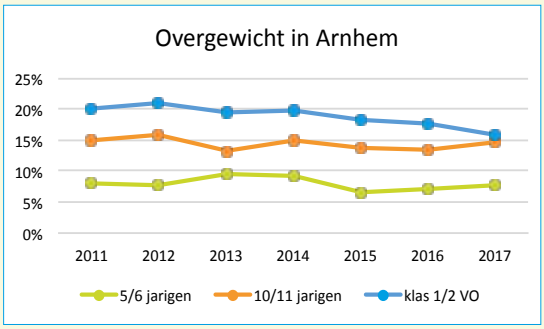

Figuur 19 Bron: GGD Gelderland Midden

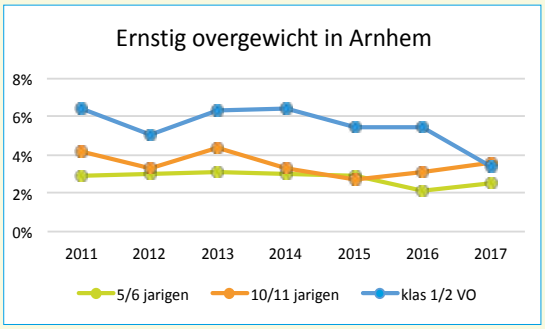

Figuur 20 Bron: GGD Gelderland Midden

Welzijn en gezondheid

De GGD Gelderland-Midden heeft zicht in de ontwikkeling van overgewicht onder jeugdigen. Er zijn drie leeftijden waarop gemeten wordt. Bovenstaande grafieken laten de cijfers voor Arnhem zien. De trend die in Arnhem zichtbaar is, is vergelijkbaar met de regio. De percentages liggen in Arnhem wel iets hoger dan voor de gehele regio.
Uit een analyse van GGD komt naar voren dat de trend dalend lijkt voor de groep klas 1/2 VO, maar deze daling is niet significant. GGD noemt als mogelijke verklaring het feit dat (over-)gewicht volop de aandacht krijgt, zowel internationaal, nationaal maar zeker ook lokaal. Hierdoor lijkt er langzaam een stabilisatie en misschien wel een daling op te treden.

Smart City

Pilot Obesitas bij kinderen moet zorgen voor standaardaanpak op basis van data

Gemeente Arnhem verkent op dit moment samen met GGD, Rijnstate en Zorgverzekeraar Menzis welke bijdrage het gebruik van data met geavanceerde onderzoekstechnieken (datascience) actuele en vernieuwende inzichten kan bieden rekening houdend met privacy, ethische en juridische belemmeringen.
Deze pilot richt zich specifiek op voorspellende inzichten, om preventie en vroegsignalering van jongeren met overgewicht/obesitas mogelijk te maken. Te denken valt bijvoorbeeld aan schooluitval, de wijk of buurt van de jongeren, het beroep op de jeugdhulpverlening en Wmo-voorzieningen. Vervolgens wordt deze data gecombineerd, geanalyseerd en gevisualiseerd. De resultaten van deze pilot worden gebruikt om de bestaande aanpak voor het terugdringen van overgewicht en obesitas door te ontwikkelen.

Jeugdzorg en WMO

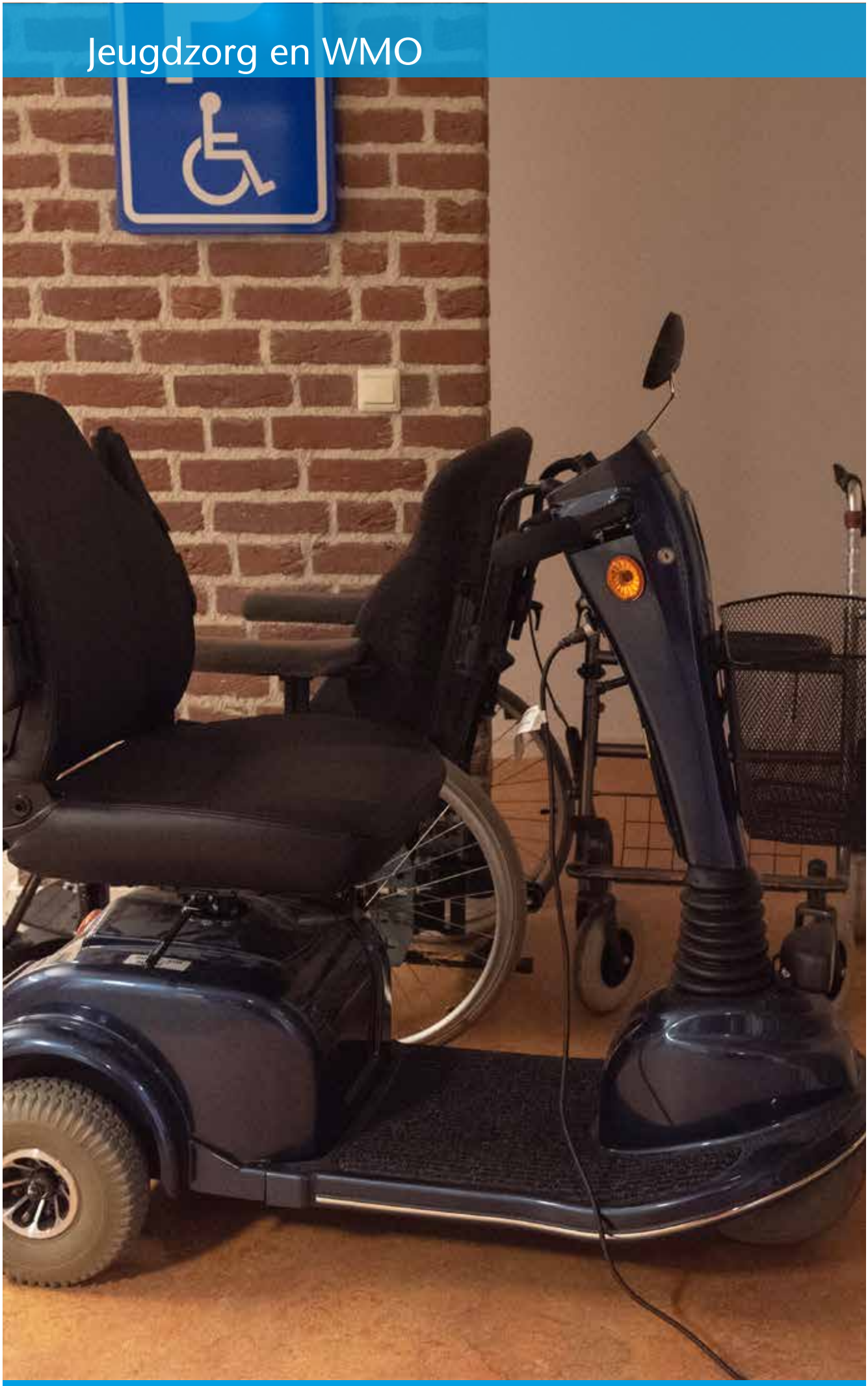

Jeugdzorg en WMO

Samenvatting

Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg (kinderen tot 18 jaar) en zorg in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Op basis van de cijfers van de afgelopen drie jaar vallen de volgende zaken op:

- ***een stijgend beroep op Jeugdwet-voorzieningen, vooral in de categorie 'jeugdhulp zonder verblijf'.***
- ***het hoogste percentage toewijzingen 'jeugdhulp zonder verblijf' is te zien in Elden en De Laar: 14,1% van alle jeugdigen.***
- ***een stijging van toewijzingen Wmo, vooral door toename van de categorie 'ondersteuning thuis'.***

Jeugdzorg is de overkoepelende term voor:

1. **jeugdhulp** (met of zonder verblijf): wordt gegeven aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking of bij opvoedingsproblemen.
2. **jeugdbescherming**: een maatregel die de rechter dwingend oplegt als de veiligheid en ontwikkeling van een kind in het geding zijn. Het kind wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.
3. **jeugdreclassering**: bedoeld voor jongeren vanaf 12 jaar die met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Jeugdreclassering wordt opgelegd door de kinderrechter of de officier van justitie.

De **Wmo-voorzieningen** zijn verdeeld over 4 hoofdcategorieën:

1. **Hulp bij huishouden**
2. **Ondersteuning thuis** o.a. begeleiding, dagbesteding en participatie (activerend werk en arbeidsmatige dagbesteding)
3. **Hulpmiddelen en Diensten** o.a. vervoersvoorzieningen, rolstoelen en woonvoorzieningen
4. **Verblijf en opvang** (beschermd wonen)

De informatie die over de Jeugdwet (Jw) en Wmo wordt getoond heeft betrekking op de **toegewezen voorzieningen**. Een toegewezen voorziening houdt in dat de inwoner een beschikking voor een voorziening heeft ontvangen. Het aantal toewijzingen is een indicator voor het aantal personen dat een beroep doet op die voorziening. Niet alle afgegeven toewijzingen worden ook werkelijk omgezet in geleverde zorg, het is dus niet hetzelfde als het **zorggebruik**. Het aantal personen dat uiteindelijk geen gebruik maakt van een voorziening terwijl er wel een toewijzing is afgegeven betreft grofweg 13% bij de Jw en 4% bij de Wmo.

Stijging beroep op Jeugdwetvoorzieningen

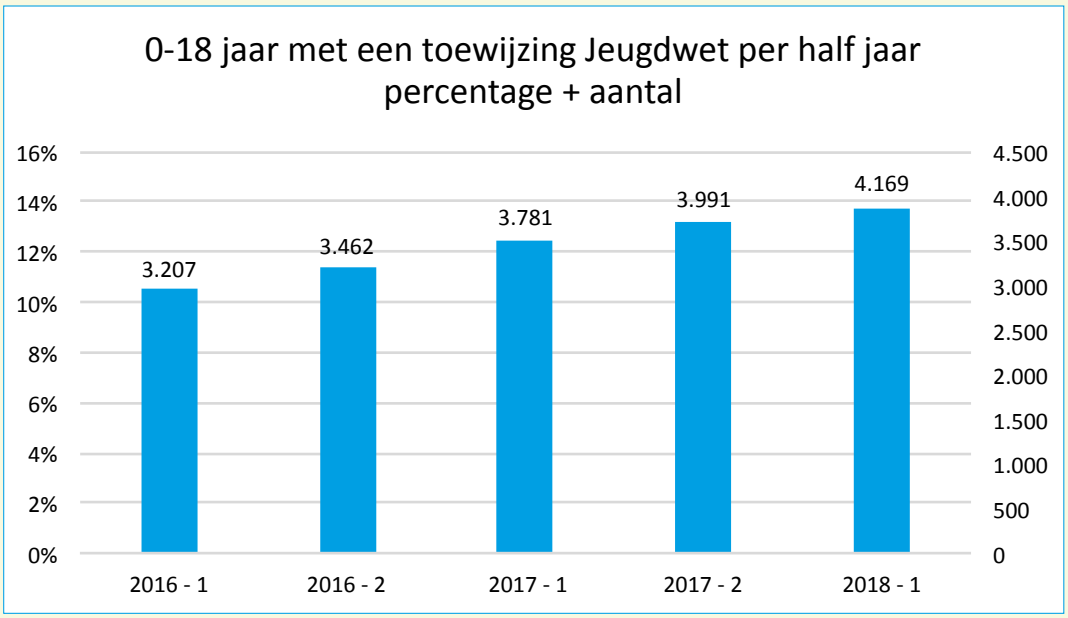

Figuur 21 Bron: Gemeente Arnhem

Jeugdzorg en WMO

Het aantal personen dat in Arnhem een beroep doet op de jeugdhulpverlening stijgt. Arnhem volgt daarmee de landelijke trend. In de eerste helft van 2018 deden in Arnhem ruim 4.100 jeugdigen (unieke personen) een beroep op de jeugdhulpverlening en dat is ruim 13% van het totaal aantal jeugdigen tot 18 jaar. Dit kunnen jongeren zijn die nu nog steeds gebruik maken van zorg, maar ook jongeren die er bijvoorbeeld maar 2 maanden gebruik van hebben gemaakt en die nu geen hulp meer nodig hebben.

Soort Jeugdhulpaantal (aantal unieke personen)	2016-1	2016-2	2017-1	2017-2	2018-1
Jeugdhulp zonder verblijf	2.986	3.217	3.391	3.588	3.779
Jeugdhulp met verblijf	502	548	545	528	518
Jeugdbescherming	Niet bekend	Niet bekend	335	350	379
Jeugdreclassering	Niet bekend	Niet bekend	139	152	155

Figuur 22 Bron: Gemeente Arnhem

In percentages zien we de volgende verdeling:

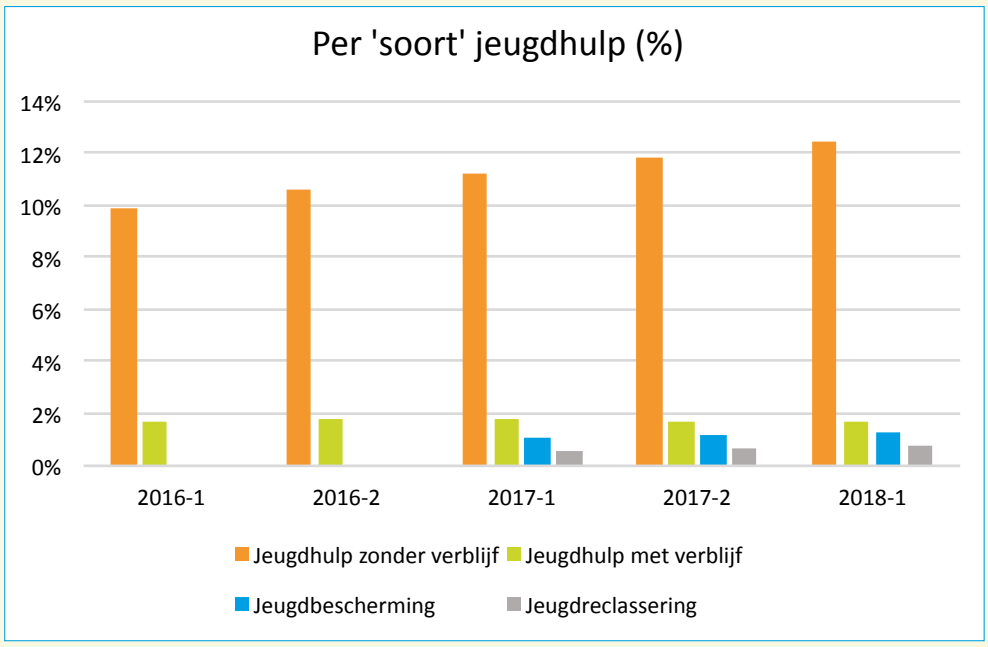

Figuur 23 Bron: Gemeente Arnhem

Als we kijken naar de geografische spreiding van 'jeugdhulp zonder verblijf' zien we dat in elk van de acht Arnhemse gebieden een stijging heeft plaatsgevonden. Het hoogste percentage toewijzingen is te zien in Elden en De Laar met 14,1% van alle jeugdigen. In Presikhaaf is dit het laagste met 10,5%. Gemiddeld in Arnhem gaat het om 12,4%.

Jeugdzorg en WMO

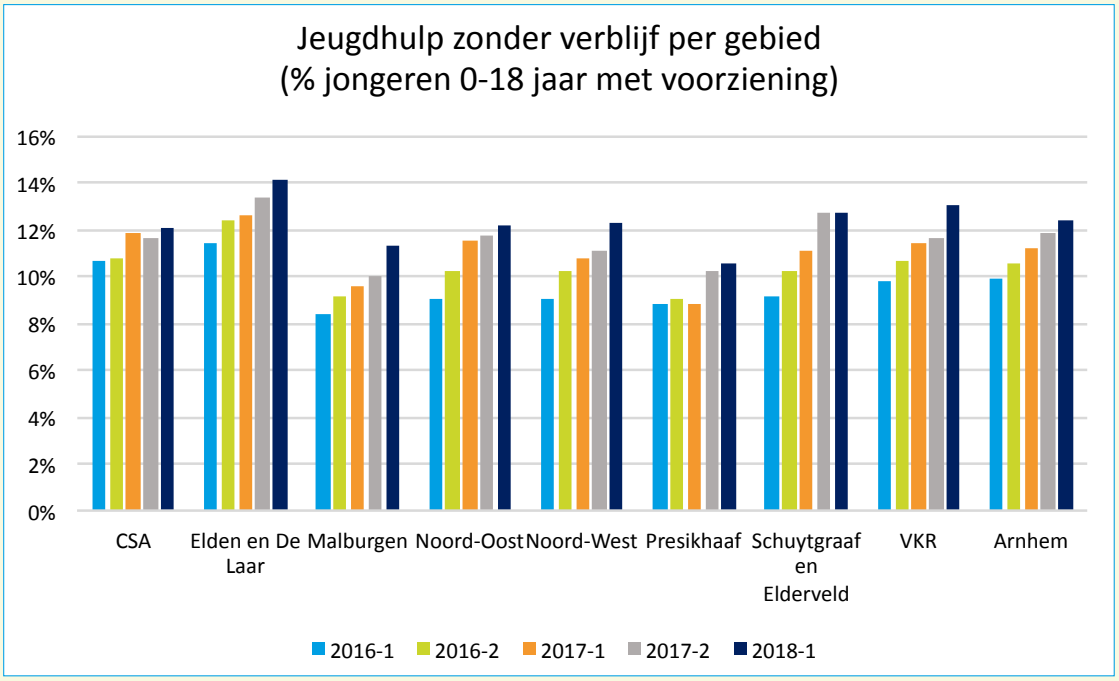

Figuur 24 Bron: Gemeente Arnhem

Stijging toewijzingen Wmo

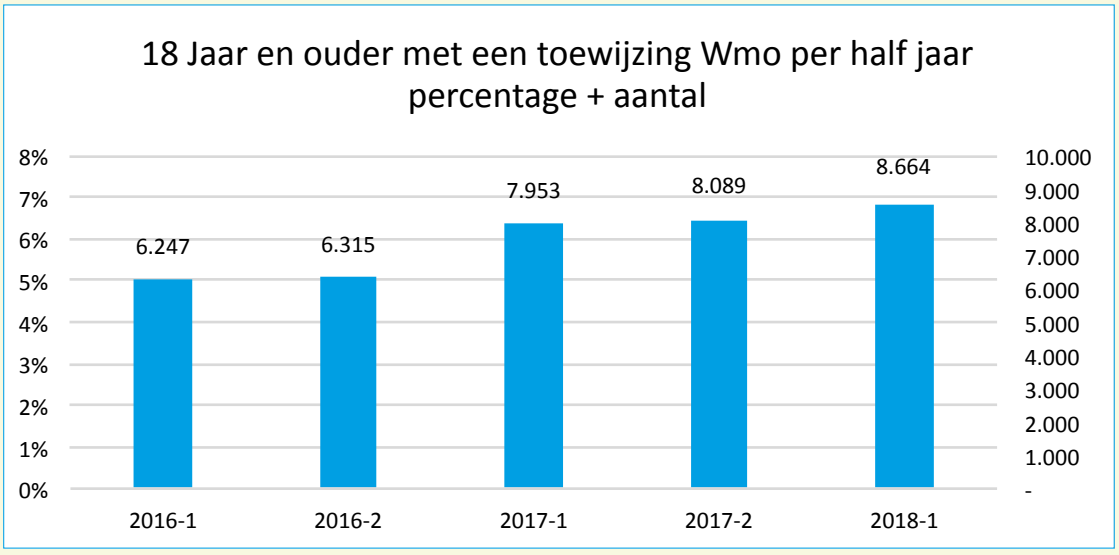

Figuur 25 Bron: Gemeente Arnhem

In de eerste helft van 2018 deden ruim 8.600 personen een beroep op een Wmo-voorziening en dat is bijna 7% van de bevolking van 18 jaar en ouder. De 'sprong' (+1.600) in de eerste helft van 2017 is grotendeels te verklaren doordat vanaf dat moment de categorie 'Hulpmiddelen en Diensten' werd toegevoegd aan de cijfers. Dit betreft vervoers- en woonvoorzieningen en rolstoelen. Hoewel pas over een korte periode cijfers beschikbaar zijn, lijkt het gebruik te stijgen.

Jeugdzorg en WMO

Soort Wmo (aantal unieke personen)	2016-1	2016-2	2017-1	2017-2	2018-1
Ondersteuning thuis	2.927	2.964	3.210	3.457	3.851
Hulp bij het huishouden	3.374	3.434	3.506	3.476	3.661
Hulpmiddelen en Diensten	271	248	2.546	2.514	2.734
Verblijf en opvang	786	790	778	778	800

Figuur 26 Bron: Gemeente Arnhem

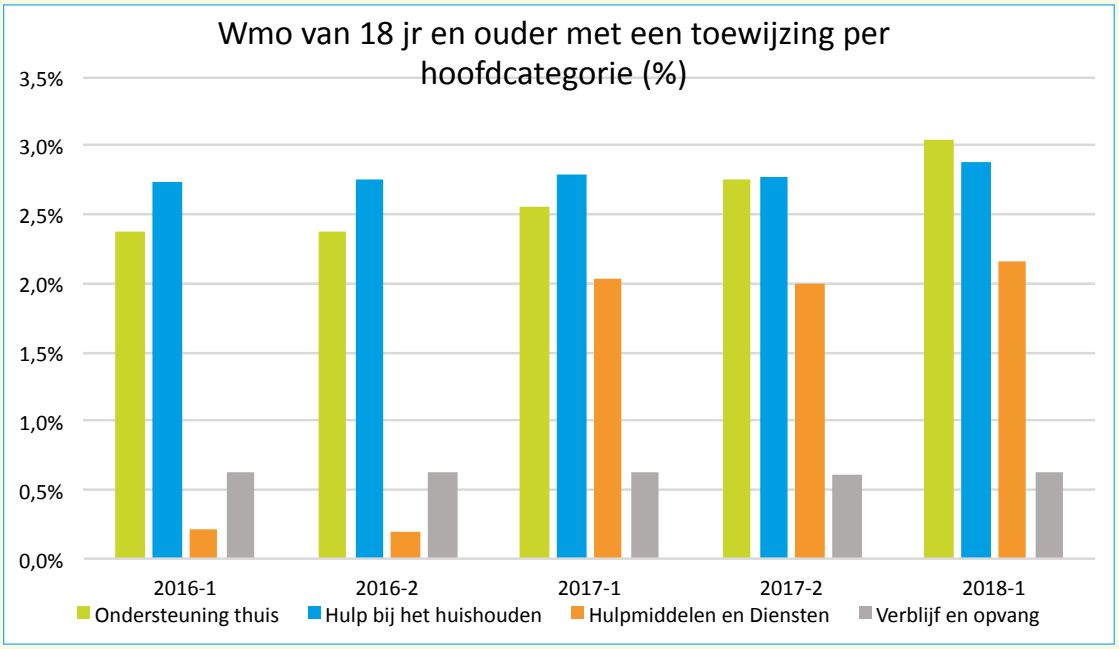

Figuur 27 Bron: Gemeente Arnhem

Vooral toename 'ondersteuning thuis'

De stijging in het aantal personen met een toewijzing Wmo is vooral een gevolg van een toename van 'ondersteuning thuis'. Landelijk en bij vergelijkbare gemeenten (Enschede en Tilburg) stijgt deze vorm van ondersteuning niet of minder. Bij 'hulp bij huishouden' is de stabiele trend vrijwel gelijk aan het landelijk beeld.

Participatie

Participatie

Samenvatting

- ***ongeveer 7.400 PW-uitkeringen; aantal daalt sinds 2017***
- ***veel langdurige bijstand en vergrijzing van het bestand***
- ***1.200 uitkeringen langer dan 5 jaar aan 55-plussers***
- ***aantal voortijdig schoolverlaters daalt***
- ***laaggeletterdheid iets onder landelijk niveau; naar schatting gaat dit om een groep van 7.900 tot 10.300 mensen***
- ***merendeel cliënten meldt zich voor maatschappelijke opvang binnen een maand nadat men dakloos is geworden.***

Het aantal PW-uitkeringen daalt sinds 2017

Arnhem heeft historisch gezien een hoger percentage inwoners dat in de bijstand zit dan vergelijkbare gemeenten. Sinds het begin van de economische crisis in 2008-2009 is het aantal PW-uitkeringen (voorheen WWB) in Arnhem gestegen van 5.100 naar 7.700 in het voorjaar van 2017. Daarna kwam er een kentering. Onder impuls van een aantrekkende economie is het volume sinds die tijd maandelijks aan het dalen.

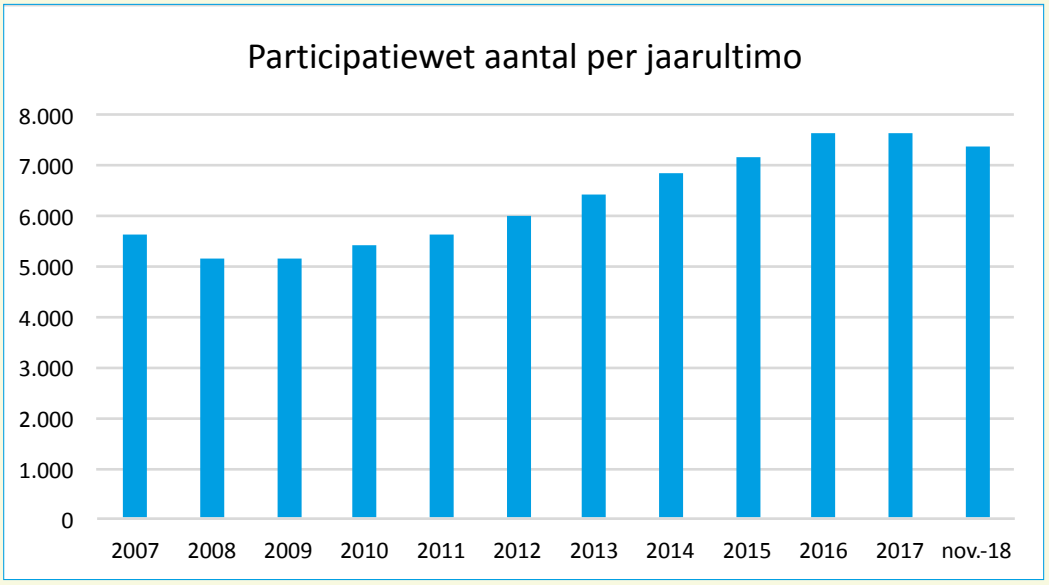

Figuur 28 Bron: Gemeente Arnhem

Veel langdurige bijstand en vergrijzing van het bestand

Het aantal mensen dat langdurig in de bijstand zit (langer dan 2 jaar) is in een jaar gestegen van 69% naar 73% (stand 1 augustus 2018). 46% heeft zelfs al langer dan 5 jaar een uitkering, landelijk is dat 37%.

Het aantal uitkeringen in de leeftijd tot 45 jaar neemt af t.o.v. een jaar geleden en bij 55+ neemt het aantal toe. De groep 55+ tot AOW-leeftijd vormt nu 25% van het bestand en een jaar geleden was dat nog 23%.

Als we kijken naar de combinatie van langer dan 5 jaar een uitkering en leeftijd 55+ tot AOW dan gaat dit om een groep van ongeveer 1.200 personen (16% van het totale bestand).

Participatie

Vergelijking Arnhem met de benchmark van Divosa

De benchmark Divosa analyseert de cijfers van 223 gemeenten (stand 1 januari 2018). Zij vertegenwoordigen 57% van het totaal aantal van 380 gemeenten in 2018. Afgemeten naar het bijstandsbestand is de dekking 87%. Daarmee geeft de benchmark een representatief beeld van de landelijke ontwikkelingen.

De bijstand daalt in Arnhem langzamer dan in de benchmarkgemeenten, maar ook de in- en uitstroom zijn lager. Deze twee indicatoren hangen nauw met elkaar samen. Een voorbeeld: streng aan de poort betekent weinig instroom, maar daardoor ook minder uitstroom. Een hoog uitstroompercentage wil daarom niet per definitie zeggen dat een gemeente succesvol is in haar aanpak om mensen naar werk te begeleiden.
In Arnhem gaat ongeveer 30% van de totale uitstroom naar werk, landelijk is dat 38%.

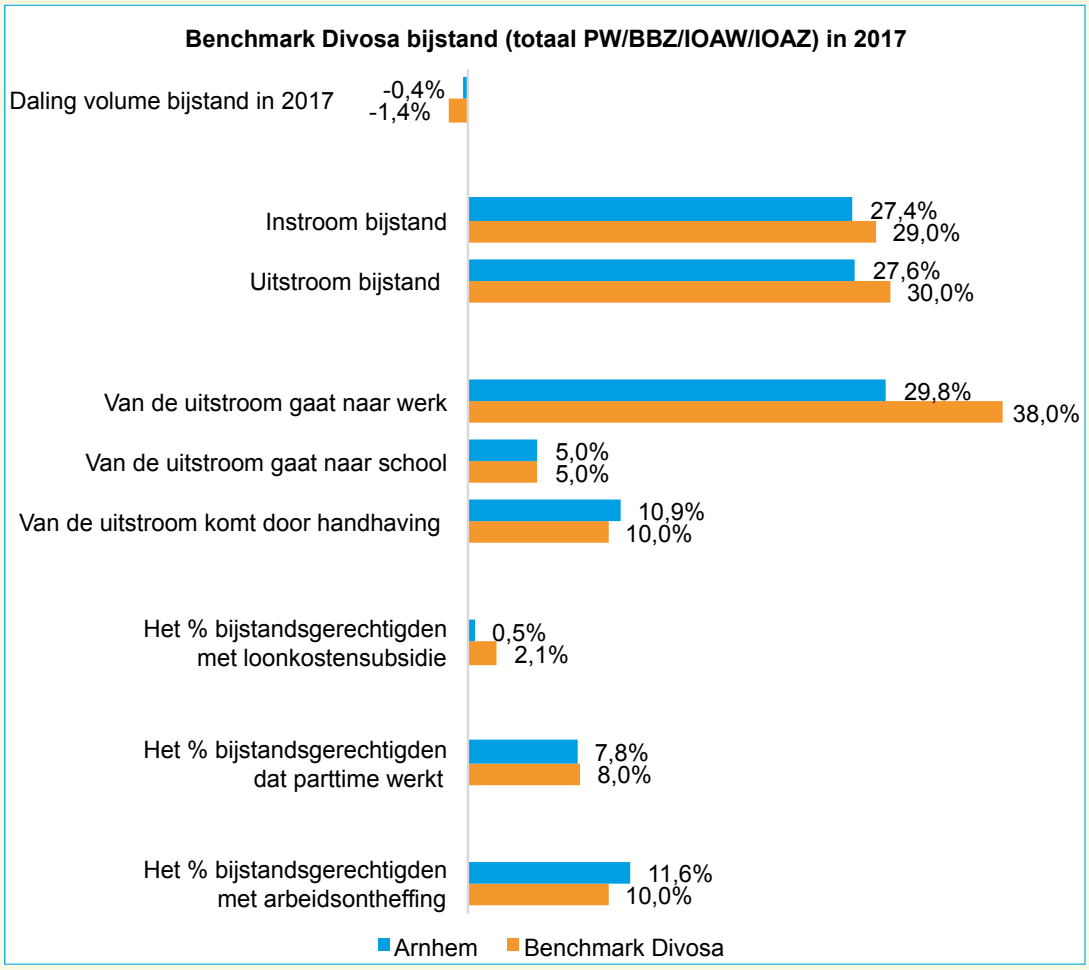

Figuur 29 Bron: Divosa

Participatie

Schooluitval neemt af

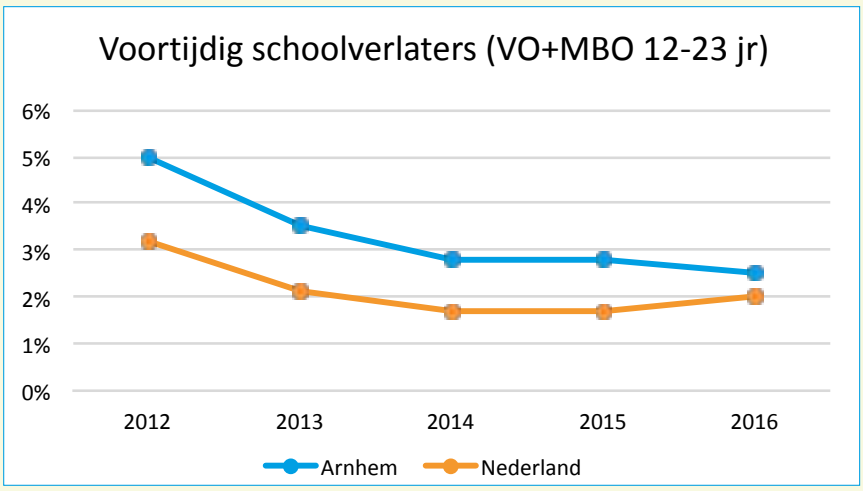

Figuur 30 Bron: DUO; ministerie van OCW

Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen die het onderwijs verlaten zonder dat zij een startkwalificatie hebben behaald, dat wil zeggen een afgeronde opleiding op een minimaal onderwijsniveau.
De oorzaken zijn divers (bijvoorbeeld gedragsproblemen), maar de gevolgen zijn vrijwel altijd dat bij die kinderen de ontwikkeling wordt verstoord en dat de kinderen het contact met leeftijdsgenoten verliezen.
In Arnhem loopt het percentage schoolverlaters sneller terug dan Nederland, maar is nog wel hoger dan gemiddeld. In de regio Armhem-Nijmegen is het verzuim al 3 jaar stabiel 1,7%.

Laaggeletterdheid verkleint kans op meedoen

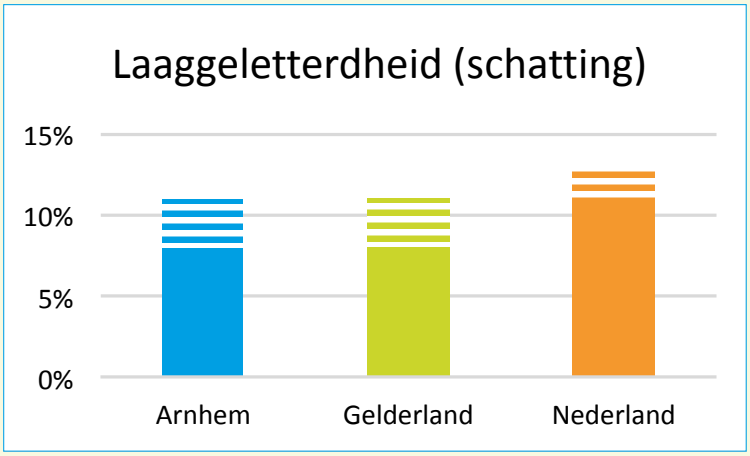

Figuur 31 Bron: Ineke Bijlsma, Stichting lezen en schrijven

Laaggeletterden zijn volwassenen die slechts een basale vorm van geletterdheid hebben, maar ook personen die moeite hebben met het begrijpen en toepassen van relatief eenvoudige taalopdrachten.
De gevolgen voor betrokkenen kunnen groot zijn. Dit varieert van sociale gevolgen zoals isolement tot financiële: bijvoorbeeld het mislopen van toeslagen.
Het percentage laaggeletterden ligt in Arnhem tussen 8-11%, dat is gelijk aan Gelderland maar lager dan in Nederland (11-13%). In Arnhem gaat het om een groep van 7.900-10.300 personen.

Participatie

Arnhem is centrumgemeente voor maatschappelijke opvang

Arnhem verzorgt als centrumgemeente de opvang voor dakloze personen uit Regio Centraal Gelderland. In 2017 hebben 272 personen zich gemeld voor maatschappelijke opvang en daarvan kregen er 165 een intake. Redenen dat er geen intake plaatsvindt zijn bijvoorbeeld dat mensen toch geen opvang nodig hebben omdat ze een plek vinden in hun netwerk, in detentie komen, alleen een postadres willen, al een intakegesprek hebben gehad in de 3 maanden daarvoor, of voor opvang kiezen in het Stoelenproject.

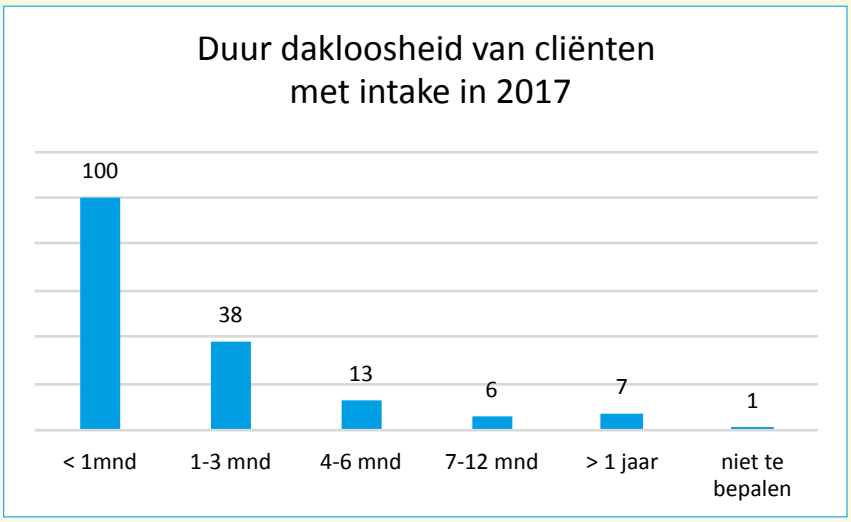

Figuur 32 Bron: GGD Gelderland Midden

Het merendeel van die cliënten die zich melden voor de maatschappelijke opvang is op dat moment korter dan een maand dakloos. Hieruit kan geconcludeerd worden dat cliënten vrij snel na dakloosheid de weg weten te vinden naar maatschappelijke opvang.

Armoede en schulden

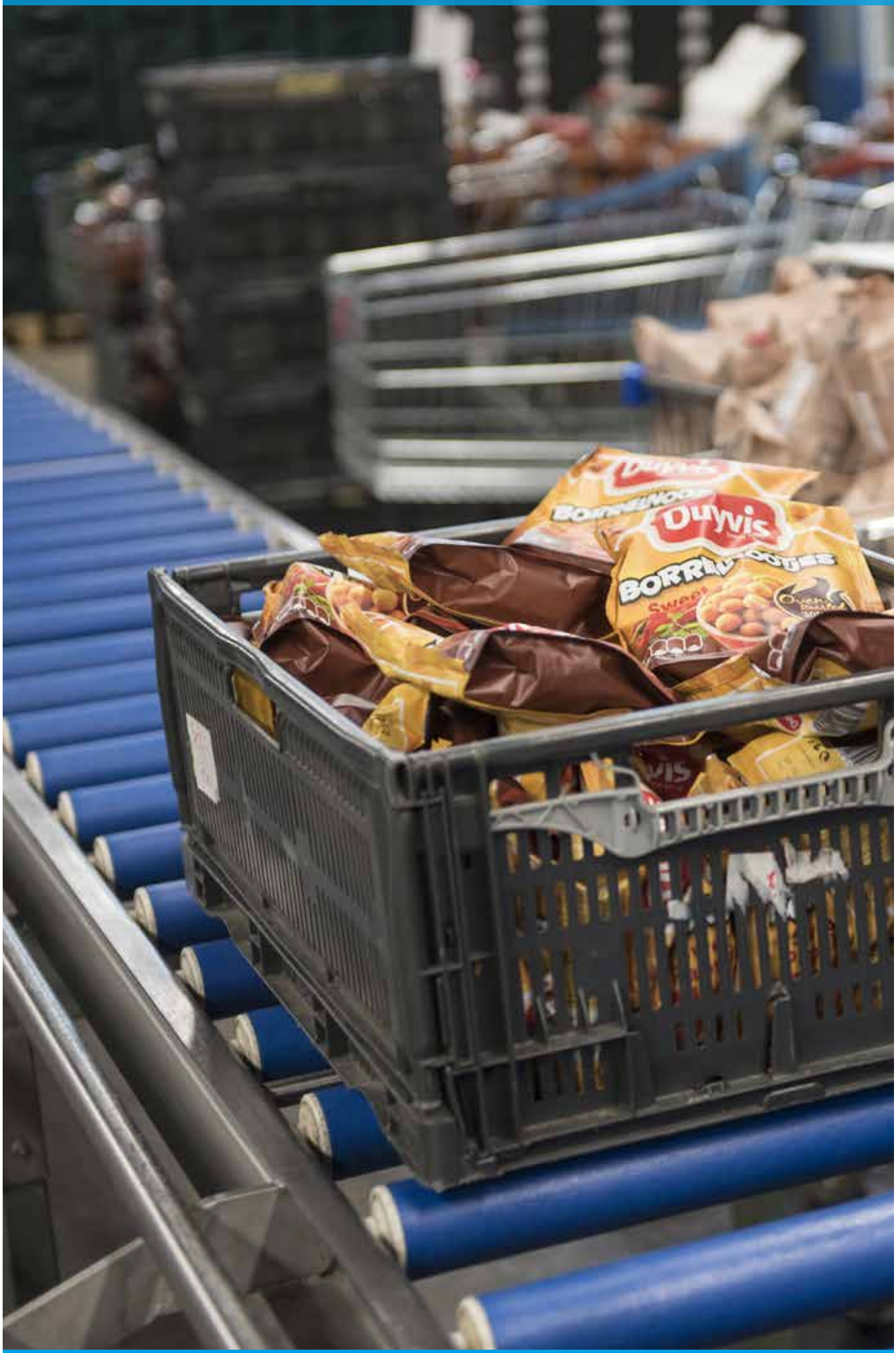

Armoede en schulden

Samenvatting

Relatief veel Arnhemmers hebben een laag inkomen. Een risico dat hiermee gepaard gaat, is leven in armoede of het opbouwen van schulden. De cijfers laten het volgende beeld zien:

- ***ruim één op de vijf Arnhemse huishoudens leeft van een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum (2016).***
- ***er zijn grote inkomensverschillen tussen wijken.***
- ***24% van de Arnhemse huishoudens heeft (enige) moeite met rondkomen.***

Arnhem heeft in vergelijking met Nederland veel mensen met een laag inkomen

Van de Arnhemse huishoudens leeft 21,3% van een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum (2016). Dat is veel hoger dan in Gelderland (13,2%) en Nederland als geheel (14,2%). 16,7% van de kinderen leeft in een huishouden met een inkomen tot maximaal 120% van het sociaal minimum. Dit percentage is de afgelopen jaren wel aan het dalen: in 2014 was het nog 18,1%. Het aandeel huishoudens dat meer dan vier jaar het risico heeft op armoede is echter gestegen van 3,2% in 2014 naar 3,6% in 2015 en 4,0% in 2016.

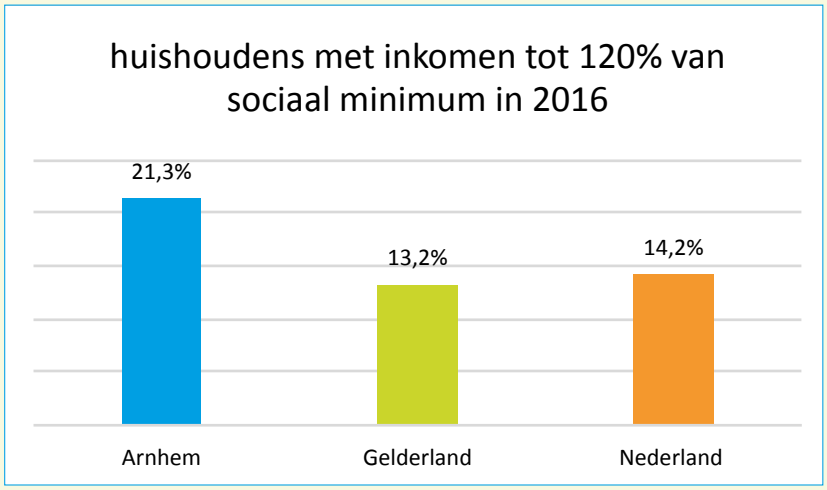

Figuur 33 Bron: CBS

Grote inkomensverschillen tussen wijken

Er zijn grote verschillen tussen wijken. In wijken als Malburgen-Oost (Zuid), Geitenkamp, Presikhaaf-West, Arnhemse Broek en Klarendal heeft meer dan 30% van de huishoudens een inkomen tot 120% van het sociaal minimum (cijfers uit 2015). Voor de wijken Klingelbeek e.o., Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o. en Alteveer/Cranevelt is dat minder dan 10%.

Bijna een kwart van alle volwassenen heeft moeite met rondkomen

Van alle Arnhemse volwassen heeft 24% (enige) moeite met rondkomen, blijkt uit cijfers van de GGD. Van die groep heeft 1 op de 5 onvoldoende geld voor lidmaatschap van een sportvereniging. Dit heeft ook gevolgen voor kinderen:

- 25% van de Arnhemse kinderen (0 tot 11 jaar) is om die reden geen lid van een sportvereniging
- 30% van deze kinderen krijgt daarom geen nieuwe kleren, zoals een nieuwe winterjas of nieuwe schoenen.

Armoede en schulden

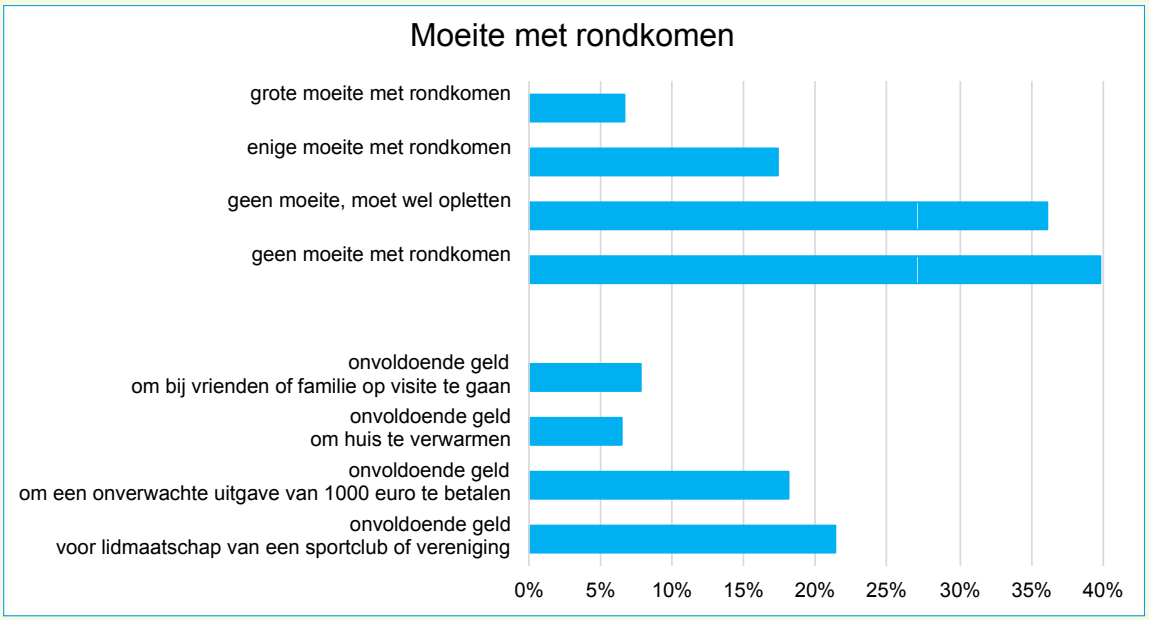

Figuur 34 Bron: GGD Volwassenenmonitor 2016

Duizenden Arnhemmers hebben te maken met schulden

Naar schatting hebben tenminste 16.000 huishoudens in Arnhem te maken met schulden (op basis van onderzoek van Panteia, 2015). Exacte cijfers zijn hierover niet bekend.
Cijfers van PlanGroep en Rijnstad laten zien dat meer dan 1.000 Arnhemmers schuldhulpverlening krijgen (1.078 in 2016 en 1.085 in 2017). Daar bovenop hebben nog eens ruim 1.000 Arnhemmers te maken met problematische schulden waarvoor zij onder ‘schuldenbewind’ zijn gesteld, blijkt uit cijfers van de gemeente. Het percentage wanbetalers zorgpremie is wel afgenomen van 3,3% in 2015 naar 2,7% in 2017 (CBS).

Project Vroeg Eropaf signaleert beginnende schulden

Uit het project Vroeg Eropaf, dat inzet op het bereiken van mensen met beginnende schulden, zijn tussen maart 2017 en juli 2018 nog eens meer dan 1.200 Arnhemmers naar voren gekomen die meer dan één betalingsachterstand hadden bij energie- en waterleveranciers, woningbouwcorporaties of de gemeente. Hiervan waren 700 Arnhemmers nog niet bekend bij een hulpverlenende organisatie.

Armoede en schulden

Smart City

Pilot GelrePas (GP) in de Blockchain

Blockchain wordt wel de grootste IT-revolutie genoemd sinds het ontstaan van Internet.
Het bekendste voorbeeld is de Bitcoin.

GelrePas voor mensen met inkomen tot 120% van bijstandsnorm

Met de GP kunnen minima tegen flinke kortingen, of soms zelfs gratis, meedoen aan activiteiten op het gebied van sport, cultuur en ontspanning. De GP wordt verstrekt in Arnhem (21.000) en omliggende gemeenten (8.500). Arnhem voert de regie voor de administratieve afhandeling en ontvangt daarvoor een financiële bijdrage van de aangesloten gemeenten.

Doel van de pilot: innoveren en kennisdelen

In deze pilot staat niet de techniek centraal maar juist de samenwerking met andere organisaties. De GP lijkt zich bij uitstek te lenen voor de Blockchain omdat de rechtmatigheidstoets en het gebruik van de GP gepaard gaan met veel administratieve handelingen waarbij vele partijen betrokken zijn. Denk hierbij aan de ingeleverde (korting)bonnen die gedeclareerd worden bij de gemeente. Op basis van de resultaten uit deze pilot wordt beoordeeld of Blockchain voor de GP gebruikt kan worden.

Wonen en leefomgeving

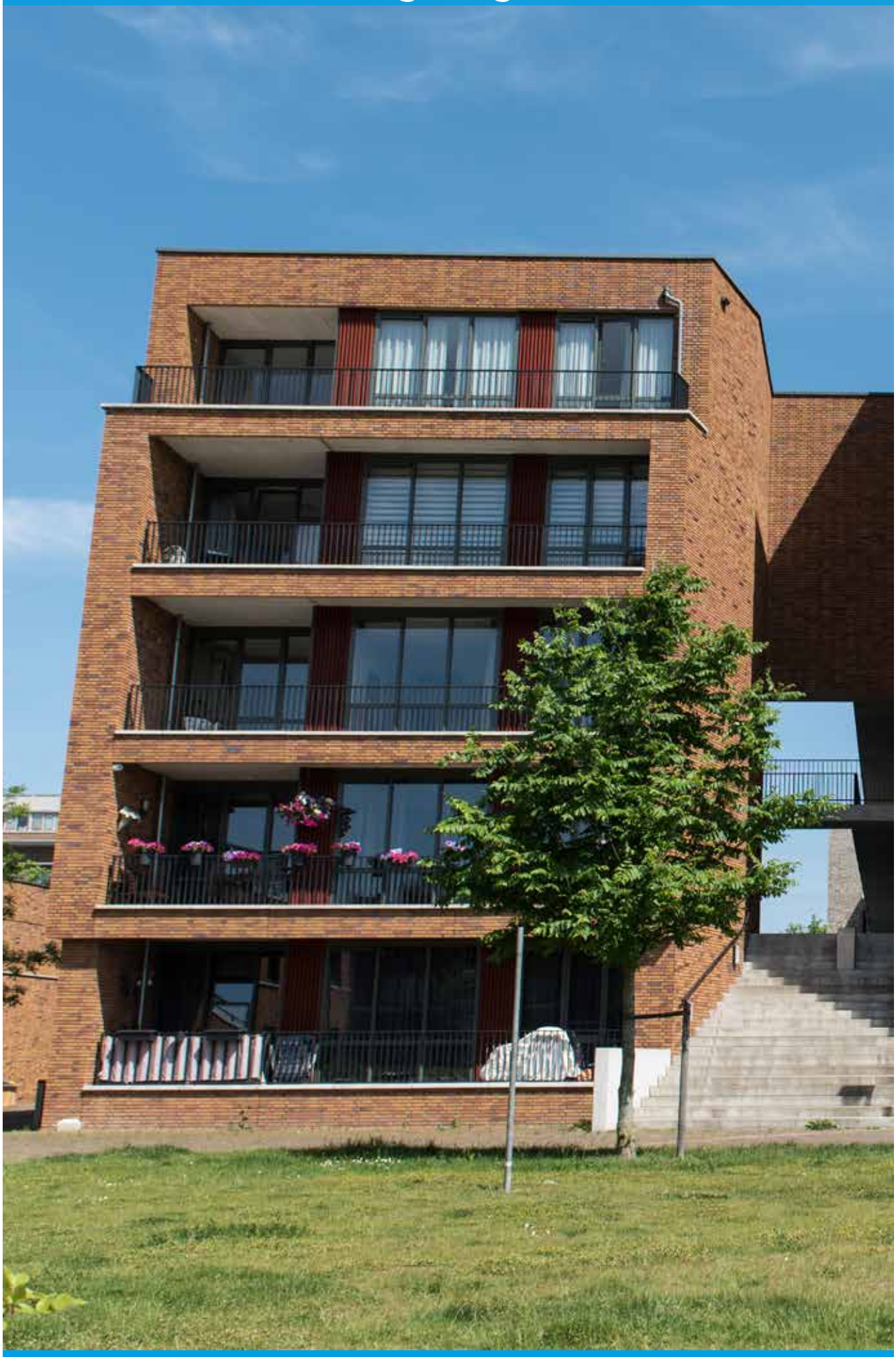

Wonen en leefomgeving

Samenvatting

- *relatief weinig koopwoningen en veel corporatiehuur*
- *gemiddelde vraagprijs woningen is lager dan landelijk of regionaal*
- *70% koopwoningen heeft een WOZ-waarde van minder dan € 250.000*
- *ruim 70% sociale huurwoningen in goedkope segment (minder dan < € 593)*
- *rapportcijfer eigen woning 7,3*
- *ervaren wordt meer verloedering en toename sociale overlast*
- *Arnhem is aantrekkelijke stad om te wonen, vooral aanbod cultuur en veel groen (10e plaats in top 50 van steden)*
- *rapportcijfer veiligheid stabiel, misdaad daalt*

Veel sociale huur, weinig koopwoningen

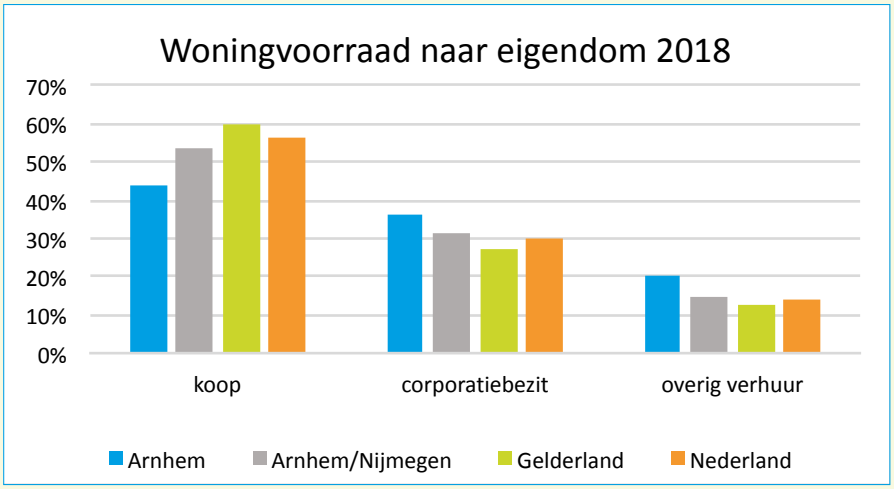

Figuur 35 Bron: Gemeente Arnhem

Arnhem heeft in totaal ongeveer 74.000 woningen, waarvan bijna 42.000 huurwoningen. Arnhem heeft relatief weinig koopwoningen en veel corporatiehuur; 36% van alle woningen is corporatiebezit (Nederland 30%).
Tussen 2006 en 2015 was er sprake een lichte stijging van het aantal koopwoningen. Sinds 2010 is ook het aantal corporatiewoningen gestegen. Sinds 2015 stijgt ook het aantal woningen in de particuliere verhuur. De prognose is dat het aantal koopwoningen tot 2045 zal blijven groeien waarbij de groei voor het grootste deel voor rekening van eengezinswoningen zal komen.

Wonen en leefomgeving

Vraagprijs woningen lager dan elders

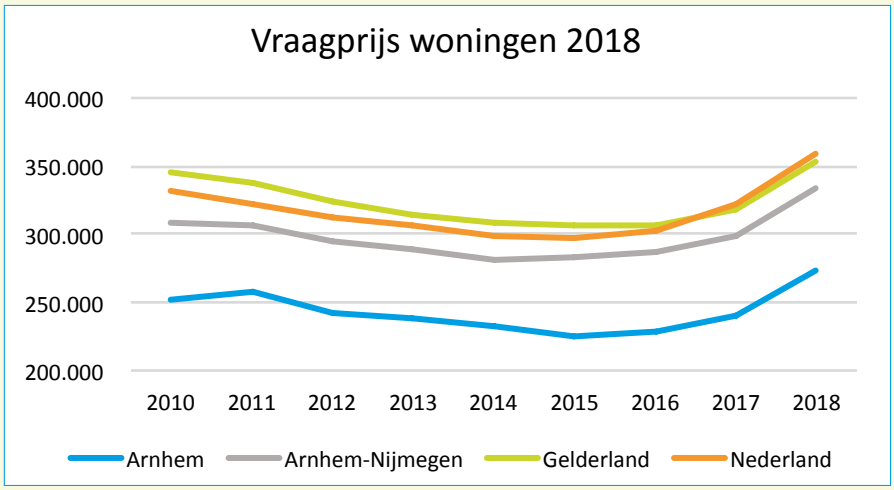

Figuur 36 Bron: Huizenzoeker.nl

In Arnhem is de gemiddelde vraagprijs van woningen lager dan landelijk of regionaal, nl. € 273.000. Ongeveer 70% van de koopwoningen heeft een WOZ-waarde van € 250.000 of lager.
Meer dan de helft van de sociale huurwoningen zit in het goedkope segment van € 412 tot € 593 en nog eens 20% onder de € 412. Veruit de meeste goedkope huurwoningen in Arnhem zijn dan ook flats/appartementen of tussenwoningen.

Arnhemmers zijn tevreden over woning en woonomgeving

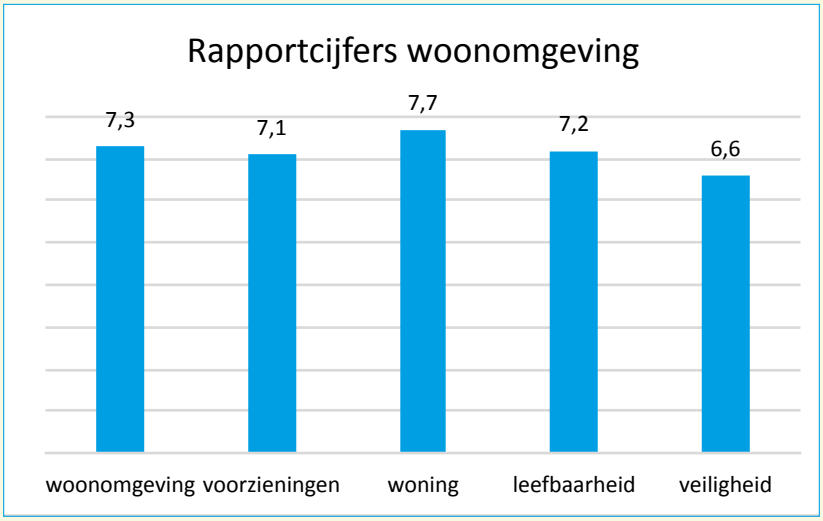

Figuur 37 Bron: Leefbaarheid & Veiligheid 2017 gemeente Arnhem

Arnhemmers zijn over het algemeen tevreden over hun woonomgeving. De rapportcijfers die bewoners voor de verschillende aspecten van hun woonomgeving geven, laten in de afgelopen jaren een stabiel beeld zien. In 2017 is het rapportcijfer voor de eigen woonomgeving 7,3 en voor de eigen woning 7,7. Arnhemmers ervaren wel in toenemende mate verloedering en sociale overlast.

Wonen en leefomgeving

Arnhem is een aantrekkelijke plek om te wonen met groot cultureel aanbod en veel groen

Dat Arnhem toch een aantrekkelijke woonplaats is, blijkt uit de woonaantrekkelijkheidsindex van Atlas voor Gemeenten. Arnhem komt zowel in 2017 als in 2018 op de 10de plaats (van 50 steden) en scoort goed op de indicatoren cultureel aanbod en nabijheid van natuurgebieden. Op basis van het aantal bomen binnen de gemeentegrenzen is Arnhem een relatief groene stad, met meer groen dan de meeste andere steden. Van de provinciehoofdsteden is alleen Groningen nog groener.

Rapportcijfer veiligheid blijft stabiel, misdaad gedaald

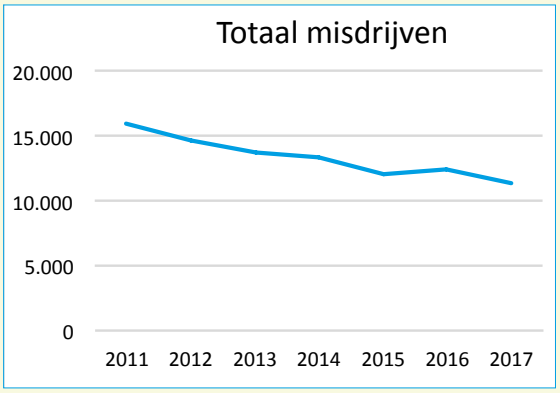

Figuur 38 Bron: Politie Gelderland Midden

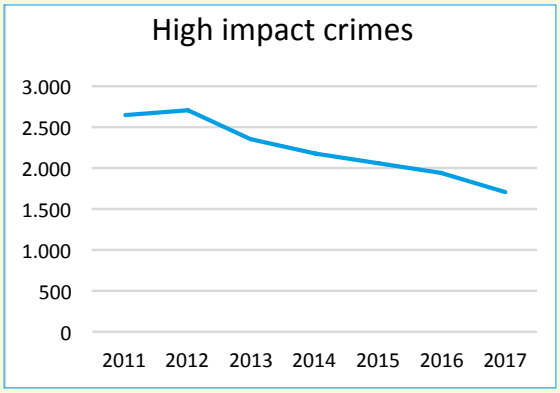

Figuur 39 Bron: Politie Gelderland Midden

Arnhemmers geven een 6,6 voor de veiligheid. Dit cijfer is al een aantal jaren stabiel. Het rapportcijfer voor veiligheid in Arnhem is vergelijkbaar met andere grote steden, maar iets lager dan het landelijk gemiddelde. Het aantal misdrijven laat de afgelopen jaren een flinke daling zien. Ook het aantal high-impact crimes is afgenomen. Highimpact crimes staat voor diefstal/inbraak, bedreiging, straatroof, openlijk geweld, overval in woning en mishandeling.

Energie en duurzaamheid

Energie en duurzaamheid

Samenvatting

- ***steeds meer inwoners hebben dak-, spouw-, en vloerisolatie of zijn dat van plan.***
- ***er is een stijgend aantal Arnhemmers dat zegt zonnepanelen te hebben of van plan is deze te installeren.***
- ***via een gezamenlijke inkoopactie is meer dan 25.000 m² verduurzaamd (dak-vloer-spouw).***
- ***particulier energieverbruik daalt (gas en elektriciteit)***
- ***het grootgebruik van zonnepanelen is gestegen van 34% in 2017 naar 38% in 2018.***

Inwoners vaker van plan om te isoleren en zonnepanelen te plaatsen

82% van de Arnhemmers is bereid om energie te besparen door het eigen huis energiezuiniger te maken. Veel maatregelen worden al genomen door inwoners, zoals dubbelglas en een HR-ketel. Inwoners geven steeds vaker aan al zonnepanelen te hebben of van plan te zijn zonnepanelen te nemen de komende vijf jaar.

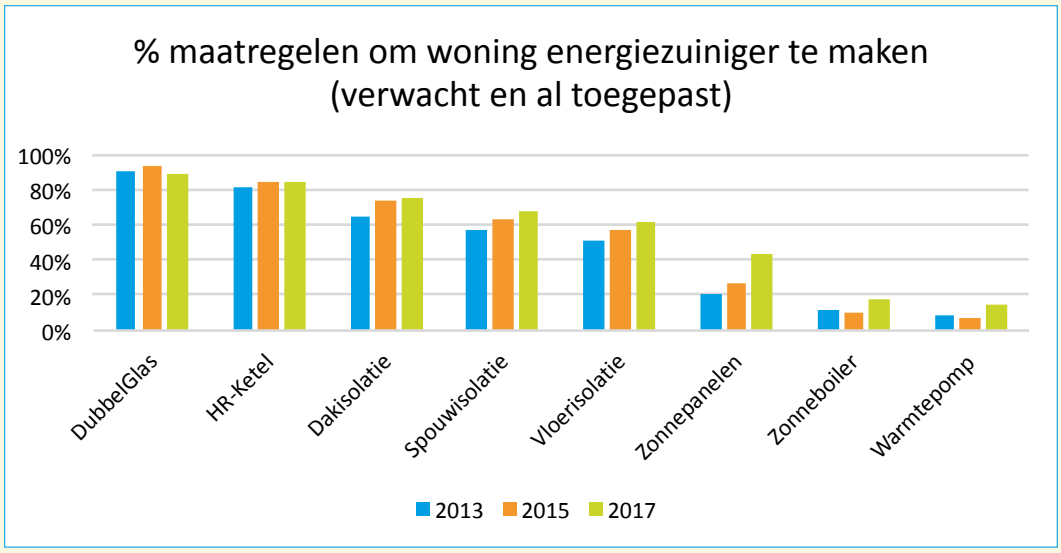

Figuur 40 Bron: Panel Energie en duurzaamheid

Inwoners maken gebruik van energiebesparende maatregelen

Vanaf april 2018 verstrekt de gemeente duurzaamheidsleningen voor het treffen van duurzame maatregelen zoals zonnepanelen en isolatie. Er is een budget van € 3 miljoen beschikbaar. In een halfjaar zijn inmiddels ruim 130 aanvragen ingediend met een gemiddeld bedrag van € 8.000. In 2017/2018 heeft de gemeente een inkoopactie georganiseerd voor zonnepanelen en isolatie. In de periode 2017 tot en met medio 2018 hebben daar meer dan 700 bewoners gebruik van gemaakt. In totaal heeft dit tot meer dan 25.000 m² verduurzaming geleid.

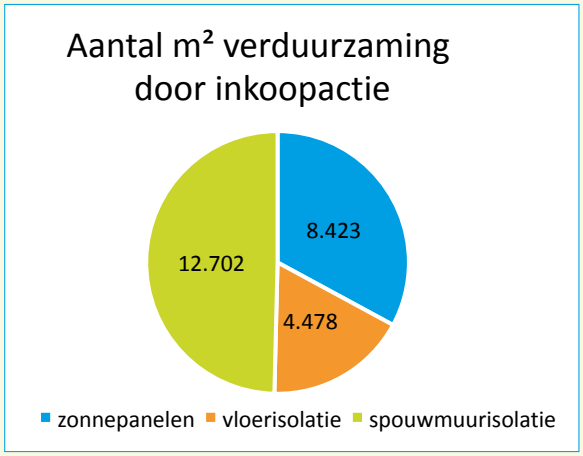

Figuur 41 Bron: Gemeente Arnhem

Energie en duurzaamheid

Het AANjaagfonds van de gemeente stimuleert particuliere initiatieven die zich inzetten om de buurt te verduurzamen. Dit fonds heeft al geleid tot 20 initiatieven. Duurzaam Craneveer is daar een voorbeeld van. Dit is een initiatief van bewoners uit de wijk Alteveer en Cranevelt. Het streven is om de wijk volledig energieneutraal te maken, waarbij het unieke karakter van de wijk behouden moet blijven.
Voor de periode 2017-2018 is de doelstelling in de wijk 10% energie te besparen.

Zonnepanelen vooral bij nieuwbouw, toename grootgebruik

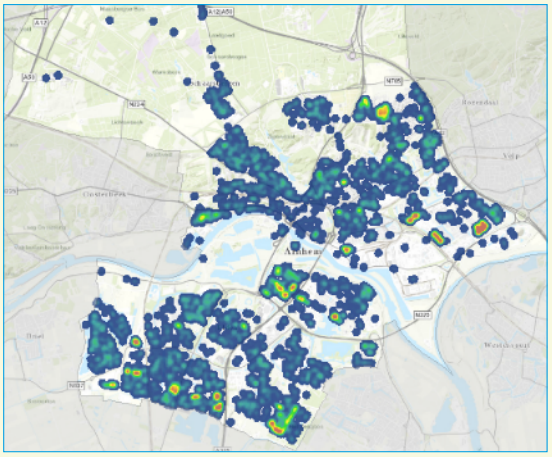

Verspreiding zonnepanelen en zonneboilers in de gemeente Arnhem

Figuur 42 Bron: Gemeente Arnhem

Het aantal zonnepanelen in Arnhem is nu circa 49.600 (schatting voor 2018), in 2017 was dat nog 34.600, een toename van ongeveer 43%. Van alle zonnepanelen is 38% grootgebruik (bedrijfsmatig maar ook bijvoorbeeld scholen). Een jaar geleden was dit 34%. Bij woningen zien we vooral zonnepanelen bij woningcorporaties en nieuwbouwwoningen. Op gemeentelijke gebouwen liggen inmiddels meer dan 4.000 zonnepanelen. Zo heeft zwembad De Grote Koppel (gemeentelijk vastgoed) in 2018 840 zonnepanelen gekregen, is daarnaast aangesloten op het warmtenet én het dak is geïsoleerd. Andere voorbeelden van grootgebruik zijn het Sportcentrum Papendal met 1.270 zonnepanelen en het winkelcentrum Kronenburg met 1.304 zonnepanelen.

Energieverbruik particuliere woningen daalt, meer aansluitingen warmtenet

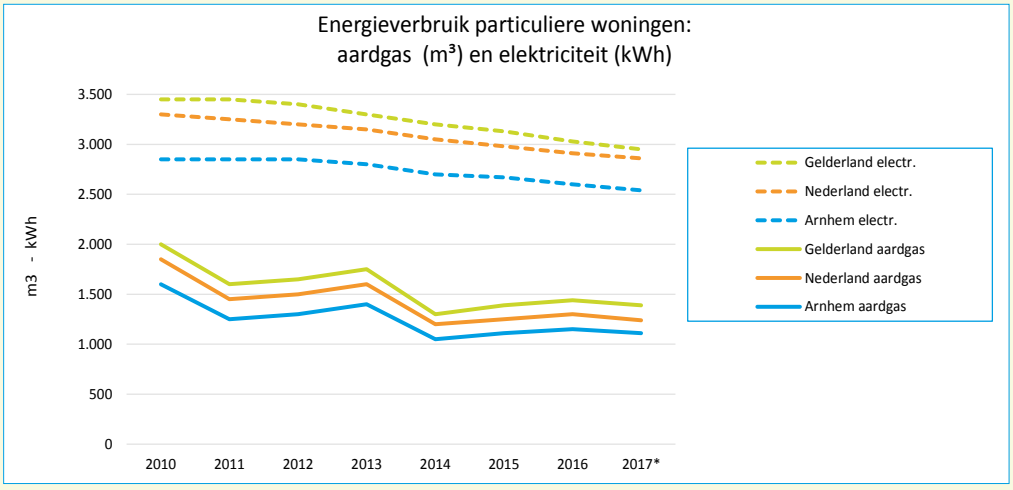

Figuur 43 Bron: CBS

Het energieverbruik van particulieren (per woning) daalt sinds 2010. Arnhem loopt daarmee in de pas met Gelderland en Nederland. Er is wel een verschil tussen electriciteits- en gasverbruik. Verbruik elektriciteit blijft dalen, maar aardgasverbruik is sinds 2014 stabiel. Cijfers 2017 zijn voorlopig.
In 2017 is het aantal aansluitingen van particuliere woningen op het warmtenet van Arnhem 7,4%. In 2012 was dat nog 5,9%. Per 1 oktober 2018 gaat het om bijna 10.000 aansluitingen: in Schuytgraaf 5.416 en in de rest van Arnhem 4.359. De aansluitingen op het warmtenet zijn verder toegenomen in 2018. Zo zijn onder andere 400 woningen op de Groningensingel (Vredenburg) aangesloten.

VAN WIJKEN WETEN

In ‘Van wijken weten’ vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau. Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl.

Centrum

wijk	Centrum	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	5.775	157.220
aantal huishoudens	4.250	80.190
% alleenstaanden	74%	49%
% oud (% 65+)	11%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	1.530	14.790
aantal banen	17.210	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	10%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	26%	32%
% actief buurtverbetering	12%	21%
% eenzaamheid	39%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	7,1%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	20,6%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	6,5%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	24%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	3.550	74.420
% corporatiebezit	23%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,8	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	41%	28%
% woninginbraak	0,7%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- De wijk heeft relatief veel jongvolwassen inwoners, studenten en alleenstaanden. Er zijn veel verhuisbewegingen in het Centrum.
- Het Centrum kent relatief weinig corporatiewoningen. Het aandeel particuliere huur is hoog, vergeleken met het Arnhems gemiddelde en neemt toe: kamers worden vooral verhuurd aan studenten. Er zijn veel flats, appartementen en woningen boven winkels.
- Inwoners zijn minder positief over het veiligheidsgevoel en de overlast in de wijk dan gemiddeld in Arnhem. Dit is inherent aan een centrum, gezien de samenstelling van de bevolking, de lage sociale cohesie, de concentratie van winkels en de uitgaansmogelijkheden.
- De werkloosheid en bijstandsdichtheid liggen rond het Arnhems gemiddelde.

Spijkerkwartier

wijk	Spijkerkwartier	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	6.590	157.220
aantal huishoudens	4.850	80.190
% alleenstaanden	76%	49%
% oud (% 65+)	7%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	1.080	14.790
aantal banen	3.450	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	12%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	33%	32%
% actief buurtverbetering	21%	21%
% eenzaamheid	36%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	5,8%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	13,1%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	7,1%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	25%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	3.360	74.420
% corporatiebezit	24%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,6	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	44%	28%
% woninginbraak	0,4%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Het Spijkerkwartier is een levendige wijk met een belangrijke woon- en werkfunctie, detailhandel en horeca. De Steenstraat fungeert als een route van en naar het stadscentrum.
- De wijk kent relatief veel jongvolwassen bewoners: 18- t/m 34-jarigen, studenten, alleenstaanden. Er zijn veel verhuisbewegingen.
- Het Spijkerkwartier kent relatief veel particuliere huurwoningen, het aandeel corporatiewoningen is laag vergeleken met het Arnhems gemiddelde: kamers worden vooral verhuurd aan studenten.
- De veiligheid en overlast in de wijk zijn minder gunstig dan gemiddeld in Arnhem, dit wordt mede veroorzaakt door de concentratie en samenstelling van winkels en horeca.
- Het gemiddeld inkomen ligt beneden het gemiddelde van Arnhem.
- Er zijn relatief veel inwoners die sporten. Bijna een kwart van de inwoners zet zich in voor de buurt. Inwoners zijn minder dan gemiddeld tevreden over het aantal sociale contacten en relatief weinig inwoners kunnen bij buurtbewoners terecht voor hulp. Het aantal mantelzorgers in deze wijk ligt iets lager dan gemiddeld in Arnhem.

Arnhemse Broek

wijk	Arnhemse Broek	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	5.920	157.220
aantal huishoudens	3.415	80.190
% alleenstaanden	59%	49%
% oud (% 65+)	8%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	1.090	14.790
aantal banen	15.160	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	17%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	30%	32%
% actief buurtverbetering	15%	21%
% eenzaamheid	44%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	9,8%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	13,3%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	12,5%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	34%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	2.850	74.420
% corporatiebezit	57%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,5	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	39%	28%
% woninginbraak	0,4%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Het westelijk deel van het Arnhemse Broek is in de jaren ’30 van de vorige eeuw gebouwd, het oostelijk deel is overwegend van kort na de Tweede Wereldoorlog. De wijk is de afgelopen jaren gerenoveerd. Nieuw is de woningbouwontwikkeling in het Nieuwe Kadekwartier.
- De wijk heeft relatief veel 18- t/m 34-jarigen en weinig 65-plussers, veel alleenstaanden en veel personen met een Turkse migratieachtergrond. Het corporatiebezit in de wijk is hoog en er zijn relatief weinig koopwoningen.
- Het oordeel over woonomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in de eigen buurt ligt beneden het Arnhems gemiddelde. Gevoelens van onveiligheid komen relatief vaker voor.
- De sociaaleconomische positie van de huishoudens is ongunstig: de werkloosheid en bijstandsdichtheid zijn, vergeleken met andere wijken, hoog. In vergelijking met andere wijken kent de wijk veel huishoudens met een laag inkomen.
- Er zijn relatief veel minimakinderen en gezinnen in de bijstand.
- Ook de sociale cohesie lijkt minder sterk in het Broek. Een relatief hoog percentage is niet tevreden over het aantal sociale contacten dat men heeft en een relatief kleine groep kan terecht bij buurtbewoners voor hulp.

Presikhaaf-West

wijk	Presikhaaf-West	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	8.065	157.220
aantal huishoudens	4.075	80.190
% alleenstaanden	50%	49%
% oud (% 65+)	15%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	400	14.790
aantal banen	2.450	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	18%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	31%	32%
% actief buurtverbetering	19%	21%
% eenzaamheid	51%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	10,9%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	12,1%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	14,0%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	36%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	3.910	74.420
% corporatiebezit	66%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,4	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	35%	28%
% woninginbraak	0,7%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Presikhaaf-West is een van de grote naoorlogse stedelijke uitbreidingen, waar inmiddels o.a. door een herstructurering van de woningvoorraad de bevolking de afgelopen jaren is toegenomen (nu stabiliseert de groei). Er is sprake van veel verhuisbewegingen. De woningvoorraad is voor een belangrijk deel in het bezit van woningcorporaties met veel flats /appartementen.
- Presikhaaf-West heeft een gemiddeld bevolkingsprofiel. Het aandeel eenoudergezinnen ligt hoger dan gemiddeld in Arnhem. Weinig bewoners kunnen bij buurtgenoten terecht voor hulp. Iets minder dan gemiddeld in Arnhem zet men zich in voor buurtverbetering.
- De bewoners zijn minder dan gemiddeld tevreden over de woonomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in de eigen buurt. Bewoners voelen zich minder veilig in hun eigen buurt dan de gemiddelde Arnhemmer.
- De wijk kent het hoogste aandeel personen met een niet-westerse migratieachtergrond van alle Arnhemse wijken. Eén op de vijf Arnhemmers met een Turkse achtergrond woont in deze wijk.
- De bevolking is sociaaleconomisch opvallend kwetsbaar; met het laagste besteedbaar huishoudensinkomen van de stad (met name bij huishoudens met kinderen), een opvallend hoog percentage minimakinderen, een hoog aantal uitkeringen en een hoge werkloosheid. Schoolverzuim, onderwijsachterstand en beroep op schuldhulpverlening komen relatief vaak voor. Het percentage dat zich sterk eenzaam voelt is het hoogste van alle wijken in Arnhem.

Presikhaaf-Oost

wijk	Presikhaaf-Oost	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	7.200	157.220
aantal huishoudens	4.365	80.190
% alleenstaanden	59%	49%
% oud (% 65+)	20%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	540	14.790
aantal banen	8.240	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	10%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	32%	32%
% actief buurtverbetering	17%	21%
% eenzaamheid	48%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	7,5%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	11,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	6,4%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	18%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	3.780	74.420
% corporatiebezit	26%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,9	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	32%	28%
% woninginbraak	0,7%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Presikhaaf-Oost is een ruim opgezette jaren ‘60 wijk met gestapelde bouw; veel flats en appartementen, deels in handen van woningcorporaties.
- De inwoners zijn net iets minder dan gemiddeld tevreden over woonomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in de wijk.
- In deze wijk wonen relatief veel alleenstaanden en weinig paren met kinderen. De etnische samenstelling is vergelijkbaar met de gemeente als geheel.
- Sociaaleconomisch gezien is Presikhaaf-Oost duidelijk sterker dan West, maar altijd nog kwetsbaarder dan gemiddeld.
- Sociaal maatschappelijk gezien is het beeld gemiddeld; ook het aandeel mantelzorgers ligt rond het gemiddelde van Arnhem. Bijna de helft van de inwoners voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam.

Sint Marten/Sonsbeek-Zuid

wijk	Sint Marten/Sonsbeek-Zuid	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	5.830	157.220
aantal huishoudens	3.430	80.190
% alleenstaanden	57%	49%
% oud (% 65+)	8%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	730	14.790
aantal banen	1.270	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	9%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	21%	32%
% actief buurtverbetering	14%	21%
% eenzaamheid	28%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	2,8%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	7,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	4,0%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	16%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	2.820	74.420
% corporatiebezit	15%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,5	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	19%	28%
% woninginbraak	0,5%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- St. Marten/Sonsbeek-Zuid heeft een jonge bevolking (relatief weinig 0-17 jarigen, veel 18- t/m 44-jarigen en weinig ouderen). Er zijn relatief veel starters en alleenstaanden en weinig eenoudergezinnen.
- De woningvoorraad kenmerkt zich door veel boven- en benedenwoningen. Vooral in St. Marten is sprake van corporatiebezit. Sonsbeek-Zuid kent veel koop en particuliere huur. In de wijk zijn veel verhuisbewegingen.
- Bewoners zijn tevreden over de woonomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in hun buurt en voelen zich ook veiliger in hun buurt dan gemiddeld in Arnhem.
- De bevolking van deze wijk is sociaaleconomisch iets sterker in vergelijking met het gemiddelde beeld van de Arnhemse bevolking. De inwoners kunnen iets minder dan gemiddeld terecht bij hun netwerk voor hulp en steun.

Klarendal

wijk	Klarendal	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	7.435	157.220
aantal huishoudens	4.540	80.190
% alleenstaanden	60%	49%
% oud (% 65+)	10%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	780	14.790
aantal banen	1.840	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	15%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	30%	32%
% actief buurtverbetering	19%	21%
% eenzaamheid	38%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	8,2%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	18,0%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	11,2%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	31%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.040	74.420
% corporatiebezit	54%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,9	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	34%	28%
% woninginbraak	0,6%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- In Klarendal wonen relatief veel 18- t/m 44-jarigen, iets minder jeugdigen en weinig ouderen. In deze wijk zien we naar verhouding veel alleenstaanden. De wijk kent een omvangrijke Turkse gemeenschap.
- De woningvoorraad is een mengeling van tussenwoningen, boven- en benedenwoningen en appartementen.
- Bewoners zijn tevreden over de ontwikkeling van hun buurt, de woonomgeving en voorzieningen, maar nog steeds iets minder tevreden over de leefbaarheid en de veiligheid in de buurt.
- De sociale cohesie ligt rond het gemiddelde van Arnhem; relatief weinig inwoners kunnen bij hun buren terecht voor hulp, maar inwoners voelen zich meer dan gemiddeld verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt.
- Afgezet tegen het Arnhemse gemiddelde is Klarendal sociaaleconomisch kwetsbaar. Er zijn relatief veel inwoners met lagere inkomens en veel inwoners met een uitkering.

Velperweg e.o.

wijk	Velperweg e.o.	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	8.695	157.220
aantal huishoudens	4.140	80.190
% alleenstaanden	48%	49%
% oud (% 65+)	20%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	910	14.790
aantal banen	6.010	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	6%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	42%	32%
% actief buurtverbetering	34%	21%
% eenzaamheid	24%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	6,7%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	10,7%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	2,2%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	10%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.080	74.420
% corporatiebezit	14%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	8,0	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	14%	28%
% woninginbraak	0,6%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Velperweg e.o. kenmerkt zich vooral door oude villabebouwing, veel bedrijvigheid rondom de Velperweg, de weg die de wijk doorsnijdt, en landgoederen als Angerenstein en Bronbeek.
- De wijk kent een sterke oververtegenwoordiging van inwoners van 75 jaar en ouder, vooral in de buurten Plattenburg en Angerenstein. Dit komt o.a. door de verschillende verzorgings- en verpleegtehuizen die gevestigd zijn in de wijk.
- De woningvoorraad in de wijk bestaat voor ruim 60% uit koopwoningen. Bewoners zijn overwegend (zeer) tevreden over hun leefomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in de buurt.
- Velperweg e.o. behoort tot een van de betere wijken van Arnhem qua inkomenspositie. De werkloosheid en bijstandsdichtheid in de wijk zijn duidelijk lager dan in de meeste andere Arnhemse wijken.
- Ook is er relatief een hoge tevredenheid over de sociale contacten, veel hulp van buurtbewoners en relatief veel bewoners die zich op enige manier vrijwillig inzetten. Het aandeel sporters is hoog.

Alteveer en Cranevelt

wijk	Alteveer en Cranevelt	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	3.435	157.220
aantal huishoudens	1.690	80.190
% alleenstaanden	40%	49%
% oud (% 65+)	29%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	360	14.790
aantal banen	5.460	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	5%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	42%	32%
% actief buurtverbetering	33%	21%
% eenzaamheid	26%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	6,2%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	16,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	1,8%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	9%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	1.690	74.420
% corporatiebezit	18%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	8,1	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	19%	28%
% woninginbraak	1,1%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- De wijk Alteveer en Cranevelt is gebouwd in de periode 1930-1940 en 1960-1970. Dominant aanwezig is het ziekenhuis Rijnstate. De wijk bestaat uit drie verschillende buurten Sonsbeek-Noord, Hazegrietje en Alteveer-Cranevelt.
- Alteveer en Cranevelt kent een duidelijke ondervertegenwoordiging van inwoners in de leeftijd 18 t/m 34 jaar. Er is een zeer sterke oververtegenwoordiging van 65-plussers. Dit komt door de aanwezigheid van verzorgings- en verpleegtehuizen. De meeste bewoners zijn van Nederlandse achtergrond.
- Bewoners zijn (zeer) tevreden over hun woonomgeving, de leefbaarheid en voorzieningen in hun buurt. Bewoners voelen zich veilig in hun eigen buurt.
- Zowel economisch als sociaalmaatschappelijk is de wijk sterk. Het gemiddeld inkomen ligt hoog. Er zijn weinig inwoners met een uitkering. Er zijn relatief veel mantelzorgers en men kan vaak terecht voor hulp en steun bij buurtbewoners. Ook zijn er veel inwoners als vrijwilliger actief.

Geitenkamp

wijk	Geitenkamp	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	3.875	157.220
aantal huishoudens	2.210	80.190
% alleenstaanden	51%	49%
% oud (% 65+)	16%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	250	14.790
aantal banen	610	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	21%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	32%	32%
% actief buurtverbetering	19%	21%
% eenzaamheid	46%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	10,4%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	21,0%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	18,3%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	37%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	2.190	74.420
% corporatiebezit	82%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,5	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	34%	28%
% woninginbraak	0,5%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Geitenkamp is een karakteristieke, gemengde arbeiders- en middenklasse wijk uit de periode 1920-1930. Er wonen relatief veel eenoudergezinnen.
- Een groot deel van de woningvoorraad is in bezit van woningcorporaties.
- Bewoners zijn minder tevreden over de leefbaarheid in hun eigen buurt en over de voorzieningen.
- De sociaaleconomische positie van de huishoudens in Geitenkamp is ongunstig. De werkloosheid en bijstandsdichtheid in de wijk zijn duidelijk hoger dan het Arnhems gemiddelde en stijgend. Het gemiddeld huishoudensinkomen is laag.
- De sociale cohesie is lager dan het gemiddelde in Arnhem. Wat verder opvalt, is het relatief hoge percentage mantelzorgers en het lage aandeel dat actief een sport beoefent.

Monnikenhuizen

wijk	Monnikenhuizen	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	4.260	157.220
aantal huishoudens	2.035	80.190
% alleenstaanden	40%	49%
% oud (% 65+)	22%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	310	14.790
aantal banen	1.400	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	11%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	34%	32%
% actief buurtverbetering	26%	21%
% eenzaamheid	30%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	7,0%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	10,9%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	6,8%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	16%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	2.220	74.420
% corporatiebezit	35%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,8	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	19%	28%
% woninginbraak	0,5%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Monnikenhuizen is vooral gebouwd in de jaren ’50 en ‘70 van de vorige eeuw en gelegen rondom de wijk Geitenkamp. Op het terrein van de Saksen Weimar-kazerne worden nog steeds nieuwe huizen opgeleverd, waardoor het aantal inwoners groeit.
- Het aandeel corporatiewoningen is vergelijkbaar met het Arnhems gemiddelde, de wijk kent vooral relatief meer particuliere huurwoningen.
- Er wonen relatief veel (oudere) gezinnen zonder kinderen en mensen van 65 jaar en ouder.
- Bewoners zijn heel tevreden over leefbaarheid, veiligheid en woonomgeving.
- De werkloosheid is gelijk aan het Arnhems gemiddelde en de bijstandsdichtheid in de wijk ligt onder het Arnhems gemiddelde.
- Buurtbewoners zijn hier een grotere bron voor hulp en steun dan gemiddeld het geval is.

Burgemeesterswijk/Hoogkamp

wijk	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	7.710	157.220
aantal huishoudens	3.760	80.190
% alleenstaanden	45%	49%
% oud (% 65+)	18%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	1.110	14.790
aantal banen	7.380	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	5%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	39%	32%
% actief buurtverbetering	27%	21%
% eenzaamheid	18%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	3,7%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	12,1%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	1,8%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	8%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	3.360	74.420
% corporatiebezit	6%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	8,4	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	16%	28%
% woninginbraak	1,3%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Bijna 7.500 Arnhemmers zijn bewoner van Burgemeesterwijk/Hoogkamp; 18- t/m 34-jarigen zijn onderver-tegenwoordigd.
- De woningvoorraad bestaat overwegend uit koopwoningen.
- Bewoners zijn erg tevreden over de leefbaarheid in de eigen buurt en de wijkvoorzieningen. Bewoners voelen zich beduidend veiliger in hun eigen buurt dan de gemiddelde Arnhemmer.
- Sociaaleconomisch is de bevolking van deze wijk sterk. Gemiddeld is het huishoudensinkomen hoog. Er wonen nauwelijks minimakinderen en gezinnen in de bijstand.
- Ook het sociale netwerk is over het algemeen sterk: men is tevreden over de contacten in de buurt en meer dan 60% kan bij buurtgenoten terecht voor hulp. We zien in deze wijk een relatief hoog percentage sporters, vrijwilligers en bewoners dat zich inzet voor de wijk.

Schaarsbergen e.o.

wijk	Schaarsbergen	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	2.165	157.220
aantal huishoudens	820	80.190
% alleenstaanden	38%	49%
% oud (% 65+)	21%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	290	14.790
aantal banen	6.020	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	5%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	42%	32%
% actief buurtverbetering	35%	21%
% eenzaamheid	28%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	4,6%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	13,5%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	1,7%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	9%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	710	74.420
% corporatiebezit	1%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,9	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	16%	28%
% woninginbraak	1,8%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Ruim 2.100 inwoners telt de bevolking van Schaarsbergen e.o. Er wonen relatief veel gezinnen zonder kinderen. Verder valt op het naar verhouding lage aandeel 18-34-jarigen en hoge aandeel 65-plussers. Er wonen naar verhouding iets minder alleenstaanden en eenoudergezinnen.
- Voor Arnhemse verhoudingen staan hier veel koop- en vrijstaande woningen en vrijwel geen corporatiewoningen. In de wijk bevindt zich een aantal zorginstellingen.
- Bewoners van Schaarsbergen e.o. zijn zeer tevreden over de leefbaarheid in hun eigen buurt en hun woonomgeving.
- Zowel sociaaleconomisch als sociaalmaatschappelijk is het een relatief sterke wijk. Men is over het algemeen tevreden over de sociale contacten binnen de wijk. Het hoge percentage vrijwilligers en het hoge percentage dat terecht kan bij buurtbewoners voor hulp zijn opvallend.
- De aanwezigheid van voorzieningen wordt niet goed beoordeeld door de inwoners van de wijk.

Heijenoord/Lombok

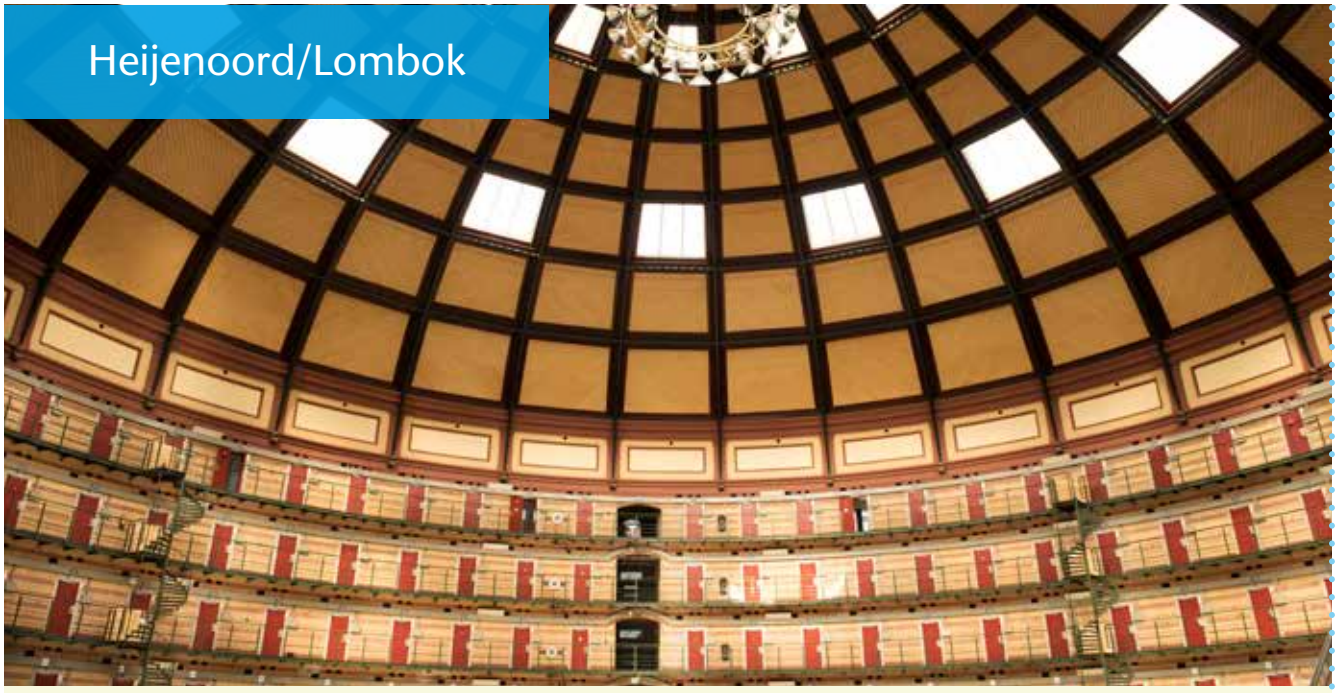

wijk	Heijenoord/Lombok	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	4.000	157.220
aantal huishoudens	2.160	80.190
% alleenstaanden	52%	49%
% oud (% 65+)	13%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	460	14.790
aantal banen	1.300	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	9%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	41%	32%
% actief buurtverbetering	32%	21%
% eenzaamheid	27%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	3,0%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	14,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	3,9%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	12%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	1.980	74.420
% corporatiebezit	20%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,8	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	12%	28%
% woninginbraak	0,2%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Het bevolkingsprofiel van Heijenoord/Lombok lijkt sterk op dat van de stad Arnhem, hoewel er iets minder ouderen wonen dan gemiddeld. In de buurt Brouwerijweg e.o. wonen veel jonge kamerbewoners.
- De woningvoorraad bestaat voor een groot deel uit koopwoningen, vooral in Heijenoord (eengezinswoningen). De wijk heeft relatief weinig corporatiewoningen, deze staan vooral in Lombok (veelal meergezinswoningen).
- De bewoners zijn meer dan gemiddeld tevreden over de woonomgeving, leefbaarheid en voorzieningen in de eigen buurt. Bewoners voelen zich veilig in hun eigen buurt.
- Economisch, maatschappelijk en sociaal vergaat het de bevolking van deze wijk iets beter dan gemiddeld. Een hoger dan gemiddeld percentage inwoners geeft aan bij buurtgenoten terecht te kunnen voor hulp. Ook het aandeel van de bevolking dat zich inzet voor verbetering van de buurt is hoger dan gemiddeld.
- Het percentage vrijwilligers in de wijk is gemiddeld hoog. Daarentegen ligt het aandeel mantelzorgers onder het Arnhems gemiddelde.

Klingelbeek

wijk	Klingelbeek	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	1.425	157.220
aantal huishoudens	620	80.190
% alleenstaanden	43%	49%
% oud (% 65+)	31%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	180	14.790
aantal banen	3.620	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	4%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	35%	32%
% actief buurtverbetering	32%	21%
% eenzaamheid	24%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	9,6%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	16,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	4,1%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	6%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	890	74.420
% corporatiebezit	0%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,9	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	16%	28%
% woninginbraak	0,9%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Klingelbeek is een kleine wijk met bijna 1.400 inwoners. Onderdeel van de wijk is Het Dorp, een 'woondorp' voor mensen met een ernstige lichamelijke of meervoudige handicap. De wijk is aan het vergrijzen, er wonen relatief veel ouderen. De 18- t/m 34-jarigen zijn ondervertegenwoordigd.
- De helft van de woningvoorraad in de wijk bestaat uit koopwoningen; de rest is particuliere verhuur.
- De bewoners zijn meer dan gemiddeld tevreden over woonomgeving. Over voorzieningen in de eigen buurt is men iets minder tevreden.
- Het gemiddelde huishoudensinkomen is hoger dan gemiddeld. Het percentage wijkbewoners dat terecht kan bij buren voor hulp is hoog. Het percentage dat actief is als vrijwilliger, ligt iets boven het Arnhems gemiddelde.

Malburgen-West

wijk	Malburgen-West	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	4.245	157.220
aantal huishoudens	2.090	80.190
% alleenstaanden	45%	49%
% oud (% 65+)	10%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	280	14.790
aantal banen	490	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	16%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	27%	32%
% actief buurtverbetering	26%	21%
% eenzaamheid	36%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	7,3%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	12,6%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	11,1%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	29%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	1.940	74.420
% corporatiebezit	50%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,9	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	29%	28%
% woninginbraak	1,3%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- De bevolking van deze wijk is, als gevolg van het proces van sloop en nieuwbouw verjongd. Ruim één op de drie bewoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond. De Turkse en Marokkaanse gemeenschap zijn goed vertegenwoordigd in de wijk.
- De helft van de woningen is in bezit bij corporaties.
- Bewoners zijn over het algemeen iets minder tevreden over de woonomgeving, de leefbaarheid en veiligheid en de sociale kwaliteit van de woonbuurt. Over de voorzieningen is men over het algemeen tevreden. Gevoelens van onveiligheid komen relatief vaak voor.
- Sociaaleconomisch gezien behoort Malburgen-West tot een van de kwetsbare wijken van Arnhem. Het huishoudensinkomen is gemiddeld relatief laag. Relatief veel inwoners doen een beroep op een bijstandsuitkering.

Malburgen-Oost (N)

wijk	Malburgen-Oost (N)	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	6.225	157.220
aantal huishoudens	3.020	80.190
% alleenstaanden	44%	49%
% oud (% 65+)	11%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	410	14.790
aantal banen	1.520	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	13%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	28%	32%
% actief buurtverbetering	16%	21%
% eenzaamheid	36%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	6,9%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	12,1%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	7,8%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	24%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	2.750	74.420
% corporatiebezit	38%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,7	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	30%	28%
% woninginbraak	1,1%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Malburgen-Oost (Noord), telt op dit moment bijna 6.300 inwoners. Het aandeel ouderen ligt lager dan gemiddeld. Bijna een derde van de bewoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond. Dit aantal is licht gestegen.
- Het aandeel koopwoningen is bijna 50%, het aandeel corporatiewoningen is 40%.
- Rapportcijfers van inwoners over de woonomgeving, de leefbaarheid en veiligheidsgevoel en de sociale kwaliteit van de woonbuurt zijn iets lager dan het gemiddelde voor Arnhem, maar wel hoger dan in Malburgen-Oost (Zuid). Over de voorzieningen in de wijk is men gemiddeld tevreden. Gevoelens van onveiligheid komen relatief vaak voor.
- Sociaaleconomisch is Malburgen-Oost (Noord) een van de kwetsbare wijken van Arnhem. Het gemiddeld inkomen ligt lager dan het Arnhems gemiddelde.

Malburgen-Oost (Z)

wijk	Malburgen-Oost (Z)	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	8.915	157.220
aantal huishoudens	4.115	80.190
% alleenstaanden	43%	49%
% oud (% 65+)	18%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	440	14.790
aantal banen	1.460	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	20%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	28%	32%
% actief buurtverbetering	18%	21%
% eenzaamheid	51%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	12,4%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	11,7%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	15,6%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	40%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.200	74.420
% corporatiebezit	73%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	6,5	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	38%	28%
% woninginbraak	1,0%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- In deze wijk wonen ruim 8.900 Arnhemmers en het aantal is de laatste jaren gegroeid. De wijk kent relatief veel eenoudergezinnen. Het aandeel inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond is hoog in Malburgen-Oost (Zuid), vooral in de buurt Immerloo II, waar twee op de drie inwoners een niet-westerse achtergrond hebben.
- De woningvoorraad van de wijk neemt, na een periode van afname, de afgelopen jaren weer toe. Ruim driekwart is in bezit van corporaties. In de buurten Immerloo I en Zeegsingel e.o. staan vooral eengezinswoningen. In de buurten Middelgraaflaan e.o. en Immerloo II overheersen de flats/appartementen.
- Bewoners van deze wijk zijn negatiever dan gemiddeld over de woonomgeving, de leefbaarheid en veiligheid, de voorzieningen in de buurt en de sociale kwaliteit van de woonbuurt. Gevoelens van onveiligheid komen relatief vaak voor.
- Sociaaleconomisch zijn de bewoners van deze wijk kwetsbaar. Er is gemiddeld het laagste huishoudensinkomen van Arnhem. Er zijn veel gezinnen met een bijstandsuitkering. Daarnaast is er naar verhouding weinig sociale cohesie, wat maakt dat buurtbewoners vaak geen bron van hulp en ondersteuning zijn. Bewoners van de wijk geven meer dan gemiddeld aan zich sterk of zeer sterk eenzaam te voelen. Opvallend is echter dat familie en bekenden meer dan gemiddeld als hulpbron worden benut. De bewoners zijn naar eigen zeggen minder zelfredzaam. Een relatief hoog percentage inwoners maakt gebruik van WMO voorzieningen.

Vredenburg/Kronenburg

wijk	Vredenburg/Kronenburg	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	7.625	157.220
aantal huishoudens	4.105	80.190
% alleenstaanden	52%	49%
% oud (% 65+)	24%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	550	14.790
aantal banen	5.150	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	12%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	34%	32%
% actief buurtverbetering	17%	21%
% eenzaamheid	35%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	12,3%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	17,2%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	9,1%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	26%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.090	74.420
% corporatiebezit	38%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,0	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	27%	28%
% woninginbraak	1,0%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- De wijk Vredenburg/Kronenburg ligt in het zuidelijk stadsdeel en is gebouwd in de periode 1970-1990. Op het grondgebied van de wijk staan veel kantoren (bijvoorbeeld Rijnpoort). Het winkelcentrum Kronenburg en de Rijnhal liggen in de wijk.
- De woningvoorraad bestaat voor meer dan de helft uit meergezinswoningen. Langs de randen van Vredenburg, in Kronenburg en in Eimersweide staat veel hoogbouw.
- Er wonen relatief veel ouderen. Deels hangt dit samen met de aanwezigheid van verzorgingsflats en intramurale voorzieningen. Een aanzienlijk deel van de bewoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond.
- Bewoners zijn over het algemeen gemiddeld positief over de woonomgeving en voorzieningen in de wijk. Wel is een kwart van de bewoners niet positief over de toekomstige ontwikkeling van de wijk. Een relatief laag percentage voorspelt vooruitgang.
- Sociaaleconomisch is dit een gemiddelde Arnhemse wijk, hoewel het gemiddelde inkomen net iets lager is dan het Arnhems gemiddelde.
- Ook sociaalmaatschappelijk is dit een gemiddelde wijk. Wel opvallend is het hoge percentage dat gebruik maakt van WMO-voorzieningen, toewijzing jeugdwet en het hoge percentage mantelzorgers.

Elden

wijk	Elden	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	2.755	157.220
aantal huishoudens	950	80.190
% alleenstaanden	25%	49%
% oud (% 65+)	24%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	260	14.790
aantal banen	3.390	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	5%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	34%	32%
% actief buurtverbetering	33%	21%
% eenzaamheid	31%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	6,2%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	9,6%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	2,6%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	12%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	1.010	74.420
% corporatiebezit	27%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,6	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	24%	28%
% woninginbraak	1,5%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Het voormalige dorp Elden ligt in de schaduw van stadion Gelredome. Van de bijna 1.000 woningen in de wijk is een kwart in het bezit van corporaties. Naast verzorgingstehuizen betreft het vooral eengezinswoningen. Zorginstellingen en kantoren zorgen voor veel arbeidsplaatsen in de wijk.
- De bevolking van Elden bestaat uit veel ouderen en weinig jongeren. Een verzorgingshuis en een verpleeghuis dragen daartoe bij. Opvallend is het geringe aandeel alleenstaanden.
- Sociaaleconomisch is de bevolking van Elden gemiddeld tot sterk te noemen; bijstandsdichtheid en werkloosheid zijn laag. Men is positief over leefbaarheid en het veiligheidsgevoel, echter minder positief over de voorzieningen in de wijk.
- De sociale cohesie is sterk. Er is nauwelijks onvrede over sociale contacten en buurthulp is in ruime mate voorhanden. De leefbaarheid in de wijk wordt positief ervaren.
- Het percentage inwoners dat zich inzet voor buurtverbetering en het verrichten van vrijwilligerswerk is sterk gestegen.

Elderveld

wijk	Elderveld	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	9.035	157.220
aantal huishoudens	4.355	80.190
% alleenstaanden	40%	49%
% oud (% 65+)	24%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	540	14.790
aantal banen	2.150	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	10%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	42%	32%
% actief buurtverbetering	19%	21%
% eenzaamheid	37%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	7,1%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	15,6%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	6,1%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	19%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.240	74.420
% corporatiebezit	44%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,1	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	27%	28%
% woninginbraak	0,8%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Elderveld is, gelegen in het westelijk deel van Arnhem-Zuid, een wijk uit de jaren ’70 van de vorige eeuw. Het aantal inwoners neemt af. Elderveld telt relatief veel oudere inwoners, veel 55-plussers en weinig 18- t/m 34-jarigen.
- Er zijn naar verhouding weinig verhuisbewegingen. Veel mensen blijven er wonen, ook als hun kinderen z elfstandig zijn gaan wonen.
- De bewoners zijn over het algemeen positief over de voorzieningen in hun wijk. Over de toekomst in hun wijk is men minder positief.
- Wat betreft inkomenssituatie en opleiding is het profiel van Elderveld identiek aan het gemiddelde Arnhemse profiel. Het aantal bijstandsuitkeringen blijft onder het Arnhems gemiddelde.
- Een gemiddeld hoger percentage van de inwoners kan bij buurtgenoten terecht voor hulp. Verder valt op dat er binnen de wijk meer animo is gekomen om zich in te zetten voor verbetering van de buurt en het verrichten van vrijwilligerswerk.
- De bewoners zijn erg tevreden over het aantal sportvoorzieningen.

De Laar

wijk	De Laar	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	12.395	157.220
aantal huishoudens	5.650	80.190
% alleenstaanden	35%	49%
% oud (% 65+)	13%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	680	14.790
aantal banen	1.610	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	11%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	29%	32%
% actief buurtverbetering	18%	21%
% eenzaamheid	43%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	5,2%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	16,4%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	5,4%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	16%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	5.540	74.420
% corporatiebezit	31%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,0	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	26%	28%
% woninginbraak	0,7%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- De Laar is een typische groene bloemkoolwijk uit de jaren ‘70, de één na grootste wijk van Arnhem, met ruim 5.500 woningen en circa 12.500 inwoners verdeeld over twee buurten, met voornamelijk eengezinswoningen, waarvan meer dan de helft koopwoningen.
- In De Laar wonen vooral veel gezinnen en de inkomenssituatie komt overeen met het Arnhemse gemiddelde. Het aandeel 65-plussers ligt iets onder het gemiddelde (vooral door het lagere aandeel inwoners ouder dan 75 jaar) en er wonen relatief weinig alleenstaanden. Het aandeel mensen dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering ligt iets onder het gemiddelde.
- Over het algemeen zijn de inwoners positief over de wijk en de voorzieningen. Over de toekomst is men wat minder optimistisch. Weinig mensen voorspellen een vooruitgang van de buurt. De helft van de inwoners kan in de buurt terecht voor hulp en steun, een op de vijf is mantelzorger. De gezondheid van de bevolking is goed te noemen en men kan zich goed redden.

Rijkerswoerd

wijk	Rijkerswoerd	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	12.785	157.220
aantal huishoudens	5.550	80.190
% alleenstaanden	33%	49%
% oud (% 65+)	12%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	880	14.790
aantal banen	3.490	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	8%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	25%	32%
% actief buurtverbetering	20%	21%
% eenzaamheid	37%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	5,0%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	14,1%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	3,9%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	14%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	5.240	74.420
% corporatiebezit	31%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,2	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	26%	28%
% woninginbraak	0,5%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Rijkerswoerd is een grote wijk in Arnhem-Zuid, ontwikkeld in de jaren ‘80 van de vorige eeuw en in de twintig jaar daarna flink uitgebreid.
- Hoewel de wijk qua inwonertal de grootste van Arnhem is, loopt het aantal inwoners iets terug. Het is een echte gezinswijk. Veel veertigers, kinderen en jeugd. Vanaf 2000 zien we een toename van het aandeel inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond.
- Heeft de bevolking een typisch gezinsprofiel, zo ook de woningvoorraad. Ruim 8 op de 10 woningen zijn eengezinswoningen, het merendeel koopwoningen. Veel bewoners blijken ‘honkvast’.
- Over het algemeen zijn bewoners gemiddeld positief over de leefbaarheid en het veiligheidsgevoel van hun wijk. Men verwacht wel dat de wijk de komende jaren erop achteruit zal gaan.
- De werkloosheid ligt lager dan het Arnhems gemiddelde, zo ook het aantal bijstandsuitkeringen. Het gemiddeld inkomen in de wijk is relatief iets hoger.
- Sociaalmaatschappelijk doet de wijk het goed: Het aandeel mantelzorgers ligt rond het Arnhems gemiddelde. Men is over het algemeen tevreden met de sociale contacten en de helft kan terecht voor steun bij buurtbewoners. Daarnaast doet twee derde van de wijk actief aan sport. Bewoners van de wijk kunnen zichzelf binnen en buiten het huis goed redden.

Schuytgraaf

wijk	Schuytgraaf	Arnhem
Bevolking		
aantal inwoners	10.870	157.220
aantal huishoudens	3.980	80.190
% alleenstaanden	21%	49%
% oud (% 65+)	5%	15%
Arbeidsmarkt		
aantal bedrijfsvestigingen	750	14.790
aantal banen	1.360	102.030
% geregistreerde werkzoekenden	6%	11%
Welzijn en gezondheid		
% vrijwilligers	30%	32%
% actief buurtverbetering	23%	21%
% eenzaamheid	36%	36%
Jeugdzorg en WMO		
% wmo-voorziening	2,7%	6,8%
% 0-18 jr met toewijzing jeugdwet	12,8%	13,7%
Participatie		
% bijstandsgerechtigden	2,0%	7,0%
Armoede en schulden		
% arm (hh < 120%)	10%	21%
Wonen en leefomgeving		
aantal woningen	4.000	74.420
% corporatiebezit	22%	36%
rapportcijfer leefbaarheid	7,5	7,2
% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	20%	28%
% woninginbraak	0,6%	0,7%

Hier vindt u een selectie van indicatoren op wijkniveau.
Voor meer informatie verwijzen we u naar www.arnhem.incijfers.nl

- Schuytgraaf is de nieuwste uitbreidingswijk van Arnhem. De bevolking groeit nog steeds. De laatste jaren voornamelijk als gevolg van gezinsuitbreiding van de huidige huishoudens, maar ook door nieuw opgeleverde woningen.
- Schuytgraaf is een jonge wijk. Een gemiddeld huishouden in Schuytgraaf is dan ook beduidend groter dan een gemiddeld Arnhems huishouden. Het percentage inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond in Schuytgraaf neemt gestaag toe.
- De woningvoorraad bestaat voornamelijk uit eengezinswoningen, bijna twee derde is koop. Van de koopwoningen bestaat een relatief groot aandeel uit het duurdere segment van de markt: twee-onder-één-kap, vrijstaand en geschakeld.
- Bewoners zijn gemiddeld positief over de leefbaarheid en veiligheidsgevoel. Over het voorzieningenaanbod is men over het algemeen ook meer tevreden dan de gemiddelde Arnhemmer.
- Sociaaleconomisch springt Schuytgraaf er in positieve zin uit. Het gemiddeld inkomen is relatief hoog, weinig kinderen groeien op in een minimagezin. Er zijn relatief veel ZZP-ers in de wijk gevestigd. Het aantal bijstandsgerechtigden is laag. De werkloosheid is de laatste jaren gestegen, maar het aandeel geregistreerde werkzoekenden is nog altijd relatief laag.
- Sociaalmaatschappelijk laat de wijk een gemiddeld beeld zien. Relatief weinig inwoners geven mantelzorg, wel kan men iets vaker dan gemiddeld voor hulp terecht bij buurtbewoners en is men iets vaker actief in de buurt. Inwoners van Schuytgraaf sporten relatief vaak.

Arnhem totaal

	aantal inwoners	aantal huishoudens	% alleenstaanden	% oud (% 65+)	aantal bedrijfsvestigingen	aantal banen	% geregistreerde werkzoekenden	% vrijwilligers	% actief buurtverbetering	% eenzaamheid
Jaar	**2018**	**2018**	**2018**	**2018**	**2017**	**2017**	**2017**	**2017**	**2017**	**2017**
Centrum	5.775	4.250	74%	11%	1.530	17.210	10,0%	26%	12%	39%
Spijkerkwartier	6.590	4.850	76%	7%	1.080	3.450	12,0%	33%	21%	36%
Arnhemse Broek	5.920	3.415	59%	8%	1.090	15.160	17,0%	30%	15%	44%
Presikhaaf-West	8.065	4.075	50%	15%	400	2.450	18,0%	31%	19%	51%
Presikhaaf-Oost	7.200	4.365	59%	20%	540	8.240	10,0%	32%	17%	48%
St.Marten/Sonsbeek-Zuid	5.830	3.430	57%	8%	730	1.270	9,0%	21%	14%	28%
Klarendal	7.435	4.540	60%	10%	780	1.840	15,0%	30%	19%	38%
Velperweg e.o.	8.695	4.140	48%	20%	910	6.010	6,0%	42%	34%	24%
Alteveer en Cranevelt	3.435	1.690	40%	29%	360	5.460	5,0%	42%	33%	26%
Geitenkamp	3.875	2.210	51%	16%	250	610	21,0%	32%	19%	46%
Monnikenhuizen	4.260	2.035	40%	22%	310	1.400	11,0%	34%	26%	30%
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	7.710	3.760	45%	18%	1.110	7.380	5,0%	39%	27%	18%
Schaarsbergen e.o.	2.165	820	38%	21%	290	6.020	5,0%	42%	35%	28%
Heijenoord / Lombok	4.000	2.160	52%	13%	460	1.300	9,0%	41%	32%	27%
Klingelbeek	1.425	620	43%	31%	180	3.620	4,0%	35%	32%	24%
Malburgen-West	4.245	2.090	45%	10%	280	490	16,0%	27%	26%	36%
Malburgen-Oost (Noord)	6.225	3.020	44%	11%	410	1.520	13,0%	28%	16%	36%
Malburgen-Oost (Zuid)	8.915	4.115	43%	18%	440	1.460	20,0%	28%	18%	51%
Vredenburg / Kronenburg	7.625	4.105	52%	24%	550	5.150	12,0%	34%	17%	35%
Elden	2.755	950	25%	24%	260	3.390	5,0%	34%	33%	31%
Elderveld	9.035	4.355	40%	24%	540	2.150	10,0%	42%	19%	37%
De Laar	12.395	5.650	35%	13%	680	1.610	11,0%	29%	18%	43%
Rijkerswoerd	12.785	5.550	33%	12%	880	3.490	8,0%	25%	20%	37%
Schuytgraaf	10.870	3.980	21%	5%	750	1.360	6,0%	30%	23%	36%
Arnhem	**157.220**	**80.190**	**49%**	**15%**	**14.790**	**102.030**	**11,0%**	**32%**	**21%**	**36%**

Arnhem totaal

	% wmo-voorziening	% 0-18 jr met toewijzing Jeugdwet	% bijstandsgerechtigden	% arm (huishoudens < 120%)	aantal woningen	% corporatiebezit	rapportcijfer leefbaarheid	% onveiligheidsgevoel in eigen buurt	% woninginbraak
Jaar	**2018**	**2018**	**2018**	**2015**	**2018**	**2018**	**2017**	**2017**	**2017**
Centrum	7,1%	20,6%	6,5%	24%	3.550	23%	6,8	41%	0,7%
Spijkerkwartier	5,8%	13,1%	7,1%	25%	3.360	24%	6,6	44%	0,4%
Arnhemse Broek	9,8%	13,3%	12,5%	34%	2.850	57%	6,5	39%	0,4%
Presikhaaf-West	10,9%	12,1%	14,0%	36%	3.910	66%	6,4	35%	0,7%
Presikhaaf-Oost	7,5%	11,4%	6,4%	18%	3.780	26%	6,9	32%	0,7%
St.Marten/Sonsbeek-Zuid	2,8%	7,4%	4,0%	16%	2.820	15%	7,5	19%	0,5%
Klarendal	8,2%	18,0%	11,2%	31%	4.040	54%	6,9	34%	0,6%
Velperweg e.o.	6,7%	10,7%	2,2%	10%	4.080	14%	8,0	14%	0,6%
Alteveer en Cranevelt	6,2%	16,4%	1,8%	9%	1.690	18%	8,1	19%	1,1%
Geitenkamp	10,4%	21,0%	18,3%	37%	2.190	82%	6,5	34%	0,5%
Monnikenhuizen	7,0%	10,9%	6,8%	16%	2.220	35%	7,8	19%	0,5%
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	3,7%	12,1%	1,8%	8%	3.360	6%	8,4	16%	1,3%
Schaarsbergen e.o.	4,6%	13,5%	1,7%	9%	710	1%	7,9	16%	1,8%
Heijenoord / Lombok	3,0%	14,4%	3,9%	12%	1.980	20%	7,8	12%	0,2%
Klingelbeek	9,6%	16,4%	4,1%	6%	890	0%	7,9	16%	0,9%
Malburgen-West	7,3%	12,6%	11,1%	29%	1.940	50%	6,9	29%	1,3%
Malburgen-Oost (Noord)	6,9%	12,1%	7,8%	24%	2.750	38%	6,7	30%	1,1%
Malburgen-Oost (Zuid)	12,4%	11,7%	15,6%	40%	4.200	73%	6,5	38%	1,0%
Vredenburg / Kronenburg	12,3%	17,2%	9,1%	26%	4.090	38%	7,0	27%	1,0%
Elden	6,2%	9,6%	2,6%	12%	1.010	27%	7,6	24%	1,5%
Elderveld	7,1%	15,6%	6,1%	19%	4.240	44%	7,1	27%	0,8%
De Laar	5,2%	16,4%	5,4%	16%	5.540	31%	7,0	26%	0,7%
Rijkerswoerd	5,0%	14,1%	3,9%	14%	5.240	31%	7,2	26%	0,5%
Schuytgraaf	2,7%	12,8%	2,0%	10%	4.000	22%	7,5	20%	0,6%
Arnhem	**6,8%**	**13,7%**	**7,0%**	**21%**	**74.420**	**36%**	**7,2**	**28%**	**0,7%**

Gentle
BIONDO

Bronnen en begrippen

Thema Bevolking

Peildatum van het aantal inwoners is 1 januari van dat jaar. Cijfers komen uit de Basis Registratie Personen.

Migratieachtergrond (CBS-definitie)
Een persoon heeft een westerse achtergrond als hij, zij of één van de ouders in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika of Oceanië is geboren. Ook Indonesië en Japan worden tot de westerse landen gerekend. Als een persoon of één van de ouders in een ander land is geboren, heeft deze persoon volgens de definitie van CBS een niet-westerse migratieachtergrond.

Huishoudens: dit betreft de particuliere huishoudens (exclusief instellingen en tehuizen). Dit begrip is altijd een schatting. Voorbeeld: als twee personen op hetzelfde adres geregistreerd staan dan is het nog onduidelijk of zij een gezamenlijk huishouden vormen. Dit kunnen ook twee alleenstaanden zijn.

Thema Arbeidsmarkt

De cijfers m.b.t. ontwikkeling arbeidsplaatsen zijn afkomstig van PWE en LISA.
PWE: Provinciale Werkgelegenheidsenquête. Dit is een jaarlijks onderzoek van de Provincie Gelderland (in samenwerking met de Kamer van Koophandel) naar de aard en omvang van de Gelderse Werkgelegenheid. Jaarlijks wordt per 1 april de stand van zaken opgemaakt.
LISA: Landelijk InformatieSysteem van Arbeidsplaatsen. Dit is een databestand met gegevens over alle vestigingen waar betaald werk wordt verricht.

Vestiging: is aantal filialen. Voorbeeld: als een landelijke keten 3 filialen heeft in Arnhem telt deze als 3 in het aantal vestigingen

ZZP-er: bedrijf waar één persoon 12 uur of meer werkt (Zelfstandige Zonder Personeel).

Thema Welzijn en gezondheid

Leefbaarheid en veiligheid: 2-jaarlijkse enquête van gemeente Arnhem. Aan de enquête 2017 namen 4.800 Arnhemmers deel.

WMO en Jeugdzorg

Geen verdere toelichting.

Participatie

Divosa: vereniging van gemeentelijk directeuren in het sociaal domein.

Afkortingen van uitkeringen:
- **PW**: Participatiewet
- **BBZ**: Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
- **IOAW**: Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werklozen
- **IOAZ**: Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen

DUO: Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie OCW: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Armoede en schulden

Inkomensgegevens zijn afkomstig van CBS (inkomens- en vermogensonderzoek) en RIO (Regionaal Inkomens Onderzoek van CBS). Cijfers zijn o.a. gebaseerd op belastinggegevens en lopen daardoor altijd wat “achter”.

Cijfers over schulden o.a. van Panteia: rapport “Huishoudens in de schulden 2015”.

Cijfers kinderen die geen lid zijn van sportvereniging vanwege moeite met rondkomen van ouders afkomstig uit Kindermonitor Gelderland Midden 2016.

Bronnen en begrippen

Wonen en leefomgeving

Cijfers over **woningvoorraad** komen uit BAG/WOZ administratie van Afdeling Belastingen gemeente Arnhem.

Atlas voor gemeenten: jaarlijks rapport van Onderzoeksbureau Marlet van de top 50 gemeenten qua inwonersaantal.

Energie en duurzaamheid

Geen verdere toelichting.

Staat van de Stad

Colofon
Gemeente Arnhem
Afdeling Informatievoorziening, Team Onderzoek en Statistiek
Contactpersonen: Peter Bisseling en Joost Fledderus
Tel.: (026) 377 4784
E-mailadres: onderzoek@arnhem.nl
Internet: www.arnhem.nl/onderzoekencijfers

Foto's: Rinus Baak
Kaarten van de wijken: Paul Getz
Lay-out: Grafische Studio, De Connectie

Aan de gemeenteraad

Datum : 11 december 2018
Zaaknummer : 312255
Contactpersoon : Ellen Krabbenborg
Telefoonnummer : 026 3774628

Onderwerp: Ontwikkelingen in het zorgdomein

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de (financiële) ontwikkelingen in het zorgdomein en de mogelijkheden (knoppen) om deze ontwikkelingen te beïnvloeden[1]. Het zorgdomein betreft de Wmo en jeugdzorg.

Inleiding
Tijdens de behandeling van Turap-2 heeft het college toegezegd om uw raad in december 2018 te informeren over de financiële ontwikkelingen in het zorgdomein, waarbij tevens inzicht zou worden gegeven in de structurele- en incidentele tekorten. In deze raadsbrief geven wij invulling aan deze toezegging en verstrekken wij een doorkijk naar mogelijkheden (knoppen) om deze ontwikkelingen te beïnvloeden. Daarnaast treft u voor 2019 een specifiek voorstel aan.

Financiële ontwikkelingen in het zorgdomein: zorguitgaven en de afwijking ten opzichte van de begroting (resultaat) lopen verder op
In 2015 is de Wmo en de jeugdzorg gedecentraliseerd. Destijds heeft het Rijk een korting doorgevoerd bij de overheveling van de budgetten. Deze kortingen bedroegen:

- voor de jeugdzorg oplopend tot 15% (over 3 jaar);
- voor Wmo huishoudelijke hulp 40%;
- voor Wmo begeleiding 25%;
- voor Wmo persoonlijke verzorging 15%.

Het bedrag dat de gemeente Arnhem ontvangt van het Rijk voor de Wmo en jeugdzorg is de Integratie-Uitkering Sociaal domein (verder IU Zorgdomein genoemd).

[1] Daarin is ook de toezegging verwerkt aan raadslid Loor tijdens de MJPB-behandeling. Toegezegd is om inzicht te geven in mogelijke extra maatregelen om sociale wijkteams meer zicht te geven op het zorgaanbod/algemene voorzieningen en daarbij meer ruimte te bieden aan preventie, inclusief de rol van huisartsen daarbij.

Bij het doorvoeren van de kortingen was de aanname vanuit het Rijk destijds dat gemeenten de Wmo en jeugdzorg efficiënter en dus tegen lagere kosten zouden kunnen uitvoeren. Deze aanname blijkt in Arnhem en landelijk niet reëel te zijn gezien de recente ontwikkelingen. Onderstaande grafiek geeft over de jaren 2015 tot en met 2018 een beeld hoe de uitgaven in het zorgdomein zich in Arnhem hebben ontwikkeld. Dit wordt afgezet tegen de Arnhemse (zorg)begroting en de Integratie-uitkering Zorgdomein.

Grafiek: Realisatie vs. Budgettair kader Zorgdomein en Integratie-uitkering Zorgdomein[2]

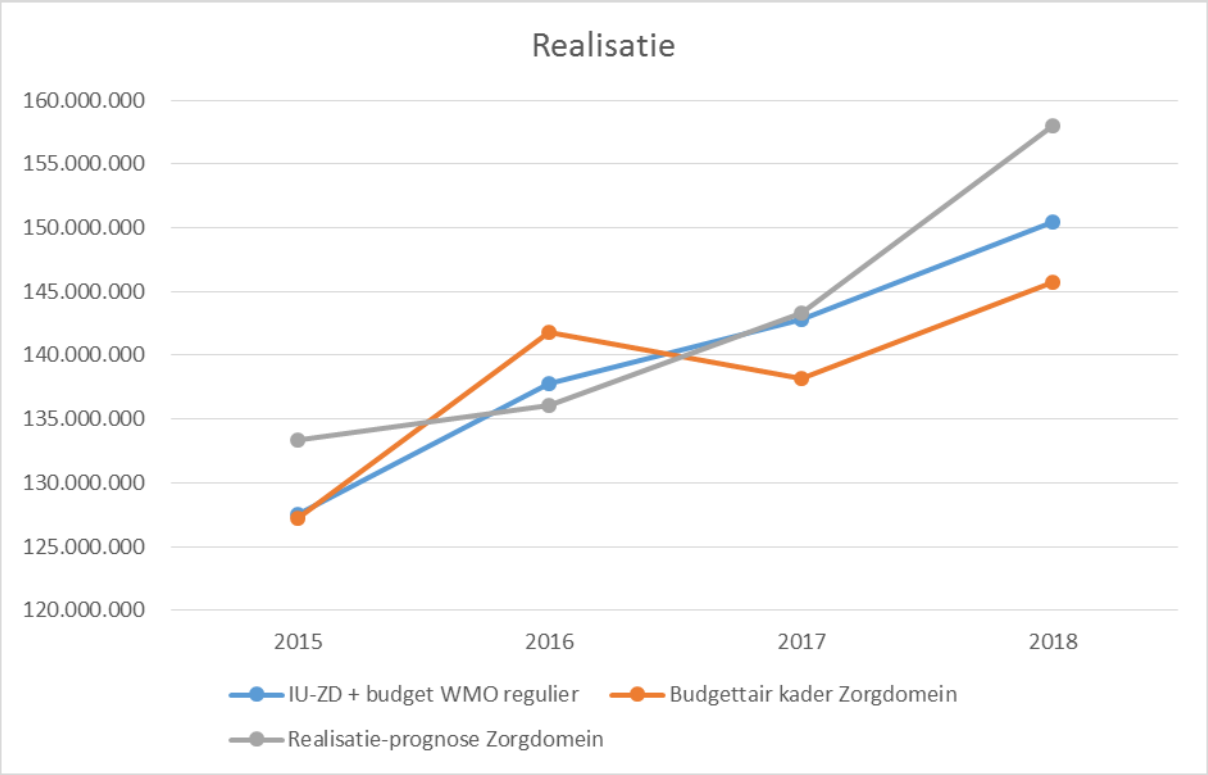

Ten opzichte van de zorgbegroting blijkt dat er een verwacht resultaat 2018 is van - € 12,3 miljoen. Op grond van de huidige kennis is de verwachting dat het geprognosticeerde resultaat voor € 1,4 miljoen incidenteel van aard is. Dit betreft voor een belangrijk deel afrekeningen uit voorgaande jaren. € 10,9 miljoen is naar verwachting structureel (bij ongewijzigd beleid). In dit structurele bedrag zit een prijs- en volume aspect. Het prijsaspect (€ 2,1 miljoen) betreft de niet in de begroting verwerkte, maar wel te vergoeden prijscompensatie aan de zorgaanbieders. Het volume-effect[3] (€ 8,8 miljoen) bedraagt een gemiddelde volumestijging van 5,9%. Het verwachte resultaat wordt - net als voorgaande jaren - ten laste gebracht van de Bestemmingsreserve (BR) Noodfonds.

[2] In 2015, 2017 en 2018 ligt de realisatie hoger dan het Budgettair kader Zorgdomein. In die jaren is het tekort afgedekt via het Noodfonds. In 2016 zijn zorgmiddelen toegevoegd aan het Noodfonds.
[3] In het volume-effect is de toename van het aantal personen en het aantal trajecten verwerkt.

Daarnaast worden incidentele voordelen binnen het brede sociale domein toegevoegd aan het Noodfonds. De prognose van de incidentele voordelen in 2018 is € 2,3 miljoen (waaronder AWBZ Maatschappelijke opvang, zoals eerder besloten bij Turap-2). Deze incidentele voordelen zijn dus niet verwerkt in het resultaat van - € 12,3 miljoen.

Toelichting huidige prognose

Bij de jaarrekening 2017 was er sprake van een resultaat van - € 5,1 miljoen, na verwerking van de incidentele voordelen. Bij Turap 1 is een verwacht resultaat geprognosticeerd van - € 4 miljoen. Dit is bij Turap-2 verder opgelopen naar - € 6,4 miljoen. Het nu geprognosticeerde resultaat van - € 12,3 miljoen ligt opnieuw hoger, waarbij de volgende oorzaken een rol spelen:

- Bij Turap-1 (tot en met eerste kwartaal 2018) is primair uitgegaan van de actualisering van de MJPB begroting 2018, zoals gepresenteerd in de raadsbrief van 16 januari 2019.
- In Turap-2 (tot en met tweede kwartaal 2018) waren nog onvoldoende declaraties 2018 beschikbaar om op basis hiervan een betrouwbare prognose te maken.
- Hierdoor is in Turap-2 uitgegaan van de volumegroei op basis van cijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Deze volumegroei is door het CPB voor 2018 vooralsnog geraamd op 2,5%. In de huidige prognose blijkt de gemiddelde volumegroei in Arnhem op 5,9% uit te komen.

Ook dit tussenbericht is een prognose van het verwachte resultaat 2018. Het verwachte resultaat 2018 is gebaseerd op de feitelijke declaraties tot en met medio november 2018 en de verwachte ontwikkelingen in het laatste kwartaal 2018. Hierbij is gekeken naar de zorgtoewijzingen, het uitnuttingspercentage hiervan, de ingediende declaraties, de maandverantwoordingen en de trends die het afgelopen jaar zichtbaar werden.

Integratie Uitkering zorgdomein

Het verwachte resultaat 2018 is - € 12,3 miljoen. Dit verwachte resultaat kent een structurele component, die € 10,9 miljoen bedraagt, het overige (€ 1,4 miljoen) is naar verwachting incidenteel van aard. In de grafiek op de vorige pagina wordt het verschil tussen het gemeentelijk zorgdomein kader, de IU - zorgdomein en de verwachte realisatie 2018 weergegeven. Hieruit blijkt dat het verwachte resultaat 2018 ten opzichte van de IU- Zorgdomein een (structureel) tekort kent van - € 7,5 miljoen.
Dit laatste sluit aan op ontwikkelingen in andere (grote) gemeenten, die momenteel ook te maken hebben met oplopende lasten voor Wmo- en jeugdzorg en niet uitkomen met de Integratie-uitkering. In verhouding met veel andere grote gemeenten is het tekort in Arnhem ten opzichte van de Integratie-uitkering relatief beperkt. Zo kon de gemeente Arnhem geen beroep doen op het Fonds Tekortgemeenten. 77 andere gemeenten hebben wel een bijdrage gekregen, omdat hun tekort ten opzichte van de Integratie-uitkering veel hoger is.

Verklaring stijging zorguitgaven

Bij de stijging van de zorguitgaven valt allereerst de stijging van het aantal unieke cliënten op:

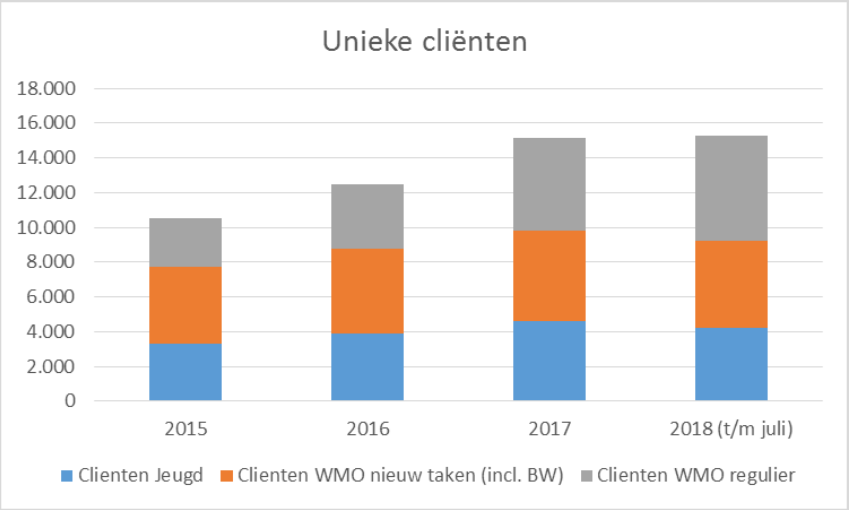

Verbijzonderd naar de jeugdzorg en Wmo zijn de volgende ontwikkelingen van belang:

Jeugdzorg:

- Het aantal jongeren met jeugdhulp is fors gestegen (2015: 3.320 jongeren, oplopend naar 2017: 4.419 jongeren), waarbij er vooral een stijging is in het aantal jongeren dat ambulante jeugdhulp ontvangt. Deze stijging past overigens bij een onderzoek door CEBEON in 2016, waarin geconcludeerd werd dat in Arnhem een inhaalslag verwacht wordt ten aanzien van het aantal jongeren dat een beroep doet op jeugdzorg. Het beroep op jeugdzorg lag in Arnhem namelijk lager dan op grond van objectieve maatstaven verwacht mocht worden.
  Nadere analyse leert dat de stijging vooral zichtbaar is bij de producten Jeugd & Opvoedhulp, Begeleiding en Jeugdbescherming. Het aantal jongeren dat jeugdhulp ontvangt met verblijf blijft redelijk stabiel.
- De kosten van jeugdhulp per jongere dalen, maar deze daling van de gemiddelde kosten compenseert slechts voor een deel de groei van het volume en de prijsstijging.
- In 2017 werd er een stijging van de zorglasten jeugd geconstateerd. Uit de gegevens over 2018 blijkt dat deze trend zich onverkort doorzet en wordt een stijging van de reële zorglasten jeugd verwacht van 8,5%.

In onderstaande grafiek is de daling van de gemiddelde kosten per unieke cliënt in beeld gebracht.

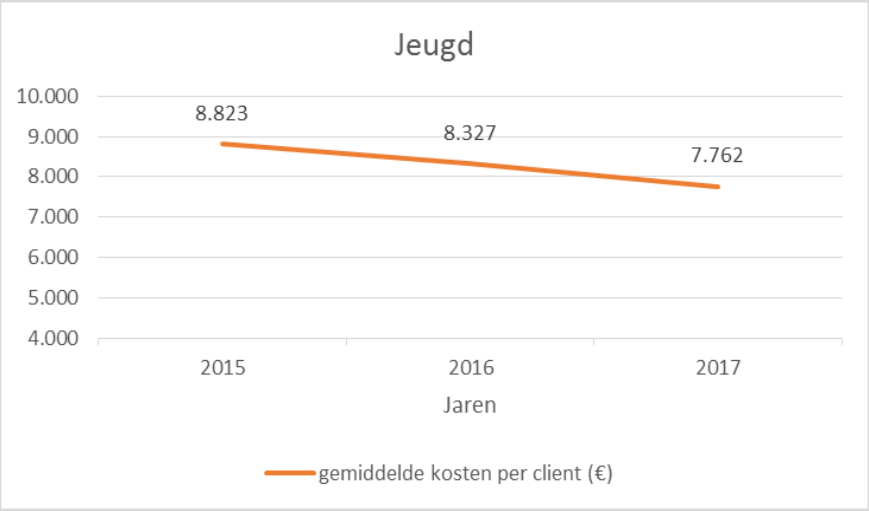

Wmo:

- Het aantal inwoners dat Wmo-zorg ontvangt is ook fors gestegen, waarbij uit een nadere analyse blijkt dat er vooral een stijging is van inwoners die (gespecialiseerde) begeleiding en huishoudelijke hulp ontvangen. Het aantal inwoners dat verblijft in beschermd wonen neemt iets af.
- De kosten van Wmo-zorg per cliënt nemen af, maar ook hier is de daling van de gemiddelde kosten niet voldoende om de volumestijging op te vangen.
- In 2018 stijgen de reële zorglasten voor wat betreft begeleiding (incl. Activerend Werk) met 16,6% en Hulp bij Huishouding (incl. huishoudelijke hulp toelage) met 6,6%.

In onderstaande grafiek is de daling van de gemiddelde kosten per unieke cliënt in beeld gebracht.

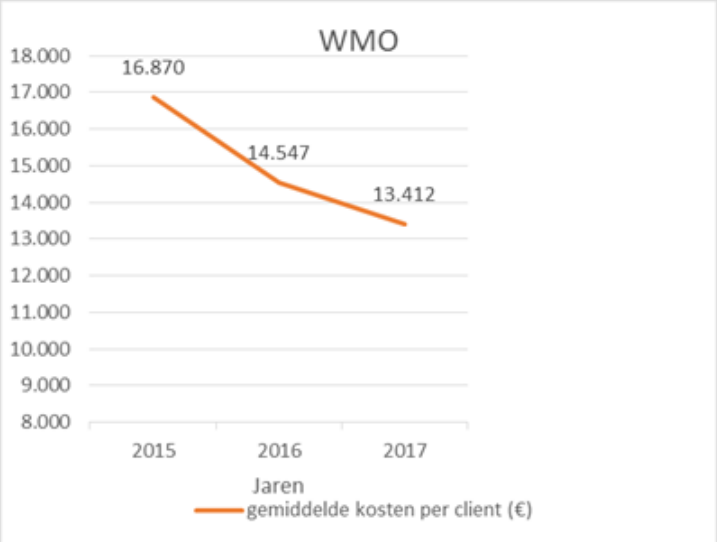

Conform de huidige werkwijze wordt het resultaat zorgdomein gesaldeerd met de BR Noodfonds. In 2018 blijft de BR Noodfonds positief. Het resultaat leidt er toe dat de BR Noodfonds in 2019 negatief dreigt te worden. Derhalve zullen er voor 2019 aanvullende maatregelen dienen te worden genomen. Daarnaast werken we structurele maatregelen uit die antwoord geven op de structurele tekorten. Daarbij kijken we ook opnieuw naar de eventuele continuering van het Noodfonds.

Oorzaken van de uitgavenstijging duiden op een structurele stijging
Een eenduidige verklaring van de uitgavenstijging is er niet. Wel zien we dat meerdere maatschappelijke factoren van invloed zijn:

Algemeen:
- Steeds meer inwoners komen in beeld bij de sociale wijkteams. In de afgelopen jaren is het aandeel Arnhemse inwoners dat in beeld is bij de sociale wijkteams opgelopen naar 19%. Dit past in de Arnhemse aanpak om sterk in te zetten op vroegsignalering en preventie, maar leidt ook tot het sneller en meer inzetten van met name lichte zorg en ondersteuning.
- Steeds meer aanbieders gaan zorg en ondersteuning bieden. Vanuit dit toenemende aanbod komen inwoners ook in beeld en leidt dit tot een stijgende vraag. Het huidige regionale inkoopmodel in het zorgdomein kent een open inschrijving en lage toetredingsdrempels voor aanbieders.

Specifiek Wmo:
- Inwoners wonen langer zelfstandig thuis. Vanuit de gemeente Arnhem en vanuit het Rijk wordt dit ook gestimuleerd. Het Rijk heeft de drempel om vanuit de Wmo door te stromen naar de Wet Langdurige Zorg verhoogd door bijvoorbeeld de verzorgingshuizen feitelijk af te schaffen. Daarnaast worden vanuit de GGZ-instellingen cliënten gestimuleerd om weer zelfstandig te wonen met daarbij de nodige begeleiding vanuit de Wmo (beschermd wonen).
- Toenemende vergrijzing. Zo is het aandeel van 75-plussers met 7,8% gestegen ten opzichte van 2013 en zal dit aandeel verder stijgen in de komende decennia.

Specifiek Jeugdzorg:
- De tekorten van de jeugdzorg worden onder andere veroorzaakt doordat we steeds sneller zicht krijgen op de problematiek. Zo krijgen de sociale wijkteams problemen sneller in beeld en wordt er vaker zorg en ondersteuning ingezet. Daarbij zien we dat de druk op jongeren door talrijke redenen toeneemt (door sociale media, verwachtingen van ouders, prestatiedruk en keuzestress, complexe scheidingen, etc.).
- Ook speelt een rol dat de jeugdzorg in de helft van de gevallen door andere verwijzers wordt ingezet in plaats van de sociale wijkteams. De gemeente heeft op deze verwijzingen nauwelijks invloed.

Deze factoren lijken structureel van aard, waardoor zoals eerder geschetst de verwachting is dat de stijging van de zorguitgaven ook een structureel karakter zal hebben.

Aan welke (toekomstige) knoppen kunnen we draaien om de afwijking van de begroting te reduceren?

Via het programma Zorg dichterbij is de gemeente Arnhem bezig om de Wmo- en jeugdzorg te transformeren. In de MJPB 2019-2022 is deze aanpak beschreven. Doelstellingen zijn (i) dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) en (ii) dat meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis wonen. Om dit bereiken worden onder andere de volgende inspanningen geleverd:

- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene en preventieve voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg. Hierin spelen Teams Leefomgeving en sociale wijkteams een belangrijke rol.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op het waar mogelijk afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Maken van prestatie-afspraken met woningcorporaties over het woningaanbod, bijvoorbeeld over het aantal en de locatie van levensloopgeschikte woningen.
- Ontwikkelen van een huisvestingsprogramma voor diverse doelgroepen (jeugd, ouderen, OGGZ). Dit moet ook bijdragen aan de uitstroom vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen naar (begeleid) thuis wonen of zelfstandig wonen.
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg wordt bereikt (monitoring).

De huidige aanpak op transformatie van zorg is ten dele succesvol:

- Sociale wijkteams zijn in positie. Het bereik en de toegankelijkheid is de laatste jaren gestegen. Bijna 20% van de Arnhemse inwoners is in beeld bij het sociale wijkteam. De cliënttevredenheid over de wijkcoaches is hoog blijkt uit het laatste Inwonerstevredenheidsonderzoek (7,3). Daarnaast wordt er in toenemende mate samengewerkt met partners in de wijk.
- We zien een daling van de gemiddelde zorgkosten per inwoner. Meer mensen ontvangen lichtere vormen van ambulante zorg.

Tegelijkertijd zien we dat de transformatie van zorg nog niet voltooid is:

- Het volume van de "zware" specialistische (verblijfs)zorg daalt niet. Het aantal plekken voor beschermd wonen en jeugdzorg met verblijf neemt nauwelijks af.
- De uitbreiding van preventieve en algemene voorzieningen blijft nog achter. Er worden extra voorzieningen ontwikkeld en ingezet, maar er is nog weinig vernieuwing in het totale aanbod.
- De samenwerking tussen sociale wijkteams en andere verwijzers jeugdzorg (huisartsen/gecertificeerde instellingen) moet intensiever en beter, waardoor alle verwijzers met een meer integrale en brede blik gaan kijken naar de noodzakelijk zorg en ondersteuning.

- Er zijn veel aanbieders (meer dan 600), die nog onvoldoende samenwerken met elkaar om de noodzakelijke en gewenste zorg en ondersteuning te bieden. Daarbij lijkt het bedrijfsbelang voor veel aanbieders nog voorop te staan en zien zij in het kader daarvan onvoldoende noodzaak om te transformeren.

Om de transformatie van zorg verder door te voeren en de afwijking ten opzichte van de begroting te reduceren, zien wij 5 knoppen waaraan gedraaid kan worden. Deze knoppen zijn te verdelen naar budget en inhoud. Daarnaast is het een randvoorwaarde om eerder en beter te weten wat er gebeurt (monitoring):

Budget

1. Begrotingsknop: Sturen op realistisch begroten

Zoals eerder beschreven hebben we in 2019 naar verwachting te maken met een structurele doorwerking van € 10,9 miljoen in de zorguitgaven van het zorgdomein. Een deel van dit tekort wordt veroorzaakt, omdat de Integratie-Uitkering Zorgdomein niet volledig wordt ingezet voor het zorgdomein. Om tot een meer reële begroting te komen is het noodzakelijk om minimaal aan te sluiten op de Integratie Uitkering Zorgdomein[4] en dat volume- en prijseffecten realistischer geraamd gaan worden. Dit betekent dat er binnen het zorgdomein een zoekrichting is van maximaal € 7,5 miljoen.
Op dit moment wordt met een externe partij gewerkt om een Arnhems prognosemodel zorglasten te ontwikkelen.

In MJPB 2018-2021 zijn 2 taakstellingen opgenomen voor het zorgdomein. De inhoudelijke transformatietaakstelling wordt gerealiseerd gezien de afschaling van zorg en de vermindering van de zorgkosten per cliënt. Dit positieve effect vertaalt zich financieel door, maar is onvoldoende om de autonome volumestijging en prijsstijging op te vangen. Dit betekent dat de huidige financiële transformatietaakstellingen in het zorgdomein - vanaf 2018 € 0,5 miljoen oplopend naar € 3,2 miljoen in 2021 - niet meer realistisch lijkt.

Taakstellingen Zorgdomein

Taakstelling/jaar	2018	2019	2020	2021
Transformatieopgave	€ 293.000	€ 1.050.000	€ 1.886.000	€ 2.723.000
Maatwerkvervoer	€ 248.000	€ 473.000	€ 473.000	€ 473.000
Totaal	€ 541.000	€ 1.523.000	€ 2.359.000	€ 3.196.000

Dit vraagt om een heroverweging van de taakstellingen alsmede het financiële kader Zorgdomein. De aanname achter de taakstellingen - Arnhem doet het beter ten opzichte van de IU-Zorgdomein - lijkt niet realistisch. Gelet op het voorgaande is het structurele tekort inclusief de taakstellingen € 10,9 miljoen en € 2,7 miljoen (nog te realiseren taakstellingen 2019, 2020 en 2021). In de Perspectiefnota 2020-2023 zullen we voorstellen ontwikkelen om tot een realistische begroting te komen.

[4] In 2018 is de Integratie-uitkering Zorgdomein nog apart zichtbaar. Vanaf 2019 gaat een belangrijk deel over in de Algemene Uitkering.

Doordat we aansluiten op de Integratie Uitkering zorgdomein zullen we richting Rijk sterker kunnen lobbyen (samen met VNG en G-40) om te pleiten voor voldoende Rijksmiddelen om passende zorg te leveren. Tijdens de laatste Buitengewone Algemene Ledenvergadering van de VNG zijn mede ondersteund door de gemeente Arnhem 3 moties aangenomen, die de VNG ook de opdracht geeft om hiervoor te zorgen. De gemeente Arnhem zal deze lobby door de VNG en G40 nadrukkelijk ondersteunen en stimuleren. Daarbij zullen we ook aandacht vragen voor toekomstige ontwikkelingen, zoals onder andere de invoering van het abonnementstarief (wijziging eigen bijdrage) en het nieuwe Verdeelmodel dat waarschijnlijk vanaf 2021 gaat gelden voor Beschermd wonen. Beide ontwikkelingen kennen financiële risico's voor de gemeente Arnhem.

Daarnaast zal onderzocht worden of beschikbare middelen buiten de gemeente Arnhem (bijvoorbeeld vanuit Rijk, Provincie) beter benut kunnen worden. Zo ook het Regionaal Transformatiebudget jeugdhulp dat door het Rijk beschikbaar wordt gesteld, wordt benut om de transformatie van de jeugdzorg verder te stimuleren.

Inhoud:

2. Preventieknop: sturen op preventie en algemene voorzieningen (in de wijk)

Sociale wijkteams hebben de opdracht om na te gaan of mensen gebruik kunnen maken van algemene voorzieningen in de wijk. Het aanbod aan preventieve en algemene voorzieningen in de verschillende wijken is nog onvoldoende transparant en kan beter ontsloten worden. Hierdoor wordt ook scherper welke algemene voorzieningen gemist worden en waar onnodige dubbelingen zijn. Daarbij is een goede samenwerking nodig tussen Teams Leefomgeving, de kernorganisatie en sociale wijkteams. Het beter inzicht krijgen in algemene voorzieningen en het ontwikkelen van passende algemene voorzieningen als alternatief voor specialistische zorg kan bijdragen aan het voorkomen van inzet van specialistische zorg.

3. Transformatieknop: Sturen op andere werkwijzen en op kwaliteit en resultaat

In de jeugdzorg en Wmo ligt richting aanbieders een forse opgave om tot transformatie van zorg komen. Veel aanbieders zijn echter sterk gericht op hun eigen product(en) en de samenwerking met andere aanbieders is in veel gevallen nog beperkt. Het aantal aanbieders is groot, omdat we een open inschrijving kennen en bij de inkoop hoofdzakelijk aan administratieve eisen hoeft te worden voldaan. Dit leidt tot een groot en versnipperd aanbod en bemoeilijkt een goede samenwerking tussen sociale wijkteams en aanbieders. Sociale wijkteams willen in wijken gaan experimenteren met het intensiveren van de samenwerking tussen sociale wijkteams en bepaalde aanbieders om snellere resultaten te gaan boeken in de transformatie van zorg.

In regionaal verband wordt verkend of de toetsing op kwaliteit en resultaat zowel bij de inkoop van zorg als tijdens de zorgverlening verbeterd kan worden. De resultaten van bovenstaande samenwerking tussen sociale wijkteams en aanbieders verwerken we hierin. Er moet beter zicht komen welke aanbieders echt bijdragen aan transformatie van zorg en passende zorg bieden. Deze inzet moet ook beloond worden doordat inwoners gericht verwezen worden naar dit aanbod. Onnodig of kwalitatief ontoereikend aanbod moet niet ingekocht worden of geen zorgtoewijzingen krijgen. Daarnaast wordt in

het kader van de nieuwe aanbesteding per 2020 gewerkt aan een vereenvoudiging van (het palet aan) producten. Daarbij zal in de productbeschrijvingen het gewenste resultaat en transformatie meer centraal komen te staan.

Tevens wordt het regionaal Transformatieplan jeugd uitgevoerd. Hierin staan 4 ontwikkellijnen centraal:
1. Versterken van de lokale toegang
2. Transformatie op ambulante jeugdhulp
3. Transformatie op verblijf
4. Aanpak complexe scheidingen.

Voor uitvoering van dit ontwikkelplan is landelijk budget beschikbaar gesteld voor de regio Arnhem/Centraal-Gelderland.

4. Volumeknop: sturen op zorgtoewijzingen

Sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de zorgtoewijzing aan aanbieders. Bij de zorgtoewijzing hebben sociale wijkteams de opdracht om na te gaan of mensen vanuit het eigen netwerk ondersteund kunnen worden of gebruik kunnen maken van algemene voorzieningen in de wijk. Daarbij kan richting inwoners en aanbieders nog verder verduidelijkt worden waar de grenzen liggen van de inzet van Wmo- en jeugdzorg en waar een eigen verantwoordelijkheid ligt bij de inwoner of een verantwoordelijkheid ligt bij andere domeinen, zoals onderwijs of de zorgverzekeraars. Sociale wijkteams geven zelf aan behoefte te hebben aan dergelijke kaders. De gemeente Arnhem kan samen met sociale wijkteams dergelijke kaders ontwikkelen en hen hierin ondersteunen, bijvoorbeeld via het inzetten van een second opinion. Welk volume aan zorg is in bepaalde situaties gewenst en welke producten zijn in bepaalde situaties passend?

Zoals eerder beschreven wordt in de jeugdzorg in ongeveer de helft van de gevallen zorgtoewijzingen afgegeven door huisartsen en gecertificeerde instellingen. Een betere aansluiting en samenwerking tussen deze verwijzers en sociale wijkteams is noodzakelijk om tot meer passende zorg en ondersteuning te komen. Onderzocht zal worden op welke wijze we meer grip kunnen krijgen op deze samenwerking en verwijzingen.

<u>Monitoring:</u>

5. Controleknop: Sturen op bedrijfsvoering

Om te kunnen sturen is een randvoorwaarde om eerder en beter te weten wat er gebeurt in de totale keten van het zorgdomein. Dit geeft alle betrokkenen inzicht om maatregelen te kunnen nemen. Het monitoren draagt in zichzelf niet bij aan het terugdringen van de afwijking ten opzichte van de begroting. Het is noodzakelijk dat er sneller en beter zicht ontstaat op de ontwikkeling van de zorgkosten in het zorgdomein, zodat eerder en doelgerichter kan worden ingegrepen indien de zorguitgaven sterk gaan toenemen en afwijken van de begroting. Vele partijen spelen hierin een rol, zoals de gemeente Arnhem, sociale wijkteams, aanbieders, Zorglokaal (onze backoffice) en de Regio Centraal Gelderland (regionale inkooporganisatie). De samenwerking tussen deze organisaties kan nog beter en dat geldt ook voor de onderlinge samenwerking tussen organisatie-onderdelen binnen de gemeente Arnhem. Dit moet betere

managementinformatie opleveren. Dit biedt ook kansen om sociale wijkteams adequater te informeren en nog meer bewust te maken van de zorgkosten die zij inzetten (zie ook de volumeknop). Het gaat hierbij om meer en betere sturing en controle in de totale keten.

Daarnaast moeten aanbieders vanuit de gemeente Arnhem gesommeerd en financieel geprikkeld worden om tijdig te declareren, zodat we niet verrast worden door te late declaraties.

Uitvoeren van maatregelen

Om bovenstaande aanpak (uitwerken van de knoppen) verder te ontwikkelen is een projectorganisatie ingericht. Deze bestaat uit ambtelijke deelnemers vanuit diverse afdelingen (multidisciplinair samengesteld), aangevuld met externe expertise. De Adviesraden Sociaal domein zullen we ook bij deze uitwerking betrekken.
Deze projectorganisatie wordt aangestuurd door een bestuurlijke Stuurgroep, bestaande uit de betrokken portefeuillehouders op het domein van Wmo, jeugdzorg en welzijn.

Overbruggen van 2019

Bovenstaande knoppen moeten effect realiseren ingaande 2020. Dit heeft tot gevolg dat in 2019 nog een beroep wordt gedaan op de BR Noodfonds. Met het verwachte resultaat 2018 is de BR Noodfonds voor het sociaal domein (Wmo/jeugdzorg) echter volledig uitgenut. Om 2019 te kunnen overbruggen wordt daarom voorgesteld de BR Noodfonds incidenteel te versterken met € 12,1 miljoen. Dit bedrag bestaat uit de structurele doorwerking van het tekort 2018 en het verwachte tekort in de BR Noodfonds, voor het deel Wmo/jeugdzorg.

Voorgesteld wordt om de dekking als volgt te financieren:

- In het weerstandsvermogen is een risico opgenomen met betrekking tot de uitnutting van de 'BR Noodfonds'. Nu het Noodfonds wordt versterkt, kan het risico komen te vervallen. Het bedrag dat ter dekking van dit risico in de algemene reserve wordt aangehouden, te weten € 5,8 miljoen, kan zonder dat dit een negatief effect heeft op de weerstandsfactor vanuit de algemene reserve worden gedoteerd aan de BR Noodfonds. Voorwaardelijk daarbij is dat op de structurele maatregelen er wederom een risicoanalyse wordt uitgevoerd.
- In de september circulaire is aangekondigd dat Arnhem aanvullende middelen beschermd wonen ontvangt, te weten € 1,7 miljoen.
- Tenslotte zal er een bedrag worden onttrokken aan de algemene reserve, te weten € 4,6 miljoen.

We gaan de komende tijd stevig aan de slag met het verkennen van maatregelen. Indien maatregelen al in 2019 effect blijken te hebben, zullen we de opbrengsten daarvan meenemen bij de financiële ontwikkelingen in het zorgdomein én gebruik maken van de mogelijkheid om de Algemene reserve weer aan te vullen. Dit zal begrotingstechnisch in het voorjaar worden verwerkt bij Turap 1-2019.

Vervolgproces

De komende 3 maanden staan in het teken van de verdere uitwerking van de knoppen en deze van concrete maatregelen te voorzien binnen het zorgdomein. Voorstellen tot mogelijke maatregelen zullen we begin maart 2019 aan de raad voorleggen voor nadere richtinggevende uitspraken. De inbreng van de raad betrekt het college bij het ontwikkelen van definitieve voorstellen in de Perspectiefnota. Voor het ontwikkelen van de maatregelen binnen het zorgdomein zal een beroep worden gedaan op de projectorganisatie.

Daarnaast zal in dezelfde periode ook buiten het zorgdomein - dus binnen de totale begroting - worden gezocht naar budgettaire mogelijkheden. Het college zal van daaruit voorstellen doen.

Deze aanpak gaat vooralsnog niet uit van de gedachte dat het Rijk nog aanvullende middelen verstrekt. Uiteraard is daar - zoals eerder beschreven bij het VNG-congres - wel een hernieuwde inspanning op geleverd en zullen we iedere inspanning daartoe van de VNG en van andere gemeenten krachtig onderschrijven. Indien extra Rijksmiddelen beschikbaar komen, dan zullen deze uiteraard bij de verkenningen worden betrokken.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
–

Tussenrapportage 1-2019

Inhoudsopgave

1 - SAMENVATTING 3

Inleiding 3

Beleidsmatige ontwikkelingen 3

Financiële ontwikkelingen 3

2 - TOELICHTING OP DE BELEIDSMATIGE ONTWIKKELINGEN 5

2.1 Voortgang beoogde doelen en prestaties 5

3 - TOELICHTING OP DE FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN 6

3.1 Toelichting op de voordelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR 6

3.2 Toelichting op de nadelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR 8

3.3 Ontwikkeling weerstandsvermogen 12

1 - Samenvatting

Inleiding

In deze tussentijdse rapportage (Turap 1-2019) is rekening gehouden met de ontwikkelingen die zich op basis van het eerste kwartaal aftekenen en leiden tot afwijkingen in de begroting. Daarbij is een splitsing aangebracht in afwijkingen met een incidenteel en een structureel karakter. De meest opvallende afwijking heeft betrekking op het sociaal domein. In de raadsbrief van 11 december 2018 is de raad geïnformeerd over de oplopende kosten in het sociaal domein en het voorgenomen besluit om hiervoor aanvullend € 12,1 miljoen te reserveren. Op basis van de meest recente ontwikkelingen (zie toelichting op R6 hogere uitgaven sociaal domein) is deze reservering niet voldoende. Gedurende het jaar kunnen cijfers mogelijk nog veranderen in relatie tot de ontwikkelingen in de zorg zelf en de rijksbijdragen.
De omvang en het structurele karakter van de overschrijding zijn aanleiding om integraal afgewogen maatregelen te nemen. In de Perspectiefnota 2020-2023 zult u in de brede begroting voorstellen aantreffen in samenhang met andere ontwikkelingen die ons college de komende jaren op ons af ziet komen. Deze zullen deels ook van invloed zijn op de jaarschijf 2019 en hebben daarmee ook een gunstig effect op de verwachte financiële prognose. Daarbij komt dat afwijkingen die in deze rapportage als structureel worden gekwalificeerd, na genomen maatregelen mogelijk een meer incidenteel karakter kunnen krijgen.

De Perspectiefnota ontvangt u voor 1 juni en na besluitvorming worden de maatregelen in de tweede Turap verwerkt. Ons college beklemtoont dus de urgentie om bij de Perspectiefnota met een totaal en gewogen pakket van maatregelen te komen.

Beleidsmatige ontwikkelingen

Op dit moment zijn voor het eerste kwartaal 2019 geen majeure beleidsmatige afwijkingen te melden.

Financiële ontwikkelingen

In onderstaand overzicht is de prognose voor 2019 gegeven en is aangegeven tot welke afwijking dit leidt:

Omschrijving	Vastgestelde MJPB 2019-2022	MJPB incl begrotings-wijzigingen t/m 27-3-2018	Prognose 2019	Afwijking
				Bedragen x € 1.000
Baten	723.645	725.595	738.199	12.604
Lasten	727.593	735.814	755.040	-19.226
Totaal van verwachte saldo van baten en lasten	**-3.948**	**-10.219**	**-16.841**	**-6.622**
Toevoegingen aan reserves	32.279	36.159	36.759	600
Onttrekkingen aan reserves	36.227	46.378	46.628	250
Mutaties BR	**3.948**	**10.219**	**9.869**	**-350**
Resultaat (bestemming via de AR)	**0**	**0**	**-6.972**	**-6.972**

Na de begrotingswijzigingen op 27 maart 2019 sluit de vastgestelde jaarschijf 2019 van de MJPB 2019 - 2022 op nul met een onttrekking aan (bestemmings)reserves van per saldo € 10,2 miljoen.
Ten opzichte van de begrote baten en lasten wordt in deze turap voor 2019 een nadelig saldo van baten en lasten verwacht van € 16,8 miljoen, waarbij er ten opzichte van de begroting dus een nadelige

afwijking van € 6,622 ontstaat. Daarvan wordt € 600.000 extra toegevoegd en € 250.000 extra onttrokken aan de bestemmingsreserves. Per saldo betekent dit een nadelig resultaat dat ten laste van de algemene reserve komt van € 6,972 miljoen. De afwijking op de lasten en baten kan uitgesplitst worden in voor- en nadelen per onderdeel:

*€ 1.000	Afwijking lasten	Afwijking baten	Totaal
Voordelen	7.680	15.820	*23.500*
Nadelen	-26.906	-3.216	*-30.122*
Totaal	***-19.226***	***12.604***	***-6.622***

In de onderstaande tabellen worden de verwachte voor- en nadelen in detail weergegeven.

Programma	Omschrijving	Afwijking	Incidenteel	Structureel
R.06	Prognose BUIG actueel en realistisch	800	800	
R.09	Raming gemeentefonds obv september- en decembercirculaire 2018	1.622	1.622	
R.09/R.06	In meicirculaire te verwachten loon-prijs bijstelling sociaal domein	2.000		2.000
R.06	In te zetten vanuit AR voor dekking tekort 2019 sociaal domein (conform raadsbrief)	10.400	10.400	
R.04	Vrijval VSV lokaal	300	300	
R.04	Temporisering investering onderwijshuisvesting	200	200	
R.08	Opbrengsten bouwleges	600	600	
R.06	Vrijval kapitaallasten Museum Arnhem (tgv BR cultureel vastgoed)	600	600	
div	Vrijval kapitaallasten, agv actualisatie jaarschijf 2018 exclusief ict en sport (MIP 2019)	787	787	
R.09	Vrijval kapitaallasten ICT, als gevolg van actualisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	1.151	1.151	
R.05	Vrijval kapitaallasten sport, als gevolg van actualisatie jaarschijf 2018 (MIP 2019)	805	805	
R.09	Herrijking dotatie spelregel aflossen in 20 jaar (obv MIP in MJPB 2020-2023)	483	483	
R.09	Ruimte binnen rentebuffer	786		786
R.09	Dividend BNG	515		515
R.09	Niet geclaimde reservering volumeontwikkeling in de begroting	2.450		2.450
	Voordeel	**23.500**	**17.748**	**5.752**

Programma	Omschrijving	Afwijking	Incidenteel	Structureel
R.06	Hogere uitgaven sociaal domein	-18.688		-18.688
R.06	Niet te realiseren onttrekking BR Noodfonds	-3.760	-3.760	
R.06	Armoede	-709		-709
R.04	School Bethaniënstraat: knelpunt ivm behoud bomen	-500	-500	
R.07	Omgevingswet	-600	-600	
R.08	Kosten bouwtaken ODRA	-600	-600	
wijk	Herstel gevel MFC Presikhaven (tlv BR Vastgoed)	-250	-250	
R.09	Naar Sociaal Domein: verhoging DU Beschermd Wonen	-1.712		-1.712
R.09	Naar beleidsveld: DU Transformatiefonds Jeugd	-955	-955	
R.09	Naar beleidsveld: DU Kinderen in een AZC (in meicirculaire ook vanaf 2020)	-127	-127	
R.09	Naar beleidsveld: middelen rijksvaccinatieprogramma	-286		-286
R.09	Naar beleidsveld: middelen toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	-116		-116
R.09	Naar beleidsveld: middelen toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	-20		-20
R.09	Incidenteel knelpunt 2019 De Connectie	-1.111	-1.111	
R.05	Reeds gekorte subsidie aan sportbedrijf door uitstel oplevering Valkenhuizen	-250	-250	
R.09	Saldo structurele voor- en nadelen in de begroting op programma R9	-438		-438
	Nadeel	**-30.122**	**-8.152**	**-21.970**
	Afwijking in exploitatie (saldo voor- en nadelen)	**-6.622**	**9.596**	**-16.218**
	Afwijking ten laste van AR (na verrekening met bestemmingsreserves)	**-6.972**	**9.246**	**-16.218**

Hieruit blijkt dat er voor € 23,5 miljoen aan voordelen wordt verwacht en voor € 30,1 miljoen aan nadelen. In vergelijking met de begroting ontstaat er een nadeel van € 6,6 miljoen. Omdat een deel daarvan met de bestemmingsreserves wordt verrekend, ontstaat er een nadeel van € 7,0 miljoen voor de

algemene reserve. Opvallend is dat de verwachte voordelen grotendeels incidenteel zijn en de verwachte nadelen overwegend structureel van aard zijn. Dit is aanleiding om in de Perspectiefnota structurele maatregelen voor bijsturing voor te stellen. Zoals in de inleiding aangegeven, zullen deze maatregelen ook deels neerslaan in 2019, waardoor het effect op de algemene reserve gedempt kan worden. De afwijkingen worden in paragraaf 3.1 en 3.2 van deze tussenrapportage nader inhoudelijk toegelicht.

2 - Toelichting op de beleidsmatige ontwikkelingen

2.1 Voortgang beoogde doelen en prestaties

In de MJPB 2019 - 2022 is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen, waarin de samenhang tussen de Arnhemse hoofddoelen, de beleidsdoelen in de veranderopgaven en in de reguliere opgaven in beeld wordt gebracht.
In deze Turap 1-2019 wordt nog niet gerapporteerd over alle doelen, in dit vroege stadium van het jaar is dat nog niet opportuun. In Turap 2-2019 zal uitgebreid worden gerapporteerd over de realisatie van de beoogde doelen, waarbij ook aandacht zal worden geschonken aan doelen waarvan de realisatie juist wel voorspoedig verloopt.
Hierbij zal expliciet aandacht worden geschonken aan de effecten van de in de Perspectiefnota voorgestelde maatregelen op de voortgang van de realisatie van de verschillende doelen.

3 - Toelichting op de financiële ontwikkelingen

3.1 Toelichting op de voordelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR

R.06 Prognose BUIG € 800.000 voordeel

Met het nieuwe voorstel van actueel en realistisch begroten ontstaat voor het jaar 2019 een verwacht voordeel ten opzichte van de begroting van de BUIG van € 800.000.

R.09 Gemeentefonds € 1.622.000 voordeel

Op basis van de september- en decembercirculaires uit 2018 is een nieuwe prognose gemaakt van het gemeentefonds. Het verwachte positieve accres uit het Regeerakkoord leidt tot een positief effect in 2019 van € 2,6 miljoen. Daarbij wordt op basis van de najaarsnota 2018 van het Rijk rekening gehouden met een nadeel in het gemeentefonds vanwege een onderuitputting over 2018 van de rijksuitgaven die wordt doorvertaald naar het gemeentefonds. Voor Arnhem zou dit in 2019 neerkomen op een bedrag van € 1 miljoen nadelig (afrekening 2018 in 2019). Per saldo ontstaat er dus een verwacht voordeel op het gemeentefonds van € 1,6 miljoen.

R.09/R.06 Gemeentefonds loon-prijsbijstelling sociaal domein 2019 € 2.000.000 voordeel

In de meicirculaire 2019 wordt nog één keer loon- en prijsbijstelling toegekend over de (per 2019) vervallen IU Sociaal domein. Op basis van de toegekende loon- en prijsbijstelling 2018 (€ 200 mln.), zou 1% voor Arnhem uitkomen op € 2,0 miljoen vanaf 2019.

R.06 Dekking sociaal domein vanuit AR € 10.400.000 voordeel

In de raadsbrief d.d. 11 december 2018 " Ontwikkelingen in het zorgdomein" zijn incidentele maatregelen voorgesteld ter dekking van het tekort in 2019. Voorgesteld is om een bedrag van respectievelijk € 5,8 miljoen en € 4,6 miljoen vanuit de AR vrij te laten vallen om dit te doteren aan de BR Noodfonds.

R.04 Vrijval VSV lokaal € 300.000 voordeel

Er is sprake van een incidenteel voordeel op middelen VSV lokaal binnen het programma Educatie. Dit voordeel kan gebruikt worden voor het opvangen van nadelen binnen dit programma.

R.04 Temporisering onderwijshuisvesting € 200.000 voordeel

Het is mogelijk om binnen onderwijshuisvesting te temporiseren en hierdoor middelen uit de BR Onderwijshuisvesting te onttrekken.

R.08. Opbrengsten bouwleges (€ 600.000 voordeel) (zie ook onder nadelen)

In de begroting van omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) is voor Arnhem rekening gehouden met zo'n € 600.000 extra kosten voor bouwtaken, als gevolg van de hoogconjunctuur in de bouw. Deze meerkosten voor werkzaamheden van de ODRA zijn niet opgenomen in de Arnhemse begroting. Er staan wel verwachte extra inkomsten aan bouwleges tegenover. De verwachtingen van extra kosten en extra inkomsten worden vooralsnog bevestigd door de resultaten van de eerste maanden van 2019.

R.05 Vrijval kapitaallasten Museum Arnhem € 600.000 voordeel

In coalitieakkoord en MJPB wordt vanaf 2019 € 0,6 miljoen geraamd voor kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem. Inmiddels (19 december 2018) heeft de Raad besloten het investeringskrediet hiervoor met € 7,5 miljoen te verhogen. Verwacht wordt dat de verbouwing van het Museum in 2021 zal worden afgerond. De kapitaallasten komen dan vanaf 2022 ten laste van de begroting. De in 2019 (en 2020 en 2021) geraamde bedragen kunnen vrijvallen in de BR Cultureel vastgoed (op basis van de huidige gedragslijn).

Div. Onderuitputting kapitaallasten € 2.743.000 voordeel

Zoals in jaarverslag 2018 is gemeld zal vanwege achterblijvende investeringen een onderuitputting optreden op de begrote kapitaallasten in 2019. Deze onderuitputting bedraagt € 2.743.000, verdeeld in € 1.151.000 ICT, € 805.000 sport en € 787.000 vanwege overige investeringen. Dit wordt verrekend met de algemene reserve, waarbij voorgesteld wordt dit als dekking voor een tweetal knelpunten op ICT en sport (zie toelichting nadelige afwijkingen) te gebruiken.

R.09 Afschrijven 20 jaar herijking obv actualisatie MIP € 483.000 voordeel

De huidige begrote dotatie aan de bestemmingsreserve is gebaseerd op het vorige MIP en deze is nu geactualiseerd op basis van het geactualiseerde MIP. Dit levert in 2019 een lagere dotatie op en dus een voordeel van € 483.000.

R.09 Ruimte binnen rentebuffer € 786.000 voordeel

In de begroting is een meerjarige stelpost opgenomen voor het kunnen opvangen van bovenmatige stijgingen van de rente (rentebuffer). In de begroting van treasury (rentelasten) wordt reeds rekening gehouden met een stijging van de rente in de loop van de komende jaren tot circa 3,5-4%. Dit lijkt op basis van de huidige inzichten meer dan voldoende om onvoorziene stijgingen in de rente op te kunnen vangen. Voor 2019 is deze buffer dan ook niet nodig.

R.09 Dividend BNG € 515.000 voordeel

De BNG heeft een persbericht uitgedaan over hun resultaat 2018. Het voorstel is om per aandeel van € 2,50 een dividend uit te keren van € 2,85. Voor Arnhem betekent dat een dividend van 496.470 x € 2,85 = € 1.414.939,50. Begroot is € 900.000. Een voordeel van € 514.939,50 (afgerond € 515.000).

R.09 Niet geclaimde reservering volumeontwikkeling € 2.450.000 voordeel

De indexatie van de volume-ontwikkeling is gebaseerd op de groei van het aantal inwoners. Het bedrag dat in deze turap vrijvalt, is het totaal beschikbare bedrag minus een aantal specifieke claims. De nog uit te werken verdeelsystematiek is nog niet (volledig) toegepast. Deze objectieve verdeelsystematiek wordt in de komende periode nog uitgewerkt ten behoeve van de MJPB 2020-2023. Voor het jaar 2019 is, gelet op de kostenstijgingen in het sociaal domein, nog terughoudend omgegaan met het toekennen van claims.

3.2 Toelichting op de nadelige afwijkingen via de exploitatie te verrekenen met de AR

R.06 Hogere uitgaven sociaal domein € 18.688.000 nadeel

De prognose van de afwijking sociaal domein (Wmo en Jeugd) wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Het structureel effect vanuit 2018: In de raadsbrief 'ontwikkelingen in het zorgdomein' is gemeld dat er sprake is van een structureel nadeel in 2018 van - € 10,9 miljoen. Naar aanleiding van de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders over 2018 is dit structurele nadeel verder opgelopen en bedraagt - € 13,1 mln. Om op het prijspeil 2019 te komen dient dit bedrag te worden geïndexeerd met 2,9% en daarmee wordt het bedrag 2019 **- € 13,5 miljoen**.
- De prognose van de volumegroei 2019 wordt geprognosticeerd op **- € 3,6 miljoen**. Deze prognose is gebaseerd op de (geïndexeerde) lastengroei 2019 tov 2018 . Zo wordt er bij beschermd wonen een daling voorzien van de lasten van 2,5%. De oorzaak hiervan is de ontwikkeling van beschermd wonen naar beschermd thuis. Waarbij meer inwoners ambulante begeleiding thuis ontvangen en minder inwoners in een beschermd wonen instelling verblijven. Bij de WMO producten wordt een stijging van de lasten geprognosticeerd van; 15% bij 'begeleiding' en 17% bij 'activerend werk'. Voor wat betreft de jeugdzorg constateren we een afvlakking van het totaal aantal Arnhemmers dat een beroep doet op de jeugdzorg in het tweede half jaar. Dit is een positieve ontwikkeling ten opzichte van de stijging van de afgelopen jaren. Deze positieve trend wordt echter niet gezien bij de producten 'begeleiding' en 'behandeling'. Hier zien wij nog steeds een stijging van 15% die niet wordt gecompenseerd door de overige producten.
- De invoering van het abonnementstarief heeft brede gevolgen, deze wordt met name bij het product Hulp bij het Huishouden zichtbaar. Hulp bij het Huishouden laat in 2018 een relatief constante lijn zien. Deze is in lijn met de demografische ontwikkelingen. In 2019 wordt een extra stijging geconstateerd, die is toe te rekenen aan de invoering van het abonnementstarief. Op grond hiervan wordt een stijging voorzien van ca. 20%, met een (geïndexeerd) gevolg van **- € 2,1 miljoen**.
- Bij het doelgroepenvervoer is een stijging van de vraag voorzien die al is meegenomen in de structurele effecten van de lasten 2018. Naast deze stijging van de vraag is er een aantal andere ontwikkelingen zoals de stijging van de niet compensabele BTW (van 6% naar 9%), de afbouw van de provinciale subsidie en het niet kunnen realiseren van de taakstelling Doelgroepenvervoer. Dit resulteert in een aanvullend nadeel doelgroepenvervoer **- € 500.000**.
- Verschillende andere onderdelen tellen op tot een totaal nadeel van **- € 700.000**. Dit bestaat uit Wonen Rollen en Vervoer (nadeel € 400.000), uitbreiding taken SWT (nadeel € 100.000) en overig (€ 200.000).
- In de septembercirculaire 2018 is een structurele verhoging van 2019 van de DU Beschermd wonen opgenomen van **€ 1,7 miljoen**. Deze extra middelen kunnen door het beleidsveld worden ingezet. Voorgenomen is dus het bedrag 2019 in te zetten ter dekking van het tekort 2019.

In de raadsbrief van 11 december 2018 heeft het college een voorgenomen besluit gecommuniceerd om een bedrag van € 12,1 mln aan het noodfonds te doteren ter dekking van het tekort voor 2019. Dit bestaat uit extra middelen decentralisatieuitkering Beschermd Wonen ter hoogte van € 1,7 miljoen en een onttrekking uit de Algemene Reserve ter hoogte van € 10,4 miljoen.

In onderstaand overzicht wordt een compleet beeld gegeven van het effect van de voor- en nadelen ten aanzien van het sociaal domein voor 2019:

Opbouw prognose - € 20.400:	
Doorwerking 2018 inclusief indexatie 2019	- € 13.500
Volumegroei	- € 3.600
Abonnementstarief	- € 2.100
Doelgroepenvervoer	- € 500
Overige nadelen	- € 700
Totaal	***- € 20.400***
Verhoging kader agv DU Beschermd wonen	€ 1.712
Verwacht nadeel sociaal domein	***- € 18.688***
Inzet vanuit AR (zie onder voordelen R6)	€ 10.400
Verwachte loon/prijsbijstelling IU sociaal domein (zie onder voordelen R6)	€ 2.000
Tekort beleidsveld	***€ 6.288***

Mogelijke aanvullende middelen Jeugdzorg en Abonnementstarief
Als compensatie voor de gestegen Jeugdzorg lasten heeft het Rijk aangekondigd dat er vanaf 2020 aanvullende middelen beschikbaar worden gesteld. De hoogte van dit bedrag is nog niet met zekerheid te bepalen. Daarnaast zijn er signalen dat het Rijk een aanvullende compensatie gaat verstrekken voor de groei als gevolg van de introductie van de invoering van het abonnementstarief.

R.06 Niet te realiseren onttrekking aan BR Noodfonds € 3.760.000 nadeel
De in de begroting in 2019 opgenomen onttrekking aan de BR Noodfonds is niet meer mogelijk, omdat deze uitgeput is. Dit leidt tot een incidenteel nadeel van € 3,760 miljoen.

R.06 Armoede € 709.000 nadeel
De regelingen op het gebied van Armoede zijn zoveel mogelijk opnieuw doorgerekend en afgezet tegen de begroting 2019. Er ontstaat een verwacht tekort van € 709.000. De stijging ten opzichte van het structurele tekort van € 500.000 (uit de Jaarrekening 2018) zit vooral in een hogere maandpremie van de Collectieve Aanvullende Ziektekostenverzekering voor Chronisch Zieken en Gehandicapten (CAZ-CZG) en hogere tekort op Bijzondere bijstand.
Op Beschermingsbewind wordt verwacht € 80.000 over te houden als de trend van 2018 doorgetrokken wordt. Dat betekent dat de begrote onttrekking aan de BR Taakmutaties van € 170.000 voor beschermingsbewind in 2019 niet nodig is. Dit bedrag blijft dan beschikbaar voor dekking van de taakstelling op Beschermingsbewind vanaf 2021.

R.04 School Bethaniënstraat knelpunt ivm behoud bomen € 500.000 nadeel
Ten aanzien het onderwijshuisvestingsproject Bethaniënstraat is verzocht om met een alternatief plan te komen waarbij zoveel mogelijk bomen behouden blijven. Dit alternatieve plan is gemaakt, met meerkosten ter grootte van € 500.000 incidenteel.

R.07 Omgevingswet € 600.000 nadeel

De invoering van de omgevingswet is gepland op 1 januari 2021. De afgelopen tijd is gebleken dat er aanvullende investeringen nodig zijn om de implementatie van de Omgevingswet voor te bereiden in lijn met wettelijke vereisten en het gekozen ambitieniveau. De gemeente bereidt zich hier de komende jaren op voor langs vijf lijnen, waarop middelen voor regie, proces, inzet van mensen uit de lijnorganisatie en techniek nodig zijn. Op basis van onze activiteiten in die vijf lijnen zijn de benodigde middelen voor 2019 en 2020 en de jaren daarna geraamd. De raming vraagt, naast inzet van de programma- en lijnorganisatie, aanvullende middelen van € 600.000 in 2019.

R.08. Kosten bouwtaken ODRA (€ 600.000 nadeel) (zie ook onder voordelen)

In de begroting van omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) is voor Arnhem rekening gehouden met zo'n € 600.000 extra kosten voor bouwtaken, als gevolg van de hoogconjunctuur in de bouw. Deze meerkosten voor werkzaamheden van de ODRA zijn niet opgenomen in de Arnhemse begroting. Er staan wel verwachte extra inkomsten aan bouwleges tegenover. De verwachtingen van extra kosten en extra inkomsten worden vooralsnog bevestigd door de resultaten van de eerste maanden van 2019.

Wijk Presikhaaf - Herstel gevel MFC Presikhaven € 250.000 nadeel (BR Vastgoed)

Als gevolg van bouwfouten in de muren zijn herstelwerkzaamheden noodzakelijk. Het herstel is gestart in 2018 en in dat jaar ook gemeld als afwijking in de Turap en jaarrekening. De aanpassingen lopen voor een deel door naar 2019. Dit jaar wordt nog een nadeel verwacht van € 250.000. Het gebouw is vijf jaar geleden opgeleverd en de kosten zijn niet meer verhaalbaar op de aannemer omdat deze failliet is gegaan. Het nadeel komt ten laste van de BR Vastgoed .

R.09 Overhevelen DU's en taakmutaties GF naar beleidsvelden € 3.216.000 nadeel

In de decembercirculaire is een aantal mutaties opgenomen ten aanzien van decentralisatieuitkeringen en taakmutaties. Van de volgende middelen wordt voorgesteld deze vanuit het gemeentefonds over te hevelen naar de betreffende beleidsvelden, omdat daar kosten tegenover staan. Het gaat hierbij om nieuwe taken, uitbreiding van taken of volumeontwikkelingen. Het betreft middelen voor transformatie Jeugdzorg, kinderen in een AZC, uitvoering rijksvaccinatieprogramma, toezicht/handhaving kinderopvang & peuterspeelzalen en volumeontwikkeling beschermd wonen.

R.09 De Connectie € 1.111.000 nadeel

Als gevolg van de problematiek bij De Connectie heeft een aantal geplande ' Arnhermse ICT-investeringen (2018) geen doorgang gevonden. Dat heeft als gevolg dat de kapitaallasten (afschrijving en rente) vrij kunnen vallen in de begroting 2019 (zie bij voordelen). Het voorstel is om deze kapitaallasten in te zetten voor de problematiek bij De Connectie. De vrijval 2019 is in ieder geval voldoende om het incidentele knelpunt in dit jaar ook op te lossen. De verwachting is dat dit ook nog een keer in 2020 kan (en dan pas wordt verwerkt in de begroting). Beschikbare ICT-budgetten worden hiermee ook ingezet voor ICT.

R.05 Valkenhuizen € 250.000 nadeel

De oplevering nieuwbouw zwembad Valkenhuizen was oorspronkelijk gepland eind 2018, vanaf 2019 zou het nieuwe zwembad in gebruik worden genomen. Vanaf 2019 zou het Sportbedrijf Arnhem binnen haar exploitatie van zwembad valkenhuizen € 250.000 kunnen besparen, o.a. door efficiënter werken en minder energieverbruik, waardoor dit bedrag is meegerekend in de projectbegroting. In de gemeentelijke begroting is vanaf 2019 gerekend met de nieuwe kapitaallasten voor het nieuwe zwembad en een bijdrage hiervoor vanuit het Sportbedrijf. Nu is de nieuwbouw vertraagd en wordt het nieuwe zwembad

pas eind 2020 opgeleverd. Dit betekent dat het Sportbedrijf in 2019 en 2020 geen besparing van € 250.000 kan realiseren, waardoor het ook niet gekort kan worden op de aan hen verstrekte subsidie. De eerdere verwerking van deze bijdrage, conform oorspronkelijk verbouwplan, zal dan ook aangepast moeten worden naar de huidige inzichten. Voorgesteld wordt om dit knelpunt in 2019 en 2020 ad € 250.000 te dekken uit de onder uitputting op de kapitaallasten voor de nieuwbouw van Valkenhuizen 2019 en 2020 (zie voordeel vrijval kapitaallasten).

R.09 Saldo voor- en nadelen programma R9 € 438.000 nadeel

Binnen programma R9 is een aantal enkele structurele plussen en minnen ontstaan die per saldo uitkomen op een incidenteel nadeel van € 438.000 (waarvan structureel vanaf 2020 circa € 231.000 resteert). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om correcties van begrotingskaders naar aanleiding van verzelfstandigingen.

3.3 Ontwikkeling weerstandsvermogen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag 2018 is reeds een doorkijk gemaakt van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen en de weerstandsfactor in 2019. Hiervoor is het bij de jaarrekening geactualiseerde risicoprofiel afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, inclusief de reeds voorgenomen mutaties aan de algemene reserve in 2019 (zoals de onttrekking van € 10,4 miljoen voor dekking tekort sociaal domein in 2019). Dit levert het volgende beeld op:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2018**	**Turap-1 2019**
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	33.713	33.713
Beschikbare weerstandscapaciteit	48.612	31.748
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**14.899**	**-1.965**
Verschil (> factor 1,4)	**1.414**	**-15.450**
Weerstandsfactor	**1,4**	**0,9**

Hieruit blijkt dat bij een doorkijk naar 2019 op basis van de jaarrekening en de reeds bekende mutaties voor 2019 de weerstandsfactor onder de 1 zakt naar 0,9. Hierin zijn dus nog niet alle effecten van de ontwikkelingen in 2019 op de algemene reserve meegenomen zoals in deze Turap geschetst zijn. Zoals aangegeven worden in de Perspectiefnota voorstellen gedaan voor bijsturing, welke deels ook effect hebben op jaarschijf 2019. Bij de Perspectiefnota wordt ook bekeken welke ontwikkelingen een effect hebben op het risicoprofiel en wordt inzicht gegeven in de meerjarige verwachte ontwikkeling van de weerstandsfactor.

In het algemeen geldt dat als ontwikkelingen leiden tot een hoger risicoprofiel (benodigde weerstandscapaciteit) of tot een daling van de algemene reserve (beschikbare weerstandscapaciteit), de weerstandsfactor onder de 1,0 zou kunnen dalen. In dat geval wordt het noodzakelijk de Algemene Reserve aan te vullen en hiervoor middelen in de begroting op te nemen.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Gemeentefonds

Meicirculaire 2019

de gemeentebesturen, ter attentie van de raden en de colleges van B&W

DGBRW/ Bestuur, Financiën en Regio's

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
eventuele vragen per e-mail
postbus.gf@minbzk.nl

Datum
31 mei 2019

Kenmerk
2019-0000267592

circulaire

Onderwerp	meicirculaire gemeentefonds 2019
Doelstelling	bekendmaking van beleid en het geven van informatie
Juridische grondslag	
Relaties met andere circulaires	decembercirculaire 2018 (2018-0000933969); septembercirculaire 2018 (2018-0000778321); meicirculaire 2018 (2018-0000290441)
Ingangsdatum	31 mei 2019
Geldig tot	1 juli 2020

Voorwoord

Voor u ligt de meicirculaire gemeentefonds 2019. Deze circulaire informeert u in hoofdzaak over de gemeentefondsuitkeringen voor 2019 en verder, gebaseerd op de voorjaarsbesluitvorming van het Rijk.

De politiek-bestuurlijke zaken zijn in hoofdstuk 1 uitgelicht. De circulaire is in belangrijke mate een financieel-technisch document. De latere hoofdstukken richten zich op de doelgroep van financieel specialisten.

Ik wens u bij al uw taken en verantwoordelijkheden veel succes.

Mede namens de Staatssecretaris van Financiën,
De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Drs. K.H. Ollongren

Inhoudsopgave

1 Hoofdpunten 1

1.1 Inleiding 1

1.2 Algemene uitkering 2

1.3 Herijking verdeling gemeentefonds 2

1.4 Overheveling van Voogdij/18+, Wajong en regulier werk naar de algemene uitkering 3

1.5 Verantwoordingsonderzoek 2018 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 3

1.6 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen 3

2 Algemene uitkering 7

2.1 Inleiding 7

2.2 Wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering 7

1. Accres 8

2. Plafond BTW-compensatiefonds 10

3. Lagere apparaatskosten 11

4. Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten 11

5. Knelpunten verdeelproblematiek 12

6. Groeiopgave Almere 12

7. Loon- en prijsbijstelling 2019 Re-integratie klassiek 12

8. en 9 Loon- en prijsbijstelling 2019 Wmo 2015 en Wmo huishoudelijke verzorging. 13

10. Invoering Wet verplichte ggz 13

11. Geen aanspraak op begeleiding (Wmo 2015) 13

12. Overgangsrecht levenslang (Wmo 2015) 13

13. Jeugdhulp 14

14. Loon- en prijsbijstelling 2019 Jeugd 14

15. Verrekening Voogdij/18+ 14

16. Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen 15

17. Compensatieregeling Voogdij/18+ 15

18. Landelijke vreemdelingenvoorzieningen 15

19. Beheerovereenkomst DSO-LV 16

20. Waterschapsverkiezingen 16

21. DigiD en MijnOverheid 17

22. GDI-voorzieningen 17

2.3 Verdeling mutaties algemene uitkering 17

2.4 Overige mededelingen algemene uitkering 18

2.4.1 Ambulantisering GGZ 18

2.4.2 Mobiliteitshulpmiddelen en roerende voorzieningen 18

2.4.3 Effecten actualisatie maatstafgegevens septembercirculaire 2019 19

2.4.4 Jeugdautoriteit 19

2.4.5 Bommenregeling 20
2.5 Veranderingen in het verdeelstelsel 21
2.5.1 Inleiding 21
2.5.2 Maatstaf ozb: WOZ-waardering en aanpassing rekentarieven 21
2.6 Maatstaven, bedragen per eenheid, uitkeringsfactor en overige uitkeringsonderdelen 22
3 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen 27
3.1 Inleiding 27
3.2 Omvang en verdeling decentralisatie- en integratie-uitkeringen 27
1. Beschermd wonen 29
2. Participatie 30
3. Regionale knelpunten 31
4. Voogdij/18+ 31
5. Maatschappelijke begeleiding 32
6. Verhoging taalniveau statushouders 33
7. Landelijke voorziening vreemdelingen 34
8. Bonus beschut werk 34
9. Koplopergemeenten cliëntondersteuning 35
10. Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten 35
11. Sportakkoorden 36
12. Geweld hoort nergens thuis 36
13. Kerkenvisies 37
14. Vrouwenopvang 37
15. Herstructurering Wsw 38
16. Gezond in de stad 39
17. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC 39
18. Fort Oranje 39
19. Vuelta 2020 39
20. Pilots logeerzorg 39
21. Faciliteitenbesluit opvangcentra 40
22. Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit 40
23. Groeiopgave Almere 40
24. Verduurzaming basisscholen 41
25. Slimme Laadpleinen 41
26. Programmabureau Sociaal domein 41
27. Bodemsanering 41
28. Knelpunten verdeelproblematiek 41
29. Beter benutten 42
30. Eindhoven Internationale Knoop XL 42
31. Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd 42
32. Twinning arbeidsbemiddeling 42

33. Waddenzee Werelderfgoed coördinator ... 42
34. Dialoog Sinterklaasintocht ... 43
35. Grenslandconferentie Venlo ... 43
36. City Deal voedsel ... 43
37. Vangnetregeling beveiligingskosten ... 43
38. Meer Maas Meer Venlo ... 43
3.3 Overige mededelingen decentralisatie- en integratie-uitkeringen ... 44
3.3.1 Basisregistratie Personen: centralisering inschrijving vergunninghouders ... 44
3.3.2 Armoedebestrijding kinderen ... 44
3.3.3 Verhoogde asielinstroom ... 44
3.3.4 Maatschappelijke opvang ... 45
3.3.5 Wmo ... 45
3.3.6 Overheveling van Voogdij/18+, Wajong en regulier werk naar de algemene uitkering ... 45
3.3.7 Financiële gevolgen wijziging woonplaatsbeginsel Jeugd ... 46
3.3.8 Bevolkingsdaling ... 46
3.3.9 Voorschoolse voorziening peuters ... 46
3.3.10 Wijzigingen in centrumgemeente ... 47
4 Overige mededelingen ... 49
4.1 Inleiding ... 49
4.2 Gemeentefondstotalen, bevoorschotting en nominale ontwikkelingen ... 49
4.3 Herijking verdeling gemeentefonds ... 50
4.4 Gezamenlijke verkenning ... 52
4.5 Advies raming ruimte onder het plafond BCF ... 52
4.6 Verantwoordingsonderzoek 2018 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ... 53
4.7 Introductie benchmark woonlasten ... 54
4.8 Wijzigingen regelgeving BBV, taakvelden en Iv3 ... 54
4.9 Landelijk gemiddelde kengetal belastingcapaciteit ... 55
4.10 Centraal ontsluiten gemeentelijke jaarstukken en verslagen van bevindingen van de accountant ... 55
4.11 Website gemeentefinanciën ... 55
4.12 Analyse gemeentebegrotingen ... 56
4.13 Redelijk peil 2020 ... 56
4.14 Vaststelling decentralisatie- en integratie-uitkeringen ... 56
Bijlagen ... 57
Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactor 2019 ... 58
Bijlage 2.1.2 Bedragen per eenheid 2019 per cluster ... 64
Bijlage 2.1.3 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactor 2020 ... 67
Bijlage 2.1.4 Bedragen per eenheid 2020 per cluster ... 72
Bijlage 2.2.1 Opbouw algemene uitkeringen 2019-2024 ... 75
Bijlage 2.2.2 Overzicht mutaties 2018 BTW-compensatiefonds ... 76

Bijlage 2.5.1 Aanvullende informatie uitkeringsfactor 77
Bijlage 2.5.2 Volumina maatstaven 2019-2024 79
Bijlage 2.4.5 Bommenregeling 81
Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding 84
Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders 93
Bijlage 3.2-7 Decentralisatie-uitkering Landelijke vreemdelingenvoorzieningen 98
Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk 101
Bijlage 3.2-9 Decentralisatie-uitkering Koplopergemeenten Cliëntondersteuning 110
Bijlage 3.2-10 Decentralisatie-uitkering Verhoging raadsleden vergoeding kleine gemeenten 111
Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden 115
Bijlage 3.2-12 Decentralisatie-uitkering Geweld hoort nergens thuis 120
Bijlage 3.2-13 Decentralisatie-uitkering Kerkenvisies 121
Bijlage 3.2-16 Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (impuls kansrijke start) 122
Bijlage 3.2-20 Decentralisatie-uitkering Pilots logeerzorg 126
Bijlage 3.2-21 Decentralisatie-uitkering Faciliteitenbesluit opvangcentra 127
Bijlage 3.2-24 Decentralisatie-uitkering Verduurzaming basisscholen 128
Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen 129
Bijlage 3.3.3-1 Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - partieel effect 134
Bijlage 3.3.3-2 Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - participatie en integratie 135
Bijlage 3.3.4 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang 136
Bijlage 4.3 Herijking verdeling gemeentefonds 137
Bijlage 4.13 Redelijk peil 2020 140

1 Hoofdpunten

1.1 Inleiding

Deze circulaire informeert gemeenten over de gemeentefondsuitkeringen. Het gemeentefonds is de grootste inkomstenbron van de gemeenten. Factoren als belastingopbrengsten, gemeentelijke rentelasten, dividendopbrengsten en grondexploitatie bepalen mede die financiële ruimte. Zij vallen echter buiten het bestek van deze circulaire.

Gemeenten ontvangen op drie tijdstippen in het jaar de informatie over de gemeentefondsuitkeringen: in mei op basis van de Voorjaarsnota, in september op basis van de Miljoenennota en in december, ter afronding van het lopende jaar, op basis van de Najaarsnota. De circulaires kunnen incidenteel ook actuele informatie bevatten die op een later tijdstip in de rijksbegroting wordt verwerkt. De mededelingen zijn steeds onder het voorbehoud van parlementaire goedkeuring.

De indeling van de circulaire is afgestemd op de soorten uitkeringen die het gemeentefonds kent: de algemene uitkering en de decentralisatie- en integratie-uitkeringen. Figuur 1 laat voor het jaar 2020 het procentuele aandeel van de uitkeringen zien.

Vanaf uitkeringsjaar 2019 is de integratie-uitkering Sociaal domein (en daarmee het afzonderlijke hoofdstuk in de circulaire) opgehouden te bestaan. De betreffende onderdelen zijn of naar de algemene uitkering overgeheveld of omgezet naar aparte integratie-uitkeringen (Participatie, Beschermd wonen en Voogdij/18+).

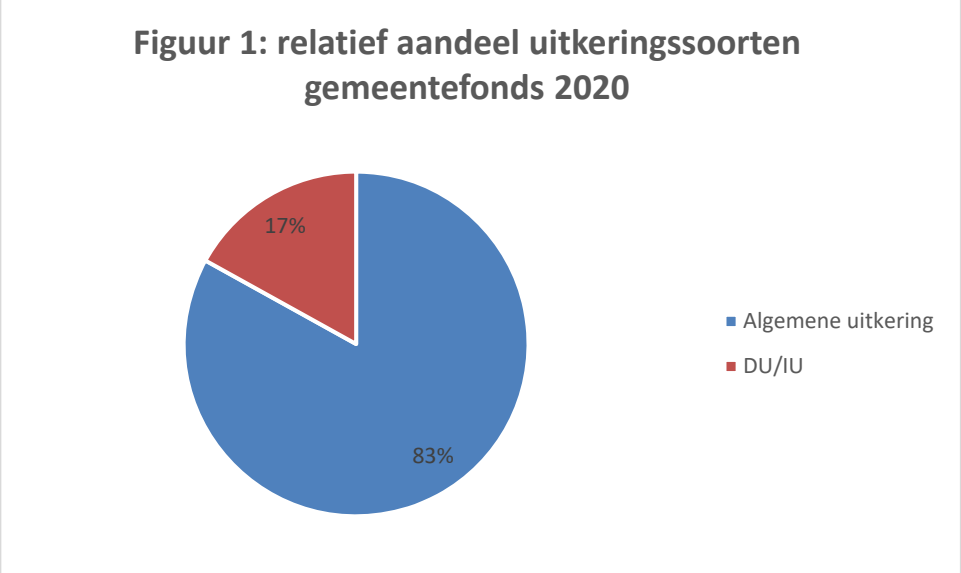

1.2 Algemene uitkering

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de totale rijksuitgaven (accresrelevante uitgaven; ARU). Volgens de normeringssystematiek (trap-op-trap-af) wordt de procentuele wijziging van de ARU vermenigvuldigd met de grondslag van het gemeentefonds en bepaalt dit het accres dat wordt toegevoegd aan de algemene uitkering. Op deze wijze hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de ontwikkeling van de algemene uitkering en daarmee de omvang van het fonds.
Het geraamde accres 2019 wordt in de Voorjaarsnota ten opzichte van de septembercirculaire 2018 met € 74 miljoen positief bijgesteld. Voor de periode van 2020 tot 2024 wordt het accres neerwaarts bijgesteld oplopend tot structureel € 603 miljoen in 2023. De belangrijkste verklaring daarvoor ligt in de lagere ontwikkeling van de lonen en prijzen. De raming hiervan in het Centraal Economisch Plan (CEP) is lager dan bij de Miljoenennota. In deze meicirculaire vindt in 2019 ook de afrekening plaats van het definitief vastgestelde accres 2018. Het accres 2018 komt € 148 miljoen lager uit dan in de septembercirculaire 2018 werd geraamd. Dit komt doordat de onderuitputting bij het Rijk verder is opgelopen na Miljoenennota 2019.

Verder informeert deze circulaire over de definitieve afrekening van de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF) over 2018. Ten opzichte van de septembercirculaire 2018 is sprake van een neerwaartse bijstelling van € 66,85 miljoen. Identiek aan de werkwijze bij het accres vindt de definitieve afrekening over 2018 plaats in 2019.

Het kabinet heeft besloten extra middelen toe te voegen aan het jeugdhulpbudget. In 2019 gaat het om € 420 miljoen (waarvan € 20 miljoen tijdelijk aan de jeugdautoriteit beschikbaar wordt gesteld) en in 2020 en 2021 om jaarlijks € 300 miljoen. Aanvullend wordt onderzoek verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Daarnaast worden de komende maanden bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en VNG over hoe het jeugdhulpstelsel effectiever, efficiënter en beter kan gaan functioneren.

Op 18 december 2018 hebben de VNG, het IPO, de UvW en de Minister van BZK de beheeroverkomst Digitaal stelsel Omgevingswet landelijke voorziening (DSO-LV) ondertekend. De overeenkomst regelt onder andere de inhoud en de uitvoering van de beheertaak, de financiering en de samenwerkingsafspraken voor een optimale werking van het DSO-LV. Op grond van de beheerovereenkomst DSO-LV gaan gemeenten vanaf 1 januari 2020 jaarlijks € 18 miljoen bijdragen aan de kosten van het basisniveau DSO-LV en het informatiepunt Omgevingswet.[1]

1.3 Herijking verdeling gemeentefonds

De fondsbeheerders werken samen met de VNG aan een herijking van de verdeling van het gemeentefonds. In maart 2019 is het traject een volgende fase ingegaan en worden in een onderzoek voorstellen ontwikkeld voor een nieuwe verdeling. De opdracht voor het sociaal domein

[1] Het informatiepunt Omgevingswet informeert over de juridische uitleg en praktische toepassingen van de Omgevingswet, de onderliggende regelgeving en de digitale voorzieningen.

is gegund aan onderzoeksbureau AEF, de herijking van het 'klassieke' gemeentefonds (de overige onderdelen van het gemeentefonds) aan Cebeon. Met beide deelonderzoeken wordt de gehele algemene uitkering van het gemeentefonds integraal onderzocht. Invoering van de nieuwe verdeling is voorzien in 2021. In hoofdstuk 4 van deze circulaire kunt u verdere informatie vinden over de stand van zaken van de herijking.

1.4 Overheveling van Voogdij/18+, Wajong en regulier werk naar de algemene uitkering

In het bestuurlijk overleg tussen het Ministerie van VWS en de VNG op 24 januari jl. is besloten de ingangsdatum van het nieuwe woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet uit te stellen. Als gevolg hiervan zal de in de meicirculaire 2018 aangekondigde overheveling (paragraaf 3.2) van de integratie-uitkering Voogdij/18+ met een jaar worden uitgesteld.

De onderdelen voorheen Wajong en het onderdeel regulier werk[2] van de integratie-uitkering Participatie gaan bij deze circulaire ook nog niet over, omdat de fondsbeheerders ernaar streven om de onderdelen van de oude integratie-uitkering Sociaal domein zoveel mogelijk tegelijk over te hevelen naar de algemene uitkering. In hoofdstuk 3 van deze circulaire kunt u verdere informatie vinden.

1.5 Verantwoordingsonderzoek 2018 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De Algemene Rekenkamer heeft onderzoek gedaan naar het Jaarverslag 2018 en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In dit onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer onder andere geconstateerd dat het instrument decentralisatie-uitkering niet in alle gevallen conform wet- en regelgeving wordt toegepast. De Rekenkamer heeft dit beoordeeld als een onvolkomenheid.
In de bestuurlijke reactie van de Minister van BZK aan de Rekenkamer heeft de minister toegelicht dat met het regeerakkoord en het interbestuurlijk programma bewust is gekozen om een aantal moderne en complexe opgaven als Rijk, provincies, gemeenten en regio's samen op te pakken. Er wordt gewerkt aan een aanpassing van de Financiële-verhoudingswet die erop is gericht om een financieel instrumentarium te creëren dat deze samenwerking tussen Rijk en decentrale overheden faciliteert. In haar bestuurlijke reactie zegt de Minister van BZK toe dat totdat de wetswijziging is gerealiseerd de minister in overleg met de Minister van Financiën zal bezien wat de bevindingen van de Rekenkamer betekenen voor de aanpak van de opgaven waar dit vraagstuk speelt.
In hoofdstuk 4 van deze circulaire is meer informatie opgenomen.

1.6 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

Conform artikel 18 van de Wet inburgering voorziet het college in de maatschappelijke begeleiding

[2] Van begeleid werken (voorheen Wsw)

van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. In deze circulaire is hiervoor in 2019 € 32,6 miljoen toegekend.

Daarnaast hebben Rijk en gemeenten in aanloop naar het nieuwe inburgeringstelsel bestuurlijke afspraken gemaakt[3] over de versterking van het taalniveau van statushouders die nog onder de huidige Wet inburgering inburgeren. Het kabinet stelt hiervoor € 40 miljoen beschikbaar aan gemeenten voor de periode 2019/2020, waarvan € 20 miljoen in 2019 en € 20 miljoen in 2020.

Hoofdstuk 3 van deze circulaire bevat voor uitkeringsjaar 2019 en verder ook een aantal andere wijzigingen in de decentralisatie- en integratie-uitkeringen. Het gaat zowel om de aanpassing van bestaande als om nieuwe uitkeringen.

[3] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/02/14/bijlage-bestuurlijke-afspraken-szw-en-vng-extra-impuls-inburgering-%E2%80%98en-ondertussen%E2%80%99

2 Algemene uitkering

2.1 Inleiding

Binnen het gemeentefonds is de algemene uitkering de grootste component. Het bedrag aan algemene uitkering wordt verdeeld over de gemeenten via maatstaven, zoals het inwonertal en de oppervlakte van een gemeente, een aan de maatstaven gekoppeld gewicht (bedrag per eenheid) en de uitkeringsfactor. Die drie zijn aan wijzigingen onderhevig. Dit hoofdstuk geeft informatie over de aanleiding voor die wijzigingen en over de uitwerking ervan. In paragraaf 2.2 worden de wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering behandeld en in paragraaf 2.3 worden de consequenties daarvan voor de verdeling aangegeven. In paragraaf 2.4 volgen de overige mededelingen over de algemene uitkering en in paragraaf 2.5 zijn de mededelingen over de wijzigingen in het verdeelstelsel opgenomen.

Het totaal van alle wijzigingen vindt zijn neerslag in de bijlagen 2.1.1 tot en met 2.1.4, die overzichten bevatten van maatstaven, bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren. Paragraaf 2.6 gaat in op de berekening van de algemene uitkering met die gegevens en licht de gehanteerde termen toe.

2.2 Wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering

Tabel 2.2.1 bevat de wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering ten opzichte van de decembercirculaire 2018. Het betreft achtereenvolgens:

1. Algemene mutaties
   Deze mutaties hebben betekenis voor de financiële ruimte van de gemeenten, zonder veranderingen in het takenpakket.
2. Taakmutaties
   Deze mutaties hebben corresponderende gevolgen voor inkomsten of uitgaven. De mutaties zijn geordend volgens de clusterindeling van het gemeentefonds om gemeenten een overzicht te bieden per beleidsterrein. De clusterindeling, naar gelijksoortige gemeentelijke beleidsvelden, is een hulpmiddel bij het onderhoud van de verdeling. Het staat gemeenten vrij de indeling al dan niet voor eigen doeleinden te hanteren en de clusterindeling heeft geen gevolgen voor de bestedingsvrijheid van de algemene uitkering.

De tabel wordt gevolgd door een toelichting op de mutaties. De mutaties hebben betrekking op 2019 en verder.

Tabel 2.2.1 Ontwikkeling algemene uitkering, mutaties ten opzichte van de decembercirculaire 2018 (in duizenden euro's)							
		2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
	stand septembercirculaire 2018	**24.893.847**	**25.900.337**	**26.746.672**	**27.635.229**	**28.590.590**	**28.590.590**
	mutaties decembercirculaire 2018	-	-	-	-	-	-
	stand decembercirculaire 2018						
	algemene mutaties	**24.893.847**	**25.900.337**	**26.746.672**	**27.635.229**	**28.590.590**	**28.590.590**
1a)	Accres	-73.347	-248.546	-387.661	-568.866	-603.370	379.754
1b)	Accres tranche 2018 (incidenteel)	-147.674					
2)	BTW-compensatiefonds 2018 (incidenteel)	-66.853					
3)	Lagere apparaatskosten						-135.000
4)	Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten	-7.436	-7.436	-7.436	-7.436	-7.436	-7.436
5)	Knelpunten verdeelproblematiek						-91
6)	Du groeiopgave Almere	-711	-355	-355	-355	-355	-355
	cluster Inkomen en participatie						
7)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Re-integratie klassiek	12.214	11.691	11.433	11.188	10.950	10.699
	cluster Maatschappelijke ondersteuning						
8)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Wmo2015	78.280	79.034	79.534	79.443	79.338	79.077
9)	Loon- en prijsbijstelling 2019 WmoHV	46.130	46.490	48.256	48.256	48.256	48.256
10)	Invoering wet verplichte ggz		20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
11)	Geen aanspraak op begeleiding						-9.000
12)	Overgangsrecht Levenslang						1.157
	cluster Jeugd						
13)	Jeugdhulp	400.000	300.000	300.000			
14)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Jeugdhulp	108.978	109.541	110.382	110.382	110.382	110.382
15)	Verrekening Voogdij/18+		-12.275	-12.337	-12.325	-12.325	-12.325
16)	Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen	2.200	6.100	7.800	9.500	11.400	11.400
17)	Compensatieregeling Voogdij/18+	8.154					
	Cluster Samenkracht en burgerparticipatie						
18)	Landelijke vreemdelingenvoorzieningen	-7.100	-5.000	-4.400			
	cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling						
19)	Beheerovereenkomst DSO-LV	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000
	cluster Bestuur en algemene ondersteuning						
20)	Waterschapsverkiezingen	12.000					
21)	DiGiD en MijnOverheid	-3.350					
22)	GDI voorzieningen	-1.927					
	stand deze circulaire	**25.235.405**	**26.181.581**	**26.893.888**	**27.307.016**	**28.229.430**	**29.069.108**

De mutaties in tabel 2.2.1 zijn in bijlage 2.2.1 samengenomen met de mutaties uit voorgaande circulaires. Deze bijlage geeft een totaalbeeld van de mutaties van jaar op jaar, ongeacht het moment van publicatie, in tegenstelling tot tabel 2.2.1, die een totaalbeeld geeft van circulaire op circulaire.

Toelichting

1. Accres

Het accres 2018 is definitief vastgesteld op € 807 miljoen. Dit komt overeen met 4,82 procent. Het definitieve accres is gebaseerd op de realisatie van de rijksbegroting 2018 zoals opgenomen in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2018. De budgettaire verwerking van de afrekening van het accres 2018 vindt, zoals gebruikelijk, plaats bij Voorjaarsnota 2019. Het definitieve accres betekent een negatieve bijstelling van € 148 miljoen ten opzichte van de laatste raming in de septembercirculaire 2018. Dit komt doordat de onderuitputting bij het Rijk verder is opgelopen na Miljoenennota 2019. Deze onderuitputting wordt deels verklaard door de ambitieuze investeringsagenda voor het eerste kabinetsjaar, in combinatie met de positieve economische situatie. Hierdoor kwamen bepaalde middelen niet tot besteding in het daarvoor bestemde jaar.

Een gedetailleerde opbouw van de afrekening van het accres is opgenomen in bijlage 11 van het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2018.

Tabel 2.2.2 Definitieve accres 2018 gemeentefonds

	in %	x € 1.000
Raming accres 2018 septembercirculaire 2018	5,70	954.795
Mutatie	-0,88	-147.674
Vastgesteld accres 2018	4,82	807.121

Tabel 2.2.3 en 2.2.4 laat de actuele raming van de accressen zien voor de jaren 2019-2024, zowel in duizenden euro's als in procenten.

Tabel 2.2.3 Actuele raming accressen gemeentefonds 2019-2024 (in duizenden euro's)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand septembercirculaire 2018	1.211.988	1.010.599	837.093	1.001.772	1.091.919	-
Mutatie jaarlijkse tranches	74.327	-175.199	-139.115	-181.205	-34.504	983.124
Stand meicirculaire 2019	1.286.315	835.400	697.978	820.567	1.057.415	983.124

Tabel 2.2.4 Actuele raming accressen gemeentefonds 2019-2024 (in procenten)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand septembercirculaire 2018	6,88	3,91	3,12	3,63	3,84	-
Mutatie jaarlijkse tranches	0,42	-0,78	-0,56	-0,68	-0,08	3,38
Stand meicirculaire 2019	7,30	3,13	2,56	2,95	3,76	3,38

Het geraamde accres 2019 wordt ten opzichte van de septembercirculaire 2018 opwaarts bijgesteld. De lagere realisaties in 2018 zorgen voor een groter "trap op" effect naar 2019.[4] Het accrespercentage 2019 komt daarmee voorlopig uit op 7,3 procent. Dit is gelijk aan ongeveer € 1,3 miljard. Voor de periode van 2020 tot 2024 wordt het accres per saldo neerwaarts bijgesteld. De belangrijkste verklaring voor de neerwaartse bijstelling ligt in de lagere ontwikkeling van de lonen en prijzen. De raming hiervan in het Centraal Economisch Plan (CEP) is lager dan bij de Miljoenennota. Hierdoor wordt er rijksbreed minder uitgegeven aan compensatie voor lonen en prijzen, wat zorgt voor een lagere ontwikkeling van de accresrelevante uitgaven.
In de Voorjaarsnota 2019 worden verder de belangrijkste ontwikkelingen in het economisch beeld, de uitgaven en de inkomsten 2019 van het Rijk nader toegelicht. De ontwikkelingen voor latere jaren worden gepresenteerd in de Miljoenennota en zullen terugkomen in de septembercirculaire.

Tabel 2.2.5 maakt de mutaties van de accrestranches per jaar inzichtelijk. Ook de afrekening van het accres 2018 komt hierin naar voren. De accrestranche 2018 is € 148 miljoen lager. Omdat het jaar 2018 boekhoudkundig al is afgesloten, komt deze mutatie incidenteel twee keer voor in 2019. De totaalregel in de tabel correspondeert met de accresregel in tabel 2.2.1.

[4] Door de lagere uitgaven in 2018 neemt de procentuele groei ten opzichte van de begrote uitgaven in 2019 toe. Dit zorgt voor een hoger accrespercentage en daarmee voor een groter "trap op" effect in 2019.

Tabel 2.2.5 Mutaties accres tranches gemeentefonds 2019-2024 ten opzichte van de septembercirculaire 2018 (jaartranches, x € 1 miljoen)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tranche 2018	-147,674	-147,674	-147,674	-147,674	-147,674	-147,674
Afrekening 2018	-147,674					
Tranche 2019	74,327	74,327	74,327	74,327	74,327	74,327
Tranche 2020		-175,199	-175,199	-175,199	-175,199	-175,199
Tranche 2021			-139,115	-139,115	-139,115	-139,115
Tranche 2022				-181,205	-181,205	-181,205
Tranche 2023					-34,504	-34,504
Tranche 2024						983,124
Totaal gewijzigde tranches	**-221,021**	**-248,546**	**-387,661**	**-568,866**	**-603,37**	**379,754**

2. Plafond BTW-compensatiefonds

Het BCF heeft in 2018 € 44,520 miljoen minder uitgekeerd dan mogelijk was onder het plafond. Het aandeel van gemeenten in de ruimte onder het plafond is vorig jaar uitgekomen op € 39,029 miljoen. Dit is € 66,853 miljoen minder dan de eerder bij Miljoenennota 2019 geraamde ruimte, die bij Najaarsnota is uitgekeerd. Identiek aan de werkwijze bij het accres vindt de definitieve afrekening over 2018 plaats in 2019.
Het plafond 2018 is ten opzichte van de septembercirculaire 2018 naar beneden bijgesteld. Het accres kwam lager uit dan bij septembercirculaire geraamd. De overhevelingen in verband met taakmutaties hadden een opwaarts effect op het plafond.

Onderstaande tabel bevat een cijfermatig overzicht van de realisatie 2018:

Tabel plafond BCF 2018 (bedragen x € 1.000)			
	Stand Meicirculaire 2019	Stand Septembercirculaire 2018	Verschil
	2018	**2018**	**2018**
Plafond	**3,331,081**	**3,346,041**	**-14,960**
W.v. stand septembercirculaire 2018	3,346,041		
W.v. overhevelingen i.v.m taakmutaties	-26,727		
W.v. accres	11,767		
Uitgaven	**3,286,561**	**3,225,010**	**61,551**
W.v. gemeenten	2,881,223	2,821,355	59,868
Ruimte onder plafond	**44,520**	**121,031**	**-76,511**
W.v. gemeenten	39,029	105,882	-66,853

Het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF) is per 2015 gekoppeld aan de accrespercentages zoals die volgen uit de normeringssystematiek voor het gemeentefonds en provinciefonds. Het plafond wordt aangepast voor taakmutaties (zoals decentralisaties) die gepaard gaan met toevoegingen of onttrekkingen aan het BCF. Als het plafond overschreden wordt, komt het verschil ten laste van het gemeentefonds en het provinciefonds. Bij een realisatie lager dan het plafond komt het verschil ten gunste van het gemeentefonds en provinciefonds. De toevoeging of uitname wordt over het gemeentefonds en provinciefonds verdeeld conform de gerealiseerde aandelen van de gezamenlijke gemeenten en provincies in het BCF.

Vanaf de meicirculaire 2018 is de werkwijze van de raming van de ruimte onder het plafond BCF in de circulaires aangepast (zie paragraaf 2.2.2 van de meicirculaire 2018). De nieuwe werkwijze betekent dat vanaf uitkeringsjaar 2019 in de septembercirculaire alleen de raming van het huidige jaar wordt verwerkt. Dit heeft als gevolg dat vanaf 2019 de meerjarenraming van de ruimte onder het plafond BCF niet meegenomen wordt in de algemene uitkering en dus dat deze bedragen niet meer meelopen in de raming van de uitkeringsfactoren.

In paragraaf 4.5 van deze circulaire is een advies opgenomen over de wijze van verwerking van de ruimte onder het plafond BCF voor de gemeentelijke meerjarenbegrotingen. Deze toezegging is gedaan in de bijlage veelgestelde vragen[5] van de meicirculaire 2018. Het advies is opgesteld door het Ministerie van BZK in afstemming met de VNG en de provinciale toezichthouders. Met het oog op dit advies zal vanaf deze circulaire niet meer inzichtelijk gemaakt worden in hoeveel punten van de uitkeringsfactor de ruimte onder het plafond BCF is uit te drukken. In voorgaande circulaires waren deze cijfers opgenomen in bijlage 2.2.1.

Dit jaar worden voor het eerst in een bijlage alle mutaties weergegeven die verband houden met decentralisaties vanuit de ministeries naar het BCF voor 2018. Het gaat om alle overboekingen die betrekking hebben op het jaar 2018. De overboekingen zelf kunnen ook al eerder zijn verricht. In overleg met de decentrale overheden is er een ondergrens gehanteerd van € 0,1 mln. Het overzicht van de overboekingen is opgenomen in bijlage 2.2.2.

3. Lagere apparaatskosten

De meerjarenraming strekt zich met ingang van deze circulaire uit tot en met het jaar 2024. Daardoor wordt in de tabel de oploop van de in het vorige Regeerakkoord opgenomen maatregel met betrekking tot lagere apparaatskosten gemeenten voor dat jaar zichtbaar. De uitnames 2019 tot en met 2023 zijn al opgenomen in de eerste regel van de tabel, de stand decembercirculaire 2018. Na de jaartranche 2024 resteert alleen nog de jaartranche 2025 van - € 140 miljoen.

4. Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten

In paragraaf 4.2-7 van de decembercirculaire 2018 zijn gemeenten geïnformeerd over de structurele verhoging van de raadsledenvergoeding in gemeenten tot 24.000 inwoners. Aan het gemeentefonds is in de decembercirculaire 2018 eenmalig een bedrag van € 10 miljoen toegevoegd om de gemeenten met minder dan 24.000 inwoners voor de hogere raadsledenvergoeding voor 2018 te compenseren. Vanaf 2019 en verder wordt de dekking voor deze verhoging gevonden binnen het gemeentefonds door middel van een herverdeling.

De fondsbeheerders hebben ervoor gekozen om de gemeenten tot 24.000 inwoners te compenseren voor de hogere raadsledenvergoeding door middel van een decentralisatie-uitkering.

[5] https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/circulaires/2018/05/31/meicirculaire-gemeentefonds-2018/Veelgestelde+vragen+meicirculaire+2018+gemeentefonds+versie+11+juli.pdf

Het benodigde bedrag van € 7,436 wordt vanaf 2019 onttrokken aan de algemene uitkering via een verlaging van de uitkeringsfactor. Het alternatief, een herverdeling binnen de algemene uitkering, bleek onvoldoende aan te sluiten op de extra kosten die gemeenten met minder dan 24.000 inwoners hebben in verband met de verhoging van de raadsledenvergoeding.
De doelstelling van de herijking van het gemeentefonds per 2021 is om de verdeling van de middelen voor de raadsledenvergoeding integraal onderdeel uit te laten maken van de algemene uitkering waardoor de decentralisatie-uitkering kan komen te vervallen. (zie verder paragraaf 3.2-10).

5. Knelpunten verdeelproblematiek

De meerjarenraming strekt zich met ingang van deze circulaire uit tot en met het jaar 2024. Daardoor wordt in de tabel het onderwerp “knelpunten verdeelproblematiek” voor dat jaar zichtbaar. De middelen gaan over naar de decentralisatie-uitkering Knelpunten verdeelproblematiek. Deze decentralisatie-uitkering houdt verband met btw-aspecten ten aanzien van wegen die in beheer zijn van waterschappen (zie ook paragraaf 3.2-28).

6. Groeiopgave Almere

De aanpassing van de omvang van de decentralisatie-uitkering Groeiopgave Almere aan het accres komt ten laste van de algemene uitkering (zie ook paragraaf 3.2-23 van deze circulaire).

7. Loon- en prijsbijstelling 2019 Re-integratie klassiek

De loon- en prijsbijstelling 2019 ten behoeve van Re-integratie klassiek (tot structureel € 10,699 miljoen in 2024) is toegekend.
Van 2016 tot en met 2018 was de afspraak dat de loon- en prijsbijstelling over de onderdelen van de integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Participatie, in zijn geheel werd uitgekeerd ten behoeve van het onderdeel Wsw. Deze afspraak bestond om sociale partners in de SW in staat te stellen een cao af te sluiten tot en met 31 december 2018. Vanaf 2019 wordt in principe aan alle onderdelen loon- en prijsbijstelling toegekend (zie ook paragraaf 3.2-2).

De loon- en prijsbijstelling 2019 heeft plaatsgevonden omdat onderdelen pas vanaf één jaar na overheveling naar de algemene uitkering accres genereren. Dit betreft dan ook de laatste loon- en prijsbijstelling voor de overgehevelde onderdelen van de voormalige integratie-uitkering Sociaal domein. Vanaf 2020 ontvangen de onderdelen accres.
Voor nadere informatie over de loon- en prijsontwikkeling verwijzen wij naar de rubriek Centraal Economisch Plan 2019[6] (en de bijbehorende bijlage Verzamelde bijlagen 1970-2023). Daarnaast zijn in paragraaf 4.3 van deze circulaire een aantal loon- en prijsindicatoren opgenomen die het CPB onderscheidt voor de overheidssector.

[6] https://www.cpb.nl/centraal-economisch-plan-cep-2019

8. en 9 Loon- en prijsbijstelling 2019 Wmo 2015 en Wmo huishoudelijke verzorging

De loon- en prijsbijstelling 2019 ten behoeve van de Wmo 2015 en de Wmo huishoudelijke verzorging is toegekend (zie verder 2.2.-7).

- Wmo 2015: oplopend tot structureel € 79,077 miljoen in 2024;
- Wmo huishoudelijke verzorging: oplopend tot structureel € 48,256 miljoen in 2024.

10. Invoering Wet verplichte ggz

Met ingang van 1 januari 2020 treedt de Wet verplichte ggz in werking.[7] Deze wet vervangt de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen en regelt de rechten van mensen die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ. Een belangrijke verandering is dat verplichte zorg straks ook buiten een GGZ-instelling opgelegd kan worden en dat de essentiële voorwaarden voor deelname aan de maatschappij in het zorgplan worden meegenomen. Voor de gemeentelijke taken en bijbehorende kosten die volgen uit de Wet verplichte ggz is in het bestuurlijk overleg van 6 mei jl. tussen het Ministerie van VWS en de VNG afgesproken om vanaf 2020 structureel € 20 miljoen toe te voegen aan het gemeentefonds.

11. Geen aanspraak op begeleiding (Wmo 2015)

De meerjarenraming strekt zich met ingang van deze circulaire uit tot en met het jaar 2024. Daardoor wordt in de tabel het onderwerp “geen aanspraak op begeleiding” zichtbaar. In 2014 zijn gemeenten geheel verantwoordelijk geworden voor de activiteiten op het gebied van ondersteuning, begeleiding en verzorging. Hierbij is de aanspraak voor de functie begeleiding in de AWBZ beperkt door de aanspraak op dagbesteding te laten vervallen. Jaarlijks betekent het laten vervallen van de aanspraak op begeleiding een extra afname van - € 20 miljoen. Hiervan komt - € 9 miljoen terecht bij de Wmo (de overige - € 11 miljoen komt terecht bij de Zorgverzekeringswet).

12. Overgangsrecht levenslang (Wmo 2015)

De meerjarenraming strekt zich met ingang van deze circulaire uit tot en met het jaar 2024. Daardoor wordt in de tabel het onderwerp “overgangsrecht levenslang” zichtbaar.
Deze mutatie betreft een correctie op een extrapolatie van extramurale zorgkosten binnen de Wmo 2015 en/of Jeugdwet. Cliënten met een verblijfsindicatie voor een hoog zorgzwaartepakket op 31 december 2014 hebben overgangsrecht gekregen voor onbepaalde tijd. Door het overgangsrecht voor onbepaalde tijd zullen deze cliënten structureel hun extramurale zorg (bijvoorbeeld in de vorm van pgb) afnemen ten laste van de Wet langdurige zorg in plaats van ten laste van de Wmo 2015 of de Jeugdwet. Om dit voor gemeenten te corrigeren, wordt in 30 jaar jaarlijks € 1,157 miljoen extra toegevoegd aan het gemeentefonds tot aan het volledige bedrag van € 39 miljoen.

[7] https://www.dwangindezorg.nl/nieuwe-wetgeving/wet-verplichte-ggz

13. Jeugdhulp

Het kabinet heeft besloten extra middelen toe te voegen aan het jeugdhulpbudget. In 2019 gaat het om € 420 miljoen (waarvan € 20 miljoen tijdelijk aan de jeugdautoriteit beschikbaar wordt gesteld, zie paragraaf 2.4.4) en in 2020 en 2021 om jaarlijks € 300 miljoen. De middelen worden verdeeld via de maatstaven van het subcluster Jeugdhulp (verdeling voormalige integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Jeugd).
Aanvullend wordt onderzoek verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Daarnaast worden de komende maanden bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en VNG over hoe het jeugdhulpstelsel effectiever, efficiënter en beter kan gaan functioneren. Meer informatie is te vinden in de brief die op 27 mei jl. aan de VNG is verzonden. Deze brief is tevens opgenomen in de gemeentefondsrubriek op het internet.[8]

14. Loon- en prijsbijstelling 2019 Jeugd

De loon- en prijsbijstelling 2019 ten behoeve van de wet op de Jeugdhulp (oplopend tot structureel € 110,382 miljoen in 2024) is toegekend (zie verder 2.2-7).

15. Verrekening Voogdij/18+

Het budget Voogdij/18+ kent een systematiek waarbij op basis van historisch zorggebruik (T-2) per gemeente gemiddelde dagprijzen (p) worden vermenigvuldigd met het aantal zorgdagen (q). Zoals gebruikelijk zijn de nieuwe gegevens over voogdij/18+ voor 2020 ook voor latere jaren gehanteerd.[9]

Door de nieuwe gegevens neemt het budget voor Voogdij/18+ vanaf uitkeringsjaar 2020 met € 17 miljoen structureel toe. Daarnaast is bij deze circulaire vanaf 2020 structureel € 20 miljoen gereserveerd om de compensatieregeling Voogdij/18+ te continueren. De compensatieregeling was voor drie jaren (2017-2019) met gemeenten overeengekomen (zie paragraaf 3.3 van de meicirculaire 2017). Als gevolg van het uitstel van de ingangsdatum van het nieuwe woonplaatsbeginsel en daarmee het uitstel van de overheveling van integratie-uitkering Voogdij/18+ naar de algemene uitkering (zie paragraaf 3.2) wordt bij deze circulaire het budget voor de compensatieregeling ook voor latere jaren gereserveerd.
Als laatste neemt het budget van Voogdij/18+ toe omdat, op verzoek van de VNG-commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs, de financiering van de Plaatsingscoördinatie gesloten jeugdhulp met drie jaar is verlengd (€ 0,55 miljoen per jaar in de periode 2020 – 2022).

Voorafgaand aan de overheveling van de integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Jeugd (IUSD Jeugd), naar de algemene uitkering ging het extra benodigde budget voor Voogdij/18+ ten

[8] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds
[9] Zie voor een nadere toelichting: https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/20/kosten-jeugdwet-18plussers-en-voogdij-2018

koste van het budget dat beschikbaar is voor het objectieve verdeelmodel IUSD Jeugd. Door de overheveling van laatstgenoemd verdeelmodel naar de algemene uitkering is sinds de meicirculaire 2018 de werkwijze dat het benodigde extra budget voor Voogdij/18+ ten koste gaat van het subcluster Jeugdhulp in de algemene uitkering (zie ook paragraaf 3.2.4).
De structurele verhoging van € 37,562 miljoen (totaal van bovenstaande mutaties) kan voor ruim € 25 miljoen gedekt worden uit de loon- en prijsbijstelling 2019 die aan de integratie-uitkering Voogdij/18+ is toegekend (zie paragraaf 3.2.4). Hierdoor resteert nog een bedrag van € 12,275 miljoen dat jaarlijks verrekend dient te worden met het subcluster Jeugdhulp.

16. Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen

In navolging van de afspraak om vanaf 1 juli 2018 pleegzorg standaard te verlengen wanneer een pleegkind 18 jaar wordt, worden momenteel afspraken uitgewerkt over verruiming van de verlengde jeugdhulp voor kinderen in gezinshuizen. Vooruitlopend op de precieze afspraken worden extra financiële middelen aan het jeugdhulpbudget toegevoegd. Dit loopt op tot structureel € 11,4 miljoen in 2023. De middelen zullen worden toegevoegd aan het subcluster Jeugdhulp van de algemene uitkering.

17. Compensatieregeling Voogdij/18+

In de decembercirculaire 2018 zijn in totaal 23 gemeenten gecompenseerd omdat het budget voogdij en/of 18+ dat zij hebben ontvangen niet toereikend is voor de kosten die zij (in 2017) hebben gemaakt. De compensatie vloeit voort uit een driejarige compensatieregeling die voor de jaren 2017, 2018 en 2019 met gemeenten is overeengekomen (zie paragraaf 3.3 van de meicirculaire 2017). De totale omvang van de toegekende compensatie bedroeg € 11.845.737 miljoen. Voor de compensatieregeling 2018 was een totaalbedrag van € 20 miljoen beschikbaar. Het resterende bedrag van € 8.154.263 miljoen is in deze meicirculaire aan het objectieve verdeelmodel voor Jeugd (subcluster Jeugdhulp) toegevoegd.[10]

18. Landelijke vreemdelingenvoorzieningen

In de decembercirculaire 2018 (hoofdstuk 1) bent u geïnformeerd dat Rijk en gemeenten samenwerkingsafspraken[11] hebben gemaakt voor de ontwikkeling van Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) waar vreemdelingen zonder recht op verblijf of rijksopvang begeleid worden naar een bestendige oplossing voor hun situatie, waarbij hen onderdak wordt geboden. Bij deze circulaire is de € 12 miljoen per jaar verdeeld die het Rijk beschikbaar stelt voor de periode 2018-2021 en de in totaal € 16,5 miljoen[12] die vanuit de algemene uitkering via de decentralisatie-uitkering wordt herverdeeld voor de periode 2019-2021.

[10] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2017/01/09/factsheet-compensatieregeling-voogdij-en-18.
[11] https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/11/29/akkoord-over-landelijke-vreemdelingenvoorzieningen-lvv%E2%80%99s
[12] € 7,1 miljoen in 2019 plus € 5 miljoen in 2020, plus 4,4 miljoen in 2021 is in totaal € 16,5 miljoen.

De informatie over de verdeling van de decentralisatie-uitkering en de toevoeging van de rijksbijdrage van € 12 miljoen kunt u vinden in paragraaf 3.2-7 van deze circulaire.

19. Beheerovereenkomst DSO-LV

Op 18 december 2018 hebben de VNG, het IPO, de UvW en de Minister van BZK de beheeroverkomst DSO-LV[13] ondertekend. De overeenkomst regelt onder andere de inhoud en de uitvoering van de beheertaak, de financiering en de samenwerkingsafspraken voor een optimale werking van het Digitaal stelsel Omgevingswet landelijke voorziening (DSO-LV). Op grond van de beheerovereenkomst DSO-LV gaan gemeenten vanaf 1 januari 2020 jaarlijks € 18 miljoen bijdragen aan de kosten van het basisniveau DSO-LV en het informatiepunt Omgevingswet.[14]

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet bundelt de wetgeving en de regels voor het fysieke domein onder andere voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Bij de Omgevingswet hoort een goede digitale ondersteuning. Het digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) is het stelsel waar de landelijke voorziening en de lokale systemen van de overheden onderdeel van uitmaken. De landelijke voorziening bestaat uit het Omgevingsloket met daaronder de systemen die ervoor zorgen dat overheden hun omgevingsdocumenten kunnen publiceren, vraagbomen kunnen maken met toepasbare regels, en begrippen en definities centraal kunnen beheren. Daarnaast kunnen gebruikers via het loket onderzoeken of ze een vergunningaanvraag of melding moeten doen en zo nodig deze kunnen indienen.

Gemeenten zijn druk bezig met de voorbereiding op de komst van de Omgevingswet. Omgevingsvisies worden geschreven, er wordt nagedacht over het Omgevingsplan, data wordt op orde gebracht, kansen en uitdagingen worden verkend. Die kansen en uitdagingen raken ook het financiële domein van gemeenten. Het is van belang dat gemeenten hier nu al mee aan de slag gaan ten behoeve van begrotingsjaar 2021, het jaar waarin de wet in werking treedt. [15]

20. Waterschapsverkiezingen

In art. 98, eerste lid, van de Waterschapswet staat dat de waterschappen een vergoeding zijn verschuldigd voor de kosten die gemeenten maken voor de organisatie van de waterschapsverkiezingen. In de decembercirculaire 2018 paragraaf 2.4.2 bent u geïnformeerd dat de VNG en UvW hebben afgesproken dat de vergoeding voor de waterschapsverkiezingen van 2019 € 12 miljoen bedraagt.
VNG en UvW hebben bij de waterschapsverkiezingen van 2019 een onderzoek laten uitvoeren naar de kosten die met de verkiezingen gemoeid zijn. Aan de hand van de uitkomsten van dat onderzoek zal de structurele vergoeding worden bepaald (voor waterschapsverkiezingen na 2019).

[13] Zie publicatie in de staatscourant https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2019-109.html
[14] Het informatiepunt Omgevingswet informeert over de juridische uitleg en praktische toepassingen van de Omgevingswet, de onderliggende regelgeving en de digitale voorzieningen.
[15] Meer informatie hierover vindt u op de website van de Omgevingswet: https://www.omgevingswetportaal.nl/documenten/publicaties/2019/05/28/financiele-effecten-stelselherziening-omgevingswet

U wordt over de voortgang geïnformeerd via de circulaires van het gemeentefonds.

21. DigiD en MijnOverheid

Eind 2017 hebben de VNG en het Ministerie van BZK afgesproken dat de doorbelasting van DigiD en MijnOverheid via de algemene uitkering uit het gemeentefonds verloopt. De VNG heeft gevraagd om de bestaande regeling voor 2018 ten aanzien van de bekostiging van DigiD en MijnOverheid voor de komende drie jaar te continueren, totdat de afgesproken evaluatie van het stelsel is afgerond. Logius heeft de geprognotiseerde kosten voor de gemeenten berekend op basis van tarief maal hoeveelheid (prognose) en kwam uit op een uitname van € 3,35 miljoen in 2019. Bij deze uitname is ruimte ingebouwd voor zowel onzekerheden zoals de exacte hoogte van de bijdrage vanwege volumegroei als de verdeling van de rekening tussen belastingsamenwerkingen en de gemeenten. Indien de € 3,35 miljoen in 2019 niet volledig nodig blijkt te zijn voor de gemeentelijke kosten zal het resterende bedrag worden teruggeboekt naar het gemeentefonds.

22. GDI-voorzieningen

In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van 23 mei 2018 is afgesproken dat de doorbelasting van de niet-transactiegerichte voorzieningen in de generieke digitale infrastructuur (GDI) via een uitname uit de algemene uitkering van het gemeentefonds verloopt. Logius heeft de hoogte van de rekeningen voor de gemeenten bepaald en kwam uit op een uitname van € 1,927 in 2019. Bij deze uitname is ruimte ingebouwd voor onzekerheden zoals de exacte hoogte van de bijdrage vanwege volumegroei. Indien de € 1,927 in 2019 niet volledig nodig blijkt te zijn zal het resterende bedrag worden teruggeboekt naar het gemeentefonds.

2.3 Verdeling mutaties algemene uitkering

De verdeelwijze van de mutaties uit paragraaf 2.2 is in tabel 2.3.1 weergegeven. De verdeelwijze bestaat uit een wijziging in hetzij de uitkeringsfactor hetzij het bedrag per eenheid van één of meer maatstaven van het cluster waaronder de mutatie valt. Tabel 2.3.1 bevat het overzicht. De cijfermatige uitwerking is opgenomen in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3.1 Verdeelwijze mutaties algemene uitkering

Nummer	Mutatie	Verdeelwijze
	cluster Inkomen en participatie	
7)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Re-integratie klassiek	maatstaf Re-integratie klassiek
	cluster Maatschappelijke ondersteuning	
8)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Wmo2015	maatstaven subcluster Wmo2015
9)	Loon- en prijsbijstelling 2019 WmoHV	maatstaven subcluster Wmo hulp bij het huishouden
10)	Invoering Wvggz	maatstaven subcluster Wmo2015
11)	Geen aanspraak op begeleiding	maatstaven subcluster Wmo2015
12)	Overgangsrecht Levenslang	maatstaven subcluster Wmo2015
	cluster Jeugd	
13)	Jeugdhulp	maatstaven subcluster Jeugdhulp
14)	Loon- en prijsbijstelling 2019 Jeugdhulp	maatstaven subcluster Jeugdhulp
15)	Verrekening Voogdij/18+	maatstaven subcluster Jeugdhulp
16)	Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen	maatstaven subcluster Jeugdhulp
17)	Compensatieregeling Voogij/18+	maatstaven subcluster Jeugdhulp
	Cluster Samenkracht en burgerparticipatie	
18)	Landelijke vreemdelingenvoorzieningen	maatstaf inwoners
	cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling	
19)	DSO	maatstaven cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling
	cluster Bestuur en algemene ondersteuning	
20)	Waterschapsverkiezingen	maatstaf inwoners
21)	DiGiD en MijnOverheid	maatstaf inwoners
22)	GDI voorzieningen	maatstaf inwoners

2.4 Overige mededelingen algemene uitkering

2.4.1 Ambulantisering GGZ

In het hoofdlijnenakkoord GGZ wordt ingezet op ambulantisering van de zorg. Dit leidt tot een groter beroep op zorg en begeleiding in het gemeentelijke domein. Het is zeer gewenst dat de VNG op korte termijn formeel partij wordt bij het hoofdlijnenakkoord GGZ.
Het kabinet stelt financiële middelen beschikbaar voor het realiseren van de ambities uit het hoofdlijnenakkoord. De reeks loopt op van € 50 miljoen in 2019 tot € 95 miljoen 2022 en wordt daarna structureel ingeboekt. De Algemene Ledenvergadering (ALV) van de VNG wordt op 5 juni 2019 gevraagd in te stemmen met het hoofdlijnenakkoord GGZ. Na instemming van de ALV kunnen de middelen worden verwerkt bij de septembercirculaire 2019 in de integratie-uitkering Beschermd wonen en het subcluster Wmo 2015 van de algemene uitkering. Meer informatie is te vinden in de brief die op 27 mei jl. aan de VNG is verzonden. Deze brief is tevens opgenomen in de gemeentefondsrubriek op het internet.[16]

2.4.2 Mobiliteitshulpmiddelen en roerende voorzieningen

Op 1 januari 2020 wordt de hulpmiddelenzorg aan cliënten die in een Wlz-instelling wonen vereenvoudigd. Vanaf deze datum worden mobiliteitshulpmiddelen (zoals een rolstoel en een scootmobiel) voor alle cliënten in een Wlz-instelling verstrekt vanuit de Wlz en niet meer vanuit de Wmo 2015. Daarnaast worden hulpmiddelen voor zorgverlening en wonen die door meerdere

[16] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds

verzekerden te gebruiken zijn vanaf deze datum altijd uit de Wlz betaald. Dit gaat bijvoorbeeld om tilliften en hoog-laagbedden, ook wel 'roerende voorzieningen' genoemd. In verband met deze vereenvoudiging gaan middelen over van het gemeentefonds naar de Wlz.
Over de hoogte van de over te hevelen middelen vinden gesprekken plaats tussen het Ministerie van VWS en de VNG. De uitkomsten hiervan worden naar verwachting in de septembercirculaire 2019 gepubliceerd.

2.4.3 Effecten actualisatie maatstafgegevens septembercirculaire 2019

Bij de overheveling van de integratie-uitkering Sociaal domein naar de algemene uitkering is afgestapt van het definitief vaststellen van de verdeling voor de betreffende onderdelen in de meicirculaire van jaar t-1 (zie paragraaf 2.4.3 van de meicirculaire 2018). Dit betekent dat de verdeling van deze budgetten gedurende het jaar wijzigt door actuelere maatstafgegevens, zoals ook gebruikelijk is bij de andere maatstaven in de algemene uitkering. De meeste maatstafgegevens voor de verdeelmodellen Wmo 2015, Jeugdhulp en Re-integratie klassiek kunnen door het CBS niet eerder dan vlak voor de komende septembercirculaire geleverd worden. Daarom worden gemeenten er nu alvast erop geattendeerd dat de actualisatie van de maatstafgegevens in de septembercirculaire mogelijk een grotere impact heeft op de uitkeringsfactor en de verdeling van de algemene uitkering dan tot nu toe gebruikelijk.

De stabiliteit van de uitkering uit het gemeentefonds is een van de aspecten in het traject herijking verdeling gemeentefonds. Tot de invoering van de nieuwe verdeling in 2021 zullen de fondsbeheerders omvangrijke bijstellingen zo veel mogelijk proberen te voorkomen door bij de meicirculaires de volumina van de maatstaven zo goed mogelijk te prognosticeren. Daarnaast hebben de fondsbeheerders de mogelijkheid om bij de septembercirculaires (indien nodig) de verdeelreserve [17] in te zetten om de effecten van de actualisatie op te vangen. In tabel 2.4.3 is de huidige reeks 2017-2024 van de verdeelreserve in de algemene uitkering opgenomen. De verdeelreserve van uitkeringsjaar 2016 is vrijgevallen bij de meicirculaire 2017 (paragraaf 2.5).

Tabel 2.4.3 Omvang verdeelreserve (in duizenden euro's)

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
12.000	24.000	41.000	58.000	75.000	92.000	109.000	126.000

2.4.4 Jeugdautoriteit

Onderdeel van de extra financiële middelen voor jeugdzorg in 2019 is een bijdrage van € 20 miljoen aan het gemeentefonds ten behoeve van de Jeugdautoriteit.[18] Afgesproken is dat deze € 20 miljoen tot en met 2021 geen onderdeel uitmaakt van het gemeentefonds, maar wordt gepositioneerd bij de Jeugdautoriteit zelf. Met deze gemeentelijke middelen wordt bij de

[17] De verdeelreserve is een gedeelte van de algemene uitkering dat niet aan de gemeenten wordt uitgekeerd, maar als reservering apart wordt gehouden. De verdeelreserve dient om onverwachte effecten bij de actualisatie van maatstaven op te vangen. Op het moment dat maatstaven definitief zijn of geen onverwachte ontwikkelingen meer kunnen doormaken valt het resterende bedrag in de verdeelreserve vrij.
[18] Zie rijksbegroting, beleidsmatige mutaties.

Jeugdautoriteit een tijdelijk vangnet gecreëerd, gericht op het bieden van snelle steun aan jeugdhulpinstellingen die tijdelijk niet liquide zijn. Hiermee wordt de continuïteit van cruciale jeugdhulp geborgd. De middelen worden enkel na advies van de Jeugdautoriteit en na akkoord van gemeenten ingezet. Daartoe worden deze middelen in 2019 overgeboekt naar de Jeugdautoriteit.[19] In 2022 zullen deze financiële middelen, voor zover deze weer zijn teruggevloeid naar de Jeugdautoriteit, toegevoegd worden aan het gemeentefonds. Meer informatie is te vinden in de brief die op 27 mei jl. aan de VNG is verzonden. Deze brief is tevens opgenomen in de gemeentefondsrubriek op het internet.[20]

2.4.5 Bommenregeling

Bijlage 2.4.5 vermeldt de gemeenten die - op basis van de ingediende aanvraag - een uitkering ontvangen, inclusief de bijbehorende bedragen. Het totaalbedrag van de bommenregeling 2019 bedraagt € 27,620 miljoen.

Voor informatie over de verkrijging van een suppletie-uitkering voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog wordt u verwezen naar paragraaf 2.4.4 van de septembercirculaire 2014. De benodigde raadsbesluiten moeten voor 1 april zijn ingediend, bij voorkeur per e-mail via regelingen@minbzk.nl.
Verzoeken die wij vanaf die datum ontvangen worden meegenomen in het volgende jaar. Btw komt niet voor compensatie in aanmerking. In de aanvraag dient daarom duidelijk te worden opgenomen dat de bedragen exclusief btw zijn.

Komende jaren geven het Rijk en gemeenten samen uitvoering aan het nationaal programma berging vliegtuigwrakken met nog vermiste vliegers uit de Tweede Wereldoorlog.[21] Het programma richt zich op de berging van vliegtuigwrakken met mogelijk de stoffelijke resten van vermiste bemanningsleden (30 tot 50 wrakken). In de eerste plaats om recht te doen aan de wens van nabestaanden van omgekomen bemanningsleden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast is het een betekenisvol gebaar met het oog op de viering van 75 jaar bevrijding in 2020. Binnen het programma zijn voor de periode 2019 en 2020 kansrijke locaties vastgesteld in de gemeenten Lochem, Lingewaard, Hollands Kroon, Echt-Susteren, Dalfsen en Almere. Gemeenten en Rijk dragen gezamenlijk financieel bij aan de uitvoering van een programma. De berging van een vliegtuigwrak kost een gemeente gemiddeld € 0,5 mln. (excl. de kosten van de SOVB[22], de Bergingsdienst van de KLu[23], de EODD[24] en de BIDKL[25], die voor rekening van het Rijk zijn). De betreffende gemeenten ontvangen een bijdrage van 100% via de bommenregeling in het gemeentefonds. De verrekeningen ten laste van de algemene uitkering zullen starten nadat de

[19] Zie rijksbegroting, technische mutaties, diversen.
[20] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds
[21] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/10/16/kamerbrief-nationaal-programma-berging-vliegtuigwrakken-met-nog-vermiste-vliegers-uit-de-tweede-wereldoorlog
[22] SOVB: Stafofficier vliegtuigberging van de Koninklijke Luchtmacht
[23] Bergingsdienst van de Klu: Bergingsdienst van de Koninklijke Luchtmacht
[24] EODD: Explosieven Opruimingsdienst Defensie
[25] BIDKL: Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht

eerste bergingsprojecten zijn afgerond en het Ministerie van BZK de bijbehorende raadsbesluiten heeft ontvangen.

2.5 Veranderingen in het verdeelstelsel

2.5.1 Inleiding

Tabel 2.5.1 bevat een overzicht van de wijzigingen in het verdeelstelsel van de algemene uitkering ten opzichte van de septembercirculaire 2018.

Tabel 2.5.1 Wijzigingen in het verdeelstelsel van de algemene uitkering

Nummer	Naam	Aard van de maatregel	Ingangsjaar
1	Maatstaf ozb	Aanpassing rekentarieven in verband met marktontwikkeling WOZ-waarden	Jaarlijks

De toelichting volgt in de paragraaf 2.5.2.

2.5.2 Maatstaf ozb: WOZ-waardering en aanpassing rekentarieven

De jaarlijkse aanpassing van de gewichten van de verdeelmaatstaf ozb is doorgevoerd.

De uitkomst van de verdeelmaatstaf ozb wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het zogenaamde rekentarief. Er worden drie WOZ-waarden onderscheiden: voor eigenaren woningen, eigenaren niet-woningen en gebruikers niet-woningen. Er zijn daarom ook drie rekentarieven. Door marktontwikkelingen kan de WOZ-waarde sterk fluctueren. Het is staand beleid om voor dat effect te corrigeren, door middel van een aanpassing van de rekentarieven. De correctie is op nationaal niveau. Regionale en lokale marktontwikkelingen die afwijken van de landelijke ontwikkelingen werken wel door in de uitkomst van de maatstaf.

De aanpassing van de rekentarieven is afgestemd op de WOZ-tijdvakken. Op 1 januari 2020 begint een nieuw WOZ-tijdvak met waardepeildatum 1 januari 2019. Bij de aanpassing van de rekentarieven is de vaste werkwijze toegepast (zie paragraaf 9.2 van de meicirculaire 2000 en paragraaf 7.1 van de septembercirculaire 2004). Het rekentarief wordt naar beneden (of naar boven) bijgesteld om de stijging (of daling) van de ozb-maatstaf als gevolg van de stijging (of daling) van de WOZ-waarde van woningen en niet-woningen ongedaan te maken. De maatstaf groeit wel met de inflatie mee (prijs Nationale Bestedingen, pNB).

De marktontwikkeling tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019 bij woningen wordt, op basis van informatie van de Waarderingskamer, geschat op 9%. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling over dezelfde periode geschat op 2%. De inflatie (pNB) in die periode bedraagt volgens de ramingen van het CPB 2,4%. Het rekentarief voor eigenaren woningen komt na aanpassing op - 0,0939%, voor eigenaren niet-woningen op - 0,1576% en voor gebruikers niet-woningen op - 0,1270%. De aangepaste rekentarieven zijn ook opgenomen in bijlage 2.1.3.

2.6 Maatstaven, bedragen per eenheid, uitkeringsfactor en overige uitkeringsonderdelen

De berekening van de algemene uitkering bestaat uit de vermenigvuldiging van het aantal eenheden van alle maatstaven met het bijbehorende bedrag per eenheid. De som van deze producten, de zogenaamde uitkeringsbasis, wordt vervolgens vermenigvuldigd met de uitkeringsfactor. De verkregen uitkomst moet daarnaast worden opgehoogd met enkele uitkeringsonderdelen binnen de algemene uitkering die buiten het format van aantal eenheden en bedrag per eenheid vallen. Hierna wordt achtereenvolgens ingegaan op de maatstaven, de bedragen per eenheid, de uitkeringsfactor en de overige uitkeringsonderdelen.

Maatstaven

Bij de maatstaven bijstandsontvangers en loonkostensubsidie kan zich de situatie voordoen dat iemand zowel geregistreerd staat als bijstandsontvanger als ontvanger van een loonkostensubsidie. Deze dubbeling ontstaat wanneer de loonkostensubsidie verder wordt aangevuld met een bijstandsuitkering. Om te voorkomen dat deze personen dubbel meetellen, voert het CBS vanaf uitkeringsjaar 2019 een correctie door op personen die voor beide instrumenten worden geregistreerd. Bij personen waar deze dubbeling zich voordoet, rekent het CBS voortaan deze personen enkel toe aan de verdeelmaatstaf bijstandsontvangers. De fondsbeheerders hebben voor deze oplossing gekozen omdat de maatstaf bijstandsontvangers in vergelijking met de maatstaf loonkostensubsidie onderdeel is van meerdere uitgavenclusters; decentralisatie-uitkeringen (zoals Vrouwenopvang) en onderdeel is van de maatstaf uitkeringsontvangers.

Met de overheveling van de IUSD Jeugd, het onderdeel Re-integratie klassiek van de IUSD Participatie en de IU Wmo (huishoudelijke verzorging) maken de maatstaven over het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen en de maatstaf re-integratie klassiek per 2019 onderdeel uit van de algemene uitkering. Verschillende gemeenten hebben gevraagd of zij inzicht kunnen krijgen in de achterliggende berekening van deze basisgegevens. De berekening van deze basisgegevens is namelijk niet te herleiden uit de maandelijkse betaalspecificaties gemeentefonds.

Om die reden zijn bij deze circulaire de meest recente berekeningen voor de basisgegevens over gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (uitkeringsjaar 2019) opgenomen in de gemeentefondsrubriek op het internet.[26]

De achterliggende berekening voor de maatstaf medicijngebruik wordt vanaf de septembercirculaire 2018 jaarlijks in de gemeentefondsrubriek op het internet opgenomen (zie paragraaf 2.6 van de septembercirculaire 2018).

Meer informatie over de berekeningswijze van de maatstaven over het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen kunt u vinden in de toelichting op de berekening van de uitkering uit het gemeentefonds 2019.[27]

[26] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds
[27] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/05/24/toelichting-op-de-berekening-van-de-uitkeringen-uit-het-gemeentefonds

Bedragen per eenheid

- de zogenaamde rekentarieven 2020 van de maatstaf ozb zijn ten opzichte van 2019 aangepast;
- de informatie uit de tabellen 2.2.1 en 2.3.1 is verwerkt;
- uitnames en toevoegingen die in eerdere circulaires zijn opgenomen zijn verwerkt. Bijlage 2.2.1 bevat die uitnames en toevoegingen uit eerdere circulaires.

Bijlagen 2.1.1 en 2.1.3 bevatten het overzicht van de bedragen per eenheid 2019 en 2020.

Uitkeringsfactor

De volgende aspecten zijn bij de raming van de uitkeringsfactor van belang:

- de informatie uit de tabellen 2.2.1 en 2.3.1 is verwerkt;
- de ontwikkeling van de uitkeringsbasis als gevolg van nieuwe aantallen heeft effect. Bijlage 2.5.2 bevat informatie over de raming van de maatstaven met een groot aandeel in de uitkeringsbasis.

De uitkeringsfactor van 2016 wordt definitief vastgesteld op 1,447. Bij de decembercirculaire 2018 (paragraaf 2.5) hebben gemeenten de mogelijkheid gekregen om de cijfers over de belastingcapaciteit 2016 en in het bijzonder het bedrag voor waardevermindering De Pater, (nogmaals) te controleren.[28]
De nieuwe cijfers over de belastingcapaciteit 2016 hebben geen invloed gehad op de hoogte van de uitkeringsfactor 2016.

De uitkeringsfactor van 2017 blijft ongewijzigd op 1,425.

Ten opzichte van de decembercirculaire 2018 stijgt de uitkeringsfactor van 2018 met 1 punt naar 1,491. Deze stijging wordt veroorzaakt door een groter dan verwachtte daling van het aantal bijstandontvangers.

De nieuwe raming van de uitkeringsfactor in de jaren 2019-2024 is vermeld in tabel 2.6.1.

Tabel 2.6.1 Uitkeringsfactor 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uitkeringsfactor	1,554	1,606	1,632	1,663	1,706	1,744
één punt uitkeringsfactor (in miljoenen)	17.670	17.740	17.897	17.821	17.921	18.019

De uitkeringsfactoren in tabel 2.6.1 zijn in lopende prijzen. Gemeenten die in constante prijzen ramen dienen deze zelf te defleren. Om gemeenten hierbij te faciliteren, is in de gemeentefondsrubriek op internet zoals gebruikelijk een rekenmodel in constante prijzen

[28] Naar aanleiding van de publicatie in de decembercirculaire van 2018, waarin bij wijze van uitzondering alle gemeenten de mogelijkheid hebben gekregen om de cijfers over de belastingcapaciteit 2016 definitief nogmaals te controleren en naar aanleiding daarvan wijzigingen door te geven, heeft het CBS voor 82 gemeenten de belastingcapaciteit en of Amendement de Pater opnieuw vastgesteld.

gepubliceerd. In dit rekenmodel is een hulpmiddel opgenomen waarin gemeenten hun eigen prijsindexen kunnen invullen en/of loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt. Op basis van de CEP 2019 zijn in het rekenmodel en in paragraaf 5.2 ook, als service, de ramingsgegevens van een aantal indicatoren van het CPB gepresenteerd. Na het invullen van de indexatiecijfers berekent het model automatisch de uitkering in het gemeentefonds in constante prijzen.

Om gemeenten inzicht te geven in de ontwikkeling van de uitkeringsfactoren volgen hieronder twee tabellen. Daarin is de ontwikkeling opgenomen ten opzichte van de septembercirculaire 2018 (verticale toelichting) en van het ene naar het andere uitkeringsjaar (horizontale toelichting).

Verticale toelichting ontwikkeling uitkeringsfactor
Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van de uitkeringsfactor zien ten opzichte van de stand septembercirculaire 2018, de verticale toelichting.

Tabel 2.6.2 Ontwikkeling uitkeringsfactor 2019-2024 ten opzichte van de septembercirculaire 2018

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
stand septembercirculaire 2018	**1,567**	**1,617**	**1,652**	**1,693**	**1,737**	**-**
mutaties deze circularie						
algemene mutaties	-0,017	-0,014	-0,022	-0,032	-0,034	
uitkeringsbasis/OZB	0,003	0,005	0,004	0,004	0,004	
overig	0,001	-0,002	-0,002	-0,002	-0,001	
uitkeringsfactor stand deze circulaire	1,554	1,606	1,632	1,663	1,706	1,744

De uitkeringsfactor valt voor alle vermelde jaren lager uit. De voornaamste oorzaak is de lagere accressen.
Ontwikkelingen in de uitkeringsbasis zorgen daarentegen voor een positief effect op de uitkeringsfactor. Dit is het resultaat van diverse bijstellingen in de raming van de verdeelmaatstaven, waarbij vooral de ontwikkeling in de OZB-maatstaven en het aantal bijstandsontvangers van grote invloed zijn. De lager dan verwachte cijfers over het aantal bijstandsontvangers dempen de groei van de uitkeringsbasis die wordt veroorzaakt door de actualisaties van de andere maatstaven.
De areaalontwikkelingen en de ontwikkeling in de OZB-maatstaven zorgen jaarlijks voor een postitief effect op de uitkeringsfactor van 4 tot 5 punten.

Hieronder staat een overzicht van de ramingen van de maatstaf bijstandsontvangers stand septembercirculaire 2018 en stand van deze circulaire.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
stand septembercirculaire 2018	434.266	436.127	442.571	452.884	463.231	
stand deze circulaire	426.886	426.588	434.242	446.842	457.489	463.409

De raming van deze maatstaf is gebaseerd op gegevens van het CBS, aangevuld met prognoses

van het Ministerie van SZW.

Horizontale ontwikkeling uitkeringsfactor

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van de uitkeringsfactoren voor de jaren 2019 tot en met 2024, de horizontale toelichting. In tabel 2.6.3. is te zien dat de accressen de belangrijkste factor zijn in de ontwikkelingen van de uitkeringsfactoren van jaar op jaar.
Bij de ontwikkeling van de uitkeringsbasis spelen de gewijzigde ramingen van de OZB-belastingcapaciteit, van de demografische ontwikkelingen (inwoners en jongeren) en van het aantal bijstandsontvangers de belangrijkste rol.

Tabel 2.6.3 Ontwikkeling uitkeringsfactor 2019-2024 van jaar op jaar

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
uitkeringsfactor, jaar t	1,554	1,606	1,632	1,663	1,706	1,744
verschil ten opzichte van jaar t-1		0,052	0,026	0,031	0,043	0,038
w aarvan:						
- algemene mutaties		0,056	0,034	0,040	0,052	0,047
- verdeelreserve		-0,001	-0,001	-0,001	-0,001	-0,001
- ontw ikkeling uitkeringsbasis (inclusief OZB)		-0,004	-0,007	-0,009	-0,008	-0,008
- overige ontw ikkelingen		0,001	0,000	0,001	0,000	0,000

Overige uitkeringsonderdelen

Onder de algemene uitkering vallen ook de volgende uitkeringsonderdelen, die niet de vorm hebben van maatstafaantallen die met een bedrag per eenheid worden vermenigvuldigd:

- Een beperkt aantal gemeenten ontvangt middelen op grond van de maatstaf herindeling of ontvangt een artikel 12-uitkering.
- Alle gemeenten hebben daarnaast te maken met de suppletieregeling afschaffing ozb woningen gebruikers (zie bijlage 10 van de septembercirculaire 2013), met de cumulatieregeling gemeentefonds (zie bijlage 2.4.2 van de septembercirculaire 2016) en de suppletie-uitkering Jeugd en Wmo 2015 (zie paragraaf 2.4.2 van de septembercirculaire 2018).
- Verder is er de suppletieregeling overheveling IUSD (zie paragraaf 2.4.3 van de meicirculaire 2018), die op dit moment alleen is opgenomen voor 2019. De uitkering loopt echter door tot en met 2020, het laatste uitkeringsjaar voor invoering van de nieuwe verdeling voor het sociaal domein in het gemeentefonds. De verwerking in de algemene uitkering van de suppletie-uitkering Overheveling IUSD voor 2020 vindt plaats wanneer de maatstafgegevens voor de maatstaven in 2020 bekend zijn (naar verwachting bij de septembercirculaire 2020). Gemeenten die eerder al met een bedrag rekening willen houden in hun begroting kunnen zich hiervoor het best baseren op de bedragen voor de harmonisatie-effecten in hun suppletie-uitkering voor 2019 (zie voor meer informatie de decembercirculaire 2018, paragraaf 2.4.1).

3 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat mededelingen over de decentralisatie- en de integratie-uitkeringen. Deze uitkeringen maken net als de algemene uitkering deel uit van het gemeentefonds, maar hebben een eigen verdeling. Decentralisatie- en integratie-uitkeringen zijn net als de algemene uitkering beleids- en bestedingsvrij en er vindt geen verantwoording naar het Rijk plaats, zoals bij specifieke uitkeringen wel het geval is. Veel van de uitkeringen in dit hoofdstuk worden door het Rijk wel met een bepaald doel verstrekt.

Vanaf uitkeringsjaar 2019 is de integratie-uitkering Sociaal domein (en daarmee het afzonderlijke hoofdstuk in de circulaire) opgehouden te bestaan. De betreffende onderdelen zijn of naar de algemene uitkering overgeheveld of omgezet naar aparte integratie-uitkeringen (Participatie, Beschermd wonen en Voogdij/18+).

Paragraaf 3.2 informeert over de decentralisatie- en integratie-uitkeringen en over de omvang en de verdeling ervan. Paragraaf 3.3 bevat overige mededelingen over de decentralisatie- en integratie-uitkeringen.

3.2 Omvang en verdeling decentralisatie- en integratie-uitkeringen

Tabel 3.2.1 bevat de mutaties in de decentralisatie- en integratie-uitkeringen ten opzichte van de decembercirculaire 2018. Tabel 3.2.2 bevat het complete overzicht van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de daarmee gemoeide bedragen. De tabellen worden gevolgd door een toelichting op de mutaties ten opzichte van de decembercirculaire 2018.

Tabel 3.2.1 Mutaties decentralisatie- en integratie-uitkeringen 2019-2024 (bedragen in duizenden euro's)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
stand septembercirculaire 2018	**5.229.820**	**5.142.539**	**4.959.301**	**4.894.438**	**4.849.699**	
1) Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches/cultuurcoaches	73.300					
2) Schulden en Armoede	-8.000					
stand decembercirculaire 2018	**5.295.120**	**5.142.539**	**4.959.301**	**4.894.438**	**4.849.699**	**4.804.207**
1) Loon- en prijsbijstelling 2019 Beschermd wonen	56.978	56.950	56.949	56.948	56.950	56.950
2a) Loon- en prijsbijstelling 2019 Participatie	45.882	43.919	42.952	42.028	41.135	40.192
2b) Vrijval Bonus beschut werk	12.671					
3) Regionale knelpunten	41.600					
4a) Loon- en prijsbijstelling 2019 Voogdij/18+	26.587	25.287	25.225	25.237	25.237	25.237
4b) Verrekening Voogdij/18+		12.275	12.337	12.325	12.325	12.325
4c) Compensatieregeling voogdij/18+	11.846					
5) Maatschappelijke begeleiding	32.607					
6) Verhoging taalniveau statushouders	20.000	20.000				
7a) Landelijke vreemdelingenvoorzieningen (rijksbijdrage)	12.000	12.000	12.000			
7b) Landelijke vreemdelingenvoorzieningen (verrekening algemene uitkering)	7.100	5.000	4.400			
8) Vrijval Bonus beschut werk	-12.671					
9) Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	8.000					
10) Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten	7.436	7.436	7.436	7.436	7.436	7.436
11) Sportakkoorden	3.715					
12) Geweld hoort nergens thuis	3.600	3.600	3.600			
13) Kerkenvisies	3.500	3.200	2.800			
14) Vrouwenopvang	3.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
15) Herstructurering Wsw	3.261					
16) Gezond in de stad	2.934	2.934	2.934			
17) Jeugdhulp aan kinderen in een AZC	2.100	2.100	2.100	2.100	2.100	2.100
18) Fort Oranje	1.500					
19) Vuelta 2020	1.000	1.500				
20) Pilots logeerzorg	875					
21) Faciliteitenbesluit opvangcentra	877					
22) Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit	738					
23) Groeiopgave Almere	711	355	355	355	355	355
24) Verduurzaming basisscholen	350					
25) Slimme Laadpleinen	248					
26) Programmabureau Sociaal domein	225	225	100			
27) Bodemsanering	104	104				
28) Knelpunten verdeelproblematiek						91
29) Beter benutten	86					
30) Eindhoven Internationale Knoop XL	80					
31) Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd	75					
32) Twinning arbeidsbemiddeling	61					
33) Waddenzee Werelderfgoed coördinator	44					
34) Dialoog Sinterklaasintocht	35					
35) Grensland conferentie Venlo	30					
36) City Deal voedsel	25					
37) Vangnetregeling beveiligingskosten	9					
38) Meer Maas Meer Venlo	-833					
stand deze circulaire	**5.594.006**	**5.341.924**	**5.134.989**	**5.043.367**	**4.997.737**	**4.951.393**

Tabel 3.2.2 Decentralisatie-en integratie-uitkeringen 2019-2024 (in duizenden euro's)

Uitkeringsjaar	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Vindplaats
- Maatschappelijke opvang	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057	mei 2017, § 4.2
- Vrouwenopvang	156.831	157.531	162.331	162.331	162.331	162.331	december 2018, § 4.2-10
- Brede impuls combinatiefuncties/ buurtsportcoaches/cultuurcoaches	73.300						december 2018, § 4.2-2
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700	mei 2017, § 4.2
- Jeugd	21.700	21.700	21.700	21.700	21.700	21.700	juni 2012, § 6.9
- Bodemsanering	53.620	51.759					december 2018, § 4.2-5
- Beeldende kunst en vormgeving	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500	september 2015, § 4.2-1
- Gezond in de Stad	22.374	22.374	22.374	0	0	0	mei 2017, § 4.2-4
- Veiligheidshuizen	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699	juni 2012, § 6.11
- Knelpunten verdeelproblematiek	3.612	3.695	3.780	3.867	3.956	4.047	mei 2018, § 4.2-25
- Groeiopgave Almere	8.082	7.726	7.726	7.726	7.726	7.726	mei 2019, § 3.2-23
- Bvolkingsdaling	11.245	11.245					december 2017, § 4.2-12
- Voorschoolse voorziening peuters	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	september 2018, § 4.2-5
- Nog te bestemmen voorschoolse voorziening peuters		10.000	20.000	20.000	20.000	20.000	september 2018, § 4.2.5
- BRP: centralisering inschrijving vergunninghouders	4.731	4.731	4.731	4.731	4.731	4.731	mei 2016, § 4.2-8
- Beter benutten	86						mei 2019, § 3.2-29
- Basisregistratie grootschalige topografie	211						december 2016, § 4.2-11
- Bonus beschut werken	8.329	26.000					september 2018, § 4.2-4
- Armoedebestrijding kinderen	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000	mei 2017, § 4.2
- Scholenprogramma Groningen	8.875	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	december 2016, § 4.2-3
- Dialoog Sinterklaasintocht	35						mei 2019, § 3.2-34
- Beschermd Wonen	1.771.397	1.770.516	1.770.501	1.770.469	1.770.513	1.770.513	september 2018, § 4.2-1
- Participatie	1.988.486	1.881.871	1.830.230	1.783.827	1.738.064	1.691.629	september 2018, § 4.2-18
- Voogdij/18+	686.645	685.224	685.224	685.224	685.224	685.224	mei 2019, § 3.2-4
- Versterking lokale werkgelegenheid Groningen	1.900						mei 2018, § 4.2-14
- Schulden en armoede	14.225	22.225					december 2018, § 4.2-8
- Regionale knelpunten	41.600						mei 2019, § 3.2-3
- Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd	36.075	36.000					mei 2019, § 3.2-31
- Jeugdhulp aan kinderen in een AZC	5.100	5.100	5.100	5.100	5.100	5.100	mei 2019, § 3.2-17
- Terugdringen gezondheidsachterstanden	310	310					september 2018, § 4.2-16
- Verduurzaming basisscholen	350						mei 2019, § 3.2-24
- Faciliteitenbesluit opvangcentra	877						mei 2019, § 3.2-21
- Programmabureau Sociaal domein	225	225	100				mei 2019, § 3.2-26
- Maatschappelijke begeleiding	32.607						mei 2019, § 3.2-5
- Verhoging taalniveau statushouders	20.000	20.000					mei 2019, § 3.2-6
- Landelijke vreemdelingenvoorzieningen	19.100	17.000	16.400				mei 2019, § 3.2-7
- Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	8.000						mei 2019, § 3.2-9
- Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten	7.436	7.436	7.436	7.436	7.436	7.436	mei 2019, § 3.3-10
- Sportakkoorden	3.715						mei 2019, § 3.4-11
- Geweld hoort nergens thuis	3.600	3.600	3.600				mei 2019, § 3.2-12
- Kerkenvisies	3.500	3.200	2.800				mei 2019, § 3.2-13
- Herstructurering Wsw	3.261						mei 2019, § 3.2-15
- Fort Oranje	1.500						mei 2019, § 3.2-18
- Vuelta 2020	1.000	1.500					mei 2019, § 3.2-19
- Pilots logeerzorg	875						mei 2019, § 3.2-20
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit	738						mei 2019, § 3.2-22
- Slimme Laadpleinen	248						mei 2019, § 3.2-25
- Eindhoven Internationale Knoop XL	80						mei 2019, § 3.2-30
- Twinning arbeidsbemiddeling	61						mei 2019, § 3.2-32
- Waddenzee Werelderfgoed coördinator	44						mei 2019, § 3.2-33
- Grensland conferentie Venlo	30						mei 2019, § 3.2-35
- City Deal voedsel	25						mei 2019, § 3.2-36
- Vangnetregeling beveiligingskosten	9						mei 2019, § 3.2-37
Totaal	**5.594.006**	**5.341.924**	**5.134.989**	**5.043.367**	**4.997.737**	**4.951.393**	

Toelichting

1. Beschermd wonen

De omvang van de integratie-uitkering Beschermd wonen wijzigt door de toekenning van de loon- en prijsbijstelling 2019 (tot structureel € 56,95 miljoen).

In paragraaf 3.3.2 van de decembercirculaire staat toegelicht dat de gemeente Bergen op Zoom voor de jaren 2018, 2019 en 2020 een extra bedrag van € 4,24 miljoen per jaar ontvangt. De aanvullende bijdrage vloeit voort uit een schriftelijk verzoek van de VNG om een oplossing te vinden voor de financiële situatie van Bergen op Zoom op het taakgebied beschermd wonen. Ook de Staatssecretaris van het Ministerie van VWS heeft de noodzaak van een oplossing onderschreven. De tegemoetkoming voor 2018 is reeds verwerkt in de decembercirculaire 2018. Bij deze circulaire vindt de verwerking plaats voor 2019 en 2020. De tegemoetkoming wordt verwerkt door middel van een herverdeling binnen de integratie-uitkering Beschermd wonen, waarbij alle centrumgemeenten naar rato bijdragen.

In het bestuurlijk overleg tussen het Ministerie van VWS en de VNG op 6 mei jl. is overeengekomen om vanaf 2020 structureel € 53,166 miljoen toe te kennen aan de integratie-uitkering Beschermd

wonen voor de groeiruimte 2020. De groeiruimte 2020 zal in de septembercirculaire 2019 worden verwerkt.

De bedragen per gemeente voor de integratie-uitkering Beschermd Wonen voor het jaar 2019 en verder zijn opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet.[29]

2. Participatie

De omvang van de integratie-uitkering Participatie wijzigt door de toekenning van de loon- en prijsbijstelling 2019 (€ 45,882 miljoen in 2019, aflopend naar € 40,192 miljoen structureel).
Van 2016 tot en met 2018 was de afspraak dat de loon- en prijsbijstelling over de onderdelen van de integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Participatie, in zijn geheel werd uitgekeerd ten behoeve van het onderdeel Wsw. Deze afspraak bestond om sociale partners in de SW in staat te stellen een cao af te sluiten tot en met 31 december 2018. Vanaf 2019 wordt in principe aan alle onderdelen loon- en prijsbijstelling toegekend (zie ook paragraaf 2.2.7).

Op het beschikbare budget 2019 voor de decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken is een bedrag overgebleven van € 12,671 miljoen. Het kabinet heeft, mede naar aanleiding van een toezegging van de Staatssecretaris van SZW aan de Tweede Kamer op 26 oktober 2016, besloten dat de resterende middelen voor de gehele looptijd van de bonusregeling beschikbaar blijven voor gemeenten. Voor 2019 betekent dit dat het bedrag van € 12,671 miljoen wordt toegevoegd aan de integratie-uitkering Participatie. Zie ook paragraaf 3.2-8 van deze circulaire.

In de verdeling van de middelen voor de Wsw wordt met ingang van 2020 een tweetal verbeteringen doorgevoerd. De verdeling van de Wsw-middelen is gebaseerd op de gerealiseerde omvang van de sociale werkplaatspopulatie (gemeten in standaardeenheden (SE) per betalende gemeente) zoals we die kennen uit het voorgaande jaar en een inschatting van de blijfkansen in de sociale werkplaats.

Panteia heeft onderzoek gedaan naar de huidige inschatting van de blijfkansen. Daaruit komen twee voorstellen om deze inschatting te verbeteren, zodat deze naar verwachting beter zullen aansluiten bij de uiteindelijke realisaties. Het eerste voorstel betreft een rekenkundige verbetering waarmee de weging van de individuele blijfkansen naar gemeenteniveau zuiverder wordt meegenomen. De tweede betreft een betere inschatting van de pensioneringskans voor mensen van 64 jaar en ouder, die rekening houdt met de gestegen pensioenleeftijd. De financiële effecten van deze twee aanpassingen zijn beperkt, omdat ze tegen elkaar in werken.

Het Ministerie van SZW en de VNG hebben na overleg met Cedris besloten om de twee verbeteringen door te voeren met ingang van 2020. Voor de verdeling in 2019 zijn de blijfkansen nog berekend volgens de oude methode.

Voor de verdeling van het verdeelmodel Nieuw Wajong wordt gebruik gemaakt van historische

[29] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds

cijfers van de instroom in de werkregeling Wajong. Voor het verdeelmodel Nieuw begeleiding wordt tevens gebruik gemaakt van de (historische) instroom in de wachtlijst Wsw. Door het gebruik van historische cijfers blijft het aandeel van individuele gemeenten in de twee verdeelmodellen ongewijzigd ten opzichte van de meicirculaire 2018.

Een uitsplitsing van de mutaties en de bedragen per gemeente voor de integratie-uitkering Participatie voor het jaar 2019 en verder zijn opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet.[30]

3. Regionale knelpunten

Het kabinet heeft geld gereserveerd voor het aanpakken van regionale opgaven.[31] Voor de regio Brainport Eindhoven heeft het kabinet maximaal € 130 miljoen gereserveerd. De Regio Deal Brainport Eindhoven zet in op het versterken van een onderscheidend voorzieningenniveau, het aantrekken, opleiden en behouden van technisch talent op alle onderwijsniveaus en het realiseren van innovaties met maatschappelijke impact. Met deze (tweede) decentralisatie-uitkering van € 41,6 miljoen worden de projecten gefinancierd die doorlopen vanuit 2018 of in 2019 zullen worden opgestart.

Over de eerste en deze tweede tranche van de Regio Deal Eindhoven heeft nog geen afdracht naar het BTW-compensatiefonds plaatsgevonden. Deze afdrachten zullen met terugwerkende kracht in de volgende tranche worden verrekend. Dit zal naar verwachting plaatsvinden bij de meicirculaire 2020.

4. Voogdij/18+

Het budget Voogdij/18+ kent een systematiek waarbij op basis van historisch zorggebruik (T-2) per gemeente gemiddelde dagprijzen (p) worden vermenigvuldigd met het aantal zorgdagen (q). Zoals gebruikelijk zijn de nieuwe gegevens over voogdij/18+ voor 2020 ook voor latere jaren gehanteerd.[32]
Door de nieuwe gegevens neemt het budget voor Voogdij/18+ vanaf uitkeringsjaar 2020 met € 17 miljoen structureel toe. In de nieuwe bedragen per gemeente is rekening gehouden met de loon- en prijsbijstelling 2019. De verdeling over 2020 is in deze circulaire definitief.
Daarnaast is bij deze circulaire vanaf 2020 structureel € 20 miljoen gereserveerd om de compensatieregeling Voogdij/18+ te continueren. De compensatieregeling was voor drie jaren (2017-2019) met gemeenten overeengekomen (zie paragraaf 3.3 van de meicirculaire 2017).
Als gevolg van het uitstel van de ingangsdatum van het nieuwe woonplaatsbeginsel en daarmee

[30] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds
[31] Voor meer informatie zie https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/regio-deals en http://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/06/08/kamerbrief-aanpak-regio-deals
[32] Zie voor een nadere toelichting: https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/20/kosten-jeugdwet-18plussers-en-voogdij-2018

het uitstel van de overheveling van integratie-uitkering Voogdij/18+ naar de algemene uitkering (zie paragraaf 3.2) wordt bij deze circulaire het budget voor de compensatieregeling ook voor latere jaren gereserveerd. Op het moment dat de integratie-uitkering Voogdij/18+ wordt overgeheveld naar de algemene uitkering zullen de gereserveerde bedragen die betrekking hebben op de jaren na de overheveling weer vrijvallen ten gunste van het subcluster Jeugdhulp.

In de jaren 2015 tot en met 2019 ontvingen vijf gemeenten budget voor de financiering van de Plaatsingscoördinatie gesloten jeugdhulp. De plaatsingscoördinatie gesloten jeugdhulp coördineert per landsdeel de plaatsingen in instellingen voor gesloten jeugdhulp.
Op verzoek van de VNG-commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs wordt deze constructie voor het financieren van de plaatsingscoördinatie met drie jaar verlengd (2020 – 2022).

Door bovenstaande drie mutaties neemt de integratie-uitkering Voogdij/18+ vanaf 2020 met € 37,562 miljoen toe. Dit bedrag kan voor ruim € 25 miljoen gedekt worden uit de loon- en prijsbijstelling 2019 die aan de integratie-uitkering Voogdij/18+ is toegekend. Hierdoor resteert nog een bedrag van € 12,275 miljoen dat jaarlijks verrekend dient te worden met het subcluster Jeugdhulp (zie paragraaf 2.2-15).

In de decembercirculaire 2018 zijn in totaal 23 gemeenten gecompenseerd omdat het budget voogdij en/of 18+ dat zij hebben ontvangen niet toereikend is voor de kosten die zij (in 2017) hebben gemaakt. De totale omvang van de toegekende compensatie bedroeg € 11.845.737 miljoen (zie ook paragraaf 2.2-14).[33]

Een uitsplitsing van de mutaties en de bedragen per gemeente voor de integratie-uitkering Voogdij/18+ voor het jaar 2019 en verder zijn opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet.[34]

5. Maatschappelijke begeleiding

Conform artikel 18 van de Wet inburgering voorziet het college in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Gemeenten ontvangen hiervoor in 2019 in totaal € 32,607 miljoen. De middelen worden verstrekt op basis van:

- het aantal inburgeringsplichtigen dat, rechtmatig verblijf heeft op grond van een verblijfsvergunning asiel bepaalde tijd, als bedoeld in artikel 28 van de Vreemdelingenwet 2000 en
- het aantal inburgeringsplichtigen dat rechtmatig verblijf heeft op grond van een verblijfsvergunning regulier voor bepaalde tijd, verleend onder een beperking verband houdend met verblijf als familie- of gezinslid, voor verblijf bij:

[33] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2017/01/09/factsheet-compensatieregeling-voogdij-en-18.

[34] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds

1°. een houder van een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd,
2°. een houder van een verblijfsvergunning asiel voor onbepaalde tijd, of
3°. een houder van een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetenen die is verleend met een aantekening inzake internationale bescherming als bedoeld in artikel 45c, eerste lid, van de Vreemdelingenwet 2000.

- De personen zijn in de periode vanaf 1 oktober 2017 inburgeringsplichtig geworden en in de periode 1 januari 2018 tot en met 20 februari 2019 ingeschreven in de basisregistratie personen in de gemeente waar zij op grond van artikel 28 van de Huisvestingswet 2014 zijn gehuisvest.
- In aanvulling op bovenstaande groep zijn in de tellingen ook asielmigranten en hun gezinsleden meegenomen waarvan de inburgeringsplicht is ingegaan vóór 1 oktober 2017 en die in de periode 1 oktober 2017 tot en met 20 februari 2019 zijn gehuisvest.
- Ten slotte zijn in de tellingen meegenomen de asielmigranten en hun gezinsleden die zijn gehuisvest in de periode voor 1 oktober 2017. Het betreft de groep, waarvan de inburgeringsplicht is ingegaan voor 1 oktober 2017, waarvoor COA in 2018 nog ondertekende declaraties heeft ontvangen van gemeenten en waarvoor nog niet eerder een bijdrage voor de uitvoering van de maatschappelijke begeleiding is verstrekt.

In de bijlage 3.2-5 van deze circulaire zijn het betreffende aantal personen op peildatum 20 februari 2019 en de uit te keren middelen per gemeente opgenomen.[35]

Voor nadere informatie en vragen over de selectie van personen ten behoeve van de bijdrage voor maatschappelijke begeleiding wordt verwezen naar de website van DUO.[36]

6. Verhoging taalniveau statushouders

In aanloop naar het nieuwe inburgeringsstelsel hebben Rijk en gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt[37] over de versterking van het taalniveau van statushouders die nog onder de huidige Wet inburgering inburgeren. Het kabinet stelt € 40 miljoen beschikbaar aan gemeenten voor de periode 2019/2020, waarvan € 20 miljoen in 2019 en € 20 miljoen in 2020. Met deze extra middelen wordt tevens beoogd dat gemeenten zich oriënteren op de regierol inburgering zodat een soepele overgang naar het nieuwe stelsel wordt bevorderd. De verdeling van de middelen voor het jaar 2019 en 2020 vindt plaats op basis van het aantal inwoners per gemeente in het jaar 2018.

De verdeling kunt u terugvinden in bijlage 3.2-6 van deze circulaire.

[35] De gemeente ontvangt € 2.370 per inburgeringsplichtige die per 1 januari 2016 is gehuisvest, een bedrag van € 1.000 per inburgeringsplichtige op basis van vergunningverlening in periode 2014 t/m 2015 en een bedrag van € 2.000 per inburgeringsplichtige aan wie een vergunning is verleend in het jaar 2013.
[36] https://duo.nl/zakelijk/inburgeren/participatieverklaring/maatschappelijke-begeleiding.jsp
[37] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/02/14/bijlage-bestuurlijke-afspraken-szw-en-vng-extra-impuls-inburgering-%E2%80%98en-ondertussen%E2%80%99

7. Landelijke voorziening vreemdelingen

In de decembercirculaire 2018 (hoofdstuk 1) bent u geïnformeerd dat Rijk en gemeenten samenwerkingsafspraken[38] hebben gemaakt voor de ontwikkeling van Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) waar vreemdelingen zonder recht op verblijf of rijksopvang begeleid worden naar een bestendige oplossing voor hun situatie, waarbij hen onderdak wordt geboden. Bij deze circulaire is de € 12 miljoen per jaar verdeeld die het Rijk beschikbaar stelt voor de periode 2018-2021 en de in totaal € 16,5 miljoen die vanuit de algemene uitkering wordt herverdeeld voor de periode 2019-2021.

De beschikbare middelen worden via een decentralisatie-uitkering verstrekt aan een selectie van gemeenten op basis van twee afspraken. De eerste is de ontwikkeling van LVV-pilots in de periode 2019-2021 in vijf gemeenten (Amsterdam, Groningen, Utrecht, Eindhoven en Rotterdam). Voor deze pilots is € 14,3 miljoen in 2019, € 14,1 miljoen in 2020 en € 14,8 miljoen in 2021 beschikbaar en deze middelen worden onder de vijf gemeenten verdeeld op basis van het verwachte aantal vreemdelingen dat in deze voorzieningen onderdak krijgt. De tweede afspraak betreft de vergoeding voor overige onderdak voorzieningen in gemeenten over 2018-2021 waarvoor jaarlijks respectievelijk € 12 miljoen, € 4,8 miljoen, € 2,9 miljoen en € 1,6 miljoen beschikbaar is gesteld. Verdeling hiervan vindt plaats op basis van gemiddelde bezetting van de voorziening per gemeente. In deze afspraak is ook de afbouw van gemeentelijke voorzieningen, niet zijnde (pilot-)LVV's, bepaald.

De verdeling voor de jaren 2018 tot en met 2021 kunt u terugvinden in bijlage 3.2-7 van deze circulaire.

8. Bonus beschut werk

In paragraaf 4.2-3 van de septembercirculaire 2016 zijn gemeenten geïnformeerd over de financiële stimulans ("bonus") om het aantal gerealiseerde beschut werkplekken te vergroten. Bijlage 3.2-8 bevat de bedragen die gemeenten in 2019 ontvangen voor de creatie en de continuering van beschut werkplekken in 2018.
De gegevens over het aantal gerealiseerde en gecontinueerde beschut werkplekken zijn afkomstig van het UWV. Een beschut werkplek wordt bepaald door een koppeling van het door UWV afgegeven positief advies beschut werk en een dienstverband blijkend uit de polisadministratie van UWV. De continueringsbonus wordt toegekend aan de gemeente die eerder de creatiebonus toegekend heeft gekregen. Met ingang van 2017 kunnen mensen ook zelf, zonder tussenkomst van de gemeente, een advies beschut werk aanvragen. In deze gevallen wordt de creatiebonus toegekend aan de gemeente waar de burger woonachtig is op het moment dat het UWV een positief advies beschut werk afgeeft.
Het totaal van de uitgekeerde bonussen in 2019 over het jaar 2018 bedraagt € 8,176 miljoen. Dit bedrag heeft betrekking op de gerealiseerde en gecontinueerde plekken in 2018. Tevens wordt met

[38] https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/11/29/akkoord-over-landelijke-vreemdelingenvoorzieningen-lvv%E2%80%99s

deze circulaire een correctie toegepast die betrekking heeft op de uitgekeerde bonussen in de periode 2015-2017. Gebleken is namelijk dat een aantal beschut werkplekken niet correct geregistreerd stond. Met de correctie wordt in totaal € 0,153 miljoen extra bonus toegekend aan 31 gemeenten waarmee het totaal van uitgekeerde bonussen in deze circulaire € 8,329 miljoen bedraagt. Hierdoor is op het totale budget van € 21 miljoen een vrijval ontstaan van € 12,671 miljoen. Het kabinet heeft, mede naar aanleiding van het Algemeen Overleg van de Tweede Kamer met de Staatssecretaris van SZW op 26 oktober 2016, besloten dat de vrijvallende middelen voor de gehele looptijd van de bonusregeling beschikbaar blijven voor gemeenten. Voor 2019 betekent dit dat het bedrag van € 12,671 miljoen wordt overgeheveld naar de integratie-uitkering Participatie (zie paragraaf 3.2-2).

9. Koplopergemeenten cliëntondersteuning

Cliëntondersteuning is een functie in de Wmo 2015. Inwoners van gemeenten hebben op grond van de Wmo 2015 recht op gratis onafhankelijke cliëntondersteuning. Een cliëntondersteuner helpt bij het verhelderen van de ondersteuningsvraag en het verkrijgen van passende ondersteuning. In het Regeerakkoord zijn extra middelen vrijgemaakt om deze functie te versterken. In het kader van deze impuls voert de VNG een zogenaamd koplopertraject cliëntondersteuning uit. Daartoe zijn 24 gemeenten geselecteerd als koploper om de functie onafhankelijke cliëntondersteuning door te ontwikkelen. Deze 24 gemeenten zijn in de gelegenheid gesteld om voor 1 april 2019 een voorstel in te dienen voor doorontwikkeling van de functie in hun gemeenten. Om deze voorstellen te financieren wordt in 2019 bijna € 8 miljoen beschikbaar gesteld.

De verdeling over de 24 gemeenten kunt u terugvinden in bijlage 3.2-9 van deze circulaire.

10. Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten

In paragraaf 4.2-7 van de decembercirculaire 2018 zijn gemeenten geïnformeerd over de structurele verhoging van de raadsledenvergoeding in gemeenten tot 24.000 inwoners. Aan het gemeentefonds is in de decembercirculaire 2018 eenmalig een bedrag van € 10 miljoen toegevoegd om de gemeenten met minder dan 24.000 inwoners voor de hogere raadsledenvergoeding voor 2018 te compenseren. Vanaf 2019 en verder wordt de dekking voor deze verhoging gevonden binnen het gemeentefonds door middel van een herverdeling.

De fondsbeheerders hebben ervoor gekozen om de gemeenten tot 24.000 inwoners te compenseren voor de hogere raadsledenvergoeding door middel van een decentralisatie-uitkering. Het benodigde bedrag van € 7,436 wordt vanaf 2019 onttrokken aan de algemene uitkering via een verlaging van de uitkeringsfactor. Het alternatief, een herverdeling binnen de algemene uitkering, bleek onvoldoende aan te sluiten op de extra kosten die gemeenten met minder dan 24.000 inwoners hebben in verband met de verhoging van de raadsledenvergoeding.
De fondsbeheerders bezien in het herijkingsonderzoek gemeentefonds de mogelijkheden om de verhoging van de raadsledenvergoeding voor kleine gemeenten wel in de algemene uitkering te verwerken (zie paragraaf 2.2-5).

In de herverdeling is rekening gehouden met het gegeven dat een 30-tal gemeenten per 2019 zijn heringedeeld. Hierdoor is het aantal gemeenten dat in aanmerking komt voor de compensatie voor de verhoging van de raadsledenvergoeding ten opzichte van 2018 verminderd en komt het totaal benodigde bedrag uit op € 7,436 miljoen. Een kanttekening bij deze € 7,436 miljoen is dat ook de kleine gemeenten via de verlaging van de uitkeringsfactor naar rato bijdragen aan de voeding van de decentralisatie-uitkering. Hierdoor zal de netto ophoging voor de gemeenten tot 24.000 inwoners lager uitvallen.

De verdeling kunt u terugvinden in bijlage 3.2-10 van deze circulaire.

11. Sportakkoorden

Voor de totstandkoming van lokale/regionale sportakkoorden wordt aan gemeenten die hiertoe een verzoek hebben ingediend bij de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) een budget van € 15.000 per gemeente beschikbaar gesteld voor procesbegeleiders (sportformateurs). Indien er reeds een lokaal/regionaal sportakkoord is gesloten wordt per gemeente een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. De hoogte van het uitvoeringsbudget is afhankelijk van het inwoneraantal.

De toekenningen voor de decentralisatie-uitkering Sportakkoorden zijn opgenomen in bijlage 3.2-11 van deze circulaire.

12. Geweld hoort nergens thuis

Eind april 2018 is door de VNG, samen met de Ministeries van JenV en VWS, het meerjarenprogramma ‘Geweld hoort nergens thuis’ gepresenteerd. Het programma ‘Geweld hoort nergens thuis’ stelde per centrumgemeente vrouwenopvang /geweld in huiselijke kring een vergoeding van € 25.000 voor de periode 1 september 2018 tot en met 31 december 2018 beschikbaar voor het aanstellen van een regionale projectleider. Voor de jaren 2019 tot en met 2021 wordt een vergoeding van € 75.000 per jaar beschikbaar gesteld. In deze circulaire vindt de verwerking vanaf 2019 plaats. De verwerking voor 2018 heeft plaatsgevonden bij de decembercirculaire 2018 (zie paragraaf 4.2.20 van de decembercirculaire 2018).

In de septembercirculaire 2018, paragraaf 4.3.6, is aangekondigd dat Tilburg en Rotterdam in het programmaplan ‘Geweld hoort nergens thuis’ de intentie hebben uitgesproken pilots te doen waarin het centrum voor huiselijk geweld en kindermishandeling wordt doorontwikkeld tot een samenwerking voor cliënten door professionals die zelf direct bij het gezin betrokken zijn, onder één dak. Kennemerland heeft een dergelijk centrum onder één dak al gerealiseerd waar het gaat om kindermishandeling. De gemeente Leeuwarden heeft toegezegd als referentiegemeente op te treden namens de regio Fryslân en de gemeente Breda namens de regio West-Brabant.
In de decembercirculaire 2018 paragraaf 4.2.20 zijn de middelen voor 2018 beschikbaar gesteld aan de drie pilotregio’s en twee referentieregio’s. Bij deze circulaire vindt de verwerking plaatst voor de bijdragen 2019 tot en met 2021. De pilotregio’s Midden-Brabant (via gemeente Tilburg) en

Rotterdam-Rijnmond (via gemeente Rotterdam) ontvangen een jaarlijkse vergoeding van € 350.000 voor het daadwerkelijk realiseren van een multidisciplinair centrum huiselijk geweld en kindermishandeling onder één dak. Voor Kennemerland (via gemeente Haarlem) is dit € 175.000 per jaar. Per referentie werkwijze wordt voor 2019 tot en met 2021 een bijdrage van € 50.000 per regio per jaar beschikbaar gesteld. De gemeente Leeuwarden ontvangt de middelen namens de regio Fryslân en de gemeente Breda namens de regio West-Brabant.

De verdeling van de decentralisatie-uitkering Programma Geweld hoort nergens thuis is opgenomen in bijlage 3.2-12 van deze circulaire.

13. Kerkenvisies

Op basis van de Beleidsbrief 'Erfgoed telt. De betekenis van cultuur voor de samenleving.' ondersteunt de Minister van OCW in de periode 2018 tot en met 2021 met € 13,5 miljoen de ontwikkeling van integrale kerkenvisies op gemeentelijk niveau, waarvan € 9 miljoen via het gemeentefonds wordt verdeeld. Deze € 9 miljoen is bedoeld voor het opstellen van kerkenvisies door gemeenten. Voorts kan de visie nadien landen in de omgevingsvisie. 2018 was een pilotjaar waarin zes gemeenten onder begeleiding gestart zijn met het opstellen van een kerkenvisie. Vanaf 2019 kunnen gemeenten gelet op de 'Samenwerkingsafspraken 2018-2021. Programma Toekomst Religieus Erfgoed.' eenmalig een bijdrage ontvangen voor het maken van hun lokale kerkenvisie. De verdeling van de beschikbare middelen per gemeente is als volgt. Gemeenten met een kerkenaantal van 1 t/m 19 kerken kunnen € 25.000 aanvragen; gemeenten met 20 t/m 39 kerken € 50.000 en gemeenten met 40 of meer kerken € 75.000.

15 gemeenten hebben inmiddels aangegeven om in 2019 te willen starten met een kerkenvisie. De verdeling van deze eerste tranche voor 2019 is opgenomen in bijlage 3.2-13 van deze circulaire.

14. Vrouwenopvang

Zoals aangekondigd in de septembercirculaire 2018, paragraaf 4.3.3, wordt met ingang van 2018 de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang structureel verhoogd met een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar voor de opvang van slachtoffers van huiselijk en eergerelateerd geweld zonder eerdere verblijfsstatus en die vanwege hun slachtofferschap een verblijfsvergunning kunnen aanvragen of hebben aangevraagd. Omdat op grond van zowel het *Verdrag van Istanbul* als de *Europese Richtlijn minimumnormen slachtoffers* aan deze categorie slachtoffers opvangvoorzieningen moeten worden geboden, stellen het Ministerie van JenV en VWS gezamenlijk het genoemde bedrag beschikbaar. In 2019 wordt het recht op toegang tot opvangvoorzieningen voor deze doelgroep bij AMvB onder de werking van de Wmo 2015 gebracht. In deze circulaire vindt de verwerking voor de jaren 2019 en verder plaats. De verwerking voor 2018 heeft plaatsgevonden bij de decembercirculaire 2018 (paragraaf 4.2-15).

Het Kabinet heeft structureel middelen beschikbaar gesteld voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel. In dit kader zijn de gezamenlijke centrumgemeenten vrouwenopvang gevraagd

extra opvangplekken te organiseren voor slachtoffers van mensenhandel met complexe problematiek. Blijfgroep, Fier!, Hvo Querido en Kadera gaan de opvang verzorgen. De ontvangende gemeenten betreffen Almere, Alkmaar, Amsterdam, Enschede, Rotterdam en Zwolle. In deze circulaire is de bijdrage voor 2019 verwerkt. In totaal is € 1 miljoen aan de vaste bedragen van de ontvangende centrumgemeenten toegevoegd.

De gemeente Leeuwarden heeft zich bereid verklaard, mits gevrijwaard van financiële en juridische risico's, de financiering van de functies bij Fier Fryslân namens de gezamenlijke centrumgemeenten Vrouwenopvang voor 2019 op zich te nemen. Het hiervoor bij de meicirculaire 2018 (paragraaf 4.2-11) gereserveerde bedrag van € 2,801 miljoen in de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang wordt om die reden bij deze circulaire toegevoegd aan het vaste bedrag voor Leeuwarden.
Daarbij heeft de VNG afgesproken dat de gemeenten Leeuwarden en Tilburg beide via een herverdeling in de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang € 50.000 extra ontvangen ter compensatie voor de (overhead)kosten die zij maken voor de financiering van specialistische landelijke functies.
De gemeente Den Haag ontvangt in dit kader middels een herverdeling binnen de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang € 94.000 extra voor de financiering van het Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating. Het bedrag dat de gemeente Den Haag in voorgaande jaren ontving bleek structureel te laag om het Knooppunt naar behoren te laten functioneren. Om die reden is besloten het bedrag te verhogen.

Voor het jaar 2019 zijn ten opzichte van de septembercirculaire 2018 de aantallen eenheden van de maatstaven van het objectieve verdeelmodel geactualiseerd. De geactualiseerde aantallen zijn behalve voor 2019 ook voor latere jaren in de berekeningen gebruikt.

Een uitsplitsing van de mutaties en de bedragen per gemeente zijn opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet.[39]

15. Herstructurering Wsw

De gemeente Oldambt ontvangt in 2019 een bijdrage als coördinerende gemeente en penvoerder bij de uitvoering van het convenant waarin de Oost-Groningse gemeenten Westerwolde, Oldambt, Pekela, Midden-Groningen en Borger-Odoorn toewerken naar één uitvoeringsorganisatie voor alle doelgroepen in de Participatiewet. De nieuwe uitvoeringsorganisatie Afeer is inmiddels tot stand gekomen. Conform plannen van de gemeenten zijn in de nieuwe organisatie het sw-bedrijf Synergon, de TDC's (trainings- en diagnosecentra) van Oldambt en Vlagtwedde en onderdelen van de sociale diensten van een aantal gemeenten opgegaan.
Deze bijdrage voor de transitie naar één uitvoeringsorganisatie betreft de derde tranche.

[39] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds

16. Gezond in de stad

In het actieprogramma Kansrijke Start van 12 september 2018 heeft de Minister van VWS aangegeven dat via een decentralisatie-uitkering middelen beschikbaar gesteld worden aan GIDS-gemeenten (Gezond in de stad) die een lokale coalitie willen vormen rondom de eerste 1000 dagen van kinderen. GIDS-gemeenten hebben zich in de periode van medio januari tot medio maart 2019 kunnen aanmelden voor de eerste tranche van deze impuls Kansrijke Start. Bij deze circulaire is de eerste tranche aan het gemeentefonds toegevoegd. De tweede tranche volgt bij de decembercirculaire 2019.

De bedragen per gemeente voor de eerste tranche zijn opgenomen in bijlage 3.2-16 van deze circulaire.

17. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC

In paragraaf 2.2-6 van de septembercirculaire 2018 zijn gemeenten geïnformeerd dat zij vanaf 2019 volledig verantwoordelijk worden voor de organisatie en financiering van jeugdhulp, inclusief de jeugd-ggz, aan kinderen in een AZC. Hiervoor is structureel € 3 miljoen uitgenomen uit de algemene uitkering en apart gezet in een decentralisatie-uitkering. Bij deze circulaire vindt ook de toevoeging plaats van het jaarlijkse bedrag van € 2,1 miljoen van het Ministerie van JenV voor jeugdhulp aan kinderen in een AZC.

In bijlage 4.3-4 van de decembercirculaire 2018 is, op basis van de cijfers over het aantal kinderen dat van 1 oktober 2017 tot 1 oktober 2018 in een AZC verbleef, de voorlopige verdeling voor 2019 opgenomen. In de decembercirculaire 2019 zal, wanneer ook de cijfers van januari 2019 tot oktober 2019 bekend zijn, de definitieve verdeling bekend worden gemaakt.

18. Fort Oranje

Het Ministerie van BZK verstrekt een bijdrage van € 1,5 miljoen aan de gemeente Zundert als tegemoetkoming in de juridische kosten voor de (landelijke) pilot met betrekking tot de sluiting en beheerovername van recreatiepark Fort Oranje.

19. Vuelta 2020

Voor de organisatie van de start van de wielerronde La Vuelta 2020 ontvangt de gemeente Utrecht een bijdrage van € 1 miljoen in 2019 en € 1,5 miljoen in 2020.

20. Pilots logeerzorg

Het programma Langer Thuis werkt, onder regie van het Ministerie van VWS, aan het doel dat ouderen in hun eigen vertrouwde omgeving zelfstandig oud kunnen worden met een goede kwaliteit van leven. Onderdeel van dit programma is het inrichten van pilots logeerzorg. Het doel is om te komen tot vormen van logeerzorg waarbij de oudere voor langere tijd ergens kan verblijven

bij een zorgaanbieder om zo te wennen aan een intramurale setting. De logeerzorg zorgt tegelijkertijd voor verlichting van de mantelzorger omdat de zorgtaken tijdelijk overgenomen worden. Gemeenten, zorgverzekeraars, zorgkantoren en aanbieders hebben gezamenlijk voorstellen ingediend voor pilots die mede gefinancierd worden door het Ministerie van VWS. Van deze voorstellen heeft het ministerie er tien geselecteerd, die vanaf april 2019 tot en met april 2020 uitgevoerd zullen worden. Het gewenste einddoel is te komen tot een stappenplan logeerzorg, dat op een landelijk congres in mei 2020 gepresenteerd kan worden. Daarbij wordt ook de preventieve meerwaarde zichtbaar van logeerzorg.

De tien geselecteerde gemeenten voldoen als beste aan de selectiecriteria: er wordt al goede logeerzorg geboden en er is reeds een goede samenwerking tussen de gemeente en de zorgverzekeraar zodat de logeerzorg ook na de pilotfase doorontwikkeld kan worden.

De geselecteerde gemeenten en de bijbehorende bedragen zijn opgenomen in bijlage 3.2-20 van deze circulaire.

21. Faciliteitenbesluit opvangcentra

Gemeenten die opvang bieden aan asielzoekers die nog niet zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen ontvangen jaarlijks een bijdrage op grond van het Faciliteitenbesluit opvangcentra van het Ministerie van JenV. De uitkering dient ter compensatie van gelden die gemeenten normaliter via de algemene uitkering ontvangen.

Een overzicht met de toekenning van de bedragen per gemeente is opgenomen in bijlage 3.2-21 van deze circulaire. In deze tranche zijn ook de gemeenten opgenomen die een informatiebrief van het COA over de toekenning 2018 hebben ontvangen, maar waarvan de toekenning nog niet kon worden verwerkt in de decembercirculaire 2018 (paragraaf 4.2.14).

22. Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

In het kader van de Aanpassing Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit ontvangt de gemeente Arnhem in 2019 € 0,738 miljoen voor de aanpak van binnenstedelijke knelpunten. De gemeente Arnhem stelt daar eenzelfde bedrag tegenover.

23. Groeiopgave Almere

Conform de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 uit 2013 beweegt de decentralisatie-uitkering Groeiopgave Almere mee met de jaarlijkse accresberekening. Het accrespercentage 2018 is definitief vastgesteld op 4,82%, wat leidt tot een opwaartse bijstelling. De afrekening van het accres over 2018 vindt plaats in 2019 (zie ook de paragrafen 2.2.1 en 2.2.5 van deze circulaire).

24. Verduurzaming basisscholen

In het 'Innovatieprogramma aardgasvrije en frisse basisscholen' leren gemeenten en schoolbesturen hoe een bestaand schoolgebouw succesvol van het aardgas af kan worden gehaald, hoe het binnenklimaat verbeterd kan worden en de energierekening omlaag kan gaan. Eind 2018 heeft een adviescommissie bestaande uit vertegenwoordigers van de Ministeries van BZK en OCW, VNG en PO-Raad zich gebogen over de 92 aanvragen die door 72 gemeenten zijn ingediend voor dit programma. Op basis van het unanieme advies van de commissie heeft de Minister van BZK besloten elf gemeenten te selecteren die ieder een financiële stimulans van € 350.000 ontvangen voor de aardgasvrije en frisse renovatie van een basisschoolgebouw. Bij de decembercirculaire 2018 (paragraaf 4.2.11) is de eerste tranche voor de elf gemeenten verwerkt (10/11^{e} deel van € 350.000). Dit betreft de verwerking van de tweede en laatste tranche voor de elf pilotgemeenten (1/11^{e} deel van € 350.000). De verdeling is opgenomen in bijlage 3.2-24 van deze circulaire.

25. Slimme Laadpleinen

Op basis van het projectplan Smart Charging klimaatenveloppe 2019 gaat de gemeente Utrecht samen met Nationaal Kennisplatform Laadinfrastructuur, Elaadnl en de NAL-regio's een plan van aanpak maken voor een landelijke grootschalige proeftuin voor Slimme Laadpleinen. De gemeente Utrecht krijgt hiervoor een bedrag van € 248.000. Doel van deze proeftuin is dat rijders van een elektrisch voertuig efficiënt en op een slimme manier kunnen laden, de businesscase voor laadpleinen verbetert en de investeringen in netverzwaring beperkt worden.

26. Programmabureau Sociaal domein

Met de Ministeries van VWS, J&V en SZW en met de VNG zijn afspraken gemaakt over de bekostiging voor de periode 2018-2021 van het Programmabureau Sociaal domein in het kader van het interbestuurlijk programma (IBP). Dit betreffen de bijdragen voor 2019 tot en met 2021 die lopen via de gemeente Utrecht. De gemeente Utrecht alloceert de middelen vervolgens via een subsidie aan Divosa waar het programmabureau gevestigd is.

27. Bodemsanering

De gemeente Leeuwarden en Groningen nemen, als bevoegd gezag Wet bodembescherming, een deel van het grondgebied van respectievelijk de provincie Fryslân en Groningen over. Als uitvloeisel daarvan wordt de decentralisatie-uitkering Bodemsanering van de gemeente Leeuwarden in 2019 en 2020 met een bedrag van € 35.000 verhoogd. De uitkering voor de gemeente Groningen wordt in 2019 en 2020 met een bedrag van € 69.000 verhoogd. Een overeenkomstig bedrag wordt in mindering gebracht op de decentralisatie-uitkering Bodemsanering van de beide provincies.

28. Knelpunten verdeelproblematiek

De meerjarenraming strekt zich met ingang van deze circulaire uit tot en met het jaar 2024. Daardoor wordt in deze circulaire de toename van de decentralisatie-uitkering Knelpunten

verdeelproblematiek voor dat jaar zichtbaar (zie ook paragraaf 2.2-5).

29. Beter benutten

De gemeenten Tilburg en Utrecht ontvangen respectievelijk € 44.000 en € 42.000 voor de uitvoering van het programma Beter Benutten Regionale Pakketten. De bijdragen zijn voor de uitvoering van de Tour de Force.

30. Eindhoven Internationale Knoop XL

De Brainport Eindhoven werkt aan het vergroten van de agglomeratiekracht en het verbeteren van het vestigingsklimaat door het realiseren van een stedelijke schaalsprong van wonen, werken en voorzieningen. Een groot deel van deze schaalsprong land in het gebied Eindhoven Internationale Knoop XL. Het Rijk onderkent deze opgave en draagt hieraan bij in de vorm van een bijdrage van € 80.000 aan de gemeente Eindhoven.

31. Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd

In het kader van het transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd ontvangt de gemeente Hilversum € 75.232 van het Ministerie van VWS. Bij de toekenning in de decembercirculaire 2018 (zie paragraaf 4.3.1) is per abuis het aantal jongeren van de gemeente Weesp meegeteld bij de regio Utrecht-West in plaats van bij de regio Gooi- en Vechtstreek. Hierdoor heeft de gemeente Stichtse Vecht (ontvanger namens de Regio Utrecht-West) ten koste van de gemeente Hilversum (ontvanger namens regio Gooi- en Vechtstreek) een te hoge toekenning voor de jaren 2018-2020 ontvangen. Middels deze bijdrage wordt de gemeente Hilversum voor de toekenning voor 2018 en 2019 gecompenseerd (2 keer € 37.616). In 2020 vindt de compensatie plaats door middel van een herverdeling tussen de gemeente Hilversum en de gemeente Stichtse Vecht.

32. Twinning arbeidsbemiddeling

De gemeente Leiden ontvangt een bijdrage van € 61.000 in verband met haar rol in het project Twinning arbeidsbemiddeling op Bonaire. Het project heeft tot doel de dienstverlening van de bijzondere gemeenten in Caribisch Nederland te verbeteren en bij te dragen aan bijvoorbeeld afspraken op het gebied van armoedebestrijding en het ontwikkelen van jobprograms. Hiervoor wordt expertise uit het veld ingeschakeld. De gemeente Leiden beschikt over specifieke expertise en uitvoeringskennis die essentieel is voor de lokale ontwikkeling en om die reden vindt er samenwerking via kennisoverdracht, coaching en uitwisseling van personen – in deze vorm ook wel twinning genoemd - plaats.

33. Waddenzee Werelderfgoed coördinator

De gemeente Ameland ontvangt namens de waddengemeenten en Waddenprovincies een bijdrage van € 44.000 voor de aanstelling van een coördinator voor het Waddenzee Werelderfgoed. De coördinator voert voor het Ministerie van LNV enkele specifieke siteholdertaken uit. Verder is hij het

algemene aanspreekpunt voor werelderfgoedzaken en voert hij taken uit op het gebied van toerismeontwikkeling, promotie, vermarkting met ondernemers en zorgt hij voor verbinding tussen relevante projecten.

34. Dialoog Sinterklaasintocht

De gemeente Zaanstad ontvangt een bijdrage van € 35.000 voor het ontwikkelen en uitvoeren van dialooginitiatieven met een nationale uitstraling rondom de landelijke intocht van Sinterklaas. De opgedane kennis met de initiatieven zal beschikbaar worden gesteld aan geïnteresseerde partijen, zoals de volgende intochtgemeente.

35. Grenslandconferentie Venlo

De gemeente Venlo ontvangt een bijdrage van € 30.000 voor de organisatie van de grenslandconferentie Nederland- Noordrijn-Westfalen. Deze conferentie wordt georganiseerd in het kader van de nieuwe governance grensoverschrijdende samenwerking.

36. City Deal voedsel

De gemeente Ede ontvangt een bijdrage van € 25.000 om de strategische agenda van de City Deal Voedsel een impuls te geven.

37. Vangnetregeling beveiligingskosten

In 2015 is door de toenmalige Minister van BZK bij wijze van experiment een financieel vangnet ingesteld om de kosten van beveiligingsmaatregelen voor politieke ambtsdragers in acute dreigingssituaties te kunnen dragen. De gemeente Peel en Maas heeft voor 2018 een aanvraag ingediend. Na beoordeling of voldaan is aan de uitgangspunten en criteria is besloten de gemeente Peel en Maas voor 2018 een bedrag toe te kennen van € 9.232.

38. Meer Maas Meer Venlo

In paragraaf 4.2.11 van de septembercirculaire 2018 zijn voor 2018 en 2019 middelen toegekend aan de gemeente Venlo voor de uitvoering van de integrale Hoogwaterbeschermingsprogramma/MIRT-verkenning Meer Maas Meer Venlo. In februari 2019 is dit project beëindigd, nadat de gemeente Venlo eerder had besloten zich terug te trekken uit deze verkenning. Om die reden worden de middelen voor 2019 teruggeboekt naar de begroting van het Ministerie van IenW.

3.3 Overige mededelingen decentralisatie- en integratie-uitkeringen

3.3.1 Basisregistratie Personen: centralisering inschrijving vergunninghouders

In paragraaf 4.2-8 van de meicirculaire 2016 is de verdeling bekend gemaakt van de middelen die enkele gemeenten ontvangen voor het inrichten en in stand houden van een zogeheten BRP-straat. Vanwege wijziging van de taakverdeling tussen de operationele BRP-straten wordt de verdeling van de decentralisatie-uitkering gewijzigd. In overleg tussen Rijk en betrokken gemeenten is met ingang van 2019 de volgende verdeling overeengekomen: Arnhem (€ 738.034), Cranendonck (€ 594.431), Gilze en Rijen (€ 738.034), Haarlemmermeer (€ 91.000) en Westerwolde (€ 2.569.153).

3.3.2 Armoedebestrijding kinderen

In paragraaf 4.2-1 van de decembercirculaire 2016 zijn gemeenten geïnformeerd over de € 85 miljoen die vanaf 2017 structureel beschikbaar is gesteld voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Jaarlijks vindt in de meicirculaire actualisatie plaats van de verdeling voor het jaar t+1 en verder. De middelen worden verdeeld op basis van door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met een kans op armoede. De verdeling over de gemeenten voor 2020 en verder is gebaseerd op gegevens over het jaar 2016[40] en is opgenomen in bijlage 3.3.2.

3.3.3 Verhoogde asielinstroom

In de meicirculaire 2018 (paragraaf 4.2) hebben gemeenten middelen ontvangen via de decentralisatie-uitkeringen Asielinstroom-partieel effect en Asielinstroom-participatie en integratie in verband met de vergoeding over de maanden november en december 2017.
De hoogte van deze uitkeringen was gebaseerd op gegevens die door het COA bij het Ministerie van BZK zijn aangeleverd over het aantal geplaatste vergunninghouders per gemeente in de maanden november en december 2017.

Gebleken is dat de gegevens van het COA over november en december 2017 voor tien gemeenten onjuist waren. Hierdoor hebben deze tien gemeenten bij de meicirculaire 2018 een onjuist bedrag ontvangen voor deze twee decentralisatie-uitkeringen. De betreffende gemeenten zijn hier eind januari 2019 over geïnformeerd.

Op basis van een gecorrigeerd bestand van het COA zijn de financiële gevolgen voor de betreffende gemeenten in beeld gebracht. De betreffende gemeenten en bijbehorende mutatiebedragen zijn opgenomen in bijlage 3.3.3 van deze circulaire.

De gecorrigeerde bedragen zijn niet van invloed op de overige toekenningen van de decentralisatie-

[40] Zie voor de gehanteerde cijfers:
https://jmopendata.cbs.nl/#/JM/nl/dataset/20233ned/table?dl=1D123&ts=1554894612652.

uitkeringen Asielinstroom-partieel effect en Asielinstroom-integratie en participatie bij de meicirculaire 2018.

3.3.4 Maatschappelijke opvang

Het macrobudget van de decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang is ongewijzigd. De bedragen per gemeente voor de jaren 2018 en verder zijn ten opzichte van de septembercirculaire 2018 door het gebruik van actuelere basisgegevens voor de maatstaven wel gewijzigd.
De trimfactor voor uitkeringsjaar 2018 stellen wij vast op 1,17035. Hiermee wordt de trimfactor 2018 definitief. De trimfactor zorgt ervoor dat het totaal beschikbare bedrag exact wordt uitgekeerd.

De verdeling over de gemeenten is opgenomen in bijlage 3.3.4. De achterliggende berekeningswijze treft u aan in de internetbijlage.

3.3.5 Wmo

De verdeling voor 2018 is ten opzichte van de septembercirculaire 2018 ongewijzigd. Er is om die reden geen nieuw rekenmodel voor de integratie-uitkering Wmo in de gemeentefondsrubriek op internet opgenomen. Komende septembercirculaire zullen de basisgegevens voor woonruimten en uitkeringsontvangers worden geactualiseerd. Hierna zal de uitkering voor 2018 definitief worden vastgesteld.

3.3.6 Overheveling van Voogdij/18+, Wajong en regulier werk naar de algemene uitkering

In het bestuurlijk overleg tussen het Ministerie van VWS en de VNG op 24 januari jl. is besloten de ingangsdatum van het nieuwe woonplaatsbeginsel uit te stellen. De belangrijkste reden is dat de wet op zijn vroegst eind 2019 gereed zal zijn, waardoor implementatie per 1 januari 2020 niet haalbaar is. Zonder het nieuwe woonplaatsbeginsel is het niet mogelijk het budget voor Voogdij/18+ objectief te verdelen en daarmee over te hevelen naar de algemene uitkering.

Het uitstel van de overheveling van Voogdij/18+ betekent ook dat de in de meicirculaire 2018 aangekondigde overheveling (paragraaf 3.2) van de onderdelen voorheen Wajong en het onderdeel regulier werk[41] van de integratie-uitkering Participatie naar de algemene uitkering bij deze circulaire nog niet wordt doorgevoerd. Deze onderdelen worden nog niet overgeheveld omdat de fondsbeheerders ernaar streven om de onderdelen van de voormalige integratie-uitkering Sociaal domein zoveel mogelijk tegelijk over te hevelen naar de algemene uitkering.
De overheveling van de onderdelen Voogdij/18+, voorheen Wajong en Regulier werk zal integraal worden meegenomen in de verdeelonderzoeken sociaal domein. De verdeelonderzoeken zijn erop gericht om de verdeling voor het sociaal domein in het gemeentefonds aan te passen per 2021.

[41] Van begeleid werken (voorheen Wsw)

3.3.7 Financiële gevolgen wijziging woonplaatsbeginsel Jeugd

De wijziging van het woonplaatsbeginsel zal financiële effecten hebben. Het budget voor voogdij en 18+ kan na wijziging van het woonplaatsbeginsel objectief verdeeld gaan worden, en hoeft niet meer op basis van historisch zorggebruik verdeeld te worden. Dit loopt mee in de evaluatie van de verdeelmodellen welke momenteel plaatsvindt en in 2021 tot aangepaste verdeelmodellen zal leiden.
Daarnaast kan de wijziging van het woonplaatsbeginsel tot tijdelijke of eenmalige onvolkomenheden leiden (bijvoorbeeld de effecten van de overgang van een historisch naar een objectief verdeelmodel en clustering van kinderen voor wie het nieuwe woonplaatsbeginsel niet tot een uitkomst leidt). In de septembercirculaire 2019 zal hierover meer informatie worden opgenomen.

3.3.8 Bevolkingsdaling

Door gemeentelijke herindeling gaat per 1 januari 2019 het grondgebied van de gemeente Eemsmond over van de krimpregio Eemsdelta (ontvanger gemeente Delfzijl) naar de krimpregio De Marne (ontvanger gemeente Het Hogeland). Om die reden wordt het aan Eemsmond toe te rekenen bedrag van € 306.425 binnen de decentralisatie-uitkering Bevolkingsdaling voor de resterende looptijd van de uitkering (2019 en 2020) herverdeeld van de huidige ontvangende gemeente Delfzijl naar de gemeente Het Hogeland.

3.3.9 Voorschoolse voorziening peuters

De VNG en het Ministerie van SZW zijn overeengekomen[42] om de decentralisatie-uitkering Voorschoolse voorziening peuters niet verder op te laten lopen dan € 30 miljoen. Dat bedrag is ruim voldoende om het aantal peuters dat geen recht heeft op kinderopvangtoeslag een voorschoolse voorziening aan te bieden. In paragraaf 2.2.9 en 4.2.5 van de septembercirculaire 2018 bent u geïnformeerd dat vanuit de vrijgekomen midden vanaf 2019 structureel € 10 miljoen beschikbaar is gemaakt voor toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang. De VNG en het Ministerie van SZW hebben afgesproken dat bovenop deze jaarlijkse € 10 miljoen vanaf 2020 structureel € 3 miljoen extra beschikbaar komt. Met de extra middelen voor toezicht en handhaving kinderopvang wordt een tekort aan middelen voor dit doel opgelost. Voor de gastouderopvang is sprake van een intensivering van middelen. De verwerking van de structurele € 3 miljoen zal plaatsvinden bij de septembercirculaire 2019.

Naast de bijdragen die worden ingezet voor toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang, is vanaf 2021 vanuit de decentralisatie-uitkering Voorschoolse voorziening peuters jaarlijks € 17 miljoen beschikbaar voor het versterken van de arbeidsmarktregio's. Deze middelen worden deels ingezet voor landelijke ondersteuning van de arbeidsmarktregio's en worden deels via de centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's uitgekeerd. Met de VNG worden hierover nog nadere afspraken gemaakt. Daarnaast is in 2020 eenmalig een extra impuls

[42] Zie ook de brief aan de Tweede kamer: TK 2018-2019, 31 322, nr. 377

beschikbaar van € 7 miljoen. Met deze additionele middelen worden gemeenten eenmalig ondersteund bij het implementeren van enkele nieuwe maatregelen uit het Breed Offensief om meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te helpen (in het najaar van 2018 door Staatssecretaris Van Ark aangekondigd). Meer informatie over de bijdrage aan de arbeidsmarktregio's volgt in de septembercirculaire 2019.

3.3.10 Wijzigingen in centrumgemeente

Per 1 januari 2019 vormen de gemeenten Zederik, Leerdam en Vianen samen de gemeente Vijfheerenlanden. Tot en met 2018 waren de gemeenten Zederik en Leerdam ingedeeld bij de centrumgemeente Dordrecht voor Beschermd wonen, Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang. De gemeente Vianen hoorde bij de centrumgemeente Utrecht. Op verzoek van de drie betrokken gemeenten en met het oog op de invoering van het nieuwe verdeelmodel Beschermd wonen/ Maatschappelijke opvang (naar verwachting per 1 januari 2021) is afgesproken dat tot de invoering van het nieuwe verdeelmodel de gemeente Dordrecht als centrumgemeente blijft fungeren voor de inwoners uit Leerdam en/of Zederik. De gemeente Utrecht zal dit blijven doen voor de inwoners die afkomstig zijn uit Vianen. Eventuele kosten die deze centrumgemeenten voor cliënten uit de andere centrumgemeente maken, zullen zij onderling verrekenen.
Voor de integratie-uitkering Beschermd wonen betekent deze afspraak dat er geen wijzigingen nodig zijn in de verdeling omdat dit budget historisch wordt verdeeld. Voor de decentralisatie-uitkeringen Vrouwenopvang en Maatschappelijke opvang zullen de fondsbeheerders de maatstafgegevens voor Vijfheerenlanden tot 1 januari 2021 opsplitsten tussen de drie heringedeelde gemeenten en vervolgens toedelen aan de bijbehorende centrumgemeente.

Met instemming van de twee betrokken centrumgemeenten heeft de gemeente Nijkerk aangegeven vanaf 2019 voor de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang ingedeeld te willen worden bij de centrumgemeente Ede. Het verzoek van de gemeente Nijkerk komt voort uit de wens om een betere aansluiting te hebben met de politie-/veiligheidsregio en de regio waarin de gemeente op het gebied van "Veilig Thuis" en de jeugdzorg intensief samenwerkt.

4 Overige mededelingen

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat diverse mededelingen over de gemeentefinanciën. Paragraaf 4.2 bevat mededelingen over het gemeentefonds die geen betrekking hebben op één van de specifieke onderdelen uit de hoofdstukken 2 of 3. Vervolgd wordt met mededelingen op het terrein van de gemeentefinanciën.

4.2 Gemeentefondstotalen, bevoorschotting en nominale ontwikkelingen

Gemeentefondstotalen

Tabel 4.2.1 bevat een overzicht van de gemeentefondstotalen 2019-2024. In de tabel zijn de bedragen uit de hoofdstukken 2 en 3 bij elkaar gebracht.

Tabel 4.2.1 Gemeentefondstotalen 2019-2024 (in duizenden euro's)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Algemene uitkering	25.235.405	26.181.581	26.893.888	27.307.016	28.229.430	29.069.108
DU/IU	5.594.006	5.341.924	5.134.989	5.043.367	4.997.737	4.951.393
Totaal	**30.829.411**	**31.523.505**	**32.028.877**	**32.350.383**	**33.227.167**	**34.020.501**

Bevoorschotting

De bedragen 2019 uit de tabel zullen worden verwerkt in de bevoorschotting vanaf 2 juli 2019. Tot dat tijdstip is de bevoorschotting gebaseerd op de decembercirculaire 2018. Op de eerste dinsdag in juli zullen ook eventuele verrekeningen plaatsvinden als er eerder dit jaar te veel of juist te weinig voorschot is verstrekt. Verrekeningen over de uitkeringsjaren 2016-2018 worden ook in juli uitgevoerd.

Over de voorschotten voor het uitkeringsjaar 2020 volgt informatie in de septembercirculaire 2019.

Nominale ontwikkelingen

De algemene uitkering is uitgedrukt in lopende prijzen. De decentralisatie-uitkeringen betreffen doorgaans nominale bedragen. De integratie-uitkeringen zijn uitgedrukt in constante prijzen.

Aangezien de reële groei van het gemeentefonds lager ligt dan de nominale groei is het van belang dat gemeenten rekening houden met de loon- en prijsontwikkelingen. Om gemeenten, die niet beschikken over eigen loon- en prijsindexen, te faciliteren bij het omgaan met nominale ontwikkelingen is tabel 4.2.2 opgenomen. De tabel bevat een aantal loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt voor de overheidssector. De cijfers zijn ontleend aan de meest recente publicaties van het CPB. Voor nadere informatie verwijzen wij naar de regelmatig bijgestelde prognoses op de website van het CPB (CPB), met name de rubriek Centraal Economisch Plan 2019 (en de bijbehorende bijlage Verzamelde bijlagen 1970-2023).

Tabel 4.2.2 Prijsindexen CPB* CEP 2019

	2020	2021	2022	2023	2024
Prijs bruto binnenlands product (pbbp)	1,4	1,7	1,7	1,8	1,8
Prijs nationale bestedingen (pnb)	1,5	1,8	1,7	1,7	1,7
Nationale consumentenprijsindex (cpi)	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6
Loonvoet sector overheid	2,3	2,9	2,5	2,3	2,3
Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	1,9	2,6	2,2	2,0	2,0
Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	1,5	1,8	1,7	1,7	1,7

* toelichting/ verduidelijking bij de kerngegevens is te vinden op: https://www.cpb.nl/artikel/toelichting-bij-kerngegevenstabel

** cijfers 2023 zijn doorgetrokken naar 2024

4.3 Herijking verdeling gemeentefonds

De fondsbeheerders werken samen met de VNG aan een herijking van de verdeling van het gemeentefonds. U bent hierover in eerdere circulaires geïnformeerd[43]. De herijking is opgedeeld in twee onderdelen: 1) het 'klassieke' gemeentefonds (de overige onderdelen van het gemeentefonds) en 2) verdeelmodellen sociaal domein. In maart 2019 is het traject een volgende fase ingegaan en worden in een onderzoek voorstellen ontwikkeld voor een nieuwe verdeling. De opdracht voor het sociaal domein is gegund aan onderzoeksbureau AEF, de herijking van het 'klassieke' gemeentefonds aan Cebeon. De herijking heeft betrekking op een totaalbedrag van € 30 miljard. Invoering van de nieuwe verdeling is voorzien in 2021.

Voorafgaand aan de start van het herijkingsonderzoek is overeenstemming bereikt over de te hanteren onderzoeksmethode. Aan deze besluitvorming lag een onderzoeksrapport ten grondslag van SEO Economisch Onderzoek waarin vijf mogelijke methoden in beeld zijn gebracht. Naar aanleiding van de eindrapportage hebben drie partijen advies uitgebracht. Zowel de stuurgroep Evaluatie verdeelmodellen sociaal domein, de VNG als de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) adviseerden om voor de aanpassing van de verdeling in 2021 een regressieanalyse op gemeentelijke uitgaven te gebruiken. De fondsbeheerders hebben begin februari 2019 besloten deze onderzoeksmethode toe te gaan passen, onder de voorwaarden zoals die in het advies van de stuurgroep zijn opgenomen.
Hoewel het onderzoek was gericht op de toepassing in het sociaal domein, hebben de fondsbeheerders vanuit het oogpunt van uitlegbaarheid en eenvoud besloten de regressieanalyse op gemeentelijke uitgaven ook toe te passen bij de herijking van de overige onderdelen van het gemeentefonds.

Conform de Financiële-verhoudingswet dient de verdeling van het gemeentefonds aan te sluiten op de objectiveerbare kosten van gemeenten. Tegelijkertijd is verdelen geen louter technische operatie. Enkele aspecten vergen ook beleidsmatige keuzes. Om de nieuwe verdeling van het gemeentefonds vorm te kunnen geven dient hierover vroegtijdig in het traject besluitvorming

[43] Zie ook de brieven aan de Tweede Kamer van 5 en 6 juli 2018: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/05/kamerbrief-vervolgstappen-evaluatie-verdeelmodellen-sociaal-domein en https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/06/kamerbrief-over-heroverweging-financiele-verhoudingen

plaats te vinden. Ook de ROB vraagt daar in bovengenoemd advies aandacht voor. Het gaat om de volgende punten:

1. clusterindeling gemeentefonds
2. mate van verevening eigen inkomsten gemeenten
3. omgang met overhead
4. omgang met regionalisering
5. omvang clusters
6. beoordelingskader verdeling
7. beoordeling herverdeeleffecten (uitgangspunten ingroeipad)
8. omgang met 'outliers'
9. punten uit briefadvies ROB

Een inhoudelijke toelichting op deze punten is opgenomen in bijlage 4.3. Kort na de zomer zal over deze onderwerpen een bestuurlijk overleg tussen Rijk en VNG plaatsvinden.

Meer informatie over de inhoud, de afbakening en het proces van de onderzoeken is te vinden op de website van de rijksoverheid.[44] Daar is ook de verkorte versie van de plannen van aanpak gepubliceerd. In het plan van aanpak kunt u lezen hoe uw gemeente kan bijdragen aan de onderzoeken. Via deze website willen we gemeenten de komende periode actief blijven informeren over de stand van zaken.
De website bevat verder informatie over vooronderzoeken die hebben plaatsgevonden. Te denken valt aan het kwalitatief onderzoek naar de verdeelmodellen sociaal domein, het onderzoek naar inkomstenverevening, de verkenning naar alternatieven voor de huidige maatstaf centrumfunctie en studies naar de beleidsvrijheid in het takenpakket van gemeenten. De uitkomsten van deze onderzoeken zullen de onderzoekers gebruiken bij de vormgeving van de nieuwe verdeling.

Zowel het onderzoek naar de verdeelmodellen sociaal domein als het onderzoek naar het ‘klassieke’ gemeentefonds wordt begeleid door een stuurgroep. De samenstelling van deze stuurgroep en van de daaronder functionerende begeleidingscommissies is eveneens via bovenstaande link te raadplegen.

De afronding van de onderzoeken is gepland in januari 2020. De fondsbeheerders komen kort daarna met een voorstel voor aanpassing van de verdeling en zullen hierover zoals gebruikelijk advies vragen aan VNG en ROB. Na advies van VNG en ROB volgt het bestuurlijke besluitvormingstraject. Dit houdt in dat in een bestuurlijk overleg tussen Rijk en VNG een beslissing zal worden genomen over de nieuwe verdeling. In het voorjaar van 2020 zal de Tweede Kamer vervolgens per brief over de voorstellen voor de nieuwe verdeling worden geïnformeerd. Gemeenten worden uiterlijk in de meicirculaire 2020 over de uitkomsten geïnformeerd.

De fondsbeheerders onderkennen samen met de VNG het belang om zowel ambtenaren als

[44] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/herziening-financiele-verhouding

bestuurders goed mee te nemen in de te maken afwegingen en in de stappen en uitkomsten van het onderzoek. Onder meer via de circulaires gemeentefonds, de website van het gemeentefonds, nieuwsbrieven van de onderzoekers, commissies bij de VNG en gezamenlijke bijeenkomsten hopen zij daar gedurende het onderzoekstraject invulling aan te geven.

4.4 Gezamenlijke verkenning

Tijdens het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van 2 april 2019 heeft de Minister van BZK met de medeoverheden afgesproken een gezamenlijke verkenning te doen naar de voorwaarden om op te kunnen trekken als één overheid. Mede naar aanleiding van de interbestuurlijke regietafel IBP bestaat er een behoefte om onder meer te kijken naar de gevolgen van de decentralisaties op de bestuurlijke en financiële verhoudingen.

Naast de reeds lopende trajecten die zijn genoemd in de brief van 6 juli 2018[45], de herijking van de verdeling van het gemeentefonds en de herziening van het uitkeringsstelsel, kijken we onder meer naar een mogelijke hervorming van het gemeentelijk belastinggebied.[46]

4.5 Advies raming ruimte onder het plafond BCF

Met ingang van het begrotingsjaar 2019 is de wijze van verwerking van de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds (plafond BCF) in de raming van de algemene uitkering gewijzigd zoals gemeld in de meicirculaire 2018 (paragraaf 2.2.3).
Dit heeft destijds geleid tot vragen, waarop in de bijlage met veelgestelde vragen[47] van de meicirculaire 2018 antwoord is gegeven. Destijds is afgesproken dat nadere informatie zou volgen over de wijze waarop de ruimte onder het plafond BCF door gemeenten kan worden opgenomen als verwachte bate. Het is de verantwoordelijkheid van elke decentrale overheid om dit zelf reëel te ramen. De afgelopen periode is door het Ministerie van BZK benut om in afstemming met VNG en provinciale toezichthouders een advies hiervoor op te stellen.

Voor een goede raming van de ruimte onder het plafond BCF is inzicht nodig in de toekomstige ontwikkeling van de omvang van het BCF en vooral in de toekomstige declaraties. De ontwikkeling van het plafond zelf wordt in de raming van het BCF reëel gepresenteerd, echter de ontwikkeling van de uitgaven (declaraties bij het BCF) wordt ieder jaar vlak doorgetrokken omdat een reële inschatting van de toekomstige declaraties niet goed mogelijk is. Waar de raming van de ruimte onder het plafond BCF richting de toekomst een steeds grotere ruimte weergeeft, laat de realisatie juist een dalende trend zien van de ruimte onder het plafond BCF. Om een niet onderbouwde oplopende raming van de ruimte onder het plafond BCF te voorkomen biedt de ruimte na de laatst bekende declaraties om die reden het meeste houvast als raming voor de komende jaren.

[45] TK 2018-2019, 34775-B, nr. 18
[46] TK 2018-2019, 32140, nr. 50
[47] https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/circulaires/2018/05/31/meicirculaire-gemeentefonds-2018/Veelgestelde+vragen+meicirculaire+2018+gemeentefonds+versie+11+juli.pdf

Advies

Gezien de onzekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de ruimte onder het plafond BCF, adviseren we om voorzichtigheid in acht te nemen door een raming op te nemen, die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond BCF.

In deze circulaire is dat de realisatie over 2018. De werkelijke ruimte onder het plafond BCF over 2018 vormt daarmee het uitgangspunt voor de door de gemeenten op te nemen ruimte onder het plafond BCF voor het begrotingsjaar 2020. Deze uitkomst wordt vervolgens constant gehouden (vlak doorgetrokken) in de meerjarenraming 2021 – 2024.

De provinciale toezichthouders hebben aangegeven dit advies als richtlijn te gebruiken bij het beoordelen van de begrotingen.

4.6 Verantwoordingsonderzoek 2018 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De Algemene Rekenkamer heeft onderzoek gedaan naar het Jaarverslag 2018 en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In dit onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer onder andere geconstateerd dat het instrument decentralisatie-uitkering niet in alle gevallen conform wet- en regelgeving wordt toegepast. De Rekenkamer heeft dit beoordeeld als een onvolkomenheid.
In de bestuurlijke reactie van de Minister van BZK aan de Rekenkamer heeft de minister toegelicht dat met het regeerakkoord en het interbestuurlijk programma bewust is gekozen om een aantal moderne en complexe opgaven als Rijk, provincies, gemeenten en regio's samen op te pakken. Er wordt gewerkt aan een aanpassing van de Financiële-verhoudingswet die erop is gericht om een financieel instrumentarium te creëren dat deze samenwerking tussen Rijk en decentrale overheden faciliteert. Dit is het derde spoor binnen de heroverweging van de financiële verhoudingen.[48] Het Ministerie van BZK is hierover momenteel in gesprek met de decentrale overheden. In de septembercirculaire 2019 wordt u hier verder over geïnformeerd.

In haar bestuurlijke reactie zegt de Minister van BZK toe dat totdat de wetswijziging is gerealiseerd de minister in overleg met de Minister van Financiën zal bezien wat de bevindingen van de Rekenkamer betekenen voor de aanpak van de opgaven waar dit vraagstuk speelt.

De discussie over de uitkeringsvorm moet los worden gezien van het commitment van het Rijk om gezamenlijk met decentrale overheden opgaven op te pakken en hiervoor middelen te blijven verstrekken. Tegelijkertijd nemen we de kritiek van de Algemene Rekenkamer ter harte en zullen we voor bijdragen aan decentrale overheden een zo goed mogelijk passende uitkeringsvorm toepassen.

[48] TK, 2017–2018, 34 775-B, nr. 18

Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer en de volledige bestuurlijke reactie kunt u terugvinden op website van de Algemene Rekenkamer.[49]

4.7 Introductie benchmark woonlasten

Het Rijk heeft met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm).

Gezamenlijk overleg tussen het Rijk en de VNG heeft geresulteerd in de introductie van een benchmark, waarin naast de ozb ook de riool- en afvalstoffenheffing worden vergeleken. In de benchmark wordt een vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de gemeentelijke tariefontwikkeling per provincie gegeven, net als de landelijke en provinciale gemiddelden. Middels deze (grafische) vergelijking worden de onderlinge verschillen tussen gemeenten nog inzichtelijker gemaakt. Het overzicht vergelijkt binnen de provincie de tariefswijzigingen per gemeente en het cumulatief bedrag van de drie heffingen per gemeente.

De invoering van een benchmark past goed binnen de autonome beleidsbevoegdheid van gemeenten ten aanzien van de lokale heffingen. De benchmark bevordert ook het lokale debat over de ontwikkeling van de autonome keuzes over de heffingen. Op lokaal niveau vraagt dit van gemeenten nog beter uitvoering te geven aan de al bestaande verplichting om een deugdelijke onderbouwing te geven van de lastenontwikkelingen in de gemeentelijke begroting. Het COELO zal de benchmark samenstellen en opnemen in de Atlas van de lokale heffingen.

Voor 2019 is de macronorm nog van toepassing. Deze is 4,0%. Volgens de macronorm mag de totale ozb-opbrengst in 2019 aldus met € 160,6 miljoen stijgen ten opzichte van de opbrengst in 2018 (€ 4.014 miljoen). De verwachte ozb-opbrengst in 2019 is € 4.178 miljoen, een stijging van € 163,4 miljoen.

4.8 Wijzigingen regelgeving BBV, taakvelden en Iv3

Via het Verzamelbesluit openbaar bestuur 2019 wordt per 1 juli 2019 het BBV aangepast. In dit besluit wordt onder meer verstrekking aan het CBS voorgeschreven van de financiële kengetallen BBV en van de vijf beleidsindicatoren waarvan de gemeente bronhouder is. Daarnaast worden enkele wijzigingen in de samenstelling van de commissie BBV aangebracht.[50]

In de Regeling beleidsindicatoren gemeenten zijn per 17 december 2018 met terugwerkende kracht

[49] https://www.rekenkamer.nl/onderwerpen/verantwoordingsonderzoek/documenten/rapporten/2019/05/15/resultaten-verantwoordingsonderzoek-2018-ministerie-van-binnenlandse-zaken-en-koninkrijksrelaties.
[50] BBV. Actueel: https://wetten.overheid.nl/BWBR0014606/. Wijziging: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-46.html

twee beleidsindicatoren vervallen en een bronhouder gewijzigd.[51]

Ook zijn de regelingen over de berekeningswijze financiële kengetallen en over de vaststelling taakvelden en verstrekking Iv3 gewijzigd. In het gecombineerde wijzigingsbesluit wordt de berekeningswijze van verschillende financiële kengetallen geactualiseerd en de via modellen aan het CBS te verstrekken informatie aangevuld[52].

4.9 Landelijk gemiddelde kengetal belastingcapaciteit

In de meicirculaire wordt jaarlijks de benodigde informatie voor de berekening van het kengetal belastingcapaciteit opgenomen, zoals aangegeven in de ministeriele regeling over de berekeningswijze van de financiële kengetallen BBV. Voor gemeenten gaat het om het landelijk gemiddelde voor de gemeentelijke woonlasten van een meerpersoonshuishouden. Het laatst bekende gemiddelde bedraagt voor 2019 (jaar t-1) € 740.[53] In begroting en jaarverslag 2020 (jaar t) kan dit gemiddelde worden gebruikt voor de berekening van het kengetal belastingcapaciteit in de verschillende jaren.

4.10 Centraal ontsluiten gemeentelijke jaarstukken en verslagen van bevindingen van de accountant

Vanaf het verslagjaar 2018 zal het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de gemeentelijke jaarstukken en de verslagen van bevindingen van de controlerende accountants op een centrale plek als open data beschikbaar stellen. Hierdoor kunnen gebruikers van deze bestanden, zoals wetenschappelijk onderzoekers, raadsleden, journalisten of beleidsmedewerkers, gemakkelijker (vergelijkend) onderzoek doen. Deze stukken worden nu al door gemeenten aangeleverd aan het CBS. De administratieve lasten voor gemeenten nemen dus niet toe. Bovendien zullen de stukken pas op deze plek aangeboden worden nadat ze in de gemeenteraad behandeld zijn en volgens artikel 200 van de gemeentewet openbaar gemaakt zijn.

4.11 Website gemeentefinanciën

Eerder bent u geïnformeerd over de online database met informatie over de financiën van gemeenten (www.financiengemeenten.nl). De gegevens in deze pilotversie worden op regelmatige basis geactualiseerd. Dat geldt ook voor de informatie over de uitkeringen uit het gemeentefonds. Op dit moment bevat de database de stand decembercirculaire 2018. De gegevens uit deze circulaire zullen zo spoedig mogelijk worden verwerkt, zodat u de meest actuele stand kunt raadplegen.

[51] Regeling beleidsindicatoren gemeenten. Actueel: https://wetten.overheid.nl/BWBR0037783/. Wijziging: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2018-73660.html
[52] Kengetallen, actueel: https://wetten.overheid.nl/BWBR0036853/. Taakvelden en Iv3, actueel: https://wetten.overheid.nl/BWBR0037873/. Wijziging: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2019-14629.html
[53] zie kaart 28 in de Atlas van de lokale lasten 2019 op www.coelo.nl

De database bevat behalve informatie uit de circulaires gemeentefonds ook gegevens op het niveau van individuele gemeenten op basis van de Iv3-data zoals die door gemeenten zijn aangeleverd bij het CBS en informatie over de financiële kengetallen.
Het Ministerie van BZK doorloopt momenteel een aanbestedingsprocedure in verband met voortzetting van een database voor 2020 en verder. De bedoeling is de functionaliteiten vanaf 2020 stapsgewijs uit te breiden. Suggesties voor de doorontwikkeling van de database kunt u mailen naar de postbus gemeentefonds (postbus.gf@minbzk.nl).

4.12 Analyse gemeentebegrotingen

De gemeente kan haar financiële situatie op verschillende manieren (laten) onderzoeken. In de eerste plaats kan de gemeente zelf onderzoek doen naar haar uitgaven met een begrotingsanalyse. Op verzoek kan de Rijksoverheid daarnaast, samen met de provincie, de financiën van de gemeente vergelijken met die van andere gemeenten, de zogenoemde begrotingsscan. Tot slot kunnen gemeenten met behulp van de provincie en de rijksoverheid de financiële gevolgen van een herindeling (laten) onderzoeken door middel van een herindelingsscan.[54]

4.13 Redelijk peil 2020

De Financiële-verhoudingswet (Fvw) bepaalt dat de eigen inkomsten van een gemeente een bepaald 'redelijk peil' moeten hebben, wil zij in aanmerking komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw. De berekening van het redelijk peil aan eigen inkomsten voor 2020 is opgenomen in bijlage 4.13.

4.14 Vaststelling decentralisatie- en integratie-uitkeringen

In het Staatsblad 2019, 161 is het Besluit tot wijziging van het Besluit decentralisatie- en integratie-uitkeringen in verband met het wijzigen van bestaande decentralisatie- en integratie-uitkeringen en het introduceren van nieuwe decentralisatie- en integratie-uitkeringen (2016) gepubliceerd.

In dit besluit is de verdeling voor het jaar 2016 vastgelegd van een groot aantal decentralisatie- en integratie-uitkeringen. De integratie-uitkering Wmo (artikel 27) en de decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang (artikel 29) zijn voor het jaar 2014 vastgelegd.

Het besluit is de formele afronding van het traject van totstandkoming van decentralisatie- en integratie-uitkeringen. U kunt het besluit vinden op de site van de overheid bij officiële bekendmakingen.[55]

[54] Voor meer informatie wordt verwezen naar: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/financieel-toezicht-gemeenten-en-provincies/financiele-scans-gemeenten
[55] https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-161.html

Bijlagen

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactor 2019

Tabel 1 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand sept 2018	w ijzigingen sinds sept 2018	b.p.e. 2019 stand mei 2019
OZB (w oningen eigenaar)	-0,09995%	0,0000	-0,09995%
OZB (niet w oningen gebruiker)	-0,12648%	0,0000	-0,12648%
OZB (niet w oningen eigenaar)	-0,15694%	0,0000	-0,15694%
inw oners	159,92	0,16	160,08
kernen met minstens 500 adressen	60.035,85	173,78	60.209,63
OZB w aarde niet w oningen (in mln)	380,70	-0,68	380,02
jongeren < 18 jaar	666,00	66,21	732,21
ouderen > 64 jaar	99,73	0,71	100,44
ouderen 75 t/m 84 jaar	26,43	0,01	26,44
w adden, t/m 2500 inw oners	201,79	0,00	201,79
w adden, van 2501 t/m 7500 inw oners	132,44	0,00	132,44
w adden, vanaf 7501 inw oners	33,62	0,00	33,62
huishoudens met laag inkomen	30,56	-0,10	30,46
huishoudens met laag inkomen (drempel)	677,99	7,69	685,68
bijstandsontvangers	2.132,68	0,00	2.132,68
loonkostensubsidie	1.941,10	0,00	1.941,10
uitkeringsontvangers	85,82	0,00	85,82
minderheden	321,76	-0,15	321,61
minderheden (drempel)	325,13	0,00	325,13
eenouderhuishoudens	744,47	91,72	836,19
eenpersoonshuishoudens	50,08	1,01	51,09
huishoudens	90,53	0,00	90,53
klantenpotentieel lokaal	45,70	0,23	45,93
klantenpotentieel regionaal	23,50	0,05	23,55
leerlingen (V)SO	230,78	0,00	230,78
leerlingen VO	370,50	0,00	370,50
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25	0,00	2.312,25
extra groei leerlingen VO	220,56	0,00	220,56
extra groei jongeren	249,86	0,00	249,86
land	41,18	-0,12	41,06

(voortzetting op de volgende bladzijde)

Tabel 1 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand sept 2018	w ijzigingen sinds sept 2018	b.p.e. 2019 stand mei 2019
land * bodemfactor gemeente	26,89	0,00	26,89
binnenw ater	38,02	-0,02	38,00
buitenw ater	22,97	0,00	22,97
oppervlak bebouw ing	595,42	-7,40	588,02
oppervlak bebouw ing w oonkernen	2.302,40	-18,14	2.284,26
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.936,54	-15,26	1.921,28
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.089,24	0,00	3.089,24
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,90	0,00	1.524,90
w oonruimten	57,54	-0,52	57,02
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79	0,00	50,79
opp. historische kernen, <40 ha	3.222,18	-22,78	3.199,40
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.949,64	-22,76	6.926,88
opp. historische kernen, >64 ha	15.102,84	-22,78	15.080,06
lengte historisch w ater	15,58	0,00	15,58
bew oonde oorden 1930	31,50	-0,11	31,39
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74	0,00	85,74
ISV (a)	6.133.771,60	-48.325,91	6.085.445,69
ISV (b)	3.764.536,49	-29.659,51	3.734.876,98
omgevingsadressendichtheid (OAD)	59,09	-0,49	58,60
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72	0,00	23,72
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72	0,00	11,72
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82	0,00	5,82
kernen	9.070,21	0,00	9.070,21
kernen * bodemfactor buitengebied	14.877,08	0,00	14.877,08
bedrijfsvestigingen	75,58	-0,82	74,76
vast bedrag voor iedere gemeente	249.399,46	123,47	249.522,93
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63	0,00	104.966.340,63
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38	0,00	64.491.778,38
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84	0,00	51.002.420,84
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84	0,00	30.708.535,84
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11	0,00	150.164,11

1 Voor Baarle-Nassau tw ee maal het vaste bedrag.

Tabel 1 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand sept 2018	w ijzigingen sinds sept 2018	b.p.e. 2019 stand mei 2019
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	210,01	35,97	245,98
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 0,3	-1.395,91	-239,17	-1.635,08
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 1,2	-2.191,59	-375,49	-2.567,08
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-107,07	-18,35	-125,42
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-419,03	-71,80	-490,83
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.091,75	529,72	3.621,47
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.094,08	187,45	1.281,53
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	564,16	96,66	660,82
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.494,54	256,06	1.750,60
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	941,45	135,95	1.077,40
Wajong	825,34	29,05	854,39
medicijngebruik met drempel	356,43	12,31	368,74
re-integratie klassiek	326.766,88	7.861,22	334.628,10
inw oners < 65 jaar	3,90	0,13	4,03
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,17	0,01	0,18
ouderen 85 jaar en ouder	0,17	0,01	0,18
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,19	0,50	15,69
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	60,75	2,02	62,77
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	106,29	3,53	109,82
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	118,91	3,95	122,86
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	475,26	15,79	491,05
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	830,58	27,60	858,18
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	108,46	3,60	112,06
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	433,89	14,42	448,31
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	759,30	25,23	784,53
bedden	0,78	0,03	0,81
uitkeringsfactor	1,567	-0,013	1,554

Tabel 2 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volksgezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig	ontwik-keling UB	overige ontwikkelingen
OZB (woningen eigenaar)	0,0000%																
OZB (niet woningen gebruiker)	0,0000%																
OZB (niet woningen eigenaar)	0,0000%																
inwoners	0,16				-0,26		0,21				-0,05			0,26			
kernen met minstens 500 adressen	173,78						173,78										
OZB waarde niet woningen (in mln)	-0,68										-0,68						
jongeren < 18 jaar	66,21					66,20	0,01										
ouderen > 64 jaar	0,71						0,71										
ouderen 75 t/m 84 jaar	0,01						0,01										
huishoudens met laag inkomen	-0,10						0,03				-0,13						
huishoudens met laag inkomen (drempel)	7,69						7,69										
eenpersoonshuishoudens	1,01						1,01										
minderheden	-0,15						0,02				-0,17						
eenouderhuishoudens	91,72					91,72											
klantenpotentieel lokaal	0,23						0,23										
klantenpotentieel regionaal	0,05						0,04				0,01						
land	-0,12										-0,12						
binnenwater	-0,02										-0,02						
oppervlak bebouwing woonkernen	-18,14										-18,14						

Tabel 2 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volksgezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig	ontwik-keling UB	overige ontwikkelingen
oppervlak bebouwing buitengebied	-15,26										-15,26						
oppervlak bebouwing	-7,40										-7,40						
woonruimten	-0,52										-0,52						
opp. historische kernen, <40 ha	-22,78										-22,78						
opp. historische kernen, 40-64 ha	-22,76										-22,76						
opp. historische kernen, >64 ha	-22,78										-22,78						
bewoonde oorden 1930	-0,11										-0,11						
ISV (a)	-48.325,91										-48.325,91						
ISV (b)	-29.659,51										-29.659,51						
omgevingsadressendichtheid (OAD)	-0,49						-0,44				-0,05						
bedrijfsvestigingen	-0,82										-0,82						
vast bedrag voor iedere gemeente	123,47						385,40				-261,93						

Tabel 2 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volksgezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig	ontwik-keling UB	overige ontwikkelingen
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	35,97					35,97											
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-239,17					-239,17											
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	-375,49					-375,49											
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-18,35					-18,35											
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met	-71,80					-71,80											
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	529,72					529,72											
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	187,45					187,45											
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	96,66					96,66											
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	256,06					256,06											
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	135,95					129,48	6,47										
Wajong	29,05						29,05										
medicijngebruik met drempel	12,31						12,31										
re-integratie klassiek	7.861,22			7.861,22													
inwoners < 65 jaar	0,13						0,13										
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,01						0,01										
ouderen 85 jaar en ouder	0,01						0,01										
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	0,50						0,50										
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	2,02						2,02										
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	3,53						3,53										
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	3,95						3,95										
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	15,79						15,79										
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	27,60						27,60										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	3,60						3,60										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	14,42						14,42										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	25,23						25,23										
bedden	0,03						0,03										
uitkeringsfactor	-0,013	-0,017														0,003	0,001

Bijlage 2.1.2 Bedragen per eenheid 2019 per cluster

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
OZB (w oningen eigenaar)	-0,09995%	-0,09995%												
OZB (niet w oningen gebruiker)	-0,1265%	-0,1265%												
OZB (niet w oningen eigenaar)	-0,1569%	-0,1569%												
inw oners	160,08		7,60	2,78		33,93	1,04	0,77	51,81	16,32	-5,47	0,15	51,15	
kernen met minstens 500 adressen	60.209,63					4.691,23						55.518,40		
OZB w aarde niet w oningen (in mln)	380,02									42,28		337,74		
jongeren < 18 jaar	732,21			16,64	522,51	0,21	182,60	10,25						
ouderen > 64 jaar	100,44			1,72		98,28		0,44						
ouderen 75 t/m 84 jaar	26,44			0,30		26,06		0,08						
huishoudens met laag inkomen	30,46			2,49	9,58	1,53		0,63		16,23				
huishoudens met laag inkomen (drempel)	685,68		183,36	28,47	55,74	355,48	41,71	7,22				13,70		
bijstandsontvangers	2.132,68		1.941,21	51,19		127,57		12,71						
loonkostensubsidie	1.941,10		1.941,10											
uitkeringsontvangers	85,82			7,21	-1,58	78,37		1,82						
eenpersoonshuishoudens	51,09		21,51			29,58								
minderheden	321,61			33,48	72,29	58,77	48,35	8,48		21,46		57,82	20,96	
minderheden (drempel)	325,13						217,61					65,25	42,27	
eenouderhuishoudens	836,19			41,11	697,05	87,60		10,43						
huishoudens	90,53			1,73		17,55		0,44	70,81					
klantenpotentieel lokaal	45,93			0,52		8,59		0,13	34,00	2,02		0,67		
klantenpotentieel regionaal	23,55		8,69	1,24	0,54	5,15	0,07	0,31	8,80	-0,63		2,00	-2,62	
leerlingen (V)SO	230,78						230,78							
leerlingen VO	370,50			0,03		0,09	370,37	0,01						
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25						2.312,25							
extra groei jongeren	249,86						249,86							
extra groei leerlingen VO	220,56						220,56							
land	41,06			0,32		1,13	8,59	0,08		28,11	-2,97	4,79	1,01	
land * bodemfactor gemeente	26,89									25,58	1,31			
binnenw ater	38,00			0,30		1,08	8,56	0,08		27,98				
buitenw ater	22,97									15,28		7,69		
oppervlak bebouw ing w oonkernen	2.284,26									2.284,26				

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.921,28									1.921,28				
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.089,24									3.089,24				
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,90									1.524,90				
oppervlak bebouw ing	588,02									459,86		128,16		
w oonruimten	57,02	-26,74								55,79	-63,79	58,66	33,10	
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79									32,15	18,64			
opp. historische kernen, <40 ha	3.199,40								331,45	2.867,95				
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.926,88								331,25	6.595,63				
opp. historische kernen, >64 ha	15.080,06								331,57	14.748,49				
lengte historisch w ater	15,58									15,58				
bew oonde oorden 1930	31,39									13,95			17,44	
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74								85,74					
ISV (a)	6.085.445,69									6.085.445,69				
ISV (b)	3.734.876,98									3.734.876,98				
omgevingsadressendichtheid (OAD)	58,60		3,24	2,22	0,54	-2,68	2,86	0,56		39,05	3,02	13,24	-3,45	
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72									19,08		4,64		
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72									7,25	4,47			
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82									3,60	2,22			
kernen	9.070,21			310,96		1.114,72	4.422,19	78,90				3.143,44		
kernen * bodemfactor buitengebied	14.877,08									14.877,08				
bedrijfsvestigingen	74,76									62,55		5,70	6,51	
vast bedrag voor iedere gemeente	249.522,93	34.965,000		75,85	4.480,81	8.431,05		19,25		26.312,21			175.238,76	
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84													30.708.535,84
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84													51.002.420,84
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38													64.491.778,38
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63													104.966.340,63
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11													150.164,11
w adden, t/m 2500 inw oners	201,79													201,79
w adden, van 2501 t/m 7500 inw oners	132,44													132,44
w adden, vanaf 7501 inw oners	33,62													33,62

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	245,98				245,98									
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht	-1.635,08				-1.635,08									
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht	-2.567,08				-2.567,08									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishou	-125,42				-125,42									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishou	-490,83				-490,83									
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.621,47				3.621,47									
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.281,53				1.281,53									
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	660,82				660,82									
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.750,60				1.750,60									
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvanger	1.077,40				885,22	192,18								
Wajong	854,39					854,39								
medicijngebruik met drempel	368,74					368,74								
re-integratie klassiek	334.628,10		334.628,10											
inwoners < 65 jaar	4,03					4,03								
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,18					0,18								
ouderen 85 jaar en ouder	0,18					0,18								
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,69					15,69								
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	62,77					62,77								
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	109,82					109,82								
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	122,86					122,86								
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	491,05					491,05								
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	858,18					858,18								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74	112,06					112,06								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84	448,31					448,31								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar e	784,53					784,53								
bedden	0,81					0,81								

Bijlage 2.1.3 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactor 2020

Tabel 3 Verdeeltabel 2020 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 deze circulaire	wijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2020 deze circulaire
OZB (woningen eigenaar)	-0,09995%	0,0061%	-0,0939%
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,12648%	-0,0005%	-0,1270%
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,15694%	-0,0006%	-0,1576%
inwoners	160,08	-0,04	160,04
kernen met minstens 500 adressen	60.209,63	80,46	60.290,09
OZB waarde niet woningen (in mln)	380,02	0,00	380,02
jongeren < 18 jaar	732,21	-10,29	721,92
ouderen > 64 jaar	100,44	0,36	100,80
ouderen 75 t/m 84 jaar	26,44	0,00	26,44
wadden, t/m 2500 inwoners	201,79	0,00	201,79
wadden, van 2501 t/m 7500 inwoners	132,44	0,00	132,44
wadden, vanaf 7501 inwoners	33,62	0,00	33,62
huishoudens met laag inkomen	30,46	0,01	30,47
huishoudens met laag inkomen (drempel)	685,68	3,90	689,58
bijstandsontvangers	2.132,68	1,24	2.133,92
loonkostensubsidie	1.941,10	1,35	1.942,45
uitkeringsontvangers	85,82	0,00	85,82
minderheden	321,61	-0,01	321,60
minderheden (drempel)	325,13	0,00	325,13
eenouderhuishoudens	836,19	-14,44	821,75
eenpersoonshuishoudens	51,09	0,51	51,60
huishoudens	90,53	0,00	90,53
klantenpotentieel lokaal	45,93	0,12	46,05
klantenpotentieel regionaal	23,55	0,01	23,56
leerlingen (V)SO	230,78	0,00	230,78
leerlingen VO	370,50	0,00	370,50
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25	0,00	2.312,25
extra groei leerlingen VO	220,56	0,00	220,56
extra groei jongeren	249,86	0,00	249,86
land	41,06	0,00	41,06

(voortzetting op de volgende bladzijde)

Tabel 3 Verdeeltabel 2020(bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 deze circulaire	w ijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2020 deze circulaire
land * bodemfactor gemeente	26,89	0,00	26,89
binnenw ater	38,00	0,00	38,00
buitenw ater	22,97	0,00	22,97
oppervlak bebouw ing	588,02	0,00	588,02
oppervlak bebouw ing w oonkernen	2.284,26	0,00	2.284,26
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.921,28	0,00	1.921,28
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.089,24	0,25	3.089,49
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,90	0,13	1.525,03
w oonruimten	57,02	0,00	57,02
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79	0,00	50,79
opp. historische kernen, <40 ha	3.199,40	0,00	3.199,40
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.926,88	0,31	6.927,19
opp. historische kernen, >64 ha	15.080,06	0,98	15.081,04
lengte historisch w ater	15,58	0,00	15,58
bew oonde oorden 1930	31,39	0,00	31,39
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74	0,00	85,74
ISV (a)	6.085.445,69	0,00	6.085.445,69
ISV (b)	3.734.876,98	0,00	3.734.876,98
omgevingsadressendichtheid (OAD)	58,60	-0,21	58,39
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72	0,00	23,72
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72	0,00	11,72
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82	0,00	5,82
kernen	9.070,21	0,00	9.070,21
kernen * bodemfactor buitengebied	14.877,08	1,22	14.878,30
bedrijfsvestigingen	74,76	0,00	74,76
vast bedrag voor iedere gemeente	249.522,93	92,22	249.615,15
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63	0,00	104.966.340,63
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38	0,00	64.491.778,38
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84	0,00	51.002.420,84
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84	0,00	30.708.535,84
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11	0,00	150.164,11

1 Voor Baarle-Nassau tw ee maal het vaste bedrag.

Tabel 3 Verdeeltabel 2020 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 deze circulaire	wijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2020 deze circulaire
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	245,98	-5,56	240,42
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-1.635,08	36,35	-1.598,73
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	-2.567,08	57,60	-2.509,48
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-125,42	2,86	-122,56
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-490,83	11,19	-479,64
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.621,47	-82,64	3.538,83
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.281,53	-29,20	1.252,33
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	660,82	-15,29	645,53
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.750,60	-40,78	1.709,82
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	1.077,40	-17,21	1.060,19
Wajong	854,39	14,67	869,06
medicijngebruik met drempel	368,74	5,21	373,95
re-integratie klassiek	334.628,10	-328,00	334.300,10
inwoners < 65 jaar	4,03	0,03	4,06
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,18	0,00	0,18
ouderen 85 jaar en ouder	0,18	0,00	0,18
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,69	0,11	15,80
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	62,77	0,44	63,21
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	109,82	0,79	110,61
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	122,86	0,92	123,78
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	491,05	3,70	494,75
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	858,18	6,45	864,63
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	112,06	0,87	112,93
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	448,31	3,46	451,77
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	784,53	6,06	790,59
bedden	0,81	0,01	0,82
uitkeringsfactor	1,554	0,052	1,606

Tabel 4 Mutaties verdeeltabel 2020 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volksgezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig	ontwik-keling UB	overige ontwikkelignen
OZB (woningen eigenaar)	0,0061%																
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,0005%																
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,0006%																
inwoners	-0,04			0,01	0,08		0,10							-0,23			
kernen met minstens 500 adressen	80,46						80,46										
jongeren < 18 jaar	-10,29					-10,29											
ouderen > 64 jaar	0,36						0,36										
huishoudens met laag inkomen	0,01						0,01										
huishoudens met laag inkomen (drempel)	3,90						3,90										
bijstandsontvangers	1,24			1,35	-0,11												
loonkostensubsidie	1,35			1,35													
eenpersoonshuishoudens	0,51						0,51										
minderheden	-0,01				-0,01												
eenouderhuishoudens	-14,44					-14,44											
klantenpotentieel lokaal	0,12						0,12										
klantenpotentieel regionaal	0,01						0,01										
opp. bebouwing kern * bodemfactor kern	0,25										0,25						
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	0,13										0,13						
opp. historische kernen, 40-64 ha	0,31										0,31						
opp. historische kernen, >64 ha	0,98										0,98						
omgevingsadressendichtheid (OAD)	-0,21						-0,21										
kernen * bodemfactor buitengebied	1,22										1,22						
vast bedrag voor iedere gemeente	92,22						92,22										

Tabel 2 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volksgezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig	ontwik-keling UB	overige ontwikkelignen
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	-5,56					-5,56											
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	36,35					36,35											
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	57,60					57,60											
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	2,86					2,86											
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	11,19					11,19											
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	-82,64					-82,64											
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	-29,20					-29,20											
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	-15,29					-15,29											
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	-40,78					-40,78											
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	-17,21					-20,13	2,92										
Wajong	14,67						14,67										
medicijngebruik met drempel	5,21						5,21										
re-integratie klassiek	-328,00			-328,00													
inwoners < 65 jaar	0,03						0,03										
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	0,11						0,11										
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	0,44						0,44										
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	0,79						0,79										
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	0,92						0,92										
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	3,70						3,70										
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	6,45						6,45										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	0,87						0,87										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	3,46						3,46										
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	6,06						6,06										
bedden	0,01						0,01										
uitkeringsfactor	0,052	0,056														-0,004	0,000

Bijlage 2.1.4 Bedragen per eenheid 2020 per cluster

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2020

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
OZB (woningen eigenaar)	-0,09390%	-0,09390%												
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,1270%	-0,12697%												
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,1576%	-0,15755%												
inwoners	160,04		7,61	2,86		34,03	1,04	0,77	51,81	16,32	-5,47	0,15	50,92	
kernen met minstens 500 adressen	60.290,09					4.771,69						55.518,40		
OZB waarde niet woningen (in mln)	380,02									42,28		337,74		
jongeren < 18 jaar	721,92			16,64	512,22	0,21	182,60	10,25						
ouderen > 64 jaar	100,80			1,72		98,64		0,44						
ouderen 75 t/m 84 jaar	26,44			0,30		26,06		0,08						
huishoudens met laag inkomen	30,47			2,49	9,58	1,54		0,63		16,23				
huishoudens met laag inkomen (drempel)	689,58		183,36	28,47	55,74	359,38	41,71	7,22				13,70		
bijstandsontvangers	2.133,92		1.942,56	51,08		127,57		12,71						
loonkostensubsidie	1.942,45		1.942,45											
uitkeringsontvangers	85,82			7,21	-1,58	78,37		1,82						
eenpersoonshuishoudens	51,60		21,51			30,09								
minderheden	321,60			33,47	72,29	58,77	48,35	8,48		21,46		57,82	20,96	
minderheden (drempel)	325,13						217,61					65,25	42,27	
eenouderhuishoudens	821,75			41,11	682,61	87,60		10,43						
huishoudens	90,53			1,73		17,55		0,44	70,81					
klantenpotentieel lokaal	46,05			0,52		8,71		0,13	34,00	2,02		0,67		
klantenpotentieel regionaal	23,56		8,69	1,24	0,54	5,16	0,07	0,31	8,80	-0,63		2,00	-2,62	
leerlingen (V)SO	230,78						230,78							
leerlingen VO	370,50			0,03		0,09	370,37	0,01						
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25						2.312,25							
extra groei jongeren	249,86						249,86							
extra groei leerlingen VO	220,56						220,56							
land	41,06			0,32		1,13	8,59	0,08		28,11	-2,97	4,79	1,01	
land * bodemfactor gemeente	26,89									25,58	1,31			
binnenwater	38,00			0,30		1,08	8,56	0,08		27,98				
buitenwater	22,97									15,28		7,69		
oppervlak bebouwing woonkernen	2.284,26									2.284,26				

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2020

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.921,28									1.921,28				
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.089,49									3.089,49				
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.525,03									1.525,03				
oppervlak bebouw ing	588,02									459,86		128,16		
w oonruimten	57,02	-26,74								55,79	-63,79	58,66	33,10	
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79									32,15	18,64			
opp. historische kernen, <40 ha	3.199,40								331,45	2.867,95				
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.927,19								331,25	6.595,94				
opp. historische kernen, >64 ha	15.081,04								331,57	14.749,47				
lengte historisch w ater	15,58									15,58				
bew oonde oorden 1930	31,39									13,95			17,44	
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74								85,74					
ISV (a)	6.085.445,69									6.085.445,69				
ISV (b)	3.734.876,98									3.734.876,98				
omgevingsadressendichtheid (OAD)	58,39		3,24	2,22	0,54	-2,89	2,86	0,56		39,05	3,02	13,24	-3,45	
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72									19,08		4,64		
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72									7,25	4,47			
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82									3,60	2,22			
kernen	9.070,21			310,96		1.114,72	4.422,19	78,90				3.143,44		
kernen * bodemfactor buitengebied	14.878,30									14.878,30				
bedrijfsvestigingen	74,76									62,55		5,70	6,51	
vast bedrag voor iedere gemeente	249.615,15	34.965,00		75,85	4.480,81	8.523,27		19,25		26.312,21			175.238,76	
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84													30.708.535,84
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84													51.002.420,84
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38													64.491.778,38
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63													104.966.340,63
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11													150.164,11
w adden, t/m 2500 inw oners	201,79													201,79
w adden, van 2501 t/m 7500 inw oners	132,44													132,44
w adden, vanaf 7501 inw oners	33,62													33,62

Bedragen per eenheid stand meicirculaire 2019 uitkeringsjaar 2020

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	240,42				240,42									
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht	-1.598,73				-1.598,73									
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht	-2.509,48				-2.509,48									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishou	-122,56				-122,56									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishou	-479,64				-479,64									
ouders met langdurig psychisch medicijngebruil	3.538,83				3.538,83									
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.252,33				1.252,33									
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderer	645,53				645,53									
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.709,82				1.709,82									
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvanger	1.060,19				865,09	195,10								
Wajong	869,06					869,06								
medicijngebruik met drempel	373,95					373,95								
re-integratie klassiek	334.300,10		334.300,10											
inw oners < 65 jaar	4,06					4,06								
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,18					0,18								
ouderen 85 jaar en ouder	0,18					0,18								
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,80					15,80								
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	63,21					63,21								
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	110,61					110,61								
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	123,78					123,78								
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	494,75					494,75								
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en oude	864,63					864,63								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 7	112,93					112,93								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 8	451,77					451,77								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar e	790,59					790,59								
bedden	0,82					0,82								

Bijlage 2.2.1 Opbouw algemene uitkeringen 2019-2024

Opbouw algemene uitkering 2019-2024 (in duizenden euro's)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Vindplaats
Algemene uitkering voorafgaand jaar	16.541.486	25.235.405	26.181.581	26.893.888	27.307.016	28.229.430	
algemene mutaties							
- accres	1.138.641	835.400	697.978	820.567	1.057.415	983.124	mei 2019, § 2.2-1
- accres tranche 2018 (incidenteel)	-147.674	147.674					mei 2019, § 2.2-1
- accres tranche 2017 (incidenteel)	23.436						mei 2018, § 2.2-1
- verhoogde asielinstroom	-50.424						mei 2018, § 2.2-5
- vrijval gericht accres suppletie-uitkering OZB	6.366	6.366					september 2013, § 5.2.1
- lagere apparaatskosten	-60.000	-70.000	-90.000	-110.000	-130.000	-135.000	mei 2019, § 2.2-3
- plafond BTW-compensatiefonds	-105.882						mei 2019, § 2.2-2
- BTW-compensatefonds 2018 (incidenteel)	-66.853	66.853					mei 2019, § 2.2-2
- BTW-compensatefonds 2017 (incidenteel)	7.449						september 2018, § 2.2-2
- onderzoeksagenda CPB				250			september 2017, § 2.2-3
- knelpunten verdeelproblematiek	-81	-83	-85	-87	-89	-91	mei 2018, § 2.2-4
- groeiopgave Almere	-638	356					mei 2019, § 2.2-6
- voorziening knelpunten sociaal domein/onderdeel accres	100.000						maart 2018, § 2.2-10
- veilig Thuis	-20.200	-1.700	-4.800				mei 2018, § 2.2.6
- waarderingskamer	96						september 2018,
- Verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten	-7.436						mei 2019, § 2.2-4
cluster Eigen inkomsten							
- suppletie-uitkering afschaffing OZB woningen gebruikers	-6.366	-6.366					september 2013, § 5.2.1
cluster Inkomen en participatie							
- uitvoeringskosten Participatiewet	6.000						mei 2014, § 2.2-9
- wetsvoorstel vrijlating lijfrenteopbouw	2.000	1.000					september 2015, § 2.2-9
- armoedebestrijding ouderen	-3.750						december 2016, § 2.2-2
- re-integratie klassiek	513.779	-4	-3				maart 2018, § 2.2-4
- loon- en prijsbijstelling	12.214	-523	-258	-245	-238	-251	mei 2019, § 2.2-7
cluster Maatschappelijke ondersteuning							
- wmo 2015 m.u.v. Beschermd Wonen	2.074.928	-4.921	10.730	-3.379	-3.343		mei 2019, § 2.2-7
- wmo /huishoudelijke verzorging	1.258.369	10.544	51.718	1			maart 2018, § 2.2-5
- abonnementstarief Wmo	143.000		5.000		-3.000		maart 2018, § 2.2-7
- groeiruimte 2019 Wmo	51.488						maart 2018, § 2.2-8
- groeiruimte 2019 Wmo/huishoudelijke verzorging	24.793						maart 2018, § 2.2-9
- loon- en prijsbijstelling	223.976	1.366	3.979	-147	-185	-261	mei 2019, § 2.2-7
- Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten	-24.642	24.642					september 2018, § 2.2-4
- Invoering wet verplichte ggz		20.000					mei 2019, § 2.2-10
- geen aanspraak op begeleiding						-9.000	mei 2019, § 2.2-11
- overgangsrecht Levenslang						1.157	mei 2019, § 2.2-12
cluster Samenkracht en burgerparticipatie							
- innovatie en kwaliteit kinderopvang	-712						september 2017, § 2.2-4
- toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	10.000						september 2018, § 2.2-8
- toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	931	-161					september 2018, § 2.2-9
- landelijke vreemdelingenvoorzieningen	-7.100	2.100	600	4.400			mei 2019, § 2.2-18
cluster Jeugd							
- jeugdhulp m.u.v. Voogdij/18+	3.039.141	20.550	22.758	-1			maart 2018, § 2.2-3
- loon- en prijsbijstelling	196.416	1.165	1.342	57	-46		mei 2019, § 2.2-14
- verrekening Voogdij/18+	-60.570	-12.827	-62	12			mei 2019, § 2.2-15
- verlening pleegzorg naar 21	10.000	3.700					mei 2018, § 2.2-10
- forensisch medische expertise kindermishandeling	-600						mei 2018, § 2.2-11
- ketensystemen jeugd	-465		465				mei 2018, § 2.2-12
- academische component kinder- en jeugdpsychiatrie	-4.410						september 2017, § 2.2-5
- jeugdhulp aan kinderen in een AZC	-3.000						september 2018, § 2.2-6
- uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten	-11.005	11.005					september 2018, § 2.2-4
- Jeugdhulp	400.000	-100.000		-300.000			mei 2019, § 2.2-13
- Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen	2.200	3.900	1.700	1.700	1.900		mei 2019, § 2.2-16
- compensatieregeling Voogdij/18+	8.154	-8.154					mei 2019, § 2.2-17
cluster Cultuur en ontspanning							
cluster Volksgezondheid							
- rijksvaccinatieprogramma	31.744						september 2018, § 2.2-7
cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling							
- basisregistratie Grootschalige Topografie	211	211					mei 2016, § 2.2-11
- implementatie richtlijn EED	-2.147						december 2018, § 2.2-1
- Beheerovereenkomst DSO-LV	-18.000						mei 2019, § 2.2-19
cluster Bestuur en algemene ondersteuning							
- GDI voorzieningen	-1.881	1.927					mei 2019, § 2.2-22
- berichtenbox	-739						december 2018, § 2.2-3
- beëindigen betalingen derden	2.441						mei 2017, § 2.2-9
- digiD en MijnOverheid	-800	3.350					mei 2019, § 2.2-21
- handelsregister		806					mei 2018, § 2.2-15
- aanschaf leesloepen stembureaus	-479						september 2018, § 2.2-10
- Waterschapsverkiezingen	12.000	-12.000					mei 2019, § 2.2-20
cluster Overig							
- bevolkingsdaling			11.245				september 2015, § 2.2-6
Algemene uitkering	25.235.405	26.181.581	26.893.888	27.307.016	28.229.430	29.069.108	

Bijlage 2.2.2 Overzicht mutaties 2018 BTW-compensatiefonds

Overzicht mutaties 2018 BTW-compensatiefonds			
Omschrijving	**Bedrag in duizenden euro's**	**Departement**	**omschrijving**
regionaal/lokale wegenproject Den Haag	8.012	IW	Regionaal/lokale wegenproject; specifieke-uitkering aan de MRDH
Roode Vaart Zevenbergen	1.542	IW	Zie septembercirculaire gemeentefonds 2018 § 4.2.6
Beter Benutten Provincies	1.783	IW	Zie circulaires provinciefonds 2018: mei § 3.2.1 en december § 3.2.6
Extra sneltreing Groningen-Leeuwarden	1.518	IW	Zie decembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.2
Basisregistratie Grootschalige Topograf ie	1.069	IW	Zie septembercircualire gemeentefonds 2016 § 2.2.11
Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoache	930	VWS	Zie decembercirculaire gemeentefonds 2017 § 4.2.1
Natuur en waterkwaliteit	801	EZK	Zie septembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.4
Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2018	547	IW	Zie decembercirculaire gemeentefonds 2018 § 4.2.8
Zero-emissie stadslogistiek (ZES)	532	IW	Zie decembercirculaire gemeentefonds 2018 § 4.2.22
Programma Impuls Omgevingsveiligheid	494	IW	Zie septembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.1
Gezond in de stad	444	VWS	Zie meicirculaire gemeentefonds 2017 § 4.2.4
Leeuwarden culturele hoofdstad	434	OCW	Zie septembercirculaire gemeentefonds 2016 § 4.2.5
Programma duurzame mobiliteit	347	IW	Zie decembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.12
Overboeking vismigratierivier	347	EZK	Zie septembercirculaire provinciefonds 2017 § 3.2.5
N62 Sloeweg	240	IW	Zie septembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.6
Beter benutten gemeenten	155	IW	Zie circulaires gemeentefonds 2018: mei § 3.2.12 en december §43.2.32
Grensoverschrijdende spoorverbinding	140	IW	Zie decembercirculaire provinciefonds 2018 § 3.2.16
Doorbelasting Digid en Mijnoverheid	-150	BZK	Zie meicirculaire gemeentefonds § 2.2.14
Landelijk Meldpunt Afval	-214	IW	Zie septembercirculaire provinciefonds 2016 § 2.2.3
Overig	1082		
Totaal	**20.053**		

Bijlage 2.5.1 Aanvullende informatie uitkeringsfactor

Het begrip uitkeringsfactor

Op diverse plaatsen in deze circulaire wordt de term uitkeringsfactor genoemd, de voor alle gemeenten gelijke vermenigvuldigingsfactor. De berekening van de uitkeringsfactor is gebaseerd op twee grootheden. De eerste is globaal genomen de som van de algemene uitkering en de ozb-maatstaf, een bedrag van ongeveer € 28 miljard. De tweede is de zogenaamde uitkeringsbasis, ongeveer € 17 miljard. Dat bedrag wordt verkregen door van alle maatstaven de aantallen te vermenigvuldigen met het bijbehorende bedrag per eenheid (de uitkomst hiervan heet de - landelijke – uitkeringsbasis; er is ook een uitkeringsbasis voor elke gemeente: het product van de gemeentelijke aantallen en de bedragen per eenheid). Beide grootheden worden op elkaar gedeeld om uit te komen op de uitkeringsfactor, die nu ongeveer 1,500 à 1,700 bedraagt. Afronding op drie decimalen is gebruikelijk.

De uitkeringsfactor speelt bij de verdeling van bedragen steeds een rol en is daardoor aan veranderingen onderhevig. Die ontstaan – meer bijzondere oorzaken als veranderingen in het verdeelstelsel buiten beschouwing latend - door twee oorzaken:

1. *Mutaties in de algemene uitkering*

Sommige mutaties in de algemene uitkering worden over de gemeenten verdeeld naar rato van de gemeentelijke uitkeringsbasis. Dit gebeurt door de uitkeringsfactor te verhogen (bij een toevoeging) of te verlagen (bij een uitname). Deze verdeelwijze illustreert ook het praktische nut van de uitkeringsfactor. Het alternatief om hetzelfde effect voor de verdeling te bereiken zou zijn om alle bedragen per eenheid met een gelijk percentage te verhogen of te verlagen.

2. *Veranderingen in het aantal eenheden van de maatstaven*

Door de groei van bijvoorbeeld het aantal inwoners neemt de uitkeringsbasis toe. Door een verlaging van de uitkeringsfactor wordt ervoor gezorgd dat niet meer algemene uitkering wordt uitgekeerd dan beschikbaar is. Opnieuw geldt dat zonder uitkeringsfactor alle bedragen per eenheid zouden moeten worden verlaagd om hetzelfde effect te bereiken. Verlaging van het bedrag per inwoner zou even eenvoudig zijn als verlaging van de uitkeringsfactor, maar die verdeelwijze doet geen recht aan de beoogde dynamiek van de verdeling.

Berekening uitkeringsfactoren in constante prijzen

Om gemeenten die hun begroting in constante prijzen willen opstellen te faciliteren, is in de gemeentefondsrubriek op internet zoals gebruikelijk een rekenmodel in constante prijzen gepubliceerd. In dit rekenmodel is een hulpmiddel opgenomen waarin gemeenten hun eigen prijsindexen kunnen invullen en/of loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt.

Op basis van de CEP of de MEV worden in het rekenmodel en in hoofdstuk 4 van de circulaires, als service, de ramingsgegevens van een aantal indicatoren van het CPB gepresenteerd. Na het invullen van de indexatiecijfers berekent het model automatisch de uitkering in het gemeentefonds in constante prijzen.

Bijlage 2.5.2 Volumina maatstaven 2019-2024

Tabel 1 bevat de volumina van de voornaamste maatstaven van het gemeentefonds. Deze vormen de grondslag voor de ramingen van de uitkeringsbasis en de uitkeringsfactoren van de jaren 2019 tot en met 2024.

Tabel 1 Volumina maatstaven 2019-2024 (ramingen mei 2019)

Maatstaven	2019	2020	2021
- OZB	2.118.785.099.245	2.283.472.295.893	2.308.414.720.335
- inwoners	17.285.137	17.377.973	17.459.109
- jongeren < 18 jaar	3.360.668	3.339.806	3.321.441
- huishoudens met laag inkomen (drempel)	1.603.691	1.616.886	1.628.784
- omgevingsadressendichtheid (OAD)	16.155.553	16.277.248	16.380.896
- bijstandsontvangers	426.886	426.588	434.242
- medicijngebruik met drempel	2.395.692	2.408.559	2.419.804
- uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	866.140	868.613	869.017
- klantenpotentieel lokaal	17.181.120	17.377.973	17.459.109
- huishoudens	8.177.247	8.242.629	8.302.044
- minderheden	1.482.936	1.500.018	1.518.073
- woonruimten	8.056.203	8.116.888	8.172.960
- woonruimten * bodemfactor kern	8.889.459	8.928.577	8.990.256
- eenouderhuishoudens	580.438	586.993	592.287
- klantenpotentieel regionaal	17.181.050	17.377.973	17.459.109
- ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	118.470	117.734	117.087
- ouderen > 64 jaar	3.314.793	3.391.033	3.467.954

Maatstaven	2022	2023	2024
- OZB	2.333.636.837.319	2.359.141.827.624	2.384.932.908.584
- inwoners	17.529.633	17.598.097	17.664.458
- jongeren < 18 jaar	3.305.557	3.298.436	3.299.596
- huishoudens met laag inkomen (drempel)	1.638.999	1.649.109	1.658.834
- omgevingsadressendichtheid (OAD)	16.406.458	16.419.381	16.414.162
- bijstandsontvangers	446.842	457.489	463.409
- medicijngebruik met drempel	2.429.579	2.439.068	2.448.265
- uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	866.362	857.015	857.015
- klantenpotentieel lokaal	17.529.633	17.598.097	17.664.458
- huishoudens	8.355.879	8.409.495	8.461.943
- minderheden	1.534.853	1.551.591	1.570.076
- woonruimten	8.229.432	8.286.305	8.343.584
- woonruimten * bodemfactor kern	9.052.375	9.114.936	9.177.942
- eenouderhuishoudens	596.494	599.876	602.778
- klantenpotentieel regionaal	17.529.633	17.598.097	17.664.458
- ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	116.527	116.276	116.317
- ouderen > 64 jaar	3.547.415	3.628.100	3.710.854

Doorgaans zijn voluminamutaties van jaar tot jaar gebaseerd op de groei van de aantallen inwoners en woonruimten. Tabel 2 geeft een overzicht van de geraamde procentuele groei van deze maatstaven in de jaren 2019 tot en met 2023.

Tabel 2 Raming groeifactoren: inwoners en woonruimten 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
- inwoners	1,006056	1,005371	1,004669	1,004039	1,003906
- woonruimten	1,009572	1,007533	1,006908	1,006910	1,006911

Bijlage 2.4.5 Bommenregeling

Bijlage 2.4.5 Bommenregeling (vervolg)

Suppletie-uitkering Bommenregeling			
Gemeente	**Toegekend bedrag 2019**	**Gemeente**	**Toegekend bedrag 2019**
Aalsmeer	109.739	Lochem	169.855
Aalten	19.915	Loppersum	86.829
Altena	136.486	Maasdriel	58.772
Amersfoort	357.673	Maasgouw	3.507
Amstelveen	12.493	Maassluis	102.971
Amsterdam	693.898	Maastricht	329.687
Apeldoorn	2.298.128	Moerdijk	515.834
Arnhem	567.708	Montfoort U	126.770
Assen	200.061	Mook en Middelaar	4.830
Asten	11.655	Neder-Betuwe	174.238
Beesel	3.267	Nieuwegein	71.098
Berg en Dal	83.691	Nijkerk	62.585
Bergen op Zoom	113.181	Noordwijk	2.416
Bodegraven-Reeuwijk	10.201	Nuenen c.a.	3.710
De Bilt	174.550	Oldambt	85.799
De Fryske Marren	154.801	Ommen	24.142
Delft	392.524	Oosterhout	117.634
Delfzijl	1.200.931	Oude IJsselstreek	207.562
Den Helder	34.633	Oudewater	23.520
Deventer	257.469	Overbetuwe	499.740
Dinkelland	177.393	Reimerswaal	102.263
Doetinchem	118.308	Renkum	155.718
Dronten	57.627	Rheden	308.140
Duiven	14.076	Rijswijk	17.258
Echt-Susteren	150.693	Roermond	169.773
Ede	1.311.058	Rotterdam	2.070.104
Eindhoven	473.999	Schiedam	294.651
Enschede	68.728	Schouwen-Duiveland	110.498
Gennep	234.645	's-Hertogenbosch	13.415
Goirle	23.849	Sittard-Geleen	110.309
Gooise Meren	3.194.226	Sluis	311.988
Gouda	364.087	Someren	3.500
Haarlem	108.415	Steenbergen	27.528
Haarlemmermeer	2.204.314	Stichtse Vecht	270.461
Harderwijk	72.216	Texel	234.215
Heerlen	40.570	Tholen	53.309
Heusden	130.124	Tiel	12.082
Hoeksche Waard	63.116	Uden	16.523
Hof van Twente	585.575	Utrecht	147.883
Hollands Kroon	342.353	Veere	69.483
Horst aan de Maas	256.814	Velsen	203.267
IJsselstein	62.870	Venlo	233.480
Laren	203.661	Venray	699.037
Leiden	71.923	Vlissingen	366.452
Lingewaard	182.426	Voorst	156.086

Bijlage 2.4.5 Bommenregeling (vervolg)

Suppletie-uitkering Bommenregeling			
Gemeente	**Toegekend bedrag 2019**	**Gemeente**	**Toegekend bedrag 2019**
Vught	255.564	Zaltbommel	209.739
Wassenaar	55.020	Zuidplas	55.605
Weesp	69.560	Zundert	251.479
Westland	94.632	Zutphen	286.340
Woudenberg	99.632	Zwolle	67.824
		Totaal	**27.620.387**

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Aa en Hunze	10	23.700		23.700
Aalsmeer	38	90.060		90.060
Aalten	19	45.030		45.030
Achtkarspelen	26	61.620		61.620
Alblasserdam	20	47.400		47.400
Albrandswaard	20	47.400		47.400
Alkmaar	74	175.380		175.380
Almelo	44	104.280		104.280
Almere	190	450.300		450.300
Alphen aan den Rijn	84	199.080		199.080
Altena	37	87.690		87.690
Amersfoort	126	298.620		298.620
Amstelveen	95	225.150		225.150
Amsterdam	1.146	2.716.020		2.716.020
Apeldoorn	97	229.890		229.890
Appingedam	12	28.440		28.440
Arnhem	85	201.450		201.450
Assen	45	106.650		106.650
Asten	13	30.810		30.810
Baarn	24	56.880		56.880
Barendrecht	55	130.350		130.350
Barneveld	25	59.250		59.250
Beek	5	11.850		11.850
Beekdaelen	25	59.250		59.250
Beemster	4	9.480		9.480
Beesel	12	28.440		28.440
Berg en Dal	41	97.170	2.370	99.540
Bergeijk	16	37.920		37.920
Bergen (L.)	12	28.440		28.440
Bergen (NH.)	31	73.470		73.470
Bergen op Zoom	79	187.230		187.230
Berkelland	20	47.400		47.400
Bernheze	21	49.770		49.770
Best	28	66.360	11.850	78.210
Beuningen	15	35.550		35.550
Beverwijk	22	52.140		52.140
Bladel	18	42.660		42.660
Blaricum	10	23.700		23.700
Bloemendaal	10	23.700		23.700
Bodegraven-Reeuwijk	28	66.360		66.360
Boekel	10	23.700		23.700
Borger-Odoorn	14	33.180		33.180
Borne	13	30.810		30.810
Borsele	14	33.180		33.180
Boxmeer	21	49.770		49.770

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Boxtel	37	87.690		87.690
Breda	106	251.220		251.220
Brielle	15	35.550		35.550
Bronckhorst	17	40.290		40.290
Brummen	21	49.770		49.770
Brunssum	35	82.950		82.950
Bunnik	14	33.180		33.180
Bunschoten	32	75.840		75.840
Buren	27	63.990	120.870	184.860
Capelle aan den IJssel	57	135.090		135.090
Castricum	26	61.620		61.620
Coevorden	21	49.770		49.770
Cranendonck	15	35.550		35.550
Cuijk	28	66.360		66.360
Culemborg	19	45.030		45.030
Dalfsen	36	85.320		85.320
Dantumadiel	6	14.220		14.220
De Bilt	47	111.390		111.390
De Fryske Marren	27	63.990		63.990
De Ronde Venen	48	113.760	11.850	125.610
De Wolden	7	16.590	3.000	19.590
Delft	106	251.220		251.220
Delfzijl	62	146.940		146.940
Den Helder	71	168.270		168.270
Deurne	29	68.730		68.730
Deventer	66	156.420		156.420
Diemen	36	85.320		85.320
Dinkelland	18	42.660		42.660
Doesburg	11	26.070		26.070
Doetinchem	25	59.250		59.250
Dongen	17	40.290		40.290
Dordrecht	56	132.720		132.720
Drechterland	32	75.840	16.590	92.430
Drimmelen	26	61.620		61.620
Dronten	30	71.100		71.100
Druten	17	40.290		40.290
Duiven	22	52.140		52.140
Echt-Susteren	38	90.060		90.060
Edam-Volendam	27	63.990		63.990
Ede	78	184.860		184.860
Eersel	17	40.290		40.290
Eijsden-Margraten	27	63.990		63.990
Eindhoven	161	381.570		381.570
Elburg	16	37.920		37.920
Emmen	45	106.650		106.650

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Enkhuizen	14	33.180		33.180
Enschede	120	284.400		284.400
Epe	30	71.100		71.100
Ermelo	30	71.100		71.100
Etten-Leur	39	92.430		92.430
Geertruidenberg	18	42.660		42.660
Geldrop-Mierlo	33	78.210		78.210
Gemert-Bakel	26	61.620		61.620
Gennep	17	40.290		40.290
Gilze en Rijen	19	45.030		45.030
Goeree-Overflakkee	42	99.540		99.540
Goes	32	75.840		75.840
Goirle	7	16.590		16.590
Gooise Meren	64	151.680		151.680
Gorinchem	25	59.250		59.250
Gouda	74	175.380		175.380
Grave	7	16.590		16.590
Groningen	184	436.080		436.080
Gulpen-Wittem	15	35.550		35.550
Haaksbergen	5	11.850		11.850
Haaren	12	28.440		28.440
Haarlem	122	289.140		289.140
Haarlemmermeer	211	500.070		500.070
Halderberge	16	37.920		37.920
Hardenberg	31	73.470		73.470
Harderwijk	32	75.840	7.110	82.950
Hardinxveld-Giessendam	9	21.330		21.330
Harlingen	6	14.220		14.220
Hattem	10	23.700		23.700
Heemskerk	28	66.360		66.360
Heemstede	13	30.810		30.810
Heerde	10	23.700		23.700
Heerenveen	33	78.210		78.210
Heerhugowaard	43	101.910		101.910
Heerlen	69	163.530		163.530
Heeze-Leende	15	35.550		35.550
Heiloo	18	42.660		42.660
Hellendoorn	32	75.840		75.840
Hellevoetsluis	46	109.020		109.020
Helmond	63	149.310		149.310
Hendrik-Ido-Ambacht	22	52.140		52.140
Hengelo	65	154.050		154.050
Het Hogeland	33	78.210	2.000	80.210
Heumen	6	14.220		14.220
Heusden	29	68.730		68.730

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Hillegom	16	37.920		37.920
Hilvarenbeek	8	18.960		18.960
Hilversum	86	203.820		203.820
Hoeksche Waard	91	215.670		215.670
Hof van Twente	17	40.290		40.290
Hollands Kroon	19	45.030		45.030
Hoogeveen	55	130.350		130.350
Hoorn	48	113.760		113.760
Horst aan de Maas	36	85.320		85.320
Houten	16	37.920		37.920
Huizen	35	82.950		82.950
Hulst	19	45.030		45.030
IJsselstein	45	106.650		106.650
Kaag en Braassem	4	9.480		9.480
Kampen	44	104.280		104.280
Kapelle	9	21.330		21.330
Katwijk	71	168.270		168.270
Kerkrade	35	82.950		82.950
Koggenland	11	26.070		26.070
Krimpen aan den IJssel	11	26.070		26.070
Krimpenerwaard	43	101.910	1.000	102.910
Laarbeek	17	40.290		40.290
Landerd	4	9.480		9.480
Landgraaf	23	54.510		54.510
Landsmeer	13	30.810		30.810
Langedijk	16	37.920		37.920
Lansingerland	64	151.680		151.680
Laren	11	26.070		26.070
Leeuwarden	88	208.560		208.560
Leiden	114	270.180		270.180
Leiderdorp	26	61.620		61.620
Leidschendam-Voorburg	60	142.200		142.200
Lelystad	42	99.540		99.540
Leudal	30	71.100		71.100
Leusden	21	49.770		49.770
Lingewaard	30	71.100		71.100
Lisse	15	35.550		35.550
Lochem	21	49.770		49.770
Loon op Zand	12	28.440	4.740	33.180
Lopik	20	47.400		47.400
Loppersum	4	9.480		9.480
Losser	17	40.290		40.290
Maasdriel	25	59.250		59.250
Maasgouw	19	45.030		45.030
Maassluis	17	40.290		40.290

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Maastricht	115	272.550		272.550
Medemblik	57	135.090		135.090
Meerssen	11	26.070		26.070
Meierijstad	61	144.570		144.570
Meppel	21	49.770		49.770
Middelburg	57	135.090		135.090
Midden-Delfland	19	45.030		45.030
Midden-Drenthe	9	21.330		21.330
Midden-Groningen	39	92.430		92.430
Mill en Sint Hubert	10	23.700		23.700
Moerdijk	14	33.180		33.180
Molenlanden	18	42.660		42.660
Montferland	14	33.180		33.180
Montfoort	9	21.330		21.330
Mook en Middelaar	6	14.220		14.220
Neder-Betuwe	23	54.510		54.510
Nederweert	17	40.290		40.290
Nieuwegein	17	40.290		40.290
Nieuwkoop	5	11.850		11.850
Nijkerk	49	116.130		116.130
Nijmegen	133	315.210		315.210
Nissewaard	101	239.370		239.370
Noardeast-Fryslan	23	54.510		54.510
Noord-Beveland	4	9.480		9.480
Noordenveld	12	28.440		28.440
Noordoostpolder	28	66.360		66.360
Noordwijk	22	52.140		52.140
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	28	66.360		66.360
Nunspeet	32	75.840		75.840
Oegstgeest	15	35.550		35.550
Oirschot	11	26.070		26.070
Oisterwijk	24	56.880		56.880
Oldambt	12	28.440		28.440
Oldebroek	18	42.660		42.660
Oldenzaal	18	42.660		42.660
Olst-Wijhe	17	40.290		40.290
Ommen	10	23.700		23.700
Oost Gelre	20	47.400		47.400
Oosterhout	27	63.990		63.990
Ooststellingwerf	16	37.920		37.920
Oostzaan	17	40.290		40.290
Opmeer	8	18.960		18.960
Opsterland	16	37.920		37.920
Oss	47	111.390		111.390
Oude IJsselstreek	32	75.840		75.840

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Ouder-Amstel	19	45.030		45.030
Oudewater	11	26.070		26.070
Overbetuwe	40	94.800		94.800
Papendrecht	20	47.400	2.000	49.400
Peel en Maas	26	61.620		61.620
Pekela	5	11.850		11.850
Pijnacker-Nootdorp	30	71.100		71.100
Purmerend	55	130.350		130.350
Putten	17	40.290		40.290
Raalte	43	101.910		101.910
Reimerswaal	15	35.550		35.550
Renkum	19	45.030		45.030
Renswoude	4	9.480		9.480
Reusel-De Mierden	7	16.590		16.590
Rheden	27	63.990		63.990
Rhenen	14	33.180		33.180
Ridderkerk	47	111.390		111.390
Rijssen-Holten	33	78.210		78.210
Rijswijk	43	101.910		101.910
Roerdalen	22	52.140		52.140
Roermond	52	123.240		123.240
Roosendaal	44	104.280		104.280
Rotterdam	459	1.087.830	23.700	1.111.530
Rucphen	9	21.330		21.330
Schagen	36	85.320		85.320
Scherpenzeel	5	11.850		11.850
Schiedam	61	144.570		144.570
Schouwen-Duiveland	29	68.730		68.730
's-Gravenhage	521	1.234.770		1.234.770
's-Hertogenbosch	61	144.570		144.570
Simpelveld	8	18.960		18.960
Sint Anthonis	8	18.960		18.960
Sint-Michielsgestel	11	26.070		26.070
Sittard-Geleen	73	173.010		173.010
Sliedrecht	7	16.590		16.590
Sluis	8	18.960		18.960
Smallingerland	31	73.470		73.470
Soest	38	90.060		90.060
Someren	13	30.810		30.810
Son en Breugel	19	45.030		45.030
Stadskanaal	26	61.620		61.620
Staphorst	17	40.290		40.290
Stede Broec	23	54.510	35.180	89.690
Steenbergen	15	35.550		35.550
Steenwijkerland	19	45.030		45.030

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
Stein	17	40.290		40.290
Stichtse Vecht	73	173.010		173.010
Súdwest-Fryslân	61	144.570		144.570
Terneuzen	25	59.250		59.250
Texel	13	30.810		30.810
Teylingen	33	78.210		78.210
Tholen	22	52.140		52.140
Tiel	25	59.250		59.250
Tilburg	98	232.260		232.260
Tubbergen	14	33.180		33.180
Twenterand	15	35.550		35.550
Tynaarlo	58	137.460		137.460
Tytsjerksteradiel	25	59.250		59.250
Uden	30	71.100		71.100
Uitgeest	16	37.920		37.920
Uithoorn	22	52.140		52.140
Urk	22	52.140		52.140
Utrecht	425	1.007.250		1.007.250
Utrechtse Heuvelrug	63	149.310		149.310
Vaals	10	23.700		23.700
Valkenburg aan de Geul	12	28.440		28.440
Valkenswaard	24	56.880		56.880
Veendam	17	40.290		40.290
Veenendaal	45	106.650		106.650
Veere	13	30.810		30.810
Veldhoven	36	85.320		85.320
Velsen	61	144.570		144.570
Venlo	84	199.080		199.080
Venray	29	68.730		68.730
Vijfheerenlanden	41	97.170		97.170
Vlaardingen	47	111.390	4.740	116.130
Vlissingen	33	78.210	37.330	115.540
Voerendaal	17	40.290		40.290
Voorschoten	10	23.700		23.700
Voorst	16	37.920		37.920
Vught	27	63.990		63.990
Waadhoeke	33	78.210		78.210
Waalre	15	35.550		35.550
Waalwijk	33	78.210		78.210
Waddinxveen	23	54.510		54.510
Wageningen	13	30.810		30.810
Wassenaar	29	68.730		68.730
Waterland	20	47.400		47.400
Weert	45	106.650		106.650
Weesp	16	37.920		37.920

Bijlage 3.2-5 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding				
Gemeente	**Personen***	**Bedrag**	**Declaraties****	**Totaalbedrag 2019**
West Betuwe	33	78.210		78.210
West Maas en Waal	3	7.110		7.110
Westerkwartier	45	106.650		106.650
Westerveld	8	18.960		18.960
Westervoort	7	16.590		16.590
Westerwolde	20	47.400		47.400
Westland	126	298.620		298.620
Weststellingwerf	6	14.220		14.220
Westvoorne	11	26.070		26.070
Wierden	15	35.550		35.550
Wijchen	33	78.210		78.210
Wijdemeren	19	45.030		45.030
Wijk bij Duurstede	17	40.290		40.290
Winterswijk	20	47.400		47.400
Woensdrecht	10	23.700		23.700
Woerden	43	101.910		101.910
Wormerland	16	37.920		37.920
Woudenberg	5	11.850		11.850
Zaanstad	59	139.830		139.830
Zaltbommel	16	37.920		37.920
Zandvoort	7	16.590		16.590
Zeewolde	23	54.510		54.510
Zeist	44	104.280		104.280
Zevenaar	14	33.180		33.180
Zoetermeer	58	137.460		137.460
Zoeterwoude	2	4.740		4.740
Zuidplas	32	75.840		75.840
Zundert	7	16.590		16.590
Zutphen	36	85.320		85.320
Zwartewaterland	12	28.440		28.440
Zwijndrecht	24	56.880		56.880
Zwolle	78	184.860		184.860
Totaal	**13.638**	**32.322.060**	**284.330**	**32.606.390**

*= Betreft aantal inburgeringsplichtige personen met recht op maatschappelijke begeleiding met huisvesting vanaf 1-10-2017 tot en met 20-02-2019 en inburgeringsplicht vóór en vanaf 1-10-2017 (peildatum:20-02-2019). Personen zijn niet meegenomen in de selectie voor de vergoeding maatschappelijke begeleiding via de meicirculaire 2018.
** = Betreft vergoeding maatschappelijke begeleiding voor inburgeringsplichtige personen met inburgeringsplicht vóór 1-10-2017 en huisvesting vóór 1-10-2017 waarvan COA in 2018 getekende declaraties heeft ontvangen.

Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders

Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders			
Gemeente	**Bedrag 2019 en 2020**	**Gemeente**	**Bedrag 2019 en 2020**
Aa en Hunze	29.556	Borne	26.918
Aalsmeer	36.667	Borsele	26.443
Aalten	31.386	Boxmeer	33.587
Achtkarspelen	32.518	Boxtel	35.704
Alblasserdam	23.298	Breda	213.546
Albrandswaard	29.356	Brielle	19.836
Alkmaar	126.267	Bronckhorst	42.316
Almelo	84.545	Brummen	24.179
Almere	237.459	Brunssum	32.875
Alphen aan den Rijn	127.678	Bunnik	17.710
Alphen-Chaam	11.737	Bunschoten	24.755
Altena	63.752	Buren	30.691
Ameland	4.254	Capelle aan den IJssel	77.823
Amersfoort	180.694	Castricum	41.450
Amstelveen	104.615	Coevorden	41.091
Amsterdam	994.171	Cranendonck	23.673
Apeldoorn	187.597	Cuijk	28.998
Appingedam	13.737	Culemborg	32.821
Arnhem	183.019	Dalfsen	32.876
Assen	78.817	Dantumadiel	22.006
Asten	19.462	De Bilt	49.876
Baarle-Nassau	7.915	De Fryske Marren	60.231
Baarn	28.671	De Ronde Venen	50.777
Barendrecht	56.431	De Wolden	27.841
Barneveld	66.747	Delft	119.030
Beek	18.503	Delfzijl	28.942
Beekdaelen	41.870	Den Helder	64.909
Beemster	11.117	Deurne	37.410
Beesel	15.650	Deventer	116.003
Berg en Dal	40.449	Diemen	32.735
Bergeijk	21.417	Dinkelland	30.605
Bergen L	15.256	Doesburg	13.187
Bergen NH	34.853	Doetinchem	66.797
Bergen op Zoom	77.241	Dongen	30.006
Berkelland	51.256	Dordrecht	137.856
Bernheze	35.562	Drechterland	22.630
Best	34.337	Drimmelen	31.503
Beuningen	30.031	Dronten	47.418
Beverwijk	47.817	Druten	21.769
Bladel	23.449	Duiven	29.612
Blaricum	12.566	Echt-Susteren	36.960
Bloemendaal	27.016	Edam-Volendam	41.852
Bodegraven-Reeuwijk	39.518	Ede	133.498
Boekel	12.225	Eemnes	10.607
Borger-Odoorn	29.510	Eersel	21.859

Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders			
Gemeente	**Bedrag 2019 en 2020**	**Gemeente**	**Bedrag 2019 en 2020**
Eijsden-Margraten	29.761	Hengelo O	93.816
Eindhoven	266.719	Het Hogeland	57.791
Elburg	26.898	Heumen	19.163
Emmen	124.779	Heusden	50.897
Enkhuizen	21.507	Hillegom	25.391
Enschede	184.227	Hilvarenbeek	17.887
Epe	38.255	Hilversum	104.209
Ermelo	31.189	Hoeksche Waard	100.244
Etten-Leur	50.674	Hof van Twente	40.661
Geertruidenberg	25.047	Hollands Kroon	55.504
Geldrop-Mierlo	45.692	Hoogeveen	64.812
Gemert-Bakel	35.318	Hoorn	84.751
Gennep	19.850	Horst aan de Maas	49.206
Gilze en Rijen	30.630	Houten	57.713
Goeree-Overflakkee	57.190	Huizen	48.156
Goes	43.811	Hulst	31.979
Goirle	27.497	IJsselstein	39.930
Gooise Meren	66.744	Kaag en Braassem	30.993
Gorinchem	42.237	Kampen	61.997
Gouda	84.628	Kapelle	14.807
Grave	14.457	Katwijk	75.613
Groningen	267.692	Kerkrade	53.341
Gulpen-Wittem	16.525	Koggenland	26.377
Haaksbergen	28.276	Krimpen aan den IJssel	34.114
Haaren	16.417	Krimpenerwaard	64.774
Haarlem	185.913	Laarbeek	25.793
Haarlemmermeer	178.276	Landerd	17.848
Halderberge	34.792	Landgraaf	43.783
Hardenberg	70.472	Landsmeer	13.311
Harderwijk	54.516	Langedijk	32.403
Hardinxveld-Giessendam	20.904	Lansingerland	71.189
Harlingen	18.373	Laren	12.975
Hattem	14.148	Leeuwarden	142.500
Heemskerk	45.569	Leiden	144.701
Heemstede	31.523	Leiderdorp	31.659
Heerde	21.655	Leidschendam-Voorburg	87.244
Heerenveen	58.427	Lelystad	90.086
Heerhugowaard	65.013	Leudal	41.740
Heerlen	100.997	Leusden	34.637
Heeze-Leende	18.492	Lingewaard	53.980
Heiloo	26.889	Lisse	26.478
Hellendoorn	41.669	Lochem	39.083
Hellevoetsluis	46.554	Loon op Zand	26.913
Helmond	105.818	Lopik	16.757
Hendrik-Ido-Ambacht	35.710	Loppersum	11.329

Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders			
Gemeente	**Bedrag 2019 en 2020**	**Gemeente**	**Bedrag 2019 en 2020**
Losser	26.246	Opmeer	13.417
Maasdriel	28.345	Opsterland	34.635
Maasgouw	27.585	Oss	105.873
Maassluis	37.853	Oude IJsselstreek	46.004
Maastricht	142.858	Ouder-Amstel	15.710
Medemblik	51.778	Oudewater	11.850
Meerssen	22.163	Overbetuwe	55.271
Meierijstad	93.298	Papendrecht	37.558
Meppel	38.892	Peel en Maas	50.418
Middelburg	56.228	Pekela	14.254
Midden Drenthe	38.615	Pijnacker-Nootdorp	62.434
Midden-Delfland	22.511	Purmerend	93.106
Midden-Groningen	70.954	Putten	28.302
Mill en Sint Hubert	12.608	Raalte	43.255
Moerdijk	43.032	Reimerswaal	26.256
Molenlanden	51.040	Renkum	36.480
Montferland	41.472	Renswoude	6.024
Montfoort U	16.156	Reusel-De Mierden	15.179
Mook en Middelaar	9.043	Rheden	50.669
Neder-Betuwe	27.490	Rhenen	23.067
Nederweert	19.833	Ridderkerk	53.302
Nieuwegein	72.668	Rijssen-Holten	44.348
Nieuwkoop	32.907	Rijswijk	60.774
Nijkerk	49.248	Roerdalen	24.129
Nijmegen	204.816	Roermond	67.238
Nissewaard	98.472	Roosendaal	89.633
Noardeast-Fryslân	52.717	Rotterdam	743.506
Noord-Beveland	8.514	Rozendaal	1.833
Noordenveld	37.681	Rucphen	26.076
Noordoostpolder	54.275	Schagen	53.988
Noordwijk	49.660	Scherpenzeel	11.351
Nuenen c.a.	26.796	Schiedam	90.689
Nunspeet	31.563	Schiermonnikoog	1.085
Oegstgeest	27.806	Schouwen-Duiveland	39.214
Oirschot	21.603	's-Gravenhage	619.939
Oisterwijk	30.420	's-Hertogenbosch	178.608
Oldambt	44.322	Simpelveld	12.294
Oldebroek	27.360	Sint-Anthonis	13.476
Oldenzaal	37.151	Sint-Michielsgestel	33.377
Olst-Wijhe	20.980	Sittard-Geleen	108.207
Ommen	20.523	Sliedrecht	29.125
Oost Gelre	34.540	Sluis	27.386
Oosterhout	64.195	Smallingerland	65.059
Ooststellingwerf	29.636	Soest	53.651
Oostzaan	11.332	Someren	22.257

Bijlage 3.2-6 Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Verhoging taalniveau statushouders			
Gemeente	**Bedrag 2019 en 2020**	**Gemeente**	**Bedrag 2019 en 2020**
Son en Breugel	19.502	Vught	30.752
Stadskanaal	37.551	Waadhoeke	53.665
Staphorst	19.553	Waalre	19.877
Stede Broec	25.225	Waalwijk	55.555
Steenbergen	28.847	Waddinxveen	32.103
Steenwijkerland	50.949	Wageningen	44.714
Stein	29.087	Wassenaar	30.364
Stichtse Vecht	75.098	Waterland	20.091
Sudwest Fryslan	104.294	Weert	58.035
Terneuzen	63.372	Weesp	22.288
Terschelling	5.711	West Betuwe	58.610
Texel	15.813	West Maas en Waal	21.990
Teylingen	42.586	Westerkwartier	71.261
Tholen	29.780	Westerveld	22.294
Tiel	48.268	Westervoort	17.479
Tilburg	250.882	Westerwolde	28.734
Tubbergen	24.693	Westland	125.128
Twenterand	39.465	Weststellingwerf	29.940
Tynaarlo	38.952	Westvoorne	16.888
Tytsjerksteradiel	37.099	Wierden	28.238
Uden	48.571	Wijchen	47.549
Uitgeest	15.738	Wijdemeren	27.541
Uithoorn	34.276	Wijk bij Duurstede	27.563
Urk	23.891	Winterswijk	33.743
Utrecht	404.495	Woensdrecht	25.377
Utrechtse Heuvelrug	57.405	Woerden	60.250
Vaals	11.494	Wormerland	18.619
Valkenburg aan de Geul	19.127	Woudenberg	15.157
Valkenswaard	35.683	Zaanstad	180.274
Veendam	32.021	Zaltbommel	32.610
Veenendaal	75.569	Zandvoort	19.754
Veere	25.455	Zeewolde	26.083
Veldhoven	52.296	Zeist	73.711
Velsen	78.960	Zevenaar	50.523
Venlo	117.795	Zoetermeer	145.154
Venray	50.452	Zoeterwoude	9.813
Vijfheerenlanden	64.025	Zuidplas	48.754
Vlaardingen	83.871	Zundert	25.057
Vlieland	1.318	Zutphen	55.336
Vlissingen	51.784	Zwartewaterland	26.154
Voerendaal	14.423	Zwijndrecht	51.901
Voorschoten	29.629	Zwolle	146.808
Voorst	28.299	**Totaal**	**20.000.001**

Bijlage 3.2-7 Decentralisatie-uitkering Landelijke vreemdelingenvoorzieningen

Bijlage 3.2.7 Decentralisatie-uitkering Landelijke vreemdelingenvoorzieningen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Landelijke Vreemdelingenvoorziening; overige onderdak voorzieningen				
Gemeente	**Bedrag 2018**	**Bedrag 2019**	**Bedrag 2020**	**Bedrag 2021**
Almelo	98.423	140.382	84.814	46.794
Almere	83.281	118.785	71.766	39.595
Amsterdam	3.077.603			
Apeldoorn	49.211	70.191	42.407	23.397
Arnhem	211.987	302.362	182.677	100.787
Assen	22.713	32.396	19.573	10.799
Bergen op zoom	7.571	10.799	6.524	3.600
Borne	94.637	134.983	81.552	44.994
Deventer	71.924	102.587	61.980	34.196
Doetinchem	34.069	48.594	29.359	16.198
Ede	185.489	264.567	159.843	88.189
Eindhoven	946.372			
Emmen	435.331	620.922	375.141	206.974
Enschede	64.353	91.789	55.456	30.596
Groningen	2.172.871			
Haarlem	60.568	86.389	52.193	28.796
Heerlen	136.278	194.376	117.435	64.792
Helmond	162.776	232.171	140.270	77.390
Hengelo O	41.640	59.393	35.883	19.798
Hilversum	7.571	10.799	6.524	3.600
Leeuwarden	15.142	21.597	13.048	7.199
Leiden	249.842	356.355	215.298	118.785
Maastricht	140.063	199.775	120.697	66.592
Nijmegen	450.473	642.520	388.189	214.173
Rotterdam	662.461			
's-Gravenhage	162.776	232.171	140.270	77.390
's-Hertogenbosch	143.849	205.174	123.960	68.391
Smallingerland	166.562	237.570	143.532	79.190
Tilburg	68.139	97.188	58.718	32.396
Utrecht	1.775.394			
Zeist	71.924	102.587	61.980	34.196
Zwolle	128.707	183.577	110.911	61.192
Totaal	**12.000.000**	**4.799.999**	**2.900.000**	**1.599.999**

Bijlage 3.2.7 Decentralisatie-uitkering Landelijke vreemdelingenvoorzieningen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Landelijke Vreemdelingenvoorziening: LLV pilot			
Gemeente	**Bedrag 2019**	**Bedrag 2020**	**Bedrag 2021**
Amsterdam	4.448.889	4.386.667	4.604.444
Groningen	3.813.333	3.760.000	3.946.667
Utrecht	2.860.000	2.820.000	2.960.000
Eindhoven	1.716.000	1.692.000	1.776.000
Rotterdam	1.461.778	1.441.333	1.512.889
Totaal	**14.300.000**	**14.100.000**	**14.800.000**

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Aa en Hunze	9.000	6.000	0	15.000
Aalsmeer	3.000	6.000	0	9.000
Aalten	3.000	0	0	3.000
Achtkarspelen	6.000	0	0	6.000
Alblasserdam	9.000	0	0	9.000
Albrandswaard	0	0	0	0
Alkmaar	78.000	61.500	0	139.500
Almelo	42.000	3.000	0	45.000
Almere	108.000	85.250	0	193.250
Alphen aan den Rijn	60.000	57.750	0	117.750
Alphen-Chaam	0	0	0	0
Altena	15.000	9.000	0	24.000
Ameland	0	0	0	0
Amersfoort	6.000	7.500	0	13.500
Amstelveen	12.000	9.000	0	21.000
Amsterdam	198.000	211.250	20.500	429.750
Apeldoorn	48.000	48.000	6.250	102.250
Appingedam	15.000	6.000	0	21.000
Arnhem	33.000	8.250	0	41.250
Assen	36.000	45.750	0	81.750
Asten	0	0	0	0
Baarle-Nassau	0	0	0	0
Baarn	0	0	0	0
Barendrecht	3.000	0	0	3.000
Barneveld	12.000	6.000	0	18.000
Beek	0	3.000	0	3.000
Beekdaelen	0	0	0	0
Beemster	0	0	0	0
Beesel	0	0	0	0
Berg en Dal	0	0	0	0
Bergeijk	0	5.750	0	5.750
Bergen (L.)	21.000	0	0	21.000
Bergen (NH.)	6.000	5.000	3.000	14.000
Bergen op Zoom	48.000	34.500	0	82.500
Berkelland	18.000	0	0	18.000
Bernheze	6.000	6.000	0	12.000
Best	0	3.000	0	3.000
Beuningen	3.000	0	0	3.000
Beverwijk	9.000	3.000	0	12.000
Bladel	9.000	3.500	0	12.500
Blaricum	0	0	0	0
Bloemendaal	0	0	0	0
Bodegraven-Reeuwijk	12.000	3.000	0	15.000

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Boekel	3.000	3.000	0	6.000
Borger-Odoorn	9.000	6.000	0	15.000
Borne	6.000	0	0	6.000
Borsele	18.000	0	0	18.000
Boxmeer	0	12.000	3.000	15.000
Boxtel	24.000	0	0	24.000
Breda	42.000	108.500	15.000	165.500
Brielle	0	0	0	0
Bronckhorst	0	3.000	0	3.000
Brummen	0	2.750	0	2.750
Brunssum	0	1.000	0	1.000
Bunnik	0	0	0	0
Bunschoten	3.000	0	0	3.000
Buren	3.000	3.000	0	6.000
Capelle aan den IJssel	24.000	12.000	0	36.000
Castricum	3.000	250	3.000	6.250
Coevorden	15.000	0	0	15.000
Cranendonck	9.000	0	0	9.000
Cuijk	3.000	9.000	0	12.000
Culemborg	3.000	18.000	0	21.000
Dalfsen	3.000	0	0	3.000
Dantumadiel	6.000	3.000	0	9.000
De Bilt	3.000	3.000	0	6.000
De Fryske Marren	9.000	0	0	9.000
De Ronde Venen	9.000	0	0	9.000
De Wolden	6.000	4.500	0	10.500
Delft	21.000	15.000	0	36.000
Delfzijl	27.000	3.000	0	30.000
Den Helder	39.000	12.750	0	51.750
Deurne	3.000	3.000	0	6.000
Deventer	18.000	14.500	0	32.500
Diemen	0	6.000	0	6.000
Dinkelland	9.000	0	0	9.000
Doesburg	3.000	0	0	3.000
Doetinchem	3.000	3.000	0	6.000
Dongen	3.000	6.000	0	9.000
Dordrecht	54.000	7.000	3.000	64.000
Drechterland	6.000	6.000	0	12.000
Drimmelen	3.000	6.000	0	9.000
Dronten	21.000	10.500	0	31.500
Druten	3.000	1.500	0	4.500
Duiven	0	0	0	0
Echt-Susteren	0	3.000	0	3.000
Edam-Volendam	9.000	0	0	9.000
Ede	15.000	10.750	0	25.750
Eemnes	0	0	0	0
Eersel	15.000	3.500	0	18.500

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Eijsden-Margraten	0	0	0	0
Eindhoven	51.000	35.750	3.000	89.750
Elburg	6.000	0	0	6.000
Emmen	54.000	68.250	0	122.250
Enkhuizen	12.000	3.000	0	15.000
Enschede	75.000	40.750	0	115.750
Epe	3.000	3.000	0	6.000
Ermelo	12.000	6.750	0	18.750
Etten-Leur	21.000	18.000	0	39.000
Geertruidenberg	18.000	6.000	0	24.000
Geldrop-Mierlo	21.000	250	0	21.250
Gemert-Bakel	12.000	3.750	3.000	18.750
Gennep	9.000	8.250	0	17.250
Gilze en Rijen	3.000	6.000	0	9.000
Goeree-Overflakkee	12.000	6.000	0	18.000
Goes	42.000	3.750	2.000	47.750
Goirle	3.000	6.000	0	9.000
Gooise Meren	9.000	0	0	9.000
Gorinchem	9.000	12.000	0	21.000
Gouda	69.000	26.750	4.250	100.000
Grave	3.000	0	0	3.000
Groningen	66.000	106.000	7.000	179.000
Gulpen-Wittem	0	0	0	0
Haaksbergen	15.000	3.000	0	18.000
Haaren	6.000	0	0	6.000
Haarlem	24.000	35.500	0	59.500
Haarlemmermeer	12.000	24.250	3.000	39.250
Halderberge	0	11.000	0	11.000
Hardenberg	0	3.000	0	3.000
Harderwijk	6.000	3.000	0	9.000
Hardinxveld-Giessenda	0	0	0	0
Harlingen	12.000	3.000	0	15.000
Hattem	3.000	0	0	3.000
Heemskerk	0	0	0	0
Heemstede	0	0	0	0
Heerde	3.000	0	0	3.000
Heerenveen	0	3.000	0	3.000
Heerhugowaard	21.000	17.750	0	38.750
Heerlen	21.000	4.000	0	25.000
Heeze-Leende	3.000	3.000	0	6.000
Heiloo	6.000	6.000	0	12.000
Hellendoorn	9.000	3.000	0	12.000
Hellevoetsluis	6.000	3.000	0	9.000
Helmond	63.000	13.500	0	76.500
Hendrik-Ido-Ambacht	3.000	3.000	0	6.000

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Hengelo	39.000	12.000	0	51.000
Het Hogeland	24.000	5.000	0	29.000
Heumen	0	0	0	0
Heusden	6.000	6.000	0	12.000
Hillegom	15.000	0	0	15.000
Hilvarenbeek	3.000	0	0	3.000
Hilversum	21.000	15.000	0	36.000
Hoeksche Waard	27.000	7.250	0	34.250
Hof van Twente	6.000	0	0	6.000
Hollands Kroon	21.000	18.000	0	39.000
Hoogeveen	21.000	9.000	0	30.000
Hoorn	36.000	36.000	0	72.000
Horst aan de Maas	6.000	10.750	0	16.750
Houten	0	500	0	500
Huizen	3.000	3.000	0	6.000
Hulst	9.000	8.500	0	17.500
IJsselstein	0	0	0	0
Kaag en Braassem	9.000	0	0	9.000
Kampen	9.000	0	0	9.000
Kapelle	0	0	0	0
Katwijk	9.000	5.500	0	14.500
Kerkrade	9.000	0	0	9.000
Koggenland	15.000	3.000	0	18.000
Krimpen aan den IJssel	12.000	3.000	0	15.000
Krimpenerwaard	30.000	9.000	0	39.000
Laarbeek	6.000	0	0	6.000
Landerd	3.000	0	0	3.000
Landgraaf	3.000	750	0	3.750
Landsmeer	0	0	0	0
Langedijk	15.000	6.000	0	21.000
Lansingerland	3.000	0	0	3.000
Laren	0	0	0	0
Leeuwarden	30.000	30.000	3.000	63.000
Leiden	18.000	38.500	0	56.500
Leiderdorp	6.000	3.000	0	9.000
Leidschendam-Voorbu	9.000	11.500	0	20.500
Lelystad	48.000	6.000	0	54.000
Leudal	6.000	3.000	0	9.000
Leusden	0	0	0	0
Lingewaard	0	0	0	0
Lisse	12.000	0	0	12.000
Lochem	3.000	0	0	3.000
Loon op Zand	9.000	1.250	0	10.250
Lopik	0	0	0	0
Loppersum	15.000	3.000	0	18.000

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Losser	6.000	6.000	0	12.000
Maasdriel	0	0	0	0
Maasgouw	3.000	6.500	3.000	12.500
Maassluis	9.000	3.000	0	12.000
Maastricht	6.000	4.500	3.000	13.500
Medemblik	6.000	23.500	0	29.500
Meerssen	0	0	0	0
Meierijstad	30.000	20.000	0	50.000
Meppel	0	0	0	0
Middelburg	18.000	22.500	0	40.500
Midden-Delfland	3.000	0	0	3.000
Midden-Drenthe	6.000	6.000	0	12.000
Midden-Groningen	27.000	34.750	0	61.750
Mill en Sint Hubert	0	5.750	0	5.750
Moerdijk	6.000	15.500	0	21.500
Molenlanden	18.000	12.000	3.000	33.000
Montferland	0	0	0	0
Montfoort	3.000	0	0	3.000
Mook en Middelaar	0	0	0	0
Neder-Betuwe	0	3.000	0	3.000
Nederweert	3.000	0	0	3.000
Nieuwegein	3.000	0	0	3.000
Nieuwkoop	9.000	9.000	0	18.000
Nijkerk	9.000	3.000	0	12.000
Nijmegen	27.000	4.000	0	31.000
Nissewaard	15.000	18.000	0	33.000
Noardeast-Fryslân	6.000	21.000	6.000	33.000
Noord-Beveland	6.000	0	0	6.000
Noordenveld	6.000	9.000	0	15.000
Noordoostpolder	12.000	12.000	3.000	27.000
Noordwijk	9.000	3.000	0	12.000
Nuenen, Gerwen en N	0	0	0	0
Nunspeet	3.000	9.000	0	12.000
Oegstgeest	6.000	0	0	6.000
Oirschot	0	6.000	0	6.000
Oisterwijk	6.000	6.000	0	12.000
Oldambt	6.000	0	0	6.000
Oldebroek	3.000	0	0	3.000
Oldenzaal	21.000	0	0	21.000
Olst-Wijhe	0	0	0	0
Ommen	3.000	3.000	0	6.000
Oost Gelre	9.000	0	0	9.000
Oosterhout	18.000	27.250	3.000	48.250
Ooststellingwerf	3.000	0	0	3.000

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Oostzaan	0	0	0	0
Opmeer	6.000	9.000	6.000	21.000
Opsterland	0	0	0	0
Oss	54.000	95.500	0	149.500
Oude IJsselstreek	0	0	0	0
Ouder-Amstel	3.000	0	0	3.000
Oudewater	0	0	0	0
Overbetuwe	0	0	0	0
Papendrecht	6.000	0	0	6.000
Peel en Maas	27.000	13.250	9.000	49.250
Pekela	12.000	2.250	0	14.250
Pijnacker-Nootdorp	6.000	6.000	6.000	18.000
Purmerend	12.000	0	0	12.000
Putten	3.000	0	0	3.000
Raalte	18.000	0	0	18.000
Reimerswaal	12.000	2.750	0	14.750
Renkum	0	1.000	0	1.000
Renswoude	3.000	0	0	3.000
Reusel-De Mierden	6.000	0	0	6.000
Rheden	0	0	0	0
Rhenen	6.000	0	0	6.000
Ridderkerk	6.000	500	0	6.500
Rijssen-Holten	9.000	6.000	0	15.000
Rijswijk	12.000	8.500	0	20.500
Roerdalen	9.000	3.000	0	12.000
Roermond	18.000	40.500	0	58.500
Roosendaal	57.000	32.250	0	89.250
Rotterdam	132.000	72.000	0	204.000
Rozendaal	0	0	0	0
Rucphen	15.000	8.000	0	23.000
Schagen	15.000	21.000	0	36.000
Scherpenzeel	0	5.250	0	5.250
Schiedam	27.000	12.000	3.000	42.000
Schiermonnikoog	0	0	0	0
Schouwen-Duiveland	12.000	15.000	0	27.000
's-Gravenhage	225.000	367.500	0	592.500
's-Hertogenbosch	105.000	126.000	0	231.000
Simpelveld	0	0	0	0
Sint Anthonis	0	3.000	0	3.000
Sint-Michielsgestel	15.000	3.000	0	18.000
Sittard-Geleen	6.000	6.500	3.000	15.500
Sliedrecht	9.000	0	0	9.000
Sluis	6.000	3.000	0	9.000
Smallingerland	3.000	2.500	0	5.500
Soest	0	0	0	0

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Someren	9.000	0	0	9.000
Son en Breugel	0	2.000	0	2.000
Stadskanaal	51.000	6.000	0	57.000
Staphorst	0	0	0	0
Stede Broec	18.000	9.250	0	27.250
Steenbergen	6.000	6.000	0	12.000
Steenwijkerland	36.000	3.000	0	39.000
Stein	0	0	0	0
Stichtse Vecht	24.000	750	0	24.750
Súdwest-Fryslân	21.000	24.000	0	45.000
Terneuzen	36.000	21.000	0	57.000
Terschelling	0	0	0	0
Texel	18.000	9.000	6.000	33.000
Teylingen	18.000	7.500	0	25.500
Tholen	3.000	3.000	0	6.000
Tiel	27.000	29.500	6.000	62.500
Tilburg	114.000	99.500	0	213.500
Tubbergen	3.000	9.000	0	12.000
Twenterand	21.000	9.000	0	30.000
Tynaarlo	3.000	10.000	3.000	16.000
Tytsjerksteradiel	6.000	0	0	6.000
Uden	15.000	3.000	0	18.000
Uitgeest	6.000	0	0	6.000
Uithoorn	6.000	5.750	0	11.750
Urk	3.000	3.000	0	6.000
Utrecht	21.000	5.500	0	26.500
Utrechtse Heuvelrug	6.000	0	0	6.000
Vaals	0	0	0	0
Valkenburg aan de Geu	0	0	0	0
Valkenswaard	9.000	0	0	9.000
Veendam	48.000	12.000	0	60.000
Veenendaal	27.000	17.000	3.000	47.000
Veere	3.000	6.000	0	9.000
Veldhoven	12.000	6.000	0	18.000
Velsen	0	0	0	0
Venlo	12.000	4.750	0	16.750
Venray	15.000	22.750	0	37.750
Vijfheerenlanden	15.000	0	0	15.000
Vlaardingen	15.000	12.000	0	27.000
Vlieland	0	0	0	0
Vlissingen	30.000	12.750	0	42.750
Voerendaal	0	0	0	0
Voorschoten	0	0	0	0
Voorst	3.000	500	0	3.500
Vught	21.000	9.000	0	30.000
Waadhoeke	12.000	9.000	0	21.000

Bijlage 3.2-8 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken				
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continueringsbonus**	**Correctie 2015-2017**	**Totaal bedrag**
Waalre	6.000	0	0	6.000
Waalwijk	21.000	9.000	0	30.000
Waddinxveen	15.000	6.000	0	21.000
Wageningen	6.000	7.500	1.750	15.250
Wassenaar	0	2.500	0	2.500
Waterland	0	0	0	0
Weert	21.000	2.750	0	23.750
Weesp	0	3.000	0	3.000
West Maas en Waal	0	8.250	0	8.250
West-Betuwe	12.000	18.750	0	30.750
Westerkwartier	12.000	18.000	0	30.000
Westerveld	0	0	0	0
Westervoort	3.000	0	0	3.000
Westerwolde	0	8.250	0	8.250
Westland	30.000	19.250	0	49.250
Weststellingwerf	3.000	0	0	3.000
Westvoorne	0	0	0	0
Wierden	3.000	3.000	0	6.000
Wijchen	3.000	0	0	3.000
Wijdemeren	3.000	2.750	0	5.750
Wijk bij Duurstede	0	0	0	0
Winterswijk	0	6.000	0	6.000
Woensdrecht	15.000	7.500	0	22.500
Woerden	3.000	3.750	0	6.750
Wormerland	6.000	0	0	6.000
Woudenberg	6.000	0	0	6.000
Zaanstad	27.000	3.750	0	30.750
Zaltbommel	6.000	6.000	0	12.000
Zandvoort	0	3.000	0	3.000
Zeewolde	0	3.000	0	3.000
Zeist	9.000	11.750	0	20.750
Zevenaar	0	0	0	0
Zoetermeer	39.000	45.000	0	84.000
Zoeterwoude	3.000	3.000	0	6.000
Zuidplas	9.000	10.500	0	19.500
Zundert	6.000	9.000	0	15.000
Zutphen	12.000	6.000	6.000	24.000
Zwartewaterland	3.000	0	0	3.000
Zwijndrecht	12.000	2.750	0	14.750
Zwolle	21.000	12.000	0	33.000
Totaal	**4.707.000**	**3.469.250**	**152.750**	**8.329.000**

Bijlage 3.2-9 Decentralisatie-uitkering Koplopergemeenten Cliëntondersteuning

Decentralisatie-uitkering Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Alkmaar	250.000
Almere	552.750
Amsterdam	378.600
Breda	304.300
De Wolden	107.000
Deurne	160.000
Dordrecht	340.160
Enschede	1.427.170
Gouda	218.500
Heeze-Leende	73.500
Helmond	220.000
Maastricht	59.310
Ommen	19.856
Putten	335.193
Roosendaal	655.560
Schouwen-Duiveland	426.180
's-Gravenhage	287.000
Teylingen	228.350
Tilburg	486.000
Veldhoven	165.750
Voorst	492.600
Woerden	446.066
Zaanstad	93.871
Zwijndrecht	218.000
Totaal	**7.945.716**

Bijlage 3.2-10 Decentralisatie-uitkering Verhoging raadsleden vergoeding kleine gemeenten

Bijlage 3.2-10 Decentralisatie-uitkering Verhoging raadsleden vergoeding kleine gemeenten (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Raadsleden vergoeding kleine gemeenten	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Alblasserdam	59.237
Alphen-Chaam	77.123
Ameland	71.185
Appingedam	77.123
Asten	53.002
Baarle-Nassau	84.128
Beek	53.002
Beemster	66.840
Beesel	77.123
Bergeijk	53.002
Bergen L	77.123
Bladel	59.237
Blaricum	77.123
Bloemendaal	59.237
Boekel	77.123
Borne	59.237
Borsele	59.237
Brielle	53.002
Brummen	59.237
Bunnik	53.002
Bunschoten	59.237
Cranendonck	59.237
Dantumadiel	53.002
De Wolden	59.237
Doesburg	77.123
Drechterland	53.002
Druten	53.002
Eemnes	66.840
Eersel	53.002
Elburg	59.237
Enkhuizen	53.002
Geertruidenberg	59.237
Gennep	53.002
Goirle	59.237
Grave	77.123
Gulpen-Wittem	46.766
Haaren	46.766
Hardinxveld-Giessendam	53.002
Harlingen	53.002
Hattem	77.123
Heerde	53.002
Heeze-Leende	53.002
Heiloo	59.237

Bijlage 3.2-10 Decentralisatie-uitkering Verhoging raadsleden vergoeding kleine gemeenten (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Raadsleden vergoeding kleine gemeenten	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Heumen	53.002
Hillegom	59.237
Hilvarenbeek	53.002
Kapelle	77.123
Koggenland	59.237
Laarbeek	59.237
Landerd	53.002
Landsmeer	77.123
Laren	77.123
Lisse	59.237
Loon op Zand	59.237
Lopik	46.766
Loppersum	66.840
Losser	59.237
Maasgouw	59.237
Meerssen	53.002
Midden-Delfland	53.002
Mill en Sint Hubert	77.123
Montfoort U	77.123
Mook en Middelaar	84.128
Neder-Betuwe	59.237
Nederweert	53.002
Noord-Beveland	84.128
Nuenen c.a.	59.237
Oegstgeest	59.237
Oirschot	53.002
Oldebroek	59.237
Olst-Wijhe	53.002
Ommen	53.002
Oostzaan	66.840
Opmeer	77.123
Ouder-Amstel	77.123
Oudewater	77.123
Pekela	77.123
Reimerswaal	59.237
Renswoude	71.185
Reusel-De Mierden	77.123
Rhenen	53.002
Roerdalen	59.237
Rozendaal	58.242
Rucphen	59.237
Scherpenzeel	66.840
Schiermonnikoog	58.242
Simpelveld	77.123
Sint-Anthonis	77.123
Sluis	59.237
Someren	53.002

Bijlage 3.4-10 Decentralisatie-uitkering Verhoging raadsleden vergoeding kleine gemeenten (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Raadsleden vergoeding kleine gemeenten	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Son en Breugel	53.002
Staphorst	53.002
Stede Broec	59.237
Terschelling	71.185
Texel	77.123
Tubbergen	59.237
Uitgeest	77.123
Urk	59.237
Vaals	66.840
Valkenburg aan de Geul	53.002
Veere	59.237
Vlieland	58.242
Voerendaal	77.123
Waalre	53.002
Waterland	53.002
Weesp	53.002
West Maas en Waal	53.002
Westerveld	53.002
Westervoort	53.002
Westvoorne	46.766
Wijdemeren	59.237
Wijk bij Duurstede	59.237
Woensdrecht	59.237
Wormerland	53.002
Woudenberg	77.123
Zandvoort	53.002
Zeewolde	59.237
Zoeterwoude	66.840
Zundert	59.237
Zwartewaterland	59.237
Totaal	**€ 7.435.760,32**

Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden

Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden				
Gemeente	**Inwoners**	**Uitkering formateur (€)**	**Uitkering uitvoeringsbudget (€)**	**Bedrag 2019**
Aalten	26.962	15.000		15.000
Albrandswaard	25.218	15.000		15.000
Almelo	72.629	15.000		15.000
Almere	203.990	15.000		15.000
Alphen aan den Rijn	109.682	15.000		15.000
Alphen-Chaam	10.083	15.000		15.000
Amersfoort	155.226	15.000		15.000
Amstelveen	89.870	15.000		15.000
Amsterdam	854.047		200.000	200.000
Arnhem	157.223	15.000		15.000
Assen	67.708	15.000		15.000
Asten	16.719	15.000		15.000
Baarle-Nassau	6.799	15.000		15.000
Barendrecht	48.477	15.000		15.000
Beek	15.895	15.000		15.000
Beesel	13.444	15.000		15.000
Bergen L	13.106	15.000		15.000
Berkelland	44.032	15.000		15.000
Beuningen	25.798	15.000		15.000
Beverwijk	41.077	15.000		15.000
Bodegraven-Reeuwijk	33.948	15.000		15.000
Boekel	10.502	15.000		15.000
Borger-Odoorn	25.351	15.000		15.000
Borne	23.124	15.000		15.000
Borsele	22.716		20.000	20.000
Breda	183.448		80.000	80.000
Bronckhorst	36.352	15.000		15.000
Brummen	20.771	15.000		15.000
Bunschoten	21.266	15.000		15.000
Buren	26.365	15.000		15.000
Cranendonck	20.336	15.000		15.000
De Bilt	42.846	15.000		15.000
De Fryske Marren	51.742	15.000		15.000
De Wolden	23.917	15.000		15.000
Delft	102.253	15.000		15.000
Den Helder	55.760	15.000		15.000
Dinkelland	26.291	15.000		15.000
Doesburg	11.328	15.000		15.000
Doetinchem	57.382	15.000		15.000
Dongen	25.777	15.000		15.000
Dordrecht	118.426	15.000		15.000
Druten	18.701	15.000		15.000
Duiven	25.438	15.000		15.000
Ede	114.682	15.000		15.000
Eijsden-Margraten	25.566	15.000		15.000

Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Gemeenten Sport Akkoord				
Gemeente	**Inwoners**	**Uitkering formateur (€)**	**Uitkering uitvoeringsbudget (€)**	**Bedrag 2019**
Eindhoven	229.126		200.000	200.000
Elburg	23.107	15.000		15.000
Emmen	107.192	15.000		15.000
Enschede	158.261	15.000		15.000
Geldrop-Mierlo	39.252	15.000		15.000
Gemert-Bakel	30.340	15.000		15.000
Gennep	17.052	15.000		15.000
Gilze en Rijen	26.313	15.000		15.000
Goes	37.636		20.000	20.000
Gorinchem	36.284	15.000		15.000
Gouda	72.700	15.000		15.000
Groningen	229.962	15.000		15.000
Gulpen-Wittem	14.196	15.000		15.000
Haarlem	159.709	15.000		15.000
Haarlemmermeer	153.149	15.000		15.000
Hardinxveld-Giessendam	17.958	15.000		15.000
Heemskerk	39.146	15.000		15.000
Heerenveen	50.192	15.000		15.000
Heerlen	86.762	15.000		15.000
Hellendoorn	35.796	15.000		15.000
Hellevoetsluis	39.992	15.000		15.000
Helmond	90.903	15.000		15.000
Hengelo O	80.593	15.000		15.000
Het Hogeland	49.646	15.000		15.000
Heusden	43.723	15.000		15.000
Hillegom	21.812	15.000		15.000
Hilvarenbeek	15.366	15.000		15.000
Hilversum	89.521	15.000		15.000
Hoeksche Waard	86.115	15.000		15.000
Hof van Twente	34.930	15.000		15.000
Hollands Kroon	47.681	15.000		15.000
Hoogeveen	55.677	15.000		15.000
Hoorn	72.806	15.000		15.000
Horst aan de Maas	42.271	15.000		15.000
Hulst	27.472		20.000	20.000
IJsselstein	34.302	15.000		15.000
Kaag en Braassem	26.625	15.000		15.000
Kampen	53.259		30.000	30.000
Kapelle	12.720	15.000		15.000
Katwijk	64.956	15.000		15.000
Koggenland	22.659	15.000		15.000
Landgraaf	37.612	15.000		15.000
Langedijk	27.836	15.000		15.000
Leeuwarden	122.415	15.000		15.000
Leidschendam-Voorburg	74.947	15.000		15.000

Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden				
Gemeente	**Inwoners**	**Uitkering formateur (€)**	**Uitkering uitvoeringsbudget (€)**	**Bedrag 2019**
Leusden	29.755	15.000		15.000
Lingewaard	46.372	15.000		15.000
Lisse	22.746	15.000		15.000
Lochem	33.574	15.000		15.000
Loon op Zand	23.120	15.000		15.000
Losser	22.547	15.000		15.000
Maastricht	122.723	15.000		15.000
Medemblik	44.480	15.000		15.000
Meierijstad	80.148		50.000	50.000
Meppel	33.410	15.000		15.000
Middelburg	48.303	15.000		15.000
Midden-Groningen	60.953	15.000		15.000
Moerdijk	36.967	15.000		15.000
Montferland	35.627	15.000		15.000
Mook en Middelaar	7.768	15.000		15.000
Nieuwegein	62.426	15.000		15.000
Nieuwkoop	28.269	15.000		15.000
Nijkerk	42.307	15.000		15.000
Nijmegen	175.948	15.000		15.000
Nissewaard	84.593	15.000		15.000
Noord-Beveland	7.314		10.000	10.000
Noordenveld	32.370	15.000		15.000
Noordwijk	42.661	15.000		15.000
Oldenzaal	31.915	15.000		15.000
Olst-Wijhe	18.023	15.000		15.000
Oost Gelre	29.672	15.000		15.000
Oss	90.951	15.000		15.000
Oude IJsselstreek	39.520	15.000		15.000
Overbetuwe	47.481	15.000		15.000
Pijnacker-Nootdorp	53.634	15.000		15.000
Reimerswaal	22.555		20.000	20.000
Renkum	31.338	15.000		15.000
Rhenen	19.816	15.000		15.000
Ridderkerk	45.789	15.000		15.000
Rijssen-Holten	38.097	15.000		15.000
Rijswijk	52.208	15.000		15.000
Roosendaal	77.000	15.000		15.000
Rotterdam	638.712		200.000	200.000
Rucphen	22.401	15.000		15.000
Schagen	46.379	15.000		15.000
Schiedam	77.907	15.000		15.000
Schouwen-Duiveland	33.687		20.000	20.000
's-Gravenhage	532.561		200.000	200.000
's-Hertogenbosch	153.434	15.000		15.000
Sluis	23.526		20.000	20.000

Bijlage 3.2-11 Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden				
Gemeente	**Inwoners**	**Uitkering formateur (€)**	**Uitkering uitvoeringsbudget (€)**	**Bedrag 2019**
Stadskanaal	32.258	15.000		15.000
Staphorst	16.797	15.000		15.000
Steenwijkerland	43.768	15.000		15.000
Stein	24.987	15.000		15.000
Terneuzen	54.440		30.000	30.000
Tholen	25.583		20.000	20.000
Tiel	41.465	15.000		15.000
Tilburg	215.521	15.000		15.000
Tubbergen	21.213	15.000		15.000
Twenterand	33.903	15.000		15.000
Uden	41.725	15.000		15.000
Uithoorn	29.445	15.000		15.000
Utrecht	347.483		200.000	200.000
Utrechtse Heuvelrug	49.314	15.000		15.000
Valkenburg aan de Geul	16.431	15.000		15.000
Valkenswaard	30.654	15.000		15.000
Veere	21.867		20.000	20.000
Venlo	101.192	15.000		15.000
Venray	43.341	15.000		15.000
Vijfheerenlanden	55.001	15.000		15.000
Vlaardingen	72.050	15.000		15.000
Vlissingen	44.485		30.000	30.000
Voorst	24.310	15.000		15.000
Wageningen	38.412			0
Waterland	17.259			0
West Maas en Waal	18.891	15.000		15.000
Westerkwartier	61.217	15.000		15.000
Westerwolde	24.684	15.000		15.000
Weststellingwerf	25.720	15.000		15.000
Westvoorne	14.508	15.000		15.000
Wierden	24.258	15.000		15.000
Wijchen	40.847	15.000		15.000
Wijk bij Duurstede	23.678	15.000		15.000
Winterswijk	28.987	15.000		15.000
Woudenberg	13.021	15.000		15.000
Zandvoort	16.970	15.000		15.000
Zevenaar	43.402			0
Zoetermeer	124.695	15.000		15.000
Zuidplas	41.882	15.000		15.000
Zundert	21.525	15.000		15.000
Zutphen	47.537	15.000		15.000
Zwijndrecht	44.586	15.000		15.000
Totaal	**11.272.544**	**2.325.000**	**1.390.000**	**3.715.000**

Bijlage 3.2-12 Decentralisatie-uitkering Geweld hoort nergens thuis

Decentralisatie-uitkering Project Geweld hoort nergens thuis					
Gemeente	**Projectleiders**	**Pilots**	**Totaalbedrag 2019**	**Totaalbedrag 2020**	**Totaalbedrag 2021**
Alkmaar	75.000		75.000	75.000	75.000
Almere	75.000		75.000	75.000	75.000
Amersfoort	75.000		75.000	75.000	75.000
Amsterdam	75.000		75.000	75.000	75.000
Apeldoorn	75.000		75.000	75.000	75.000
Arnhem	75.000		75.000	75.000	75.000
Breda	75.000	50.000	125.000	125.000	125.000
Delft	75.000		75.000	75.000	75.000
Den Helder	75.000		75.000	75.000	75.000
Dordrecht	75.000		75.000	75.000	75.000
Ede	75.000		75.000	75.000	75.000
Eindhoven	75.000		75.000	75.000	75.000
Emmen	75.000		75.000	75.000	75.000
Enschede	75.000		75.000	75.000	75.000
Gouda	75.000		75.000	75.000	75.000
Groningen	75.000		75.000	75.000	75.000
Haarlem	75.000	175.000	250.000	250.000	250.000
Heerlen	75.000		75.000	75.000	75.000
Helmond	75.000		75.000	75.000	75.000
Hilversum	75.000		75.000	75.000	75.000
Leeuwarden	75.000	50.000	125.000	125.000	125.000
Leiden	75.000		75.000	75.000	75.000
Maastricht	75.000		75.000	75.000	75.000
Nijmegen	75.000		75.000	75.000	75.000
Nissewaard	75.000		75.000	75.000	75.000
Rotterdam	75.000	350.000	425.000	425.000	425.000
's-Gravenhage	75.000		75.000	75.000	75.000
's-Hertogenbosch	75.000		75.000	75.000	75.000
Tilburg	75.000	350.000	425.000	425.000	425.000
Utrecht	75.000		75.000	75.000	75.000
Venlo	75.000		75.000	75.000	75.000
Vlaardingen	75.000		75.000	75.000	75.000
Vlissingen	75.000		75.000	75.000	75.000
Zaanstad	75.000		75.000	75.000	75.000
Zwolle	75.000		75.000	75.000	75.000
Totaal			**3.600.000**	**3.600.000**	**3.600.000**

Bijlage 3.2-13 Decentralisatie-uitkering Kerkenvisies

Decentralisatie-uitkering Kerkenvisies	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Aalten	25.000
Alkmaar	75.000
Drechterland	25.000
Enkhuizen	25.000
Enschede	75.000
Geldrop-Mierlo	25.000
Nijmegen	50.000
Oost Gelre	25.000
Ooststellingwerf	50.000
Oss	50.000
Roermond	50.000
Rotterdam	75.000
Waalwijk	50.000
Weert	25.000
Winterswijk	25.000
Totaal	**650.000**

Bijlage 3.2-16 Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (impuls kansrijke start)

Bijlage 3.2-16 Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (impuls kansrijke start) (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (Implus kansrijke start)	
Gemeente	**Bedrag 2019, 2020 en 2021**
Almelo	35.755
Almere	10.654
Amsterdam	313.917
Apeldoorn	14.740
Appingedam	7.005
Assen	17.659
Beekdaelen	4.670
Bergen (L)	4.290
Berg en Dal	4.290
Bergen op Zoom	20.723
Berkelland	9.632
Beuningen	4.290
Beverwijk	4.290
Borger-Odoorn	12.697
Boxtel	4.670
Breda	28.458
Brunssum	14.156
Coevorden	14.448
Culemborg	5.838
Dantumadiel	8.610
Delft	32.982
Delfzijl	11.675
Den Helder	9.486
Deventer	17.805
Diemen	9.194
Dordrecht	30.064
Ede	17.367
Emmen	60.127
Enschede	86.689
Epe	4.290
Geldrop-Mierlo	6.567
Gennep	6.567
Gorinchem	5.108
Groningen	72.386
Gulpen-Wittem	4.290
Haarlem	20.286
Harderwijk	4.524
Heemskerk	8.756
Heerenveen	8.464
Heerlen	56.187
Helmond	23.496
Hengelo (O)	23.642
Hoogeveen	25.831

Bijlage 3.2-16 Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (impuls kansrijke start) (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (Implus kansrijke start)	
Gemeente	**Bedrag 2019, 2020 en 2021**
Kerkrade	21.307
Landgraaf	11.091
Leeuwarden	33.566
Leidschendam-Voorburg	4.290
Lelystad	13.135
Loppersum	4.290
Losser	9.194
Maassluis	8.610
Maastricht	61.828
Meerssen	5.400
Meppel	4.290
Midden-Groningen (combi van Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren)	28.087
Nijmegen	57.646
Noardeast-Fryslan (fusie van Dongeradeel, Kollumerland en Ferwerderadiel)	16.783
Oldenzaal	8.322
Ooststellingwerf	14.156
Oss	18.680
Peel en Maas	5.254
Pekela	9.340
Purmerend	4.962
Rheden	8.027
Ridderkerk	4.290
Roermond	15.032
Rotterdam	291.005
Schiedam	16.345
s-Gravenhage	114.417
s-Hertogenbosch	37.653
Sittard-Geleen	23.496
Smallingerland	19.264
Stadskanaal	17.805
Steenwijkerland	9.486
Sudwest Fryslan	22.621
Tholen	4.290
Tiel	4.290
Tilburg	79.537
Utrecht	71.511
Vaals	5.400
Valkenburg aan de Geul	7.735
Veendam	12.697
Velsen	5.838
Venlo	27.874
Venray	5.400
Vijfheerenlanden	10.348
Vlaardingen	16.637
Waadhoeke	18.959
Waalwijk	6.859
Wageningen	10.508

Bijlage 3.2-16 Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (impuls kansrijke start) (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Gezond in de stad (Implus kansrijke start)	
Gemeente	**Bedrag 2019, 2020 en 2021**
Weert	4.962
Westerwolde	17.221
Winterswijk	12.697
Zaanstad	22.621
Zeewolde	4.290
Zeist	6.713
Zoetermeer	4.290
Zwijndrecht	6.859
Totaal	**2.373.785**

Bijlage 3.2-20 Decentralisatie-uitkering Pilots logeerzorg

Decentralisatie-uitkering Pilots Logeerzorg	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Assen	99.861
Capelle aan den IJssel	82.500
Dordrecht	73.000
Ede	80.000
Heerde	100.000
Helmond	90.000
Hoeksche Waard	96.800
Nieuwegein	100.000
Westland	92500
Zeist	60.000
Totaal	**874.661**

Bijlage 3.2-21 Decentralisatie-uitkering Faciliteitenbesluit opvangcentra

Decentralisatie-uitkering Faciliteitenbesluit opvangcentra	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Amsterdam	38.047
Boxmeer	176.137
Delfzijl	31.859
Goes	8.509
Harderwijk	170.422
Hengelo O	14.194
Katwijk	42.488
Noordoostpolder	174.247
Waadhoeke	35.969
Wageningen	184.474
Totaal	**876.346**

Bijlage 3.2-24 Decentralisatie-uitkering Verduurzaming basisscholen

Decentralisatie-uitkering Verduurzaming basisscholen	
Gemeente	**Bedrag 2019**
Culemborg	31.818
Ede	31.818
Groningen	31.818
Haarlemmermeer	31.818
Heerlen	31.818
Meierijstad	31.818
Nissewaard	31.818
Oldenzaal	31.818
Utrecht	31.818
Utrechtse Heuvelrug	31.818
Zaltbommel	31.818
Totaal	**350.000**

Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen

Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen			
Gemeente	**Bedrag 2020 en verder**	**Gemeente**	**Bedrag 2020 en verder**
Aa en Hunze	69.443	Borne	76.584
Aalsmeer	87.224	Borsele	59.906
Aalten	75.122	Boxmeer	82.551
Achtkarspelen	147.082	Boxtel	118.758
Alblasserdam	72.079	Breda	884.576
Albrandswaard	72.463	Brielle	51.040
Alkmaar	498.612	Bronckhorst	102.512
Almelo	521.328	Brummen	71.025
Almere	1.412.661	Brunssum	169.750
Alphen aan den Rijn	389.918	Bunnik	25.256
Alphen-Chaam	20.272	Bunschoten	59.906
Altena	137.880	Buren	87.990
Ameland	7.045	Capelle aan den IJssel	523.341
Amersfoort	737.997	Castricum	72.750
Amstelveen	271.447	Coevorden	175.981
Amsterdam	7.136.632	Cranendonck	67.383
Apeldoorn	685.615	Cuijk	88.565
Appingedam	98.055	Culemborg	122.209
Arnhem	1.144.425	Dalfsen	65.777
Assen	352.249	Dantumadiel	75.698
Asten	49.842	De Bilt	160.261
Baarle-Nassau	15.288	De Fryske Marren	205.119
Baarn	86.720	De Ronde Venen	144.254
Barendrecht	154.342	De Wolden	74.332
Barneveld	158.799	Delft	563.886
Beek	55.449	Delfzijl	161.771
Beekdaelen	110.156	Den Helder	367.705
Beemster	21.998	Deurne	106.394
Beesel	48.524	Deventer	542.128
Berg en Dal	116.458	Diemen	130.068
Bergeijk	42.773	Dinkelland	49.171
Bergen L	38.580	Doesburg	72.966
Bergen NH	76.321	Doetinchem	260.329
Bergen op Zoom	391.739	Dongen	67.095
Berkelland	122.209	Dordrecht	751.776
Bernheze	72.463	Drechterland	48.141
Best	79.076	Drimmelen	52.718
Beuningen	76.680	Dronten	187.531
Beverwijk	222.372	Druten	69.156
Bladel	43.133	Duiven	87.631
Blaricum	32.781	Echt-Susteren	95.850
Bloemendaal	57.510	Edam-Volendam	77.279
Bodegraven-Reeuwijk	109.940	Ede	432.068
Boekel	27.413	Eemnes	21.854
Borger-Odoorn	84.875	Eersel	43.180

Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen			
Gemeente	**Bedrag 2020 en verder**	**Gemeente**	**Bedrag 2020 en verder**
Eijsden-Margraten	54.611	Hengelo O	438.658
Eindhoven	1.286.355	Het Hogeland	230.991
Elburg	71120,70363	Heumen	45073,4648
Emmen	616.507	Heusden	144.254
Enkhuizen	86.385	Hillegom	67.790
Enschede	1.214.635	Hilvarenbeek	39.538
Epe	112.145	Hilversum	392.218
Ermelo	64.579	Hoeksche Waard	182.283
Etten-Leur	173.105	Hof van Twente	100.858
Geertruidenberg	72.127	Hollands Kroon	169.079
Geldrop-Mierlo	173.009	Hoogeveen	292.103
Gemert-Bakel	96.329	Hoorn	416.109
Gennep	57.510	Horst aan de Maas	106.106
Gilze en Rijen	105.100	Houten	138.024
Goeree-Overflakkee	129.398	Huizen	159.159
Goes	136.466	Hulst	74.332
Goirle	63.932	IJsselstein	151.395
Gooise Meren	178.928	Kaag en Braassem	68.533
Gorinchem	182.882	Kampen	210.966
Gouda	399.886	Kapelle	40.305
Grave	36.375	Katwijk	210.487
Groningen	1.303.656	Kerkrade	329.125
Gulpen-Wittem	30.696	Koggenland	57.510
Haaksbergen	62.231	Krimpen aan den IJssel	117.896
Haaren	24.921	Krimpenerwaard	177.562
Haarlem	750.266	Laarbeek	66.424
Haarlemmermeer	483.947	Landerd	28.971
Halderberge	85.091	Landgraaf	205.694
Hardenberg	189.448	Landsmeer	28.467
Harderwijk	205.718	Langedijk	101.793
Hardinxveld-Giessendam	42.270	Lansingerland	178.473
Harlingen	78.357	Laren	34.722
Hattem	35.512	Leeuwarden	709.937
Heemskerk	184.415	Leiden	569.349
Heemstede	52.334	Leiderdorp	82.814
Heerde	39.898	Leidschendam-Voorburg	330.683
Heerenveen	202.867	Lelystad	575.675
Heerhugowaard	223.259	Leudal	87.559
Heerlen	737.566	Leusden	71.624
Heeze-Leende	28.491	Lingewaard	116.218
Heiloo	42.174	Lisse	58.229
Hellendoorn	104.620	Lochem	93.598
Hellevoetsluis	171.428	Loon op Zand	74.188
Helmond	604.334	Lopik	54.443
Hendrik-Ido-Ambacht	95.275	Loppersum	49.363

Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen			
Gemeente	**Bedrag 2020 en verder**	**Gemeente**	**Bedrag 2020 en verder**
Losser	94.892	Opmeer	26.455
Maasdriel	68.101	Opsterland	125.300
Maasgouw	49.650	Oss	396.436
Maassluis	210.487	Oude IJsselstreek	169.750
Maastricht	624.846	Ouder-Amstel	50.729
Medemblik	143.296	Oudewater	32.206
Meerssen	52.142	Overbetuwe	143.416
Meierijstad	248.275	Papendrecht	131.267
Meppel	135.867	Peel en Maas	104.812
Middelburg	252.277	Pekela	95.347
Midden Drenthe	105.818	Pijnacker-Nootdorp	163.233
Midden-Delfland	37.334	Purmerend	370.221
Midden-Groningen	361.618	Putten	73.517
Mill en Sint Hubert	23.963	Raalte	116.817
Moerdijk	119.046	Reimerswaal	79.172
Molenlanden	113.990	Renkum	114.062
Montferland	127.289	Renswoude	10.903
Montfoort U	42.174	Reusel-De Mierden	32.349
Mook en Middelaar	15.432	Rheden	216.717
Neder-Betuwe	79.220	Rhenen	76.249
Nederweert	49.602	Ridderkerk	174.159
Nieuwegein	279.930	Rijssen-Holten	96.856
Nieuwkoop	60.625	Rijswijk	304.300
Nijkerk	119.381	Roerdalen	62.470
Nijmegen	969.619	Roermond	363.032
Nissewaard	514.906	Roosendaal	451.693
Noardeast-Fryslân	205.550	Rotterdam	6.954.517
Noord-Beveland	23.579	Rozendaal	1.366
Noordenveld	113.103	Rucphen	60.290
Noordoostpolder	238.451	Schagen	124.293
Noordwijk	108.838	Scherpenzeel	23.699
Nuenen c.a.	59.762	Schiedam	633.233
Nunspeet	70.450	Schiermonnikoog	2.157
Oegstgeest	54.994	Schouwen-Duiveland	99.205
Oirschot	40.545	's-Gravenhage	4.662.623
Oisterwijk	79.364	's-Hertogenbosch	736.607
Oldambt	221.557	Simpelveld	30.552
Oldebroek	58.660	Sint-Anthonis	30.864
Oldenzaal	128.104	Sint-Michielsgestel	74.931
Olst-Wijhe	60.290	Sittard-Geleen	467.269
Ommen	59.523	Sliedrecht	112.576
Oost Gelre	67.862	Sluis	61.176
Oosterhout	259.083	Smallingerland	295.026
Ooststellingwerf	115.068	Soest	191.652
Oostzaan	28.683	Someren	60.386

Bijlage 3.3.2 Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Armoedebestrijding kinderen			
Gemeente	**Bedrag 2020 en verder**	**Gemeente**	**Bedrag 2020 en verder**
Son en Breugel	51.160	Vught	72.391
Stadskanaal	175.118	Waadhoeke	185.470
Staphorst	36.040	Waalre	48.644
Stede Broec	88.422	Waalwijk	168.480
Steenbergen	79.579	Waddinxveen	86.696
Steenwijkerland	166.587	Wageningen	125.659
Stein	69.971	Wassenaar	99.061
Stichtse Vecht	178.473	Waterland	35.033
Sudwest Fryslan	409.759	Weert	198.050
Terneuzen	241.877	Weesp	82.814
Terschelling	12.077	West Betuwe	154.390
Texel	44.283	West Maas en Waal	55.210
Teylingen	86.720	Westerkwartier	217.587
Tholen	98.678	Westerveld	57.031
Tiel	250.169	Westervoort	95.275
Tilburg	1.326.109	Westerwolde	113.391
Tubbergen	39.107	Westland	352.177
Twenterand	145.764	Weststellingwerf	108.023
Tynaarlo	92.879	Westvoorne	44.283
Tytsjerksteradiel	101.242	Wierden	61.056
Uden	165.054	Wijchen	136.874
Uitgeest	33.356	Wijdemeren	57.151
Uithoorn	137.401	Wijk bij Duurstede	63.261
Urk	54.587	Winterswijk	126.139
Utrecht	1.982.897	Woensdrecht	69.204
Utrechtse Heuvelrug	143.416	Woerden	169.559
Vaals	49.459	Wormerland	58.948
Valkenburg aan de Geul	52.334	Woudenberg	33.787
Valkenswaard	103.422	Zaanstad	926.917
Veendam	158.248	Zaltbommel	96.569
Veenendaal	321.864	Zandvoort	77.878
Veere	46.296	Zeewolde	102.224
Veldhoven	150.964	Zeist	330.754
Velsen	317.048	Zevenaar	179.072
Venlo	600.500	Zoetermeer	845.397
Venray	211.829	Zoeterwoude	18.331
Vijfheerenlanden	217.819	Zuidplas	128.631
Vlaardingen	583.223	Zundert	62.111
Vlieland	2.971	Zutphen	286.831
Vlissingen	250.935	Zwartewaterland	65.322
Voerendaal	39.251	Zwijndrecht	293.301
Voorschoten	85.402	Zwolle	597.241
Voorst	58.421	**Totaal**	**85.000.000**

Bijlage 3.3.3-1 Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - partieel effect

Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - partieel effect	
Gemeente	**Mutatie bedrag 2017**
Scherpenzeel	-82.616
Tiel	28.488
Voorst	37.035
Wageningen	-25.640
West Maas en Waal	11.395
Westervoort	-34.186
Wijchen	8.547
Winterswijk	8.547
Zaltbommel	22.791
Zevenaar	-145.291
Totaal	**-170.930**

Bijlage 3.3.3-2 Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - participatie en integratie

Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom - participatie en integratie	
Gemeente	**Mutatie bedrag 2017**
Scherpenzeel	-45.861
Tiel	15.814
Voorst	20.558
Wageningen	-14.233
West Maas en Waal	6.326
Westervoort	-18.977
Wijchen	4.744
Winterswijk	4.744
Zaltbommel	12.651
Zevenaar	-80.651
Totaal	**-94.884**

Bijlage 3.3.4 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang		
Gemeente	**Bedrag 2018**	**Bedrag 2019 en verder**
Alkmaar	3.467.657	3.491.354
Almelo	3.079.792	3.097.930
Almere	8.354.360	8.391.727
Amersfoort	5.715.974	5.750.127
Amsterdam	64.684.590	64.519.806
Apeldoorn	4.213.908	4.240.689
Arnhem	8.511.432	8.567.805
Assen	4.671.913	4.648.074
Bergen op Zoom	2.938.420	2.955.029
Breda	6.276.647	6.287.674
Delft	2.480.581	2.510.476
Den Helder	1.822.699	1.825.453
Deventer	3.942.387	3.954.245
Doetinchem	3.821.928	3.831.415
Dordrecht	5.758.196	5.792.744
Ede	2.275.557	2.293.796
Eindhoven	11.237.045	11.223.109
Emmen	3.211.016	3.208.604
Enschede	9.154.606	9.174.320
Gouda	2.091.728	2.122.163
Groningen	17.834.082	17.919.198
Haarlem	7.540.410	7.560.288
Heerlen	5.915.459	6.073.085
Helmond	3.077.798	3.079.522
Hilversum	2.526.560	2.535.751
Hoorn	2.316.350	2.316.873
Leeuwarden	14.693.670	14.574.815
Leiden	7.838.101	7.844.259
Maastricht	6.496.693	6.284.278
Nijmegen	10.222.201	10.220.725
Nissewaard	2.613.698	2.584.689
Oss	3.250.844	3.261.277
Purmerend	1.490.961	1.502.225
Rotterdam	43.136.566	43.017.258
's-Gravenhage	30.981.798	30.951.119
's-Hertogenbosch	5.317.256	5.308.652
Tilburg	8.137.390	8.115.778
Utrecht	24.119.018	24.104.504
Venlo	8.162.427	8.199.424
Vlaardingen	2.402.809	2.397.676
Vlissingen	6.691.664	6.710.277
Zaanstad	2.619.564	2.640.223
Zwolle	9.961.590	9.968.912
Totaal	**385.057.346**	**385.057.346**

Bijlage 4.3 Herijking verdeling gemeentefonds

In het onlangs gestarte onderzoek wordt gezocht naar objectieve factoren die de noodzakelijke kosten van gemeenten verklaren. Conform de Financiële-verhoudingswet dient de verdeling van het gemeentefonds namelijk aan te sluiten op de objectiveerbare kosten van gemeenten. Verdelen is echter geen louter technische operatie. Enkele aspecten vergen ook beleidsmatige keuzes. Om de nieuwe verdeling van het gemeentefonds vorm te kunnen geven dient hierover vroegtijdig in het traject besluitvorming plaats te vinden. Het betreft:

1) Clusterindeling gemeentefonds

Het gemeentefonds is opgedeeld in afgebakende beleidsterreinen, ook wel clusters genoemd. De clusterindeling speelt een belangrijke rol in het onderhoud van de verdeling van het gemeentefonds. De fondsbeheerders en de VNG hebben de onderzoekers gevraagd om in het onderzoek met een voorstel voor een nieuwe clusterindeling te komen. Aspecten die daarin van belang zijn: de mate van beleidsvrijheid van de taken die worden bekostigd uit het gemeentefonds, uitlegbaarheid, wens om aantal verdeelsleutels te reduceren, de mate waarin de clusterindeling de transformatie in het sociaal domein ondersteunt, de gewenste mate van detail in de verdeling voor het sociaal domein, etc. Fondsbeheerders en VNG zullen de clusterindeling kiezen aan de hand van een beoordelingskader.

2) De mate van verevening van eigen inkomsten van gemeenten in de verdeling

Het onderzoek beziet ook de manier waarop in de verdeling rekening wordt gehouden met de eigen inkomsten van gemeenten (OZB, overige belastingen waaronder parkeerbelasting, overige eigen middelen). Gemeenten moeten namelijk in staat zijn om bij een gelijke belastingdruk een gelijkwaardig voorzieningenniveau te realiseren. Het onderzoek brengt de opties voor de inkomstenverevening in beeld, inclusief de effecten daarvan.

3) De manier waarop de verdeling omgaat met de overhead van gemeenten

Gemeenten maken voor de uitvoering van hun taken overheadkosten. Het betreffende taakveld bedraagt in het informatiesysteem Informatie voor Derden (Iv3), waarin gemeenten hun lasten en baten administreren, in totaal circa € 6 miljard. In het gemeentefonds is de overhead op dit moment toegedeeld aan meerdere clusters. Het onderzoek beziet of er aanleiding is voor een wijziging in de manier waarop de verdeling van het gemeentefonds rekening houdt met de overheadkosten. Zo nodig komen de onderzoekers met een alternatief voorstel.

4) Regionalisering

Een steeds groter deel van de taken van gemeenten wordt in regionaal verband uitgevoerd. De manier waarop gemeenten in een samenwerkingsverband de kosten verdelen hangt niet noodzakelijkerwijs samen met de kostendrijvende factoren op gemeenteniveau. Volgens de

ROB zou sprake zijn van kostenstijgingen en scheefheden tussen gemeenten als gevolg van een regionale component in de kosten. In het nu lopende onderzoek wordt dit vraagstuk verder verkend. Fondsbeheerders en VNG moeten gezamenlijk bepalen hoe met deze ‘regionale factoren’ in de verdeling van het gemeentefonds moet worden omgegaan.

5) Omvang clusters

Op basis van de macro-uitgaven van gemeenten zal in het onderzoek voor elk van de clusters een omvang moeten worden bepaald. De totale omvang van het gemeentefonds is in dit onderzoek een gegeven. Daarom dient de omvang van de clusters in onderlinge samenhang te worden bezien. Het zou kunnen dat er een volumeschuif plaatsvindt tussen de clusters.

6) Beoordelingskader om te kunnen beoordelen of de nieuwe verdeling een verbetering is

Na afronding zullen fondsbeheerders en VNG (en andere betrokken partijen) zich een oordeel vormen of de voorstellen voor een nieuwe verdeling een verbetering zijn. Om die beoordeling zo objectief mogelijk te laten verlopen, is afgesproken om een beoordelingskader op te stellen dat bij de weging van de opties gebruikt kan worden. Het beoordelingskader is inmiddels vastgesteld en zal binnenkort op de website over de herijking van het gemeentefonds worden gepubliceerd.

7) Beoordeling van herverdeeleffecten

De herijking van het gemeentefonds brengt onvermijdelijk herverdeeleffecten met zich mee. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling de nieuwe verdeling te beoordelen aan de hand van de omvang van de herverdeeleffecten (scorebordjournalistiek). Wel dienen fondsbeheerders en VNG een aantal vragen te beantwoorden in relatie tot het ingroeipad naar de nieuwe verdeling: worden de herverdeeleffecten integraal bezien (sociaal domein en overige onderdelen gemeentefonds)? Welke maximale achteruitgang per inwoner per jaar wordt afgesproken? Etc.

8) Manier waarop wordt omgegaan met ‘outliers’

In de verdeling kan niet met alle bijzondere kenmerken van gemeenten rekening worden gehouden. Gegeven de keuze die is gemaakt in de mate van detail van de verdeling, passen sommige gemeenten mogelijk niet goed in het verdeelmodel. Fondsbeheerders en VNG moeten het gesprek voeren over de vraag of hiermee op een andere manier rekening moet worden gehouden en zo ja hoe.

9) Punten uit advies ROB verdeelmethode sociaal domein

Het advies van de ROB[56] over de verdeelmethode sociaal domein bevat een passage over tegenstrijdige uitgangspunten waarover met het oog op de nieuwe verdeling van het gemeentefonds helderheid moet komen. De ROB benoemt onder meer de balans tussen beleidsvrijheid en maatschappelijke acceptatie van verschillen, de balans tussen het doel van transformatie en het honoreren van de kosten die gemeenten moeilijk kunnen beïnvloeden en in hoeverre de afhankelijkheid van gemeenten van ketenpartners een rol moet spelen in de verdeling. Rijk en VNG zullen op deze punten tot gezamenlijk gedragen keuzes moeten komen. De onderzoeksbureaus voorzien de bestuurders van informatie om besluiten hierover te kunnen nemen.

[56] Zie https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2019/01/10/briefadvies-onderzoeksmethodeverdeelmodellen-sociaal-domein, blz. 9/10

Bijlage 4.13 Redelijk peil 2020

De Financiële-verhoudingswet (Fvw) bepaalt dat de eigen inkomsten van een gemeente een bepaald redelijk peil moeten hebben, wil zij in aanmerking komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw. Daarbij gaat het om de eigen inkomsten uit:

1. de onroerende-zaakbelastingen (OZB);
2. de rioolheffingen;
3. de afvalstoffenheffingen en reinigingsrechten.

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Het redelijk peil voor de OZB wordt berekend via onderstaande tabel.

Totaal WOZ-waarde woningen 2019	*[1]*
Totaal WOZ-waarde niet woningen gebruikers 2019	*[2]*
Totaal WOZ-waarde niet woningen eigenaren 2019	*[3]*
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde 2019	*[4]*
Totaal onderdekking reiniging/afvalstoffen 2019	*[5]*
Totaal onderdekking riolering 2019	*[6]*
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde gecorrigeerd voor onderdekking reiniging/afvalstoffen en riool 2019	*[7=4-5-6]*
Werkelijk gewogen landelijk gemiddelde OZB-percentage van de gecorrigeerde WOZ-waarde 2019	*[8=(7/(1+2+3)*100]*
Percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2020	*[9=8*1,20]*

Op basis van deze tabel is het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2020 (redelijk peil OZB) vastgesteld op **0,1853.**

Voor de WOZ-waarden worden de gegevens gebruikt van het CBS die ook voor het gemeentefonds gehanteerd worden (betaalmaand februari 2019). Voor de berekening van de totale OZB-opbrengst wordt gebruik gemaakt van de gegevens (OZB-percentages) van de Monitor inkomsten uit lokale heffingen. Voor de berekening van de onderdekking reiniging en riolering wordt gebruik gemaakt van de Informatie voor derden (taakvelden) begrotingen 2019.

Artikel 12-gemeenten moeten gedurende de hele looptijd van de aanvraag en van de toekenning van de aanvullende uitkering blijven voldoen aan het jaarlijks in deze circulaire vastgestelde redelijk peil van de eigen inkomsten. Voor de lopende artikel 12-trajecten kan hier door een bijzonder voorschrift van worden afgeweken.

Berekening gemiddelde OZB-tarief in een gemeente

Uit vragen van gemeenten is in het verleden gebleken dat niet geheel duidelijk is op welke wijze het gewogen gemiddelde OZB-tarief ofwel het percentage voor de toelating tot artikel 12 van de eigen gemeente moet worden berekend. De berekening, zoals die hierboven is

opgenomen, is niet bestemd voor gemeenten om het gemiddelde OZB-tarief in de eigen gemeente te berekenen, maar geeft inzicht in de wijze waarop het normtarief OZB voor de toelating tot artikel 12 door het ministerie van BZK wordt berekend. Daarom is in de handleiding artikel 12 de volgende passage opgenomen:

Het gewogen gemiddelde OZB-tarief ofwel het percentage voor de toelating tot artikel 12 moet op de volgende wijze worden berekend:

(PEW x WW + PGNW x WNWG + PENW x WNWE) / (WW+WNWG+WNWE)

waarbij:
PEW = OZB-percentage eigenaar woning;
PGNW = OZB-percentage gebruiker niet-woning;
PENW = OZB-percentage eigenaar niet-woning;
WW = waarde woningen;
WNWG = waarde niet-woningen gebruikers;
WNWE = waarde niet-woningen eigenaren.

Indien de uitkomst van de berekening hoger is dan het landelijke gemiddelde OZB-percentage voor toelating tot artikel 12, dan voldoet de gemeente aan dit onderdeel voor toelating. Hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat bij de riolering én de reiniging sprake is van 100% lastendekkendheid. Een eventuele onderdekking bij de reiniging en/of riolering moet worden gecompenseerd door een daarmee overeenkomende verhoging van het (gemiddelde) percentage WOZ-waarde. Voor de berekening van het gemiddelde OZB-percentage bij de toelating tot artikel 12 wordt uitgegaan van de WOZ-gegevens per 1 januari van het jaar waarop de aanvraag betrekking heeft en de OZB-percentages van het jaar waarop de aanvraag betrekking heeft.

Riool- en afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

Voor de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet er sprake zijn van tarieven die resulteren in 100% lastendekkendheid. Dit uitgangspunt volstaat bij de beoordeling van de hoogte van deze heffingen of zij voldoen aan het redelijke peil. Van een minimumtarief per aansluiting is in dit verband dan ook geen sprake meer. Een eventuele onderdekking op de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet gecompenseerd worden door extra baten uit de OZB boven de 120%.

Deze brochure is een uitgave van:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BFR/Bekostiging Binnenlands Bestuur
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag

© Mei 2019 | 121320

Inspraakreactie Wijkteams Arnhem

d.d. 5 juni 2019 ihkv eerste bespreking Perspectiefnota Gemeente Arnhem 2020-2023

We hebben net als u de perspectiefnota gelezen, en maken hierbij graag gebruik van de mogelijkheid om in te spreken. Dat we voor een gezamenlijke uitdaging staan is helder. We voelen ons als Wijkteams Arnhem uitgenodigd hier actief op mee te denken. We zijn ook in eerder stadium betrokken geweest om mee te denken.

In 2015 zijn we gestart met een gezamenlijke visie. Een visie op transformatie en zorg.

1. Behoud de integrale werkwijze van de wijkteams

We hebben in Arnhem voor een effectieve benadering gekozen die samenhangend is en aandacht heeft voor alle leefgebieden van de inwoner. De ondersteuning door de wijkcoaches is gericht op het zo snel, eenvoudig en duurzaam mogelijk oplossen van meervoudige problemen. Zo werken we preventief aan de verdere escalatie van problematiek. We zijn dichtbij, goed bereikbaar en toegankelijk. Dit integrale werken gaat om een allesomvattende aanpak van de vraagstukken waar een inwoner mee te maken kan krijgen.
Integraal werken. Wat levert ons dat nou op? Waarom is het zo belangrijk, en waarom gaat het niet vanzelf? Ik kan u honderden voorbeelden vertellen over de kracht van integraal werken, maar ter illustratie vertel ik u er één:

> *De wijkcoaches komen bij mevrouw binnen. Zij zou graag hulp bij het huishouden willen. In het gesprek blijkt dat mevrouw erg somber is, nauwelijks buiten de deur komt, of het moet zijn om haar 3 jonge kinderen naar school te brengen. Haar man is weinig thuis. De coaches vragen door en mevrouw vertelt dat de kinderen weinig doen buiten school Er is te weinig geld om de voetbal te betalen. Er komt een signaal van school: zij hebben zorgen over de ontwikkeling van de jongste dochter. Na een paar weken loopt moeder binnen bij het wijkteam en geeft ze aan dat ze mishandeld wordt en niet meer naar huis durft.*

Wat zien we hier…?
Een kleine overzichtelijke vraag… het zou bijna telefonisch kunnen.
Maar wat een verhaal zit daar achter.
En is dit uitzonderlijk? Helemaal niet. Maar wat had het geholpen als we alleen huishoudelijke hulp hadden ingezet? Als we niet naar de financiële situatie van de inwoner hadden gekeken, als we niet dichtbij op school waren geweest, als we geen vertrouwen hadden gewonnen?

We doen dit goed in Arnhem.
Dit is echt de bedoeling geweest van de transformatie.
En hoe kunnen we deze werkwijze behouden?
Het is de kunst om in de huidige omstandigheden deze integrale werkwijze te behouden omdat we daar in geloven. Met druk op de beschikbare middelen, en tegelijkertijd –mevrouw Reints zei het al- een stijgende vraag, want inwoners worden ouder, de extramuralisering van de GGZ gaat door, en de vragen over jeugdhulp blijven stijgen.

Welke mogelijkheden zien wij:

2. Schep heldere kaders en maak bestuurlijk keuzes

Als je kaders wilt die op gaan leveren dat er minder wordt uitgegeven, dan vraagt dat politieke keuzes. Als er minder te besteden is zullen er immers keuzes gemaakt moeten worden over wat we niet meer doen en welke zorg er dus niet meer geleverd wordt. Gaan we wel of geen dyslexie vergoeden, hulp bij huishouden maximaal aantal uren, enz Het is de kunst om de zorg zó te reduceren dat het relatief het minste pijn doet. Lukt het om bestuurlijke keuzes te maken om te komen tot richtlijnen? Keuzes binnen het sociaal domein of daarbuiten? Natuurlijk kan er nog meer helpen: een heldere afbakening komt tussen wat het onderwijs doet en wat onder de jeugdhulp valt, en eenzelfde beweging tussen de WMO en WLZ

3. Organiseer de inkoop anders
Het voorstel om de inkoop anders te organiseren en kwaliteitseisen aan de voorkant te stellen, aan minder aanbieders, steunen we. De toetsing en de borging van de kwaliteitscriteria liggen in belangrijke mate bij de inkooporganisatie van de MGR Regio Centraal Gelderland.

4. Anders werken biedt beperkte kansen
U heeft in de Perspectiefnota kunnen lezen dat het voorstel is dat de sociale wijkteams anders gaan werken: "*om het beoogde resultaat binnen een bepaalde tijd te bereiken gaan de wijkcoaches sturen op de resultaten van passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg".* We geven u graag de volgende overwegingen mee:

- Kostenbewustzijn is niet nieuw binnen onze organisatie. Coaches maken reeds afwegingen om te komen tot passende, en tegelijkertijd zo licht mogelijke, zorg. Zij kennen de prijzen van de zorg en sturen op duur en volume. We kunnen hier nog kritischer naar kijken, en doen dat ook. De vraag is hoe groot de impact hiervan zal zijn.
- Goed om in dit kader ook op te merken dat ongeveer 50 % van de specialistische toewijzingen JW niet via de wijkteams maar via huisartsen en andere medische specialisten gaan. Overigens zoals Hans Spigt al aangaf is het de vraag of sturen op de budgetten ook zorgt voor een kwalitatief beter aanbod en betere zorg.
- Vergaand regie houden en bewaken of doelen worden behaald kost tijd, evenals een goede registratie van de werkzaamheden. Het is mogelijk met de nodige inspanningen maar wordt moeilijk als binnen de huidige formatie er extra inzet op dit vlak van de wijkcoaches wordt verwacht. Coaches zijn druk en werken hard. We zien de caseload van de coaches oplopen . Volledigheidshalve merken we op dat de Perspectiefnota aangeeft 'dat de veranderde taken [van de sociale wijkteams] gedaan worden binnen bestaande formatie. Op dit moment voorziet de bij de gemeente voorliggende MJB van onze stichting echter in een krimp in formatie .
- In de Perspectiefnota wordt tevens gesproken over taakverschuivingen van de wijkcoaches, en uiteraard denken we na over hoe wij in de veelheid van taken kunnen schuiven en prioriteren. In het advies van de adviesraden wordt bv gesproken over het voeren van keukentafgelgesprekken met 1 ipv 2 coaches. Dat is begrijpelijk en een logische gedachte. Echter, landelijk zien we een beweging om juist over te gaan op keukentafelgesprekken met 2 personen ipv 1 persoon. Een gesprek met 2 personen leidt (ook) in onze ervaring tot een betere inschatting, betere afweging en betere beoordeling van de voor te schrijven ondersteuning. Met minder afstemmingsproblematiek na afloop van een gesprek. Daarnaast is er het vraagstuk van veiligheid, veiligheid van de coaches die bij de inwoners thuis langs gaan. Coaches komen regelmatig in situaties waar de inwoner geen behoefte heeft aan zorg maar het signaal vanuit derden is gekomen. Mensen met ingewikkeld problematisch gedrag of zaken waar Veilig Thuis meldingen zijn. Behalve dat de problematiek in deze situaties ingewikkeld is, is het ook voor de veiligheid van coaches van belang om in dit soort situaties met 2 personen aanwezig te kunnen zijn.
- Kunnen we ergens anders efficiëntie bereiken? We onderzoeken of we de relatief eenvoudige en enkelvoudige vragen op een andere wijze kunnen bedienen, mogelijk telefonisch, mogelijk 1 coach op bezoek. Voor het beeld wil ik aangeven dat we niet verwachten dat hier veel tijdwinst is te behalen. We zullen hier ons wel samen bewust moeten zijn dat we mensen zoals in genoemde

casu , bij een aangepaste, enkelvoudige werkwijze, primair gaan bedienen op hun gestelde vraag. Achterliggende problematiek wordt dan mogelijk niet meer gesignaleerd en er wordt niet op geacteerd.

5 Monitoring, zicht hebben op financiën is belangrijk

Verdergaande aandacht voor ontwikkelingen rondom aard en omvang van toewijzingen kan bijdragen om verschillen tussen wijken beter te begrijpen. Tegelijkertijd wil ik er zeer voor pleiten dat we hierin niet doorslaan. In den lande zien we immers juist de beweging om geen toename van bureaucratie te laten ontstaan en administratieve last af te laten nemen.
We willen namelijk dat een wijkcoach een zo groot mogelijk deel van zijn/haar tijd er kan zijn voor de Arnhemse inwoner, achter de voordeur waar nodig, achter de schermen waar juist dat effectief is. Om op die manier de inwoner te ondersteunen; zodat deze zelf, samen met zijn netwerk en de voorzieningen in de wijk, kunnen (blijven) meedoen in de Arnhemse samenleving.

Gemeenteraad van Arnhem
t.a.v. K. Vons
Koningsstraat 38
ARNHEM

Nijmegen, 31 mei 2019

Betreft: Maakt Futsal Chabbab een transfer naar Arnhem?

Geachte raadsleden,

De stichting Scoren Doe Je Samen vraagt in het kader van de besprekingen van de Perspectiefnota 2020-2023 uw aandacht voor het volgende:

De gemeente Arnhem en de gemeente Nijmegen kennen identieke problemen als het gaat om leefbaarheid, veiligheid, onderwijsachterstanden en werkloosheid. In de gemeente Nijmegen functioneert al geruime tijd twee trajecten waarvan wij denken dat deze in de gemeente Arnhem ook goed zou kunnen werken.

Om die reden hebben wij een rapport op laten stellen door R.J. ter Horst, student aan de RU Nijmegen, om bij u neer te leggen bij de Perspectiefnota. Op 5 juni 2019 begint u met de bespreking van deze kaderstellende nota. Daarom sturen wij u thans dit rapport toe.

Wij zien uit naar uw antwoord en zullen uw beraadslagingen volgen.

Met vriendelijke groeten,

Namens het bestuur van de stichting Scoren Doe Je Samen,
De secretaris, De voorzitter,

F.J.M. Steehouder drs. R.H.J.J. Sleegers

Afschriften aan: Burgemeester Marcouch en wethouders Paping, Louwers, De Vroome en Van Dellen

Molenweg 143C
6543 VA Nijmegen

FC Social Work - Transfer naar Arnhem

Auteur:

Roel ter Horst

Student Economie & Bedrijfseconomie

Radboud Universiteit Nijmegen

Opdrachtgever:

Stichting Scoren Doe Je Samen

16-1-2019

Inhoudsopgave

Inleiding 3
Methodiek 4
Futsal Chabbab 4
Move2Work 5
Transfer naar Arnhem 6
Conclusie 7
Literatuur 8

Inleiding

In de Nijmeegse wijk Heseveld waren er in 2001 problemen op het gebied van leefbaarheid. Saïd Achouitar startte in deze wijk een initiatief voor jongeren om voetbal te koppelen aan schoolprestaties en gedrag. Hij zag hoe zijn broertje en vriendjes zich soms in de problemen werkten zowel op school als in de wijk en wilde dit voorkomen. Voetbal was hierin de grootste drijfveer. Het moest gaan zorgen voor vermaak, verbroedering en hen aansporen om ook op school te willen scoren. Dit is uitgegroeid tot een goed geïntegreerde wijkgerichte interventiemethode. Het doel van de methode is om (risico)jongeren betere kansen te bieden en zich beter te gedragen op school, in de wijk, thuis en uiteraard op het veld. In eerste instantie staat voetbal centraal, hier gelden regels en bepaalde gedragingen, dit wordt gekoppeld aan het gedrag buiten het veld waar er ook regels zijn die je behoort na te leven. Het veld staat symbool voor het leven buiten het veld, zoals er regels zijn op het veld, zijn die er ook in de wijk. De trainer is ook het rolmodel en een coach voor deze jongeren, die met het geven van hoogstaande training en pedagogische vaardigheden de jongeren motiveert, corrigeert of soms naar passende hulpverlening leidt. Voetbal, sporten in het algemeen, is het middel en het schooldiploma halen, kansen zien en grijpen in het leven is het doel (Sleegers, 2015[1]).

De praktijk laat zien dat de jongeren die overlast veroorzaken op straat, het ook slechter doen op school en andersom (Blom, 2005). Jongeren in achterstandswijken geven vaker overlast en vallen vaker uit van school dan jongeren uit andere wijken. Deze jongeren voelen zich vaak slecht begrepen, school is vaak een bron van frustratie, leidend tot een verminderd gevoel van acceptatie. Schooluitval kan hiervan een gevolg zijn. Voortijdige schooluitval leidt ertoe dat jongeren zonder startkwalificatie de school verlaten en zich op de arbeidsmarkt moeilijk kunnen handhaven. De uitval is het grootst onder jongens, onder leerlingen uit eenoudergezinnen en uit lage inkomensgroepen. Uit wijkonderzoek blijkt dat de uitval van leerlingen uit achterstandswijken (met veel arme gezinnen, gezinnen zonder inkomsten uit betaalde arbeid en met een hoog percentage etnische minderheden) twee keer zo hoog is als die van leerlingen en deelnemers uit andere wijken (Herweijer, 2008).

De gevolgen van overlast door jongeren en schooluitval zijn groot. Het veroorzaken van overlast leidt tot een negatieve beeldvorming over jongeren, afnemende tolerantie en het feit dat jongeren zich niet serieus genomen voelen. Op maatschappelijk niveau brengt overlast door jongeren een verminderd veiligheidsgevoel en kosten in verband met bijvoorbeeld vandalisme met zich mee. Overlastproblematiek concentreert zich in aandachtwijken van grotere steden. Er wordt substantieel meer jongerenoverlast ervaren als het aandeel bewoners van niet-Nederlandse herkomst in een buurt de 5 á 10% overschrijdt en er ontstaat nog meer jongerenoverlast als hun aandeel rond de 30% uitkomt (Leidelmeijer et al., 2010). Dit geldt zowel voor de oordelen van autochtone bewoners als voor bewoners met een niet-Nederlandse achtergrond (Sleegers, 2015[2]).

Futsal Chabbab is de methode die Saïd Achouitar heeft uitgewerkt om met jongeren (9-16 jaar oud) in aandachtwijken aan hun gedrag op straat én de prestaties op school te werken. Dit zou leiden tot betere resultaten en minder voortijdige schooluitval. Na jaren van goede ervaringen wilde Saïd achouitar ook iets voor de jongvolwassenen betekenen. Hieruit is het project Move2Work voortgevloeid. Hierin worden jongvolwassenen (17-35 jaar oud) met verschillende oorzaken voor een vergrote afstand tot de arbeidsmarkt intensief begeleid zodat zij binnen 4 maanden kunnen uitstromen naar een baan, opleiding of vervolgtraject (Amtink et al., 2017). Het doel van Futsal Chabbab is het terugdringen van schooluitval, de kansen van jongeren en vergroten en het terugdringen van overlast. Het doel van Move2Work is het assisteren bij de re-integratie van jongvolwassenen op de arbeidsmarkt. Positief neveneffect voor beide interventies is het maatschappelijke beeld van jongeren en minderheidsgroepen verbeteren (Sleegers, 2015[1]).

Methodiek

Futsal Chabbab

Futsal Chabbab (de methode Saïd) bestaat uit een combinatie van coaching, voetbaltrainingen en huiswerkbegeleiding. De methode bestaat uit 4 fases: voorbereiding, werving en inschrijving, kennismaking en relatieopbouw en training, huiswerkbegeleiding en coaching. Het is een integrale sociale aanpak waarbij wijkpartners rondom jongeren met elkaar verbonden worden. De trainers vormen hierbij de 'spin in het web'. Deelname van de jongeren is vrijwillig en kernwaarden in de aanpak zijn sportplezier, discipline en zelfvertrouwen. De rationale is dat vanuit deze pedagogische waarden werkend de hoofd- en subdoelen van de interventie bereikt worden (Sleegers, 2015[2]). In deze interventie draait het om het bouwen van een vertrouwensrelatie tussen de trainer – die uit de wijk komt, bekend is met de straatcultuur en daarbinnen ook een rolmodel is − en de jongeren. De trainer sluit aan bij de leefwereld van de jongeren, kent hen merendeels bij naam en biedt een veilige omgeving om hen vandaaruit op hun gedrag te kunnen coachen en te motiveren om naar huiswerkbegeleiding te gaan. De aangeboden sport is het middel om de jongeren te bereiken en te motiveren (Sleegers, 2015[1]).

Als een jongere uit school dreigt te vallen of in aanraking komt met justitie, vervult de trainer een bemiddelende en motiverende rol om de jongere en de betrokken professionals tot een passende uitkomst te laten komen. Futsal Chabbab verbindt op deze wijze de verschillende leefwerelden van jongeren met elkaar: wat zij buiten in de wijk en bij huiswerkbegeleiding doen, heeft consequenties voor wat er in de sportzaal gebeurt. En andersom: wat zij in de sportzaal leren (bijvoorbeeld zelfbeheersing en respect) kunnen zij ook daarbuiten inzetten. Kern van de gebruikte benadering, de methode Saïd, zijn positief coachen, de arm om je heen en een consequente aanpak (Sleegers, 2015[2]).

Futsal Chabbab heeft een sterk integraal karakter en legt een sterke nadruk op het maken van verbindingen tussen de leefgebieden van jongeren. De nauwe contacten met de wijkagent, straatcoaches, school en − in mindere mate − de ouders, maken het tot een sterk community based project, waarin jongeren ervaren dat wat zij presteren in het ene gebied (positief of negatief) invloed heeft op de andere gebieden. Hun gedrag en prestaties worden nauwgezet gevolgd en gebruikt om zo nodig sancties toe te passen, zoals uitsluiting van de training. De ervaring is dat partnerschap met de trainer van Futsal Chabbab als een katalysator werkt in de sociale controle en het netwerk: alle andere betrokken partners krijgen ook een toegangsweg tot de jongeren. Buiten de trainingen om zijn de jongeren ook te vinden op 'hangplekken', maar mede door de onderlinge communicatie tussen bijvoorbeeld de straatcoaches en de trainers van Futsal Chabbab zijn de jongeren makkelijker aanspreekbaar en positief te beïnvloeden (Sleegers, 2015[1]).

Daarnaast leert Futsal Chabbab de jongeren vaardigheden die zij niet alleen op het sportveld, maar ook op andere leefgebieden kunnen inzetten (doelmatig werken, sociale vaardigheden) en biedt zij de mogelijkheid aan jongeren om door te groeien in het project. Van deelnemen kan er doorgegroeid worden tot assistent-trainer of trainer, dit maakt de 'eigen' jongeren tot positief rolmodel. Uit onderzoek blijkt dat de kans dat jongeren zich door het sporten positief ontwikkelen groter wordt, als de sportleiders aandacht schenken aan vaardigheden die ook buiten de sport waardevol zijn (Lub, 2013; Danish et al., 2008).. Voorbeelden zijn het doelmatig werken, de sociale vaardigheden en zelfcontrole. Door de sport en de opgedane ervaring en geleerde vaardigheden presteren de jongeren beter buiten de sport om, dit is waar de methode om draait (Sleegers, 2015[1]).

Move2Work

Het re-integratie- en activeringsprogramma van Move2Work helpt jongeren en jongvolwassenen tussen de 17 en 35 jaar te re-integreren door hun persoonlijke ontwikkeling te versterken. De deelnemers hebben een afstand tot de arbeidsmarkt met verschillende oorzaken, bijvoorbeeld vroegtijdig schoolverlaten, een verslaving of schulden. Door deze belemmeringen is de deelnemer niet in staat op zich op werk of het zoeken naar werk te focussen. Move2Work helpt deze deelnemers weer werk-fit te maken (Loicht, 2016).

De deelnemers worden aangemeld door de jongerenconsulenten van het Werkbedrijf en volgen het traject bij Move2Work met behoud van de uitkering en met vrijstelling van de sollicitatieplicht. Om de twee weken zijn er nieuwe instroommogelijkheden, waardoor er geen wachtlijsten bestaan. Dit maakt dat er continue doorstroom zit in de groep. Het traject van Move2Work bestaat wekelijks uit vier dagdelen, waarbij elke dag een andere activiteit staat gepland. Deze activiteiten zijn fitness, sport & spel en weerbaarheidstraining. De combinatie van de genoemde activiteiten maakt dat de deelnemers tijdens het sporten aan diverse persoonlijke competenties kunnen werken die nodig zijn bij het volgen van een studie of bij werk. In opdracht van het Werkbedrijf is de duur van het traject vier maanden, maar in samenspraak met de jongerenconsulent, trajectbegeleider en deelnemer wordt er in het kader van maatwerk gekeken naar wat haalbaar is en kan het verlengd worden. Dit wordt besproken tijdens de maandelijkse evaluatiegesprekken met de betrokkenen binnen het traject, waarbij de regie bij de jongerenconsulent van het Werkbedrijf ligt (Amtink et al., 2017).

Deelnemers krijgen bij aanvang van het traject een persoonlijke ontwikkelingsmap. In de map komen onder andere de volgende aspecten aan bod: reflecteren, het opstellen van doelen en het maken van- en houden aan afspraken. Ook wordt de ontwikkeling rondom de competenties gemeten aan de hand van observatieformulieren. De persoonlijke ontwikkelingsmap fungeert als meetinstrument om de voortgang van de deelnemer te monitoren en worden tijdens het maandelijkse evaluatiegesprek tussen de trajectbegeleider en de deelnemer besproken (Loicht, 2016). Hierbij moet de deelnemer een actieve bijdrage aan zijn eigen ontwikkeling leveren en heeft hij/zij hier te allen tijde inzicht in. De trajectbegeleider houdt ook een trajectplan bij omtrent de ontwikkeling van een deelnemer en kan deze tevens gebruiken als verantwoording naar de jongerenconsulent van het Werkbedrijf (Amtink et al., 2017).

Als re-integratieproject is het doel van Move2Work om deelnemers weer werk-fit te maken. Sport is hier het middel om de doelen te bereiken, net zoals dit het geval is bij Futsal Chabbab. Echter is het doel hier dat men aan de eisen van een opleiding, werkplek of vrijwilligerswerk kan voldoen om zo deel te gaan nemen aan de arbeidsmarkt. Hiervoor moet men over arbeidscompetenties beschikken welke men bij Move2Work kan aanleren. Er is wederom een transfer van vaardigheden vanuit sport en beweging naar vaardigheden die hun kansen en succes op de arbeidsmarkt vergroten. Daarbij wordt een vergelijkbare cultuursensitieve begeleidingsstijl gehanteerd, waardoor de trajectbegeleider een betekenisrelatie opbouwt en zo een pedagogische ingang heeft bij de deelnemer. De interventie Move2Work streeft naar het waarborgen van een duurzame integratie in de uitstroomrichting welke de deelnemer als doel heeft gesteld.

Transfer naar Arnhem

Door verschillende studenten van de HAN is er onderzocht of de overstap naar de gemeente Arnhem vruchtbaar is en of de interventies van FC Social Work daar een positieve bijdrage aan kunnen leveren. De resultaten van de onderzoeken worden hier kort uiteengezet.

In eerste instantie werd duidelijk dat Move2Work als re-integratietraject bij de nieuwe ontwikkelingen en de uitzonderingscriteria van de gemeente Arnhem aan kan sluiten. Als re-integratie traject verzorgt de interventie Move2Work de instroom voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In de probleemanalyse bleek al dat een grote groep mensen sinds de invoering van het WMO naar werk moet worden begeleid. De gemeenten hebben beperkt budget voor de re-integratie van mensen en daarom is het vier maanden durende traject van Move2Work een aantrekkelijke en goedkope oplossing voor een gemeente. Daarnaast werd duidelijk dat de gemeente Arnhem waarde hecht aan het innovatieve en unieke factor van een nieuwe organisatie. Move2Work gebruikt sport als middel en kan aan de gemeente aantonen waarom juist deze aanpak een innovatieve en unieke factor in Arnhem is. Echter zal Move2Work ook hun werkwijze/methode schriftelijk aan de gemeente Arnhem over moeten kunnen dragen (Loicht, 2016).

Uit praktijk- en literatuuronderzoek is gebleken dat FC Social Work met de interventie Move2Work aansluit op de vraag en de doelen van de gemeente Nijmegen rondom de aanpak van arbeidstoeleiding van kwetsbare jongeren. Zij sluiten daarnaast ook aan bij het landelijk beleid, de aanpak van het kabinet-Rutte II, het UWV en gemeenten (Amtink et al., 2017). Eén van deze doelen is dat de gemeente Arnhem, middels Activerend Werk, inwoners die een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, in staat stelt om een maatschappelijke rol te spelen in de samenleving. Zo is het doel dat in 2018 meer inwoners binnen activerend werk zich ontwikkelen op de participatie ladder en dat de zorgbehoeftes afnemen (Deveci et al., 2017). De interventie Move2Work dient als extra steun in deze aanpak. De interventie draagt bij aan het bevorderen van de zelfredzaamheid van de jongeren en om hen vanuit een bijstandsuitkering aan het werk te krijgen. De interventie Move2Work sluit hierbij aan door het bieden van maatwerk en door zich te richten op het toekomstperspectief van de deelnemer. Naar aanleiding van het onderzoek kan worden geconcludeerd dat onder andere maatwerk en toekomstperspectief subcategorieën van de werkzame factoren zijn binnen de interventie Move2Work. Deze subcategorieën sluiten aan bij het landelijk en regionaal beleid (Amtink et al., 2017).

De interventie Futsal Chabbab biedt de mogelijkheid tot wekelijkse contactmomenten met de moeilijker te bereiken kwetsbare jongeren. Doordat zij relatief veel contact en tijd hebben met de jongeren kunnen zij hen intensiever coachen op hun gedrag. Doordat de deelnemers meer tijd besteden aan (zaal)voetballen zullen zij minder overlast op straat veroorzaken. Tevens wordt er binnen de interventie van Futsal Chabbab een koppeling gemaakt tussen het (zaal)voetballen en schoolprestaties van jongeren. Door deze koppeling willen zij de schoolresultaten van deze jongeren bevorderen. De jongeren ervaren de coaching als prettig, uit ervaring blijkt dat de jongeren vaak terugkomen voor verbetering of simpelweg een praatje. Veel jongeren hebben behoefte aan coaching op hun gedrag, echter geven ze wel aan dat het van belang is dat de coach aansluiting vindt bij de jongeren. De interventie sluit hier in grote mate op aan doordat zij rolmodellen inzet als coaches. Volgens de professionals is er ruimte voor de interventie en is er binnen de gemeente Arnhem bereidheid voor een samenwerking of het uitvoeren van een pilot in bijvoorbeeld Presikhaaf (Koekoek, 2016). De belangrijkste factoren om de interventies van FC Social Work binnen de werkwijze van de gemeente Arnhem een rol te laten spelen zijn het gemeentebeleid, de kenmerken van de jongeren binnen de gemeente Arnhem en de succesfactoren van de interventie vanuit de gemeente Nijmegen (Deveci et al., 2017).

Conclusie

FC Social Work met haar interventies Futsal Chabbab en Move2Work heeft in Nijmegen bijgedragen aan het terugbrengen van de schooluitval onder jongeren en het helpen bij het (re-) integreren in de arbeidsmarkt onder jongvolwassenen. Uit afstudeeronderzoeken is gebleken dat hier in Arnhem ruimte en behoefte is voor de interventies die FC Social Work te bieden heeft. Binnen het gemeentebeleid van Arnhem sluit het ten eerste aan op educatie: het verlagen van voortijdig schooluitval en het behalen van een schooldiploma. Ten tweede op cultuur, recreatie en sport: sporten in de wijk, gebiedsgerichte sociale aanpak en het komen tot een maatschappelijk vitale sportbeweging. Tot slot op preventief jeugdbeleid: het bijdragen aan opvoeden en integratie door bij te dragen aan het collectief basisaanbod van jeugdgezondheid en laagdrempelige ondersteuning te bieden vanuit de wijkteams.

Literatuur

Amtink, M., Birgin, P., Buckle, A., Jansen, M. & Meijer, M. (2017). *Move2work works* (Afstudeerscriptie)

Blom, M. e.a. (2005) *Verdacht van criminaliteit; autochtonen en allochtonen nader bekeken*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum

Danish, S.J., Forneris, T. & Wallace, I. (2008). Sport-Based Life Skills Programming in the Schools. *Journal of Applied School Psychology*, 21(2), 41-62.

Deveci, M., Ebbink, E., Poulus, W. & Wichgers, J. (2017). *Beweegprogramma Move2Work* (Afstudeerscriptie)

Herweijer, L. (2008). *Gestruikeld voor de start. De school verlaten zonder startkwalificatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Koekoek, N. (2016). *De interventie van Futsal Chabbab in de wijk Presikhaaf* (Afstudeerscriptie)

Leidelmeijer, K., Bogaerts, A. & Roet, W. (2010). *Jongerenoverlast in perspectief. Een analyse van de omstandigheden die van invloed zijn op de overlast van jongeren*. Amsterdam, RIGO Research en Advies BV.

Loicht, S. (2016). *Move2Arnhem* (Afstudeerscriptie).

Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom-Lemma Uitgevers.

Sleegers, R. (2015[1]). *Verbindende jongeren-wijkaanpak methode Saïd* (Handboek), Nijmegen: Futsal Chabbab.

Sleegers, R. (2015[2]). *Futsal Chabbab verbindende jongeren-wijkaanpak* (Methodebeschrijving), Utrecht: MOVISIE. Online beschikbaar via: http://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Methodebeschrijving_Futsal_Chabbab_3%20[MOV-9080498-1.0].pdf

Arnhem, 18 juni 2019

Aan de leden van de gemeente raad Arnhem,

Woensdag 5 juni mocht ik inspreken in uw Raad met betrekking tot het deel Regeling Burgerkracht in de perspectiefnota van ons College. Ik had verzuimd een uitgeschreven versie voor u ter beschikking te hebben. Hiermee wil ik graag de hoofdpunten van mijn betoog alsnog aan u doen toekomen.

Zoals bekend betreft het de Regeling Burgerkracht, waaruit zowel de Ideeenmakelaars als het Innovatiefonds Burgerkracht worden gefinancierd. Beide zijn onderdelen van een stimuleringsregeling, gericht op het bevorderen, ondersteunen van burgerinitiatieven en vrijwilligers activiteiten. Achtergrond hiervan is de toenemende behoefte en trend van burgers om zelf meer regie en uitvoering te geven aan activiteiten en verbeteringen in de (directe) leefomgeving. Dit past in het reeds enige jaren geleden ingezette beleid van de overheid ter bevordering van de burgerparticipatie

Deze regeling heeft december 2019 als einddatum. Het voornemen van het College in de Perspectiefnota is om uit de restant financiële middelen van de bestemmingsreserve Burgerkracht een € 100.000 terug te laten vloeien naar de algemene middelen als bijdrage aan de bezuinigingstaakstelling. Hieraan willen wij niet tornen.

Wel willen wij graag een eventueel en te verwachten groter restant aan het eind van dit jaar, beschikbaar houden, om een vloeiende overgang te kunnen voorbereiden naar een nieuwe en aan de actuele ontwikkelingen van het volgende jaar aangepaste vorm van facilitering van de gemeente aan burgerinitiatieven en burgerkracht-doelstellingen.

Een pleidooi voor een overgangsjaar 2020, waarin als resultaat de verplichting opgenomen kan worden een voorbereid en gedragen voorstel voor de komende jaren voor te leggen, waarin de positieve resultaten van de huidige regeling als basis kunnen dienen voor het formuleren van een nieuwe geïntegreerde aanpak ter ondersteuning van burgeractiviteiten en initiatieven binnen het sociaal domein.

De inschatting van dit "budget-neutrale" voorstel baseren wij op de brief van het College aan de Raad van 19 juni 2018 m.b.t. Evaluatie Adviesgroep Burgerkracht (zaaknummer 262167). Hierin wordt aangegeven welke middelen er in 2018 en 2019 beschikbaar zijn en tot welk beschikbaar bedrag dit leidt voor 2020.

Op basis van de bekende onttrekking in 2018 en 2019 tot op heden, is de verwachting gerechtvaardigd, dat er voldoende overblijft om deze vraag voor een overgangsregeling van één jaar te bekostigen.
Voor een minimale continuering van de Ideeenmakelaars en de werkwijze van de Adviesgroep Burgerkrachtsubsidie en de daarmee samenhangende gewenste netwerkontwikkeling met bestaande steun-activiteiten waaronder de sinds kort werkzame Stichting Praktische Zaken, lijkt op dit moment een in 2020 besteedbaar bedrag van € 300.000 à € 350.000,- nodig en beschikbaar.

Naast en vooral boven deze financiële overwegingen spelen de volgende inhoudelijke argumenten een belangrijke rol.

1. Burgers ervaren de werkwijze en aanpak gerealiseerd door de Ideeenmakelaars en de Adviesgroep Innovatiefonds Burgerkracht als positief.. Elementen hiervan zijn de persoonsgerichte aanpak, de autonome en belangeloze positie ten opzichte van reeds bestaande professionele steunsystemen en de op verbinding gerichte invalshoek van de adviezen met vergelijkbare burgerinitiatieven.

2. Een samenhangend netwerk van initiatieven, wijkplatforms, organisaties, instellingen, ambtenaren en overige betrokken partners is in ontwikkeling. Dit is de moeite waard – zo niet noodzakelijkerwijs - verder uit te bouwen. Als voorbeeld kan genoemd worden de onlangs opgestarte samenwerking tussen St Praktische Zaken, de Ideeenmakelaars, de Adviesgroep Burgerkracht, Onderaf.nl, en de Adviesbrigade.

3. Door het partnerschap tussen ambtenaren en burgers is zorgvuldig omgegaan met de beschikbare middelen, waarvoor een positieve waardering zou passen in plaats van een afronding aan het eind van dit jaar. Dit zou ongetwijfeld tot voortijdig vertrek activiteiten van bepalende deelnemers in het vierde kwartaal van dit jaar leiden, met alle verlies-effecten van het bereikte resultaat tot nu toe.

4. Door de positieve ervaringen in de afgelopen tijd is een constructieve belangstelling voor eigen initiatieven bij mede-burgers waar te nemen. Dit geeft mogelijkheden, die zijn ontstaan of worden ontdekt. Dit past ons inziens in de basis doelstellingen van het beleid gericht op activering en waardering van burgerinitiatieven en vergroten van eigen regie van burgers.

5. Belangrijk is het in stand houden van en recht doen aan de stedelijke en bovenwijkse initiatieven, naast de wijkgerichte initiatieven, die in toenemende mate door de Teams Leefomgeving worden gesignaleerd en worden ondersteund. Voor de stedelijke initiatieven vormt de wijkgerichte aanpak een omslachtige en belemmerende besluitvorming.

Ik hoop hiermee voor u bouwstenen te hebben aangedragen voor een concrete standpuntbepaling in de raad, waardoor dit komende overgangsjaar 2020 tot een voldragen voorstel voor de verdere ontwikkeling van Burgerkracht en de volgende fase van onze 'Arnhemse Aanpak' kan dienen. Tevens biedt het ons de gelegenheid om opgedane ervaringen te 'verduurzamen'.

Mocht deze brief nog aanleiding geven om nader te overleggen, dan ben ik (06-81264442) en daarnaast Willem van Gent (06-44379975) en Marius Schoormans (06-11853660) daarvoor beschikbaar. Zij zijn eveneens deelnemers aan het BurgerServiceLab en zijn zeer op de hoogte.

Met verwachtingsvolle hoop en alvast dank voor uw betrokkenheid.

Met vriendelijke groeten,

Rudolf Beijerman,
deelnemer aan BurgerServiceLab

Inspraakreactie Wijkteams Arnhem

d.d. 5 juni 2019 ihkv eerste bespreking Perspectiefnota Gemeente Arnhem 2020-2023

We hebben net als u de perspectiefnota gelezen, en maken hierbij graag gebruik van de mogelijkheid om in te spreken. Dat we voor een gezamenlijke uitdaging staan is helder. We voelen ons als Wijkteams Arnhem uitgenodigd hier actief op mee te denken. We zijn ook in eerder stadium betrokken geweest om mee te denken.

In 2015 zijn we gestart met een gezamenlijke visie. Een visie op transformatie en zorg.

1. Behoud de integrale werkwijze van de wijkteams

We hebben in Arnhem voor een effectieve benadering gekozen die samenhangend is en aandacht heeft voor alle leefgebieden van de inwoner. De ondersteuning door de wijkcoaches is gericht op het zo snel, eenvoudig en duurzaam mogelijk oplossen van meervoudige problemen. Zo werken we preventief aan de verdere escalatie van problematiek. We zijn dichtbij, goed bereikbaar en toegankelijk. Dit integrale werken gaat om een allesomvattende aanpak van de vraagstukken waar een inwoner mee te maken kan krijgen.
Integraal werken. Wat levert ons dat nou op? Waarom is het zo belangrijk, en waarom gaat het niet vanzelf? Ik kan u honderden voorbeelden vertellen over de kracht van integraal werken, maar ter illustratie vertel ik u er één:

> *De wijkcoaches komen bij mevrouw binnen. Zij zou graag hulp bij het huishouden willen. In het gesprek blijkt dat mevrouw erg somber is, nauwelijks buiten de deur komt, of het moet zijn om haar 3 jonge kinderen naar school te brengen. Haar man is weinig thuis. De coaches vragen door en mevrouw vertelt dat de kinderen weinig doen buiten school Er is te weinig geld om de voetbal te betalen. Er komt een signaal van school: zij hebben zorgen over de ontwikkeling van de jongste dochter. Na een paar weken loopt moeder binnen bij het wijkteam en geeft ze aan dat ze mishandeld wordt en niet meer naar huis durft.*

Wat zien we hier…?
Een kleine overzichtelijke vraag… het zou bijna telefonisch kunnen.
Maar wat een verhaal zit daar achter.
En is dit uitzonderlijk? Helemaal niet. Maar wat had het geholpen als we alleen huishoudelijke hulp hadden ingezet? Als we niet naar de financiële situatie van de inwoner hadden gekeken, als we niet dichtbij op school waren geweest, als we geen vertrouwen hadden gewonnen?

We doen dit goed in Arnhem.
Dit is echt de bedoeling geweest van de transformatie.
En hoe kunnen we deze werkwijze behouden?
Het is de kunst om in de huidige omstandigheden deze integrale werkwijze te behouden omdat we daar in geloven. Met druk op de beschikbare middelen, en tegelijkertijd –mevrouw Reints zei het al- een stijgende vraag, want inwoners worden ouder, de extramuralisering van de GGZ gaat door, en de vragen over jeugdhulp blijven stijgen.

Welke mogelijkheden zien wij:

2. Schep heldere kaders en maak bestuurlijk keuzes

Als je kaders wilt die op gaan leveren dat er minder wordt uitgegeven, dan vraagt dat politieke keuzes. Als er minder te besteden is zullen er immers keuzes gemaakt moeten worden over wat we niet meer doen en welke zorg er dus niet meer geleverd wordt. Gaan we wel of geen dyslexie vergoeden, hulp bij huishouden maximaal aantal uren, enz Het is de kunst om de zorg zó te reduceren dat het relatief het minste pijn doet. Lukt het om bestuurlijke keuzes te maken om te komen tot richtlijnen? Keuzes binnen het sociaal domein of daarbuiten? Natuurlijk kan er nog meer helpen: een heldere afbakening komt tussen wat het onderwijs doet en wat onder de jeugdhulp valt, en eenzelfde beweging tussen de WMO en WLZ

3. Organiseer de inkoop anders
Het voorstel om de inkoop anders te organiseren en kwaliteitseisen aan de voorkant te stellen, aan minder aanbieders, steunen we. De toetsing en de borging van de kwaliteitscriteria liggen in belangrijke mate bij de inkooporganisatie van de MGR Regio Centraal Gelderland.

4. Anders werken biedt beperkte kansen
U heeft in de Perspectiefnota kunnen lezen dat het voorstel is dat de sociale wijkteams anders gaan werken: "*om het beoogde resultaat binnen een bepaalde tijd te bereiken gaan de wijkcoaches sturen op de resultaten van passende, kwalitatief goede en zo licht mogelijke zorg".* We geven u graag de volgende overwegingen mee:

- Kostenbewustzijn is niet nieuw binnen onze organisatie. Coaches maken reeds afwegingen om te komen tot passende, en tegelijkertijd zo licht mogelijke, zorg. Zij kennen de prijzen van de zorg en sturen op duur en volume. We kunnen hier nog kritischer naar kijken, en doen dat ook. De vraag is hoe groot de impact hiervan zal zijn.
- Goed om in dit kader ook op te merken dat ongeveer 50 % van de specialistische toewijzingen JW niet via de wijkteams maar via huisartsen en andere medische specialisten gaan. Overigens zoals Hans Spigt al aangaf is het de vraag of sturen op de budgetten ook zorgt voor een kwalitatief beter aanbod en betere zorg.
- Vergaand regie houden en bewaken of doelen worden behaald kost tijd, evenals een goede registratie van de werkzaamheden. Het is mogelijk met de nodige inspanningen maar wordt moeilijk als binnen de huidige formatie er extra inzet op dit vlak van de wijkcoaches wordt verwacht. Coaches zijn druk en werken hard. We zien de caseload van de coaches oplopen . Volledigheidshalve merken we op dat de Perspectiefnota aangeeft 'dat de veranderde taken [van de sociale wijkteams] gedaan worden binnen bestaande formatie. Op dit moment voorziet de bij de gemeente voorliggende MJB van onze stichting echter in een krimp in formatie .
- In de Perspectiefnota wordt tevens gesproken over taakverschuivingen van de wijkcoaches, en uiteraard denken we na over hoe wij in de veelheid van taken kunnen schuiven en prioriteren. In het advies van de adviesraden wordt bv gesproken over het voeren van keukentafgelgesprekken met 1 ipv 2 coaches. Dat is begrijpelijk en een logische gedachte. Echter, landelijk zien we een beweging om juist over te gaan op keukentafelgesprekken met 2 personen ipv 1 persoon. Een gesprek met 2 personen leidt (ook) in onze ervaring tot een betere inschatting, betere afweging en betere beoordeling van de voor te schrijven ondersteuning. Met minder afstemmingsproblematiek na afloop van een gesprek. Daarnaast is er het vraagstuk van veiligheid, veiligheid van de coaches die bij de inwoners thuis langs gaan. Coaches komen regelmatig in situaties waar de inwoner geen behoefte heeft aan zorg maar het signaal vanuit derden is gekomen. Mensen met ingewikkeld problematisch gedrag of zaken waar Veilig Thuis meldingen zijn. Behalve dat de problematiek in deze situaties ingewikkeld is, is het ook voor de veiligheid van coaches van belang om in dit soort situaties met 2 personen aanwezig te kunnen zijn.
- Kunnen we ergens anders efficiëntie bereiken? We onderzoeken of we de relatief eenvoudige en enkelvoudige vragen op een andere wijze kunnen bedienen, mogelijk telefonisch, mogelijk 1 coach op bezoek. Voor het beeld wil ik aangeven dat we niet verwachten dat hier veel tijdwinst is te behalen. We zullen hier ons wel samen bewust moeten zijn dat we mensen zoals in genoemde

casu , bij een aangepaste, enkelvoudige werkwijze, primair gaan bedienen op hun gestelde vraag. Achterliggende problematiek wordt dan mogelijk niet meer gesignaleerd en er wordt niet op geacteerd.

5 Monitoring, zicht hebben op financiën is belangrijk

Verdergaande aandacht voor ontwikkelingen rondom aard en omvang van toewijzingen kan bijdragen om verschillen tussen wijken beter te begrijpen. Tegelijkertijd wil ik er zeer voor pleiten dat we hierin niet doorslaan. In den lande zien we immers juist de beweging om geen toename van bureaucratie te laten ontstaan en administratieve last af te laten nemen.
We willen namelijk dat een wijkcoach een zo groot mogelijk deel van zijn/haar tijd er kan zijn voor de Arnhemse inwoner, achter de voordeur waar nodig, achter de schermen waar juist dat effectief is. Om op die manier de inwoner te ondersteunen; zodat deze zelf, samen met zijn netwerk en de voorzieningen in de wijk, kunnen (blijven) meedoen in de Arnhemse samenleving.

BEHANDELRESULTAAT

Plenaire meningsvorming 1 12 juni 2019

DE PERSPECTIEFNOTA 2020-2023

Zaaknummer:	360641
Portefeuillehouder:	Rekenkamer

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: De (bijna) voltallige Gemeenteraad van Arnhem incl. Ab Zijlstra (ChristenUnie) en het voltallig college van B&W.
Afwezig: Muriël Simonis (GroenLinks) en Sjoerd Dijk (D66)

Toezeggingen
Wethouder van der Zee heeft toegezegd om met een overzicht te komen waarin staat, waar de tekorten in het sociaal domein op zijn ontstaan.
Wethouder De Vroome heeft toegezegd met een notitie te komen over de onderbouwing voor de keuze van minimaal 50% reductie in de jeugdzorg.
Wethouder Paping heeft toegezegd om nader uit te zoeken, de prognose m.b.t. wonen.

Aangekondigde concept moties en amendementen
De fractie van het CDA heeft een amendement om 10 miljoen te bezuinigen op "Van Wijken Weten" aangekondigd.
De fractie van de CU heeft een tweetal amendementen aangekondigd: één over de 50% reductie op de jeugdzorg en één over het onttrekken van de Algemene Reserve.
De fractie van PvdD heeft een motie of amendement aangekondigd over dierenwelzijn.
De fractie van Arnhem Centraal heeft een amendement over 'meer bewegen i.h.k.v. ontmoeten' aangekondigd.
De fractie van de VVD heeft een amendement over activatie c.q. leefstsijlcoaches aangekondigd.
De fractie van de SP heeft een alternatieve perspectiefnota aangekondigd.
De fractie van D66 overweegt een amendement over de financiële spelregels en het weerstandsvermogen in te dienen.

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat de raadskamer het raadsvoorstel door kan geleiden naar de meningsvorming 2.

De raadsadviseur, De voorzitter,

K. Vons M. Venhoek

WijzijnAdviesraadArnhem

Gemeente Arnhem
College van burgemeester en wethouders van Arnhem
i.a.a. griffie Arnhem

datum: 21 juni 2019
betreft: Ongevraagd advies op perspectiefnota 2018-2021

Geachte College,

De adviesraden Jeugdhulp, W&I en Wmo (hierna de adviesraden) hebben kennis genomen van de perspectiefnota 2019. De gemeente Arnhem heeft in haar perspectiefnota duidelijk verwoord hoe zij het sociale domein wil vormgeven en waar de gemeente een zakelijke bedrijfsvoering er op na wil slaan. Veel van de voorstellen die in deze nota zijn beschreven kunnen leiden tot een effectievere en kwalitatief betere zorg voor de inwoners van Arnhem. De uitwerkingen hiervan zijn belangrijk en daarom zijn de adviesraden Jeugdhulp, W&I en Wmo benieuwd naar het verloop en zullen deze actief volgen. Op voorhand willen wij aantal adviezen aan u voorleggen om de uitvoering voor het sociale domein te verbeteren.

Gezamenlijke afspraken bij grensgevallen
Een positieve ontwikkeling is dat de gemeente scherper gaat toetsen of de zorg en ondersteuning uit de Jeugdwet en Wmo dient te komen of dat het onder de verantwoordelijkheid van een zorgverzekering valt. Het risico is dat bij grensgevallen inwoners van het kastje naar de muur worden gestuurd of tussen wal en schip vallen en daardoor niet de zorg en ondersteuning krijgen die ze zo nodig hebben.

<u>Advies:</u>
Het advies is bij om deze grensgevallen samen met de zorgverzekeraars tot afspraken te komen en dit gezamenlijk op te pakken.

Integrale aanpak
De adviesraden vinden het van belang de context die mede van invloed is bij het ontstaan van de problemen te betrekken. Problemen staan zelden op zichzelf maar vormen vaak een deel van een breder pallet van aandachtspunten. Zet in op mogelijkheden waarbij onderwijs, (medische)zorg, werk en activering belangrijke factoren zijn en waarbij professionals domein overstijgend samenwerken. Let hierbij wel op dat er geen versnipperde aanpak kan ontstaan met veel ‘spelers’. Dat vergt dus een duidelijke regie en het nemen van verantwoordelijkheid in de keten naast maatwerk voor de inwoner. In het concept ‘regionaal kwaliteitskader’ dat voorligt, kan dit mede worden geregeld en gewaarborgd.

<u>Advies:</u>
Het advies is dat de wijkcoaches meer integrale aanpak en benadering van problematiek bij de inwoner gaan inzetten.

Richtlijnen
In de perspectiefnota wordt aangeven dat de sociale wijkteams gaan werken met richtlijnen. Hiermee worden de uitvoeringsregels, in plaats van de inwoner, meer centraal gezet. Daarin schuilt het risico dat 'maatwerk' uit beeld raakt. Het is belangrijk dat de gehele situatie in kaart wordt gebracht en niet alleen maar de directe hulpvraag. Op deze manier kunnen de wijkcoaches daadwerkelijk integraal adviseren en maatwerk inzetten.

Advies:
Het advies is dan ook om op basis van objectieve gegevens voor beperkte zorgsoorten richtlijnen te ontwikkelen, waarbij altijd de mogelijkheid bestaat om af te wijken en op maat zorg en ondersteuning aan te bieden. Aangezien dit een nieuwe ontwikkeling is, wordt tevens geadviseerd om deze richtlijnen na twee jaar te evalueren op gebleken haalbaarheid en indien nodig bij te stellen danwel af te schaffen.

Inzet van sociale wijkteams
Van de sociale wijkteams wordt een andere inzet gevraagd binnen dezelfde formatie. Over de inzet van de sociale wijkteams heeft de adviesraad Wmo recent het advies Maak werk van maatwerk. Hierbij zijn diverse bouwstenen genoemd zoals:

- investeer in voldoende kennisniveau en vaardigheden van de wijkcoaches
- investeer in regisseurschap
- investeer in informatievoorziening
- investeer in wijkversterking

Advies:
Wij adviseren dat er voldoende middelen zoals tijd, scholing en budget beschikbaar zijn. Het is belangrijk om te investeren in afstemming en samenwerking tussen gemeente en sociale wijkteams zodat er voldoende draagvlak wordt gecreëerd.

Analyse buurt en wijk
Eén van de uitgangspunten van de gemeente is meedoen in een socialer Arnhem.

Advies:
Voordat er voorzieningen, projecten of meerjarige plannen worden geformuleerd adviseren wij dat er een goede analyse wordt gemaakt van het probleem en met welk doel er een voorziening of project wordt ingericht. Van belang is het daarbij ook de de buurten c.q. wijken te analyseren, zodat voorzieningen, projecten of plannen aansluiten bij de leefwereld van de buurtbewoners. Belangrijk is het dat daarbij gekeken wordt welke samenwerkingsuitdagingen er liggen.

Gebiedsgericht werken
De gemeente wil inzetten op gebiedsgericht werken. Het is ons niet geheel duidelijk wat hieronder verstaan wordt. Bijvoorbeeld het zoeken en stimuleren naar werk dient verder te gaan dan wijk / stad / gemeente.

Advies:
Het advies is dan ook om gebiedsgericht te definiëren. Bij overstijgende onderwerpen in te zetten op een regionale samenwerkingsrelatie.

Meer focus op werk en inkomen
Het is positief dat de gemeente op het onderwerp werk en inkomen meer focus aan wil brengen en dat het cluster werk en inkomen een noodzakelijke herijking zal moeten ondergaan.

Advies:
Het advies hierbij is om niet alleen concrete resultaatafspraken te maken maar ook te investeren in praktisch wetenschappelijk onderzoek naar welke interventies werken.

Kwaliteitseisen
De adviesraden staan in grote lijnen achter het plan van kwaliteitsverbetering en de uitgangspunten van de notitie “het ontwikkelen van een integrale aanpak voor kwaliteit, toezicht en handhaving, gericht op de Jeugdwet en Wmo”.

Advies:
In ons gevraagd advies over dit onderwerp hebben wij diverse aandachtspunten en adviezen geformuleerd. Deze punten willen wij nogmaals onder uw aandacht brengen en daarom verwijzen we hiervoor naar dit advies (tevens als bijlage toegevoegd).

Tot slot willen wij waardering uitspreken voor het feit dat de gemeente Arnhem zich heeft aangemeld voor visitatie bij de vereniging VNG. Wij zien dit als een teken van lerend vermogen.

In bovenstaande hebben wij een eerste reactie op een aantal voor de Adviesraden belangrijke elementen uit de Perspectiefnota gegeven. Nadrukkelijk bieden wij aan ook op uw verzoek nader te adviseren op vragen en suggesties uit de gemeenteraad.

Met vriendelijke groet,

Namens de Adviesraden Sociaal Domein,

Martin Knoop, voorzitter adviesraad Wmo
Hanneke Bakx, voorzitter Jeugdhulp en
Ton Dicker, voorzitter Werk en inkomen

Bijlagen:
- Gevraagd advies over “Het ontwikkelen van een integrale aanpak voor kwaliteit, toezicht en handhaving gericht op de Jeugdwet en Wmo 2015.”
- Maak werk van maatwerk

WijzijnAdviesraadArnhem
Wmo

WijzijnAdviesraadArnhem
Jeugd

College van Burgemeester & Wethouders
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Arnhem, 24 mei 2019

Onderwerp: Gevraagd advies over “Het ontwikkelen van een integrale aanpak voor kwaliteit, toezicht en handhaving gericht op de Jeugdwet en Wmo 2015.”

Geacht College,

Algemeen
In grote lijnen juichen de adviesraden Jeugdhulp en Wmo het plan van kwaliteitsverbetering en de uitgangspunten waaronder openbaarheid, transparantie en vertrouwen van de notitie Kwaliteit, Toezicht en Handhaving van harte toe. De notitie laat zien dat de materie grondig is doorzocht en in een heldere structuur is vormgegeven.

Risico’s en punten van aandacht
- Afwezigheid van het begrip professionele verantwoordelijkheid als het gaat over kwaliteit.
- Is het budget voor kwaliteit, toezicht en handhaving toereikend; het begrote bedrag voor controle is slechts een fractie van het te controleren budget.
- Gevaar van toenemende bureaucratisering door te gedetailleerde controle. Met name voor kleine aanbieders kan dit drempelverhogend werken.
- Onduidelijkheid over de exacte rolverdeling tussen gemeenten en regio en de daarmee gepaard gaande verantwoordelijkheid.
- Onduidelijkheid over de te volgen procedure als er onenigheid is tussen de betrokkenen.
- Paradox van accent op samenwerking tussen de zorgaanbieders naast de huidige dominante praktijk van marktconcurrentie bij het sociale domein.
- Belangenverstrengeling in de taak en functie van de Lokale Toegang/sociale wijkteams bij de indicatie en uitvoering van zorg en de toetsing daarvan als lid in de kwaliteitscommissie. In de inkooprelatie zou de stichting Sociale Wijkteams geen formele rol moeten hebben.
- Er moeten waarborgen komen zodat maatwerk mogelijk blijft.
- Alertheid op mogelijk verhoogde drempel bij de uitgebreidere kwaliteitstoetsing vooraf voor kleine aanbieders met een specialistisch product.

- Samenstelling van de kwaliteitscommissie: alertheid is geboden op het voorkomen van belangenverstrengeling en “dubbele petten”; hoe ervaringen en belangen van gebruikers van zorg hierin een plaats te geven?
- Tijdsdruk kwaliteitscommissie kan mogelijk erg hoog worden gezien aantal aanbieders; is er een realistisch tijdpad te maken voor het tijdig controleren van alle aanbieders.

Adviezen

1. KWALITEIT

Hanteer het begrip ‘professionele verantwoordelijkheid’ als een van de uitgangspunten en/of als centrale waarde en praktiseer vandaar uit bijvoorbeeld de kwaliteitseis van het kunnen/durven aanspreken van elkaar in de hulpketen.

Onderzoek de mogelijkheden tot een echt onafhankelijke kwaliteitscommissie dus een kwaliteitscommissie zonder leden van de sociale wijkteams uit Arnhem. Dit ter voorkoming van belangenverstrengeling. Alternatieven voor leden van de kwaliteitscommissie kunnen zijn: belangenverenigingen, ervaringsdeskundigen/gebruikers van zorg, leden van wijkteams uit andere gemeenten en mogelijk deskundigen op consultbasis.

2. BUREAUCRATIE

Besteed extra aandacht aan het stroomlijnen tussen gemeente en regio en andere betrokken partijen waardoor bureaucratie, en onduidelijkheid over regievoering en verantwoordelijkheid wordt voorkomen. Dit kan ook leiden tot besparingen waardoor meer geld kan worden ingezet voor de daadwerkelijke hulpverlening.

Zorg voor een gebruiksvriendelijk kader om aan te besteden zonder tijdrovende bureaucratische procedures.

3. KOSTEN

Houd vanaf de invoering goed zicht op de benodigde kosten om kwaliteit, toetsing en handhaving adequaat uit te voeren eventueel in vergelijking met andere gemeenten. Alle kosten die hierop bespaard kunnen worden, kunnen ten goede komen aan de inhoud van de zorg.

4. AANBOD

Zorg ervoor dat er ruim voldoende zorgaanbieders voor de burger beschikbaar blijven, zowel kleine als grotere aanbieders, generalistische en specialistische aanbieders en dat de Lokale Toegang/het wijkteam goed op de hoogte is van alle mogelijkheden zodat de burger op maat geholpen kan worden.

5. NALEVING

Maak vooraf helder welke sancties worden toegepast jegens de leverancier als de toegezegde kwaliteit niet gehaald/gehandhaafd wordt en hoe de betreffende gedupeerde hiervoor gecompenseerd kan worden.

Uiteraard zijn wij graag bereid, indien hieraan uwerzijds behoefte bestaat, een (mondelinge) toelichting te geven.

Met vriendelijke groet,
Mede namens de leden van de Adviesraden Jeugdhulp en Wmo,

Hanneke Bakx, voorzitter Adviesraad Jeugdhulp
Martin Knoop, voorzitter Adviesraad Wmo

MAAK WERK VAN MAAT-WERK

Advies van de adviesraad Wmo op basis van ervaringen van Arnhemmers, belangenorganisaties én uitvoeringsorganisaties met de Wmo in Arnhem.

Advies aan het college van de gemeente Arnhem, ter aanbeveling aan de wijkteams

De Adviesraad Wmo geeft gevraagd en ongevraagd adviezen aan het College van Burgemeester en Wethouders over het beleid en de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) van de gemeente Arnhem.

Hierbij is de inbreng van Arnhemmers, belangenorganisaties en aanbieders in het sociaal domein erg belangrijk. De adviesraad Wmo is daarom 'on tour' gegaan en heeft drie bijeenkomsten georganiseerd in Arnhem (Noord en Zuid). Als adviesraad hebben we gesproken met diverse mensen en daardoor een schat aan informatie ontvangen.

In alle gesprekken die we hebben gehad, merkten we grote betrokkenheid bij de Wmo; wat gaat er goed, wat kán en móet beter en verbetersuggesties. Het kwam allemaal voorbij.
Deze informatie is vertaald in adviezen voor het college van B&W van de gemeente Arnhem en aanbevelingen voor de wijkteams.
Hierbij is de volgende onderverdeling gemaakt:

- Maak werk van maatwerk
- Maak werk van kennis
- Maak werk van informatievoorziening
- Maak werk van bereikbaarheid
- Maak werk van wijkversterking
- Maak werk van vertrouwen

Samen met de Arnhemmers, belangenorganisaties, uitvoerings-organisaties, de gemeente en onder andere de adviesraad Wmo maken we Arnhem nog mooier en gezonder.

Adviesraad Wmo
Martin Knoop, Guido Kranenburg, Marlène Melfor , Fred Fonk, Dorien Dullaert en Debbie Brugman

Arnhem, 3 december 2018

www.adviesraadarnhem.nl
Reacties kunt u sturen naar
info@adviesraadarnhem.nl

WijzijnAdviesraadArnhem
Wmo

Maak werk van maatwerk

De sociale wijkteams helpen de inwoners van Arnhem wanneer zij ondersteuning nodig hebben in hun leven. De sociale wijkteams zoeken samen met de inwoners naar oplossingen. De leidraad voor de sociale wijkteams is ondersteuning bieden in wat nodig is. Sociale wijkteams kunnen hiervoor algemene voorzieningen of professionele begeleiding inzetten. Soms bieden de sociale wijkteams zelf extra ondersteuning. Kortom: ondersteuning is altijd maatwerk.

Maatwerk leveren vindt plaats door de individu centraal te zetten en niet de uitvoeringsregels. Elk individu dat niet volwaardig kan deelnemen heeft daartoe een mix van redenen. Maatwerk is een belangrijk uitgangspunt. Dat is niet af te doen met het categoriseren in doelgroepen of wettelijke regelingen. Hiervoor moeten nog wel stappen gezet worden:

1 Maak werk van een sociaal wijkteam dat zowel kennis als competenties heeft om samenhangend en integraal te kunnen adviseren.
2 Maak werk van regisseurschap: volg de inwoner in zijn proces, vraag regelmatig hoe het gaat en ga na of de ondersteuning (nog) toereikend is.
3 Maak werk van ontschotting van budgetten van de Wmo, de Jeugdwet, de Participatiewet en de aanpalende budgetten.
4 Maak werk van ontschotting tussen verschillende programma's ten behoeve van het sociaal domein.
5 Maak werk van vereenvoudiging van – en ondersteuning bij – procedures en regels en schaf de regels die averechts werken af.

Duurt lang voordat het keukentafelgesprek plaatsvindt, situatie is dan al veranderd.

Maak werk van kennisniveau

Maatwerk is alleen mogelijk als we weten welke ondersteuning een inwoner nodig heeft. Dit betekent dat:

1 Een wijkcoach voldoende kennis heeft over diverse wetten en aandoeningen en ziektebeelden. Natuurlijk kan niet iedereen kennis hebben van alles. Schakel voor specifieke kennis een deskundige collega uit een ander sociaal wijkteam of een professionele aanbieder in.
2 Een wijkcoach weet wat de procesmatige afspraken zijn in het werkveld. Hiermee wordt voorkomen dat er verschillen ontstaan tussen de diverse wijkteams en wijkcoaches.
3 Een wijkcoach de gehele situatie in kaart brengt (bijv. kinderen/ mantelzorgers) en dus niet alleen maar de directe hulpvraag stelt. Echte belangstelling is van cruciaal belang.
4 De sociale wijkteams zijn de ogen en oren in wijken en in staat gebruik te maken van professionele en vrijwillige infrastructuren

Maak werk van informatie-voorziening

Om op tijd de hulpvraag te kunnen stellen, is het belangrijk de weg te vinden in het sociaal domein en dit vraagt:

1 Werk aan meer bekendheid van het sociaal wijkteam zodat alle inwoners van Arnhem de weg weten te vinden naar het sociaal wijkteam. Hiermee komt de hulpvraag eerder in beeld en niet pas als de nood hoog is.
2 Zorg voor betere informatievoorziening op de website. Het is zowel voor de inwoner als voor de (nieuwe) aanbieders niet altijd duidelijk welke diensten, processen en mogelijkheden er in het sociaal domein zijn.
3 Geef goede terugkoppeling na het keukentafelgesprek binnen de gestelde termijn zowel op inhoud als op het proces. De inwoner weet wat van hem/haar verwacht wordt en welke ondersteuning er gaat komen.

De ene wijkcoach kent een voorziening of hulpmiddel wel toe en de ander niet. Inwoners ervaren tussen en binnen de wijkteams verschillen. Een inwoner heeft op basis van zijn beperkingen recht op een rolstoel of niet. Schakel bij twijfel een professional in van een zorgaanbieder.

4 Genereren van overzichten over aflopende indicaties zodat een wijkcoach hierop proactief kan inspelen.
5 Onderzoek op welke wijze 'Mijn plan ons plan' een meerwaarde kan zijn voor de inwoner en /of professional. Momenteel wordt 'Mijn Plan Ons Plan' verschillend ingezet en of helemaal niet.
6 Onderzoek of bij enkelvoudige vragen het wel nodig is een 'Mijn plan Ons Plan' in te zetten.

Maak werk van bereikbaarheid

Een van de belangrijkste knelpunten die inwoners ervaren, is de moeilijke bereikbaarheid van de wijkcoaches.
De bereikbaarheid kan op verschillende manieren worden verbeterd:

1 Investeer in bereikbaarheid van de wijkcoaches.
2 Zorg voor continuïteit van wijkcoaches. Er wordt door de inwoners ervaren dat er veel wisselingen zijn bij wijkcoaches waardoor onduidelijkheid is welke wijkcoach benaderd moet worden bij vragen. Dit heeft ook invloed op het regisseurschap; overzicht houden over het ondersteuningsproces van een desbetreffende inwoner.
3 Zorg voor vervanging bij afwezigheid van wijkcoaches en geef aan wie benaderd kan worden bij afwezigheid.
4 Overweeg één wijkcoach te koppelen aan een inwoner in plaats van twee. Hierdoor kan er ruimte gecreëerd worden voor de bovenstaande punten.

Maak werk van wijkversterking

Een van de uitgangspunten van de gemeente is meedoen in een socialer Arnhem. Dit vraagt veel van inwoners en van het sociaal team:

1 Investeer in voorzieningen en wijkprojecten die aansluiten bij de leefwereld van de buurtbewoners van een wijk/buurten om zelfredzaamheid te vergroten. Een voorbeeld hiervan is de Wasplaats in de wijk Klarendal.
2 Investeer in bekendheid van diensten van de wijkteams bij inwoners door bijvoorbeeld presentaties te geven op scholen, bij buurtactiviteiten etc. Voor sommige inwoners is het niet vanzelfsprekend hulp/ondersteuning te vragen en zij wachten hiermee veel te lang. Dit komt ook omdat inwoners vaak niet weten wat er te halen is bij het sociale wijkteam.

Meer aandacht bij het keukentafgesprekken en geen ontmoediging.

Kan de herindicatie niet gemakkelijker?

Laat alle regels los en ken besluiten gewoon toe 'op gevoel'? Dit wordt de omgekeerde toets genoemd. Via deze manier is er kans dat er meer uit het gemeentelijk budget te halen is. Door andere keuzes te maken krijgen inwoners een oplossing waarmee ze écht geholpen zijn.

Als een ergotherapeut van een aanbieder al een onderzoek heeft gedaan welke rolstoel meest geschikt is voor inwoner, welke meerwaarde heeft het dan wanneer dit onderzoek opnieuw gedaan wordt door het sociaal wijkteam? Handel dan op vertrouwen.

Maak werk van vertrouwen

De gemeente verwacht van haar inwoners en haar samenwerkingspartners dat zij de gemeente vertrouwen, maar dat kan alleen als dat wederzijds is. Vele aanvraag- en verantwoordingsprocedures lijken uit te gaan van wantrouwen. Een toenemende controledrift leidt tot bureaucratie. Uiteraard moet misbruik van vertrouwen voorkomen worden. Het overgrote deel van de inwoners en aanbieders is echter wel te vertrouwen. Daarop moeten de spelregels worden gericht. Te vaak worden inwoners benaderd op een wijze die gebaseerd is op wantrouwen waardoor gevoel van gebrek aan respect ontstaat.

Dus:
1 Verduurzaam de relatie met de inwoner: een juiste bejegening van de inwoner is de sleutel naar meer vertrouwen in de gemeente.
2 Verduurzaam de relatie met zorg-, welzijns-en participatieorganisaties door vertrouwen te geven aan de professionals en ruimte te laten voor initiatieven. Het is raadzaam vanuit de gemeente de organisaties wél te prikkelen en te stimuleren.

Wmo on tour
in Arnhem.

Memo

Datum : 21 juni 2019

Aan : Raad

Van : R. van der Zee

Betreft : Toezegging PPN

Tijdens de meningsvormende behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 d.d. 12 juni, is toegezegd met een overzicht te komen waarin staat, waar de tekorten in het sociaal domein op zijn ontstaan.

Binnen het zorgdomein wordt gewerkt met een ontschot budget. Dit vanuit de gedachte dat (Jeugd)zorg een integraal beleidsterrein is. Zeker binnen de deelgebieden WMO en beschermd wonen is er sprake van integraliteit als gevolg van de beweging beschermd wonen naar beschermd thuis. Cliënten die voorheen onder beschermd wonen vielen, vallen na het scheiden van wonen en zorg deels ook onder de Wmo.

Eventuele voor- en nadelen binnen de verschillende deelgebieden worden conform de afspraken dan ook gesaldeerd gepresenteerd. In de jaarrekening wordt conform de verordening verantwoord op taakveldenniveau. Belangrijk te vermelden is dat de taakvelden niet een-op-een te vergelijken zijn met de lasten zorg (productniveau), voor jeugd is dit wel het geval.

Gelet op het voorgaande schetsen wij onderstaand eerst het (huidige) zorgkader en het geprognosticeerde verschil 2019.

x € 1.000.000				
	2019			
	Kader MJPB 2019-2022	*Prognose perspectiefnota*		*Verschil*
Lasten				
Beschermd wonen	154,7	56,0	176,9	22,1
WMO (incl. HH, Activ. Werk, doelgroepenvervoer en WRV)		54,4		
Jeugdzorg (incl. jeugdbescherming en reg. Transformatiebudget jeugd)		42,2		
Overig (o.a. SSWT, bedrijfsvoering, subsidies, innovatiebudget lokaal)		24,4		
Baten	3,1-		4,9-	-1,8
Reserveonttrekkingen	4,2-		0,5-	3,8
Totaal resultaat	147,5		171,5	24,1

In de onderstaande tabel wordt de prognose 2019 aangesloten op de Perspectiefnota. De afwijking ten opzichte van de voorgaande tabel is de toevoeging DU middelen Beschermd wonen. Dit heeft in de begroting nog niet definitief plaatsgevonden, maar hierbij is in de tabel op pagina 20 van de Perspectiefnota wel rekening gehouden.

Aansluiting bij Perspectiefnota		
Totaal tekort zorg 2019	-24.160	
minus hogere uitgaven doelgroepenvervoer (apart benoemd in de PPN)	400	
deels gedekt door middelen uit DU Beschermd wonen	1.712	
		-22.048
Hogere uitgaven WMO en jeugdzorg	-22.048	
Hogere uitgaven doelgroepenvervoer	-400	
In meicirculaire te verwachten extra middelen	2.000	
Incidentele dekking uit AR	10.400	
		-10.048

Tijdens de meningsvormende behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 d.d. 12 juni, is de toezegging gedaan om inzicht te bieden in waar de tekorten binnen het zorgdomein ontstaan.

x € 1.000.000				
	2019			
	Kader MJPB 2019-2022	*Prognose perspectiefnota*		*Verschil*
Lasten				
Beschermd wonen	58,3	56,0		2,3
WMO (incl. HH, Activ. Werk, doelgroepenvervoer en WRV)	39,2	54,4		-15,2
Jeugdzorg (incl. jeugdbescherming en reg. Transformatiebudget jeugd)	32,6	42,2	176,9	-9,5
Overig (o.a. SSWT, bedrijfsvoering, subsidies, innovatiebudget lokaal)	24,7	24,4		0,3
Baten	3,1-	4,9-		-1,8
Reserveonttrekkingen	4,2-	0,5-		3,8
Totaal resultaat	147,5	171,5		24,1

Toezegging Wethouder De Vroome inzake jeugdzorg:

Een toelichting te geven op reductie van 50% op jeugdhulp met verblijf.

In deze toelichting willen wij de raad graag op basis van diverse rapporten informeren over onze ambitie om jeugdhulp met verblijf zoveel mogelijk terug te brengen en het kind "zo thuis mogelijk" te laten opgroeien. De Arnhemse ambitie is onderdeel van de regionale ambitie op de jeugdhulp met verblijf en sluit naadloos aan op de landelijke ambitie.

LEESWIJZER

Raadsbrief oktober 2018
Op 2 oktober 2018 is de Raad geinformeerd over het regionaal transformatieplan jeugdhulp 2018-2020. In dat plan wordt beschreven hoe we de jeugdhulp willen transformeren. Een van de ontwikkellijnen betreft de transformatie van jeugdhulp met verblijf. Hiermee worden de zogenaamde **terreinvoorzieningen** bedoeld. Dit zijn voorzieningen van een instelling waar een jeugdige, vrijwillig of gedwongen, 24 uur per dag verblijft, dit gedurende 7 dagen per week. We bedoelen hier dus **niet** de pleegzorg of het groepswonen. Deze voorzieningen willen we juist stimuleren en als alternatief bieden. Daarnaast zijn er nog andere alternatieven, zoals thuis blijven wonen **met** (intensieve) ambulante begeleiding, die we ook willen stimuleren.

Deze ambitie wordt ondersteund door diverse onderzoeken vanuit verschillende invalshoeken. Hieronder een overzicht.

1) Actieprogramma Zorg voor de Jeugd

Het landelijke Actieprogramma Zorg voor de Jeugd is in april 2018 verschenen en heeft als input gediend voor het regionaal transformatieplan. In dit actieprogramma staan de volgende uitgangspunten:

- Elk kind heeft recht op een liefdevolle en stabiele omgeving om in op te groeien. We willen er steeds beter in worden dat kinderen zo veel mogelijk in eigen thuissituatie kunnen opgroeien. Als dat niet lukt spelen pleegzorg en andere vormen van gezinsgerichte jeugdhulp een belangrijke rol in het realiseren van het doel “zo thuis mogelijk opgroeien”.
- Elk kind heeft stabiliteit nodig. We zorgen ervoor dat het kind zo min mogelijk heen en weer wordt geplaatst als het niet meer thuis kan wonen. Dat de jeugdhulp zich naar het kind beweegt in plaats van andersom. Wanneer verblijf noodzakelijk is moet dit zoveel mogelijk deel uitmaken van een ambulant traject.
- Als kinderen niet meer thuis kunnen wonen, willen we dat ze zo veel mogelijk kleinschalig, gezinsgericht en perspectief biedend worden opgevangen, bij voorkeur in het eigen netwerk.
- Langdurig verblijf in een grote instelling is voor geen enkel kind goed. Daarom gaan we het aantal gesloten plaatsingen terugdringen en ook de duur van plaatsingen verkorten. Het aantal separaties en afzonderingen gaan we sterk terugdringen.

Op basis van dit actieprogramma is, in het belang van het kind, de ambitie geformuleerd om ook in onze regio het aantal gesloten plaatsingen terug te dringen. In het regionaal transformatieplan jeugd, dat in oktober met u is gedeeld, wordt beschreven hoe we dit als regio willen bereiken.

2) Regionale werkwijze

In de regio werken de jeugdbescherming, aanbieders met verblijf, lokale teams en gemeenten samen. De samnewerking richt zich in eerste instantie op het terugdringen van jongeren op terreinvoorzieningen. De essentie is het het voorkomen van nieuwe instroom in respectievelijk het versnellen van de uitstroom uit terreinvoorzieningen.

Voor voorkomen van de instroom zijn de volgende afspraken gemaakt:
- het snel en flexibel in kunnen zetten van experts;
- het sneller inzetten van diagnostiek;
- het ontwikkelen van een portfolio voor intensieve ambulante trajecten;
- het onderzoeken van een gezamenlijke voordeur bij aanbieders;
- het gezamenlijk analyseren van casussen;
- het oprichten van een honkvast-beraad om overplaatsing tussen residentiele voorzieningen te voorkomen.

Voor het voorkomen van uithuisplaatsingen de volgende acties ingezet: zet expertnetwerken om uithuisplaatsingen beter te voorkomen (verder vormgeven aan het 'regionaal expertiseteam')
- Doorontwikkelen van integrale aanpak bij spoedeisende zorg en crisissen in de jeugdzorg, inclusief het stroomlijnen van (tijdelijke) plaatsingen.
- Meer inzet van Intensieve Ambulante gezinshulp en tussenvormen mogelijk maken
- Betere ondersteuning van pleeggezinnen en gezinshuizen; hierbij aansluiten op de landelijke pilots .
- Jongeren in residentiele jeugdhulp beter begeleiden naar een thuissituatie en/of zelfstandigheid.
- Afspraken maken over het tekort aan zelfstandige huisvesting voor jongeren en de bijbehorende begeleiding.

De Regio verwacht een afname van het aantal jongeren op een terreinvoorziening voor 01-01-2021 met minimaal 50%. De Regio erkent dat dit percentage afhankelijk is van meerdere factoren. Daarom wordt dit beoogde resultaat gezien als **een gezamenlijke ambitie** waar alle betrokken partijen zich volop voor willen inzetten.

Ook de afgelopen periode stond de jeugdzorg weer volop in de belangstelling door publicatie van het rapport van commissie De Winter, "onvoldoende beschermd". Dit betreft een onderzoek over het geweld in de jeugdzorg vanaf 1945 tot op heden. Daaruit blijkt dat ook in de meest recente periode veel betrokkenen - jeugdigen en groepsleiding - het klimaat nog onveilig vinden, vooral in de gesloten jeugdzorg, de justitiële jeugdinstellingen en de opvanglocaties voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Daarom wordt ook in dit onderzoek de aanbeveling gedaan om **plaatsingen in gesloten instellingen zoveel mogelijk te voorkomen.**

3) Ambitie Jeugdzorg Nederland (brancheverening voor aanbieders)

Ook de branchevereniging pleit voor minder jongeren in de JeugdzorgPlus (instellingen voor gesloten jeugdzorg). Op hun website staat het volgende hierover vermeld:
We zetten ons in om het aantal jongeren in de JeugdzorgPlus te verminderen. Dat doen we door de jongeren nog eerder en beter te helpen sámen met de partners uit de basis- en uit de

specialistische jeugdhulp (waaronder de GGZ). We pleiten o.a. voor het verder ontwikkelen en vaker inzetten van vormen van intensieve ambulantisering en kleinschaligheid. Ons ervan bewust zijnde hoe complex het vraagstuk is, zetten we ons ten volste in om samen met alle partners te komen tot voldoende diverse alternatieven, **teneinde uiteindelijk gesloten jeugdzorg overbodig te maken.**

4) De ambitie in Arnhem

De ambitie die Arnhem heeft om, in het belang van het kind, de terreingebonden voorzieningen met 50% terug te dringen staat niet alleen en wordt zeer breed gedeeld. Daarbij is de verwachting dat we deze ambitie samen met onze partners kunnen realiseren waardoor tevens kosten bespaard kunnen worden. Terreingebonden voorzieningen zijn dure voorzieningen (gemiddeld € 100.000,- per jaar per kind) waardoor ieder alternatief, dat ook nog eens beter is voor het kind, al snel tot een besparing leidt. Daarbij geldt uiteraard nog steeds dat (gesloten) verblijf **aangeboden wordt** n als er geen andere oplossingen **mogelijk zijn**. Er wordt dus altijd een oplossing gekozen in het belang van het kind.

5) Is de ambitie realistisch?

Ambitie is ambitie en daar willen we in het belang van het kind naar toe. Belangrijk voor de uitwerking is wat we daarvoor moeten doen! Ambitie is dus de koers! Onderdeel van deze koers is het ontwikkelen van meer kleinschalige alternatieven voor gesloten jeugdhulp. In bepaalde regio's zijn inmiddels ervaringen opgedaan die de haalbaarheid van het sterk kunnen terugbrengen van verblijfszorg voor de jeugd bevestigen.

6) Hoe komen we tot het te besparen bedrag?

In de perspectiefnota wordt een bedrag van € 700.000,- in 2020 verbonden aan deze ambitie, oplopend naar € 800.000,- voor de jaren erna. Er zijn op dit moment 49 Arnhemse kinderen die in een (gesloten) jeugdzorginstelling verblijven. Indien we ervan uitgaan dat een 50% reductie gerealiseerd kan worden, dan betekent dit dat 25 kinderen minder opgenomen worden. We hebben daarbij een inschatting gemaakt van de mogelijke besparing die hierdoor kan optreden waarbij we ervan zijn uitgegaan dat deze kinderen (en hun ouders) een alternatief traject jeugdzorg nodig hebben. Dit kan een pleeggezin zijn, een groepswoning of een traject met intensieve ambulante ondersteuning. Daarvoor gaan we uit van een gemiddeld bedrag van € 70.000,- per kind per jaar.

Kosten jeugdzorg met verblijf van 25 kinderen:
25 x € 100.000,- = € 2.500.000,-
Ingeschatte gemiddelde kosten voor een alternatief traject jeugdzorg van 25 kinderen:
25 x € 70.000,- = € 1.750.000,-

Daarmee denken we dus een besparing van € 700.000,- tot € 800.000,- te kunnen realiseren op de terreingebonden voorzieningen.

Aan de gemeenteraad

Datum	:	2 juli 2019
Zaaknummer	:	312279
Contactpersoon	:	Gemmy Hermsen
Telefoonnummer	:	026-3774307

Onderwerp : Financiële consequenties Arnhemse Standaard toegankelijkheid

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de financiële consequenties van de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid.

Inleiding
Op 27 maart jl. is het raadsvoorstel met betrekking tot de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST) unaniem in uw raad aangenomen. Hierbij is een amendement aangenomen dat de beslispunten in het raadsvoorstel vervangt. De beslispunten vanuit het geamendeerde raadsvoorstel zijn:

1. *De bijgevoegde Arnhemse Standaard Toegankelijkheid per direct op gemeentelijke bouwprojecten en in de openbare ruimte toe te passen voor zover vastgestelde budgetten en de voortgang van plannen dat redelijkerwijs toelaten.*
2. *De bijgevoegde Arnhemse Standaard Toegankelijkheid bij nieuwe gemeentelijke bouwprojecten, waarvoor nog geen programma van eisen of budget is vastgesteld, toe te passen.*
3. *Het college te verzoeken de standaard voor openbare ruimte, gebouwen en evenementen nader uit te werken, inclusief een volledige inventarisatie van de financiële consequenties.*
4. *De financiële consequenties van de invoering van de Arnhemse Standaard vooralsnog niet op te nemen in de begroting, in afwachting van de nadere inventarisatie van deze consequenties.*
5. *Het college te verzoeken uiterlijk bij de perspectiefnota 2020-2023 de nadere uitwerking van de standaard, de financiële consequenties en de dekking daarvan – voor gebouwen, openbare ruimte en evenementen – aan de raad ter besluitvorming voor te leggen.*

Via deze informatiebrief informeren wij u over de financiële consequenties van de AST en de dekking hiervan.

In onderstaand schema is een inschatting gemaakt van de financiële consequenties van het toepassen van de AST.

Schema 1. de inventarisatie van de financiële consequenties van de AST

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stadhuis en theater	pm	pm	pm	pm	pm	Pm
Vastgoed	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Capaciteit vastgoed	0	0	0	0	0	0
Nieuwe scholen	2.000	7.000	16.000	18.000	20.000	57.000
Openbare ruimte	50.000	pm	pm	pm	pm	pm
APCG wensen 14 gebouwen	24.900	0	0	0	0	0
Totaal	**91.900**	**22.000**	**31.000**	**33.000**	**35.000**	**72.000**

1. *Investeringen in te ontwikkelen vastgoed: pm*
   Projecten die nu in ontwikkeling (initiatieffase) zijn, zijn Stadhuis en het Stadstheater. Waarschijnlijk zullen de kapitaalslasten die samenhangen met de Arnhemse Standaard vanaf 2023 gelden. De extra kosten voor de toegankelijkheid worden meegenomen in de vrij te geven budgetten.

   Stadhuis:
   De kosten ten behoeve van toegankelijkheid (grotere toiletten, grotere liften) worden geschat op circa € 200.000 excl. BTW). De jaarlijkse exploitatielasten voor rente, afschrijving, onderhoud en vervanging bedragen € 9.000 per jaar excl. BTW.

   Stadstheater:
   De kosten ten behoeve van toegankelijkheid (diversiteit in plaatsen in de zaal, grotere toiletten, grotere liften) worden geschat op circa € 360.000 excl. BTW). De jaarlijkse exploitatielasten rente, afschrijving, onderhoud en vervanging bedragen € 14.500 per jaar exclusief BTW.

2. *Laaghangend fruit bij overige gemeentelijke objecten: 15.417 per jaar*
   Ten aanzien van de overige gemeentelijke objecten maatschappelijk vastgoed is een inschatting gemaakt voor *Quick Wins* ten aanzien van. toegankelijkheid. Gemiddeld kunnen we uitgaan van quick wins van zo'n € 1.500 exclusief BTW per gebouw. Er zijn 145 gebouwen. Van deze 145 gebouwen komen 85 gebouwen in aanmerking voor (kleine) aanpassingen. (de overige gebouwen zijn niet openbaar toegankelijk of zijn schoolgebouwen. Deze laatste worden hieronder besproken).
   De totale kosten bedragen (incl. btw) voor 85 gebouwen € 154.172. Er van uit gaande dat we verbeteringen in 10 jaar kunnen realiseren is voor toegankelijkheid € 15.417 per jaar nodig.

3. *Uren voor vastgoed en projectleider: 8.000 – 16.000 per jaar*
   Vanuit vastgoed is extra capaciteit nodig om de Arnhemse Standaard te implementeren. Inschatting is dat dit € 16.000 op jaarbasis extra kost vanaf 2021. Voor 2020 geldt dat € 8.000 nodig is. Vanaf 2021 is € 16.000 per jaar nodig. Deze kosten worden via de reguliere budgetten van Vastgoed gedekt.

4. *Scholen: 2.000 – 57.000 per jaar*
   Aanpassingen, uitbreidingen en nieuwbouw bij schoolgebouwen zijn opgenomen in het Integraal huisvestingsplan Primair Onderwijs. De kosten zijn genormeerd en hierin zijn geen middelen voor extra toegankelijkheidseisen opgenomen. Wanneer ervoor wordt gekozen om de Arnhemse Standaard ook op schoolgebouwen van toepassing te laten zijn, moet met een percentage van de investeringskosten rekening worden gehouden. De aanvullende kosten voor toegankelijkheid voor de komende 3 jaar voor nieuwbouw en renovatie scholen bedragen naar schatting € 303.500.

Voor de jaren daarna is uitgegaan van 0,8% extra investeringskosten bovenop de reeds in het MIP opgenomen investeringskosten. De uitgerekende bedragen in de tabel zijn de uit extra investeringen voortkomende kapitaallasten.

Openbare ruimte: 50.000 per jaar
De integrale toegankelijkheidstandaard wordt grotendeels al toegepast binnen projecten en reconstructies. De benodigde middelen zijn nodig om hiaten en 'missing links' in de huidige routes weg te nemen of aan te passen. Een werkgroep met een brede vertegenwoordiging uit het gehele cluster openbare ruimte en mobiliteit gaat een handboek opstellen waarin alle richtlijnen van de AST zijn opgenomen en de knelpunten inventariseren. De extra kosten voor toegankelijkheid worden nu ingeschat op € 50.000.

Evenementen:
Voor interne evenementen heeft vastgoed de extra kosten voor toegankelijkheid doorgerekend. Deze zijn meegenomen in de kosten vanuit vastgoed. Extra kosten i.v.m. toegankelijkheid bij externe evenementen zijn voor rekening van organisatoren. Gemeentelijke inzet om met hen hierover in gesprek te gaan, worden bekostigd uit regulier budget. Toegankelijkheid is een belangrijk uitgangspunt bij de ontwikkeling van het evenemententerrein Stadsblokken Meinderswijk. Hiervoor is nog geen doorrekening mogelijk.

De kosten van gemeentelijke inzet op bewustwording met de AST bij externen (organiseren van bijeenkomsten, enthousiasmerende folder e.d.) worden uit het budget voor inclusie gedekt.

<u>Prioriteiten voor grotere wensen bij 14 geschouwde gebouwen</u>
Het Arnhems Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten (APCG) heeft vorig jaar op ons verzoek 14 gebouwen geschouwd. Hieruit zijn wensen voor aanpassingen voortgekomen. We onderscheiden hierbij het "laaghangend fruit" en grotere aanpassingen. Het APCG heeft tevens aangegeven welke grotere wensen zij belangrijk vindt. We geven hieronder een eerste indicatie van de extra investeringskosten. Op verzoek van de raad is daarnaast vanuit Openbare ruimte aangegeven welke extra kosten gemoeid zijn om de Markt conform de wensen van de APCG aan te passen.

Het totaalbedrag van de gewenste aanpassingen in het vastgoed (behoudens de kosten van twee liften in de MFC's die in het schema zijn aangegeven met een *) bedraagt € 24.900.

Schema 2. Kosten van grotere wensen vanuit APCG inzake 14 geschouwde gebouwen en de Markt

Locatie	Bevindingen	WENS APCG	kosten extra
Luxor Live	Contrast strepen traptreden verbeteren	wel aanpassen	€ 1.600
	Miva toilet te krap / deur moeilijk te openen	steun op deur aanbrengen	€ 300
Rozet	Contrast strepen traptreden verbeteren	ja, boven en onderste tree	€ 5.500
	Miva armsteun niet bruikbaar		€ 1.800
	Drempel verdieping 3,4 en 5 te hoog	ja rubber drempel	€ 1.200
	Miva 4 en 5e verdieping op slot	zie alternatieve oplossing	€ 500
MFC Klarendal	Drempel entree te hoog	drempel bij entree aluminium volle breedte	€ 1.200
	Akoestiek (hal) slecht		€ 2.400
	Trapleuning		€ 3.150
	Miva- verkeerd ingedeeld	beugel op deur,	€ 300
	Aanduiding Miva toilet verbeteren		€ 500
MFC de Wetering	Opening deur met drukknop. Niet duidelijk herkenbaar		€ 50
	Akoestiek verbeteren diverse ruimtes	wel, plafonds aanpassen	€ 2.400
	Lift niet geschikt voor mensen met een beperking		€ 75.000 *
	Toilet niet zelf dicht te trekken	beugel op deur	€ 300
MFC De Spil	Eerste deel trap geen leuning	aanpassen trapleuning	€ 2.000
	Contrast strepen traptreden verbeteren		€ 1.200
	Lift niet geschikt voor mensen met een beperking	nieuwe lift	€ 160.000 *
Stadskantoor	Entree geen schuifdeur naast tourniquet maar gewone deur		€ 200
OV Terminal	Toilet alleen toegankelijk bij vragen. Niet 24/7	aanbrengen beugel	€ 300
Subtotaal			€ 259.900
Markt	Markt voldoet aan de AST maar is niet comfortabel	Opnieuw bestraten	€ 667.000
Totaal			**€ 926.900**

Dekking van de AST

Zoals u in de Perspectiefnota heeft kunnen lezen, hebben we geen structurele dekking kunnen vinden voor alle onderdelen van de AST. De volledige toepassing van de AST is daarom pas mogelijk als structurele dekking gevonden wordt.

We passen de AST wel toe bij nieuwe investeringen in vastgoed en openbare ruimte. Hierbij wordt de Standaard vooraf verwerkt in vrij te geven budgetten. Waar mogelijk voeren we, binnen voorgenomen investeringen, op enkele plekken al aanpassingen door, zoals door het APCG is voorgesteld.

Ook heeft het APCG kleine aanpassingen aan bestaande gebouwen voorgesteld; deze vragen een incidenteel budget van € 25.000. Dit bedrag kan worden gedekt uit de reguliere onderhoudsbudgetten van Vastgoed.

Voor openbare ruimte geldt dat, zonder extra budget, de werkafspraak is gemaakt dat aanpassingen in projecten meegenomen worden, voor zover ze binnen de beschikbare budgetten kunnen worden gerealiseerd.
Een werkgroep met een brede vertegenwoordiging uit het gehele vakgebieden Openbare ruimte en Mobiliteit gaat een handboek opstellen waarin alle richtlijnen van de AST zijn opgenomen. Daarbij worden knelpunten geïnventariseerd. De extra kosten voor aanpassingen (nu ingeschat op € 50.000) kunnen wellicht eenmalig en incidenteel geprioriteerd worden uit de reguliere onderhoudsbudgetten van openbare ruimte. Voor structurele dekking is vanuit openbare ruimte nu geen ruimte.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Effecten maatregelen Perspectiefnota op solvabiliteit

In de meningsvormende behandeling van de Perspectiefnota in de raad op 26 juni 2019 heeft wethouder Paping toegezegd met een schriftelijk antwoord naar de raad te komen, naar aanleiding van de technische vraag van de fractie van de VVD betreffende de solvabiliteit.

Aanleiding betrof de mondelinge toelichting van wethouder Paping op het effect van maatregelen in de Perspectiefnota met een effect op de solvabiliteit, waarbij hij heeft aangegeven dat de solvabiliteit zich als volgt ontwikkelt:

SOLVABILITEIT berekend op basis van balansgegevens MJPB met voorstel PN verlaagde dotatie BR kapitaallasten

	2019	2020	2021	2022
Eigen Vermogen 31-12	140.828	142.195	153.632	162.887
Bij: BR Kapitaallasten	4.924	8.383	11.135	13.442
Gecorrigeerd Eigen Vermogen	145.752	150.578	164.767	176.329
Totaal vermogen 31-12	997.629	1.006.486	997.860	1.003.663
	14,61%	14,96%	16,51%	17,57%

Deze onlangs gemaakte berekening was bedoeld om een tendens weer te geven van de ontwikkeling van de solvabiliteit, met als doel om aan te geven dat de solvabiliteit op termijn verbetert. De berekening is gebaseerd op louter de gevolgen van een verlaagde dotatie aan het solvabiliteitsfonds, zoals in de Perspectiefnota is voorgesteld. Het betreft dus een korte ceteris paribus-berekening, waarbij alleen het effect van de in de Perspectiefnota voorgestelde maatregel van het verlagen van de dotatie aan de BR Kapitaallasten wordt meegenomen. In deze berekening is uitgegaan van het eigen vermogen en het balanstotaal uit de MJPB 2019-2022. Daarbij wordt nog uitgegaan van de bij de MJPB verwachte positieve ontwikkeling van de algemene reserve en de bestemmingsreserves. In de Perspectiefnota en meicirculaire 2019 ontstaan hierop effecten die nog niet in bovenstaande cijfers zijn meegenomen (bijvoorbeeld mutaties in 2019 van de AR en de inzet van bestemmingsreserves zoals de BR Zuidelijke binnenstad en BR Beschermd en weerbaar).
Hierdoor ontstaat wel een beeld van de ontwikkeling van de solvabiliteitsratio, maar aan het ratio zelf mag geen waarde worden gehecht.

De gegevens die noodzakelijk zijn voor een *volledige* berekening van de solvabiliteit zijn op dit moment namelijk niet voorhanden. Dit is ook aangegeven in de beantwoording van de technische vragen (VVD 42 en D66 63). Een volledige doorrekening van de balans met alle mutaties uit de Perspectiefnota kan dan ook momenteel niet uitgevoerd worden. In de Perspectiefnota wordt geen nieuwe prognose van de balans gemaakt en daarmee ook niet van de financiële indicatoren. De solvabiliteit en schuldquote zijn onderdeel van de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze kunnen we pas berekenen we bij het opstellen van de MJPB en daarbij zijn we ook afhankelijk van de definitieve vaststelling van het Jaarverslag 2018.

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 36858

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 3 juli 2019, Cluster Strategie, Beleid & Regie nummer: 369858

gelet op artikel 108, tweede lid, en artikel 147, derde lid, van de Gemeentewet en artikel 74 van de Participatiewet en artikel 10a van het Besluit Participatiewet;

besluit:

1. Kennis te nemen van bijgaand raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018".
2. Vast te stellen dat het college van B&W inzicht heeft gegeven in de analyse en de maatregelen die zijn getroffen om het tekort op BUIG te reduceren.
3. Bijgaand aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem te ondertekenen.
4. Het college van B&W te mandateren de aanvraag aan te passen indien de raadsbehandeling van het programmaplan Doorbraak Naar Werk daartoe aanleiding geeft.

De griffier, De voorzitter,

Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018

Zaaknummer:	369858
Portefeuillehouder:	Mw. M. Louwers

Aan de gemeenteraad, 07 juni 2019

Het dagelijks bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering. Het db heeft hierbij overwogen dat:

- Het voorstel is soortgelijk met voorstellen over 2016 en 2017.
- Het is een procedureel voorstel: de raad moet instemmen c.q. bevestigen dat het college inzicht heeft gegeven in maatregelen om het tekort te reduceren. De raad hoeft niet met de maatregelen zelf in te stemmen.
- De aanvraag met bijbehorende documenten zijn juridisch getoetst of deze aan de (procedurele) eisen voldoen.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

D. Becker

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 369858

Onderwerp: Aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018

Voorstel

1. Kennis te nemen van bijgaand raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018".
2. Vast te stellen dat het college van B&W inzicht heeft gegeven in de analyse en de maatregelen die zijn getroffen om het tekort op BUIG te reduceren.
3. Bijgaand aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem te ondertekenen.
4. Het college van B&W te mandateren de aanvraag aan te passen indien de raadsbehandeling van het programmaplan Doorbraak Naar Werk daartoe aanleiding geeft.

Inleiding

Gemeenten ontvangen op grond van de Participatiewet budget voor bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies. Dit budget wordt ook wel het BUIG-budget genoemd. Gemeenten die een tekort hebben kunnen in aanmerking komen voor een vangnetuitkering. De voorwaarden zijn op hoofdlijnen:

- het tekort is groter dan een bepaalde toegangsdrempel
- het college verklaart maatregelen te hebben getroffen om te komen tot tekortreductie
- het college geeft een toelichting op deze verklaring
- de gemeenteraad stemt in met de verklaring van het college

De vangnetuitkering is gebaseerd op een solidariteitsprincipe tussen gemeenten: de vangnetuitkeringen worden bekostigd uit het macrobudget van twee jaar na het tekortjaar. Deze aanvraag beoogt, naast de gemeenteraad, ook andere gemeenten inzicht te geven dat het college inspanning heeft geleverd om het tekort te reduceren.

Zoals in voorgaande jaren aangegeven heeft de gemeente Arnhem sinds de invoering van het nieuwe verdeelmodel voor bijstandsmiddelen in 2015 een tekort op de bijstand. Het budget dat ontvangen wordt vanuit het Rijk is fors lager dan de uitkeringslast. Over de jaren 2015 t/m 2017 heeft de gemeenten Arnhem, met succes, een aanvraag ingediend voor de vangnetuitkering. Zoals voorgaande jaren zal de gemeente Arnhem ook voor 2018 een beroep doen op de vangnetuitkering van het Rijk.

Gezien het feit dat de aanvraag via een voorgeschreven format ingediend dient te worden, is voor de leesbaarheid de analyse en de genomen maatregelen in het raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018" uiteengezet. De teksten uit dit memo zijn vervolgens geplaatst onder de juiste onderdelen in het "aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem". Dit aanvraagformulier zal, na instemming en ondertekening, worden ingediend bij de Toetsingscommissie vangnet Participatiewet.

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

Goedkeuring door de Toetsingscommissie vangnet Participatiewet van de Arnhemse aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018, waardoor het tekort op BUIG/ Inkomensdeel wordt verminderd.

Argumenten

1.1 Het is nodig voor een succesvol beroep op de vangnetuitkering BUIG

De Toetsingscommissie toetst de aanvraag procedureel. Onderdeel van de procedure is dat de raad instemt met de verklaring van het college. Met deze instemming bevestigt de gemeenteraad dat het college inzicht heeft gegeven in de maatregelen die zijn getroffen om het tekort te reduceren. De instemming heeft geen betrekking op het inhoudelijk oordeel dat de gemeenteraad eventueel over de maatregelen van het college heeft uitgesproken. De gemeenteraad hoeft het dus niet eens te zijn met de maatregelen.

Er heeft een intern juridische toets plaatsgevonden dat voorliggende documenten voldoen aan de procedurele eisen van de Toetsingscommissie.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Aanvraagtermijn tot 15 augustus 2019

Het college dient het ingevulde aanvraagformulier in bij de onafhankelijke Toetsingscommissie vangnet Participatiewet. De commissie moet de aanvraag uiterlijk op 15 augustus 2019 hebben ontvangen.

1.2 Ondertekening

Het aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem dient zowel door het college als de gemeenteraad te worden ondertekend.

Financiën

Het tekort op BUIG komt voor 2018 (voor vangnetuitkering) uit op circa € 8,5 miljoen. Op basis van de tool berekening vangnetuiktering 2018 is berekend dat Arnhem aanspraak kan maken op circa € 1,6 miljoen vangnetuitkering. Beide bedragen zijn verwerkt in de jaarrekening 2018. Ondertekening van het aanvraagformulier is noodzakelijk om daadwerkelijk een beroep te doen op de vangnetuitkering (en dus geld te ontvangen van het Rijk).

Uitvoering

Zodra het aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem is ondertekend dient het college het ingevulde aanvraagformulier in bij de onafhankelijke Toetsingscommissie vangnet Participatiewet.

Communicatie

Naast bovenstaande stappen is geen verdere externe communicatie voorzien.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"
- Aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 36858

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 3 juli 2019, Cluster Strategie, Beleid & Regie nummer: 369858

gelet op artikel 108, tweede lid, en artikel 147, derde lid, van de Gemeentewet en artikel 74 van de Participatiewet en artikel 10a van het Besluit Participatiewet;

besluit:

1. Kennis te nemen van bijgaand raadsmemo "Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018".
2. Vast te stellen dat het college van B&W inzicht heeft gegeven in de analyse en de maatregelen die zijn getroffen om het tekort op BUIG te reduceren.
3. Bijgaand aanvraagformulier vangnetuitkering 2018 Arnhem te ondertekenen.
4. Het college van B&W te mandateren de aanvraag aan te passen indien de raadsbehandeling van het programmaplan Doorbraak Naar Werk daartoe aanleiding geeft.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Memo

Datum : 28 mei 2019

Zaaknummer : 369858

Aan : Raad

Van : College

Betreft : Analyse en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018

INLEIDING

De gemeente Arnhem heeft sinds de invoering van het nieuwe verdeelmodel voor bijstandsmiddelen in 2015 een tekort op de bijstand. Het budget dat ontvangen wordt van het Rijk is fors lager dan de uitkeringslast. Gemeenten met een omvangrijk tekort komen onder voorwaarden in aanmerking voor aanvullend budget. Dit heet de vangnetuitkering. De vangnetuitkering is gebaseerd op solidariteit van gemeenten en wordt bekostigd uit het macrobudget van twee jaar later. Evenals voorgaande jaren zal de gemeente Arnhem ook voor 2018 een beroep moeten doen op de vangnetuitkering. Om in aanmerking te komen voor de vangnetuitkering heeft het Rijk de voorwaarde gesteld dat het college, met instemming van de gemeenteraad, moet verklaren dat het maatregelen heeft genomen om tot tekortreductie te komen. In dit memo worden, in lijn met de opzet van het aanvraagformulier van het Rijk, onderstaande onderwerpen behandeld:

1. **Analyse van de oorzaken van het tekort**
   - 1.1 Verdeelmodel
   - 1.2 Meer uitkeringen dan voorspelling verdeelmodel
2. **Uitgevoerde maatregelen om het tekort verder te reduceren**
   - 2.1 Uitgevoerde maatregelen
   - 2.2 Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar werk
   - 2.3 Onderscheid interne en externe maatregelen
3. **Beoogde effect van de genoemde maatregelen**

Bij een aanhoudend tekort – dat wil zeggen dat het college in een aaneengesloten periode van drie jaar, waarin een vangnetuitkering is verleend, nogmaals aanspraak wenst te maken op een vangnetuitkering – moet het college verklaren dat (aanvullende) maatregelen zijn getroffen om tot verdere tekortreductie te komen. Deze worden in paragraaf 2.1 en 2.2 besproken. Bij de aanvraag wordt er een onderscheid gemaakt tussen interne en externe maatregelen. Met ‘externe maatregel’ wordt door het ministerie bedoeld: een maatregel die is getroffen naar aanleiding van externe consultatie. Maatregelen die tot stand zijn gekomen zonder externe consultatie worden interne maatregelen genoemd.

1. ANALYSE VAN DE OORZAKEN VAN HET TEKORT

Arnhem kent sinds de invoering van het objectief verdeelmodel een groot tekort op BUIG. Omdat, mede door de omvang van het tekort, de verwachting is dat Arnhem een structureel tekort zal hebben op BUIG is enkele jaren geleden gekozen om (een deel van) het tekort structureel te dekken vanuit de algemene middelen. Bij de publicatie van het voorlopig budget 2018 werd duidelijk dat Arnhem ook voor 2018 te maken zou hebben met een tekort. Zowel bij de voorlopige als de definitieve budgetten is het budget positief bijgesteld. Het tekort BUIG 2018 (voor vangnetuitkering) is uiteindelijk uitgekomen op circa € 8,5 miljoen. In grafiek 1 is de ontwikkeling van het saldo BUIG over de afgelopen 10 jaar weergeven van zowel Arnhem als Nederland. Deze ontwikkeling is uitgedrukt in de procentuele afwijking (tekort = - / overschot = +) ten opzichte van het door het Rijk beschikbaar gestelde budget. Te zien is dat het tekort is afgenomen van circa 12,4% in 2017 naar 8,1% in 2018.

Grafiek 1 Ontwikkeling BUIG afgelopen 10 jaar

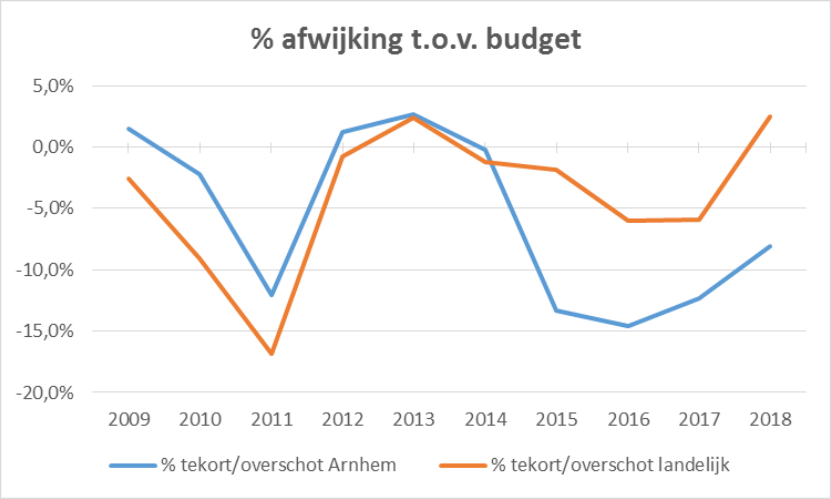

* data afkomstig uit: Berenschot - BUIG-saldi van uw gemeente in meerjarig perspectief + Divosa

Hierna gaan we in op de oorzaken van het tekort op BUIG. Wij gaan ervan uit dat een deel van het tekort wordt veroorzaakt door het verdeelmodel en een deel door eigen presteren. Hoe de verhoudingen hierin liggen is niet precies te duiden.

1.1 Verdeelmodel

Een belangrijke oorzaak van het tekort op BUIG ligt bij het 'nieuwe' verdeelmodel, dat is ook in eerdere jaren geduid. Uit grafiek 1 blijkt dat vanaf 2015 het verdeelmodel voor Arnhem een ongunstiger uitkomst heeft t.o.v. het landelijke beeld. Het model voorspelt voor Arnhem een fors aantal minder bijstandsuitkeringen dan de realisatie. De juistheid van de voorspelling van het model is daarbij onvoldoende verifieerbaar. Dat er onvolkomenheden zitten in het model wordt bevestigd doordat het model, mede door lobby vanuit Arnhem, sinds de invoering in 2015 jaarlijks is aangepast/verbeterd. Ook voor 2019 is het model verder aangepast door, naast het volume, ook de prijs van een uitkering objectief te gaan berekenen.

Naast de verdeling van het budget heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur geconcludeerd dat het Rijk de afgelopen jaren een ontoereikend budget beschikbaar heeft gesteld[1]. Dit heeft geleid tot grote tekorten bij gemeenten, oplopend tot ruim 270 miljoen euro in 2016 en 2017. De belangrijkste oorzaak daarvoor is dat bij de raming van het budget het Rijk ten onrechte geen rekening houdt met de toestroom van statushouders. In de voorjaarsnota 2018 heeft het Rijk aangekondigd de instroom van statushouders in de bijstand vanaf 2018 direct in het bijstandsbudget te verwerken. Deze maatregel heeft ertoe geleid dat voor 2018 het macrobudget uiteindelijk toereikend was. De raming van het budget blijft echter wel een aandachtspunt. Met name de ramingen van het ministerie voor de beleidseffecten zijn lastig te controleren. De VNG is samen met Divosa in gesprek met SZW om te komen tot meer transparantie en meer betrokkenheid van gemeenten vooraf bij de totstandkoming van het macrobudget.

Zowel de berekeningen van het macrobudget als het verdeelmodel liggen buiten de directe invloedsfeer van Arnhem. Via landelijke netwerken blijft Arnhem echter wel lobbyen voor verbeteringen van de verdeling van het macrobudget.

1.2 Meer uitkeringen dan voorspelling verdeelmodel

Volgens het verdeelmodel zou Arnhem fors minder bijstandsuitkeringen mogen hebben. Uit de door het Rijk beschikbaar gestelde "Rekentool verdeelmodel bijstandsbudgetten 2018" blijkt dat Arnhem ongeveer 460 huishoudens meer in de bijstand heeft dan de voorspelling van het model. Deze afwijking ten opzichte van de voorspelling concentreert zich met name op de groep alleenstaande huishoudens en huishoudens in de leeftijdscategorie 50+. Wat de precieze oorzaak van deze afwijking is, is moeilijk te duiden. Voor een deel denken we nog steeds dat dit komt door het verdeelmodel. Daarnaast zien we dat Arnhem, in vergelijking met het landelijk gemiddelde en met vergelijkbare steden een relatief hoge bijstandsdichtheid heeft. Uit landelijke cijfers blijkt dat Arnhem weliswaar goed presteert op de instroom (instroom % is lager dan landelijk) maar slecht scoort op de uitstroom[2]. Hier liggen verbetermogelijkheden. Het college constateert tevens dat mensen langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, waarbij in sommige wijken en buurten deze langdurige afhankelijkheid van de uitkering zich voortzet van generatie op generatie. De gemeente Arnhem ziet mogelijkheden om extra, aanvullende maatregelen te nemen om dit patroon van langdurige uitkeringsafhankelijkheid terug te dringen. Deze maatregelen worden beschreven in paragraaf 2.2 'Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar Werk'.

[1] Rapport: Financieringssystematiek Bijstand, ROB, 19 juni 2018
[2] Landkaart van de participatiewet, Berenschot, 21 november 2018

2. MAATREGELEN OM HET TEKORT TE REDUCEREN

In de raadsbrief 'Ambitie: Doorbraak naar werk' van 26 februari 2019 en het programmaplan van Doorbraak naar werk (DnW) (19 mei 2019) constateren we dat we in Arnhem in vergelijking met het landelijk gemiddelde en in vergelijking met andere steden veel mensen in ons uitkeringsbestand hebben. Arnhem heeft een bijstandsdichtheid van 11,5%. Vergelijkbare gemeenten hebben een gemiddelde bijstandsdichtheid van 8,2%. Ondertussen trekt de arbeidsmarkt in onze regio aan, maar vertaalt dit zich niet direct tot een grotere uitstroom uit het uitkeringsbestand. Dit vraagt om een **doorbraak** want is er veel werk te doen. De economie trekt aan, er is onder andere meer vraag naar meer personeel in de horeca, bouw en ICT. Arnhem zoekt naar uitbreiding van de mogelijkheden om talenten van mensen, die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, te koppelen aan de vraag naar werk. En zo een andere levenssituatie te bereiken.

De groeiende en blijvende vraag naar arbeid biedt de kans - maar maakt het tegelijkertijd ook noodzakelijk - om (1) ieders talent te ontwikkelen, (juist) ook van de mensen die nu niet of te beperkt meedoen en (2) daadwerkelijk invulling te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt waaraan mensen ongeacht hun leeftijd, achtergrond, beperking of geaardheid zoveel mogelijk duurzaam meedoen. De ambitie van het college is om deze kans met lokale en regionale samenwerkings- en uitvoeringspartners te verzilveren. De hoofddoelen van het programma Doorbraak naar werk zijn:
In 2023

- *hebben er meer Arnhemmers betaald werk.*
- *zijn er meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.*
- *is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.*

Dit betekent concreet:

- *Volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand.*
- *Heeft de gemeente Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen.*

Dit is voor onze stad het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee in een andere positie. Uit het AEF-rapport blijkt dat deze ambitie haalbaar is, maar niet eenvoudig. Het is een proces van lange adem, we moeten alle zeilen bijzetten om de ambitie te halen.

Het Programma Doorbraak Naar Werk is er op gericht om:

- In te zetten op "doorbraken" om de hoofddoelen te halen.
- Vanuit de visie en doelstellingen samenhang te brengen in de inspanningen.
- Met de focus op werk ook op andere vlakken resultaten te boeken, zoals meer participatie.
- De inspanningen in beleid en uitvoering vanuit deze opgave te verbinden met de opgaven op zorg, economie, onderwijs, inclusie en ook goed te worden in de monitoring van de brede maatschappelijke impact.
- Verder te werken aan de beloften van de decentralisaties en de ontwikkeling die met Van Wijken Weten is ingezet.

De afgelopen periode hebben we maatregelen ingezet om instroom van mensen in een uitkering Participatiewet zoveel mogelijk te beperken en de uitstroom naar werk zoveel mogelijk te bevorderen. Daarnaast hebben we in het afgelopen jaar ook ingezet op een intensivering vanuit Doorbraak naar Werk om tot verdere tekortreductie te komen op BUIG. Met Doorbraak naar werk worden namelijk bestaande aanpakken en inspanningen die instroom voorkomen en uitstroom bevorderen geïntensiveerd. Daarnaast wordt er flink ingezet op maatregelen om Arnhemmers die langdurig

afhankelijk zijn van een uitkering zoveel mogelijk in eigen inkomen te laten voorzien en uitstroom te bevorderen.

2.1 Uitgevoerde maatregelen

Maatregelen die instroom beperken en uitstroom bevorderen reduceren het aantal te verstrekken uitkeringen en daarmee het tekort op BUIG. In de afgelopen periode is door gemeente Arnhem geïnvesteerd in verschillende maatregelen om het tekort op BUIG te reduceren. Deze zijn toegelicht in de 'Jaarstukken 2018'.

1. Bemiddelen aan de poort/ Versnellingteam
Voor mensen die zich melden voor een uitkering en een korte afstand tot de arbeidsmarkt hebben, is in 2018 de zogenaamde Bemiddelen aan de poort-aanpak ingezet. Gedurende acht weken worden mensen intensief begeleid en gestimuleerd om zelf een betaalde baan te zoeken. Bemiddelen aan de poort blijkt een succesvol instrument. In de loop van 2018 werd het versnellingsteam ingericht (zie maatregel 8. Dichtbij de Arnhemmer en integraal) van het cluster Werk & Inkomen. Vernieuwd met een meer integrale werkwijze, verbonden met vormen van activerend werk (i.s.m. het Centrum voor Activerend Werk) en begeleid werk (i.s.m. Scalabor) en daarmee verbreed naar andere groepen, dus ook mensen die al langer een uitkering ontvangen. De hiermee versterkte 'poortfunctie' zal de komende periode worden geborgd.

2. Zoekperiode en scholingsplicht voor jongeren
De gemeente Arnhem hanteert in de afgelopen periode voor jongeren tot 27 jaar een zoekperiode van 4 weken. Jongeren worden in die periode gestimuleerd om zelf werk te zoeken of zich aan te melden bij school. In dat verband wordt de scholingsplicht toegepast. De gemeente Arnhem hanteert mbo-niveau 3 als minimaal gewenst scholingsniveau. Indien jongeren aantoonbaar in staat zijn om scholingsniveau 3 te halen en er is voldoende studiefinanciering beschikbaar, dan worden jongeren gestimuleerd om zich in te schrijven voor een opleiding. De zoekperiode en scholingsplicht worden niet generiek toegepast. Indien nodig hanteren we voor jongeren in een kwetsbare positie een aanpak op maat.

3. Sluitende aanpak jongeren in kwetsbare positie
In 2018 werden onze aanpakken rondom jongeren in een kwetsbare posities voorgezet. Leerlingnetwerken VSO/ Pro hebben als doel om een sluitend regionaal netwerk te realiseren bij de overgang van jongeren in een kwetsbare positie van VSO/ Pro naar vervolgonderwijs of werk. Binnen dit netwerk werken onderwijsinstellingen, WSP, UWV, gemeenten en andere partners samen. De Leerlingnetwerken VSO/ Pro in onze arbeidsmarktregio worden landelijk als 'good practice' genoemd. Het Schakelpunt Onderwijs-Werk heeft als doel om een sluitend regionaal netwerk te realiseren bij de overgang van jongeren in een kwetsbare positie van MBO 1-2 naar werk. Daarbij worden de hiaten in de huidige aanpak gesignaleerd en verbindingen gelegd tussen onderwijsinstellingen, RBL, LWL, WSP en gemeenten.

4. Statushouders en nieuwkomers
Statushouders en nieuwkomer vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. Evenals de afgelopen periode werden in 2018 statushouders ondersteund door het kernteam statushouder bij W&I. De ervaringen

zullen worden gebruikt om de komende periode een inhaalslag te maken zodat meer nieuwkomers werk vinden.

5. Proeftuinen
Om Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning te activeren naar werk hebben we in 2018 de proeftuinen 'MaatWerkt', 'Schepen te Boeckopflat' en 'Geitenkamp' uitgevoerd. In deze proeftuinen werd geëxperimenteerd met nieuwe, gebiedsgerichte werkwijzen waarbij (i) inwoners actief worden benaderd en meer op maat vanuit hun integrale leefsituatie worden ondersteund bij het zetten van stappen naar werk en waarbij (ii) cluster Werk & Inkomen in samenwerking met de Teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams re-integratie- en inkomensinstrumenten inzet. De opgedane leerervaringen vormen mede de basis voor de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen (zie verderop).

6. Nieuwe samenwerkings- en uitvoeringsstructuur
In de afgelopen periode is ook geïnvesteerd in het neerzetten van een nieuwe (regionale) samenwerkings- en uitvoeringsstructuur voor de per 2015 ingevoerde Participatiewet. Kern daarbij was meer verantwoordelijkheden met minder budgetten in economisch lastige tijden. Er is:

- Ingezet op de samenwerking met werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten en kenners van de doelgroep zelf in de Adviesraad Werk & Inkomen.
- Een professionele werkgeversbenadering vormgegeven in het Werkgeversservicepunt.
- Ingezet op algemene en doelgroep specifieke instroombeperkende maatregelen (zie 1-3).
- Vormgegeven aan de transformatie van een traditionele sociale werkvoorziening naar een breed inzetbaar arbeidsontwikkelbedrijf (Scalabor).
- Gewerkt aan het neerzetten van een brede en vernieuwende voorziening: activerend werk.
- Gebouwd aan een sluitende ketenaanpak.

Om de haalbaarheid en realiseerbaarheid van de lokale doelen en ambities van het programma Doorbraak Naar Werk te vergroten werden in 2018 op regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming gezocht en gevonden met de belangen en agenda's van onze partners in het bestuurlijke Werkbedrijf (werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten). Belangrijke gespreksthema's waren de inclusieve arbeidsmarkt, het stimuleren van sociaal ondernemerschap en de ketensamenwerking. Daarnaast werd in 2018 op lokaal niveau het begin gemaakt om meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de inspanningen van (i) de afzonderlijke gemeentelijke programma's Inclusie, Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk en (ii) de teams Leefomgeving. In 2018 heeft het cluster Werk & Inkomen de stedelijke opgave om meer Arnhemmers aan het werk te helpen (en dus meer Arnhemmers een minder groot beroep te laten doen op inkomensondersteuning) gesynchroniseerd met gebiedsgerichte uitdagingen (en kansen) van de wijken.

2.2 Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar werk

Met het programma Doorbraak naar werk (looptijd 2019-2023) zijn we bezig om bestaande aanpakken en inspanningen te intensiveren. Er wordt daarnaast ingezet op aanvullende maatregelen om Arnhemmers die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering zoveel mogelijk in eigen inkomen te laten voorzien en uitstroom te bevorderen. We focussen ons op de volgende doorbraken:

- Investeren in voorkomen
- Dichtbij de Arnhemmer en integraal
- Perspectief bieden: aan het werk, tenzij

- Inclusief werk
- Samen sterk
- Monitoring

7. Investeren in voorkomen

Wij willen voorkomen dat Arnhemmers afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Wij denken dat betaald werk daar het beste middel voor is. Onze acties zijn daarom gericht op het voorkomen van instroom in de bijstand en de inzet op begeleiden naar betaald werk. Daarvoor hebben we de volgende maatregelen georganiseerd:

A. Versterken Poort

Arnhemmers die een beroep doen op de participatiewet helpen we bij het zetten van stappen naar werk. Dit past bij onze **'aan het werk, tenzij'** insteek. We baseren ons hierbij op de succeservaringen voor de doelgroep met een relatief korte afstand tot de arbeidsmarkt en hebben deze aanpak eind 2018 verbreed. In de aanpak hebben we ook verbinding gevormd met activerend werk (van CAW) en begeleid werk (van Scalabor). Zodat er aansluitend, als nodig, een robuuster arbeidsontwikkeltraject kan worden ingezet.

B. Sluitende aanpak jongeren in kwetsbare positie

De **sluitende aanpak voor jongeren in kwetsbare posities** (van school naar werk of school) scherpen we aan. Met onze partners uit onderwijs, bedrijfsleven en de uitvoering zetten we in op het voorkomen dat jongeren uitvallen. Belangrijk daarbij vinden we dat alle partijen zo veel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen. In elk geval:

- Zijn we bezig om de inzet op de goed werkende leerlingnetwerken VSO/Pro, die zorgen voor een warme overstap van school naar werk, te intensiveren.
- Gebruiken we de ervaringen van het schakelpunt en de leerlingnetwerken om ook voor mbo1-2 en Entree een heldere en succesvolle samenwerking neer te zetten.
- Proberen we jongeren die geen startkwalificatie hebben, niet op school zitten, geen werk hebben en geen uitkering aanvragen in beeld te krijgen. We maken hierbij gebruik van de mogelijkheid om bestanden te koppelen en de kennis vanuit de wijken.
- Herijken we de aanpak vroeg- en voortijdig schoolverlaten zodat uitval nog verder teruggebracht wordt, is een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren een belangrijk onderwerp bij de Maatschappelijk Educatieve Agenda en zoeken we de aansluiting met de jeugdzorg.
- Gaat onze schulddienstverlening goed aansluiten op de begeleiding naar werk of terug naar school zodat schuld geen belemmering vormt.
- Richten we ons op goede nazorg passend bij deze doelgroep.

C. Statushouders en nieuwkomers

Statushouders en nieuwkomers vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. Voor nieuwkomers onderzoeken we hoe we een inhaalslag kunnen maken, zodat meer nieuwkomers werk vinden. We gebruiken de ervaringen uit de afgelopen periode, voor een verbeterde werkwijze.

D. Andere specifieke doelgroepen

Arnhemmers waarvan het einde van de WW in zicht is (**max WW**) benaderen we al voortijdig om in gesprek te gaan over wat nodig is om richting (betaald) werk te gaan. Andere groepen waarbij we **risico's op instroom verkleinen** door een outreachende aanpak zijn bijvoorbeeld de Arnhemmers in

detentie. Nog voor zij vrijkomen, zetten wij een aantal zaken in gang. Met de Sociale Verzekeringsbank zijn we in gesprek over mensen voor wie het einde van de Algemene nabestaandewet in zicht is. Zo beoordelen we steeds of een potentiële groep van instroom ook een extra aanpak vraagt.

8. Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Wij willen Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom gaan wij actief op hen af en helpen wij hen (op maat) vanuit hun leefsituatie bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Daarbij leveren we de volgende inspanningen:

- In een vaste cyclus vindt met de Teams Leefomgeving het gesprek over **gebiedsagenda's** plaats. In gebiedsagenda's bepalen we per wijk de behoefte t.a.v. participatie zodat we onze aanpak daarop kunnen inrichten. Zo krijgt de stedelijke opgave een accent per wijk.
- We hebben de beweging in gang gezet om de **werkwijze bij Werk & Inkomen aan te passen**. Dit is noodzakelijk om als volwaardige, toekomstbestendige partner te functioneren in de keten (zie verder) en ambities te kunnen realiseren. Daarbij staat de Arnhemmer centraal, doen we wat nodig is vanuit werk, inkomen en zorg, komt er regie op financiële zelfredzaamheid en werk en werken we methodisch en evidence-based. De voorbereiding voor de ontwikkeling is in volle gang, de implementatie staat gepland vanaf 2020. De investering (ca. 6 miljoen euro) die hiervoor nodig is nemen we mee in de voorbereiding van de begroting 2020-2023.
- Vooruitlopend op de ontwikkeling van Werk & Inkomen werken we sinds 2018 met een **versnellingsteam**. In een klein team wordt in korte tijd intensief samengewerkt met de inwoner om hem/haar zo snel mogelijk toe te leiden naar betaald werk. De aanpak is vernieuwend en zaken worden in samenhang ontwikkeld zoals versterken van de poortfunctie en gebiedsgericht werken.
- We gaan **belemmeringen wegwerken** en in de komende periode wordt onze aanpak op het terrein van armoede, schulden en werk herijkt. Daarbij zien we werk als de 'ultieme' oplossing om uit een situatie van armoede en schulden te komen. Bij de herijking gaan we in gesprek met partijen in en buiten de stad en te kijken we naar ervaringen van andere steden.
- Wij willen dat **werk loont**. Voor de Arnhemmer met een uitkering en voor de werkgever die een plaats aan deze mensen biedt. We gaan dit onder andere doen door deeltijd werk lonend te maken en steviger in te zetten op loonkostensubsidie. Hierdoor krijgen Arnhemmers de gelegenheid stappen te zetten in een echte werkomgeving.

9. Perspectief bieden

Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet helpen we zo snel mogelijk op weg naar werk: 'aan het werk, tenzij'. We bieden diverse mogelijkheden voor inwoners die een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen hebben, voor Arnhemmers die met een vorm van begeleiding kunnen werken en voor hen die rechtstreeks aan het werk kunnen. De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams.
Om de ambitie binnen Doorbraak naar werk waar te maken en uitstroom te bevorderen zullen we inzetten op de doorontwikkeling van partijen in de uitvoeringsketen:

A. Doorontwikkeling van (Centrum voor) Activerend Werk
Activerend werk is bedoeld voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Via een algemene voorziening Centrum voor Activerend werk worden de mogelijkheden van mensen in beeld gebracht en een passende werkplek gezocht. Sociale wijkteams kunnen vervolgens een passend (ontwikkel)arrangement inzetten. Doel is dat mensen arbeidsvaardigheden opdoen en daarmee stappen zetten op de Participatieladder. In Activerend werk werken zorgaanbieders, Scalabor, onderwijs, een vertegenwoordiging vanuit kleinschalige wijkinitiatieven, de vrijwilligerscentrale, cluster W&I en de sociale wijkteams samen. In de komende periode zullen we inzetten op de doorontwikkeling van Activerend Werk:

- Verbeteren van de kwaliteit (toewijzing, naleving en toetsing).
- Verbeteren van de verbinding en samenwerking in de participatieketen.
- Verbeteren en uitbreiden van het aanbod van activerend werkplekken.
- Verbeteren financiële toekomstbestendigheid en de gemeentelijke bijdrage aan het Centrum voor Activerend Werk gefaseerd af te schalen en het eigenaarschap te beleggen bij de kernpartners.

Jaarlijks verwachten wij dat er ca. 1.100 activerend werk-arrangementen worden ingezet. Ongeveer de helft hiervan op basis van een advies van Centrum voor Activerend Werk. Van deze adviezen zal het grootste deel gericht zijn op oriëntatie (op werk) of ontwikkeling (van activerend werk naar vormen van begeleid of regulier werk).

B. Doorontwikkeling van Scalabor
Scalabor is primair een arbeidsontwikkelbedrijf, waarbij passend werk voor mensen met verminderd arbeidsvermogen is georganiseerd in een productiefaciliteit, een dienstenbedrijf en een detacheringsfaciliteit. Scalabor levert de diensten diagnose en advies, passend werk en arbeidsontwikkeltrajecten, detachering (individueel en groep) en jobcoaching en nazorg. Zowel vanuit de wijkaanpak als vanuit W&I krijgen mensen met een PW-uitkering een arbeidsontwikkeltraject van Scalabor. Hiermee worden mensen "werkfit" gemaakt en maken zij meer kans op vacatures, die bijvoorbeeld via het WSP (zie onder) worden verzameld. Scalabor bestaat ruim een jaar. De gemeenteraad heeft bij de start aan Scalabor een aantal transformaties meegegeven. Insteek is dat deze transformaties de doorontwikkelagenda van Scalabor bepalen:

- Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf.
- Van bolwerk naar netwerk.
- Van hekkensluiter naar middenmoter.

Vanuit onze verschillende rollen (aandeelhouder, klant) als gemeente Arnhem sturen wij/ zijn wij mede factor in de transformaties. Daarbij maken wij maximaal gebruik van Scalabor om Arnhemmers werkfit te maken, hen en SW-medewerkers in hun arbeidsontwikkeling te ondersteunen, in passende werkervaringsplekken en passend werk te voorzien en het georganiseerde passende werk betaalbaar te houden, te borgen en uit te bouwen.

C. Doorontwikkeling van Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland
Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland is de regionale partner voor werkgevers. Het WSP ondersteunt werkgevers in onze arbeidsmarktregio in hun personeelsbehoefte en hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren. Dit doet het WSP door jobcarving- en jobcreatie-adviezen, drempels te verlagen door werkgevers te wijzen op en te adviseren over de mogelijkheden van PW-instrumenten en door afspraken te organiseren waarop kandidaatwerknemers en werkgevers elkaar ontmoeten en tot matches komen. De doorontwikkeling van het WSP richt zich met name op het versterken van de ketensamenwerking met Scalabor en andere partners en (in het licht van de huidige arbeidsmarkt) een evenwichtiger balans tussen de vraag- en aanbodbenadering. Jaarlijks realiseert het WSP ca. 1.160 plaatsingen.

D. Doorontwikkeling van LeerWerkLoket Midden-Gelderland
LeerWerkLoket Midden-Gelderland is een regionale projectorganisatie van gemeenten, UWV en ROC, die zich manifesteert als een uitvoerend 'Research & Development-platform' binnen onze lokale en regionale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Het ondersteunt het WSP, UWV, cluster W&I en Scalabor bij het vernieuwen van de werkgevers- en werknemersbenadering en aanpakken en doet dit door vooral ook zelf in de uitvoering inwoners en werkgevers te ondersteunen en adviseren. De doorontwikkeling van LWL richt zich met name op het daadwerkelijk pakken van de genoemde R&D-functie/positie.

E. Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse
In september 2018 is het Regionaal Werkbedrijf (RWB) gestart met drie arbeidsmarkt periodieke ketenanalyses (APK). Hiervoor is het onderzoeksbureau Nautus ingehuurd. Het doel is om het matchingsproces aan te scherpen en de wensen en behoeften van de verschillende partners in de keten zo optimaal mogelijk op elkaar af te stemmen. Hiermee kunnen er meer vacatures vervuld worden en meer mensen worden geplaatst. Dit leidt tot meer uitstroom uit de uitkering. Daarnaast wordt een methodiek ontwikkeld zodat we als arbeidsmarktregio zelf structureel een APK kunnen organiseren.

10. Inclusief werk
Om langdurige afhankelijkheid van een uitkering te voorkomen en uitstroom te bevorderen worden werkgevers gemotiveerd om hun werk inclusiever te organiseren:

- Wij willen graag een vruchtbare basis van inclusief ondernemerschap in onze stad en regio. Een groep ondernemers die andere ondernemers weet te betrekken en enthousiasmeren. Op dit moment maken we met werkgevers de stand van zaken op. Waar staan we, waar zit de urgentie bij werkgevers in de stad met oog op de (structurele) tekorten op de arbeidsmarkt? Wat hebben partijen nodig om meer inclusief te gaan ondernemen en welke rol kan de gemeente daarin spelen? We kijken daarbij ook naar andere steden en initiatieven. De initiatieven om een **netwerk Inclusief Midden Gelderland** te ontwikkelen ondersteunen wij zeer.
- Zo maximaal mogelijk invulling geven aan **social return**. Dit betekent kijken hoe met maatwerk de meest duurzame oplossing mogelijk is. Of dit nu is door werk of werkervaringsplaatsen te bieden, te investeren in opleiding of anderszins. We doen dat vanuit het perspectief ‘lokaal, sociaal, duurzaam’. Ook bij de inzet van het klimaatfonds zoeken wij naar mogelijkheden voor social return. We hebben een speciaal team ingericht voor social return. De komende tijd verkennen wij de mogelijkheid om de aanpak meer regionaal op te pakken. Dat betekent nog meer helderheid voor werkgevers en daarmee kans op goed resultaat. Daarnaast helpen we andere partijen in de stad bij het vormgeven van de social return opgave.
- **Gemeente Arnhem wil een inclusieve werkgever zijn**. De opgave om meer mensen richting betaald werk te krijgen is ook een opgave voor ons als werkgever. We willen minimaal voldoen aan onze banenafspraak. Dat lukt al in aantallen en we staan nu voor de opgave deze plekken te verduurzamen. We doen mee met Talenttraject Werken zonder te beperken samen met provincie, gemeente Nijmegen, gemeente Overbetuwe en het Werkbedrijf. We hebben een actief stagebeleid met daarbij een stagecoördinator, voor alle niveaus van onderwijs en we bieden werkervaringsplaatsen.
- Een aantal sectoren in onze stad kent een grote (structurele) vraag naar mensen. Een van die sectoren is de zorg. Onze duurzaamheidsambities bieden ook kansen om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen. Denk aan alle werkgelegenheid rond de energietransitie. Wij **maken werk van zorg en duurzaamheid**. Op dit moment lopen er al diverse initiatieven, bijvoorbeeld in samenwerking tussen Scalabor en zorgpartijen en in samenwerking met corporaties rond de energietransitie. De komende tijd zetten wij in op het bij elkaar brengen van partijen.

11. Samen sterk

De opgave waar we voor staan is van meer partijen dan van de gemeente alleen. Samenwerken maakt ons werk beter en de impact die we kunnen bereiken groter. Wij willen de impact van onze doelen en ambities vergroten. Daarvoor hebben we de volgende maatregelen georganiseerd:

- Met onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, provincie, onderwijs en regiogemeenten) zoeken en borgen we afstemming en verbinding rondom het (boven)regionale arbeidsmarkt- en het Human Capitalbeleid. We zetten in op een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
- Samen met de regiogemeenten en het Werkbedrijf werken we aan een **Regionaal Strategische Agenda**. Waar gaan we als regio in komende jaren het verschil maken om onze individuele en gezamenlijke opgaven te verwezenlijken? De input van onder meer onze Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) helpt hierbij. Ook bekijken we met partners uit bedrijfsleven en onderwijs heel nadrukkelijk waar de toekomstige vraag in de arbeidsmarkt ligt en welke interventies daarbij passen. De zorg is daar zeer zeker een aandachtssector (waar ook al initiatieven op plaats vinden om gericht te ontwikkelen). Op basis hiervan formuleren we de aanvraag Perspectief op Werk (zie 2.3) richting rijk.
- We **versterken in gezamenlijke lobby** naar het Rijk. Onderwerpen hierbij zijn in elk geval het macrobudget en de verdeling daarvan, maar op dit moment ook zeker de interventies die het rijk voorbereidt in het kader van haar Breed Offensief. Waarbij wij alert zijn op de balans tussen voor ons doel zinvolle centrale interventies en benodigde decentrale ruimte.

12. Werkinvesteringsfonds (WiF)

Het participatiebudget zit “vast” en biedt beperkt investeringsruimte waardoor het ons remt bij het begeleiden van mensen naar werk. Het Werkinvesteringsfonds (Wif) is incidenteel beschikbaar als flexibele inzet naast het participatiebudget. Het stelt ons in staat om te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. We zetten het fonds in om deze activiteiten en projecten te vinden, te monitoren en om bewijslast te leveren voor wat wel werkt en wat niet. We zetten het Wif ook in om aan te tonen welke investeringen effectief zijn, met name gericht op uitstroom uit de bijstand.
We doen dit samen met partners in de stad, binnen de gemeente en met onze inwoners.

Het doel van het Wif is om op nieuwe en innovatieve manieren maatschappelijke impact te realiseren en daarmee bij te dragen aan de doelen van ‘Doorbraak naar werk’. We streven naar:

1. Impact: maatschappelijk en financieel (bereiken van een trendbreuk)
2. Samen investeren (met partners)
3. Innoveren (leren van nieuwe dingen doen)

Hierbij moet impact altijd aanwezig zijn en daarnaast minimaal (2) samen investeren of (3) innoveren. Samen investeren of innoveren zijn nooit een doel op zich.

2.3 Onderscheid tussen interne en externe maatregelen

Indien maatregelen tot stand komen zonder inbreng van externen worden zij als intern aangemerkt. Indien maatregelen met een duidelijk herkenbare inbreng van externen (dus personen of organisaties buiten de eigen gemeente) tot stand komen worden ze als extern aangemerkt. De maatregelen 1, 2 en een deel van 7 en 10 zien wij als interne maatregelen. Deze maatregelen zijn tot stand gekomen zonder consultatie van externen.

De maatregelen 3 tot en met 12 zien wij als externe maatregelen. Bij het ontwikkelen van de aanpak binnen Doorbraak naar werk is gebruik gemaakt van allerlei onderzoeken (bijvoorbeeld van Divosa en Movisie) om de effectiviteit van arbeidstoeleiding te verbeteren. Ook is het Werkbedrijf betrokken bij het opstellen van het programmaplan en de doorontwikkeling van de uitvoeringsketen (maatregel 9-11). Daarnaast zijn werkbezoeken gebracht aan verschillende gemeenten en het werk- en ontwikkelbedrijf WeenerXL om te leren van ervaringen elders. We zien daarbij dat het centraal stellen van de inwoners, het koppelen van meerdere leefgebieden en de focus op werk belangrijke sleutels zijn voor succes. De gemeente Arnhem heeft een onderzoek laten uitvoeren door AEF, waarbij de haalbaarheid van de ambitie binnen DnW is getoetst en de randvoorwaarden om deze te halen zijn verkend. We kregen daarbij relevante input op de complexiteit van de opgave, mede vanwege de vaak complexere situatie van mensen in een uitkeringspositie. Ook kregen we input op dat wat nodig is om aan de slag te gaan met de ambitie. De input uit deze consultaties samen met de ambitie binnen Doorbraak naar werk hebben geleid tot de (door)ontwikkeling van verschillende maatregelen (maatregel 3-12).

Het AEF heeft ook een startfoto gemaakt van de werkwijze van Werk & Inkomen en wat nodig is hierin anders te doen (randvoorwaarden voor oplossingen) voor het halen van de ambitie. De conclusies en aanbevelingen, zoals een integrale aanpak, dichtbij de leefwereld van de inwoner en tactisch gat opvullen, uit dit onderzoek hebben we een plek gegeven in de nieuwe werkwijze van het cluster Werk en Inkomen (maatregel 8). Daarnaast heeft AEF ook een onderzoek gedaan naar de nieuwe visie en strategie van gemeente Arnhem voor het bieden van toekomstperspectief voor nieuwe Arnhemmers. Dit heeft geleid tot het uitgangspunt dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen (maatregel 4 en 7). Tot slot doet de gemeente Arnhem mee aan de Benchmark van Divosa en nemen we regelmatig deel aan bijeenkomsten van G-32, Divosa, VNG en de Programmaraad, waarin onder andere best practices worden uitgewisseld tussen gemeenten.

3. Beoogd effect van de maatregelen

De genoemde maatregelen hebben als beoogd effect bijdragen aan de verdere reductie van het tekort ten opzichte van voorgaande jaren. De maatregelen 1, 2, 3, 6, 7 en 12 dragen bij aan het beperken van de instroom in de bijstand en hebben daarmee een reducerend effect op de stijging van de uitgaven. De maatregelen 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 en 12 dragen bij aan het bevorderen van de uitstroom uit de bijstand en leveren daarmee een bijdrage aan het verder reduceren van het tekort. Instroombeperkende maatregelen hebben een reducerend effect op de stijging van de uitgaven. Met uitstroombeperkende maatregelen dragen we bij aan het verder reduceren van het tekort. In het programma Doorbraak naar werk leveren we extra inspanning om het tekort op BUIG te reduceren.

De onder 2 genoemde maatregelen dragen ook bij aan het bereiken van de concrete doelstelling om de landelijke trend te volgen en de doelstelling om 500 Arnhemmers extra uit de bijstand te krijgen. Het beoogd effect van de ingezette maatregelen binnen Doorbraak naar werk voor de komende jaren is:
In 2023

- Hebben er meer Arnhemmers betaald werk.
- Zijn er meer Arnhemmers financieel zelfredzamer.
- Is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Concreet

- Volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand.
- En heeft de gemeente Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen.

Dit betekent voor onze stad

- het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee in een andere positie.

We gaan sturen en monitoren op de doelen die we nastreven. Het is belangrijk om goed te weten waar we staan, om te leren van onze interventies en welke resultaten we boeken als het gaat om uitstroom uit ons bestand. Met de adviezen van een extern adviesbureau is daarin de volgende systematiek gekozen:

- We fixeren de wijze van monitoren van de ambitie (landelijke lijn + 500 extra op uitkeringslast).
- We herijken jaarlijks de ambitie aan de hand van nieuwe inzichten van het Rijk: de nieuwe prognoses en realisatiecijfers zijn immers bepalend voor onze ambitie.
- Daaronder monitoren we de ‘beweging’: KPI’s op programma- en uitvoeringsniveau. De zinvolle indicatoren daarvoor zijn we nu aan het ontwikkelen, die kunnen ook gaan over de beperking van instroom.
- We gaan dan ook jaarlijks het gesprek aan over resultaten en over mogelijk nieuwe interventies of investeringen.

De monitoring is een belangrijke manier om ook de raad en onze partners mee te nemen in de ontwikkelingen.

Aanvraag Vangnetuitkering Participatiewet over 2018

Versie: uitgebreid verzoek

Wat is een vangnetuitkering?

Gemeenten ontvangen op grond van de Participatiewet budget voor bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies. Dit budget wordt ook wel het BUIG-budget genoemd. Gemeenten die een tekort hebben kunnen in aanmerking komen voor een vangnetuitkering. De voorwaarden zijn op hoofdlijnen:

- het tekort is groter dan een bepaalde toegangsdrempel
- het college verklaart maatregelen te hebben getroffen om te komen tot tekortreductie
- het college geeft een toelichting op deze verklaring
- de gemeenteraad stemt in met de verklaring van het college

De vangnetuitkering is gebaseerd op een solidariteitsprincipe tussen gemeenten: de vangnetuitkeringen worden bekostigd uit het macrobudget van twee jaar na het tekortjaar. Deze aanvraag beoogt, naast de gemeenteraad, ook andere gemeenten inzicht te geven dat het college inspanning heeft geleverd om het tekort te reduceren.

Hoe verloopt de aanvraagprocedure?

Het college kan een vangnetuitkering uitsluitend aanvragen via dit aanvraagformulier, dat is vastgesteld door de minister. Elke aanvraag geldt alleen voor het betreffende tekortjaar. Bij een volgend tekort (boven de risicodrempel) moet dus opnieuw een aanvraag worden ingediend.

Met een ingevuld aanvraagformulier geeft het college de gemeenteraad inzicht in de getroffen maatregelen om het tekort te reduceren. Een belangrijke veronderstelling bij het vangnet is dat gemeenteraad en college regelmatig in gesprek zijn over ontwikkelingen in het bijstandsvolume (bijv. middels kwartaalrapportages). Op dit niveau wordt inhoudelijk gesproken over maatregelen (beleid en uitvoering) om eventuele tekorten te reduceren.

Het college dient het ingevulde aanvraagformulier in bij de onafhankelijke Toetsingscommissie vangnet Participatiewet. De commissie moet de aanvraag uiterlijk op 15 augustus 2019 hebben ontvangen. De Toetsingscommissie beoordeelt de aanvraag procedureel. Dit betekent dat wordt beoordeeld of het college en de gemeenteraad een aantal processtappen hebben doorlopen: het tekort is groter dan de drempelwaarde; het college heeft in de verklaring toegelicht dat maatregelen zijn getroffen om het tekort te reduceren en de gemeenteraad heeft ingestemd met de verklaring. De commissie geeft dus geen inhoudelijk oordeel over de aanvraag. Vervolgens adviseert deze commissie de Minister. Deze adviezen worden in beginsel overgenomen.

Voor een verdere toelichting op dit formulier wordt verwezen naar de informatie op de website: https://www.toetsingscommissievp.nl/vangnetuitkering-2018.

Wat wordt verwacht van gemeenteraadsleden?

Hieronder verklaart het college maatregelen te hebben getroffen om het tekort te reduceren. De gemeenteraad wordt gevraagd om in te stemmen met de verklaring van het college. Met deze instemming bevestigt de gemeenteraad dat het college inzicht heeft gegeven in de maatregelen die zijn getroffen om het tekort te reduceren. De instemming heeft geen betrekking op het inhoudelijk oordeel dat de gemeenteraad eventueel over de maatregelen van het college heeft uitgesproken. De gemeenteraad hoeft het dus niet eens te zijn met de maatregelen.

Welke punten vragen de aandacht van de gemeenteraad? Uit welke onderdelen moet dat inzicht bestaan?

- Het college geeft de gemeenteraad via een globale analyse inzicht in de oorzaken van het tekort op de gebundelde uitkering (ook wel BUIG genoemd).
- Het college geeft de gemeenteraad inzicht in de (interne en externe) maatregelen, met een toelichting waarom die naar verwachting leiden tot een reductie van het tekort.
- Het college geeft de gemeenteraad inzicht in welke mate (interne en externe) maatregelen beogen bij te dragen aan het (verder) reduceren van het tekort.

Op de website van de VNG wordt de brief aan de Raadsleden over de VU 2018 gepubliceerd.

1. Verklaring college bij een uitgebreid verzoek

Dit gedeelte bestaat uit de volgende vier onderdelen:

A. Analyse van de oorzaken van het tekort
B. Uitgevoerde *interne en externe* maatregelen om het tekort verder te reduceren
C. Beoogde effect van de genoemde maatregelen
D. Ondertekening door het college

A. Analyse van de oorzaken van het tekort

Arnhem kent sinds de invoering van het objectief verdeelmodel een groot tekort op BUIG. Omdat, mede door de omvang van het tekort, de verwachting is dat Arnhem een structureel tekort zal hebben op BUIG is enkele jaren geleden gekozen om (een deel van) het tekort structureel te dekken vanuit de algemene middelen. Bij de publicatie van het voorlopig budget 2018 werd duidelijk dat Arnhem ook voor 2018 te maken zou hebben met een tekort. Zowel bij de voorlopige als de definitieve budgetten is het budget positief bijgesteld. Het tekort BUIG 2018 (voor vangnetuitkering) is uiteindelijk uitgekomen op circa € 8,5 miljoen. In grafiek 1 is de ontwikkeling van het saldo BUIG over de afgelopen 10 jaar weergeven van zowel Arnhem als Nederland. Deze ontwikkeling is uitgedrukt in de procentuele afwijking (tekort = - / overschot = +) ten opzichte van het door het Rijk beschikbaar gestelde budget. Te zien is dat het tekort is afgenomen van circa 12,4% in 2017 naar 8,1% in 2018.

Grafiek 1 Ontwikkeling BUIG afgelopen 10 jaar

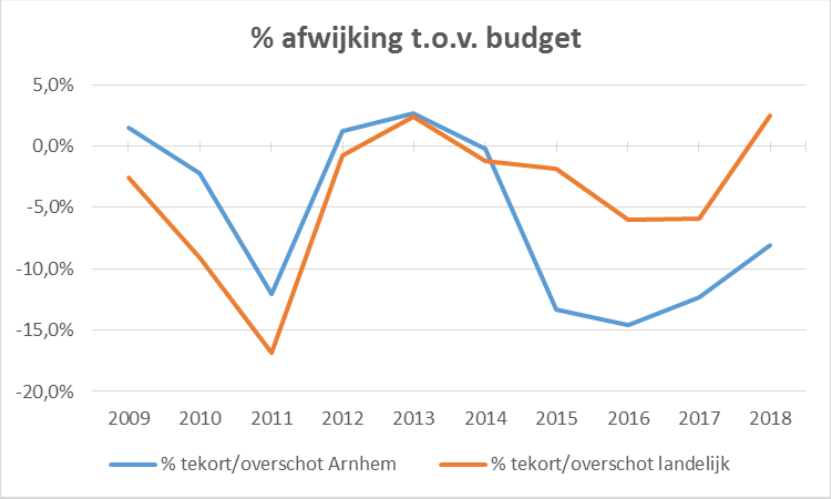

* data afkomstig uit: Berenschot - BUIG-saldi van uw gemeente in meerjarig perspectief + Divosa

Hierna gaan we in op de oorzaken van het tekort op BUIG. Wij gaan ervan uit dat een deel van het tekort wordt veroorzaakt door het verdeelmodel en een deel door eigen presteren. Hoe de verhoudingen hierin liggen is niet precies te duiden.

Verdeelmodel

Een belangrijke oorzaak van het tekort op BUIG ligt bij het 'nieuwe' verdeelmodel, dat is ook in eerdere jaren geduid. Uit grafiek 1 blijkt dat vanaf 2015 het verdeelmodel voor Arnhem een ongunstiger uitkomst heeft t.o.v. het landelijke beeld. Het model voorspelt voor Arnhem een fors aantal minder bijstandsuitkeringen dan de realisatie. De juistheid van de voorspelling van het model is daarbij onvoldoende verifieerbaar. Dat er onvolkomenheden zitten in het model wordt bevestigd doordat het model, mede door lobby vanuit Arnhem, sinds de invoering in 2015 jaarlijks is aangepast/verbeterd. Ook voor 2019 is het model verder aangepast door, naast het volume, ook de prijs van een uitkering objectief te gaan berekenen.

Naast de verdeling van het budget heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur geconcludeerd dat het Rijk de afgelopen jaren een ontoereikend budget beschikbaar heeft gesteld[1]. Dit heeft geleid tot grote tekorten bij gemeenten, oplopend tot ruim 270 miljoen euro in 2016 en 2017. De belangrijkste oorzaak daarvoor is dat bij de raming van het budget het Rijk ten onrechte geen rekening houdt met de toestroom van statushouders. In de voorjaarsnota 2018 heeft het Rijk aangekondigd de instroom van statushouders in de bijstand vanaf 2018 direct in het bijstandsbudget te verwerken. Deze maatregel heeft ertoe geleid dat voor 2018 het macrobudget uiteindelijk toereikend was. De raming van het budget blijft echter wel een aandachtspunt. Met name de ramingen van het ministerie voor de beleidseffecten zijn lastig te controleren. De VNG is samen met Divosa in gesprek met SZW om te komen tot meer transparantie en meer betrokkenheid van gemeenten vooraf bij de totstandkoming van het macrobudget.

Zowel de berekeningen van het macrobudget als het verdeelmodel liggen buiten de directe invloedsfeer van Arnhem. Via landelijke netwerken blijft Arnhem echter wel lobbyen voor verbeteringen van de verdeling van het macrobudget.

Meer uitkeringen dan voorspelling verdeelmodel

Volgens het verdeelmodel zou Arnhem fors minder bijstandsuitkeringen mogen hebben. Uit de door het Rijk beschikbaar gestelde "Rekentool verdeelmodel bijstandsbudgetten 2018" blijkt dat Arnhem ongeveer 460 huishoudens meer in de bijstand heeft dan de voorspelling van het model. Deze afwijking ten opzichte van de voorspelling concentreert zich met name op de groep alleenstaande huishoudens en huishoudens in de leeftijdscategorie 50+. Wat de precieze oorzaak van deze afwijking is, is moeilijk te duiden. Voor een deel denken we nog steeds dat dit komt door het verdeelmodel. Daarnaast zien we dat Arnhem, in vergelijking met het landelijk gemiddelde en met vergelijkbare steden een relatief hoge bijstandsdichtheid heeft. Uit landelijke cijfers blijkt dat Arnhem weliswaar goed presteert op de instroom (instroom % is lager dan landelijk) maar slecht scoort op de uitstroom[2]. Hier liggen verbetermogelijkheden. Het college constateert tevens dat mensen langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, waarbij in sommige wijken en buurten deze langdurige afhankelijkheid van de uitkering zich

[1] Rapport: Financieringssystematiek Bijstand, ROB, 19 juni 2018

[2] Landkaart van de participatiewet, Berenschot, 21 november 2018

voortzet van generatie op generatie. De gemeente Arnhem ziet mogelijkheden om extra, aanvullende maatregelen te nemen om dit patroon van langdurige uitkeringsafhankelijkheid terug te dringen. Deze maatregelen worden beschreven in paragraaf 2.2 'Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar Werk'.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019.

B. Uitgevoerde interne en externe maatregelen om het tekort verder te reduceren

In dit onderdeel van de verklaring van het college wordt beschreven welke (aanvullende) interne (B1) en externe maatregelen (B3) zijn uitgevoerd om een bijdrage te leveren aan de verdere tekortreductie. Bij B2 wordt beschreven wat de wijze van consultatie was om te komen tot externe maatregelen.

In de raadsbrief 'Ambitie: Doorbraak naar werk' van 26 februari 2019 en het programmaplan van Doorbraak naar werk (DnW) (19 mei 2019) constateren we dat we in Arnhem in vergelijking met het landelijk gemiddelde en in vergelijking met andere steden veel mensen in ons uitkeringsbestand hebben. Arnhem heeft een bijstandsdichtheid van 11,5 %. Vergelijkbare gemeenten hebben een gemiddelde bijstandsdichtheid van 8,2 %. Ondertussen trekt de arbeidsmarkt in onze regio aan, maar vertaalt dit zich niet direct tot een grotere uitstroom uit het uitkeringsbestand. Dit vraagt om een **doorbraak** want is er veel werk te doen. De economie trekt aan, er is onder andere meer vraag naar meer personeel in de horeca, bouw en ICT. Arnhem zoekt naar uitbreiding van de mogelijkheden om talenten van mensen, die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, te koppelen aan de vraag naar werk. En zo een andere levenssituatie te bereiken.

De groeiende en blijvende vraag naar arbeid biedt de kans - maar maakt het tegelijkertijd ook noodzakelijk - om (1) ieders talent te ontwikkelen, (juist) ook van de mensen die nu niet of te beperkt meedoen en (2) daadwerkelijk invulling te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt waaraan mensen ongeacht hun leeftijd, achtergrond, beperking of geaardheid zoveel mogelijk duurzaam meedoen. De ambitie van het college is om deze kans met lokale en regionale samenwerkings- en uitvoeringspartners te verzilveren. De hoofddoelen van het programma Doorbraak naar werk zijn:

In 2023

- *hebben er meer Arnhemmers betaald werk.*
- *zijn er meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.*
- *is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.*

Dit betekent concreet:

- *Volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand.*
- *Heeft de gemeente Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen.*

Dit is voor onze stad het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee in een andere positie. Uit het AEF-rapport blijkt dat deze ambitie haalbaar is, maar niet eenvoudig. Het is een proces van lange adem, we moeten alle zeilen bijzetten om de ambitie te halen.

Het Programma Doorbraak Naar Werk is er op gericht om:

- In te zetten op "doorbraken" om de hoofddoelen te halen.
- Vanuit de visie en doelstellingen samenhang te brengen in de inspanningen.
- Met de focus op werk ook op andere vlakken resultaten te boeken, zoals meer participatie.
- De inspanningen in beleid en uitvoering vanuit deze opgave te verbinden met de opgaven op zorg, economie, onderwijs, inclusie en ook goed te worden in de monitoring van de brede maatschappelijke impact.
- Verder te werken aan de beloften van de decentralisaties en de ontwikkeling die met Van Wijken Weten is ingezet.

De afgelopen periode hebben we maatregelen ingezet om instroom van mensen in een uitkering Participatiewet zoveel mogelijk te beperken en de uitstroom naar werk zoveel mogelijk te bevorderen. Daarnaast hebben we in het afgelopen jaar ook ingezet op een intensivering vanuit Doorbraak naar Werk om tot verdere tekortreductie te komen op BUIG. Met Doorbraak naar werk worden namelijk bestaande aanpakken en inspanningen die instroom voorkomen en uitstroom bevorderen geïntensiveerd. Daarnaast wordt er flink ingezet op maatregelen om Arnhemmers die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering zoveel mogelijk in eigen inkomen te laten voorzien en uitstroom te bevorderen.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019.

B1. Interne maatregelen

Uitgevoerde maatregelen

Maatregelen die instroom beperken en uitstroom bevorderen reduceren het aantal te verstrekken uitkeringen en daarmee het tekort op BUIG. In de afgelopen periode is door gemeente Arnhem geïnvesteerd in verschillende maatregelen om het tekort op BUIG te reduceren. Deze zijn toegelicht in de 'Jaarstukken 2018'.

1. Bemiddelen aan de poort/ Versnellingteam

Voor mensen die zich melden voor een uitkering en een korte afstand tot de arbeidsmarkt hebben, is in 2018 de zogenaamde Bemiddelen aan de poort-aanpak ingezet. Gedurende acht weken worden mensen intensief begeleid en gestimuleerd om zelf een betaalde baan te zoeken. Bemiddelen aan de poort blijkt een succesvol instrument. In de loop van 2018 werd het versnellingsteam ingericht (zie maatregel 8. Dichtbij de Arnhemmer en integraal) van het cluster Werk & Inkomen. Vernieuwd met een meer integrale werkwijze, verbonden met vormen van activerend werk (i.s.m. het Centrum voor Activerend

Werk) en begeleid werk (i.s.m. Scalabor) en daarmee verbreed naar andere groepen, dus ook mensen die al langer een uitkering ontvangen. De hiermee versterkte 'poortfunctie' zal de komende periode worden geborgd.

2. Zoekperiode en scholingsplicht voor jongeren

De gemeente Arnhem hanteert in de afgelopen periode voor jongeren tot 27 jaar een zoekperiode van 4 weken. Jongeren worden in die periode gestimuleerd om zelf werk te zoeken of zich aan te melden bij school. In dat verband wordt de scholingsplicht toegepast. De gemeente Arnhem hanteert mbo-niveau 3 als minimaal gewenst scholingsniveau. Indien jongeren aantoonbaar in staat zijn om scholingsniveau 3 te halen en er is voldoende studiefinanciering beschikbaar, dan worden jongeren gestimuleerd om zich in te schrijven voor een opleiding. De zoekperiode en scholingsplicht worden niet generiek toegepast. Indien nodig hanteren we voor jongeren in een kwetsbare positie een aanpak op maat.

Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar werk

Met het programma Doorbraak naar werk (looptijd 2019-2023) zijn we bezig om bestaande aanpakken en inspanningen te intensiveren. Er wordt daarnaast ingezet op aanvullende maatregelen om Arnhemmers die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering zoveel mogelijk in eigen inkomen te laten voorzien en uitstroom te bevorderen. We focussen ons op de volgende doorbraken:

- Investeren in voorkomen
- Dichtbij de Arnhemmer en integraal
- Perspectief bieden: aan het werk, tenzij
- Inclusief werk
- Samen sterk
- Monitoring

7. Investeren in voorkomen

Wij willen voorkomen dat Arnhemmers afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Wij denken dat betaald werk daar het beste middel voor is. Onze acties zijn daarom gericht op het voorkomen van instroom in de bijstand en de inzet op begeleiden naar betaald werk. Daarvoor hebben we de volgende maatregelen georganiseerd:

A. Versterken Poort

Arnhemmers die een beroep doen op de participatiewet helpen we bij het zetten van stappen naar werk. Dit past bij onze **'aan het werk, tenzij'** insteek. We baseren ons hierbij op de succeservaringen voor de doelgroep met een relatief korte afstand tot de arbeidsmarkt en hebben deze aanpak eind 2018 verbreed. In de aanpak hebben we ook verbinding gevormd met activerend werk (van CAW) en begeleid werk (van Scalabor). Zodat er aansluitend, als nodig, een robuuster arbeidsontwikkeltraject kan worden ingezet.

B. Sluitende aanpak jongeren in kwetsbare positie

De **sluitende aanpak voor jongeren in kwetsbare posities** (van school naar werk of school) scherpen we aan. Met onze partners uit onderwijs, bedrijfsleven en de uitvoering zetten we in op het voorkomen dat jongeren uitvallen. Belangrijk daarbij vinden we dat alle partijen zo veel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen. In elk geval:

- Zijn we bezig om de inzet op de goed werkende leerlingnetwerken VSO/Pro, die zorgen voor een warme overstap van school naar werk, te intensiveren.
- Gebruiken we de ervaringen van het schakelpunt en de leerlingnetwerken om ook voor mbo1-2 en Entree een heldere en succesvolle samenwerking neer te zetten.
- Proberen we jongeren die geen startkwalificatie hebben, niet op school zitten, geen werk hebben en geen uitkering aanvragen in beeld te krijgen. We maken hierbij gebruik van de mogelijkheid om bestanden te koppelen en de kennis vanuit de wijken.
- Herijken we de aanpak vroeg- en voortijdig schoolverlaten zodat uitval nog verder teruggebracht wordt, is een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren een belangrijk onderwerp bij de Maatschappelijk Educatieve Agenda en zoeken we de aansluiting met de jeugdzorg.
- Gaat onze schulddienstverlening goed aansluiten op de begeleiding naar werk of terug naar school zodat schuld geen belemmering vormt.
- Richten we ons op goede nazorg passend bij deze doelgroep.

C. Statushouders en nieuwkomers

Statushouders en nieuwkomers vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. Voor nieuwkomers onderzoeken we hoe we een inhaalslag kunnen maken, zodat meer nieuwkomers werk vinden. We gebruiken de ervaringen uit de afgelopen periode, voor een verbeterde werkwijze.

D. Andere specifieke doelgroepen

Arnhemmers waarvan het einde van de WW in zicht is (**max WW**) benaderen we al voortijdig om in gesprek te gaan over wat nodig is om richting (betaald) werk te gaan. Andere groepen waarbij we **risico's op instroom verkleinen** door een outreachende aanpak zijn bijvoorbeeld de Arnhemmers in detentie. Nog voor zij vrijkomen, zetten wij een aantal zaken in gang. Met de Sociale Verzekeringsbank zijn we in gesprek over mensen voor wie het einde van de Algemene nabestaandewet in zicht is. Zo beoordelen we steeds of een potentiële groep van instroom ook een extra aanpak vraagt.

10. Inclusief werk

Om langdurige afhankelijkheid van een uitkering te voorkomen en uitstroom te bevorderen worden werkgevers gemotiveerd om hun werk inclusiever te organiseren:

- Wij willen graag een vruchtbare basis van inclusief ondernemerschap in onze stad en regio. Een groep ondernemers die andere ondernemers weet te betrekken en enthousiasmeren. Op dit moment maken we met werkgevers de stand van zaken op. Waar staan we, waar zit de urgentie bij werkgevers in de stad met oog op de (structurele) tekorten op de arbeidsmarkt? Wat hebben partijen nodig om meer inclusief te gaan ondernemen en welke rol kan de gemeente daarin spelen? We kijken daarbij ook naar andere steden en initiatieven. De initiatieven om een **netwerk Inclusief Midden Gelderland** te ontwikkelen ondersteunen wij zeer.
- Zo maximaal mogelijk invulling geven aan **social return**. Dit betekent kijken hoe met maatwerk de meest duurzame oplossing mogelijk is. Of dit nu is door werk of werkervaringsplaatsen te bieden, te investeren in opleiding of anderszins. We doen dat vanuit het perspectief 'lokaal, sociaal, duurzaam'. Ook bij de inzet van het klimaatfonds zoeken wij naar mogelijkheden voor social return. We hebben een speciaal team ingericht voor social return. De komende tijd verkennen wij de mogelijkheid om de aanpak meer regionaal op te pakken. Dat betekent nog meer helderheid voor werkgevers en daarmee kans op goed resultaat. Daarnaast helpen we andere partijen in de stad bij het vormgeven van de social return opgave.
- **Gemeente Arnhem wil een inclusieve werkgever zijn**. De opgave om meer mensen richting betaald werk te krijgen is ook een opgave voor ons als werkgever. We willen minimaal voldoen aan onze banenafspraak. Dat lukt al in aantallen en we staan nu voor de opgave deze plekken te verduurzamen. We doen mee met Talenttraject Werken zonder te beperken samen met provincie, gemeente Nijmegen, gemeente Overbetuwe en het Werkbedrijf. We hebben een actief stagebeleid met daarbij een stagecoördinator, voor alle niveaus van onderwijs en we bieden werkervaringsplaatsen.
- Een aantal sectoren in onze stad kent een grote (structurele) vraag naar mensen. Een van die sectoren is de zorg. Onze duurzaamheidsambities bieden ook kansen om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen. Denk aan alle werkgelegenheid rond de energietransitie. Wij **maken werk van zorg en duurzaamheid**. Op dit moment lopen er al diverse initiatieven, bijvoorbeeld in samenwerking tussen Scalabor en zorgpartijen en in samenwerking met corporaties rond de energietransitie. De komende tijd zetten wij in op het bij elkaar brengen van partijen.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019 (nummering maatregelen sluit aan bij het memo)

B2. Toelichting consultatie t.b.v. externe maatregelen

Indien maatregelen tot stand komen zonder inbreng van externen worden zij als *intern* aangemerkt. Indien maatregelen met een duidelijk herkenbare inbreng van externen (dus personen of organisaties buiten de eigen gemeente) tot stand komen worden ze als *extern* aangemerkt. De maatregelen 1, 2 en een deel van 7 en 10 zien wij als interne maatregelen. Deze maatregelen zijn tot stand gekomen zonder consultatie van externen.

De maatregelen 3 tot en met 12 zien wij als externe maatregelen. Bij het ontwikkelen van de aanpak binnen Doorbraak naar werk is gebruik gemaakt van allerlei onderzoeken (bijvoorbeeld van Divosa en Movisie) om de effectiviteit van arbeidstoeleiding te verbeteren. Ook is het Werkbedrijf betrokken bij het opstellen van het programmaplan en de doorontwikkeling van de uitvoeringsketen (maatregel 9-11). Daarnaast zijn werkbezoeken gebracht aan verschillende gemeenten en het werk- en ontwikkelbedrijf WeenerXL om te leren van ervaringen elders. We zien daarbij dat het centraal stellen van de inwoners, het koppelen van meerdere leefgebieden en de focus op werk belangrijke sleutels zijn voor succes. De gemeente Arnhem heeft een onderzoek laten uitvoeren door AEF, waarbij de haalbaarheid van de ambitie binnen DnW is getoetst en de randvoorwaarden om deze te halen zijn verkend. We kregen daarbij relevante input op de complexiteit van de opgave, mede vanwege de vaak complexere situatie van mensen in een uitkeringspositie. Ook kregen we input op dat wat nodig is om aan de slag te gaan met de ambitie. De input uit deze consultaties samen met de ambitie binnen Doorbraak naar werk hebben geleid tot de (door)ontwikkeling van verschillende maatregelen (maatregel 3-12).

Het AEF heeft ook een startfoto gemaakt van de werkwijze van Werk & Inkomen en wat nodig is hierin anders te doen (randvoorwaarden voor oplossingen) voor het halen van de ambitie. De conclusies en aanbevelingen, zoals een integrale aanpak, dichtbij de leefwereld van de inwoner en tactisch gat opvullen, uit dit onderzoek hebben we een plek gegeven in de nieuwe werkwijze van het cluster Werk en Inkomen (maatregel 8). Daarnaast heeft AEF ook een onderzoek gedaan naar de nieuwe visie en strategie van gemeente Arnhem voor het bieden van toekomstperspectief voor nieuwe Arnhemmers. Dit heeft geleid tot het uitgangspunt dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen (maatregel 4 en 7). Tot slot doet de gemeente Arnhem mee aan de Benchmark van Divosa en nemen we regelmatig deel aan bijeenkomsten van G-32, Divosa, VNG en de Programmaraad, waarin onder andere best practices worden uitgewisseld tussen gemeenten.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019.

B3. Externe maatregelen

Uitgevoerde maatregelen

Maatregelen die instroom beperken en uitstroom bevorderen reduceren het aantal te verstrekken uitkeringen en daarmee het tekort op BUIG. In de afgelopen periode is door gemeente Arnhem geïnvesteerd in verschillende maatregelen om het tekort op BUIG te reduceren. Deze zijn toegelicht in de 'Jaarstukken 2018'.

<u>3. Sluitende aanpak jongeren in kwetsbare positie</u>

In 2018 werden onze aanpakken rondom jongeren in een kwetsbare posities voorgezet. Leerlingnetwerken VSO/ Pro hebben als doel om een sluitend regionaal netwerk te realiseren bij de overgang van jongeren in een kwetsbare positie van VSO/ Pro naar vervolgonderwijs of werk. Binnen dit

netwerk werken onderwijsinstellingen, WSP, UWV, gemeenten en andere partners samen. De Leerlingnetwerken VSO/ Pro in onze arbeidsmarktregio worden landelijk als 'good practice' genoemd.

Het Schakelpunt Onderwijs-Werk heeft als doel om een sluitend regionaal netwerk te realiseren bij de overgang van jongeren in een kwetsbare positie van MBO 1-2 naar werk. Daarbij worden de hiaten in de huidige aanpak gesignaleerd en verbindingen gelegd tussen onderwijsinstellingen, RBL, LWL, WSP en gemeenten.

4. Statushouders en nieuwkomers

Statushouders en nieuwkomer vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. Evenals de afgelopen periode werden in 2018 statushouders ondersteund door het kernteam statushouder bij W&I. De ervaringen zullen worden gebruikt om de komende periode een inhaalslag te maken zodat meer nieuwkomers werk vinden.

5. Proeftuinen

Om Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning te activeren naar werk hebben we in 2018 de proeftuinen 'MaatWerkt', 'Schepen te Boeckopflat' en 'Geitenkamp' uitgevoerd. In deze proeftuinen werd geëxperimenteerd met nieuwe, gebiedsgerichte werkwijzen waarbij (i) inwoners actief worden benaderd en meer op maat vanuit hun integrale leefsituatie worden ondersteund bij het zetten van stappen naar werk en waarbij (ii) cluster Werk & Inkomen in samenwerking met de Teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams re-integratie- en inkomensinstrumenten inzet. De opgedane leerervaringen vormen mede de basis voor de organisatieontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen (zie verderop).

6. Nieuwe samenwerkings- en uitvoeringsstructuur

In de afgelopen periode is ook geïnvesteerd in het neerzetten van een nieuwe (regionale) samenwerkings- en uitvoeringsstructuur voor de per 2015 ingevoerde Participatiewet. Kern daarbij was meer verantwoordelijkheden met minder budgetten in economisch lastige tijden. Er is:

- Ingezet op de samenwerking met werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten en kenners van de doelgroep zelf in de Adviesraad Werk & Inkomen.
- Een professionele werkgeversbenadering vormgegeven in het Werkgeversservicepunt.
- Ingezet op algemene en doelgroep specifieke instroombeperkende maatregelen (zie 1-3).
- Vormgegeven aan de transformatie van een traditionele sociale werkvoorziening naar een breed inzetbaar arbeidsontwikkelbedrijf (Scalabor).
- Gewerkt aan het neerzetten van een brede en vernieuwende voorziening: activerend werk.
- Gebouwd aan een sluitende ketenaanpak.

Om de haalbaarheid en realiseerbaarheid van de lokale doelen en ambities van het programma Doorbraak Naar Werk te vergroten werden in 2018 op regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming gezocht en gevonden met de belangen en agenda's van onze partners in het bestuurlijke Werkbedrijf (werkgevers, vakbonden, onderwijs, UWV en regiogemeenten). Belangrijke gespreksthema's waren de inclusieve arbeidsmarkt, het stimuleren van sociaal ondernemerschap en de ketensamenwerking. Daarnaast werd in 2018 op lokaal niveau het begin gemaakt om meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de inspanningen van (i) de afzonderlijke gemeentelijke programma's Inclusie, Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk en (ii) de teams Leefomgeving. In 2018 heeft het cluster Werk & Inkomen de stedelijke opgave om meer Arnhemmers aan het werk te helpen (en dus meer Arnhemmers een minder groot beroep te laten doen op inkomensondersteuning) gesynchroniseerd met gebiedsgerichte uitdagingen (en kansen) van de wijken.

Ingezette maatregelen vanuit Doorbraak naar werk

Met het programma Doorbraak naar werk (looptijd 2019-2023) zijn we bezig om bestaande aanpakken en inspanningen te intensiveren. Er wordt daarnaast ingezet op aanvullende maatregelen om Arnhemmers die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering zoveel mogelijk in eigen inkomen te laten voorzien en uitstroom te bevorderen. We focussen ons op de volgende doorbraken:

- Investeren in voorkomen
- Dichtbij de Arnhemmer en integraal
- Perspectief bieden: aan het werk, tenzij
- Inclusief werk
- Samen sterk
- Monitoring

<u>7. Investeren in voorkomen</u>

Wij willen voorkomen dat Arnhemmers afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Wij denken dat betaald werk daar het beste middel voor is. Onze acties zijn daarom gericht op het voorkomen van instroom in de bijstand en de inzet op begeleiden naar betaald werk. Daarvoor hebben we de volgende maatregelen georganiseerd:

A. Versterken Poort

Arnhemmers die een beroep doen op de participatiewet helpen we bij het zetten van stappen naar werk. Dit past bij onze **'aan het werk, tenzij'** insteek. We baseren ons hierbij op de succeservaringen voor de doelgroep met een relatief korte afstand tot de arbeidsmarkt en hebben deze aanpak eind 2018 verbreed. In de aanpak hebben we ook verbinding gevormd met activerend werk (van CAW) en begeleid werk (van Scalabor). Zodat er aansluitend, als nodig, een robuuster arbeidsontwikkeltraject kan worden ingezet.

B. Sluitende aanpak jongeren in kwetsbare positie

De **sluitende aanpak voor jongeren in kwetsbare posities** (van school naar werk of school) scherpen we aan. Met onze partners uit onderwijs, bedrijfsleven en de uitvoering zetten we in op het voorkomen dat jongeren uitvallen. Belangrijk daarbij vinden we dat alle partijen zo veel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen. In elk geval:

- Zijn we bezig om de inzet op de goed werkende leerlingnetwerken VSO/Pro, die zorgen voor een warme overstap van school naar werk, te intensiveren.
- Gebruiken we de ervaringen van het schakelpunt en de leerlingnetwerken om ook voor mbo1-2 en Entree een heldere en succesvolle samenwerking neer te zetten.
- Proberen we jongeren die geen startkwalificatie hebben, niet op school zitten, geen werk hebben en geen uitkering aanvragen in beeld te krijgen. We maken hierbij gebruik van de mogelijkheid om bestanden te koppelen en de kennis vanuit de wijken.
- Herijken we de aanpak vroeg- en voortijdig schoolverlaten zodat uitval nog verder teruggebracht wordt, is een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren een belangrijk onderwerp bij de Maatschappelijk Educatieve Agenda en zoeken we de aansluiting met de jeugdzorg.
- Gaat onze schulddienstverlening goed aansluiten op de begeleiding naar werk of terug naar school zodat schuld geen belemmering vormt.
- Richten we ons op goede nazorg passend bij deze doelgroep.

C. Statushouders en nieuwkomers

Statushouders en nieuwkomers vragen een intensieve benadering op meerdere leefdomeinen. We willen het risico op langdurige afhankelijkheid verkleinen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en duurzaam een bestaan op te bouwen. Voor nieuwkomers onderzoeken we hoe we een inhaalslag kunnen maken, zodat meer nieuwkomers werk vinden. We gebruiken de ervaringen uit de afgelopen periode, voor een verbeterde werkwijze.

D. Andere specifieke doelgroepen

Arnhemmers waarvan het einde van de WW in zicht is (**max WW**) benaderen we al voortijdig om in gesprek te gaan over wat nodig is om richting (betaald) werk te gaan. Andere groepen waarbij we **risico's op instroom verkleinen** door een outreachende aanpak zijn bijvoorbeeld de Arnhemmers in detentie. Nog voor zij vrijkomen, zetten wij een aantal zaken in gang. Met de Sociale Verzekeringsbank zijn we in gesprek over mensen voor wie het einde van de Algemene nabestaandewet in zicht is. Zo beoordelen we steeds of een potentiële groep van instroom ook een extra aanpak vraagt.

8. Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Wij willen Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom gaan wij actief op hen af en helpen wij hen (op maat) vanuit hun leefsituatie bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams. Het actief aan

de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Daarbij leveren we de volgende inspanningen:

- In een vaste cyclus vindt met de Teams Leefomgeving het gesprek over **gebiedsagenda's** plaats. In gebiedsagenda's bepalen we per wijk de behoefte t.a.v. participatie zodat we onze aanpak daarop kunnen inrichten. Zo krijgt de stedelijke opgave een accent per wijk.
- We hebben de beweging in gang gezet om de **werkwijze bij Werk & Inkomen aan te passen**. Dit is noodzakelijk om als volwaardige, toekomstbestendige partner te functioneren in de keten (zie verder) en ambities te kunnen realiseren. Daarbij staat de Arnhemmer centraal, doen we wat nodig is vanuit werk, inkomen en zorg, komt er regie op financiële zelfredzaamheid en werk en werken we methodisch en evidence-based. De voorbereiding voor de ontwikkeling is in volle gang, de implementatie staat gepland vanaf 2020. De investering (ca. 6 miljoen euro) die hiervoor nodig is nemen we mee in de voorbereiding van de begroting 2020-2023.
- Vooruitlopend op de ontwikkeling van Werk & Inkomen werken we sinds 2018 met een **versnellingsteam**. In een klein team wordt in korte tijd intensief samengewerkt met de inwoner om hem/haar zo snel mogelijk toe te leiden naar betaald werk. De aanpak is vernieuwend en zaken worden in samenhang ontwikkeld zoals versterken van de poortfunctie en gebiedsgericht werken.
- We gaan **belemmeringen wegwerken** en in de komende periode wordt onze aanpak op het terrein van armoede, schulden en werk herijkt. Daarbij zien we werk als de 'ultieme' oplossing om uit een situatie van armoede en schulden te komen. Bij de herijking gaan we in gesprek met partijen in en buiten de stad en te kijken we naar ervaringen van andere steden.
- Wij willen dat **werk loont**. Voor de Arnhemmer met een uitkering en voor de werkgever die een plaats aan deze mensen biedt. We gaan dit onder andere doen door deeltijd werk lonend te maken en steviger in te zetten op loonkostensubsidie. Hierdoor krijgen Arnhemmers de gelegenheid stappen te zetten in een echte werkomgeving.

9. Perspectief bieden

Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet helpen we zo snel mogelijk op weg naar werk: 'aan het werk, tenzij'. We bieden diverse mogelijkheden voor inwoners die een grote afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen hebben, voor Arnhemmers die met een vorm van begeleiding kunnen werken en voor hen die rechtstreeks aan het werk kunnen. De afgelopen jaren is de volledige uitvoeringsketen voor participatie getransformeerd: het Centrum Activerend Werk, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, het regionaal Werkgeversservicepunt en de ontwikkeling in de wijken met de Teams Leefomgeving en de sociale wijkteams.

Om de ambitie binnen Doorbraak naar werk waar te maken en uitstroom te bevorderen zullen we inzetten op de doorontwikkeling van partijen in de uitvoeringsketen:

A. Doorontwikkeling van (Centrum voor) Activerend Werk

Activerend werk is bedoeld voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Via een algemene voorziening Centrum voor Activerend werk worden de mogelijkheden van mensen in beeld gebracht en een passende werkplek gezocht. Sociale wijkteams kunnen vervolgens een passend (ontwikkel)arrangement inzetten. Doel is dat mensen arbeidsvaardigheden opdoen en daarmee stappen zetten op de Participatieladder. In Activerend werk werken zorgaanbieders, Scalabor, onderwijs, een vertegenwoordiging vanuit kleinschalige wijkinitiatieven, de vrijwilligerscentrale, cluster W&I en de sociale wijkteams samen. In de komende periode zullen we inzetten op de doorontwikkeling van Activerend Werk:

- Verbeteren van de kwaliteit (toewijzing, naleving en toetsing).
- Verbeteren van de verbinding en samenwerking in de participatieketen.
- Verbeteren en uitbreiden van het aanbod van activerend werkplekken.
- Verbeteren financiële toekomstbestendigheid en de gemeentelijke bijdrage aan het Centrum voor Activerend Werk gefaseerd af te schalen en het eigenaarschap te beleggen bij de kernpartners.

Jaarlijks verwachten wij dat er ca. 1.100 activerend werk-arrangementen worden ingezet. Ongeveer de helft hiervan op basis van een advies van Centrum voor Activerend Werk. Van deze adviezen zal het grootste deel gericht zijn op oriëntatie (op werk) of ontwikkeling (van activerend werk naar vormen van begeleid of regulier werk).

B. Doorontwikkeling van Scalabor

Scalabor is primair een arbeidsontwikkelbedrijf, waarbij passend werk voor mensen met verminderd arbeidsvermogen is georganiseerd in een productiefaciliteit, een dienstenbedrijf en een detacheringsfaciliteit. Scalabor levert de diensten diagnose en advies, passend werk en arbeidsontwikkeltrajecten, detachering (individueel en groep) en jobcoaching en nazorg. Zowel vanuit de wijkaanpak als vanuit W&I krijgen mensen met een PW-uitkering een arbeidsontwikkeltraject van Scalabor. Hiermee worden mensen ''werkfit'' gemaakt en maken zij meer kans op vacatures, die bijvoorbeeld via het WSP (zie onder) worden verzameld. Scalabor bestaat ruim een jaar. De gemeenteraad heeft bij de start aan Scalabor een aantal transformaties meegegeven. Insteek is dat deze transformaties de doorontwikkelagenda van Scalabor bepalen:

- Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf.
- Van bolwerk naar netwerk.
- Van hekkensluiter naar middenmoter.

Vanuit onze verschillende rollen (aandeelhouder, klant) als gemeente Arnhem sturen wij/ zijn wij mede factor in de transformaties. Daarbij maken wij maximaal gebruik van Scalabor om Arnhemmers werkfit te maken, hen en SW-medewerkers in hun arbeidsontwikkeling te ondersteunen, in passende werkervaringsplekken en passend werk te voorzien en het georganiseerde passende werk betaalbaar te houden, te borgen en uit te bouwen.

C. Doorontwikkeling van Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland

Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland is de regionale partner voor werkgevers. Het WSP ondersteunt werkgevers in onze arbeidsmarktregio in hun personeelsbehoefte en hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren. Dit doet het WSP door jobcarving- en jobcreatie-adviezen, drempels te verlagen door werkgevers te wijzen op en te adviseren over de mogelijkheden van PW-instrumenten en door afspraken te organiseren waarop kandidaatwerknemers en werkgevers elkaar ontmoeten en tot matches komen. De doorontwikkeling van het WSP richt zich met name op het versterken van de ketensamenwerking met Scalabor en andere partners en (in het licht van de huidige arbeidsmarkt) een evenwichtiger balans tussen de vraag- en aanbodbenadering. Jaarlijks realiseert het WSP ca. 1.160 plaatsingen.

D. Doorontwikkeling van LeerWerkLoket Midden-Gelderland

LeerWerkLoket Midden-Gelderland is een regionale projectorganisatie van gemeenten, UWV en ROC, die zich manifesteert als een uitvoerend 'Research & Development-platform' binnen onze lokale en regionale uitvoeringsstructuur van de Participatiewet. Het ondersteunt het WSP, UWV, cluster W&I en Scalabor bij het vernieuwen van de werkgevers- en werknemersbenadering en aanpakken en doet dit door vooral ook zelf in de uitvoering inwoners en werkgevers te ondersteunen en adviseren. De doorontwikkeling van LWL richt zich met name op het daadwerkelijk pakken van de genoemde R&D-functie/positie.

E. Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse

In september 2018 is het Regionaal Werkbedrijf (RWB) gestart met drie arbeidsmarkt periodieke ketenanalyses (APK). Hiervoor is het onderzoeksbureau Nautus ingehuurd. Het doel is om het matchingsproces aan te scherpen en de wensen en behoeften van de verschillende partners in de keten zo optimaal mogelijk op elkaar af te stemmen. Hiermee kunnen er meer vacatures vervuld worden en meer mensen worden geplaatst. Dit leidt tot meer uitstroom uit de uitkering. Daarnaast wordt een methodiek ontwikkeld zodat we als arbeidsmarktregio zelf structureel een APK kunnen organiseren.

10. Inclusief werk

Om langdurige afhankelijkheid van een uitkering te voorkomen en uitstroom te bevorderen worden werkgevers gemotiveerd om hun werk inclusiever te organiseren:

- Wij willen graag een vruchtbare basis van inclusief ondernemerschap in onze stad en regio. Een groep ondernemers die andere ondernemers weet te betrekken en enthousiasmeren. Op dit moment maken we met werkgevers de stand van zaken op. Waar staan we, waar zit de urgentie bij werkgevers in de stad met oog op de (structurele) tekorten op de arbeidsmarkt? Wat hebben partijen nodig om meer inclusief te gaan ondernemen en welke rol kan de gemeente daarin spelen? We kijken daarbij ook naar andere steden en initiatieven. De initiatieven om een **netwerk Inclusief Midden Gelderland** te ontwikkelen ondersteunen wij zeer.

- Zo maximaal mogelijk invulling geven aan **social return**. Dit betekent kijken hoe met maatwerk de meest duurzame oplossing mogelijk is. Of dit nu is door werk of werkervaringsplaatsen te bieden, te investeren in opleiding of anderszins. We doen dat vanuit het perspectief 'lokaal, sociaal, duurzaam'. Ook bij de inzet van het klimaatfonds zoeken wij naar mogelijkheden voor social return. We hebben een speciaal team ingericht voor social return. De komende tijd verkennen wij de mogelijkheid om de aanpak meer regionaal op te pakken. Dat betekent nog meer helderheid voor werkgevers en daarmee kans op goed resultaat. Daarnaast helpen we andere partijen in de stad bij het vormgeven van de social return opgave.
- **Gemeente Arnhem wil een inclusieve werkgever zijn**. De opgave om meer mensen richting betaald werk te krijgen is ook een opgave voor ons als werkgever. We willen minimaal voldoen aan onze banenafspraak. Dat lukt al in aantallen en we staan nu voor de opgave deze plekken te verduurzamen. We doen mee met Talenttraject Werken zonder te beperken samen met provincie, gemeente Nijmegen, gemeente Overbetuwe en het Werkbedrijf. We hebben een actief stagebeleid met daarbij een stagecoördinator, voor alle niveaus van onderwijs en we bieden werkervaringsplaatsen.
- Een aantal sectoren in onze stad kent een grote (structurele) vraag naar mensen. Een van die sectoren is de zorg. Onze duurzaamheidsambities bieden ook kansen om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen. Denk aan alle werkgelegenheid rond de energietransitie. Wij **maken werk van zorg en duurzaamheid**. Op dit moment lopen er al diverse initiatieven, bijvoorbeeld in samenwerking tussen Scalabor en zorgpartijen en in samenwerking met corporaties rond de energietransitie. De komende tijd zetten wij in op het bij elkaar brengen van partijen.

11. Samen sterk

De opgave waar we voor staan is van meer partijen dan van de gemeente alleen. Samenwerken maakt ons werk beter en de impact die we kunnen bereiken groter. Wij willen de impact van onze doelen en ambities vergroten. Daarvoor hebben we de volgende maatregelen georganiseerd:

- Met onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, provincie, onderwijs en regiogemeenten) zoeken en borgen we afstemming en verbinding rondom het (boven)regionale arbeidsmarkt- en het Human Capitalbeleid. We zetten in op een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
- Samen met de regiogemeenten en het Werkbedrijf werken we aan een **Regionaal Strategische Agenda**. Waar gaan we als regio in komende jaren het verschil maken om onze individuele en gezamenlijke opgaven te verwezenlijken? De input van onder meer onze Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) helpt hierbij. Ook bekijken we met partners uit bedrijfsleven en onderwijs heel nadrukkelijk waar de toekomstige vraag in de arbeidsmarkt ligt en welke interventies daarbij passen. De zorg is daar zeer zeker een aandachtssector (waar ook al initiatieven op plaats vinden om gericht te ontwikkelen). Op basis hiervan formuleren we de aanvraag Perspectief op Werk (zie 2.3) richting rijk.
- We **versterken in gezamenlijke lobby** naar het Rijk. Onderwerpen hierbij zijn in elk geval het macrobudget en de verdeling daarvan, maar op dit moment ook zeker de interventies die het rijk

voorbereidt in het kader van haar Breed Offensief. Waarbij wij alert zijn op de balans tussen voor ons doel zinvolle centrale interventies en benodigde decentrale ruimte.

12. Werkinvesteringsfonds (WiF)

Het participatiebudget zit “vast” en biedt beperkt investeringsruimte waardoor het ons remt bij het begeleiden van mensen naar werk. Het Werkinvesteringsfonds (Wif) is incidenteel beschikbaar als flexibele inzet naast het participatiebudget. Het stelt ons in staat om te investeren in activiteiten en projecten die de uitstroom naar werk vergroten. We zetten het fonds in om deze activiteiten en projecten te vinden, te monitoren en om bewijslast te leveren voor wat wel werkt en wat niet. We zetten het Wif ook in om aan te tonen welke investeringen effectief zijn, met name gericht op uitstroom uit de bijstand. We doen dit samen met partners in de stad, binnen de gemeente en met onze inwoners.

Het doel van het Wif is om op nieuwe en innovatieve manieren maatschappelijke impact te realiseren en daarmee bij te dragen aan de doelen van ‘Doorbraak naar werk’. We streven naar:
1. Impact: maatschappelijk en financieel (bereiken van een trendbreuk)
2. Samen investeren (met partners)
3. Innoveren (leren van nieuwe dingen doen)

Hierbij moet impact altijd aanwezig zijn en daarnaast minimaal (2) samen investeren of (3) innoveren. Samen investeren of innoveren zijn nooit een doel op zich.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019 (nummering maatregelen sluit aan bij het memo).

C. Beoogd effect van de genoemde maatregelen op de tekortreductie

In dit onderdeel van de verklaring van het college wordt het beoogde effect beschreven van de genoemde (aanvullende) interne en externe maatregelen, die een bijdrage leveren aan de *verdere* tekortreductie. Het gaat hierbij om een inschatting van het beoogde effect.

De genoemde maatregelen hebben als beoogd effect *bijdragen aan de verdere reductie van het tekort ten opzichte van voorgaande jaren.* De maatregelen 1, 2, 3, 6, 7 en 12 dragen bij aan het beperken van de instroom in de bijstand en hebben daarmee een reducerend effect op de stijging van de uitgaven. De maatregelen 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 en 12 dragen bij aan het bevorderen van de uitstroom uit de bijstand en leveren daarmee een bijdrage aan het verder reduceren van het tekort. *Instroombeperkende maatregelen hebben een reducerend effect op de stijging van de uitgaven. Met uitstroombeperkende maatregelen dragen we bij aan het verder reduceren van het tekort. In het programma Doorbraak naar werk leveren we extra inspanning om het tekort op BUIG te reduceren.*

De onder 2 genoemde maatregelen dragen ook bij aan het bereiken van de concrete doelstelling om de landelijke trend te volgen en de doelstelling om 500 Arnhemmers extra uit de bijstand te krijgen. Het beoogd effect van de ingezette maatregelen binnen Doorbraak naar werk voor de komende jaren is:

In 2023

- Hebben er meer Arnhemmers betaald werk.
- Zijn er meer Arnhemmers financieel zelfredzamer.
- Is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Concreet

- Volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand.
- En heeft de gemeente Arnhem (samen met de uitvoeringspartners) tenminste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt extra uit de bijstand gekregen.

Dit betekent voor onze stad

- het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee in een andere positie.

We gaan sturen en monitoren op de doelen die we nastreven. Het is belangrijk om goed te weten waar we staan, om te leren van onze interventies en welke resultaten we boeken als het gaat om uitstroom uit ons bestand. Met de adviezen van een extern adviesbureau is daarin de volgende systematiek gekozen:

- We fixeren de wijze van monitoren van de ambitie (landelijke lijn + 500 extra op uitkeringslast).
- We herijken jaarlijks de ambitie aan de hand van nieuwe inzichten van het Rijk: de nieuwe prognoses en realisatiecijfers zijn immers bepalend voor onze ambitie.
- Daaronder monitoren we de ‘beweging’: KPI’s op programma- en uitvoeringsniveau. De zinvolle indicatoren daarvoor zijn we nu aan het ontwikkelen, die kunnen ook gaan over de beperking van instroom.
- We gaan dan ook jaarlijks het gesprek aan over resultaten en over mogelijk nieuwe interventies of investeringen.

De monitoring is een belangrijke manier om ook de raad en onze partners mee te nemen in de ontwikkelingen.

Bovenstaande teksten zijn afkomstig uit het raadsmemo "Analye en maatregelen onderbouwing aanvraag vangnetuitkering BUIG 2018"welke is behandeld in de besluitvormende raadsvergadering van 3 juli 2019.

D. Ondertekening

Een verzoek tot vangnetuitkering dient door het college van burgemeester en wethouders te worden ingediend, ook indien de uitvoering van de Participatiewet aan een samenwerkingsverband is overgedragen (meer informatie hierover in de toelichting onderaan het formulier). De ondertekening geschiedt door burgemeester en secretaris.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem verklaart dat het voor 15 augustus 2019 de genoemde interne en externe maatregelen heeft getroffen om te komen tot verdere tekortreductie.

Datum: _____

De secretaris,

Naam van de ondertekenaar:

De burgemeester,

Naam van de ondertekenaar:

2. Instemming gemeenteraad

In artikel art. 10, eerste lid, onderdeel d, BPw staat dat de verklaring van het college de instemming van de gemeenteraad moet hebben. Met de instemming van de gemeenteraad stelt de gemeenteraad vast dat het college inzicht heeft gegeven in de oorzaken van het tekort, de getroffen interne en externe maatregelen, het beoogde effect van deze maatregelen en de bijdrage die deze samen leveren om het tekort verder te reduceren.

De instemming heeft geen betrekking op het inhoudelijk oordeel dat de gemeenteraad eventueel over de maatregelen van het college heeft uitgesproken. Het is geen vereiste dat de gemeenteraad het eens is met de getroffen maatregelen.

De ondertekening geschiedt door voorzitter en griffier. De gemeenteraad dient uiterlijk voor het moment van indiening van het verzoek haar instemming te hebben gegeven, uiterlijk 15 augustus 2019.

De gemeenteraad van de gemeente Arnhem stemt in met de onder 1. afgegeven verklaring door het college van deze gemeente.

Ondertekening in dit formulier is een vereiste. Het is niet toegestaan om ter vervanging van onderstaande handtekeningen het gemeenteraadbesluit in te voegen of mee te sturen.

Datum: _____

Ondertekening

De voorzitter,

Naam van de ondertekenaar:

De griffier,

Naam van de ondertekenaar:

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 371516

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 juni 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 371516;

gelet op artikel 186 van de Gemeentewet;

gezien het amendement "Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergegeven" (19A51);

besluit:

1. De verbetervoorstellen voor alle aandachtsvelden vast te stellen:
   -1. De opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting);
   -2. Inzicht in de doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen);
   -3. Financiële toelichting in cyclusdocumenten;
   -4. Grafische weergave/toelichting;
2. Het stappenplan gewijzigd vast te stellen waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

De griffier, De voorzitter,

Vaststellen Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

.

Aan de gemeenteraad, 25 juni 2019

Aanwezige woordvoerders:
Mevrouw M. Hegge (Partij voor de Dieren), de heer L. Combée (VVD), mevrouw T. Gemiçi (GroenLinks), mevrouw R. de Vries (PvdA), mevrouw S. Andeweg (D66), de heer K. Bal (DENK/Verenigd Arnhem*),* de heer C. Verheij (PVV), de heer G. van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij) en mevrouw van Burgsteden (CDA). De fracties van de SP, Arnhem Centraal en de ChristenUnie.

Samenhang met raadsvoorstel behandeling Rekenkamerbrief "Navolgbaarheid van het coalitieakkoord"
Het raadsvoorstel "Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten" is in samenhang met de Rekenkamerbrief "Navolgbaarheid van het coalitieakkoord" meningsvormend 1 behandelt. Hier zijn geen toezeggingen en moties of amendementen op aangekondigd. De raadskamer heeft geconcludeerd dat de aanbevelingen voldoende zijn meegenomen in het plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten en dat derhalve dit raadsvoorstel van de agenda kan worden afgevoerd.

Toezegging
- De wethouder zegt toe, om met de dummy-begroting eerst langs de auditcommissie te gaan. En de rol en de planning van de auditcommissie te respecteren.
- De wethouder zegt toe, dat er een overzicht komt (bij de MJPB) met de belangrijkste verschillen.

Notitie auditcommissie
De raadskamer spreekt haar dank uit voor het advies van de auditcommissie.

Moties en amendementen
In het advies van de auditcommissie wordt een voorstel gedaan voor een andere formulering van de programma's. De raadskamer omarmt dit wijzigingsvoorstel. De fracties van de PvdA en van GroenLinks nemen het voortouw om hier een amendement voor te maken.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende I fase is afgerond. Het voorstel wordt met instemming van de raadskamer als debatstuk doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur, De voorzitter,

K. Vons H. van Nunen

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten
Amendement van het lid	Hanny van Nunen PvdA; Mattijs Loor D66; Guus van der Laak AC; Bas van Es VVD; Leo de Groot PvdD; Tulay Gemici GL
Titel Amendement	Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergegeven
Nummer Zaaknummer	19A51 371516

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor bij het Raadsvoorstel Plan van Aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten:

1) In het raadsvoorstel bij de beslispunten de onderstaande tekst:

1. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 1 vast te stellen: de opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)
2. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 2 vast te stellen: inzicht in de doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 3 vast te stellen: financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 4 vast te stellen: grafische weergave/toelichting
5. Het stappenplan vast te stellen waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

Te wijzigen in:

1. De verbetervoorstellen voor alle aandachtsvelden vast te stellen: de opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting); 2. Inzicht in de doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen); 3. Financiële toelichting in cyclusdocumenten; 4. Grafische weergave/toelichting;
2. Het stappenplan gewijzigd vast te stellen waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

AANGENOMEN 7

IJ AJ1 / P.2 / K

2) In de bijlage "Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten"

- In de Samenvatting, onder het kopje "voorgestelde indeling" op blz. 3 in de kolom programma's en op blz. 13 in de kolom programma's de onderstaande tekst:

"1. Veiligheid; 2. Bereikbare stad; 3. Vitale economie; 4. Ruimtelijke ontwikkeling; 5. Wonen en leefomgeving; 6. Klimaat en energie; 7. Onderwijs; 8. Doorbraak naar werk; 9. Meedoen in Arnhem; 10. Zorg dichterbij; 11. Gezond & Fit; 12. Bruisende stad; 13. Open en verantwoord bestuur."

Te wijzigen in:
"1. Veiligheid; 2. Bereikbaarheid; 3. Economie; 4. Ruimtelijke ontwikkeling; 5. Wonen en leefomgeving; 6 Klimaat en energie; 7. Onderwijs; 8. Participatie en armoedebestrijding; 9. Welzijn en inclusie; 10. Zorg; 11. Gezondheid en sport; 12. Cultuur; 13. Bestuur en dienstverlening."

- In hoofdstuk 2. Aandachtsveld 2: Sturing van beleidsdoelen (overzicht doelen, activiteiten en middelen), paragraaf 2.1 Waar komen we vandaan? De onderstaande tekst op blz. 16:
"De voorkeur wordt gegeven aan minder doelen met daarbij heldere indicatoren en activiteiten (SMART)."

Te wijzigen in:
"De voorkeur heeft om kwalitatief betere doelen te formuleren met daarbij heldere indicatoren en activiteiten (SMART) en waar mogelijk het aantal te beperken. In het jaarverslag wordt van ieder doel een resultaat benoemd."

Toelichting:
Hoewel aanvankelijk de bedoeling was het plan van aanpak te bespreken in de auditcommissie alvorens het voor te leggen aan de raad, is dat vanwege de vertraagde besluitvorming in het college over dit onderwerp niet gebeurd. Daarom zijn de kanttekeningen en adviezen van de Auditcommissie (brief van de Auditcommissie d.d. 14 juni 2019) niet verwerkt in het voorstel, wat met dit amendement hersteld wordt.

Hanny van Nunen PvdA; Mattijs Loor D66; Guus van der Laak AC; Bas van Es VVD; Leo de Groot PvdD; Tulay Gemici GL.

AANGENOMEN K

Voor	**39**	*Amendement "Nieuwe indeling cyclusdocumenten objectief weergeven" (19A51)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 371516

Onderwerp: Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Voorstel

1. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 1 vast te stellen: de opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)
2. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 2 vast te stellen: inzicht in de doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 3 vast te stellen: financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 4 vast te stellen: grafische weergave/toelichting
5. Het stappenplan vast te stellen waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

Inleiding

In de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022 is aangegeven dat de gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Vorig jaar is gebleken uit interviews met raadsfracties in het kader van het doorontwikkelen van het strategisch proces en de verbeterde opzet van de MJPB dat de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder kunnen worden vergroot. Met de MJPB 2019-2022 zijn stappen gezet, maar nog niet voldoende. Dat bleek ook uit het onderzoek van de rekenkamer naar de " Navolgbaarheid van het coalitieakkoord".
Daarnaast heeft de raad de wens uitgesproken in de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, om de begroting SMART (SMART is een model om een goed geformuleerde doelstelling op te stellen, zodat de kans groter is dat er in werkelijkheid ook wat van terecht komt vorm te geven, de afkorting staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden).
Afgesproken is om in de volgende begrotingen:

- de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren
- de koppeling met middelen te verbeteren.

Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer.

Eind vorig jaar en begin dit jaar is met de auditcommissie gesproken over de aanpak en inhoud van de doorontwikkeling. De ambtelijke werkgroep heeft verschillende interviews gehouden en een benchmark bij 13 gemeenten uitgevoerd. Vanuit de gemaakte stakeholdersanalyse is geconstateerd dat er op een viertal aandachtsvelden doorontwikkeling is te realiseren:

1. Opbouw programma’s in cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)

Gemeente Arnhem

2. Inzicht in doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. Financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. Grafische weergave/toelichting

In de uitwerking van de verbetervoorstellen op de 4 genoemde aandachtsvelden zijn de aanbevelingen van de rekenkamer, op basis van haar onderzoek naar de "Navolgbaarheid van het coalitieakkoord" meegenomen:

1. Vraag om een begroting die “klip en klaar” aangeeft hoe de doelen in het coalitieakkoord gerealiseerd worden en wat dat gaat kosten (zie argument 2.1).
2. Houd het simpel. Vraag om een begroting die uitgaat van één programma-indeling die duidelijk maakt “wat we willen bereiken”, “wat we daarvoor gaan doen” en “wat dat mag kosten” (zie argument 1.1.)
3. Kijk of de in Rotterdam gekozen benadering van de “theory of change” * ook in de Arnhemse begroting een goed alternatief kan bieden om complexe maatschappelijke opgaven samen met netwerkpartners en samenleving op te pakken, ook wanneer deze niet in concrete cijfers en indicatoren te vatten zijn (zie argument 2.1).

Zie voor een nadere toelichting wat wordt bedoeld met de met 'theory of change' het bijgevoegde Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten".

Beoogd effect

Het realiseren van de in de MJPB 2019-2022 aan gegeven ambitie om de komende jaren te komen tot leesbaarder en toegankelijker cyclusdocumenten. De inzet van deze doorontwikkeling is om de sturing en verantwoording te vereenvoudigen.

Argumenten

1.1 Opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten

In de huidige MJPB zijn 23 programma's opgenomen. Het gaat hier om vijf veranderopgaven, 10 stedelijke programma's en 8 wijkprogramma's. Zoals de rekenkamer aangeeft in haar rapport " Navolgbaarheid van het coalitieakkoord" zorgt deze veelheid van programma's en verschillende sturingslijnen voor een complexe begroting. De opgave is om begroting minder complex op te bouwen. In het bijgevoegde plan van aanpak wordt toegelicht welke benaderingen er zijn voor de opzet van een programmabegroting.

Voorgesteld wordt om te kiezen voor een variant van de BBV-indeling, waarbij rekening is gehouden met de portefeuillestructuur en de omvang van de programma (bijvoorbeeld het huidige programma R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning).

Voorgestelde indeling

	Programma	Onderdelen
1	Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweer, openbare orde en veiligheid
2	Bereikbare stad	Mobiliteit, wegenonderhoud
3	Vitale economie	Economie, van bedrijven weten, recreatie toerisme en evenementen
4	Ruimtelijke ontwikkeling	Omgevingswet, ruimtelijke ordening, grond

5	Aantrekkelijke woonstad	Wonen, groen, afval en riolering
6	Klimaat en energie	Duurzaamheid en milieu
7	Onderwijs	Onderwijshuisvesting, onderwijsbeleid en leerlingenzaken, volwasseneneducatie
8	Doorbraak naar werk	werk, inkomen, participatie, schulden, armoede
9	Meedoen in Arnhem	inclusie, welzijn, integratie, inburgering, opvang
10	Zorg dichterbij	WMO, jeugdzorg
11	Gezond & Fit	Sport, gezondheid
12	Bruisende stad	Kunst, cultuur en erfgoed
13	Open en verantwoord bestuur	Bestuur, publieke dienstverlening, bedrijfsvoering en financiën

Prioriteiten in programma's in plaats van veranderopgaven

De huidige begroting bevat veranderopgaven die de belangrijkste politieke prioriteiten bevatten. Deze zijn in 2012 geïntroduceerd met het idee dat het accent in de MJPB moest komen te liggen op de veranderopgaven. De goingconcern taken (standaardtaken, zoals het verstrekken van paspoorten, onderhoud) en dergelijke zouden globaler worden beschreven of zelfs in een bijlage opgenomen worden. Er zou jaarlijks een herverdeling plaatsvinden van middelen over het geheel van de opgaven (veranderopgaven én stedelijke programma's). Dit bleek een weerbarstig proces.

Om de MJPB te kunnen versimpelen, is het voorstel om de belangrijkste bestuurlijke prioriteiten niet meer in veranderopgaven weer te geven, maar binnen de hierboven voorgestelde programma's en wijkprogramma's. Een samenvatting van deze prioriteiten krijgt een plek in hoofdstuk 1 van de MJPB.

Handhaven huidige 8 wijkprogramma's in begroting

In 2020 zal een evaluatie naar 'Van Wijken Weten' gehouden worden. Voorgesteld wordt om de vertaling van 'Van Wijken Weten' en de koppeling met de P&C-documenten een plek in deze evaluatie te geven.

2.1 Inzicht in de doelen van beleid

In de MJPB 2017- 2020 is gekozen voor een nieuwe opzet voor de sturing van de beleidsdoelen. Vanuit de gemeenteraad (motie 17M75 van 6 november 2017), de rekenkamer (aanbeveling 1 " Vraag om een begroting die “klip en klaar” aangeeft hoe de doelen in het coalitieakkoord gerealiseerd worden en wat dat gaat kosten") en de auditcommissie is aangegeven dat het aantal doelen te omvangrijk is. De voorkeur wordt gegeven aan minder doelen met daarbij heldere indicatoren en activiteiten (SMART).

In de programma's in de cyclusdocumenten staan de 3W-vragen centraal:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

Er zal per programma een gestructureerde verzameling van doelen, te verrichten activiteiten en zo mogelijk indicatoren weergegeven worden, zodat de eerste 2 W-vragen helder beantwoord worden.

Een wens is om ook de 3e W-vraag (wat mag het kosten) te koppelen aan de doelstellingen. Hierdoor kan duidelijk worden of door de beschikbare budgetten de doelstellingen worden bereikt. Er zal onderzocht worden hoe dit geleidelijk aan steeds beter inzichtelijk gemaakt kan worden.

Het doorontwikkelen van de cyclusdocumenten is een meerjarig proces. Bij het verder door ontwikkelen van de doelenboom, en het kunnen volgen van de doelrealisatie kan op termijn worden bekeken of de 3e aanbeveling van de rekenkamer naar aanleiding van het onderzoek " Navolgbaarheid van het coalitieakkoord", waaronder de in Rotterdam gekozen benadering van de 'theory of change' (zie voor een nadere toelichting het bijgevoegde " Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten") ook bruikbaar is in Arnhem.

3.1 Financiële toelichting in de cyclusdocumenten

In de huidige MJPB 2019-2021 wordt een financieel overzicht gegeven met baten en lasten en onttrekkingen/toevoegingen reserves. Daarbij wordt een "sluitende" verklaring gegeven op nieuw beleid mutaties en bestaande mutaties.

Het voorstel is om de financiële toelichting uit te breiden, om meer inzicht te bieden in de opbouw en beïnvloedbaarheid van de begroting.
De volgende punten worden uitgewerkt;

- Per programma wordt een toelichting gegeven uit welke 'herkenbare (portefeuille)onderdelen' de programma's zijn opgebouwd. Hierbij wordt aangegeven uit welke middelen deze 'herkenbare onderdelen' bestaan. Hierdoor ontstaat inzicht in de daadwerkelijke opbouw van de begroting.
- Per programma wordt weergegeven uit welke kostensoorten de financiële onderdelen bestaan. Door dit inzicht te geven, ontstaat meer inzicht in de beïnvloedbaarheid van de budgetten.
- In de financiële analyse blijft ingezet worden op een "sluitende" verklaring (bestaand beleid/nieuw beleid).
- De financiële overzichten worden op de website zo veel mogelijk in grafische weergaven aangegeven om de inzichtelijkheid te vergroten.

4.1 :Grafische weergave/toelichting

Tijdens de behandeling van de jaarstukken 2017, kwam vanuit de gemeenteraad de wens om de cyclusdocumenten grafischer weer te geven. Om aan deze wens tegemoet te komen, is voor de MJPB 2019-2022 dan ook een infographic gemaakt. Voor de jaarstukken 2018 is vervolgens als pilot, naast de infographic, een animatie ontwikkeld.

Een animatie en infographic zijn bedoeld om lastige onderwerpen op een makkelijke manier te presenteren. De P&C-documenten worden op deze manier op een grafische, levendige en leuke manier gepresenteerd aan de inwoners van Arnhem.

Voorgesteld wordt om een animatie/infographic als vast onderdeel van de cyclusproducten te gebruiken.

Kanttekeningen en risico's

Ondanks dat de basis van de Arnhemse cyclusdocumenten stevig staat en een goede basis biedt voor het kunnen kiezen, sturen en verantwoorden op gemeentelijk beleid en financiën is het verbeteren van deze documenten nooit af. Zowel in-als externe ontwikkelingen brengen nieuwe doelstellingen met zich mee en vragen om een nieuwe manieren van het presenteren van informatie.
Met de hier voorgestelde verbeteringen doen we weer een stapje vooruit.
Alle verbeteringen kunnen echter niet in één keer worden gerealiseerd.
De hiervoor genoemde verbetervoorstellen zijn dan ook in een stappenplan gezet. In dit stappenplan wordt aangegeven welke verbeteringen in 2019 al worden gerealiseerd en welke in de komende jaren.

	Opbouw programma's	**Doelenboom**	**Financiële toelichting**	**Grafische weergave**
MJPB 2020-2023	- Programma-indeling is conform afgeleide BBV; - Hoofdstuk 1 geeft samenvatting ambities en hoofdlijnen beleid; - politieke prioriteiten worden niet meer in veranderopgaven weergegeven	- Start maken met doelen en inspanningen op programmaniveau weer geven	- Start maken met tekstuele toelichting per programma in 'herkenbare onderdelen'; - Per programma kostensoorten zichtbaar maken; - Vasthouden aan de lijn om de financiële overzichten grafisch weer te geven	- Infographic en animatie realiseren
MJPB 2021 en verder	- Aanbevelingen en conclusies uit evaluatie 'Van Wijken Weten' over de wijkprogramma's in de P&C-documenten verwerken.	- Budgetten koppelen aan doelen/ inspanningen	- 'Herkenbare onderdelen' voor alle programma's uitwerken op gewenst/ haalbaar detailniveau.	- Meer infographics in P&C-documenten om meer grafisch hoofdlijnen van programma's weer te geven.

Financiën

Niet van toepassing

Uitvoering

De uitkomsten van de raadsbespreking over dit voorstel worden uitgewerkt in een voorbeeld dummybegroting, die begin september ter informatie aan uw raad wordt aangeboden. De eerste verbeteringen worden verwerkt in de MJPB, die in oktober 2019 aan u wordt voorgelegd.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

– Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 371516

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 juni 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 371516;

gelet op artikel 186 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 1 vast te stellen: de opbouw van de programma's in de cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)
2. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 2 vast te stellen: inzicht in de doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 3 vast te stellen: financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. De verbetervoorstellen voor aandachtsveld 4 vast te stellen: grafische weergave/toelichting
5. Het stappenplan vast te stellen waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Samenvatting

In de MJPB 2019-2022 is aangegeven dat de gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Daarnaast heeft de raad de wens uitgesproken in de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, om de begroting SMART vorm te geven. Uit een onderzoek 'navolgbaarheid van het coalitieakkoord' van de rekenkamer blijkt dat de wens leeft dat de begroting simpeler wordt. Medio 2019 is gestart met het project 'doorontwikkeling P&C-cyclus. Vanuit een gemaakte stakeholdersanalyse is geconstateerd dat er op een viertal aandachtsvelden doorontwikkeling is te realiseren:

1. Opbouw programma's in cyclusproducten (jaarstukken en begroting)
2. Inzicht in doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. Financiële toelichting in cyclusproducten
4. Grafische weergave/toelichting

Opbouw programma's

In de huidige MJPB zijner 23 programma's opgenomen. Het gaat hier om vijf veranderopgaven, 10 stedelijke programma's en 8 wijkprogramma's. Deze veelheid van programma's en verschillende sturingslijnen zorgt voor een complexe begroting. De inzet van deze doorontwikkeling is dan ook om de sturing en verantwoording te vereenvoudigen. De opgave is om begroting minder complex op te bouwen.

Stedelijke programma's

In de analyse is geconstateerd dat er grofweg een tweetal benaderingen worden gehanteerd voor de programma-indeling. Dit zijn:

- het leidend laten zijn van de taakvelden van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in zowel de indeling als benaming van de begrotingsprogramma's;
- de maatschappelijke opgaven worden als uitgangspunt genomen.

De voorkeur bestaat voor een variant van de BBV-indeling. Een BBV-indeling naar taakvelden zorgt dat de financiële structuur (taakvelden) en beleidsstructuur goed op elkaar aansluiten en de vergelijkbaarheid met de voorgaande begroting gehandhaafd. De voorkeur gaat hierbij wel uit naar een aangepaste variant op de BBV structuur, waarbij rekening is gehouden met de portefeuillestructuur en de omvang van de programma (bijvoorbeeld het huidige programma R6 Participatie en werk).

Er wordt niet gekozen voor een programma-indeling die aansluit bij de maatschappelijke opgaven. Een indeling vanuit maatschappelijke opgaven is integraler dan een BBV-indeling. Een dergelijk indeling sluit goed aan bij de opgaven waar Arnhem voor staat (en de programmastructuur binnen de ambtelijke organisatie). Deze indeling is echter minder vergelijkbaar met de vorige bestuursperiode. Geredeneerd vanuit de politieke speerpunten biedt een dergelijke indeling relatief weinig plaats voor de reguliere taken (zoals het verstrekken van paspoorten, onderhoud) van de gemeente. Daarnaast sluit de financiële structuur (taakvelden) en beleidsstructuur minder goed op elkaar aan. De taakvelden moeten worden verdeeld over de programma's.

Voorgestelde indeling

	Programma	Onderdelen
1	Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweer, openbare orde en veiligheid
2	Bereikbare stad	Mobiliteit, wegenonderhoud
3	Vitale economie	Economie, van bedrijven weten, recreatie toerisme en evenementen
4	Ruimtelijke ontwikkeling	Omgevingswet, ruimtelijke ordening, grond
5	Aantrekkelijke woonstad	Wonen, groen, afval en riolering
6	Klimaat en energie	Duurzaamheid en milieu
7	Onderwijs	Onderwijshuisvesting, onderwijsbeleid en leerlingenzaken, volwasseneneducatie
8	Doorbraak naar werk	werk, inkomen, participatie, schulden, armoede
9	Meedoen in Arnhem	inclusie, welzijn, integratie, inburgering, opvang
10	Zorg dichterbij	WMO, jeugdzorg
11	Gezond & Fit	Sport, gezondheid
12	Bruisende stad	Kunst, cultuur en erfgoed
13	Open en verantwoord bestuur	Bestuur, publieke dienstverlening, bedrijfsvoering en financiën

Veranderopgaven

De huidige begroting bevat veranderopgaven die de belangrijkste politieke prioriteiten bevatten. Deze zijn in 2012 geïntroduceerd met het idee dat het accent in de MJPB moest komen te liggen op de veranderopgaven. De goingconcern activiteiten (zoals het verstrekken van paspoorten, onderhoud) zouden globaler worden beschreven of zelfs in een bijlage opgenomen worden. Er zou jaarlijks een reallocatie van middelen plaatsvinden over het geheel van de opgaven (veranderopgaven én regulier). Dit bleek een weerbarstig proces.

Om de MJPB te kunnen versimpelen, is het voorstel om de belangrijkste politieke prioriteiten niet meer in veranderopgaven weer te geven. De belangrijkste politieke ambities zullen weergegeven worden binnen de stedelijke en wijkprogramma's met de daarbij behorende budgetten. Binnen deze programma's zullen deze ook verder uitgewerkt worden. Daarnaast blijven de 'going concern zaken' ook een plek houden binnen de programma's. Een samenvatting van de prioriteiten krijgt een plek in hoofdstuk 1 van de MJPB. Hierdoor geeft hoofdstuk 1 een goed overzicht van de prioriteiten.

Wijkprogramma's

In 2016 zijn de wijkprogramma's toegevoegd aan de MJPB 2017-2020. Arnhem wil hiermee aangeven hoe zij gaat sturen op de samenhang in de stad met de wijken. In de begroting is dit vertaald in acht wijk/gebiedsprogramma s. Vanuit de stedelijke programma's zijn budgetten overgeheveld naar de wijkprogramma's. In 2020 zal een evaluatie naar 'Van Wijken Weten' gehouden worden. Een aanbeveling is om de vertaling van 'Van Wijken Weten' en de koppeling met de P&C-documenten een plek in deze evaluatie te geven. De afweging hoe de wijkprogramma's in de P&C-documenten komen is dan onderdeel van integrale conclusies en aanbevelingen.

Doelenboom

In de MJPB 2017- 2020 is gekozen voor een nieuwe opzet voor de sturing van de beleidsdoelen. Vanuit de gemeenteraad, auditcommissie en rekenkamer is aangegeven dat het aantal doelen te omvangrijk is. De voorkeur wordt gegeven aan minder doelen met daarbij heldere indicatoren en activiteiten (SMART).

In de programma's in de cyclusdocumenten staan de 3W-vragen centraal:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

Er zal per programma een gestructureerde verzameling van doelen, te verrichten activiteiten en zo mogelijk indicatoren weergegeven worden, zodat de eerste 2 W-vragen helder beantwoord worden.

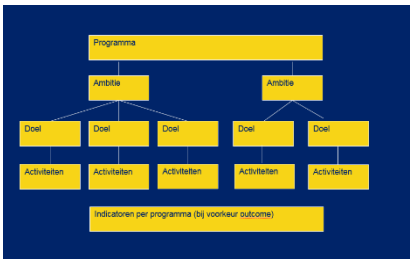

Een wens is om ook de 3e W-vraag te koppelen aan de doelstellingen. Hierdoor kan duidelijk worden of door de beschikbare budgetten de doelstellingen worden bereikt. Er zal onderzocht worden hoe dit geleidelijk aan steeds beter inzichtelijk gemaakt kan worden.

Financiële toelichting

In de MJPB 2019-2021 wordt een financieel overzicht gegeven met baten en lasten en onttrekkingen/toevoegingen reserves. Daarbij wordt een "sluitende" verklaring gegeven op nieuw beleid mutaties en bestaande mutaties.

Het voorstel is om de financiële toelichting uit te breiden om meer inzicht te bieden in de opbouw en beïnvloedbaarheid van de begroting. De volgende punten worden uitgewerkt;

- Per programma wordt een toelichting gegeven uit welke 'herkenbare (portefeuille)onderdelen' de programma's zijn opgebouwd. Hierbij wordt aangegeven uit welke middelen deze 'herkenbare onderdelen' bestaan. Hierdoor ontstaat inzicht in de daadwerkelijke opbouw van de begroting.
- Per programma wordt weergegeven uit welke kostensoorten de financiële onderdelen bestaan. Door dit inzicht te geven, ontstaat meer inzicht in de beïnvloedbaarheid van de budgetten.
- De financiële overzichten worden op de website zo veel mogelijk in grafische weergaven aangegeven om de inzichtelijkheid te vergroten.
- In de financiële analyse blijft ingezet worden op een "sluitende" verklaring (bestaand beleid/nieuw beleid).

Infographic/animatie

Met een animatie en infographic worden lastige onderwerpen op een makkelijke manier gepresenteerd en worden P&C-documenten op een grafische, levendige en leuke manier gepresenteerd aan de inwoners van Arnhem. Tijdens de behandeling van de jaarstukken 2017, kwam vanuit de gemeenteraad de wens om de cyclusdocumenten grafischer weer te geven. Om aan deze wens tegemoet te komen, is voor de MJPB 2019-2022 dan ook een infographic gemaakt. Voor de jaarstukken 2018 is vervolgens als pilot een animatie en infographic ontwikkeld.
Het voorstel is om een animatie/infographic als vast onderdeel van de cyclusproducten te gebruiken.

Inhoudsopgave

Inleiding 7

Aandachtsvelden voor doorontwikkeling P&C-documenten 8

1 Aandachtsveld 1: Opbouw programma's in cyclusproducten (jaarstukken en begroting) 9

1.1 De programma-indeling, waar komen we vandaan 9

1.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling van de programma-indeling 11

1.3 Voorstel vervolg 13

1.4 Bestuurlijke prioriteiten in de cyclusdocumenten, waar komen we vandaan 14

1.5 Wat willen we bereiken met het vertalen van de bestuurlijke prioriteiten in de cyclusdocumenten 14

1.6 Voorstel vervolg 14

1.7 Wijken in de cyclusdocumenten, waar komen we vandaan 14

1.8 Wijken, wat willen we bereiken 15

1.9 Voorstel vervolg wijken 15

1.10 Leesbaarheid en toegankelijkheid 15

2 Aandachtsveld 2: Sturing van beleidsdoelen (overzicht doelen, activiteiten en middelen) 16

2.1 Waar komen we vandaan 16

2.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling 16

2.3 Voorstel vervolg 18

3 Aandachtsveld 3: Financiële toelichting in cyclusproducten 19

3.1 Waar komen we vandaan 19

3.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling in de financiële toelichting 20

3.3 Voorstel vervolg 21

4 Aandachtsveld 4: Grafische weergave/toelichting 22

4.1 Waar komen we vandaan 22

4.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling 22

4.3 Voorstel vervolg 22

5 Planning 23

5.1 Planning uitwerking plan van aanpak doorontwikkeling P&C-cyclus 23

5.2 Hoe verder 23

Bijlage

Bijlage 1 Benchmark tussen 13 gemeenten 24
Bijlage 2 Voorbeelden programma- indeling gemeenten afgeleide BBV 30
Bijlage 3 Programma-indeling versus organisatiestructuur 31
Bijlage 4 Voorbeelden programma- indeling gemeenten op basis van maatschappelijke opgaven 33
Bijlage 5 Programma-indeling versus organisatiestructuur 34
Bijlage 6 Voorgestelde begrotingsindeling met bestuurlijke verantwoordelijkheid 35
Bijlage 7 Voorstel indeling stedelijk programma 36
Bijlage 8 Kostensoorten en uitgangspunten voor beïnvloedbaarheid 38
Bijlage 9 Stakeholderanalyse 40

Inleiding

In de MJPB 2019-2022 is aangegeven dat de gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Vorig jaar is gebleken uit interviews met raadsfracties in het kader van het door ontwikkelen van het strategisch proces en de verbeterde opzet van de MJPB dat de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder kunnen worden vergroot. Met de MJPB 2019-2022 zijn stappen gezet, maar nog niet voldoende. Dat bleek ook uit het onderzoek van de rekenkamer naar de navolgbaarheid van het coalitieakkoord.

Daarnaast heeft de raad de wens uitgesproken in de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, om de begroting SMART (SMART is een model om een goed geformuleerde doelstelling op te stellen, zodat de kans groter is dat er in werkelijkheid ook wat van terecht komt vorm te geven, de afkorting staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden) vorm te geven. Afgesproken is om in de volgende begrotingen:

- de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren.
- de koppeling met middelen te verbeteren. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer.

Vier aandachtsgebieden

Eind vorig jaar en begin dit jaar is met de auditcommissie gesproken over de aanpak en inhoud van de doorontwikkeling. De ambtelijke werkgroep heeft verschillende interviews gehouden en een benchmark bij 13 gemeenten (bijlage 1) uitgevoerd. Vanuit de gemaakte stakeholdersanalyse [1] (bijlage 9) is geconstateerd dat er op vier aandachtsvelden doorontwikkeling is te realiseren:

1. Opbouw programma's in cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)
2. Inzicht in doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. Financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. Grafische weergave/toelichting

Deze vier aandachtsvelden worden in deze notitie verder uitgewerkt.

Beslispunten

- Instemmen met de verbetervoorstellen per aandachtsgebied.
- Instemmen met het stappenplan waarin staat aangegeven welke verbeteringen in 2019 worden gerealiseerd en welke de komende jaren.

[1] - Gesprekken met fractievoorzitters en raadsleden (vanuit evaluatie MJPB);
- Gesprekken met auditcommissie;
- Sessies onderzoek rekenkamer ihkv onderzoek navolgbaarheid coalitieakkoord in MJPB;
- Afzonderlijke gesprekken collegeleden (staven);
- Interviewronde programma- en clustermanagers;
- Benchmark 13 ' vergelijkbare' gemeenten (bijlage

Aandachtsvelden voor doorontwikkeling P&C-documenten

Zoals in de inleiding al aangegeven, is er in de afgelopen maanden in diverse verbanden over de ontwikkeling van de P&C-cyclus gesproken. Er staan vier aandachtsvelden doorontwikkeling centraal:

1. Opbouw programma's in cyclusdocumenten (jaarstukken en begroting)
2. Inzicht in doelen van beleid (overzicht doelen, inspanningen en middelen)
3. Financiële toelichting in cyclusdocumenten
4. Grafische weergave/toelichting

In de volgende onderdelen zijn de bevindingen verwoord en is een aantal verbetervoorstellen gedaan. Er wordt een schets gegeven van de huidige situatie, aangegeven wat wij willen bereiken met de doorontwikkeling en tenslotte het voorgestelde vervolg geschetst.

Uitgangspunt

Dit plan van aanpak is in eerste instantie gericht op verbeteringen in de MJPB en jaarstukken. In het vervolg wordt gekeken hoe dit toegepast kan worden op andere cyclusproducten (zoals tussenrapportages en perspectiefnota), zoals benoemd in onze Verordening Financieel beleid en beheer.

Vervolg

In het proces is aangegeven dat de uitwerking van het plan van aanpak schriftelijk met de auditcommissie wordt gedeeld. De auditcommisie bepaalt of zij hierover nog specifiek wil spreken, voordat het plan van aanpak wordt besproken in de raad. De uitkomsten van de raadsbespreking worden uitgewerkt in een dummybegroting, die begin september aan de raad wordt aangeboden. De eerste verbeteringen worden verwerkt in de MJPB, die in oktober aan de raad wordt voorgelegd.

1 Aandachtsveld 1: Opbouw programma’s in cyclusproducten (jaarstukken en begroting)

1.1 De programma-indeling, waar komen we vandaan

De huidige indeling van de begroting stamt uit 2012. Indertijd is het strategisch proces anders ingestoken en daarmee in samenhang zijn de sturingsinstrumenten voor de raad, de perspectiefnota en de meerjarenprogrammabegroting aangepast. Er werd geworsteld met de eerder geïntroduceerde stadsprogramma’s, die de lange termijn ambities van waaruit werd gestuurd omvatten. Ze waren erg breed geformuleerd en vooral de verbinding met de dagelijkse praktijk was niet duidelijk. Om goed op die dagelijkse praktijk te kunnen sturen en beter tegemoet te komen aan datgene waar de raad op wilde sturen is een onderscheid gemaakt tussen de taken die zich richten op de uitvoering door de gemeente zelf als ook door anderen (‘goingconcern’) en de veranderopgaven.
Het accent in de MJPB moest komen te liggen op de veranderopgaven. De goingconcern (standaardtaken, zoals het verstrekken van paspoorten, onderhoud) activiteiten zouden globaler worden beschreven of zelfs in een bijlage opgenomen worden.

Vanuit de stedelijke programma’s was het de bedoeling om specifieke, concrete tijdelijke veranderopgaven te formuleren met een looptijd van minimaal 1 en maximaal 4 jaar. Tussen de programma's waarin de goingconcernactiviteiten plaatsvinden en deze veranderopgaven zou jaarlijks een reallocatie van middelen plaatsvinden over het geheel van de opgaven (programma’s én regulier). Dit bleek een weerbarstig proces.

In 2016 zijn de wijkprogramma's toegevoegd aan de MJPB 2017-2020. Arnhem geeft hiermee aan, hoe zij gaat sturen op de samenhang in de stad met de wijken. In de begroting is dit vertaald in acht wijk/gebiedsprogramma s. Vanuit de stedelijke programma's zijn budgetten overgeheveld naar de wijkprogramma's. Dit betreft alle budgetten/voorzieningen waar een logische koppeling kan worden gelegd met wijken/bewoners en waarbij er geen sprake is van een evidente stedelijke voorziening, worden per wijk geregistreerd. Dit geldt ook voor budgetten:

- die niet (eenvoudig) kunnen worden beïnvloed. Op die manier wordt een zo volledig mogelijk inzicht gegeven in het geld dat in een wijk omgaat.
- voor taken die zijn ondergebracht bij verzelfstandigde bedrijfsonderdelen of bij gesubsidieerde instellingen, en waarvoor de gemeente opdrachtgever is.
- Wanneer is gebleken dat wijksturing evident niet efficiënt is, dan zijn deze budgetten als stedelijk aangemerkt.
- Daarnaast zijn ook de budgetten van de Sociale Wijkteams in deze programma's opgenomen.

Tenslotte is ook in 2016 besloten de landelijke voorgeschreven taakveldenbegroting als producten te vertalen binnen de Arnhemse reguliere programma's.

Complex
Op dit moment wordt de begroting van de gemeente Arnhem als complex ervaren. In de gesprekken met alle fracties wordt de indeling van de MJPB met verander- en stedelijke, en wijkprogramma’s als niet helder ervaren. Dit komt vooral door het ontbreken van middelen aan de veranderprogramma's en onduidelijkheid over de relaties tussen de stedelijke programma's en wijkprogramma's.

Ook de rekenkamer geeft in haar onderzoek naar de navolgbaarheid van het coalitieakkoord aan dat in hun optiek de huidige opzet van de MJPB te complex is. Zij geven aan dat er in de huidige opbouw van de begroting geen duidelijke keuze is gemaakt voor een leidend sturingsconcept. Programmasturing, lijnsturing, inputsturing en netwerksturing lopen in de programma's door elkaar. Zij vinden daarnaast de drie soorten programma's (veranderopgaven, stedelijke programma's en wijkprogramma's) wringen, omdat het in al deze programma's over dezelfde soort maatschappelijke opgaven gaat, telkens vanuit een andere invalshoek:

- De veranderopgaven schetsen de leidende uitdagingen en ambities gemeentebreed, komen niet 1-op-1 overeen met de centrale thema's in het coalitieakkoord en zijn niet voorzien van budgetten.
- In de wijkprogramma's staan de in de wijken opgehaalde opgaven centraal, die ook gaan over gemeentebrede thema's als leefbaarheid, duurzaamheid en sociale participatie.
- Bij de stedelijke programma's gaat het om het om doelen en beleid op gemeentelijk niveau met beleidsonderwerpen die nauw samenhangen met de veranderopgaven en de wijkprogramma's.

Het is volgens de rekenkamer in de huidige indeling moeilijk te volgen met welk beleid de realisatie van welke doelen beoogd wordt en wat dat kost. In de optiek van de rekenkamer kan en moet het simpeler en heeft de voorkeur om te kiezen voor één sturingsconcept.

De huidige programma-indeling ziet er nu als volgt uit:

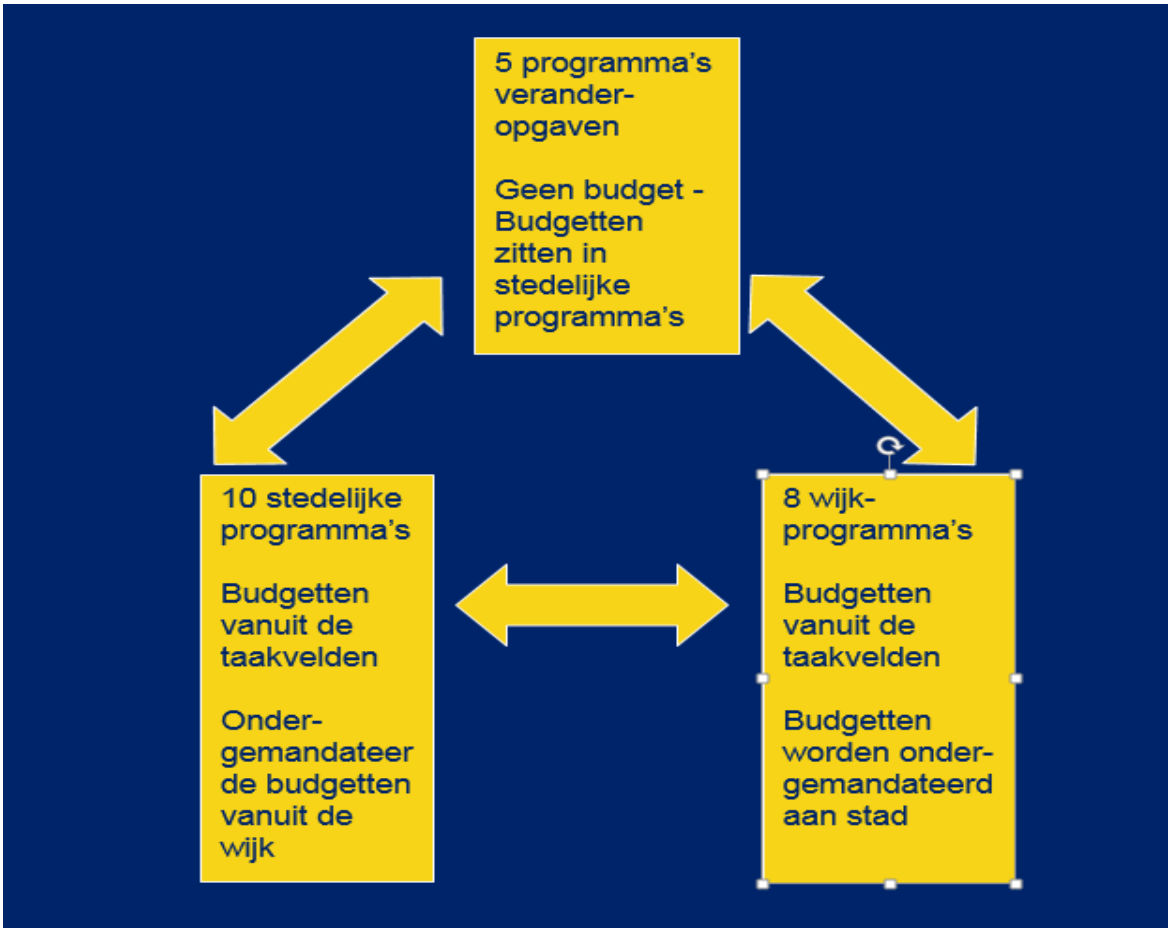

1.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling van de programma-indeling

Om de sturing en verantwoording te vereenvoudigen, zal de begroting minder complex opgebouwd moeten worden.

Waar moet een programmabegroting aan voldoen

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) schrijft in artikel 7 en 8 voor dat de begroting ten minste moet bestaan uit een de beleidsbegroting en een financiële begroting.
De beleidsbegroting bestaat uit een het programmaplan[2] en de paragrafen.
Een programma wordt in de BBV omschreven als een samenhangend geheel van activiteiten.
Gemeenten hebben de ruimte om zelf invulling aan te geven en begroting aan te passen aan de lokale context. Ze mogen dan ook zelf de programma's en het aantal bepalen.
De namen en de aantallen verschillen dan ook per gemeente (zie ook bijlage 1).

Gemeenten geven hun geld uit aan een breed scala aan deelterreinen, variërend van bijvoorbeeld onderwijshuisvesting, tot de gemeentelijke plantsoendienst of de jeugdzorg. Om te zorgen dat deze uitgaven geaggregeerd en vergeleken kunnen worden tussen gemeenten is een uniforme set van 48 eenheden gedefinieerd. Deze eenheden noemen we de ‘taakvelden’ en deze kunnen weer geclusterd worden in 9 hoofdstukken, of hoofdtaakvelden. De taakvelden zijn vastgelegd in de regeling taakvelden en verstrekking informatie voor derden
In artikel 66 van het BBV staat aangegeven dat gemeenten verplicht zijn om zowel in de begroting als jaarstukken een totaaloverzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld weer te geven.
Gemeenten zijn vrij in het indelen van deze taakvelden naar programma's. Ze moeten wel in zowel de begroting als de jaarstukken het verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma’s zijn verdeeld weergeven.

Benchmark

Op basis van de benchmark (zie bijlage 1) die is gemaakt over een 13-tal begrotingen van andere gemeenten kan worden geconstateerd dat er grofweg een tweetal benaderingen worden gehanteerd voor de programma-indeling. Er wordt ofwel gekozen voor het leidend laten zijn van de taakvelden van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in zowel de indeling als benaming van de begrotingsprogramma's of de maatschappelijke opgaven worden als uitgangspunt genomen.

[2] Het programmaplan bevat:
a. de te realiseren programma's;
b. een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen;
c. een overzicht van de kosten van overhead;
d. het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting, en
e. het bedrag voor onvoorzien.

BBV-indeling

De BBV-indeling (2016) ziet er als volgt uit;

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl
R1 Veiligheid
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat
R3 Economie
R4 Educatie
R5 Cultuur, recreatie en sport
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun
R7 Gezondheid en Milieu
R8 Wonen en Ruimte

Gemeenten kiezen ook wel voor een afgeleide van de BBV indeling, waarbij programma's zijn opgeknipt in relatie tot de portefeuille indeling en waarbij benamingen wat meer passen bij de plaatselijke dynamiek , zoals bijvoorbeeld Amsterdam, Emmen en Nijmegen. Zie bijlage 2 voor de programma-indeling van deze gemeenten.

Voor- en nadelen BBV

- Een BBV-indeling naar taakvelden zorgt ervoor dat de financiële structuur (taakvelden) en beleidsstructuur goed op elkaar aansluiten.
- De programma's zij relatief goed te vergelijken met begrotingen van andere gemeenten gebaseerd op een BBV structuur.
- De vergelijkbaarheid met de voorgaande begroting blijft gehandhaafd.
- Gemiddeld tussen de 9 en 13 programma's.
- De indeling is wat 'star' en wellicht niet flexibel (genoeg) om aansluiting te vinden bij de Arnhemse opgaven.
- De indeling sluit niet geheel aan bij de ambtelijke organisatiestructuur (functionele MJPB-programma's versus integrale teams).
  In bijlage 3 is opgenomen op welke wijze deze zich tot elkaar verhouden.

Maatschappelijke opgaven leidend voor de Programmatische indeling

Een gemeente kan ook voor een programma-indeling kiezen waar de maatschappelijke opgaven leidend zijn voor de programma-indeling. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een duidelijke koppeling tussen de thema's in het coalitieakkoord en de programma's in de begroting. Ook kan gekozen worden voor een koppeling met de ambtelijke organisatiestructuur (integrale programma's vanuit opgaven uit de stad). Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld Dordrecht , Enschede en Tilburg. Zie bijlage 4 voor de programma-indeling van deze gemeenten.

Voor en nadelen

- Een programma-indeling naar maatschappelijke opgaven sluit goed aan op de opgaven.
- Een dergelijke indeling geeft echter minder herkenning met de vorige bestuursperiode.
- Geredeneerd vanuit de politieke speerpunten biedt een dergelijke indeling relatief weinig plaats voor de reguliere taken van de gemeente. De regels van de BBV voor dat de programmabegroting (en daarmee dus ook indeling) de totale begroting van politieke speerpunten alsook reguliere taken dient te bevatten. Bij een indeling volledig naar politieke kernopgaven kan dit dan ook een zekere disbalans in de beleidsmatige en financiële grootte van de programma's tot gevolg hebben.

- De programma's zijn integraler.
- Er zijn vaak minder programma's dan in de BBV variant.
- De financiële structuur (taakvelden)en beleidsstructuur sluiten minder goed op elkaar aan. De taakvelden moeten worden verdeeld over de programma's. De indeling kan beter aansluiten bij de ambtelijke organisatiestructuur. Zie bijlage 5 de uitwerking van integrale teams versus integrale programma-indeling.

1.3 Voorstel vervolg

Op basis van diverse gesprekken is gebleken dat de voorkeur bestaat voor een variant van de BBV-indeling. De argumenten hiervoor zijn dat een BBV-indeling naar taakvelden ervoor zorgt dat de financiële structuur (taakvelden) en beleidsstructuur goed op elkaar aansluiten en de vergelijkbaarheid met de voorgaande begroting gehandhaafd. De voorkeur gaat hierbij wel uit naar een aangepaste variant op de BBV structuur, waarbij rekening is gehouden met de portefeuillestructuur en de financieel-beleidsinhoudelijke omvang van de programma (bijvoorbeeld het huidige programma R6).

Onderstaand wordt een voorstel gedaan voor een programma-indeling gebaseerd op de BBV, waarbij rekening is gehouden met de Arnhemse portefeuille indeling. Het voorstel is om deze indeling voor de MJPB 2020-2023 verder uit te werken,.

	Programma	**Onderdelen**
1	Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweer, openbare orde en veiligheid
2	Bereikbare stad	Mobiliteit, wegenonderhoud
3	Vitale economie	Economie, van bedrijven weten, recreatie toerisme en evenementen
4	Ruimtelijke ontwikkeling	Omgevingswet, ruimtelijke ordening, grond
5	Aantrekkelijke woonstad	Wonen, groen, afval en riolering
6	Klimaat en energie	Duurzaamheid en milieu
7	Onderwijs	Onderwijshuisvesting, onderwijsbeleid en leerlingenzaken, volwasseneneducatie
8	Doorbraak naar werk	werk, inkomen, participatie, schulden, armoede
9	Meedoen in Arnhem	inclusie, welzijn, integratie, inburgering, opvang
10	Zorg dichterbij	WMO, jeugdzorg
11	Gezond & Fit	Sport, gezondheid
12	Bruisende stad	Kunst, cultuur en erfgoed
13	Open en verantwoord bestuur	Bestuur, publieke dienstverlening, bedrijfsvoering en financiën

Projecten maken net als in de huidige begroting integraal onderdeel van de verschillende programma's. Aangezien projecten veelal een beperkte doorlooptijd hebben is het niet gewenst om een project als specifiek programma in de begroting op te nemen. Verantwoording over het project wordt afgelegd in het programma waar het project onder valt. In bijlage 6 is per programma de bestuurlijke verantwoordelijkheid uitgewerkt.

1.4 Bestuurlijke prioriteiten in de cyclusdocumenten, waar komen we vandaan

Zoals al eerder vermeld, bevatten in de huidige begroting de veranderopgaven de belangrijkste politieke prioriteiten. Deze zijn in 2012 geïntroduceerd met het idee dat het accent in de MJPB moest komen te liggen op de veranderopgaven. De goingconcern activiteiten zouden globaler worden beschreven of zelfs in een bijlage opgenomen worden. Er zou jaarlijks een reallocatie van middelen plaatsvinden over het geheel van de opgaven (veranderopgaven én regulier). Dit bleek een weerbarstig proces.

1.5 Wat willen we bereiken met het vertalen van de bestuurlijke prioriteiten in de cyclusdocumenten

Om de MJPB te kunnen versimpelen, is het voorstel om de belangrijkste politieke prioriteiten niet meer in veranderopgaven weer te geven. Er zijn twee mogelijkheden genoemd om de belangrijkste prioriteiten in de begroting een plek te geven:

1. Thema (prioritaire hoofdlijnen van beleid) in eerste hoofdstuk
2. Onderdeel van programma (hoofdlijnen van beleid) samenvatting

1 Thema's

De belangrijkste politieke prioriteiten (hoofdlijnen van beleid) worden niet meer als programma gepresenteerd worden, maar als thema's. Deze thema's zullen uitgebreid beschreven worden met daarbij de daarbij behorende doelstellingen en inspanningen (zie ook paragraaf doelenboom). Hierbij wordt inzichtelijk gemaakt welke budgetten uit de stedelijke programma's hiervoor ingezet worden (zonder dat deze budgetten daadwerkelijk 'overgeheveld' worden).

2 Samenvatting

De belangrijkste politieke ambities worden weergegeven binnen de stedelijke en wijkprogramma's met de daarbij behorende budgetten. Binnen deze programma's worden deze ook verder uitgewerkt . Een samenvatting van de prioriteiten krijgt een plek in hoofdstuk 1 van de MJPB. Hierdoor geeft dit samenvattende hoofdstuk 1 een goed overzicht van de prioriteiten.

1.6 Voorstel vervolg

De bestuurlijke ambities worden onderdeel van de wijk- en stedelijke programma's. De veranderopgaven komen daarmee te vervallen In ieder programma wordt duidelijk gemaakt wat de bestuurlijke prioriteiten zijn en deze worden samengevat weergegeven in hoofdstuk 1 in de MJPB.

1.7 Wijken in de cyclusdocumenten, waar komen we vandaan

In 2016 zijn de wijkprogramma's toegevoegd aan de MJPB 2017-2020. Arnhem wil hiermee aangeven hoe zij gaat sturen op de samenhang in de stad met de wijken. In de begroting is dit vertaald in acht wijk/gebiedsprogramma s. Vanuit de stedelijke programma's zijn budgetten overgeheveld naar de wijkprogramma's.

1.8 Wijken, wat willen we bereiken

In 2020 zal een evaluatie naar 'Van Wijken Weten' gehouden worden. Wij vinden het wenselijk om de vertaling van 'Van Wijken Weten' en de koppeling met de P&C-documenten een plek te geven in deze evaluatie. De afweging hoe de wijkprogramma's in de P&C-documenten komen wordt dan onderdeel van integrale conclusies en aanbevelingen.

1.9 Voorstel vervolg wijken

De indeling van de wijkprogramma's een onderdeel te laten zijn van de evaluatie 'Van Wijken Weten'. In de aankomende begroting blijven de acht wijkprogramma's dan ook bestaan.

1.10 Leesbaarheid en toegankelijkheid

De P&C-cyclus, met de Perspectiefnota als jaarlijks startpunt, is van essentieel belang voor het sturen op maatschappelijke doelen en effecten alsook op de financiële positie van de gemeente. Echter, de specifieke (wettelijke) eisen aan en de veelomvattendheid van de P&C-producten geven het risico dat de vorm meer dan de inhoud voorop kan komen te staan. Juist hierom is gestart met het vereenvoudigen en optimaliseren van deze producten. Denk hierbij aan het digitaliseren van de cyclus. Er zal nog verder ingezet worden om deze zo toegankelijk mogelijk te maken. Ook wordt gekeken dat in de digitale begroting zo grafisch mogelijk

Ook zijn de teksten van de beleidsprogramma's flink onderhanden zijn genomen. Door het bondiger en helderder (lees: minder ambtelijk) schrijven van de P&C-producten, winnen deze aan waarde als sturingsinstrument en bieden zij betere ondersteuning in het debat tussen raad en college. In bijlage 7 staat een voorstel voor de indeling van een stedelijk programma opgenomen.

2 Aandachtsveld 2: Sturing van beleidsdoelen (overzicht doelen, activiteiten en middelen)

2.1 Waar komen we vandaan

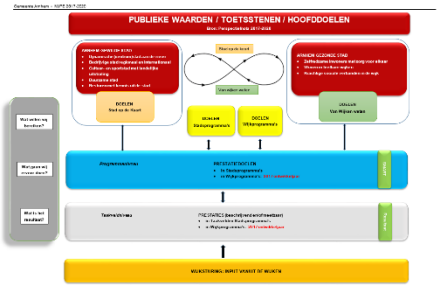

In de MJPB 2017- 2020 is gekozen voor een nieuwe opzet voor de sturing van de beleidsdoelen. Aan de hand van de perspectiefnota 2017-2020 zijn hoofddoelen geformuleerd. Vervolgens zijn de doelen van de veranderopgaven, wijkprogramma's en reguliere opgaven opgesteld. Deze hebben veel relaties met elkaar. Binnen de taakvelden zijn prestaties opgenomen. Deze opzet is in de volgende MJPB's doorgezet.

In MJPB 2019-2021 is gestart om de doelen te koppelen aan de paragraaf 'wat we willen bereiken' en de doelen scherper te stellen. Ook is gekozen om de doelenboom minder complex te maken.

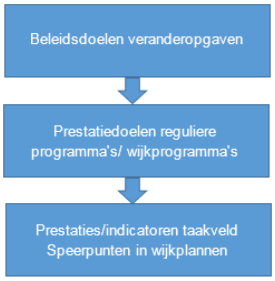

Vanuit de gemeenteraad, auditcommissie en rekenkamer is aangegeven dat het aantal doelen te omvangrijk is. De voorkeur wordt gegeven aan minder doelen met daarbij heldere indicatoren en activiteiten (SMART).

2.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling

In de programma's in de cyclusdocumenten staan de 3W-vragen centraal:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

Er zal per programma een gestructureerde verzameling van doelen, te verrichten activiteiten en zo mogelijk indicatoren weergegeven worden, zodat de eerste 2 W-vragen helder beantwoord worden.

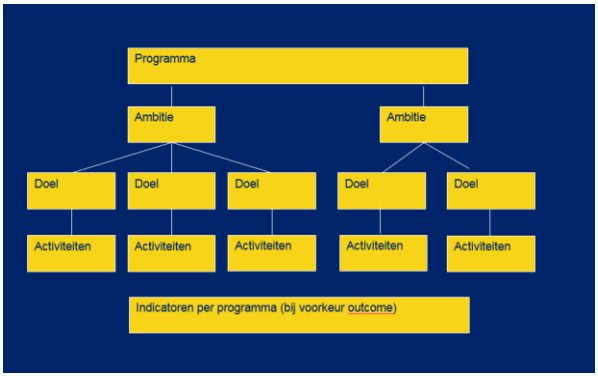

Beperkt aantal doelen per programma

Het uitgangspunt zal zijn dat het aantal doelen per programma beperkt zal blijven. Ze zullen duidelijk en zo smart mogelijk geformuleerd worden. Uit de geformuleerde doelen zal duidelijk moeten blijken waar de politiek op wil sturen. Hierbij is een aandachtspunt dat het formuleren van doelen en het komen tot de juiste indicatoren een lastige opgave is. Niet elk beleidsveld is hetzelfde. Verschillen in soorten producten en dynamiek hebben invloed op de doelen die haalbaar zijn en de soort indicatoren die daarbij horen. Ook is het belangrijk hier realistisch bij te blijven; niet altijd zijn concrete doelen te stellen of is het handelen van een gemeente direct te koppelen aan het bereiken van de gestelde doelen. Er zal de komende tijd verkend worden op welke wijze de doelenboom op de beste wijze ingevuld kan worden.

Doelstelling

- Specifiek: Is deze voldoende concreet?
- Meetbaar: Kunnen we het meten?
- Acceptabel: Is er draagvlak voor?
- Realistisch: Is het haalbaar?
- Tijdgebonden: Wanneer willen we het doel bereikt hebben?

De sturing op doelen zal centraal staan bij de uitwerking van de wijk- en stedelijke programma's.

- In de stedelijke programma's komen de hoofdlijnen/speerpunten van beleid en hierin zullen de ambities (hoofddoelen) benoemd worden. Deze zullen verder uitgewerkt worden in de bijbehorende (sub-)doelen en inspanningen.
- In de stedelijke programma's worden verder de goingconcern-activiteiten omschreven. Bij de goingconcern zaken horen ook doelen en activiteiten. Het gaat om doelstellingen die niet elke keer weer opnieuw opgesteld hoeven worden. Deze vrij statische doelen en inspanningen zullen ook kort opgenomen worden in de MJPB.
- In de wijkprogramma's staan op dit moment de doelen al centraal. In de wijkactieplannen staat beschreven welke activiteiten worden ondernomen. In de wijkprogramma's wordt een koppeling gemaakt met deze wijkactieplannen.

Verschillende doelen en inspanningen kunnen een relatie met elkaar hebben. Zo kunnen bijvoorbeeld activiteiten in de wijk een bijdrage leveren aan het behalen van een doel in een stedelijke programma. Getracht gaat worden om deze relaties inzichtelijk te krijgen, zonder dat de MJPB vol staat met verwijzingen.

Indicatoren

Om te meten of doelstellingen behaald zijn, is het van belang goede indicatoren te benoemen. Vanuit de BBV zijn er een aantal verplichte indicatoren die opgenomen moeten worden in de cyclusproducten. Verder is de gemeente vrij om indicatoren op te nemen in de P&C-documenten. Er zal ingezet worden om bij wijk- en stedelijke programma's een kleine set indicatoren te benoemen. De voorkeur hebben 'outcome indicatoren' . Hierbij zal aangegeven worden in welke mate de gemeente invloed heeft op de behaalde resultaten.

Het door ontwikkelen van de cyclusproducten is een meerjarig proces. Bij het verder doorontwikkelen van de doelenboom, en het kunnen volgen van de doelrealisatie kan op termijn worden bekeken of de *aanbeveling van de rekenkamer*, waaronder de in Rotterdam gekozen benadering van de 'theory of change' ook bruikbaar is in Arnhem.

Wat wordt bedoeld de theory of change

De theory of change is een methodiek die een oplossing geeft, wanneer er niet in de vorm van indicatoren of een andere cijfermatige rapportage kan worden weergeven of de doelen worden gehaald. Dit komt vooral voor bij processen die samen met partners worden opgepakt. In deze netwerksamenwerkingen versmelten de organisatiedoelen en organisatiewaarden van individuele deelnemende organisaties. Daarbij is het resultaat van een netwerk amper toe te schrijven aan één speler in het netwerk, zoals de gemeente. In plaats van meteen te focussen op wat je als gemeente doet (inspanningen), ga je eerst kijken met al je partners (netwerk) naar wat je wil bereiken (resultaten). Met de partners is commitment gevormd om samen het probleem aan te pakken vanuit een gezamenlijk perspectief. Om dan te kunnen bekijken wat je hebt gerealiseerd gebruik je andere meetmethoden dan indicatoren. Je kijkt bijvoorbeeld met storytelling of beeldmateriaal of doelen worden gerealiseerd.

Budgetten koppelen aan doelstellingen

Een wens is om budgetten te koppelen aan de doelstellingen. Hierdoor kan duidelijk worden of door de beschikbare budgetten de doelstellingen worden bereikt. Dit betekent dat in het financiële systeem een koppeling wordt aangebracht tussen budgetten en doelen. Er zal onderzocht worden hoe dit geleidelijk aan steeds beter inzichtelijk gemaakt kan worden.

In de huidige P&C-documenten zijn de activiteiten (prestaties) gekoppeld aan de taakvelden. In de komende documenten zullen de doelen en activiteiten alleen op programmaniveau inzichtelijk gemaakt worden. Dit is immers het niveau waarop de raad stuurt.

Bovenstaande zal ook gevolgen hebben voor de opbouw van de website van de P&C-documenten.

2.3 Voorstel vervolg

- Bij de MJPB 2020-2023 wordt een start gemaakt met het opstellen van heldere doelen met daarbij activiteiten en zo mogelijk indicatoren.
- In de toekomstige uitwerkingen kan hierbij worden gekeken naar de theory of change.
- De website zal deels op een andere wijze vormgegeven worden.
- Het zichtbaar maken welke budgetten ingezet worden om doelen binnen thema's en wijken te bereiken wordt onderzocht.

3 Aandachtsveld 3: Financiële toelichting in cyclusproducten

3.1 Waar komen we vandaan

In de MJPB wordt een presentatie gegeven van baten en lasten. Tevens worden de verschillen op verschil jaarschijf t en t+1 van bestaand beleid en nieuw beleid gegeven. In tegenstelling tot veel gemeenten geven wij een sluitende verklaring. Andere gemeenten geven een niet optelbare tekst.

Regulier programma 0. Algemeen bestuur

Regulier programma 0. Algemeen bestuur	Rekening	Begroting 2018		**Begroting**	Meerjarenraming		
en publieke dienstverlening	2017	Gemeenteerden	Raad (03-7-'1	**2019**	2020	2021	2022
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	-11.482	-11.692	-12.262	-12.728	-12.324	-11.910	-11.910
Baten	5.051	3.684	4.024	3.968	3.959	3.961	3.965
Saldo van baten en lasten	-6.431	-8.007	-8.238	-8.760	-8.364	-7.949	-7.945
Toevoegingen aan reserves	-16	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	28	21	21	21	21	21	21
Mutaties reserves	12	21	21	21	21	21	21
Resultaat	-6.419	-7.986	-8.217	-8.739	-8.343	-7.928	-7.924

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 ***(t/m Raad 3 juli 2018)***	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Nominale indexatie budgetten presentiegelden Rekenkamer	-2
- Uitbreiding formatie w ethouders met 0,4 fte tov vorige coalitieperiode	-60
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhoging contributie VNG	-22
- Secretarisfunctie gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen	-60
- Inzet op diverse regionale uitvoeringsprogramma's	-236
- Algemene Uitkering,Extra middelen BasisRegistratie Personen (BRP) voor uitvoering beleid	-300
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-12
Bestaand beleid	
- Incidenteel: budget verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	85
- Verlaging budget VNG (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	249
- Overig bestaand beleid	-108
Totaal lasten	**-466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Daling opbrengst leges paspoorten doordat geldigheid paspoort van 5 naar 10 jaar gaat (CA-fb)	-56
Bestaand beleid	
-	0
Totaal baten	**-56**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-522**
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: uitgaven verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	21
Totaal onttrekkingen	**21**
Totaal mutaties reserves	**21**

In de MJPB 2019-2022 is verder gegaan met grafische weergaven van de financiële tabellen (met name op de website). Er is toen ook naast de cijfermatige weergave ook een grafische weergave van lasten verdeeld naar taakvelden opgesteld.

3.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling in de financiële toelichting

Vanuit de gesprekken met de stakeholders is gebleken dat we voor wat betreft de financiële toelichting moeten:

1. Vasthouden aan het opstellen van een " sluitende" financiële verklaring tussen jaarschijf t en jaarschijf t+1
2. Naast de onderverdeling in taakvelden, er een onderverdeling plaats moet vinden in logische financiële brokken
3. Meer inzicht in de beïnvloedbare budgetten voor de raad
4. Op de website zo veel mogelijk cijfers grafische weergeven om de inzichtelijkheid te vergroten.

Detailmatige financiële verklaring

Voorgesteld wordt om vast te houden aan een "sluitende" financiële verklaring.
Onder andere in de auditcommissie is aangegeven dat men de mutaties in budgetten goed willen kunnen volgen. De huidige verklaring geeft dit inzicht. Het verdient dan ook niet de voorkeur, zoals een aantal andere gemeenten dit doet, om op hoofdlijnen te verklaren. Zowel in de MJPB's als in de jaarstukken 2018 is gekozen om de belangrijkste afwijkingen te verklaren. Hierbij is gekozen voor thema's/ financiële brokken die herkenbaar zijn. Er is wordt dus geen verklaring op taakvelden gegeven, maar op relevante mutaties. In de jaarrekening wordt de verklaring niet met een post overige sluitend gemaakt.

Onderverdeling in financiële brokken

Vanuit de gesprekken met de diverse stakeholders is aangegeven dat het overzicht op taakveldniveau nuttige informatie bevat in relatie tot verplichte tabel van lasten en baten per taakveld. Het geeft echter niet het juiste inzicht uit welke programma-onderdelen een programma bestaat gerelateerd aan bijvoorbeeld de portefeuille indeling. Zo is bijvoorbeeld uit het huidige stedelijke programma participatie en maatschappelijke ondersteuning niet te herleiden hoeveel er is begroot voor het onderdeel armoede. Er zal verder onderzocht moeten worden in welke mate van detail de onderverdeling van de budgetten wenselijk/ haalbaar is.

In de toekomstige begrotingen willen we meer inzicht gegeven uit welke bestuurlijke (portefeuille) onderdelen /budgetten het programma bestaat.
In de vergelijking t/ t-1 (financiële analyse) ontbreekt inzicht in welke onderdelen wat omvat qua uitgaven. De onderverdeling in taakvelden geeft onvoldoende informatie.

Er zijn meerdere oplossingen om deze informatie weer te geven. Onderstaand een voorbeeld van de gemeente Amsterdam (vanuit programma Veiligheid):

Lasten
De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 79,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Apparaatslasten van € 3,5 miljoen;
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) van € 73,5 miljoen;
- De lasten voor de uit te voeren activiteiten van de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) van € 1,6 miljoen;
- De lasten voor de uitvoering van taken voor regiogemeenten in het kader van rampenbestrijding en crisisbeheersing en voor het Beleidscentrum ten behoeve van veiligheid rondom evenementen van € 0,4 miljoen.

Een andere optie betreft een weergave van de brokken in een tabel of een grafische weergave. Hiervoor moet echter de administratie ook op een dergelijke manier zijn ingericht.

Meer inzicht in beïnvloedbare budgetten voor de raad

Om een goed beeld te krijgen van de mogelijkheden die Arnhem heeft om de uitgaven te beïnvloeden, zal deze beoordeeld moeten worden. Om hier inzicht in de begroting in te geven, is inzicht in de kostensoorten wenselijk. De termijn waarin budgetten beïnvloedbaar zijn, heeft veelal een directe relatie met de kostensoort. Een aantal kostensoorten is namelijk alleen op langere termijn te beïnvloeden, denk hierbij aan kapitaallasten, rente, salariskosten. In bijlage 8 is een overzicht opgenomen van de door ons gehanteerde kostensoorten en de mate waarin deze te beïnvloeden zijn.

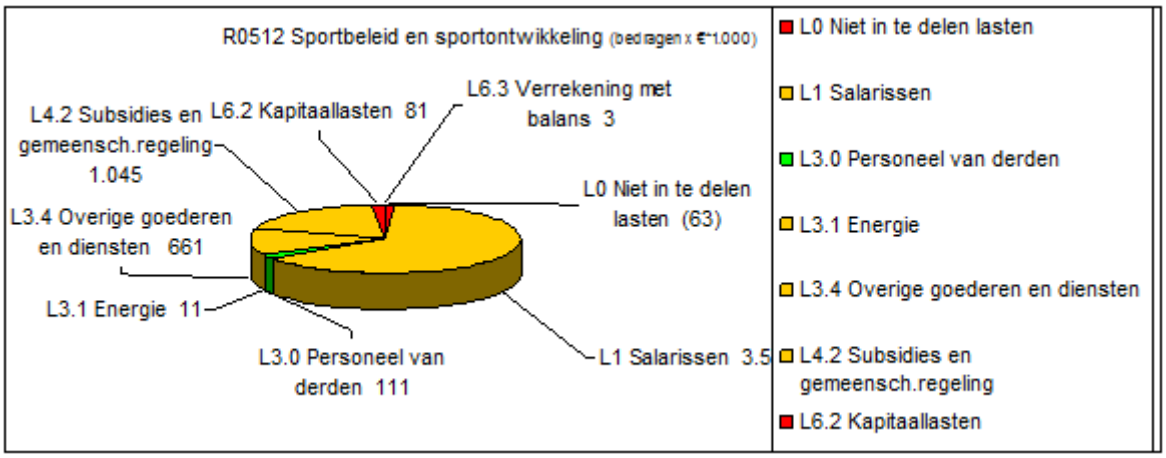

Grafische weergaven

De in de MJPB 2019-2022 ingezette lijn om de financiële overzichten op de website zo veel mogelijk in grafische weergaven aan te geven wordt doorgezet, hiermee wordt de inzichtelijkheid vergroot.

3.3 Voorstel vervolg

- In MJPB wordt een financiële verklaring gegeven op detail
- In de toekomstige begrotingen willen we meer inzicht gegeven uit welke bestuurlijke (portefeuille) onderdelen /budgetten het programma bestaat.
- In MJPB wordt meer inzicht gegeven in de mate van beïnvloedbaarheid van de budgetten in de begroting. Hiervoor worden grafische overzichten van de kostensoorten opgenomen.
- Het vasthouden aan de ingezette lijn in de MJPB 2019-2020 om de financiële overzichten op de website zo veel mogelijk in grafische weergaven aan te geven om de inzichtelijkheid te vergroten.

4 Aandachtsveld 4: Grafische weergave/toelichting

4.1 Waar komen we vandaan

Tijdens de behandeling van de jaarstukken 2017, kwam vanuit de gemeenteraad de wens om de cyclusdocumenten grafischer weer te geven. De begrotingswebsite van de gemeente Enschede (koers 053) werd als mooi voorbeeld genoemd, want hierbij wordt grafisch weergegeven op basis van vier thema's wat er in hoofdlijnen moet worden bereikt, hoe ze dit aan gaan pakken en wat dit gaat kosten.

Om hier aan tegemoet te komen, heeft de wethouder financiën een toezegging gedaan om hier mee aan de slag te gaan. Voor de MJPB 2019-2022 is dan ook voor de eerste keer een infographic gemaakt. Deze is goed ontvangen. Gezien de korte tijd om deze op te stellen, was dit een cijfermatige weergave van de inkomsten en uitgaven in de stad. Bij de inkomsten is specifiek ingezoomd op de belastingen en wat dit betekent voor de individuele burger. Er is op dat moment voor gekozen om niet in te steken op beleid.

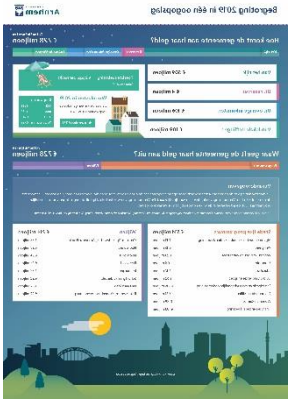

4.2 Wat willen we bereiken met de doorontwikkeling

Gezien de wens (naar Enschedees voorbeeld) om enerzijds de belangrijkste beleidsthema's grafisch weer te geven en anderzijds dit op een meer interactieve manier te laten zien, is gekeken naar de mogelijkheden van een animatie in samenhang met een infographic te maken.

Met een animatie en infographic kan je lastige onderwerpen op een makkelijke manier presenteren. Het komt tot leven en wordt leuker om te volgen. Een animatie en infographic kunnen gemakkelijk verspreid worden via bijvoorbeeld linkedin en twitter.

4.3 Voorstel vervolg

- Bij de jaarstukken wordt een eerste pilot gedaan met het opstellen met combinatie van een animatie en een infographic.
- In de animatie (een kortdurend filmpje van 2 minuten, 300 woorden) wordt ingezoomd op de belangrijkste beleidsthema's voor de inwoners van Arnhem.
- In de infographic wordt een cijfermatige weergave van inkomsten en uitgaven gegeven, met daarbij een weergave van de hoofdlijnen van beleid.
- Na behandeling van de jaarstukken zal aan de gemeenteraad worden gevraagd of de infographic en animatie zijn bevallen. Op basis hiervan kan worden bepaald of een animatie/infographic als vast onderdeel van de cyclusproducten worden gebruikt.

5 Planning

5.1 Planning uitwerking plan van aanpak doorontwikkeling P&C-cyclus

De hiervoor genoemde verbetervoorstellen kunnen in een stappenplan worden gezet. In dit stappenplan wordt aangegeven welke verbeteringen in 2019 al worden gerealiseerd en welke in de komende jaren. Alle verbeteringen kunnen immers niet in één keer worden gerealiseerd.

	Opbouw programma's	**Doelenboom**	**Financiële toelichting**	**Grafische weergave**
MJPB 2020-2023	- Programma-indeling is conform afgeleide BBV; - Hoofdstuk 1 geeft samenvatting ambities en hoofdlijnen beleid; - politieke prioriteiten worden niet meer in veranderopgaven weergegeven	- Start maken met doelen en inspanningen op programmaniveau weer geven	- Start maken met tekstuele toelichting per programma in 'herkenbare onderdelen'; - Per programma kostensoorten zichtbaar maken; - Vasthouden aan de lijn om de financiële overzichten grafisch weer te geven	- Infographic en animatie realiseren
MJPB 2021 en verder	- Aanbevelingen en conclusies uit evaluatie 'Van Wijken Weten' over de wijkprogramma's in de P&C-documenten verwerken.	- Budgetten koppelen aan doelen/ inspanningen	- 'Herkenbare onderdelen' voor alle programma's uitwerken op gewenst/ haalbaar detailniveau.	- Meer infographics in P&C-documenten om meer grafisch hoofdlijnen van programma's weer te geven.

5.2 Hoe verder

Na besluitvorming door de raad over dit plan, zullen de hierboven genoemde verbetervoorstellen met betrekking tot de MJPB 2020-2023 worden toegepast. Dit gebeurt in de vorm van een 'dummy-begroting'. Onder de 'dummybegroting' wordt nadrukkelijk geen volledig omgewerkte MJPB 2020-2023 verstaan. Deze zal in september aan de raad worden aangeboden.
Vervolgens zal bovenstaande zo veel mogelijk uitgewerkt worden in de MJPB 2020-2023 'nieuwe stijl'. Financieel zal wel alles worden vertaald naar de nieuwe opzet. Inhoudelijk zal als voorbeeld een kleine selectie van wijken en stedelijke programma's worden uitgewerkt. Deze zal in oktober aan de raad worden aangeboden.

Bijlage 1 Benchmark tussen 13 gemeenten

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
Gemeente Amersfoort **https://amersfoort.begroting-2019.nl/**	6 hoofdprogramma's: 1. Duurzame en groeiende stad (met 4 subprogramma's), 2 Inclusieve en veilige stad (met 2 subprogramma's), 3. Lerende, werkende en dynamische stad (met 4 subprogramma's), 4. Bestuur en dienstverlening, 5. Financiën en belasting, 6. Bedrijfsvoering. Analyse van financiën en doelen etc vindt plaats op subprogrammaniveau	Lengte lijkt vergelijkbaar met Arnhem. Meeste tekst zit in de doelen en activiteiten (zie hiernaast)	Als bijlage opgenomen. Hierbij wordt opgemerkt dat deze door de programma's heen lopen en dat één op één aansluiting niet te maken is.	- De beschrijving van de doelen en activiteiten neemt een grote plek in binnen de sub-programma's. Er wordt alleen een korte inleiding gegeven en verder wordt de doelenboom opgenomen.	- De verplichte indicatoren zijn opgenomen in de programma's	- Er wordt een verschillenverklaring gegeven. Deze gebeurt op een eigen onderverdeling van de programma's. Voorbeeld: Stedelijk beheer en milieu wordt onderverdeeld in: - energietransitie; - duurzaamheid; - Luchtkwaliteit; - Milieu; -Stedelijk beheer klimaat en groen. Toelichting op een vrij hoog niveau, geen aansluiting in verschillenanalyse, bijv. afwijking op 1.1. energietransitie, L -7000 verklaar -4000. Er wordt wel aangegeven of afwijking I of S is. - geen onderscheid in bestaande afwijkingen en nieuwe - Geen grafische weergave van de financiën aanwezig.	7 paragrafen Subsidies zit in de bijlagen	Begroting in één oogopslag: https://amersfoort.begroting-2019.nl/#popup-342455794185454beb96beb5fdc057d9b5 - alleen financieel: baten en lasten Wat betaal ik als inwoner gemiddeld: https://amersfoort.begroting-2019.nl/#popup-338590864f02448387446f15c3d825ed Verschillende heffingen voor éénpersoonshuishouden en meerpersoonshuishouden.	Pdf is een tabblad op de website.	- Investeringen worden per programma weergegeven - Er is per programma een top 3 van financiële risico's opgenomen. - Er is een disclaimer opgenomen.
Gemeente Nijmegen **https://nijmegen.begroting-2019.nl/**	12 programma's: 1. Bestuur en organisatie 2. Veiligheid 3. Economie en toerisme 4. Welzijn, wijkontwikkeling en zorg 5. Werk en inkomen 6. Onderwijs 7. Bereikbaarheid 8. Wonen en stedelijke ontwikkeling 9. Openbare ruimte 10. Cultuur en cultureel erfgoed 11. Sport 12. Financiën	Lengte lijkt vergelijkbaar met Arnhem	Taakvelden worden per programma weergegeven. Met name financiële baten en lasten. Er wordt een opsomming gegeven welke taken onder een product vallen.	- Doelenboom is niet herkenbaar terug te vinden op de site.	Indicatoren worden uitgebreid grafisch weergegeven in een dashboard. Indicatoren BBV worden ook in de bijlage gegeven.	Overzicht zowel in tabelvorm (onderverdeling in taakvelden op lasten-baten) als grafisch lasten en baten in staafdiagram - Er wordt een verschillenverklaring gegeven onderverdeeld in de taakvelden. Het is vooral een beschrijvende verklaring (kopje; wat verandert er in de begroting), die niet naadloos verklaart waarom bijvoorbeeld de lasten op een taakveld afnemen…. Voorbeeld: taakveld Bestuur Voor de realisatie van de doelstellingen van het Programma Bestuur en Organisatie - taakveld 0.1 Bestuur - wordt voor 2019 e.v. jaren een bedrag	8 paragrafen (extra investering en) Subsidies zijn in de bijlagen opgenomen.	Infographic; https://nijmegen.begroting-2019.nl/#popup-e1a439e233b9477eb0805220a18075b8 Inhoudelijke infographic - met opgaven lange termijn, wat gaan we zien	Geen pdf op de begrotingswebsite opgenomen.	- Het raadsvoorstel is op de webpagina opgenomen

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
						begroot van € 5 miljoen. Dit budget bestaat voor € 1 miljoen uit materieel budget van het programma en voor € 4 miljoen uit directe uitvoeringslasten. De kosten van ondersteuning door het ambtelijk apparaat én de kosten van de centrale overhead zijn ondergebracht bij het taakveld 0.4 Overhead. Dit is dan ook de verklaring voor de afname van het budget van € 8,7 miljoen naar € 5 miljoen.				
Gemeente Apeldoorn **https://apeldoorn.begroting-2019.nl/**	Er wordt gestart met 4 strategische doelen en 3 topthema's. Er wordt aangegeven welke programma's een bijdrage leveren aan deze doelen/thema's. Ze willen nog kijken hoe ze dit beter laten aansluiten. 9 programma's: 1. Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën; 2. Veiligheid 3. Openbare ruimte 4. Milieu 5. Jeugd en onderwijs 6. Apeldoorn activeert 7. Maatschappelijke ondersteuning 8. Cultuur, erfgoed, evenementen en sport 9. Buitenstad.	Lijkt vergelijkbaar met Arnhem	Bij de programma's worden de taakvelden benoemd. En de budgetten (inkomsten en uitgaven worden per taakveld weergegeven. Verder geen inhoudelijke informatie over de taakvelden in de programma's.	- Doelenboom is belangrijk onderdeel in programma. Hoofddoelen, doelstellingen, prestaties en indicatoren worden weergegeven.	Indicatoren worden grafisch weergegeven.	- Apeldoorn rapporteert onder het kopje budgetten, alleen over de lasten en baten op taakveldniveau in 2019, en de mutaties van de reserves, vanaf 2020 presenteert zij saldi. - je kunt klikken op een taakveld en dan zie de lasten, baten 2019 en voor de overige saldi per product. - Er wordt geen verklaring op de mutaties binnen de programma's weergegeven.	9 paragrafen (extra Vastgoed en Demografie)	Geen Infographic op de site	Pdf is een tabblad op de website	- Op homepage aanbieding door de wethouder met link naar het persbericht - Er is een uitgebreide leeswijzer opgenomen - De risico's worden per programma weergegeven (vanuit Lias)
Gemeente Groningen - begroting 2019 staat nog niet op de site https://begroting2018.groningen.nl/	De site start met een overzichtspagina - bio -programma's -paragrafen Zij starten met een aanbiedingsbrief met daarin speerpunten, soort combi van bij ons hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2			Zij kennen een meerjarige kerngegevens pagina met daarin - aantal inwoners - bevolkinsprognose - sociaal economische cijfers omtrent werkgelegenheid - ruimtelijke kerngegevens - aantal woningen - financiële gegevens, waaronder omvang uitkering gem.fonds		De lasten en baten worden gepresenteerd op deelprogrammaniveau - per deelprogramma wordt een verklaring gegeven. - de verklaring is vooral beschrijvend. -Er ligt geen relatie met de taakvelden	9 paragrafen (extra 1 Integraal gebiedsgericht werken, 2 Duurzaamheid)	Begroting in oogopslag in de vorm van staafdiagram per programma	Pdf te downloaden via begrotingsite	

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
				Reserveomvang, ratio weerstandsvermogen En belastingopbrengsten						
Gemeente Enschede https://www.enschede.nl/bestuur/koers-053	4 programma's: 1. Samenleving en bestuur (5 doelen) 2. Duurzaam wonen, leven, werken (3 doelen) 3. Vitaal en sociaal (4 doelen) 4. Financiën en organisatie (2 doelen)	De hoofdstukken zijn lang.	Bij de programma's worden de taakvelden niet benoemd. In de financiële begroting is een overzicht met de taakvelden opgenomen.	Doelenboom staat in het programma bovenaan. Met subdoelen, indicatoren en acties. Deze worden verder in het programma uitgewerkt.	Wettelijke indicatoren worden in de programma's in tabel weergegeven.	Lasten en baten mutaties reserves in tabelvorm - verschillenverklaring wordt weergegeven op beschrijvend niveau voorbeeld Voor het begrotingsprogramma Samenleving en Bestuur stijgt het begrotingsresultaat met ruim 1 miljoen euro. De belangrijkste mutaties zijn: •In het coalitieakkoord is er eenmalig in 2019 een intensivering beschikbaar gesteld voor het Enschede akkoord; •Vanaf 2019 is er een sterke daling zichtbaar bij de inkomsten en uitgaven van publieksdienstverlening in verband met de gewijzigde geldigheidsduur van de reisdocumenten; •Voor openbare orde en veiligheid is er in het coalitieakkoord een intensivering beschikbaar gesteld voor handhaving en veiligheid en vanaf 2020 voor een verbindingsambtenaar; •In 2019 worden er 3 verkiezingen op twee verschillende momenten georganiseerd; •Bij stadsdeelmanagement komen de in 2018 beschikbare middelen voor "Impuls wijkgerichte aanpak" te vervallen in 2019 en zijn de wijkbudgetten structureel verlaagd. Conform het bij de zomernota 2017 aangenomen Amendement C 'wijkbudgetten ook vanaf 2018 op peil houden'. Voor een verdere toelichting op de cijfers verwijs ik u naar hoofdstuk 6.4. - grafische weergaven van totaal lasten per product Producten hebben geen link met taakvelden.	8 Paragrafen (extra Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken)	Start van de site weergegeven - koers 053 (wel minder uitgebreid dan vorig jaar) Ook inhoudelijk aan de hand van de 3W vragen	Geen pdf op de website	- In de bijlagen zijn de aangenomen moties en amendementen weergegeven - Ze werken met stadsdeelagenda's. Hierin worden per thema aangegeven wat er in de verschillende stadsdelen speelt.
Gemeente Emmen **Let op alleen een pdf, geen website https://gemeente.emmen.nl/sites/default/files/Begroting2019_definitief.pdf**	10 programma's: 1. Inwoners en Bestuur 2. Economie en werkgelegenheid 3. Veiligheid 4. Onderwijs en jeugd 5. Bouwen, wonen en milieu 6. Inkomensondersteuning	Vergelijkbaar met Arnhem	Taakvelden worden in de programma's benoemd en ook de financiële overzichten zijn	Doelenboom staat centraal in kopje wat willen bereiken en wat gaan we doen.	Per programma zijn eigen indicatoren benoemd.	Binnen de programma's wordt geen toelichting op de mutaties gegeven.	8 Paragrafen (extra demografische ontwikkeling	Infographic in pdf - financieel	Alleen pdf, geen website	- ze starten hoofdstukken programma's met trends en ontwikkelingen

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
	7. Openbare ruimte & Verkeer en vervoer 8. Sport en cultuur 9. Sociaal domein 10. Bedrijfsvoering en inkomstenbronnen		per taakveld ingericht.							
Gemeente Leeuwarden https://financieel.leeuwarden.nl/begroting/2019-2022/	Werken vanuit vier domeinen: - sociaal - bestuur en middelen - veiligheid - fysiek Hieronder vallen verschillende thema's/ onderdelen	Kort (maar linken naar verdiepende teksten werken niet)	Taakvelden worden niet bij de verschillende programmaonderdelen benoemd.	Op domeinniveau zijn doelen opgenomen.	Op domeinniveau zijn indicatoren opgenomen (ook vanuit BBV)	Overzichten baten en lasten binnen de onderdelen. Geen toelichting op de mutaties	Onduidelijk aangegeven; maar denk 9 paragrafen (extra Leeuwarden Duurzaam en Investeringsprogramma)	Overzicht baten en lasten op de homepage	Niet op de website	- Leeuwarden heeft voor andere opbouw website gekozen (volgens mij geen Lias) met weinig tekst. - Voor meer informatie over de tekst bij onderdelen/ paragrafen wordt naar een verdiepende pdf verwezen (maar deze werkt niet)
Gemeente Maastricht	10 programma's: - Veiligheid - Verkeer, vervoer en waterstaat - Economie - Onderwijs - Sport, cultuur en recreatie - Sociaal domein - Volksgezondheid en milieu - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing - Bestuur en ondersteuning	Lang (doordat teksten taakvelden/thema/s ook in het boekwerk zijn opgenomen.	De taakvelden worden bij de verschillende programma's benoemd. In het boekwerk zit per taakveld wat willen we bereiken, wat gaan we doen, wat mag het kosten, indicatoren en verbonden partijen opgenomen. Binnen aantal programma's worden nog met thema's gewerkt. Hierbij wordt aangegeven dat dit volgend jaar conform taakvelden zal zij.	Doelenboom is in de programma's /taakvelden opgenomen.	De indicatoren BBV zijn per programma opgenomen. Ook zijn er aparte Maastrichtse indicatoren benoemd.	Er worden overzichten van baten en lasten gegeven. Daarbij zit een toelichting op belangrijke ontwikkelingen.	7 Paragrafen	Uitgebreide infograpic (met ook veel tekeningen/kengetallen)	Alleen in pdf	- Start met brief aan raad door college - Er is recent gekeken hoe de MJPB verbeterd kan worden. Ze willen zoveel mogelijk aansluiten op BBV.
Gemeente Tilburg https://programmabegroting-2019.tilburg.nl/	4 programma's: 1. Inclusieve stad (7 subprogramma's)	Lijkt vrij lang, subprogram	- Taakvelden zijn in de bijlage	- In de subprogramma's neemt	BBV-Indicatoren	- Er wordt een verklaring op mutaties weergegeven.	9 Paragrafen (extra	Infographic op de site	Geen pdf op de begrotingsw	- Bij de inleiding ook aantal

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
	2. Duurzame stad (6 subprogramma's) 3. Vitale stad (8 subprogramma's) 4. Samen en dichtbij (5 subprogramma's) Onder deze programma's vallen verschillende 'subprogramma's'. Bedrijfsvoering is een apart programma.	ma's worden uitgewerkt.	opgenomen. Geen onderdeel van de programma's	doelenboom belangrijke plek in met doelen en indicatoren. - Er is een aparte bijlage waarin staat aangegeven of doelen verder aangescherpt moeten worden, goed zijn of geschrapt worden. Dit is een traject met de raad.	worden per programma aangegeven. Ook worden andere indicatoren aangegeven.	- Verder niet grafisch weergegeven	Subsidies en inzicht financiele status en weerbaarheid, geen bedrijfsvoering)	Met inhoudelijke teksten	ebsite opgenomen	kerngegevens van de stad genoemd. - Raadsbesluit wordt op de website aangegeven.
Gemeente Dordrecht **https://dordrecht.begroting-2019.nl/**	8 programma's: 1. Samenwerkend en verbindend Dordrecht 2. Leefbaar en veilig Dordrecht 3. Groen en ruimtelijk Dordrecht 4. Sociaal en zorgzaam Dordrecht 5. Lerend en ondernemend Dordrecht 6. Gezond en levendig Dordrecht 7. Duurzaam en innovatief Dordrecht 8. Bouwend en bereikbaar Dordrecht Financiën van Dordrecht is apart weergegeven (met andere layout)	Korte teksten	Als bijlage opgenomen. Verder niet in de programma's genoemd.	- Doelenboom belangrijk onderdeel in programma's. Doelen met activiteiten benoemd.	- De verplichte BBV-indicatoren zijn in de bijlage opgenomen	Inkomsten en uitgaven grafisch weergegeven. Daarbij uitsplitsing op kostensoort. Geen verklaring op mutaties gegeven.	7 Paragrafen	- Geen infographic op de site	Geen pdf op de begrotingssite opgenomen.	- Bij de inleiding ook aantal kerngegevens van de stad genoemd. - Bij overzicht collegeleden ook verbonden partijen genoemd. - disclaimer opgenomen
Gemeente Zwolle **https://zwolle.begroting-2018.nl/**	De strategische opgaven worden bij de inleiding genoemd. 10 programma's: 1. Samenleving 2. Inwonersondersteuning 3. Opvang en bescherming 4. Inkomen 5. Ondernemende en levendige stad 6. vitale wijken 7 Toekomstgerichte stad 8. Bestuurs- en inwonerszaken 9 Dienstverlening en bedrijfsvoering 10 Algemene dekkingsmiddelen	Kort (programma's gericht op doelenboom)	Als bijlage opgenomen. Verder niet in de programma's genoemd.	- doelenboom heel belangrijk onderdeel in de programma's. Doelen met activiteiten en indicatoren benoemd.. Koppeling met budgetten.	- De verplichte BBV indicatoren zijn in de bijlage opgenomen.	Alleen financieel overzicht per programma. Geen toelichting op de mutaties	7 paragrafen	- Geen infogrpahic op de site	Geen pdf op de stie opgenomen.	- Ze beginnen met een hoofdstuk 'van perspectiefnota naar begroting.

	Aantal programma's	Omvang teksten programma's	Taakvelden	Doelenboom	Indicatoren	Financiën	Aantal paragrafen	Infographic (en inhoud hiervan)	Pdf-versie aanwezig	Overige bijzonderheden
Gemeente Utrecht https://utrecht.begroting-2018.nl/	17 programma's - Bewoners en bestuur - Duurzaamheid - Openbare ruimte en groen - Werk en inkomen - Maatschappelijke ondersteuning - volksgezondheid - Cultuur -Vastgoed - Overhead - Stedelijke ontwikkeling - Bereikbaarheid - Economie - Onderwijs - jeugd - Veiligheid - Sport - algemene middelen en onvoorzien	Kort (programma's gericht op doelenboom	Taakvelden zie ik niet terug	- Doelenboom belangrijk onderdeel van programma's. budgetten zijn gekoppeldn aan de doelen.	- Indicatoren zijn in de programma's opgenomen	Financieel overzicht met korte toelichting	8 paragrafen (extra weerbaarheid en wendbaarheid)	- Geen infographic op de site	Geen pdf op de site opgenomen	- Bij algemeen is er een korte samenvatting van alle programma's opgenomen.
Gemeente Amsterdam https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/financien/begroting-2019/	12 programma's (excl bestuur en organisatie) - Veiligheid - Verkeer, vervoer en waterstaat -Economie - Kunst, cultuur en erfgoed - Onderwijs - Sport - Werk, inkomen en participatie - Volksgezondheid, jeugd en zorg - Duurzaamheid en ruimtelijke ordening - Grond - Wonen en groen - Moderne open overheid - Bestuur en organisatie	Lange teksten	Programma's zijn opgebouwd aan de hand van taakvelden	In de inleiding staat aangegeven dat in begroting 2019 de doelenboom 2018 is opgenomen. Ze zijn bezig met het opstellen van een nieuwe doelenboom, waarbij de doelen gekoppeld worden aan budgetten.	- Verplichte indicatoren zijn opgenomen in de bijlage. Geen indicatoren opgenomen in de programma's.	De baten en lasten worden uitgewerkt in 'logische brokken'. Er wordt geen verklaring gegeven van mutaties in budgetten.	10 paragrafen (verplichte paragrafen en stedelijk mobitliteitsfonds, investering sparagraaf en subsidieoverzicht)	Infographic aanwezig (zowel financieel als beleidsmatig)	Alleen pdf-versie	- Per programma weergave van risico's - In de programma's 'plaatjes' opgenomen - Per programma subsidies weergegeven.

Bijlage 2 Voorbeelden programma- indeling gemeenten afgeleide BBV

Amsterdam

1. Veiligheid
2. Verkeer, vervoer en waterstaat
3. Economie
4. Kunst, cultuur en erfgoed
5. Onderwijs
6. Sport
7. Werk, inkomen en participatie
8. Volksgezondheid, jeugd en zorg
9. Duurzaamheid en ruimtelijke ordening
10. Grond
11. Wonen en groen
12. Moderne open overheid
    - Algemene dekkingsmiddelen
    - Bestuur en organisatie

Emmen

1. Inwoners en Bestuur
2. Economie en werkgelegenheid
3. Veiligheid
4. Onderwijs en jeugd
5. Bouwen, wonen en milieu
6. Inkomensondersteuning
7. Openbare ruimte & Verkeer en vervoer
8. Sport en cultuur
9. Sociaal domein
10. Bedrijfsvoering en inkomstenbronnen

Nijmegen

1. Bestuur en organisatie
2. Veiligheid
3. Economie en toerisme
4. Welzijn, wijkontwikkeling en zorg
5. Werk en inkomen
6. Onderwijs
7. Bereikbaarheid
8. Wonen en stedelijke ontwikkeling
9. Openbare ruimte
10. Cultuur en cultureel erfgoed
11. Sport
12. Financiën

Bijlage 3 Programma-indeling versus organisatiestructuur

Variant: Integrale teams en functionele MJPB-programma's

Verantwoording / Sturing		Indeling in de MJPB (vaste indeling)				
		Programma 1(functioneel)	Programma 2(functioneel)	Programma 3(functioneel)	Programma 4(functioneel)	Programma 5, 6 etc.
Flexibele indeling	Programmateam Veranderopgave A (integraal)	**X**		**X**	**X**	
	Programmateam Veranderopgave B (integraal)		**X**		**X**	**X**
	Programmateam Veranderopgave C (integraal)	**X**		**X**	**X**	
	Programmateam Reguliere opgave D (integraal)	**X**	**X**			
	Programmateam Reguliere opgave E (integraal)		**X**		**X**	
	Programmateam Reguliere opgave F (integraal)	**X**	**X**	**X**		
	Programmateam Reguliere opgave G (integraal)	**X**		**X**		
	Cluster etc. (= uitvoerende clusters en de wijkteams)			**X**	**X**	**X**

Uitleg:

- De kolommen geven de indeling van de MJPB weer (verantwoording in programma's)
- De regels geven de manier weer waarop het werk wordt aangestuurd (programmateams, uitvoerende clusters en wijkteams)

Kenmerken:

- Alle programmateams zijn integraal georganiseerd
- De indeling van de MJPB is functioneel (verkeer, onderwijs etcetera)
  (de huidige indeling of de nieuwe landelijke - maar niet verplichte - indeling)
- Programmateams kunnen budgetten hebben binnen meerdere functionele programma's

Voor/nadelen:

+ Integrale programmateams voor de programma's:
stimuleert integraal werken en denken
maakt dat opgaven programmatisch (doelen!) worden aangepakt

+ **I**ndeling van de programmateams is nu flexibel, want er is geen directe relatie met de (vaste) indeling van de MJPB

- Portefeuilleverdeling college sluit redelijk aan op programma's, maar niet bij de programmateams omdat de MJPB functioneel is ingericht

- Gedeelde ambtelijke verantwoordelijkheid voor een MJPB-programma
  (is nu ook zo, en wordt als een probleem ervaren!)

Bijlage 4 Voorbeelden programma- indeling gemeenten op basis van maatschappelijke opgaven

Dordrecht

1. Samenwerkend en verbindend Dordrecht
2. Leefbaar en veilig Dordrecht
3. Groen en ruimtelijk Dordrecht
4. Sociaal en zorgzaam Dordrecht
5. Lerend en ondernemend Dordrecht
6. Gezond en levendig Dordrecht
7. Duurzaam en innovatief Dordrecht
8. Bouwend en bereikbaar Dordrecht

Enschede

1. Samenleving en bestuur
2. Duurzaam wonen, leven, werken
3. Vitaal en sociaal
4. Financiën en organisatie (2 doelen)

Tilburg

1. Inclusieve stad
2. Duurzame stad
3. Vitale stad
4. Samen en dichtbij
5. Bedrijfsvoering

Bijlage 5 Programma-indeling versus organisatiestructuur

Variant: Integrale teams en integrale MJPB-programma's

Sturing \ Verantwoording		Indeling in de MJPB (vaste indeling)				
		Programma 1(integraal)	Programma 2(integraal)	Programma 3(integraal)	Programma 4(integraal)	Programma 5, 6 etc.
Flexibele indeling	Programmateam Veranderopgave A (integraal)	**A**				
	Programmateam Veranderopgave B (integraal)		**B**			
	Programmateam Veranderopgave C (integraal)			**C**		
Vaste indeling	Programmateam Reguliere opgave 1 (integraal)				**X**	
	Programmateam Reguliere opgave 2 (integraal)					**X**
	Programmateam Reguliere opgave 3 (integraal)					**X**
	Programmateam Reguliere opgave 4 (integraal)					**X**
	Cluster 5,6 etc. (= uitvoerende clusters en de wijkteams)	**X**		**X**		**X**

Uitleg:

- De kolommen geven de indeling van de MJPB weer (verantwoording in programma's)
- De regels geven de manier weer waarop het werk wordt aangestuurd (programmateams, uitvoerende clusters en wijkteams)

Kenmerken:

- Alle programmateams zijn integraal georganiseerd
- De indeling van de MJPB komt overeen met de indeling van de programmateams
- De programma's in de MJPB zijn dus integrale programma's
- De programmateams zijn budgethouder van de aangewezen budgetten uit de programma's, verantwoordelijkheid budget en programma

Voor/nadelen:

+ Integrale programmateams voor de integrale opgaven:
stimuleert integraal werken en denken
maakt dat de opgaven programmatisch (obv doelen!) worden aangepakt

+ Duidelijk wie verantwoordelijk is voor een MJPB-programma

+/- Portefeuilleverdeling in het college sluit hierbij niet aan

- Indeling MJPB-programma's wellicht minder lang houdbaar, want gebaseerd op sturing vanuit de organisatie / wijkt af van meer gebruikelijke functionele indeling

Bijlage 6 Voorgestelde begrotingsindeling met bestuurlijke verantwoordelijkheid

	Programma	Onderdelen	Portefeuillehouder
1	Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweer, openbare orde en veiligheid	Marcouch
2	Bereikbare stad	Mobiliteit, wegenonderhoud	Van der Zee, Bouwkamp
3	Vitale economie	Economie, van bedrijven weten, recreatie toerisme en evenementen	Van Dellen, De Vroome
4	Ruimtelijke ontwikkeling	Omgevingswet, ruimtelijke ordening, grond	Bouwkamp
5	Aantrekkelijke woonstad	Wonen, groen, afval en riolering	Paping, Van der Zee, Bouwkamp
6	Klimaat en energie	Duurzaamheid en milieu	Bouwkamp
7	Onderwijs	Onderwijshuisvesting, onderwijsbeleid en leerlingenzaken, volwasseneneducatie	De Vroome
8	Doorbraak naar werk	werk, inkomen, participatie, schulden, armoede	Louwers, Paping
9	Meedoen in Arnhem	inclusie, welzijn, integratie, inburgering, opvang	Louwers, Bouwkamp, Van der Zee
10	Zorg dichterbij	WMO, jeugdzorg	De Vroome, Van der Zee
11	Gezond & Fit	Sport, gezondheid	Van Dellen, Van der Zee
12	Bruisende stad	Kunst, cultuur en erfgoed	De Vroome
13	Open en verantwoord bestuur	Bestuur, publieke dienstverlening, bedrijfsvoering en financiën	Van Dellen, Paping

Bijlage 7 Voorstel indeling stedelijk programma

Ambitie
Aan de hand van de -er doelen wordt de ambitie binnen het programma beschreven. - Deze komen vanuit de doelenboom

Wat willen we bereiken
Per thema in het programma:
Aan de hand van de doelen (gekoppeld aan er-doelen), wordt aangegeven wat we willen bereiken. Bij elk doel wordt een korte toelichting gegeven wat we precies met het doel bedoelen. - Deze zijn opgenomen in de doelenboom

Als de doelen niet 'volledig de lading' van het programma dekken, dan voegen we teksten toe.

Wat gaan we doen
Aan de hand van de activiteiten/inspanningen (gekoppeld aan de doelen), geven we aan wat we gaan doen. - Deze zijn opgenomen in de doelenboom.
Als de inspanningen uit de doelenboom de 'lading niet dekken' dan worden er teksten toegevoegd.

Wat mag het kosten
Overzicht van baten en lasten (tabel)
Overzicht van mutaties (tabel)
Overzicht van onderdelen begroting (beschrijvend)
Overzicht van kostensoorten (grafiek)

Met wie werken we samen
Overzicht van verbonden partijen met een link naar de kaart waarop de doelstelling en overige informatie is opgenomen

Overweging: Overige partners is op dit moment een onsamenhangende lijst. We moeten duidelijk omschrijven welke partners we hier terug willen zien - alleen partners die een duidelijke bijdrage leveren aan bovenstaande doelen/inspanningen.

Indicatoren
Overzicht van de verplichte BBV-indicatoren.

Als er vanuit de doelen andere indicatoren van belang zijn, dan worden deze hier ook genoemd (met een koppeling naar het doel).

Beleidskaders
Overzicht van relevante beleidskaders met zo mogelijk een link naar het document. Hierbij ook zorgen voor duidelijkheid wat we in deze lijst op willen nemen.
Voorstel hierbij is alleen Arnhemse nota's die aangeboden/vastgesteld door de raad.

Overweging: Lijst met Raadsonderwerpen komend jaar weglaten. Als er nieuwe nota's komen, dan zullen deze waarschijnlijk wel bij de inspanningen/activiteiten benoemd worden.

Portefeuillehouders
Overzicht van betrokken portefeuillehouders

Overweging: Hier ook bij aangeven welke portefeuilles ze hebben in het kader van het programma

Overige overwegingen:
- Gaan schrijven in 'we-stijl' om de schrijfstijl actiever te maken
- Een schrijfinstructie voor website gericht schrijven.

Bijlage 8 Kostensoorten en uitgangspunten voor beïnvloedbaarheid

Hieronder volgt een toelichting op de kostensoorten en de uitgangspunten die gehanteerd worden bij de analyse van de beïnvloedbare ruimte in de Arnhemse begroting.

Volledig te beinvloeden

Personeel van derden
Op deze kostensoort wordt de inhuur van extern personeel verantwoord. Inhuur van externen is een breed begrip: het kan gaan om de inhuur van een vervanger van een medewerker met een langdurige ziekte of die met zwangerschapsverlof is (capaciteit) of inhuur van een medewerker met specifieke kennis die binnen de organisatie niet voorhanden is. Door niet in te huren kan direct worden bespaard. Derhalve is deze kostensoort aan te merken als volledig te beinvloeden

Beperkt te beinvloeden

Salarissen
Op deze kostensoort worden de salariskosten en de sociale lasten verantwoord van al het personeel dat in dienst is bij de gemeente Arnhem. Bij het beëindigen van een activiteit kunnen op basis van de vigerende wet- en regelegeving de salariskosten van deze medewerkers pas op termijn worden afgebouwd. Er ontstaan Frictiekosten.

Energie
De kosten voor het gebruiken van nutsvoorzieningen worden op deze kostensoort geboekt. De hoeveelheid af te nemen product is door het nemen van energiebesparende maatregelen beperkt beinvloedbaar. De prijs van het af te nemen product is veelal vastgelegd in contracten en derhalve beperkt te beinvloeden.

Overige goederen en diensten
Op deze kostensoort worden kosten geboekt, zoals de door de gemeente te betalen motorrijtuigenbelasting, OZB, waterschapsbelasting, huren en pachten, kantoorartikelen, drukwerk, arbokosten, onderhoudskosten etc. Aan de afname van deze producten en diensten liggen veelal contracten ten grondslag, derhalve zijn de kosten hiervan beperkt te beinvloeden.

Subsidies en gemeenschappelijke regelingen
Dit betreffen de subsidies die wij verstrekken en de bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen zijn niet zomaar af te bouwen.Voor subsidies geldt dat middelen pas alternatief kunnen worden aangewend op het moment dat de subsidiebeschikking afloopt. Op de hoogte van subsidies kan de gemeente via de verordening grotendeels zelf sturen. Voor jaarlijks terugkerende subsidies wordt een extra jaar als niet beïnvloedbaar aangemerkt. De instelling kan zo tijdig op wijzigingen inspelen. De kosten beperkt zijn beinvloedbaar. Bijdragen aan samenwerkingsverbanden kunnen niet zonder extra kosten eenzijdig door de gemeente worden afgebouwd (tenzij de afspraken hiervoor specifieke mogelijkheden bieden).

Uitkeringen
Dit betreffen de uikeringen die Arnhem verstrekt voor leerlingenvervoer, de WWB, de WMO en onderdelen van de bijzondere bijstand. Door middel van gemeentelijk beleid kan er enigszins gestuurd worden. Aangezien het veelal openeinde regelingen betreffen, is de afhankelijkheid van extrene factoren, zoals de economische omstandigheden groot. Derhalve zijn deze uitgaven beperkt te beinvloeden.

Nauwelijks te beinvloeden

Niet in te delen lasten
Dit betreffen vooral stelposten in de begroting, waaraan nog in te vullen bezuinigingstaakstellingen ten grondslag liggen. Dit zijn al reeds besloten bezuinigingen en derhalve niet te beinvloeden.

Rentelasten
Op deze kostensoort worden de rentekosten geboekt die betrekking hebben op aangetrokken leningen. Deze leningen zijn over het algemeen in het verleden aangetrokken en derhalve zijn de rentekosten pas weer beinvloedbaar op het moment dat er geherfinancierd moet worden of een nieuwe lening wordt getrokken.

Leges
Dit betreffen met name de leges die wij betalen aan het rijk voor o.a. paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen. Deze zijn door de gemeente niet te beinvloeden.

Kapitaallasten (investeringen)
Investeringen leiden tot kapitaallasten (rente en afschrijving). Bij het bepalen van de beinvloedbaarheid van deze lasten onderscheiden we twee soorten kapitaallasten In de eerste situatie heeft de investering reeds plaatsgevonden en zijn de lasten niet meer te beinvloeden. In de tweede situatie betreffen het investeringen waarvoor een bestuurlijk voornemen bestaat. Bij deze voorgenomen investeringen is er alleen beïnvloedbare ruimte indien er nog geen contractuele verplichtingen zijn aangegaan en de reeds begrote middelen alternatief aangewend kunnen worden.

Verrekeningen met de balans
Dit betreffen met name dotaties aan voorzieningen. Dit zijn veelal periodieke bedragen die in een voorziening worden gestort met als oogmerk het saldo op enig moment in de toekomst aan te wenden voor het doel waar de voorziening oorspronkelijk voor gevormd.

Bijlage 9 Stakeholderanalyse

Thema's	Onderdelen thema's	Gemeenteraad (vanuit interviewronde)	Auditcommissie (verslag december 2018)	Rekenkamer (vanuit onderzoek coalitieakkoord in MJPB)	College (nog geen gezamenlijk collegegesprek hierover plaatsgevonden, dit is gehoord in gesprekken met afzonderlijke collegeleden)	Organisatie (vanuit gesprekken programmamanagers, clustermanagers en directie)	Benchmark gemeenten
Inhoud programma's							
						Documenten P&C-cyclus kunnen korter	
	Algemeen	Het huidige boekwerk is te dik. In de documenten P&C-cyclus meer feiten, cijfers en grafische weergaven opnemen	De documenten P&C-cyclus zijn in de loop van de jaren verbeterd.	De programmastructuur is te ingewikkeld. De documenten hoeven niet korter (behoefte aan informatie), het gaat om leesbaarheid	Niet tevreden over de huidige opbouw van de documenten	De vraag is of we de begroting/ documenten P&C-cyclus niet veel te complex hebben gemaakt. Het moet veel simpeler kunnen.	De meeste gemeenten hebben ook een vrij lange MJPB, vergelijkbaar met Arnhem.
						De leesbaarheid en toegankelijkheid moeten vergroot worden.	
	Digitaal	Digitale versie wordt nog niet veel gebruikt. Er moet hierover meer kennisoverdracht over plaatsvinden (hoe is de opbouw en hoe is digitale versie te gebruiken). Een aantekenfunctie binnen de website is nodig.	Op website nog meer mogelijkheden opnemen om door te klikken (bijvoorbeeld taartdiagrammen)			Het is de vraag of de inzet die je moet plegen om digitale stukken te maken, opweegt ten opzichte van het gebruik ervan.	De meeste gemeenten hebben ook digitale site. Aantal gemeenten alleen een pdf-versie.
	Coalitieakkoord		Coalitieakkoord goed terug te vinden (mogelijk te goed).	Coalitieakkoord lastig terug te vinden in MJPB 2019-2022 (volgbaarheid van de doelen).	De items (afspraken) uit het coalitieakkoord zijn bewust niet consequent zichtbaar gemaakt in de MJPB.		Aantal gemeenten hebben coalitieakkoord in de inleidende hoofdstukken van de MJPB in beeld gebracht.
	Opbouw producten	Indeling huidige programma's zijn helder, mits aan de veranderopgaven ook de bijbehorende middelen worden gekoppeld	Zo inrichten dat alle info over één onderwerp bij elkaar staat (en niet verdeeld over opgaven/ programma's). Houd de tekst bij de financiele onderbouwing	Er is gekozen voor verschillende sturingslijnen (vanuit opgaven, programma's en wijken). Dit maakt de documenten lastig leesbaar. Voorkeur heeft om voor één manier van sturing, dus één soort programma te kiezen. Als voorbeeld halen zij de gemeente Dordrecht met 8 programma's aan.	Het aantal programma's wordt als veel ervaren.	Programma's cyclus sluiten niet aan op manier van programmatisch werken binnen de organisatie. Verschillende programma's uit de begrotingscyclus bestaan uit onderdelen van interne programma's. Hierdoor is sturing op de programma's (P&C en intern) lastig.	Arnhem heeft veel programma's in vergelijking met andere gemeenten. Wijkprogramma's kennen andere gemeenten niet.
						Taakvelden sluiten niet aan op manier van werken binnen de organisatie. Verschillende taakvelden zijn onderdeel van verschillende interne programma's	Veel gemeenten zijn de taakvelden alleen in de bijlage financieel opgenomen. Arnhem heeft in vergelijking met de andere gemeenten taakvelden uitgebreid (inhoudelijk) uitgewerkt (alleen de gemeente Maastricht doet dit ook).
	Veranderopgaven	Aan veranderopgaven financiële middelen toekennen.	In hoofdstuk 2 (MJPB) en veranderopgaven zitten veel dubbelingen. Kiezen voor een hoofdstuk met alle prioriteiten van beleid.	Zie opbouw producten.	Vraag of veranderopgaven vorig college voldoende aansluiten bij thema's coalitieakkoord	Koppelen van financiele middelen aan veranderopgaven.	Een aantal gemeenten werkt met hoofdprogramma's die verder worden uitgewerkt in deelprogramma's. Andere gemeenten noemen strategische opgaven in de inleiding. Andere gemeenten kennen geen veranderopgaven zoals in de vorm van Arnhem.

Thema's	Onderdelen thema's	Gemeenteraad (vanuit interviewronde)	Auditcommissie (verslag december 2018)	Rekenkamer (vanuit onderzoek coalitieakkoord in MJPB)	College (nog geen gezamenlijk collegegesprek hierover plaatsgevonden, dit is gehoord in gesprekken met afzonderlijke collegeleden)	Organisatie (vanuit gesprekken programmamanagers, clustermanagers en directie)	Benchmark gemeenten
Inhoud programma's							
	Wijken	Meer inzicht in de wijze waarop de wijken de speerpunten aanpakken is gewenst	Wijkprogramma's hebben geen toegevoegde waarde. Deze kunnen naar een bijlage.	Zie opbouw producten.	Het sturingsvraagstuk rondom de wijken speelt.	Vanuit wijken is er geen overall programma.	Andere gemeenten kennen geen wijkprogramma's. Gemeente Enschede werkt met stadsdeelagenda's.
			Binnen de wijken alleen de budgetten opnemen waar zij zelf invloed op hebben. De discussie over wijksturing moet gaan over die zaken waar zij echt op sturen. Is uit de begroting en rekening voldoende te halen waar de wijken op sturen of kunnen deze budgetten beter op de stedelijke programma's staan.				Wanneer er wel over wijken wordt gesproken, dan bevinden de budgetten zich in de reguliere begroting.
			Budgetten die naar de wijken gaan benoemen in de stedelijke programma's			Het is de vraag of de wijksturing goed werkt in het kader van de ondergemandateerde budgetten. Evaluatie is belangrijk en deze kan mogelijk gevolgen hebben voor begrotingsopbouw.	
Doelenboom							
		Het ontbreekt aan scherpte in de doelen. Liever minder doelen en heldere indicatoren	De doelen zo smart mogelijk proberen weer te geven.	Doelen SMART weergeven.	Doelen zijn lastig te volgen.	Doelen in doelenboom worden niet altijd herkend en doelenboom is te omvangrijk	Bij veel gemeenten is de doelenboom een belangrijk onderdeel van de programmateksten (niet binnen taakvelden). Hierbij staan prestaties en indicatoren bij de meeste gemeenten ook aangegeven.
						De doelen willen we zo goed mogelijk koppelen aan wat we willen bereiken en we willen de doelen scherper opstellen, concreter en meetbaarder formuleren. Koppeling met middelen.	
						Koppeling met (interne) programmaplannen.	
			Koppeling van de doelen met de beschikbare financiele middelen.			Doelenboom alleen in de programma's opnemen en niet in de taakvelden.	Eén gemeente heeft de doelen gekoppeld aan budgetten (gemeente Utrecht). De rest van de gemeenten niet.

Thema's	Onderdelen thema's	Gemeenteraad (vanuit interviewronde)	Auditcommissie (verslag december 2018)	Rekenkamer (vanuit onderzoek coalitieakkoord in MJPB)	College (nog geen gezamenlijk collegegesprek hierover plaatsgevonden, dit is gehoord in gesprekken met afzonderlijke collegeleden)	Organisatie (vanuit gesprekken programmamanagers, clustermanagers en directie)	Benchmark gemeenten
Financien							
		Meer inzicht in welke budgetten beïnvloedbaar zijn en welke niet		In de begroting is nu niet duidelijk welke budgetten beïnvloedbaar zijn.	Het blijkt niet duidelijk uit de toelichtingen wat de financiele onderdelen binnen een programma zijn. Er wordt bijv. in de begroting alleen ingezoomd op mutaties (verplicht bbv) maar niet op onderdelen	De controlorganisatie is niet volledig op de programmastructuur ingericht, waardoor het lastig is analyses te maken op totaal programmaniveau	Arnhem heeft een vrij uitgebreide toelichting met onderscheid tussen nieuw beleid en bestaande ontwikkelingen. Veel gemeenten lichten de financiele mutaties woordelijk en niet volledig toe. Er wordt alleen ingezoomd op hoofdmoten. Een aantal gemeenten licht deze hoofdmoten wel toe aan de hand van producten , al dan niet de taakvelden. Er zijn ook nog gemeenten waar een volledige toelichting ontbreekt.
Infographic							
		Enschede wordt als mooi voorbeeld genoemd.	Handig. Leuk voor de stad.			Infographic is nu vooral heel financieel getint. Mogelijk uitbreiden met beleid op hoofdlijnen/ speerpunten.	De meeste gemeenten hebben een infographic.
			Mogelijk uitbreiden van aantal infographics.			Mogelijk uitbreiden met animatie.	De meeste gemeenten geven financiele informatie in de infographic. Een aantal geven ook de inhoudelijke opgaven aan.

Aan de gemeenteraad

14 juni 2019

Zaaknummer: 371516
Onderwerp: Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten

Geachte collega raadsleden,

Op 7 juni j.l. is de auditcommissie geïnformeerd over het voorstel voor de doorontwikkeling van de verschillende cyclusdocumenten. De afgelopen periode zijn we als commissie regelmatig bijgepraat over dit proces, zoals ook te lezen is in bijlage 9 van het plan van aanpak. Hoewel aanvankelijk de bedoeling was het plan van aanpak te bespreken in de auditcommissie alvorens het voor te leggen aan de raad, is dat vanwege de vertraagde besluitvorming in het college over dit onderwerp niet gebeurd. Daarom zijn wij niet in de gelegenheid geweest het college onze kanttekeningen kenbaar te maken alvorens een voorstel aan de raad werd gedaan.

Naar aanleiding van het raadsvoorstel heeft de auditcommissie een aantal opmerkingen, die wij u graag voorafgaand aan de behandeling willen meegeven, zodat u deze bij de beraadslagingen kan betrekken.

Naamgeving programma's
Het college stelt een wijziging van de programmastructuur voor. De auditcommissie kan zich in de wijziging en de inhoudelijke verdeling van onderwerpen vinden. Het valt ons echter op dat de programma's in het voorstel politiek gekleurde titels hebben. De commissie is van mening dat in de gekozen structuur de titels van programma's objectief moeten zijn. De begroting is (na vaststelling) van de hele raad en de programma's moeten meerdere periodes dezelfde naam kunnen houden. Het is dan vreemd als de titels van programma's een koppeling suggereren met ambities van het huidige college of met het coalitieakkoord. Voor dergelijke ambities biedt het voorgestelde inleidende hoofdstuk voldoende ruimte. Een alternatieve benaming die wij ons kunnen voorstellen zou de volgende zijn:

1 Veiligheid
2 Bereikbaarheid
3 Economie
4 Ruimtelijke ontwikkeling
5 Wonen en leefomgeving
6 Klimaat en energie
7 Onderwijs
8 Participatie en armoedebestrijding
9 Inclusie
10 Zorg
11 Gezondheid
12 Cultuur
13 Bestuur en dienstverlening

We geven u in overweging het voorstel op dit punt de amenderen.

Structuur raadsbesluit
De structuur van het voorgestelde besluit zou vragen op kunnen roepen. Er wordt expliciet voorgesteld om verbetervoorstellen voor vier aandachtsvelden vast te stellen. Het is ons onduidelijk waarom deze vier velden ieder afzonderlijk moeten worden vastgesteld. We hebben in het voorstel geen andere aandachtsvelden kunnen vinden die niet vastgesteld worden.

Uitwerking programma's bepalend voor kwaliteit begroting
De kwaliteit van de MJPB in nieuwe vorm staat of valt bij de begrijpelijkheid van de programma's. Lukt het om daarin de belangrijkste prioriteiten op de voorgrond te houden en om de gewenste diepgang in SMART geformuleerde doelen te halen? Een voorbeelduitwerking van één programma uit de vorige MJPB zou kunnen helpen om dit inzichtelijk te maken. Mogelijk kan dit in de dummy-begroting, die volgens het plan na de zomer moet verschijnen, worden meegenomen. Op basis van deze dummy-begroting moet de raad dan nog knelpunten kunnen aangeven, opdat uiteindelijk dit najaar een werkbare begroting voorligt. Mogelijk kan het college deze nadere uitwerking aan u toezeggen.

Minder doelen of betere doelen?
Het plan spreekt de ambitie uit om het aantal doelen te beperken. Wat ons betreft kan het opnemen van een beperkt aantal doelen nooit een doel op zich zijn. Te brede doelstellingen maken het immers weer moeilijker deze SMART te formuleren. De kwaliteit van de geformuleerde doelen is belangrijker dan het beperken van de kwantiteit. Het is wat ons betreft nadrukkelijk van belang dat in het jaarverslag van ieder doel een resultaat benoemd kan worden, zelfs als dit resultaat het gevolg is van netwerksturing. Verantwoording in de vorm "we hebben gedaan wat we altijd al deden, en daarom het doel bereikt" dekt met de ambities die nu voorliggen zeker de lading niet meer.

Knelpunt verantwoordelijkheid per programma
In het voorstel wordt een belangrijke kanttekening uit het plan van aanpak niet benoemd. In bijlage 3 bij het plan van aanpak is vermeld dat er in de voorgestelde structuur sprake is van een gedeelde ambtelijke verantwoordelijkheid voor een programma en dat dit als probleem wordt ervaren (pagina 32). Dit komt doordat de gemeentelijke organisatie met integrale teams werkt, terwijl de programma's inhoudelijk gestuurd zijn. Dit is overigens op dit moment ook al het geval. Het is ons niet duidelijk hoe het knelpunt dat meerdere integrale programmateams gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor één programma wordt opgelost, zonder het integraal werken te verminderen.

Voor het overige kan de auditcommissie zich vinden in de verandering die wordt voorgesteld, omdat deze een meer overzichtelijke structuur geeft aan de cyclusproducten en omdat hiermee invulling wordt gegeven aan de wens van de raad om meer inzicht in de relatie tussen doelen en resultaten te krijgen.

Namens de auditcommissie,

Met vriendelijke groet,

Mattijs Loor
Voorzitter Auditcommissie

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 356145

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, Cluster Strategie, beleid en regie nummer: 356145;

gelet op artikel .147 van de Gemeentewet;

gezien het amendement "Eenpersoonshuishoudens nu en in de toekomst" (19A46);

gezien het amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47);

besluit:

1. Het volkshuisvestelijk kader 2019-2022 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Volkshuisvestelijk kader 2019 - 2022

Zaaknummer:	356145
Portefeuillehouder:	R. Paping

Aan de gemeenteraad, 27 juni 2019

In verband met de extra raadsvergadering n.a.v. het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GL en PvdA met VVD en D66 en de behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 heeft de geplande raadskamerbehandeling (M2) op dit onderwerp geen doorgang gekregen.
Het Db heeft besloten de raadskamerbehandeling onder te brengen in de besluitvormende vergadering van 3 juli 2019. Ingediend zijn een motie van de Partij voor de Dieren, een amendement van D66, VVD en SP, een amendement van de SP en een amendement van Arnhem Centraal.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Volkshuisvestelijk Kader 2019-2022
Amendement van het lid	G. Elfrink, S. Dobbe, A. Çetintaş (SP)
Titel Amendement	Zorg voor de bestaande huizen
Nummer / zaaknummer	19A45 356145

Ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

De tekst van beslispunt 1 'het volkshuisvestelijk kader 2019 – 2022 vast te stellen' wordt geschrapt en vervangen door de volgende tekst: 'het volkshuisvestelijk kader 2019 – 2022 vast te stellen met dien verstande dat de huren van sociale huurwoningen in de categorie 'goedkoop', categorie 1e aftoppingsgrens en in de categorie 2e aftoppingsgrens niet mag worden verhoogd boven de grens van de respectievelijke categorie, dat een verkoopstop wordt ingesteld van sociale huurwoningen, en dat het verduurzamen en energiezuinig maken van de bestaande voorraad sociale huurwoningen prioriteit is.

Toelichting:
Uit cijfers zoals geleverd door het college blijkt dat de voorraad het afgelopen jaar sterk is afgenomen. Indien we de voorraad sociale huurwoningen op peil willen brengen is daarom het verlies aan sociale huurwoningen door huurprijsstijgingen cruciaal. Zolang de voorraad niet op peil is is ook het verkopen van sociale huurwoningen, en het daarmee verkleinen van de voorraad, onwenselijk.

De grootste behoefte aan nieuwbouw in de sociale woningvoorraad komt voort uit een vervangingsopgave. Het verduurzamen van de bestaande voorraad draagt bij aan het verkleinen van deze vervangingsopgave. Ook draagt het bij aan een van de prioriteiten zoals beschreven in het Volkshuisvestelijk kader, namelijk het tegengaan van energiearmoede.

G. Elfrink, S. Dobbe, A. Cetintas (SP)

VERWORPEN

Voor 6

Tegen 33

Amendement "Zorg voor de bestaande huizen" (19A45)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Volkshuisvestelijk kader 2019-2022
Amendement van het lid	Lea Manders Loor
Titel Amendement	Eenpersoonshoudens nu en in de toekomst
Nummer / zaaknummer	19A46 356145

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Aan Thema 3: *Aantrekkelijke woonstad Arnhem wil een aantrekkelijke woonstad zijn voor iedereen: Jong, oud, elke levensfase en elke (bijzondere) woonvorm. Het kan hier gaan om bewoners die al in Arnhem wonen maar ook bewoners die graag in Arnhem willen komen wonen. Arnhem is een stad met veel voorzieningen, werkgelegenheid maar ook met een prachtige groene omgeving.*

Toe te voegen lid 4:

4. Te komen tot een visie op woonbehoeften voor eenpersoonshuishoudens en hier beleid op te ontwikkelen.

Toelichting

- Er steeds meer eenpersoonshuishoudens in Arnhem zijn, die vaak in eengezinswoningen wonen.
- Het percentage van eenpersoonshuishoudens nu 46,8% is en er geen reden is om aan te nemen dat dit percentage minder zal worden.
- De huidige woningvoorraad vooral op gezinnen is gericht.
- Er geen onderzoek is gedaan naar de woonbehoeften van deze doelgroep.
- De samenstelling van deze doelgroep divers is qua leeftijdsopbouw en ook qua woonbehoeften en wensen.
- Er steeds meer een beroep wordt gedaan op zelfredzaamheid en mantelzorg, die in een aantal gevallen beter gegarandeerd kunnen worden als mensen 'anders' kunnen wonen.
- Het belangrijk is om beleid te ontwikkelen voor deze groeiende doelgroep.

AANGENOMEN

IgA46/P2/1

AANGENOMEN
[naam indiener(s)/fractie] Lea Manders, Arnhem Centraal Loor, D66

Voor	**31**
Tegen	**8**

Amendement "Eenpersoonshuishoudens nu en in de toekomst" (19A46)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Volkshuisvestelijk Kader 2019-2022
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Menno Loos (VVD) Gerrie Elfrink (SP)
Titel Amendement	Eerst een plan voor sociale woningbouw 1
Nummer / zaaknummer	19A47 356145

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Thema 1, prioriteit 1 van het voorgestelde Volkshuisvestelijk Kader:

We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door het toevoegen van minimaal 30% sociale huurwoningen bij de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.

Te **vervangen** door:

Er is een addendum op de Arnhemse Woonprincipes 2015 in ontwikkeling. In het addendum worden kaders gesteld voor het bereiken van de ambities op het gebied van sociale woningbouw in Arnhem. Het is de bedoeling dat bij vaststelling van het addendum inzicht bestaat in de woningbehoeftes en de marktontwikkelingen in alle segmenten van de woningmarkt. De consequenties van de vast te stellen ambities op het gebied van sociale woningbouw voor de woningmarkt als geheel, voor de woningbouwproductie, voor de corporaties en de bestaande voorraad sociale huurwoningen en voor de gemeentefinanciën zijn bij het addendum inzichtelijk. Daarover is op dit moment nog onvoldoende bekend. Op basis van het addendum wil de gemeente nadere afspraken maken met de corporaties over het door hen te realiseren nieuwbouwprogramma.

AANGENOMEN

Ig A47/8.2/7

Toelichting: Bij de behandeling van het Volkshuisvestelijk kader, de jaarstukken, de Financiële Jaarrapportage Projecten en de Perspectiefnota, en bij eerdere debatten over Wonen, is duidelijk geworden dat de ambities op het gebied van sociale woningbouw gevolgen hebben voor de woningmarkt, de woningbouwproductie als geheel, voor de corporaties en de bestaande voorraad sociale huurwoningen en voor de gemeentefinanciën. Het college heeft aangegeven met een addendum op de Arnhemse Woonprincipes 2015 te komen, waarin wordt vastgelegd op welke wijze de ambities waargemaakt kunnen worden. Voor het nemen van beslissingen hierover is inzicht in de consequenties noodzakelijk. Om die reden is voorgestelde de keuze in dit Volkshuisvestelijk Kader, “minimaal 30% sociale huurwoningen bij de te realiseren projecten”, op dit moment niet te onderbouwen. Met het schrappen van deze keuze uit het Volkshuisvestelijk Kader blijft het raadsbesluit bij de MJPB 2019-2022, “minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten”, van toepassing.
Mattijs Loor (D66) Menno Loos (VVD) Gerrie Elfrink (SP)

AANGENOMEN

Voor 21

Tegen 18

Amendement "Eerst een plan voor sociale woningbouw 1" (19A47)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022
Motie van	Leo de Groot
Titel motie	Groene tuinen voor nieuwe huurders
Nummer Zaaknummer	19M76 356145

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- In Arnhem veel huurhuizen volledig of grotendeels betegelde tuinen hebben.
- Slechte waterberging en hittestress een toenemend probleem vormen in een opwarmend klimaat.
- Het regelmatig voorkomt dat bij einde huurovereenkomst begroeiing, struiken of zelfs bomen worden verwijderd om de tuin kaal op te leveren op last van de woningbouwvereniging.

Overwegende dat:

- Woningbouwverenigingen afspraken met bewoners kunnen maken over hoe huizen op te leveren bij vertrek.
- De inspanningen en kosten voor het groen inrichten van een tuin voor veel nieuwe huurders een te hoge drempel is.
- Onbetegelde en groene tuinen bijdragen tot het verminderen van hittestress en wateroverlast.
- Een groene omgeving diverse extra voordelen oplevert, zoals meer buitenspelende kinderen, lagere zorgkosten, natuurlijke isolatie, gezondere lucht en CO2-reductie.

AANGENOMEN

Verzoekt het college:

bm 76/P.2/7

- In de prestatieafspraken op te nemen dat woningbouwverenigingen zich inzetten tegen het verstenen van tuinen door in de huurovereenkomsten op te nemen dat:
  - bij tuinen groter dan 12 m2 minimaal de helft van het tuinoppervlak onbetegeld wordt opgeleverd en bij vertrek zo nodig weer in onbetegelde staat wordt teruggebracht.
  - bomen die zich in de tuin bevinden niet mogen verwijderd zonder toestemming van de woningbouwvereniging, die erop toeziet dat bomen niet zonder zwaarwegende redenen worden gekapt.
- Met de woningbouwverenigingen af te stemmen dat bij opzeggen van de huurovereenkomst niet meer wordt verzocht om begroeiing uit tuinen te verwijderen.
- Aan te sluiten bij operatie steenbreek en de woningbouwverenigingen daarbij te betrekken.

en gaat over tot de orde van de dag

Leo de Groot
Partij voor de Dieren

AANGENOMEN 7

Voor 23

Tegen 16

Motie "Groene tuinen voor nieuwe huurders" (19M76)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

GEMEENTE Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 1029
Ter bespreking van	Vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2022
Amendement van het lid	Cyriel Prinsen (GroenLinks)
Titel Amendement	30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten
Nummer Zaaknummer	19A53 356145

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

Op bladzijde 6 van het Volkshuisvestelijk Kader de zin:

'Dit doen we door het toevoegen van minimaal 30% *sociale huurwoningen bij de te realiseren projecten.'*

Te vervangen door:

'Dit doen we door het toevoegen van minimaal 30% *sociale huurwoningen over de te realiseren projecten. '*

Toelichting

De 30%-afspraak geldt niet per project, maar over alle te realiseren projecten. Door het woord **bij** te vervangen door **over** wordt die afspraak duidelijker in het Volkshuisvestelijk Kader opgenomen .

DIT AMENDEMENT IS NIET IN STEMMING GEBRACHT NADAT AMENDEMENT 19A47 WERD AANGENOMEN

Technische vragen Menno Loos VVD (05-06-2019)

- Op woensdag noemde de wethouder, ook op de vragen van de heer van Dijk (vanaf 1:21),dat er de nodige indicaties zijn dat er een groot tekort is aan sociale huurwoningen. Daarna noemde hij er een aantal. Kunnen wij een opsomming krijgen van al die signalen met de daarbij horende (historische) onderbouwing?

  - gedaalde slaagkansen (zie bijlage slaagkansen)
  - gestegen zoektijd (zie bijlage meettijd en zoektijd)
  - wachtlijsten (wachtlijsten zijn er niet, alleen meettijd telt)
  - voorraad woningen klein t.o.v. de doelgroep (Zie bijlage voorraad irt doelgroep)
  - Afname voorraad (zie bijlages monitor 2018 en kernvoorraad 3 grote corporaties)
  - aantal dure scheefwoners (zie bijlage scheefwonen in Arnhem)
  - veel mensen met een betaalbaarheidsrisico (zie bijlages huishoudens met een betaalrisico)

- Wat is de Arnhemse definitie van de (gewenste) kernvoorraad?

  De kernvoorraad betreft het aantal zelfstandige sociale huurwoningen met een huurprijs tot de tweede aftoppingsgrens. (definitie komt uit prestatieafspraken 2019 met Vivare, Volkshuisvesting Arnhem en Portaal)

- Hoe en met wie is de nu voorliggende kernvoorraaddoel vastgesteld?

  Dit is voortgekomen uit de prestatieafspraken 2019 met Vivare, Volkhuisvesting Arnhem, Portaal en de huurdersverenigingen De brug, HOVAR en HOP Arnhem. Zij zijn allen betrokken bij het opstellen van het volkshuisvestelijk kader 2019-2022.

- Wijkt deze methode af van andere jaren en de eerder door de raad vastgestelde volkshuisvestelijke kaders?

  Nee

- Hanteren de ons omliggende gemeente ook een kernvoorraad en is onze ambitie met hun afgestemd?

  Er zijn gemeenten in de subregio Arnhem e.o. die een kernvoorraad hanteren maar dat doen niet alle gemeenten. Wanneer een gemeente een kernvoorraad hanteert gaat het meestal om behoud of voor een uitbreiding van de voorraad. De ambities van de verschillende gemeenten over de kernvoorraad zijn niet afgestemd.

- Met welke, onder vraag 1 bedoelde indicaties, is rekening gehouden bij bepalen van de hoogte van de nu voorliggende kernvoorraad ambities?

  Geen technische vraag maar een politieke vraag.

Van: Ronald Paping
Verzonden: dinsdag 25 juni 2019 13:27
Aan: Menno Loos
CC: Mira Jansen - van Rookhuijsen; griffie
Onderwerp: RE: technische vragen bij Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Beste Menno,

Hierbij de antwoorden op de door jou gestelde vragen.

- Zou die laatste vraag nu wel beantwoord kunnen worden en daarbij aangeven met welke indicaties er wel of juist geen rekening is gehouden en zo nee waarom niet?
  De kernvoorraad van 22.000 woningen staat al vast sinds het partnership Samen voor de Stad 2011-2015 (voorloper van de prestatieafspraken). De afspraak voor 22.000 woningen in de kernvoorraad is in 2016, 2017 en 2018 gehandhaafd bij de prestatieafspraken. Ook in het oude Volkshuisvestelijk kader (2016-2018) staat deze kernvoorraad benoemd. Of de indicaties zoals benoemd in de raad hierbij een rol hebben gespeeld is niet meer te achterhalen. Wat zeker wel een rol heeft gespeeld zijn de diverse woningmarktonderzoek die door de jaren heen zijn gedaan. In diverse onderzoeken (waaronder eindrapport regionale woningmarktanalyse regio Arnhem-Nijmegen, Companen 10-01-2017 en behoefte aan kernvoorraad en middeldure huur in Arnhem, Companen 21-03-2018)
- Daaropvolgend zou de VVD fractie willen weten of het college voornemens is onze kernvoorraad en ambitie met de omliggende gemeente af te stemmen?
  De subregionale woonagenda en het uitvoeringsprogramma bieden de ruimte om met elkaar over dit onderwerp te spreken. Belangrijk daarbij is het woningmarktbehoefteonderzoek (waarvan Arnhem trekker is) dat in oktober 2019 wordt opgeleverd.
- Wat heeft het college daarvoor nodig?
  We weten niet of er een aanleiding is om specifieke afspraken te maken, even los van de mogelijkheden.
- Wat zijn hierbij de concrete doelen?
  We weten niet of er een aanleiding is om specifieke afspraken te maken, even los van de mogelijkheden.
- Hoe kunnen wij dit als raad monitoren op korte en lange termijn?
  De subregionale woonagenda en het uitvoeringsprogramma (2018-2019) worden in de 2e helft van het jaar geëvalueerd. Er is al toegezegd dat de evaluatie van de subregionale woonagenda inclusief de actie sociale huur aan de raad wordt aangeboden. Op langere termijn komt er een nieuw uitvoeringsprogramma. Ook die evaluaties kunnen met de raad worden gedeeld t.z.t.

Met vriendelijke groet, Ronald

GEMEENTE Arnhem

Koningstraat 38
6811 DG Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Ronald Paping
Wethouder

telefoon
(+31)(0)26-377(4604)
e-mail
ronald.paping@arnhem.nl
internet
www.arnhem.nl

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 356145

Onderwerp: Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Voorstel

1. Het volkshuisvestelijk kader 2019-2022 vast te stellen.

Inleiding

In december 2015 zijn de Woonprincipes 2025 vastgesteld. De woonprincipes 2025 geven de woonvisie van de gemeente Arnhem weer. De visie is een strategische weergave waar de stad naar toe gaat op het gebied van wonen.
Naast de Woonprincipes 2025 is in april 2016 het eerste volkshuisvestelijk kader vastgesteld. Dit kader is een meer specifieke uitwerking voor woningcorporaties en huurdersorganisaties werkzaam binnen de gemeente Arnhem. Het vorige kader had en looptijd tot 2019. Dit volkshuisvestelijk kader is de basis voor de prestatieafspraken.

Beoogd effect

Het vaststellen van het volkshuisvestelijk kader geeft meer richting aan de prioriteiten die door Arnhem worden gesteld op het gebied van volkshuisvesting en dan met name voor de sociale huursector.
Dit kader wordt door de woningcorporaties en huurdersverenigingen gebruikt om een bod te doen voor de prestatieafspraken voor de komende jaren.

Door bij het opstellen van het volkshuisvestelijk kader 2019-2022 de drie grote woningcorporaties (Volkshuisvesting Arnhem, Vivare en Portaal) en de bijbehorende huurdersorganisatie (HOVAR, de HOP en de Brug) te betrekken is er ook breed draagvlak voor dit kader ontstaan.

Argumenten

1.1 Het volkshuisvestelijk kader is de basis voor het maken van prestatieafspraken.
Ieder jaar maakt de gemeente Arnhem met de in Arnhem werkzame woningcorporaties en huurdersorganisaties prestatieafspraken. Via de prestatieafspraken werken we samen aan de volkshuisvestelijke opgave van de stad Arnhem.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Van woonprincipes via een kader naar prestatieafspraken
De Arnhemse woonprincipes 2025 zijn eind 2015 door de raad vastgesteld als visie op het wonen in de brede zin. De woonprincipes gaan over de woning, woonomgeving, voorzieningen in de omgeving,

Arnhem GEMEENTE

bereikbaarheid, veiligheid en sociale samenhang. Het betreft een *strategisch* beleidskader voor de gemeente Arnhem op de woonopgave.
Voor de uitvoering van deze beleidsvisie is het van belang prestatieafspraken te maken met de woningcorporaties over hun investeringen in Arnhem. Het betreft tevens prestatieafspraken met de huurdersorganisaties. In het geactualiseerde Volkshuisvestelijk kader geven we aan wat de verwachtingen zijn ten aanzien van het presteren van de corporaties op de verschillende thema's. Dit is een meer gedetailleerde, *tactische* uitwerking van de vastgestelde woonprincipes.

Financiën

Geen financiële consequenties.

Uitvoering

Na vaststelling van het volkshuisvestelijk kader wordt deze naar alle in Arnhem werkzame woningcorporaties gestuurd en naar de diverse Arnhemse huurdersorganisaties. Op deze manier kan het kader de komende jaren gebruikt worden voor het maken van prestatieafspraken.

Communicatie

Niet van toepassing.

Bijlage

Stukken voor gemeenteraad
- Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	356145

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, Cluster Strategie, beleid en regie nummer: 356145;

gelet op artikel .147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het volkshuisvestelijk kader 2019-2022 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Concept 16-5-2019

De Arnhemse Woonprincipes 2025
Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Inhoud

Inleiding 3
Woningwet 2015 5
Thema's en prioriteiten 6
Thema 1 Duurzaam betaalbaar 6
Thema 2 Levensloopgeschikt wonen 6
Thema 3 Aantrekkelijke woonstad 6
Thema 4 Wijken met identiteit 7
Thema 5 Duurzaamheid 7
Bijdrage 8

Foto's voorpagina: Bron gemeente Arnhem, fotograaf Rinus Baak

Inleiding

Woonprincipes 2025

'De Arnhemse Woonprincipes 2025' zijn vastgesteld op 14 december 2015. De woonprincipes geven de visie op wonen in Arnhem weer voor de lange termijn (2015-2025). In de woonprincipes 2025 zijn de belangrijkse opgaven op het gebied van wonen kernachtig geformuleerd. Het document bevat de strategische koers die er voor moet zorgen dat Arnhem ook in de toekomst een woonstad is waar het voor iedereen aantrekkelijk is om te wonen, te leven, te leren en te werken.

De thema's uit de Arnhemse woonprincipes 2025 zien wij nog steeds als de juiste aandachtsgebieden. Het nieuwe volkshuisvestelijk kader volgt dan ook de thema's van de woonprincipes 2025 (zie tempelfiguur op de volgende pagina).

Prestatieafspraken

Een uitwerking van de woonprincipes is het volkshuisvestelijk kader. Het volkshuisvestelijk kader is de basis om te komen tot prestatieafspraken met de woningcorporaties en huurdersorganisaties.

Samenspraak

Het kader dat voorligt, is anders van vorm dan het vorige kader, namelijk korter en bondiger. Er worden minder prioriteiten beschreven maar het belang van die prioriteiten is wel groot. In overleg met de woningcorporaties Volkshuisvesting Arnhem, Vivare, Portaal en de huurderorganisaties HOP Arnhem (Portaal), De Brug (Vivare) en HOVAR (Volkshuisvesting Arnhem) is gekozen om dit kader en de prestatieafspraken korter en krachtiger te maken waardoor er meer tijd en ruimte ontstaat om te kijken wat in de uitvoering echt goed werkt (en ook door anderen gebruikt kan worden). Elke corporatie heeft haar eigen beleid en werkwijze.We gaan op zoek naar de beste passende werkwijze die niet voor iedere corporatie hetzelfde hoeft te zijn.

Het volkshuisvestelijk kader 2019-2022 geldt voor alle in Arnhem werkzame woningcorporaties. Het nieuwe kader is gemaakt in samenspraak met de eerder genoemde corporaties en huurdersorganisaties. Het kader wordt door de gemeente Arnhem vastgesteld.

Regionale afspraken

In maart 2018 is de subregionale woonagenda vastgesteld (Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden en Rozendaal). In december 2018 is de regionale woonagenda (regio Arnhem-Nijmegen) vastgesteld. In deze woonagenda's staan afspraken benoemd die voor de woningcorporaties van belang kunnen zijn.

Nieuwe onderzoeken

Naast het kader wordt ook een nieuw woningbehoefteonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek zal ook deels laten zien welke woningen

in welke prijsklassen er nodig zijn in Arnhem. Samen met het voorliggende kader geeft het woningbehoefteonderzoek richting aan waar we naar toe willen met de sociale woningvoorraad.

Naast het woningmarktonderzoek volgt er ook nog een doelgroepenonderzoek. Het doel van het onderzoek is om meer zicht te krijgen op het aanbod van wonen en zorg voor kwetsbare doelgroepen.

Mochten de onderzoeken aanleiding geven voor aanpassingen van de prioriteiten of prestatieafspraken dan is hier ruimte voor.

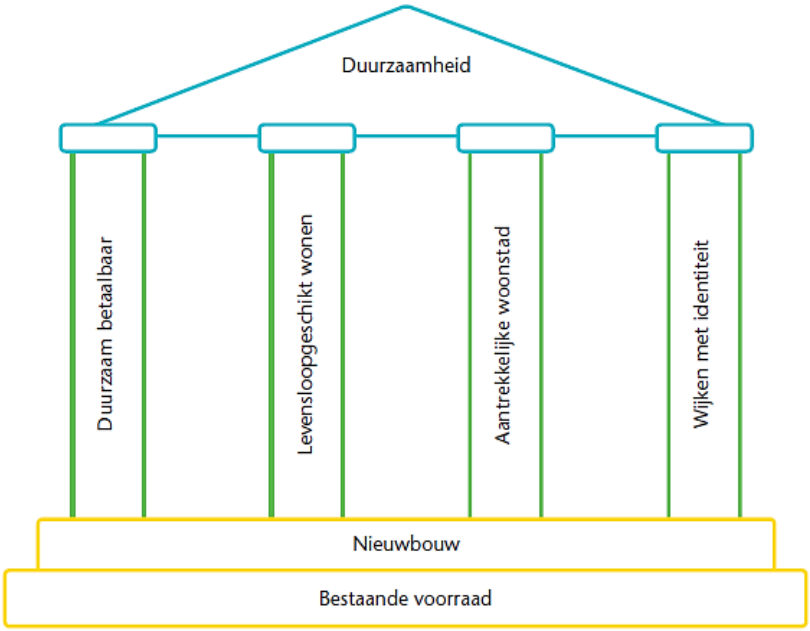

Woningwet 2015

De woningwet uit 2015 is bedoeld om duidelijk te maken wat de spelregels zijn voor woningcorporaties en sociale huur.

Op 22 februari 2019 is er door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een brief verstuurd naar de voorzitter van de Tweede Kamer over de te nemen maatregelen naar aanleiding van de evaluatie. Daaropvolgend is door de G40 ook een brief gestuurd waarin gepleit wordt voor enkele veranderingen die meer ruimte bieden.
Als de evaluatie van de Woningwet leidt tot meer ruimte voor lokale differentiatie, meer ruimte voor het bedienen van middeninkomens en meer ruimte voor leefbaarheid, dan zal in het najaar besproken worden welke consequenties dit heeft voor de prestatieafspraken.

Wanneer corporaties door deze ruimte hun taak nog beter kunnen uitvoeren, biedt dat ruimte aan de gemeenten om aan de opgaven op het gebied van wonen te kunnen voldoen.

Taak woningcorporaties: het bouwen, verhuren en beheren van sociale huurwoningen aan mensen met een laag inkomen of aan mensen die om andere redenen moeilijk passende huisvesting kunnen vinden. In het verlengde hiervan mogen ze specifiek omschreven maatschappelijk vastgoed en bepaalde diensten voor leefbaarheid als 'diensten van algemeen economisch belang' (daeb) verrichten.
Bron: In vogelvlucht De Woningwet 2015 Nieuwe spelregels voor de sociale huursector (Rijksoverheid)

Thema's en prioriteiten

Thema 1 **Duurzaam betaalbaar**

Voor een deel van de mensen is het elke maand moeilijk om alle woonlasten goed te kunnen betalen. De verhouding tussen wat er binnenkomt (inkomen) en wat er uitgaat (onder andere de woonlasten) is niet passend. De gemeente Arnhem wil graag dat iedereen in Arnhem kan wonen maar ook dat het inkomen van mensen klopt met de woonlasten die zij betalen. Daarom is het belangrijk dat er voldoende sociale huurwoningen beschikbaar zijn voor de mensen die van deze woningen afhankelijk zijn.

Prioriteiten

1. We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door het toevoegen van minimaal 30% sociale huurwoningen bij de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.
2. Mensen kunnen op basis van wijzigingen in het inkomen, grootte van het huishouden, of verandering van levensfase een passende woning vinden. Het gaat hierbij om sociale huurwoningen maar ook woningen met een middeldure huurprijs (doorstroming).
3. Voldoende beschikbare woningen voor elke doelgroep met als uitgangspunt een kernvoorraad van minimaal 21.602 woningen (Voor Vivare, Portaal en Volkshuisvesting Arnhem, op 1 januari 2019 bedroeg de kernvoorraad 21.044 woningen). Voor de overige corporaties geldt het handhaven van het aantal woningen dat zij in bezit hebben op 1 januari 2019.

Thema 2 **Levensloopgeschikt wonen**

In Arnhem zijn diverse groepen kwetsbare mensen. De gemeente Arnhem wil deze groepen mensen een goede kans geven om in Arnhem een passende woning te vinden. Op deze manier kunnen mensen in Arnhem zo lang en zoveel mogelijk zelfstandig wonen.

Prioriteiten

1. Gemeente en corporaties werken samen aan het uitvoeringsprogramma Wonen-zorg-welzijn en de implementatie daarvan. We gaan uit van een integrale visie en aanpak, waardoor de doelgroepen goed (zelfstandig) kunnen wonen in de stad en wijken. Naast wonen gaat het ook om woonomgeving, verlenen van zorg, vergroten draagvlak voor (zorg)doelgroepen in de wijk e.d.
2. Gemeente en corporaties spannen zich actief in om - op basis van beschikbare cijfers en informatie - te komen tot een goede match tussen vraag en aanbod woningzoekenden/ woning). Hiermee geven we met de corporaties invulling aan de opgave voor passende huisvesting van zorgdoelgroepen.

Thema 3 **Aantrekkelijke woonstad**

Arnhem wil een aantrekkelijke woonstad zijn voor iedereen: Jong, oud, elke levensfase en elke (bijzondere) woonvorm. Het kan hier gaan om bewoners die al in Arnhem wonen maar ook bewoners die graag in Arnhem willen komen wonen. Arnhem is een stad met veel voorzieningen, werkgelegenheid maar ook met een prachtige groene omgeving.

Prioriteiten

1. Ruimte en aandacht voor woonwagens. Het ministerie van BZK heeft in de zomer

van 2018 een beleidskader ontwikkeld op het gebied van woonwagens. Dit betekent dat het aantal woonwagenplaatsen passend moet zijn bij de behoefte die er is. Aangezien de standplaatsen voor woonwagens in het bezit zijn van een aantal corporaties ligt hier een taak voor de gemeente en de woningcorporaties. Dit wordt verder uitgewerkt in een nieuwe bijlage die wordt toegevoegd aan de Woonprincipes 2025.

2. Voldoende woningen voor studenten in Arnhem. Met de Hogeschool Arnhem-Nijmegen, Artez, Van Hall Larenstein en een groot aanbod aan MBO opleidingen heeft Arnhem veel studenten. Een deel daarvan wil graag wonen in Arnhem. Arnhem wil deze studenten graag een plek om te wonen bieden tijdens de studententijd maar ook daarna. Op basis van de studentenmonitor wordt de behoefte in de gaten gehouden en worden er indien nodig woningen toegevoegd.
3. Wij vragen de corporaties om aandacht te hebben voor goed onderhoud van de woningen. Hiermee wordt gezorgd voor een positieve en kwalitatieve uitstraling van de wijk en de buurt.

Thema 4 **Wijken met identiteit**

Iedere wijk heeft zijn/ haar eigen opzet en cultuur. In Arnhem zijn sinds 2016 de wijkteams leefomgeving aan het werk. De wijkteams leefomgeving nemen besluiten over groenonderhoud, speelvoorzieningen, veiligheid, welzijn, participatie, sport en cultuur in de wijk. Daarnaast zijn er in Arnhem ook sociale wijkteams aan het werk. Zij hebben de contacten met de hulpverleningsinstanties om mensen op allerlei manieren daarin bij te staan.

Prioriteiten

1. Gezamenlijke wijkvisie per wijk van gemeente, bewoners en corporaties samen. Welke wijk wil je zijn en ben je daar al of heb je nog wat nodig om daar te komen. Onderwerpen als wonen (bijvoorbeeld middeldure huur en differentiatie in wijken), leefomgeving, duurzaamheid kunnen allemaal opgenomen worden in de wijkvisie.
2. Gemeente en corporaties werken samen aan het voorkomen, beperken en oplossen van (concentraties van) overlast en huisuitzettingen en gebruiken en ontwikkelen daarvoor relevante instrumenten. Aandachtspunt is ook de samenwerking met zorgpartijen en afspraken over hun inzet hierin.

Thema 5 **Duurzaamheid**

We doen het samen, eerlijk en duurzaam en de inwoners van Arnhemse wijken spelen daarbij een belangrijke rol. De noodzakelijke energietransitie (van aardgas naar duurzame energiebronnen en CO2 neutraliteit uiterlijk in 2050) zien wij als kans om energiearmoede tegen te gaan en innovaties van Arnhemse bedrijven in te zetten. Arnhem streeft naar een goede en tijdige betrokkenheid van inwoners bij de grote opgave van de energietransitie. Waar wijken zich niet spontaan organiseren rond energie- en klimaatvraagstukken, zal de gemeente zelf initiatief nemen om bewoners bij elkaar te brengen.

Prioriteiten

1. Gemeente Arnhem en de woningcorporaties werken samen met overige stakeholders aan de herijking van Nemia 2020-2030, de warmteverkenning 2019 en de transitievisie warmte 2021 (het kiezen van een warmteoptie per wijk en per wanneer deze wijk van het aardgas af gaan). Hiernaast werken zij samen aan de gedetailleerde uitvoeringsplannen en het sluiten van wijkconvenanten met overige stakeholders.
2. Gemeente Arnhem, woningcorporaties en huurdersorganisaties werken samen aan een huurdersaanpak gericht op energiebewustwording en een aanpak voorkomen energie-armoede.
3. Bij renovatie van woningen deze gelijk klaar te maken voor een duurzame (aardgasvrije) warmtevoorziening (minimaal label B).

Bijdrage

Welke bijdrage kan de woningcorporatie leveren aan de door Arnhem opgestelde thema's en prioriteiten? De gemeente Arnhem ziet de bijdrage graag tegemoet. Ook ontvangt de gemeente Arnhem graag een aanbod op het gebied van monitoring van de afspraken.

Vastgesteld door de raad bij besluit van 14 december 2015
Documentnummer 2015.0.089.310
Zaaknummer 2014-1201223

De Arnhemse Woonprincipes 2025

wonen made in Arnhem

Gemeente Arnhem

Datum	13 oktober 2015
Titel	Woonprincipes
Opdrachtgever	Gemeente Arnhem
Auteur(s)	Bram Klouwen & Roy Nieuwenhuis
Projectnummer	202.110

Inhoud

1	**Arnhemse Woonprincipes**	5
2	**Vertrekpunt Arnhem**	8
3	**De principes voor duurzaam wonen in Arnhem**	10
4	**Duurzaam betaalbaar**	11
5	**Levensloopgeschikt wonen**	15
6	**Aantrekkelijke woonstad**	20
7	**Wijken met identiteit**	24

Bijlagen

1 Begrippenlijst
2 Wijken met identiteit: wijkbeschrijvingen
3 Arnhemse Woonprincipes – opbrengsten uit de stad
4 Verslag Marktkennerscafé 15 april 2015
5 Bestaand beleid en onderzoek
6 Overzicht data en onderzoeken

1 Arnhemse Woonprincipes

Dit is de Arnhemse Woonvisie 2025, nieuwe stijl. We formuleren kernachtig de hoofdopgaven van het wonen, in woonprincipes. De principes bestaan uit vier pijlers waar het thema duurzaamheid onderdeel vanuit maakt. Tezamen vormen de woonprincipes de actualisering van de huidige woonvisie en bevat het de strategische koers die er voor moet zorgen dat Arnhem ook in de toekomst een woonstad is waar het voor iedereen aantrekkelijk is om te wonen, te leven, te leren en te werken. De Arnhemse Woonprincipes 2025 vervangen de Arnhemse Woonvisie 2015 en de daarbij behorende Arnhemse Woonagenda 2011-2015.

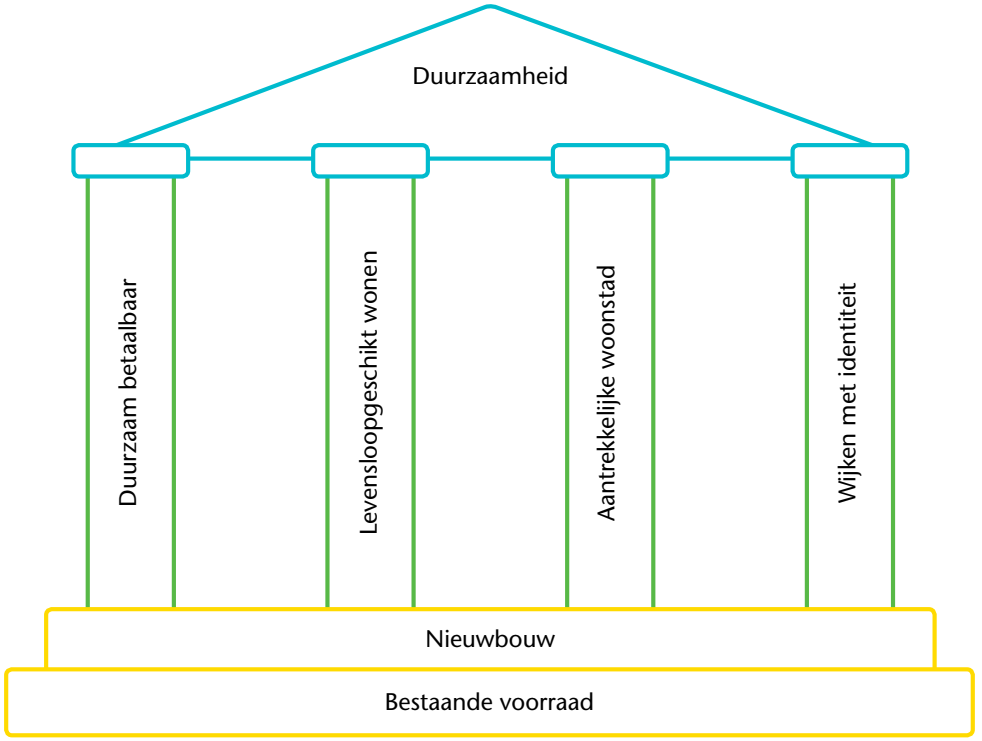

Arnhemse Woonprincipes: vier pijlers en een timpaan

Samen met de stad zijn we op zoek gegaan naar de opgaven voor de woonvisie. Uit gesprekken, gevraagde en ongevraagde adviezen (van inwoners), trendbeschrijvingen, de woonconferentie en interviews met stakeholders hebben we informatie opgehaald. Op grond daarvan hebben we een selectie gemaakt van een viertal centrale pijlers voor het wonen in Arnhem, namelijk:

1. ***Duurzaam betaalbaar;***
2. ***Levensloopgeschikt wonen;***
3. ***Aantrekkelijke woonstad;***
4. ***Wijken met identiteit.***

Deze 'pijlers' vormen de ruggengraat van de Arnhemse Woonprincipes en zijn de leidraad voor de ontwikkeling van het wonen tot 2025. Overkoepelend daarbij is het thema duurzaamheid. Duurzaamheid komt terug in alle pijlers van het wonen. Daarmee ontstaat een bouwwerk van vier pijlers en een overkoepelende timpaan. Het fundament van het wonen in Arnhem ligt in de bestaande woningvoorraad, en de aanvullende nieuwbouwopgave.

Doel van de Arnhemse Woonprincipes

Het doel van de Arnhemse woonprincipes is drieledig:

- een door partners (inwoners, corporaties, andere verhuurders, instellingen en ondernemers) en gemeente gedragen visie op de gewenste woonkwaliteiten van de stad en de wijken in 2025.
- concretisering van die principes in een gemeentelijke uitvoeringsagenda, met houvast richting partners voor hun activiteiten in de stad en de wijken.
- een uitnodiging aan partners om concreet bij te dragen aan de gewenste woonkwaliteiten.

De woonprincipes bevatten gedeelde ambities van de partners en de gemeente. Aan de totstandkoming heeft een uitgebreid samenwerkingsproces ten grondslag gelegen.

Karakter van de woonprincipes

Met de woonprincipes brengen we de aspecten van het wonen samen in een lange termijn perspectief tot 2025. Ze geven aan waar de meest urgente woonopgaven liggen. In de uitvoeringsagenda wordt aangegeven waaraan de eerste jaren uitvoering gegeven wordt. Deze agenda wordt jaarlijks geactualiseerd met een concrete uitwerking van de principes op de korte termijn (elk jaar: 1 jaar concreet, 3 jaar vooruitblik).

De woonprincipes dragen bij aan een brede bewustwording over de woonopgaven voor de stad, zeker waar het gaat om duurzaamheid, betaalbaarheid en levensloopgeschiktheid.

Uitnodiging aan inwoners en maatschappelijke partners

Arnhem heeft een gidsfunctie en traditie als het gaat om de inbreng van bewoners bij de ontwikkeling van hun wijk. In Arnhem komen vernieuwende initiatieven van de grond. Daarmee loopt Arnhem op kop in de verandering naar een participatieve samenleving. Deze verandering kost tijd. Zij vraagt gewenning en bewustwording bij overheid, maatschappelijke partners, markt en inwoners.

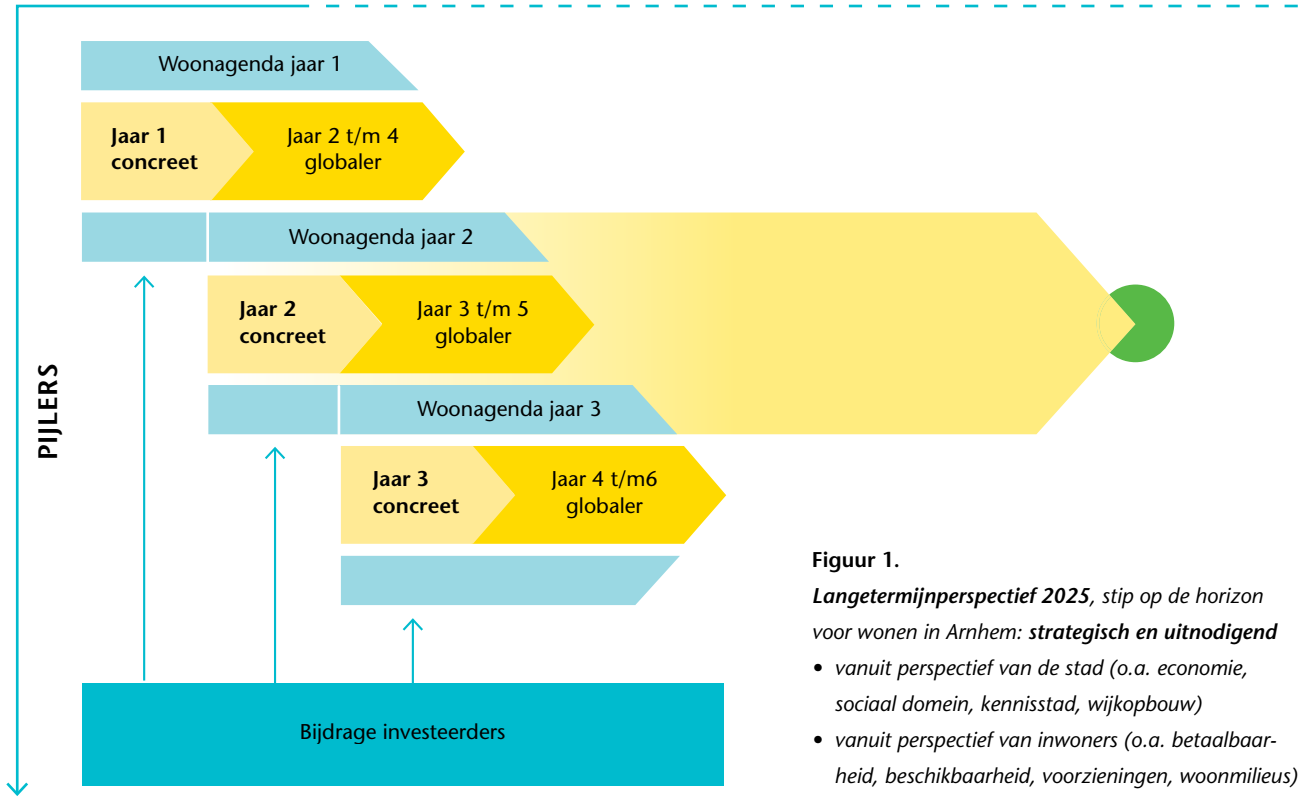

Figuur 1.
Langetermijnperspectief 2025**, stip op de horizon voor wonen in Arnhem: **strategisch en uitnodigend

- *vanuit perspectief van de stad (o.a. economie, sociaal domein, kennisstad, wijkopbouw)*
- *vanuit perspectief van inwoners (o.a. betaalbaarheid, beschikbaarheid, voorzieningen, woonmilieus)*

De rol van de gemeente is meestal niet de rol van de uitvoerder, maar steeds meer die van ondersteuner / facilitator. Behalve daar waar concrete instrumenten beschikbaar zijn. In dat geval neemt de gemeente het initiatief.

De gemeente heeft op basis van alle inbreng in de woonprincipes een koers uitgezet. Ze neemt hierbij een uitnodigende houding aan, maar moet vervolgens ook ruimte bieden aan het initiatief van inwoners en partners. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze woonprincipes ligt daarmee grotendeels bij inwoners en partners.
De woonprincipes zijn bovenal een uitnodiging aan de stad. Neemt u als inwoner, bewonersgroep /-initiatief, vereniging van eigenaren, corporatie, zorginstelling, maatschappelijke partner, projectontwikkelaar, bouwbedrijf, belegger, energieleverancier de uitdaging aan?

De uitwerking van de pijlers hebben we als uitnodiging in de ‘wij’-vorm geschreven, omdat we samen willen werken aan de Arnhemse woonprincipes.

Volkshuisvestingskader: van Woonprincipes naar prestatieafspraken
Onze woningcorporaties zijn een belangrijke partner. De Woningwet 2015 versterkt dit partnership. Via een proces van woonvisie (woonprincipes) en prestatieafspraken werken we, gemeente, corporaties en huurdersorganisaties, samen aan de realisatie van de volkshuisvestingsopgave in Arnhem. De insteek van de wet is dat de gemeente hiertoe haar beleid

*bepaalt en de corporaties aan de realisatie hiervan (naar redelijkheid) bijdragen. **Wat** we in deze samenwerking willen bereiken beschrijven we in deze woonprincipes, en in een nog te ontwikkelen aanvullend volkshuisvestelijk kader. **Hoe** we dat willen bereiken is onderwerp van de (jaarlijkse) prestatieafspraken.*
Op basis hiervan brengen de corporaties jaarlijks een bod uit, met voornemens hoe zij hieraan uitvoering willen geven.

Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk start met een korte beschrijving van het Arnhemse vertrekpunt voor de woonprincipes. Het geeft de kaders weer waarbinnen de woonprincipes tot stand zijn gekomen. In hoofdstuk 3 richten we ons op duurzaam wonen. We geven weer wat we hieronder verstaan en schetsen de uitgangspunten voor de ontwikkeling van het wonen in Arnhem. Dit vertaalt zich vervolgens in vier gelijkwaardige pijlers. Hoofdstuk 4 beschrijft de pijler Duurzaam betaalbaar, hoofdstuk 5 de pijler Levensloopgeschikt wonen, hoofdstuk 6 de pijler Aantrekkelijke woonstad en hoofdstuk 7 de pijler Wijken met identiteit. Elk van de pijlers hebben we uitgewerkt aan de hand van een drietal speerpunten. In het najaar verwerken wij dit in gezamenlijkheid tot een uitvoeringsagenda en volkshuisvestingskader met prioriteiten.

Tot slot zijn er een aantal bijlagen toegevoegd. Bijlage 1 bevat een begrippenlijst ter verduidelijking van de woonprincipes. In bijlage 2 vindt u wijkbeschrijvingen als aanzet voor het gesprek met inwoners en andere partners over hun wijken. Dit om de identiteit van wijken voldoende tot hun recht te laten komen. In de overige bijlagen 3 tot en met 6 vindt u onderzoeken en verslagen (ter verantwoording van gemaakte keuzes en het proces).

In Arnhem komen vernieuwende initiatieven van de grond. Daarmee loopt Arnhem op kop in de verandering naar een participatieve samenleving.

2 Vertrekpunt Arnhem

Met de woonprincipes gaan we in op de maatschappelijke opgaven waarvoor Arnhem nu staat. Deels zijn dat landelijke opgaven die zich ook in Arnhem voordoen, deels ook de specifieke Arnhemse opgaven. Vooraf geven we vanuit deze maatschappelijke opgaven de richtingen die we in deze woonprincipes verder uitwerken.

Ontwikkelprogramma's voor Arnhem

Arnhem positioneert zich nadrukkelijk als *een vitale economische stad en het bestuurlijk en cultureel centrum van Oost-Nederland*. Wij dragen deze potentie uit en benutten die in Nederland en Noordrijn-Westfalen. Dit heeft de gemeente vastgesteld in haar perspectiefnota en de nieuwe programma's 'Van Wijken Weten' en 'Stad op de kaart'.

- **Toekomst is aan de stad:** In de perspectiefnota constateert Arnhem dat de toekomst aan de stad is. De trek naar de stad is groot, maar ook de concurrentie tussen steden. Steden waar maatschappelijke partners intensief samenwerken profiteren van deze trend. De nauwe samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven (Triple Helix) in de regio Arnhem Nijmegen past perfect binnen deze ontwikkeling. Net als een initiatief als Innovatiefabriek Arnhem, waarin hoger onderwijs, woningcorporaties en partners zoals De Kempenaer, Luxor, Coehoorn Centraal en Casa de positie van Arnhem versterken als aantrekkelijke stad om in te wonen en te werken.

- **Van wijken weten:** minder gemeente, meer wijk, anders doen. Dat is samengevat het motto van het programma "van wijken weten". In Arnhem kennen we een lange traditie van wijkenaanpak en buurtinitiatieven. Wij zien hierin een enorme kans én uitdaging om ook andere zaken die wij nu nog centraal uitvoeren, naar het wijkniveau te brengen. Uitgangspunt voor ons handelen wordt dan ook dat we alles op decentraal wijkniveau gaan doen, tenzij op basis van argumenten blijkt dat dat niet mogelijk is. Arnhem kiest een *fundamentele wijkbenadering*. Vanuit de wijk wordt aangegeven wat nodig is om zo de lijnen tussen inwoners en overheid te verkorten en efficiënter te werken. Dit nieuwe programma noemen we "Van Wijken Weten".

- **Stad op de kaart:** Het versterken van de stad in sociaal economisch opzicht is het doel van het programma "Stad op de Kaart". Dit door in te zetten op minder werkloosheid, minder schooluitval, meer gerealiseerde duurzaamheidsambities, een hoger cijfer voor de positie van de binnenstad en het verzilveren van onze ligging aan de Rijn. De binnenstad is daarbij een toplocatie voor wonen met gezicht op de Rijn en versterkt de aantrekkelijkheid van de stad.

Arnhem en de regio

Als centrumstad heeft Arnhem ook verschillende verbindingen met de gemeenten rondom. Dan gaat het om woon-werkrelaties, gebruik van Arnhemse voorzieningen door inwoners uit de regio, en andersom gebruik van het groen in omliggende gemeenten door Arnhemmers (bijvoorbeeld De Veluwe en Park Lingezegen). Daarnaast willen mensen steeds meer in of nabij de stad wonen.

De regio biedt op dit moment een palet aan woonmilieus, waarin Arnhem haar eigen duidelijke positie heeft. Dit betekent bijvoorbeeld dat verhoudingsgewijs veel mensen met een laag inkomen of ondersteuningsbehoefte naar Arnhem komen. Arnhem pakt dit op, maar het vraagt wel afstemming met buurgemeenten; om te komen tot een gezond regionaal evenwicht van lusten en lasten. Andersom wil de stad in de toekomst meer midden- en hoge inkomens aan zich binden. Dit krijgt onder meer gestalte in de gezamenlijke afstemming over voldoende en juiste nieuwbouw in Arnhem en omgeving.
De Ladder voor Duurzame Verstedelijking dwingt ons daarbij kritisch na te denken over de toevoeging van woningen, zowel in aantallen als in kwaliteit. Maar ook over de keuze voor (nieuwe) woonlocaties. Regionale afstemming is vanuit de Ladder een vereiste. Dit vraagt om een strategische visie op woningbouw en transformatie en om nauwe samenwerking met onze buurgemeenten. Gezamenlijk willen we invulling geven aan de regionale woonbehoeften.

Arnhemse woonopgaven

Arnhem is een aantrekkelijke groene stad, gelegen tussen het rivierengebied en de Veluwe, met goede voorzienin-

De regio biedt op dit moment een palet aan woonmilieus, waarin Arnhem haar eigen duidelijke positie heeft.

gen en een groot cultuuraanbod. Door differentiatie in de woningvoorraad en de gezonde mix van bevolkings- en inkomensgroepen, willen we Arnhem ook in de toekomst aantrekkelijk houden om te wonen. Er is hierbij een verschuiving gaande van aanbodgericht naar vraaggericht bouwen. De behoeften van de woonconsument staan steeds meer centraal. Door de bestaande en nieuwe woningvoorraad en het woonmilieu af te stemmen op deze behoeften ontstaat er een voorraad met toekomstwaarde. Dit draagt bij aan sociaal, fysiek en economisch sterke wijken waarbinnen het voor iedere portemonnee goed wonen en leven is.
De vier pijlers in deze woonprincipes geven verdere invulling aan deze Arnhemse woonopgaven. We lichten ze hier kort toe.

- **Betaalbaarheid leidend bij afwegingen:** Inwoners van Arnhem kunnen een woning vinden die naar prijsstelling past bij hun inkomen. De betaalbaarheid van het wonen heeft dan ook prioriteit. De afgelopen jaren stonden in het teken van het verbeteren van wijken met een kwalitatieve achterstand, zoals Malburgen, Presikhaaf, 't Broek en Klarendal. Dergelijke grootschalige aanpakken zijn de komende jaren niet meer gewenst; enerzijds omdat de resterende opgave voor het verbeteren van de woonkwaliteit kleinschalig van aard is, anderzijds omdat de resterende goedkope woningen nodig zijn voor de laagste inkomens.

- **Participeren en langer zelfstandig:** Mensen in Arnhem vinden een woning in een omgeving waar zij zich thuis voelen. Hierdoor zijn ze betrokken bij elkaar en kunnen ze blijven wonen, ook wanneer er behoefte is aan zorg en ondersteuning. Mensen zijn hiervoor primair zelf verantwoordelijk. In haar Wmo-beleid gaat Arnhem in eerste instantie uit van de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden die mensen zelf hebben.

Maar niet iedereen redt zichzelf of beschikt over mensen in hun directe omgeving waarop zij kunnen en willen terugvallen. Voor hen is professionele hulp en ondersteuning nodig.

Maar niet iedereen redt zichzelf of beschikt over mensen in hun directe omgeving waarop zij kunnen en willen terugvallen. Voor hen is professionele hulp en ondersteuning nodig. Daarbij komt dat door het scheiden van wonen en zorg meer mensen met een zorg- of hulpvraag zelfstandig blijven wonen in de wijk. Voor hen is een geschikte woning in een geschikte woonomgeving een belangrijke voorwaarde, met aandacht voor fysieke veiligheid in iedere levensfase. Maar denk ook aan een sociaal veilige omgeving met bewoners die elkaar kunnen helpen.

- **Vestigingsklimaat Arnhem via woonmilieus met aantrekkingskracht:** Arnhem biedt bijzondere woonmilieus voor inwoners van Arnhem en nieuwkomers; zowel in de binnenstad als in de woonwijken. Dit maakt het ook voor bedrijven aantrekkelijk om zich in Arnhem te vestigen. De groene ligging tegen de Veluwe, aan de Rijn en dichtbij de Duitse grens, geeft Arnhem charme. Met ruim 150.000 inwoners combineert Arnhem stedelijke allure met de menselijke maat. De stad kent volop onderwijs- en zorginstellingen, sport- en ontspanningsfaciliteiten en winkelcentra. En dat steeds met de natuur nabij.

- **Wijken met identiteit en verscheidenheid:** Arnhem staat voor het versterken van identiteit van wijken en het vergroten van de verscheidenheid binnen wijken. Dan gaat het voor een groot deel over de bestaande wijken. De wijken hebben een duidelijk profiel; inwoners voelen zich dan ook vooral bewoner van hun wijk. Een belangrijk uitgangspunt is dat mensen zich thuis voelen in hun wijk. Naast een prettige omgeving (schoon, heel en veilig) gaat het dan ook om mensen waarbij je je thuis voelt.
In beginsel moeten alle huishoudens, ook lage inkomens, keuzemogelijkheden hebben als het gaat om wonen. Dat kan onder druk staan bij te eenzijdige wijken, wat versterkt wordt door maatregelen als 'passend toewijzen'. Een zekere differentiatie en variatie in huishoudens, inkomens en woningen, biedt ruimte aan het maken van wooncarrière in de wijk. Deze diversiteit is een stimulans voor de wijkeconomie en het voorzieningenniveau, en zorgt daarmee voor een duurzame betrokkenheid bij de wijk.

3 De principes voor duurzaam wonen in Arnhem

Inwoners die we tijdens een van de bijeenkomsten of op de markt spraken over wonen in Arnhem zijn bijna allemaal zeer gehecht aan de stad en de wijken. Zij zijn trots op het nieuwe station, Modekwartier, groen in de omgeving en de verschillende evenementen. Toch maken mensen zich ook zorgen. Zij zien de huurprijzen omhoog gaan, terwijl inkomens niet meestijgen. En vragen zich af of er in de toekomst nog zorg aan huis is, of dat zij het allemaal zelf moeten organiseren? Mensen willen hierbij wel initiatief nemen, maar weten soms niet hoe, en hebben behoefte aan hulp.

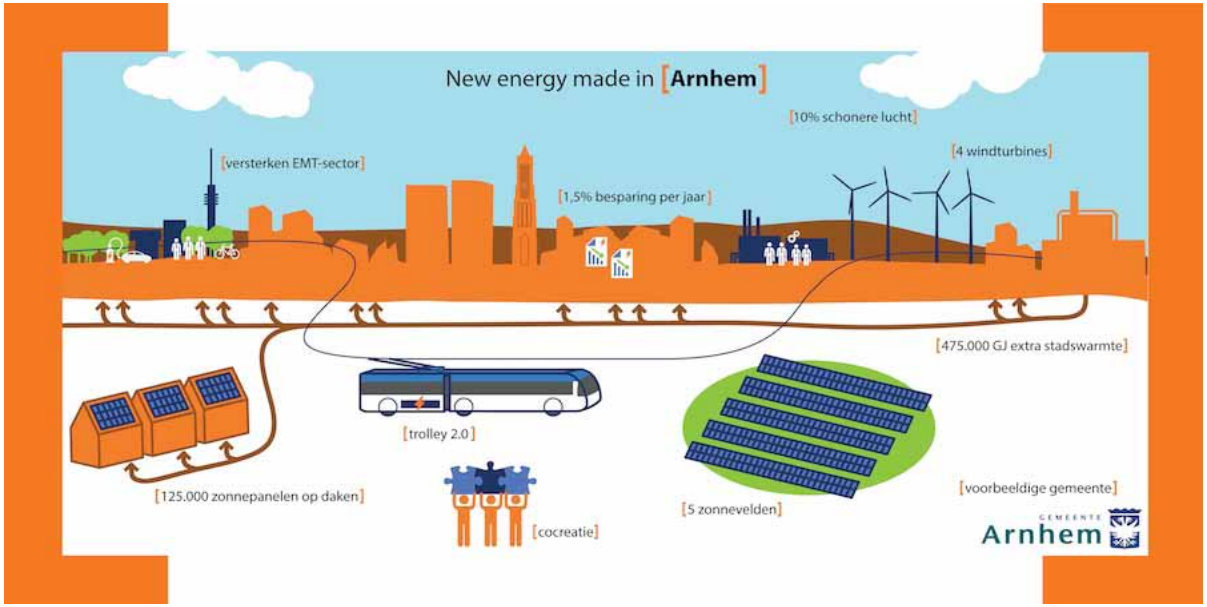

De woonprincipes dragen bij aan een antwoord op deze en andere vragen. Het gaat om principes die de koers bepalen bij keuzes en investeringsbeslissingen. Voor de gemeente zijn deze principes de leidraad voor het te voeren woonbeleid in de wijken. Wij nodigen onze partners uit om mee te werken aan deze principes, zodat we gezamenlijk richting geven aan de ontwikkeling van de stad.

Duurzaam Arnhem

Arnhem is een groene duurzame gemeente. Dat krijgt invulling in de verschillende pijlers. In een duurzame woning en een prettige woonomgeving is het in alle levensfasen gezond, comfortabel, betaalbaar en veilig wonen. Elke levensfase brengt eigen risico's met zich mee, waarvan bewoners, bedrijven, ontwikkelaars en andere professionals zich bewust van zijn. Op deze risico's wordt ook geanticipeerd.
Duurzaamheid komt terug in alle aspecten van het wonen: in woonlasten (bijvoorbeeld door besparing op energieuitgaven), in gebruikskwaliteit en gezondheid van woningen en woonomgeving, in de toekomstkwaliteit van de stad en de openbare ruimte (groen, schoon, heel en veilig), en in het nemen van eigen initiatief in wijken, omdat dit de plek is waar je je thuis voelt. Arnhem besteedt veel aandacht aan het thema duurzaamheid. Waar het gaat om energieverbruik heeft de gemeente met haar programma New Energy made in Arnhem haar visie op duurzaamheid reeds gegeven; waarbij één van de lange termijndoelen is: energieneutraliteit in 2050.

Duurzaam wonen vraagt bewustwording en verantwoordelijkheid

De sleutel tot duurzaam wonen ligt hoofdzakelijk bij bewoners, maatschappelijke partners en marktpartijen. Zij geven invulling aan het wonen in de stad. Dit vraagt om een actieve houding van (samenwerkende) inwoners, om professionals die in dienst van de samenleving vraaggerichter werken, en om organisaties die over hun grenzen durven te kijken. Partijen nemen samen verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van Arnhem. Dat betekent voor de gemeente en haar partners een andere opstelling.

Duurzaam wonen is …

- *Gezond*
- *Veilig*
- *Comfortabel*
- *Onderhoudsarm*
- *Flexibel aanpasbaar*
- *Energiezuinig*
- *Geschikt voor meerdere levensfasen*
- *In een prettige (sociale) omgeving*
- *Met woonlasten die in verhouding staan tot de woningkwaliteit*

4 Duurzaam betaalbaar

Missie: **Een passende betaalbare woning; met een prijs die uitdrukking geeft aan de kwaliteit van de woning. Energielastenreductie is een belangrijk middel binnen deze missie.**

Door stijgende woonlasten staat de betaalbaarheid onder druk. Dat geldt niet voor alle huishoudens. Er is ook een (grote) groep mensen die al lang in hun woning wonen en hun hypotheek nagenoeg afgelost hebben, of die een huur betalen die verhoudingsgewijs heel laag is (goekope scheefheid). De afgelopen jaren is door herstructurering goedkoop woningaanbod verloren gegaan. Daarvoor zijn kwalitatief goede, maar duurdere woningen teruggekomen.

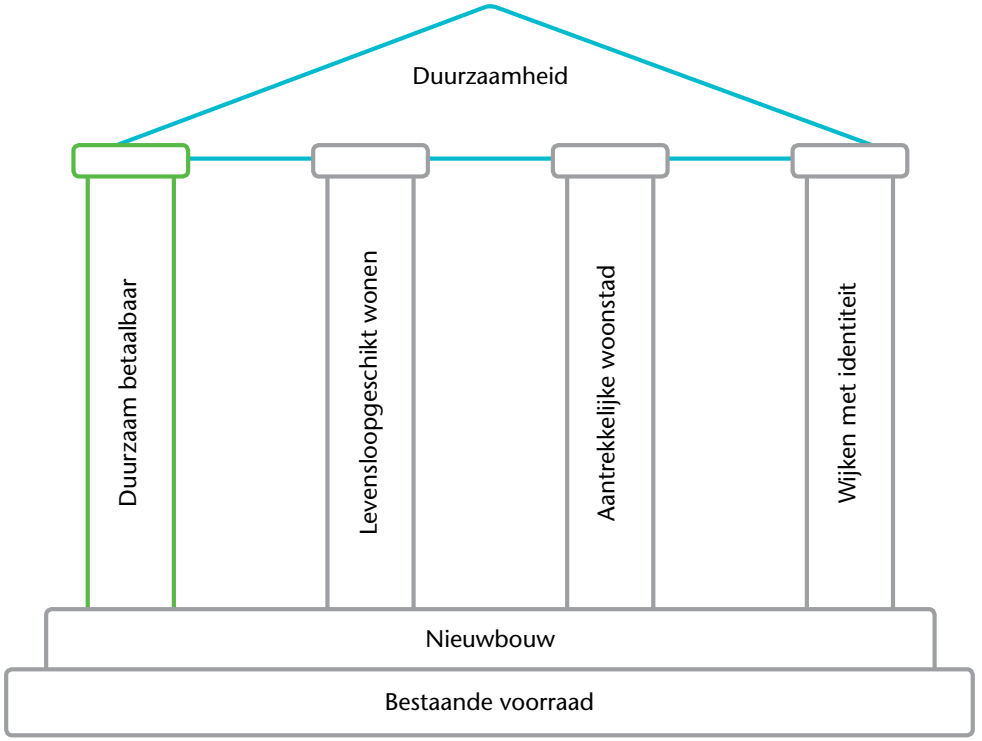

Wat speelt er?

- Aan sociale huur is in Arnhem veel behoefte. Er ligt een opgave om in deze behoefte te voorzien. (Bron: Woningmarktonderzoek 'We hebben elkaar nodig', 2014, SAN)
- De betaalbaarheid van het wonen staat onder druk. In de huursector heeft 33% van de Arnhemse huishoudens een betaalbaarheidsrisico. Voor hen liggen de genormeerde uitgaven voor levensonderhoud en de overige uitgaven hoger dan het huishoudensinkomen. (Bron: Betaalbaarheid Wonen in Beeld, SAN, 2014)
- Binnen de sociale huursector wordt 23% van de woningen bewoond door huishoudens met een inkomen boven de inkomensgrens voor sociale huur. Dit wordt ook wel goedkope scheefheid genoemd en leidt tot een hogere vraagdruk in het sociale segment. (Bron: Betaalbaarheid Wonen in Beeld, SAN, 2014)
- Op basis van inkomen behoort 53% van de Arnhemse huishoudens tot de doelgroep voor sociale huur. (Bron: Betaalbaarheid Wonen in Beeld, SAN, 2014)
- De slaagkans binnen de sociale huursector bedroeg een kleine 10% in 2014. De slaagkans voor ouderen / doorstromers was daarbij groter dan die voor jongeren / starters. (Bron: Gemeente Arnhem, 2014)
- Woningverduurzaming kan bijdragen aan het verlagen van de woonlasten door besparing op energie uitgaven. Het gemiddeld energielabel in Arnhem bedraagt op dit moment C. Circa 48% van de woningen heeft energielabel D of minder. Voldoende ruimte voor verbetering. (Bron: energielabelatlas.nl, 2015)

	Beschikbaar voor alle inkomens	Toekomstbestendige woonkwaliteit	Gevarieerde wijken
Wat willen we in 2025 bereiken?	• In Arnhem komen voldoende betaalbare huur- en koopwoningen beschikbaar voor lage, midden en hoge inkomens. Naast voldoende beschikbaarheid is er een variatie in prijsklassen en spreiding over de wijken. Voor de beschikbaarheid van huurwoningen onder de aftoppingsgrenzen is deze spreiding over de stad noodzakelijk, omdat anders de keuzemogelijkheden voor laagste inkomens beperkt zijn tot enkele buurten. Voor het huisvesten van de laagste inkomens is de omvang van de kernvoorraad op peil.	• De Arnhemse woningvoorraad is toekomstbestendig. Dit betekent dat de woningvoorraad een goede basiskwaliteit heeft (veilig en gezond) en in 2050: - volledig 'nul-op-de-meter' is (met op termijn duurzaam lage woonlasten); - losgekoppeld is van het gasnet; - in hoge mate toegankelijk en geschikt is voor verschillende doelgroepen. Om dit te kunnen bereiken moeten we nu stappen zetten in het verbeteren van de Arnhemse woningen.	• Arnhem kent binnen wijken geen concentraties van mensen met een zeer laag inkomen. Dit kan de wijk namelijk in een neerwaartse spiraal brengen. Wel is het zo dat betaalbaarheid van het wonen extra onder druk staat voor mensen met een laag inkomen; zeker als dit inkomen jaren achtereen laag is (door bijvoorbeeld werkloosheid of arbeidsongeschiktheid). Voor hen bieden we binnen verschillende wijken voldoende betaalbare en gevarieerde huisvestingsmogelijkheden. Dit vergroot keuzemogelijkheden en voorkomt (ongewenste) concentratie.
Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?	• We bevorderen doorstroming uit schaarse huurwoningen door verleiding en aanbod van goede alternatieven. • De prijs van (bestaande) huurwoningen moet in verhouding staan tot de kwaliteit. Waar gewenste kwaliteiten (zoals energiebesparing) onvoldoende in de prijs tot uitdrukking gebracht kunnen worden, zoeken we alternatieve investeringsstrategieën. • We experimenteren met flexibele huurcontracten, ten behoeve van stabiele en evenwichtige prijs-kwaliteitverhoudingen in de toekomst. • We werken aan een gezamenlijke vastgoed-strategie per wijk; ten aanzien van verkoop, herstructurering en inzet van leegstaand vastgoed.	• We investeren in energiebesparende maatregelen via aansluiting op stadswarmte en loskoppelen van gas; en koppeling met de stedelijke energietransitieopgave. • We informeren inwoners over maatregelen rond energiebesparing en toegankelijkheid. • We bevorderen veiligheid in de woning en woonomgeving door inzet van het Politiekeurmerk. • We spreken kwetsbare woningeigenaren en VVE's aan en helpen zo nodig bij het goed omgaan met hun onroerend goed.	• We werken aan prijsdifferentiatie per wijk (zie gezamenlijke vastgoedstrategie). • We investeren in wijken met een hoge werkloosheid in leefbaarheidsprojecten gericht op arbeidsparticipatie en scholing.

	Beschikbaar voor alle inkomens	Toekomstbestendige woonkwaliteit	Gevarieerde wijken
Wanneer zijn we tevreden?	• Vanaf 2018 heb je als actief woningzoekende in Arnhem binnen anderhalf jaar een woning. Het streven is deze termijn te verkorten. • De slaagkansen voor verschillende inkomensgroepen zijn binnen de primaire doelgroep gelijk verdeeld (primaire doelgroep = inkomen tot € 34.911, prijspeil 2015 verdeeld in: bijstandsgerechtigden, huurtoeslag-ontvangers en overig primair). • Er is meer gevarieerd betaalbaar aanbod in wooncon-cepten en geclusterde woonvormen voor jong en oud.	• In 2020 is het gemiddelde energielabel van alle corporatiehuurwoningen B, 80% van de particuliere huursector heeft energielabel C. • Vermindering energieverbruik door woningverduurza-ming met 1,5% per jaar t/m 2020. Naar 2050 is de ener-giebesparing in woningen 50% ten opzichte van 2014. • Woningen en wijken zijn veilig en gezond. • De particuliere woningvoorraad en VVE's hebben vol-doende bouw- en woontechnische toekomstkwaliteit. • Vanaf 2020 wordt energieneutraal gebouwd. Nul-op-de-meter is hiervoor het uitgangspunt.	• Vermijden van concentratie van lage inkomens binnen wijken. • De vergunninghouders komen in verschillende wijken terecht. • Door een diversiteit aan inkomens is de wijkeconomie versterkt. • Er is een goede match tussen vraag en aanbod in huur of koop in verschillende prijsklassen.
Waar zijn we al mee bezig?	• Toewijzing aan de primaire doelgroep (< € 34.911, prijspeil 2015) • Inzet is om woningen passend toe te wijzen volgens de Woningwet 2015 (huisvestingsverordening) • Monitoring slaagkansen in Enserve. • Schuldhulpverlening. • Individuele ondersteuning aan zorgdoelgroepen door diverse organisaties.	• Bij nieuwbouw inzetten op energieneutraal, en indien niet mogelijk op bijna energieneutraal (BENG) • Afspraak gemeente-corporaties verduurzamen huur-woningen: € 2,5 miljoen tot en met 2018 • Maatregelen Energy made in Arnhem • Pilot VVE-aanpak • Realiseren duurzame wijk Schuytgraaf, veld 3 • Nul-op-de-meter projecten/ Stroomversnelling • Aanpak luchtkwaliteit.	• Stimuleren en faciliteren (collectief) particulier opdrachtgeverschap. • Starterslening. • Minima-beleid. • Uitvoering participatiewet en toeleiding naar werk. • Maatschappelijke opvang aandachtsgroepen.
Wat gaan we nu doen?	Prestatieafspraken over: • Beschikbaarheid en slaagkansen per inkomensgroep, huurprijsklasse en bijzondere doelgroepen • Huurbeleid • Verkoop huurwoningen, afspraken gewenste effecten en monitoring gerealiseerde effecten. • Afstemming voorraadstrategie (bestaand en nieubouw). • Nieuwe afspraken over voorkomen van huurschulden en huisuitzettingen. • Snel ingrijpen bij schrijnende gevallen.	• Bewustwording stimuleren ten behoeve van verduurzamen en aanpassen eigen woning. • Pilots voor woningverbetering in de particuliere voorraad en het faciliteren van VVE's, vooral gericht op VVE's die niet op eigen kracht verbeteren.	• Wijksturing: effect hoe we omgaan met inwoners en bewonersinitiatieven. Aandacht voor dure scheefheid (mensen met een laag inkomen in een dure huurwoning).

Welke voorbeelden inspireren ons?

Nul-op-de meterwoning

Behoud goedkope huurwoningen, zoals in Lombok

Renovatie met behoud lage woonlasten

Energienotaloze woningen Malburg

5 Levensloopgeschikt wonen

Missie: **Arnhem biedt mensen in verschillende fasen van hun leven een passende woonplek. Passend bij de studie- en werkcarrière, gezinscarrière (jong-gezin-senior) en zorgcarrière.**
Arnhem kent een gevarieerd aanbod van wonen: woningen, woonmilieus, omgeving en voorzieningen. Maar dat geldt niet voor de afzonderlijke wijken. Sommige uitbreidingswijken zijn behoorlijk eenzijdig; naar bebouwing en naar functies. Daar kunnen mensen niet alle fasen van hun leven wonen. Deels is dat geen probleem. Een student wil bijvoorbeeld het liefst dichtbij het centrum wonen en niet in een uitbreidingswijk. Voor anderen is het juist wel gewenst om in de eigen omgeving te kunnen blijven wonen in verschillende levensfasen. Dan kun je terugvallen op je omgeving (oppas, zorgtaken, etc.).

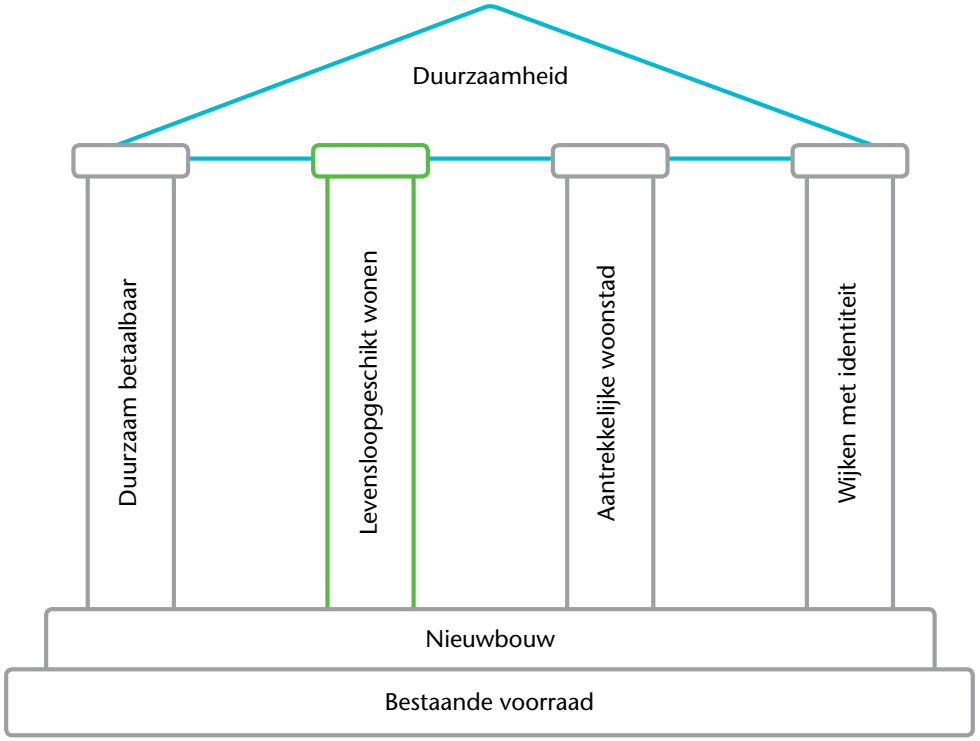

Wat speelt er?

- Arnhem kent een grote verhuisdynamiek. Vanuit Arnhem is er (per saldo) een uitstroom van huishoudens in de leeftijd 30-65 jaar naar de omliggende gemeenten. (Bron: Woningmarktonderzoek 'We hebben elkaar nodig', 2014, SAN)
- De vraag naar wonen met zorg in de periode 2014-2024 bedraagt voor ouderen +1.150 woningen verzorgd wonen complexgewijs en +1.600 woningen zorg aan huis. (Bron: Gemeentelijke Woonmonitor, Gemeente Arnhem)
- Voor mensen met een verstandelijke handicap en voor mensen met psychiatrische problematiek bedraagt de vraag respectievelijk +30 en +70 woningen verzorgd wonen in de periode 2014-2024. (Bron: Gemeentelijke Woonmonitor, Gemeente Arnhem)
- Van de Arnhemse woningen is 77% eenvoudig geschikt te maken. Dit aandeel verschilt per wijk. (Bron: Gemeentelijke Woonmonitor, Gemeente Arnhem)

	Samenleving redt zichzelf	Bewustwording en preventie	Ondersteuning van kwetsbare mensen
Wat willen we in 2025 bereiken?	• Mensen nemen verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor hun omgeving. Zelfredzaamheid is makkelijker mogelijk als mensen in verschillende levensfasen in hun wijk kunnen wonen. In een geschikte woning en omgeving die past bij hun inkomen, woonvoorkeuren, levensfase en hulpvraag. Onze inwoners kunnen hun wooncarrière zoveel mogelijk vormgeven in de eigen wijk. • Mensen kennen en accepteren elkaar. De wijken nodigen uit tot ontmoeting. • We accepteren dat er wijken zijn die moeilijk volledig levensloopgeschikt te maken zijn.	• Als mensen minder mobiel worden ondersteunt een toegankelijke woning en woonomgeving de zelfredzaamheid. Tijdig (preventief) aanpassen van de woning bevordert dat mensen duurzaam langer zelfstandig en gezonder kunnen blijven meedoen aan de samenleving. Primair is dit de eigen verantwoordelijkheid van mensen. Dat vraagt wel bewustwording van veranderingen in de persoonlijke situatie en de risico's die hiermee samenhangen. Denk aan levensfase gebonden risico's in de fysieke vormgeving en de sociale samenstelling in de buurt. Gemeente en partners faciliteren de bewoners bij het bewust worden van en het beperken van risico's.	• Arnhemmers kunnen zich zoveel mogelijk zelf en binnen hun eigen omgeving redden. Ze kunnen en willen een beroep doen op familie, buren of vrijwilligers. Inwoners die zich niet (meer) zelf kunnen redden vanwege een hulp- of ondersteuningsvraag en geen netwerk hebben, krijgen hulp van de gemeente en instellingen. Dat geldt ook voor mensen met soms afwijkend gedrag, door bijvoorbeeld een (verstandelijke) beperking of psychiatrische aandoeningen.
Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?	• We zorgen voor een variatie van voldoende passende en geschikte woningen voor jong en oud in dito woonomgeving; te denken valt aan jongerenhuisvesting (studerend of werkend), seniorenwoningen, bijzondere woonconcepten, beschermd wonen, etc. • We verkennen de mogelijkheden voor de transformatie van leegstaande panden naar levensloopgeschikte woonvormen. • Bij nieuwbouw geven we ontmoeting een plek in het stedenbouwkundig ontwerp; mits het schaalniveau zich hiervoor leent. • We richten de openbare ruimte zo in dat het ontmoeting op een natuurlijke manier ondersteunt.	• We lichten bewoners actief voor over het preventief investeren in het tijdig veiliger en geschikt maken van de woning voor latere levensfasen. Dit stimuleert bewustwording om ongelukken in huis te voorkomen. • We ondersteunen mensen die hun woning aanpassen voor het leven met (lichamelijke) beperkingen. Deels met Wmo-gelden, maar ook in de uitvoering en begeleiding. • Bij nieuwbouw zetten we in op levensloopgeschikt bouwen. • We werken aan een woonomgeving die veilig en (rolstoel) toe- en doorgankelijk is. • We richten de openbare ruimte zo in dat zij uitnodigt tot bewegen en gezond gedrag.	• We voegen (ver)nieuwe(nde) verzorgd en beschermd wonen concepten toe. • We werken samen in wijkteams en met (groepen van) bewoners aan de integratie van zorgdoelgroepen in de wijk. We spreken elkaar aan op onze verantwoordelijkheden. • We stimuleren het samenleven in de wijken en zetten in op (digitale) wijknetwerken. Dit voor het behoud van sociale contacten en ondersteuning van zorgbehoevende medebewoners. • We zorgen ervoor dat voorzieningen vanuit alle wijken bereikbaar zijn; door infrastructuur en collectief vervoer.

	Samenleving redt zichzelf	Bewustwording en preventie	Ondersteuning van kwetsbare mensen
Wanneer zijn we tevreden?	• Arnhemmers voelen zich veilig en thuis in hun woning en woonomgeving. • Mensen kunnen hun eigen woonvorm kiezen, passend bij hun leefstijl en vraag, waaronder voldoende aanbod geschikte woningen. • Wijken bieden voldoende ruimte voor ontmoeting. Door ontmoetingsplaatsen in de openbare ruimte of ontmoetingsplekken. Maar ook door (digitale) wijknetwerken. • De stad biedt met haar woningaanbod naar type, prijs en toegankelijkheid voor elk wat wils in de verschillende wijken. Dit in lijn met het karakter van de wijk zoals beschreven bij de pijler 'Wijken met identiteit'.	• Het zelf preventief aanpassen van de woning is 'normaal'. • Wijken beschikken over een rolstoel en rollatorvriendelijke woonomgeving, zonder onnodige obstakels in de openbare ruimte. • Er zijn voldoende rustplekken (bankjes) in de omgeving.	• Er zijn in verschillende wijken verspreid over de stad 'woonconcepten' beschikbaar voor mensen met een ondersteuningsbehoefte. • In alle wijken zijn alle zorgdoelgroepen als buren geaccepteerd. Waar nodig ondersteunen bewoners elkaar. • Er zijn voldoende collectieve vervoers-, fiets- en autoverbindingen naar de voorzieningenclusters Kronenburg, Binnenstad en Presikhaaf, Rijnstate en andere belangrijke voorzieningen in de stad.
Waar zijn we al mee bezig?	• Randvoorwaarden rondom levensloop-geschiktheid in het woningbouwprogramma • Het stellen van randvoorwaarden rondom levensloopgeschikt bouwen en het aanleggen van een toegankelijke woonomgeving (obstakelvrij en gebruiksvriendelijk voor ouderen/gehandicapten) bij nieuwbouw.	• Woningverbetering in de bestaande voorraad ten behoeve van levensloopgeschiktheid. • Procesplan langer zelfstandig wonen in Arnhem uitvoeren. • Verstrekkingen vanuit de Wmo passend maken bij de persoonlijke situatie • Stimuleren veilige woning en woonomgeving door inzet Politiekeurmerk. • Bevorderen van een veilige woonomgeving door het opstellen van risicoplannen in het samenwerkingsverband van de veiligheidsregio Gelderland Midden.	• Meer aanbod van beschutte of beschermde woonvormen. • Gedifferentieerde toepassing van parkeernormen. • Ontheffingsbeleid betaald parkeren voor zorgverleners bij het huis van cliënten. • Lege kamers in zorginstellingen worden omgezet naar zelfstandige woonruimten.

Samenleving redt zichzelf

- Zicht krijgen op variatie aan woonbehoeften, ook van groeiende groep alleenstaanden.
- Prestatieafspraken over aanpassen van de woningvoorraad in de meest vergrijzende wijken.
- Volgen van de GGD-werkwijzer gezondheid in planvorming voor de thema's: groen, beweging, binnenmilieu en klimaat, sociale veiligheid en sociale kwaliteit.
- We vragen onze inwoners om buren te ondersteunen; variërend van bijvoorbeeld het bijhouden van een huishoudboekje tot hulp bij de belastingaangifte of het doen van boodschappen.

Bewustwording en preventie

- Informatiecampagne voor langer zelfstandig wonen en tijdig aanpassen van woningen.
- Woning die zijn aangepast met Wmo-geld worden beschikbaar gehouden voor mensen met een beperking. We maken prestatieafspraken over toewijzing.
- Samen met maatschappelijke partners, brandweer en politie bewoners bewust maken van risico's die gepaard gaan met langer zelfstandig wonen en verminderde zelfredzaamheid.

Ondersteuning van kwetsbare mensen

- Vormen van "gezinsvervangend *thuis*".
- Slim gebruik maken van leegkomend zorgvastgoed.
- Tussenvormen van beschut en verzorgd wonen. \
  Te denken valt aan onder andere concepten als "Kamers met Kansen" voor 18- en 18+.
- Maatwerk toepassing parkeernormen voor wonen in bijzondere woonvormen.

Welke voorbeelden inspireren ons?

Gecombineerd wonen starters en zorgbehoevenden

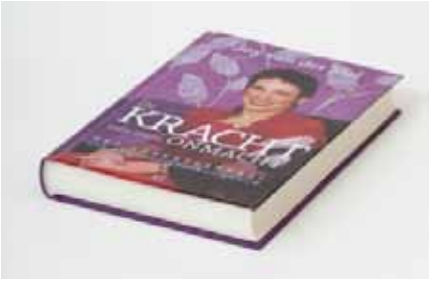

Bewustwordingscampagne voor inwoners en professionals

Bethaan, mix van koop, huur en begeleid wonen, incl. voorzieningen

De Herbergier in Spijkerkwartier

6 Aantrekkelijke woonstad

Missie: **Arnhem biedt een uitstekend leefklimaat voor de eigen inwoners, de belangrijkste ambassadeurs van Arnhem. En ook heeft de stad een goed vestigingsklimaat voor nieuwe inwoners met nadruk op midden en hoge inkomens en bedrijven. Verder wil zij dat er meer studenten in Arnhem studeren en wonen. Arnhem heeft als stad, met haar ommeland, een belangrijke vestigingsfunctie voor nieuwe inwoners en bedrijven. De aantrekkingskracht van Arnhem houdt niet op bij de gemeentegrenzen; ook plaatsen rondom de stad horen gevoelsmatig bij Arnhem. Kenmerkend voor Arnhem zijn de parken, en de ligging ten noorden en zuiden van de Rijn. De economische structuur profiteert van enkele dragende bedrijven als Tennet, Nuon, Liander, Arcadis en bestuurlijke functies als de rechtbank en provincie. Belangrijk voor de stad zijn ook de centrumvoorzieningen als het winkelgebied, stadsschouwburg en Musis Sacrum. Voor anderen is juist het Gelredome met Vitesse en de nabijheid van Papendal belangrijk.**

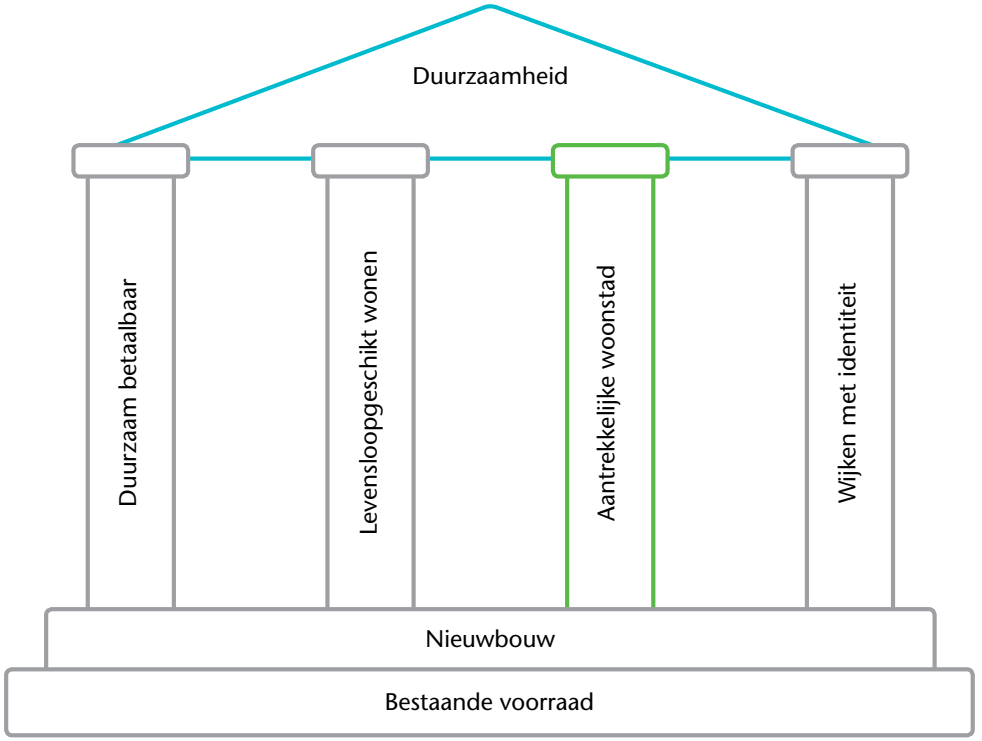

Wat speelt er?

- Voor de periode 2014-2024 bedraagt de nieuwbouwopgave circa 7.900 woningen. (Bron: Woningmarktonderzoek ‘We hebben elkaar nodig’, 2014, SAN)
- Er is in Arnhem grote behoefte aan centrumstedelijk wonen. In de periode 2014-2020 is de gewenste nieuwbouw +1.750 woningen in dit segment. (Bron: Woningmarktonderzoek ‘We hebben elkaar nodig’, 2014, SAN)
- Midden en hoge inkomens in Arnhem wonen in woonmilieus net buiten het centrum (64%) en in groen stedelijke woonmilieus (32%). Dit zijn ook de woonmilieus waar zij bij een verhuizing naar zoeken. (Bron: WoON, 2012)

Benutten onderscheidende kwaliteiten

Wat willen we in 2025 bereiken?

- De woonmilieus in Arnhem hebben een hoge woonaantrekkelijkheid voor de huidige en nieuwe inwoners. De bijzondere ruimtelijke kwaliteiten van de stad zijn daarbij zichtbaar: aan de rand van de Veluwe en Betuwe, met de Rijn en groene lobben (de stadsparken); en haar groene wijken. Maar ook met karakteristieke bebouwing en onderscheidende architectuur. Met de binnenstad en de Rijn als toplocaties om te wonen en recreëren. De combinatie wonen, werken en verblijven maakt de stad vitaler. De Rijn vormt de verbinding tussen Zuid en Noord.

Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?

- We versterken de groene uitstraling van de wijken, in lijn met het karakter van de wijk. Elke wijk heeft haar eigen ‘groene’ kwaliteit. Waar wenselijk gebruiken we lege plekken voor de toevoeging van deze groene kwaliteit.
- We versterken de ‘huiskamerfunctie’ van de binnenstad, door uitgaansfuncties, verblijfsklimaat en festiviteiten, conform aanpak Binnenstad / Rijngoud. Verder versterken we de woonaantrekkelijkheid in de binnenstad. Ook voor minder valide inwoners.
- We behouden en versterken de karakteristieke bebouwing en onderscheidende architectuur in de wijken.
- We versterken het karakter van Arnhem als studentenstad.

Wervende woonmilieus

Wat willen we in 2025 bereiken?

- Een economisch vitale stad is een levensvatbare duurzame stad. Het woonaanbod versterkt het economisch profiel van Arnhem. Zij biedt ook mensen met een hoger inkomen een woning en woonomgeving met onderscheidende kwaliteiten ten opzichte van elders in Nederland. Unieke locaties bieden een woonkwaliteit van internationale klasse; zowel in / nabij de binnenstad als in de meer landschappelijke woonmilieus aan de rand van de natuurgebieden rond Arnhem.

Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?

- We voegen woonmilieus toe voor midden- en hogere inkomens, in koop- en vrije huursector. Dit betekent toevoeging van woningen met een aanvullende en onderscheidende kwaliteit (vraaggericht en toekomstbestendig). Zowel binnen de stad als aan de randen.
- In regionaal verband zoeken we nauwe samenwerking met onze buurgemeenten. De toevoeging van woningen door nieuwbouw of transformatie stemmen we regionaal af, conform de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.
- We bieden ruimte aan kleinschalige ontwikkelingen in het topsegment, door gefaseerde ontwikkeling op nader te bepalen toplocaties.
- We bieden ruimte aan stedelijke woonvormen in de binnenstad, met stedelijke wooninnovaties.
- We bieden ruimte voor meer functiemenging in wijken door bedrijvigheid in de wijken te stimuleren.

Vernieuwende woonconcepten

Wat willen we in 2025 bereiken?

- Arnhem biedt ruimte aan initiatiefnemers van (ver)nieuwe(nde) woonconcepten, eventueel in combinatie met andere functies, zoals werken, recreatie of cultuur. Dit is het handelsmerk van Arnhem. Hergebruik van bestaand vastgoed en de eigen inzet van inwoners hebben hierbij prioriteit.

Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?

- We nodigen inwoners en ondernemers uit om vernieuwende woonconcepten te realiseren: wooncoöperaties, (collectief) particulier opdrachtgeverschap.
- We benutten leegstaand vastgoed voor het toevoegen van nieuwe functies, mede bepaald door de locatie. Waar het gaat om wonen, betekent dit toevoeging van kwalitatief goede woningen die aansluiten bij de vraag vanuit de markt. Hiermee voorkomen we eenzijdig aanbod.
- We bieden ruimte aan alternatieve woonvormen.

	Benutten onderscheidende kwaliteiten	Wervende woonmilieus	Vernieuwende woonconcepten
Wanneer zijn we tevreden?	• Bewoners houden van hun wijk en waarderen deze met minimaal een 8. • Zowel inwoners van Noord als Zuid bezoeken de Arnhemse binnenstad • Het aantal studenten groeit mede door goede studentenhuisvesting en - voorzieningen • In Presikhaaf is een kenniscampus, waar studenten en starters wonen en werken.	• Het aantal midden- en hoge inkomens in Arnhem groeit. • Enkele onderscheidende topprojecten met elk een eigen unieke kwaliteit zijn gerealiseerd. • In de binnenstad en langs de Rijn zijn onderscheidende woningen gerealiseerd. • Bijzondere gebouwen zijn bestemd voor monumentaal wonen.	• Verschillende inwonerscoöperaties hebben hun woondroom gerealiseerd. • Er zijn diverse projecten in (collectief) particulier opdrachtgeverschap gerealiseerd. • Leegstaand vastgoed is onder andere hergebruikt voor wonen.
Waar zijn we al mee bezig?	• Platform31 experiment verbetering aanloopstraten • Parken Sonsbeek en Meinerswijk • Fashion Festival Arnhem, Market Garden, Living Statues, Sprookjesfestival, Immerloo Park Festival • City marketing: Arnhem als woon- en studentenstad • Regionale afstemming van woningbouw, gedifferentieerd aanbod woningen in de nieuwbouw	• Diverse locaties voor nieuwbouw: Schuytgraaf, Saksen Weimar en Nieuwe Kadekwartier. • Paradijs en Bartok • Grote Broer • Transformatie van leegstaande gebouwen bevorderen.	• Herbenutten leegstaand vastgoed / transformatieteam • Ruimtekoers • Projecten voor particulier opdrachtgeverschap in Sint Marten, Schuytgraaf en Gaardenhage.
Wat gaan we nu doen?	• Groene infrastructuur versterken. • Inrichten kennis / informatiecentrum voor energiebesparende maatregelen (Kern-kenniscentrum). • Ontwikkelen Presikhaaf als een campus voor de HBO-opleidingen HAN en VHL; waar studenten wonen, studeren en werken. • Organiseren van ‘karaktercampagnes’: een gesprek met de wijken over identiteit en eigenheid. Hieraan koppelen we per wijk acties. Zie ook pijler ‘Wijken met Identiteit’. • Stimuleren dat verhuurders, hogescholen en studenten samenwerken aan één loket voor studentenhuisvesting.	• Toplocaties zoeken. • Stimuleren transformatie bijzondere gebouwen naar monumentaal wonen. • Wonen in de binnenstad verder uitbreiden. Ontwikkeling zuidelijke Binnenstad voor wonen.	• Coöperatieve initiatieven helpen we verder • Kansen voor cocreatie en cofinanciering zoeken • Faciliteren van (Collectief) Particulier Opdrachtgeverschap

Welke voorbeelden inspireren ons?

Sonsbeekpark

Groen bij de stad: Meinerswijk

Ontwikkeling Nieuwe Kadekwartier

Burgemeesterswijk

7 Wijken met identiteit

Missie: **De wijken vormen in hun onderlinge samenhang de 'united colors of Arnhem'. Profilering en ontwikkeling van de wijken krijgt invulling op basis van kwaliteiten van wijken in dit palet, waarbij de huidige inwoners als primair belanghebbenden de hoofdrol spelen.**

Eigen aan Arnhem is dat mensen zich primair inwoner van hun wijk voelen. Zij zijn Klarendaller of inwoner van Malburgen of Elden. Er is dan ook een palet aan bepalende identiteiten binnen de stad. Arnhem heeft een geschiedenis in een wijkgerichte aanpak; wat momenteel prioriteit krijgt in het programma "Van wijken weten". In dit programma zal anders dan de afgelopen periode het accent niet zozeer liggen op een brede aanpak voor grote wijken (aandachtswijkenaanpak), maar steeds meer op kleinschalige situaties in buurten en straten. Wijken zijn zelf aan zet

Wat speelt er?

- Bijna 90% van de Arnhemmers beoordeelt de buurt waarin ze wonen als (zeer) prettig. (Bron: Staat van de Stad, 2014 / Bewonersconsultatie Woonvisie, 2015)
- Circa 60% van de Arnhemmers is zeer gehecht aan de buurt en is hier ook trots op. (Bron: Staat van de Stad, 2014 / Bewonersconsultatie Woonvisie, 2015)
- 63% van alle inwoners vindt dat elke wijk in Arnhem een sterke en eigen identiteit nodig heeft. (Bron: Bewonersconsultatie Woonvisie, 2015)

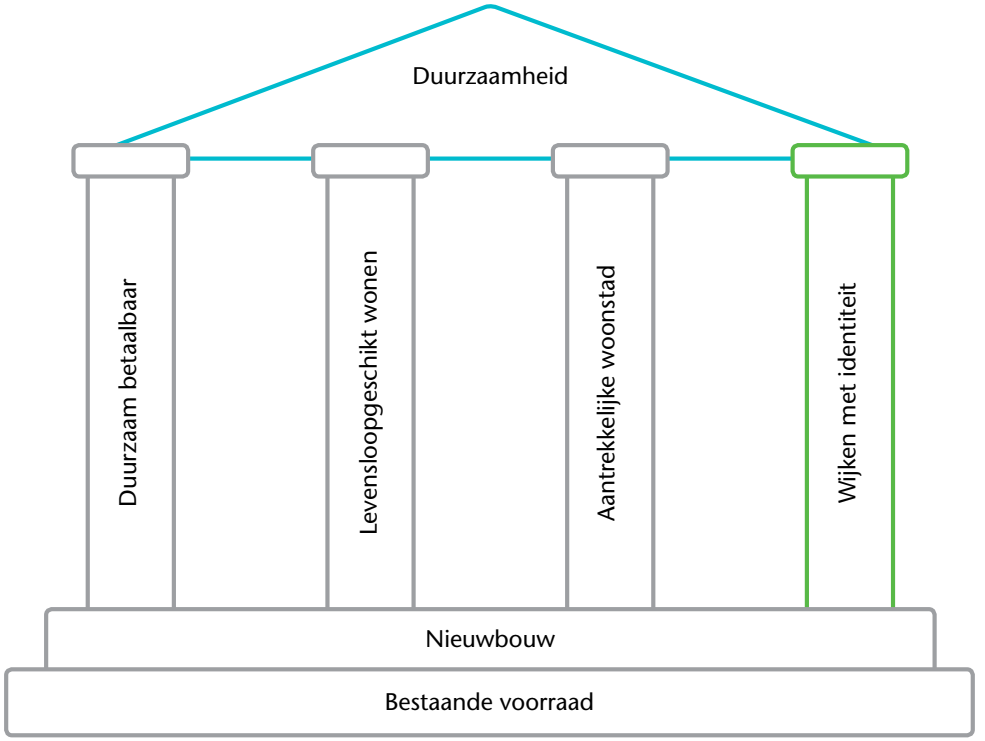

	Identiteit benoemen en gebruiken	Van wijken weten	Stedelijke opgaven wijkgericht aanpakken
Wat willen we in 2025 bereiken?	• Nog meer dan nu zijn Arnhemmers in de eerste plaats inwoner van hun wijk. Elke wijk heeft zijn eigen duidelijke identiteit: sociaal, economisch en fysiek. Met deze variëteit wil de stad inzetten op een woonomgeving met voor elk wat wils. Bewoners zijn trots op hun wijk en voelen zich er thuis. De eigen identiteit geeft richting aan ontwikkelingen en investeringen in de wijk, met als vertrekpunt onze bewoners. Het palet van identiteiten draagt bij aan de aantrekkingskracht van Arnhem.	• Inwoners nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen leefomgeving. Maatschappelijke partners werken in dienst van de bewoners, vooral ten aanzien van opgaven die de mogelijkheden van inwoners te boven gaan. Dit past bij het gegeven dat de grootschalige vernieuwingsopgaven afgerond zijn. • Bewoners hebben zelf meer zeggenschap over wat er in hun wijk gebeurt. Dit vraagt decentralisatie van gemeentetaken naar wijken.	• Stedelijke opgaven krijgen een wijkgerichte aanpak die vraagt om maatwerk. Overeenkomstige bouwperioden zorgen voor vergelijkbare opgaven per wijk, in termen van verbeteren en aanpassen van de bestaande woningvoorraad, de energieprestaties, de toegankelijkheid, het voorzieningenniveau en de uitstraling van wijken en buurten. Sommige opgaven krijgen daarbij invulling van bovenaf, terwijl andere juist vragen om een bottum-up benadering.
Wat gaan we in elk geval hiervoor doen?	• We bieden met de wijkenbeschrijving (bijlage 1) een voorzet om te komen tot een wijkidentiteit die bewoners aanspreekt. Vanuit wijksturing vullen we de kaart verder in; zowel sociaal als economisch of fysiek. Dit is de basis voor investeringen in wijken. We bieden ruimte aan deze investeringen in wijken. • We stellen een norm (ten aanzien van misstanden, overlast, discriminatie) voor wat we acceptabel vinden en waar we prioriteit aan geven. • Nieuwbouw in wijken sluit aan bij de identiteit.	• We geven ruimte aan initiatieven en nodigen inwoners uit om initiatief te nemen. • We sluiten met professionele inzet aan op deze initiatieven, gericht op de opgaven die niet door inwoners zelf opgepakt kunnen worden.	• We werken wijkgericht aan verbetering van energetische kwaliteit en toegankelijkheid. • We versterken het woongenot door het verbeteren van de belevings- en gebruikswaarde van de openbare ruimte. We geven hierbij vanuit de Structuurvisie op korte termijn prioriteit aan wijken uit de jaren ’70 / ’80 (Elderveld, Vredenburg-Kronenburg, De Laar).
Wanneer zijn we tevreden?	• Elke wijk heeft een herkenbare identiteit die recht doet aan de beleving van haar inwoners. • De identiteit wordt door instanties als leidraad genomen bij hun afwegingen en investeringen in de wijk. • Misstanden en overlast buiten de gestelde norm worden aangepakt. • Wijken zijn schoon, heel en veilig	• Inwoners waarderen hun wijk en nemen initiatief. • Inwoners zijn zich bewust van risico’s en kansen in de fysieke en sociale context van hun wijk. • Bewoners en professionals werken in de wijk gelijkwaardig samen en vertrouwen elkaar. • De samenwerking op wijkniveau leidt tot een duurzame natuurlijke wijkvernieuwing.	• Wijkgerichte uitwerking programma’s voor aanpassing van bestaande woningen. • De waardering voor de belevings- en gebruikswaarde van de openbare ruimte is gestegen in wijken met een gemiddeld lage waardering.

	Waar zijn we al mee bezig?	Van wijken weten	Stedelijke opgaven wijkgericht aanpakken
Waar zijn we al mee bezig?	• Wijkactieplannen: per wijk een plan. Samengesteld met bewoners en instellingen via wijkgesprekken. • Het DNA, zoals per wijk is vastgelegd in de Structuurvisie, geeft mede richting aan de ontwikkelingen in de wijk. • Uitwerken Geitenkamp Gildenwijk.	• De gemeente start in november 2015 in twee pilotwijken met de nieuwe opzet van de wijkteams in Arnhem. Vanaf 2016 wordt dit uitgebreid naar alle wijken van de gemeente Arnhem.	• Afronden vernieuwing Malburgen. • Afronden vernieuwing Presikhaaf.
Wat gaan we nu doen?	• Wijksturing: stroomlijnen van de aanpak voor wijken met identiteit. • Wijkenkaart met bewoners uitwerken. • Start van de wijkteams (sociaal en leefbaarheid).	• Afhankelijk van het verloop van de pilots.	• Via de wijkteams in contact komen met de wijken om na te gaan waar de opgaven en mogelijkheden liggen.

Welke voorbeelden inspireren ons?

Kluswoningen Sint Marten

Stadseiland, Malburgen, Dijkwoningen / wonen in de uiterwaarden

Wijkcentrum De Nieuwe Hommel, St. Marten/Sonsbeek

Muurschildering, modekwartier Klarendal

Colofon

Redactie en begeleiding totstandkoming Woonprincipes:

Gert van Putten
projectleider voor de woonvisie,
gemeente Arnhem

Bram Klouwen
adviseur Companen

Roy Nieuwenhuis
adviseur Companen

COMPANEN
ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

Woonprincipes | 13 oktober 2015

Bijlage 1

Begrippenlijst

Bijlage 1. Begrippenlijst

Betaalbaarheidsrisico	Wanneer de genormeerde uitgaven voor levensonderhoud en de overige uitgaven hoger liggen dan het huishoudensinkomen.
Decentralisatie	Overdracht van taken en verantwoordelijkheden naar een lager bestuurlijk niveau. Bijvoorbeeld van Rijk naar gemeente.
Duur scheefwonen	Het huren van een sociale huurwoning met een huurprijs die relatief hoog is in verhouding tot het inkomen (zie ook scheefheid / scheefwonen).
Europese inkomensnorm	De inkomensgrens tot waar woningbouwcorporaties 90% van hun bezit dienen toe te wijzen (tot €34.911 belastbaar huishoudensinkomen per jaar, prijspeil 2015).
Goedkoop scheefwonen	Het huren van een sociale huurwoning met een huurprijs die relatief laag is in verhouding tot het inkomen (zie ook scheefheid / scheefwonen).
Kernvoorraad	De kernvoorraad betreft de voorraad huurwoningen van de woningcorporaties met een zodanige huurprijs dat deze woningen geschikt zijn voor de primaire doelgroep. Het betreft alle huurwoning in de sociale sector tot €710,68 (prijspeil 2015).
Ladder voor Duurzame Verstedelijking	Doel van de ladder voor duurzame verstedelijking is een goede ruimtelijke ordening in de vorm van een optimale benutting van de ruimte in stedelijke gebieden. Met de ladder voor duurzame verstedelijking wordt een zorgvuldige afweging en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke en infrastructurele besluiten nagestreefd. De ladder kent drie treden die bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen dienen te worden doorlopen: 1. Bepalen van de regionale behoefte, 2. Vaststellen of de ontwikkeling binnen bestaand stedelijk gebied kan worden opgevangen (inbreidingslocatie), 3. Wanneer ontwikkelingen niet binnen bestaand stedelijk gebied kunnen worden opgevangen wordt bepaald of er een multimodaal ontsloten locatie buiten bestaand stedelijk gebied beschikbaar is.
Particulier Opdrachtgeverschap	Vorm van woningbouwontwikkeling waarbij de kopers (al dan niet collectief met anderen) zelf hun grondkavel kopen en een architect kiezen om zo met maximale invloed hun woning te realiseren.
Passend Toewijzen	Vanaf 2016 moeten corporaties bij minimaal 95% van de toewijzingen aan huishoudens met recht op huurtoeslag een woning onder de aftoppingsgrens toewijzen (€ 576 voor 1- en 2-persoonshuishoudens, € 618 voor meerpersoonshuishoudens, prijspeil 2015).
Pilot	Een proef die een aanwijzing moet opleveren over omvang, inpassing en haalbaarheid van een project.
Primaire doelgroep	Huishoudens met een inkomen tot €34.911, de doelgroep voor de sociale huursector.
Scheefheid/ scheefwonen	Dit betreft huishoudens niet behorend tot de doelgroep voor sociale huurwoningen (inkomen tot €34.911 belastbaar per jaar) gehuisvest in een sociale huurwoning. Hierbij wordt nog onderscheid gemaakt naar inkomens tussen €34.911 en €43.000 en boven €43.000. In het laatste geval wordt scheefheid breed als onwenselijk gezien.
Scheiden wonen en zorg	De situatie waarin wonen en zorg apart gefinancierd wordt. De cliënt betaalt zelf voor het wonen via huur of koop. De zorg wordt apart gefinancierd via de zorgverzekeringswet, Wmo, AWBZ en eventueel via eigen middelen. Gedachte is dat bewoners van intramurale zorglocaties hierdoor meer keuzevrijheid krijgen en de diversiteit in wonen wordt vergroot.
Slaagkans	Geeft een indicatie van beschikbaarheid van sociale huurwoningen. De slaagkans wordt berekend door het aantal toewijzingen te delen door het aantal actief woningzoekenden.
Sociale huurwoning	Huurwoning die wordt verhuurd door een sociale verhuurder (toegelaten instelling) met een huurprijs van maximaal €710,68 (Prijspeil 2015)
Starter	Een woningzoekende die bij het betrekken van een nieuwe woningen geen zelfstandige woning achterlaat.
Starterslening	Een aanvullende lening voor starters bovenop een reguliere hypotheek met een gunstig rente- en aflossingsregime. Bedoeld om de koopmogelijkheden voor starters te vergroten.

Verzorgd wonen	Bij verzorgd wonen is zorg 24 uur per dag op afroep beschikbaar. Nodig zijn: geschikte / aangepaste woningen, dienstverlening, een zorgunit in de omgeving of binnen het complex (zorgverleners moeten immers voortdurend paraat zijn). Het wonen kan individueel of samen zijn.
VVE	Afkorting van Vereniging Van Eigenaren van een appartementencomplex.
Woningaanpassing	Ingrepen of voorzieningen in de woning om deze geschikt te maken voor mensen met een functiebeperking, zoals de aanleg van een hellingbaan of installatie van een traplift.
Woonconcepten	Een ontwerp of plan voor een te realiseren woonvorm die afwijkt van een gebruikelijke woning, zoals een appartement en eengezinswoning.
Wooncoöperatie	Een Wooncoöperatie is een woonbedrijf van de bewoners zelf. De Woningwet 2015 stelt huurders in staat een deel van het bezit van de woningcorporatie over te nemen. Zij zijn de gezamenlijke eigenaar van de coöperatie; binnen die coöperatie kopen of huren zij hun woning, en ze zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het beheer van hun woning en woonomgeving. De Wooncoöperatie is een organisatie die activiteiten verricht van en voor leden van de doelgroep van beleid, richt zich niet op het maken van winst en is er dus primair in het belang van de volkshuisvesting.
Woonmilieu	Een typering voor een woongebied gebaseerd op ruimtelijke en sociaal-culturele kenmerken. Voorbeelden zijn centrumstedelijk, dorps of landelijk.

Bijlage 2

Wijken met identiteit: wijkbeschrijvingen

Bijlage – Wijken met identiteit: wijkbeschrijvingen

Per wijk zijn de belangrijkste kenmerken beschreven. Enerzijds vanuit de instellingen. Gemeente en de drie grote corporaties hebben de wijken waarin zij overwegend bezit hebben nader besproken, vooral vanuit sociaal-fysiek oogpunt. Voor die wijken hebben zij de belangrijkste noties aangegeven. Anderzijds vanuit de bewoners. Met een digitaal panel en door straatgesprekken met bewoners en bezoekers zijn de karakteristieken per wijk opgehaald. In een woordwolk zijn de meest benoemde karakteristieken vanuit het digipanel en de straatgesprekken per wijk samengevat.
De bedoeling is om op basis van de onderstaande beschrijvingen het gesprek aan te gaan met de wijken. Dit moet leiden tot gedragen wijkbeschrijvingen.

Acht stadsdelen

De wijken zijn ingedeeld op basis van de acht stadsdelen zoals die zijn beschreven in 'Staat van de Stad 2014'. De 24 wijken zijn als volgt verdeeld over de verschillende stadsdelen:

1. **CSA:** Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek
2. **Presikhaaf:** Presikhaaf West, Presikhaaf Oost
3. **Noord-Oost:** Alteveer / Cranevelt, Monnikenhuizen, Geitenkamp, Velperweg e.o.
4. **Noord-West:** Sint Marten / Sonsbeek-Zuid, Klarendal, Burgemeesterswijk / Hoogkamp, Heijenoord / Lombok, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o.
5. **Malburgen:** Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord), Malburgen-Oost (Zuid)
6. **VKR:** Vredenburg / Kronenburg, Rijkerswoerd
7. **Elden en de Laar:** Elden, De Laar
8. **Schuytgraaf en Elderveld:** Schuytgraaf, Elderveld

Figuur 1.1: Gemeente Arnhem. Verdeling van de wijken over de acht stadsdelen.

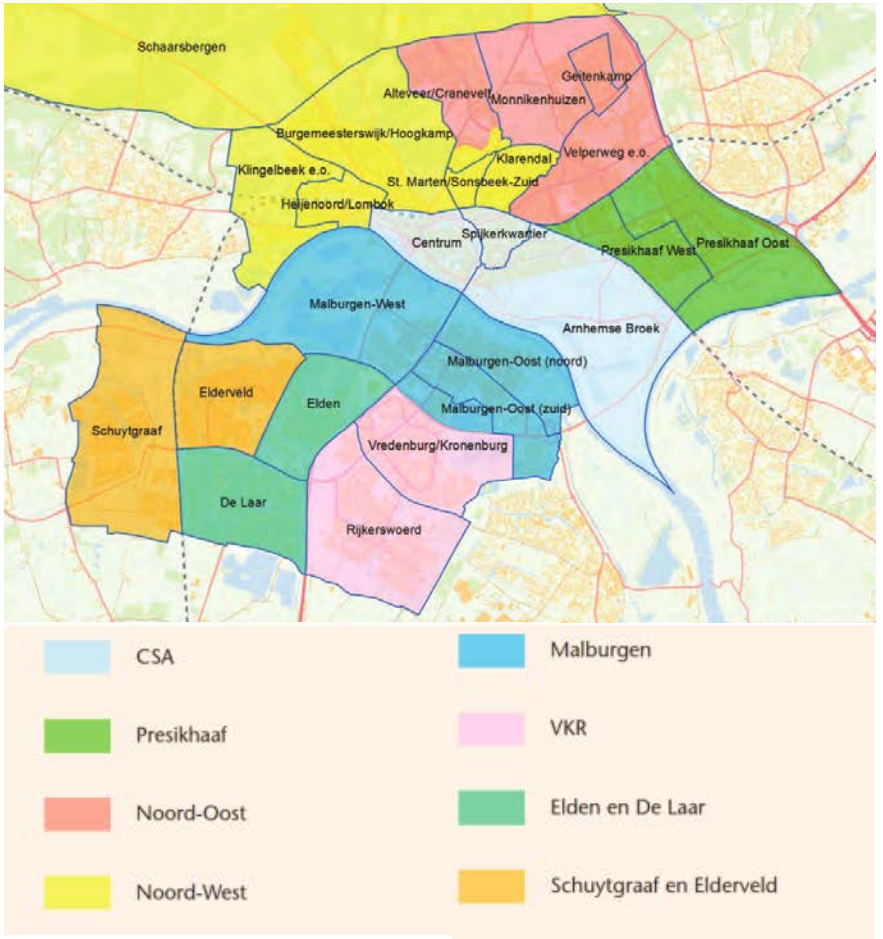

Stadsdeel CSA

Centrum

De huiskamer van Arnhem. Met een mix van functies die leidt tot levendigheid en dynamiek. Dit maakt het gebied aantrekkelijk voor met name jonge huishoudens en studenten. Met haar winkelaanbod en haar voorzieningen is zij de aanjager van de Arnhemse economie. Mede omdat zij mensen van buiten de stad trekt en daarmee zorgt voor groei. Toch zijn er aandachtspunten. Het winkelen is veranderd en daarmee ook de wijk. Ook overschaduwt de sterke focus op het economisch belang dikwijls de overige thema's, waaronder wonen. Vaak wordt er gedacht vanuit de gebruiker in plaats vanuit de bewoner. En worden bewoners nog maar mondjesmaat betrokken bij de ontwikkelingen in de wijk. Kansen zijn er voor nieuwe woonmogelijkheden, met 'Wonen Boven Winkels' en 'Paradijs' als sprekende voorbeelden. Ook transformatie van leegstaande panden en winkelruimten biedt kansen.

Spijkerkwartier

Zusje van het centrum. Zelfredzaamheid is hier het gidsprincipe: actieve bewonersgroepen werken samen aan een duurzame ontwikkeling van de wijk. Het Spijkerkwartier is levendig door haar gevarieerde mix van wonen, werken, detailhandel en horeca. Het huisvest overwegend jonge huishoudens en studenten. De corporaties houden woningen aan in de wijk om de keuze voor lage inkomens te spreiden. De omgeving rond station Velperpoort heeft echter behoefte aan wat extra aandacht. Veiligheidsproblemen in dit gebied leiden tot verminderde leefbaarheid in het Spijkerkwartier.

Arnhemse Broek

Onder de Arnhemmers beter bekend als ‘Het Broek’. Een echte handelswijk die synoniem staat voor het karakteristieke gevoel van het oude Arnhem. Met veel binnentuinen en hofjes en een breed en zeer betaalbaar woningaanbod. Getypeerd door een gevarieerde mix van bewoners, in leeftijd en in cultuur. Deze diversiteit leidt tot een groot adaptief vermogen en maakt de profilering als multi-etnische wijk kansrijk. Ook aansluiting bij de centrumwijken kan bijdragen aan imagoverbetering. De parel van de wijk is het Van Verschuerplein, een plek waar de bewoners trots op zijn. Toch speelt er het een en ander. Zo kent de wijk relatief veel armoedesituaties. Ook zijn er de nodige leefbaarheidsproblemen rond de Buysstraat en de Witte Woningen. Deze problematiek maakt de wijk kwetsbaar.

Stadsdeel Presikhaaf

Presikhaaf-West

De meest multi-etnische wijk van Arnhem waar men rustig woont in een toch stedelijke omgeving. De wijk kenmerkt zich door een afwisseling van hoog- en laagbouw, vooral in het bezit van de corporaties. Presikhaaf-West is de laatste jaren flink aangepakt en voor de komende jaren staat er nog veel meer op de planning. In fysieke zin is de situatie sterk verbeterd. Het complex Volkerakstraat (winkelstrip) vraagt echter nog om aandacht. Sociaal gezien zijn er nog opgaven in de wijk. Zo maakt de multi-etnische samenstelling integratie tot een blijvend vraagstuk en kent de wijk relatief veel armoede.

Presikhaaf-Oost

Het leerpark van Arnhem. De aanwezigheid van onderwijsinstellingen is typerend voor de wijk. Presikhaaf-Oost is ruim opgezet, heeft veel groen, biedt goede mogelijkheden voor recreatie en beschikt over een mix van laagbouw en hoogbouw. Het kenmerkt zich als burgerlijke en nette wijk. Het winkelcentrum in Presikhaaf-Oost heeft historische waarde: Arnhem was namelijk de eerste gemeente met een winkelcentrum. Toch heeft het op dit moment te kampen met leegstand en vormt daarmee een zorgpunt voor de wijk. Een ander zorgpunt ligt er rond de onderwijsinstellingen. Deze functioneren nog te vaak los van elkaar, terwijl verbinding juist kansen biedt voor profilering van de wijk en het aantrekken van jongeren en studenten. Tot slot heeft de wijk te maken met een recente toename van kleine criminaliteit en overlast.

Stadsdeel Noord-Oost

Alteveer / Cranevelt

De betere middenklassewijk van Arnhem. Bewoners van Alteveer / Cranevelt zijn tevreden over hun woonomgeving, de leefbaarheid en de voorzieningen. Er lijkt daarmee weinig aan de hand. Slechts enkele straten vragen om onderhoud. Desondanks heeft de wijk te maken met een sterke vergrijzing. Hoewel dit al enkele jaren speelt, is de verwachting dit in de toekomst doorzet. Daarbij komt dat oudere bewoners honkvast zijn en daarmee de doorstroming voor jonge gezinnen in de wijk belemmeren. Ook de levensloopbestendigheid van de bestaande woningvoorraad vraagt om de nodige aandacht.

Monnikenhuizen

Een wijk met veel differentiatie en eigen buurtjes. Bewoner van de wijk zijn zeer tevreden over hun woonomgeving. Met de nieuwbouw op het terrein van de Saksen-Weimar-kazerne zal de bevolking verder groeien. Kenmerkend voor de wijk is sportcomplex Valkenhuizen, met haar regionale aantrekkingskracht als pluspunt. Desondanks is het complex aan vernieuwing toe. Renovatie van Valkenhuizen biedt kansen als het gaat om de ontwikkeling van de wijk. Ook liggen er kansen op het gebied van duurzaamheid. Verduurzaming van de wijk draagt bij aan het verbeteren van het woongenot.

Geitenkamp

Gildewijk. Gelegen tegen een heuvel, de ‘Geitenbult’, ligt een karakteristiek gemengde arbeiders- en middenklassewijk uit de periode 1920-1930. De wijk wordt gekenmerkt door een bijzondere architectuur en structuur, met het marktplein als kloppend hart. Bewoners wonen er vaak al generaties lang, want: *‘een echte Geitenkamper vertrekt niet uit de Geitenkamp’*. Kamp & Geit, MFC en de Binnentuin zorgen voor sterke sociale samenhang in de wijk. Ruim 90% van de woningen is in bezit van de corporaties. Zij willen hiervan een deel verkopen. Onduidelijk is wat dit betekent voor verbanden in de wijk. Fysiek gezien ligt de Geitenkamp er goed bij. Slechts een paar straten behoeven aandacht en krijgen die ook. Sociaal gezien speelt er het een en ander. Zo is er sprake van problematiek achter de voordeur. Hoewel deze problematiek bekend is bij de instellingen vormt dit een blijvende opgave. Daarnaast is de vitaliteit van het marktplein een wezenlijk vraagstuk. Steeds meer ondernemers vertrekken waardoor het voorzieningenaanbod terugloopt en de leegstand toeneemt.

Velperweg e.o.

Een wijk gekenmerkt door een veelheid aan buurten. Vooral bestaande uit oude villabebouwing. Met een groene kwaliteit door landgoederen als Angerenstein en Bronbeek. Met veel bedrijvigheid rondom de Velperweg, de oostelijke invalsroute van Arnhem die de wijk doorsnijdt. En met een sterke zorginfrastructuur door instellingen als Insula Dei, Vreedenhoff en Regina Pacis. Die er eveneens toe bijdragen dat de wijk een overwegend oude bevolking kent. Bewoners van de wijk zijn overwegend tevreden over hun leefomgeving, de leefbaarheid en het voorzieningenniveau. Het belangrijkste vraagstuk in de wijk concentreert zich rond de gronden die zijn uitgegeven in erfpacht, vooral in de buurt Paasberg.

Stadsdeel Noord-West

Sint Marten / Sonsbeek-Zuid

Een wijk met twee karakters. Enerzijds gekenmerkt door folklore en de traditionele bewoners die er al jaren wonen. Anderzijds door de 'hippe' bevolking, de mensen die verhuizen naar de wijk vanwege haar ligging ten opzichte van het centrum en het groen, vooral het Sonsbeekpark. Qua oppervlakte en bebouwing is het de kleinste en dichtst bebouwde wijk in Arnhem. De wijk is open en naar buiten gericht en bewoners kunnen er oud worden. Duurzaamheid is het speerpunt als het gaat om de ontwikkeling. Aandachtspunten liggen rond achterstallig woningonderhoud en parkeerproblematiek.

Klarendal

Het modekwartier van Arnhem. Gekenmerkt door een gemengd leefmilieu met relatief veel bedrijvigheid. De start van het Modekwartier leidde tot een opmars van de creatieve sector in de wijk. Hierdoor zijn tegenwoordig twee typen bewoners te onderscheiden, namelijk nieuwe en oude Klarendallers. De wijk kenmerkt zich door behulpzaamheid en cohesie. Er is veel onderlinge zorg en mensen kijken om naar elkaar. Opgaven liggen vooral in het woningaanbod voor ouderen. Er zijn weinig geschikte ouderenwoningen, waardoor de doorstroming stagneert. Ook zijn lang niet alle woningen levensloopbestendig. Wat eveneens aandacht behoeft is het behoud van de oorspronkelijke voorzieningen. De traditionele middenstand kan steeds moeilijker het hoofd boven water houden, met de paardenslager als meest sprekende voorbeeld.

Burgemeesterswijk / Hoogkamp

Een gegoede wijk aan de noordwestkant van Arnhem. Met de Transvaalbuurt en Burgemeesterswijk als statige middenstandsbuurten en Gulden Bodem, Sterrenberg en Hoogkamp als de gegoede buurten. Mede vanwege haar ligging nabij het Sonsbeekpark en Park Zijpendaal kan de wijk als zeer groen getypeerd worden. Bewoners zijn zeer tevreden over hun woonomgeving. Er zijn nauwelijks opgaven, de wijk redt zichzelf. Voor de komende jaren is het zaak deze kwaliteit te behouden.

Heijenoord / Lombok

Een wijk met twee gezichten. Ten noorden van het spoor Heijenoord, ten zuiden Lombok. Heijenoord bestaat vooral uit gezinswoningen en biedt een aantrekkelijk woonklimaat voor jonge gezinnen die willen wonen bij de stad. In Lombok staan vooral appartementen die de vraag van de kleinere huishoudens bedienen. Bewoners in de wijk zijn tevreden over hun woonomgeving, de leefbaarheid en de voorzieningen en voelen zich veilig in hun eigen buurt. Opgave voor de komende jaren is het behoud van deze kwaliteiten en het behoud van dit aantrekkelijke woonmilieu.

Klingelbeek e.o.

Een kleine en gemêleerde wijk in Arnhem-Noord. Kenmerkend voor de wijk is Het Dorp, Mariëndaal. Een ‘woondorp’ voor mensen met een ernstige lichamelijke of meervoudige handicap. Ook is er de buurt Klingelbeek. Een ruim opgezette en groene woonbuurt aan de rand van de stad. De opgave voor de komende jaren is het omgaan met de gevolgen van vergrijzing. Het aantal ouderen in de buurt neemt toe. Een trend die zich richting de toekomst doorzet.

Schaarsbergen e.o.

Wonen in Schaarsbergen is wonen op stand nabij de natuur. Naast het dorp Schaarsbergen is er vanaf de jaren ’60 een duurdere woonwijk ontwikkeld tussen de Bakenbergseweg en de Kemperbergweg. Hier kan men anoniem wonen in een groene en bosrijke omgeving. Samen met de bewoners uit de wijk Burgemeesterswijk / Hoogkamp, zijn inwoners van Schaarsbergen e.o. het meest tevreden over hun woonomgeving. De wijk kent geen ‘echte’ opgaven en redt zichzelf.

Stadsdeel Malburgen

Malburgen-West

Pionierswijk in het zuiden van Arnhem. Met ‘De Plantage’ als meest sprekende voorbeeld van succesvolle stadsvernieuwing. Een wijk die door de juiste mix van nieuwbouw en renovatie in een opwaartse spiraal zit. Met haar uitgebreide woningaanbod en een gunstige prijs-kwaliteitverhouding vervult zij een essentiële functie in de Arnhemse woningvoorraad. De wijk heeft een aantal actieve wijkverenigingen, met bewoners die zich betrokken voelen bij het wel en wee van hun woonomgeving. De Drieslag vervult er een belangrijke centrumfunctie. Opgaven liggen op het gebied van veiligheid. Ook zijn de woonmogelijkheden voor ouderen beperkt. Zij zijn daardoor honkvast en belemmeren de doorstroom voor jonge huishoudens. Tot slot zijn er een paar sociaal zwakkere straten die de nodige aandacht behoeven en is het beheer, in delen van de wijk waar huurwoningen zijn verkocht, kwetsbaar.

Malburgen-Oost (Noord)

Een multiculturele wijk met uitdagingen. Een wijk waar veel wordt gedaan om de bestaande woningen en de openbare ruimte op te knappen, met Stadseiland als meest recente toevoeging. Malburgen-Oost (Noord) heeft een overwegend jonge bevolking en huisvest veel kleine huishoudens. Het wordt dikwijls beschouwd als ‘springplankwijk’, omdat het jongeren de kans biedt er een eerste stap in hun wooncarrière te zetten. Fysiek ligt de wijk er goed bij, sociaal speelt er het nodige. Hoewel de instellingen voldoende aanknopingspunten hebben en er al veel gebeurt, bijvoorbeeld met het programma Sociale Bouwstenen, vraagt deze problematiek de komende jaren om aandacht. Ook telt de wijk relatief veel lage inkomens en bijstandsgerechtigden. Armoede vormt een risico.

Malburgen-Oost (Zuid)

Een wijk met een divers karakter. Vooral gekenmerkt door een enorme variëteit in culturen. Fysiek ligt de wijk er goed bij. Het groene karakter van ’t Duifje, Park Immerloo en de Immerlooplas zijn sterke punten. Toch zijn er een aantal opgaven. Net als in Malburgen-Oost (Noord) is er sprake van sociale problematiek. Vooral rond de Immerlooflats doet zich een stapeling van problemen voor. Ook kent de wijk relatief veel eenoudergezinnen en is het aandeel werkzoekenden en bijstandsgerechtigden het hoogst van heel Arnhem. Voldoende aanknopingspunten voor de komende jaren.

Stadsdeel VKR

Vredenburg / Kronenburg

Centrum van het Zuiden. Met als trekpleister het winkelcentrum Kronenburg. Een wijk met een groen karakter en een mix van woningtypen. Met haar variatie in hoog- en laagbouw kan de buurt Kronenburg bestempeld worden als unieke hoogstedelijke bloemkoolwijk. Bewoners van Vredenburg / Kronenburg zijn over het algemeen tevreden met hun woonomgeving. De kwaliteit van de (stenige) openbare ruimte is echter een blijvend punt van aandacht. Wijkbreed gezien kan de kwaliteit van de openbare ruimte beter. Door de sterke concentratie van kleine huishoudens in de wijk liggen er kansen in het laten aansluiten van de openbare ruimte op de behoeften van deze groep. Ook heeft de wijk een klimaatprobleem. De buurt Kronenburg kan bestempeld worden als hitte-eiland als gevolg van sterke verstening. Tot slot heeft Kronenburg te maken met sociale problematiek die om aandacht vraagt.

Rijkerswoerd

Moderne en anonieme gezinswijk. Rijkerswoerd is een echte woonwijk. Er wonen vooral gezinnen en het merendeel van de voorraad bestaat uit eengezinskoopwoningen. De prijs-kwaliteit verhouding van de woningen is gunstig: bewoners krijgen veel ‘wonen’ voor hun geld. De ligging nabij de snelweg zorgt voor een goede ontsluiting. Bewoners zijn positief over de leefbaarheid en de veiligheid van hun wijk, maar verwachten voor de komende jaren achteruitgang. Verder krijgt de wijk in de komende jaren te maken met een teruglopende bevolking. Ook heeft het maar weinig voorzieningen ten opzichte van andere wijken in Arnhem. Toch kent Rijkerswoerd weinig grote opgaven.

Stadsdeel Elden en De Laar

Elden

Het dorp in de stad. Door het dorpse karakter heeft de wijk een sterke sociale structuur en een rijk verenigingsleven. Men kijkt naar elkaar om en er zijn weinig sociaal-maatschappelijke problemen. Er is een duidelijk onderscheid in de bewoners, namelijk de oorspronkelijke dorpsbewoners en mensen die er nadien zijn komen wonen. De sterke zorginfrastructuur is een pluspunt van de wijk. Hiermee hangt samen dat de wijk een relatief oude bevolking kent en daarom de komende jaren moet omgaan met de gevolgen van vergijzing. Dit vraagt om aanpassingen in de bestaande woningvoorraad en het tegengaan van het teruglopende voorzieningenaanbod.

De Laar

Rustig wonen in een stedelijke omgeving. De Laar is een overwegend groene wijk die bestaat uit twee buurten: De Laar-Oost en De Laar-West. Variatie en diversiteit zijn begrippen die de wijk kenmerken. Er is een breed aanbod huur- en koopwoningen. In de buurten van De Laar is het redelijk anoniem wonen. Enkele straten zijn vrij kwetsbaar en vragen de komende jaren om aandacht. Bewoners willen graag oud worden in de wijk, maar de woningen en voorzieningen hiervoor zijn er (nog) niet. Problemen die spelen op individueel niveau blijven onzichtbaar. Kansen in de wijk liggen er op het gebied van participatie, maar bewoners voelen tot op heden nog weinig urgentie om dit op te pakken.

Stadsdeel Schuytgraaf en Elderveld

Schuytgraaf

Een wijk in ontwikkeling. De jongste wijk van Arnhem, zowel in bouw als in bewoners. In de wijk is het goed wonen in een groene omgeving met veel water. Bewoners van de wijk zijn positief over de leefbaarheid en de veiligheid, maar negatief over de voorzieningen. Het voorzieningenaanbod in de wijk krijgt het laagste cijfer van heel Arnhem. Bewoners uit Schuytgraaf zijn initiatiefrijk en het inzetten op samenwerking en een sterke sociale infrastructuur heeft daarmee een goede kans van slagen. Echte opgaven zijn er niet in de wijk en het is zaak om de komende jaren deze kwaliteit te behouden.

Elderveld

In Elderveld is het groen en verzorgd leven. Openbaar groen vormt de verbindende schakel in de wijk. Het voorzieningenniveau van de wijk is goed tot zeer goed te noemen. Er zijn voldoende winkels en sport- en recreatievoorzieningen. De aanwezigheid van het verzorgingstehuis en het servicecentrum en het brede aanbod seniorenwoningen bieden goede mogelijkheden voor de doorstroming van ouderen, ook vanuit de Laar. Kansen liggen rond het vestigen van de thuiszorg in de wijk. Ondanks de grote hoeveelheid gezinswoningen in Elderveld, vergrijst de wijk snel. Dit zal de nodige opgaven met zich meebrengen. Ook spelen er op een tweetal pleinen veiligheidsproblemen. De inzet van buurtpreventie wordt hierbij als kans gezien.

Bijlage 3

Arnhemse Woonprincipes – opbrengsten uit de stad

Arnhemse Woonprincipes – opbrengsten uit de stad

1 Inleiding

Om input op te halen voor de Arnhemse Woonprincipes zijn bewoners van de stad bevraagd op wat er goed is en wat er beter kan aan het wonen in Arnhem. Hiertoe is gebruik gemaakt van het digipanel van de gemeente Arnhem. In dit digitale panel hebben 2.200 Arnhemmers hun mening gegeven ten aanzien van verschillende stellingen en vragen over de vier pijlers:

- Wijken met identiteit;
- Betaalbaarheid en een eerlijke prijs;
- Levensloopgeschikt wonen;
- Aantrekkelijke woonstad.

Naast het gebruik van het Arnhemse digipanel hebben we op 24 maart in het Bruishuis gesproken met bewoners over woonopgaven in de stad en is de gemeente de straat op gegaan om mensen te bevragen over het wonen in de stad. In Winkelcentrum Kronenburg en in de binnenstad bij het Stadhuis zijn bijna 100 gesprekken gevoerd met voorbijgangers, bestaande uit zowel bewoners als bezoekers van de stad. In de volgende hoofdstukken is de opbrengst uit de stad per pijler uitgewerkt. Hoofdstuk 2 start met een beschrijving van de onderzoeksgroepen van het digipanel, bewonersbijeenkomst en de straatgesprekken.

GEMEENTE Arnhem

2 De onderzoeksgroepen

2.1 Digipanel

Tabel 2.1. Gemeente Arnhem. Opbouw onderzoeksgroep digipanel: naar stadsdeel, leeftijd en huishoudenssamenstelling

	Respondenten		Arnhem (2014)
	Aantal	Aandeel	
Totaal	2.200	100%	100%
Woonlocatie			
Arnhem-Noord	1.276	58%	52%
Arnhem-Zuid	896	41%	48%
Onbekend	28	1%	
Leeftijd			
16-25 jaar	18	1%	16%
26-39 jaar	307	14%	26%
40-54 jaar	564	26%	27%
55-64 jaar	462	21%	14%
65-74 jaar	319	15%	10%
75 jaar en ouder	59	3%	7%
Onbekend	471	20%	
Huishoudenssamenstelling			
Alleenstaand	532	24%	48%
Alleenstaand met kind(eren)	109	5%	7%
Samen met partner	945	43%	24%
Samen met partner en kind(eren)	463	21%	21%
Anders	37	2%	
Onbekend	114	5%	

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Arnhem in Cijfers, 2015

De omvang van de totale onderzoeksgroep in het digipanel bedraagt 2.200 respondenten. Van de respondenten is de meerderheid woonachtig in Arnhem-Noord. In vergelijking met de verdeling in Arnhem is Arnhem-Noord in de onderzoeksgroep licht oververtegenwoordigd. Wanneer we kijken naar leeftijd valt het op dat de jongeren (16-39) ondervertegenwoordigd zijn ten opzichte van de gehele stad, terwijl de ouderen (55-75) juist oververtegenwoordigd zijn. Wat betreft de verdeling naar huishoudenssamenstelling blijken de alleenstaanden ondervertegenwoordigd en de paren zonder kinderen oververtegenwoordigd.

Figuur 2.1. Gemeente Arnhem. Verdeling van de respondenten uit het digipanel over de wijken.

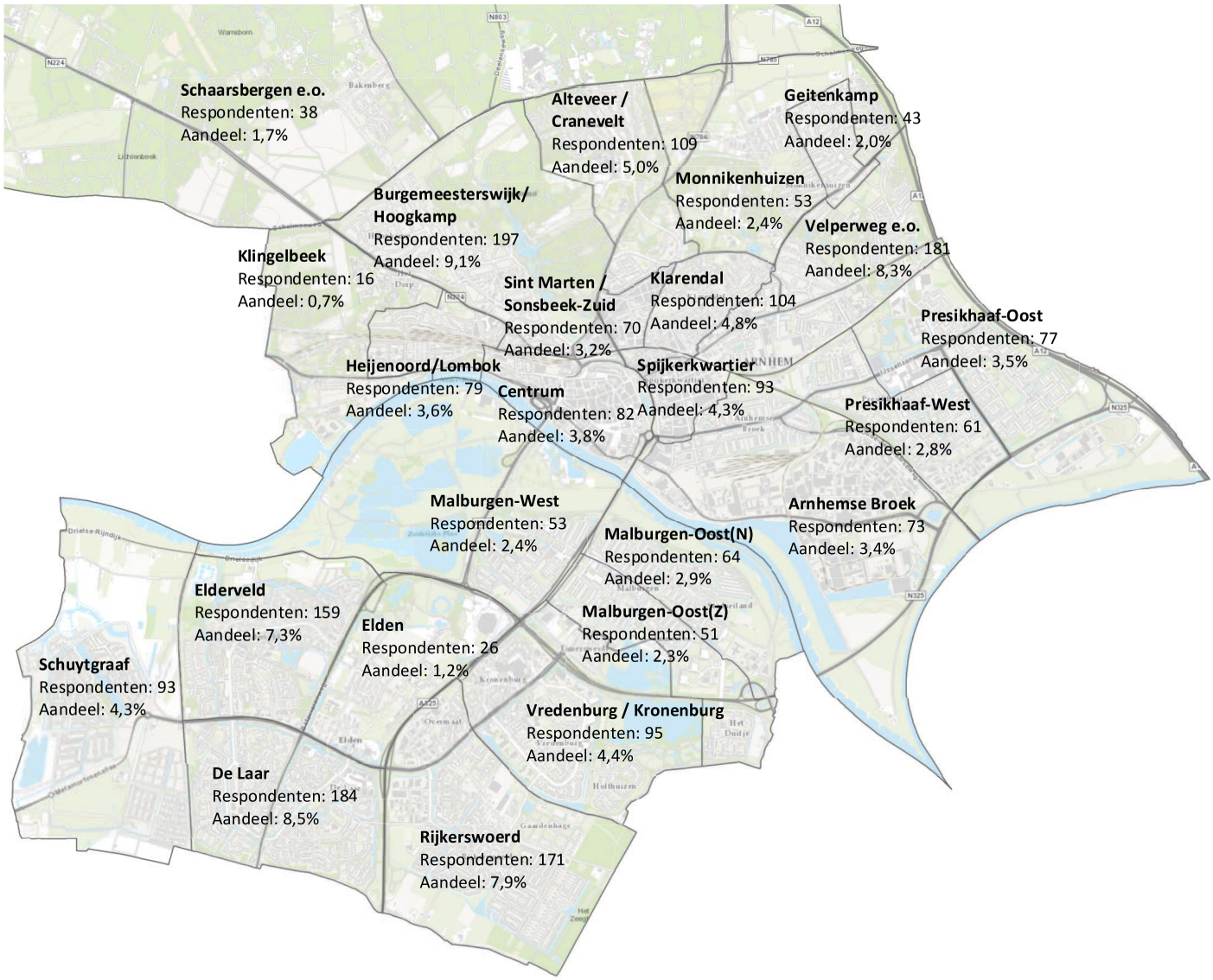

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

De bovenstaande figuur biedt een weergave van de verdeling van de respondenten uit het digipanel over de wijken. Wat opvalt is dat de wijken Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Rijkerswoerd, de Laar en Velperweg e.o. verhoudingsgewijs sterk vertegenwoordigd zijn (allen boven de 7% ten opzichte van het totaal van de respondenten). De wijken Elden, Klingelbeek, Geitenkamp en Schaarsbergen e.o. zijn minder sterk vertegenwoordigd (allen een aandeel van 2% of minder ten opzichte van het totale panel).

2.2 Straatgesprekken

Tabel 2.2. Gemeente Arnhem. Opbouw onderzoeksgroep straatgesprekken: naar interview- en woonlocatie.

	Respondenten	
	Abs.	%
Totaal	98	100%
Interviewlocatie		
Binnenstad	41	42%
Winkelcentrum Kronenburg	57	58%
Woonlocatie		
Woonachtig in Arnhem	70	71%
Woonachtig buiten Arnhem	28	29%

Bron: Straatgesprekken Arnhem, 2015

In totaal zijn er 98 straatgesprekken gehouden. Omdat de gesprekken zijn gehouden op winkellocaties zijn er naast bewoners ook mensen aangesproken die van buiten Arnhem komen. Hen is gevraagd wat zij van Arnhem vinden, waarom zij de stad bezoeken en of zij in Arnhem willen wonen. Deze groep wordt verder toegelicht bij de pijler Aantrekkelijke Woonstad.

3 Wijken met identiteit

3.1 Digipanel

Aan het digipanel zijn verschillende stellingen over de pijler 'Wijken met identiteit' voorgelegd. Onderstaand zijn de resultaten uitgewerkt. Hierbij zijn ze beschreven op het niveau van Arnhem en is er voor een aantal stellingen onderscheid gemaakt naar de wijken.

Figuur 3.1. Gemeente Arnhem. Wijken met identiteit: uitkomsten stellingen digipanel.

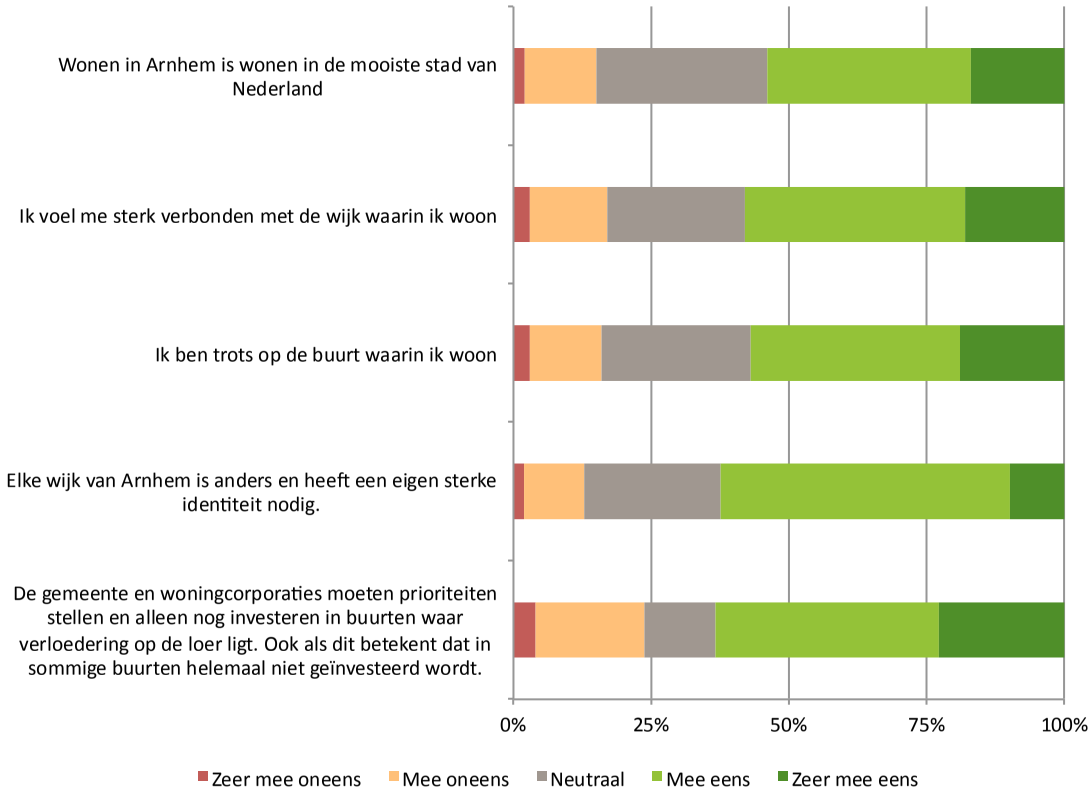

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Stadsbreed geven de respondenten overwegend aan trots te zijn op Arnhem en trots te zijn op de buurt waarin zij wonen. Meer dan de helft van de respondenten voelt zich daadwerkelijk verbonden met de buurt waarin zij woont. Volgens ruim 60% van de respondenten zou elke wijk daarom een eigen identiteit moeten hebben. Wat betreft het investeren in de wijken, geeft tweederde van de respondenten aan dat de gemeenten en woningcorporaties vooral moeten investeren in wijken waar verloedering op de loer ligt. Ook als dit betekent dat er dan in sommige buurten minder of helemaal niet meer geïnvesteerd wordt.

Wanneer de stellingen worden uitgesplitst naar wijkniveau blijken er verschillen te bestaan tussen de wijken. Onderstaand is dit uitgewerkt voor de stellingen rond trots, verbondenheid en een eigen identiteit voor elke wijk.

Figuur 3.2. Gemeente Arnhem. Wijken Arnhem – stelling: 'Ik ben trots op de buurt waarin ik woon.'

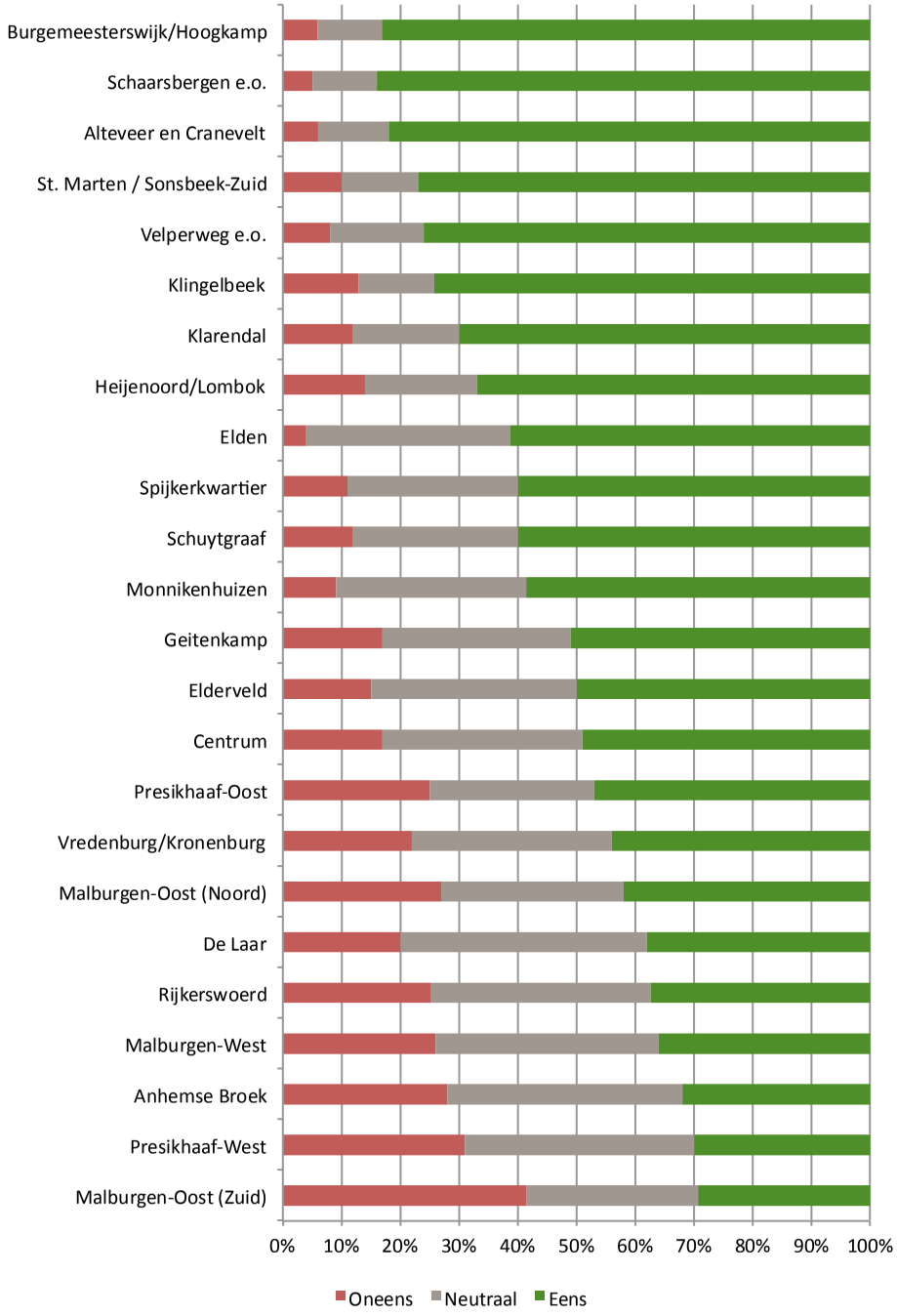

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Wanneer de stellingen worden uitgesplitst naar wijkniveau valt het op dat er verschillen bestaan tussen wijken in de mate waarin men trots is op de buurt waar zij wonen. Vooral de groenere wijken Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o. en Alterveer/Cranevelt scoren hoog, maar ook in de wijken St. Marten, Klarendal, Elden en Schuytgraaf is men over het algemeen trots op de buurt. De wijken Malburgen, Presikhaaf en Arnhemse Broek kennen verhoudingsgewijs het grootste aandeel respondenten dat niet trots is op de buurt. Opvallend is dat ook in Rijkerswoerd meer dan een kwart aangeeft niet trots te zijn op de buurt waarin zij woont.

Figuur 3.3. Gemeente Arnhem. Wijken Arnhem – stelling: 'Ik voel me sterk verbonden met de buurt waarin ik woon'

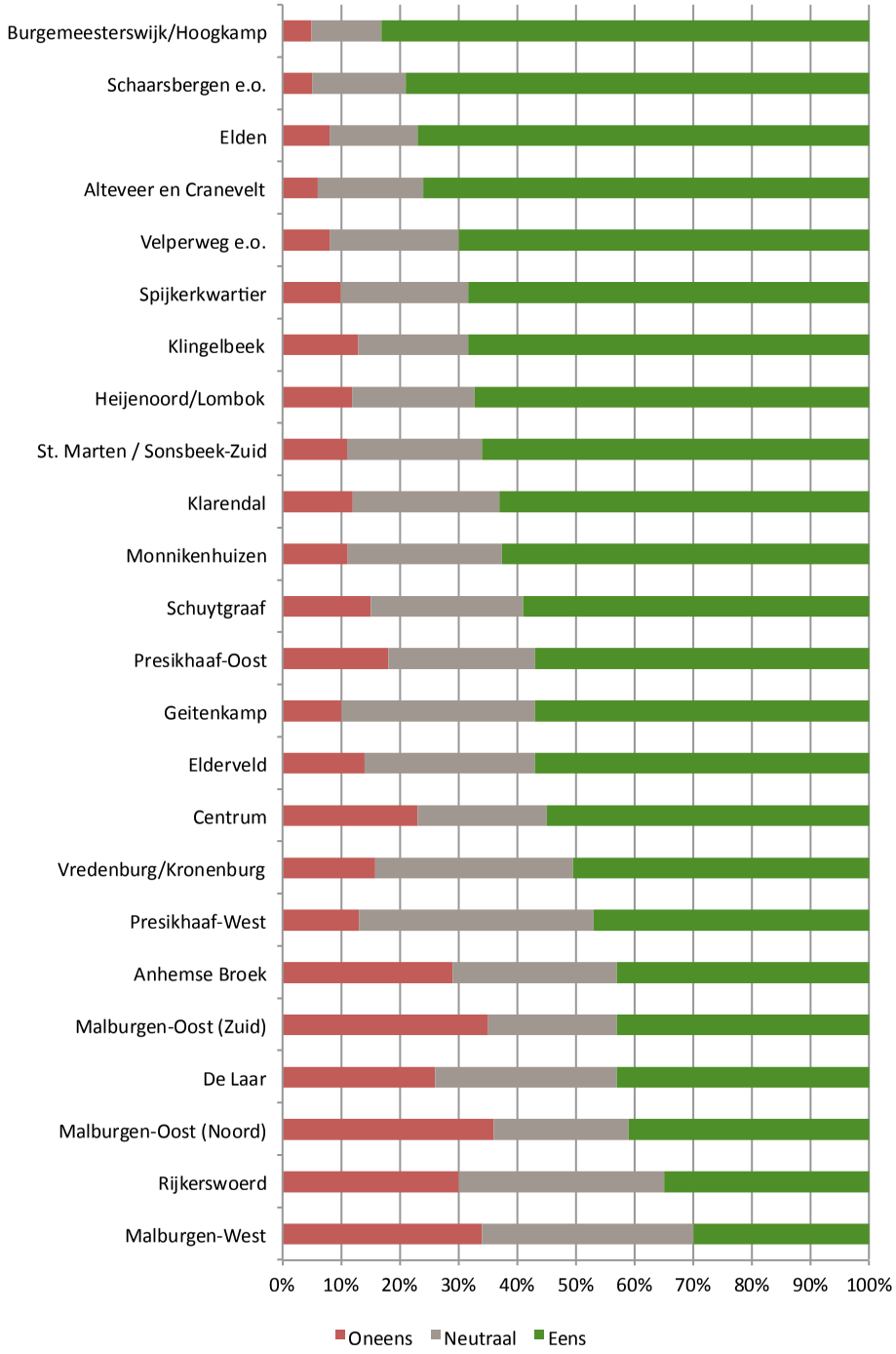

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Voor verbondenheid geldt dat wederom de wijken Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o. en Alterveer/Cranevelt hoog scoren. Ook bewoners van Elden voelen zich sterk verbonden met de wijk waarin zij wonen. De wijken die het minst scoren zijn Malburgen en Arnhemse Broek. Ongeveer 35% van de bewoners in deze wijken is het oneens met de stelling. Verder scoren Rijkerswoerd, Centrum en De Laar minder. Ongeveer een kwart van de bewoners in deze wijken geeft aan dat zij zich niet sterk verbonden voelen met de buurt.

Figuur 3.4. Gemeente Arnhem. Wijken Arnhem – stelling: 'Elke wijk van Arnhem is anders en heeft een sterke eigen identiteit nodig.'

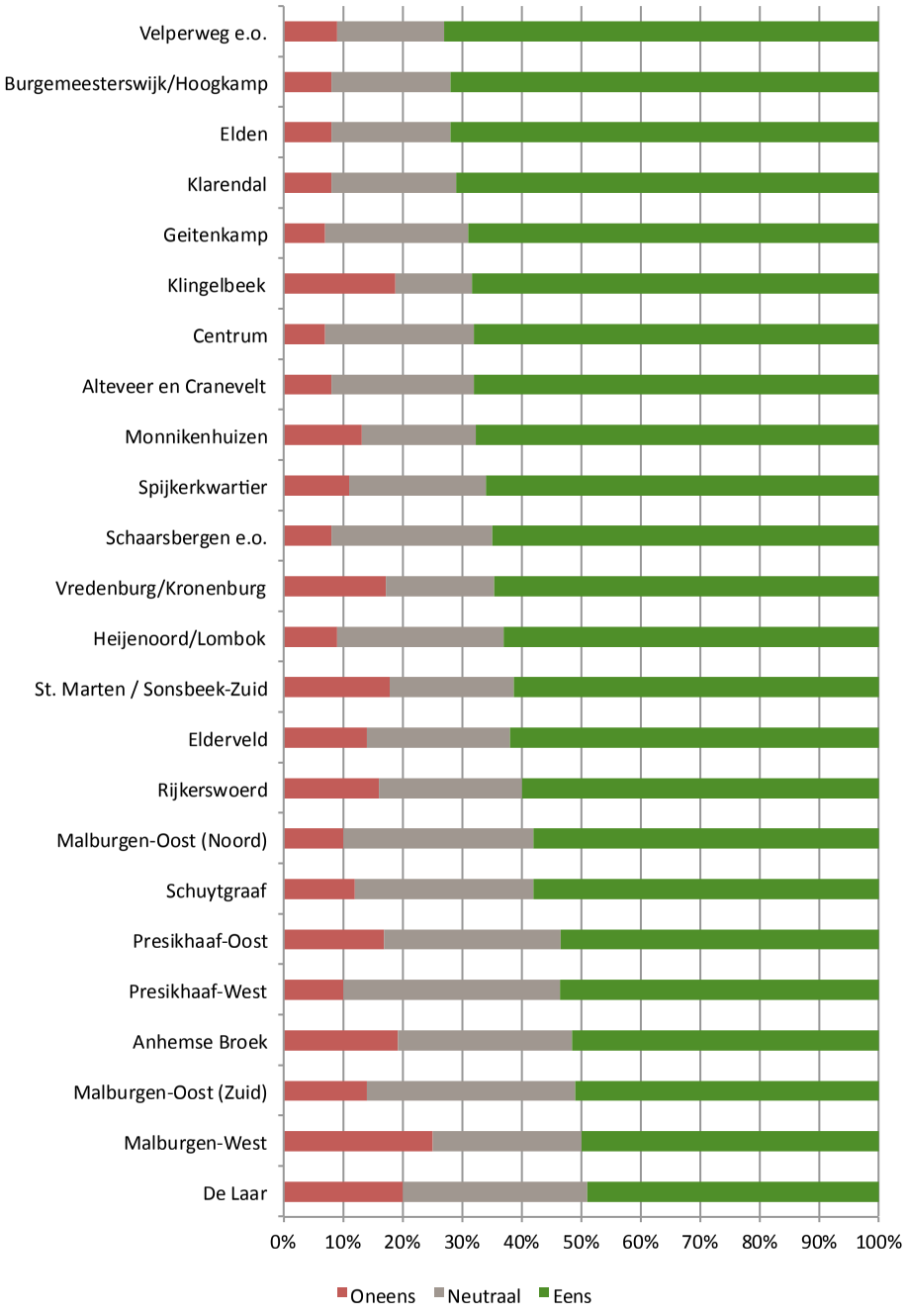

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Voor elke wijk geeft minimaal de helft van de respondenten aan dat iedere wijk in Arnhem haar eigen identiteit nodig heeft. In de vragenlijst is het voorbeeld van Klarendal als Modekwartier toegevoegd. Uit de resultaten blijkt dat bijna driekwart van de respondenten uit deze wijk het eens is met de stelling. De uitschieter aan de andere zijde is Malburgen-West. Een kwart van de respondenten uit deze wijk geeft aan dat een eigen identiteit voor iedere wijk niet nodig is. De Laar kent het kleinste aandeel respondenten dat het eens is met de stelling.

3.2 Karakter van de wijk

Bewoners is gevraagd welke wijkkenmerken bepalend zijn voor het karakter van de wijk. Omdat hierop uiteenlopende antwoorden worden gegeven is ervoor gekozen om de meest genoemde karakteristieken op te nemen in woordwolken. De resultaten van het digipanel en de straatgesprekken zijn hiervoor gecombineerd. Onderstaand zijn de karakteristieken per wijk uitgewerkt.

Figuur 3.5 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Alteveer & Cranevelt.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.6 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Arnhemse Broek.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.7 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Burgemeesterswijk & Hoogkamp.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.8 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Centrum.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.9 Gemeente Arnhem. Karakteristieken De Laar.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.10 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Elden.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.11 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Elderveld.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.12 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Geitenkamp.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.13 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Heijenoord & Lombok.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.14 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Klarendal.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.15 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Klingelbeek.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.16 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Malburgen Oost – Noord.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.17 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Malburgen Oost – Zuid.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.18 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Malburgen West.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.19 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Monnikenhuizen.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.20 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Presikhaaf Oost.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.21 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Presikhaaf West.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.22 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Rijkerswoerd.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.23 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Schaarsbergen.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.24 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Schuytgraaf.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.25 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Spijkerkwartier.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.26 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Sint Marten / Sonsbeek Zuid.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.27 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Velperweg e.o.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.28 Gemeente Arnhem. Karakteristieken Vredenburg / Kronenburg.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

3.3 Aansprekende plekken en gebouwen

Naast het karakter van de wijk is bewoners gevraagd welke plekken en/of gebouwen in hun wijk aansprekend zijn. Net als bij de karakteristieken zijn de uitkomsten van de straatgesprekken en het digipanel gecombineerd om de meest aansprekende plekken en gebouwen te bepalen. Onderstaand zijn de uitkomsten in woordwolken per wijk weergegeven.

Figuur 3.29 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Alteveer & Cranevelt.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

`

Figuur 3.30 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Arnhemse Broek.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.31 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Burgemeesterswijk & Hoogkamp.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.32 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Centrum.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.33 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen De Laar.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.34 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Elden.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.35 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Elderveld.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.36 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Geitenkamp.

Figuur 3.37 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Heijenoord & Lombok.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.38 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Klarendal.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.39 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Klingelbeek.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.40 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Malburgen Oost – Noord.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.41 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Malburgen Oost- Zuid.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.42 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Malburgen West.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.43 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Monnikenhuizen.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.44 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Presikhaaf Oost.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.45 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Presikhaaf West.

Figuur 3.46 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Rijkerswoerd.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.47 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Schaarsbergen

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.48 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Schuytgraaf

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.49 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Spijkerkwartier

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.50 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen St. Marten & Sonsbeek-Zuid

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.51 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Velperweg e.o.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 3.52 Gemeente Arnhem. Meest aansprekende plekken en gebouwen Vredenburg & Kronenburg.

Bron: Digipanel Arnhem, 2015 & Straatgesprekken Arnhem, 2015

4 Betaalbaarheid en een eerlijke prijs

4.1 Digipanel

Figuur 4.1. Gemeente Arnhem. Betaalbaarheid en een eerlijke prijs: uitkomsten stellingen digipanel.

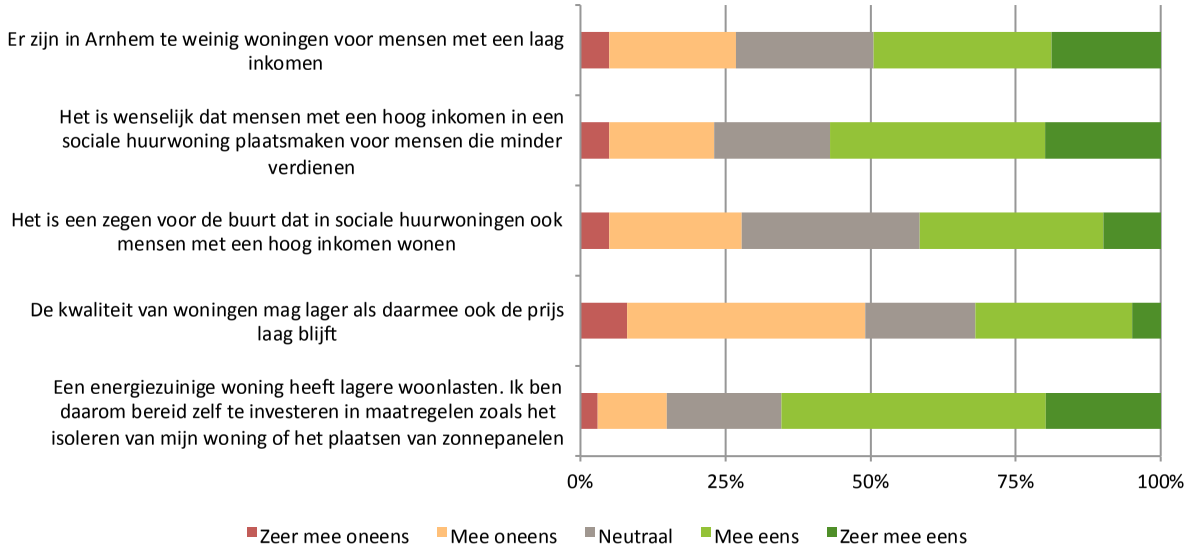

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Het beeld dat de respondenten hebben van de betaalbaarheid van wonen in Arnhem is wisselend. Slechts een kwart van de respondenten is het eens met de stelling dat Arnhem voldoende woningen biedt voor mensen met een laag inkomen. De meerderheid van de respondenten is het ermee eens dat mensen met hoog inkomen plaats moeten maken voor de lagere inkomens wanneer zij in een sociale huurwoning wonen. Daartegenover staat dat een kleine minderheid het eens is met de stelling dat de aanwezigheid van hoge inkomens in sociale huurwoningen een zegen voor de buurt is. Het bevorderen van doorstroming lijkt daarmee gevonden voor de betaalbaarheid van het wonen. Als het gaat om de kwaliteit van het wonen zijn de respondenten over het algemeen van mening dat deze niet verlaagd mag worden als dat de huurprijs ten goede komt. Het sleutelen aan de prijs-kwaliteit verhouding van de goedkoopste woningen als instrument om de betaalbaarheid te verbeteren lijkt daarmee niet gesteund te worden. Wanneer het gaat om het investeren in verduurzaming van de woning geeft tweederde van de respondenten aan bereid te zijn zelf te investeren om zijn om zijn / haar woning energiezuiniger te maken.

4.2 Straatgesprekken

Aanvullend op het digipanel kan ook uit de straatgesprekken informatie worden opgehaald rond betaalbaarheid. Betaalbaarheid is een belangrijk aandachtspunt voor bewoners. Uit de straatgesprekken komt rond vooral naar voren dat Arnhem te weinig betaalbaar aanbod heeft voor minima en starters. Vooral de betaalbaarheid van het startersaanbod in Noord is volgens een aantal bewoners te beperkt. Een quote die dit illustreert: *'met uitzondering van de wijken Arnhemse Broek en de Geitenkamp biedt Noord te weinig voor starters. Dit leidt tot een scheiding tussen Noord en Zuid.'*

5 Levensloopgeschikt wonen

5.1 Digipanel

Figuur 5.1. Gemeente Arnhem. Levensloopgeschikt wonen: uitkomsten stellingen digipanel.

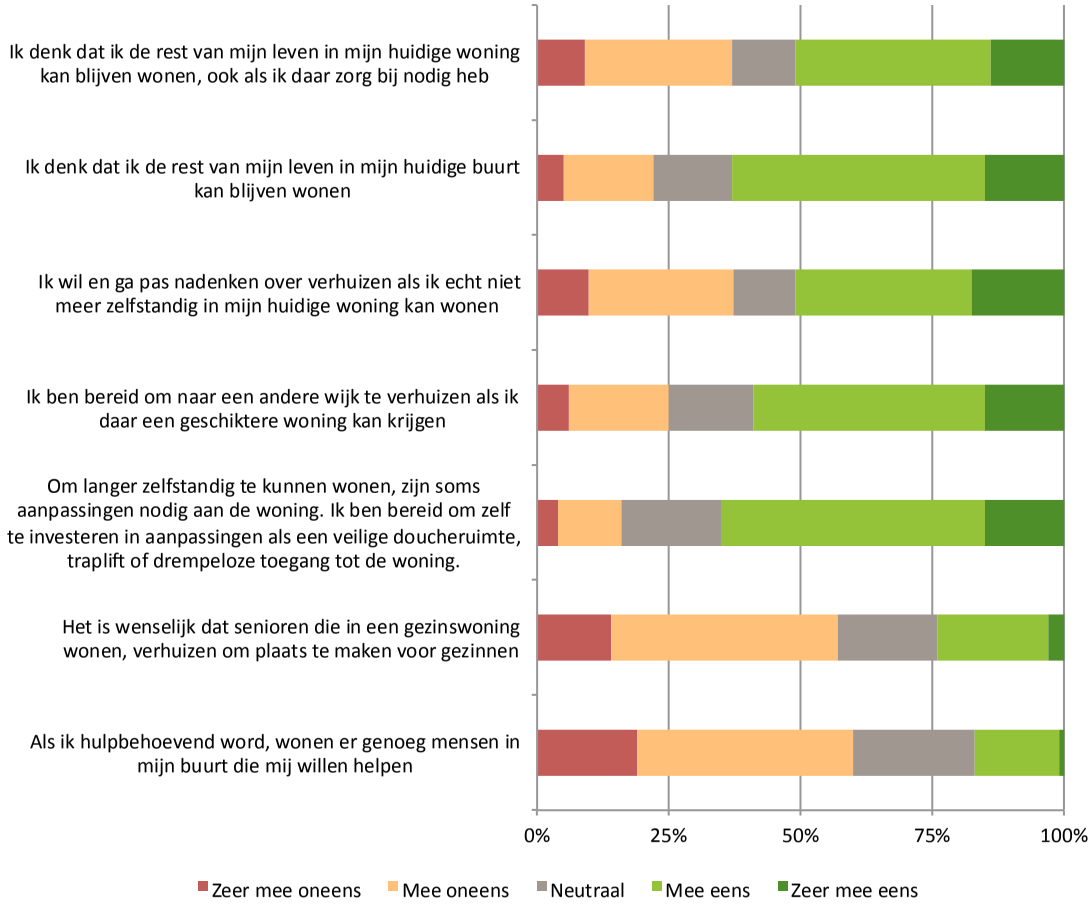

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

Als het gaat om levensloopgeschikt wonen geeft meer dan de helft van de respondenten aan te verwachten dat zij de rest van hun leven in hun huidige buurt en huidige woning kunnen blijven wonen. Dit kan deels verklaard worden door het feit dat de helft van de respondenten pas gaat nadenken over een mogelijke verhuizing wanneer zij echt niet meer zelfstandig kunnen blijven wonen. Met betrekking tot het aanpassen van de woning geeft minder dan 25% van de respondenten aan dat zij zelf bereid zijn om aanpassingen te doen. Deze groep bestaat naar verwachting uit twee typen, namelijk

- de mensen die liever verhuizen dan hun woning aanpassen;
- de mensen die niet bereid zijn om zelf te investeren in het geschikt maken van hun woning, maar bijvoorbeeld van mening zijn dat dit een taak is van de gemeente of de woningcorporatie.

Wanneer men gaat verhuizen vanwege een geschikte woning lijkt er over het algemeen weinig bezwaar te bestaan om hiervoor naar een andere wijk te verhuizen. Tot slot zijn er maar weinig respondenten die verwachten op hun buurt te kunnen rekenen wanneer zij hulpbehoevend worden.

Figuur 5.2. Gemeente Arnhem. Levensloopgeschikt wonen: uitkomsten stellingen digipanel.

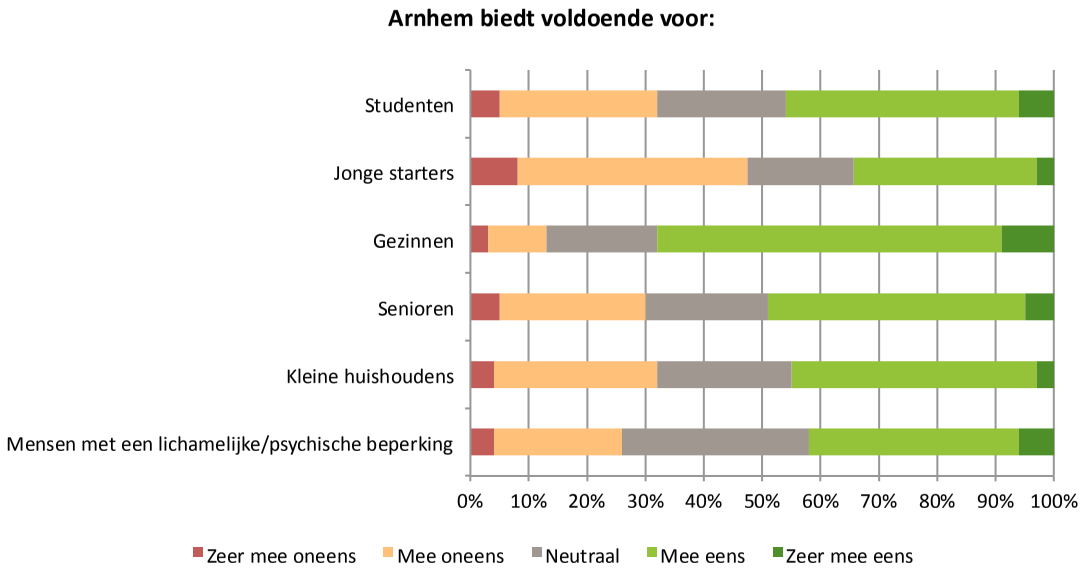

De respondenten is gevraagd in welke mate Arnhem voldoende woningaanbod heeft voor verschillende doelgroepen. Uit de resultaten komt naar voren dat respondenten over het algemeen van mening zijn dat Arnhem voldoende biedt voor gezinnen. Bijna 70% van de respondenten is het hiermee eens. Het aanbod voor starters wordt het minst beoordeeld. Bijna de helft van de respondenten is het oneens met de stelling dat Arnhem voldoende aanbod heeft voor deze doelgroep. Hierop volgen het aanbod voor kleine huishoudens (32% oneens) en het aanbod voor studenten (32% oneens).

5.2 Straatgesprekken

In de straatgesprekken is bewoners gevraagd of zij denken dat zij hun hele leven in Arnhem blijven wonen en of dit kan in hun eigen wijk. De meeste bewoners geven aan dat zij verwachten dat dit wel kan: *'Ja, de wijk (De Laar West) biedt hier voldoende mogelijkheden voor', 'De wijk (Rijkerswoerd) heeft voldoende aanbod voor alle leeftijden'* of *'We wonen in een fijne woning die is aan te passen als er wat beperkingen komen. We willen hier zo lang mogelijk blijven wonen. Als het echt niet meer gaat dan pas ondernemen we actie voor een verhuizing'*. Sommige bewoners verwachten niet hun hele leven in Arnhem te blijven: *'Wellicht verhuis ik naar Velp, dat is net iets goedkoper dan Arnhem'* of *'Als ik een huurwoning kan vinden die voor mij betaalbaar is. Ook is het afhankelijk waar ik aan de slag kan op de arbeidsmarkt en of de reistijd goed te overbruggen is. Zo ja, dan blijf ik in Arnhem wonen'.*

6 Aantrekkelijke Woonstad

6.1 Digipanel

Figuur 6.1. Gemeente Arnhem. Aantrekkelijke woonstad: uitkomsten stellingen digipanel.

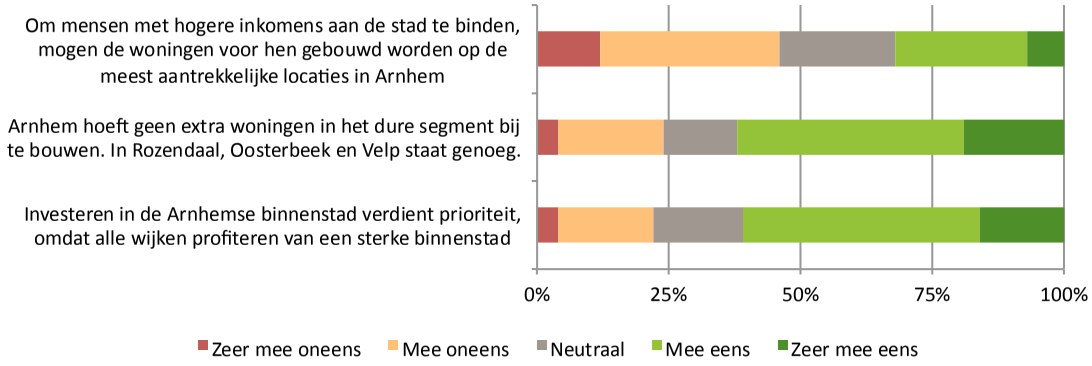

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

De meest opvallende bevinding uit de bovenstaande figuur is de constatering dat ruim 60% van de respondenten het eens is met de stelling dat Arnhem geen extra woningen in het dure segment hoeft bij te bouwen. Betekent dit dat de regionale woningmarkt voldoende biedt voor de hogere inkomens? Hiermee hangt samen dat minder dan een kwart van de respondenten het eens is met de stelling dat de meest aantrekkelijke woonlocaties in Arnhem bebouwd mogen worden voor de hogere inkomens.
Als het gaat om de binnenstad, lijkt de gedeelde mening te zijn dat ontwikkeling van dit gebied prioriteit verdient. Mede omdat alle wijken profiteren van een sterke binnenstad. Ruim 60% van de respondenten is het hier mee eens.

Figuur 6.2. Gemeente Arnhem. Aantrekkelijke woonstad: redenen voor vestiging in Arnhem volgens het digipanel

Bron: Digipanel Arnhem, 2015

De redenen voor vestiging in Arnhem lopen zeer uiteen. Zoals de woordwolk laat zien zijn er een aantal redenen die eruit springen. Vooral de vestiging vanwege werk of opleiding zijn redenen die veel genoemd worden. Ook het groene karakter van de stad en de voorzieningen worden veel genoemd.

6.2 Straatgesprekken

In de straatgesprekken is bewoners en bezoekers gevraagd wat zij mooi vinden aan Arnhem en wat niet. In de onderstaande woordwolken zijn de meest genoemde antwoorden weergegeven.

Figuur 6.3. Gemeente Arnhem. Straatgesprekken: Wat vindt u mooi aan Arnhem?

Bron: Straatgesprekken Arnhem, 2015

Figuur 6.4. Gemeente Arnhem. Straatgesprekken: Wat vindt u niet mooi aan Arnhem?

Bron: Straatgesprekken Arnhem, 2015

Over het algemeen worden het voorzieningenaanbod, de winkels, het groen en het aanbod aan evenementen in Arnhem als sterke punten van de stad benoemd. Ook het ondernemende karakter van de stad wordt door enkele voorbijgangers benoemd. Het meest genoemde minpunt van de stad is de leegstand in kantoren en winkels. Ook benoemen enkele voorbijgangers het winkelaanbod als minpunt. Zij vinden het te eenzijdig of te veel gericht op de grote ketens. Verder wordt de bureaucratie als minpunt beschouwd. Bewoners benoemen dat bureaucratie en trage besluitvorming de energie wegneemt bij initiatiefrijke inwoners(-groepen) in de stad.

Ook is bewoners van Arnhem tijdens de straatgesprekken gevraagd in welke wijken zij niet willen wonen. Vooral de wijken Malburgen, Arnhemse Broek, Presikhaaf en Geitenkamp scoren minder als het gaat om aantrekkelijkheid. Uit de toelichting blijkt dat de achteruitgang van deze wijken een belangrijke reden is om niet in deze wijken te willen wonen. Hierbij is zowel sociale als fysieke achteruitgang benoemd. Van de centrumwijken scoren vooral het centrum zelf en Klarendal minder.

Tot slot is de bezoekers van Arnhem gevraagd of zij in Arnhem willen wonen en waarom. De antwoorden zijn wisselend. Een aantal bezoekers geeft aan wel in Arnhem te willen wonen. Vooral het stads wonen, de voorzieningen en de ligging (aan de Rijn en in Nederland) zijn kenmerken van de stad die aantrekkelijk zijn. De bezoekers die er niet willen wonen geven aan dat zij geen stadsmens zijn en het dorpse karakter van hun huidige woonplaats waarderen. Een tweetal bezoekers geeft aan dat zij eerder in Nijmegen gaan wonen dan in Arnhem. Dit komt vooral door het voorzieningenaanbod en het karakter van de stad.

Bijlage 4

Verslag Marktkennerscafé 15 april 2015

COMPANEN ADVIES VOOR WONINGMARKT EN LEEFOMGEVING

DATUM 24-04-2015

PROJECTNUMMER 202.110

OPDRACHTGEVER Gemeente Arnhem

Verslag Marktkennerscafé 15 april 2015

Locatie:	De Coehoorn, Arnhem
Tijd:	14.00 uur – 17.00 uur
Dagvoorzitter:	Bram Klouwen (Companen)
Bijlagen:	Deelnemerslijst
	Presentatie Paul van Roosmalen
	Presentatie Companen

Boulevard Heuvelink 104
6828 KT Arnhem

Postbus 1174
6801 BD Arnhem

info@companen.nl

www.companen.nl

(026) 351 25 32

@Companen

BTW NL001826517B01

IBAN NL95RABO0146973909

KVK 09035291

Opening

Wethouder Gerrie Elfrink opent het marktkennerscafé. De wethouder heet iedereen van harte welkom en benadrukt het belang van de nieuwe woonprincipes in Arnhem. De bestaande woonvisie is verouderd en doet geen recht meer aan de huidige situatie. Er is bewust gekozen voor de term 'woonprincipes'. Het gaat om concrete uitgangspunten die richting geven aan de toekomst van het wonen in Arnhem en die houvast moeten bieden aan alle partijen die hieraan werken. Om dit op te kunnen stellen is de inbreng van deze partijen een belangrijke voorwaarde. Het marktkennerscafé is hiervoor een eerste aanzet, maar is ook vooral een bijeenkomst om elkaar te leren kennen en te weten te komen wie zich waar mee bezig houdt in Arnhem.
Paul van Roosmalen, directeur van Woningbouwstichting de Gemeenschap uit Nijmegen en oud-inwoner van Arnhem geeft een prikkelende inleiding op trends voor het wonen in Arnhem en de ontwikkeling daarvan tot op heden.

Workshoprondes

Na de opening wordt de groep gesplitst in twee subgroepen die elk met een ander thema aan de slag gaan. De twee thema's die centraal staan zijn:

- Betaalbaarheid tegen elke prijs – onder leiding van Bram Klouwen (Companen) en Jan Provoost (Jan Provoost Advies)
- (T)huis voor Jan en alleman – onder leiding van Gert van Putten (gemeente Arnhem) en Paul van Roosmalen (Woningbouwstichting de Gemeenschap)

Betaalbaarheid tegen elke prijs

Workshopronde 1 (14.40 uur – 15.40 uur)
De workshopronde wordt ingeleid door Jan Provoost. Jan Provoost stelt dat Arnhem een goede woningmarkt heeft waar in theorie niets mis mee is. In de praktijk blijkt toch dat een derde van de bewoners een betaalbaarheidsrisico heeft. Om de discrepantie tussen theorie en praktijk aan te pakken oppert Jan: 'doen is het nieuwe denken'. De achtergrond hierbij is dat er op dit moment veel op de woningmarkt afkomt, maar dat de middelen om dit grootschalig op te lossen ontbreken. De oplossing moet daarom gezocht worden in kleinschalige projecten. Jan noemt hierop zijn twee woonprincipes:

1. Vele kleintjes maken een grote;
2. Probeer alles en behoud het goede.

Hierop wordt de deelnemers de vraag gesteld: wat gaat u doen?

Het eerste aandachtspunt is de doorstroming van ouderen binnen de huursector. Om ouderen te stimuleren door te stromen vanuit hun gezinswoning, moet de 'perfecte woning' voor ouderen gerealiseerd worden. De kosten voor realisatie van deze woningen zou kunnen worden opgevangen door een eventuele huurprijsverhoging van de woning die de ouderen achterlaten. Door een project te verbreden en hieraan ook de revenuen die je op andere plekken behaalt te verbinden, krijg je eerder een sluitende businesscase. De kunst is om kosten en opbrengsten van investeringen meer met elkaar in verband te brengen; ook tussen organisaties (split incentives voorkomen). Van belang is om de huurprijs van deze seniorenwoningen gelijk te stellen aan de huurprijs die zij op dit moment betalen. Dit maakt de financiële stap om te verhuizen minder groot. Als keerzijde is gesteld dat mensen niet per definitie in een levensloopbestendige woning willen wonen. Ze zoeken vooral naar een wooncarrière binnen de wijk. Mensen zijn immers gehecht aan hun woonomgeving. Het formele en informele netwerk van mensen speelt hierbij een belangrijke rol.
Wat betreft starters wordt gesteld dat zij vanwege de stagnatie van de doorstroming, en met het oog op de toekomst, vaker meteen kiezen voor een eengezinswoning, en dus geen start maken in een appartement. Kansen om later door te stromen zijn dan te beperkt.

Het tweede aandachtspunt is betaalbaarheid voor midden- en hoge inkomens. De deelnemers benadrukken dat Arnhem betaalbaarder is dan bijvoorbeeld Utrecht. Toch maakt dit de concurrentiepositie van Arnhem niet veel sterker. Je gaat in Arnhem wonen vanwege persoonlijke redenen, en niet vanwege de prijs. De meeste kopers in het hogere segment komen uit Arnhem of hebben een binding met Arnhem.

Duurzaamheid is het derde punt van discussie. Voor een sluitende businesscase rondom duurzaamheid moet niet alleen de investering, maar ook de besparing worden meegenomen. Vanuit het oogpunt van betaalbaarheid kan duurzaamheid aan de woonlasten gekoppeld worden; niet alleen voor de korte termijn, maar juist voor de lange termijn. Door duurzaamheid als toekomstwaarde van de woning te zien, ontstaat er op termijn verdiencapaciteit. Voor de korte termijn blijkt dit namelijk in de praktijk lastig, omdat gedrag van bewoners sterk het energieverbruik en daarmee de woonlasten bepalen; en dus niet zozeer de kwaliteit van de woningen. Voor de lange termijn is er wel degelijk winst te behalen.
Duurzaamheid is een mix van energiebesparing, luxe en comfort. Vaak ontbreekt nog goede toegankelijke kennis over de mogelijkheden. Kern-kennisorganisatie wil die kennis beter gaan ontsluiten, in samenwerking met corporaties en eigenaar-bewoners. Dat vraagt inspiratie uit goede voorbeelden en redeneren vanuit total cost of ownership. Ook de rol van banken moet daarbij worden

betrokken. Zij kunnen de noodzakelijke investeringsruimte bieden. De deelnemers benadrukken dat uit het verleden is gebleken dat banken op dit vlak in beweging komen door druk vanuit de politiek.

Ter afsluiting van de discussie vat Bram Klouwen de belangrijkste punten samen. Dit zijn: het verbreden van plannen, zodat effecten (kosten en opbrengsten) van investeringen meer met elkaar gematchd kunnen worden, het centraal stellen van woonlasten en het delen van informatie en kennis over energetische maatregelen. In het onderstaande kader zijn nog een aantal aanvullende aandachtspunten vanuit de workshop opgenomen.

Aandachtspunten: Wat vindt u belangrijk voor de Arnhemse Woonprincipes
Na 2025: bouwen in de stad of bouwen in het weiland?, VVE's kunnen hulp gebruiken, voorzieningenniveau belangrijk voor de keuze van de wijk.

Workshopronde 2 (16.00 uur – 16.45 uur)
Vraag in de tweede ronde is of Arnhem als stad aantrekkelijk en betaalbaar is voor een brede doelgroep (lage, midden en hoge inkomens). Antwoord is: ja, maar dat ligt niet aan de prijs, maar aan de variatie en diversiteit in wijken die van belang is voor aantrekkelijk wonen. Variatie in gebruik en doelgroepen is gewenst in de wijken. Dan niet alleen vanuit traditionele huishoudenskenmerken, maar ook op basis van andere kenmerken. Te denken is aan woonvormen voor ZZP-ers, groepswonen, atelierwoningen, etc. De laatste jaren zijn wijken steeds eenzijdiger geworden. Het mengen van functies leidt tot levendigheid, maar heeft als keerzijde dat overlast op de loer ligt; geluid, parkeren, etc. De gemeente moet dit accepteren en niet te bang zijn voor de klagers. Uiteindelijk maakt menging van functies en groepen de stad levendiger. Klarendal is hiervan een goed voorbeeld.
De deelnemers benadrukken dat als het gaat om menging de kansen in Arnhem-Noord groter zijn en dat Arnhem-Zuid zich juist onderscheidt door rustig wonen.

Als het gaat om de Arnhemse woningmarkt bestaat er volgens de deelnemers een goede variëteit in de koopsector. Er zijn voldoende verschillende typen woningen in verschillende prijsklassen aanwezig.
Een belangrijk aandachtspunt is er in de huursector rond de groep bewoners die tussen de sociale en liberale sector vallen. Deze groep wordt op dit moment onvoldoende bediend, ook omdat de grondprijzen het bouwen in deze prijsklasse bemoeilijkt. De deelnemers opperden dat de gemeente meer variatie moet aanbrengen in grondprijzen om verschillende groepen te kunnen bedienen, ook (of juist) in het centrum.

Een ander aandachtspunt betreft de huurprijzen in Arnhem. Op dit moment bestaat er een duidelijk verschil in huurprijzen die mensen betalen voor dezelfde type woningen. Dit is een gevolg van oude huurcontracten die relatief beperkt stijgen. Als deze mensen willen verhuizen, moeten zij fors hogere huren gaan betalen. Dit werkt de doorstroming in de huursector tegen. Voor een deel betreft het scheefwoners / scheefbetalers; mensen met een hoger inkomen (boven €34.000) die in goedkope woningen wonen. De deelnemers benadrukken hierbij dat de scheefheidsproblematiek in Arnhem meevalt. Het overgrote deel van de scheefwoners verdient slechts een fractie meer dan de €34.000-grens. Temeer daar dit ook bijdraagt aan gevarieerde wijken. Het aandeel dat echt 'grof' scheefwoont wordt geschat op 5%.

Tot slot wordt het betrekken van bewoners als belangrijk aandachtspunt benoemd. Bewoners hebben vaak creatieve ideeën die voortkomen uit een soort van burgerlijke ongehoorzaamheid. De gemeente zou dit soort ideeën meer moeten faciliteren, vanuit de houding: ja, we doen mee en zullen de

eventuele problemen die we tegen komen samen oplossen. Een houding die gedragen wordt vanuit alle afdelingen van de gemeente. Het meer loslaten en het faciliteren van mensen die willen investeren in de stad, door geld en ideeën, is een taak waar de gemeente in de komende jaren aan moet werken.

Ter afsluiting van de discussie vat Bram Klouwen de belangrijkste punten samen. Dit zijn: meer aandacht voor diversiteit in wijken en vooral ruimte bieden aan (ver)nieuwe(nde) initiatieven, en een ruimhartig faciliterende opstelling van de gemeente die ruimte biedt aan initiatieven van investeerders en mensen met ideeën.

(T)huis voor Jan en alleman

Workshopronde 1 (14.40 uur – 15.40 uur)
Op de vraag wat Arnhem aantrekkelijk maakt, worden verschillende antwoorden gegeven. De diversiteit aan wijken en woonmilieus is een aantrekkelijk punt, maar ook het groen in de stad (met uitzondering van de binnenstad), het Modekwartier Klarendal en het vernieuwde Spijkerkwartier worden als sterke punten benoemd.

Naast de sterke punten van de stad zijn er aandachtspunten. Zo bestaat er een duidelijk onderscheid tussen Noord en Zuid. Arnhem-Zuid mist het levendige dat in Noord wel aanwezig is, zoals restaurants en cafés. Voor de leefbaarheid en de veiligheid in Zuid zou het goed zijn om meer reuring te realiseren. Het mengen van functies die plaatshebben op verschillende tijden van de dag is hiervoor van belang. De vraag die hierbij is opgeworpen is of dit te bedenken valt of dat dit meer vanzelf zou moeten ontstaan.

Een tweede aandachtspunt is dat Arnhem te weinig aanbod heeft voor kleinschalig wonen. Doelgroepen als starters, alleenstaanden, ouderen, bijzondere doelgroepen en ook studenten hebben weinig mogelijkheden in de stad. De laatste jaren is er vooral gebouwd in de dure sector en dit is een gemiste kans. De komende jaren vragen de goedkope koop- en huursector daarom meer aandacht. Een bijkomend verschijnsel is dat er hoge inkomens zijn die bewust klein en goedkoop willen wonen. Zij wonen nu in de goedkopere woningen waardoor er minder aanbod beschikbaar is voor de lagere inkomensgroepen. Het bevorderen van doorstroming in de eigen wijken van mensen lijkt daarom wenselijk. De aanwezige ontwikkelaars benadrukken hierbij de focus op de eigen wijk. Mensen zoeken in hun eigen omgeving en het zwaartepunt moet daarom liggen op inbreiding en minder op uitleglocaties. Daarnaast gaat het om de omgeving waar de woning staat. We moeten daarom niet zozeer denken in het woonproduct, maar meer in de context van de plek.

Een volgend aandachtspunt, de diversiteit van wonen, sluit hier direct op aan. Diversiteit gaat verder dan wonen alleen. Het gaat om de samenhang van de woning met de omgeving en de voorzieningen in de omgeving. In het terugbrengen van diversiteit in woonmilieus ligt een opgave voor de toekomst. Vooral het aantrekkelijk maken van wijken als vestigingsplaats voor voorzieningen is hierbij belangrijk. Kijk hierbij per wijk wat er nodig is om de diversiteit aan woonmilieus te bevorderen.

Een vierde aandachtspunt richt zich op de ontwikkeling van de Arnhemse binnenstad. Als het gaat om het stimuleren van wonen is het proces van besluitvorming te stroperig. Er zijn teveel regels en het duurt te lang. Bewoners zitten hier niet op te wachten. De bestuurlijke slagkracht moet daarom verbeteren en de gemeente zou meer los moeten laten. In breder perspectief lijkt tijdelijkheid het toverwoord te zijn als het gaat om sneller ontwikkelen. Zodra iets tijdelijk ontwikkeld kan worden is er minder administratieve rompslomp. Hierbij wordt de vraag opgeworpen in hoeverre tijdelijkheid

mogelijkheden biedt voor de wooncarrière van inwoners. Met een tijdelijk woonproject is het lastig om een wooncarrière vorm te geven.

Met betrekking tot de levensloopgeschiktheid van woningen wordt de vraag gesteld of elke wijk aanbod moet hebben voor iedereen. De meningen hierover zijn enigszins verdeeld. Sommige deelnemers benadrukken dat elke wijk voor iedereen in de woonbehoefte moet voorzien. Anderen benadrukken dat de verschillende groepen zich aanpassen aan wat een wijk te bieden heeft, bijvoorbeeld dat studenten zich vestigen in de levendige binnenstad, terwijl gezinnen kiezen voor een rustiger woonomgeving.

Wat betreft het wonen met zorg is het belangrijk om te realiseren dat er naast ouderen ook andere bijzondere doelgroepen zijn die een plek moeten krijgen in de stad, zoals mensen met een verstandelijke beperking. De eerste workshopronde wordt afgesloten met een rondvraag waarbij de deelnemers is gevraagd wat ze willen meegeven voor de woonprincipes. In het onderstaande kader is dit puntsgewijs weergegeven.

Aandachtspunten: Wat vindt u belangrijk voor de Arnhemse Woonprincipes
Kwaliteit van groen in de stad, WMO-proof bouwen, geef rafelplekken een kans, biedt mogelijkheden voor kleinschalig wonen, geschikte woningen in gemengde buurten, flexibiliteit, loslaten (regelgeving en planologie), doorstroming in de eigen wijk, Arnhem is al goed, versterk de bestaande kwaliteiten, diversiteit, betrek bewoners, ruimte voor eigen inbreng bewoners, minder regie, anticipeer op krimp, tijdelijkheid als toverwoord voor ontwikkelen, aanpassen bestaande voorraad.

Workshopronde 2 (16.00 uur – 16.45 uur)
Ook in de tweede workshopronde krijgt het Noord-Zuid verhaal de nodige aandacht. De levendigheid en kwaliteiten in Zuid ontbreken volgens de deelnemers. Voor wonen in Zuid is vooral de prijs doorslaggevend. Verder is het een kwestie van imago. Zuid wordt in de ogen van veel Arnhemmers niet beschouwd als onderdeel van de stad Arnhem. De Rijn vormt letterlijk een fysieke barrière. Het creëren van meer levendigheid in Arnhem-Zuid is een opgave voor de komende jaren.

Dit hangt samen met het versterken van de diversiteit van wijken, wat overigens ook voor Arnhem-Noord geldt. Eenvormigheid van wijken moet voorkomen worden. Het gaat om een gezonde mix van wonen, werken, voorzieningen, recreatie, etc. die een wijk levendig maakt. Het gaat niet alleen om de woning, maar juist ook om de plek waar de woning staat. Het realiseren van diverse wijken van goede kwaliteit en met voldoende voorzieningen in elke wijk maakt Arnhem aantrekkelijk voor mensen van buiten.
Er moet daarnaast ingezet worden op het toegankelijk maken van de bestaande voorraad voor verschillende doelgroepen. De markt regelt zichzelf en mensen kiezen zelf waar ze willen wonen. Vanuit de woonprincipes moet gezorgd worden dat de voorwaarden voor een divers aanbod in elke wijk aanwezig zijn. Arnhem wordt volgens de deelnemers al wel gezien als woonstad, waarbij vooral het groen een sterke kwaliteit van de stad is.

In de startnotitie is gesteld dat de binnenstad moet functioneren als de huiskamer van Arnhem. De deelnemers geven aan dat dit niet opgaat voor de inwoners van Arnhem-Zuid. De mensen uit Zuid, met uitzondering van Malburgen, komen weinig in de binnenstad en dit is een gemiste kans als het gaat om economisch potentieel. De bereikbaarheid van de binnenstad vanuit Zuid is hierbij een belangrijk knelpunt.

Voor de binnenstad zelf geldt dat dit gebied de afgelopen jaren sterk is achteruit gegaan. Het is een lege plek geworden. Dit heeft volgens de deelnemers grotendeels te maken met het imago van Arnhem. De stad als plek om te winkelen straalt weinig gemoedelijkheid uit en is daarmee niet aantrekkelijk voor met name het oudere winkelend publiek. Wat betreft het uitgaan in de stad kent Arnhem een agressief imago. Dit stoot het uitgaanspubliek (vooral jongeren) van binnen en buiten de stad af. Dit is schadelijk voor het economisch gewin in de binnenstad en daarmee voor Arnhem als geheel.

Hierop is de vraag gesteld hoe de woonprincipes ingezet kunnen worden om economisch gewin te bevorderen. Allereerst lijkt een aantrekkelijke binnenstad hiervoor een vereiste. Economische ontwikkeling van de binnenstad sijpelt door naar de wijken. Het huisvesten van dynamische groepen, zoals studenten, is een voorwaarde voor een aantrekkelijke stad. Mede gezien het feit dat de meest aantrekkelijke steden de studentensteden zijn. Arnhem biedt in dat opzicht te weinig professioneel aanbod in de zin dat de woningen voor studenten te klein dan wel te duur zijn. Dit leidt ertoe dat organisaties in Arnhem weinig voedingsbodem zien als het gaat om studenten, zo verplaatst de HAN volgens de deelnemers bijvoorbeeld steeds meer HBO-opleidingen richting Nijmegen. Het uitgebreide HBO-aanbod dat Arnhem op dit moment rijk is biedt overigens wel kansen voor het aantrekken van studenten. De SSH is op dit moment al bezig met het realiseren van meer goedkoop aanbod voor studenten. Een ander aandachtspunt is het wegtrekken van werkgelegenheid uit de stad. Arnhem en Nijmegen zouden meer moeten samenwerken om de werkgelegenheid op regionaal niveau vast te houden.

Met betrekking tot leegstand wordt gesteld dat leegstaande panden ingezet kunnen worden om de woonwensen in de stad op te vangen. Vooral met betrekking tot de goedkope voorraad en kleinschalige woonvormen kunnen leegstaande panden uitkomst bieden.

Tot slot is het betrekken van bewoners een belangrijk aandachtspunt voor het realiseren van een aantrekkelijke woonstad. Bewoners maken van Arnhem een thuis. Onder de mensen leven voldoende ideeën en er moet meer ingezet worden op het faciliteren hiervan. Ook de tweede workshopronde is afgesloten met een rondvraag. In het onderstaande kader is dit puntsgewijs weergegeven.

Aandachtspunten Rondvraag: Wat vindt u belangrijk voor de Arnhemse Woonprincipes
Levensloopbestendig wonen, meer kleine en goedkope woningen, betrek bewoners, gezond wonen, klimaatbestendige stad, diversiteit in aanbod, meer woningaanbod voor minima, investeer waar kansen liggen, aandacht voor groepen met acute woningnoodsituatie, gebruik leegstaande panden voor nieuwe woonvormen, wijkgerichte voorzieningen, divers aanbod voor elke wijk, schep voorwaarden voor diversiteit, luister naar initiatieven van bewoners, laaggeschooldheid en integratie als aandachtspunt in Zuid, beschouw wonen niet op zich, gebruik burgerparticipatie, zet in op collectieve initiatieven voor transformatie, gebruik leegstand om de bestaande woonwensen op te vangen.

Afsluiting

In de plenaire afsluiting hebben Paul van Roosmalen en Jan Provoost de belangrijkste bevindingen uit de workshoprondes benoemd.

Voor de workshop ‘Betaalbaarheid tegen elke prijs’ is dit:

- Het leveren van maatwerk. Gemeenten en corporaties zouden regelgeving moeten durven loslaten en per persoon en per woning moeten kijken wat passend is;
- Corporaties moeten een gedifferentieerd aanbod aanbieden;

- Woonlasten moeten centraal gesteld worden in de betaalbaarheidsdiscussie;
- Veel creatieve ideeën komen voort uit een vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid. Dit soort ideeën moeten gefaciliteerd worden.

Voor de workshop '(T)huis voor Jan en alleman' benoemt Paul van Roosmalen als belangrijkste bevindingen:

- Praat met de wijk en luister naar bewoners. Er leven vaak goede ideeën onder bewoners;
- Creëer ruimte voor creativiteit;
- Er bestaat een duidelijk onderscheid tussen Arnhem-Noord en Arnhem-Zuid. De opgave voor de komende jaren is om van Zuid een meer levendig stadsdeel te maken;
- Voorkom eenvormigheid van wijken en streef diversiteit na om wijken leefbaar te houden;
- Biedt voldoende woonmogelijkheden voor kwetsbare doelgroepen.

Tot slot is Jan Provoost en Paul van Roosmalen gevraagd wat zij de gemeente Arnhem willen meegeven ten aanzien van de woonprincipes en het wonen in Arnhem in het algemeen. Jan Provoost geeft aan dat het koesteren van investeerders belangrijk is. Hierbij gaat het nadrukkelijk niet alleen om financiële investeerders, maar juist ook om sociale investeerders en mensen die ideeën inbrengen. De gemeente zou hen moeten faciliteren en de ruimte moeten bieden voor hun ideeën. Paul van Roosmalen benadrukt het belang van het verhaal van de stad. Laat kunstenaars en andere creatievelingen het verhaal van de stad vertellen en geef de plek weer betekenis. Hiermee bedoelt Paul nadrukkelijk niet het gebruik van citymarketing.

Vervolg

In het vervolgproces worden de woonprincipes verder uitgewerkt. Er volgen nog een aantal verdiepingsbijeenkomsten voor een aantal thema's die, onder andere naar aanleiding van het marktkennerscafé, worden geacht voor het wonen in Arnhem. Eén van deze thema's is levensloopgeschiktheid, die behandeld wordt tijdens 'De dag van het levensloopgeschikt wonen' na de zomer. Verder gaat de gemeente de markt op om bewoners van Arnhem te vragen naar hun mening. Dit vindt plaats op zaterdag 25 april in winkelcentrum Kronenburg en op 2 mei bij het stadhuis. Ook is de website www.meedoeninarnhem.nl/woonprincipes vanaf 15 april online. Op deze website kunnen mensen hun mening geven over het wonen in Arnhem en reageren op stellingen. De definitieve woonprincipes zullen naar verwachting in het najaar door de gemeenteraad vastgesteld worden.

Bijlage 5

Bestaand beleid en onderzoek

Pijler 1. Duurzaam Betaalbaar

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2015-2018

Uitvoerende partij: Gemeente Arnhem

Jaar van uitgave: 2014

Belangrijke punten

- Met een vraaggestuurde aanpak koersen op sociaal, fysiek en economisch sterke wijken waarbinnen het voor iedere portemonnee goed wonen en leven is.
- Het thema 'wonen' wordt specifiek opgenomen in de integrale wijkvisie van preventiewijken. Op basis van de wijkvisies wordt gestart met de gebieds-/ wijkontwikkeling.
- Samen met de partners uit het Convenant Energie made in [Arnhem] werken aan de energietransitie en energieneutraliteit en daarmee het terugdringen van energieverbruik.

Betaalbaarheid Wonen in beeld

Uitvoerende partij: Stadsregio Arnhem Nijmegen & Companen

Jaar van publicatie: 2014

Belangrijke punten

- De betaalbaarheid van het wonen in de regio is de laatste jaren meer onder druk komen te staan.
- Op basis van inkomen behoort 53% van de Arnhemse huishoudens tot de doelgroep voor sociale huur.
- In de huursector heeft 33% van de Arnhemse huishoudens een betaalbaarheidsrisico.
- In Arnhem ligt de goedkope scheefheid op 23%.
- Woningverduurzaming kan bijdragen aan betaalbaarheid door besparing op energielasten. Dit vraagt om maatwerk.
- Betaalbaarheid van het wonen is vooral een verdelingsvraagstuk binnen de bestaande voorraad.
- Of de omvang van de sociale voorraad voldoende is hangt samen met de economische groei. Beschikbaarheid verdient hierbij aandacht.

Woningmarktonderzoek en Woonagenda: We hebben elkaar nodig!

Uitvoerende partij: Stadsregio Arnhem Nijmegen & Atrivé

Jaar van publicatie: 2014

Belangrijke punten

- Aan sociale huur is in Arnhem veel behoefte. In de periode 2014-2020 is de gewenste nieuwbouw +2.800 woningen in de gemeente Arnhem.
- Er ligt een opgave om in de behoefte aan sociale huurwoningen te voorzien. In het portefeuillebeleid van de verhuurders is daarom een groter accent op betaalbaarheid gewenst.
- Voor het tekort aan duurdere sociale huur is nieuwbouw een optie.
- Ondanks de grote behoefte aan sociale huur wordt leegstand en sloop voorzien. Bepaalde woningen of buurten zijn zo ongewild dat men hier ondanks schaarste niet wil wonen. Dit duidt op een kwalitatief vraagstuk.
- Er is een mismatch tussen vraag en aanbod in het segment sociale huur.

Pijler 2. Levensloopgeschikt wonen

Wat vertellen bestaand beleid en recent onderzoek ons?

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2015-2018

Uitvoerende partij: Gemeente Arnhem

Jaar van uitgave: 2014

Belangrijke punten

- Aandacht voor de scheiding van wonen en zorg. Mensen blijven langer zelfstandig wonen. Zorg wordt zoveel mogelijk aan huis geleverd en zo min mogelijk in instellingen. Dit vereist een gerichte aanpak per wijk.
- Concreet inzetten op het maken van afspraken met corporaties over levensloopbestendige woningen en het aanbod van zorg en welzijn.
- Het uiteindelijke doel is dat bewoners prettig, goed en langer zelfstandig kunnen wonen en leven.

Gemeentelijke Woonmonitor

Uitvoerende partij: gemeente Arnhem

Jaar van publicatie: 2015

Belangrijke punten

- Van 2014 tot 2024 is de vraag naar verzorgd wonen in Arnhem:
  Verpleging&verzorging: +1.152 woningen verzorgd wonen complex-gewijs en +1.611 woningen zorg aan huis individueel.
  Verstandelijk gehandicapten: +28 woningen verzorgd wonen.
  Geestelijk gezondheidszorg: +66 woningen verzorgd wonen.
- De opgave bij zorgdoelgroepen met een lichte zorgvraag zit vooral in het regelen van zorg en ondersteuning aan huis en in woningaanpassing.
- Mensen verhuizen minder snel naar een geschikte woning.
- Betaalbaarheid is een belangrijk aandachtspunt voor het wonen met zorg.
- 77% van de Arnhemse woningen is geschikt te maken. Dit aandeel verschilt per wijk en is sterk afhankelijk van de woningvoorraad.

Gezondheid in planvorming

Uitvoerende partij: GGD

Jaar van publicatie: 2015

Belangrijke punten

- Ontmoetingsplekken bevorderen sociale contacten en het woonplezier.
- Functiemenging zorgt voor beter bereikbare voorzieningen, levendigheid en sociale veiligheid.
- Sociale veiligheid verhoogt het welbevinden en woonplezier en stimuleert sociale bindingen. Als mensen zich veilig voelen gaan ze sneller buitenshuis activiteiten ondernemen en bewegen.
- Voldoende variatie in bevolking en woningtype zorgt voor afwisseling en een prettiger leefomgeving.

Pijler 3. Aantrekkelijke woonstad

Wat vertellen bestaand beleid en recent onderzoek ons?

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2015-2018

Uitvoerende partij: Gemeente Arnhem

Jaar van uitgave: 2014

Belangrijke punten

- Door inzet op differentiatie in de woningvoorraad, de bevolkingsopbouw en de inkomensgroepen willen we graag dat Arnhem ook in de toekomst aantrekkelijk is om te wonen.
- Meer ruimte bieden aan (Collectief) Particulier Opdrachtgeverschap.
- Versterken van de Arnhemse Binnenstad als plek om te wonen, werken, winkelen en vrije tijd te besteden.
- Arnhem als groene stad waarborgen en uitbreiden en actief inzetten op het invullen van leegstand en het (her)bestemmen van bestaande bouw.

Woningmarktonderzoek en Woonagenda: We hebben elkaar nodig!

Uitvoerende partij: Stadsregio Arnhem Nijmegen & Atrivé

Jaar van publicatie: 2014

Belangrijke punten

- Arnhem en Nijmegen zijn de motor van de regio. Zij trekken jongeren aan.
- Wonen is in Arnhem vooral een kwalitatief vraagstuk. Kwantitatief voorzien de plannen in de behoefte.
- In de periode 2014-2020 is de gewenste planvoorraad voor de subregio Arnhem e.o. +11.000 woningen.
- Er is in Arnhem een grote behoefte aan centrumstedelijk wonen. In de periode 2014-2020 is de gewenste nieuwbouw +1.750 woningen in dit segment in de subregio Arnhem e.o. Het grootste deel hiervan landt in de stad
- Aan de noordkant van Arnhem zijn goede kansen voor nieuwbouw in bestaand stedelijk gebied. Hier bevinden zich de onderscheidende woonmilieus.
- Bij economisch herstel liggen er kansen in de vrije sector huur.

Pijler 4. Wijken met identiteit

Wat vertellen bestaand beleid en recent onderzoek ons?

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2015-2018

Uitvoerende partij: gemeente Arnhem

Jaar van uitgave: 2014

Belangrijke punten

- Woonbeleid baseren op de lange termijn: wat streeft Arnhem op het gebied van wonen na en wat zijn de komende vier jaar de meest urgente opgaven?
- Wijkactieplannen gebruiken om de opgaven per wijk te bepalen. Gemeente, corporaties, bewoners en andere partners hebben hierin elk hun eigen aandeel en gedeelde verantwoordelijkheid.
- De gemeente en organisaties werken samen wijkgericht.
- Er wordt ingezet op samenwerking tussen gemeente, bewoners en partijen.
- Professionals inzetten op wat nodig is in de wijk. De vraag van bewoners staat centraal.

Staat van de stad 2014

Uitvoerende partij: gemeente Arnhem

Jaar van uitgave: 2014

Belangrijke punten

- Arnhemmers zijn gemiddeld redelijk positief over hun woonomgeving, vooral rond leefbaarheid en de voorzieningen in eigen buurt.
- Bijna 90% van de Arnhemmers vindt hun buurt zeer prettig en ruim 60% is hier zeer gehecht aan.
- De waardering van de woonomgeving is het hoogst in de wijken Schaarsbergen, Alteveer en Cranevelt en Burgemeesterswijk / Hoogkamp. Arnhemse Broek, Presikhaaf-West, Geitenkamp en Malburgen scoren hierop het laagst.
- Rijkerswoerd kent het grootste aandeel bewoners dat de komende jaren achteruitgang verwacht. Gevolgd door Vredenburg/Kronenburg, Malburgen-Oost (Z), Geitenkamp en Presikhaaf-Oost.

Digitaal panel en straatgesprekken voor de Arnhemse Woonprincipes

Uitvoerende partij: gemeente Arnhem & Companen

Jaar van uitgave: 2015

Belangrijke punten

- 57% van de Arnhemmers is trots op de buurt waarin zij wonen.
- 58% van de Arnhemmers voelt zich sterk verbonden met de wijk.
- 63% van de bewoners vindt dat elke wijk in Arnhem een sterke en eigen identiteit nodig heeft.
- De gradaties van bovenstaande uitspraken verschillen per wijk.
- Buurten waar verloedering op de loer ligt verdienen prioriteit. Ook wanneer dit betekent dat er in andere wijken minder geïnvesteerd wordt
- Elke wijk heeft haar eigen karakter en aansprekende plekken.

Bijlage 6

Overzicht data en onderzoeken

Overzicht gebruikte/beschikbare data/onderzoeken t.b.v. Arnhemse woonprincipes

Voor pijler betaalbaarheid:

- div landelijke rapportages (o.a. Rigo, en planbureau voor leefomgeving, kwetsbaarheid van regionale woningmarkten, financiële risico's van huishoudens en hun toegang tot de woningmarkt: zie http://themasites.pbl.nl/balansvandeleefomgeving/2014/wonen-en-vastgoed/betaalbaarheid-conclusies/betaalbaarheid-betaalrisicos -nadere informatie O&S/Astrid Sleiderink en regionaal rapport over betaalbaarheid van Wonen door Companen
- rapportages corporaties, nadere informatie bij Portaal, Vivare en Volkshuisvesting
- zonneatlas, overige gegevens energieverbruik (nadere informatie bij Omgevingskwaliteit/Marc v.d. Burcht)
- prijsopbouw huurwoningen bij toewijzing (info Enserve op te vragen)
- Enserve mutaties in de regio
- rijksbeleid/voornemens: Herziening Woningwet 2015, Besluit toegelaten instellingen volkshuisvesting, Woningwaarderingstelsel, passend toewijzen sociale huurwoningen, huursombenadering.

Voor pijler levensloopgeschikt wonen

- regionale en plaatselijke woon/zorg analyse Companen(Monitor investeren in de toekomst) en Landelijke publicatie ABF (nadere informatie O&S/Astrid Sleiderink).
- Rigo methode toetst geschiktheid woningvoorraad door O&S (nadere informatie O&S/Astrid Sleiderink)
- regionale rapportage Atrivé vraag/aanbod woningmarkt (regionale woonagenda, EIB rapportage info starters/doorstromers/voorraad)
- evt. ontwikkeling bewoning verzorgingstehuizen en verpleegtehuizen en andere institutionele huishoudens (nadere informatie O&S/Astrid Sleiderink)
- Arnhem in cijfers O&S
- hittescan (nadere informatie bij Omgevingskwaliteit/Hans v. Ammers)
- div literatuur, o.a. over gezondheid en gezond ontwerpen, veiligheid
- adviezen APCG en Seniorenraad over levensloopgeschikt wonen

Voor pijler aantrekkelijke stad

- onderzoek woonbehoefte midden- en hoge inkomens en geschikte locaties (in uitvoering)
- regionaal gehanteerde indeling woonmilieus
- Economische informatie over de Arnhem en regio en ontwikkeling. (Zie http://www.arnhem.nl/Politiek_en_organisatie/Onderzoek_en_cijfers/Publicaties en http://www.gelderse-economie.nl, (nadere informatie bij O&S/José Nieuwenstein en WIECC)
- Atrivé onderzoeken woningbehoefte onderzoeken/duurzaamheidsladder
- Jaarlijkse Planningslijsten/stoplichtmodel woningbouwplannen
- onderzoek verhuisbewegingen regio
- structuurvisie
- informatie over ontwikkelingen MBO/HBO (O&S/Feite van der Veen)
- studentenhuisvesting, landelijke monitor Kences 2014: uitbreiding met Hogeschool VHL nodig
- prognose werkgelegenheid (www.gelderse-economie.nl: met prognose werkgelegenheid Arnhem en omliggende gemeenten. Nadere informatie: O&S/Jose Nieuwenstein)
- binnenstadsvisie van februari 2015 en binnenstadmonitor (O&S/ Danielle van Haard)
- Leefbaarheid en veiligheid in Arnhem in vergelijking met andere grote steden en Nederland. Zie http://www.arnhem.nl/Politiek_en_organisatie/Onderzoek_en_cijfers/Publicaties en AD-misdaadmeter. Nadere informatie O&S/ Astrid Sleiderink).
- Woonaantrekkelijkheid vanuit Atlas voor gemeenten (Vooral economisch gericht; bereikbaarheid van banen) Nadere informatie: O&S/Astrid Sleiderink

Voor pijler wijken met identiteit

- De div wijkmonitoren/wijkprofielen en Arnhem in cijfers
- gebruik uitkomst Maptable sessie corporaties
- structuurvisie
- Wijkinformatie vanuit openbare ruimte/BGB
- Leefbarometer

- Rapportage over de toekomstwaarde van woningen door Companen
- rapportage opbrengst digipanel/straatinterviews
- wijkactieplannen (informatie bij wijkregisseurs)

Voor duurzaamheid

- Programma New Energy made in Arnhem, programma 2015-2020
- Zonneatlas (nadere informatie omgevingskwaliteit/Marc v.d. Burcht)
- Maptable, o.a. informatie huurprijzen en verkoopbeleid corporatie en energieverbruik per wijk/buurt/straat (via Informatiemanagement/Paul Getz)

Arnhem, 24 juli 2015
Gert van Putten

Colofon

Redactie en begeleiding totstandkoming Woonprincipes:

Gert van Putten
projectleider voor de woonvisie,
gemeente Arnhem

Bram Klouwen
adviseur Companen

Roy Nieuwenhuis
adviseur Companen

COMPANEN ADVIES VOOR WONINGMARKT EN LEEFOMGEVING

Woonprincipes | 13 oktober 2015

Inspreektekst :

Dank u, voorzitter.

Geacht college, raadsleden en toehoorders,

Allereerst onze dank voor de mogelijkheid om in te kunnen inspreken bij zo een belangrijk onderwerp als het Volkshuisvestelijk Kader.
Belangrijk omdat íédereen zo prettig mogelijk wil en kan wonen.

Ook zo voor de woonwagenbewoners in Arnhem. Ook wij willen zo prettig mogelijk wonen, wonen in familieverband waarbij de zorg voor elkaar centraal staat, wonen waar het brandveilig is, wonen waar onze kinderen veilig kunnen spelen, wonen waar we ontmoetingsplaatsen hebben, voor huiswerkbegeleiding voor onze jongeren en het kunnen maken van muziek en andere culturele uitingen.

In oktober vorig jaar hebben wij, de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem i.o. een presentatie gegeven, waarbij alle raadsleden werden uitgenodigd. Het was voor ons hartverwarmend om te zien dat de belangstelling vanuit de raad èn de wethouder 'Wonen', de heer Paping, groot èn positief was.
Hartverwarmend, omdat wij eindelijk het gevoel kregen dat er naar ons werd geluisterd. Immers….al decennia lang was/ is er geen aandacht voor ons, de woonwagenbewoners .

In relatie met het Volkshuisvestelijk Kader wil ik u graag het volgende meegeven:
Al sinds 2013 zijn we al bezig voor uitbreiding standplaatsen. Zo is al in 2015 onze eigen Woonvisie aan de gemeente Arnhem overhandigd en werd deze in afgeslankte vorm in de prestatie-afspraken 2016 vermeld. Kortom: al zo lang proberen wij om met de raad en wooncorporaties in gesprek te komen.

Anno 2019 lijken we de wind mee te krijgen. Na het rapport 'Woonwensen-onderzoek Arnhem', kwam er een advies van het Ministerie Binnenlandse Zaken, in samenwerking met het Europees Hof voor de rechten van de mens, het College voor de Rechten van de Mens en de Nationale Ombudsman.
Hen advies was duidelijk; het beleidskader dat werd ontwikkeld bij de intrekking van de Woonwagenwet voldoet niet meer. Er is behoefte aan een nieuw kader voor een gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid.

In het behandeladvies ‘Volkshuisvestelijk kader’ willen wij graag worden opgenomen. En niet in afwachting blijven, zoals vermeld in ‘Woonprincipes 2025, Volkshuisvestelijk Kader, 2019-2022, (pagina7/8) op een bijlage.

Als Huurdersvereniging hebben wij een ongevraagd advies ‘Toewijzingsbeleid standplaatsen’ geformuleerd en verzonden naar de gemeente Arnhem en wooncorporaties. Helaas tot op heden geen reactie mogen ontvangen.
Helaas staan al enkele maanden twee standplaatsen vrij. Dat kan toch niet de bedoeling zijn.

Ook op het gebied van het sociaal domein zijn we, ook al zeg ik zelf, al goed bezig. Met name op het gebied van leefbaarheid, schulden, laaggeletterdheid en een project scholing voor onze jongeren. Dit laatste project ‘Stichting Lerend Werken Woonwagenbewoners’ is bedoeld voor jongeren die niet passen in het regulier onderwijs en een diploma Vakbekwaamheid in de bouw willen behalen. In de pauze wil ik graag uw vragen hierover beantwoorden.

Voor nu: ik wil graag afsluiten met de vraag; denkt u ook aan ons bij het behandelen van het Volkshuisvestelijk Kader?

Dank u voor uw tijd.

Heeft u nog vragen?

Aan de gemeenteraad

Datum	: 21 mei 2019
Zaaknummer	: 356513
Contactpersoon	: Dennis Kilsdonk
Telefoonnummer	: 026 3773507

Onderwerp: Woonbehoefte-onderzoek 2019 Woonwagenbewoners Arnhem

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van het Woonbehoefte-onderzoek woonwagenbewoners in Arnhem.

Inleiding
De gemeente Arnhem wil al haar inwoners op een gelijke manier behandelen. In de afgelopen tijd zijn er veel berichten in de landelijke media verschenen waaruit blijkt dat woonwagenbewoners in Nederland zich niet gelijk behandeld voelen. De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie heeft een aantal rapporten uitgebracht waarin Nederland te horen heeft gekregen dat het Nederlandse beleid met betrekking tot woonwagenbewoners discriminerend is. De nationale ombudsman heeft dit opgepakt en heeft dit geadresseerd bij het ministerie. Minister Ollongren heeft vervolgens op 12 juli 2018 het nieuwe landelijke 'Beleidskader gemeentelijk standplaatsenbeleid' gepresenteerd. Dit beleidskader reikt gemeenten de kaders aan waarmee zij het lokale woonwagenbeleid binnen het mensenrechtelijke kader kunnen ontwikkelen. Het biedt bouwstenen die gemeenten kunnen gebruiken om invulling te geven aan het gemeentelijke huisvestingsbeleid voor woonwagenbewoners. Uitgangspunt hierbij blijft dat huisvestingsbeleid een primaire verantwoordelijkheid van de gemeente is.

De kern van het nieuwe beleid is dat woonwagenbewoners een eigen culturele identiteit hebben die samenhangt met hun manier van wonen. Meer concreet brengt dit de verplichting voor lokale overheden met zich mee om voor een afgewogen woonbeleid te zorgen, zodat de doelgroep volgens hun tradities en culturele identiteit kan leven. Om invulling te kunnen geven aan een beleidskader heeft de gemeente Arnhem onderzoek gedaan naar de woonbehoefte onder woonwagenbewoners in Arnhem.

Uitkomsten woonbehoefteonderzoek
Voor het woonbehoefteonderzoek zijn alle woonwagenlocaties bezocht en zijn bijna alle woonwagenbewoners gesproken. De huidige stand van zaken is in beeld gebracht en er is onderzocht welke woonbehoefte woonwagenbewoners hebben. Uit dit onderzoek blijkt dat er onder woonwagenbewoners een sterke behoefte is aan extra standplaatsen en (huur)woonwagens. Deze behoefte leeft onder woonwagenbewoners die nu inwonen bij familieleden op een woonwagenlocatie, of

bij mensen die van oorsprong woonwagenbewoner zijn en zich verplicht voelen om in een reguliere woning te wonen.
De resultaten in het kort:

- In Arnhem zijn momenteel 128 standplaatsen;
- Naast de gezinnen die wonen op deze 128 standplaatsen zijn 45 personen inwonend die zelf in aanmerking willen komen voor een woonwagenstandplaats.
- Ongeveer 45 woonwagenbewoners zijn (verplicht) gaan wonen in een regulier woonhuis;
- Onderzoek wijst uit dat 98 huishoudens in aanmerking willen komen voor een woonwagenstandplaats;
- De huidige bouwtechnische situatie met betrekking tot de woonwagens in Arnhem, is in sommige gevallen zorgelijk. Door het plaatsen van grotere woonwagens, en door de huidige situering van een aantal wagens is er een situatie ontstaan van ruimtegebrek. De woonwagens staan door hun grootte en wijze van plaatsing op de standplaats te dicht op elkaar, dit kan leiden tot brandonveilige situaties. In veel gevallen staan de woonwagens minder dan een meter van elkaar af.

Vervolg
De gemeente Arnhem neemt de regie om samen met de woningcorporaties Vivare, Portaal en Volkshuisvesting te komen tot een plan van aanpak op de volgende onderdelen:
- in beeld brengen van samenwerkingspartners die dit kunnen en willen realiseren
- ruimtelijke en planologische aspecten: In beeld brengen van locaties waarop uitbreiding mogelijk kan plaatsvinden
- financiële aspecten: de kosten/investeringen verbonden zijn aan de uitbreiding voor de verschillende partijen en de mogelijkheden voor subsidie.
- een verdere onderbouwing van de woonbehoefte
- verbeteren van de brandveiligheid in bestaande en nieuwe situatie en zorgen dat bij eventuele uitbreiding de brandveiligheid ook gegarandeerd is.

We werken de volgende stappen uit:

- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de korte termijn (1 tot 2 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de middellange termijn (2 tot 4 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de lange termijn (4 – 10 jaar).

De gemeente onderhoudt de samenwerking met een vertegenwoordiging van alle woonwagenbewoners in Arnhem.

We zullen u in de tweede helft van 2019 informeren over de voortgang en het plan van aanpak voorleggen aan de raad.

Hoogachtend

het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage
- Woonbehoefteonderzoek woonwagenbewoners Arnhem

WOONBEHOEFTEONDERZOEK
Woonwagenbewoners Arnhem

Dennis Kilsdonk
Dennis.kilsdonk@arnhem.nl

Inhoud

Managementsamenvatting 2
1. Inleiding 3
2. Landelijk beleidskader 4
2.1. Arnhemse Woonprincipes en woonwagens 5
3. Opdracht 6
4. Methode 7
4.1. Gesprekken met bewoners 7
4.2. Vragenlijsten 7
4.3. Woonwensenpeiling van het huurdershuis 8
4.4. Deskresearch 8
5. Peiling woonbehoefte 9
5.1. Objectieve meting 9
5.2. Subjectieve woonbehoeften 9
5.3. Woonwagencultuur 9
5.4. Standplaatsen en locaties 10
5.4. Meer dan woonbehoefte 10
5.5 Zorg & Participatie 11
5.6 Veiligheid 11
6. Technisch onderzoek en planologische QuickScan 12
6.1. Huidige situatie 12
6.2 Brandveiligheid 12
6.3 planologische QuickScan 12
7. Vervolgstappen 13
7.1 Doorlooptijd 13
Korte termijn 13
Middellange termijn 14
Lange termijn 14
7.2 Financiën 14
7.3 Organisatie 14

Managementsamenvatting

De gemeente Arnhem heeft een woonbehoefteonderzoek onder woonwagenbewoners uitgevoerd. De gemeente heeft hiervoor alle woonwagenlocaties bezocht en nagenoeg alle woonwagenbewoners gesproken. De huidige stand van zaken is in beeld gebracht en er is onderzocht welke woonbehoefte woonwagenbewoners hebben. Uit dit onderzoek blijkt dat er onder woonwagenbewoners een sterke behoefte is aan extra standplaatsen en (huur)woonwagens. Deze behoefte leeft onder woonwagenbewoners die nu inwonen bij familieleden op een woonwagenlocatie, of bij mensen die van oorsprong woonwagenbewoner zijn en zich verplicht voelen om in een reguliere woning te wonen.

De resultaten in het kort:

- In Arnhem zijn momenteel 128 standplaatsen;
- Naast de gezinnen die wonen op deze 128 standplaatsen zijn 45 personen inwonend die zelf in aanmerking willen komen voor een woonwagenstandplaats.
- Ongeveer 45 woonwagenbewoners zijn (verplicht) gaan wonen in een regulier woonhuis;
- Onderzoek wijst uit dat 98 huishoudens in aanmerking willen komen voor een woonwagenstandplaats;
- De huidige bouwtechnische situatie met betrekking tot de woonwagens in Arnhem, is in sommige gevallen zorgelijk. Door het plaatsen van grotere woonwagens, en door de huidige situering van een aantal wagens is er een situatie ontstaan van ruimtegebrek. De woonwagens staan door hun grootte en wijze van plaatsing op de standplaats te dicht op elkaar, dit kan leiden tot brandonveilige situaties . In veel gevallen staan de woonwagens minder dan een meter van elkaar af.

Op basis van het onderzoek wordt voorgesteld om een plan van aanpak ´Uitbreiding woonwagenlocaties in Arnhem´ op te stellen in samenwerking met de woningcorporaties waarin we de volgende 3 scenario's uitwerken:

- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de korte termijn (1 tot 2 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de middellange termijn (2 tot 4 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de lange termijn (4 – 10 jaar).

1. Inleiding

De gemeente Arnhem wil al haar inwoners op een gelijke manier behandelen. In de afgelopen tijd zijn er veel berichten in de landelijke media verschenen waaruit blijkt dat woonwagenbewoners in Nederland zich niet gelijk behandeld voelen. De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie heeft een aantal rapporten uitgebracht waarin Nederland te horen heeft gekregen dat het Nederlandse beleid met betrekking tot woonwagenbewoners discriminerend is. De nationale ombudsman heeft dit opgepakt en heeft dit geadresseerd bij het ministerie. Minister Ollongren heeft vervolgens op 12 juli 2018 het nieuwe landelijke 'Beleidskader gemeentelijk standplaatsenbeleid' gepresenteerd. Dit beleidskader reikt gemeenten de kaders aan waarmee zij het lokale woonwagenbeleid binnen het mensenrechtelijke kader kunnen ontwikkelen. Het biedt bouwstenen die gemeenten kunnen gebruiken om invulling te geven aan het gemeentelijke huisvestingsbeleid voor woonwagenbewoners. Uitgangspunt hierbij blijft dat huisvestingsbeleid een primaire verantwoordelijkheid van de gemeente is.

De kern van het nieuwe beleid is dat woonwagenbewoners een eigen culturele identiteit hebben die samenhangt met hun manier van wonen. Meer concreet brengt dit de verplichting voor lokale overheden met zich mee om voor een afgewogen woonbeleid te zorgen, zodat de doelgroep volgens hun tradities en culturele identiteit kan leven. Om invulling te kunnen geven aan een beleidskader heeft de gemeente Arnhem onderzoek gedaan naar de woonbehoefte onder woonwagenbewoners in Arnhem.

Deze rapportage geeft weer hoe de woonbehoefte onder woonwagenbewoners is in Arnhem. Daarnaast is op hoofdlijnen onderzocht hoe de bouwtechnische situatie is op de huidige locaties, wat de planologische mogelijkheden zijn voor uitbreiding en welke vervolgstappen nodig zijn.

2. Landelijk beleidskader

In 1999 is de Woonwagenwet ingetrokken en werd het woonwagenbeleid gedecentraliseerd. De afgelopen jaren heeft zich een aantal instanties uitgesproken over het mensenrechtelijk kader dat voor woonwagenbewoners geldt. Zij stellen dat het beleidskader dat ontwikkeld is bij de intrekking van de Woonwagenwet niet meer voldoet. In mei 2017 heeft de Nationale ombudsman een rapport uitgebracht waarin hij stelde dat het Rijk en de gemeenten het recht van woonwagenbewoners om te leven volgens hun culturele identiteit onvoldoende erkennen en faciliteren.

Dit beleidskader reikt gemeenten de kaders aan waarmee zij het lokale woonwagenbeleid binnen het mensenrechtelijke kader kunnen ontwikkelen. Het biedt bouwstenen die gemeenten kunnen gebruiken om invulling te geven aan het gemeentelijke huisvestingsbeleid voor woonwagenbewoners. Uitgangspunt hierbij blijft dat huisvestingsbeleid een primaire verantwoordelijkheid van de gemeente is.

De gemeente is bij uitstek de bestuurslaag die lokaal afwegingen kan maken op basis van de lokale behoefte.

De visie die ten grondslag ligt aan dit nieuwe beleidskader heeft als kern inzake huisvesting het beschermen van woonwagenbewoners tegen discriminatie, het waarborgen van hun mensenrechten en het bieden van rechtszekerheid en duidelijkheid.

Concreet betekent dit:

- De gemeente stelt het beleid voor woonwagens en standplaatsen vast als onderdeel van het volkshuisvestingsbeleid;
- Het beleid dient voldoende rekening te houden met en ruimte te geven voor het woonwagenleven van woonwagenbewoners;
- Hiervoor is nodig dat de behoefte aan standplaatsen helder is;
- Corporaties voorzien in de huisvesting van woonwagenbewoners voor zover deze tot de doelgroep behoren;
- De afbouw van standplaatsen is niet toegestaan (behoudens uitzonderlijke omstandigheden) zolang er behoefte is aan standplaatsen;
- Een woningzoekende woonwagenbewoner die dit wenst, heeft binnen een redelijke termijn kans op een standplaats.

De gemeente is verantwoordelijk voor het lokale woonbeleid, neergelegd in een woonvisie. Om goede redenen zijn de meeste gemeentelijke woningbedrijven in de vorige eeuw omgezet in woningcorporaties. Het daadwerkelijk realiseren en exploiteren van (sociale) woonruimten (in welke vorm dan ook) is geen kerntaak van gemeenten. De gemeente is natuurlijk wel verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordeningskant van het standplaatsenbeleid. Via het bestemmingsplan (in de toekomst het omgevingsplan) wordt vastgelegd waar de kavels voor standplaatsen liggen en hoeveel dat er zijn. Ook is de gemeente verantwoordelijk voor het beheer van de openbare ruimte en voor handhaving van bijvoorbeeld bouwvoorschriften (brandveiligheid).

Woonwagenbewoners die een huishoudinkomen hebben tot aan de inkomensgrenzen, genoemd in artikel 48 van de Woningwet, behoren tot de doelgroep van woningcorporaties. Het ontwikkelen, verhuren en exploiteren van woonwagenlocaties, standplaatsen en woonwagens behoort daarmee tot de kerntaak van de woningcorporaties.

2.1. Arnhemse Woonprincipes en woonwagens

Voorafgaand aan de totstandkoming van de huidige woonvisie van de gemeente Arnhem en in de periode daarna zijn er diverse verkennende gesprekken gevoerd tussen vertegenwoordigers van de woonwagenbewoners uit Arnhem en medewerkers van de corporaties, gemeenteambtenaren en betrokken wethouder. De vertegenwoordigers hebben met partijen gesproken over hun noden en wensen ten aanzien van een toekomstbestendig woonbeleid voor de woonwagenlocaties in Arnhem. Naar aanleiding daarvan hebben woningcorporaties Volkshuisvesting, Vivare en Portaal besloten om, met instemming en goedkeuring van de huurderbelangenverenigingen, een onderzoek in te stellen naar de woonbehoeften van woonwagenbewoners in Arnhem. In een overeengekomen addendum aan prestatieafspraken 2017 is dit vastgelegd.

3. Opdracht

Het onderzoek behelst de inventarisatie van de woonbehoefte onder de Arnhemse woonwagenbewoners, op hoofdlijnen een bouwtechnisch onderzoek op de huidige woonwagenlocaties en een planologisch onderzoek naar mogelijke uitbreiding. Dit onderzoek vormt de grondslag voor het bepalen van de behoefte aan uitbreiding van standplaatsen in Arnhem en vormt de basis voor toekomstig beleid.

De opdracht is gericht op een goede communicatie met de woonwagenbewoners. De gemeente wilde hen nadrukkelijk betrekken bij het ontwerp. In Arnhem zijn 15 woonwagenlocaties, waarvan 14 in eigendom zijn van de woningcorporaties Portaal, Vivare en Volkshuisvesting. Op deze locaties staan 128 standplaatsen waarvan er 4 in particulier eigendom zijn. In de opdracht werd verwezen naar een recent uitgevoerd onderzoek naar de woonbehoeften van de woonwagenbewoners in Arnhem door het Huurdershuis en naar een aanbevelingsrapport van de Nationale ombudsman. De gemeente Arnhem heeft de wens om de woonbehoefte meer objectief in beeld te krijgen.

Concrete vragen zijn:

- Wat is de objectieve behoefte naar extra standplaatsen?
- Wie is de woningzoekende woonwagenbewoner?
- Hoe worden woningen toegewezen als er extra standplaatsen komen?
- Hoe is de onderhoudstoestand van het openbaar fysiek domein op dit moment?
- Hoe is het gesteld met de brandveiligheid?
- Wat is het standpunt van de corporaties met betrekking tot huurwoonwagens?
- In hoeverre kan de gemeente Arnhem tegemoet komen aan de mogelijke uitbreidingsbehoefte?

4. Methode

De projectleider heeft dit woonwensenonderzoek uitgevoerd in samenwerking met alle woonwagenbewoners in Arnhem. Er zijn gesprekken gevoerd, er is een schriftelijke vragenlijst ingevuld, er is gebruik gemaakt van een recente woonwensenpeiling en er is een deskresearch uitgevoerd.

4.1. Gesprekken met bewoners

Om tot een representatieve weergave van de woonwensen van de woonwagenbewoners te komen is er aan elke woonwagenbewoner in Arnhem gevraagd wat zijn of haar wensen zijn.

In samenwerking met de woonwagenbewoners is er een gelaagdheid aangebracht in de communicatie met de bewoners:

1. De projectleider had als eerste aanspreekpunt 3 vertegenwoordigers van verschillende locaties die al jarenlang betrokken zijn bij de gesprekken tussen de woonwagenbewoners en de gemeente Arnhem.

2. In 2018 hebben de woonwagenbewoners in Arnhem een huurdersvereniging met 220 leden opgericht. Het bestuur van deze vereniging is het tweede aanspreekpunt voor de projectleider. De overgrote meerderheid van alle woonwagenbewoners uit Arnhem zijn lid van deze vereniging. Het bestuur heeft het vertrouwen van de bewoners en spreekt namens hen.

3. Het derde aanspreekpunt voor de projectleider zijn vertegenwoordigers van alle locaties in Arnhem. Iedere locatie heeft één of twee vertegenwoordigers aangewezen die namens die locatie het woord voeren en het aanspreekpunt per locatie zijn voor de gemeente:

De projectleider is samen met een vertegenwoordiger van de woonwagenbewoners op alle woonwagenlocaties geweest om kennis te maken met de bewoners. Tijdens deze kennismaking heeft de projectleider de situatie goed kunnen zien. De bewoners hebben per locatie uitgelegd hoe het is om daar te wonen. Tijdens de gesprekken is aan bod gekomen welke knelpunten er zijn en wat de woonbehoefte is. Bewoners hebben zich tijdens deze gesprekken opgegeven als aanspreekpunt van de betreffende locatie.

4.2. Vragenlijsten

Tijdens dit onderzoek hebben de woonwagenbewoners een huurdersvereniging opgericht. Om hiertoe te komen zijn alle bewoners van alle locaties uitgenodigd voor een voorlichting. De projectleider was bij deze voorlichtingsavonden aanwezig en heeft op deze wijze veel van de woonwagenbewoners ontmoet.

Het bestuur van de huurdersvereniging heeft een belangrijke rol gespeeld in dit onderzoek: zij hebben vragenlijsten rondgestuurd onder alle bewoners met daarop vragen die inzicht moesten geven in de woonwensen. De aanspreekpunten per locatie hebben bewoners geholpen als er onduidelijkheden bestonden. Ook was de projectleider voor alle bewoners telefonisch bereikbaar voor als er vragen waren.

Uiteindelijk hebben alle bewoners de vragenlijsten ingevuld.

4.3. Woonwensenpeiling van het huurdershuis

In opdracht van de gemeente Arnhem en de woningcorporaties Volkshuisvesting, Vivare en Portaal heeft Mw. Sylvita Meertens van stichting Het Huurdershuis, een eerste woonwensenpeiling uitgevoerd onder de woonwagenbewoners in Arnhem. De woonwensenpeiling was zeer uitgebreid en de projectleider heeft hier veel informatie uit kunnen halen.

4.4. Deskresearch

In de afgelopen jaren zijn er al zeer veel activiteiten uitgevoerd door de gemeente Arnhem rondom het wonen van woonwagenbewoners in Arnhem. Deze informatie is meegenomen in dit onderzoek.

5. Peiling woonbehoefte

Door middel van een schriftelijke peiling onder alle woonwagenbewoners in Arnhem en onder een grote groep inwoners van Arnhem die zich woonwagenbewoner voelen maar noodgedwongen in een 'burgerwoning' wonen, is inzichtelijk geworden dat er een grote behoefte is naar uitbreiding van het huidige aantal standplaatsen.

5.1. Objectieve meting

Onderstaand wordt een tabel weergegeven die het woonwensenonderzoek samenvat. In deze tabel wordt aangegeven of mensen in aanmerking willen komen voor een huurwoonwagen op een huurstandplaats (huren – huren), een eigen wagen op een huurstandplaats (kopen – huren) of een eigen wagen op een koopstandplaats (kopen – kopen).

	Huren - Huren	Kopen - Huren	Kopen - Kopen
Situatie nu	20	122	6
Gewenste situatie	109	85	83

Na het ontdoen van dubbelingen worden er in totaal **98** extra standplaatsen gevraagd.

5.2. Subjectieve woonbehoeften

Een groot aantal woonwagenbewoners die tijdens dit onderzoek gehoord zijn, geven aan in een woonwagen te willen wonen. Een andere woonvorm wordt niet gewenst. Sterker nog, een deel van de bewoners is zelfs tegen andere woonvormen. Dit heeft er enerzijds mee te maken dat zij al eeuwenlang in een woonwagen wonen en dat zij van mening zijn dat dit onlosmakelijk verbonden is aan hun cultuur. Anderzijds wordt er ook gesproken over een gebrek aan vertrouwen in de overheid en in instanties: Deze groep woonwagenbewoners heeft de angst dat andere woonvormen dan woonwagens een verkapte vorm van uitsterfbeleid zou kunnen zijn. Als er Tiny houses of stenen chalets gebouwd worden op woonwagenlocaties, dan zouden er ook andere burgers van Arnhem in aanmerking kunnen komen voor zo'n woning. Dat zou afbreuk doen aan de saamhorigheid van de woonwagenbewoners en aan hun cultuur. Een kleinere groep woonwagenbewoners, meestal jongeren, geven aan dat zij graag in een andere woonvorm willen wonen, zolang dit maar wel op de woonwagenlocatie is. De nabijheid van hun familie en andere aspecten van de woonwagencultuur vinden zij zeer belangrijk en daarom willen ook de jongeren zeer graag op de woonlocaties blijven wonen. Saamhorigheid en het bij familie wonen wordt vaker genoemd dan het daadwerkelijk wonen in een woonwagen. De woonvorm blijft een punt van zorg bij de woonwagenbewoners en zij willen hierover in gesprek met de gemeente en de woningcorporaties.

5.3. Woonwagencultuur

In de omschrijving van de woonwagencultuur wordt verwezen naar de sterke verbinding met de woonwagengeschiedenis. Het reizen en de verschrikkelijke gebeurtenissen in de tweede wereldoorlog zijn nog immer dagelijks voelbaar in het huidige woonwagenleven.

Woonwagenbewoners voelen zich vaak gediscrimineerd. Er lijkt een tegenstelling te bestaan tussen het woonwagenleven en het burgerleven. Op woonwagenlocaties voelen woonwagenbewoners zich thuis en geaccepteerd. De bewoners zijn wel zeer gastvrij. De projectleider heeft zich altijd welkom gevoeld en er worden ook veel voorbeelden genoemd van buurtkinderen of kinderen uit dezelfde klas als de kinderen van woonwagenbewoners, die regelmatig op het kampje komen spelen.

De zorg voor kinderen en de controle over de kinderen is anders georganiseerd als bij burgers. De kinderen komen nauwelijks van de woonwagenlocaties af, anders dan dat zij naar school gaan. Dit komt voornamelijk voort uit een gevoel van veiligheid en geborgenheid. Door de hechte onderlinge band blijft dit gevoel ook bestaan als de kinderen ouder worden.

Uit de sterke onderlinge band komt ook een gevoel van zorg. Woonwagenbewoners zorgen voor elkaar en mantelzorg is dan ook de normaalste zaak van de wereld. Oudere woonwagenbewoners gaan vrijwel nooit naar een verzorgingstehuis of iets dergelijks. De familie zorgt voor elkaar tot het overlijden.

5.4. Standplaatsen en locaties

In het onderzoek van Het Huurdershuis is uitgebreid onderzoek gedaan naar de huidige standplaatsen, de demografie, het natuurlijk verloop en de verdeling van het bezit. In deze rapportage worden de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek weergegeven.

- De gemiddelde huidige standplaats in Arnhem is nu tussen de 150 en 200m2;
- De gewenste grootte ligt tussen de 250 en 400m2;
- Alle woonwagenbewoners geven aan dat zij vinden dat er te weinig standplaatsen in Arnhem zijn;
- Tussen nu en 15 jaar komen er maximaal 9 standplaatsen vrij door natuurlijk verloop;
- Tussen de 15 en 35 jaar komen er maximaal 26 standplaatsen vrij door natuurlijk verloop;
- Tussen nu en 35 jaar komen er dus maximaal 35 standplaatsen vrij door natuurlijk verloop;
- Daar waar er aan woonwagenbewoners gevraagd wordt naar wat zij denken dat er gebeurt met een standplaats die vrijkomt geeft de meerderheid van de bewoners aan dat zij denken dat de vrijkomende standplaats zal vervallen door uitsterfbeleid of dat deze naar ‘vreemden’ (lees: burgers) gaat;
- De overgrote meerderheid geeft, daarnaar gevraagd, aan dat zij zouden wensen dat een vrijkomende standplaats naar familie zou gaan;
- Daarnaar gevraagd antwoorden de bewoners over de verdeling van standplaatsen van een eventuele nieuwe woonwagenlocatie in veel gevallen dat deze ook naar familie zou moeten gaan, en dan meer expliciet naar mensen die verplicht zijn ‘gaan wonen’.
- Daarnaar gevraagd geven de bewoners antwoord op de vraag naar de onderhoudssituatie van de woonwagen, de standplaats, de berging en het groen. Bijna iedereen is ontevreden over de staat van onderhoud;
- 90% van de woonwagenbewoners heeft behoefte aan een huurwoonwagen. Toch heeft 44% de behoefte aan het kopen van een woonwagen en of standplaats. Dit lijkt te worden ingegeven door het ontbreken van de mogelijkheid tot het kopen van een standplaats.

5.4. Meer dan woonbehoefte

Tijdens de gesprekken met de woonwagenbewoners over de woonbehoefte zijn ook een aantal belangrijke punten van woonwagenbewoners naar voren gekomen waar zij graag verbetering in zouden willen zien:

- Zij willen dat de fysieke ruimte wordt aangepakt door de gemeente. Er zijn locaties waar bijvoorbeeld het groenonderhoud te wensen overlaat;
- Het onderhoud aan de wagens en de bergingen blijft achter;
- De bestrating vertoont achterstallig onderhoud (zoals bijvoorbeeld op de Huissensedijk);
- Er wordt op sommige locaties te hard gereden door zowel bewoners, als bezoekers en bijvoorbeeld postbezorgers. Men maakt zich zorgen om de kinderen en zou graag zien dat er maatregelen genomen worden zoals bijvoorbeeld verkeersdrempels;

- Zij willen graag een multifunctioneel centrum waar zij kunnen samenkomen om bijvoorbeeld maatschappelijke activiteiten kunnen worden ontplooit zoals huiswerkbegeleiding voor de kinderen;
- Zij willen gezien worden als volwaardig lid van de Arnhemse maatschappij en zouden graag zien dat er een bredere acceptatie van hun cultuur in Arnhem was;
- Zij willen minder vaak gediscrimineerd worden;
- Zij vragen aan de gemeente en de politie om hun taak op te pakken. Er zijn voorbeelden te noemen waarbij er sprake is van ernstige vervuiling en dumpingen van afval op en vlak naast de locaties. Het verzoek is om hier handhavend tegen op te treden.

5.5 Zorg & Participatie

Woonwagenbewoners zijn een zeer zorgzame gemeenschap. Men zorgt zeer goed voor elkaar en daarmee zijn zij een goed voorbeeld. In sommige gevallen kan het helpen om ondersteuning te ontvangen van een vakspecialist van de gemeente of van een professional van een zorgaanbieder. Het is in ieder geval goed om met elkaar periodiek overleg te voeren over de juiste zorg.

De bewoners geven zelf aan de handschoen op te willen pakken op het gebied van huiswerkbegeleiding en opvang van de kinderen in een multifunctioneel centrum.

De woonwagenbewoners geven aan dat er sprake is van veel werkloosheid onder hen. Zij zouden dit graag anders zien. Vakspecialisten van Sociale zaken zouden kunnen ondersteunen in de aanpak van werkeloosheid.

De huurdersvereniging geeft aan hierin te willen meedenken en er bestaan allerlei ideeën om ook bij de realisering van eventuele nieuwe woonwagens en standplaatsen, Arnhemse jongeren van zowel de woonwagenpopulatie en burgermensen te laten participeren.

5.6 Veiligheid

De bewoners hebben aangegeven dat zij sociale hygiëne en het naleven van bijvoorbeeld verkeersregels zeer belangrijk vinden.

6. Technisch onderzoek en planologische QuickScan

6.1. Huidige situatie

Na de opsplitsing van het woonwagenkamp bij IJsseloord / Velperbroek, zijn er uiteindelijk vijftien woonwagenlocaties in Arnhem gerealiseerd. De woonwagenstandplaatsen zijn in 2000 overgedragen aan corporaties vanwege het vervallen van de Woonwagenwet in 1999. De laatste jaren is er een toenemende trend waar te nemen waaruit blijkt dat woonwagenbewoners hoger en groter bouwen. De bestemmingsplannen en alle documenten die ter aanvulling en ondersteuning zijn opgesteld, hebben er niet toe geleid dat de woonwagenbewoners overeenkomstig het beleid van de gemeente hebben gebouwd. Er zijn illegale situaties ontstaan en er is niet gehandhaafd.

De bouwtechnische situatie met de woonwagens in Arnhem, omvat vooral het zonder of in afwijking van het bestemmingsplan (ver)bouwen. Hierbij kan gedacht worden aan het plaatsen van nieuwe woonwagens, het vergroten en verhogen door middel van een kap of een dak, het plaatsen van caravans en bijgebouwen en het innemen van groenzones die van de gemeente zijn. Door het plaatsen van grotere woonwagens, is er een situatie ontstaan van ernstig ruimtegebrek. De woonwagens staan door hun grootte en wijze van plaatsing op de standplaats te dicht op elkaar, wat leidt tot brandonveilige situaties. In veel gevallen staan de woonwagens dichter dan één meter op elkaar.

6.2 Brandveiligheid

Net als een woning is een woonwagen bouwkundig gezien brandveilig als deze voldoet aan de bouwtechnische eisen voor bestaande bouw van het Bouwbesluit 2003. De brandveiligheidseisen in dit Besluit bepalen de weerstand die een bouwwerk moet kunnen bieden tegen brand en de tijd voordat de brand kan overslaan naar een ander bouwwerk. Er is een belangrijk verschil tussen de eisen voor bestaande woningen en bestaande woonwagens. Daar waar het Bouwbesluit eisen stelt aan de brandwerendheid tussen bestaande woningen (brandoverslag), stelt het Besluit geen eisen aan de brandoverslag tussen bestaande woonwagens. Op bouwtechnische gronden kan dus niet altijd voorkomen worden dat een brand van de ene woonwagen kan overslaan naar de andere. Dit kan wel voorkomen worden door voldoende afstand tussen de woonwagens aan te houden. (VROM Inspectie, 2009)

Bij de brandveiligheid van woonwagenlocaties is dus de afstand tussen de woonwagens zeer belangrijk. Als de afstand te klein is kan een brand via de ramen, deuren en soms zelfs via de wanden eenvoudig overslaan van de ene naar de andere woonwagen. Voorschriften over de afstand tussen woonwagens kunnen opgenomen zijn in het bestemmingsplan. In de praktijk noemt men een afstand van ongeveer vijf meter brandveilig genoeg. In Arnhem zijn er bijna geen woonwagens te vinden die 5 meter of meer uit elkaar staan. De situatie in Arnhem verdient aandacht als het gaat om brandveiligheid.

6.3 Planologische QuickScan

Er is een quickscan gemaakt van de planologische implicaties en mogelijkheden van uitbreidingen op de huidige locaties. Een eerste inventarisatie leert ons dat verplaatsing en uitbreiding op bestaande locaties kan, maar dat hier de procedure voor het wijzigen van het bestemmingsplan voor nodig is.

7. Vervolgstappen

Concluderend dat er een behoefte aan uitbreiding van standplaatsen van maximaal 98 is en op een aantal locaties de brandveiligheid niet op orde is komen we tot de volgende vervolgstappen:

De gemeente Arnhem neemt de regie om samen met de woningcorporaties Vivare, Portaal en Volkshuisvesting te komen tot een plan van aanpak op de volgende onderdelen:

- in beeld brengen van samenwerkingspartners die dit kunnen en willen realiseren

- ruimtelijke en planologische aspecten: In beeld brengen van locaties waarop uitbreiding mogelijk kan plaatsvinden

- financiële aspecten: de kosten/investeringen verbonden zijn aan de uitbreiding voor de verschillende partijen en de mogelijkheden voor subsidie.

- een verdere onderbouwing van de woonbehoefte

- verbeteren van de brandveiligheid in bestaande en nieuwe situatie en zorgen dat bij eventuele uitbreiding de brandveiligheid ook gegarandeerd is.

De gemeente onderhoudt de samenwerking met een vertegenwoordiging van alle woonwagenbewoners in Arnhem.

7.1 Doorlooptijd

Gedacht wordt aan korte, middellange en lange termijn

- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de korte termijn (1 tot 2 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de middellange termijn (2 tot 4 jaar);
- Mogelijke uitbreiding woonwagenlocaties op de lange termijn (4 – 10 jaar).

Korte termijn

Op korte termijn zal er een start gemaakt moeten worden om de woonwagenlocaties na te lopen op brandveiligheid De afstand tussen de meeste wagens is in veel gevallen klein. De meest eenvoudige start van dit project zal zijn om een nieuwe locatie te vinden waar 15 of meer nieuwe standplaatsen gebouwd zullen worden. Indien deze standplaatsen gerealiseerd zijn, kunnen deze standplaatsen gebruikt worden als ‘wisselplaatsen’. Zodra de gemeente Arnhem zal starten met een bestaande locatie dan heeft de gemeente plaats nodig om mensen tijdelijk te huisvesten. Op de bestaande locatie kunnen dan nieuwe standplaatsen gerealiseerd worden met daarom heen extra nieuwe standplaatsen. Op deze wijze kunnen er standplaatsen gerealiseerd worden van voldoende grootte plus uitbreiding. Zodra de locatie gereed is, kunnen de bewoners terug naar hun oude locatie, op de nieuwe standplaatsen.

Alternatieven zouden kunnen zijn:

- Het afbreken van bestaande wagens, het tijdelijk huisvesten van bewoners in wisselwoningen en de aanschaf van nieuwe wagens, na realisatie van de nieuwe standplaatsen. Aandachtspunt hierbij is de eigendomssituatie;
- Het tijdelijk opslaan van de oude wagens, het tijdelijk huisvesten van bewoners in wisselwoningen en de aanschaf van nieuwe wagens, na realisatie van de nieuwe standplaatsen.

Middellange termijn

Op de middellange termijn worden er in Arnhem 25 nieuwe woonwagenstandplaatsen gerealiseerd. In dat geval kan elke woonwagenlocatie aangemerkt worden als brandveilig. Per locatie kunnen er dan 4 woonwagens verplaatst worden en wellicht enkele woonwagenstandplaatsen extra worden aangelegd. In dit scenario zijn de woonwagenstandplaatsen van voldoende grootte en maken inwonende kinderen binnen een redelijke termijn, een redelijke kans op een woonwagen.

In dit scenario heb je ook één of twee uitwijk locaties nodig. Als er geen ruimte is om te schuiven, kun je nooit ruimte maken op de huidige locaties.

Lange termijn

Op de lange termijn maakt iedere woningzoekende woonwagenbewoner binnen een redelijke termijn een redelijke kans op het vinden van een woonwagen (standplaats) inclusief de 'wonenden'. Er zouden dan nog ongeveer 35 standplaatsen gerealiseerd moeten worden.

7.2 Financiën

Voor het plan van aanpak gaan we, samenhangende met de aanpak, de kosten voor diverse partijen in beeld brengen en wie deze kosten gaat dragen. Dit is afhankelijk van zeer veel factoren. Als we kijken naar een vergelijkbaar project, bijvoorbeeld in de gemeente Zeist, dan kunnen we vaststellen dat het hier om een grote investering gaat. In Zeist is de woonwagenlocatie Beukbergen ingrijpend geherstructureerd en uitgebreid met 50 standplaatsen naar een totaal van 220 standplaatsen. Dit heeft in totaal 24 miljoen euro gekost. Een exacte berekening is niet te maken. Maar uitgaande van de gegevens van Zeist is een eerste indicatie dat de totale kosten per standplaats ongeveer €140.000,- euro zullen bedragen.

Dit bedrag wordt opgebouwd uit:

- Verwerven van grond;
- Bouwrijp maken van grond;
- Aanleg van standplaatsen;
- Verplaatsen of plaatsen van woonwagen / chalet.

Dit zijn investeringen die door verschillende partijen (bewoners, corporaties, gemeente, provincie, Rijk en Europa) gedragen moeten worden, waarvan het grootste deel uiteraard voor rekening komt van de bewoners en de verhuurder. Daarnaast wordt gekeken naar subsidiemogelijkheden. Dit alles krijgt een uitwerking in het plan van aanpak.

7.3 Organisatie

De gemeente Arnhem neemt de regie om samen met de woningcorporaties Vivare, Volkshuisvesting en Portaal te komen tot een plan van aanpak.

Het plan van aanpak wordt ter beoordeling en besluitvorming voorgelegd aan het college en raad. Er zal een werkgroep geformeerd worden met daarin vertegenwoordigers van de gemeente en de woningcorporaties . De portefeuillehouder Wonen vormt samen met de directies van de corporaties een stuurgroep op dit onderwerp. Partijen committeren zich door het beschikbaar stellen van personeel en voelen zich verantwoordelijk voor het gezamenlijk opstellen van het plan van aanpak.

De gemeente onderhoudt de samenwerking met een vertegenwoordiging van alle woonwagenbewoners in Arnhem.

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 29 mei 2019

Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Zaaknummer:	356145
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), de Groot (PvdD), Nede (CU), Greving (PvdA), Loos (VVD), Coenders (GL), Dijk (D66), van Dillen (CDA), Elfrink (SP), Wiggers (AOP) en Verheij (PVV). De fractie van DENK/Verenigd Arnhem was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Insprekers
Voorafgaand aan de meningsvormende behandeling is ingesproken door mw. Tonnie Bosvelt namens de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem i.o. Zij geeft aan graag de inbreng van de woonwagenbewoners, bijv. bij het toewijzingsbeleid, terug te willen zien in het Volkshuisvestelijk kader. De wethouder verwijst in zijn reactie o.a. naar het Woonbehoefte-onderzoek 2019 Woonwagenbewoners Arnhem", de beleidsregels van BZK en de rol van de corporaties hierin.

Bespreking
De raadskamer is gestart met de meningsvormende (1) behandeling. Er zijn vragen gesteld waarom een aantal issues uit de Arnhemse Woonprincipes niet terugkomen in het Volkshuisvestelijk kader. Veel vragen zijn gesteld over de telling van het aantal sociale huurwoningen in de zg. kernvoorraad van de gemeente. Ook de verhouding tussen Volkshuisvestelijk kader en de prestatieafspraken en de rol van resp. de gemeente en de corporaties komt aan de orde.

Toezeggingen
Wethouder Paping heeft toegezegd:
- inzicht te geven in de wijze van tellen van de kernvoorraad sociale huurwoningen in verband met zelfstandige en onzelfstandige woningen.
- een overzicht te geven van de monitor van de prestatieafspraken 2017-2018.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat de m1-behandeling niet is afgerond en een volgende keer wordt voortgezet.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

V.L. Bouma

Toezeggingen volkshuisvestelijk kader 29-05-2019

Toezegging 477
Wethouder Paping heeft toegezegd inzicht te geven in de wijze van tellen van de kernvoorraad sociale huurwoningen in verband met zelfstandige en onzelfstandige woningen.
Tot en met 2016 zijn er bij de prestatieafspraken geen duidelijke afspraken gemaakt of de kernvoorraad uit alleen zelfstandige of ook onzelfstandige woningen bestaat. Vanaf 2017 is deze afspraak (kernvoorraad is: e zelfstandige sociale huurwoningen tot de 2^{e} aftoppingsgrens) gemaakt en wordt ook bijgehouden hoeveel zelfstandige en onzelfstandige woningen de 3 grote corporaties (volkshuisvesting Arnhem, Vivare en Portaal) in Arnhem bezitten. Bij de cijfers tot 2017 is deze splitsing tussen zelfstandig en onzelfstandig niet gemaakt, hier kunnen ook onzelfstandige woningen mee geteld zijn. Bij de cijfers tot 2017 is het niet meer mogelijk om de onzelfstandige woningen eruit te filteren.

Toezegging 478
Wethouder Paping heeft toegezegd een overzicht te geven van de monitor van de prestatieafspraken 2017-2018.
De monitor is nog niet bestuurlijk door de partijen vastgesteld en kan daardoor op dit moment nog niet gedeeld worden. Op 29 augustus a.s. is het eerstvolgende bestuurlijk overleg met de corporaties. Bij dat overleg wordt de monitor geagendeerd voor vaststelling. Na vaststelling kan de monitor aan de raad verstrekt worden.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) 2e bijeenkomst 19 juni 2019

Volkshuisvestelijk kader 2019-2022

Zaaknummer:	356145
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), de Groot (PvdD), Nede (CU), Greving (PvdA), Loos (VVD), Coenders (GL), Loor (D66), van Dillen (CDA), Dobbe (SP), Wiggers (AOP), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem) en Verheij (PVV).

Bespreking
De raadskamer is verder gegaan met de meningsvormende (1) behandeling. De raadskamer heeft nog steeds veel vragen over de wijze van tellen van de kernvoorraad. De indruk bestaat dat de kernvoorraad in de afgelopen jaren is afgenomen, ondanks de voornemens deze te laten stijgen. Ook de relatie tussen de Arnhemse Woonprincipes, het Volkshuisvestelijk kader en de prestatieafspraken met de corporaties is besproken. Het Volkshuisvestelijk kader is voor de corporaties het uitgangspunt om hun voorstel voor de prestatieafspraken te formuleren.

Toezeggingen
Wethouder Paping heeft de volgende toezeggingen gedaan:
- Bij de vaststelling van een nieuw volkshuisvestelijk kader (in 2022) is de monitor/ evaluatie van het oude volkshuisvestelijk kader (2019-2022) afgerond en beschikbaar voor de raad.
- De monitor prestatieafspraken wordt jaarlijks naar de raad gestuurd.
- De wethouder probeert de monitor van de prestatieafspraken voor de zomer aan de raad te verstrekken.

Conclusie
Besluitvorming op het voorstel Volkshuisvestelijk kader 2019-2022 op 3 juli is gewenst vanwege de relatie met de prestatieafspraken met de corporaties. Met instemming van de raadskamer stelt de voorzitter vast dat de behandeling van het voorstel de volgende keer - zo mogelijk 26 juni - wordt voortgezet met een m2-behandeling. De Partij voor de Dieren en D66 hebben (concept-) amendementen aangekondigd.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

V.L. Bouma

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	3 juli 2019
Zaaknummer	273186

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen de het onderzoek van de Rekenkamer Arnhem "De Schuldenval" dd 9 mei 2019 en het voorstel van de Rekenkamer Arnhem van 9 mei 2019 zaaknummer: 273186

besluit:

1. De conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer over te nemen;
2. Het college opdracht te geven om uitvoering te geven aan de aanbevelingen en binnen een termijn van drie maanden hiervoor een plan van aanpak aan de raad aan te bieden.

De griffier,

De voorzitter,

Rekenkamerrapport 'De Schuldenval'

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	273186
Portefeuillehouder:	M. Louwers

.

Aan de gemeenteraad, 26 juni 2019

In verband met de extra de raadsvergadering n.a.v. het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GroenLinks en PvdA met VVD en D66 en de behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 heeft de raadskamerbehandeling op 26 juni 2019 geen doorgang gekregen.

Het Dagelijks Bestuur heeft besloten de raadskamerbehandeling (M2) onder te brengen in de besluitvormende vergadering van 3 juli.

De griffier, De voorzitter,

J.G.M. Kersten D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Agendapunt **'Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	VVD, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie
Titel motie	Ruimer baan voor de 'Vroeg Eropaf methode'
Nummer Zaaknummer	19M77 273186

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- op 20 maart 2019 het college en 15 organisaties een nieuw convenant om problematische schulden terug te dringen hebben ondertekend;
- De Vroeg Eropaf Methode een succesvol instrument is in deze;
- De medewerkers van Vroeg Eropaf inmiddels zo'n 1000 Arnhemmers bezocht hebben. Inwoners die meedoen aan het traject zien hun schulden dalen en zijn weer in staat om regelmatige betalingen te doen, voor bijvoorbeeld energie en huur;
- Vroeg Eropaf medewerkers maximaal 28 dagen hebben om de hulpvraag van de betreffende inwoners in kaart te brengen en een plan van aanpak te kunnen maken.

Overwegende dat
- Het doorgaans wel vijf jaar duurt voordat iemand om hulp durft te vragen;
- Het niet altijd lukt om binnen 28 dagen volledig vertrouwen van de inwoner te krijgen;
- Er soms meer tijd nodig is dan 28 dagen om te komen tot een plan van aanpak. Dit is vaak indien er sprake is van ernstige schuldenproblematiek;
- De regel van 28 dagen nu erg strak gehanteerd wordt.

Verzoekt het college om
- de harde regel van 28 dagen te laten vallen indien het hulpverleningstraject daarom vraagt en er zwaarwegende redenen zijn. Deze redenen moeten dan door de Vroeg Eropaf medewerker gemotiveerd kunnen worden.

en gaat over tot de orde van de dag
Karin Kalthoff, VVD
Sabine Andeweg, D66
Marie José Navis, Groen Links
Hanny van Nunen, PvdA
Daniël Becker, ChristenUnie

AANGENOMEN

Voor 39

Tegen 0

Motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Agendapunt **Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	D66 en CDA Arnhem
Titel motie	Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie.
Nummer Zaaknummer	19M78 273186

De raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat;

- Het deel van de schulddienstverlening dat niet door de sociale wijkteams wordt gedaan deze zomer opnieuw wordt aanbesteed. (zie raadsbrief "Aanbesteding schulddienstverlening" van 4 juni 2019). Publicatie van de aanbesteding is voorzien op 9 juli 2019
- Naar schatting ten minste 16.000 huishoudens in Arnhem te maken hebben met schulden (op basis van onderzoek Panteia)
- Mensen gemiddeld vijf jaar wachten met het zoeken van professionele hulp. (Ze hebben dan een gemiddelde schuld van ruim 42.000 euro bij vijftien schuldeisers).
- Schulden vaak een negatieve invloed hebben op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. En dat huishoudens die hiermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017)

Overwegende dat;

- Het college van B&W de aanbevelingen van de rekenkamer voor de schuldhulpdienstverlening in Arnhem wil meenemen in de aanbesteding.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” geen compleet beeld geeft van de knelpunten binnen de schuldhulpdienstverlening in Arnhem.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” concludeert dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven in Arnhem.
- Het algemene uitgangspunt van de aanbesteding dat “we mensen met schulden zo snel mogelijk willen helpen” niet onderbouwd wordt met een visie en/of plan.

AANGENOMEN

Ig m70/P.2

Verzoekt het college:

- Op basis van een nadere analyse van het stelsel van schulddienstverlening en een integrale visie op de toekomst, de raad kaders te laten vaststellen voor de inrichting van de schulddienstverlening in Arnhem;
- Als vervolg op het "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening sociale wijkteams van maart 2016" een audit te laten verrichten naar de uitvoering van de schulddienstverlening;
- De aankomende aanbesteding zo in te richten dat de werkwijze uiterlijk per 1-1-2021 kan worden aangepast of dat er opnieuw kan worden aanbesteed, indien de aanbesteding niet blijkt te passen bij de nog vast te stellen kaders.

En gaat over tot de orde van de dag

Sabine Andeweg (D66)
Klaartje Koorn-van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor	**39**	*Motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Aan de gemeenteraad **RAADSVOORSTEL**

Zaaknummer **273186**

ONDERWERP: **De Schuldenval**

Voorstel

De Rekenkamer stelt de gemeenteraad voor om de conclusies en aanbevelingen over te nemen die de Rekenkamer heeft geformuleerd in het onderzoeksrapport "De Schuldenval" van 9 mei 2019 en met het college in debat te gaan over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer.

Inleiding

In het voorjaar van 2018 is met de raad besproken welke onderzoeksonderwerpen de raad graag opgepakt zag worden door de Rekenkamer Arnhem. Als één van de allerbelangrijkste gaf de raad het onderwerp "schuldhulpverlening" aan.
De afgelopen maanden is dat onderzoek uitgevoerd. Dat is gedaan door niet alleen werkwijze en systemen en processen van de betrokken professionals te analyseren, maar ook door 27 huishoudens in Arnhem te interviewen over hun soms onmogelijke positie en hun ervaringen met hulp- en dienstverleners in Arnhem. Zij hebben met hun openhartige, soms verbijsterende, soms treurige en soms ook weer optimistisch makende verhalen een bijzondere inkijk in de problematiek gegeven.

Beoogd effect

De Rekenkamer Arnhem geeft met dit onderzoek de gemeenteraad inzicht in de wijze waarop schuldhulpverlening in Arnhem wordt uitgevoerd. Dat leidt tot conclusies en aanbevelingen waarmee - indien uitgevoerd – de schuldhulpverlening in Arnhem effectiever kan worden uitgevoerd.
De Rekenkamer beveelt aan de intake bij potentiële schuldhulpverlening te versterken, beter en gerichter te registreren door de sociale wijkteams, te zorgen voor een betere regiefunctie vanuit de wijkteams, meer aandacht aan ondernemers te besteden, de afspraken over de berekening van het vrij te laten bedrag te evalueren en de nazorg te versterken.

Argumenten

De overall conclusies die uit het rapport getrokken worden, zijn indringend.
Het komt vaak voor dat mensen lang in hun schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is. Vele wijkcoaches kunnen vanuit hun warme betrokkenheid rekenen op grote waardering van hun cliënten. Dat is waardevol en moet behouden blijven.

De opdracht van de wijkteams is "doen wat nodig is". Dat mag de algemene doelstelling zijn, ten aanzien van de langjarige schuldenproblematiek (die bij velen steeds toeneemt naarmate ze langer in

de schuldenval zitten) is hij niet effectief genoeg. De wijkteams registreren niet hoeveel mensen met welke schulden bij hen komen en ze pakken de problematiek niet doelgericht genoeg aan. Het maken van een plan en het voeren van de regie op de complexe processen die aan schuldenproblematiek ten grondslag liggen wordt onvoldoende strak aangestuurd en is in de analysefase (wat is het probleem en wat zou de oplossingsrichting kunnen zijn) niet doorwrocht genoeg. Daardoor wordt te weinig snelheid gemaakt.

Triage (het bepalen welke hulp nodig is) vergt specifieke vakkennis. Wij zien die niet altijd goed, tijdig en snel ingezet worden. Meer specifiek is de kennis ten aanzien van ondernemers/zzp'ers die met schulden bij de gemeente aankloppen onvoldoende. Vaak is er een ingewikkeld juridische en fiscale problematiek die specifieke kennis vraagt.

Omdat de afspraken met Rijnstad en PLANgroep ten aanzien van hun doelen en meetbare resultaten strak ingekaderd zijn, zijn de resultaten hier helderder. Ben je als schuldenaar eenmaal zo ver dat je daar terecht komt – maar dat is voor velen een lange, kronkelige en moeizame weg – dan word je meestal goed en effectief geholpen.

Kanttekeningen

Het essay van Vasco Lub dat hij op verzoek van de Rekenkamer heeft geschreven gaat indringend in op de vraag hoe degelijk de onderbouwing van het beleid van Arnhem ten aanzien van wijkteams en meer specifiek hun rol in de schuldhulpverlening is ingeregeld. Zijn kijk versterkt ons advies aan uw raad om te zorgen dat college en organisatie met veel sterker onderbouwd beleid ten aanzien van schuldhulpverlening komen.

Financiën en uitvoering

Het ware verstandig in de MJPB specifiek de beoogde resultaten en verwachte inzet in tijd en geld van de schuldhulpverlening op te nemen om daarmee de sturing door de raad te versterken.

Communicatie

Persbericht

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- 'De Schuldenval' - bestuurlijke nota
- 'Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem'- rapport van bevindingen
- 'Rekenkamer Arnhem trekt indringende conclusies uit het onderzoek naar schulddienstverlening' - persbericht

Zaaknummer	273186

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen de het onderzoek van de Rekenkamer Arnhem “De Schuldenval” dd 9 mei 2019 en het voorstel van de Rekenkamer Arnhem van 9 mei 2019 zaaknummer: 273186

besluit:

1. De conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer over te nemen;
2. Het college opdracht te geven om uitvoering te geven aan de aanbevelingen en binnen een termijn van drie maanden hiervoor een plan van aanpak aan de raad aan te bieden.

De griffier, De voorzitter,

De Schuldenval

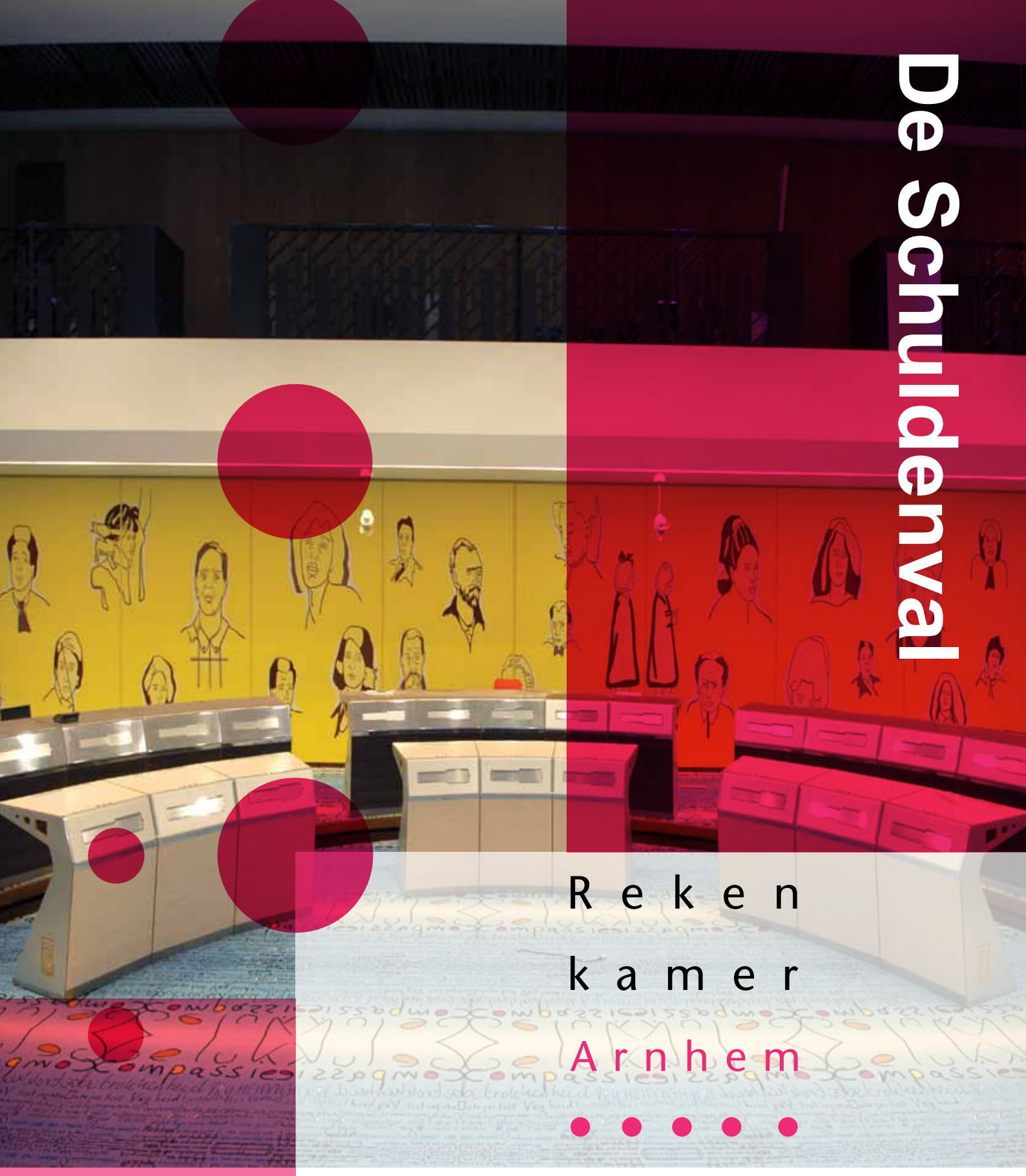

Reken kamer Arnhem

Bestuurlijke Nota

Rekenkameronderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem

Rekenkamer Arnhem

Schulddienstverlening in Arnhem

Bestuurlijke nota

9 mei 2019

Zaaknummer: 273186

Rekenkamer Arnhem

Inhoudsopgave

Rekenkamer Arnhem

Bestuurlijke nota

1. Inleiding 3
2. Conclusies 4
   2.1 Overzicht conclusies 4
      2.1.1 conclusies ten aanzien van beleid 4
      2.1.2 conclusies ten aanzien van de uitvoering 4
      2.1.3 conclusies ten aanzien van bereik en kosten 5
      2.1.4 conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners 5
   2.2 Overall beeld 6
3. Aanbevelingen 7
   3.1 Voor het College van B&W 7
   3.2 Voor de raad 8
4. Reactie college van B&W 9

5. Nawoord Rekenkamer 12

Bijlage: Essay - Vasco Lub - sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Bijlage: Rapport 'Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem'

1. Inleiding

Voor u ligt het rapport van de Rekenkamer Arnhem naar de schulddienstverlening in Arnhem. Dit rapport gaat over de situatie waarin mensen met schulden kunnen verkeren en hoe zij geholpen worden daarmee om te gaan.

Dit rapport is het tweede in een serie rapporten die de Rekenkamer Arnhem de komende jaren wil opleveren over het Sociaal Domein. Het eerste ging over informatiebeveiliging in het Sociaal Domein. In voorbereiding is een onderzoek naar jeugdhulp in Arnhem, en op langere termijn willen wij onder andere ook PGB- en zorgfraude en laaggeletterdheid onderzoeken. Wij hopen over enkele jaren een "satéprikker" door deze rapporten te kunnen steken en daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan een samenhangend en effectief sociaal beleid voor de inwoners van Arnhem.

De Rekenkamer Arnhem dankt alle betrokkenen voor hun medewerking aan dit rapport. In de allereerste plaats de 27 huishoudens in Arnhem die we hebben geïnterviewd over hun soms onmogelijke positie en hun ervaringen met hulp- en dienstverleners in Arnhem. Zij hebben ons met hun openhartige antwoorden en soms verbijsterende, soms treurige en soms ook weer optimistisch makende verhalen een bijzondere inkijk in de problematiek gegeven. Maar ook alle andere betrokkenen die de onderzoekers hebben mogen spreken (ambtenaren, de sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep) en andere hulpverleners zeggen wij veel dank voor hun openhartigheid, eerlijkheid en de bereidheid om informatie uit- en op te zoeken en aan te leveren.

Deze bestuurlijke nota bevat alleen de hoofdlijnen van de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke en door de ambtelijke organisatie gevalideerde onderzoeksrapport. Dat rapport is als bijlage bij deze bestuurlijke nota gevoegd. U kunt volstaan met het lezen van deze bestuurlijke nota.
Dat laatste zou overigens zonde zijn. Naar de mening van de Rekenkamer Arnhem heeft het onderzoek een rapport opgeleverd dat het verdient in zijn geheel gelezen te worden. Wij danken de onderzoekers voor hun grondige werk en goed geschreven rapport.

2. Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. U vindt deze uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7 van de Nota van Bevindingen. Per onderdeel van het onderzoek zijn daar de onderzoekvragen beantwoord en zijn de punten benoemd die goed gaan, en die voor verbetering vatbaar zijn.

Wij geven u in 2.1 het overzicht van die punten, en sluiten in 2.2 af met een overall beeld.

2.1 Overzicht conclusies

2.1.1 Conclusies ten aanzien van beleid

- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
  Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Verbeterpunt voor het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen t.a.v. schulddienstverlening geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel enigermate uitgebreid.

2.1.2 Conclusies ten aanzien van de uitvoering

- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.
- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het vrij te laten bedrag wisselend.

- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

2.1.3 Conclusies ten aanzien van bereik en kosten

- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde. Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening.

Verbeterpunten met betrekking tot bereik en kosten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

2.1.4 Conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet per sé dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

2.2 Overall beeld

De overall conclusies die uit het rapport getrokken worden, zijn indringend.

Het komt vaak voor dat mensen lang in hun schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is. Vele wijkcoaches kunnen vanuit hun warme betrokkenheid rekenen op grote waardering van hun cliënten. Dat is waardevol en moet behouden blijven.

De opdracht van de wijkteams is "doen wat nodig is". Dat mag de algemene doelstelling zijn, ten aanzien van de langjarige schuldenproblematiek (die bij velen steeds toeneemt naarmate ze langer in de schuldenval zitten) is hij niet effectief genoeg. De wijkteams registreren niet hoeveel mensen met welke schulden bij hen komen en ze pakken de problematiek niet doelgericht genoeg aan. Het maken van een plan en het voeren van de regie op de complexe processen die aan schuldenproblematiek ten grondslag liggen wordt onvoldoende strak aangestuurd en is in de analysefase (wat is het probleem en wat zou de oplossingsrichting kunnen zijn) niet doorwrocht genoeg. Daardoor wordt te weinig snelheid gemaakt.

Triage (het bepalen welke hulp nodig is) vergt specifieke vakkennis. Wij zien die niet altijd goed, tijdig en snel ingezet worden. Meer specifiek is de kennis ten aanzien van ondernemers/zzp'ers die met schulden bij de gemeente aankloppen onvoldoende. Vaak is er een ingewikkeld juridische en fiscale problematiek die specifieke kennis vraagt.

Omdat de afspraken met Rijnstad en PLANgroep ten aanzien van hun doelen en meetbare resultaten strak ingekaderd zijn, zijn de resultaten hier helderder. Ben je als schuldenaar eenmaal zo ver dat je daar terecht komt – maar dat is voor velen een lange, kronkelige en moeizame weg – dan word je meestal goed en effectief geholpen.

3. Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert aanbevelingen voor zowel het college als voor de raad van Arnhem. Deze worden in afzonderlijke paragrafen gepresenteerd.

3.1 Voor het college van B&W

1. Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties

De problematiek ter zake van schulden is vaak zo complex dat een zware "triage" noodzakelijk is. Omdat de intakefase een belangrijk onderdeel is van de Arnhemse route dient daarin altijd een wijkcoach betrokken te worden die specialistische kennis heeft over schulddienstverlening. Dit om:

- Sneller tot een goed overzicht te komen van inkomsten, uitgaven en schulden.
- Met de inwoner sneller te bepalen welk traject de beste perspectieven biedt.
- De inwoner (eventueel) sneller naar de volgende fase in de Arnhemse route te begeleiden.

Op dit moment kan het lang duren (soms zelfs jaren) voordat een schuldhulpverleningstraject wordt gestart. De interviews met inwoners hebben geleerd, dat zij ook sneller willen weten waar zij aan toe zijn. Dat betekent: goed registreren (efficiënt en effectief, zonder in bureaucratische overdoses te vervallen), en het maken van scherpe en diepe analyse van de problematiek en de bijzondere omstandigheden van de cliënt door een gespecialiseerde professional, zodat een gericht plan kan worden gemaakt.

2. *Ga beter en gerichter registreren*

Om in beeld te krijgen hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening, moet de registratie van de schuldhulpvraag onderdeel worden van het intakeproces. Duidelijk moet worden hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening; hoe zij worden geholpen; en, wat de doorlooptijd van hulptrajecten is. Er is inmiddels gestart met registratie door de Sociale Wijkteams. Komend jaar moet duidelijk worden of dit ook het gewenste inzicht geeft. Het geeft geen pas dat er geen helder inzicht is in het aantal cliënten, hun hulpvraag en de bij de hulp gerealiseerde effecten en gemaakte kosten.

3. Zorg voor borging van regiefunctie van de wijkcoach

De regiefunctie van de wijkcoach moet beter worden geborgd. Bij overdracht van een inwoner aan Rijnstad of PLANgroep moeten Sociale Wijkteams en schuldhulpverleners altijd afspreken wat de regiefunctie concreet zal gaan inhouden (casus- en/of procesregie). Bijvoorbeeld moet per inwoner worden afgesproken met welke frequentie c.q. op welke momenten de wijkcoach op de hoogte wordt gesteld over de voortgang.

4. Besteed meer aandacht aan ondernemers

De hulp aan ondernemers met problematische schulden verdient meer aandacht. Wanneer een ondernemer zich vanwege schulden meldt bij het Bureau bijstandverlening zelfstandigen, dan wel bij het Wijkteam, moet sneller worden bepaald wat de beste route is. Voorkomen moet worden dat betrokkene over en weer wordt doorverwezen.

5. Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag"

De wenselijkheid om de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' onderdeel te laten zijn van de intakefase moet opnieuw geëvalueerd worden. De huidige situatie functioneert volgens meerdere betrokkenen niet goed. Bepaal in deze lijn eventueel opnieuw wat de meest effectieve taakafbakeningen tussen de wijkcoaches en Rijnstad zijn en wat het beste overdrachtsmoment is.

6. Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter

Het moet explicieter worden wat onder nazorg wordt verstaan. Vervolgens moet deze nazorg expliciet worden toebedeeld aan één van de partners van de Arnhemse route.

3.2 Voor de raad

1. Versterk het inzicht

Het inzicht inzake de effecten van schuldhulpverlening is nu nog te vaag. Wij adviseren u ervoor te zorgen, dat de Meerjarenbegroting te meten en te controleren doelen ter zake bevat, en dat in het jaarverslag daarover gerapporteerd wordt.

2. Zie toe op aanpak en vervolg

Verzoek het college om binnen drie maanden na besluitvorming van dit rapport in de raad met een plan van aanpak te komen voor de implementatie van de aanbevelingen die gericht zijn aan het college.

4. Reactie College van B&W

Aan Rekenkamer Arnhem
t.a.v. de heer A.H. Teeuw, voorzitter
Koningstraat 38
6811DG ARNHEM

Datum : 23 april 2019
Zaaknummer : 356405
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 3774772

Onderwerp: Bestuurlijke reactie Schulddienstverlening in Arnhem

Geachte heer Teeuw,

De Rekenkamer Arnhem heeft ons college uitgenodigd een reactie te geven op de bestuurlijke nota 'Schulddienstverlening in Arnhem' (versie d.d. 3 april 2019). In deze nota heeft de rekenkamer conclusies en aanbevelingen geformuleerd op basis van het onderzoeksrapport ‘Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem’ (versie d.d. 29 maart 2019). In de vergadering van 23 april 2019 is de volgende bestuurlijke reactie vastgesteld.

Algemene reactie
Wij bedanken de rekenkamer voor het onderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem. Er ligt een goed en prettig leesbaar rapport en bestuurlijke nota met heldere conclusies en aanbevelingen die we gaan gebruiken voor verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem. Het rapport komt op een gunstig moment, omdat de schulddienstverlening dit jaar opnieuw wordt aanbesteed.

Reactie op conclusies
Ons college erkent de meeste conclusies van de rekenkamer, maar wil bij enkele conclusies een aantal kanttekeningen plaatsen:

- Ook wij zijn van mening dat mensen (te) lang in hun schuldenval gevangen blijven. De conclusie die de rekenkamer trekt dat dit in belangrijke mate wordt veroorzaakt door de hulpverlening binnen de wijkteams, vinden we niet voldoende onderbouwd.
- We erkennen dat er verbetermogelijkheden zijn voor uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem: in het bijzonder bij de sociale wijkteams. We vinden het zorgelijk dat verschillen in taakopvatting, kennis en doortastendheid van wijkcoaches de uitvoering negatief beïnvloeden. Dit aandachtspunt is eerder gesignaleerd waarop de wijkteams actie hebben ondernomen (o.a. het instellen van aandachtsfunctionarissen en het organiseren van bijscholing). Helaas heeft dat tot onvoldoende resultaat geleid.
- De conclusie dat er geen meetbare doelen voor de sociale wijkteams zijn geformuleerd, willen we graag toelichten. De opdracht voor de sociale wijkteams vanuit de gemeente is helder: doen wat nodig is. Binnen deze integrale opdracht voeren zij voor schulddienstverlening de aanmelding en intake uit. Dat zij deze hulp tot voor kort niet registreerden is het gevolg van keuzes die in het verleden door de gemeente zijn gemaakt. Dit om de administratieve last bij wijkteams zoveel mogelijk te beperken. Inmiddels zijn gemeente en wijkteams tot de conclusie gekomen dat cijfers onmisbaar zijn om inzicht te krijgen in het bereik van de doelgroep en de resultaten. Er zijn dan ook afspraken gemaakt over de registratie.

- Ons college is van mening dat er in Arnhem veel aandacht is voor het verhogen van de financiële zelfredzaamheid. Het is de kern van het beleid en de uitvoering van de stabilisatiefase door Rijnstad. Daarbij erkennen we dat er wellicht te veel financiële zelfredzaamheid wordt gevraagd van inwoners aan het begin van een traject. Het kan wenselijk zijn om pas te gaan werken aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid zodra er schuldenrust is gecreëerd bij de inwoner.

Reactie op aanbevelingen voor het college

Wij nemen de aanbevelingen als volgt over.

- *Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties*. De rekenkamer constateert dat de problematiek bij schulden vaak zo complex is dat zware triage (het bepalen welke hulp nodig is) noodzakelijk is. Hiervoor is specialistische kennis nodig. De conclusies van de rekenkamer over de uitvoering geven aanleiding om de taakverdeling tussen integraal werkende coaches en specialistische schuldhulpverlener opnieuw te bekijken en te herijken.
- *Ga beter en gerichter registreren.* De sociale wijkteams zijn sinds 1 oktober 2018 begonnen met registratie. Wij onderschrijven de noodzaak om inzicht te hebben in wie worden bereikt en wat de resultaten zijn van hulp bij schulden.
- *Zorg voor borging van de regiefunctie van de wijkcoach.* De regie voor hulpverlening ligt bij de inwoner en de sociale wijkcoach. Dat de regiefunctie beter geborgd moet worden onderschrijven we. Hiervoor is het nodig dat duidelijke afspraken gemaakt worden over wat regie inhoudt en wat dat concreet betekent voor de taken, rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partners. Dit vraagt niet alleen wat van de sociale wijkteams, maar van alle partners die betrokken zijn bij schulddienstverlening.
- *Besteed meer aandacht aan ondernemers.* Hoe we schulddienstverlening in Arnhem voor ondernemers en ZZP'ers hebben georganiseerd werkt in de praktijk kennelijk onvoldoende. Wij onderschrijven dat dit meer aandacht vraagt.
- *Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag".* De berekening van het vrij te laten bedrag is onderdeel van de intakefase en wordt nu uitgevoerd door de sociale wijkteams. Dat deze afspraak opnieuw geëvalueerd moet worden is in lijn met de aanbeveling dat de intake versterkt moet worden en dat daarmee kritisch gekeken moet worden wat de meest effectieve taakafbakening is tussen de integraal werkende wijkcoach en de specialistisch werkende schulddienstverleners.
- *Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter.* Uit het onderzoek van de rekenkamer blijkt dat nazorg niet goed gedefinieerd is en niet expliciet belegd is. Wij vinden het belangrijk dat dit alsnog gebeurt in het belang van de inwoners.

Wat gaat ons college doen met de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek?

- In de aanbesteding van de schulddienstverlening die nu loopt en vanaf 1-1-2020 van kracht wordt, houden we rekening met de aanbevelingen uit het rekenkamerrapport.
- We gaan de taakverdeling tussen de integraal werkende wijkcoaches en specialistische schulddienstverlening bekijken en aanpassen.
- We zien erop toe dat er duidelijke afspraken komen tussen alle partijen over de regiefunctie van sociale wijkcoaches.
- We willen dat de registratie bij de sociale wijkteams zo snel mogelijk leidt tot betrouwbare cijfers over bereik en resultaten. Hierbij zijn zij afhankelijk van de systemen van de gemeente die registratie bemoeilijken.
- We gaan de nazorg beter beleggen bij één van de partijen.

- We gaan meer aandacht geven aan schulddienstverlening voor ZZP'ers en ondernemers. We gaan vast stellen wat hiervoor meer nodig is dan wat nu geregeld is en we komen met een plan van aanpak om dit te realiseren.
- Op basis van de onderzoeksresultaten wil ons College kijken of de doorlooptijd van schulddienstverlening verkort kan worden. Dit willen wij enerzijds doen door kritisch te kijken naar de uitvoering zoals hierboven gemeld, maar ook door te kijken of andere instrumenten ingezet kunnen worden zoals een saneringskrediet.
- De rekenkamer constateert dat in verhouding met andere gemeenten de kosten van schulddienstverlening in Arnhem hoog zijn. Dit vraagt wat ons betreft om een verkenning waardoor dit verschil wordt veroorzaakt. Wij streven daarbij naar een zo effectief mogelijke inzet van middelen.

Reactie op aanbevelingen voor de raad

De rekenkamer heeft twee aanbevelingen voor de raad opgenomen: versterk het inzicht en zie toe op aanpak en vervolg. Wij zijn bereid de raad jaarlijks informatie te verstrekken hoeveel inwoners bereikt worden met schulddienstverlening en wat daarvan de resultaten zijn. Wij komen binnen drie maanden met een plan waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

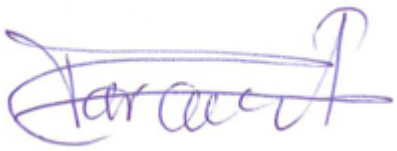

5. Nawoord

De Rekenkamer waardeert de bestuurlijke reactie van het College en de daarin gedane toezeggingen dat
a. de conclusies en aanbevelingen al op korte termijn betrokken gaan worden bij de aanbesteding van de schulddienstverlening en
b. er binnen drie maanden een plan zal liggen waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Wij willen slechts één opmerking maken naar aanleiding van de reactie van het College. Wij hebben geconcludeerd: "Het komt vaak voor dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is". Het College geeft aan dat wij niet voldoende onderbouwd zouden hebben dat de mensen te lang in de schuldenval gevangen blijven door de hulpverlening in de wijkteams.

Wij zijn van mening dat een belangrijke factor voor de langdurigheid van het proces te wijten is aan de organisatie van de hulpverlening (de triage, het gebrek aan doelgerichtheid, het niet altijd inzetten van ter zake kundigen), maar niet aan de mensen die de hulpverlening verstrekken. Aan hun intenties en inzet twijfelen we niet.

De Rekenkamer vertrouwt er op dat er op basis van het onderzoek een goed debat gevoerd gaat worden in de gemeenteraad en er gewerkt kan worden aan een verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem

Bijlage: Essay - Vasco Lub

Sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Vasco Lub
Vasco Lub is socioloog en heeft in de vorm van het Bureau voor Sociale Argumentatie een eigen onderzoeks- en adviespraktijk. Hij is daarnaast via een gastvrijheidsovereenkomst verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, afdeling Bestuurskunde & Sociologie. De Rekenkamer heeft Vasco Lub gevraagd een essay te schrijven ter verdieping van de resultaten van het onderzoek vanuit zijn expertise op het gebied van wijkteams en wijkgericht werken.

Enkele jaren geleden publiceerde ik met Silke van Arum het artikel *Wat gemeenten van sociale wijkteams verwachten* (2014) in het online vakblad Beleidsonderzoekonline. De verwachtingen over de wijkteams waren destijds hooggespannen. Menig gemeente zag hun inzet als dé nieuwe oplossing in de aanpak van sociale problematiek, vooral in aandachtswijken. In het artikel analyseerden we 32 gemeentelijke beleidsnota's, waarbij we nagingen wat gemeenten nu precies met de wijkteams beoogden, waar hun meerwaarde uit zou moeten bestaan naar kwetsbare burgers, en in hoeverre gemeenten via de wijkteams kleur en inhoud gaven aan de decentralisatie van zorg- en welzijnstaken. De analyse gaf – op zijn zachtst gezegd – aanleiding voor kritische kanttekeningen. Zo bleken de gemeentelijke plannen nogal cosmetisch en eenvormig, werden doelen en doelgroepen van de wijkteams zelden geëxpliciteerd, en bleef veelal onduidelijk hoe de samenwerking met andere instanties 'in de keten' efficiënt en ordelijk zou moeten verlopen. Kortom, het leek er vijf jaar geleden op dat de meeste gemeenten met het optuigen van de wijkteams vooral een beleidsmode achternaliepen, maar vergaten na te gaan waarom zij het fenomeen überhaupt omarmden.

Kritische blik

In Arnhem zijn binnen de zogenoemde 'Arnhemse route' van schulddienstverlening de wijkteams verantwoordelijk voor informatie en advies naar schuldenaren alsook de intake van burgers met schulden, en voeren zij formeel de regie van de dienstverlening ten opzichte van andere instanties. In de recent verschenen evaluatie van de uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem uitgevoerd door de Arnhemse Rekenkamer, komen de wijkteams er echter niet goed uit. Het rapport brengt stevige tekortkomingen aan het licht over hun sturing, efficiëntie en doelmatigheid. Het is daarom opportuun om enkele bevindingen van de evaluatie na te lopen en te voorzien van een kritische blik, ook met het oog op de risico's van de onduidelijkheid over de inzet van wijkteams die wij vijf jaar geleden al voorzagen. Niet om extra zout in de wond te strooien, maar om op basis van de conclusies van de Rekenkamer te reflecteren op hoe het beter kan. Ik heb me daarbij vooral gericht op het gebrek aan goed doordacht beleid. Mijns inziens is dat een dieperliggende oorzaak van veel van de door de Rekenkamer geconstateerde obstakels en tekortkomingen.

Over beleidsontwerp: voordenken voorkomt nadenken

Een eerste aspect dat opvalt uit het rapport, is de invloed van het onderliggende beleidsontwerp ten aanzien van schulddienstverlening, of eerder gezegd het ontbreken daarvan. Via 'beleid' geeft een bestuurslaag aan welke keuzes waarom worden gemaakt[i]. Beleid geeft dus inhoud aan de wijze waarop een gemeente lokale problemen – in dit geval burgers met schulden - tracht te sturen, te beïnvloeden en op te lossen. Hoewel de gemeente Arnhem via de 'Arnhemse route' de keuzes voor de

schulddienstverlening expliciteert (een samenwerking met een specifieke taakafbakening tussen de wijkteams, welzijnsinstelling Rijnstad en PLANgroep), is het de vraag of daarmee het beleid ten aanzien van schulddienstverlening ook inhoudelijk is onderbouwd, zoals de Rekenkamer concludeert. Beleid moet niet alleen gaan over praktische speerpunten (het hoe), maar ook – en vooral – over de argumentatie over de inhoudelijke keuzes daarachter (het waarom). Wat is precies de meerwaarde van de Arnhemse route? Waarom is er voor deze weg gekozen, en niet voor een andere? Waarom is de regie neergelegd bij de wijkteams? En wat legitimeert de taakafbakening tussen de verschillende instanties? Dit zijn vragen die onbeantwoord blijven. Het ontbreken van een dergelijke onderbouwing vormt al een eerste obstakel naar een effectieve dienstverlening omdat de inhoudelijke beweegredenen voor die keuzes vaag blijven.

Georganiseerde discontinuïteit

Duiken we wat dieper in de keten van dienstverlening, dan blijkt ook uit het evaluatierapport dat het gebrek aan beleidsonderbouwing negatief doorwerkt in de dienstverlening van instanties. Welzijnsorganisatie Rijnstad is verantwoordelijk voor de 'stabilisatie', wat betekent dat zij de schuldenaar helpt uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Rijnstad moet ook bepalen welk specifiek schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. Schuldhulpverleningsinstantie PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor het feitelijke budgetbeheer en het minnelijk traject met schuldeisers. Als derde partij is de wijkcoach van het wijkteam verantwoordelijk voor de intake en moet er samen met de schuldenaar voor zorgen voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat hierbij duidelijk wordt hoe financiële problemen samenhangen met andere problemen, en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Onduidelijk blijft waarin deze drie verantwoordelijkheden en takenpakketten inhoudelijk nu precies van elkaar verschillen, zodanig dat zij een afzonderlijke inzet vereisen van drie verschillende instanties, en wat deze aanpak nu precies 'integraal' maakt. Het 'in balans brengen van uitgaven en inkomsten' (taak Rijnstad) heeft nogal wat raakvlakken met 'budgetbeheer' (taak PLANgroep), en het opstellen van een plan van aanpak (taak Wijkteam) overlapt met de bepaling van een specifiek schulddienstverleningstraject (taak Rijnstad). Deze operationele overlapping en ongedefinieerde taakafbakening tussen de drie instanties is mogelijk een belangrijke oorzaak van de geconstateerde tekortkomingen en ervaren belemmeringen van schuldenaren in de dienstverlening. Binnen de Arnhemse route ontstaat hierdoor een risico van 'georganiseerde discontinuïteit'[ii], waarbij het samenspel tussen instanties in plaats van doelmatig, rommelig, verwarrend en onbevredigend uitpakt.

De invloed van financiering

De wijze waarop de sociale wijkteams thans worden gefinancierd, draagt eveneens niet bij aan een doelmatige inzet. Het Rekenkamerrapport vermeldt dat de wijkteams hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening verrichten vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Schulddienstverlening is dus slechts één van de dingen die de wijkteams doen. Hoewel vanuit de integrale taakstelling van de wijkteams een dergelijke financiering misschien voor de hand ligt, wordt daarmee wel veel vrijheid gegeven aan de wijkteams. De wijkteams maken waarschijnlijk ook zelf een prioritering van hoe zij hun middelen het beste kunnen besteden en voor welke problematiek zij die inzetten. Er zal dan ook gedetailleerder moeten worden gekeken naar de werkbelasting van de professionals binnen de wijkteams, de domeinen waarop zij worden geacht een bijdrage te leveren, en hoeveel prioriteit schuldhulpverlening binnen dat totale takenpakket zou moeten krijgen. Wellicht is het

een beter idee de gemeentelijke budgetten voor zorg en welzijn niet aan organisatietypen of specifieke instanties te koppelen, maar deze thematisch te ordenen, en te verbinden met specifieke beleidsdoelen[iii].

Meetbare doelen

Het rapport constateert dat er geen meetbare doelen zijn geformuleerd voor de sociale wijkteams, en dat de wijkteams hun intakes en al dan niet geboekte resultaten gebrekkig registreren. Mijns inziens hangt deze bevinding nauw samen met het eerder aangestipte on-onderbouwde beleidsontwerp ten aanzien van de Arnhemse schulddienstverlening. Het streven naar meetbare doelen en registraties maakt het ontwikkelen van een gemeentelijke visie op schuldenproblematiek des te noodzakelijker. Zonder visie, geen doelen. Zonder doelen, geen evaluatie. En zonder evaluatie, geen zicht op 'wat werkt'. Die visie en doelen moeten dan wel een zekere mate van concreetheid hebben, anders verzandt de beoordeling van de werkzaamheid van beleid alsnog in vrijblijvendheid. Vijf jaar geleden bleek bijvoorbeeld dat de meeste gemeenten de 'doelen' van wijkteams vooral formuleerden in termen van *output* (wat er wordt gedaan) in plaats van *outcome* (wat er wordt bereikt). Als er bijvoorbeeld X procent minder doorverwijzingen zijn door de inzet van wijkteams, of Y procent burgers doet hun schuldsanering sinds hun inzet op 'eigen kracht', dan kan worden berekend hoeveel in de nieuwe situatie bespaard is ten opzichte van eerdere professionele inzet. Maar dergelijke informatie wil natuurlijk niet zeggen dat daarmee ook de schuldenproblematiek van de doelgroep is opgelost (efficiency staat niet gelijk aan effectiviteit). Om dat vast te stellen is empirisch onderzoek nodig. Wanneer de doelen van sociale wijkteams vaag blijven, kunnen bovendien bepaalde gewenste uitkomsten (bijvoorbeeld X% minder doorverwijzingen) als een succes worden gelabeld, zonder dat duidelijk is of er een verband is tussen de inzet van wijkteams en minder schuldenproblematiek. Het is dus van belang dat scherp wordt gekeken naar de instrumentele doelmatigheid van sociale wijkteams. Zijn burgers met de wijkteams beter af dan voorheen? En waar is hun werkzaamheid van afhankelijk?

Ten besluit

In het genoemde artikel over sociale wijkteams dat ik schreef met Van Arum in 2014, besloten we onze analyse met de vaststelling dat het wrang zou zijn als we 'over een aantal jaren tot de conclusie komen dat de inzet van sociale wijkteams onvoldoende effectief is gebleken.' Hoewel we voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van de Arnhemse casus, is het niet ondenkbaar dat andere gemeenten met soortgelijke problemen kampen. Het illustreert hoe belangrijk het is dat er een visie wordt ontwikkeld op sociale problemen zoals schuldhulpverlening. Zeker nu door de decentralisaties de Rijksoverheid naar de achtergrond is verdwenen en gemeenten hun eigen beleidsboontjes moeten doppen. Hoewel het op korte termijn zinvol is de intake van wijkteams te versterken, hen beter en gerichter schuldenaren te laten registreren en de regiefunctie van de wijkcoach te versterken (aanbevelingen uit de Bestuurlijke nota), is het de vraag of dit op de lange termijn de fundamentelere tekortkomingen van Arnhemse schulddienstverlening oplost. Het is iets te gemakkelijk om de door de Rekenkamer geconstateerde tekortkomingen van de wijkteams in de schulddienstverlening ook louter die partij te verwijten en daar de oplossingen te willen zoeken, een geval van *shooting the messenger*.

Op de korte termijn is het raadzaam de wijkteams enkel een signaleringsfunctie te laten vervullen (intake), en de regie vervolgens bij Rijnstad neer te leggen en die intensief te laten samenwerken met PLANgroep. Zij zijn inhoudelijk gezien de meest relevante instanties. Op de lange termijn is het evenwel zaak dat de gemeente beter van tevoren aangeeft wat het belangrijk vindt in de aanpak van schulden van Arnhemse burgers en de rol van overige instanties hierin (het waarom van het

schulddienstverleningsbeleid), zodat de inzet van specifieke instanties zich daarnaar kan verhouden (het hoe van het schulddienstverleningsbeleid). We zijn in Nederland gewend geraakt door een procedurele bril naar schuldenproblematiek te kijken en zien dan regels, inzet van professionals en protocollen[iv]. Maar wellicht zijn er ook andere manieren om met schulden om te gaan. In hoeverre de wijkteams hierin een rol hebben te vervullen, zal moeten blijken. Maar dat beter over hun inzet moet worden nagedacht, is evident. Onduidelijkheid van beleid zet de deur open naar willekeur in de uitvoering.

Noten

[i] Bekkers, V. (2012). *Beleid in beweging. Achtergronden, benaderingen, fasen en aspecten van beleid in de publieke sector.* Den Haag: Boom Lemma.

[ii] Ewijk, H. van, Scheijmans, I., Vliet, K. van, & Waal, V. de (2008). *Samenspel in de buurt. Burgers, sociale professionals en beleidsmakers aan zet.* Amsterdam: SWP

[iii] Zie ook Lub, V. (2018). *Tussen territoriumdrift en burgerkracht. Actiepunten voor een weerbare wijkaanpak*. Utrecht: LSA.

[iv] Verhagen, S. e.a. (2014). *Verlossing van schuld en boete. Onorthodoxe oplossingen voor betaalde rekeningen.* Amsterdam: Van Gennip.

Rekenkamer Arnhem

Colofon

De Rekenkamer Arnhem neemt een onafhankelijke positie in binnen de gemeente. Op basis van artikel 182 van de Gemeentewet onderzoekt de Rekenkamer de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. In Arnhem bestaat de Rekenkamer uit drie externe leden, waaronder de voorzitter. Zij worden ondersteund door een ambtelijk secretaris -onderzoeker en een junior onderzoeker.

Voorzitter Dhr. drs. A. Teeuw
Leden Dhr. drs. H. Verdellen
Mw. drs. L. Zwier-Kentie

Secretaris-onderzoeker Dhr. drs. P. Bosch
Junior onderzoeker Mw. M. de Lange MSc

Contact
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026 - 377 3721

rekenkamer@arnhem.nl
paul.bosch@arnhem.nl
meriam.de.lange@arnhem.nl
www.rekenkamerarnhem.nl

zaaknummer 273186

Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem

Eindrapport, 29 maart

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Rekenkamer van Gemeente Arnhem

29 maart 2019

Auteurs:

Guido Brummelkamp
Geerten Kruis
Silvia Bunt

Inhoud

1. Inleiding **5**

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem 5

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek 5

1.3 Afbakening van het onderzoek 6

1.4 Onderzoeksaanpak 7

2. Schulddienstverlening in Arnhem **9**

2.1 Basis van het Arnhemse beleid 9

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route 10

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers 13

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman 14

3. Uitvoering **17**

3.1 Sociale Wijkteams 17

3.2 Rijnstad 26

3.3 PLANgroep 31

4. Bereik en kosten **39**

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem 39

4.2 Bereik van de schulddienstverlening 40

4.3 Kosten 46

5. Ervaringen van inwoners **49**

5.1 Het eerste contact 49

5.2 Intake 51

5.3 Stabilisatiefase 52

5.4 Overdracht aan PLANgroep 56

5.5 Ondernemers 56

6. Toetsing normenkader **59**

7. Conclusies **63**

Bijlage 1: Casussen van inwoners **73**

Bijlage 2: Arnhemse route **76**

Geïnterviewde personen **78**

Schriftelijke bronnen **79**

1. Inleiding

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem

Hoewel de Nederlandse economie sinds 2013 elke kwartaal is gegroeid, zijn er nog steeds veel huishoudens die gebukt gaan onder schulden. Afgaande op de laatste twee landelijke onderzoeken naar de omvang van dit probleem, heeft 15% tot 20% van de huishoudens te maken met (dreigende) problematische schulden (Westhof e.a., 2015; Pommer & Boelhouwer, 2017). Het probleem van schulden werkt binnen huishoudens vaak breed door. Schulden hebben vaak een negatieve invloed op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (CPB) stelde in 2017 vast dat huishoudens die ermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017). Schulden zijn daarmee bij uitstek een probleem dat gemeenten aan gaat, nog los van de verplichtingen die gemeenten in het kader van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) zijn opgelegd.

Het belang van goede schulddienstverlening wordt door Gemeente Arnhem al lang onderkend. De gemeente heeft al geruime tijd voorzieningen om mensen met problematische schulden te helpen. Centraal in het huidige beleid staat de wens om de mens die hulp vraagt centraal te stellen en niet diens schulden. In deze visie moet schulddienstverlening verder gaan dan het wegwerken van schulden, er moet vooral ook worden gekeken naar omstandigheden, om na te gaan hoe mensen met hun eventuele achterliggende problemen geholpen kunnen worden.

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Met voorliggend onderzoek is nagegaan hoe binnen de gemeente het schulddienstverleningsbeleid wordt uitgevoerd. Directe aanleiding waren vragen uit de gemeenteraad. Zij wil weten of inwoners met (dreigende) problematische schulden goed worden bereikt en geholpen; of zij er uiteindelijk zelfredzamer door worden, en; welke succes- en faalfactoren er zijn. Deze vragen zijn door de Rekenkamer uitgewerkt in dertien deelvragen. Deze vragen zijn geordend rond vier hoofdvragen.

Wat is het beleid, hoe verhoudt dat zich tot de landelijke normen?	- Wat is het huidige Arnhemse beleid voor schulddienstverlening? - Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?
Hoe verlenen de ketenpartners hun diensten?	- Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners? - Hoe is de afstemming tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep? Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van inwoners? - Wat zijn de effecten van het hebben van verschillende schakels in het dienstverleningsproces? - Wachtlijsten en doorlooptijden: hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens? - Signaleren en doorverwijzen: zijn de Sociale Wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

	- Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?
Hoeveel mensen worden bereikt, wat zijn de kosten?	- Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt? - Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten)?
Wat zijn de ervaringen van mensen die zijn aangewezen op schulddienstverlening?	- Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Wat zijn de oorzaken van door inwoners genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

1.3 Afbakening van het onderzoek

In lijn met het wettelijke uitgangspunt van integrale ondersteuning en de ambitie van de gemeente om activerende schulddienstverlening te bieden, hanteren wij in dit onderzoek een brede definitie voor schulddienstverlening. Hierbij kijken wij niet alleen naar het oplossen van schulden, maar ook naar het voorkomen en beheersen ervan. Deze evaluatie beperkt zich evenwel tot de partijen die onderdeel zij van de Arnhemse route. De in dit onderzoek gehanteerde definitie van schulddienstverlening luidt als volgt: '*Het uitvoeren van diensten door schuldhulpverlenende organisaties (en Sociale Wijkteams) gericht op het voorkómen, oplossen of beheersen van problematische schulden.*'

De focus in dit onderzoek ligt op het in beeld brengen van ervaringen van inwoners en op de drie partijen waarbij de schulddienstverlening is belegd:

- de Sociale Wijkteams : verantwoordelijk voor informatie & advies, aanmelding en intake en regie;
- Rijnstad: verantwoordelijk voor financiële stabilisatie;
- PLANgroep: verantwoordelijk voor schuldregelingen (inclusief budgetbeheer), en toeleiding naar Wsnp.

In het verlengde kijken we in het onderzoek naar de inhoud en effectiviteit van de dienstverlening van deze drie partijen en naar de wijze waarop deze drie partijen onderling samenwerken. Hiermee ontstaat zicht op de integraliteit van de dienstverlening en de wijze waarop wordt gewerkt aan het voorkomen, beheersen en vroegtijdig signaleren van schulden. De inhoud van ondersteuning die door diverse organisaties op aanpalende leefdomeinen (zoals verslavingszorg of reclassering) wordt geboden, behoort niet tot het onderwerp van dit onderzoek.

Ook ondersteuning die wel in bredere zin tot de 'Arnhemse route voor financiële oplossingen' behoort, maar in het beleid van de gemeenten niet tot de schulddienstverlening wordt gerekend (bijvoorbeeld beschermingsbewind en derdenbetalingen door de afdeling Werk en Inkomen) valt buiten de afbakening van dit onderzoek. Dit geldt ook voor de projecten Budgetondersteuning op Maat (BooM) en Vroeg Eropaf. Ten aanzien van BooM geldt dat het dienstverlening is die in de eerste plaats bedoeld is voor mensen die beperkt financieel zelfredzaam zijn. Het is een

alternatief voor het beschermingsbewind en valt daarmee in een ander kader dan schulddienstverlening. Voor dit onderzoek zijn geen inwoners of medewerkers gesproken die bij deze projecten zijn betrokken. Voor zover ze in dit rapport aan de orde komen, is dat gebaseerd op wat er in de marge van de interviews over is gezegd en op evaluaties die de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente de afgelopen jaren heeft uitgevoerd.

1.4 Onderzoeksaanpak

De belangrijkste bron van voorliggend onderzoek zijn gesprekken met mensen die dagelijks direct betrokken zijn bij schulddienstverlening in Arnhem. In de eerste plaats zijn dat de inwoners die er op dit moment een beroep op doen. Wij spraken met 27 inwoners die worden geholpen door een wijkteam, Rijnstad en/of PLANgroep. Met 17 inwoners hebben wij via de Sociale Wijkteams contact gelegd. Deze mensen hebben wij bij hen thuis geïnterviewd. Tien inwoners hebben wij via Rijnstad benaderd. Deze mensen zijn op een kantoor van Rijnstad geïnterviewd.

Verder spraken wij met de coaches van de Sociale Wijkteams, hun teamleiders en met de hulpverleners (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en managers van Rijnstad en PLANgroep. Aanvullend spraken wij met Humanitas en Over Rood over flankerende dienstverlening die door vrijwilligers wordt geleverd. Ten slotte spraken wij met de mensen die bij de gemeente adviseren over het beleid en die verantwoordelijk zijn voor de regie ten aanzien van Sociale Wijkteams, Rijnstand en PLANgroep. Onderstaande tabel geeft een overzicht. In de bijlage is dit overzicht verder uitgewerkt.

Tabel 1: Overzicht van het veldwerk

Partijen	*Functie*	*Aantal*
Gemeente	Wethouder	1
	Beleidsadviseurs	3
	Controllers	2
	Jurist	1
Sociale Wijkteams (Presikhaaf, Noord-Oost, Centrum, Malburgen)	Teamleiders/Bestuurders	4
	Wijkcoaches	11
Rijnstad	Manager, projectleider	2
	Schuldhulpverleners	3
	Sociaal Raadslieden	3
PLANgroep	Manager en coördinatoren	3
	Schuldhulpverleners	2
	Budgetbeheerder	1
Overige partijen	Iriszorg	1
	Humanitas	1
	Over Rood	1
Inwoners	via de Sociale Wijkteams	17
	via Rijnstad	10
Totaal		*66*

Naast interviews hebben wij literatuur, beleidsstukken, jaarverslagen en managementrapportages betrokken in het onderzoek. Het betreffen zowel openbare stukken als interne documenten. Voor zover de stukken openbaar zijn, zijn deze opgenomen in de literatuurlijst.

2. Schulddienstverlening in Arnhem

Hoofdlijnen

- Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de coaches verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden, maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.
- Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld.
- Het beleid is verder in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK modules komen terug in de Arnhemse route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen. De route is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling.
- De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale Wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale Wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur (zie een-na-laatste aandachtsstreepje)
- De *activerende* schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door de Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een *schuldregeling* die wordt uitgevoerd door PLANgroep. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op bereik en resultaten.
- De gemeente geeft inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale Wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.
- Er wordt gewerkt aan een registratie waaruit kan worden afgeleid hoeveel inwoners door de wijkteams geholpen worden bij schulddienstverlening. Deze getallen moeten op termijn een helder beeld geven. Dat beeld bestaat nu nog niet.

2.1 Basis van het Arnhemse beleid

Iedere burger die zich in Nederland bij zijn gemeente meldt vanwege problematische schulden moet geholpen worden. Dit is vastgelegd in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Onder meer is bepaald dat er binnen vier weken een gesprek moet plaatsvinden waarin de hulpvraag van de betreffende burger wordt vastgesteld. Indien er sprake is van een bedreigende situatie – bijvoorbeeld een acute dreiging van huisuitzetting – dan moet zo'n gesprek binnen drie dagen kunnen plaatsvinden. Verder verplicht de Wgs gemeenten een beleidsplan te maken, waarin zij beschrijven hoe zij mensen met schulden helpen. Hoewel gemeenten vrij zijn te bepalen wat dat beleid inhoudt, schrijft de wet wel voor dat ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Dit betekent dat er niet alleen aandacht moet zijn voor het oplossen van financiële

problemen, maar ook voor persoonlijke omstandigheden.[1] Het kan bijvoorbeeld gaan om psychosociale problemen, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid of verslaving. De gedachte hierachter is dat voor een structurele oplossing er ook moet worden gewerkt aan het wegnemen van onderliggende oorzaken. De Wgs is sinds 1 juli 2012 van kracht, tot die tijd bestond er geen ander wettelijk kader dan de algemene zorgplicht van gemeenten op basis van de Gemeentewet (Baan, Louwes, & Oostveen, 2016).

Hoewel Gemeente Arnhem in haar beleid ten aanzien van schulddienstverlening verwijst naar de Wgs, werd de basis voor het beleid al eerder gelegd. Gemeente Arnhem voerde al eerder 'preventiegesprekken' met burgers over hun schulden; zij had al eerder een team 'bedreigende situaties' voor hulp bij dreigende huisuitzetting of afsluiting van energie, en; zij probeerde al eerder met ketenpartners af te stemmen ten behoeve van hulp voor achterliggende problemen (Gemeente Arnhem, 2011).

De Wgs leidde in Arnhem niet zozeer tot nieuw beleid, maar heeft destijds wel bijgedragen aan bijstelling van het beleid. Op het titelblad van de 'Meerjarenagenda Schulddienstverlening' die een half jaar voor de invoering van de Wgs verscheen, wordt deze bijstelling al meteen kernachtig geformuleerd: het beleid moet meer activerend zijn. Hulp moet er niet zozeer gericht zijn op het wegwerken van de schulden maar vooral op het versterken van de zelfredzaamheid van de schuldenaar. Arnhem wil vooral mensen met schulden helpen zichzelf te helpen.

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route

Net als in verschillende andere gemeenten spreekt de gemeente Arnhem in haar beleid niet van schuldhulpverlening, maar van schulddienstverlening, of activerende schulddienstverlening. Met deze term wordt uitdrukking gegeven aan het belang dat de gemeente hecht aan de financiële zelfredzaamheid van inwoners. Het uitgangspunt is dat de gemeente geen verantwoordelijkheden overneemt, maar oplossingsrichtingen aanreikt. Het doel is dat inwoners zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden hun financiën op orde kunnen houden.

Het betekent dat een inwoner met schulden niet zonder meer meteen wordt geholpen om zijn schulden weg te werken. Er wordt eerst gekeken naar de omstandigheden en de mogelijkheden om inwoners – eventueel ondersteund door hun eigen netwerk – te activeren om er in ieder geval voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bijkomen. De dienstverlening voor inwoners met problematische schulden bestaat uit drie onderdelen:

- Aanmelding en intake: het betreft eerstelijns hulp welke wordt geboden door generalistische coaches van de Sociale Wijkteams. Deze coaches bezoeken inwoners, die zich hebben gemeld vanwege schulden of andere problemen, thuis.
- Activering (stabilisatie): hulp ten behoeve van activering wordt aangeboden door schuldhulpverleners. Deze helpen inwoners bij wie problematische schulden zijn vastgesteld, grip te krijgen op hun financiën. Zij helpen de inwoner om de uitgaven in balans te brengen met de inkomsten en een overzicht te krijgen van alle schulden. Dit traject wordt voorgesteld als het beklimmen van een 'ladder' met zeven sporten. De cliënt bepaalt – ondersteund door de coach – zijn positie op die ladder en de te zetten

[1] Memorie van toelichting Wet gemeentelijke schulddienstverlening, paragraaf 3.

stappen. De coach helpt de inwoner om zicht te krijgen op dat wat nodig is, geeft de kaders aan en helpt de inwoner te reflecteren op bereikte resultaten. Zo krijgt de cliënt zicht op eventuele kennis die mist of vaardigheden en belemmeringen waaraan ook gewerkt moet worden (Gemeente Arnhem, 2011).

- Schuldregeling: pas wanneer de uitgaven in balans zijn gebracht met inkomsten, wanneer er zicht is op alle schulden en er geen zogenaamde technische belemmeringen zijn voor een schuldregeling[2], komt een inwoner in aanmerking voor een schuldregeling, zoals een schuldsanering volgens het minnelijke traject.

Figuur 1: Overzicht uitvoering Arnhemse schulddienstverlening

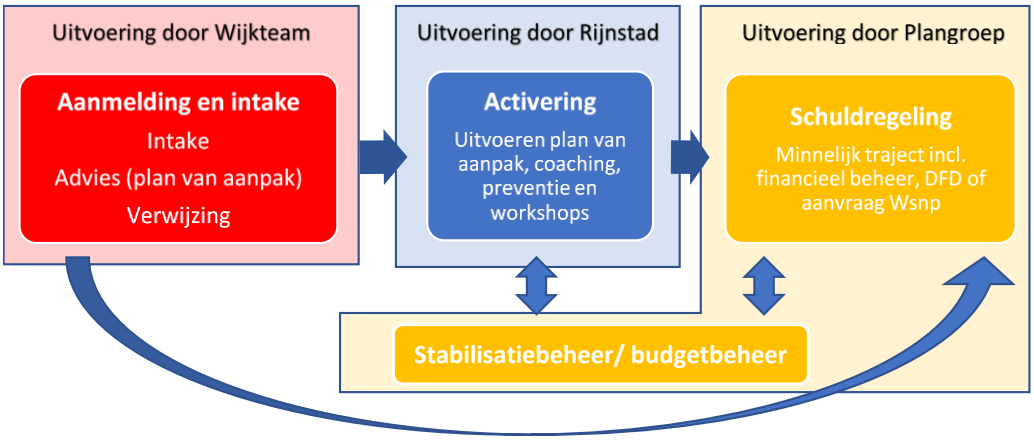

Bron: Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening (Gemeente Arnhem, 22 maart 2016, p.10). (aangepast aan uitvoeringspraktijk)

Het proces dat een inwoner met schulden doorloopt, is verder uitgewerkt in een stroomschema, welke wordt aangeduid als de Arnhemse route. Het volledige overzicht van deze route is opgenomen in bijlage 2.

Gemeente Arnhem sluit met haar beleid verder aan bij de Gedragscode Schulddienstverlening van NVVK. De modules van schulddienstverlening die de NVVK onderscheidt, zijn ondergebracht in de eerder genoemde drie onderdelen. Deze onderdelen zijn belegd bij: Stichting wijkteams Arnhem, Rijnstad en PLANgroep.

- Onder *Stichting wijkteams Arnhem*[3] vallen acht wijkteams waar ruim 200 wijkcoaches werken. Elk team bedient vanuit een eigen vestiging een eigen wijk/gebied. De wijkcoaches werken generalistisch, wat inhoudt dat zij inwoners in het kader van uiteenlopende hulpvragen helpen. Onderwerpen waarop zij inwoners bijstaan, zijn o.a. opvoeding, eenzaamheid, lichte psychiatrie, verstandelijke beperking,

[2] Voorbeelden van technische belemmeringen zijn: niet-saneerbare CJIB boetes, een echtscheiding die in de planning ligt maar nog niet bij de rechtbank is aangevraagd, of er is nog sprake van verslavingsproblematiek waarvoor iemand nog niet in behandeling is. In dergelijke gevallen dienen de belemmeringen voor schulddienstverlening eerst te worden weggenomen, alvorens er een traject kan worden opgestart.

[3] In dit rapport worden de Sociale Wijkteams ten behoeve van de leesbaarheid regelmatig ook aangeduid als wijkteams.

woningaanpassingen en schulden. Het gaat onder meer om verwijzing naar hulp in het kader van de Wgs, Wmo en Jeugdwet. Ten aanzien van schulddienstverlening is afgesproken dat wanneer een wijkteam vaststelt dat meer specialistische hulp nodig is, wordt verwezen naar een schulddienstverlener van Rijnstad als stabilisatie nodig is, of rechtstreeks naar PLANgroep als iemand al geschikt is voor een schuldregeling. Het werk van de Sociale Wijkteams wordt vanuit de gemeente op lumpsum basis gefinancierd. Het budget bedroeg in 2017 15 miljoen euro. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

- *Rijnstad* is een organisatie voor welzijn en maatschappelijke dienstverlening. Ten opzichte van de Sociale Wijkteams werken de coaches van Rijnstad vanuit een specialisme, zoals voor jongerenwerk, kinderwerk, maatschappelijk werk en schulddienstverlening. Rijnstad verleent schulddienstverlening op basis van een onderhandse aanbesteding. Gemeente Arnhem heeft de schulddienstverlening in 2015 voor een periode van 4 jaar aan Rijnstad uitbesteed. De gemeente stelt vanaf 2017 jaarlijks een bedrag van €859.747[4] beschikbaar, hiervoor dient Rijnstad 750 trajecten per jaar uit te voeren en aanvullend diverse preventieactiviteiten.
- *PLANgroep* is een landelijk bedrijf gespecialiseerd in schulddienstverlening. Gemeente Arnhem heeft de financiële onderdelen van de schulddienstverlening – o.a. schuldregeling, budgetbeheer en toeleiding tot Wsnp – aan haar uitbesteed. Dat gebeurde in 2015 voor een periode van twee jaar. Na deze periode is twee keer gebruik gemaakt van de optie om de overkomst met een jaar te verlengen.

Aanvankelijk waren er enkele medewerkers van Rijnstad gedetacheerd bij de Wijkteams. In de afgelopen jaren is dit losgelaten. In 2017 zijn de gedetacheerde medewerkers van Rijnstad in dienst gekomen van de Sociale Wijkteams. Een andere verandering ten opzichte van het beleidsplan van 2016 is dat inwoners bij het opstellen van hun plan van aanpak (‘Mijn plan, Ons plan’) niet worden ondersteund door een coach van Rijnstad maar door hun wijkcoach.

Tabel 2: Verdeling van taken van de Arnhemse partners afgezet tegen de indeling van NVVK modules

Uitvoerders	*Fase*	*NVVK modules*
Sociale Wijkteams	Aanmelding en intake (inclusief crisisinterventie), informatie en advies, nazorg (niet expliciet belegd)	Informatie en advies Crisisinterventie Aanmelding en intake Flankerende hulp Nazorg
Rijnstad	Deel intake, stabilisatie, betalingsregelingen, flankerende hulp	Stabilisatie Budgetcoaching
PLANgroep	Schuldregeling (schuldbemiddeling, saneringskrediet)	Budgetbeheer 100% betaling Schuldregeling (saneringskrediet, schuldbemiddeling)

[4] Eén van de verplichtingen uit de Overeenkomst 2015 was het leveren door Rijnstad van 10,7 fte formatie aan de (sociale) wijkteams te Arnhem. Met ingang van 2017 is deze verplichting komen te vervallen. Als gevolg hiervan is het beschikbare budget voor activerende schulddienstverlening verlaagd met € 780.253,- van € 1,64 min naar € 859.747,- vanaf 2017.

Zowel gemeente als de drie uitvoerders onderkennen dat de betrokkenheid van drie partijen bij de schulddienstverlening aan individuele inwoners een groot beroep doet op afstemming. De gemeente benadrukt dat er gewerkt moet worden volgens het adagium 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. De manier waarop hier op het niveau van de individuele inwoner met een hulpbehoefte invulling aan wordt gegeven, wordt beschreven in hoofdstuk 3. Op management- en beleidsniveau wordt afgestemd via overleg. Er zijn twee soorten overleg, algemeen overleg en regulier overleg:

- Algemeen overleg: de gemeente spreekt ongeveer zeven keer per jaar met de drie uitvoerende partijen gezamenlijk.
- Regulier overleg: het betreft bilateraal overleg tussen gemeente en de afzonderlijke uitvoerende partijen. De frequentie en het moment van overleg sluit doorgaans aan op de planning- en control cyclus. Met PLANgroep vindt bijvoorbeeld per kwartaal een overleg plaats naar aanleiding van kwartaalcijfers. Met Rijnstad vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats, waarin de maandcijfers worden betrokken. Met Sociale Wijkteams wordt met ongeveer dezelfde frequentie gesproken.

In 2015 is gekozen voor de huidige opzet. Voordien werd schulddienstverlening door de gemeente zelf en deels door Rijnstad uitgevoerd. De gemeente had daarvoor het Budgetadviescentrum (BAC) met eigen schuldhulpverleners en budgetbeheerders. Door deze diensten uit te besteden verwachtte de gemeente beter regie te kunnen voeren. 'Het is makkelijker een externe partij aan te spreken over de kwaliteit van dienstverlening dan mensen van de eigen organisatie' aldus één van de bestuursadviseurs. Ook op andere terreinen heeft de gemeente om deze reden diensten uitbesteed.

Bij de uitbesteding van de schulddienstverlening is een deel van de medewerkers van het BAC overgegaan naar Rijnstad. Een aantal van hen werd vervolgens gedetacheerd bij de Sociale Wijkteams ter versterking van de kennis van de Sociale Wijkteams over schulddienstverlening. Van een dergelijke detachering is nu geen sprake meer.

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers

In principe staat de Arnhemse route ook open voor ondernemers. Ook zij kunnen terecht bij de wijkteams. De Route is voor hen echter wel beperkt, zo komen ondernemers niet in aanmerking voor de schuldregelingen die PLANgroep uitvoert. In plaats daarvan heeft de gemeente voor zelfstandig ondernemers met problematische schulden het Bureau bijstandverlening zelfstandigen. Dit bureau voert het landelijke 'Besluit bijstandverlening zelfstandigen' uit (Bbz). Onder voorwaarden kunnen ondernemers met financiële problemen daar op verschillende manier geholpen worden. Er kan bijvoorbeeld een lening (saneringskrediet) worden gegeven om ondernemers ruimte te bieden een regeling te treffen met schuldeisers. Ten opzichte van de dienstverlening voor particulieren worden ondernemers strakker gehouden aan toelatingscriteria. Onder andere moet de ondernemer aantonen dat zijn bedrijf levensvatbaar is. Verder is bepaald dat de kosten voor ondersteuning uiteindelijk door de ondernemer zelf moet worden betaald. Arnhem sluit hiermee aan op de praktijk in veel andere gemeenten.

De ondersteuning aan ondernemers met schulden is in Arnhem in ontwikkeling. De afgelopen tijd is onder meer gewerkt aan een richtlijn voor de financiering van accountantskosten. Deze richtlijn is per 1 juli 2017 van kracht. Zij voorziet in een vergoeding, van max €500,- per boekjaar, voor ondernemers die hun boekhouding op

orde moeten brengen ten behoeve van een Bbz-aanvraag, maar niet de middelen hebben om daarvoor een accountant in te huren. Deze richtlijn moet ook ondernemers helpen die hun bedrijfsboekhouding willen afsluiten om in aanmerking te komen voor particuliere schuldhulp.

Tevens wordt gewerkt aan een richtlijn om ondernemers tegemoet te komen die het – ondanks een saneringskrediet - niet is gelukt tot een regeling te komen met schuldeisers. De tegemoetkoming kan inhouden dat de gemeente de kosten voor het regelen het saneringskrediet op zicht neemt, dan wel kwijtscheldt.

Bij de hulp aan ondernemers met schulden wordt regelmatig Stichting Over Rood betrokken. Over Rood is in Arnhem op 1 april 2016 gestart. Er werken ongeveer 20 vrijwillige trajectmanagers en 5 vrijwillige administratieve ondersteuners. Over Rood ondersteunt ondernemers met schulden bij het in balans brengen van de inkomsten en uitgaven; het op orde brengen van de administratie en de belastingen; het begrijpen van cijfers; het uitleggen van de verschillende mogelijkheden om de schulden aan te pakken; het indienen van een Bbz-aanvraag, en; eventueel het bieden van ondersteuning bij het treffen van betalingsregelingen.

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman

In 2018 deed de Nationale ombudsman onderzoek naar de toegankelijkheid van gemeentelijke schulddienstverlening (Tuzgöl-Broekhoven, Atalikyayi, Berge, Berg, & Hanse, 2018). In een verdiepend vervolgonderzoek werden tien gemeenten en een gemeenschappelijke regeling nader bekeken. Gemeente Arnhem was één van de gemeenten die in het onderzoek werden betrokken. Aan de hand van een schriftelijke vragenlijst werd het Arnhemse beleid vergeleken met een nomenkader bestaande uit 14 onderdelen. Een beschrijving van wat het Arnhemse beleid nu precies kenmerkt blijft in het rapport achterwege, noch wordt ingegaan op de achtergronden van het Arnhemse beleid en de keuzes die daarbij zijn gemaakt. Op basis van het normenkader stelde de ombudsman ten tijde van het onderzoek dat de Arnhemse schulddienstverlening op drie onderdelen voor verbetering vatbaar was (Tuzgöl-Broekhoven, Ten Berge, Van den Berg, & Hanse, 2018):

- Dat een persoonlijk aanmeldgesprek altijd wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schulddienstverleningstraject;
- Dat altijd aan een inwoner wordt meegedeeld wanneer zijn/haar aanvraag voor schuldhulp wordt afgewezen;
- Dat altijd wordt meegedeeld wanneer een aanvraag voor schuldhulp wordt toegewezen.

De gemeenteraad is over de beide rapporten van de Nationale Ombudsman met twee afzonderlijke brieven geïnformeerd. Eén d.d. 6-3-2018 en één d.d. 30 oktober 2018. De bevindingen van de ombudsman waren geen aanleiding om het beleid te wijzigen. In de laatste brief d.d. 30 oktober 2018, geeft het College de gemeenteraad daarover een toelichting. Ten aanzien van het eerste onderdeel stelt zij dat de gemeente al langer met de Sociale Wijkteams spreekt over de wenselijkheid en mogelijkheden om de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches te versterken. Aanleiding daarvoor was een evaluatie die de Sociale Wijkteams al eerder op eigen initiatief uitvoerden. Het rapport van deze evaluatie ‘Een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen’ was ook al eerder aan de Gemeenteraad gestuurd (Van

Dongen, 2016). Onder andere heeft het de Sociale Wijkteams ertoe aangezet wijkcoaches op het onderdeel schulddienstverlening aanvullend te trainen.

Met betrekking tot het tweede onderdeel wordt aangegeven dat over een afwijzing altijd een beschikking wordt afgegeven maar dat het vrijwel niet voorkomt dat een inwoner door het wijkteam wordt geweigerd. Ten aanzien van het derde onderdeel deelt het College de Raad mee dat de Sociale Wijkteams sinds 1 januari 2018 altijd schriftelijk meedeelt als een aanvraag voor schulddienstverlening is toegewezen. In de beschikking wordt aangegeven welke organisatie de schulddienstverlening gaat realiseren. In afstemming met deze organisatie wordt bepaald welke vorm wordt ingezet.

3. Uitvoering

3.1 Sociale Wijkteams

Hoofdlijnen

- Sociale Wijkteams verzorgen de eerste fase van de Arnhemse route. Zij verzorgen met generalistische coaches een integrale intake, wat inhoudt dat wordt nagegaan welke problemen er spelen, hoe deze samenhangen, en bij welke (eventueel specialistische) hulp een inwoner gebaat is. Dit kader sluit aan bij het beleid en het wettelijke kader dat in de Wgs is gegeven.
- De opdracht aan de Sociale Wijkteams is echter algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie.
- Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale Wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening wordt er ook geen registratie bijgehouden. Hieraan wordt wel gewerkt.
- De gemeente voert met de Sociale Wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen (zie volgende punten).
- Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale Wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).
- Overdracht aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject.
- Het risico op uitval is groot. De oorzaak daarvan ligt meestal bij de inwoner. Het vergt van een coach dat hij outreachend is: actief contact onderhoudt. Coaches verschillen op dit punt onderling.
- Hoe lang het duurt voordat inwoners worden overdragen is onbekend vanwege de ontbrekende registratie. Sinds kort wordt dit wel geregistreerd.
- De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale Wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.
- Als regisseur kan de Wijkcoach in principe ook verantwoordelijk worden gehouden voor de nazorg. Hier zijn echter geen expliciete afspraken over gemaakt met gemeente of partners.

In het kader van de omvattende doelstelling om bij te dragen aan zelfredzaamheid, kan elke Arnhemmer met een hulpvraag terecht bij het wijkteam. Om de ondersteuningsvragen op verschillende leefdomeinen in samenhang op te kunnen pakken, is het terrein waarop het Sociale Wijkteam werkt, breed. De ondersteuning die de wijkcoaches bieden, loopt uiteen van het adviseren over en regelen van woningaanpassingen in het kader van de Wmo tot aan opvoedondersteuning.

Het Sociale Wijkteam heeft de opdracht integraal te werken. Dat houdt in dat wanneer de situatie van een inwoner daarom vraagt, meerdere disciplines in de ondersteuning worden betrokken. Die ondersteuning kan gegeven worden door de eigen wijkcoach, of door te verwijzen naar een algemene of specialistische voorziening van een andere organisatie. Deze integrale werkwijze is nauw verbonden met het uitgangspunt 'Eén gezin, één plan, één regisseur', waarbij elke wijkcoach verantwoordelijk is voor de hulp die aan een inwoner wordt geboden. Als meer hulpverleners betrokken zijn, dan coördineert de wijkcoach de afstemming tussen de hulpverleners. Het is een uitgangspunt dat ook in andere gemeenten wordt gehanteerd (Arum & Schoorl, 2015; Van Eijkel, Gerritsen, & Vermeulen, 2019).

Eén van de teamleiders met wie in het kader van dit onderzoek is gesproken, gaf aan dat 'goed kunnen luisteren' een belangrijke vaardigheid van coaches van het Sociale Wijkteam moet zijn. Een coach moet bepalen wat de hulpvraag precies inhoudt (welke vraag achter de vraag zit) en of er specialistische hulp nodig is. Voor specialistische hulp verwijst het Sociale Wijkteam door naar instellingen als Rijnstad (o.a. schulddienstverlening), Iriszorg (o.a. voor verslavingszorg, opvang en begeleid wonen), de huisarts of de gemeente (o.a. ten behoeve van inkomensondersteuning in het kader van de Participatiewet).

Ten behoeve van de toegankelijkheid en nabijheid zijn de Sociale Wijkteams verspreid over Arnhem. Zij opereren vanuit acht locaties: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Malburgen, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Schuytgraaf en Elderveld, Elden en De Laar, en Vredenbrug/Kronenburg/Rijkerswoerd.

In 2017 zochten 7.400 inwoners contact met een wijkteam. In totaal onderhouden zij met ruim 20.100 Arnhemmers (en hun huisgenoten) contact[5] (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Het betreft ongeveer 13% van alle inwoners en 26% van alle huishoudens. Kanalen waarlangs inwoners het wijkteam kunnen vinden zijn: internet, gespecialiseerde instellingen voor maatschappelijk werk en welzijnszorg, huisartsen, scholen en gemeente (deze opsomming is niet uitputtend).

Binnen dit brede kader kunnen inwoners ook vanwege financiële problemen bij het wijkteam terecht. Hoeveel mensen er jaarlijks vanwege financiële problemen een beroep doen op het wijkteam is niet bekend. Cijfers daarover ontbreken. Afgelopen jaar is het registratiesysteem aangevuld. De Sociale Wijkteams verwachten vanaf oktober 2019 inzicht in te kunnen geven.

Rol van het wijkteam in schulddienstverlening
Ten aanzien van inwoners met problematische schulden vervullen de Sociale Wijkteams drie functies:

[5] Het betreffen 'actieve dossiers'.

- Aanmelding: de Sociale Wijkteams vormen de toegang tot de Arnhemse schulddienstverlening. Elk traject start in principe met een aanmelding bij het Wijkteam[6]. Ten behoeve van het aanmelden, beschikken de wijkteams over een Serviceteam. Via het Serviceteam wordt een afspraak gemaakt voor een huisbezoek (keukentafelgesprek). Dat bezoek wordt afgelegd door twee wijkcoaches uit de wijk van de betreffende inwoner. De wijkcoaches krijgen voorafgaand aan het bezoek enkele persoonsgegevens en, in het kort, de hulpvraag. Inwoners kunnen overigens ook direct naar een locatie van een wijkteam gaan voor hulp (dus niet via het Serviceteam).
- Intake: het doel van de intake is om een volledig beeld te krijgen van de financiële situatie van een inwoner. Dat beeld moet dusdanig compleet zijn dat het zogenoemde 'vrij te laten bedrag' kan worden berekend (zie tekstvak p. 20). Tijdens de intake maken inwoner en wijkcoach samen een plan van aanpak ('Mijn plan, ons plan').
- Regie: in de derde plaats speelt het wijkteam tijdens het gehele traject van schulddienstverlening een regierol, ook wanneer deze is overgedragen aan Rijnstad of PLANgroep. Bepaald is dat het wijkteam bij een overdracht aan Rijnstad of PLANgroep een dossier niet sluit, maar de inwoner blijft volgen en waar nodig aanvullend helpt met achterliggende/aanpalende problemen.

Bij de intakefunctie moet worden opgemerkt, dat een huisbezoek en eventuele vervolgafspraken op voorhand lang niet altijd meteen als 'intake voor schulddienstverlening' worden herkend. Regelmatig komt het voor dat pas na enkele gesprekken duidelijk wordt dat er financiële problemen zijn waarvoor specialistische schulddienstverlening nodig is. Dit beeld komt ook naar voren in de gesprekken die wij met inwoners hebben gevoerd. Bijvoorbeeld bij een vrouw die zich in eerste instantie met een burn out vanwege een echtscheiding bij het wijkteam meldde en waarbij pas na enkele gesprekken bleek dat zij schulden had en gebaat was bij hulp om een regeling te treffen met de schuldeisers. Pas nadat deze inwoner was overgedragen aan Rijnstad werd met terugwerkende kracht duidelijk dat de eerste huisbezoeken de intake vormden voor het schulddienstverleningstraject. Omgekeerd komt het ook voor dat een aanmelding vanwege een vraag over schulden, niet leidt tot een verwijzing c.q. schulddienstverleningstraject. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een inwoner die van een hypotheekschuld af wilde zonder dat deze problematisch was.

De intake is vooral een oriëntatie op een hulpvraag. Soms leidt dat tot schulddienstverlening. Het wijkteam streeft ernaar altijd breed te kijken. Met de inwoner wordt nagegaan welke zorgen en problemen er precies zijn, hoe deze samenhangen en hoe deze – in samenhang – kunnen worden opgepakt en of daarbij specialistische hulp nodig is. Het wijkteam sluit hiermee aan op de wettelijke bepaling over integrale dienstverlening (Wgs, artikel 2, lid 1.) en op het uitgangspunt van Gemeente Arnhem om niet zozeer de schulden centraal te stellen maar in de eerste plaats de persoon achter de schulden. Men wil niet alleen de schulden wegwerken maar ook de eventuele achterliggende problemen helpen aan te pakken.

[6] Inwoners die onder bewind zijn gesteld, hoeven niet eerst langs het wijkteam en kunnen door hun bewindvoerder rechtstreeks aangemeld worden bij PLANgroep voor een schuldregeling (zie paragraaf 3.4).

Om breed te kunnen kijken, verlangt het wijkteam van de coaches dat zij zich opstellen als generalisten. Zij worden geacht te letten op meerdere leefdomeinen. Eén coach moet daarom kennis hebben over uiteenlopende gebieden. Zij moeten op verschillende domeinen problemen kunnen herkennen en moeten kunnen inschatten of hulp nodig is. Om de kennis van een coach op de uiteenlopende leefgebieden op niveau te krijgen, wordt er binnen de Sociale Wijkteams gewerkt met aandachtsfunctionarissen. Dit zijn coaches die vanwege hun opleiding en achtergrond meer weten van een domein en voor hun collega-coach als vraagbaak kunnen dienen. Binnen elk wijkteam werken op dit moment één, twee of drie aandachtsfunctionarissen voor schuldenproblematiek. Dit zijn vaak medewerkers die eerder bij Rijnstad of het Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente werkten als schuldhulpverlener of budgetbeheerder.

Overdracht aan Rijnstad

Wanneer blijkt dat voor een inwoner een stabilisatietraject passend is, wordt een inwoner overgedragen aan Rijnstad. Er is de afgelopen jaren veel te doen geweest over deze overdracht en nog steeds is overdracht een belangrijk onderwerp van gesprek, zowel op het niveau van de individuele coaches als op management- en beleidsniveau. De gesprekken spitsen zich toe op de kwaliteit van de intake en de volledigheid van de informatie die met een inwoner van het wijkteam overgaat naar Rijnstad. Centraal staat hierin de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' (VTLB). Deze taak is vanaf juni 2018 belegd bij de Sociale Wijkteams. Onlangs hebben Sociale Wijkteams, Rijnstad en gemeente afgesproken dat een inwoner kan pas worden overgedragen wanneer de berekening helemaal compleet is. De ervaringen van de wijkcoaches hiermee zijn wisselend. Daar waar de berekening door de ene coach wordt afgedaan als een formaliteit die betrekkelijk makkelijk kan worden uitgevoerd, geven anderen aan dat het juist lang kan duren en veel inspanning kan vergen voordat alle gegevens die nodig zijn, boven tafel zijn (zie tekstkader). Wij spraken met een aantal coaches die er zelf niet aan beginnen en de berekening standaard overlaten aan een aandachtsfunctionaris. Afgaande op wat op beleids- en uitvoerend niveau wordt gezegd over de berekening, is duidelijk dat het laatste er nog niet over gezegd is. Veel betrokkenen vinden dat de berekening het best door Rijnstad kan worden gedaan. Schuldhulpverleners hebben beter zicht op welke gegevens relevant zijn, daarnaast voert Rijnstad regelmatig zelf opnieuw de berekening uit, onder andere omdat er in de tussentijd financiële zaken kunnen veranderen bij een inwoner.

Vrij te laten bedrag

Het Vrij te laten bedrag is het bedrag dat noodzakelijk is voor schuldenaren om te kunnen voorzien in de kosten van levensonderhoud en vaste lasten. De volgende gegevens zijn nodig de berekening te kunnen maken:

- Personalia van schuldenaar en eventuele partner
- Gegevens kinderen
- Inkomensgegevens (en die van eventuele partner): loon uit arbeid, uitkeringen, heffingskortingen, pensioen, belastingteruggaven,
- Toeslagen (en die van eventuele partner): huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget, alimentatie
- Uitgaven (en die van eventuele partner): huur, hypotheek, zorgverzekering, kinderopvang, reiskosten

Doorlooptijden

Omdat door de Sociale Wijkteams tot voor kort beperkt werd geregistreerd, zijn er geen cijfers over de gemiddelde doorlooptijd tussen het moment dat een inwoner zich bij het wijkteam meldt met een problematische schuld en de verwijzing naar Rijnstad. Wij stellen op basis van de gesprekken vast dat het lang kan duren voordat een inwoner wordt overgedragen. Dit wordt aangegeven door zowel de Sociale Wijkteams zelf, als door Rijnstad. Het komt ook naar voren in de gesprekken die wij hebben gevoerd met inwoners. Bij enkele inwoners duurde het zelfs enkele jaren voordat zij werden overgedragen (zie overzicht casussen in bijlage 1). Uit de gesprekken blijkt dat het lang kan duren voordat een hulpvraag is vertaald naar een gestructureerd overzicht. Ook kost het tijd voordat bij alle betrokkenen zich een beeld uitkristalliseert van het meest passende en kansrijke traject om iemand uit de schulden te helpen. Het wijkteam hanteert het adagium 'Doen wat nodig is', maar het blijkt echter in de praktijk regelmatig lastig te zijn om te bepalen wat precies nodig is en of de inwoner ook in staat is een traject te doorlopen en het ziet zitten. Regelmatig is het pas achteraf te zien dat zaken sneller of anders hadden gemoeten. Veel genoemde oorzaken van lange trajecten zijn:

- Uitval: in de eerste plaats is het risico op uitval groot. Uit de gesprekken met wijkcoaches komt naar voren dat het intakeproces kwetsbaar is. Regelmatig is dit het gevolg van een beperkt begrip of beperkte doortastendheid van inwoners. Niet elke inwoner laat zich makkelijk helpen, niet elke bewoner grijpt de geboden ondersteuning aan, en niet elke inwoner is in staat om zaken op te pakken. Regelmatig moeten intaketrajecten op initiatief van de wijkcoach opnieuw worden geactiveerd, omdat de inwoner niet meer van zich laat horen, niet op een afspraak komt, of niet thuis is op het moment van een gepland huisbezoek. Ook komt het regelmatig voor dat het de inwoner niet lukt ten behoeve van een afspraak voorwerk te doen, bijvoorbeeld de administratie te ordenen. Een wijkcoach: 'je moet soms heel outreachend zijn en inwoners blijven volgen. Ik help nu een jonge vrouw. Aanvankelijk gaf zij aan het allemaal zelf te willen regelen. Toen ik na twee weken na ons eerste gesprek nog niets had gehoord, heb ik gebeld. Ze gaf toen aan dat het haar toch niet lukte en hulp nodig heeft. Volgende week ga ik daarom weer bij haar langs.'

- Angst voor het opgeven van controle over eigen leven: Wat ook bijdraagt aan uitval is angst, met name voor schuldhulpverleners, voor de confrontatie met schuldeisers en voor het regime van een traject (minnelijke traject / Wsnp). Een wijkcoach zegt hierover: 'men is vaak bang op z'n donder te krijgen, bang voor het oordeel en voor verwijten'. 'Er doen in de omgeving van sommige inwoners ook allerlei verhalen de ronde over wat je allemaal moet opgeven; over de bijzonder krappe bestedingsruimte; over inwoners die na een lijdensweg toch weer opnieuw deurwaarders aan de deur kregen en over schuldhulpverleners die zich niet aan de afspraak houden en mensen zelfs verder in de schulden helpen'. In het kader van dit onderzoek werd op dit punt meerdere malen verwezen naar het voormalige Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente. Het BAC heeft bij een aantal inwoners een slechte naam. Wijkcoaches kunnen deze verhalen niet allemaal ontkrachten. Ook zij zijn bekend met de lastige trajecten, de eisen die worden gesteld, de vergaande impact op de persoonlijke levenssfeer van trajecten en de discipline die het vergt om in een traject te komen en dat traject vervolgens door te komen.

- (veronderstelde) Zwaarte van trajecten: Terughoudendheid onder inwoners komt regelmatig voort uit het idee dat er in een schuldhulptraject geen ruimte meer is om te financieel te rommelen. Er is geen ruimte meer om het ene gat met het andere te vullen. 'Mensen worden strak aan de afspraken gehouden, doormodderen is er niet meer bij' aldus een aandachtsfunctionaris van een wijkteam. Het traject voor schulddienstverlening vergt buitengewoon veel discipline van de schuldenaar. Dit wordt ook bevestigd in de gesprekken die wij voerden met inwoners. Zij moeten – afhankelijk van de samenstelling van het huishouden – rondkomen van 50 tot 70 euro per week. Een wijkcoach: 'Wanneer er een eigen bijdrage wordt gevraagd voor een medicijn bij de apotheek, of wanneer er iemand jarig is, zit je meteen klem. Zonder traject kan je vaak nog wel een cadeautje kopen van de net uitbetaalde huurtoeslag. Als je in een traject zit, heb je die speelruimte niet.' Sommige schuldenaren hebben geleerd om met hun schulden te leven, voor hen is een schulddienstverleningstraject een groot onbekend en bedreigend perspectief.' Hierbij merken schuldhulpberleners wel op dat een traject ook kan leiden tot wat meer bestedingsruimte, omdat de beslagvrije voet er af gaat. Het vrij te laten bedrag geeft schuldenaar doorgaans iets meer ruimte.

- Kennis van coaches: ook wordt de kennis over wettelijke voorwaarden voor schulddienstverlening onder wijkcoaches als zwakke schakel genoemd. Deze factor wordt met name benoemd door medewerkers van Rijnstad, maar ook uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat het al heel snel moeilijk is om te bepalen hoe iemand precies geholpen kan worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de inwoner met problematische schulden die als ZZP'er werkt en een koophuis heeft; of de inwoner die schulden heeft die voortkomen uit fraude of verkeersboetes. Het vergt – volgens coaches van Rijnstad - kennis en ervaring om te kunnen bepalen welke mogelijkheden er zijn en wat een inwoners precies te doen staat om toegelaten te worden tot een traject. De interviews met inwoners leren dat deze al snel tussen verschillende instanties worden doorverwezen, trajecten lang duren en inwoners nauwelijks vooruitkomen. Bij meerdere inwoners die wij spraken kwam het traject meerdere malen tot stilstand en zat men zo nu en dan tussen wal en schip. Dat er al snel gespecialiseerde kennis nodig is, wordt door de Sociale Wijkteams onderkend. Het was voor hen in 2015 aanleiding een onderzoek te laten uitvoeren naar de kennis van wijkcoaches over schulddienstverlening. Uit het onderzoek komt naar voren dat de kennis onder coaches over schulddienstverlening sterk uiteenloopt. Zonder de juiste kennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schulddienstverlening aan de inwoner worden gegeven (Van Dongen, 2016). In gesprekken die in het kader van dit onderzoek o.a. met Rijnstad zijn gehouden is naar voren gebracht dat de coach nog steeds een bepalende factor is voor adequaatheid van hulp. Of een inwoner goed/snel geholpen wordt, is afhankelijk van het kennisniveau van de coach die hem is toegewezen. Het onderzoek van Van Dongen (2016) is al aanleiding geweest om zaken te verbeteren. Zo hebben aandachtfunctionarissen voor schulddienstverlening een duidelijker plek gekregen in de hulp aan mensen met schulden. Zij worden nu eerder betrokken wanneer een collega-coach constateert dat er problematische schulden zijn en zij spelen ook altijd een rol bij de overdracht van een inwoner naar Rijnstad. In de vier Sociale Wijkteams die in dit onderzoek zijn betrokken controleert de aandachtfunctionaris bij overdracht

of een dossier compleet is. In het bijzonder wordt nagegaan of de berekening van het vrij te laten bedrag goed is uitgevoerd. Stappen ter versterking van de kennis en hulp zijn ook gezet in het kader van de NVVK-certificering. De Sociale Wijkteams verwachten begin 2019 deze certificering te ontvangen.

Het kennisniveau van Sociale Wijkteams over schulddienstverlening is overigens een aandachtspunt dat ook voor Sociale Wijkteams van andere gemeenten geldt. Zo constateerde de Inspectie SZW in 2017 dat bij een derde van de gemeente die kennis tekort schiet. De Inspectie constateert voorts dat gemiddeld 20% van de mensen met problematische schulden geen schulddienstverlening krijgt. Overigens niet alleen vanwege een gebrek aan kennis maar ook omdat Sociale Wijkteams ervoor kiezen om de hulpverlening eerst op andere problemen te richten, bijvoorbeeld verslaving (Inspectie SZW, 2017).

Casus 1: voorbeeld van inwoner met een lange intakeperiode

Een vrouw meldt zich bij het wijkteam vanwege schulden. Naast een schuld van ruim honderdduizend euro bij de bank als gevolg van een gedwongen verkoop van haar huis, is er een substantiële schuld bij de Belastingdienst. Deze laatste schuld kwam voort uit het bedrijf van de vrouw. Het wijkteam verwijst de vrouw door naar het ondernemersloket van de gemeente. Via dit loket wordt een specialist ingehuurd die vaststelt dat het bedrijf niet levensvatbaar is en het best opgegeven kan worden om verdere aanwas van schulden te voorkomen. Pas daarna zou de vrouw in aanmerking komen voor de reguliere gemeentelijke schulddienstverlening. Het is een lastige beslissing onder andere omdat de vrouw gebonden is aan een huurcontract van haar winkel. Nadat het bedrijf is beëindigd, duurt het nog lang voordat alle schulden in beeld zijn gebracht. Ook is er onduidelijkheid over de verdiencapaciteit van de vrouw en het inkomen van haar nieuwe partner die als ZZP'er werkt en met wie zij inmiddels samenwoont. Ook haar partner heeft schulden. Na enkele jaren van minder en meer contact met het wijkteam, wordt het stel overgedragen aan Rijnstad. Daar wordt het traject opnieuw vertraagd vanwege een instabiele financiële situatie. Het blijkt lastig om geen nieuwe schulden te maken, er is onduidelijkheid over schulden en er bestaat onduidelijkheid over de verdiencapaciteit. Er wordt meer verwacht van beide schuldenaren als het gaat om het terugbetalen van schuldeisers.

Beperkt zicht op wat de Sociale Wijkteams doen in kwantitatief opzicht

Een aandachtspunt dat vooral op management- en beleidsniveau speelt, is het gebrek aan zicht op wat de Sociale Wijkteams doen. Het is een gebrek dat betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams onder andere toeschrijven aan het uitgangspunt dat destijds werd gehanteerd bij de introductie van de Sociale Wijkteams om de administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken. Door beperkingen in de administratie kan nu niet goed worden bepaald hoe de Sociale Wijkteams concreet invulling geven aan het uitgangspunt 'doen wat nodig is'. Met name de gemeente wil in het kader van het armoedebeleid en schulddienstverlening weten hoeveel mensen er door de Sociale Wijkteams worden geholpen en vooral ook of die mensen daar wat aan hebben. Gegevens over hulp bij schulden beperken zich tot de inwoners die zijn overgedragen aan Rijnstad. Het is niet duidelijk hoeveel inwoners met schulden zich bij de Sociale Wijkteams

hebben gemeld; hoeveel er op een andere manier dan door overdracht aan Rijnstad zijn geholpen, en; hoeveel mensen voor een eventuele overdracht zijn uitgevallen, afgehaakt of bij wie de hulpverlening is stopgezet. Zoals eerder aangegeven is vorig jaar de registratie van de wijkteams op dit onderdeel aangevuld.

In het kader van dit onderzoek is aan de wijkcoaches gevraagd hoeveel mensen zij in hun caseload hebben die enige vorm van begeleiding ten behoeve van hun financiën ontvangen. De aantallen variëren tussen drie en tien. Daarbij moet worden opgemerkt dat geen van de coaches direct een concreet aantal kon noemen, onder ander omdat lang niet altijd helder aan te geven is of iemand nu primair vanwege zijn financiën wordt geholpen. De hulpvragen waarmee Sociale Wijkteams worden benaderd zijn daarvoor vaak te omvattend en hebben teveel samenhang met andere domeinen. Tevens is er een groot gedeelte inwoners dat niet behoort tot de actieve caseload. 'Er zijn inwoners met een eenvoudige vraag. Zij willen bijvoorbeeld een taxi-pas. Tijdens het huisbezoek informeren we wel verder, ook bellen we doorgaans na een maand nog even of het allemaal werkt. Maar met zo'n inwoner hebben we vervolgens geen actieve relatie. Tot op het moment dat hij/zij zich opnieuw meldt natuurlijk.' Het zicht op wat Sociale Wijkteams doen wordt ook beperkt omdat er ten aanzien van veel inwoners die zich melden, niet wordt gewerkt met een registratie van gevallen waarbij inwoners uit zichzelf afhaken.

De regierol van de wijkcoach wordt niet altijd erkend/gezien
Hoewel steeds wordt gesproken van een overdracht van inwoners van Sociale Wijkteams naar Rijnstad, is het niet de bedoeling dat een wijkteam het dossier sluit op het moment dat Rijnstad de inwoner heeft overgenomen. Uitgangspunt in de Arnhemse schulddienstverlening is dat de wijkcoach het gehele traject betrokken blijft, ook wanneer een inwoner van Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep. In dit kader spreekt men ook wel van de regiefunctie van de wijkcoach.

Casus 2: voorbeeld inwoner die beroep doet op de regierol van zijn wijkcoach

Nadat een man met succes het stabilisatietraject bij Rijnstad heeft doorlopen, werd hij overgedragen aan PLANgroep voor een minnelijk traject. Het lukt PLANgroep in korte tijd afspraken te maken met de schuldeisers, op één na. De betreffende schuldeiser weigert na een telefoongesprek met de schuldhulpverlener om mee te werken. De inspanningen die van hem verwacht worden, staan volgens hem niet in verhouding tot het bedrag dat hem wordt toegezegd. PLANgroep informeert de inwoner dat een schuldeiser, na meerdere pogingen, niet mee wil werken en biedt aan om een dwangakkoord (inclusief Wsnp) aan te vragen. Het zal daardoor weer langer duren. De inwoner belt daarop met zijn wijkcoach, met wie hij contact is blijven houden. Samen met de wijkcoach belt hij vervolgens de schuldeiser, in het gesprek draait deze bij en ziet uiteindelijk helemaal af van de vordering. Het minnelijk traject kon daarop woorden voortgezet.

Bij de inwoners die wij via het wijkteam hebben geïnterviewd, stellen wij vast dat de regiefunctie wordt waargemaakt. Bij alle 17 inwoners bleef de wijkcoach betrokken ook na overdracht naar Rijnstad. Die betrokkenheid werd ook altijd op prijs gesteld. De

inwoners ervoeren de wijkcoach als iemand die aan *hun* kant staat. Zij vertrouwden hun wijkcoach, en durfden zaken open te bespreken. Het beeld dat over het algemeen naar voren komt is dat een coach in de eerste plaats helpt en meedenkt vanuit het perspectief en belang van de inwoner en minder de rol van controleur of handhaver speelt vanuit het perspectief van regels en beleid. Soms namen inwoners contact op met hun wijkcoach als er iets niet goed liep bij Rijnstad of PLANgroep. De wijkcoach fungeerde dan als een soort back up: iemand op wie je altijd een beroep kunt doen. Een voorbeeld daarvan is opgenomen als casus 2. Ook waren de meeste geïnterviewde inwoners (die geholpen werden door het wijkteam) positief over de bereikbaarheid van hun coach. 'Ik hoef maar een berichtje te sturen en <naam wijkcoach> neemt contact met mij op.

Bij deze positieve bevindingen moet worden opgemerkt dat onze waarnemingen zich beperken tot inwoners die door de Sociale Wijkteams zelf voor het onderzoek zijn aangedragen. Het betreffen waarschijnlijk inwoners die een actievere relatie onderhouden met hun wijkteam. Uit de gesprekken die wij voerden met wijkcoaches en de coaches van Rijnstad blijkt dat er ook inwoners zijn met wie het contact snel verwatert en die na één of twee contacten helemaal uit het zicht verdwijnen. Een voorbeeld hiervan, dat uit een gesprek met een wijkcoach naar voren kwam is opgenomen als casus 3.

Casus 3: voorbeeld van een inwoner die buiten beeld is geraakt

Op een gegeven moment komt het wijkteam in contact met een jongen van midden twintig. Het lukt hem niet goed om op zichzelf te wonen en hij heeft € 20.000 schuld. De schuld hangt ook samen met zijn vader, die een tijdje bij hem inwoonde. Hun relatie is problematisch. Wat meespeelt, is dat de jongen autistisch is. De wijkcoach heeft 4 a 5 keer contact met de jongen. Duidelijk is dat de schulden niet zomaar kunnen worden weggewerkt. Twee maanden geleden was er voor het laatst contact. De jongen is uit beeld geraakt bij het wijkteam. De coach zegt hierover: waarschijnlijk komt hij een keer terug….als hij zijn kamer uitgezet wordt bijvoorbeeld. Misschien wil hij op een gegeven moment weer gaan studeren.

Dit voorbeeld onderstreept het belang om 'outreachend' te zijn. Deze term is binnen en buiten de Sociale Wijkteams vaak gevallen. Het verwijst naar het gegeven dat veel inwoners met financiële problemen terughoudend zijn met het zoeken naar hulp en vaak moeite hebben zaken zelf op te pakken en eventueel ingezette trajecten op de rails te houden. Een belangrijk aspect van de regierol (wellicht zelfs het belangrijkste) is het 'houden van een vinger aan de pols'. Uit de gesprekken met Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep komt naar voren dat deze rol lang niet altijd wordt gespeeld. Dat komt vooral ook doordat de coaches van Rijnstad en PLANgroep de wijkcoach niet altijd actief betrekken c.q. informeren over hoe het traject met een inwoner loopt. De inwoners met wie wij spraken en die na overdracht naar Rijnstad/PLANgroep terug moesten vallen op hun wijkcoach, deden dat vooral op eigen initiatief. Zij trokken op een gegeven moment zelf aan de bel bij het wijkteam omdat zij dreigden vast te lopen in het schulddienstverleningstraject. Wijkteams en Rijnstad geven aan dat het goed zou zijn per inwoner afspraken te maken over de momenten waarop over een klant wordt

teruggekoppeld. Bij een oevrdracht zou bijvoorbeeld vastgelegd kunnen worden dat Rijnstad na drie of zes maanden sowiezo contact legt om de wijkcoach te informeren over hoe het loopt.

Wij spraken met een inwoner bij wie het traject bij Rijnstad was beëindigd omdat hij zijn afspraken niet nakwam. De wijkcoach kwam daar pas achter toen de man zich opnieuw bij het wijkteam meldde. De coach heeft toen zelf met de man de financiën op orde gebracht, waarna hij direct van wijkteam naar PLANgroep is overgedragen voor een minnelijk traject. Een voorbeeld waarbij PLANgroep naliet een beroep te doen op de regierol van de wijkcoach is beschreven als casus 2.

3.2 Rijnstad

Hoofdlijnen

- Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches.
- De gemeente stelt aan Rijnstad € 860.000 beschikbaar voor schulddienstverlening.
- In 2016 t/m 2018 stroomden er respectievelijk 643 (2016) 564 (2017) en 413 inwoners (2018) bij Rijnstad in (zie ook tabel 6 in hoofdstuk 4). Rijnstad rapporteert maandelijks aan de gemeenten de hand van kengetallen over instroom. Er vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats.
- De overdracht van Wijkteam naar Rijnstad is een terugkerend onderwerp van gesprek. Het kwam regelmatig voor dat van een overgedragen inwoner nog geen volledig beeld bestond van diens financiële situatie. De berekening van het vrij te laten bedrag ontbrak of was onvolledig. De afspraken hierover zijn sinds kort aangescherpt.
- De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.
- Er lijkt draagvlak te bestaan om enkele onderdelen van de intake – met name de berekening van het vrij te laten bedrag - onder te brengen bij Rijnstad.

Rijnstad is een organisatie voor maatschappelijke dienstverlening. De hulp die zij biedt, loopt uiteen van persoonlijk advies en ondersteuning, bijvoorbeeld ten behoeve van opvoeding, weerbaarheid, of financiën, tot aan de ondersteuning van inwoners die initiatieven willen nemen om de leefbaarheid in hun wijk te verbeteren. Rijnstad heeft vestigingen verspreid over de gehele gemeente. Het betreffen centra voor kind- en jongerenwerk en wijkcentra waar mensen onder andere terecht kunnen voor een spreekuur met een maatschappelijk werker of een sociaal raadsman. Waar de wijkcoaches generalisten zijn met een brede opdracht, zijn de schuldhulpverleners van Rijnstad specialisten met een afgebakende taak. Met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over welke diensten precies geboden worden en het budget dat daarvoor

beschikbaar is. Naast Arnhem biedt Rijnstad haar diensten aan, aan de gemeenten Duiven, Rozendaal, Westervoort, Lingewaard, Rheden, Doesburg en Zevenaar.

Het werk van Rijnstad begint waar dat van de wijkcoach ophoudt. Zodra de wijkcoach heeft vastgesteld dat een inwoner gebaat is bij schuldhulp; samen met de inwoner de gehele financiële situatie in beeld heeft gebracht, en; er een plan van aanpak is opgesteld, vindt overdracht aan Rijnstad plaats. De ondersteuning van de schulddienstverlener van Rijnstad heeft tot doel om stabiliteit en evenwicht te brengen in de inkomsten en uitgaven ten einde er minimaal voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bij komen. Ten opzichte van de wijkcoaches hebben de schulddienstverleners een nadrukkelijkere focus op financiën. Vragen waar de schulddienstverlener zich over buigt zijn:

- Zijn alle schulden en schuldeisers in beeld?
- Zijn bij een eventuele echtscheiding de financiële zaken goed afgewikkeld? Komen toeslagen bij de juiste persoon terecht? Zijn schulden juist toebedeeld?.
- Zijn er schulden die betwistbaar zijn?
- Wordt gebruik gemaakt van eventuele mogelijkheden voor kwijtschelding van vorderingen?
- Benut de schuldenaar zijn verdiencapaciteit voldoende (voorwaarde voor toelating tot een minnelijk traject of Wsnp)?

In het kader van de Arnhemse route - heeft Rijnstad met Gemeente Arnhem een aparte overeenkomst gesloten: de Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening. Aanvankelijk ging men ervan uit dat Rijnstad op jaarbasis zo'n 750 mensen zou helpen met schulddienstverlening. Het beschikbare budget is vastgesteld op € 860.000. Op basis van de huidige aantallen trajecten, heeft Rijnstad omgerekend 17 uur per hulptraject te besteden. In de praktijk wordt vanuit Rijnstad overigens vaak meer tijd besteed aan een inwoner. Rijnstad zet namelijk regelmatig vrijwilligers in voor extra begeleiding en sociaal raadslieden die financiële en juridische vragen van inwoners beantwoorden.

Overdracht door Wijkteam

Het belang van een generalistische intake wordt door vrijwel alle medewerkers van Rijnstad die wij in het kader van dit onderzoek spraken, onderkend. Om een inwoner met schulden goed te kunnen helpen, is het belangrijk overzicht te hebben over alle leefdomeinen. De gelegenheid die de Arnhemse aanpak biedt om direct al aan het begin van een hulpverleningstraject eventuele achterliggende problemen te betrekken, wordt als een sterk punt gezien. Ook wordt er veel belang gehecht aan het landelijke adagium van de decentralisaties in het sociaal domein: 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. Het is volgens schulddienstverleners belangrijk dat een inwoner gedurende het gehele traject wordt begeleid door één persoon (of instantie), die dichtbij staat en die een vinger aan de pols houdt, iemand waarop eventueel kan worden teruggevallen.

Het lukt op dit moment echter nog niet altijd deze twee uitgangspunten door te voeren in de praktijk. Met name Rijnstad acht verbeteringen wenselijk. Dat komt omdat de voortvarendheid waarmee Rijnstad na de intake van start kan met activering/stabilisatie, voor een belangrijk deel afhankelijk is van de kwaliteit van het werk van de wijkcoach. De suggesties die schuldhulpverleners en sociaal raadslieden doen, hebben zowel betrekking op de intake, overdracht, als op de regiefunctie van de wijkcoaches.

- Intake: de intake van inwoners ten behoeve van een schulddienstverleningstraject is voor verbetering vatbaar, al zien meerdere schulddienstverleners dat de Sociale wijkteams de afgelopen tijd goede stappen hebben gezet. De zorg is evenwel blijven bestaan of Sociale wijkteams alert en doortastend genoegd zijn om schulden (snel) te herkennen en of zij inwoners wel voldoende stimuleren om ermee aan de slag te gaan. Rijnstad ziet dat het lang kan duren voordat een inwoner aan hen wordt overgedragen. Het is kostbare tijd, waarin schulden snel kunnen oplopen. Rijnstad ziet soms grote verschillen tussen wijkcoaches in de snelheid waarmee zij handelen, de snelheid waarmee zij vaststellen dat iemand gebaat is bij specialistische hulp en de mate waarin zij inwoners weten te overtuigen om met hun financiën aan de slag te gaan. Het beeld bestaat dat veel inwoners te lang blijven doormodderen zelfs ook wanneer een wijkcoach al lang aan boord is. Het beeld bestaat soms dat sommige wijkcoaches de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van gegevens te veel neerleggen bij de inwoner.

- Overdracht: de kwaliteit van het dossier van een overgedragen inwoner is al langere tijd onderwerp van gesprek tussen Rijnstad en sociale wijkteams, al geldt ook hier dat schuldhulpverleners zien dat het verbetert. Tot voor kort moesten de schuldhulpverleners van Rijnstad regelmatig extra werk verrichten om alsnog de benodigde informatie bij elkaar te krijgen met extra tijdsbelasting van dien. Om meer inzicht te geven in deze extra belasting is Rijnstad vanaf september 2017 de kwaliteit van de aanmeldingen door de Sociale wijkteams gaan meten door in hun registratiesysteem te noteren of de aanmelding wel of niet compleet is (op basis van de eisen van de NVVK-module aanmelding en intake). Van de in 2017 afgeronde casussen waren er 23% niet compleet. Van de gestarte casussen vanaf september 2017 waren er 27% niet compleet. Rijnstad heeft dit probleem begin 2018 bij de gemeente aangekaart en gevraagd of er compensatie mogelijk was voor de extra uren die het aanvullen van de niet-complete intakes met zich meebracht. Toen dit niet mogelijk bleek, heeft Rijnstad aangekondigd om vanaf juni 2018 niet volledige intakes terug te gaan sturen aan de Sociale wijkteams, met het verzoek binnen twee weken de ontbrekende informatie aan te vullen. Hiermee houdt Rijnstad zich aan de oorspronkelijke opdracht die de organisatie vanuit de gemeente had gekregen. Opvallend genoeg is het aantal aanmeldingen bij Rijnstad door de Sociale wijkteams vanaf dat moment flink gezakt, van gemiddeld 51 per maand in de eerste 5 maanden van 2018 tot gemiddeld 22 in de periode juli-december.[7] Het baarde de gemeente zorgen en was aanleiding voor overleg met Sociale wijkteams en Rijnstad.

- Regie: Medewerkers van Rijnstad geven aan dat de regiefunctie door wijkcoaches wisselend wordt ingevuld. Sommige coaches gaan met de inwoner altijd mee naar het intakegesprek bij Rijnstad en blijven vervolgens actief betrokken, door de voortgang van het traject bij Rijnstad te volgen. Anderen komen pas weer in beeld als de inwoner zelf weer contact opneemt.

-

[7] Kerncijfers Rijnstad 2018.

Wacht- en doorlooptijd
In het meest recente jaarverslag meldt Rijnstad dat er in 2017 geen wachtlijsten waren voor schulddienstverlening. Ook in 2018 waren die wachtlijsten er niet, volgens de medewerkers die wij spraken. Er is voldoende capaciteit om de inwoners die door de Sociale wijkteams worden overgedragen, binnen twee weken uit te nodigen voor een intake. In de praktijk duurt het soms langer, omdat het lastig kan zijn de agenda's van inwoner, wijkcoach, en schuldhulpverlener op elkaar af te stemmen.

De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.

Rijnstad zou zelf de gemiddelde doorlooptijd willen in korten van acht naar zes maanden. Dit is immers prettiger voor de inwoner en wenselijker om aanwas van schulden te beperken. Zeker ook als na de stabilisatiefase nog een schuldregeling (door PLANgroep) wordt opgestart, is anders de totale doorlooptijd voor de inwoner erg lang.

Om de doorlooptijd te verkorten zou Rijnstad in de eerste plaats direct na de intake een inwoner vaker willen zien en intensiever willen begeleiden. De schuldhulpverlener zou daar beter aan toe komen wanneer hij een lagere caseload zou hebben c.q. meer tijd kan besteden aan een inwoner.

Overdracht aan PLANgroep
Een stabilisatietraject kan leiden tot overdracht aan PLANgroep voor budgetbeheer of een schuldregeling. De overdracht van inwoners loopt over het algemeen genomen naar tevredenheid. Er is voor Rijnstad binnen PLANgroep één vast aanspreekpunt voor schuldregeling en één voor budgetbeheer. Dit werkt volgens betrokkenen goed.

Dat er een knip bestaat tussen het stabilisatietraject van Rijnstad en een schuldregeling (door PLANgroep) ervaren de geïnterviewde schuldhulpverleners van Rijnstad noch de sociaal raadslieden als een probleem. Hierbij wordt door hen aangegeven dat ook als stabilisatie en schuldregeling door één organisatie worden uitgevoerd, zoals in sommige andere gemeenten het geval is, het vaak toch door twee aparte afdelingen wordt opgepakt, omdat beide typen werk andere competenties vereisen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep vindt plaats met een vast inlichtingenformulier, dat door de medewerker van Rijnstad met de hand moet worden ingevuld. Daarnaast zijn veel bewijsstukken nodig. Hiervoor gebruikt men een checklist, het is daardoor helder wat er moet worden aangeleverd. Ook moet een budgetplan worden meegestuurd. In principe houdt het contact van Rijnstad met de inwoner op na de overdracht aan PLANgroep. Soms krijgt de medewerker van Rijnstad wel het nieuws van PLANgroep dat de schuldeisers akkoord zijn gegaan met het voorstel voor de schuldregeling, maar dat is op eigen initiatief van PLANgroep, het is geen vaste afspraak.

De schuldhulpverleners van Rijnstad constateren wel dat de begeleiding van naar PLANgroep overgedragen inwoners beperkt is. De functie van PLANgroep is vooral een administratieve. Na overdracht aan PLANgroep stopt in principe de coaching, tenzij die door het Wijkteam wordt opgepakt. Voor sommige inwoners is dat een probleem (zie bijvoorbeeld casus 2), maar niet altijd. Volgens de schulddienstverleners van Rijnstad zijn de meeste overgedragen inwoners in staat het traject zelfstandig af te ronden. Door

Rijnstad is voor aanmelding bij PLANgroep immers al een schifting is gemaakt tussen mensen die het beheer van hun financiën inmiddels zelf kunnen en degenen die moeite blijven hebben met het beheer van hun financiën. Deze laatsten krijgen een schuldregeling mét budgetbeheer.

De sociaal raadslieden geven aan dat zij de mensen die in een schuldregeling zitten, vaak ondersteunen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle[8] bij PLANgroep. Daar moeten ze namelijk behoorlijk wat papierwerk voor op orde hebben.

Medewerkers van Rijnstad zijn in algemene zin tevreden over de samenwerking met PLANgroep. Als aandachtspunten benoemen zij dat het voorkomt dat het wel eens lang duurt voordat budgetbeheer wordt opgestart en een bankrekening is geopend waarop alle inkomsten en uitgaven binnenkomen. Verder noemden medewerkers van Rijnstad het punt dat er in veel gevallen niemand mee gaat naar de rechter bij een Wsnp-aanvraag. Dat maakt dat klanten vaak alleen gaan, terwijl dit erg lastig kan zijn omdat zij ingewikkelde vragen kunnen krijgen. Dit aandachtspunt is ook naar voren gekomen in de gesprekken met inwoners. De mensen in een Wsnp-traject die wij spraken zagen erg op tegen de zitting. Hier zijn nog geen concrete maatregelen of afspraken over gemaakt en het is nu niet in de opdracht aan PLANgroep opgenomen. PLANgroep adviseert wel aan de klant om iemand mee te nemen naar de zitting, zoals een familielid, kennis, begeleider of wijkcoach.

[8] Deze jaarlijkse controle is normaliter geen face to face gesprek. Stukken worden aangeleverd. De controle wordt administratief gedaan en teruggekoppeld aan de klant. Indien de situatie vraagt om een gesprek, wordt dit wel gepland.

3.3 PLANgroep

Hoofdlijnen:

- PLANgroep is op verschillende momenten in de Arnhemse route betrokken en werkt met veel verschillende partijen samen. Medewerkers geven aan dat de samenwerking de afgelopen jaren is verbeterd.
- Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wsnp ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.
- Er zijn geen wachttijden en de gemiddelde tijd waarin een schuldregeling tot stand komt, bedraagt 115 dagen. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de norm van 120 dagen die hiervoor staat, wordt overschreden.
- Voor ongeveer de helft van de inwoners die door Rijnstad worden aangemeld, verzorgt PLANgroep budgetbeheer. Ook bij de andere helft wordt schuldeisers zekerheid verschaft door direct een gedeelte van het inkomen te reserveren voor aflossing (financieel beheer).
- Medewerkers van PLANgroep verschillen van mening of er voor alle inwoners voldoende begeleiding beschikbaar is tijdens de schuldregeling. Een aandachtspunt is dat budgetcoaching doorgaans lang voor het eind van de schuldregeling plaatsvindt, terwijl mensen vaak baat hebben bij begeleiding tegen het einde van een traject (om te voorkomen dat zij terugvallen).

PLANgroep verzorgt in Arnhem het technische gedeelte van de schulddienstverlening. Het meest omvangrijke onderdeel hiervan is het treffen van schuldregelingen, oftewel het met schuldeisers tot een akkoord komen over aflossing en gedeeltelijke kwijtschelding van schulden. Maar dit is niet de enige taak die PLANgroep in Arnhem uitvoert. PLANgroep kan op meerdere momenten betrokken worden. Bijvoorbeeld aan de voorkant van het traject bij de inzet van een moratorium bij dreigende crisissituaties. Andere belangrijke producten zijn budgetbeheer en Budgetondersteuning op Maat (BooM). Onderstaande tabel geeft een overzicht van de producten die PLANgroep in Arnhem aanbiedt.

Tabel 3: Overzicht diensten PLANgroep in Arnhem

		Afgerond in 2017
Schuldregelingen (minnelijke regeling)	Met schuldeisers wordt een regeling getroffen om tot aflossing en/ of (gedeeltelijke) kwijtschelding van schulden te komen.	352
Budgetbeheer	Beheren van een aparte rekening waarop het inkomen van de inwoner binnenkomt teneinde schulden te beheersen en nieuwe schulden te voorkomen (wordt ingezet bij inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen).	256
Budgetondersteuning op Maat (BooM)	Combinatie van budgetbeheer en financiële coaching voor inwoners zonder problematische schulden die moeite hebben om zelfstandig hun financiën te regelen maar dit op termijn	27

	mogelijk wel weer kunnen (lichter alternatief voor beschermingsbewind).	
Duurzame financiële dienstverlening (DFD)	In evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van inwoners waarvan bestaande schuldproblemen door persoonlijke omstandigheden nog niet duurzaam opgelost kunnen worden.	16
Heronderzoeken	Inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen dienen gedurende de looptijd van deze regeling jaarlijks stukken aan te leveren ter controle.	400
Dwangakkoorden	Als één of meerdere schuldeisers weigeren akkoord te gaan met een schuldregeling kan middels een kort geding worden geprobeerd om medewerking af te dwingen.	25
Aanvragen Wsnp	Als het treffen van een minnelijke schuldregeling niet mogelijk blijkt, kan via de rechter een aanvraag worden gedaan om toegelaten te worden tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp).	133
Moratorium	Bij dreigende crisissituaties wordt de woningcorporatie[9] gedwongen om tijdelijk haar vordering op te schorten teneinde een adempauze te krijgen om aan het regelen van de schulden te gaan werken.	

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017 & interview met management PLANgroep.

Aanmeldingen

Meer dan de helft van de inwoners voor wie PLANgroep een schuldregeling probeert te treffen, heeft niet de Arnhemse route doorlopen, maar is aangemeld door een bewindvoerder. In 2018 werden 220 inwoners aangemeld door een bewindvoerder en 212 inwoners door Rijnstad. Daarnaast wordt een beperkt aantal inwoners direct (zonder tussenkomst van Rijnstad) aangemeld door de Sociale Wijkteams.

Over 2017 was het aantal aanmeldingen via bewindvoerders en Rijnstad nog ongeveer gelijk en was het aantal aanmeldingen via Rijnstad bovendien toegenomen ten opzichte van 2016. In haar jaarverslag gaf PLANgroep hier destijds over aan dat dit een positieve ontwikkeling is en dat dit 'kan betekenen dat inwoners meer de weg naar de Sociale wijkteams vinden en doorverwezen worden volgens de Arnhemse route.' In 2018 is het aantal aanmeldingen – en de aanmeldingen via Rijnstad in het bijzonder – weer afgenomen en is de situatie weer ongeveer vergelijkbaar met 2016.

Tabel 4: Aanmeldingen voor een schuldregeling bij PLANgroep.

	2016[10]	*2017*	*2018*
Sociale Wijkteams	20	15	10
Rijnstad	180	231	212
BooM	0	2	0
Beschermingsbewindvoerders	235	233	220
Totaal	435	481	442

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017, Kwartaalverslag PLANgroep vierde kwartaal 2018.

Aanmeldingen komen via mail bij PLANgroep binnen: PLANgroep ontvangt een mail met de NAW-gegevens van de betreffende inwoner en stuurt vervolgens een aanmeldpakket

[9] In Arnhem wordt het moratorium alleen ingezet om woningontruimingen te voorkomen en niet bij dreigende afsluiting van gas, elektriciteit of water of opschorting van de ziektekostenverzekering (andere wettelijke gronden voor het toepassen van het moratorium).

[10] Cijfers over 2016 en 2017 hebben betrekking op afgeronde aanmeldingen, cijfers over 2018 hebben betrekking op aanmeldingen.

terug. In dit aanmeldpakket moeten onder andere informatie en documenten worden gevoegd over de inwoner en zijn schulden. Het belangrijkste is een schuldenlijst, een overzicht van de schulden. Verder moeten documenten over het inkomen en vaste lasten worden aangeleverd en een berekening van het vrij te laten bedrag (zie paragraaf 3.1). Daarnaast moet de verwijzer een overdracht aanleveren in de vorm van een korte tekst over de voorgeschiedenis en ook een eigen verklaring van de inwoner over het ontstaan van de schulden.

Nadat het aanmeldpakket compleet is geretourneerd, wordt er een afspraak ingepland voor een aanmeldgesprek. Er zijn geen wachtlijsten en inwoners worden altijd binnen vijf werkdagen uitgenodigd voor een startgesprek. Tijdens dit gesprek wordt uitleg gegeven over het traject bij PLANgroep. Ook wordt de overeenkomst schuldregeling ondertekend waarmee de wederzijdse verplichtingen[11] van de inwoner en PLANgroep worden vastgelegd. Hierna gaat de schuldhulpverlener aan de slag met de schuldregeling.

Voor sommige inwoners is het startgesprek niet de enige keer dat zij door PLANgroep worden uitgenodigd voor een gesprek. Zo worden inwoners bijvoorbeeld ook uitgenodigd bij het opstarten van budgetbeheer of op het moment dat een traject mislukt.

Bewindvoering en BooM

Indien iemand vanwege zijn fysieke of lichamelijke toestand, of door problematische schulden niet in staat is om zelf zijn financiële belangen te behartigen, kan er door de rechter een bewindvoerder worden aangesteld.[12] Dit wordt ook wel beschermingsbewind genoemd. Als deze persoon de kosten voor de bewindvoerder niet kan betalen, kan hier bij de gemeente bijzondere bijstand voor worden aangevraagd.

De afgelopen 10 jaar is het aantal onderbewindgestelden met meer dan 150 procent gestegen[13], waardoor gemeenten te maken hebben met hoge kosten bijzondere bijstand. Vanwege deze hoge kosten – en omdat beschermingsbewind een zwaar en ingrijpend instrument is voor inwoners – hebben gemeenten de afgelopen jaren lichtere en goedkopere alternatieven voor beschermingsbewind ontwikkeld. In Arnhem wordt sinds 2014 het product Budgetondersteuning op Maat (BooM) aangeboden. Dit is een combinatie van budgetbeheer en financiële coaching. In 2015 is deze werkwijze in Arnhem geëvalueerd. Hieruit kwam naar voren dat BooM leidt tot kostenbesparingen ten opzichte van beschermingsbewind en een geschikt middel is om personen financieel zelfredzaam te maken (Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek, 2015).

[11] Voor inwoners houden deze verplichtingen bijvoorbeeld in dat zij verklaren een volledig juiste opgave te hebben gedaan van inkomsten, uitgaven, bezittingen en schulden, dat zij zich zullen inspannen om hun huidige inkomen te behouden of verhogen en dat zij gedurende de looptijd van de regeling geen nieuwe schulden zullen maken. PLANgoep committeert zich middels de overeenkomst eraan de belangen van de inwoner te zullen behartigen (NVVK (2015) Module schuldregeling).
[12] Art 1:431 e.v. BW.
[13] Raad voor de Rechtspraak (2017) Weer meer mensen onder bewind.

Hoewel BooM geen onderdeel is van schulddienstverlening en daarmee buiten dit onderzoek valt, is het wel op verschillende momenten aan de orde gekomen tijdens de gesprekken. Enerzijds wordt hierbij het beeld uit de evaluatie van de pilot bevestigd dat het instrument BooM geschikt is als lichter alternatief voor beschermingsbewind. Anderzijds wordt aangegeven dat het lastig is om inwoners hiervan daadwerkelijk gebruik te laten maken. Samenwerking met bewindvoerders om hen te bewegen om inwoners uit te laten stromen richting BooM is niet goed van de grond gekomen. Ook geven wijkcoaches aan weinig personen bij BooM aan te melden omdat volgens hen slechts een beperkte doelgroep hiervoor in aanmerking komt.

Sinds 2018 wordt BooM uitgevoerd door PLANgroep. Uit het jaarverslag 2017 van PLANgroep komt naar voren dat er hieraan voorafgaand in 2017 92 overdrachtsgesprekken zijn gevoerd en 27 aanmeldingen zijn overgedragen die nog verwerkt moesten worden. Om tot een nadere duiding van het aantal personen te komen dat gebruik maakt van BooM en de achtergronden hiervan, is aanvullend onderzoek nodig.

Schuldregelingen

Bij een minnelijke schuldregeling wordt een akkoord gesloten met schuldeisers over aflossing en/ of gedeeltelijke kwijtschelding van de schulden. De looptijd van een dergelijke regeling is in veel gevallen drie jaar. Tijdens deze periode moet de inwoner leven van een minimumbedrag voor levensonderhoud. Dat bedrag wordt berekend op basis van het vrij te laten bedrag (Vtlb). Het deel van het inkomen boven het vrij te laten bedrag, wordt gebruikt voor aflossing van de schuldeisers. Aan het eind van de drie jaar wordt het restant van de schuld kwijtgescholden en is de inwoner weer schuldenvrij.

Een minnelijke schuldregeling komt alleen tot stand als alle schuldeisers akkoord gaan met het betalingsvoorstel. Voor het treffen van een schuldregeling leggen schuldhulpverleners van PLANgroep eerst schriftelijk contact met de schuldeisers, om hen te verzoeken te stoppen met invorderingsmaatregelen en renteberekening en het saldo van de schuld op te vragen. De schuldhulpverlener doet vervolgens een betalingsvoorstel aan alle schuldeisers voor terugbetaling van een deel van de schuld.

Als een of enkele schuldeisers niet akkoord gaan is het mogelijk in een kort geding middels een dwangakkoord medewerking te proberen af te dwingen. Als blijkt dat een oplossing in het minnelijke traject uiteindelijk niet haalbaar is kan voor de inwoner een aanvraag worden ingediend om toegelaten te worden tot de Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen). De aanvraag voor toelating tot de Wsnp wordt onder mandaat van de gemeente uitgevoerd door PLANgroep. De uitvoering van de Wsnp valt niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Mocht een inwoner gebruik maken van budgetbeheer, dan mag dit wel blijven lopen tijdens de Wsnp periode.

In de meeste gevallen lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep om tot een akkoord te komen met de schuldeisers.[14] In 2017 werd bij 246 van de 346 gestarte

[14] Jaarverslag PLANgroep 2017

bemiddelingen[15] een akkoord bereikt. In 4 van deze gevallen is dit middels het toewijzen van een dwangakkoord afgedwongen en bij 16 dossiers kon een dwangakkoord uiteindelijk worden ingetrokken omdat de schuldeisers voorafgaand aan het kort geding alsnog instemden met de schuldregeling. Daarnaast deed PLANgroep voor 73 inwoners met succes een aanvraag om toegelaten te worden tot de Wsnp. Het percentage inwoners waarvoor een oplossing wordt bereikt komt daarmee uit op 92 procent.

Uitval en doorlooptijd
In 2017 zijn van de 1.251 dossiers er 56 met een negatieve oorzaak gesloten. Dit betekent dat het uitvalpercentage 4 procent op jaarbasis bedraagt. Medewerkers van PLANgroep merken hierbij op dat inwoners voordat zij bij PLANgroep terechtkomen al veel informatie en documenten hebben moeten verzamelen en al op verschillende afspraken bij het wijkteam en Rijnstad moesten komen. Het laatste stapje lukt dan meestal ook wel. Medewerkers van PLANgroep hebben geen zicht op hoeveel personen aan de voorkant bij de Sociale Wijkteams en PLANgroep uitvallen maar vermoeden dat de uitval hier groter zal zijn. “Wij vragen veel van inwoners aan de voorkant, bijvoorbeeld om complete stukken te hebben, terwijl dit nou juist iets is waar de doelgroep niet zo goed in is.” Omdat PLANgroep sinds 2016 actief is in Arnhem en een schuldregeling doorgaans 3 jaar loopt, zijn er vooralsnog geen cijfers beschikbaar over het uitvalpercentage gedurende de gehele regeling.

De gemiddelde doorlooptijd die de schuldhulpverleners van PLANgroep nodig hebben om tot een akkoord te komen met de schuldeisers (of tot de conclusie dat dit niet mogelijk is) bedraagt 115 dagen. Dit betekent dat de doorlooptijd gemiddeld binnen de normen uit het kwaliteitsmodel van branchevereniging NVVK (het 120-dagenmodel) blijft. In individuele gevallen wordt de 120-dagentermijn soms wel overschreden. Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat dit niet alleen in Arnhem speelt, maar ook landelijk en voornamelijk het gevolg is van de toegenomen complexiteit van dossiers. Met name als er sprake is van een schuld bij een bank, kan het vaak lang duren voordat zij akkoord gaan.

Budgetbeheer
Voor inwoners die worden aangemeld voor een schuldregeling (en die niet onder bewind zijn gesteld) verzorgt PLANgroep financieel beheer of budgetbeheer. Dit betekent dat zij PLANgroep machtigen om hun inkomen te ontvangen en een rekening op hun naam te openen. Op deze rekening wordt gespaard voor aflossing van de schuldeisers en worden betalingen voor de inwoner voldaan. Hierdoor wordt de situatie van de inwoner gestabiliseerd en wordt schuldeisers zekerheid verschaft over het te ontvangen bedrag. Er zijn drie pakketten variërend van licht tot zwaar:

- Financieel beheer: bij financieel beheer ontvangt PLANgroep het inkomen en wordt alleen het bedrag dat gespaard moet worden voor de schuldeisers op een aparte

[15] Naast 246 schuldbemiddelingen deed PLANgroep in 2017 ook drie aanvragen voor een saneringskrediet bij de Sociale Bank Gelderland Centraal. Deze organisatie is sinds 1 januari 2018 overgenomen door Kredietbank NL. Bij een saneringskrediet wordt de schuld aan het begin van de looptijd van de schuldregeling overgenomen, waardoor de inwoner meteen schuldenvrij is en gedurende de looptijd van de regeling aflost op het saneringskrediet.

rekening gereserveerd. Het restant gaat naar de inwoner en deze moet hiervan al zijn uitgaven (inclusief vaste lasten) zelf voldoen.
- Budgetbeheer plus: Maandelijkse rekeningen voor huur, gas, water, licht en ziektekosten worden voldaan en er wordt gespaard voor aflossing schuldeisers. Alle overige lasten (dus bijvoorbeeld ook incidentele zorgkosten i.v.m. het eigen risico zorgverzekering) moet de inwoner zelf voldoen.
- Budgetbeheer compleet: Alle vaste lasten en reserveringen worden voor de inwoner verzorgd en er wordt een weekbedrag aan hem uitgekeerd.

In het vierde kwartaal van 2018 maakten 194 inwoners gebruik van financieel beheer en 222 van budgetbeheer plus of budgetbeheer compleet.[16] De schuldhulpverlener van Rijnstad bepaalt aan de hand van de zelfredzaamheid van de inwoner welk pakket passend is.[17] Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat deze inschatting over het algemeen goed is. In de gevallen dat er toch een zwaardere variant nodig blijkt, wordt hierover contact opgenomen met Rijnstad en overlegd. Ook wanneer gedurende de looptijd van de schuldregeling – bijvoorbeeld op aanwijzing van wijkteam of Rijnstad, of bij een heronderzoek (zie volgende paragraaf) - wordt geconstateerd dat zaken niet goed gaan kan er worden opgeschaald naar een zwaarder pakket.

Het opstarten van budgetbeheer kost tijd en het is daarom belangrijk dat dit al tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad gebeurt en hier niet mee te wachten tot de inwoner aan PLANgroep is overgedragen. Zo wordt ervoor gezorgd dat bij overdracht aan PLANgroep inkomen en uitgaven stabiel zijn en er meteen kan worden begonnen met het treffen van een schuldregeling. In de afgelopen periode zijn er afspraken tussen PLANgroep en Rijnstad gemaakt om dit te verbeteren en ervoor te zorgen dat budgetbeheer tijdig wordt opgestart.

Begeleiding, coaching en nazorg
PLANgroep is in Arnhem niet verantwoordelijk voor begeleiding en verzorgt (in principe) alleen het technisch/ financiële gedeelte van de ondersteuning. Als een inwoner door Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep houdt daarmee ook de begeleiding van Rijnstad op. De schuldhulpverleners van PLANgroep spreken doorgaans alleen tijdens het startgesprek face-to-face met de inwoner. Het contact hierna verloopt via mail of telefoon.

Wanneer er toch begeleiding nodig blijkt, dan gebeurt dit door de wijkcoach. De wijkcoach is gedurende het hele traject de regiehouder en kan - als hier aanleiding toe is – worden ingeschakeld. Een voorbeeld hiervan is wanneer het de schuldhulpverlener van PLANgroep niet meer lukt om contact met een inwoner te krijgen. Het wijkteam kan hier dan achteraan gaan, kijken wat er aan de hand is en eventueel bij iemand thuis langsgaan. Ook als er bijvoorbeeld nog aanvullende stukken moeten worden verzameld voor een aanvraag Wsnp en de inwoner lukt dit niet zelf, dan kan de wijkcoach worden ingeschakeld.

[16] Kwartaalrapportage PLANgroep 2018 vierde kwartaal.
[17] Inwoners die worden aangemeld door een bewindvoerder maken geen gebruik van of budgetbeheer. De bewindvoerder is in dit geval verantwoordelijk voor het beheer van inkomsten en uitgaven.

Over de vraag of deze begeleiding ‘op afroep’ voldoende is voor de doelgroep lopen de meningen van de medewerkers van PLANgroep uiteen. Sommigen geven aan dat de meeste inwoners met schulden nadat zij door Rijnstad zijn gestabiliseerd geen structurele begeleiding meer nodig hebben en relatief zelfstandig het schuldregelingstraject kunnen doorlopen. Anderen zien het wel als een omissie dat structurele begeleiding wegvalt als iemand door Rijnstad wordt aangemeld bij PLANgroep en vinden het wenselijk dat iemand blijft opletten of hulp nodig is.

Daarnaast worden door medewerkers van PLANgroep vraagtekens geplaatst bij de wijze waarop de financiële coaching in Arnhem is georganiseerd. Coaching richting financiële zelfredzaamheid is belegd bij Rijnstad en vindt doorgaans plaats voorafgaand aan het tot stand komen van een schuldregeling wordt door Rijnstad. Omdat het tot stand komen en doorlopen van een schuldregeling meer dan 3 jaar duurt is er nu een erg lange periode tussen het moment waarop de financiële coaching plaatsvindt en het moment dat de inwoner schuldenvrij is en zijn financiën weer (volledig) zelfstandig moet gaan regelen. In gemeenten waar PLANgroep ook zelf de begeleiding en coaching uitvoert kiest men er daarom voor om pas in het tweede jaar van de schuldregeling te beginnen met financiële coaching. Dan komt langzaam het einde in zich en kan men gaan nadenken hoe men een en ander wil gaan inrichten nadat de regeling is afgerond. Hier voegt men aan toe dat de inwoner op dit moment doorgaans ook minder stress heeft dan voordat zijn schulden zijn geregeld, waardoor het leervermogen toeneemt.

Een aantal medewerkers van PLANgroep merkt hierbij op dat inwoners wel op het einde van de regeling kunnen worden voorbereid door de zwaarte van het pakket budgetbeheer af te bouwen. Inwoners moeten hierdoor al meer zelf gaan doen. Ook kan de budgetbeheerder de inwoner in het laatste jaar van de schuldregeling nog naar de cursus Uitkomen met inkomen van Rijnstad verwijzen.

PLANgroep verzorgt in Arnhem geen nazorgtrajecten. Als een schuldregeling is afgerond ontvangt de inwoner hierover een brief en gaat er een signaal hiervan naar het wijkteam.

Samenwerking
Doordat medewerkers van PLANgroep op verschillende momenten in het proces zijn betrokken (zie het begin van deze paragraaf), werken zij ook met veel verschillende ketenpartners samen. Naast de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad is er contact met beschermingsbewindvoerders, Iriszorg, Voedselbank, woningbouwverenigingen, rechtbank Zutphen, formulierenbrigade en Wsnp-bewindvoerders (PLANgroep, Jaarverslag 2017).

PLANgroep-medewerkers zijn positief over de samenwerking met Rijnstad. Zij geven aan dat er korte lijnen zijn en dat medewerkers van Rijnstad goed op de hoogte zijn van hoe dossiers moeten worden aangeleverd. Naast dat schuldhulpverleners van Rijnstad en PLANgroep overleggen over individuele dossiers, schuiven leidinggevenden van PLANgroep ook twee keer per jaar aan bij overleggen van schuldhulpverleners van Rijnstad. Daarnaast wordt het contact vergemakkelijkt doordat PLANgroep in Arnhem is gevestigd in een gebouw waar ook schuldhulpverleners van Rijnstad werken. Vanaf het najaar van 2019 zal dit echter niet meer het geval zijn en zullen er geen medewerkers van Rijnstad meer op deze locatie werkzaam zijn.

Een aandachtspunt bij de samenwerking met de Sociale Wijkteams betreft de bereikbaarheid van wijkcoaches. Medewerkers van PLANgroep geven aan dat er vaak veel gemaild en gebeld moet worden om contact te krijgen met wijkcoaches. Als dit contact eenmaal is gelegd, verloopt de samenwerking over het algemeen goed en weet de betreffende wijkcoach bij een volgende inwoner dan ook weer eerder de weg naar PLANgroep te vinden.

Er wordt aangegeven dat de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad de afgelopen jaren is verbeterd en dat ook het overleg dat periodiek op gemeenteniveau wordt gevoerd tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad, PLANgroep en gemeente hieraan heeft bijgedragen. Hier worden praktische zaken en knelpunten besproken. Zo is er naar aanleiding van dit overleg een overdrachtsformulier aangepast zodat altijd duidelijk is welke Wijkcoach iemand heeft en er sneller contact kan worden opgenomen. Ook heeft PLANgroep tijdens dit overleg enkele keren aangekaart dat het beter zou zijn om coaching plaats te laten vinden tijdens de schuldregeling in plaats van hieraan voorafgaand.

4. Bereik en kosten

Hoofdlijnen

- In Arnhem is relatief veel armoede. 13,6 procent van de huishoudens moet maandelijks rondkomen van een laag inkomen. Een andere indicator dat armoede en schulden een groot probleem zijn, is dat Arnhemmers vaker (2,7 procent) een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering hebben dan het landelijk gemiddelde (1,7 procent).
- De gemeente heeft beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.
- Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale Wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd.
- In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik.
- De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem

Er bestaan geen exacte cijfers of schattingen over het totale aantal Arnhemmers met problematische schulden. Wel is bekend dat relatief veel Arnhemmers maandelijks van een laag bedrag moeten rondkomen. Dit is 13,6 procent van de in totaal 69.200 Arnhemse huishoudens, (zie figuur 2). Landelijk bedraagt dit percentage 8,2 procent en Arnhem is daarmee na Rotterdam, Groningen, Amsterdam en Den Haag de vijfde gemeente als het gaat om armoede. Bij 6,2 procent van de Arnhemse huishoudens is er zelfs al langdurig (4 jaar of langer) sprake van een laag inkomen. Het is een bekend gegeven dat bij een langdurig laag inkomen tekorten kunnen oplopen waardoor de kans op problematische schulden toeneemt (zie o.a.: CBS, 2017).

Een andere belangrijke indicator voor het bestaan van schulden zijn de cijfers die door het CAK worden bijgehouden over het aantal personen met een betalingsachterstand op hun zorgpremie.[18] Ook hierbij steekt Arnhem ongunstig af bij het landelijke beeld. 2,7

[18] CBS (2017) Maatwerktabel Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

procent van de Arnhemmers heeft al ten minste 6 maanden geen premie betaald voor hun zorgverzekering, terwijl dit percentage landelijk op 1,7 procent ligt. Het aantal wanbetalers van de zorgpremie is in recente jaren wel iets aan het dalen in Arnhem en dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door samenwerking tussen de gemeente en zorgverzekeraars op dit gebied.[19]

Figuur 2: Aandeel huishoudens met een (langdurig) laag inkomen (in 2016) en wanbetalers zorgpremie (in 2017)[20].

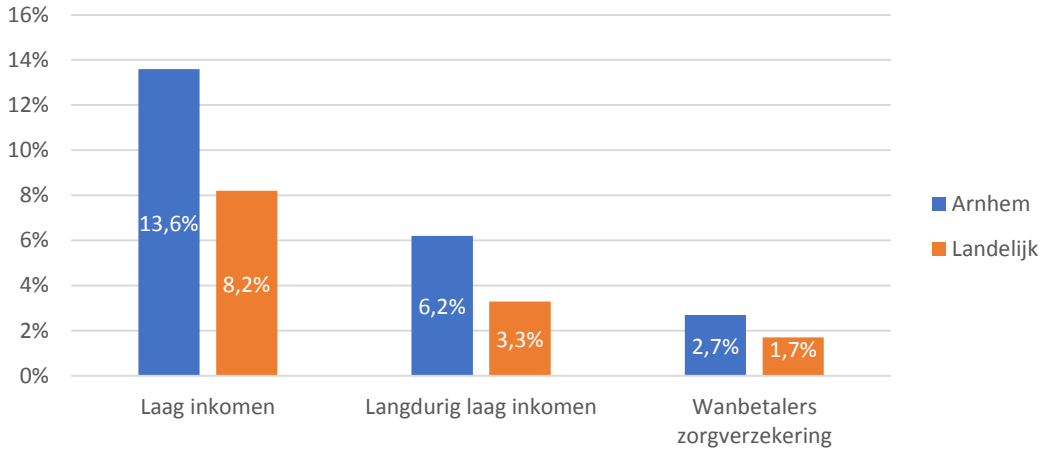

Bron: CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

Ook in de politiek wordt onderkend dat armoede en schulden een groot probleem zijn in Arnhem. In het coalitieakkoord (2018-2022) zijn daarom verschillende maatregelen op dit gebied opgenomen. De focus hierbij ligt onder andere op het omlaag brengen van het aantal kinderen dat in armoede opgroeit en het tegengaan van de effecten van het leven in armoede. Ook is er extra budget beschikbaar gesteld voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf). Al in 2007 werden er maar liefst vier Arnhemse wijken op de lijst met 40 probleemwijken van minister Vogelaar geplaatst: Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen/ Immerloo. Ook uit recentere cijfers van de Afdeling, Informatie, Onderzoek en Statistiek komt naar voren dat er in deze wijken veel armoede en uitkeringsafhankelijkheid is (Gemeente Arnhem, 2017).

4.2 Bereik van de schulddienstverlening

Niet iedereen met schulden wordt hiervoor ondersteund door de gemeente. Naar schatting heeft bijna 1 op de 5 Nederlandse huishoudens risicovolle of problematische

[19] De gemeente Arnhem maakt gebruik van de Regeling Uitstroom Bronheffing (RUB). Hierbij kunnen bijstandsontvangers hun betalingsachterstand aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[20] Het CBS hanteert een lage-inkomensgrens die is gebaseerd op bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979. In 2017 bedraagt is de lage inkomensgrens 1.040 euro per maand voor een alleenstaande en 1.960 euro per maand voor een paar met twee kinderen.

schulden (Westhof, De Ruig, & Kerckhaert, 2015). Het grootste gedeelte van hen maakt geen gebruik maakt van formele schulddienstverlening.

De afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten gepubliceerd waaruit oorzaken naar voren komen waarom veel schuldenaren geen gebruik maken van schulddienstverlening. In de eerste plaats zien huishoudens schulddienstverlening vaak als allerlaatste redmiddel dat zij zo lang mogelijk uit willen stellen en proberen zij eerst zelf een oplossing te zoeken.[21] Onder andere schaamte en negatieve beeldvorming over schulddienstverlening en de eisen die hierbij worden gesteld spelen hierbij een rol. Daarnaast wordt erop gewezen dat de toegang tot de schulddienstverlening in veel gemeenten niet laagdrempelig is en dat er vaak onvoldoende begeleiding beschikbaar is waardoor niet-zelfredzame burgers afhaken. Een laatste oorzaak waarom burgers met schulden geen gebruik maken van schulddienstverlening zijn formele toegangseisen die door gemeenten worden gehanteerd, bijvoorbeeld voor zelfstandigen, inwoners met een fraudeschuld of inwoners waarvoor recent al een keer een schuldregeling is getroffen.

In tabel 5 is een samenvatting gegeven van deze factoren die een rol spelen bij het bereik van de schulddienstverlening en de maatregelen die de gemeente Arnhem hierop heeft genomen. Hieruit komt naar voren dat de gemeente Arnhem op al deze factoren beleid heeft ontwikkeld. Voor een uitgebreidere toelichting op deze instrumenten verwijzen wij naar de paragrafen waarin deze worden behandeld.

Tabel 5: Maatregelen gemeente Arnhem ten aanzien van bepalende factoren bereik schulddienstverlening.

Factoren	*Maatregelen Gemeente Arnhem*
Terughoudendheid om (in een vroeg stadium) hulp te zoeken	Samenwerking met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om inwoners met schulden in een vroeg stadium op te sporen en crisissituaties te voorkomen (Vroeg Eropaf, zie paragraaf 3.2) Brede uitvraag door Sociale Wijkteams, waardoor ook bij inwoners die voor een andere vraag komen schuldenproblematiek kan worden vastgesteld (zie paragraaf 3.1)
Laagdrempelige toegang	Toegang tot de schulddienstverlening in de wijk via de Sociale Wijkteams (zie paragraaf 3.1)
Begeleiding voor niet-zelfredzame burgers	Wijkcoaches die gedurende het gehele traject een regiefunctie hebben en inwoners waar nodig begeleiden (zie paragraaf 3.1) Samenwerking met vrijwilligersorganisaties (Humanitas en SWOA) en vrijwilligers van Rijnstad om inwoners te ondersteunen bij het op orde brengen van hun administratie (zie paragraaf 3.2). Samenwerking met Iriszorg bij daklozen en schuldenaren met verslavingsproblematiek (zie paragraaf 3.2)
Formele toegangseisen	Aanbieden alternatieve vormen van schulddienstverlening voor personen die niet voor een schuldregeling in aanmerking komen, zoals budgetcoaching en Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) (zie paragraaf 3.2 en 3.3). Ook kunnen zij gebruik maken van BooM (zie paragraaf 3.3). Daarnaast zorgt de gemeente ervoor dat inwoners gebruik kunnen maken van de Regeling Uitstroom bronheffing, waarmee bijstandsgerechtigden hun betalingsachterstand zorgpremie aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[21] Zie o.a. De nationale ombudsman (2016) Burgerperspectief op schulddienstverlening, De nationale ombudsman (2018) Een open deur, Inspectie SZW (2017) Toegankelijkheid schulddienstverlening en Panteia (2015) Huishoudens in de rode cijfers.

	Ondersteuning ondernemers met schulden door het Bureau zelfstandigen. Jongerenperspectieffonds biedt aan jongeren met perspectiefwensen én schulden, maar zonder inkomen (anders dan DUO)[22] onder voorwaarden een vorm van sanering dan wel herfinanciering wordt aangeboden.

In een raadsbrief van 6 maart 2018[23] is door de gemeente nader ingegaan op de toegang tot de schulddienstverlening in de stad. In de brief wordt geconcludeerd dat de toegang voldoet aan aanbevelingen die door De Nationale Ombudsman zijn gedaan op dit gebied.[24] Hierbij wordt onder andere verwezen naar de keukentafelgesprekken die door de wijkcoaches worden gevoerd, de ondersteuning voor ondernemers en ZZP-ers en vroegsignalering in het project Vroeg Eropaf. Ook wordt in de brief een aantal verbeteringen benoemd die zijn doorgevoerd naar aanleiding van een rapport uit 2016 over de uitvoering van de schulddienstverlening door de Sociale Wijkteams (Van Dongen, 2016). Hierbij wordt onder andere verwezen naar acties ten aanzien van het op peil houden van de kennis van wijkcoaches, aandacht voor de zelfredzaamheid van inwoners en de vindbaarheid van de Sociale Wijkteams (zie ook paragraaf 2.4).

Aantal aanmeldingen en klanten schulddienstverlening

Tot voor kort werd er niet geregistreerd hoeveel Arnhemmers zich met schuldenproblematiek bij de Sociale Wijkteams meldden. Er bestaat derhalve geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in het recente verleden gebruik maakte en/ of werd aangemeld voor schulddienstverlening.[25] Over inwoners die worden aangemeld of ondersteund door Rijnstad en PLANgroep zijn wel cijfers beschikbaar.

Het aantal inwoners dat gebruik maakt van de schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen tot 2.086. De meerderheid hiervan betreft inwoners die worden ondersteund door PLANgroep en het aantal dossiers bij PLANgroep nam in deze periode met bijna de helft toe. Naar verwachting zal het aantal dossiers in de komende periode gaan stabiliseren omdat de instroom bij PLANgroep afneemt en vanaf 2019 de eerste personen die (vanaf 2016) bij PLANgroep zijn aangemeld hun schuldregeling zullen afronden. Tot en met 2018 bestond

[22] Voor jongeren is het vaak niet mogelijk toegelaten te worden tot een reguliere schuldregeling omdat zij niet beschikken over voldoende inkomen (bijvoorbeeld omdat zij niet genoeg inkomen uit arbeid verwerven of een opleiding volgen).

[23] Raadsbrief toegang schulddienstverlening, 6 maart 2018 (zaaknummer 224796).

[24] Deze aanbevelingen van De Nationale Ombudsman zijn: 1 Ga naar een burger met problematische schulden toe en breng in een face-to-face-gesprek in kaart wat diens persoonlijke situatie is; 2 Sluit geen doelgroepen op voorhand uit. Verzamel voor het nemen van een beslissing alle relevante informatie, kijk naar de omstandigheden van de schuldhulpvrager en weeg de verschillende belangen tegen elkaar af. Zorg ervoor dat de uitkomst niet onredelijk is; 3 Geef op iedere aanvraag een duidelijke, begrijpelijke, goed gemotiveerde beslissing op schrift, zodat burgers weten waar zij aan toe zijn en hun rechtsbescherming gewaarborgd is.

[25] Aanmeldingen bij de wijkteams die met een lichtere vorm van schulddienstverlening (dan een schuldregeling bij PLANgroep) geholpen konden worden, of waarvoor het niet is gelukt om hen door te laten stromen naar een stabilisatietraject bij Rijnstad zijn derhalve niet in de cijfers in tabel 6 opgenomen.

de uitstroom bij PLANgroep (naast een beperkt percentage uitval) uitsluitend uit dossiers die door PLANgroep van het BAC waren overgenomen.

Tabel 6: Aantal inwoners, aanmeldingen schulddienstverlening en geslaagde schuldregelingen bij Rijnstad en PLANgroep (2016-2018).

	2016	*2017*	*2018*	*%Δ 2016-2018*
Inwoners				
Rijnstad	1.021	1.006	792	-22%
PLANgroep	940	1.251	1.397	+49%
*Totaal (unieke inwoners) **	*1.711*	*2.017*	*2.086*	*+19%*
Aanmeldingen				
Rijnstad	643	564	413	-36%
PLANgroep**	618	479	401	-35%
*Totaal (nieuwe aanmeldingen) ****	*1.011*	*803*	*635*	*-37%*
Geslaagde schuldregelingen				
PLANgroep	197	246	237	+20%

Bron: Analyse op basis van: Kerncijfers Rijnstad 2018; Kwartaalverslag PLANgroep q4 2018; Jaarverslag PLANgroep 2017.

** Deze rij betreft het aantal unieke inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep. Doordat sommige personen in het betreffende jaar door zowel Rijnstad als PLANgroep werden geholpen, tellen de aantallen van deze organisaties niet op tot het totaal.*[26]

*** De cijfers in deze rij betreffen het aantal afgeronde aanmeldingen dat PLANgroep daadwerkelijk heeft overgenomen. Dit wijkt af van de gegevens uit tabel 4 (hoofdstuk 3) waarin ook aanmeldingen zijn opgenomen die uiteindelijk niet doorkomen.*

**** Deze rij betreft het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep. Personen die door Rijnstad bij PLANgroep werden aangemeld zijn hier derhalve niet in opgenomen.*[27]

Waar het aantal dossiers bij PLANgroep de afgelopen periode toenam, daalde het aantal inwoners dat werd aangemeld bij en ondersteund door Rijnstad met respectievelijk 36 procent en 22 procent (zie paragraaf 3.3 voor de achtergronden van deze daling). Het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep tezamen daalde met 37 procent. Dit is inclusief het aantal inwoners dat door een bewindvoerder werd aangemeld voor een schuldregeling bij PLANgroep. De daling van het aantal aanmeldingen is opvallend omdat uit cijfers van branchevereniging NVVK juist naar voren komt dat er landelijk sprake is van een stijgende trend wat betreft de aanmeldingen (NVVK, 2017), van 89.300 in 2016 tot 94.200 in 2017. Wel dient bij de dalende Arnhemse cijfers aangemerkt te worden dat dit voor een gedeelte is veroorzaakt doordat het aantal aanmeldingen bij PLANgroep in 2016 uitzonderlijk hoog was, vanwege het overnemen van dossiers van het BAC en aanmeldingen die in 2015 zijn aangehouden tot er een nieuwe aanbieder was.

[26] Het aantal unieke inwoners is berekend door het aantal inwoners dat is ondersteund door Rijnstad en het aantal inwoners dat is ondersteund door PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door beide organisaties is ondersteund (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

[27] Het aantal unieke aanmeldingen is berekend door de aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door Rijnstad bij PLANgroep werd aangemeld (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

Het aantal geslaagde schuldregelingen lag in 2017 en 2018 in Arnhem ongeveer 20 procent hoger dan in 2016. In paragraaf 3.3 is nader ingegaan op het aandeel inwoners waarvoor het PLANgroep lukt om een schuldregeling te treffen.

Aanmeldingen en klanten in vergelijking met andere gemeenten
In lijn met het hoge armoedecijfer in Arnhem, is ook het aantal gebruikers en aanmeldingen voor schulddienstverlening relatief hoog in de stad. In 2017 maakte per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke grootteklasse (109) en dan het landelijk gemiddelde (92). Ook het aantal aanmeldingen bij de schulddienstverlening ligt in Arnhem (52 tot 116 per 10.000 inwoners) hoger dan bij gemeenten van vergelijkbare omvang (48) en het landelijk gemiddelde (39).

Figuur 3: Aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in 2017 (per 10.000 inwoners) in Arnhem, gemeenten van gelijke grootteklasse en landelijk.

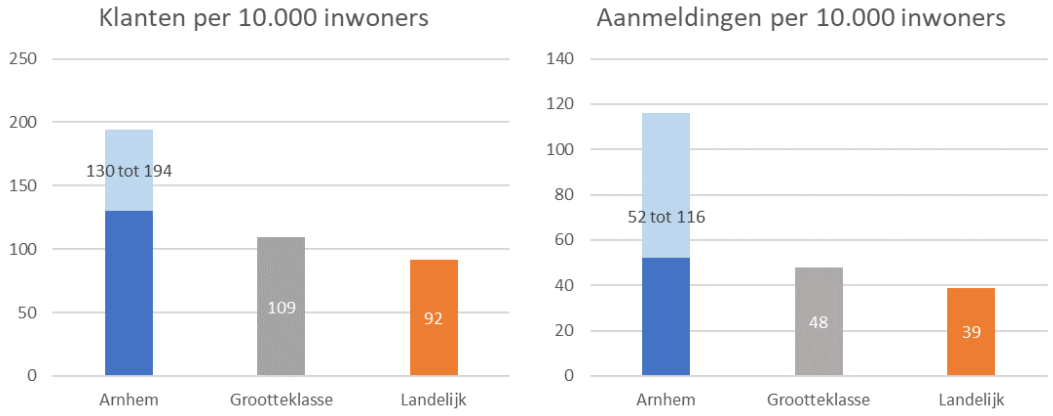

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

De gegevens in figuur 3 zijn afkomstig uit de Benchmark Armoede en schulden van Divosa, aangevuld met berekeningen op basis van cijfers van Rijnstad en PLANgroep:

- Voor dit rekenkameronderzoek zijn de cijfers die voor de gemeente Arnhem in de Divosa-benchmark zijn opgenomen (een schatting op basis van het verleden) aangepast en is er uitgegaan van een bandbreedte. Hiervoor is gekozen omdat het cijfer dat de gemeente Arnhem in de benchmark heeft opgegeven (een schatting van het aantal aanmeldingen op basis van het verleden), hoog lijkt wanneer dit wordt afgezet tegen gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep. De schatting van de gemeente bedraagt 1.800 aanmeldingen (116 per 10.000 inwoners) terwijl bij Rijnstad en PLANgroep in 2017 er 803 personen (zie vorige paragraaf, tabel 6) zijn aangemeld (52 per 10.000 inwoners). De schatting van de gemeente is als bovengrens opgenomen in figuur 3 en de gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep (deze zijn exclusief de personen die zich met problematische schulden bij het wijkteam hebben gemeld, maar niet zijn doorgestroomd naar Rijnstad en/ of PLANgroep) als ondergrens.
- Ook bij het aantal gebruikers is uitgegaan van de schatting uit de benchmark als bovengrens (3.014, 194 per 10.000 inwoners) en de registraties van Rijnstad en PLANgroep als ondergrens (2.017, 130 per 10.000 inwoners, zie tabel 6).

- De gegevens uit de benchmark Armoede en Schulden hebben betrekking op het jaar 2017. Zoals uit de vorige paragraaf naar voren komt is in 2018 het aantal aanmeldingen in Arnhem afgenomen en het aantal gebruikers iets toegenomen.
- Zowel de wijze waarop de schulddienstverlening is georganiseerd als de manier waarop er wordt geregistreerd verschilt sterk tussen gemeenten onderling, wat het maken van vergelijkingen tussen gemeenten bemoeilijkt.

Bereik van de doelgroep

Om tot een nadere duiding van het bereik van de Arnhemse schulddienstverlening te komen is in figuur 3 samengevat hoe de Arnhemse cijfers over armoede en schulddienstverlening zich verhouden ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hieruit blijkt dat Arnhemmers 88 procent vaker een langdurig laag inkomen hebben en 59 procent vaker een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering dan het landelijk gemiddelde. Het aantal inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening lag in 2017 41 tot 111 procent hoger dan het landelijk gemiddelde en het aantal aanmeldingen schulddienstverlening lag 33 tot 197 procent hoger. In grote lijnen ligt het aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem hiermee min of meer in lijn met wat op basis van het aantal Arnhemmers met een langdurig laag inkomen en wanbetalers zorgverzekering verwacht kan worden. Vanwege de grote bandbreedte van de schattingen is het echter lastig om eenduidige conclusies te trekken.

Figuur 4: Aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen, wanbetalers zorgverzekering, klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

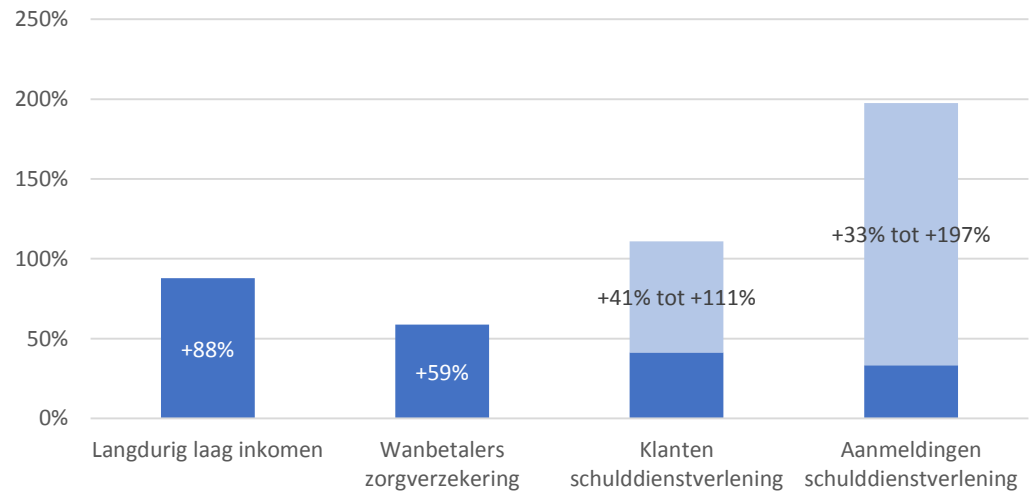

Bron: Analyse op basis van Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Rijnstad (2018) Kerncijfers 2017; PLANgroep (2018) Jaarverslag 2017; CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

4.3 Kosten

Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro.[28] Uit de benchmark Armoede en Schulden komt naar voren dat dit per 100 inwoners een bedrag is van 1.574 euro (zie figuur 5). Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke omvang (1.190 euro per 100 inwoners) en ook hoger dan het landelijk gemiddelde (919 euro per 100 inwoners). Omdat het aantal personen dat gebruik maakt van schulddienstverlening niet exact bekend is in Arnhem, kan ook het bedrag dat per klant wordt besteed niet exact worden bepaald. Naar schatting[29] ligt dit bedrag tussen de 813 en 1.213 euro. Dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per klant) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per klant).

Figuur 5: Kosten schulddienstverlening in Arnhem (per 100 inwoners en per klant) ten opzichte van gemeenten van gelijke grootteklasse en het landelijk gemiddelde.

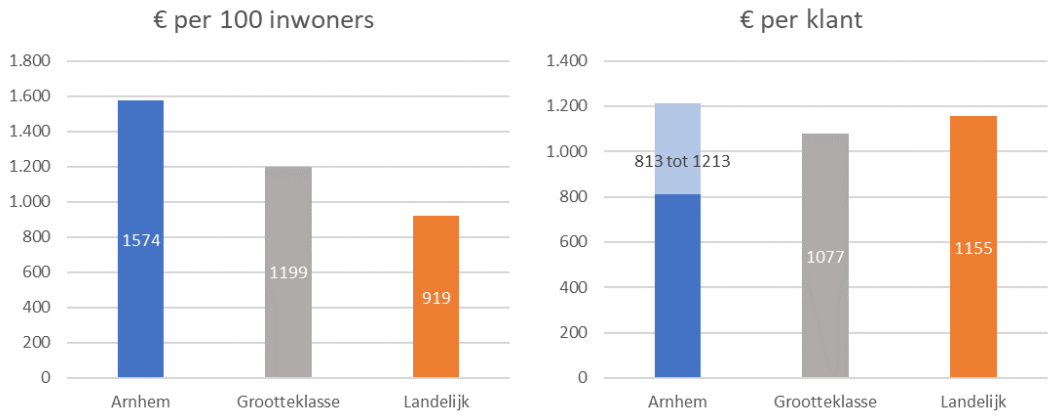

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

Het geraamde bedrag van 2,4 miljoen euro voor schulddienstverlening wordt jaarlijks niet overschreden:

- De Sociale Wijkteams kregen in 2017 een totaal bedrag (lumpsum) van 15 miljoen euro voor het uitvoeren van al hun taken. Een niet-geoormerkt bedrag van 780.000 euro hiervan was voor de taken op het gebied van schulddienstverlening.
- Rijnstad krijgt jaarlijks budget om 750 stabilisatietrajecten en preventie uit te voeren voor de gemeente Arnhem. Bij Rijnstad stroomden in 2017 564 inwoners in voor een stabilisatietraject. In datzelfde jaar werden 627 trajecten afgerond (Rijnstad, Jaarrapportage 2017). Afgesproken is dat het overgebleven budget moet worden besteed aan activiteiten gericht op extra preventieactiviteiten. In 2017 is het 'slechts beperkt gelukt'30 om vrijgekomen budget in te zetten op preventie. Rijnstad geeft hierbij aan dat er per traject gemiddeld 22 uur wordt besteed, terwijl zij voor het

[28] Gemeente Arnhem heeft in het kader van dit rekenkameronderzoek per e-mail (13 februari 2019) aangegeven dat het budget voor schulddienstverlening sinds 2015 jaarlijks 2,4 miljoen euro bedraagt.
[29] Hierbij is ervan uitgegaan dat in 2017 er 2017 tot 3014 inwoners gebruik maakten van schulddienstverlening (zie paragraaf 3.2).
[30] Controleverklaring en rapport activerende schulddienstverlening over 2017 van Stichting Rijnstad.

bedrag dat men krijgt slechts 17 uur ondersteuning per traject kan bieden (zie ook paragraaf 3.2).

Met PLANgroep heeft de gemeente een budgetplafond afgesproken dat ieder kwartaal wordt gemonitord. Tot op heden blijven de kosten voor de gemeente ruim onder dit budgetplafond. Per 1 oktober 2017 zijn de afspraken over de facturering veranderd en krijgt PLANgroep niet alleen meer een bedrag voor het uitvoeren van een schuldregeling, maar ook wanneer een aanmelding uiteindelijk niet doorkomt een lager bedrag kan factureren voor de gemaakte kosten (registratie, uitnodiging, rappelleren etc.). Het totaalbedrag per klant bleef gelijk.

5. Ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen:
- Inwoners weten de weg naar het wijkteam goed te vinden. Zij vinden het wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen.
- Inwoners moeten vaak wel een drempel over. Zij voelen schroom. Het eerste gesprek wordt altijd als prettig ervaren. Mensen voelen zich gehoord, ervaren dat de wijkcoaches aan hun kant staan.
- Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden.
- Een rode lijn in de verhalen van inwoners is het verlangen om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten, en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.
- Uit de gesprekken komt echter ook naar voren dat het heel lang kan duren voordat schuldhulpverleners duidelijkheid (kunnen) geven. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces.

In dit hoofdstuk belichten wij de schulddienstverlening vanuit het perspectief van de inwoner die er een beroep op doet.

5.1 Het eerste contact

In het jaarverslag geven de Sociale Wijkteams aan dat een derde van de inwoners die zij helpen hen benadert via website, een derde via het Serviceteam (telefoonnummer) en een kwart via een maatschappelijke (partner)instelling (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Dit beeld komt min of meer terug in de gesprekken die wij met de betrokken inwoners voerden. In volgorde van frequentie vonden onze respondenten het wijkteam via:

- Internet (zelf gevonden door te zoeken met Google),
- Op aanraden van familie of vrienden,
- Gemeente (doorverwezen door Werk en Inkomen),
- Specialistische zorg (zoals Rijnstad, Iriszorg, Pro Persona,…),
- Maatschappelijk middenveld (Humanitas, Leger des Heils),
- PLANgroep.

Geen van de inwoners met wie wij spraken, kon zich herinneren lang gezocht te hebben naar het juiste telefoonnummer. Wel bestond er schroom om de stap naar het wijkteam te zetten. Deze schroom kwam voort uit: schaamte, angst voor verlies van zelfbeschikking en/of gelatenheid. We lichten dit toe:

- Schaamte over de schulden: hoewel de meeste inwoners te maken hadden met omstandigheden waarin schulden makkelijk ontstaan, onderkennen de meesten ook een eigen aandeel erin, zoals nalatigheid, onhandigheid, of onvoorzichtigheid: de

kinderopvangtoeslag liep door terwijl de kinderen al niet meer op de opvang zaten, er werden verplichtingen aangegaan die bij voorbaat niet konden worden nagekomen, verkeersboetes werden niet op tijd betaald, er werd ten onrechte huurtoeslag of een uitkering van UWV/gemeente ontvangen. Een wijkcoach zegt hierover 'ondanks het gegeven dat de omstandigheden waaronder veel inwoners moeten functioneren heel lastig kunnen zijn, hebben mensen altijd een belangrijk aandeel in het ontstaan van schulden'. In een literatuurstudie naar het ontstaan van schulden van WWR komt dat ook naar voren. De studie benoemd drie centrale factoren: zelfcontrole, overtuiging en belasting en stress (Tiemeijer, 2016). Het leidt er toe dat mensen niet altijd een handelingsperspectief zien en uiteindelijk vaak niet datgene doen wat rationeel voor de hand ligt, zoals hulp zoeken. Een wijkcoach merkt hierover op: 'veel mensen zien ertegenop om hulp te vragen. Als mensen bij ons komen zijn ze regelmatig bang voor het oordeel'.

- Angst voor verlies van controle over eigen leven: ongeveer een derde van de inwoners die wij spraken, was aanvankelijk bang voor schulddienstverlening. Deze angst werd bij hen met name gevoed door verhalen van kennissen of familie over 'instanties' en eisen die binnen trajecten worden gesteld. Schulddienstverlening werd door hen aanvankelijk niet als een aantrekkelijk perspectief (of een oplossing) gezien maar vooral als een bedreiging: hulpverleners die bepalen wat je wel en niet mag, hulpverleners die zich bemoeien met jouw leven, het vooruitzicht geen enkele ruimte meer te hebben voor persoonlijke uitgaven.
- Gelatenheid/gebrek aan vertrouwen in hulpverlening: negatieve verhalen over hulpverlening droegen bij inwoners ook bij aan gelatenheid en het idee dat hulp toch tot niets zou leiden. Enkele inwoners spraken daarbij ook uit eigen ervaring. Het betroffen inwoners die eerder aan een traject waren begonnen dat werd afgebroken voordat de schuldenproblematiek was opgelost. Drie inwoners die wij spraken zaten eerder in een Wsnp-traject (en moesten derhalve sowieso enkele jaren wachten tot zij weer in aanmerking kwamen).

Meestal waren financiële problemen niet de enige reden om het wijkteam op te zoeken. Regelmatig waren het wel financiële problemen die het zoeken naar hulp onvermijdelijk maakten, bijvoorbeeld omdat er geen geld meer was voor het primaire levensonderhoud of omdat huisuitzetting dreigde. Dit gold bijvoorbeeld voor de inwoner die lange tijd geen overzicht had over financiële problemen omdat haar man dit grotendeels voor haar verborgen hield. De concrete aanleiding om het wijkteam te bellen, was een brief waarin de huurbaas met huisuitzetting dreigde. Deze inwoner was aanvankelijk bang dat bemoeienis van bijvoorbeeld het wijkteam veel zou los maken, onder andere bij haar man. Ook was zij bang dat de kinderen mogelijk uit huis zouden worden geplaatst.

Casus 4: voorbeeld van een inwoner die aanvankelijk bang is voor hulp

Mevrouw A. is begin 20 en in verwachting van haar tweede kind. Sinds kort woont zij op zichzelf. Daarvoor had zijn een relatie die veel stress opleverde. De schulden die A. heeft, komen uit die tijd. De betalingen liet zij destijds over aan haar man. Zij vond echter op een dag in een kast onbetaalde rekeningen. Onder andere bleek er een huurachterstand te zijn van € 5.000. Ze realiseerde zich toen dat het niet meer verder ging en dat zij hulp nodig had. Ze kon niet zomaar op zichzelf gaan wonen omdat ze zelf geen inkomen had, tegelijkertijd kwam ze niet in aanmerking voor een uitkering omdat ze niet op zichzelf woonde. Via Google

zoekt A. naar hulp. Ze komt uit bij het wijkteam. Het duurt even voordat zij de stap naar het wijkteam zet. Ze is bang dat als haar situatie bij instanties bekend wordt haar kinderen mogelijk uit huis geplaatst zullen worden. Bij het eerste gesprek voelde het contact meteen al zo goed aan. Ze speelt meteen open kaart. Vervolgens zijn de wijkcoaches (bij het eerste gesprek waren het er twee) meteen gaan bellen met woningcorporatie om de huisuitzetting te voorkomen (er lag al een vonnis van de rechtbank) en is men bezig gegaan om ervoor te zorgen dat ze een bijstandsuitkering zou krijgen. Voorafgaand hieraan heeft de wijkcoach gezorgd dat A. een maand lang 50 euro per week in een enveloppe kreeg van Caritas (Parochiële caritasinstelling – PCI). Ook krijgt mevrouw een bewindvoerder om rust te creëren voor de aankomende bevalling en worden voorbereidingen getroffen voor een schuldregeling.

5.2 Intake

Voor zover de intake plaatsvond in de afgelopen twee jaren kunnen alle inwoners met wie wij spraken zich het eerste huisbezoek van de wijkcoaches nog goed herinneren. Ondanks de eerder beschreven aanvankelijke schroom ervaart iedereen het als een prettig gesprek. Voor vrijwel elke inwoner gold dat hij de wijkcoach ervaart als iemand die aan zijn kant staat, die er is voor zijn of haar belang. Vanaf het eerste gesprek hebben vrijwel alle inwoners het gevoel dat zij hun coach kunnen vertrouwen en dat zij open kaart kunnen spelen. Hetzelfde beeld ontstaat uit de gesprekken met de wijkcoaches. Wanneer hen gevraagd wordt naar hun taakopvatting, blijkt dat men primair het belang van de inwoner centraal stelt, men wil vooral in het gesprek nagaan met welke ondersteuning de inwoner het best gebaat is. Voor vrijwel elke wijkcoach waarover inwoners ons vertelden geldt dat die de functie van luisterend oor goed vervulde. Alle inwoners voelden zich van meet af aan gehoord en begrepen.

Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden. Het kan lang duren voordat duidelijk is wat de financiële situatie is van een inwoner en het kan lang duren voordat duidelijk is wat er nu precies moet gebeuren. Dat laatste komt omdat voor de meeste inwoners schulden niet op zichzelf staan maar samenhangen of voortkomen uit andere problemen, zoals depressie/burn out, relationele problemen, een beperkt verstandelijk vermogen of beperkte administratieve vaardigheden. Uit de gesprekken wordt duidelijk dat coaches hier verschillend mee omgaan. Daar waar sommige coaches al snel inzoomen op de financiën en eventuele schulden, richten anderen zich sneller op het welzijn van eventuele inwonende kinderen, psychische problemen (zoals bijvoorbeeld een burn out), of zoeken naar mogelijkheden om de participatie/re-integratie te bevorderen. Coaches verschillen ook in de mate waarin zij voor zichzelf een concreet handelingsperspectief zien en overgaan tot actie (en/of de inwoner daartoe aanzetten). Daar waar de ene coach snel conclusies trekt over wat er gedaan moet worden, neemt de andere coach langer een oriënterende houding aan. Eén van de inwoners schetste dat verschil heel expliciet. Zij kreeg op een gegeven een nieuwe coach en zag duidelijke verschillen. '<Jolanda[31]> liet weinig van zich horen. Ze was vaak ziek. Aan <Marjolein> heb ik meer. Die is meer

[31] In dit citaat worden gefingeerde namen gebruikt.

actiegericht. <Jolanda> kwam altijd langs met een kladblokje waar ze van alles in opschreef. Het duurde altijd heel lang voordat je er weer wat van hoorde. <Marjolein> neemt altijd haar laptop mee. Ze pakt zaken meteen op. Laatst heeft ze dus meteen hier van achter haar laptop verlenging aangevraagd voor de Voedselbank.'

De meeste inwoners met wie wij spraken konden zich niet herinneren een plan van aanpak te hebben gemaakt. Ook het begrip 'Mijn Plan, Ons Plan' zei de meeste inwoners niets. De Sociale Wijkteams geven evenwel aan dat zo'n plan in principe altijd wordt gemaakt en dat dat ook een voorwaarde is voor overdracht aan Rijnstad. Dat inwoners zich het plan niet kunnen herinneren hangt mogelijk samen met het vrije format dat wordt gehanteerd of met het feit dat het plan grotendeels wordt opgesteld door de wijkcoach en niet door de inwoner.

5.3 Stabilisatiefase

De overdracht aan Rijnstad kunnen de meeste inwoners met wie wij spraken zich minder goed herinneren dan het eerste gesprek met de wijkcoaches. Opvallend is dat voor enkele inwoners het onderscheid tussen Rijnstad en wijkteam onduidelijk is. In de gesprekken werden wijkcoach en schuldhulpverlener dikwijls met elkaar verwisseld. Hierbij moet worden opgemerkt dat wij de meeste (17 van de 27) inwoners via de Sociale Wijkteams hebben benaderd. Het betroffen mensen die door zowel wijkteam als Rijnstad werden geholpen. Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven is dat niet bij iedereen het geval.

Naast het in evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van de inwoner is het doel van de stabilisatiefase ook om rust te creëren voor de inwoner, zodanig dat op gedragsverandering kan worden ingezet. In de praktijk blijkt het creëren van rust en overzicht lastig. Vragen waar inwoners mee zitten zijn bijvoorbeeld: Heb ik recht op alimentatie? Hoort die ene schuld wel bij mij (of hoort hij bij mijn ex partner)?Wat behoort tot mijn boedel? In hoeverre is die andere schuld betwistbaar, wat kan ik tegen de schuldeiser ondernemen?

Zonder uitzondering hadden alle inwoners met wie wij spraken een sterke behoefte aan rust en overzicht. Een rode lijn in de verhalen van inwoners is de wens om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.

Uit de gesprekken komt naar voren dat het lang kan duren voordat schuldhulpverleners die duidelijkheid (kunnen) geven (zie ook: bijlage 2). Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces: met oplopende schulden, frustratie en regelmatig ook wanhoop tot gevolg. Zelfs voor goed ingevoerde schuldhulpverleners blijkt het soms lastig om het hulpverleningstraject in gang te houden en stappen te zetten. We geven hier een aantal voorbeelden van situaties - waarover inwoners ons vertelden - die leidden tot vertraging in het proces:

- 'Mijn schulden zijn onder andere ontstaan door nalatigheid van mijn bewindvoerder. Besloten is deze bewindvoerder aansprakelijk te stellen. We moeten daarom de uitspraak van de rechter afwachten.'

- ‘Mijn accountant die de boekhouding deed voor mijn bedrijf, is spoorloos. Er ontbreken daardoor allerlei gegevens, die Rijnstad nodig heeft. We weten niet hoe we verder moeten’
- ‘Wij betalen per maand € 850 huur. Mijn man verdient netto € 1.300. Rijnstad zegt dat we eerste een goedkopere woning moeten zoeken. We staan op de wachtlijst maar het schiet niet op.’
- ‘Ik had zeven scooters op mijn naam staan, met allemaal boetes. Ik kon daardoor niet in een traject bij Rijnstad.‘
- ‘Ik werk als ZZP’er. Ik verzorg een man van 80 met een Persoonsgebonden Budget. Ik moest mij eerst uitschrijven bij de KVK en in dienst treden bij de man die ik verzorg.’

Casus 5: voorbeeld van een inwoner met vorderingen bij verschillende overheden
A. is begin twintig, heeft een Wajong uitkering en woont sinds 1,5 jaar op zichzelf. Hij deelt met drie anderen een woning. Daarvoor woonde hij in een begeleid wonen project via RIBW. A. is al langer in beeld bij het wijkteam, onder andere vanwege de hulp die hij nodig heeft om zijn persoonlijke financiën op orde te krijgen. A. heeft schulden bij verschillende instanties. Allereerst bij het CAK. CAK dacht destijds dat de hulp die hij krijgt via de Wet langdurige zorg (Wlz) liep, dat was niet het geval, het werd bekostigd vanuit de WMO. Hierdoor is er van alles fout gegaan waardoor hij met een schuld bleef zitten. Daarnaast heeft A. een OV-schuld omdat hij zijn ov-kaart niet op tijd heeft ingeleverd toen hij stopte met school, maar deze is hij blijven gebruiken. Ook liep de studiefinanciering 2 maanden te lang door. En heeft hij schulden bij UWV (Wajong) en belastingdienst (toeslagen). Hij heeft toen hij op de groep woonde wel een keer gevraagd aan een begeleider of alle bedragen die hij van deze instanties ontving, wel klopten, maar dit is toen niet goed nagezocht. Hij voegt hieraan toe dat hij zelf ook beter op had kunnen letten.

Op een enkeling na, hadden alle inwoners met wie wij spraken last van hick-ups. Het beeld komt naar voren dat een stabilisatietraject zelden op de routine van de schuldhulpverlener kan worden doorlopen. Het leidt ertoe dat de duidelijkheid waar alle schuldenaren naar verlangen regelmatig lang op zich laat wachten. De inventarisatie van casussen die in bijlage 1 is opgenomen, leert dat het soms lang duurt. Afgezien van de wanhoop die dat regelmatig tot gevolg heeft bij inwoners, leidt het tot een ongewenste aanwas van schulden.

Waarom kan het lang duren?

- Inwoner kan of wil zelf niet direct volledig inzicht geven in zijn financiële situatie, waardoor niet meteen de urgentie van ondersteuning duidelijk wordt. Bij veel inwoners wordt stapje voor stapje duidelijk welke inkomsten er zijn, en welke verplichtingen, betaalachterstanden en schulden. Uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat zelfs na enkele maanden van stabilisatie bij Rijnstad opeens tot dan toe onbekende / vergeten schulden kunnen opduiken. Het komt regelmatig voor dat schulden lange tijd buiten beeld van de inwoner zijn gebleven omdat zij zijn gemaakt door een (ex) partner.

- Beperkte zelfredzaamheid inwoner: Uit de gesprekken komt naar voren dat e.e.a. aan de inwoners zelf wordt overgelaten. De wijkcoach wordt vaak niet proactief betrokken als het niet lukt. In een aantal gevallen (zie bijlage 1) kwam de wijkcoach pas in beeld nadat een traject was gestrand. In een enkel interview ontstond het beeld dat een inwoner alleen werd gelaten met zijn probleem, omdat de hulpverlening ook niet meer wist hoe verder moest.
- Een inwoner is er nog niet klaar voor: voor enkele inwoners geldt dat schulddienstverlening niet aan de orde kan zijn omdat zij zelf nog niet de nodige stappen (willen) zetten om hun financiële positie te stabiliseren. Een voorbeeld is de vrouw die een beroep doet op schulddienstverlening maar tegelijkertijd zelf geen inspanning wil doen (o.a. haar verdienvermogen wil benutten) om schuldeisers te betalen omdat de schulden door haar man zijn gemaakt. Een ander voorbeeld is de man zonder woonadres, die al langere tijd onbereikbaar/onzichtbaar is voor schuldeisers en derhalve niet meer weet welke schuldeisers er zijn.
- Een inwoner voldoet niet aan de voorwaarden: bij meerdere inwoners liet ondersteuning (lang) op zich wachten omdat men niet aan de voorwaarden voldeed. Onder de inwoners met wie wij spraken waren er drie die lang moesten wachten omdat zij eerder in een Wsnp-traject hadden gezeten en wettelijk is bepaald dat je hierna 10 jaar lang niet opnieuw kunt worden toegelaten tot een schuldregelingstraject. Verder blijkt ondernemerschap een belangrijke vertragende factor, omdat de reguliere schulddienstverlening niet openstaat voor mensen met een eigen bedrijf. Het kan soms lang duren voordat mensen afstand willen of kunnen doen van hun bedrijf (zie bijvoorbeeld casus 1.)
- Een inwoner raakt buiten beeld: in het kader van de laagdrempeligheid die de Sociale Wijkteams voorstaan, is de ondersteuning die zij bieden vrijblijvend. Of hulp wordt geboden hangt in de eerste plaats af van de wens en motivatie van de inwoner om de hulp te ontvangen. Uit de gesprekken met de wijkcoaches komt naar voren dat het risico op uitval groot is. Veel inwoners haken af door niets meer van zich te laten horen en kunnen zich na enige tijd opeens weer melden, bijvoorbeeld omdat er opnieuw een deurwaarder voor de deur stond, of omdat er acute financiële nood is. Uit de interviews met inwoners blijkt dat dit risico voor sommige inwoners met schulden ook na overdracht aan Rijnstad blijft bestaan.
- Wijkcoach onvoldoende gespitst op schulden: over het algemeen wordt de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches niet door de inwoners zelf ter discussie gesteld (althans meestal niet door de inwoners met wie wij spraken). Wel is dit punt naar voren gebracht door medewerkers van Rijnstad (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en PLANgroep.
- In een aantal gevallen zijn door schulddienstverleners fouten gemaakt. Onder de inwoners met wie wij spraken zijn er vier die naar eigen zeggen destijds door het Budgetadviescentrum (BAC) niet goed zijn geholpen, wat soms leidde tot meer schulden.

Casus 6: voorbeeld van een traject dat misloopt

Door woningaanpassingen ten behoeve van een gehandicapt kind heeft A. schulden. Wanneer het niet goed gaat met het huwelijk van A. wordt besloten om te scheiden. Hierbij is in goed overleg afgesproken dat alle schulden op zijn conto komen, omdat hij het hoogste inkomen heeft. Wanneer A. echter vanwege rugklachten wordt afgekeurd en te maken krijgt met een inkomensterugval, wordt het voor hem onmogelijk om deze schulden af te lossen. A. raakt in een neerwaartse spiraal, verliest de regie over zijn leven en wordt dakloos.
Met hulp van instanties lukt het A. uiteindelijk om zijn leven opnieuw op te bouwen. Onder andere wordt hij geholpen bij het vinden van huisvesting. Voor schuldhulp komt A. bij het BAC terecht. Er gaan dingen mis. Zo is het BAC op een gegeven moment het dossier kwijt, waardoor A. alles opnieuw moest aanleveren. A: “Maar toen ik eindelijk toegang had tot een regeling begon de ellende pas echt. Ik had een budgetcoach van de gemeente en een bewindvoerder die niet goed samenwerkten. Ik heb drie jaar lang van weekgeld geleefd. Maar toen de regeling na 3 jaar eigenlijk bijna afgerond zou moeten zijn, kwam ik er achter dat de regeling al anderhalf jaar geleden was beëindigd (bewindvoerder had dit niet doorgegeven aan de budgetcoach). De schuld was toen opgelopen van 40.000 euro naar 80.000 euro.” Na een hoog oplopend conflict met de gemeente komt A. uiteindelijk bij een wijkcoach terecht die ervoor zorgt dat er opnieuw een schuldregeling voor hem kan worden opgezet. Inmiddels is deze regeling bijna volledig doorlopen en is hij weer bijna schuldenvrij.

Ondanks dat het lang kan duren, wordt de deskundigheid van de schuldhulpverleners door de meeste inwoners niet in twijfel getrokken. Veel inwoners zijn zich ook bewust van het eigen aandeel in complexiteit en vertraging. ‘Ze <de schuldhulpverlener van Rijnstad> weet veel en is erg aardig. Ze vraagt of ik dingen wil doen. En als het me niet lukt of ik ben bang dat het misgaat dan doet zij het. Bij het bellen van alle schuldeisers heeft zij bijvoorbeeld gevraagd of zij iedereen moest bellen of dat ik ook de helft wilde doen. Ik vind het belangrijk om goed mee te helpen en daarom heb ik toen ook de helft van de schuldeisers gebeld.’ Een andere inwoner ‘Ik vind het fijn dat ik samen met iemand kan werken en dingen kan oppakken. Ik kom hierdoor uit een negatieve spiraal. Ik begin mijzelf weer belangrijker te vinden en belangrijker om dingen goed te regelen.’

Er wordt in een traject bij Rijnstad veel van inwoners zelf verwacht. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Het vergt voor sommige inwoners een substantiële gedragsverandering. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

In het beleid van de gemeente is bepaald dat de wijkcoach betrokken moeten blijven (in de hoedanigheid van regisseur), om de voortgang van het proces te bewaken. In de praktijk is dat regelmatig het geval, maar de gesprekken met inwoners leren ook dat de betrokkenheid van de wijkcoach als regiseur beter geborgd moet worden. In ieder geval zou bij een overdracht van wijkteam naar Rijnstad afgesproken moeten worden met

welke frequentie (of op welke momenten) de wijkcoach door de schuldhulpverlener van Rijnstad op de hoogte wordt gehouden over de voortgang van het traject.

5.4 Overdracht aan PLANgroep

De schuldhulpverleners van PLANgroep onderhandelen met schuldeisers om tot een regeling te komen. Vanuit de inwoners bezien, staat PLANgroep op afstand. Hoewel PLANgroep door het hele traject een belangrijke rol speelt omdat zij de voorwaarden bepaalt voor toelating tot budgetbeheer, een minnelijke traject of aanmelding voor Wsnp, staan de schulddienstverleners altijd buiten beeld van de schuldenaar. Het contact verloopt in principe schriftelijk, en alleen als er onduidelijkheden zijn, is er eventueel telefonisch contact. Een inwoner vertelt daarover: 'Hun halen elke maand 69 van het loon af. Dan krijgen wij de rest gestort. Wij moeten er voor zorgen dat de rest netjes wordt betaald, huur gas en licht. We moeten alles netjes betalen. Vakantiegeld mogen we zelf houden. Eén keer per jaar moeten we alle bankafschriften laten zien van oktober tot oktober. Hun gaan dan alles controleren of het goed is.' '*Krijgen jullie daarbij hulp?'* 'Ja, we gaan dan naar <Johan[32] (van het wijkteam)> of net wie er is. Die maken alle kopietjes voor ons, die gaan dan naar de PLANgroep.' De sociale raadslieden van Rijnstad gaven aan dat zij veel mensen helpen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle-gesprek bij PLANgroep, omdat zij dit moeilijk vinden en er tegenop zien.

Het beeld over PLANgroep dat uit de gesprekken naar voren komt, is dat van een organisatie met geformaliseerde processen, die ervoor zorgt dat de afspraken worden nagekomen. De inwoners die wij spraken hebben ook geen specifieke verwachtingen ten aanzien van PLANgroep.

5.5 Ondernemers

De schuldregelingen die in het kader van de Arnhemse Route door PLANgroep worden aangeboden, staan *niet* open voor ondernemers. Schuldhulp voor ondernemers is in Arnhem, net als in veel andere gemeenten, in beginsel geregeld via de Bbz-regeling. Zoals beschreven in het tweede hoofdstuk wordt de Bbz-regeling in Arnhem uitgevoerd door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. In principe staat dit bureau buiten de Arnhemse Route.

Aan de Bbz- regeling kleven een aantal nadelen voor ondernemers, waardoor steeds meer gemeenten, bijvoorbeeld Amsterdam en Den Haag, aanvullende ondersteuning aan deze groep zijn gaan bieden. Dit neemt niet weg dat ondernemers wel gebruik maken van de dienstverlening van de Sociale Wijkteams. Van de 27 inwoners met wie wij spraken hadden er zeven (ooit) een eigen bedrijf.

Deze casussen leren dat de schulden van ondernemers niet altijd bedrijfsgerelateerd zijn (bijvoorbeeld voortkomen uit een investering die niet rendeert) maar regelmatig worden opgelopen door privéomstandigheden. Het betekent dat het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen vaak alle hulp kan bieden die een ondernemers soms nodig heeft. Het Bureau kan beoordelen of het nodig is om een bedrijf op te heffen en kan bepalen binnen welk wettelijk kader de schuldsituatie het best kan worden opgelost. Enkele inwoners

[32] Gefingeerde naam

met wie wij spraken waren daarnaast ook gebaar bij hulp van bijvoorbeeld het wijkteam of een gespecialiseerde maatschappelijke instelling als Rijnstad.

Dat gold bijvoorbeeld voor de zelfstandig bouwvakker die de impact van een scheiding niet te boven kwam, een huurachterstand opliep, verkeersboetes niet betaalde en uiteindelijk een paar jaar een zwervend bestaan leidde. Een ander voorbeeld is de inwoner met een kledingwinkel. Deze winkel leverde onvoldoende op om een restschuld te voldoen die was ontstaan na de gedwongen verkoop van een huis na een echtscheiding. Het derde geval betrof een inwoner die een handelsbedrijf had in goud, met een schuld die voortkwam uit een terugvordering van de Belastingdienst vanwege onterecht ontvangen kinderopvangtoeslag en vanwege uitval als gevolg van een depressie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de herkomst van de schulden van de (ex) ondernemers met wie wij in het kader van het onderzoek spraken.

Tabel 7: bedrijfsgerelateerde schulden versus privéschulden

Aard van bedrijf	*Bedrijfsschuld*	*Privéschuld*
Restaurant	√	
Handel in goud		√
Kledingwinkel		√
Beveiligingsbedrijf	√	
Zelfstandig bouwvakker		√
Kapperszaak	√	
Café	√	√

Een sterk punt van de Arnhemse Route is dat deze ondernemers er niet geheel van worden uitgesloten. Zij kunnen altijd terecht bij de wijkcoach. De hulp stagneerde vervolgens wel altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden. Voor ten minste zes inwoners is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject (nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven), maar wel met vertraging en oplopende schulden van dien. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Soms kwam die vertraging ook voort uit de moeite die het kan kosten afstand te doen van een bedrijf. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de inwoner met een beveiligingsbedrijf die ondanks slechte bedrijfsresultaten het niet wilde opgeven en opdrachten bleef aannemen. En dat gold ook voor de eigenaar van de kledingwinkel die er lang over moest doen om de winkel daadwerkelijk te sluiten. Het was voor deze mensen problematisch en contra-intuïtief om vanwege schulden afstand te doen van hun bron van inkomsten (en ook van een dagbesteding).

6. Toetsing normenkader

Om tot een oordeel te komen over de Arnhemse schulddienstverlening is bij de uitvoering van het onderzoek gewerkt met een toetsingskader met normen. In onderstaand schema zijn de bevindingen binnen dit kader geplaatst. Per norm is een oordeel gegeven. VN staat daarbij voor 'voldoet aan norm'; VVV staat voor 'voor verbetering vatbaar'.

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 1&2 (over beleid)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Aan het beleid ligt een onderbouwde probleemanalyse (van de doelgroep) ten grondslag	Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de schulddienstverleners verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.	VN
Er zijn meetbare doelen geformuleerd.	Voor Rijnstad en PLANgroep zijn meetbare doelen opgesteld. De Sociale wijkteams opereren vanuit de algemene opdracht 'Doen wat nodig is' (moeilijk meetbaar).	VVV
Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren. & De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.	Schulddienstverlening is neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen de Arnhemse Route. Deze is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling. De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur. De activerende schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een schuldregeling die wordt uitgevoerd door PLANgroep. De gemeente geeft verder inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.	VN
Met het beleid geeft Arnhem een goede invulling aan de Wgs en landelijk beleid.	Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld. Zo is er een beleidsplan opgesteld; wordt het beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad vastgesteld; heeft de ondersteuning een integraal karakter; worden inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn geholpen; en, er zijn geen wachtlijsten.	VN
Het Arnhemse beleid kan zich meten met de 'de modeldienstverlening' zoals NVVK dat voorstaat.	Het beleid is in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK-modules komen terug in de Arnhemse Route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen.	VN

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 3 t/m 9 (over proces en uitvoering)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Met uitvoerders binnen en buiten de gemeentelijke organisatie zijn duidelijke afspraken gemaakt over hun taken. & De afspraken met uitvoerders zijn consistent met het geformuleerde beleid. & Uitvoerders vervullen hun taken conform de gemaakte afspraken.	**Sociale wijkteams** De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Dat leidt ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ook werd er tot voor kort geen registratie bijgehouden van inwoners die zich meldden met een financiële vraag en de hulp die zij krijgen. **Rijnstad** Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Er is onlangs voor gekozen om de Sociale wijkteams explicieter verantwoordelijk te stellen voor een volledige intake. **PLANgroep** Gemeente Arnhem heeft het technische gedeelte van de schuldhulpverlening uitbesteed aan PLANgroep. Dit bestaat onder andere uit Budgetbeheer, Minnelijk traject en aanvragen Wsnp. Deze producten worden uitgevoerd conform de gedragscode van de NVVK. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en dit is waarschijnlijk het gevolg van eisen die al in het voortraject worden gesteld.	VVV
Er zijn adequate afspraken en criteria geformuleerd ten aanzien van de overdracht van inwoners. & Indien een persoon wordt overgedragen aan een andere instantie, wordt duidelijk gemaakt binnen welke termijn dat gebeurt. & De snelheid van dienstverlening (en eventuele overdracht) is zodanig dat het risico op	De gemeente voert met de Sociale wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse Route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen. Overdracht van Wijkteam aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject. De in- en doorstroom van inwoners met problematische schulden bleven achter, op het aantal dat de Gemeente in 2015 voor ogen had jaarlijks te helpen. De afgelopen jaren zijn initiatieven genomen om in- en doorstroom te bevorderen. Arnhem is aangesloten bij Vroeg Eropaf. Binnen de Sociale wijkteams hebben coaches aanvullende training	VVV

het ontstaan van nieuwe schulden tot een minimum wordt beperkt.	gevolgd ten behoeve van signaleren, hulp en overdracht van inwoners met problematische schulden.	
De gemeente voert regie op de taakuitvoering en samenwerking.	De gemeente voert met de Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep frequent overleg over de uitvoering van de Arnhemse Route. Er is zowel bilateraal overleg als overleg waar alle betrokken partijen gezamenlijk aan deelnemen.	VN
Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld. & Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.	Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).	VN
De medewerkers van de Sociale wijkteams zijn goed toegerust om schulden te signaleren. & De medewerkers van de sociale wijkteams hebben voldoende kennis over schulddienstverlening om adequaat te kunnen doorverwijzen.	De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.	VVV
Gedurende de ondersteuning wordt aandacht besteed aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.	Zelfredzaamheid en financiële stabiliteit zijn voorwaarden om uiteindelijk toegelaten te worden tot de laatste fase van de Arnhemse route (een schuldregeling). Het leidt ertoe dat veel schuldregelingen slagen. Het leidt er echter ook toe dat mensen er lang over kunnen doen om de aanmeldingsfase en stabilisatiefase te doorlopen. Een consequentie van het beleid waarin het doel van zelfredzaamheid centraal is gesteld, is dat het traject lang kan duren. Een ander aandachtspunt is dat de coaching voornamelijk aan het begin van het traject plaatsvindt. Gedurende de schuldregeling is er niet standaard financiële coaching om de inwoner erop voor te bereiden dat hij zijn financiën weer zelf ter hand moet gaan nemen.	VVV
Binnen een jaar na beëindigen van dienstverlening wordt contact opgenomen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog in evenwicht zijn.	Kijkend naar de definitie van de regierol van de wijkcoach, dan hoort de nazorg bij deze coach. Over de nazorg zijn echter geen expliciete afspraken gemaakt.	VVV

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 10 t/m 12 (over bereik en kosten)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
De gemeente heeft inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.	Net als in andere Nederlandse gemeenten, is er geen compleet beeld van de omvang van de doelgroep inwoners met schulden. Wel zijn er indicatoren die erop duiden dat problematische schulden in Arnhem relatief vaak voorkomen (o.a. het aantal huishouden met een langdurig laaginkomen en het relatief hoge aantal inwoners met een betalingsachterstand op hun zorgpremie). Doordat er tot voor kort door de Sociale Wijkteams niet werd geregistreerd welke inwoners zich met een financiële vraag bij hen meldden, bestaat er geen inzicht in het bereik van de doelgroep. Wel heeft de gemeente beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die het bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.	VVV
De gemeente informeert haar burgers actief over de mogelijkheid voor hulp bij problematische schulden.	Inwoners weten de weg naar het Wijkteam goed te vinden. Zij vinden het Wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen. Ook is er aandacht voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf).	VN
De gemeente heeft inzicht in de ingezette instrumenten (aantallen), doorlooptijden, effecten en de kosten van schulddienstverlening.	De Gemeente heeft goed zicht op wat Rijnstad en PLANgroep doen. Zij wil meer inzicht hebben in wat de Sociale wijkteams doen. De Sociale wijkteams werken nu aan een aanvullende registratie.	VVV
Geformuleerde doelen op het gebied van schulddienstverlening worden behaald.	Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af met ruim een derde. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd. De gemeente beoogt meer mensen te helpen dan tot nu toe jaarlijks wordt gerealiseerd. In dit kader zijn nadere afspraken gemaakt met de partners over signaleren en overdracht. Het aantal stabilisatietrajecten dat Rijnstad verzorgt blijft echter ruim achter bij de doelstellingen van 750 trajecten per jaar.	VVV
De resultaten van de schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met of gunstiger dan in vergelijkbare gemeenten.	In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik. De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.	VN

7. Conclusies

7.1 Ten aanzien van het beleid

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
- Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Punt ter verbetering in het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel uitgebreid (zie volgende paragraaf).

Vraag 1a: Wat is het huidige beleid voor schulddienstverlening?

Arnhemse Route
Sinds 2015 heeft Gemeente Arnhem haar schulddienstverlening neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen 'de Arnhemse Route'. Dit is een traject bestaande uit drie onderdelen: intake, activering en schuldregeling. De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de intake. Zij zorgen er samen met de inwoner voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat duidelijk wordt hoe financiële problemen eventueel samenhangen met andere problemen en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Tevens heeft het Wijkteam een regiefunctie, wat inhoudt dat zij de gehele Arnhemse Route bij een inwoner betrokken blijft. Rijnstad is verantwoordelijk voor stabilisatie, zij helpt de inwoner uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Tevens gaat zij na welk schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor de uitvoering van o.a. budgetbeheer, minnelijk traject en voorbereiding Wsnp.

Nadruk op activering en een integrale aanpak
Kern van de Arnhemse Route is dat schulddienstverlening niet alleen is gericht op het aflossen en kwijtschelden van schulden, maar ook op het versterken van de zelfredzaamheid van inwoners. Belangrijk hierbij is dat schulden niet als een geïsoleerd probleem worden gezien en worden aangepakt in samenhang met problemen die inwoners op andere leefdomeinen ervaren. Alleen door aandacht te besteden aan onderliggende problemen (bijvoorbeeld op het gebied van psychosociale factoren, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid verslaving of gezinssituatie) kan uiteindelijk worden bereikt dat inwoners op termijn zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden - hun financiën op orde kunnen houden.

De wijze waarop Arnhem de schulddienstverlening heeft ingericht is in lijn met dit kernpunt van haar beleid en er zijn concrete maatregelen geformuleerd die hierop aansluiten. Voordat er wordt geprobeerd om een regeling te treffen met schuldeisers, doorlopen schuldenaren een stabilisatietraject waarbij hen gelijktijdig ook financiële coaching wordt aangeboden om hun zelfredzaamheid te vergroten. Inwoners die zich melden met schulden worden tijdens een intakegesprek breed uitgevraagd door een wijkcoach en zo nodig worden er voorliggende voorzieningen ingezet op andere leefdomeinen.

Vraag 1b: Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?

Het beleid voldoet aan wettelijke kaders en landelijke kwaliteitscode
De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) geeft een ruim kader waarbinnen gemeenten hun beleid zelf kunnen vormgeven. Gemeente Arnhem voldoet aan de bepalingen die in deze wet zijn opgenomen, bijvoorbeeld dat er een beleidsplan moet zijn, beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad moet worden vastgesteld en de ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Ten aanzien van de uitvoering stellen wij vast dat inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn worden geholpen. Er zijn geen wachtlijsten.

Daarnaast wordt in het beleid[33] verwezen naar de Gedragscode en modelwerkwijze (onderverdeeld in modules) van brancheverenigingen NVVK. Deze vormen de basis om de kwaliteit en uniformiteit van de dienstverlening te waarborgen. Twee van de drie partijen die in Arnhem de schulddienstverlening uitvoeren (Rijnstad en PLANgroep) zijn NVVK-gecertificeerd. De Sociale wijkteams verwachten op korte termijn deze certificering te ontvangen. De audit hiervoor heeft recent plaatsgevonden.

7.2 Ten aanzien van het proces en de uitvoering

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.

[33] Gemeente Arnhem (2016) Beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening (p. 11).

- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het Vrij te laten bedrag wisselend.
- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

Vraag 2a: Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners?

Algemene opdracht leidt tot verschillen in uitvoering
De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening registreren wijkcoaches wel hoeveel personen zij naar Rijnstad doorverwijzen, maar hoeveel ondersteuningstrajecten zij zelf bieden. Hieraan wordt wel gewerkt. Zowel gemeente als de andere partners willen hiermee ook zicht krijgen hoeveel Arnhemmers met een lastige financiële situatie nu eigenlijk worden bereikt.

Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Rijjnstad geeft zelf aan omgerekend gemiddeld 17 uur per stabilisatietraject beschikbaar te hebben. Vanwege deze begrensde tijd, wordt veel van de betrokken inwoners verlangd. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

De uitvoering van de schuldregelingen zoals Budgetbeheer, Minnelijk traject en voorbereiding Wsnp door PLANgroep loopt goed. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.

Vraag 2b: Hoe is de afstemming tussen wijkteams, Rijnstad en PLANgroep?

Uitvoering door 3 partijen vergt afstemming en regie op individueel en organisatieniveau
Omdat in Arnhem de schulddienstverlening door drie verschillende partijen wordt uitgevoerd, moet er onderling veel worden afgestemd. Op individueel niveau is het belangrijk om uitval bij overdracht van de ene organisatie naar de andere zoveel mogelijk te voorkomen. De wijkcoach wordt geacht hierin de regie te voeren. Soms roepen medewerkers van Rijnstad en PLANgroep de hulp in van een wijkcoach als een traject dreigt vast te lopen maar dat gebeurt niet altijd. De rol van de wijkcoach wordt regelmatig door Rijnstad en PLANgroep over het hoofd gezien. Uit gesprekken met inwoners komt naar voren dat zij vaak zelf het initiatief moeten nemen om gedurende hun traject bij hun wijkcoach aan te kloppen voor extra ondersteuning. Uit deze gesprekken en die met hulpverleners blijkt dat begeleiding belangrijk is en de regiefunctie daarom meer aandacht behoeft. Veel trajecten blijken, vanwege het risico op uitval, kwetsbaar.

Ook op organisatieniveau is het belangrijk dat werkafspraken helder zijn en processen goed op elkaar zijn afgestemd. De gemeente neemt hierbij de regie door naast bilaterale overleggen met de afzonderlijke organisaties ook gezamenlijke overleggen te organiseren waarbij met alle betrokken organisaties wordt afgestemd. Betrokkenen geven aan dat mede door deze overleggen de samenwerking tussen partijen de afgelopen jaren is verbeterd.

Vraag 2c & 2f: Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van klanten? Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

Minder doorstroom na een striktere naleving werkafspraken
Met de uitvoerende partijen zijn duidelijke afspraken gemaakt over de afbakening van hun taken. In de praktijk werd hier in het verleden bij de overdracht van inwoners van sociale wijkteams aan Rijnstad echter vaak van afgeweken. Rijnstad geeft hierover aan dat de kwaliteit van de dossiers die de sociale wijkteams hen aanleverden in veel gevallen onvoldoende was en zij veel inwoners overnamen die nog geen compleet plan van aanpak (inclusief een berekening van het vrij te laten bedrag) hadden. Hierdoor nam Rijnstad in feite ook een gedeelte van de werkzaamheden over die formeel bij de sociale wijkteams waren belegd. Rijnstad stelt dat mede hierdoor de tijd die men per inwoner kwijt is, hoger is dan de norm waarop de vergoeding die zij van de gemeente ontvangen is gebaseerd. Sinds Rijnstad om deze reden heeft besloten om de werkafspraken strikter toe te passen en alleen nog complete dossiers over te nemen, is het aantal personen dat instroomt in een stabilisatietraject sterk afgenomen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Vraag 2d: Signaleren en doorverwijzen: zijn de wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

Specialistische taken voor generalistische wijkcoaches
Met de striktere toepassing van afspraken zijn partijen zich er bewuster van geworden dat de wijkcoaches verantwoordelijk zijn voor een cruciaal onderdeel van de schulddienstverlening. Het woord 'intake' dekt de lading eigenlijk niet goed, omdat van wijkcoaches aanzienlijk meer wordt verwacht dan alleen het opnemen van gegevens. Zij dienen met de inwoner een volledig zicht te krijgen op alle inkomsten, uitgaven en schulden en te komen tot een plan van aanpak.

Het roept vragen op – met name ten aanzien van de complexere zaken – omdat de meeste wijkcoaches geen schulddienstverleningsachtergrond hebben. De afgelopen tijd wordt binnen de Sociale wijkteams daarom gewerkt aan de versterking van de intake-functie, onder andere door scholing en deskundigheidsbevordering en de inzet van de 'aandachtsfunctionarissen schulddienstverlening'. Dit zijn coaches met een achtergrond in de schulddienstverlening die hun collega-wijkcoaches met kennis kunnen ondersteunen. In enkele Sociale wijkteams, wordt elke overdracht aan Rijnstad nu door zo'n aandachtsfunctionaris begeleid. Of dit tot de gewenste verbetering leidt, moet de komende tijd blijken.

Vraag 2e: Hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens?

Geen wachttijden en een beperkt zicht op doorlooptijden
Bij alle drie de organisaties zijn er geen wachttijden en kan er als inwoners zich aanmelden op korte termijn een eerste gesprek worden ingepland. Er zijn geen cijfers over de totale tijd die het kost vanaf het moment dat een inwoner zich meldt totdat er een oplossing voor hem wordt bereikt. Rijnstad en PLANgroep monitoren de doorlooptijden van hun eigen organisatie, maar een overkoepelend beeld ontbreekt. De doorlooptijd van een stabilisatietraject bij Rijnstad bedraagt 8 maanden en zou men graag terugbrengen naar 6 maanden. Rijnstad geeft aan dat de caseload per medewerker en het overnemen van taken van het wijkteam (zie voorgaande) bepalend zijn voor de relatief lange doorlooptijd. Schuldhulpverleners van PLANgroep hebben gemiddeld 115 dagen nodig om een regeling te treffen met schuldeisers. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de NVVK-norm van 120 dagen die hiervoor staat wordt overschreden.

Voor de Sociale wijkteams worden er geen cijfers over de doorlooptijd bijgehouden. Uit gesprekken met inwoners komt het beeld naar voren dat deze soms lang is, in uitzonderlijke gevallen zelfs enkele jaren. Dit komt door het handelen van de inwoner zelf, zoals een beperkte doortastendheid, begrip en terughoudendheid om zaken uit handen te geven. Maar ook de kennis van Wijkcoaches over de voorwaarden en mogelijkheden om toegelaten te worden tot een schuldregeling (bijvoorbeeld voor ondernemers of in het geval van een fraudevordering) wordt benoemd als een belemmerende factor.

Vraag 2g: Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?

Nazorg formeel niet belegd
De NVVK-module 'nazorg' behoeft aandacht. Hoewel in de praktijk wijkcoaches hiervoor verantwoordelijk lijken, is deze module formeel bij geen van de drie partijen belegd. Wijkcoaches zijn regiehouder en sluiten dossiers ook niet af nadat een schuldregeling is afgerond. Maar er is niet vastgelegd welke ondersteuning zij na afloop van het traject bieden.

7.3 Ten aanzien van het bereik en de kosten

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over bereik en kosten gesteld worden:
- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92).
- Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening .

Verbeterpunten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

Vraag 3a: Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt?

Geen compleet beeld van het bereik
Omdat sociale wijkteams tot nu toe niet registreerden hoeveel inwoners met schuldenproblematiek zich bij hen meldden, bestaat er geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in de afgelopen jaren gebruik maakte van schulddienstverlening. Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). En dit is in lijn met het relatief hoge armoedecijfer in Arnhem. In 2018 nam het aantal dossiers bij

PLANgroep toe ten opzichte van 2017, maar het aantal aanmeldingen bij Rijnstad nam af (zie conclusies ten aanzien van het proces en de uitvoering).

Of Arnhem een groter deel van de doelgroep inwoners met problematische schulden weet te bereiken dan andere gemeenten is op basis van de beschikbare informatie niet te zeggen. Wel komt uit de gesprekken en een analyse van het Arnhemse beleid naar voren dat de gemeente maatregelen heeft genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Zo wordt er samengewerkt met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om schulden in wen vroeg stadium op te sporen, is er laagdrempelige toegang in de wijk en er is begeleiding voor niet zelfredzame burgers. Ook zijn er aparte voorzieningen voor groepen die niet aan de formele toegangseisen voor een schuldregeling voldoen (bijvoorbeeld zelfstandigen en jongeren).

Vraag 3b: Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten?

Succespercentage schuldregelingen hoog, geen zicht op uitval in voortraject
In 2017 is er door de schuldhulpverleners van PLANgroep voor 246 Arnhemmers een regeling getroffen met hun schuldeisers. De meeste van hen zullen na drie jaar weer schuldenvrij zijn (het uitvalpercentage bij PLANgroep is 4 procent op jaarbasis). Inclusief aanmeldingen voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp), lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep – zoals eerder aangegeven in de vorige paragraaf - voor 92 procent van de inwoners die bij hen worden aangemeld om tot een oplossing te komen.

Bij deze percentages dient aangemerkt te worden dat er geen goed beeld bestaat op de uitval in het voortraject. Waarschijnlijk wordt de lage uitval ook voor een belangrijk gedeelte veroorzaakt doordat er in het voortraject al relatief veel van inwoners wordt gevraagd.

Grip op de kosten
Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro. De kosten voor de uitvoerende organisaties blijven jaarlijks binnen de hiervoor vastgestelde budgetten. De wijkteams verrichten hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Het bedrag dat Rijnstad ontvangt is vanaf 2015 voor een periode van 4 jaar vastgelegd. PLANgroep krijgt een vast bedrag per inwoner die zij ondersteunen of bij hen wordt aangemeld en de kosten hiervan blijven jaarlijks ruim binnen het vastgestelde budgetplafond.

Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners. Gemeenten van gelijke omvang besteden 1.190 euro per 100 inwoners. Dit is in lijn met het feit dat armoede en schulden in Arnhem relatief frequent voorkomen. Het bedrag per persoon die wordt ondersteund door de schulddienstverlening ligt in Arnhem tussen de 813 en 1.213 euro en dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per inwoner) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per inwoner).

7.4 Ten aanzien van de ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen

Samenvattend kan over ervaringen van inwoners gesteld worden:

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is.
- Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

Vraag 4a & 4b: Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? Wat zijn de oorzaken van door klanten genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schuldhulpverlening?

Inwoners hebben vertrouwen in hun wijkcoach, doortastendheid varieert

Uit de 27 gesprekken die wij voerden met Arnhemmers met schulden komt naar voren dat geen van hen er lang over heeft gedaan om erachter te komen waar zij zich konden aanmelden voor hulp. Wel bestond er vaak schroom om de eerste stap naar hulp te zetten; vanwege schaamte, angst om de regie kwijt te raken, of gelatenheid. Wanneer mensen eenmaal over deze schroom zijn heengestapt, ervaart vrijwel iedereen dat zij hun wijkcoach kunnen vertrouwen en voelt men zich meteen gehoord en begrepen. Dit neemt niet weg dat inwoners verschillen ervaren in de voortvarendheid waarmee zaken door de wijkcoach worden opgepakt. Het duurt soms lang voor de situatie in kaart is gebracht en het kan lang duren voordat duidelijk is hoe een inwoner geholpen kan worden en ook voordat er daadwerkelijk actie wordt ondernomen om tot oplossingen te komen.

Tevredenheid over deskundigheid schuldhulpverleners Rijnstad ondanks soms lange duur stabilisatietrajecten

Ook tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad ervaren inwoners dat het lang kan duren voordat duidelijk is waar zij aan toe zijn. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn en op een enkeling na had iedereen met wie wij spraken op een zeker moment last van hick ups. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces. Bijvoorbeeld omdat de inwoner ondernemer is/was, een betwistbare schuld heeft, onduidelijk is of hij zijn verdiencapaciteit wel voldoende benut of omdat er tijdens de intake een schuldeiser over het hoofd is gezien.

Desondanks zijn inwoners over het algemeen positief over de deskundigheid van de schuldhulpverleners van Rijnstad. In veel gevallen wijten inwoners de vertraging aan oorzaken die bij hen zelf of hun situatie liggen, bijvoorbeeld dat er tijdens het traject nieuwe schulden opdoken of dat men nog niet bereid was om noodzakelijke stappen te zetten. In sommige gevallen geven komt uit de verhalen ook naar voren dat voor minder zelfredzame inwoners het een probleem kan zijn dat er veel aan hen zelf wordt overgelaten. Schuldhulpverleners van Rijnstad hebben beperkt tijd per inwoner en de wijkcoach heeft weliswaar de rol van regiehouder gedurende het gehele traject, maar wordt lang niet altijd proactief betrokken als er stagnatie of uitval dreigt.

PLANgroep wordt door de inwoners die wij hebben gesproken ervaren als een organisatie die meer op afstand opereert. Zij hebben geen specifieke verwachtingen van PLANgroep, anders dan dat gemaakte afspraken worden nagekomen en zijn hier tevreden over.

De ondersteuning voor ondernemers verdient extra aandacht
In Arnhem worden ondernemers als aparte doelgroep onderscheiden binnen de schulddienstverlening. Hulp is voor hen in principe geregeld in het kader van de Bbz regeling. Deze regeling wordt uitgevoerd binnen de gemeente door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. De steun die zij biedt is louter financieel van aard. De praktijk leert echter dat ook bij ondernemers financiële problemen vaak niet op zich zelf staan, ook zij blijken behoeften te kunnen hebben aan hulp op ook andere terreinen. Dit blijkt uit de gesprekken die wij met 27 inwoners voerden. Zeven van hen waren ondernemer. Bij tenminste vier kwamen de financiële problemen niet zozeer voort uit hun bedrijf maar hingen vooral samen met privéomstandigheden. Zij deden uiteindelijk een beroep op het wijkteam. Hoewel ondernemerschap de weg naar het wijkteam niet in de weg staat, vormde het ondernemerschap wel een belemmering voor het oplossen van de schulden. Deze hulp stagneerde vervolgens altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden, met vertraging tot gevolg. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Voor ten minste zes van de zeven geïnterviewde ondernemers is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject, nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven, met vertraging en oplopende schulden van dien. Voor enkelen bleek het opgeven van het bedrijf een lastig proces. Ook is het de vraag of het in deze gevallen altijd nodig was geweest het bedrijf op te heffen. Sommige gemeenten, zoals Den Haag of Amsterdam, vergoeden de kosten van schulddienstverlening aan ondernemers, waardoor er meer mensen in aanmerking kunnen komen voor een saneringskrediet (Bbz) om hun schulden op te lossen of ondernemers kunnen kiezen voor een spaarsanering.

Bureau zelfstandigen wil de dienstverlening aan ondernemers met schulden graag verder uitbreiden om deze groep beter van dienst te kunnen zijn. Mogelijke uitbreiding qua dienstverlening kan bijvoorbeeld bestaan uit: projecten voor preventie van schulden bij ondernemers, een betere begeleiding van ondernemers bij het indienen van de Bbz-aanvraag (bijvoorbeeld door te kijken of er aanvullende inkomsten zijn te genereren) of de inkoop van meer nazorg (bijvoorbeeld budgetteringsgesprekken) na het toekennen van een Bbz-krediet. Kortom: hoewel er de afgelopen tijd duidelijke verbeteringen zijn gerealiseerd in het beleid voor ondernemers met schulden, zijn verdere verbeteringen

mogelijk. Een nadere verkenning naar diverse verbeteropties en bijbehorende kosten is wenselijk.

Bijlage 1: Casussen van inwoners

In november en december 2018 spraken wij met 27 inwoners over hun ervaringen met de hulp die zij kregen vanwege problematische schulden. In onderstaand overzicht geven wij per inwoner - rekening houdend met hun privacy - een globaal beeld van de situatie en het verloop van het hulptraject.

Nr.	*Inwoner*	*Hoe lang geleden meldde de inwoner zich voor schuldhulp?*	*Hoe staat het er nu voor?*
1	Vrouw, twintiger, samenwonend met een kind	4 jaar	Stabilisatie gaat moeizaam, vrouw woont met haar gezin in een te duur huis (staat op wachtlijst), man verdient minimum loon, vrouw heeft geen inkomen, noch uitkering, ziet voor zichzelf geen rol weggelegd om schulden af te lossen (die zijn door haar man gemaakt).
2	Man, veertiger, alleenwonend	1,5 jaar	Is recent gestart met minnelijk traject bij PLANgroep. Hulp stagneerde eerder bij Rijnstad vanwege boetes en stagneerde later ook nog een keer bij PLANgroep vanwege een schuldeiser die niet mee wilde werken.
3	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	7 maanden	Heeft last van depressie, het lukt nog steeds niet om zelf de post open te maken. Daarnaast moet een rechtszaak worden afgewacht tegen een bewindvoerder die nalatig zou zijn geweest en oplopende schulden heeft veroorzaakt (er zijn enkele vorderingen die worden betwist).
4	Vrouw, veertiger, samenwonend	3 jaar	Schulden komen voort uit een winkel en een gedwongen verkoop van een huis. Vrouw wordt eerst geadviseerd door het Bureau Zelfstandigen van de gemeente. Onduidelijk was hoe deze vrouw geholpen moest worden. Heeft binnenkort weer een gesprek met Rijnstad. Er is nog geen plan.
5	Vrouw, twintiger, alleenwonend	7 maanden	Kampt met een burn out, heeft nog steeds moeite zaken op te pakken. Zit in een stabilisatietraject bij Rijnstad, een minnelijke regeling bij PLANgroep lijkt nabij.
6	Man vijftiger, samenwonend	7 jaar	Zit in een minnelijke regeling bij PLANgroep, duurde lang. Man was ondernemer, werkte aanvankelijk niet goed mee in stabilisatiefase, is door wijkcoach weer in het traject geholpen. De man en zijn vrouw zijn al langer afhankelijk van verschillende Wmo-voorzieningen.
7	Vrouw, dertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Zit bijna een jaar in een minnelijk traject bij PLANgroep. Het loopt goed. Inwoner heeft het op orde.
8	Man, vijftiger, alleenwonend	6 jaar	Zit sinds een week in Wsnp. Leidde een tijdje een zwervend bestaan. Woont nu in een zorgcentrum.
9	Vrouw, twintiger, alleenstaand met drie kinderen	7 jaar	Is licht verstandelijk beperkt, heeft duurzaam ondersteuning nodig. Zit sinds 2 maanden bij

			PLANgroep. Er zijn echter nieuwe schulden gevonden.
10	Man, vijftiger, alleenwonend	3 maanden	Is aangemeld bij Rijnstad, wacht op eerste gesprek daar. Had vanwege ontslag (faillissement werkgever) inkomensterugval. Is nu stabiel (geen nieuwe schulden)
11	Man, twintiger, alleenwonend (op een kamer)	1,5 jaar	Inwoner heeft Wajong-uitkering. Woonde tot anderhalf jaar geleden in een begeleid wonen project. Was aangemeld bij Rijnstad, maar is weer teruggevallen. Inwoner wordt wellicht geholpen met beschermingsbewind.
12	Man, vijftiger	10 jaar	Na scheiding meldt een man zich voor hulp. Hij wordt geholpen bij het vinden van huisvesting en bij zijn schulden. Het loopt niet goed. BAC raakte dossier kwijt. Bewindvoerder en budgetcoach werkten niet goed samen.
13	Vrouw, twintiger, alleenstaand moeder, met een kind en zwanger van een tweede kind	7 maanden	Wacht op rechterlijke uitspraak toewijzing bewindvoerder, die aan de slag gaat met stabilisatie voor schuldregeling. Er zijn juridische complicaties i.v.m. scheiding, twijfel of ze wel 3 jaar van beperkt leefgeld kan rondkomen.
14	Vrouw, vijftiger alleenstaand	2 jaar	Is via PLANgroep bij wijkteam terecht gekomen. Zat bij PLANgroep maar dat mislukte. Nu wordt ze met haar financiën geholpen door zowel wijkteam als Rijnstad. Mevrouw heeft het helemaal uit handen gegeven. Meldt zich een deurwaarder dan belt ze het wWijkteam
15	Vrouw, zestiger, alleenstaand	Langere tijd (heeft destijds hulp van BAC ontvangen)	Wsnp werd afgewezen door rechter. Is begin 2018 opnieuw naar Rijnstad gegaan. Heeft nu intakegesprek bij PLANgroep.
16	Vrouw, twintiger, alleenstaand	2 jaar	Mevrouw had een eigen zaak, waar schulden uit zijn ontstaan. Heeft te maken met een malafide schuldeiser (haar voormalig franchisegever) die geen eenduidig zicht geeft in de vordering. Zeer complexe zaak. Vrouw is in beeld bij wijkteam, Rijnstad en Over Rood. Niemand weet echter goed wat te doen. Vrouw is radeloos.
17	Vrouw, vijftiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Gezin wordt op meerdere terreinen ondersteund, o.a. met Jeugdzorg. Zijn destijds in een Wsnp-traject gestrand (klachten over BAC), maar zitten nu al weer ruim 2 jaar in een Wsnp-traject, met ondersteuning van wijkcoach gaat dat nu goed.
18	Man, veertiger, alleenstaand	3 jaar	Was tot 3 jaar geleden dakloos, heeft nu een huurhuis. Zit sinds 1,5 jaar bij Rijnstad. Heeft volgende week intake bij PLANgroep
19	Man, zestiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Man heeft meer dan € 350.000 schuld door gedwongen verkoop huis na scheiding. In 2008 werd Wsnp afgewezen, man moest 10 jaar wachten. Man leeft al 10 jaar alleen van beslagvrije voet.
20	Vrouw, dertiger, alleenstaand met kind	2 jaar	Vrouw zit in de crisisopvang. Schulddienstverlening kwam niet direct op gang omdat de perspectieven op stabilisatie onduidelijk waren. Rijnstad stelde aanvankelijk

			als voorwaarde dat mevrouw een eigen woning had.
21	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Woonde tot één jaar geleden een jaar in een crisisopvang. Schulden ontstaan o.a. door ten onrechte ontvangen uitkering. Is niet tevreden over wijkcoach, wel over Rijnstad.
22	Vrouw, twintiger, alleenstaand met twee kinderen	?	Vrouw is door energiebedrijf bij Vroeg Eropaf aangemeld. Pas na gesprekken met de schuldhulpverlener realiseert de vrouw zich dat de schulden veel hoger zijn. Wijkteam is niet in beeld.
23	Man, vijftiger	1,5 jaar	Heeft schulden overgehouden aan een café dat hij bezat. Inwoner heeft ook medische klachten en is afhankelijk van bijstand.
24	Man alleenstaand, vijftiger	2,5 jaar	Is via Vroeg Eropaf bij Rijnstad gekomen. Man was eerder 10 jaar dakloos, heeft eerder in een andere gemeente al in een schuld-hulpverleningstraject gezeten, heeft moeite om de post open te maken.
25	Vrouw, twintiger, inwonend bij familie	1 jaar	Heeft mentale (PTS) en fysieke klachten, ontvangt WW. Schulden zijn ontstaan in een huwelijk, dat inmiddels is beëindigd. Wordt geholpen door Rijnstad. Heeft zich direct bij Rijnstad gemeld. Vrouw kende Rijnstad vanwege de hulp die zij eerder ontving (i.v.m. met haar relatieproblemen).
26	Man, zestiger, alleenstaand, gescheiden	4 maanden	Ging over van een WW-uitkering naar een IOAW uitkering. Moest 7,5 week wachten op beschikking. Kreeg tegelijkertijd een vordering van Belastingdienst en had nog een consumptief krediet bij de bank. Werd door bank verwezen naar gemeente. Werd door gemeente doorverwezen naar wijkteam. Zit nu bij Rijnstad.
27	Man veertiger, alleenwonend, gescheiden	1 jaar	Is gedetineerd geweest, is via reclassering bij wijkteam gekomen, is nu gevorderd in het stabilisatietraject bij Rijnstad.

Bijlage 2: Arnhemse route

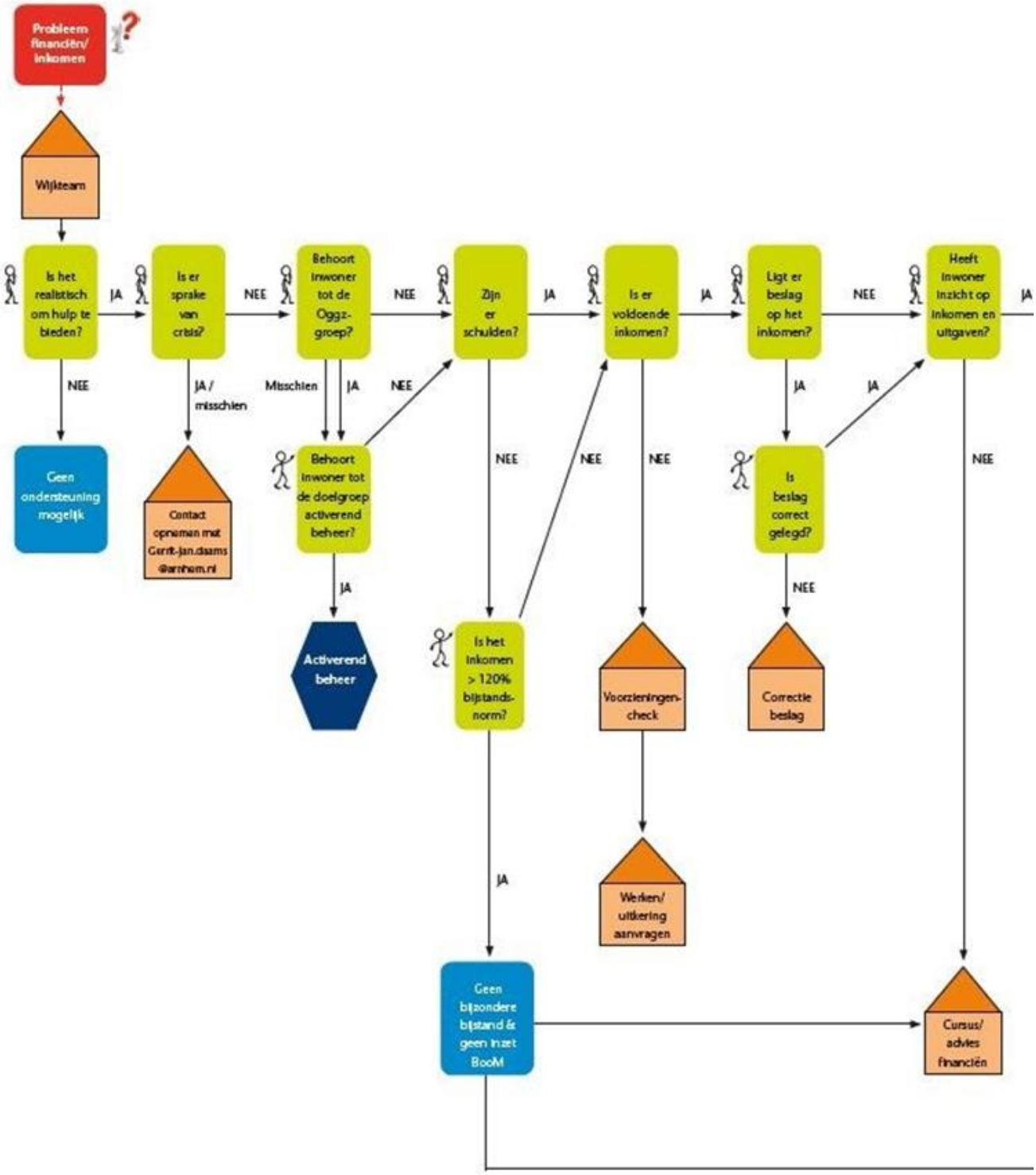

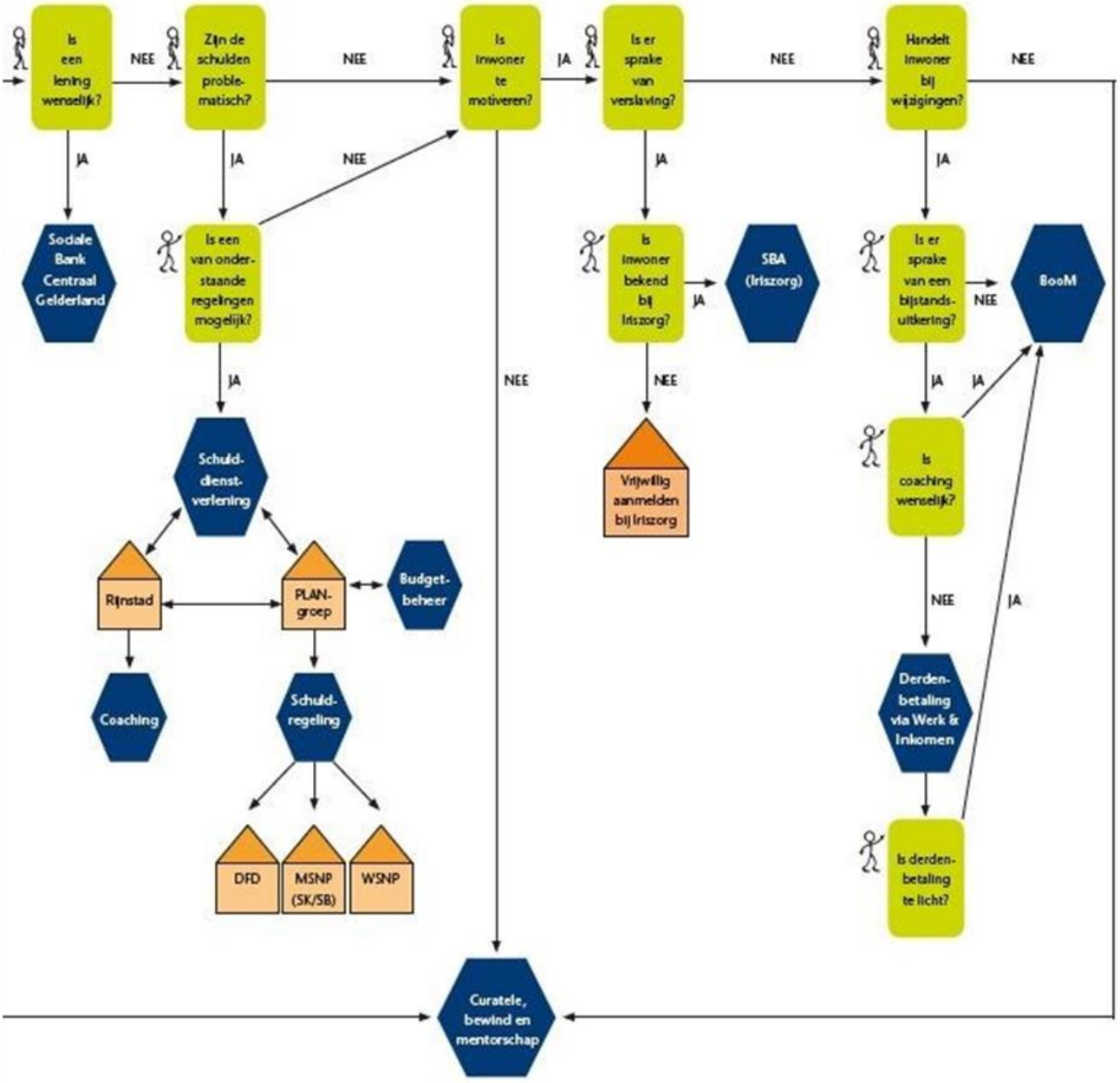
Is een lening wenselijk?
NEE
Zijn de schulden proble-matisch?
NEE
Is inwoner te motiveren?
JA
Is er sprake van verslaving?
NEE
Handelt inwoner bij wijzigingen?
NEE
JA
JA
JA
Sociale Bank Centraal Gelderland
Is een van onder-staande regelingen mogelijk?
NEE
Is inwoner bekend bij Iriszorg?
JA
SBA (Iriszorg)
Is er sprake van een bijstands-uitkering?
NEE
BooM
JA
JA
NEE
NEE
JA
Schuld-dienst-verlening
Vrijwillig aanmelden bij Iriszorg
Is coaching wenselijk?
Rijnstad
PLAN-groep
Budget-beheer
NEE
JA
Coaching
Schuld-regeling
Derden-betaling via Werk & Inkomen
DFD
MSNP (SK/SB)
WSNP
Is derden-betaling te licht?
Curatele, bewind en mentorschap

Geïnterviewde personen

Inwoners die gebruik maken van schulddienstverlening		
	Benaderd via Sociale Wijkteams	17 inwoners
	Benaderd via Rijnstad	10 inwoners
Gemeente Arnhem		
	Wethouder	Martien Louwers
	Bestuursadviseur (opdrachtgever schulddienstverlening voor Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep)	Astrid Sleiderink
	Juridisch Adviseur	Marijn van Wolfen
	Bestuursadviseur Armoede en Schulden	Liesbeth Gerritsen-Menkveld
	Senior Bestuursadviseur (opdrachtgever Sociale Wijkteams)	Sella Meijs
	Business controller	Egon Zweers
	Business controller	Carlo Verhoef
Sociale Wijkteams		
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Noord-Oost	Han van Burken
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek	Els Bouwman
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Malburgen	Mirjam Otten
	Bestuur Sociale Wijkteams, Teamleider Presikhaaf	Andy Kwakman
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Sofie Janssen
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Karin Jansen
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Maya Prins
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Marleen Hissink
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Marcel Roelofs
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Laura Koning
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Martijn Vos
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Henk Jan Kastein
Rijnstad		
	Operationeel Manager	Wendy Peters
	Projectleider Schulddienstverlening	Sanne Dekkers
	Schuldhulpverlener	Manon Visser
	Schuldhulpverlener	Hanneke Bisperink
	Schuldhulpverlener	Elske van der Borgh
	Sociaal Raadsman	Bart Houkes
	Sociaal Raadsvrouw	Anita Peters
	Sociaal Raadsvrouw	Iris Kryszat
PLANgroep		
	Operationeel Manager	Annemiek Swart
	Regiocoördinator	Tom Appelboom
	Schuldhulpverlener	Lisanne Mokveld
	Schuldhulpverlener	Elisabeth van de Glind
	Teamcoördinator	Nayanne Geefhuizen
	Budgetbeheerder	Bart Zinnemers
Overige partijen		
	Iriszorg, Hoofdbegeleider regio Arnhem en Achterhoek	Inez Berentsen
	Humanitas, Coördinator Thuisadministratie Arnhem	Kees Spruit

Schriftelijke bronnen

Algemene Rekenkamer. (2016). *Aanpak problematische schulden.* Den Haag.

Arum, S., & Schoorl, R. (2015). *Sociale (wijk)teams in vogelvlucht.* Utrecht: Movisie.

Baan, A., Louwes, K., & Oostveen, A. (2016). *Evaluatierapport Wet gemeentelijke schulddienstverlening.* Utrecht: Berenschot (in opdracht van ministerie van SZW).

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Armoede en sociale uitsluiting, 2018.* Den Haag.

Gemeente Arnhem. (2011). *Beleidsplan Activerende Arnhemse Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2012). *Beleidsregels schulddienstverlening gemeente Arnhem.* decentrale.regelgeving.overheid.nl.

Gemeente Arnhem. (2016). *Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2017). *Arnhem in cijfers, Overzicht van de gemeente Arnhem in cijfers en grafieken.* Arnhem: Onderzoek & Statistiek.

Gemeente Arnhem. (sd). *De Arnhemse route voor financiële oplossingen (stroomschema).*

Gemeente Arnhem. (november 2014). *Samen Actief tegen Armoede, Arnhemse Armoedeagenda 2015 – 2018.*

Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek. (2015). *Evaluatie Budgetondersteuning op Maat - BooM.*

Geuns, R. v., Jungmann, N., & Weerd, M. d. (2011). *Klantprofielen voor schulddienstverlening.* Amsterdam, Utrecht: Regioplan, Hogeschool Utrecht.

In 't Veld, R., Westerbeek, J., & Winters, R. (2016). *Een Onbemind Probleem, Voorstudie maatschappelijke kosten-batenanalyse schuldenproblematiek.* Tilburg, Den Haag, Rotterdam: Universiteit van Tilburg, Kwink, Rebel Group.

Inspectie SZW. (2017). *Toegankelijkheid Schulddienstverlening.* Den Haag: Programma Participatie en Financiële Zelfredzaamheid.

Jungmann, N., & Kruis, G. (2014). *Het verhaal achter de cijfers, De doorstroming van de minnelijke schulddienstverlening naar de wettelijke schuldsanering.* Hogeschool Utrecht, Regioplan, NVVK.

Jungmann, N., Wesdorp, P., & Schruer, E. (2017). *De eindjes aan elkaar knopen, Cruciale vragen bij financiële problematiek in de wijk.* Den Haag: Platform 31.

Ministerie van SZW. (2017). *Kamerbrief over diverse onderwerpen van het schuldenbeleid.* Den Haag.

NVVK. (2014). *Gedragscode schulddienstverlening.*

NVVK. (sd). *Jaarverslag 2017.* Utrecht.

PLANgroep. (sd). *Jaarverslag 2017.* Culemborg: PLANgroep.

Pommer, E., & Boelhouwer, J. (2017). *Burgers (de)centraal, Overall rapportage Sociaal domein 2016.* Den Haag: SCP.

Putten, B. v., & Schoot Uterkamp, T. (2017). *Schulddienstverlening in Nederland, Een inventarisatie van beschikbare gegevens over schulddienstverlening in Nederland.* Groningen: KWIZ.

Rijnstad. (2018). *Jaarrapportage Rijnstad, Activerende Schulddienstverlening.* Arnhem: Rijnstad.

Rijnstad. (2018). *Rijnstad Produktwijzer.*

Stichting wijkteams Arnhem. (2018). *Jaarverslag 2017, Doen wat nodig is vanuit kracht en vermogen.* Arnhem.

Tiemeijer, W. (2016). *Eigen schuld? Een gedragswetenschappelijk perspectief op problematische schulden.* Den Haag, Amsterdam: WRR, Amsterdam University Press.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Atalikyayi, R., Berge, E. t., Berg, W. v., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Een onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Ten Berge, E., Van den Berg, W., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Het vervolg, Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening onder 251 Nederlandse gemeenten.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Van den Berg, W., Govers, E., & Hanse, D. (2016). *Burgerperspectief op schulddienstverlening, Een onderzoek naar de ervaringen van burgers met gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Van Dongen, L. (2016). *Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar activiteiten van wijkcoaches voor inwonwers met financiële problemen.* Amsterdam: Bureau PENG.

Van Eijkel, R., Gerritsen, S., & Vermeulen, W. (2019). *De wijkteam-benadering nader bekeken, Het effect van de inzet van wijkteams op Wmo-zorggebruik.* Den Haag: Centraal Planbureau.

Westhof, F., De Ruig, L., & Kerckhaert, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers.* Zoetermeer: Panteia.

Rekenkamer Arnhem

Betreft: Persbericht

9 mei 2019

Persbericht

"Rekenkamer Arnhem trekt indringende conclusies uit het onderzoek naar schulddienstverlening"

De Rekenkamer heeft het rapport "De Schuldenval" aan de gemeenteraad van Arnhem aangeboden.

In dit onderzoek stond de situatie van de Arnhemse inwoner met schulden centraal en hoe deze geholpen wordt daar mee om te gaan. Het onderzoek omvatte zowel de uitvoering door de sociale wijkteams als door Rijnstad en PLANgroep.

De Rekenkamer Arnhem geeft met dit onderzoek de gemeenteraad inzicht in de wijze waarop schuldhulpverlening in Arnhem wordt uitgevoerd. Dat leidt tot conclusies en aanbevelingen waarmee - indien uitgevoerd – de schuldhulpverlening in Arnhem effectiever kan worden uitgevoerd. Op basis van de resultaten concludeerde de Rekenkamer Arnhem dat met name de manier waarop de hulpverlening in de wijkteams is georganiseerd snelle en adequate hulpverlening in de weg staat.

De overall conclusies die uit het rapport getrokken worden, zijn indringend.

Het komt vaak voor dat mensen lang in hun schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is.

Vele wijkcoaches kunnen vanuit hun warme betrokkenheid rekenen op grote waardering van hun cliënten. Dat is waardevol en moet behouden blijven.

De opdracht van de wijkteams is "doen wat nodig is". Dat mag de algemene doelstelling zijn, ten aanzien van de langjarige schuldenproblematiek (die bij velen steeds toeneemt naarmate ze langer in de schuldenval zitten) is hij niet effectief genoeg. De wijkteams registreren niet hoeveel mensen met welke schulden bij hen komen en ze pakken de problematiek niet doelgericht genoeg aan. Het maken van een plan en het voeren van de regie op de complexe processen die aan schuldenproblematiek ten grondslag liggen wordt onvoldoende strak aangestuurd en is in de analysefase (wat is het probleem en wat zou de oplossingsrichting kunnen zijn) niet doorwrocht genoeg. Daardoor wordt te weinig snelheid gemaakt.

Triage (het bepalen welke hulp nodig is) vergt specifieke vakkennis. Wij zien die niet altijd goed, tijdig en snel ingezet worden. Meer specifiek is de kennis ten aanzien van ondernemers/zzp'ers die met schulden bij de gemeente aankloppen onvoldoende. Vaak is er een ingewikkeld juridische en fiscale problematiek die specifieke kennis vraagt.

Omdat de afspraken met Rijnstad en PLANgroep ten aanzien van hun doelen en meetbare resultaten strak ingekaderd zijn, zijn de resultaten hier helderder. Ben je als schuldenaar

eenmaal zo ver dat je daar terecht komt – maar dat is voor velen een lange, kronkelige en moeizame weg – dan word je meestal goed en effectief geholpen.

De Rekenkamer beveelt aan de intake bij potentiële schuldhulpverlening te versterken, beter en gerichter te registreren door de sociale wijkteams, te zorgen voor een betere regiefunctie vanuit de wijkteams, meer aandacht aan ondernemers te besteden, de afspraken over de berekening van het vrij te laten bedrag te evalueren en de nazorg te versterken.

==========
Noot voor de redactie, niet voor publicatie:

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot de voorzitter van de Rekenkamer Arnhem, de heer A.H. Teeuw (06 46 141 252) of per mail tot de secretaris van de Rekenkamer Arnhem, de heer P. Bosch: paul.bosch@arnhem.nl

Voor de pers: De Rekenkamer is maandagavond 13 mei om 19.30u aanwezig in het Stadhuis, commissiekamer Festival, om desgewenst toelichting te geven op dit rapport.

Graag ontvangen wij van tevoren bericht over uw aanwezigheid.

BEHANDELRESULTAAT

INFORMATIEVE BEHANDELING 29 mei 2019

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel "De Schuldenval"

Zaaknummer:	273186
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: Kalthoff (VVD), Çetintaş (SP), Van den Broek (CDA), Van Nunen (PvdA), Sanders (PVV), Usta (DENK-Verenigd Arnhem), Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij), Andeweg (D66), Becker (ChristenUnie), Navis (GroenLinks). De fracties van Arnhem Centraal en de Partij voor de Dieren waren niet vertegenwoordigd.

Verder aanwezig: Teeuw (voorzitter Rekenkamer), Zwiers (Rekenkamer), Brummelkamp (onderzoeker).

Raadskamerbespreking
De voorzitter van de Rekenkamer geeft een toelichting op het voorliggende onderzoeksrapport. Vervolgens is de raadskamer in de gelegenheid gesteld om vragen over het onderzoeksrapport aan de leden van de Rekenkamer (en onderzoeker) te stellen.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat het voorstel verder doorgeleid kan worden naar de volgende fase in het proces.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

B. van Es

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 324640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 324640;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De bij raadsbesluit van 2 november 2015 vastgestelde Visie op Transformatie te beëindigen.
2. De volgende overgangsregeling vast te stellen:
   De Visie op Transformatie blijft van toepassing op aanvragen:
   a. die op de datum van dit raadsbesluit in behandeling zijn;
   b. waarvan de indiener gedurende zes maanden vanaf 14 mei 2019 kan aantonen dat deze op deze datum in voorbereiding was.

De griffier,

De voorzitter,

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 22 mei 2019

Evaluatie Visie op Transformatie

Zaaknummer:	324640
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), Bouma (PvdA), van Es (VVD), Prinsen (GL), Dijk (D66), de Groot (Partij voor de Dieren), Engelaar (PVV), Zijlstra (ChristenUnie), Hutten (CDA), Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij) en Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem).
De fractie van de SP was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
De vragen uit de raadskamer hebben zich toegespitst op de mogelijkheden om te sturen op (woon)kwaliteit en in hoeverre de goede elementen uit de Visie op Transformatie overeind blijven. De wethouder heeft geantwoord dat dat laatste het geval is, hoewel het begrip 'goede elementen' subjectief is. Zij benadrukt het uitgangspunt om maatwerk te kunnen leveren.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp als debatstuk kan worden doorgeleid naar de besluitvorming.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M. Loor

19m57/P1.17k

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	5 juni 2019
Ter bespreking van	Evaluatie Visie op Transformatie
Motie van	Mattijs Loor (D66) Daniël Becker (CU) Leo de Groot (Partij voor de Dieren)
Titel motie	Transformeren met heldere kaders
Nummer Zaaknummer	19M57 324640

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- De afgelopen jaren vele tienduizenden vierkante meters overbodige kantoren zijn omgebouwd tot woningen en dat de Visie op Transformatie daarmee een groot succes is gebleken;
- Het tekort aan betaalbare woningen in Arnhem groot is;
- In delen van Arnhem nog steeds behoefte bestaat om panden een andere bestemming te geven (te transformeren);
- Het college in de raadskamer heeft benadrukt middels maatwerk open te blijven staan voor transformaties.

Overwegende dat:

- Initiatieven voor transformatie een grotere kans van slagen hebben als de gemeente uitdrukkelijk uitspreekt hiervoor open te staan en vooraf helder is aan welke voorwaarden moet worden voldaan;
- Het bij de beoordeling van initiatieven van belang is om te sturen op kwaliteit en door de raad vastgestelde beleidskaders als uitgangspunt te hanteren.

Spreekt uit:
Vast te willen houden aan een aantal positieve aspecten van de Visie op Transformatie, te weten:

- Het meewerken aan transformaties om toekomstbestendig gebruik van panden mogelijk te maken en langdurige leegstand te voorkomen;
- De bestaande financiële prikkel tegen leegstand in OZB en de rioolheffing niet-woningen;

AANGENOMEN 7k

19m57/P.2/7

- De integrale en multidisciplinaire behandeling van transformatie-initiatieven binnen de gemeentelijke organisatie.

En verzoekt het college:

- Initiatiefnemers uitdrukkelijk te blijven uitnodigen tot transformatie van aantoonbaar minder toekomstbestendige functies naar aanbod dat aantoonbaar wel toekomstbestendig is;
- Initiatieven tot transformatie positief te benaderen, mits:
    - Tenminste voldaan wordt aan:
        - Bouwverordening
        - Algemene Plaatselijke Verordening
        - Arnhemse Woonprincipes
        - Welstandsnota
        - Groenvisie
        - Horecavisie
        - Detailhandelsvisie
        - Regionaal Programma Werklocaties
        - En eventueel toekomstige door de raad vast te stellen kaders
    - Deze bijdragen aan de kwaliteit van de fysieke en/of sociale leefomgeving;
- Vast te houden aan een zo veel mogelijk integrale en multidisciplinaire behandeling van transformatie-initiatieven binnen de gemeentelijke organisatie;
- De positieve grondhouding en bovenstaande kaders proactief onder de aandacht van mogelijke initiatiefnemers te brengen.

en gaat over tot de orde van de dag

AANGENOMEN

Mattijs Loor (D66)
Daniël Becker (CU)
Leo de Groot (Partij voor de Dieren)

Voor 25

Tegen 13

Motie "Transformeren met heldere kaders" (19M57)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 324640

Onderwerp: Evaluatie Visie op Transformatie

Voorstel

1. Het beleid vanuit de Visie op Transformatie te beëindigen.
2. De volgende overgangsregeling vast te stellen:
   De Visie op Transformatie blijft van toepassing op aanvragen:
   a. die op de datum van dit raadsbesluit in behandeling zijn;
   b. waarvan de indiener gedurende zes maanden vanaf 14 mei 2019 kan aantonen dat deze op deze datum in voorbereiding was.

Inleiding

In Arnhem bestaat al een aantal jaren leegstand in kantoren, winkels en andere bedrijfsruimten. Sinds 2013 werkt de gemeente daarom met een Transformatieteam, dat aan de slag is gegaan om de voorwaarden voor een nieuwe vulling van leegstaande panden te inventariseren en een herziene werkwijze voor te stellen. Dit heeft geleid tot de opstelling van een Visie op Transformatie, die door de gemeenteraad in november 2015 is vastgesteld. In dit beleid zijn vier zones aangegeven waarbinnen eigenaren hun (kantoor)panden zonder meer mogen transformeren: de binnenstad, Velperweg, Presikhaaf en Kronenburg. Door tijdelijk toe te staan dat bij de transformatie van leegstand soepeler wordt omgegaan met beleidsuitgangspunten en kwaliteitseisen, hebben marktpartijen de gelegenheid gekregen deze ruimte naar andere functies om te bouwen. Het accent ligt hierbij op het verbouwen van kantoorruimte tot woningen, omdat vooral hieraan behoefte is.
In 2017 is deze visie tussentijds geëvalueerd. Conclusie was dat de Arnhemse aanpak succesvol is en dat de inzet van het Transformatieteam daarom, met wat kleine aanscherpingen, twee jaar kon worden gecontinueerd. Afgesproken is de visie in 2019 opnieuw te evalueren.
Nu blijkt dat er van 2015 t/m 2018 107.000 m² is omgezet naar andere functies. Het doel van 10.000 m² per jaar is hiermee ruimschoots gehaald. Op basis van de actuele cijfers kunnen we daarom de conclusie trekken dat het transformatiebeleid succesvol is geweest.

Beoogd effect

Achterliggend doel van de Visie op Transformatie is het meer in balans brengen van vraag en aanbod van bedrijfsruimte.

Arnhem GEMEENTE

Argumenten

1.1 Het gestelde doel van 10.000 m2 per jaar is ruimschoots bereikt.

Door de transformatie van 167.000 m2 (incl. 60.000 m2 in 2013-2014) is de balans op de kantorenmarkt, in combinatie met de opleving van de economie, voor een groot deel hersteld. Op korte termijn staat er bovendien nog eens 102.000 m2 in de planning om te worden getransformeerd. De nog resterende kantoorruimte voorziet in een behoefte.

1.2 Het transformatiebeleid heeft ook een aantal keerzijden laten zien.

Zo kan er niet gestuurd worden op woonkwaliteit en transformeert de omgeving van het pand niet altijd mee. Dit gaat onder meer ten koste van de duurzaamheid en de leefkwaliteit. Verder verdwijnt er ruimte voor maatschappelijke functies en ontstaat er verkleuring op bedrijventerreinen. Het laatste is in het huidig economisch tij overigens minder urgent geworden door nieuwe vraag naar bedrijfsruimte. Tot slot raken, door de aanwijzing van prioriteitsgebieden, andere gebieden buiten beeld.

2.1 Ontwikkelaars hebben geïnvesteerd in nieuwe transformatie-initiatieven. Deze kunnen niet van de ene op de andere dag worden stopgezet.

Om lopende initiatieven niet te belemmeren, blijft het beleid nog wel van toepassing op lopende aanvragen en op aanvragen waarvan de indiener kan aantonen dat ze in voorbereiding waren op de datum van het beëindigen van het transformatiebeleid. De overgangsregeling heeft een werking van zes maanden na de beëindiging. Deze periode begint te lopen met ingang van de datum van het collegebesluit. Met een goede ruimtelijke onderbouwing blijft transformatie na beëindiging van de visie uiteraard in incidentele gevallen mogelijk. Dit wordt van geval tot geval bekeken.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Er zijn nog steeds leegstaande gebouwen waarbij het de markt niet lukt om deze gevuld te krijgen.

Maatwerk blijft mogelijk waarbij er wel, anders dan in de afgelopen jaren, vanuit vigerend beleid gestuurd zal worden op kwaliteit en duurzaamheid.

Financiën

De werkzaamheden die de ambtelijk betrokkenen in dit kader uitvoeren, passen binnen de werkwijze als vastgelegd in de Economische Koers en worden binnen bestaande middelen uitgevoerd.

Uitvoering

Eigenaren, initiatiefnemers, beleggers en makelaars weten het Transformatieteam goed te vinden. Zij zijn zeer positief over de begeleiding en snelheid waarmee aanvragen worden afgehandeld. Ook de gegeven duidelijkheid door het aanwijzen van prioriteitsgebieden wordt als erg positief ervaren. Deze aanpak willen we daarom continueren, ook zonder Visie op Transformatie en zonder Transformatie-team. We willen deze zelfs uitbreiden naar alle binnenkomende initiatieven voor ruimtelijke ontwikkeling, door ook deze op een integrale, eenduidige en snelle werkwijze te beoordelen op wenselijkheid en haalbaarheid.

Beëindiging van het transformatiebeleid in zijn huidige vorm betekent niet dat er geen leegstand meer kan worden omgezet naar andere functies, wel dat er maatwerk kan worden geleverd per aanvraag. Dit maakt een betere sturing op kwaliteit mogelijk, waardoor ook de duurzaamheid van transformaties zal toenemen. De ervaringen die zijn opgedaan met korte lijnen tussen initiatiefnemers en coördinatoren van het Transformatieteam, zorgen ervoor dat initiatieven ook in de toekomst vergelijkbaar zullen worden behandeld, maar dan ingebed in de reguliere organisatie.

Communicatie

De evaluatie heeft plaatsgevonden met stakeholders (voormalige klankbordgroep transformatie, deels voortkomend uit voormalig Aanjaagteam Aanpak Leegstand Kantoren, plus eigenaren, beleggers, makelaars en collega's). Er is draagvlak voor de voorgestelde keuzes. Een persbericht is inmiddels uitgegaan. Hierin is het raadsvoorstel tot beëindiging van de Visie op Transformatie gemeld en is tevens de periode van het overgangsrecht aangegeven.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Infographic 'Transformaties actualisatie 2015 t/m 2018'
- Persbericht (concept volgt nog)

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 324640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 324640;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De bij raadsbesluit van 2 november 2015 vastgestelde Visie op Transformatie te beëindigen.
2. De volgende overgangsregeling vast te stellen:
   De Visie op Transformatie blijft van toepassing op aanvragen:
   a. die op de datum van dit raadsbesluit in behandeling zijn;
   b. waarvan de indiener gedurende zes maanden vanaf 14 mei 2019 kan aantonen dat deze op deze datum in voorbereiding was.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

TRANSFORMATIES ACTUALISATIE 2015 T/M 2018

Bronnen: Transformatieteam

Realisatie aantal transformaties per gebied per jaar

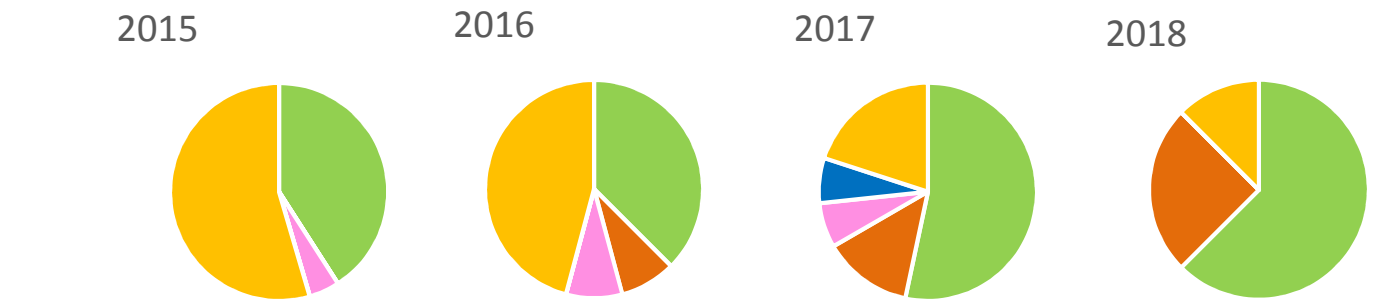

Sinds 2015 transformaties naar ongeveer 1750 nieuwe wooneenheden/woningen, waarvan:

42%	27%	7%	4%	20%
Binnenstad	Presikhaaf	Kronenburg	Velperweg	niet prioriteitsgebied

61% van de transformaties in prioriteitsgebieden

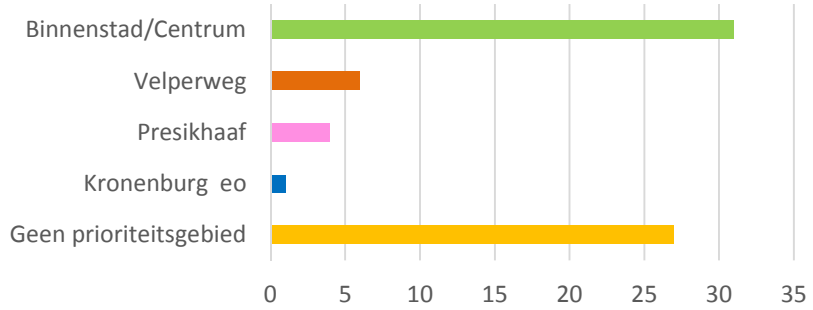

- Doelstelling is 10.000m^2 transformeren per jaar
- Vanaf 2015 t/m 2018 is 107.000m^2 getransformeerd waarvan 68.000m^2 in prioriteitsgebied
- Er is steeds meer focus komen te liggen op de prioriteitsgebieden
- De meeste transformaties vinden plaats in de binnenstad/centrum
- De meeste transformaties vinden plaats naar wonen

NIEUWE FUNCTIES VOOR ARNHEMSE LEEGSTAND

Visie op transformatie

Transformatieteam gemeente Arnhem, juli 2017

made in [Arnhem]

Schoolstraat 35 • gebouw is getransformeerd van school naar kamerverhuur.

INHOUD

1	Leegstand als uitdaging		5
	1.1	Inleiding	5
	1.2	Leegstand in Arnhem	5
	1.3	Negatieve en positieve effecten van leegstand	7
	1.4	Succesvolle transformaties	7
	1.5	Veel transformaties in Arnhem	7
2	Rol gemeente		9
	2.1	Inleiding	9
	2.2	Preventie	9
	2.3	Het goede voorbeeld	10
	2.4	Tijdelijke invulling	10
	2.5	Kansen benutten	11
3	Prioriteitsgebieden		13
	3.1	Prioriteitsgebieden	13
	3.2	Niet-prioriteitsgebieden	19
	3.3	Aanpak per type gebied	19
4	Transformatieteam		23
5	Middelen		25
6	Geplande activiteiten		27
7	Gewenste resultaten		29

Bijlage 1:	Ondersteunende instrumenten	31
Bijlage 2:	Politieke aandacht	32
Bijlage 3:	Transformaties 2013 en 2016	33
Bijlage 4:	Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van Visie op Transformatie vastgesteld 2015	36

Kantoor Bergstraat stond 8 jaar leeg. Nu appartementen voor 92 studenten.

Statenlaan: Wonen en werken in voormalig Stedelijk Gymnasium.

Voormalig kantoor Cito werd hotel.

Paleis op de Heuvel: herenhuizen in voormalige gymzaal.

Airborne at the Bridge: getransformeerd van functie horeca naar bezoekerscentrum Slag om Arnhem.

Weverstraat 16: getransformeerd van muziekschool naar woningen.

In november 2015 is de Visie op Transformatie vastgesteld door de gemeenteraad. De visie is een dynamisch document dat telkens aan de veranderde omstandigheden wordt aangepast. We monitoren doorlopend of de aanpak nog steeds werkt of bijsturing behoeft. Om die reden treft u hierbij de aangepaste visie aan. In de visie zijn diverse aanpassingen aangebracht en kijkt de gemeente vooruit tot en met 2019.

In bijlage 4 is weergegeven wat de belangrijkste wijzigingen zijn ten opzichte van de in 2015 vastgestelde visie.

De visie is opgesteld door het Transformatieteam van de gemeente Arnhem onder supervisie van de programmamanager 'Arnhem groene en duurzame stad' en de verantwoordelijk wethouders Economische Zaken en Ruimtelijke Ordening.

Verschillende in- en externe partijen (eigenaren, gebruikers, beheerders, creatieve ondernemers, adviesbureaus, makelaars, ontwikkelaars, ondernemersvereniging, architecten, corporaties, provincie, Platform 31 en ministeries) hebben actief bijgedragen aan de discussie rondom de dilemma's die in de visie aan de orde komen en aan de tussentijdse evaluatie.

Daarnaast is de input uit moties gebruikt, die de gemeenteraad van Arnhem in de afgelopen jaren over dit onderwerp indiende (zie bijlage 2).

Student Simon Kok sprak voor zijn Masterthesis Planologie rond de jaarwisseling 2014/2015 een aantal betrokkenen bij Arnhemse transformatieprojecten. In de tekst zijn in een opvallend lettertype enkele quotes van hen opgenomen. De volledige interviews staan in de thesis van Simon Kok.

1. LEEGSTAND ALS UITDAGING

1.1 Inleiding

De tijd dat er grootschalige nieuwe woningen, bedrijvenlocaties en winkelcentra werden gebouwd, is (op dit moment) voorbij. De aandacht ligt meer op het benutten van lege ruimte en panden in bestaande gebouwde gebieden. Er komt om uiteenlopende redenen vooral veel kantoor- en winkelruimte vrij, maar dat geldt steeds vaker ook voor maatschappelijk vastgoed zoals scholen en kerkgebouwen. Leegstand heeft vaak een negatieve invloed op de omgeving, maar biedt tegelijk mogelijkheden om nieuwe vitaliteit in gebieden te brengen en met verrassende concepten te komen. De rol van gebouweigenaren, huurders, de gemeente en andere betrokkenen verandert. Deze nota laat zien welke rol de gemeente bij het bestrijden van leegstand kan en wil spelen.

1.2 Leegstand in Arnhem

De behoefte aan kantoren, winkels en bedrijfsruimte is veranderd. De economische crisis heeft bestedingen beperkt en de vraag naar gebouwde ruimte verminderd. Daarnaast zijn er structurele veranderingen: door de opkomst van winkelen via internet hebben veel traditionele winkelformules het moeilijk en sluiten de deuren. Bedrijven bieden medewerkers de mogelijkheid om meer flexibel te werken en zzp'ers zijn in opkomst. De juiste techniek is beschikbaar om het nieuwe werken mogelijk te maken. Verder verhuizen bedrijven naar nieuwe locaties als hun bestaande pand qua duurzaamheid, techniek, indeling of functionaliteit niet meer bij hun eisen past. Ook slechte uitstraling of een matige bereikbaarheid kunnen redenen zijn om te vertrekken. Zeker als een bedrijf ruimte huurt, is verhuizen aantrekkelijk: er zijn geen zorgen over het pand dat leeg achterblijft. Het zijn voorbeelden van ontwikkelingen waardoor de behoefte aan panden verandert.

Strijbosch Thunnissen monitort elk half jaar de leegstand. Dit zijn de cijfers per 1 januari 2015:

- Kantoren ca. 17% of 181.000 m2 bruto vloeroppervlak.
- Winkels binnenstad ca. 8% of 9.800 m2 winkelvloeroppervlak.
- Bedrijfsruimte ca. 8-10% of 80.000 m2 bruto vloeroppervlak.

Cijfers per 1 januari 2017:

- Kantoren ca. 19% of 182.747 m² bruto vloeroppervlak.*
- Winkels 9,1% of 10.740 m² winkelvloeroppervlak.**
- Bedrijfsruimte: 5,5% of 44.074 m² bruto vloeroppervlak.

* Uit de cijfers blijkt dat de leegstand van kantoren ten opzichte van 2015 met 1700 m² is toegenomen. Dit komt voornamelijk door het nieuwe werken en het inkrimpen van organisaties waardoor er extra groei is ontstaan in leegstaande kantoorpanden. Zonder de transformaties zou de leegstand echter bijna twee keer zo groot zijn.

** de stijging van de leegstand in winkels wordt voornamelijk veroorzaakt door de leegstand van het (voormalige) Esprit pand (ruim 2.500m2).

Succesvolle aanpak leegstand
Sinds 2013 werkt de gemeente Arnhem met een Transformatieteam. In november 2015 is door de gemeenteraad het beleid over de aanpak van transformaties en leegstand vastgesteld.
Het transformatieteam werkt nu al enige jaren, met groot succes met deze aanpak.
Vele panden in de stad zijn geslaagd getransformeerd, wat vaak leidt tot nieuwe en aanvullende initiatieven in de directe omgeving van een getransformeerd pand. Transformatie draagt dus positief bij aan de leefbaarheid van de stad.
Arnhem wordt landelijk als een goed voorbeeld gezien en is zelfs koploper op het gebied van transformaties naar wonen. Om die reden wordt het Transformatieteam geregeld gevraagd om tijdens bijeenkomsten of media-uitingen wat te vertellen over de succesvolle aanpak die Arnhem hanteert ten aanzien van leegstand. Om de komende periode succesvol te blijven is de Visie op Transformatie in juni 2017 op enkele punten aangepast, naar aanleiding van de resultaten uit de tussenevaluatie.

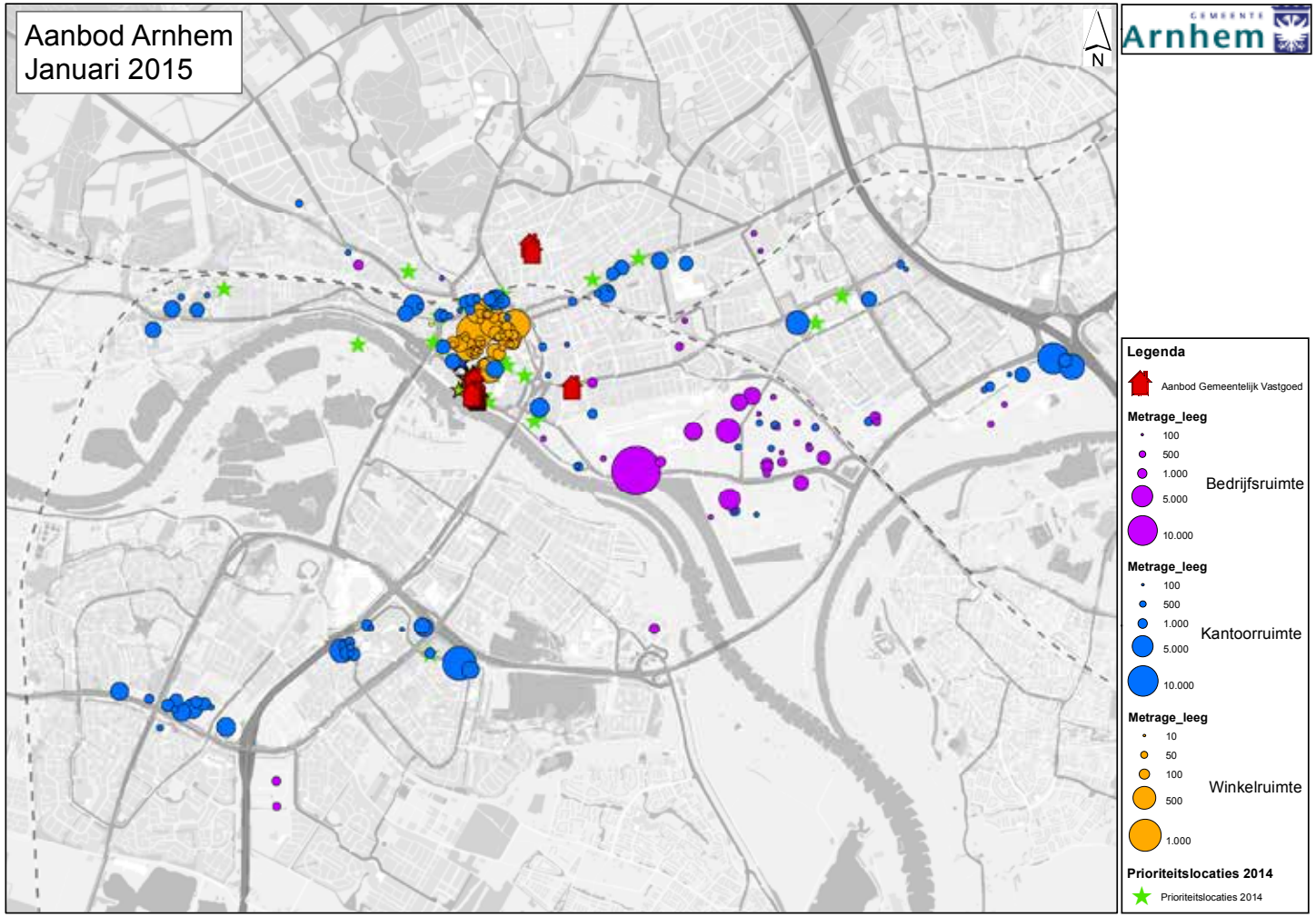

Figuur 1: Leegstand kantoren (vanaf 250 m2), winkels, bedrijfsruimte (vanaf 250 m2) en gemeentelijk vastgoed. De gegevens worden halfjaarlijks geactualiseerd. Er zijn concentraties in de binnenstad en aan de randen, langs de Velperweg, in de winkelcentra Presikhaaf en Kronenburg en op werklocaties het Broek, IJsseloord 2 en Gelderse Poort.

1.3 Negatieve en positieve effecten van leegstand

Leegstand kan een slechte invloed hebben op een gebied, zeker als panden lang leeg staan. Gebieden met veel structurele leegstand, hebben een groot risico om in een negatieve spiraal te komen. Het wordt steeds minder aantrekkelijk om in het gebied te werken, er ontstaat zichtbare verloedering en mogelijk onveiligheid. Investeerders trekken zich terug en huurders verhuizen als ze de kans krijgen. Leegstand is slecht voor de eigenaar van het pand, want er zijn kosten waar geen inkomsten tegenover staan. Bovendien is de kans groot dat de waarde van het pand vermindert.
Leegstand biedt ook kansen, want herontwikkeling en transformatie zijn goede manieren om de stad duurzaam en toekomstvast te vernieuwen. Het is vaak een duurzame oplossing, omdat minder bouwmateriaal nodig is. Het gebruik van een bestaand casco kan bovendien voor een kortere bouwtijd en lagere bouwkosten zorgen. Wel is het proces van transformatie vaak taaier dan dat van nieuwbouw. Wanneer een pand een bijzondere architectuur heeft of een cultuurhistorische waarde, draagt transformatie bij aan het behoud van cultureel erfgoed. Als Arnhem succesvolle transformaties uitvoert en hierover communiceert, draagt het bij aan een positief imago voor de stad.

1.4 Succesvolle transformaties

Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op het succes van transformaties. De duur van de leegstand speelt een rol: hoe langer een pand leeg staat, hoe groter de bereidheid bij eigenaren om over transformatie na te denken. Daarnaast speelt de aard van het gebouw een rol: is het relatief eenvoudig te moderniseren voor het huidige gebruik, dan ligt transformatie minder voor de hand. En hoeveel moeite kost het om er een nieuwe functie in onder te brengen? Is het gebouw flexibel van opzet, dan vergroot dat de mogelijkheden.

De gemeente Amsterdam heeft uitgezocht welke factoren transformatieprojecten kansrijk of kansarm maken:

Kansrijk	Kansarm
Multifunctionele locaties	Monofunctioneel
Multimodale ontsluiting	Snelweglocatie
Groot verschil tussen huidige en potentiële waarde	Klein verschil tussen huidige en potentiële waarde
Relatief lage boekwaarde	Relatief hoge boekwaarde
Icoongebouwen	Doorsnee-kantoor
Ruime bestemmingsmogelijkheden	Beperkte bestemmingsmogelijkheden
Goede fysieke aanpasbaarheid	Inflexibel gebouw
Solitaire kantoren in woonwijken	Solitaire kantoren op bedrijventerrein

Figuur 2: factoren die transformatieprojecten kansrijk of kansarm maken (gemeente Amsterdam).

1.5 Veel geslaagde transformaties in Arnhem

In Arnhem hebben de laatste jaren veel verschillende gebouwen een nieuwe functie gekregen. In 2013 en 2014 veranderde zeker 37.000 m2 van functie. In 2015 was dit circa 29.000m2 en in 2016 zelfs circa 34.000 m2. Dat gebeurde met heel verschillende objecten. Zo werd een winkel omgebouwd tot appartementen. Kantoren zijn nu woningen, een hotel, zorgappartementen, een fysiotherapiepraktijk en een verpleegruimte. Kerken werden veranderd in woningen en zorgvoorzieningen of kregen een maatschappelijke functie. En scholen zijn nu mooie woningen, een gezondheidscentrum een atelierruimte en een winkel met werkruimte. De verbouwing van het voormalige kantoor De Enk tot woningen laat zien dat transformatie het behoud kan zijn van waardevolle gebouwen: het is nu een Rijksmonument.

Dit is slechts een greep uit de uitgevoerde projecten. Bijlage 3 geeft een uitgebreid overzicht.

Eén van de vele 'Te huur borden' aan de Velperweg.

2. ROL GEMEENTE

2.1 Inleiding

De tijd van grootschalige nieuwbouwprojecten is (in ieder geval op de korte termijn) voorbij. Gebiedsontwikkelingen worden opgeknipt in kleinere, beter behapbare delen waarbij investeringen de markt volgen. En bij stadsvernieuwing zijn grootschalige sloop- en nieuwbouwprojecten vervangen door transformaties, herontwikkelingen, renovaties en gerichte ingrepen in de buurt. Bij deze ontwikkelingen speelt de gemeente een belangrijke rol vanuit haar verantwoordelijkheid om onder andere leefkwaliteit en leefbaarheid te bevorderen. Bovendien kan de gemeente als partner bij ontwikkelingen en vanuit wettelijke bevoegdheden ontwikkelingen sturen. De gemeente wil een rol spelen bij het beperken van leegstand en het voorkomen van de negatieve effecten van leegstaande panden. Op het gebied van transformaties heeft Arnhem in diverse geslaagde en niet-geslaagde projecten lessen geleerd. De gemeente put uit haar eigen ervaringen en benut zeker ook de ervaring van anderen. Arnhem werkt op verschillende manieren aan het beperken van leegstand. Dit hoofdstuk gaat daar op in.

'Sommige leegstaande panden moet je gewoon afbreken natuurlijk, bijvoorbeeld langs snelwegen' (Martijn Slegers, Merin-Holiday Inn Express)

2.2 Preventie

Eén van de oorzaken van leegstand is dat er nog steeds wordt gebouwd. Voor de gebruiker van een kantoor die behoefte heeft aan een ander type gebouw of omgeving, is de drempel om naar een nieuw gebouw te verhuizen relatief laag. In veel gevallen is hij huurder, zonder verplichtingen ten opzichte van het oude pand. Dat blijft na de verhuizing vervolgens in veel gevallen lang leeg staan. De gemeente is daarom kritisch bij aanvragen voor nieuwbouw. Initiatiefnemers moeten goede argumenten hebben waarom de nieuwbouw noodzakelijk is en aantonen dat het niet mogelijk is bestaand vastgoed te gebruiken. Daarbij moeten ze ook de regio rondom Arnhem betrekken. Als invulling van een pand niet voor een voldoende lange periode gewaarborgd wordt, moeten de initiatiefnemers een plan indienen voor de periode na het eerste gebruik. Nieuwe gebouwen hebben bij voorkeur een flexibele opzet, zodat ze zonder grote ingrepen geschikt kunnen worden gemaakt voor een andere functie.

'Er is te weinig vraag en te veel aanbod. Je kunt proberen het zoveelste bouwproject in de markt te zetten en maar afwachten. Maar je kunt ook onderscheidend zijn door je bijvoorbeeld te richten op zorg of energieneutraal te bouwen. Zodat mensen zeggen: daar wil ik wonen' (Dick Bruil, Bruil-Eusebiusbuitensingel 38)

De gemeente heeft de afgelopen jaren gezorgd dat het aantal m2 kantoren en detailhandel is verminderd. Op verschillende locaties zijn de vestigingsmogelijkheden beperkt. In een aantal gevallen kon de gemeente hier zelf over beslissen, in andere gevallen is dat in samenwerking met rechthebbende partijen gegaan. Het gaat bijvoorbeeld om ca. 130.000 m2 bvo aan afgeboekte kantoorplannen (o.a. Schuytgraaf, Coehoorn, Gelredome) en ca. 60.000 m2 winkel vloeroppervlak in de detailhandel (o.a. Zuidelijke binnenstad, Gelredome). Gebouweigenaren hebben in veel gevallen flink op de waarde van panden afgeboekt, om de kansen op transitie te vergroten.

Naar verwachting wordt de stad in de toekomst compacter. Daar anticipeert Arnhem nu al op door sloop aan de randen van het stedelijk gebied te bevorderen, door in nieuwe bestemmingsplannen het aantal te bouwen vierkante meters te beperken en in te zetten op meer toegevoegde waarde en de juiste plek voor een aangetoonde behoefte. Daarnaast stimuleert de gemeente dat het hart van winkelgebieden sterk blijft, door bedrijven te verleiden om vanuit de randen naar het hart te verhuizen. Aan de randen komt dan ruimte vrij voor andere functies.

2.3 Het goede voorbeeld

De gemeente bezit veel vastgoed en kan daardoor het goede voorbeeld geven. Door een strategische inzet van eigen vastgoed kunnen we de katalysator zijn in de transformatie van een gebied of straat. Dit kan betekenen dat we in sommige gevallen genoegen nemen met een weinig rendabele, eventueel tijdelijke functie, omdat het effect van de transformatie op de omgeving groot is. In dit kader heeft de gemeente al verschillende gebouwen beschikbaar gesteld voor ander functies, namelijk: Trans, Broerenstraat en experimenteergebied Coehoorn Centraal.

Naast de nodige tijdelijke initiatieven heeft de gemeente de afgelopen periode minimaal een 14-tal panden verkocht en getransformeerd. Dit betreft veelal markante gebouwen die de schoolfunctie hebben verloren en doorgaans gelegen zijn op prominente plekken in de stad. Voorafgaand aan de verkoop is in samenwerking met beleidsafdelingen en de makelaar onderzoek gedaan naar mogelijke nieuwe, passende functies van de gebouwen. Door dit onderzoek vooraf adequaat uit te voeren ontstaat een effectief verkoopproces wat na jaren leegstandsbeheer tot mooie, nieuwe invullingen leidt.

Deze succesvolle aanpak kenmerkt zich door het grijpen van het momentum en een goede voorbereiding. In de huidige tijd is het belangrijk om op het moment van contact met een aspirant-koper goed voorbereid te zijn. Zoals de makelaar het treffend verwoordde: 'de klant moet met antwoorden naar huis gaan en niet met meer vragen'. Hierdoor kan de aspirant-koper zich concentreren op de mogelijkheden.
Als de interesse gewekt is, moet er daadkrachtig doorgepakt worden om de koop te sluiten. De onderstaande elementen helpen om het momentum vast te houden: volledige informatie en transparantie, centrale coördinatie (één boodschap), korte lijnen en samenwerking makelaar - regiegroep, strakke screening en financieringsanalyse. De huidige aanpak bevat alle ingrediënten om in de huidige markt succesvol te blijven transformeren. Het college gaat door op de ingeslagen weg en met deze werkwijze.

Daarnaast is gebleken dat gemeentelijke inspanningen en investeringen in het kader van gebiedsontwikkeling bijdragen aan het transformeren van leegstaand bezit van derden in de directe omgeving. Dit doet zich duidelijk voor in de zuidelijke binnenstad: in het gebied rondom Rozet, Paradijs en Kerkplein.

De gemeente stelt zich voortdurend de vraag of het tijdelijk beheer van haar leegstaandegebouwen uitbesteed kan worden aan organisaties die herontwikkeling of tijdelijk hergebruik als oogmerk hebben.

2.4 Tijdelijke invulling

Als panden niet direct een nieuwe functie kunnen krijgen, is een tijdelijke invulling een goede optie om het straatbeeld aantrekkelijk te houden. Er zijn veel tijdelijke functies denkbaar, zoals popup-stores, expositieruimten of tijdelijke werkruimten voor ZZP'ers. Niet zelden zijn tijdelijke invullingen zo succesvol, dat ze uiteindelijk permanent worden. De gemeente vindt tijdelijke invullingen net zo goed als structurele. Vaak hebben ze als voordeel dat ze makkelijker kunnen worden gerealiseerd dan structurele invullingen. Dankzij wetswijzigingen kan er tegenwoordig voor tijdelijke functies 10 jaar van het bestemmingsplan worden afgeweken.
Bij tijdelijke initiatieven gaan we soepel om met de vergunningverlening.
In prioriteitsgebieden werken we standaard mee aan tijdelijke initiatieven.
Daarbuiten eveneens, tenzij er alternatieven zijn (zie ook hoofdstuk 3).

'In het contact is de 'waarom-vraag' heel belangrijk: je moet kunnen uitleggen waarom je iets doet. Als je dat uit kunt leggen, snappen mensen het en accepteren ze het eerder' (Kees Stunnenberg, SSHN-RWS-toren)

2.5 Kansen benutten

Een succesvolle transformatie van panden vraagt om enthousiasme en doorzettingsvermogen bij alle partijen die er bij betrokken zijn: initiatiefnemers die voor impulsen en levendigheid zorgen, ondernemers met ondernemersgeest, vastgoedeigenaren met durf en realisme en een overheid die samenbrengt, faciliteert en regels hanteert in de geest van de wet. Dat betekent niet dat Arnhem automatisch elk initiatief voor transformatie ondersteunt: eventuele negatieve effecten voor bijvoorbeeld de omgeving moeten acceptabel zijn.

Uit gesprekken met de verschillende partijen die bij de aanpak van leegstand betrokken zijn, blijkt dat er vooral behoefte is aan een overheid die ontwikkelingen mogelijk maakt. En tegelijk aan samenwerking met de overheid op basis van gedeelde doelstellingen en uitgaande van vertrouwen. De gemeente moet volgens de gesprekspartners kaders scheppen en verbinden en inspireren met visies en strategieën. Bovendien moet Arnhem ruimte bieden aan initiatieven en experimenten. De kaders moeten gericht zijn op kwaliteit en flexibel zijn. Tegelijk verwacht de gemeente van eigenaren, initiatiefnemers, financiers e.d. een actieve rol. Anders is het realiseren van transformaties nagenoeg onmogelijk. De gemeente vindt het voor de hand liggen dat corporaties, leegstandsbeheerders en andere bemiddelende, verbindende en ondersteunende partijen gezien hun maatschappelijke taak meewerken aan het voorkomen en beperken van leegstand.

We nemen in beginsel alle initiatieven serieus. We denken mee, adviseren en verbinden partijen. Ambtenaren delen hun contacten, kennis en subsidie-expertise. Daarbij zijn we gericht op de lange termijn, want een intensieve aanpak van leegstand vraagt om een langjarige investering en verbondenheid. De gemeente toetst plannen niet op (financiële) haalbaarheid: initiatiefnemers maken uiteindelijk zelf de afweging of ze willen investeren in transformatie.

Bij onze inzet maken we verschil tussen prioriteitsgebieden en overige gebieden (zie hoofdstuk 3). In prioriteitsgebieden werken we alleen in uitzonderingsgevallen niet mee aan functieverandering. Buiten deze gebieden blijven we kritisch op de behoeften, de aard van het omliggende gebied en de bijdrage die de verandering heeft op de gehele stad.

Plannen voor de uitbreiding van detailhandel en horeca bekijken we kritisch, gezien hun bijdrage aan het voorzieningenniveau en veiligheidsaspecten. De kritische blik ten aanzien van uitbereiding van detailhandel en horeca geldt voor zowel prioriteitsgebieden als overige gebieden. Hierbij wordt ook rekening gehouden met overige gemeentelijk en provinciaal beleid (oa. detailhandelsvisie, horecavisie en Regionaal Programma Werklocaties (RPW)).

We zijn er van overtuigd dat het bestrijden van leegstand meer gebaat is bij samenwerking tussen de betrokken partijen, dan bij het uitoefenen van dwang. Daarom zetten we bij voorkeur geen middelen zoals de Leegstandswet in. Wel hebben we een financiële prikkel ingevoerd, namelijk de verschuiving van een deel van de OZB (75%) en rioolheffing (50%) voor niet-woningen van gebruikers naar eigenaren.

Dat betekent voor de houding van de gemeente:

- Voor ambtenaren moet het denken in mogelijkheden en de samenwerking met initiatiefnemers centraal staan. Daar is een cultuuromslag voor nodig, die de komende jaren moet worden gemaakt;
- De gemeente vindt transformatie-initiatieven waardevol voor de verdere ontwikkeling van de stad. Arnhem kan het zich niet permitteren om (haalbare) initiatieven te blokkeren als daar geen zwaarwegende redenen voor zijn;
- Redenen om niet aan een transformatie mee te werken zijn met name onveiligheid, belemmerende wetgeving (strijdigheid bestemmingsplannen en/of de ladder voor duurzame verstedelijking), conflicterende belangen voor bestaande functies (aantasting van rechtsposities en voorzieningenstructuur) en milieuschade;
- We zorgen voor een integrale en multidisciplinaire aanpak, gericht op verschillende soorten en combinaties van leegstand en vanuit verschillende invalshoeken en achtergronden;
- We zetten bij voorkeur geen dwingende instrumenten zoals de Leegstandsverordening in, omdat we betere resultaten verwachten van samenwerking met initiatiefnemers.

‘Het is onmogelijk op ieder beleidsveld een 10 te scoren, want beleidsvelden zijn altijd strijdig met elkaar. Om transities te laten slagen, zul je het bestaande los moeten laten. De essentie zit niet in denken, maar in doen’ (Henk van Ramshorst, Volkshuisvesting-Van Oldenbarneveldtstraat 90-92)

Holiday Inn Express • voormalig kantoorgebouw getransformeerd in hotel.

3. PRIORITEITSGEBIEDEN

3.1 Prioriteitsgebieden

De behoefte aan een nieuwe invulling van bestaande panden met bestaande functies is beperkt en de gemeente wil die schaarse behoefte zo effectief mogelijk benutten voor de stad. Daarom stelt Arnhem prioriteitsgebieden in. We vinden het tegengaan en bestrijden van leegstand in deze gebieden belangrijker dan elders in de gemeente, omdat het de meest toekomstvaste locaties in de stad zijn, of plekken waar leegstand het meest pijnlijk/zichtbaar is.

Initiatiefnemers krijgen binnen prioriteitsgebieden alle ruimte, medewerking en vrijheid die nodig is om een pand te transformeren. Hierin gaan we ver. Alleen als de ontwikkeling niet veilig is, tegen wetgeving indruist, conflicterende belangen heeft met bestaande functies of milieuschade veroorzaakt, kunnen we transformatieverzoeken weigeren.

'Bij een transformatie moet je altijd denken: wat ga je met het pand doen als blijkt dat het niet meer geschikt is voor de functie die ik het nu geef. Je moet altijd vooruit denken' (Marc Willemsen, Willemsen-De Koning, Bergstraat 280)

De prioriteitsgebieden zijn:

1. Binnenstad en Randen

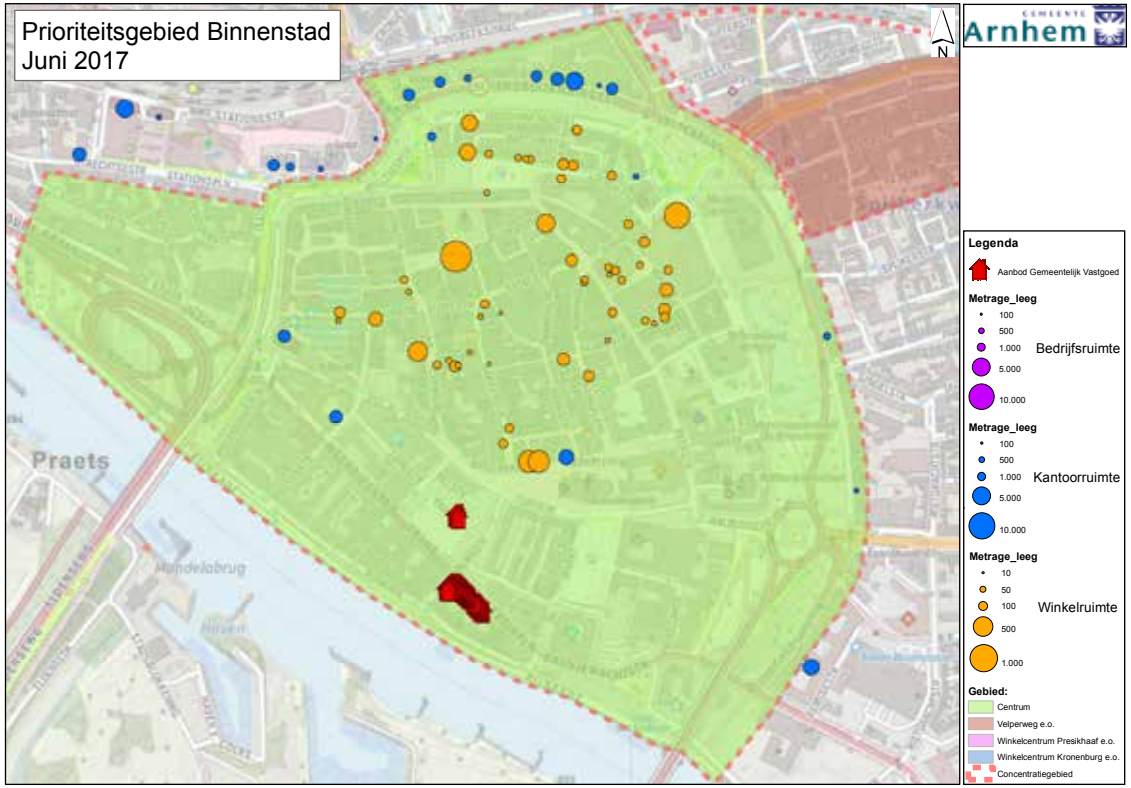

De binnenstad is het visitekaartje van Arnhem en leegstand is negatief voor het imago. Bovendien werkt leegstand snel als een olievlek. Daardoor krijgt het tegengaan van leegstand in de binnenstad de allerhoogste prioriteit. De binnenstad biedt goede kansen om panden te laten transformeren naar andere functies.

'Als mensen twee auto's hebben, moeten ze het zelf maar zien op te lossen. Of zeggen: je alleen mag ontwikkelen als er een deelautosysteem is'
(Henk van Ramshorst, Volkshuisvesting-Van Oldenbarneveldtstraat 90-92)

2. Winkelcentrum Presikhaaf e.o.

Het winkelcentrum ligt prominent in dit gebied. Het vormt samen met diverse kantoorgebouwen een belangrijk voorzieningencluster voor dit deel van de stad. Bovendien is het van groot belang voor de uitstraling naar onder meer de Hogeschool Arnhem Nijmegen. De aantrekkelijkheid van Arnhem als studie- en studentenstad wordt mede bepaald door de aantrekkelijkheid van dit winkelcentrum en omgeving.

3. Winkelcentrum Kronenburg e.o.

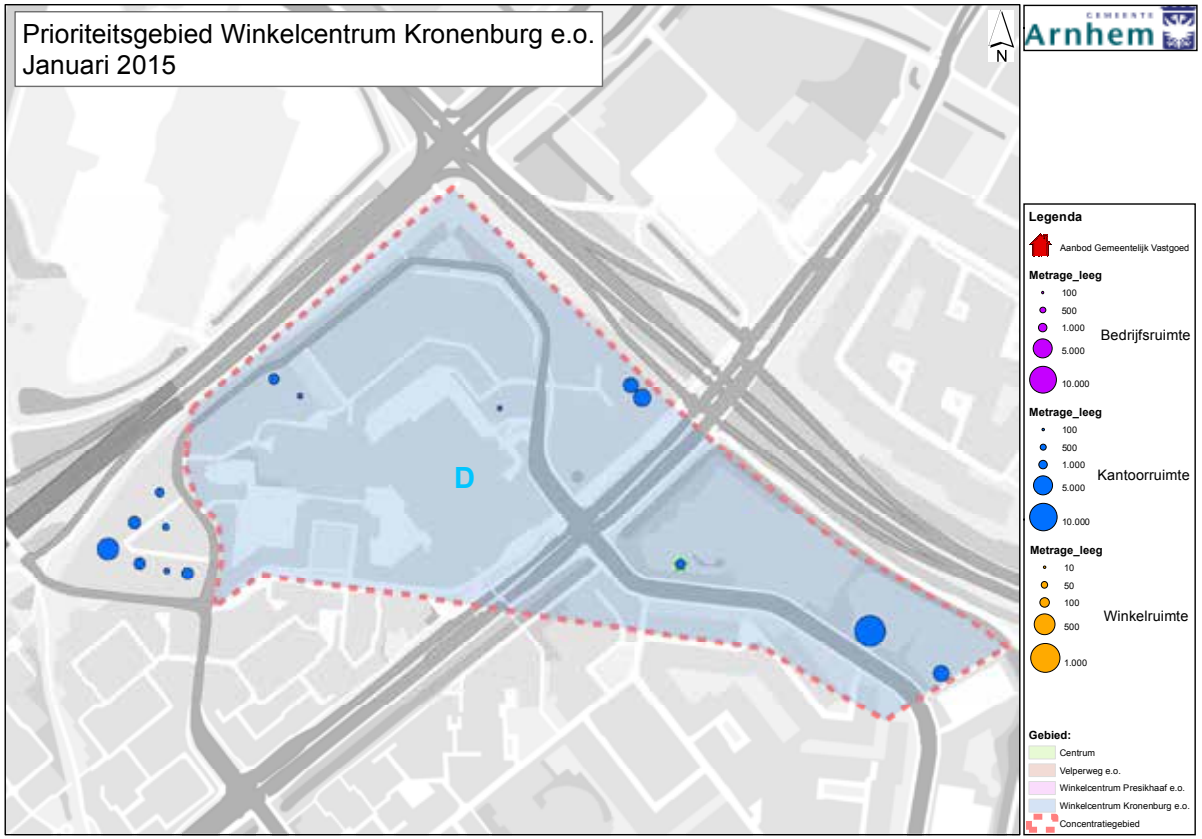

Dankzij een sterk winkelcentrum, de omliggende zakelijke omgeving en de goede bereikbaarheid is dit een kansrijk gebied voor transformatie in Arnhem-Zuid. Het voorzieningencluster heeft een aanzuigende werking op andere functies en is daarom kansrijk voor transformatie.

4. Velperweg e.o.

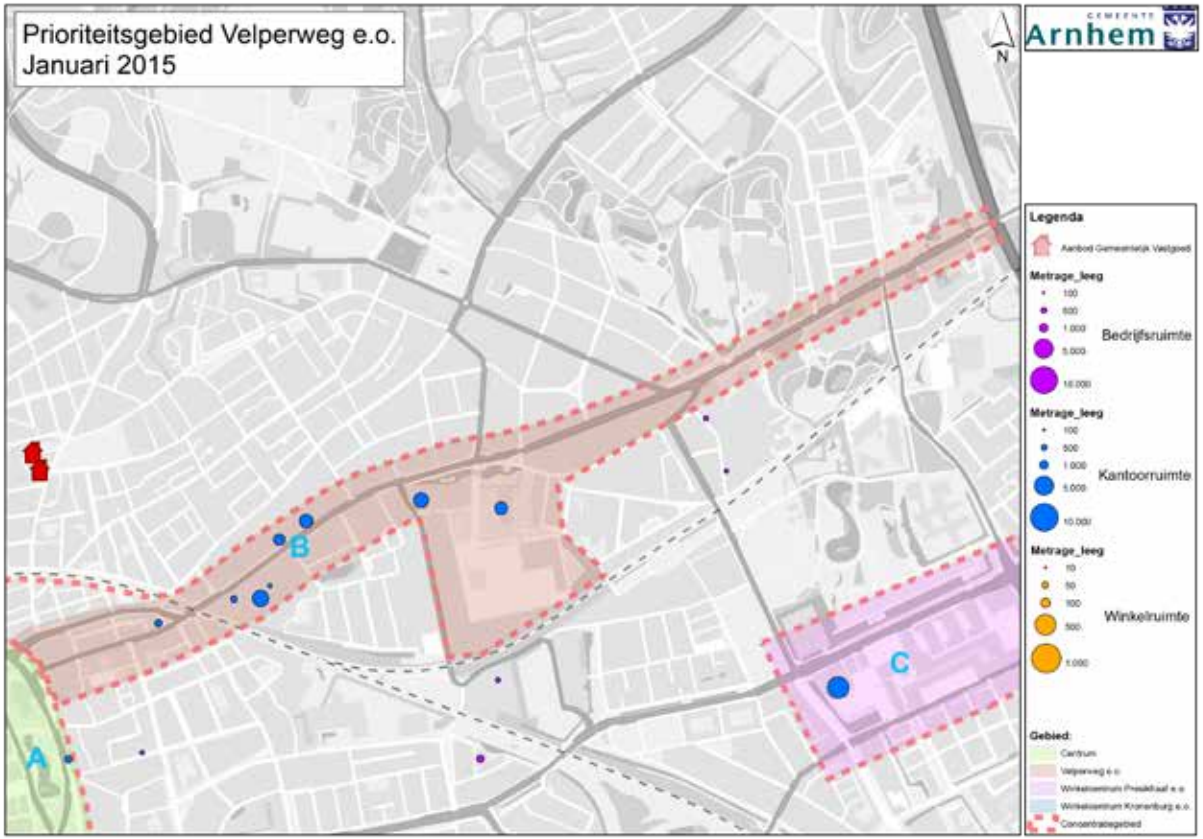

De Velperweg heeft een multifunctioneel karakter met een combinatie van kantoren, wonen en zorg. Daardoor onderscheidt het zich als een kansrijke omgeving voor transformatie. De unieke combinatie van groot- en kleinschaligheid kenmerkt dit gebied.

Gele Rijdersplein 15 • getransformeerd van kantoor naar mix van wonen en horeca.

3.2 Niet-prioriteitsgebieden

Werklocaties buiten de prioriteitsgebieden
Werklocaties, zoals Het Broek, Rijnpark (voorheen Westervoortsedijk), IJsseloord 2 en Gelderse Poort, krijgen vanuit de gemeente geen prioriteit bij de aanpak van leegstand. Ten opzichte van de prioriteitsgebieden zijn er kleinere kansen voor transformatie en is de pijn van leegstand minder voelbaar en zichtbaar.

Voor Het Broek en Rijnpark lijken de kansen voor transformatie vrij eenzijdig en beperkt tot vooral perifere detailhandel en 'maatwerk'-panden. Transformaties zijn hier vaak ingegeven door financiële redenen en de gemakkelijke bereikbaarheid. Het zijn relatief goedkope en gemakkelijke locaties. Ook is de kans groot dat bij transformaties verdringing plaatsvindt van de oorspronkelijke functie als bedrijventerrein voor 'zwaardere' milieucategorieën.
Momenteel trekt de vraag naar bedrijfsruimte weer aan en is het van belang de ruimte beschikbaar te houden voor bedrijven dit aangewezen zijn op bedrijventerreinen voor de vestiging van hun bedrijf. Herontwikkeling en renovatie van panden lijkt in deze gebieden meer toekomst te hebben dan transformatie van functies. Daarbij kennen we regionaal een overaanbod aan ruimte voor perifere/grootschalige detailhandel ten op zichte van de vraag. Hierdoor is motivering van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking lastig te onderbouwen.

IJsseloord 2 biedt ook zonder transformaties voldoende mogelijkheden om meer voorzieningen toe te voegen, waaronder andersoortige functies ter vergroting van het multifunctionele karakter.

Gelderse Poort is een relatief jonge kantoorgedomineerde werklocatie, die vooral door een gezamenlijke aanpak (met onder andere de Vereniging van Eigenaren) streeft naar onderscheidend vermogen.

'Om permanente leegstand van een bedrijventerrein op te lossen, zal je als gemeente meer functie mening moeten bevorderen. Als je meer functies toelaat, krijg je meer levendigheid. Je wilt werken in een omgeving waar wat gebeurt' (Brian Abraham, Cocon Vastgoed-Den Enk)

3.3 Aanpak per type gebied

In Arnhem zoeken we actief contact met eigenaren van groot langdurig leegstaand vastgoed. De eigenaren worden 1 maal per jaar uitgenodigd voor een gesprek met Burgemeester, de wethouder met de portefeuille transformatie en het transformatieteam. In **prioriteitsgebieden** zoeken we actief contact met eigenaren van leegstaand vastgoed om mee te denken over mogelijke transformaties. Het is de uitdaging om afhankelijk van het gebied of initiatief flexibel te zijn, de meest effectieve rol en houding aan te nemen en de goede instrumenten in te zetten.

In **niet-prioriteitsgebieden** werken we mee aan de aanpak van leegstand als de initiatieven een toegevoegde waarde c.q. kwaliteitsverbetering kennen voor Arnhem en voldoen aan de Ladder voor duurzame verstedelijking (wettelijke eis).

Onze voorwaarden zijn:
- Er is een aangetoonde regionale behoefte aan de nieuwe functie;
- De nieuwe functie conflicteert qua aard en omvang niet (onacceptabel) met bestaande functies in bestaand stedelijk gebied;
- Er zijn geen alternatieve locaties beschikbaar in het beoogde bestaande stedelijke verzorgingsgebied. daarbij gaat het om locaties die direct voorhanden zij of die binnen drie maanden door bijvoorbeeld een verbouwing of herinrichting geschikt te maken zijn, of die binnen drie maanden door een afwijkingsprocedure op basis van de Wet algemene bepalingen omgevingswet (WABO) van het bestemmingsplan beschikbaar kunnen komen.;
- Locaties die met diverse vormen van vervoer bereikbaar zijn.
- De Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen wordt gevraagd advies uit te brengen bij (min of meer) controversiële situaties op de open bedrijventerreinen.

Voor bedrijventerreinen Het Broek, Rijkerswoerd, IJsseloord 1, De Overmaat, Rijnpark (voorheen Westervoortsedijk) en Bakenhof de planvorming in onderling samenhang te ontwikkelen volgens het nieuwe plandenken. Het nieuwe plandenken houdt in dat de gemeente de bedrijvenlijst loslaat en kiest voor een 'ja-tenzij'-aanpak. Een 'ja-tenzij'- aanpak betekent dat er niet langer wordt gewerkt met een lijst van bedrijven die zijn toegestaan, maar zal worden gewerkt met een omschrijving van wat op de betreffende locaties niet is toegestaan. Het doel is de knellende bepalingen weg te nemen en te versoepelen zodat het bestemmingsplan vraaggericht wordt ingevuld.

Transformaties naar functie Wonen
De afgelopen jaren zijn, wegens het succesvolle beleid op transformaties in Arnhem, erg veel gebouwen getransformeerd naar de functie wonen. Voor transformaties naar wonen geldt dat wij dit in het prioriteitsgebied
Binnenstad nog steeds van harte toejuichen aangezien dit ook past binnen onze Binnenstadsvisie.

Voor transformaties naar wonen in het prioriteitsgebied Binnenstad en Randen zijn de beleidsregels woningsplitsing 2016 van toepassing. Deze zijn te vinden via onderstaande link op internet. www.arnhem.nl/Inwoners/bouwen_en_verbouwen/omgevingsvergunning/woning_splitsen

In zijn algemeenheid geldt dat voor elke wijk in Arnhem variatie gewenst is en daarom wordt ook de doelgroep, koop/ huur, prijsklasse meegenomen in de weging of een plan kwaliteit toevoegt. Ook de wijkteams en de buurt kunnen betrokken worden bij ontwikkelingen om een breed draagvlak voor plannen te creëren.

Transformatie van wonen naar andere functies
Voor transformatie van wonen naar een andere bestemming is een woningonttrekkingsvergunning nodig. Meer informatie hierover is te vinden via de onderstaande link op internet.
www.arnhem.nl/Inwoners/bouwen_en_verbouwen/omgevingsvergunning/woning_voor_andere_doeleinden_gebruiken

Samengevat kiest Arnhem voor de volgende inzet:

	Binnen prioriteitsgebied	Buiten prioriteitsgebied
Motto	Ruimte voor transformatie staat voorop	Behoud van kwaliteit staat voorop
Verantwoordelijkheid gemeente	We voelen ons medeverantwoordelijk voor het tegengaan van leegstand	We beschouwen leegstand veel minder als 'ons probleem'
Afweging	Het tegengaan van leegstand is belangrijker dan de functie die een pand vervult.	De functie weegt zwaarder. We werken alleen mee bij kwaliteitsverbetering.
Bestaande bestemmingsplannen	We werken in principe mee aan wijziging van de bestemming. We herzien bestemmings-plannen op transformatievriendelijkheid.	We wijzigen de bestemming alleen bij kwaliteitsverbetering. We geven geen prioriteit aan het herzien van bestemmings-plannen vanwege leegstand.
Houding ten opzichte van initiatieven	Initiatieven krijgen volop ruimte en maximale ondersteuning.	We blijven kritisch op transformatie-initiatieven. Kwaliteit staat voorop.
Regelgeving	Regels moeten kunnen wijken om transformatie mogelijk te maken. Alleen veiligheid, wetgeving, conflicten met bestaande functies en milieuschade kunnen een reden zijn om niet mee te werken	Duurzamere kwaliteit krijgt meer gewicht. Veiligheid, wetgeving, conflicten met bestaande functies en milieuschade kunnen een argument zijn om niet mee te werken
Transformatieteam	Zetten we in	Geen inzet

'Je zal soms als gemeente, binnen de mogelijkheden, praktisch met de regelgeving om moeten gaan. Kijk naar de mogelijkheden om iets mogelijk te maken in plaats van naar de redenen waarom iets niet gerealiseerd zou kunnen worden'
(Brian Abraham, Cocon Vastgoed-De Enk)

ALS ER VEEL
LEEGSTAND IS
IS ER RUIMTE
VOOR VAN ALLES
Loesje
Postbus 1045
6801 BA Arnhem www.loesje.nl

4. TRANSFORMATIETEAM

Er is bij partijen in de stad behoefte om transformaties creatief en slagvaardig aan te pakken en initiatiefnemers te faciliteren. Daarom heeft de gemeente in juli 2013 een transformatieteam opgericht. Het team is de 'smeerolie' bij het stimuleren van transformaties in de stad. De medewerkers verbinden, faciliteren en passen de beschikbare instrumenten transformatievriendelijk toe. Het is een integraal team vanuit o.a. Economische Zaken, Vastgoed, Vergunningen (ODRA), Ruimtelijke Juridische zaken, Stedenbouw, Wonen, Verkeer.

Het team houdt zich bezig met:

- Verbinden benodigde partijen (vastgoedeigenaren, ondernemers, initiatief-nemers, corporaties, etc.), zowel voor structurele als tijdelijke initiatieven;
- Dienstverlening/informatievoorziening aan initiatiefnemers en toegang geven tot contacten en kennis;
- Initiatieven snel en goed door de gemeentelijke organisatie leiden;
- Transparantie bieden in procedures en de voortgang van transformaties laten zien;
- Contact met (inactieve) eigenaren om ze te verleiden leegstand tegen te gaan;
- Bestuurders inzetten als 'breekijzer', bijvoorbeeld bij het actief benaderen / aanspreken van eigenaren;
- Knopen doorhakken in nauwe bestuurlijke afstemming met de wethouders Economie en Ruimte. Eventuele dilemma's beargumenteerd voorleggen met een besluitvormend advies.
- Positieve communicatie in samenwerking met eigenaren rondom geslaagde en lopende transformaties;

'De gemeente heeft een quick scan gedaan voor het bestemmingsplan en de vergunning. Daardoor wisten wij vrij snel of het wel of geen haalbare kaart was. Als zij hadden gezegd: dit willen we niet, dan waren we er ook niet ingestapt' (Martijn Slegers, Merin-Holiday Inn Express)

Koningstraat 26/37 • voormalige bibliotheek is getransformeerd naar kantoor, detailhandel en horecafunctie (Building 026).

5. MIDDELEN

De gemeente heeft met het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning belangrijke middelen in handen om ontwikkelingen te reguleren. Veel bestemmingsplannen zijn voor de economische crisis geschreven en blokkeren soms ontwikkelingen die nu gewenst zijn. De gemeente gaat bestemmingsplannen die gewenste transformaties blokkeren op korte termijn herzien.

In nieuwe bestemmingsplannen en nog af te geven vergunningen voor commercieel vastgoed sturen we op kansen die zich aandienen en geven we alleen aan welke functie we beslist niet op een locatie willen. We zijn soepel bij het afgeven van vergunningen en beperken de proceduretijd zo veel mogelijk.

Dankzij een wijziging van het Besluit omgevingsrecht (Bor) is het makkelijker om tijdelijke activiteiten te realiseren. De gemeente kan een omgevingsvergunning afgeven die het mogelijk maakt voor maximaal 10 jaar van het bestemmingsplan af te wijken. Ons standpunt is hierbij: hoe langer de termijn, des te zwaarder de motiveringsplicht.

In de procedures richten we ons op de initiatiefnemer: we vragen ons af aan welke informatie de initiatiefnemer behoefte heeft en zoeken gezamenlijk naar oplossingen. We houden bij de details die we vragen rekening met de fase van planvorming en zijn duidelijk over het verloop van de procedure. De initiatiefnemer heeft bij de gemeente met één aanspreekpunt te maken.

We willen af van het in sommige gebieden versnipperde beleid, waarbij het soms nauwelijks is uit te leggen waarom de ene functie wel wordt toegestaan en de andere niet. Daarom herzien we het kruimelgevallenbeleid. We laten onze beoordeling voortaan vooral afhangen van de vraag waaraan in de toekomst behoefte is.

Het bestemmingsplan/omgevingsplan is het belangrijkste ruimtelijk instrument van de gemeente. In 2019 wordt het bestemmingsplan vervangen door het omgevingsplan, met een bredere invalshoek. Het omgevingsplan gaat niet alleen over het gebruik van de grond, maar maakt per gebied een integrale afweging over de fysieke omgeving. Ook doorlopende vernieuwing en actualisatie, het verruimen van gebruiksmogelijkheden en ruimte voor maatwerkafspraken zijn er onderdeel van. Arnhem wil ze als eerste in prioriteitsgebieden (zie hoofdstuk 3) inzetten.

Initiatiefnemers kunnen via één procedure en één aanspreekpunt een omgevingsvergunning aanvragen. De Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) verleent de vergunningen namens de gemeente. Arnhem geeft daarbij advies.

Overige middelen
De gemeente kan ook gebruik maken van ondersteunende instrumenten, zoals het faciliteren van subsidieaanvragen en het verruilen en verevenen van eigendomsrechten. De mogelijkheid om deze middelen te gebruiken hangen sterker af van de medewerking van derden. Bijlage 1 geeft een overzicht.

Mariënburgstraat 12/13 • pand getransformeerd van maatschappelijke doeleinden naar appartementen.

6. GEPLANDE ACTIVITEITEN

Arnhem zet zich op veel manieren in om leegstand aan te pakken.
Onderstaande tabel geeft een overzicht van de geplande activiteiten.

Acties	Wie	Wanneer
Beschikbaar stellen (sectoraal) markt/behoefte-onderzoek, lopende/gerealiseerde transformatie-initiatieven, kaartbeelden leegstand, kennis	Transformatieteam	Doorlopend
Uitbouwen contacten netwerk (leegstaand) vastgoed	Transformatieteam	Doorlopend
Monitoren overzicht van partijen die mogelijk willen investeren in herontwikkeling	Transformatieteam	Doorlopend
Matchen / Bemiddelen / Doorverwijzen van potentiële ruimtegebruikers aan aanstaand/leegstaand aanbod en vice versa	Eigenaren, assetmanagers, makelaars, vastgoed, Transformatieteam	Doorlopend
Organiseren workshops met eigenaren (als sparringspartner)	Eigenaren, Transformatieteam	Doorlopend
Verstrekken 'warm bad' voor transformatie-initiatieven en actieve begeleiding van transformatieprocessen	Transformatieteam	Doorlopend
Positief communiceren over transformaties dmv diverse communicatiemiddelen	Marktpartijen, Transformatieteam, communicatie	Doorlopend
Matchen transformatie-initiatieven en subsidieadvies	Intergemeentelijk samenwerkingsverband, Transformatieteam	Doorlopend
Organiseren leegstandsbijeenkomsten en leegstandsdebat	Marktpartijen, Transformatieteam	2-3 keer per jaar
Monitoren ontwikkeling leegstand (in % en m2) en transformaties (in m2)	Makelaars, Statistiek, Transformatieteam	Halfjaarlijks
Uitwisselen kennis met makelaars	Makelaars, vastgoed, Transformatieteam	Jaarlijks
Verkennen instellen aanmoedigingsbonus/prijs voor grootste/meest aansprekende transformatie per jaar	Transformatieteam	2017
Deelname Pilot Ontslakken	Transformatieteam	Afgerond
Deelname Experiment Aangename Aanloopstraten	Transformatieteam	2017
Deelnemen Leerkring Kantoren- en winkelleegstand Platform31	Transformatieteam	Afgerond
Uitbrengen voortgangsrapportage Transformatieteam	Transformatieteam	Jaarlijks
Delen uitkomsten afstudeeronderzoek succes- en faalfactoren transformaties in Arnhem	RU Nijmegen, Transformatieteam	Afgerond
Proactief en bestuurlijk benaderen top 10 eigenaren met meeste leegstand	Makelaars, assetmanagers, Transformatieteam	2018
Verkennen versnelling en kwaliteitsimpuls procedure omgevingsvergunning / RO-procedures voor transformatie-initiatieven (incl. Quick Scan)	ODRA, RJZ, Transformatieteam	2017
Ondersteunen Project Ruimtekoers	Makelaars, marktpartijen, Transformatieteam	2017
Ontwikkelen strategie bevordering sloop	Transformatieteam	2018
Metamorfosenroute Binnenstad	City Marketing Arnhem, Strijbosch Thunnissen, Transformatieteam	2017

Eusebiusplein 1 • oud kantoorpand (voormalig UWV - vestiging) verbouwd tot appartementencomplex.

7. GEWENSTE RESULTATEN

Met onze inzet willen we er samen met pandeigenaren en andere betrokkenen voor zorgen dat er over enige jaren geen vastgoed meer structureel (meer dan 3 jaar) leeg staat. Wij willen dat dit niveau terug gaat naar de 'natuurlijke' (frictie) leegstand. Deze is voor winkels ca. 5%, voor kantoren ca. 10% en voor bedrijfsruimte ca. 3%. We willen dit bereiken door het stimuleren van herontwikkeling, (tijdelijke) transformatie en sloop. Onze doelstelling is dat minstens 10.000 m2 bvo per jaar wordt herontwikkeld/getransformeerd. Dat kan zowel met een structurele als tijdelijke invulling.

Planning

Jaar	Activiteit	Wie
2015	Visie op transformatie vaststellen	College - Raad
2015	Herzien bestemmingsplan Binnenstad	College - Raad
	Deelname pilot ontslakken en aangename aanloopstraten	College
	Onderzoek succes en faalfactoren van transformatie	College
2017	Vaststellen tussentijdse evaluatie Visie op transformatie	College
	Besluit over continuering Transformatieteam	College
2018	Evaluatie Visie op transformatie	College - Raad
	Implementatie omgevingsplannen	College - Raad
2019	Herijking Visie op transformatie	College

Bergstraat 280 • getransformeerd pand van kantoor naar studentenhuisvesting.

Bijlage 1: Ondersteunende instrumenten

Onderstaand een overzicht van ondersteunende instrumenten.

- Faciliteren van subsidieaanvragen. Vanuit de Intergemeentelijke Uitvoeringsorganisatie G5 kunnen initiatiefnemers in sommige gevallen geadviseerd worden over de mogelijkheden voor subsidies. Voor sommige subsidieregelingen (bv. Impulsplan Wonen Provincie Gelderland) kan alleen de gemeente een aanvraag indienen.
- Stedelijke herverkaveling. Het verruilen en verevenen van eigendomsrechten kan in sommige gevallen de haalbaarheid voor transformatie vergroten. Stedelijke herverkaveling is echter een ingewikkeld en moeizaam proces. Waar mogelijk zal de gemeente deze processen ondersteunen. Meest kansrijk voor dit proces is de binnenstad.
- Beleidskaders. Deze geven sturing/richting op hoofdlijnen aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen en transformatie-initiatieven (zoals 'Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040' (2012), Midterm Review Economische Agenda (2013), Visie op Transformatie (2015) en Woonprincipes (2016). Nieuwe beleidskaders moeten tevens nauw aansluiten op deze visie. Het gaat bijvoorbeeld over beleid op het gebied van wonen, detailhandel, horeca, kantoren, maatschappelijk vastgoed, bedrijventerrein.
- Strategische vastgoedportefeuillesturing. Afgelopen jaren heeft de gemeente met succes vele panden verkocht. Het betrof panden die niet meer nodig zijn voor een door de gemeente uit te voeren functie (bijvoorbeeld schoolgebouwen). Hierin wordt, waar mogelijk, meegewerkt aan een nieuwe gewijzigde invulling van de betreffende panden door bijvoorbeeld wijzigen van het bestemmingsplan.
- Onderzoek en monitoring. De basis om instrumenten heel gericht in te kunnen zetten. En te weten waarover we praten. Het gaat hierbij om het structureel verzamelen en delen van data, kaartmateriaal, feiten, onderzoek, succes- en faalfactoren bij transformaties, marktanalyses (behoefteonderzoek), etc.
- Experimenteren. Het toewijzen van experimenteerruimte voor tijdelijke invulling. Dat kan op lange termijn onverwachte positieve uitwerkingen hebben, zeker niet alleen transformatiegerelateerd. Alom bekend voorbeeld is Coehoorn Centraal, maar experimenteren kan ook veel kleinschaliger (kortere periodes, per pand, doorlopend/verschuivend). En het fijne is: het mag mislukken.
- Pilot 'Ontslakken'. Het Actieteam 'Ontslakken' (opgezet vanuit de bouwsector) ondersteunt inmiddels 25 gemeenten met 'wenken voor sneller, goedkoper en flexibeler acteren' als gemeente op het gebied van gebiedsontwikkeling en gebouwentransformatie. De beperkte kansen voor transformaties willen wij optimaal benutten. Initiatieven mogen niet onnodig sneuvelen door een bureaucratische houding en werkwijze van de kant van de gemeente of een stapeling van beleidsambities. Deze pilot zet juist daarop in. Arnhem heeft zich bij deze pilot aangesloten. Arnhem verwerkt te zijner tijd de successen van de pilot Ontslakken in haar ruimtelijke beleid.
- Stimuleringsregelingen duurzaamheid inzetten. In transformatieprocessen proberen we een dubbelslag te slaan door naast de functiewijziging ook een verduurzaming van het pand en gebruik te realiseren. De gemeente kan hierin adviseren.

Bijlage 2: Politieke aandacht

Er zijn diverse moties aangenomen en een initiatiefvoorstel ingediend die betrekking hebben op de aanpak van leegstand. Korte samenvatting van de inhoud van deze moties en initiatiefvoorstel:

- Motie PvdA en D66 'Transformatie' (behandeling Structuurvisie, 10 december 2012), waarbij het college wordt verzocht: een visie te ontwikkelen om transformatie te faciliteren en deze visie te vertalen in de komende herziening van bestemmingsplannen.
- Motie PvdA, CDA, VVD, Zuid Centraal en Trots 'Transformatie Gelderse Poort' (behandeling bestemmingsplan Elden, 17 december 2012), waarbij het college wordt verzocht: in overleg met de eigenaren een quick-scan uit te voeren naar de gewenste en mogelijke functies op Gelderse Poort en dit te vertalen in een bestemmingplanwijziging.
- Initiatiefvoorstel GroenLinks 'Ruimte creatief benutten' (gemeenteraads-vergadering 21 mei 2013). Het voorstel zet in op het bieden van 10 concrete mogelijkheden voor initiatiefnemers om hen in staat te stellen op een creatieve wijze lege plekken in onze stad te benutten. Het college heeft opdracht verleend om 9 van de 10 genoemde acties uit te voeren.
- Motie PvdA 'leegstand tegengaan met tijdelijke initiatieven en herbestemming '(behandeling MJPB, 11 november 2013), waarbij het college wordt verzocht:
  - de mogelijkheid voor tijdelijke gebruik van winkels en horecapanden te vergroten door afspraken te maken met verhuurders over de huurprijzen;
  - in alle panden in gemeentelijk eigendom, die al meer dan 6 maanden leegstaan, tijdelijke initiatieven toe te staan;
  - vraag en aanbod bij elkaar te brengen voor het opzetten van een database met alle leegstaande panden in de stad en alle vragers naar (tijdelijke) ruimtes;
  - bij tijdelijke initiatieven voor winkels soepel om te gaan met vergunning-verlening;
  - de leegstandsverordening zo toe te passen dat pandeigenaren na enige tijd worden verplicht om iets aan het pand te doen: tijdelijke verhuur of herbestemming
  - mensen met een uitkering in te zetten om de herbestemming mogelijk te maken
- Motie Zuid Centraal 'bedrijfsterreinen flexibel inzetten' (behandeling MJPB, 11 november 2013) waarbij het college wordt opgedragen met een voorstel voor bedrijfsterreinen te komen dat het mogelijk maakt andersoortige voorzieningen flexibel en tijdelijk daar te huisvesten.

Bijlage 3: Transformaties 2013 - 2015

Acties	Jaar	Locatie	Voormalige functie	Nieuwe functie	Meters
gerealiseerd	2013	Bergstraat 280 (vml Gibo-gebouw)	Kantoor	28 Studentenwoningen	3.200
gerealiseerd	2013	Da Costastraat 5 (Paasbergkerk)	Kerk	Wonen + zorg	1.436
gerealiseerd	2013	Heselbergherweg 1 ('Paleis op de Heuvel')	School	Woningen	3.059
gerealiseerd	2013	Nieuwe Oeverstraat 50 (vml Cito)	Kantoor	Hotel (Holiday Inn)	4.400
gerealiseerd	2013	Onder de Linden 21 (School III)	School	Gezondheidscentrum	2.372
gerealiseerd	2013	Oude Kraan 74	Kantoor	Onderwijs, creatief, kantoor	3.367
gerealiseerd	2013	Roëllstraat 2	Kantoor	8 zorgappartementen	620
gerealiseerd	2013	Van Oldenbarneveltstraat 90-92 (De Transformatie)	Industrie/kantoor	42 woningen (incl. woon-werk)	4.455
gerealiseerd	2013	Velperweg 8	Kantoor	fysiotherapiepraktijk, wonen	1.300
gerealiseerd	2013	Verlengde Hoflaan 74 (st. Jan de Doperkerk)	Kerk	memorarium	1.050
					25.259
gerealiseerd	2014	Bosweg 1 (vml Arnhemse Buitenschool)	School	Wonen / wonen + zorg	1.540
gerealiseerd	2014	Janspoort 2/4/Jansplein 37/39/Gele Rijdersplein 1/2	kantoor	31 sociale huurappartementen	2.500
gerealiseerd	2014	Marienburgstraat 12-13	Maatschappelijke doeleinden	15 sociale huurappartementen	1.235
gerealiseerd	2014	Parkstraat 34a	Kantoor & Theater	wonen	350
gerealiseerd	2014	Sint Janskerkstraat 86a	School	atelierruimte	840
gerealiseerd	2014	Statenlaan 8 (vml Stedelijk Gymnasium)	School	wonen - werken	3.353
gerealiseerd	2014	Velperplein 11 (vml Piet Hoefsloot Wonen)	Detailhandel	3 appartementen (BG: leeg)	364
gerealiseerd	2014	Velperweg 139	Kantoor	Verpleegruimte	400
gerealiseerd	2014	Vijverlaan 30 (vml Radar speciale school)	School	Detail/kantoor/werkruimte	1.100
					11.682
gerealiseerd	2015	Bakenbergseweg 72 (Heilig Hartkerk)	Kerk	wonen + zorg en gezondheidscentrum	900
gerealiseerd	2015	Compagnieplaats 22 (Poort van Saksen Weimar)	Poortgebouw	wonen + zorg	1.165
gerealiseerd	2015	Dullertstraat 25-27 (vml Thialf)	Kantoor	restaurant,werkruimte, BSO	534
gerealiseerd	2015	Jansplein 52	Kantoor	22 appartementen (begeleid wonen)	509
gerealiseerd	2015	Koningstraat 26/37 (Building 026)	Bibliotheek(/horeca)	Detailhandel/horeca/kantoor	12.500
gerealiseerd	2015	Mooieweg 8 (Boerderij De Overmaat)	Maatschappelijke doeleinden	bedrijf (Gebra bv)	820
gerealiseerd	2016	Rijnkade 150 (vml Humphrey's)	Horeca	informatiecentrum Slag om Arnhem	229
gerealiseerd	2015	Rijnstraat 71 / Oude Oeverstraat 12 (Drie Gasthuizen)	Winkel	kantoor	506
gerealiseerd	2015	Rosendaalsestraat 373 (St. Jansschool)	School	4 woningen	1.518
gerealiseerd	2015	Schoolstraat 35 (vml Lorentz HBS/Sociale Academie)	School	kamerverhuur	3.275
gerealiseerd	2015	Weverstraat 16-16a (vml muziekschool)	Maatschappelijke doeleinden	34 appartementen/3 commerciële functies	3.470
gerealiseerd	2015	Weverstraat 39 (vml dansacademie)	Maatschappelijke doeleinden	detailhandel (Loft)	1.686
					27.112

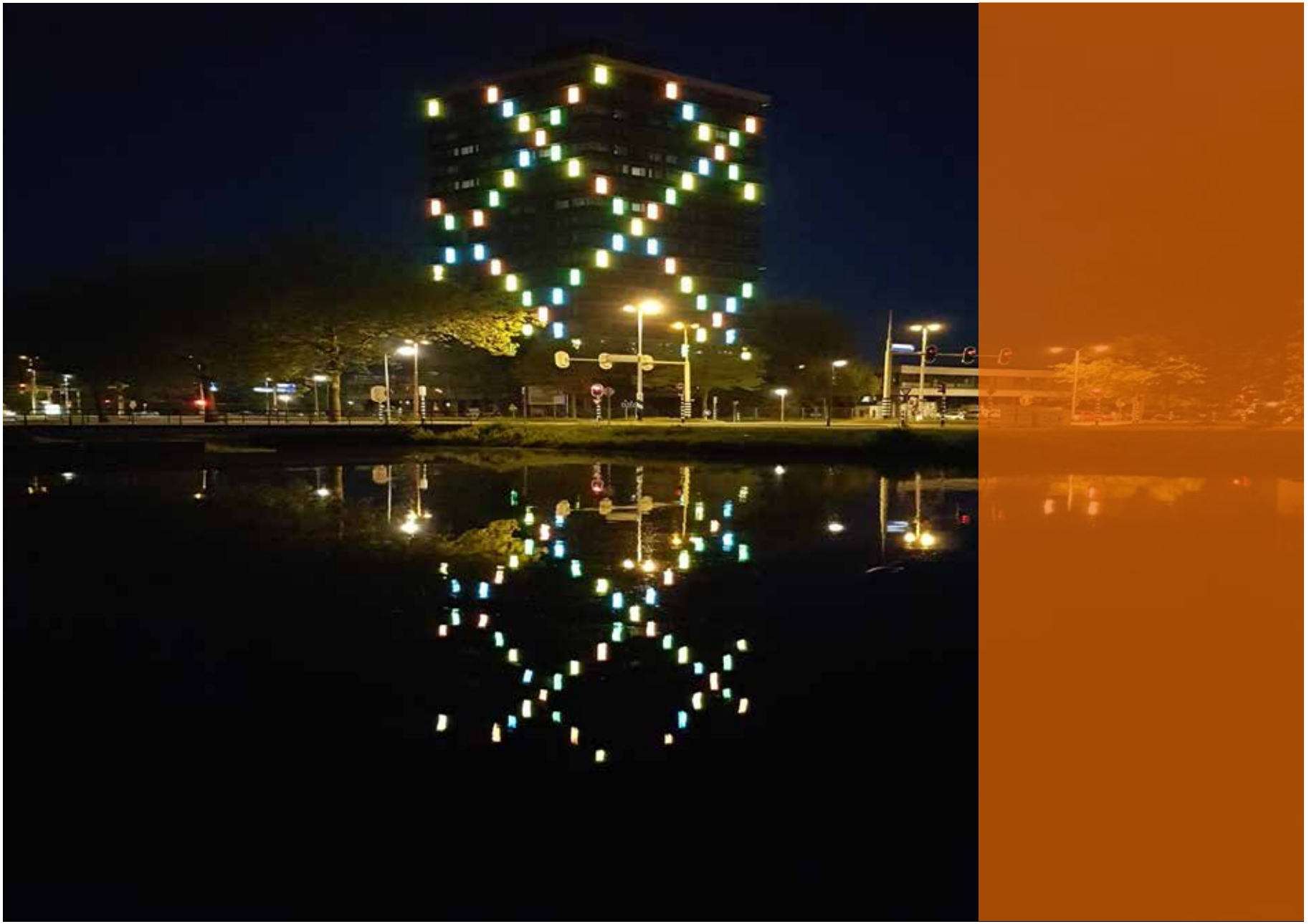

Studentencomplex Helix - voormalig kantoor Rijkswaterstaat wordt getransformeerd naar studentenwoningen.

Vervolg bijlage 3: Transformaties 2016 en 2017

Acties	Jaar	Locatie	Voormalige functie	Nieuwe functie	Meters
gerealiseerd	2016	IJssellaan 82 (de Gravin)	Kantoor	99 appartementen	10.000
gerealiseerd	2016	Eusebiusplein 1	Kantoor	90 appartementen/studio's tbv studenten	5.000
gerealiseerd	2016	Lange Water 5 (de Graaf)	Kantoor	90 studio's tbv studenten	3.000
gerealiseerd	2016	Velperbuitensingel 8-12	Kantoor	29 (huur) appartementen	2.800
gerealiseerd	2016	Gele Rijdersplein 15	Kantoor	57 Appartementen en horeca	3.500
gerealiseerd	2016	Utrechtsestraat 46	Kantoor	38 appartementen	3.000
gerealiseerd	2016	Velperweg 27	Kantoor	Sportschool en kantoor	1.200
gerealiseerd	2016	Broerenstraat 39	Kantoor	45 appartementen	3.700
gerealiseerd	2016	Utrechtseweg 38	Kantoor	93 appartementen	2.950
				Totaal	**35.150**
gerealiseerd	2017	Weverstraat 40	Maatschappelijke doeleinden	Cultuur (galerie) en horeca	1.300
in uitvoering	2017	Utrechtseweg 35	Kantoor	35 appartementen	1.400
in uitvoering	2017	Gildemeesterplein 1 (voormalig Rijkswaterstaat toren)	Kantoor	Studentencomplex Helix (394 studentenwoningen)	14.000
in uitvoering	2017	Kortestraat 1	School	27 appartementen	2.500

Bijlage 4: Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van Visie op Transformatie vastgesteld 2015

Prioriteitsgebied Binnenstad is kleiner geworden. De noordzijde Willemsplein en de noord- en zuidzijde Utrechtsestraat en Stationsplein zijn uit het prioriteitsgebied geschrapt. Reden is de kantoorlocaties rondom station Arnhem Centraal te behouden. (kaart Binnenstad in Hoofdstuk 3 aangepast)

De lijst prioriteitspanden is geschrapt. Veelal zijn deze panden gelegen in een prioriteitsgebied, inmiddels getransformeerd ofwel betrokken in een gebiedsontwikkeling.

De tabel in Hoofdstuk 6: Geplande activiteiten is geactualiseerd

De tabel in Hoofdstuk 7: Gewenste resultaten is geactualiseerd

Cijfers zijn geactualiseerd

Bijlage 3: Transformaties 2013 en 2014 is aangevuld met de transformaties 2015, 2016 en 2017

transformatie made in [Arnhem]

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 348654

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 april 2019, Cluster SBR nummer: 348654

gelet op artikel 108, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer (OV) Arnhem Nijmegen vast te stellen.
2. Het Actieplan Samenwerken aan hoogwaardig openbaar vervoer (Actieplan HOV) vast te stellen en dit samen met de provincie uit te voeren.

De griffier, De voorzitter,

Stedelijk OV en HOV actieplan

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	5 juni 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

.

Aan de gemeenteraad, 29 mei 2019

Aanwezige woordvoerders:
De heer R. Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer M. Loos (VVD), de heer J. van der Loo (GroenLinks), de heer V. Bouma (PvdA), de heer D. Becker (ChristenUnie), de heer M. Venhoek (D66), de heer S. Dilekçi (DENK/Verenigd Arnhem*),* de heer T. Engelaar (PVV), de heer G. van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij) en de heer J. Hutten (CDA).
De fracties van de SP en de Partij voor de Dieren waren niet vertegenwoordigd.

Toezegging
- De wethouder zegt toe, daar waar het van toepassing is, de wijken via de teams leefomgeving bij de tracé-wijzigingen van de HOV-lijnen te betrekken.
- De wethouder zegt toe zich bij de provincie ten volle in te zetten voor het gelijk laten blijven van de ritprijzen.
- De wethouder zegt toe de raad te informeren over de vraag hoe het zit met de hoogfrequentielijst naar Elst.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende fase is afgerond. Het voorstel wordt met instemming van de raadskamer als debatstuk doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen C. J. M. Kalthoff

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 348654

Onderwerp: Vaststellen toekomstbeeld stedelijk ov en HOV actieplan

Voorstel

1. Het toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer (OV) Arnhem Nijmegen vast te stellen.
2. Het Actieplan Samenwerken aan hoogwaardig openbaar vervoer (Actieplan HOV) vast te stellen en dit samen met de provincie uit te voeren.

Inleiding

Toekomstbeeld openbaar vervoer Arnhem en Nijmegen
De provincie heeft in 2016 haar OV-visie vastgesteld. In 2018 heeft de provincie de gemeenten Nijmegen en Arnhem gevraagd de uitwerking van haar Gelderse OV visie voor beide steden gezamenlijk vorm te geven. Het "Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer" is deze uitwerking (zie bijlage 1). Het gaat hierbij om een uitwerking van het stedelijk HOV, het Stadsnet en het Flexnet in beide steden.

HOV Actieplan
Zelf heeft de provincie haar OV visie uitgewerkt voor het hoogwaardig openbaar vervoer per bus in het document "Samenwerken aan hoogwaardige OV corridors", ook wel HOV Actieplan genoemd (zie bijlage 2). Deze uitwerking is gedaan voor de gehele regio Arnhem Nijmegen en de uitkomsten van het Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer in Arnhem en Nijmegen zijn hierin verwerkt.

In het HOV Actieplan gaat het om realisatie van een netwerk (corridors) van duurzaam hoogwaardig openbaar (bus)vervoer. Doel van dit netwerk is om de steden en de regio bereikbaar te houden en daarmee economisch aantrekkelijker. HOV bussen hebben gestrekte routes en zijn meer gericht op verbinden dan op ontsluiten. Bijvoorbeeld vanuit kernen in de regio naar steden of vanuit P&R terreinen/transferia naar binnensteden. HOV bussen rijden frequent (minimaal 6 keer per uur in de stad in de spits), hebben betrouwbare reistijden en goede haltevoorzieningen.

Proces
Beide plannen (concept versies) zijn op 4 december al besproken in het college. Wij hebben destijds voorlopig ingestemd met beide plannen. Door de portefeuillehouder is het collegebesluit - met inachtneming van een paar kanttekeningen over verdere uitwerking duurzaamheid, verhoging van het huidige exploitatiebudget voor OV en onduidelijkheid over de financiering - meegedeeld tijdens het portefeuillehoudersoverleg (PFO) Mobiliteit van de Regio Arnhem Nijmegen en tijdens het Vervoerberaad met de provincie Gelderland. Het PFO Mobiliteit en het Vervoerberaad hebben op 12 resp. 17 december 2019 voorlopig ingestemd met beide plannen, met de opmerking vanuit het PFO Mobiliteit dat in de definitieve versie van het HOV Actieplan (januari 2019) meer uitwerking gegeven wordt aan

GEMEENTE Arnhem

duurzaamheid en financiering. De door de regio gewenste verhoging van het exploitatiebudget voor het OV is volgens de gedeputeerde geen verantwoordelijkheid van GS, maar van Provinciale Staten.
Naar aanleiding van deze voorlopige besluitvorming heeft het PFO Mobiliteit begin maart, in een brief aan de Statenfracties, haar zorgen geuit over het huidige exploitatiebudget voor het OV. Volgens de regio is dit niet toereikend om de ambities zoals die zijn aangegeven in HOV Actieplan, te realiseren (zie bijlage 3).

Het HOV Actieplan is op 2 april jl. vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Gedeputeerde Staten hebben op 2 april ook ingestemd met de uitvoering en financiering van de no-regretmaatregelen 2019. Voor uitvoering van deze no-regret maatregelen is € 3.775.000 beschikbaar gesteld. Het HOV Actieplan ligt eveneens ter vaststelling voor bij de Regiogemeenten (colleges en/of raden). Duurzaamheid en financiën zijn in deze versie van het Actieplan beter uitgewerkt. De komende tijd zal duidelijk worden wat het standpunt van de nieuwe Staten is ten aanzien van het door de regio gewenste verhoging van het exploitatiebudget.

Het Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer zal daarnaast zowel in de colleges als de raden van Nijmegen en Arnhem vastgesteld moeten worden aangezien het hier om een actualisatie van bestaand gemeentelijk beleid gaat (in Arnhem van de OV nota "De Reiziger Centraal" uit 2013).

Beoogd effect

De aantrekkelijkheid en concurrentiekracht van het stedelijk en regionaal OV te vergroten en daarmee de bereikbaarheid en economische aantrekkelijkheid van de regio en de steden te verbeteren.

Argumenten

1.1 Het is belangrijk dat beide steden hun (bus) OV-uitgangspunten helder hebben

In het "Toekomstbeeld Stedelijk Openbaar Vervoer" hebben Arnhem en Nijmegen het volgende uitgewerkt:

- Het stedelijk HOV netwerk (in Arnhem: alle trolleylijnen)
- Het Stadsnet (de reguliere stadslijnen)
- Het Flexnet (vraagafhankelijk vervoer/maatwerk)

Arnhem hecht aan zijn duurzame en emissie loze trolleybussen en bijbehorend trolleynetwerk. In Arnhem vallen alle trolleylijnen onder het stedelijk HOV en zijn daarmee de dragers van het OV in Arnhem. Het gaat hier om lijnen met een hoge frequentie (minimaal 4 keer per uur, betrouwbare reistijden en zeer goede haltevoorzieningen).
Onder het Stadsnet vallen alle lijnen die niet het HOV niveau hebben. Deze lijnen hebben een wat lagere frequentie (1 keer per half uur), vaak een lagere bezettingsgraad en hebben goede overstapmogelijkheden. Het streven van zowel Nijmegen als Arnhem is om elke wijk in beide steden rechtstreeks met het station of centrum te verbinden. Dat lukt niet altijd met stedelijk HOV, aanvullend zijn er dan de stadslijnen die in een wat lagere frequentie rijden.
Over het Flexnet (aanvullend openbaar vervoer zoals Brengflex, buurtbussen, Maas concepten en bv de OV fiets) is in het Toekomstbeeld aangegeven dat de reizigersstromen in beide steden zodanig zijn dat het vervangen van reguliere buslijnen door Flexnet nauwelijks aan de orde is. De OV fiets speelt in beide steden wel een grote rol als aanvulling op het openbaar vervoer. Flexnet (buurtbus, Brengflex en ander MaaS concepten) speelt volgens Arnhem en Nijmegen met name een rol in de

regiogemeenten buiten de twee grote steden. Zowel Arnhem als Nijmegen zijn van mening dat Brengflex (nu nog een pilot van de provincie) op dit moment te duur is (enkele reis € 3,50 en daarmee geen OV tarief) als redelijk alternatief voor het reguliere OV.
Om de kwaliteit van het openbaar vervoer te verbeteren is door de provincie en Arnhem en Nijmegen gewerkt aan een Investeringsopgave. Deze is aangegeven in het Toekomstbeeld. De opgaven worden volledig door provinciale middelen gedekt.
Voor Arnhem heeft dat geresulteerd in het kaartbeeld zoals aangegeven in bijlage 1A. Daarop is aangegeven:

- Waar vertragingen in het OV netwerk (doorstroming) aangepakt moeten worden
- Waar routeoptimalisatie noodzakelijk is
- Waar een kwaliteitsimpuls van een OV knooppunt gewenst is

Naast gewenste investeringen, zijn in het Toekomstbeeld ook no regret maatregelen aangegeven. Dat zijn maatregelen in Arnhem en Nijmegen die beide steden al graag uitgevoerd zouden willen zien in 2019 (vooruitlopend op de start van de nieuwe concessie en die hierop niet kunnen wachten).
In Arnhem gaat het bijvoorbeeld om herinrichting van de Oude Zevenaarseweg en aanpassing van de Jacob Cremersstraat. Tot slot wordt in het Toekomstbeeld een doorkijk gegeven naar 2030 en is in een kaartbeeld het gewenste stedelijk HOV voor Arnhem aangegeven (zie bijlage 1B).

Waarom zijn heldere OV uitgangspunten van belang voor zowel Arnhem als Nijmegen?

- Ten eerste omdat de provincie onze visie op het openbaar vervoer ook jaarlijks vraagt bij de voorbereiding van de nieuwe dienstregeling openbaar vervoer;
- Ten tweede - en op dit moment actueel - omdat eind 2022 gestart wordt met de nieuwe OV concessie "Rijn-Waal". Voor inschrijvende vervoerders biedt het nu voorliggende Toekomstbeeld zicht op de OV wensen van beide steden.
- Ten derde is het Toekomstbeeld te beschouwen als een actualisatie van het Arnhemse OV beleid "De reiziger centraal", wat alweer uit 2013 dateert en toe was aan een actualisatie.
- Ten vierde geeft het Toekomstbeeld houvast voor investeringen in de infrastructuur voor het OV (zie kaartbeeld 1A)
- Ten vijfde kan het Toekomstbeeld gebruikt worden als input van de gemeentelijke Omgevingsvisies

1.2 HOV corridors verbeteren de bereikbaarheid

De stedelijke bereikbaarheid staat onder druk. Een betere bereikbaarheid met het OV draagt bij aan een (economisch) aantrekkelijkere stad en duurzame stad. HOV bussen (en zeker emissie loze trolleybussen) verbeteren de bereikbaarheid (en het leefklimaat) doordat de huidige OV reizigers vaker en sneller (en schoner) kunnen reizen. Ook trekt het nieuwe OV reizigers aan, wat eveneens goed is voor de bereikbaarheid en het leefklimaat. Dat HOV zijn vruchten afwerpt, blijkt uit het toenemend aantal reizigerskilometers dat in de regio Arnhem Nijmegen met het OV is gemaakt in de periode 2012-2017, dat is met 30% toegenomen. Vooral de huidige HOV lijnen 300, 331 (naar Nijmegen) en 352 (naar Renkum en Wageningen) hebben de afgelopen jaren een forse groei in reizigers laten zien.

1.3 De sociale functie van de bus moeten we waarborgen

Zoals ook al aangegeven in "De reiziger Centraal", de Arnhemse OV visie uit 2013 heeft het OV c.q. de bus een belangrijke sociale functie. Bijvoorbeeld voor mensen die minder mobiel zijn en daardoor minder goed kunnen lopen of fietsen. Daarnaast zijn er mensen die geen auto kunnen of willen

kopen. Vooral voor de eerste doelgroep is het van belang dat de loopafstand naar een bushalte niet te ver is en overstappen wordt beperkt. Deze wensen staan soms onder druk. Ten eerste omdat het kosten efficiënt is om rustige busroutes op te heffen en deze bussen in te zetten op de drukkere trajecten. Ten tweede omdat HOV lijnen gestrekte routes rijden en steeds minder door wijken heen. Loopastanden tot haltes worden hierdoor groter. Het Toekomstbeeld geeft beleidsuitgangspunten zodat de sociale functie wel gewaarborgd blijft. Uitgangspunten zijn bijvoorbeeld dat elke wijk rechtstreeks met station en/of centrum verbonden blijft en dat de maximale loopafstand naar een bushalte 400 meter bedraagt.

2.1 *We moeten samen aan de slag*

Om HOV-corridors te realiseren zijn maatregelen nodig om de doorstroming en de kwaliteit van de haltes te verbeteren en moeten de routes en dienstregeling geoptimaliseerd worden. Om dit uit te kunnen voeren is samenwerking met de provincie en regiogemeenten noodzakelijk. Ten eerste omdat de provincie concessiegever is voor het busvervoer. Ten tweede omdat de HOV bussen rijden over de infrastructuur van de provincie en regiogemeenten. Het voorstel is dat een gezamenlijke projectorganisatie de acties onder haar regie uitvoert.

2.2 *Nader onderzoek is nodig om te bepalen welke HOV-corridors haalbaar zijn*

In het Actieplan zijn twaalf HOV-corridors benoemd, Het trolleynetwerk in Arnhem en de "Rijnlijn" naar de WUR in Wageningen zijn 2 van deze HOV corridors.. Tot deze lijst is gekomen middels regionale overleggen. Deze corridors worden kansrijk geacht, maar nader onderzoek moet uitwijzen of dit ook daadwerkelijk het geval is. Hiervoor worden dit jaar verkenningen uitgevoerd. Belangrijke vragen hierbij zijn onder andere; Welke reizigerseffecten worden verwacht? Wat is het effect op de exploitatie? Welke route kan het beste gereden worden? Als het duidelijke is welke HOV-corridors daadwerkelijk worden gerealiseerd kunnen maatregelen worden uitgewerkt en uitgevoerd. Een aantal no-regret maatregelen worden dit jaar al uitgevoerd.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *De provincie kan uitgangspunten uit ons Toekomstbeeld naast zich neerleggen*

Als gemeente zijn wij verantwoordelijk voor de infrastructuur en beslissen wij over welke wegen bussen mogen rijden (hierna te noemen: Beschikbare Wegen). De provincie is concessieverlener van het OV en bepaalt welke routes de bussen rijden over de Beschikbare Wegen en hoeveel bussen. Wij worden gevraagd (jaarlijks bij de start van de nieuwe Dienstregeling) om mee te denken en input te leveren over de routes, maar gaan hier uiteindelijk niet over. Het kan dus zijn dat wij wel graag een wijk rechtstreeks verbonden zien met de binnenstad, maar dat de provincie er voor kiest om dit niet te doen.

2.1 *Het OV-exploitatiebudget is naar verwachting niet genoeg*

In 2016 is het OV-exploitatiebudget door Provinciale Staten vastgesteld. Verwacht wordt dat dit budget niet toereikend is om onze ambities voor zowel de stadslijnen als de HOV-corridors te realiseren. In maart 2019 hebben alle gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen daarom gezamenlijk richting Provinciale Staten een lobbybrief gestuurd voor meer exploitatiebudget (bijlage 3). Op dit moment is nog niet duidelijk wat het standpunt hierover zal zijn van de nieuwe Staten.

Mochten de Staten te zijner tijd besluiten om het exploitatie budget niet of slechts gedeeltelijk te verhogen dan zal het ambitieniveau van het Actieplan bijgesteld moeten worden en zal uw raad hierover geïnformeerd worden.

Daarnaast is in reactie op het concept HOV actieplan (in september 2018) aangegeven dat de financiering van zowel de no-regret maatregelen als het vervolg (uitwerking corridors) nog onduidelijk was. Inmiddels is duidelijk dat deze kosten 100% vergoed worden door de provincie, behoudens de door de gemeente gemaakte uren van eigen personeel (zie ook onder kopje financiën).

Financiën

Het HOV Actieplan is op 2 april jl. vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Gedeputeerde Staten hebben op 2 april ook ingestemd met de uitvoering en financiering van de no-regretmaatregelen 2019. Voor uitvoering van deze no-regret maatregelen is € 3.775.000 beschikbaar gesteld, en vastgelegd in een subsidieregeling. Deze subsidieregeling wordt op 1 mei a.s. voor gemeenten open gesteld. Deze regeling is bedoeld om in 2019 aan de slag te gaan met verkenningen en no-regret maatregelen. Het uitvoeren van verkenningen (per HOV corridor)

- Het uitvoeren van infrastructurele maatregelen (no- regret)
- Het verbeteren van haltevoorzieningen (no-regret)

NO-REGRET MAATREGELEN 2019 HOV-CORRIDORS			
1	Uitvoeren van verkenningen	Aanpak per HOV-corridor of groepen van HOV-corridors	€ 775.000,-
2	Uitvoeren van infrastructuur-maatregelen	Optimalisatie Oude Zevenaarseweg Arnhem	€ 1.500.000,-
		Optimalisatie kruising Apeldoornseweg/ Cremerstraat Arnhem	€ 500.000,-
		Optimalisatie Rijnlijn (VRI's, infrastructuur, haltevoorzieningen)	€ 400.000,-
3	Verbeteren van halte-voorzieningen	Rondom binnenstad Nijmegen	€ 400.000,-
		Nijmegen Noord	€ 200.000,-
			€ 3.775.000,-

Verkenningen
Voor de uitvoering van de HOV- verkenningen heeft de provincie €775.000, - vrij gemaakt. De verkenningen worden volledig betaald door de provincie.

No-regret maatregelen
Voor de uitvoering van de no-regret HOV-maatregelen in Arnhem heeft de provincie 2 miljoen euro vrijgemaakt (optimalisatie Oude Zevenaarseweg en optimalisatie Jacob Cremerstraat. Op bladzijde 22 van het HOV Actieplan: "bestedingsplan 2019 HOV" (bijlage 2) is aangegeven dat de gemeente

Arnhem trekker is van beide Arnhemse no-regret maatregelen. Dat betekent concreet dat wij verantwoordelijk zijn voor de definitieve kostenraming en uitvoering van de maatregelen. Wij kunnen hier echter 100% subsidie (exclusief ambtelijke personele kosten) voor aanvragen bij de provincie (vanaf 1 mei is de subsidieregeling open).

Maatregelen na verkenningen
De exact benodigde financiële inzet na uitvoering van de HOV-verkenningen is nu nog niet te ramen. Hiervoor moeten eerst de verkenningen zijn uitgevoerd. Voor de periode 2020 tot en met 2023 is de grove inschatting dat jaarlijks een investeringsbudget nodig is van 4 tot 8 miljoen euro. Elk jaar zal er aan Gedeputeerde Staten een investeringsvoorstel gedaan worden. Daarbij is het uitgangspunt dat de provincie 100% van de investeringskosten, via een subsidie aan de gemeenten, voor haar rekening zal nemen. De gemeenten zullen als cofinanciering de eigen urenkosten dragen.

Uitvoering

De uitvoering van het Actieplan OV zal gedaan worden door een in 2019 op te starten projectorganisatie, waarin vertegenwoordigers zullen plaatsnemen vanuit de provincie, regiogemeenten en de steden Arnhem en Nijmegen. Het provinciale Vervoerberaad (voorzitter de gedeputeerde mobiliteit, leden het PFO mobiliteit regio Arnhem Nijmegen) fungeert daarbij als bestuurlijk opdrachtgever (zie bijlage 2, het schema op blz. 16 van het Actieplan HOV).

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Bijlage 1: Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer
- Bijlage 1A: investeringsopgave Arnhem
- Bijlage 1B: gewenst stedelijk HOV Arnhem, doorkijk 2030
- Bijlage 2: Samenwerken aan hoogwaardig OV (HOV Actieplan)
- Bijlage 3: Brief Regio Arnhem Nijmegen aan Statenfracties: huidige exploitatiebudget OV naar verwachting ontoereikend voor ambities HOV Actieplan/Toekomstbeeld

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 348654

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 april 2019, Cluster SBR nummer: 348654

gelet op artikel 108, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer (OV) Arnhem Nijmegen vast te stellen.
2. Het Actieplan Samenwerken aan hoogwaardig openbaar vervoer (Actieplan HOV) vast te stellen en dit samen met de provincie uit te voeren.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Gemeenten Nijmegen en Arnhem

Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen

Eindrapport

Omdat we ons verplaatsen

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

Gemeenten Nijmegen en Arnhem

Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen

Eindrapport

Datum 19 november 2018
Kenmerk NMG252/Bkh/V2
Eerste versie

www.goudappel.nl
goudappel@goudappel.nl

Documentatiepagina

Opdrachtgever(s)	Gemeenten Nijmegen en Arnhem
Titel rapport	Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen Eindrapport
Kenmerk	NMG252/Bkh/V2
Datum publicatie	19 november 2018

Inhoud Pagina

1	**Aanleiding en doel**	**6**
1.1	Aanleiding	6
1.2	Doel van het “Toekomstbeeld”	6
2	**Beleidsuitgangspunten OV**	**7**
2.1	Goed OV in de steden	7
2.1.1	Europa en Nederland goed bereikbaar	7
2.1.2	Economische noodzaak interne verbindingen	7
2.1.3	Rol in beleid en aansturing	8
2.2	OV-Visie van provincie Gelderland	8
2.3	Wat is goed OV	9
2.4	Stedelijk HOV: rol en eigenschappen	12
2.4.1	Eigen *look and feel*	12
2.4.2	Hoge frequentie	12
2.4.3	Korte reistijden	12
2.4.4	Opbouw van het HOV-netwerk	13
2.4.5	Trolleybussen	13
2.4.6	Trein	13
2.5	Stadsnet	14
2.6	Flexnet	15
2.6.1	Functie Flexnet in steden	15
2.6.2	Wanneer Flexnet	15
2.6.3	Flexnet in Arnhem en Nijmegen	16
2.6.4	Type Flexnet	16
2.6.5	Knooppunten, hubs	17
2.7	Kwaliteit voor iedereen	17
2.7.1	Halten op orde	17
2.7.2	Reisinformatie	18
2.7.3	De bus rijdt op tijd	18
3	**Infrastructuur**	**19**
3.1	Infrastructuur	19
3.2	Vertragingen in het OV-netwerk	19
3.3	Investeringsopgave kwaliteitsimpuls OV	22
3.4	Morgen aan de slag met no-regret maatregelen	25
4	**Doorkijk naar 2030**	**26**
4.1	Ontwikkeling OV-reizigers afgelopen jaren	26
4.1.1	Reizigersgroei	26
4.1.2	Positie van Arnhem en Nijmegen	26
4.2	Demografie	27
4.3	Economie	28
4.4	Sociaal-cultureel	28
4.5	Technologie	29
4.6	Duurzaamheid	30

4.7	Politiek	31
4.8	Groei van de vraag naar het openbaar vervoer	33
4.8.1	Arnhem	34
4.8.2	Nijmegen	35
5	**Toekomstbeeld OV-netwerk**	**37**
5.1	Inleiding	37
5.2	Criteria voor een HOV-route	37
5.3	Arnhem	38
5.4	Nijmegen	39
5.5	Stadsnet	41
5.6	Flexnet	41

Bijlage 1 42
Bestaand beleid van gemeenten Arnhem en Nijmegen

Bijlage 2 44
Opzet van het HOV-netwerk

Bijlage 3 47
Voorbeeld van een HOV-bushalte

Bijlage 4 48
Projecten t.b.v. doorstroming

1

Aanleiding en doel

1.1 Aanleiding

De mobiliteit in en rond Nijmegen en Arnhem blijft groeien. Het openbaar vervoer (OV) zal zijn rol daarin moeten uitbreiden om de regio bereikbaar te houden. Ook de sociale functie heeft een prominente rol. In deze nota geven de gemeenten Nijmegen en Arnhem hun visie op het OV in de komende jaren.

Provincie Gelderland is concessieverlener voor het OV in de regio. De provincie heeft in 2017 haar OV-Visie vastgesteld. Centraal staat daarin een driedeling van het openbaar vervoernetwerk in Vastnet (de regionale trein en het hoogwaardig openbaar vervoer per bus), Stadsnet en Flexnet. De uitwerking van dit principe vindt plaats in de regio's. De provincie heeft daarom aan de gemeenten Arnhem en Nijmegen gevraagd de uitwerking van haar OV-visie voor de steden gezamenlijk vorm te geven. Deze nota "Toekomstbeeld OV Arnhem en Nijmegen" is daarvan de weerslag. Buslijnen met een overheersend regionaal karakter zijn (nog) niet in de studie betrokken; toevoeging daarvan zal de waarde van de nota versterken.

1.2 Doel van het "Toekomstbeeld"

Deze nota "Toekomstbeeld OV Arnhem en Nijmegen" heeft enkele doelen. Ten eerste geeft het voor de provincie Gelderland inzicht in de wijze waarop de OV-netwerken in Arnhem en Nijmegen vormgegeven kunnen worden als uitwerking van het provinciaal OV-beleid. Daarnaast biedt het voor de nieuwe concessie die eind 2022 van start gaat, aan de inschrijvende vervoerders zicht op de wensen van beide gemeenten. De vervoerders kunnen hun bieding daarop richten. Ook geeft het Toekomstbeeld houvast voor investeringen in de infrastructuur voor het OV. Ten slotte is het bruikbaar als input voor de omgevingsvisies van beide gemeenten.

2 Beleidsuitgangs-punten OV

2.1 Goed OV in de steden

De stedelijke regio Arnhem-Nijmegen is de economische motor van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland heeft met de colleges van B&W van Arnhem en Nijmegen in 2016 een bestuursakkoord gesloten om de regio Arnhem-Nijmegen in de top van Nederland te krijgen. De regio heeft alles in huis om dit waar te maken. Het heeft onder andere hoogwaardige kennislocaties, hoogopgeleide en creatieve bevolking, onderwijs- en kennisinstelling van wereldformaat, innovatieve bedrijvigheid en is het culturele centrum voor Oost-Nederland.

2.1.1 Europa en Nederland goed bereikbaar

Om de provinciale en regionale economische ambities waar te maken, moet optimaal gebruik gemaakt worden van de gunstige natuurlijke ligging van de regio. Arnhem en Nijmegen hebben een zeer gunstige ligging aan de spoor- en vaarwegen in Nederland en Europa. Daarmee is de regio vanuit de Randstad (Schiphol), Nordrhein Westfalen (vliegveld Düsseldorf) en de rest van Nederland en Europa goed bereikbaar.

Omdat de regio vanuit Europa en Nederland zo goed bereikbaar is, wordt het essentieel dat er binnen de regio optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Omdat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit, speelt het OV in toenemende mate een bepalende rol of de regio voldoende intern is ontsloten en verbonden. Dat maakt dat het OV binnen de stedelijke regio naar een hoger niveau gebracht moet worden.

2.1.2 Economische noodzaak interne verbindingen

Niet alleen het toepassen van een regionale innovatieve techniek (zoals trolley 2.0 of waterstof) heeft een economische meerwaarde. Ook het verbeteren van de verbinding tussen de steden Nijmegen, Arnhem en Wageningen heeft een ruimtelijk economische meerwaarde. Zo worden in het advies “Toekomst van de stad” van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2014) goede verbindingen binnen stedelijke netwerken sterk gerelateerd aan het begrip complementariteit. In dit advies betoogt de raad dat het noodzakelijk is om het gebrek aan massa en dichtheid van Nederlandse steden (ten opzichte van grote steden en stedelijke netwerken over de grens) te compenseren en

om op een fundamenteel andere manier naar concurrentie en samenwerking tussen steden te kijken.

Regionale werkgevers- en economische organisaties vinden het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van economische kernlocaties essentieel om de concurrentiepositie van onze regio te verbeteren. In toenemende mate gaat het daarbij vooral om het voldoende ontsluiten van arbeidspotentieel voor bedrijven. In onze regio betekent dat het snel verbinden van woonlocaties met werklocaties.

2.1.3 Rol in beleid en aansturing

Het busvervoer in en rond Arnhem en Nijmegen maakt deel uit van de concessie Arnhem Nijmegen. Deze heeft een looptijd van december 2012 tot en met december 2022. De gemeenten Arnhem en Nijmegen hebben een actieve adviserende rol bij de provincie Gelderland in de huidige concessie Arnhem Nijmegen. De gemeenten hechten hieraan veel waarde gezien het grote belang van OV voor het stedelijk functioneren.

2.2 OV-Visie van provincie Gelderland

De provincie Gelderland hanteert in haar OV-visie drie samenhangende niveaus voor het OV in de steden: Vastnet, Stadsnet en Flexnet. Kenmerken daarvan zijn als volgt:

Vastnet
- Tussen steden en knooppunten;
- Trein en HOV-bus.

Stadsnet
- In de grote steden, waaronder zeker Arnhem en Nijmegen;
- Waar de auto een probleem is.

Flexnet
- Overal;
- Allerlei concepten;
- Vrijwilligers, OV-bedrijven en derden;
- Met en zonder financiële steun van de provincie of andere overheden.

De figuur geeft de opbouw van het systeem weer.

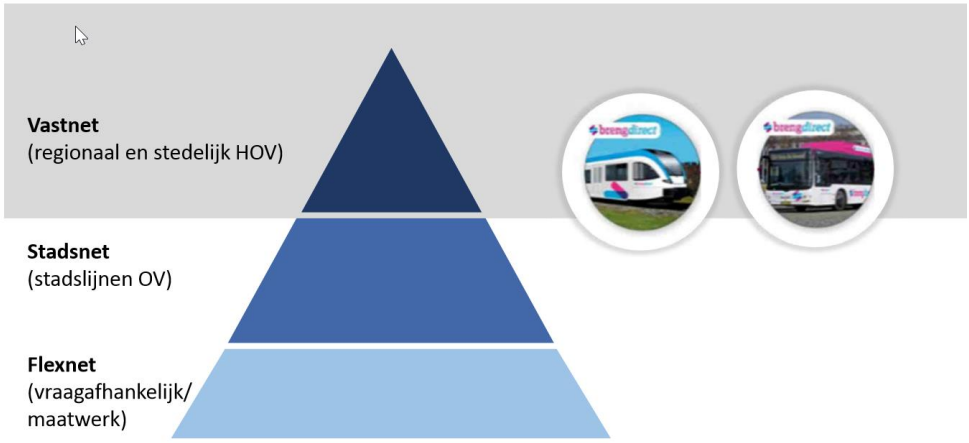

In de volgende paragrafen wordt toegelicht hoe de gemeenten Arnhem en Nijmegen deze opbouw van het OV-netwerk uitwerken. In hoofdstuk 5 wordt concreet uitgewerkt wat dit betekent voor het OV-netwerk in Arnhem en Nijmegen.

2.3 Wat is goed OV

De reiziger bepaalt wat goed OV is. De "Klantwensenpiramide" (zie afbeelding) is een gangbare indeling in typen wensen van OV-reizigers. Als basis, onderaan de piramide, dienen de veiligheid en betrouwbaarheid van het OV-systeem op orde te zijn. Als de reiziger vindt dat die onvoldoende zijn, zal hij (of zij) niet eens overwegen om met het OV te reizen. Het volgende type klantwens betreft snelheid van de reis en reisgemak. De reiziger verwacht dat deze goed zijn; wanneer dat niet zo is, zal hij minder gebruik gaan maken van het OV. Ten slotte zijn er de aspecten comfort en beleving; op deze aspecten zullen positieve ervaringen leiden tot meer OV-gebruik.

De gemeenten Arnhem en Nijmegen hebben op basis van deze klantwensen de drie niveaus uit het provinciaal beleid uitgewerkt: Stedelijk HOV, Stadsnet en Flexnet. De aspecten die de reiziger belangrijk vindt, zijn daarin onderscheiden. De driedeling in typen OV is minder scherp dan zij lijkt, mengvormen zijn denkbaar.

aspect	*Stedelijk HOV-net*	*Stadsnet*	*Flexnet*
systeem	Samenhangend OV-systeem, reiziger is leidend en niet een systeemkenmerk. Netwerk is afgestemd op de regionale lijnen en de trein.		
rijtijd	Deur-tot-deur concurrerend met auto. Staat alleen stil op halten, tenzij conflict met ander HOV of op Centrumring (Arnhem) of Singels (Nijmegen).	Vaste rijtijd volgens een dienstregeling	Varieert
betrouwbaarheid	Rijdt "altijd" op tijd dankzij eigen bus-infra waar dat nodig is (95% van de ritten komt op tijd op knooppunten).	Zo goed mogelijk	Varieert
frequentie	Spits ≥ 6 x pu Overdag ≥ 4 x pu Altijd ≥ 2 x pu (niet in nacht) Zie tabel voor details	Varieert, altijd ≥ 2 x pu	Veelal geen vaste frequentie
exploitatieperiode	Ma-vr: 6.00-24.00 Zat: 8.00-24.00 Zon: 9.00-24.00	Ma-vr: 6.00-24.00# Zat: 8.00-24.00# Zon: 9.00-24.00# #: In zeer stille uren is geen exploitatie nodig wanneer het aantal reizigers te gering is voor ≥ 2 ritten per uur	Varieert, kan beperkt zijn in een gebied tot bijvoorbeeld de avond

Zit- en staanplaatsen	In dal altijd zitplaats, in spits staanplaats kan mits over korte afstand	In dal bijna altijd zitplaats, in spits staanplaats kan mits over korte afstand	Bij toepassing met voertuig: alleen zitplaatsen
type route	Gestrekt van en naar knooppunten. Vertrektijden van lijnen op elkaar afgestemd (om-en-om) op gezamenlijke assen.	Van en naar knooppunten	Veelal ontsluitend, hangt af van functie in het gebied
Halte-afstanden	Centrum meer halten, knooppunten, daarbuiten grotere afstanden (> 600 meter). Halten zonder in- of uitstappers op een rit zijn zeldzaam (zie ook betrouwbaarheid).	Korte afstanden (400 meter)	Korte afstanden of zonder vaste halten, hangt af van functie in het gebied
Voertuig, comfort	Hoogwaardige uitstraling. Comfort op langere afstanden: ruimere zitplaatsen, airco, goede vering.	standaard	Klein voertuig
huisstijl	Eigen *HOV tramlook*	Geen afwijkende voorschriften	lokaal
lijnnummer	Herkenbaar als HOV	"gewoon" nummer	Hangt af van type Flex
Halte-accommodatie	Kwalitatief hoogwaardige halte in onderhoud en inrichting. Altijd abri, bankje en DRIS. Fietsenstalling of -klemmen. Herkenbare kleurstelling van alle halte-elementen.	Abri en DRIS op halten met veel instappers. Fietsenstalling of -klemmen waar nodig.	Niet vastgelegd
tarief	OV-tarief, geen toeslag	OV-tarief	Eigen tarief, max. OV-tarief wanneer het vervanging van regulier OV is

Frequenties Stedelijk HOV-net

Werkdag	Frequentie	Zaterdag	Frequentie	Zondag	Frequentie
6:00-7:00	4x per uur	8:00-10:00	2x per uur	8:00-12:00	2x per uur
7:00-9:00	6x per uur	10:00-18:00	4x per uur	12:00-18:00	4x per uur
9:00-15:00	4x per uur	18:00-24:00	2x per uur	18:00-24:00	2x per uur
15:00-18:30	6x per uur				
18:30-20:00	4x per uur				
20:00-24:00	2x per uur				

In alle gevallen zijn de ritten goed over het uur verspreid. In perioden dat het aantal reizigers te laag is om een HOV-frequentie te rechtvaardigen, is af te wegen of die frequentie op termijn wel realistisch is, of de lijn wel voldoet aan HOV-kenmerken of dat met een uitzondering gewerkt kan worden. Lege bussen passen niet bij HOV.

2.4 Stedelijk HOV: rol en eigenschappen

In de opbouw van OV-netwerken staat HOV bus (Hoogwaardig Openbaar Vervoer) op een gelijke positie als de trein. De gemeenten onderschrijven dit uitgangspunt van de provincie Gelderland en werken het in de volgende paragrafen uit. In de regio Arnhem–Nijmegen komt regionaal HOV en stedelijk HOV voor. Beide vormen van HOV verbinden steden en knooppunten. HOV bus heeft meer een verbindend dan een ontsluitend karakter, en is meer gericht op langere afstanden.

De invulling van HOV-bus op de verschillende aspecten is in de voorgaande tabel weergegeven. Enkele aspecten worden onderstaand toegelicht.

2.4.1 Eigen *look and feel*

Omdat de reiziger bij HOV veelal langere reizen maakt, is meer comfort logisch. In de Randstad is R-Net het HOV-product voor trein, metro, tram en bus. Reizigers waarderen de aparte productformule, bestaande uit luxer materieel, een afwijkende kleurstelling van materieel en halten, fietsenstallingen, grotere abri's op de halten en imago. Een reizigersgroei van 10% wordt hieraan toegeschreven (bron bijvoorbeeld: Evaluatie R-net lijn 400 Leiden Zoetermeer, provincie Zuid-Holland, 2016).

Om HOV-net voor de reizigers herkenbaar te maken, is een eigen HOV-uitstraling essentieel. De *tramlook* kan er voor zorgen dat reizigers HOV-net als tram ervaren, wat een bijdrage levert aan het imago en daarmee reizigersgroei.

Bij HOV-bus heeft elke halte een hoogwaardige abri. De halte moet verder zodanig zijn aangelegd dat de bus dicht tegen het perron kan staan, zodat reizigers zonder "kier" kunnen instappen. In bijlage 3 zijn schetsen opgenomen van twee standaardsituaties.

2.4.2 Hoge frequentie

Reizigers ervaren HOV als hoogwaardig wanneer het herkenbaar is en op alle aspecten aan de verwachtingen voldoet. Een hoge frequentie en korte reistijden zijn essentieel. Voor stedelijk HOV is een frequentie van minimaal zes keer per uur in de spits reëel. Buiten de spits is vier keer per uur de HOV-standaard. Alleen in de zeer stille uren (zoals de avond) is een bus elk half uur het minimum.

Op uitlopers van het netwerk kan HOV in sommige gevallen minder vaak rijden. Dit vermijdt het rijden met lege bussen.

2.4.3 Korte reistijden

HOV haalt een groot deel van zijn kracht uit korte reistijden. Een goede doorstroming van de bussen is onontbeerlijk, in de file staan past er niet bij. Op trajecten met vertragingen is aparte infrastructuur voor de HOV-bus noodzakelijk. Een korte reistijd betekent dat de reistijd van deur tot deur kan concurreren met de auto. Wachttijd op de HOV-bus wordt gecompenseerd door het niet hoeven zoeken van een parkeerplaats in bijvoorbeeld het centrum of bij een kantorencomplex.

2.4.4 Opbouw van het HOV-netwerk

Voor de opzet van het stedelijke HOV-netwerk in Arnhem en Nijmegen zijn vier principes gehanteerd (zie uitwerking in bijlage 2):

- Vertrektijden afgestemd
- Bundelen: aantakken of doorrijden
- Bundelen tot HOV of meerdere lijnen
- HOV-lijnen rijden door op knooppunten

In het algemeen is voor de beide stedelijke netwerken de voorkeur voor afgestemde vertrektijden, doorrijden (niet aantakken), in beperkte mate bundelen en doorrijden op knooppunten. Per HOV-tracé worden deze afwegingen gemaakt, waarbij de reizigers-belangen van de diverse groepen reizigers, aansluitingen in het netwerk, exploitatie-kosten en bijvoorbeeld helderheid van het netwerk criteria zijn.

2.4.5 Trolleybussen

In Arnhem zijn de trolleybuslijnen als stedelijk HOV de dragers van het OV. De gemeente Arnhem hecht aan zijn trolleybus. Qua emissieloos openbaar vervoer loopt Arnhem al jaren voor op de rest van het land. Ook reizigers waarderen de trolleybus. Reizigers geven aan de “gewone” bussen in de concessie Arnhem Nijmegen het rapportcijfer 7,7. Voor de Arnhemse trolleybussen is het rapportcijfer 7,9 (CROW Klantenbarometer 2017).

Momenteel wordt Trolley 2.0 ontwikkeld. Trolley 2.0 betekent dat een trolleybus op trajecten zonder bovenleiding kan rijden. De bus heeft accu’s die worden opgeladen tijdens het rijden onder bovenleiding. Het maakt emissieloos rijden mogelijk met beperkte investeringen. Het aanleggen van de laad-infrastructuur voor elektrische bussen blijkt daar veelal tijdrovend en kostbaar. Trolley 2.0 beperkt het opladen van bussen op eindpunten, wat hoge kosten vermijdt van bussen die tijdens het opladen geen reizigers kunnen vervoeren.

De gemeenten Nijmegen en Arnhem vinden lage emissies van het OV belangrijk. Inzet van zero emissie bussen in de stad is dan ook vanzelfsprekend. Benutten van de bestaande trolleybovenleiding vermijdt dubbele investeringen in laadinfrastructuur (voor bussen met en zonder trolley).

2.4.6 Trein

De stations Arnhem en Nijmegen worden bediend door de ICE (Arnhem) en veel Intercity’s en stoptreinen. De afgelopen jaren zijn treinen vaker gaan rijden, is station Nijmegen Goffert geopend en is de kwaliteit van diverse stations verbeterd. Het aantal treinreizigers op de stations Arnhem en Nijmegen is sterk gegroeid. Dit past in het landelijke beeld.

Voor de komende jaren verwachten NS en ProRail voortgaande groei van het aantal treinreizigers. Dit is deels te danken aan voorziene verbeteringen van het treinen-netwerk. Zo is in 2023 op de verbinding Nijmegen – Arnhem – Utrecht – Amsterdam een frequentieverhoging gepland van vier naar zes ritten per uur als onderdeel van PHS (Programma Hoogfrequent Spoor). Andere mogelijke uitbreidingen zijn sneltreinen op de lijnen van Arnhem richting Winterswijk en van Nijmegen richting Venlo. Verdubbeling van het aantal ICE’s naar een uurdienst is ook een mogelijkheid.

De trein heeft een grote rol in het vervoer over middellange en lange afstanden. Hij verzorgt vervoer tussen Arnhem en Nijmegen, en met de regio's en de andere landsdelen. De stations Arnhem Presikhaaf en Nijmegen Heyendaal hebben een belangrijke functie voor de nabijgelegen onderwijslocaties (respectievelijk HAN en Radboud Universiteit Nijmegen Campus Heyendaal). Wenselijk is het laten rijden van meer treinen naar deze stations. De omvang van die reizigersstromen is, zeker bij voortgaande groei, meer geschikt voor vervoer per trein dan per (HOV-)bus.

De gemeenten Arnhem en Nijmegen vinden een grotere rol voor de trein als drager van het OV-netwerk in de regio noodzakelijk. Daarvoor lopen al diverse studies en projecten. Het valt buiten deze nota om daar dieper op in te gaan. Bij realisatie is aanpassing van het busnetwerk logisch.

2.5 Stadsnet

Wanneer het aantal reizigers voldoende is voor een buslijn, maar niet op HOV-niveau, rijdt volgens de OV-Visie van de provincie Gelderland Stadsnet. Dit kunnen alle typen buslijn zijn: een spitslijn, een lijn die de hele dag rijdt maar niet met een hoge HOV-frequentie of bijvoorbeeld een zomerlijn.

Het streven van de gemeenten Arnhem en Nijmegen is om elke wijk in Arnhem en Nijmegen rechtstreeks met het station en/of centrum te verbinden. Wanneer echter het aantal inwoners te gering is om (minimaal) een halfuurdienst te bieden, is een reis met goede overstap acceptabel. Dit vergt een goede outillage van de overstaphalte en een korte betrouwbare overstaptijd. Afhankelijk van de loopafstanden in een wijk, kan het te verkiezen zijn om een lijn die wel naar het station rijdt via de wijk te laten rijden met een meer gestrekte route. Tegenover langere loopafstanden staat dan een rechtstreekse verbinding.

De frequentie van elke lijn in het stadsnet is scherp afgestemd op het aantal reizigers. Het laten rijden van nagenoeg lege bussen is niet effectief. De exploitatiekosten kunnen dan beter aangewend worden voor drukke buslijnen. Inzet van kleine voertuigen op rustige lijnen en grote voertuigen op de drukke lijnen is logisch.

Lijnen die verbindingen bieden buiten de centrale stations om (tangent-lijnen) zijn een zinvolle aanvulling op het netwerk. Ze verkorten de reistijd en maken een overstap overbodig. Tangent-lijnen zijn haalbaar als er veel rechtstreekse reizigers zijn. De minimale frequentie voor een tangent-lijn is een kwartierdienst in de spits en een halfuurdienst tussen de spitsen. Een tangent-lijn die minder vaak rijdt, zal in het algemeen te weinig reizigers trekken ten opzichte van de frequente lijnen die via de centrale stations rijden met een overstap. Een voorbeeld van een tangent-lijn is lijn 13/15 tussen Wijchen enerzijds en het Canisius Wilhelmina Ziekenhuis en de Radboud Universiteit Campus Heyendaal anderzijds.

2.6 Flexnet

2.6.1 Functie Flexnet in steden

Arnhem en Nijmegen kennen in hun lokale OV-netwerken vooral dikke reizigersstromen, met meer reizigers dan lijnen in de regio. In Nederlands OV wordt een uurdienst beschouwd als het minimum, zeer rustige perifere landsdelen uitgezonderd. Voor reizigers in stedelijk OV echter is een uurdienst niet zinvol. Ze zullen er weinig gebruik van maken door de lange wachttijden (vooral bij een overstap) en het beperkte aantal vertrekmogelijkheden. In stedelijke netwerken kunnen reizigers vaak een alternatieve reis maken met lijnen die wel elk half uur of vaker rijden. Daarom trekken Arnhem en Nijmegen de conclusie dat in stedelijk OV het aanbod van regulier OV minimaal een halfuurdienst moet zijn.

Flexnet kan een functie in het stedelijke OV-netwerk hebben wanneer een vaste lijndienst met een halfuurdienst niet (meer) te exploiteren is met een acceptabele kostendekking. Dit kan het geval zijn in gebieden met lage dichtheden, zoals een bedrijventerrein zonder grote kantoorcomplexen of een deel van de stad met weinig woningen. Ook kan Flexnet zinvol zijn op momenten van de dag dat er te weinig OV-reizigers zijn voor een halfuurdienst. Dit kan bijvoorbeeld in de avond of zondagochtend het geval zijn in bepaalde delen van de steden.

Ook kan Flexnet een aanvullende functie op het OV hebben. In gebieden waar het OV-netwerk grote afstanden tot halten kent, kan Flexnet een middel zijn om het OV dichterbij te brengen. Of dit met een “buurtwinkelbus”, een fietsensysteem of iets anders gebeurt, is lokaal uit te werken.

Inzet van Flexnet kan ook zinvol zijn wanneer daardoor een bestaande buslijn voor een grote groep reizigers aan waarde wint. Bijvoorbeeld het strekken van een route waarbij Flexnet op het “vervallen” gedeelte de functie van de gestrekte lijn overneemt. Dit is zinvol als het aantal reizigers op het “vervallen” gedeelte veel lager is dan het aantal reizigers dat er voordeel van ondervindt.

Flexnet is een type OV dat de komende periode zijn uitwerking gaat krijgen. Ook buiten de provincie Gelderland zijn typen Flexnet aan de orde. De gemeenten Arnhem en Nijmegen zullen ervaringen in het land volgen. Toepassingen in beide steden kunnen dan weloverwogen worden ingevoerd. Omdat Flexnet meer is toegesneden op de dunne reizigersstromen, zullen de steden in mindere mate een voortrekkersrol vervullen.

2.6.2 Wanneer Flexnet

Arnhem en Nijmegen beschouwen Flexnet pas als vervanging van OV wanneer een bestaande stedelijke lijndienst een lagere frequentie heeft (of zal krijgen) dan een halfuurdienst. De vervoerder (in de huidige concessie Hermes) bepaalt de frequentie op basis van reizigersstromen, de efficiënte inzet van personeel en materieel en overwegingen als verwachte ontwikkelingen in het gebied, de aanwezigheid van

alternatief OV in de nabijheid of anderszins. Elke situatie is verschillend, dus algemeen geldende normen zijn niet reëel.

Inzet van Flexnet als aanvullend systeem op het OV-netwerk in een gebied kent voor Arnhem en Nijmegen andere criteria. Het staat de vervoerder vrij om alle denkbare typen Flexnet toe te voegen op het OV-netwerk. Uitgangspunt moet zijn dat Flexnet het bestaande OV versterkt. Dit kan zijn door het bieden van extra mogelijkheden om OV-halten te bereiken of verbindingen te bieden die met het reguliere OV niet of minder goed worden geboden. Zo kan Flexnet een snelle verbinding met een ander gebied bieden waarmee reizigers een overstap vermijden of een veel kortere reistijd hebben.

Bij Flexnet is duidelijkheid voor de (potentiële) reizigers van belang. Een Flexnetsysteem moet helder zijn in al zijn facetten. Een campagne bij introductie en tijdens de exploitatie zijn van belang. Flexnet is (vooralsnog?) minder vanzelfsprekend dan regulier OV. Wanneer Flexnet gedurende bepaalde uren van de dag beschikbaar is, bijvoorbeeld in een wijk alleen in de avond wanneer het aantal reizigers te laag is voor een halfuurdienst, dient deze periode voor reizigers eenduidig te zijn en niet te kort. Een Flexnetsysteem dat bij wijze van voorbeeld alleen op werkdagen tussen 23.00 uur en 0.30 uur functioneert, kan niet functioneel zijn.

2.6.3 Flexnet in Arnhem en Nijmegen

Wanneer Flexnet wordt ingevoerd als vervanging van bestaand OV, dient het tarief voor reizigers maximaal het huidige OV-tarief te bedragen. Arnhem en Nijmegen hechten sterk aan de sociale functie en betaalbaarheid van het OV. Flexnet als aanvulling op bestaand OV kan wel een hoger tarief hebben.

Bij Flexnet is ook van belang dat in Arnhem en Nijmegen voor een deel van de inwoners gebruik van de fiets niet vanzelfsprekend is. Dit kan zijn oorzaak vinden in lichamelijke oorzaken, culturele maar ook praktische zoals de afwezigheid van een goede plaats om de fiets te stallen in flats of woningen zonder schuur.

De reizigersstromen in Arnhem en Nijmegen zijn zodanig, dat het vervangen van een gehele lijn door Flexnet nauwelijks aan de orde is. Denkbaar zou zijn een ondergrens voor een OV-lijn op het niveau van een Buurtbus. Dit betekent maximaal 80-100 reizigers per dag; bij meer reizigers blijkt inzet van een standaardbus of een extra buurtbus nodig. Ook rustige stadslijnen in Arnhem en Nijmegen hebben altijd meer dan 100 reizigers per dag.

2.6.4 Type Flexnet

Flexnet is in vele verschijningsvormen denkbaar: een buurtbus of een app waarop ritten gevraagd en aangeboden worden of een doordacht fietsensysteem. In en rond Arnhem en Nijmegen zijn deelfietsen (zoals OV-Fiets), de buurtbus en Breng Flex al gangbaar. Waar deze systemen het regulier OV aanvullen, hebben ze meerwaarde voor het OV-systeem.

Het tarief van Breng Flex voor reizigers (€ 3,50 per rit) is hoger dan het OV-tarief. Met dit tarief is het voor Arnhem en Nijmegen geen goed voorbeeld als het vervanging van bestaand OV is.

In de stad is de keuze voor het type Flexnet onder andere afhankelijk van:

- Het aantal inwoners of bezoekers dat er (potentieel) gebruik van maakt;
- De mate waarin men gewend is aan regulier OV in de wijk;
- Het aantal mensen dat minder goed ter been is;
- De mate waarin de fiets een alternatief is (in samenhang met leeftijden, fietsbezit, afstanden);
- Het autobezit;
- Het aantal mensen met een laag inkomen;
- De voorzieningen op korte afstand (zoals een winkel);
- Het aantal lokale vrijwilligers dat een initiatief kan opzetten en "in de lucht" houden.

Per situatie verschilt het meest geschikte type Flexnet. Zeker wanneer het als vervanging van regulier OV wordt overwogen, moet dit geschieden met de bovengenoemde overwegingen.

2.6.5 Knooppunten, hubs

Een vorm van Flexnet is een OV-knooppunt (ook hub genoemd) waar aanvullende vormen van vervoer beschikbaar zijn. Dit kan bijvoorbeeld deelfietsen betreffen, maar ook een deelautosysteem. In zekere zin kan men een bushalte in een woonwijk met een goede fietsenstalling ook als een hub beschouwen.

Een hub met deelfietsen is zinvol als er verspreide bestemmingen zijn die elk te klein zijn om bediening met een bushalte te verantwoorden. Dit geldt bijvoorbeeld voor bedrijventerreinen. In woonwijken liggen deelfietsen minder voor de hand: de meeste reizigers hier wonen in de wijk en zullen met de eigen fiets naar de halte komen.

2.7 Kwaliteit voor iedereen

Goed openbaar vervoer vergt dat de kwaliteit op orde is, of het nu HOV, Stadsnet of Flexnet betreft. De uitwerking van het netwerk is in de vorige paragrafen belicht. Deze paragraaf belicht de aspecten die voor elke vorm gelden: de halte, stiptheid en informatie.

2.7.1 Halten op orde

Elke halte met meer dan 50 instappers heeft in beginsel een abri die bescherming biedt tegen wind en regen. De omvang van de abri is zodanig dat ook op drukke momenten iedereen een schuilplaats kan vinden. In de abri is reisinformatie aanwezig met vertrektijden van de bussen, de routes, een plattegrond van het netwerk en een verwijzing naar aanvullende informatie die men met een mobieltje kan inzien. Daar waar geen abri geplaatst kan worden door ruimtegebrek, is een bankje aanwezig.

Op halten van HOV-lijnen zijn fietsenklemmen aanwezig met de mogelijkheid de fiets met een ketting te bevestigen. Een overdekte fietsenstalling en fietskluizen zijn wenselijk op drukkere halten en op halte waar (dure) elektrische fietsen worden gestald. In gebieden met korte afstanden naar de halte kan van een fietsenstalling worden afgezien als de reizigers overwegend te voet naar de halte komen.

2.7.2 Reisinformatie

Alle halten van HOV-lijnen en de halten met veel instappers van Stadsnet hebben een display met de werkelijke vertrektijden (DRIS: Dynamisch Reis Informatie Systeem). Zo een display geeft de reiziger op eenvoudige wijze informatie over de verwachte wachttijd.
De informatie in de bussen en bijvoorbeeld op de website van de vervoerder voldoet aan de vereisten van deze tijd: helder, dynamisch en eenvoudig vindbaar.

2.7.3 De bus rijdt op tijd

Vooral voor HOV maar ook voor Stadsnet geldt dat de bussen op tijd moeten rijden. Dit is bij HOV (zie aldaar) uitgewerkt. Te vroeg vertrekken vanaf een halte komt nooit voor. Omdat vertragingen nooit uit te sluiten zijn, is goede actuele reisinformatie onontbeerlijk.

3 Infrastructuur

3.1 Infrastructuur

Voor reizigers zijn korte reistijden van belang en een kleine kans op vertragingen. Dit geldt nog sterker bij HOV-lijnen die een hoge kwaliteit bieden. Op plaatsen waar het OV vertraging ondervindt, is eigen infrastructuur voor het OV wenselijk. Dit kan bestaan uit eigen busbanen of busstroken en/of voorzieningen in de verkeerslichten die groen licht geven aan bussen. De mate van vertraging, de ruimtelijke mogelijkheden, de kosten en de gevolgen voor ander verkeer bepalen de mogelijkheden.

3.2 Vertragingen in het OV-netwerk

Voor het hele OV-netwerk in de stedelijke regio Arnhem Nijmegen zijn de vertragingen in beeld gebracht. Daarvoor zijn de werkelijke vertrektijden van alle bussen op alle halten in november 2017 geanalyseerd. Hiermee zijn 'vertragingskaarten' gemaakt. Hierop is te zien waar bussen de meeste vertraging hebben. Vertraging is in deze studie het verschil in de gemiddelde rijtijd op werkdagen in de spits ten opzichte van de zondag. Omdat er op zondag minder overig verkeer is waarmee de bus rekening moet houden, zal de zondagse rijtijd altijd korter zijn dan die op werkdagen in de spits. Bij deze definitie is een (geringe) mate van "vertraging" altijd aan de orde.

Op de kaarten is de top-10 van vertragingen in Arnhem en Nijmegen opgenomen. Het eerste cijfer geeft de rangorde aan, het tweede de vertraging per rit in de spits in de aangegeven richting. Het bovenste kaartbeeld betreft de frequente stadslijnen, het onderste kaartbeeld de regiolijnen.

In Arnhem doen de grootste vertragingen voor de busreizigers zich voor van Arnhem richting Westervoort en vanuit Oosterbeek richting Arnhem. Ook in Arnhem Zuid ondervindt de OV-reiziger vertraging, vooral op de routes rondom de Burgemeester Matsersingel. Dit zijn ook de routes waar in de spits het autoverkeer beperkte doorstroming heeft. Het openbaar vervoer kent er beperkte vrijliggende voorzieningen. De bus staat samen met het autoverkeer stil.

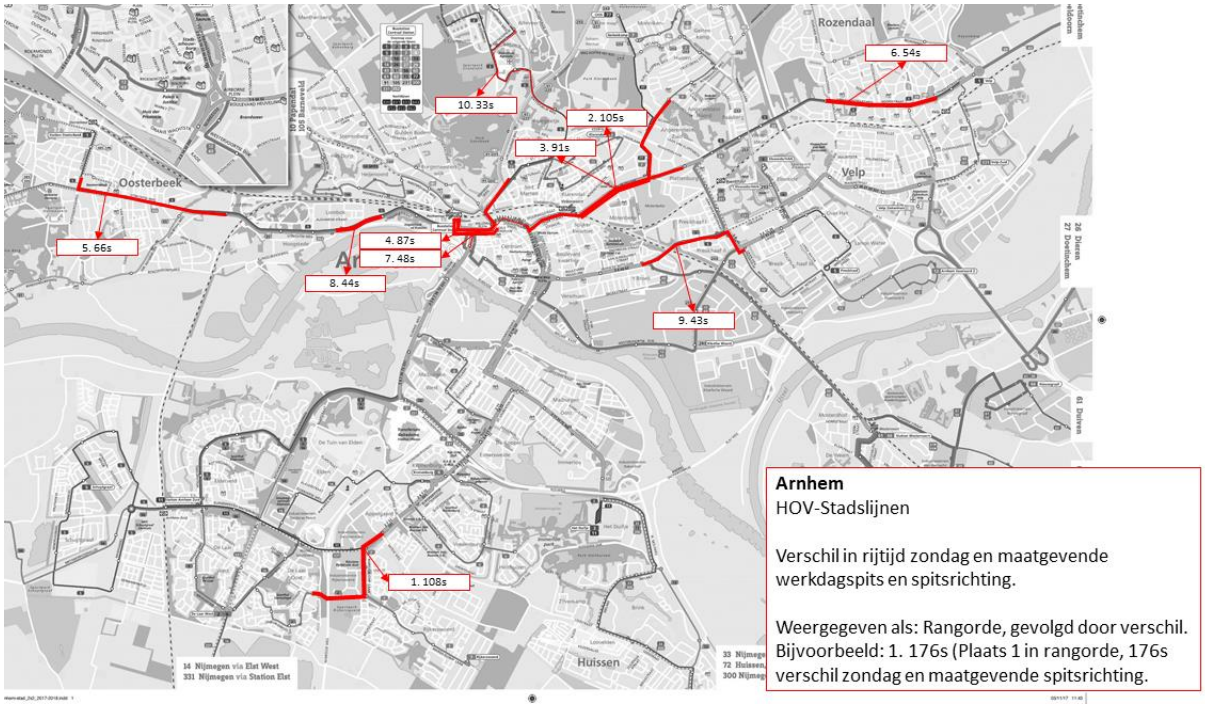

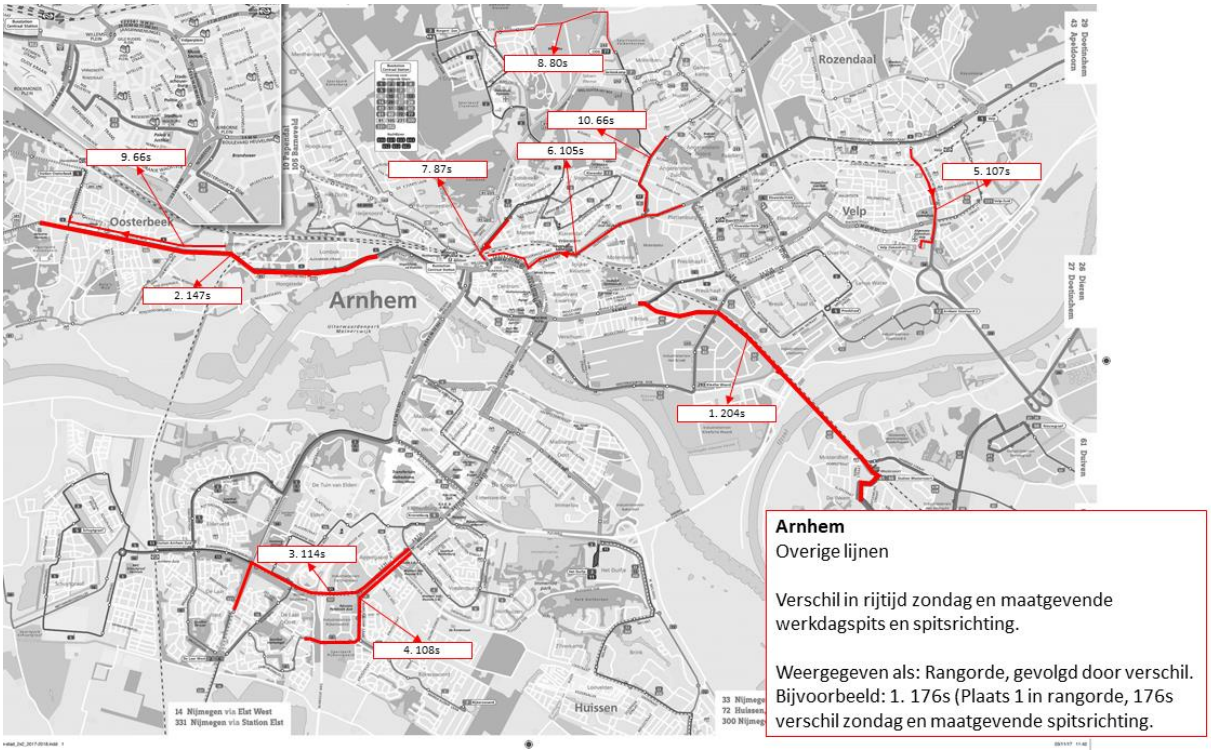

Vertragingen bus in Arnhem: frequente stadslijnen (boven) en regiolijnen (onder)

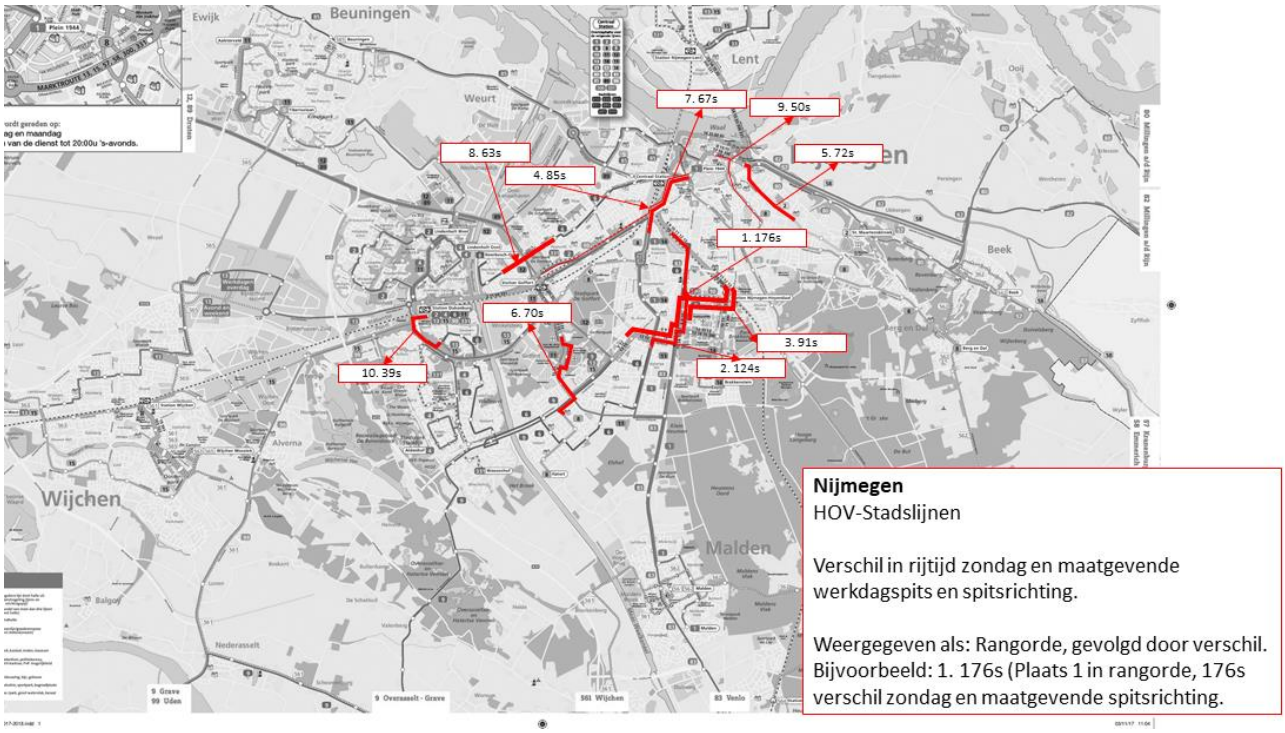

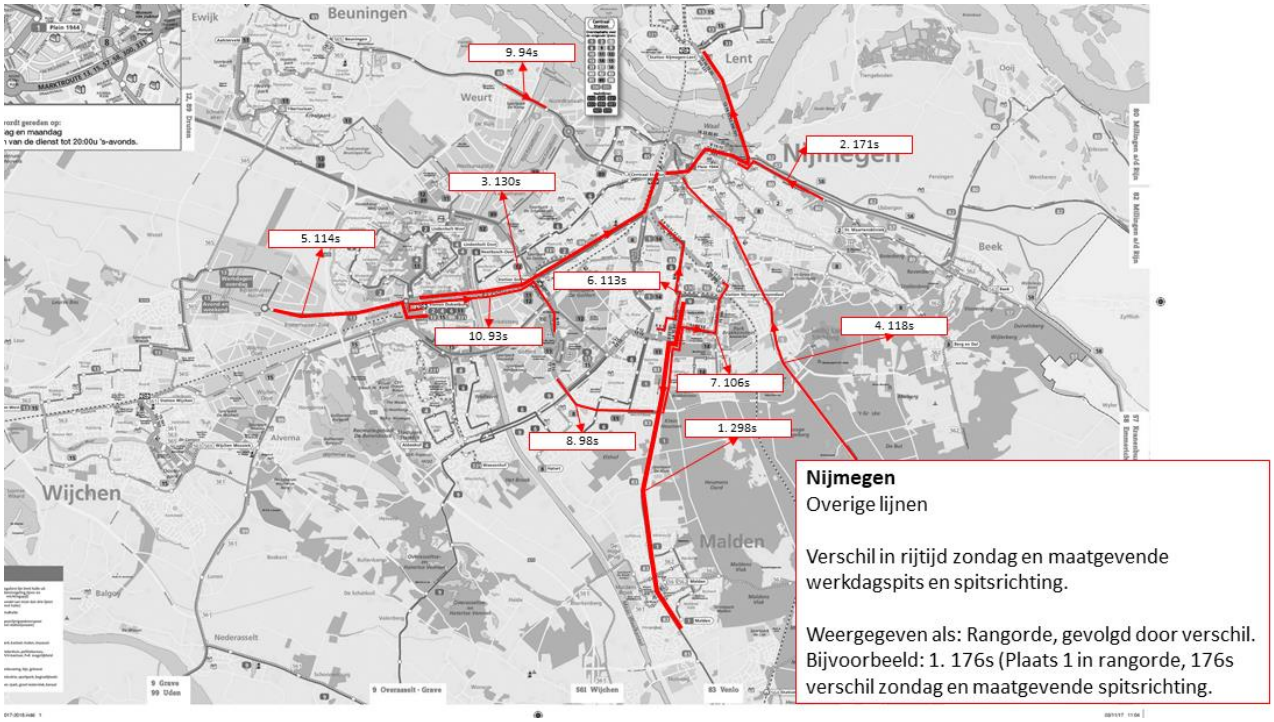

Vertragingen bus in Nijmegen: frequente stadslijnen (boven) en regiolijnen (onder)

De grootste vertraging in het OV-netwerk van Nijmegen (zie de twee voorgaande kaartbeelden) doet zich voor vanaf Campus Heyendaal richting Malden. Bussen ondervinden een gemiddelde vertraging van 5 minuten (298 seconden) op het tracé van de Philips van Leydenlaan, de Sint Annastraat en de Rijksweg Malden. Overige vertragingen zijn er rondom campus Heyendaal en op de inprikkers naar het centrum: Graafseweg, Nijmeegsebaan-Groesbeekseweg, Ubbergseweg en de Industrieweg.

3.3 Investeringsopgave kwaliteitsimpuls OV

Om de kwaliteit van het openbaar vervoer te verbeteren, is door de provincie Gelderland en de gemeenten Arnhem en Nijmegen samengewerkt aan een investeringsopgave. Met investeringen wordt het OV-systeem betrouwbaarder en efficiënter gemaakt. Einddoel is een OV-netwerk dat toekomstvast is en de regio intern goed verbindt. Een belangrijke pijler van dit systeem is een regionaal/stedelijk HOV-netwerk dat economische kernlocaties met elkaar verknoopt. Voor zowel Arnhem als Nijmegen hebben diverse werksessies plaatsgevonden. Hoofdonderwerp was het uitwerken van maatregelen in de steden om het OV verder te verbeteren. Het gaat daarbij om maatregelen die:

- de vertragingen in het OV-netwerk aanpakken;
- route-optimalisaties uitwerken;
- kwaliteitsimpuls bieden aan OV-knooppunten.

De investeringsopgaven van de beide steden, gecombineerd met de investeringsopgave voor de tien HOV-lijnen, wordt gezamenlijk uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. Deze agenda zal tot 2023 concreet zijn en voor de periode 2023-2030 agenderend. In bijlage 4 zijn deze (indicatief) uitgewerkt.

Investeringsopgave voor Arnhem
Arnhem komt tot vijftien prioritaire locaties/ maatregelen voor verbeteringen OV. In het kaartbeeld zijn deze weergegeven.

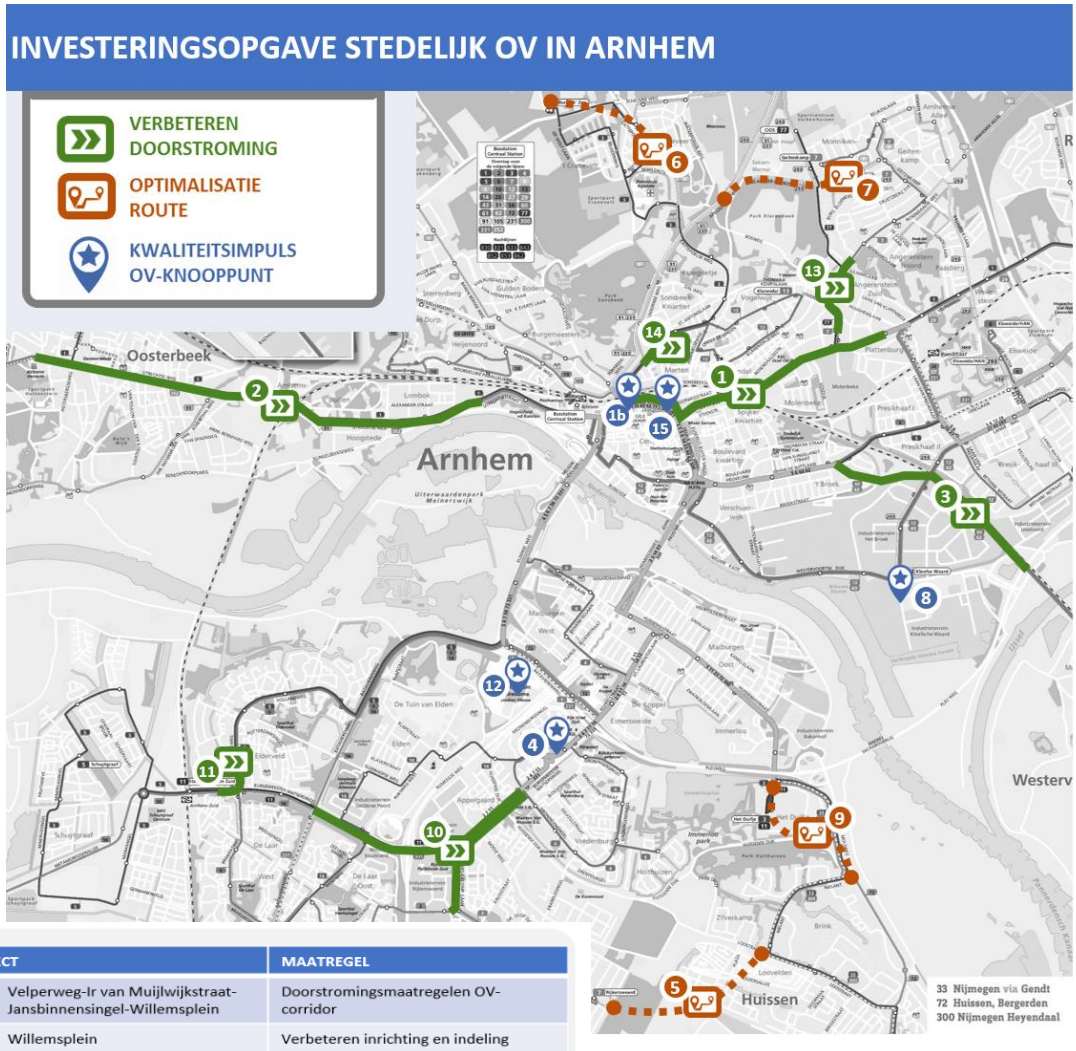

TRAJECT		MAATREGEL
1	Velperweg-Ir van Muijlwijkstraat-Jansbinnensingel-Willemsplein	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
1b	Willemsplein	Verbeteren inrichting en indeling OV-knooppunt
2	Utrechtseweg	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
3	Oude Zevenaarseweg icm VRI	Herinrichting Oude Zevenaarseweg
4	OV-Knooppunt WKC Kronenburg	Kwaliteitsimpuls OV-knooppunt
5	Marga Klompélaan	Doortrekken lijn 7 naar Huissen
6	Schelmseweg	Routeoptimalisatie lijn 3 In samenhang met lijn 8
7	Weg achter het Bos	Routeverkorting lijn 8
8	Westervoortsedijk	IPKW verbinden met HOV inclusief P+R
9	Keizerstraat/ Het Duifje	Routeoptimalisatie lijn 3 inclusief doortrekken naar Huissen
10	Burgemeester Matsersingel	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
11	Metamorfosenallee-Hollandweg	Aanpassingen kruispunt voor doorstroming OV
12	P+R Gelredome	Optimalisatie P+R locatie
13	Rozendaalseweg-Raapopseweg	Doorstromingsmaatregelen OV
14	Cronjestraat-Cremerstraat	Doorstromingsmaatregelen OV
15	Velperplein	Verbeteren inrichting en indeling OV Knooppunt

Investeringsopgave voor Nijmegen

Nijmegen komt tot negen prioritaire locaties/ maatregelen voor verbeteringen OV. In bijlage 4 zijn deze uitgewerkt.

TRAJECT		MAATREGEL
1	Weurtseweg (lijn 5 en 85)	Routeoptimalisatie in combinatie met gebiedsopgave Waalfront
2	Griftdijk en Fruitlaan (lijn 14 en 331)	Routeoptimalisatie en OV-voorzieningen Griftdijk
3	Graafseweg (lijn 2 en 99)	Corridorstudie naar doorstromingsmaatregelen OV icm herinrichtingsopgave Graafseweg
4	Knoop Lent	Routeoptimalisatie rondom Knoop Lent icm verkeerslichtenregeling
5	Dukenburg Meijhorst (lijnen 4, 6, 331)	Routeoptimalisatie icm doorsteek Meijhorst <> Aldenhof
6a	Plein '44	Aanpassing Plein '44 nav andere routes bussen binnenstad
6b	Traianusplein	Kwaliteitsimpuls halte Traianusplein/ oostelijke binnenstad
7	De Oversteek	Vervoerwaardestudie naar kansrijkheid verbinding Nijmegen Noord <> Nijmegen Goffert via De Oversteek
8	Sint Annastraat en Rijksweg Malden (lijn 1 en 83)	Corridorstudie naar doorstromingsmaatregelen OV
9	Ubbergseweg – Nieuwe Ubbergseweg	Quick win verbetering doorstroming bus (lijn 80)

3.4 Morgen aan de slag met no-regret maatregelen

Zowel in Arnhem als in Nijmegen zijn er maatregelen die de gemeenten in 2019 al willen en kunnen uitvoeren.

Arnhem wil aan de slag met de herinrichting van de Oude Zevenaarseweg en de aanpassing van de entree van de Jacob Cremerstraat. Daarnaast wil Arnhem in 2019 starten met de corridorstudie voor de lijnen 1 en 3 en het voorbereiden van een optimalisatie van de inrichting van het OV-knooppunt Willemsplein.

In Nijmegen verandert de busroute door de binnenstad. Nijmegen gaat hiervoor in 2019 aanpassingen doen aan onder andere de halten op de singels. Verder wil Nijmegen in 2019 starten met de voorbereidingen voor de routeoptimalisaties van de buslijnen naar Beuningen en naar Oosterhout en Elst.

4

Doorkijk naar 2030

Verschillende ontwikkelingen raken het openbaar vervoer. De relevante trends voor Arnhem en Nijmegen zijn in kaart gebracht in de paragrafen Demografie, Economie, Sociaal-cultureel, Technologie, Duurzaamheid en Politiek. Verschillende documenten en interviews zijn als bron gebruikt. Samenvattende kaartbeelden zijn in de laatste paragraaf opgenomen. Als eerste wordt de ontwikkeling van het aantal OV-reizigers in de afgelopen jaren bezien.

4.1 Ontwikkeling OV-reizigers afgelopen jaren

4.1.1 Reizigersgroei

Het aantal reizigerskilometers dat in de regio Arnhem-Nijmegen in het openbaar vervoer is vervoerd, is tussen 2012 en 2017 met 30% gestegen (zie figuur 4.1). De groei is veel groter dan de inwonersgroei: zowel in Arnhem als Nijmegen groeide in die periode het aantal inwoners met 5%. Het is een aanwijzing voor stedelijke dynamiek, zoals die ook in de Randstad optreedt. De centra van de grote steden kennen een grote groei van het aantal verplaatsingen, vooral met fiets en OV. Activiteiten die veel verplaatsingen genereren, zoeken elkaar op.

4.1.2 Positie van Arnhem en Nijmegen

In het Toekomstbeeld OV Oost-Nederland (2016) is berekend welke potentie het OV heeft op basis van het aantal inwoners, arbeidsplaatsen en leerlingplaatsen. Voor de berekening zijn deze aantallen in en rond de meest intensieve locaties geïnventariseerd. Voor Oost-Nederland is het kaartbeeld in bijlage 1 opgenomen. Duidelijk is de overheersende rol van de steden Arnhem en Nijmegen in hun omgeving.

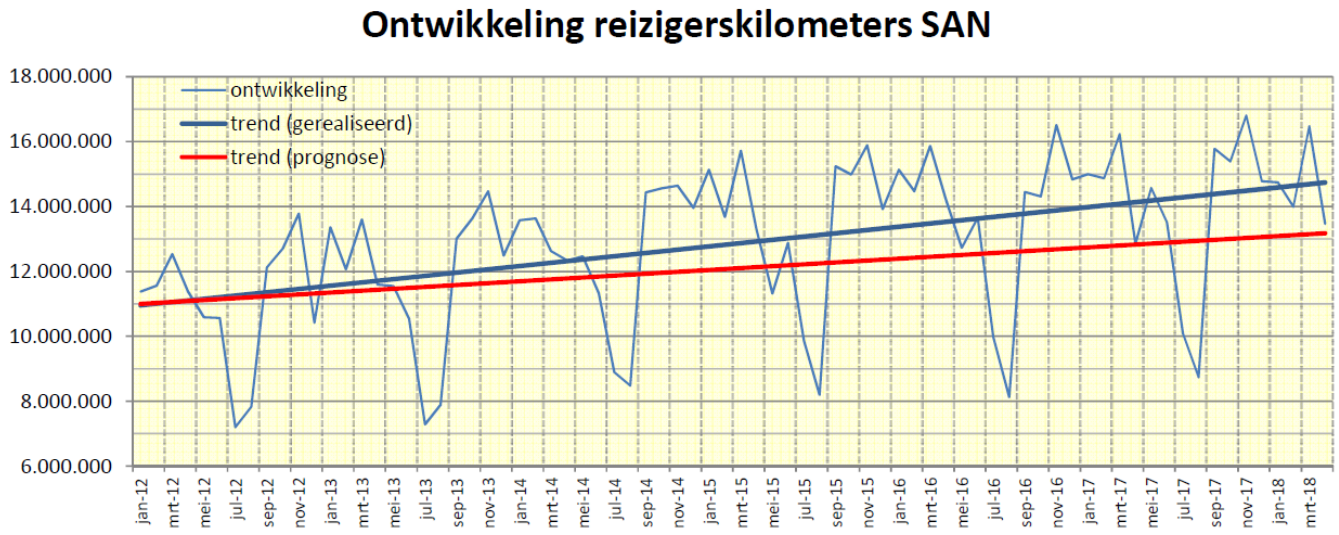

figuur 4.1. Reizigerskilometers SAN (Stadsregio Arnhem Nijmegen) 2012-2018

4.2 Demografie

De bevolking van zowel Arnhem als Nijmegen blijft de komende jaren groeien. Volgens de meest recente openbare bevolkingsprognose (Bevolkingsprognose Arnhem 2016-2030, Gemeente Arnhem, juli 2016) zal Arnhem groeien van 154.000 inwoners (2016) naar 168.000 inwoners in 2030. Dit is een groei van 9% in veertien jaar tijd. Nijmegen verwacht (Demografische verkenning 2015, Gemeente Nijmegen, oktober 2015) een groei van 171.000 inwoners (2015) naar 186.000 in 2030. Dit is een groei van eveneens 9%, in vijftien jaar tijd.

Beide steden verwachten de grootste toename van het aantal inwoners in de leeftijds-categorie boven de 65 jaar. Bij jongeren verwacht Arnhem lichte krimp, Nijmegen minder dan gemiddelde groei. Ouderen maken minder OV-ritten per persoon dan andere leeftijdscategorieën (zie bijvoorbeeld “Wie reist er nog met het OV?”, NEA, CVS november 2004). Veruit de meeste OV-ritten maken jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar. Op basis van de demografische ontwikkelingen is dus zowel voor Arnhem als Nijmegen een beperkte groei van het aantal OV-reizen te verwachten.

Onderverdeeld naar wijken, is in Arnhem groei van het aantal OV-reizigers te verwachten in Schuytgraaf, Arnhemse Broek en Malburgen West, waar veel woningen worden gebouwd. Daling is te verwachten in Rijkerswoerd en De Laar door afname van het aantal inwoners in combinatie met vergrijzing.

In Nijmegen is op basis van de demografische ontwikkelingen de meeste OV-groei te verwachten in Nijmegen Noord, door sterke groei van het aantal inwoners. Enige groei is te verwachten in Centrum en Oud-West door groei van het aantal inwoners in de

leeftijdscategorie 20-29 jaar. Minder OV-reizigers zijn te verwachten in Dukenburg en Lindenholt door de krimp in combinatie met vergrijzing.

4.3 Economie

Er zijn geen recente ramingen van het aantal arbeidsplaatsen in Arnhem en Nijmegen waarin de gunstige economische ontwikkelingen van de afgelopen twee jaren zijn meegenomen. In oudere prognoses is een groei van het aantal arbeidsplaatsen in Arnhem en Nijmegen van ongeveer 1% per jaar gehanteerd.

De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland zetten zich gezamenlijk in om de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de regio Arnhem-Nijmegen te versterken. De investeringsagenda die elk jaar opgezet wordt, helpt daarbij. Hierbij ligt de focus op de gezamenlijk ambities en sterke punten (Investeringsagenda). De economische ontwikkeling en innovatie wordt gericht op de terreinen Health (met name Nijmegen) en Energy (met name Arnhem) en kennislocaties.

De gemeente Arnhem richt zich op het verbeteren van het innovatieklimaat voor de sector Energy. Er zijn vier belangrijke locaties waar ruimtelijke ontwikkelingen gepland staan:

- Arnhems Buiten
- Industriepark Kleefse Waard (IPKW)
- Rondom het station Arnhem Centraal/Coehoorn
- Campus HAN/HVHL

De eerste twee zijn met name gericht op bedrijven, rondom Arnhem Centraal en campus HAN/HVHL bovendien op faciliteiten en onderwijs. Het verbeteren van de bereikbaarheid met het openbaar vervoer naar en tussen deze hotspots is gewenst. Met, op termijn, groei naar HOV.

In Nijmegen worden nieuwe projecten uitgevoerd, naast aandacht voor bestaande bedrijventerreinen. Eén van deze projecten is NYMA nabij de nieuwe brug over de Waal “de oversteek”; een plek waar ondernemers zich kunnen vestigen. Rond Winkelsteeg (het gebied tussen station Goffert en het Maas-Waal Kanaal) kunnen zich hoogwaardige bedrijven vestigen; Novio Tech Campus is hier een voorbeeld van. Ontwikkelingen bij “Knoop 38” betreffen extensieve bedrijvigheid rond afrit 38 (Elst) van de A15.

4.4 Sociaal-cultureel

De sociale functie van het openbaar vervoer, basismobiliteit voor elke inwoner, is belangrijk voor Arnhem en Nijmegen. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn om zich tegen een redelijk tarief en binnen een redelijke reistijd te verplaatsen. De bereik-baarheidsfunctie en sociale functie van openbaar vervoer komen naar boven in onder

andere de nota Nijmegen Duurzaam Bereikbaar en de Beleidsnota openbaar vervoer Arnhem.

Een aspect dat samenhangt met de sociale functie, is het belang van korte loopafstanden naar toegankelijke bushalten. Het huidige beleid gaat uit van maximale loopafstanden in de stad van 400 meter voor regulier OV en 600 meter voor HOV. Een lijnennet dat grofmaziger wordt, betekent grotere loopafstanden naar de halte. In Arnhem en Nijmegen is sprake van vergrijzing en voor een deel van de ouderen zijn juist korte loopafstanden naar de halte van belang. Ook toegankelijke halten zijn voor hen van belang, evenals voor mensen met een beperking en met bagage.

Hoger onderwijs speelt in beide steden een belangrijke rol. Met het veranderen van het leenstelstel voor studenten in 2015 is het aantal studenten dat reist per OV tussen onderwijs en huisadres toegenomen. De verwachting is dat de omvang van deze groep zal stijgen, zeker gezien het inzetten van beide steden op hoger onderwijs.

De groei van stedelijke dynamiek is een landelijke trend waarin geen kentering wordt voorzien. Arnhem en Nijmegen volgen daarmee de trend die ook in de steden van de Randstad waarneembaar is; sterk groeiende mobiliteit, ook van het OV, meer dan evenredig aan de groei van de bevolking.

4.5 Technologie

In en rond het OV zijn de afgelopen jaren technologische ontwikkelingen geweest. Deze zullen niet stilstaan. Nieuwe mobiliteit, zoals elektrische fietsen, deelfietsen en -auto's, MaaS (Mobility as a Service) en elektrische auto's kunnen een grotere rol gaan spelen. Tot heden hebben deze factoren nog maar een kleine rol in het OV. De verwachting is dat deze aspecten meer in de landelijke gebieden dan in de steden gevolgen zullen hebben.

Al ingeburgerd is de toepassing van informatietechnologieën in reisinformatie. Het overal direct kunnen raadplegen van een app heeft de plaats van (bijvoorbeeld) busboekjes ingenomen. Halten met displays die de werkelijke vertrektijd van de bus aangeven zijn gemeengoed, het papieren kaartje op de haltepaal verliest aan functie.

Voor de komende jaren zijn de volgende ontwikkelingen rond het OV te voorzien.

- Het bezit van de elektrische fiets is nu landelijk 8%: er zijn 1,9 miljoen e-bikes op totaal 24,7 miljoen fietsen. Dit aandeel zal de komende jaren toenemen. De elektrische fiets gaat sterker concurreren met de bus. De elektrische fiets kan goed ingezet worden als voor- en/of natransport (OV visie Gelderland). Dit wint aan belang als halteafstanden groter worden.
- Flexibele oproepgestuurde systemen kunnen in toenemende mate als vangnet van het normale OV worden ingezet. Klantvriendelijke apps voor reizigers en planningssystemen voor de vervoerders stimuleren dergelijke systemen. Breng Flex is een voorbeeld in de regio Arnhem – Nijmegen en onder andere namen

elders. Gezien het dichtere OV-netwerk in steden, zal een systeem als Breng Flex in de regio van groter belang zijn dan in de steden. Bij deze systemen is een voldoende aantal potentiële reizigers in het gebied noodzakelijk.

- MaaS: Mobility as a Service. Dit begrip is een verzamelnaam voor diensten ten behoeve van het gebruik van OV. De consument koopt mobiliteit in, in plaats van te investeren in transportmiddelen. Nieuwe services zullen een combinatie vormen tussen openbaar vervoer, vraag gestuurd vervoer en privé voertuigen. De verwachting voor het OV-gebruik is dat het zowel positieve als negatieve effecten zal hebben omdat het combineren van meerdere typen vervoer gemakkelijker wordt.
- Deelfietsen en -auto's worden meer gangbaar, onder andere door toepassing van klantvriendelijke plannings- en reserveringssystemen op apps. Ook de betaling van de ritten wordt daardoor eenvoudig. In wijken kunnen hubs gemaakt worden met deelfietsen of -auto's. Het openbaar vervoer kan hier op aangepast worden. De grote reizigersstromen gaan per OV, het fijnmazige deel wordt aan deelfietsen overgelaten. In zowel Arnhem als Nijmegen zijn locaties waar deelfietsen- en auto's staan en waar de potentie getest wordt. Zo is er een pilot met deelfietsen tussen Presikhaaf en IPKW in Arnhem, staan er twee deelauto's bij de Sint Jacobslaan in Nijmegen en staan er op verschillende locaties deelfietsen in Nijmegen. Al langer bestand is het systeem met OV-fietsen (deelfietsen) op de stations Arnhem Centraal en Nijmegen en Greenwheels.

4.6 Duurzaamheid

In het landelijk "Bestuursakkoord Zero Emissie Regionaal Openbaar Vervoer per Bus" uit 2016 is opgenomen dat vanaf 2025 alle nieuw instromende bussen in het Nederlandse openbaar vervoer vrij zijn van schadelijke uitlaatgassen. Vanaf 2030 zal dit gelden voor alle bussen die in exploitatie zijn, ook de oudere.

Ook in de huidige OV-concessie Arnhem Nijmegen speelt duurzaamheid een belangrijke rol. Naast de emissievrije trolleybussen worden uitsluitend aardgasbussen ingezet. Het verder verduurzamen van het openbaar vervoer is een belangrijk thema in de regio en zal in de volgende concessie een belangrijke plaats innemen. Verschillende kansen treden op om via deze nieuwe concessie innovatie te stimuleren en op die manier de luchtkwaliteit in de regio te verbeteren en bij te dragen aan klimaatdoelen.

In Arnhem zijn de trolleybuslijnen de dragers van het stedelijk HOV. De gemeente Arnhem hecht aan haar trolleybus. Dit is in een eerder hoofdstuk uitgewerkt.

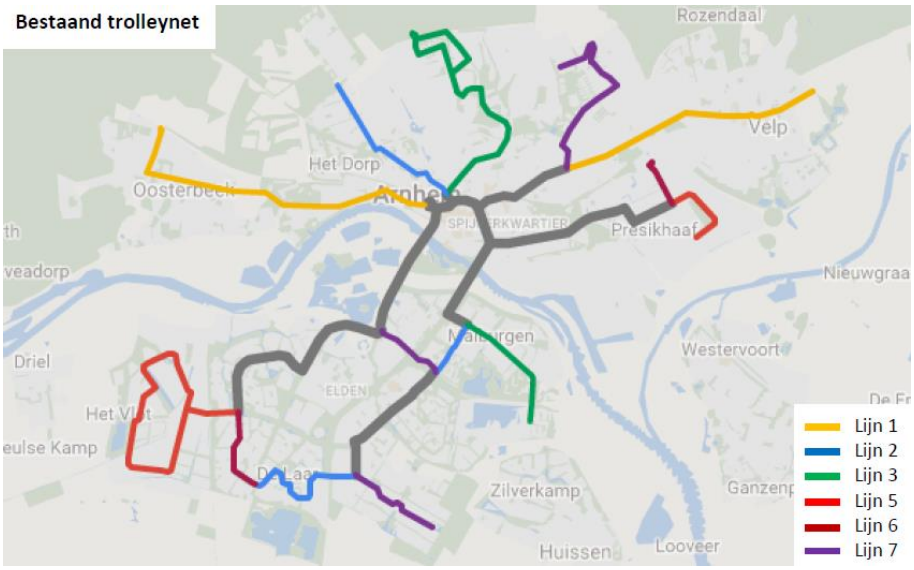

figuur 4.2 Bestaand trolleynetwerk

4.7 Politiek

De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland zetten zich gezamenlijk in om de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de regio Arnhem-Nijmegen te versterken. De wijze waarop dit gebeurt, krijgt onder andere vorm in de jaarlijkse Investeringsagenda. Hierbij ligt de focus op de gezamenlijk ambities en sterke punten;

1. Economische ontwikkeling en innovatie op de terreinen Health (met name Nijmegen) en Energy (met name Arnhem) en kennislocaties.

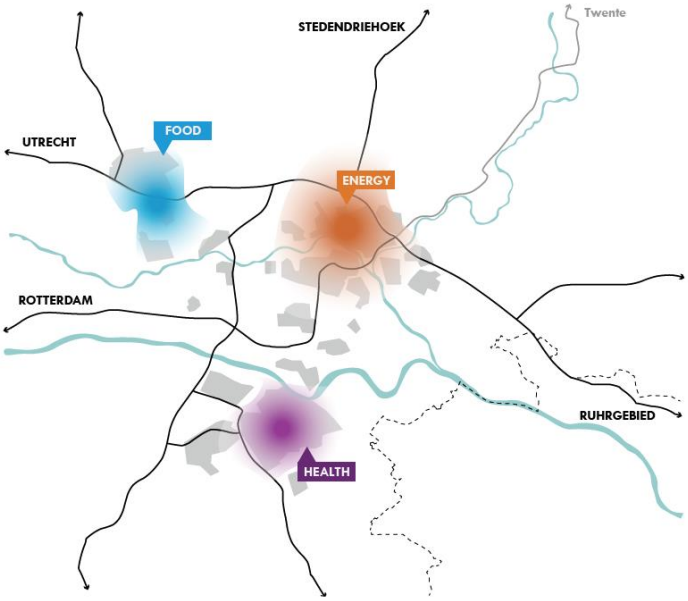

figuur 4.3: economische ambities

2. Bruisende binnensteden; levendige binnensteden zijn belangrijk voor de regionale en provinciale economie. Het is voor beide steden de ambitie dat de bereikbaarheid van de (binnen)stad ook in de avond goed op orde is.
3. Slimme duurzaamheid; duurzaamheidsdoelen spelen een rol en deze regio is een proeftuin waar duurzame technieken kunnen worden uitgetest. Het verder verduurzamen van de OV concessie valt hieronder. Voor Arnhem is de ontwikkeling van Trolley 2.0 een belangrijk aspect dat hieronder valt.

Goede bereikbaarheid is een van de randvoorwaarden voor het behalen van de ambities. Op de investeringsagenda staan concrete plannen voor het verbeteren van de bereikbaarheid, zoals bijvoorbeeld het verbeteren van de bereikbaarheid van Heyendaal en het opwaarderen van de stations Nijmegen Heyendaal en Arnhem Presikhaaf, en plannen die mindere concreet zijn, zoals stimuleren ondernemerschap (Briskr en PPDC) en talentontwikkeling.

Naast de goede bereikbaarheid, is betaalbaarheid van het openbaar vervoer belangrijk voor Arnhem en Nijmegen. Daarbij beschouwen beide gemeenten de huidige OV-tarieven als maximum. De OV-reizigers geven het laagste rapportcijfer van alle kwaliteitsaspecten van het OV voor het tarief: het rapportcijfer 5,8 (Klantenbarometer 2017 provincie Gelderland, concessie Arnhem – Nijmegen). Dit geeft ook aan dat de OV-tarieven geen verhoging kunnen verdragen. De gemeente Nijmegen biedt tot 2020 65+-ers goedkoop OV aan (€ 10 per jaar) en vanaf 2020 aan minima. De gemeente vergoedt hiervoor inkomstenderving aan Connexxion. De gemeente Arnhem en Nijmegen vinden dat inzet van systemen die regulier OV vervangen (zoals Breng Flex) geen hoger tarief mogen vragen dan het normale OV-tarief.

Bussen in de Nijmeegse binnenstad
De gemeente Nijmegen heeft besloten dat binnen twee jaar bussen niet meer de route over de Burchtstraat zullen volgen. Regionale bussen en HOV gaan op basis van de plannen via de singels rijden, de stadslijnen via de Waalkade. Een nieuwe grote halte aan het Traianusplein is hiervoor noodzakelijk, evenals een verbeterde halte aan de Nassausingel. Tevens is een extra halte ter hoogte van de Van Schevichavenstraat wenselijk vanuit OV gezien. De busroute die anno 2018 gereden wordt op marktdagen, wordt de nieuwe binnenstadroute. Onderstaand zijn de huidige busroutes op marktdagen (zaterdag, zondag, maandag) weergegeven.

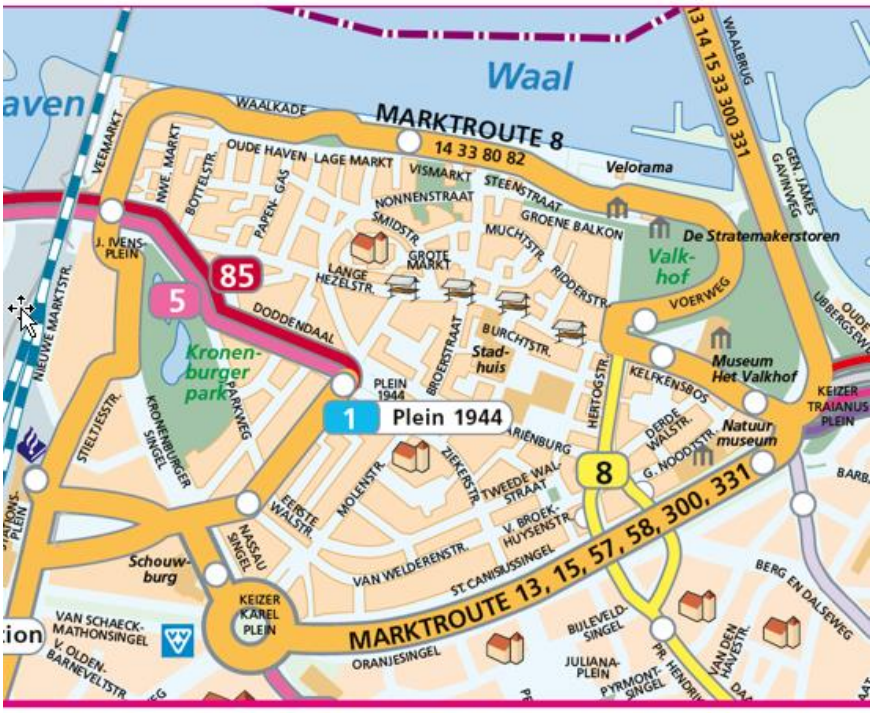

Figuur 4.4: Marktroutes in centrum Nijmegen

4.8 Groei van de vraag naar het openbaar vervoer

De ontwikkelingen die in de voorgaande paragrafen zijn toegelicht, hebben invloed op het aantal OV-reizigers in Arnhem en Nijmegen. De belangrijkste conclusie is dat een voortgaande groei van de stedelijke dynamiek in de centra van Arnhem en Nijmegen verwacht kan worden. Verder zijn grote verbeteringen te voorzien in de treindiensten te Arnhem en Nijmegen. Daarmee zijn twee motoren voor voortgaande reizigersgroei in de stedelijke OV-netwerken geïdentificeerd.

4.8.1 Arnhem

Het onderstaande kaartbeeld geeft de belangrijkste elementen van de vorige paragrafen weer. Ingetekend zijn de ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van demografie en economie. Ook ingetekend zijn belangrijke bestemmingen zoals economische clusters, de binnenstad, ziekenhuizen, scholen, P&R-locaties en bedrijventerreinen.

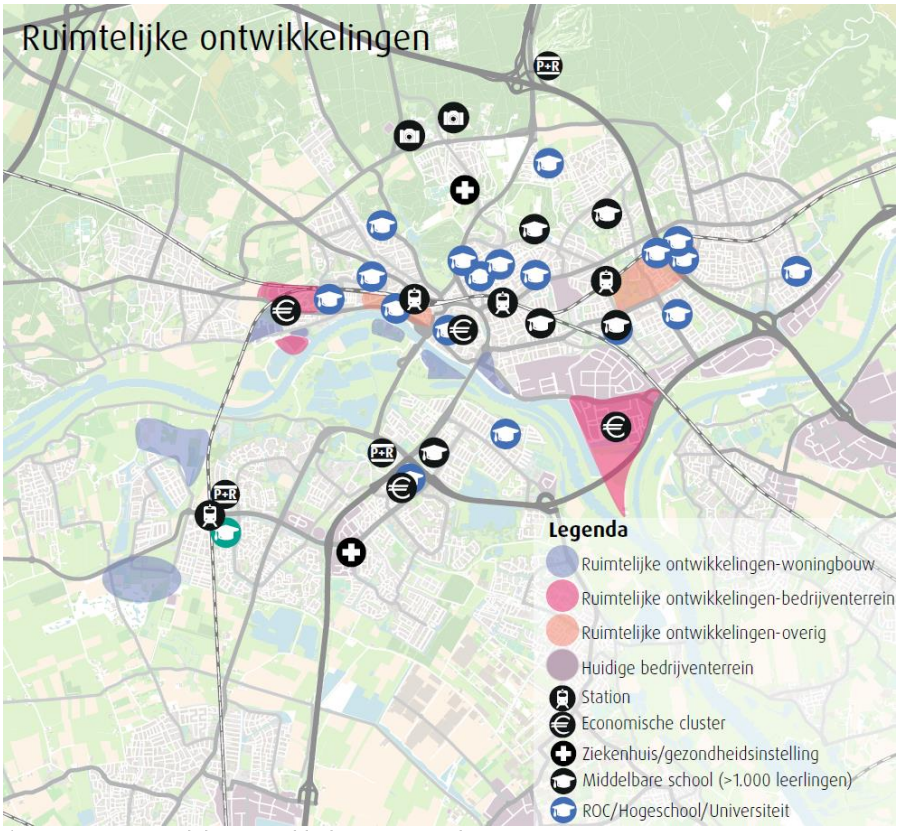

figuur 4.5: Ruimtelijke ontwikkelingen in Arnhem

Economische kerngebieden
De ruimtelijke ontwikkelingen en andere bestemmingsgebieden leiden tot een aantal economische kerngebieden in de stad, waaronder de belangrijke stations. Deze punten zijn in figuur 4.6 weergegeven.

De omgeving van station Arnhem zal een impuls krijgen door groei van het aantal treinreizigers. Voorzien is een stapsgewijze verbetering van de ICE tussen Amsterdam en Duitsland. De Intercity Amsterdam – Utrecht – Arnhem – Nijmegen gaat in de plannen van PHS (Project Hoogfrequent Spoor) vanaf 2023 zes keer per uur rijden in plaats van vier keer per uur.

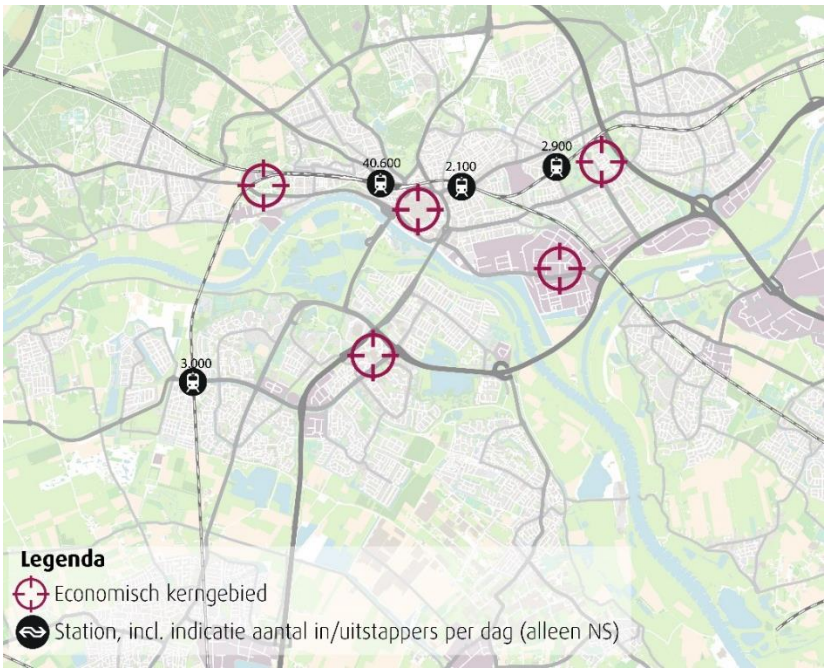

figuur 4.6: Economische kerngebieden in Arnhem

4.8.2 Nijmegen

De ontwikkelingen in Nijmegen zijn op onderstaande kaartbeeld ingetekend.

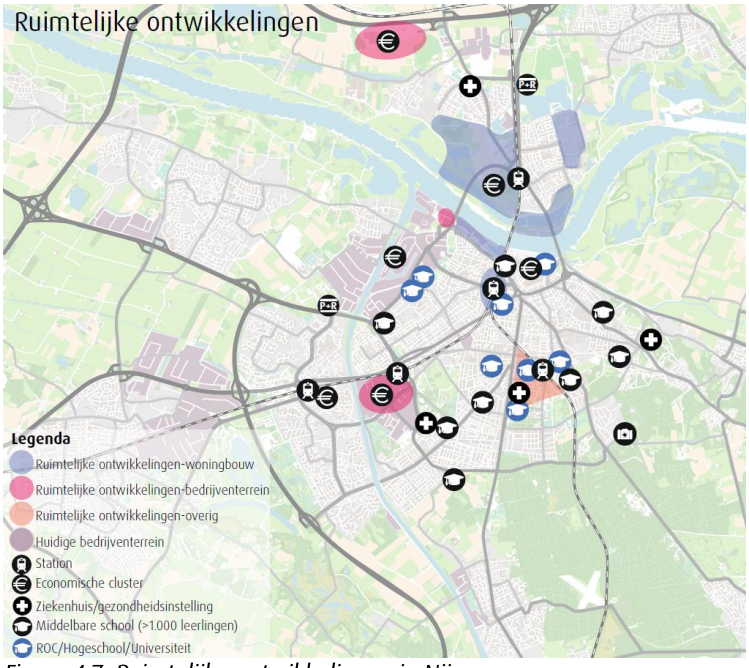

Figuur 4.7: Ruimtelijke ontwikkelingen in Nijmegen

Economische kerngebieden

De ruimtelijke ontwikkelingen en andere bestemmingsgebieden leiden tot een aantal economische kerngebieden in Nijmegen, waaronder de belangrijke stations. Deze punten zijn in figuur 4.8 weergegeven.

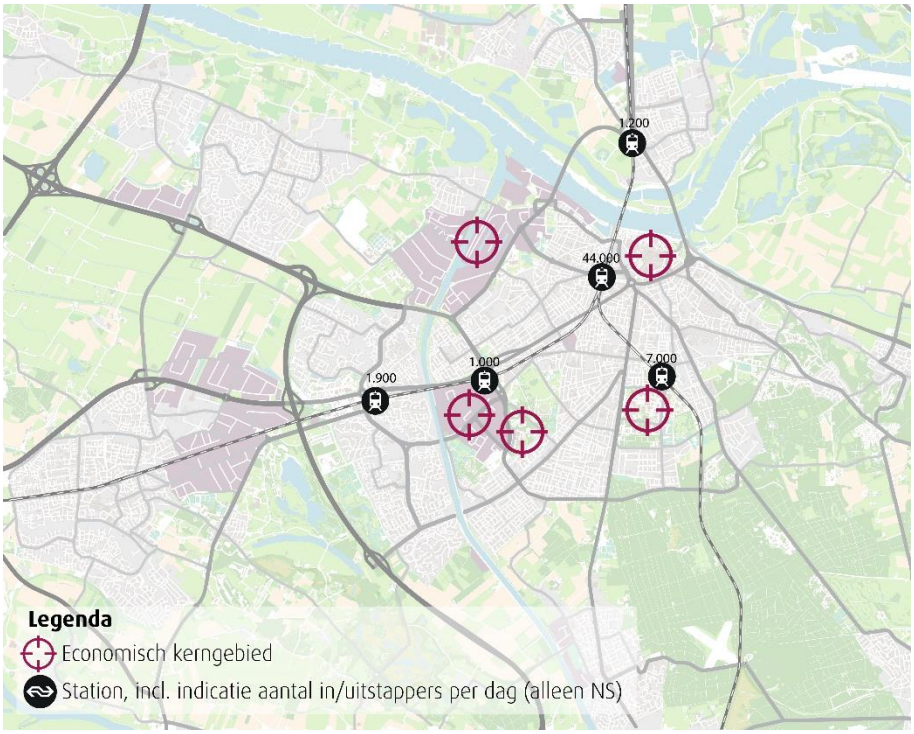

Figuur 4.8: economische kerngebieden in Nijmegen

5

Toekomstbeeld OV-netwerk

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is de visie van de gemeenten Arnhem en Nijmegen op goed openbaar vervoer toegelicht. De indeling van de provincie Gelderland in HOV-net, Stadsnet en Flexnet is daarbij gehanteerd. Uit een vertragingsanalyse volgden in hoofdstuk 3 investeringsopgaven voor de OV-infrastructuur, een van de doelen van deze nota. Een doorkijk naar 2030 op diverse aspecten maakte in hoofdstuk 4 de analyse compleet. Vanuit deze elementen komt dit hoofdstuk tot een samenhangend geheel van HOV-routes.

Het vastleggen van HOV-routes is van belang om bij investeringen in de infrastructuur zekerheid te hebben over de toekomstvastheid. Het rijden via de HOV-routes kan in de nieuwe concessie verplicht worden gesteld. Voor de routes van de buslijnen in het Vast-net en -voor zover van toepassing in de steden- Flexnet kan de vervoerder zelf zijn keuzes maken. De provincie Gelderland bepaalt welke inschrijving van de vervoerders het best passend is.

Een deel van de buslijnen in Arnhem en Nijmegen rijdt verder in de regio. De provincie Gelderland heeft bezint welke routes in aanmerking komen voor opwaardering tot HOV. Dit heeft ook gevolgen voor het stedelijke OV-netwerk in Arnhem en Nijmegen. Afstemming tussen beide groepen lijnen is van belang. Een voorbeeld is lijn 5 van Groesbeek naar Nijmegen; deze heeft in Nijmegen drukke lokale halten op de Groesbeekseweg.

5.2 Criteria voor een HOV-route

Bij het vaststellen van HOV-routes is het huidige netwerk niet per definitie leidend. Wel is het een belangrijk richtsnoer: het huidige OV-netwerk is in tientallen jaren met veel overwegingen ontwikkeld, grote knooppunten en economische kerngebieden geven een logische structuur en het wegennet (in veel gevallen met OV-infrastructuur) leidt tot keuzes die veelal gelijk zijn aan het huidige OV-netwerk in de steden.

Bij het overzicht van de HOV-routes voor de toekomst, is voor de begrijpelijkheid de huidige lijnnummering gehanteerd. Ook de regionale lijnen zijn opgenomen, naar opgave door de provincie Gelderland. Paragraaf 5.3 behandelt de HOV-trajecten in Arnhem vermeld, paragraaf 5.4 Nijmegen.

5.3 Arnhem

De HOV-routes in Arnhem zijn onderstaand opgenomen. Voor een groot deel komt het overeen met de huidige routes van de trolleybuslijnen. De meeste voldoen aan vervoerkundige HOV-kenmerken als frequentie, exploitatieperiode en rijtijd. Op enkele HOV-routes is betere afstemming tussen diverse lijnen nodig. Waar de vertrektijden van deze lijnen nu onafhankelijk van elkaar gepland worden, is het voor de reiziger wenselijk dat ze als eenheid rijden. Het voorkomt dat kort achter elkaar twee bussen van verschillende lijnen rijden en er dan een lange periode geen bus komt.

Het belang van korte rijtijden die concurreren met de auto, maakt het nodig om de relatief slingerende routes van enkele buslijnen te stekken naar bestaande HOV-routes. Dit geldt bijvoorbeeld voor Huissen en Elst/ Driel. Door een dergelijke bundeling komen investeringen in HOV-infrastructuur beter uit de verf en ontstaan voor reizigers op het samenlooptraject korte wachttijden.

Het kaartbeeld geeft de toekomstige HOV-tracés aan. De oranje lijnen hebben een overheersend regionaal karakter, deze volgen uit opgave van de provincie Gelderland.

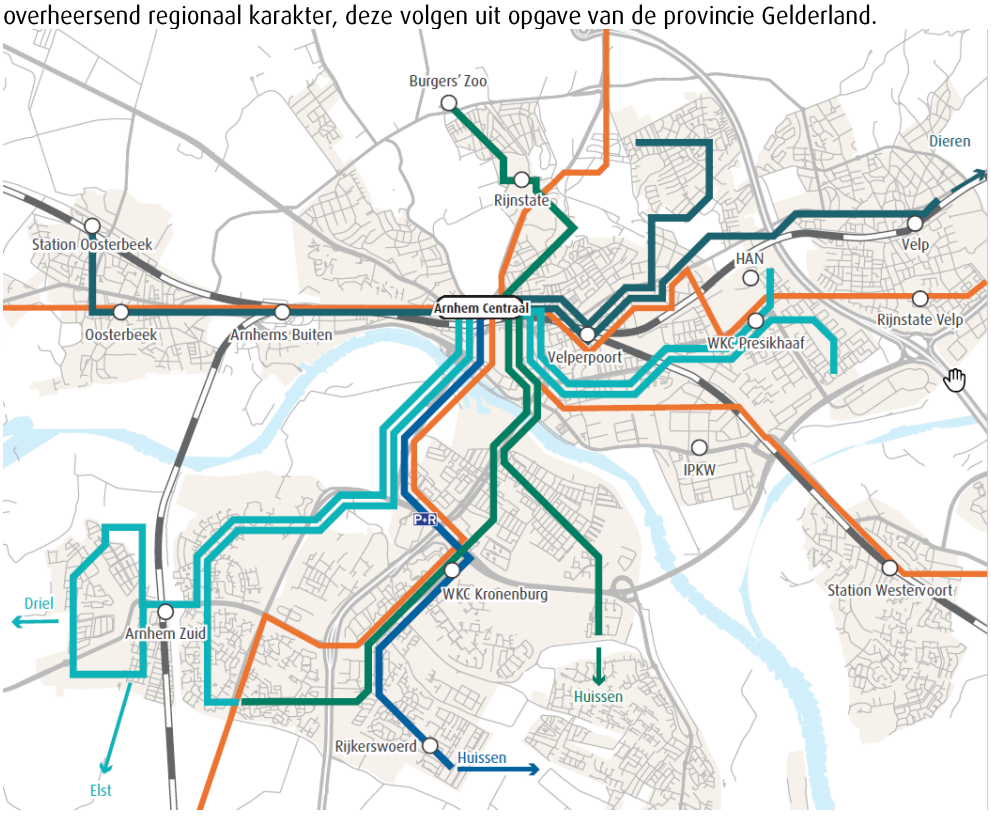

In de tabel zijn de HOV-tracés opgenomen, met ter oriëntatie de huidige lijnnummering.

Lijn	traject	opmerkingen
1	CS – Velp	Incl. lijnen 29 en (deels) 26 en 27
1	Oosterbeek - CS	Incl. lijnen 352 (afhankelijk van toekomstige route) en deels 51. Routedeel naar station Oosterbeek bezien op functie.
2	CS – De Laar	
3	CS – Burgers Zoo	Route Alteveer eventueel strekken, geen lus meer.
3	CS – Het Duifje	Later doortrekken naar Huissen, relatie met lijn 300 en Trolley 2.0
5	CS - Presikhaaf	Grotendeels samen met lijn 6
5	CS - Schuytgraaf	Grotendeels samen met lijn 6. Ringlijn Schuytgraaf bezien in relatie tot doortrekking Elst en Driel. Eventueel functie lijn 56 Arnhem Zuid – CS overnemen.
6	CS - HAN	Grotendeels samen met lijn 5
6	CS – De Laar	Grotendeels samen met lijn 5
7	CS - Geitenkamp	Route Geitenkamp eventueel strekken
7	CS - Rijkerswoerd	In toekomst naar Huissen
12+43	CS - IPKW	Groei spits nodig, oa door P+R in IPKW. Route door centrum?
60+62	CS - Zevenaar	Regiolijn
91+231	CS - Apeldoorn	Regiolijn
300	Arnhem – Huissen - Nijmegen	Regiolijn, relatie met lijn 3 Het Duifje. Zie ook Nijmegen
331	Arnhem – Elst - Nijmegen	Regiolijn, zie ook Nijmegen

5.4 Nijmegen

Het OV-netwerk in Nijmegen kent een andere opzet dan Arnhem. Er zijn minder lange assen met een HOV-karakter (goede infrastructuur, korte rijtijden en hoge frequenties). Vanaf station Nijmegen loopt een vrijliggende busbaan zuidwaarts langs het spoor tot station Heyendaal, bij de Radboud Universiteit Campus Heyendaal. Bij de Graafseweg en Sint Annastraat zijn aansluitingen op het “gewone” wegennet. Van dit zeer effectieve HOV-tracé maken bijna alle buslijnen in zuidelijke richting gebruik. Verder is de route van de Graafseweg (overgaand in Wijchenseweg) tot aan station Dukenburg als HOV-route te beschouwen. Hier zijn geen voorzieningen voor de doorstroming van het busverkeer.

Met als basis de HOV-tracés naar Heyendaal en Dukenburg, kent Nijmegen een gespreid netwerk met korte loopafstanden naar halten. Wijken hebben veelal busverbindingen met het centrum, station, ziekenhuizen en bovendien met andere wijken. Dit komt

overeen met het beeld dat de gemeente Nijmegen heeft van goed OV in zijn stad waarbij ook de sociale functie zijn plaats heeft. De bestaande infrastructuur van Nijmegen maakt een verdergaande bundeling op assen niet eenvoudig.

In Nijmegen zijn de volgende trajecten aan te merken als HOV-tracé.

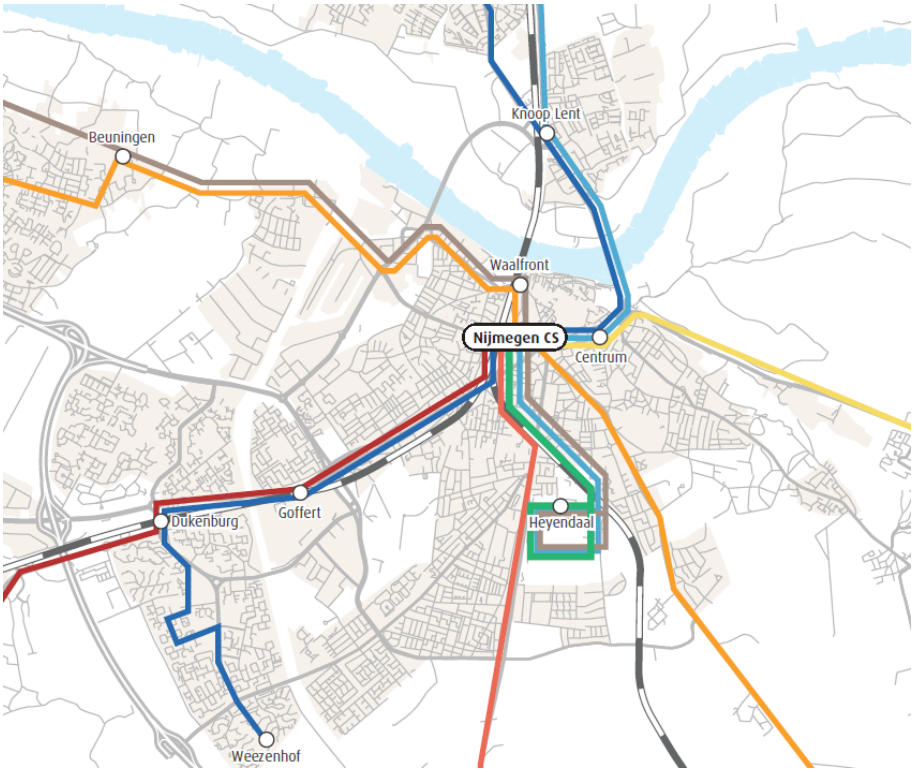

Lijn	traject	opmerkingen
10 en andere	CS - Heyendaal	Frequentie zeer hoog. Lijn 10 korte lijn met veel staanplaatsen, geen HOV-allure.
2 en andere	CS - Dukenburg	Diverse lijnen.
5 en 85	CS – Beuningen	Regiolijnen
99	CS - Uden	Regiolijn
331	Arnhem - Elst – CS – Dukenburg - Weezenhof	Regiolijn, route in Dukenburg en Oosterhout uit te werken
83	CS – Malden - Venlo	Regiolijn, samenhang met lijn 1
5	CS - Groesbeek	Regiolijn
82	CS – Millingen a.d. Rijn	Regiolijn
300	CS – Lent – Arnhem - Velp	Regiolijn

5.5 Stadsnet

Buslijnen die niet als HOV functioneren, behoren tot het Stadsnet. Dit kunnen allerlei typen lijn zijn, variërend van drukke stedelijke buslijnen met relatief veel halten, tot rustige lijnen of bijvoorbeeld de Heyendaal-shuttle. In hoofdstuk 2 is aangegeven welke kenmerken deze lijnen volgens de gemeenten Arnhem en Nijmegen hebben. Belangrijk kenmerk is dat lijnen altijd minimaal elk half uur rijden. Een lagere frequentie is in steden voor reizigers niet aantrekkelijk.

De beide gemeenten leggen niet nauwkeurig vast hoe Stadsnet er in hun ogen in de toekomst uit ziet. Daarvoor lopen de kenmerken van het vervoer te ver uiteen en zijn reizigersstromen in de loop der jaren te veranderlijk. Wel achten beide gemeenten het huidige lijnennet adequaat.

Lijnen die gebieden buiten het centrum om bedienen (tangent-lijnen) zijn zinvol als ze in de spits elk kwartier (of vaker) rijden en daarbuiten minimaal elk half uur. Bediening in de avond en het weekend is niet nodig als het aantal reizigers te laag is. In Nijmegen is lijn 13/15 tussen Wijchen enerzijds en het Canisius Wilhelmina Ziekenhuis en de Radboud Universiteit Campus Heyendaal anderzijds een zinvolle tangent-lijn. Deze rechtstreekse buslijn biedt voor zowel werknemers als bijvoorbeeld bezoekers van de ziekenhuizen een gemakkelijke reis zonder overstap op station Nijmegen. De stedelijke structuur van Arnhem maakt tangent-lijnen daar minder kansrijk; routes tussen wijken lopen vanwege de locaties van de Rijnbruggen logischerwijs via het centrum.

In Nijmegen is het wenselijk dat een buslijn via De Oversteek gaat rijden. Met een buslijn via De Oversteek worden beide groeiende delen van de regio met elkaar verbonden zonder omweg (en overstap) op station Nijmegen.

5.6 Flexnet

In paragraaf 2.6 is toegelicht hoe de steden de rol van Flexnet zien. De gemeenten zien Flexnet nauwelijks als vervanging van bestaand OV. Als het aan de orde zou zijn, is het huidige OV-tarief voor reizigers de randvoorwaarde.

Als aanvulling op OV kan Flexnet eventueel uit de verf komen in delen van de steden met gespreide vervoervraag waarvoor de bus niet geschikt is. Ervaringen met Flexnet in andere delen van de provincie Gelderland kunnen hierbij inspiratie opleveren. Nijmegen en Arnhem zien geen voortrekkersrol voor zich weggelegd, Flexnet bedient logischerwijs juist gemeenten met minder OV-reizigers.

Bijlage 1

Bestaand beleid van gemeenten Arnhem en Nijmegen

Voorliggende nota borduurt voort op eerder vastgesteld beleid van beide gemeenten en de provincie. Centraal staat in alle nota's de ontwikkeling van het HOV-netwerk: hoogwaardig openbaar vervoer. Deze lijnen hebben hoge frequenties en korte rijtijden die kunnen concurreren met de auto. Hiervoor is op sommige plaatsen eigen infrastructuur nodig. Het HOV-netwerk is –mede- verantwoordelijk voor de gerealiseerde groei van het aantal reizigers.

In 2009 verscheen de nota "HOV-netwerk Arnhem – Nijmegen". Deze werkte een netwerk uit voor het zich ontwikkelende gebied tussen Arnhem en Nijmegen. Het netwerk is gebaseerd op hoogwaardig openbaar vervoer (HOV), grotendeels met eigen infrastructuur. In de jaren daarna is een dergelijk regionaal netwerk tot stand gekomen. Kenmerk is dat de regionale buslijnen ook in Arnhem en Nijmegen een rol vervullen. Ze zijn een aanvulling op de trein tussen Arnhem en Nijmegen. Destijds was sprake van inzet van trams op termijn, wanneer het aantal reizigers voldoende zou zijn om de investeringen verantwoord te maken.

De gemeente Nijmegen stelde in 2011 de nota "Nijmegen Duurzaam Bereikbaar" vast. Voor het openbaar vervoer stond daarin de verbetering van het spoorvervoer centraal met een nieuw station Goffert en verdubbeling tot kwartierdienst van de sprinter naar Wijchen. Voor de bus ging het om introductie van hoogwaardig openbaar vervoer met hoge frequenties en verbeterde voorzieningen zoals DRIS-panelen op drukke halten.

De gemeente Nijmegen stelde in 2012 de nota "Voorkeursbeslissing HOV" vast. Deze behelst het tracé van de Waalsprong via station Nijmegen naar Campus Heyendaal. Voor de periode na 2020 was eventuele omzetting in een tram opgenomen.

De gemeente Arnhem legde haar beleid in 2013 vast in de "Beleidsnota Openbaar vervoer, de reiziger centraal". De gemeente zet in op een stedelijk hoogwaardig openbaar vervoernetwerk. In het kader van de sociale opgave is er aandacht voor mobiliteit voor iedereen.

In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is in 2016 het Toekomstbeeld OV Oost-Nederland opgesteld (zie paragraaf 4.7.2). Voor de locaties met de hoogste aantallen inwoners, arbeidsplaatsen en leerlingplaatsen is de OV-potentie in de huidige situatie en de toekomst berekend. Figuur B1 geeft de OV-potentie van de huidige situatie weer. De overheersende rol van de steden Arnhem en Nijmegen in hun omgeving valt op.

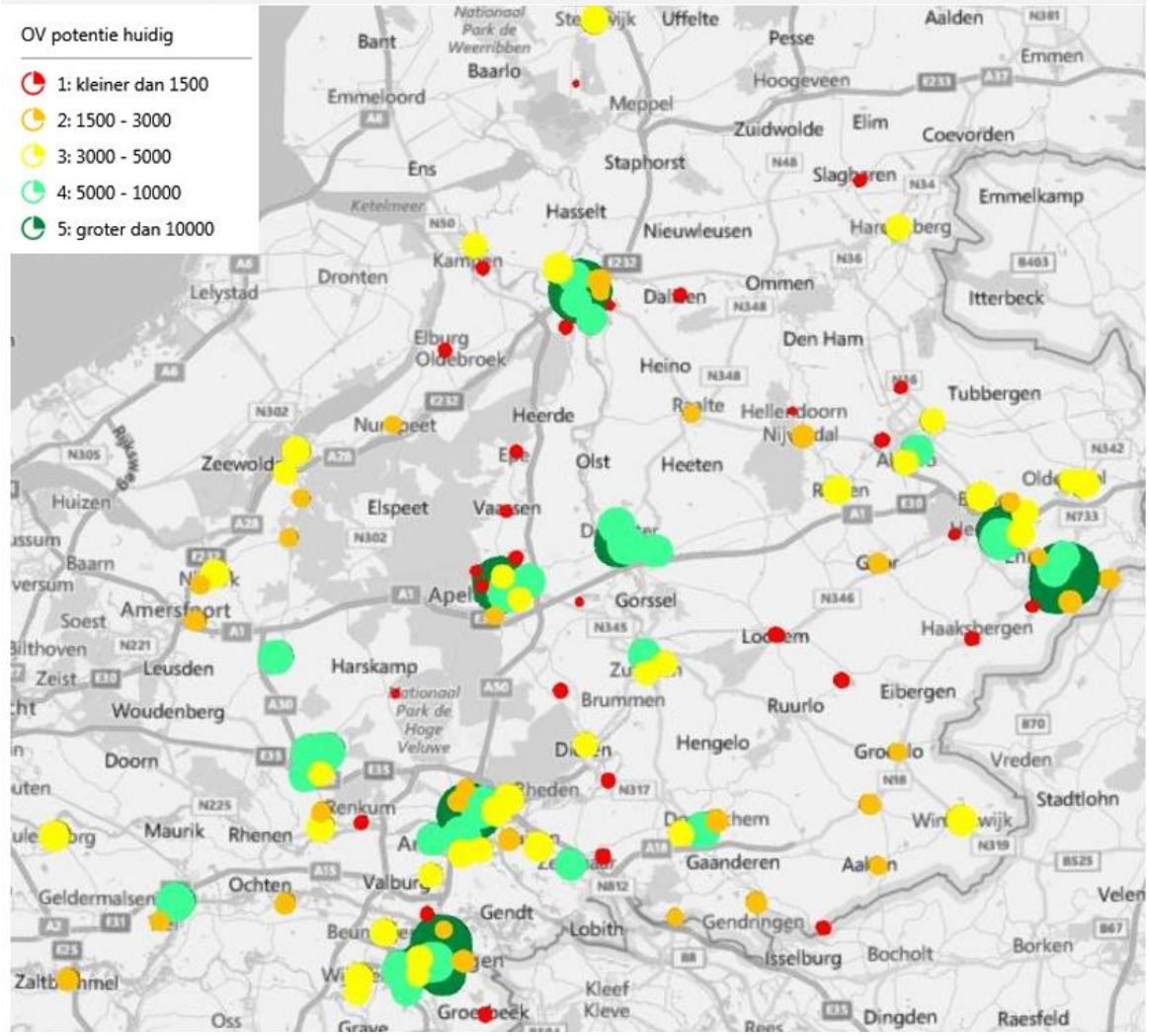

figuur B1: OV-potentie van de magneten: aantal te verwachten OV-ritten op basis van de ruimtelijke vulling

Bijlage 2

Opzet van het HOV-netwerk

Voor de opzet van het stedelijke HOV-netwerk in Arnhem en Nijmegen zijn vier principes gehanteerd:

- Vertrektijden afgestemd
- Bundelen: aantakken of doorrijden
- Bundelen tot HOV of meerdere lijnen
- HOV-lijnen rijden door op knooppunten

HOV Netwerk: vertrektijden afgestemd

Bij HOV zijn korte wachttijden voor reizigers van belang. Op een HOV-route is het wenselijk dat de vertrektijden van de bussen goed op elkaar afgestemd zijn. Als er bijvoorbeeld twaalf bussen per uur passeren, betekent dit dat er elke vijf minuten een bus passeert.

In de huidige OV-netwerken van Arnhem en Nijmegen is dit niet altijd het geval. Op diverse routes rijden meerdere lijnen die elk onafhankelijk van elkaar hun vertrektijden hebben. Dit leidt er toe dat de bussen van verschillende lijnen soms kort achter elkaar rijden en er dan een langere periode geen bus passeert. Voor de reizigers zijn de wachttijden langer dan noodzakelijk is. Wanneer dit op een HOV-route het geval is, komen de investeringen in doorstroming en outillage dan onvoldoende uit de verf. De illustraties geven dit weer.

De visie van de gemeenten Arnhem en Nijmegen is dat op HOV-routes de bussen goed op elkaar afgestemde vertrektijden hebben en ze voor de reizigers als eenheid herkenbaar zijn. De kwaliteit van HOV komt zo optimaal tot zijn recht voor reizigers.

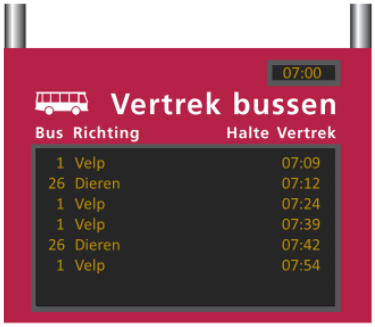

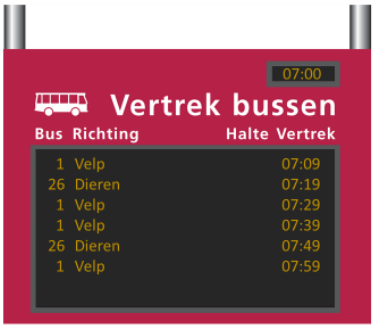

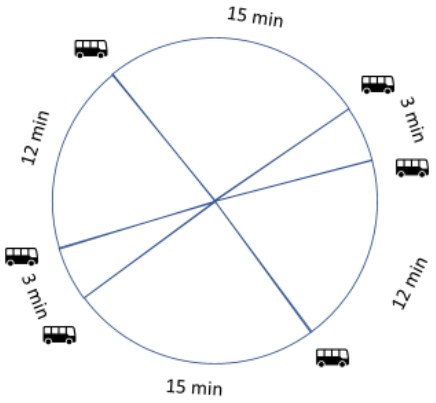

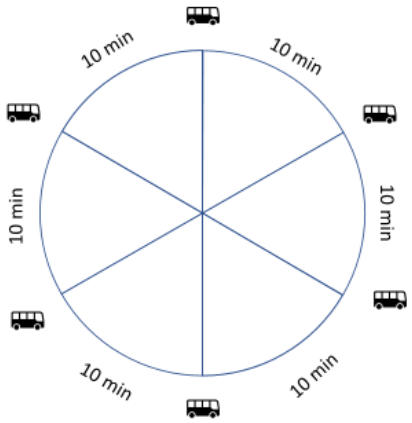

Bundelen: doorrijden

Het is wenselijk dat op HOV-trajecten de bussen onderling afgestemde vertrektijden hebben en voor de klant als eenheid herkenbaar zijn. Daarvoor bestaan in het algemeen twee principes: aantakken (links in de figuur) of doorrijden (rechts).

Bij het principe “aantakken” rijdt op het HOV-traject één lijn met een hoge frequentie. Op het eindpunt (gezien vanuit het centrum) beginnen de ritten van de andere lijnen. Deze sluiten zo veel mogelijk aan op de HOV-lijn. Dit systeem wordt bijvoorbeeld bij een metro en aantakkende buslijnen gevolgd. Voordeel voor de reizigers op het HOV-traject is een zeer helder netwerk en goed afgestemde vertrektijden (dus korte wachttijden). Nadeel

voor de reizigers naar een bestemming buiten het HOV-traject is de introductie van een overstap.

Bij het principe “doorrijden” rijdt op het HOV-traject ook één lijn, die op het eindpunt van het HOV-traject zich splitst in diverse bestemmingen en (eventueel) in eindigende ritten. Voordeel ten opzichte van de variant “aantakken” is dat minder reizigers hoeven over te stappen, nadeel is dat het netwerk minder duidelijk voor reizigers is: de lijn heeft diverse eindpunten.

Voor Arnhem en Nijmegen gaat de voorkeur uit naar het principe “doorrijden” met als voorwaarde dat alle ritten goed op elkaar afgestemd zijn. Alleen zo ontstaan voor de reizigers op de HOV-traject korte wachttijden. Nadeel kan zijn dat eventuele aansluitingen in de regio anders kunnen worden door de andere vertrektijden op het HOV-traject.

Bundelen tot HOV of meerdere lijnen

Voor hoge frequenties (dus korte wachttijden) is het bundelen van busroutes op HOV-tracés wenselijk. Buslijnen die op routes nabij het HOV-tracé rijden, kunnen via het HOV-tracé gaan rijden om de frequentie op het HOV-tracé verder te verhogen. Het betekent wel dat loopafstanden naar de halte groter worden.
Het concentreren van lijnen naar een HOV-tracé kan zinvol zijn wanneer de parallelle buslijn(en) relatief weinig in- en uitstappers op zijn route kent en er op die halten een adequaat alternatief voorhanden is.

HOV-lijnen rijden door op knooppunten

De kwaliteit van HOV-lijnen wordt voor de reizigers groter als deze op een knooppunt (zoals station Arnhem en Nijmegen) doorrijden naar verder gelegen bestemmingen. Zo ontstaan voor reizigers meer rechtstreekse reizen zonder overstap. Op de veelal korte reizen binnen steden is dat een groot voordeel. In Arnhem en Nijmegen speelt ook een rol dat beide stations niet direct aan de rand van de binnenstad liggen. Doorrijden betekent daarom in veel gevallen dat de binnenstad ook beter bereikbaar wordt.
Doorrijden op een knooppunt stelt hoge eisen aan de stiptheid. Een vertraging die op weg naar het knooppunt wordt opgelopen, werkt dan immers door op het traject voorbij het knooppunt. De noodzaak van goede infrastructuur voor HOV wordt hiermee nog sterker benadrukt.

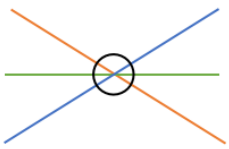

Bijlage 3

Voorbeeld van een HOV-bushalte

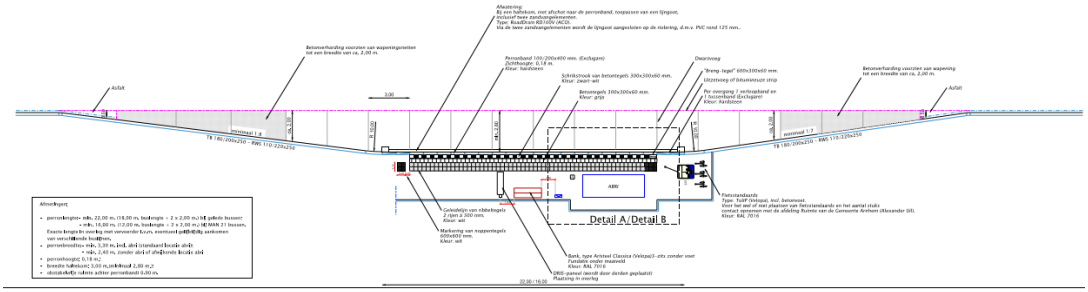

Principedetail bushalte met haltekom

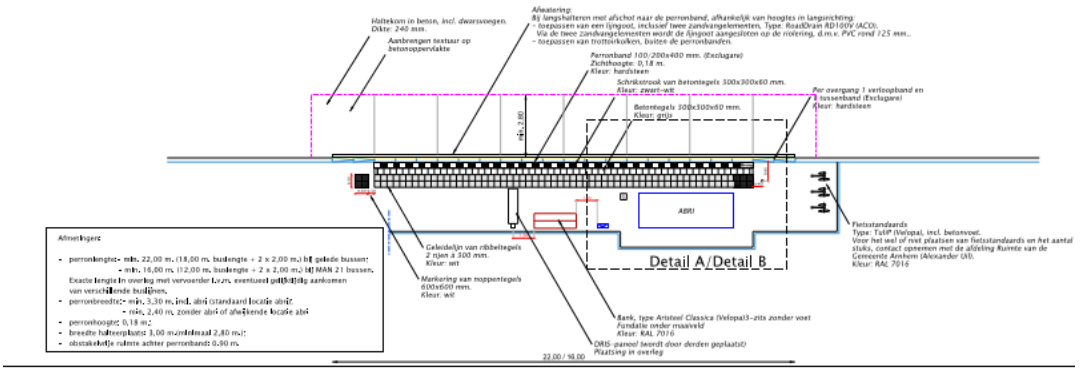

Principedetail bushalte met langshalteren
Schaal 1:100

Bijlage 4 Projecten t.b.v. doorstroming (indicatief)

Projecten t.b.v. doorstroming, regiolijnen, Arnhem en Nijmegen

Projecten indicatief

Regiolijnen

Prioriteit ***

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Huissen, doorstroming	300	***	2019
Lent, Ovatonde	300	***	2019
Studie doorstroming	331	***	2019
Halte Arnhem Rijnstraat	331	***	2020
Doorstroming routes Nijmegen - Beuningen	5,12,85,89	***	2020
Haltevoorzieningen op HOV-niveau	div	***	2019-2023
Regiolijnen, alle prio * **		***	

Prioriteit ** en *

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Doorstroming route Apeldoornseweg	91,231	**	2021-2023
Haltevoorzieningen op HOV-niveau	9,99	**	2021-2023
Maatregelen, uit te werken	58	**	2021-2023
Route Groesbeek - Nijmegen	5	**	2021-2023
Haltevoorzieningen op HOV-niveau	60,62	**	2021-2023
HOV-verbinding A15	60,62	**	2021-2023
Kleine maatregelen	80,82	*	2023-2030
Regiolijnen, alle prio ** en *		** en *	

Nijmegen

Prioriteit ***

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Routeoptimalisatie van/naar Beuningen, Waalfront	5,85	***	2021-2023
Routeoptimalisatie van/naar Oosterhout, Elst	14,331	***	2021-2023
Doorstroming Graafseweg	9,99	***	2020
Optimalisatie Knoop Lent	div.	***	2023-2030
Optimaliseren routes Dukenburg	4,6,331	***	2021-2023
Centrumroute	div	***	2019,2020
Nijmegen, alle prio * **		***	

Prioriteit **

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Corridor Annastraat – Rijksweg Malden	1,83	**	2023-2030
Optimalisatie Keizer Traianusplein – Ubbergseweg	80	**	2020
**Nijmegen, alle prio ** **		**	

Arnhem

Prioriteit ***

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Velperweg, Van Remagenl.– Willemspl.	1,29,26,27 +	***	2020
Diverse verkenningen	div.	***	2019
Kwaliteit knooppunt Willemsplein	div.	***	2021-2023
Utrechtseweg (Oosterbeek – Arnhem), Rijnlijn	352	***	volgt
Utrechtseweg (Oosterbeek – Arnhem) combi met RIJnlijn	1,51	***	2021-2023
Oude Zevenaarseweg, busbaan en VRI	60,62	***	2020
Winkelc. Kronenburg, knooppunt en VRI	7,331,72 +	***	2020
Marga Klompelaan, lijn 7 doortrekken naar Huissen	7	***	2023-2030
Optimalisatie route lijn 3 bij Burgers Zoo	3	***	2021-2023
Routeverkorting lijn 8 Weg Achter het Bos	8	***	2021-2023
Verbeteren OV in IPKW en andere econ. hotspots	div.	***	2020
Arnhem, alle prio * **		***	

Prioriteit ** en *

Traject, maatregel	*lijnen*	*prio*	*jaar*
Corridorstudie Velperweg, Van Remagenl.– Willemspl.	1,26,27,29+	**	2019
Lijn 3 Het Duifje en Huissen	3	**	2023-2030
Burg. Matsersingel, Batavierenweg - Groningensgl	2,7,11,331	**	2021-2023
Busbaan Hollandweg - Metamorfosenallee	5,6	**	2020
Busbaan Metamorfosenallee	5,11,56	**	2020
Verkenning Rozendaalseweg Raapopseweg	7	*	2019
Cremerstraat bij Apeldoornseweg	3,13,8	*	2019
Kwaliteit busstation Velperplein	diverse	*	2023-2030
**Arnhem, alle prio ** en * **		** en *	

Vestiging Den Haag
Casuariestraat 9A
Den Haag
T +31 (0570) 666 222
Postbus 161
7400 AD Deventer

www.goudappel.nl
goudappel@goudappel.nl

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

Bijlage 1A

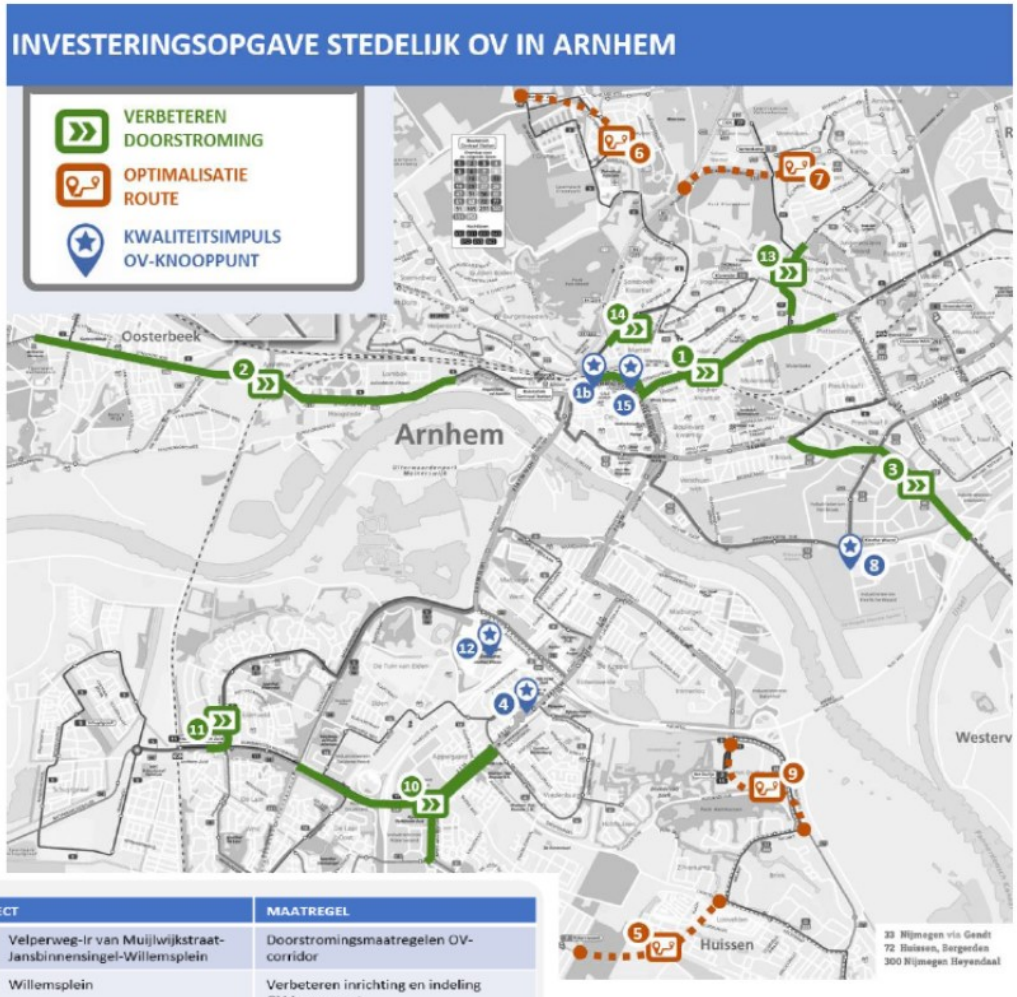

TRAJECT		MAATREGEL
1	Velperweg-Ir van Muijlwijkstraat-Jansbinnensingel-Willemsplein	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
1b	Willemsplein	Verbeteren inrichting en indeling OV-knooppunt
2	Utrechtseweg	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
3	Oude Zevenaarseweg icm VRI	Herinrichting Oude Zevenaarseweg
4	OV-Knooppunt WKC Kronenburg	Kwaliteitsimpuls OV-knooppunt
5	Marga Klompélaan	Doortrekken lijn 7 naar Huissen
6	Schelmseweg	Routeoptimalisatie lijn 3 in samenhang met lijn 8
7	Weg achter het Bos	Routeverkorting lijn 8
8	Westervoortsedijk	IPKW verbinden met HOV inclusief P+R
9	Keizerstraat/ Het Duifje	Routeoptimalisatie lijn 3 inclusief doortrekken naar Huissen
10	Burgemeester Matsersingel	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
11	Metamorfosenallee-Hollandweg	Aanpassingen kruispunt voor doorstroming OV
12	P+R Gelredome	Optimalisatie P+R locatie
13	Rozendaalseweg-Raapopseweg	Doorstromingsmaatregelen OV
14	Cronjestraat-Cremerstraat	Doorstromingsmaatregelen OV
15	Velperplein	Verbeteren inrichting en indeling OV Knooppunt

Bijlage 1 B: Toekomstig HOV netwerk Arnhem

Het kaartbeeld geeft de toekomstige HOV-tracés aan. De oranje lijnen hebben een overheersend regionaal karakter, deze volgen uit opgave van de provincie Gelderland.

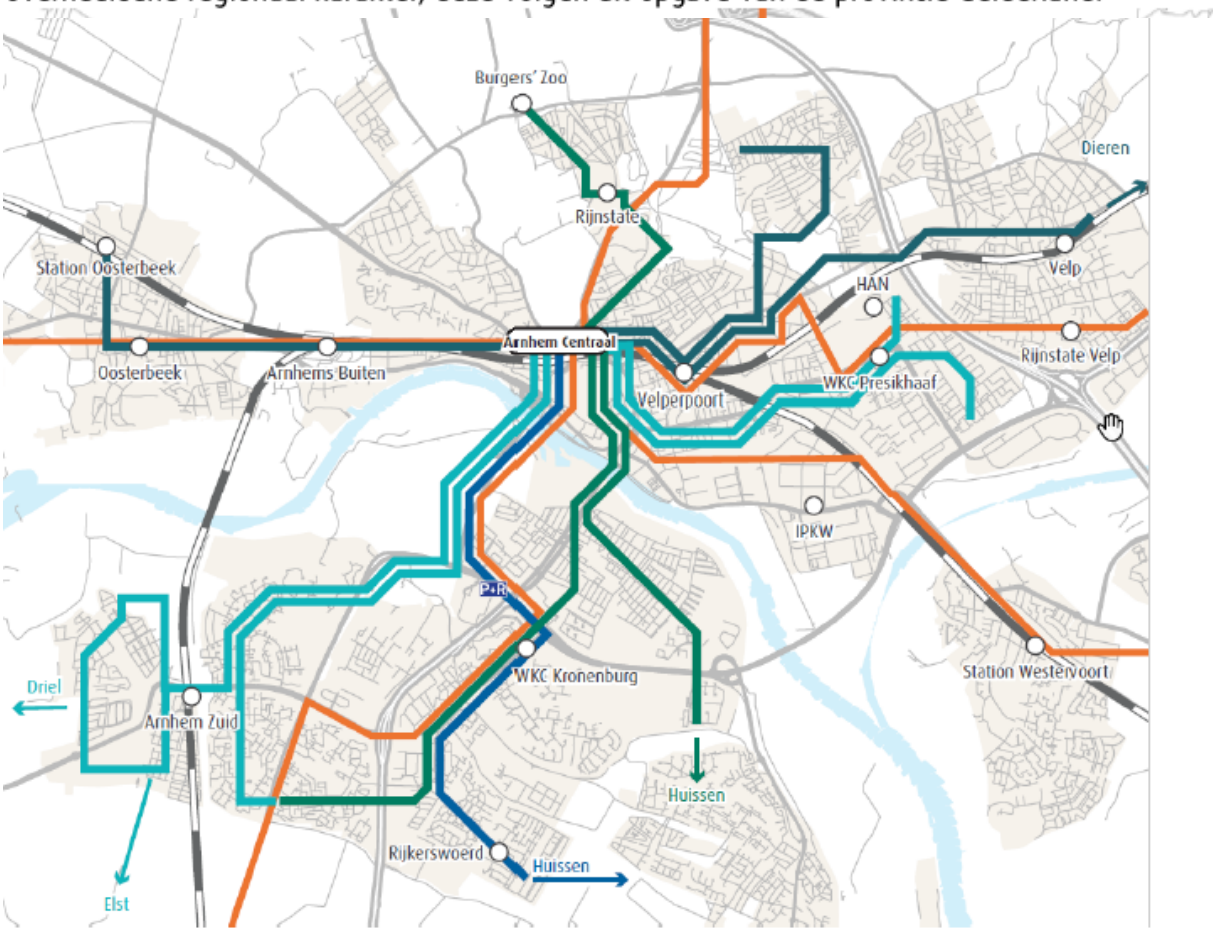

In de tabel zijn de HOV-tracés opgenomen, met ter oriëntatie de huidige lijnnummering.

Lijn	traject	opmerkingen
1	CS – Velp	Incl. lijnen 29 en (deels) 26 en 27
1	Oosterbeek - CS	Incl. lijnen 352 (afhankelijk van toekomstige route) en deels 51. Routedeel naar station Oosterbeek bezien op functie.
2	CS – De Laar	
3	CS – Burgers Zoo	Route Alteveer eventueel strekken, geen lus meer.
3	CS – Het Duifje	Later doortrekken naar Huissen, relatie met lijn 300 en Trolley 2.0
5	CS - Presikhaaf	Grotendeels samen met lijn 6
5	CS - Schuytgraaf	Grotendeels samen met lijn 6. Ringlijn Schuytgraaf bezien in relatie tot doortrekking Elst en Driel. Eventueel functie lijn 56 Arnhem Zuid – CS overnemen.
6	CS - HAN	Grotendeels samen met lijn 5
6	CS – De Laar	Grotendeels samen met lijn 5
7	CS - Geitenkamp	Route Geitenkamp eventueel strekken
7	CS - Rijkerswoerd	In toekomst naar Huissen
12+43	CS - IPKW	Groei spits nodig, oa door P+R in IPKW. Route door centrum?
60+62	CS - Zevenaar	Regiolijn
91+231	CS - Apeldoorn	Regiolijn
300	Arnhem – Huissen - Nijmegen	Regiolijn, relatie met lijn 3 Het Duifje. Zie ook Nijmegen
331	Arnhem – Elst - Nijmegen	Regiolijn, zie ook Nijmegen

SAMENWERKEN AAN HOOGWAARDIGE OV-CORRIDORS

Actieplan voor de Regio Arnhem Nijmegen 2019-2022

provincie Gelderland

regio arnhem nijmegen

gemeente Arnhem · gemeente Berg en Dal · Gemeente Beuningen

gemeente doesburg · Gemeente Druten · Gemeente Duiven

gemeente Heumen · gemeente lingewaard · gemeente Montferland

Gemeente Mook en Middelaar · Nijmegen · gemeente Overbetuwe

Gemeente Renkum · gemeente Rheden · gemeente ROZENDAAL

gemeente Westervoort · Gemeente Wijchen · gemeente ZEVENAAR

Titel rapport Samenwerken aan Hoogwaardige OV-Corridors
Actieplan voor de Regio Arnhem Nijmegen 2019-2022
Kenmerk 002738.06112018.R1.02

Datum publicatie februari 2018

Door Ina van der Veen (projectmanager Uitvoeren Werken, provincie Gelderland)
Alex Mulders (adviseur mobiliteit, Goudappel Coffeng)

In samenwerking met Kernteam HOV-corridors Arnhem Nijmegen:
Jan Harmsen (project-/programmaleider Mobiliteit, provincie Gelderland)
Erik Mes (concessiemanager Openbaar Vervoer Regio Arnhem Nijmegen, provincie Gelderland)
Alexander Uil (bestuursadviseur Mobiliteit, gemeente Arnhem)
Janet Doorduin (beleidsmedewerker Ruimtelijke Ontwikkeling, gemeente Nijmegen)

Aangevuld met:
Johan Leferink (regiocoördinator Mobiliteit Arnhem Nijmegen, Gelderland)
Suzanne Hesseling (secretaris PFO Mobiliteit, regio Arnhem Nijmegen)

Layout en kaartmateriaal Leon Rook (grafisch en ruimtelijk ontwerper, Goudappel Coffeng)
Fotomateriaal Rutger Hollander (fotograaf, Rutger Hollander fotografie)

Status Eindversie

inhoudsopgave

1. Naar een regionaal actieplan HOV-corridors 4
1.1 De stedelijke bereikbaarheid staat onder druk 4
Inzet op duurzame mobiliteit prioriteit
1.2 Doorontwikkeling HOV voor een duurzaam verbonden regio 5
1.3 Een gezamenlijke voorbereiding en uitvoering naar maatregelen 6
1.4 Doorkijk naar besluitvorming 7

2. Hoogwaardig Openbaar Vervoer in de regio Arnhem Nijmegen 8
2.1 Wat is Hoogwaardig openbaar vervoer? 8
2.2 HOV-corridors in de regio Arnhem Nijmegen 8
2.3 Eerste ervaringen HOV 10

3. Investeringen op corridorniveau 12
3.1 Verkenning van HOV-corridors in breed perspectief 12
3.2 Investeringsvoorstellen als vertrekpunt 13
Doorstromingsmaatregelen voor het openbaar vervoer
Kwaliteitsimpuls OV-knooppunten en verbeteren haltes
Optimaliseren routes en dienstregeling

4. Samenwerking en investeringen 18
4.1 Opstarten van een gezamenlijke projectorganisatie 18
Sturende rol gemeenten
Kernteam en stuurgroep als opdrachtgevers
4.2 19
4.3 No-regret maatregelen en verkenningen in 2019 20
Het uitvoeren van de verkenningen
Uitvoeren van verkenningen
Verbeteren van haltevoorzieningen

Bijlage 1 22
Bestedingsplan 2019 HOV 22

1. Naar een regionaal actieplan HOV-corridors

1.1 De stedelijke bereikbaarheid staat onder druk

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen is een belangrijke economische motor van de provincie Gelderland. De regio kent hoogwaardige onderwijs- en kennisinstellingen, innovatieve bedrijvigheid en een hoopopgeleide en creatieve bevolking. Voor een stevige concurrentiepositie zijn optimale verbindingen tussen de woon-, werk- en kennislocaties essentieel.

Dit is een forse uitdaging! Immers Gelderland en in het bijzonder de regio Arnhem Nijmegen kampt met toenemende problemen in de bereikbaarheid. De filedruk is de afgelopen jaren fors gestegen. Met een aantrekkende economie en werkgelegenheid en de groei in het aantal inwoners neemt de filedruk verder toe. Het Centraal Planbureau (2015) voorspelt dat de stedelijke bevolking van Arnhem en Nijmegen de komende 10 jaar tussen de 5% en 10% groeit. In combinatie met de mobiliteitsgroei leidt dit in toenemende mate tot problemen in de bereikbaarheid, vooral in en rondom de steden.

Inzet op duurzame mobiliteit prioriteit

Tegelijkertijd is het bewustzijn om duurzame mobiliteit te stimuleren gemeengoed geworden. Dit is hard nodig omdat onze dagelijkse mobiliteit, inclusief de aanleg van infrastructuur, verantwoordelijk is voor een derde van de totale CO2-uitstoot. Om de klimaatdoelen te behalen en de leefbaarheid in onze steden en kernen te verbeteren is een versnelling op de inzet van duurzame mobiliteit.

Filedruk Gelderland explosief gestegen

NIJMEGEN - Het aantal files in Gelderland is dit jaar extreem toegenomen. De filezwaarte, zoals de ANWB de drukte op wegen noemt, is in deze provincie met 40 procent gestegen ten opzichte van de eerste negen maanden vorig jaar. Landelijk ligt die stijging gemiddeld op 20 procent.

De Gelderlander, 05 oktober 2018

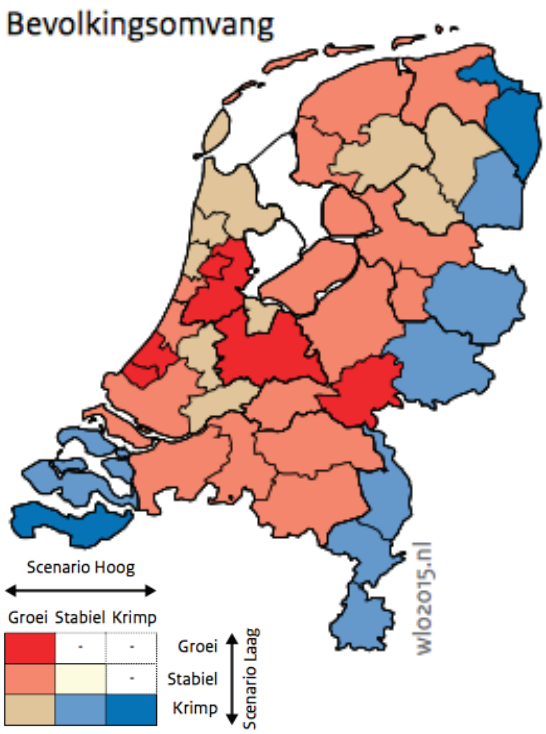

Prognoses bevolkingsontwikkeling 2030
Uit de analyses van het Centraal Planbureau (2015) blijkt de regio Arnhem Nijmegen de enige regio buiten de Randstad te zijn die zowel in een hoog als in een laag groeiscenario een groeiend aantal inwoners kent.

Bron:wlo2015.nl

1.2 Doorontwikkeling HOV voor een duurzaam verbonden regio

Om de uitdaging van een duurzaam verbonden stedelijke regio op te pakken, werkt Gelderland samen met de gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen aan de doorontwikkeling van Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV). Snelle, schone en betrouwbare verbindingen tussen de woon-, werk- en kennislocaties in de stad en de regio.

Dit regionaal Actieplan HOV-corridors, als uitwerking van de OV-visie van Gelderland (2016), zet in op gerichte maatregelen om het openbaar vervoer te verbeteren. Een forse kwaliteitsimpuls nog voor de start van de nieuwe concessie per 2023.

Het regionaal Actieplan is opgesteld in samenhang met het toekomstbeeld stedelijk OV van Arnhem en Nijmegen (2018). Gezamenlijk zijn analyses uitgevoerd naar de vertragingen van het openbaar vervoer. Uit analyses van de rijtijden blijkt dat openbaar vervoer op dit moment op diverse plekken oponthoud onder vindt. Vooral op de corridors in de stad en richting Arnhem en Nijmegen kennen de OV-reizigers onbetrouwbare reistijden en structureel vertraging.

Om de snelheid en betrouwbaarheid van het openbaar vervoer op de HOV-corridors te verbeteren zijn investeringen op korte termijn nodig. Maatregelen zoals de aanleg van vrijliggende infrastructuur voor het openbaar vervoer, de aanpassing van verkeerslichten en het optimaliseren van routes. Tevens is behoefte aan toekomstbestendige haltevoorzieningen om de aantrekkelijkheid en het gemak voor de reizigers te vergroten. De maatregelen dragen bij aan het versterken van de stedelijke bereikbaarheid, op korte termijn en in de toekomst.

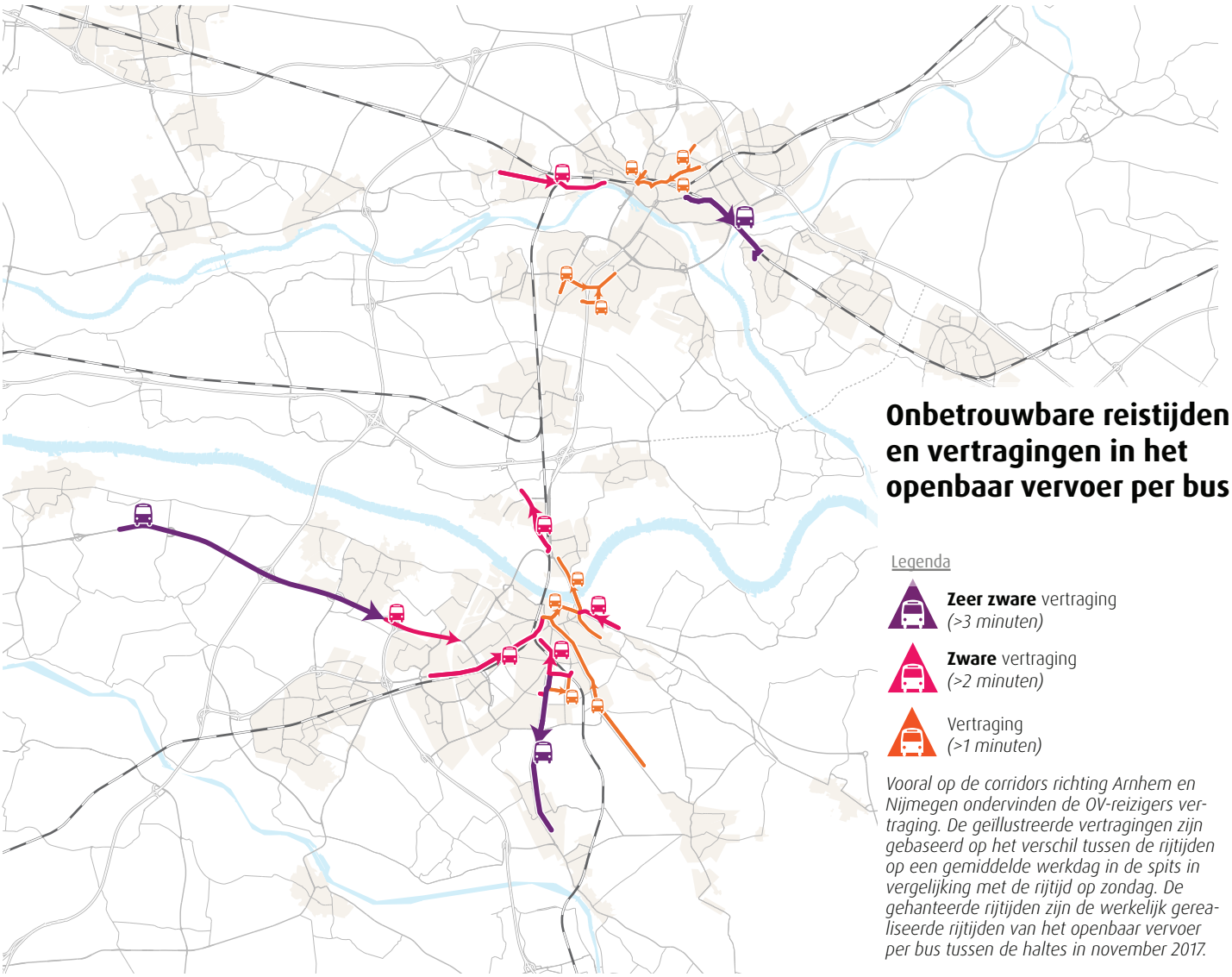

Onbetrouwbare reistijden en vertragingen in het openbaar vervoer per bus

Legenda

Zeer zware vertraging *(>3 minuten)*

Zware vertraging *(>2 minuten)*

Vertraging *(>1 minuten)*

Vooral op de corridors richting Arnhem en Nijmegen ondervinden de OV-reizigers vertraging. De geïllustreerde vertragingen zijn gebaseerd op het verschil tussen de rijtijden op een gemiddelde werkdag in de spits in vergelijking met de rijtijd op zondag. De gehanteerde rijtijden zijn de werkelijk gerealiseerde rijtijden van het openbaar vervoer per bus tussen de haltes in november 2017.

1.3 Een gezamenlijke voorbereiding en uitvoering naar maatregelen

De provincie Gelderland werkt aan een duurzaam, verbonden en economische krachtige regio. Hoogwaardige OV-corridors dragen bij aan een welvarend, sociaal en schoon Gelderland. In de uitwerking naar maatregelen vraagt het Actieplan een afweging van verschillende belangen en waarden. De gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen en provincie trekken daarom in dit regionaal Actieplan HOV-corridors gezamenlijk op. De betrokken partijen hebben allen een belangrijke rol in succesvol openbaar vervoer. De gemeenten onder andere vanuit hun rol als beheerder van de openbare ruimte en van de weg. Ook de provincie is wegbeheerder en heeft daarbij ook een rol als concessieverlener.

Een belangrijk ijkpunt voor het Actieplan is de start van de nieuwe concessie van het openbaar vervoer. De regio Arnhem Nijmegen valt per december 2022 onder het grotere concessiegebied Rijn Waal. De inzet is om nog voor de start van de nieuwe concessie verbeteringen door te voeren.

Daarvoor willen we de volgende zaken doen:

- Het gezamenlijk doen van verkenningen in 2019 naar kansrijke HOV-corridors;
- De effecten en consequenties voor het openbaar vervoer corridorgewijs in beeld brengen. Inclusief de gevolgen voor het onderliggend openbaar vervoer en de financiele gevolgen voor de exploitatie van het openbaar vervoer;
- Het prioriteren van kansrijke investeringen en het gezamenlijk voorbereiden van de uitvoering daarvan;
- Concrete no-regret maatregelen in 2019 direct uitvoeren om de kwaliteit voor de OV-reizigers op de HOV-corridors te verbeteren.

Om de ambities met elkaar waar te maken willen de betrokken partijen per 2019 starten met een regionale projectorganisatie HOV-corridors. Een team met specialisten van de betrokken partners die slagvaardig aan de slag gaat met de voorbereiding en de uitvoering van kansrijke maatregelen.

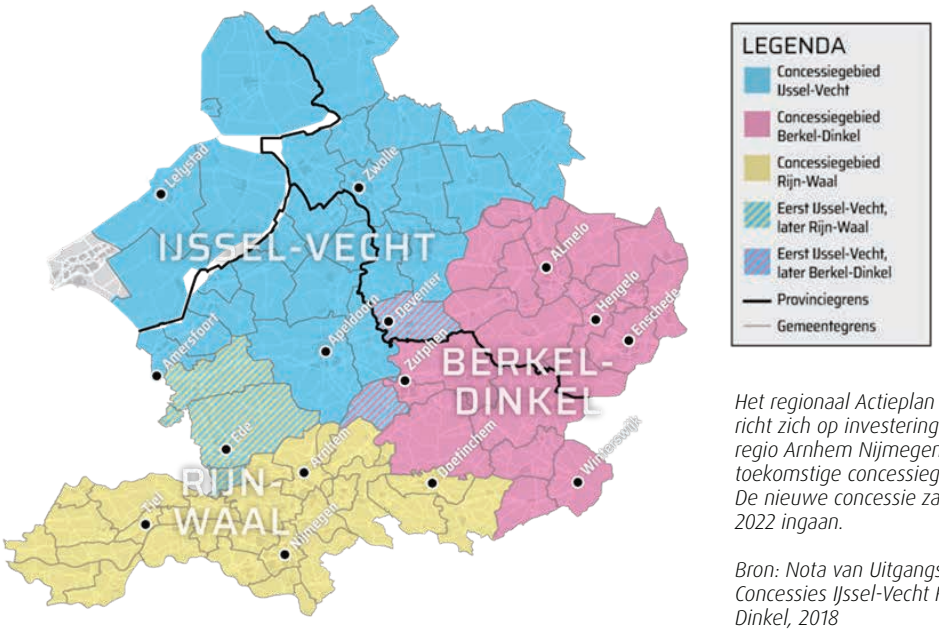

Het regionaal Actieplan HOV-corridors richt zich op investeringen binnen de regio Arnhem Nijmegen gelegen in het toekomstige concessiegebied Rijn-Waal. De nieuwe concessie zal per december 2022 ingaan.

Bron: Nota van Uitgangspunten, Concessies IJssel-Vecht Rijn-Waal Berkel-Dinkel, 2018

1.4 Doorkijk naar besluitvorming

De opgave en ambitie van het regionaal Actieplan HOV-corridors is 8 oktober 2018 voorgelegd aan de regionale partners in een bestuurlijke informatiebijeenkomst. In oktober en november is met de regionale partners gewerkt aan de verdere uitwerking van het Actieplan.

Voordat besluitvorming plaatsvindt, wordt het regionaal Actieplan eerst bestuurlijk voorgelegd. Dit gebeurt in regionaal verband in het PFO-mobiliteit van de regio Arnhem Nijmegen (12 december 2018) en aansluitend in het Vervoerberaad van de regio Arnhem Nijmegen (17 december 2018). Ambtelijke afstemming vindt voorafgaand hieraan plaats. De uiteindelijke besluitvorming vindt plaats in de diverse colleges en/ of raden van de regiogemeenten en in GS van de provincie Gelderland. Dit zal naar verwachting in januari/ februari 2019 zijn.

We werken daarbij toe naar de volgende besluiten:

1. Instemmen met de gezamenlijke ambitie en uitwerking om het openbaar vervoer op de HOV-corridors in de regio Arnhem Nijmegen te verbeteren;
2. Instemmen met het opstarten van een gezamenlijke projectorganisatie per 2019, die de maatregelen onder haar regie voorbereid en uitvoert;
3. Instemmen met een aanpak waarbij de effecten op reizigers, onderliggend openbaar vervoer en exploitatie per HOV-corridor in beeld worden gebracht;
4. Instemmen met de uitvoering van de no-regret maatregelen in 2019.

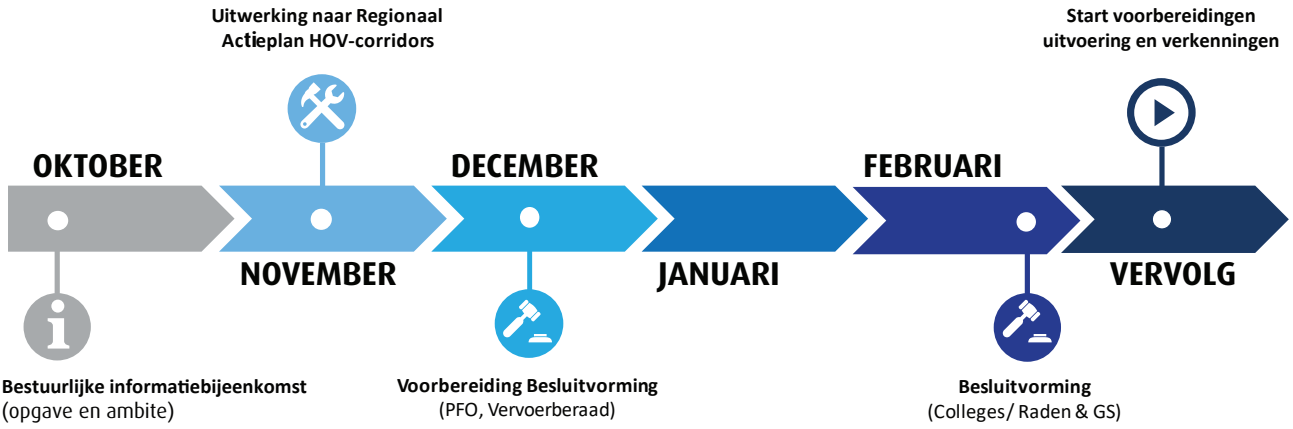

2. Hoogwaardig Openbaar Vervoer in de regio Arnhem Nijmegen

2.1 Wat is Hoogwaardig openbaar vervoer?

Onze ambitie is dat ons hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) voldoet aan hoge kwaliteitseisen. Het gaat dan om openbaar vervoer met:

- Een storingsvrije afwikkeling; dus een vlotte verbinding zonder oponthoud;
- Gestrekte routes met waar nodig eigen vrijliggende infrastructuur;
- Een hoge frequentie, bij voorkeur van minimaal 4x per uur in de regio en 6x per uur in de stad in de spits en overdag;
- Herkenbare en goed bereikbare halte- en knooppuntvoorzieningen;
- Een hoog niveau van (dynamische) reizigersinformatie;
- Beschikbaarheid van goede en voldoende stallingsvoorzieningen voor de fiets.

Het hoogwaardig openbaar vervoer per bus staat niet op zichzelf, maar maakt onderdeel uit van een bestaand netwerk van openbaar vervoer. De OV-visie van Gelderland maakt het onderscheid in Vastnet, Stadsnet en Flexnet. HOV-bus valt samen met het spoor en de overige sterke buslijnen in de categorie van het Vastnet. In onderlinge samenhang vormen zij de ruggengraat van het openbaar vervoernetwerk in de regio.

2.2 HOV-corridors in de regio Arnhem Nijmegen

HOV-bus zorgt voor snelle en frequente verbindingen tussen de stedelijke knooppunten. Sterke openbaar vervoer relaties worden gebundeld op corridors. De hoogwaardige OV-corridors verbinden:

I. Kernen in de regio met de steden;
II. Woongebieden met binnensteden en stations;
III. Economische kerngebieden met hoofdstations;
IV. P+R met binnensteden en hoofdstations.

Dit regionaal Actieplan zet in op de doorontwikkeling van de kwaliteit van het openbaar vervoer op de hoogwaardige OV-corridors. We willen daarbij toegroeien naar een toekomstbestendig HOV-netwerk.

De hoogwaardige OV-corridors zijn:

1. Arnhem-Huissen-Bemmel-Nijmegen
2. Velp-Arnhem-Elst-Nijmegen
3. Arnhem-Oosterbeek-Renkum-Wageningen-Ede
4. Arnhem-Apeldoorn
5. Arnhem-Westervoort-Duiven-Zevenaar
6. Groesbeek-Nijmegen-Beuningen
7. Nijmegen-Kleve-Emmerich
8. Nijmegen-Beuningen-Druten
9. Nijmegen-Mook-Gennep
10. Nijmegen-Wijchen-Grave
11. Trolleynetwerk van Arnhem e.o.
12. Heyendaalshuttle van Nijmegen

Op diverse hoogwaardige OV-corridors rijden meerdere buslijnen samen. De geschetste corridors zijn een uitwerking van de ambitie van de OV-visie van de provincie Gelderland (2016) en van de Gebiedsopgave Arnhem-Nijmegen (2017). In samenhang met het toekomstbeeld stedelijk OV van Arnhem en Nijmegen (2018) vormt het regionaal Actieplan een uitwerking.

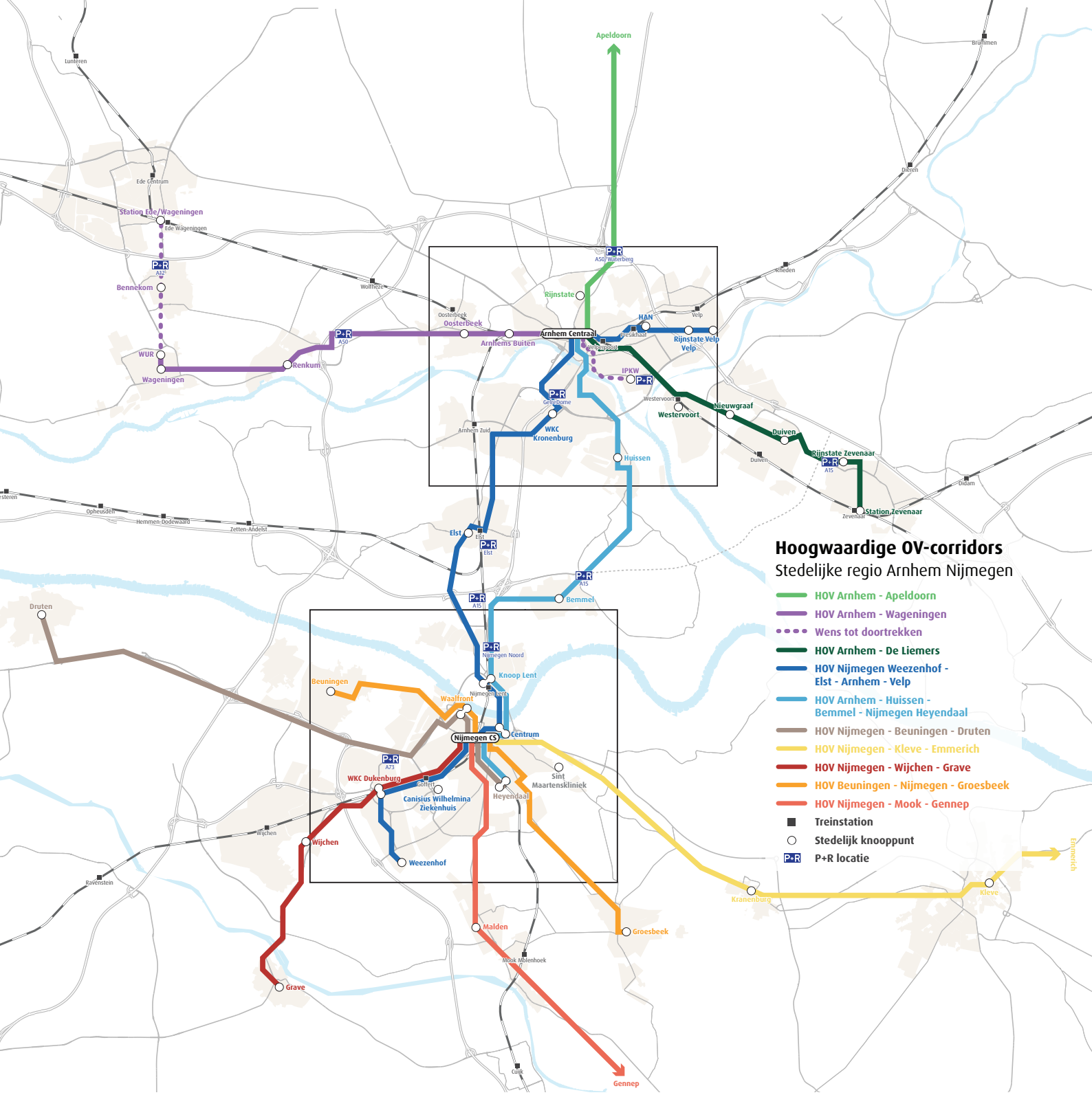
Apeldoorn
Station Ede/Wageningen
Bennekom
WUR
Wageningen
Renkum
Rijnstate
Arnhem Centraal
Arnhems Buiten
Oosterbeek
HAN
Presikhaaf
Rijnstate Velp
Velp
IPKW
Westervoort
Nieuwgraaf
Duiven
Rijnstate Zevenaar
Station Zevenaar
WKC Kronenburg
Huissen
Elst
Bemmel
Druten
Knoop Lent
Nijmegen Lent
Beuningen
Waalfront
Nijmegen CS
Centrum
WKC Dukenburg
Goffert
Canisius Wilhelmina Ziekenhuis
Heyendaal
Sint Maartenskliniek
Wijchen
Weezenhof
Ravenstein
Grave
Malden
Groesbeek
Kranenburg
Kleve
Emmerich
Gennep
Hoogwaardige OV-corridors
Stedelijke regio Arnhem Nijmegen
HOV Arnhem - Apeldoorn
HOV Arnhem - Wageningen
Wens tot doortrekken
HOV Arnhem - De Liemers
HOV Nijmegen Weezenhof - Elst - Arnhem - Velp
HOV Arnhem - Huissen - Bemmel - Nijmegen Heyendaal
HOV Nijmegen - Beuningen - Druten
HOV Nijmegen - Kleve - Emmerich
HOV Nijmegen - Wijchen - Grave
HOV Beuningen - Nijmegen - Groesbeek
HOV Nijmegen - Mook - Gennep
Treinstation
Stedelijk knooppunt
P+R locatie

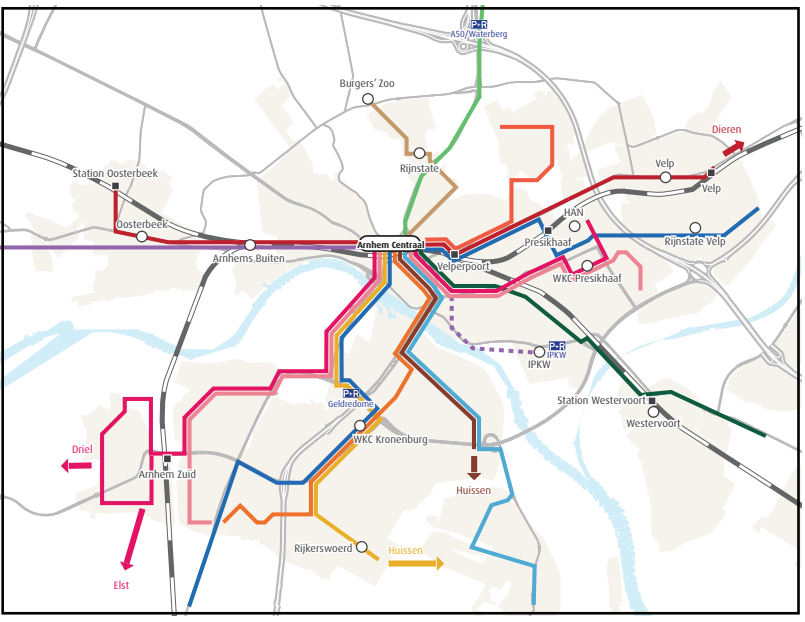
Burgers' Zoo
Station Oosterbeek
Oosterbeek
Arnhems Buiten
Arnhem Centraal
Rijnstate
Velperpoort
HAN
Presikhaaf
Velp
Dieren
Rijnstate Velp
WKC Presikhaaf
IPKW
Station Westervoort
Westervoort
Geldredome
WKC Kronenburg
Huissen
Driel
Arnhem Zuid
Elst
Rijkerswoerd

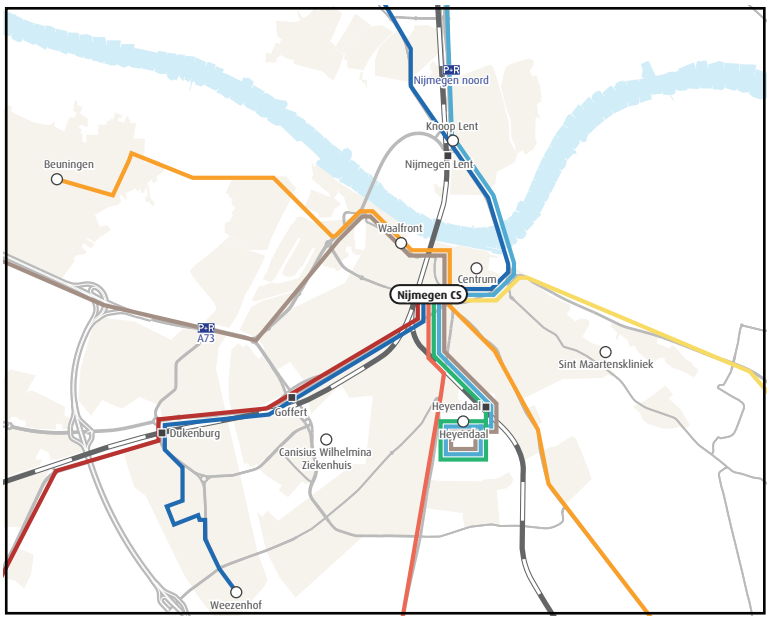
Nijmegen noord
Knoop Lent
Nijmegen Lent
Beuningen
Waalfront
Centrum
Nijmegen CS
Goffert
Dukenburg
Canisius Wilhelmina Ziekenhuis
Heyendaal
Sint Maartenskliniek
Weezenhof

2.3 Eerste ervaringen HOV

De afgelopen jaren heeft de regio Arnhem Nijmegen ervaring opgedaan in de ontwikkeling van hoogwaardige OV-corridors en maatregelen om het openbaar vervoer corridorgewijs te verbeteren.

Als concurrerend alternatief voor de automobilist in de regio is hoogwaardig openbaar vervoer geïntroduceerd tussen de beide steden Arnhem en Nijmegen. Zowel de lijn 300 (Nijmegen Heyendaal-Bemmel-Huissen-Arnhem Centraal) als lijn 331 (Nijmegen Weezenhof – Elst – Arnhem Centraal – Velp Zuid) zijn succesvolle voorbeelden van hoogwaardig openbaar vervoer. De beide busverbindingen kennen op drukke trajecten eigen vrijliggende infrastructuur en doen bewust minder haltes aan. Reizigers waarderen de kwaliteit. Over een langere periode is het aantal reizigers op beide HOV-corridors fors gestegen. Ook in 2017 realiseren de snelle verbindingen een doorgroei, zoals blijkt uit de evaluatie van de vervoerder Breng/ Connexxion.

Op de verbinding tussen Arnhem en Wageningen is de afgelopen jaren ook fors geïnvesteerd in de kwaliteit van het openbaar vervoer. Niet alleen is de dienstregeling van de lijn 352 verbeterd door in de spits iedere 10 minuten een bus te laten rijden. In samenwerking met de gemeenten is tevens geïnvesteerd in doorstromingsmaatregelen voor de bus en betere haltevoorzieningen. Ook deze corridor kent een verdere groei van het aantal OV-reizigers, in 2017 een reizigersgroei van 14%.

brengnieuws

Periodieke uitgave voor samenwerkingspartners in de provincie Gelderland.

breng

Het gebruik van Breng blijft stijgen

In de regio Arnhem-Nijmegen is het gebruik van de Breng bussen in 2017 met 3% gestegen. Snelle verbindende lijnen doen het goed, zoals lijn 300, die de plaatsen Bemmel, Huissen, Ressen en Lent met Arnhem en Nijmegen verbindt. Ook lijn 331 stijgt in het gebied Oosterhout en Elst.

editie 2018, Breng Nieuws

Gebruik HOV-lijnen

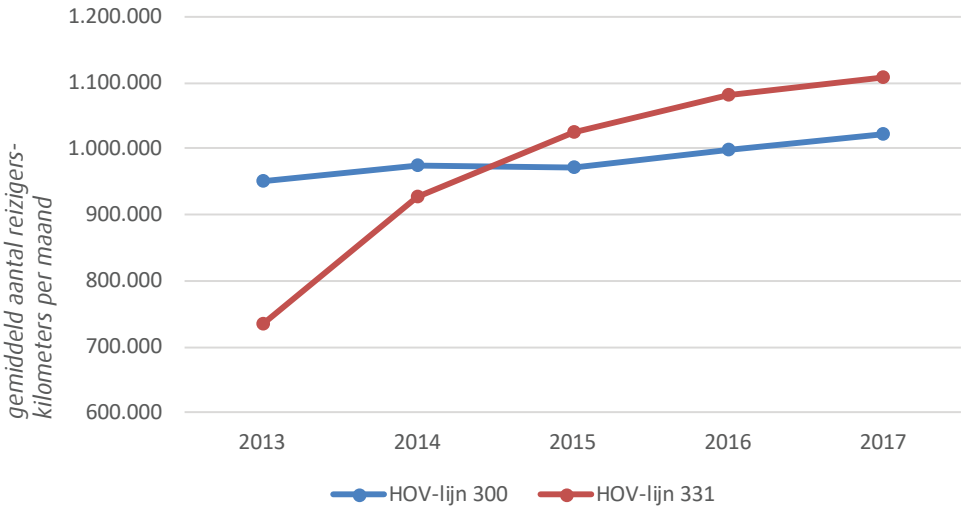

Gegevens vanuit OV-Chipkaart (bewerkt Goudappel Coffeng)

3. Investeringen op corridorniveau

3.1 Verkenning van HOV-corridors in breed perspectief

Het verbeteren van de kwaliteit van het openbaar vervoer op de geschetste hoogwaardige OV-corridors staat in het Actieplan centraal. Om toe te groeien naar de gestelde ambitie zijn investeringen per corridor nodig.

Deze investeringen hebben positieve gevolgen voor de bereikbaarheid, de economische aantrekkelijkheid, duurzaamheid, de reizigerstevredenheid en de reizigersgroei. Om daadwerkelijk tot gedragen maatregelen te komen is het nodig om de consequenties van de opgave en ambitie in breed perspectief te verkennen.

Per hoogwaardige OV-corridor levert dit diverse vragen op:

- Welke verkorting van reistijd en/ of verbetering van de betrouwbaarheid is te behalen?
- Wat zijn de economische gevolgen voor de stedelijke knooppunten langs de corridor?
- Welke reizigerseffecten zijn te verwachten? Welke reizigersgroepen profiteren en welke niet?
- Wat betekent dit voor het aantal inwoners binnen een bepaalde afstand van een halte?
- Wat zijn de effecten op het reguliere ontsluitende vervoer en eventuele effecten op het vraagafhankelijke vervoer?
- Is een hogere frequentie, bijvoorbeeld op HOV-niveau, de komende jaren te verwachten?
- Wat zijn de consequenties voor de exploitatie en de exploitatiekosten?

Inzicht in bovenstaande effecten en consequenties per corridor is nodig om een afgewogen besluit te nemen over investeringen in doorstroming, knooppunten en optimalisatie van routes en dienstregeling. Hiervoor bekijken we het openbaar vervoer in breed perspectief. We starten in 2019 met een verkenning naar de effecten van HOV op reizigers en exploitatie per corridor.

3.2 Investeringsvoorstellen als vertrekpunt

Als voorwerk zijn kansrijke investeringen per HOV-corridor reeds in beeld gebracht. Drie werkgroepen hebben hiervoor input verzameld:

1. Werkgroep Stadsnetten, waarbij in breed perspectief is gekeken naar het toekomstbeeld openbaar vervoer in de steden Arnhem en Nijmegen;
2. Werkgroep Rijnlijn, waarbij scenario's voor een toekomstige lijnvoering tussen Arnhem en Wageningen zijn onderzocht;
3. Werkgroep HOV, waarbij in vier werksessies gezamenlijk met de gemeenten de opgaven en kansen per HOV-corridor zijn verkend.

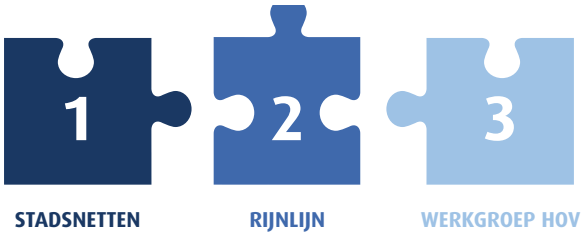

Als resultaat van de drie werkgroepen is een overzicht aan maatregelen om het openbaar vervoer op de HOV-corridors te verbeteren gemaakt. De maatregelen kennen een sterke onderlinge samenhang en zijn grofweg onder te verdelen in drie hoofdtypen:

- Doorstromingsmaatregelen voor het openbaar vervoer;
- Kwaliteitsimpuls OV-knooppunten en verbeteren haltes;
- Optimaliseren routes en dienstregeling.

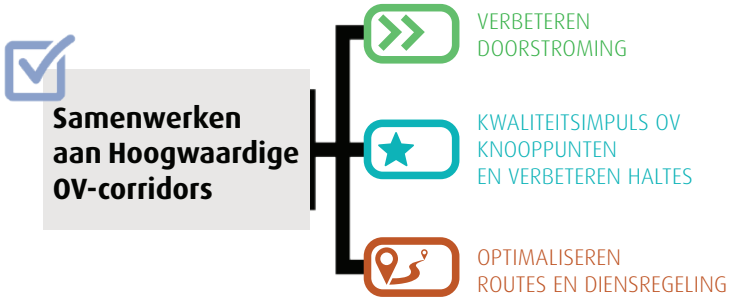

Doorstromingsmaatregelen voor het openbaar vervoer

Doorstromingsmaatregelen zijn nodig om het openbaar vervoer vlot en betrouwbaar langs de file te leiden. Op diverse locaties in de regio zijn hiervoor maatregelen aangeduid. Zie hiervoor ook het kaartbeeld op de volgende pagina. Genoemde maatregel is het verbeteren van de doorstroming voor het openbaar vervoer op de Oude Zevenaarseweg in Arnhem (2). Op deze HOV-corridor richting De Liemers staat het openbaar vervoer dagelijks in de wachtrij voor de verkeerslichten. Tevens is een aantal locaties aangewezen waar een nadere verkenning nodig is om een adequate oplossing uit te werken. Denk hierbij aan doorstromingsmaatregelen op de Graafseweg in Nijmegen (10) en de Maas en Waalweg tussen Druten en Nijmegen (3).

Kwaliteitsimpuls OV-knooppunten en verbeteren haltes

Onderdeel van de no-regret maatregelen is het verbeteren van diverse haltes in 2019. Gerichte investeringen, zodat de haltes ook in de toekomst aantrekkelijk zijn. Denk daarbij niet alleen aan voldoende fietsstallingen, maar ook aan voorzieningen om de elektrische fiets veilig te stallen en op te laden. Op andere locaties gaat het om het vergemakkelijken van de overstap van de auto (Kiss & Ride of P+R). Hiervoor is Gelderland reeds gestart met het inventariseren van de kwaliteit van de haltes langs de HOV-corridors.

Tegelijkertijd is door de regio ook een aantal OV-knooppunten benoemd die een kwaliteitsimpuls nodig hebben. De genoemde knooppunten zijn op de volgende pagina in kaart geïllustreerd. Enkele voorbeelden zijn:

- het verbeteren van de haltes voor het HOV op de singels in Nijmegen in samenhang met de route die het HOV in Nijmegen gaat rijden over de singels (23);
- het verbeteren van het OV-knooppunt van Druten, als belangrijke overstaplocatie tussen de HOV-corridor Nijmegen en 's-Hertogenbosch (15);
- het bieden van een kwaliteitsimpuls van het OV-knooppunt winkelcentrum Kronenburg in Arnhem (21).

Optimaliseren routes en dienstregeling

Om op corridorniveau het openbaar vervoer te verbeteren is het optimaliseren van routes een belangrijke oplossingsrichting. Het strekken van routes biedt de reiziger kortere reistijden en een hogere betrouwbaarheid. Genoemde investeringen zijn:

- de optimalisatie van HOV-bus in de Liemers (Westervoort-Duiven-Zevenaar) in relatie tot de toekomstige aansluiting A15 (Duiven/ Zevenaar) en de ontwikkeling van een P+R (14);
- het optimaliseren van de route van HOV-lijn 331 door Dukenburg in samenhang met de bestaande ontsluitende lijnen (34).
- het optimaliseren van het openbaar vervoer tussen Arnhem en Wageningen (Rijnlijn) met doortrekking naar de campus van de Wageningen Universiteit (WUR) en station Ede-Wageningen (4);

Het optimaliseren van de routes gebeurt in samenhang met het onderliggend regulier openbaar vervoer. Een corridorgewijze aanpak is hiervoor nodig, waardoor ook optimalisaties in de dienstregeling mogelijk zijn. Doordat openbaar vervoer meer gebundeld wordt, is bijvoorbeeld een consequente frequentie om de 10 minuten mogelijk.

Op de volgende pagina is de voorselectie aan maatregelen in kaart gebracht.

VERBETEREN DOORSTROMING

1	Apeldoornseweg	Doorstromingsmaatregelen openbaar vervoer
2	Oude Zevenaarseweg	Herinrichting Oude Zevenaarseweg in combinatie met vrije infrastructuur OV
3	Maas en Waalweg	Corridorstudie naar doorstromingsmaatregelen OV
4	Utrechtseweg	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
5	Cronjestraat-Cremerstraat	Kleine reconstructie voor betere doorstroming OV
6	Velperweg-Ir van Muijlwijkstraat-Jansbinnensingel	Corridorstudie naar verbeteren doorstroming OV
7	Rozendaalseweg-Raapopseweg	Corridorstudie naar verbeteren doorstroming OV
8	Metamorfosenallee-Hollandweg	Aanpassingen kruispunt voor doorstroming OV
9	Burgemeester Matsersingel	Doorstromingsmaatregelen OV-corridor
10	Graafseweg	Corridorstudie naar doorstromingsmaatregelen OV icm herinrichtingsopgave
11	Ubbergseweg – Keizer Traianusplein	Doorstromingsmaatregel openbaar vervoer
12	Rijksweg Malden	Corridorstudie naar verbeteren doorstroming OV

KWALITEITSIMPULS OV KNOOPPUNTEN EN VERBETEREN HALTES

13	Rijnstraat	Halteverbetering
14	OV-Knooppunt WKC Kronenburg	Kwaliteitsimpuls OV-knooppunt
15	P+R A15/ Zevenaar	Toekomstige P+R locatie in relatie met de via A15
16	OV-knooppunt Druten	Kwaliteitsimpuls OV-knooppunt
17	Ovatonde/ P+R Nijmegen-Noord	Kwaliteitsimpuls P+R Nijmegen-Noord
18	Wijchen Zuid en Nederasselt	Kwaliteitsimpuls haltevoorzieningen
19	Willemsplein	Verbeteren inrichting en indeling OV-knooppunt
20	Velperplein	Verbeteren inrichting en indeling OV Knooppunt
21	IPKW/ Westervoortsedijk	IPKW verbinden met HOV inclusief P+R
22	P+R Gelredome	Optimalisatie P+R locatie
23	Plein 44	Aanpassing haltes Plein 44
24	Singels Nijmegen	Kwaliteitsimpuls haltes op de singels nav andere routes bussen binnenstad
25	Dukenburg	Kwaliteitsimpuls OV-Knooppunt Dukenburg
26	Verbeteren haltevoorzieningen	Upgraden HOV-halten n.a.v. halte-inventarisatie

OPTIMALISEREN ROUTES EN DIENSTREGELING

27	Route HOV door Zevenaar	Studie naar routeoptimalisatie lijnvoering openbaar vervoer in Zevenaar
28	Schelmseweg	Routeoptimalisatie lijn 3 In samenhang met lijn 8
29	Keizerstraat/ Het Duifje	Studie naar doortrekken lijn 3 naar Huissen
30	Marga Klompélaan/ Rijkerswoerd	Studie naar doortrekken lijn 7 naar Huissen
31	Griftdijk en Fruitlaan	Routeoptimalisatie en OV-voorzieningen Griftdijk (lijn 14 en 331)
32	Knoop Lent	Routeoptimalisatie rondom Knoop Lent icm verkeerslichtenregeling
33	Waalfront	Routeoptimalisatie Lijn 5 en lijn 85 in combinatie met gebiedsopgave Waalfront
34	De Oversteek	Vervoerwaardestudie naar kansrijkheid verbinding Nijmegen Noord <> Nijmegen Goffert
35	Dukenburg	Routeoptimalisatie inclusief verkenning doorsteek Meijhorst <> Aldenhof

Deze bovenstaande selectie aan investeringsvoorstellen vanuit de regio vormt het vertrekpunt voor de uitvoering van de verkenningen vanaf 2019.

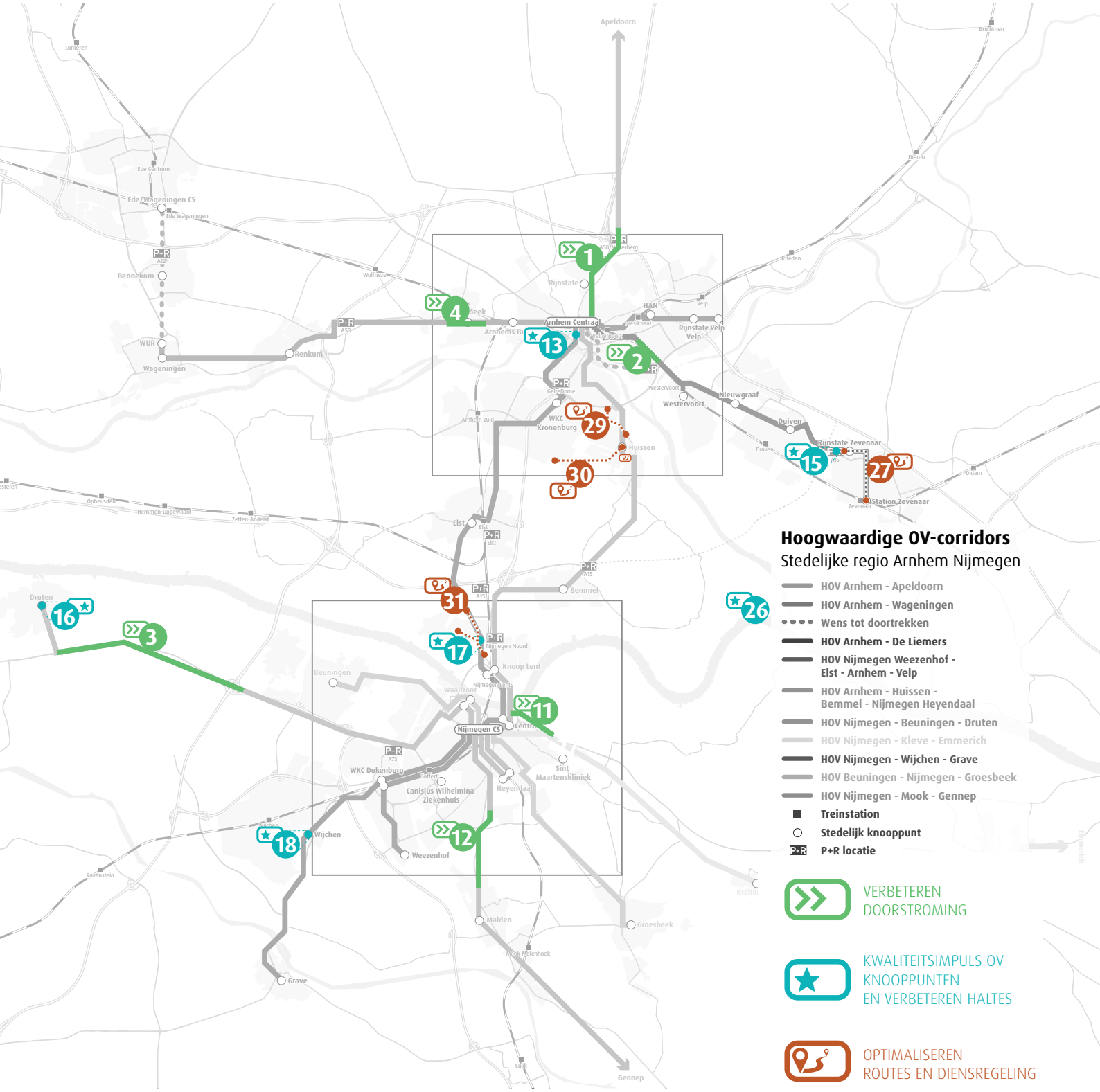
Hoogwaardige OV-corridors
Stedelijke regio Arnhem Nijmegen
HOV Arnhem - Apeldoorn
HOV Arnhem - Wageningen
Wens tot doortrekken
HOV Arnhem - De Liemers
HOV Nijmegen Weezenhof - Elst - Arnhem - Velp
HOV Arnhem - Huissen - Bemmel - Nijmegen Heyendaal
HOV Nijmegen - Beuningen - Druten
HOV Nijmegen - Kleve - Emmerich
HOV Nijmegen - Wijchen - Grave
HOV Beuningen - Nijmegen - Groesbeek
HOV Nijmegen - Mook - Gennep
Treinstation
Stedelijk knooppunt
P+R locatie
VERBETEREN DOORSTROMING
KWALITEITSIMPULS OV KNOOPPUNTEN EN VERBETEREN HALTES
OPTIMALISEREN ROUTES EN DIENSREGELING

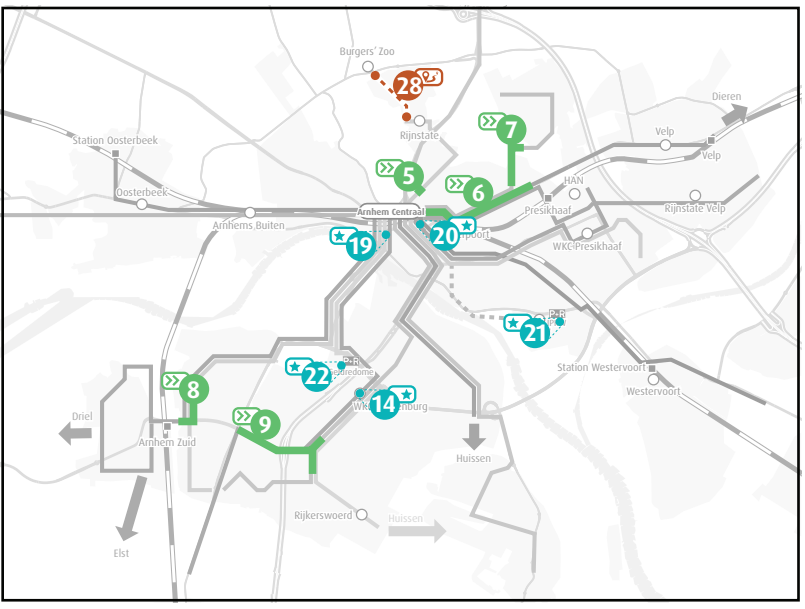

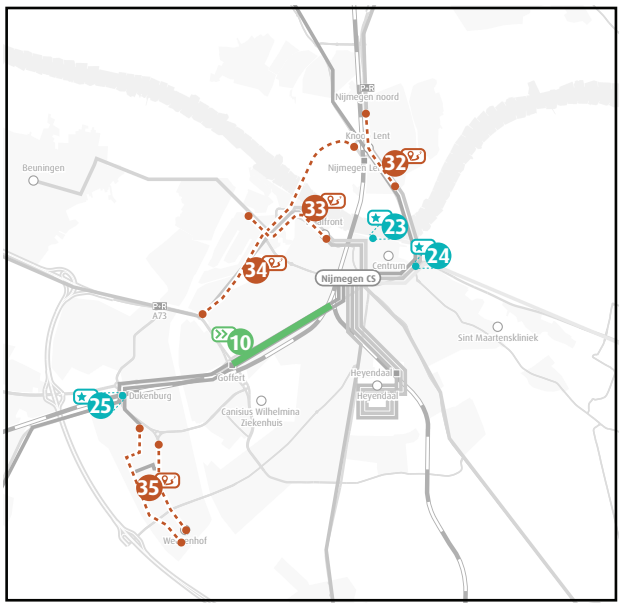

4. Samenwerking en investeringen

4.1 Opstarten van een gezamenlijke projectorganisatie

Welke investeringen we per HOV-corridor daadwerkelijk gaan uitvoeren en op welk termijn, willen we in 2019 gaan verkennen. Tegelijkertijd streven we ernaar om in 2019 diverse no-regretmaatregelen uit te voeren. Om de benodigde werkzaamheden efficiënt en in samenhang uit te voeren willen we een gezamenlijke projectorganisatie opstarten. In de regio Arnhem Nijmegen is bij de uitvoering van maatregelen bij de bestaande HOV-corridors (bestaande HOV-lijnen 300 en 331) veel ervaring opgedaan met deze werkwijze.

De ambitie is een slagvaardige projectorganisatie in 2019 in te richten en op te starten, op basis van voldoende kwaliteit en tijd. Een partnership tussen de gemeenten en de provincie met een mix aan competenties vanuit de betrokken partijen. We benutten hiervoor de kennis en ervaring bij de samenwerkende partijen waar het gaat om onder andere projectleiders, OV-experts, verkeerskundig ontwerpers en experts kostenraming.

Sturende rol gemeenten

Bij de investeringen op corridorniveau is een directe relatie met de betrokken gemeenten relevant. De gemeenten hebben een sturende en toetsende rol in zowel de definitiefase als de ontwerpfase van de maatregelen. Draagvlak van de partners op de HOV-corridor is in de uitwerking van maatregelen onontbeerlijk. De gezamenlijke gemeenten/ wegbeheerders nemen per beslismoment een Go-no Go besluit in de voortgang naar definitieve realisatie van maatregelen.

Kernteam en stuurgroep als opdrachtgevers

Om de opgebouwde kennis, ervaring en energie te benutten bouwen we voort op de bestaande kerngroep die dit regionaal Actieplan heeft opgesteld. In dit kernteam zitten experts vanuit Gelderland en vanuit de gemeenten Arnhem en Nijmegen. Onder hun regie wordt de projectorganisatie ingericht en opgestart. Tevens zorgt het kernteam voor het voorbereiden van de verkenningen per corridor.

Voor de bestuurlijke aansturing van het geheel richten we geen nieuwe bestuurlijke overlegstructuur in. Het voorstel is aan te sluiten bij bestaande organisatiestructuren. Het Vervoerberaad in de regio Arnhem Nijmegen benutten we daarbij als bestuurlijke stuurgroep. In dit reguliere bestuurlijke overleg tussen de provincie Gelderland en de gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen bespreken we de voortgang en dilemma's. Het Vervoerberaad komt 2 á 3 keer per jaar bij elkaar.

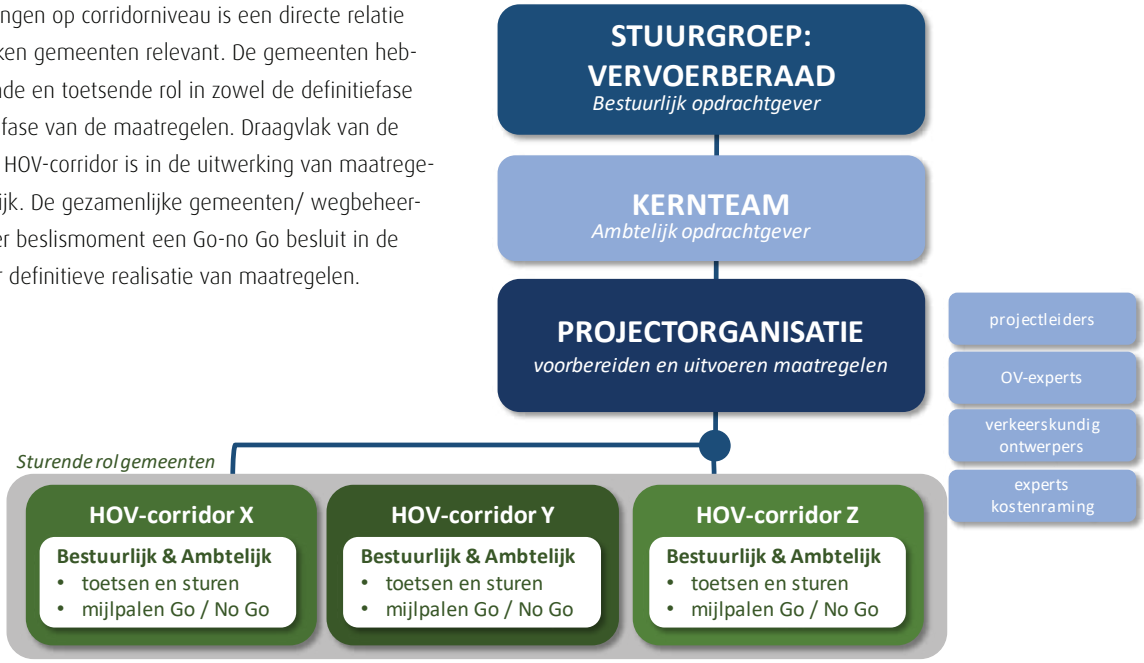

4.2 Investeringen en prioritering

Om de ambities waar te maken is naast capaciteit ook inzet van financiën nodig. De exacte financiële inzet is nu nog niet te ramen. Voor de periode 2020 tot en met 2023 is de inschatting dat jaarlijks een investeringsbudget nodig is van van 4 tot 8 miljoen euro.

De verkenningen leiden per medio 2019 tot meer zicht op kansrijke investeringen per HOV-corridor, mede afhankelijk van de consequenties en effecten op reizigers en exploitatie. Dan is ook een meer scherpe kostenraming op te stellen. Op basis van de kansrijkheid en prioritering doet de projectorganisatie jaarlijks een bijstelling van de benodigde investeringsbudgetten. Tot en met de start van de nieuwe concessie zal de projectorganisatie jaarlijks investeringsvoorstellen uitwerken. Deze voorstellen worden na toetsing en besluitvorming van de betrokken gemeenten/ wegbeheerders verder tot uitvoering gebracht door de projectorganisatie.

De ervaring leert dat het tot uitvoering brengen van maatregelen een lange doorlooptijd kent. Daarom is het noodzakelijk om ook een financiële doorkijk te geven tot 2030, inclusief eventuele reserveringen in onder andere het MIAM (Meerjaren Investeringsagenda Mobiliteit), Investeringsagenda Arnhem en Nijmegen en mogelijk andere financieringsbronnen. In de jaarlijkse actualisatie en herijking van het regionaal Actieplan HOV-corridors wordt dit meegenomen.

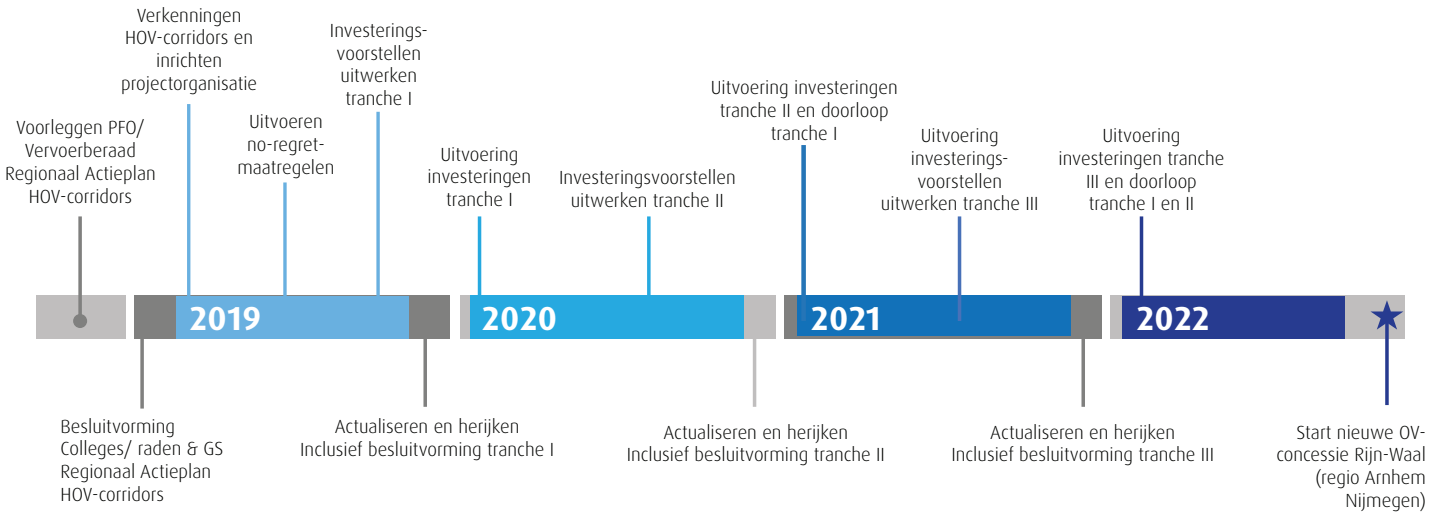

4.3 No-regret maatregelen en verkenningen in 2019

Om in 2019 met de uitvoering van de no-regret maatregelen te starten is het voorstel om 3,8 miljoen euro budget vrij te maken.

We investeren in:

- Het uitvoeren van verkenningen (per HOV-corridor);
- Het uitvoeren van infrastructuurmaatregelen;
- Het verbeteren van haltevoorzieningen.

Voor de financiële dekking van de kosten is een subsidieregeling in de maak. In het begin van het tweede kwartaal van 2019 is meer duidelijk over de voorwaarden van de subsidieregeling. Voor 2019 is een bestedingsplan opgesteld, dit is bijgevoegd in bijlage 1.

Uitvoeren van verkenningen

Om per 2020 te starten met de eerste investeringstranche HOV-corridors, werkt het kernteam aan het begeleiden van de benodigde verkenningen. Inzicht in de effecten en consequenties zijn nodig om uiteindelijk een afgewogen besluit te nemen over eventuele investeringen in doorstroming, knooppunten of optimalisatie van routes en dienstregeling.

Het doel is dan ook om in 2019 te starten met een verkenning per corridor naar de effecten van HOV op reizigers en exploitatie. In het no-regretpakket is hiervoor € 775.000,- vrijgemaakt.

Uitvoeren van infrastructuurmaatregelen

De infrastructuurmaatregelen bestaan uit doorstromingsmaatregelen op de Oude Zevenaarseweg in Arnhem en het optimaliseren van het bestaande kruispunt van de Jacob Cremerstraat met de Apeldoornseweg. Beide maatregelen zijn gekoppeld aan geplande herinrichtingswerkzaamheden. Tevens willen we in 2019 investeringen doen in het optimaliseren van de Rijnlijn (Arnhem-Renkum-Wageningen). In totaal is voor het uitvoeren van deze infrastructuurmaatregelen 2,4 miljoen euro geraamd.

Verbeteren van haltevoorzieningen

De verbetering van de haltevoorzieningen hangt samen met de inventarisatie die op dit moment loopt. In 2019 wordt op basis van de inventarisatie een eerste tranche aan verbeteringen van HOV-haltes doorgevoerd. Hiervoor is een budget van € 600.000,- beschikbaar.

NO-REGRET MAATREGELEN 2019 HOV-CORRIDORS

1	Uitvoeren van verkenningen	Aanpak per HOV-corridor of groepen van HOV-corridors	€ 775.000,-
2	Uitvoeren van infrastructuur-maatregelen	Optimalisatie Oude Zevenaarseweg Arnhem	€ 1.500.000,-
		Optimalisatie kruising Apeldoornseweg/ Cremerstraat Arnhem	€ 500.000,-
		Optimalisatie Rijnlijn (VRI's, infrastructuur, haltevoorzieningen)	€ 400.000,-
3	Verbeteren van halte-voorzieningen	Rondom binnenstad Nijmegen	€ 400.000,-
		Nijmegen Noord	€ 200.000,-
			€ 3.775.000,-

Deze bus rijdt op groen gas
11 Nijmegen CS via Hegendaal
breng
GO GO GO DEALS

Bijlage 1: Bestedingsplan 2019 HOV

	Lijn	Maatregel	Door	Begroot
Uitvoeren van verkenningen		Aanpak per HOV-corridor of groepen van HOV-corridors	Provincie	€ 775.000,-
		Onderzoek aandrijftechnieken		
Uitvoeren van infrastructurele maatregelen	60	Aanleg busbaan Oude Zevenaarseweg	Gemeente Arnhem	€ 1.500.000,-
	91/ 321/ Stadsnet 3	Optimalisatie kruising Apeldoornseweg/ Cremerstraat	Gemeente Arnhem	€ 500.000,-
	352	Rijnlijn: diverse aanpassingen. VRI's en haltevoorzieningen	Provincie	€ 400.000,-
Verbeteren van haltevoorzieningen	58/ 300/ 331	Uitbreiden halte Nassausingel Herinrichten halte Burchtstraat Verwijderen halte Hunnerpark Realiseren halte Traianusplein Afstelling van VRI's Halte Terwindtstraat opheffen ten gunste van een busbaan	Gemeente Nijmegen	€ 400.000,-
	331	Halte Oude Groenestraat opwaarderen Halte Terracottastraat/ Aquilastraat opwaarderen Halte Stationsstraat aanpassen	Gemeente Nijmegen	€ 200.000,-
	12/86/89/ 165	Aanleg busknooppunt Druten	Gemeente Druten	P.M.

Samenwerken aan Hoogwaardige OV-Corridors

Samenwerken aan een krachtig en duurzaam verbonden regio Arnhem Nijmegen

regio arnhem nijmegen

Aan de huidige en toekomstige fracties van
Provinciale Staten van Gelderland

Datum : 5 maart 2019
Uw kenmerk :
Ons kenmerk :
Zaaknummer :
Contactpersoon : Suzanne Hesseling
Telefoonnummer : 026 3775124

Onderwerp: Uitvoering ambities "HOV-Actieplan regio Arnhem Nijmegen" in de komende bestuursperiode.

Geachte deelnemende partij aan de komende Provinciale Statenverkiezing van Gelderland,

Graag vragen wij uw aandacht voor het volgende:

In deze brief schetsen wij de ontwikkelingen rond de uitvoering van het HOV-actieplan regio Arnhem-Nijmegen. Deze ontwikkelingen leiden onzes inziens tot de conclusie dat er een hoge urgentie is om de afspraken over investeringen in het openbaar vervoer, die bij de vaststelling van de OV-visie in 2016 gemaakt zijn, te herijken. Het gaat hierbij niet alleen om fysieke maatregelen, maar ook om het hiervoor benodigde exploitatiebudget. De investeringen die toen zijn afgesproken zijn niet meer toereikend om aan de actuele en toekomstige opgaven het hoofd te bieden en de noodzakelijke ambities uit het actieplan waar te maken.

We nemen u hieronder graag mee in deze gedachtelijn.

In 2016 is de OV-visie 2020 (deel 1) door uw Staten vastgesteld. Hierin zijn de contouren voor de toekomst van het Gelders openbaar vervoer geschetst. De OV-visie is de afgelopen jaren uitgewerkt met diverse partners, waaronder de gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen.
Bij de vaststelling van de OV-visie heeft u aangegeven dat de bereikbaarheid van de steden belangrijk is, aangezien de steden de economische motoren zijn van Gelderland (Statenbrief 9 maart 2016). Ook in de Omgevingsvisie "Gaaf Gelderland" (2018) heeft u aangegeven dat bereikbaarheid een kritische succesfactor is voor een verbonden samenleving en een krachtige, duurzame Gelderse economie.

De financiering en betaalbaarheid van het (regionaal) openbaar vervoer staan echter onder druk en daarmee ook de bereikbaarheid. De afgelopen jaren hebben de regio Arnhem Nijmegen en de steden Arnhem en Nijmegen met u meegedacht om het openbaar vervoer op een efficiëntere en goedkopere manier in te richten.
Uitgangspunt hierbij was uw standpunt om in de eerste fase van de uitwerking van de OV visie (tot en met 2020) niet meer geld uit geven aan het OV dan het hiervoor in 2016 door u vastgestelde budget.

Uitwerking OV-visie in regionaal Actieplan HOV-bus

In samenwerking met de regiogemeenten heeft de provincie de notitie 'Samenwerken aan een regionaal actieplan hoogwaardige OV corridors' opgesteld, ook wel 'regionaal Actieplan HOV-bus' genoemd. In het Actieplan HOV-bus is voorzien om in de regio en in de steden een netwerk (corridors) te realiseren van duurzaam Hoogwaardig Openbaar (bus)Vervoer. Doel van dit netwerk is om de steden en de regio bereikbaar te houden en daarmee economisch aantrekkelijker.
Door in te zetten op goede, snelle, schone (duurzame) en betrouwbare verbindingen tussen de woon-, werk- en kennislocaties in de stad en in de regio verbetert de bereikbaarheid. In het Actieplan worden twaalf HOV-corridors benoemd in de regio Arnhem Nijmegen. Het trolleynetwerk in Arnhem is daarbij als één HOV-corridor opgenomen.
Om de snelheid en betrouwbaarheid van het openbaar vervoer op de 12 HOV corridors te verbeteren zijn investeringen op korte termijn nodig. Maatregelen zoals de aanleg van vrijliggende infrastructuur voor het openbaar vervoer, aanpassingen van verkeerslichten en het optimaliseren van routes. Tevens is behoefte aan toekomstbestendige haltevoorzieningen en OV-knooppunten (bijvoorbeeld regionaal winkelcentrum Kronenburg) om de aantrekkelijkheid en het gemak voor reizigers te vergroten. Dit draagt bij aan de concurrentiekracht van het openbaar vervoer nu en in de toekomst. Als regio willen wij ons hiervoor de komende jaren maximaal inzetten om het voorgaande samen met de provincie mogelijk te maken.

Onderleggers regionaal Actieplan HOV

- ***Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen***

Het Actieplan HOV-bus is opgesteld in samenhang met het Toekomstbeeld stedelijk OV van Arnhem en Nijmegen (2018). In het Toekomstbeeld hebben beide steden op verzoek van de provincie het OV-netwerk in beide steden - ook wel het Stadsnet - verder uitgewerkt. Het Toekomstbeeld geeft o.a. houvast voor investeringen in de infrastructuur voor het OV in beide steden.
In het Toekomstbeeld is lijn 10 in Nijmegen en het volledige trolleynetwerk van Arnhem aangegeven als stedelijk HOV-net. Al sinds 2013 is het Arnhemse trolleynetwerk vergelijkbaar met het regionale HOV: gestrekte lijnen, rijden in hoge frequentie, hoge kwaliteit, goede haltevoorzieningen.

Uitwerking HOV corridor Arnhem-Renkum-Wageningen-WUR "Rijnlijn"

Naast het 'Toekomstbeeld' is de uitwerking van de HOV-corridor Arnhem-Renkum-Wageningen-WUR "Rijnlijn" ook een belangrijke bouwsteen voor het Actieplan HOV. De provincie en de gemeenten Renkum, Wageningen, Arnhem en de WUR (universiteit Wageningen) hebben het afgelopen jaar samengewerkt aan een pilot: Corridor Arnhem-Renkum-Wageningen-WUR, ook wel "Rijnlijn" genoemd. De resultaten en gehanteerde werkwijze van deze pilot zullen ook gebruikt worden bij de - vanaf 2019 -

geplande uitwerkingen van de andere HOV corridors in de regio Arnhem Nijmegen (zoals aangegeven in het regionaal Actieplan HOV).

Exploitatiebudget voor OV, zoals vastgesteld in 2016 naar verwachting ontoereikend voor de verdere uitwerking van het OV beleid in de regio Arnhem Nijmegen.
De pilot "Rijnlijn" - de HOV corridor Arnhem-Renkum-Wageningen-WUR- heeft aangetoond dat de exploitatiekosten stijgen, gelet op het ambitieniveau wat provincie en regio voor ogen hebben voor de HOV corridors.
Een eerste voorlopige conclusie is dat het huidige exploitatiebudget voor uitvoering van de OV visie (vastgesteld door uw Staten in 2016) waarschijnlijk niet toereikend zal zijn voor het ambitieniveau dat zowel provincie als de regio nastreven op de HOV corridors in de regio Arnhem Nijmegen. Daarnaast is ook onvoldoende rekening gehouden met de bevolkingsprognoses. Deze laten voor de komende jaren een aanzienlijke groei van de bevolking zien in met name de twee steden. Ook dit zal naar verwachting leiden tot meer mobiliteit en een toename van het gebruik van het stedelijk openbaar vervoer.
In het Regionaal Actieplan HOV is aangegeven dat de exacte financiële inzet nu nog niet te ramen is, maar de komende 2 jaar, bij de uitwerking van de andere HOV-corridors, wel duidelijker zal worden. Uit de pilot is al wel duidelijk geworden dat voor de uitwerking en het ambitieniveau van een HOV-corridor extra investeringen noodzakelijk zijn. Enerzijds is er budget nodig voor eenmalige investeringen en anderzijds is extra exploitatiebudget nodig voor uitvoering van het OV-beleid.

Als vastgehouden wordt aan de huidige afspraken; dat wil zeggen geen extra exploitatiebudget tot en met 2020 (de eerste fase van implementatie van het openbaar vervoer, Statenbrief maart 2016), dan betekent dat, dat alle ambities zoals aangegeven in het Regionaal Actieplan HOV (inclusief de Rijnlijn) gefinancierd moeten worden door verschuivingen binnen de bestaande OV-voorzieningen. Dat zou concreet kunnen betekenen dat door realisatie van de HOV-corridors, veel kernen in de regio - maar ook wijken in Arnhem en Nijmegen- ondersteunende OV-lijnen zien verdwijnen.

Goede vervoersnetwerken, niet alleen in beide steden, maar in de hele regio Arnhem Nijmegen zijn - zoals ook aangegeven in uw Omgevingsvisie (2018)- belangrijk voor de economische kracht van deze regio, de bereikbaarheid en voor de sociale samenhang. **Mogelijke wijzigingen/aanpassingen en/of versoberingen van het OV kunnen dan ook grote gevolgen hebben voor de bereikbaarheid en de economische en maatschappelijke ontwikkeling van deze regio. Hiervoor vragen wij uw speciale aandacht.**

Wij verzoeken u om het voorgaande in overweging te nemen en in het nieuwe coalitieakkoord niet alleen aandacht te besteden aan de (H)OV-bereikbaarheid, maar ook aan het belang van goed openbaar vervoer in de gehele regio Arnhem Nijmegen en om de hiervoor de benodigde extra exploitatiemiddelen vrij te maken. Uiteraard zullen wij van onze kant blijven inzetten op de verdere uitwerking van zowel het

regionaal Actieplan HOV als de verschillende corridoruitwerkingen (waaronder de Rijnlijn), samen met de Provincie en andere partners.

Hoogachtend,
Mede namens de gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen,

Harriet Tiemens,
Voorzitter portefeuillehoudersoverleg mobiliteit
Regio Arnhem Nijmegen

BEHANDELRESULTAAT

Meningsvorming 1 - 22 mei 2019-

Toekomstbeeld stedelijk OV en HOV actieplan

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de heer R. Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer M. Loots (VVD), de heer L. de Groot (Partij voor de Dieren), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer V. Bouma (PvdA), de heer D. Becker (ChristenUnie), de heer M. Venhoek (D66), de heer S. Dilekçi (DENK/Verenigd Arnhem), de heer C. Verheij (PVV), de heer G. van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij) en de heer J. Hutten (CDA).
De fractie van de PVV was niet vertegenwoordigd.

Verloop:
De raadskamer heeft onderling en met de portefeuillehouder van gedachten gewisseld over onderdelen van het raadsvoorstel.

Conclusie
Namens de raadskamer besluit de voorzitter dat de Meningsvormende (M1) fase nog niet is afgerond.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

E.J. Greving

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 367163

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 mei 2019, Cluster SBR nummer: 367163;

gelet op artikel 149 van de Gemeentewet en de artikelen 77, 78, 82, 82a, 82c en 87 van de Wet personenvervoer 2000;

besluit:

vast te stellen de navolgende verordening:

Taxiverordening Arnhem 2019

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:

a. *Arnhemse taxivergunning:* een vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid;
b. *chauffeurskaart: de* chauffeurskaart als bedoeld in artikel 1 onder h van het Besluit personenvervoer 2000;
c. *college:* het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
d. *keurmerkcertificaat:* een door een keurmerkorganisatie afgegeven bewijs waaruit blijkt dat de taxichauffeur aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b voldoet en met een keurmerkorganisatie hierover een overeenkomst is aangegaan;
e. *keurmerkorganisatie:* een door het college aangewezen onafhankelijke organisatie die is belast met de uitvoering van de kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem;
f. *kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem:* de nadere regels als bedoeld in artikel 7;
g. *taxichauffeur:* een bestuurder van een auto waarmee taxivervoer wordt verricht;
h. *taxivervoer:* het taxivervoer als bedoeld in artikel 1 van de Wet personenvervoer 2000;

Artikel 2 Arnhemse taxivergunning

1. Het is een taxichauffeur zonder vergunning van het college verboden om taxivervoer aan te bieden of te verrichten anders dan op basis van een schriftelijke overeenkomst of een telefonisch of elektronisch tot stand gekomen bestelling.
2. Het college kan aan een Arnhemse taxivergunning voorschriften verbinden.
3. De Arnhemse taxivergunning wordt verleend voor onbepaalde tijd. Het college kan een Arnhemse taxivergunning ook voor bepaalde tijd verlenen.
4. Een Arnhemse taxivergunning staat op naam van de taxichauffeur en is niet overdraagbaar.

5. De vergunninghouder dient een schorsing of intrekking van zijn chauffeurskaart, keurmerkcertificaat of rijbewijs, schriftelijk aan het college te melden, uiterlijk binnen drie werkdagen na de schorsing of intrekking.
6. De Arnhemse taxivergunning vervalt van rechtswege bij intrekking van de chauffeurskaart of rijbewijs.

Artikel 3 Aanvraagformulier

Voor het indienen van een aanvraag om een Arnhemse taxivergunning dient gebruik te worden gemaakt van het door het college vastgesteld aanvraagformulier.

Artikel 4 Indieningsvereisten

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een Arnhemse taxivergunning dient de aanvrager in ieder geval:

a. het aanvraagformulier volledig of juist te hebben ingevuld;
b. in het bezit te zijn van een geldige chauffeurskaart;
c. in het bezit te zijn van een geldig keurmerkcertificaat;
d. te beschikken over een vaste woon- of verblijfplaats.

Artikel 5 Weigeren Arnhemse taxivergunning

Het college kan een Arnhemse taxivergunning weigeren indien:

a. de aanvraag niet aan de in artikel 3 en 4 omschreven eisen voldoet;
b. naar het oordeel van het college niet wordt of kan worden voldaan aan de eisen gesteld bij of krachtens deze verordening, waaronder begrepen het niet zullen of kunnen naleven van de in artikel 7 genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem;
c. in een periode korter dan 24 maanden voor de aanvraag, een aanvraag van de aanvrager om een Arnhemse taxivergunning is geweigerd, of een Arnhemse taxivergunning van aanvrager is ingetrokken, met uitzondering van de situatie dat door vergunninghouder zelf om intrekking is verzocht.

Artikel 6 Wijziging, schorsing, of intrekking Arnhemse taxivergunning

Het college kan een Arnhemse taxivergunning geheel of gedeeltelijk wijzigen, schorsen of intrekken indien:

a. ter verkrijging van de Arnhemse taxivergunning onjuiste of onvolledige gegevens zijn verstrekt;
b. de in deze verordening opgenomen verplichtingen of de aan de Arnhemse taxivergunning verbonden voorschriften niet worden nageleefd;
c. de vergunninghouder niet meer aan de in artikel 4 omschreven indieningsvereisten voldoet;
d. de vergunninghouder zijn verplichtingen voortvloeiend uit de Wet personenvervoer 2000 niet naleeft.

Artikel 7 Kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem

Het college kan nadere regels vaststellen over:

a. de herkenbaarheid van een auto waarmee taxivervoer op de gemeentelijke openbare weg wordt aangeboden;
b. de eisen en verplichtingen te stellen aan taxichauffeurs;
c. de indiening en behandeling van klachten van consumenten over taxivervoer;
d. de wijze waarop wordt aangetoond dat aan de ingevolge de onderdelen a tot en met c gestelde regels wordt voldaan.

Artikel 8 Keurmerkorganisatie

1. Het college kan een of meer rechtspersonen als keurmerkorganisatie aanwijzen. Het college kan het aanwijzingsbesluit intrekken.
2. Het college kan nadere regels stellen waaraan een keurmerkorganisatie moet voldoen.
3. Het college kan nadere regels stellen over de wijze waarop een keurmerkorganisatie beoordeelt en toetst of een aanvrager om een keurmerkcertificaat voldoet aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem.
4. Het college kan nadere regels stellen over het verstrekken, schorsen of intrekken van een keurmerkcertificaat.
5. Een keurmerkorganisatie dient met elke taxichauffeur die in staat is aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem te voldoen en bereid is met de keurmerkorganisatie een overeenkomst inzake het gebruik van het keurmerk hiervan af te sluiten, een overeenkomst aan te gaan, conform een door het college goedgekeurd model.
6. Een keurmerkorganisatie dient de in vorige leden genoemde nadere regels na te leven.

Artikel 9 Aanwijzing handhavingsambtenaren

Behalve de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering genoemde ambtenaren zijn met de handhaving van deze verordening en de zorg voor de naleving van de daarin bedoelde strafbare feiten de personen of categorieën van personen belast die door het college zijn aangewezen.

Artikel 10 Tonen en inhouden bescheiden

1. De houder van een Arnhemse taxivergunning dient op eerste vordering van een opsporingsambtenaar, of de in artikel 9 bedoelde personen of categorieën van personen, zijn Arnhemse taxivergunning en keurmerkcertificaat ter inzage af te geven.
2. De in het eerste lid bedoelde ambtenaren zijn bevoegd, zijn Arnhemse taxivergunning of zijn keurmerkcertificaat in te nemen en in te houden.

Artikel 11 Strafbepaling

Een gedraging in strijd met artikel 2 van deze verordening is een strafbaar feit in de zin van artikel 1, onder 4 van de Wet op de economische delicten.

Artikel 12 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op een door het college te bepalen tijdstip.

Artikel 13 Citeertitel

GEMEENTE Arnhem

Toelichting bij de Taxiverordening Arnhem 2019

1. Wet personenvervoer 2000

Op 1 oktober 2011 is de Wet Personenvervoer 2000 gewijzigd. Het doel van deze wetswijziging is de bevordering van de kwaliteit van het taxivervoer. Toetreding voor aanbieders tot de markt is in principe vrij, zolang aan bepaalde basisregels wordt voldaan op het gebied van onder andere tarifering, voertuig, chauffeur en vervoerder. Deze wet stelt sindsdien landelijke regels voor het taxivervoer in Nederland. Daarnaast biedt de wet gemeenten de mogelijkheid aanvullende regels te stellen over de gewenste kwaliteit van het taxivervoer op het eigen grondgebied, waardoor een gemeente specifieke problemen op de lokale taximarkt kan aanpakken. Op grond van artikel 82a van de Wet personenvervoer 2000 kan de gemeente eisen en verplichtingen stellen aan de bestuurders van taxi's, aan de herkenbaarheid van taxi's en aan de wijze van indiening en verwerking van klachten over taxivervoer.

2. Taxiverordening Arnhem 2019

Met de Taxiverordening Arnhem 2019 wordt beoogd een instrument te bieden om de kwaliteit van de Arnhemse taxivervoer vanaf (taxi)standplaatsen en het taxivervoer na het aanhouden op de weg (opstapmarkt) te verbeteren.

De verordening is van toepassing op het gehele grondgebied van de gemeente. Alleen houders van een Arnhemse taxivergunning mogen klanten werven (laten opstappen) vanaf (taxi)standplaatsen of na het aanhouden op de weg. Voor niet-vergunninghouders blijft er een aanzienlijke taximarkt bestaan, zoals het contractvervoer en de beltaximarkt. Het contractvervoer en de beltaximarkt valt niet onder werking van deze verordening.

De verordening werkt met een vergunningstelsel. Als een bestuurder niet aan de door het college vastgestelde kwaliteitsregels voldoet, of die regels overtreedt, kan het college de Arnhemse taxivergunning weigeren, schorsen of intrekken.

Om een taxivergunning van het college te krijgen, dient de chauffeur onder meer in het bezit te zijn van een keurmerkcertificaat van de door het college aangewezen keurmerkorganisatie.

De keurmerkorganisatie toetst of chauffeurs, die zich aanmelden voor een keurmerkcertificaat, aan de Arnhemse kwaliteitsregels taxichauffeurs kunnen voldoen. In de hiernavolgende artikelsgewijze toelichting wordt hierop nader ingegaan.

Als die toets met goed gevolg wordt afgelegd, wordt door de keurmerkorganisatie een keurmerkcertificaat verstrekt.

De keurmerkorganisatie toetst voorts of de chauffeur kan aantonen op welke wijze hij voldoet aan zijn uit artikel 77 Wet personenvervoer 2000 voortvloeiende verplichting (klachtenregeling). Een chauffeur is verplicht (via zijn onderneming) een klachtenregeling te hebben, waarbij een klacht van een klant op correcte wijze in behandeling wordt genomen. Indien de klant daarna nog ontevreden is, kan deze zich in tweede instantie wenden tot een onafhankelijke Geschillencommissie. De taxionderneming dient lid te zijn van deze geschillencommissie.

2. Toezicht en handhaving

Het toezicht op de vergunningsvoorwaarden en de handhaving van de kwaliteitsregels wordt uitgevoerd door de Bijzondere Opsporingsambtenaren van de afdeling Vergunning en handhaving van de gemeente Arnhem, in samenwerking met de politie en met de door het college aan te wijzen keurmerkorganisatie.

Op basis van de verordening is schorsing, wijziging en intrekking van een gemeentelijke taxivergunning mogelijk indien de regels van de verordening worden overtreden.

Schorsing betekent dat sprake is van intrekking van de taxivergunning voor een bepaalde duur. De taxichauffeur kan in of na die periode de gelegenheid krijgen alsnog aan de gemeentelijke kwaliteitsregels te voldoen.

Bij het toezicht op de vergunningsvoorwaarden en de handhaving van de kwaliteitsregels werken de gemeente en de keurmerkorganisatie nauw samen. Een belangrijk onderdeel van die regels zijn de Kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem (artikel 7). De controle op de naleving van die kwaliteitsregels is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de keurmerkorganisatie. Als er sprake is van een minder ernstige overtreding is de keurmerkorganisatie bevoegd om het keurmerkcertificaat te schorsen of in te trekken. Als de keurmerkorganisatie constateert dat er sprake is van een ernstige overtreding, zal zij dit melden aan het college, en adviseren de taxivergunning voor langere tijd te schorsen of in te trekken. Het college toetst zelfstandig of de geconstateerde overtredingen een schorsing of het intrekken van de taxivergunning rechtvaardigen. Tegen deze beslissing staat bezwaar en beroep open.

Het aanbieden van straattaxivervoer zonder vergunning is een strafbaar feit in de zin van de Wet economische delicten. Op deze overtreding kan ook strafrechtelijk worden gehandhaafd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1: Begripsomschrijvingen

In dit artikel wordt een aantal begrippen, dat in de verordening wordt gehanteerd, nader gedefinieerd.

- chauffeurskaart:

De chauffeurskaart is een landelijke taxivergunning dat door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu wordt verstrekt aan chauffeurs die voldoen aan de voorwaarden van het rijk om taxichauffeur te kunnen worden. Het gaat onder andere om eisen aan het voertuig (o.a. taximeter). De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) ziet toe op het blijven voldoen van chauffeurs en hun voertuig aan deze voorwaarden.

- keurmerkcertificaat:

Het keurmerkcertificaat is een bewijs dat een taxichauffeur kan voldoen aan de kwaliteitsregels taxivervoer en is aangesloten bij een keurmerkorganisatie. Het certificaat kan de vorm van een raamkaart hebben.

- keurmerkorganisatie:

Het college wijst een onafhankelijke organisatie aan die is belast met de uitvoering van de kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem. Deze organisatie moet onafhankelijk kunnen opereren van gemeente, taxiondernemers of andere belangenorganisaties.

Atikel 2: Verbod- en gebodbepalingen

Zonder vergunning mag een taxichauffeur op de openbare weg geen taxivervoer aanbieden. Dit betreft de zogeheten opstapmarkt. Dit geldt ook bij (tijdelijke) evenementen.

Een chauffeur zonder Arnhemse taxivergunning staand op een parkeerplaats in het grondgebied van de gemeente Arnhem moet kunnen aantonen dat vervoerde klanten een telefonische reservering of met een app hebben gedaan (beltaxi) of dat sprake is van contractvervoer.

Een Arnhemse taxivergunning is voor onbepaalde tijd geldig. Het college kan ook voor een kortere periode een Arnhemse taxivergunning verstrekken. Dit kan zinvol zijn als een chauffeur wiens vergunning eerder is ingetrokken na 24 maanden een nieuwe vergunning aanvraagt, en er twijfels zijn of de taxichauffeur de regels goed zal naleven.

Artikel 3: Aanvraagformulier

Een taxichauffeur dient door invulling van een door het college vastgesteld aanmeldingsformulier een aanvraag Arnhemse taxivergunning in.

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een taxivergunning zijn leges verschuldigd. De hoogte daarvan wordt bepaald in de legesverordening.

Artikel 4: Indieningsvereisten

Een taxichauffeur die een vergunning aanvraagt dient onder meer te beschikken over een door een keurmerkorganisatie verstrekt keurmerkcertificaat waaruit blijkt dat de taxichauffeur voldoet aan, dan wel in de periode na afgifte van het keurmerkcertificaat, heeft voldaan aan de gestelde kwaliteitseisen. De taxichauffeur moet ook in het bezit te zijn van een landelijke taxivergunning.

Artikel 5: Weigeren Arnhemse taxivergunning

In dit artikel zijn weigeringsgronden opgesomd op basis waarvan het college een Arnhemse taxivergunning kan weigeren. Een belangrijke weigeringsgrond is het niet (meer) in het bezit hebben van een geldig keurmerkcertificaat.

De keurmerkorganisatie kan het keurmerkcertificaat weigeren te verstrekken (of schorsen of intrekken) als de taxichauffeur niet aan de kwaliteitsregels voldoet, of de kosten die zijn verbonden aan het keurmerkcertificaat niet tijdig aan de keurmerkorganisatie waarbij hij is aangesloten betaalt. De vergunninghouder beschikt dan niet over een keurmerkcertificaat.

Het college baseert haar oordeel of de taxichauffeur aan de kwaliteitsregels kan voldoen mede op een toets van een keurmerkorganisatie. Indien de keurmerkorganisatie concludeert dat een taxichauffeur niet voldoet

aan de keurmerkeisen, zal het college dit advies meewegen bij haar beslissing wel of geen Arnhemse taxivergunning te verstrekken.

Artikel 6: Wijziging, schorsing of intrekking Arnhemse taxivergunning

In dit artikel is aangegeven op welke gronden het college een Arnhemse taxivergunning kan wijzigen, schorsen of intrekken. Het college kan een Arnhemse taxivergunning wijzigen, bijvoorbeeld als het wenselijk is voorschriften aan te scherpen. Met het schorsen van een Arnhemse taxivergunning wordt bedoeld dat er voor een bepaalde duur geen gebruik gemaakt mag worden van de Arnhemse taxivergunning. Het intrekken van een Arnhemse taxivergunning betekent dat van de Arnhemse taxivergunning geen gebruik meer kan worden gemaakt. Het college kan een Arnhemse taxivergunning ook schorsen of intrekken als een keurmerkorganisatie een negatief advies verstrekt aan het college. Dit kan een keurmerkorganisatie doen op basis van waarneming tijdens surveillance op taxistandplaatsen, een periodieke toets door 'mystery guests', of naar aanleiding van een klacht van een klant of een andere chauffeur. Schorsen of intrekken van de Arnhemse taxivergunning is een bevoegdheid van het college. Het college maakt steeds, de omstandigheden van het geval meewegend, een zelfstandige beslissing.

Artikel 7: Kwaliteitsregels taxivervoer

Het college stelt nadere kwaliteitsregels vast voor het gedrag dat taxichauffeurs in acht moeten nemen wanneer zij als taxichauffeur in de Arnhemse opstapmarkt werkzaam zijn.

Hierbij kan worden gedacht aan regels over:

a. De professionaliteit van de dienstverlening;
b. Het gedrag van taxichauffeurs tegenover passagiers;
c. Het gedrag van taxichauffeurs tegenover andere taxichauffeurs;
d. Het verstrekken van informatie over tarieven voor taxivervoer;
e. Het beschikken over goede kennis van de lokale verkeerssituaties, van de straten, van belangrijke locaties en places of interest in de stad, ten behoeve van de passagiers;
f. De herkenbaarheid van de taxi;
g. Het schoonhouden van de taxi;
h. De klachtenprocedure ten behoeve van de passagiers.

Het college kan nadere regels vaststellen over de indiening en behandeling van klachten over het taxivervoer (klachtenregeling).

Een keurmerkorganisatie speelt een rol bij de klachtenafhandeling door een taxichauffeur. De taxichauffeur moet ter registratie een binnengekomen klacht van een klant melden aan een keurmerkorganisatie. De keurmerkorganisatie geeft periodiek deze gegevens aan de gemeente door.

Klachten die bij het college binnenkomen of door gemeentelijke toezichthouders geconstateerde overtredingen van de kwaliteitsregels, zullen in eerste instantie door de keurmerkorganisatie in behandeling worden genomen richting betreffende taxichauffeur.

Indien een klant na afhandeling van de klacht door de taxichauffeur van mening is dat de klacht niet goed is afgehandeld, kan de klager zich wenden tot de onafhankelijke Geschillencommissie, als bedoeld in art. 77 van de Wet Personenvervoer.

Artikel 8: Keurmerkorganisatie

Het college wijst de keurmerkorganisatie aan die toetst of de taxichauffeurs voldoen aan de gemeentelijke kwaliteitseisen. In nadere regels wordt door het college aangegeven aan welke eisen een keurmerkorganisatie moet voldoen. De keurmerkorganisatie toetst vooraf of de taxichauffeur aan de Arnhemse kwaliteitseisen voldoet door het afnemen van een examen. De keurmerkorganisatie kan taxichauffeurs advies geven hoe zij moeten voldoen aan de kwaliteitseisen.

De keurmerkorganisatie verstrekt op basis van het met goed gevolg afgelegde examen een keurmerkcertificaat. Onder andere op basis van dit keurmerkcertificaat verleent het college een Arnhemse taxivergunning.

Voorts toetst de keurmerkorganisatie periodiek of taxichauffeurs aan wie een vergunning is verleend aan de kwaliteitseisen voldoen. Zij zet daarbij ook steekproefsgewijs 'mystery guests' in.

Als de keurmerkorganisatie van mening is dat een taxichauffeur niet meer aan de kwaliteitseisen kan voldoen, schorst zij haar keurmerkcertificaat of trekt het in. Daarbij verstrekt de keurmerkorganisatie aan het college het advies de Arnhemse taxivergunning te schorsen of in te trekken. Het college toetst zelfstandig of zij van oordeel is of de vergunning moet worden geschorst of ingetrokken.

Artikel 9: Aanwijzing handhavingsambtenaren

Het college zal in eerste instantie alleen buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) aanwijzen als toezichthouder. Het college kan ook andere (categorieën) van personen als toezichthouder aanwijzen.

Artikel 10: Tonen en inhouden bescheiden

De vergunninghouder dient op eerste vordering van een opsporingsambtenaar, of de in artikel 9 bedoelde BOA's, zijn Arnhemse taxivergunning ter inzage af te geven.

Deze ambtenaren zijn bevoegd, een Arnhemse taxivergunning en een keurmerkcertificaatin te nemen en zo nodig in te houden.

Artikel 11: Strafbepaling

Het niet naleven van de in de verordening genoemde voorschriften, of beperkingen die aan een Arnhemse taxivergunning zijn verbonden, is een strafbaar feit op grond van de Wet op de economische delicten.

GEMEENTE Arnhem

Deze verordening kan worden aangehaald als: Taxiverordening Arnhem 2019.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad gehouden op 3 juli 2019.

De griffier,

De voorzitter,

Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	367163
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

.

Aan de gemeenteraad, 26 juni 2019

In verband met de extra de raadsvergadering n.a.v. het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GroenLinks en PvdA met VVD en D66 en de behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 heeft de raadskamerbehandeling op 26 juni 2019 geen doorgang gekregen.

Het Dagelijks Bestuur heeft besloten de raadskamerbehandeling (M2) onder te brengen in de besluitvormende vergadering van 3 juli.

De griffier, De voorzitter,

J.G.M. Kersten D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019
Motie van	Joël van der Loo; GroenLinks
Titel motie	Taxivergunning en busbaanontheffing in één
Nummer Zaaknummer	19M79 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- voor het aanvragen van de Arnhemse taxi vergunning de ondernemer reeds een kwaliteitskeurmerk moet behalen, de kosten hiervoor kunnen (in 2020) oplopen tot €463,50;
- voor het gebruik van de (lijn-)busbaan een ontheffing als bedoeld in artikel 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (busbaanontheffing) nodig is.

Overwegende dat
- het gebruik van de (lijn-)busbanen vaak leidt tot de kortste mogelijk route, dit in het voordeel van zowel de ondernemer als de passagiers;
- de taxiondernemer door de taxivergunning straks tweemaal leges in rekening wordt gebracht, voor de taxivergunning en voor de busbaanontheffing;
- het wenselijk kan zijn om de busbaanontheffing onderdeel te maken van de taxivergunning, zowel om taxiondernemers de mogelijkheid te geven altijd de kortste route te kiezen en om de kosten voor een (startende) ondernemer niet uit de hand te laten lopen;
- de hoeveelheid administratie afneemt door het aanvragen en uitgeven van één document.

Verzoekt het college
- om een ontheffing als bedoeld in artikel 87 van het Regelement verkeersregels en verkeerstekens 1990, voor het gebruik van (lijn-)busbanen, standaard op te nemen in de taxivergunning;
- de leges voor de 'gecombineerde' vergunning *tenminste* vast te stellen op een bedrag lager dan het bedrag dat de aanvraag van twee aparte documenten zou zijn.

AANGENOMEN

1gm79/P-2/7K

en gaat over tot de orde van de dag

Joël van der Loo - GroenLinks

AANGENOMEN

Voor 23

Tegen 15

Motie "Taxivergunning en busbaanontheffing in één" (19M79)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	03 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Arnhemse Taxiverordening
Motie van	Maarten Venhoek (D66)
Titel motie	Keurmerk goed regelen
Nummer Zaaknummer	19M80 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- een voorwaarde voor het krijgen van een Arnhemse Taxivergunning het bezit van een keurmerk is
- de Gemeente Arnhem gebruik gaat maken van een door derden afgegeven keurmerk(en)
- de Gemeente Arnhem geen directe invloed heeft op de reglementen van de keurmerkorganisatie(s)

Overwegende dat [argumenten weergeven]
- een keurmerkorganisatie geen onderscheid tussen (groepen) chauffeurs moet maken
- een keurmerkorganisatie niet moet leiden tot marktafscherming
- de gemeente voor alle keurmerkorganisaties dezelfde regels moet hanteren en daar vooraf duidelijkheid over moet geven

Verzoekt het college
- direct met het instellen van de taxiverordening nadere regels vast te stellen waaraan keurmerkorganisaties moeten voldoen (conform art 8 lid 2, 3 en 4 van de Arnhemse Taxiverordening) waarin in ieder geval regels zijn opgenomen ten aanzien van de reglementen van de keurmerkorganisatie over gelijke behandeling van chauffeurs en marktafscherming.

AANGENOMEN

ISM 80/P.2/ K

en gaat over tot de orde van de dag Maarten Venhoek (D66) AANGENOMEN K

Voor 23

Tegen 15

Motie "Keurmerk goed regelen" (19M80)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	03 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Arnhemse Taxiverordening
Motie van	Maarten Venhoek (D66)
Titel motie	Ook de APV doet mee
Nummer Zaaknummer	19M81 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat [aanleiding weergeven]

- De reglementen van de keurmerkorganisaties eisen (kunnen) stellen aan het gedrag van de taxichauffeurs
- In de concept reglementen van de SKTA die nu voor liggen geen verwijzing gemaakt wordt naar de APV
- Het College nadere regels kan vast stellen waaraan keurmerkorganisaties moeten voldoen

Overwegende dat [argumenten weergeven]

- Het niet gedragen naar de regels uit de APV aanleiding moet kunnen zijn om het keurmerk en/of de Arnhemse taxivergunning (tijdelijk) te kunnen schorsen

Verzoekt het college

- In de nadere regels waaraan keurmerkorganisaties moeten voldoen (conform art 8 lid 2, 3 en 4 van de Arnhemse Taxiverordening) een regeling te treffen dat in de gedragseisen aan chauffeurs ook het naleven van de APV is opgenomen.

AANGENOMEN

19 mei/P.2 17

en gaat over tot de orde van de dag

Venhoek - D66

AANGENOMEN

Voor 23

Tegen 15

Motie "Ook de APV doet mee" (19M81)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Arnhemse Taxiverordening
Motie van	Maarten Venhoek
Titel motie	Stationaire motoren
Nummer Zaaknummer	19M82 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat [aanleiding weergeven]

- Op taxistandplaatsen, laad- en losplaatsen en in het winkelgebied binnen de singels met regelmaat voertuigen stilstaan met stationair draaiende motor.
- Dit stationair draaien bijdraagt aan de uitstof van CO2, fijnstof en NOx.

Overwegende dat [argumenten weergeven]

- Met eenvoudige gedragsregels een deel van de ongewenste uitstoot te voorkomen is
- Handhaving alleen mogelijk is als regels ook vastgesteld worden.

Verzoekt het college :

- In de Arnhemse Plaatselijke Verordening een regeling op te nemen die het verbiedt om tractie-motoren stationair te laten draaien op taxistandplaatsen, laad- en losplekken en in het winkelgebied.

VERWORPEN

lg m02 / P.2 / K

en gaat over tot de orde van de dag

Venhoek - D66

VEPWORPEN

Voor 15

Tegen 23

Motie "Stationaire motoren" (19m82)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019
Motie van	Ine van Burgsteden
Titel motie	De weg op met kwalitatieve handhaving
Nummer Zaaknummer	19M95 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Stichting SKTA een eenmalige oprichtingsbijdrage ontvangt van € 50.000,- bij een sluitende begroting;
- SKTA aangeeft zeer beperkt te zijn in de mate waarop zij kunnen handhaven op de kwaliteit in de stad vanwege beperkt budget;
- Het scenario waarin een andere partij ook gaat voorzien in het uitgeven van een taxikeurmerk, een financiële strop voor SKTA door SKTA zelf als plausibel wordt ervaren;
- Tegenstanders van het reglement van SKTA al kenbaar hebben gemaakt ook een stichting op te zullen richten.

Overwegende dat

- De taxi verordening valt of staat met gedegen handhaving;
- 22.000 euro onvoldoende budget is om kwalitatief te handhaven;
- Een investering van € 50.000 in een stichting, zonder stabiele fundering, een te groot risico is;
- Taxichauffeurs wel een verordening wensen om chaos en wanpraktijken op straat zoveel mogelijk een halt toe te roepen;
- Een stichting niet noodzakelijk is om een verordening te kunnen handhaven;
- Andere stichtingen zich gewoon aan kunnen dienen, zonder oprichtingsbudget vanuit de gemeente.

INGETROKKEN

Verzoekt het college / spreekt uit dat / roept het college op / nodigt het college uit etc.

- Het gereserveerde oprichtingsbudget van € 50.000 voor stichting SKTA in te trekken;
- Dit budget te gebruiken, naast de reeds beschikbare €22.000 ten behoeve van handhaving op de taxi verordening;
- Het college de ruimte behoudt om de wijze waarop zij controleren, bijvoorbeeld middels handhavers ter plaatse of middels mistery guests, te bepalen.

en gaat over tot de orde van de dag

Ine van Burgsteden (CDA)

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Taxiverordening
Motie van	ChristenUnie
Titel motie	Coördinator Taxistandplaats
Nummer Zaaknummer	19M88 367163

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Sommige onbevoegde taxichauffeurs ritten wegkapen van bevoegde taxichauffeurs
- Sommige taxichauffeurs voordringen
- Sommige taxichauffeurs korte ritten weigeren
- Sommige taxichauffeurs te hoge prijzen vragen en/of omrijden om meer te verdienen
- Er soms onenigheid onder taxichauffeurs ontstaat

Overwegende dat
- Handhaving momenteel beperkt kan worden ingezet
- Goed geregeld taxivervoer een visitekaartje is voor de stad

Verzoekt het college
- De mogelijkheid te onderzoeken om bij evenementen en feestdagen coördinators aan te stellen die klanten aan taxi's toewijzen en hierbij een prijsindicatie vaststellen en de kosten hiervoor te delen met de taxiondernemingen en/of de SKTA.

VERWORPEN

en gaat over tot de orde van de dag

N. Nede ChristenUnie

Voor 15

Tegen 23

Motie "Coördinator Taxistandplaats" (19M88)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	5
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 38

Gemeente Arnhem
t.a.v. de Arnhemse gemeenteraad
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Betreft: Taxi’s in Arnhem

Arnhem, 18 juni 2019

Geachte fracties/raadsleden,

Wij hebben vernomen dat u woensdag a.s. met elkaar gaat praten over de kwaliteit (of het ontbreken daarvan) van onze taxi's.

Via de leden van Koninklijke Horeca Nederland en die van de Ondernemers Vereniging Korenmarkt bereikt ons in toenemende mate de volgende klacht.

Terwijl wij het toejuichen dat onze gasten gebruik maken van het Openbaar Vervoer of de taxi’s. Vernemen wij steeds vaker, dat zij vanuit Arnhem Centrum voor korte ritten niet worden meegenomen. Er moeten buitenproportionele bedragen geboden worden eer de taxichauffeur welwillend is de gast voor deze korte rit mee te nemen.

Bovendien worden gasten van buiten de stad met enige regelmaat via een omweg naar hun bestemming gebracht, waardoor zij een veel te hoog bedrag voor de rit betalen. Een rit vanaf Gelredome gaat dan bijvoorbeeld via Elst en Bemmel naar de binnenstad van Arnhem.

Een keurmerk voor taxichauffeurs is dus wenselijk, mits het bijdraagt aan de gastvrijheid van Arnhem en er op structurele basis handhaving plaatsvindt.

Wellicht dat een constructief gesprek hierover met de branche bijdraagt aan het verbeteren van de gastvrijheid van de stad.

Hoogachtend,

Namens het bestuur van KHN Arnhem en regio

Jan van Hooijdonk

Namens het bestuur van OVK

Liesbeth de Zoete

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 367163

Onderwerp: Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019

Voorstel

1. Vast te stellen de Taxiverordening Arnhem 2019

Inleiding

De kwaliteit van het Arnhemse straattaxivervoer is al enige jaren een zorgpunt. In 2012 was dit aanleiding voor een aantal Arnhemse taxiondernemingen om de gemeente Arnhem te benaderen met het verzoek om gebruik te maken van de mogelijkheden die de Wet Personenvervoer (2000) biedt aan lokale overheden. Gemeenten kunnen op basis van deze wet in een taxiverordening kwaliteitseisen stellen aan taxi's en chauffeurs. Het initiatief is in 2012 gestrand omdat o.a. de organisatiegraad van de taxibranche te laag was om met de branche afspraken te kunnen maken.
Op 26 september 2016 heeft de raad een motie van de SP, Arnhem Centraal en de Arnhemse Ouderenpartij aangenomen, waarin het college wordt verzocht om in samenwerking met de Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem in oprichting (SKTA) zo spoedig mogelijk met een uitgewerkt voorstel te komen tot vaststelling van een taxiverordening (zie bijlage 2). Aanleiding hiervoor waren diverse klachten over de taxibranche (o.a. weigeren van taxiklanten, agressief gedrag van taxichauffeurs en rijden en parkeren op plekken waar dat niet mag).
In overleg met de SKTA is een ontwerp van een taxiverordening opgesteld en heeft SKTA het bijbehorende kwaliteitskeurmerk nader uitgewerkt (zie bijlage 3). Bij het opstellen van de Arnhemse Taxiverordening zijn de ervaringen van de gemeenten Den Bosch, Utrecht en Breda met een dergelijke verordening en kwaliteitskeurmerk betrokken. Ook is gekeken naar de conclusies van het – in opdracht van het ministerie van I&M – in mei 2017 gepubliceerde rapport "Evaluatie gemeentelijke bevoegdheden kwaliteitssturing taximarkt".
In juni 2017 is het (vorige) college geïnformeerd over de laatste stand van zaken. Verordening en kwaliteitskeurmerk konden op dat moment nog niet ter vaststelling voorgelegd worden aan college en raad, omdat zowel de in- als externe financiering nog niet geregeld was. Intern had dat vooral te maken met de kosten van handhaving van de gemeentelijke verordening (capaciteit en financiering daarvan). Extern: de begroting van SKTA was niet sluitend, aan de gemeente werd een bijdrage (opstartkrediet) gevraagd. De raad heeft tijdens de behandeling van het MJPB 2018-2021 een structurele bijdrage voor handhaving (€ 22.000) beschikbaar gesteld en een eenmalige bijdrage aan SKTA (€ 50.000) toegezegd, mits een sluitende begroting werd ingediend. Overigens heeft het college destijds richting raad aangegeven nut en noodzaak niet in te zien van een gemeentelijke taxiverordening. Het college was van mening dat de taxibranche zelf verantwoordelijk was voor de geconstateerde problemen. Enige extra handhaving (handhaving openbare orde) vanuit de gemeente was wel mogelijk.

Arnhem GEMEENTE

SKTA heeft in 2017 aangegeven dat een kwaliteitskeurmerk zonder gemeentelijke verordening niet werkt. Bovendien werd aangegeven dat zij hun achterban niet meer mee kregen als de gemeente niet bereid was om een verordening vast te stellen.
Kortom sinds eind 2017 is er sprake van een impasse tussen gemeente en Arnhemse taxibranche. Wel is er het afgelopen jaar (2018-2019) gehandhaafd (openbare orde) door de gemeente. Met het opstartkrediet voor SKTA is tot op heden niets gedaan.
Het college heeft de afgelopen maanden contact gezocht met de taxibranche, mede naar aanleiding van vragen vanuit de raad (art.44) en een klachtenbrief ondertekend door 50 Arnhemse taxibedrijven. Dit heeft geresulteerd in de nu voorliggende concept Arnhemse Taxiverordening (zie bijlagen). Daarmee beschouwd het college de motie "Arnhemse Taxiverordening" van 26 september 2016 als afgedaan.

Beoogd effect

Met de taxiverordening wordt beoogd een instrument te bieden om de kwaliteit van de Arnhemse taxivervoer vanaf (taxi)standplaatsen en het taxivervoer na het aanhouden op de weg (opstapmarkt) aanzienlijk te verbeteren.

Argumenten

1.1 *De kwaliteit van het Arnhemse taxivervoer (opstapmarkt) zal naar verwachting aanzienlijk verbeteren met de invoering van een taxiverordening (vergunning en nadere regels) in combinatie met gemeentelijke handhaving en een door SKTA af te geven taxikeurmerk.*
Artikel 82a van de Wet personenvervoer (2000) biedt gemeenten de mogelijkheid om via een verordening aanvullende kwaliteitseisen aan het taxivervoer te stellen. De gemeente Arnhem kan met een dergelijke verordening eisen en verplichtingen stellen aan de bestuurders van taxi's, aan de herkenbaarheid van taxi's en aan de wijze van indiening en verwerking van de klachten over taxivervoer.
Voorwaarde voor het opstellen van een gemeentelijke verordening is dat de kwaliteit van het taxivervoer (in navolging van de ervaringen in o.a. Den Bosch en Utrecht) zoveel mogelijk door de taxibranche zelf wordt bevorderd. De taxiverordening biedt hiervoor de nodige handvatten en stelt hieraan de nodige eisen.
Er is in goede samenwerking met de Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (in oprichting) een start gemaakt met een concept van de Arnhemse taxiverordening en een kwaliteitskeurmerk.
Het bijgevoegde ontwerp (bijlage) van de taxiverordening is een raamwerkregeling: deze bevat niet zelf de kwaliteitseisen. De verordening bevat een vergunningsstelsel en geeft het college de bevoegdheid nadere regels vast te stellen. In de nadere regels worden vervolgens de concrete kwaliteitseisen opgenomen.

A. Vergunningsstelsel
De vergunningsplicht voor taxichauffeurs geldt alleen voor de (taxi)standplaats- en de opstapmarkt (zie bijlage 5). Taxichauffeurs (naar schatting 120 chauffeurs) hebben een Arnhemse taxivergunning nodig voor het taxivervoer vanaf elke standplaats: dus niet alleen vanaf de officiële, met "taxi" aangeduide plaatsen, maar ook vanaf een parkeerplaats (bijv. evenementenlocaties) waar op passagiers wordt gewacht. Daarnaast is de Arnhemse taxivergunning nodig voor het taxivervoer na het aanhouden op de weg. De contract- en beltaximarkt voor taxichauffeurs (bijv. doelgroepenvervoer en vervoer op telefonische of elektronische bestelling) zijn uitgezonderd van de vergunningsplicht. De

taximarkt die door Uber wordt verricht betreft de belmarkt en niet het taxivervoer vanaf taxistandplaatsen. Uber valt dus niet onder de Arnhemse verordening; hieraan is ook geen behoefte. Deze taximarkt is onderworpen aan de landelijke regelgeving.
Om in het bezit te komen van een Arnhemse taxivergunning moet de chauffeur aan een aantal door het college vastgestelde kwaliteitseisen (zie hieronder) voldoen. Dit wordt door een Arnhemse keurmerkorganisatie bijvoorbeeld SKTA (zie hieronder punt 1.2) getoetst, die daarvoor aan een taxichauffeur een keurmerkcertificaat afgeeft. In principe kan iedere taxichauffeur (uit elke plaats in Nederland) een Arnhemse taxivergunning aanvragen. Een keurmerkcertificaat dat bijvoorbeeld door een Bossche of Utrechtse keurmerkorganisatie is afgegeven, is in Arnhem niet geldig.

B. Nadere regels

Het college zal ter uitvoering van de taxiverordening kwaliteitsregels (nadere regels) vaststellen voor:

- taxi's, taxichauffeurs met een Arnhemse taxivergunning en klachtenbehandeling. Het accent ligt hierbij op de professionaliteit van de dienstverlening.
- een keurmerkorganisatie, die door het college wordt aangewezen. De nadere regels hebben betrekking op de onafhankelijkheid, de taken, werkwijze en bevoegdheden van de keurmerkorganisatie. SKTA is op dit moment de enige organisatie die in aanmerking kan komen als Arnhemse keurmerkorganisatie. In de toekomst kunnen mogelijk ook andere organisaties hiervoor in aanmerking komen. Als er door deze organisatie maar aan de Arnhemse kwaliteitseisen wordt voldaan! Het is immers niet de bedoeling om de Arnhemse branche of markt enigerlei vorm van protectie te bieden;
- de wijze waarop een keurmerkorganisatie beoordeelt en toetst of een taxichauffeur voldoet aan de kwaliteitsregels voor taxichauffeurs (denk hierbij aan het afnemen van examens);
- het verstrekken, schorsen of intrekken van een keurmerkcertificaat door een keurmerkorganisatie;
- de behandeling van klachten van consumenten over taxivervoer door een keurmerkorganisatie.

C. Handhaving

De verordening werkt met een vergunningensysteem. Als de taxichauffeur niet aan de kwaliteitseisen voldoet (als bijvoorbeeld het kwaliteitskeurmerk geweigerd of ingetrokken is), of de regels van de verordening overtreedt, kan het college de Arnhemse taxivergunning weigeren, schorsen of intrekken. Gemeentelijke handhaving (BOA's) speelt hierbij een grote rol. Controles zullen met name tijdens de uitgaansavonden (donderdag- tot en met zondagavond) plaats moeten vinden en tijdens grote evenementen bij bijvoorbeeld het Gelredome.

1.2 *Er is in goede samenwerking met de Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem i.o. een start gemaakt met een kwaliteitskeurmerk en een Arnhemse taxiverordening.*

Voorwaarde voor het opstellen van een gemeentelijke verordening is dat de kwaliteit van het taxivervoer zoveel mogelijk door de taxibranche zelf wordt bevorderd. Daarom is er in overleg met de Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKTA) een reglement taxikeurmerk (kwaliteitstaxi keurmerk) door SKTA opgesteld (zie bijlage 3). In dit reglement is aangegeven waaraan de professionele taxichauffeur minimaal moet voldoen. Tevens is in het reglement aangegeven hoe de taxichauffeur het betreffende keurmerk (ATx) kan aanvragen, wat de kosten zijn van een dergelijk kwaliteitskeurmerk en waar de chauffeur eventueel een klacht of bezwaar kan indienen als het keurmerk niet verstrekt wordt door SKTA.

Naast een reglement taxikeurmerk, heeft SKTA ook een Reglement Maatregelen taxikeurmerk opgesteld. Hierin is aangegeven dat er een onafhankelijke Sanctiecommissie benoemd wordt. Dit orgaan is belast met het toezicht op de taxikeurmerken. Bij overtredingen van de taxikeurmerkregels door chauffeurs, zal deze commissie sancties op gaan leggen (bijvoorbeeld opleggen geldboetes of intrekken taxikeurmerk).
In een jaarplan/ begroting zijn de te verwachten werkzaamheden en kosten door SKTA aangegeven (zie bijlage 4).
De gemeentelijke verordening is van toepassing op het gehele grondgebied van de gemeente Arnhem. Alleen taxichauffeurs met een kwaliteitskeurmerk (ATx) kunnen een vergunning aanvragen bij de gemeente. Vervolgens kunnen alleen chauffeurs in het bezit van een vergunning klanten werven (laten opstappen en vanaf de officiële taxistandplaatsen) in de stad. Voor niet vergunninghouders blijft er een aanzienlijke taximarkt bestaan, deze beperkt zich echter tot het contractvervoer en de beltaximarkt (zie het schema in de bijlage 5).

1.3 *Bij de behandeling van de MJPB 2018-2021 heeft uw raad een structurele bijdrage voor handhaving en een eenmalige bijdrage voor SKTA beschikbaar gesteld.*
In het financieel beeld van de MJPB 2018-2021 (behandeling in de raad eind 2017) is € 22.000 structureel gereserveerd voor handhaving (600 uur p/j) en € 50.000 eenmalig gereserveerd voor een bijdrage aan opstartkosten van SKTA.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Een taxiverordening kan de kwaliteit van de opstartmarkt verbeteren, maar biedt geen oplossing voor de problemen met de belmarkt in Arnhem*
De huidige opstapmarkt (m.n. bij de korenmarkt) heeft veel last van taxi's die niet achteraan de rij aansluiten (gebruikelijk gang van zaken bij de opstapmarkt), maar voordringen en aangeven gebeld te zijn door een klant (belmarkt). Dit leidt de laatste tijd tot veel problemen tussen de taxiondernemers (zie ook bijlage 6; de brief van de heer Rasulli, mede namens 50 andere taxibedrijven).
Als de verordening en het bijbehorende keurmerk van kracht zijn, biedt dat de volgende mogelijkheden:

- Het serviceteam van SKTA controleert straks de eigen leden, die in het bezit zijn van een taxikeurmerk. Bij wangedrag van eigen leden kunnen zij ingrijpen en het keurmerk intrekken en eventueel boetes opleggen. Tegen de belmarkt kunnen zij niet optreden, maar problemen alleen melden bij de gemeente.
- De BOA's van de gemeente Arnhem, hebben als de verordening en bijbehorend keurmerk van kracht zijn, meer bevoegdheden dan het serviceteam van SKTA. Op dit moment zijn er al BOA's aan het handhaven vooral op en rond de Korenmarkt (Nieuwe Plein). Omdat er op dit moment nog geen taxiverordening is, kunnen zij slechts beperkt handhaven (openbare orde, fout parkeren e.d.), Als de verordening en het keurmerk van kracht zijn, hebben de BOA's meer bevoegdheden. Naast de huidige taken (met name handhaving openbare orde) kunnen zij dan ook taxivergunningen intrekken en op basis van de verordening hogere boetes opleggen. Wel is geconstateerd dat het huidige aantal uren handhaving aan de krappe kant is. Het gaat nu om 600 uur handhaving per jaar. Omdat men in koppels werk, effectief dus maar 300 uur per jaar, concreet zo'n 6 uur per uitgaansweekend (donderdag t/m de zondagavond). Om als gemeente de taken behorend bij deze verordening goed te kunnen uitvoeren zou minimaal een verdubbeling van het aantal uren (van 600 naar 1200 uur per jaar) gewenst zijn.

Maar ook hier geldt: optreden tegen de belmarkt (überachtige taxi's) is niet mogelijk op basis van de verordening: zij mogen laden en lossen en klanten ophalen als ze tevoren telefonisch besteld zijn. Een oplossing zou kunnen zijn om de strook bij de korenmarkt volledig aan te wijzen als taxistandplaats voor de opstapmarkt (en dat kan wel op basis van de verordening).
De problemen met de belmarkt en dan met name met de überachtige taxibedrijven, is overigens geen specifiek Arnhems probleem, maar speelt in veel steden. Het ministerie van I&W is een onderzoek gestart naar de problemen met de taxibranche en is hierover al in gesprek met diverse steden, waaronder Arnhem. Zodra hierover meer bekend is, zullen we u informeren.

1.2 *De begroting van SKTA dient sluitend te zijn.*
Uit het "Concept jaarplan en begroting SKTA 2019-2021" (bijlage 4) blijkt dat de begroting van SKTA sluitend is. In het concept jaarplan en begroting zijn de o.a. volgende kosten opgenomen:

- Opstartkosten (statuten en reglementen voor o.a. oprichting keurmerkorganisatie, reglement Kwaliteitskeurmerk, ontwikkelen website, reglement sanctiecommissie e.d.).
- Structurele kosten (o.a. organisatorische kosten, kosten sanctiecommissie). Het is de bedoeling dat deze structurele kosten volledig gedekt zullen worden door de maandelijkse bijdrage van deelnemende chauffeurs aan SKTA.
- Examenkosten. Om het keurmerk certificaat te behalen moeten chauffeurs een mondeling examen afleggen. Deze kosten komen volledig voor rekening van de chauffeurs en worden daarmee ook gedekt.

SKTA had in 2017 de gemeente Arnhem een bijdrage van € 70.000 gevraagd voor het opstarten van de keurmerkorganisatie. Inmiddels heeft uw raad een eenmalige bijdrage beschikbaar gesteld van € 50.000, bij een sluitende begroting. De begroting van SKTA die aanvankelijk niet sluitend was aangezien men op een gemeentelijke bijdrage van € 70.000 had gerekend, is nu aangepast aan de gemeentelijke bijdrage van € 50.000 en sluitend. Dit is conform de afspraken zoals die gemaakt zijn tijdens een bestuurlijk overleg met de gemeente Arnhem op 13 mei jl. De aanpassing van hun begroting heeft ertoe geleid dat SKTA het serviceteam (eigen handhaving) minder in kunnen zetten. Maar gelet op de beperkte bevoegdheden van het serviceteam in vergelijking met de bevoegdheden van de gemeentelijke BOA's is de vraag of dat een probleem is.

Financiën

Zoals hiervoor al aangegeven heeft de raad in 2017 € 22.000 structureel beschikbaar gesteld voor handhaving (600 uur per jaar) en € 50.000 beschikbaar gesteld als bijdrage voor SKTA. Het afgelopen jaar (2018/2019) is door de gemeente al gehandhaafd, maar niet op basis van een taxiverordening, maar op basis van handhaving openbare orde. Van het opstartkrediet is door SKTA nog geen gebruik gemaakt. Tijdens het gesprek op 13 mei jl. is afgesproken dat SKTA hun nog niet sluitende begroting actualiseert, dit is inmiddels gebeurd (zie bijlage 4). Een taxiverordening (en bijbehorend kwaliteitskeurmerk) staat of valt met goede handhaving. Met het huidige aantal uren handhaving is de verordening uitvoerbaar, wel is geconstateerd door de afdeling handhaving dat het huidige aantal uren handhaving (600 uur p/j) minimaal is.

Uitvoering

Aan de vaststelling van de verordening is een evaluatie gekoppeld. Het doel van deze evaluatie is om inzicht te krijgen in hoeverre de invoering van een taxiverordening (met bijbehorend kwaliteitskeurmerk) de kwaliteit van het Arnhemse taxivervoer verhoogt. De uitvoering van de evaluatie wordt verzorgd door de afdeling Informatie (onderzoek & statistiek).

De afdeling Vergunning en Handhaving van de gemeente zal belast worden met het verlenen van de Arnhemse Taxivergunningen. De BOA's zorgen voor de handhaving. SKTA regelt de verstrekking van keurmerkcertificaten aan taxichauffeurs, toezicht en klachtenafhandeling.
Na vaststelling van de verordening door de raad, zal in overleg met SKTA en Vergunning en Handhaving een definitieve datum vastgelegd worden voor de daadwerkelijke inwerkingtreding van de verordening en het keurmerk. Dit heeft te maken met SKTA. De oprichting en verdere inrichting (examencommissies, serviceteams etc.) vraagt nog de nodige tijd. SKTA heeft hiermee gewacht omdat oprichting en inrichting van een keurmerkorganisatie geen zin had zonder gemeentelijke taxiverordening en -handhaving.

Communicatie

Als uw raad instemt met de verordening zal hierover gecommuniceerd worden met de taxibranche (SKTA) en zal een gezamenlijk persbericht opgesteld worden ook i.v.m. de daadwerkelijke inwerkingtreding op een later tijdstip.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
Bijlage 1: de Arnhemse Taxiverordening 2019 en de toelichting (onderdeel van raadsbesluit)
Bijlage 2: De motie Arnhemse Taxiverordening (16 M106) van SP, Arnhem Centraal en Arnhemse Ouderen Partij (26 september 2016)
Bijlage 3: Concept Reglement Taxikeurmerk SKTA en Concept statuten SKTA
Bijlage 4: Concept Jaarplan en begroting SKTA i.o. 2019-2021
Bijlage 5: Schema Taximarkt
Bijlage 6: Brief hr. Rasulli (AB taxi) en 50 andere medeondertekenaars

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 367163

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 mei 2019, Cluster SBR nummer: 367163;

gelet op artikel 149 van de Gemeentewet en de artikelen 77, 78, 82, 82a, 82c en 87 van de Wet personenvervoer 2000;

besluit:

vast te stellen de navolgende verordening:

Taxiverordening Arnhem 2019

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:

a. *Arnhemse taxivergunning:* een vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid;
b. *chauffeurskaart: de* chauffeurskaart als bedoeld in artikel 1 onder h van het Besluit personenvervoer 2000;
c. *college:* het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
d. *keurmerkcertificaat:* een door een keurmerkorganisatie afgegeven bewijs waaruit blijkt dat de taxichauffeur aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b voldoet en met een keurmerkorganisatie hierover een overeenkomst is aangegaan;
e. *keurmerkorganisatie:* een door het college aangewezen onafhankelijke organisatie die is belast met de uitvoering van de kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem;
f. *kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem:* de nadere regels als bedoeld in artikel 7;
g. *taxichauffeur:* een bestuurder van een auto waarmee taxivervoer wordt verricht;
h. *taxivervoer:* het taxivervoer als bedoeld in artikel 1 van de Wet personenvervoer 2000;

Artikel 2 Arnhemse taxivergunning

1. Het is een taxichauffeur zonder vergunning van het college verboden om taxivervoer aan te bieden of te verrichten anders dan op basis van een schriftelijke overeenkomst of een telefonisch of elektronisch tot stand gekomen bestelling.
2. Het college kan aan een Arnhemse taxivergunning voorschriften verbinden.
3. De Arnhemse taxivergunning wordt verleend voor onbepaalde tijd. Het college kan een Arnhemse taxivergunning ook voor bepaalde tijd verlenen.
4. Een Arnhemse taxivergunning staat op naam van de taxichauffeur en is niet overdraagbaar.

Arnhem GEMEENTE

5. De vergunninghouder dient een schorsing of intrekking van zijn chauffeurskaart, keurmerkcertificaat of rijbewijs, schriftelijk aan het college te melden, uiterlijk binnen drie werkdagen na de schorsing of intrekking.
6. De Arnhemse taxivergunning vervalt van rechtswege bij intrekking van de chauffeurskaart of rijbewijs.

Artikel 3 Aanvraagformulier

Voor het indienen van een aanvraag om een Arnhemse taxivergunning dient gebruik te worden gemaakt van het door het college vastgesteld aanvraagformulier.

Artikel 4 Indieningsvereisten

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een Arnhemse taxivergunning dient de aanvrager in ieder geval:

a. het aanvraagformulier volledig of juist te hebben ingevuld;
b. in het bezit te zijn van een geldige chauffeurskaart;
c. in het bezit te zijn van een geldig keurmerkcertificaat;
d. te beschikken over een vaste woon- of verblijfplaats.

Artikel 5 Weigeren Arnhemse taxivergunning

Het college kan een Arnhemse taxivergunning weigeren indien:

a. de aanvraag niet aan de in artikel 3 en 4 omschreven eisen voldoet;
b. naar het oordeel van het college niet wordt of kan worden voldaan aan de eisen gesteld bij of krachtens deze verordening, waaronder begrepen het niet zullen of kunnen naleven van de in artikel 7 genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem;
c. in een periode korter dan 24 maanden voor de aanvraag, een aanvraag van de aanvrager om een Arnhemse taxivergunning is geweigerd, of een Arnhemse taxivergunning van aanvrager is ingetrokken, met uitzondering van de situatie dat door vergunninghouder zelf om intrekking is verzocht.

Artikel 6 Wijziging, schorsing, of intrekking Arnhemse taxivergunning

Het college kan een Arnhemse taxivergunning geheel of gedeeltelijk wijzigen, schorsen of intrekken indien:

a. ter verkrijging van de Arnhemse taxivergunning onjuiste of onvolledige gegevens zijn verstrekt;
b. de in deze verordening opgenomen verplichtingen of de aan de Arnhemse taxivergunning verbonden voorschriften niet worden nageleefd;
c. de vergunninghouder niet meer aan de in artikel 4 omschreven indieningsvereisten voldoet;
d. de vergunninghouder zijn verplichtingen voortvloeiend uit de Wet personenvervoer 2000 niet naleeft.

Artikel 7 Kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem

Het college kan nadere regels vaststellen over:

a. de herkenbaarheid van een auto waarmee taxivervoer op de gemeentelijke openbare weg wordt aangeboden;
b. de eisen en verplichtingen te stellen aan taxichauffeurs;
c. de indiening en behandeling van klachten van consumenten over taxivervoer;
d. de wijze waarop wordt aangetoond dat aan de ingevolge de onderdelen a tot en met c gestelde regels wordt voldaan.

Artikel 8 Keurmerkorganisatie

1. Het college kan een of meer rechtspersonen als keurmerkorganisatie aanwijzen. Het college kan het aanwijzingsbesluit intrekken.
2. Het college kan nadere regels stellen waaraan een keurmerkorganisatie moet voldoen.
3. Het college kan nadere regels stellen over de wijze waarop een keurmerkorganisatie beoordeelt en toetst of een aanvrager om een keurmerkcertificaat voldoet aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem.
4. Het college kan nadere regels stellen over het verstrekken, schorsen of intrekken van een keurmerkcertificaat.
5. Een keurmerkorganisatie dient met elke taxichauffeur die in staat is aan de nadere regels als bedoeld in artikel 7 onder a en b genoemde kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem te voldoen en bereid is met de keurmerkorganisatie een overeenkomst inzake het gebruik van het keurmerk hiervan af te sluiten, een overeenkomst aan te gaan, conform een door het college goedgekeurd model.
6. Een keurmerkorganisatie dient de in vorige leden genoemde nadere regels na te leven.

Artikel 9 Aanwijzing handhavingsambtenaren

Behalve de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering genoemde ambtenaren zijn met de handhaving van deze verordening en de zorg voor de naleving van de daarin bedoelde strafbare feiten de personen of categorieën van personen belast die door het college zijn aangewezen.

Artikel 10 Tonen en inhouden bescheiden

1. De houder van een Arnhemse taxivergunning dient op eerste vordering van een opsporingsambtenaar, of de in artikel 9 bedoelde personen of categorieën van personen, zijn Arnhemse taxivergunning en keurmerkcertificaat ter inzage af te geven.
2. De in het eerste lid bedoelde ambtenaren zijn bevoegd, zijn Arnhemse taxivergunning of zijn keurmerkcertificaat in te nemen en in te houden.

Artikel 11 Strafbepaling

Een gedraging in strijd met artikel 2 van deze verordening is een strafbaar feit in de zin van artikel 1, onder 4 van de Wet op de economische delicten.

Artikel 12 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op een door het college te bepalen tijdstip.

Artikel 13 Citeertitel

Deze verordening kan worden aangehaald als: Taxiverordening Arnhem 2019.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad gehouden op <datum>.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Toelichting bij de Taxiverordening Arnhem 2019

1. Wet personenvervoer 2000

Op 1 oktober 2011 is de Wet Personenvervoer 2000 gewijzigd. Het doel van deze wetswijziging is de bevordering van de kwaliteit van het taxivervoer. Toetreding voor aanbieders tot de markt is in principe vrij, zolang aan bepaalde basisregels wordt voldaan op het gebied van onder andere tarifering, voertuig, chauffeur en vervoerder. Deze wet stelt sindsdien landelijke regels voor het taxivervoer in Nederland. Daarnaast biedt de wet gemeenten de mogelijkheid aanvullende regels te stellen over de gewenste kwaliteit van het taxivervoer op het eigen grondgebied, waardoor een gemeente specifieke problemen op de lokale taximarkt kan aanpakken. Op grond van artikel 82a van de Wet personenvervoer 2000 kan de gemeente eisen en verplichtingen stellen aan de bestuurders van taxi's, aan de herkenbaarheid van taxi's en aan de wijze van indiening en verwerking van klachten over taxivervoer.

2. Taxiverordening Arnhem 2019

Met de Taxiverordening Arnhem 2019 wordt beoogd een instrument te bieden om de kwaliteit van de Arnhemse taxivervoer vanaf (taxi)standplaatsen en het taxivervoer na het aanhouden op de weg (opstapmarkt) te verbeteren.

De verordening is van toepassing op het gehele grondgebied van de gemeente. Alleen houders van een Arnhemse taxivergunning mogen klanten werven (laten opstappen) vanaf (taxi)standplaatsen of na het aanhouden op de weg. Voor niet-vergunninghouders blijft er een aanzienlijke taximarkt bestaan, zoals het contractvervoer en de beltaximarkt. Het contractvervoer en de beltaximarkt valt niet onder werking van deze verordening.

De verordening werkt met een vergunningstelsel. Als een bestuurder niet aan de door het college vastgestelde kwaliteitsregels voldoet, of die regels overtreedt, kan het college de Arnhemse taxivergunning weigeren, schorsen of intrekken.

Om een taxivergunning van het college te krijgen, dient de chauffeur onder meer in het bezit te zijn van een keurmerkcertificaat van de door het college aangewezen keurmerkorganisatie.

De keurmerkorganisatie toetst of chauffeurs, die zich aanmelden voor een keurmerkcertificaat, aan de Arnhemse kwaliteitsregels taxichauffeurs kunnen voldoen. In de hiernavolgende artikelsgewijze toelichting wordt hierop nader ingegaan.

Als die toets met goed gevolg wordt afgelegd, wordt door de keurmerkorganisatie een keurmerkcertificaat verstrekt.

De keurmerkorganisatie toetst voorts of de chauffeur kan aantonen op welke wijze hij voldoet aan zijn uit artikel 77 Wet personenvervoer 2000 voortvloeiende verplichting (klachtenregeling). Een chauffeur is verplicht (via zijn onderneming) een klachtenregeling te hebben, waarbij een klacht van een klant op correcte wijze in behandeling wordt genomen. Indien de klant daarna nog ontevreden is, kan deze zich in tweede instantie wenden tot een onafhankelijke Geschillencommissie. De taxionderneming dient lid te zijn van deze geschillencommissie.

2. Toezicht en handhaving

Het toezicht op de vergunningsvoorwaarden en de handhaving van de kwaliteitsregels wordt uitgevoerd door de Bijzondere Opsporingsambtenaren van de afdeling Vergunning en handhaving van de gemeente Arnhem, in samenwerking met de politie en met de door het college aan te wijzen keurmerkorganisatie.

Op basis van de verordening is schorsing, wijziging en intrekking van een gemeentelijke taxivergunning mogelijk indien de regels van de verordening worden overtreden.

Schorsing betekent dat sprake is van intrekking van de taxivergunning voor een bepaalde duur. De taxichauffeur kan in of na die periode de gelegenheid krijgen alsnog aan de gemeentelijke kwaliteitsregels te voldoen.

Bij het toezicht op de vergunningsvoorwaarden en de handhaving van de kwaliteitsregels werken de gemeente en de keurmerkorganisatie nauw samen. Een belangrijk onderdeel van die regels zijn de Kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem (artikel 7). De controle op de naleving van die kwaliteitsregels is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de keurmerkorganisatie. Als er sprake is van een minder ernstige overtreding is de keurmerkorganisatie bevoegd om het keurmerkcertificaat te schorsen of in te trekken. Als de keurmerkorganisatie constateert dat er sprake is van een ernstige overtreding, zal zij dit melden aan het college, en adviseren de taxivergunning voor langere tijd te schorsen of in te trekken. Het college toetst zelfstandig of de geconstateerde overtredingen een schorsing of het intrekken van de taxivergunning rechtvaardigen. Tegen deze beslissing staat bezwaar en beroep open.

Het aanbieden van straattaxivervoer zonder vergunning is een strafbaar feit in de zin van de Wet economische delicten. Op deze overtreding kan ook strafrechtelijk worden gehandhaafd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1: Begripsomschrijvingen

In dit artikel wordt een aantal begrippen, dat in de verordening wordt gehanteerd, nader gedefinieerd.

- chauffeurskaart:

De chauffeurskaart is een landelijke taxivergunning dat door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu wordt verstrekt aan chauffeurs die voldoen aan de voorwaarden van het rijk om taxichauffeur te kunnen worden. Het gaat onder andere om eisen aan het voertuig (o.a. taximeter). De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) ziet toe op het blijven voldoen van chauffeurs en hun voertuig aan deze voorwaarden.

- keurmerkcertificaat:

Het keurmerkcertificaat is een bewijs dat een taxichauffeur kan voldoen aan de kwaliteitsregels taxivervoer en is aangesloten bij een keurmerkorganisatie. Het certificaat kan de vorm van een raamkaart hebben.

- keurmerkorganisatie:

Het college wijst een onafhankelijke organisatie aan die is belast met de uitvoering van de kwaliteitsregels taxivervoer Arnhem. Deze organisatie moet onafhankelijk kunnen opereren van gemeente, taxiondernemers of andere belangenorganisaties.

Atikel 2: Verbod- en gebodbepalingen

Zonder vergunning mag een taxichauffeur op de openbare weg geen taxivervoer aanbieden. Dit betreft de zogeheten opstapmarkt. Dit geldt ook bij (tijdelijke) evenementen.

Een chauffeur zonder Arnhemse taxivergunning staand op een parkeerplaats in het grondgebied van de gemeente Arnhem moet kunnen aantonen dat vervoerde klanten een telefonische reservering of met een app hebben gedaan (beltaxi) of dat sprake is van contractvervoer.

Een Arnhemse taxivergunning is voor onbepaalde tijd geldig. Het college kan ook voor een kortere periode een Arnhemse taxivergunning verstrekken. Dit kan zinvol zijn als een chauffeur wiens vergunning eerder is ingetrokken na 24 maanden een nieuwe vergunning aanvraagt, en er twijfels zijn of de taxichauffeur de regels goed zal naleven.

Artikel 3: Aanvraagformulier

Een taxichauffeur dient door invulling van een door het college vastgesteld aanmeldingsformulier een aanvraag Arnhemse taxivergunning in.

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een taxivergunning zijn leges verschuldigd. De hoogte daarvan wordt bepaald in de legesverordening.

Artikel 4: Indieningsvereisten

Een taxichauffeur die een vergunning aanvraagt dient onder meer te beschikken over een door een keurmerkorganisatie verstrekt keurmerkcertificaat waaruit blijkt dat de taxichauffeur voldoet aan, dan wel in de periode na afgifte van het keurmerkcertificaat, heeft voldaan aan de gestelde kwaliteitseisen. De taxichauffeur moet ook in het bezit te zijn van een landelijke taxivergunning.

Artikel 5: Weigeren Arnhemse taxivergunning

In dit artikel zijn weigeringsgronden opgesomd op basis waarvan het college een Arnhemse taxivergunning kan weigeren. Een belangrijke weigeringsgrond is het niet (meer) in het bezit hebben van een geldig keurmerkcertificaat.

De keurmerkorganisatie kan het keurmerkcertificaat weigeren te verstrekken (of schorsen of intrekken) als de taxichauffeur niet aan de kwaliteitsregels voldoet, of de kosten die zijn verbonden aan het keurmerkcertificaat niet tijdig aan de keurmerkorganisatie waarbij hij is aangesloten betaalt. De vergunninghouder beschikt dan niet over een keurmerkcertificaat.

Het college baseert haar oordeel of de taxichauffeur aan de kwaliteitsregels kan voldoen mede op een toets van een keurmerkorganisatie. Indien de keurmerkorganisatie concludeert dat een taxichauffeur niet voldoet

aan de keurmerkeisen, zal het college dit advies meewegen bij haar beslissing wel of geen Arnhemse taxivergunning te verstrekken.

Artikel 6: Wijziging, schorsing of intrekking Arnhemse taxivergunning

In dit artikel is aangegeven op welke gronden het college een Arnhemse taxivergunning kan wijzigen, schorsen of intrekken. Het college kan een Arnhemse taxivergunning wijzigen, bijvoorbeeld als het wenselijk is voorschriften aan te scherpen. Met het schorsen van een Arnhemse taxivergunning wordt bedoeld dat er voor een bepaalde duur geen gebruik gemaakt mag worden van de Arnhemse taxivergunning. Het intrekken van een Arnhemse taxivergunning betekent dat van de Arnhemse taxivergunning geen gebruik meer kan worden gemaakt. Het college kan een Arnhemse taxivergunning ook schorsen of intrekken als een keurmerkorganisatie een negatief advies verstrekt aan het college. Dit kan een keurmerkorganisatie doen op basis van waarneming tijdens surveillance op taxistandplaatsen, een periodieke toets door 'mystery guests', of naar aanleiding van een klacht van een klant of een andere chauffeur. Schorsen of intrekken van de Arnhemse taxivergunning is een bevoegdheid van het college. Het college maakt steeds, de omstandigheden van het geval meewegend, een zelfstandige beslissing.

Artikel 7: Kwaliteitsregels taxivervoer

Het college stelt nadere kwaliteitsregels vast voor het gedrag dat taxichauffeurs in acht moeten nemen wanneer zij als taxichauffeur in de Arnhemse opstapmarkt werkzaam zijn.

Hierbij kan worden gedacht aan regels over:

a. De professionaliteit van de dienstverlening;
b. Het gedrag van taxichauffeurs tegenover passagiers;
c. Het gedrag van taxichauffeurs tegenover andere taxichauffeurs;
d. Het verstrekken van informatie over tarieven voor taxivervoer;
e. Het beschikken over goede kennis van de lokale verkeerssituaties, van de straten, van belangrijke locaties en places of interest in de stad, ten behoeve van de passagiers;
f. De herkenbaarheid van de taxi;
g. Het schoonhouden van de taxi;
h. De klachtenprocedure ten behoeve van de passagiers.

Het college kan nadere regels vaststellen over de indiening en behandeling van klachten over het taxivervoer (klachtenregeling).

Een keurmerkorganisatie speelt een rol bij de klachtenafhandeling door een taxichauffeur. De taxichauffeur moet ter registratie een binnengekomen klacht van een klant melden aan een keurmerkorganisatie. De keurmerkorganisatie geeft periodiek deze gegevens aan de gemeente door.

Klachten die bij het college binnenkomen of door gemeentelijke toezichthouders geconstateerde overtredingen van de kwaliteitsregels, zullen in eerste instantie door de keurmerkorganisatie in behandeling worden genomen richting betreffende taxichauffeur.

Indien een klant na afhandeling van de klacht door de taxichauffeur van mening is dat de klacht niet goed is afgehandeld, kan de klager zich wenden tot de onafhankelijke Geschillencommissie, als bedoeld in art. 77 van de Wet Personenvervoer.

Artikel 8: Keurmerkorganisatie

Het college wijst de keurmerkorganisatie aan die toetst of de taxichauffeurs voldoen aan de gemeentelijke kwaliteitseisen. In nadere regels wordt door het college aangegeven aan welke eisen een keurmerkorganisatie moet voldoen. De keurmerkorganisatie toetst vooraf of de taxichauffeur aan de Arnhemse kwaliteitseisen voldoet door het afnemen van een examen. De keurmerkorganisatie kan taxichauffeurs advies geven hoe zij moeten voldoen aan de kwaliteitseisen.

De keurmerkorganisatie verstrekt op basis van het met goed gevolg afgelegde examen een keurmerkcertificaat. Onder andere op basis van dit keurmerkcertificaat verleent het college een Arnhemse taxivergunning.

Voorts toetst de keurmerkorganisatie periodiek of taxichauffeurs aan wie een vergunning is verleend aan de kwaliteitseisen voldoen. Zij zet daarbij ook steekproefsgewijs 'mystery guests' in.

Als de keurmerkorganisatie van mening is dat een taxichauffeur niet meer aan de kwaliteitseisen kan voldoen, schorst zij haar keurmerkcertificaat of trekt het in. Daarbij verstrekt de keurmerkorganisatie aan het college het advies de Arnhemse taxivergunning te schorsen of in te trekken. Het college toetst zelfstandig of zij van oordeel is of de vergunning moet worden geschorst of ingetrokken.

Artikel 9: Aanwijzing handhavingsambtenaren

Het college zal in eerste instantie alleen buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) aanwijzen als toezichthouder. Het college kan ook andere (categorieën) van personen als toezichthouder aanwijzen.

Artikel 10: Tonen en inhouden bescheiden

De vergunninghouder dient op eerste vordering van een opsporingsambtenaar, of de in artikel 9 bedoelde BOA's, zijn Arnhemse taxivergunning ter inzage af te geven.

Deze ambtenaren zijn bevoegd, een Arnhemse taxivergunning en een keurmerkcertificaatin te nemen en zo nodig in te houden.

Artikel 11: Strafbepaling

Het niet naleven van de in de verordening genoemde voorschriften, of beperkingen die aan een Arnhemse taxivergunning zijn verbonden, is een strafbaar feit op grond van de Wet op de economische delicten.

16 m 106

Motie: Arnhemse taxiverordening

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 26 september 2016, bij de behandeling van het agendapunt; Moties vreemd aan de agenda.

Constaterende dat,

. Het aantal zelfstandige taxichauffeurs sinds begin dit jaar met 50% is toegenomen.
. Sinds 1 januari 2016 de vakbekwaamheidseis voor ondernemers in de taxibranche is geschrapt.
. Er eind 2011 een aanpassing is gemaakt in de landelijke taxiwet (Wet personenvervoer 2000), waardoor gemeenten met een eigen taxiverordening aan de slag zouden kunnen voor de zgn. opstapmarkt.
. In tegenstelling tot andere steden Arnhem geen taxiverordening heeft.
. Er onvoldoende taxistandplaatsen in de (binnen)stad zijn waardoor taxi's parkeren op plekken waar dit niet mag.
. Er taxichauffeurs zijn die het niet zo nauw nemen met regels en wetten, de goede lijden onder de kwade.

Overwegende dat,

. Een taxiverordening zorgt voor duidelijkheid en betrouwbaarheid van de chauffeur naar de klant.
. Taxichauffeurs die voldoen aan de in de verordening gestelde eisen als zodanig herkenbaar zijn.
. Een taxiverordening goede handhaving mogelijk maakt.
. Taxichauffeurs die voldoen aan de in de verordening opgestelde eisen privileges kunnen krijgen die anderen niet hebben. Denk hierbij aan: standplaatsen en rijden op plekken waar anderen dat niet mogen.
. Deze privileges ingetrokken kunnen worden bij overtreding van de in de verordening opgestelde regels.
. Een taxiverordening Arnhem een betrouwbaarder en positief imago geeft m.b.t. vervoer in de stad naar zowel de bewoners als ook toeristen.

Verzoekt het college:

In samenwerking met de stichting Kwaliteitstaxi Arnhem z.s.m. met een uitgewerkt voorstel voor een taxiverordening voor Arnhem e.o. te komen.

En gaat over tot de orde van de dag.

AANGENOMEN

SP	Arnhem Centraal	Arnhemse Ouderen Partij
Gedeon Noordzij	Lea Manders	Anton van Beers

16 m 106

Motie: Arnhemse taxiverordening

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 26 september 2016, bij de behandeling van het agendapunt; Moties vreemd aan de agenda.

Constaterende dat,

. Het aantal zelfstandige taxichauffeurs sinds begin dit jaar met 50% is toegenomen.
. Sinds 1 januari 2016 de vakbekwaamheidseis voor ondernemers in de taxibranche is geschrapt.
. Er eind 2011 een aanpassing is gemaakt in de landelijke taxiwet (Wet personenvervoer 2000), waardoor gemeenten met een eigen taxiverordening aan de slag zouden kunnen voor de zgn. opstapmarkt.
. In tegenstelling tot andere steden Arnhem geen taxiverordening heeft.
. Er onvoldoende taxistandplaatsen in de (binnen)stad zijn waardoor taxi's parkeren op plekken waar dit niet mag.
. Er taxichauffeurs zijn die het niet zo nauw nemen met regels en wetten, de goede lijden onder de kwade.

Overwegende dat,

. Een taxiverordening zorgt voor duidelijkheid en betrouwbaarheid van de chauffeur naar de klant.
. Taxichauffeurs die voldoen aan de in de verordening gestelde eisen als zodanig herkenbaar zijn.
. Een taxiverordening goede handhaving mogelijk maakt.
. Taxichauffeurs die voldoen aan de in de verordening opgestelde eisen privileges kunnen krijgen die anderen niet hebben. Denk hierbij aan: standplaatsen en rijden op plekken waar anderen dat niet mogen.
. Deze privileges ingetrokken kunnen worden bij overtreding van de in de verordening opgestelde regels.
. Een taxiverordening Arnhem een betrouwbaarder en positief imago geeft m.b.t. vervoer in de stad naar zowel de bewoners als ook toeristen.

Verzoekt het college:

In samenwerking met de stichting Kwaliteitstaxi Arnhem z.s.m. met een uitgewerkt voorstel voor een taxiverordening voor Arnhem e.o. te komen.

En gaat over tot de orde van de dag.

AANGENOMEN

SP	Arnhem Centraal	Arnhemse Ouderen Partij
Gedeon Noordzij	Lea Manders	Anton van Beers

Voor 37 Motie "Arnhemse Taxiverordening" (16M106)

Tegen 0

D66	8	0
Andeweg		
Kemperman		
Loor		
de Vroome		
Venhoek		
Güven		
Kaatee		
Hamersveld		

SP	8	0
J. Elfrink		
van Geffen		
Kusters		
Lenting		
Lunter		
van Sprang		
Çetintas		
Noordzij		

PvdA	4	0
Louwers		
de Vries		
A-Kum		
Greving		

VVD Arnhem	3	0
Combée		
Kalthoff		
van der Zee		

GROENLINKS	4	0
Bouwkamp		
de Groot		
Peters		
Coenders		

CDA	3	0
Karssenberg		
Montfrooy		
van Dillen		

Arnhem Centraal	2	0
Manders		
van der Laak		

ChristenUnie	2	0
Plieger-Bos		
Becker		

Verenigd Arnhem	1	0
Bal		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
van Beers		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Sociale Fractie Arnhem	1	0
de Groot		

Totaal

37

Reglement ATx

Versie 3, mei 2019

Inhoudsopgave

1. Doel en inleiding ATx
2. Aanmelden
3. Mondelinge toets
4. (Aanvraag) Vrijstelling
5. Normen en waarden protocol ATx
6. ATx kwaliteitslabel
7. Klachtenregeling ATx chauffeurs
8. Vereisten daklicht ATx chauffeurs
9. Klachten-, bezwaar- en geschillenprocedure toetsorganisatie en/of SKTA
10. Controles
11. Maatregelen
12. Slotregeling

1 Doel en inleiding ATx

1.1 Wat is het ATx?

Het ATx is een Arnhems kwaliteitslabel waarmee kwaliteitstaxi's zich op een positieve wijze kunnen onderscheiden binnen de taximarkt in de regio Arnhem. Het ATx staat voor betrouwbaarheid, klantgerichtheid, gastvrijheid en alle andere zaken en factoren die het imago van de taxibranche in Arnhem op een positieve wijze beïnvloeden. Het doel van het Arnhemse kwaliteitslabel is het aantonen aan consumenten dat de taxidienst voldoet aan bepaalde kwaliteitseisen die zijn vastgelegd in dit Reglement.

1.2 Voor wie is ATx bedoeld?

Voor alle chauffeurs die het ATx onderschrijven en die zichzelf willen onderscheiden door het leveren van kwalitatief hoogstaand taxivervoer.

1.3 Wie is verantwoordelijk voor het ATx?

Stichting KwaliteitsTaxi Arnhem (SKTA) is verantwoordelijk voor het ontwikkelen, het verlenen en het bewaken van het ATx. De Stichting is opgericht met steun van de gemeente Arnhem en de landelijke brancheorganisatie voor taxiondernemers KNV.

SKTA is eindverantwoordelijk voor de financiële en administratieve processen binnen ATx.

1.4 Hoe verkrijgt een chauffeur het ATx kwaliteitslabel?

De belangrijkste onderdelen van het ATx kwaliteitslabel zijn:

- Mondelinge toets stads/stratenkennis/normen en waarden protocol Arnhem
- Onderschrijven van het normen en waarden protocol ATx (zie hoofdstuk 5) via het ondertekenen van de ATx overeenkomst (zie bijlage 1)

Voor het verkrijgen van het ATx kwaliteitslabel moet een chauffeur de mondelinge toets met voldoende resultaat afleggen en de ATx overeenkomst ondertekenen, waarmee de chauffeur aangeeft zich te zullen houden aan de reglementen van ATx. Daarnaast moet de chauffeur aan een aantal aanvullende voorwaarden voldoen, die zijn opgenomen in hoofdstuk 6.

CONCEPT

2 Aanmelden

De chauffeur moet zich eerst aanmelden bij het secretariaat SKTA door een inschrijfformulier in te vullen. Dat kan via de site van SKTA dan wel via email of post. Via de site kan de chauffeur zich vervolgens aanmelden voor de mondelinge toets. Aan het afleggen van de mondelinge toets zijn kosten verbonden die vóór afname van de toets door de chauffeur moeten zijn voldaan.

3 Mondelinge toets

Voor de eisen aan, de samenstelling en inhoud van, het inschrijven voor, de betaling van, het afnemen van, de regels bij deelname aan en fraude en onregelmatigheden rond de mondelinge toets wordt verwezen naar het examenreglement met de titel '*Reglement van toepassing op de mondelinge toets voor het verkrijgen van het ATx certificaat*'.

Het afnemen van de toetsen wordt verzorgd door onafhankelijke examinatoren (toetsorganisatie), waarmee het bestuur van SKTA contractuele afspraken heeft gemaakt.

Het beheer en het actualiseren van de leerstof (het zgn. ATx werkboek) dat de basis vormt voor de toets is een verantwoordelijkheid van het bestuur van SKTA. De opzet en wijze van afnemen van de mondelinge toets is de verantwoordelijkheid van de toetsorganisatie. De toetsorganisatie baseert zich hierbij op de leerstof die SKTA heeft ontwikkeld.

Het secretariaat van SKTA ontvangt van de toetsorganisatie alle documentatie die gebruikt is tijdens het afnemen van een mondelinge toets.

Een kandidaat kan in totaal maximaal vier (4) toetsen per jaar doen. Slaagt de kandidaat niet voor de toets, dan kan deze pas na een jaar (365 dagen gerekend vanaf de datum van afleggen van de eerste toets) opnieuw doen.

Bij de toets wordt naast de stads/stratenkennis van Arnhem ook getoetst in hoeverre de chauffeur beschikt over:

- de gewenste sociale vaardigheden en uitstraling
- voldoende kennis van de Nederlandse taal (niveau B1)
- voldoende kennis van de taxiwetgeving
- voldoende kennis van het normen en waarden protocol ATx

4 (Aanvraag) vrijstelling

Een chauffeur kan een verzoek doen om vrijstelling te krijgen voor de voor ATx benodigde toets. De chauffeur dient een verzoek om vrijstelling (met redenen omkleed en voorzien van aantoonbare onderbouwing) schriftelijk in bij het bestuur van SKTA. Het bestuur beslist binnen 14 dagen na ontvangst van het verzoek over de gevraagde vrijstelling.

Het verzoek om vrijstelling kan gehonoreerd worden indien de chauffeur middels schriftelijke bewijsstukken heeft aangetoond dat hij direct voorafgaand aan de datum waarop het desbetreffende verzoek is ingediend minimaal zeven jaar aaneengesloten, welke periode éénmaal gedurende een termijn van maximaal zes maanden onderbroken mag zijn geweest, in de regio Arnhem werkzaam is geweest als chauffeur. De voornoemde bewijsstukken kunnen onder meer, maar niet uitputtend, bestaan uit een rittenadministratie, gegevens betreffende inschrijving in het Handelsregister van de Kamer

CONCEPT

van Koophandel, loonstroken, een verklaring van KIWA aangaande de historie betreffende de chauffeurskaart, of een combinatie daarvan. Het bestuur kan, nadat de chauffeur bewijsstukken heeft aangeleverd, nog nader bewijs verlangen en/of nader onderzoek verrichten om vast te kunnen stellen of de chauffeur voldoet aan de elementen die worden getoetst in het examen. Indien toepassing van deze regel tot onbillijkheden van overwegende aard leiden voor de chauffeur die het vrijstellingsverzoek heeft ingediend, is het bestuur bevoegd om in specifieke gevallen daaraan tegemoet te komen.

Chauffeurs werkzaam bij een bedrijf dat beschikt over een geldig TX keurmerk, zijn vrijgesteld van het doen van de voor ATx benodigde toets. Wel zal voor deze chauffeurs een informatiebijeenkomst gehouden worden waaraan deelname verplicht is. Volgen de chauffeurs deze bijeenkomst niet, dan zijn zij niet vrijgesteld van het doen van de voor ATx benodigde toets. Over de precieze invulling en opzet van de bijeenkomst beslist het bestuur.

5 Normen en waardenprotocol ATx

Onderstaand Normen en waardenprotocol ATx maakt onderdeel uit van de vereisten om in aanmerking te komen van het ATx Kwaliteitslabel:

1. De klant is de belangrijkste persoon voor de bedrijfstak. De Arnhemse chauffeur is zich er van bewust dat hij niet alleen zichzelf maar de gehele bedrijfstak vertegenwoordigd.

2. Het handelen van de Arnhemse chauffeur is er op gericht om de klant het gevoel te geven dat hij welkom is in de stad, zich veilig voelt op de taxistandplaats en kan rekenen op betrouwbaar vervoer. De Arnhemse chauffeur houdt zich aan de geldende verkeersregels.

3. De Arnhemse chauffeur zorgt er voor dat de klant altijd via de meest voordelige weg wordt vervoerd en overlegt met de klant over de route in geval van twijfel of file.

4. De Arnhemse chauffeur spreekt en verstaat de Nederlandse taal goed en bezit over een goede lokale stads- en stratenkennis.

5. De Arnhemse taxi is herkenbaar middels een daklicht dat voldoende onderscheidend is en dat voorzien is van de naam van de taxiorganisatie waar de chauffeur voor rijdt.

6. De Arnhemse taxi is schoon, netjes en schadevrij.

7. De Arnhemse chauffeur weigert geen ritten.

8. Arnhemse chauffeurs benaderen elkaar respectvol en helpen (elkaar) in levensbedreigende en gevaarlijke situaties. Hun optreden is er op gericht dat bij problemen de situatie niet escaleert, maar de-escaleert.

9. De Arnhemse chauffeur respecteert de keuzevrijheid van de klant, die zelf kiest met welke taxi hij vervoerd wil worden.

10. De Arnhemse chauffeur gebruikt de taxistandplaats om zich aan te bieden voor werk, overschrijdt niet het aantal plaatsen op de taxistandplaats en sluit netjes aan in de rij.

In bijlage 2 is opgenomen wat onder elke bepaling meer in detail/concreet wordt verstaan.

CONCEPT

6 ATx Kwaliteitslabel

Het bestuur van SKTA verstrekt het ATx kwaliteitslabel als de kandidaat aan alle voorwaarden heeft voldaan. Deze voorwaarden zijn:

- Beschikt over een geldige landelijke chauffeurskaart taxi
- Beschikt over een geldig legitimatiebewijs
- Beschikt over (dan wel de onderneming waarvoor de chauffeur werkt) een klachtenregeling, welke voldoet aan de vereisten zoals bedoeld in hoofdstuk 7
- Is aangesloten (dan wel de onderneming waarvoor de chauffeur werkt) bij de landelijke geschillencommissie of beschikt over een eigen geschillencommissie die minimaal voldoet aan de bepalingen als bedoeld in artikel 77 van de Wet personenvervoer 2000
- Maakt gebruik van een daklicht dat de naam van de onderneming bevat, of een afkorting daarvan en dat zich onderscheidt van het daklicht van andere taxiondernemers in de Arnhemse opstapmarkt (zoals nader is omschreven in hoofdstuk 8)
- Heeft met voldoende resultaat de mondelinge ATx toets behaald
- Ondertekent de ATx overeenkomst, waarmee de chauffeur onder andere verklaart zich te houden aan het Normen en waardenprotocol

Als bewijs ontvangt de kandidaat het bijbehorend ATx certificaat. Tevens krijgt de chauffeur een geplastificeerde kaart van SKTA met daarop een pasfoto, naam van de chauffeur en een uniek ATx nummer. Op de achterzijde van het kaartje is het logo van SKTA aangebracht en ook het ATx nummer. Misbruik van het ATx certificaat en/of ATx kaart leidt tot onmiddellijke intrekking van het ATx kwaliteitslabel.

De ATx chauffeur is verplicht de ATx kaart zichtbaar achter de vooruit te voeren, zodra deze werkzaam is op de Arnhemse opstapmarkt.

6.1 Aanvraag afgifte ATx kwaliteitslabel

Door een email te sturen naar STKA meldt een chauffeur zich aan om in aanmerking te komen voor het kwaliteitslabel ATx. De chauffeur voegt bij de aanmelding een kopie van zijn geldige legitimatiebewijs en een kopie van zijn geldige landelijke chauffeurskaart. Het secretariaat van de SKTA controleert het verzoek met de aanwezige informatie. Als blijkt dat er niet voldaan is aan de eisen om in aanmerking te komen voor het ATx komt de chauffeur niet aanmerking voor het kwaliteitslabel ATx.

Als aan alle voorwaarden is voldaan voor het ATx kwaliteitslabel, wordt met de desbetreffende chauffeur een afspraak gemaakt om de ATx overeenkomst te ondertekenen, waarmee de chauffeur aangeeft zich te zullen houden aan de reglementen van ATx en bijbehorend ATx certificaat/ATx kaart in ontvangst te nemen. Het ATx kwaliteitslabel heeft een geldigheid van 5 jaar.

Het ATx kwaliteitslabel komt in onderstaande gevallen automatisch te vervallen:

- Bij beëindiging van het werk als chauffeur
- Door opzegging door de chauffeur
- Bij wanbetaling aan SKTA of wanbetaling aan een door SKTA gecontracteerde organisatie
- Indien de chauffeur niet langer over een geldige chauffeurskaart beschikt.

CONCEPT

Tegen het automatisch vervallen van het ATx kwaliteitslabel kan geen bezwaar worden gemaakt.

6.2 Kosten behoud ATx kwaliteitslabel

Het bestuur van SKTA is gerechtigd om voor het in stand houden van SKTA en het ATx kwaliteitslabel een maandelijkse vergoeding te vragen van de ATX chauffeurs. De hoogte van deze vergoeding is afhankelijk van de kosten die gemoeid zijn met het in stand houden van SKTA en het ATx kwaliteitslabel. Het bestuur stelt jaarlijks een begroting vast op basis waarvan de vergoeding wordt bepaald. Deze zal worden afgestemd met de Arnhemse taxibranche, via het periodieke overleg dat SKTA heeft met de ATx kwaliteitslabelhouders. Voor de jaren 2020 en 2021 bedragen de maandelijkse bijdragen resp. 22,50 en 32,50 euro per chauffeur, per maand.

Het bestuur informeert de chauffeurs die in het bezit zijn van het ATx kwaliteitslabel met bijbehorend certificaat/kaart over de jaarlijkse vergoeding. Indien de chauffeur deze vergoeding niet (langer) wenst te betalen, vervalt de geldigheid van zijn ATx kwaliteitslabel.

Indien een ATx chauffeur kiest voor een gespreide betaling, wordt de maandelijkse bijdrage met 5% verhoogd.

Indien de ATx chauffeur in loondienst werkt van een taxionderneming, draagt deze er zorg voor dat de taxionderneming waar deze werkzaam voor is, de maandelijkse bijdrage aan de SKTA betaald.

Voor taxiondernemingen met loondienstchauffeurs, die werkzaam zijn in de Arnhemse opstapmarkt, geldt een nog nader, door het bestuur, te bepalen maximum staffel voor wat betreft de maandelijkse bijdrage.

6.3 Registratie en publicatie ATx chauffeurs

Het secretariaat van SKTA zorgt voor het registeren van alle met een ATx kwaliteitslabel gecertificeerde chauffeurs en voor het publiceren van de namen van de gecertificeerde chauffeurs op de website. Een ATx chauffeur geeft SKTA toestemming door middel van ondertekenen van de ATx overeenkomst en het ontvangst nemen van het ATx certificaat/kaart om zijn gegevens op de website te publiceren.

Het ATx kwaliteitslabel geeft recht op het gebruik van het logo/beeldmerk van het ATx kwaliteitslabel/SKTA conform de licentiebepalingen als vermeld op de website.

Het secretariaat van SKTA houdt een register bij van alle goedgekeurde daklichten en taxivoertuigen (kentekens) waarmee ATx chauffeurs taxivervoer aanbieden op de openbare weg.

7 Klachtenregeling ATx chauffeurs

1. De ATx chauffeur/onderneming waar hij voor rijdt, dient het voor de klant te allen tijde mogelijk te maken een klacht in te dienen over het taxivervoer. Dat kan door middel van een klachtenformulier (papier of digitaal), waarin de volgende elementen minimaal terugkomen:
   a. De naam en contactgegevens van de klager;
   b. De datum, het tijdstip en de locatie waar de klacht betrekking op heeft;
   c. Een inhoudelijke beschrijving van de klacht;
   d. De naam van chauffeur waarop de klacht betrekking heeft.

CONCEPT

2. De ATx chauffeur/onderneming waar hij voor rijdt, dient medewerking te verlenen aan de afhandeling van klachten, die zijn binnen gekomen bij het college of het Landelijk Klachtenmeldpunt Taxivervoer.

3. De ATx chauffeur/onderneming waar hij voor rijdt, maakt gebruik van de Algemene Vervoersvoorwaarden Taxi (of vergelijkbaar).

De ATx chauffeur/onderneming waar hij voor rijdt, heeft een eigen klachtenregeling waarin tenminste de volgende onderdelen zijn opgenomen:

1. De wijze waarop de klager is geïnformeerd over de verdere behandeling van de klacht (de schriftelijke communicatie met de klager vindt plaats per e-mail tenzij de klager geen mailadres heeft, dan vindt de schriftelijke communicatie plaats per post);

2. De datum waarop een ontvangstbevestiging van de klacht is verzonden; de ontvangstbevestiging wordt binnen twee dagen na ontvangst van de klacht verstuurd naar de klager

3. De naam van de persoon die de klacht heeft behandeld. Met de afhandeling van de klachten is < naam persoon / functie > belast, hij zorgt ook voor invulling van de klachtenformulieren;

4. De naam van de persoon die een eventuele maatregel tegen de aangeslotene heeft genomen;

5. Een beschrijving van de afhandeling van de klacht;

6. De klager ontvangt de wijze waarop de klacht is afgehandeld uiterlijk binnen vier weken na ontvangst van de klacht.

7. De eventuele maatregel die is opgelegd naar aanleiding van de klacht;

8. De motivatie bij het besluit wel of niet een maatregel op te leggen.

8 Vereisten daklicht ATx chauffeurs

De ATx chauffeur voert tijdens het verrichten van taxivervoer in de Arnhemse opstapmarkt een daklicht, dat minimaal aan de volgende punten voldoet:

a. Het daklicht bevat de naam (voluit of afkorting) van de taxionderneming waar deze vervoer voor verricht;
b. De naam van de taxionderneming wordt voor de leesbaarheid minimaal aan de voorzijde van het daklicht geplaatst en is op een afstand van 20 meter duidelijk leesbaar;
c. het daklicht wordt met interne verlichting uitgerust. De verlichting brandt indien er geen reizigers worden vervoerd. De verlichting is uit indien er wel reizigers worden vervoerd;
d. het daklicht moet naar oordeel van het bestuur van SKTA wat betreft kleur, vormgeving en naamgeving van de taxionderneming voldoende onderscheidend zijn ten opzichte van daklichten waarvan andere ATx chauffeurs gebruik maken.

CONCEPT

9 Klachten-, bezwaar- en geschillenprocedure toetsorganisatie en/of SKTA

9.1 Indienen van een klacht

Indien een chauffeur het niet eens is met de gang van zaken rondom het afnemen van de mondelinge toets dan dient hij dat schriftelijk kenbaar te maken bij de toetsorganisatie.

Indien een chauffeur een klacht wenst in te dienen die betrekking heeft op andere aspecten die betrekking op SKTA, kan hij een schriftelijke klacht indienen bij het bestuur van SKTA. De klacht dient binnen twee weken na het voorval ingediend te worden. De klacht dient te worden gemotiveerd bij gebreke waarvan deze niet in behandeling wordt genomen.

Anoniem ingediend klachten worden niet in behandeling genomen.

9.2 Afhandelen van een klacht

De klachten worden zorgvuldig en op correcte wijze behandeld. De reactie op de klacht wordt schriftelijk medegedeeld aan de chauffeur.

9.3 Geschil

Indien een chauffeur het niet eens is met de afhandeling van zijn klacht door het toetsorganisatie kan hij schriftelijk het geschil kenbaar maken bij het bestuur van SKTA, binnen twee weken na de schriftelijke reactie op de klacht. Het geschil dient schriftelijk ingediend te worden en voorzien van een motivatie, bij gebreke waarvan deze niet in behandeling wordt genomen. De geschillenprocedure is nader uitgewerkt in '*Reglement Geschillen ATx*'.

9.4 Bezwaar

Indien een ATx chauffeur het niet eens is met een opgelegde maatregel, kan hij schriftelijk bezwaar maken bij de bezwaarcommissie ATx, binnen twee weken nadat het besluit over een te nemen maatregel aan chauffeur kenbaar is gemaakt. Het bezwaar dient schriftelijk ingediend te worden en voorzien van een motivatie, bij gebreke waarvan deze niet in behandeling wordt genomen. De bezwaarprocedure is nader uitgewerkt in het '*Reglement bezwaarcommissie ATx*'.

10 Controles

Binnen Het ATx kwaliteitslabel worden twee typen controles onderscheiden:

- Onaangekondigde (straat)controles door het serviceteam: deze vinden onder andere plaats op taxistandplaatsen en bij overige in- en uitstapgelegenheden, door een door het bestuur van SKTA aangewezen of gecontracteerde persoon of organisatie;
- Mystery guests: een door het bestuur van SKTA aangewezen of gecontracteerde persoon of organisatie die zich voordoet als klant en gedurende een rit de ATx chauffeurs ongemerkt controleert

Het bestuur van SKTA is belast met de inzet (aard en frequentie) van deze controles. De verdere werkwijze van deze controles is nader uitgewerkt in het '*Reglement serviceteam en mystery guests*'.

11 Opleggen van een maatregel

CONCEPT

Als de Sanctiecommissie van SKTA constateert (op basis van bijvoorbeeld bevindingen van (gemeentelijke) toezichthouders (waaronder mystery guests) of leden van het serviceteam) dat een chauffeur niet of niet meer voldoet aan de reglementen van ATx (of op enigerlei andere wijze de goede naam van ATx/SKTA schaadt), kan de commissie besluiten de chauffeur een maatregel op te leggen.

Indien een ATx chauffeur door een mystery guest met een onvoldoende wordt beoordeeld, moet de chauffeur de kosten van de mystery guestrit vergoeden aan SKTA.

Indien een ATx chauffeur een maatregel opgelegd krijgt, dan maakt het bestuur van SKTA hier melding van bij de gemeente Arnhem. SKTA zal daarbij ingaan op hetgeen is voorgevallen en op welke wijze zij tot het opleggen van een maatregel is gekomen. Immers, de gemeente Arnhem heeft in haar Taxiverordening opgenomen dat de chauffeurs een vergunning krijgen indien zij beschikken over ATx.

Het verwerken (doorgeven) van persoonsgegevens is in eerdergenoemd geval noodzakelijk voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang.

De verdere werkwijze is nader uitgewerkt het '*Reglement Maatregelen ATx*'.

12 Slotregeling

In alle gevallen waarin dit Reglement niet voorziet, beslist het bestuur van SKTA. Dit Reglement treedt in werking op XX.

CONCEPT

BIJLAGE 1

ATx OVEREENKOMST CHAUFFEUR

Ondergetekende, hierna te noemen 'Chauffeur', verklaart hierbij op ***< datum >*** van Stichting KwaliteitsTaxi Arnhem (SKTA) het ATx certificaat/kaart gekregen te hebben. De chauffeur is vanaf eerder genoemde datum ATx chauffeur en gecertificeerd door SKTA.

Door middel van ondertekening van deze overeenkomst:

- Geeft chauffeur SKTA toestemming zijn/haar gegevens (naam, SKTA/ATx nr) zolang hij/zij rechtsgeldig over het certificaat beschikt te plaatsen op de website van SKTA.
- Geeft chauffeur SKTA respectievelijk de gemeente Arnhem toestemming zolang hij/zij rechtsgeldig over het certificaat beschikt gegevens uit te wisselen.
- Verklaart chauffeur kennis te hebben genomen van het ATx reglementen en de inhoud daarvan te begrijpen.
- Verklaart chauffeur zich zolang deze rechtsgeldig over het certificaat beschikt onvoorwaardelijk en zonder enig voorbehoud strikt aan de regels uit het ATx reglement te houden (zoals deze op eerder genoemde datum gelden of in de toekomst zullen luiden), en in geval van twijfel aangaande de uitleg en/of toepassing van enige bepaling terstond in contact te treden met SKTA.

Het aan chauffeur uitgereikte ATx certificaat/kaart is persoonlijk en niet overdraagbaar.

Datum en plaats : ……..
Naam chauffeur : ……..
Nummer legitimatiebewijs : ……..
SKTA/ATx nummer : ……..

Handtekening chauffeur
……..

Handtekening voorzitter SKTA
……..

CONCEPT

BIJLAGE 2

Nr	Omschrijving	Detaillering en concretisering
1	De klant is de belangrijkste persoon voor de bedrijfstak. De Arnhemse chauffeur is zich er van bewust dat hij niet alleen zichzelf maar de gehele bedrijfstak vertegenwoordigd.	a. Chauffeur draagt dichte schoenen, een schone donkergekleurde broek en een schoon (over)hemd met korte of lange mouwen b. Chauffeur rookt niet in de taxi
2	a. Het handelen van de Arnhemse chauffeur is er op gericht om de klant het gevoel te geven dat hij welkom is in de stad, zich veilig voelt op de taxistandplaats en kan rekenen op betrouwbaar vervoer. b. De Arnhemse chauffeur houdt zich aan de geldende verkeersregels.	a. Chauffeur is in de buurt van zijn voertuig. b. Chauffeur schoolt niet samen met andere chauffeurs op de standplaats c. Chauffeur verwelkomt een klant die met hem mee wil. d. Chauffeur houdt de deur open, helpt zo nodig de klant met instappen en bergt bagage op in de daarvoor bestemde vakken/ruimtes. e. Chauffeur houdt zich te allen tijden aan de in Nederland geldende verkeersregels.
3	De Arnhemse chauffeur zorgt er voor dat de klant altijd via de meest voordelige weg wordt vervoerd en overlegt met de klant over de route in geval van twijfel of file.	a. Chauffeur maakt op basis van waar de klant heen wil van tevoren duidelijk welke route hij zal nemen en wat de ritprijs zal worden (max. marge 10%). b. Chauffeur overlegt van tevoren met de klant over een alternatieve route als er file blijkt te zijn of als er andere redenen zijn (wegwerkzaamheden bijv.) waardoor de chauffeur een andere route moet nemen
4	De Arnhemse chauffeur spreekt en verstaat de Nederlandse taal goed (a) en bezit over een goede lokale stads- en stratenkennis (b).	a. Chauffeur beschikt over een geldig ATx certificaat. b. Chauffeur voert ATx kaart zichtbaar achter de voorruit. c. Chauffeur kan tijdens de rit een praatje maken met de klant (indien gewenst) d. Chauffeur kan tijdens de rit wat over de stad Arnhem en de bezienswaardigheden vertellen (indien gewenst)
5	De Arnhemse taxi is herkenbaar middels een daklicht dat onderscheidend is en is voorzien van de naam van de taxiorganisatie waar de chauffeur voor rijdt	a. Chauffeur voert bij verrichten van taxivervoer op de opstapmarkt het daklicht dat aan hem of de onderneming waar hij voor rijdt is gekoppeld.
6	De Arnhemse taxi is schoon (a), netjes (b) en schadevrij	a. Het voertuig is schoon wil zeggen dat deze aan de buitenkant

CONCEPT

	(c).	niet onder het vuil of modder zit b. Het voertuig is netjes wil zeggen dat deze aan de binnenkant opgeruimd is, en er geen losse spullen of documenten aanwezig zijn, maar dat deze netjes zijn opgeborgen in vakken of de bagageruimte c. Het voertuig is schadevrij wil zeggen dat er geen grote deuken te zien zijn
7	De Arnhemse chauffeur weigert geen ritten	a. Chauffeur neemt elke klant die op de standplaats zijn taxi wil nemen of op straat zijn hand opsteekt mee naar de gewenste bestemming. Ongeacht de lengte van de rit. b. Chauffeur weigert geen hulphonden.
8	a. Arnhemse chauffeurs benaderen elkaar respectvol en helpen (elkaar) in levensbedreigende en gevaarlijke situaties. b. Hun optreden is er op gericht dat bij problemen de situatie niet escaleert, maar de-escaleert.	a. Chauffeur gaat geen discussies aan met collega chauffeurs over onderwerpen die gevoelig liggen. b. Chauffeur helpt een collega als deze in moeilijkheden zou komen in het verkeer of met een lastige klant (agressief, niet willen betalen). Voor wat betreft het laatste treedt de chauffeur de-escalerend op en past daarbij het principe van PAMAN toe. c. Chauffeur scheldt niet, maakt geen kwetsende handgebaren en gaat geen vechtpartij aan
9	De Arnhemse chauffeur respecteert de keuzevrijheid van de klant, die zelf kiest met welke taxi hij vervoerd wil worden.	a. Chauffeur verwijst een klant die met hem mee wil niet naar een andere taxi door. b. Chauffeur werft op de standplaats of in de directe omgeving daarvan niet actief klanten
10	De Arnhemse chauffeur gebruikt de taxistandplaats om zich aan te bieden voor werk (a), overschrijdt niet het aantal plaatsen op de taxistandplaats (b) en sluit netjes aan in de rij (c)	a. Chauffeur gebruikt de standplaats alleen als deze zich aanbiedt voor werk. Afzetten of oppikken van besteld werk gebeurt niet op de standplaats. b. Chauffeur neemt zodanig standplaats in dat hij daarmee ander verder of collega's niet hindert c. Chauffeur respecteert het aantal vakken dat gereserveerd is voor taxi. Als er bijv. 2 vakken zijn, staan er dus maximaal 2 taxi's. d. Chauffeur schuift netjes aan achteraan de rij en dringt niet voor.

CONCEPT

			e. Chauffeur schuift netjes en tijdig op als de taxi voor hem opschuift. En zorg er zo voor dat er geen gaten in de rij vallen.

CONCEPT

CONCEPT STATUTEN

Naam en vestigingsplaats
Artikel 1
1. De stichting is genaamd: **Stichting KwaliteitsTaxi Arnhem**. De verkorte naam van de stichting is SKTA.
2. De stichting is gevestigd te Arnhem.
3. De stichting is opgericht voor onbepaalde tijd.

Doel
Artikel 2
1. De stichting heeft ten doel het bevorderen van de kwaliteit in de Arnhemse taxibranche, en in het bijzonder het taxivervoer dat wordt aangeboden op de openbare weg, de zogenaamde opstapmarkt. Daarnaast wil de stichting de reputatie van het taxivervoer in Arnhem verbeteren en de aantrekkelijkheid ervan bevorderen.
2. De stichting tracht haar doel onder meer te bereiken door:
    a. Het ontwikkelen van het kwaliteitslabel ATx en het stimuleren van de aansluiting daarbij. Hiertoe zal de stichting documenten (doen) opstellen en beheren, alsmede al hetgeen hiermee verband houdt bij de organisatie en invoering hiervan, of hiertoe bevorderlijk is.
    b. Het geven van voorlichting en informatie ter zake van onder a van dit artikel omschrevene.
    c. Het doen toekennen van ATx aan taxichauffeurs, welke voldoen aan door de stichting vast te stellen criteria.
    d. Het toezien of doen toezien of taxichauffeurs waaraan het ATx is toegekend voldoen aan de door de stichting vast te stellen criteria, alsook het eventueel (al dan niet tijdelijk) doen intrekken van een aan een taxichauffeur verleend ATx.
3. De stichting heeft het maken van winst uitdrukkelijk niet ten doel.

Vermogen
Artikel 3
Het tot verwezenlijking van het doel van de stichting bestemde vermogen wordt gevormd door:
    a. Subsidies en andere bijdragen
    b. Schenkingen, erfstellingen en legaten
    c. Alle andere verkrijgingen en baten

Bestuur; samenstelling
Artikel 4
1. Het bestuur van de stichting bestaat uit tenminste drie natuurlijke personen.
2. De bestuursleden mogen geen zakelijke belangen hebben in de taximarkt in Arnhem. Niet tot bestuurslid benoembaar zijn personen die in dienst zijn of werkzaam zijn ten behoeve van de stichting.
3. Het bestuur stelt met algemene stemmen een profiel op, waaraan nieuw te benoemen bestuursleden moeten voldoen. Dit profiel wordt ter kennis gebracht van de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland.
4. Bestuursleden worden benoemd door de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland.
5. Bestuurders worden benoemd voor een periode van ten hoogste drie jaar. Bestuurders treden af volgens een door het bestuur op te maken rooster; een volgens rooster aftredende bestuurder is onmiddellijk herbenoembaar. Een tussentijds benoemd bestuurslid neemt op het rooster de plaats in van zijn voorganger.
6. Het bestuur wijst uit haar midden een voorzitter, een secretaris (tevens vicevoorzitter) en een penningmeester aan. De functies van secretaris en penningmeester kunnen gezamenlijk door één bestuurder worden uitgeoefend.
7. Bij het ontstaan van een vacature in het bestuur zullen de overblijvende bestuursleden

CONCEPT

met algemene stemmen binnen twee maanden na het ontstaan van de vacature een voordracht voor een benoeming doen aan de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland.

8. Een bestuurder verliest zijn functie:
    a. Door zijn overlijden
    b. Door zijn faillissement of het ten aanzien van hem van toepassing verklaren van de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen of doordat hij surseance van betaling aanvraagt
    c. Door zijn onder curatele stelling of de onderbewindstelling van zijn gehele vermogen
    d. Door zijn vrijwillig aftreden
    e. Door zijn ontslag door de rechtbank
    f. Door zijn ontslag gegeven door de benoemende partij
    g. Door het verstrijken van de periode waarvoor hij is benoemd
    h. Indien het bestuur als gevolg van vacatures bestaat uit één of twee bestuurders
    i. Door zijn ontslag door de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken van het gebied waar de stichting statutair is gevestigd op verzoek van iedere belanghebbende
    j. Indien niet langer wordt voldaan aan de vereisten als opgenomen in lid 2 van dit artikel.
9. Een bestuurder kan door de overige bestuurders gezamenlijk en/of door de benoemende partij worden geschorst. De betrokken bestuurder wordt in de gelegenheid gesteld zich ter vergadering te verantwoorden. De schorsing van een bestuurder vervalt indien het schorsende orgaan niet binnen drie maanden na de schorsing besluit tot ontslag of tot opheffing dan wel handhaving van de schorsing. Een schorsing kan voor ten hoogste drie maanden worden gehandhaafd.

Bestuur; taken en bevoegdheden; vergoedingen
Artikel 5

1. a. Het bestuur is belast met het besturen van de stichting.
   b. Elke bestuurder is tegenover de stichting gehouden tot een behoorlijke invulling van de hem opgedragen taak.
2. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van de stichting en van alles betreffende de werkzaamheden van de stichting, naar de eisen die voortvloeien uit deze werkzaamheden, op zodanige wijze aan administratie te (laten) voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te (laten) bewaren, dat te allen tijde de rechten en verplichtingen van de stichting kunnen worden gekend.
3. Het bestuur is niet bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten tot het verkrijgen, vervreemden of bezwaren van registergoederen en tot het sluiten van overeenkomsten, waarbij de stichting zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een derde verbindt.
4. De bestuursleden genieten geen andere vergoeding dan vacatiegeld en reiskostenvergoeding voor het bijwonen van de bestuursvergaderingen zoals bedoeld in artikel 7. Het bestuur stelt de hoogte van de bedragen vast en stelt de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland hiervan in kennis.

Bestuur; vertegenwoordiging
Artikel 6

1. Het bestuur vertegenwoordigt de stichting.
2. De vertegenwoordigingsbevoegdheid komt bovendien toe aan de voorzitter handelend tezamen met de secretaris of penningmeester, alsmede aan deze twee laatsten gezamenlijk handelend, voor zover deze functies niet door één en hetzelfde bestuurslid

CONCEPT

worden uitgeoefend.
3. Het bestuur kan besluiten tot de verlening van volmacht aan één of meer bestuursleden, alsook aan anderen, zowel gezamenlijk als afzonderlijk, om de stichting binnen de grenzen van die volmacht te vertegenwoordigen.

Bestuur; werkwijze
Artikel 7
1. Alle bestuursleden zijn gelijkelijk bevoegd een vergadering van het bestuur bijeen te roepen.
2. De bijeenroeping van de vergaderingen van het bestuur geschiedt door de in het voorgaande lid bedoelde personen, dan wel namens dezen door de secretaris, schriftelijk (dat kan ook per e-mail zijn), met inachtneming van een termijn van ten minste zeven dagen, de dag van bijeenroeping en die van de vergadering niet meegerekend, onder opgave van de dag, het aanvangstijdstip en de plaats van de vergadering alsmede de te behandelen onderwerpen (agenda).
3. De vergaderingen van het bestuur worden gehouden te Arnhem of omgeving, of indien alle bestuursleden daarmee instemmen elders.
4. Een geschorst bestuurslid heeft geen toegang tot de vergaderingen van het bestuur en hoeft daartoe derhalve ook niet te worden uitgenodigd.
5. Indien werd gehandeld in strijd met lid 2 van dit artikel kan het bestuur niettemin rechtsgeldige besluiten nemen, mits ter vergadering alle bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd zijn.
6. Een bestuurslid kan zich door een andere bestuurslid ter vergadering schriftelijk doen vertegenwoordigen. Een bestuurslid kan niet meer dan één medebestuurder ter vergadering vertegenwoordigen.
7. In de vergaderingen van het bestuur heeft ieder (niet geschorst) bestuurslid één stem. Voorzover in deze statuten geen grotere meerderheid is voorgeschreven, worden alle besluiten van het bestuur genomen met volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Bij staking van stemmen is de stem van de voorzitter doorslaggevend.
8. Alle stemmingen ter vergadering geschieden mondeling, tenzij de voorzitter een schriftelijke stemming gewenst acht of één der stemgerechtigden dit vóór stemming verlangt. Schriftelijke stemming geschiedt bij ongetekende, gesloten briefjes.
9. Blanco stemmen worden beschouwd als niet te zijn uitgebracht.
10. In alle geschillen omtrent stemmingen, niet bij de statuten voorzien, beslist de voorzitter.

Leiding van de vergaderingen; notulen; besluitvorming buiten vergadering
Artikel 8
1. De voorzitter leidt de vergaderingen van het bestuur; bij zijn afwezigheid leidt de secretaris de vergadering.
2. De voorzitter van de vergadering bepaalt de wijze waarop de stemmingen in de vergaderingen worden gehouden.
3. Het bestuur kan in een vergadering alleen dan geldige besluiten nemen indien de meerderheid van zijn in functie zijnde leden in de vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is.
4. Besluiten aangaande het kwaliteitslabel ATx kunnen eerst rechtsgeldig genomen worden nadat er aantoonbaar en schriftelijk afstemming dienaangaande heeft plaatsgevonden tussen het bestuur en een overeenkomstig de bepalingen in het huishoudelijk reglement op te richten commissie bestaande uit een delegatie van ATx labelhouders.
5. Het door de voorzitter van de vergadering ter vergadering uitgesproken oordeel omtrent de uitslag van een stemming is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voorzover werd gestemd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel.
6. Van het verhandelde in de vergaderingen van het bestuur worden notulen gehouden door de secretaris of door de daartoe door de voorzitter van de vergadering aangewezen

CONCEPT

persoon. De notulen worden vastgesteld in dezelfde of in de eerstvolgende vergadering en ten blijke daarvan door de voorzitter en de notulist van die vergadering ondertekend.

7. Het bestuur kan ook op andere wijze dan in een vergadering besluiten nemen (bijvoorbeeld via telefoon of e-mail), mits alle bestuurders zich schriftelijk vóór het voorstel hebben verklaard. Van een aldus genomen besluit wordt onder bijvoeging van de ingekomen antwoorden door de secretaris een relaas opgemaakt, dat na medeondertekening door de voorzitter bij de notulen wordt gevoegd.

Boekjaar; verslaggeving
Artikel 9

1. Het boekjaar van de stichting is het kalenderjaar.
2. De penningmeester sluit per de laatste dag van het boekjaar de boeken van de stichting af en maakt daaruit zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vijf maanden na afloop van het boekjaar, een balans en een staat van baten en lasten op over het verstreken boekjaar. De penningmeester zendt deze stukken vóór het einde van de in de voorgaande zin bedoelde termijn aan alle bestuurders. Deze stukken worden door het bestuur in een vergadering, te houden binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, vastgesteld en ten blijke daarvan door alle bestuurders ondertekend.
3. Het bestuur zal, alvorens tot de vaststelling van de balans en de staat van baten en lasten over te gaan, deze stukken doen onderzoeken door een door hem aan te wijzen registeraccountant of accountants-administratieconsulent dan wel door aan andere onafhankelijke, ter zake kundige persoon. Deze brengt omtrent zijn onderzoek verslag uit aan het bestuur en legt, zo hij daartoe bevoegd is, daaromtrent een verklaring af.

Reglementen
Artikel 10

1. Het bestuur kan een of meer reglementen vaststellen waarin al hetgeen naar zijn oordeel regeling of nadere regeling behoeft, wordt opgenomen. Een reglement wordt schriftelijk vastgelegd. Het bestuur kan reglementen wijzigen of intrekken.
2. De vaststelling, wijziging en opheffing van enig reglement geschiedt met algemene stemmen en wordt ter kennis gebracht van de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland.

Overleg met ATx labelhouders
Artikel 11

1. Het bestuur voert minimaal twee keer per jaar overleg met de ATx labelhouders over het gevoerde en te voeren beleid van de stichting ter verwezenlijking van het doel van de stichting.
2. De bijeenroeping van de overleggen geschiedt door de voorzitter of secretaris van het bestuur, schriftelijk, met inachtneming van een termijn van ten minste zeven dagen, de dag van bijeenroeping en die van de vergadering niet meegerekend, onder opgave van de dag, het aanvangstijdstip en de plaats van de vergadering alsmede de te behandelen onderwerpen (agenda).
3. De overleggen worden gehouden te Arnhem of omgeving.
4. De voorzitter leidt de overleggen; bij zijn afwezigheid leidt de secretaris de vergadering.
5. Van het verhandelde in de overleggen worden notulen gehouden door de secretaris of door de daartoe door de voorzitter van de vergadering aangewezen persoon. De notulen worden vastgesteld in dezelfde of in de eerstvolgende vergadering en ten blijke daarvan door de voorzitter en de notulist van die vergadering ondertekend.
6. Een geschorst bestuurslid heeft geen toegang tot de overleggen en hoeft daartoe derhalve ook niet te worden uitgenodigd.

Statutenwijzing

CONCEPT

Artikel 12

1. Het bestuur is bevoegd deze statuten te wijzigen. Het besluit daartoe moet worden genomen met algemene stemmen in een vergadering, waarin alle bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd zijn, zonder dat in het bestuur enige vacature bestaat. Een wijziging van de statuten dient ter kennisgeving te worden medegedeeld aan de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid Taxivervoer Nederland.
2. De wijziging moet op straffe van nietigheid bij notariële akte tot stand komen.
3. De bestuursleden zijn verplicht een authentiek afschrift van de wijziging, alsmede de gewijzigde statuten neer te leggen ten kantoren van het handelsregister, gehouden door de Kamer van Koophandel.

Ontbinding en vereffening

Artikel 13

1. Het bestuur is bevoegd de stichting te ontbinden. Op het daartoe te nemen besluit is het bepaalde in artikel 12 lid 1 van toepassing.
2. De stichting blijft na haar ontbinding voortbestaan voor zover dit tot vereffening van haar vermogen nodig is.
3. De vereffening geschiedt door het bestuur.
4. De vereffenaars dragen er zorg voor, dat van de ontbinding van de stichting inschrijving geschiedt in het register, bedoeld in artikel 12 lid 3.
5. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van deze statuten zoveel mogelijk van kracht.
6. Een eventueel batig saldo van de ontbonden stichting wordt besteed overeenkomstig het doel van de stichting.
7. Na afloop van de vereffening blijven de boeken en bescheiden van de ontbonden stichting gedurende de wettelijke termijn berusten onder de jongste vereffenaar.

Slotbepaling

Artikel 14

Voor alle gevallen waarin zowel de wet als deze statuten niet voorzien, beslist het bestuur.

CONCEPT

<u>CONCEPT</u> JAARPLAN EN BEGROTING SKTA 2019/2020 en 2021

Stichting KwaliteitsTaxi Arnhem (SKTA) heeft ten doel het bevorderen van de kwaliteit in de Arnhemse taxibranche. En richt zich daarbij specifiek op de Arnhemse opstapmarkt (taxi's die werken vanaf standplaatsen of die klanten meenemen die op straat hun hand opsteken om een taxi aan te houden). De stichting tracht dit doel onder meer te bereiken door:

1. Het ontwikkelen van en stimuleren van de aansluiting bij het kwaliteitslabel ATx. Hiertoe zal de stichting documenten (doen) opstellen en beheren, alsmede al hetgeen hiermee verband houdt bij de organisatie en invoering hiervan, of hiertoe bevorderlijk is.
2. Het geven van voorlichting en informatie ter zake van onder 1 omschrevene
3. Het doen toekennen van ATx aan taxichauffeurs, welke voldoen aan door de stichting vast te stellen criteria.
4. Het toezien of doen toezien of taxichauffeurs waaraan het ATx is toegekend voldoen aan de door de stichting vast te stellen criteria, alsook het eventueel (al dan niet tijdelijk) doen intrekken van een aan een taxichauffeur verleend ATx.

SKTA is al enkele jaren in oprichting en heeft altijd aangegeven dat zij haar werk alleen kan doen als de gemeente Arnhem een taxiverordening[1] maakt. Medio 2016 is door de gemeenteraad unaniem een motie aangenomen die het college verzoekt over te gaan tot de invoering van een taxiverordening. De SKTA wil, net als de gemeente, de inhoud en uitvoering van die taxiverordening gezamenlijk vormgeven.

Om invulling te geven aan hetgeen van SKTA verwacht wordt, is dit jaarplan (business plan) met bijgesloten begroting opgesteld. Het jaarplan en de begroting bevat vier onderdelen:

- Opstart-/initiële werkzaamheden
- Structurele werkzaamheden
- Structurele maandbijdrage van de taxichauffeurs/ondernemers
- Examinering

Per onderdeel wordt toegelicht wat SKTA wil gaan doen[2]. SKTA gaat er hierbij van uit dat medio 2019 de taxiverordening door de gemeenteraad van Arnhem wordt vastgesteld en na een bepaalde overgangstermijn in werking treedt. SKTA schat in dat zij minimaal 6 maanden nodig heeft om haar werkzaamheden uit te kunnen voeren.

Er is in dit plan van uitgegaan dat er 90 ATx chauffeurs zullen zijn. SKTA gaat bewust uit van een mogelijk wat te laag aantal. Meer chauffeurs betekent meer dekking door de maandelijkse bijdragen, maar valt dat toch tegen, dan loopt SKTA wel financiële risico's. Verder wordt geschat dat er een verloop is van ongeveer 10 chauffeurs per jaar (m.a.w.: het totaal aantal chauffeurs blijft 90, maar geschat wordt dat er 10 chauffeurs stoppen en 10 nieuwe chauffeurs instromen).

Opstart-/initiële werkzaamheden

Opstarten stichting en invoering kwaliteitslabel ATx
Zodra de taxiverordening in gaat, zal elke chauffeur die op de Arnhemse opstapmarkt (werk vanaf standplaatsen en reizigers oppikken die hun hand opsteken op straat) een vergunning nodige hebben van de gemeente.

[1] De taxiverordening richt zich op de zgn. opstapmarkt en dus niet op de bestelmarkt of het contractvervoer.
[2] Van start gaan met de SKTA werkzaamheden zal afhangen van het definitief besluit van de gemeenteraad t.a.v. de verordening en de benodigde gemeentelijke handhaving en wanneer de taxiverordening in werking zal treden.

Eén van de voorwaarden om een vergunning te krijgen zal zijn dat de chauffeur over het ATx kwaliteitslabel beschikt. Om het ATx te kunnen krijgen zal een chauffeur een mondelinge toets met voldoende resultaat moeten hebben afgelegd en instemmen met de normen en waarden. Een en ander is verder uitgewerkt in het Reglement ATx.

SKTA zal dus daadwerkelijk opgericht moeten worden en het ATx moet verder worden vormgegeven. Ook in het informeren van de chauffeurs over de regels die gelden ziet de stichting een rol weggelegd.

SKTA zet daarom in op de volgende activiteiten:

- *Ontwikkelen van SKTA:* de stichting is momenteel nog in oprichting. Deze zal formeel opgericht moeten worden door het passeren van de akte van oprichting bij de notaris en inschrijving bij de KvK. Gelet op het standpunt van de gemeente (die wil dat het bestuur van SKTA onafhankelijk is en geen binding heeft met de lokale bedrijfstak) zal nagedacht moeten worden over de bestuurssamenstelling. Koninklijk Nederlands Vervoer (KNV Zorgvervoer en taxi) is bereid om kandidaten met relevante kennis en ervaring (doch zonder commerciële binding met de lokale/regionale opstapmarkt) voor te dragen. Benoeming zou, na overleg met, of instemming van, door KNV kunnen gebeuren. Het bestuur onderhoudt contacten met de lokale branche en de gemeente.

- *Ontwikkelen van ATx:* er zal een aantal reglementen opgesteld moeten worden, waarin de inhoud van de eisen van ATx terugkomen en de wijze van controle en toezicht daarop. Ook zal een ATx werkboek gemaakt moeten worden, moet een toetsorganisatie aangesteld worden, het examen moet vorm gegeven worden en er moet een certificaat/kaart komen waarmee ATx chauffeur kunnen aantonen over het ATx te beschikken.

- *Ontwikkelen van informatiemateriaal voor chauffeurs en reizigers*: hierin komt terug wat ATx is, welke normen en waarden gelden in Arnhem en wat de reiziger mag verwachten van een Arnhemse taxichauffeur. Ook wordt een flyer ontwikkeld voor de chauffeurs waarin de rol van het toezicht vanuit SKTA (door inzet van een serviceteam en mystery guests) terugkomt. En zal er materiaal ontwikkeld moet worden t.b.v. het werk van de serviceteams.

- *Website:* Om chauffeurs, reizigers en andere partijen goed te kunnen informeren over SKTA en ATx zal de stichting een website inrichten. Op deze site is informatie over wat SKTA en ATx is terug te vinden. Er zullen nieuwsberichten op worden geplaatst, die ook aan de chauffeurs gestuurd kunnen worden. En chauffeurs kunnen zich via de site aanmelden (evt. met betaling via iDeal) voor de mondelinge toets en het aanvragen van het ATx certificaat. Met het draaiend houden van de site zijn kosten gemoeid. Enerzijds met het bouwen van de site, anderzijds met de inhoud van de site en de daaraan gekoppelde database. Ook zijn kosten verbonden aan het maken van een duidelijk en aansprekend logo voor ATx/SKTA.

2019/2020

Uitgaven	
Stichtingskosten	€ 390
Opstart website	€ 9.000
Opstart drukwerk/hesjes	€ 750
Ontwikkelkosten	€ 3.920

CONCEPT

Totaal	**€ 14.060**

Structurele werkzaamheden

Organisatorische kosten en overhead
Met het draaiende houden van SKTA/ATx zijn diverse kosten gemoeid, zoals bestuurskosten, bankkosten, verzekeringen, secretariële werkzaamheden, onderhoud/hosting website en moet de financiële boekhouding gedaan worden.

SKTA is voornemens het inhoudelijke (administratieve) werk niet zelf te doen, maar dat onder te brengen bij een externe partij. Hierbij wordt gedacht aan het secretariaat van KNV/TX keur (dat naast de backoffice voor het landelijke taxikeurmerk TX keur, ook het secretariaat doet voor het Haagse HTx en werkzaamheden voor het Eindhovense ETx/TTO's en Bossche BTx doet).

2019/2020

Uitgaven	
Secretariaatskosten	€ 12.310
Bestuurskosten	€ 10.500
Totaal	**€ 22.810**

2021

Uitgaven	
Secretariaatskosten	€ 8.910
Bestuurskosten	€ 8.180
Onderhoud website	€ 2.500
Onderhoud drukwerk	€ 500
Totaal	€ **20.090**

Controle en toezicht
Om het eerder genoemde doel van SKTA te bereiken is extra toezicht op en controle van de ATx chauffeurs van belang. Hiertoe zullen serviceteams en mystery guests moeten worden ingericht, alsmede een orgaan (sanctie commissie) dat ATx chauffeurs die zich niet houden aan de vereisten een maatregel op kan leggen. Op voorhand is moeilijk in te schatten in hoeveel gevallen er door SKTA een maatregel opgelegd zal moeten worden.

Voor 2020 is 600 uur aan inzet van serviceteams voorzien en 125 mystery guest onderzoeken. Voor 2021 verwacht SKTA het aantal uren inzet serviceteams terug te kunnen brengen naar 200 uur. Het aantal mystery guest onderzoeken wordt teruggebracht naar 50.

Voor deze werkzaamheden zal SKTA externe partijen benaderen.

2020

Uitgaven	
Serviceteams	€ 17.790
Mystery guest ritten	€ 9.840
Sanctie commissie	€ 5.450
Totaal	**€ 33.080**

2021

Uitgaven	

CONCEPT

Serviceteams	€ 5.930
Mystery guest ritten	€ 3.940
Sanctie commissie	€ 4.840
Totaal	**€ 14.710**

Structurele maandbijdrage van de taxichauffeurs/ondernemers

Om te kunnen voorzien in inkomsten om de meer structurele kosten te kunnen opvangen zal aan de ATx chauffeurs een maandelijkse bijdrage[3] gevraagd worden (22,50 euro per maand in 2020 en 32,50 euro per maand in 2021. Daarmee worden niet alle kosten direct gedekt. Vanaf 2022 zal de bijdrage verder door moeten groeien.

Omdat voor de chauffeurs en ondernemers het van wezenlijk belang is dat zij de meerwaarde van de taxiverordening gaan ervaren, stelt SKTA voor om de bijdrage per maand van jaar tot jaar verder te verhogen. Om dat meteen in het eerste jaar te doen is niet verantwoord. De komst van de taxiverordening heeft lang op zich laten wachten. Bovendien zijn er Infrastructurele wijzigingen in de gemeente doorgevoerd waardoor er minder faciliteiten zijn voor taxi. Dat heeft het draagvlak onder chauffeurs en ondernemers danig doen afbrokkelen. Door de bijdrage fasegewijs te verhogen, kan SKTA uiteindelijk kostendekkend werken, maar heeft de branche ook de ruimte mee te groeien en de positieve effecten van de invoering van een verordening kunnen ondervinden.

2020

Inkomsten	
Bijdrage ATx chauffeurs	€ 24.300
TOTAAL	**€ 24.300**

2021

Inkomsten	
Bijdrage ATx chauffeurs	€ 35.100
TOTAAL	**€ 35.100**

Examinering

Mondelinge toets[4]
Om het ATx certificaat te behalen moet een chauffeur een mondelinge toets met een voldoende resultaat afleggen. De toets bestaat enerzijds uit het afnemen van een toets waarmee taalvaardigheid en stads/stratenkennis wordt beoordeeld en anderzijds om de kennis en vaardigheden rondom en normen en waarden protocol mee te bepalen. Voor het afnemen van de mondelinge toets zal een externe partij gezocht worden die deze zal afnemen. De kosten voor het doen van de mondelinge toets (incl. enkele administratieve kosten) komen voor rekening van de chauffeur (€ 180).

Elke chauffeur die voldoet aan de vereisten krijgt het ATx certificaat/kaartje en een kopie van de reglementen.

2019/2020

Inkomsten			**Uitgaven**	
Examens	€ 16.200		Kosten examens	€ 11.780

[3] Voor grote bedrijven met loondienstchauffeurs wordt voorgesteld met een staffel te werken, om voor deze bedrijven de totale gevraagde bijdragen niet te zwaar te laten worden. Deze staffel is in het jaarplan en de begroting nog niet verwerkt.
[4] Er is een mogelijkheid voor het verkrijgen van vrijstelling van de mondelinge toets.

CONCEPT

			Secretariaatskosten examens	€ 3.810
TOTAAL	**€ 16.200**			**€ 15.590**

2021

Inkomsten			**Uitgaven**	
Examens	€ 1.800		Kosten examens	€ 1.310
			Secretariaatskosten examens	€ 400
TOTAAL	**€ 1.800**			**€ 1.510**

Subsidie gemeente Arnhem

Zoals uit dit plan blijkt moet de SKTA het nodige werk gaan verzetten om tot een goede invoering van het ATx te komen. Daarnaast vergt het ook het nodige van de Arnhemse taxichauffeurs. Zij zullen een mondelinge toets moeten doen (en betalen) en gaan daarnaast een jaarlijkse (oplopende) bijdrage betalen om het werk van SKTA mogelijk te maken.

Op basis van de oorspronkelijk opgestelde begroting van SKTA, kwam de stichting tekort. De gemeente heeft aan SKTA inmiddels €50.000 opstartkrediet toegekend. Gelet op de benodigde kosten zoals deze in eerste instantie waren begroot, had SKTA nog €20.000 extra gevraagd, met name om voldoende handhaving vanuit SKTA in te kunnen richten. Inmiddels is duidelijk dat dit aanvullende bedrag niet vanuit de gemeente verstrekt zal worden op basis waarvan de begroting ook is aangepast (zie eerder genoemde bedragen en de bijlage). Wel heeft de gemeente aangegeven het toezicht door de gemeentelijke handhaving te willen verhogen. De handhaving (middels eigen service teams en mystery guests) door SKTA kon daardoor ook lager worden. Voldoende handhaving is wel noodzakelijk om er een succes van te maken. Het is daarom van belang dat die uitbreiding van de gemeentelijke handhaving er ook daadwerkelijk en structureel komt.

In de bijlage zijn de nieuwe begrotingen voor 2019/2020 en 2021 opgenomen.

CONCEPT

BIJLAGE

aantal chauffeurs per 1 januari 2020	*90*		
Begroting Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem najaar 2019/2020			
Inkomsten		**Uitgaven**	
Examens chauffeurs	€ 16.200,00	Kosten examens	€ 11.780,00
		Secretariaatskosten examens	€ 3.810,00
Bijdrage ATx chauffeurs	€ 24.300,00	Secretariaatskosten	€ 12.310,00
		Ontwikkelkosten	€ 3.920,00
		Bestuurskosten	€ 4.650,00
		Bestuurskosten overig	€ 5.850,00
		Stichtingskosten	€ 390,00
		Serviceteams	€ 17.790,00
		Mystery guest ritten	€ 9.840,00
		Sanctie commissie	€ 5.450,00
		Website	€ 9.000,00
		Drukwerk	€ 750,00
		Onvoorzien	€ 4.000,00
Subtotaal	**€ 40.500,00**		**€ 89.490,00**
Bijdrage gemeente Arnhem	€ 50.000,00		
Subtotaal	**€ 90.500,00**		**€ 89.490,00**
De maandelijkse bijdrage per ATx chauffeur is 22,50 euro.			
Verschil inkomsten-uitgaven:	***€ 1.010,00***		
NB: Voor het slagen van het geheel is voldoende structurele handhaving cruciaal.			
Uit gesprekken met de gemeente is gebleken dat de gemeentelijke handhaving verhoogd zal worden.			
Op basis daarvan heeft SKTA in haar begrotingen het eigen toezicht (service teams/mystery guest) dan ook verlaagd.			

aantal chauffeurs per 1 januari 2021	*90*			
Begroting Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem 2021				
Inkomsten			**Uitgaven**	
Examens chauffeurs	€ 1.800,00		Kosten examens	€ 1.310,00
			Secretariaatskosten examens	€ 400,00
Bijdrage ATx chauffeurs	€ 35.100,00		Secretariaatskosten	€ 8.910,00
			Bestuurskosten	€ 2.330,00
			Bestuurskosten overig	€ 5.850,00
			Serviceteams	€ 5.930,00
			Mystery guest ritten	€ 3.940,00
			Sanctie commissie	€ 4.840,00
			Website	€ 2.500,00
			Drukwerk	€ 500,00
			Onvoorzien	€ 2.000,00
Subtotaal	**€ 36.900,00**			**€ 38.480,00**
Verschil inkomsten-uitgaven:	***€ -1.580,00***			
De maandelijkse bijdrage per ATx chauffeur is 32,50 euro.				

Schema Taximarkt

In de straattaximarkt kunnen drie deelmarkten worden onderscheiden: (1) taxivervoer vanaf taxistandplaatsen (standplaatstaxi), (2) taxi's die door de klant aangehouden wordt op straat (aanhoudtaxi) en (3) taxi's die door de klant telefonisch wordt besteld (beltaxi). Deelmarkten 1 en 2 gecombineerd worden de opstapmarkt genoemd[1]. Onderstaand figuur geeft de opbouw van de taximarkt grafisch weer.

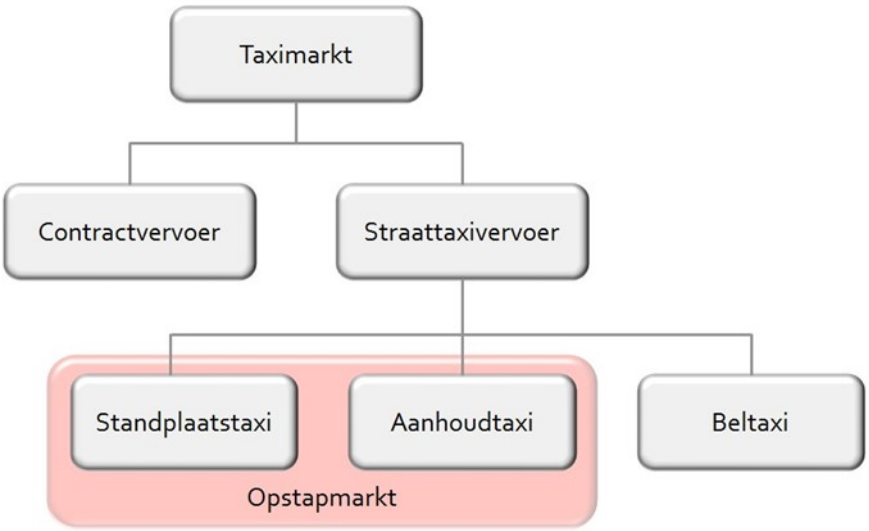

1 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2009-2010 32 424, nr. 3

Aan:

burgemeester A. Marcouch
wethouder R. van der Zee

Arnhem, 13 maart 2019
Onderwerp: **Er moet NU wat gebeuren!**

Geachte burgemeester en wethouder,

De taxiondernemers actief in de Arnhemse taximarkt, doen hierbij dringend een beroep op u!

Via o.a. SKTA (de Arnhemse stichting die zich inzet voor verbetering van de kwaliteit voor taxi's) zijn we **al acht jaar bezig** om tot verbeteringen te komen. Het wachten is op de komst van een Arnhemse Taxiverordening, waardoor een hoop problemen de kans zouden krijgen om opgelost te worden. Iedereen zal vast goede bedoelingen hebben, en wij steunen ook dat er een Taxiverordening komt, **maar wij zien er op straat maar bar weinig van terug**.

Het aantal taxi's in Arnhem is de afgelopen jaren toegenomen, terwijl het aantal voorzieningen voor taxi's (vooral het aantal taxi standplaatsen, maar ook gebruik van alle busbanen) alleen maar is vermindert.

Daarnaast zien we dat ondernemers, die het niet zo nauw nemen met de regels, en deze aan de laars lappen. Wij staan netjes te wachten op aangewezen standplaatsen en opstelstrook, voorzien onze voertuigen van de juiste apparatuur, zijn in het bezit van de juiste papieren en documenten en zien vervolgens collega's voordringen, klanten slecht bedienen en veel te veel rekenen voor een rit. Dat komt de taxibranche in Arnhem duur te staan. Als je als klant zo'n ervaring hebt, stap je niet zo snel opnieuw in een taxi. Wij kunnen hier zelf niks tegen doen. In onze ogen is de gemeente aan zet. Dit moet de gemeente zelf ook willen aanpakken. Taxivervoer in het centrum, met name op de uitgaansavonden, is immers noodzakelijk om klanten snel weer veilig thuis te brengen. **Die klant moet er op kunnen vertrouwen dat de chauffeur het visitekaartje van de stad is**.

Wat ons momenteel vooral stoort is dat **ter hoogte van de Ijssalon bij de ingang van de korenmarkt** (op een plek waar je eigenlijk helemaal niet mag staan) **taxichauffeurs standplaats innemen** en net zo lang wachten tot een klant vanaf de Korenmarkt aan komt lopen en naar een bestemming ver weg wil. De korte ritjes weigeren ze domweg. De chauffeurs die op de standplaats staan, hebben het nakijken. Als wij deze chauffeurs op hun gedrag aanspreken, levert dat niks op, behalve gedoe, woorden en soms zelfs handgemeen. **Dit heeft ertoe geleid dat er inmiddels aangiftes zijn gedaan bij de politie van mishandeling door collegas tegen andere collegas.**

Deze problematiek is de afgelopen jaren op allerlei manieren al bij de gemeente en toezichthouders (denk aan handhaving en politie) kenbaar gemaakt. Het enige dat wij horen en zien is dat iedereen instemmend knikt en zegt 'het is toch wat', maar niemand daadwerkelijk de leiding neemt om tot actie over gaat.

Wat ons betreft kan het zo niet langer. **Dit moet snel opgelost worden**. En met voldoende toezicht is het ook op te lossen. Het is een kleine groep ondernemers die de problemen veroorzaakt, wie het zijn is zo te achterhalen.

Wij doen dan ook een dringend beroep op **u** om er nu **echt werk van te maken** en de problemen bij de ijssalon op te lossen. Graag gaan we hierover in gesprek met u.

Mochten wij op onze brief **binnen twee weken** geen reactie ontvangen, dan beraden we ons op vervolgstappen, waaronder eventuele **acties**, om onze noodkreet kracht bij te zetten.

Met vriendelijke groet,

namens de Arnhemse Taxibranche

Naam bedrijf: Ab Taxi .....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi De Veluwe Arnhem.....06 45 25 61 72.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi De Kroon Arnhem.....06 21 62 35 10.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: NH Taxi Arnhem.....06 34 37 69 99.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: City Taxi Arnhem 06 19911137

Handtekening

Naam bedrijf: Taxi Arnhem Comfort 06 29446636

Handtekening

Naam bedrijf: Dutch Taxi 06 42586830

Handtekening 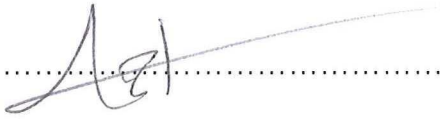

Naam bedrijf: Take A Taxi 06-53844144

Handtekening

Naam bedrijf: Taxi Beer

Handtekening

Naam bedrijf: Taxi Arnhem 026-266060

Handtekening

Naam bedrijf: Taxi Soon.....

Handtekening.....06 25 09 06 92.....

Naam bedrijf: Kees Taxi Arnhem.....06 33 83 29 20.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem ABC.....06 27 59 73 52.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem ABC.....06 46 91 22 28.....

Handtekening.....06.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem ABC.....026-2600016.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem ABC.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem .....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem .....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem .....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem BlueCabs.....

Handtekening....026-6666666.....

Naam bedrijf: Taxi DTC .....

Handtekening....0611736666.....

Naam bedrijf: Taxi Arnhem Centrale .....

Handtekening....0648203614.....

Naam bedrijf: Taxi Vlam .....06 18888922.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Flexible Arnhem....0647475780.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: ASE Taxi Arnhem....0613465109.....

Handtekening.....Saifudin.....

Naam bedrijf: High Taxi Arnhem....0622656353.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Parel....0626783621.....

Handtekening.....

Naam bedrijf: Taxi Bijzonder....0638601141.....

Handtekening.....K. Tahtabas.....

Naam bedrijf... Taxi Ceylin 06 11112881

Handtekening... A. Özkan

Naam bedrijf... Taxi Class 06 15826035

Handtekening... Deniz E.

Naam bedrijf... Taxi Class 06 36221932

Handtekening... M. Demir

Naam bedrijf... Mo's Taxi Service

Handtekening...

Naam bedrijf... Taxi paiman

Handtekening... 06 34226798 Aziz

Naam bedrijf... Space Taxi

Handtekening... Nazir 06 21567578

Naam bedrijf... Wizz Taxi

06 17151123

Naam bedrijf: Taxi Soon
Handtekening:

Naam bedrijf: ~~[illegible]~~ Taxi Bolume
Handtekening: 026-2060009

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0627035395

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0621956647

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0642120454

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0624512474

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0653529078

Naam bedrijf: ATS
Handtekening: 0625326883

Naam bedrijf: C Taxi 06 31495555
Handtekening: Mustafa

Naam bedrijf: Taxi Exact Arnhem
Handtekening:

Handtekening.....

Naam bedrijf.....Diya Taxi Arnhem.....

Handtekening...06 47044888.....

Naam bedrijf.....Taxi Noran.....

Handtekening.....

Naam bedrijf.....Direct Taxi Arnhem.....

Handtekening.....

Naam bedrijf.....Taxi Arnhem Schiphol.....

Handtekening.....

Naam bedrijf.....Taxi 026 Arnhem.....

Handtekening.....

BEHANDELRESULTAAT

INFORMATIEVE BEHANDELING 12 juni 2019

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel "Vaststellen Arnhemse Taxiverordening 2019"

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Engelaar (PVV), Van Es (VVD), Usta (DENK - Verenigd Arnhem), Nede (ChristenUnie), Van Loo (GroenLinks), Bouma (PvdA), Van den Broek (CDA), Venhoek (D66), Dobbe (SP), De Groot (Partij voor de Dieren).

Rondetafelgesprek
Ten behoeve van het ronde tafelgesprek waren de volgende organisaties die betrokken zijn bij de totstandkoming en/of uitvoering van de Arnhemse Taxiverordening 2019 vertegenwoordigd: mevrouw Vochteloo (KNV Taxi en Zorgvervoer), de heer Vegter (SKTA i.o.), de heer Muslem (Taxi Arnhem ABC), de heer Rassuli (AB Taxi).

Tijdens het ronde tafelgesprek wordt er onder andere gesproken over de vindbaarheid en de omgeving van de taxistandplaats op het Centraal Station, de uitbreiding/vernieuwing/verplaatsing van standplaatsen, handhavingsproblematiek, tariefstelling, taxistandplaatsen en betrokkenheid bij evenementen, herkenbaarheid, keurmerk, het verschil tussen de opstapmarkt en de bestelmarkt.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de informatieve behandeling is afgerond en het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase (I).

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

C. Prinsen

Tekst Inbreng sprekers bij Rondetafel gesprek met de Raad 12 juni 2019 over invoering van Arnhemse Taxiverordening

Inbreng 1:

Het is goed dat er nu een taxiverordening ligt. Ook wij hopen dat er zo stappen te zetten zijn om de problemen die er zijn op te lossen. Wat daarbij wel van belang is, is een **goede taxi infrastructuur** in de stad. We hebben de afgelopen jaren gezien dat er eerder minder plek voor taxi in de stad is gekomen dan meer, dat er na werkzaamheden zaken zijn aangepast, waardoor het voor ons lastiger is geworden om ons werk te kunnen doen. Denk aan Arnhem Centraal en Willemsplein-Nieuw Plein, voor de taxiondernemers dé belangrijkste plekken om hun werk te kunnen doen. Wat de ondernemers ook dwars zit is dat wij daarbij onvoldoende tot niet worden gehoord. Zelfs via SKTA niet. Daardoor heeft het vertrouwen van de ondernemers wel een deuk opgelopen.

Het is dus goed om te lezen dat de gemeente het punt van de taxi infrastructuur in het Raadsvoorstel zelf ook al aanhaalt: de strook bij de Korenmarkt aanwijzen als taxistandplaats voor de opstapmarkt. Daarmee zouden problemen die de chauffeurs nu ondervinden bij de Ijssalon ook zijn opgelost.

Een goede infrastructuur is echt belangrijk om een goede service te kunnen leveren en om ook de extra kosten die door invoering van de taxiverordening op de ondernemers afkomen, weer terug te kunnen verdienen. Daarom ga ik daar nu verder op in.

De branche heeft de volgende wensen:

- Goede bebording op Arnhem Centraal met juiste en duidelijke aanduiding waar de taxistandplaats is te vinden nu echt eens definitief realiseren.
- Problematiek van wildplassers op de taxistandplaats bij Arnhem Centraal aanpakken. Wordt veelvuldig gedaan, zeker bij warm weer geeft dat stankoverlast. Na 21 uur is alleen de invaliden wc beschikbaar. Taxibranche zou graag voor de chauffeurs betere toiletvoorziening willen bij de taxistandplaats Arnhem Centraal. Desnoods iets afsluitbaars waar ze zelf verder verantwoordelijk voor zijn.
- Oplossen van de rook/stankoverlast op de standplaats bij Arnhem Centraal en de lekkage die tot lakschade aan de taxi's leidt.
- Eigenlijk moet de standplaats bij Arnhem Centraal helemaal naar een andere plek toe, naar de plek waar de bussen staan, beter in het zicht voor de klanten.
- Bij Rozet/Holiday: meer plek voor taxi (één taxistandplaats zou al voldoende zijn)
- Mogelijkheid om vanaf de Van Muijlwijkstraat rechtdoor en dan linksaf te kunnen rijden, richting Airborne plein. Daar hangt nu een onderbord dat de taxiontheffing niet geldig is en het dus niet mag. Scheelt ook richting klanten namelijk heel veel omrijtijd, waardoor een klant dus ook niet meer hoeft te betalen dan nodig. Ook in belang van milieu.
- In combinatie met de vorige bullet: graag weer 2 plekken terug bij Musis. Een aantal jaar geleden was er ook een taxi standplaats (taxi's konden er toen alleen niet goed komen), maar dat is weggehaald, branche wil die graag weer terug.
- Mede gelet op de boulevard die vanaf station naar de binnenstad voor voetgangers gelegd wordt: graag een taxistandplaats ter hoogte van Luxor – Rabobank. De vorige wethouder heeft daar al eens op gezinspeeld, deze plek zou welkom zijn.
- Daar waar er laad/losplekken zijn, graag mede gebruik mogelijk maken voor taxi's, vanaf 18 uur en op donderdag vanaf 21 uur (op sommige plekken is dat al zo trouwens)
- Exclusieve toegang voor chauffeurs die voldoen aan de Taxiverordening bij evenementen bij Gelredom, bijvoorbeeld te realiseren door het plaatsen van een slagboom.
- En de situatie Willemsplein en Nieuw Plein, is niet ideaal. Er is gelukkig wel verbreding gekomen, maar de situatie is er door het plaatsen van paaltjes bij het Willemsplein weer slechter op geworden.

Deze punten zijn niet nieuw en hebben wij al diverse keren bij de gemeente kenbaar gemaakt. **We roepen de Raad op om de wethouder te vragen samen met de branche concrete stappen te zetten om tot een goede taxi infrastructuur in Arnhem te komen.** Vooral óók in het belang van de klant.

Inbreng 2:
In de verordening is voorzien dat de gemeente handhaaft en dat SKTA handhaaft. Dat is ook echt nodig.

De gemeente handhaaft momenteel al, via de inzet van 2 BOA's die op jaarbasis 600 uur beschikbaar zijn. Als je dat omrekent, betekent dat ong. 6 uur per week. Maar, omdat het veelal uren in de weekenden zijn en 's nachts drukt dat zwaarder op het budget, waardoor (en dat is onze inschatting) er mogelijk maar 4 uur per week beschikbaar is. Dat is iets, maar niet veel, en eigenlijk (veel) te weinig. De belangrijkste dagen voor taxi zijn de donderdag t/m zondagavond. En de evenementen bij Gelredome. Het is goed om te lezen dat de gemeente toe wil naar een verdubbeling van de inzet van de BOA's, naar 1200 uur. **Wat de branche betreft is meer handhaving echt nodig. Er moet vanuit de gemeente de garantie komen dat die uitbreiding er ook daadwerkelijk komt. Eigenlijk, zeker in het eerste jaar dat de verordening van kracht is, zou nóg meer handhaving nodig zijn. En er zou, vooruitlopend op de daadwerkelijke ingangsdatum van de taxiverordening, nu al méér handhaving moeten komen.** Als dat er niet komt vanuit de gemeente, overwegen de ondernemers dat zelf maar te gaan doen, hoewel we daar niet toe bevoegd zijn.

Ook is het belangrijk dat de BOA's zichtbaar op straat zijn voor de ondernemers. We weten dat er nu handhavers actief zijn, maar we zien ze momenteel niet tot weinig. Daarnaast is het belangrijk dat niet alleen BOA's actief zijn, maar dat ook de politie en de landelijke inspectie ILT er bij betrokken worden. Gezamenlijk kan er veel meer worden bereikt.

Het invoeren van nieuwe regels is één, maar het valt of staat straks wel met effectieve en voldoende handhaving op straat. Dat is ook wat de Arnhemse ondernemers verwachten. Nieuwe regels invoeren, zonder dat het toezicht echt goed is geregeld heeft wat ons betreft geen zin. De huidige problemen, zoals standplaats innemen bij de Ijssalon, het voordringen op de standplaats, het weigeren van ritten en onveilig gedrag, moeten echt opgelost worden.

We roepen de Raad op om meer financiële middelen vrij te maken voor handhaving, óók vooruitlopend op de daadwerkelijke datum van inwerking treden van de verordening. En dat er gezamenlijke afspraken worden gemaakt over de handhaving met politie en ILT.

Inbreng 3:
SKTA (Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem) is blij dat de taxiverordening er nu is. We zijn de afgelopen 6 jaar bezig geweest om op dit punt te komen. En we zijn blij dat het huidige college heeft gezegd: we gaan wel voor die taxiverordening en leggen het nu voor aan de Raad. Er zijn immers problemen in de Arnhemse taximarkt en het is goed dat er, in samenwerking tussen branche, SKTA en gemeente, nu stappen gezet kunnen worden om tot verbeteringen te komen.

We hebben de afgelopen jaren geregeld overleg gehad met de gemeente. Zeker in de periode direct nadat de motie in de Raad eind 2016 was aangenomen, is er intensief gewerkt aan een tekst voor een Arnhemse taxiverordening. Ook hebben we geregeld gesproken met handhaving, politie en de infrastructurele mensen van de gemeente. Eigenlijk zijn al deze contacten altijd prettig en in een constructieve sfeer verlopen. **Maar hadden wel één nadeel: het was steeds aankloppen bij 'verschillende loketten'. We missen één duidelijk aanspreek/coördinatiepunt vanuit de gemeente voor de taxibranche en SKTA. Noem het een projectleider, met daadkracht en beslissingsbevoegdheid. Dat is wel van belang om de uitvoering van de verordening tot een succes**

te maken. We vragen de Raad dan ook om er voor te zorgen dat er bij de gemeente één 'loket' wordt gerealiseerd, waar de branche en SKTA met al haar taxizaken terecht kan.

Dan wil ik graag nog op een paar punten terugkomen uit de stukken, te weten: de opstapmarkt versus de bestelmarkt, de kosten van SKTA en de ingangsdatum van de verordening.

Wat de bestelmarkt betreft: in de stukken komt terug dat de Arnhemse taxiverordening de zogenaamde opstapmarkt raakt, maar niet die van de bestelmarkt. Ondernemers die dus vooraf bestelde ritten uitvoeren, kunnen dat gewoon blijven doen en hoeven niet te voldoen aan de verordening. **Om eventuele problemen in de uitvoering op straat te voorkomen, is het belangrijk dat handhaving een plan opstelt hoe ze tegen chauffeurs die zeggen besteld vervoer te doen (maar dat eigenlijk niet doen) op gaat treden. Een oplossing kan ook zijn dat de gemeente op straat duidelijk aangeeft waar welke taxi's hun werk wel en niet mogen doen.** Ook kan de gemeente van andere instrumenten gebruik maken, denk bijvoorbeeld aan het invoeren van een register voor alle taxi's die in de gemeente werkzaam zijn. Deze problematiek speelt ook in andere steden, dus houd als gemeente hierover ook contact met het ministerie en andere gemeenten.

Wat de kosten van SKTA betreft: de stichting is blij dat uw Raad eerder al instemde met de opstartsubsidie van 50.000 euro. We hadden eigenlijk om 70.000 euro gevraagd. Ik kan me de vraag voorstellen: waarom betaalt de branche zelf niet alle kosten ? Dat is ook de insteek op de wat langere termijn, dat de stichting zichzelf in de lucht houdt. Als de verordening een succes wordt is dat ook haalbaar. Echter, zoals ik al zei zijn we vanaf 2012 al bezig om tot een verordening te komen, zijn, zoals een vorige inspreker al zei, er eerder minder voorzieningen voor taxi in de stad gekomen dan meer, waardoor het vertrouwen van de branche in de gemeente, maar ook in de stichting een flinke deuk heeft opgelopen. We zullen dat met elkaar weer terug moeten zien te winnen en dat moet met kleine stapjes. U heeft in de stukken kunnen zien dat we starten met een maandelijkse bijdrage van 22,50 euro die een jaar later verder verhoogd wordt. **Als de ondernemers op straat ook zien dat de verordening positieve resultaten oplevert, dan is er echt wel bereidheid om meer bij te dragen. Maar je kunt niet in 'één keer van de kelder op de hooizolder springen'. Dat zal geleidelijk aan moeten, met evaluaties tussentijds waarbij we zien dat invoering van de verordening ook zin heeft gehad.**

Omdat we in plaats van de gevraagde 70.000 euro nu 50.000 euro toegezegd hebben gekregen, hebben we de begroting aangepast en **zal SKTA wel (helaas) minder kunnen doen aan eigen toezicht via serviceteams/hosts en mystery guest onderzoek. En met name dat laatste is erg jammer, omdat invoering van een taxiverordening er uiteindelijk voor is bedoeld de kwaliteit van het vervoer ten gunste van de klant te verbeteren. Dus moet deze ook goed betrokken zijn en op de hoogte zijn van de regels die in Arnhem gaan gelden.**

En dan als laatste de ingangsdatum van de verordening: we zijn blij dat in de stukken staat dat deze in gezamenlijk overleg tussen gemeente en stichting bepaald zal worden. We hebben namelijk nog tijd nodig. Enerzijds zal de gemeente nog met nadere regels komen voor SKTA, de keurmerkorganisatie, en haar eigen activiteiten (vergunning afgifte, handhaving krijgt extra bevoegdheden) op moeten zetten. Anderzijds heeft de stichting nog het nodige te doen, om er voor te zorgen dat de chauffeurs kunnen worden gecertificeerd. We schatten in dat onze stichting zeker minimaal 6 maanden nodig heeft. Als een chauffeur door SKTA is gecertificeerd, zal deze vervolgens een vergunning moeten aanvragen bij de gemeente. Een opmerking bij dat laatste: het kunnen voldoen aan het keurmerk en de verordening vraagt de nodige inzet van de chauffeurs, ook qua kosten. **Onze achterban zou het erg waarderen als de gemeente bij het verlenen van de vergunning en met name het doorrekenen van leges daar rekening mee zou willen houden.**

Tot slot: **we moeten ons realiseren dat invoering van een Arnhemse taxiverordening een gezamenlijke inspanning is, die tijd vraagt en waarbij kleine stappen gezet moeten worden. Het zal het nodige vragen van de ondernemers, SKTA, de gemeente, de handhavers en ook van Gelredome om er een succes van te kunnen maken.** Maar ik heb er vertrouwen in dat het zal lukken.

Inbreng 4:
KNV (Koninklijk Nederlands Vervoer) is de **landelijke branche organisatie voor zorgvervoer en taxi.** We vertegenwoordigen op basis van omzet/aantallen werknemers ongeveer 70% van de bedrijfstak en hebben ook in de regio Arnhem een aantal leden.

KNV is vanaf 2008 nauw betrokken geweest bij de landelijke analyse van de problemen in de opstapmarkt en de daarvoor benodigde oplossingen. Dat heeft uiteindelijk geleid tot aanpassing van de wet personenvervoer in 2011, waardoor gemeenten meer bevoegdheden kregen om eigen taxibeleid voor de opstapmarkt te kunnen voeren. Omdat de opstapmarkt en dan met name de problematiek in Amsterdam beeldbepalend is voor de gehele Nederlandse bedrijfstak, besteedt KNV naar verhouding veel tijd en inzet aan dat deel van de markt. Zo ook in gemeenten waar, op verzoek van leden en/of gemeente, men over wil gaan op het invoeren van een eigen taxiverordening. En zo is het ook hier begonnen begin 2012 in Arnhem, toen een aantal ondernemers zag dat er problemen waren, waar wat aan gedaan zou moeten worden.

Momenteel zijn er taxiverordening in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Eindhoven, Den Bosch, Tilburg en Breda. Arnhem is nu de volgende in dat rijtje. In een aantal andere steden zijn er ook lokale stichtingen actief, die belast zijn met het certificeren van chauffeurs. **Veelal zijn we als KNV in deze stichtingen bestuurlijk actief, maar ook in de uitvoering er van.** KNV doet dat bewust, om zo richting gemeenten ook wat comfort te kunnen bieden, dat de landelijke brancheorganisatie er achter staat en actief in is. Ook is KNV zowel bestuurlijk als uitvoerend nauw betrokken bij het landelijk keurmerk TX-keur. Wij hebben tot nu toe het werk van SKTA ondersteund en ook de eventuele kosten van SKTA voor onze rekening genomen.

Zoals ik al zei zijn in enkele andere gemeenten al wat langer taxiverordeningen van kracht. Een aantal gemeenten is bezig met een evaluatie en ook het ministerie van I&W heeft de nieuwe bevoegdheden voor gemeenten geëvalueerd. **De ervaring is dat door invoering van een verordening niet 'ineens' alle problemen zijn opgelost. Het vergt tijd en inzet van alle betrokkenen, continue overleg en evaluatie en ook inspelen op ontwikkelingen en waar nodig aanscherpen van de spelregels. Het positieve effect van een verordening is sowieso dat alle ondernemers in beeld zijn, waardoor het maken van afspraken gemakkelijker is en men ook eenvoudiger ergens op is aan te spreken. En de chauffeurs met de slechtste kwaliteit van de opstapmarkt geweerd kunnen worden.**

Wat door eerdere insprekers al is aangehaald, zien wij wel overal dat het valt of staat met voldoende en effectieve handhaving **(waarbij niet alleen de taxi's die een lokale vergunning hebben worden gecontroleerd, maar juist óók de groep daarbuiten), nauwe bestuurlijke betrokkenheid en voldoende financiële middelen**. Dan kan de invoering van een taxiverordening baat hebben.

BEHANDELRESULTAAT

MENINGSVORMENDE 1 BEHANDELING 19 juni 2019

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel "Arnhemse Taxiverordening 2019"

Zaaknummer:	367163
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: Van den Broek (CDA), Van Es (VVD), Venhoek (D66), Bouma (PvdA), Nede (ChristenUnie), Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Van der Loo (GroenLinks), Engelaar (PVV), Usta (DENK Verenigd Arnhem), De Groot (Partij voor de Dieren), Elfrink (SP).

Verder aanwezig: wethouder Van der Zee, Hesseling (bestuursadviseur)

Toezeggingen

1. De wethouder zal voordat de verordening in werking treedt de raad informeren over de uitkomsten van het geprek met betrokken partijen over de mogelijkheden om de infrastructuur en fysieke ruimte bij het Centraal Station, Willemsplein en de ijssalon aan te passen.
2. De wethouder zegt toe dat de verordening twee jaar na in werkingtreding zal worden geevalueerd op basis van de vijf doelen die in het raadsvoorstel zijn benoemd.
3. De wethouder zegt toe dat er voorafgaand aan de inwerkingtreding van de verordening een nulmeting wordt uitgevoerd.
4. De wethouder zegt toe om in het najaar bij de begrotingsbehandeling met een voorstel te komen ten behoeve van de uitbreiding van de handhaving en handhavingscapaciteit.
5. De wethouder zegt toe om tijdens een regulier overleg met het Gelredome de wens van de taxichauffeurs te bespreken om een slagboom te realiseren bij het Gelredome ten behoeve van de taxisopstapplaats.
6. De wethouder zal de mogelijkheid onderzoeken om voor zowel reizigers als taxichauffeurs één meldpunt in te richten.

Wijzigingsvoorstellen

1. De fractie van de PvdA kondigt een amendement aan om 'Utrecht' in artikel 3 en 6 van de verordening te wijzigen in 'Arnhem'.
2. De fractie van de SP kondigt een motie aan over de gelijkwaardige behandeling van chauffeurs.
3. De fractie van het CDA overweegt een motie om het volledige budget vrij te spelen voor handhaving.

Conclusie

De voorzitter constateert met instemming van de raadskamer dat de meningsvorming 1 is afgerond, het voorstel kan doorgeleid worden naar de meningsvorming 2.

De raadsadviseur,
P. Wielaard

De voorzitter,
C.J.M. Kalthoff

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 372783

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 juni 2019, Cluster Openbare Ruimte nummer: 331649;

besluit:

1. Bij de invoering van DIFTAR een vrijstelling te verlenen op het variabel deel van de afvalstoffenheffing ter grootte van 208 stortingen van 30-liter-zakken aan inwoners die om medische redenen structureel extra afval hebben.
2. Hiervoor een laagdrempelige aanvraag- en beoordelingsprocedure te hanteren.

De griffier, De voorzitter,

Vrijstellingsregeling voor medisch afval

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

.

Aan de gemeenteraad, 26 juni 2019

In verband met de extra de raadsvergadering n.a.v. het opzeggen van de coalitiesamenwerking door de Arnhemse fracties van GL en PvdA met VVD en D66 en de behandeling van de Perspectiefnota 2020-2023 heeft de raadskamerbehandeling geen doorgang gekregen.
Het Dagelijks Bestuur heeft besloten de raadskamerbehandeling (M1) onder te brengen in de besluitvormende vergadering van 3 juli.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	3.11 Vrijstellingsregeling voor medisch afval
Amendement van het lid	Elfrink (SP) Manders (Arnhem Centraal)
Titel Amendement	Eerlijk betalen voor afval
Nummer / zaaknummer	19A48 372783

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

De tekst in het ontwerp-besluit onder 1.:
Bij de invoering van DIFTAR een vrijstelling te verlenen op het variabele deel van de afvalstoffenheffing ter grootte van 208 stortingen van 30-liter-zakken aan inwoners die om medische redenen structureel extra afval hebben.

Te vervangen door:
Bij de invoering van DIFTAR een gedeeltelijke vrijstelling te verlenen op het variabele deel van de afvalstoffenheffing. De inwoner met medisch afval gaat een vast jaarlijks tarief betalen, dat berekend gaat worden naar aanleiding van de komende nieuwe tarieven en het van daaruit te berekenen gemiddelde van het Arnhemse eenpersoons- of meerpersoonshuishouden voor het variabele afvaldeel.

Toelichting

De vervuiler betaalt is het principe dat we in Arnhem hanteren. Daarop wil de raad een redelijke uitzondering maken voor diegenen die medisch afval produceren.

- De hoeveelheid medisch afval is zeer persoonlijk, terwijl voor het variabele deel van de afvalstoffenheffing wordt voorgesteld 208 stortingen voor iedereen met medisch afval hiervan kosteloos te laten doen.
- De extra kosten voor kwijtschelding, tussen 125.000 en 150.000 euro, worden omgeslagen naar andere inwoners, die meer gaan betalen.

VERWORPEN

IgA48/R2/7

• Het is redelijk dat ook deze inwoners naast het vaste basisbedrag een gemiddeld bedrag betalen voor het flexibele deel en dus ook gestimuleerd worden afval te scheiden. Inwoners met Gelrepas zijn reeds vrijgesteld. • Daarom is het redelijk dat het tarief voor medisch afval een vast bedrag wordt, dat gebaseerd wordt op de komende nieuwe tarieven en het van daaruit te berekenen gemiddelde van het Arnhemse eenpersoons- of meerpersoonshuishouden.
SP - Elfrink Arnhem Centraal – Lea Manders VERWORPEN 7

Voor 18

Tegen 19

Amendement "Eerlijk betalen voor afval" (19A48)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 37

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 372783

Onderwerp: Vrijstellingsregeling voor medisch afval

Voorstel

1. Bij de invoering van DIFTAR een vrijstelling te verlenen op het variabele deel van de afvalstoffenheffing ter grootte van 208 stortingen van 30-liter-zakken aan inwoners die om medische redenen structureel extra afval hebben.
2. Hiervoor een laagdrempelige aanvraag- en beoordelingsprocedure te hanteren.

Inleiding

Door de invoering van DIFTAR zal de afvalstoffenheffing bestaan uit een vast deel en een variabel deel. Het bedrag van het variabele deel is dan afhankelijk van hoe vaak een inwoner restafval aanbiedt. Elke keer dat een inwoner een restafvalzak in een ondergrondse container aanbiedt, kost dat geld.
Voor inwoners met medisch afval zoals incontinentiemateriaal, stomamateriaal of infuuszakken, is er geen mogelijkheid om dit afval gescheiden aan te bieden en daarmee ook geen mogelijkheid om de hoogte van hun variabele tarief op dit onderdeel te verlagen. Deze inwoners zullen dit medisch afval dan als restafval moeten afvoeren, met navenant oplopende kosten, zonder daar verder invloed op te hebben.
Uw raad heeft bij de instemming met invoering van DIFTAR gevraagd om op dit onderwerp een systeem voor vrijstelling voor medisch afval in te richten. Wij stellen voor om de volgende uitgangspunten voor de regeling te hanteren:

- de aanvraagprocedure is duidelijk en laagdrempelig;
- toetsing vindt plaats op medische verklaringen van huisarts of apotheek, of door het indienen van facturen of pakbonnen van materialen;
- er wordt een vrijstelling toegekend per huishouden van 208 stortingen van 30-liter per jaar;
- indien minima van deze regeling gebruik maken, dan komt deze vrijstelling in plaats van de vrijstelling vanwege de kwijtscheldingsregeling voor het variabele tariefdeel;
- daar waar deze regeling voor een beperkt deel van de doelgroep mogelijk niet toereikend blijkt te zijn, bestaat de mogelijkheid om per individuele situatie te beoordelen of een aanvullende vrijstelling aan de orde dient te zijn.

Beoogd effect

Inwoners die om medische redenen veel afval produceren en dit als restafval dienen af te voeren, worden met deze vrijstellingsregeling financieel gecompenseerd.

GEMEENTE Arnhem

Argumenten

1.1 Kosten van de afvalstoffenheffing voor de doelgroep beperken

Een medische aandoening kan voor groepen inwoners leiden tot een hoog afvalaanbod. In de toekomstige situatie waarbij het variabele tarief is gebaseerd op de hoeveelheid afval die aangeboden wordt, zou dit kunnen leiden tot een sterke kostenstijging. Omdat er over het algemeen geen invloed kan worden uitgeoefend op de hoeveelheid medisch afval, wordt een vrijstelling gehanteerd op het variabele tarief ter grootte van 208 stortingen. Deze hoeveelheid is gebaseerd op de informatie uit het vooroverleg dat gevoerd is met belangenbehartigers Adviesraad WMO en de APCG, het Arnhems platform voor chronisch zieken en gehandicapten en is naar verwachting toereikend om de extra kosten die deze huishoudens ervaren ten gevolge van de extra hoeveelheden te compenseren. Daar waar in incidentele situatie sprake is van grotere hoeveelheden kan hiervoor aanvullende compensatie geboden worden.

1.2 Hygiënische redenen kunnen leiden tot noodzaak om vaker afval aan te bieden

Naast onvermijdbare extra hoeveelheid afval kunnen ook hygiënische redenen ten grondslag liggen aan het vaker dan gemiddeld aanbieden van afval. Ook deze worden gefaciliteerd door deze regeling.

2.1 Laagdrempelige aanvraagprocedure

De kernpunten van de aanvraagprocedure:

- De aanvraag verloopt via een digitaal formulier op de gemeentelijke website. Naast de gegevens van de aanvrager wordt een verklaring gevraagd van de huisarts, zorgverzekeraar of apotheker dat de aanvrager veel medisch afval produceert. Is deze procedure niet mogelijk omdat instanties deze informatie niet willen of kunnen leveren, dan kan ook gekozen worden voor het leveren van de relevante informatie via facturen of pakbonnen van materialen die op aanvragers naam staan.
- Bij de behandeling van de aanvragen houdt de gemeente rekening met de AVG, waardoor persoonsgegevens vertrouwelijk behandeld worden.
- De beoordeling van de aanvragen vindt plaats door de afdeling Ondersteuning Sociaal Domein.
- De beoordeling zal plaatsvinden op compleetheid van de ingestuurde documenten en uitdrukkelijk niet gebeuren op indicatie, het ziektebeeld of andere medische achtergronden.
- De tegemoetkoming geldt voor een periode van 4 jaar. Elke 4 jaar dient een nieuwe aanvraag te worden ingediend, waarbij de gemeente Arnhem een kwartaal voor het verlopen van de vrijstellingsperiode een rappel stuurt.

Om voldoende tijd voor de beoordeling in te ruimen en de aanvragers tijdig duidelijkheid te kunnen verschaffen, is uitgaande van invoering van DIFTAR per 1 januari 2020, de uiterste termijn van indienen gesteld op 1 november 2019. Aanvragen die daarna binnenkomen worden wel behandeld maar leveren de aanvrager mogelijk pas na 1-1-2020 duidelijkheid op.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Tijdig informeren van de doelgroep
Een voorwaarde is dat deze doelgroep tijdig over de regeling is geïnformeerd en er gebruik van kan maken. Een uitgebreid communicatietraject waarbij gebruik gemaakt wordt van de organisaties en contactmomenten voor deze groepen zal daarvoor worden benut.

1.2 Inschatting hoeveel inwoners er gebruik van gaan maken
Op basis van gegevens van andere gemeenten is een inschatting gemaakt over het aantal huishoudens dat gebruik zou kunnen gaan maken van deze regeling: tussen de 600 en 800.
Door het ontbreken van specifieke informatie over het aantal huishoudens in Arnhem dat voor deze regeling in aanmerking komt, bestaat het risico dat het aantal huishoudens meer zal blijken te zijn dan 800, waardoor ook de kosten zullen toenemen.

Financiën

De verleende tegemoetkomingen leiden tot gederfde inkomsten op het variabele deel van de afvalstoffenheffing. Deze kwijtscheldingen op medische grondslag kunnen worden toegerekend als een kostenpost bij de bepaling van de hoogte van de heffing.
De hoogte van deze kosten is mede afhankelijk van de nog te bepalen tarievenstructuur. In augustus zullen wij u hierover nader informeren. De inschatting is dat deze kwijtschelding zal leiden tot een kostenpost van circa €125.000 tot €150.000 bij kwijtschelding aan 800 huishoudens.

Uitvoering

Na besluitvorming gaan wij over tot het inrichten van de aanvraagprocedure en starten we het communicatietraject We hanteren hierbij de volgende planning:

- juni 2019: communicatie en implementatietraject voorbereiden;
- juni-juli 2019: kostentoerekening en tarieven bepalen;
- september - oktober 2019: besluitvormingstraject MJPB 2020-2023 met daarin onder andere de financiële consequenties van keuzes op heffingen en kwijtscheldingsbeleid DIFTAR;
- vanaf september 2019: informeren inwoners over de wijze van aanvragen;
- vanaf oktober 2019: organisatie is operationeel en aanvragen worden getoetst en verwerkt.

Communicatie

Om de doelgroep zo goed mogelijk te bereiken en te informeren over de regeling, wordt de communicatiestrategie specifiek gericht op de kanalen en middelen voor deze groepen. We zoeken daarbij de samenwerking met de (vereniging van) huisartsen, praktijkondersteuners, thuiszorginstellingen, mantelzorg- en thuishulporganisaties. Ook de (sociale) wijkteams en hun kanalen worden hierbij ingezet.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
– Niet van toepassing.

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	372783

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 juni 2019, Cluster Openbare Ruimte nummer: 331649;

besluit:

1. Bij de invoering van DIFTAR een vrijstelling te verlenen op het variabel deel van de afvalstoffenheffing ter grootte van 208 stortingen van 30-liter-zakken aan inwoners die om medische redenen structureel extra afval hebben.
2. Hiervoor een laagdrempelige aanvraag- en beoordelingsprocedure te hanteren.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Beste raadsleden en fractievolgers,

We stellen het op prijs dat het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) vooraf betrokken is bij deze regeling. Wij hebben nog wel enkele opmerkingen over de uitvoering:

- Als gevolg van het omgekeerd inzamelen en Diftar hebben sommige inwoners (extra) hulp nodig bij het verwerken van het afval. Denk aan het verwisselen van de afvalzakken of het wegbrengen van het afval. Het is afhankelijk van wat je zelf kunt, welke hulp je nodig hebt. Wat wordt geregeld als mensen meer hulp nodig hebben?
  In de pilotfase van omgekeerd afval verzamelen is ooit voorgesteld dat voor mensen die hun afval zelf niet kunnen wegbrengen een oplossing zou worden gezocht op wijkniveau. Is hierover iets bekend?
  Zijn er ook nog andere maatwerkoplossingen mogelijk, zoals bijvoorbeeld een container bij de woning, die regelmatig geleegd wordt (oplossing uit de gemeente Gorinchem)?
- Ook hebben wij in de pilotfase omgekeerd afval inzamelen onze zorg uitgesproken m.b.t. mensen met een psychische kwetsbaarheid (of multiproblematiek) zonder woonbegeleiding; zij kunnen mogelijk problemen ondervinden met het scheiden van afval en dus met hogere kosten te maken krijgen. Is deze groep in beeld, zijn hier signalen over bekend?
- Hoe kunnen inwoners aantonen dat ze grotere hoeveelheden medisch[1] (gerelateerd) afval hebben en hiervoor aanvullende compensatie aanvragen? Niet alles loopt via de verzekering. Wij pleiten er ook voor dat de gemeente in gesprek gaat met de leveranciers voor medisch materiaal, om het verpakkingsmateriaal te beperken. Klanten hebben namelijk maar beperkte keuzemogelijkheden in leveranciers via de verzekeraar (bijvoorbeeld sondevoeding) en kunnen niet naar een ander om verpakkingsafval te beïnvloeden.
- De regeling kan alleen digitaal worden aangevraagd. De gemeente moet er voor zorgen dat ook inwoners die geen computer hebben, of digibeet of laaggeletterd zijn, de regeling kunnen aanvragen. Hoe worden zij hierbij ondersteund?
- Een deel van de achterban valt ook onder de minima. In dit voorstel wordt een link gelegd tussen de vrijstellingen. Is het niet handiger om de regelingen tegelijk te behandelen?
- Wordt de regeling na een bepaalde periode geëvalueerd?

Met vriendelijke groet,

Dick Cochius,
Voorzitter Arnhem platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg)

---

[1] We onderscheiden medisch en medisch gerelateerd afval. Onder het laatste verstaan wij extra materiaal als gevolg van de aandoening. In het voorstel staan al veel voorbeelden van medisch afval genoemd. Deze lijst is aan te vullen met bijvoorbeeld de latex handshoenen (indisposables) en niet scheidbaar verpakkings/verzendmateriaal ed, materiaal tbv chronische thuisbeademing; de opsomming is daarmee niet compleet.

Daarnaast brengen sommige aandoeningen ook extra regulier noodzakelijk afval met zich mee: denk aan servetten (bij het eten en drinken), schoonmaakdoekjes, tissues, maaltijdverpakkingen, onderleggers of extra incontinentiemateriaal bij kinderen (12 luiers ipv 3). Deze materialen worden niet vergoed en daarmee niet geleverd door hulpmiddelenleveranciers. En zijn er dus ook geen pakbonnen aanwezig.

Vraag:

1. Hoeveel verschil maakt een bedrag van 150.000 euro bij kwijtschelding aan 800 huishoudens op het vaste gedeelte van de afvalstoffenheffing? Valt daar iets over te zeggen? Hebben we het dan over een stijging van enkele procenten of tientallen procenten. En ik begrijp dat het vaste gedeelte afvalstoffenheffing nog niet bepaald is, maar wil dus een beeld krijgen hoeveel invloed dat kan hebben.

Antwoord: Ik veronderstel dat u doelt op de verhouding van deze € 150.000 ten opzichte van de inkomsten uit het vaste deel van de heffing. Omdat er nog geen voorstel is opgesteld voor de tarieven en dit afhankelijk zal zijn van het percentage kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing, de verdeling tussen het vaste en variabele deel van de heffing en het daaruit resulterend tarief per storting, kan daar nu geen antwoord op gegeven worden.

2. Is een huishouden die medisch afval heeft goedkoper uit ten opzichte van het huidige systeem als hij/zij 207 keer (onder de 208 grens zit) zijn medisch afval wegbrengt in het model zoals dat nu voor ligt (daar waar je als minima niet achteruit mag gaan t.o.v. de huidige situatie van volledige kwijtschelding)?

Antwoord: Ook hier is nog geen antwoord op te geven omdat de tarieven niet bekend zijn. Voor de huishoudens die uitzonderlijk veel medisch afval hebben, zal altijd maatwerk te leveren zijn. Dat staat ook in het raadsvoorstel. In onze eerdere beantwoording gaven we aan dat de hoeveelheid vrijgestelde stortingen (208) meer dan voldoende zal zijn voor meer dan 95% van de doelgroep. In die situatie betalen de op medisch gronden vrijgestelden uitsluitend het vaste deel van de afvalstoffenheffing.

3. Er wordt rekening gehouden met 800 huishoudens in het raadsvoorstel. Is er iets meer te zeggen over het werkelijke aantal en waar we rekening mee kunnen houden? Of kunnen dat ook straks 8000 huishoudens zijn?

Antwoord: Dit aantal is gebaseerd op ervaringsgegevens van de gemeente Gouda. Deze gemeente is weliswaar de helft kleiner, maar is qua samenstelling van de bevolking en bebouwing goed vergelijkbaar met Arnhem. In de opstart van diftar ('Afval scheiden loont') aldaar waren er circa 200 toekenningen op ca. 40.000 huishoudens van deze vrijstelling, maar toen diftar is ingevoerd is dat toegenomen tot ca. 400. Als we dit aantal verdubbelen i.v.m. het aantal huishoudens, komen we op die 800. Uiteraard zal de praktijk uit moeten wijzen hoe groot het aantal werkelijk zal zijn, maar de verwachting is dat de afwijking in enkele procenten zal zijn.

Beantwoording technische vragen GroenLinks 3 juli 2019

In het voortgangsbericht ten aanzien van DIFTAR van 28 mei 2019staan de verschillende stappen en voortgangsverwachtingen. Onder anderen was daarin de verwachting dat de problematiek en oplossingen omtrent medisch afval en de minima in juni aan de raad voorgelegd zouden worden. Daarnaast wordt er gesproken over de communicatie ten behoeve van een soepele invoer van DIFTAR naar de Arnhemmers. Voor de verschillende onderdelen worden startfases zo vroeg als mei of uiterlijke begin maand oktober aangekaart. Daarnaast heb ik verschillende contacten die zich afvragen wanneer er wat gaat gebeuren en zocht dit onder sommige Arnhemmers voor onrust. Tevens blijkt vanuit verschillende bronnen dat vooral een duidelijke en tijdige communicatie van groot belang is voor een goede invoer van DIFTAR.

Vragen:

In hoeverre zijn deze communicatietrajecten nog haalbaar met de vertraging die er nu in de raad is?

Met u deel ik het belang van goede en tijdige communicatie als het gaat om het invoeren van DIFTAR. Als de raad morgen het voorstel van het college voor de uitwerking voor mensen met veel medisch afval vaststelt zijn drie van de vier voorwaarden van uw raad ingevuld. Daarmee blijft nog één voorwaarde, namelijk de kwijtschelding voor de minima, over waarover uw raad na de zomer een voorstel van het college zal ontvangen.

Nu al communiceren over DIFTAR, zonder dat alle randvoorwaarden zijn ingevuld, heeft naar onze opvatting weinig zin en zal meer vragen oproepen dan antwoorden geven. Zeker ook omdat de gemeenteraad heeft aangegeven dat de vier randvoorwaarden eerst moeten zijn ingevuld alvorens met DIFTAR te starten. Bovendien loopt nu een intensieve communicatiecampagne in de wijken over de afsluiting van de ondergrondse containers en het gebruik van de afvalpas om de containers te openen. Het is onwenselijk en weinig zinvol om verschillende communicatiecampagnes en daarmee verschillende boodschappen te combineren.

Dat maakt dat de communicatie over DIFTAR pas in het najaar zal starten. Dat is laat en kort, maar technisch haalbaar.

Het is wel een punt van zorg, waarbij ik me kan voorstellen dat we voor een gedegen en meer gedragen communicatiecampagne meer tijd nemen.

Zijn er mogelijkheden om dit proces te versnellen of al te starten met de nodige communicatie zodat de Arnhemmers weten waar het over gaat en zich kunnen voorbereiden?

Zie hierboven. Eerder starten kan, maar verdient uit oogpunt van communicatie-effectiviteit niet de voorkeur.

Wat is er nu nog nodig (vanuit de raad of anderzijds) om een degelijk proces en duidelijke communicatie over DIFTAR naar de Arnhemmers uit te rollen?

Voortvarende besluitvorming van uw raad over de overblijvende voorwaarden voor de invoering van DIFTAR is sowieso gewenst.

Het is aan de raad om de afweging te maken om meer tijd te nemen voor een communicatiecampagne om onze inwoners voor te bereiden op de komst van DIFTAR. Een communicatiecampagne van 6 maanden, startend per 1 januari 2020, zou betekenen dat DIFTAR per 1 juli kan worden ingevoerd.

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 367297

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 mei 2019, Cluster SBR nummer: 367297;

gelet op artikel 35 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen en artikel 19 en 20 van de Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen;

besluit:

1.Het dagelijks bestuur van park Lingezegen te vragen om in beeld te brengen wat de consequenties zijn van de grondtransacties in 2019 voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in 2020.
2.Het dagelijks bestuur te vragen om af te zien van indexering van de jaarlijkse beheerbijdrage in 2020.
3.De hiervoor aangegeven punten in een zienswijze kenbaar te maken aan het bestuur van park Lingezegen, conform bijgevoegde zienswijzebrief.

De griffier, De voorzitter,

Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

.

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2019

Aanwezige woordvoerders:
De heer van der Loo (GL), de heer N. Wiggers (AOP) de heer Venhoek (D66) De heer van Es (VVD) de heer G. Elfrink (SP). De overige fracties waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Het raadsvoorstel inclusief het concept-amendement van de heer Elfrink (SP) "Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten" is besproken in de raadskamer.
Daarbij wordt (op verzoek van de heer Venhoek, D66) aangetekend dat dit niet is gebeurd op basis van voldoende quorum zoals ons reglement van orde voorschrijft.

Toezegging:
Wethouder Paping zegt toe het signaal over de onveilige situatie(s) van het Rijn-Waal-fietspad [oversteek Ressensestraat] aan de orde te stellen in het AB van Lingezegen en in de gemeentelijke organisatie.

Conclusie:
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende fase is afgerond. Het voorstel wordt met instemming van de raadskamer doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen V.L. Bouma

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 juni 2019
Ter bespreking van	Begroting 2020 en jaarrekening 2018 park Lingezegen
Amendement van het lid	Gerrie Elfrink (SP)
Titel Amendement	Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten
Nummer / zaaknummer	19A29 367297

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor
Beslispunt 2:

'2. Het dagelijks bestuur vragen om af te zien van indexering van de jaarlijkse beheerbijdrage in 2020.'

Te schrappen en te vervangen door de volgende tekst:

'2. Het dagelijks bestuur te vragen om de komende drie jaar geen beheerbijdragen in rekening te brengen.'

Toelichting:

De begroting laat zien dat Park Lingezegen ruim in de financiële middelen zit.
Er een aanzienlijk bedrag in het beheerfonds is opgenomen.
Door drie jaar geen beheerbijdrage te rekenen worden de deelnemende gemeenten financieel ontlast.
Het beheer van het Park komt niet in gevaar.

Gerrie Elfrink (SP)

VERWORPEN

Voor	**12**
Tegen	**24**

Amendement "Park Lingezegen, niet oppotten op kosten van gemeenten" (19A29)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 367297

Onderwerp: begroting 2020 en jaarrekening 2018 park lingezegen

Voorstel

1. Het dagelijks bestuur van park Lingezegen vragen om in beeld te brengen wat de consequenties zijn van de grondtransacties in 2019 voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in 2020.
2. Het dagelijks bestuur vragen om af te zien van indexering van de jaarlijkse beheerbijdrage in 2020. .
3. De hiervoor aangegeven punten op te nemen in een zienswijze en deze kenbaar te maken aan het Dagelijks Bestuur van park Lingezegen

Inleiding

Jaarlijks wordt door het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen aan de raden van de 4 betrokken gemeenten, waaronder Arnhem, de mogelijkheid geboden om een zienswijze in te dienen met betrekking tot de jaarrekening en de begroting van het park.

In de jaarrekening 2018 is aangegeven dat er minder is uitgegeven dan aanvankelijk begroot, dit komt omdat diverse investeringen niet gerealiseerd zijn of doorgeschoven zijn naar 2019.
Eind 2018, begin 2019 heeft de parkorganisatie voor 2,7 mln. gronden overgenomen van de provincie Gelderland. Delen daarvan zijn voor 1,65 mln. doorverkocht aan Lingewaard en Overbetuwe. De consequenties van deze grondtransacties voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in 2020 zijn niet in beeld gebracht in de nu voorliggende begroting.
De begroting 2020 is de eerste begroting die zich volledig richt op het beheer van het park. Hiervoor wordt -ook voor het eerst- een beroep gedaan op het beheerfonds. Volgens de laatste berekeningen is dit fonds voldoende, in combinatie met de jaarlijkse beheerbijdrage van de 4 betrokken gemeenten, om het beheer voor de komende 40 jaar te kunnen financieren.
Wel wordt er in de begroting 2020 van park Lingezegen voorgesteld om met ingang van 2020, de jaarlijkse beheerbijdrage weer te indexeren. De hoogte van het beheerfonds (6,8 mln.) geeft echter geen aanleiding om de voorgestelde indexering nu al toe te passen.
Voorgesteld wordt om het voorgaande aan te geven in een zienswijze aan het Dagelijks Bestuur van park Lingezegen.
Het indienen van een eventuele zienswijze door uw raad is mogelijk tot 7 juni 2019.
De deadline voor het indienen van een zienswijze wordt niet gehaald. Besluitvorming over de jaarrekening 2018 en begroting 2020 door uw raad is nu (naar verwachting) voorzien op 19 juni a.s.
Vooruitlopend op definitieve besluitvorming door uw raad heeft ons college de concept zienswijze alvast kenbaar gemaakt aan het dagelijks bestuur van Park Lingezegen.
Het Dagelijks en het Algemeen Bestuur van Park Lingezegen vergaderen pas op 21 juni respectievelijk 12 juli over de nu voorliggende jaarrekening en begroting. Definitieve besluitvorming over de nu

Gemeente Arnhem

voorliggende stukken (inclusief zienswijze) door uw raad heeft (naar alle waarschijnlijkheid) dan al plaatsgevonden.

Beoogd effect

Uw raad te informeren over de jaarstukken 2018 en de ontwerpbegroting 2020 van de Gemeenschappelijke Regeling park Lingezegen en uw zienswijze te geven op deze stukken, zodat u, uw controlerende rol adequaat kunt uitoefenen en tijdig kunt bijsturen.

Argumenten

1.1 De financiële situatie van het Park, na de grondtransacties in 2019, lijkt niet goed verwoord in de begroting 2020

De jaarrekening 2018 laat zien dat er € 0.6 mln. minder is uitgegeven dan aanvankelijk begroot voor 2018. Dit komt hoofdzakelijk omdat diverse investeringen niet gerealiseerd zijn in 2018 en doorgeschoven zijn naar 2019 en door keuzes die de uitvoering van het Park goedkoper maken.

Zoals bekend heeft eind 2018, begin 2019 definitieve besluitvorming plaatsgevonden over de laatste grondtransacties. De provincie Gelderland had eerder aangegeven 140 ha grond -deel uitmakend van de zogenaamde basisitrusting van het park- te willen verkopen. De Parkorganisatie heeft deze 140 ha voor 2,7 mln. overgenomen van de provincie Gelderland en delen daarvan doorverkocht aan de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard (voor totaal 1,65 mln.). Dit bedrag zou geheel ten goede komen aan de verdere doorontwikkeling van het park ((zie ook bijlage Raadsinformatiebrief 15 januari 2019). De grotere eenheden natuur (vlakgroen) en het evenemententerrein in deelgebied De Park (totaal 60 ha) blijven in eigendom van de parkorganisatie. Deze laatste overdracht was geheel in lijn met de eerdere wensen vanuit Arnhem. Voor Arnhem zijn de ontwikkelingen in deelgebied De Park namelijk van groot belang, gelet op de zeer nabije ligging van o.a. de wijk Schuytgraaf.

In de nu voorliggende begroting is niets vermeld over de grondtransacties die in 2019 hebben plaatsgevonden. Het Dagelijks Bestuur heeft bij de behandeling van de concept begroting 2020 gevraagd om voor de behandeling van deze begroting in het Algemeen Bestuur een overzicht te geven van wat er in het lopende jaar (2019) nog aan geld in- en uitgaat. Dit overzicht is echter nog niet ontvangen. Wij vragen het Dagelijks Bestuur van park Lingezegen in beeld te brengen wat de consequenties van de grondtransacties in 2019 zijn voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in de begroting van 2020.

De nu voorliggende concept begroting voor 2020 is de eerste begroting die volledig is gericht op het beheer van het park. Zoals aangegeven in de inleiding is immers vanaf eind 2019 de realisatiefase van het Park afgesloten -dat wil zeggen dat de basisuitrusting gerealiseerd is- en zijn alle investeringen afgerond.
Vanaf 2020 zal voor het beheer van het park een beroep gedaan worden op het beheerfonds van het Park. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende gevuld om, in combinatie met de jaarlijkse bijdrage van de deelnemende gemeenten het beheer voor de komende 40 jaar te kunnen bekostigen.

1.2 De parkorganisatie is voornemens om de jaarbijdrage van de gemeenten weer te indexeren
In de Begroting voor 2020 is aangegeven dat met ingang van 2020 de parkorganisatie voornemens is om de jaarbijdrage weer te willen indexeren.
De hoogte van het beheerfonds (6,8 mln.) geeft ons geen aanleiding om de voorgestelde indexering nu al toe te passen.

Kanttekeningen en risico's

1.2 Indexering levert geen probleem op voor begroting Gemeente Arnhem
De afgelopen jaren heeft geen indexering plaatsgevonden. In verband met de economische crisis en op nadrukkelijk verzoek van de deelnemende gemeenten is dit niet gebeurd. Onze jaarlijkse bijdrage zou met de nu voorgestelde indexering stijgen van €240.000 naar € 249.500 p/j. In de begroting van de gemeente Arnhem is voor de jaarlijkse beheerbijdrage een bedrag gereserveerd van € 257.102. De voorgestelde indexering leidt dus niet tot begrotingsproblemen in Arnhem.

Financiën

De jaarrekening 2018 laat zien dat er € 0.6 mln. minder is uitgegeven dan aanvankelijk begroot voor 2018. Dit komt hoofdzakelijk omdat diverse investeringen niet gerealiseerd zijn in 2018 en doorgeschoven zijn naar 2019 en door keuzes die de uitvoering van het Park goedkoper maken.
De begroting 2020 levert geen problemen op. Het Beheerfonds van 6,8 mln., aangevuld met de jaarlijkse gemeentelijke bijdragen, is voldoende om het beheer de komende 40 jaar uit te voeren.

Uitvoering

n.v.t.,

Communicatie

n.v.t,

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Jaarrekening 2018 park Lingezegen
- Begroting 2020 Park Lingezegen
- Raadsinformatiebrief grondtransacties januari 2019

- Zienswijzebrief

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 367297

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 mei 2019, Cluster SBR nummer: 367297;

gelet op artikel 35 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen en artikel 19 en 20 van de Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen;

besluit:

1.Het dagelijks bestuur van park Lingezegen te vragen om in beeld te brengen wat de consequenties zijn van de grondtransacties in 2019 voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in 2020.
2.Het dagelijks bestuur te vragen om af te zien van indexering van de jaarlijkse beheerbijdrage in 2020.
3.De hiervoor aangegeven punten in een zienswijze kenbaar te maken aan het bestuur van park Lingezegen, conform bijgevoegde zienswijzebrief.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Park Lingezegen

Jaarstukken 2018

6 februari 2019

Inhoudsopgave

1 Jaarverslag 3
2 Programmaverantwoording 5
2.1 Programma 5
2.2 Uitgangspunten van het beleid ten aanzien van de algemene dekkingsmiddelen 6
2.3 Aanwending van de post onvoorzien 6
2.4 Paragrafen 6
2.4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 6
2.4.2 Financiering 7
2.4.3 Bedrijfsvoering 7
2.4.4 Verbonden partijen 8
2.4.5 Grondbeleid 8
2.4.6 Rechtmatigheid 8
2.4.7 BTW 8
3 Jaarrekening 10
3.1 Algemeen 10
3.2 Balans Park Lingezegen 12
3.3 Toelichting op de balans 13
3.3.1 Toelichting algemeen 13
3.3.2 Toelichting op de activa 13
3.3.3 Toelichting op de passiva 15
3.4 Overzicht van baten en lasten 2017 Park Lingezegen 16
3.4.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten 16
3.5 Overige gegevens 20
3.5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 20

1 Jaarverslag

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Het openbaar lichaam is operationeel sinds 1 december 2010.

De realisatie van Park Lingezegen is vastgelegd in de bestuursovereenkomst d.d. juli 2008. In het uitvoeringsprogramma Park Lingezegen zijn de uit te voeren projecten beschreven. De huidige tijdsplanning van het Park Lingezegen gaat ervan uit dat de laatste werkzaamheden aan het park in 2018 worden uitgevoerd. Aan het einde van de looptijd van het project wordt een beheerfonds gevormd uit de middelen die overblijven. Het beheerfonds wordt gebruikt om de kosten van het beheer langjarig te dekken. In een later stadium worden de beheerkosten in een aparte begroting opgenomen en ter goedkeuring aangeboden. In een bijbehorend masterplan is het ruimtelijk ontwerp vastgelegd dat wordt gebruikt als toetsingskader bij de ruimtelijke invulling. Het ontwerp vanuit het masterplan is nader uitgewerkt in een structuurvisie. Tot op heden heeft de parkorganisatie de uitvoering en realisatie van het uitvoeringsprogramma tot taak evenals de coördinatie van het beheer van gerealiseerde onderdelen van Park Lingezegen.

De parkorganisatie functioneert als een zelfstandige openbaar lichaam. De dagelijkse operationele aansturing wordt verzorgd door de Parkdirecteur. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het openbaar lichaam ligt bij het Dagelijks Bestuur en bij het Algemeen Bestuur.
De partners die samenwerken in het openbaar lichaam zijn: provincie Gelderland, gemeente Lingewaard, gemeente Overbetuwe, gemeente Nijmegen, gemeente Arnhem en waterschap Rivierenland.

Het park is opgedeeld in vijf deelgebieden die elk een eigen karakter krijgen. In het uitvoeringsprogramma worden de deelgebieden gescheiden uitgewerkt. Per zogenaamd ‘element’ is reeds inzichtelijk gemaakt wat en door wie één en ander gerealiseerd kan worden evenals tegen welke kosten. Ook is in een uitvoeringsstrategie een plan voor realisatie op hoofdlijnen uitgezet.

Programma verantwoording 2018

2 Programmaverantwoording

2.1 Programma

Belangrijkste doelstellingen en activiteiten
De doelstelling van het programma is de realisatie van Park Lingezegen. Voor het afgelopen begrotingsjaar waren de belangrijkste doelstellingen en activiteiten:

Doelstellingen en Activiteiten

Doelstelling	Activiteit	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Inrichting De Park	Uitvoering projecten	€ 1.498.949	€ 433.340
Inrichting Waterrijk	Uitvoering projecten	€ 1.755.661	€ 1.813.647
Inrichting Landbouwland/De Woerdt	Uitvoering projecten	€ 538.144	€ 374.182
Algemeen	Uitvoering projecten	€ 1.429.938	€ 513.435
Subtotaal:		*€ 5.222.692*	*€ 3.134.604*
Grondverwerving	Aankoop van grond	€ -	€ 30.700
Planontwikkeling	Opstellen van de plannen en voorbereidend onderzoek	€ -	€ 242.051
Organisatie	Projectmanagement en ondersteuning	€ 960.441	€ 1.233.080
Beheerkosten	Beheer van ingerichte gebieden	€ 316.795	€ 307.541
Subtotaal:		*€ 1.277.236*	*€ 1.813.372*
Totaal:		**€ 6.499.928**	**€ 4.947.976**

Bereikt
In 2018 is de uitvoering van de realisatie van Park Lingezegen verder vormgegeven. De Park, Landbouwland en het Waterrijk zijn nagenoeg volledig afgerond. In 2018 is bovendien gestart met de aanleg van de spoorwegkruising in De Park en het inrichten van een strook naast de A15 in De Woerdt. Dat zijn de laatste activiteiten voor de beide gebieden en afronding staat gepland in 2019. In de realisatie is te zien dat in 2018 de raming uitging van een inrichting voor ruim 5,2 miljoen Euro. De realisatie zit daarbij op ruim 3,1 miljoen Euro. Het gaat hier om een verschuiving van activiteiten in vooral De Park en onder algemeen. Daar was in de raming een bedrag van ruim 1 miljoen Euro opgenomen voor de doorontwikkeling. De realisatie op de doorontwikkeling was 0,35 miljoen Euro.

Hieronder staat per doelstelling een korte verklaring.

Uitgevoerde activiteiten
<u>Grondverwerving</u>
In 2018 heeft de parkorganisatie nog enkele kleine strookjes grond aangekocht.

<u>Planontwikkeling</u>
Onder planontwikkeling vallen ook in 2018 kosten voor OCE en voor het uitwerken van de plannen, waaronder die voor het verder ontwikkelen en beheer. Voor OCE en archeologie zijn ook in 2018 activiteiten verricht.

<u>Organisatie</u>
In 2018 is de uitvoeringsorganisatie verder afgebouwd, zij het minder snel dan verwacht in verband met de uitloop van uitvoerende projecten. De beschikbare capaciteit volgt het niveau van de activiteiten in het park en de afbouw gaat door tot op het punt dat alleen een beheerorganisatie overblijft.

Inrichting De Park
De Park is afgerond op de spoorwegkruising na. We kunnen constateren dat De Park ruim binnen begroting wordt opgeleverd.

Inrichting Waterrijk
Het zwaartepunt van de werkzaamheden in het Waterrijk lag in 2017. De afronding is op een paar onderdelen vertraagd. Definitieve afronding zal zijn in 2019.

Inrichting Landbouwland/Buitens/De Woerdt
In de deelgebieden Landbouwland/Buitens/De Woerdt zijn alle activiteiten afgerond, op de zone A15 na. Die activiteiten worden afgerond in 2019.

Toelichting
In de realisatie loopt de parkorganisatie achter ten opzichte van de begroting. Dit is met name veroorzaakt door een gewijzigde timing van activiteiten en het nog niet kunnen invullen van de wensen rondom doorontwikkeling.

2.2 Uitgangspunten van het beleid ten aanzien van de algemene dekkingsmiddelen

De baten liggen lager dan opgenomen in de begroting. In 2018 heeft de een subsidie ontvangen voor OCE. Die subsidie was niet in de begroting opgenomen. De opbrengsten bestaan verder uit bijdragen voor beheer, uit doorgegeven BTW (transparantiemethode) en uit pacht. In 2018 was een verkoop van grond geprognotiseerd. De Parkorganisatie heeft die gronden echter nog in bezit. Verkoop van de gronden is voorlopig niet nodig om de taken uit te kunnen voeren.

Algemene dekkingsmiddelen	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Saldo van de financieringsfunctie	€ -	€ -
Overige algemene dekkingsmiddelen	€ 2.148.115	€ 1.268.447
Totaal:	**€ 2.148.115**	**€ 1.268.447**

2.3 Aanwending van de post onvoorzien

De post onvoorzien is in het jaar 2018 niet ingezet.

Onvoorzien	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Park Lingezegen	€ 424.938	€ -
Totaal:	**€ 424.938**	**€ -**

2.4 Paragrafen

2.4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De parkorganisatie vormt alleen reserves die vrij aanwendbaar zijn. De parkorganisatie kent geen formeel weerstandsvermogen, aangezien de begroting over de totale looptijd van het project sluitend en taakstellend is. Eventuele tegenvallers leiden over de volledige looptijd van het project daarom tot keuzes. Risico's worden opgevangen in de exploitatie wanneer ze de post onvoorzien

overschrijden. Vanuit de behoefte te kunnen blijven sturen op uitgaven is een fasering tussen deelgebieden van het park aangebracht. Op die manier kan aan meer bepalende elementen van het park uitvoering worden gegeven door eventueel minder bepalende elementen niet uit te voeren. De volledige inrichting van Park Lingezegen lukt nog altijd binnen de randvoorwaarden van de oorspronkelijke projectbegroting uit 2010.

Het vermogen van de parkorganisatie was aan het begin van 2018, na het besluit van het algemeen bestuur het resultaat van 2016 te onttrekken aan de algemene reserves, € 15.947.329. De algemene reserves van de parkorganisatie worden afgebouwd gedurende de realisatie van het park. Afname van de algemene reserves loopt zo parallel met afname van de risico's. Na goedkeuring van de jaarrekening stellen wij voor het resultaat over 2018 (-/- € 3.679.529) ten laste te brengen van het eigen vermogen. Hiermee komen de algemene reserves uit op € 12.267.800.

De parkorganisatie voert risicomanagement uit op de deelprojecten en op het totale park. In afzonderlijke, actief beheerde, risicoregisters zijn de belangrijkste risico's geïnventariseerd, (kwalitatief) gewogen en waar nodig voorzien van de benodigde beheersmaatregelen. In periodiek overleg over de deelgebieden en in de verschillende vergaderingen van de parkorganisatie worden de risico's en de voortgang van de beheersmaatregelen besproken.

Kengetallen BBV	**2018**		**2017**
	begroot	**realiteit**	**realiteit**
netto schuldquote	nvt	-968%	-912%
netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	nvt	-968%	-912%
Solvabiliteitsratio	nvt	98%	97%
Structurele exploitatieruimte	-203%	42%	40%

De financiering van de parkorganisatie gebeurt volledig door de deelnemers aan de parkorganisatie. Zij hebben met elkaar in een bestuursovereenkomst afgesproken hoeveel middelen elke deelnemer bijdraagt aan de ontwikkeling en inrichting van het park. Alle middelen zijn na oprichting van het park beschikbaar gesteld. Omdat de financiering gebeurt door het storten van middelen bij de start van de parkorganisatie is geen alternatieve financiering noodzakelijk. Middelen om tot alternatieve financiering te komen zijn daarom vooralsnog uitgesloten. De parkorganisatie heeft een treasurystatuut opgesteld, in overeenstemming met haar verordeningen en de relevante wet- en regelgeving. In het treasurystatuut is onder andere opgenomen dat het de parkorganisatie niet is toegestaan langlopende financiering aan te trekken.

2.4.3 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van de parkorganisatie is volledig operationeel. Sinds de oprichting per 1 december 2010 is de organisatie op sterkte gebracht en is de volledige planning- en control cyclus ingericht. De bedrijfsvoering is aangepast aan de overgang naar een meer op uitvoering gerichte organisatie. De parkorganisatie kent de volgende organisatievorm:

Algemeen Bestuur
Het algemeen bestuur bestaat uit zes leden vanuit de deelnemende partijen aan de parkorganisatie. Het algemeen bestuur is uiteindelijk verantwoordelijk voor het beleid van de parkorganisatie. In 2018 heeft het algemeen bestuur zes keer vergaderd.

Dagelijks Bestuur
Het dagelijks bestuur bestaat uit drie leden vanuit de deelnemende partijen aan de parkorganisatie. Het dagelijks bestuur is in 2018 vijf keer in vergadering geweest en staat dichter bij de bedrijfsvoering van de parkorganisatie en het inrichten van de deelgebieden.

Operationele organisatie
De operationele aansturing van de parkorganisatie is de verantwoordelijkheid van de (door het algemeen bestuur aangestelde) parkdirecteur. Hij heeft een team beschikbaar dat bestaat uit gedetacheerde en ingehuurde medewerkers op de aandachtsgebieden operationele uitvoering, juridisch, financieel, communicatie en ondersteuning. De parkorganisatie heeft geen vaste medewerkers in dienst. De verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke besluitvoering ligt bij het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur van de parkorganisatie. ICT is volledig uitbesteed.

2.4.4 Verbonden partijen

De Parkorganisatie kent geen verbonden partijen.

2.4.5 Grondbeleid

De parkorganisatie is opgericht voor het realiseren van het Park Lingezegen. Realisatie van het park bestaat uit het inrichten van natuur. De grond waarop de natuur wordt ingericht is grotendeels reeds verworven.
Het grondbeleid van het park is gericht op het verwerven van de basisuitrusting en het inrichten van de basisuitrusting. Naast de basisuitrusting bestaat ook nog een streefbeeld. Het streefbeeld is echter geen onderdeel van dit project. Grond die wordt aangekocht en niet bij de basisuitrusting hoort wordt in principe geruild tegen grond die wel tot de basisuitrusting hoort, of wordt verkocht.

2.4.6 Rechtmatigheid

De parkorganisatie heeft geen herziene begroting gemaakt, maar werkt vanuit een oorspronkelijke begroting. De realisatie wijkt af van de begroting. Per afwijking is een verklaring gegeven. In 2018 zijn door de controller van de parkorganisatie interne audits uitgevoerd op gevolgde procedures. De audits hebben geen onrechtmatigheden opgeleverd.

2.4.7 BTW

De Parkorganisatie komt zelf niet in aanmerking voor BTW compensatie. Door middel van de transparantiemethode wordt de BTW echter doorgegeven aan de deelnemende partijen (gemeenten en provincie). De verdeelsleutel is afgestemd met de belastingdienst. De te compenseren BTW wordt via een factuur verrekend met de deelnemende partijen. De BTW positie is in de jaarrekening verantwoord onder ‘vorderingen op openbare lichamen’.

Jaarrekening
2018

3 Jaarrekening

3.1 Algemeen

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
De volgende grondslagen, waarop de waardering van de activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd, zijn bedoeld als leidraad voor een juiste interpretatie van de financiële overzichten. De jaarrekening is opgesteld volgens de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (hierna: BBV).

Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Voor zover het BBV niet anders voorschrijft, zijn de baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Voorraden
De parkorganisatie heeft geen waarde toegekend aan de gronden die zij bezit. Deze gronden zijn verworven en volledig afgewaardeerd.

Vorderingen en overlopende activa
De vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor mogelijk oninbare vorderingen is een voorziening dubieuze debiteuren opgenomen.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn tegen nominale waarde opgenomen in de balans.

Gerealiseerd resultaat
Het gerealiseerde resultaat is het resterende resultaat na reeds bestemde mutaties in de reserves. Het gerealiseerde resultaat wordt ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Vlottende passiva
De vlottende passiva zijn tegen nominale waarde opgenomen in balans.

Borg- en garantstellingen
Buiten de balanstelling wordt - voor zover van toepassing - het bedrag genoemd waarvoor er borg- of garantstellingen zijn afgegeven.

Verordeningen
Het openbaar lichaam heeft verordeningen opgesteld conform artikel 216, 217 en 217a van de Provinciewet. Deze verordeningen organiseren het financiële beleid van de parkorganisatie. Het algemeen bestuur heeft Keystone Accountants B.V. opdracht gegeven de controle van de jaarrekening te verzorgen.

Normenkader en controletolerantie
Naast de verschillende wet- en regelgeving wordt het normenkader gevormd door de verschillende verordeningen, het treasury-statuut en de door de parkorganisatie ingerichte (financiële) processen met bijbehorende procedures en werkinstructies. De verordeningen die relevant zijn werden vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur op 1 december 2010. Het normenkader wordt gevormd door:

Programma/ product	Specifieke activiteit	Wetgeving extern	Regelgeving intern
Algemeen bestuur en ondersteunende processen	Samenwerking	- Grondwet - Burgelijk wetboek - Algemene wet bestuursrecht - Wet gemeenschappelijke regelingen	- Bestuursovereenkomst - Regeling voorschriften mandatering bevoegdheden van het dagelijks bestuur en de voorzitter (Regeling mandatering)
	Algemeen financieel middelenbeheer	- Burgerlijk wetboek - Provinciewet - Besluit begroting en verantwoording - Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten - Besluit BTW compensatiefonds - Wet gemeenschappelijke regelingen	- Verordening 216 - Verordening 217/217a - Regeling mandatering
	Treasury	- Wet financiering decentrale overheden - Regeling Uitzettingen en derivaten decentrale overheden	- Treasurystatuut
	Arbeidsvoorwaarden en Personeelsbeleid	- Ambtenarenwet - Fiscale wetgeving - Sociale verzekeringswetgeving - Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector	- Overige personeelsregelingen - Detacheringsovereenkomsten
	Inkopen en contractbeheer	- Europese aanbestedingsrichtlijnen	- Regeling inkopen en aanbesteding - Regeling mandatering

Voor de controletolerantie wordt aangesloten bij de maximale goedkeuring- en rapportagetoleranties, zoals die wettelijk in het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) zijn vastgesteld, te weten 1% van de lasten voor fouten en voor onzekerheden in de controle 3% van de lasten. Deze toleranties gelden zowel voor de getrouwheid als voor de rechtmatigheid.

3.2 Balans Park Lingezegen

ACTIVA		**31-12-2018** (x € 1.000)		**31-12-2017** (x € 1.000)
Vlottende activa				
Uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer				
- vorderingen op openbare lichamen				
Uitzettingen met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar				
- vorderingen op openbare lichamen	2.830		6.636	
- overige uitzettingen	-		-	
- Rekening courant verhouding met het Rijk	9.682		9.729	
Liquide middelen				
- bank- en girosaldi	58		53	
Totaal vlottende activa		*12.570*		*16.418*
Totaal activa:		**12.570**		**16.418**

PASSIVA		**31-12-2018** (x € 1.000)		**31-12-2017** (x € 1.000)
Vaste Passiva				
Eigen vermogen				
- Algemene Reserve	15.947		18.336	
- Gerealiseerd resultaat	-3.680		-2.388	
Totaal vaste passiva:		*12.268*		*15.947*
Vlottende Passiva				
Netto vlottende schulden met een retetypische looptijd kleiner dan één jaar				
- overige schulden	164		225	
Overlopende passiva				
- verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	139		246	
Totaal vlottende passiva		*303*		*470*
Totaal Passiva:		**12.570**		**16.418**

	31-12-2018 (x € 1.000)	**31-12-2017** (x € 1.000)
Garantstellingen	-	-
Gewaarborgde geldleningen	-	-

3.3 Toelichting op de balans

3.3.1 Toelichting algemeen

De parkorganisatie heeft een eenvoudige balans. Daarbij beschikt de parkorganisatie over middelen die worden gebruikt om het park te realiseren en straks te onderhouden. De activa bestaan uit vorderingen en middelen in de schatkist. Aan de passiva zijde van de balans heeft de parkorganisatie alleen Eigen vermogen en kortlopende schulden (crediteuren). De belangrijkste posten zijn hierna toegelicht.

3.3.2 Toelichting op de activa

Vlottende Activa (x € 1.000)

Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Vorderingen op openbare lichamen	2.830	6.636
Overige uitzettingen	-	-
Rekening Courant verhouding met het Rijk	9.682	9.729
Totaal:	**12.512**	**16.365**

De vorderingen op openbare lichamen bestaan uit een post BTW (€ 583.219) die aan de deelnemende partijen wordt gefactureerd. De afspraken voor deze doorbelasting zijn gemaakt met de fiscus en de deelnemende partijen. Het overige bedrag (€ 2.246.958) bestaat voornamelijk uit een vordering op de provincie Gelderland. De rekening courant verhouding met het Rijk bedraagt per eind 2018 € 9.682.107.

Liquide middelen:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Bank- en girosaldi	58	53
Totaal:	**58**	**53**

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de parkorganisatie en zijn voor het grootste deel ondergebracht op een aan schatkistbankieren gekoppelde bankrekening.

De Parkorganisatie maakt gebruik van schatkistbankieren. De overtollige middelen boven een drempelbedrag (voor de parkorganisatie 250.000 Euro) moeten onder schatkistbankieren worden aangehouden in een aan de schatkist gekoppelde rekening. Uit het verloopoverzicht van de middelen blijkt dat de parkorganisatie voldoet aan die vereiste.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	**250**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**198**	**48**	**53**	**118**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	52	202	197	132
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	6.500			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	6.500			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	250			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	17.834	4.340	4.897	10.829
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	198	48	53	118

3.3.3 Toelichting op de passiva

Vaste Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Algemene reserve	15.947	18.336
Resultaat na bestemming	-3.680	-2.388
Totaal:	**12.268**	**15.947**

Het resultaat wordt, na besluit van het algemeen bestuur, onttrokken aan de algemene reserve.

Vlottende Passiva

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Schulden aan openbare lichamen	-	57
Crediteuren	164	171
Nog te ontvangen facturen	139	269
Totaal:	**303**	**497**

Overlopende passiva
De overlopende passiva bestaat voornamelijk uit crediteuren en een post voor facturen die betrekking hadden op 2018 maar zijn ontvangen in 2019.

Langlopende financiële verplichtingen
De parkorganisatie heeft geen langlopende financiële verplichtingen.

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen
Er is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum met een materiële impact op de jaarrekening.

3.4 Overzicht van baten en lasten 2018 Park Lingezegen

	Raming begrotingsjaar Bedragen X € 1.000,--			Realisatie begrotingsjaar Bedragen X € 1.000,--		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma's:						
Park Lingezegen	-	6.075	-6.075	-	4.948	-4.948
Subtotaal programma's	-	6.075	-6.075	-	4.948	-4.948
Algemene dekkingsmiddelen:						
Saldo Financieringsfuntie	-	-	-	-	-	-
Overige algemene dekkingsmiddelen	2.148	-	2.148	1.268	-	1.268
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	2.148	-	2.148	1.268	-	1.268
Onvoorzien	-	425	-425	-	-	-
Gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten	2.148	6.500	-4.352	1.268	4.948	-3.680
mutaties reserves	-	-	-	-	-	-
Gerealiseeerd resultaat	2.148	6.500	-4.352	1.268	4.948	-3.680

De begroting heeft niet dezelfde indeling als dit overzicht van baten en lasten. De afwijking wordt veroorzaakt doordat de inrichting van de basisuitrusting Park Lingezegen feitelijk een projectbegroting kent.

3.4.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Belangrijkste verschillen tussen de raming en de realisatie:
De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming worden veroorzaakt door verschuiving van activiteiten over jaargrenzen en door keuzes die de uitvoering van Park Lingezegen goedkoper maken. Inschattingen voor de verdeling van de middelen voor de jaren worden vanuit de opzet van de gemeenschappelijke regeling ruim elf maanden voorafgaand aan een realisatiejaar gemaakt. De kans op een afwijkende realisatie is daardoor groter. De opzet van het openbaar lichaam is zo dat het openbaar lichaam zonder tussenkomst van de deelnemende partijen zelfstandig in staat is financieel te sturen. De belangrijkste verschillen tussen realisatie en de laatste prognose in dit overzicht van baten en lasten zijn:

LASTEN PROGRAMMA LINGEZEGEN
Grondverwerving
In 2018 zijn nog enkele kleine stroken grond die nodig waren voor inrichting verworven.

Inrichting
De kosten voor inrichting zijn lager dan begroot. Dat heeft te maken met verschuiving van werkzaamheden.

Planontwikkelingskosten
De planontwikkelingskosten liggen hoger dan de laatste prognose. Dat hangt vooral samen met de vertraging in de uitvoering van de spoorwegovergang en onderzoeken naar de doorontwikkeling van het park.

Beheer
De kosten voor beheer vallen iets lager uit dan begroot.

Analyse begrotingsrechtmatigheid
In dit overzicht van baten en lasten is sprake van begrotingsrechtmatigheid. In de realisatie van de uitgaven hebben we een onderschrijding ten opzichte van de oorspronkelijke begroting en de laatste prognose.

De parkorganisatie werkt met een taakstellende begroting op het programma Park Lingezegen. Binnen het programma zijn de middelen vrij te verdelen over jaargrenzen, categorieën en deelgebieden. Uitvoering van activiteiten of verwerving van gronden vindt steeds plaats op basis van besluiten van het dagelijks en/of van het algemeen bestuur. De onderschrijding in 2017 binnen het programma leidt tot een herverdeling van de middelen over de resterende jaren.

Apparaatskosten OL
De centrale organisatie is begonnen met de afbouw. Het aantal FTE wordt daarbij aangepast aan de afnemende activiteit bij de realisatie van het park. In de realisatie is op 2018 nog wel een overschrijding op organisatie. Die overschrijding is vooral het gevolg van communicatie en een iets tragere afbouw dan oorspronkelijk voorzien.

Overige kosten
De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op de post onteigening, BTW en onvoorzien. De raming voor de BTW is op basis van de uitgaven bijgesteld. De post onvoorzien wordt op basis van de realisatie in dit jaar weer naar beneden bijgesteld voor de begroting.

Beheerkosten
De beheerkosten betreffen de kosten van tijdelijk beheer van gronden welke voor het park al beschikbaar zijn, maar nog niet zijn ingericht.

DEKKINGSMIDDELEN PROGRAMMA LINGEZEGEN
Ingebrachte middelen
De ingebrachte middelen bestaan uit de beheerbijdragen van de verschillende deelnemers in de gemeenschappelijke regeling.

Grondverkopen
In 2018 is een opbrengst geboekt (€ 44.860) op basis van een onderlinge grondruil tussen de Provincie, SBB en de parkorganisatie.

Overige opbrengsten
De overige opbrengsten bestaan uit activiteiten die de parkorganisatie vanuit een onderaannemersrol vervult en uit pachtopbrengsten.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)
Omdat de parkdirecteur geen vaste dienstbetrekking heeft bij de parkorganisatie geldt voor hem de WNT norm van € 189.000.

De topfunctionarissen die werkzaam zijn voor de parkorganisatie zijn:

Leden van het algemeen bestuur:
- Mevrouw J.P.M. Meijers (provincie Gelderland)
- De heer W. Hol (gemeente Overbetuwe)
- De heer T. Janssen (gemeente Lingewaard)
- De heer M. Gremmen (waterschap Rivierenland)
- De heer R. Paping (gemeente Arnhem)
- Mevrouw H. Tiemens (gemeente Nijmegen)

Leden van het dagelijks bestuur:
- Mevrouw J.P.M. Meijers (provincie Gelderland)
- De heer W. Hol (gemeente Overbetuwe)
- De heer T. Janssen (gemeente Lingewaard)

De leden van het algemeen bestuur en dagelijks bestuur ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden voor de parkorganisatie.

De directeur van de parkorganisatie
- De heer J.W. Kamerman (provincie Gelderland)

De heer Kamerman is vanuit de provincie gedetacheerd bij de parkorganisatie. In 2017 was hij het hele jaar actief in zijn positie als parkdirecteur.

Naam	Functie
J.P.M. Meijers	Voorzitter
W. Hol	Lid AB/DB
T. Janssen	Lid AB/DB
M. Gremmen	Lid AB
R. Paping	Lid AB
H. Tiemens	Lid AB
J.W. Kamerman	Directeur

Topfunctionarissen

bedragen x € 1	J. W. Kamerman
Functiegegevens	Parkdirecteur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	0,36
Gewezen topfunctionaris?	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 37.096
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -
Subtotaal	*€ 37.096*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 68.040
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	nvt
Totale bezoldiging	**€ 37.096**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	0,89
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 104.302
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -
Totale bezoldiging 2017	**€ 104.302**

De heer Kamerman is op detacheringsbasis actief bij de parkorganisatie. De berekende vergoeding over 2018 is gebaseerd op het over 2018 gefactureerde bedrag.

3.5 Overige gegevens

3.5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

PARK LINGEZEGEN
MOOI DICHTBIJ!

CONCEPT

Openbaar Lichaam Park Lingezegen

Begroting 2020

6 februari 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Algemeen 4
3. Begroting 5
4. Toelichting bij de begroting 7
   LASTEN 7
   BATEN 8
   DEKKINGSSTAAT TEKORT 9
   BEHEERFONDS 9
5. Paragrafen 10
   a. Weerstandsvermogen 10
   b. Financiering 10
   c. Bedrijfsvoering 11
   d. Verbonden partijen 11
Bijlage 1: Risico plot en beheersmaatregelen 13

CONCEPT

1. Inleiding

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Voor een juiste planning van middelen en verantwoording over de verstrekte middelen heeft het openbaar lichaam besloten een begroting op te stellen.

Dit document bevat de begroting, een meerjarenperspectief, een toelichting op de begroting en een uitwerking van een aantal essentiële paragrafen op financieel beleid. De begroting past in het financieel beheer zoals beoogd door het openbaar lichaam. Dit is de eerste begroting die volledig is gericht op het beheer. De laatste activiteiten die te maken hebben met de inrichting worden nog in 2019 afgerond.

CONCEPT

2. Algemeen

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Het Openbaar Lichaam is operationeel sinds 1 december 2010.

De realisatie van Park Lingezegen is vastgelegd in de bestuursovereenkomst d.d. juli 2008. In het uitvoeringsprogramma Park Lingezegen zijn de uit te voeren projecten beschreven. De tijdsplanning van het Park Lingezegen gaat ervan uit dat de laatste werkzaamheden aan het park in 2019 worden uitgevoerd. Aan het einde van de looptijd van het project is voorzien in een beheerfonds dat wordt gebruikt om de kosten van het beheer langjarig te dekken. Vanaf 2020 gaat de parkorganisatie over in een beheerorganisatie, die de coördinatie van het beheer in Park Lingezegen op zich neemt.

Het park is opgedeeld in 5 deelgebieden die elk een eigen karakter zullen krijgen. In het uitvoeringsprogramma worden de deelgebieden gescheiden uitgewerkt. Per zogenaamd ‘Element’ is reeds inzichtelijk gemaakt wat en door wie e.e.a. gerealiseerd kan worden evenals tegen welke kosten. Ook is in een uitvoeringsstrategie de hoofdroute naar realisatie op hoofdlijnen uitgezet.

De begroting is opgesteld voor 2020. Het park is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk en het realiseren van een brug over het spoor in de park. Deze begroting sluit op een uitgave van 151 k Euro. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.

CONCEPT

3. Begroting

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN			
Bedragen * € 1.000,--		Bedragen * € 1.000,--	
Lasten		**Baten**	
Omschrijving	2020	Omschrijving	2020
Inrichting - Infrastructuur	-	Bijdragen ontwikkeling deelnemers GR	-
Inrichting - Water	-	Subsidies	-
Inrichting - Natuur	-	Grondverkopen	-
Inrichting - Recreatie	-	Renteopbrengsten	-
Beheer De Park	219	Overige opbrengsten	-
Beheer Waterrijk	60	Bijdragen deelnemers GR	998
Beheer Landbouwland	106		
Beheer De Buitens	96		
Beheer De Woerdt	124		
Overige kosten	28		
Projectmanagement	86		
Beheerkosten park	372		
Administratie en toezicht	58		
Totaal Lasten:	**1.149**	**Totaal Baten:**	**998**
Overschot/-tekort			-151

Meerjarenperspectief:

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN									
Bedragen * € 1.000,--					Bedragen * € 1.000,--				
Lasten					**Baten**				
Omschrijving	2020	2021	2022	2023	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Inrichting - Infrastructuur	-	-	-	-	Bijdragen ontwikkeling deelnemers GR	-	-	-	-
Inrichting - Water	-	-	-	-	Subsidies	-	-	-	-
Inrichting - Natuur	-	-	-	-	Grondverkopen	-	-	-	-
Inrichting - Recreatie	-	-	-	-	Renteopbrengsten	-	-	-	-
Beheer De Park	219	225	232	239	Overige opbrengsten	-	-	-	-
Beheer Waterrijk	60	61	63	65	Bijdragen deelnemers GR	998	1.028	1.059	1.091
Beheer Landbouwland	106	103	104	116					
Beheer De Buitens	96	99	102	105					
Beheer De Woerdt	124	128	132	136					
Overige kosten	28	29	29	30					
Projectmanagement	86	89	92	94					
Beheerkosten park	372	384	395	407					
Administratie en toezicht	58	59	61	63					
Totaal Lasten:	**1.149**	**1.177**	**1.210**	**1.255**	**Totaal Baten:**	**998**	**1.028**	**1.059**	**1.091**
Overschot/-tekort						-151	-149	-151	-164

Financiële kengetallen BBV:

Kengetallen BBV				
	2020	**2021**	**2022**	**2023**
netto schuldquote	nvt	nvt	nvt	nvt
netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	nvt	nvt	nvt	nvt
Solvabiliteitsratio	nvt	nvt	nvt	nvt
Structurele exploitatieruimte	-15%	-14%	-14%	-15%

CONCEPT

4. Toelichting bij de begroting

LASTEN

Beheer de Park *219.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Park.

Beheer Waterrijk *60.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in het Waterrijk. In deze post is rekening gehouden met een verlaging van de kosten door de aanvraag van SNL subsidie door SBB.

Beheer Landbouwland *106.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in het Landbouwland.

Beheer de Buitens *96.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Buitens.

Beheer de Woerdt *124.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Woerdt.

Overige kosten *28.000,--*
Deze post bestaat nagenoeg volledig uit de kosten die de parkorganisatie draagt voor het niet kunnen compenseren van een deel van de BTW. Het gaat dan om BTW die niet via de transparantiemethode wordt doorgegeven aan de deelnemende partijen.

Projectmanagement *86.000,--*
Dit zijn de kosten van het aansturen van de beheerorganisatie en de secretariële ondersteuning.

Beheerkosten Park *372.000,--*
Onder deze post zijn de algemene beheerkosten die niet aan de deelgebieden zijn toe te wijzen opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn de kosten voor sociaal beheer, handhaving en toezicht en de vervanging van parkmeubilair.

Administratie en toezicht *58.000,--*
Dit zijn de verwachte uitgaven voor het voeren van de administratie en de rol van project control.

CONCEPT

BATEN

Bijdragen deelnemers GR *998.000,--*

De deelnemers aan de GR storten jaarlijks een beheerbijdrage. De basisbeheerbijdrage is EUR 240.000,00 per deelnemer. In deze begroting is de bijdrage voor het eerst sinds een aantal jaar weer geïndexeerd.

CONCEPT

DEKKINGSSTAAT TEKORT

De begroting sluit voor de jaren 2020 t/m 2023. Aan het eind van 2023 is volgens de laatste meerjaren prognose nog een bedrag van kEur 6.459 over. In dat bedrag zit kEur 1.650 die beschikbaar komt voor de grond die is doorverkocht aan de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard. Bovendien beschikt de parkorganisatie op dat moment nog over grond die voor een geraamd bedrag van kEUR 1.188 te verkopen is. Wanneer die grond wordt verkocht komen de totale middelen die beschikbaar zijn dus op kEur 7.647. De middelen zijn beschikbaar voor het beheerfonds (kEur 5.997), dat hieronder verder is uitgewerkt, en voor de doorontwikkeling (kEur 1.650).

Schematisch ziet het verloop van de beschikbare middelen er als volgt uit:

			* € 1.000
Startsaldo eind van vorig jaar	2018		12.268
Toe/afname lopend jaar:	2019		-5.194
Toe/afname 1e begrotingsjaar	2020		-151
Toe/afname 2e begrotingsjaar	2021		-149
Toe/afname 3e begrotingsjaar	2022		-151
Toe/afname 4e begrotingsjaar	2023		-164
Saldo middelen na 4e begrotingsjaar	2024		6.459

BEHEERFONDS

Bij de oprichting van de Gemeenschappelijke Regeling is afgesproken het beheer langdurig te financieren. De dekking voor het beheer moet komen uit een beheerfonds. Het beheerfonds wordt gevormd door een gecreëerd overschot aan het einde van de looptijd van het project. Voor het beheerfonds storten de verschillende deelnemers aan de Gemeenschappelijke Regeling bovendien jaarlijks een bijdrage aan de parkorganisatie. Het beheerfonds was per eind 2018 kEur 6.800. Vanaf 2019 is gestart met het onttrekken van middelen aan het beheerfonds om het verschil tussen beheerkosten en de beheerbijdragen op te vangen (dat is, niet geïndexeerd, om en nabij de 150 kEur per jaar). De stand van het beheerfonds aan het einde van de meerjaren prognose is kEur 5.997. Dat staat gelijk aan de beginstand van kEur 6.800 minus 5 jaren dekking van het tekort (kEur 803).

Met het beheerfonds is op basis van de huidige gegevens voldoende aan middelen beschikbaar om (bij ongewijzigde omstandigheden) ruim 40 jaar vooruit te kunnen.

5. Paragrafen

a. Weerstandsvermogen

Definitie:
Onder weerstandsvermogen wordt verstaan “het vermogen om niet-structurele risico’s op te vangen teneinde de taken te kunnen voortzetten”.

Weerstand capaciteit:
Hiermee worden de middelen bedoeld die kunnen worden aangewend om financiële tegenvallers (risico’s) op te vangen. Deze capaciteit is van belang om, ingeval één of meerdere risico’s zich voordoen, toch het voorgenomen programma tot uitvoering te brengen.
De weerstand capaciteit kan zowel de exploitatie als het vermogen betreffen. In de exploitatiesfeer is te denken aan een raming voor onvoorziene uitgeven. In de vermogenssfeer gaat het om de (vrij aanwendbare) reserves.

De Parkorganisatie heeft een vrij aanwendbaar Eigen Vermogen. Een risico dat leidt tot een tegenvaller moet primair worden opgevangen via de exploitatie. In de begroting is voor het ondervangen van potentiële risico’s een post van meegenomen als onvoorzien. Deze post lijkt, met het afnemen van de risico’s binnen de begroting, nog altijd ruim te zijn. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit van de parkorganisatie is als volgt:

Weerstandscapaciteit:			* € 1.000
Startsaldo	2018		8.315
Saldo na lopende jaar	2019		6.836
Saldo na begrotingsjaar	2020		6.772
Saldo na begrotingsjaar +1	2021		6.625
Saldo na begrotingsjaar +2	2022		6.473
Saldo na begrotingsjaar +3	2023		6.294

Het grootste risico voor de begroting zijn stijgende kosten in lijn met de GWW index. Omdat een verschil zit tussen de uitgaven en de inkomsten per jaar (geen rekening houdend met indexering is dit verschil ongeveer 150 kEur per jaar) heeft elke procent dat de GWW index stijgt als gevolg dat 1,5 kEur extra aan kosten wordt onttrokken aan het beheerfonds. Dit risico vraagt niet direct om maatregelen, aangezien het huidige beheerfonds ruim 40 jaar aan beheer mogelijk maakt. De oorspronkelijke doelstelling was 20 jaar.

Met het projectteam is een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd. Risico’s zijn opgenomen in een plot en voor de belangrijkste risico’s zijn beheersmaatregelen vastgesteld. Tegenvallers die vanuit deze risico’s komen zijn voldoende op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit. Plot en beheersmaatregelen zijn als bijlage bij deze begroting opgenomen.

b. Financiering

De financiering van het Openbaar Lichaam is gebeurd door middel van bijdragen van de deelnemers in de gemeenschappelijk regeling. De bijdragen van de deelnemers zijn opgenomen in het Eigen Vermogen van de parkorganisatie. Dat eigen vermogen is voldoende voor de realisatie van het park.

c. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering omvat de hele organisatie van het openbaar lichaam. Het succes van de uitvoering van Park Lingezegen is afhankelijk van een goede bedrijfsvoering en scherpe planning en control op de uit te voeren projecten.

Bestuur
Voor de dagelijkse bedrijfsvoering kent het Openbaar Lichaam een bestuur. Het bestuur wordt gevormd door een dagelijks bestuur en een algemeen bestuur. De parkorganisatie wordt aangestuurd door een parkdirecteur die bevoegdheid heeft te handelen namens het Algemeen en Dagelijks Bestuur.

Personeel
In het Openbaar lichaam is in totaal een bezetting van 3,5 FTE voorzien voor 2020. De Benodigde functionarissen worden geleverd door de verschillende deelnemende partijen, conform bijlage bij de bestuursovereenkomst.

Planning en Control
Voor het Openbaar lichaam wordt ter ondersteuning van de bedrijfsvoering gebruik gemaakt van een volledige planning en control cyclus. De Administratieve organisatie wordt inclusief controle maatregelen beschreven en voor de juiste inrichting wordt gebruik gemaakt van de verordeningen 216 en 217 zoals die ook voor provincies (en als artikelen 212 en 213 ook voor gemeenten) gelden, inclusief een treasury statuut.

Financiële administratie
Het openbaar lichaam voert een financiële administratie die in staat is gedetailleerde rapportages op te leveren over voortgang van de uitgaven afgezet tegen de begroting.

d. Verbonden partijen

Het Openbaar Lichaam heeft geen bestuurlijke of financiële belangen in een andere rechtspersoon.

CONCEPT

Vaststelling van de begroting 2020

Aldus besloten in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van de gezamenlijke regeling Park Lingezegen, gehouden op ……..

Het algemeen bestuur voornoemd,

De voorzitter: De parkdirecteur:

J.P.M. Meijers J.W. Kamerman

CONCEPT

Bijlage 1: Risico plot en beheersmaatregelen

Kans van optreden:

Hoog	Afspraken BO niet nagekomen	Beheer leidt niet tot beoogde natuurbeheertypes	
	Deel subsidie vanuit provincie niet uitgekeerd (max 600k)		
Middel	Beroepen van bewoners/omwonenden op de bestemmingsplannen Brug/Tunnel	Bestuurlijke discussie over besteding overschot	
	Onverwachte bodemverontreiniging		
	Meerwerk op aangenomen werk hoger dan ingeschat		
	Businesscase investeringskrediet sluit niet		
	Kosten voor het fysieke beheer vallen hoger uit dan geraamd		
	Kosten sociaal beheer vallen hoger uit dan geraamd		
	Niet (volledig) ontvangen van subsidie op OCE		
Laag	Verkoop van grond (AM Wonen) brengt minder op dan ingeschat.	Procedurele fouten.	De fietsbrug kan niet worden aangelegd
	Wegvallen van bestuurlijk commitment door deelnemende partijen.		
	Optreden van planschade door aanleg van het park.		
	kans		
	Verkrijgen vergunning probleem voor inrichting door aanwezigheid van onbekende flora en fauna		
	Aantrekking nieuwe (ongewenste) flora en fauna		
	Vertraging in verkrijgen van vergunning		
	Laag	Middel	Hoog

Gevolgschade:

Nr	Risico	Oorzaak	Consequenties (gevolg)	Actie/ Beheersmaatregel
58	Beheer leidt niet tot beoogde natuurbeheertypes	- verkeerde aanleg; - verkeerd beheer	- geen SNL subsidie - park niet in lijn met doelstellingen kwaliteit	- duidelijkheid over eigenaarschap en beheer; - onderhoudsplan opstellen; - jaarlijkse beheerrapportages opstellen

CONCEPT

Aan de gemeenteraad

Datum : 15 januari 2019
Zaaknummer : 322433
Contactpersoon : Suzanne Hesseling
Telefoonnummer : 026 3775124

Onderwerp: Informatiebrief over realisatie, grondtransacties en de toekomst van Park Lingezegen

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van bijgevoegde informatiebrief (inclusief bijbehorende kaart) over realisatie, grondtransacties en de toekomst van Park Lingezegen. Deze brief is gestuurd door de voorzitter van zowel het dagelijks- als algemeen bestuur van Park Lingezegen (Josan Meijers).

Inleiding
Sinds de ondertekening van de Bestuursovereenkomst Park Lingezegen (2010) en het bijbehorende Masterplan, is hard gewerkt aan de realisatie van de zogenaamde basisuitrusting, ook wel 'de ruggengraat' van het Park Lingezegen. De realisatie/inrichting van het park zal medio 2019 gereed zijn, daarna treedt de beheerfase in van het park.
Op enkele plekken is afgeweken van het oorspronkelijk Masterplan, omdat dat beter of mooier was of omdat de kosten anders te hoog zouden oplopen. Ook ten aanzien van het eigenaarschap van de grond en het beheer ervan zijn sinds de vaststelling van het Beheerplan en beheervisie (2015) belangrijke veranderingen opgetreden.

Naast aanpassing van (een deel van) het Beheerplan uit 2015 zijn er sinds 2017 bestuurlijke gesprekken gevoerd over het eigenaarschap van gronden, die deel uit maken van de basisuitrusting van Park Lingezegen. De provincie Gelderland, eigenaar van deze gronden (ongeveer 140 ha: snippergroen, grotere eenheden natuur en een evenemententerrein), heeft deze gronden in 2017 voor € 2,7 mln. te koop aangeboden aan de parkorganisatie. Later hebben ook de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard aangegeven de gronden te willen kopen van de provincie.

Het afgelopen jaar heeft veelvuldig bestuurlijk overleg tussen de vier betrokken gemeenten en de provincie plaatsgevonden. Deze gesprekken waren gericht op het bereiken van overeenstemming over de grondverkoop (met name wie de nieuwe eigenaar wordt) en over de wijze waarop het park in de beheerfase zijn vervolg krijgt. De provincie heeft daarbij aangegeven dat zij de verkoop van de gronden geregeld wil hebben voor 1-1-2019.

Het komen tot overeenstemming over genoemde zaken bleek een lastig en daarmee langdurig proces. Uiteindelijk is eind 2018 een bestuurlijk akkoord bereikt. In bijgevoegde informatiebrief van de voorzitter van zowel het dagelijks als algemeen bestuur van Park Lingezegen, gedeputeerde Josan Meijers, zijn de laatste ontwikkelingen in Park Lingezegen en de resultaten van de hiervoor aangegeven grondtransacties weergegeven.
De brief van de voorzitter is tegelijkertijd verstuurd naar de colleges van de andere betrokken gemeenten: Nijmegen, Overbetuwe en Lingewaard en verder naar het college van GS en het dagelijks bestuur van het Waterschap Rivierenland.

Informatiebrief
Met deze informatiebrief van Park Lingezegen worden de gemaakte bestuurlijke afspraken over de grondtransacties schriftelijk vastgelegd en openbaar gemaakt.
Uit bijgevoegde informatiebrief met bijbehorende kaart blijkt duidelijk welke delen van de -van de provincie -aangekochte 140 ha in eigendom blijven van de parkorganisatie en welke gronden doorverkocht worden aan de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard. Belangrijk onderdeel van de gemaakte afspraken is dat de grotere eenheden natuur (vlakgroen) en het evenemententerrein in deelgebied De Park in eigendom bij de parkorganisatie blijven. Dit sluit aan bij de eerdere wensen vanuit Arnhem. Voor Arnhem zijn de ontwikkelingen in dit gebied nl van groot belang, gelet op de zeer nabije ligging van o.a. de wijk Schuytgraaf.

Zoals al aangegeven in de inleiding was het proces rondom de grondtransacties lastig en langdurig. Concreet betekende dit, ondanks eerdere toezeggingen aan uw raad, dat ons college u hierover niet eerder kon informeren. Nu er een definitief besluit is genomen over de grondtransacties en de daadwerkelijke grondtransactie inmiddels heeft plaatsgevonden (1-1-2019), is het moment daar om hiermee naar buiten te treden. Reden voor de parkorganisatie om bijgevoegde informatiebrief te sturen naar de colleges van de bij Park Lingezegen betrokken gemeenten: Nijmegen, Overbetuwe, Lingewaard en Arnhem. Gelet op de eerdere toezeggingen aan uw raad, is dit tevens het moment om u hierover te informeren. Tijdens het bestuurlijk overleg van 1 november 2018 is afgesproken om de gemeenteraden van de vier betrokken gemeenten gelijktijdig door middel van één gezamenlijke informatiebrief vanuit Park Lingezegen te informeren.

Ons college ziet gelet op de hiervoor aangegeven afspraken de toekomst van Park Lingezegen met vertrouwen tegemoet.

Communicatie
De verdere communicatie hierover verloopt via Park Lingezegen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)

- De Informatiebrief en bijbehorende kaart van Park Lingezegen
- Voortgangsrapportage Park Lingezegen 2018 (ter kennisname)

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax • www.arnhem.nl

Aan het bestuur van Park Lingezegen
De Park 10
6661 NW Elst

Datum	:	…… juni 2019
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	
Contactpersoon	:	Suzanne Hesseling
Telefoonnummer	:	5124

Onderwerp : Zienswijze jaarrekening 2018 en begroting 2020
Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen

Geacht Bestuur,

Naar aanleiding van uw email van 20 maart 2019, delen we u mee dat uw (ontwerp)jaarrekening 2018 en (ontwerp) begroting 2020 behandeld zijn in de raadsvergadering van …… juni 2019.

Ten aanzien van de (ontwerp) jaarrekening 2018 en (ontwerp) begroting 2020 heeft de raad van onze gemeente de volgende zienswijze:

De raad heeft kennisgenomen van de hiervoor aangegeven stukken en heeft de volgende opmerkingen:

- Het Dagelijks Bestuur van park Lingezegen wordt gevraagd om in beeld te brengen wat de consequenties van de grondtransacties in 2019 zijn voor de doorontwikkeling en het beheerfonds in de begroting van 2020.
- De hoogte van het beheerfonds (6,8 mln) geeft de Gemeenteraad van Arnhem geen aanleiding om de voorgestelde indexering nu al toe te passen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage: raadsbesluit van …..juni 2019.

Aan de gemeenteraad

Datum : 15 januari 2019
Zaaknummer : 322433
Contactpersoon : Suzanne Hesseling
Telefoonnummer : 026 3775124

Onderwerp: Informatiebrief over realisatie, grondtransacties en de toekomst van Park Lingezegen

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van bijgevoegde informatiebrief (inclusief bijbehorende kaart) over realisatie, grondtransacties en de toekomst van Park Lingezegen. Deze brief is gestuurd door de voorzitter van zowel het dagelijks- als algemeen bestuur van Park Lingezegen (Josan Meijers).

Inleiding
Sinds de ondertekening van de Bestuursovereenkomst Park Lingezegen (2010) en het bijbehorende Masterplan, is hard gewerkt aan de realisatie van de zogenaamde basisuitrusting, ook wel 'de ruggengraat' van het Park Lingezegen. De realisatie/inrichting van het park zal medio 2019 gereed zijn, daarna treedt de beheerfase in van het park.
Op enkele plekken is afgeweken van het oorspronkelijk Masterplan, omdat dat beter of mooier was of omdat de kosten anders te hoog zouden oplopen. Ook ten aanzien van het eigenaarschap van de grond en het beheer ervan zijn sinds de vaststelling van het Beheerplan en beheervisie (2015) belangrijke veranderingen opgetreden.

Naast aanpassing van (een deel van) het Beheerplan uit 2015 zijn er sinds 2017 bestuurlijke gesprekken gevoerd over het eigenaarschap van gronden, die deel uit maken van de basisuitrusting van Park Lingezegen. De provincie Gelderland, eigenaar van deze gronden (ongeveer 140 ha: snippergroen, grotere eenheden natuur en een evenemententerrein), heeft deze gronden in 2017 voor € 2,7 mln. te koop aangeboden aan de parkorganisatie. Later hebben ook de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard aangegeven de gronden te willen kopen van de provincie.

Het afgelopen jaar heeft veelvuldig bestuurlijk overleg tussen de vier betrokken gemeenten en de provincie plaatsgevonden. Deze gesprekken waren gericht op het bereiken van overeenstemming over de grondverkoop (met name wie de nieuwe eigenaar wordt) en over de wijze waarop het park in de beheerfase zijn vervolg krijgt. De provincie heeft daarbij aangegeven dat zij de verkoop van de gronden geregeld wil hebben voor 1-1-2019.

Het komen tot overeenstemming over genoemde zaken bleek een lastig en daarmee langdurig proces. Uiteindelijk is eind 2018 een bestuurlijk akkoord bereikt. In bijgevoegde informatiebrief van de voorzitter van zowel het dagelijks als algemeen bestuur van Park Lingezegen, gedeputeerde Josan Meijers, zijn de laatste ontwikkelingen in Park Lingezegen en de resultaten van de hiervoor aangegeven grondtransacties weergegeven.
De brief van de voorzitter is tegelijkertijd verstuurd naar de colleges van de andere betrokken gemeenten: Nijmegen, Overbetuwe en Lingewaard en verder naar het college van GS en het dagelijks bestuur van het Waterschap Rivierenland.

Informatiebrief
Met deze informatiebrief van Park Lingezegen worden de gemaakte bestuurlijke afspraken over de grondtransacties schriftelijk vastgelegd en openbaar gemaakt.
Uit bijgevoegde informatiebrief met bijbehorende kaart blijkt duidelijk welke delen van de -van de provincie -aangekochte 140 ha in eigendom blijven van de parkorganisatie en welke gronden doorverkocht worden aan de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard. Belangrijk onderdeel van de gemaakte afspraken is dat de grotere eenheden natuur (vlakgroen) en het evenemententerrein in deelgebied De Park in eigendom bij de parkorganisatie blijven. Dit sluit aan bij de eerdere wensen vanuit Arnhem. Voor Arnhem zijn de ontwikkelingen in dit gebied nl van groot belang, gelet op de zeer nabije ligging van o.a. de wijk Schuytgraaf.

Zoals al aangegeven in de inleiding was het proces rondom de grondtransacties lastig en langdurig. Concreet betekende dit, ondanks eerdere toezeggingen aan uw raad, dat ons college u hierover niet eerder kon informeren. Nu er een definitief besluit is genomen over de grondtransacties en de daadwerkelijke grondtransactie inmiddels heeft plaatsgevonden (1-1-2019), is het moment daar om hiermee naar buiten te treden. Reden voor de parkorganisatie om bijgevoegde informatiebrief te sturen naar de colleges van de bij Park Lingezegen betrokken gemeenten: Nijmegen, Overbetuwe, Lingewaard en Arnhem. Gelet op de eerdere toezeggingen aan uw raad, is dit tevens het moment om u hierover te informeren. Tijdens het bestuurlijk overleg van 1 november 2018 is afgesproken om de gemeenteraden van de vier betrokken gemeenten gelijktijdig door middel van één gezamenlijke informatiebrief vanuit Park Lingezegen te informeren.

Ons college ziet gelet op de hiervoor aangegeven afspraken de toekomst van Park Lingezegen met vertrouwen tegemoet.

Communicatie
De verdere communicatie hierover verloopt via Park Lingezegen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)

- De Informatiebrief en bijbehorende kaart van Park Lingezegen
- Voortgangsrapportage Park Lingezegen 2018 (ter kennisname)

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax • www.arnhem.nl

Informatiebrief voor de Colleges van B&W van de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Nijmegen en Overbetuwe, GS van Provincie Gelderland en Dagelijks bestuur van Waterschap Rivierenland.

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Datum
--	--	20181207-001/kb	7-12-2018
Onderwerp	**Behandeld door**	**Telefoonnummer**	**Bijlage(n)**
Realisatie en de toekomst van Park Lingezegen	J.W. Kamerman	088 0109333	--

Graag brengen we u met deze brief op de hoogte van de realisatie en de toekomst van Park Lingezegen.

Aanleg bijna voltooid

In 2008 ondertekenden wij (provincie Gelderland, gemeente Arnhem, Lingewaard, Nijmegen en Overbetuwe, Waterschap Rivierenland, Staatsbosbeheer en de Stadsregio) samen de bestuursovereenkomst Park Lingezegen. Sindsdien is er hard gewerkt aan de realisatie van Park Lingezegen. Nu, eind 2018, is de aanleg bijna voltooid en maken vele mensen dagelijks gebruik van het nieuwe landschapspark. De laatste werkzaamheden, waaronder de brug over het spoor Arnhem-Nijmegen, worden medio 2019 afgerond.
Park Lingezegen gaat daarmee een volgende fase in, namelijk de gebruiksfase. Iedereen kan in het landschapspark fietsen, wandelen, kanoën, zwemmen, noem maar op. Ook ontwikkelt de natuur zich steeds verder; de bomen die als kleine stekken in de grond zijn gezet groeien uit tot grote bomen, er groeien steeds meer kruiden op de graslanden die langzaam verschralen, vogels vinden er een nieuwe plek om te wonen en broeden.

Realisatie afronden, beheer en doorontwikkeling voorbereiden

Het bestuur van Park Lingezegen heeft de tijd genomen om de volgende fase goed voor te bereiden. De realisatiefase moet zorgvuldig worden afgerond. Ondertussen moeten beheer en doorontwikkeling voor de verre toekomst worden gestart. Op 7 december 2018 heeft het Algemeen Bestuur ten aanzien van het beheer en doorontwikkeling een aantal belangrijke besluiten genomen. Deze worden hieronder toegelicht.

Budget voor realisatie

Park Lingezegen is grotendeels gerealiseerd zoals in het masterplan was vastgelegd, binnen het afgesproken budget. Op enkele plekken is van het masterplan afgeweken omdat dat beter of mooier was, of omdat de kosten anders te hoog zouden oplopen. Zo is bijvoorbeeld de oorspronkelijke fietstunnel in deelgebied De Park vervangen door een prachtige fietsbrug.
In de realisatiefase ontstonden ook een paar onvoorziene problemen. Zo kwam eind 2010 een deel van de financiering te vervallen doordat de rijksregeling ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) plots werd

ingetrokken. Hierdoor ontstond een gat in de begroting van € 10,5 miljoen. De provincie Gelderland dichtte het gat met een even grote subsidie, zodat de oorspronkelijke plannen toch uitgevoerd konden worden.

Toekomstig beheer: jaarlijkse bijdragen gemeenten en beheerfonds
Het spreekt voor zich dat het belangrijk is om het landschapspark nu en in de toekomst goed te beheren. Dat betekent bijvoorbeeld dat de bomen op tijd worden gesnoeid, bermen en graslanden worden gemaaid, maar ook dat het park schoon wordt gehouden, versleten parkmeubilair wordt hersteld en de doorgaande fietspaden worden gestrooid als het gesneeuwd heeft.

Voor de beheerkosten van Park Lingezegen is afgesproken dat de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Nijmegen en Overbetuwe elk jaarlijks een bijdrage betalen, omdat met name uw inwoners gebruik maken van Park Lingezegen. Daarnaast beschikt Park Lingezegen over een beheerfonds van € 6,8 miljoen (inclusief inleg provincie van € 2 miljoen), waaraan jaarlijks een deel van de beheerkosten wordt onttrokken. Zo blijven de beheerbijdragen van de gemeenten zo laag mogelijk, en zijn de beheerkosten voor Park Lingezegen toch voor de komende 30 jaar gedekt.

Naast het fysieke beheer, hebben we ook te maken met sociaal beheer. Daar valt bijvoorbeeld de boa onder die toezicht houdt in Park Lingezegen en de communicatie, zoals het verstrekken van informatie aan gebruikers en afhandelen van meldingen.

Doorontwikkeling: beheer, recreatie, energie, landbouw
Gelukkig ontstaan er nog steeds nieuwe ideeën voor het gebruik en beheer. Dit noemen we doorontwikkeling. Een paar voorbeelden:

- agrariërs of natuurverenigingen die willen meehelpen met het beheer van weilanden of wegbermen,
- ondernemers die de recreatie willen ondersteunen met een theehuis, fietsverhuur, het organiseren van bedrijfsuitjes of de verkoop van streekproducten,
- nieuwe ontwikkelingen in samenwerking met kennisinstituten zoals energiewinning uit oppervlaktewater, nieuwe methoden voor landbouwgewassen of bodemherstel.

Eigendom van de gronden
Ten aanzien van eigenaarschap en beheer van de gronden is in de loop van de tijd een belangrijke verandering opgetreden.

Het Waterrijk naar Staatsbosbeheer
Oorspronkelijk zouden alle natuurgronden - om niet - door de provincie worden overgedragen aan Staatsbosbeheer. Dat bleek echter op basis van EU-regels niet meer mogelijk. Uiteindelijk heeft Staatsbosbeheer de natuurgronden in deelgebied Het Waterrijk gekocht. Voor de overige gronden had Staatsbosbeheer geen belangstelling meer omdat deze gronden niet goed passen in hun beleid om grote eenheden aaneengesloten natuur te beheren.

Basisuitrusting naar Park Lingezegen
We willen voorkomen dat het grondbezit in Park Lingezegen te veel versnipperd raakt. Ook willen we kunnen garanderen dat de basisuitrusting van Park Lingezegen tot in de verre toekomst behouden blijft.

Daarom koopt Park Lingezegen de gronden die behoren tot de basisuitrusting buiten Het Waterrijk van de provincie Gelderland voor een marktconform bedrag. Het overgrote deel van de basisuitrusting in deelgebied De Park wordt blijvend eigendom van Park Lingezegen. Het gaat hier om de weilanden en het evenemententerrein, in totaal ruim 60 ha. Zie ook bijgevoegde kaart.

Doorverkoop aan Lingewaard
De gronden binnen de gemeente Lingewaard worden eind 2019 door de parkorganisatie verkocht aan de gemeente Lingewaard voor een marktconform bedrag van € 1,2 miljoen. De opbrengst van de verkoop van de grond zal worden ingezet voor de toekomstige ontwikkeling van Park Lingezegen.

Doorverkoop aan Overbetuwe
Met uitzondering van de weilanden in De Park en het evenemententerrein worden de gronden in Overbetuwe die deel uitmaken van de basisuitrusting verkocht aan de gemeente Overbetuwe, voor een marktconform bedrag van € 0,45 miljoen. Ook hier geldt dat de opbrengst van de verkoop aan de gemeente Overbetuwe ten goede zal komen aan de doorontwikkeling van Park Lingezegen.
Mocht de parkorganisatie in de toekomst toch besluiten om de grote groene delen te verkopen, dan worden deze als eerste aangeboden aan de gemeente Overbetuwe. Omgekeerd zullen gronden binnen de basisuitrusting die nu worden aangekocht door de gemeenten en die de gemeenten zouden willen verkopen eerst aan Park Lingezegen aangeboden. Vanzelfsprekend zullen alle gronden die in eigendom zijn van de gemeenten worden beheerd volgens het beheerplan voor Park Lingezegen.

Kleine beheerorganisatie, grotere netwerkorganisatie
Voor het uitvoeren van diverse beheertaken blijft binnen de bestaande gemeenschappelijke regeling (Wgr) een kleine beheerorganisatie in stand. Hierbij denken wij aan een formatie van 3-3,5 fte. Deze voert ook het ‘sociaal beheer’ uit, zoals handhaving. Hiervoor zal een boa worden aangesteld. Na verloop van tijd zal worden bezien of het nodig is om een nieuwe, eenvoudiger Wgr op te richten.
Om de doorontwikkeling van Park Lingezegen mogelijk te maken wordt een netwerkorganisatie opgezet waarvoor naast overheden ook bedrijfsleven, kennisinstituten en gebruikers worden uitgenodigd. Daar wordt vanaf begin 2019 een start mee gemaakt.
Ik hoop dat ik u met deze brief voldoende heb geïnformeerd over de ontwikkelingen van Park Lingezegen. Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u zich richten aan uw bestuurlijk vertegenwoordiger in Park Lingezegen.

Met vriendelijke groet,

Josan Meijers,

Voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur Park Lingezegen

Parkorganisatie Lingezegen

Basisuitrusting

Overeenkomst

Datum 19-12-2018 Schaal 1:30.000 op A3

N
W O
Z

Legenda

1234	Kadastraal nummer
	Kadastrale grens
	Grens basisuitrusting
	Gronden naar Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen
	Gronden die worden doorgeleverd naar gemeente Overbetuwe
	Gronden die worden doorgeleverd naar gemeente Lingewaard

ROGEO

Sturen op geo-informatie

ROgeo BV
www.rogeo.nl

t 088 - 700 60 00
info@rogeo.nl

Dit rapport is een uitgave van:
Park Lingezegen
De Park 10
6661 NW ELST
september 2018
parklingezegen.nl

PARK LINGEZEGEN
MOOI DICHTBIJ!

Voortgangsrapport

September 2018

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	6
De Park	7
Het Waterrijk	8
Het Landbouwland	10
De Buitens	12
De Woerdt	13
Beheer	15
Bestemmingsplannen	17
Q-team/Supervisie	19
Private Initiatieven	22
Communicatie	24
Evenementen	27
Meldpunt	31
Handhaving	33
Archeologie en OCE	34
Recreatieve routes	37
Doorontwikkeling	38

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

INLEIDING

Jan Willem Kamerman, parkdirecteur

Het aanleggen van de basisuitrusting van Park Lingezegen vordert enorm. Verreweg het grootste deel is inmiddels aangelegd en wordt al volop gebruikt door met name fietsers en wandelaars. Nog een klein jaar en laatste delen van Het Waterrijk zijn ook ingericht en dan is de brug over het spoor in De Park ook klaar.

In de aangelegde gebieden zien we de natuur zich ontwikkelen. Ook vinden we nieuwe planten en dieren die er eerst niet zaten. Door gericht beheer zorgen we er voor dat wat we hebben aangelegd zich ook goed kan ontwikkelen. Soms laten we ons bij het beheer helpen door bijvoorbeeld schapen en koeien (lakenvelders) zoals in deelgebied De Park.

In voorliggende voortgangsrapportage kunt u lezen wat er de afgelopen jaren allemaal is gerealiseerd. Om een duidelijk beeld te geven hebben we er voor gekozen om vooral veel plaatjes te gebruiken en weinig tekst. Maar Park Lingezegen is natuurlijk het mooist in 'het echt'. Kom dus vooral een keer kijken om te zien hoe het geworden is!

Deze voortgangsrapportage 2018 is opgesteld in opdracht van het Bestuur van Park Lingezegen en bedoeld om de verbonden partijen te informeren over voortgang van de ontwikkeling van Park Lingezegen.

In de voortgangsrapportage 2018 wordt per deelgebied beschreven welke werkzaamheden zijn uitgevoerd, welke delen nog moeten worden aangelegd en wanneer dit zal gebeuren. Ook lichten we een aantal onderwerpen toe, te weten; financiën, beheer, bestemmingsplannen, handhaving, supervisie, private initiatieven, , meldingen, communicatie, evenementen, doorontwikkeling, handhaving, archeologie en opsporen conventionele explosieven toe.

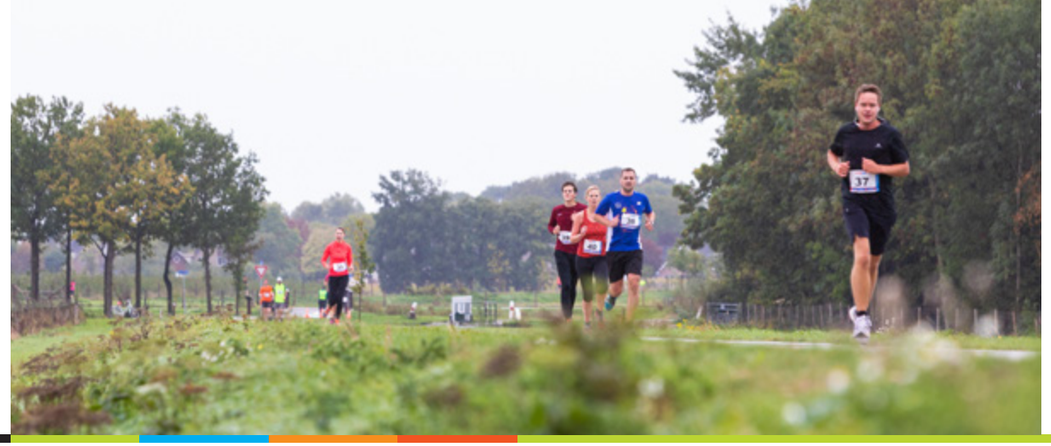

DE PARK

Anton de Kleijn, projectleider

Voortgang realisatie

De basisuitrusting van De Park is gereed. Het Romeins Lint ten noorden en zuiden van de Linge met fietspad en watergangen is aangelegd en wordt veelvuldig gebruikt. Momenteel grazen hier koeien en schapen en wordt de optimale beheervorm bepaald. De zuidelijke laan is gereed, de contouren van het kasteelterrein zijn duidelijk zichtbaar. Het evenemententerrein is klaar en is in september 2017 geopend. De oostelijke laan, de Notenlaan, is volledig 'in ere hersteld'. Ieder najaar is het weer druk aan de Notenlaan, want walnoten rapen is een erg leuk uitje.

Zuidelijke deel Romeins lint

De gemeente Overbetuwe heeft de grond verworven waarop de fietsverbinding vanuit Elst Noord komt te liggen. De fietsverbinding is vervolgens aangelegd en inmiddels feestelijk geopend.

Spoorwegovergang

De Notenlaan moet een belangrijke ontsluitingsweg worden voor fietsers en voetgangers om De Park te bereiken. Hiervoor is het nodig dat zij de spoorlijn Arnhem/Nijmegen kunnen kruisen. Na grondig onderzoek en uitvoerige overwegingen heeft het AB besloten tot een spoorbrug. In samenwerking met de gemeente Overbetuwe en ProRail is gestart met de voorbereiding van een fietsbrug. Inmiddels is het bestemmingsplan onherroepelijk en de aanbestedingsprocedure gestart. In samenspraak met ProRail is het definitief technisch ontwerp geaccordeerd. De vervolgstap is het uitwerken van het uitvoeringsontwerp. In overleg met ProRail zijn vijf aannemers geselecteerd die bekend zijn met de bouw van een stalen brug en waar ProRail en Park Lingezegen vertrouwen in hebben. De gemeente Overbetuwe is aangehaakt en wordt op regelmatige basis meegenomen in de planning en de status van de werkzaamheden. De brug wordt medio september 2019 opgeleverd.

Park
Lingezegen
Stand van
zaken
2018

HET WATERRIJK

Joop Eilander, projectleider

In Het Waterrijk zijn de werkzaamheden gestart in het voorjaar van 2014. Het Waterrijk-Oost is eind 2016 opgeleverd, en de oplevering van Het Waterrijk-West gebeurt eind 2018.

De provincie Gelderland heeft een verkoopovereenkomst gesloten met Staatsbosbeheer voor deelgebied Het Waterrijk. Overdracht zal naar verwachting binnenkort plaatsvinden. Gelijktijdig zullen ook het fietspad en de waterlopen worden overgedragen aan de gemeente en waterschap.

Het Waterrijk-Oost

Eind 2016 is Het Waterrijk-Oost opgeleverd. In het najaar van 2018 wordt nog een klein stukje beplanting aangebracht en worden wat inboetwerkzaamheden verricht. In overleg met Staatsbosbeheer worden nog enkele minimale aanpassingen in het terrein aangebracht: een klein stukje voetpad en een stortplaats voor maaiafval. Staatsbosbeheer realiseert zelf, samen met de Stichting Nederlands Cultuurlandschap, nog een oeverzwaluwwand.
Het Waterrijk-Oost is voor het beheer overgedragen aan Staatsbosbeheer, behalve het beheer van de waterberging, dat is overgedragen aan het waterschap. Alleen voor het rietland heeft de aannemer nog een onderhoudsplicht tot najaar 2019.

Het Waterrijk-West

In Het Waterrijk-West bevinden de werkzaamheden zich in een afrondende fase. Nog een klein deel van de grond moet worden afgevoerd. Bruggen, steigers en het vlonderpad zijn gereed. Het fietspad en de wandelpaden worden momenteel aangelegd en afgewerkt. Eindoplevering vindt plaats in december 2018. In het voorjaar van 2019 wordt nog een klein gedeelte van het riet aangeplant. De onderhoudstermijn voor het riet loopt tot 2022 (3 jaar na aanleg).
Samen met de gemeente Overbetuwe wordt gekeken of dit jaar nog een tweede brug over de Linge kan worden gerealiseerd. Indien dit lukt, lopen de werkzaamheden hoogstwaarschijnlijk uit tot in het eerste kwartaal van 2019.
Na oplevering wordt het beheer van Het Waterrijk-West per direct overgedragen aan Staatsbosbeheer.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

HET LANDBOUWLAND

Janet Holland, projectleider

Park Bredelaar

Het beheer van Park Bredelaar is door de gemeente Overbetuwe gegund aan Stichting Park Bredelaar. Deze stichting is speciaal hiervoor opgericht en heeft als doelstelling het beheren en exploiteren van Park Bredelaar, maar ook het steunen en promoten van eerlijke en duurzame voedsel- en landbouwsystemen. Deze beheerafspraken zijn vastgelegd voor de periode 2016 tot en met december 2021. Verder zijn de beheerders de samenwerking aangegaan met stichting Philadelphia. Door krachten te bundelen kunnen zij gezamenlijk een breed aanbod van activiteiten en werkzaamheden bieden zoals continuïteit in het dagelijks beheer, ondersteuning bij evenementen en het ontvangen van bezoekers in pocketpark De Bredelaar.
In 2018 vindt er een evaluatie plaats over de huidige inrichting van pocketpark De Bredelaar in relatie tot het huidige beheer en onderhoud door de stichting.

Pocketpark De Bredelaar is een mooi voorbeeld van hoe het toekomstige beheer en onderhoud van Park Lingezegen er uit kan zien.

Herontwikkeling locatie AM, Breedlersestraat te Elst

Sinds 2011 heeft Park Lingezegen de locatie AM aan de Breedlersestraat in eigendom. Op dit moment worden deze gronden jaarlijks in pacht uitgegeven. De achterste opslagloods is in bruikleen gegeven aan een carnavalsvereniging. De voorste ligboxenstal zal medio 2018 worden gesloopt in verband met aanwezig asbest.

Vanuit het park bestaat de behoefte om de locatie te saneren en te ontwikkelen. In de afgelopen jaren zijn er diverse initiatiefnemers geweest voor deze locatie, waaronder een kangoeroefarm, rondeelstallen en een ecodorp. Geen van deze alternatieven is tot ontwikkeling gekomen. Op dit moment zijn er gesprekken gaande met een initiatiefnemer om deze locatie te herontwikkelen. Dit initiatief wordt in samenspraak met de gemeente Overbetuwe en de parkorganisatie nader onderzocht en uitgewerkt.

Berg Idylle (Elsterbrug)

De Berg Idylle is volledig afgerond. De toekomstige eigenaar neemt ook de exploitatie van de urnenmuur op zich. Deze is op dit moment nog niet in gebruik.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

DE BUITENS

Janet Holland, projectleider

De Poel

Pocketpark De Poel is definitief opgeleverd en geopend.

Bomen van de toekomst

De ‘zone A15’, tussen de A15 en de Betuweroute, is grotendeels gerealiseerd met de aanleg van paden en een brug. Voor het bosgedeelte startte initiatiefnemer De Stiltestichting samen met Wageningen Environmental Research het project ‘Bomen van de toekomst’. Daarin wordt van verschillende boomsoorten onderzocht hoe de verschillende variëteiten het beste kunnen worden ingezet wanneer de klimaatverandering doorzet. Elders zijn al experimenten aan de gang op zandgronden, en hier willen ze een experiment uitvoeren op kleigrond.

De Stiltestichting heeft daarom het verzoek ingediend om binnen de basisuitrusting van Park Lingezegen een stuk grond van 1 à 2 hectare te mogen beplanten met verschillende soorten/ras bomen. Het experiment duurt circa 25 jaar. Aan het eind van deze periode laat de Stiltestichting een bos van 1 à 2 hectare achter in het park. De aanplant vindt plaats in de winter van 2018-2019.

DE WOERDT

Joop Eilander, projectleider

Kasteelterrein / Bos Idylle

Het kasteelterrein Ressen is inmiddels volledig gesaneerd en opgeruimd. In nauwe samenspraak met de Vereniging Dorpsbelangen Ressen is een ontwerp gemaakt voor de Bos Idylle (het kasteelterrein). Momenteel wordt het ontwerp technisch uitgewerkt. De realisatie van de idylle is gepland in het najaar van 2018, met mogelijk een kleine uitloop naar het eerste kwartaal van 2019.

Parkwal Bemmel

In de afgelopen twee jaar heeft de parkorganisatie samen met Rijkswaterstaat (RWS) gewerkt aan een ontwerp voor de Parkwal. Afgelopen voorjaar is gebleken dat dat ontwerp niet gerealiseerd kan worden vanwege de aanwezigheid van een hoofdgasleiding. Momenteel is het wachten op de ontwerpaanpassing van RWS voor de geluidswal en het snelfietspad. Zodra we daar over beschikken kunnen we een nieuw ontwerp maken. Dan zal ook een nieuwe bestuursovereenkomst worden opgesteld. De kans dat dat ontwerp nog in 2018 tot uitvoering komt is gering. Gezien de beperkte ontwerpruimte zijn de financiële consequenties waarschijnlijk ook gering.
Voor het deel van het gebied buiten de Parkwal geldt dat realisatie dit najaar waarschijnlijk kan worden afgerond, met mogelijk een kleine uitloop naar het eerste kwartaal van 2019.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

FINANCIËN

Jan Heinen, controller

De werkzaamheden in Park Lingezegen zijn grotendeels uitgevoerd. Voor de rest van 2018 en een deel van 2019 wordt voornamelijk nog gewerkt aan de afronding van Het Waterrijk en aan het realiseren van de spoorbrug in De Park. Die spoorbrug valt qua investering wel hoger uit dan de oorspronkelijke ramingen. Dat komt onder andere door de sterk gestegen staalprijs en de lagere beschikbare capaciteit voor het uitvoeren van werken. Hoeveel hoger de kosten uitvallen is op het moment van deze rapportage nog niet bekend, maar dit wordt geraamd op maximaal 0,9 miljoen euro. De hogere kosten zijn vanuit de reserves van de parkorganisatie op te vangen en hebben geen invloed op de hoogte van het beheerfonds. Dat blijft op het niveau van 6,8 miljoen euro. Bovendien blijft nog altijd een bedrag beschikbaar voor de doorontwikkeling van Park Lingezegen. De hoogte van dat bedrag kan wel worden beïnvloed door de uiteindelijke kosten van de spoorbrug.

Een deel van de middelen die de parkorganisatie ter beschikking had voor de realisatie van Park Lingezegen bestaat uit een subsidie vanuit de Provincie Gelderland. Deze subsidie moet nog worden afgewikkeld na de uiteindelijke realisatie.

In 2017 zijn de volgende belangrijke ontwikkelingen geweest op financiën:

- Realisatie - In de verschillende deelgebieden is voor ruim 4 miljoen euro aan maatregelen gerealiseerd.
- Onvoorzien - Vanuit de post onvoorzien is ruim 0,4 miljoen euro vrijgevallen omdat we geen onvoorziene uitgaven hadden.

BEHEER

Hans Hendriks, projectleider beheer

In 2017 heeft de parkorganisatie gewerkt aan de bestendiging van het beheer van Park Lingezegen. De bestaande beheercontracten zijn gecontinueerd en waar nodig bijgesteld.

Beheer De Park

Het onderhoudsbestek voor deelgebied De Park is verlengd tot eind 2018. De grote weides zijn nog steeds in pacht uitgegeven; beweiding met koeien (1 per hectare) helpt een fauna- en florarijk grasland te vormen. In de Notenlaan verzorgt een schaapsherder met schapen het onderhoud van het grasland.

Beheer De Woerdt

De bestaande beheercontracten zijn gecontinueerd en waar nodig bijgesteld. Het huidige beheercontract loopt tot eind 2018.

Beheer Het Landbouwland en De Buitens

De bestaande beheercontracten zijn gecontinueerd en waar nodig bijgesteld. Het huidige beheercontract loopt tot eind 2018.

Beheer Het Waterrijk

De provincie Gelderland heeft een verkoopovereenkomst gesloten met Staatsbosbeheer voor deelgebied Het Waterrijk. Overdracht zal naar verwachting binnenkort plaatsvinden Het beheer van Het Waterrijk-Oost is nu al in handen van Staatsbosbeheer. Op dit moment is Het Waterrijk-West nog werkgebied van de aannemer. Zodra Het Waterrijk-West is gerealiseerd komt ook daar het beheer in handen van Staatsbosbeheer.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Beheer Berg Idylle en Water Idylle
De bestaande beheercontracten zijn gecontinueerd en waar nodig bijgesteld. Het huidige beheercontract loopt tot eind 2018. Voor wat betreft de urnenmuur (bij de Berg Idylle) zal de toekomstige eigenaar afspraken moeten maken over het toekomstig gebruik van deze urnenmuur.

Beheer Voedselbossen
Er zijn afgelopen jaar twee nieuwe voedselbossen aangelegd in deelgebied De Park: de Santackergaard en Appelland. In totaal zijn er nu vijf voedselbossen in dit deelgebied. Met de vijf particuliere beheerders zijn afspraken gemaakt over het beheer en onderhoud in een bruikleenovereenkomst. Appeland is begin 2018 feestelijk geopend, De Santackergaard op 8 september 2018.

Beheer Park Bredelaar
Stichting Pocketpark Bredelaar is met het beheer op de goede weg. Het zijn enthousiaste mensen die gebruik maken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Stichting Philadelphia werkt hier ook op het terrein. Ook organiseren ze een aantal evenementen per jaar. Er zal eind dit jaar een evaluatie worden gehouden over de huidige inrichting van pocketpark De Bredelaar.

Beheerregister
Voor een goede overdracht naar de toekomstige beheerorganisatie is het wenselijk dat er een contracten- en beheerregister wordt aangelegd. Concreet betekent dit dat alle bestaande contracten worden gekoppeld aan het bestaande Planview-systeem. Dat maakt per perceel de betreffende beheergegevens inzichtelijk. Ook geeft dit een overzicht van welke contracten wanneer aflopen, zodat hier tijdig op kan worden ingespeeld. Uitgangspunt hierbij is het vastgestelde Beheerplan van december 2015.

BESTEMMINGSPLANNEN
Jaap Roest, jurist

In 2011 en 2012 zijn de bestemmingsplannen Park Lingezegen Lingewaard, Park Lingezegen Overbetuwe en De Park 10 Overbetuwe in werking getreden. Hoewel binnen deze bestemmingsplannen het basisontwerp van Park Lingezegen kon worden gerealiseerd, moesten toch enkele herzieningen van deze plannen plaatsvinden.
Inmiddels is een aantal herzieningen onherroepelijk geworden, bijvoorbeeld in de gemeente Lingewaard voor een aantal perceelsgebonden locaties. Er is nog een bestemmingsplanherziening voor Overbetuwe (brug Notenlaan) in procedure.

Spoorkruising Notenlaan De Park
Het spoor Arnhem-Nijmegen zou volgens het Masterplan en de Intergemeentelijke Structuurvisie worden gekruist door een tunnelverbinding. In het geldende bestemmingsplan is daartoe ook een aanduiding ‘tunnel’ opgenomen. Later zijn de mogelijkheden van een brug over het spoor nader onderzocht. Daarom is aan de gemeenteraad van Overbetuwe voorgesteld om het bestemmingsplan te herzien door daarin de aanduiding ‘brug’ op te nemen. Het ontwerp-bestemmingsplan heeft ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend, waardoor het bestemmingsplan ongewijzigd ter vaststelling wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In het najaar van 2018 is het bestemmingsplan dan onherroepelijk.

Meerdere locaties Lingewaard
In de gemeente Lingewaard is voor meerdere locaties binnen het bestemmingsplangebied Park Lingezegen het bestemmingsplan inmiddels herzien. Voor een locatie aan de Vossepels is tegen de herziening met succes beroep ingesteld. De verwachting is dat de gemeente een reparatie van die herziening zal voorbereiden.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Gemeenschappelijke regeling

De Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen is opgezet voor twee taken: om Park Lingezegen te realiseren én om het beheer te coördineren. De parkorganisatie heeft die eerste taak bijna volbracht, waardoor dat gedeelte van de GR niet meer hoeft te worden uitgevoerd. De afgelopen jaren is er veel veranderd aan het beeld dat in 2010 leefde bij het aangaan van de regeling. Daarnaast willen partijen mogelijk doorontwikkelen in het gebied. Hiervoor is geen ruimte opgenomen in de huidige GR. De GR moet worden aangepast. Hoe dit vorm moet krijgen, wordt in de tweede helft van 2018 uitgewerkt.

Q-TEAM/SUPERVISIE

Sylvia Karres en Michaël van Buuren

De supervisor van Park Lingezegen (landschapsarchitect Sylvia Karres) geeft het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van Park Lingezegen gevraagd en ongevraagd advies over de ruimtelijke kwaliteit van Park Lingezegen. Zij richt zich daarbij zowel op de aanleg van de basisuitrusting als op het beheer en de doorontwikkeling. De supervisor woont de vergaderingen van het DB en het AB bij. De gemeenten binnen Park Lingezegen betrekken haar bij de kwalitatieve beoordeling van belangrijke (nieuwe) ontwikkelingen binnen het park. Bij haar advieswerk wordt Sylvia bijgestaan door secretaris Michaël van Buuren, die onderdeel uitmaakt van de parkorganisatie. Hieronder de voornaamste adviezen en activiteiten van de supervisor uit het afgelopen jaar.

Afronding basisuitrusting

De supervisie voor het afronden van de basisuitrusting was in 2017 vooral gericht op verschillende projecten rond het buurtschap Ressen. De supervisor heeft – mede op verzoek van de gemeente Lingewaard – een notitie uitgebracht waarin de gehele ruimtelijke ontwikkeling van Ressen en omgeving is samenhang is beschouwd. Dit gaf een kader voor de uitwerking van twee elementen uit de basisuitrusting: de Kasteelplaats en de Parkwal A15. Tegelijkertijd zijn daarbij ook andere ontwikkelingen en initiatieven in Ressen aan de orde gekomen. De herontwikkeling van een voormalige viskwekerij voor drie nieuwe woningen en een parkstrook is daarvan het voornaamste voorbeeld.
Sylvia Karres heeft overleg gevoerd met de ontwerpers van de Bos Idylle: Berdie Olthof en Herman Verkerk over de materialisatie en uitwerking van het ontwerp, dit is vervolgens teruggekoppeld met de projectleider Joop Eilander. Verder heeft zij geadviseerd over de brug over de spoorlijn in de Notenlaan, aanvulling van het parkmeubilair en het opheffen van verschillende ‘missing links’ tussen bestaande woonwijken en Park Lingezegen (met name de verbinding van het circuit in De Park met de Mozartstraat, die in 2017 is gerealiseerd).

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Beheer

Een belangrijk aandachtspunt voor de supervisor is het beheer van het park, en dan met name de basisuitrusting. Naast een zorgvuldig ontwerp en dito aanleg, is het voor de ruimtelijke kwaliteit van het park ook belangrijk zorg te dragen voor continuïteit van een hoogwaardig beheer. In 2016 heeft zij de aandacht specifiek gericht op het beheer van de weiden binnen het circuit van De Park en van de Voedselbossen die in het park zijn aangelegd.
In dit kader voerde zij ook overleg over de gerealiseerde opstallen bij de nieuwe voedselbossen in het deelproject De Park. Deze voldoen niet geheel aan de gestelde randvoorwaarden. Voorgesteld is om vooralsnog de status quo te accepteren en dit punt in 2019, als er een evaluatie van de voedselbossen wordt gehouden, nader aan de orde te stellen.

Doorontwikkeling

In 2015 is afgesproken om voor de borging van de ruimtelijke kwaliteit van Park Lingezegen, de supervisor en haar secretaris te betrekken bij alle initiatieven voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen binnen Park Lingezegen. Twee thema's staan daarbij centraal:

- Verkeer. Mede op instigatie van de supervisor is gewerkt aan een Verkeersvisie voor Park Lingezegen en omgeving. Deze richt zich op de (toekomstige) ontwikkeling van het verkeer binnen, naar en uit het gebied. Het doel daarvan is om – vanuit de ambities van betrokken overheden en Park Lingezegen – een kader te scheppen voor verschillende verkeersprojecten die relevant zijn voor het park. De Visie wordt afgerond in 2018.
- Duurzame energie. Park Lingezegen wil ruimte bieden aan (innovatieve) initiatieven voor duurzame energie. Op die manier kan het park bijdragen aan de doelen van de energietransitie en het klimaatakkoord. Ter voorbereiding daarop is een werkbijeenkomst georganiseerd met als resultaat een notitie waarin aanzetten zijn gegeven voor duurzame energie in het park.

Mede naar aanleiding van voorgaande zijn adviezen gegeven over de volgende zaken:

- Het ontwerp van een ongelijkvloerse kruising van de 1e Weteringsewal met de spoorlijn Arnhem-Nijmegen
- De verkeerssituatie in deelgebied De Woerdt, met name over de zogenaamde Dorpssingel
- Het Landschapsplan en het Esthetisch Programma van Eisen voor het doortrekken van de A15
- De ontwikkeling van een snelfietsroute langs de door te trekken A15
- De situering en landschappelijke inpassing voor een initiatief voor een zonneakker in deelgebied Het Landbouwland

Voorts zijn adviezen gegeven over de volgende initiatieven en onderwerpen:

- De herontwikkeling van de zogenaamde AM-locatie aan de Breedlersestraat in deelgebied De Buitens
- De ontwikkeling, het ontwerp en de landschappelijke inpassing van een crematorium aan de Karstraat in deelgebied De Buitens
- De herontwikkeling van een erf aan de 1e Weteringsewal in het deelgebied Het Waterrijk
- De herontwikkeling van een erf aan de Grote Molenstraat in het deelgebied De Park
- De aanleg van een natuurspeelplaats op het erf van De Landerij in deelgebied De Park
- De situering van hectares natuurcompensatie in het park in verband met het doortrekken van de A15 op de voormalige Jabro-locatie aan de Karstraat
- De aanvullende inrichting van het voedselbos van Ecovrede in deelgebied De Park (aanleg sawah)
- Ook nam de supervisor deel aan de Ruimtelijke Ateliers regio Arnhem-Nijmegen over grootschalige energieopwekking in het kader van de energietransitie.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

PRIVATE INITIATIEVEN

Janet Holland, projectleider

Voor Park Lingezegen zijn vijf grootschalige ontwikkelingen voorzien die een bijdrage kunnen leveren aan de identiteit en het functioneren van het landschapspark. Deze thema's zijn:

- recreatie
- natuur
- (stads)landbouw
- strategisch waterbeheer
- duurzame energie

Private initiatiefnemers worden uitgenodigd om invulling te geven aan de ontwikkelrichtingen. Op het moment dat initiatieven zich melden die in de lijn liggen met deze grootschalige ontwikkelingen, dan worden deze begeleid. Hiervoor is een procedure opgesteld, waarbij het Q-team advies geeft vanuit de parkorganisatie.

Er heeft afgelopen jaar een verschuiving plaatsgevonden van kleine particuliere initiatieven naar grote initiatieven op het gebied van landbouw, recreatie, en duurzaamheid. Deze grotere initiatieven hebben meer ruimtelijke en kwalitatieve impact op Park Lingezegen dan de kleinere initiatieven die we in eerdere jaren binnenkregen.

Het gaat hierbij om de volgende initiatieven:

- Ecodorp (gerealiseerd buiten het park)
- Ecorecreatie (realisatiefase)
- Drijvende zonnepanelen (idee)
- Minirondeel (onderzoeksfase)
- Farm Models educatie landbouw (locatie buiten het park)
- Zonnepark Lingewaard (Heuvelsestraat) (ontwerpfase)
- Hondenlosloopgebieden Lingewaard (deels gerealiseerd)
- Schaapskudde binnen De Park (gerealiseerd)
- Natuurcamping (onderzoeksfase)
- Duurzame mengvorm landbouw en veeteelt (agroforestry) (onderzoeksfase)
- Kleinschalige biologische plantenkwekerij (zoekt nog geschikte locatie/ onderzoeksfase)
- Kunstwerkplaats KW37 binnen Park Lingezegen (gerealiseerd buiten het park)

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

COMMUNICATIE

Kristel Kleinhesselink, projectleider communicatie

Communicatieboodschap

De afgelopen jaren lag de nadruk in de communicatie over Park Lingezegen bij de plannen en de werkzaamheden. Nu de werkzaamheden grotendeels zijn afgrond, ligt de focus vooral op het vergroten van de bekendheid bij de huidige en toekomstige gebruikers. We communiceren over recreatiemogelijkheden, feestelijke openingen en evenementen om mensen te enthousiasmeren voor het landschapspark en om te laten zien dat het een mooi gebied is met volop mogelijkheden. Ook worden er steeds vaker activiteiten georganiseerd door organisaties en ondernemers. Ook hierover communiceert Park Lingezegen.

Vraagbaak en servicepunt

Sinds 2016 neemt het aantal berichten en vragen via sociale media toe. Behalve via de infobox en het contactformulier op de website, komen er vooral via Facebook veel vragen, ideeën en meldingen binnen. We treden de laatste jaren actiever in contact met de bezoekers door ze (online) op weg te helpen. Naast de inzet van de ‘gewone’ communicatie, worden we steeds meer een servicepunt voor alle mensen die Park Lingezegen bezoeken en daar iets willen ondernemen. De service is niet 24/7, maar veel recreatieve vragen die via Facebook binnen komen worden ook in het weekend beantwoord.

Communicatiemiddelen

We zetten een breed scala van communicatiemiddelen in. Dit zijn:

- website
- blogs
- sociale media: Facebook, Twitter, YouTube en Instagram
- Lingezegen-app (iOS en Android) met alle recreatiemogelijkheden in Park Lingezegen
- digitale nieuwsbrief (maandelijks)
- informatiepagina in de lokale huis-aan-huiskranten (4x per jaar)
- recreatiekaart (jaarlijkse herziene editie)
- diverse folders van ommetjes en fietsroutes (ook i.s.m. RBTKAN, Klompenpaden)
- advertenties op Facebook, in magazines (bijvoorbeeld Vierdaagse Magazine) en specials bij lokale kranten
- excursies, informatiestands, informatiepanelen

Cross mediale inzet

De communicatie gebeurt inmiddels zoveel mogelijk cross-mediaal, via een combinatie van kanalen, zodat de boodschap op verschillende manieren bij de diverse doelgroepen aankomt. Vaak zetten we de boodschap ook uit via de communicatiekanalen van maatschappelijke organisaties, ondernemers en de samenwerkingspartners. Door samen te werken met ondernemers en organisaties in Park Lingezegen, bereiken we een bredere doelgroep. Dat zal de komende jaren alleen maar sterker worden.

Communicatieplan

Met de overgang naar de nieuwe fase heeft Park Lingezegen eind 2015 de inzet van communicatie onderzocht. Hoe waarderen de doelgroepen (bewoners en omwonenden in het bijzonder) de verschillende manieren waarop Park Lingezegen communiceert? Daarnaast is in kaart gebracht hoeveel mensen bekend zijn met Park Lingezegen en met de mogelijkheden die het park biedt voor onder meer recreatie en ondernemen. De resultaten van het onderzoek uit 2015 zijn meegenomen in het communicatieplan 2017-2018.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Werkwijze en organisatie

De projectleider communicatie coördineert de communicatie over Park Lingezegen. Zij werkt nauw samen met Laura Ramaker, evenementencoördinator. Voor de productie van de communicatiemiddelen wordt samengewerkt met externe bureaus. Er is ook afstemming met de communicatieadviseurs van de samenwerkingspartners. Er is regelmatig bilateraal overleg over bijvoorbeeld de woordvoering bij evenementen, de promotie van activiteiten en het ter inzage leggen van documenten en over werkzaamheden. De projectleiders van de deelgebieden overleggen op adhocbasis met de projectleider communicatie over werkzaamheden en opleveringen.

EVENEMENTEN

Laura Ramaker, evenementencoördinator

Doordat Park Lingezegen bijna klaar is, worden er steeds meer evenementen georganiseerd. In 2017 is ook het evenemententerrein geopend, tijdens het Foot & Food Festival. Dit trekt nog meer evenementen.

Park Lingezegen wordt steeds bekender en populairder. Qua evenementen, teamuitjes, familie-uitjes en dergelijke, maar ook qua recreëren. Steeds meer groepen komen fietsen of (hard)lopen met gids of gezellig met elkaar. Ook ondernemers beginnen elkaar te vinden om evenementen en uitjes te organiseren. Als park krijgen wij steeds meer een rol als meedenker over uitjes en evenementen. Wij organiseren nog een paar evenementen, maar initiatiefnemers beginnen het park goed zelf te ontdekken.

Evenementen georganiseerd door Park Lingezegen

Ondernemersochtend

In 2017 hebben wij een begin gemaakt met ondernemersochtenden. Wij hebben de ondernemers in en rondom Park Lingezegen aangeschreven en die zijn in gesprek gegaan met elkaar. Hieruit zijn leuke initiatieven naar voren gekomen, zoals aantrekkelijke arrangementen. Nu zijn we bezig om een ondernemersplatform op te zetten. De ondernemers zijn hier goed bij betrokken en zij willen dit langzamerhand ook zelf gaan trekken.

Openingen

Er zijn in 2017/2018 een aantal openingen geweest. Wij hebben de Berg en Water Idylle geopend. Daarbij hebben we een rondleiding georganiseerd door de twee idylles en daarna een drankje en hapje aangeboden. Bij de opening van de ruiterroutes verrichte … de officiële openingshandeling en was er daarna een hapje en drankje bij Landerij De Park. Het fietspad bij het Amadeuspad is geopend door een stukje te fietsen over het circuit met aansluitend een hapje en drankje voor de aanwezigen.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Lezingen

In samenwerking met erfgoedcentrum Arnhem en ArcheoHotspots hebben wij een aantal lezingen verzorgd. In het Rozet zijn twee lezingen geweest, beiden over archeologie. De ene lezing ging over Romeinen en de vondsten uit het park, die ook een tijdlang tentoongesteld zijn in het Rozet. De tweede lezing ging over de Tweede Wereldoorlog. Bij deze lezing hebben wij ook Martien van Hemmen van Exodus betrokken.
Ook is een lezing georganiseerd in de bibliotheek van Kronenburg. Hier hebben we een algemeen verhaal verteld over Park Lingezegen, over recreëren in het park en over de archeologie.

Nationale archeologiedagen

Tijdens de Nationale Archeologiedagen 2017 hebben wij een processie georganiseerd vanaf Landerij De Park naar het Tempelmuseum in Elst. De kralenketting uit de Romeinse tijd welke is gevonden in De Park, is toen symbolisch overgedragen aan het Tempelmuseum. In het museum kon men ook een rondleiding krijgen in kerk en in het museum.

Foot & Food Festival

In 2017 was de vierde editie van de estafettewedstrijd Lingezegenloop. Omdat het aantal aanmeldingen in 2016 tegenviel hebben we er dit jaar een festival omheen georganiseerd. Dit hebben wij samen met een evenementenbureau gedaan. Diezelfde dag is ook het evenemententerrein officieel geopend door burgemeester Toon van Asseldonk (Overbetuwe). Het festival was erg leuk, helaas regende het heel hard (vooral bij de opbouw en start van de Lingezegenloop). Desondanks waren de aanwezige mensen allemaal enthousiast en ook de ondernemers waren enthousiast en betrokken.

Op 22 september 2018 werd voor de tweede keer het Foot & Food Festival georganiseerd. De vijfde Lingezegenloop is hier onderdeel van. Door de slechte weersomstandigheden hebben we de streekmarkt, kidsplayground, de band en sport & spel moeten annuleren. De Lingezegenloop, muziek van de dj en de foodtrucks gingen wel door.

Evenementen waarin we hebben geparticipeerd

Parklopen

In De Park is begonnen met Parklopen, elke derde zondag van de maand. Dit is een initiatief van de Atletiekunie samen met Henk Bruggeman van hardloopvereniging De Loper. Wij hebben hierbij geholpen door onder andere mee te denken met de route en door te helpen met communicatie. Doordat het Parklopen in De Park een succes is, is het ook opgezet in Bemmel, ditmaal als initiatief van de Atletiekunie samen met BOD De Sprinters, op elke eerste zondag van de maand. Onze rol was wederom meedenken met routes, tips geven over de omgeving en helpen met communiceren.

Opening Het Appelland

De opening van boomgaard het Appelland (februari 2018) is georganiseerd door de ondernemer. Hij heeft verschillende spelen georganiseerd en voor een hapje en drankje gezorgd. Wij hebben met hem meegedacht en gezorgd voor communicatie.

Meedenken

Excursies en uitjes

Bij een aantal excursies en uitjes hebben wij tips gegeven over het programma. Ook denken we mee en hebben we mensen in contact gebracht met gidsen en ondernemers in Park Lingezegen. Er is een excursie

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

geweest van een delegatie Chinezen, gemeente Tilburg, Larenstein, provincie (EZ), pusinessleaders en de gemeente Lingewaard.

Dag van Park Lingezegen

De Dag van Park Lingezegen is de laatste jaren georganiseerd door de Gebruikersraad. Wij hebben een aantal keer met hen gezeten en meegedacht. De Gebruikersraad heeft de dag met hun uitgebreide netwerk van organisaties en ondernemers zelf georganiseerd. De laatste Dag van Park Lingezegen vond plaats in juni 2016; op basis van een evaluatie met de deelnemende ondernemers en organisaties is besloten de dag niet meer te organiseren.

Toekomst

Nationale Archeologiedagen

Op 13 oktober 2018 organiseren wij een publieke opgraving en een archeozandbak. Dit wordt gedaan bij de stapsteen bij het Vierdaagsebos in Elst. Hier is een hoge verwachting van vondsten, waardoor dit een goede plek is. Het publiek kan zelf graven en meekijken hoe een opgraving in zijn werk gaat. Daarnaast is voor de kinderen een archeozandbak waar zij kunnen graven naar bijvoorbeeld scherven.

Opening Park Lingezegen

Het is nog niet duidelijk wat we gaan doen met de feestelijke en officiële opening van Park Lingezegen. Momenteel zijn we druk met brainstormen en het opstellen van een programma. De opening staat gepland voor het voorjaar van 2019.

MELDPUNT

Karin van den Berg

In 2018 werd er veel gebruik gemaakt van de info-mailbox. Er zijn tot nu toe (peildatum 3 september 2018) 61 meldingen geregistreerd.

Ideeën

Sommige mensen komen met ideeën over bijvoorbeeld het inzaaien van akkerranden, de voedselbossen en het opruimen van zwerfafval in Park Lingezegen. Ook zijn er vragen als ‘Waarom wordt de fundering van het Kasteel in de Notenlaan niet zichtbaar gemaakt?’.

Meldingen

Ook houdenmelders het welzijn van de planten en dieren in Park Lingezegen goed in de gaten; denk aan het melden van een dode zwaan, de jacht, een plas met weinig water voor de vissen, te weinig drinkwater of genoeg schaduw tijdens warm weer voor de koeien. Aparte vogel- en plantensoorten worden vol trots gemeld, mensen sturen foto’s naar het projectbureau.
De eikenprocessierups werd gesignaleerd in De Woerdt. Of beheerszaken worden gemeld: een kapot hekwerk bij de koeien dichtbij het projectbureau, paden die gemaaid moeten worden en dergelijke.

Klachten

Mensen maken soms een melding of dienen een klacht in omdat ze vinden dat er overmatig veel mest wordt uitgereden in sommige weilanden of vinden dat er te veel/te vroeg/te weinig gemaaid wordt.

Met het gebruik van Park Lingezegen, wordt er vaker afval gedumpt. Soms zijn er nog wat kleine aanvaringen tussen ruiters, hardlopers en loslopende honden die eigenlijk aan de lijn moeten. Dat lijkt echter minder te worden.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

Vragen

Er wordt regelmatig gevraagd of de parkorganisatie kan helpen bij het organiseren van excursies (onder andere voor studenten). Deze studenten hebben vaak later weer vragen aan onze projectleiders. Ook zoeken mensen regelmatig een leuke locatie voor een trouwerij, familiefeest, kinderfeest of organiseren ze een feest voor hun vriendengroep. Ze vragen onze hulp en wij denken mee en geven tips/adviezen.
Ook zijn er mensen die graag gebruik willen maken van Park Lingezegen om er in te sporten; bootcamp, handbal, aanspanning te paard, het starten van een wandelgroep. Of ze vragen of Park Lingezegen voor een scootmobiel toegankelijk is.
Tot slot werden ook particuliere initiatieven aangemeld, bijvoorbeeld mogelijkheden voor een kleine natuurkampeerplaats en een kleine biologische plantenkwekerij.

Alle vragen en opmerkingen worden doorgezet naar de projectleider die daarover gaat.

HANDHAVING

Projectleider Janet Holland
Handhaver vacature

Sinds augustus 2015 was er een boa (buitengewoon opsporingsambtenaar) werkzaam in Park Lingezegen. De huidige boa is medio 2017 vertrokken naar een andere gemeente. Inmiddels is er een vacature opengesteld voor een nieuwe handhaver Domein II die vanuit de gemeente Lingewaard zal worden aangesteld met als werkgebied Park Lingezegen.

Rol en taken boa

De boa is een gastheer/-vrouw en vraagbaak voor gebruikers en bezoekers van Park Lingezegen. Zijn (of haar) opstelling en houding zijn dan ook open, proactief en laagdrempelig. De boa signaleert onregelmatigheden en ongewenst gedrag en spreekt de mensen daar op aan. Indien noodzakelijk treedt de boa handhavend op. Het uitschrijven van een proces verbaal is echter geen doel op zich, maar meer een middel om ongewenst gedrag binnen Park Lingezegen beperkt te houden.

De zaken waar de boa binnen Park Lingezegen onder meer mee geconfronteerd wordt, zijn voornamelijk het dumpen van zwerfafval, loslopende honden en hangjeugd. Deze overlast is verspreid over het hele park. Er zijn geen specifieke overlastgebieden aan te wijzen. Ook drugsafval binnen Park Lingezegen is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Deze meldingen worden doorgezet naar de politie.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

ARCHEOLOGIE EN OCE

Arno Schuring, projectleider OCE en Harry Pape, archeoloog

Algemeen

De afgelopen twee jaren heeft er veel archeologisch onderzoek plaatsgevonden, maar is er ook veel naar buiten getreden met de archeologische resultaten. Zo zijn er meerdere goed bezochte lezingen gegeven, bijvoorbeeld tijdens de Romeinenweek in mei 2017 in de bibliotheken van Rozet, Kronenburg (Arnhem) en Mariënburg (Nijmegen). In oktober 2017 is er een processie gelopen tijdens de Nationale Archeologiedagen, om een doosje Merovingische kralen vanaf De Park via het Amadeuspad naar het Tempel | Kerk Museum Elst te brengen. Deze kralen waren een bijzondere vondst tijdens de aanleg van het fietspad van Elst naar De Park.

Voor de Romeinenweek in mei 2018 was er een fietsexcursie voor vrijwilligers van Park Lingezegen langs archeologische vindplaatsen in het park meegenomen waarin ze het verhaal achter de vondsten te horen kregen.

In oktober 2018 is er een publieksopgraving bij de Stapstenen (De Buitens) in het kader van de Nationale Archeologiedagen.

Het publieksboek Archeologie Park Lingezegen wordt naar verwachting in het tweede kwartaal van 2019 aangeboden. In dit boek zijn alle archeologische vondsten uit de Tweede Wereldoorlog beschreven. Op het gebied van OCE (Opsporen Conventionele Explosieven), hebben de laatste benaderingswerkzaamheden in 2017 plaats gevonden. Naast de brug over het spoor en enkele kleine extra werkzaamheden zijn de OCE-werkzaamheden in Park Lingezegen gereed.

De Park

Ten zuiden van De Park is de verbinding met Elst-Noord tot stand gekomen middels het Amadeuspad. Hiervoor is een bureau-, boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Ook voor de toekomstige spoorbrug in het verlengde van het Notenlaantje is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Voor de verdere werkzaamheden aan de brug is geen vervolgonderzoek nodig, anders dan een passieve archeologische begeleiding bij het graven van enkele sloten. De vroegmiddeleeuwse kralen die per toeval werden ontdekt kwamen eveneens uit De Park. De gemeente Overbetuwe gaat een brug aanleggen in de 1e Weteringsewal. Als parkorganisatie staan we de gemeente bij met raad en daad.

Het Waterrijk

In dit deelgebied is de basisuitrusting gereed. Sporadisch wordt nog OCE-onderzoek uitgevoerd, waarbij archeologische vondstmeldingen gedaan zullen worden als dit van toepassing is. Van alle tot nu toe aangetroffen artefacten bij OCE-onderzoek is in 2016 een catalogus verschenen (Greenhouse Advies, GRA-rapport 2016.05, Hordijk/Pape/Osinga 2016), waarbij het gros van het materiaal uit Waterrijk kwam.

Het Landbouwland

Park Bredelaar ligt in Het Landbouwland, op de grens met De Buitens. Onlangs hebben we akkoord gekregen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed om verticale drainage in Park Bredelaar toe te passen. Met deze aanpassing kunnen we de wateroverlast tegengaan op dit archeologische monument.

De Buitens

Het overgrote deel van het archeologische monumentencomplex langs de Breedlersestraat ligt in De Buitens. Het archeologisch rapport, ter plaatse van Park Bredelaar, langs de Kattenlegerstraat en langs de Stapstenen is onlangs afgerond. Er zijn veel archeologische resten aangetroffen van meerdere nederzettingen, en een

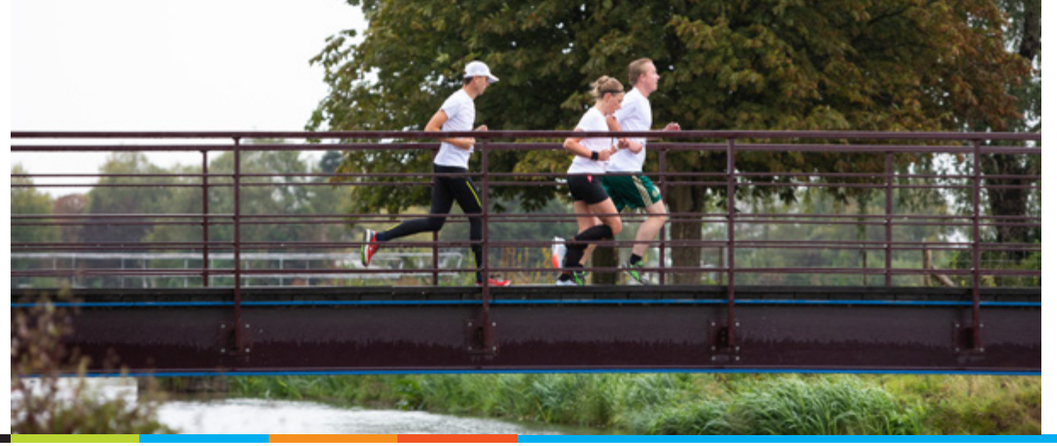

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

grafveld langs de Kattenlegerstraat. Dit onderzoek kan als de 'kers op de taart' worden beschouwd voor de archeologie in Park Lingezegen en omgeving, vanwege de uniekheid van de vondsten. Bij het rietveenmoeras, knooppunt Ressen (langs de A 15), isproefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij een Romeinse mantelspeld en artefacten uit WO2 zijn aangetroffen.

De Woerdt

In deelgebied De Woerdt wordt op het voormalige kasteelterrein van Ressen een idylle gerealiseerd, waarvoor archeologisch bureau- en booronderzoek is uitgevoerd. Het muurwerk van het middeleeuwse kasteel ligt waarschijnlijk op circa 3 meter diepte. Omdat er geen diepe bodemingrepen zijn gepland, zal geen verder onderzoek nodig zijn. Langs de A15 is in het kader van de voorbereiding van de parkwal ten zuiden van de A15 een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Een deel van het terrein komt in aanmerking voor vervolgonderzoek, dit zal zeer waarschijnlijk door Rijkswaterstaat worden opgepakt in het kader van de doortrekking van de A15.

RECREATIEVE ROUTES

Janet Holland, projectleider

In de basisinrichting van Park Lingezegen is de aanleg van wandel-, fiets- en ruiterpaden opgenomen. Daarvoor heeft de parkorganisatie bij de provincie subsidie aangevraagd en ontvangen . Deze wandel-, fiets- en ruiterroutes zijn inmiddels afgerond. De routes worden gemarkeerd in het veld en zijn ook digitaal te raadplegen via internet. Dit vergroot het gebruik van de aangelegde routes en stimuleert ook de lokale economie door bijvoorbeeld horecagelegenheden aan te doen.

Cijfers

Via Wandelnet is bekend dat de NS-wandelroute door Park Lingezegen in de eerste helft 2017 ruim 12.000 keer is gedownload. De overige wandelroutes zijn op de website van Wandelnet in de periode van januari tot en met augustus 2017 32.000 bezocht en 6.000 keer gedownload. Dit is volgens Wandelnet een zeer goede score.

Naast de wandel-, fiets- en ruiterroutes zijn er op verzoek van initiatiefnemers ook skeelerroutes gerealiseerd. Binnen het Romeins Lint in deelgebied De Park zijn hardlooproutes bewegwijzerd. Verder is vanaf 2017 in samenwerking met de Atletiekunie het project Parklopen gestart in deelgebied De Park. Vanwege het succes en de belangstelling is Parklopen in 2018 ook in het zuidelijk deel De Woerdt gestart. Onlangs is het verzoek binnengekomen om tussen Arnhem en Nijmegen in het landschapspark een mountainbikeroute te realiseren.

Park Lingezegen Stand van zaken 2018

DOORONTWIKKELING

Jan Willem Kamerman, parkdirecteur

De basisuitrusting is grotendeels aangelegd. Toch zal het tot 2019 duren totdat het resterende deel, zoals het rietmoeras in Het Waterrijk, gereed is. Ondertussen is Park Lingezegen al volop in gebruik en ontstaan er nieuwe ideeën en initiatieven voor gebruik en inrichting. De parkorganisatie neemt de tijd om initiatiefnemers te helpen bij het uitwerken en realiseren van nieuwe initiatieven, mits deze passen binnen de bestaande doelen van Park Lingezegen. Deze doelen zijn: recreatie, (stads)landbouw, waterbeheer, natuur en duurzame energie.

Rich Water World

In samenwerking met onder andere de Radboud Universiteit en Wageningen University & Research is het project Rich Water World uitgevoerd en inmiddels afgerond. Het project omvatte het op veldschaal aanleggen, testen en verbeteren van een biocascade (waterzuivering) en het ontwikkelen van een watermanagementtool. De resultaten van het project waren positief; ze worden op www.richwaterworld.com uitvoerig toegelicht. Een vervolg op dit project is in voorbereiding.

Voedselbossen

Inmiddels zijn in samenwerking met vijf initiatiefnemers vijf voedselbossen aangelegd. De start was lastig voor de voedselbossen omdat de grond nog erg verstoord was. De natuur herstelt zich goed en de bomen, struiken en planten zijn mede door de goede zorg van de initiatiefnemers goed aangeslagen. De eerste appels, noten en bessen zijn geoogst. De ontwikkeling van de voedselbossen wordt nauwgezet gemonitord en regelmatig worden er rondleidingen georganiseerd om het publiek kennis te laten maken met de voedselbossen.

Proefen vezelhennep, triticale en boom van de toekomst

In samenwerking met twee agrariërs van de lokale afdeling van LTO is in 2016 op drie percelen vezelhennep verbouwd als experiment in het kader van de Green Deal Natuurvezels, waarin onder andere het Ministerie van LNV en de provincie Gelderland deelnemen. Vezelhennep biedt mogelijkheden als grondstof voor kleding, bouwstoffen, veevoer en biocomposieten. Vezelhennep kan wellicht worden gebruikt als derde gewas in de rotatieteelt.
In 2017 is door dezelfde agrariërs triticale geteeld om te onderzoeken of dit gewas geschikt is om op te nemen in de wisselteelt.
In de winter van 18/19 zal op de percelen het experiment ‘Boom van de toekomst’ starten. Met dit experiment dat in opdracht van de Stiltestichting door de Wageningen UR wordt uitgevoerd, wordt nagegaan welke bomen/rassen zich het beste kunnen aanpassen aan de klimaatverandering.

Verzonden: woensdag 20 maart 2019
Onderwerp: Concept Jaarrekening 2018 en Begroting 2020 ter inzage

E-mail in opdracht van Jan Willem Kamerman

Goedemorgen,

Als bijlage bij deze e-mail de concept Jaarrekening 2018 en de begroting 2020 ter inzage. Eventuele zienswijzen dienen 2 weken voor het DB van 21 juni, dus vrijdag 7 juni, bij ons te worden aangeleverd.
De stukken worden in de periode van dinsdag 2 april tot en met maandag 13 mei voor iedereen ter inzage gelegd aan de balie van jullie organisatie, op de Parkorganisatie en via onze website.
Willen jullie er zorg voor dragen dat de balie hiermee bekend is?
De publicatie van de stukken vindt aanstaande zaterdag 23 maart plaats in de plaatselijke kranten/huis aan huis bladen.

Termijnen:

23 maart:	Publicatie ter inzage legging
	Stukken worden officieel toegestuurd aan raad en college, AB en DB en PS en GS
2 april tot 13 mei:	Officiële ter inzage legging voor belangstellenden
7 juni:	Uiterste aanleverdatum zienswijze Raden, AB en PS

Een ieder mag inzien, maar men mag geen reactie geven op de stukken (dit kan/mag alleen de raad, AB en PS doen).

Zouden jullie deze mail willen doorsturen binnen jullie organisatie? Alvast bedankt.

Met vriendelijke groet,

Jan Willem

Secretary | Projectbureau | T 088-0109304 | www.parklingezegen.nl
Projectbureau Park Lingezegen
De Park 10
6661 NW Elst

Park Lingezegen

Jaarstukken 2018

6 februari 2019

Inhoudsopgave

1 Jaarverslag 3
2 Programmaverantwoording 5
2.1 Programma 5
2.2 Uitgangspunten van het beleid ten aanzien van de algemene dekkingsmiddelen 6
2.3 Aanwending van de post onvoorzien 6
2.4 Paragrafen 6
2.4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 6
2.4.2 Financiering 7
2.4.3 Bedrijfsvoering 7
2.4.4 Verbonden partijen 8
2.4.5 Grondbeleid 8
2.4.6 Rechtmatigheid 8
2.4.7 BTW 8
3 Jaarrekening 10
3.1 Algemeen 10
3.2 Balans Park Lingezegen 12
3.3 Toelichting op de balans 13
3.3.1 Toelichting algemeen 13
3.3.2 Toelichting op de activa 13
3.3.3 Toelichting op de passiva 15
3.4 Overzicht van baten en lasten 2017 Park Lingezegen 16
3.4.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten 16
3.5 Overige gegevens 20
3.5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 20

1 Jaarverslag

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Het openbaar lichaam is operationeel sinds 1 december 2010.

De realisatie van Park Lingezegen is vastgelegd in de bestuursovereenkomst d.d. juli 2008. In het uitvoeringsprogramma Park Lingezegen zijn de uit te voeren projecten beschreven. De huidige tijdsplanning van het Park Lingezegen gaat ervan uit dat de laatste werkzaamheden aan het park in 2018 worden uitgevoerd. Aan het einde van de looptijd van het project wordt een beheerfonds gevormd uit de middelen die overblijven. Het beheerfonds wordt gebruikt om de kosten van het beheer langjarig te dekken. In een later stadium worden de beheerkosten in een aparte begroting opgenomen en ter goedkeuring aangeboden. In een bijbehorend masterplan is het ruimtelijk ontwerp vastgelegd dat wordt gebruikt als toetsingskader bij de ruimtelijke invulling. Het ontwerp vanuit het masterplan is nader uitgewerkt in een structuurvisie. Tot op heden heeft de parkorganisatie de uitvoering en realisatie van het uitvoeringsprogramma tot taak evenals de coördinatie van het beheer van gerealiseerde onderdelen van Park Lingezegen.

De parkorganisatie functioneert als een zelfstandige openbaar lichaam. De dagelijkse operationele aansturing wordt verzorgd door de Parkdirecteur. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het openbaar lichaam ligt bij het Dagelijks Bestuur en bij het Algemeen Bestuur.
De partners die samenwerken in het openbaar lichaam zijn: provincie Gelderland, gemeente Lingewaard, gemeente Overbetuwe, gemeente Nijmegen, gemeente Arnhem en waterschap Rivierenland.

Het park is opgedeeld in vijf deelgebieden die elk een eigen karakter krijgen. In het uitvoeringsprogramma worden de deelgebieden gescheiden uitgewerkt. Per zogenaamd ‘element’ is reeds inzichtelijk gemaakt wat en door wie één en ander gerealiseerd kan worden evenals tegen welke kosten. Ook is in een uitvoeringsstrategie een plan voor realisatie op hoofdlijnen uitgezet.

Programma verantwoording 2018

2 Programmaverantwoording

2.1 Programma

Belangrijkste doelstellingen en activiteiten
De doelstelling van het programma is de realisatie van Park Lingezegen. Voor het afgelopen begrotingsjaar waren de belangrijkste doelstellingen en activiteiten:

Doelstellingen en Activiteiten

Doelstelling	Activiteit	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Inrichting De Park	Uitvoering projecten	€ 1.498.949	€ 433.340
Inrichting Waterrijk	Uitvoering projecten	€ 1.755.661	€ 1.813.647
Inrichting Landbouwland/De Woerdt	Uitvoering projecten	€ 538.144	€ 374.182
Algemeen	Uitvoering projecten	€ 1.429.938	€ 513.435
Subtotaal:		*€ 5.222.692*	*€ 3.134.604*
Grondverwerving	Aankoop van grond	€ -	€ 30.700
Planontwikkeling	Opstellen van de plannen en voorbereidend onderzoek	€ -	€ 242.051
Organisatie	Projectmanagement en ondersteuning	€ 960.441	€ 1.233.080
Beheerkosten	Beheer van ingerichte gebieden	€ 316.795	€ 307.541
Subtotaal:		*€ 1.277.236*	*€ 1.813.372*
Totaal:		**€ 6.499.928**	**€ 4.947.976**

Bereikt
In 2018 is de uitvoering van de realisatie van Park Lingezegen verder vormgegeven. De Park, Landbouwland en het Waterrijk zijn nagenoeg volledig afgerond. In 2018 is bovendien gestart met de aanleg van de spoorwegkruising in De Park en het inrichten van een strook naast de A15 in De Woerdt. Dat zijn de laatste activiteiten voor de beide gebieden en afronding staat gepland in 2019. In de realisatie is te zien dat in 2018 de raming uitging van een inrichting voor ruim 5,2 miljoen Euro. De realisatie zit daarbij op ruim 3,1 miljoen Euro. Het gaat hier om een verschuiving van activiteiten in vooral De Park en onder algemeen. Daar was in de raming een bedrag van ruim 1 miljoen Euro opgenomen voor de doorontwikkeling. De realisatie op de doorontwikkeling was 0,35 miljoen Euro.

Hieronder staat per doelstelling een korte verklaring.

Uitgevoerde activiteiten
<u>Grondverwerving</u>
In 2018 heeft de parkorganisatie nog enkele kleine strookjes grond aangekocht.

<u>Planontwikkeling</u>
Onder planontwikkeling vallen ook in 2018 kosten voor OCE en voor het uitwerken van de plannen, waaronder die voor het verder ontwikkelen en beheer. Voor OCE en archeologie zijn ook in 2018 activiteiten verricht.

<u>Organisatie</u>
In 2018 is de uitvoeringsorganisatie verder afgebouwd, zij het minder snel dan verwacht in verband met de uitloop van uitvoerende projecten. De beschikbare capaciteit volgt het niveau van de activiteiten in het park en de afbouw gaat door tot op het punt dat alleen een beheerorganisatie overblijft.

Inrichting De Park
De Park is afgerond op de spoorwegkruising na. We kunnen constateren dat De Park ruim binnen begroting wordt opgeleverd.

Inrichting Waterrijk
Het zwaartepunt van de werkzaamheden in het Waterrijk lag in 2017. De afronding is op een paar onderdelen vertraagd. Definitieve afronding zal zijn in 2019.

Inrichting Landbouwland/Buitens/De Woerdt
In de deelgebieden Landbouwland/Buitens/De Woerdt zijn alle activiteiten afgerond, op de zone A15 na. Die activiteiten worden afgerond in 2019.

Toelichting
In de realisatie loopt de parkorganisatie achter ten opzichte van de begroting. Dit is met name veroorzaakt door een gewijzigde timing van activiteiten en het nog niet kunnen invullen van de wensen rondom doorontwikkeling.

2.2 Uitgangspunten van het beleid ten aanzien van de algemene dekkingsmiddelen

De baten liggen lager dan opgenomen in de begroting. In 2018 heeft de een subsidie ontvangen voor OCE. Die subsidie was niet in de begroting opgenomen. De opbrengsten bestaan verder uit bijdragen voor beheer, uit doorgegeven BTW (transparantiemethode) en uit pacht. In 2018 was een verkoop van grond geprognotiseerd. De Parkorganisatie heeft die gronden echter nog in bezit. Verkoop van de gronden is voorlopig niet nodig om de taken uit te kunnen voeren.

Algemene dekkingsmiddelen	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Saldo van de financieringsfunctie	€ -	€ -
Overige algemene dekkingsmiddelen	€ 2.148.115	€ 1.268.447
Totaal:	**€ 2.148.115**	**€ 1.268.447**

2.3 Aanwending van de post onvoorzien

De post onvoorzien is in het jaar 2018 niet ingezet.

Onvoorzien	Raming 2018 (x € 1)	Realisatie 2018 (x € 1)
Park Lingezegen	€ 424.938	€ -
Totaal:	**€ 424.938**	**€ -**

2.4 Paragrafen

2.4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De parkorganisatie vormt alleen reserves die vrij aanwendbaar zijn. De parkorganisatie kent geen formeel weerstandsvermogen, aangezien de begroting over de totale looptijd van het project sluitend en taakstellend is. Eventuele tegenvallers leiden over de volledige looptijd van het project daarom tot keuzes. Risico's worden opgevangen in de exploitatie wanneer ze de post onvoorzien overschrijden. Vanuit de behoefte te kunnen blijven sturen op uitgaven is een fasering tussen

deelgebieden van het park aangebracht. Op die manier kan aan meer bepalende elementen van het park uitvoering worden gegeven door eventueel minder bepalende elementen niet uit te voeren. De volledige inrichting van Park Lingezegen lukt nog altijd binnen de randvoorwaarden van de oorspronkelijke projectbegroting uit 2010.

Het vermogen van de parkorganisatie was aan het begin van 2018, na het besluit van het algemeen bestuur het resultaat van 2016 te onttrekken aan de algemene reserves, € 15.947.329. De algemene reserves van de parkorganisatie worden afgebouwd gedurende de realisatie van het park. Afname van de algemene reserves loopt zo parallel met afname van de risico's. Na goedkeuring van de jaarrekening stellen wij voor het resultaat over 2018 (-/- € 3.679.529) ten laste te brengen van het eigen vermogen. Hiermee komen de algemene reserves uit op € 12.267.800.

De parkorganisatie voert risicomanagement uit op de deelprojecten en op het totale park. In afzonderlijke, actief beheerde, risicoregisters zijn de belangrijkste risico's geïnventariseerd, (kwalitatief) gewogen en waar nodig voorzien van de benodigde beheersmaatregelen. In periodiek overleg over de deelgebieden en in de verschillende vergaderingen van de parkorganisatie worden de risico's en de voortgang van de beheersmaatregelen besproken.

Kengetallen BBV	**2018**		**2017**
	begroot	**realiteit**	**realiteit**
netto schuldquote	nvt	-969%	-912%
netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	nvt	-969%	-912%
Solvabiliteitsratio	nvt	98%	97%
Structurele exploitatieruimte	-15%	-46%	-13%

2.4.2 Financiering

De financiering van de parkorganisatie gebeurt volledig door de deelnemers aan de parkorganisatie. Zij hebben met elkaar in een bestuursovereenkomst afgesproken hoeveel middelen elke deelnemer bijdraagt aan de ontwikkeling en inrichting van het park. Alle middelen zijn na oprichting van het park beschikbaar gesteld. Omdat de financiering gebeurt door het storten van middelen bij de start van de parkorganisatie is geen alternatieve financiering noodzakelijk. Middelen om tot alternatieve financiering te komen zijn daarom vooralsnog uitgesloten. De parkorganisatie heeft een treasurystatuut opgesteld, in overeenstemming met haar verordeningen en de relevante wet- en regelgeving. In het treasurystatuut is onder andere opgenomen dat het de parkorganisatie niet is toegestaan langlopende financiering aan te trekken.

2.4.3 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van de parkorganisatie is volledig operationeel. Sinds de oprichting per 1 december 2010 is de organisatie op sterkte gebracht en is de volledige planning- en control cyclus ingericht. De bedrijfsvoering is aangepast aan de overgang naar een meer op uitvoering gerichte organisatie. De parkorganisatie kent de volgende organisatievorm:

Algemeen Bestuur
Het algemeen bestuur bestaat uit zes leden vanuit de deelnemende partijen aan de parkorganisatie. Het algemeen bestuur is uiteindelijk verantwoordelijk voor het beleid van de parkorganisatie. In 2018 heeft het algemeen bestuur zes keer vergaderd.

Dagelijks Bestuur
Het dagelijks bestuur bestaat uit drie leden vanuit de deelnemende partijen aan de parkorganisatie. Het dagelijks bestuur is in 2018 vijf keer in vergadering geweest en staat dichter bij de bedrijfsvoering van de parkorganisatie en het inrichten van de deelgebieden.

Operationele organisatie
De operationele aansturing van de parkorganisatie is de verantwoordelijkheid van de (door het algemeen bestuur aangestelde) parkdirecteur. Hij heeft een team beschikbaar dat bestaat uit gedetacheerde en ingehuurde medewerkers op de aandachtsgebieden operationele uitvoering, juridisch, financieel, communicatie en ondersteuning. De parkorganisatie heeft geen vaste medewerkers in dienst. De verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke besluitvoering ligt bij het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur van de parkorganisatie. ICT is volledig uitbesteed.

2.4.4 Verbonden partijen

De Parkorganisatie kent geen verbonden partijen.

2.4.5 Grondbeleid

De parkorganisatie is opgericht voor het realiseren van het Park Lingezegen. Realisatie van het park bestaat uit het inrichten van natuur. De grond waarop de natuur wordt ingericht is grotendeels reeds verworven.
Het grondbeleid van het park is gericht op het verwerven van de basisuitrusting en het inrichten van de basisuitrusting. Naast de basisuitrusting bestaat ook nog een streefbeeld. Het streefbeeld is echter geen onderdeel van dit project. Grond die wordt aangekocht en niet bij de basisuitrusting hoort wordt in principe geruild tegen grond die wel tot de basisuitrusting hoort, of wordt verkocht.

2.4.6 Rechtmatigheid

De parkorganisatie heeft geen herziene begroting gemaakt, maar werkt vanuit een oorspronkelijke begroting. De realisatie wijkt af van de begroting. Per afwijking is een verklaring gegeven. In 2018 zijn door de controller van de parkorganisatie interne audits uitgevoerd op gevolgde procedures. De audits hebben geen onrechtmatigheden opgeleverd.

2.4.7 BTW

De Parkorganisatie komt zelf niet in aanmerking voor BTW compensatie. Door middel van de transparantiemethode wordt de BTW echter doorgegeven aan de deelnemende partijen (gemeenten en provincie). De verdeelsleutel is afgestemd met de belastingdienst. De te compenseren BTW wordt via een factuur verrekend met de deelnemende partijen. De BTW positie is in de jaarrekening verantwoord onder ‘vorderingen op openbare lichamen’.

Jaarrekening
2018

3 Jaarrekening

3.1 Algemeen

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
De volgende grondslagen, waarop de waardering van de activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd, zijn bedoeld als leidraad voor een juiste interpretatie van de financiële overzichten. De jaarrekening is opgesteld volgens de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (hierna: BBV).

Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Voor zover het BBV niet anders voorschrijft, zijn de baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Voorraden
De parkorganisatie heeft geen waarde toegekend aan de gronden die zij bezit. Deze gronden zijn verworven en volledig afgewaardeerd.

Vorderingen en overlopende activa
De vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor mogelijk oninbare vorderingen is een voorziening dubieuze debiteuren opgenomen.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn tegen nominale waarde opgenomen in de balans.

Gerealiseerd resultaat
Het gerealiseerde resultaat is het resterende resultaat na reeds bestemde mutaties in de reserves. Het gerealiseerde resultaat wordt ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Vlottende passiva
De vlottende passiva zijn tegen nominale waarde opgenomen in balans.

Borg- en garantstellingen
Buiten de balanstelling wordt - voor zover van toepassing - het bedrag genoemd waarvoor er borg- of garantstellingen zijn afgegeven.

Verordeningen
Het openbaar lichaam heeft verordeningen opgesteld conform artikel 216, 217 en 217a van de Provinciewet. Deze verordeningen organiseren het financiële beleid van de parkorganisatie. Het algemeen bestuur heeft Keystone Accountants B.V. opdracht gegeven de controle van de jaarrekening te verzorgen.

Normenkader en controletolerantie
Naast de verschillende wet- en regelgeving wordt het normenkader gevormd door de verschillende verordeningen, het treasury-statuut en de door de parkorganisatie ingerichte (financiële) processen met bijbehorende procedures en werkinstructies. De verordeningen die relevant zijn werden vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur op 1 december 2010. Het normenkader wordt gevormd door:

Programma/ product	Specifieke activiteit	Wetgeving extern	Regelgeving intern
Algemeen bestuur en ondersteunende processen	Samenwerking	- Grondwet - Burgelijk wetboek - Algemene wet bestuursrecht - Wet gemeenschappelijke regelingen	- Bestuursovereenkomst - Regeling voorschriften mandatering bevoegdheden van het dagelijks bestuur en de voorzitter (Regeling mandatering)
	Algemeen financieel middelenbeheer	- Burgerlijk wetboek - Provinciewet - Besluit begroting en verantwoording - Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten - Besluit BTW compensatiefonds - Wet gemeenschappelijke regelingen	- Verordening 216 - Verordening 217/217a - Regeling mandatering
	Treasury	- Wet financiering decentrale overheden - Regeling Uitzettingen en derivaten decentrale overheden	- Treasurystatuut
	Arbeidsvoorwaarden en Personeelsbeleid	- Ambtenarenwet - Fiscale wetgeving - Sociale verzekeringswetgeving - Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector	- Overige personeelsregelingen - Detacheringsovereenkomsten
	Inkopen en contractbeheer	- Europese aanbestedingsrichtlijnen	- Regeling inkopen en aanbesteding - Regeling mandatering

Voor de controletolerantie wordt aangesloten bij de maximale goedkeuring- en rapportagetoleranties, zoals die wettelijk in het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) zijn vastgesteld, te weten 1% van de lasten voor fouten en voor onzekerheden in de controle 3% van de lasten. Deze toleranties gelden zowel voor de getrouwheid als voor de rechtmatigheid.

3.2 Balans Park Lingezegen

ACTIVA	**31-12-2018** (x € 1.000)	**31-12-2017** (x € 1.000)
Vlottende activa		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
- vorderingen op openbare lichamen		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar		
- vorderingen op openbare lichamen	2.830	6.636
- overige uitzettingen	-	-
- Rekening courant verhouding met het Rijk	9.682	9.729
Liquide middelen		
- bank- en girosaldi	58	53
Totaal vlottende activa	*12.570*	*16.418*
Totaal activa:	**12.570**	**16.418**

PASSIVA	**31-12-2018** (x € 1.000)	**31-12-2017** (x € 1.000)
Vaste Passiva		
Eigen vermogen		
- Algemene Reserve	15.947	18.336
- Gerealiseerd resultaat	-3.680	-2.388
Totaal vaste passiva:	*12.268*	*15.947*
Vlottende Passiva		
Netto vlottende schulden met een retetypische looptijd kleiner dan één jaar		
- overige schulden	164	225
Overlopende passiva		
- verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	139	246
Totaal vlottende passiva	*303*	*470*
Totaal Passiva:	**12.570**	**16.418**

	31-12-2018 (x € 1.000)	**31-12-2017** (x € 1.000)
Garantstellingen	-	-
Gewaarborgde geldleningen	-	-

3.3 Toelichting op de balans

3.3.1 Toelichting algemeen

De parkorganisatie heeft een eenvoudige balans. Daarbij beschikt de parkorganisatie over middelen die worden gebruikt om het park te realiseren en straks te onderhouden. De activa bestaan uit vorderingen en middelen in de schatkist. Aan de passiva zijde van de balans heeft de parkorganisatie alleen Eigen vermogen en kortlopende schulden (crediteuren). De belangrijkste posten zijn hierna toegelicht.

3.3.2 Toelichting op de activa

Vlottende Activa (x € 1.000)

Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Vorderingen op openbare lichamen	2.830	6.636
Overige uitzettingen	-	-
Rekening Courant verhouding met het Rijk	9.682	9.729
Totaal:	**12.512**	**16.365**

De vorderingen op openbare lichamen bestaan uit een post BTW (€ 583.219) die aan de deelnemende partijen wordt gefactureerd. De afspraken voor deze doorbelasting zijn gemaakt met de fiscus en de deelnemende partijen. Het overige bedrag (€ 2.246.958) bestaat voornamelijk uit een vordering op de provincie Gelderland. De rekening courant verhouding met het Rijk bedraagt per eind 2018 € 9.682.107.

Liquide middelen:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Bank- en girosaldi	58	53
Totaal:	**58**	**53**

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de parkorganisatie en zijn voor het grootste deel ondergebracht op een aan schatkistbankieren gekoppelde bankrekening.

De Parkorganisatie maakt gebruik van schatkistbankieren. De overtollige middelen boven een drempelbedrag (voor de parkorganisatie 250.000 Euro) moeten onder schatkistbankieren worden aangehouden in een aan de schatkist gekoppelde rekening. Uit het verloopoverzicht van de middelen blijkt dat de parkorganisatie voldoet aan die vereiste.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	**250**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**198**	**48**	**53**	**118**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	52	202	197	132
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	6.500			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	6.500			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	250			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	17.834	4.340	4.897	10.829
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	198	48	53	118

3.3.3 Toelichting op de passiva

Vaste Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen:

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Algemene reserve	15.947	18.336
Resultaat na bestemming	-3.680	-2.388
Totaal:	**12.268**	**15.947**

Het resultaat wordt, na besluit van het algemeen bestuur, onttrokken aan de algemene reserve.

Vlottende Passiva

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Schulden aan openbare lichamen	-	57
Crediteuren	164	171
Nog te ontvangen facturen	139	269
Totaal:	**303**	**497**

Overlopende passiva
De overlopende passiva bestaat voornamelijk uit crediteuren en een post voor facturen die betrekking hadden op 2018 maar zijn ontvangen in 2019.

Langlopende financiële verplichtingen
De parkorganisatie heeft geen langlopende financiële verplichtingen.

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen
Er is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum met een materiële impact op de jaarrekening.

3.4 Overzicht van baten en lasten 2018 Park Lingezegen

	Raming begrotingsjaar Bedragen X € 1.000,--			Realisatie begrotingsjaar Bedragen X € 1.000,--		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma's:						
Park Lingezegen	-	6.075	-6.075	-	4.948	-4.948
Subtotaal programma's	-	6.075	-6.075	-	4.948	-4.948
Algemene dekkingsmiddelen:						
Saldo Financieringsfuntie	-	-	-	-	-	-
Overige algemene dekkingsmiddelen	2.148	-	2.148	1.268	-	1.268
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	2.148	-	2.148	1.268	-	1.268
Onvoorzien	-	425	-425	-	-	-
Gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten	2.148	6.500	-4.352	1.268	4.948	-3.680
mutaties reserves	-	-	-	-	-	-
Gerealiseeerd resultaat	2.148	6.500	-4.352	1.268	4.948	-3.680

De begroting heeft niet dezelfde indeling als dit overzicht van baten en lasten. De afwijking wordt veroorzaakt doordat de inrichting van de basisuitrusting Park Lingezegen feitelijk een projectbegroting kent.

3.4.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Belangrijkste verschillen tussen de raming en de realisatie:
De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming worden veroorzaakt door verschuiving van activiteiten over jaargrenzen en door keuzes die de uitvoering van Park Lingezegen goedkoper maken. Inschattingen voor de verdeling van de middelen voor de jaren worden vanuit de opzet van de gemeenschappelijke regeling ruim elf maanden voorafgaand aan een realisatiejaar gemaakt. De kans op een afwijkende realisatie is daardoor groter. De opzet van het openbaar lichaam is zo dat het openbaar lichaam zonder tussenkomst van de deelnemende partijen zelfstandig in staat is financieel te sturen. De belangrijkste verschillen tussen realisatie en de laatste prognose in dit overzicht van baten en lasten zijn:

LASTEN PROGRAMMA LINGEZEGEN
Grondverwerving
In 2018 zijn nog enkele kleine stroken grond die nodig waren voor inrichting verworven.

Inrichting
De kosten voor inrichting zijn lager dan begroot. Dat heeft te maken met verschuiving van werkzaamheden.

Planontwikkelingskosten
De planontwikkelingskosten liggen hoger dan de laatste prognose. Dat hangt vooral samen met de vertraging in de uitvoering van de spoorwegovergang en onderzoeken naar de doorontwikkeling van het park.

Beheer
De kosten voor beheer vallen iets lager uit dan begroot.

Analyse begrotingsrechtmatigheid
In dit overzicht van baten en lasten is sprake van begrotingsrechtmatigheid. In de realisatie van de uitgaven hebben we een onderschrijding ten opzichte van de oorspronkelijke begroting en de laatste prognose.

De parkorganisatie werkt met een taakstellende begroting op het programma Park Lingezegen. Binnen het programma zijn de middelen vrij te verdelen over jaargrenzen, categorieën en deelgebieden. Uitvoering van activiteiten of verwerving van gronden vindt steeds plaats op basis van besluiten van het dagelijks en/of van het algemeen bestuur. De onderschrijding in 2017 binnen het programma leidt tot een herverdeling van de middelen over de resterende jaren.

Apparaatskosten OL
De centrale organisatie is begonnen met de afbouw. Het aantal FTE wordt daarbij aangepast aan de afnemende activiteit bij de realisatie van het park. In de realisatie is op 2018 nog wel een overschrijding op organisatie. Die overschrijding is vooral het gevolg van communicatie en een iets tragere afbouw dan oorspronkelijk voorzien.

Overige kosten
De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op de post onteigening, BTW en onvoorzien. De raming voor de BTW is op basis van de uitgaven bijgesteld. De post onvoorzien wordt op basis van de realisatie in dit jaar weer naar beneden bijgesteld voor de begroting.

Beheerkosten
De beheerkosten betreffen de kosten van tijdelijk beheer van gronden welke voor het park al beschikbaar zijn, maar nog niet zijn ingericht.

DEKKINGSMIDDELEN PROGRAMMA LINGEZEGEN
Ingebrachte middelen
De ingebrachte middelen bestaan uit de beheerbijdragen van de verschillende deelnemers in de gemeenschappelijke regeling.

Grondverkopen
In 2018 is een opbrengst geboekt (€ 44.860) op basis van een onderlinge grondruil tussen de Provincie, SBB en de parkorganisatie.

Overige opbrengsten
De overige opbrengsten bestaan uit activiteiten die de parkorganisatie vanuit een onderaannemersrol vervult en uit pachtopbrengsten.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)
Omdat de parkdirecteur geen vaste dienstbetrekking heeft bij de parkorganisatie geldt voor hem de WNT norm van € 189.000.

De topfunctionarissen die werkzaam zijn voor de parkorganisatie zijn:

Leden van het algemeen bestuur:
- Mevrouw J.P.M. Meijers (provincie Gelderland)
- De heer W. Hol (gemeente Overbetuwe)
- De heer T. Janssen (gemeente Lingewaard)
- De heer M. Gremmen (waterschap Rivierenland)
- De heer R. Paping (gemeente Arnhem)
- Mevrouw H. Tiemens (gemeente Nijmegen)

Leden van het dagelijks bestuur:
- Mevrouw J.P.M. Meijers (provincie Gelderland)
- De heer W. Hol (gemeente Overbetuwe)
- De heer T. Janssen (gemeente Lingewaard)

De leden van het algemeen bestuur en dagelijks bestuur ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden voor de parkorganisatie.

De directeur van de parkorganisatie
- De heer J.W. Kamerman (provincie Gelderland)

De heer Kamerman is vanuit de provincie gedetacheerd bij de parkorganisatie. In 2017 was hij het hele jaar actief in zijn positie als parkdirecteur.

Naam	Functie
J.P.M. Meijers	Voorzitter
W. Hol	Lid AB/DB
T. Janssen	Lid AB/DB
M. Gremmen	Lid AB
R. Paping	Lid AB
H. Tiemens	Lid AB
J.W. Kamerman	Directeur

Topfunctionarissen

bedragen x € 1	J. W. Kamerman
Functiegegevens	Parkdirecteur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	0,36
Gewezen topfunctionaris?	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 37.096
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -
Subtotaal	*€ 37.096*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 68.040
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	nvt
Totale bezoldiging	**€ 37.096**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	0,89
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 104.302
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -
Totale bezoldiging 2017	**€ 104.302**

De heer Kamerman is op detacheringsbasis actief bij de parkorganisatie. De berekende vergoeding over 2018 is gebaseerd op het over 2018 gefactureerde bedrag.

3.5 Overige gegevens

3.5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

PARK LINGEZEGEN
MOOI DICHTBIJ!

CONCEPT

Openbaar Lichaam Park Lingezegen

Begroting 2020

6 februari 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Algemeen 4
3. Begroting 5
4. Toelichting bij de begroting 7
   LASTEN 7
   BATEN 8
   DEKKINGSSTAAT TEKORT 9
   BEHEERFONDS 9
5. Paragrafen 10
   a. Weerstandsvermogen 10
   b. Financiering 10
   c. Bedrijfsvoering 11
   d. Verbonden partijen 11
Bijlage 1: Risico plot en beheersmaatregelen 13

CONCEPT

1. Inleiding

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Voor een juiste planning van middelen en verantwoording over de verstrekte middelen heeft het openbaar lichaam besloten een begroting op te stellen.

Dit document bevat de begroting, een meerjarenperspectief, een toelichting op de begroting en een uitwerking van een aantal essentiële paragrafen op financieel beleid. De begroting past in het financieel beheer zoals beoogd door het openbaar lichaam. Dit is de eerste begroting die volledig is gericht op het beheer. De laatste activiteiten die te maken hebben met de inrichting worden nog in 2019 afgerond.

CONCEPT

2. Algemeen

Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. In een bestuursovereenkomst hebben de verschillende partijen besloten tot de oprichting van een openbaar lichaam zodat besluitvorming en uitvoering voor het park bij één partij komt te liggen. Het openbaar lichaam werkt onder mandaat van de deelnemende partijen. Het Openbaar Lichaam is operationeel sinds 1 december 2010.

De realisatie van Park Lingezegen is vastgelegd in de bestuursovereenkomst d.d. juli 2008. In het uitvoeringsprogramma Park Lingezegen zijn de uit te voeren projecten beschreven. De tijdsplanning van het Park Lingezegen gaat ervan uit dat de laatste werkzaamheden aan het park in 2019 worden uitgevoerd. Aan het einde van de looptijd van het project is voorzien in een beheerfonds dat wordt gebruikt om de kosten van het beheer langjarig te dekken. Vanaf 2020 gaat de parkorganisatie over in een beheerorganisatie, die de coördinatie van het beheer in Park Lingezegen op zich neemt.

Het park is opgedeeld in 5 deelgebieden die elk een eigen karakter zullen krijgen. In het uitvoeringsprogramma worden de deelgebieden gescheiden uitgewerkt. Per zogenaamd ‘Element’ is reeds inzichtelijk gemaakt wat en door wie e.e.a. gerealiseerd kan worden evenals tegen welke kosten. Ook is in een uitvoeringsstrategie de hoofdroute naar realisatie op hoofdlijnen uitgezet.

De begroting is opgesteld voor 2020. Het park is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk en het realiseren van een brug over het spoor in de park. Deze begroting sluit op een uitgave van 151 k Euro. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.

CONCEPT

3. Begroting

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN			
Bedragen * € 1.000,--		Bedragen * € 1.000,--	
Lasten		**Baten**	
Omschrijving	2020	Omschrijving	2020
Inrichting - Infrastructuur	-	Bijdragen ontwikkeling deelnemers GR	-
Inrichting - Water	-	Subsidies	-
Inrichting - Natuur	-	Grondverkopen	-
Inrichting - Recreatie	-	Renteopbrengsten	-
Beheer De Park	219	Overige opbrengsten	-
Beheer Waterrijk	60	Bijdragen deelnemers GR	998
Beheer Landbouwland	106		
Beheer De Buitens	96		
Beheer De Woerdt	124		
Overige kosten	28		
Projectmanagement	86		
Beheerkosten park	372		
Administratie en toezicht	58		
Totaal Lasten:	**1.149**	**Totaal Baten:**	**998**
Overschot/-tekort			-151

Meerjarenperspectief:

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN									
Bedragen * € 1.000,--					Bedragen * € 1.000,--				
Lasten					**Baten**				
Omschrijving	2020	2021	2022	2023	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Inrichting - Infrastructuur	-	-	-	-	Bijdragen ontwikkeling deelnemers GR	-	-	-	-
Inrichting - Water	-	-	-	-	Subsidies	-	-	-	-
Inrichting - Natuur	-	-	-	-	Grondverkopen	-	-	-	-
Inrichting - Recreatie	-	-	-	-	Renteopbrengsten	-	-	-	-
Beheer De Park	219	225	232	239	Overige opbrengsten	-	-	-	-
Beheer Waterrijk	60	61	63	65	Bijdragen deelnemers GR	998	1.028	1.059	1.091
Beheer Landbouwland	106	103	104	116					
Beheer De Buitens	96	99	102	105					
Beheer De Woerdt	124	128	132	136					
Overige kosten	28	29	29	30					
Projectmanagement	86	89	92	94					
Beheerkosten park	372	384	395	407					
Administratie en toezicht	58	59	61	63					
Totaal Lasten:	**1.149**	**1.177**	**1.210**	**1.255**	**Totaal Baten:**	**998**	**1.028**	**1.059**	**1.091**
Overschot/-tekort						-151	-149	-151	-164

Financiële kengetallen BBV:

Kengetallen BBV				
	2020	**2021**	**2022**	**2023**
netto schuldquote	nvt	nvt	nvt	nvt
netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	nvt	nvt	nvt	nvt
Solvabiliteitsratio	nvt	nvt	nvt	nvt
Structurele exploitatieruimte	-15%	-14%	-14%	-15%

CONCEPT

4. Toelichting bij de begroting

LASTEN

Beheer de Park *219.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Park.

Beheer Waterrijk *60.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in het Waterrijk. In deze post is rekening gehouden met een verlaging van de kosten door de aanvraag van SNL subsidie door SBB.

Beheer Landbouwland *106.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in het Landbouwland.

Beheer de Buitens *96.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Buitens.

Beheer de Woerdt *124.000,--*
Alle beheerkosten op de verschillende elementen in de Woerdt.

Overige kosten *28.000,--*
Deze post bestaat nagenoeg volledig uit de kosten die de parkorganisatie draagt voor het niet kunnen compenseren van een deel van de BTW. Het gaat dan om BTW die niet via de transparantiemethode wordt doorgegeven aan de deelnemende partijen.

Projectmanagement *86.000,--*
Dit zijn de kosten van het aansturen van de beheerorganisatie en de secretariële ondersteuning.

Beheerkosten Park *372.000,--*
Onder deze post zijn de algemene beheerkosten die niet aan de deelgebieden zijn toe te wijzen opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn de kosten voor sociaal beheer, handhaving en toezicht en de vervanging van parkmeubilair.

Administratie en toezicht *58.000,--*
Dit zijn de verwachte uitgaven voor het voeren van de administratie en de rol van project control.

CONCEPT

BATEN

Bijdragen deelnemers GR *998.000,--*

De deelnemers aan de GR storten jaarlijks een beheerbijdrage. De basisbeheerbijdrage is EUR 240.000,00 per deelnemer. In deze begroting is de bijdrage voor het eerst sinds een aantal jaar weer geïndexeerd.

CONCEPT

DEKKINGSSTAAT TEKORT

De begroting sluit voor de jaren 2020 t/m 2023. Aan het eind van 2023 is volgens de laatste meerjaren prognose nog een bedrag van kEur 6.459 over. In dat bedrag zit kEur 1.650 die beschikbaar komt voor de grond die is doorverkocht aan de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard. Bovendien beschikt de parkorganisatie op dat moment nog over grond die voor een geraamd bedrag van kEUR 1.188 te verkopen is. Wanneer die grond wordt verkocht komen de totale middelen die beschikbaar zijn dus op kEur 7.647. De middelen zijn beschikbaar voor het beheerfonds (kEur 5.997), dat hieronder verder is uitgewerkt, en voor de doorontwikkeling (kEur 1.650).

Schematisch ziet het verloop van de beschikbare middelen er als volgt uit:

			* € 1.000
Startsaldo eind van vorig jaar	2018		12.268
Toe/afname lopend jaar:	2019		-5.194
Toe/afname 1e begrotingsjaar	2020		-151
Toe/afname 2e begrotingsjaar	2021		-149
Toe/afname 3e begrotingsjaar	2022		-151
Toe/afname 4e begrotingsjaar	2023		-164
Saldo middelen na 4e begrotingsjaar	2024		6.459

BEHEERFONDS

Bij de oprichting van de Gemeenschappelijke Regeling is afgesproken het beheer langdurig te financieren. De dekking voor het beheer moet komen uit een beheerfonds. Het beheerfonds wordt gevormd door een gecreëerd overschot aan het einde van de looptijd van het project. Voor het beheerfonds storten de verschillende deelnemers aan de Gemeenschappelijke Regeling bovendien jaarlijks een bijdrage aan de parkorganisatie. Het beheerfonds was per eind 2018 kEur 6.800. Vanaf 2019 is gestart met het onttrekken van middelen aan het beheerfonds om het verschil tussen beheerkosten en de beheerbijdragen op te vangen (dat is, niet geïndexeerd, om en nabij de 150 kEur per jaar). De stand van het beheerfonds aan het einde van de meerjaren prognose is kEur 5.997. Dat staat gelijk aan de beginstand van kEur 6.800 minus 5 jaren dekking van het tekort (kEur 803).

Met het beheerfonds is op basis van de huidige gegevens voldoende aan middelen beschikbaar om (bij ongewijzigde omstandigheden) ruim 40 jaar vooruit te kunnen.

5. Paragrafen

a. Weerstandsvermogen

Definitie:
Onder weerstandsvermogen wordt verstaan “het vermogen om niet-structurele risico’s op te vangen teneinde de taken te kunnen voortzetten”.

Weerstand capaciteit:
Hiermee worden de middelen bedoeld die kunnen worden aangewend om financiële tegenvallers (risico’s) op te vangen. Deze capaciteit is van belang om, ingeval één of meerdere risico’s zich voordoen, toch het voorgenomen programma tot uitvoering te brengen.
De weerstand capaciteit kan zowel de exploitatie als het vermogen betreffen. In de exploitatiesfeer is te denken aan een raming voor onvoorziene uitgeven. In de vermogenssfeer gaat het om de (vrij aanwendbare) reserves.

De Parkorganisatie heeft een vrij aanwendbaar Eigen Vermogen. Een risico dat leidt tot een tegenvaller moet primair worden opgevangen via de exploitatie. In de begroting is voor het ondervangen van potentiële risico’s een post van meegenomen als onvoorzien. Deze post lijkt, met het afnemen van de risico’s binnen de begroting, nog altijd ruim te zijn. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit van de parkorganisatie is als volgt:

Weerstandscapaciteit:			* € 1.000
Startsaldo	2018		8.315
Saldo na lopende jaar	2019		6.836
Saldo na begrotingsjaar	2020		6.772
Saldo na begrotingsjaar +1	2021		6.625
Saldo na begrotingsjaar +2	2022		6.473
Saldo na begrotingsjaar +3	2023		6.294

Het grootste risico voor de begroting zijn stijgende kosten in lijn met de GWW index. Omdat een verschil zit tussen de uitgaven en de inkomsten per jaar (geen rekening houdend met indexering is dit verschil ongeveer 150 kEur per jaar) heeft elke procent dat de GWW index stijgt als gevolg dat 1,5 kEur extra aan kosten wordt onttrokken aan het beheerfonds. Dit risico vraagt niet direct om maatregelen, aangezien het huidige beheerfonds ruim 40 jaar aan beheer mogelijk maakt. De oorspronkelijke doelstelling was 20 jaar.

Met het projectteam is een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd. Risico’s zijn opgenomen in een plot en voor de belangrijkste risico’s zijn beheersmaatregelen vastgesteld. Tegenvallers die vanuit deze risico’s komen zijn voldoende op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit. Plot en beheersmaatregelen zijn als bijlage bij deze begroting opgenomen.

b. Financiering

De financiering van het Openbaar Lichaam is gebeurd door middel van bijdragen van de deelnemers in de gemeenschappelijk regeling. De bijdragen van de deelnemers zijn opgenomen in het Eigen Vermogen van de parkorganisatie. Dat eigen vermogen is voldoende voor de realisatie van het park.

c. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering omvat de hele organisatie van het openbaar lichaam. Het succes van de uitvoering van Park Lingezegen is afhankelijk van een goede bedrijfsvoering en scherpe planning en control op de uit te voeren projecten.

Bestuur
Voor de dagelijkse bedrijfsvoering kent het Openbaar Lichaam een bestuur. Het bestuur wordt gevormd door een dagelijks bestuur en een algemeen bestuur. De parkorganisatie wordt aangestuurd door een parkdirecteur die bevoegdheid heeft te handelen namens het Algemeen en Dagelijks Bestuur.

Personeel
In het Openbaar lichaam is in totaal een bezetting van 3,5 FTE voorzien voor 2020. De Benodigde functionarissen worden geleverd door de verschillende deelnemende partijen, conform bijlage bij de bestuursovereenkomst.

Planning en Control
Voor het Openbaar lichaam wordt ter ondersteuning van de bedrijfsvoering gebruik gemaakt van een volledige planning en control cyclus. De Administratieve organisatie wordt inclusief controle maatregelen beschreven en voor de juiste inrichting wordt gebruik gemaakt van de verordeningen 216 en 217 zoals die ook voor provincies (en als artikelen 212 en 213 ook voor gemeenten) gelden, inclusief een treasury statuut.

Financiële administratie
Het openbaar lichaam voert een financiële administratie die in staat is gedetailleerde rapportages op te leveren over voortgang van de uitgaven afgezet tegen de begroting.

d. Verbonden partijen

Het Openbaar Lichaam heeft geen bestuurlijke of financiële belangen in een andere rechtspersoon.

CONCEPT

Vaststelling van de begroting 2020

Aldus besloten in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van de gezamenlijke regeling Park Lingezegen, gehouden op ……..

Het algemeen bestuur voornoemd,

De voorzitter: De parkdirecteur:

J.P.M. Meijers J.W. Kamerman

CONCEPT

Bijlage 1: Risico plot en beheersmaatregelen

Kans van optreden:

Hoog	Afspraken BO niet nagekomen	Beheer leidt niet tot beoogde natuurbeheertypes	
	Deel subsidie vanuit provincie niet uitgekeerd (max 600k)		
Middel	Beroepen van bewoners/omwonenden op de bestemmingsplannen Brug/Tunnel	Bestuurlijke discussie over besteding overschot	
	Onverwachte bodemverontreiniging		
	Meerwerk op aangenomen werk hoger dan ingeschat		
	Businesscase investeringskrediet sluit niet		
	Kosten voor het fysieke beheer vallen hoger uit dan geraamd		
	Kosten sociaal beheer vallen hoger uit dan geraamd		
	Niet (volledig) ontvangen van subsidie op OCE		
Laag	Verkoop van grond (AM Wonen) brengt minder op dan ingeschat.	Procedurele fouten.	De fietsbrug kan niet worden aangelegd
	Wegvallen van bestuurlijk commitment door deelnemende partijen.		
	Optreden van planschade door aanleg van het park.		
	kans		
	Verkrijgen vergunning probleem voor inrichting door aanwezigheid van onbekende flora en fauna		
	Aantrekking nieuwe (ongewenste) flora en fauna		
	Vertraging in verkrijgen van vergunning		
	Laag	Middel	Hoog

Gevolgschade:

Nr	Risico	Oorzaak	Consequenties (gevolg)	Actie/ Beheersmaatregel
58	Beheer leidt niet tot beoogde natuurbeheertypes	- verkeerde aanleg; - verkeerd beheer	- geen SNL subsidie - park niet in lijn met doelstellingen kwaliteit	- duidelijkheid over eigenaarschap en beheer; - onderhoudsplan opstellen; - jaarlijkse beheerrapportages opstellen

CONCEPT

Van: SP fractie in de gemeenteraad van Arnhem

Aan: het college van B&W

Betreft: schriftelijke vragen conform artikel 44 rvo

Onderwerp: raadsbesluit niet uitgevoerd: zienswijze Park Lingezegen

Arnhem, 23 mei 2019

Geachte voorzitter,

Op 20 maart jl. ontving uw raad de jaarrekening en de conceptbegroting van Park Lingezegen. In het begeleidend schrijven is duidelijk aangegeven dat de gemeenteraden tot 7 juni 2019 gelegenheid hebben een zienswijze in te dienen[1]. In de vergadering van 27 maart heeft uw raad besloten de voorbereiding van de besluitvorming om te komen tot een Arnhemse zienswijze in handen te stellen van uw college[2]. Tot op heden heeft de gemeenteraad geen raadsvoorstel mogen ontvangen.

Hierbij stelt de SP fractie de volgende vragen aan het college:

1. Waarom heeft u het besluit van de gemeenteraad van Arnhem niet uitgevoerd?
2. Waarom heeft u de gemeenteraad daarover niet geïnformeerd?
3. Bent u van plan om alsnog met een raadsvoorstel voor een zienswijze te komen?
4. Zo ja, wanneer kunnen wij die verwachten? En hoeveel tijd resteert de raad dan nog om tot besluitvorming te komen? Acht u die tijd voldoende om te komen tot zorgvuldige besluitvorming? Zo ja, hoe rijmt u dat met de ruime tijd die u als college zelf heeft genomen voor uw besluitvorming?
5. Indien u dat niet van plan bent; waarom ontneemt u de gemeenteraad van Arnhem de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen?
6. Acht u deze gang van zaken in het belang van de gemeente Arnhem?
7. Welke beterschap kunt u beloven voor de toekomst?

De fractie van de SP verzoekt u deze vragen per ommegaande te beantwoorden.

Hoogachtend,

G. E. Elfrink

[1] Zie ingekomen stukken 21 maart 2019

[2] Besluitenlijst gemeenteraad 27 maart 2019

Aan de leden van de raad

Datum : 11 juni 2019
Zaaknummer : 372582
Contactpersoon : Suzanne Hesseling
Telefoonnummer : 026 3775124

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo inzake "Raadsbesluit niet uitgevoerd: zienswijze Jaarrekening 2018 en begroting 2020 Park Lingezegen".

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid G.E.Elfrink van de fractie SP heeft ons bij brief, ingekomen 23 mei 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over "raadsbesluit niet uitgevoerd: zienswijze Jaarrekening 2018 en begroting 2020 Park Lingezegen". De brief is als bijlage toegevoegd aan deze reactie.

Ter beantwoording van de vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Op 20 maart jl. ontving de raad de jaarrekening en de conceptbegroting van Park Lingezegen. In het begeleidend schrijven is duidelijk aangegeven dat de gemeenteraden tot 7 juni 2019 gelegenheid hebben een zienswijze in te dienen. In de vergadering van 27 maart heeft de raad besloten de voorbereiding van de besluitvorming om te komen tot een Arnhemse zienswijze in handen te stellen van uw college. Tot op heden heeft de gemeenteraad geen raadsvoorstel mogen ontvangen. Waarom heeft u het besluit van de gemeenteraad van Arnhem niet uitgevoerd?*

Antwoord: Wij hebben het besluit van de gemeenteraad uitgevoerd. Op 28 mei jl. hebben wij tijdens de collegevergadering, de jaarrekening 2018 en de begroting 2020 van Park Lingezegen besproken inclusief bijbehorend voorstel aan uw raad en concept zienswijzebrief.
Het indienen van een eventuele zienswijze door uw raad is mogelijk tot 7 juni 2019. Definitieve besluitvorming over de jaarrekening 2018 en begroting 2020 van park Lingezegen door uw raad is nu voorzien op 19 juni a.s. Vooruitlopend op de definitieve besluitvorming door uw raad hebben wij de concept zienswijze op 3 juni al toegezonden aan Park Lingezegen.
Het Dagelijks- en het Algemeen Bestuur van Park Lingezegen vergaderen pas op 21 juni respectievelijk 12 juli over de nu voorliggende jaarrekening en begroting. Definitieve besluitvorming over de nu voorliggende stukken (inclusief zienswijze) door uw raad heeft (naar alle waarschijnlijkheid) dan al plaatsgevonden. Uw definitieve standpunt zullen wij vóór de besluitvorming in zowel het DB als AB van park Lingezegen kenbaar maken aan het DB en AB van Park Lingezegen. Bij de toezending van de concept zienswijze op 3 juni jl. hebben wij ook al aangegeven dat het definitieve besluit van uw raad

wordt toegezonden voordat de definitieve besluitvorming in DB en AB over de jaarrekening2018 en begroting 2020 plaatsvindt.

2. *Waarom heeft u de gemeenteraad hierover niet geinformeerd?*

Antwoord: Het voorstel aan uw raad en de bijbehorende concept zienswijze "jaarrekening 2018 en begroting 2020 park Lingezegen" zijn geagendeerd voor de meningsvormende raad van 12 juni a.s. en de besluitvormende vergadering van 19 juni a.s. (zie ook het antwoord op vraag 1)

3. *Bent u van plan om alsnog met een raadsvoorstel voor een zienswijze te komen?*

Antwoord: Hiervoor verwijzen wij naar onze beantwoording bij de vragen 1 en 2.

4. *Zo ja, wanneer kunnen wij die verwachten? En hoeveel tijd resteert de raad dan nog om tot besluitvorming te komen? Acht u de tijd voldoende om te komen tot zorgvuldige besluitvorming? Zo ja, hoe rijmt u dat met de ruime tijd die u als college zelf heeft genomen voor uw besluitvorming?*

Antwoord: Hiervoor verwijzen wij naar onze beantwoording bij de vragen 1 en 2.

5. *Indien u dat niet van plan bent; waarom ontneemt u de gemeenteraad van Arnhem de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen?*

Antwoord: niet van toepassing en zie ons antwoord bij de vragen 1 en 2.

6. *Acht u deze gang van zaken in het belang van de gemeente Arnhem?*

Antwoord: niet van toepassing en zie ons antwoord bij de vragen 1 en 2.

7. *Welke beterschap kunt u beloven voor de toekomst?*

Antwoord: niet van toepassing en zie ons antwoord bij de vragen 1 en 2.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

cc: Raadsleden en fractievolgers

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax • www.arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 3 juli 2019

Zaaknummer 370615

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 juni 2019, Cluster SBR, nummer: 370615;
gelet op artikel 58 van de wet Gemeenschappelijke regelingen;

gezien het amendement "Zienswijze" (19A49);

besluit:

Bijgevoegde zienswijze in te dienen op de begroting 2020 van de ODRA

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Dagelijks Bestuur ODRA
Postbus 3066
6802 DB Arnhem

Datum : 03-07-2019
Zaaknummer : 370615
Contactpersoon : Leo den Uil
Telefoonnummer : 026 3774309

Onderwerp: Begroting 2020

Geachte heer, mevrouw,

Op 20 mei 2019 ontving de gemeente Arnhem van u de jaarstukken 2018 en de begroting 2020. Deze documenten zijn behandeld in de raadsvergadering van 3 juli 2019.

De raad van de gemeente Arnhem is tevreden over het feit dat het, na een lange aanloopperiode, gelukt is om een begroting op basis van outputfinanciering op te stellen. Wij gaan er van uit dat dit gaat bijdragen aan een transparante en efficiënte bedrijfsvoering. ODRA heeft nog geen praktische ervaring opgedaan met outputfinanciering. Wij vragen u dan ook om in de loop van 2020 via de gebruikelijke kanalen regelmatig te rapporteren over knelpunten, gewenste - en mogelijk ongewenste effecten van deze werkwijze.

Op enkele punten plaatst de raad kanttekeningen bij de voorgestelde begroting. De voorgestelde begroting gaat nog uit van een versnellingsaanpak voor asbest die door de gemeentelijke partners in 2020 wordt gefinancierd. Gezien het feit dat de Eerste Kamer recent het verbod op asbestdaken heeft verworpen, verzoeken wij u met de partners deze aanpak te heroverwegen en opnieuw te bezien of de extra middelen van de gemeentelijke partners wel daadwerkelijk benodigd zijn.

De overgang naar de Omgevingswet is zowel bij de ODRA als bij de gemeenten de komende tijd een belangrijke opgave. Naast het implementeren van nieuwe regelgeving in de werkwijze van de ODRA vragen wij uw bijzondere aandacht voor de afstemming van deze transitie binnen de ODRA op de keuzes in beleid en werkwijze die binnen de verschillende gemeentes worden gemaakt. Het moet – in het belang van inwoners en ondernemers - onze gezamenlijke ambitie zijn om de werkwijze van ODRA en gemeenten direct bij invoering van de nieuwe wet naadloos op elkaar te laten aansluiten.

De tevredenheid van initiatiefnemers over vergunningtrajecten vraagt wat de raad betreft extra aandacht. Weliswaar wordt in het laatste jaarverslag terecht gerapporteerd over een groot aandeel tevreden initiatiefnemers, maar desondanks is een substantieel aantal initiatiefnemers ontevreden. Een in onze gemeente veel gehoorde klacht is hierbij de bereikbaarheid van de ODRA en het feit dat dienstverlening van gemeente en ODRA niet optimaal op elkaar aansluiten. Al in 2017 sprak de raad de wens uit dat de werkwijze van gemeente en ODRA zich beter zou voegen naar de actuele praktijk en in het bijzonder dat er gestreefd zou worden naar een efficiëntere afhandeling van vergunningaanvragen. Hierbij kan de informatievoorziening van gemeente naar initiatiefnemers een cruciale rol spelen. Het Arnhemse college van B&W heeft toegezegd alsnog met deze aanpak aan de slag te gaan en wij verzoeken u om hier vanuit de ODRA uw bijdrage aan te leveren.

GEMEENTE Arnhem

In uw begroting 2020 is een uitgebreide risico-paragraaf opgenomen. Wij waarderen het feit dat alle gesignaleerde risico's voor ODRA en haar partners hier worden toegelicht. De omvang en het aantal risico's geven ook reden tot zorg. Wij vragen u de ontwikkeling van deze risico's goed te monitoren en hierover geregeld te rapporteren aan de partners.

Hoogachtend,

De griffier,

De voorzitter,

ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018

Zaaknummer:	370615
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Aan de gemeenteraad, 07 juni 2019

Het dagelijks bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering. Het db heeft hierbij overwogen dat:

- De begroting is opgesteld volgens het principe van outputfinanciering, wat altijd al de bedoeling is geweest
- In de begroting stijgt de bijdrage van Arnhem, maar de stijging wordt gedekt door verhoogde legesinkomsten
- De jaarrekening is goedgekeurd door de accountant
- De risicoparagraaf is relatief groot, maar de ODRA heeft de risico's benoemd en geeft aan ontwikkelingen tijdig te zullen signaleren.

De griffier, De voorzitter,

J.G.M. Kersten D. Becker

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Vaststellen ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66)
Titel Amendement	Zienswijze
Nummer / zaaknummer	19A49 370615

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Het raadsbesluit **te vervangen** door:
Bijgevoegde zienswijze in te dienen op de begroting 2020 van de ODRA.

Toelichting:

In de raadskamer is gebleken dat er bij de raad de behoefte bestaat om wél een zienswijze in te dienen op de begroting 2020 van de ODRA. Hiertoe is de al voorgestelde brief uitgebreid met enkele punten uit de bespreking in de raadskamer. Middels de zienswijze maakt de raad haar standpunt kenbaar over de begroting. Dit biedt tevens de kans in het beleid van de komende jaren aandacht te vragen voor enkele voor Arnhem – en mogelijk ook voor de overige gemeenten – belangrijke punten.

Mattijs Loor (D66)

AANGENOMEN

Bylage by 19 A49 / P.1/ 7

Dagelijks Bestuur ODRA
Postbus 3066
6802 DB Arnhem

Datum: 3-7-2019
Zaaknummer: 370615

Onderwerp: Zienswijze begroting 2020

Geachte heer, mevrouw,

Op 20 mei 2019 ontving de gemeente Arnhem van u de jaarstukken 2018 en de begroting 2020. Deze documenten zijn behandeld in de raadsvergadering van 3 juli 2019.

De raad van de gemeente Arnhem is tevreden over het feit dat het, na een lange aanloopperiode, gelukt is om een begroting op basis van outputfinanciering op te stellen. Wij gaan er van uit dat dit gaat bijdragen aan een transparante en efficiënte bedrijfsvoering. ODRA heeft nog geen praktische ervaring opgedaan met outputfinanciering. Wij vragen u dan ook om in de loop van 2020 via de gebruikelijke kanalen regelmatig te rapporteren over knelpunten, gewenste - en mogelijk ongewenste effecten van deze werkwijze.

Op enkele punten plaatst de raad kanttekeningen bij de voorgestelde begroting. De voorgestelde begroting gaat nog uit van een versnellingsaanpak voor asbest die door de gemeentelijke partners in 2020 wordt gefinancierd. Gezien het feit dat de Eerste Kamer recent het verbod op asbestdaken heeft verworpen, verzoeken wij u met de partners deze aanpak te heroverwegen en opnieuw te bezien of de extra middelen van de gemeentelijke partners wel daadwerkelijk benodigd zijn.

De overgang naar de Omgevingswet is zowel bij de ODRA als bij de gemeenten de komende tijd een belangrijke opgave. Naast het implementeren van nieuwe regelgeving in de werkwijze van de ODRA vragen wij uw bijzondere aandacht voor de afstemming van deze transitie binnen de ODRA op de keuzes in beleid en werkwijze die binnen de verschillende gemeentes worden gemaakt. Het moet – in het belang van inwoners en ondernemers - onze gezamenlijke ambitie zijn om de werkwijze van ODRA en gemeenten direct bij invoering van de nieuwe wet naadloos op elkaar te laten aansluiten.

De tevredenheid van initiatiefnemers over vergunningtrajecten vraagt wat de raad betreft extra aandacht. Weliswaar wordt in het laatste jaarverslag terecht gerapporteerd over een groot aandeel tevreden initiatiefnemers, maar desondanks is een substantieel aantal initiatiefnemers ontevreden. Een in onze gemeente veel gehoorde klacht is hierbij de bereikbaarheid van de ODRA en het feit dat dienstverlening van gemeente en ODRA niet optimaal op elkaar aansluiten. Al in 2017 sprak de raad de wens uit dat de werkwijze van gemeente en ODRA zich beter zou voegen naar de actuele praktijk en in het bijzonder dat er gestreefd zou worden naar een efficiëntere afhandeling van vergunningaanvragen. Hierbij kan de informatievoorziening van gemeente naar initiatiefnemers een cruciale rol spelen. Het Arnhemse college van B&W heeft toegezegd alsnog met deze aanpak aan de slag te gaan en wij verzoeken u om hier vanuit de ODRA uw bijdrage aan te leveren.

In uw begroting 2020 is een uitgebreide risico-paragraaf opgenomen. Wij waarderen het feit dat alle gesignaleerde risico's voor ODRA en haar partners hier worden toegelicht. De omvang en het aantal

Bylage by 19 A 49/B2/K

risico's geven ook reden tot zorg. Wij vragen u de ontwikkeling van deze risico's goed te monitoren en hierover geregeld te rapporteren aan de partners.

Hoogachtend,
De griffier,

De voorzitter,

Voor 36

Tegen 0

Amendement "Zienswijze" (19A49)

GROENLINKS 7 0
- Coenders
- Prinsen
- Navis
- Dolsma
- Gemici
- Simonis
- van der Loo

Arnhemse Ouderen Partij 1 0
- Wiggers

ChristenUnie 1 0
- Becker
- Nede

VVD Arnhem 6 0
- Combée
- Pape
- Kalthoff
- van Es
- Maref
- Loos

CDA Arnhem 2 0
- van Burgsteden
- van Dillen

DENK / Verenigd Arnhem 2 0
- Usta
- Bal

D66 4 0
- Andeweg
- Loor
- Dijk
- Venhoek
- van Ommen

Arnhem Centraal 3 0
- van der Laak
- Manders
- Kraaijenbrink

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem 2 0
- de Groot
- Hegge

PvdA 3 0
- Greving
- van Nunen
- Bouma
- de Vries

SP 3 0
- Elfrink
- Çetintaş
- Dobbe

Partij voor de Vrijheid 2 0
- Verheij
- Sanders

Totaal 36

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 370615

Onderwerp: ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018

Voorstel

1. Geen zienswijze in te dienen op de begroting ODRA 2020
2. Geen zienswijze in te dienen op de jaarstukken ODRA 2018
3. Instemmen met de bijgevoegde brief aan het Dagelijks Bestuur ODRA

Inleiding

Arnhem is een belangrijke deelnemer aan de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA) en heeft veel vergunning- en toezichttaken op het gebied van bouwen, wonen en milieu ondergebracht bij de ODRA. Jaarlijks brengt ODRA een begroting en een jaarrekening uit. ODRA vraagt de deelnemende partners te reageren op de begroting 2020 en de jaarrekening 2018. Arnhem kan een zienswijze op de begroting indienen bij ODRA en een zienswijze op de jaarrekening bij het ministerie van Binnenlandse zaken.
De begroting is voor het eerst volgens het principe van outputfinanciering opgesteld. ODRA heeft daarvoor de complete productenstructuur opnieuw moeten opstellen en tal van kostenberekeningen moeten maken. In overleg met het Algemeen Bestuur ODRA is vorig jaar gekozen voor een planning die resulteert in een relatief laat moment van opleveren van de begroting.
ODRA voorziet op de voorliggende begroting een tekort van €235.000, door de invoering van een nieuw zaaksysteem. De businesscase voor deze operatie laat zien dat dit verlies over enkele jaren zal zijn ingelopen. ODRA zet de algemene reserve in om dit tekort op te vangen en zal de algemene reserve in latere jaren weer aanvullen met de gerealiseerde besparingen.
ODRA is een belangrijke partner voor Arnhem in de implementatie van de Omgevingswet. Arnhem en ODRA trekken samen op in het uitwerken van de veranderingen in de werkprocessen van vergunningverlening en toezicht.

Beoogd effect

Alle deelnemers aan de GR kunnen een zienswijze op de begroting indienen, met het oog op een effectieve en efficiënte invulling van de aan ODRA gemandateerde taken in vergunningverlening en handhaving.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 De begroting is gebaseerd op outputfinanciering

ODRA legt voor het eerst een begroting voor waarin een groot deel van de producten zal worden afgerekend op basis van outputfinanciering. De producten die onder dit principe vallen hebben een vaste prijs en worden niet meer afgerekend op daadwerkelijk gemaakte uren. De afspraak om op termijn over te stappen op outputfinanciering is in 2013 bij de oprichting van de ODRA gemaakt. De omschakeling naar outputfinanciering betekende onder meer dat de productencatalogus van ODRA grondig is herzien. Het volume van de Arnhemse opdracht aan ODRA is ongeveer gelijk gebleven.

1.2 Het voor Arnhem begrote bedrag zal als voorstel worden overgenomen in de MJPB

Het budget voor Arnhem stijgt ten opzichte van de vorige ODRA begroting, de eerste begrotingswijziging 2019, van € 5,199 mln. naar € 5,453 mln. Dit komt met name door herverdeeleffecten als gevolg van de outputfinanciering (€64K) en indexering van tarieven (€121K). Daarnaast stijgen de kosten voor de voorbereiding op de Omgevingswet en het verbod asbest daken (€69K).
In de Arnhemse MJPB zal het door ODRA begrote bedrag worden overgenomen. De stijging in de MJPB zal groter zijn omdat in vorige jaren niet de volledige door ODRA verwachte omvang aan werkzaamheden in de bouw is overgenomen. Sinds de bouw enkele jaren geleden is aangetrokken is het Arnhemse budget niet opgehoogd. Dat wordt dit jaar rechtgetrokken. Ook zal een bedrag voor reeds bestaande structurele knelpunten worden opgenomen in de begrotingsposten in de MJPB. Het gaat om €122K aan knelpunten waarvoor Arnhem in eerdere jaren zienswijzen had ingediend, die niet zijn gehonoreerd.

2.1 De jaarrekening is goedgekeurd door de accountant

De accountant van ODRA heeft een goedkeurende verklaring afgegeven. ODRA heeft het boekjaar afgesloten met een klein positief saldo. De jaarrekening geeft verder geen aanleiding tot opmerkingen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Het voor Arnhem begrote bedrag is gestegen

Hierboven is gemeld dat het voor Arnhem begrote bedrag stijgt naar € 5,453 mln. In de Arnhemse MJPB zullen wij voorstellen het begrote bedrag voor ODRA op te hogen tot in totaal dit bedrag. Aan de inkomstenkant zal een ophoging doorgevoerd worden op de verwachte leges bouw, in lijn met de gerealiseerde resultaten van de laatste jaren. De hoogte van de legesinkomsten is afhankelijk van het aantal en soort bouwaanvragen en laat zich moeilijk voorspellen. De cijfers van de laatste jaren laten zien dat het reëel is om in de MJPB de kostenstijgingen op te vangen met hogere legesinkomsten. De in de MJPB op te nemen begrotingswijziging zal daarom budgettair neutraal zijn.

1.2 De begroting bevat een relatief grote risicoparagraaf

ODRA onderkent in de begroting een aantal substantiële risico's. De belangrijkste risico's hangen samen met de invoering Omgevingswet , de transitie naar outputsturing, Cao-onderhandelingen, ICT en huisvesting. Waar mogelijk zal ODRA mitigerende maatregelen treffen. ODRA zal de ontwikkelingen volgen en rapporteren aan haar partners.

Financiën

In de op te stellen Arnhemse MJPB zal het door ODRA voor Arnhem opgenomen bedrag worden overgenomen. Dit betekent dat de begrote lasten zullen stijgen. Doordat ook het bedrag aan verwachte legesinkomsten zal worden verhoogd zal de wijziging budgettair neutraal zijn.

Uitvoering

ODRA biedt de begroting voor 1 augustus 2019 aan aan het ministerie van Binnenlandse zaken. Mogelijk hebben dan niet alle partners van ODRA het stuk tijdig kunnen behandelen. ODRA geeft aan dat als na deze datum zienswijzen binnenkomen die leiden tot aanpassing van de begroting, deze opnieuw kan worden ingediend bij Binnenlandse zaken. Besluitvorming daarover zal dan plaatsvinden in het Algemeen Bestuur (AB) ODRA. In het AB hebben de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten en de provincie zitting.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Begroting ODRA 2020
- Jaarstukken ODRA 2018
- Brief aan DB ODRA

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 370615

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 juni 2019, Cluster SBR, nummer: 370615;
gelet op artikel 58 van de wet Gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

1. Geen zienswijze in te dienen op de begroting ODRA 2020
2. Geen zienswijze in te dienen op de jaarstukken ODRA 2018
3. Instemmen met de bijgevoegde brief aan het Dagelijks Bestuur ODRA

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

Begroting 2020

Versie 1.0

dd. 16 mei 2019

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding 3

1.1 Inleiding 3
1.2 Transitie naar outputsturing 3
1.3 Ontwikkelingen wet- en regelgeving 4
1.4 Vraag vanuit de markt / ontwikkelingen 4
1.5 Doelstellingen en ambities 5
1.6 Financieel resultaat 6

Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen ODRA (meerjarig) 8

2.1 Externe ontwikkelingen 8
2.2 Kwantitatieve vertaling meerjarige ontwikkelingen 11

Hoofdstuk 3: Begroting 2020 12

3.1 Uitwerking kaders van de begroting 12
3.2 Begroting 2020 in hoofdlijnen 14
3.3 Programma's (begroting en toelichting) 14

Hoofdstuk 4: Toelichting op de begroting en balans 20

4.1 Programma begroting 20
4.4 Overhead 25
4.5 Geprognotiseerde balans 2020 26
4.6 Bedrijfsvoering 31

Hoofdstuk 5: Meerjarenbegroting 33
Hoofdstuk 6: Risicoparagraaf 35

6.1 Transitie naar outputsturing 35
6.2 Organisatie ontwikkeling 36
6.3 Stijgende kosten 36
6.4 Risicobeheersing 37

Ondertekening 38
Bijlage 1: Overzicht bijdragen per partner 39

Toelichting op bijlage 1: 40

Bijlage 2: Overzicht van kengetallen en kostprijzen 41
Bijlage 3: Overzicht van diensten 42

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Inleiding

Voor u ligt de initiële begroting voor het jaar 2020 van Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA). ODRA is op 1 april 2013 gestart als gemeenschappelijke regeling van de gemeenten in de regio Arnhem en provincie Gelderland. Omgevingsdienst Regio Arnhem bewaakt en bevordert, namens de aangesloten gemeenten en provincie, de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Wij willen een cruciale schakel zijn in het zorgen voor een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving en dat doen door samen met onze partners voor burgers en bedrijven passende oplossingen te bieden.

ODRA is volop in ontwikkeling. De dynamiek van het werkveld vraagt om flexibiliteit en wendbaarheid. Samen met onze partners staan we voor een aantal belangrijke veranderingen zoals de transitie van inputfinanciering naar outputsturing, de implementatie en borging van de Omgevingswet, het ondersteunen bij de energietransitie en de overgang naar een nieuw VTH-systeem met betere informatievoorziening.
Deze veranderingen hebben grote invloed op de begroting 2020 – 2023. Ze vormen samen belangrijke uitgangspunten, maar ook de risico's. Bij het opstellen van deze begroting zijn (niet limitatief) de volgende ontwikkelingen meegenomen:

- Transitie naar outputsturing; wijzigingen in de PDC, werkprogramma en kostprijsmethodiek)
- Wijzigende wet- en regelgeving
- Vraag vanuit de markt / trends en ontwikkelingen
- Doorontwikkeling van de organisatie (doelstellingen en ambities)

1.2 Transitie naar outputsturing

Vanaf de start van ODRA is er op basis van inputfinanciering gewerkt. In het najaar 2018 heeft het Algemeen Bestuur besloten om met ingang van 1 januari 2020 een beheerste vorm van outputfinanciering in te voeren. Het 'beheerste' houdt in dat er in de financiering onderscheid wordt gemaakt tussen 3 groepen van producten en diensten. Voor elke groep is een eigen financieringsregime afgesproken:

- Circa 63% van de omzet wordt gerealiseerd door de levering van producten tegen een vaste productprijs. Dit geldt voor producten die veel afgenomen worden en een betrouwbaar kengetal hebben. U kunt hierbij denken aan (eenvoudige) milieucontroles en het afhandelen van vergunningaanvragen bouw en milieu.
- Circa 26% van de activiteiten van ODRA blijft bestaan uit diensten. Deze worden geleverd op basis van gerealiseerde uren.
- 8% van de activiteiten zijn collectieve diensten. Deze worden bekostigd met een vaste prijs op basis van een vaste verdeelsleutel.
- De overige omzet wordt gerealiseerd uit doorberekening van materiële kosten (zoals Wabo).

Eind 2018 is ODRA gestart met de voorbereiding voor de overgang naar outputsturing. In het voortraject is meerdere malen met de partners op ambtelijk en bestuurlijk niveau gesproken over de effecten van outputsturing. Medio april 2019 heeft dit geleid tot een aantal bestuurlijke afspraken die in deze begroting als grondslag zijn gehanteerd. Deze zijn:

- Er is een akkoord op een PDC met 76 items (in plaats van 150 in 2019), waarin producten zijn samengevoegd en herformuleerd. Het resultaat van het product / dienst en het kwaliteitsniveau is expliciet beschreven.

- Er zijn vastgestelde kengetallen voor de 36 producten in de PDC. Deze kengetallen zijn bepaald vanuit een gewogen gemiddelde van de oude producten in combinatie met ervaringscijfers uit 2018 en procesinformatie.
- Er zijn (concept) werkpakketten voor 2020 vastgesteld op basis van de nieuwe PDC. Deze vormen de omzetkant van de begroting 2020.
- Er is een nieuwe verdeelsleutel vastgesteld voor alle collectieve diensten, met uitzondering van klantadvies BRIKS. Deze bestaat uit de gecombineerde verhouding tussen inwoner aantallen (60%) en stemverhouding, zoals in de GR opgenomen (voor 40%). Voor klantadvies BRIKS geldt 100% inwoneraantal.
- Er is een methodiek voor de kostprijs opbouw vastgesteld. ODRA gaat daarbij uit van een referentiekader voor de opbouw van het uurtarief, zijnde de 'Handleiding overheidstarieven'. Dit geeft een vast inrichtingsprincipe en een vaste categorisering in de kostprijsopbouw. Dit structurele karakter leidt ertoe dat ODRA de komende jaren haar kostprijs kan benchmarken met de kosten van de modale overheidsorganisatie.
  In de methodiek is ook bepaald dat ODRA haar begroting indexeert met de CPB-index.

Bovenstaande grondslagen zijn in de begroting verder uitgewerkt. In hoofdstuk 3 wordt daarvan het resultaat beschreven.

1.3 Ontwikkelingen wet- en regelgeving

De omgeving waarin partners en ODRA zich verder ontwikkelen blijft turbulent. Op het gebied van wet- en regelgeving komt een groot aantal ontwikkelingen op ons af die bepalend zijn voor onze werkzaamheden de komende jaren. We staan daarbij gezamenlijk voor dezelfde uitdagingen, die een investering in tijd en geld van ons vragen. Concrete uitdagingen zijn onder meer:

- Omgevingswet
- Privatisering bouwtoezicht
- Asbestdakenverbod
- Energie (transitie)

1.4 Vraag vanuit de markt / ontwikkelingen

In 2016 keerde het economisch tij. Dat werd onder meer zichtbaar door de toename van het aantal vergunning- aanvragen (bouw) en meldingen (milieu). De bedrijvigheid, zowel door bedrijven als particulieren, in de regio nam toe. Dat resulteerde voor ODRA in een significante toename van werkzaamheden die, waar mogelijk, binnen de werkprogramma's en bestaande budgetten zijn uitgevoerd. Voor een aantal partners gold dat het uitvoeren van milieutaken niet meer binnen de inputfinanciering uitgevoerd kon worden. Daarmee is vanaf medio 2017 (in de bijgestelde begrotingen 2017 en 2018) al rekening gehouden. We verwachten dat de bedrijvigheid in 2020 verder toeneemt. Dit geldt echter niet voor alle partners in dezelfde mate. Samen met de opdrachtgevende partners zijn trends en ontwikkelingen vertaald in het werkprogramma 2020.
U kunt hierbij denken aan ontwikkelingen op het gebied van:

- de risicogestuurde aanpak van ondermijning;
- handhaving op illegale asbestsanering en illegaal grondverzet;
- de groei van de circulaire economie;
- doorontwikkeling risicogestuurd toezicht en handhaving;
- de verdere implementatie van de landelijke handhavingsstrategie.

1.5 Doelstellingen en ambities

Omgevingsdienst Regio Arnhem staat samen met haar partners voor het bewaken en verbeteren van de fysieke leefomgeving. Dat doen wij door:

- het in de praktijk brengen van onze kernwaarden: vakmanschap, verantwoordelijkheid, vertrouwen en samenwerken;
- door het kwalitatief goed uitvoeren van taken;
- het leveren van integrale adviezen;
- een expertisecentrum op het gebied van onder meer bodem, geluid, lucht, licht, externe veiligheid, constructieve veiligheid en metingen te zijn;
- de werkprogramma's te realiseren;
- binnen de financiële kaders, gesteld door onze opdrachtgevers, te werken;
- zoveel mogelijk te voldoen aan de KPMG Kwaliteitscriteria 2.2;
- te investeren in kwaliteit;
- een sparringpartner voor burgers, bedrijven en (keten)partners te zijn;
- samen met de andere 6 Gelderse Omgevingsdiensten op te trekken, kennis te delen en krachtig met elkaar samen te werken;
- een goede samenwerking met de Veiligheidsregio, de waterschappen, de politie, het OM, de Inspectie Leefomgeving, de NvWA en andere ketenpartners.

ODRA startte in 2017 met het traject 'stepping stones'. Het betreft een gefaseerde aanpak om bovenstaande missie te bereiken. In 2019 zijn de bestaande 'stones' herijkt en verder geconcretiseerd. Voor 2019 en 2020 heeft ODRA vier speerpunten gedefinieerd.

1. Implementatie van outputsturing / outputfinanciering per 1 januari 2020.
2. Basis op orde (de in gebruik name van een nieuw VTH systeem per juli 2020).
3. Medewerker van de toekomst (koppeling met de Omgevingswet).
4. Faciliteiten van de toekomst (nieuw bedrijfsvoeringsysteem in 2019 en huisvesting mogelijk vanaf 2021).

Hieronder worden deze speerpunten verder toegelicht.

1.5.1 Implementatie van de outputsturing

Deze begroting is het eerste tastbare product van de transitie naar outputsturing. De veranderingen in de Producten en Diensten Catalogus hebben geleid tot herverdeeleffecten in de bekostiging door partners. De wijziging van de verdeelsleutel voor de collectieve diensten heeft eenzelfde effect. Outputfinanciering houdt ook in dat afrekening op basis van afgenomen volumes per product plaatsvindt. Vandaar dat tijdens de voorbereiding op deze begroting veel aandacht is besteed aan het in kaart brengen van het aantal af te nemen producten per partner.

Met deze begroting is de transitie naar outputsturing nog niet afgerond. De tweede helft van 2019 gebruikt ODRA om outputsturing administratief te faciliteren (implementatie van een nieuw bedrijfsvoeringsysteem) en, samen met de partners, een outputgerichte sturingscyclus op te starten. Dit betekent een accentverschuiving in de (account)gesprekken richting kwaliteit en resultaat (outcome).

1.5.2 Basis op orde

ODRA gaat in juli 2020 over op een ander VTH systeem. De voorbereidingen zijn in 2019 gestart met de aanbesteding en een 'proof of concept' (haalbaarheid). De inrichting van het systeem en de migratie van het huidige S4O naar het nieuwe systeem zijn gepland in het eerste halfjaar 2020. Als voorwaarde voor de implementatie geldt dat het gegevensmanagement, archivering en het Digitaal Stelsel Omgevingswet op orde zijn. Met name het op orde krijgen van de startdossiers, de gegevenskwaliteit en het vraagstuk over

archivering vragen nog veel aandacht. We pakken dit samen met de partners op. Zowel partners als ODRA hebben hierin verantwoordelijkheid.

1.5.3 Medewerker van de toekomst

Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Dit heeft grote impact op de werkwijze van medewerkers en organisatie(structuur) van ODRA. In 2020 wordt het project 'Omgevingswet' verder geïntensiveerd. Er zal een opleidingstraject worden uitgevoerd. We ontwikkelen kennis, competenties en vaardigheden. Dit doen we in samenwerking met de collega-diensten van het Gelders Stelsel. De Omgevingswet vraagt om meer integraal werken en denken vanuit initiatieven. De uitvoering van de VTH- en adviestaken wijzigt. Ook de manier waarop processen lopen wijzigen. ODRA zal haar partners veel intensiever bij besluitvorming betrekken.
Het is op het moment van het opstellen van deze begroting nog te vroeg om al de organisatorische consequenties voor ODRA te duiden. We verwachten dat de omgevingsgerichte (locatie gebonden) werkwijze gaat leiden tot synchronisatie van de organisatiestructuur.

1.5.4 Faciliteiten van de toekomst

Onder dit speerpunt vallen onder meer de huisvesting en het bedrijfsvoeringsysteem (ERP).

Huisvesting
In 2023 loopt het huurcontract in het stadskantoor Arnhem af. ODRA moet uitzien naar andere huisvesting. Ook om andere redenen wenst ODRA een andere huisvesting. Knelpunten rond parkeren, bereikbaarheid, faciliteiten en de huidige kosten hoopt ODRA vanaf 2021 te kunnen oplossen.

ERP – nieuw systeem voor financiële en personele administratie
Bij het ERP gaat het om het nieuwe systeem waarin financiën, tijdschrijven en personeelszaken zijn ondergebracht. De implementatie van financiën en urenregistratie startte in 2019. In 2020 ronden we de transitie van het personele gedeelte af.

1.6 Financieel resultaat

ODRA begroot voor 2020 een tekort van € 236.000. Dit tekort ontstaat door de invoering van een nieuw VTH-systeem. Er worden in 2020 en 2021 dubbele kosten voorzien met betrekking tot licentiekosten, afschrijving en beheer. In 2020 zijn er twee systemen actief om de migratie goed te kunnen vormgeven. De eenmalige investering met betrekking tot de inrichting en procesverbetering zal worden geactiveerd.

De businesscase voor het VTH-systeem is positief. De besparing van circa € 400.000 per jaar wordt vanaf 2022 gerealiseerd. In de (meerjaren)begroting is aangegeven dat het negatieve saldo 2020 wordt bekostigd uit de Algemene Reserve. De reserve wordt vanaf 2022 weer aangevuld.

Risico's
De overgang naar outputfinanciering brengt een aantal risico's met zich mee.

Kengetallen nieuwe producten
De belangrijkste betreft de berekening van de kostprijs (kengetallen) voor 2020 van de nieuwe producten. Er zijn voor een aantal producten nog onvoldoende ervaringscijfers om dit goed te staven. We hebben er niet voor gekozen om voor deze producten een marge in te bouwen, omdat de bijdrage vanuit de partners hierdoor verhoogd zou moeten worden.

Ontwikkelingen en onzekere factoren
Daarnaast is er een aantal ontwikkelingen en onzekere factoren in de markt die een risico inhouden voor de uiteindelijke exploitatie. ODRA ziet de druk op de kosten steeds groter worden. Zo zijn de prijsstijgingen hoger dan de indexering die ODRA jaarlijks toepast. Het meest manifest zijn de personeelskosten van externen (duur door schaarste), van salariskosten (hogere cao-eisen door de bonden) en stijgingen van kosten bij huisvesting, stelseltaken en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Organisatieontwikkeling
ODRA is een organisatie in verandering. De afgelopen jaren is al een aantal veranderingen in gang gezet richting toekomst. De speerpunten van ODRA (zie volgende paragrafen) leiden er toe dat er veel (interne) capaciteit nodig om dit in gang te zetten. Dit komt de productiviteit niet ten goede. Daarnaast gaat ODRA fors investeren in de Omgevingswet. Naast de opleidingscapaciteit zal er een groter beslag komen te liggen op de coördinatoren en afdelingshoofden om de veranderende werkwijzen en noodzakelijke cultuur (competentie) aanpassingen door te voeren. Ook ziet ODRA dat de druk (vraag naar capaciteit) op de staf en bedrijfsvoering toeneemt. Vraagstukken op het gebied van archief, kwaliteitsverbetering, control en HR moeten worden beslecht en geven een opwaartse druk op de overhead.

Meerjaren risico's
Bovenstaande risico's zijn geen risico's voor sec 2020. Ze manifesteerden zich al in 2018 en 2019. Door maandelijks te monitoren en strak op de kosten en baten te sturen, hebben wij in 2018 een positief resultaat geboekt. Een deel van de extra kosten is opgevangen door incidentele meevallers en door het gebruiken van de marges die over het algemeen in de begroting (zoals de post Onvoorzien) aanwezig zijn. Deze zijn nu in de begroting 2020 niet meer opgenomen.

In hoofdstuk 5 zijn bovenstaande risico's verder uitgewerkt, en zijn de mitigerende maatregelen die ODRA voorstaat, beschreven.

Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen ODRA (meerjarig)

2.1 Externe ontwikkelingen

Voor de werkprogramma's zijn de landelijke en regionale trends en ontwikkelingen in kaart gebracht, gekwantificeerd en vertaald in concept werkprogramma's 2020 per partner. Dit zijn ontwikkelingen op het gebied van een risicogestuurde aanpak van ondermijning, klimaat en duurzaamheid, handhaving op illegale asbestsanering en illegaal grondverzet, de groei van de circulaire economie en de verdere implementatie van de landelijke handhavingstrategie.
Op het gebied van wet- en regelgeving komt een groot aantal ontwikkelingen op ons af. Deze trends en ontwikkelingen bepalen deels onze werkzaamheden de komende jaren. We staan daarbij gezamenlijk voor dezelfde uitdagingen:

- Omgevingswet
- Aantrekken economisch tij
- Circulaire economie
- Privatisering bouwtoezicht
- Wet Verbetering VTH
- Asbest
- Energie
- Complexe handhaving
- Risico gericht toezicht

2.1.1 Omgevingswet

Voorsorteren op de Omgevingswet is de grootste uitdaging voor de komende jaren. Zowel voor de partners, als voor ODRA. Het brengt een grote mate van gezamenlijke ontwikkeling met zich mee. De Omgevingswet leidt ertoe dat partners een Omgevingsvisie en een Omgevingsplan moeten opstellen die uiteindelijk om uitvoering vragen, onder meer door ODRA.
Voor ODRA betekent de Omgevingswet dat er (intern) geïnvesteerd gaat worden op de competenties van vergunningverleners en toezichthouders. Dat betekent voor toezicht in elk geval een doorontwikkeling van het klassieke toezicht (op basis van vooraf vastgestelde controlefrequenties en controle op de regels) naar risico- en informatie gestuurd toezicht dat is gericht op het bereiken van de doelen achter de regels (effecten). Voor vergunningverleners geldt dat er integraler naar de aanvraag gekeken moet worden, in relatie tot de Omgevingsvisie van de partner. De samenwerking met de collega's van de gemeentelijke afdelingen Ruimtelijke Ordening en Economische zaken zal intensiever en pro-actiever worden.

2.1.2 Aantrekken economisch tij

In 2016 keerde het economisch tij. Dat werd onder meer zichtbaar door de toename van het aantal vergunningaanvragen (bouw) en meldingen (milieu). Dit resulteerde voor ODRA in een significante toename van werkzaamheden die binnen de werkprogramma's en via aanvullende opdrachten zijn uitgevoerd. We verwachten dat de bedrijvigheid in 2020 stabiliseert, dit geldt echter niet voor alle partners in dezelfde mate. Afhankelijk van lokale ontwikkelingen en plannen kan de vraag toenemen. Hierop is geanticipeerd in de concept werkprogramma's 2020.

2.1.3 Circulaire economie

De komende jaren zullen de implicaties van de klimaatopgave en de groei van de circulaire economie onze aandacht vragen. Vraagstukken zijn bijvoorbeeld de initiatieven die duurzame energie met behulp van biomassa installaties willen opwekken, de impulsen om te komen tot energie neutrale gebouwen , de ontwikkelingen rondom de duurzame recycling van

elektrische apparaten (zogeheten "Wheelabex") en de mogelijkheden in de wet- en regelgeving om afvalstoffen als grondstoffen te gebruiken.

2.1.4 Privatisering bouwtoezicht

Dit wetsvoorstel regelt de invoering van een nieuw stelsel van kwaliteitsborging voor het bouwtoezicht. De verantwoordelijkheid komt nog nadrukkelijker bij de aannemer te liggen. Bij de oplevering van het bouwwerk moet de aannemer aantonen dat aan de regelgeving is voldaan. Aannemers moeten voldoen aan strenge eisen van een publieke toelatingsorganisatie. Dit betekent overigens zeker niet dat het toezicht door gemeenten op bouwwerken verdwijnt. De toetsing tijdens het bouwproces kan in een aantal gevallen minder worden, bij oplevering van een gebouw blijven gemeenten een nadrukkelijke rol spelen.

2.1.5 Wet Verbetering VTH

De wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (Wet VTH) is op 14 april 2016 van kracht geworden. In 2017 is deze wet geëvalueerd met een besluit verbetering vergunningverlening, toezicht en handhaving als uitkomst. Daar is een aantal uitdagingen uit voortgekomen, zowel voor de partners als voor ODRA. Zoals het verbeteren van informatiebeheersystemen. Er is aandacht nodig voor een goede verbinding van de beleidscyclus met de uitvoeringscyclus, oftewel tussen het bevoegd gezag en de omgevingsdiensten. ODRA maakt hier – samen met de andere omgevingsdiensten in het stelsel – reeds volop werk van via I-GO en samenwerkingsafspraken met de Veiligheidsregio, politie en OM. De Wet VTH zal, samen met het onderliggende besluit en de onderliggende regeling, via de Invoeringswet opgaan in de Omgevingswet. Hierbij is het uitgangspunt dat dit beleidsneutraal plaatsvindt.

2.1.6 Asbest

Asbest blijft een prioritair thema waarvan afgelopen jaar nadrukkelijk is aangegeven dat de regulering van asbest hoort bij omgevingsdiensten. ODRA deed op dit punt al het nodige; opsporing van illegale saneerders en regulier toezicht op gemelde saneringen. ODRA continueert deze activiteiten in 2020.
Daarnaast is er een verbod op asbestdaken per 1 januari 2025 aangekondigd, waardoor dak-eigenaren er een grote opgave bijhebben om voor verwijdering te zorgen. ODRA gaat de coördinerende rol bij de uitvoering van de regionale versnellingsaanpak op zich nemen. Het succes van de uitvoering is mede afhankelijk van de actieve participatie van de gemeente. De gezamenlijke versnellingsaanpak ambieert een versnelling van 31% (huidig tempo) naar 60%. De provincie bekostigt de versnellingsaanpak in 2019, de gemeentelijke partners gezamenlijk de aanpak in 2020.

2.1.7 Energie

Vanuit het Rijk en binnen de Provincie Gelderland (Gelders Energieakkoord – GEA) wordt richting gegeven aan de energietransitie. In Gelderland wordt met het GEA ingezet op 'klimaatneutraal zijn' in 2050. Voor de doelgroep 'bedrijfsleven' is de doelstelling geformuleerd dat per jaar 1,5% energiebesparing met een totale energiebesparing van 7,5% in 2020 gerealiseerd moet zijn. Een ambitieuze doelstelling waarvoor een samenhangende aanpak nodig is van gemeenten, provincie, omgevingsdiensten en bedrijven.
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) kan met haar VTH-takkenpakket en vanuit haar positie in de samenleving (de oren en ogen in het veld), een belangrijke bijdrage leveren aan de geformuleerde doelstellingen. Een rol die ODRA samen met haar opdrachtgevers en partners in de regio invulling geeft, bijvoorbeeld door:

- signalering van het energieregime bij bedrijven;
- werken aan bewustwording bij bedrijven;
- het stimuleren van bedrijven tot energiebesparingsmaatregelen;
- middels toezicht en handhaving energiebesparing afdwingen;

- fungeren als kenniscentrum in de regio.

Programma Energie 2020
In 2020 zal de kern van het Programma Energie bestaan uit de laatste fase van de versnellingsactie EML-controles, waardoor 20% van de midden- en grootverbruikers gecontroleerd is. Verder wordt gewerkt aan het breed borgen van de in 2019 ontwikkelde producten en competenties, zoals het toepassen van BENG-normen bij VTH-taken, energie als onderdeel van milieuvergunningen voor bedrijven en toezicht op bodemenergie. Tot slot staat 2020 in het teken van het intern voorbereiden van de organisatie voor de toename van vergunningsaanvragen voor duurzame energieopwekking en infrastructuur als onderdeel van de Regionale Energiestrategie (RES).

2.1.8 Complexe handhaving
Omgevingsdienst Regio Arnhem heeft in het Gelders Stelsel de taak om de complexe handhaving te coördineren. In het kader van deze taak voert ODRA in elk geval de volgende werkzaamheden uit:
- Afstemming binnen het stelsel over de complexe handhaving;
- Coördineren programmatisch toezicht complexe handhaving (melden en registreren, meten en registreren, E-PRTR en het project bouwen en RO);
- Coördinatie stelsel-brede handhavingsprojecten;
- Uitvoering toezicht complexe inrichtingen.

Net als eerdere jaren, voert ODRA in 2020 toezicht uit bij complexe bedrijven bij drie omgevingsdiensten in De Vallei, Noord-Veluwe en de regio Veluwe IJssel.

Ontwikkeling stelseltaak complexe handhaving
Naast bovenstaande taken, werkt ODRA aan de ontwikkeling van de stelseltaak. Ter verbetering van de complexe handhaving, hebben het AB Voorzittersoverleg en de Opdrachtgeversboard in 2019 hun voorkeur uitgesproken om te gaan werken met 'programmasturing voor provinciale en gemeentelijke complexe inrichtingen'. Na besluit van Gedeputeerde Staten van Provincie Gelderland, is begin 2019 de implementatie van programmasturing voor provinciale complexe inrichtingen gestart, onder leiding van een kwartiermaker. Doelen van de implementatie zijn verbetering van kwaliteit -waaronder een beter level playing field voor bedrijven- en efficiëntie.

In praktijk gaat dit betekenen dat er één programmamanager onder de verantwoordelijkheid van één directeur, één uitvoeringsprogramma, en één pool van toezichthouders komt waarbinnen geprioriteerd wordt. Tevens zal er gewerkt worden met één PDC en zaaksysteem. Ook wordt geïnvesteerd in kennisuitwisseling. De ambitie is om vanaf 1 januari 2020 daadwerkelijk met programmasturing voor provinciale complexe inrichtingen te gaan werken.

Voor wat betreft de gemeentelijke complexe inrichtingen, is de verwachting dat er na 1 januari 2020 met implementatie gestart wordt, om vervolgens vanaf 1 januari 2021 ook voor deze inrichtingen met programmasturing te gaan werken. Concreet betekent het voor ODRA een verzwaring van de provinciale stelsteltaak complexe handhaving.

2.1.9 Risico- en informatie gestuurd toezicht
In de huidige informatiemaatschappij is het kunnen beschikken over goede data van grote waarde om (dreigende) omgevingsproblemen te ontdekken en daar op te kunnen handelen. De problematiek rondom ondermijning is daar een goed voorbeeld van. Door slim en effectief gebruik te maken van diverse data kunnen we een hoger rendement voor de omgeving bereiken. Het gaat hierbij vooral om de verschuiving van reactief en incidentgericht handhaven naar proactief delen van kennis. Vaak is de informatie die we nodig hebben al

beschikbaar, maar wordt die informatie onvoldoende gedeeld met collega's of handhavingspartners die actie kunnen ondernemen. Door meer en betere informatie te verzamelen, krijgen we meer inzicht in de kansen en risico's. Dan kunnen we de beschikbare handhavingscapaciteit effectiever en preventiever benutten.

Onderdeel hiervan is een actueel en volledig inzicht in risico's van bedrijfsmatige activiteiten. In 2014-2015 hebben de partners daartoe een gezamenlijk beleidskader vastgesteld, met een looptijd van 4 jaar. In 2019 wordt het geactualiseerd. Ook geeft het bestaande kader onvoldoende ruimte voor innovatie, flexibiliteit en maatwerk.
De actualisatie voorziet in meer ruimte voor innovatie, flexibiliteit en maatwerk. Immers, alhoewel het 'klassieke', toezicht aan de hand van vooraf bepaalde controlefrequenties altijd noodzakelijk zal blijven in verband met de preventieve werking die van dit toezicht uit gaat, zal het accent wel worden verlegd naar andere vormen van toezicht: meer keten- en informatie gestuurd, meer recherchematig. De beschikbare middelen zijn echter niet oneindig. Voorbeelden: branchegericht toezicht, thematisch toezicht en vormen van zelfcontrole.

2.2 Kwantitatieve vertaling meerjarige ontwikkelingen

De afgelopen jaren heeft ODRA een geleidelijke groei gekend in het aantal medewerkers en omzet. Deze groei zet zich in lichte mate voort in 2020 door bovenstaande ontwikkelingen, en zet zich naar verwachting ook tot in 2021 door. Een deel van de groei komt voort uit de toename van nieuwe taken en opdrachten die partners bij ODRA neerleggen. Het inrichtingenbestand heeft sinds de oprichting in 2013 ook een substantiële groei doorgemaakt, maar is nu gestabiliseerd.

Hieronder is aangeven welke impact, in kwantitatieve zin, bovenstaande ontwikkelingen hebben voor ODRA en de meerjarenbegroting.

- Bij voortzetting van de huidige groei van de Nederlandse economie zal het aantal initiatieven (vergunningaanvragen, ruimtelijke initiatieven etc.) een kleine groei per jaar geven. De aanvragen zullen meer en meer multidisciplinair worden, er is een groei in de vraag van adviezen op basis van expertises geluid, bodem, lucht enz.
- Het aantal zienswijzen, bezwaar- en beroepzaken zal in lijn met de verwachte economische groei eveneens een zekere toename van enkele procenten laten zien.
- Er is een trend zichtbaar waarbij sprake is van een groei van het aantal complexe/maatschappelijke relevante dossiers die vragen om een projectmatige en integrale benadering. Reële verwachting is dat een groter deel van ODRA-werkzaamheden bij zogenaamde aandachtsbedrijven komt te liggen.
- Voor asbest zal het aantal controles de komende jaren stijgen gezien het aangekondigde verbod op asbestdaken en het feit dat ODRA in toenemende mate gevraagd wordt (en in staat is) om illegale asbestsaneringen op te sporen.
- De aandacht voor duurzaamheid en energie leidt tot een toename van energiecontroles.
- De inschatting is dat de komende jaren meer projecten voor ODRA-partners gezamenlijk uitgevoerd gaan worden, en dat er specifieke projecten (zoals de ontwikkeling van bedrijventerreinen, verlenging van snelwegen (A15)) worden opgestart.

In de bijlage zijn bovenstaande ontwikkelingen op ODRA niveau gekwantificeerd. Het is op dit moment nog niet mogelijk om op partnerniveau dit inzichtelijk te maken.

Hoofdstuk 3: Begroting 2020

3.1 Uitwerking kaders van de begroting

In de inleiding zijn de uitgangspunten en de grondslagen voor de begroting 2020 geformuleerd. Hieronder zijn deze uitgewerkt en vertaald in concrete kaders en normen voor de begroting en bedrijfsvoering.

3.1.1 Werkprogramma's 2020

De batenkant van de begroting wordt nagenoeg geheel bepaald door de (concept) werkprogramma's 2020. In maart 2019 zijn hierover met alle partners de gesprekken afgerond. De werkprogramma's zijn gebaseerd op alle volume ontwikkelingen, de transitie naar outputfinanciering en de herverdeling van de collectieve diensten.
Bij het vaststellen van de volume ontwikkelingen is nauwgezet gekeken naar de realisatie 2018 en de verwachte veranderingen op product & dienst niveau voor 2019/2020.
De ambitie is om ook de meerjarige ontwikkelingen te kwantificeren. Dit is maar ten dele gelukt. De input is nog te weinig concreet om dit door te vertalen in een meerjarig programma's per partner.

3.1.2 Kostprijs en uurtarief

Voor het vaststellen van de kostprijzen van de producten en uurtarief (voor diensten) heeft ODRA haar methodiek consistent gemaakt op de principes van outputfinanciering en de vastgestelde kostprijsmethodiek.
De kostprijs van een product wordt bepaald door het kengetal (= verwachte gemiddelde tijdsbesteding voor de realisatie van het product) te vermenigvuldigen met het standaard uurtarief. De vastgestelde kengetallen en de begrote aantallen producten, zijn in de bijlage opgenomen. Tot en met de begroting 2019 werd het uurtarief van ODRA bepaald door het totaal van de kosten te delen door het aantal productieve (= declarabele) uren. Vanaf 2020 hanteren we een kostprijsopbouw vanuit het referentiekader 'handleiding overheidstarieven' met een vaste indexering. Er wordt in 2020 met deze methodiek gestart met het uurtarief 2019 als beginpunt. Voor 2019 geldt een tarief van € 89,-. De index voor 2020 is 2,24%. Voor 2020 is het uurtarief € 91,-.
ODRA past in 2020 nog geen tariefdifferentiatie toe, dat zou de overgang naar outputfinanciering extra compliceren. Dat betekent dat alle producten en diensten tegen hetzelfde uurtarief worden aangeboden. Nadat er meer ervaringscijfers zijn opgebouwd over de kengetallen en in te zetten expertises per product, kan ODRA onderzoeken of tariefdifferentiatie per product nodig wordt.

Tarief opbouw	begroting 2020	Handleiding	Verschil
Directe loonkosten	€ 61	€ 53	€ 8
- huisvesting & facilitair	€ 6	€ 7	-€ 1
- ict	€ 8	€ 3	€ 4
- overige kosten	€ 2	€ 1	€ 1
Overhead	€ 15	€ 11	€ 4
Ondersteunende organisatie	€ 15	€ 3	€ 11
Beleidsruimte		€ 23	-€ 23
Totaal	**€ 91**	**€ 91**	**€ 0**

Vanaf 2020 gaat ODRA werken met de referentiemethodiek. Vanuit de benchmark met de 'handleiding overheidstarieven' ontstaat er inzicht in de tariefsopbouw op onderdeelniveau,

bijvoorbeeld de huisvesting -en ICT kosten per fte/werkplek, en kosten van het salarisgebouw. Dit biedt voor ODRA aanknopingspunten om beleid te formuleren op de onderdelen waar ODRA afwijkt van de benchmark.
De afwijking met de benchmark is in de bovenstaande tabel opgenomen op de regel 'beleidsruimte'.

3.1.3 Indeling van de begroting / normeringen

De uitgangspunten bij de totstandkoming van deze initiële begroting 2020 zijn:

- De transitie naar outputfinanciering leidt tot drie productgroepen in deze begroting: producten, diensten en collectieve diensten. Voor elk van de drie productgroepen geldt een specifieke financieringsafspraak: producten op basis van de kostprijs, diensten op basis van nacalculatie van de uren, collectieve diensten met een vaste prijs (op basis van een algemeen geldende verdeelsleutel).
- De programma-indeling die in het Gelders Stelsel van omgevingsdiensten wordt gebruikt, is leidend. Daarnaast wordt er per programma onderscheid gemaakt per taakveld.
- De BBV richtlijnen zijn toegepast, ondermeer inhoudende:
  - de personele en materiele kosten worden direct toegerekend aan de programma's en taakvelden op basis van verrichte activiteiten;
  - de kosten voor de overhead (kosten van de afdelingen 'staf' en 'bedrijfsvoering', het team 'ICT/administratieve ondersteuning' en het Management Team) worden separaat in de begroting vermeld, en toegerekend aan de programma's op basis van de verhouding van de directe kosten;
  - de kosten van coördinatie van productieve teams worden niet tot de overhead gerekend en worden toegerekend aan de programma's op basis van de verhouding van de directe kosten.
- Er is een normering gehanteerd voor de kosten:
  - de loonkosten zijn gebaseerd op de gemiddelde loonkosten per functie. Daarmee is een relatie aangebracht tussen het werkprogramma en de daarvoor benodigde capaciteit en kwaliteit/ functieniveau en de loonkosten;
  - de opleidingskosten en algemene personeelskosten zijn begroot als percentage van de loonsom, respectievelijk 3% en 3,5%;
  - voor de overheadkosten (huisvesting, facilitair en ICT) geldt dat deze zijn begroot op basis van de werkelijke contractwaarde (voornamelijk met de gemeente Arnhem/De Connectie), met de afgesproken CPB index.

3.1.4 Meerjarige ontwikkeling

Ten opzichte van de begroting 2019 (1^{e} wijziging) is in deze begroting wel meer accent gelegd op de meerjarige ontwikkeling van de kosten. Er is een aantal organisatorische ontwikkelingen in gang gezet die gaan leiden tot kostenreductie in de overhead. De belangrijkste zijn de nieuwe aanbesteding van het bedrijfsvoeringsysteem (medio 2019), de vervanging van het zaaksysteem in 2020, en mogelijke andere huisvesting.

3.2 Begroting 2020 in hoofdlijnen

Hieronder treft u de initiële begroting 2020 van Omgevingsdienst Regio Arnhem weergegeven in productiedoelen per taakveld. De toelichting en de indeling op de programma's is vanaf paragraaf 3.3 weergegeven.

Totaal baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- bouw	5.685	3.806			
- milieu	6.843	30.056			
- algemeen (milieu en bouw)	766	13.988			
Totaal producten en diensten	13.294	47.850	€ 14.754	€ 1.783	€ 16.537
Compl vergunningen				€ 59	€ 59
Totaal baten			€ 14.754	€ 1.842	€ 16.596
Kosten					
directe kosten personeel			€ 11.308		€ 11.308
directe kosten materieel (Wabo en bur milie				€ 390	€ 390
toegerekende overhead				€ 5.134	€ 5.134
Totaal kosten			€ 11.308	€ 5.524	€ 16.832
Saldo			**€ 3.446**	**-€ 3.682**	**-€ 236**

Het totaal overzicht van de begroting (programma's / taakvelden en categoriale indeling) leest u in hoofdstuk 4.

3.3 Programma's (begroting en toelichting)

3.3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk leest u per programma:

- wat we willen bereiken
- wat we ervoor doen
- welke indicatoren gelden
- welke kosten de uitvoering met zich meebrengt

De programma-indeling van de begroting (en werkprogramma's, tussentijdse rapportages en jaarrekening) is:

- Programma: Vergunningverlening
- Programma: Handhaving
- Programma: Advies
- Programma: Stelseltaken
- Programma: Algemeen & projecten

3.3.2 Programma Vergunningverlening

Voor alle partners van ODRA verzorgen we de vergunningverlening milieu. Vergunningaanvragen en meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat ze binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld. Wabo-procedures behandelen we zoveel mogelijk integraal. Als schakel in de keten zoeken wij daarbij nadrukkelijk aansluiting op de 'loketten' van de partners.

Voor de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Renkum en provincie Gelderland verzorgt ODRA de meldingen en vergunningverlening die te maken hebben met bouwtaken. Daarbij geven we ook adviezen op het gebied van constructietechniek, de welstandstoets en monumentenzorg. Bij planologische afwijkingen zoeken we afstemming met de partners. Voor de gemeenten Renkum en Lingewaard behandelen we ook de bezwaar- en beroepsprocedures.

Ons uitgangspunt is dat we de burger en ondernemer professioneel en effectief willen ondersteunen bij de voorbereiding van zijn (bouw)planontwikkeling. In de voorbereiding leveren we advies over de te zetten stappen. Vervolgens beoordelen we de aanvragen op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat deze aanvragen binnen de wettelijke termijnen afgehandeld zijn, meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid.

Te bereiken resultaten - output en kosten / baten

Programma Vergunningen	Beoogd resultaat	Bereikt resultaat 2018	Doel 2020	
Productie	95-105% van de werkprogramma's + aanvullende opdrachten gerealiseerd	130% :producten 110% uren	95-105%	☺ ☺
Tijdigheid	Verlenen vergunningen (Wabo) binnen de wettelijke termijn	89,1%	90%	☺
Klanttevredenheid	ODRA heeft tevreden klanten en scoort minimaal een 7 bij interview of 80% (zeer) tevreden bij digitale bulk uitvraag	84,0%	80%	☺
Financiele realisatie	Binnen budget		Ja	☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 4.419	€ 4.076	saldo
	- baten (x € 1.000)	€ 4.022	€ 4.008	€ -68

1. Vergunningverlening baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- meldingen (o.a. sloop/vuurwerk/enz)	1.883				
- vergunningen en besluiten Briks	1.891				
- vergunningen en besluiten milieu	223				
- vooroverleg bouw en milieu		3.973			
- overig (beoordelingen/beroep/advies)		2.544			
Totaal producten en diensten	3.997	6.517	€ 3.949		**€ 3.949**
Wabo en milieu Metingen/ compl vergunningen				€ 59	**€ 59**
Totaal baten			€ 3.949	€ 59	**€ 4.008**
Kosten					
directe kosten personeel			€ 2.777		**€ 2.777**
directe kosten materieel				€ 59	**€ 59**
toegerekende overhead				€ 1.240	**€ 1.240**
Totaal kosten			€ 2.777	€ 1.299	**€ 4.076**
Saldo			**€ 1.172**	**-€ 1.240**	**-€ 68**

Toelichting

De belangrijkste producten in dit programma zijn de behandeling van diverse meldingen en het verstrekken van vergunningen, met name bouw. Daarnaast worden er voor cira 4,5 fte (advies)diensten, het merendeel in de vorm van 'vooroverleg' .

In het Gelders Stelsel is afgesproken dat de complexe vergunningverlening wordt uitgevoerd door Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN). De kosten daarvan worden doorbelast op outputbasis conform de kostprijs van ODRN.
In de werkprogramma's specificeren we de de te leveren producten naar partners en op activiteitenniveau. De realisatie van programma Vergunningverlening is vooraf niet eenduidig aan te geven. Het maken van vergunningenproducten is vraaggestuurd en grotendeels afhankelijk van de economische situatie in de regio en in Nederland.

3.3.3 Programma Handhaving

Voor al onze partners voeren we het milieutoezicht bij bedrijven uit en behandelen we eventuele klachten over bedrijven. Het toezichtprogramma, zoals opgenomen in de werkprogramma's, is leidend. Toezicht en handhaving is een cruciale schakel in de

reguleringsketen. Preventief toezicht op (bedrijfsmatige) activiteiten in de leefomgeving, verkleint de kans op ongevallen, incidenten of zelfs rampen aanzienlijk. Onze inzet is erop gericht om het naleefgedrag van bedrijven te verbeteren. Daarmee zorgen e voor een verbetering van de veiligheid en leefbaarheid. We toetsen de wettelijke voorschriften, zijn oplossingsgericht en bij een overtreding volgen we de vastgestelde sanctiestrategie.

Naast werkzaamheden voor onze ODRA partners voeren we ook toezicht uit bij complexe bedrijven voor drie andere omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Veluwe IJssel, Omgevingsdienst Noord-Veluwe en Omgevingsdienst De Vallei). We zijn gespecialiseerd in de uitvoering van toezicht bij complexe bedrijven binnen het Gelders Stelsel. Vanaf 2020 is ODRA eindverantwoordelijk voor toezicht en handhaving bij de complexe bedrijven die onder het provinciaal bevoegd gezag plaatsvinden. ODRA stuurt het programma provinciebreed aan en is verantwoordelijk voor de kwaliteitsontwikkeling van de provinciale pool toezichthouders.

Te bereiken resultaten- output en kosten / baten

We werken in overeenstemming met de vastgestelde strategie voor handhaving van onze partners. We staan voor het realiseren van normconform gedrag bij inrichtingen die onder toezicht staan.
We zorgen ervoor dat we zorgvuldig informatie registreren. De informatie gebruiken we voor het maken van analyses voor het verder verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid van de leefomgeving. We voeren onze controles zodanig uit dat we altijd een externe auditor mee kunnen laten kijken. We volgen trends en ontwikkelingen, zodat we voldoende geëquipeerd zijn om bedrijven aan te spreken en/of te adviseren.

Programma Toezicht & handhaving	Beoogd resultaat	Bereikt resultaat 2018	Doel 2020	
Productie	95-105% van de werkprogramma's + aanvullende opdrachten gerealiseerd	133% :producten 105% uren	95-105%	☺ ☺
Tijdigheid	% van de klachtmeldingen is binnen 2 weken afgehandeld	85,5%	80%	☺
Klanttevredenheid	Nvt		Nvt	☺
Financiele realisatie	Binnen budget		Ja	☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 5.059	€ 7.762	saldo
	- baten (x € 1.000)	€ 6.449	€ 7.729	€ -33

Toelichting op onderstaande tabel

De belangrijkste producten zijn de controle rapporten bouw en milieu. Onder de controle rapporten milieu zijn nu 118 rapporten inzake complexe bedrijven opgenomen. Deze zijn vooralsnog geplaatst onder het programma toezicht, mogelijk dat ze 'verhuizen' naar stelseltaken.
Daarnaast wordt er voor circe 3 fte diensten, de balngrijkse zijn de juridische procedures handhaving en beroep en specialistische controles.

2. Toezicht en Handhaving baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- beoordelingen	2.487				
- controle rapporten Briks	1.690				
- controle rapporten milieu/asbest/bodem	1.686				
- handh. Besluiten/invorderingen/enz	1.176				
- preventief controle	2.214				
- beroep en zienswijzen handhaving		2.391			
- specialistische controle rapporten		1.080			
- overig (inning/voorl. Voorz.)		619			
Totaal producten en diensten	9.253	4.089	€ 7.397	€ 332	€ 7.729
Wabo en milieu Metingen/ compl vergunningen			-	-	-
Totaal baten			€ 7.397	€ 332	€ 7.729
Kosten					
directe kosten personeel			€ 5.040		€ 5.040
directe kosten materieel				€ 331	€ 331
toegerekende overhead				€ 2.391	€ 2.391
Totaal kosten			€ 5.040	€ 2.722	€ 7.762
Saldo			**€ 2.357**	**-€ 2.390**	**-€ 33**

Om het moment van schrijven van deze begroting is er nog geen besluit genomen over de financieel administratieve afhandeling (onderling tussen de betrokken omgevingsdiensten) van de complexe handhaving.

3.3.4 Programma Advies

ODRA beschikt over bijzondere expertises om partners en andere opdrachtgevers gericht en gedegen te adviseren. ODRA levert adviezen op basis van expertise op het gebied van geluid, trillingen, licht, emissies naar lucht, luchtkwaliteit, externe veiligheid en integrale omgevingsadvisering.
ODRA verstrekt adviezen aan partners veelal op basis van concrete adviesvragen (vraag gestuurd). Een deel van de advisering voert ODRA op programmabasis uit. Te denken valt daarbij aan de uitvoering van emissiemetingen bij bedrijven met een zware milieubelasting. Een deel van de advisering door experts betreft interne advisering (binnen ODRA). Dat betekent dat een expert indien nodig over bodemaspecten, geluid etc. in relatie tot aanvragen omgevingsvergunningen adviseert en inbreng levert in zaken rond toezicht en handhaving. Deze uren maken onderdeel uit van het kengetal van de betreffende producten.

Te bereiken resultaten- output en kosten / baten

Programma Advies	Beoogd resultaat	Bereikt resultaat 2018	Doel 2020	
Productie	90% uren is geleverd	94% uren	90%	☺
Klanttevredenheid	ODRA partners beoordelen de kwaliteit van adviezen gemiddeld met een zeven		Cijfer 7	
Financiele realisatie	Binnen budget		Ja	☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 4.430	€ 1.804	saldo
	- baten (x € 1.000)	€ 1.983	€ 1.703	€ -101

Toelichting op onderstaande tabel

De belangrijkste diensten binnen het programma advies zijn Advisering milieu-expertise Meetadvies en Omgevingsadvies.

3. Advies baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- meetadviesrapporten		9.230			
- milieu expertise rapporten		7.360			
- overige adviezen		2.124			
Totaal producten en diensten	geen	18.714	€ 1.703		€ 1.703
Wabo en milieu Metingen/ compl vergunningen			-	-	-
Totaal baten			€ 1.703	-	€ 1.703
Kosten					
directe kosten personeel			€ 1.277		€ 1.277
directe kosten materieel					
toegerekende overhead				€ 527	€ 527
Totaal kosten			€ 1.277	€ 527	€ 1.804
Saldo			**€ 426**	**-€ 527**	**-€ 101**

3.3.5 Programma Stelseltaken

Omgevingsdienst Regio Arnhem is de coördinerende omgevingsdienst als het gaat om de complexe handhaving binnen het Gelders Stelsel. Dit is al toegelicht in paragraaf 2.1.8

Programma Stelseltaken	Beoogd resultaat	Bereikt resultaat 2018	Doel 2020	
Productie	90% van het aantal begrote producten én 90% uren is geleverd (KPI 1 &2)			☺ ☺
Klanttevredenheid	OD's beoordelen de kwaliteit van adviezen gemiddeld met een zeven		Cijfer 7	☺
Financiele realisatie	Binnen budget		Ja	☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 498	€ 164	saldo
	- baten (x € 1.000)	€ 488	€ 155	€ -9

4. Stelseltaken baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- ontwikkeling en afstemming DAT	geen	775	€ 155		€ 155
- ontwikkeling en afstemming LMA		930			
Totaal baten		1.705	€ 155	-	€ 155
Kosten					
directe kosten personeel			€ 116		€ 116
directe kosten materieel					
toegerekende overhead				€ 48	€ 48
Totaal kosten			€ 116	€ 48	€ 164
Saldo			**€ 39**	**-€ 48**	**-€ 9**

3.3.6 Programma Algemeen & projecten

In het programma algemeen en projecten zijn de belangrijkste projecten van ODRA opgenomen.

Te bereiken resultaten - output en kosten / baten

Programma Projecten, Algemeen en Juridisch	Beoogd resultaat	Bereikt resultaat 2018	Doel 2020	
Productie	90% van het aantal begrote producten én 90% uren is geleverd (KPI 1 &2)	87% :producten 85% uren	90%	☺
Juridische kwaliteit	% bezwaren en beroepen die ongegrond zijn verklaard, danwel zijn ingetrokken.	81,4% beroep % bezwaar	90%	☺
Klanttevredenheid	Nvt		Nvt	
Financiele realisatie	Binnen budget		Ja	☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 801	€ 3.026	saldo
	- baten (x € 1.000)	€ 2.277	€ 3.000	€ -25

5. Algemeen en Projecten baten / kosten x € 1.000	aantal producten	uren diensten	omzet prod & diensten	materiële baten/kosten	totaal
- rapportbeoordeling afsteeklijst vuurwerk	25				
- Wob-verzoekafhandeling	19				
- projectleiding		6.292			
- beleids en bestuursondersteuning		3.245			
- besluiten op bezwaar		4.137			
- partner specifiek zaken en overig		3.151			
Totaal producten en diensten	44	16.825	€ 1.549	€ 1.451	€ 3.000
Wabo en milieu Metingen/ compl vergunningen			-	-	-
Totaal baten			€ 1.549	€ 1.451	€ 3.000
Kosten					
directe kosten personeel			€ 2.098		€ 2.098
directe kosten materieel					
toegerekende overhead				€ 928	€ 928
Totaal kosten			€ 2.098	€ 928	€ 3.026
Saldo			**-€ 548**	**€ 523**	**-€ 25**

Toelichting

Het programma Algemeen & Projecten heeft reguliere resultaten en projectresultaten, die zijn vastgelegd in projectplannen.

De reguliere producten en diensten in de PDC 2020 zijn: beleids- en bestuursondersteuning, projectleiding en –ondersteuning, besluit Wob-verzoek, partner specifieke werkafspraken en inbreng en afstemming ODRA-expertises.
De projecten betreffen: Omgevingswet, Energie, Asbestdakenverbod (asbestdaken eraf regio Arnhem), Illegale asbestsaneringen

Hoofdstuk 4: Toelichting op de begroting en balans

In dit hoofdstuk wordt de begroting 2020 vanuit een aantal invalshoeken belicht.

Achtereenvolgens komen aan de orde:

- de programma begroting: hierin worden de opbrengsten per programma / projecten weergegeven in relatie tot de realisatie 2018 en begroting 2019. Het betreft een totaal overzicht van de in hoofdstuk 3 vermelde productie en kosten per programma;
- de staat van baten en lasten en de toelichting op de categoriale begroting;
- de overhead;
- De geprognosticeerde balans 2020 en de toelichting op de reserves, andere balansposten en kengetallen.

4.1 Programma begroting

De in hoofdstuk 2 beschreven output en activiteiten zijn op basis van de uitgangspunten van output financiering omgerekend in verwachte baten en kosten in de zgn programmabegroting. In onderstaande tabel zijn tevens de taakvelden weergegeven en een vergelijk gemaakt met de realisatie 2018 en begroting 2019.

In 2020 is door de transitie naar outputfinanciering (andere PDC) een trendbreuk in de historische opbouw van de begroting. De vergelijkbaarheid met 2018 en 2019 kan daardoor niet volledig worden gemaakt. Met name bij de kosten voor Toezicht en Handhaving en Projecten wijken af van voorgaande jaren.
In de PDC 2020 heeft ook een herplaatsing van de producten en diensten in de programma's plaatsgevonden. Ze zijn zuiverder gepositioneerd, met name diensten in de programma's Projecten irt Advies.

Baten x € 1.000	realisatie 2018	begroting 2019	Specificatie taakveld bouw	milieu	algemeen	totaal 2020	
1. Vergunningverlening	4.021,5	4.665,7	2.727,1	1.189,4	91,6	4.008,1	24%
2. Toezicht en Handhaving	6.448,5	6.576,2	2.320,2	4.243,5	1.165,6	7.729,3	47%
3. Advies	1.982,6	2.032,7		1.702,9		1.702,9	10%
4. Stelseltaken	487,6	151,7		155,2		155,2	1%
5. Algemeen en Projecten	2.277,3	2.440,0	13,8	2.079,1	907,5	3.000,4	18%
Baten	**15.217,5**	**15.866,3**	**5.061,1**	**9.370,0**	**2.164,7**	**16.595,9**	
- verhouding			30%	56%	13%		

Kosten x € 1.000	realisatie 2018	begroting 2019	Specificatie taakveld bouw	milieu	algemeen	totaal 2020	
1. Vergunningverlening	4.418,6	4.666,8	2.731,2	1.247,9	97,0	4.076,1	24%
2. Toezicht en Handhaving	5.058,5	6.410,0	2.335,6	4.223,1	1.203,1	7.761,9	46%
3. Advies	4.430,3	2.037,9		1.803,9		1.803,9	11%
4. Stelseltaken	497,5	144,1		164,4		164,4	1%
5. Algemeen en Projecten	800,9	2.539,2	13,2	2.051,3	961,2	3.025,8	18%
Kosten	15.205,8	15.798,0	5.080,1	9.490,5	2.261,4	16.832,0	
Saldo	**11,7**	**68,3**	**-18,9**	**-120,5**	**-96,7**	**-236,1**	

ODRA hanteert in de begroting 3 taakvelden. Bouw, Milieu en Algemeen. Het taakveld Algemeen is in 2020 13% van de begroting. Het betreffen producten en diensten die voor beide taakvelden gelden, zoals de juridische diensten (handhaving). In de begroting heeft de splitsing vanwege het onvoorspelbare karakter niet kunnen plaatsvinden; in de realisatie zal (op zaakniveau) de splitsing wel gemaakt kunnen worden.

De bekostiging van de programma's vindt plaats door de partners en overige klanten. ODRA hanteert daarbij een tweetal contracttypen:

- Het reguliere werkprogramma (gesplitst in milieu, bouw en algemeen); Voor 2020 zijn met alle partners een concept wp-2020 opgesteld.
- Aanvullende opdrachten: gedurende het begrotingsjaar kunnen door partners in overleg met ODRA extra opdrachten worden ingepland, die niet waren voorzien in het werkprogramma. ODRA stelt dan een opdrachtformulier op. Daarin worden de condities van kwantiteit en kwaliteit van de aanvullende opdracht expliciet beschreven. Omdat het (per definitie) over onvoorzienbare activiteiten gaat, zijn deze niet meegenomen in de begroting.

Voor de omgevingsdiensten geldt dat ook met hen een werkprogramma wordt afgesproken. Dat gebeurt in het najaar 2019. Dit werkprogramma bestaat in hoofdlijn uit twee onderdelen: complexe handhavingsactiviteiten (voor OVIJ- OddV – ODNV) en specifieke dienstverlening.

Baten x € 1.000	realisatie 2018	begroting 2019	Specificatie taakveld bouw	milieu	algemeen	totaal 2020	
Partners	13.508,5	14.823,6	4.886,1	8.531,2	2.103,9	15.521,2	94%
Omgevingsdiensten	835,8	803,1	33,0	673,6	53,9	760,5	5%
Derden	203,5	239,6	142,0	149,4	6,9	298,2	2%
overig / balans	669,7			15,9		15,9	0%
Baten	15.217,5	15.866,3	5.061,1	9.370,0	2.164,7	16.595,9	
- verhouding			30%	56%	13%		

4.2 Staat van baten en lasten (per categorie)

De 11 partners dragen voor 94% bij aan de omzet, totaal afgerond € 15,5 miljoen. In de bijlage is de omzet per partner per product/dienst gespecificeerd.
Samengevat:
- Levering producten; € 9,9 miljoen; 64% van de omzet; aantal producten 12.782
- Levering diensten; € 3,8 miljoen; 24% van de omzet; 41.750 uur
- Collectieve diensten; € 1,4 miljoen; 9% van de omzet

Aan een aantal partners worden materiële kosten in rekening gebracht voor Wabo en complexe vergunningverlening ad € 0,4 miljoen (3%). In de bijlage is de specificatie per partner weergegeven.

De 6 omgevingsdiensten in Gelderland dragen voor circa 5% bij aan de omzet van ODRA (totaal 0,7 miljoen). Het aandeel diensten in relatie tot producten is groter dan bij de partners (€ 0,3 miljoen voor producten en € 0,4 miljoen voor diensten).

ODRA genereert een klein deel van haar omzet bij derden. Dit betreft vooral specifieke diensten op gebied van geluid en emissie metingen. De 'derden' klanten zijn vooral gemeenten en omgevingsdiensten buiten onze regio.

De dienstverlening aan derden is op dit tijdsmoment moeilijk in te schatten. Dit betreft veelal ad-hoc en incidentele opdrachten metingen. Op basis van ervaringscijfers gaat ODRA uit van een omzet van € 0,3 miljoen.

Staat van baten en lasten (categoriaal) x € 1.000	realisatie 2018	begroting 2019	begroting 2020	% tov realisatie 2018
Totaal baten	**15.217,5**	**15.866,3**	**16.595,9**	**9%**
Kosten				
Personeel				
medewerkers ODRA	9.812,7	9.859,4	10.849,6	11%
externe inhuur	1.679,9	1.834,2	1.851,4	10%
opleidingen	210,4	233,9	381,0	81%
alg. personeelskosten	413,4	584,7	427,2	3%
harmonisatie/detacheringen	-143,1	-75,0	-76,4	-47%
Personeel	12.105,1	12.437,2	13.432,9	11%
- huisvesting & facilitair	847,9	955,9	1.084,9	28%
- ict	1.107,7	1.302,0	1.340,8	21%
- stelselkosten bedrijfsvoering	322,1	237,0	327,7	2%
- overige kosten	230,2	365,0	255,8	11%
- onvoorzien		79,3		
Programma kosten	592,8	421,6	389,9	-34%
Totaal kosten	**15.205,8**	**15.798,0**	**16.832,0**	**11%**
Saldo	**11,7**	**68,3**	**-236,1**	

4.3 Toelichting op de kosten

De begrote kosten liggen hoger dan de te realiseren baten. ODRA begroot een negatief resultaat in 2020 van € 236.000. Dit tekort wordt geheel veroorzaakt door de investering en dubbele kosten in verband met de aanschaf van een nieuw VTH systeem. Bij de toelichting op de ict-kosten wordt dit verder toegelicht.

4.3.1 Toelichting personeelskosten

De personeelskosten worden bepaald door de capaciteit in de werkprogramma's te vertalen naar functies en kwaliteitsniveau. Voor elk product uit de PDC is bepaald welke functies dit normaliter uitvoeren, deze corresponderen met de loonschalen.

Salariskosten internen en inhuur derden
Vanuit de werkpakketten is er 129,0 fte (ad 1380 uur per fte = 178.000) geraamd. Daarnaast is de indirecte formatie voor 2020 geraamd op 31,5 fte. Totaal 160,5 fte.

Op basis van de huidige bezetting en de arbeidsmarkt is een inschatting gemaakt van het aandeel extern in te huren capaciteit. Dit betreft 15% van het totaal, voor 2020 verwachten we een capaciteit van omgerekend 19,4 fte aan te trekken op flexibele basis. Een deel van de externe capaciteit bestaat uit 'uitbesteed werk'. Op outputbasis wordt de realisering van producten bij externen belegd.

Formatie bezetting en personele kengetallen	realisatie 2018				begroting 2019				begroting 2020			
	intern	extern	totaal		intern	extern	totaal		intern	extern	totaal	
Formatie bezetting												
Productief	108,8	11,1	119,9	82%	107,6	19,0	126,6		109,7	19,4	129,0	80%
Niet productief	21,7	5,1	26,8	18%	28,7		28,7		31,5		31,5	20%
Totaal bezetting en formatie	130,5	16,2	146,7		136,3	19,0	155,3		141,2	19,4	160,5	
Loonkosten x € 1.000	9.812,7	1.416,0	11.228,7		9.859,4	1.834,2	11.693,6		10.849,6	1.851,4	12.701,1	
Gemiddelde kosten /fte (in €)	75.193	87.407	76.542		72.322	96.553	75.285		76.850	95.653	79.117	
% van de loonsom	87%	13%			84%	16%			85%	15%		
% stijging gemid loonkosten tov 2018					-4%	10%	-2%		2%	9%	3%	

Ten opzichte van 2018 en begroting 2019 zijn de volgende ontwikkelingen te zien:

- De totale formatie 2020 stijgt met 5,2 fte ten opzichte van 2019. Dit vloeit deels vooruit uit volume effecten die in de werkpakketten zijn geraamd.
- De staf/bedrijfsvoering (niet productief) groeit met 2,8 fte. Dit heeft betrekking op de speerpunten (basis op orde) en de ingang gezette verbeteringen in de organisatie.
- De gemiddelde loonkosten per fte stijgen ten opzichte van 2018 met 2%. Er is nog geen rekening gehouden met de looneisen van de bonden voor een nieuwe cao, die enkele procenten hoger ligt, en mogelijk met terugwerkende kracht wordt vastgesteld.
- De loonkosten stijgen met iets meer dan € 1,0 miljoen ten opzichte van de begroting 2019. Hiervan wordt € 0,4 miljoen veroorzaakt door de hogere bezetting en € 0,6 miljoen door aanpassing van het loonniveau.
- ODRA gaat uit bij de raming voor de externe inhuur van een kostenverhoging van 9% ten opzichte van 2018. De krappe arbeidsmarkt en de hierdoor stijgende tarieven zijn hier debet aan.

De loonkosten zijn inclusief de bedragen die ODRA uitbetaalt aan medewerkers die recht hebben op een harmonisatietoelage. Deze toelagen worden conform afspraak of bij de in 2013 latende organisaties in rekening gebracht dan wel onttrokken uit de daarvoor ingestelde voorziening. Deze kosten zijn separaat geraamd. (€ 76.000 begroot in 2020).

Opleidingskosten

De opleidingskosten worden begroot als percentage van de loonsom. Sinds de oprichting van ODRA wordt een percentage van 2% aangehouden. Afgelopen jaren is gebleken dat dit voldoende is om de reguliere opleidingskosten te dekken. De reguliere kosten bestaan vooral uit het op peil houden van de VTH-kwaliteitseisen.
In 2020 is er een extra opleidingsinspanning nodig, namelijk voor de omgevingswet. Met het algemeen bestuur is afgesproken dat (eenmalig in 2020) het opleidingsbudget wordt verhoogd met 1,5% van de loonsom.

Algemene personeelskosten

De algemene personeelskosten bestaan uit een variabel gedeelte gekoppeld aan het aantal medewerkers (zoals vergoedingen, woonwerk reiskosten) en vaste componenten (arbo contracten, werving en selectie). De variabele loonkosten worden begroot als percentage van de loonsom, zijnde 3,5%. De vaste component wordt op verplichtingenbasis begroot.

In 2020 komen de kosten iets hoger uit dan de realisatie 2018. Dit is vooral gerelateerd aan de stijging van het aantal fte's.

4.3.2 Toelichting materiële kosten

Huisvesting en facilitaire kosten (gastheer)
ODRA is gehuisvest in het Stadskantoor van de gemeente Arnhem. In de dienstverleningsovereenkomst die is afgesloten, is een bedrag per werkplek afgesproken. In 2018 huurden wij 101 werkplekken. Vanaf 2019 betaalt ODRA voor 121 werkplekken en 50 parkeerplekken. Deze uitbreiding was nodig om de groei van de organisatie te kunnen faciliteren. De meerkosten voor huisvesting worden ook veroorzaakt door het wegvallen van het kortingspercentage dat tussen ODRA en gastheer gemeente Arnhem bij de oprichting in 2013 is afgesproken.

ODRA heeft ook een huurcontract voor technische ruimtes op de markt voor de meetdienst. De kosten hiervan worden doorbelast aan de provincie.

ODRA heeft een contract met de Connectie voor de facilitaire diensten. Vrijwel alle ondersteunende taken worden door hen uitgevoerd; Hieronder vallen o.a. de taken van de personeels- en salarisadministratie, de financiële administratie, en de postverwerking.

Voor 2020 is een bedrag geraamd van afgerond € 1,1 miljoen voor huisvesting en facilitair. Circa € 130.000 meer dan in 2019 is begroot.
De huisvestingskosten sec bedragen € 0,63 miljoen; deze bedragen € 270,- per vierkante meter en € 5.150 per werkplek. In 2018 waren de kosten respectievelijk € 212 per vierkante meter en € 4.150 per werkplek.

ICT (gastheer en overig)
De ICT kosten zoals de standaard werkplek, licentiekosten, hardware en technisch applicatiebeheer worden, op basis van een DVO met de Connectie, bij ODRA in rekening gebracht.
Daarnaast heeft ODRA ook eigen kosten ICT. Dit betreft licenties voor o.a. het zaaksysteem S4O, Digitale Checklisten, Cyclorama, Cognos en andere specifieke ODRA-gerelateerde licenties. Verder bepaalt de eigen mobiele ICT apparatuur een klein deel van de kosten.

In 2020 ontstaan er extra eenmalige ICT-kosten. In 2019 wordt gestart met de aanbesteding van een nieuw VTH-systeem. Hiervoor is een (positieve) businesscase opgesteld. ODRA verwacht naast grote kwalitatieve verbeteringen een kostenbesparing van structureel € 0,4 miljoen te kunnen realiseren vanaf 2022.

Hiervoor is een investering nodig. Deze investering bestaat enerzijds uit implementatiekosten (herinrichting processen / migratie en projectleiding). Anderzijds uit extra kosten voor licenties en beheer. Extra kosten zijn er omdat in 2020 zowel het nieuwe systeem als S4O draait. Dit is een noodzakelijke randvoorwaarde voor de migratie. Financieel technisch: ODRA gaat de implementatiekosten ad € 0,6 miljoen activeren en afschrijven vanaf medio 2020. Dit is echter niet mogelijk voor de dubbele beheer- en licentiekosten. Deze kosten drukken in 2020 extra op de begroting. Het gaat om € 236.000. Deze kosten worden als negatief saldo in de begroting opgenomen en komen ten laste van de Algemene Reserve. Vanaf 2022 wordt het vermogen weer aangevuld met de positieve baten uit de businesscase.

Stelselkosten
In het Gelders Stelsel is afgesproken dat iedere omgevingsdienst een stelseltaak uitvoert. ODRA voert de complexe handhaving uit (de kosten en baten hiervan zijn begroot bij de programma's), de andere OD's voeren veel taken uit die de (gezamenlijke) bedrijfsvoering faciliteren.

De kosten van deze taken worden opgebracht (via een verdeelsleutel) door alle Gelderse Omgevingsdiensten. Het betreft activiteiten als: Portaal, Ketentoezicht, HRM Coördinatie en kwaliteit en I-GO.

Afgelopen jaren zijn de kosten van de stelseltaken toegenomen. Voor 2020 wordt wederom een kostenstijging geraamd. Deze stijging heeft vooral betrekking op I-GO, ondermeer door afbouw van de investeringssubsidie van de provincie.

Overige kosten en programmakosten

Onder de overige kosten vallen de volgende kosten:

- Accountant en overige advieskosten: de accountant is begroot voor een bedrag van € 30.000. Daarnaast worden hier ook de kosten van adviezen voor organisatie, juridisch en financiële aard begroot. Totaal € 155.000.
- Overige uitgaven: betreft alle reguliere kosten die niet direct onder bovenstaande categorieën valt. Zoals structurele kosten voor wagenpark, representatie, zaalhuur enz. Ook incidentele kosten worden hier op verantwoord, bijvoorbeeld begeleiding van medewerkers in het kader van mobiliteit. Raming € 100.000.
- De programmakosten betreffen de materiële kosten die worden doorbelast. Begroot zijn de kosten voor de partners Arnhem en Lingewaard in het kader van de Wabo en voor de provincie voor het bureau milieumetingen (team meten & advies).
- Ook materiële kosten door meldingen (piket) worden (onder deze post) doorbelast aan de betreffende partners. De kosten zijn incident gedreven en dus lastig te voorspellen. Derhalve als PM in de begroting opgenomen.
- Voorheen werden ook de materiële kosten voor ORM (overleg regionaal milieuplatform) en Rvmk (Regionale verkeer – en milieu kaart) apart bij de programmakosten opgenomen. In het kader van de outputsturing zijn deze onderdelen integraal onderdeel uit gaan maken van de werkprogramma's, namelijk onder het onderdeel collectieve diensten.

Onvoorzien

Conform de richtlijnen (BBV) kan ODRA een post onvoorzien opnemen in de begroting, ter dekking van kosten in de bedrijfsvoering of tegenvallers in het primaire proces.
Voor 2019 is nog 0,5% van de omzet begroot.
In 2020 is de ruimte om een post onvoorzien op te nemen niet aanwezig.

4.4 Overhead

In onderstaande tabel zijn de overheadkosten van ODRA weergegeven. De overhead bestaat uit personele - en materiële overhead.
De personele overhead bestaat uit de kosten voor de indirecte (niet of gedeeltelijk productieve afdelingen en teams van ODRA, namelijk bedrijfsvoering, staf, ICT/ administratieve ondersteuning en management.
De materiële overhead bestaat uit kosten voor de huisvesting, ICT en overige uitgaven, voor zover deze geen 100% causaal verband hebben met de directe activiteiten.

Overhead specificatie (indirecte kosten) x € 1.000	realisatie overhead 2018	begroting overhead 2019	overhead 2020		directe kosten 2020	totaal kosten 2020
Personeel	2.192,2	1.966,2	2.200,0	13%	11.308,2	13.508,1
Overige overhead						
- huisvesting & facilitair	847,7	955,9	1.084,9			1.084,9
- ict	1.096,7	1.302,0	1.340,8			1.340,8
- stelselkosten bedrijfsvoering	238,1	237,0	328,9			328,9
- onvoorzien		79,3	0,0			0,0
- overige kosten	224,0	365,0	179,3		389,9	569,3
Subtotaal overige overhead	2.406,5	2.939,2	2.933,9	17%	389,9	3.323,9
Totaal	4.598,7	4.905,4	5.133,9		11.698,1	16.832,0
totale kosten	15.205,8	15.798,0	16.832,0			
% van de totale kosten	30,2%	31,1%		30,5%	69,5%	

De overhead van ODRA stijgt in absolute zin (van € 4,9 miljoen in 2019 naar € 5,1 miljoen in 2020). In relatieve zijn blijft het percentage overhead nagenoeg gelijk op 30%. De overhead groeit in gelijke mate mee met de groei van ODRA als geheel.

4.5 Geprognotiseerde balans 2020

De onderstaande balans (prognose ultimo 2020) is voornamelijk gebaseerd op de jaarrekening 2018, aangevuld met de verwachte balansmutaties boekjaar 2019, aangevuld met de prognose balansmutaties 2020.

Activa x € 1.000	realisatie 31-12-2018	prognose 31-12-2019	prognose 31-12-2020
Vaste activa			
Immateriële vaste activa		200	512
Materiële vaste activa	66	99	123
Financiële vaste activa	0		
Vaste activa	66	299	635
Vlottende activa			
Vooraden			
Uitzettingen met looptijd < 1 jaar	5.092	557	664
Liquide middelen	509	746	67
Onderhanden werk			100
Vlottende activa	5.600	1.303	831
Totaal activa	**5.666**	**1.602**	**1.466**

Passiva x € 1.000	realisatie 31-12-2018	prognose 31-12-2019	prognose 31-12-2020
Vaste passiva			
Algemene reserve	431	442	442
Bestemmingsreserves	341	269	201
Resultaat boekjaar	**12**		-236
Voorzieningen	676	479	442
Vaste passiva	1.459	1.190	849
Vlottende passiva			
Vlottende schulden < 1 jaar	3.694	312	517
Overlopende passiva	277	100	100
Vooruitontvangen middelen	237		
Vlottende passiva	4.208	412	617
Totaal passiva	**5.666**	**1.602**	**1.466**

4.5.1 Toelichting op de geprognosticeerde balans

Vaste activa

ODRA gaat de investering in het VTH systeem activeren. Verwacht wordt een investering van implementatie en projectkosten van € 585.000 gedurende najaar 2019 en voorjaar 2020. Het systeem wordt in juli 2020 in gebruik genomen, daarna start de afschrijving. ODRA schrijft gedurende 4 jaar de investering af. (in 2020 derhalve € 73.000).

De materiële vaste activa betreffen de bedrijfsauto's. De bussen voor de meetdienst worden in 5 en 10 jaar afgeschreven, de overige bedrijfsauto's niet. ODRA is in 2018 overgegaan op leasing van personenauto's. ODRA beschikt over 10 bedrijfsauto's die voornamelijk worden gebruikt door toezichthouders en de meetdienst.

Categorie	Subcategorie	Afschrijftermijn
Vervoer	personenauto's	5 jaar
	materieel voertuigen	10 jaar
Apparatuur	Hardware	4 jaar
	Meet apparatuur	5 tot 10 jaar
	inventaris	5 jaar
Software	immateriele activa	4 jaar

In 2019 en 2020 wordt geïnvesteerd in de auto's en aanwezige meetapparatuur. Hiervoor is een meerjarig investeringsplan opgesteld. De afschrijfkosten worden conform afspraak met de Provincie ten laste gebracht van het bestemmingsfonds 'provinciale taken'.

De financiële activa betreft het fietsplan. Dit wordt in 2019 volledig afgeschreven.

Vlottende activa
Eind 2018 was er een hoog debiteurensaldo in verband met de afrekening met partners. De voorschotten waren veel lager dan de eindafrekening 2018, mede doordat het aanvullend werk niet met voorschotten wordt gefactureerd.

Door de investering in het VTH-systeem zal er naar verwachting aan het eind van 2020 een lage liquiditeit zijn. ODRA onderzoek nog de mogelijkheden om (samen met de partners) de voorschot facturering (nu begin van het kwartaal) te vervroegen.

Onderhanden werk: De overgang naar outputfinanciering gaat gevolgen hebben voor de wijze waarop de eindafrekening plaatsvindt. Nu wordt aan het eind van het jaar de gemaakte uren afgerekend, ongeacht of het product al is gerealiseerd. Outputfinanciering houdt in dat pas nadat het product is gerealiseerd, de rekening wordt opgemaakt.
Op dit moment is nog moeilijk in te schatten hoe hoog het aandeel 'onderhanden werk' zal zijn dat ultimo 2020 op de balans wordt geplaatst. Het vormt in ieder geval een extra aandachtspunt in de liquiditeit en het werkkapitaal van ODRA.

Vaste passiva
De Algemene Reserve zal door het negatieve resultaat in 2020 dalen naar € 206.000. Het vermogen wordt vanaf 2022 weer aangevuld met de baten uit de businesscase VTH-systeem (zie meerjaren begroting).

Reserves x € 1.000	realisatie 31-12-2018	mutaties 2019	prognose 31-12-2019	mutaties 2020	prognose 31-12-2020
Algemene reserve	430,5	11,7	442,2	-236,1	206,1
BR Provincietaken	91,8		91,8		91,8
BR Bureau milieumetingen	207,5	-66,9	140,6	-68,1	72,6
BR RVMK	41,5	-5,0	36,5		36,5
Reserves	**771,3**	**-60,2**	**711,1**	**-304,2**	**406,9**

In de bestemmingsreserve Bureau milieumetingen vinden mutaties plaats in verband met de afschrijvingskosten van de investeringen bij de meetdienst.

Met de bestemmingsfondsen Provincietaken en RVMK zijn nog geen concrete plannen. Deze zijn dan ook niet begroot.

De voorzieningen betreffen 2 voorzieningen; de harmonisatie voorziening en een voorziening voor voormalige medewerkers. In 2019 zal deze laatste (ad € 160.000) volledig worden aangewend voor de dekking van de personeels- en mobiliteitskosten.

De harmonisatievoorziening, ter dekking van toelagen van medewerkers die bij de oprichting van ODRA zijn overgekomen van de provincie Gelderland, heeft een 'looptijd' tot na 2030.

Voorzieningen x € 1.000	realisatie 31-12-2018	mutaties 2019	prognose 31-12-2019	mutaties 2020	prognose 31-12-2020
Harmonisatietoelage Prov. Ge	515,5	-36,5	479,0	-37,0	442,0
Personele kosten	160,0	-160,0			
Voorzieningen	**675,5**	**-196,5**	**479,0**	**-37,0**	**442,0**

Vooruit ontvangen middelen: op de balans van ODRA staat ultimo 2018 een bedrag van afgerond € 0,2 miljoen. Betreft met name vooruit ontvangen subsidies voor geluidsaneringstrajecten voor de gemeente Arnhem. Met de gemeente Arnhem is afgesproken dat met ingang van 2019 de subsidiegelden via hun administratie loopt in plaats van de administratie van ODRA. Derhalve zal deze post komende jaren richting 'nihil' gaan.

4.5.2 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate ODRA in staat is tegenvallers op te vangen. Hiervoor is een risico-inventarisatie opgesteld. In de jaarstukken 2018 is een risico beschrijving in algemene zin opgenomen op basis van het type risico dat kan optreden. Hieronder een samenvatting.

in hoofdstuk 5 wordt specifiek ingegaan op de risico's in 2020 – 2021. Deze zijn in onderstaande inschatting meegenomen.

ODRA onderscheidt vier type risico's:

- Risico's met betrekking tot de exploitatie. Dit betreft tegenvallers uit de normale bedrijfsvoering, door onvoorziene gebeurtenissen, prijsstijgingen die uitstijgen boven de toegepaste indexering in de begroting, dan wel tegenvallende inkomsten. De transitie naar outputfinanciering valt onder deze laatste categorie; minder afname van producten dan begroot, cq een te lage kostprijs.
  ODRA investeert komend jaar in een nog scherpere monitoring en scenario-ontwikkeling rond de kostenontwikkeling in het kader van outputfinanciering. De geschatte omvang van het risico is € 250.000.
- Risico's met betrekking tot de taakuitvoering: ODRA kan aansprakelijk worden gesteld voor fouten in de reguliere taakuitvoering en bedrijfsvoering. Betreft vooral een bestuurlijk en imago risico. De omvang van het financiële risico beperkt zich tot het "overdoen" van het werk dan wel betalen van kleine schade vergoedingen. Geschatte omvang is maximaal € 50.000.
- Het risico van frictiekosten: ontstaat bij majeure aanpassingen in de organisatie (structuur), ingegeven door wets- wijzigingen of majeure wijzigingen in de werkpakketten voor partners. In 2020 is dit een reëel risico (zie hoofdstuk 5). De implementatie van de Omgevingswet zal organisatorisch herschikkingen met zich meebrengen en een omvangrijk cultuur- en opleidingstraject. Ook de capaciteit bij staf en leidinggevenden zal groter worden.
  De omvang van het financiële risico kan oplopen van € 0,1 tot € 0,5 miljoen. Zeker als er ook frictiekosten gaan ontstaan. Er is tijdens de oprichting van ODRA bij het bepalen van het bedrijfsvoeringsmodel geen rekening gehouden met een dergelijke post.
- Het risico om niet te voldoen aan algemene wet- en regelgeving, zoals belastingwetten, AVG en internationale verordeningen. Het risico is vooral bestuurlijk en imago, en niet zozeer kwantitatief.

ODRA heeft op basis van bovenstaande een weerstandsvermogen nodig van € 0,4 tot € 0,8 miljoen.
In onderstaande tabel is aangegeven dat de Algemene Reserve ultimo 2020 naar verwachting circa € 200.000 bedraagt. Samen met de bestemmingsreserves is het weerstandsvermogen gelijk aan de minimale inschatting vanuit de geïnventariseerde risico's.

Weerstandsvermogen x € 1.000	stand 31-12-2018	stand 31-12-2019	stand 31-12-2020
Algemene Reserve	431	442	442
- onverdeeld resultaat	12	0	-236
Bestemmingsreserves			
- Provincietaken	92	92	92
- Bureau milieumetingen	208	141	73
- RVMK	42	37	37
totaal bestemmingsreserves	341	269	201
Onvoorzien	0	0	0
Totaal	**783**	**711**	**407**
Omzet	15.218	15.866	16.596
- percentage omzet	5,1%	4,5%	2,5%

4.5.3 Kengetallen

Het doel van de financiële kengetallen is inzicht te geven in de balanspositie van ODRA en/of de begroting structureel en duurzaam in evenwicht is.

Kengetallen	realisatie 2018	Prognose 2019	prognose 2020
Netto schuldquote	-9,2%	-5,6%	-1,3%
Netto schuldq. (verstrekte leningen)	-9,2%	-5,6%	-1,3%
Solvabiliteit	13,8%	44,4%	27,7%
Structurele exploitatieruimte	0,0%	0,0%	0,0%
Liquiditeit	75,1%	31,6%	74,3%
Grondexploitatie	nvt	nvt	nvt
Belastingcapaciteit	nvt	nvt	nvt

De netto schuld quote (wordt negatief weergegeven omdat het credit is) geeft inzicht in de verhouding van het vrije vermogen (+ reserves minus vaste activa) ten opzichte van de omzet. Het vermogen en de bestemmingsreserves zijn ultimo 2020 € 0,8 miljoen. De investeringen in activa € 0,6 miljoen. De schuldquote neemt door de investering in het VTH-systeem verder af.

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin ODRA in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het percentage is in 2018 relatief laag. Dit komt met name door een hoog bedrag aan kortlopende passiva. De prognose voor 2019 en 2020 is een sterke verbetering.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Ondanks de inputfinanciering en het commitment van partners in de Gemeenschappelijke Regeling, is er geen meerjarige toezegging van omzet.

Financiering / liquiditeit

Het financieringsvraagstuk van ODRA was de afgelopen jaren van ondergeschikt belang. Door het aanwezig zijn van vermogen en voorzieningen, en door de voorschotrekeningen aan de partners aan het begin van het kwartaal, was er vrijwel altijd voldoende saldo om lopende verplichtingen te betalen.
Door afname van het vermogen, de voorzieningen en reserves én door de investeringen wordt de liquide positie van ODRA een groter aandachtspunt.

Rente risicobeheer / norm
De treasury functie is gebaseerd op de Wet Fido. Een belangrijk element daarbij is het meer zicht krijgen op de ontwikkeling van de financieringspositie, zowel op korte als lange termijn. Dit betreft dan met name het in beeld brengen van de behoefte aan financieringsmiddelen, gerelateerd aan de investeringsplanning en de inzet van vrijvallende dan wel beschikbaar komende financieringsmiddelen.

Schatkistbankieren is eind 2013 in werking getreden. Decentrale overheden dienen vanaf december 2013 banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekeningcourant bij het ministerie van Financiën. Voor ODRA bedraagt de drempelwaarde in principe € 250.000, maar middels een specifieke afspraak met het ministerie van Financiën en de BNG is dit opgehoogd naar € 1,75 miljoen.

ODRA zet in 2020 geen leningen of deposito's uit te zetten die de renterisiconorm van de wet Fido zal overschrijden.

Kasgeldlimiet
Met de kasgeldlimiet is in de wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,2% van het begrotingstotaal. ODRA komt in 2020 niet boven deze norm uit.

4.6 Bedrijfsvoering

Deze paragraaf gaat over de sturing en beheersing van de primaire en ondersteunende processen van ODRA. Van belang zijn onder andere: organisatiestructuur, huisvesting, personeel, medezeggenschap en ICT.

Organisatiestructuur

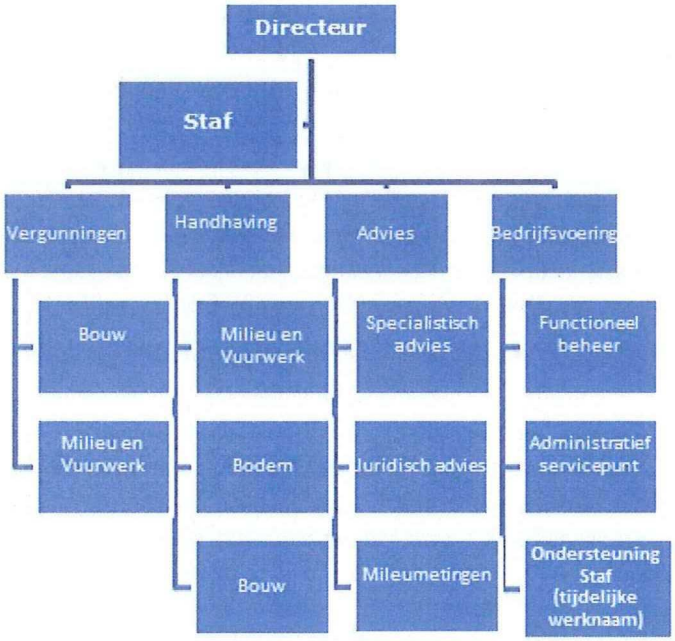

ODRA is georganiseerd in vier afdelingen waarbij de afdelingshoofden integraal verantwoordelijk zijn voor de producten van hun afdeling. De afdelingsstructuur loopt grotendeels parallel aan de programma's, maar zijn niet volledig overlappend; producten in het programma toezicht en handhaving worden ook geleverd door de afdeling advies. De teams Functioneel beheer en het team Administratief servicepunt worden (tijdelijk) aangestuurd door het afdelingshoofd Vergunningen, maar werken voor alle afdelingen. Team bodem wordt tijdelijk aangestuurd door het afdelingshoofd Advies. In het organisatie ontwikkeltraject wordt de structurele positie meegenomen.

Bestuurlijk

Er worden in 2020 op bestuurlijk vlak geen bijzonderheden verwacht. Wisselingen in het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur zijn in 2018 en 2019 gerealiseerd in verband met de gehouden verkiezingen.

Verbonden Partijen

ODRA heeft geen bestuurlijke en financiële belangen in privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties.

Huisvesting en Het Nieuwe Werken

ODRA is gehuisvest in het stadskantoor van de gemeente Arnhem. Een centrale locatie is belangrijk voor de herkenbaarheid en identiteit van ODRA, voor zowel de medewerkers als voor de opdrachtgevers en externe partijen. Huisvesting moet daarbij een bijdrage leveren aan het werkproces en meer zijn dan een kostenpost. De ambitie van ODRA is om plaats- en tijdonafhankelijk werken zoveel mogelijk te stimuleren en mogelijk te maken.
ODRA onderzoekt in hoeverre de huisvesting beter kan aansluiten bij haar ambities waarbij uitgangspunt is dat zowel de huisvesting zelf, als de dienstverlening er om heen onder betere regie moet en tegen lagere kosten moet kunnen. Met hulp van een externe adviseur loopt sinds 2018 een traject om de mogelijkheden te onderzoeken.

Medezeggenschap
Voor de medezeggenschap is een Ondernemingsraad (OR) ingesteld met daarbij een gemandateerde WOR-bestuurder. Tussen de gemandateerde bestuurder en de OR vindt eens per drie weken overleg plaats. De OR behartigt de personele belangen in de context van de (ontwikkelingen) binnen de organisatie. De OR van ODRA is betrokken bij de organisatie. Er is sprake van constructief overleg.

Medewerkers
De medewerkers van ODRA vormen de stuwende kracht van de organisatie. In hun dagelijkse werk worden ze in meer of mindere mate geconfronteerd met de complexiteit van de leefomgeving, waarbij het werk binnen een politiek-bestuurlijke omgeving voor een extra dimensie zorgt. Medewerkers zijn productverantwoordelijk. Vakmanschap, vertrouwen, verantwoordelijkheid en samenwerken vormen de basis voor de werkhouding van de medewerkers. Het is dan ook van belang dat de taken in een veilige en professionele omgeving uitgevoerd kunnen worden. De kwaliteit van de medewerkers vormt de basis voor het functioneren van de organisatie. Medewerkers moeten voldoen aan de kwaliteitscriteria. In 2019 wordt een medewerkersonderzoek uitgevoerd. Eventuele verbeteracties worden lopende 2019 en 2020 uitgezet.

ICT en I-GO
ODRA hanteert S4O van Centric als zaaksysteem voor het uitvoeren van haar taken. Dit systeem doet technisch wat verwacht mag worden, maar scoort op de punten gebruiksvriendelijkheid, kosten en koppelbaarheid beduidend minder. ODRA startte daarom een aanbestedingstraject voor een nieuw VTH systeem. Volgens planning zal het nieuwe systeem juli 2020 operationeel zijn.

Binnen het Gelders Stelsel wordt het centraal raadpleegbare bedrijvenbestand doorontwikkeld (kernregistratie I-GO). Deze Gelderse kernregistratie is de bron voor het aanleveren van bedrijfsgegevens aan Inspectieview Milieu (inclusief informatie over handhaving en vergunningverlening). De bijdrage van de omgevingsdiensten bestaat voor een deel uit het beschikbaar stellen van capaciteit en voor een deel uit het beschikbaar stellen van een financiële bijdrage

Kwaliteit
De scholingsinspanningen en het selectieve wervingsproces leidden er toe dat ODRA in toenemende mate voldoet aan zowel de robuustheids- als procescriteria van de kwaliteitscriteria. Verder is er volop aandacht voor de kwaliteit van de gegevens in de systemen door digitalisering, toetsing en actualisatie van het inrichtingenbestand. Op de verbeteracties betreffende de kwaliteit, wordt integraal regie gevoerd vanuit een Gelders kwaliteitsprogramma.

Hoofdstuk 5: Meerjarenbegroting

In hoofdstuk 2 zijn de meerjarige ontwikkelingen beschreven. In de onderstaande tabel zijn deze gekwantificeerd op ODRA niveau. Het is nog niet mogelijk de ontwikkelingen op partnerniveau uit te werken.
Bij de berekening is uitgegaan van de volgende aannames (deels ontleend aan de kerncijfers CPB) en beleidslijnen:

- De volume ontwikkelingen zijn als totaal nagenoeg neutraal ten opzichte van het concept werkpakket 2020. Op onderdelen verwacht ODRA wel verschuivingen. Zo is er een toename te verwachten van werkzaamheden rond asbest en energie. In het kader van de

Omgevingswet is er een toename te verwachten van adviesdiensten. Ook is een daling van het aantal (kleine) vergunningen niet uitgesloten. Er wordt meer naar de omgeving als geheel gekeken en er is meer ruimte voor het ontwikkelen van initiatieven.

- Mogelijke effecten van de intensivering van de complexe handhaving zijn nog niet in de meerjarenbegroting opgenomen.
- Aan de kostenkant heeft ODRA rekening gehouden met de meerjarige verplichtingen en de businesscase voor het nieuwe VTH systeem.
- Eventuele nieuwe huisvesting is nog niet meerjarig meegenomen. De plannen zijn nog niet concreet genoeg om dit cijfermatig te duiden.
- De tarieven en de materiële kosten zijn geïndexeerd met de vastgestelde CPB -index.

baten per programma	2020	2021	2022	2023	toelichting
1. Vergunningverlening	4.008	3.903	3.800	3.701	invloed Omgevingswet
2. Toezicht en Handhaving	7.729	7.764	7.799	7.834	invloed Omgevingswet
3. Advies	1.703	2.025	2.407	2.862	invloed Omgevingswet
4. Stelseltaken	155	159	163	167	
5. Algemeen en Projecten	3.000	3.075	3.152	3.231	
	16.596	16.926	17.322	17.795	
% verandering		2,0%	2,3%	2,7%	volume- en prijsindex

kosten	2020	2021	2022	2023	toelichting
Personeelskosten	13.433	13.699	14.019	14.402	
volume		*-0,5%*	*-0,2%*	*0,2%*	
prijspeil		*2,5%*	*2,5%*	*2,5%*	*loonindex*
Bedrijfsvoering	3.009	2.813	2.616	2.631	
- huisvesting & facilitair	1.085	1.074	1.062	1.062	obv marktverkenning
- ict	1.341	1.141	941	941	obv business case VTH
- overige kosten	583	598	613	628	
Programmakosten	390	400	410	420	
	16.832	16.912	17.044	17.454	

resultaat	2020	2021	2022	2023	toelichting
Baten ODRA					
bijdragen partners	15.663	15.975	16.349	16.795	
omzet overige klanten	933	951	974	1.000	
Baten ODRA	16.596	16.926	17.322	17.795	
Kosten					
personeelskosten	13.433	13.699	14.019	14.402	
dir. materieel (proj)	390	400	410	420	
bedrijfsvoering	3.009	2.813	2.616	2.631	
Kosten	16.832	16.912	17.044	17.454	
Saldo	**-236**	**15**	**278**	**342**	

ODRA begroot meerjarig vanaf 2022 een positief saldo. Het saldo zal in eerste instantie aangewend worden om het eigen vermogen aan te vullen dat in 2020 wordt belast voor de investering in het VTH systeem.

Hoofdstuk 6: Risicoparagraaf

In hoofdstuk 1 en 4 is beschreven dat ODRA drie groepen en vier typen van risico's onderscheidt voor de begroting 2020-2022. Hieronder wordt ingegaan op de concrete risico's die ODRA ziet in de bedrijfsvoering. Het betreft:

- risico's voortkomend uit de transitie naar outputsturing en -financiering
- risico's met betrekking tot de organisatie ontwikkeling en veranderende wet- en regelgeving (omgevingswet)
- risico's van stijgende kosten, die uitstijgen boven de gangbare inflatie en gehanteerde index in de begroting.

In dit hoofdstuk worden ze nader geduid en beschreven welke mitigerende maatregelen ODRA gaat uitwerken.

6.1 Transitie naar outputsturing

Het belangrijkste risico betreft de juistheid van de kostprijs. De kostprijs van de producten is gebaseerd op de kengetallen van de PDC 2018. Er zijn nog geen ervaringscijfers voor de nieuwe producten die vanwege de transitie zijn samengevoegd of waarvan het proces is aangepast. Van de 36 producten zijn er circa 10 producten waar dit risico prominent aanwezig is. De overige producten kennen ten opzichte van 2018 een voldoende stabiel niveau. De betrouwbaarheid van het kengetal is daarbij hoger. Het risico bestaat eruit dat ODRA haar producten onder de kostprijs 'verkoopt' en in 2020 eindigt met een negatief exploitatie saldo.

Om dit risico te mitigeren gaat ODRA haar processen via een Lean aanpak bekijken en vormgeven. Deze actie is ondergebracht in het project 'nieuw VTH-systeem'. Voor dit traject is het eveneens nodig om de processen te beschrijven en te verbeteren. Dit wordt in het najaar 2019 opgestart. Het resultaat hiervan is tweeledig: er ontstaat meer kwaliteit in het proces (eenduidig en gestructureerd) en meer zekerheid over de benodigde capaciteit (kengetal), zodat beter op de kostprijs is te sturen.

Het doel van outputfinanciering is de invoering van het profijtbeginsel voor de klanten. De kosten zijn recht evenredig verbonden met de producten die worden afgenomen.
Voor ODRA brengt dat het risico van de wisselende vraag met zich mee. Dalende vraag kan leiden tot frictiekosten als de personele capaciteit moet worden teruggebracht. Een plots stijgende vraag brengt op dit moment, in de krappe arbeidsmarkt, het risico met zich mee dat ODRA de capaciteit niet of alleen tegen hoge kosten kan leveren.

ODRA ontwikkelt als mitigerende maatregel een zogenoemd strategisch personeelsplan, waarin de aspecten van de markt, personeelsbestand, expertises en scenario's rond de vraag worden samengebracht.
In de praktijk betekent dit dat ODRA zal blijven werken met een flexschil van externe expertise. Deze is kostprijs verhogend, maar heeft weer als voordeel dat er beter ingespeeld kan worden op fluctuerende vraag.
Aan de partners wordt gevraagd om in de concept werkprogramma's alle voorzienbare trends en benodigde expertises nauwkeurig op te nemen. Vanaf 2020 is al in het voorjaar 2019 (vroeger dan ooit) inzicht in de benodigde capaciteit. ODRA kan daardoor tijdig aan de invulling van de capaciteit voldoen.

Een derde risico dat in de rapporten over de transitie naar outputsturing is genoemd, betreft de herverdeeleffecten. In de voorbereiding voor deze begroting heeft het Algemeen Bestuur in

diverse vergaderingen alle effecten besproken. In de vergadering van 18 april 2019 zijn de besluiten hierover genomen. Het risico is daarmee grotendeels gemitigeerd.

6.2 Organisatie ontwikkeling

ODRA bereidt zich voor op de Omgevingswet die per 1 januari 2021 ingaat. Er is een aantal elementen in deze transitie die voor ODRA financiële risico's met zich meebrengt.

De Omgevingswet houdt onder meer in dat het VTH-werk van ODRA nog meer multidisciplinair wordt. Participatie van belanghebbenden wordt belangrijk bij (beoordeling van) initiatieven. Er zal ook meer differentiatie ontstaan per partner. Zij stellen Omgevingsvisies en -plannen vast die als kader voor de uitvoering gelden. Voor ODRA betekent dit concreet een verdergaande samenwerking / integratie van specialistische adviezen in het standaard werk. Advisering naar klanten wordt een belangrijke competentie. Immers, er zal meer maatwerk - afgestemd op de omgevingsvisie van de partner - worden geleverd. Er zal veel meer (capaciteit) van leidinggevenden gevraagd worden om deze transitie vorm te geven.

ODRA is in 2017 al gestart met de voorbereidingen voor de Omgevingswet. Er zijn pilots gedefinieerd om ervaring op te doen. In 2020 heeft ODRA een opleidingstraject gepland voor alle medewerkers gericht op het verder ontwikkelen van kennis en competenties. Het opleidingsbudget is hiervoor éénmalig verhoogd met 1,5%.
De hele transitie legt een groot beslag op de organisatie, zowel in het begeleiden van medewerkers en het investeren in samenwerken als in het aanpassen van systemen en sturing van de organisatie. Ook dit verhoogt de financiële druk op ODRA.

In 2018 is het MT gestart met nadenken over de toekomstige organisatie (structuur) en ontwikkeling. Er zijn vier speerpunten zijn geformuleerd: *outputsturing*, *basis op orde*, *medewerker van de toekomst* en *faciliteiten van de toekomst*. Deze speerpunten vergen extra capaciteit van staf, bedrijfsvoering en functioneel beheer/administratieve ondersteuning. Afgelopen jaren zijn er disciplines bijgekomen. De capaciteit is uitgebreid om de speerpuntactiviteiten uit te kunnen voeren. De personele overhead van ODRA is afgelopen jaar in absolute zin gestegen door de groei die ODRA aan de productieve kant heeft doorgemaakt. Het percentage van de overhead in de totale kosten is nagenoeg gelijk gebleven. Het risico voor 2020 – 2023 is dat conform de geschetste ontwikkelingen (hoofdstuk 2) stabilisatie optreedt in de omzetontwikkeling, waardoor de voorziene groei in de personele overhead niet synchroon loopt.

Als mitigerende maatregel gaat ODRA in het hierboven genoemde organisatie-ontwikkelingstraject ook de positie van de staf en bedrijfsvoering herdefiniëren, waarmee er beter inzicht komt in de structurele behoefte aan kader stellende -en ondersteunende staf versus de incidentele capaciteitsbehoefte (ten behoeve van de organisatieontwikkeling). Op basis daarvan kan de financiële sturing beter worden vormgegeven.

6.3 Stijgende kosten

ODRA hanteert vanaf 2020 de CPB-index voor het opvangen van kostenstijgingen. Dit is bepaald in de nieuwe kostprijsmethodiek. Hiermee loopt de indexering parallel aan de indexering van de gemeentelijke budgetten vanuit het gemeentefonds. Bovendien biedt het handvatten om te benchmarken.

Er is echter een aantal ontwikkelingen die kostenstijgingen veroorzaken die boven de index van 2,24% dreigen uit te stijgen.

- *Personeelskosten:* ODRA gaat als gevolg van de WNRA vanaf 1 januari 2020 de gemeentelijke CAO volgen. De VNG en de bonden zijn op dit moment in onderhandeling. De bonden hebben looneisen geformuleerd die procenten hoger liggen dan de afgesproken index. ODRA heeft nauwelijks invloed op dit traject. De eventuele meerkosten vormen een risico voor de begroting. Op korte termijn is er geen ruimte om dit op te vangen.
- *Huisvestingskosten:* In het contract met de gemeente Arnhem is bepaald dat de korting die ODRA vanaf de oprichting heeft ontvangen, wordt afgebouwd. Dit is al gestart in 2019. Pas in 2022 dalen de kosten weer, omdat dan een wijziging plaatsvindt in de algemene huurkosten van het stadskantoor. ODRA oriënteert zich op andere huisvesting. Dit is niet alleen financieel gedreven, maar ook functioneel.
- *ICT-kosten:* In de meerjarenbegroting is uitgegaan van een substantiële besparing door de implementatie van een nieuw VTH-systeem. De businesscase is zorgvuldig en met behulp van externe experts opgesteld. Desondanks is er bij dergelijke trajecten altijd een risico op overschrijding van kosten en tijd. De mitigerende maatregel is dat ODRA een scherpe focus legt op het projectmanagement. Er zijn risicoanalyses opgesteld. De projectorganisatie zal strak worden ingericht en het MT stuurt kort cyclisch op afwijkingen van het projectplan .
- *Kosten stelseltaken:* De samenwerking in het Gelders Stelsel wordt intensiever. Een belangrijke samenwerking betreft I-GO. Er is een gezamenlijk projectplan, waarvoor aan ODRA een stijgende bijdrage wordt gevraagd. ODRA heeft in het directeurenoverleg gevraagd om een beter inzicht in de benefits van I-GO.

6.4 Risicobeheersing

De initiële begroting 2020 is gebaseerd op de door de deelnemende partners geformuleerde vraag en de bestaande begrotingskaders.

Vanuit bovengenoemde risicoparagraaf is echter te concluderen dat er voor de begroting 2020 relatief veel onzekere factoren bestaan. In de begroting 2020 is al een aantal van bovengenoemde risico's gekwantificeerd en opgenomen. Een aantal risico's is goed te kwantificeren en vormen een verplichting (bijvoorbeeld huisvesting). ODRA heeft van het Algemeen Bestuur de opdracht gekregen om de overgang van input- naar outputbegroting in principe budgetneutraal te maken. Dit betekent dat een kostenstijging in principe alleen door een volumestijging veroorzaakt kan worden.
Er is een aantal kostenstijgingen die veelal door externe factoren is ingegeven, desalniettemin heeft ODRA de financiering die hiervoor nodig is, binnen de bestaande kaders gezocht. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de verhoging van het opleidingsbudget met 1,5% voor de omgevingswet. Deze stijging hebben we in onderliggende begroting gehele uit eigen middelen gedekt. Dit betekent dat de ruimte die logischerwijs in een begroting is opgenomen voor (externe) ontwikkelingen, volledig is gealloceerd. Zo bevat de begroting 2020 geen post 'onvoorzien' meer.

De risico's rond organisatieontwikkeling en de transitie naar outputsturing zijn op dit moment moeilijk te kwantificeren, en dus nog niet opgenomen in de begroting. Dat vereist derhalve uitvoering van tijdige en degelijke financiële impactanalyses en bestuurlijke afstemming over financiële effecten.

ODRA zal scherp aan de wind moeten sturen. De budgettaire ruimte is krap. ODRA gaat hierover in gesprek met het bestuur om samen oplossingen voor de mogelijke financiële risico's te vinden.

Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst Regio Arnhem van 16 mei 2019.

De voorzitter

Dhr. J. Maouche

De secretaris,

Mevr. C. Smelik

Bijlage 1: Overzicht bijdragen per partner

Baten per klant x € 1.000	Bouw producten x tarief	Milieu producten x tarief	Algemeen producten x tarief	Totaal producten x tarief	Bouw uren x tarief	Milieu uren x tarief	Algemeen uren x tarief	Totaal uren x tarief	Collectieve diensten: Alle partners *)	Deel partners **)	Algemeen ***)	Totaal	Wabo / Milieu-metingen	Complexe VV	Totaal	%	aantal producten	uren diensten
Arnhem	2.558,2	1.270,4	445,4	4.274,0	109,1	218,8	226,0	553,9	152,8	373,5	69,0	595,3	25,6	4,6	5.453,2	35%	5.353	6.086
Doesburg	0,0	78,4	3,5	81,9		16,6	4,4	20,9	14,1	5,3	6,2	25,7			128,5	1%	119	230
Duiven	16,4	142,8	6,5	165,6		46,5	6,6	53,1	23,9	8,9	11,0	43,8			262,6	2%	200	584
Lingewaard	1.010,6	515,2	214,8	1.740,6	125,4	441,5	375,8	942,7	65,4	119,3	26,1	210,8	95,1	20,5	3.009,8	19%	2.108	10.360
Overbetuwe	12,0	604,0	54,3	670,3	33,6	165,7	37,8	237,1	49,4	18,5	22,9	90,8		13,7	1.011,8	7%	833	2.605
Provincie Gelderland	22,4	1.084,1	30,7	1.137,1		1.097,9	360,1	1.458,0	62,5		17,6	80,1	211,4		2.886,7	19%	1.486	16.022
Renkum	732,1	173,5	68,9	974,5	41,9	51,8	180,6	274,3	46,8	73,0	18,5	138,3			1.387,1	9%	1.224	3.015
Rheden	51,3	291,7	28,0	371,0		39,5	27,1	66,7	47,2	17,7	21,2	86,1		6,8	530,6	3%	773	732
Rozendaal	0,8	9,6		10,4		1,3	1,4	2,6	7,3	2,9	3,0	13,2			26,2	0%	15	29
Westervoort	4,1	45,7	3,5	53,3		10,0	2,3	12,3	16,7	6,3	7,3	30,2			95,9	1%	88	135
Zevenaar	11,2	436,8	3,5	451,5	36,4	119,4	22,7	178,5	46,7	17,5	20,9	85,2		13,7	728,9	5%	583	1.961
Subtotaal partners	4.419,1	4.652,0	859,2	9.930,4	346,3	2.209,1	1.244,7	3.800,1	532,8	642,9	223,7	1.399,5	332,1	59,2	15.521,2	100%	12.782	41.760
% van de omzet				64%				24%				9%		3%				
OD Achterhoek	1,4	5,3	4,9	11,6		46,6		46,6	4,4			4,4			62,5		27	512
OD De Vallei	1,4	154,5	18,7	174,5		81,0	11,3	92,3	6,2			6,2			273,0		140	1.014
OD Nijmegen	28,9	16,7		45,7		110,0		110,0	4,4			4,4			160,1		63	1.209
OD Noord-Veluwe	1,4	11,1	2,9	15,4		50,1	2,8	52,9	4,4			4,4			72,6		13	581
OD Rivierenland						100,0		100,0	4,4			4,4			104,4			1.099
OD Veluwe IJssel		30,1	3,2	33,3		40,1	10,1	50,2	4,4			4,4			87,9		41	552
Subtotaal OD's	33,0	217,8	29,7	280,5		427,8	24,2	452,0	28,0			28,0			760,5		284	4.967
Montferland										7,5		7,5			7,5			
Nijmegen		43,7	2,9	46,6		0,6	4,0	4,6							51,2		33	51
TMA						97,6		97,6							97,6			1.072
Overig	142,0			142,0	142,0			142,0		9,1	6,8	15,9			157,9		195	
Subtotaal derden	142,0	43,7	2,9	188,6	142,0	98,2		244,2		16,6	6,8	23,4			314,2		228	1.123
Totaal klanten	4.594,1	4.913,5	891,8	10.399,4	488,3	2.735,1	1.268,9	4.496,3	560,8	659,5	230,6	1.450,9	332,1	59,2	16.595,9		13.294	47.850
% van de omzet				63%				27%				9%		2%				

gemiddeld kengetal 8,6

*) *betreft gegevensbeheer, ketentoezicht, ontwikkeling en afstemming strafrecht, klantadvies milieu en piketdienst*

**) *betreft RVMK, ORM, asbest en klantadvies BRIKS*

***) *betreft projectleiding/ondersteuning Omgevingswet, Energie, GUOV en asbest*

Toelichting op bijlage 1:

De bijdragen van de partners zijn gebaseerd op de concept werkpakket per partner. Vanuit de realisatie 2017 en 2018 blijkt dat gedurende het jaar er diverse opdrachten bovenop het werkpakket aan ODRA worden gevraagd. Er zijn echter geen stelposten opgenomen voor aanvullende opdrachten, omdat omvang lastig is in te schatten.

De producten en diensten die ODRA levert, zijn verdeeld in driegroepen: Producten / diensten en collectieve diensten.

- De producten worden afgerekend op de kostprijs. Deze zijn in bijlage 2 opgenomen.
- Diensten worden op nacalculatie basis afgerend, conform de bestede uren. Het tarief is vast en bedraagt € 91,- per uur.
- Voor de collectieve diensten/producten geldt een algemeen geldende verdeelsleutel. Dit betreft een mix van de verhouding tussen inwoneraantallen (60%) en stemverhouding (40%). Alléén voor de klantenservice Bouw geldt een uitzondering op de sleutel. De kosten van deze collectieve dienst worden gedragen door de drie bouw-partners op basis van de verhouding inwoner aantal. De kosten worden als materiële kosten in rekening gebracht (itt voorgaande jaaren, waain ze als uren zichtbaar waren)

klant		inwoners		stemverhouding		sleutel 60% inw. 40%	sleutel klantendesk briks	
Arnhem		153.818	33%	22	22%	29%	153.818	67%
Doesburg		11.336	2%	3	3%	3%		
Duiven		25.433	6%	3	3%	4%		
Lingewaard		45.950	10%	16	16%	12%	45.950	20%
Overbetuwe		47.002	10%	8	8%	9%		
Renkum		31.254	7%	12	12%	9%	31.254	14%
Rheden		43.824	10%	8	8%	9%		
Rozendaal		1.498	0%	3	3%	1%		
Westervoort		15.001	3%	3	3%	3%		
Zevenaar		43.135	9%	8	8%	9%		
Provincie Gelderland	*	41.825	9%	16	16%	12%		
		460.076	100%	102	100%	100%	231.022	100%

* gemiddelde van de 10 partners

- Materiële kosten voor de Wabo en Team Meten en Advies zijn apart zichtbaar gemaakt. Deze worden één op één doorbelast, zonder opslag). Dit geldt ook voor kosten voortkomend uit de piket. De personele inzet voor deze activiteiten is opgenomen in het basis werkprogramma. RvmK en ORM zijn onderdeel geworden van het werkpakket.
- Een aantal diensten uit het werkprogramma worden gefinancierd met middelen uit de balans van ODRA; dit zijn (bestemmings)fondsen die in het verleden zijn gevormd cq (subsidie)middelen die in eerdere jaren zijn ontvangen.

Bijlage 2: Overzicht van kengetallen en kostprijzen

Productnaam	Kengetal	kostprijs	Aantal producten	Baten per product x € 1.000
Programma 1. Vergunningverlening				
Actualisatierapport omgevingsvergunning milieu	12	€ 1.092	21	€ 22,9
Beoordeling melding Activiteitenbesluit en BLBI	10	€ 910	413	€ 375,8
Beoordeling melding brandveilig gebruik	2	€ 182	140	€ 25,5
Beoordeling melding slopen	1	€ 91	1.230	€ 111,9
Beoordeling melding vuurwerk	6	€ 546	100	€ 54,6
Besluit ontbrandingstoestemming	19	€ 1.729	72	€ 124,5
Intrekkingsbesluit omgevingsvergunning bouw	4	€ 364	17	€ 6,2
Intrekkingsbesluit omgevingsvergunning milieu	13	€ 1.183	8	€ 9,5
Maatwerkvoorschriften milieu	14	€ 1.274	63	€ 80,3
Omgevingsvergunning BRIKS regulier enkelvoudig	9	€ 819	1.354	€ 1.108,9
Omgevingsvergunning BRIKS regulier meervoudig	80	€ 7.280	10	€ 72,8
Omgevingsvergunning BRIKS regulier meervoudig en uitgebreid	23	€ 2.093	499	€ 1.044,4
Omgevingsvergunning milieu regulier	28	€ 2.548	35	€ 89,2
Omgevingsvergunningen milieu uitgebreid	100	€ 9.100	24	€ 218,4
Overige vergunningen BRIKS	11	€ 1.001	11	€ 11,0
Totaal (+ gemiddelden)	**9,2**	**€ 840**	**3.997**	**€ 3.355,9**
Programma 2. Toezicht en Handhaving				
Beoordeling milieumelding bedrijf	2	€ 182	1.593	€ 289,9
Beoordeling rapportageverplichting milieu	4	€ 364	538	€ 195,8
Beoordelingsrapport saneringsevaluatie bodem	5	€ 455	275	€ 125,1
Besluit handhavingsverzoek	15	€ 1.365	81	€ 110,6
Controlerapport asbest	9	€ 819	224	€ 183,5
Controlerapport bodemsanering	16	€ 1.456	409	€ 595,5
Controlerapport BRIKS Cat. 1 bouwsom < € 100.000	8	€ 728	1.400	€ 1.019,2
Controlerapport BRIKS Cat. 2 bouwsom > € 100.000 < € 1.000.000	23	€ 2.093	200	€ 418,6
Controlerapport BRIKS Cat. 3 bouwsom > € 1.000.000	48	€ 4.368	90	€ 393,1
Controlerapport grondstromen & bodem	9	€ 819	265	€ 217,0
Controlerapport milieu complexe inrichting	25	€ 2.275	118	€ 268,5
Controlerapport preventief milieutoezicht	9	€ 819	2.214	€ 1.813,3
Controlerapport toezicht vuurwerkevenement	12	€ 1.092	115	€ 125,6
Handhavingsbesluit	22	€ 2.002	325	€ 650,7
Handhavingscontrolerapport	10	€ 910	129	€ 117,4
Intrekkingsbesluit handhavingsbeschikking	3	€ 273	206	€ 56,2
Invorderingsbesluit	7	€ 637	106	€ 67,5
Klachtafhandelingrapport	2	€ 182	410	€ 74,6
Vervolgcontrolerapport milieu	6	€ 546	555	€ 303,0
Totaal (+ gemiddelden)	**8,3**	**€ 759**	**9.253**	**€ 7.025,1**
Programma 5. Algemeen en Projecten				
Rapportbeoordeling afsteeklijst vuurwerk	2	€ 182	25	€ 4,6
Wob-verzoekafhandeling	8	€ 728	19	€ 13,8
Totaal (+ gemiddelden)	**4,6**	**€ 418**	**44**	**€ 18,4**
Totaal producten	**8,6**	**€ 782**	**13.294**	**10.399,4**

- Er zijn in het programma Vergunningen 15 producten in de PDC opgenomen. Er worden 3.997 producten (begroot) afgenomen. De gemiddelde kostprijs bij vergunningen is € 840 per product. Gemiddeld een kengetal van 9,2 uur.
- Bij Toezicht en Handhaving: afname 9.253 producten op 19 productitem. Gemiddelde kostprijs is € 759 euro met gemiddeld kengetal van 8,3 uur per product.
- Bij Advies en stelseltaken zijn geen producten aanwezig. Bij algemeen twee; met geringe omzet.

Bijlage 3: Overzicht van diensten

Naam dienst	Aantal uren	Baten per dienst x € 1.000
Programma 1. Vergunningverlening		
Advies vergunningen en meldingen milieu	204	€ 18,6
Adviesrapport zienswijze vergunning	281	€ 25,6
Beoordeling BRIKS aspect	1.068	€ 97,2
Beoordeling kabels en leidingen	80	€ 7,3
Beroep vergunning	617	€ 56,2
Omgevingsvergunning milieu complex ODRA	185	€ 16,8
Voorlopige voorziening vergunning	109	€ 9,9
Vooroverleg BRIKS	2.658	€ 241,9
Vooroverleg milieu	1.315	€ 119,7
Totaal	**6.517**	**€ 593,0**
Programma 2. Toezicht en Handhaving		
Adviesrapport zienswijze handhaving	757	€ 68,9
Beroep handhaving	1.634	€ 148,7
Bestuursdwanguitvoering	338	€ 30,8
Controlerapport milieuincident	100	€ 9,1
Controlerapport specialistisch milieutoezicht	980	€ 89,2
Inning	135	€ 12,3
Voorlopige voorziening handhaving	146	€ 13,2
Totaal	**4.089**	**€ 372,1**
Programma 3. Advies		
Adviesrapport milieuexpertise	7.360	€ 669,7
Beheer kaarten en zones milieuexpertise	474	€ 43,1
Geluidssaneringen weg- en railverkeer	100	€ 9,1
Meetadviesrapport	9.230	€ 839,9
Omgevingsadviesrapport	1.550	€ 141,1
Totaal	**18.714**	**€ 1.702,9**
Programma 4. Stelseltaken		
Ontwikkeling en afstemming DAT	775	€ 70,5
Ontwikkeling en afstemming LMA	930	€ 84,6
Totaal	**1.705**	**€ 155,2**
Programma 5. Algemeen en Projecten		
Beleids- en bestuursondersteuning	3.245	€ 295,3
Besluit op bezwaar handhaving	3.315	€ 301,7
Besluit op bezwaar vergunning	822	€ 74,8
Inbreng en afstemming ODRA-expertises	2.723	€ 247,8
Partnerspecifieke werkafspraken	428	€ 38,9
Projectleiding en -ondersteuning	6.292	€ 572,6
Totaal	**16.825**	**€ 1.531,1**
Totaal uren	**47.850**	**€ 4.354,3**

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

Jaarstukken 2018

dd. 16 mei 2019

Inhoud

1 Inleiding 4

2 Jaarverslag 6
2.1 Inleiding 6
2.2 Programma vergunningen 6
2.2.1 Terugblik 2018 6
2.2.2 Resultaten programma vergunningen 7
2.3 Programma toezicht en handhaving 8
2.3.1 Terugblik 2018 8
2.3.2 Resultaten programma toezicht en handhaving 9
2.3.3 Projecten van toezicht en handhaving 10
2.4 Programma advies 10
2.4.1 Terugblik 2018 11
2.4.2 Resultaten programma advies 11
2.5 Programma algemeen en projecten 12
2.5.1 Terugblik 2018 12
2.6 Stelseltaken 14
2.6.1 Complexe handhaving 15
2.6.2 Complexe vergunningverlening 15
2.6.3 Overige stelseltaken (uitgevoerd door OD's) 15

3 Bedrijfsvoering 17
3.1 Inleiding 17
3.2 Uitgangspunten bedrijfsvoering en bekostiging 17
3.3 P&C-cyclus 18
3.4 Medewerkers (sociaal jaarverslag) 18
3.5 Facilitaire diensten 23
3.6 Financiële weerbaarheid en risico's 24
3.7 Governance 26
3.8 Overige bedrijfsvoering (verplichte paragrafen BBV) 27

4 Jaarrekening 27
4.1 Grondslagen bij het opstellen exploitatieresultaat 27
4.2 Staat van baten en lasten; programma indeling 28
4.3 Financiering 32
4.4 Staat van baten en lasten; categoriale indeling 33
4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten 34
4.5.1 Personeelskosten 34
4.5.2 Huisvesting, ICT- en facilitaire kosten 37
4.5.3 Baten 38

5 Balans per 31 december 2018 38
5.1 Waarderingsgrondslagen 38
5.2 Balans 39
5.2.1 Vaste activa 40
5.2.2 Vlottende activa 40
5.2.3 Vaste passiva 41
5.2.4 Vlottende passiva (met looptijd korter dan jaar) 42
5.3 Niet uit de balans blijkende verplichtingen 43

6 Ondertekening 44

7 Bijlage 1: Specificatie baten per partner 45
Bijlage 2: Organogram 51
Bijlage 3: VTH Dashboard 52
Bijlage 4: Controleverklaring 53

1 Inleiding

Samen werken en wonen in een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. Dat is waar onze ruim 150 medewerkers elke dag weer hun bed voor uit komen. De vakmensen van ODRA hebben in 2018 met de inzet van hun deskundigheid en expertise een belangrijke bijdrage geleverd aan het oplossen van maatschappelijke dilemma's rondom ondernemen in de leefomgeving.

Dynamiek in ons werkveld
Ook in 2018 stonden de maatschappelijke ontwikkelingen niet stil. De overheid en uitvoeringsinstellingen bereiden zich steeds nadrukkelijker voor op de Omgevingswet. Technologische ontwikkelingen en innovaties gaan snel, maar de klimaatdoelstellingen vragen om nog meer tempo. De wet- en regelgeving loopt vaak achter de feiten aan. Het aantal en de intensiteit van klachten van omwonenden over overlast rond bedrijfsmatige activiteiten nemen toe.

Het jaar 2018 zijn we gestart met ambitieuze doelstellingen. We definieerden project – en programmaresultaten. We hadden belangrijke gesprekken met onze partners te voeren. Onder meer over de manier van financiering van werkzaamheden. Maar ook over extra taken zoals Energiebesparing, Asbest en pilots in het kader van de Omgevingswet.

Nu we bijna 6 jaar bestaan, willen we voor alle opdrachtgevers een volledige uitvoering van het werkprogramma kunnen realiseren. Dat is gelukt: voor vrijwel alle partners hebben we de afgesproken werkzaamheden uitgevoerd. Daarnaast is er een flinke extra groei in vergunningaanvragen verwerkt. Ook zijn op verzoek extra controles of (deel)projecten uitgevoerd.

In een krappe arbeidsmarkt stonden we voor de uitdaging om nieuwe medewerkers te vinden om samen met de bestaande club de doelstellingen te bereiken. Daarbij stonden niet alleen de organisatiedoelstellingen centraal, maar ook de doelstellingen van het Gelders Stelsel en van de medewerkers zelf. Ruimte krijgen om te ontwikkelen, leren, groeien: dat hoort bij goed werkgeverschap. Dat werken bij een omgevingsdienst dynamisch is, kreeg in 2018 nog meer gestalte dan de jaren ervoor. De economische groei zette door en resulteerde in meer activiteit (meldingen, vergunningaanvragen, advisering, toezicht). Er gebeurde ook veel buiten de reguliere VTH-werkzaamheden. Dumpingen van drugsafval, mogelijk instortingsgevaar van de zogenoemde bollenvloeren, illegale asbestsaneringen, illegaal grondverzet en ondermijning. Met de inzet van onze kennis en expertise hebben we onze partners kunnen adviseren en ondersteunen. Een aantal aandachtdossiers vroeg in 2018 veel inzet van ODRA. We hebben circa 2.800 klachten over overlast van geur, geluid of bedrijfsactiviteiten behandeld. Ook daarin zien we de dynamiek van ons werkveld terug.

Het is aan ODRA en haar partners om werkzaamheden zo transparant mogelijk te maken. Onze belangrijkste indicator is de klanttevredenheid. In 2018 hebben we de tevredenheid over de diensten van de afdeling vergunningen gemeten. Met een respons van 36% is gebleken dat 84% tevreden is, waarvan 30% zeer tevreden. Het belangrijkste verbeterpunt dat uit het onderzoek naar voren is gekomen betreft de informatievoorziening aan onze klanten.

Resultaten 2018
ODRA wil verantwoord met overheidsgeld omgaan en een transparante en gezonde financiële huishouding presenteren. ODRA heeft het jaar met een klein positief resultaat afgesloten. Op een omzet van € 15,1 miljoen is een positief resultaat van € 11.736 behaald.

Vooruitblik 2019
Ook in 2019 staan we weer voor de uitdaging werkprogramma's voor onze partners uit te voeren. Dat doen we met deskundige en gemotiveerde medewerkers, die staan voor hun vak. De facilitering en ondersteuning van medewerkers met goede en toegankelijke informatie moeten beter. Daarom zetten we in op een verbetering van de informatiehuishouding. We bereiden ons verder voor op de Omgevingswet. Dat doen we samen met onze partners, dichtbij en in de keten. De Omgevingswet is een gezamenlijke opgave. In 2019 geven we 'kwaliteit' een extra impuls. We breiden onder meer het klanttevredenheidsonderzoek uit naar de afdeling handhaving. We gaan ook de medewerkerstevredenheid meten. Per januari 2020 starten we met outputfinanciering. Voor de meest voorkomende producten van ODRA geldt dan een vaste prijs en een resultaat- en kwaliteitsdoelstelling. Zo wordt onze bijdrage aan een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving nog zichtbaarder. De voorbereidingen hierop vergen aanpassingen in onder meer het financiële systeem. We werken aan de projecten 'Ondersteuning op orde', 'Medewerker van de toekomst' en 'Faciliteiten van de toekomst' om de basis van onze organisatie te verstevigen. Ik kijk met vertrouwen uit naar de resultaten van de uitvoering van onze plannen in 2019.

Over het jaarverslag
Dit jaarverslag toont u de resultaten van de uitvoering van onze VTH-taken in 2018. U vindt informatie terug over projecten zoals Energie en Omgevingswet. In hoofdstuk 3 leest u over de ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering in 2018. Daarna vindt u informatie over de uitvoering van ons sociaal beleid in het afgelopen jaar.
Heeft u na het lezen van het jaarverslag vragen? Stel ze dan via communicatie@odra.nl
Ik beantwoord uw vragen graag.

Cora Smelik,
directeur Omgevingsdienst Regio Arnhem

2 Jaarverslag

2.1 Inleiding

Via de maandelijkse partnerrapportages (gestart in april 2018) informeerde ODRA in 2018 haar partners over de gerealiseerde productie en bestede uren, aan de hand van de vastgestelde werkprogramma's en aanvullende opdrachten. Op deze wijze is ODRA het gesprek gestart met de partners over de voortgang van het werkpakket en geleidelijk ook over de kwaliteit van de geleverde prestaties. Hierdoor is er meer sturing en grip ontstaan op de programma's.
De werkprogramma's 2018 zijn in overleg met de partners opgesteld. De basis daarvoor is de producten en dienstencatalogus 2018.

Dit hoofdstuk brengt de resultaten, kosten en baten over het jaar 2018 per programma in beeld. Bij deze verantwoording zijn de programma's, zoals afgesproken in het Gelders Stelsel, als leidende indeling gebruikt.

Om te voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording is in dit jaarverslag verantwoording afgelegd over de realisatie van de productie ten opzichte van zowel de programmabegroting 2018 als de begroting op basis van kostencategorieën.

2.2 Programma vergunningen

Voor alle partners van ODRA verzorgen we de vergunningverlening milieu. Vergunningaanvragen en meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat ze binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld. Wabo-procedures behandelen we zoveel mogelijk integraal. Als schakel in de keten zoeken wij daarbij nadrukkelijk aansluiting op de 'loketten' van de partners.

Voor de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Renkum en provincie Gelderland verzorgt ODRA de meldingen en vergunningverlening die te maken hebben met bouwtaken. Daarbij geven we ook adviezen op het gebied van constructietechniek, de welstandstoets en monumentenzorg. Bij planologische afwijkingen zoeken we afstemming met de partners. Voor de gemeenten Renkum en Lingewaard behandelen we ook de bezwaar- en beroepsprocedures.
Ons uitgangspunt is dat we de burger en ondernemer professioneel en effectief willen ondersteunen bij de voorbereiding van zijn (bouw)planontwikkeling. In de voorbereiding leveren we advies over de te zetten stappen. Vervolgens beoordelen we de aanvragen op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat deze aanvragen binnen de wettelijke termijnen afgehandeld zijn, meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid.

2.2.1 Terugblik 2018

De economie draaide op volle kracht. Dat merkten wij aan het aantal vergunningaanvragen, meldingen en constructie- en welstandsadviezen. Daarvoor hebben we extra capaciteit ingezet om aan de toegenomen vraag te voldoen.

Steeds minder bedrijven hebben een omgevingsvergunning voor het onderdeel milieu nodig. Zelfs bedrijven met een aanzienlijke milieubelasting, kunnen in veel gevallen volstaan met een melding. Denk hierbij bijvoorbeeld aan betoncentrales, ziekenhuizen en intensieve veehouderijen. Dat maakt de beoordeling van de melding complexer. Maatwerkvoorschriften zijn vaker opgelegd om uitvoering te geven aan lokaal beleid. Dit was ook nodig omdat de

algemene voorschriften uit het Activiteitenbesluit niet in alle situaties voldoen om hinder of milieuschade in voldoende mate te voorkomen.

De productie en de werkgelegenheid in de bouw bleven groeien. Veel burgers en bedrijven pakten kleine en grote (bouw)projecten op. Onze medewerkers hadden ook in 2018 deskundigheid, kwaliteit en tijdigheid in hun vizier. Onze vergunningverleners deden onder meer nieuwe kennis van duurzame technologie en gewijzigde wetgeving op. Hiermee anticipeerden zij op de ontwikkeling van het meer duurzaam bouwen en verbouwen.

We vinden het belangrijk dat burgers en bedrijven snel duidelijkheid over hun aanvragen en meldingen krijgen. Zodat men weet waar men aan toe is. Daar waar ODRA in korte tijd een aanvraag kan behandelen, doet zij dat. Een voorbeeld is de flitsvergunning. Aanvragers krijgen, bij het correct aanleveren van de stukken, binnen twee weken uitsluitsel over hun vergunningaanvraag. De reacties op de vlotte en deskundige dienstverlening zijn positief. Voor een versnelling van uitgebreide procedures wordt het vooroverleg ingezet. In dit vooroverleg staat een integrale benadering van de aanvraag centraal. Ook communicatie met de omgeving maakt hiervan onderdeel uit. Het zogenoemde Initiatievenberaad van gemeente Arnhem en Regiekamer-overleggen bij de gemeenten Renkum, Lingewaard en Overbetuwe wierpen door de multidisciplinaire aanpak vruchten af bij het behandelen van aanvragen. In 2018 is er veel beroep gedaan op onze constructie-adviseurs. Bijvoorbeeld voor de inzet van hun expertise op het gebied van 'bollenvloeren' en de inzet van expertise bij de aanpassing van de Willemstunnel in Arnhem. Ook collega-omgevingsdiensten maakten in 2018 gebruik van onze ervaring en kennis.

Voor de afdeling vergunningen geldt dat in 2018 meer producten zijn gerealiseerd dan geraamd in de werkprogramma's. De klanttevredenheid, gemeten via het klanttevredenheidsonderzoek, is gestegen van 81% naar 84%. De tijdsdruk was soms hoog. Dat resulteerde in druk op de kwaliteit van het product. We investeerden in scholing en opleidingen. Met het ontwikkelen van een nieuwe frisse, aanpak voor arbeidsmarktcommunicatie (www.werkenbijgelderseomgevingsdiensten.nl) heeft ODRA de krappe arbeidsmarkt benaderd. Resultaat: zes nieuwe, deskundige collega's voor de afdeling vergunningen.

2.2.2 Resultaten programma vergunningen

Programma Vergunningen	Beoogd resultaat	Norm KPI	Bereikt resultaat	Real. KPI
Productie	95-105% van de werkprogramma's + aanvullende opdrachten gerealiseerd	95-105%	130% :producten 110% uren	☺
Tijdigheid	Verlenen vergunningen (Wabo) binnen de wettelijke termijn	90%	89,1%	😐
Klanttevredenheid	ODRA heeft tevreden klanten en scoort minimaal een 7 bij interview of 80% (zeer) tevreden bij digitale bulk uitvraag	80%	84,0%	☺
Financiele realisatie	Binnen budget	Ja		😐
	- kosten (x € 1.000)	€ 3.904	€ 4.419	
	- baten (x € 1.000)	€ 3.966	€ 4.022	

Toelichting op de verschillen tussen doel en realisatie

- *Toelichting op productie / output:* De productie heeft de raming in de werkprogramma's 2018 overschreden. Dankzij de economische groei is het aantal vergunningaanvragen bouw in 2018 weer toegenomen. Door de (soms ongeplande) toename is de productie onder grote druk tot stand gekomen, waardoor kwaliteit en tijdsbesteding niet binnen de begrote kengetallen zijn geleverd.

Realisatie producten	milieu producten			bouw producten		
Vergunningen	begroot	realisatie		begroot	realisatie	
Vergunningen	54	63		1.477	1.867	
Sloopmeldingen				920	1.370	
Beoordelingen bouw				328	588	
Melding activiteiten besluit	367	436				
Vuurwerk	110	92				
Overige producten	137	177		472	424	
Totaal vergunningen	**668**	**768**	**115%**	**3.197**	**4.249**	**133%**

- *Toelichting op de tijdigheid:* In het algemeen zijn de aanvragen omgevingsvergunningen binnen de gestelde wettelijke termijnen behandeld. In een aantal gevallen werden procedures verlengd door de uitvraag naar aanvullende gegevens.
- *Toelichting op de klanttevredenheid:* Klanten van de afdeling vergunningen zijn actief benaderd om hun mening over de dienstverlening van de afdeling.
  Het resultaat van de in 2018 uitgevoerde onderzoeken leidt tot een score van 84% (zeer) tevreden klanten. Positieve reacties hadden vaak betrekking op snelheid in afwikkeling en communicatie (meedenkend, oplossingsgericht, behulpzaam, duidelijk).
  Het aantal respondenten dat aanduidde niet tevreden te zijn (16%) gaf aan dat voornamelijk te zijn over de doorlooptijd en communicatie. Het opvolgen van de verbetertips is in de organisatie geborgd.
- *Toelichting op de kosten en baten:* De kosten voor de programma's bestaan uit de personeelskosten gerelateerd aan de programma's én de toegerekende overhead. De baten betreffen voornamelijk de gerealiseerde uren op de programma's.
  De kosten zijn hoger uitgevallen dan begroot. Een van de oorzaken is de hogere tijdsbesteding bij de realisatie van de producten in dit programma.

2.3 Programma toezicht en handhaving

Voor al onze partners voeren we het milieutoezicht bij bedrijven uit en behandelen we eventuele klachten over bedrijven. Het toezichtprogramma, zoals opgenomen in de werkprogramma's, is leidend. Toezicht en handhaving is een cruciale schakel in de reguleringsketen. Preventief toezicht op (bedrijfsmatige) activiteiten in de leefomgeving, verkleint de kans op ongevallen, incidenten of zelfs rampen aanzienlijk. Onze inzet is erop gericht om het naleefgedrag van bedrijven te verbeteren. Daarmee zorgen we voor een verbetering van de veiligheid en leefbaarheid. We toetsen de wettelijke voorschriften, zijn oplossingsgericht en bij een overtreding volgen we de vastgestelde sanctiestrategie.

Naast werkzaamheden voor onze ODRA partners voeren we ook toezicht uit bij complexe bedrijven voor drie andere omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Veluwe IJssel, Omgevingsdienst Noord-Veluwe en Omgevingsdienst De Vallei). We zijn gespecialiseerd in de uitvoering van toezicht bij complexe bedrijven binnen het Gelders Stelsel.

2.3.1 Terugblik 2018

De toename van het aantal vergunningaanvragen en meldingen resulteerden in een groei van werkzaamheden voor toezicht en handhaving. Het lukte de werkprogramma's toezicht en handhaving volledig uit te voeren waardoor we een goede bijdrage aan het duurzaam en veilig houden van onze regio en Gelderland leverden. Daarnaast behandelde ODRA circa 2.800 klachtmeldingen.

Ondermijning
Terugkijkend op 2018 werd duidelijk dat klassiek programmatisch toezicht niet afdoende is. Er is meer nodig. Zo heeft ODRA afgelopen jaar veel ondersteuning geleverd op het thema ondermijning bij verschillende partners. Hoe hebben we dat gedaan? Door aan de voorkant mee te denken over hoe ODRA hier adequaat op kan acteren. Onder meer met behulp van het zogeheten barrièremodel, door (op verzoek) controles uit te voeren en meer samen te werken met ketenpartners. Deze aanpak is een voorbeeld van de verschuiving van klassiek naar informatie gestuurd toezicht.

Lokale prioriteiten
Dit jaar heeft ODRA ook lokale prioriteiten (risico's) opgepakt.
U kunt hierbij denken aan kamerverhuurcontroles en controles van uitkragende betonconstructies. Dergelijk risicogericht toezicht, in 2018 alleen nog uitgevoerd in opdracht van de gemeente Arnhem, krijgt in 2019 navolging bij de andere gemeentelijke bouwpartners.

Landelijke handhavingsstrategie
Tijdens de uitvoering van de toezichttaak kwamen, ook in 2018, de toezichthouders regelmatig voor dilemma's te staan: Welke speelruimte laat ik de ondernemer versus zijn omgeving? Hoe verhouden de bouw- en milieuregelgeving zich tot elkaar? En hoe acteer ik als toezichthouder op deze dilemma's? De in 2018 geïmplementeerde Landelijke Handhaving Strategie (LHS) bood (en biedt) hier een bruikbaar kader. Daarnaast investeren we in samen kijken en samenwerken.
Dat had in 2018 bijvoorbeeld tot resultaat dat we dankzij samen optrekken, niet zichtbare overtredingen met schade voor het milieu achterhaalden en konden aanpakken. Een voorbeeld hiervan is het zich ontdoen van afvalstoffen als bouwstof.

Een ander voorbeeld is de ketensamenwerking. Voorbeelden hiervan zijn de uitgevoerde transportcontroles met de politie en de jaarlijkse Handhavingsdag. Op die dag voerden toezichthouders van onder meer politie, brandweer, RWS, ILT en Gelderse Omgevingsdiensten samen controles uit.

2.3.2 Resultaten programma toezicht en handhaving

Programma Toezicht & handhaving	Beoogd resultaat	Norm KPI	Bereikt resultaat	Real. KPI
Productie	95-105% van de werkprogramma's + aanvullende opdrachten gerealiseerd	95-105%	133% :producten 105% uren	☺
Tijdigheid	% van de klachtmeldingen is binnen 2 weken afgehandeld	80%	85,5%	☺
Klanttevredenheid	Nvt	Nvt		
Financiele realisatie	Binnen budget	Ja		☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 6.486	€ 5.059	
	- baten (x € 1.000)	€ 6.594	€ 6.448	

Toelichting op de verschillen tussen doel en realisatie
- *Toelichting op productie / output:* In 2018 hebben we meer dan de begrote productie gerealiseerd vanwege onder meer extra her controles, extra controles als gevolg van klachten en nieuwe inrichtingen. Door efficiënt te werken, hebben we de urenbesteding onder de norm kunnen houden.

Realisatie producten	milieu producten			bouw producten		
Handhaving	begroot	realisatie		begroot	realisatie	
Klachten	1.089	2.306		337	497	
Controles (briks - b1/b2/c1)	1.663	1.799		2.557	2.774	
Aspect- vervolgcontroles (incl asl	1.086	1.271		667	1.026	
Rapportage verplichting	418	834		1.778	2.099	
Meldingen behandelen	877	1.470				
Overige producten	505	563		105	166	
Totaal (ex. hh-besluit)	**5.638**	**8.243**	**146%**	**5.444**	**6.562**	**121%**

- *Toelichting op de tijdigheid:* Norm ruim gehaald doordat er expliciet aandacht aan is besteed.
- *Toelichting op de klanttevredenheid:* Over de producten en diensten van toezicht en handhaving is in 2018 geen klanttevredenheidsonderzoek gehouden. In 2019 worden deze wel betrokken in het periodieke onderzoek.
- *Toelichting op de kosten en baten: De* kosten zijn lager dan begroot, vooral door efficiency op de controles en meevallende inkoopkosten. Een tweede verklaring is van begroting technische aard; de kosten van het team bodem is in de begroting opgenomen bij handhaving, in de realisatie bij programma advies.

2.3.3 Projecten van toezicht en handhaving

In 2018 zijn voor meerdere partners maatwerkproducten geleverd. Zo voerde ODRA in opdracht van de provincie Gelderland bij een aantal van de inrichtingen die onder haar bevoegd gezag vallen naast milieu- ook controles op bouwen, brandveiligheid en ruimtelijke ordening uit. ODRA voerde ook themacontroles uit bij relevante bedrijven (zowel onder provinciaal als gemeentelijk bevoegd gezag) op het gebied van melden en meten en registreren. Naast deze meer programmatische (jaarlijks terugkerende) taken hebben we in 2018 een groot aantal projecten uitgevoerd. De belangrijkste:

- EED-verplichting; het aanschrijven op het aanleveren van de vereiste rapportage voor deze Europese verplichting en het beoordelen ervan;
- EML (Erkende Maatregelen Lijst energie) controles uitvoeren voor de partners;
- toezicht op overlastpanden en kamerverhuurbedrijven / illegale verhuur in Arnhem;
- de inventarisatie asbestdaken;
- het opsporen van bedrijven die onterecht geen melding maken van verwerking en/of afvoer van afvalstoffen (ondermijning);
- transportcontroles gericht op correct vervoeren van stoffen;
- riolering; controleren van vetafscheiding;
- risico-gericht toezicht.

Daarnaast lag in 2018 de focus op zgn. 'aandachtbedrijven' inzake toezicht en handhaving. De belangrijkste bedrijven zijn Vink, Parenco en Groen Gas Gelderland.

2.4 Programma advies

ODRA beschikt over bijzondere expertises om partners en andere opdrachtgevers gericht en gedegen te adviseren. ODRA levert adviezen op basis van expertise op het gebied van geluid, trillingen, licht, emissies naar lucht, luchtkwaliteit, duurzaamheid en externe veiligheid. Ook worden omgevingsadviezen verstrekt.
ODRA verstrekt adviezen aan partners veelal op basis van concrete adviesvragen (vraag gestuurd). Een deel van de advisering voert ODRA op programmabasis uit. Te denken valt daarbij aan de uitvoering van emissiemetingen bij bedrijven met een zware milieubelasting. Een deel van de advisering door experts betreft interne advisering (binnen ODRA). Dat

betekent dat een expert indien nodig over bodemaspecten, geluid etc. in relatie tot aanvragen omgevingsvergunningen adviseert en inbreng levert in zaken rond toezicht en handhaving.

2.4.1 Terugblik 2018

Integraal omgevingsadvies
Vergunningaanvragen, meldingen, toezicht en handhaving: de medewerkers van afdeling Advies zorgen voor inbreng van hun expertise in de primaire VTH-werkzaamheden.
De afgelopen twee jaren heeft de vraag naar integrale milieuadviezen door onze partners een vlucht genomen. Wij zijn blij met deze vragen, want daarmee neemt de kwaliteit van onze producten toe. Wij kunnen onze kennis en ervaring op veel gebieden én integraal inzetten. Zo adviseerden wij in 2018 over de realisatie van windturbines. Daarvoor moest een bestemmingsplan worden aangepast. De specialisten van ODRA adviseerden over onder meer milieuzonering, geluid, externe veiligheid, natuur en bodem. ODRA adviseerde over de mogelijkheden. Daar waar knelpunten werden geconstateerd boden we een doorkijk op eventuele voorwaarden.
Bij een aantal partners zagen we in 2018 overlegvormen zoals de Regiekamer en het Initiatievenberaad ontstaan. Daarbij staat multidisciplinaire benadering van vraagstukken voorop. ODRA is bij een aantal partners als advies- en sparringpartner aangesloten.

Toename inzet juridisch experts
In 2018 constateerden wij een toename van de vraag naar juridische advisering. Een aantal complexe gemeentelijke en provinciale dossiers vroeg (en vraagt) om meer inzet vanuit onze juridische expertise. Bij een aantal aandachtdossiers zijn onze juristen nauw betrokken geweest. Dat heeft geleid tot een verdere professionalisering van de inzet van vereiste expertises bij complexe vraagstukken. Het aanstellen van een projectleider / casemanager bracht voor de partners de nodige transparantie. De communicatielijnen werden gecentraliseerd en korter.

Team meten & advies: accreditatie verlengd
In 2018 is de accreditatie voor team meten & advies verlengd. Team meten & advies voert onder meer geluid-, licht- en emissiemetingen uit. De emissiemetingen, bij provinciale inrichtingen, leverden waardevolle informatie op over de uitstoot van stoffen en het voldoen aan de wettelijke normen. Vanuit onze gezamenlijke doelstelling om bij te dragen aan een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving sluiten we 2018 af met een 'missie' voor 2019: met elkaar in gesprek gaan over het uitvoeren van metingen bij complexe gemeentelijke inrichtingen.

2.4.2 Resultaten programma advies

Programma Advies	Beoogd resultaat	Norm KPI	Bereikt resultaat	Real. KPI
Productie	90% van het aantal begrote producten én 90% uren is geleverd (KPI 1 &2)	90%	83% :producten 94% uren	☹ ☺
Klanttevredenheid	ODRA partners beoordelen de kwaliteit van adviezen gemiddeld met een zeven	Cijfer 7		
Financiele realisatie	Binnen budget	Ja		☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 2.371	€ 4.430	
	- baten (x € 1.000)	€ 2.406	€ 1.983	

Toelichting op de verschillen tussen doel en realisatie
- *Toelichting op productie / output:* In zijn algemeenheid valt op, dat de realisatie van een aantal producten aanzienlijk afwijkt van de begrote productie. Adviesproducten zijn

(sterk) vraaggestuurd van aard én adviesproducten zijn in de regel als maatwerk aan te merken, waarbij sprake is van grote(re) verschillen in de urenbesteding.

Realisatie producten	milieu producten			bouw producten	
Advies	begroot	realisatie		begroot	realisatie
- Omgevingsadvies verstrekken	73	91			
- Geluidsadvies verstrekken	56	57			
- Rapport beoordeling lucht	90	84			
- Onderzoek & advies lucht	73	42			
- Bodem advies	389	342			
Overige producten	350	239			
Totaal advies	**1.031**	**855**	**83%**	nvt	

- Het aantal uitgevoerde onderzoeken en advies lucht is fors achtergebleven bij de planning. Vooral de feitelijke vraag tot uitvoering van onderzoek bleek gedurende 2018 beperkter van omvang te zijn. Onderzoek is vooral uitgevoerd bij complexe inrichtingen (bevoegd gezag provincie Gelderland).
- De verwachte toename van het aantal verstrekte omgevingsadviezen is uitgekomen. Deze toename houdt verband met de groei van het aantal ruimtelijke initiatieven in combinatie met de behoefte aan integrale milieuadvisering. Een verdere groei naar de vraag naar dit product wordt voorzien in verband met de komst van de Omgevingswet.

- *Toelichting op de kosten en baten: De* kosten zijn hoger dan begroot. De oorzaak betreft de kosten van het team bodem. In de begroting opgenomen bij handhaving, in de realisatie bij programma advies.
  Daarnaast wordt er vanuit advies in grote mate bijgedragen aan de realisatie van producten binnen vergunningen en handhaving. De (personeels)kosten worden verantwoord bij advies, terwijl de opbrengsten verantwoord zijn bij de betreffende programma's.

2.5 Programma algemeen en projecten

In het programma algemeen en projecten zijn de belangrijkste projecten van ODRA opgenomen, evenals de juridische werkzaamheden door ODRA, zoals behandeling van zienswijzen, bezwaar, voorlopige voorziening en beroep en handhavingsbesluiten (formeel programma toezicht en handhaving).

2.5.1 Terugblik 2018

Projecten, algemeen en juridische producten; resultaten

Programma Projecten, algemeen en Juridisch	Beoogd resultaat	Norm KPI	Bereikt resultaat	Real. KPI
Productie	90% van het aantal begrote producten én 90% uren is geleverd (KPI 1 &2)	90%	87% :producten 85% uren	😐
Juridische kwaliteit	% bezwaren en beroepen die ongegrond zijn verklaard, danwel zijn ingetrokken.	90%	81,4% beroep % bezwaar	😐
Klanttevredenheid	Nvt	Nvt		
Financiele realisatie	Binnen budget	Ja		☺
	- kosten (x € 1.000)	€ 2.060	€ 801	
	- baten (x € 1.000)	€ 2.092	€ 2.195	

Toelichting op de verschillen tussen doel en realisatie

- *Productie / output:* Bij de 'juridische' producten bezwaar behandelen, handhavingsbesluit nemen en zienswijzen behandelen is opvallend, dat de productie (sterk) achtergebleven is

bij de raming daar waar het gaat om het taakveld milieu, en bij taakveld bouwen juist te zien is dat de productie de raming aanzienlijk heeft overtroffen. Aard maar vooral de omvang van de bouwactiviteiten zijn daar debet aan.

Realisatie producten	milieu producten			bouw producten		
Projecten en algemeen	begroot	realisatie		begroot	realisatie	
Juridische producten						
- Handhavingsbesluit (program	121	87		169	213	
- Beroep behandelen	39	14		24	24	
- Bezwaar behandelen	44	28		58	95	
- Zienswijzen behandelen	65	25		225	151	
Overige producten	10	12		14	19	
Totaal projecten & algemeen	**279**	**166**	**59%**	**490**	**502**	**102%**

- *Toelichting op de juridische kwaliteit*: Het streven van 90% voor wat betreft het aantal ongegronde of ingetrokken beroepszaken is niet gehaald, reden om nog weer te investeren in de kwaliteit van (primaire) besluiten. Daarnaast is een traject gestart om de juridische kwaliteit van onze producten nog verder te verbeteren.
  Vanaf 2019 wordt ook bijgehouden het percentage (on)geronde bezwaarzaken.
- *Toelichting op de kosten en baten:* De kosten in dit programma betreffen alleen de kosten van de projecten. De kosten van juridische producten zijn verantwoord onder advies.

Omgevingswet
De Omgevingswet is een gezamenlijke, integrale opgave. ODRA wil ruim voor 1 januari 2021 gereed zijn om de Omgevingswet uit te voeren volgens de visie en het beleid van de provincie en gemeenten. Onze betrokkenheid bij de invoering van de Omgevingswet - in de vorm van advieskracht kennis, expertise en ervaring – heeft in 2018 meer vorm gekregen. Wat hebben we onder meer gedaan?

- Deelgenomen aan pilots (6) bij en met partners. Geoefend met het werken binnen de Omgevingswet.
- Een bestuurders dag over de Omgevingswet, samen met Omgevingsdienst De Vallei en VGGM, georganiseerd. Unanieme reactie van bestuurders: "dit moeten we vaker doen".
- Met medewerkers van ODRA de Serious Game 'bestuurlijke afwegingsruimte' gespeeld. Twee games (uitrol in 2019) in samenwerking met de andere Gelderse Omgevingsdiensten laten ontwikkelen.
- Informatie en kennis gedeeld via bijeenkomsten en intranet.

GUOV
ODRA voerde ook in 2018 voor de gemeentelijke partners taken voor externe veiligheid (omgevingsveiligheid) uit. Deze taken betroffen structurele wettelijke taken en het subsidieprogramma 'Gelders Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid 2015-2018 (GUOV)'. In 2018 is een groot verschil gebleken in het aantal afgenomen producten tussen partners . Wat hebben we onder meer gedaan?

- Branchegericht project grote ammoniakkoelinstallaties.
- Werkzaamheden provinciale risicokaart.
- Adviseren partners over externe veiligheid.
- Informeren partners over ontwikkelingen op EV-gebied.

De ontvangen subsidie bedroeg € 124.930,- in 2018. De kosten bedroegen in 2018 € 138.900 Het verschil met de subsidie komt ten laste van de exploitatie ODRA.

Saneringsprojecten verkeerslawaai
Ook in 2018 voerde ODRA projecten geluidssaneringen weg- en railverkeer uit, waarvoor subsidies van Bureau Sanering Verkeerslawaai (BSV) zijn verkregen. Wat hebben we onder meer gedaan?

- Subsidieaanvragen bron-, gevel- en/of scherm maatregelen begeleid.
- Saneringsprogramma's voor een aantal wijken in Arnhem opgesteld en ingediend.
- Geadviseerd bij en over EU- geluidskaarten en actieplannen, zoals het EU-actieplan van gemeente Arnhem.
- Maatregelen MJPG- weg en rail beoordeeld.

Regionale Verkeers- en Milieu Kaart (RVMK)
Voor het opstellen en onderhouden van de regionale Verkeers- en Milieukaart voerden de specialisten van ODRA in 2018 de regie op een aantal werkzaamheden uit, zoals het updaten van milieumodellen, geluidsmodellen beheer milieukaart en uitvoering van een verkeerstelprogramma. De kosten zijn via een aparte bijdrage in rekening gebracht bij de deelnemende partners en gemeenten. Totale kosten afgerond € 110.000.
Het budget bedroeg € 105.000,- in 2018. De resterende € 5.000 wordt bekostigd uit het bestemmingsfonds RVMK.

2.6 Stelseltaken

Binnen het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten is afgesproken dat iedere omgevingsdienst een stelseltaak uitvoert. Dit houdt verband met efficiency en robuustheid (voldoen aan kwaliteitscriteria). ODRA staat opgesteld voor complexe handhaving. De uitvoerende omgevingsdienst brengt de kosten voor het uitvoeren van de stelseltaak in rekening bij de andere omgevingsdiensten.

De kosten van de stelseltaken die ODRA uitvoert, worden in rekening gebracht bij de andere Gelderse Omgevingsdiensten. Hieronder leest u een toelichting op de stelseltaken in 2018.

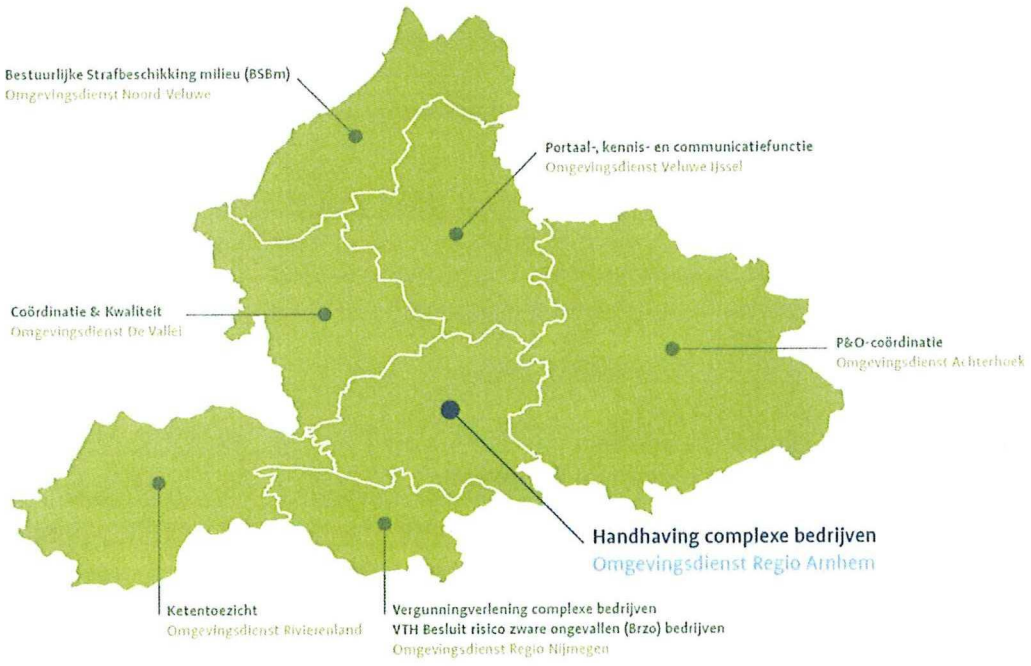

2.6.1 Complexe handhaving

Omgevingsdienst Regio Arnhem is de coördinerende OD als het gaat om de complexe handhaving binnen het Gelders Stelsel. In het kader van deze taak voert ODRA in elk geval de volgende taken uit:

- afstemming binnen het stelsel over de complexe handhaving;
- coördineren programmatisch toezicht complexe handhaving (melden en registreren, meten en registreren, E-PRTR en het project bouwen en RO);
- coördinatie stelsel-brede handhavingsprojecten;
- uitvoering toezicht complexe inrichtingen.

In 2018 voerde ODRA net als eerdere jaren toezicht uit bij complexe bedrijven bij drie omgevingsdiensten in De Vallei, Noord-Veluwe en de regio Veluwe IJssel. Daarnaast heeft ODRA de uitvoering van het programmatisch toezicht gecoördineerd en geëvalueerd.

Ontwikkelingen coördinatietaak
Afgelopen jaar onderzocht de provincie samen met de Gelderse Omgevingsdiensten op welke wijze de complexe handhaving kan worden verbeterd. De provincie is namelijk niet tevreden over de kwaliteit van de dienstverlening. Begin 2019 zal het voorkeurscenario bekend worden. De verwachting is dat er programmasturing op de complexe inrichtingen komt, in eerste instantie voor de provinciale inrichtingen maar op een later moment ook voor de gemeentelijke inrichtingen. De programmasturing houdt onder meer in dat er regie komt op de prioritering en wijze van uitvoering. Bovendien willen we informatie en kennisuitwisseling beter stroomlijnen. In 2019 gaat daartoe een kwartiermaker complexe handhaving aan de slag. Doel: een effectieve en kwalitatief hoogwaardige uitvoering van het complex toezicht en handhaving, level playing field op Gelders niveau en een betere informatievoorziening richting de provincie.

2.6.2 Complexe vergunningverlening

Omgevingsdienst Regio Nijmegen voert als gespecialiseerde omgevingsdienst de vergunningverlening voor complexe inrichtingen onder provinciaal en gemeentelijk gezag uit. ODRN borgt dat voor alle milieuaspecten voldaan wordt aan de kwaliteitscriteria. De complexe inrichtingen zijn IPPC-inrichtingen en inrichtingen ingedeeld in de categorie 4.2 en hoger van de VNG-publicatie 'Bedrijven en milieuzonering'.

2.6.3 Overige stelseltaken (uitgevoerd door OD's)

Ketentoezicht
Met het Programma Ketentoezicht, belegd bij Omgevingsdienst Rivierenland, richten de OD's zich samen op milieucriminaliteit en calculerend gedrag in de afvalstoffenketens. Het gaat daarbij om gedrag waarbij sprake is van (beoogd) geldelijk gewin en (een hoog risico op) grote milieuschade. Bij de ketenaanpak houden we rekening met het Dreigingsbeeld Oost Nederland en met de specifieke regionale situatie.

In het programma 2018 van Ketentoezicht stonden:

- meewerken aan opstellen Omgeving risicobeeld Oost Nederland;
- participate pilots I-GO & Inspectie view Milieu;
- ketenaanpak asbest;
- ketenaanpak verontreinigde grond;
- ketenaanpak AEC bodem-as;
- pilot analyse met Politie op problematiek dumping en productie synthetische drugs in Zuid Gelderland.

Portaal GO
Omgevingsdienst Veluwe IJssel voert de stelseltaak Portaal GO uit. Deze taak bundelt de functies Portaal (verbinding en afstemming met interne en externe partners), Kenniscentrum en Communicatie. Portaal GO functioneert hiermee veelal als scharnierpunt tussen de Gelderse Omgevingsdiensten en de "externe partners". In 2018 gaf Portaal GO onder meer uitvoering aan het Tactisch Overleg Overijssel Gelderland (TOOG) en Operationeel Overleg Overijssel Gelderland (OOOG). Samenwerking in de keten staan bij deze overleggen centraal. Portaal GO heeft in 2018 de Gelderse Omgevingsdag georganiseerd: een dag waarbij alle medewerkers van de Gelderse Omgevingsdiensten bij elkaar komen, elkaar ontmoeten, leren en kennis delen.

HRM
Omgevingsdienst Achterhoek is verantwoordelijk voor de stelseltaak HRM. Het gezamenlijk oppakken van HRM-vraagstukken, de coördinatie van de HRM-stelseltaak en de advisering van het CGO maken deel uit van de werkzaamheden die vallen onder deze stelseltaak. In 2018 is er volop aandacht aan arbeidsmarktcommunicatie besteed. Resultaten hiervan zijn onder meer www.werkenbijgelderseomgevingsdiensten.nl en een nieuwe, frisse look & feel van vacatures bij de Gelderse Omgevingsdiensten.

Bestuurlijke strafbeschikking milieu (BSBm) en BOA-coördinatie
Omgevingsdienst Noord-Veluwe draagt binnen de stelseltaak BSBm de verantwoording en zorg voor de juridische toetsing van BSBm's en voor de doorgeleiding daarvan naar het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). ODNV is daartoe gemandateerd door de directeuren van de overige Gelderse Omgevingsdiensten.

ODRA had ook in 2018 twee BOA's in dienst, die daarvoor 600 uur beschikbaar hebben. In 2018 hebben we geïnvesteerd in het implementeren van de landelijke handhavingsstrategie en de samenwerking met het openbaar ministerie. De capaciteit voor de inzet van strafrecht bleek te krap voor de opgave. Dankzij de BOA-poule in het Gelders Stelsel kunnen we de ergste nood lenigen maar nu de LHS is geïmplementeerd, neemt het aantal zaken waarbij strafrecht een rol speelt aanzienlijk toe. In het laatste kwartaal 2018 zijn wij begonnen volgens de LHS te werken bij milieu- en bodemtoezicht. Dit heeft geresulteerd in 14 zaken waarbij de BOA is betrokken door toezicht. Hiervan zijn 8 zaken strafrechtelijk onderzocht waarbij er inmiddels 3 keer regulier proces verbaal is opgemaakt en ingezonden naar het OM. Eén keer is een BSBm opgemaakt en 2 zaken zijn afgedaan met een strafrechtelijke waarschuwing. Eén zaak is nog in behandeling en bij vijf zaken was het toezicht niet volledig, correct en/of de toepassing LHS niet juist gedaan.

Coördinatie en kwaliteit
Omgevingsdienst De Vallei is verantwoordelijk voor de stelseltaak 'Coördinatie en kwaliteit van het Gelders Stelsel'. Het doel van deze stelseltaak is om het Gelders Stelsel blijvend op een kwalitatief goed niveau te laten functioneren.

In 2018 is veel aandacht besteed aan de doorontwikkeling van het Gelders Stelsel. Deze doorontwikkeling volgde op de evaluatie van de werking van het Gelders Stelsel. De ambitie en strategische doelen van de Gelderse Omgevingsdiensten zijn op ambtelijk en bestuurlijk niveau herijkt.
Daarnaast werd er onder meer ondersteuning bij het uitvoeren van de klanttevredenheidonderzoeken (gezamenlijke aanpak) verleend.

In 2018 voerden alle omgevingsdiensten in Nederland een collegiale toets uit. De collegiale toets houdt in dat omgevingsdiensten in groepjes van drie een kijkje in elkaars keuken

nemen. Het delen van kennis over de VTH- en bedrijfsvoeringprocessen en het delen van ervaringen staan hierbij centraal. De VTH Kwaliteitscriteria 2.1 geven richting in de onderwerpen van gesprek. ODRA is getoetst door Zuid-Holland-Zuid (OZHZ) en de Regionale Uitvoeringsdienst Zuid-Limburg (RUD ZL). De toets leverde ODRA waardevolle informatie. Er is nog veel van elkaar te leren. Maar ook te concluderen: de bestuurlijke samenwerking hebben we goed op orde. Daarom staat de collegiale toets (samen met Omgevingsdienst IJsselland en Omgevingsdienst Haaglanden) ook in 2019 op het programma.

3 Bedrijfsvoering

3.1 Inleiding

ODRA streeft een transparante, eenvoudige en doelmatige bedrijfsvoering na. In 2018 is een groot aantal stappen gezet. Er zijn goede resultaten behaald op het speerpunt 'basis op orde' en vanuit het 'verbeterplan control' zijn de P&C-cyclus, de administratieve organisatie en de informatievoorziening aan de partners, het MT en bestuur opgezet en verbeterd.
In 2019 zet ODRA nog drie belangrijke stappen om een doelmatige bedrijfsvoering te realiseren. Dat betreft de voorbereiding op de outputsturing, implementatie van een ERP-systeem en het op orde brengen van het zaaksysteem.

3.2 Uitgangspunten bedrijfsvoering en bekostiging

De bedrijfsvoering en inrichting van de administratieve organisatie zijn gebaseerd op de uitgangspunten die gelden voor de bekostiging van ODRA (conform gemeenschappelijke regeling). ODRA werd voor de milieutaken bekostigd conform het model van inputfinanciering / fixed-price, in combinatie met tal van bilaterale afspraken. Dit gaf tijdens het opstellen van de jaarrekening 2017 veel onduidelijkheid en verwarring.
In de zomer van 2018 besloot het bestuur om het bekostigingsmodel aan te passen. Er is gekozen om voor de jaren 2018 en 2019 over te stappen op bekostiging via nacalculatie op uren. Hiermee uniformeren we het grote aantal verschillende (bilaterale) afspraken en doen we recht aan de verhouding kosten versus afname. Deze vorm van bekostiging is de eerste stap naar outputfinanciering in 2020.
Voor de abonnementen geldt een uitzondering op deze generieke bekostigingsafspraak. Hier voor geldt een fixed-price, op basis van het aantal begrote uren per partner.

Op weg naar outputsturing en -financiering
Het Algemeen Bestuur besloot oktober 2018 om per 1 januari 2020 een beheerste vorm van outputfinanciering in te voeren. Dit houdt in dat er in de bekostiging drie stromen gaan ontstaan:

- producten worden bekostigd op basis van een vaste kostprijs;
- diensten worden bekostigd op nacalculatiebasis;
- collectieve diensten (waaronder de abonnementen) op basis van een fixed-price met verdeelsleutel over de deelnemende partners.

Outputfinanciering is een afgeleide van outputsturing. ODRA zet in op een transitie om te gaan sturen op output en outcome. Het Algemeen Bestuur heeft aan ODRA gevraagd om de effecten van de overgang naar output in de reguliere begrotingscyclus 2020 op te nemen, zodat de Raden en Staten van de partners hierover in het voorjaar 2020 kunnen beslissen.

3.3 P&C-cyclus

Afstemming P&C cyclus met partnerbegroting
In 2018 is de P&C-cyclus afgestemd op de cycli van de partners. De begroting 2019 is afgelopen jaar in twee fasen tot stand gekomen. In mei 2018 is een initiële begroting opgesteld. In oktober 2018 is de 1e begrotingswijziging 2019 opgesteld. Deze begroting is volledig gebaseerd op de werkpakketten 2019 van de partners, die in augustus 2018 samen zijn opgesteld.

Verbetering rapportages
ODRA is in april 2018 gestart met de maandelijkse partnerrapportage. Ook de omgevingsdiensten ontvangen een periodieke rapportage (per kwartaal) over de voortgang van het werkpakket. In de overgang naar outputsturing verschuift geleidelijk de focus van bestede uren naar resultaat en de kwaliteit van de producten.
De maandrapportage blijkt een bruikbaar instrument, dat de transparantie vergroot. Ook voor de interne bedrijfsvoering, met name voor de verbetering van de kwaliteit van tijdschrijven, werkt de maandelijkse monitoring adequaat.

ODRA is in juli 2018 ook gestart met maandelijkse monitoring in het MT en periodieke rapportages aan het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur. Deze rapportages monitoren naast de productie en urenbestedingen (= voortgang op de werkprogramma's) ook de andere aspecten van de bedrijfsvoering, zoals financiën, bezetting, KPI's, speerpunten en risico's). Dit geschiedt aan de hand van een dashboard, vormgegeven op basis van een Balanced Score Card.

Bedrijfsvoering algemeen
In 2018 heeft ODRA haar visie op bedrijfsvoering herzien. ODRA heeft strak regie gevoerd op de uitvoering van verbeterpunten. Verbeterpunten die door ODRA, partners en de accountant in de voorbije jaren zijn gesignaleerd. Zoals een meer transparante en overzichtelijke informatievoorziening om voortgang en sturing te laten zien. Ook gaf de beperkte regie op de ICT systematiek van gemeente Arnhem (uitbesteed aan De Connectie) en de huisvesting aanleiding tot het doen van een grondige studie naar onze behoeften op deze gebieden.
Over de jaarrekening 2017 heeft de accountant een beperkende verklaring inzake de rechtmatigheid afgegeven. Dit betrof fouten (boven de tolerantiegrens) inzake de Europese aanbestedingswet. Dit was mede aanleiding voor ODRA om haar inkoop- en aanbestedingsbeleid te herzien. Vanaf 1 juli 2018 is het nieuwe beleid van kracht.

Organisatieontwikkeling
De Omgevingswet (ingangsdatum 2021) en de invoering van outputsturing vragen om een andere ondersteuning van de organisatie. In 2018 is er onderzoek uitgevoerd naar het optimaliseren van de ondersteuning. Een resultaat daarvan is dat ODRA in 2018 al een deel van de administratieve taken zelf uitvoerde. Hiermee nam ODRA ook al een voorschot op de invoering van een ERP-systeem (enterprise resource planning). Ook de voorbereidingen voor de aanbesteding van een nieuw zaaksysteem zijn gestart. Een organisatieontwikkeling betrof ook het aantal medewerkers van ODRA. Het aantal medewerkers nam toe. Daarom is in 2018 de huisvestingscapaciteit uitgebreid. ODRA startte in 2018 eveneens de oriëntatie op mogelijkheden voor andere huisvesting.

3.4 Medewerkers (sociaal jaarverslag)

Het sociaal beleid van ODRA is gericht op goed werkgeverschap, zodat medewerkers in staat zijn zich optimaal te ontwikkelen en te ontplooien. Die ontwikkeling staat niet stil. Het is een

continu proces, waarbij ODRA zich blijft aanpassen aan de dynamische omstandigheden in de arbeidsmarkt en de vraag van de partners naar expertises en kwaliteitsverbetering.
Dat vraagt om constante aandacht voor professionaliseren en ontwikkelen. Flexibiliteit en samenwerken zijn voor alle medewerkers vereiste competenties. Duurzame inzetbaarheid en vitaliteit zijn daarbij de randvoorwaarden.

Professionalisering en ontwikkeling
Bij het verder professionaliseren en ontwikkelen van ODRA en haar medewerkers zijn de uitgangspunten:

- de klant staat centraal;
- ODRA is een lerende organisatie;
- we leveren kwalitatief hoogwaardige producten en diensten;
- onze medewerkers zijn taakvolwassen (dé professional);
- onze medewerkers werken met plezier;
- verantwoordelijkheid, vakmanschap, samenwerken en vertrouwen zijn de kernwaarden.

Werken aan ontwikkeling
Het managementteam heeft, samen met een coach, gewerkt aan de thema's: verbinding, persoonlijk leiderschap en organisatieontwikkeling. Op team- en afdelingsniveau zijn trainingen (samenwerken, communicatie, financieel rechercheren) gevolgd.

VTH Kwaliteitscriteria
ODRA wil voldoen aan de VTH Kwaliteitscriteria 2.1. Ook in 2018 rapporteerde ODRA over zowel de procescriteria als de kritieke massa ('vlieguren'). Alle medewerkers moeten voldoen aan de VTH Kwaliteitscriteria 2.1. In de praktijk is 100% voldoen aan de criteria niet realistisch. Denk hierbij aan starters die hun opleidingen nog aan het afronden zijn en de benodigde ervaring (vlieguren) nog niet hebben opgedaan.

ODRA is goed op weg om volledig robuust te zijn op de VTH Kwaliteitscriteria 2.1.
Voor wat betreft de procescriteria scoren we groen op 12 van de 19 gebieden. Bij de deskundigheidsgebieden van de kritieke massa zijn dat er 16 van de 21.
Vijf van de in totaal 26 deskundigheidsgebieden zijn niet aan ODRA overgedragen. Er zijn meerdere verbetertrajecten gestart om robuuster te worden op de kwaliteitscriteria.

Er is geïnvesteerd in trainingen en opleidingen. Het opleidingsbudget ad € 224.000 is in 2018 nagenoeg geheel besteed. Voor wat betreft de procescriteria is er onder meer besloten om de kritieke prestatie indicatoren te synchroniseren met die van de omgevingsdiensten in het Gelders Stelsel. Dat helpt om onze prestaties kwalitatief met andere OD's te vergelijken en van elkaar te leren.

BEHAALDE RESULTATEN 2018 Omgevingsdienst Regio Arnhem

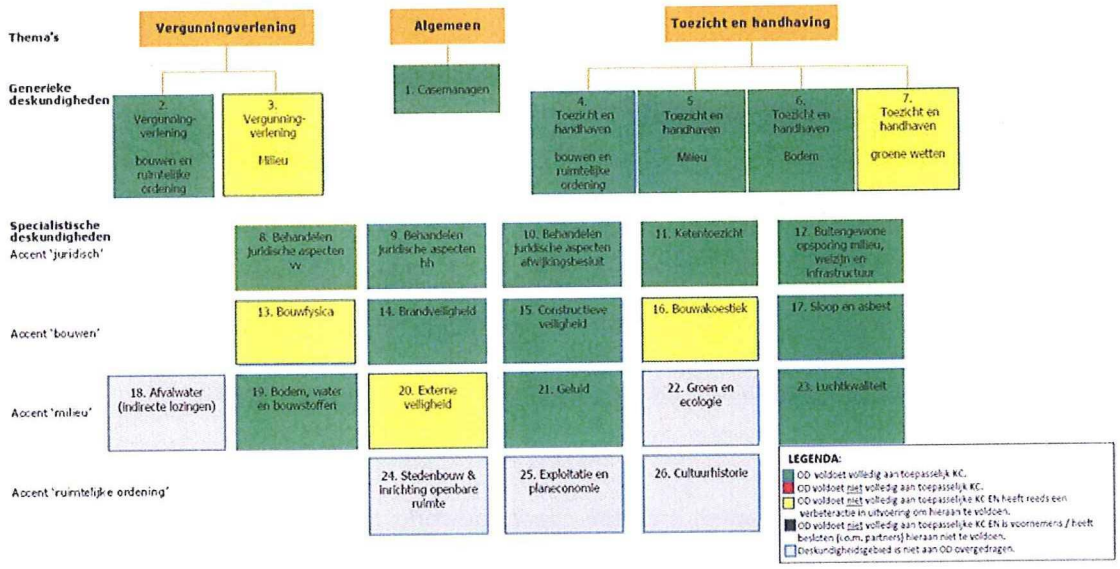

In bijlage 3 zijn de VTH KC 2.1 Procescriteria opgenomen.

Vitaliteit en duurzame inzetbaarheid

Het belangrijkste kapitaal van ODRA zijn de medewerkers. Daarom vindt ODRA het belangrijk te investeren in de vitaliteit, gezondheid en duurzame inzetbaarheid van de medewerkers. Jong en oud.

Gezondheid

Ook in 2018 konden de medewerkers en leidinggevenden gebruik maken van IZA-bedrijfszorg. Naast de tweedelijnszorg, zoals psycholoog en fysiotherapeut, kunnen medewerkers bij IZA onder meer terecht voor een vitaliteitsgesprek en online voor kortdurende psychologische zorg of langdurende herstelbegeleiding (fysiek).

Gedeelde verantwoordelijkheid

Duurzame inzetbaarheid is een gedeelde verantwoordelijkheid. Het primaire belang van de medewerker is om aansluiting te houden met het werk en de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd heeft de organisatie de behoefte om goede, fitte en gemotiveerde medewerkers aan zich te binden, die optimaal bijdragen aan een flexibele en productieve organisatie.

Verzuim

Het verzuim is in 2018 toegenomen. Er is een afname van het aantal medewerkers dat geen verzuim heeft (42% in 2018). Echter, de gemiddelde verzuimduur is toegenomen. Dit betreft vooral de categorie 'middellang' verzuim (van 6 weken tot een jaar). Sinds 2016 neemt het lange verzuim (> 1 jaar) af.

Verzuim in %	2016	2017	2018
Verzuimpercentage	0,1	0,1	0,1
Meldingsfrequentie	0,8	0,9	1,0
Gemid. verzuim duur (in dagen)	25,6	26,0	30,1
Aantal nul-verzuimers	info niet beschikbaar	70,0	58,0
Aantal interne fte's		119,9	139,5
- gemiddeld %		58%	42%

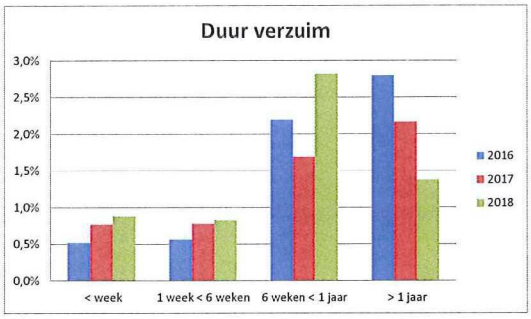

Ziektewet- en WW-uitkering
ODRA is eigen risicodrager van uitkeringen voor de ziektewet en werkloosheid. Medewerkers met een tijdelijke aanstelling die (ziek) uit dienst gaan, ontvangen een (ziektewet)uitkering. Deze uitkering wordt betaald door ODRA. In dit verband en vanuit risicomanagement worden tijdelijke vacatures sinds 2018 ingevuld via een payroll constructie. In 2018 waren tien medewerkers via payroll binnen de organisatie werkzaam.

ODRA is ook verantwoordelijk voor de re-integratie van de zieke medewerker (al dan niet naar een passende functie in eerste spoor binnen de eigen organisatie). In het tweede jaar van ziekte dient ook het zogenaamde 2e spoor, passende functie buiten de eigen organisatie, door ODRA te worden ingezet. ODRA is eigen risicodrager voor de WW (met eventueel bovenwettelijke uitkering). In 2018 is voor één medewerker een vervroegd 2e spoor ingezet. Daarnaast zijn twee lopende 2e spoortrajecten met de instroom in de WIA beëindigd.

Wet arbeid en zorg
De Wet Arbeid en Zorg regelt het recht op verschillende verlofsoorten. In 2018 namen acht medewerkers ouderschapsverlof op. Daarnaast waren er vijf medewerkers met kort- en of langdurend zorgverlof.

Bedrijfsarts en IZA-bedrijfszorg
In 2018 hebben elf medewerkers gebruik gemaakt van het Arbo-spreekuur van de bedrijfsarts. Voor het ergonomisch instellen van de eigen werkplek hebben twee medewerkers een beroep gedaan op de IZA-bedrijfszorg. Er zijn vier consulten bij de vertrouwenspersoon geweest.

Regionale Bezwarencommissie Personele Aangelegenheden
Twee medewerkers dienden een bezwaar in tegen een genomen besluit en trokken dit bezwaar vervolgens in.

Leeftijdsopbouw / gender

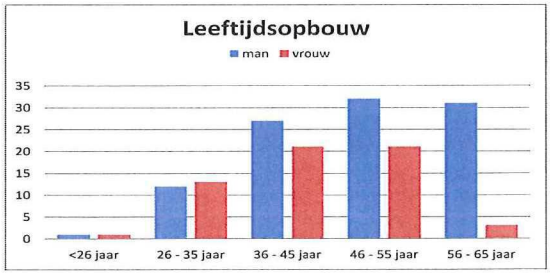

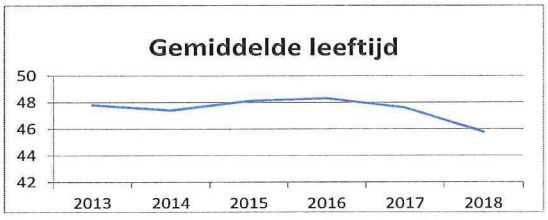

In de werving- en selectieprocedures heeft ODRA extra aandacht besteed aan de groepen young professionals en kandidaten met een carrièreswitch naar VTH-competenties. Er zijn vier

nieuwe medewerkers uit deze groepen aangetrokken. Zij doorliepen een individueel VTH-opleidingsprogramma. De gemiddelde leeftijd is iets gedaald. Een aandachtspunt voor ODRA is de uitstroom vanwege pensionering van deze veelal specialisten en het waarborgen van de aanwezige kennis.

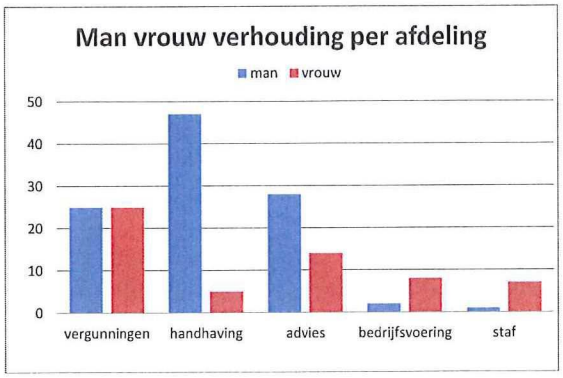

De verhouding mannen versus vrouwen kent geen evenwichtige samenstelling. Handhaving en toezicht is een 'mannenclub', terwijl bedrijfsvoering en staf grotendeels uit vrouwen bestaan.
Het medewerkersbestand van ODRA is nog geen afspiegeling van de samenleving. Het aandeel mannen is 64% (103) versus 36% vrouwen (59).

Instroom, doorstroom en uitstroom

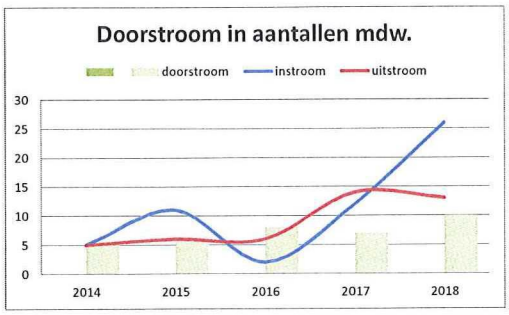

jaar	werk erva-ringsplaats	detachering	doel-groepen	stage
2014	2	0	0	0
2015	2	1	0	0
2016	2	2	0	0
2017	1	2	3	2
2018	0	1	2	3

ODRA heeft kent sinds 2017 hoge instroom- en uitstroom cijfers. In 2018 zijn 13 mensen uitgestroomd (circa 10%) en 26 in gestroomd. De netto instroom hangt samen met de groei van de organisatie (meer vraag vanuit de werkpakketten) en het beleid om het aandeel externe inhuur te verminderen vanwege de kosten.

De tabel laat zien dat ODRA ook beter haar maatschappelijke rol pakt. Het aantal medewerkers vanuit specifieke doelgroepen en het aantal stagiaires is toegenomen.
Ook kende ODRA, vanuit het mobiliteitsbeleid, een toename van coaching- en loopbaantrajecten van individuele medewerkers in 2018:

- loopbaan coaching: 3 medewerkers
- extern coachingstraject: 2 medewerkers
- Dag van de Mobiliteit: 2 medewerkers
- Mobiliteitstraject: 4 medewerkers

Detachering

- gedeeltelijke detachering zonder intentie tot structureel dienstverband: 1 medewerker
- uitvoeren opdracht bij partners: 7 medewerkers

Arbeidsmarkt
In 2018 is het ODRA gelukt om de interne bezetting te laten groeien ten opzichte van de externe inzet. Desondanks is het lastig om de goede expertise op tijd in huis te hebben. Met de partners wordt dan ook afgesproken om zoveel mogelijk voorziene capaciteit in het werkpakket op te nemen, opdat we tijdig werving kunnen starten. Desondanks blijft het moeilijk (of tegen hele hoge kosten) om specialisten te werven.

3.5 Facilitaire diensten

ODRA huurt kantoorruimte inclusief daarbij behorende facilitaire dienstverlening van gastheer Arnhem. ODRA beschikte per 1 januari 2018 over 2.000 m2 kantoorruimte en vergaderruimtes (101 werkplekken).

Huisvesting	Ultimo 2017	gemiddeld 2018	Per 1 jan 2019	Verschil
Gehuurde ruimte in m2	1.979	2.143	2.371	
- aantal werkplekken	101	109	121	
Kosten huur in euro's	346.715	402.262	502.419	155.704
Kosten huur (all-in) per m2 : euro's	175,2	187,8	211,9	21%
Aantal fte's (intern & extern)	137,7	146,7	155,3	13%
Kosten per fte	**€ 2.518**	**€ 2.742**	**€ 3.235**	

Per 1 juli 2018 heeft ODRA haar kantoorruimte uitgebreid. De bezetting was gegroeid naar circa 145 fte in het voorjaar van 2018. Op 101 werkplekken gaf het serieuze knelpunten. Er zijn daarom per 1 juli 20 werkplekken extra gehuurd. De huisvestingskosten zijn hierdoor toegenomen.

Ook in 2018 nam ODRA facilitaire dienstverlening af van de gemeente Arnhem. Het ging daarbij om de receptie, bewaking en parkeerplaatsen. Daarnaast handelde gemeente Arnhem personeelsadministratie en enkele financiële taken (debiteuren, crediteuren en voorbereiding BNG handelingen) voor ODRA af. In 2017 droeg gemeente Arnhem een belangrijk deel van de dienstverlening over naar de nieuw gevormde organisatie De Connectie. Gemeente Arnhem blijft verantwoordelijk voor de huisvesting.

ODRA is voor het juist uitvoeren van haar taken sterk afhankelijk van geautomatiseerde informatieverwerking. Het informatiesysteem dat ODRA voor haar primaire processen gebruikt is Suite for Omgevingsdiensten (S4O) van Centric. Voor de secundaire processen zoals tijdschrijven, financiën en werkplekautomatisering gebruikte ODRA het systeem Decade en de ICT-omgeving van gastheer Arnhem/De Connectie.

Vervoer en wagenpark
Per 1 januari beschikte ODRA over 9 bedrijfswagens. Er is 1 auto verkocht. Er zijn twee auto's vanwege technische gebreken en stormschade uit de vloot genomen. Er is 1 nieuwe auto aangeschaft en er zijn 3 auto's op leasebasis toegevoegd.
Voor team meten & advies en de piketdienst beschikte ODRA over 6 speciaal ingerichte bussen.

3.6 Financiële weerbaarheid en risico's

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate ODRA in staat is financiële tegenvallers in de toekomst op te vangen. In de gemeenschappelijke regeling (GR) is bepaald welke vermogensbestanddelen ODRA kan aanhouden. Deze bestaan uit een Algemene Reserve en bestemmingsreserves. De Algemene Reserve is gemaximeerd tot € 0,5 miljoen. (3,3% van de jaaromzet 2018). Daarnaast kan ODRA bestemmingsreserves aanhouden voor kosten in de toekomst. Deze worden qua inhoud en omvang door het Algemeen Bestuur bepaald.

Weerstands vermogen x € 1.000	stand 1-1-2017	stand 31-12-2017	stand 31-12-2018
Algemene Reserve	500,0	505,8	430,5
- Resultaat		-83,4	11,7
Bestemmingsreserves			
- Provincietaken	91,8	91,8	91,8
- TMA	202,7	207,5	207,5
- RVMK		49,6	41,6
totaal bestemmingsreserves	294,5	348,9	340,9
Onvoorzien	59,5	0,0	0,0
Totaal	**854,0**	**771,3**	**783,1**
Omzet		13.833,6	15.213,4
- percentage omzet		5,6%	5,1%

Het weerstandsvermogen als percentage van de omzet is met 0,5% gedaald.

ODRA acht het weerstandsvermogen van totaal € 766.000 voldoende om de huidige risico's af te dekken.

In onderstaande paragraaf is aangegeven welke risico's er zijn geïnventariseerd; de schatting komt uit op circa € 500.000.

Risico-inventarisatie en -beheersing

ODRA onderkent risico's in vijf categorieën:

1. Een nadelig saldo in de exploitatie. Kan veroorzaakt worden doordat enerzijds begrote inkomsten niet gerealiseerd worden, anderzijds doordat kosten tegenvallen dan wel dat er onvoorziene gebeurtenissen optreden.
   - *Als belangrijkste beheersmaatregel is in 2018 de P&C-cyclus aangepast, waardoor er tijdig (op maandbasis) kon worden bijgestuurd. Zo is er strak gestuurd op het realiseren van de afgesproken werkprogramma's en zijn de economische trends tijdig onderkend.*

   De P&C-cyclus sluit niet alle risico's uit. Er blijft een toekomstig 'restrisico' van € 200.000. Dat moet worden afgedekt met het weerstandsvermogen.
2. De risico's van de taakuitvoering. ODRA kan aansprakelijk worden gesteld voor fouten in de reguliere taakuitvoering en bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld doordat gedelegeerde bevoegdheden onduidelijk zijn en niet helder zijn vastgelegd. Dit betreft vooral een bestuurlijk en imagoprobleem.
   - *ODRA is gestart met het verbeteren van de DVO's en mandaatregelingen met de partners. De omvang van het toekomstige financiële risico betreft het opnieuw uitvoeren van taken en wordt ingeschat op € 100.000.*
3. Het risico van frictie (kosten). Betreft risico's die ontstaan door noodzakelijke aanpassingen in de organisatie. Bijvoorbeeld naar aanleiding van taakstellingen, nieuwe inhoudelijke wetgeving, maatschappelijke veranderingen of het terughalen van taken door partners.
   - *De niet voorzienbare omvang van het risico is beperkt. Grote wijzigingen leggen we via de P&C-cyclus (middels een wijziging van de begroting) aan de partners voor.*

In 2018 zijn er frictiekosten ontstaan vanuit individuele mobiliteitstrajecten. Deze zijn opgevangen binnen de exploitatieruimte. ODRA heeft geen structurele ruimte in de begroting voor dit type risico (circa € 150.000 per jaar).

4. Het risico om niet te voldoen aan algemene wet- en regelging, zoals belastingwetten, privacy, Europese en nationale verordeningen.
   - *In 2018 is het risico beperkt gebleven. Er is geen wijziging opgetreden in de belastingplicht (omgevingsdiensten zijn vrijgesteld van vennootschapsbelasting). De belangrijkste wetswijziging betrof de AVG. Deze is op 25 mei 2018 ingegaan. De aanpassingen aan de bedrijfsvoering zijn door ODRA in de reguliere exploitatie opgevangen.*
   - *Ook hier geldt dat er geen structurele ruimte in de begroting is opgenomen, waardoor tegenvallers op dit gebied vanuit het vermogen moeten worden gedekt. Geschatte omvang is maximaal € 50.000.*
5. Liquiditeit. Het werkkapitaal van ODRA wordt gevormd door het vermogen, de beschikbare voorzieningen en de voorschotten die partners betalen voor de dienstverlening. Bij uitblijven van betalingen van de voorschotten is er een risico op het niet kunnen voldoen van salarissen, loonheffing, premies, btw en crediteuren. Hiervoor is een maandelijks saldo van minimaal € 1 miljoen per maand nodig. Het weerstandsvermogen op zich is onvoldoende om deze liquiditeitsbehoefte te dekken.

Financiële kengetallen

Kengetallen	2017	begroting 2018	2018
netto schuldquote	-10,7%	-9,5%	-49,4%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-10,7%	-9,5%	-49,4%
solvabiliteitsrisico	19,8%	29,2%	-13,6%
structurele exploitatieruimte		1,0%	pm
liquiditeit	163,1%		
grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Doel van bovenstaande kengetallen is inzicht geven in de structurele evenwichtigheid en duurzaamheid van de begroting.

- De netto schuld quote en de netto schuld quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (er waren geen leningen in 2018) geven inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. In de toelichting op de balans zijn de schulden en eigen vermogen gespecificeerd. De schuldquote is negatief: ODRA financierde haar lopende verplichtingen met kortlopende tegoeden. Concreet betekend dit: op balansdatum stond de betaling aan De Connectie (ad € 1,9 miljoen) nog open. Deze middelen waren 'gestald' in de Rijksschatkist (zie liquiditeit).
- De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin ODRA in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het percentage is negatief (zie toelichting hierboven).
- Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. ODRA is in 2018 overgegaan op bekostiging van uren op nacalculatie. Ondanks het aanwezig zijn van verplichte winkelnering op de basis milieutaken, zijn er geen toezeggingen op een meerjarige omzet.
- Grondexploitatie en belastingcapaciteit zijn bij ODRA niet van toepassing.

Financiering, treasury en schatkistbankieren

In het treasury statuut van ODRA (vastgesteld door het bestuur eind 2016) zijn de doelstellingen geformuleerd en geconcretiseerd naar de verschillende deelgebieden van treasury, namelijk rente risicobeheer, financiën en kasbeheer.

Het financieringsvraagstuk van ODRA is van beperkte omvang. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste onderdelen van de bedrijfsvoering worden afgenomen van gemeente Arnhem. Eigen investeringen (bijvoorbeeld in gebouwen of ICT-hardware) zijn niet gedaan. Er is in 2018 alleen geïnvesteerd in het wagenpark.

ODRA heeft verplichte deelname aan het schatkistbankieren. Eind 2013 is dit in werking getreden. Alle banktegoeden boven de drempelwaarde (€ 1,75 miljoen; specifiek voor ODRA afgesproken bedrag met het ministerie) worden verplicht gestort op een rekening-courant bij het Ministerie van Financiën. De liquide middelen, ultimo 2018 € 3,6 miljoen, zijn grotendeels daar ondergebracht. De overige liquiditeit zijn rekening-courant tegoeden, ondergebracht bij de BNG.
In de financieringsovereenkomst (op 8 november 2018 herijkt voor 2019) met de BNG is tevens een kredietlimiet afgesproken. Deze bedraagt maximaal € 1,0 miljoen.

De huidige financiële positie geeft geen aanleiding om op de korte termijn maatregelen voor te stellen. Eventuele leningen voor investeringen lopen eveneens via de Rijksschatkist. ODRA heeft geen leningen gevraagd in 2018.
ODRA heeft in 2017 geen leningen of deposito's uitgezet, anders dan via schatkistbankieren. Er zijn geen renterisico's opgetreden.

Met de kasgeldlimiet is in de wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt voor ODRA 8,2% van het begrotingstotaal. ODRA komt hier niet boven.

3.7 Governance

In de gemeenschappelijke regeling van ODRA is de bestuurlijke structuur beschreven en geborgd. In 2018 is een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling voorgesteld naar aanleiding van conclusies uit de evaluatie Gelders Stelsel van Omgevingsdiensten in 2016. De wijziging heeft betrekking tot de definitie 'complexe taken', een tekstuele wijziging naar de operationele situatie provinciale vergunningverlening door ODRN en wijziging bevoegdheden Algemeen Bestuur van de Omgevingsdienst. De verwachting is dat deze wijzigingen (na zienswijzen van de Raden en Staten van de partners) formeel in 2019 worden vastgesteld.

Het Algemeen Bestuur (AB) neemt besluiten op basis van de stemverhouding, die is vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling (GR). De belangrijkste bevoegdheden zijn het vaststellen van de begroting en jaarrekening van ODRA. Zij vervullen de opdrachtgeversrol richting ODRA. Elke deelnemer beslist afzonderlijk over het mandaat dat zij verleent aan ODRA.

Het AB benoemt uit de leden een Dagelijks Bestuur (DB). Het DB komt zo vaak bijeen als nodig wordt geacht. In de praktijk betekent dit circa zes maal per jaar. Het DB is bevoegd en verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en de operationele besluitvorming. Zij vervullen de eigenaarsrol. De voorzitter is voorzitter van het AB en DB.
Het Dagelijks Bestuur (DB) van ODRA bestaat uit vertegenwoordigers van de deelnemende partners. In 2018 is het DB zeven keer bijeengekomen en het AB vijf keer. De hogere frequentie was met name nodig voor de besluitvorming over de outputsturing.

In 2018 zijn er gemeenteraadsverkiezingen geweest. Voor ODRA betekende dit dat 7 leden van het Algemeen Bestuur en 2 leden van het Dagelijks Bestuur in mei/juni 2018 zijn gewisseld.

Het bestuur geeft gevraagd en ongevraagd alle informatie aan de gemeenteraden en provinciale staten die nodig is voor een juiste beoordeling van het door het bestuur te voeren en gevoerde beleid. ODRA heeft geen audit comité. De toezichtrol ligt bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Aan het hoofd van de interne organisatie staat de directeur. De directeur is bevoegd voor het nemen van operationele besluiten. De directeur wordt ondersteund door 4 afdelingshoofden. In de bijlage is het organogram van ODRA opgenomen.

3.8 Overige bedrijfsvoering (verplichte paragrafen BBV)

Er is in de BBV een aantal verplichte onderdelen benoemd die moeten worden genoemd. Dit betreft:

- lokale heffingen: ODRA heft geen leges of heeft geen andere inkomsten uit hoofde van vergunningverlening dan wel handhaving;
- verbonden partijen: bij ODRA zijn er geen verbonden partijen;
- grondbeleid: ODRA heeft geen grondbeleid, dit behoort niet tot haar takenpakket;
- vennootschapsbelasting: er is door de omgevingsdiensten een collectieve afspraak gemaakt met de Belastingdienst. ODRA was over het boekjaar 2018 vrijgesteld voor de vennootschapsbelasting.

4 Jaarrekening

In dit hoofdstuk licht ODRA de exploitatie 2018 toe. Achtereenvolgens wordt ingegaan op:

1. de grondslagen en uitgangspunten van de jaarrekening. Deze worden voornamelijk bepaald door de richtlijnen van het BBV;
2. staat van baten en lasten op basis van de, door het Gelders Stelsel afgesproken programma indeling. Deze bestaat uit:
   - vergunningen
   - toezicht en handhaving
   - advies
   - stelseltaken
   - algemeen en projecten

   Op verzoek van de partners worden ook de taakvelden milieu en bouw onderscheiden.
- de BBV schrijft voor dat de overhead apart gespecificeerd moet worden. In de jaarrekening 2018 is dit opgenomen als onderdeel van deze staat van baten en lasten.
- categoriale staat van baten en lasten. Deze is vormgegeven op basis van een hoofdindeling: personeel, huisvesting, ICT, algemene kosten en specifieke projectkosten.

De analyse en de toelichtingen zijn in deze jaarrekening met name op de categoriale staat van baten en lasten toegespitst.

4.1 Grondslagen bij het opstellen exploitatieresultaat

Bij het opstellen van de jaarrekening zijn de volgende grondslagen en uitgangspunten gehanteerd:

- De jaarrekening is opgesteld conform de richtlijnen van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) provincies en gemeenten en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2012, alsmede de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).
- Op bovenstaande is een uitzondering gemaakt met betrekking tot de initiële begroting 2018. Deze hoort opgenomen te worden in de stat van baten en lasten. De initiële

begroting is echter opgesteld (en vastgesteld door AB) zonder toerekening op programmaniveau. Derhalve is deze niet opgenomen.

- De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Alle baten en lasten die betrekking hebben op het boekjaar en ten tijde van het opstellen van de jaarrekening bekend waren, zijn in het betreffende jaar verwerkt.
- Opbrengsten dienstverlening: de bijdragen van de deelnemende gemeenten en de provincie, de bijdrage van overige partners, subsidies en overige inkomsten voor diensten die toegerekend worden, verantwoordt ODRA in het jaar waarin de diensten zijn verricht.
- Lasten: betreft de personeelskosten van de medewerkers van ODRA, alsmede de kosten voor inhuur, adviezen, huisvesting, facilitair en materiële kosten voor projecten.
- Overhead kosten bestaan uit de loonkosten voor indirect personeel, huisvesting, ICT en facilitair. Deze kosten worden toegerekend aan de programma's op basis van de verhouding opbrengsten tot de programma's
- Voorzieningen worden berekend op basis van het financiële risico / toekomstige kosten voor zover deze tijdens het opstellen van de jaarrekening konden worden vastgesteld.
- Exploitatieresultaat: het verschil van baten, lasten en dotatie/onttrekking aan voorzieningen. Het exploitatie resultaat wordt na afsluiten van het boekjaar gemuteerd op de Algemene Reserve en bestemmingsreserves.
- ODRA mag een Algemene Reserve vormen van maximaal 5% van de jaarlijkse exploitatielasten met een maximum van € 500.000. Het Algemeen Bestuur kan besluiten tot het instellen van bestemmingsreserves. Mocht er na het verrekenen van het exploitatieresultaat 2018 met de Algemene Reserve en/of bestemmingsreserves nog een saldo resteren, dan wordt dit op basis van stemverhouding afgerekend.

Het boekjaar 2018 van ODRA is met een positief resultaat van € 11.736 afgesloten (na verwerking van € 11.844 uit de bestemmingsfondsen, zijnde de projectsaldi RVMK en Bureau milieumetingen (team meten & advies)).

4.2 Staat van baten en lasten; programma indeling

ODRA hanteert de in het Gelders Stelsel afgesproken programma indeling als hoofdindeling. Daarnaast geldt een taakveld indeling (milieu en bouw). De kosten en baten die niet specifiek zijn gelabeld of een algemeen karakter hebben zijn ondergebracht bij de milieutaken. Veelal vinden die taken daar hun oorsprong.

In de staat van baten en lasten is onderscheid gemaakt tussen drie klantcategorieën: de partners, omgevingsdiensten in Gelderland en derden. ODRA heeft enkel publiekrechtelijke organisaties als klant.

Staat van baten en lasten Programma's x € 1.000	begroting 2018 bouw & bodem-vuurwerk	milieu	alge-meen	totaal	directe realisatie 2018 baten milieu	baten bouw	directe kosten	over-head	totaal realisatie 2018	Verschil met begroting
Vergunningen										
- kosten	1.965,1	734,6	1.204,7	**3.904,4**			3.082,1	1.336,5	**4.418,6**	514,2
- baten partners	2.873,2	1.093,2		**3.966,4**	1.080,7	2.863,1			**3.943,7**	-22,7
- baten OD's en derden				**0,0**	0,0	77,8			**77,8**	77,8
Saldo vergunningen	908,1	358,6	-1.204,7	**62,0**	1.080,7	2.940,8	-3.082,1	-1.336,5	**-397,1**	-459,1
Handhaving										
- kosten	1.828,6	2.562,8	2.094,8	**6.486,2**			3.495,0	1.563,4	**5.058,5**	-1.427,7
- baten partners	2.755,2	3.838,6		**6.593,8**	3.082,2	2.830,2			**5.912,4**	-681,4
- baten OD's en derden				**0,0**	517,0	19,1			**536,1**	536,1
Saldo handhaving	926,6	1.275,8	-2.094,8	**107,6**	3.599,2	2.849,3	-3.495,0	-1.563,4	**1.390,0**	1.282,4
Advies										
- kosten advies		1.671,7	698,8	**2.370,5**			3.090,2	1.340,1	**4.430,3**	2.059,8
- baten partners		2.406,4		**2.406,4**	1.735,3	0,0			**1.735,3**	-671,1
- baten OD's en derden				**0,0**	247,3	0,0			**247,3**	247,3
Saldo advies	0,0	734,7	-698,8	**35,9**	1.982,6	0,0	-3.090,2	-1.340,1	**-2.447,7**	-2.483,6
Stelseltaken										
- kosten			236,9	**236,9**			347,0	150,5	**497,5**	260,6
- baten omgevingsdiensten				**0,0**	487,6				**487,6**	487,6
Saldo stelseltaken		0,0	-236,9	**-236,9**	487,6	0,0	-347,0	-150,5	**-9,9**	227,0
Algemeen										
- kosten algemeen	271,4	1.175,4	613,5	**2.060,3**					**0,0**	-2.060,3
- baten partners	409	1.682,9		**2.091,9**	1.186,6	451,2			**1.637,8**	-454,1
- baten OD's en derden				**0,0**	43,1	0,0			**43,1**	43,1
Saldo algemeen	137,6	507,5	-613,5	**31,6**	1.229,7	451,2	0,0	0,0	**1.680,9**	1.649,3
Projecten (programma budgetten) *										
- kosten Wabo en TMA				**0,0**	340,1		340,1	208,2	**888,5**	888,5
- RVMK, omg. Wet, ORM, Guov, EED				**0,0**	240,7		252,5		**493,2**	493,2
- baten partners				**0,0**	381,5				**381,5**	381,5
- baten subsidies / derden				**0,0**	132,7				**132,7**	132,7
Saldo programma's en projecten	0,0	0,0	0,0	**0,0**	332,0	0,0	592,6	208,2	**867,5**	867,5
Totaal				**totaal**						
- kosten	4.065,1	6.144,5	4.848,7	**15.058,3**			10.607,0	4.598,7	**15.205,7**	147,4
- baten	6.037,4	9.021,1	0,0	**15.058,5**	8.711,7	6.241,3	252,5	0,0	15.205,6	147,1
Saldo	**1.972,3**	**2.876,6**	**-4.848,7**	**0,2**	**8.711,7**	**6.241,3**	**-10.354,5**	**-4.598,7**	**-0,1**	
Dekking uit bestemmingsreserve RvmK en Bur. Milieu (na balansdatum)					**11,8**				11,8	
Resultaat					**8.723,6**	**6.241,3**	**-10.354,5**	**-4.598,7**	**11,7**	
overhead percentage								30%		
perc. Per taakveld					57%	41%	2%			

Toelichting op de staat van baten en lasten

Het Algemeen Bestuur heeft de begroting op 14 december 2017 besproken en op 17 mei 2018 formeel (na de ingediende zienswijzen door de Raden en Staten) vastgesteld. Het betrof een zgn. begrotingswijziging. De initiële begroting 2018 is door het Algemeen Bestuur besproken op 7 juni 2017. De totale omvang bedroeg destijds € 14,1 miljoen. De bijstelling was € 0,95 miljoen. Deze wijziging is toegelicht bij de categoriale staat van baten en lasten.

Toerekening kosten en baten aan programma's en taakvelden

In de realisatie 2018 zijn de baten bepaald op basis van de facturering naar partners. Deze heeft in tegenstelling tot 2017 plaatsgevonden op nacalculatie van uren. In de begroting is nog uitgegaan van bekostiging op inputbasis. Dit maakt dat het vergelijk op een aantal punten moeilijker.

Er zijn ten opzichte van de begroting relatief grote afwijkingen in de realisatie. Voor een deel is dit veroorzaakt doordat begroting en realisatie qua structuur niet synchroon lopen (op inputbasis (deels fixed price) begroot, op nacalculatie realisatie) .

Ook inhoudelijk is er een aantal redenen voor afwijking. Bij vergunningen zijn de kosten en baten van bouw fors toegenomen. De grondslag hiervoor lag in de aantrekkende economie. Bij handhaving zijn vanwege de toename in de bouw ook de hieraan gerelateerde controles toegenomen.

Overhead specificatie

Aan de programma's wordt over 2018 een bedrag van € 4,6 miljoen aan overheadkosten toegerekend. Hieronder is de opbouw van de overhead weergegeven. De totale overhead bedraagt 30% (begroot was 32%).
Er is een stijging van 1% ten opzichte van 2017. Deze stijging is toe te schrijven aan de gestegen kosten voor inhuur externen en adviesdiensten bij bedrijfsvoering en staf (organisatieontwikkeling en het op orde krijgen van de bedrijfsvoering).

Overhead specificatie (indirecte kosten) x € 1.000	realisatie 2017	begrote overhead 2018	Realisatie overhead 2018	verschil met begroot	directe kosten 2018	totaal realisatie
Personeel						
- salariskosten	1.506,0	1.446,9	1.774,2	327,3	8.038,6	9.812,8
- inhuur externen	191,8	91,2	173,5	82,3	1.506,4	1.679,9
- overige personeelskosten	531,2	706,8	211,0	-495,8	412,8	623,8
- voorziening/detachering/harmonisatie	-80,4	-31,3	33,5	64,8	-44,7	-11,2
Subtotaal personeel	2.148,6	2.213,6	2.192,2	-21,4	9.913,0	12.105,2
Overige overhead						
- huisvesting & facilitair	877,6	838,2	847,7	9,5	0,1	847,9
- ict	1.078,2	1.302,5	1.096,7	-205,8	11,0	1.107,7
- overige kosten	134,4	185,1	224,0	38,9	6,3	230,2
- stelsel kosten bedrijfsvoering		236,9	238,1	1,2	84,0	322,1
- projecten			0,0	0,0	592,6	592,6
Subtotaal overige overhead	2.090,2	2.562,7	2.406,5	-156,2	694,0	3.100,5
Totaal Overhead	4.238,8	4.776,3	4.598,7	-177,6	10.607,0	15.205,7
totale kosten	13.917,0	15.058,3	15.205,7			
% van de total kosten	30%	32%	30%		70%	

Specificatie programma's en projecten

ODRA voerde ook in 2018 projecten/programma's uit voor partners. Deze projecten waren in de initiële begroting 2018 voor een deel meegenomen. In de actuele begroting zijn deze aangevuld.

Programma's & projecten x €1.000	begroot 2018	Voorschot factuur	Kosten (uren)	kosten (mat)	totaal kosten	Saldo	bekostiging verschil
Wabo Arnhem	50,0	50,0	0,0	19,1	19,1	-30,9	nacalculatie gefactureerd
Wabo Lingewaard	123,0	123,0	0,0	107,4	107,4	-15,6	
Milieumetingen provincie	206,8	206,8	0,0	213,6	213,6	6,8	uit bestemmingsfonds
Beheer Milieukaart (RVMK)	105,5	105,5	25,3	85,2	110,5	5,0	uit bestemmingsfonds
Overleg reg. Milieu	71,3	71,3	0,0	33,2	33,2	-38,2	balans tbv 2019
Implementatie omgevingswet	75,1	0,0	93,2		93,2	93,2	gefactureerd via WP
Externe veiligheid (GUOV)	125,0		138,9		138,9	13,9	opgevangen in expl. ODRA
Energie (algemeen gedeelte)			82,6	7,0	89,7	89,7	gefactureerd
- EML controles			134,3		134,3	134,3	gefactureerd
EED besteding middelen 2017	66,7		42,5		42,5	-24,2	verrekend met energie prog
BSV projecten (arnhem)			21,0	11,8	32,8	32,8	vooruitontvangen subsidie
Overig (piket / vink / divers)				115,3	115,3	115,3	gefactureerd
Totaal	**823,4**	**556,6**	**537,9**	**592,6**	**1.130,6**	**382,3**	

Toelichting op de projecten

- *Wabo:* de kosten voor de gemeente Arnhem en Lingewaard zijn lager dan begroot. De oorzaak is een onvoldoende realistisch ingeschat kostenpatroon. Het saldo is gerestitueerd aan de partners.

- *Team meten & advies (tbv provincie):* de kosten zijn hoger uitgevallen dan begroot. Het saldo van de programmakosten milieumetingen is afgerond € 6.825 negatief. We stellen voor dit ten laste te brengen van het bestemmingsfonds.
- *RVMK:* ten behoeve van de Regionale Verkeer Milieu Kaart voert ODRA werkzaamheden uit bij alle partners exclusief provincie Gelderland en extra bij gemeente Montferland. De kosten worden op basis van een bijdrage per inwoner in rekening gebracht. Er is een negatief saldo van € 5.019 in 2018. Er wordt voorgesteld deze ten laste te brengen van de bestemmingsreserve ten behoeve van RVMK.
- *ORM:* in de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 14 oktober 2016 is besloten dat ODRA de uitgaven en inkomsten van de Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking (ORM) in haar begroting zal opnemen voor een bedrag van € 71.000. In 2018 is een bedrag van afgerond € 33.000 aan kosten gerealiseerd. Het saldo wordt gebruikt in 2019 voor het onderzoek 'risicogericht toezicht'.
- Implementatie Omgevingswet: er is een bedrag van € 75.000 voor de voorbereiding op de Omgevingswet begroot. Er is afgerond € 93.000 besteed. Naar mate de implementatiedatum dichterbij komt, nemen de inspanningen van ODRA toe. De meerkosten zijn op basis van de algemene afspraak op nacalculatiebasis aan de partners gefactureerd.
- Externe veiligheid (GUOV): vanuit de provincie is er een subsidie beschikbaar gesteld van € 124.930. De kosten zijn afgerond € 14.000 hoger uitgevallen eveneens vanwege een hogere inzet. Meerkosten zijn ten laste gekomen van het exploitatiesaldo.
- EED: de middelen die in 2017 niet zijn besteed, zijn in 2018 deels aangewend. Het restant is verrekend met de partners.
- BSV: ODRA heeft voor Arnhem de projecten Amsterdamsestraatweg, Apeldoornseweg, Trans en W. van Pontlaan uitgevoerd. ODRA heeft hiervoor in voorgaande boekjaren al de subsidie ontvangen. Kosten zijn daaruit bekostigd.
  Met de gemeente Arnhem is afgesproken dat met ingang van 2019 de subsidies voor de uitvoeringskosten voor maatregelen tegen geluidsoverlast, niet meer via de begroting van ODRA lopen, maar rechtstreeks naar Arnhem gaan.
  Voor de Rijksweg in Duiven en Dorpstraat Westervoort zijn geluidsaneringstrajecten in voorbereiding.

Stelseltaken

Er zijn in het Gelders Stelsel afspraken gemaakt over de verrekening van de stelsteltaken en de afrekening van de dienstverlening inzake complexe handhaving en (door ODRN uitgevoerd) complexe vergunningen.

Stelseltaken x € 1.000	Begroot 2018	Kosten (materieel)	Kosten (personeel)	Baten	Saldo
- I-GO		22,2			22,2
- Kennis en Portaal	89,4	137,9			137,9
- Ketenhandhaving	56,5	82,5			82,5
- Kwaliteit en coördinatie	23,1	38,3			38,3
- Stelseltaak P&O	20,6	39,7			39,7
- BSBm	7,1	1,5			1,5
Kosten	196,7	322,1		0,0	322,1
Complexe handhaving		24,5	278,1	439,8	-137,2
Complexe vergunningen		37,8	6,7	47,8	-3,3
Totaal	**196,7**	**384,4**	**284,8**	**487,6**	**181,5**

De kosten zijn fors hoger dan begroot op vrijwel alle onderdelen. Kennis en portaal is toegenomen vanwege toegenomen coördinatie in het stelsel. Ketenhandhaving nam toe

vanwege de intensivering transportcontroles en P&O onder meer vanwege de nieuwe cao en WNRA voorbereiding. De kosten voor I-GO waren niet begroot. De kosten hiervoor zullen de komende jaren toenemen.

De kosten voor complexe vergunningen (uitgevoerd door ODRN ad € 37.500) zijn 1 op 1 in rekening gebracht bij de betreffende partners.
ODRA heeft 2.500 uur besteed aan toezicht en handhaving bij complexe inrichtingen.
Daarnaast hebben enkele aandachtdossiers een eenmalige inspanning met zich meegebracht van 2.650 uur. De totale omzet voor ODRA is € 487.600 in het kader van de stelseltaken.

4.3 Financiering

In onderstaande tabellen is respectievelijk aangegeven (conform vereiste BBV):

- Overzicht van de dekkingsmiddelen.
  ODRA kent drie financieringsstromen die gerekend worden tot de algemene dekkingsmiddelen: baten van partners, baten omgevingsdiensten in Gelders Stelsel, baten van derden.
  Er zijn geen rentebaten/lasten (= saldo financieringsfunctie) in 2018. Er is geen dividend geweest; ODRA heeft geen beleggingen.
  ODRA int geen lokale heffingen en kent geen uitkeringen uit algemene fondsen.

Algemene dekkingsmiddelen	initiële begroting 2018			vastgestelde begroting 2018			realisatie 2018		
x € 1.000	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
Totaal kosten			0,0		15.058,3	-15.058,3		15.205,7	-15.205,8
Overzicht van dekkingsmiddelen			0,0			0,0			0,0
- lokale heffingen	-		0,0	-		0,0	-		0,0
- algemene uitkeringen	-		0,0	-		0,0	-		0,0
- dividend	-		0,0	-		0,0	-		0,0
- saldo financieringsfunctie	-		0,0	-		0,0	-		0,0
- overige algemen dekkingsmiddellen			0,0	15.058,3		15.058,3	-15.217,5		15.217,5
Saldo	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**15.058,3**	**-15.058,3**	**0,0**	**-15.217,5**	**15.205,7**	**11,7**

- Overzicht van financiering uit reserves: het nadelig saldo uit boekjaar 2017 is ten laste gebracht van de reserves. We stellen voor dat het positieve saldo van € 11.700 wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve.
  De bestemmingsreserves RVMK en Provincietaken worden belast met de nadelige saldi van deze projecten.

Mutaties reserves	initiële begroting 2018			vastgestelde begroting 2018			na bestemming saldi 2018		
x € 1.000	toev.	onttr.	saldo	toev.	onttr.	saldo	toev.	onttr.	saldo
Algemene reserve			505,8	-75,3		430,5	11,7		442,2
BR Provincietaken			91,8			91,8			91,8
BR bureau milieumetingen			207,5			207,5		-6,8	200,7
BR RVMK			49,6	-8,1		41,5		-5,0	36,5
Saldo	**0,0**	**0,0**	**854,7**	**-83,4**	**0,0**	**771,3**	**11,7**	**-11,8**	**771,2**

- Overzicht incidentele kosten en baten: de afspraken met de partners over de milieutaken zijn te beschouwen als structurele taken. Voor de meeste geldt dat hiervoor dat deze (verplicht) zijn belegd bij ODRA. Voor bouwtaken geldt dat niet, maar toch zijn ze te zien als structureel. Ook de Wabo en het team meten & advies zijn structurele activiteiten. Partners hebben de verantwoordelijkheid om de benodigde capaciteit en kwaliteit die ODRA hiervoor moet aanwenden in stand te houden (dan wel verantwoord af te bouwen bij majeure verandering van taken).

  Incidenteel zijn de opdrachten aan derden en gesubsidieerde projecten (GUOV – EED – BSV). Een aantal kent een langlopend karakter.

Overzicht incidentele baten en lasten	initiële begroting 2018			vastgestelde begroting 2018			realisatie 2018		
x € 1.000	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
- opdrachten derden		niet berekend			niet berekend		70,8		70,8
- projecten en subsidies				125,0	125,0	0,0	132,7	138,9	-6,2

4.4 Staat van baten en lasten; categoriale indeling

Initiële en actuele begroting 2018

De initiële begroting 2018 is door het Algemeen Bestuur besproken op 7 juni 2017. De totale omvang bedroeg destijds € 14,1 miljoen. De bijstelling was € 0,95 miljoen.
De bijstelling tussen de initiële begroting en 1e begrotingswijziging betrof de volgende punten:

- De definitieve werkprogramma's (opgesteld in najaar 2017) met de partners gaven aanleiding tot een uitbreiding van de formatie met 12,67 fte ten opzichte van de initiële begroting. De vraag naar producten en diensten was groter dan waarmee in het voorjaar 2017 rekening was gehouden. Vooral de aantrekkende economie zorgde voor een stuwende werking.
- Een tweede aanpassing betrof een afname van de formatie met 2,4 fte door de overheveling van complexe vergunningverlening provinciale inrichtingen naar ODRN.
- De per saldo 10 fte uitbreiding staat equivalent aan de begrotingstoename.

Op 16 mei 2018 heeft het Algemeen Bestuur de meerjarenbegroting 2018 – 2021 van ODRA vastgesteld. Het betrof een sluitende begroting, met een omvang van € 15,1 miljoen euro.
De exploitatie was berekend op basis van de volgende uitgangspunten:

- formatie: 147,2 fte, waarvan 115,3 productieve fte's en 31,9 fte staf en bedrijfsvoering;
- 117,2 fte interne medewerkers met een kostprijs van afgerond € 75.000 per fte;
- 30,1 fte externe inhuur met een gemiddeld tarief van € 81.500 per fte;
- het begrote aandeel inhuur externen: 22 % van de totale salarislasten;
- uurtarief: € 80,60;
- opleiding: 2% van de loonsom;
- huisvesting, facilitair en ICT: ingehuurd bij gemeente Arnhem.
- aantal productieve (= declarabele uren) per medewerker = 1380. Totaal begrote declarabele uren = 176.288.

Begroting en Realisatie 2018 (categoriaal)

Overzicht van lasten en baten ODRA 2018 x € 1000 Kosten	realisatie 2017	initiële begroting 2018	aangepaste begroting 2018	realisatie kosten 2018	verschil begroting
- Salarissen	7.914,8	8.759,8	8.759,8	9.812,7	1.052,9
- Inhuur derden / uitbesteed wer	1.654,7	1.497,4	2.447,4	1.679,9	-767,5
- Algemen personeelskosten	721,7	482,7	482,7	413,4	-69,3
- Opleidingskosten	207,6	224,1	224,1	210,4	-13,7
- Dotatie voorziening	207,3	0,0		131,8	131,8
- / -Dekking personeelskosten	-349,8	-31,3	-31,3	-143,0	-111,7
Personeelskosten	10.356,2	10.932,7	11.882,7	12.105,1	222,4
Huisvesting en facilitair *	860,7	872	871,8	847,9	-23,9
ICT *	1.137,1	1.303	1.302,5	1.107,7	-194,8
Overige kosten	702,6	460	460,4	552,3	91,9
Projectkosten *	860,4	541	540,9	592,6	51,7
Totaal kosten	13.917,0	14.108	15.058,3	15.205,7	147,4

* zie specificatie

Inkomsten x € 1.000 Baten	real. 2017	begroting 2018	aangepaste begroting 2018	realisatie baten 2018	verschil begroting
- Bijdrage derden	-140,0	-156,4	-156,4	-70,8	85,6
- Bijdrage Omgevingsdiensten	-861,4	-843,0	-843,0	-835,8	7,2
- Bijdrage Partners	-11.955,3	-12.421,3	-13.371,3	-13.496,7	-125,4
- Subsidies		-207,8	-207,8	-132,7	75,1
Baten dienstverlening	-12.956,7	-13.628,5	-14.578,5	-14.535,9	42,6
Doorberekening projectkosten	-876,9	-379,8	-379,8	-504,7	-124,9
Dotaties en ontrekkingen				-32,8	-32,8
Overige inkomsten		-100,0	-100,0	-14,4	85,6
Onverdeeld / overige				-117,9	-117,9
Inkomsten x € 1.000	**-13.833,6**	**-14.108**	**-15.058,3**	**-15.205,6**	**-147,4**
Saldo voor dekking uit bestemmingsf	**-83,4**	**0,0**	**0,0**	**-0,1**	**-0,1**
Dekking uit bestemmingsreserve (na balansdatum)				-11,8	
Resultaat	**-83**	**0**	**0,0**	**11,7**	**0**

4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

4.5.1 Personeelskosten

Loonkosten

Onder de loonkosten worden de salariskosten van internen en de inhuur van externe capaciteit verstaan. In onderstaande tabel zijn de interne, externe capaciteit en de gerelateerde kosten in 2018 weergegeven.

Formatie bezetting en personele kengetallen	begroot 2018			realisatie 2018			verschil	
	intern	extern	tot	intern	extern	tot		
Formatie (na 1e wijziging) en bezetting								
-Productief	100,7	28,9	129,6	108,8	11,1	119,9	-9,7	
- Bedrijfsvoering/staf	16,5	1,1	17,6	21,7	5,1	26,8	9,2	
	117,2	30,0	147,2	130,5	16,2	146,7	-0,5	fte
Kosten intern en extern			€ 11.207	€ 9.813	€ 1.680	€ 11.493	-€ 285	nadelig
- af: uitbesteed werk					€ 264	€ 264		
Loonkosten bezetting x € 1.000	€ 8.760	€ 2.447	€ 11.207	€ 9.813	€ 1.416	€ 11.229	-€ 21	nadelig
gemid. kosten per fte x € 1.000	€ 74,7	€ 81,6	€ 76,1	€ 75,2	€ 87,3	€ 76,5	-€ 0,4	nadelig
% van de loonsom	78%	22%		87%	13%			
Bezettingsverschil in euro's							€ 37,3	voordelig
Prijsverschil in euro's							€ -58,6	nadelig

De totale loonkosten zijn € 285.000 hoger dan begroot. Dit is inclusief € 264.000 aan uitbesteed werk (dat geen bezetting betrof). De loonkosten van de bezetting (intern en extern) waren € 11,2 miljoen.

De totale bezetting was 0,5 fte lager dan begroot. Gemiddeld is de loonsom € 399,- per fte hoger uitgekomen dan begroot. Met name de kosten van externen hoger zijn dan begroot. Dit is een gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt.

Salariskosten

Vanaf 1 januari 2017 krijgen medewerkers naast het salaris ook een vrij besteedbaar budget: het Individueel Keuze Budget (IKB). Het IKB sluit aan bij de wens voor meer keuzevrijheid voor de medewerker. Daarmee is een stap gezet in de richting van de modernisering van de arbeidsvoorwaarden voor de sector. Medewerkers die tijdens de oprichting van ODRA zijn overgekomen van de provincie Gelderland, gemeente Arnhem, Lingewaard en Renkum krijgen hun harmonisatietoelagen vergoed. Voor de provincie uit de gevormde voorziening, de gemeenten op basis van nacalculatie. De inkomsten zijn opgenomen als dekking van de salariskosten.

Inhuur derden

In 2018 waren de inhuurkosten € 1,6 miljoen: € 770.000 lager dan begroot. De externe bezetting was ook veel lager dan begroot. ODRA heeft een beleid gevoerd om meer medewerkers aan te trekken. De inhuur is nu nog 13% van de loonsom (9% lager dan begroot).
ODRA heeft per 1 juli haar inkoopbeleid aangescherpt om te kunnen voldoen aan de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen. Er is in het eerste halfjaar 2018 sprake geweest van inhuur externen, onder contracten die in 2017 zijn afgesloten, die ten onrechte niet Europees zijn aanbesteed Het betreft twee contracten met een totale besteding van € 319.000 in 2018 (op kasbasis).

Opleidingskosten

Het totale budget voor opleidingskosten bedroeg in 2018 € 224.000. Dit is 2% van de totale loonsom (eigen personeel en inhuur derden). Er is afgerond € 210.000 aan opleidingskosten uitgegeven (1,8%), met name aan de VTH opleidingen.

Algemene personeelskosten

Het budget (€ 483.000) voor de algemene personeelskosten is overschreden. Er is € 62.000 meer uitgegeven. De belangrijkste oorzaak zijn kosten voor voormalige medewerkers. Deze kosten waren niet begroot.

Er is een voorziening getroffen ter dekking van toekomstige kosten in het kader van mobiliteit van medewerkers in totaal voor € 131.000. ODRA heeft geen structurele ruimte in de begroting voor het opvangen van mobiliteitskosten en organisatie ontwikkeling (en de daaruit ontstane frictiekosten).

WNT (wet normering topinkomens)

Het bestuur van ODRA bestaat uit vertegenwoordigers (wethouders en gedeputeerde) van de partners van ODRA. Zij oefenen hun bestuurstaak uit, uit hoofde van hun functie. Voor hun bestuurstaak bij ODRA wordt geen vergoeding verstrekt. De kosten die bestuursleden maken worden door de desbetreffende gemeenten / provincie vergoed.
In juli 2018 is de helft van het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur gewisseld. Er zijn nieuwe wethouders benoemd na de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018.
De andere bestuurder die in het kader van de WNT getoetst worden betreft de directeur van ODRA. Voor de directeur geldt dat het inkomen en vergoedingen in 2018 onder de norm van de WNT zijn gebleven. Het bezoldigingsmaximum in 2018 voor ODRA is € 189.000.

Bedragen x € 1	Mw. C.W. Smelik	Dhr. J.B.H. Robben
Functie gegevens	Directeur	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12	
Omvang dienstverband (deeltijdfactor in fte)	1,0	
Gewezen topfunctionaris?	Nee	
Dienstbetrekking?	Ja	
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 99.457	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.339	
Subtotaal	***€ 113.796***	
Individueel toepasselijke bezoldingsmaximum	€ 189.000	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	nvt	
Totale bezoldiging 2018	**€ 113.796**	
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	nvt	
Gegevens 2017		
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/09 - 31/12	01/01 - 30/09
Omvang dienstverband (deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 32.294	€ 85.729
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 5.990	€ 10.216
Subtotaal	***€ 38.284***	***€ 95.945***
Individueel toepasselijke bezoldingsmaximum	€ 60.449	€ 135.378
Totale bezoldiging 2017	**€ 38.284**	**€ 95.945**

Naam Topfunctionaris	Functie	Periode
Dhr. J. Maouche	Voorzitter (DB & AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. T. Janssen	Bestuurslid (DB & AB)	01-01-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. M. Scheffer	Bestuurslid (DB & AB)	01-01-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. T. Spaargaren	Bestuurslid (DB & AB)	01-01-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. H. Breunissen	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 31-12-2018
Mw. C. Bouwkamp	Bestuurslid (DB & AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Mw. M. Albricht	Bestuurslid (AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. D. Horsthuis - Tangelder	Bestuurslid (AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Mw. B. van Veldhuizen	Bestuurslid (AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Dhr. D. Klomberg	Bestuurslid (AB)	05-07-2018 t/m 31-12-2018
Mw. C. Koers	Bestuurslid (AB)	09-01-2018 t/m 31-12-2018
Bestuursleden tot juli 2018		
Mw. W. Ruwhof	Voorzitter (DB & AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Dhr. G. Ritsema	Bestuurslid (DB & AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Mw. N. Olland	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Dhr. F. Jansen	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Dhr. G. van Gorkum	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Dhr. B. Ross	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 04-07-2018
Dhr. P. Putman	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 08-01-2018
Mw. T. van der Werf	Bestuurslid (AB)	01-01-2018 t/m 08-01-2018

4.5.2 Huisvesting, ICT- en facilitaire kosten

Voor huisvesting, (financieel) administratieve dienstverlening en verbruikskosten voor porti en telefonie, betaalde ODRA in 2018 in totaal € 848.000. Het geheel is ondergebracht binnen het 'gastheerschap Arnhem'. De gemeente Arnhem brengt via vier voorschotnota's deze kosten in rekening bij ODRA.

Huisvesting & facilitair x € 1.000	real. 2017	real. 2018	Verschil
Huisvesting in stadskantoor	346,7	402,3	16%
Facilitair stadskantoor	236,6	235,9	0%
Overige huurkosten	20,6	15,1	-27%
Kosten parkeren / fietsen / wagenpark	61,9	38,6	-38%
Huisvestingskosten	665,9	691,8	
Kosten personeels administratie	99,9	98,7	-1%
Kosten financiele administratie	80,1	88,7	11%
Kosten facilitaire diensten (post/kopie)	22,3	25,8	16%
Facilitaire kosten	202,3	213,2	
- toegerekend aan programma's	-7,5	-57,2	
Totaal	**860,7**	**847,9**	**-1%**
Kengetallen in euro's			
- administratiekosten per fte	€ 1.307	€ 1.277	

ICT-kosten

De kosten voor ICT als geheel zijn in 2018 € 1.108.000 (inclusief de doorbelastingen aan projecten). Ten opzichte van 2017 zijn de kosten gedaald met € 50.000. Dit is grotendeels het gevolg van minder maatwerk op Cognos overzichten en S4O in 2018 en het eindigen van het gebruik van Squit XO.
De kosten per fte zijn met € 770 afgenomen (dalende kosten / hogere bezetting).

ICT-kosten x € 1.000	real. 2017	real. 2018	Verschil
Werkplek kosten	62,4	68,1	9%
Licentiekosten	381,7	296,5	-22%
Hardware	206,1	219,3	6%
Functioneel en Applicatiebeheer	510,5	524,4	3%
- toegerekend aan programma's	-23,6	-0,6	
Totaal	**1.137,1**	**1.107,7**	**-3%**
Kengetallen			
- werkplek kosten per fte	€ 8.258	€ 7.550	€ -707

Inhuur adviesdiensten
Naast de inhuur van derden (capaciteit) wordt er voor specialistische taken en organisatieontwikkeling gebruik gemaakt van externe adviesbureaus. ODRA heeft in 2018 afgerond € 183.000 uitgegeven aan inhuur van advies. Dit is € 83.000 meer dan begroot. Dit is met name het gevolg van hogere accountantskosten voor de jaarrekening 2017 en kosten voor de organisatieontwikkeling (voorbereiding op outputsturing, huisvesting en ERP).

4.5.3 Baten

De baten zijn toegelicht in paragraaf 4.2 bij de staat van baten en lasten per programma. In bijlage 1 zijn de baten per klant gespecificeerd.

De inkomsten van programma's en projecten zijn bij de toelichting op de staat van baten en lasten en bij de specificatie van de stelseltaken en projecten toegelicht.

Overige inkomsten
- Doorberekening projectkosten: de belangrijkste betreffen de kosten voor Wabo en team meten & advies. Deze zijn bij de projectkosten toegelicht.
- Dotaties en onttrekkingen: betreft de BSV-projecten, waarvoor in voorgaande jaren subsidie is ontvangen en de kosten van 2018 uit zijn bekostigd.
- Overige inkomsten: betreft de doorbelaste piketkosten en kosten voor gezamenlijke vergaderingen (met de OD's). Daarnaast zijn er inkomsten inzake uitkering van WAO- en ziekengelden en verkoop van inventaris.

5 Balans per 31 december 2018

5.1 Waarderingsgrondslagen

Besluit Begroting en Verantwoording: de jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2016.

Vaste activa
- Immateriële vast activa: zijn bij ODRA niet aanwezig.
- Materiële vaste activa: de materiële vaste activa met economisch nut zijn geactiveerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijk van het resultaat in aanmerking genomen. Deze worden lineair afgeschreven op basis van de economische levensduur.

- Financiële vaste activa: deze zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijk van het resultaat in aanmerking genomen.

Vlottende activa

- Voorraden zijn niet van toepassing bij ODRA.
- Uitzettingen met rente looptijd korter dan een jaar. Hieronder vallen onderhanden werk: de "onderhanden werken" zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. De vorderingen en overlopende activa: deze zijn gewaardeerd tegen nominale waarde;
- Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vaste passiva

- Eigen Vermogen: onder het Eigen Vermogen zijn opgenomen de Algemene Reserve, de Bestemmingsreserves en het saldo van de rekening van baten en lasten (resultaat).
- Voorzieningen: ODRA kent twee type voorzieningen namelijk de harmonisatie- en verlofstuwmeer voorzieningen. Deze zijn gevormd bij de oprichting van ODRA in 2013 ter dekking van toekomstige kosten van werknemers die door ODRA van de betreffende gemeenten en provincie zijn overgenomen. Daarnaast bestaan voorzieningen voor kosten van voormalige medewerkers. Beiden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende Passiva

- Hier vallen de passiva met renteloopti jd korter dan een jaar onder, zoals de vooruit ontvangen betalingen (hebben betrekking op programma's / projecten die in het boekjaar nog niet volledig zijn afgerond). Deze zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde na aftrek van de gemaakte kosten. De overige schulden en de overlopende passiva; deze zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

5.2 Balans

Activa x € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Materiële vaste activa	66,0	70,7
Financiële vaste activa	0,1	0,7
Vaste activa	66,2	71,4
Vlottende activa		
Voorraden		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < jaar	5.091,5	3.319,7
Liquide middelen	508,7	502,1
Vlottende activa	5.600,2	3.821,8
Totaal activa	**5.666,4**	**3.893,2**

Passiva x € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen		
Algemene reserve	430,5	505,8
Bestemmingsreserves	340,8	348,9
Gerealiseerd resultaat	11,7	-83,4
Voorzieningen	675,6	779,2
Vaste passiva	1.458,7	1.550,5
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met looptijd < jaar	236,7	622,6
Overige schulden	3.693,8	989,6
Overlopende passiva	277,1	730,6
Vlottende passiva	4.207,7	2.342,8
Totaal Passiva	**5.666,4**	**3.893,2**

5.2.1 Vaste activa

Materiële vaste activa x € 1.000	Boekwaarde 1-1-2018	Investe-ringen	Desinveste-ringen	afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarde-ringen	Boekwaarde 31-12-2018
Investeringen in openbare ruimte met economisch nut							
Vervoermiddelen	53,5	10,8		-12,1			52,2
Machines, apparaten en installaties	17,2	0,0		-3,4			13,8
Overige materiële vaste activa	0,0	0,0		0,0			0,0
Materiele vaste activa	**70,7**	**10,8**	**0,0**	**-15,5**	**0,0**	**0,0**	**66,0**

In paragraaf 3.5 is het wagenpark van ODRA toegelicht. In 2018 is er één nieuwe auto's gekocht. Drie andere nieuwe zijn geleased.
Van de 10 auto's zijn er 5 geactiveerd. Dit betreffen drie Mercedes bussen (afschrijftermijn 5 jaar) en één Ford Transit (afschrijftermijn 10 jaar) en de gekochte personenauto's. De personenauto's zijn in het verleden niet geactiveerd.
Machines en apparatuur: geactiveerd is de apparatuur in de meet- en regel voertuigen. Deze worden als volgt afgeschreven:

- Apparaten: 10 jaar
- Hardware: 4 jaar
- Inventaris: 5 jaar

Financiele vaste activa x € 1.000	Boekwaarde 1-1-2018	Investe-ringen	Desinveste-ringen	afschrijving/ aflossingen	Afwaarde-ringen	Boekwaarde 31-12-2018
Regeling werknemers (fietsplan)	0,7	0,0		0,6		0,1
Financiële vaste activa	**0,7**	**0,0**	-	**0,6**	-	**0,1**

Er is in 2018 € 600 afgeschreven in verband met de invoering IKB. De afschrijving loopt voor nog een klein deel door in 2019. Ultimo 2019 zullen er geen financiële vaste activa meer zijn in het kader van deze regeling.

5.2.2 Vlottende activa

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar x € 1.000	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017	Voorziening oninbaarheid	Stand 31-12-2018
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	435,7	6,9		3.662,4
Vorderingen op openbare lichamen	2.462,8	1.322,8		1.355,1
Overige vorderingen	280,4	1.990,1		74,0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**3.178,9**	**3.319,7**	-	**5.091,5**

Het grote verschil bij de uitzettingen is veroorzaakt doordat ODRA de middelen heeft ondergebracht bij de Rijksschatkist. Het saldo is hoog omdat de grootste crediteur (gemeente Arnhem) haar factuur nog niet had verstuurd.
De post overige vorderingen betreft een vordering op een particulier.

Liquide middelen x € 1.000	Stand 1-1-2018	Stand 31-12-2018
BNG betaalrekening	502,1	508,7
Liquide middelen	**502,1**	**508,7**

ODRA maakt gebruik van twee bankrekeningen: BNG en een rekeningcourant bij het Rijk (schatkistbankieren). De liquiditeitspositie ultimo 2018 is nagenoeg gelijk aan vorig jaar.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Afgesproken drempelbedrag ***	**1750**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**372**	**687**	**1.170**	**1.318**
(3a)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.378	1.063	580	432
(3b)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	15.058			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	15.058			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(4d)	Berekend drempelbedrag * '(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	250			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	33.468	62.473	107.608	121.219
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) -	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	372	687	1.170	1.318

Toelichting op het drempelbedrag:
Volgens de berekening is het drempelbedrag voor ODRA € 250.000. (zie regel 4d). Er is echter een specifieke afspraak (25-9-2013) gemaakt met het ministerie van Financiën. Daarin is vastgelegd dat de limiet op € 1.75 miljoen is vastgesteld.

5.2.3 Vaste passiva

Reserves

Het resultaat van 2017 (€ 83.400 negatief) is onttrokken aan de Algemene Reserve en bestemmingsreserve RVMK. Het Algemeen Bestuur van 17 mei 2018 heeft daartoe besloten.

Reserves x € 1.000	Saldo 1-1-2018	Resultaat-bestemming 2017	Toevoegingen 2018	Rente-toerekening 2018	Onttrekkingen 2018	Verminderingen i.v.m. afschrijving	Saldo 31-12-2018
Algemene reserve	505,8	-75,3					430,5
BR Provincietaken	91,8						91,8
BR Bureau milieumetingen	207,5						207,5
RVMK	49,6	-8,1					41,5
Resultaat 2017	-83,4						
Onverdeeld resultaat 2018			11,7				11,7
Reserves	**771,3**	**-83,4**	**11,7**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**783,0**

Het resultaat van 2018 (€ 11.736) positief kan worden toegevoegd aan de Algemene Reserve. Daarnaast kunnen de overschrijdingen van de kosten Bureau milieumetingen (team meten &

advies) (ad € 6.180) en RVMK (ad € 5.019) ten laste worden gebracht van de bestemmingsreserves.

Na accordering van dit voorstel zal dit na balansdatum worden verwerkt.

Bestemmingen van de fondsen

- Bestemmingsreserve Provincie taken: in 2013 is een aantal werkzaamheden voor provincie Gelderland niet uitgevoerd. Het Algemeen Bestuur heeft destijds besloten tot het instellen van deze bestemmingsreserve. In overleg met de provincie Gelderland zal komend jaar nadere invulling worden gegeven aan de besteding van deze reserve.
- Bestemmingsreserve Bureau milieumetingen: ten behoeve van dekking van toekomstige kosten van het Bureau milieumetingen (team meten & advies) heeft het Algemeen Bestuur in 2014 besloten om deze bestemmingsreserve in te stellen. De toekomstige kosten betreffen vooral de investeringen die moeten worden gedaan voor apparatuur ten behoeve van de metingen. Deze gaan vanaf 2019 plaatsvinden.
- Bestemmingsreserve RVMK: de MRA, waar RVMK was ondergebracht, is in 2016 geliquideerd. Op de balans van MRA stond een reserve RVMK. Deze reserve is in 2016 overgeheveld naar ODRA en draagt fors bij aan het positieve resultaat op het onderdeel RVMK. In het Algemeen Bestuur van 13 april 2017 is besloten om toekomstige overschrijdingen op de budgetten RVMK hiermee op te vangen.

Voorzieningen

Voorzieningen x € 1.000	Saldo 1-1-2018	Vrijgevallen bedragen	Toevoe-gingen	Aanwen-dingen	Saldo 31-12-2018
Harmonisatietoelage Prov. Gelderland	571,9	56,3		0,0	515,5
Stuwmeer verlof Prov. Gelderland					
Reiskosten woon-werk Prov. Gelderland					
Personele kosten	207,3	178,6	131,4		160,1
Voorzieningen	**779,2**	**234,9**	**131,4**	**0,0**	**675,6**

De voorzieningen stuwmeerverlof en reiskosten zijn in 2017 geheel vrijgevallen. Er zijn geen medewerkers meer waarvan de kosten hieruit gefinancierd moeten worden.
Uit de voorziening harmonisatietoelagen is € 56.300 vrijgevallen en aangewend. Er is nog een bedrag van afgerond € 515.000 nodig om de toekomstige kosten te dekken. Er is bij de berekening een index van 1,4% kostenstijging tot 2030 (laatste persoon, in deze voorziening met pensioen) gehanteerd.

Aan de voorziening personele kosten is zowel onttrokken en gedoteerd ter dekking van kosten van voormalige medewerkers waaruit mobiliteit en detacheringskosten worden betaald.

5.2.4 Vlottende passiva (met looptijd korter dan jaar)

Vooruit ontvangen bedragen

Vooruitontvangen betalingen x € 1.000	Saldo 1-1-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen	Terugbetalingen	Saldo 31-12-2018
Geluidsanering					
- Amst. straatweg Arnhem voorbereiding	74,0		25,6	48,4	0,0
- Amst. straatweg Arnhem uitvoering	0,0	73,3	18,0		55,3
- Saneringsproject Trans eo VBT	21,5	0,0	16,7		4,8
- Project W.van Pontlaan Arnhem	102,0		25,7	72,2	4,0
- Apeldoornseweg Arnhem	0,0	36,2	1,7		34,5
- Spijkerkwartier Arnhem	5,1		5,1		0,0
- ISV-geluid Gemeente Arnhem	420,0			420,0	0,0
Overig					
- Provincie GLD complexe HH	0,0	100,0			100,0
- ORM	0,0	38,2			38,2
Vooruitontvangen betalingen	**622,6**	**247,6**	**92,8**	**540,6**	**236,7**

De vooruit ontvangen middelen hebben betrekking op geluidssaneringsprojecten waarvan enkele al in 2015 en 2016 zijn gestart. Er zijn middelen in de exploitatie vrijgevallen ter dekking van kosten. Met gemeente Arnhem is afgesproken dat de middelen ISV-geluid worden teruggestort in 2018.

De provincie heeft € 100.000 vooruit betaald inzake de ontwikkeling complexe handhaving. In het partneroverleg is afgesproken dat de niet bestede ORM-voorschotten worden aangewend in 2019 voor het onderzoek naar risicogericht toezicht.

Overige schulden

Overige schulden x € 1.000	Boekwaarde 1-1-2018	Boekwaarde 31-12-2018
BTW	255,3	350,5
Loonheffing	522,1	605,9
Premies IP/OP/NP /FPU	114,2	132,9
Crediteuren	14,8	2.316,7
Crediteuren privaat	80,5	284,1
Onderhanden werk	0,0	
Diversen (publ. Rechtelijk)	0,0	
Diversen	2,7	3,7
Overige schulden	**989,6**	**3.693,8**

Overlopende passiva x € 1.000	Boekwaarde 1-1-2018	Boekwaarde 31-12-2018
Afrekening DVO Gemeente Arnhem	50,1	-56,7
Nog te betalen facturen 2018-> 2017	407,2	0
Nog te betalen facturen 2019 -> 2018		108,1
Nog te betalen BSV		120,6
Milieumeting		6,3
Afrekening partners	206,4	74,5
OD NL EED nog te verrekenen	66,9	24,4
Overlopende passiva	**730,6**	**277,1**

De ultimo standen van de afdrachten aan BTW, loonheffing en premies zijn ten opzichte van vorig jaar iets gestegen, door hogere omzet in laatste kwartaal en afrekening IKB in december. De crediteurenstand kende ultimo 2018 een hoge stand. Dit heeft te maken met de eindafrekening van de gemeente Arnhem voor de huisvesting en facilitaire diensten. Deze rekening wordt in 2019 betaald.

5.3 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

ODRA heeft de volgende niet uit de balans blijkende verplichtingen, zijnde doorlopende contracten met een looptijd langer dan één jaar:

Bedrijf	Wat?	Looptijd eindigt	2018 x € 1.000
Ambting car expert	3 maal kia picanto lease	t/m 1-4-2021	9,4
Contract Centric	Onderhoud MVV / S40		105,0
Arbo Unie BV	Verzuimbegeleiding en arbo	1-mrt-19	25,1
Provincie Gelderland	Huur pand Markt 23	1-mrt-19	11,8
Provincie Gelderland	Service en onderhoud Markt 23	1-mrt-19	2,8
Gemeente Arnhem	Huur Stadskantoor incl service		328,8
Gemeente Arnhem	gebouw gebonden diensten De Connectie		1.496,4
Totaal			**1.979,2**

Diversen

- De openstaande verlofrechten (stuwmeer) zijn niet gekapitaliseerd. Dit is geen verplichting in het BBV.
- Dit geldt ook voor afspraken rond het generatiepact.

Gebeurtenissen na balansdatum

- Er lopen geen juridische claims tegen ODRA. Eveneens geen garantstellingen en borgstellingen.
- Er zijn geen andere relevante gebeurtenissen na balansdatum.

6 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst Regio Arnhem van 16 mei 2019,

De voorzitter,

De heer J. Maouche

De secretaris,

Mevrouw C. Smelik

7 Bijlage 1: Specificatie baten per partner

Toelichting:
In de begroting 2018 is geen zuiver onderscheid gemaakt tussen bouw en milieu. De programma's zijn begroot onder de taakvelden milieu, bouw, algemeen en b-b-v (bouw, bodem en vuurwerk). De facturering aan partners heeft plaatsgevonden vanuit de primaire splitsing in de taakvelden bouw en milieu (vanwege de verschillende financieringsafspraken op de taakvelden).

Bij de specificaties van de projecten zijn enkele negatieve bedragen opgenomen. Dit betreffen subsidies en/of financieringen uit andere bronnen, die in mindering zijn gebracht op de bijdrage die aan de partners is gevraagd.

Overzicht per klantgroep / overzicht per partner per programma en taakveld

Totaal alle klanten

Totaal klanten	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	1.416,7	2.525,4		3.942,1	738,6	1.827,9	173,0		2.739,5	1.128,5	2.940,8		4.069,3
- Handhaving	2.060,0	2.528,2		4.588,1	2.714,1	2.780,3			5.494,4	4.039,0	2.849,3		6.888,3
- Advies	1.784,2			1.784,2	1.649,3		153,0		1.802,3	1.982,6	-		1.982,6
- Algemeen & projecten	3.974,7			3.974,7	1.765,6		75,0		1.840,6	1.229,7	451,2		1.680,9
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)									-				-
Totaal werkpakket	9.235,5	5.053,6	0,0	14.289,1	6.867,6	4.608,2	401,0		11.876,8	8.379,7	6.241,3	-	14.621,0
Specificatie alg. & projecten													
Overige										205,9			205,9
- rvmk					105,0				105,0	100,5	-		100,5
- omgevingswet					75,0				75,0	in 2018 onderdeel WP			-
- EED				-	117,1				117,1	-7,8	-		-7,8
- ORM				-	71,3				71,3	71,3	-		71,3
- Wabo				-	206,0		173,0		379,0	206,8	129,6		336,4
- subsidie GUOV				-	124,9				124,9	-138,6	-		-138,6
- extra taken				-						-44,5	-		-44,5
- complex vergunningen										37,8	-		37,8
- vink										24,5	-		24,5
				-	15,0		817,3		832,3				-
Totaal	**9.235,5**	**5.053,6**	**0,0**	**14.289,1**	**7.581,9**	**4.608,2**	**1.391,3**		**13.581,4**	**8.835,6**	**6.370,9**	**0,0**	**15.206,5**

Totalen per klantgroep

Totaal partners	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	1.354,1	2.699,5		4.053,6	1.066,2	2.428,9	-	-	3.495,1	1.128,5	2.863,1	-	3.991,5
- Handhaving	3.126,1	2.147,2		5.273,3	3.437,2	2.428,5	-	-	5.865,7	3.752,9	2.830,2	-	6.583,0
- Advies	1.567,9	-		1.567,9	1.573,2	-	-	-	1.573,2	1.735,3	-	-	1.735,3
- Algemeen & projecten	846,4	284,2		1.130,7	1.089,5	220,8	-	-	1.310,3	1.186,6	451,2	-	1.637,8
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	2,8	0,0		2,8	1.182,6	1.418,6	-	-0,1	2.601,1				
Totaal werkpakket	6.897,3	5.130,9	0,0	12.028,2	8.575,6	6.685,0	0,0	-0,2	14.845,4	7.803,2	6.144,4	-	13.947,7
Specificatie alg. & projecten													
- algemeen													0,0
- RVMK			96,8	96,8	-	-	-	97,3	97,3	97,3	0,0		97,3
- omgevingswet			75,0	75,0	-	-	-	-	-	-	0,0		0,0
- EED			117,1	117,1	-	-	-	-	-	-7,8	0,0		-7,8
- ORM			16,5	16,5	-	-	-	71,3	71,3	71,3	0,0		71,3
- Wabo			320,9	320,9	-	-	-	379,8	379,8	206,8	135,7		342,5
- subsidie GUOV			124,9	124,9	-	-	-	-	-	-138,6	0,0		-138,6
- extra taken					-	-	-	535,2	535,2	-44,5	0,0		-44,5
- complex vergunningen					-	-	-	-	-	25,3	0,0		25,3
- vink					-	-	-	-	-	24,5	0,0		24,5
- Afrekening aandachtsbedrijf aan OD			71,8	71,8	-	-	-	-	-	-230,9	0,0		-230,9
Totaal	**6.897,3**	**5.130,9**	**823,0**	**12.851,2**	**8.575,6**	**6.685,0**	**0,0**	**1.083,4**	**15.929,0**	**7.806,7**	**6.280,1**	**-**	**14.086,8**

Totaal OD's	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen		32,1		32,1		46,8			46,8	0,0	77,4	0,0	77,4
- Handhaving	292,0			292,0	312,7	12,4			325,1	255,2	19,1	0,0	274,3
- Advies	80,7			80,7	413,7				413,7	206,8	0,0	0,0	199,1
- Algemeen & projecten	91,8			91,8	57,6			-0,2	57,4	43,1	0,0	0,0	43,1
- Prov. Gelderland	234,7	0,4		235,1					-	12,5			12,5
Totaal werkpakket	699,2	32,5	0,0	731,7	784,0	59,2	0,0	-0,2	843,0	517,5	96,5	0,0	606,4
Specificatie alg. & projecten													
- toezicht en handhaving aandachtsbedrijf			129,7	129,7					-	230,9			230,9
Totaal	**699,2**	**32,5**	**129,7**	**861,4**	**784,0**	**59,2**	**0,0**		**843,0**	**748,4**	**96,5**	**-**	**837,3**

Totaal Derden	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen		5,4		5,4		3,7			3,7	-	0,4		0,4
- Handhaving	4,8			4,8	43,8				43,8	30,9	-		30,9
- Advies	0,2			0,2	197,9				197,9	40,5	-		40,5
- Stelseltaken										-	-		-
- Algemeen & projecten	69,4			69,4	35,5			-0,1	35,4	-	-		-
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-16,0	-5,4		-21,4					-				
Totaal werkpakket	58,4	0,0	0,0	58,4	277,2	3,7	0,0	-0,1	280,8	71,4	0,4	-	71,8
Specificatie alg. & projecten													-
- rvmk			8,2	8,2				8,2	8,2	8,2			8,2
Totaal	**58,4**	**0,0**	**54,8**	**113,2**	**277,2**	**3,7**	**0,0**	**8,1**	**289,0**	**79,6**	**0,4**	**-**	**80,0**

Overzicht per partner

Arnhem	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018				
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal		Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	326,3	1.615,1		1.941,5	266,4	1.111,5			1.377,9		303,9	1.594,1		1.898,0
- Handhaving	842,0	1.387,4		2.229,4	775,0	1.485,5			2.260,5		957,1	1.703,5		2.660,7
- Advies	238,1	-		238,1	215,9				215,9		301,0	0,0		301,0
- Algemeen & projecten	166,1	40,7		206,8	326,3	93,9		-0,1	420,1		212,9	76,6		289,5
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-96,9	0,0		-96,9					-					
Totaal werkpakket	1.475,7	3.043,2	0,0	4.518,9	1.583,6	2.690,9	0,0	-0,1	4.274,4	v	1.774,9	3.374,2	0,0	5.149,1
Specificatie alg. & projecten														
- RVMK			35,5	35,5				35,8	35,8		35,8			35,8
- omgevingswet			26,2	26,2					-		in 2018 onderdeel WP			0,0
- EED			46,2	46,2					-		27,1			27,1
- ORM			6,0	6,0				26,2	26,2		26,2			26,2
- Wabo			19,0	19,0				50,0	50,0			9,4		9,4
- subsidie GUOV											-9,3			-9,3
- extra taken				-				535,2	535,2		-32,8			-32,8 *
- complex vergunningen											5,2			5,2
Totaal	**1.475,7**	**3.043,2**	**144,0**	**4.662,9**	**1.583,6**	**2.690,9**	**0,0**	**647,1**	**4.921,6**		**1.827,1**	**3.383,6**	**0,0**	**5.210,8**
											* financiering uit balans			42,1

Doesburg	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	11,8	3,9		15,7	27,1				27,1	14,7	7,7		22,4
- Handhaving	37,8	0,8		38,6	59,5				59,5	48,5	4,6		53,1
- Advies	13,4			13,4	16,4				16,4	17,0	-		17,0
- Algemeen & projecten	5,5			5,5	16,2			-0,1	16,1	17,4	0,1	-	17,4
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-3,2			-3,2					-				
Totaal werkpakket	65,3	4,7	0,0	70,0	119,2	0,0	0,0	-0,1	119,1	97,5	12,4	-	109,9
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			2,6	2,6				2,6	2,6	2,6			2,6
- EED			2,7	2,7					-	0,8			0,8
- ORM			0,4	0,4				1,9	1,9	1,9			1,9
- subsidie GUOV				-					-	-3,2			-3,2
Totaal	**65,3**	**4,7**	**6,1**	**76,1**	**119,2**	**0,0**	**0,0**	**4,4**	**123,6**	**99,6**	**12,4**	**-**	**112,0**

Duiven	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	32,3			32,3	36,1				36,1	32,8	2,1		34,9
- Handhaving	61,1	8,0		69,1	89,9	12,9			102,8	66,9	16,1		83,1
- Advies	13,8			13,8	21,0				21,0	66,9	-		66,9
- Algemeen & projecten	5,7			5,7	12,7				12,7	32,7	0,2		33,0
- Breedplaatvloeractiviteiten	-3,2			-3,2					-				
Totaal werkpakket	109,7	8,0	0,0	117,7	159,7	12,9	0,0	0,0	172,6	v	199,3	18,5	-	217,8
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			5,9	5,9				5,9	5,9	5,9			5,9
- EED			6,4	6,4					-	0,6			0,6
- ORM			1,0	1,0				4,3	4,3	4,3			4,3
- subsidie GUOV				-					-	-37,3			-37,3
Totaal	**109,7**	**8,0**	**14,1**	**131,8**	**159,7**	**12,9**	**0,0**	**10,2**	**182,8**	**172,9**	**18,5**	**-**	**191,4**

Lingewaard	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m						Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal		Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	167,3	599,7		767,0	163,0	693,6			856,6		167,2	735,0		902,2
- Handhaving	357,3	412,2		769,5	412,2	523,9			936,1		392,6	543,8		936,4
- Advies	264,6			264,6	233,5				233,5		235,2	-		235,2
- Algemeen & projecten	108,6	124,0		232,6	214,2	188,2		-0,1	402,3		118,4	233,3		351,8
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	71,9			71,9					-					
Totaal werkpakket	969,7	1.135,9	0,0	2.105,6	1.022,9	1.405,7	0,0	-0,1	2.428,5	v \	913,4	1.512,1	-	2.425,5
Specificatie alg. & projecten														
- RVMK			10,6	10,6				10,7	10,7		10,7			10,7
- EED			11,8	11,8					-		-1,0			-1,0
- ORM			1,8	1,8				7,8	7,8		7,8			7,8
- subsidie GUOV				-					-		-17,3			-17,3
Totaal	**969,7**	**1.135,9**	**137,7**	**2.243,3**	**1.022,9**	**1.405,7**	**0,0**	**141,4**	**2.570,0**		**913,7**	**1.638,3**	**-**	**2.552,0**

Overbetuwe	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m						Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal		Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	159,2	25,9		185,1	107,3	24,2			131,5		170,4	29,8		200,1
- Handhaving	329,8	10,9		340,7	453,1	19,3			472,4		407,6	22,3		429,8
- Advies	103,1			103,1	111,7				111,7		155,7	-		155,7
- Algemeen & projecten	23,3			23,3	57,6				57,6		40,9	1,0		41,9
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-90,6			-90,6					-					
Totaal werkpakket	524,8	36,8	0,0	561,6	729,7	43,5	0,0	0,0	773,2	v \	774,5	53,0	-	827,5
Specificatie alg. & projecten														
- RVMK			10,9	10,9				11,0	11,0		11,0			11,0
- EED			14,2	14,2					-		-1,1			-1,1
- ORM			1,8	1,8				8,0	8,0		8,0			8,0
- subsidie GUOV				-					-		-38,4			-38,4
- complex vergunningen											16,3			16,3
Totaal	**524,8**	**36,8**	**30,2**	**591,8**	**729,7**	**43,5**	**0,0**	**19,0**	**792,2**		**770,4**	**53,0**	**-**	**823,4**

Renkum	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m						Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal		Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	60,7	435,0		495,6	43,1	545,6			588,7		53,6	441,3		494,9
- Handhaving	106,2	290,1		396,3	124,8	330,1			454,9		125,8	445,1		570,9
- Advies	30,0	-		30,0	31,0				31,0		31,5	-		31,5
- Algemeen & projecten	55,9	114,7		170,6	73,6	126,9			200,5		65,3	124,2		189,5
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	78,2	-		78,2					-					
Totaal werkpakket	330,9	839,8	0,0	1.170,7	272,5	1.002,6	0,0	0,0	1.275,1	v \	276,2	1.010,6	-	1.286,8
Specificatie alg. & projecten														
- RVMK			7,3	7,3				7,3	7,3		7,3			7,3
- EED			10,0	10,0					-		-0,2			-0,2
- ORM			1,3	1,3				5,3	5,3		5,3			5,3
- subsidie GUOV				-					-		-4,6			-4,6
Totaal	**330,9**	**839,8**	**28,6**	**1.199,3**	**272,5**	**1.002,6**	**0,0**	**12,6**	**1.287,7**		**284,0**	**1.010,6**	**-**	**1.294,6**

Rheden	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	84,7	-		84,7	73,4	32,2			105,6	76,5	22,7		99,2
- Handhaving	212,2	17,9		230,0	255,9	32,7			288,6	249,0	47,1		296,1
- Advies	30,1	-		30,1	35,5				35,5	39,3	-		39,3
- Algemeen & projecten	36,2	-		36,2	52,1			0,1	52,2	32,7	0,5		33,2
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	65,0	-		65,0					-				
Totaal werkpakket	428,2	17,9	0,0	446,1	416,9	64,9	0,0	0,1	481,9	397,6	70,3	-	467,8
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			10,1	10,1				10,2	10,2	10,2			10,2
- EED			11,4	11,4					-	0,5			0,5
- ORM			1,8	1,8				7,5	7,5	7,5			7,5
- subsidie GUOV				-					-	-10,7			-10,7
- complex vergunningen										0,6			0,6
Totaal	**428,2**	**17,9**	**26,8**	**472,9**	**416,9**	**64,9**	**0,0**	**17,8**	**499,6**	**405,7**	**70,3**	**-**	**476,0**

Rozendaal	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	5,9	-		5,9	3,5				3,5	4,8	-		4,8
- Handhaving	6,8	0,5		7,3	8,5	1,9			10,4	0,6	6,8		7,4
- Advies	2,1	-		2,1	1,2				1,2	3,8	-		3,8
- Algemeen & projecten	4,1	-		4,1	6,2			0,1	6,3	12,7	-	-	12,7
Totaal werkpakket	15,0	0,5	0,0	15,5	19,4	1,9	0,0	0,1	21,4	21,9	6,8	-	28,7
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			0,4	0,4				0,3	0,3	0,3			0,3
- EED			0,6	0,6					-	0,1			0,1
- ORM			0,1	0,1				0,3	0,3	0,3			0,3
- subsidie GUOV				-					-	-1,3			-1,3
Totaal	**15,0**	**0,5**	**1,1**	**16,6**	**19,4**	**1,9**	**0,0**	**0,7**	**22,0**	**21,3**	**6,8**	**-**	**28,1**

Westervoort	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	4,9	-		4,9	6,0				6,0	5,5	-		5,5
- Handhaving	41,8	0,0		41,8	33,4	1,3			34,7	26,0	2,7		28,7
- Advies	10,1	-		10,1	18,1				18,1	9,7	-		9,7
- Algemeen & projecten	4,8	-		4,8	15,5				15,5	13,2	-		13,2
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-6,2	-0,0		-6,2					-				
Totaal werkpakket	55,3	0,0	0,0	55,3	73,0	1,3		0,0	74,3	54,5	2,7	-	57,2
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			3,5	3,5				3,5	3,5	3,5			3,5
- omgevingswet			0,4	0,4					-	in 2018 onderdeel WP			-
- EED			3,1	3,1					-	-0,2			-0,2
- ORM			0,6	0,6				2,6	2,6	2,6			2,6
- subsidie GUOV				-					-	-2,7			-2,7
Totaal	**55,3**	**0,0**	**7,6**	**63,0**	**73,0**	**1,3**		**6,1**	**80,4**	**57,7**	**2,7**	**-**	**60,4**

Zevenaar	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	74,6	0,4		75,0	129,9				129,9	153,3	18,0		171,3
- Handhaving	136,1	10,3		146,4	329,7	16,1			345,8	319,9	22,9		342,8
- Advies	46,7	-		46,7	68,2				68,2	91,6	-		91,6
- Algemeen & projecten	9,1	-		9,1	38,2				38,2	46,8	1,2		48,0
- Onverdeeld (ivm fin. afspraken)	-1,9	-		-1,9					-				
Totaal werkpakket	264,5	10,7	0,0	275,1	566,0	16,1	0,0	0,0	582,1	611,6	42,0	-	653,7
Specificatie alg. & projecten													
- RVMK			7,5	7,5				10,0	10,0	10,0			10,0
- omgevingswet			1,9	1,9					-	in 2018 onderdeel WP			-
- EED			8,1	8,1					-	5,1			5,1
- ORM			1,3	1,3				7,4	7,4	7,4			7,4
- subsidie GUOV				-					-	-13,8			-13,8
- complex vergunningen										15,6			15,6
Totaal	**264,5**	**10,7**	**19,9**	**295,0**	**566,0**	**16,1**	**0,0**	**17,4**	**599,5**	**635,9**	**42,0**	**-**	**677,9**

Provincie Gelderland	Realisatie 2017				Begroting (ab) naar taakveld b-m					Realisatie 2018			
	Milieu	Bouw	Overige	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Overig	Totaal	Milieu	Bouw	Materieel	Totaal
- Vergunningen	365,9	19,5		385,4	210,4	21,8			232,2	145,6	12,5		158,1
- Handhaving	860,9	8,7		869,7	895,2	4,8			900,0	1.042,2	15,2		1.057,4
- Advies	802,8	-		802,8	820,7				820,7	783,8	-		783,8
- Algemeen & projecten	409,9	4,9		414,8	503,8				503,8	593,4	14,2		607,5
- Meet en Advies	0,0	0,0		0,0					-				
Totaal werkpakket	2.439,6	33,1	0,0	2.472,7	2.430,1	26,6	0,0	0,0	2.456,7	2.564,9	41,9	-	2.606,8
Specificatie alg. & projecten													
- algemeen													-
- RVMK			-	-					-	-			-
- omgevingswet			15,9	15,9					-	in 2018 onderdeel WP			-
- EED			-	-					-	2,8			2,8
- Wabo			206,0	206,0				206,8	206,8	206,8	-		206,8
- subsidie GUOV			124,9	124,9					-	-			-
- complex vergunningen										-12,5			-12,5
- vink										24,5			24,5
- Afrekening Vink aan ODdV			53,3	53,3					-	-230,9			-230,9
Totaal	**2.439,6**	**33,1**	**400,1**	**2.872,8**	**2.430,1**	**26,6**	**0,0**	**206,8**	**2.663,5**	**2.555,6**	**41,9**	**-**	**2.597,5**

Bijlage 2: Organogram

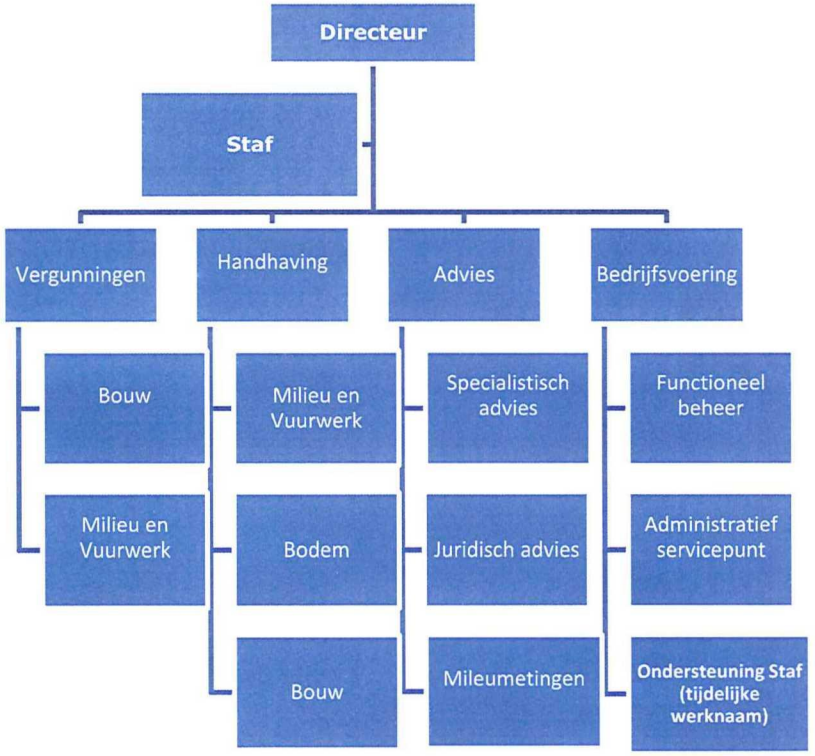

NB: de afdelingen Functioneel beheer en Administratief servicepunt behoorden in 2018 formeel bij de afdeling bedrijfsvoering. In de praktijk werden deze aangestuurd vanuit de afdeling Vergunningen.

Bijlage 3: VTH Dashboard

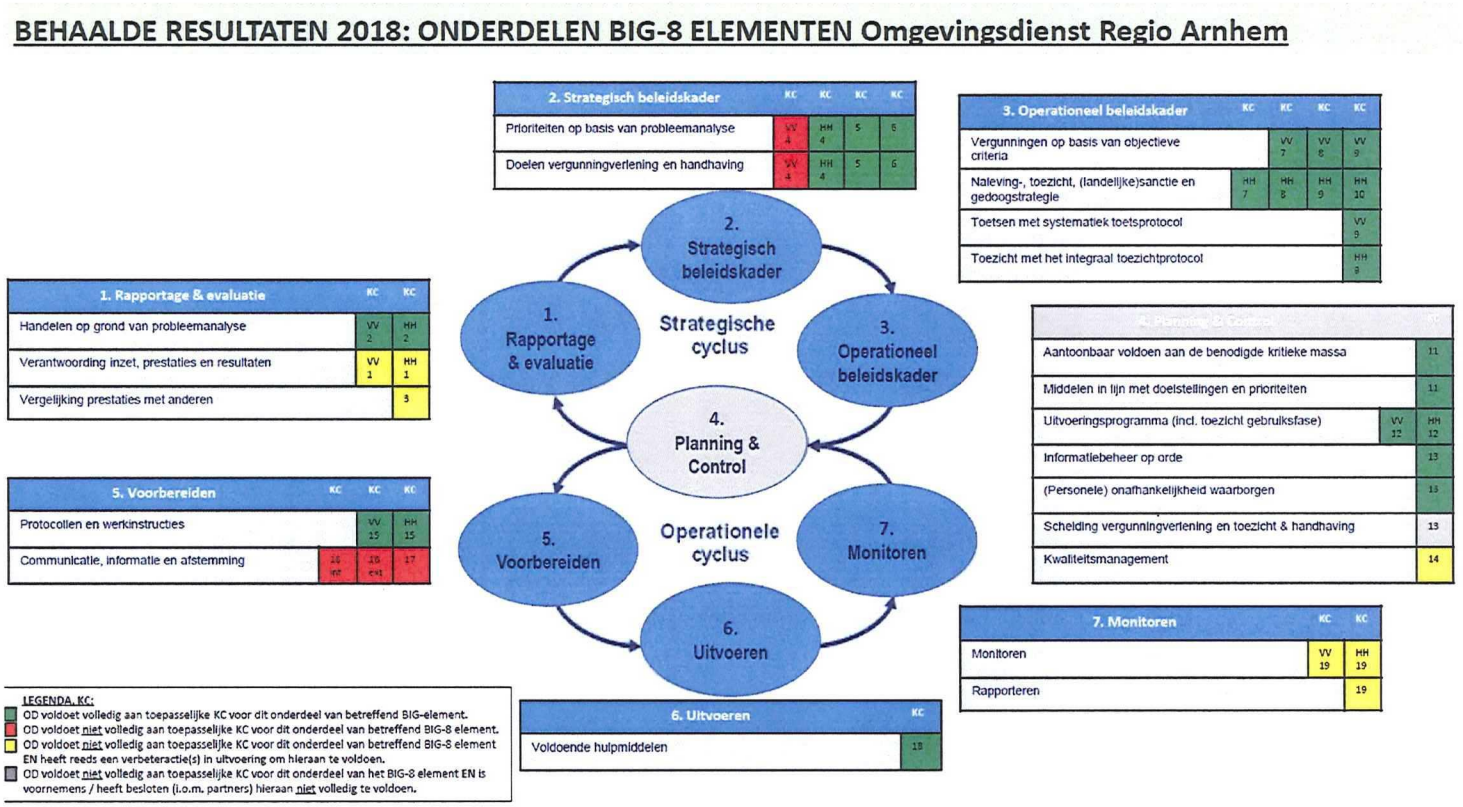

Toelichting

ODRA is goed op weg om volledig robuust te zijn op de VTH Kwaliteitscriteria 2.1. Voor wat betreft de procescriteria scoren we groen op 12 van de 19 gebieden. Op het gebied van rapportage en evaluatie, maar ook kwaliteitsmanagement en monitoring zijn er verbeterinitiatieven gestart in 2018.

Bijlage 4: Controleverklaring

deJong&Laan

Accountants
Belastingadviseurs

adres Pascalweg 2
6662 NX Elst (Gld.)
telefoon 0481-463534
e-mail elst@jonglaan.nl
internet www.jonglaan.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel
Wij hebben de in de jaarstukken 2018, op pagina 26 tot en met 43, opgenomen jaarrekening 2018 van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018 een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem per 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, zoals opgenomen in het normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:
1 de balans per 31 december 2018;
2 het overzicht van baten en lasten over 2018; en
3 de toelichtingen met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het door het algemeen bestuur vastgestelde Controleprotocol en het Controleprotocol WNT 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Paragraaf betreffende overige aangelegenheden
Wij brengen de toelichting onder de alinea "Inhuur derden" op pagina 34 van de jaarrekening onder uw aandacht. In deze alinea is verwoord dat in 2018 sprake is van lasten uit hoofde van contracten die in 2017 ten onrechte niet Europees zijn aanbesteed. Deze bevinding heeft in de controleverklaring 2017 geleid tot een beperking ten aanzien van de rechtmatigheidseis. Vanwege de toelichting van deze contracten in de jaarrekening 2018 leiden de lasten uit hoofde van deze contracten in de controleverklaring bij de jaarrekening 2018 niet tot een aanpassing van ons oordeel ten aanzien van de rechtmatigheidseis.

De Jong & Laan Accountants B.V., gevestigd te Almelo, KvK 08054458. Op al onze diensten en werkzaamheden zijn onze algemene voorwaarden van toepassing. Deze algemene voorwaarden zijn gedeponeerd bij de KvK Oost Nederland te Enschede onder nr. 08153431, zijn in te zien op www.jonglaan.nl, en worden op verzoek kosteloos toegezonden.

SRA GGi INDEPENDENT ADVISER

deJong&Laan

Materialiteit

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves. Op basis van artikel 2, lid 7 Bado is deze goedkeuring stolerantie door het algemeen bestuur vastgesteld. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken het jaarverslag, bestaande uit de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat
- alle informatie bevat die op grond van het in Nederland geldende Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten volgens de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV en de bepaling van en krachtens de WNT.

Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, zoals opgenomen in het normenkader.

Het dagelijks bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de Gemeenschappelijk Regeling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het dagelijks bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het dagelijks bestuur het voornemen heeft om de Gemeenschappelijk Regeling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Gemeenschappelijk Regeling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

deJong&Laan

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol vastgesteld door het algemeen bestuur, het controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het dagelijks bestuur gemaakte schattingen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Elst, 16 mei 2019

De Jong & Laan Accountants B.V.

Origineel getekend door N.C. van der Wolf MSc RA

Datum	: 03-07-2019
Zaaknummer	: 370615
Contactpersoon	: Leo den Uil
Telefoonnummer	: 026 3774309

Dagelijks Bestuur ODRA
Postbus 3066
6802 DB Arnhem

Onderwerp: Begroting 2020

Geachte heer, mevrouw,

Op 20 mei 2019 ontving de gemeente Arnhem van u de jaarstukken 2018 en de begroting 2020. Deze documenten zijn behandeld in de raadsvergadering van 3 juli 2019.

De raad van de gemeente Arnhem is tevreden over het feit dat het, na een lange aanloopperiode, gelukt is om een begroting op basis van outputfinanciering op te stellen. Wij gaan er van uit dat dit gaat bijdragen aan een transparante en efficiënte bedrijfsvoering. ODRA heeft nog geen praktische ervaring opgedaan met outputfinanciering. Wij vragen u dan ook om in de loop van 2020 via de gebruikelijke kanalen regelmatig te rapporteren over knelpunten, gewenste - en mogelijk ongewenste effecten van deze werkwijze.

In uw begroting 2020 is een uitgebreide risico-paragraaf opgenomen. Wij waarderen het feit dat alle gesignaleerde risico's voor ODRA en haar partners hier worden toegelicht. De omvang en het aantal risico's geven ook reden tot zorg. Wij vragen u de ontwikkeling van deze risico's goed te monitoren en hierover geregeld te rapporteren aan de partners.

Hoogachtend,
De griffier, De voorzitter,

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 19 juni 2019

ODRA begroting 2020 en jaarstukken 2018

Zaaknummer:	370615
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Obma (AC), Becker (CU), Greving (PvdA), Loos (VVD), Simonis (GL), Loor (D66) en van Dillen (CDA).
De fracties van de Arnhemse Ouderenpartij, DENK/Verenigd Arnhem, de Partij voor de Dieren, de SP en de PVV waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
De raadskamer heeft aan de wethouder vragen gesteld over de systematiek van outputfinanciering en de gewenste flexibiliteit om (jncidentele) werkzaamheden daarin onder te brengen. Daarnaast zijn vragen gesteld over de klanttevredenheid v.w.b. afdoeningstermijnen, communicatie over klachten en verbeteringen daarvan.

Toezeggingen
Wethouder Bouwkamp heeft toegezegd:
- schriftelijk antwoord te geven op de vraag over het overzicht van bestemmingsplannen, waarvan de geldigheidstermijn is overschreden;
- info vanuit de ODRA met de raad te delen;
- een halfjaar na de invoering van het systeem van outputfinanciering daarover een rapportage naar de raad te sturen;
- motie 17M35 en amendement 16A22, beiden betrekking hebbend op de ODRA, te zullen afdoen.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat de m1-behandeling is afgerond en dat het voorstel als debatstuk kan worden voorgelegd ter besluitvorming.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

L.R. Manders

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	3 juli 2019
Zaaknummer	364430

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 29 mei 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 364430;

gelet op artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen het verzoek van De Connectie;

gezien het amendement "Risico's snel aanpakken" (19A50);

besluit:

1. Kennis te nemen van de 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie.
2. In te stemmen met de zienswijze op de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie zoals geformuleerd in bijgaande concept zienswijze.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Bestuur uitvoeringsorganisatie De Connectie

Datum : 3 juli 2019
Zaaknummer : 364430
Contactpersoon : Stef Schuijt
Telefoonnummer : 026 377 3293

Onderwerp: Zienswijze gemeenteraad Arnhem 1e Bestuursrapportage 2019 en Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie

Geacht bestuur,

Uw bestuur heeft aan de raad van de gemeente Arnhem de 1e Bestuursrapportage 2019 met daarin een begrotingswijziging 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2020-2023 van de Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie aangeboden. De raad heeft kennis genomen van de Bestuursrapportage en de MJPB 2020-2023, die aanleiding geven tot de volgende zienswijze.

1e Bestuursrapportage 2019
De 1e Bestuursrapportage 2019 bevat naast de beleidsmatige en financiële kaders tevens een voorstel tot wijziging van de begroting 2019, die leidt tot een verhoging van de gemeentelijke bijdrage aan De Connectie. Deze voorgenomen begrotingswijziging is, conform de bepalingen in de GR, om een zienswijze aan de raad voorgelegd.

In 2019 ligt de focus van De Connectie op het op orde krijgen van de basis. Twee onderzoeken hebben aangetoond dat majeure investeringen in ICT nodig zijn om enerzijds risico's te beheersen en anderzijds het gewenste niveau van dienstverlening te kunnen bereiken. Om de basis op orde te krijgen zijn een aantal verbeterpaden ontwikkeld. We vragen het bestuur van De Connectie strak op de voorgestelde verbeterpaden te sturen en de voortgang te monitoren en ons tijdig hierover te informeren.

Op grond van de bepalingen in de gemeenschappelijke regeling rapporteert het bestuur van De Connectie voor 1 maart en 1 september van het lopende boekjaar boekjaar over de voortgang van de uitvoering van de begroting. We moeten constateren dat de 1e Bestuursrapportage na 1 maart is aangeboden. Gelet op het feit dat de resultaten van de onderzoeken in de Bestuursrapportage uitgewerkt diende te worden, hebben we begrip voor de latere toezending, maar vragen wij het bestuur om de 2e Bestuursrapportage uiterlijk 1 september van dit jaar aan ons voor te leggen.

Ontwerp- MJPB 2020-2023
De financiële kaders in de ontwerp- MJPB zijn gebaseerd op de beleidsmatige en financiële kaders, zoals vastgesteld door het bestuur bij de 1e Bestuursrapportage 2019. Een deel van deze wijzigingen

werkt structureel door naar 2020 en verder, maar voor een aantal onderdelen (vooral ICT) ontbreekt de structurele financiële vertaling nog.

Wij vragen het bestuur om deze financiële vertaling voor het einde van dit jaar scherp te hebben en op te nemen in de 1e Bestuursrapportage 2020 en de MJPB 2021-2024.

Wij waarderen de inzet van het bestuur om scherp te blijven op de kosten en te kijken waar besparingen in de begroting mogelijk zijn. Wij willen u echter wel vragen scherp te blijven kijken naar de risico's van de verouderde ICT infrastructuur voor de bedrijfsvoering van de deelnemende gemeenten. Het mag niet zo zijn dat het temporiseren van het investeringsbudget leidt tot het langer voortbestaan van grote risico's terwijl de planning en de capaciteit van de organisatie het toe laat om die nog dit jaar aan te pakken.

Uw bestuur stelt voor om, gelet op de opgave waar de ICT-keten voor staat, de taakstelling op het taakveld ICT terug te draaien. De taakstellingen op de overige taakvelden blijven wel in stand. Wij kunnen dit voorstel volgen, maar vragen hierbij wel als voorwaarde op te nemen dat na 2 jaar wordt geëvalueerd of besparingen op dit taakveld of andere taakvelden binnen De Connectie alsnog mogelijk zijn.

Hoogachtend,

De raad van de gemeente Arnhem
de griffier,

de voorzitter,

Zienswijze 1e bestuursrapportage 2019 en ontwerp-meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Conncetie

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	3 juli 2019
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

.

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2019

Aanwezige woordvoerders:
De heer Van der Loo (GL), de heer Verhoek (D66), de heer Eliëns (PvdD), de heer Dilekçi (Denk/VA), de heer Venhoek (D66), de heer Engelaar (PVV). De overige fracties waren niet vertegenwoordigd.

Verloop:
De raadskamer heeft het raadsvoorstel besproken. De fractie van Denk/VA heeft een richtinggevende motie aangekondigd met als titel "Cloud tenzij".
D66 heeft aangekondigd een amendement te overwegen.

Toezegging:
Wethouder van Dellen zegt toe volgend jaar (maart 2020) de raad opnieuw uitvoeriger (los van de bestuursrapportages) bij te praten over de voortgang van de ontwikkelingen bij De Connectie.

Conclusie:
Na instemming van de raadskamer concludeert de voorzitter dat de Meningsvormende fase is afgerond en dat de aangekondigde motie en het aangekondigde amendement tijdens de besluitvormende vergadering van 3 juli zullen worden behandeld.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen B. van Es

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	03 juli 2019
Ter bespreking van	Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66)
Titel Amendement	Risico's snel aanpakken
Nummer / zaaknummer	19A50 364430

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

In de zienswijze na "Wij vragen het bestuur om deze financiële vertaling voor het einde van dit jaar scherp te hebben en op te nemen in de 1e Bestuursrapportage 2020 en de MJPB 2021-2024." toe te voegen:

"Wij waarderen de inzet van het bestuur om scherp te blijven op de kosten en te kijken waar besparingen in de begroting mogelijk zijn. Wij willen u echter wel vragen scherp te blijven kijken naar de risico's van de verouderde ICT infrastructuur voor de bedrijfsvoering van de deelnemende gemeenten. Het mag niet zo zijn dat het temporiseren van het investeringsbudget leidt tot het langer voortbestaan van grote risico's terwijl de planning en de capaciteit van de organisatie het toe laat om die nog dit jaar aan te pakken. "

Toelichting

In de meerjarenprogrammabegroting is de taakstelling vervallen. Als tegemoetkoming heeft het bestuur van De Connectie ook intern gekeken wat er aan besparingen gerealiseerd kan worden. Een van de voorstellen is bij de ICT het temporiseren van het Investeringsprogramma.

Uit de rapportages van PWC en Arlande blijkt dat er risico's zijn in de bedrijfsvoering door achterstallig onderhoud op de ICT infrastructuur. Dit heeft zich ook begin dit jaar bij de Gemeente Arnhem gemanifesteerd door een majeure verstoring.

AANGENOMEN

Ig ATO/R2/2

Er is alle aanleiding het oorspronkelijke investeringstempo voor de vervanging van verouderde infrastructuur vast te houden. Het voorstel van het bestuur van De Connectie wordt gewaardeerd, maar zou er niet toe moeten leiden dat mogelijke investeringen dit jaar niet gedaan kunnen worden als daar in de planning en capaciteit wel ruimte voor is, met name niet als daardoor grote risico's in de bedrijfsvoering van de gemeentes langer blijven bestaan.
Venhoek - D66 AANGENOMEN

Voor 36 *Amendement "Risico's snel aanpakken" (19A50)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	03 juli 2019
Ter bespreking van	Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie
Motie van	Yildirim Usta
Titel motie	"Cloud tenzij" beleid
Nummer Zaaknummer	19M83 364430

De Raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Het doorontwikkelen van ICT noodzakelijk is bij de connectie en er achterstallig onderhoud is.
- Een budget verhoging van 2.5 mio (deel Arnhem) wordt gevraagd om de "basis op orde" te krijgen
- Hardware kosten de grootste kostenposten zijn (resp. 6 mio in 2019 en 2.5 mio in 2020)

Overwegende dat:

- Er technische ontwikkelingen zijn op de ICT-markt
- De Cloud veel meer opties biedt op gebied van;
  kosten beheersing, snelheid, flexibiliteit, schaalbaarheid en kwaliteit

Verzoekt het college:

- In het beleidskader op te nemen dat "Cloud tenzij" strategie wordt toepast, rekening houdend met een positieve business case en dat het initiatief zich niet uitsluit vanwege wettelijke kaders.
- Bij elke hardware aanvraag wordt getoetst of deze zich verleend voor een cloud-oplossing
- Bij aanbestedingen van nieuwe software haar voorkeur uitspreekt voor SAAS oplossingen

en gaat over tot de orde van de dag
Yildirim Usta
Denk Verenigd Arnhem

VERWORPEN

Voor 15 *Motie "Cloud tenzij" beleid (19M83)*

Tegen 21

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	03 juli 2019
Ter bespreking van	Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie
Motie van	Maarten Venhoek
Titel motie	Repareren ICT
Nummer Zaaknummer	19M100 364430

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- De raad de perspectiefnota 2020-2023 niet heeft vastgesteld
- Hierdoor het in de perspectiefnota beschreven budget voor het oplossen van de knelpunten (zie pagina 41) niet beschikbaar worden gesteld

Overwegende dat
- Uit de rapportages van PWC en Arlande blijkt dat er forse risico's zijn in de bedrijfsvoering door achterstallig onderhoud op de ICT infrastructuur.
- Er alle aanleiding is het oorspronkelijke investeringstempo voor de vervanging van verouderde infrastructuur vast te houden.
- Het nu niet beschikbaar gestelde budget hard nodig is om dit investeringstempo vast te houden.

Verzoekt het college
- Op zo kort mogelijke termijn met een voorstel naar de raad te komen voor het benodigde budget om de ICT knelpunten bij De Connectie op te lossen.

AANGENOMEN 7

en gaat over tot de orde van de dag

Venhoek - D66

AANGENOMEN

Voor 29

Tegen 7

Motie “Repareren ICT” (19M100)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 364430

Onderwerp: Zienswijze 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie

Voorstel

1. Kennis te nemen van de 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie.
2. In te stemmen met de zienswijze op de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie zoals geformuleerd in bijgaande concept zienswijze.

Inleiding

Op 30 april jl. ontvingen wij een brief met de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2020-2023 van De Connectie met het verzoek om een eventuele zienswijze in te dienen. Daarnaast is de 1e Bestuursrapportage 2019 aangeboden. Het bestuur wil de Bestuursrapportage en de MJPB in zijn vergadering van 18 juli aanstaande vaststellen.

1e Bestuursrapportage 2019
Het bestuur van De Connectie rapporteert voor 1 maart en 1 september van het lopende boekjaar over de voortgang van de uitvoering van de begroting inclusief te verwachten ontwikkelingen voor het desbetreffende jaar. Bovendien worden in de Bestuursrapportage de te verwachten ontwikkelingen voor het daaropvolgende jaar opgenomen, om zo de gemeenten in staat te stellen daar in de begrotingscyclus op te anticiperen. De 1e Bestuursrapportage 2019 is na 1 maart 2019 aangeboden omdat in deze rapportage de uitkomsten van het onderzoek naar de ICT-omgeving zijn uitgewerkt. Over de uitkomsten van dit onderzoek bent u in de vergadering van 20 februari 2019 geïnformeerd door bestuurder van De Connectie.

De 1e Bestuursrapportage 2019 bevat een voorstel tot wijziging van de begroting 2019, die leidt tot een verhoging van de gemeentelijke bijdrage aan De Connectie. Deze voorgenomen begrotingswijziging wordt conform de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling voor zienswijze aan uw raad voorgelegd.

De ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023
De ontwerp-MJPB 2020-2023 is de tweede begroting van De Connectie, die voortborduurt op de 1e Bestuursrapportage 2019. Deze begroting is gebaseerd op het realiseren van het Bedrijfsplan 2017-2020 en verwerkt autonome ontwikkelingen (zoals loon- en prijsontwikkelingen) waarmee De Connectie geconfronteerd wordt.

GEMEENTE Arnhem

Beoogd effect

Met dit voorstel wordt beoogd uw raad in de gelegenheid te stellen een zienswijze te geven op de begrotingswijziging behorende bij de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-MJPB 2020-2023.

Argumenten

1.1 De raad wordt in de gelegenheid gesteld om een zienswijze kenbaar te maken over de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp MJPB-begroting 2020-2023.

1e Bestuursrapportage 2019
Zoals aangekondigd in de 2e Bestuursrapportage 2018 heeft in de 2e helft van 2018 een onderzoek plaatsgevonden 'onder de motorkap' van de ICT-afdeling. Daarnaast heeft de gemeente Arnhem een onderzoek laten uitvoeren naar de totale IV-keten. De conclusie vanuit beide onderzoeken is eensluidend. De basis is niet op orde en behoudens de dagelijkse ongemakken nemen de risico's op significante problemen alleen maar toe. Dit zijn risico's op onder meer uitval, het oplopen van achterstanden in beheer en onderhoud en een afnemende informatieveiligheid.
De grootste opgave om de basis weer op orde te brengen ligt bij De Connectie. Inmiddels is aan de hand van de uitkomsten van de onderzoeken een inschatting gemaakt van wat er moet gebeuren en de kosten die daar mee zijn gemoeid. Daarnaast is de taakstelling die aan het ICT-domein is verbonden niet realistisch gebleken en maakt nu dus ook onderdeel uit van het (financiële) knelpunt.

Deze ontwikkelingen leiden tot een voorgenomen begrotingswijziging 2019 en structureel hogere kosten voor de gemeente Arnhem.

Begrotingswijziging 2019
De begrotingswijziging bij de 1e Bestuursrapportage 2019 is opgebouwd uit een aantal onderdelen. Hierbij is onderscheid te maken tussen correcties in het financieel kader, knelpunten en aanvullende interne maatregelen.

Ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023
De financiële kaders in de ontwerp-MJPB zijn gebaseerd op de beleidsmatige en financiële kaders, zoals vastgesteld door het bestuur bij de 1e Bestuursrapportage 2019. Een deel van deze wijzigingen werkt structureel door naar 2020 en verder.

<u>ICT</u>
De Connectie heeft aangekondigd extra middelen nodig te hebben om de basis binnen de ICT-omgeving op orde te krijgen. Daarover bent u in de raadsvergadering van 20 februari 2019 door de heer van Dellen als bestuurder van De Connectie geïnformeerd. Ten aanzien van ICT zal in 2020 verder opvolging plaatsvinden om de basis op orde te krijgen. De financiële vertaling hiervan is nog niet terug te vinden in de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting. Daarvoor zullen aanvullende voorstellen volgen.

Basisregistraties
De uitvoering van het plan van aanpak 'Basis op Orde Basisregistraties' zal in de komende jaren leiden tot extra uitgaven, die op dit moment nog niet meerjarig inzichtelijk zijn gemaakt. In de ontwerp- Meerjarenprogrammabegroting is rekening gehouden met fase 1 van de Basis op Orde (voldoen aan wettelijke verplichtingen) voor basisregistraties. Na uitvoering hiervan zal fase 2 van het plan (standaardisering, harmonisering en digitalisering) in 2020 en 2021 worden uitgewerkt. De financiële effecten van het totale plan van aanpak zijn op dit moment nog niet inzichtelijk.

Loon- en prijsontwikkeling vanaf 2020
In de 1e Bestuursrapportage 2019 is rekening gehouden met hogere loonkosten vanaf 2019 als gevolg van landelijke premiestijgingen. Hetzelfde geldt voor de prijsontwikkelingen. Prijsstijgingen als gevolg van hercontractering ICT hebben geleid tot hogere lasten. Dit is verwerkt in de 1e Bestuursrapportage 2019.

De verwachting is dat ook in de komende jaren sprake zal zijn van verdere loon- en prijsontwikkelingen. In de ontwerp MJPB van De Connectie is hiervoor een bedrag opgenomen. Het risico bestaat dat de lonen en prijzen de komende jaren harder stijgen dan waarmee rekening is gehouden in de Meerjarenprogrammabegroting.

Taakstelling
Het bestuur van De Connectie stelt voor om, gelet op de opgave waar de ICT-keten voor staat, de taakstelling op het taakveld ICT terug te draaien. De taakstellingen op de andere taakvelden blijven wel in stand. De gemeente Arnhem kan dit voorstel volgen, maar stelt hierbij wel als voorwaarde dat na 2 jaar wordt geëvalueerd of besparingen op dit taakveld of andere taakvelden binnen De Connectie alsnog mogelijk zijn.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *De gemeenteraad wordt in de gelegenheid gesteld om een zienswijze kenbaar te maken over de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023.*

De risico's die door De Connectie in de ontwerp-MJPB zijn beschreven, zijn in aantal en omvang gestegen ten opzichte van de vorige begroting. Aangezien De Connectie niet beschikt over een eigen vermogen om deze risico's, indien deze zich voordoen, financieel af te dekken, wordt bij het opstellen van de MJPB 2020-2023 van de gemeente Arnhem beoordeeld of in het weerstandsvermogen voldoende rekening is gehouden met deze risico's. Het verder beheersen van de risico's en het uitwerken van oplossingsrichtingen is een eerste belangrijke stap die gezet zou kunnen worden. Daarnaast is een strakke sturing en monitoring gewenst op de voorgestelde verbeterpaden om de ICT-omgeving op orde te krijgen en te houden.

De Wet gemeenschappelijke regelingen kent termijnen waarbinnen een verbonden partij zoals De Connectie de financiële stukken en bestuursrapportages moet indienen bij de deelnemende gemeenten. Te constateren is dat de voorgeschreven termijn voor het aanleveren van de meerjarenprogrammabegroting is gehaald, maar dat de termijn voor het aanleveren van de bestuursrapportage niet is gehaald door De Connectie. In de zienswijze wordt dan ook gevraagd om

ervoor zorg te dragen dat vanaf heden de aanlevering van financiële stukken en bestuursrapportages zal plaatsvinden binnen de gestelde termijnen. Dit maakt het eenvoudiger om tijdig keuzes te maken die een effect hebben op elkaars kaders en begrotingen.

Financiën

De financiële gevolgen van de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-MJPB 2020-2023 zorgen voor een hogere structurele bijdrage voor de gemeente Arnhem aan De Connectie. Deze financiële effecten zijn meegenomen in de Perspectiefnota 2020-2023 en worden verwerkt in de MJPB 2020-2023 van de gemeente Arnhem.

Uitvoering

De zienswijze op de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-MJPB 2020-2023 zal na besluitvorming door de raad hierover aan het bestuur van De Connectie worden aangeboden.

Communicatie

Na besluitvorming in de raad wordt de definitieve zienswijze verstuurd aan het bestuur van De Connectie.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel Ontwerp MJPB 2020-2023 De Connectie;
- Zienswijze;
- Aanbiedingsbrief Ontwerp MJPB 2020-2023 De Connectie;
- Ontwerp MJPB 2020-2023 De Connectie;
- 1e Bestuursrapportage 2019 De Connectie.

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	364430

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 29 mei 2019, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 364430;

gelet op artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen het verzoek van De Connectie;

besluit:

1. Kennis te nemen van de 1e Bestuursrapportage 2019 en ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie.
2. In te stemmen met de zienswijze op de 1e Bestuursrapportage 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 van De Connectie zoals geformuleerd in bijgaande concept zienswijze.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Bestuur uitvoeringsorganisatie De Connectie

Datum :
Zaaknummer : 364430
Contactpersoon : Stef Schuijt
Telefoonnummer : 026 377 3293

Onderwerp: Zienswijze gemeenteraad Arnhem 1e Bestuursrapportage 2019 en Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 De Connectie

Geacht bestuur,

Uw bestuur heeft aan de raad van de gemeente Arnhem de 1e Bestuursrapportage 2019 met daarin een begrotingswijziging 2019 en de ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2020-2023 van de Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie aangeboden. De raad heeft kennis genomen van de Bestuursrapportage en de MJPB 2020-2023, die aanleiding geven tot de volgende zienswijze.

1e Bestuursrapportage 2019
De 1e Bestuursrapportage 2019 bevat naast de beleidsmatige en financiële kaders tevens een voorstel tot wijziging van de begroting 2019, die leidt tot een verhoging van de gemeentelijke bijdrage aan De Connectie. Deze voorgenomen begrotingswijziging is, conform de bepalingen in de GR, om een zienswijze aan de raad voorgelegd.

In 2019 ligt de focus van De Connectie op het op orde krijgen van de basis. Twee onderzoeken hebben aangetoond dat majeure investeringen in ICT nodig zijn om enerzijds risico's te beheersen en anderzijds het gewenste niveau van dienstverlening te kunnen bereiken. Om de basis op orde te krijgen zijn een aantal verbeterpaden ontwikkeld. We vragen het bestuur van De Connectie strak op de voorgestelde verbeterpaden te sturen en de voortgang te monitoren en ons tijdig hierover te informeren.

Op grond van de bepalingen in de gemeenschappelijke regeling rapporteert het bestuur van De Connectie voor 1 maart en 1 september van het lopende boekjaar boekjaar over de voortgang van de uitvoering van de begroting. We moeten constateren dat de 1e Bestuursrapportage na 1 maart is aangeboden. Gelet op het feit dat de resultaten van de onderzoeken in de Bestuursrapportage uitgewerkt diende te worden, hebben we begrip voor de latere toezending, maar vragen wij het bestuur om de 2e Bestuursrapportage uiterlijk 1 september van dit jaar aan ons voor te leggen.

Ontwerp- MJPB 2020-2023
De financiële kaders in de ontwerp- MJPB zijn gebaseerd op de beleidsmatige en financiële kaders, zoals vastgesteld door het bestuur bij de 1e Bestuursrapportage 2019. Een deel van deze wijzigingen

werkt structureel door naar 2020 en verder, maar voor een aantal onderdelen (vooral ICT) ontbreekt de structurele financiële vertaling nog.

Wij vragen het bestuur om deze financiële vertaling voor het einde van dit jaar scherp te hebben en op te nemen in de 1e Bestuursrapportage 2020 en de MJPB 2021-2024.

Uw bestuur stelt voor om, gelet op de opgave waar de ICT-keten voor staat, de taakstelling op het taakveld ICT terug te draaien. De taakstellingen op de overige taakvelden blijven wel in stand. Wij kunnen dit voorstel volgen, maar vragen hierbij wel als voorwaarde op te nemen dat na 2 jaar wordt geëvalueerd of besparingen op dit taakveld of andere taakvelden binnen De Connectie alsnog mogelijk zijn.

Hoogachtend,

De raad van de gemeente Arnhem
de griffier, de voorzitter,

De Connectie

Aan de raden van de gemeenten Arnhem,
Renkum en Rheden

Datum : 30 april 2019
Contactpersoon : Maurits Boersma
Telefoonnummer : 026 377 2410

Onderwerp: Aanbiedingsbrief ontwerp-MJPB 2020-2023 De Connectie

Geachte raadsleden,

Bijgaand treft u de door het bestuur van De Connectie op 29 april 2019 vastgestelde ontwerp-Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2020-2023.

Volgens de Gemeenschappelijke regeling (GR) moet het bestuur de ontwerp-MJPB voor 1 mei toezenden aan de raden van de gemeenten. De raden hebben vervolgens 8 weken om hun zienswijze kenbaar te maken. Wij vragen u daarom om uiterlijk op 27 juni 2019 uw zienswijze kenbaar te maken.

In de bestuursvergadering van 28 juni 2019 behandelen wij de zienswijzen van de drie gemeenten. De ontwerp-MJPB wordt daarna, onder bijvoeging van de zienswijzen, de reactie van het bestuur hierop en een eventuele nota van wijziging, opnieuw aan de raden verzonden. Uiterlijk 18 juli 2019 stellen wij de MJPB definitief vast zodat deze voor 1 augustus 2019 aangeboden kan worden aan de Provincie.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van De Connectie,
T.A.F.A. Klomberg, voorzitter

De Connectie

Meerjaren-programmabegroting 2020-2023

Versie 30 april 2019

Voorwoord

Geacht bestuur van De Connectie,

Dit is de meerjarenbegroting 2020-2023. In de eerste bestuursrapportage over 2019 hebben de gemeenten Arnhem, Renkum, Rheden en De Connectie keuzes gemaakt. In gezamenlijkheid is bepaald wat er nodig is voor de doorontwikkeling van De Connectie en op welke onderdelen in eerste instantie wordt ingezet. Hierbij zijn de organisatiedoelstellingen op het gebied van kwaliteit, kwetsbaarheid, kosten en kansen, ofwel de 4K's, nadrukkelijk in ogenschouw genomen.

Gemaakte keuzes financieel afgestemd op en met gemeenten

Bij het maken van de keuzes is maximaal rekening gehouden met de financiële context waarin de gemeenten zich bevinden. De leereffecten van het jaarverslag 2018 en de structurele effecten van de eerste bestuursrapportage 2019 zijn verwerkt in deze meerjarenbegroting. Hierdoor heeft De Connectie een evenwichtige maar sobere begroting opgesteld. Duidelijk is dat De Connectie, net als de gemeenten, scherp aan de wind moet varen. Daarnaast is in deze meerjaren-begroting nadrukkelijk aandacht gegeven aan inzicht in de risico's. Hier hebben ook de gemeenteraden expliciet naar gevraagd.

Focus aanbrengen en basis op orde

De komende jaren wordt er door De Connectie focus aangebracht. Focus op het ketengericht werken, het van buiten naar binnen werken en op professionaliteit door ontwikkeling van medewerkers. Daarnaast wordt geïnvesteerd in de vitaliteit van medewerkers. De Connectie brengt in nauwe samenwerking met de gemeenten de basis op orde. Samen zetten we een stap voorwaarts naar De Connectie als dé partner in bedrijfsvoering.

Bernard Fransen
Directeur De Connectie

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
1.1. Inleiding 4
1.2. Leeswijzer 4

2. Missie en doelen 5
2.1. Missie 5
2.2. Doelen 5

3. Programmaplan 6
3.1. Programma Bedrijfsvoering gemeenten 6
3.2. Programma Belastingen gemeenten 11
3.3. Programma Bedrijfsvoering De Connectie 13
3.4. Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien 16
3.5. Bedrag heffing vennootschapsbelasting 16

4. De Paragrafen 17
4.1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 17
4.2. Financiering 22
4.3. Bedrijfsvoering 24

5. Overzicht van baten en lasten en toelichting 26
5.1. Uitgangspunten voor de begroting 26
5.2. Grondslagen voor de ramingen 27
5.3. Financieel kader 28
5.4. Baten en lasten per programma 29
5.5. Bijdragen gemeenten 30
5.6. Incidentele baten en lasten 32

6. Financiële positie en toelichting 33
6.1. Geprognosticeerde eindbalans 33
6.2. Investeringsprogramma 35
6.3. EMU-saldo 36
6.4. Financiering 37
6.5. Stand en verloop van de reserves 37
6.6. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten met een vergelijkbaar volume 37

7. Bijlagen 38
Bijlage 1: Taakvelden 38
Bijlage 2: Resumé eerste bestuursrapportage 39

1. Inleiding en leeswijzer

1.1. Inleiding

Voor u ligt de Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023 (MJPB 2020-2023) van De Connectie. Een belangrijk uitgangspunt voor deze begroting is de eerste Bestuursrapportage over 2019 waarin het bestuur besluiten heeft genomen over de te verwachten ontwikkelingen en de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het komende jaar. De effecten van deze besluitvorming zijn vertaald in de voorliggende MJPB 2020-2023 en verwerkt in het financieel beeld.

1.2. Leeswijzer

De begroting ontleent haar indeling in grote mate aan de voorschriften uit het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV). Het beleidsmatige deel van de begroting bestaat uit het programmaplan en de, voor De Connectie, verplichte paragrafen. Deze vindt u in de hoofstukken 3 en 4. De financiële begroting bestaat uit een overzicht van baten en de uiteenzetting van de financiële positie. De zijn opgenomen in de hoofdstukken 5 en 6. In de bijlagen is de verplichte indeling van de begroting naar taakvelden opgenomen.

2. Missie en doelen

2.1. Missie

De Connectie biedt bedrijfsvoeringsdiensten aan onder andere de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. De Connectie doet dat op een efficiënte manier zodat de gemeenten hun primaire taken uit kunnen voeren tegen lagere kosten met behoud van kwaliteit. Wat voor de gemeenten een randvoorwaarde is, is hoofdzaak voor De Connectie. De Connectie wil een moderne, professionele organisatie zijn, aantrekkelijk om voor en mee te werken.

2.2. Doelen

De doelen van De Connectie zijn in het bedrijfsplan 2017-2020 verwoord aan de hand van de zogenaamde 4 K's.

- De Connectie vermindert de kwetsbaarheid van de gemeenten op bedrijfsvoeringsgebied.
- De Connectie levert minimaal dezelfde kwaliteit tegen minimaal 4% lagere kosten.
- De Connectie biedt kansen aan medewerkers.

In de 2e helft van 2018 zijn een tweetal onderzoeken[1] uitgevoerd om de stand van zaken binnen De Connectie en de informatievoorzieningsketen als geheel in kaart te brengen. Beide onderzoeken onderschrijven elkaars resultaten en plaatsen de doelen uit het bedrijfsplan in een andere context.

Uit onderzoek[2] blijkt o.a. dat bij samenwerking binnen de gemeentelijke context het 3 tot 5 jaar kost (afhankelijk van de beginsituatie) om weer op het startniveau te komen in termen van opbrengsten, klanttevredenheid, organisatievolwassenheid en medewerkertevredenheid (figuur 1). Bij de start van De Connectie is geen rekening gehouden met deze zogenaamde 'servicedip'.

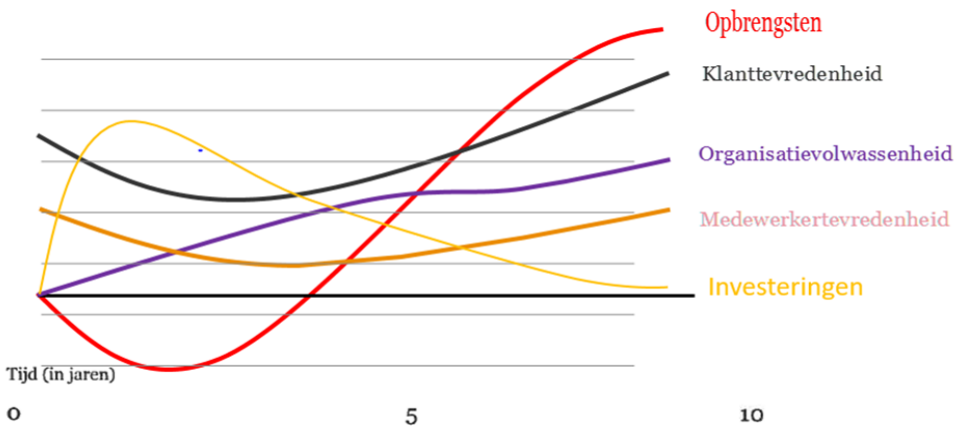

Figuur 1: gebruikelijke ontwikkeling bij shared service centra, rekening houdend met de factor tijd

Het Bestuur heeft met de eerste bestuursrapportage 2019 aan De Connectie een veranderopdracht meegegeven. De Connectie werkt samen met de opdrachtgevers een ontwikkelstrategie met focus op harmonisatie en standaardisatie uit voor de periode 2020 – 2024. Hieruit volgt voor het zomerreces een plan van aanpak met de effecten op de 4 K's. De financiële effecten kunnen de gemeenten meenemen in de begrotingsvergaderingen van Colleges van B&W en de Raden.

1 PWC: Samen professionaliseren in de IV-keten, februari 2019 en Arlande: Nulmeting ICT, februari 2019

2 PWC: Samen professionaliseren in de IV-keten, februari 2019

3. Programmaplan

3.1. Programma Bedrijfsvoering gemeenten

Wat willen we bereiken?

In 2020 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten op de terreinen ICT, inkoop en aanbesteding, managementsupport, documentaire informatievoorziening, administratie en beheer, basisregistraties, facilitaire zaken en frontoffice zoals in 2019 met de 1e bestuursrapportage 2019 is overeengekomen. De harmonisatie, standaardisatie en digitaliseren van werkprocessen komt later op gang. De Connectie blijft stappen zetten in de harmonisaties en standaardisaties van haar producten en dienstverlening, echter de eerder geplande afronding in 2019 zal langer doorlopen tot in 2024. Zoals aangegeven in de 1e bestuursrapportage 2019 staat de doorontwikkeling onder grote druk. Deze doorontwikkeling kan pas starten nadat de basis op orde is voor wat betreft de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening aan de gemeenten.

De wijze waarop de producten en diensten tot stand komen en/of worden geleverd zal in 2020 wijzigen.
De harmonisaties en standaardisaties moeten vanaf 2020 geleidelijk aan gaan leiden tot een vermindering van de kosten en kwetsbaarheid. De Connectie houdt de doelstelling ‘dé partner in bedrijfsvoering’ te willen zijn, in het vizier. Dé dienstverlenende partner met een producten- en dienstenportfolio dat naadloos aansluit op de behoefte van de gemeente waarmee de gemeenten jaarlijks afspraken maken over de te leveren producten, diensten, inclusief meetbare kwaliteit en de kosten, die rapporteert over hetgeen is geleverd, en verstoringen snel en professioneel oplost.

Wat gaan we daarvoor doen?

ICT
Voor ICT is het uitgangspunt om te komen tot een betrouwbare dienstverlener naar de klanten op basis van een veilige IT-infrastructuur waarbij de continuïteit is geborgd en de beweging van reactief naar proactief gemaakt wordt. Daarnaast wil ICT ervoor zorgen dat de basis infrastructuur op orde komt en een start wordt gemaakt met de harmonisatie van de verschillende IT-domeinen.

In 2020 zal verdere opvolging plaatsvinden van het plan van aanpak als gevolg van de bevindingen uit het Arlande en PWC rapport. Het doel is hierbij dat De Connectie op CMM2 level (Capability Maturity Model) zal uitkomen. Dat houdt in dat processen duidelijk en voorspelbaar zijn. Hiervoor zullen we moeten komen tot:
- één gemeenschappelijke infrastructuur
- door leveranciers ondersteunende en geaccordeerde oplossingen
- goede documentatie van de infrastructuur en processen
- invulling van vacatures door interne vakbekwame mensen

Extra aandacht hierbij is dat de basis op orde moet zijn om dit te kunnen realiseren. Waar in 2019 een plan van aanpak en een eerste aanzet is gegeven, zal in 2020 de basis op orde moeten zijn om de volgende stap te kunnen zetten.

In 2020 zullen de businessprojecten tot een haalbaar en overzichtelijk niveau moeten worden gebracht, zodat nieuwe aanvragen binnen een acceptabele tijd kunnen worden afgehandeld. Wat de acceptabele tijd bedraagt zal in de maatwerkovereenkomst worden besproken en vastgelegd.

In 2019 en doorloop in 2020 zijn Oracle, Citrix en SQL-omgevingen geharmoniseerd en gemigreerd naar GemICT. Hiermee is de basis gelegd voor de harmonisatie en rationalisatie van het applicatielandschap van de drie gemeenten vanaf 2020. Hierin zal De Connectie zorgen voor een veilige en betrouwbare ICT-infrastructuur en de aangesloten gemeenten met De Connectie benodigde bemensing en middelen leveren, zoals deelprojectleiders, project- en testmedewerkers, applicatielijsten, testplannen en het doorvoeren van deze testplannen.

In de eerste bestuursrapportage is rekening gehouden met de middelen die in 2019 aanvullend nodig zijn om te innoveren en de ICT-omgeving naar CMM2 level te kunnen brengen. In 2020 zal hier een nog een vervolg aan moeten worden gegeven. De uitwerking van dit verbetertraject zal meelopen in de, van het Bestuur verkregen verander-opdracht. Een voorzichtige inschatting, op basis van het rapport van Arlande, is dat hier in 2020 additioneel nog € 3,5 mln. voor nodig is, in 2021 € 2,0 mln. en vanaf 2021 € 1,8 mln. structureel. Bij de eerste bestuursrapportage 2020 en de MJPB 2021-2024 zal hier op terug worden gekomen.

Autonome ontwikkelingen
Er worden extra inzet verwacht voor informatiebeveiliging in verband met nieuwe wetgeving, zoals de Omgevingswet (2021) en de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (2020).

Documentaire Informatievoorziening
Recente ontwikkelingen en koerswijzigingen in het huidige zaaksysteem vragen om herziening van de manier waarop onze klanten en DIV het zaakgericht werken ingericht hebben. Het biedt de kans om de informatiestromen, de werkprocessen en eventuele (nieuwe) systemen opnieuw in te richten en elkaar daarin aan te vullen vanuit ieders verantwoordelijkheid en expertise (3G samen met De Connectie). De noodzaak om de processen bij DIV hiervoor geharmoniseerd te krijgen wordt alleen maar groter. DIV participeert en adviseert in diverse werkgroepen bij Arnhem, Renkum en Rheden en doet een eigen verkenning van ontwikkelingen op de markt. In 2020 heeft DIV de koers van onze klanten helder op dit thema en onze eigen behoefte zo vertaald dat een migratie naar een (waarschijnlijke) nieuwe omgeving (nieuw zaaksysteem) gestart kan worden.

In 2020 zal DIV doorontwikkelen in haar adviserende rol bij het digitaal werken. Hiervoor werkt DIV vanaf 2020 meer geautomatiseerd. Het aan de voorkant slimmer inrichten van ons werkproces vraagt dan om andere kennis en kunde. Hierbij horen ook andere vaardigheden. Deze nieuwe taken en rollen worden vanaf 2020 ingevoerd.

Autonome ontwikkelingen
E-depot ontwikkeling volgt DIV via het Gelders archief. Het Gelders Archief werkt aan een aanpak en voorstel voor hun deelnemende gemeenten. DIV toetst of dit voldoet en gaat voorzien in de behoefte van onze klanten en of overbrenging van archieven hierdoor sneller en beter kan. Mocht daarnaast ook nog de vernieuwing van de Archiefwet leiden tot inkorting van bewaartermijnen dan maakt DIV hiervoor in 2020 realisatieplannen en leggen deze voor aan de drie gemeenten. Alle jaarblokken die dan (eventueel) nog eerder overgebracht moeten worden, worden project-matig aangepakt. Deze werkvoorraad, in verschillende tijdvlakken en hoeveelheden, ligt bij iedere gemeente.

Facilitaire Zaken en Frontoffice
In 2020 wil de afdeling Facilitaire Zaken en Frontoffice zich verder ontwikkelen in haar rol als partner in business. In samenwerking met haar opdrachtgevers wordt verder gewerkt aan gestandaardiseerde dienstverlening door gebruik te maken van best ‘practices’.

De afdeling Facilitaire Zaken en Frontoffice is ondersteunend aan het primaire proces van de partner organisaties. Er wordt proactief gestuurd op klantcontact en informatieverstrekking. Waarna deze op een eenduidige wijze verwerkt wordt in het Facilitair Management Informatie Systeem (FMIS). Op deze wijze kunnen we alle belanghebbenden, binnen en buiten De Connectie optimaal informeren. De dienstverlening op de verschillende locaties wordt op een éénduidige wijze ingericht. Op elke hoofdlocatie binnen de gemeente is één servicepunt ingericht.

Bij aanbesteding van producten en diensten zal conform het beleid van de partnerorganisaties ingekocht worden. De producten en diensten zullen verder geharmoniseerd worden. Waarbij een optimale balans tussen in- en uitbesteding wordt nagestreefd. Bij aanpassingen in de dienstverlening worden klanten in het proces meegenomen. Bij de start van De Connectie zijn budgetten overgekomen van de gemeenten betreffende dienstverlening die vraag gestuurd is. De Connectie kan, als uitvoeringsorganisatie, niet sturen op het volume van deze vraag. In dat kader is besloten dat er gewerkt wordt met gespecificeerde opdrachten.

Autonome ontwikkelingen
Er zijn voor de afdeling Facilitaire Zaken en Frontoffice geen autonome ontwikkelingen voorzien die van directe invloed zijn op de dienstverlening en de begroting.

Inkoop en aanbesteding

De afdeling Inkoop en Aanbesteding zal ook in 2020 samen met de drie gemeenten verder inzetten op het standaardiseren, harmoniseren en digitaliseren van de inkoopprocessen. Rechtmatigheid en doelmatigheid spelen hierbij een belangrijke rol. Inkoop en Aanbesteding richt zich steeds meer op samenwerking met de 3 gemeenten en in aansluiting op maatschappelijke ontwikkelingen zal de aandacht bij inkoop- en aanbestedingstrajecten uitgaan naar thema's als circulair inkopen, duurzaamheid en duurzame inzetbaarheid.

De ontwikkeling van digitale instrumenten ter ondersteuning van inkoopactiviteiten is een belangrijk speerpunt voor 2020. Deze activiteit zal nog concreet worden ingevuld op basis van een uit te werken business case en bijbehorende besluitvorming door de drie gemeenten en De Connectie.

Daarnaast wordt ook in 2020 ingezet op bewust en slimmer inkopen door vernieuwende aanbestedingsvormen. Samen met de strategische inkoopfunctie bij de gemeenten zal gestuurd worden op het verder vergroten van het inkoopbewustzijn. De adviseurs van de afdeling Inkoop en Aanbesteding zullen afhankelijk van de wens van de klant hun expertise hiervoor inzetten en de klantorganisatie adviseren bij de te nemen verbeteracties. Tevens wordt ingezet op duurzaamheid in aanbestedingen van producten en diensten; bij aanbestedingen wordt duurzaamheid, circulair inkopen en duurzame inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meegenomen. Er liggen veel kansen voor meer samenwerking tussen de drie gemeenten door inkoop gezamenlijk op te pakken en te bundelen. De adviseurs van Inkoop en Aanbesteding zullen samen met de strategische inkoopfunctie bij de gemeenten hierop proactief adviseren naar opdrachtgever.

Alle inkopen dienen contractueel onderbouwd te zijn. Ook in 2020 zijn activiteiten gericht op het juist uitvoeren van deze afspraken. Daarbij wordt een zichtbare relatie gelegd tussen het contractbeheer, de verplichtingenadministratie en facturatieproces. Dit komt ten goede aan de inkoop control en aan een rechtmatige en efficiënte administratieve afwikkeling van facturen. Ook deze activiteiten zullen samen met de drie gemeenten worden opgepakt.

Autonome ontwikkelingen

De arbeidsmarkt voor inkoop- en aanbestedingsadviseurs is en blijft ook in 2020 naar verwachting krap. Temeer is van belang dat de gemeenten, samen met de adviseurs van de afdeling Inkoop en Aanbesteding, tijdig de inkoopbehoefte voor 2020 bepalen, zodat de afdeling haar beschikbare uren goed in kan plannen. Hiermee wordt het risico verminderd dat verzoeken om ondersteuning en advisering niet kunnen worden ingevuld dan wel hiervoor meerwerk moet worden afgesproken. De instelling van een inkoopboard bij de gemeenten kan hieraan een goede bijdrage leveren en zal dan ook met de strategische inkoopfunctie van de gemeenten worden opgepakt.

Basisregistraties

Nadat Basisregistratie in 2019 de basis op orde heeft gebracht (fase 1 van het plan van aanpak), zal fase 2 van het plan van aanpak, met de gemeenten, worden voorbereid. Het betreft hier de aanpak voor de standaardisering, harmonisering en digitalisering gedurende de jaren 2020 en 2021. Harmonisatie van de systemen vindt plaats vanaf 2020. Daarin zal samengewerkt worden met Belastingen waardoor ketengericht werken verder wordt geïmplementeerd.

Autonome ontwikkelingen

Relevante autonome ontwikkelingen voor de afdeling Basisregistraties zijn de implementatie van de vernieuwing Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke beperkingen (WKPB 2020), de invoering van de Omgevingswet (2021) en Common Ground, de ontwikkeling van een nieuwe, toekomstbestendige, ICT-infrastructuur voor de uitwisseling van gegevens binnen en tussen gemeenten.

In 2018 is een onderzoek uitgevoerd naar de impact van de Omgevingswet (2021) voor de afdeling. Met de uitvoering van de aanbevelingen uit dit rapport wordt gestart in 2020. Per 1 januari 2020 treedt de vernieuwde Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke beperkingen in werking. De huidige registratiesystematiek houdt uiterlijk 31 december 2020 op te bestaan. Het jaar 2020 is het overgangsjaar voor de transitie, waarin alle beperkingenbesluiten aangeleverd moeten worden aan de openbare registers (van het Kadaster). Vanaf 2021 wordt de dienstverlening van Basisregistraties uitgevoerd volgens de nieuwe werkwijze.

De VNG Realisatie ontwikkelingen betreffende "Common Ground" worden actueel bij de aanbesteding van nieuwe software in 2021. Voor deze ontwikkelingen geldt dat de effecten hiervan op het benodigde financiële kader, op een later moment aan het bestuur worden voorgelegd.

Administratie en Beheer

Het standaardiseren, digitaliseren en harmoniseren van financiële processen zijn belangrijke randvoorwaarden om het rendement van samenwerking zo optimaal mogelijk te laten zijn. Met ingang van 2020 is één nieuw financieel systeem voor de gemeenten en De Connectie in gebruik genomen.

Het nieuwe systeem vormt de basis om ook de andere ambities uit het bedrijfsplan waar te maken: het leggen van een relatie met het inkoopproces, het optimaliseren van het verplichtingengebruik en het terugdringen van de betaaltermijnen voor facturen. Het nieuwe systeem voorziet in de mogelijkheid tot vastleggen van verplichtingen. Het optimaliseren en verplicht stellen van het gebruik van de verplichtingenadministratie wordt projectmatig opgepakt.

De drie gemeenten maken gebruik van één systeem voor personeelsinformatie, salarisadministratie en E-HRM. Zowel 2019 als 2020 staat in het teken van het stimuleren en ondersteunen van het gebruik van de veelheid aan selfservice modules die het systeem kent. Ook wordt ingezet op verdere automatisering van standaarddienstverlening en de digitalisering van de personeelsdossiers.

Autonome ontwikkelingen

Door voortdurend wijzigende regelgeving speelt fiscaliteit binnen gemeenten een steeds grotere rol. Zowel kansen als bedreigingen op fiscaal vlak worden substantieel hoger.

Managementsupport

De afdeling Management Support zet in op een verdere ontwikkeling van haar dienstverlening teneinde onze klanten goed te kunnen bedienen bij de maatschappelijke opgaven die de drie gemeenten hebben.

De komende jaren staan in het teken van doorontwikkeling en modernisering van de afdeling Management Support. Kwaliteit en continuïteit zijn belangrijke begrippen voor de dienstverlening aan onze opdrachtgevers. Hiervoor wordt, evenals in 2019, in 2020 ingezet op het realiseren van een goede aansluiting tussen de vraag van de opdrachtgever en de dienstverlening die we aanbieden, het organiseren van vervanging bij ziekte en verlof en op de juiste balans tussen vast en flexibel personeel om fluctuaties in de dienstverlening op te kunnen vangen. Ook wordt toegewerkt naar een goed geoutilleerde afdeling die digitaal goed kan werken. Dit betekent ook dat de medewerkers de juiste middelen tot hun beschikking hebben ter ondersteuning van het werk.

Autonome ontwikkelingen

Er zijn voor de afdeling Management Support geen autonome ontwikkelingen voorzien die van directe invloed zijn op de dienstverlening en de begroting.

Beleidsindicatoren

Als gevolg van wijzigingen in de BBV maken beleidsindicatoren verplicht deel uit van begroting en verantwoording. Hiermee wordt het beter mogelijk om de prestaties van gemeenten onderling met elkaar te vergelijken. Het merendeel van de beleidsindicatoren van De Connectie vallen onder het taakveld Bestuur en Ondersteuning en worden vanuit praktische overwegingen onder het programma Bedrijfsvoering De Connectie gepresenteerd.

Wat mag het kosten?

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING GEMEENTEN						
Lasten	33.849	34.452	30.491	29.800	29.796	29.796
Baten	-1.813	-11	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**32.036**	**34.441**	**30.491**	**29.800**	**29.796**	**29.796**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-732	-	-	-	-
Saldo na reserves	**32.036**	**33.709**	**30.491**	**29.800**	**29.796**	**29.796**

3.2. Programma Belastingen gemeenten

Wat willen we bereiken?

Het voor de deelnemende gemeenten realiseren van een zo volledig mogelijke gewenste belastingopbrengst middels een optimale dienstverlening en tegen zo laag mogelijke kosten. Dit geldt ook voor de uitvoering van nieuwe belastingsoorten.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2020 is de taxatieomgeving volledig geharmoniseerd. De werkzaamheden vinden vanaf dan gebiedsgericht en gestandaardiseerd plaats. Dat maakt de geplande taakstelling van 2 fte taxateurs haalbaar.

Uitgangspunt bij de start van de aanbesteding van het belastingsysteem was ingebruikname van een geharmoniseerde omgeving per 1-1-2020. Het goed meewegen van eisen en wensen van opdrachtgevers maakt dat dit proces vertraging oploopt. Planning is nu om medio 2020 een geharmoniseerde omgeving te realiseren.

Bij het aanbesteden van het belastingsysteem wordt ook ingezet op verdere digitalisering van belastingproducten (ontsluiting van producten via een webportaal). Via deze digitalisering en met daarbij de inzet van kanaalsturing, worden de werkprocessen gestandaardiseerd en geoptimaliseerd. Dat moet leiden tot een werkomgeving waarbij doelmatig (nieuwe) diensten kunnen worden verleend aan opdrachtgevers en inwoners. Vanaf dat moment kan bijvoorbeeld de voorinzage over de aanstaande WOZ-waardering via een taxatieverslag als extra dienstverlening worden aangeboden.

Voor het optimaliseren van werkprocessen wordt in 2020 en 2021 verder gewerkt aan kwaliteitsplannen voor verschillende teams van afdeling Belastingen. Voor de teams zijn dan digitale handleidingen, planningen, werkprocessen, controleprotocollen beschikbaar. Daarin zal samengewerkt worden met Basisregistraties waardoor ketengericht werken kan worden gestimuleerd.

In 2019 wordt samen met opdrachtgevers en de adviseurs de gewenste standaard dienstverlening rondom de invordering (met aandacht voor positie van vroegsignalering) bepaald. Doel is daarbij een geoptimaliseerd invorderingsproces te realiseren met een voldoende sociaal karakter. De keuze die gemaakt wordt is de opmaat voor een aanbesteding van het dwanginvorderingproces. Deze staat gepland voor 2020 en vindt idealiter plaats nadat de belastingomgeving is geharmoniseerd. Het borgt het goed en eenvoudig aansluiten van het dwanginvorderingsproces.

Autonome ontwikkelingen
Een belangrijke autonome ontwikkeling betreft de overgang van inhoud naar oppervlakte waardering. Vanaf 1 januari 2022 dienen de WOZ-taxaties van woningen gebaseerd te zijn op de gebruiksoppervlakte. In 2019 is gekozen om voor deze ontwikkeling geen incidentele financiële dekking te vragen. Deze overgang moet derhalve planmatig, gestructureerd en getemporiseerd plaats gegeven worden binnen de huidige werkprocessen.

Met ingang van 2020 wordt voor Arnhem de toeristenbelasting uitgevoerd. Daarvoor zijn alle voorbereidingen getroffen en werkzaamheden ingepland. Voor vroegsignalering wordt per 2020 maatwerk verleend.

Door de vertraging van de aanbesteding van het belastingsysteem kan belastingen pas vanaf 2021 doelmatig (nieuw) maatwerk aanbieden. Voor Arnhem kan het bieden van maatwerk voor de differentiatie van de tarieven afvalstoffenheffing (Diftar systematiek) een uitdaging worden. In het meest nadelige scenario dient dit zowel in de huidige omgeving als in de nieuwe omgeving te worden ingericht. Over de impact hiervan wordt overleg gevoerd met de opdrachtgever Arnhem.

Beleidsindicatoren

Als gevolg van wijzigingen in de BBV maken beleidsindicatoren verplicht deel uit van begroting en verantwoording. Hiermee wordt het beter mogelijk om de prestaties van gemeenten onderling met elkaar te vergelijken. Het merendeel van de beleidsindicatoren van De Connectie vallen onder het taakveld Bestuur en Ondersteuning en worden vanuit praktische overwegingen onder het programma Bedrijfsvoering De Connectie gepresenteerd.

Wat mag het kosten?

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
PROGRAMMA BELASTINGEN GEMEENTEN						
Lasten	3.670	3.840	3.759	3.566	3.566	3.566
Baten	-509	-348	-308	-308	-308	-308
Saldo baten en lasten	**3.161**	**3.492**	**3.452**	**3.258**	**3.258**	**3.258**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-	-	-	-
Saldo na reserves	**3.161**	**3.492**	**3.452**	**3.258**	**3.258**	**3.258**

3.3. Programma Bedrijfsvoering De Connectie

Wat willen we bereiken?

De belangrijkste doelstellingen voor de bedrijfsvoering van De Connectie vormen voor 2020 de volgende: een bedrijfsvoering die in control is, informatievoorziening die bijdraagt aan de digitale uitdagingen van onze organisatie en waarin veiligheid en privacy gewaarborgd zijn. Daarbij wil De Connectie compliant zijn aan de geldende wet- en regelgeving en stelt zich ten doel de ontwikkeling en inzetbaarheid van medewerkers te vergroten. Het model voor demand management moet bijdragen aan het met onze klanten afgesproken niveau van de dienstverlening van De Connectie. Vanuit het bedrijfsbureau van De Connectie wordt invulling gegeven aan deze doelstellingen.

Deze doelstellingen zijn ambitieus! Hoewel de doorontwikkeling en de beheersing van de bedrijfsvoering van De Connectie onder grote druk staan en nog onvoldoende in control is, zoals ook gemeld met de 1e bestuursrapportage 2019, zet De Connectie zich hier voor 2020 en verder op in.

Wat gaan we daarvoor doen?

Informatievoorziening, -veiligheid en privacy
Uit onderzoek is gebleken dat de kwaliteit van de informatieketen onvoldoende is. Om deze reden is in samenwerking met de gemeenten een verbetertraject hiervoor opgestart, waarvoor ook in 2020 nog de nodige inspanningen verricht zullen worden. De Connectie blijft de ontwikkelingen op het gebied van informatiebeveiliging nauwlettend volgen, zodat we tijdig de noodzakelijke acties kunnen bepalen en nemen.

Eerder al is een Informatievisie (I-visie) vastgesteld en de uitvoering hiervan opgestart teneinde bij te dragen aan de doorontwikkeling en digitalisering van de processen binnen De Connectie. Ook in 2020 zal dit verder worden vormgegeven.

Financiën en control
De Connectie is op dit moment nog onvoldoende in control. Teneinde onze bedrijfsvoering voldoende in control te brengen, zal er een verdere doorontwikkeling plaats vinden van de planning- en controlcyclus, auditing en risicomanagement. Het jaar 2020 zal een opmaat worden naar ISAE 3402 rapportages met betrekking tot de geharmoniseerde bedrijfsvoeringsprocessen, voor De Connectie en voor de deelnemende gemeenten. Dit betreft een groeipad van enkele jaren.

Het lopende traject voor de optimalisatie van de managementinformatie zal ook in 2020 in samenwerking met de gemeenten Arnhem verder vorm worden gegeven. De Connectie ontwikkelt in 2020 het model van een integrale kostprijsberekening door, waarmee we verder invulling geven aan outputfinanciering en -verrekening met de deelnemers.

Demand- en supplymanagement
In 2020 zal het ingerichte instrumentarium (PDC, leveringsovereenkomsten, rapportages) ter ondersteuning van het proces van vraag en aanbod worden ingezet op basis van gemaakte afspraken over de kwaliteit en kwantiteit van de dienstverlening. Waar nodig zal het instrumentarium worden doorontwikkeld; outputsturing en bekostiging wordt verder uitgewerkt. Ten aanzien van de derde partijen zullen eveneens de noodzakelijke instrumenten voor de contractering en doorbelasting op basis van kostprijzen worden opgesteld en ingevoerd. Van belang voor onze dienstverlening is dat we steeds in het belang van onze opdrachtgevers een juiste afweging maken over wat we zelf doen, wat we uitbesteden en hoe we deze zaken slim organiseren.

Compliancy
Voor De Connectie is het voldoen aan de geldende wet- en regelgeving een uitgangspunt. De afgelopen periode is veel inspanning verricht om te voldoen aan de regelgeving rondom de AVG en is er gewerkt aan de inrichting van een normen- en toetsingskader waarmee compliancy wordt gerealiseerd en periodieke controles plaats gaan vinden om dit blijvend te borgen. Aan dit laatste traject zal ook in 2020 nog de nodige aandacht worden besteed.

Communicatie
De Connectie heeft drie verschillende digitale portalen. Namelijk: service.connectie.nl, info.connectie.nl en www.connectie.nl. De portalen blijven continue in ontwikkeling zodat ze duurzaam aansluiten bij de wensen en behoeften van de verschillende gebruikers. Voor de harmonisatie naar één intranet hebben de gemeenten Arnhem, Renkum, Rheden en De Connectie een gezamenlijk project opgestart; de implementatie hiervan verwachten we in het voorjaar van 2020 af te ronden.

Personeel en organisatie
In 2020 zal actief invulling worden gegeven aan de K van kansen door middel van het programma leren en ontwikkelen. Leidinggevenden maken afspraken met medewerkers over hun bijdrage aan de organisatieontwikkeling en hun eigen persoonlijke ontwikkeling. Deze afspraken worden vastgelegd in zogenaamde resultaat- en ontwikkelplannen, die in lijn zijn met de plannen van de afdeling waartoe zij behoren.

Hoewel het ziekteverzuim sinds de start van De Connectie een dalende lijn laat zien, kent De Connectie nog steeds een bovengemiddeld verzuim. De actieve aanpak van het hoge verzuim bij de start van De Connectie heeft op een aantal plekken al geleid tot resultaat. We zullen hier actief op blijven sturen en verwachten het verzuim daarmee verder terug te kunnen brengen. Daarnaast wordt ingezet op preventiebeleid waarbij aandacht is voor vitaliteit, de gezonde werkplek en een veilige werkomgeving.
Het verzuim heeft onder meer tot gevolg dat De Connectie veel extra personeel moet inhuren. Krapte op de arbeidsmarkt leidt tot hogere tarieven en lastig invullen van vacatures. Dit vergroot het risico op overschrijding van het reguliere personeelsbudget. De Connectie stuurt deze ontwikkeling bij door meer structurele vacatures open te stellen en actief te sturen op het terugdringen van het ziekteverzuim.

Autonome ontwikkelingen
Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving hebben niet alleen effect op de dienstverlening van De Connectie aan haar klanten, maar ook op de bedrijfsvoering van De Connectie zelf. Deze autonome ontwikkelingen, onder andere op het gebied van informatiebeveiliging en de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (2020), volgen we nauwlettend, zodat we tijdig de noodzakelijke acties kunnen bepalen en nemen.

Beleidsindicatoren
Onderstaand wordt inzicht gegeven in de beleidsindicatoren van De Connectie conform BBV vereiste. Dit biedt de mogelijkheid voor een betere onderlinge vergelijkbaarheid van prestaties van gemeenten. Het merendeel van de beleidsindicatoren van De Connectie vallen onder het taakveld Bestuur en Ondersteuning en worden vanuit praktische overwegingen onder het programma Bedrijfsvoering De Connectie gepresenteerd.

	Eenheid	De Connectie	Bron
Beleidsindicatoren			
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	1,43	Eigen gegevens
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	1,22	Eigen gegevens
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 174,04	Eigen begroting
Externe inhuur	Kosten als % van de totale loonsom inclusief inhuur	1,2%	Eigen begroting
Overhead	% van de totale lasten	89,3%	Eigen begroting

Formatie
Het gaat om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari, dus niet om de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek. De toegestane formatie, peildatum 1 januari 2020, daalt ten opzichte van 2019 conform vastgesteld formatieplan.

Bezetting
Het gaat om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang. Het is niet gebruikelijk om de werkelijke bezetting voor een toekomstig begrotingsjaar in te schatten. Derhalve is uitgegaan van de werkelijke bezetting in fte op 1 januari van het vorige begrotingsjaar (i.c. 1 januari 2019).

Apparaatskosten
Dit betreffen de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen) en materieel voor de uitvoering van de organisatorische taken. Het betreft dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie.

Externe inhuur
Dit betreft de begrote kosten voor het uitvoeren van werkzaamheden door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.

Overhead
Onder overhead wordt verstaan, alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Voor De Connectie zijn dit vrijwel alle kosten. Enige substantiële uitzondering zijn de kosten voor de Belastingdienstverlening. Deze vallen onder een ander taakveld.

Wat mag het kosten?

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING DE CONNECTIE						
Lasten	5.042	5.482	6.143	3.542	3.546	3.391
Baten	-40.774	-42.472	-39.966	-36.467	-36.467	-36.467
Saldo baten en lasten	**-35.731**	**-36.990**	**-33.824**	**-32.925**	**-32.921**	**-33.076**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-155	-155	-155	-155	-155	-
Saldo na reserves	**-35.886**	**-37.145**	**-33.978**	**-33.080**	**-33.076**	**-33.076**

3.4. Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit de reguliere bijdragen vanuit de deelnemende gemeenten, zonder een specifieke bestemming. Hiervan is het volgende overzicht te geven:

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN EN ONVOORZIEN						
Lasten	334	275	275	-	-	-
Baten	-40.774	-42.394	-39.889	-36.389	-36.389	-36.389
Saldo	**-40.440**	**-42.119**	**-39.614**	**-36.389**	**-36.389**	**-36.389**
Toevoeging aan reserves						
Onttrekkingen aan reserves						
Saldo na reserves	**-40.440**	**-42.119**	**-39.614**	**-36.389**	**-36.389**	**-36.389**

Naast de reguliere bijdragen vanuit de deelnemende gemeenten, staan ook opbrengsten van derden onder de algemene dekkingsmiddelen worden verantwoord. Het karakter van deze opbrengsten is niet anders dan de reguliere bijdragen vanuit de deelnemende gemeenten, namelijk als dekkingsmiddel voor de reguliere dienstverlening.

De post onvoorzien (€ 275.000) wordt ingezet voor noodzakelijke en onvermijdbare kosten die niet elders in de begroting zijn opgenomen.

3.5. Bedrag heffing vennootschapsbelasting

Samenwerkingsverbanden zijn vrijgesteld voor de vennootschapsbelasting, ingeval aan drie cumulatieve voorwaarden is voldaan:

1. De activiteiten van het samenwerkingsverband moeten worden verricht voor de onmiddellijk of middellijk participerende publiekrechtelijke rechtspersonen;
2. De activiteiten zouden bij de participanten in het samenwerkingsverband niet tot belastingplicht hebben geleid of zouden zijn vrijgesteld als zij de activiteiten zelf zouden hebben verricht;
3. De participanten moeten naar evenredigheid van de afname van de activiteiten van het samenwerkingsverband bijdragen in de kosten van het samenwerkingsverband. Bij een gemeenschappelijke regeling wordt geacht hieraan te zijn voldaan.

Nadrukkelijk is deze vrijstelling bedoeld voor activiteiten aan of ten behoeve van de deelnemers aan een samenwerkingsverband en niet voor activiteiten ten behoeve van of aan een derde partij. De vrijstelling heeft alleen betrekking op de winst die wordt gerealiseerd door levering aan de deelnemende gemeenten. Wanneer er winst wordt gerealiseerd in verband met de levering aan derden moet hierover Vpb betaald worden.

In 2018 is gestart met het rechtstreeks leveren van diensten aan derden. Vanaf 2019 zullen dienstverleningsovereenkomsten met álle derden worden afgesloten. In beginsel is deze dienstverlening dan Vpb-belast. Hier wordt echter geen winst over gerealiseerd, aangezien de in rekening gebrachte kosten zijn gebaseerd op de werkelijk (begrote) kostprijzen, zonder (risico-) opslagen.

4. De Paragrafen

4.1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het doel van het weerstandsvermogen is het bepalen of tegenvallers die zich kunnen voordoen opgevangen kunnen worden zonder dat de normale bedrijfsgang daardoor wordt verstoord. Hiervoor is het van belang dat er periodiek een inventarisatie plaatsvindt van risico's die zich kunnen voordoen. In de aanloop naar het opleveren van het bedrijfsplan voor De Connectie is een brede inventarisatie gemaakt van risico's. Deze risico-inventarisatie heeft er uiteindelijk toe geleid dat de belangrijkste risico's in het bedrijfsplan zijn opgenomen. Periodiek houden wij het beeld van deze risico's actueel.

De Connectie onderschrijft de principes van het risicogestuurd werken. Dit houdt in dat risico's gekoppeld worden aan de doelstellingen en dat maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicomanagement zal de komende periode verder worden ontwikkeld waarbij dit onderwerp integraal deel gaat uitmaken van de planning- en controlcyclus. Hiermee wordt het risicobewustzijn verhoogd en het zicht op de uitvoering van beheersmaatregelen cyclisch geborgd.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van De Connectie bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover beschikt kan worden om niet-voorziene uitgaven (tegenvallers) te dekken. Mogelijke onderdelen van de weerstandscapaciteit zijn de Algemene reserve, de aan specifieke risico's gelieerde bestemmingsreserves, het resultaat over het boekjaar en de post onvoorzien.

In de onderstaande tabel is de begrote weerstandscapaciteit (per jaar) in beeld gebracht.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Weerstandscapaciteit						
Algemene reserve	-	-	-	-	-	-
Saldo exploitatie	689	-56	36	21	21	21
Frictie ivm afbouw	-	350	300	-	-	-
Onvoorzien	-	275	275	-	-	-
Totaal	**689**	**569**	**611**	**21**	**21**	**21**

De Connectie heeft vooralsnog niet de beschikking over een eigen algemene reserve waarmee algemene risico's kunnen worden opvangen. Het (voorlopig) resultaat over het boekjaar 2018 bedraagt € 689.000 voor bestemming.

Daarnaast beschikt De Connectie voor een periode van 3 jaar wel over een post voor personele fricties als gevolg de voorziene afbouw van formatie. Ook is er nog een post voor onvoorziene kosten beschikbaar gedurende een periode van 4 jaar. Een gedeelte van deze post is vanaf 2019 functioneel begroot.

Het saldo van de bestemmingsreserve voor de financiële effecten van het sociaal plan zijn niet meegenomen in de berekening van de weerstandscapaciteit. Verwacht wordt dat de extra kosten van (spaar-)verlof, salarisgaranties en persoonlijke toelagen als gevolg van het sociaal plan, gelijke tred houden met de begrote onttrekkingen uit deze reserve.

Inventarisatie risico's

Het risicoprofiel is bij de eerste bestuursrapportage 2019 geactualiseerd. De laatst bekende ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op de dienstverlening en de bedrijfsvoering van De Connectie zijn geïnventariseerd en meegenomen in de actualisatie. Daarnaast zijn de getroffen (beheers)maatregelen mee gewogen in dit risicoprofiel. Bij deze risico-inventarisatie zijn alleen risico's meegenomen met een financiële impact. Risico's die al zijn afgedekt door een bestemmingsreserve, een voorziening of verzekering zijn niet meegenomen in deze inventarisatie. Dit geldt ook voor begrotingsrisico's. In onderstaande tabel staan de belangrijkste geactualiseerde risico's met een financiële impact.

Nr.	Risico/ gebeurtenis	Kans	Impact	MJPB 2020-2023
1.	Er is onvoldoende veranderkracht binnen De Connectie voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen.	Zeer groot	Groot	€ 675.000
2.	Achterstanden in de kwaliteit van de overgekomen dienstverlening.	Zeer groot	Zeer groot	€ 1.350.000
3.	De Connectie is afhankelijk van (duurdere) inhuur voor het continueren van de dienstverlening.	Groot	Gemiddeld	€ 263.000
4.	Er wordt door de gemeenten in kwantitatieve en kwalitatieve zin, meer van De Connectie verwacht, dan wat er op basis van de ingebrachte middelen kan worden geleverd.	Groot	Groot	€ 525.000
5.	Door het ontbreken van een goed functionerende governance, komt de opgave van De Connectie onder druk komt te staan.	Zeer groot	Zeer groot	€ 1.350.000
6.	Het ontvlechten en uittreden van derden leidt tot een dalende volume-afname bij De Connectie.	Groot	Gemiddeld	€ 263.000
7.	Totdat interventies in ICT geëffectueerd zijn, zijn de continuïteitsrisico's groot.	Groot	Zeer groot	€ 1.050.000
	TOTAAL			**€ 5.476.000**

De risicoscore is tot stand gekomen door de kans en impact van het risico met elkaar in verband te brengen. Hiervoor zijn de kansen en risico's onderverdeeld in de volgende categorieën:

Kans			Impact		
Categorie	**Klasse**	**Gemiddeld**	**Categorie**	**Klasse**	**Gemiddeld**
zeer klein	0 - 20%	10 %	zeer klein	€ 0 - € 100.000	€ 50.000
klein	20 - 40%	30 %	klein	€ 100.000 - € 250.000	€ 175.000
gemiddeld	40 - 60%	50 %	gemiddeld	€ 250.000 - € 500.000	€ 375.000
groot	60 - 80%	70 %	groot	€ 500.000 - € 1.000.000	€ 750.000
zeer groot	80 - 100%	90 %	zeer groot	> € 1.000.000	€ 1.500.000

Oorzaken

Ad 1.
Veel innovatiekracht (in personele zin) is achtergebleven bij de gemeenten, doordat de focus lag op uitvoerende bedrijfsvoeringstaken. Ook het beschikbaar stellen van de formatie voor het bedrijfsbureau is een moeizaam proces geweest. In materiële zin wordt het risico gelopen dat de veranderbudgetten (incl. het transitiebudget) onvoldoende blijken te zijn om de transitie te kunnen vervolmaken. Dit kan enerzijds worden veroorzaakt door verkeerde inschattingen, anderzijds zijn ook niet alle benodigde transitiekosten in het bedrijfsplan gekwantificeerd.

Nadrukkelijk is gebleken dat het bedrijfsbureau formatief onvoldoende is toegerust. Hierdoor staat de doorontwikkeling en de beheersing van de bedrijfsvoering van De Connectie onder druk. De harmonisatie, standaardisatie en digitaliseren van werkprocessen komt later op gang en loopt hiermee langer door. Kansen blijven onbenut. Beheersmaatregelen moeten worden gezocht in samenwerking met gemeenten. Tot nu verloopt dit proces moeizaam.

Ad 2.
Doordat er geen 'foto' kon worden gemaakt van de kwaliteit van de overgedragen dienstverlening per 1 juli 2017, wordt het risico gelopen dat er discussies ontstaan ten aanzien van kwalitatieve achterstanden. Deze achterstanden hebben o.a. betrekking op de kwaliteit van het (contract-)beheer, van beheersingsmaatregelen in processen, van geautomatiseerde systemen en met name ook op de ICT-omgeving.

Initiatieven tot samenwerking met de gemeenten om de kwalitatieve achterstanden in te lopen en te herstellen, zijn genomen. Hier zijn in veel gevallen aanvullende investeringen voor nodig. Het is lastig om hier de benodigde dekking voor te organiseren. Een goed voorbeeld hiervan is het plan van aanpak voor Basisregistraties om de basis op orde te krijgen. Het eerder goedgekeurde plan van aanpak komt, gezien de financiële omstandigheden bij de gemeenten, toch weer ter discussie te staan.

Ad 3.
In de aanloop naar De Connectie is beschikbare vacatureruimte vaak niet ingevuld met vast personeel. De 'knip' in de taken en werkzaamheden van medewerkers hebben er eveneens toe geleid dat de taken en werkzaamheden wel zijn overgekomen en de desbetreffende medewerker niet. Ook is op een aantal terreinen nog sprake van een hoog en langdurig ziekteverzuim. Dit maakt dat De Connectie afhankelijk is van (duurdere) inhuur in een krappe arbeidsmarkt. Hierop wordt gestuurd door meer structurele vacatures open te stellen. Ook wordt zeer actief gestuurd op het terugdringen van het ziekteverzuim.

Ad 4.
Op het moment van overdracht hadden de gemeenten geen zicht op de hoeveelheden producten en diensten die geleverd konden worden voor het overgedragen budget. In de praktijk leidt dit tot discussies op over de kosten van maat- en meerwerk ten opzichte van de basisdienstverlening. Deze discussie wordt versterkt doordat de gemeenten verschillende kwaliteitsniveaus hebben ingebracht. Ook bestaat het risico dat de (financiële) impact van autonome ontwikkelingen op de dienstverlening tot discussies met de gemeenten leiden, doordat de bedrijfsvoering op meer afstand tot de gemeenten is komen te staan.

Beide risico's hebben zich in de praktijk voorgedaan. Dit heeft enerzijds geleid tot lastige discussies ten aanzien van de zowel de eindafrekening over 2018, kadercorrecties, als van de compensatie van autonome prijsontwikkelingen. Nog explicieter doet deze problematiek zich voor bij ICT-businessprojecten. In sommige gevallen moet hier, alleen al met het oog op continuïteit en informatieveiligheid, uitvoering aan worden gegeven. Daarbij zijn discussies over de gemaakte kosten en de dekking hiervan achteraf onwenselijk.

Voor 2019 is afgesproken dat maat- en meerwerk, alleen worden uitgevoerd wanneer vooraf overeenstemming is bereikt over dekking van de kosten. Dit geldt dus expliciet ook voor businessprojecten, die centraal zullen worden geprioriteerd. Met deze MJPB wordt voorgesteld om met een algemeen prijsindexcijfer te werken, om hiermee discussies over prijsontwikkelingen van individuele contracten te voorkomen en over de jaren te egaliseren.

Ad 5.
Door het ontbreken van een goed functionerende governance, komt de opgave van De Connectie onder druk komt te staan. In de tweede bestuursrapportage 2018 is al geconstateerd dat er een grote vraag is naar businessprojecten, zowel vanuit de gemeenten als vanuit De Connectie. Een juiste inrichting van de besluitvorming en verantwoordelijkheden rondom interne en externe businessprojecten is cruciaal voor de prioritering en beheersing hiervan. Hiermee kan de samenhang in projecten, de prioritering en businessrelevantie en niet in de laatste plaats het capaciteitsbeslag bij de afdelingen die belast zijn met de uitvoering worden geborgd. Bij De Connectie zijn dit vaak de afdelingen ICT en Inkoop & aanbesteding. Begin 2019 zal het portfoliomanagement worden ingericht.

Voor het slagen van de opgave van De Connectie is samenwerking met en tussen de gemeenten van essentieel belang. Het risico bestaat dat de wenselijkheid van maatwerk prevaleert boven het harmoniseren en standaardiseren van de dienstverlening. Hiermee wordt het risico gelopen dat het collectieve opdrachtgeverschap onvoldoende van de grond komt, terwijl dit randvoorwaardelijk voor de opgave van De Connectie.

In de praktijk blijkt inderdaad dat het harmoniseren en standaardiseren van de dienstverlening geen sinecure is. Voorbeelden zijn te vinden bij opgaves op het gebied van Belastingen, DIV en Administratie & beheer. Voorafgaand aan de uitvoering van dergelijke opgaven is harmonisatie van de uitgangspunten van het beleid noodzakelijk. Hier spelen de gemeenten, als collectief opdrachtgever, een cruciale rol in. Het bestuur heeft uitgesproken hier aan de gemeentelijke zijde meer sturing op te geven.

Ad. 6
Het uittreden van derden leidt tot dalende volume-afname bij De Connectie. Gevolg hiervan is een herverdeling van de overhead; de structurele lasten worden relatief hoger. Deze stijging werkt door in de integrale kostprijs per af te nemen product voor de deelnemende gemeenten. In 2019 zullen met alle, van de gemeenten overgenomen, derden rechtstreekse dienstverleningsovereenkomsten worden afgesloten. Daarbij zullen deze derden de dienstverlening tegen werkelijke kostprijzen krijgen aangeboden. Wijzigingen in de kosten van de dienstverlening kunnen van invloed zijn op voornoemde ontwikkeling. Met de gemeenten is afgesproken hier samen sturing aan te geven.

Ad. 7
Totdat interventies in ICT geëffectueerd zijn, zijn de continuïteitsrisico's groot. Deze interventies komen tot uitdrukking in de uitgezette verbeterpaden naar aanleiding van de onderzoeken van Arlande (ICT: onder de motorkap) en PWC (IV-keten). Vanaf 2019 worden hier, naar verwachting, aanvullende middelen voor beschikbaar gesteld en de taakstelling op ICT teruggedraaid. Gezien de financiële situatie bij de gemeenten is echter nog steeds onzekerheid over de toereikendheid van middelen om de ICT weer op het niveau krijgen dat nodig is om een stabiele en veilige ICT-omgeving te kunnen waarborgen. Daarnaast kost de uitvoering van dergelijke interventies tijd.

Gevolgen
Voornoemde risico's hebben tot gevolg dat:
1. De harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van processen mogelijk niet of later binnen de daarvoor beschikbare budgetten kan worden afgerond;
2. Hiermee ook de daaraan gekoppelde besparing mogelijk niet of later zal worden behaald.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen drukt de mate uit waarin de organisatie in staat is om met de beschikbare risicodekking (weerstandscapaciteit) de benodigde risicodekking te matchen. De huidige inventarisatie van de weerstandscapaciteit leidt tot een beschikbare risicodekking van € 689.000 (voorlopig resultaat jaarrekening 2018).

De geïnventariseerde risico's tellen op tot een risicoscore van € 5.476.000. De Connectie heeft vooralsnog niet de beschikking over een eigen algemene reserve waarmee algemene risico's kunnen worden opvangen. Tot het moment dat er evenwicht is tussen weerstandscapaciteit en risicoprofiel, geldt dat wanneer risico's zich voordoen waar geen weerstandcapaciteit tegenover staat, de gemeenten hiervoor moeten worden aangesproken. Dit betekent dat de gemeenten hiervoor, pro rata, weerstandscapaciteit moeten organiseren. De ontwikkeling van het weerstandsvermogen zal periodiek met de gemeenten, op ambtelijk en bestuurlijk niveau, worden besproken, met als doel grip te houden op de aard en omvang hiervan.

Ratio's kengetallen

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Financiële kengetallen						
Netto schuldquote	13,94%	20,21%	14,72%	12,45%	9,54%	6,66%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	13,94%	20,21%	14,72%	12,45%	9,54%	6,66%
Solvabiliteitsratio	5,63%	5,60%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Structurele exploitatieruimte	-1,78%	0,82%	0,06%	0,09%	0,06%	0,06%

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat op basis van de nieuwe verantwoordingsregels vijf financiële kengetallen. Van deze vijf financiële kengetallen zijn er drie van toepassing op De Connectie. Op basis van deze kengetallen wordt de financiële positie van De Connectie geanalyseerd. De VNG heeft een aantal normen ontwikkeld om een grofmazige waardering te geven aan deze indicatoren.

Netto schuldquote: dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de totale schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Een laag percentage is gunstig. Begin 2018 zijn een 4-tal leningen aangegaan ten behoeve van de financiering van de, van de gemeenten, overgenomen activa.

Solvabiliteit: dit cijfer geeft de mate aan waarin de bezittingen (balanstotaal) zijn gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). De VNG hanteert als richtlijn een minimum omvang van 20% als norm. De Connectie scoort hier laag op gezien de beperkte omvang van het eigen vermogen. Hiertegenover staat dat de eigenaren, conform GR, ervoor dienen te zorgen dat De Connectie altijd in staat moet zijn om aan haar financiële verplichtingen kunnen te voldoen.

Structurele exploitatieruimte: dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een organisatie heeft om (structurele) tegenvallers op te vangen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Een positief percentage betekent dat incidentele lasten deels uit structurele middelen worden gedekt. Hoe hoger het percentage, des te beter. Een negatief percentage betekent dat structurele lasten deels uit incidentele baten worden gedekt. Bij De Connectie zijn in 2018 structurele lasten deels uit incidentele verander-budgetten bekostigd. Met de eerste bestuursrapportage van 2019 is de begroting hiervoor gecorrigeerd.

4.2. Financiering

Beleidsvoornemen financieringsfunctie

De financieringsfunctie van De Connectie is enkel gericht op ondersteuning van de publieke taak. Het beheer heeft uitsluitend een voorzichtig en risicomijdend karakter. In het geval financiering nodig is, vindt de uitvoering daarvan plaats binnen de kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) en hetgeen door het bestuur van De Connectie aan kaders is vastgesteld in de financiële verordening. Zo worden voor het aantrekken van financieringen met een looptijd van langer dan één jaar tenminste twee prijsopgaven bij verschillende financiële instelling gevraagd en wordt geen gebruik gemaakt van financiële derivaten als bedoeld in artikel 1, onder c, van de Wet Fido.
In overeenstemming met het advies van de accountant zal De Connectie in 2019 een treasurystatuut opstellen om zo de wettelijke regels te vertalen naar beleidsrichtlijnen waarmee de organisatie kan werken.

Risicoprofiel

De begroting van De Connectie wordt goeddeels door de deelnemende gemeenten gedragen. Afspraken over de bevoorschotting voor het lopende jaar zijn erop gericht om de kortlopende liquiditeitsbehoefte af te dekken en liquiditeitsoverschotten zoveel mogelijk te voorkomen. Door het matchen van de inkomende en uitgaande geldstromen zal de financieringsbehoefte en het daarmee samenhangende renterisico gering zijn. Investeringen van De Connectie worden deze gefinancierd met geldleningen, die qua looptijd zoveel mogelijk overeenstemmen met de levensduur van de activa. Gezien de aard en activiteiten van De Connectie is het risicoprofiel beperkt.

Omslagrente

In de BBV is een wijziging doorgevoerd ten aanzien van het berekenen van de omslagrente. De omslagrente wordt berekend door de werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het bij de begroting gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. In de MJPB 2020-2023 is de omslagrente afgerond naar 1%.

Leningenportefeuille

	Rekening	Begroting	Begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Leningportefeuille						
Looptijd						
1 jaar	2.060	-	-	-	-	-
3 jaar	840	560	280	-	-	-
5 jaar	2.920	2.336	1.752	1.168	584	-
10 jaar	4.900	4.410	3.920	3.430	2.940	2.450
Totaal	**10.720**	**7.306**	**5.952**	**4.598**	**3.524**	**2.450**

Voor de financiering van de van de gemeenten overgedragen activa is begin 2018 een aantal leningen afgesloten.
In bovenstaande tabel is de ontwikkeling van de huidige leningenportefeuille weergegeven. In het gepresenteerde verloop is nog geen rekening gehouden met eventuele herfinanciering. De komende periode zal de meer structurele financieringsbehoefte van De Connectie in beeld worden gebracht. Hier zal de leningenportefeuille op worden afgestemd.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel De Connectie kort mag financieren als percentage van de begroting. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt 8,2% [3] van het begrotingstotaal. Voor 2020 betekent dit dat De Connectie gemiddeld per kwartaal, maximaal € 3,3 miljoen aan kortlopende gelden mag opnemen. Komt de netto vlottende schuld voor een periode langer dan één kwartaal boven dit bedrag, moet dit worden omgezet in een langlopende geldlening.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Kasgeldlimiet						
Begrotingstotaal (euro's)	42.561	42.226	40.393	36.908	36.908	36.753
Toegestaan kasgeldlimiet (%)	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%
Toegestaan kasgeldlimiet (euro's)	3.490	3.463	3.312	3.026	3.026	3.014
Vlottende schuld	2.060	-	-	-	-	-
Vlottende middelen	7.416	-	-	-	-	-
Netto-vlottende schuld	-5.356	-	-	-	-	-
Ruimte (+) c.q. overschrijding (-)	8.846	3.463	3.312	3.026	3.026	3.014

Naar verwachting zal De Connectie de kasgeldlimiet niet overschrijden, maar biedt nog voldoende ruimte voor kortlopende financiering.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een instrument voor de beheersing van het risico van een rentewijziging bij herfinanciering. Over de langlopende schuld mogen de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% [4] van het begrotingstotaal.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Renterisiconorm						
Toegestaan renterisico (%)	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Toegestaan renterisico (euro's)	8.512	8.445	8.079	7.382	7.382	7.351
Bedrag waarover renterisico wordt gelopen	0	2.900	1.354	1.074	1.074	490
Ruimte (+) c.q. overschrijding (-)	8.512	5.545	6.725	6.308	6.308	6.861

Het renterisico beperkt zich tot de jaarlijkse aflossing op de huidige leningenportefeuille. De renterisiconorm zal de komende jaren niet worden overschreden.

[3] Art 2 lid 1d uitvoeringsregeling wet FIDO

[4] Art. 2 lid 2d uitvoeringsregeling wet FIDO

4.3. Bedrijfsvoering

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt inzicht gegeven in de stand van zaken en de realisatie van de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De bedrijfsvoering van De Connectie zelf wordt ten dele verzorgd door medewerkers van het bedrijfsbureau. Daarnaast maakt De Connectie gebruik van de diensten van haar eigen afdelingen (m.u.v. de afdeling Belastingen).

Organisatiestructuur
De Connectie kent een structuur waarin professionals een team vormen en werken aan het leveren van goede producten en diensten. Daarbij wordt uitgegaan van het principe dat medewerkers zoveel mogelijk zelf de regie nemen. De Connectie heeft vak georiënteerde afdelingen die worden aangestuurd door een vakinhoudelijke manager. Daarnaast beschikt De Connectie over een bedrijfsbureau. Dit bedrijfsbureau levert diensten aan de afdelingen van De Connectie en adviseert/ondersteunt de directie.

De Connectie wil een compacte en zakelijke organisatie zijn voor de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden.
De bedrijfsvoering van De Connectie wordt zo (kosten-)efficiënt mogelijk ingericht en toegerust met de disciplines die cruciaal zijn voor de opgave waarvoor zij staat (sturing op resultaten). Van groot belang is dat De Connectie een eigenstandige organisatie is met een eigen identiteit die werkt op basis van haar kernwaarden. Deze kernwaarden (betrokken, integer en professioneel) zijn de rode draad in de sturing.

Sturing op het bedrijfsplan
Het realiseren van het bedrijfsplan gebeurt onder regie van de directie. De afdelingen hebben ROP's (Resultaat- en ontwikkelplannen) opgesteld waarin de activiteiten zijn benoemd die bijdragen aan de realisatie van de opgaven.
Het management van De Connectie geeft gezamenlijk sturing aan deze realisatie onder regie van de directie.

Personeelsbeleid
Bij de vormgeving van het P&O-beleid staat het ontwikkelen van kansen voor medewerkers centraal. Hiertoe kent De Connectie het programma Leren & Ontwikkelen. Dit programma heeft als doel om invulling te geven aan de 'K' van Kansen en om de organisatieontwikkeling te ondersteunen. Uitgangspunt daarbij is om het leren te koppelen aan de dagelijkse praktijk van de medewerker.

De Connectie geeft ruimte en verantwoordelijkheid en investeert in mensen. Omgekeerd zijn de medewerkers zich bewust van hun talenten en competenties (en die van elkaar) en blijven die ontwikkelen om de dienstverlening van De Connectie te optimaliseren. Het doel is dat iedereen zoveel mogelijk op de juiste plek zit. Hoe meer het werk past bij iemands talenten en ambitie, hoe groter het werkplezier en hoe beter de prestaties. Medewerkers en managers kijken samen wat de juiste plek is voor de medewerker en hoe daar te komen. Daarnaast willen we ook inzetten op de ontwikkeling van medewerkers wiens functies en rollen veranderen of zelfs helemaal verdwijnen.

Er wordt gestuurd op duurzame inzetbaarheid van mensen. Onder andere door leren en ontwikkelen, ruimte en verantwoordelijkheid en vitale medewerkers. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van managers door teamgerichte trainingen en maatwerkafspraken.

De opgave waar De Connectie voor staat, vraagt om een kostenefficiënte organisatie die mee kan bewegen met de ontwikkelingen aan de vraagkant. Om continuïteit én flexibiliteit te garanderen, is vacatureruimte waar nodig en mogelijk flexibel ingevuld.

Administratieve organisatie
Procedures en werkwijzen zijn bij de start van De Connectie as-is overgenomen van de gemeenten. Al eerder is gebleken dat de beschikbaarheid van een beschrijving van de opzet van processen in de meeste gevallen ontbreekt. Het is van belang om processen goed vast te leggen en te formaliseren. Deze professionaliseringslag van de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) laten wij gelijk op lopen met de harmonisatie en standaardisatie van de processen zoals deze zijn overgekomen van de gemeenten.

In aanloop naar de implementatie van het nieuw financieel systeem worden de financiële werkprocessen geharmoniseerd en geformaliseerd. De opzet, het bestaan en de werking van de interne controles zal worden getoetst door een externe accountant. Hierbij wordt jaarlijks een ISAE 3402, type 2 verklaring afgegeven. Hiermee toont De Connectie aan in hoeverre zij voldoet aan de gestelde eisen. ISAE 3402 is een internationale standaard die door de nationale beroepsorganisaties wordt gehanteerd. Dit maakt dat de accountants van de klantorganisaties kunnen steunen op deze verklaring. Dit leidt tot een efficiënt controleproces bij zowel De Connectie, als bij de klantorganisaties.

Demand- en supplymanagement
De Connectie gaat werken met outputsturing en - bekostiging. Dat wil zeggen dat De Connectie producten en diensten levert die gebaseerd zijn op een met de gemeenten overeengekomen PDC. Hierin is vastgelegd wat er geleverd wordt en van welke kwaliteit. De PDC en leveringsovereenkomsten zijn ingevuld en worden doorontwikkeld; outputsturing en -bekostiging wordt verder uitgewerkt. De visie op dienstverlening aan derden wordt nader uitgewerkt.

Huisvestingsbeleid
De Connectie maakt in eerste instantie gebruik van de huisvesting van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. Hiervoor zijn huurovereenkomsten gesloten tussen De Connectie en de gemeenten. Hierin zijn zowel het aantal werkplekken als de prijs per werkplek in opgenomen. De huisvestingskosten van De Connectie gaan integraal deel uitmaken van de kostprijzen per product. Onderzocht wordt hoe de toekomstige huisvesting van De Connectie eruit moet zien en of er op huisvesting bespaard kan worden. Doel is om op termijn zelfstandige huisvesting voor De Connectie te realiseren.

Informatievoorziening
De afdelingen binnen De Connectie hebben te maken met verschillende informatiestromen. Een goede en betrouwbare informatievoorziening is essentieel voor De Connectie. De infrastructuur harmonisatie kent grote uitdagingen, eind 2018 is door Arlande een nulmeting uitgevoerd die de nodige aandachtspunten aan het licht heeft gebracht. De komende jaren wordt gewerkt om te komen tot de noodzakelijke verbeteringen. Dit is ook noodzakelijk op het vlak van projectsturing en governance op de informatieketen, zoals gerapporteerd in het rapport van PWC.

Informatieveiligheid en privacy
Vanaf 1 januari 2020 geldt de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), die de verouderde Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten opvolgt. De basis voor de in de BIO voorgestelde aanpak is het uitvoeren van risicoanalyses en het op basis daarvan nemen van maatregelen. Het huidige informatiebeveiligingsbeleid wordt in samenwerking met de gemeenten op basis van de BIO aangepast en vormt een belangrijk kader voor de te nemen maatregelen.

Juridische zaken
De Connectie hecht er groot belang aan om zich zeker te stellen dat ze voldoet aan alle vigerende wet- en regelgeving. Indien De Connectie niet compliant is, kan dit financiële-, juridische- en imagorisico's met zich meebrengen. Derhalve is het beleid erop gericht om permanent actueel inzicht te hebben in de vigerende wet- en regelgeving en de naleving hiervan cyclisch te borgen.

Communicatie
De Connectie kent drie pijlers op het gebied van communicatie; corporate- interne- en marketingcommunicatie. Deze worden zowel offline als online toegepast. De relatie en dialoog met opdrachtgevers en klanten staat centraal. De interne communicatie richt zich op medewerkers om hen te informeren en te verbinden. Door hen te enthousiasmeren, te faciliteren en waar mogelijk deelgenoot te maken van het proces wordt de organisatiecultuur van De Connectie versterkt.

5. Overzicht van baten en lasten en toelichting

5.1. Uitgangspunten voor de begroting

Het belangrijkste uitgangspunten voor de MJPB 2020-2023 zijn het Bedrijfsplan van De Connectie, het reeds bekende financiële meerjarenbeeld zoals deze is opgenomen in de MJPB 2019-2022 en de besluiten die het bestuur bij de eerste bestuursrapportage 2019 heeft genomen over de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het komende jaar. Aanvullend hierop zijn de volgende uitgangspunten relevant:

Loonontwikkelingen
De loonkostenbudgetten worden aangepast op basis van de reële loonkostenontwikkeling op grond van CAO-afspraken.

Prijsontwikkelingen
De effecten van (autonome) prijsontwikkelingen worden niet automatisch toegekend, tenzij dit deel uitmaakt van het gemeentelijk beleid. De indexering van materiele budgetten wordt bepaald aan de hand van specifieke (prijs-)ontwikkelingen van leveranciers voor diensten en producten.

Omslagrente
De omslagrente wordt berekend door de werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het bij de begroting gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. In de MJPB 2020-2023 is de omslagrente afgerond naar 1%.

Verrekensystematiek
De bijdrage van de deelnemers voor de basisdienstverlening is gebaseerd op de verdeelsleutel zoals deze in de financiële onderbouwing van het bedrijfsplan is opgenomen. Grondslag voor de verdeling is de inbreng van de gemeenten in De Connectie. Omdat de bijdragen per jaarschijf (pro-rata) enigszins verschillen komt de verdeelsleutel voor 2020 uit op:

Arnhem: 72,10%
Renkum: 10,75%
Rheden: 17,15%

In de context van het toewerken naar outputsturing- en verrekening, zullen in 2020 zoveel mogelijk producten en diensten worden afgerekend op basis van werkelijk verbruik. In gevallen waar dit niet mogelijk is zal worden teruggegrepen op bovenstaande verdeelsleutel.

Maat- en meerwerk
De financiële effecten van structureel maat- en meerwerk worden verwerkt in het begrotingjaar volgend op het jaar waarin de maat- of meerwerk overeenkomst tot stand is gekomen.

5.2. Grondslagen voor de ramingen

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het BBV en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door het bestuur de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. Op de activa wordt lineair afgeschreven. Over investeringen gedurende het lopende boekjaar worden een half jaar afgeschreven. De afschrijvingstermijnen zijn vastgelegd in de verordening ex artikel 212 Gemeentewet. Samengestelde activa met een verkrijgingsprijs < € 10.000 worden niet geactiveerd. In 2017 vormden de overgenomen activa van de gemeenten hier een uitzondering op.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

5.3. Financieel kader

De ontwikkeling van de baten en lasten ten opzichte van de MJPB 2019-2021 wordt gedomineerd door de correcties die nog moesten worden aangebracht omdat er nog een substantieel aantal omissies in het kader zaten dat van de gemeenten is overgekomen. Met deze begroting worden de nu zichtbare omissies hersteld.

	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro					
MJPB 2019-2022					
Totaal lasten	38.643	37.774	34.246	34.246	34.091
Totaal baten	-38.587	-37.810	-34.267	-34.267	-34.113
RESULTAAT	**56**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**
Mutaties 1e bestuursrapportage 2019 lasten					
Kadercorrecties	1.092	463	463	463	463
Knelpunten	3.641	3.193	3.016	3.016	3.016
Aanvullende maatregelen	-1.150	-1.037	-817	-817	-817
	3.583	**2.619**	**2.662**	**2.662**	**2.662**
Mutaties 1e bestuursrapportage 2019 baten					
Kadercorrecties	-1.092	-463	-463	-463	-463
Knelpunten	-3.641	-3.193	-3.016	-3.016	-3.016
Aanvullende maatregelen	1.150	1.037	817	817	817
	-3.583	**-2.619**	**-2.662**	**-2.662**	**-2.662**
Totaal lasten	42.226	40.393	36.908	36.908	36.753
Totaal baten	-42.170	-40.429	-36.929	-36.929	-36.774
RESULTAAT NA 1e BESTUURSRAPPORTAGE	**56**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**
Mutaties MJPB 2020-2023					
Mutaties lasten	-	-	-	-	-
Mutaties baten	-	-	-	-	-
SALDO BATEN EN LASTEN	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
MJPB 2020-2023					
Totaal lasten	42.226	40.393	36.908	36.908	36.753
Totaal baten	-42.170	-40.429	-36.929	-36.929	-36.774
RESULTAAT NA MUTATIE RESERVES	**56**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**

Mutaties eerste bestuursrapportage

Met het vaststellen van de eerste bestuursrapportage over 2019 zijn een aantal belangrijke wijzigingen in het financieel kader vastgesteld. Het betreft hier kadercorrecties, correcties als gevolg van knelpunten in de begroting en de maatregelen die zijn genomen om deze knelpunten (gedeeltelijk) op te vangen binnen de eigen begroting. Een groot deel van deze wijzigingen werkt structureel door naar 2020 en verder. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar desbetreffende rapportage. Het resumé hiervan van is opgenomen in bijlage 2.

Mutaties MJPB 2020-2023

Vooralsnog zijn de mutaties MJPB 2020-2023 nihil. Het uitgangspunt voor de in de begroting geraamde loonkosten-budgetten is compensatie op basis van de reële loonontwikkeling. Op dit moment zijn CAO-onderhandelingen tussen de vakbonden en de VNG gaande. Zodra de uitkomsten hiervan bekend zijn, zullen de gemeenten met de eerstvolgende bestuursrapportage worden verzocht structureel bij te dragen aan deze loonontwikkeling.
Dit geldt eveneens voor de effecten van autonome prijsontwikkelingen die volgen uit hercontractering.

5.4. Baten en lasten per programma

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
PROGRAMMA GEMEENTEN						
Lasten	33.849	34.452	30.491	29.800	29.796	29.796
Baten	-1.813	-11	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**32.036**	**34.441**	**30.491**	**29.800**	**29.796**	**29.796**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-732	-	-	-	-
Saldo na reserves	**32.036**	**33.709**	**30.491**	**29.800**	**29.796**	**29.796**
PROGRAMMA BELASTINGEN GEMEENTEN						
Lasten	3.670	3.840	3.759	3.566	3.566	3.566
Baten	-509	-348	-308	-308	-308	-308
Saldo baten en lasten	**3.161**	**3.492**	**3.452**	**3.258**	**3.258**	**3.258**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-	-	-	-
Saldo na reserves	**3.161**	**3.492**	**3.452**	**3.258**	**3.258**	**3.258**
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING DE CONNECTIE						
Lasten	5.042	5.482	6.143	3.542	3.546	3.391
Baten	-40.774	-42.472	-39.966	-36.467	-36.467	-36.467
Saldo baten en lasten	**-35.731**	**-36.990**	**-33.824**	**-32.925**	**-32.921**	**-33.076**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-155	-155	-155	-155	-155	-
Saldo na reserves	**-35.886**	**-37.145**	**-33.978**	**-33.080**	**-33.076**	**-33.076**
Totaal saldo baten en lasten	**-535**	**944**	**119**	**133**	**133**	**-21**
Totaal saldo na reserves	**-689**	**57**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**

Bovenstaand overzicht is de resultante van de begrotingswijzigingen zoals deze zijn toegelicht in hoofdstuk 5.3.

Verloop van de taakstelling

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Verloop taakstelling						
Aflossing transitiebudget	369	1.643	2.354	-	-	-
Bijstelling bijdrage agv structurele taakstelling	-	-	750	4.067	4.067	4.067
Totaal	**369**	**1.643**	**3.104**	**4.067**	**4.067**	**4.067**
Mutaties						
Temporiseren aflossing transitiebudget	-275	-275	-275	825	-	-
Temporiseren structurele taakstelling De Connectie	-	-	-145	-825	-	-
Bijstellen taakstelling Belastingen	-	-	-	-456	-456	-456
Terugdraaien taakstelling ICT	-	-1.783	-2.183	-2.183	-2.183	-2.183
Totaal	**-275**	**-2.058**	**-2.603**	**-2.639**	**-2.639**	**-2.639**
Verloop taakstelling na mutaties						
Aflossing transitiebudget	94	1.368	2.079	825	-	-
Taakstelling De Connectie	-	-1.783	-1.578	603	1.428	1.428
Totaal	**94**	**-415**	**501**	**1.428**	**1.428**	**1.428**

De aflossing van het transitiebudget is ‘hard’ begroot. Nadat het transitiebudget terugbetaald is, gaat het kader van De Connectie structureel met € 4,067 mln. omlaag (oorspronkelijk vastgesteld met bedrijfsplan 2017). Door het eerder bijstellen van de taakstellingen bij belastingen (MJPB 2019-2022) en nu bij ICT wordt de structurele aanpassing van het kader € 1,428 mln. De terugbetaling van het transitiebudget is met een jaar getemporiseerd en om dezelfde reden wordt het niveau van de structurele taakstelling een jaar later behaald.

5.5. Bijdragen gemeenten

De bijdrage van de deelnemers voor de basisdienstverlening is gebaseerd op de verdeelsleutel zoals deze in de financiele onderbouwing van het bedrijfsplan is opgenomen. Omdat de bijdragen per jaarschijf (pro-rata) enigszins verschillen wordt de verdeelsleutel jaarlijks aangepast. De bijdragen van de gemeenten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Arnhem

	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro					
Arnhem					
Bijdrage cf. MJPB 2019-2020	26.427	25.905	23.598	23.598	23.598
Mutaties					
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018	-70	-70	-70	-70	-70
Mutaties 1e bestuursrapportage 2019	2.556	1.991	2.022	2.022	2.022
Mutaties MJPB 2020-2023	-	-	-	-	-
Totaal na mutaties	**28.913**	**27.826**	**25.550**	**25.550**	**25.550**

Renkum

	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro					
Renkum					
Bijdrage cf. MJPB 2018-2021	3.939	3.859	3.539	3.539	3.539
Mutaties					
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018	-	-	-	-	-
Mutaties 1e bestuursrapportage 2019	334	250	255	255	255
Mutaties MJPB 2020-2023	-	-	-	-	-
Totaal na mutaties	**4.274**	**4.110**	**3.794**	**3.794**	**3.794**

Rheden

	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro					
Rheden					
Bijdrage cf. MJPB 2018-2021	6.298	6.163	5.622	5.622	5.622
Mutaties					
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018	-	-	-	-	-
Mutaties 1e bestuursrapportage 2019	531	378	385	385	385
Mutaties MJPB 2020-2023	-	-	-	-	-
Totaal na mutaties	**6.829**	**6.541**	**6.007**	**6.007**	**6.007**

Derden

	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro					
Bijdragen derden					
ODRA	1.064	1.064	1.064	1.064	1.064
Sportbedrijf Arnhem	150	-	-	-	-
Werkplein Arnhem Noord	185	185	185	185	185
Totaal	**1.399**	**1.249**	**1.249**	**1.249**	**1.249**

De dienstverlening aan derden betreft in hoofdzaak de continuering van de dienstverlening van de gemeente Arnhem aan deze derden. De reguliere dienstverlening aan het Sportbedrijf is vanaf 2019 beëindigd (m.u.v. gebouwgerelateerde diensten en de ICT-infrastructuur). Vanaf 2019 worden met alle derden rechtstreekse dienstverleningsovereenkomsten afgesloten en worden de opbrengsten apart inzichtelijk gemaakt en begroot.

5.6. Incidentele baten en lasten

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Totaal lasten	**42.561**	**43.774**	**40.393**	**36.908**	**36.908**	**36.753**
Totaal Baten	**-43.095**	**-42.831**	**-40.274**	**-36.774**	**-36.774**	**-36.774**
Totaal mutaties in reserves	**-155**	**-887**	**-155**	**-155**	**-155**	**-**
SALDO TOTALE BATEN EN LASTEN	**-689**	**56**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING GEMEENTEN						
Lasten	54	3.520	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA BELASTINGEN GEMEENTEN						
Lasten	35	22	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING DE CONNECTIE						
Lasten	155	155	155	155	155	-
Baten	-	-	-	-	-	-
TRANSITIEBUDGET						
Lasten	334	-	-	-	-	-
Baten	-334	-	-	-	-	-
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN EN ONVOORZIEN						
Lasten	308	625	575	-	-	-
Baten	-1.701	-3.478	-575	-	-	-
SALDO INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	**-1.149**	**844**	**155**	**155**	**155**	**-**
MUTATIES IN RESERVES						
Reserves toevoeging	-	-	-	-	-	-
Reserves onttrekking	-155	-844	-155	-155	-155	-
SALDO INCIDENTELE MUTATIES RESERVES	**-155**	**-844**	**-155**	**-155**	**-155**	**-**
Totaal incidentele lasten	**885**	**4.322**	**730**	**155**	**155**	**-**
Totaal incidentele baten	**-2.034**	**-3.478**	**-575**	**-**	**-**	**-**
Totaal incidentele mutaties in reserves	**-155**	**-844**	**-155**	**-155**	**-155**	**-**
SALDO INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	**-1.304**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TotaaL structurele lasten	**41.675**	**39.452**	**39.663**	**36.753**	**36.753**	**36.753**
Totaal structurele baten	**-41.061**	**-39.353**	**-39.699**	**-36.774**	**-36.774**	**-36.774**
Totaal structurele mutaties in reserves	**-**	**-43**	**0**	**0**	**0**	**-**
SALDO STRUCTURELE BATEN EN LASTEN	**614**	**56**	**-36**	**-21**	**-21**	**-21**

Volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is het verplicht om een overzicht te presenteren van de incidentele baten en lasten. Op die manier kan beoordeeld worden of en in hoeverre er sprake is van een sluitende begroting. Uitgangspunt is dat incidentele lasten zoveel als mogelijk gedekt worden door incidentele baten.

De Commissie BBV adviseert in haar, onlangs uitgebrachte, Notitie Structurele en incidentele baten en lasten, de financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet) op te nemen vanaf welke omvang incidentele baten en lasten afzonderlijk gespecificeerd worden in het overzicht incidentele lasten en baten. Hiertoe zal nog een voorstel worden gedaan aan het bestuur. De hierboven gepresenteerde incidentele baten en lasten kunnen als volgt worden toegelicht:

Het verschil in incidentele lasten tussen 2019 en 2020 bij het programma Bedrijfsvoering gemeenten heeft betrekking op de in 2019 incidenteel begrote kosten voor onder andere de ICT-opgave, de uitvoering van het plan van aanpak voor Basisregistraties en de implementatie van het nieuw financieel systeem. Hier staan baten onder Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien tegenover. Ook wordt een deel van deze kosten gedekt uit de onttrekking uit de Bestemmingsreserve veranderopgave.

Bij het programma Bedrijfsvoering De Connectie bestaan de incidentele lasten uit de financiële effecten van het sociaal plan. De middelen ter dekking van deze kosten zijn toegevoegd aan de daarvoor bestemde reserve en vallen gedurende 5 jaar incidenteel vrij. Daarnaast is ook de post frictiekosten en de post onvoorzien als incidenteel aan te merken. Deze posten staan verantwoord onder Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

6. Financiële positie en toelichting

6.1. Geprognotiseerde eindbalans

ACTIVA	Realisatie		Begroting	Begroting	meerjarenraming		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro							
Vaste activa							
Materiele vaste activa (ec.nut)	8.381	7.470	12.697	12.833	9.945	7.648	6.364
Financiele vaste activa	2	3	-	-	-	-	-
- Uitzettingen met een rentetypische							
looptijd > 1 jr.	*2*	*3*	-	-	-	-	-
Totaal vaste activa	**8.384**	**7.473**	**12.697**	**12.833**	**9.945**	**7.648**	**6.364**
Vlottende activa							
Uitzettingen met een rentetypische	7.458	11.387	-	-	-	-	-
looptijd < 1 jaar							
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist	*7.445*	*6.239*	-	-	-	-	-
- Vorderingen op openbare lichamen	*11*	*4.737*	-	-	-	-	-
- Overige vorderingen	*2*	*411*	-	-	-	-	-
Liquide middelen	21	1.177	-	-	-	-	-
Overlopende activa	6.229	3.198	-	-	-	-	-
Totaal vlottende activa	**13.708**	**15.762**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TOTAAL ACTIVA	**22.092**	**23.235**	**12.697**	**12.833**	**9.945**	**7.648**	**6.364**

Volgens het BBV bevat de uiteenzetting van de financiële positie een geprognosticeerde eindbalans, die tenminste de posten bevat om het EMU-saldo te berekenen (paragraaf 6.3).

Voor de prognose van de ontwikkeling van de balans, wordt doorgaans gebruik gemaakt van historische gegevens. Deze ontbreken voor De Connectie nog in belangrijke mate. De ontwikkeling van de omvang van de materiële vaste activa (MVA) is geprognosticeerd aan de hand van het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) en de huidige staat van activa.

PASSIVA	Realisatie		Begroting	Begroting	meerjarenraming		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro							
Vaste passiva							
Eigen vermogen	774	1.308	408	345	176	21	21
- Algemene reserve	-	-					
- Bestemmingsreserve effecten soc. plan	*774*	*619*	*464*	*309*	*155*	-	-
- Resultaat voor bestemming	-	*689*	*-56*	*36*	*21*	*21*	*21*
Voorzieningen voor verplichtingen,	-	152	-	-	-	-	-
verliezen en risico's							
Netto vaste schulden met een	-	8.660	7.306	5.952	4.598	3.524	2.450
rentetypische looptijd > 1 jr							
- Onderhandse leningen	-	*8.660*	*7.306*	*5.952*	*4.598*	*3.524*	*2.450*
Totaal vaste passiva	**774**	**10.121**	**7.714**	**6.297**	**4.774**	**3.545**	**2.471**
Vlottende passiva							
Netto vl. Schulden met een rentetypische	13.644	8.769	-	-	-	-	-
looptijd < 1 jr							
- Onderhandse leningen	-	*2.060*	-	-	-	-	-
- Schulden aan openbare lichamen	*11.621*	*4.821*	-	-	-	-	-
- Overige schulden	*2.023*	*1.888*	-	-	-	-	-
Overlopende passiva	7.674	4.345	-	-	-	-	-
Totaal vlottende passiva	**21.318**	**13.114**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TOTAAL PASSIVA	**22.092**	**23.235**	**7.714**	**6.297**	**4.774**	**3.545**	**2.471**

Ook voor de prognose van de passiva-zijde van de balans ontbreken historische gegevens. De ontwikkeling van de bestemmingsreserve voor de effecten van het sociaal plan kan wel worden geprognosticeerd; hier is uitgegaan van een gelijkelijke afname over een periode van 5 jaar; dit is ook de periode waarvoor de financiële effecten van het sociaal plan door de gemeenten is afgekocht. Het begrotingsresultaat is tevens meegenomen in de balans.

De ontwikkeling van de huidige leningenportefeuille kan eveneens worden geprognosticeerd op basis van de looptijd van de lening delen. Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele herfinanciering.

6.2. Investeringsprogramma

Afdeling	Activumgroep	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Meerjaren investeringsprogramma						
A&B	Software	1.421	-	-	59	-
BEL	Software	700	-	49	-	36
BR	Gereedschappen	21	-	41	-	-
BR	Software	175	12	12	-	-
DIV	Inrichting gebouwen en inventaris	16	-	-	-	46
DIV	Software	105	-	9	-	65
FZF	Gereedschappen	84	-	-	-	-
FZF	Inrichting gebouwen en inventaris	-	578	68	377	1.555
FZF	Personenautos	33	11	138	15	68
FZF	Scooters	16	-	-	-	-
FZF	Software	-	82	-	-	-
I&A	Software	45	-	-	-	
ICT	Hardware	5.999	2.586	203	-	133
ICT	Mob App (tablets/labtops/smartphone)	218	146	282	172	146
ICT	Software	19	318	23	675	128
ICT	Telecommunicatievoorzieningen	273	689	-	-	-
Totaal vaste activa		**9.125**	**4.421**	**825**	**1.297**	**2.178**

Het investeringsprogramma houdt nadrukkelijk rekening met vervangingsinvesteringen wanneer bestaande activa economisch zijn afgeschreven. In de eerste bestuursrapportage 2019 is het Investeringsprogramma (IP) geactualiseerd. Daarbij is rekening gehouden met het doorschuiven van investeringen naar latere jaren én de beweging van capital expendures (CAPEX) naar operational expenditures (OPEX) en vice versa.

6.3. EMU-saldo

		2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Omschrijving						
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	943	119	133	133	-21
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	2.074	2.302	2.443	2.443	2.443
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate	-	-	-	-	-
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	9.125	4.421	825	1.297	2.178
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en	-	-	-	-	-
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:					
	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de	-	-	-	-	-
8	Baten bouwgrondexploitatie voor zover transacties niet op de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betrekken	-	-	-	-	-
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande	-	-	-	-	-
11	Verkoop van effecten:					
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		**-6.108**	**-2.000**	**1.751**	**1.279**	**244**

In het BBV is de verplichting opgenomen dat gemeenschappelijke regelingen ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken over het voorafgaande jaar, het actuele begrotingsjaar en de drie jaren volgend op het begrotingsjaar. Het EMU-saldo heeft het karakter van een resultaatbepaling op kasbasis. Het begrotingstekort van de gehele overheid mag volgens Europese normen niet hoger zijn dan 3%. Dit geldt niet alleen voor het tekort van de Rijksoverheid maar voor het saldo van alle overheden bij elkaar, ook die van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Het negatieve EMU-saldo bedraagt in 2020 4,9% ten opzichte van de begroting. Dit ligt incidenteel hoger dan de norm van 3%. De ontwikkeling van het EMU-saldo laat met ingang van begrotingsjaar 2021 een positief saldo zien als gevolg van een forse daling van de geplande investeringen ten opzichte van 2019 en 2020. Bij gelijkblijvende afschrijvingskosten en toenemende investeringsactiviteiten, tendeert het EMU-saldo in begrotingsjaar 2023 richting nihil.

6.4. Financiering

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Leningportefeuille						
Looptijd						
1 jaar	2.060	-	-	-	-	-
3 jaar	840	560	280	-	-	-
5 jaar	2.920	2.336	1.752	1.168	584	-
10 jaar	4.900	4.410	3.920	3.430	2.940	2.450
Totaal	**10.720**	**7.306**	**5.952**	**4.598**	**3.524**	**2.450**

Voor de uitvoering van de taken zijn financieringsmiddelen nodig. Investeringen in materiële vaste activa kennen een lange levensduur en de financieringsbehoefte die daaruit voortvloeit moet dan ook meerjarig worden afgedekt. Voor de financiering van de van de gemeenten overgedragen activa is begin 2018 een aantal leningen afgesloten. In dezelfde financieringsaanvraag zijn ook de gedane investeringen in 2017 betrokken. In bovenstaande tabel is de ontwikkeling van de huidige leningenportefeuille weergegeven.

In het gepresenteerde verloop is nog geen rekening gehouden met eventuele herfinanciering. De verwachting is dat de komende jaren nog aanvullende leningen afgesloten zullen moeten gaan worden voor de uitvoering van het investeringsprogramma.

6.5. Stand en verloop van de reserves

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	meerjarenraming 2021	2022	2023
Bedragen x 1.000 euro						
Bestemmingsreserves						
Bestemmingsreserves	619	464	309	155	-	-
Totaal	**619**	**464**	**309**	**155**	**-**	**-**

De Bestemmingsreserve effecten sociaal plan is ontstaan uit de afspraken die over de financiële effecten van het sociaal plan zijn gemaakt in het Opdrachtgeversoverleg (OGO) en het Bestuur. De rechten die door het sociaal plan zijn meegekomen naar De Connectie, zijn door de gemeenten in 2017, voor een periode van 5 jaar, ineens afgekocht. In de begroting wordt ervan uitgegaan van een benodigde onttrekking uit deze reserve voor eveneens vijf jaar (1/5 deel per jaar).

6.6. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten met een vergelijkbaar volume

De BBV schrijft voor dat afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan jaarlijkse terugkerende arbeidskosten met een vergelijkbaar volume. Zoals uit de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling blijkt, wordt voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. Alle arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn in de exploitatiebegroting verwerkt.

7. Bijlagen

Bijlage 1: Taakvelden

Taakvelden	Arnhem	Renkum	Rheden	Totaal baten	Arnhem	Renkum	Rheden	Totaal Lasten	Saldo begroting 2020
Bedragen x 1.000 euro									
0. Bestuur en ondersteuning									
0.2 Burgerzaken	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	**-**
0.4 Overhead	-28.817	-4.293	-6.856	**-39.966**	25.997	3.873	6.185	**36.056**	**-3.911**
0.5 Treasury	-	-	-	**-**	59	9	14	**81**	**81**
0.61 OZB woningen	-	-	-	**-**	2.627	391	625	**3.644**	**3.644**
0.62 OZB niet-woningen	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	**-**
0.64 Belastingen overig	-222	-33	-53	**-308**	-	-	-	**-**	**-308**
0.8 Overige baten en lasten	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	**-**
0.10 Mutaties reserves	-112	-17	-27	**-155**	-	-	-	**-**	**-155**
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	**-**
Saldo				**-40.429**				**39.780**	**-648**
1. Veiligheid									
1.2 Openbare orde en veiligheid	-	-	-	**-**	14	2	3	**20**	**20**
Saldo				**-**				**20**	**20**
6. Sociaal domein									
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-	-	-	**-**	427	64	102	**593**	**593**
6.5 Arbeidsparticipatie	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	**-**
Saldo				**-**				**593**	**593**
Resultaat				**-40.429**				**40.393**	**-36**

Bijlage 2: Resumé eerste bestuursrapportage

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
MJPB 2019-2022	**I/S**				
Totaal lasten		38.643	37.774	34.246	34.091
Totaal baten		-38.587	-37.810	-34.267	-34.113
RESULTAAT		**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Kadercorrecties agv omissies in het kader					
Kapitaalslasten AV-middelen	S	33	33	33	33
Bankkosten	S	-19	-19	-19	-19
Schoonmaak bijgebouwen Rheden	S	-26	-26	-26	-26
Verwerken personele mutaties in MPZ	S	-13	-13	-13	-13
Aanstelling preventiemedewerker	S	69	69	69	69
Budgetten vervanging scooters	S	pm	pm	pm	pm
Budgetten voor vervanging hoog-volume-apparatuur repro	S	pm	pm	pm	pm
Evenementencoördinatie	S	pm	pm	pm	pm
Budgetten vervanging meubilair gemeente Rheden	S	pm	pm	pm	pm
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming					
Huisvesting	S	pm	pm	pm	pm
Social Intranet	S	31	31	31	31
Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties	S	111	111	111	111
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	S	131	167	167	167
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	I	545	-	-	-
Kadercorrecties agv dienstverlening aan derden					
Sportbedrijf	I	150	-	-	-
Levering storage	I	12	-	-	-
Kadercorrecties agv Maat- en Meerwerk					
Laptops versnellingsteam W&I	S	9	9	9	9
Levering apparatuur HNW	I	19	-	-	-
Pilot "Mylex"	I	7	-	-	-
Regiesysteem Sociaal Domein MOGuide	I	12	-	-	-
Uitvoeren toeristenbelasting	I	22	-	-	-
Uitvoeren toeristenbelasting vanaf 2020	S	-	101	101	101
		1.092	463	463	463

		Begroting 2019	meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Knelpunten					
Loon- en prijsontwikkelingen	S	542	537	528	528
Implementatie nieuw financieel systeem	S	-	304	304	304
Implementatie nieuw financieel systeem	I	763	24	-	-
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	I	-732	-	-	-
Taakstelling A&B	I	-	145	-	-
Opgave ICT	I	2.100	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	I	-816	-	-	-
Taakstelling ICT	S	1.783	2.183	2.183	2.183
		3.641	3.193	3.016	3.016

		Begroting 2019	meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Aanvullende maatregelen					
Inkoop & aanbesteding	S	-64	-64	-64	-64
ICT		-381	-418	-198	-198
- uitzetten applicaties	*S*	*-100*	*-100*	*-100*	*-100*
- reductie multifunctionals	*S*	*-56*	*-56*	*-56*	*-56*
- reductie aantal vaste telefoons	*S*	-	*-17*	*-17*	*-17*
- werkplekrationalisatie	*S*	*-25*	*-25*	*-25*	*-25*
- temporiseren IP 2019	*S*	*-200*	*-220*	-	-
Facilitaire zaken en Frontoffice	S	-160	-160	-160	-160
Administratie en beheer	I	-150	-	-	-
Belastingen		-95	-95	-95	-95
- niet invullen vacatureruimte kwaliteitsmedewerker	*S*	*-65*	*-65*	*-65*	*-65*
- beperken marktanalyse voor waardebepaling	*S*	*-30*	*-30*	*-30*	*-30*
Managementsupport	S	-300	-300	-300	-300
		-1.150	-1.037	-817	-817

	Begroting 2019	meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
Totaal lasten	42.226	40.393	36.908	36.753
Totaal baten	-42.170	-40.429	-36.929	-36.774
RESULTAAT NA EERSTE BESTUURSRAPPORTAGE	**56**	**-36**	**-21**	**-21**

De Connectie

Eerste Bestuursrapportage 2019

versie 12 april 2019

Voorwoord

Geachte leden van het bestuur van De Connectie,

Dit is de eerste bestuursrapportage van 2019. Door een grote ICT-storing begon het jaar 2019 zeer onaangenaam voor zowel onze klanten als De Connectie. In de eerste week van januari is er dag en nacht doorgewerkt met als doel: onze inwoners weer van dienst zijn. De storing is opgelost door een goede samenwerking met onze klanten waaronder de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden.

Twee verschillende onderzoeken, dezelfde conclusie
Eind 2018 concludeerde twee verschillende onderzoeken dat er nog veel werk te verzetten is om de basis op orde te krijgen in het ICT-domein. Een deel van de constateringen uit de onderzoeken hebben betrekking op de gehele De Connectie, zoals de positionering van De Connectie ten opzichte van onze klanten. Hoe wordt De Connectie dé partner in bedrijfsvoering? Dit gaat niet lukken door de capaciteit die we hebben in te zetten puur en alleen op productie. Het valt samen met advisering, ontwikkeling en realisatiekracht op het gebied van bedrijfsvoering. Hoe we dit gaan organiseren? Door samen te werken net als tijdens de storing. Het gaat niet alleen om middelen of om capaciteit. Het gaat ook om verschuivingen binnen de partnerketen. Zie het als een puzzel, door de juiste stukken met elkaar te verbinden komt er één geheel dat goed aansluit op elkaar.

Bestuursrapportage
De eerste bestuursrapportage van het jaar gaat voornamelijk over de afwijkingen ten aanzien van de meerjarenbegroting 2019 – 2022. Een deel van de afwijkingen is het gevolg van eerder genomen besluiten. Daarnaast is een deel het gevolg van voortschrijdend inzicht en autonome ontwikkelingen. In het jaarverslag wordt teruggeblikt op de resultaten van het jaar 2018. Zowel de leereffecten van het jaarverslag als de structurele effecten die opgenomen zijn in deze bestuursrapportage worden verwerkt in de meerjarenbegroting 2020 – 2023.

Het is een hele puzzel geweest om de financiële gevolgen van onder andere de eerdergenoemde onderzoeksresultaten in te passen in deze bestuursrapportage. Deze bestuursrapportage is de resultante van intensief overleg tussen de gemeenten en De Connectie. Binnen het bestaande begrotingskader van De Connectie is onderzocht wat maximaal kan worden geabsorbeerd. Als gevolg daarvan worden de risico's binnen De Connectie groter en staan de doelen (de 4 K's) verder onder druk. Ondanks de maximale inspanning zijn extra middelen nodig om de basis op orde te krijgen.

De basis op orde in 2019
Dit wordt het jaar waarin De Connectie een aantal grote stappen voorwaarts moet maken. Dit is het jaar om daadwerkelijk de basis op orde te krijgen. Als het gaat om ICT heeft De Connectie als doel gesteld om een niveau te stijgen in het Capability Maturity Model (CMM). Dit model geeft aan op welk niveau een organisatie zich bevindt als het gaat om hoe goed het gedrag, de praktijken en de processen van een organisatie op betrouwbare en duurzame wijze de gewenste resultaten kunnen produceren.

Het management van De Connectie heeft door middel van verschillende thema's een strategische bedrijfsvoeringsagenda opgesteld. Dit jaar is ook het jaar waarin we stappen zetten in het harmoniseren van onze producten en dienstverlening. Er komt één financieel systeem voor alle organisaties. In december 2018 is op basis van onder andere een externe audit op het project door PWC besloten om de live-gang uit te stellen. De aanbesteding voor het zogenaamde taxatiepakket wordt afgerond, waardoor de afdeling Belastingen voor drie gemeenten op dezelfde wijze hun taxaties kunnen uitvoeren en verwerken. De afdeling Basisregistraties gaat dit jaar hun werkprocessen harmoniseren en er volgt een inhaalslag op kwaliteit.

Het ziekteverzuim laat sinds de start van De Connectie een dalende lijn zien. Dit jaar wordt de inhuur van medewerkers naar beneden gebracht. Daarbij zorgt De Connectie ervoor dat medewerkers getraind of opgeleid worden waardoor ze nu en in de toekomst de vakinhoudelijke specialisten zijn en blijven. We starten met het meten van de gemaakte afspraken over onze dienstverlening door middel van KPI's en waar mogelijk stellen we deze KPI's samen met onze klanten op. Ook wordt het demand- en supplymanagement geëvalueerd.

Het wordt een jaar waarin veel gaat en staat te gebeuren. We zetten er gezamenlijk onze schouders onder zodat De Connectie ook daadwerkelijk dé partner in bedrijfsvoering wordt.

Bernard Fransen
Directeur De Connectie

Inhoudsopgave

1. Inleiding en leeswijzer 4
1.1. Inleiding 4
1.2. Leeswijzer 4

2. Afwijkingen Programmaplan 5
2.1. Programma Bedrijfsvoering gemeenten 5
2.2. Programma Bedrijfsvoering Belastingen 6
2.3. Programma Bedrijfsvoering De Connectie 7

3. Ontwikkelingen MJPB 2019-2022 8
3.1. Ontwikkelingen Financieel kader 8
3.1.1 Kadercorrecties omissies kader 9
3.1.2 Kadercorrecties n.a.v. besluitvorming 9
3.1.3 Kadercorrecties agv dienstverlening aan derden 10
3.1.4 Maat- en meerwerk 11
3.2. Knelpunten begroting 2019-2022 12
3.2.1 Loon- en prijsontwikkelingen 12
3.2.2. Implementatie Nieuw Financieel Systeem 12
3.2.3. ICT: in de keten en onder de motorkap 13
3.3. Aanvullende interne maatregelen 14
3.4. Verwachte voor- en nadelen per programma 16
3.5. Incidentele (verander-)budgetten 20
3.6. Transitiebudget 20
3.7. Investeringsplanning 23
3.8. Effecten bijdrage per gemeente 24

4. Ontwikkelingen van het risicoprofiel 26

5. Bijlage 1: Specificaties effect bijdrage per gemeente 30

1. Inleiding en leeswijzer

1.1. Inleiding

Voor u ligt de eerste bestuursrapportage van De Connectie over 2019.

De bestuursrapportage is een afwijkingenrapportage ten opzichte van de Meerjarenprogramma-begroting (MJPB) 2019-2022. Het accent ligt dan ook op de ontwikkelingen binnen de programma's en de voorliggende opgaven en de knelpunten die we hierin voorzien. Een nadere uitwerking en vertaling van de eerste bestuursrapportage vindt plaats in de MJPB 2020-2023.

1.2. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt gerapporteerd over de te verwachten beleidsmatige ontwikkelingen. Dit gebeurt aan de hand van het programmaplan en de doelen en resultaten die hierin zijn opgenomen (3 W's). In hoofdstuk 3 gaan we uitgebreid in op de ontwikkelingen in het financieel kader en de voorziene knelpunten in de begroting.

2. Afwijkingen Programmaplan

Voor 2019 ligt de focus van De Connectie op ‘de basis op orde’ krijgen. Dit wordt het jaar waarin een aantal grote stappen voorwaarts moet worden gemaakt.

Op het in de MJPB 2019-2022 vastgestelde programmaplan doen zich ontwikkelingen voor, welke mogelijk majeure afwijkingen veroorzaken in de uitvoering van de afgesproken dienstverlening naar de klanten en de bedrijfsvoering van De Connectie. Deze te verwachten afwijkingen worden in de volgende paragrafen per programma toegelicht. De ontwikkelingen waaraan wordt gerefereerd zijn het gevolg van eerder genomen besluiten, voortschrijdend inzicht en autonome ontwikkelingen. Voor een nadere uiteenzetting van deze ontwikkelingen wordt verwezen naar hoofdstuk 3 in deze bestuursrapportage.

Onderstaand wordt inzicht gegeven in de prognose van de verwachte impact van de ontwikkelingen op de programma’s van De Connectie aan de hand van de drie w-vragen.

2.1. Programma Bedrijfsvoering gemeenten

Wat willen we bereiken in 2019?

In 2019 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten zoals in 2018 is overeengekomen. Op dit moment worden daarin geen wijzigingen voorzien. De wijze waarop de producten en diensten tot stand komen en/of worden geleverd zal wel wijzigen doordat De Connectie in 2019 de, in haar bedrijfsplan 2017 – 2020, geplande harmonisaties en standaardisaties afrondt. Eind 2019 wil De Connectie verder op weg zijn om de vanzelfsprekende dienstverlener voor de gemeenten te zijn. Een dienstverlener met een producten- en dienstenportfolio dat aansluit op de behoefte van de gemeente waarmee de gemeenten jaarlijks afspraken maken over de te leveren producten, diensten, inclusief meetbare kwaliteit en de kosten, die rapporteert over hetgeen is geleverd, en verstoringen snel en professioneel oplost.

Wat verwachten we te bereiken in 2019?

In 2019 ligt de focus van De Connectie op de basis op orde krijgen voor wat betreft de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening aan de gemeenten. De doorontwikkeling staat onder grote druk. De harmonisatie, standaardisatie en digitaliseren van werkprocessen komt later op gang. De Connectie blijft stappen zetten in de harmonisaties en standaardisaties van haar producten en dienstverlening, echter de eerder geplande afronding in 2019 zal langer doorlopen. De Connectie houdt de doelstelling ‘dé partner in bedrijfsvoering’ te willen zijn, in het vizier.

Wat doen we hiervoor in 2019?

Begin 2019 werden onze klanten (waaronder de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden) en De Connectie geconfronteerd met een grote ICT-storing. In de eerste week van januari is er dag en nacht doorgewerkt met als doel: onze inwoners weer van dienst zijn. En dat is gerealiseerd.

Zoals ook aangekondigd in de tweede bestuursrapportage 2018 heeft in het 2e halfjaar 2018 een nulmeting plaatsgevonden op de ICT-afdeling. Door het externe adviesbureau Arlande is ‘onder de motorkap’ gekeken om een goed beeld te krijgen van de huidige situatie. Dit omhelst naast hard- en software (inclusief vervangin¬gen, indicatie kosten plus tijdslijn) en de status van processen ook zaken als architectuur, status informatiebeveiliging, volwassenheidsniveau etc. Daarnaast is in dezelfde tijdsperiode, in opdracht van de gemeente Arnhem, een onderzoek uitgevoerd door PWC naar de informatievoorzieningsketen (IV-keten) binnen de gemeente Arnhem en De Connectie. Achtergrond hiervan is dat het samenspel tussen gemeente en De Connectie verbetering behoeft. Dit in het licht van sterk veranderende digitale ontwikkelingen in de toekomst.

De uitkomsten van beiden onderzoeken laten zien dat zowel de ICT-processen en ICT-infrastructuur niet voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Er is sprake van achterstallig onderhoud in de ICT-infrastructuur en de basisprocessen die nodig zijn voor een goede ICT-dienstverlening zijn niet aanwezig of niet goed ingericht. Om de continuïteit te borgen zijn investeringen noodzakelijk in Governance & Organisatie, ICT en Innovatie/vernieuwing. Om tot een minimaal noodzakelijk volwassenheidsniveau te komen (het zogenaamde CMM 2 niveau), wordt een plan van aanpak opgesteld.

In de benodigde middelen is deels voorzien door middel van de voorgestelde begrotingswijziging. Het niet voorziene deel weegt mee in het risicoprofiel van De Connectie.

Zoals ook gemeld in de tweede bestuursrapportage 2018 is er een grote vraag naar businessprojecten, zowel vanuit de klantorganisaties als vanuit De Connectie. Een juiste inrichting van de besluitvorming en verantwoordelijkheden rondom interne en externe businessprojecten is cruciaal voor de prioritering en beheersing hiervan. Begin 2019 wordt het portfoliomanagement ingericht. Hiermee is de samenhang in projecten, de prioritering in businessrelevantie en het capaciteitsbeslag bij de afdelingen (vaak ICT en Inkoop & Aanbesteding) geborgd. Het opdrachtgeversoverleg (OGO) is het gremium waar de businessprojecten worden geprioriteerd binnen de daarvoor beschikbare capaciteit/middelen. Met de uitkomsten van het PWC-onderzoek naar het zaakgericht werken en het zaaksysteem als onderlegger, gaat DIV samen met de gemeente Arnhem kijken welke verbeterpunten opgepakt kunnen worden en welke inzet en ondersteuning daarbij nodig is vanuit DIV. Met de andere partners wordt ook gekeken naar verbeteringen en waar mogelijk delen we kennis van zaakgericht werken en het slim inrichten van het systeem met elkaar.

Dat leidt allemaal nog niet tot de gewenste harmonisatie naar 1 zaaksysteem voor de gemeenten Arnhem, Rheden, Renkum en De Connectie, zoals we dat met elkaar wel voor ogen hadden en waarop de formatiereductie bij de afdeling DIV is gebaseerd. De consequenties van die uitgestelde harmonisatieopdracht moet dit jaar met de gemeenten samen in kaart gebracht worden.

De focus van Basisregistraties ligt in 2019 op harmonisatie van de werkprocessen. Daarbij wordt een inhaalslag gemaakt op de kwaliteit. Voor de doorontwikkeling van het stelselbeheer en de harmonisatie van de software volgt in 2019 een document ter besluitvorming aan het bestuur. Kosten die hiermee samenhangen kunnen nog niet worden gekwantificeerd en zijn derhalve nog niet in de begroting opgenomen.

De implementatie van één financieel systeem voor alle organisaties is deels uitgesteld naar 1 januari 2020. Hierdoor lopen alle bijbehorende optimalisatieprocessen vertraging op. De landelijke E-factureringsdatum van 18 april 2019 wordt niet gehaald. Uit oogpunt van kostenbesparing is de keuze gemaakt om dit in het nieuwe financiële systeem in te regelen en niet in het huidige financiële systeem.

2.2. Programma Bedrijfsvoering Belastingen

Wat willen we bereiken in 2019?

Het voor de deelnemende gemeenten realiseren van een zo volledig mogelijke gewenste belastingopbrengst tegen zo laag mogelijke kosten. Dit geldt ook voor de uitvoering van nieuwe belastingsoorten.

Wat verwachten we te bereiken in 2019?

De verwachting is dat de in de MJPB 2019-2022 vastgestelde doelen zullen worden gerealiseerd.

Wat doen we hiervoor in 2019?
In de MJPB 2019-2022 is gemeld dat Belastingen verdere digitalisering van producten en kanaalsturing onderzoekt. Het visiedocument dat zou volgen in het 4e kwartaal 2018, betreft feitelijk het aanbestedingsdocument voor het belastingpakket.

In tegenstelling tot wat de MJPB 2019-2022 aangeeft, wordt de voorinzage over de aanstaande WOZ-waardering via een taxatieverslag nog niet als extra dienstverlening aangeboden. Dit wordt meegenomen als eis bij de aanbesteding van het nieuwe belastingpakket.

De uitvoering van de reclamebelasting is nog niet overgedragen door de gemeente Renkum. Voor de Gemeenten Arnhem en Rheden is de invoer van ‘vroegsignalering’ gewenst. Dit betreft een project van voornoemde gemeenten om vroegtijdig schulden te signaleren. Hier wordt in 2019 een offertetraject gestart voor maatwerk.

2.3. Programma Bedrijfsvoering De Connectie

Wat willen we bereiken in 2019?

De belangrijkste doelstellingen voor de bedrijfsvoering van De Connectie zijn voor 2019 de volgende: een bedrijfsvoering die in control is, informatievoorziening die bijdraagt aan de digitale uitdagingen van onze organisatie en waarin veiligheid en privacy gewaarborgd zijn. Daarbij wil De Connectie compliant zijn aan de geldende wet- en regelgeving en stelt zich in 2019 ten doel de ontwikkeling en inzetbaarheid van medewerkers te vergroten. Het model voor demandmanagement moet bijdragen aan het met onze klanten afgesproken niveau van de dienstverlening van De Connectie. Vanuit het bedrijfsbureau van De Connectie wordt invulling gegeven aan deze doelstellingen.

Wat verwachten we te bereiken in 2019?

De doorontwikkeling en de beheersing van de bedrijfsvoering van De Connectie staat onder druk. Dit heeft tot gevolg dat informatievoorziening onvoldoende is doorontwikkeld en achterblijft op de digitale uitdagingen van onze organisatie, de informatieveiligheid en privacy onvoldoende waarborgen kent en De Connectie onvoldoende compliant is aan de geldende wet- en regelgeving.

Wat doen we hiervoor in 2019?

In het eerste trimester van dit jaar worden afspraken gemaakt met de individuele medewerkers over hun ontwikkeling; nu en in de toekomst. Die afspraken worden vastgelegd in zogenaamde resultaat- en ontwikkelplannen, die in lijn zijn met de plannen van de afdeling waartoe zij behoren.

Hoewel het ziekteverzuim sinds de start van De Connectie een dalende lijn laat zien, kent De Connectie nog steeds een bovengemiddeld verzuim. De actieve aanpak van het hoge verzuim bij de start van De Connectie heeft op diverse plekken al geleid tot resultaat. We zullen hier actief op blijven sturen en verwachten het verzuim daarmee verder terug te kunnen brengen. Daarnaast wordt ingezet op preventiebeleid waarbij aandacht is voor vitaliteit, de gezonde werkplek en een veilige werkomgeving.
Het verzuim heeft onder meer tot gevolg dat De Connectie veel extra personeel moet inhuren. Het gegeven dat we te maken hebben met krapte op de arbeidsmarkt, heeft ertoe geleid dat de tarieven voor externe inhuur de afgelopen jaren flink zijn gestegen. Dit laatste leidt er ook toe dat de vacatures die we hebben, lastig in te vullen zijn en ook dit leidt tot meer inzet van externen. Al deze factoren leiden tezamen tot een overschrijding op het reguliere personeelsbudget. De Connectie stuurt deze ontwikkeling bij door meer structurele vacatures open te stellen en actief te sturen op het terugdringen van het ziekteverzuim.

Zoals ook gemeld in de MJPB 2019-2022 volgt De Connectie de ontwikkelingen op het gebied van informatiebeveiliging nauwlettend, zodat we tijdig de noodzakelijke acties kunnen bepalen en nemen. We borgen dat daaruit voortvloeiende noodzakelijke kostenverhoging van onze dienstverlening tijdig bekend worden gemaakt in de reguliere planning- en controlcyclus. Op die manier willen we voorkomen dat onze opdrachtgevers voor verrassingen komen te staan.
In de tweede bestuursrapportage 2018 is gemeld dat veel capaciteit is ingezet op het stabiliseren van de ICT-omgeving en het bevorderen van de informatieveiligheid. Directe aanleiding daarvoor was het onderzoek van de Rekenkamer van de gemeente Arnhem naar privacy en informatieveiligheid. In 2019 zullen de maatregelen die in 2018 zijn doorgevoerd voor de gemeente Arnhem en De Connectie ook bij de gemeente Renkum en gemeente Rheden doorgevoerd moeten worden. Dit om aanzienlijke veiligheidsrisico's af te wenden en te voldoen aan de wettelijke eisen conform BIG (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten).

3. Ontwikkelingen MJPB 2019-2022

3.1. Ontwikkelingen financieel kader

We onderscheiden een aantal soorten kadercorrecties, te weten correcties die het gevolg zijn van omissies in het kader, correcties naar aanleiding van bestuurlijke besluitvorming en correcties als gevolg van maat- en meerwerk.

	Lasten	Baten	Resultaat	S/I
Bedragen x 1.000 euro				
Begroting 2019-2022				
Totaal primitieve begroting	38.643	-38.657	-14	
Primitieve begroting	**38.643**	**-38.657**	**-14**	
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018	-	70	70	
Begroting na mutaties	**38.643**	**-38.587**	**56**	
Mutaties				
Kadercorrecties agv omissies in het kader				
Kapitaalslasten AV-middelen	33	-33	-	S
Bankkosten Rheden	-8	8	-	S
Bankkosten Renkum	-12	12	-	S
Schoonmaak bijgebouwen Rheden	-26	26	-	S
Verwerken personele mutaties in MPZ	-13	13	-	S
Aanstelling preventiemedewerker	69	-69	-	S
Evenementencoördinatie	pm	pm	pm	S
Budgetten vervanging meubilair gemeente Rheden	pm	pm	pm	S
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming				
Huisvesting	pm	pm	pm	S
Social intranet	31	-31	-	S
Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties	111	-111	-	S
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	131	-131	-	S
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	545	-545	-	I
Kadercorrecties agv dienstverlening aan derden				
Sportbedrijf	150	-150	-	I
Levering storage	12	-12	-	I
Kadercorrecties agv Maat- en Meerwerk				
Laptops versnellingsteam W&I	9	-9	-	S
Levering apparatuur HNW	19	-19	-	I
Pilot "Mylex"	7	-7	-	I
Regiesysteem Sociaal Domein MOGuide	12	-12	-	I
Uitvoeren toeristenbelasting	22	-22	-	I
Uitvoeren toeristenbelasting vanaf 2020	-	-	-	S
	1.092	**-1.092**	**-**	
Saldo baten en lasten	**39.735**	**-39.679**	**56**	

3.1.1 Kadercorrecties omissies kader

De eerste bestuursrapportage van 2018 stond met name in het teken van het corrigeren van omissies in het kader van De Connectie; gebleken is namelijk dat er nog een aanzienlijk aantal omissies in het kader zaten. De kaderwijzigingen waar ambtelijk overeenstemming over was, zijn verwerkt in de begroting 2019-2022. Posten die nog nader onderzoek vragen, werden bijgehouden op een zogeheten 'parkeerlijst'. Hierover is inmiddels goeddeels overeenstemming bereikt. Daarnaast is er een beperkt aantal nieuwe omissies aan het licht gekomen. Deze omissies én de omissies waar nog geen overeenstemming is bereikt, worden in het hiernavolgende toegelicht.

Aanstelling preventiemedewerker ad € 69.000 (S)
Op 1 juli 2017 is de vernieuwde Arbowet in werking getreden. De focus ligt op preventie: voorkomen dat mensen ziek worden, vastlopen of anderszins uitvallen. Op basis van deze vernieuwde wetgeving is de werkgever verplicht om een preventiemedewerker aan te stellen. De Connectie heeft dit tot op heden niet gedaan en handelt hiermee in strijd met de wet- en regelgeving. Dit vergt een formatieve uitbreiding van 1 fte met ingang van 2019 op het huidige personeelskader. Met de OR is afgesproken dat we zo spoedig mogelijk deze functie vacant gaan stellen.

In het P&O-netwerk van de vier organisaties is verkend of gezamenlijk invulling gegeven kon worden aan deze wettelijke taak. De gemeenten Renkum en Rheden hebben ervoor gekozen om deze taak in eigen huis in te vullen om snel aan hun wettelijke verplichtingen te kunnen voldoen. De Connectie heeft vervolgens onderzocht of zij konden aansluiten bij Arnhem. Gebleken is dat de capaciteit in Arnhem echter niet voldoende was om aan hun eigen wettelijke verplichtingen te voldoen. Daarop is afgesproken met Arnhem dat De Connectie gebruik maakt van de beleidscapaciteit van Arnhem en Arnhem gebruik maakt van de uitvoeringscapaciteit van De Connectie. Doordat het gebruik maken van elkaars capaciteit kunnen de worden kosten verdeeld over de deelnemende partijen.

Evenementencoördinatie (pm)
Voor het team evenementen coördinatie is budget overgekomen voor één fte om de dienstverlening uit te voeren. In het verleden werden door de gemeente naast deze ene fte boven formatieve uren en een managementassistentie ingezet om de dienstverlening uit te kunnen voeren. Deze inzet is niet overgekomen naar De Connectie. Dit heeft tot gevolg dat er te weinig formatie is om te kunnen voldoen aan de gevraagde inzet. Om deze omissie op te heffen wordt een voorstel voorbereid om een deel van het huidige materiële budget voor evenementen (open-einde-financiering) in te zetten voor formatie ten behoeve van evenementencoördinatie. Over de uitgaven van het resterende deel van dit budget wordt vanaf 2019 periodiek verantwoording afgelegd waardoor de opdrachtgever hierop kan sturen.

Budgetten vervanging meubilair gemeente Rheden (pm)
De materiële vaste activa, waaronder het meubilair, is met terugwerkende kracht per 1 januari 2017 aan De Connectie overgedragen. De gemeente Rheden had echter het meubilair in het verleden ineens ten laste van de exploitatie gebracht, waardoor deze met de transactie van de materiële vaste activa niet zijn overgedragen. Het gevolg hiervan is dat de formele overdracht nog niet heeft plaatsgevonden én dat De Connectie geen kader heeft meegekregen om het huidige meubilair aan het einde van de technische levensduur te vervangen. Een inventarisatie van het huidige meubilair moet alsnog leiden tot overdracht van het hierbij behorende investerings- en kapitaalslastenbudget.

3.1.2 Kadercorrecties n.a.v. besluitvorming

Huisvesting (pm)
De Connectie maakt in eerste instantie gebruik van de huisvesting van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. Aan het gebruik van de huisvesting van de drie gemeenten waren in 2017 geen kosten verbonden. Ook voorzien de gemeentelijke bijdragen niet in de dekking van huisvestingskosten. Het bestuur heeft in december 2017 besloten dat met de gemeenten huurovereenkomsten worden gesloten voor het gebruik van werkplekken door De Connectie. Deze lijn is in 2018 ingezet op basis van de aantallen werkplekken uit het bedrijfsplan van De Connectie en reële kostprijzen per werkplek. Vanaf 2019 zal worden uitgegaan van het werkelijk aantal in gebruik zijnde werkplekken door De Connectie. Hierbij zal ook rekening worden gehouden met de formatieve effecten uit deze bestuursrapportage. Om de huurkosten te kunnen voldoen moet een budget voor huisvesting worden toegevoegd aan het beschikbare kader van De Connectie. Financieel gezien is de transactie derhalve budgettair neutraal. Op een later moment van dit jaar wordt de huurovereenkomst over 2019 aan het bestuur voorgelegd ter ondertekening en zijn de financiële effecten daarvan bekend.

Social Intranet ad € 31.000 (S)
In het OGO is besloten tot het opzetten van een nieuwe geharmoniseerde intranetomgeving. Dit vraagt enerzijds incidenteel middelen voor de implementatie en anderzijds structurele middelen om hierop beheer te kunnen voeren. De implementatiekosten ad. € 44.000 zijn voorzien in het Transitiebudget. Daarnaast is Functioneel Beheer noodzakelijk voor een juist gebruik en optimale inzet van het intranet voor onze organisatie en voor de deelnemende gemeenten. De benodigde formatie ad. 0,4 fte wordt conform afspraak volgens de vastgestelde verdeelsleutel betaald door de deelnemende gemeenten. Het voorstel is deze formatie en daarmee samenhangend loonkostenbudget toe te voegen aan het kader van De Connectie. Dit leidt tot een structureel hogere bijdrage van de deelnemende gemeenten met ingang van 2019.

Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties ad € 111.000 (S)
Op 29 juni 2018 heeft het bestuur van De Connectie om akkoord te gaan met de voorgestelde aanpassing en uitbreiding van het takenpakket voor de afdeling Basisregistraties bij De Connectie. De taken op het gebied van de Basisregistratie Personen (BRP) zijn hierbij beperkt tot het kwaliteitsbeheer van de BRP, als integraal onderdeel van het kwaliteitsbeheer van het stelsel van basisregistraties. Daaraan is toegevoegd het voeren van de regie over de datadistributie van alle basisregistraties, inclusief de basisregistraties waarvan de gemeenten geen bronhouders zijn. Ook zijn de adviestaken voor het beheer en gebruik van de basisregistraties (BAG, BGT, WOZ, en de WKPB) toegevoegd aan het takenpakket van De Connectie. De impact op het applicatielandschap wordt nog in beeld gebracht.

De wijzigingen in het takenpakket hebben geleid tot een structurele uitbreiding van de personele formatie met 1,43 fte. Hier wordt inmiddels ook op ingezet. Het betreft hier een verschuiving van taken van de gemeente naar De Connectie. Middelen van eenzelfde omvang zouden daar vrij moeten vallen.

PvA Basisregistraties: 'Basis op orde' ad € 131.000 (S: 2019) € 167.000 (S: 2020) en € 545.000 (I)
Op 6 december 2018 heeft het bestuur ingestemd met de uitvoering van de acties die in het Plan van aanpak Ontwikkelingen 2019-2021, afdeling Basisregistraties zijn benoemd voor 2019 'basis op orde'. Voor deze acties is een structurele formatie-uitbreiding nodig van 2,2 fte en een incidenteel werkbudget in 2019 van € 545.000. De volgende stappen in het genoemde plan van aanpak zijn de doorontwikkeling van het stelselbeheer en de harmonisatie van de software. De besluitvorming hiervoor wordt in 2019 voorbereid.

De in 2019 geplande activiteiten in het genoemde Plan van aanpak zijn gericht op het op orde krijgen van de basis. Hieronder wordt verstaan: het formaliseren van de huidige werkzaamheden en voldoen aan wettelijke eisen, het harmoniseren van werkprocessen voor de drie gemeenten en het geven van invulling aan het kwaliteitsbeheer van de registraties. Het uitvoeren van dit Plan van aanpak is noodzakelijk. Basisregistraties en de beschikbaarheid daarvan moet kwalitatief op orde zijn en blijven. Deze noodzaak volgt uit de wet- en regelgeving en de informatiebehoeften van de gemeenten ten behoeve van de binnengemeentelijke werkprocessen. Dit betreft vrijwel alle werkvelden, zoals beleidvorming, beheer openbare ruimte, handhaving en openbare orde en veiligheid.

3.1.3 Kadercorrecties n.a.v. besluitvorming

In 2018 verliep de dienstverlening aan derden nog via de gemeenten. Vanaf 2019 sluit De Connectie zelf dienstverleningsovereenkomsten af met derden. Dit heeft in beginsel geen effect op het kader van De Connectie, maar wel op de bijdragen van de gemeenten (zie paragraaf 3.8). Echter, de dienstverlening aan derden is niet op een consistente verwerkt in het overgedragen kader. Daarnaast gaat De Connectie deze derden ook belasten tegen werkelijke kostprijzen. Het exacte effect op het kader en de begroting als gevolg van het zelfstandig afsluiten van dienstverleningsovereenkomsten met derden wordt de komende periode inzichtelijk gemaakt. Ingeval van nieuwe dienstverlening aan derden is er echter sowieso sprake van een kaderwijziging. Dat doet zich onder andere voor in het hiernavolgende geval.

Sportbedrijf ad. € 150.000 (I)
In het bedrijfsplan van De Connectie is rekening gehouden met de ontvlechting van Sportbedrijf Arnhem vanaf 1 januari 2019. Dan vallen zowel kosten en opbrengsten ook uit het kader van De Connectie. Sportbedrijf Arnhem is ook feitelijke verzelfstandigd per genoemde datum. De dienstverlening aan Sportbedrijf Arnhem door De Connectie blijft echter voor een deel bestaan. Dit spitst zich enerzijds toe op diensten die gebouw gerelateerd zijn (met name facilitair); een belangrijk deel van Sportbedrijf Arnhem maakt namelijk gebruik van werkplekken in het Stadskantoor. Anderzijds maakt Sportbedrijf Arnhem gebruik van locaties waar het netwerk wordt gedeeld met dat van de gemeente Arnhem; om die reden neemt Sportbedrijf Arnhem ook nog de dienst netwerkbeheer af van De Connectie.

3.1.4 Maat- en meerwerk

Maat- en meerwerkopdrachten leiden per definitie tot kaderwijzigingen. Zowel de kosten als de opbrengsten maken geen deel uit van de begroting en het kader. Elke maat- en meerwerkopdracht moet schriftelijk zijn overeengekomen. Het effect op het kader wordt meegenomen in de eerstvolgende bestuursrapportage. Onderstaand worden de grootste overeengekomen maat- en meerwerkopdrachten toegelicht en opdrachten met een bijzonder karakter.

Uitvoeren toeristenbelasting ad. € 22.000 (I) en € 101.000 (S)
De uitvoering van de Toeristenbelasting komt voort uit het coalitieakkoord van de gemeente Arnhem, zoals ook gemeld in het programmaplan Belastingen Gemeenten, MJPB 2019-2022. Ondanks dat er geen nog maatwerkovereenkomst is, worden hier al wel kosten voor gemaakt. Het betreft € 22.000 aan incidentele voorbereidingskosten in 2019 en vanaf 2020 voor € 85.000 aan structurele personeelskosten (1,5 fte) en € 16.000 aan structurele kosten voor controle toeristenbelasting. Impliciet is de opdracht derhalve verstrekt, maar voor de uitvoering van de toeristenbelasting zal alsnog een maatwerkovereenkomst moeten worden afgesloten.

Daarnaast ligt er een verzoek van de gemeenten Arnhem en Rheden voor de invoer van ‘vroegsignalering’. De kosten voor de implementatie en uitvoering zijn nog niet bekend. Ook hiervoor zal een maatwerkovereenkomst worden gesloten.

3.2. Knelpunten begroting 2019-2022

In deze paragraaf zijn de knelpunten als gevolg van bekende en voorziene ontwikkelingen weergegeven. Daarbij is gekozen voor een clustering naar de aard van de knelpunten en waar mogelijk een voorstel gedaan op het knelpunt op te lossen. Een knelpunt kan worden gedefinieerd als een beleidsinhoudelijke en/of financiële afwijking ten opzichte van de in de MJPB 2019-2022 vastgestelde kaders.

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
Begroting 2019-2022				
Totaal lasten	38.643	37.774	34.246	34.246
Totaal baten	-38.587	-37.810	-34.267	-34.267
Primitieve begroting	**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Totaal lasten na kadercorrecties	39.735	38.237	34.709	34.709
Totaal baten na kadercorrecties	-39.679	-38.273	-34.730	-34.730
Primitieve begroting na kadercorrecties	**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Knelpunten				
Loon- en prijsontwikkelingen	542	537	528	528
Implementatie nieuw financieel systeem	763	328	304	304
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	-732	-	-	-
Taakstelling A&B	-	145	-	-
Opgave ICT	2.100	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	-816	-	-	-
Taakstelling ICT	1.783	2.183	2.183	2.183
Totaal	**3.641**	**3.193**	**3.016**	**3.016**
MJPB 2019-2022				
Totaal lasten	43.376	41.430	37.725	37.725
Totaal baten	-43.320	-41.466	-37.746	-37.746
Saldo baten en lasten	**56**	**-36**	**-21**	**-21**

3.2.1 Loon- en prijsontwikkelingen

In de MJPB 2019-2022 zijn afspraken gemaakt over de aanpassing van de gemeentelijke bijdragen als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen; indexering van loonkostenbudgetten vindt plaats o.b.v. de reële loonkostenontwikkeling. De indexering van materiële budgetten wordt niet automatisch toegekend, maar wordt bepaald a.d.h.v. specifieke (prijs-)ontwikkeling van leveranciers.

Loonontwikkelingen als gevolg van landelijke premiestijgingen ad € 173.000 (S)
De landelijke premiepercentages als grondslag voor de berekening van de salariskosten zijn gestegen ten opzichte van de met de MJPB 2019-2022 gehanteerde premiepercentages. De pensioenpremies zijn met 1,4 %-punt gestegen, de premies voor de werkhervattingskas met 0,08%-punt, de WAO-premie met 0,21 %-punt en de premies voor de Zvw met 0,05%-punt. Als gevolg hiervan stijgen de salariskosten vanaf 2019 structureel. Hierdoor ontstaat er in 2019 een financieel tekort van € 173.000.

Prijsontwikkelingen als gevolg van hercontractering ad € 369.000 (S)
In de tweede bestuursrapportage 2018 is in het risicoprofiel rekening gehouden met zichtbare structurele prijsstijgingen bij ICT-leveranciers. Deze hebben zich nu ook daadwerkelijk voorgedaan bij het afsluiten van nieuwe contracten voor Citrix, netwerkonderhoud, lijncapaciteit (incl. hogere bandbreedte) en uitwijkomgeving AKZO (incl. uitbreiding capaciteit). Hiermee ontstaat een tekort op de huidige exploitatiebudgetten.

3.2.2 Implementatie Nieuw Financieel Systeem

In de tweede bestuursrapportage is reeds melding gemaakt van het besluit van de gemeente Arnhem om de livegang van het financieel systeem voor hun organisatie uit te stellen tot 1 januari 2020. Eind 2018 is in het opdrachtgever-soverleg besloten dat de overige gemeenten, De Connectie en DRAN eveneens niet live gaan per 1 januari 2019. Daarnaast is besloten om de implementatie van het nieuw financieel systeem programmatisch vorm te geven in 2019. Dit heeft ertoe geleidt dat naast het project Implementatie nieuw financieel pakket ook twee nieuwe projecten zijn opgestart, namelijk het project Managementinformatie en project Procesharmonisatie en verandering. Deze projecten worden programmatisch, vanuit De Connectie aangestuurd. Het uitstel en de verbreding van de scope brengt met zich mee dat er aanvullende dekking nodig is om de implementatie vorm te geven.

	Incidenteel		Structureel		Investering
	2019	2020	2019	2020	2018/2019
Bedragen x 1.000 euro					
Implementatie nieuw financieel pakket	22	24	-	388	2.158
Management informatie	183	-	-	10	-
Project procesharmonisatie en verandering Administratie & Beheer	251	-	-	45	-
Programmamanagement & borging	308	-	-	-	-
	763	24	-	443	2.158
Dekking uit Kapitaallastenbudget	-	-	-	-139	-1.100
Totaal	**763**	**24**	**-**	**304**	**1.058**

In het OGO van 19 maart jl. is het programmaplan (en het programmabudget) geaccordeerd. Dit geldt ook voor de onderliggende projectplannen. In 2019 kan De Connectie voor een deel in de dekking van de projectkosten voorzien door het inzetten van het niet-bestede deel van de incidentele veranderbudgetten 2018 (€ 732.000). De financiële effecten van deze besluitvorming worden nu meegenomen, inclusief de gevolgen voor de taakstelling die pas een jaar later kan worden gerealiseerd (v.a. 2021). In de projectbegroting is nadrukkelijk rekening gehouden met vervangende capaciteit voor medewerkers die worden ingezet op het project. In het OGO is besloten altijd eerst intern verkend wordt of er mogelijkheden zijn om meerkosten voor inhuur te voorkomen.
Als gevolg van de temporisatie van het in gebruik nemen van het nieuwe financieel systeem zal de bezuinigingstaak-stelling van 2,8 fte van 2020 ook met één jaar getemporiseerd worden. Dit levert een eenmalig knelpunt op van € 145.000.

3.2.3 ICT: in de keten en onder de motorkap

Zowel in de MJPB 2019-2022 als in de tweede bestuursrapportage van 2018 trekt ICT een zware wissel op het risicoprofiel. In de laatste rapportage is ook aangekondigd dat er een nulmeting wordt gestart op de ICT-afdeling. Hierin wordt 'onder de motorkap' gekeken om een goed beeld te krijgen van de huidige situatie. Dit omhelst naast hard- en software (inclusief vervangin¬gen, indicatie kosten plus tijdslijn) en de status van processen ook zaken als architectuur, status informatiebeveiliging, volwassenheidsniveau etc. Daarnaast is vermeld dat in dezelfde tijdsperiode, in opdracht van de gemeente Arnhem, een onderzoek uitgevoerd door PWC naar de informatievoorzieningsketen (IV-keten) binnen de gemeente Arnhem en De Connectie. Achtergrond hiervan is dat het samenspel tussen gemeente en De Connectie verbetering behoeft. Dit in het licht van sterk veranderende digitale ontwikkelingen in de toekomst. Deze meting vindt plaats op een hoger abstractieniveau dan de inhoudelijke ICT-nulmeting binnen de ICT-afdeling zelf.

De afgelopen periode hebben de externe adviesbureaus Arlande en PWC de opdracht gekregen om deze onderzoeken uit te voeren. Voor beide onderzoeken geldt dat volgens een gestructureerde methodiek vastgesteld is op welke deelonderwerpen de ICT voldoet aan de te stellen eisen, waar de ICT niet voldoet aan de te stellen eisen en waar nog een inrichting moet plaatsvinden. De uitkomsten laten zien dat zowel de ICT-processen en ICT -infrastructuur niet voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Er is sprake van achterstallig onderhoud in de ICT-infrastructuur en de basisprocessen die nodig zijn voor een goede ICT-dienstverlening zijn niet aanwezig of niet goed ingericht. Om de continuïteit te borgen zijn aanvullende investeringen noodzakelijk.
Op basis van het onderzoek heeft Arlande aangegeven welke projecten, en bijbehorende middelen, nodig zijn om tot een minimaal noodzakelijk volwassenheidsniveau te komen (het zogenaamde CMM 2 niveau). Hiervoor verwijzen wij op dit moment inhoudelijk naar de presentatie van de onderzoeksresultaten zoals deze in februari 2019 met u is gedeeld.

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
Benodigde middelen (incidenteel)				
Governance & Organisatie	397	372	104	-
ICT	1.827	848	48	17
Cultuur	-	-	-	-
	2.224	1.220	152	17
Noodzakelijke innovatie/ vernieuwing	30	131	63	-
Totaal	**2.253**	**1.351**	**215**	**17**
Benodigde middelen (structureel)				
Governance & Organisatie	1.078	1.616	1.615	1.614
ICT	-	263	523	518
Cultuur	-	-	-	-
	1.078	1.879	2.138	2.132
Ongedaan maken taakstelling	1.783	2.183	2.183	2.183
Noodzakelijke innovatie/ vernieuwing	-	210	418	414
Dekking reguliere begroting	-755	-755	-755	-755
Totaal	**2.106**	**3.517**	**3.984**	**3.973**
Totaal generaal	**4.359**	**4.867**	**4.199**	**3.990**

Op basis van het onderzoek heeft Arlande aangegeven welke projecten, en bijbehorende middelen, nodig zijn om tot een minimaal noodzakelijk volwassenheidsniveau te komen (het zogenaamde CMM 2 niveau). Hiervoor verwijzen wij op dit moment inhoudelijk naar de presentatie van de onderzoeksresultaten zoals deze in februari 2019 met u is gedeeld.

Voorgesteld is om in 2019 niet het gehele bedrag als knelpunt op te voeren, maar alleen dat deel dat nodig is om in 2019 te kunnen starten met de noodzakelijke interventies. Het gaat hier om een gefundeerd geschat bedrag van € 2.100K, het overige deel schuift door naar 2020. In het OGO van 8 maart jl. is afgesproken dat voor 2019 een plan van aanpak wordt opgesteld en voorgelegd aan het OGO.

Daarnaast is uit de onderzoeken gebleken dat de taakstelling op ICT irreëel is. Het is noodzakelijk dat de taakstelling op ICT (2019: € 1.783K.) structureel ongedaan wordt gemaakt. Het nog niet geoormerkte deel van het transitiebudget (€ 816.000) kan nog in mindering worden gebracht op de ICT-opgave. Hiermee is de transitiebudget volledig bestemd.

3.3. Aanvullende interne maatregelen

Om zelf tegemoet te komen in de dekking van de voornoemde knelpunten heeft het bestuur De Connectie laten onderzoeken welke aanvullende interne maatregelen zouden kunnen worden getroffen en wat de impact hiervan is op de dienstverlening aan de gemeenten. De onderstaande maatregelen hebben in grote mate ambtelijk draagvlak ontvangen.

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
Begroting 2019-2022				
Totaal lasten	38.643	37.774	34.246	34.246
Totaal baten	-38.587	-37.810	-34.267	-34.267
Primitieve begroting	**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Totaal lasten na kadercorrecties	39.735	38.237	34.709	34.709
Totaal baten na kadercorrecties	-39.679	-38.273	-34.730	-34.730
Primitieve begroting na kadercorrecties	**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Totaal lasten na kadercorrecties	43.376	41.430	37.725	37.725
Totaal baten na kadercorrecties	-43.320	-41.466	-37.746	-37.746
Primitieve begroting na knelpunten	**56**	**-36**	**-21**	**-21**
Aanvullende maatregelen				
Inkoop & aanbesteding	-64	-64	-64	-64
ICT	-381	-418	-198	-198
- uitzetten applicaties	*-100*	*-100*	*-100*	*-100*
- reductie multifunctionals	*-56*	*-56*	*-56*	*-56*
- reductie aantal vaste telefoons	-	*-17*	*-17*	*-17*
- werkplekrationalisatie	*-25*	*-25*	*-25*	*-25*
- Temporiseren IP 2019	*-200*	*-220*	-	-
Facilitaire zaken en Frontoffice	-160	-160	-160	-160
Administratie en beheer	-150	-	-	-
Belastingen	-95	-95	-95	-95
- niet invullen vacatureruimte kwaliteitsmedewerker	*-65*	*-65*	*-65*	*-65*
- beperken marktanalyse voor waardebepaling	*-30*	*-30*	*-30*	*-30*
Managementsupport	-300	-300	-300	-300
Totaal	**-1.150**	**-1.037**	**-817**	**-817**
MJPB 2019-2022				
Totaal lasten	42.226	40.393	36.908	36.908
Totaal baten	-42.170	-40.429	-36.929	-36.929
Saldo baten en lasten	**56**	**-36**	**-21**	**-21**

Inkoop & aanbesteding
Deze maatregel betreft het niet invullen van de direct beschikbare vacatureruimte (0,9 fte). Dit leidt tot minder beschikbare capaciteit van deze afdeling voor de gemeenten (Arnhem plm 800 uur, Renkum en Rheden plm 60 uur). Dit kan uiteindelijk gevolgen hebben voor het aantal te begeleiden trajecten of voor de intensiteit van de ondersteuning. Ingeval alsnog externe adviseurs moeten worden ingehuurd, leidt dit tot hogere kosten voor de gemeente (meerwerk).

ICT
De afdeling ICT stelt een viertal maatregelen voor. De eerste betreft het uitzetten van alle applicaties zonder functioneel beheer/ eigenaar en alle applicaties waar langer dan 3 maanden niet op is ingelogd. Dit kan mogelijk leiden tot productieverstoringen door het ontbreken van een functionaliteit. Om dit risico te beperken zal het uitzetten plaatsvinden na afstemming met demandmanagers, waardoor risico wordt beperkt.

Een andere maatregel betreft het reduceren van het aantal multifunctionals (MPF's) per locatie. Hierdoor zullen eindgebruikers meer moeten lopen voor hun print- en kopieerwerk. In de reductie van 160 naar 120 MFP's was reeds voorzien in het projectplan. Met deze maatregel worden naar rato nog eens 18 MFP's minder ingezet (Arnhem 16 en Rheden 2). De gemeente Renkum heeft in de lopende aanbesteding het aantal MFP's al substantieel teruggebracht.

De derde maatregel betreft het reduceren van het aantal vaste telefoons naar maximaal één telefoon per blok/ruimte. Als randvoorwaarde voor deze maatregel is door de gemeenten gesteld dat iedere medewerker persoonlijk bereikbaar is, vast of mobiel. Dit betekent dat de huidige flexplekstrategie wordt verlaten door specifieke werkplekken te creëren voor medewerkers die mobiel bereikbaar zijn (zonder vaste telefoon). Met de gestelde randvoorwaarde is besparing mogelijk vanaf 2020 in verband met de benodigde tijd voor de implementatie.

Daarnaast stelt de afdeling ICT voor om alle dubbele devices (laptop én Ipad) in te nemen. Een medewerker heeft maximaal één mobiele device. Voor de 78 medewerkers met dubbele devices levert dit enig ongemak op. Daarnaast hebben laptopgebruikers ook toegang tot een thin client (1200), waarmee zou ook het aantal thin clients gereduceerd kunnen worden. Tot deze laatste maatregel is echter niet besloten. Het genoemde besparingspotentieel is gebaseerd op de mobiele devices.

Tot slot zal de uitvoering van de Investeringsprogramma 2019 (IP 2019) worden getemporiseerd, waarmee een deel van het daarvoor beschikbare kapitaalslastenbudget tijdelijk kan worden vrijgespeeld.

Facilitaire zaken en Frontoffice
Deze maatregel betreft het taakstellend inboeken van aanvullende besparingen op materiële kosten. Dit blijkt mogelijk als structurele doorwerking van het resultaat uit 2018 en resultaten uit recent aanbestede contracten. De maatregel heeft geen directe impact op de dienstverlening.

Administratie & beheer
De maatregel bij Administratie en beheer betreft het halveren van de begrote vervangingscapaciteit voor de inzet van medewerkers bij de implementatie van het nieuw financieel systeem. Deze maatregel (incidenteel 2019) gaat ten koste van de reguliere dienstverlening. De gemeenten moeten rekening houden met langere doorlooptijden en mogelijke afname van de kwaliteit van de reguliere dienstverlening.

Belastingen
De afdeling Belastingen stelt voor om de vacature kwaliteitsmedewerker Belastingen (1 fte) niet in te vullen. Hierdoor is er geen capaciteit beschikbaar voor het opstellen en beheersen van (interne) beleidsregels. Dat kan mogelijk leiden tot een toename van het aantal procedures en het risico dat de Waarderingskamer zijn oordeel aanpast.
Een tweede maatregel betreft het beperken van de marktanalyse voor de waardebepaling. Het verzenden en daarna verwerken van marktanalyseformulieren woningen wordt overgeslagen; de analyse beperkt zich tot algemeen beschikbare informatie. De kwaliteit van de modelmatige waardebepaling neemt hierdoor af. Het risico is laag dat de inwoners merken dat de kwaliteit van de beschikking wordt beïnvloed. Het risico bestaat wel dat de Waarderingskamer zijn oordeel aanpast.

Managementsupport
Deze maatregel betreft het niet invullen van direct beschikbare vacatureruimte (7 fte). Het betreft een niet-wettelijke taak, waardoor het mogelijk is om hier te reduceren. Hierdoor is er minder directe capaciteit beschikbaar voor de gemeenten. Bij een volledige bezetting betekent dit voor Arnhem plm. 4300 uur managementassistent en 3000 uur secretaresse, Renkum plm 580 uur managementassistent en 400 uur secretaresse, Rheden plm. 980 uur managementassistent en 680 uur secretaresse. Er wordt derhalve een groter appèl gedaan op selfservice van het management. Onvoldoende gedragsverandering bij de managers leidt mogelijk tot (discussies over) maat- en meerwerk. De implementatie van deze maatregel vraagt om een zorgvuldige afstemming met de gemeenten. De ondersteuning op het bestuur zal zoveel mogelijk worden ontzien.

3.4. Verwachte voor- en nadelen per programma

	Begroting 2019	Meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING GEMEENTEN				
Lasten	29.138	27.765	27.031	27.027
Baten	-3.322	-3.380	-3.396	-3.396
Saldo baten en lasten	**25.816**	**24.385**	**23.636**	**23.632**
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018				
Totaal lasten na kadercorrecties	29.138	27.765	27.031	27.027
Totaal baten na kadercorrecties	-3.322	-3.380	-3.396	-3.396
Begroting na mutaties	**25.816**	**24.385**	**23.636**	**23.632**
Lasten				
Kadercorrecties agv omissies in het kader	-25	-25	-25	-25
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming	818	309	309	309
Kadercorrecties agv dienstverlening aan derden	162	-	-	-
Kadercorrecties agv maat- en meerwerk	46	9	9	9
Knelpunten				
Loon- en prijsontwikkelingen	369	369	369	369
Implementatie nieuw financieel systeem	763	328	304	304
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	-732	-	-	-
Taakstelling A&B	-	145	-	-
Opgave ICT	2.100	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	-816	-	-	-
Taakstelling ICT	1.783	2.183	2.183	2.183
Aanvullende maatregelen				
Inkoop & aanbesteding	-64	-64	-64	-64
ICT	-381	-418	-198	-198
Facilitaire zaken en Frontoffice	-160	-160	-160	-160
Administratie en beheer	-150	-	-	-
Managementsupport	-300	-300	-300	-300
	3.413	**2.377**	**2.428**	**2.428**
MJPB 2019-2020				
Lasten	32.551	30.142	29.459	29.455
Baten	-3.322	-3.380	-3.396	-3.396
Saldo baten en lasten	**29.229**	**26.762**	**26.063**	**26.059**

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
PROGRAMMA BELASTINGEN GEMEENTEN				
Lasten	3.914	3.755	3.562	3.562
Baten	-348	-308	-308	-308
Saldo baten en lasten	**3.566**	**3.447**	**3.254**	**3.254**
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018				
Totaal lasten na kadercorrecties	3.914	3.755	3.562	3.562
Totaal baten na kadercorrecties	-348	-308	-308	-308
Begroting na mutaties	**3.566**	**3.447**	**3.254**	**3.254**
Lasten				
Kadercorrecties agv maat- en meerwerk	22	101	101	101
Knelpunten				
Loon- en prijsontwikkelingen	-	-	-	-
Wettelijke ontwikkelingen	-	-	-	-
Harmonisatie-opgaven	-	-	-	-
Aanvullende maatregelen				
Belastingen	-95	-95	-95	-95
	-73	**6**	**6**	**6**
MJPB 2019-2020				
Lasten	3.841	3.761	3.567	3.567
Baten	-348	-308	-308	-308
Saldo baten en lasten	**3.493**	**3.453**	**3.260**	**3.260**

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING DE CONNECTIE				
Lasten	5.429	6.091	3.653	3.657
Baten	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**5.429**	**6.091**	**3.653**	**3.657**
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018				
Totaal lasten na kadercorrecties	5.429	6.091	3.653	3.657
Totaal baten na kadercorrecties	-	-	-	-
Begroting na mutaties	**5.429**	**6.091**	**3.653**	**3.657**
Lasten				
Kadercorrecties agv omissies in het kader	69	69	69	69
Knelpunten				
Loon- en prijsontwikkelingen	173	168	159	159
	242	**237**	**228**	**228**
MJPB 2019-2020				
Lasten	5.672	6.328	3.881	3.885
Baten	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**5.672**	**6.328**	**3.881**	**3.885**

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN EN ONVOORZIEN				
Lasten	163	163	-	-
Baten	-34.832	-34.037	-30.479	-30.479
Saldo baten en lasten	**-34.669**	**-33.874**	**-30.479**	**-30.479**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-155	-155	-155	-155
Saldo na reserves	**-34.824**	**-34.029**	**-30.634**	**-30.634**
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018				
Totaal lasten na kadercorrecties	163	163	-	-
Totaal baten na kadercorrecties	-34.762	-33.967	-30.409	-30.409
Begroting na mutaties	**-34.599**	**-33.804**	**-30.409**	**-30.409**
Baten				
Kadercorrecties agv omissies in het kader	-44	-44	-44	-44
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming	-818	-309	-309	-309
Kadercorrecties agv dienstverlening aan derden	-162	-	-	-
Kadercorrecties agv Maat- en Meerwerk	-68	-110	-110	-110
Knelpunten				
Loon- en prijsontwikkelingen	-542	-537	-528	-528
Implementatie nieuw financieel systeem	-763	-328	-304	-304
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	732	-	-	-
Taakstelling A&B	-	-145	-	-
Opgave ICT	-2.100	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	816	-	-	-
Taakstelling ICT	-1.783	-2.183	-2.183	-2.183
Aanvullende maatregelen				
Inkoop & aanbesteding	64	64	64	64
ICT	381	418	198	198
Facilitaire zaken en Frontoffice	160	160	160	160
Administratie en beheer	150	-	-	-
Belastingen	95	95	95	95
Managementsupport	300	300	300	300
	-3.583	**-2.619**	**-2.662**	**-2.662**
MJPB 2019-2020				
Lasten	163	163	-	-
Baten	-38.345	-36.586	-33.071	-33.070
Saldo baten en lasten	**-38.182**	**-36.423**	**-33.071**	**-33.070**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-155	-155	-155	-155
Saldo na reserves	**-38.337**	**-36.578**	**-33.226**	**-33.225**

Totalen per programma

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro				
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING GEMEENTEN				
Lasten	32.551	30.142	29.459	29.455
Baten	-3.322	-3.380	-3.396	-3.396
Saldo baten en lasten	**29.229**	**26.762**	**26.063**	**26.059**
PROGRAMMA BELASTINGEN GEMEENTEN				
Lasten	3.841	3.761	3.567	3.567
Baten	-348	-308	-308	-308
Saldo baten en lasten	**3.493**	**3.453**	**3.260**	**3.260**
PROGRAMMA BEDRIJFSVOERING DE CONNECTIE				
Lasten	5.672	6.328	3.881	3.885
Baten	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	**5.672**	**6.328**	**3.881**	**3.885**
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN EN ONVOORZIEN				
Lasten	163	163	-	-
Baten	-38.345	-36.586	-33.071	-33.070
Saldo baten en lasten	**-38.182**	**-36.423**	**-33.071**	**-33.070**
Toevoeging aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-155	-155	-155	-155
Saldo na reserves	**-38.337**	**-36.578**	**-33.226**	**-33.225**
Totaal saldo baten en lasten	**211**	**119**	**134**	**134**
Totaal saldo na reserves	**56**	**-36**	**-21**	**-21**

3.5. Incidentele (verander-)budgetten

In de tweede bestuursrapportage 2018 is aangegeven dat het van belang is dat incidentele (verander-) budgetten beschikbaar blijven voor het doel waarvoor deze beschikbaar zijn gesteld, het vormgeven van de veranderopgave en het adequaat begeleiden van de medewerkers hierbij, door middel van scholing en training. Het verwachte resultaat op deze budgetten bedraagt € 1.508.000.

Incidentele (verander-)budgetten	Begroting 2018	Resultaat 2018	Saldo 2018
Bedragen x 1.000 euro			
Veranderbudgetten			
Veranderkosten ICT	275	-	275
Veranderkosten DIV	25	-	25
Veranderkosten Belastingen	541	-	541
Veranderkosten Management Support	0	-	-
Saldo	**841**	**-**	**841**
Veranderbudgetten -> frictiebudget			
Frictiebudget	200	-	200
Saldo	**200**	**-**	**200**
Incidentele budgetten voor scholing			
Kosten opleidingen en trainingen ICT	85	49	36
Kosten opleidingen en trainingen DIV	20	4	16
Kosten opleidingen en trainingen Belastingen	75	35	40
Kosten opleidingen en trainingen MAS	17	1	17
Saldo	**197**	**89**	**108**
Structureel opleidingsbudget			
Kosten opleidingen en trainingen	370	11	359
Saldo	**370**	**11**	**359**
Totaal saldo	**1.608**	**100**	**1.508**

Het voordeel op de veranderkosten kan door het bestuur in 2019 als dekkingsinstrument worden ingezet ter financiering van knelpunten, voor zover dit past binnen het jaarrekeningresultaat.

3.6. Transitiebudget

In het bedrijfsplan 2017 – 2020 zijn afspraken gemaakt over het budget voor de oprichting van De Connectie. Ten behoeve van de start van De Connectie is een transitiebudget beschikbaar gesteld van € 4,4 mln. Ten aanzien van de besteding van de middelen is destijds het volgende concreet vastgesteld:

A. voor de ontvlechting van de afdelingen uit de drie gemeenten en voor de vorming van de nieuwe organisatie is € 3,9 mln. nodig.

B. het restant van het transitiebudget ad. € 0,5 mln. is beschikbaar voor de harmonisatieopgave van De Connectie.

Transitiebudget 2016 t/m heden

	Begroot voor transitie-periode	2016/2017 (realisatie)	2018 (realisatie)	Totaal	Saldo
Bedragen x 1.000 euro					
Begroting 2019-2022					
A. Ontvlechting uit 3G en vorming De Connectie	**3.900**	**2.967**	**-5**	**2.962**	**938**
Projectorganisatie	1.799	2.264	-	2.264	-465
Communicatie	150	162	-	162	-12
Investeringen	792	598	-	598	194
Frictie-/desintegratiekosten vorming Connectie	-	-	-	-	-
1. Frictiekosten	Neutraal	-	-	-	-
2. Kosten Sociaal statuut	Neutraal	-	-	-	-
3. Desintegratiekosten 3G	400	-	-	-	400
4. Desintegratiekosten De Connectie	300	-	-	-	300
Post onvoorzien / overig	459	-	9	9	450
Ontvangsten	-	-56	-14	-70	70
B. Harmonisatieopgave De Connectie	**500**	**129**	**493**	**622**	**-122**
Investeringen	500	129	171	300	200
Desintegratiekosten	-	-	322	322	-322
Saldo baten en lasten	**4.400**	**3.096**	**488**	**3.584**	**816**

Afgezet tegen het bedrijfsplan blijkt dat tot op heden minder kosten zijn gemaakt voor de ontvlechting en de vorming van de nieuwe organisatie. In het bedrijfsplan was € 3,9 mln. geraamd (incl. 0,7 mln. voor desintegratie van systemen), terwijl in werkelijkheid € 3,0 mln. is besteed.

Voor de harmonisatie-opgave is € 0,6 mln. van de hiervoor beschikbare 0,5 mln. uitgegeven c.q. heeft een bestemming gekregen. Ultimo 2018 is er binnen het transitiebudget derhalve nog € 0,8 mln. beschikbaar voor de harmonisatieopgave van De Connectie.

Toelichting uitgaven transitiebudget

A. Ontvlechting uit 3G en vorming De Connectie

Projectorganisatie
De kosten voor de projectorganisatie ad. € 2.264k bestaan voor een belangrijk deel uit de kosten van de kwartiermakersorganisatie en van de hiervoor ingehuurde specifieke expertise zoals (programma)management en HR-expertise ter ondersteuning van de reorganisatie. De gevolgen van de vertraging van een halfjaar van de feitelijke start van De Connectie heeft op onderdelen extra kosten met zich meegebracht (met name extra inzet tijdelijk personeel).

Communicatie
De kosten voor de communicatie ad. € 162k bestaan grotendeels uit kosten die zijn gemaakt voor communicatieuitingen zoals huisstijl, intranet en internet, maar ook voor bijeenkomsten met (toekomstige) medewerkers.

Investeringen
De post investeringen van € 598k bestaat uit kosten die samenhangen met de ontvlechting van de taken en werkzaamheden uit de gemeentelijke organisatie. Het betreft hier o.a. investeringen die zijn gedaan in ICT-systemen, P-systemen, maar ook kosten die samenhangen met de inrichting van HR21 en het plaatsingsproces van medewerkers.

Frictie- en desintegratiekosten
Medio 2017 is in het OGO besproken de € 700k desintegratiebudget en ruimere bestemming te geven in de gehele transitie- en harmonisatieopgave. Sinds 2018 is er voor € 322k aan kosten gemaakt vanuit dit budget. Hiervan betreft € 221k kosten voor extra ondersteuning bij ICT. Daarnaast zijn uit dit budget de kosten gedekt voor het aandeel van De Connectie in de aanbesteding van het Social Intranet (besluit OGO 30 oktober 2018) en in de ontwikkeling van managementinformatie. Vanwege de herbestemming van dit budget zijn de uitgaven op deze post in voornoemde tabel opgenomen onder de Harmonisatieopgave De Connectie.

Overige kosten
De post onvoorzien is nagenoeg niet aangesproken. Daarentegen is er nog € 70k aan subsidie-opbrengsten gerealiseerd, welke zijn toegevoegd aan het transitiebudget.

B. Harmonisatieopgave De Connectie

Investeringen
De € 300k heeft betrekking op investeringen in de harmonisatie-opgave, onder andere in de aanbesteding en implementatie van één Facility Management Informatiesysteem (FMIS) en de aanbesteding van één nieuw financieel systeem.

Desintegratiekosten
Hier wordt verwezen naar de toelichting opgenomen onder frictie- en desintegratiekosten.

3.7. Investeringsplanning

		Begroting	meerjarenraming			Doorgeschoven investeringen		Extra investeringen	Begroting	meerjarenraming		
Afdeling	Activum omschrijving	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2019	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro												
A&B	Software	-	-	-	59	60	-	1.361	1.421	-	-	59
BEL	Software	-	-	49	-	700	-	-	700	-	49	-
BR	Gereedschappen	-	-	41	-	21	-	-	21	-	41	-
BR	Software	-	12	12	-	175	-	-	175	12	12	-
DIV	Inrichting gebouwen en inventaris	-	-	-	-	16	-	-	16	-	-	-
DIV	Software	-	-	9	-	105	-	-	105	-	9	-
FZF	Gereedschappen	29	-	-	-	55	-	-	84	-	-	-
FZF	Inrichting gebouwen en inventaris	-	578	68	377	-	-	-	-	578	68	377
FZF	Personenautos	33	11	138	15	-	-	-	33	11	138	15
FZF	Scooters	-	-	-	-	-		16	16	-	-	-
FZF	Software	-	82	-	-	-	-	-	-	82	-	-
I&A	Software	-	-	-	-	45	-	-	45	-	-	-
ICT	Hardware	4.008	1.241	203	-	1.991	1.345	-	5.999	2.586	203	-
ICT	Mob App (tablets/labtops/ smartphone)	218	146	282	172	-	-	-	218	146	282	172
ICT	Software	19	318	23	675	-	-	-	19	318	23	675
ICT	Telecommunicatie-voorzieningen	24	34	-	-	249	655	-	273	689	-	-
Totaal vaste activa		**4.332**	**2.421**	**825**	**1.297**	**3.417**	**2.000**	**1.376**	**9.125**	**4.421**	**825**	**1.297**

In de tweede bestuursrapportage is het Investeringsprogramma (IP) geactualiseerd. Aan deze geactualiseerde begroting zijn ook de vervangingsinvesteringen toegevoegd. De gepresenteerde mutaties in het IP hebben uitsluitend betrekking op 1. Het doorschuiven van investeringen vanuit 2018 naar 2019 en 2. investeringen welke samenhangen met de kadercorrecties en knelpunten uit hoofdstuk 3. Bij de MJPB 2020-2023 zal de investeringsplanning in zijn geheel worden geactualiseerd.

De nu geplande investeringen bestaan voor € 7,9 mln. uit reguliere vervangingen van bedrijfsmiddelen die zijn afgeschreven. Dit betreft hoofdzakelijk investeringen in hardware. Daarnaast staat ook de vervanging van de telefooncentrale op de planning. De verwachting is dat deze vervangingsinvesteringen ook daadwerkelijk in 2019 gerealiseerd worden. In 2019 staan initiële investeringen begroot voor € 3,2 mln. Een belangrijk deel heeft betrekking op de investering in het nieuw financieel systeem (zie par. 3.2.2). Ook zal er worden geïnvesteerd in de harmonisatie van het belastingsysteem waarvan de aanbesteding op dit moment loopt. Daarnaast vinden investeringen plaats in een nieuwe gemeenschappelijke ICT-omgeving.

3.8 Effecten bijdrage per gemeente

In de navolgende tabellen zijn de financiële effecten voor de gemeenten opgenomen van de in de bestuursrapportage opgenomen kadercorrecties en knelpunten. Voor het bepalen van het financieel effect per gemeente, zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De kadercorrecties als gevolg van omissies in het kader zijn toegerekend aan de gemeente waar deze betrekking op hebben. Alleen de aanstelling van de preventiemedewerker is op basis van de verdeelsleutel verdeeld over de gemeenten.
2. De kadercorrecties als gevolg van bestuurlijke besluitvorming zijn, voor zover gekwantificeerd, op basis van de verdeelsleutel verdeeld over de gemeenten.
3. De kadercorrecties als gevolg van maat- en meerwerk zijn toegerekend aan de gemeente waar deze betrekking op hebben.
4. De knelpunten als gevolg van (wettelijke) autonome ontwikkelingen zijn op basis van de verdeelsleutel verdeeld over de gemeenten.
5. De knelpunten ICT, Implementatie nieuw financieel systeem én Harmonisatie-opgaven zijn, voor zover gekwantificeerd, op basis van de verdeelsleutel verdeeld over de gemeenten.
6. De effecten van de aanvullende maatregelen zijn toegerekend aan de gemeenten op basis van waar de maatregelen hun effect hebben.

Arnhem

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Arnhem	**I/S**				
Primitieve begroting		26.357	25.835	23.528	23.528
Mutaties kadercorrecties	S	293	420	420	420
Mutaties kadercorrecties	I	447	-	-	-
Mutaties knelpunten	S	1.706	2.218	2.212	2.212
Mutaties knelpunten	I	965	124	-	-
Mutaties aanvullende maatregelen	S	-744	-771	-610	-610
Mutaties aanvullende maatregelen	I	-110	-	-	-
Totaal		**28.913**	**27.826**	**25.550**	**25.550**

Renkum

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Renkum	**I/S**				
Primitieve begroting		3.939	3.859	3.539	3.539
Mutaties kadercorrecties	S	22	26	26	26
Mutaties kadercorrecties	I	54	-	-	-
Mutaties knelpunten	S	232	301	300	300
Mutaties knelpunten	I	131	17	-	-
Mutaties aanvullende maatregelen	S	-90	-93	-71	-71
Mutaties aanvullende maatregelen	I	-15	-	-	-
Totaal		**4.274**	**4.110**	**3.794**	**3.794**

Rheden

		Begroting 2019	meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Rheden	**I/S**				
Primitieve begroting		6.298	6.163	5.622	5.622
Mutaties kadercorrecties	S	11	17	17	17
Mutaties kadercorrecties	I	103	-	-	-
Mutaties knelpunten	S	388	505	504	504
Mutaties knelpunten	I	220	28	-	-
Mutaties aanvullende maatregelen	S	-166	-173	-136	-136
Mutaties aanvullende maatregelen	I	-25	-	-	-
Totaal		**6.829**	**6.541**	**6.007**	**6.007**

Totaal

		Begroting 2019	meerjarenraming 2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Kader Begroting Connectie 2019-2022	**I/S**				
Primitieve begroting		36.594	35.857	32.689	32.689
Mutaties kadercorrecties	S	326	463	463	463
Mutaties kadercorrecties	I	604	-	-	-
Mutaties knelpunten	S	2.325	3.024	3.016	3.016
Mutaties knelpunten	I	1.315	169	-	-
Mutaties aanvullende maatregelen	S	-1.000	-1.037	-817	-817
Mutaties aanvullende maatregelen	I	-150	-	-	-
Begroting na mutaties		**40.016**	**38.477**	**35.351**	**35.351**

4. Ontwikkeling van het risicoprofiel

Inventarisatie risico's

Het risicoprofiel uit de tweede bestuursrapportage 2018 is geactualiseerd. De laatst bekende ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op de dienstverlening en de bedrijfsvoering van De Connectie zijn geïnventariseerd en meegenomen in de actualisatie. Daarnaast zijn de getroffen (beheers)maatregelen mee gewogen in dit risicoprofiel. Bij deze risico-inventarisatie zijn alleen risico's meegenomen met een financiële impact. Risico's die al zijn afgedekt door een bestemmingsreserve, een voorziening of verzekering zijn niet meegenomen in deze inventarisatie. Dit geldt ook voor begrotingsrisico's. In onderstaande tabel staan de belangrijkste geactualiseerde risico's met een financiële impact, afgezet tegen de risicoscore in de tweede bestuursrapportage 2018:

Nr.	Risico/ gebeurtenis	Kans	Impact	Risicoscore Berap-2	Risicoscore JR 2018
1.	Er is onvoldoende veranderkracht binnen De Connectie voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen.	Zeer groot	Groot	€ 675.000	€ 675.000
2.	Achterstanden in de kwaliteit van de overgekomen dienstverlening.	Zeer groot	Zeer groot	€ 1.350.000	€ 1.350.000
3.	De Connectie is afhankelijk van (duurdere) inhuur voor het continueren van de dienstverlening.	Groot	Gemiddeld	€ 263.000	€ 263.000
4.	Er wordt door de gemeenten in kwantitatieve en kwalitatieve zin, meer van De Connectie verwacht dan wat er op basis van de ingebrachte middelen kan worden geleverd.	Groot	Groot	€ 525.000	€ 525.000
5.	Door het ontbreken van een goed functionerende governance, komt de opgave van De Connectie onder druk komt te staan.	Zeer groot	Zeer groot	€ 187.500	€ 1.350.000
6.	Het ontvlechten en uittreden van derden leidt tot een dalende volume-afname bij De Connectie.	Zeer groot	Gemiddeld	€ 263.000	€ 263.000
7.	Totdat interventies in ICT geëffectueerd zijn, zijn de continuïteitsrisico's groot.	Groot	Zeer groot	-	€ 1. 050.000
	TOTAAL			**€ 3.263.500**	**€ 5.476.000**

De risicoscore is tot stand gekomen door de kans en impact van het risico met elkaar in verband te brengen. Hiervoor zijn de kansen en risico's onderverdeeld in de volgende categorieën:

Kans			Impact		
Categorie	**Klasse**	**Gemiddeld**	**Categorie**	**Klasse**	**Gemiddeld**
zeer klein	0 - 20%	10 %	zeer klein	€ 0 - € 100.000	€ 50.000
klein	20 - 40%	30 %	klein	€ 100.000 - € 250.000	€ 175.000
gemiddeld	40 - 60%	50 %	gemiddeld	€ 250.000 - € 500.000	€ 375.000
groot	60 - 80%	70 %	groot	€ 500.000 - € 1.000.000	€ 750.000
zeer groot	80 - 100%	90 %	zeer groot	> € 1.000.000	€ 1.500.000

Oorzaken

Ad 1.
Veel innovatiekracht (in personele zin) is achtergebleven bij de gemeenten, doordat de focus lag op uitvoerende bedrijfsvoeringstaken. Ook het beschikbaar stellen van de formatie voor het bedrijfsbureau is een moeizaam proces geweest. In materiële zin wordt het risico gelopen dat de veranderbudgetten (incl. het transitiebudget) onvoldoende blijken te zijn om de transitie te kunnen vervolmaken. Dit kan enerzijds worden veroorzaakt door verkeerde inschattingen, anderzijds zijn ook niet alle benodigde transitiekosten in het bedrijfsplan gekwantificeerd.

Dit risico heeft zich in 2018 De Connectiebreed voorgedaan. Nadrukkelijk is gebleken dat het bedrijfsbureau formatief onvoldoende is toegerust. Hierdoor staat de doorontwikkeling en de beheersing van de bedrijfsvoering van De Connectie onder druk. De harmonisatie, standaardisatie en digitaliseren van werkprocessen komt later op gang en loopt hiermee langer door. Kansen blijven onbenut. Beheersmaatregelen moeten worden gezocht in samenwerking met gemeenten. Tot nu verloopt dit proces moeizaam. De risicoscore blijft daardoor onveranderd ten opzichte van de tweede bestuursrapportage 2018.

Ad 2.
Doordat er geen 'foto' kon worden gemaakt van de kwaliteit van de overgedragen dienstverlening per 1 juli 2017, wordt het risico gelopen dat er discussies ontstaan ten aanzien van kwalitatieve achterstanden. Deze achterstanden hebben o.a. betrekking op de kwaliteit van het (contract-)beheer, van beheersingsmaatregelen in processen, van geautomatiseerde systemen en met name ook op de ICT-omgeving.

Dit risico doet zich in 2018 voor bij zowel het Programma Bedrijfsvoering Gemeenten als het programma Bedrijfsvoering Belastingen. Initiatieven tot samenwerking met de gemeenten om de kwalitatieve achterstanden in te lopen en te herstellen, zijn genomen. Hier zijn in veel gevallen aanvullende investeringen voor nodig. Het is lastig om hier de benodigde dekking voor te organiseren. Een goed voorbeeld hiervan is het plan van aanpak voor Basisregistraties om de basis op orde te krijgen. Het eerder goedgekeurde plan van aanpak komt, gezien de financiële omstandigheden bij de gemeenten, toch weer ter discussie te staan. Ook voor dit risico geldt dat de risicoscore ongewijzigd blijft aan de bestuursrapportage 2018.

Ad 3.
In de aanloop naar De Connectie is beschikbare vacatureruimte vaak niet ingevuld met vast personeel. De 'knip' in de taken en werkzaamheden van medewerkers hebben er eveneens toe geleid dat de taken en werkzaamheden wel zijn overgekomen en de desbetreffende medewerker niet. Ook is op een aantal terreinen nog sprake van een hoog en langdurig ziekteverzuim. Dit maakt dat De Connectie afhankelijk is van (duurdere) inhuur in een krappe arbeidsmarkt.

Dit risico doet zich in 2018 Connectie-breed voor. De invulling van de vacatureruimte door (duurdere) inhuur laat een overschrijding zien op het reguliere personeelsbudget. Hierop wordt gestuurd door meer structurele vacatures open te stellen. Ook wordt zeer actief gestuurd op het terugdringen van het ziekteverzuim. Deze maatregelen meewegende kan ook hier de risicoscore op het niveau van de tweede bestuursrapportage worden gehandhaafd.

Ad 4.
Op het moment van overdracht hadden de gemeenten geen zicht op de hoeveelheden producten en diensten die geleverd konden worden voor het overgedragen budget. In de praktijk leidt dit tot discussies op over de kosten van maat- en meerwerk ten opzichte van de basisdienstverlening. Deze discussie wordt versterkt doordat de gemeenten verschillende kwaliteitsniveaus hebben ingebracht. Ook bestaat het risico dat de (financiële) impact van autonome ontwikkelingen op de dienstverlening tot discussies met de gemeenten leiden, doordat de bedrijfsvoering op meer afstand tot de gemeenten is komen te staan.

Beide risico's hebben zich in 2018 voorgedaan. Dit heeft enerzijds geleid tot lastige discussies ten aanzien van de zowel de eindafrekening over 2018, kadercorrecties, als van de compensatie van autonome prijsontwikkelingen. Nog explicieter doet deze problematiek zich voor bij ICT-businessprojecten. In sommige gevallen moet hier, alleen al met het oog op continuïteit en informatieveiligheid, uitvoering aan worden gegeven. Daarbij zijn discussies over de gemaakte kosten en de dekking hiervan achteraf onwenselijk.

Voor 2019 is afgesproken dat maat- en meerwerk, alleen worden uitgevoerd wanneer vooraf overeenstemming is bereikt over dekking van de kosten. Dit geldt dus expliciet ook voor businessprojecten, die centraal zullen worden geprioriteerd. Met de MJPB 2020-2023 zal worden voorgesteld om met een algemeen prijsindexcijfer te werken, om hiermee discussies over prijsontwikkelingen van individuele contracten te voorkomen en over de jaren te egaliseren. Vooralsnog wordt de risicoscore op het niveau van de tweede bestuursrapportage gehouden.

Ad 5.
Door het ontbreken van een goed functionerende governance, komt de opgave van De Connectie onder druk komt te staan. In de tweede bestuursrapportage 2018 is al geconstateerd dat er een grote vraag is naar businessprojecten, zowel vanuit de gemeenten als vanuit De Connectie. Een juiste inrichting van de besluitvorming en verantwoordelijkheden rondom interne en externe businessprojecten is cruciaal voor de prioritering en beheersing hiervan. Hiermee kan de samenhang in projecten, de prioritering en businessrelevantie en niet in de laatste plaats het capaciteitsbeslag bij de afdelingen die belast zijn met de uitvoering worden geborgd. Bij De Connectie zijn dit vaak de afdelingen ICT en Inkoop & aanbesteding. Begin 2019 zal het portfoliomanagement worden ingericht.

Voor het slagen van de opgave van De Connectie is samenwerking met en tussen de gemeenten van essentieel belang. Het risico bestaat dat de wenselijkheid van maatwerk prevaleert boven het harmoniseren en standaardiseren van de dienstverlening. Hiermee wordt het risico gelopen dat het collectieve opdrachtgeverschap onvoldoende van de grond komt, terwijl dit randvoorwaardelijk voor de opgave van De Connectie.

In de praktijk blijkt inderdaad dat het harmoniseren en standaardiseren van de dienstverlening geen sinecure is. Voorbeelden zijn te vinden bij opgaves op het gebied van Belastingen, DIV en Administratie & beheer. Voorafgaand aan de uitvoering van dergelijke opgaven is harmonisatie van de uitgangspunten van het beleid noodzakelijk. Hier spelen de gemeenten, als collectief opdrachtgever, een cruciale rol in. Het bestuur heeft uitgesproken hier aan de gemeentelijke zijde meer sturing op te geven.
Gezien de ervaring uit 2018 wordt de kans van dit risico verhoogd van gemiddeld naar zeer groot. Dit geldt ook voor de impact hiervan gezien het taakstellende karakter van de harmonisatie-opgave.

Ad. 6
Het uittreden van derden leidt tot dalende volume-afname bij De Connectie. Gevolg hiervan is een herverdeling van de overhead; de structurele lasten worden relatief hoger. Deze stijging werkt door in de integrale kostprijs per af te nemen product voor de deelnemende gemeenten. In 2019 zullen met alle, van de gemeenten overgenomen, derden rechtstreekse dienstverleningsovereenkomsten worden afgesloten. Daarbij zullen deze derden de dienstverlening tegen werkelijke kostprijzen krijgen aangeboden. Wijzigingen in de kosten van de dienstverlening kunnen van invloed zijn op voornoemde ontwikkeling. Met de gemeenten is afgesproken hier samen sturing aan te geven. Vooralsnog wordt de risico uit de tweede bestuursrapportage aangehouden.

Ad. 7
Totdat interventies in ICT geëffectueerd zijn, zijn de continuïteitsrisico's groot. Deze interventies komen tot uitdrukking in de uitgezette verbeterpaden naar aanleiding van de onderzoeken van Arlande (ICT: onder de motorkap) en PWC (IV-keten). Vanaf 2019 worden hier, naar verwachting, aanvullende middelen voor beschikbaar gesteld en de taakstelling op ICT teruggedraaid. Gezien de financiële situatie bij de gemeenten is echter nog steeds onzekerheid over de toereikendheid van middelen om de ICT weer op het niveau krijgen dat nodig is om een stabiele en veilige ICT-omgeving te kunnen waarborgen. Daarnaast kost de uitvoering van dergelijke interventies tijd.

Gevolgen

Voornoemde risico's hebben tot gevolg dat:
1. De harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van processen mogelijk niet of later binnen de daarvoor beschikbare budgetten kan worden afgerond;
2. hiermee ook de daaraan gekoppelde besparing mogelijk niet of later zal worden behaald.

5. Bijlage 1: specificatie effect bijdrage per gemeente

Arnhem

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Arnhem	**I/S**				
Bijdrage cf. MJPB 2019-2022		26.427	25.905	23.598	23.598
Mutaties 2e bestuursrapportage 2018					
Systeemboekingen	S	-42	-42	-42	-42
Advieskosten brandverzekering	S	-28	-28	-28	-28
Begroting na mutaties		26.357	25.835	23.528	23.528
Kadercorrecties agv omissies in het kader					
Kapitaalslasten AV-middelen	S	33	33	33	33
Aanstelling preventiemedewerker	S	51	51	51	51
Budgetten vervanging scooters	S	pm	pm	pm	pm
Budgetten voor vervanging hoog-volume-apparatuur repro	S	pm	pm	pm	pm
Evenementencoördinatie	S	pm	pm	pm	pm
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming					
Huisvesting	S	pm	pm	pm	pm
Social Intranet	S	23	23	23	23
Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties	S	81	81	81	81
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	S	96	123	123	123
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	I	400	-	-	-
Kadercorrecties agv Maat- en Meerwerk					
Laptops versnellingsteam W&I	S	9	9	9	9
Levering apparatuur HNW	I	19	-	-	-
Pilot "Mylex"	I	7	-	-	-
Uitvoeren toeristenbelasting	I	22	-	-	-
Uitvoeren toeristenbelasting vanaf 2020	S	-	101	101	101
		740	420	420	420
Totaal		**27.097**	**26.255**	**23.948**	**23.948**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Arnhem	**I/S**				
Begroting na kadercorrecties		27.097	26.255	23.948	23.948
Knelpunten					
Loon- en prijsontwikkelingen	S	398	394	387	387
Implementatie nieuw financieel systeem	S	-	223	223	223
Implementatie nieuw financieel systeem	I	560	18	-	-
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	I	-537	-	-	-
Taakstelling A&B	I	-	106	-	-
Opgave ICT	I	1.540	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	I	-598	-	-	-
Taakstelling ICT	S	1.308	1.601	1.601	1.601
		2.670	2.342	2.212	2.212
Totaal		**29.767**	**28.597**	**26.160**	**26.160**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Arnhem	**I/S**				
Begroting na knelpunten		29.767	28.597	26.160	26.160
Aanvullende maatregelen					
Inkoop & aanbesteding	S	-54	-54	-54	-54
ICT		-282	-309	-148	-148
- uitzetten applicaties	*S*	*-80*	*-80*	*-80*	*-80*
- reductie multifunctionals	*S*	*-48*	*-48*	*-48*	*-48*
- reductie aantal vaste telefoons	*S*	-	*-12*	*-12*	*-12*
- werkplekrationalisatie	*S*	*-8*	*-8*	*-8*	*-8*
- Temporiseren IP 2019	*S*	*-147*	*-161*	-	-
Facilitaire zaken en Frontoffice	S	-117	-117	-117	-117
Administratie en beheer	I	-110	-	-	-
Belastingen		-70	-70	-70	-70
- niet invullen vacatureruimte kwaliteitsmedewerker	*S*	*-48*	*-48*	*-48*	*-48*
- beperken marktanalyse voor waardebepaling	*S*	*-22*	*-22*	*-22*	*-22*
Managementsupport	S	-220	-220	-220	-220
		-854	-771	-610	-610
Totaal		**28.913**	**27.826**	**25.550**	**25.550**

Renkum

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Renkum	**I/S**				
Bijdrage cf. MJPB 2019-2022		3.939	3.859	3.539	3.539
Begroting na mutaties		3.939	3.859	3.539	3.539
Kadercorrecties agv omissies in het kader					
Bankkosten	S	-12	-12	-12	-12
Aanstelling preventiemedewerker	S	7	7	7	7
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming					
Huisvesting	S	pm	pm	pm	pm
Social Intranet	S	3	3	3	3
Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties	S	11	11	11	11
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	S	13	17	17	17
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	I	54	-	-	-
		76	26	26	26
Totaal		**4.016**	**3.885**	**3.565**	**3.565**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Renkum	**I/S**				
Begroting na kadercorrecties		4.016	3.885	3.565	3.565
Knelpunten					
Loon- en prijsontwikkelingen	S	54	53	53	53
Implementatie nieuw financieel systeem	S	-	30	30	30
Implementatie nieuw financieel systeem	I	76	2	-	-
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	I	-73	-	-	-
Taakstelling A&B	I	-	14	-	-
Opgave ICT	I	209	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	I	-81	-	-	-
Taakstelling ICT	S	178	217	217	217
		362	318	300	300
Totaal		**4.378**	**4.203**	**3.865**	**3.865**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Renkum	**I/S**				
Begroting na knelpunten		4.378	4.203	3.865	3.865
Aanvullende maatregelen					
Inkoop & aanbesteding	S	-4	-4	-4	-4
ICT		-30	-34	-12	-12
- uitzetten applicaties	*S*	*-10*	*-10*	*-10*	*-10*
- reductie aantal vaste telefoons	*S*	-	*-2*	*-2*	*-2*
- werkplekrationalisatie	*S*	*-0*	*-0*	*-0*	*-0*
- Temporiseren IP 2019	*S*	*-20*	*-22*	-	-
Facilitaire zaken en Frontoffice	S	-16	-16	-16	-16
Administratie en beheer	I	-15	-	-	-
Belastingen		-9	-9	-9	-9
- niet invullen vacatureruimte kwaliteitsmedewerker	*S*	*-6*	*-6*	*-6*	*-6*
- beperken marktanalyse voor waardebepaling	*S*	*-3*	*-3*	*-3*	*-3*
Managementsupport	S	-30	-30	-30	-30
		-105	-93	-71	-71
Totaal		**4.274**	**4.110**	**3.794**	**3.794**

Rheden

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Rheden	**I/S**				
Bijdrage cf. MJPB 2019-2022		6.298	6.163	5.622	5.622
Begroting na mutaties		6.298	6.163	5.622	5.622
Kadercorrecties agv omissies in het kader					
Bankkosten	S	-8	-8	-8	-8
Schoonmaak bijgebouwen Rheden	S	-26	-26	-26	-26
Verwerken personele mutaties in MPZ	S	-13	-13	-13	-13
Aanstelling preventiemedewerker	S	12	12	12	12
Budgetten vervanging meubilair gemeente Rheden	S	pm	pm	pm	pm
Kadercorrecties agv bestuurlijke besluitvorming					
Huisvesting	S	pm	pm	pm	pm
Social Intranet	S	5	5	5	5
Aanpassing en uitbreiding takenpakket Basisregistraties	S	19	19	19	19
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	S	22	28	28	28
Plan van aanpak Basisregistraties: 'Basis op orde'	I	91	-	-	-
Kadercorrecties agv Maat- en Meerwerk					
Regiesysteem Sociaal Domein MOGuide	I	12	-	-	-
		114	17	17	17
Totaal		**6.412**	**6.180**	**5.639**	**5.639**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Rheden	**I/S**				
Begroting na kadercorrecties		6.412	6.180	5.639	5.639
Knelpunten					
Loon- en prijsontwikkelingen	S	91	90	88	88
Implementatie nieuw financieel systeem	S	-	51	51	51
Implementatie nieuw financieel systeem	I	127	4	-	-
-/- Vrijval BR veranderopgave tbv nieuw financieel syteem	I	-122	-	-	-
Taakstelling A&B	I	-	24	-	-
Opgave ICT	I	351	-	-	-
-/- Restant transitiebudget tbv ICT-opgave	I	-136	-	-	-
Taakstelling ICT	S	298	365	365	365
		608	533	504	504
Totaal		**7.020**	**6.714**	**6.143**	**6.143**

		Begroting	meerjarenraming		
		2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1.000 euro					
Rheden	**I/S**				
Begroting na knelpunten		7.020	6.714	6.143	6.143
Aanvullende maatregelen					
Inkoop & aanbesteding	S	-5	-5	-5	-5
ICT		-69	-75	-38	-38
- uitzetten applicaties	*S*	*-10*	*-10*	*-10*	*-10*
- reductie multifunctionals	*S*	*-8*	*-8*	*-8*	*-8*
- reductie aantal vaste telefoons	*S*	-	*-3*	*-3*	*-3*
- werkplekrationalisatie	*S*	*-17*	*-17*	*-17*	*-17*
- Temporiseren IP 2019	*S*	*-33*	*-37*	-	-
Facilitaire zaken en Frontoffice	S	-27	-27	-27	-27
Administratie en beheer	I	-25	-	-	-
Belastingen		-16	-16	-16	-16
- niet invullen vacatureruimte kwaliteitsmedewerker	*S*	*-11*	*-11*	*-11*	*-11*
- beperken marktanalyse voor waardebepaling	*S*	*-5*	*-5*	*-5*	*-5*
Managementsupport	S	-50	-50	-50	-50
		-191	-173	-136	-136
Totaal		**6.829**	**6.541**	**6.007**	**6.007**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Mattijs Loor (D66) Marie José Navis (GroenLinks) Hanny van Nunen (PvdA) Leo de Groot (PvdD) Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem) Gerrie Elfrink (SP) Karin Kalthoff (VVD) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel motie	Meer schulden voorkomen
Nummer Zaaknummer	**19M19** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De overheid bij schulden vaak de voornaamste schuldeiser is;
- De gemeente verantwoordelijk is voor schuldhulpverlening en voor uitvoering en handhaving van de Participatiewet;
- Staatssecretaris Van Ark in haar brief aan de Tweede Kamer van 13 februari 2019 aangeeft dat een tussentijdse aanmaning, aanbieden van vroegtijdig betalingsregeling en persoonlijk contact tot een vermindering van boete-stapelen heeft geleid;
- De staatssecretaris in dezelfde brief aangeeft gemeenten te zullen oproepen om – vooruitlopend op nieuwe wetgeving – uit te gaan van minimaal 95% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- Arnhem op dit moment een minimum hanteert van 90% of 92,5% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- De minister voor Rechtsbescherming toe heeft gezegd (14 februari 2019) dat kwijtschelding van boetestapeling hand in hand dient te gaan met het accepteren van schuldhulpverlening.

Overwegende dat

AANGENOMEN

19m 19/P2/7k

- Stapeling van boetes, aanmaningskosten, invorderingskosten en rente op betalingsachterstanden onwenselijk is en naast schuldenproblematiek ook de bijkomende maatschappelijke problemen vergroot;
- Met het opleggen van invorderkosten en rente bij betalingsachterstanden of bij het hanteren van een te lage beslagvrije voet, de gemeente haar eigen taak om problematische schulden tegen te gaan bemoeilijkt;
- Boetes bedoeld zijn om mensen die niet willen betalen aan te zetten tot betalen, maar geen effect hebben indien inwoners niet kunnen betalen;
- Bij het aanhouden van een te lage beslagvrije voet er een groot risico bestaat op het opbouwen van nieuwe schulden.

Spreekt uit dat:

- De gemeente al het mogelijke moet doen om te voorkomen dat kwetsbare inwoners door beslaglegging of boetes van de zijde van de overheid verder in financiële problemen komen.

En verzoekt het college:

- Geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien sprake is van inwoners met problematische schulden, mits zij schuldhulpverlening accepteren;
- Ook geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien al sprake is van een maximaal beslag op loon of uitkering en er geen (spaar)geld is om de boete of kosten mee te voldoen;
- Zo spoedig mogelijk gehoor te geven aan de oproep van de staatssecretaris om een beslagvrije voet van minimaal 95% van de bijstandsnorm als uitgangspunt te hanteren;
- De raad uiterlijk in juni 2019 een voorstel tot aanpassing van de Afstemmingsverordening te doen toekomen, indien dat voor de uitvoering van bovenstaande noodzakelijk is;
- Er bij grote schuldeisers, zoals het CJIB, de belastingdienst, zorgverzekeraars, energieleveranciers of woningcoöperaties, op aan te dringen boetestapeling te voorkomen door tussentijds een aanmaning in eenvoudig Nederlands te sturen en/of vroegtijdig persoonlijk contact op te nemen en een betalingsregeling aan te bieden.

en gaat over tot de orde van de dag

Mattijs Loor (D66)
Marie José Navis (GroenLinks)
Hanny van Nunen (PvdA)
Leo de Groot (PvdD)
Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem)
Gerrie Elfrink (SP)
Karin Kalthoff (VVD)
Klaartje van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor 36 *Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Mieke Hegge - Partij voor de Dieren Yildirim Usta - DENK Verenigd Arnhem
Titel motie	Een ambitieus en innovatie plan voor bos in Arnhem
Nummer Zaaknummer	**19M20** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- De uitstoot van CO2 het klimaat opwarmt
- De afname van biodiversiteit een groot probleem is

Overwegende dat:

- Een bos zorgt voor meer biodiversiteit in de vorm van bomen, planten, vogels, insecten
- Een bos vele tonnen CO2 kan vastleggen
- Een bos zorgt voor schonere lucht en verkoeling op hete dagen
- Een bos ruimte biedt voor recreatie en educatie
- Arnhem in het kader van Circulaire stad alle ruimte wil geven aan lokale en regionale voedselvoorziening
- Urgenda het meest ambitieuze en innovatieve plan voor meer bos in de gemeente beloont door het volgende plantseizoen het plan te realiseren

Roept het college op:

Voor 1 mei 2019 met een ambitieus en innovatief plan te komen voor meer bos in Arnhem.
Daarbij het concept voedselbos en aanplant van fruit- en noten bomen mee te nemen.
Mee te doen aan de Gelderse Bos Battle 2019 van Urgenda.

INGETROKKEN

19 m 20 / P2 / 7k

en gaat over tot de orde van de dag

Mieke Hegge - Partij voor de Dieren
Yildirim Usta - DENK Verenigd Arnhem

INGETROKKEN 7k

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Sarah Dobbe - SP
Titel motie	2 van 3: Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem
Nummer Zaaknummer	**19M27** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De gemeente jarenlang heeft gedoogd en in sommige gevallen actief heeft bijgedragen dat er op Oostappen Vakantiepark Arnhem permanent wordt gewoond;
- De meeste bewoners van de camping zich hierdoor met medeweten van de gemeente in een kwetsbare situatie bevinden waarbij huisvesting te allen tijde van hen kan worden ontnomen;
- De gemeente ervoor moet zorgen dat er voldoende huisvesting en onderdak, maar ook ondersteuning en zorg is voor haar inwoners;
- Het gedogen en actief bijdragen aan het permanent wonen op Oostappen Vakantiepark Arnhem mensen mogelijk in een nog kwetsbaarder positie heeft geplaatst en een oplossing voor fatsoenlijke huisvesting en achterliggende problemen van deze mensen mogelijk heeft vertraagd.

Verzoekt het college om:

- Er op toe te zien dat de mensen die momenteel permanent op Oostappen Vakantiepark Arnhem verblijven met urgentie naar geschikte permanente huisvesting worden geholpen;
- Deze mensen te compenseren voor eventuele kosten die daarvoor moeten worden gemaakt;
- Deze mensen met prioriteit ondersteuning en zorg te bieden waar dat nodig is;
- De gemeenteraad hierover binnen drie maanden te informeren.

VERWORPEN

lg m 27/P2/7

en gaat over tot de orde van de dag

Namens de SP-fractie Arnhem
Sarah Dobbe

VEPWORPEN 7

Voor 10

Tegen 26

Motie vreemd aan de agenda "Neem verantwoordelijkheid voor de bewoners van Camping Arnhem" (19M27)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij Sarah Dobbe, SP Daniël Becker, ChristenUnie
Titel motie	Correct inschrijven
Nummer Zaaknummer	**19M29** 378759

De Raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- op 3 april 2019 uitvoerig is gesproken over de problematiek op camping Oostappen, waar in strijd met het bestemmingsplan door tientallen mensen wordt gewoond;
- in beginsel op elk willekeurig adres door de gemeente inschrijving van personen in Arnhem plaatsvindt, ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de hoofdbewoner/ gerechtigde van het adres;
- niet wordt nagegaan of de hoofdbewoner van een adres instemt met een inschrijving in het GBA;
- zonder toestemming inschrijven op het adres voor de hoofdbewoner kan leiden tot ongewenste situaties, zoals toepassing van de kostendelersnorm; ongewenste post van schuldeisers; mensen aan de deur die op het verkeerde been gezet zijn e.d.;
- de hoofbewoner niet eenvoudig de inschrijving – gedaan zonder zijn toestemming – kan doen beëindigen;
- veel gemeenten – ook in de regio Arnhem – als voorwaarde hebben dat een huurovereenkomst, een koopakte of schriftelijke toestemming van de hoofdbewoner moet worden overlegd om inschrijving te laten plaatsvinden;

Overwegende dat

- het college heeft toegezegd dat de problematiek aandacht heeft en op basis van maatwerk tot een oplossing wenst te komen, in overleg met en in het belang van alle betrokkenen;
- het niet wenselijk is om de nu ontstane situatie te laten voortduren;
- de wethouder niet voornemens is de praktijk van registratie van personen op een adres te wijzigen;
- het wenselijk is om de praktijk van registratie van personen op een adres te wijzigen, in die zin dat de hoofdbewoner c.q. de gerechtigde van het adres vooraf toestemming verleend om op het adres in te schrijven, opdat problemen kunnen worden voorkomen;

Spreekt dat

- het college van burgemeester en wethouders met onmiddellijke ingang de registratie van personen op een adres waar wonen niet is toegestaan stopt;
- het college van burgemeester en wethouders met onmiddellijke ingang het inschrijven van personen op een adres bindt aan een vooraf te overleggen huurovereenkomst, eigenaarsverklaring of toestemming van de hoofdbewoner;

INGETROKKEN

19m29/P.2

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij
Sarah Dobbe, SP
Daniël Becker, ChristenUnie

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers
Nummer Zaaknummer	**19M46** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- We in Nederland een minimumstandaard aan woningen hebben gesteld, waarbij woningen aan eisen moeten voldoen voor kwaliteit, zodat mensen veilig en gezond kunnen wonen;
- Het onwenselijk is voor de gezondheid en veiligheid van mensen om deze eisen naar beneden bij te stellen of de grenzen hiervan op te zoeken;
- De gemeente zich dient in te spannen zodat er voor alle Arnhemmers fatsoenlijke, veilige en gezonde huisvesting is.

Verzoekt het college om:
Te handhaven op permanente bewoning op Oostappen Vakantiepark Arnhem en andere Vakantieparken en er op toe te zien dat er voldoende huizen zijn en onderdak is voor mensen zonder plek om te wonen,

VERWORPEN

lgm% /P2/7K

en gaat over tot de orde van de dag

Sarah Dobbe - SP
Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij

VERWORPEN 7K

Voor	**8**
Tegen	**28**

Motie vreemd aan de agenda "Geen caravan maar een huis voor Arnhemmers" (19M46)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Bouw woningen als er toch al wordt gewoond
Nummer Zaaknummer	**19M47** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Er reeds jarenlang op Oostappen Vakantiepark Arnhem permanent wordt gewoond door Arnhemmers;
- Er reeds jarenlang met tussenpozen grootschalige huisvesting van Oost-Europese arbeidsmigranten plaatsvindt op Oostappen Vakantiepark Arnhem;
- Dat de standaard van deze huisvesting onder de standaard ligt die je mag verwachten van een huis waar in wordt gewoond ipv gerecreëerd;
- Er een grote behoefte is aan meer betaalbare en sociale woningen in Arnhem.

VERWORPEN

Ig mu7 / P.2 / 7

Verzoekt het college om: De raad een voorstel te doen voor het omvormen van het camping terrein van Oostappen Vakantiepark Arnhem naar een woonbuurt.
en gaat over tot de orde van de dag Sarah Dobbe - SP Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij VERWORPEN 7

Voor	**4**
Tegen	**32**

Motie vreemd aan de agenda "Bouw woningen als er toch al wordt gewoond" (19M47)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	0	4
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeentelijke Afdeling Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	SP Arnhem
Titel motie	voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp
Nummer Zaaknummer	19M54 378759

De raad,
gehoord de beraadslaging,

constaterende dat;

- steeds meer gemeenten in Nederland indicaties zonder urennorm afgeven,
- de gemeenten zo dachten te bezuinigen,
- kwetsbare ouderen hiermee gedupeerd worden,
- dit is door de Centrale Raad van Beroep is verboden,
- deze gemeenten veel geld kwijt zijn aan rechtszaken door boetes en proceskosten

overwegende dat;

- op het moment dat Arnhem afscheid zou nemen van uren-indicatie;
  - de rechtszekerheid van kwetsbare ouderen wordt aangetast
  - de gemeente groot financieel risico gaat lopen op het verliezen van rechtszaken
- de gemeente Arnhem dit voorbeeld onder geen beding moet volgen,

Spreekt uit dat:

- Arnhem altijd een urenindicatie afgeeft,

en gaat over tot de orde van de dag.

AANGENOMEN

Abdurrahman Çetintas - SP

Toelichting: Steeds meer gemeenten geven indicaties zonder urennorm ondanks dat dit door de Centrale Raad van Beroep is verboden. Dit creëert niet alleen onduidelijkheid voor de inwoners maar ook rechtsonzekerheid. Een inwoner weet immers niet hoeveel hulp hij of zij ontvangt. Tegen gemeente die het verbod hebben genegeerd worden steeds vaker rechtszaken aangespannen. De rechtszaken worden door deze gemeenten haast zonder uitzondering verloren. Naast dat dit pijnlijk is kost het de gemeenten veel geld. Zo is de gemeente Eindhoven al vier ton kwijt en dat mogelijk zal oplopen tot 1 miljoen euro.
https://www.ed.nl/eindhoven/verzet-ouderen-kost-eindhoven-mogelijk-bijna-miljoen~a2b04582/

Voor	**28**
Tegen	**8**

Motie vreemd aan de agenda "Voorkom pijnlijke en dure rechtszaken huishoudelijke hulp" (19M54)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Y. Usta (DENK Verenigd Arnhem)
Titel motie	"12 punten voor het Songfestival naar Arnhem"
Nummer Zaaknummer	**19M51** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Arnhem een gastvrije stad is,
- Arnhem de culturele hoofdstad van Oost-Nederland is,
- Er draagvlak is voor het organiseren van het Songfestival in Arnhem,
- Arnhem ervaring heeft met grote (inter)nationale evenementen,
- Arnhem qua festivallocatie, infrastructuur en goede bereikbaarheid (ligging tussen Amsterdam en Düsseldorf) de beste kaarten heeft voor het Songfestival,
- Er ruim 200 miljoen mensen kijken naar het Songfestival,
- Dit goed is voor de Arnhemse citymarketing en naamsbekendheid van de stad,
- Er duizenden toeristen, journalisten, hoogwaardigheidsbeklederes etc. naar het Songfestival komen,
- Dit ten goede komt voor de Arnhemse economie en werkgelegenheid,
- Het vele miljoenen kost om het Songfestival te organiseren voor de NPO, die geen extra steun krijgt vanuit de landelijke overheid en hiervoor nog dekking zoekt,
- Vitesse en KNVB nog moeten puzzelen om hun speelschema rond te krijgen in het geval dat het Gelredome wordt geboekt;

Overwegende dat

- Het een uitstekende gelegenheid is om de stad internationaal te promoten via de vele miljoenen geïnteresseerden,
- Het een gemiste kans is voor Arnhem op het moment dat wij het niet halen,
- Nederland groter is dan alleen maar Amsterdam,

Het college van B&W al vol trots naar buiten brengt zich in te willen spannen om het Songfestival naar Arnhem te halen;

INGETROKKEN

19m51/P2/7K

Roept het college op - Maximaal inzet te leveren om het Songfestival naar Arnhem te halen in samenwerking met onder andere de provincie Gelderland, ondernemers, Vitesse, Gelredome, inwoners en de regio. De gemeenteraad tijdig te informeren over eventuele gemeentelijke bijdragen en organisatorische aandachtspunten;
en gaat over tot de orde van de dag Yildirim Usta / DENK Verenigd Arnhem INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij Maarten Venhoek, D66
Titel motie	Stop gebruik fossiele brandstoffen
Nummer Zaaknummer	**19M52** 378759

De Raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- de Raad van Arnhem op 15 mei 2019 graag een positieve bijdrage levert aan het verminderen en uiteindelijk het beëindigen van het gebruik van fossiele brandstoffen;
- ook de gemeente Arnhem fossiele brandstoffen gebruikt voor haar bedrijfsvoering en functioneren;

Overwegende dat
- het gebruik van fossiele brandstoffen – nu en in de toekomst – door velen als ongewenst wordt aangeduid;
- leden van het college burgemeester en wethouders voor haar **dienstreizen** ook gebruik maakt van vervoersmiddelen, zoals auto's, die gebruikmaken van fossiele brandstoffen;
- ambtenaren, medewerkers en adviseurs werkzaam in dienst van of in opdracht van de gemeente Arnhem gebruikmaken van vervoersmiddelen, zoals auto's, rijdend middels fossiele brandstoffen;
- de gemeente een voorbeeldfunctie heeft op tal van terreinen, zo hoort hoe zij haar eigen huishouding voert;

Verzoekt het college
1. per 1 januari 2020 of zoveel eerder voor haar dienstreizen geen gebruik meer te maken van vervoersmiddelen die gebruikmaken van fossiele brandstoffen;
2. in 2020 in te voeren dat ambtenaren en medewerkers in dienst van de gemeente Arnhem voor dienstreizen GEEN gebruikmaken van vervoersmiddelen, zoals auto's, rijdend middels fossiele brandstoffen;

VERWORPEN

19m52/P.2/K

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij

Maarten Venhoek, D66

VERWORPEN K

Voor	**7**
Tegen	**29**

Motie vreemd aan de agenda "Stop gebruik fossiele brandstoffen" (19M52)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd
Motie van	Nico Wiggers; Arnhemse Ouderen Partij Muriël Simonis; GroenLinks Leo de Groot; Partij voor de Dieren
Titel motie	Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem
Nummer Zaaknummer	**19M53** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- het aanbieden van vis en vlees en vis- en vleesproducten tijdens de bijeenkomsten georganiseerd door of namens de gemeente gewoonte is en de niet-consumptie van vis en vlees en vis- en vleesproducten als bijzonder wordt aangemerkt;

Overwegende dat

- de consumptie van vis en vlees vanuit milieuoverwegingen vermindering behoeft;
- de gemeente een voorbeeldfunctie heeft op tal van terreinen, ook op hoe zij haar eigen huishouding voert;
- gezien de opvatting over dierenwelzijn en het gebruik van vis en vlees het wenselijk is dat de "niet-consumptie van vis en vlees" de standaard zou moeten zijn, mede vanwege het te beogen effect, namelijk minder vis- en vleesconsumptie;
- bij alle door de gemeente georganiseerde bijeenkomsten vegetarisch - dat betekent in de praktijk in toenemende mate plantaardig - eten en drinken de nieuwe standaard zou moeten worden en dat mensen die toch graag in vrijheid van een stukje vlees of vis willen genieten, dat van tevoren moeten aangeven.

Verzoekt het college

per 1 januari 2020 of zoveel eerder als mogelijk als standaard in te voeren dat tijdens alle door de gemeente Arnhem georganiseerde bijeenkomsten vegetarisch - dat betekent in de praktijk toenemende mate plantaardig - eten en drinken als de nieuwe standaard geldt waarbij mensen die toch graag in vrijheid van een stukje vlees of vis willen genieten, dit van tevoren moeten aangeven. Daarnaast onderzoekt het college de mogelijkheid van een volledig plantaardig gebaseerd voedselaanbod.'

VERWORPEN

lgm53/P2/2

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij
Muriël Simonis, GroenLinks
Leo de Groot, Partij voor de Dieren

VERWORPEN

Voor	**14**	*Motie vreemd aan de agenda "Nieuwe standaard consumpties gemeente Arnhem" (19M53)*
Tegen	**22**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	0	1
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	3
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal **36**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	25 juni 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Klaartje van Dillen- CDA Menno Loos – VVD Daniël Becker – ChristenUnie Gerrie Elfrink – SP
Titel motie	Onwenselijkheid ontwikkelingen Spijkerkwartier
Nummer Zaaknummer	19M84 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Al een aantal malen door de raad met het college van B&W gesproken is over de Beleidsevaluatie woningsplitsing en verkamering;
- bij deze besprekingen uit diverse delen van de stad insprekers en toehoorders waren, die hebben aangegeven dat er dagelijks sprake is van problemen door de (ernstige) verkamering. Daaruit blijkt verloedering, leefbaarheidsproblemen, overlast en ervaren onveiligheid;
- onze raad nu aan zet is om betere kaders te maken die helder zijn en makkelijk en goed te handhaven zijn.
- wij in de afgelopen weken benaderd zijn door een groot aantal bewoners uit de Emmastraat, alwaar een makelaar nu bezig is om een loods om te bouwen naar 7(!) kamers;
- de wijkbewoners ervaren dat zij door ODRA en college onvoldoende gehoord worden.

Spreekt uit dat;

- de kaders en het proces rond verkamering nu de leefbaarheid onder druk zet.

Verzoekt het college om:

- zich uit te spreken over de huidige ontwikkeling op de Emmastraat;
- de communicatie en informatievoorziening naar deze bewoners voortvarend op te pakken en hen op hele korte termijn eenduidig te informeren over de (on)mogelijkheden en juridische status;
- De gemeenteraad hierover direct na het zomerreces te informeren.

en gaat over tot de orde van de dag

Klaartje van Dillen- CDA
Menno Loos – VVD
Daniël Becker – ChristenUnie
Gerrie Elfrink – SP

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	1 juli 2019
Ter bespreking van	Moties Vreemd
Motie van	SP - Dobbe
Titel	Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt
Nummer Zaaknummer	19M 85 378759

De Raad,

AANGENOMEN

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

Er vele klachten zijn gekomen van bewoners uit de Van Verschuerbuurt over overlast nav de aangelegen bouw en deze klachten variëren van:
-Scheuren in de muren ontstaan tijdens de bouw

-Langdurige geluidsoverlast die zo ernstig was dat simpele normale activiteiten als telefoneren en bezoek ontvangen bij verschillende bewoners niet meer mogelijk was

-Gebrek aan inspraak en communicatie door de gemeente, het bouwbedrijf en de verhuurder

-Bewoners zich bij klachten gedurende lange tijd van het kastje naar de muur gestuurd voelden

-Parkeeroverlast door het ontrekken van parkeerplaatsen en het afsluiten van (delen van) de straat

Overwegende dat

-Er ruim 140 mensen uit de aangelegen straten van de bouw een petitie hebben getekend;
-Er gedurende de periode van de bouw, en vanaf de eerste klachten, er vanuit de gemeente niet actief naar een gesprek met bewoners of een oplossing is gezocht;
-In de beantwoording op raadsvragen op 3 juni, maar ook de daaropvolgende raadsvergadering over dit onderwerp, het College geen blijk gaf dat de gemeente hierin verantwoordelijkheid draagt of erkent dat er fouten kunnen zijn gemaakt door de gemeente;
-Dat er twijfels zijn gerezen over hoe de gemeente omgaat met de eisen die gelden op grond van hoofdstuk 8 van het bouwbesluit, en dat er, ondanks vragen vanuit de gemeenteraad, heirop nog geen reflectie is gekomen;
-Dat indien er zaken mislopen waardoor er serieuze hinder en klachten ontstaan bij inwoners van Arnhem, de gemeente zich dit zou moeten aantrekken;

15mD5/P2/7

Verzoekt het college om:

-Een onafhankelijk onderzoek naar waar het is misgegaan bij de bouw bij de Van Verschuerbuurt, en daarin mee te nemen het bouwbesluit, de inspraak en communicatie met bewoners door de gemeente, en de afhandeling van klachten door de gemeente, en in dat onderzoek de ervaringen van de bewoners te betrekken;

-De gemeenteraad voor het einde van het zomerreces te informeren over de uitkomsten.

en gaat over tot de orde van de dag.

AANGENOMEN

Dobbe - SP

Voor	**20**
Tegen	**16**

Motie vreemd aan de agenda "Waar ging het mis in de Van Verschuerbuurt" (19M85)

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**36**